M. Th. ü Sch 226

Voull 1160
" 732

Summa de verita
te celeberrimi doctoris ſcti Tho
me Aquinatis. que olim aut er
rore ſcriptorū (vt fit) aut alia quauis incuria vndiqꝫ pene mē
dis ſcatebat. Nouiſſime iam per venerandū virum ſacre pa/
gine interpretem profundiſſimū magiſtrū noſtrū Theoderi
cum de Suſteren cōuentus Colonienſ fratrū predicatorū
regentem. ac dicti doctoris ſancti dilucidatorem ꝓpugnato
rēqꝫ acerrimuꝫ. laborioſe reuiſa. diligentiqꝫ caſtigatōis lima
priſtine integritati reddita. cū tabula ſingularū materierū ac
queſtionum earū dēſignaturā ꝯtinente feliciter incipit

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

Quid eſt veritas

Quid eſt ve
ritas Secūdo vtꝝ veritas
ꝑncipalius inueniatᷣ in
intellectu ꝙ̄ in rebus.
Tercio vtruꝫ veritas
ſit tm̄ in intellectu cō/
ponente et diuidente.
Quarto vtrum ſit tm̄
vna veritas qua om̄ia
ſꝫ vera. Quīto vtrū ali
qua alia veritas preter
primam ſit eterna. Se/
xto vtrū veritas creata ſit immutabilis. Septimo vtrum
veritas in diuinis dicatᷣ eſſentialiter vel ꝑſonaliter. Octa
uo vtrum omnis veritas ſit alia a veritate ꝑma. Nono
vtrū veritas ſit in ſenſu. Decimo. vtrum aliqua res ſit
falſa. Vndecimo. vtꝝ falſitas ſit in ſenſu. Duodecimo
vtrū falſitas ſit in intellectu

Queſtio eſt de veritate

Queſtio eſt de ve-
ritate. Et ꝑmo queritur ꝙd ſit veri
.j. tas. Videtᷣ aūt ꝙ verū ſit oīno ideꝫ
qd̄ ens. Auguſtinus in libro ſoliloq
orū dicit ꝙ verum eſt id qd̄ eſt. ſed id
qd̄ eſt nihil eſt niſi ens. ergo verū ideꝫ
oīno ſignificat qd̄ ens ¶ Sed diceres ꝙ verū ⁊ ens ſunt
idem ſm̄ ſuppoſita. ſed differūt ſm̄ rōnem ¶ Contra. rō
2 cuiuſlibet rei eſt id qd̄ ſcatur ꝑ ſuā definitōem. ſed id qd̄
aſſignatur ab Auguſtino eſt definitio veri quibuſdam
alijs definitōibꝫ reprobatis. Cū ergo ſm̄ id qd̄ eſt ↄueni/
3 ant verum ⁊ ens. videtᷣ ꝙ ſint idem rōne. ¶ Preterea
quecūq; differūt rōne illa ſe habent ꝙ vnū eoꝝ poteſt in/
telligi ſine alio. vnde Boetius in libro de ebdomadibꝫ dr̄
ꝙ poteſt intelligi deus eſſe ſi ſeparetᷣ ꝑ intellectuꝫ pauliſꝑ
bonitas eius. ens aūt nullo mō ꝑt intelligi ſi ſeparetᷣ veꝝ
qꝛ ꝑ hoc intelligitur ꝙ verū eſt. ergo verū ⁊ ens nō diffe
4 runt rōne. ¶ Preterea. ſi verū nō eſt idē qd̄ ens. oportꝫ
ꝙ ſit entis diſpoſitio. ſed nō poteſt eſſe diſpoſitio eius. nō
eīn eſt diſpoſitio totaliter corrūpens. alias ſeq̄retur. eſt ve
rum. ergo eſt nonens. ſicut ſequitᷣ. eſt hō mortuus. ergo
nō eſt homo. Similiter nō eſt diſpoſitio diminuens. alˢ nō
ſequeretᷣ. veruꝫ eſt. ergo eſt. ſicut nō ſequitᷣ. eſt albꝫ ſm̄ den
tem. ergo eſt albꝫ. Similiter nō eſt cōtrahens vel ſpecificās
ens. qꝛ ſic nō ↄuerteretᷣ cū ente. ergo veꝝ ⁊ ens oīno ſunt
5 idem ¶ Preterea. illa quoꝝ eſt vna diſpoſitio ſunt eadē
ſed veri ⁊ entis eſt eadē diſpoſitio. ḡ ſunt eadē. Dicitᷣ eīn
ꝗnto metaph̄. diſpoſitio rei in eē eſt ſicut ſua diſpoſitio in
6 veritate. ergo verū ⁊ ens ſꝫ oīno eadem. ¶ Preterea. q̄
cūq; nō ſunt idem aliquo mō differūt. ſed verū ⁊ ens nul
lo mō differūt. qꝛ nō differūt ꝑ eēntiā. cū om̄e ens ꝑ eſſen
tiā ſuā ſit verū. Nec etiā differūt per alias dr̄ntias. quia
oporteret ꝙ in aliquo ↄmuni genere ↄuenirēt. ḡ ſunt om
nino idē. vel ſi nō ſunt oīno idem. oportꝫ ꝙ verū aliq̄d ſuꝑ
ens addat. ſed nihil addit veruꝫ ſupra ens. cū ſit in plus
ꝙ̄ ens. qd̄ pꝫ ꝑ ph̄m. iiij. metaph̄. dicentē. verū definien/
tes dicimus eſſe qd̄ eſt aut nō eſſe qd̄ nō eſt. ⁊ ſic verū in/
cludit ens ⁊ nō ens. ergo verū nō addit ſupra ens. ⁊ ſic vi
detur oīno eſſe idem qd̄ ens ¶ Sed ↄtra. nugatio eſt
Inſtātie inutilis eiuſdē repetitio. ſi ergo verū eſſꝫ idē qd̄ ens eſſet
.i. nugatio. cū dr̄ ens eſt verū qd̄ falſum eſt. ergo nō ſꝫ ideꝫ

¶ Preterea ens ⁊ bonū ↄuertūtur. ſed verū nō ↄuerti 2
tur cū bono. aliq̄d eīn eſt verū quod nō eſt bonū. ſicut ali
quē fornicari. ergo nō om̄e verū cū ente ↄuertitᷣ. ⁊ ita non
ſunt idem. ¶ Prete. Boetiꝰ in libro de ebdomadibꝫ dr̄ 3
ꝙ in om̄ibꝫ creaturis diuerſum eſt eſſe ⁊ qd̄ eſt. ſed verū
ſcat eſſe rerū. ergo verū diuerſuꝫ eſt a qd̄ eſt in creaturis
ſed qd̄ eſt. eſt idem qd̄ ens. ḡ verū in creaturis eſt diuer/
ſum ab ente ¶ Prete. quecūq; ſe hn̄t vt ꝑus ⁊ poſterius 4
opꝫt eſſe diuerſa. ſꝫ verū ⁊ ens ſꝫ hmōi. qꝛ vt dr̄ in libro
de cauſis. ꝑma rerū creataꝝ eſt eſſe. Et cōmen. ſuꝑ eūdē
dr̄ ꝙ oīa alia dicūtur ꝑ informatōem de ente. ⁊ ſic ſꝫ ente
poſteriora. ḡ verū ⁊ ens ſunt diuerſa ¶ Pre. ea q̄ dicuntᷣ 5
cōiter de cā ⁊ cauſatis magis ſunt vnū in cā ꝙ̄ in cauſa/
tis ⁊ ꝑcipue in deo ꝙ̄ in creaturis. ſed in deo illa q̄ttuor
ens. vnū. verū. ⁊ bonū ſic appropriantur ꝙ ens ad eſſen/
tiā ꝑtineat. vnū ad ꝑſonā patris. verū ad perſonā filij. bo
num ad ꝑſonam ſpūſſancti. Perſone aūt diuine nō ſolum
rōne ſed re diſtinguūtur vnde ad inuicē nō ꝑ̄dicantᷣ. ergo
multo fortius in creaturis ꝑ̄dicta q̄ttuor debent ampliꝰ
ꝙ̄ rōne differre ¶ Reſponſio dōm ꝙ ſicut in demon/ Rᷜo
ſtrationibꝫ opꝫ fieri reductōem in aliq̄ ꝑncipia ꝑ ſe intel
lectui nota. ita inueſtigando ꝙd eſt vnūq̄dq;. alˢ in vtro
libet in infinitū iretᷣ. ⁊ ſic periret om̄ino ſcia ⁊ cognitio reꝝ
Illud aūt qd̄ ꝑmo intellectus ↄcipit quaſi notiſſimū ⁊ in
qd̄ ↄceptōes oēs reſoluit eſt ens. vt Auicen̄. dr̄ in primo
metaph̄. ſue. vn̄ opꝫ ꝙ om̄es alie ↄceptōes intellectꝰ ac/
cipiantᷣ ex additōe ad ens. ſed enti nō ꝑt addi aliq̄d q̄ſi ex
traneū. nec ꝑ modū quo dr̄ntia additᷣ generi vl̄ accn̄s ſub
iecto. qꝛ q̄libet natura eſſentialiter eſt ens. vnde etiā pro/
bat ph̄s in. iij. metaph̄. ꝙ ens nō ꝑt eſſe genus. ſed ſm̄ h̄
aliqua dicūtur addere ſupra ens inq̄ꝫtū exꝑmūt moduꝫ
ipſius entis. qui noīe ipſius entis nō exprimitᷣ. Qd̄ dupl'r
ↄtingit. vno mō vt modus expſſus ſit aliq̄s ſpēalis mo/
dus entis. Sūt eīn diuerſi gradus entis ſm̄ quos accipi
untur diuerſi gradus eſſendi. ⁊ iuxta hos modos accipiū
tur diuerſa rerū genera. ſubſtātia eīn non addit ſuꝑ ens
aliquā dr̄ntiam que ſcet aliā naturā ſuꝑadditā enti. ſed
noīe ſubſtātie exꝑmitur q̄dam ſpēalis modus eſſendi. ſ.
ꝑ ſe ens. ⁊ ita eſt in alijs generibꝫ ¶ Alio mō ita ꝙ modꝰ
expreſſus ſit modus generaliter ↄſequens om̄e ens. Et
hic modus dupl'r accipi ꝑt. vno mō ſm̄ ꝙ ↄſequitᷣ vnū/
quodq; ens in ſe. Alio mō ſm̄ ꝙ ↄſeq̄tur vnūq̄dq; ens in
ordine ad aliud. Si ꝑmo mō hoc eſt dupl'r. qꝛ aut exꝑmit
in ente aliq̄d affirmatiue vel negatiue. non eīn inuenitᷣ ali/
q̄d affirmatiue dictū abſolute qd̄ poſſit accipi in om̄i en/
te. niſi eſſentia eius ſm̄ quā eſſe dr̄. ⁊ ſic imponitᷣ hoc nomē
res qd̄ in hoc differt ab ente ſm̄ Auicē. in ꝑncipio meta/
phiſice. ꝙ ens ſumitᷣ ab actu eſſendi. ſed nomen rei expri/
mit q̄dditatē ſeu eēntiā entis. negatio aūt q̄ eſt cōſequēs
oē ens abſolute eſt eē indiuiſuꝫ. et hāc ſic exꝑmit h̄ nomē
vnū. nihil eīn eſt aliud vnū ꝙ̄ ens indiuiſum. Si aūt mo/
dus entis accipiatᷣ ſcd̄o mō. ſcꝫ ſm̄ ordinē vnius ad alte/
rū. hoc ꝑt eſſe dupl'r. vno mō ſm̄ diuiſionē vnius ab alte/
ro. vel ad alterū. ⁊ hoc exꝑmit hoc nomē aliq̄d. Dicitᷣ eīn
aliq̄d q̄ſi aliud q̄d. Vn̄ ſicut ens dr̄ vnū inq̄ꝫtū eſt indiui
ſum in ſe. ita dr̄ aliud inq̄ꝫtum eſt ab alijs diuiſum. Alio
mō ſm̄ ↄuenientiā vniꝰ entis ad aliud. ⁊ hoc q̄dem non
ꝑt eſſe niſi accipiatᷣ aliq̄d qd̄ natū ſit ↄuenire cū om̄i ente
hoc aūt eſt aīa. que quodāmodo eſt om̄ia ſicut dr̄ in. iijº.
de aīa. In aīa eīn eſt vis cognitiua ⁊ appetitiua. ↄuenien
tiam ḡ entis ad appetitū exꝑmit hoc nomē bonū. Vn̄ in
ꝑmo ethicoꝝ dr̄. bonū eſt qd̄ om̄ia appetūt. Conuenientiaꝫ

ergo entis ad intellectũ exp̄mit h̄ nomẽ verũ. Ois aũt co
gnitio pficit̃ p ſilitudinẽ vl' p aſſiilatõem cognoſcentis ad
rem cognitã. ita q̄ aſſimilatio dicta eſt cauſa cognitionis
ſicut viſus p hoc q̄ diſponit̃ p ſpẽm coloris cognoſcit co/
lorem. Prima ḡ ꝯparatio entis ad intellectum eſt vt ens
intellectui ꝯcordet. que q̄dem ꝯcordia adequatio rei ⁊ in
tellect⁹ dr̄. ⁊ in hoc formal'r rõ veri pficitur. hoc eſt ḡ qd
addit verũ ſupra ens ſcꝫ ꝯformitatem ſiue adequatõem
rei ⁊ intellectus. ad quã ꝯformitatẽ. vt dictum eſt. ſequit̃
Definitões veri ⁊ ṽitatꝭ cognitio rei. Sic ḡ entitas rei precedit rõnem veritatis
ſed cognitio eſt q̄dam veritatis effectus. ḡ ſm hoc tripl'r
veritas ⁊ verũ definiri inueniũtur. Uno mõ ſm q̄ prece
dit rõnem veritatis ⁊ in quo verũ fundatur. ⁊ ſic definit
Auguſti. in libro ſoliloq̄. Uerũ eſt id qd eſt. et Auicen̄. in
q̄nto metaph̄. Ueritas cuiuſlibet rei eſt ꝓprietas ſui eẽ
qd ſtabilitũ eſt ei. Et q̄dam ſic Uerũ eſt indiuiſio eſſe et
eius qd eſt. Et alio mõ definit̃ ſm id qd formaliter rõnez
veri pficit. Et ſic dr̄ yſaac q̄ veritas eſt adeq̄tio rei ⁊ in/
tellectus. et Anſel. in libro de veritate. Ueritas autez eſt
rectitudo ſola mente pceptibilis. Rectitudo eñ illa ſm
adequatõem quãdã dr̄. q2 phus in .iiij. metaph̄. dr̄ q̄ de/
finientes verũ dicimus cũ dr̄ eſſe qd eſt. aut nõ eſſe qd nõ
eſt. Tercio mõ definit̃ verũ ſm effectũ ꝯſequentem. ⁊ ſic
Hilarius dr̄ q̄ verũ eſt manifeſtatiuũ ⁊ declaratiuũ eſſe
Et Auguſti. in libro de natura rerũ. Ueritas eſt q̄ oſten
ditur id qd eſt. Et in eodem. veritas eſt ſm quã de infe/
Ad .i. riorib⁹ iudicam⁹ ¶ Ad primũ ergo dd̄m q̄ definitio
illa Aug⁹. dat̃ de ṽo ſm id qd hꝫ fundamẽtũ in re. ⁊ nõ
ſm illd q̄ veri rõ ꝯplet̃ in adeq̄tõe rei ad itellcm̄. Uel ddꝫ
q̄ cũ dr̄ verũ eſt id qd eſt. ly eſt nõ acipit̃ ibi ſm q̄ ſcat ac
tum eſſendi. ſed ſm q̄ eſt nota intellectus ꝯponentis ꝓ
ut ſcꝫ ſcat affirmatõem ꝓpõnis. vt ſit ſenſus. veruꝫ eſt id
qd eſt. id eſt cũ dr̄ eſſe de aliquo qd eſt. vt ſic in idẽ redeat
Ad 2 definitio Auguſti. cũ definitõe phi ſupra inducta ¶ Ad
Ad 3 ſecũdũ pꝫ ſolutio ex iam dictis ¶ Ad terciũ dd̄m. q̄ ali/
quid intelligi ſine altero p̄t accipi dupl'r. Uno mõ ita q̄
aliq̄d intelligat̃ altero nõ intellecto. ⁊ ſic ea que rõne dif/
ferũt ita ſe habent q̄ vnũ ſine altero intelligi p̄t. Alio mõ
p̄t accipi aliquid intelligi ſine altero qd intelligit̃ alio non
exiſtente. ⁊ ſic ens nõ poteſt intelligi ſine vero. q2 non po/
teſt intelligi ens ſine hoc q̄ ꝯcordet vel adequetur intel/
lectui. ſic tñ non oportet q̄ quicũq3 intelligit rõnem entis
intelligat rõnem veri. ſicut nec quicũq3 intelligit ens in/
telligat intellectũ agentem. ⁊ tamen ſine intellectu agen
Ad 4 te homo nihil p̄t intelligere ¶ Ad q̄rtũ dd̄m. q̄ verũ
eſt diſpoſitio entis nõ quaſi addens aliquã naturam nec
quaſi exprimens aliquẽ ſpẽalem modũ entis. ſed aliquid
qd generaliter inuenit̃ in ente. qd tñ nomine entis nõ ex/
primitur. Unde nõ oportet q̄ ſit diſpoſitio vel corrum/
pens vel diminuens vel in parte ꝯtrahens ¶ Ad q̄n/
Ad 5 tũ dd̄m. q̄ diſpoſitio nõ accipit̃ ibi ſm q̄ eſt in genere qua
litatis. ſed ſm q̄ importat quẽdam ordinẽ. cũ eñ illa que
ſunt cauſa alioꝝ eſſendi ſint maxime entia. ⁊ illa que cau/
ſa veritatis alioꝝ ſunt. ſunt maxime vera. ꝯcludit phus
q̄ idem eſt ordo alicuius rei in eſſe ⁊ veritate. ita videlicꝫ
q̄ vbi inuenit̃ qd eſt maxime ens. eſt maxime verũ. Nec
ideo eſt q2 ens ⁊ verũ re ſunt idem. ſed quia ex hoc q̄ ali/
Ad 6 quid habet de entitate ſm hoc natuꝫ eſt intelligi. ⁊ ſic rõ
veri ſequitur rõnem entis. ¶ Ad ſextũ dd̄m. q̄ veruꝫ
⁊ ens differũt rõne p hoc q̄ aliq̄d eſt in rõne veri qd nõ ẽ
in rõne entis. nõ aũt ita q̄ aliquid ſit in rõne entis qd nõ
ſit in rõne veri. nec p eſſentiã differũt. nec differentijs op/
poſitis ab inuicẽ diſtinguũtur ¶ Ad ſeptimũ dd̄m q̄ Ad 7
verũ nõ eſt i plus q̄3 ens. ens eñ aliq̄ mõ acceptũ dicit̃ de
nõ ente ſm q̄ nõ ens eſt apprehenſum ab intellectu. Uñ
in .iiij. metaph̄. dr̄ phs q̄ negatio ⁊ priuatio entis vno mõ
dicit̃ ens. vñ etiã Auicen̄. dicit in p̄ncipio ſue metaph̄. q̄
nõ p̄t formari enũciatio niſi de ente. q2 oportet id de quo
ꝓpoſitio format̃ eſſe apprehenſum ab intellectu. ex quo pꝫ
q̄ oẽ veꝝ eſt aliquo mõ ens ¶ Ad p̄mũ vero co Sᵒ inſtan/
rum que ꝯtra obijciũtur dd̄m q̄ ideo nõ eſt nugatio cũ ciarum
dr̄ ens verum. q2 aliquid exp̄mitur noĩe veri qd nõ exp̄/ Ad .i.
mitur noĩe entis. nõ ꝓpter hoc q̄ re differant ¶ Ad ſe/ Ad 2
cũdum dd̄m q̄ q̄3uis aliquẽ fornicari ſit malũ. tñ ſm hoc
q̄ aliquid de entitate habet natũ eſt hoc ꝯformari intel/
lectui. ⁊ ſm hoc ꝯſequit̃ ibi rõ veri. et ita patꝫ q̄ nõ exce/ Ad 3
dit nec exceditur ab ente. ¶ Ad terciũ dr̄. q̄ cũ dicit̃ di/
uerſuꝫ eſt eſſe ⁊ qd eſt. diſtinguit̃ actus eſſendi ab eo cui ac
tus ille ꝯuenit. rõ aũt entis ab actu eſſendi ſumit̃. non ab
eo cui ꝯuenit actus eſſendi. ⁊ ideo rõ non ſequit̃. ¶ Ad Ad 4
quartũ dicendũ q̄ ſm hoc veꝝ eſt poſterius ente. q̄ rõ ve
ri differt ab entis rõne mõ p̄dicto. ¶ Ad q̄ntuꝫ dd̄m q̄ Ad 5
rõ illa deficit in trib⁹. Primo q2 q̄3uis ille tres perſone di
ſtinguãtur re. appropriata tñ pſone diſtinguũtur nõ re. ſꝫ
diſtinguũtur tm̄ rõne. Secũdo mõ. q2 licꝫ pſone realiter
ab inuicem diſtinguãtur. non tamẽ realiter ab eſſe diſtin
guũtur. Uñ nec verum qd appropriatur pſone filij diſtin
guit̃ ab eſſe qd ſe tenet ex parte eſſentie. Tercio. q2 etſi
ens ⁊ verũ ⁊ bonũ magis vniãtur in deo q̄3 in reb⁹ crea
tis. nõ tñ oportet q̄ ex quo in deo rõne diſtinguãtur q̄ in
reb⁹ cauſatis diſtinguantur etiã realiter. hoc eñ ꝯtingit
de illis que nõ habent ex rõne ſua q̄ ſint vnum ſm rem. ſi
cut ſapientia ⁊ potentia. que cuꝫ in deo ſint vnũ ſm rem
in creaturis realiter diſtinguũtur. Sed ens vnũ veruꝫ
et bonũ ſm ſuã rõnez hñt q̄ ſint vnũ ſm rẽ. Uñ vbicũq3
inueniãtur realiter vnũ ſunt. q̄3uis ſit pfectior vnitas illi
us rei ſm quaꝫ vniũtur in deo. q̄3 illius rei ſm quam vni/
untur in creaturis

Secũdo querit̃. utruꝫ

veritas p̄ncipali⁹ inueniat̃ in intellectu q̄3 in re/ .i.
bus. Et videtur q̄ nõ. verũ eñ vt dictũ eſt ꝯuertit̃ cuꝫ
ente. ſed ens p̄ncipalius inuenit̃ in reb⁹ q̄3 apud aiam. er
go et verum. ¶ Preterea. res nõ ſunt in aĩa p ſuã eſſen/ 2
tiam. ſed per ſuam ſpẽm. vt dr̄ tercio de aĩa. Si ergo veri
tas p̄ncipaliter in aĩa inueniatur. in intellectu veritas nõ
erit eſſentia rei ſed ſilitudo ⁊ ſpẽs eius. et veruꝫ erit ſpẽs
entis exiſtẽtis extra aĩam. ſed ſpẽs rei exiſtentis in aĩa. nõ
de re que eſt extra animam. p̄dicatur. ergo nec cũ ipa cõ
uertit̃. ꝯuerti eñ eſt ꝯuerſim p̄dicari. ergo nec verũ con/ 3
uertitur cũ ente. qd eſt falſum ¶ Prete. oẽ qd eſt in ali
quo ꝯſequitur illud in quo eſt. ſi ergo veritas p̄ncipaliter
eſt in aĩa. tũc iudiciũ de veritate eſt ſm exiſtimatõem aĩe
et ita redibit antiquoꝝ phorũ error. qui dicebant omne
qd aliquis opinat̃ eſſe verum. ⁊ duo cõtradictoria ſimul
eſſe vera. qd eſt abſurdum. ¶ Prete. ſi veritas p̄ncipali 4
ter ſit in intellectu. opꝫ q̄ aliquid qd ad intellectũ ptinet
in definitõe veritatis ponat̃. ſed Auguſti. hmõi definiti/
ones reprobat in libro ſolilo. ſicut illam. verum eſt qd ita
eſt vt videtur. q2 ſm hoc nõ eſſet verum qd nõ videt̃. qd
pꝫ eſſe falſum de occultiſſimis lapillis. q̄ ſunt in viſcerib⁹
terre. Et ſimiliter improbat iſtam. veruꝫ eſt qd ita eſt vt
cognitori videtur ſi velit ⁊ poſſit cognoſcere. quia ſm h̄

nō eſſet aliquid verum niſi cognitoꝛ vellet vel poſſet cō/
gnoſcere.ergo ꝛ eadē rō eſſ3 de quibuſcūqȝ alijs definiti/
onibꝫ in quibꝫ aliq̄d ad intellectū ꝑtinēs poneretur.ergo
veritas nō eſt ꝓncipaliter in intellectu ¶ Contra phs
Cōtra ſexto metaph.dr.nō eſt verum ꝛ falſum niſi in mente
¶ Pre.veritas eſt adeq̄tio rei ꝛ intellectus .ſed hec ade
quatio nō poteſt eſſe niſi in intellectu .ergo nec veritas
R̄ſo ¶ Rn̄ſio dōm ꝙ in illis que dicūtur ꝑ prius ꝛ poſte/
rius de multis.nō ſemꝑ opoꝛ3 ꝙ illud ꝑ prius recipiat
ꝑdicatōem cōis qd̄ eſt vt cā aliorum.ſed illud in quo ꝓ/
mo rō illius ꝯmunis ꝯpleta inuenitur.ſicut ſanū dicif ꝑ
ꝓus de aīali in quo ꝓmo ꝑfecta ratio ſanitatis eſt.cūius
medicina dicaf ſana vt effectiua ſanitatis.ꝛ ideo cū vē/
rum dicatur de pluribꝫ ꝑ ꝓus ꝛ poſterius.opoꝛ3 ꝙ de il
lo ꝑ prius dicaf in quo inuenif ꝑfecta rō veritatis.cōple/
mentū aūt cuiuſlibet motus eſt in termino opatiōis.mo
tus aūt cognitiue ṽtutis terminaf ad aīam .opoꝛ3 eīn
ꝙ cognitū ſit in cognoſcente ꝑ modū cognoſcentis.ſ3 mo
tus appetitiue virtutis terminatur ad res. et inde eſt ꝙ
phus.iij.de aīa ponit circulum quēdam in actibꝫ aīe ſm
ſc3 ꝙ res extra aīa3 mouet intellectū.ꝛ res intellecta mo/
uet appetitū.ꝛ appetitus tendit ad hoc ꝙ ꝑueniat ad re3
a qua motus incipit.ꝛ qꝛ bonum vt ſupꝛa dictū eſt dr oꝛ/
dinem entis ad appetitū.verū vero ad intellectu3. Inde
eſt ꝙ phus dr.vi.metaph.ꝙ bonū ꝛ malū ſunt in rebus.
verū ꝛ falſum ſunt in mente.res aūt nō dꝛ vera niſi ſm ꝙ
eſt intellectui adequata.Vn̄ ꝑ poſterius inuenif verum
Nota in rebꝫ.ꝑ prius aūt in intellectu. Et ſciendū ꝙ res aliter
comparaf ad intellectum pꝛacticū.aliter ad ſpeculatiuū.
Intellectus eīn pꝛacticus cauſat res.vnde eſt mēſuratio
rerum que ꝑ ipſum fiunt. Sed intellectus ſpeculatiuus
qui accipit a rebꝫ eſt quodāmodo motus ab ipſis rebus
et ita res menſurant ipſum . Ex quo p3 ꝙ res naturales
ex quibꝫ intellectus noſter ſciētiam accipit menſurant in
tellectū noſtrum.vt dicif in.x.metaph.ſed ſunt menſura/
te ab intellectu diuino in quo ſūt oīa cauſata.ſicut om
nia artificiata in intellectu artificis Sic ḡ intellectus di/
uinus eſt mēſurans ꝛ nō menſuratus.res aūt naturalis
eſt menſurans ꝛ menſurata.ſed intellectus noſter eſt mē
ſuratus.ꝛ nō mēſurans q̄dem res naturales.ſed artifici
ales tm̄. Res ergo naturalis inter duos intellectus cō/
ſtituta ſm adequatōem ad vtrūqȝ dꝛ vera.ſm eīn adeq̄/
tionē ad intellectū diuinū dicif vera inq̄ꝫtum implet hoc
ad qd̄ eſt oꝛdinata ꝑ intellectū diuinū.vt p3 ꝑ Anſelmu3
in libꝛo de veritate. ꝛ Auguſti .in libꝛo de religione .ꝛ ꝑ
Auiceñ.in definitōe inducta in queſtione ꝓcedenti .ſc3 ve
ritas cuiuſlibꝫ rei ꝛc. Sꝫm aūt adequatōe3 ad intellectū
humanū dꝛ res vera inq̄ꝫtum nata eſt de ſe foꝛmare vera3
eſtimatōe3. Sed ecōtrario res falſe dicūtur que nate ſūt
videri que nō ſunt aut qualia nō ſunt. vt dꝛ.v.metaph.
Prima aūt rō veritatis ꝑ prius ineſt rei q̄ꝫ ſecūda.qꝛ ꝓ/
oꝛ eſt ꝯparatio eius ad intellectū diuinū q̄ꝫ humanu3.vn̄
etiā ſi intellectus humanus nō eſſet adhuc res dicerenf
vere in oꝛdine ad intellectum diuinū.ſed ſi vterqȝ intelle
ctus rebꝫ remanētibꝫ ꝑ impoſſibile intelligeretur auferri
nullo mō rō veritatis maneret ¶ Ad ꝓmū ergo di
Ad.i. cendū.ꝙ ſicut ex dictis pa3.verū dꝛ ꝑ ꝓus de intellectu
vero.ꝛ ꝑ poſterius de re ſibi adequata.ꝛ vtroqȝ mō con
uertitur cū ente.ſed diuerſimode.qꝛ ſm ꝙ dicitur de rebꝫ
ꝯuertitur ꝑ pꝛedicationem.omne eīn ens eſt adequatum
intellectui diuino ꝛ potens adequare ſibi intellectu3 hu
manū ꝛ ecōuerſo. Si aūt accipiaf verū ꝓut dicif de intel
lectu.ſic ꝯuertitur cum ente qd̄ eſt extra aīam.nō ꝑ pꝛe/
dicatōem.ſed ꝑ cōuenientiā.eo ꝙ cuilibet vero intellectui
oꝑteat ꝙ reſpōdeat ens aliqd̄ ꝛ ecōuerſo. Et ꝑ h̄ p3 ſolu Ad 2
tio ad 2m. ¶ Ad terciū dōm ꝙ illud qd̄ eſt in aliq̄ nō ſeq̄ Ad 3
tur illud in quo eſt.niſi quādo cauſaf ex pꝛincipijs eius.
Vn̄ lux que cauſaf in aere ab extrinſeco.ſc3 ex ſole.ſequif
motum ſolis magis q̄ꝫ aeris Similiter etiā veritas que in
aīa cauſaf a rebꝫ nō ſequitur eſtimatōem aīe ſed exiſtenti
am rerū. Ex eo eīn ꝙ res eſt vel nō eſt oꝛatio dꝛ vera vel
falſa ꝛ intellectus ſimiliter ¶ Ad quartū dōm ꝙ Augu Ad 4
ſtinus loq̄tur de viſione intellectus humani a qua rei ve/
ritas nō dependet.ſunt eīn multe res q̄ intellectu noſtro
nō cognoſcūf. Nulla tm̄ res eſt quā intellectꝰ diuinꝰ actu
nō cognoſcat ꝛ intellectus humanus in potentia.cum in
tellectus agens deſcribaf quo eſt omnia facere. ꝛ intelle/
ctus poſſibil' q̄ eſt oīa fieri.ꝛ ideo in definitōe rei vere ꝑt
poni viſio intellectꝰ diuini.nō aūt viſio intellectꝰ huma
ni niſi in potentia.vt iam dictum eſt

Tertio queritur vtrū

veritas ſit tm̄ in intellectu ꝯponente ꝛ diuiden
te. Et videf ꝙ nō.verū eīn dꝛ ſm ꝯparatōem entis ad in .ſ.
tellectū.ſed ꝓma operatio qua intellectus ꝯparaf ad res
eſt ſm ꝙ foꝛmat q̄dditates rerū ꝯcipiendo definitōes ea
rum.ergo in iſta opatione intellectus ꝓncipalius ꝛ ꝓprius
inuenitur. ¶ Prete.verū eſt adequatio rei ꝛ intellectus ꝛ
ſed ſicut intellectus cōponens ꝛ diuidens ꝑt adequari
rebꝫ.ita ꝛ intellectus intelligens q̄dditates rerū.ergo ve
ritas nō eſt tm̄ in intellectu componente ꝛ diuidente.
¶ Contra.ſexto metaph.dꝛ verum ꝛ falſum non ſunt Cōtra
in rebꝫ.ſed in mente.in ſimplicibꝫ aūt ꝛ qd̄ quid eſt nec in
mente ¶ Pre.dꝛ in tercio de aīa.intelligentia indiuiſibi
lium in illis eſt in q̄bꝫ nō eſt verum ꝛ falſum ¶ Rn̄ſio R̄ſo
dōm ꝙ ſicut verū ꝑ ꝓus inuenitur in intellectu q̄ꝫ in rebꝫ
ita etiā ꝑ ꝓus inuenif in actu intellectus ꝯponētis ꝛ diui
dentis.q̄ꝫ in actu intellectus quidditates rerū foꝛmātis
Veri eīn rō ꝯſiſtit in adequatōe rei ꝛ intellectus.idē aūt
nō adequaf ſibi ipſi.ſed adequatio diuerſoꝝ eſt. Vn̄ ibi ꝓ
mo inuenif rō veritatis in intellectu. vbi ꝓmo intellectꝰ
incipit aliquid ꝓꝓꝛium habere qd̄ res extra aīam nō hab3
ſed aliq̄d ei coꝛreſpōdens inter que adequatio attēdi ꝑt.
Intellectus aūt foꝛmans q̄dditates rerū nō h3 ſilitudi/
nem rei exiſtentis extra aīam.ſicut etiā ſenſus inq̄ꝫtū ac/
cipit ſpēm rei ſenſibilis.ſed quādo incipit iudicare de re
appꝛehenſa.tūc ipm iudicium intellectus eſt q̄ddā ꝓꝓꝛiu3
ei qd̄ nō inuenif extra in re.ſc3 qn̄ adequaf ei qd̄ eſt extra
in re dicif iudiciū verum eſſe.tūc aūt iudicat intellectꝰ de
re appꝛehenſa qn̄ dr aliquid eſſe vel nō eſſe.qd̄ eſt intelle/
ctus ꝯponentis ꝛ diuidentis. Vn̄ ꝛ phus dr ſexto meta
phyſice ꝙ ꝯpoſitio ꝛ diuiſio eſt in intellectu ꝛ non in rebꝫ
et inde eſt ꝙ veritas ꝑ ꝓus inuenif in ꝯpoſitōe ꝛ diuiſio/
ne intellectus . Secūdario aūt dꝛ verū in rebꝫ. ꝛ ꝑ poſte/
rius in intellectu foꝛmante q̄dditates rerū vel definitio/
nem. Unde definitio dꝛ vera vel falſa rōne ꝯpōnis vere
vel falſe.vt qn̄ dꝛ eſſe definitio eius cuius non eſt. Sicut
ſi definitio circuli aſſignetur triangulo.vel etiā qn̄ partes
definitōis nō poſſunt ꝯponi ad inuicē.vt ſi dicatur defini
tio alicuius rei aīal inſenſibile.hec aūt ꝯpoſitio q̄ implica
tur ſc3 ꝙ aliqd̄ aīal eſt inſenſibile.ē falſa. ꝛ ſic definitio nō
dꝛ vera vel falſa niſi ꝑ oꝛdine3 ad ꝯpōnem .ſicut ꝛ res dꝛ
vera ꝑ oꝛdinem ad intellectū. Pa3 ergo ex dictis ꝙ ver

ꝑ prius dͣ de ꝯpoñe ⁊ diuiſione intellectus. Secūdo de
Nota. diffinitōibꝫ rerū ſm ꝙ in eis implicatur ꝯpoſitio vera vel
falſa. Tercio de rebꝫ ſm ꝙ adequāt intellectui diuino vel
apte nate ſunt adequari intellectui humano. Quarto de
hoīe qui eſt electiuus orōnū verarū. vel qui facit eſtima/
tionē de ſe vel de alijs veram vel falſam ꝑ ea q̄ dicit vl' fa/
cit. voces aūt eodē mō recipiūt veritatis p̄dicatōnem. ſi/
Ad .i. cut intellectus quos ſcāt ¶ Ad pmū ḡ dōm ꝙ q̄uis
formatio q̄dditatis ſit pma opatio intellectus. tn̄ ꝑ eam
nō habet intellectus aliq̄d aliud ꝓprium qꝺ poſſit rei ade
Ad 2 quari. ⁊ ideo nō eſt ibi ꝓprie veritas. Et ꝑ hoc pꝫ ſolutio
ad ſecūdum.

Quarto querit̄. utrū

ſit tm̄ vna veritas qua omīa ſunt vera. Et vi/
.i. det̄ ꝙ ſic. Anſel. in libro de veritate dͣ. ꝙ ſicut tempus ſe
hꝫ ad omīa tpalia. ſic veritas ad omīa vera. ſed tempus
ita ſe hꝫ ad omīa tpalia ꝙ eſt vnū tm̄ tēpus. ḡ ita ſe habe/
bit veritas ad omīa vera ꝙ erit tm̄ vna veritas. ¶ Sed
diceres. ꝙ veritas dͣ dupl'r. vno mō ſm ꝙ eſt idem qꝺ en
titas rei. vt diffinit eam Aug⁹. in libro ſolilo. Verū eſt il
lud qꝺ eſt. ⁊ ſic oportꝫ eſſe plures veritates ſm ꝙ plures
ſunt eſſentie rerū. Alio mō veritas dͣ ꝓut exꝑmit ſe in in
tellectu. ꝓut diffinit eam Hila. Verū eſt declaratiuum
eſſe. ⁊ hoc mō cuꝫ nihil poſſit manifeſtare intellectui niſi
ſm veritatē pme veritatis diuine. omnes veritates ſunt
quodāmō vnū in mouēdo intellectū. ſicut oēs colores ſꝫ
vnū in mouendo viſum inq̄ꝫtum mouēt ipm in rōne vni
2 us ſcꝫ luminis ¶ Contra. tempus eſt vnū numero oīm
tpaliū. ſi ergo ita ſe hꝫ veritas ad res veras ſicut tempus
ad tpalia. opor teret omniū veroꝝ vnā eſſe numero veri/
tatē. nec ſufficit oēs veritates eē vnū in modo. vel eſſe in
exēplari vnū ¶ Pre. Anſel. in libro de veritate ſic argu
3 it. ſi pluriū veroꝝ plures ſint veritates. oporteret verita
tes variari ſm variatōem veroꝝ. ſed non variant̄ verita
tes ꝑ variatōes rerū verarū. qꝛ deſtructis rebꝫ veris vel
rectis adhuc remanet veritas ⁊ rectitudo ſm quaꝫ ſunt
vera ⁊ recta. ḡ eſt tm̄ vna veritas. Minorē ꝓbat ex hoc
ꝙ deſtructo ſignato adhuc remanet rectitudo ſignatōnis. qꝛ
rectū eſt vt ſiceret̄ hoc qꝺ illud ſignū ſignabat. et eadem rōne
deſtructo quolibet vero vel recto eius rectitudo vel veri
tas remanet ¶ Pre. In creaturis nihil ē illud cuius eſt
4 veritas. ſicut veritas hoīs nō eſt hō. neq̄ꝫ veritas carnis
nō eſt caro. ſed qꝺlibet ens creatū eſt verū. ergo nullū ens
creatū eſt ſua veritas. ergo omīs veritas ē increata. ⁊ ita
5 eſt vna tm̄ veritas. ¶ Pre. In creaturis nihil eſt maius
mente humana niſi deus. vt dͣ Aug⁹. ſed veritas. vt ꝓ
bat Aug⁹. in libro ſolilo. eſt maior mente humana. qꝛ non
p̄t dici ꝙ ſit minor. ſic eīm haberet mens humana de veri/
tate iudicare. qꝺ falſum eſt. nō eīm de ea iudicat. ſed ſm
eam. ſicut iudex nō iudicat de lege ſed ſm legem. vt ipſe
dͣ in libro de vera reli. Siliter nec etiā p̄t dici ꝙ ſit ei eq̄/
lis. qꝛ aīa iudicat omīa ſm veritatem. nō aūt iudicat om
nia ſm ſapientiā. ergo veritas nō eſt niſi deus. ⁊ ita eſt tm̄
6 vna veritas. ¶ Pre. Aug⁹. ꝓbat in libro. lxxxiij. q. ꝙ ve
ritas nō ꝑcipitur ſenſu corporis hoc mō. nihil ꝑcipit̄ ſen/
ſu corporis niſi mutabile. ſꝫ veritas eſt imutabilis. ergo
ſenſu nō percipitur. Siliter argui p̄t. omē creatū eſt mu
tabile. veritas nō eſt mutabilis. ergo non eſt creata. ergo
7 eſt res increata. ergo eſt tm̄ vna veritas. ¶ Prete. Ibi
dem arguit Aug⁹. ad hoc idē hoc mō. nullū ſenſibile eſt
qꝺ nō habeat aliq̄d ſimile falſo ita vt veꝝ nō poſſit noſci.
nam vt alia p̄termittā omīa q̄ per corpus ſentimus ⁊ cū
ea nō adſunt ſenſibilibꝫ. imaginatōes tn̄ eoꝝ patimur tan
q̄ꝫ prorſus adſint velut in ſomno vel in furore. ſed veritas
nō hꝫ aliq̄d ſile falſo. ḡ ſenſu nō ꝑcipitur. Similiter argui
p̄t. omē creatuꝫ hꝫ aliq̄d ſimile falſo inq̄ꝫtum hꝫ aliq̄d de
defectu. ergo nullū creatū eſt veritas. ⁊ ſic eſt tm̄ vna ve/
ritas ¶ Contra. Aug⁹. in libro de vera reli. dͣ. ſicut Inſtātie
ſilitudo eſt forma ſimiliū. ita veritas eſt forma veroꝝ. ſed 1.
pluriū ſiliū plures ſunt ſilitudines. ergo pluriū verorū 2
plures ſunt veritates. ¶ Pre. Sic oīs ꝟitas creata de
riuat̄ a veritate increata exemplariter ⁊ ab ea ſuā verita/
tem hꝫ. ita omē lumen intellectuale a pma luce increata
deriuat̄ exemplariter. ⁊ inde manifeſtari hꝫ. dicimus ta/
men plura eſſe lumina intelligibilia. vt ꝑ Dyoniſiū patꝫ
ergo ex ſili ꝯcedendū eſt eſſe plures veritates ¶ Prete. 3
Colores q̄uis ex virtute lucis moueāt viſum. tn̄ ſimpl'r
dicūtur eſſe plures colores ⁊ differentes. ⁊ nō pn̄t dici eē
vnū niſi ſm q̄d. ergo q̄uis omēs veritates create ſe in in
tellectu exꝑmant virtute pme veritatis. tn̄ nō ex hoc di
ci poterit vna veritas niſi ſm quid ¶ Pre. Sicut ꝟitas 4
creata nō p̄t ſe in intellectu manifeſtare niſi virtute ꝟita
tis increate. ita nulla potētia creata p̄t aliq̄d agere niſi vir
tute potētie increate. nō tn̄ aliquo mō dicimus eſſe vnam
potētiā oīm habētiū potētiaꝫ. ḡ nec dōm eſt aliquo mō eē
vnā veritatē omniū veroꝝ ¶ Pre. De⁹ ꝯpat̄ ad res in 5
habitudine triplicis cauſe. ſcꝫ efficientis. exemplaris. ⁊ fi
nalis. ⁊ ꝑ quādā appropriatōnem entitas rerū refert̄ ad
deum vt ad cām efficientē. veritas vt ad cām exemplarē
bonitas vt ad cām finalē. q̄uis ⁊ ſingula poſſint ad ſin/
gula referri ſm locutōis ꝓprietatē. Sed nō dicimus aliq̄
mō locutōis eſſe vnā bonitatē omniū bonoꝝ. aut vnam
entitatē omniū entiū. ḡ nec debem⁹ dicere vnā veritatē 6
omniū veroꝝ. ¶ Pre. Quāuis ſit vna veritas increata
a qua omēs ꝟitates create exēplantur. nō tn̄ eodē modo
exēplantur ab ipſa. qꝛ q̄uis ipſa ſiliter ſe habeat ad omīa
nō tn̄ omīa ſiliter ſe habēt ad ipſam. vt dͣ in libro de cauſ.
Unde alio mō exemplat̄ ab ipſa veritas neceſſarioꝝ ⁊ cō
tingentiū. ſed diuerſus modus imitādi diuinū exemplar
facit diuerſitatē in rebꝫ creatis. ergo ſiliter plures ſꝫ ve/
ritates create ¶ Prete. Veritas eſt adequatio rei ⁊ in 7
tellectus. ſed diuerſoꝝ ſpecie non pōt eſſe vna adequatio
rei ad intellectū. ergo cum res vere diuerſe ſint ſpē nō p̄t 8
eſſe vna veritas omniū verorū ¶ Pre. Aug⁹. dͣ in libro
xij°. de trinita. credendū eſt mentis humane naturam ſic
rebꝫ intelligibilibꝫ eſſe ꝯnexā. vt in quadam luce generis
ſui omīa q̄ cognoſcit intueat̄. ſed lux ſm quaꝫ aīa cogno/
ſcit omīa eſt veritas. ergo ꝟitas eſt de genere ipſius aīe. ⁊
ita oportꝫ veritatē eſſe rem creatā. ⁊ ita in diuerſis crea/ Rſ°
turis diuerſe erūt ꝟitates ¶ Rñſio dōm. ꝙ ſicut ex di
ctis pꝫ. ꝟitas ꝓprie inuenit̄ in intellectu humano vel diui
no. ſicut ſanitas in aīali. In rebꝫ aūt alijs inuenit̄ ꝑ relati
onem ad intelligenduꝫ. ſicut ⁊ ſanitas dicitur de quibuſ/
dā alijs inq̄ꝫtū ſꝫ effectiua vel ꝯſeruatiua ſanitatꝫ aīalis.
Eſt ḡ in intellectu diuino ꝟitas ꝓprie ⁊ pmo. in itellectu
ꝟo humano ꝓprie q̄dē ⁊ ſcdario. i rebꝫ aūt iproprie ⁊ ſcda
rio. qꝛ nō niſi in reſpectu ad alterutꝝ duaꝝ ꝟitatū. ꝟitas
ḡ intellect⁹ diuini ē vna tm̄. a q̄ in itellectu hūano deriuāt̄
plures ꝟitates. ſicut ab vna facie hoīs reſultāt plēs ſilitu
dines in ſpeculo. ſicut dͣ gloſa ſup illud p̄s. diminute ſunt
veritates a fi. ho. Veritates aūt q̄ ſꝫ in rebꝫ ſunt plures
ſicut ⁊ rerū entitates. veritas aūt que dicitur de rebꝫ in

cōparatione ad intellectū humanū. eſt reb⁹ quodāmodo
accidētalis. q2 poſito ꝙ intellectus humanus nō eēt nec
eē poſſ3 adhuc res in ſua eēntia ꝑmaneret. Sʒ ṽitas q̄ dr̄
de eis in ꝯpatione ad intellectū diuinū3 eis inſeparabiliter
cōicat̄. nō eñ ſubſiſtere pñt niſi ꝑ intellectū diuinū3 eas in
eſſe ꝓducentē. ꝑ prius etiā ieſt rei veritas ꝑ ꝯparationē ad
intellectū diuinū q̄3 humanū. cū ad intellectū diuinū ꝯpe
tur q̄ſi ad cām. ad hūanū aūt q̄dammō q̄ſi ad effectū inq̄n
tū intellcc̄us hūanus a reb⁹ ſciā3 accipit. Sic ḡ res aliq̄ ṗn
cipalius dr̄ vera in ordine ad intellcc̄us diuini veritatem
q̄3 in ordīe ad veritatē intellcc̄us hūani. Si ḡ accipiat̄ veri
tas ꝓprie dicta ſm̄ quā oīa ṗncipaliter vera ſūt. ſic oīa
ſunt vera vna ṽitate. i. ṽitate intellcc̄us diuini. ⁊ ſic Anſel
mus loq̄tur de veritate in li. de ṽitate. Si āt accipiat̄ ve
ritas ꝓprie dicta ſm̄ quā3 res ſc̄dario vere dicunt̄. ſic ſunt
pluriū veroꝝ plures ṽitates. etiā3 vni⁹ rei plꝰes ṽitates
in aīab⁹ diuerſis. Si aūt accipiat̄ veritas improꝓe dicta
ſm̄ quā oīa dicunt̄ vera. ſic ſūt pluriū veroꝝ plures verita
tes. ſ3 vni⁹ rei vna ṽitas tm̄. Denoīant̄ autē res ṽe a ṽi-
tate q̄ ē in intellcc̄u diuino vl' intellcc̄u hūano. ſicut denoīat̄
cib⁹ ſan⁹ a ſanitate q̄ eſt in aīali ⁊ nō ſicut a forma inherē
te. ſ3 a veritate q̄ eſt in ipa re q̄ nihil aliō eſt q̄3 entitas in
tellectui adeq̄ta vl' intellectū ſibi adequās. ſicut a forma
Ad. i. inherēte. ſicut cib⁹ denoīat̄ ſanus a q̄litate ſua a q̄ ſan⁹ dr̄
¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ tp̄s ꝯpatur ad tp̄alia. ſicut mē
ſura ad mēſurata. vñ p3 ꝙ Anſel. loq̄tur de illa ṽitate q̄
eſt tantū mēſura oīm reꝝ veraꝝ. ⁊ iſta eſt vna nūero tan-
tū. ſicut tp̄s eſt vnū. ſicut in ſc̄do argumēto ꝯcludit̄. veri
tas aūt q̄ eſt in intellcc̄u hūano vel in ipis reb⁹ nō ꝯpatur
ad res ſicut mēſura extrinſeca ⁊ cōis ad mēſurata. ſ3 vel ſi
cut menſuratū ad mēſurā vt eſt de ṽitate intellcc̄us hūa-
ni. ⁊ ſic opꝫ eā variari ſm̄ varietatē reꝝ. vel ſicut mēſu-
ra intrinſeca ſicut eſt de veritate q̄ eſt in ipſis reb⁹. ⁊ has
mēſuras opꝫ plurificari ſm̄ pluralitatē menſuratoꝝ. ſi
Ad 2 cut diuerſoꝝ corpoꝝ ſūt dimēſiones diuerſe. ¶ Sc̄dm ꝯce
Ad 3 dimus ¶ Ad 3ᵐ dōm ꝙ ṽitas q̄ remanet deſtructꝭ reb⁹
eſt veritas intellcc̄us diuini ⁊ hec ſimplr̄ eſt vna nūero. ve
Ad 4 ritas aūt q̄ eſt in reb⁹ vel in aīa variat̄ ad varietatē reru3
¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ cū dr̄. nulla res eſt ſua ṽitas. hoc in-
telligit̄ de reb⁹ que hñt eſſe ꝯpletū in natura ſicut ⁊ cum
dr̄ nulla res ē ſuū eē. ⁊ tñ eē rei q̄dā res creata ē ⁊ eodē mō
Ad 5 veritas rei aliq̄d creatū eſt ¶ Ad q̄ntum dōm ꝙ veritas
ſm̄ quā aīa de oībus iudicat eſt veritas ṗma. Sicut eñ
a veritate intellectus diuini effluunt in intellectū angeli
cū ſpēs reꝝ innate ſm̄ q̄s oīa cognoſcunt. ita a veritate
intellcc̄us diuini exēplariter ꝓcedit in intellectū nr̄m veri
tas ṗmoꝝ ṗncipioꝝ ſm̄ quā de oībus iudicamus. ⁊ q2 ꝑ
eā iudicare nō poſſemus niſi ſm̄ ꝙ eſt ſilitudo ṗme veri-
Ad 6 tatis. iō ſm̄ primā veritatē de oībus dicimur iudicare
Ad 7 Ad ſextū dōm ꝙ veritas illa immutabilis ē veritas ṗma
et hec neq3 ſenſu ꝑcipit̄ neq3 aliq̄d creatū eſt ¶ Ad ſepti-
mū dōm ꝙ etiā ipa ṽitas creata non h3 aliq̄d ſile falſo q̄3
uis creatura q̄libet aliq̄d ſile falſo habeat. inq̄ntū eñ ali
q̄d ſile falſo creatura h3 inq̄ntū deficiēs eſt. ſ3 ṽitas nō ex
ea pte ꝯſeq̄tur creaturā q̄ deficiēs eſt. ſed ꝯſeq̄tur ſm̄ ꝙ a
Solutio- defectu recedit ṗme ṽitati ꝯformata ¶ Ad primū ṽo
nes inſtā- coꝝ q̄ ꝯtra obiiciunt̄ dicēdum ꝙ ſilitudo ꝓprie inuenit̄ in
tiarum vtroq3 ſimiliū. ṽitas aūt cū ſit q̄dā ꝯuenientia intellcc̄us ⁊
Ad. i. rei nō ꝓprie inuenit̄ in vtroq3 ſ3 in intellcc̄u. vñ cū ſit vn⁹ in
tellectus. ſ. diuinus ſm̄ cui⁹ ꝯformitatē oīa vera dicūtur
opꝫ oīa eē vera ſm̄ vnā ṽitatē3 q̄3uis pluribus in ſilibus
Ad 2 ſint plures diuerſe ſilitudines. ¶ Ad ſc̄dm dōm ꝙ q̄3uis

lumē intelligibile exēplet̄ a lumie diuino. tñ lumē ꝓprie dr̄
etiā de intelligibilib⁹ luminib⁹ creatis. nō aūt veritas ꝓ-
prie dr̄ de reb⁹ exēplatis ab intellcc̄u diuino. ⁊ iō non dici-
mus vnū lumē ſicut dicim⁹ vnā veritatē. Et ſilr̄ dōm ē Ad 3
ad. iij. de colorib⁹ ꝙ colores etiā ꝓprie viſibiles dicunt̄ q̄3- Ad 4
uis nō videant̄ niſi ꝑ lucē. Et ſilr̄ dōm eſt ad. iiij. de potē Ad 5
tia Et ad q̄ntū de entitate ¶ Ad ſextū dōm ꝙ q̄3uis res Ad 6
exēplent̄ difformit̄ a ṽitate diuina. nō tñ ꝓpter hoc exclu
dit̄ quin res vna ṽitate ſint ṽe ⁊ nō pluribus ꝓprie loq̄ndo.
q2 illud qō diuerſimode recipit̄ in reb⁹ exēplatis nō ꝓprie
dr̄ ṽitas. ſicut ꝓprie dr̄ ṽitas in exēplari ¶ Ad. vij. dōm ꝙ Ad 7
q̄3uis ea q̄ ſunt diuerſa ſpē ex pte reꝝ ipaꝝ vna adeq̄tione
nō adequant̄ diuino intellectui. Intellcc̄us autē diuinus
cui oīa adequant̄ eſt vn⁹ ⁊ ex pte eius eſt vna adeq̄tio ad
res oēs q̄3uis nō oīa ſibi eodē mō adequent̄. ⁊ iō mō ṗdi Ad 8
cto oīm reꝝ veritas vna eſt ¶ Ad. viij. dō3 ꝙ Aug⁹. loq̄
tur de ṽitate q̄ eſt exēplata ab ipa mente diuina in mente
nr̄a. ſicut ſilitudo faciei reſultat in ſpeculo. ⁊ hmōi verita-
tes reſultantes in aīab⁹ noſtris a ṗma veritate ſūt multe
vt dictū eſt. Vel dōm ꝙ veritas ṗma q̄dammō ē de ge
nere aīe. largo mō accipiēdo genus ſm̄ ꝙ oīa intellectiua
vel icorꝑalia vnius generis eſſe dicunt̄ ſm̄ modum quo
dr̄ actuū. xxxvi. Ipſius eñ dei genus ſumus

Quinto querit̄. vtru3

aliq̄ alia ṽitas ṗter ṗmā ſit eterna. Et videt̄ ꝙ i.
ſic Anſel. eñ dr̄ in monol'. ca. xviij. de ṽitate enūciabiliū
loquēs. ſiue dicat̄ ṽitas habere ſiue non intelligat̄ habere
ṗncipiū vel finē nullo mō claudi pt̄ ṽitas ṗncipio vl' fine
ſed oīs veritas intelligit̄ hr̄e ṗnᵐ vel finē vel nō hr̄e ṗnᵐ.
vel finē. ḡ nulla ṽitas claudit̄ ṗncipio vel fine. ſ3 oē qō
eſt hmōi eſt eternū. ḡ oīs veritas ē eterna. ¶ Pre. oē illō 2
cui⁹ eſſe ſeq̄tur ad deſtructionē ſui eē eſt eternū. q2 ſiue po
nat̄ eē vel nō eē ponat̄ ſeq̄tur ꝙ erit. ⁊ o3 ſm̄ vnūq̄dq3 tp̄s
ponere de vnoq̄q3 ꝙ ſit vel ꝙ nō ſit. ſ3 ad deſtructionē ve
ritatis ſeq̄tur ṽitatē eē. q2 ſi ṽitas nō eſt. ṽitatē nō eē eſt
verū. ⁊ nihil pt̄ eſſe veꝝ niſi veritate. ḡ veritas eſt eterna.
¶ Pre. ſi ṽitas enūciabiliū nō ſit eterna ḡ erit aſſignare 3
q̄ñ nō erat. vel nō erit enūciabiliū ṽitas. ſ3 tūc h̄ enūciabi
le ē veꝝ. nullā ṽitatē enūciabiliū eē. ḡ ṽitas enūciabilium
erit qō eſt ꝯriū ei qō fuit datū. ḡ nō pt̄ dici ṽitatē enūcia-
biliū nō eē eternā. ¶ Pre. phs ꝓbat ṗ⁰ phiſi. materiā eē
eternā. q̄3uis h̄ ſit falſu3. ꝑ h̄ ꝙ remanet p⁹ ſui corruptō 4
nē. ⁊ ē añ ſui gnatōe3. q2 ſi corrūpit̄. corrūpit̄ in aliquid. ⁊ ſi
gnat̄ ex aliq̄ gnat̄. Illud āt ex q̄ aliq̄d gnat̄ ⁊ in qō corrūpit̄
eſt materia. ſ3 ſilr̄ ṽitas ſi ponat̄ corrūpi vl' gnari ſeq̄t̄ ꝙ ſit
añ ſuā gnatōe3 ⁊ poſt ſuā corruptōe3. q2 ſi gnat̄ mutata ē
de nō eē in eē. ⁊ ſi corrūpit̄ mutata ē de eē in nō eē. q̄ñ autē
nō eſt ṽitas veꝝ eſt dicere ṽitatē nō eē qō vtiq3 nō pt̄ eſſe
niſi ṽitas ſit. ḡ ṽitas ē eterna. ¶ Pre. oē qō nō pt̄ itelligi
nō eē ē eternū. q2 q̄cq̄d pt̄ nō eē pt̄ intelligi nō eē. ſ3 ṽitas 5
enūciabiliū nō pt̄ itelligi nō eē. q2 intellcc̄us non pt̄ intelli
gere aliq̄d niſi intelligat illō eē veꝝ. ḡ ṽitas etiā enūciabi
liū eſt eterna ¶ Pre. Anſel. arguit in monol'. cogitat q̄ pt̄ 6
q̄ñ icepit aut q̄ñ nō fuit h̄ veꝝ ⁊c̄. Pre. id qō eſt futuꝝ ſꝑ
fuit futuꝝ ⁊ qō ē ṗteritū ſꝑ ē ṗteritū. ſed ex h̄ ꝓpō de futu
ro ē ṽa. q2 aliq̄d ē futuꝝ. ⁊ ex h̄ ꝓpō de ṗterito eſt ṽa ꝙ ali
q̄d eſt ṗteritū. ḡ ṽitas ꝓpōnis de futuro ſemꝑ fuit. ⁊ veri
tas ꝓpōnis de ṗterito ſꝑ erit. ⁊ ita nō ſolū ṽitas ṗma eſt
eterna. ſed ⁊ multe alie. ¶ Pre. Aug⁹. dr̄ in li⁰. de li. ar. ꝙ 7
nihil magis ē eternū q̄3 rō circuli et duo ⁊ tria eē q̄nq3. ſ3

hoꝝ veritas eſt veritas creata. ergo aliqua veritas p̄ter pri
8 mā eſt eterna ¶ Pre. ad veritatē enūciatiōis nō requiritur
ꝙ actu enūcietur aliquid. ſed ſufficit ꝙ ſit illud de quo p̄t enūcia-
tio formari. ſed anteq̄ꝫ mundus eſſet fuit aliquid de quo potuit
enūciari etiā p̄ter deum. ergo anteq̄ꝫ mūdus fieret fuit enun-
ciabiliū veritas. quicquid aūt fuit an̄ mundū eſt eternum
ergo enūciabiliū veritas eſt eterna. ⁊ ſic idē ꝙ p̄us. pꝛobatio me
dia mūdus factꝰ ē de nihilo .i. poſt nihil. ergo anteq̄ꝫ mūdꝰ eēt
erat eius nō eſſe. ſed enūciatio vera nō ſolū formatur de eo
qđ eſt. ſed de eo qđ nō eſt. qꝛ ſicut contingit vere enūciari
qđ eſt eſſe ita vere ꝯtingit enūciari qđ nō eſt nō eſſe. vt đr
in p̄mo peri hermenias. ergo anteq̄ꝫ mūdꝰ eſſꝫ fuit vna vera
enūciatio formari poterit. ¶ Pre. omē qđ ſcitur eſt veꝝ duꝫ
9 ſcitur. ſed deus ab eterno ſciuit oīa enūciabilia. ergo oīm enun
ciabiliū veritas eſt ab eterno. ⁊ ita plures veritates ſunt
eterne. Sꝫ diceres ꝙ ex hoc nō ſequitur ꝙ illa ſunt vera in
10 ſeip̄is. ſed in intellectu diuino ¶ Sed ꝯtra ſcḋm hoc opꝫ aliq
eſſe vera ſcḋm ꝙ ſūt ſcita. ſed ab eterno oīa ſūt ſcita a deo
nō ſolū ſcḋm ꝙ ſūt in mēte eius. ſed in ꝓpria natura exñtia
Eccli. xxiij. dño deo nr̄o anteq̄ꝫ crearentur nota ſūt oīa ſic et
poſt ꝑfectū ꝯgnoſcit oīa. ⁊ ita nō aliter ꝯgnoſcit res poſt
q̄ꝫ facte ſūt q̄ꝫ ab eterno ꝯgnouit. ergo ab eterno fuerūt plu-
res veritates nō ſolū in intellectū diuino. ſed etiā ſcḋm ſe.
11 ¶ Pre. ſcḋm hoc aliquid đr eē ſimplr̄ ſcḋm ꝙ eſt in ſui comple
mēto. ſed rō veritatis ꝯpletur in intellectū. ſi ergo in intellectū diui
no fuerūt ab eterno plura vera ſimplr̄ ꝯcedendū eſt plu-
12 res eternas eſſe veritates ¶ Pre. Sapiē. p°. iuſticia eſt ꝑ
petua ⁊ immortalis. ſed veritas ē ꝑs iuſticie. vt đr Tulliꝰ
13 in ſua rethorica. ergo eſt ꝑpetua ⁊ imortalis. ¶ Pre. vlia ſūt ꝑ
petua ⁊ incorruptibilia. ſed veꝝ ē maxīe vle qđ ꝯuertitur
cū ente. ergo veritas eſt ꝑpetua et icorruptibilis Sꝫ diceres ꝙ
14 vle nō corrūpitur ꝑ ſe. ſed ꝑ accn̄s. ¶ Sꝫ ꝯ magis đꝫ deno
tari aliquid ꝑ id qđ ꝯuenit ei ꝑ ſe q̄ꝫ ꝑ id quod ꝯuenit ei ꝑ ac
cidēs. ſi ergo veritas ꝑ ſe loquēdo eſt ꝑpetua ⁊ incorruptibilis
nō aūt corrumpitur aut generatur niſi ꝑ accn̄s ſimplr̄ ꝯcedē-
dum eſt ꝙ veritas vniuerſaliter dicta ſit eterna ¶ Prete
15 rea ab eterno deus fuit p̄or mundo. ergo relatio p̄oritatis in
deo fuit ab eterno. ſed poſito vno relatiuoꝝ neceſſe ē po-
nere ⁊ reliquū. ergo ab eterno fuit poſteritas mūdi ad deuꝫ
ergo ab eterno fuit aliquid aliud extra deū cui alio mō ꝯpe
tit veritas. ⁊ ſic idem qđ p̄us. Sed diceres ꝙ illa relatio
pꝛioritatis ⁊ poſterioritatis nō eſt aliquid in reꝝ natura
ſed in rōne tantū ¶ Cōtra. ſic đr Boetius in fine de cō-
16 ſola. deus eſt p̄or mūdo natura etiā ſi mūdus ſemꝑ fuiſſꝫ
ergo illa relatio p̄oritatis eſt relatio nature ⁊ nō rōnis tā
17 tum ¶ Pre. veritas ſignificatōis eſt rectitudo ſignificatiōis. ſꝫ
ab eterno rectuꝫ fuit aliquid ſignificari. ergo veritas ſignificationis fuit
18 ab eterno ¶ Pre. ab eterno fuit verū patrē genuiſſe filiū
et ſpiritūſanctū ꝓceſſiſſe ab vtroq̄ꝫ. cū iſta ſint plura vera
ergo plura vera fuerūt ab eterno ¶ Sꝫ diceres ꝙ iſta ſunt ve
ra vna veritate. vn̄ nō ſequitur plures veritates eē ab eter
19 no. ¶ Cōtra. alio pater eſt pater ⁊ generat filiū ⁊ alio fi-
lius eſt filius ⁊ ſpirat ſpiritūſctm̄. ſꝫ eo quo pater eſt pater
hec eſt vera pater generat filiū. vel pater eſt pater. eo aūt
quo filius eſt filius hec ē vera. filius genitus eſt a patre
20 ergo huiuſmōi ꝓpōnes nō ſunt vna veritate vere. ¶ Pre. q̄ꝫ-
uis homo ⁊ riſibile ꝯuertātur. tn̄ nō eſt eadē veritas vtri
uſq̄ꝫ iſtaꝝ ꝓpōnū. homo eſt homo et homo eſt riſibile pro
pter hoc ꝙ nō eſt eadē ꝓprietas quā p̄dicat hoc nomē ho
mo ⁊ quā p̄dicat hoc nomē riſibile. Similr̄ nō eſt eadem
ꝓprietas quā importat hoc nomē pater ⁊ hoc nomē filius
ergo nō eſt eadē veritas dictaꝝ ꝓpoſitionū ¶ Sꝫ diceres

ꝙ ille ꝓpōes nō fuerunt ab eterno. ¶ Sed cōtra qñcūq̄ꝫ ē
eſt intellectus qui p̄t enunciare poteſt eſſe enūciatio. ſed
ab eterno fuit intellectus diuinus. ſcꝫ intelligēs patrē eſſe
patrē ⁊ filiū eē filiū. ⁊ ita enūciās ſeu dicēs. cū ſcḋm Anſel.
idē ſit ſummo ſpiritui dicere quod ⁊ intelligere. ergo enūcia
tiones p̄dicte fuerunt ab eterno ¶ Sed contra. nullū Cōtra
cauſatū eſt eternū. veritas oīs p̄ter primā eſt cauſata.
ergo ſola veritas p̄ma eſt eterna. ¶ Pre. ens ⁊ verū con
uertuntur. ſed ſolū vnū eſt ens eternū. ergo ſola vna veritas ē
eterna. ¶ Rꝫ°. dicēdum ꝙ ſicut dictū eſt veritas adequa Rꝫ°.
tionē quandā ⁊ ꝯmenſurationē importat. vn̄ ſcḋm hoc de-
nominatur aliquid verū ſicut ⁊ denominatur aliquid cōmen
ſuratū. menſuratur aūt corpus ⁊ menſura intrinſeca ſicut li
nea ſupficie ⁊ ꝓfunditate. ⁊ mēſura extriſeca ſicut locatū
loco ⁊ motꝰ tp̄e ⁊ pānus vlna Vn̄ ⁊ p̄t aliquid denoīari
verū duplr̄. vno mō a veritate inherēte. alio mō ab extri-
ſeca veritate. ⁊ ſic denominantur omēs res vere a p̄ma ve-
ritate. ⁊ qꝛ veritas que eſt in intellectu humano menſuratur
a rebus ip̄is ſequitur ꝙ non ſolū veritas rei ſed etiam veri
tas intellectus vel enūciationis que intellectū ſignificat a verita
te prima denominetur. in hac aūt adequatione vel cōmenſura
tione rei ac intellectus nō requiritur ꝙ vtrūq̄ꝫ extremoꝝ
ſit in actu. intellectus autē noſter p̄t nunc adequari his que
in futurū erūt. nūc aūt nō ſūt. alis nō eſſꝫ hec vera. antixp̄s
naſcetur. vn̄ hec denominatur vera a veritate que eſt in intel
lectu tm̄ etiā qn̄ nō eſt res ip̄a. Similr̄ etiā intellectꝰ diui-
nꝰ equari potuit ab eterno his que ab eterno nō fuerūt. ſꝫ in tp̄e ſūt
facta. ⁊ ſic ea que ſunt in tp̄e denoīari poſſunt vera a veri
tate p̄ma eterna. Si ergo accipiamus veritateꝫ creatoꝝ ve-
roꝝ eis inherentē quā inuenimus in rebus ⁊ in intellectu
creato ſic veritas nō eſt eterna nec reruꝫ nec enunciabiliū
nec intellectuū cum ip̄e res vel ip̄e intellcūs quibus veri
tates inherēt nō ſint ab eterno. Si aūt accipiatur veritas
veroꝝ creatoꝝ qua denominantur omnia vera eſſe. ſicut ex
trinſeca mēſura que eſt veritas p̄ma. ſic omniū rerum et
enunciabiliū ⁊ intellectuū veritas eſt eterna. ⁊ huiuſmo
di veritatis eternitatem venatur Auguſtinus in libro ſo
lilo. ⁊ Anſelmus in monol. vn̄ Anſelmus dicit in libro de
veritate. Intelligere potes quomō ſummā veritateꝫ in
meo monolo. probaui non habere principiū vel finē ꝑ veri
tatem orationis. Hec autē veritas prima non p̄t eſſe de
omibus niſi vna. in intellectu eñi noſtro non diuerſificatur
veritas niſi dupliciter. vno modo propter diuerſitatē co
gnitoꝝ de quibus diuerſas habet conceptiones quas di
uerſe veritates in anima conſequuntur. Alio modo ex di-
uerſo modo intelligendi. curſus enim ſortis eſt res vna
ſed aīa que cōponēdo ⁊ diuidēdo cointelligit tēpus. vt di-
citur in tercio de aīa. diuerſimode intelligit curſum ſortꝭ
vt p̄ſentē p̄teritum ⁊ futurū. ⁊ ſcḋm hoc diuerſas concep-
tiones format in quibus diuerſe veritates inueniuntur. vtrūq̄ꝫ
aūt dictoꝝ modoꝝ diuerſitatis inueniri nō p̄t in diuina
cognitione. non eñi de diuerſis rebus diuerſas habet co-
gnitiones. ſed vna cognitione cognoſcit omnia. quia ꝑ
vnū. ſcꝫ ꝑ eēntiā ſuā oīa cognoſcit nō ſingulis ſuam co-
gnitionē immittēs. vt đr dyo. in li. de di. no. Similr̄ etiā eiꝰ
cognitio nō diſcernit aliquid tp̄s cū eternitate mēſuratur que
abſtrahi poſſit ab oīm tp̄e omē tp̄s continēs Vn̄ relinq-
tur ꝙ non ſunt plures veritates ab eterno ſed vna tantū. Ad .i.
¶ Ad primuꝫ ergo dicendum ꝙ ſicut Anſel. ſeip̄m exponit in
libro de veritate. ideo dixit ꝙ veritas enūciatiōis nō clau
ditur p̄ncipio ⁊ fine nō ꝙ abſq̄ꝫ p̄ncipio oīno fuerit. ſed quia
nō p̄t intelligi qn̄ oratio eſſet ⁊ veritas illi deeſſet. illa ſcꝫ

oratio de qua agebat qua ſignificaꝛ aliq̄d vere eſſe futuꝝ
vñ ꝑ hoc apparet ꝙ noluit aſtruere veritatē inherentem
rei create ⁊ orationi eſſe ſine ꝓncipio ⁊ fine. ſed veritatē
primā a qua ſicut a mēſura extrinſeca enūciatio vera dr̄.
Ad 2 ¶ Ad ſcḋm dōm ꝙ extra aīam duo inuenimus. ſcꝫ rē ip/
ſam ⁊ ꝓuationes ⁊ negatōes rei. q̄ q̄dē duo nō eodē mō
ſe habēt ad veritatē. q2 nō eodē mō ſe habēt ad intellcm̄.
res aūt ipa ex ſpē quā hꝫ diuino intellectui adequatur. ſi
cut artificiata arti. ⁊ ex virtute eiuſdē ſpēi nata eſt ſibi in
tellectū noſtrū adequare inquantū ꝑ ſimilitudinē ſui re/
ceptā in anima cognitionē de ſe facit. ſed nōens extra ani/
mā cōſideratū neqꝫ habet aliq̄d vnde diuino intellectui
adequeꝛ neqꝫ vñ cognitōē ſui faciat in intellectu noſtro.
vñ ꝙ intellectui cuiqꝫ eq̄tur non eſt ex ſeipo nōente. ſed ex
ipo intellectu q̄ rōem nōentis accipit in ſeipſo. res ḡ que
eſt aliq̄d poſitiue extra aīam hꝫ aliquid in ſe vñ vera dici
poſſit. nō āt ita nōeſſe rei. ſꝫ q̄cq̄d ṽitatis ei attribuiꝛē ex
ꝑte itellcūs. cū dr̄ ḡ veritatē nō eſſe eſt verū cū veritas q̄
ſcaꝛ hic ſit de nōente nihil habet niſi in itellectu. vñ ad de
ſtructionē veritatis q̄ eſt in re nō ſeq̄tur niſi eſſe veritatis
que eſt in intellectu. ⁊ ita pꝫ ꝙ ex hoc nō p̄t cōcludi niſi ꝙ
veritas q̄ eſt in intellectu eſt eterna ⁊ oportet vtiqꝫ ꝙ ſit in
Ad 3 intellectu eterno. ⁊ hec eſt veritas ꝓma. vñ ex p̄dicta rō/
Ad 4 ne oſtendiꝛ ſola veritas ꝓma eē eterna. Et ꝑ hoc pꝫ ſolu
Ad 5 tio ad tercium ⁊ quartū ¶ Ad q̄ntū dōm ꝙ nō p̄t intelligi
ſimplr̄ veritatem nō eſſe. poteſt tñ intelligi nullā creataꝫ
veritatem eſſe. ſicut ⁊ p̄t intelligi nullā creaturā eſſe In/
tellectus eñ poteſt intelligere ſe nō eſſe ⁊ ſe nō intelligere
q̄uis nō intelligat ſine hoc ꝙ ſit vel intelligat. nō eñ opor
tet ꝙ quicq̄d intellcūs intelligēdo hꝫ intelligendo intelli/
gat. q2 non ſemꝑ reflectiꝛ ſupra ſeipm̄. ⁊ ideo nō eſt incon/
ueniēs ſi veritatē creatam ſine qua nō p̄t intelligere intel
Ad 6 ligat nō eſſe. ¶ Ad ſextū dōm ꝙ illud q̄d eſt futuꝝ inq̄n
tū eſt futurū non eſt. ⁊ ſiliter p̄teritū inquantū hm̄oi. vñ
eadē eſt rō de veritate p̄teriti ⁊ futuri ſicut et de veritate
nōentis ex qua nō poteſt cōcludi eternitas alicuius veri
Ad 7 tatis niſi ꝓme vt dictū eſt ¶ Ad ſeptimū dōm ꝙ verbuꝫ
Aug9. eſt intelligendū ꝙ illa ſunt eterna ſm̄ ꝙ ſunt in mē
Ad 8 te diuina. vel accipiꝛ eternū pro ꝑpetuo ¶ Ad octauū di/
cendū ꝙ q̄uis enūciatio vera fiat de ente ⁊ de nōente. nō
tñ ens ⁊ nōens eodē mō ſe habēt ad veritatē. vt ex dictis
Ad 9 pꝫ. ex q̄bus pꝫ ſolutio eius qḋ obijciꝛ ¶ Ad nonū dōm ꝙ
ab eterno ſciuit deus plura enūciabilia. ſed tñ illa plura
ſciuit vna cognitōe. vñ ab eterno nō fuit niſi vna veritas
ꝑ quā diuina cognitio fuit vera de rebꝰ pluribꝰ futuris in
Ad 10 tpe ¶ Ad decimū dōm ꝙ ſicut ex p̄dictis pꝫ. intellectus
nō ſolū adequaꝛ his que ſunt in actu. ſed etiā q̄ non ſunt
in actu p̄cipue intellectus diuinus cui idē eſt preteritū ⁊
futurū. vñ q̄uis res non fuerūt ab eterno in ꝓpria natura
intellectus tñ diuinus fuit adeq̄tus rebꝰ in ꝓpria natura
futuris in tpe. ⁊ iō verā cognitionē habuit ab eterno de re
bus ⁊ in natura propria q̄uis rerū veritates ab eterno
Ad 11 nō fuerūt ¶ Ad. xi. dōm q̄uis rō veritatis cōpleaꝛ in in/
tellectu. nō tñ rō veri in intellectu ꝯpleꝛ. vñ q̄uis ꝯcedaꝛ
ſimplr̄ ꝙ veritas rerū oīm fuit ab eterno ꝑ hoc ꝙ fuit in
intellectu diuino. non tñ p̄t cōcedi ſimplr̄ ꝙ res vere fue/
runt ab eterno ꝓpter hoc ꝙ fuerunt in intellectu diuino
Ad 12 ¶ Ad. xij. dōm ꝙ illud intelligiꝛ de iuſticia diuina. vl' ſi in
telligaꝛ de iuſticia humana. tūc dr̄ eſſe ꝑpetua ſicut ⁊ res
naturales dicunꝛ eſſe ꝑpetue. ſicut dicimus ꝙ ignis ſem/
Nota per moueꝛ ſurſum ꝑ inclinationē nature niſi impediatur
Et q2 ṽtus vt dr̄ Tullius eſt habitus in modū nature

rōni cōſentaneus. quantū eſt ex natura virtutis hꝫ inde
ſinentē inclinationē ad actum ſuū q̄uis aliquādo impe/
diaꝛ. ⁊ ideo etiā in principio digeſtoꝝ dr̄ ꝙ iuſticia eſt con
ſtans ⁊ ꝑpetua voluntas vnicuiqꝫ ius ſuū tribuens. et
tamē veritas de qua mō loq̄mur non eſt pars iuſticie. ſed
veritas que eſt in cōtentionibus vel cōfeſſionibꝰ in iudi/
cio faciēdis ¶ Ad. xiij. dōm ꝙ hoc qḋ diciꝛ vniuerſale ꝑ Ad 13
petuū eſſe ⁊ incorruptibile Auicēna duplr̄ exponit. vno
mō vt dicaꝛ eſſe ꝑpetuū ⁊ incorruptibile rōne ꝑticulariū
que nunqꝫ inceperūt nec deficient ſm̄ tenentes eternita
tem mūdi. generatō eñ ad hoc eſt ſm̄ phos vt ſalueꝛ per
petuū eſſe in ſpecie quod in indiuiduo ſaluari nō p̄t. Alio
mō vt dicaꝛ eſſe ꝑpetuū qḋ nō corrumpitur ꝑ ſe. ſed per
accidens ad corruptionem indiuidui. ¶ Ad decimum/ Ad 14
quartū dicendum ꝙ aliq̄d attribuiꝛ alicui ꝑ ſe duplr̄. vno
mō poſitiue. ſicut igni attribuiꝛ ferri ſurſum. ⁊ a tali per ſe
magis denoīaꝛ aliq̄d q̄ꝫ ab illo qḋ eſt ꝑ accn̄s. magis eñ
dicimus ignē ſurſū ferri ⁊ eſſe de numero coꝝ q̄ ſurſum
ferunꝛ q̄ꝫ coꝝ que deorſum. q̄uis ignis ꝑ accn̄s aliq̄n de/
orſum feraꝛ. vt pꝫ in ferro ignito. Aliquādo attribuiꝛ ꝑ
ſe aliquid alicui rōne remotionis ꝑ hoc ſcꝫ ꝙ remouentur
ab illo que nata ſunt diſpōnem contrariā inducere. vnde
ſi ꝑ accn̄s aliquid coꝝ adueniat illa diſpoſitio contraria
tunc ſimplr̄ enunciabiꝛ ſicut vnitas per ſe attribuiꝛ mate
rie ꝓme nō ꝑ poſitōem alicuius forme vnitatis. ſed ꝑ re/
motionē formaꝝ diuerſificātiū. vnde q̄n̄do aduenīūt for/
me diſtinguentes materiam magis ſimplr̄ dr̄ eſſe plures
materias q̄ꝫ vnam ⁊ ſic eſt in ꝓpoſito. non eñ dr̄ vniuer/
ſale incorruptibile quaſi habeat aliquā formaꝫ incorrup/
tionis. ſed q2 nō cōueniunt ei ſm̄ ſe diſpōnes materiales
que ſunt cauſe corruptionis et indiuiduationis. vñ vni/
uerſale in rebus ꝑticularibus exiſtens ſimplr̄ dicitur cor
rumpi in hoc vl' in illo ¶ Ad decimūquintū dicēdū ꝙ cū Ad 15
oīa alia genera inquantū huiuſmodi aliquid ponant in
rerum natura. quātitas eñ ex hoc ipo ꝙ quātitas eſt ali/
quid dr̄. ſola relatio nō habꝫ ex hoc ꝙ eſt huiuſmodi ꝙ ali
quid ponat in rerum natura. q2 nō p̄dicat aliquid ſed ad
aliquid. vnde inueniunꝛ quedā relationes que nihil in re Nota
rum natura ponunt. ſed in ratione tm̄ Quod q̄deꝫ q̄drup/ dos re
pliciter ꝯtingit. vt ex dictis phi ⁊ Auicēne haberi poteſt ſm̄ d
vno mō quando aliquid ad ſeipm̄ referꝛ. vt cum dr̄ idem
eidē idem. Si eñ hec relatio aliquid in rerū natura po/
neret additū ei quod dr̄ idem eſſꝫ in infinitū ꝓcedere in
relationibꝰ. q2 ipa relatio ꝑ quā aliq̄ res diceret eadē eſſet
eadē ſibi ꝑ aliquā aliā relatōem. ⁊ ſic in infinitū. Secun/
do mō q̄n̄ ipa relatio ad aliq̄d referꝛ. non eñ dici p̄t ꝙ pr̄/
nitas referaꝛ ad ſubiectū ſuū ꝑ aliquā relatōeꝫ mediā. q2
illa etiā media relatio indigeret alia media relatiōe. ⁊ ſic
in infinitū. vñ illa relatio q̄ ſignaꝛ in ꝯparatione paternita/
tis ad ſubiectū nō dr̄ in reꝝ natura. ſed in rōne tm̄. Ter/
cio q̄n̄ vnū relatiuoꝝ p̄dꝫ ex altero ⁊ nō ecōuerſo. vnde
relatio ſcientie ad ſcibile eſt aliquid in rerum natura. non
autem relatio ſcibilis ad ſcientiā. ſed in ratione tm̄ Quar
to quādo ens compaꝛ ad nōens. vt cum dicimus ꝙ nos
ſumus p̄ores his qui futuri ſunt poſt nos. alꝛ ſequereꝛ
ꝙ poſſent eſſe infinite relationes in eodem ſi generatio in
infinitū ꝓcederet i futurū Ex duobꝰ ḡ vltimis apparet ꝙ
relatio illa p̄oritatis nihil ponit in rerū natura. ſed in in/
tellectu tm̄. Tum quia deus non dependet a creaturis.
Tum q2 talis p̄oritas dicit cōparationeꝫ entis ad non/
ens. vnde ex hoc ſeq̄tur ꝙ nō ſit aliq̄ veritas eterna niſi in
intellcū diuino q̄ eſt ſolꝰ eternus. ⁊ hec eſt veritas ꝓma.

Ad 16 ¶ Ad.xvi.dōm ꝙ ꝗ̄uis deus natura ſit ꝑoꝛ oībus crea
tis nō tñ ſeqtur ꝙ relatio illa ſit relatio nature.ſed qꝛ in/
telligit̄ ex ꝯſideratōe nature eius qđ ꝑus dꝛ. ꝛ eiꝰ qđ po/
ſterius dꝛ. ſicut ꝛ ſcibile dꝛ ꝑus natura ꝗ̄ ſcia ꝗ̄uis rō ſci
bilis ad ſciaꝫ nō ſit aliqđ in reꝝ natura ¶ Ad.xvij.dōꝫ.
Ad 17 ꝙ rcū dꝛ ꝑcatione nō exñte rectū eſt aliqđ ꝑcari verū ē ſm
oꝛdinatōem reꝝ in intellcū diuino exñtē.ſicut archa non
exñte rectū eſt archā coopculū eſſe vel habere ſm oꝛdi/
nationē artis in artifice.vñ nec ex hoc haberi ꝑt ꝙ aliqua
ꝟitas ſit eterna ꝗ̄ ꝑma ¶ Ad.xviij.dōꝫ ꝙ rō veri fundat̄
Ad 18 ſup ens ꝗ̄uis aūt in diuinis ponant̄ plures ꝑſone vel ꝓ/
prietates.nō tñ ibi ponit̄ niſi vnū eſſe.qꝛ eſſe in diuinis nō
niſi eēntialiter dꝛ. ꝛ iō oīm iſtoꝝ enūciabiliū patrē eſſe vel
generare.filiū eſſe vel genitū eſſe. ꝛ ſimiliū ſm ꝙ ad reꝫ re
ferunt̄ ē veritas vna q̄ eſt ꝟitas ꝑma ꝛ eterna. ¶ Ad.xix
Ad 19 dōm ꝙ ꝗ̄uis alio pater ſit pater et filius filius qꝛ hoc eſt
paternitate.illud eſt filiatōe.tñ idē eſt q̄ pater eſt ꝛ q̄ filiꝰ
eſt.qꝛ vtrūqꝫ eſt ꝑ eēntiā diuinā q̄ eſt vna. rō aūt verita/
tis nō fundat̄ ſup rōem paternitatis ꝛ filiatōis inqntuꝫ
hmōi.ſed ſup rōem entitatis.ꝑnitas āt ꝛ filiatio ſtꝫ vna
eēntia. ꝛ iō vna ē veritas vtriuſqꝫ. ¶ Ad.xx.dōꝫ ꝙ ꝓprie
Ad 20 tas quā ꝑdicat hoc nomē hō ꝛ hoc nomē riſibile non eſt
eadē ꝑ eēntiā nec hꝫ vnū eſſe.ſicut eſt de paternitate et fi
liatione. ꝛ iō nō eſt ſilē ¶ Ad.xxi.dōm ꝙ intellcūs diuinꝰ
Ad 21 qntūcunqꝫ diuerſa nō cognoſcit niſi vnica cognitōe etiaꝫ
q̄ in ſeipis hñt diuerſas ꝟitates.vñ multo amplius non
cognoſcit niſi vna ꝯgnitōne oīa hmōi q̄ de ꝑſonis intelli/
gunt̄. vnde etiā omniū eoꝝum nō eſt niſi vna veritas.

Sexto querit̄. an veri

tas creata ſit imutabilis ¶ Et videt̄ ꝙ ſit imu
tabil̄. Anſel.i li. de ꝟitate dt.video hac rōe ꝓbari ꝟitatē
.i. immobilē ꝑmanere.ꝑmiſſa aūt rō fuit de ꝟitate ꝑcatōis
vt ex ꝑmiſſis apparet.ꝗ veritas enūciabiliū eſt imutabil̄
et eadē rōe ꝟitas rei quā ꝑcat ¶ Prete.ſi ꝟitas enūciatō
2 nis mutat̄ ad mutationē rei maxime mutat̄. ſed re muta
ta veritas ꝓpōnis manet.ꝗ veritas enūciatōis eſt imuta
bilis. ꝓbatio medie.veritas ſm Anſel.eſt rectitudo qdā
inqntū aliqđ implet hoc qđ accepit in mēte diuina. ſꝫ hec
ꝓpō ſoꝛtes ſedet accepit in mēte diuina vt ꝑcet ſeſſionē ſoꝛ
tis quā ꝑcat etiam ſoꝛte nō ſedēte. ꝗ etiā ſoꝛte nō ſedente
manet in ea veritas. ꝛ ita veritas ꝑdicte ꝓpōnis non mu
tat̄ etiā ſi res mutet̄ ¶ Pre.ſi mutat̄ hoc nō ꝑt eē niſi mu/
3 tatis his qbus veritas ineſt.ſicut nec aliq̄ forme mutari
dicunt̄ niſi ſuis ſubiectis mutatis.ſed veritas non mutat̄
ad mutatōem veroꝝ.qꝛ deſtructꝭ veris adhuc remanet
veritas vt Augꝰ. ꝛ Anſel. ꝓbant.veritas ꝗ oīno eſt im/
mutabil̄ ¶ Pre. veritas rei cā eſt veritatis ꝓpōnis. ex eo
4 enī ꝙ res eſt vel nō eſt oꝛō dꝛ vera vel falſa.ſed ꝟitas rei ē
immutabilis.ꝗ et veritas ꝓpōnis. ꝓbatio medie Anſel.
in li.de veri. ꝓbat veritatē enūciatiōis imobilē ꝑmanere
ſm ꝙ iplet illud qđ accepit in mente diuina.ſed ſilr̄ q̄libet
res iplet illud qđ accepit in mēte diuina vt haberet. ꝗ ve
5 ritas cuiuſlibet rei eſt imutabil̄ ¶ Pre.id qđ manet oīni
mutatōe facta nūqꝫ mutat̄. In alteratōe eñ coloꝛis nō di
cimꝰ ſupficiē mutari.qꝛ manet q̄libet mutatōe coloꝝ fa/
cta. Sed veritas manet in re q̄libet mutatōe rei facta.qꝛ
ens ꝛ veꝝ ꝯuertunt̄.ꝗ veritas eſt imutabil̄. ¶ Pre.vbi
6 eſt eadē cā ꝛ idē effectus.ſed eadē res eſt cā veritatis ha
rū triū ꝓpōnū.ſoꝛtes ſedet.ſoꝛtes ſedebit. ſoꝛtes ſedit ſcꝫ
ſeſſio ſoꝛtis.ꝗ eadē eſt eaꝝ veritas.ſed ſi vnū triū ꝑdictoꝝ

eſt verū opꝫ ſilr̄ alterū duoꝝ ſꝑ eſſe veruꝫ.ſi eñ aliqñ eſt
verū ſoꝛtes ſedet ſꝑ fuit et erit veꝝ. ſoꝛtes ſedit vl̄ ſoꝛtes
ſedebit.ꝗ veritas eſt vna triū ꝓpōnum ſꝑ vnoꝰ ſe hūtēs.ꝛ
ita eſt imutabilis ꝛ eadē rōe q̄libet alia veritas. ¶ Sꝫ
cōtra.mutatis cauſis mutant̄ effectus.ſed res q̄ ſunt cā
veritatis ꝓpōnis mutant̄. ꝗ ꝛ ꝓpōnū veritas mutatur
¶ Rꝰ.dōm ꝙ aliqđ dꝛ mutari duplr̄. vno mō qꝛ eſt ſub Rꝰ.
iectū mutatōis.ſicut dicimus coꝛpus eſſe mutabile.et ſic
nulla foꝛma eſt mutabilis. et ſic dꝛ ꝙ foꝛma eſt iuariabili
eēntia conſiſtens.vñ cū veritas ſignificet̄ ꝑ modū foꝛme
pñs q̄ſtio nō eſt an veritas ſit immutabilis hoc mō. Alio
mō dꝛ aliqđ mutari.qꝛ ſm ipm fit mutatio. ſic dicimꝰ al/
bedinē mutari.qꝛ ſm ipam coꝛpꝰ alterat̄. ꝛ ſic q̄rit̄ de ve
ritate an ſit mutabilis ¶ Ad cuius euidentiā ſciendū ē ꝙ Nota
illud ſm qđ eſt mutatio qñqꝫ q̄dē mutari dꝛ.qñqꝫ aūt nō
qñ eñ eſt inherens ei qđ mutat̄ ſm ipm tūc ꝛ ipm muta
ri dꝛ.ſic albedo vl̄ ꝗ̄titas mutari dicit̄ qñ aliqđ ſꝫ ipa mu
tat̄ eo ꝙ ipa ſmꝰ hāc mutatōeꝫ ſuccedūt ſibiīuicē in ſub
iecto Qñ aūt id ſm qđ mutari dꝛ ē extriſecū tūc i illa mu
tatōe nō mutat̄.ſꝫ imobile ꝑſeuerat. ſicut locus nō dꝛ mo
ueri qñ aliqđ ſm locū mouet̄. vñ in.iiij.phico. dꝛ ꝙ locus
eſt immobil̄ terminꝰ ꝯtinētis. eo ꝙ ꝑ localē motuꝫ nō dꝛ
eſſe ſucceſſio locoꝝ in vno locato.ſed magis ſucceſſio loca
toꝝ in vno loco Sꝫ foꝛmaꝝ inherētiū q̄ mutari dicūtur
ad mutatōeꝫ ſubiecti,duplex eſt mutatōis modꝰ. dicūt̄
eñ aliter mutari foꝛme generales ꝛ alit̄ foꝛme ſpēales.foꝛ
ma eñ ſpēalis poſt mutationē non remanet eadē nec ſm
eē nec ſm rōem. ſicut albedo facta alteratōe nullo mō ma
net.ſꝫ foꝛma gñalis facta mutatōe remanet eadē ſm rōeꝫ
ſed nō ſm eē.ſicut facta mutatōe de nigro in albū manet
idē coloꝛ ſm coēm rōem coloꝛis.ſꝫ non eadē coloꝛis ſpēs
Dictū eſt aūt ſupius ꝙ aliqđ denoīat̄ veꝝ veritate ꝑma
q̄ſi meſura extriſeca.ſed veritate inherēte q̄ſi menſura in
triſeca.vñ res create variant̄ q̄dē in ꝑticipatōe ꝟitatis ꝑ
me.ipſa eñ ꝟitas ꝑma ꝑ quā dicunt̄ ꝟa nullo mō mutat̄
et h̄ eſt qđ Augꝰ.dt in li.de libero ar.mētes nr̄e aliqñ plꝰ
aliqñ minꝰ vident de ipa ꝟitate.ſꝫ ipa in ſe manēs nō ꝓfi/
cit nec deficit Si āt accipiamꝰ veritatē inherentē rebꝫ ſic
veritas mutari dꝛ ſm ꝙ aliq̄ ſm veritatē mutant̄. vñ ꝛ ꝓ/
us dcm̄ eſt ꝟitas in creaturis inuenit̄ in duobꝫ.ſ.in rebus
ipis ꝛ in intellcū.ꝟitas eñ actōis ſub veritate rei cōpꝛe/
hendit̄. ꝛ veritas enūciatōis ſub veritate intellcūs quaꝫ
ꝑcat.res aūt dꝛ ꝟa ꝑ ꝯpationē ad intellectū diuinū ꝛ hūa
nū. Si aūt accipiat̄ veritas rei in oꝛdie ad intellectū diui
nū tūc q̄dē mutat̄ veritas rei mutabil̄ in aliā veritatē nō
in falſitatē. Veritas eñ eſt foꝛma maxime generalis cuꝫ
verū ꝛ ens ꝯuertant̄. vñ ſicut facta q̄libet mutatione re
manet res ens ꝗ̄uis alia ſm aliā foꝛmaꝫ ꝑ quā eſſe hꝫ ita
ſemꝑ remanet vera ſm aliā veritatē.qꝛ quācunqꝫ foꝛmā
vel etiā priuationē ꝑ mutationē acquirat ſm eaꝫ diuino
intellectui cōfoꝛmatur qui eā ita cognoſcit. vt eſt ſm quā/
cunqꝫ diſpōem Si aūt cōſideret̄ veritas rei in oꝛdine ad
intellectū humanū vel ecōuerſo.tūc qñqꝫ fit mutatio de
veritate in falſitatē.qñqꝫ aūt de vna veritate in aliā.cum
eñ veritas ſit adequatio rei ꝛ intellectus.ab equalibus
autē ſi equalia tollant̄ adhuc equalia remanent ꝗ̄uis nō
eadem equalitate. opoꝛtet ꝙ quādo ſimul mutat̄ intelle
ctus et res remaneat q̄dem veritas ſed alia. ſicut ſi ſoꝛte
ſedente intelligatur ſoꝛtem ſedere.ꝛ eo poſtmodum non
ſedente intelligatur non ſedere.ſed quia ab vno equaliū
ſi aliquid tollatur ꝛ nihil a reliquo. vel ſi ab vtroqꝫ ineq̄/
lia tollantur neceſſe eſt inequalitatē ꝑuenire que ſe ha

bet ad falſitatē ſicut eq̄litas ad veritatē. Inde eſt ꝙ ſi in-
tellectu vero exiſtēte muteť res non mutato intellectu vel
ecōtra aut vtrūq₃ muteť ſed nō ſimplr̄ ꝓuenit falſitas. et
ſic erit mutatio de veritate in falſitatē. ſicut ſi forte exiſtēte
albo intelligať albꝰ eſſe verus eſt intellcūs Si vero poſt-
ea intelligat eū nigrū forte albo remanēte. vľ ecōuerſo for
te mutato in nigredinē adhuc albꝰ intelligať vel eo muta
to in pallorē intelligať eē rubeus erit falſitas in intellectu
Ad. i. Et ſic p₃ q̄liter veritas mutať ⁊ q̄liter nō mutať ¶ Ad
pᵐ ğ dōm ꝙ Anſel. loq̄tur de veritate ꝓut ſm eā oīa di
Ad 2 cunť vera tanq₃ mēſura extriſeca. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ q̄a
intellcūs reflectiť in ſeipō ⁊ intelligit ſe ſicut ⁊ alias res.
vt dr̄ in. iij. de aīa. Ideo q̄ ad intellectū ꝑtinent ſm ꝙ ad
rōem veritatis ſpectāt pn̄t duplr̄ ꝯſiderari. vno mō ſm
ꝙ ſunt res q̄daz. ⁊ ſic eodē mō dr̄ de eis veritas ſicut de
alijs rebꝰ. vt ſicut res dr̄ vera q2 implet hoc qđ accepit in
mēte diuina retinēdo naturā ſuā. ita enūciatio vera dr̄ re
tinēdo naturā ſuā q̄ eſt ei diſpēſata in mēte diuina ⁊ nō pt̄
ab ea remoueri enūciatio ip̄a manēte. Alio mō ſm ꝙ cō-
paranť ad res intellectas. ⁊ ſic dr̄ enūciatio vera qn̄ ade-
quať rei. ⁊ talis veritas mutať vt dcm̄ eſt. ¶ Ad terciuz
Ad 3 dōm ꝙ veritas q̄ remanet diſtructis veris rebꝰ ē veritas
Ad 4 p̄ma q̄ etiā rebꝰ mutatis nō mutať ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ re
manēte re nō pt̄ fieri circa eā mutatio q̄tuz ad ea q̄ ſunt
ſibi eēntialia. eēntiale aūt eſt rei vt impleat illud qđ acce-
pit in mēte diuina ſicut enūciationi eſt eēntiale vt ſignifi-
cet id ad qđ ſignificandū eſt inſtituta vn̄ nō ſeq̄tur ꝙ ve-
ritas rei nullo mō ſit mutabilis ſed ꝙ ſit imutabilis q̄tū
ad eēntialia rei remanēte re. in q̄bus tn̄ accidit mutatio
ꝑ rei corruptionē. ſed q̄ntū ad acc̄ntalia mutatio accide-
re pt̄ etiā manēte re. ⁊ ita q̄ntū ad acc̄ntalia pt̄ fieri muta
Ad 5 tio veritatis rei ¶ Ad q̄ntū dōm ꝙ omī mutatiōe facta
manet veritas ſed nō eadē. vt ex p̄dictis p₃. ¶ Ad ſextuz
Ad 6 dōm ꝙ idētitas veritatis nō tm̄ depēdet ex idētitate rei
ſed etiā ex idētitate intellcūs. ſicut ⁊ idētitas effectus de
pēdet ex idētitate agētis ⁊ patiētis. q̄uis aūt ſit eadē res
que ſignificať illis tribꝰ ꝓpōnibus. non tamē eſt idē intelle
ctus eaꝝ. q2 in cōpoſitione intellectus adiungiť tp̄s. vn̄-
de ſm variationē temporis ſunt diuerſi intellectus.

Septimo queriť. vtrum

veritas in diuinis dicať eēntialr̄ vel ꝑſonaliter.
1. Et videť ꝙ dicať ꝑſonalr̄. q̄cq̄d eīm in diuinis iportat re-
lationē p̄ncipij dr̄ ꝑſonalr̄. ſed veritas ē hmōi. vt p₃ per
Augꝰ. in li. de v̄a reli. vbi dr̄ ꝙ veritas diuina eſt ſumma
2 ſilitudo p̄ncipij ſine vlla diſſilitudie vn̄ falſitas oriť. ğ ve-
ritas in diuinis ꝑſonalr̄ dr̄. ¶ Pre. ſicut nihil eſt ſibi ſile.
ita nihil eſt ſibi eq̄le. ſ₃ ſilitudo in diuinis iportat diſtictio
nē ꝑſonaꝝ ſm Hila. ex hoc ꝙ nihil eſt ſibi ſile. ğ ⁊ eadez
3 rōe eq̄litas. ſed veritas ē eq̄litas q̄dā ğ. importat diſtin-
ctionē ꝑſonaꝝ in diuinis. ¶ Pre. oē qđ in diuinis iportat
q̄ndā emanationē ꝑſonalr̄ dr̄. ſ₃ v̄itas importat quādam
emanatōez. q2 ſ'cat ꝯceptionē intellcūs ſicut ⁊ v̄bū. ğ ſic
v̄bū ꝑſonalr̄ dr̄ ita ⁊ v̄itas ¶ Sz ꝯ. triū ꝑſonaꝝ ē vna
veritas. vt dr̄ Augꝰ. in li. viij. de tri. ğ eſt eēntiale ⁊ nō ꝑ-
ſonale ¶ Rñ°. dōm ꝙ v̄itas in diuinis duplr̄ pt̄ accipi
vno° ꝓprie. alio° q̄ſi metaphorice. ſi ei ꝓprie accipiať v̄itas
tūc importabit eq̄litatē diuini intellcūs ⁊ rei. ⁊ q2 intelle
ctus diuinus p̄mo intelligit rez q̄ eſt eēntia ſua ꝑ quā oīa
alia intelligit. adō ⁊ v̄itas in deo p̄ncipalr̄ importat eq̄lita-
tē intellectus diuini ⁊ rei q̄ eſt eēntia eius. ⁊ ꝯſr̄ intel-
lectus diuini ad res creatas. Intellectus aūt diuinus ⁊ ē
eſſentia ſua nō adequāť ad inuicē ſicut mēſurans ⁊ mēſu
ratū cū vnū nō ſit p̄ncipiū alterius. ſed ſunt oīno idē. vn̄
veritas ex tali eq̄litate reſultās nullam p̄ncipij rōem im
portat ſiue accipiať ex pte eſſentie ſiue ex pte intellcūs q̄
vna ⁊ eadez ibi eſt. ſicuti eīm idē eſt ibi intellcūs ⁊ res in
tellecta ita ē ibi idē veritas rei ⁊ veritas intellcūs ſine ali
qua cōnotatione p̄ncipij. ſed ſi accipiať veritas intellcūs
diuini ſm ꝙ adequať rebꝰ creať ſic adhuc remanebit ea
dē veritas. ſicut ꝑ idē intelligit ſe deus ⁊ alia. ſed tn̄ addeť
in intellcū veritatis p̄ncipij rō ad creaturas. ad q̄s intel-
lectus diuinꝰ ꝯpať vt mēſura ⁊ cā. oīe aūt nomen qđ in
diuinis importat rōem p̄ncipij ad creaturas eēntialiť dr̄.
Vn̄ in diuinis ſi veritas ꝓprie accipiať eēntialiť dr̄. tn̄ ap
ꝓpriať ꝑſone filij ſicut ars ⁊ cetera q̄ ad intellectū ꝑtinent
Metaphorice āt vel ſilitudinarie accipiť veritas in diui
nis qn̄ accipimꝰ eā ibi ſm rōem illā q̄ inueniť in rebꝰ crea
tis in q̄bꝰ v̄itas dr̄ ſm ꝙ res cauſata imitať ſuū p̄ncipiuz
ſc₃ intellectū diuinū. vn̄ et ſilr̄ dr̄ hoc mō v̄itas in diuinis
ſumma imitatio p̄ncipij q̄ filio ꝯuenit. ⁊ ſm hāc acceptō
nē veritať v̄itas ꝓprie ꝯuenit filio ⁊ ꝑſonaliť dr̄. ⁊ ſic loq̄ť
Augꝰ. de v̄a reli. Et ſic p₃ rn̄ſio ad pᵐ. ¶ Ad. ij. dōm ꝙ Ad 2
eq̄litas ī diuinis q̄nq₃ iportat relatōez q̄ deſigt̄ diſtictōez
ꝑſonalē. ſicut cū dicimꝰ patrē ⁊ filiū eē eq̄les. ⁊ ſm hoc in
noīe eq̄litatis realˀ diſtinctio intelligiť. q̄nq₃ aūt noīe eq̄li-
tatis nō intelligiť realis diſtinctio. ſed rōnis tm̄. ſicut cuz
dicimꝰ ſapientiā ⁊ bonitatē diuinā eē eq̄les. vn̄ nō opꝫ
ꝙ diſtinctōnez ꝑſonalē importet talis diſtinctio iportata
ꝑ nomē v̄itatis cū ſit eq̄litas intellcūs ⁊ eēntie. ¶ Ad 3ᵐ
dōm ꝙ q̄uis v̄itas ſit cōcepta ꝑ intellectū. noīe tn̄ v̄ita- Ad 3
tis nō exp̄miť rō ꝯceptōis. ſicut noīe v̄bi. vn̄ nō eſt ſile

Octauo queriť. vtruz

oīs v̄itas alia ſit a v̄itate p̄ma. Et videť ꝙ nō.
iſtū eīm fornicari ē veꝝ. ſed h̄ nō ē a v̄itate p̄ma. ğ nō oīs 1.
v̄itas ē a v̄itate p̄ma ¶ Sz diceres. v̄itas ſigni vel intel
lectus ſm quā h̄ dr̄ veꝝ ē a deo. nō aūt ſm ꝙ referť ad rē
¶ Sz ꝯ. pter v̄itatē p̄mā nō ſolū ē v̄itas ſigni vel intel- 2
lectꝰ ſ₃ etiā v̄itas rei. ſi ğ hoc veꝝ nō ſit a deo ſm ꝙ refer
tur ad rē hec v̄itas rei nō erit a deo. ⁊ ſic habeť ꝓpoſitū ꝙ
nō oīs alia v̄itas ſit a deo ¶ Prete. ſeq̄tur. iſte fornicať. ğ
iſtū fornicari ē veꝝ. vt fiat deſcēſus a v̄itate ꝓpōnis ad ve 3
ritatē dicti q̄ exp̄mit v̄itatē rei. ğ v̄itas p̄dicta ꝯſiſtit in
hoc ꝙ ille actꝰ ꝯponiť iſti ſubiecto. ſ₃ v̄itas dicti nō eſſet
ex ꝯpōe talˀ actꝰ cū ſubiecto niſi intelligať ꝯpō actus ſub
deformitate exiſtētis. ğ v̄itas rei nō ſolū eſt q̄tū ad ipſam
eēntiā actꝰ. ſed q̄tū ad deformitatē. ſed actus ſub defor
mitate cōſideratꝰ nullo mō ē a deo. ğ nō oīs v̄itas rei ē a
deo ¶ Pre. Anſel. dr̄ ꝙ res dr̄ v̄a ſm ꝙ eſt vel d₃ eē. ⁊ inť
modos q̄bꝰ pt̄ dici ꝙ d₃ eē res ponit vnū modū ſm quē 4
dr̄ ꝙ res d₃ eē q2 deo ꝑmittēte accidit. ſ₃ ꝑmiſſio dei extē
dit ſe etiā ad deformitatē actus. ğ veritas rei etiā ad de
formitatē illā ꝑtingit. ſed deformitas nullo mō eſt a deo
ğ nō oīs v̄itas ē a deo ¶ Sz diceres. ꝙ ſic deformitas vľ
ꝑuatio q̄libet dr̄ ens nō ſimplr̄ ſ₃ ſm q̄d. ita ⁊ dr̄ hēre v̄ita
tē nō ſimplr̄ ſed ſm q̄d. ⁊ talis v̄itas ſm q̄d nō eſt a deo.
¶ Sed cōtra. verū addit ſupra ens ordinē ad intellectū
ſed ꝑuatio vel deformitas q̄uis in ſe non ſit ſimplr̄ ens 5
tn̄ ſimplr̄ eſt apprehēſa ꝑ intellectū ergo q̄uis nō habeat
ſimplr̄ entitatē habet tamē ſimplr̄ veritatez. ¶ Preterea 6
oīe ſm q̄d ad ſimplr̄ reduciť ſicut hec. ethiopē eſſe albū

ſm dentē. reducit̄ ad hoc qđ eſt dentē ethiopis eſſe albū
ſi ḡ aliq̄ veritas ſm q̄d nō eſt a deo nō omis ſimplr̄ veri/
tas erit a deo qđ eſt abſurdū ¶ Preterea qđ nō eſt cauſa
cauſe nō eſt cauſa effectus. ſicut deus nō eſt cā deformita
tis peccati. q2 nō eſt cā defectus in libero arbitrio ex q̄ de
formitas peccati accidit. ſed ſicut eſſe eſt cā veritatis af/
firmatiuaꝝ ꝓpōnū. ita nō eſſe negatiuaꝝ. cū ergo deus nō
ſit cauſa eius qđ eſt nō eſſe. vt dr̄ Augu. in liᵒ. lxxxiij. q. re
linq̄tur ꝙ deus nō ſit cā negatiuaꝝ ꝓpōnū. ⁊ ſic nō ois ve
ritas eſt a deo ¶ Prete. Augꝰ. in li. ſoli. dr̄ ꝙ verū eſt qđ
ita ſe hꝫ vt videt̄ ſꝫ malū aliqđ ita ſe hꝫ vt videt̄. ḡ aliqđ
malū eſt verū. ſꝫ nullū malū eſt a deo. ḡ nō oē veꝝ ē a deo
¶ Sꝫ diceres ꝙ malū nō videt̄ ꝑ ſpēm mali ſꝫ ꝑ ſpēm boni
¶ Sed cōtra. ſpēs boni nunq̄ȝ facit niſi apparere bonū.
ergo ſi malū non videt̄ niſi ꝑ ſpēm boni nunq̄ȝ appareret
malū niſi bonū qđ eſt falſū. ¶ Sed cōtra. i. Corin. xij.
ſup illud nemo pt̄ dicere dn̄s ieſus ⁊c. dr̄ Ambꝛo. omne
verū a q̄cunq̄ȝ dicat̄ a ſpū ſancto eſt ¶ Prete. ois bonitas
creata eſt a pͥma bonitate q̄ eſt deus. ḡ eadē rōe ois veri
tas eſt a pͥma veritate q̄ eſt deus ¶ Pre. rō veritatis cō/
plet̄ in intellectu. ſed ois intellectus eſt a deo. ḡ ois veri/
tas eſt a deo ¶ Pre. Augꝰ. dr̄ in li. ſoli. ꝙ verū eſt id qđ eſt
ſed oē eſſe eſt a deo. ḡ omis veritas ¶ Pre. ſicut vnum
cōuertit̄ cū ente ita veꝝ ⁊ ecōuerſo. ſed ois vnitas eſt a pͥ
ma vnitate. vt dr̄ Augꝰ. in li. de vera relig. ḡ ois veritas
eſt a pͥma veritate ¶ Rñ°. dđꝫ ꝙ in reb⁹ creatis inuenit̄
veritas in reb⁹ ⁊ in intellectu vt ex dictis pꝫ. in intellectu
q̄dem ſm ꝙ adequat̄ reb⁹ quaꝝ noticiā hꝫ. in reb⁹ aūt ſm
ꝙ imitant̄ intellectū diuinū q̄ eſt eaꝝ menſura. ſicut ars eſt
menſura oīm artificiatoꝝ. et alio mō ſm ꝙ ſnt̄ nate facere
de ſe verā apprehēſionē in intellectu hūano q̄ ꝑ res menſu/
rat̄. vt dr̄. x. metaph. Res aūt extͣs extra aīam ꝑ formā
ſuā imitat̄ artē diuini intellectus ⁊ ꝑ eandē nata eſt face/
re verā apprehēſionē in hūano intellectu ꝑ quā etiam for
mā vnaq̄q̄ȝ res eſſe hꝫ. vñ veritas reꝝ extͣtuū includit in
ſui rōne entitatē eaꝝ ⁊ ſupaddit habitudinē adeq̄tionis
ad intellectū humanū vel diuinū. ſed negatōnes vel pͥua
tiones extͣtes extra aīam nō hñt aliquā formā ꝑ quā vel
imitent̄ exēplar artis diuine vel ingerāt ſui noticiā in in/
tellectu hūano. ſed ꝙ adequant̄ intellectui eſt ſolū ex pte
intellcūs q̄ eaꝝ rōnes apprehēdit. Sic ḡ pꝫ ꝙ cū dr̄ lapis
verus ⁊ cecitas vera. nō eodē mō veritas ſe hꝫ ad vtrun
q̄ȝ. veritas eñ de lapide claudit in ſui rōne entitatē lapi/
dis ⁊ ſupaddit habitudinē ad intellectū q̄ cauſat̄ etiā ex
pte ipſius rei cū habeat aliq̄d ſm q̄d referri pt̄. ſꝫ v̄itas di
cta de cecitate nō includit in ſe ipam pͥuationē q̄ eſt ceci/
tas. ſed ſolūmō hꝫ habitudinē cecitatis ad intellectū que
etiā nō hꝫ aliq̄d ex pte ipſius cecitatis in q̄ ſuſtentet̄ cū ce
citas nō adeq̄tur intellectui ex v̄tute alicuꝰ qđ in ſe ha/
beat. Pꝫ ḡ ꝙ veritas in reb⁹ creatis inuēta nihil aliud pt̄
cōprehēdere q̄ȝ entitatē rei ⁊ adeq̄tionē rei ad intellectū
vel adeq̄tionē intellcūs ad res vel ad pͥuationes reꝝ qđ
totū a deo eſt. q2 vt ipa forma rei ꝑ quā adequat̄ a deo ē
et ipm̄ veꝝ eſt ſicut bonū intellcūs ſicut dr̄. vi. ethi. ꝙ bo/
nū vniuſcuiuſq̄ȝ rei ꝯſiſtit in ꝑfecta opatōe ipſius. non eſt
aūt ꝑfecta opatio intellcūs niſi ſm ꝙ veꝝ cognoſcit vñ
in hoc ꝯſiſtit bonū eiꝰ inq̄ntū hmōi. Vñ cū oē bonū ſit
a deo ⁊ omis forma opꝫ ⁊ abſolute dicere ꝙ omis veri
tas ſit a deo ¶ Ad pᵐ ḡ dđm ꝙ cū ſic arguit̄. oē verū
eſt a deo. iſtū fornicari eſt veꝝ. incidit fallacia accn̄tis. vt
eñ ex iam dictis pt̄ patere cū dicimꝰ illū fornicari eſt ve/
rū nō hoc dicunus q̄ſi ipe defectus in actu fornicatōis im
plicitus includat̄ in rōe veritatis. ſed veꝝ p̄dicat tm̄ ade/
quationē hmōi ad intellectū vñ nō dꝫ ꝯcludi illū fornica
ri eſt a deo. ſed ꝙ veritas eius eſt a deo ¶ Ad ſcdm̄ dđm
ꝙ deformitates ⁊ alij defectꝰ nō hñt veritatē ſicut et alie
res vt ex p̄dictis pꝫ. ⁊ iō q̄uis veritas defectuū ſit a deo
nō ex hoc ꝯcludi pt̄ ꝙ defectus ſit a deo ¶ Ad terciū di/
cendū ꝙ ſm phm̄. vi. metaph. veritas nō ꝯſiſtit in ꝯpōe
q̄ eſt in reb⁹. ſed in ꝯpōne quā facit aīa. ⁊ iō veritas nō cō
ſiſtit in h̄ ꝙ iſte actus cum deformitate ſua ſubiecto inhe
reat. hoc eñ ptinet ad rōeȝ boni ⁊ mali. ſed ex h̄ ꝙ actus
ſic inherēs ſubiecto apprehēſioni aīe adeq̄tur. ¶ Ad q̄r/
tū dđm ꝙ bonū debitū rectū ⁊ hmōi oīa alio mō ſe habēt
ad ꝑmiſſionē diuinā. ⁊ alio mō ad alia ſigna diuine volū/
tatis. in alijs eñ referunt̄ ad id qđ cadit ſub actu volūta/
tis ⁊ ad ipm̄ volūtatis actū. ſicut deus p̄cipit honorē pa
rentū. ⁊ ille honor bonū quoddā eſt ⁊ ipm̄ p̄cipere bonū
quoddā eſt. ſed in ꝑmiſſione referunt̄ tm̄ ad actꝰ ꝑmittē
tis ⁊ nō ad id qđ ſub ꝑmiſſiōe cadit. vñ bonū eſt ⁊ rectū
ꝙ deus ꝑmittat deformitatē incidere. nō tñ ſeq̄tur ex h̄
ꝙ ipa deformitas aliquā rectitudinē habeat ¶ Ad q̄ntū
dđm ꝙ veritas ſm q̄d q̄ ꝯpetit negationib⁹ et defectib⁹
reducit̄ ad veritatē ſimplr̄ q̄ eſt in intellectu q̄ a deo eſt. ⁊
iō veritas defectuū a deo ē q̄uis ipi defectꝰ a deo nō ſint
¶ Ad ſextū dđm ꝙ nō eſſe nō eſt cā veritatis negatiua/
rū ꝓpōnū q̄ſi faciēs eas in intellcū. ſed ipa aīa hoc facit cō/
formās ſeipam nōenti qđ eſt extra aīam. vñ nō eſſe extra
aīam extͣs nō eſt cā efficiens veritatis in aīa ſed q̄ſi exem
plaris. obiectio aūt ꝓcedebat de cauſa exēplari efficiēte
¶ Ad ſeptimū dđm. ꝙ q̄uis malū nō ſit a deo tñ hoc qđ
malū videt̄ tale q̄le ē. eſt a deo. vñ v̄itas q̄ veꝝ ē malū eē ē
a deo. ¶ Ad. viij. dđꝫ ꝙ q̄uis malū nō agat ī aīam niſi ꝑ
ſpēȝ boni. q2 tñ ē bonū deficiēs. aīa dep̄hēdit in ſe rōeȝ de
fectus ⁊ in hoc cōcipit rōem mali. ⁊ ſic malū videt̄ malū

Nono queritur. vtrū veritas ſit in ſenſu. Et videtur ꝙ non. Anſel/
mus enim dicit ꝙ veritas eſt rectitudo ſola mente per/
ceptibilis. ſed ſenſus non eſt de natura mētis. ergo veri/
tas non eſt in ſenſu. ¶ Prete. Augꝰ. in liᵒ. lxxxiij. q. ꝓbat
ꝙ veritas corꝑis ſenſib⁹ nō cognoſcit̄ ⁊ rōes eius ſup̄ po
ſite ſnt̄ ḡ veritas nō ē in ſenſu ¶ Cōtra. Augꝰ. de ve
ra reli. dr̄ ꝙ veritas eſt id q̄ oñdit̄ id qđ eſt. ſꝫ id q̄d eſt oñ
dit̄ nō ſolū intellectui ſed etiā ſenſui. ḡ veritas nō ſolū eſt
in intellectu ſed etiā in ſenſu. ¶ Rñ°. dđm ꝙ veritas ē in
intellectu ⁊ in ſenſu ſed nō eodē mō. ſed in intellcū eſt ſi/
cut ꝯñs actū intellcūs ⁊ ſicut cognita ꝑ intellectū. ꝯſeq̄/
tur naq̄ȝ intellcūs opationē ſm q̄d iudiciū intellcūs ē de
re ſm ꝙ ē. Cognoſcit̄ aūt ab intellectu ſm ꝙ intellcūs re
flectit̄ ſup̄ actū ſuū non ſolū ſm ꝙ cognoſcit actū ſuū. ſꝫ ſm
ꝙ cog̃ſcit ꝓportōem eiꝰ ad reȝ. q̄d q̄dē cognoſci nō pt̄ niſi
cognita natura ipſius actꝰ q̄ cognoſci nō pt̄ niſi cognoſcat̄
natura pͥncipij actiui q̄ eſt ipe intellcūs in cuius natura ē
vt reb⁹ ꝯformet̄. Vñ ſm h̄ ꝯgnoſcit veritatē intellcūs ꝙ
ſup̄ ſeipam reflectit̄. ſed veritas eſt in ſenſu ſicut ꝯñs actū
eiꝰ dū ſcꝫ iudiciū ſenſus eſt de re ſm ꝙ eſt. ſed tñ nō eſt in
ſenſu ſicut cognita a ſenſu etſi eñ ſenſus vere iudicat de
reb⁹. nō tñ cognoſcit veritatē q̄ vere iudicat. q̄uis eñ ſen
ſus cog̃ſcat ſe ſentire nō tñ cognoſcit naturā ſuā. ⁊ ꝑ ꝯñs
nec naturā ſui actus. nec ꝓportioneȝ eius ad res. ⁊ ita nec
veritateȝ eiꝰ. cuiꝰ rō ē. q2 illa q̄ ſnt̄ ꝑfectiſſima in entib⁹ vt
ſube intellectuales redeūt ad eſſentiā ſuam reditōe ꝯple

ta in hoc em̄ ꝙ cognoſcūt aliq̄d extra ſe poſitū q̄dāmō extra ſe ꝓcedūt. ſm̄ vero ꝙ cognoſcūt ſe cognoſcere iam ad ſe redire incipiunt. q2 actus cognitōis eſt medi⁹ inter cognoſcentē ⁊ cognitū. ſed reditus ille cōplet̄ ſm ꝙ cognoſcūt eſſentias ꝓprias. vñ dr̄ in libro de cauſis. ꝙ omīs ſciens eſſentiā ſuā eſt rediens ad eſſentiā ſuā reditōe cōpleta. ſenſus aūt q̄ inter ceteros eſt ꝓpinq̄oꝛ intellectuali ſubē redire q̄dē incipit ad eſſentiā ſuā. q2 nō ſolū cognoſcit ſenſibile ſꝫ etiā cognoſcit ſe ſentire. nō tñ cōplet̄ ei⁹ reditio. q2 ſenſus nō cognoſcit eſſentiā ſuā. cuius rōem hāc Auicē. aſſignat. q2 ſenſus nihil cognoſcit niſi ꝑ oꝛganū corꝑale. nō ē āt poſſibile vt oꝛganū corꝑale mediū cadat inter potentiā ſenſitiuā ⁊ ſeipam. ſꝫ potētie inſenſibiles nullo mō redeūt ſup̄ ſeipas. q2 nō cognoſcūt ſe agere. ſicut ignis nō cognoſcit ſe calefacere. Et ex his p3 ſolutio ad obiecta.

Decimo queꝛit̄ vtrū

aliq̄ res ſit falſa. Et videt̄ ꝙ nō. q2 ſm̄ Aug⁹. in libro ſoli. verū ē id qd̄ ē. ḡ falſū ē id qd̄ nō ē ſꝫ qd̄ nō ē. nō ē res aliq̄. ḡ nulla res ē falſa. Sꝫ diceres ꝙ verū ē dr̄ña entis ⁊ ita ſic verū ē id qd̄ ē ita ⁊ falſū. ¶ Contra. nulla dr̄ña diuiſiua ꝯuertit̄ cū eo cui⁹ ē dr̄ña. ſꝫ verū ꝯuertit̄ cū ente vt dictū eſt. ḡ verū nō ē dr̄ña diuiſiua entis. vt res aliqua falſa dici poſſit. ¶ Preterea. veritas ē adequatio rei ⁊ intellectus. ſꝫ oīs res eſt adequata intellectui diuino. q2 nihil p̄t eſſe in re aliter q̄ȝ intellectus diuinus cognoſcit. ḡ oīs res eſt vera. ḡ nulla res eſt falſa. ¶ Preterea oīs res h3 veritatem a foꝛma ſua. ex hoc em̄ dr̄ hō verus. q2 h3 verā hoīs foꝛmā. ſꝫ nulla res eſt q̄ nō habeat aliquā foꝛmā. q2 oē eſſe eſt a foꝛma. ḡ q̄libet res eſt vera. ḡ nulla res eſt falſa. ¶ Prete. ſicut ſe hñt bonū et malū. ita verū ⁊ falſum. ſꝫ q2 malū inuenit̄ in reb⁹ malum nō ſubſtātificat̄ niſi in bono. vt Dyoni. ⁊ Auguſti. dicunt. ḡ ſi falſitas inuenit̄ in reb⁹. falſitas nō ſubſtātificatur niſi in vero. qd̄ nō videt̄ poſſe eē. q2 ſic idē eēt verū et falſum. qd̄ ē īpoſſibile. ſicut idē ē hō ⁊ albū ꝓpter qd̄ albedo ſubſtātificat̄ in hoīe. ¶ Preterea Auguſti. in libro ſoli. ſic obijcit ſi aliqua res noīatur falſa. aut hoc ē ex hoc ꝙ ē ſil̄e. aut ex hoc ꝙ ē diſſil̄e. Si ex hoc ꝙ ē diſſil̄e nihil ē qd̄ falſum dici nō poſſit. nihil em̄ eſt qd̄ alicui nō ſit diſſimile. Si ex hoc ꝙ ē ſil̄e oīa reclamāt q̄ ex eo v̄a ſt̄. ḡ ſilia ḡ nullo mō falſitas ī reb⁹ inueniri p̄t. ¶ Cōtra Aug⁹ ita definit falſum. falſum ē qd̄ ad ſilitudinē alicuius rei accomodatū ē. ⁊ nō ꝑtingit ad id cui⁹ ſilitudinē gerit. ſꝫ oīs creatura gerit ſilitudinē dei. cū ḡ nulla creatura ꝑtingat ad ip̄m deū ꝑ modū identitatis. videt̄ ꝙ oīs ſit falſa ¶ Preterea Auguſti. de vera reli. oē corpus eſt verū corpus ⁊ falſa vnitas. ⁊ hoc ꝓ tanto dr̄ ꝙ imitat̄ vnitatē et tñ nō ē vnitas. cū ḡ q̄libet creatura ſm qualibet ſui ꝑfectionē diuinā ꝑfectōem imitet̄ ⁊ ab ea nihilomin⁹ in infinitū diſtet. videt̄ ꝙ q̄libet creatura ſit falſa. ¶ Prete. ſicut verū ꝯuertit̄ cū ente. ita ⁊ bonū. ſꝫ ex hoc ꝙ bonū conuertit̄ cū ente nō ꝓhibet̄ q̄n aliqua res inueniat̄ mala. ḡ nec ex hoc ꝙ verū ꝯuertit̄ cū ente ꝓhibet̄ quin aliqua res dicat̄ falſa. ¶ Prete. Anſelm⁹ de veritate dr̄ ꝙ duplex ē ꝓpōnis veritas. vna qua ſignat qd̄ accepit ſignare. ſicut hec ꝓpō ſoꝛ. ſedet. ſignat ſoꝛtē ſedere ſiue ſoꝛ. ſedeat ſiue nō. alia qua ſignat id ad qd̄ facta eſt. eſt em̄ facta ad h̄ ꝙ ſignet eſſe q̄n ē. ⁊ ſm hoc ꝓprie dr̄ enūciatio v̄a q̄n īplet hoc ad qd̄ ē facta. ⁊ ſilr̄ q̄libet res dicet̄ v̄a. q̄n īplet hoc ad qd̄ ē facta falſa aūt q̄n nō īplet. ſꝫ oīs res q̄ deficit a fine ſuo nō implet illud ꝓpter qd̄ eſt. cū ḡ multe res ſint tales. videt̄ ꝙ multe ſint res falſe. ¶ Rñ° dōm ꝙ ſicut veritas cōſiſtit in adequatōe rei ⁊ intellectus. ita falſitas ꝯſiſtit in eoꝛū inequalitate. res aūt cōꝑat̄ ad intellectū diuinū ⁊ humanum. vt ſup̄ dictū ē. Intellectui āt diuino cōꝑat̄ ſicut menſuratū menſure q̄ȝtū ad ea q̄ in reb⁹ poſitiue dicunt̄ vel inueniunt̄. q2 oīa hmōi ab arte diuini intellectus ꝓueniūt. Alio° ſicut cognitū ad cognoſcēs. ⁊ ſic etiā negatōes et defectus diuino intellectui adequant̄. q2 oīa hmōi deus cognoſcit q̄ȝuis ea nō cauſet. Pat3 ḡ ꝙ res q̄litercūq3 ſe habeat ſub quacūq3 foꝛma exiſtat vel ꝑuatōe vel defectu diuino intellectui adequat̄. ⁊ ſic p3 ꝙ res q̄libet in cōparatione ad intellectū diuinū v̄a eſt. vt Anſelm⁹ dr̄ in libro de veritate. ē ḡ veritas in oīm q̄ eſt eſſentia. q2 hec ſunt q̄ in ſumma veritate ſunt. vñ ꝑ cōparatōem ad intellectū diuinū nulla res p̄t eſſe falſa. ſꝫ ꝑ cōparatōem ad intellectū humanū inuenit̄ interdū inequalitas rei ad intellectū q̄ q̄dāmō ex ip̄a cauſat̄. res em̄ noticiā ſui facit in aīa ꝑ ea q̄ de ip̄a exterius apparent. q2 cognitio noſtra initiū a ſenſu ſumit cui⁹ ꝑ ſe obiectū ſunt ſenſibiles q̄litates. vñ in p̄mo de aīa dr̄ ꝙ accñtia magnā ptē ꝯferūt ad cognoſcēdū qd̄ q̄d ē. ⁊ iō q̄n in aliqua re apparent ſenſibiles q̄litates demonſtrātes naturā q̄ eis nō ſubeſt dr̄ res illa eſſe falſa. vñ ph̄s dr̄. vi. metaph̄ice. ꝙ illa dicunt̄ falſa q̄ nata ſunt videri q̄lia nō ſunt. aut q̄ nō ſunt. ſicut dr̄ aurū falſum in quo exterius apparet coloꝛ auri ⁊ alia hmōi accidentia. cū tñ interius natura auri nō ſubſit. Nec tñ res h̄ mō ē cā falſitatis in aīa quaſi neccārio falſitatē cauſet. q̄a veritas ⁊ falſitas p̄cipue in iudicio aīme ſunt. aīa vero inq̄ȝtū de reb⁹ iudicat nō patit̄ a reb⁹. ſꝫ magis q̄dāmmō agit. vñ res nō dr̄ falſa. q2 ſp̄ de ſe falſā facit app̄heſionē ſꝫ q2 nata ē facere ꝑ ea q̄ de ip̄a apparēt. Sed q2 vt dictū eſt. cōparatio rei ad intellectū diuinū ē eēntialis ⁊ ſm eā ꝑ ſe dr̄ v̄a. ſꝫ cōparatio ad intellectū humanū ē accñtalis ſm̄ quā nō dr̄ abſolute v̄a. ſꝫ q̄ſi ſm q̄d ⁊ in potña Ideo ſimplr̄ loquēdo oīs res ē v̄a ⁊ nulla res ē falſa. ſꝫ ſm q̄d .ſ. in oꝛdine ad ītellectū noſtrū aliq̄ res dicunt̄ falſe. ⁊ iō opter rōnib⁹ vtriuſq3 ptis reſpondere. ¶ Ad p̄mum dōm ꝙ illa definitio. verū ē id qd̄ eſt. nō ꝑfecte exp̄mit rōem veritatis. ſꝫ quaſi materialr̄ tm̄. niſi ſm ꝙ eē ſignat affirmatōnem ꝓpōnis .ſ. vt dicat̄ id eē verū qd̄ ſic eē dr̄ vl̄ intelligit̄ vt in reb⁹ ē. ⁊ ſic etiā diceret̄ falſum qd̄ nō ē .i. qd̄ nō ē vt dr̄ vel intelligit̄. ⁊ hoc etiam mō in reb⁹ inueniri poteſt. ¶ Ad ſcdm̄ dōm ꝙ verū ꝓprie loquēdo nō p̄t eē drā entis. ens em̄ nō h3 aliquā drām. vt ꝓbat̄ in 3° metaphi. ſꝫ aliquo mō verū ſe h3 ad ens ꝑ modū dr̄ñe ſicut ⁊ bonū videlicꝫ inq̄ȝtū exp̄mit aliq̄d circa ens qd̄ noīe entis nō exp̄mit̄. ⁊ ſm h̄ ītētio entis ē īdetermīata reſpectu ītētionis rei. ⁊ ſic ītētio veri cōꝑat̄ ad intētōez entis q̄dāmō vt dr̄ña ad genus. ¶ Ad terciū dōm ꝙ rō illa ꝯcedenda ē ꝓcedit em̄ de re in oꝛdine ad ītellectū diuinum. ¶ Ad quartū dōm ꝙ q̄ȝuis q̄libet res habeat aliquā foꝛmā. nō tñ res oīs h3 illā foꝛmā cuius iudicia exterius oſtēdunt̄ ꝑ ſenſibiles q̄litates ⁊ ſm hoc falſa dr̄ inq̄ȝtū de ſe falſā exiſtimatōem facere p̄t ¶ Ad q̄ntū dōm ꝙ aliq̄d exñs extra aīam ꝓ tanto dr̄ falſum. vt ex dictis p3 ꝙ natū ē de ſe facere falſam exiſtimatōem. q2 nō mouet virtutes cognitiuā ſm ꝙ ē. vñ oportet ꝙ illud qd̄ falſum dr̄ aliqd̄ ens ſit. vñ cū eē ens inq̄ȝtū hmōi ſit verū oportet falſitatē in rebus exiſtētē ſup̄ aliquā veritatē fundari. vt dr̄ Aug⁹. in libro ſoli. ꝙ tragedus q̄ repñtat alienas ꝑſonas in theatris nō eēt falſus hectoꝛ niſi eēt verus tragedus. ſimilr̄

equus pictus nõ eēt falſus equus niſi eēt ꝟa pictura. tñ
Ad 6 nõ ſequit̃ ꝯtradictoria ſimul eē ꝟa q2 affirmatio vł nega/
tio ſm quas dr̃ verũ ⁊ falſuȝ nõ referunt̃ ad idē ¶ Ad ſex
tũ dõm ꝙ res falſa eſt ſm ꝙ nata ē fallere. cũ aũt fallere di
co ſignifico actionē q̃ndam defectũ inducētē. nihil aũt na
tũ eſt agere niſi ſm ꝙ ens. oīs ãt defectus eſt nõens. vnũ
qđqȝ aũt ſm ꝙ eſt ens habet ſilitudinē q̃ndã veri. ſm ve
ro ꝙ nõ eſt recedit ab eius ſimilitudine. ⁊ iō hoc qđ dico
fallere ſm ꝙ importat de actõne originē hȝ de ſimilitudi
ne ſed quãtũ ad id quod defectũ importat in quo forma
liter rõ falſitatis ꝯſiſtit ex diſſimilitudine ꝯſurgit. ⁊ ideo
dr̃ Auguſtin⁹ in libro de vera religi. ꝙ ex diſſimilitudi/
Solu. ar/ ne falſitas orit̃ ¶ Ad primũ ergo eorũ q̄ obijciunt̃ con
gu. i oppoᵐ tra dicēdũ ꝙ nõ ex qualibet ſimilitudine nata ē decipi ſȝ
iductoꝝ. ex magna ſilitudine in qua diſſimilitudo inueniri põt ſed
Ad .1. nõ de facili. ⁊ iō ex ſilitudine maiori vł minori decipitur
aīa ſm maiorē vel minorē ꝑſpicacitatē ad ratõnē diſſimi/
litudinis ⁊ ſilitudinis ſilitudinē inueniēdũ. nec tñ ſimplr̃
enũciari põt aliqua res falſa ex eo ꝙ q̃ſtñcũqȝ in errorē idu
cit ſed ex eo ꝙ nata ē pluries ſapiētes fallere. Creature ãt
quãuis aliquã dei ſilitudinē gerãt in ſe ipis tñ maxima
diſſimilitudo ſubeſt vt nõ niſi ex magna iſipiētia ꝯtingat
ꝙ ex tali ſilitudine mens decipiat̃ vnde ex p̄dicta ſilitudi
ne ⁊ diſſimilitudine creaturaꝝ ad deũ nõ ſequit̃ ꝙ oẽs
Ad 2ᵐ creature debeãt dici falſe ¶ Ad ſcdm dõm ꝙ q̇dam exiſti
mauerũt deũ eē corpus ⁊ cũ deus ſit vnitas qua oīa ſtꝫ
vnũ ꝑ ꝯñs exiſtimauerũt corpus eſſe vnitatē ipam ꝓpter
ipſam ſimilitudinē vnitatis. ſm h̄ ergo corpus falſa vni/
tas dr̃ inq̃ſtum aliquos in errorem idurit vł inducere põt
vt crederet̃ vnitas ¶ Ad terciũ. dõm. ꝙ duplex ē ꝑfectio
Ad 3ᵐ ſ. p̄ma ⁊ ſcda. p̄ma ꝑfectõ eſt forma vniuſcuiuſqȝ ꝑ quam
Perfectio habet eſſe vnde ab ea nulla res deſtituit̃ dũ manet. ſcda ꝑ
duplex. fectõ eſt opatio que eſt finis rei vel id ꝑ qđ in finē deueni
tur ⁊ hac ꝑfectione interdũ res deſtituit̃. ex prima aũt ꝑ/
fectione reſultat rõ veri in rebus. ex hoc em̃ ꝙ res formã
habet artē diuini intellectus imitat̃ ⁊ ſui noticiã in aīa gi
gnit ſed ex ꝑfectione ſcda ꝯſequit̃ in ipſa rõ bonitatis q̄
ꝯſurgit ex fine Et iō malũ ſimplr̃ inuenit̃ in rebus nõ ãt
Ad 4ᵐ falſum ¶ Ad quartũ dõm ꝙ ſm pħm in tercio ethicorũ
ipm verũ eſt bonũ intellectus. ſm hoc intellectus opatõ
eſt ꝑfecta ꝙ ſua ꝯceptio eſt vera. ⁊ q2 enunciatio eſt ſignũ
intellectus ideo veritas eius ē ipius finis nõ aũt ē ita in
reb9 alijs ⁊ ꝓpter hoc nõ ē ſimile

Vndecimo queritur

An falſitas ſit i ſenſu Et videt̃ ꝙ nõ Intelle
i. ctus em̃ ſemper eſt rect⁹ vt dr̃ in tercio de aīa. ſed intelle
ctus eſt ſuperior ps in hoīe. ergo ⁊ alie ꝑtes hoīs rectitu
dinem eius ſequuntur. ſicut ⁊ in mũdo maiori inferiora
diſponunt̃ ſm ſupiorē motũ. g̃ ⁊ ſenſus q̄ ē inferior ps
2° aīe ſꝑ erit rectus. nõ ergo erit in eo falſitas ¶ Preterea
Auguſti. dr̃ in libro de ꝟa reli. ipi oculi non fallunt nos.
nõ aũt enũciare pñt omino niſi affectõem ſuã. q2 ſi oẽs
corꝑis ſenſus ita enunciãt vt afficiunt̃ q̇d ab eis ampli⁹
exigere debemus ignoro. ergo in ſenſib9 nõ eſt falſitas.
¶ Preterea Augu⁹. in libro de veritate dr̃. nõ videtur
3° mihi veritas vel falſitas in ſenſu eſſe. ſȝ in opinione ⁊ ſic
habet̃ ꝓpoſitũ. ¶ Sȝ ꝯtra ē qđ Anſelm⁹ dr̃. ē q̇dē in ſen
ſib9 noſtris nõ veritas ſimplr̃ nã fallunt nos aliquando.
¶ Preterea ſm Aug⁹. in libro ſoli. falſum ſolet dici qđ
a veriſilitudine lõge abeſt. ſȝ tñ hȝ ad verũ nõnullã imi/
tatõem ſȝ ſenſus hȝ ſilitudinē q̃ndã q̇rũdã reꝝ q̄ nõ ſtꝫ
ita in reꝝ natura. ſicut eſt q̃nqȝ ꝙ vnũ duo videat̃ vt cuȝ
oculus cõp̄mitur. g̃ in ſenſu ē falſitas. ¶ Sȝ diceres ꝙ
ꝙ ſenſus nõ decipit̃ in ꝓprijs ſenſibilib9. ſȝ cõib9 Sȝ cõ/
tra. q̃ñcũqȝ aliq̇d apprehēdit̃ de aliquo aliter q̃ȝ ſit. eſt ap
p̄henſio falſa. ſȝ qñ videt̃ corp⁹ albũ mediante vitro vi
ridi ſenſus apprehēdit aliter q̃ȝ ſit. q2 apprehēdit illđ vt
viride. ⁊ iō iudicat niſi ſupius iudiciũ aſſit ꝑ qđ detegat̃
falſitas. g̃ ſenſus decipit̃ etiã in ꝓprijs ſenſibilib9 ¶ Rᵒ Rᵒ
dõȝ ꝙ cognı̄ᵒ nr̃a q̄ a reb9 initiũ ſumit h̄ ordine ꝓgredit̃
vt p̄mo incipiat in ſenſu. Scdo ꝑficiat̃ in intellectu. vt
vt ſic ſenſus inueniat̃ q̇dãmõ medius inter intellectum
et res. eſt em̃ reb9 cõpatus quaſi intellectus. intellectui
cõpat⁹ quaſi res q̇dã Et iō in ſenſu dr̃ eē veritas vel fal/
ſitas duplr̃. vnoᵒ ſm ordinē ſenſus ad intellectum ⁊ ſic
dr̃ eſſe ſenſus falſus vel verus ſicut ⁊ res inq̃ſtuȝ. ſ. facit
verã vel falſaȝ exiſtimatõem in itellectu. ſicut res inq̃ſtũ
faciunt veram exiſtimatõnem in ſenſu vel falſam. Alioᵒ
ſm ordinē ſenſus ad res. ⁊ ſic dr̃ veritas vel falſitas in
ſenſu ſicut ⁊ in intellectu inq̃ſtũ ſcȝ iudicat eē vel nõ eſſe
qđ eſt vel qđ nõ ē. Si g̃ loquamur de ſenſu ſm p̄mũ mo
dũ ſic in ſenſu q̇dãmõ ē falſitas. ſenſus em̃ ē res q̇daȝ in
ſe ⁊ eſt indicatiu⁹ alteri⁹ rei. ſi g̃ cõpetur ad intellectum
ꝓut ē res q̇dã ſic nullo mõ eſt falſitas i ſenſu intellectui
cõpato. q2 ſm ꝙ ſenſus diſponit̃ ſm hoc diſpõem ſuam
intellectui demonſtrat. vñ Aug⁹ dr̃ in autoritate indu/
cta ꝙ nõ pñt aīo enũciare niſi affectõem ſuã Si ãt cõpe
tur ad intellectũ ſm ꝙ ē repſentatm̃ alterius rei. cũ q̃nqȝ
repñtet rē ei aliter q̃ȝ ſit ſm hoc ſenſus falſus dr̃ inq̃ſtũ ē
natũ facere falſam eſtimatõem in intellectu q̃uis nõ ne/
ceſſario faciat. ſicut ⁊ de reb9 dictũ ē. q2 intellectus ſicut
iudicat de reb9 ita ⁊ de his q̄ a ſenſibilib9 offerunt̃. ſic g̃
ſenſus intellectui cõpatus ſꝑ facit verã eſtimatõnem in
intellectu de diſpõne ꝓpria. ſȝ nõ de diſpõe reꝝ. ſi aũt cõ/
ſideret̃ ſenſus ſm ꝙ cõpat̃ ad res tũc in ſenſu ē ꝟitas ⁊
falſitas ꝑ modũ quo eſt in intellectu. in intellectu autem
p̄mo ⁊ p̄ncipalr̃ inuenit̃ veritas ⁊ falſitas in iudicio in/
tellectus cõponētis ⁊ diuidētis. ſȝ in formatõe q̇ddita/
tum nõ niſi ꝑ ordinē ad iudiciũ qđ ex formatõne p̄dicta
ꝯſeq̇tur. vñ ⁊ in ſenſu ꝓprie veritas ⁊ falſitas dr̃ ſm h̄ ꝙ
iudicat. ſ. de ſenſibilib9. ſȝ ſm ꝙ ſenſibile apprehēdit nõ ē
veritas ⁊ falſitas ꝓprie. ſȝ ſolũ ſm ordinē ad iudiciũ ꝓ/
ut ſcȝ ex apprehēſione tali natũ ē ſeq̄ tale vel tale iudiciũ
ſenſus aũt iudiciũ de q̇buſdã eſt naturale ſicut de ꝓprijs
ſenſibilib9. de q̇buſdã aũt q̃ſi ꝑ quãdã collatõem quã fa
cit in hoīe vis cogitatiua q̄ eſt potētia ſenſitiue ptis. lo/
co cuius in alijs aīalib9 eſt eſtimatio naturalis. ⁊ ſic iudi
cat vis ſenſitiua de ſenſibilib9 cõibus ⁊ de ſenſibilib9 ꝑ ac
cidens. naturalis aũt actus alicuius rei ſꝑ eſt vno mõ
niſi ꝑ accidens impediatur vel ꝓpter defectũ intrinſecuȝ
vel extrinſecũ impedimentũ. Vnde ⁊ ſenſus iudiciũ de
ſenſibilib9 ꝓprijs ſꝑ eſt veꝝ niſi ſit impedimentũ in orga
no vel in medio. ſȝ in ſenſibilib9 cõibus ⁊ ꝑ accñs interdũ
iudiciũ ſenſus fallit̃. Et ſic ptȝ qualiter in iudicio ſenſus
põt eē falſitas ¶ Sȝ circa apprehēſionē ſenſus ſciendũ eſt
ꝙ ē q̇dam vis apprehēſiua q̄ apprehēdit ſpēm ſenſibilem
ſenſibili re p̄ñte ſicut ſenſus ꝓprius. q̇dam ꝟo apprehen/
dit eã re abſente ſicut imaginatio. ⁊ iō ſenſus ſꝑ apprehē/
dit vt eſt. niſi ſit ipedimentũ in organo vel in medio. ſed
imaginatio vt plurimũ apprehēdit rem vt nõ eſt. q2 ap/
p̄hendit rē vt p̄ſentē cũ ſit abſens. ⁊ iō dr̃ pħs. iiij. me/

taphꝫice. ꝙ ſenſus non eſt dñs falſitatis ſed fantaſia.
Ad .1. ¶ Ad primum ḡ dõm ꝙ in maiori mundo ſupiora nihil accipiunt de inferioribꝫ ſꝫ ecõuerſo .ſꝫ in hoĩe intellectꝰ q̄ eſt ſupior aliquid accipit a ſenſu. ⁊ ideo nõ eſt ſimile
Ad alia pꝫ ſolõ de facili ex eis q̄ ſupra dicta ſunt

Uodecimo queriẽ.

.1. Utꝝ falſitas ſit in intellectu Et videtur ꝙ nõ. qꝛ intellectus hꝫ duas opatões .ſ. vnam qua format quidditates in qua nõ eſt falſum. vt dꝫ phs in 3o de aĩa. Alia qua cõponit ⁊ diuidit. ⁊ in hac etiã non eſt falſum. vt pꝫ p Auguſti. in libro de ṽa rel. q̄ ſic dꝫ. nec quiſq̄ꝫ intelligit falſa. ergo falſitas nõ eſt in intellectu.
2o ¶ Prete. Augꝰ. i libro .lxxxiij. q. queſtiõe triceſima. oĩs q̄ fallit illud in quo fallit nõ intelligit. ḡ intellectus ſp eſt
3o verus. ḡ in intellectu nõ pt eẽ falſitas. ¶ Preterea Algazel dꝫ aut intelligimꝰ aliq̄d ſicut ẽ aut nõ intelligimꝰ. ſꝫ q̄cũq̄ꝫ intelligit rẽ ſicut eſt. vere intelligit. ḡ intellectꝰ ſp eſt verus. ḡ nõ eſt in eo falſitas ¶ Sꝫ ꝯtra ẽ quod phs dꝫ in 3o. de aĩa ꝙ vbi eſt cõpoſitio intellectuũ. ibi iã
Rꝫo veꝝ ⁊ falſum eſt. ḡ falſitas inuenit in intellectu. ¶ Rꝫo dõm ꝙ nomen intellectus ſumit ex hoc ꝙ intima rei cognoſcit. ẽ eñ intelligere q̄ſi intus legere. ſenſus eñ ⁊ imaginatio ſola exteriora cognoſcũt. ſolus aũt intellectꝰ ad eſſentiã rei ptingit. ſed vlterius intellectus ex eſſentijs reꝝ apprehenſis diuerſimode negociat ratiocinando et inq̄rendo ¶ Nomen ergo intellectus duplr accipi pt. vno mõ ſm hoc qd ſe hꝫ ad hoc tantũ a quo primo nomẽ impoſitũ fuit. ⁊ ſic ꝓprie dicimus intelligere cũ apprehendimus q̄dditates reꝝ. vel cuꝫ intelligimus illa q̄ ſtatim nota ſunt intellectui notis reꝝ q̄dditatibꝫ. ſicut ſunt prima pncipia q̄ cognoſcimus cũ terminos cognoſcimꝰ. vñ et intellectus habitus pncipioꝝ dꝫ. q̄dditas aũt rei eſt ꝓpriũ obiectũ intellectus. vñ ſicut ſenſus ſenſibiliũ pro-
Nota prioꝝ ſp eſt verus. ita ⁊ intellectus in cognoſcẽdo qd q̄d vt dꝫ in 3o de aĩa. ſed tñ p accñs põt ibi falſitas accidere inquantũ videlicꝫ intellectꝰ falſo cõponit ⁊ diuidit Qð ꝯtingit duplr. vel inquãtum definitiõem vnius alteri attribuit. vt ſi aĩal rõnale mortale ꝯciperet q̄ſi definitiõem aſini. vel inquantũ ꝯiungit ptes definitiõis ad inuicem q̄ ꝯiungi nõ pñt. vt ſi ꝯciperet q̄ſi definitiõem aſini aĩal irrõnale imortale. hec eñ ẽ falſa aliq̄d aĩal irrõnale ẽ imortale. ⁊ ſic definitio nõ pt eẽ falſa. niſi inquãtũ iplicat affirmatiõem falſam. hic aũt duplex modus falſitatis tangit in q̄nto metaph. ſilr nec in pmis pncipijs intellectꝰ vllo mõ decipit. Uñ pꝫ ꝙ ſi intellectus accipiat ſm illã actionem a qua nomẽ intellectus iponit nõ eſt in intellectu falſitas. Alio pt accipi intellectꝰ cõiter ſm ꝙ ad omes
Rꝫo ad obiecta pꝫ ex dictꝭ opatões ſe extẽdit. ⁊ ſic cõphendit opinionẽ ⁊ rõcinationem. ⁊ ſic in intellectu ẽ falſitas. nũq̄ꝫ tñ ſi recta reſolutõ fiat in pma pncipia. Et ſic pꝫ reſponſio ad obiecta.

¶ Materia ſcđa de ſcia dei.

Utrũ in deo ſit

ſcia. Scđo vtrũ deꝰ cognoſcat et ſciat ſeipm. Terꝰ vtꝝ deꝰ cognoſcat alia a ſe. Quarto. vtꝝ de rebus deꝰ habeat ꝓpriã cognitõeꝫ et determinatã. Quinto. vtꝝ deus cognoſcat ſingularia. Sexto. vtꝝ itellectꝰ humanus cognoſcat ſingularia. Septimo. vtꝝ deꝰ cognoſcat ſingulare nũc eẽ vl nõ eẽ. Octauo. vtꝝ deꝰ cognoſcat nõ entia ⁊ q̄ nõ ſunt nec fuerũt nec erũt. Nono. vtꝝ deꝰ ſciat infinita. Decimo q̄rit incidẽtalr. vtꝝ deꝰ poſſit facere infinita. Undecimo. vtꝝ ſcia equoce pdicet de deo ⁊ de nobis. Duodecimo. vtꝝ deꝰ ſciat ſingularia futura ꝯtingẽtia. Decimotercio. vtꝝ ſcia dei variabil ſit. Decioq̄rto. vtꝝ ſcia dei ſit cã reꝝ. Decioq̄nto. vtꝝ deꝰ ſciat mala

Ueſtio ẽ de ſcia dei

Et pmo q̄rit. vtrũ in deo ſit ſcia. Et videt ꝙ nõ. id eñ qd ſe hꝫ ex additõe ad aliud in ſimpliciſſimo inueniri nõ pt. ſꝫ deꝰ ẽ ſimpliciſſimus. cuꝫ ḡ ſcia ſe habeat ex additõe ad eſſentiam. qꝛ viuere addit ſup eẽ. ⁊ ſcia ſup viuere. videt ꝙ ſcia in deo nõ ſit. ¶ Sꝫ .1.
diceres ꝙ ſcia in deo ſup eſſentiã nõ addit. ſꝫ noĩe ſcie alia pfectio oſtendit in ipo q̄ꝫ noĩe eẽntie. ¶ Sꝫ ꝯtra. pfectio 2o
ẽ nomẽ rei. ſꝫ oĩno vna res in deo ẽ eſſentia ⁊ ſcia ḡ eadeꝫ pfectio oſtendit noĩe eẽntie ⁊ ſcie. ¶ Preterea nullum
nomẽ pt dici de deo qd nõ ſcat totã pfectõnem ipius. qꝛ 3o
ſi nõ ſcat totã nihil ipius ſcat. cũ in deo nõ inueniat ps ⁊ ſic ei attribui nõ pt. ſꝫ nomẽ ſcie nõ repſentat totã pfectõnem diuinã. qꝛ deꝰ ẽ ſup oẽ nomẽ q̄ noiat. vt dꝫ in libro
de cauſis. ḡ ſcia deo attribui nõ pt. ¶ Preterea. ſcia eſt 4
habitꝰ ꝯcluſionis. itellectꝰ ṽo habitꝰ pncipioꝝ. ſicut pꝫ p phm. vi. ethi. ſꝫ deꝰ nõ cognoſcit aliq̄d p modũ ꝯcluſionis. qꝛ ſic diſcurreret a pncipijs in ꝯcluſiones eiꝰ intellectus qd etiã ab angel dyo. remouet. 7. c. de di. no. ergo
ſcia nõ ẽ in deo. ¶ Prete. oẽ qd ſcit. ſcit p aliq̄d magꝭ no 5
tum. ſꝫ deo nõ ẽ aliq̄d magis vel minꝰ notũ. ḡ ſcia in deo
eẽ nõ pt. ¶ Prete. Algazel dꝫ ꝙ ſcia ẽ ſigillatio ſcibil in 6
intellectu ſcientis. ſꝫ ſigillatio oĩno a deo remouet. cuꝫ qꝛ importat receptõem. tũ qꝛ iportat cõpõem. ḡ deo ſcia attribui nõ pt. ¶ Prete. nihil qd ſonat in impfectõem deo
dꝫ attribui. ſcia ſonat in impfectõeꝫ. qꝛ ſcat vt habitus 7
vel actꝰ pmus ⁊ ꝯſiderare vt ſcđs. vt dꝫ in 2o de aĩa. actus ãt pmus ẽ ipfectꝰ reſpectu ſcđi. cũ ſit in potẽtia reſpectu eiuſdẽ. ḡ ſcia in deo iueniri nõ pt. ¶ Sed diceres
ꝙ in deo nõ ẽ ſcia niſi in actu ¶ Sꝫ ꝯtra ſcia dei cã ẽ reꝝ. 8
ſꝫ ſcia ſi deo attribuat ab eterno in deo fuit. ſi ḡ ſcia i deo nõ fuit niſi in actu ab eterno res ꝓduxit in eẽ. qd falſuꝫ ẽ
¶ Preterea. in q̄cũq̄ꝫ inuenit aliq̄d reſpondẽs ei quod
nos ꝯcipimus ex noĩe ſcie in intellectu ſcimus de eo non 9
ſolũ. qꝛ ẽ. ſꝫ q̄d ẽ. qꝛ ſcia aliq̄d ẽ. ſꝫ in deo nõ poſſumꝰ ſcire q̄d ẽ. ſꝫ qꝛ ẽ tm. vt dꝫ Dam. ḡ ꝯceptõi itellectꝰ quã exprimit nomẽ ſcie nihil reſpõdet in deo. ergo ſcia nõ ẽ in eo
¶ Prete. Augꝰ. dꝫ ꝙ deꝰ q̄ ſubterfugit oẽm formã itel 10
lectui nr̃o puꝰ eẽ nõ pt. ſꝫ ſcia ẽ q̄dã forma quã itellectꝰ ꝯcipit. ḡ hãc formã deꝰ ſubterfugit. nõ ḡ ſcia ẽ in deo
¶ Preterea. intelligere ẽ ſimplicius q̄ꝫ ſcire ⁊ dignꝰ. ſꝫ 11
ſicut dꝫ in libro de cauſis. cũ dicimꝰ deũ intelligentẽ vel intelligentiã nõ noiamus eũ noĩe ꝓprio. ſꝫ nomie cauſati ſui pmi. ḡ multo fortius nomẽ ſcie deo cõpetere non pt.
¶ Prete. q̄litas maiorẽ cõpõem iportat q̄ꝫ q̄ritas. qꝛ q̄ 12
litas nõ inheret ſubẽ niſi mediante q̄ritate. ſꝫ deo nõ attribuimꝰ aliq̄d qd ſit in genere q̄ritatꝭ ꝓpter ſuã ſimplicitatẽ. oẽ ãt quãtũ hꝫ ptes. ḡ cũ ſcia ſit in genere q̄litatꝭ
nullo mõ dꝫ ei attribui. ¶ Sꝫ ꝯtra ẽ qd dꝫ roma. xi. o altitudo diuiciaꝝ ⁊c. ¶ Prete. Scđm anſelmũ i monol. Cõtra
oẽ qd ſimplr i omi meliꝰ ẽ eẽ q̄ꝫ nõ eẽ deo ẽ attribuẽdũ. ſꝫ ſcia ẽ hmõi. ḡ ẽ deo attribuenda. ¶ Prete. ad ſciam non

reqrunť niſi tria.ſ.potētia actiua cognoſcentis q̄ de rebꝫ
iudicat.res cognita ⁊ vnio vtriuſqꝫ.ſꝫ in deo eſt ſumma
potētia actiua.⁊ ſua eēntia eſt ſumme cognoſcibilis. ⁊ ꝑ
ɔñs ē ibi vnio vtriuſqꝫ.ḡ deus eſt ſumme ſciens.ꝓbatio
medie.vt ðr in libro de intelligētijs. ¶ Prete.Subſtan
tia ē lux.ſꝫ lux maxime hꝫ virtutē actiuā.qđ pꝫ ex hoc ꝙ
ſeipm̄ diffundit ⁊ multiplicat.ē igiť maxime cognoſcibi/
lis.vñ ⁊ alia manifeſtat.ḡ iſta ſuba pⁱma q̄ deus ē. ⁊ hꝫ
Rõ potentiā actiuā ad cognoſcendum ⁊ eſt cognoſcibilis.
¶ Rõ ꝙ ab oībus ſcia deo attribuiť diuerſimode tñ.
Priª opiº Quidā em̄ ſuo itellectu modū creatē ſcie trāſcēdere nō
valētes crediderūt ꝙ ſcia ſit in deo quaſi aliqua diſpoſi/
Reprobaº tio addita eēntie ei⁹.ſicut ⁊ in nobis eſt. Qđ oīno erro/
neū eſt ⁊ abſurdū.hoc em̄ poſito deus ſumme ſimplex nō
eēt.eēt em̄ in eo cōpoſitio ſube ⁊ accñtis.nec iterꝫ ipe de⁹
eēt ſuū eē.q꞉ vt ðr Boeti⁹ in libro de ebdo. qđ ē ꝑticipa
re aliq̄ mō pt.ſꝫ eē ipm̄ nullo mō aliq̄ ꝑticipat vel ꝑtici/
pare pt.ſi ḡ deus ꝑticipet ſciam q̄ſi diſpōnem adiunctā
Scđa opiº ipe nō eēt ſuū eē.⁊ ita ab alio eē haberet. qđ eēt ſibi cauſa
eſſendi.⁊ ſic nō eēt de⁹ ¶ Et iō alij dixerūt ꝙ ꝑ h̄ ꝙ deo
ſciam attribuimus vel aliqđ hmōi nihil in eo ponimus.
ſꝫ ſ̄camus ipm̄ eē cām ſcie in rebꝫ creatꝫ vt ex hoc dicať
Reprobať 2ª opinio deus ſciens.q꞉ ſciam creaturis infundit. Sꝫ q̄uis hoc
poſſit eſſe aliq̄ rō veritatis huius ꝓpōnis.q̄ ðr.deus eſt
ſciens.q꞉ ſciam cauſat.vt Anſel.⁊ Origen. dicere vidē
tur Nō tñ pt eē tota rō veritatꝫ ꝓpter duo.pⁱmo.q꞉ eadē
rōne de deo ꝑdicari poſſet quicqđ in rebꝫ cauſať vt dice/
retur moueri.q꞉ cauſat motū in rebꝫ qđ tñ nō ðr. Scđo
q꞉ ea q̄ dicunť de cauſis ⁊ cauſatis nō ex hoc cauſis in/
eſſe dicunť ꝓpter cauſata.ſꝫ potius cauſatis inſunt ꝓpter
hoc ꝙ inueniunť in cauſis.ſicut ignis ex hoc ꝙ eſt cali/
dus caliditatē influit aeri ⁊ nō ecōuerſo.⁊ ſilr deus ex h̄
Tercia opiº ꝙ verā ſciam hꝫ.ſciam nobis īfundit ⁊ nō ecōuerſo ¶ Et
iō alij dixerunt ꝙ ſcia ⁊ hmōi deo attribuunť ꝑ quādam
ſilitudinis ꝓportōem.ſicut attribuiť ei ira vel mīa aut hu
iuſmodi cetere paſſiones. ðr em̄ de⁹ iratus inq̄tū facit
effectū ſilem irato.q꞉ punit q̄ eſt effectus ire in nobis q̄
tūs in deo paſſio ire nō poſſit eē. Silr āt ꝙ de⁹ ðr ſciens.
q꞉ effectū facit ſilem effectui ſcientis.ſicut em̄ opa ſcien
tis ꝓcedūt ex determinatꝫ pⁱncipijs ad determinatas fi
Reprobať 3ª opinio nes.ita opa nature q̄ diuinit⁹ fiūt.vt pꝫ in 2º phi. Et ſm̄
hanc opinionē ſcia attribuereť deo metaphorice ſicut ⁊
Quarta opinio ⁊ vͣa q̄ ē bti Thome ira ⁊c.hmōi.qđ dictꝫ Dyoni.⁊ alioꝝ ſanctoꝝ repugnat.
Et iō aliter dōm ē ꝙ ſcia deo attributa ſ̄cat aliqđ qđ in
deo eſt.⁊ ſilr vita ⁊ eēntia ⁊c.hmōi.nec differūt q̄tū ad rē
ſ̄catā.ſꝫ ſolū quantū ad modū intelligendi. eadē em̄ res
penitus in deo ē eēntia ⁊ vita.⁊ quicqđ hmōi de ipo ðr
Sꝫ intellect⁹ noſter diuerſas ɔceptōes hꝫ de deo. itelli
gens in eo vitā ſciam ⁊ hmōi.nec tñ ille ɔceptōnes ſunt
falſe.ɔceptio em̄ intellectus noſtri ſ̄m hoc vͣa eſt.ꝙ ut re
ꝑſentat ꝑ quandā aſſimilatōnem rē intellectā. alias em̄
falſa eēt ſi nihil ſubeſſet in re.intellectus aūt noſter nō h̄
mō pt repñtare ꝑ aſſimilatōem diuinā eēntiā ſic repñtat
creaturas.cū em̄ itelligit aliquā creaturā ɔcipit formam
quādā q̄ ē ſilitudo rei ſ̄m totā ꝑfectōem ipius.⁊ ſic defi/
nit res itellectas Sꝫ q꞉ de⁹ intellectū noſtꝝ excedit in in
finitū.nō pt forma ꝑ intellectū noſtꝝ ɔcepta repñtare di
uinā eēntiā cōplere ſꝫ hꝫ aliquā modicā imitatōem eius.
ſicut etiā videm⁹ in rebꝫ q̄ ſunt extra aīam ꝙ q̄libet res
imitať aliq̄ mō deū.ſꝫ ipfecte.vñ ⁊ diuerſe res diuerſimo
de deū imitanť.⁊ ſ̄m diuerſas formas repñtant vnam
ſimplicē dei formā.q꞉ in illa forma ꝑfecte vniť quicquid
ꝑfectōis diſtinctim ⁊ multiplr in creaturꝫ inueniť.ſicut ⁊
oēs ꝓprietates numeroꝝ in vnitate q̄damō ꝑexiſtunt.⁊
oēs poteſtates miniſtroꝝ in regno aliq̄ mō vniunť i po/
teſtate regis.ſꝫ ſi eēt aliq̄ res ꝑfecte repſentans deū non
eēt niſi vna tantū.q꞉ vno mō repñtaret et ſ̄m vnā formā
et iō nō eſt ibi niſi vnus filius q̄ eſt ꝑfecta imago patris
Silr etiā intellect⁹ noſter ſ̄m diuerſas ɔceptōes repſen
tat diuinā ꝑfectōem.q꞉ vnaqqꝫ ipfecta ē.ſi em̄ ꝑfecta eēt
vna tm̄ eēt.ſicut ē vnū tm̄ v̄bū intellectus diuini.ſunt ḡ
plures ɔceptōes in nr̄o intellectu repñtantes diuinam
eſſentiā.vñ diuina eēntia vnicuiqꝫ illaꝝ reſpondet ſicut
res ſue imagini impfecte. ⁊ ſic omnes ille conceptiones
intellectus ſunt vere.q̄uis ſint plures de re vna.⁊ q꞉ no
mina nō ſ̄cant res niſi mediante intellectu.vt ðr pº peri/
herme.iō iponit plura noīa vni rei ſ̄m diuerſos modos
intelligēdi vel ſ̄m diuerſas rōnes.qđ idē eſt.q̄bꝫ tñ oībꝫ
aliqđ rñdet in re. ¶ Ad pⁱmū ḡ dōm ꝙ ſcia nō ſe hꝫ ex Ad 1
additōe ad ens.niſi ſ̄m ꝙ intellectus accipit diſtinctim
ſciam alicuius ⁊ eſſentiā ei⁹.additio em̄ diſtinctōez pre/
ſuppōnit.vñ cū in deo ſ̄m rē nō diſtiguať ſcia ⁊ eēntia vt
ex dictꝫ pꝫ.niſi ſ̄m modū itelligēdi.nec ſcia hꝫ ſe in eo ex
additōe ad eēntiā ei⁹.niſi ſ̄m modū itelligēdi ¶ Ad ſecū Ad 2
dū dōꝫ ꝙ nō pt vere dici ꝙ ſcia in deo ſ̄cet aliā ꝑfectōez
q̄ eēntia.ſꝫ q꞉ ſ̄cať ꝑ modū alteri⁹ ꝑfectōis ſ̄m ꝙ intel
lectus noſter ex diuerſis ɔceptōnibꝫ q̄s de deo hꝫ.ꝑdi/ Ad 3
cta noīa iponit. ¶ Ad terciū dōꝫ ꝙ cū noīa ſint ſigna itel
lectuū ſ̄m hoc ſe habꝫ aliqđ nomē ad totalitatē alicuius
rei ſ̄candā ſ̄m ꝙ ſe hꝫ intellectus in intelligēdo.intelle/
ctus aūt noſter totū deū intelligere pt.ſꝫ nō totalr.totū
q̄dē.q꞉ neceſſariū ē vt de ipo aut totū intelligať aut nihil
cū in eo nō ſit ps ⁊ totū.ſꝫ dico nō totalr.q꞉ nō ꝑfecte co
gnoſcit ipm̄ ſ̄m ꝙ ipe ē in ſui natura cognoſcibilis.ſicut
ille q̄ hanc ɔcluſionē ꝙ dyameter ē aſſymeť coſte cogno
ſcit ꝓbabiliť ex hoc.ſ.ꝙ ab oībꝫ ðr ita.nō tñ cognoſcit eā
totalr.q꞉ nō ꝑuenit ad ꝑfectum modū cognitōnis quo
cognoſcibilis eſt q̄uis cognoſcat totam nullā ꝑtem ei⁹
ignorans. Silr ḡ ⁊ noīa q̄ de deo dicunť ipm̄ totū.ſꝫ nō
totaliter ſ̄cant. ¶ Ad quartū dōm ꝙ q꞉ illud qđ in deo Ad 4
eſt abſqꝫ oī ipfectōe in creaturꝫ cū aliq̄ defectu inueniať
ꝓpterea hoc oportet vt ſi aliqđ in creaturis inuentū deo at
tribuať ſepemus totū qđ ad ipfectōem ꝑtinet vt ſolum Nota
maneat hoc qđ ꝑfectōnis ē.q꞉ ſ̄m hoc tm̄ creatura deum
imitať.dico ḡ ꝙ ſcia q̄ inueniť in nobis aliqđ hꝫ ꝑfectio/
nis ⁊ aliqđ impfectōis.ad ꝑfectōem eius ꝑtinet certitu
do ipius.q꞉ qđ ſciť certitudinalr ſcitur.ſꝫ ad impfectōez
ꝑtinet diſcurſus intellectus a pⁱncipijs in ɔcluſiones.q̄/
rum ē ſcia.hic em̄ diſcurſus nō ɔtingit niſi ſ̄m ꝙ intelle
ctus cognoſcens pⁱncipia cognoſcit in potētia tm̄ cōclu
ſiones.ſi em̄ actu cognoſceret nō ē ibi diſcurſus cū mo/
tus nō ſit niſi exitus de potentia ad actū.ðr ḡ in deo ſcia
rōe certitudinis de rebꝫ cognitis.nō aūt ratōne diſcur/
ſus ꝑdicti q̄ etiā nec in angelis inueniť vt Dyoniſi⁹ ðr.
¶ Ad q̄ntum dōm ꝙ q̄uis deo nō ſit aliqđ magis et Ad 5
minus notū ſi ɔſidereť modus cognoſcentꝫ.q꞉ oīa videt
eodē intuitu.tñ ſi ɔſidereť modus rei cognite deus co/
gnoſcit q̄dam eſſe magis cognoſcibilia in ſeipis.⁊ q̄dā
minus.ſicut inter oīa maxime eſt cognoſcibilis ſua eſſen
tia ꝑ quam quidē oīa cognoſcit non aliquo diſcurſu cū
ſimul videndo ⁊ intelligendo eſſentiam ſuam omnia vi
deat.vnde ⁊ inquātum ad iſtum ordinem qui poteſt at
tendi in diuina cognitōne ex parte cognitorum etiā ſal/
uatur in deo rō ſcientie ꝑcipue.ipe em̄ ꝑ ſe cē oīa ꝑ cauſam

Ad 6 cognoſcit. ¶ Ad ſextum dōm ꝙ verbū illud Algazel
intelligendum eſt de ſcientia noſtra que in nobis acqui-
ritur per hoc ꝙ res imprimit ſimilitudines ſuas in ani-
mas noſtras. ſed in cognitōne dei eſt econuerſo. quia ab
eius intellectu effluunt forme in oēs creaturas. vnde
ſicut ſcīa in nobis eſt ſigillatio rerum in aīabus noſtris
ita econuerſo forme rerum nō ſunt niſi quedam ſigilla-
Ad 7 tio diuine ſcientie in reb⁹. ¶ Ad ſeptimū dōm ē. ꝙ ſcīa
q̄ ponit̄ in deo nō ponit̄ ꝑ modū habit⁹. ſed magis ꝑ mo
Ad 8 dū actus. qꝛ ipē ſꝑ actu oīa cognoſcit. ¶ Ad octauū dōꝫ
ꝙ a cauſa agente nō ꝓcedit effectus niſi ſm conditōneꝫ
et ideo oīs effectus qui ꝓcedit ꝑ aliquam ſcientiam ſe
quitur determinatōem ſcientie que limitat conditōnes
eius. ꝛ iōres quaꝝ ſcientia dei eſt cauſa nō ꝓcedunt niſi
quando a deo determinatū eſt vt ꝓcedant. ꝛ ideo nō op
tet vt res ſint ab eterno q̄uis ſcientia dei fuerit ab eter-
no in actu. ¶ Ad nonum dōm ꝙ tunc intellectus dicit̄
Ad 9 ſcire de aliquo quid eſt quando definit ipm. id eſt quan
do concipit aliquam formam de ipa re que per oīa ipi
rei reſpondet. iam aūt ex dictis patet. ꝙ quicquid intelle
ctus noſter de deo concipit eſt deficiens a rep̄ſentatōne
eius. ꝛ ideo qd quid eſt ipius dei ſemꝑ nobis occultum
remanet. ꝛ hec eſt ſumma cognitio quam de ipo in ſtatu
vie habere poſſumus. vt cognoſcam⁹ deum eſſe ſupra
oē id qd cogitamus de eo. vt patet ꝑ Dyoni. i. ca. de
Ad 10 myſtica theologia. ¶ Ad decimum dōm ꝙ de⁹ dicit̄
oēm intellectus noſtri formam ſubterfugere nō quin ali-
qua forma noſtri intellectus ipm aliquo modo rep̄ntat
ſed quia nulla eum rep̄ſentat perfecte. ¶ Ad vndecimū
Ad 11 dōm ꝙ ratio quam ſignificat nomē eſt definitio. vt dicit̄
in quarto metaphi. ꝛ ideo illud eſt nomen ꝓprie alicuius
rei cuius ſignificatū eſt eius definitio. ꝛ quia vt dictū eſt
nulla ratio ſignificata ꝑ ipm nomen definit ipm deū. nul
lum nomen a nobis impoſitum eſt ꝓprie nomen eius. ſꝫ
eſt ꝓprie nomē creature que definitur ratōne ſignificata
per nomen. ꝛ tamē iſta nomina que ſunt creaturarū no-
mina deo attribuuntur ſm ꝙ in creaturis aliqua ſimili
Ad 12 tudo eius rep̄ſentatur. ¶ Ad duodecimū dōm. ꝙ ſcien
tia que deo attribuitur nō eſt qualitas. ꝛ p̄ma qualitas
quātitati adueniens eſt qualitas corporalis non quali-
tas ſpiritualis ſicut eſt ſcientia.

Secūdo querit̄. vtꝝ

1. deus cognoſcat vel ſciat ſeipm. ¶ Et videtur
ꝙ non. ſciens eīm refertur ad ſcitum ſm ſuā
ſcientiam. ſed ſicut dt Boetius in libro de trini. eſſentia
in diuinis continet vnitatem. relatio multiplicat trinita
tem. ſcꝫ ꝑſonaꝝ. ergo oportꝫ ꝙ in deo ſcitum ſit diſtinctū
ꝑſonaliter a ſciente. ſed diſtinctio ꝑſonarum in diuinis
nō patitur reciprocam loquutōem. nō eīm pater dt ſe ge-
nuiſſe. quia genuit filium. ergo in deo concedi nō debet
2 ꝙ cognoſcat ſeipm. ¶ Preterea In libro de cauſis dicit̄
oīs ſciens eſſentiā ſuā eſt rediens ad eēntiam ſuā reditō
ne cōpleta. ſꝫ de⁹ nō redit ad eēntiā ſuā cū nūq̄ ab eſſen
tia ſua egrediat̄. nec poſſit eē reditus vbi non p̄ceſſit diſ-
ceſſus. ḡ deus nō cognoſcit eēntiā ſuā. ꝛ ita neſcit ſeipm.
¶ Preterea. Scīa eſt aſſimilatio ſcientis ad rē ſcitā. ſꝫ
3 nihil ē ſiēe ſibiipi. qꝛ ſilitudo nō ſibiipi ē. vt dt Hill. ḡ de
4 us nō cognoſcit ſeipm. ¶ Prete. Scīa nō ē niſi de vlī. ſꝫ
deus nō ē vlē. qꝛ vlē oē eſt ꝑ abſtractōem. a deo āt cuꝫ
ſit ſimpliciſſimus nō pt fieri abſtractio. ḡ deus non co-
gnoſcit ſeipm. ¶ Prete. Si deus ſciret ſe intelligeret ſe. 5
cū intelligere ſit ſimplicius q̄ ſcire. ꝛ ꝓpter hoc deo ma-
gis attribuendū. ſed deus nō intelligit ſe. ḡ nec ſcit ſe. ꝓ
batio medie Aug⁹. dt in li. lxxxiij. q. q. 16. oē qd ſe in-
telligit cōphendit ſe. nihil aūt pt cōphendi niſi finitū. vt
ptꝫ ꝑ Auguſti. ex eodē loco. ḡ de⁹ nō itelligit ſe. ¶ Pre 6
terea Augu⁹. ſic argumētat̄ ibidē. nec intellectus noſter
infinit⁹ eē vult q̄uis poſſit. qꝛ notus eē ſibi vult. ex quo
habet̄ ꝙ illud qd vult ſe noſſe nō vult ſe eē infinitū. ſꝫ de⁹
vult ſe eē infinitū cum ſit infinitus. ſi eīm eēt aliq̄d qd ſe
eē nō vellet nō eēt ſumme bonus. ḡ nō vult ſibi eē notus
ḡ nō cognoſcit ſe. ¶ Sꝫ diceres ꝙ q̄uis deus ſit infini-
tus ſimplr ꝛ velit ſe eē infinitū ſimplr. nō tn̄ eſt infinitus
ſibi ſed finitus. ꝛ ſic etiā nō vult ſe eſſe infinitū ¶ Sꝫ 7
ꝯtra. vt dt in 3° phicoꝝ. infinitum dt aliq̄d ſm ꝙ eſt in-
tranſibile. ꝛ finitū ſm ꝙ tranſibile. ſed ſicut ꝓbatū eſt in
ſexto phiſi. infinitū nō pt tranſiri neq̄ a finito neq̄ ab in
finito. ḡ deus q̄uis ſit infinitus nō poteſt ſibiipi eſſe fi- 8
nitus. ¶ Prete. Illud quod eſt deo bonum ſimplr ē bo
num. ḡ quod eſt deo finitum. ſimplr eſt finitū. ſꝫ de⁹ nō
eſt ſimplr finitus. ḡ nec ſibiipi finitus eſt. ¶ Prete. de⁹
nō cognoſcit ſe niſi ſm ꝙ ad ſeipm cōparat̄. ſi ḡ ſibiipi ē 9
finitus cognoſcet ſeipm finite. non eſt aūt finitus. ḡ co-
gnoſcit ſe aliter q̄ ſit. ꝛ ita de ſeipo habebit cognitōeꝫ fal
ſam. ¶ Prete. Inter eos q̄ cognoſcūt deū vnus mag⁹ 10
cognoſcit ſm ꝙ modus cognitōis vnius excedit moduꝫ
cognitōnis alterius. ſed deus in infinitū mag⁹ ſe cogno
ſcit q̄ aliq̄s alius eū cognoſcat. ḡ modus q̄ ſe cognoſcit
eſt infinitus. ḡ infinite ſeipm cognoſcit. ꝛ ſic nō eſt ſibi-
ipi finitus. ¶ Prete. Augu⁹. in libro. lxxxiij. q. probat
ꝙ rem aliquā nō poteſt aliquis alio plus intelligere hoc 11.
mō. quiſquis illam rem aliter intelligit q̄ eſt fallitur. ſed
oīs qui fallitur id in quo fallitur nō intelligit. quiſq̄s
ergo vllam rem aliter q̄ eſt intelligit nō eam intelligit.
nō igit̄ pt quicq̄ intelligi niſi vt eſt. ḡ cū oīs res ſit vno
mō ab oīb⁹ vno mō intelligit̄. ꝛ iō nullam rem aliq̄s alio
meli⁹ itelligit. ſi ḡ de⁹ ſeipm intelligeret nō plus ſe itelli
geret q̄ alij itelligāt eū. ꝛ ſic i aliq̄ creatura creatori eq-
retur qd eſt abſurdū ¶ Sed ꝯtra eſt qd dt Dyo. vij. Cōtra
ca. de di. no. ꝙ diuina ſapientia ſeipam cognoſcēs omnia
alia cognoſcit. ergo deus p̄cipue cognoſcit ſeipm ¶ So- Solō
lutio dōm ꝙ cum dt aliquid ſeipm cognoſcere dt illd eē
cognoſcens ꝛ cognitum. vnde ad ꝯſiderandū qualiter de
us ſeipm cognoſcat oportꝫ videre ꝑ quam naturam ali
quid ſit cognoſcens ꝛ cognitum ¶ Sciendum eſt igitur
ꝙ aliqua res inuenitur ꝑfecta duplr. vno modo ſm ꝑfe- Nota
ctōnem ſui eſſe quod ei cōpetit ſm ꝓpriam ſpeciem. ſed
quia eſſe ſpecificum vnius rei eſt diſtinctum ab eſſe ſpeci
fico alterius rei. ideo in qualibet re creata huiuſmodi ꝑfe
ctioni tantū deeſt de ꝑfectōne ſimplr quantū ꝑfectius in
alijs ſpeciebus inuenitur. vt ſic cuiuſlibet rei ꝑfectio in
ſe conſiderate ſit imꝑfecta. veluti pars perfectōnis to-
tius vniuerſi que ſurgit ex ſingulaꝝ rerum ꝑfectionib⁹
inuicem congregatis Unde vt huic ꝑfectōni aliquod re
medium eſſet inuenitur alius modus ꝑfectōnis in reb⁹
creatis ſm ꝙ ꝑfectio que eſt ꝓpria vnius rei in altera re
inuenitur. ꝛ hec eſt ꝑfectio cognoſcentis inquantum co-
gnoſcens. quia ſm hoc a cognoſcente aliquid cognoſcit̄
ꝙ ipm cognitum aliquo modo eſt apud cognoſcentem
et ideo in tercio de anima dt anima eſſe omnia quodam
mō. quia nata eſt oīa cognoſcere. ꝛ ſm hūc modū poſſi-
bile eſt vt in vna re totius vniuerſi ꝑfectio exiſtat. vnde

hec eſt vltima ꝑfectio ad quam anima venire poteſt ſm
Nota phos vt in ea deſcribat̃ tot⁹ ordo vniuerſi ꝛ cauſaꝝ ei⁹
in quo eſſe finē vltimū hoīs poſuerūt. quod ſm nos erit
in viſione dei. q2 ſm Grego. qd eſt quod nō videant qui
videntē oīa vident. ꝑfectio aūt vnius rei in altera re eſſe
nō pt ſm determinatū eſſe qđ habebat in illa re. ꝛ ideo
ad hoc ꝙ nata ſit eſſe in altera re oportet eam ↄſiderari
abſqȝ hijs q̄ nata ſunt eam determinare. ꝛ quia forme ꝛ
ꝑfectōnes reꝝ ꝑ materiam determinātur, inde eſt ꝙ ſm
hoc aliqua res eſt cognoſcibilis. ſm ꝙ a materia ſeꝑatur
Vñ oportet ꝙ ꝛ id in quo ſuſcipitur talis rei ꝑfectio. ſit
immateriale. ſi eñi eſſet materiale ꝑfectio recepta in eo
eſſet ſm aliquod determinatū eſſe. ꝛ ita non eſſet in eo
ſm ꝙ eſt cognoſcibilis. ſcȝ vt exiſtens ꝑfectio vnius eſt
nata eſſe in altero. Et ideo errauerunt antiq̄ phi qui po
ſuerunt ſile ſili cognoſci volentes ꝑ hoc ꝙ anima que co
gnoſcens eſt oīa ex oībus materialr̃ ↄſtitueretur vt
terra terram cognoſceret. aqua aquam. ꝛ ſic de alijs. pu/
tauerunt eñi ꝙ ꝑfectio rei cognite in cognoſcente eſſe de
beat ſm ꝙ habet eē determinatū in ꝓpria natura. nō āt re/
cipitur ita forma rei cognite in cognoſcente. vnde ꝛ Cō
menta. dr̃ in 3° de anima ꝙ nō eſt idem modus receptio
nis qua forme recipiuntur in intellectu poſſibili ꝛ in ma
teria ꝓma. quia oportet in intellectu cognoſcente recipi
aliquid immaterialiter. ꝛ ideo videmus ꝙ ſm ordinem
immaterialitatꝫ in rebus ſm hoc in eis natura cognitō
nis inuenitur. plante eñi ꝛ alia que inſenſibilia ſunt nihil
immaterialr̃ poſſunt recipe. ꝛ ideo oīi ꝓuantur cogni/
tione. vt patȝ in ſcđo de anima. Senſus aūt recipit ſpēs
ſine materia. ſȝ tamē cum ↄditionibꝫ materialibꝫ. intelle/
ctus aūt a ↄditionibꝫ materialibꝫ ſpēs depuratas recipit
Similr̃ etiam ordo eſt in cognoſcibilibꝫ. res eñi materia/
les vt Cōmenta. dr̃ nō ſunt intelligibiles niſi ꝙ nos fa/
cimus eas intelligibiles. ſunt eñi intelligibiles in poten
tia tm̃. ſed actu intelligibiles efficiuntur ꝑ lumen intelle/
ctus agentis. ſicut ꝛ colores actu viſibiles ꝑ lumen ſolis
Sed res imateriales ſunt intelligibiles ꝑ ſeipas. vñ ma
gis ſunt note ſm naturam q̄uis minus note nobis. q̄a
igitur deus eſt in fine ſeꝑatōnis a materia cum ab omni
potentialitate imunis penitus. relinq̄tur ꝙ ipe ſit maxi/
me cognoſcens ꝛ maxime cognoſcibilis. vnde eius natu/
ra ſub hoc ꝙ habet eſſe realr̃ ſm hoc cōpetit ei ratio co/
gnoſcibilitatis. ꝛ q2 ſm hoc deus eſt ſm ꝙ natura ſua ē
ſibi ſm hoc etiā ꝛ cognoſcit ſm ꝙ natura ſua eſt ſibi ma
xime cognoſcitiua. vñ Auic. dr̃ in octauo metaphi. ſue ꝙ
Ad 1. ipe intellector eſt ꝛ apprehenſor ſui eo ꝙ ſua q̄dditas eſt
ſpoliata. ſ. a materia rei q̄ ē ipemet. ¶ Ad ꝓmū ḡ dr̃ ꝙ
trinitas ꝑſonaꝝ multiplicat̃ in diuinis ꝑ relatōes q̄ rea/
liter ſunt in deo. ſ. relatōes originis. ſȝ relatio q̄ ſcat̃ cum
dr̃ deus cognoſcit ſeipm nō ē realis aliqua relatio. ſȝ rō/
nis tm̃. q̄ncunqȝ eñi idē ad ſeipm refert̃ nō eſt talis rela/
tio aliq̄d in re. ſȝ in rōne tm̄ eo ꝙ realis exigit duo extre/
Ad 2 ma. ¶ Ad ſcđm dr̃m ꝙ loquutio hec de qua dr̃ ꝙ ſciēs
ſe ad eēntiā ſuā redit eſt loquutio metaphorica nō eñi in
intelligendo ē motus vt ꝓbat̃ in vij. phi. vñ nec ꝓprie lo/
quendo eſt ibi receſſus aut reditus. ſȝ ꝓ tanto dr̃ eſſe ibi
ꝓceſſus vel motus inquantū ex vno cognoſcibili ꝑueni
tur ad aliud ꝛ in nobis fit ꝑ quendā diſcurſum ſm ꝙ eſt
exitus ꝛ reditus in aīam noſtram dum cognoſcit ſeipaꝫ
ꝓmo eñi actus ab ipa exiens terminatur ad obiectum et
deinde reflectitur ſupra actum. ꝛ deinde ſupra eſſentiaꝫ
et potentiā ſm ꝙ actus cognoſcuntur ꝑ obiecta ꝛ pote/
tie ꝑ actus. ſed in diuina cognitōne nō eſt aliquis diſcur/
ſus vt dictum eſt ꝓus ꝙ ꝑ notum in ignotum deueniat
Nihilominus tamē ex parte cognoſcibiliū poteſt quidā
circuitus in eius cognitōne inueniri dum. ſ. cognoſcens
eſſentiam ſuam res alias intuetur in quibꝫ eſſentie ſue
ſilitudinem videt. ꝛ ſic quodāmodo ad eſſentiam ſuam
redit nō quaſi eſſentiam ſuam ex alijs rebus cognoſcat.
ſicut in anima noſtra accidebat. Sed tamē ſciendū ꝙ re/
ditio ad eſſentiam ſuam in libro de cauſis nihil aliud di
citur niſi ſubſiſtentia rei in ſeipa. forme eñi in ſe nō ſubſi/
ſtentes ſunt ſuꝑ aliud effuſe ꝛ nullatenus ad ſeipas col
lecte. ſed forme in ſe ſubſiſtentes ita ad res alias effun/
duntur eas ꝑficiendo vel eis influendo ꝙ in ſeipis ꝑ ſe
manent. ꝛ ſm hunc modum deus maxime ad eſſentiam
ſuam redit. quia oībus ꝓuidens ac ꝑ hoc quodāmo/
do in oīa exiens ꝛ ꝓcedens in ſeipo fixus ꝛ immixtus Ad 3.
ꝑmanet. ¶ Ad tercium dr̃m ꝙ ſimilitudo que eſt rela/
tio realis diſtinctōnem rerum requirit. ſed ei que eſt ra/
tionis relatio tm̃. ſufficit in ſimilibus diſtinctio ratōnis.
¶ Ad quartū dr̃m ꝙ vniuerſale eſt ꝓ tanto intelligibi Ad 4
le. quia eſt a materia ſeparatum. vnde illa que nō ſunt ꝑ
actum intellectus noſtri a materia ſepara. ſȝ ꝑ ſeipa ſunt
ab omi materia libera maxime cognoſcibilia ſunt. ꝛ ſic de Ad 5
us maxime intelligibilis eſt q̄uis nō ſit vle. ¶ Ad q̄n/
tum dr̃m ꝙ deus ꝛ ſcit ſe ꝛ cōphendit ſe q̄uis ſimplr̃ lo
quendo infinitus ſit. nō eñi eſt infinitus ꝓuatiue. ſic eñi
rō infiniti ↄgruit q̄titati. hȝ eñi ꝑtem poſt ꝑtem in infi/
nitū. vñ impoſſibile eſt ſi debeat cognoſci ſm rōnem ſue
infinitatis. niſi vt ſcȝ ps poſt partē cognoſcatur. ꝛ ſic nul
lo modo poterit cōphendi. quia nunq̄ȝ poterit deuenire
ad finem cum finem nō habeat. Sed deus dr̃ infinit⁹ ne
gatiue. quia ſcȝ eius eſſentia ꝑ aliquid nō limitatur. oīs
aūt forma in aliquo recepta terminat̃ ſm modū recipien
tis. vñ cū eē diuinū nō ſit in aliquo receptū. q2 ipe eſt ſuū
eſſe ꝛ hoc eē nō eſt finitū. ꝛ ꝓ tanto dr̃ eēntia infinita. q2
in quolibet intellectu creato vis cognitiua eſt finita cum
ſit in aliquo recepta nō pt intellectus noſter ꝑuenire ad
cognoſcendū ipm ita clare ſicut cognoſcibilis ē. ꝛ ſm h̄
nō pt ipm cōphendere. vt ſuꝑ dictū ē. ſȝ q2 eodē mō quo
eēntia diuina ē infinita ꝛ vis cognitiua ipius eſt infinita
ſua cognitio ē tm̃ efficax quāta ē eius eēntia. ꝛ iđ ꝑuenit
ad ꝑfectā ſui cognitōem ꝛ ſm hoc cōphendere dicit̃. non
quia ꝑ cōprehenſionē talem ipi cognito finis aliquis ſta
tuatur ſed ꝓpter ꝑfectōnem cognitōnis cui nihil deeſt
¶ Ad ſextum dicendū ꝙ cum intellectus noſter ſit fini/ Ad 6
tus ſm naturam ſuam. ideo nō pt aliqđ infinitū cōphē
dere vel intelligere ꝑfecte. ꝛ ideo ſuppoſita iſta ei⁹ natura
ꝓcedit ratio Auguſti. ſed natura intellectus diuini eſt Ad 7
alia ꝛ propter hoc ratio nō ſequitur. ¶ Ad ſeptimum
dr̃m ꝙ ſi fiat vis in verbo ꝓprie loquēdo deus nec alijs
nec ſibi finitus eſt. ſed ꝓ tanto dr̃ finitus ſibi. q2 hoc mō
a ſeipo cognoſcit̃. ſicut aliq̄d finitū ab intellectu finito. ſi
cut eñi intellectus finit⁹ pt ꝑuenire ad finē cognitōis in
re finita. ita intellectus ei⁹ ꝑuenit ad finē cognitōnis ſui
ipius. Illa tm̄ rō infiniti q̄ dr̃ intrāſibile ē īfiniti ꝓuatiue
accepti de q̄ nihil ad ꝓpoſitū. ¶ Ad octauū dr̃m ꝙ in Ad 8
oībꝫ illis q̄ deſignāt in his quātitatē q̄ ad ꝑfectōem ꝑti/
net ſeq̄tur ſi aliq̄d cōpatū deo ſit tale ꝙ ſimplr̃ ſit tale. ſi/
cut ſi deo cōparatum eſt magnū ꝙ ſit ſimplr̃ magnum. ſed
in illis que ꝑtinent ad impfectōnem nō ſeq̄tur. non eñi
ſeq̄tur ꝙ ſi deo aliquid cōparatum ſit ꝑuum ꝙ ſimplr̃ ſit
ꝑuum. q2 oīa deo cōpata nihil ſunt. ꝛ tm̄ ſimplr̃ nō nihil

ſunt. vñ qđ eſt bonum deo cõpatum ſimpliciter bonum
eſt. ſed qđ eſt finitum deo non ſequit̃ ſimpliciter finitum
eſſe. quia finitum ad quãdam imperfectionem pertinet
ſed bonum ad perfectionem. in vtriſq; tamẽ aliquid ſim
pliciter eſt tale qđ ſm iudicium diuinum tale inuenitur
Ad 9 ¶ Ad nonum dicenduꝫ eſt. ꝙ cum deus dicitur finite
ſeipum cognoſcere hoc dupliciter intelligi poteſt. vno
modo vt modus referatur ad rem cognitam vt ſcꝫ co-
gnoſcat ſe eſſe finitum. ⁊ ſm hũc intellectum eſt falſum.
qꝛ ſic cognitio ſua eſſet falſa. Alio modo vt modus refe
ratur ad cognoſcentem. ⁊ ſic adhuc dupliciter poteſt in-
telligi. vno modo vt ly finite nihil aliud ſit q̃ ꝑfecte. vt
dicatur finite cognoſcere qui peruenit ad finem cogniti
onis. et ſic deus finite ſeipm cognoſcit. Alio modo vt
ly finite ꝑtineat ad efficaciam cognitionis. ⁊ ſm hoc in-
finite cognoſcit. quia eius ꝯgnitio eſt in infinitum effi-
cax. ex hoc aũt ꝙ ſibiipi eſt finitus' modo predicto nõ po
Ad 10 teſt ꝯcludi ꝙ ſm ſe finite cognoſcat niſi eo modo quo
dictum eſt verum eſſe ¶ Ad. x. dicẽdum ꝙ ratio illa ꝓ-
cedit ſm ꝙ ly finite ꝑtinet ad efficaciam ꝯgnitionis. et
ſic planũ eſt ꝙ nõ ꝯgnoſcit ſe finite. ¶ Ad. xi. dicenduꝫ
Ad 11 ꝙ cum aliuꝫ alio plus intelligere dicimus dupliciter po
teſt intelligi. vno modo vt ly plus ꝑtineat ad modũ rei
cognite. ⁊ ſic nullus intelligẽtiũ plus alio intelligit de re
intellecta ſm ꝙ ẽ intellecta. quicũq; eñ rei itellecte plus
attribuit vel minus q̃ natura rei habeat errat ⁊ nõ intel
ligit. Alio modo poteſt referri ad modũ cognoſcentis.
et ſic vnus alio plus intelligit ſm ꝙ vnus alio perſpica-
cius intelligit. ſicut angelus homine ⁊ deus angelo. ⁊ ꝓ-
pter potentiorẽ vim intelligendi. et ſimiliter etiaꝫ eſt in-
telligenda illa q̃ ad hoc probãdum aſſumitur. ſcꝫ intelli
gere rem aliter q̃ ſit. quia hoc eſſet intelligere rẽ eſſe ali-
ter q̃ ſit. quia hoc oportet intelligere rem eſſe aliter q̃ ſit
ſi eñ ly aliter ſit modus rei cognite. tũc nullus intellect⁹
intelligit rem aliter q̃ ſit. ſi aũt. ſit modus ꝯgnoſcentis
ſic q̃libet itelligẽs rẽ materialr̃ intelligit aliter q̃ ſit. qꝛ res
q̃ habet eſſe materialiter immaterialiter ſolum intelligit

Tertio querit̃: vtruꝫ

deus ꝯgnoſcat alia a ſe. Et videtur ꝙ non
1. Intellectũ eñ eſt ꝑfectio intelligẽtis. ſꝫ nihil aliud ab
ipo poteſt eſſe ꝑfectio eius. qꝛ ſic eſſet aliq̃d eo nobilius
ergo nihil aliud ab ipo pt̃ eſſe intellectũ ab eo. Sed di-
ceres ꝙ res vel creatura ſm ꝙ eſt ꝯgnita a deo eſt vnuꝫ
2 cũ ipſo. ¶ Sed ꝯtra. Creatura nõ eſt vna cum deo niſi
ſm ꝙ eſt in eo. ſi ergo de⁹ nõ cognoſcit creaturã niſi ſm
ꝙ eſt in eo. ⁊ ita nõ ꝯgnoſcit eam ſm ꝙ eſt in ꝓpria na-
3 tura. ¶ Preterea Si intellectus diuinus cognoſcit crea
turã. aut ꝯgnoſcit ipſam ꝑ eſſentiam ſuã aut ꝑ aliqđ aliđ
extrinſecũ. ſi ꝑ aliud extrinſecũ mediũ. cũ oĩe mediuꝫ q̃
ꝯgnoſcitur ſit forma vel ꝑfectio ꝯgnoſcentis. qꝛ eſt for-
ma ipius inq̃tum eſt cognoſcens. vt patet in ſpecie lapi
dis in pupilla. ſequeret̃ ꝙ aliquid extrinſecũ a deo eſſet
ꝑfectio eius. qđ abſurdũ eſt. Si aũt ꝯgnoſcit creaturaꝫ
ꝑ eſſentiam ſuam. cũ eſſentia ſua ſit aliud a creatura. ſeq̃-
retur ꝙ ex vno ꝯgnoſcet aliud. ſed omnis intellectus ex
vno ꝯgnoſcens aliud eſt intellectus diſcurrẽs ⁊ ratioci
nans. g̃ in intellectu diuino eſt diſcurſus. ⁊ ſic erit imꝑfe
4 ctus. qđ eſt abſurdũ ¶ Pre. Mediũ ꝑ qđ res ꝯgnoſcit̃
debet eẽ ꝓportionatũ ei qđ ꝑ ipm cognoſcit̃. ſꝫ eſſentia di
uina nõ eſt ꝓportionata ipi creature cũ in infinitũ ipaꝫ ex
cedit. Infiniti aũt ad finitũ nulla eſt ꝓportio. g̃ deus co-
gnoſcendo eſſentiam ſuã nõ põt cognoſcere creaturam.
¶ Preterea Phus in. ij. metaphiſice ꝓbat. ꝙ deus tãtũ 5
ſeipſum cognoſcit. ſed tãtũ idẽ eſt qđ nõ cũ alio. g̃ nõ co-
gnoſcit alia a ſe. ¶ Prete. Si cognoſcit alia a ſe cũ ꝯgno 6
ſcit ſeipſum. aut ergo eadẽ rõne ꝯgnoſcet ſeipſum ⁊ alia.
aut alia ⁊ alia. ſi eadẽ cũ ſeipſum per eſſentiã ſuã ꝯgno-
ſcit. ſequit̃ ꝙ et res alias ꝑ eſſentiã eãꝫ cognoſcat. quod
eſſe nõ poteſt. Si aũt alia ⁊ alia ratione cũ cognitio co-
gnoſcentis ſequat̃ rõnem q̃ cognoſcit̃. ꝯtingit ꝙ in diui-
na cognitione inuenit̃ multiplicitas ⁊ diuerſitas. qđ repu
gnat diuine ſimplicitati. g̃ nullo⁹ deus creaturã ꝯgno-
ſcit. ¶ Prete. Magis diſtat creatura a deo q̃ diſtat ꝑ- 7
ſona patris a natura diuinitatis. ſꝫ deus nõ eodẽ modo
ꝯgnoſcit ſe eſſe deum ⁊ ſe eſſe patreꝫ. qꝛ in hoc qđ ꝯgno
ſcit ſe patrem includit̃ nocio patris que non includit̃ cuꝫ
dicitur ꝯgnoſcit ſe eſſe deũ. ergo multo fortius ſi creatu
ram cognoſcit alia rõne ſeipſuꝫ ꝯgnoſcit. et alia rõne co-
gnoſcit creaturã qđ eſt abſurdũ vt probatũ eſt ¶ Prete. 8
Eadẽ ſunt principia eſſendi et ꝯgnoſcẽdi. ſꝫ nõ eodẽ mõ
pater eſt pater ⁊ deus. vt dicit Auguſti. ergo non eodem
modo ꝯgnoſcit pater ſe eſſe patrem ⁊ ſe eſſe deuꝫ. ⁊ mul
to fortius nõ eodem modo cognoſcit ſe ⁊ creaturam ſi
creaturaꝫ cognoſcit ¶ Pre. Scia eſt aſſimilatio ſcientis
ad ſcitum. ſed inter deũ ⁊ creaturã eſt modica aſſimila- 9
tio cum ſit ibi maxima diſtãtia. ergo deus modicã ꝯgni
tionem vel nullam de creaturis habet. ¶ Prete. Quic 10
quid ꝯgnoſcit deus intuetur. ſed deus vt dicit Auguſ.
in libro. lxxxiij. q. nihil extra ſe intuetur. g̃ nec q̃cq; extra
ſe cognoſcit. ¶ Prete. Eadẽ eſt cõparatio creature ad 11
deũ q̃ pũcti ad lineaꝫ. vnde Trimegiſtus dixit. ꝙ deus
eſt ſphera intellectualis cuius eſt centrũ vbiq; circũferẽ
tia vero nuſq;. per centrũ intelligens creaturam vt Ala
nus exponit. ſed linee nihil deperit de ei⁹ q̃titate ſi pun-
ctum ab ea ſeparetur. ergo ⁊ nihil deperit perfectioni di-
uine ſi ꝯgnitio creature ei ſubtrahatur. ſꝫ q̃cquid eſt in
eo ad eius perfectionem ꝑtinet cum nihil accidentaliter
ſit in eo. ergo ipſe de creaturis ꝯgnitionem non habet
¶ Preterea. Quicquid deus cognoſcit ab eterno ꝯgno 12
ſcit. eo ꝙ ſua ſcientia non variat̃. ſed quicquid cognoſcit
eſt ens. qꝛ cognitio eius nõ eſt niſi entis. g̃ q̃cq̃d cogno-
ſcit de⁹ ab eterno fuit. ſꝫ nulla creatura fuit ab eterno. er
go nullam creaturam cognoſcit. ¶ Preterea. Oĩe qđ 13
ꝑficit̃ aliq̃ alio hꝫ i ſe potẽtiã paſſiuã reſpectu illi⁹ qꝛ ꝑfe
ctio eſt q̃ſi forma ꝑfecti. ſꝫ de⁹ nõ hꝫ in ſe potẽtiã paſſiuã
hec eñ eſt ꝑncipiũ trãſmutatiõis q̃ a deo eſt ꝓcul. g̃ nec
ꝑficit̃ aliq̃ alio a ſe. ſꝫ ꝑfectio ꝯgnoſcẽtis depẽdet a ꝯgno
ſcibili. qꝛ ꝑfectio ꝯgnoſcentis eſt in hoc ꝙ actu cognoſcit
qđ nõ eſt niſi ſm ꝙ ꝯgnoſcibile eſt idẽ qđ ꝯgnoſcens. g̃
de⁹ nõ ꝯgnoſcit aliud a ſe ¶ Pre. Vt dr̃. iiij. meta. mo- 14
tor ẽ ꝑor moto ſm naturã. ſꝫ ſicut ſenſibile ẽ mouẽs ſen-
ſuꝫ vt ibidẽ dr̃. ita intelligibile mouet intellectũ. ſi g̃ de⁹
intelligeret aliq̃d aliud a ſe. ſeq̃ret̃ ꝙ aliq̃d eẽt ꝑus eo qđ
abſurdũ eſt ¶ Pre. Oĩe intellectũ facit aliquã delecta 15
tionẽ in intelligẽte. vñ in ꝑmo metaph. oẽs hoĩes natu-
raliter ſcire deſiderant. Huius ſignũ eſt ſenſuũ delecta
tio ſm ꝙ q̃dã libri hñt. ſi g̃ deus aliq̃d aliud a ſeipo co-
gnoſceret illđ aliud ẽt eſſet cã delectatõis in ipo qđ ẽ ab-
ſurdũ ¶ Pre. nihil ꝯgnoſcit̃ niſi ꝑ naturã entis. ſꝫ crea- 16
tura mag̃ hꝫ de nõ eẽ q̃ de eẽ. vtꝫ ꝑ Amb. ⁊ multa ſctõꝝ
dicta. g̃ creatura eſt deo mag̃ icognita q̃ nota. ¶ Pre. 17
nihil apphẽdit̃ niſi ſm ꝙ hꝫ rõnem veri. ſic nihil appetit̃

niſi ſm ꝙ hȝ ratiōnē boni.ſed creature viſibiles ꝯparant
in ſcriptura mēdacio vt pȝ eccle.xxiiij.qſi q̄ apphendit
vētū ⁊c. ġ creature ſtȝ deo magꝭ icognite ꝙ̄ note Sed
diceres ꝙ creatura nō dr̄ nōens niſi ſm ꝯparōem ad deū
18 ¶ Sȝ ꝯ̄ Creatura nō cognoſcit a deo niſi inq̄ttū ad ipſū
ꝯparatur.ſi ergo creatura ſm ꝙ ꝯparat ad deū eſt men-
19 datiuȝ et nōens,et ſic incognoſcibilis.nullo modo a deo
cognoſci poterit ¶ Preterea Nihil ē in intellectu quod
non fuit prius in ſenſu.ſed in deo non eſt ponere ſenſiti-
uam cognitionem.qꝛ materialis eſt. ġ ipē non intelligit
20 res creatas cum nō ſint prius in ſenſu ¶ Preterea Res
precipue cognoſcuntur per cauſas ſuas et maxime per
cauſas q̄ ſunt cauſe eſſe rei.ſȝ inter q̄ttuoꝛ cauſas efficiēs
et finalis ſunt cauſe fieri rei.forma aūt ⁊ materia ſunt cau
ſe eſſendi rei.quia intrant eius cōſtitutionem.deus autē
non eſt cauſa rerum niſi efficiens ⁊ finalis.ergo minimū
Cōtra ē quod de creaturꝭ cognoſcit ¶ Sed ꝯtra Hebre.iiij.
oīa nuda ſunt et apta oculis eiꝰ ¶ Preterea Cogni-
to vno relatiuoꝝ cognoſcitur ⁊ reliquū.ſed pncipium et
principiatum relatiue dicuntur.ergo cū ipē ſit principiū
rerum per eſſentiam ſuam cognoſcendo eſſentiam ſuaȝ
cognoſcit creaturā. ¶ Preterea Deus eſt oīpotēs. er
go eadem ratione debet dici omniſciens.ergo nō tantuȝ
ſcit res fruibiles.ſed etiam vtiles ¶ Preterea Anaxago
ras poſuit intellectum eſſe immixtū.vt oīa cognoſcat
et ob hoc a pho ꝯmendatur in.iij.de aīa. ſed intellectus
diuinus eſt maxime imixtus et purus. ergo oīa maxi
me ꝯgnoſcit nō ſolū ſe ſed alia. ¶ Preterea Quāto aliq̄
ſubſtantia eſt ſimplicioꝛ tanto eſt pluriū formarū appre-
henſiua.ſȝ deus eſt ſubſtantia ſimpliciſſima.ġ ipē eſt ap
prehenſiuus formarū omniū rerū.ergo cognoſcit oīes
res non ſolū ſeipm̄ ¶ Preterea.ꝓpter qḋ vnūqḋq̄ tale
et ipm̄ magis per phm̄.ſed deus eſt cauſa cognoſcendi
creaturas oībus qui ꝯgnoſcūt.ipſe eīm eſt lumen qui
illuminat oēm hominē venientem in hunc mundū Ioan
nes pmo.ergo ipē maxime cognoſcit creaturas ¶ Pre-
terea Sicut Auguſ.pbat in libro de trinitate nihil dili
gitur niſi cognitū. ſȝ deus diligit oīa.que ſunt Sapiē.
ij.ergo etiaȝ oīa cognoſcit. ¶ Preterea In ps. Qui fin
xit oculum non conſiderat.quaſi dicat ſic.ergo ipē deus
q̄ fecit oīa conſiderat ⁊ cognoſcit ¶ Preterea. In pſal
mo alibi dicitur.qui finxit ſigillatim corda eorum qui in
telligit oīa opera eorum.hic aūt deus cordium cogni-
toꝛ vel factoꝛ.ġ cognoſcit opera hominū. ⁊ ſic alia a ſe
¶ Preterea Idem habetur ex hoc.ꝙ alibi in pſal. dicit
qui fecit celos in intellectu.ergo ipſe intelligit celos q̄s
ipſe creauit. ¶ Prete. Cognita cā pcipue formali ꝯgno
ſcitur effectus.ſed deus eſt cauſa formalis vel exēplaris
oīm creaturarū.ġ cū ſeipm̄ ꝯgnoſcat ꝯgnoſcit etiā ⁊ crea
turas. ¶ Reſpōſio Dōm.ꝙ abſq̄ dubio ꝯcedēdum
Reſpōſio eſt.ꝙ deus non ſolum cognoſcit ſe. ſed etiam omnia alia
quod q̄dem hoc modo probari poteſt.oīe eīm qḋ natu
raliter in alterum tēdit.oportet ꝙ hoc habeat ex aliquo
dirigēte ipm̄ in finem.alias caſu in ipſum tenderet.in re
bus aūt naturalibus inuenimus naturalem appetitum
quo vnaqueq̄ res in finem ſuū tēdit. vnde oportet ſup
oīes res naturales ponere aliquē intellectū qui res na-
turales ad ſuū finem ordinauerit ⁊ eis naturalē inclina-
tionem ſiue appetitū indiderit.ſȝ res nō pōt ordinari ad
finem aliquē niſi res ipa ſimul ꝯgnoſcat cū fine ad queȝ
ordinata eſt.vnde oportet ꝙ in intellectu diuino a quo re
rum ꝓuenit origo et naturalis ordo in rebꝫ ſit naturaliū

rerū cognitio Et hanc pbatōnem innuit ps. qui dicit.q̄ finxit oculum non conſiderat. vt Rabi moyſes dicit q̄d idem eſt ac ſi diceret.qui oculum fecit ſic ꝓportionatū ad finem ſuum qui eſt actus eius.ſcȝ viſio.nōne conſiderat oculi naturaȝ Sed videre oportet vlteriꝰ per quē modū creaturas cognoſcit. ¶ Sciendū eſt igitur ꝙ cum omne agens agat inquātū eſt in actu.oportet ꝙ illud quod per agentem efficitur ſit aliquo mō in agente. ⁊ inde eſt ꝙ oē agēs agit ſibi ſimile.oīe aūt quod eſt in altero eſt in eo per modū recipientis.vnde ſi principium actiuū ſit mate riale.effectus eius eſt in eo quaſi materialiter qꝛ velut in virtute quadā materiali. ſi aūt imateriale ſit pricipium actiuū. etiam effectus eius imaterialiter in eo erit.dictuȝ āt eſt ſupra ꝙ ſm hoc aliquid ꝯgnoſcitur ab altero ſm ꝙ in eo imaterialiter recipitur.⁊ inde eſt ꝙ principia mate-rialia actiua nō cognoſcunt effectus ſuos qꝛ nō ſunt effe-ctus ſui in eis ſm ꝙ ꝯgnoſcibiles ſunt ſȝ in pncipijs acti-uis imaterialibus effectus ſunt ſm ꝙ cognoſcibiles ſunt quia imaterialiter.vnde omne principiū actiuum imate-riale ꝯgnoſcit effectū ſuum.⁊ inde eſt ꝙ in libro de cauſis dicitur ꝙ itelligētia cognoſcit id qḋ eſt ſub ſe inquātū eſt cauſa eius Unde cū deus ſit rerū imateriale principium actiuū ſequitur ꝙ apud ipſum ſit earū cognitio ¶ Ad pmum dicēdum ꝙ intellectū non eſt perfectio ſubſtanti-alis intelligētis ſm illā rem que ꝯgnoſcitur.res eīm illa ē extra intelligentē.ſed ſm rei ſimilitudinē eſt intellectū per fectō intelligentis.pfectio.ſ.actiua qua ꝯgnoſcitur qꝛ p-fectio ē in pfecto. lapis āt non ē in aīa ſȝ ſimilitudo lapi-dis Sȝ ſilitudo rei itellecte ē in itellectu dupłr.qñq̄ q̄dē ita vt aliḋ ab ipo itelligēte.qñq̄ ꝓo vt ipa itelligētꝭ eſſen tia.ſicut itellectus noſter cogitādo ſeipm̄ alios intellectꝰ cognoſcit inquātū ipſemet eſt ſimilitudo aliorum intelle ctuū.ſed ſilitudo lapidis in intellectu ipo exn̄s nō ē ipſa eſſentia intellectus ymmo recipitur in eo quaſi forma in materia. hec autē forma que eſt aliud ab intellectu qñq̄ cōparatur ad rem cuius ē ſimilitudo vt cauſa eius vt pȝ in intellectu practico cuius forma ē rei cauſa opatc.qñq̄ vero eſt effectus rei.ſicut patet de intellectu noſtro ſpecu latiuo accipiēte cognitōnē a rebus Qñ ergo intellectus cognoſcit rem aliquā per ſimilitudinē que nō eſt intelligē tis eſſentia tunc intellectus pficitur aliquo modo a ſe.ſed ſi illa ſimilitudo ſit cauſa rei perficietur tantū ſimilitudi ne ⁊ nullo modo re cuius eſt ſimilitudo.ſic domꝰ nō ē perfectio artis ſed magis ecōuerſo.ſi aūt ſit effectus rei tunc res erit etiā quodammodo pfectō intellectus acti ue ſcȝ.ſimilitudo vero eiꝰ formaliter.cū vero ſimilitudo rei cognite eſt ipa intelligētis eſſencia non perficitur per aliud a ſe.niſi forte actiue vtpote ſi eiꝰ eſſencia ſit ab alio effecta.⁊ quia intellectꝰ diuinus nō habet ſcientiā cauſa tam a rebus nec ſimilitudo rei p quam cognoſcit res eſt aliud q̄ȝ ſua eſſecia .nec eſſecia ſua eſt ab alio cauſata nullo modo ex hoc ꝙ cognoſcit res alias ſequitur ꝙ intellectꝰ eius ſit ab alio perfectus ¶ Ad ſecundū dicēdum ꝙ de-us non cognoſcit res ſm ꝙ in ipſo ſunt ſi ly ſm ꝙ referā-tur ad cognitionem ex parte cogniti.qꝛ non cognoſcit in rebus ſolū eſſe quod habent in ipſo ſm ꝙ ſunt vnum cuȝ eo ſed etiam eſſe quod habēt extra ipſum ſm ꝙ diuerſifi-cātur ab eo Si autem ly ſm ꝙ determinet cognitionem ex parte cognoſcētis ſic verum eſt ꝙ deus non cognoſcit res niſi ſm ꝙ ſunt in ipſo.quia ex ſimilitudine rei que eſt idem cum ipſo in ipſo exiſtens ¶ Ad tercium.dicenduȝ ꝙ deꝰ h̄ mō ꝯgnoſcit creaturas ſm ꝙ ſunt in ipo.effectꝰ

Ad 1.
Ad 2.
Ad 3.

autem in quacunq; cauſa efficiente exiſtens non eſt aliud
qȝ ipſa ſi accipiatur id quod eſt p̄ ſe cauſa. ſicut dom⁹ in
arte nō eſt aliud q̄ȝ ipſa ars. q2 ſm q̄ hoc effect⁹ eſt in pn̄
cipio ſuo actiuo qḋ principiū actiuū ſimilat ſibi effectū. ħ
aūt ē ex hoc ip̄o quo agit. vn̄ ſi aliqḋ pncipiū actiuū agat
ſm formā ſuā tātūmō. ſm hoc ē effect⁹ ei⁹ in eo ſm q̄ hȝ
formā illam. nec effectus eius in eo erit diſtictus a forma
ſua. ſiliter nec in deo cū agat p̄ ſuā eēntiā. effect⁹ eīn in eo
ē diſtinctus ab eēntia ſua ſȝ omnino vnū ⁊ iō hoc quo co
gnoſcit effectū nō eſt aliud q̄ȝ eſſentia ſua. nec tn̄ ſequit̄ q̄
ꝯgnoſcendo effectū p̄ hoc q̄ eſſentiā ſuā ꝯgnoſcat ſit ali⸗
q̄s diſcurſus in itellectu eius. tūc eīn dicit̄ ſolū itellectus
de vno in aliḋ diſcurrere qn̄ diuerſa app̄heſione vtrūq;
app̄hēdit. ſicut itellectus noſter alio actu apprehendit
cāȝ et effectū ⁊ iō effectū p̄ cauſas ꝯgnoſcēs dicit̄ diſcurre
re in effectū. quādo v̄o nō alio actu fert̄ potētia ꝯgnitiua
in mediū quo ꝯgnoſcit ⁊ in rem cognitā tūc nō eſt aliq̄s
diſcurſus in ꝯgnoſcēte. ſicut viſus cognoſcens lapidē per
ſpeciē lapidis in ip̄o exiſtentē vel rem q̄ reſultat in ſpecu⸗
lo p̄ ſpeculū nō dicitur diſcurrere q2 idē eſt ei ferri in ſimi
litudinē rei ⁊ in rem q̄ per talē ſimilitudinē ꝯgnoſcitur. ħ
aūt mō deus effectus ſuos p̄ eſſentiā ſuā ꝯgnoſcit ſicut p̄
ſimilitudinē rei cognoſcit̄ res ipa ⁊ iō vna cognitione ſe ⁊
alia ꝯgnoſcit vt dicit Dyoni. ſeptimo ca. de di. no. ſic di⸗
cēs. nō igitur deus ꝓpriam hȝ ſuiipſius ꝯgnitōnem aliam
q̄ȝ cōmunē exiſtētia oīa app̄hēdenteꝫ ⁊ ideo nullus
Ad 4 diſcurſus eſt in eius itellectu ¶ Ad quartū dicēdū. q̄ ali
q̄d dicit̄ ꝓporcionatū alteri dupliciter vno° q̄ inter ea at
tēdit̄ ꝓportio ſicut dicim⁹ quatuor ꝓportionari duob⁹ q̄
ſe in dupli ꝓportione habet ad duo. Alio modo p̄ modū
ꝓportōnabilitatis vt ſi dicamus octo ⁊ ſex ꝓportionata
q2 ſicut ſex eſt duplū ad tria ita octo ad quatuor. Eſt eīn
ꝓportionabilitas ſimilitudo ꝓportionū. ⁊ q2 in oī ꝓpor
tione attēditur habitudo ad inuicem eoꝝ q̄ ꝓportionari
dicūtur ſm aliquē determinatū exceſſuȝ vnius ſup alteꝝ
ideo impoſſibile eſt infinitū aliquod proportionari fini⸗
to per modū proportionis. ſed in hijs que proportionata
dicūtur per modum proportionabilitatis nō attenditur
habitudo eoꝝ ad inuicem ſed ſimul habitudo aliquoꝝ
duorum ad alia duo. ⁊ ſic nihil prohibet eſſe proportiona
tum infinitū finito. quia ſicut quoddam finitum eſt equa
le finito cuidā ita infinitum eſt equale alteri infinito. et
ſm hūc modum oportet eſſe proportionatum medium
ei quod per mediū cognoſcitur vt ſcilicet ſicut ſe habȝ me
diū ad aliquid demonſtrandum ita ſe habeat quod per
ip̄m cognoſcitur ad hoc q̄ demonſtretur. ⁊ ſic nihil pro⸗
hibet eſſentiam diuinam eſſe mediū quo creatura cogno⸗
Ad 5 ſcatur ¶ Ad quintum dicendum q̄ aliquid intelligitur
dupliciter. vno modo in ſeip̄o. quando ſcȝ ex ipa re intelle
cta vel ꝯgnita formatur acies intuentis. Alio modo vi⸗
detur aliquid in altero quo cognito ⁊ illud cognoſcitur
deus etiam ſeip̄m tantum cognoſcit in ſeipſo. alia vero
nō in ſeip̄is cognoſcit ſed cognoſcendo ſuam eſſentiam. ⁊
ſm hoc ph̄us dixit q̄ deus tantum ſeipſum cognoſcit
cui etiam ꝯſonat Dyoni. dictū ſeptimo ca. de diui. no. de
us inq̄t exiſtētia cognoſcit nō ſcientia exiſtentiuȝ ſed q̄ ſit
Ad 6 ſuiip̄i⁹ ¶ Ad ſextū dicēdū q̄ ſi ratio cognitōis accipiat̄
ex p̄te ꝯgnoſcētis de⁹ eadē rōe ſe ꝯgnoſcit ⁊ alia q2 ē idē
ꝯgnoſcēs ⁊ idē ꝯgnitōis actus ⁊ idē mediū ē ꝯgnoſcēdi
Si āt accipiat̄ ratio ex p̄te rei cognite ſic nō eadē rōne ſe
cognoſcit ⁊ alia. q̄a non eſt eadē ſui habitudo ⁊ alioꝝ ad
mediū quo cognoſcit. q2 ipa illi medio eſt idē p̄ eſſentiā

res aūt alie p̄ aſſimilationē tantū. et ideo ſeip̄m ꝯgno⸗
ſcit p̄ eſſentiā. alia vero p̄ ſimilitudinē. idēȝ tn̄ eſt quod eſt
eius eſſentia et aliarū ſilitudo ¶ Ad ſeptimū dōm. q̄ Ad 7
ex p̄te cognoſcentis oīno eadē cognitione cognoſcit de⁹
ſe eſſe deū et ſe eſſe patrē. ſed nō eſt idē quo cognoſcit ex
p̄te cogniti. cognoſcit eīn ſe eſſe deū diuinitate ⁊ ſe eē pa
trem paternitate q̄ ſm modū intelligēdi nō eſt idē q̄ di
uinitas q̄ȝuis realiter vnū ſit ⁊ idēȝ ¶ Ad. viij. dōm q̄
illud qḋ eſt pncipium eſſendi eſt etiam pncipiū intelli⸗ Ad 8
gendi vel cognoſcēdi ex p̄te rei cognite. q2 p̄ ſua pncipia
res cognoſcibilis eſt. ſed illud q̄ cognoſcit̄ ex p̄te cogno⸗
ſcentis eſt ſilitudo rei vel principioꝝ eius que nō eſt pn
cipium eſſendi ip̄i rei niſi forte in practica cognitione.
¶ Ad. ix. dōm. q̄ ſimilitudo aliquorū duoꝝ ad inuiceȝ Ad 9
p̄t dupliciter attendi. vno mō ſm cōuenientiā in natura
et talis ſimilitudo non req̄rit̄ inter cognoſcens ⁊ cogni
tum. imo videmus quādoq; q̄ quāto talis ſimilitudo
eſt minor. tāto cognitio eſt p̄ſpicacior. ſicut minor eſt ſi⸗
militudo ſimilitudinis q̄ eſt in itellectu ad lapidē q̄ȝ illi⁹
q̄ eſt in ſenſu cū ſit magis a materia remota ⁊ tamen in⸗
tellectus p̄ſpicacius cognoſcit q̄ȝ ſenſus. Alio mō q̄ȝtū
ad rep̄ſentationē. et hec ſilitudo req̄rit̄ cognoſcentis ad
cognitum. q̄ȝuis igit̄ ſit minima ſimilitudo creature ad
deum ſm ꝯuenientiam in natura. eſt tamē maxima ſimi
litudo ſm q̄ exp̄ſſiſſime diuina eſſentia repreſentat cre⸗
aturā. et ideo intellectus diuinus optime rem cognoſcit.
¶ Ad. x. dicēduȝ q̄ cum dicitur deus nihil extra ſe in⸗ Ad 10
tuetur. intelligēdū eſt ſicut in quo intueatur. nō ſicut qḋ
intueatur. illud eīn in quo oīa intuet̄ in ip̄o ē ¶ Ad. xi. Ad 11
dōm q̄ q̄ȝuis a linea ſi diminuatur pūctus in actu nihil
depereat de linee q̄ȝtitate ſi tn̄ diminuatur a linea q̄ nō
ſit terminabilis ad punctum peribit linee ſubſtantia. ſi⸗
militer etiam eſt et de deo. nō eīn aliq̄d deo deperit ſi ei⁹
creatura ponatur nō eſſe. deperit. tamen p̄fectioni ip̄ius
ſi auferat̄ ab eo poteſtas producendi creaturas. nō autē
cognoſcit res ſolum ſm q̄ ſunt in actu. ſed etiam ſm q̄
ſunt in potentia eius. ¶ Ad. xij. dōm. q̄ q̄ȝuis cognitio Ad 12
non ſit niſi entis non tamē oportet q̄ illud qḋ cognoſcit̄
ſit tunc ens in ſua natura qn̄ cognoſcit̄. ſicut eīn cogno⸗
ſcimus diſtantia loco. ita cognoſcimus diſtantia tem⸗
pore. vt patet de p̄teritis. ⁊ ita nō eſt inconueniēs ſi co⸗
gnitio ponatur eterna de reb⁹ nō eternis. ¶ Ad. xiij. di⸗
cendum. q̄ p̄fectionis nomē ſi ſtricte capiatur in deo nō Ad 13
poteſt poni. q2 nihil eſt p̄fectuȝ niſi quod eſt factum. ſed
in deo nomen perfectionis accipitur magis negatiue q̄ȝ
poſitiue. vt dicat̄ perfectus. q2 nihil deeſt ei ex omibus
non q̄ ſit in eo aliq̄d qḋ ſit in potentia ad perfectionem
aut q̄ aliquo perficiatur quod ſit actus eius. et ideo nō
eſt in eo potentia paſſiua. ¶ Ad. xiiij. dicendum. q̄ intel Ad 14
ligibile et ſenſibile non mouent ſenſuȝ vel intellectuȝ niſi
ſm q̄ cognitio ſenſitiua vel intellectiua a rebus accipi⸗
tur. Non eſt autē talis diuina cognitio. ⁊ ideo ratio non
procedit. ¶ Ad. xv. dicendum. q̄ ſm phyloſophum ſep Ad 15
timo metaphy. et decimo ethicoꝝ. delectatio intellect⁹
eſt ex operatione conuenienti. vnde ibi dicitur. q̄ deus
vna et ſimplici operatione gaudet ſm hoc aliquid intel⸗
ligibile eſt cauſa delectationis intellectui ſm q̄ eſt cau⸗
ſa operationis ipſius. hoc autem eſt ſm q̄ facit ſimilitu
dinem ſuam in ipſo quo intellectus opere informetur.
vnde patet q̄ res que intelligitur non eſt cauſa delectati⸗
onis in intellectu niſi quando cognitio intellectus a reb⁹
accipit̄ qḋ nō ē in itellectu diuino ¶ Ad decimūſextū dōȝ Ad 16

ꝙ eẽ ſimplr̃ ⁊ abſolute dictũ de ſolo diuino eſſe intelligit̃
ſicut ⁊ bonũ rõe cuiꝰ dr̃ Math. ix. Nemo bonꝰ niſi ſolꝰ
deus. vñ quãtũ creatura accedit ad deũ. tantũ hꝫ de eẽ.
quantũ vero ab eo recedit. tantũ hꝫ de noneſſe. et quia
nõ accedit ad deũ niſi ſm̃ ꝙ eſſe finitũ ꝑticipat. diſtat ãt
in infinitũ. iõ dr̃ ꝙ plus hꝫ de nõeẽ q̃ȝ de eẽ. ⁊ tñ illud eẽ
Ad 17 qḋ hꝫ cũ a deo ſit a deo cognoſcit̃. ¶ Et ſilr̃ dõm ad de-
cimũſeptimũ. ꝙ creatura nõ hꝫ veritatẽ niſi ſm̃ ꝙ acce-
dit ad ꝓmã veritatẽ. ſm̃ vero ꝙ ab ea recedit falſitatem
Ad 18 hꝫ. ¶ Ad decimũoctauũ dõm ꝙ aliqḋ cõparatur deo
duplr̃. vnoº ſm̃ cõmẽſuratõem. ⁊ ſic creatura deo cõpa-
rata inuenit̃ quaſi nihil. vel ſm̃ ꝯuerſionẽ ad deũ a quo fa
cta eſt ⁊ eſſe recepit. ⁊ ſic hoc ſolũmõ eẽ hꝫ quo cõparat̃
Ad 19 ad deũ. ⁊ ſic etiã a deo cognoſcibilis ẽ. ¶ Ad decimũno-
num dõm ꝙ ꝟbũ illud intelligendũ ẽ de intellectu no-
ſtro q̄ a rebꝫ ſciam accepit. gradatim eñi res a ſua ma-
terialitate ad imaterialitatẽ intellectus deducit̃. ſ. mediã
te imaterialitate ſenſus. ⁊ iõ oportet vt quod eſt in itel-
lectu noſtro. ꝓus in ſenſu fuerit. qḋ in itellectu diuino lo
Ad 20 cum nõ hꝫ. ¶ Ad viceſimũ dõm ꝙ q̃uis agens natu-
rale vt Auic. dr̃ nõ ſit cã niſi fiendi rei tantũ. cuiꝰ ſignuꝫ
eſt ꝙ eo deſtructo nõ ceſſat eẽ rei. ſed fieri ſolũ. agens tñ
diuinũ qḋ eſt influens eſſe rebꝫ eſt oĩbus rebꝫ cã eſſendi
q̃uis reꝝ ꝯſtitutõem nõ intret. ⁊ tñ eſt ſilitudo ꝓncipio
rum eſſentialiũ q̄ intrant rei ꝯſtitutõem. ⁊ iõ nõ ſolũ co
gnoſcit fieri rei. ſꝫ eẽ eius ⁊ ꝓncipia eẽntialia ipius.

QVarto q̃rit̃. vtrum

1. deus de rebꝫ habeat ꝓpriã cognitõem ⁊ de-
terminatã. Et videt̃ ꝙ nõ. q: ſicut dr̃ Boe
tius vle ẽ dũ intelligit̃. ſingulare dũ ſentit̃. ſꝫ in deo nõ eſt
2 cognitio ſenſitiua. ſꝫ intellectiua tm̃. g̃ deꝰ nõ hꝫ niſi vleꝫ
cognitõem de rebꝫ. ¶ Prete. ſi deꝰ cognoſcit creaturas
aut cognoſcit eas pluribꝫ aut vno. ſi pluribꝫ. g̃ eiꝰ ſcia eſt
plurificata ex ꝑte cognoſcentis. q: id qḋ cognoſcit̃ in co-
gnoſcẽte ẽ. ſi ãt vno ⁊ ꝑ vnũ de multꝭ nõ p̃t haberi ꝓpria
cognitio ⁊ diſtincta. videt̃ ꝙ deꝰ nõ habeat ꝓpriã cogni-
3 tionẽ de rebꝫ. ¶ Prete. ſicut deꝰ ẽ cã reꝝ eo ꝙ eis eẽ in-
fluit. ita ignis ẽ cã calidoꝝ eo ꝙ eis calorẽ influit. ſꝫ ſi ig-
nis ſeipm̃ cognoſceret cognoſcẽdo calorẽ ſuũ nõ cogno-
ſceret alia. niſi inquãtũ ſunt calida. g̃ deus cognoſcendo
eẽntiã ſuã nõ cognoſcit alia. niſi inq̃ȝtũ ſunt entia. ſꝫ iſtḋ
nõ ẽ habere ꝓpriã cognitõem de rebꝫ. ſꝫ maxime vlem. g̃
4 deꝰ nõ hꝫ ꝓpriã cognitõem de rebꝫ. ¶ Prete. ꝓpria co-
gnitio de re aliq̄ haberi non p̃t. niſi ꝑ ſpẽm q̄ nihil plus
vel minꝰ ꝯtineat q̃ȝ in re ſit. ſicut eñi viridis color iꝑfecte
cognoſceret̃ ꝑ ſpẽm deficiẽtẽ ab ipo. ſcꝫ nigri. ita iꝑfecte
cognoſceret̃ ꝑ ſpẽm ſuperexcedentẽ. ſcꝫ albi in q̄ ꝑfectiſſi-
me natura coloris iuenit̃. vñ ⁊ albedo ẽ mẽſura oĩm colo-
rum. vt dr̃ in x. metaphi. ſꝫ quãtum eẽntia diuina ſuꝑat
creaturã tantũ creatura deficit a deo. cũ g̃ eẽntia diuina
nullo mõ ꝓprie ⁊ cõplete poſſit cognoſci mediãte creatu-
ra. nec creatura ꝓprie poſſit cognoſci mediante eẽntia di-
5 uina. ſꝫ deus nõ cognoſcit creaturã niſi ꝑ eẽntiã ſuam. g̃
nõ hꝫ ꝓpriã cognitõem de creaturꝭ. ¶ Prete. oẽ mediuꝫ
qḋ facit ꝓpriã cognitõem de re p̃t aſſumi vt medium de
monſtratõis ad ꝯcludẽdũ illud. ſꝫ eẽntia diuina non hoc
mõ ſe hꝫ ad creaturã. alias creature eſſent q̃cunqȝ fuit
eſſentia diuina. g̃ deꝰ cognoſcẽs creaturas ꝑ eẽntiã ſuã
6 nõ hꝫ ꝓpriã cognitõem de rebꝫ. ¶ Prete. ſi deꝰ cogno-
ſcit creaturã. aut cognoſcit eã in ꝓpria natura. aut i ydea.
ſi in ꝓpria natura tũc ꝓpria natura creature ẽ mediũ quo
deꝰ cognoſcit creaturã. ſꝫ mediũ cognoſcẽdi ẽ ꝑfectio co
gnoſcẽtis. g̃ natura creature erit ꝑfectio diuini itellectꝰ
qḋ ẽ abſurdũ. Si ꝟo in ydea cognoſcit creaturã cũ ydea
ſit magꝭ remota a re q̃ȝ eẽntialia vel accñtalia rei mino-
rem cognitõem habebit de re q̃ȝ illa q̄ ẽ ꝑ eẽntialia ⁊ ac-
cidentalia rei. ſꝫ oĩs ꝓpria cognitio de re habet̃. vel ꝑ acci
dẽtalia vel eẽntialia eiꝰ. q̄ etiã accñtia magnã ꝑtẽ ꝯferũt
ad cognoſcendũ qḋ q̄d eſt. vt dr̃ in ꝓmo de aĩa. g̃ deꝰ nõ
hꝫ ꝓpriã cognitõem de rebꝫ. ¶ Prete. ꝑ mediũ vle non 7
p̃t haberi ꝓpria cognitio de aliquo ꝑticulari. ſicut ꝑ aĩal
nõ p̃t haberi ꝓpria cognitio de hoĩe. ſꝫ eẽntia diuina ẽ me
diũ maxime vle. q: ſilr̃ ſiue cõiter ſe hꝫ ad oĩa cognoſcen-
da. g̃ deꝰ ꝑ eẽntiã ſuã nõ p̃t habere ꝓpriã cognitõnem de
creaturis. ¶ Prete. Cognitio diſponit̃ ſm̃ medium co- 8
gnoſcẽdi. g̃ ꝓpria cognitio nõ habebit̃ niſi ꝑ ꝓpriũ mediũ
ſꝫ eẽntia diuina nõ p̃t eẽ ꝓpriũ mediũ cognoſcẽdi hãc cre
aturã. q: ſi eẽt ꝓpriũ mediũ cognoſcẽdi hãc creaturã iã
alterius nõ eẽt mediũ cognoſcẽdi. qḋ eñi huic ⁊ alteri eſt
cõe vtriqȝ ⁊ nõ ꝓpriũ alteri. g̃ deꝰ ꝑ eẽntiã creaturas co-
gnoſcens nõ hꝫ ꝓpriã cognitõem de eis. ¶ Pret. Dyo. 9
dr̃. vij. ca. de. di. no. ꝙ deꝰ cognoſcit materialia imateria
liter ⁊ multa vnite ſiue diſtincta indiſtincte. ſꝫ talis ẽ di-
uina cognitio q̄liter deus res cognoſcit. g̃ deꝰ hꝫ indiſtin
ctã cognitõem de rebꝫ. ⁊ ita nõ ꝓprie cognoſcit hoc aut il
lud. ¶ Sꝫ ꝯtra nullus p̃t diſcernere inter illa de q̄bꝫ Cõtra
nõ hꝫ ꝓpriã cognitõeꝫ. ſꝫ deus hoc mõ creaturas cogno
ſcit ꝙ inter eas diſcernit. cognoſcit eñi hanc nõ eẽ illam
alias non daret ſingulis ſm̃ ſuã capacitatẽ nec redderet
vnicuiqȝ ſm̃ opus ſuũ iuſte de actibꝫ hoĩm iudicando. g̃
deꝰ hꝫ ꝓpriã cognitõem de rebꝫ. ¶ Prete. nihil iꝑfectũ
ẽ deo tribuendũ. ſed cognitio q̄ cognoſcit̃ aliquid in cõi
et nõ in ſpeciali eſt imꝑfecta cũ ei aliqḋ deſit. g̃ diuina co
gnitio nõ ẽ in cõi tm̃ de rebꝫ. ſꝫ etiã in ſpeciali ¶ Prete-
rea ſm̃ hoc accideret deũ q̄ ẽ feliciſſimus eẽ inſipientiſſi-
mum ſi nõ cognoſceret hoc de rebꝫ qḋ nos cognoſcimus
qḋ etiã ꝓ incõuenienti hꝫ phs in libro de aĩa ⁊ in 3° me Rñ°
taphi. ¶ Rñ° dõm ꝙ ex hoc ipo ꝙ deus res ordinat ad
ſuũ finem ꝓbari p̃t ꝙ deus ꝓpriam cognitõem hꝫ de re-
bus. q: non p̃t res aliqua in ꝓprium finem ordinari per
aliquã cognitõnem. niſi cognoſcat̃ ꝓpria eius natura ſm̃
quã habet habitudinẽ ad finem illum. Qualiter ãt hoc
eẽ poſſit hoc mõ ꝯſiderandũ eſt. ꝑ cognitõem eñi cauſe
cognoſcit̃ effectus ſm̃ hoc ꝙ ex ea effectus ꝯſeq̄tur. vñ
ſi ſit aliqua cauſa vniuerſalis cuius actio ad aliquẽ effe-
ctum non determinet̃ niſi mediante aliqua cã ꝑticulari
ꝑ cognitõem illius cauſe cõmunis nõ habebitur propria
cognitio de effectu. ſed ſcietur in cõmuni tm̃. ſicut actio
ſolis determinat̃ ad ꝓductõem huius plante mediante
vi ſeminatiua q̄ eſt in terra vel in ſemine. vnde ſi ſol co-
gnoſceret ſeipm̃ non haberet ꝓpriam cognitõnem de hac
planta. ſed cõmunem tantũ. niſi cum hoc cognoſceret ꝓ-
priam cauſam eius. ideo ad hoc ꝙ habeatur ꝓpria ⁊ ꝑfe-
cta cognitio de aliquo effectu. oportet ꝙ in cognoſcente
ꝯgregentur oĩnes cognitiones cauſaꝝ propriaꝝ ⁊ cõ-
munium. ⁊ hoc eſt qḋ phus dr̃ in ꝓncipio phiſicoꝝ. tũc
cognoſcere dicimur vnũquodqȝ cum cauſas cognoſci-
mus primas ⁊ principia prima vſqȝ ad elementa. id eſt
vſqȝ ad cauſas ꝓximas. vt Cõmenta. exponit. Secũm
hoc aũt aliqḋ in diuina cognitõe ponimꝰ ſm̃ ꝙ ipe per
eſſentiã ſuã ẽ cã eiꝰ ſic eñi in ipo eſt vt cognoſci poſſit. vñ

cũ ipe ſit cã oĩm cauſaꝝ ꝓpriaꝝ ⁊ cõium ipe ꝑ eſſentiam
ſuã cognoſcit oẽs cauſas ꝓprias ⁊ cões. q: nihil eſt in re
ꝑ qꝺ determinaꝛ natura ei⁹ cõis cuius deus nõ ẽ cã. ⁊ iõ
ꝑ quã rõem poniꝛ cognoſcere cõem reꝝ naturã ꝑ eandẽ
poneꝛ cognoſcere ꝓpriã naturã vniuſcuiuſqꝫ ⁊ ꝓprias cau
ſas. ⁊ hanc rõem aſſignat Dyoni. vij. ca. de di. no. ſic di/
cens ſi ſm vnã cãm de⁹ oib⁹ exñtib⁹ eẽ tradidit ſm eãdẽ
ſolũ cãꝫ ſciet eia. ⁊ infra ipe eñ oĩm cã ſeipm cognoſcẽs
vacat alicui ſi ea q̃ ſunt ab ipa ⁊ quoꝝ eſt cã ignorauerit
vacare ꝺr deficere a cauſalitate alicuius qꝺ in re inueniꝛ
qꝺ ſeq̄reꝛ ſi aliqꝺ coꝝ q̃ ſunt i re ignoraret. Et ſic pꝫ ex di
ctis ꝙ oĩa ſilĩa q̃ inducunꝛ ad manifeſtandũ ꝙ deus ꝑ ſe
oĩa cognoſcat ſunt deficiẽtia. ſicut qꝺ induciꝛ de puncto
qꝺ ſi ſe cognoſceret diceretꝛ ꝙ lineas cognoſceret. ⁊ de lu
ce ꝙ cognoſcendo ſe cognoſceret colore. nõ eñ quicq̃d ẽ
in linea pñt reduci ad punctũ ſicut in cãm. nec quicq̃d eſt
in colore ad lucẽ. Vñ punctus cognoſcens ſeipm nõ co
gnoſceret lineas niſi in vlĩ. ſilr nec lux colorẽ. ſecus ãt eſt
de diuina cognitõne. vt ex dictis pꝫ. ¶ Ad pmũ ergo
Ad. i. dõm ꝙ verbũ illud Boetij ẽ intelligendũ de intellectu
noſtro. nõ aũt diuino q̃ ſingularia cognoſcere pñt vt ifra
diceꝛ. ⁊ tñ intellectus noſter ſingularia nõ cognoſcẽs ꝓ/
priã hꝫ cognitõem de reb⁹ cognoſcens eas ſm ꝓprias rõ/
nes ſpẽi. vñ etiã et ſi intellectus diuinus ſingularia nõ co
Ad 2m gnoſceret. nihilominꝰ poſſet de re hac ꝓpriã cognitõem
habere. ¶ Ad ſcõm dõm ꝙ deus cognoſcit oĩa vno qꝺ
ẽ rõ pluriũ. ſ. eẽntia ſua q̃ ẽ ſilĩtudo reꝝ oĩm. ⁊ q: eſſentia
ſua eſt ꝓpria rõ vniuſcuiuſqꝫ rei. iõ de vnoquoqꝫ ꝓpriã co
Nota gnitõem hꝫ. Qualiꝛ aũt vnũ eẽ poſſit multoꝝ ꝓpria rõ
et cõis ſic ꝯſiderari pñt. eẽntia eñ diuina ſm h̃ ẽ rõ alicu/
ius rei ꝙ res illa diuinã eſſentiã imitaꝛ. nulla eñ res di/
uinã eẽntiã imitaꝛ ad plenũ. ſic eñ nõ poſſet eẽ niſi vna
imitatio ipius nec eẽntia ſua eẽt ſm modũ iſtũ niſi vni⁹
ꝓpria rõ. ſicut vna ſola ẽ imago patris ꝑfecte eũ imitãs
ſcꝫ filius. ſꝫ q: res creata ipfecte imitaꝛ diuinã eẽntiã cõ/
tingit eẽ diuerſas res diuerſimode imitãtes. in quaꝝ tñ
natura nõ ẽ aliq̃d qꝺ nõ deducaꝛ a ſilĩtudine diuine eſſen
tie. ⁊ iõ illꝺ qꝺ ẽ ꝓpriũ vnicuiqꝫ rei hꝫ in diuina eẽntia qꝺ
imiteꝛ. ⁊ ſm hoc diuina eẽntia eſt ſilĩtudo rei q̃ꝫtũ ad pro
priũ ipius eẽ. ⁊ ſic ẽ ꝓpria ipius rõ ⁊ eadẽ rõne ẽ ꝓpria rõ
alteri⁹ ⁊ oĩm alioꝝ. Eſt igiꝛ cõis oĩm rõ inq̃ꝫtũ ipa res ẽ
vna quã oĩa imitanꝛ. ſꝫ eſt ꝓpria huius rõ vel illius. ſm
ꝙ res diuerſimode eã imitaꝛ ⁊ ſic ꝓpriã cognitõem diui/
na eẽntia facit de vnaq̃qꝫ re inq̃ꝫtũ ẽ ꝓpria rõ vniuſcuiuſqꝫ
Ad 3m ¶ Ad terciũ dõm ꝙ ignis nõ ẽ cã calidoꝝ q̃ꝫtũ ad eẽ id
totũ qꝺ in eis inueniꝛ ſicut dictũ eſt de eẽntia diuina. ⁊ iõ
Ad 4m nõ eſt ſilẽ ¶ Ad quartũ dõm ꝙ albedo ſupabũdat a vi
ridi colore q̃ꝫtũ ad alteꝝ coꝝ qꝺ ẽ de natura coloris. ſ. q̃ꝫ
tum ad lucẽ q̃ ẽ q̃ſi formale in cõpõne coloris ⁊ ſm hoc
eſt mẽſura alioꝝ coloꝝ. ſꝫ in colorib⁹ inueniꝛ aliqꝺ aliud
qꝺ eſt q̃ſi materiale in ipis. ſ. terminatio dyaphani. ⁊ ſm
h̃ albedo nõ ẽ mẽſura alioꝝ coloꝝ. Et ſic pꝫ ꝙ in ſpẽ albe/
dinis nõ ẽ totũ qꝺ in alijs colorib⁹ inueniꝛ. ⁊ iõ ꝑ ſpẽm al
bedinis nõ pñt haberi ꝓpria cognitio de q̃libet alioꝝ colo
rum. ſecus aũt eſt de eẽntia diuina. Et pterea in eẽntia di
uina ſunt res alie ſicut in cã. alij ãt colores nõ ſunt in al/
bedine ſicut in cã ¶ Ad q̃ntũ. ꝙ demõſtratio ẽ ſpẽs ar
Ad 5m gumẽtatõis q̃ q̃dã diſcurſu intellect⁹ ꝑficiꝛ. Vñ intelle/
Nota ctus diuin⁹ q̃ ſine diſcurſu ẽ nõ cognoſcit ꝑ eẽntiã ſuã effe
ctus q̃ſi demõſtrãdo. ⁊ ſi certiorẽ cognitõnem habeat de
reb⁹ ꝑ eſſentiã ſuã q̃ꝫ demõſtrator ꝑ demõſtratõem. ſi q̃s
eñ eẽntiã ei⁹ cõphenderet. certi⁹ ꝑ eã ſinguloꝝ naturã
cognoſceret q̃ꝫ ꝑ mediũ demõſtratõis ꝯcluſio cognoſca
tur. nõ tñ ſeq̃tur ꝙ effect⁹ dei ſint ab eterno ꝓpter hoc ꝙ
eſſentia ei⁹ ẽ eterna. q: effectus nõ ſunt hoc mõ in eẽntia
vt ſp in ſeipis ſint. ſꝫ vt q̃ñqꝫ ſint. q̃ñ ſcꝫ diuina ſapia de/
terminauit ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ deus nõ cognoſcit res Ad 6m
in ꝓpria natura ſi iſta determinatio referaꝛ ad cognitio/
nem ex pte cogniti. ſi ãt loq̃mur de cognitõne ex pte co/
gnoſcẽtis. ſic cognoſcit res vt in ydea. i. ꝑ ydeã q̃ ẽ ſilĩtu
do omnium q̃ ſunt in re ⁊ acciñtaliũ ⁊ eſſentialium. q̃ꝫuis
ipa non ſit accidens rei. neqꝫ etiam eſſentia eius. ſicut ſi
militudo rei in intellectu noſtro nõ eſt eſſentialis vel ac/
cidentalis ipius rei. ſꝫ ſilĩtudo vel eſſentie vel acciñtis.
¶ Ad ſeptimũ dõm ꝙ eẽntia diuina eſt vlẽ mediũ. qua/ Ad 7m
ſi vlĩs cã. alio⁹ aũt ſe hꝫ ad faciendã cognitõnem reꝝ cã
vlĩs ⁊ forma vlĩs. In forma eñ vlĩ eſt effectus q̃ſi in po
tentia materiali ſicut drñe ſunt in genere ſm ꝓportõnem
qua forme ſunt in materia. vt Porphirius ꝺr. ſꝫ effect⁹
ſunt in cã in potẽtia actiua. ſicut domus ẽ in mente arti/
ficis in potẽa actiua. Et q: vnũqꝺqꝫ cognoſciꝛ ſm ꝙ ẽ in
actu ⁊ nõ ſm ꝙ eſt in potẽtia. iõ ꝙ drñe ſpecifice ſunt in
genere in potentia nõ ſufficit ad hoc ꝙ. ꝑ formã generis
habeaꝛ ꝓpria cognitio de illa ſpẽ. ſꝫ ex hoc ꝙ ꝓpria alicui⁹
rei ſunt in aliq̃ cã actiua ſufficit vt ꝑ cãm illã habeaꝛ co/
gnitio de illa re. vñ ꝑ ligna ⁊ lapides nõ cognoſciꝛ dom⁹
ſicut cognoſciꝛ ꝑ formã ſuã q̃ ẽ in artifice. ⁊ q: in deo ſunt
ꝓprie cognitões vniuſcuiuſqꝫ rei ſicut in cauſa actiua. iõ
q̃ꝫuis ſit vlẽ medium poteſt ꝓpriam cognitõnem facere
de vnaquaqꝫ re ¶ Ad octauũ dõm ꝙ eſſentia diuina ẽ Ad 8m
et cõmune medium ⁊ ꝓpriũ. ſed nõ ſm idem vt dictũ
eſt. ¶ Ad nonũ dõm ꝙ cum ꝺr deus ſcit diſtincta indi/ Ad 9m
ſtincte. ſi ly indiſtincte determinet cognitõem ex pte co/
gnoſcentis. ſic veꝝ eſt. ⁊ ſic intelligit Dyoni. q: ipe vna
cognitõe oĩa diſtincta cognoſcit. Si aũt determinet co/
gnitõnem ex pte cogniti. ſic falſa eſt. deus aũt ſcit diſtin/
ctõem vnius rei ab alia ⁊ cognoſcit id ꝑ qꝺ vnũ ab alio
diſtinguiꝛ. vñ ꝓpriã cognitõnem hꝫ de vnoquoqꝫ.

Quinto queriꝛ utrũ

deus cognoſcat ſingularia. Et videꝛ ꝙ non
intellectus eñ noſter ſingularia nõ cogno/ .1.
ſcit. q: ẽ a materia ſeparatus. ſꝫ intellectus diuin⁹ ẽ mul
to magꝭ ſeparatus a materia q̃ꝫ noſter. g̃ ſingularia non
cognoſcit ¶ Sꝫ diceres ꝙ intellectus noſter nõ hꝫ hoc
ſolum ꝙ ſingularia nõ cognoſcat. q: ẽ immaterialis. ſed q:
abſtrahit a reb⁹ cognitõem. ¶ Sꝫ ꝯtra intellectus no/ 2o
ſter nõ accipit a reb⁹ niſi mediante ſenſu ⁊ imaginatõne
ꝑ pꝰus g̃ a reb⁹ accipiunt ſenſus ⁊ imaginatio q̃ꝫ intelle/
ctus. ⁊ tñ ꝑ ſenſum ⁊ imaginatõem ſingularia cognoſcũ
tur. g̃ nõ eſt alia rõ ꝙ intellectus ſingularia nõ cognoſcit
niſi q: cognitõem a reb⁹ accipit ¶ Sꝫ diceres ꝙ intelle/
ctus accipit a reb⁹ formã penit⁹ depuratã. nõ ãt ſenſus ⁊
imaginatio. ¶ Sꝫ ꝯtra depuratio forme in intellectu re
cepte nõ ẽ rõ q̃re intellect⁹ ſingularia nõ cognoſcit rõne 3o
termini a q̃. imo ſm h̃ magꝭ deberet cognoſcere. q: ſm
hoc totã aſſimilatõem ſuã trahit qꝺ a re recipit. relinq̃ꝛ
g̃ ꝙ depuratio forme nõ ipedit cognitõem ſingularꝭ ni/
ſi ſm terminũ ad quẽ q̃ ẽ puritas quã in itellectu hꝫ. ſed
iſta puritas forme ẽ tñ ꝓpter imunitatẽ itellect⁹ a mate
ria. g̃ iſta ẽ ſola rõ q̃re itellectus noſter ſingularia nõ co/
gnoſcit. q: ẽ a materia ſepat⁹. ⁊ ſic habeꝛ ꝓpoſitũ ꝙ deus
ſingularia nõ cognoſcit. quia in deo eſt maior puritas

¶ Preterea. ſi deus cognoſcat ſingularia oꝑtet ꝙ oīa cognoſcat . q2 eadē ē rō de vno ⁊ de oībꝫ . ſ3 nō cognoſcit oīa . ḡ nulla cognoſcit . ꝓbatio medie ſicut dr̄ Auguſti. in ench. melius eſt multa neſcire ꝗ̄ ſcire . ſ. vilia . ſ3 inter ſingularia multa ſunt vilia . cū ḡ omē qd̄ meliꝰ ſit . ſit deo attribuendū . videt̄ ꝙ nō oīa ſingularia cognoſcat ¶ Preterea . oīs cognitio fit ꝑ aſſimilatōem cognoſcētis ad cognitū . ſ3 nulla eſt aſſimilatio ſingulariū ad deū . q2 ſingularia ſunt corruptibilia ⁊ multa alia hmōi hn̄t . q̄ꝝ ꝯ̄ria penitus ſunt in deo , ergo deus ſingularia nō cognoſcit.

¶ Preterea quicq̄d deus cognoſcit ꝑfecte cognoſcit . ſ3 ꝑfecta cognitio nō habet̄ de re niſi qn̄ cognoſcit̄ eodem mō q̄ eſt . cū ergo deus nō cognoſcat ſingulare eo mō q̄ ē q2 ſingulare materialr̄ eſt . deus āt imaterialr̄ cognoſcit . videt̄ ꝙ deꝰ nō poſſit ꝑfecte ſingularia cognoſcere . ⁊ ita nullo mō cognoſcit. ¶ S3 diceres ꝙ ꝑfecta cognitio req̄rit vt cognoſcens cognoſcat rē eo mō quo eſt vt modꝰ accipiat̄ ex ꝑte cogniti . nō āt ſi accipiat̄ ex ꝑte cognoſcētꝫ ¶ S3 ꝯtra . cognitio fit ꝑ applicatōnem cogniti ad cognoſcentē . ḡ opo3 ꝙ idē ſit modus cogniti ⁊ cognoſcētis . ⁊ ſic p̄dicta diſtinctio nulla videt̄. ¶ Preterea ſc̄m phm̄ . ſi aliq̄s vult inuenire rē aliquā . oꝑtet ꝙ aliquā cognitōem de ea p̄habeat . nec ſufficit ꝙ formā cōem habeat . niſi ꝑ aliq̄d forma illa ꝯtrahat̄ . ſicut aliq̄s ſuū amiſſū q̄rere nō poſſet ꝯuenienter . niſi aliquā cognitōem de ipo p̄habuiſſet . q2 nō cognoſceret qn̄ etiā inueniret eum . nec ſufficeret ꝙ ſciret eū eē hoīem . q2 ſic eū a ceteris nō diſcerneret . ſ3 oꝑtet ꝙ habeat aliquā noticiā ꝑ ea q̄ ſunt ei ꝓpria . Si ḡ deus d3 cognoſcere aliq̄d ſingulare . opo3 ꝙ forma cōis ꝑ quā cognoſcit . ſ. eēntia ſua ꝑ aliq̄d ꝯ̄hat̄ . cū ḡ nō ſit aliq̄d in ipo ꝑ qd̄ ꝯtrahi poſſit videt̄ ꝙ ipe ſingularia nō cognoſcat. ¶ S3 diceres ꝙ illa ſpēs ꝑ quā deꝰ cognoſcit ita eſt cōis . ꝙ tn̄ eſt ꝓpria vnicuiq3 ¶ S3 cōtra . ꝓpriū ⁊ cōe adinuicē opponunt̄ . ḡ nō p̄t eē vt ide3 ſit forma cōis ⁊ ꝓpria ¶ Preterea cognitio viſus nō determinat̄ ad aliq̄d coloratū ꝑ lucē q̄ ē in viſu mediū . ſ3 determinat̄ ꝑ obiectū q̄ ē ipa res colorata . ſ3 in diuina cognitōe eēntia eius qua res cognoſcit ſe h3 ſicut mediū cognitōnis ⁊ ſicut lux q̄dā ꝑ quā cognoſcunt̄ oīa . vt etiam Dyo . dr̄ . vij . ca . de di . no . ḡ cognitio eius nullo mō determinat̄ ad aliq̄d ſingulare . ⁊ ſic ſingularia non cognoſcit.

¶ Preterea ſcia cū ſit qualitas ē talis forma ꝑ cuiꝰ variatōem mutat̄ ſubiectū . ſ3 ad variatōnem ſcitoꝝ mutat̄ ſcia . q2 ſi te ſedere ſciui te ſurgente ſciam amiſi . ḡ ad variatōem ſcitoꝝ mutat̄ ſciens . ſed deus nullo mō mutari p̄t . ḡ ſingularia q̄ ſunt variabilia ab eo ſcita eſſē non pn̄t.

¶ Preterea . nullꝰ p̄t ſcire ſingulare niſi ſciat illud ꝑ qd̄ ſingulare cōplet̄ . ſ3 cōplementū ſingularis inq̄ꝫtū hmōi ē materia . deus āt materiā nō cognoſcit . ḡ nec ſingularia . ꝓbatio medie . q̄dā ſunt vt dr̄ Boetiꝰ ⁊ Cōmēta . in 2° metaphi . q̄ ſunt nobis difficilima ad cognoſcendū ꝓpter defectū noſtꝝ . ſicut ea q̄ ſunt manifeſtiſſima in natura vt ſubē imateriales . q̄dā v̄o nō cognoſcunt̄ ꝓpter ſui defectū . ſicut illa q̄ hn̄t minimū de eē . vt motus ⁊ tp̄s ⁊ vacuū et hmōi . ſ3 materia p̄ma h3 minimū de eē . ḡ deus materiā nō cognoſcit cū de ſe ſit incognoſcibilis ¶ S3 diceres ꝙ ꝗ̄uis ſit incognoſcibilis intellectui nr̄o nō tn̄ intellectui diuino ¶ S3 ꝯtra intellectus noſter cognoſcit res ꝑ ſilitudinē acceptā a re . ſ3 intellectꝰ diuinus ꝑ ſilitudinē q̄ ē cā rei . ſ3 maioꝛ ꝯuenientia req̄rit̄ inter ſilitudinē q̄ eſt cā ⁊ rē ipam ꝗ̄ inter ipam ⁊ aliā ſilitudinē . cū ḡ defectꝰ materie ſit in cā vt nō poſſit eē in intellectu nr̄o tanta ſilitudo q̄ ſufficiat ad eiꝰ cognitōem multo fortius erit in cā vt non ſit in intellectu diuino ſilitudo materie ad ipa3 cognoſcēdā ¶ Preterea ſc̄m algaſel . hec ē rō q̄re deꝰ cognoſcit ſeipm̄ . q2 ea tria q̄ ad intellectū req̄runt̄ . ſ. ſuba intelligens intellectus q̄ ſit a materia ſepata ⁊ītelligibile ſepatum a materia ⁊ vnio vtriuſq3 in deo inueniunt̄ ex quo habemus ꝙ nihil intelligit̄ niſi inq̄ꝫtū eſt a materia ſepatum . ſ3 ſingulare inq̄ꝫtū hmōi nō ē a materia ſepatū . ḡ ſingulare intelligi nō p̄t ¶ Preterea cognitio media ē inter cognoſcentē ⁊ obiectū ⁊ q̄ꝫtū cognitio magꝫ a cognoſcente deſilit . tanto impfectioꝛ ē . qn̄ aūt cognitio in aliq̄d fert̄ qd̄ ē extra cognoſcentē in aliud deſilit . cū ḡ cognitio diuina ſit ꝑfectiſſima nō videt̄ ꝙ cognitio eius ſit de ſingularibꝫ q̄ ſunt extra ipm̄ ¶ Preterea cognitiōis actꝰ ſicut depēdet a potētia cognitiua eēntialr̄ . ita eēntialr̄ dependet ab obiecto cognoſcibili . ſ3 ipoſſibile eſt ponere ꝙ actus diuine cognitōis q̄ ē ſua eēntia ab aliquo extra ſe eēntialiter depēdeat . ḡ incōueniēs eſt dicere ꝙ cognoſcit ſingularia q̄ ſunt extra ipm̄ ¶ Preterea nihil cognoſcit̄ niſi ſc̄m modū q̄ ē in cognoſcēte . vt Boetiꝰ dr̄ in q̄nto de ꝯſola . ſ3 res ſunt in deo imaterialr̄ ⁊ ita abſq3 ꝯgregatione materie ⁊ ꝯditionū ipius . ḡ nō cognoſcit ea q̄ a materia dependēt ſicut ſingularia. ¶ S3 ꝯtra ē qd̄ dr̄ p̄mo corinth . xiij . tunc cognoſcā ⁊c . ipe āt apl's . q̄ loq̄bat̄ quodam ſingulare erat . ergo ſingularia a deo ſunt cognita.

¶ Preterea res cognoſcunt̄ a deo inq̄ꝫtū ipe ē cā earu3 vt ex p̄dictis p3 . ſ3 ipe eſt cā ſingulariū . ḡ ſingularia cognoſcit ¶ Preterea ipoſſibile ē cognoſcere naturā inſtrumenti . niſi cognoſcat̄ id ad qd̄ inſtrumētū ē ordinatū ſ3 ſenſus ſunt q̄dam potētie īſtrumētalr̄ ordinate ad ſenſuū cognitōem . ſi ḡ deus ſingularia nō cognoſceret etia3 naturā ſenſus ignoraret . ⁊ ꝑ ꝯn̄s etiā naturā intellectꝰ humani cuiꝰ forme in imaginatōe exiſtētes ſunt obiectū qd̄ ē abſurdū ¶ Preterea potētia dei ⁊ ſcia adequāt̄ . ḡ quicq̄d ſubeſt eiꝰ potētie etiā ſubeſt eius ſcie . ſ3 potentia eiꝰ ſe extēdit ad ꝓductōem ſingulariū . ḡ deꝰ ⁊ ſcia eius ſe extēdit ad cognitōem eoꝛundē ¶ Preterea ſicut ſup̄ dictū ē . deus h3 cognitōe3 de rebꝫ ꝓpriā ⁊ diſtinctā . ſ3 h̄ nō eēt niſi ſciret ea qbꝫ res ad inuicem diſtinguunt̄ . ḡ cognoſcit ſingulares ꝯditōes cuiuſlibet rei ſc̄m quas vna res ab alia diſtinguit̄ . ḡ cognoſcit ſingularia in ſua ſingularitate ¶ R̄ſ° dōm ꝙ circa hoc multiplr̄ erratū fuit. q̄dā eīn vt Cōmēta . in 2° metaphi . dr̄ ſimplr̄ negauerunt deū ſingularia cognoſcere niſi forte ī vl'i volētes naturam diuini intellectus ad mēſurā noſtri intellectus coartare ¶ Sed hic erroꝛ deſtrui p̄t ꝑ rōem q̄ ꝯtra Empedo . inuehit̄ in p̄mo de aīa ⁊ in 3° metaphice Si eīn vt ex dictis Empedoclis ſeq̄bat̄ deꝰ odiū ignoraret qd̄ alia cognoſcebāt ſeq̄ret̄ deū eē inſipientiſſimū . cū tn̄ ipe ſit feliciſſimus ac ꝑ hoc ſapientiſſimus . ſilr̄ ḡ ſeq̄ret̄ ſi ponat̄ deus ſingularia ignorare q̄ nos oēs cognoſcimꝰ. Et iō alij dixerūt vt Auicē . ⁊ ſequaces eiꝰ ꝙ deꝰ vnūq̄dq3 ſingulariū cognoſcit q̄ſi in vl'i dū oēs cauſas cognoſcit vl'es ex qbꝫ ſingulare ꝓducit̄ . ſicut ſi q̄s aſtrologus cognoſceret oēs motus celi ⁊ diſtātias celeſtiū coꝛpoꝝ cognoſceret vnāquāq3 eclipſim q̄ futura eſt vſq3 ad centū annos . nō tn̄ cognſceret eā inq̄ꝫtū ē ſingulare q̄ddā vt ſciret ea3 nūc eē vel nō eē . ſicut ruſticus dū eā videt ⁊ hoc mō ponunt deū ſingularia cognoſcere nō q̄ſi ſingularē natura3 eoꝝ iſpiceret . ſ3 ꝑ cognitōem vl'ium cauſaꝝ Hec āt poſitio ſtare nō p̄t . q2 ex cauſis vl'ibꝫ non ſequunt̄ forme niſi forme vl'es ſi nō ſit aliq̄d ꝑ qd̄ forme īdiuiduent̄ . ex forꝫ

Prima opīo
Reꝓbat̄
Scd̄a opīo
Reꝓbat̄

mis aūt vniuerſalib⁹ ꝯgregatis quotcūq; fuerint nō con
ſtituitur aliqđ ſingulare. qꝛ adhuc collectio illaꝝ forma-
rum pt intelligi in pluribus eſſe. ⁊ ideo ſi aliqs modo ſu
pradicto p cauſas vniuerſales eclypſim cognoſceret. ni-
hil ſingulare ſed vle cognoſceret tm̄. vlis em̄ effectus pro-
portionat̄ cauſe vniuerſali. particularis autē particulari.
Tercia o- et ſic remanet pdictū incōueniens q̄ de⁹ ſingularia ignora
pinio ⁊ ꝓba ret ¶ Et ideo ſimplr ꝯcedēdū eſt q̄ de⁹ ſingularia cogno
ſcit nō ſolum in vniuerſalib⁹ cauſis. ſed vnūqđq; ſm pro-
priā ⁊ ſingularem eius naturā. ¶ Ad cuius euidentiā
ſciendū. q̄ ſciētia diuina quā de reb⁹ habet cōparat̄ ſcien-
tie artificis. eo q̄ eſt cā omniū rerū. ſicut ars omniū arti-
ficiatoꝝ. artifex aūt ſm hoc cognoſcit artificiatum p for-
mā artis quam hʒ apud ſe ſm q̄ ipſuʒ ꝓducit. artifex au
tem nō ꝓducit artificiatū niſi q̄ntum ad formā. qꝛ materi
am ad artificiata natura ꝑparauit. ⁊ ideo artifex p artem
ſuā nō cognoſcit artificiata niſi rōne forme. oīs aūt for-
ma de ſe vniuerſalis eſt. ⁊ ideo edificator p artem ſuā co-
gnoſcit quidē domū in vniuerſali. nō aūt hanc vel illam.
niſi ſm q̄ p ſenſum eius notitiā ſumit Sed ſi forma artis
eſſet ꝓductiua materie ſicut eſt forme. p eā cognoſceret
artificiatū ⁊ rōne forme ⁊ rōne materie. Et ideo cū indi-
uiduatōis ꝑncipiū ſit materia. nō ſolum cognoſceret ip-
ſam ſm naturā vniuerſalē. ſed etiā inq̄ntum eſt ſingulare
quoddam Unde cū ars diuina ſit ꝓductiua nō ſolū for-
me ſed materie in arte ſua non ſolum exiſtit ſilitudo for-
me ſed etiā materie. ⁊ ideo cognoſcit res ⁊ q̄ntum ad ma
teriā ⁊ q̄ntum ad formā. vnde nō ſolum vlia ſed etiā ſin-
gularia cognoſcit ¶ Sed tūc reſtat dubiū. cū omne qđ ſit
in aliquo ſit in eo p modū eius in quo eſt. ⁊ ita ſimilitudo
rei nō ſit in deo niſi materialiter. vnde eſt q̄ intellect⁹ no-
ſter ex hoc q̄ imaterialiter recipit formas rerū ſingularia
nō cognoſcit. deus aūt cognoſcit Cuius rō manifeſte ap
paret ſi ꝯſideret̄ diuerſa habitudo quā hn̄t ad rē ſilitudo
rei que eſt in intellectu noſtro. ⁊ ſilitudo rei que eſt in in-
tellectu diuino illa em̄ q̄ eſt in intellectu nr̄o ē accepta a re
ſm q̄ res agit in intellectū noſtrū agēdo p ꝑus in ſenſuʒ.
materia aūt ꝓpter debilitatē ſui eſſe. qꝛ eſt in potentia ens
tm̄. nō pt eſſe ꝑncipiū agendi. ⁊ ideo res que agit in aīaʒ
noſtram agit ſolum p formā Un̄ ſimilitudo rei que imp
mitur in ſenſuʒ ⁊ p quoſdā gradus depurata vſq; ad in
tellectū ꝑtingit. eſt tm̄ ſilitudo forme. ſed ſimilitudo reꝝ
que eſt in intellectu diuino. eſt factiua rei. res aūt ſiue for-
te ſiue debile eſſe participet. hoc nō habet niſi a deo. ⁊ ſm
hoc ſimilitudo oīs rei in deo exiſtit ſm q̄ res illa a deo
participat eſſe. Unde ſilitudo imaterialis que eſt in deo
nō ſoluʒ eſt ſimilitudo forme ſed materie. et qꝛ ad hoc q̄
aliquid cognoſcatur requiritur q̄ ſimilitudo eius ſit in co
gnoſcente. nō aūt q̄ ſit p modū quo eſt in re. inde eſt q̄ in
tellectus noſter nō cognoſcit ſingularia quoꝝ cognitio ex
materia dependet. qꝛ nō eſt in eo ſilitudo materie. nō au
tem ꝓpter hoc q̄ ſilitudo ſit in eo immaterialiter. ſed in-
tellectus diuinus qui habet ſilitudinē materie q̄uis ima
terialiter pt ſingularia cognoſcere ¶ Ad ꝑmum ergo
Ad .j. dōm. q̄ intellectus noſter cū hoc q̄ eſt ſeparatus a mate
ria habet cognitōem acceptā a reb⁹. ⁊ ideo nec materiali
ter recipit. nec ſilitudo materie in eo poteſt eſſe. ⁊ ꝓpter h
ſingularia non cognoſcit. ſecus aūt eſt de intellectu diuino
vt dictū eſt. ¶ Ad ſecūdū dōm. q̄ ſenſus ⁊ imaginatio
Ad 2 ſunt vires organis affixe corpalib⁹. ⁊ ideo ſilitudines rerū
accipiūtur in eis materialiter ⁊ cū materialib⁹ ꝯditōnib⁹
q̄uis abſq; materia. rōne cuius ſingularia cognoſcāt. ſe-
cus aūt eſt de intellectu. ⁊ ideo rō nō ſequitur ¶ Ad ter Ad 3
ciū dōm q̄ ex termino depuratōis ꝯtingit q̄ immateria-
liter recipiat̄ forma. qđ nō ſufficit ad hoc q̄ ſingulare non
cognoſcat̄. ſed ex ꝑncipio huius actionis ꝯtingit q̄ ſimili-
tudo materie in intellectu nō recipiat̄. ſʒ forme tm̄. ⁊ ideo
rō nō ſequit̄. ¶ Ad quartū dōm q̄ oīs notitia ſm ſe
de genere bonoꝝ eſt. ſed p accidēs ꝯtingit q̄ notitia quo Ad 4
rūdam viliū mala ſit. vel ex eo q̄ eſt occaſio turpis actus
alicuius. ⁊ ſm hoc quedā ſcientie ſunt prohibite. vel ex h
q̄ p quaſdā ſciās aliquis a melioꝛib⁹ retrahit̄. ⁊ ſic qđ in ſe
eſt bonū efficit̄ alicui malū. qđ in deo ꝯtingere nō poteſt. Ad 5
¶ Ad quintū dōm q̄ ad cognitōem nō requirit̄ ſimilitu
do cōformitatis in natura. ſed ſilitudo repſentatōnis tm̄
ſicut p ſtatuā auream ducimur ad memoriā alicui⁹ hoīs.
rō aūt ꝓcedit ac ſi ſilitudo ꝯformitatis nature ad cogni
tionē requireret̄ ¶ Ad ſextū dōm. q̄ ꝑfectio cognitiōis Ad 6
cōſiſtit in hoc q̄ cognoſcat̄ res eſſe eo mō quo eſt non vt
modus rei cognite ſit in cognoſcente. ſicut ſepe ſupra di-
ctum eſt ¶ Ad ſeptimū dōm. q̄ applicatio cogniti ad co Ad 7
gnoſcentē qui applicatōem facit nō eſt intelligenda p mo
dum identitatis. ſed p modū cuiuſdam repſentationis.
vnde nō oportʒ q̄ ſit idem modus cognoſcētis ⁊ cogniti Ad 8
¶ Ad octauū dōm. q̄ rō illa ꝓcederet ſi ſilitudo qua de
us cognoſcit eſſet ita cōis q̄ nō eſſʒ ſingularis ⁊ ꝓpria. cu Ad 9
ius ꝯtrariū ſupra oſtenſuʒ ē. ¶ Ad nonū dōm. q̄ idē ſm
idem nō pt eſſe ꝯmune ⁊ ꝓpriuʒ. qualiter aūt eſſentia di
uina p quā de⁹ cognoſcit oīa ſit ſilitudo cōis omnium
et tm̄ ꝓpria ſingularis ſupius expoſitū eſt ¶ Ad decimū Ad 10
dōm. q̄ in viſu corpali eſt duplex mediū. ſcʒ ſub quo co-
gnoſcit qđ eſt lumen. ⁊ hoc medio nō determinat̄ viſus
ad aliqđ determinatū obiectū. ⁊ aliud mediū quo cogno
ſcit ſcʒ ſilitudo rei cognite. ⁊ hoc medio determinat̄ viſus
ad ſpēale obiectū. eſſentia autē diuina in cognitōe diuina
qua cognoſcit res tenet locū vtriuſq;. ⁊ ideo ꝓpriā cogni
tionem de reb⁹ ſingularib⁹ facere poteſt. ¶ Ad vndeci- Ad 11.
mū dōm. q̄ ſcientia dei nullo modo variatur ſm variati-
onem ſcibiliū. ex hoc em̄ ꝯtingit q̄ noſtra ſcientia ex eorū
variatōe variatur. qꝛ alia ꝯceptōne cognoſcit pſentes. p
teritas. ⁊ futuras. ⁊ inde eſt qꝛ ſorte nō ſedente illa cogni
tio q̄ habebat̄ de eo q̄ ſederet efficit̄ falſa. ſed deus eodeʒ
intuitu cognoſcit res vt pſentes ꝑteritas ⁊ futuras. vn̄
eadem veritas in intellectu eius remanet qualitercūq;
res variet̄. ¶ Ad .xij. dōm q̄ illa que habēt difficilius eē Ad 12
ſm hoc deficiūt a cognoſcibilitate intellectus noſtri q̄ de
ficiūt a rōne cognoſcēdi. nō aūt ita eſt de intellectu diuino
q̄ nō accipit ſciam a reb⁹. vt ex dictis pʒ ¶ Ad .xiij. dōm Ad 13
q̄ in intellectu diuino qui eſt cauſa materie pt eſſe ſilitu-
do materie quaſi in ipſam imꝑmens. nō aūt in intellectu
noſtro pt eſſe ſilitudo que ſufficiat ad materie cognitōeʒ
vt ex dictis pʒ ¶ Ad .xiiij. dōm q̄ q̄uis ſingulare inq̄n- Ad 14
tum hmōi nō pt ſeparari a materia. tm̄ pt cognoſci p ſimi
litudinē a materia ſeparatā. que eſt materie ſilitudo. ſic
em̄ ⁊ ſi ſit ſeparata a materia ſm eſſe. nō tm̄ ſepata eſt ſm
repſentatōem ¶ Ad .xv. dōm. q̄ actus diuine cognitio- Ad 15
nis nō eſt aliqđ diuerſum ab eius eſſentia. cū in eo ſit idē
intellectus ⁊ intelligere. qꝛ actio ſua eſt ſua eēntia. Un̄ p
hoc q̄ cognoſcit aliqđ extra ſe. eius cognitio pt dici deſi
liens vel defluens. ⁊ ꝑterea nulla actio cognitiue virtu-
tis pt dici defluens vel deſiliens. ſicut ſunt act⁹ virtutuʒ
naturaliū. qui procedūt ab agente in patiens. qꝛ cognitio
nō dt̄ effluxum a cognoſcente in cognitū. ſicut eſt in actio
nib⁹ naturalib⁹. ſed magis dt̄ exiſtentiā cogniti in cogno-

Ad 16 ſcente. ¶ Ad.xvi.dōm. ꝙ actus cognitōis diuine nullaꝫ
dependentiā hꝫ ad cognitū .relatio em̄ q̄ importaꝛ nō im
portat dependentiā ipſius cognitōis ad cognitū.ſed ma
gis ecōuerſo ipſius cogniti ad cognitōem.ſicut ecōuerſo
relatio q̄ importaꝛ noīe ſcīe ꝑcat depēdentiā noſtre ſcīētie
ad ſcibile .nec hoc mō ſe hꝫ actus ad obiectū ſicut ad po
tentiā cognitiuā .ſubſtātificaꝛ em̄ in eſſe ſuo ꝑ potentiam
cognitiuā .nō aūt ꝑ obiectū.qꝛ actus eſt in ipſa potentia
ſed non in ipſo obiecto. ¶ Ad.xvij.dōm ꝙ hoc modo ali
Ad 17 quid cognoſciꝛ ſm ꝙ eſt in cognoſcente repſentatū .⁊ nō
ſm ꝙ eſt in cognoſcente exiſtens.ſilitudo em̄ exiſtēs in vi
cognitiua nō eſt ꝑncipiū cognitōnis rei.ſm eſſe qđ hꝫ in
potentia cognitiua.ſed ſm relatōem quaꝫ habet ad rem
cognitā.⁊ ideo eſt ꝙ non ꝑ modū quo ſilitudo rei hꝫ eſſe
in cognoſcente res cognoſciꝛ.ſed ꝑ modū quo ſilitudo in
intellectu exiſtens eſt repſentatiua rei.⁊ ideo q̄uis ſilitu
do diuini intellectus habeat eſſe imateriale.qꝛ tn̄ eſt ſilitu
do materie eſt principium cognoſcendi materialia.et ita
ſingularia.

Sexto queriꝛ .utrum

.i. intellectꝰ humanus ſingularia cognoſcat. Et
videꝛ ꝙ ſic.Intellectus em̄ humanꝰ cognoſcit abſtrahen
do formā a materia.ſꝫ abſtractio forme a materia nō au
fert ei ꝑticularitatē.qꝛ etiā i mathematicalibꝰ.q̄ ſtꝫ a ma
teria abſtracta eſt ɔſiderare particulares lineas.ergo in
tellectꝰ noſter ꝑ hoc ꝙ imaterialis eſt nō impediꝛ q̄n ſin
2 gularia cognoſcat ¶ Pre.ſingularia nō diſtinguūtur ſm
ꝙ ɔueniūt in natura cōi.qꝛ ꝑticipatōne ſpēi plures hoīes
ſunt vnus hō.ſi ꝑ intellectus noſter nō cognoſcit niſi vni
uerſalia.tūc intellectus noſter nō cognoſcit diſtinctōnem
vniꝰ ſingulariū ab alio.⁊ ſic intellectus noſter nō dirige
ret in opabilibꝰ in quibꝰ ꝑ electōem dirigimur.q̄ diſtincti
onē vnius ab altero ꝑſuꝑponit. ¶ Sed diceres.ꝙ intel
lectus noſter ſingularia cognoſcit inq̄ꝫtū applicat formaꝫ
vlēm ad aliqđ particulare ¶ Sed ɔtra.intellectꝰ noſter
nō p̄t applicare vnū ad aliud niſi vtrūqꝫ p̄cognoſcat.ꝑ co
3 gnitio vlīs ⁊ ſingularis p̄cedit applicatōeꝫ vlīs ad ſingu
lare.nō ꝑ applicatio p̄dicta p̄t eſſe cā quare intellectꝰ no
ſter ſingularia cognoſcat. ¶ Pre. Sꝫm Boetiū in libro
4 de ɔſolatōe phīe .q̄cq̄d p̄t virtus inferioꝛ p̄t ſuperioꝛ.ſed
vt ipſe ibidem dī intellectus eſt ſupra imaginatōnem. et
imaginatio ſupra ſenſum.ergo cū ſenſus ſingulare cogno
ſcat.⁊ intellectus noſter ſingulare cognoſcere poterit.
Cōtra ¶ Sed ɔtra eſt qđ dī Boe.ſingulare eſt qđ ſentiꝛ.vlē
Rᵒ qđ intelligiꝛ. ¶ Rꝫᵒ.dōm ꝙ quelibet actio ſequiꝛ ɔditi
onē forme agentis.que eſt ꝑncipiū actiōis.ſicut calefactio
menſuraꝛ ſm modū caloris.ſilitudo autē cogniti qua in
formaꝛ potētia cognitiua eſt ꝑncipiū cognitōis ſm actuꝫ
ſicut caloꝛ calefactōis.⁊ ideo opꝫ ꝙ q̄libet cognitio ſit ſm
modū forme q̄ eſt in cognoſcente. Vn̄ cū ſilitudo rei q̄ in
intellectu noſtro eſt accipiaꝛ vt ſeparata a materia ⁊ ab om
nibꝰ materialibꝰ ɔditōibꝰ q̄ ſunt indiuiduatōis ꝑncipia
relinq̄tur ꝙ noſter intellectus ꝑ ſe loquēdo ſingularia nō
cognoſcat.ſed vlia tm̄. Omis em̄ forma inq̄ꝫtum hmōi
vlīs eſt niſi forte ſit forma ſubſiſtens.q̄ ex hoc ipſo ꝙ ſub
ſiſtit incōicabilis ē.ſꝫ ꝑ accn̄s ɔtingit ꝙ intellectꝰ noſter
ſingulare cognoſcat.vt em̄ phs dī in.iij.de aīa.phātaſma
ta ſe hn̄t ad itellectū noſtrū ſicut ſenſibilia ad ſenſuꝫ.vt co
lores q̄ ſunt extra aīam ad viſuꝫ Vnde ſicut ſpēs q̄ eſt in
ſenſu abſtrahiꝛ a rebꝰ ipſis.⁊ ꝑ eā cognitio ſenſus ɔtinua
tur ad ipſas res ſenſibiles.ita intellectus noſter abſtra
hit ſpēm a phātaſmatibꝰ.⁊ ꝑ eam eius cognitio quodā
modo ad phātaſmata ɔtinuaꝛ. Sed tn̄ tm̄ intereſt ꝙ ſili
tudo q̄ eſt in ſenſu abſtrahiꝛ a re vt ab obiecto cognoſcibi
li.⁊ ideo res ipſa ꝑ illā ſilitudinē ꝑ ſe directe cognoſciꝛ.ſili
tudo aūt q̄ eſt in intellectu nō abſtrahiꝛ a phātaſmate ſi
cut ab obiecto cognoſcibili.ſed ſicut a medio cognitiōis
ꝑ modū quo ſenſus noſter accipit ſilitudinē rei q̄ eſt i ſpe
culo dū ferꝛ in eaꝫ.nō vt in rē quādā.ſed vt in ſilitudinē
rei. Vn̄ intellectus noſter nō directe ex ſpē quaꝫ ſuſcipit
ferꝛ ad cognoſcendū phantaſma.ſꝫ ad cognoſcendū rem
cuius eſt phātaſma. Sed tn̄ ꝑ quādā reflexionem redit
etiā in cognitōem ipſius phātaſmatis dū ɔſiderat natu
rā actꝰ ſui ⁊ ſpēi ꝑ quā intueꝛ et eius a qua ſpēm abſtra
hit ſcꝫ phātaſmatis.ſicut ꝑ ſilitudinē que eſt in viſu a ſpe
culo acceptā directe ferꝛ viſus in cognitōem rei ſpeculate
ſed ꝑ quādā reuerſionē fertur ꝑ eandē in ipſam ſilitudinē
que eſt in ſpeculo. Inq̄ꝫtū ꝑ intellectꝰ noſter ꝑ ſilitudinē
quā accipit a phātaſmate reflectiꝛ in ipam ꝑ phantaſma
a quo ſpēm abſtraxit.qđ eſt ſilitudo particularis.hꝫ quā
daꝫ ɔgnitōem de ſingulari ſm ɔtinuatōem quādā intel
lectus ad imaginatiōeꝫ ¶ Ad ꝑmū ꝑ dōm.ꝙ duplex Ad .1.
eſt materia a q̄ abſtractio fit.ſcꝫ materia intelligibilis et
ſenſibilis.vt pꝫ in vij.metaph. Et dico intelligibilē.vt q̄
ɔſideraꝛ in natura cōi.ſenſibilē aūt.ſicut eſt materia na
turalis. Vtraqꝫ aūt duplr̄ accipiꝛ.ſcꝫ vt ſignata.⁊ vt non
ſignata.et dico ſignatā ſm ꝙ ɔſideraꝛ cū determinatione
dimenſionū harū ſcꝫ vel illaꝝ.nō ſignatā aūt q̄ ſine deter
minatiōe dimēſionū ɔſideraꝛ. ¶ Scđm hoc igiꝛ ſciēduꝫ Nota.
eſt ꝙ materia ſignata eſt indiuiduatōis ꝑncipiū a q̄ ab
ſtrahit oīs intellectus.ſm ꝙ dꝛ abſtrahere ab hic ⁊ nunc
Intellectus aūt naturalis nō abſtrahit a materia ſenſi
bili nō ſignata.ɔſiderat em̄ hoīem vt habentē ⁊ carnem ⁊
os.in cuiꝰ definitōe cadit materia ſenſibilis non ſignata.
ſed a materia ſenſibili totaliter abſtrahit mathematicus
nō aūt a materia intelligibili nō ſignata. Vn̄ pꝫ ꝙ abſtra
ctio q̄ eſt cōis omniū intellectuū facit formā vlēm ¶ Ad Ad 2
ſecūdū dōm ꝙ ſm pħm in.iij.de aīa nō ſolū intellectꝰ eſt
mouens in nobis.ſed etiā phantaſia ꝑ quā vlīs cognitio
intellectus ad ꝑticulare opabile applicaꝛ. vn̄ intellectus
eſt q̄ſi mouēs remotū.ſed rō ꝑticularis ⁊ phātaſma ſunt
mouēs ꝓximū ¶ Ad terciū dōm.ꝙ hō p̄cognoſcat ſingu
laria ꝑ imaginatiōem ⁊ ſenſum.⁊ ideo p̄t applicare vlēm Ad 3
cognitōem q̄ eſt in intellectu ad ꝑticulare.nō em̄ ꝓprie lo
quēdo ſenſus aut intellectus cognoſcūt.ſed hō ꝑ intelle
ctū.vt pꝫ ꝑmo de aīa ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ illud qđ p̄t vir
tus inferioꝛ.p̄t etiā ſupioꝛ.nō tn̄ eodem mō.ſed nobilioꝛi. Ad 4
Vn̄ eādem rem quā cognoſcit ſenſus.cognoſcit ⁊ intelle
ctus .nobilius tn̄.qꝛ ⁊ imaterialius.⁊ ſic nō ſequitur ꝙ ſi
ſenſus ſingulare cognoſcat.ꝙ intellectꝰ cognoſcat.

Septimo queriꝛ. vtꝝ

deus cognoſcat ſingulare nūc eſſe vel non eſſe.
ꝓpter poſitiōem Auicen̄.ſupius factā.⁊ hoc ē q̄rere vtrū .1.
cognoſcat enūciabilia.⁊ p̄cipue circa ſingularia. Et vi
deꝛ ꝙ nō.qꝛ intellectꝰ diuinꝰ ſemꝑ ſe hꝫ ſm eandē diſpo
ſitōem.ſed ſingulare ſm ꝙ nūc eſt ⁊ nūc nō eſt hꝫ diuerſaꝫ
diſpōnem.ꝑ intellectꝰ diuinꝰ nō cognoſcit ſingulare nūc
eſſe ⁊ nūc nō eſſe ¶ Pre. Inter potencias aīe ille q̄ equa 2
liter ſe hn̄t ad rem pſentē ⁊ abſentē.vt imaginatio.nō co
gnoſcit an res nūc ſit vel nō ſit.ſed hoc cognoſcūt ille po

tentie q̄ nõ ſunt rerũ abſentiũ ſed p̄ſentiuꝫ.ſicut ſenſus.ſꝫ
intellectus diuinus eodẽ mõ ſe hꝫ ad res p̄ñtes ⁊ abſen-
tes.ḡ nõ cognoſcit nũc eſſe vel nõ eſſe.ſed cognoſcit earũ
naturã ſimplr̄ ¶ Pr̄e. Sꝫm phm in .vij.phy. ↄpoſitio q̄
3 ficat̃ cũ dr̃ aliquid eſſe vel nõ eſſe.nõ eſt in rebꝯ ſed in intel
lectu noſtro tm̃.ſed in intellectu diuino nõ p̄t eſſe cõpoſi-
tio aliqua.ḡ nõ cognoſcit rem eſſe vel nõ eſſe. ¶ Prete.
4 Iohãnis p° dr̃.qđ factũ eſt in ipſo vita erat.qđ expones
Aug⁹.dt.ꝙ res create ſunt in deo ſicut archa in mẽte ar
tificis.ſed artifex ꝑ ſilitudinẽ arche quaꝫ hꝫ in mente ſua
nõ cognoſcit an archa ſit vel nõ ſit.ḡ nec deus cognoſcit
5 ſingulare nũc eſſe vel nõ eſſe. ¶ Pr̄e. Quãto aliq̄ cogni-
tio eſt nobilioꝛ tãto diuine cognitõi eſt ſilioꝛ.ſed cognitio
intellectus ↄphendentis definitões rerum eſt nobilioꝛ q̄ꝫ
ſenſitiua cognitio.qꝛ intellectus definiẽs ad interioꝛa rei
ꝓgredit̃.ſed ſenſus circa exterioꝛa v̄ſat̃.cũ ḡ intellect⁹ de
finiens nõ cognoſcat an res ſit vel nõ ſit.ſed naturam rei
ſimplr̄.ſenſus aũt cognoſcat.videtur ꝙ ille modus cogni
tionis ſit maxime deo tribuẽdus qua cognoſcit̃ rei natu-
ra ſimplr̄.ſine hoc ꝙ ſciat̃ res eſſe vel nõ eſſe.ḡ nec de⁹ co
6 gnoſcit ſingulare nũc eſſe vel nõ eſſe ¶ Pr̄e. De⁹ cogno
ſcit vnãquãqꝫ rem ꝑ ideam rei que eſt apud ipm̃.ſed illa
idea equaliter ſe hꝫ ad rem ſiue ſit ſiue nõ ſit. alr̃ ꝑ eã nõ
cognoſcerẽtur futura ab eo.ḡ deus non cognoſcit an res
Cõtra ſit vel nõ ſit. ¶ Sed ↄtra.q̄ꝫto aliq̄ cognitio eſt ꝑfecti
oꝛ tãto plures ↄditões in re cognita ↄprehendit.ſed di-
uina cognitio eſt ꝑfectiſſima.ḡ ↄphendit rem ſm̃ omnes
ↄditõem eius.⁊ ita cognoſcit eam eſſe vel nõ eẽ. ¶ Pr̄e.
Vt ex dictis pꝫ.deus hꝫ ꝓpriã ⁊ diſtinctã cognitõem de
rebꝯ.ſed nõ diſtincte cognoſceret res niſi diſtingueret rẽ
Rſo q̄ eſt ab ea que nõ eſt.ḡ ſcit rem eſſe vel nõ eſſe ¶ Re-
ſpõſio dõm.ꝙ ſicut ſe hꝫ eſſentia vlis alicuius ſpẽi ad oĩa
ꝑ ſe accñtia illius ſpẽi.ita ſe hꝫ eſſentia ſingularis ad oĩa
accñtia ꝓpria illius ſingularis.cuiuſmodi ſunt oĩa accidẽ
tia in eo inuenta.ꝙ ꝑ hoc ꝙ in ipo indiuiduãtur efficiunt̃
ei ꝓpria.intellectus aũt cognoſcens eſſentiã ſpẽi ꝑ eaꝫ ap-
p̄hendit oĩa ꝑ ſe accñtia illius ſpẽi.qꝛ ſm̃ phm .oĩs de-
monſtratõis ꝑ quã accñtia ꝓpria de ſubiecto ↄcluduntur
p̄ncipiũ eſt qđ quid eſt.Vñ ⁊ cognita ꝓpria eſſentia ſingu
laris .cognoſcũtur oĩa accñtia ſingularia ipſius.qđ intel
lectus noſter nõ p̄t.qꝛ de eſſentia ſingularis eſt materia
ſignata a qua intellectus noſter abſtrahit.⁊ poneretur in
ei⁹ definitõe ſi ſingulare definitõem haberet.Sed intelle
ctus diuinus qui eſt apprehenſoꝛ materie ↄphendit non
ſolum eſſentiã vlem ſpẽi.ſꝫ eẽntiã ſingularẽ vniuſcuiuſqꝫ
indiuidui.⁊ ideo cognoſcit omĩa accñtia ⁊ cõia toti ſpẽi
aut generi.⁊ ꝓpria vnicuiqꝫ ſingulari inter que vnũ eſt tẽ
pus in quo inuenit̃ vnũqđqꝫ ſingulare in rerũ natura.ſm̃
cuius determinatõem dr̃ nũc eſſe vel nõ eſſe.⁊ ideo deus
cognoſcit de vnoquoqꝫ ſingulari ꝙ nũc eſt vel nõ eſt.⁊ co
Nota gnoſcit oĩa alia enũciabilia q̄ formari poſſunt ⁊ de vlibꝯ ⁊
de indiuiduis. Sed tñ differenter ſe hꝫ circa hoc intelle-
ctus diuinus ab intellectu noſtro.qꝛ itellectus noſter di-
uerſas ↄceptões format ad cognoſcendũ ſubiectũ ⁊ acci-
dens.⁊ ad cognoſcendũ diuerſa accñtia.⁊ ideo diſcurrit
ad cognitõem accñtis de cognitõe ſubẽ.⁊ iterũ ad hoc ꝙ
inherentiã vnius ad alterũ cognoſcat ↄponit alterã ſpe-
ciem cũ altera ⁊ vnit eam quodãmõ.⁊ ſic in ſeipſo enũcia
bilia format. Sed intellectus diuinus ꝑ vnũ ſcꝫ eſſentiã
ſuã cognoſcit oẽs ſubãs ⁊ oĩa accñtia .⁊ ideo neqꝫ diſcur-
rit de ſubã in accñs.neqꝫ ↄponit vnũ cũ altero .ſed loco
eius qđ in intellectu noſtro eſt ↄpoſitio ſpẽꝝ in intellectu
diuino eſt oĩmoda vnitas.⁊ ſm̃ hoc ↄplexa incõplexe co
gnoſcit.ſicut multa ſimplr̄ ⁊ vnite ⁊ materialia imateria
liter. ¶ Ad primuꝫ ergo dõm ꝙ intellectus diuinus Ad .j.
ſm̃ vnũ ⁊ idẽ cognoſcit oẽs diſpões que p̄nt in rebꝯ va-
riari.⁊ ideo ſemꝑ in vna diſpõne manẽs ipe cognoſcit oẽs
diſpões reꝝ qualitercũqꝫ variataꝝ. ¶ Ad ſecũdũ dõm Ad 2
ꝙ ſilitudo que eſt in imaginatõe eſt ſilitudo ipius rei tm̃.
nõ aũt eſt ſilitudo ad cognoſcendũ tẽpus in quo res inue
nitur.ſecus aũt eſt de intellectu diuino .⁊ ideo nõ eſt ſile.
¶ Ad terciũ.ꝙ loco ↄpõnis que eſt in intellectu noſtro Ad 3
eſt vnitas in intellectu diuino.ↄpoſitio aũt eſt imitatio q̄
dam vnitatis.vnde ⁊ vnio dr̃. Et ſic pꝫ ꝙ deus nõ ↄpo-
nendo verius enũciabilia cognoſcit q̄ꝫ ipe intellect⁹ cõpo
nens ⁊ diuidens ¶ Ad q̄rtũ dõm.ꝙ archa q̄ eſt in men Ad 4
te artificis.nõ eſt ſilitudo omniũ que p̄nt arche ↄuenire.
et ideo nõ eſt ſile de cognitõe artificis ⁊ de cognitiõe diui Ad 5
na ¶ Ad q̄ntũ dõm ꝙ qui cognoſcit definitõem cogno
ſcit enũciabilia in potẽtia que ꝑ definitõem demonſtrant̃
In intellectu aũt diuino nõ differt eſſe in actu ⁊ poſſe. vñ
ex quo cognoſcit eſſentias rerũ ſtatim ↄphendit oĩa acci-
dentia que ↄſequũtur ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ illa idea q̄ eſt Ad 6
in mente diuina ꝓ tanto ſe hꝫ ſimplr̄ ad rem in quacunqꝫ
diſpõne ſit.qꝛ eſt ſilitudo rei ſm̃ oẽm ei⁹ diſpõnem.⁊ ideo
ꝑ eam cognoſcit de re in quacũqꝫ ſit diſpõne.

OCtauo querit̃. vtruꝫ

deus cognoſcat nõentia ⁊ que nõ ſunt nec erũt
nec fuerũt. Et videt̃ ꝙ nõ.qꝛ ſic dr̃ Dyoni.v.de diui.no.
cognitões nõ ſunt niſi exiſtentiuꝫ.ſed illud qđ nec eſt nec .j.
erit nec fuit nõ eſt aliquo mõ exiſtẽs.ḡ de eo cognitio dei
eſſe nõ p̄t ¶ Pr̄e. Oĩs cognitio eſt ꝑ aſſilatõem cogno- 2
ſcentis ad cognitũ.ſed intellectus diuin⁹ nõ p̄t aſſilari ad
nõens.ḡ nõ p̄t cognoſcere nõens ¶ Pr̄e. Cognitio dei 3
eſt de rebꝯ ꝑ ideas.ſed nõentis nõ eſt idea.ḡ deus nõ co-
gnoſcit nõ ens. ¶ Pr̄e. Quicq̄d deus cognoſcit in v̄bo 4
eius eſt.ſed ſicut dt̃ Anſelm⁹ in monol.eius qđ nec ẽ nec
erit nec fuit nõ eſt aliqđ v̄bũ.ḡ talia deus nõ cognoſcit.
¶ Pr̄e. Deus nõ cognoſcit niſi verũ.ſed verum ⁊ ens
ↄuertũtur.ḡ ea q̄ nõ ſunt deus nõ cognoſcit. ¶ Sed 5
ↄtra. Roma.iiij.vocat ea que nõ ſunt tanq̄ꝫ ea que ſunt.ſꝫ Cõtra
nõ vocaret nõentia niſi ea cognoſceret.ḡ cognoſcit nõen
tia ¶ Rñſio dõm.ꝙ deus hꝫ cognitõem de rebꝯ crea Rſo
tis ꝑ modũ quo artifex cognoſcit artificiata.q̄ eſt artifi-
ciatoꝝ cã. Vñ in ↄtraria habitudine hꝫ ſe illa cognitio
ad res cognitas ⁊ noſtra cognitio.noſtra eñ cognitio q̄
eſt a rebꝯ accepta naturalr̄ eſt poſterioꝛ rebꝯ.cognitio aũt
creatoꝛis de creaturis ⁊ artificis de artificiatis naturali
ter p̄cedit res cognitas.remoto aũt p̄oꝛi remouet̃ poſte-
rius.ſed nõ ecõuerſo.et inde eſt ꝙ noſtra ſcientia de rebꝯ
naturalibꝯ eſſe nõ p̄t.niſi res ipe p̄exiſtant.ſed apud intel
lectũ diuinũ vel artificis indifferẽter eſt cognitio rei ſiue
ſit ſiue nõ ſit. ¶ Sed ſciendũ eſt ꝙ artifex de opabilibus Duplex
hꝫ duplicẽ cognitõem.ſcꝫ practicã ⁊ ſpeculatiuã. Specu cognitio
latiuã q̄dem ſiue theoꝛicã cognitõem hꝫ.cuꝫ rões opis artificꝭ
cognoſcit.ſine hoc ꝙ ad operandũ ꝑ intentiõem applicat
Sed tũc ꝓprie hꝫ cognitõem practicã q̄ñ extendit ꝑ intẽ
tionem rões opis ad opationis finẽ.et ſm̃ hoc medici-
na diuidit̃ in theoꝛicã ⁊ practicã.vt Auicen.dt̃. Ex quo
pꝫ ꝙ cognitio artificis practica ſeq̄tur cognitiõem eius
ſpeculatiuã.cũ practica efficiat̃ ꝑ extẽſionẽ ſpeculatiue ad
opus.remoto aũt poſterioꝛi remanet p̄us. Patꝫ ergo ꝙ

apud artificem pt̄ eſſe cognitio alicuius artificiati. quãqȝ
q̄dem qđ facere diſponit. quãqȝ q̄dē qđ nūq̄ȝ facere diſpo-
nit. vt cū fingit aliquã formã artificiati vel artificij qđ fa-
cere nō intendit. hoc aūt artificiatū qđ facere nō diſponit
vel nūq̄ȝ diſponit nō ſemꝑ intuet̄ vt in potētia ſua exiſtēs
qꝛ quãqȝ excogitat tale artificiatū ad qđ faciendū vires ei
nō ſuppetūt. ſed ꝯſiderat ipm̄ in fine ſuo. ꝓut ſcilȝ videt ꝙ
poſſet ad talē finē ꝑ tale artificiuȝ deuenire. qꝛ ſm̄ phm̄
in. vi. ⁊. vij. ethico. fines in opabilib⁹ ſunt ſicut pn̄cipia in
ſpeculatiuis. vnde ſicut ꝯcluſiones cognoſcūtur in pn̄cipi-
is. ita artificiata in finib⁹. Patȝ ḡ ꝙ deus pt̄ habere cogni-
tionē aliquoꝝ nō entiū. ⁊ hoꝝ q̄dem quorūdã habȝ quaſi
practicã cognitōem eoꝝ. ſcȝ q̄ fuerūt vel erunt. qꝛ ex eius
ſcīa ſm̄ eius diſpōnem ꝓdeūt. Quorūdaȝ vero. ſcȝ q̄ nec
fuerūt nec ſunt nec erūt. que ſcȝ nūq̄ȝ facere diſpoſuit ha-
bet q̄dē ſpeculatiuã cognitōem. Et q̄uis poſſit dici ꝙ in-
tueat̄ ea in ſua potentia. qꝛ nihil eſt ꝙ ipſe nō poſſit. tn̄ ac
cōmodatius dr̄ ꝙ intueat̄ ea in ſua bonitate. que eſt finis
oīm. q̄ ab eo fiūt ſm̄ ſcȝ ꝙ intuet̄ multos alios modos eē
ꝯmunicatōis ꝓprie bonitatis q̄ȝ ſit ꝯmunicata reb⁹ exiſtē-
tib⁹ p̄teritis p̄ſentib⁹ vel futuris. qꝛ oēs res create ei⁹ bo-
nitatē equare nō poſſūt q̄tūcūq̄ȝ de ea participare vide-
antur ¶ Ad pmū ḡ dōm. ꝙ illa q̄ nec fuerūt nec ſunt
Ad .j. nec erūt ſt̄ aliq̄ mō exiſtētia in potentia dei. ſicut in prin-
Ad 2 cipio actiuo. vel in bonitate eius. ſicut in cã finali ¶ Ad
ſecūdū dōm. ꝙ cognitio que accipit̄ de reb⁹ cognitis cō-
ſiſtit in aſſimilatōe paſſiua ꝑ quã cognoſcens aſſilat̄ reb⁹
cognitis p̄us exiſtentib⁹. ſed cognitio que eſt cã rerū co-
gnitaꝝ ꝯſiſtit in aſſilatōne actiua. ꝑ quã cognoſcens aſſi-
milat ſibi cognitū. et qꝛ deus pt̄ ſibi aſſilare illud qđ nō-
dum eſt ſibi aſſimilatū. ḡ pt̄ etiã nō entis cognitōnem ha-
Ad 3 bere ¶ Ad terciū dōm. ꝙ ſi idea ſit forma cognitōis pra-
ctice. ſicut eſt magis in ꝯmuni vſu loquētiū. ſic nō eſt idea
niſi eoꝝ que fuerūt vel ſunt vel erūt. ſi aūt ſit forma etiaȝ
ſpeculatiue cognitōis. ſic nihil ꝓhibet etiã alioꝝ que non
Ad 4 fuerūt nec ſunt nec erūt eſſe ideã. ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ v̄bū
noīat potentiã operatiuã patris. ꝑ quã ſcȝ oīa operat̄. et
ideo ad ea tm̄ ſe extēdit v̄bū ad q̄ ſe extēdit diuina opatio.
Vn̄ ⁊ in pſal. dr̄. dixit ⁊ facta ſunt. q̄uis em̄ verbū alia co-
Ad 5 gnoſcat. nec tn̄ alioꝝ eſt v̄bū. ¶ Ad q̄ntū dōm. ꝙ illa q̄
nō ſt̄ nec fuerūt nec erūt ſm̄ h̄ h̄nt v̄itatē ſm̄ ꝙ h̄nt eē. ꝓ-
ut ſcȝ in ſuo principio actiuo vel finali ſunt. ⁊ ſic etiam co-
gnoſcūtur a deo.

Nono queritur. vtrum

deus ſciat infinita. Et videt̄ ꝙ nō. qꝛ vt dr̄ Au-
1. guſtin⁹. xv. de ci. dei. quicq̄d ſcit̄ ſcientis ꝯphēſione finit̄
ſed infinitū ſm̄ ꝙ infinitū finiri nō pt̄. ḡ nec a deo infinitū
ſciri pt̄. ¶ Sed diceres. ꝙ deus ſcīa ſimplicis notitie ſcit
infinita. nō aūt ſcīa viſionis. ¶ Sed ꝯtra. oīs ſcīa ꝑfecta
2 ꝯprehendit. ⁊ ꝑ ꝯſequēs finit id qđ ſcit. ſed ſicut ſcīa viſi-
onis in deo eſt ꝑfecta. ita ſcīa ſimplicis notitie. ḡ ſicut ſci-
entia viſionis nō pt̄ eſſe infinitoꝝ. ita nec ſcīa ſimplicis no-
3 titie ¶ Pre. Quicq̄d de⁹ cognoſcit ꝑ intellectum cogno-
ſcit. ſed cognitio intellectus viſio dr̄. ḡ quicq̄d de⁹ cogno-
ſcit ꝑ ſciam viſionis cognoſcit. ſi ḡ ꝑ ſciam viſionis neſcit
4 infinita. ḡ nullo mō ſcit infinita. ¶ Pre. Omniū q̄ ſunt
cognita a deo ratōnes in deo ſunt ⁊ ſunt actu in eo. ſi er-
go infinita ſint a deo ſcita. infinite rōnes ſunt actu in ipſo
qđ videt̄ impoſſibile. ¶ Pre. Quicq̄d deus ſcit ꝑfecte
5 cognoſcit. ſed nihil ꝑfecte cognoſcitur niſi cognitio cogno-
ſcentis ꝑtranſeat vſq̄ȝ ad vltima rei. ergo quicq̄d deus co-
gnoſcit quodãmodo ꝑtrãſit illud. ſed infinituȝ nullo mō
poteſt ꝑtrãſiri. neq̄ȝ a finito neq̄ȝ ab infinito. ḡ deus infi-
nita nullo mō cognoſcit. ¶ Pre. Quicūq̄ȝ intuet̄ aliqua 6
ſuo intuitu finit illa. ſed deus quicq̄d cognoſcit intuet̄. er-
go qđ eſt infinitū ab eo cognoſci nō pt̄. ¶ Pre. Si ſcien- 7
tia dei eſt infinitoꝝ. ipſa etiam erit infinita. ſed hoc eſſe nō
poteſt. cū eſſe infinitū ſit imꝑfectū. vt ꝓbat̄ in tercio phy-
ſicoꝝ. ergo ſcīa dei nullo mō eſt infinitoꝝ. ¶ Pre. Qđ re- 8
pugnat definitōi infiniti nullo modo poteſt infinito attri-
bui. ſed cognoſci repugnat definitōi infiniti. qꝛ infinituȝ
eſt cuius q̄titatē accipientib⁹ ſemꝑ eſt aliquid vltra acci-
pere. vt dr̄. iij. phyſicoꝝ. illud aūt qđ ꝯgnoſcit̄ oportȝ a co-
gnoſcente accipi. nec plene cognoſcit̄ cuius aliquid eſt ex-
tra cognoſcētem. Et ſic patȝ ꝙ definitōi infiniti repugnat
ꝙ plene ab aliquo cognoſcat̄. cū ergo quicq̄d deus cogno- 9
ſcit plene cognoſcat. deus infinita nō cognoſcet. ¶ Pre.
Sciētia dei eſt mēſura rei ſcite. ſed infiniti nō poteſt eſſe 10
aliqua mēſura. ergo infinitū nō cadit ſub ſcīa dei ¶ Pre.
Nihil aliud eſt mēſuratio q̄ȝ certificatio de mēſurati q̄-
titate. ſi ergo deus cognoſceret infinitū ⁊ ſic ſciret q̄tita-
tem eius. menſuraret ipm̄. qđ eſt impoſſibile. qꝛ infinitū
in q̄tum infinitū eſt immēſum. ḡ deus nō cognoſcit infi-
nitum ¶ Sed ꝯtra. ſicut dr̄ Auguſtin⁹. xi. de ciui. dei. Cōtra
q̄uis infinitoꝝ numeroꝝ nullus ſit terminus. non eſt tn̄
incōꝓhēſibilis ei cuius ſcientie nō eſt numerus ¶ Pre.
Cū deus nihil faciat incognitū quicq̄d poteſt facere ſciet
ſed deus pt̄ facere infinita. ergo pt̄ ſcire infinita. ¶ Pre.
Ad intelligendū aliquid requirit̄ immaterialitas ex ꝑte
intelligentis. ⁊ ex ꝑte intellecti. ⁊ ꝯiūctio vtriuſq̄ȝ. ſed in-
tellectus diuinus in infinitū eſt immaterialioꝛ q̄ȝ aliquis
intellectus creatus. ergo in infinitū eſt magis intellectiu⁹
ſi ergo intellectus creatus pt̄ in potentia cognoſcere infi-
nita. ḡ diuinus poterit cognoſcere in actu. ¶ Pre. De-
us ſcit quecūq̄ȝ ſunt erūt vel fuerūt. ſed ſi mūdus in infi-
nitum duraret nūq̄ȝ generatio finiret̄. ⁊ ſic erūt ſingularia in-
finita. hoc aūt eſſet deo poſſibile. ḡ nō eſt impoſſibile ipm̄
cognoſcere infinita. ¶ Pre. Sicut dr̄ cōmen. in. xi. meta-
phyſice. oīes ꝓportōes ⁊ forme que ſunt in potētia in p̄-
ma materia ſunt in actu in p̄mo motore. cui etiaȝ ꝯſonat
qđ Auguſti. dr̄. ꝙ rōnes ſeminales ſunt in p̄ma materia
ſed rōnes cauſales ſunt in deo. ſed in p̄ma materia ſt̄ in-
finite forme in potētia. eo ꝙ eius potētia paſſiua eſt infini-
ta. ḡ ⁊ in p̄mo motore ſcȝ deo ſunt infinite forme in actu.
ſed q̄cquid eſt in actu in eo ipſe cognoſcit. ergo deus infi-
nita cognoſcit. ¶ Pre. Auguſtinus. xv. de ciui. dei. ꝯtra
achademicos diſputãs. qui negabãt aliquid eſſe verum
oſtēdit ꝙ nō ſolum ē numeroſa multitudo verorum. ſed
etiam infinita ꝑ reduplicatōem intellectus ſupra ſeipm̄
vel etiam dictōis. vt ſi ego dicam verū eſt me dicere veꝝ.
verū eſt me dicere verum. ⁊ in infinitum. ſed omnia vera
deus cognoſcit. ergo deus cognoſcit infinita. ¶ Prete.
Quicq̄d eſt in deo deus eſt. ḡ ſciētia dei eſt ipſe deus. ſed
deus eſt infinitus. qꝛ nullo modo ꝯprehenditur. ḡ ⁊ ſciē-
tia eius eſt infinita. ergo deus h̄ȝ infinitorū ſcientiam
¶ Rn̄ſio dōm. ꝙ ſicut dr̄ Auguſti. xv. de ci. dei. qui- R⁹
dam volētes iudicare de diuino intellectu ſm̄ modū intel-
lectus noſtri dixerūt ꝙ deus nō pt̄ cognoſcere infinita. ſi- Opinio
cut nec nos. ⁊ ideo cū ponerēt eum cognoſcere ſingularia prima
et etiã cū hoc ponerēt mūdū eternū. ſequebat̄ ꝙ eſſȝ reuo-
lutio eorūdē ſm̄ numerū in diuerſis ſeculis. qđ penit⁹ eſt
abſurdū. Unde dōm ꝙ deus infinita ꝯgnoſcit. vt poteſt Re. ꝓba⁹

oſtendi ex his que ſunt ſupra determinata. cū ipſe etiā ſci/
Scd̄a opinio z p̄a at nō ſolum q̄ fuerūt vel ſunt vel erūt. ſed etiā oīa q̄ nata
ſunt eius bonitatē participare. cū ħmōi ſint infinita. eo
q̄ ſua bonitas eſt infinita. relinquit̄ q̄ ipſe infinita cogno/
Nota ſcat. qd̄ qualiter ſit ꝯſiderandū eſt ¶ Sciendū eſt igit̄ q̄
ſm virtutē medij cognoſcēdi cognitio ad multa vel pau
ca ſe extendit ſicut ſilitudo que recipit̄ in viſu eſt deter/
minata ſm particulares ꝯditōes rei. vnde eſt ductiua vi
ſus in cognitiōem vnius rei. Sed ſilitudo rei accepta in
intellectu eſt abſoluta a particularibꝫ ꝯditiōibꝫ. vñ cū ſic
eleuat̄ eſt ductiua in plura. Et q̄ vna forma vlis nata eſt
ab infinitis ſingularibꝫ participari. inde eſt q̄ intellectus
infinita quodāmodo cognoſcit. ſꝫ q̄ illa ſilitudo que eſt
in intellectu nō ducit in cognitiōem ſingularis q̄ʒtum ad
ea quibꝫ ſingularia ab inuicē diſtinguūtur. ſed ſolum q̄ʒ/
tum ad naturā ꝯmunē. Inde eſt q̄ intellectus noſter per
ſpēm quā hꝫ apud ſe nō eſt cognoſcitiuꝰ infinitorū niſi in
potentia. ſed mediū illud quo deus cognoſcit. ſcꝫ eſſen/
tia ſua eſt infinitoꝝ ſilitudo. que ipā imitari poſſunt nec
tantū q̄ʒtum ad id qd̄ eſt ꝯmune eis. ſed etiā q̄ʒtum ad
ea quibꝫ ad inuicē diſtinguūtur. vt ex p̄cedentibꝫ pꝫ. vñ
diuina ſcia efficaciā hꝫ ad infinita cognoſcendū ¶ Quō
Nota aūt actu infinita cognoſcat hoc mō ꝯſiderādū eſt nihil ꝓ
hibet infinitū eſſe aliqd̄ vno mō z alio mō finitū. vt ſi ali/
qd̄ corpus eſſet quidē lōgitudine infinitū. ſed latitudi/
ne finitū. et ſiliter p̄t eſſe in formis. vt ſi aliqd̄ corpus infi/
nitū ponamus eſſe albū. q̄ʒtitas albedinis extenſiua ſm
quā dr̄ quāta ꝑ accn̄s erit infinita. q̄ʒtitas aūt ꝑ ſe ſcꝫ in
tenſiua nihilominus eſſꝫ finita. Et ſiliter eſt de quacūqꝫ
forma alia corporis infiniti. q̄ oīs forma recepta in ma
teria aliqua finitur ad modū recipientis. z ita nō hꝫ intē/
ſionem infinitā. Infinitū aūt ſicut repugnat cognitioni.
ita repugnat trāſitiōi. Infinitū aūt nec cognoſci nec trāſi
ri p̄t. nihilominus tn̄ ſi aliquid moueat̄ ſuꝑ infinitū. nō ꝑ
viam infinitatis ſue trāſiri poterit. ſicut qd̄ infinitū lōgi/
tudine z latitudine finitū p̄t ptrāſiri latitudine. ſed non
lōgitudine. ita etiā ſi aliqd̄ infinitū cognoſcat̄ ꝑ viam per
quā eſt infinitū. nullo mō ꝑfecte cognoſci poteſt. ſi autē ꝑ
viam finiti cognoſcat̄ ſic ꝑfecte cognoſci p̄t. q̄ eñ infiniti
rō ꝯgruit q̄ʒtitati ſm p̄hm p̄mo phyſico. Dis aūt q̄ʒti/
tas de ſui rōne hꝫ ordinē partiū. ſeq̄tur tūc q̄ infinitū per
modū infiniti cognoſcit̄ q̄n apprehendit̄ pars poſt partē
Vñ ſi ſic intellectus noſter debeat cognoſcere corpus al/
bum infinitū. nullo mō p̄t cognoſcere ipſum ꝑfecte neqꝫ
albedinem eius. Si aūt cognoſcat naturā albedinis vel
corporeitatis q̄ inuenit̄ in corꝑe infinito. ſic cognoſceret
infinitū ꝑfecte q̄ʒtum ad oēs partes eius. nō tn̄ ꝑ viā infi
niti. z ſic poſſibile eſt q̄ intellectꝰ noſter quodāmodo in/
finitū ꝯtinuū ꝑfecte cognoſcat. ſed infinita diſcrete nullo
modo. eo q̄ nō p̄t ꝑ vnā ſpēm multa cognoſcere. et inde ē
q̄ ſi multa debet cognoſcere. opꝫ q̄ vnū poſt alterum co
gnoſcat. z ita q̄ʒtitatē diſcretam ꝑ viam q̄ʒtitatis ꝯtinue
cognoſcat. Vñ ſi cognoſceret infinitā multitudinē in ac/
tu. ſeq̄retur q̄ cognoſceret infinitū ꝑ viā infiniti. qd̄ eſt im
poſſibile. Sed intellectus diuinus ꝑ vnam ſpēm cogno
ſcit oīa. vñ ſimul z vno intuitu eſt eius cognitio de oī
bus. z ſic nō cognoſcit multitudinē ſm ordinē ptiū mul
titudinis. z ſic p̄t infinitam multitudinē cognoſcere non
ꝑ viam infiniti. ſi eñ ꝑ viam infiniti cognoſceret vt acci/
peret ptem multitudinis poſt partē. nūqꝫ veniret ad fi/
nem. vñ nō ꝑfecte cognoſceret. Vñ ꝯcedo ſimplr̄ q̄ deꝰ
cognoſcit actu infinita abſolute nec ipā īfinita adequant̄
intellectui eius. ſicut ipſe a ſe cognitis ſuū intellectū ade/
quat̄. q̄ eſſentia in infinitis creatis eſt finita quaſi inteſi/
ue. ſicut albedo in corpore infinito. Eſſentia aūt dei eſt in/
finita oībꝫ modis. z ſm hoc infinita ſunt deo finita. z ſiꝫ Ad. j.
ꝯphenſibilia a deo. ¶ Ad p̄mū ergo dōm. q̄ ſm hoc
dr̄ finiri a ſciēte qd̄ ſcit̄. q̄ intellectū ſciētis nō excedit vt
aliquid eius ſit extra intellectū ſciētis. ſcitū eñ ſe hꝫ ad in
tellectū ſciētis ꝑ modū finiti. nec eſt etiā incōueniēs hoc
accidere de infinito qd̄ nō ꝑ viā infiniti ſcit̄. ¶ Ad ſcdm Ad 2
dōm q̄ ſcia ſimplicis notitie z viſionis nullā drn̄tiā im/
portāt ex pte ſciētis. ſed ſolū ex pte rei ſcite. Dicit̄ eñ ſcia
viſionis in deo ad ſilitudinē viſus corporalis. qui res ex
tra ſe poſitas intuet̄. Vñ ſm ſciam viſionis deus ſcire nō
dr̄ niſi que ſiꝫ extra ipſum. q̄ ſunt vel pſentia vel p̄terita
vel futura. Sed ſcia ſimplicis notitie. vt ſupra ꝓbatū eſt
eſt etiā coꝝ q̄ nec ſunt nec erūt nec fuerūt. nec alio modo
ſcit deus iſta z illa. vñ nō eſt ex parte ſcie viſionis q̄ deus
infinita nō videat. ſed ex parte coꝝ viſibiliū que nō ſunt
ſed ſi eſſe poneretur infinita vel actu vel ſucceſſiue. ꝓcul/ Ad 3
dubio ea deus cognoſceret ſcia viſionis ¶ Ad terciū di
cendū q̄ viſus ꝓprie eſt q̄dam corporalis ſenſus. vñ ſi no
men viſionis ad imaterialē cognitiōem trāſferat̄. hoc nō
erit niſi metaphorice. in talibꝫ aūt loquutiōibus ſm diuer
ſas ſilitudines in rebꝫ reptas diuerſa eſt veritatis ratio.
Vñ nihil ꝓhibet aliqñ oēm ſciam diuinā viſionem dici.
aliqñ vero ſolam illam q̄ eſt preſentiū p̄teritoꝝ z futuroꝝ Ad 4
¶ Ad q̄rtū dōm. q̄ ipſe deus ꝑ ſuā eſſentiā eſt ſilitudo
oīm rerū z ꝓpria vniuſcuiuſqꝫ. Vñ in deo nō dicitur eſſe
plures rōnes rerum niſi ſm diuerſos reſpectus eius ad
diuerſas creaturas qui q̄dem reſpectus ſunt ſm relatio/
nes rōnis tm̄. nō aūt eſt incōueniens relatōes rōnis mul
tiplicari in īfinitū. vt Auiceñ. dr̄ in metaph. ſua ¶ Ad Ad 5
v. dōm q̄ trāſitio importat motum de vno in aliud. z q̄
deus nō diſcurrendo cognoſcit oēs partes infiniti ſiue
ꝯtinui ſiue diſcreti. ſed vno ſimplici intuitu ꝑfecte infini/
tum cognoſcit. nō tamen infinitū intelligendo pertrāſit. Ad 6
¶ Ad ſextū dōm ſicut ad p̄mū ¶ Ad ſeptimū dōm q̄ Ad 7
rō illa ꝓcedit de infinito ꝑuatiue dicto. qd̄ ſolum in q̄ʒti/
tatibꝫ inuenit̄. oē eñ ꝑuatiue dictū eſt imꝑfectū. nō autē
ꝓcedit de infinito negatiue dicto. quō deus infinitum dr̄.
hoc eñ perfectiōis eſt vt aliqd̄ per nihil terminet̄ ¶ Ad Ad 8
octauū dōm. q̄ rō illa ꝓbat q̄ infinitū cognoſci nō p̄t per
viam infiniti. q̄ quācūqꝫ ptem q̄ʒtitatis eius acceperis
cuiuſcūqꝫ mēſure ſemꝑ erit aliqd̄ accipe de ipſo. ſed deus
nō hoc mō cognoſcit infinitū vt trāſeat de parte in ptem
¶ Ad. ix. dōm. q̄ illud qd̄ eſt infinitū q̄ʒtitate hꝫ eſſe fi/ Ad 9
nitū vt dictū eſt. z ſm hoc diuina ſcia p̄t eſſe infiniti mē/
ſura ¶ Ad decimū. q̄ rō mēſuratiōis ꝯſiſtit in hoc q̄ fiat Ad 10
certitudo de q̄ʒtitate alicuius determinata. ſic autē deus
infinitū nō cognoſcit vt ſciat aliquā eius q̄ʒtitatē deter/
minatā. q̄ eam nō habꝫ. vñ non repugnat rōni infiniti q̄
a deo ſciatur

Decimo querit̄. z fuit

queſitū incidentaliter. Vtrū deus poſſit facere .j.
infinita. Et videt̄ q̄ ſic. rōnes aūt in mēte diuina exiſten
tes ſunt factiue rerū. nec vna impedit aliā a ſua actōe. cū
ḡ ſint infinite rōnes in mente diuina pn̄t ex eis ꝯſeq̄ infini
ti diuini effectus diuina potentia exeq̄uēte. ¶ Pre. Po/ 2
tentia creatoris in infinitū excedit potentiā creature. ſed
potētia creature eſt vt ꝓducant̄ infinita ſucceſſiue. ḡ deꝰ

ſimul pt̃ ꝓducere infinita ¶ Pꝛe. Fruſtra eſt potentia q̃
nõ reducit̃ ad actũ. maxime ſi ad actuꝫ reduci poſſit. ſed
Inſtãtie potẽtia dei infinitoꝝ eſt. ḡ fruſtra eſt talis potẽtia niſi poſ
.j. ſet actu facere infinita ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ Seneca dı̇̃t
ydea eſt exemplar rerũ qua naturalr̃ fiũt. ſed nõ poſſunt
naturalr̃ eſſe infinita. ⁊ ita nec fieri. vt videt̃. q2 qḋ nõ pt̃
eſſe. nec pt̃ fieri. ḡ in deo infinitoꝝ nõ erit ydea. ſed nihil
deus pt̃ opari niſi ꝑ ydeam. ḡ deus nõ pt̃ opari infinita.
2 ¶ Pꝛe. Cũ dı̇̃ deus creare res nihil nouũ ex pte creãtis
ponit̃. ſed ex pte creature tm̃. Vñ hoc idem videt̃ eſſe di
ctu deũ creare res ꝙ res exire in eſſe a deo. ḡ eadem rõne
deũ poſſe creare res idẽ eſt ꝙ res poſſe exire in eſſe a deo.
ſed res infinite nõ pñt fieri. q2 nõ eſt in creatura potentia
ad actum infinitum. ḡ deus nõ pt̃ actu infinita facere
R̃ſo ¶ Rñſio dõm ꝙ duplex inuenitur infiniti diſtinctio.
Vno mõ diſtinguit̃ ꝑ potentiã ⁊ actũ. ⁊ dı̇̃ infinitũ poten
tia qḋ ſemꝑ in ſucceſſione ꝯſiſtit. vt in generatiõe ⁊ tpe.
et diuiſione ꝯtinui. in q̇bus oı̇b; eſt potẽtia ad infinituꝫ
ſemꝑ vno poſt aliud accepto. actu aũt infinitũ eſt. ſicut ſi
poneremus lineã terminis carentẽ. Alio mõ diſtinguit̃ in
finitũ ꝑ ſe ⁊ ꝑ accñs. Cuius diſtinctõnis intellectus hoc
mõ pꝫ. finiti em̃ rõ. vt dictũ eſt. q̄titati ꝯgruit. q̄titas au
tem per pħus dı̇̃ de diſcreta q̄titate q̄ꝫ de ꝯtinua. Et ideo
ad videndũ qualiter ſit ꝑ ſe ⁊ ꝑ accñs infinitũ cõſideran
dum eſt. ꝙ multitudo q̄ñq; requirit̃ ꝑ ſe. q̄ñq; ꝑ accidẽs
tm̃. per ſe q̇dem requirit̃ multitudo. vt pꝫ in cauſis ordi-
natis ⁊ effectib;. quoꝝ vnũ hꝫ dependentiã eſſentialẽ ad
aliud. ſicut aı̃a mouet calorẽ naturalem quo mouent̃ ner-
ui ⁊ muſculi. q̇b; mouent̃ manus que mouẽt baculũ. quo
mouet̃ lapis. In his em̃ qḋlibet poſteri⁹ ꝑ ſe dependet a
quolibꝫ precedentiũ. Sed ꝑ accñs multitudo inuenitur
q̄ñ oı̃a que in multitudine ꝯtinent̃ quaſi loco vnius po
nũtur ⁊ indifferẽter ſe habẽt. ſiue ſint vnũ ſiue ſint multa
ſiue plura ſiue ſint pauciora. ſicut edificatoꝛ facit domum
in cuius factõe plures ſerre ꝯſumãtur ſucceſſiue multitu
do ſerraꝝ nõ requirit̃ ad factõem domus niſi ꝑ accñs. ex
hoc ꝙ vna nõ pt̃ ſemꝑ durare. nec differt aliq̇d ad domũ
quotcũq; ponãtur. vñ nec vna hꝫ dependentiã ad aliam
ſicut erat q̄ñ multitudo requirebat̃ ꝑ ſe. Scḋm hoc ḡ de
Pꝛima opı̇o infinito varie opiniones ꝓceſſerũt. Quidã em̃ antiq̇ pħi
poſuerũt infinitũ in actu nõ ſolũ ꝑ accñs ſed ꝑ ſe. volẽtes
ꝙ infinitũ eſſꝫ de neceſſitate ei⁹ qḋ ponebãt ꝓncipiũ. vñ
etiã ꝓceſſum cauſaꝝ in infinitũ ponebãt. Sed hãc opini
onem pħus repꝛobat in. ij. metapħ. ⁊ in. iij. phyſicoꝛum.
Scḋa opı̇o ¶ Alij vero Areſto ſequẽtes ꝯceſſerũt ꝙ infinituꝫ ꝑ ſe
inueniri nõ pt̃ neq; in actu neq; in potentia. q2 nõ eſt poſſi
bile ꝙ aliq̇d eſſentialr̃ ab infinitis dependeat. ſic em̃ eius
eſſe nũq; ꝯpleret̃. ſed infinitũ ꝑ accñs poſuerũt nõ ſolum
eſſe in actu ſed in potẽtia. Vñ Algazel in ſua metaphy.
ponit aı̃as ſeparatas a coꝛpoꝛib; humanis eſſe infinitas
q2 hoc ſm ipm̃ ſeq̇tur. ex hoc ꝙ mũdus ſm ipſuꝫ etern⁹
eſt. nec hoc incõueniẽs reputat. eo ꝙ aı̃arum ad inuicem
nõ eſt aliqua dependẽtia. vñ in multitudine illarũ aı̃aruꝫ
Tercia opı̇o nõ inuenit̃ infinitum niſi ꝑ accñs ¶ Quidã vero poſue-
rũt ꝙ infinitũ actu nec ꝑ ſe nec ꝑ accñs eſſe pt̃. ſed ſoluꝫ in
finitum in potẽtia qḋ in ſucceſſione ꝯſiſtit. vt dı̇̃ in tercio
phy. et hec eſt poſitio cõmenta. in. ij. metapħ. Sed hoc ꝙ
infinitũ actu eſſe nõ poſſit. poteſt cõtingere ex duob;. vel
ꝙ eſſe actu repugnat rõni infiniti ex hoc ipſo ꝙ infinitum
eſt. vel ꝓpter aliq̇d aliud. ſicut moueri ſurſuꝫ repugnat cir
culo plũbeo. nõ q2 triãgulus. ſed q2 plumbeus. ſi ergo in-
finitum actu eſſe poſſit ſm rei naturam ſm meaꝫ opinio-
nem. vel ſi etiam eſſe nõ poſſit impediente aliquo alio q̄ꝫ
ipſa rõne infiniti. dico ꝙ deus poteſt facere infinitũ actu
eſſe. Si aũt actu eſſe repugnat infinito ſm ſuã rõneꝫ. tũc
deus hoc facere nõ pt̃. ſicut nõ poteſt facere hominẽꝫ eſſe
aı̃al irrõnale. q2 hoc eſſꝫ duo ꝯtradictoꝛia ſimul eſſe. vtꝝ
aũt actu eſſe repugnet infinito ſm rõnem ſuam vel nõ. q2
incidẽtaliter hoc motũ eſt diſcutiendũ alibi. relinquatur
ad p̄ſens. ¶ Ad argumẽta aũt vtriuſq; partis reſpõ Ad argu
dendũ. Ad pͥmũ ergo dõm. ꝙ rõnes que ſunt in mẽte di mẽta vtri
uina nõ producũt ſe in creatura ſm modũ quo ſt̃ in deo uſq; ptis
ſed ſm modũ quẽ patit̃ rõ creature. vñ q̄ꝫuis ſint imate- Ad .j.
riales. tm̃ ex eis res in eſſe materiali ꝓducũtur. ſi ergo de
rõne infiniti ſit vt nõ ſit ſimul in actu. ſꝫ in ſucceſſione. vt
pħus dı̇̃t. tũc rõnes infinite que ſunt in mente diuina nõ
poſſunt ſe in creaturis efficere oẽs ſimul. ſed ſm ſucceſſio
nem. ⁊ ſic nõ ſequit̃ infinita eſſe actu ¶ Ad ſecũdũ. ꝙ vir Ad 2
tus creature dı̇̃ aliq̇d nõ poſſe dupl̃r. vno mõ ex virtutis
defectu. ⁊ tũc de eo quod creatura nõ pt̃. recte arguit̃ qḋ
deus poteſt. Alio mõ ex eo ꝙ illud creature impoſſibile dı̇̃
q2 in ſeipſo quãdaꝫ repugnatõem ꝯtinet. ⁊ hoc ſicut nec
creature ſic nec deo eſt poſſibile. vt ꝯtradictoꝛia ſimul eẽ
et de talib; erit infinituꝫ eſſe actu. ſi eſſe actu rõni infiniti
repugnet ¶ Ad terciũ dõm. ꝙ fruſtra eſt qḋ nõ ptingit Ad 3
finem ad quẽ eſt. vt dı̇̃ in. ij. phyſi. Vñ ex hoc ꝙ potentia
nõ reducitur ad actũ. nõ dı̇̃ eſſe fruſtra niſi inq̄ꝫtum effe-
ctus eius vel ipſe actus diuerſus ab ea exiſtẽs eſt poten
tie finis. nullus aũt diuine potentie effectus eſt finis ipſi
us nec actus eius diuerſus eſt ab eo. ⁊ ideo rõ non proce- Scḋo in-
dit ¶ Ad pͥmũ vero qḋ obijcitur in ꝯtrariuꝫ dı̇̃ ꝙ q̄ꝫ- ſtantiaꝝ
uis ſm naturã nõ poſſint eẽ infinita ſimul. tamẽ pñt fieri Ad .j.
q2 eſſe infiniti nõ ꝯſiſtit in ſimul eſſendo. ſed eſt ſicut ea q̄
ſunt in fieri. vt dies ⁊ agon. vt in. iij. phyſi. dı̇̃. nec tm̃ ſeq̇-
tur ꝙ deus ſola illa põt facere q̄ naturalr̃ fiunt. ydea em̃
ſm p̄dictam aſſignatõem accipitur ſm practicã cogniti
onem. ex hoc ꝙ determinat̃ a diuina volũtate ad actum
pt̃ aũt deus volũtate ſua multa alia facere q̄ꝫ que ab ipo Ad 2
determinata ſunt ¶ Ad ſecũdũ dõm. ꝙ q̄ꝫuis in creatio
ne nihil ſit nouũ niſi qḋ eſt ex parte creature. tm̃ creatõnis
nomen nõ ſolum hoc importat. ſed hoc etiaꝫ qḋ eſt ex par
te dei. ſcꝫ em̃ diuinã actõem que eſt ſua eſſentia. ⁊ cõno-
tat effectũ qui eſt in creatura. q̄ eſt accipere eſſe a deo. vñ
nõ ſeq̇tur ꝙ deũ poſſe creare aliq̇d ideꝫ ſit qḋ aliq̇d poſſe
creari ab ipſo. al̃s aũt anteq; creatura eſſꝫ creare nihil po
tuiſſet niſi creature potẽtia p̄exiſteret. qḋ eſſꝫ ponere ma
teriã eternã. Vñ q̄ꝫuis potentia creature non ſit ad hoc
ꝙ infinita ſint actu. nõ tm̃ ex hoc remouet̃ quin de⁹ poſſit
infinita actu facere. ⁊ ſic patꝫ ſolutio

Vndecimo queritur.

Vtrũ ſcia equoce p̄dicetur de deo ⁊ de nobis.
Et videt̃ ꝙ ſic. vbicũq; eſt cõitas vniuocatiõis vel ana- .j.
logie ibi eſt aliqua ſilr̃tudo. ſed inter creaturã ⁊ deũ nulla
pt̃ eſſe ſilr̃tudo. ḡ nõ pt̃ aliq̇d eſſe ꝯmune vtriq; ſm vni-
uocatõem vel ſm analogiam. ſi ḡ nomen ſcie de deo ⁊ de
nobis dı̇̃. hoc erit equoce tm̃. Pꝛobatio medie Iſa. xl.
cui ſimilem fecistis deum. quaſi diceret nulli ſimilis eſſe 2
poteſt. ¶ Pꝛe. vbicũq; eſt ſimilitudo ibi eſt aliqua com
paratio. ſed dei ad creaturam nulla poteſt eſſe compara
tio. cũ creatura ſit finita ⁊ deus infinitus. ḡ nulla pt̃ eſſe
ſilr̃tudo eorũ. ⁊ ſic idem qḋ pħus ¶ Pꝛe. Vbicũq; eſt ali 3
qua ꝯparatio ibi opoꝛtet eſſe aliquam foꝛmam que ſm

magis vel minus vel eq̄liter a pluribꝫ habeat̄. ſed hoc nō
p̄t dici de deo ⁊ creatura. eo ꝙ ſic eſſet deo aliq̄d ſimplici⁹
4 ḡ inter ipm̄ ⁊ creaturā nō eſt aliq̄ ꝯparatio. ⁊ ita nec ſilitu-
do nec cōitas niſi equocatōis tm̄ ¶ Pre. Maior diſtan-
tia eſt eoꝝ q̄ꝝ nulla eſt ſilitudo q̄ȝ quoꝝ eſt ſilitudo aliq̄. ſʒ
inter deū ⁊ creaturā eſt infinita diſtātia q̄ nulla maior eſſe
p̄t. ḡ inter ea nō eſt aliq̄ ſilitudo. ⁊ ſic idē qḋ p̄us ¶ Pre.
5 Maior diſtātia ē creature ad deū q̄ȝ entis creati ad nō-
ens cū ens creatū n̄ excedat nōens niſi ſcḋ q̄ntitatē ſue enti-
tatis q̄ nō eſt infinita. ſʒ enti ⁊ nōenti nihil p̄t eſſe cōe niſi
ſcḋm equocatōnem tm̄. vt d̄r in. iiij. metaph. vtpote ſi illud
qḋ vocam⁹ hoīem. alij vocēt nonhoīem. ḡ nec deo et cre-
ature p̄t aliq̄d eſſe cōe. niſi ſcḋm equocatōem purā ¶ Pre.
6 In oibꝫ analogicis ita ē ꝙ vel vnū ponit̄ in definitōe alte-
rius. ſicut ponit̄ ſuba in definitōe accn̄tis ⁊ actus in defi-
nitōe potētie. vel aliq̄d idē ponit̄ in definitōe vtriuſq̄ȝ. ſi-
cut ſanitas aialis ponit̄ in definitōe ſani. qḋ d̄r de vrina ⁊
cibo. q̄ꝝ alteꝝ eſt cōſeruatiuū. alterū ſignificatiuū ſanita-
tis. ſʒ creature et deus nō h̄ mō ſe h̄n̄t neq̄ȝ vnuȝ ponit̄ in
definitōe alterius. neq̄ȝ aliq̄d idē ponit̄ in definitōe vtri-
uſq̄ȝ. dato etiaȝ ꝙ ſic deus definitionē haberet. ḡ videt̄ ꝙ
nihil ſcḋm analogiā dici p̄t de deo ⁊ creaturis. et ita reſtat
7 ꝙ pure equoce dicat̄ q̄cquid de eis cōiter d̄r ¶ Pre. Ma-
gis differūt ſuba ⁊ accn̄s q̄ȝ due ſpēs ſube. ſed idē nomen
ſuppoſitū ad ſignificandū duas ſpēs ſubſtātie ſcḋm ꝓpriam
rōem vtriuſq̄ȝ pure equoce de his d̄r. ſicut hoc nomen ca-
nis imponit̄ celeſti latrabili et marino. ḡ multo fortius ſi
vnū nomen imponat̄ ſube ⁊ accn̄ti. ſed n̄ra ſcia eſt accn̄s.
diuina aūt ſuba. ḡ nomē ſcie de vtraq̄ȝ pure d̄r equiuoce.
8 ¶ Pre. Scia noſtra nō eſt niſi q̄dam imago diuine ſcien-
tie. ſed nomē rei nō cōuenit imagini niſi equoce. vn̄ aial eq̄-
uoce d̄r de vero aiali ⁊ picto ſcḋm p̄hm in p̄dicamētis. ḡ ⁊
Cōtra nomē ſcie pure equoce d̄r de ſcia dei ⁊ noſtra. ¶ Sed
cōtra eſt qḋ d̄t p̄hs in q̄nto metaph. ꝙ id eſt ꝑfectū ſim-
pl'r in q̄ oīm generꝝ ꝑfectōnes inueniūt̄. ⁊ hoc eſt de⁹ vt
cōmē. d̄t ibi. ſʒ ꝑfectōes alioꝝ generꝝ nō dicunt̄ inueniri in
ipo niſi aliq̄ ſilitudo eſſet ꝑfectionis ipius ad alioꝝ gene-
rū ꝑfectiones. ḡ creature ad deū eſt aliqua ſilitudo. nō er-
go pure equoce d̄r ſcia vel quicq̄d aliud d̄r de creatura et
de deo ¶ Pre. Gen̄. p̄mo d̄r. faciam⁹ hoīem ad imagineȝ
et ſilitudinē n̄ram. ḡ eſt aliq̄ ſilitudo creature ad deum
¶ R̄ſo. dōm ꝙ impoſſibile eſt dicere aliq̄d vniuoce p̄-
dicari de creatura ⁊ deo. in oibus em̄ vniuocis cōis eſt rō
R̄ſo nois vtriuſq̄ȝ eoꝝ de q̄bus nomē vniuoce p̄dicat̄. ⁊ ſic quā-
tum ad illius nomis rōnem vniuocaȝ in aliquo cōia ſunt
vel eq̄lia q̄ȝuis ſcḋm eſſe vnū altero poſſȝ eſſe p̄us vl' poſte-
rius. ſicut in rōne nūeri oēs nūeri ſunt eq̄les q̄ȝuis ſcḋm na-
turā rei vnus altero p̄or ſit. creatura aūt q̄ȝtūcunq̄ȝ imite-
tur deū nō p̄t ꝑtingere ad hoc vt eadē rōne aliq̄d ſibi cō-
ueniat ⁊ deo. illa em̄ q̄ ſcḋm eandē rōem ſꝫ in diuerſis ſunt
in eis cōia ſcḋm rōem ſube ſiue q̄dditatis. ſed ſunt diſcreta
ſcḋm eſſe. quicq̄d aūt eſt in deo hoc eſt ſuū eſſe ꝓprium. ſicut
em̄ eēntia in eo eſt idē ꝙ eēntia. ita ſcia idē eſt ꝙ eē ſcibili-
tatē in eo. vn̄ cū ſcientē eē qḋ eſt ꝓpriū vnius rei nō poſſit
alteri cōicari impoſſibile eſt ꝙ creatura ꝑtingat ad eandē
rōem habēdi aliq̄d qua deus habȝ. ſicut impoſſibile eſt ꝙ
ad idē eſſe ꝑueniat. ſilr' etiaȝ in nobis eſſet. ſi em̄ in petro
nō differret homo ⁊ hoīem eſſe impoſſibile eſſȝ ꝙ hō vni-
uoce diceret̄ de petro ⁊ paulo q̄bus eſt eſſe diuerſuȝ. Non
tn̄ p̄t dici ꝙ oīno equoce p̄diceret̄ quicq̄d de deo ⁊ creatu-
ris d̄r. q: ſi nō eſſet aliqua cōueniētia creature ad deū ſcḋm
rem ſua eſſentia non eſſet creaturaꝝ ſimilitudo. ⁊ ita co-
gnoſcendo eſſentiam ſuam non cognoſceret creaturas. ſi-
militer etiam nec nos ex rebus creatis in cognitionē dei
peruenire poſſemus. nec nominū que creaturis aptantur
vnū nomen magis de eo dicendū eſſȝ q̄ȝ aliud. quia ex eq̄-
uocis nō differunt qḋcunq̄ȝ nomē imponat̄ ex quo nulla
cōuenientia rei attendit̄. Vn̄ d̄r ꝙ nec omnino vniuoce
nec pure equiuoce nomē ſcie de ſciētia dei ⁊ noſtra p̄dica-
tur. ſed ſcḋm analogiā qḋ nihil aliud eſt dictu q̄ȝ ſcḋm ꝓpor-
tionē. Cōuenientia aūt ſcḋm ꝓportōeȝ p̄t eſſe duplex. ⁊ ſcḋm
hoc dupl'r p̄t attendi analogie cōitas. Eſt em̄ q̄dam cō-
uenientia inter ipſa quoꝝ eſt ad inuicē ꝓportio. eo ꝙ ha-
bent determinatā diſtantiā vel aliā habitudinē ad inui-
cem. ſicut binarius cū vnitate eo ꝙ eſt eius duplū. Con-
uenientia aūt quādoq̄ȝ attendit̄ nō duoꝝ ad inuicem in-
ter que ſit ꝓportio. ſed magis duaꝝ ad inuicē ꝓportionuȝ
ſicut ſenarius cōuenit cum quaternario. ex hoc ꝙ ſicut ſe-
narius eſt dupluȝ ternarij. ⁊ q̄ternarius binarij. Prima
ergo cōueniētia eſt ꝓportionis. ſecūda aūt ꝓportionabili-
tatis. Vn̄ ⁊ ſcḋm modū p̄me cōuenientie inuenim⁹ aliq̄d
analogice dictum de duobꝫ. quoꝝ vnū habitudinē ad al-
terum habet. ſicut ens d̄r de ſubſtantia ⁊ accn̄te ex habi-
tudine quam ad ſubam ⁊ accidens habet. ⁊ ſanum dicit̄
de vrina ⁊ animali ex eo ꝙ vrina habet aliquā ſimilitudi-
nē ad ſanitateȝ aialis. Quādoq̄ȝ vero d̄r aliq̄d analogice
ſecūdo modo cōueniētie. ſicut nomē viſus dicitur de vi-
ſu corporali ⁊ intellectu. eo ꝙ ſicut viſus ē in oculo ita in-
tellectus eſt in mente. Quia ḡ in his q̄ p̄mo⁰ analogice
dicunt̄ oportet eē aliquā determinatā habitudinē inter ea
quibꝫ eſt aliq̄d ꝑ analogiā cōe. ipoſſibile eſt aliq̄d ꝑ hunc
modū analogice de deo dici ⁊ creatura. q: nulla creatura
hȝ talē habitudinē ad deū ꝑ quā poſſit diuina ꝑfectio de-
terminari. Sȝ in alio mō analogie nulla determinata habi-
tudo attendit̄ inter ea q̄bꝫ eſt aliq̄d ꝑ analogiaȝ cōe. ⁊ iō
ſcḋm illuȝ modū nihil ꝓhibet aliqḋ nomen analogice dici
de deo ⁊ creatura. Sȝ tn̄ h̄ ꝯtingit dupl'r. q̄nq̄ȝ em̄ illud
importat aliq̄d ex p̄ncipali ſ̄ſcatōe in q̄ nō p̄t attēdi ꝯueni-
entia inter deū ⁊ creaturā. etiaȝ mō p̄dicto. ſicut ē in oibꝫ
q̄ de deo ſymbolice dicunt̄. vt cū d̄r deus leo vel ſol vel ali-
q̄d hmōi. q: ī eoꝝ definitōe cadit materia q̄ deo attribui
nō p̄t. q̄nq̄ȝ vo nomē qḋ de deo ⁊ creatura d̄r nihil impor-
tat ex p̄ncipali ſ̄ſcatōe ſcḋm ꝙ nō poſſit attēdi p̄dict⁹ cōue-
niētie modus inter creaturā ⁊ deū. ſicut ſꝫ oia in quoꝝ
definitōe nō claudit̄ defectus nec depēdet a materia ſcḋm
eſſe vt ens bonum ⁊ alia huiuſmodi.
¶ Ad p̄m̄ ḡ dōm ꝙ ſicut Dyo. d̄t. xi. c. de di. no. de⁹ nul-
lo mō ſilis creaturis dicēdus eſt. ſʒ creature ſiles p̄n̄t dici Ad .i.
aliq̄ mō deo. qḋ em̄ ad imitatōeȝ alicuius fit ſi ꝑfecte id
imitet̄ ſimpl'r p̄t ei ſile dici. ſʒ nō ecōuerſo. ſicut hō non d̄r
ſue imagini ſilis. ſʒ ecōuerſo. Si āt impꝑfecte imitet̄ tūc di-
ci p̄t ſile ⁊ diſſile ei id qḋ imitat̄ ad imitatōem fit ſile qui-
dem ſcḋm ꝙ repn̄tat. ſʒ nō ſile inq̄ntū a ꝑfecta repn̄tatiōe
deficit. ⁊ iō ſacra ſcriptura deū creaturꝫ eē ſilem oibꝫ mo-
dis negat. ſʒ creaturā eē ſilem deo q̄nq̄ȝ ꝯcedit q̄nq̄ȝ aūt
negat. ꝯcedit cū d̄t hoīeȝ ad imaginē dei factū. ſed negat
cū d̄t de⁹ q̄s ſilis tibi ¶ Ad. ij. dōm. q: p̄hs in. ij. topi. po- Ad 2
nit duplicē modū ſilitudinis. vnū q̄ inuenit̄ in diuerſis ge-
neribꝫ. ⁊ h̄ attēdit̄ ſcḋm ꝓportionē vl' ſcḋm ꝓportionabilitatē
vt q̄n alteꝝ ſe hȝ ad alteꝝ ſicut aliq̄d ad aliḋ. ſicut ille ibi-
dē d̄t. Aliū modū ī his q̄ ſꝫ eiuſdē gn̄is. vt q̄n idē diuerſ̄
ineſt. Silitudo aūt nō req̄rit ꝯparatōem ſcḋm determinatā
habitudinē q̄ p̄mo mō d̄r. ſʒ ſolū q̄ ſcḋo⁰. vn̄ nō oȝ ꝙ p̄ri-
mus mod⁹ ſilitudinis a deo remoueat̄ reſpectu creature

Ad 3 ¶ Ad terciũ dõm ꝙ obiectio illa ꝓcedit de ſılitudine ſe
Ad 4 cũdı modi quã ꝓcedimus creature ad deũ nõ eſſe ¶ Ad
quartũ dõm ꝙ ſılitudo q̃ attendit̃ ex eo ꝙ aliq̃ duo ꝑtici
pant vnũ vel ex eo ꝙ vnũ hꝫ aptitudinẽ ad aliud deter/
minatã ex q̃ ſcꝫ ex vno alterũ cõprehendi poſſit ꝑ intelle/
ctum diminuit diſtantiã nõ aũt ſılitudo q̃ eſt ſm ꝯueniẽ
tiã ꝓportionũ. talis eñ ſılitudo inuenit̃ in multũ vel in pa
rũ diſtantibꝫ. nõ aũt eſt maioꝛ ſılitudo ꝓportionabilitat̃
inter duo ⁊ vnũ ⁊ ſex ⁊ tria q̃ꝫ inter duo ⁊ vnũ ⁊ centuꝫ et
quinq̃ginta. ⁊ iõ infinita diſtãtia creature ad deũ ſılitudi
Ad 5 nẽ predictã nõ tollit. ¶ Ad q̃ntum dõm ꝙ enti ⁊ nõenti
aliq̃d ſm analogiã cõuenit. qꝛ ipm nõens analogice dici
tur ens. vt dꝛ in q̃rto metaph̄. vñ nec diſtantia q̃ eſt inter
Ad 6 creaturã ⁊ deũ cõitatẽ analogice impedire pt̄. ¶ Ad ſex/
tũ dõm ꝙ rõ illa ꝓcedit de cõitate analogice q̃ accipitur
ſm determinatã habitudinẽ vnius ad alterũ. tũc eñ oꝫ
ꝙ vnũ in definitõe alterius ponat̃. ſicut ſubſtãtia in defi/
nitione accñtis. vel aliq̃d vnũ in definitiõe duoꝝ. ex eo ꝙ
vtraq̃ꝫ dicunt̃ ꝑ habitudinẽ ad vnũ. ſicut ſuba in definiti
Ad 7 one quantitatis ⁊ q̃litatis. ¶ Ad. vij. dõm ꝙ q̃ꝫuis inter
duas ſpẽs ſube ſit maioꝛ ꝯuenientia q̃ꝫ inter accñs ⁊ ſub
ſtantiã. tñ poſſibile eſt vt nomen imponat̃ illis ſpẽbus di
uerſis ſm ꝯſideratiõem alicuius cõuenientie diuerſam q̃
ſit inter ea. ⁊ tũc erit nomẽ pure equiuocũ. nomẽ vero qđ
cõuenit ſube ⁊ accñti pt̄ eſſe impoſitũ ꝑ ꝯſideratõem ali/
cuius ꝯueniẽtie inter ea. vñ nõ erit equocũ ſed analoguꝫ
Ad 8 ¶ Ad. viij. dõm ꝙ h̄ nomẽ aĩal imponit̃ nõ ad ſcandũ fi/
gurã exterioꝛẽ in q̃ pictura imitat̃ aĩal veꝝ. ſꝫ ad ſcandũ
interioꝛẽ naturã in q̃ nõ imitat̃. ⁊ iõ nomen aĩal de vero ⁊
picto equoce dꝛ. ſed nomẽ ſcie ꝯuenit creature ⁊ creatori
ſm id in quo creatura creatoꝛẽ imitatur. ⁊ ideo non om/
nino equiuoce predicatur de vtroq̃ꝫ

Duodecimo queritur

Utrũ deus ſciat ſingularia futura ꝯtingentia.
1 Et videt̃ ꝙ nõ. nihil eñ pt̄ ſciri niſi verũ. vt dꝛ in p° poſte
rioꝝ. ſed in cõtingentibꝫ ſingularibꝫ ⁊ futuris nõ eſt veri
tas determinata. vt dꝛ in li. peri herme. g̃ deus nõ hꝫ ſciaꝫ
2 de futuris ꝯtingentibꝫ ſingularibꝫ. ¶ Pre. Illud ad qđ
ſeq̃tur impoſſibile eſt impoſſibile. ſꝫ ad hoc ꝙ ſciat ſingu/
lare ꝯtingẽs ⁊ futurũ ſeq̃tur impoſſibile. ſ. ꝙ ſcia dei falla
tur. g̃ impoſſibile eſt ꝙ ſciat ſingulare futurũ ꝯtingens.
ꝓbatio medie. det̃ ꝙ deus ſciat aliq̃d futurũ ꝯtingens ſin
gulare. vt petrũ ſedere. aut g̃ poſſibile eſt petrũ nõ ſede/
re. aut nõ eſt poſſibile. ſi nõ eſt poſſibile. g̃ impoſſibile ẽ pe
trũ nõ ſedere. g̃ petrũ ſedere eſt necc̃ariũ. datuꝫ aũt fuerat
ꝙ eſſet cõtingẽs. ſi aũt ſit poſſibile non ſedere hoc poſito
nõ deberet ſeq̃ aliqđ incõuenĩẽs. ſeq̃tur aũt ꝙ ſcia dei fal/
lat̃. g̃ nõ erit impoſſibile ſciam dei falli ¶ Sed diceres ꝙ
3 cõtingẽs vt in deo eſt necc̃ariũ ¶ Sed ꝯtra. qđ in ſe eſt cõ
tingẽs nõ eſt necc̃ariũ q̃ ad deũ niſi ſm ꝙ eſt in ipo. ſꝫ ſm
ꝙ in ipo eſt nõ eſt diſtinctũ ab eo. ſi g̃ nõ eſt ſcitũ a deo ni/
ſi ſm ꝙ eſt necc̃ariũ nõ eſt ſcitũ ab eo. ſm ꝙ eſt diſtinctum
4 ab eo ¶ Pre Sꝫ ᵐ phm p̃mo prioꝝ. ex maioꝛi de neceſſa
rio ⁊ minoꝛi de ineſſe ſeq̃tur ꝯcluſio de neceſſario. ſꝫ hec ẽ
vera. oĩe ſcitũ a deo eſt neceſſe eẽ. Si eñ nõ eſſꝫ qđ deus
ſcit eſſe. ſcia eius eſſet falſa. ſi g̃ aliqđ eſſe eſt ſcitũ a deo il/
lud neceſſe eſt eſſe. ſꝫ nullũ ꝯtingẽs neceſſe eſt eſſe. g̃ nullũ
cõtingẽs ſcit̃ a deo ¶ Sꝫ diceres ꝙ cũ dꝛ. oĩe ſcitũ a deo
neceſſe eſt eẽ. nõ importat̃ neceſſitas ex ꝑte creature. ſed
5 ex ꝑte dei ſciẽtis ſolũ. ¶ Sed cõtra cũ dꝛ. oĩe ſcitũ a deo
neceſſe eſt eſſe. neceſſitas attribuit̃ ſuppoſito dicti. ſed ſup
poſitũ dicti eſt id qđ eſt ſcitũ a deo non ipe deus ſciens. g̃
nõ importat̃ ꝑ hoc neceſſitas niſi ex ꝑte rei ſcite ¶ Prete 6
rea Quãto aliq̃ cognitio eſt certioꝛ in nobis tanto minꝰ
poteſt eẽ de ꝯtingẽtibus. ſcia eñ nõ eſt niſi de neceſſarijs
qꝛ certioꝛ eſt opinione q̃ pt̄ eſſe de cõtingentibꝫ. ſed ſciẽtia
dei eſt certiſſima. g̃ nõ pt̄ eſſe niſi de neceſſarijs ¶ Prete. 7
In oĩ vera cõditionali ſi añs ſit neceſſariuꝫ abſolute. et
cõſequẽs erit neceſſariũ abſolute. ſed ſi illa ꝯditionalis eſt
vera. ſi aliq̃d eſt ſcitũ a deo illud erit. cũ g̃ hoc añs ſcꝫ hoc
eſſe ſcitũ a deo ſit necc̃ariũ abſolute. ⁊ ꝯñs erit abſolute ne
ceſſariuꝫ. g̃ qđ ſcitũ eſt a deo neceſſe ẽ abſolute eẽ Qꝫ aũt
hoc ſit necc̃ariũ abſolute ſcꝫ hoc eſſe ſcitũ a deo ſit neceſſa/
riũ ſic pꝛobat̃. hoc eſt quoddã dictũ de p̃terito. ſꝫ oĩe di/
ctũ de p̃terito ſi eſt verũ eſt necc̃ariũ. qꝛ qđ fuit nõ pt̄ non 8
fuiſſe. g̃ hoc eſt abſolute necc̃ariũ ¶ Pre. Oẽ eternũ neceſ
ſariũ eſt. ſꝫ oĩa q̃ deus ſcuit ab eterno ſcuit. g̃ eũ ſciuiſſe
eſt neceſſariũ abſolute ¶ Pre. Unũq̃dq̃ꝫ ſicut ſe hꝫ ad eẽ 9
ita ſe habet ad verũ. ſed futura cõtingẽtia nõ habẽt eſſe.
g̃ nec veritatẽ g̃ nõ pt̄ de eis eſſe ſcia. ¶ Pre. Sꝫ ᵐ phm 10
in q̃rto metaph̄ qui nõ intelligit vnũ determinatũ nihil
intelligit. ſed futurũ cõtingẽs ſi eſt maxime ẽ ad vtrũlibꝫ
qđ nullo mõ eſt determinatũ nec in ſe nec in ſua cã. g̃ nul/
lo mõ pt̄ de eo ſcia eẽ. ¶ Pre. Hugo de ſctõ vic. in li. de ſa 11
cramẽtis dꝛ ꝙ deus nihil cognoſcit extra ſe qui hꝫ omnia
apud ſe. ſed nihil eſt cõtingẽs niſi extra ipm. in eo eñ nihil
eſt potẽtialitatis vel poſſibilitatis. g̃ ipe nullo mõ futuꝝ
cognoſcit ¶ Pre. Per mediũ necc̃ariũ nõ pt̄ cognoſci ali/ 12
quod cõtingẽs. qꝛ ſi mediũ eſt neceſſariũ ⁊ concluſio erit
neceſſaria. ſed deus cognoſcit oĩa ꝑ hoc mediũ quod ẽ
ſua eẽntia. g̃ cũ hoc mediũ ſit neceſſariũ videt̃ ꝙ nõ poſſit
aliqđ cõtingẽs cognoſcere. ¶ Sed ꝯtra eſt qđ in p̃s. Contra
dꝛ q̃ finxit ſing. coꝛ. ⁊c̃. ſed opa hoĩm ſunt ꝯtingẽtia cuꝫ de
pendeãt a libero arbitrio. g̃ futura contingẽtia cognoſcit
deus ¶ Pre. Oĩe neceſſariũ ſcitur a deo. ſed oĩe con/
tingẽs eſt neceſſariũ ſm ꝙ refert̃ ad diuinã cognitionẽ. vt
dꝛ Boetius in q̃nto de ꝯſo. g̃ oĩe contingẽs eſt ſcitum
a deo ¶ Pre. Augꝰ. dꝛ in. vij de tri. ꝙ deus ſcit mutabi/
lia imutabiliter. ſed ex hoc eſt aliq̃d cõtingẽs qđ eſt mu/
tabile. qꝛ ꝯtingẽs dꝛ qđ pt̄ eſſe ⁊ nõ eſſe. g̃ deus ſcit cõtin
gentia imutabiliter. ¶ Pre. Deus cognoſcit res inq̃ntũ
eſt cã eaꝝ. ſed deus nõ tantũ eſt cauſa neceſſarioꝝ. ſꝫ etiã
cõtingentiũ. g̃ tã ꝯtingẽtia q̃ꝫ necc̃aria cognoſcit. ¶ Pre.
Sꝫ ᵐ hoc ꝯgnoſcit deus res ſm ꝙ ipe ẽ exẽplar oĩm reꝝ
ſed exẽplar diuinũ qđ eſt ꝯtingentiũ ⁊ mutabiliũ pt̄ eẽ im
mutabile ſicut ⁊ materialiũ eſt imateriale ⁊ ꝯpoſitoꝝ ſim
plex eſt exẽplar. g̃ videt̃ ꝙ ſicut deus cognoſcit ꝯpoſita ⁊
materialia. q̃ꝫuis ipe ſit imaterial' et ſimplex. ita ꝯgnoſcit
cõtingẽtia. licꝫ ꝯtingẽtia in eo locũ nõ habeãt. ¶ Prete.
Scire eſt cãm rei cognoſcere ſꝫ deus ſcit oĩm ꝯtingentiũ Rꝫº.
cãs. ſcit eñ ſeipm q̃ eſt cã oĩm. g̃ ſcit cõtingẽtia ¶ Rꝫº. Pria opi
dõm ꝙ circa hãc q̃ſtionẽ diuerſimode ẽ erratũ. Quidam nio ſꝫ falſa
eñ de ſcia diuina iudicare volẽtes ad modũ ſcie nr̃e dixe Re. pba°
rũt ꝙ deus futura ꝯtingẽtia nõ ꝯgnoſcat. Sꝫ hoc nõ pt̄
eẽ. qꝛ ſm h̄ nõ haberet ꝓuidẽtiã de rebꝫ hũanis q̃ ꝯtingẽ/ Secũda
ter eueniũt ¶ Et iõ alij dixerũt ꝙ deus oĩm futuroꝝ hꝫ opinio
ſciam. ſed cũcta ex necc̃itate eueniũt alĩs ſcia dei falleret̃ de
eis. Sꝫ h̄ etiã eẽ nõ pt̄. qꝛ ſm h̄ periret liberũ arbi. ⁊ ſic non Re. pbat̃
eſſꝫ necc̃ariũ ꝯſiliũ q̃rere. iniuſtũ etiã eſſet penas vel p̃mia ſcđa opio
ꝓ meritis reddere. ex q̃ cũcta ex necc̃itate agimꝰ ¶ Et iõ Terᵃ opi
dõm eſt ꝙ deus oĩa futura ꝯgnoſcit. nõ tñ impedit̃ ꝓpter nio ⁊ vera
hoc q̃n aliq̃ ꝯtingẽter eueniãt ¶ Ad huiꝰ aũt euidẽtiã ſcie/ Nota

dum eſt ꝙ in nobis ſunt quedā potētie ⁊ habitus cogni/
tiui in quibꝫ nunꝗ̄ falſitas eſſe poteſt. ſicut ſenſus ⁊ ſcia
et intellectus p̄moꝝ principioꝝ. quedam vero in quibus
poteſt eſſe falſitas. ſicut imaginatio opinio et eſtimatio.
Ex hoc aūt falſitas accidit in aliqua cognitōe ꝙ non eſt
ita in re. ſicut apphēdit̄. vñ ſi aliq̄ vis cognitiua eſt talis
ꝙ nūꝗ̄ in ea eſt falſitas opꝫ ꝙ ſuū cognoſcibile nūꝗ̄ de
ficiat ab eo qd̄ de eo cognoſcēs apphēdit. neceſſarium
aūt nō p̄t impediri qn̄ ſciat̄ anteꝗ̄ fiat. eo ꝙ cauſe eius ſtꝫ
immutabiliter ordiāte ad eius ꝓductionē. vñ per hmōi
habitus q̄ ſꝑ ſunt veri pñt neceſſaria cognoſci etiā qñ ſtꝫ
futura. ſicut cognoſcimus futurā eclipſim vel ortū ſolis
ꝑ verā ſciam. Sed contingens impediri p̄t anteꝗ̄ ſit in
eſſe ꝓductū. ſed dū eſt ꝓductū vel pñs nō p̄t impediri. ⁊
ideo de cōtingenti ſm̄ ꝙ eſt in pñti p̄t eſſe iudiciū illi⁹ po
tentie vel habitus in quo nūꝗ̄ falſitas inuenit̄. ſic ſenſus
iudicat ſortem ſedere qñ ſedet. Ex quo ptꝫ ꝙ cōtingēs
vt futurū eſt ꝑ nullam cognitōem cognoſci p̄t cui falſitas
ſubeſſe nō poſſit. vñ cū diuine ſcie non ſubſit falſitas nec
ſubeſſe poſſit impoſſibile eſſet ꝙ de cōtingentibꝫ futuris
ſcientiam haberet deus ſi cognoſceret ea vt futura ſunt.
Tunc em̄ aliq̇d cognoſcit̄ vt futurū eſt quando inter co/
gnitōem cognoſcētis ⁊ rei euentū inuenit̄ ordo p̄teriti ad
futurū. hic aūt ordo nō poteſt inueniri inter cognitiōeꝫ di
uinam ⁊ quancunꝗ̄ rem contingentē. ſed ſemꝑ ordo di/
uine cognitōis ad rē quācunꝗ̄ eſt ſicut ordo p̄ſentis ad
pñs. Qd̄ q̇dē hoc mō intelligi p̄t. Si aliq̇s videret mul
tos trāſeuntes ꝑ viam vnā ſucceſſiue. ⁊ hoc ꝑ aliqd̄ tem
pus. in ſingulis ꝑtibus tp̄is videret p̄ſentialiter aliquos
tranſeūtes ita ꝙ in toto tēpore ſue viſionis oēs tranſe
untes pñtialiter videret. nec tamē omnes ſimul pñtiali/
ter videret. quia tp̄s ſue viſionis nō eſt totū ſimul. ſi autē
ſua viſio tota ſimul poſſet exiſtere pñtialiter omnes vide
ret ꝗ̄uis nō oēs p̄ſentialiter ſimul trāſirēt. Vñ cū viſio
diuine ſcientie eternitate menſuret̄ que eſt tota ſimul. et
tamē totū tempus includit nec alicui pti tp̄is deeſt ſeq̇/
tur ꝙ quicq̇d geritur in tp̄e nō vt futurū ſed vt p̄ſens vi
deat. hoc em̄ qd̄ a deo viſum eſt futurū eſt alteri rei cui
ſuccedit in tēpore. ſed ipi diuine viſioni q̄ nō eſt in tēpore
ſed extra tēpus eſt nō eſt futurū ſed pñs. ita ergo nos vi
demus futurū vt futurū. q2 viſioni noſtre futurū eſt cum
ipa tēpore menſurat̄. ſed diuine viſioni que eſt ſupra tp̄s
futurū nō eſt. ſicut ⁊ aliter videt trāſeuntes ille q̄ eſt in or
dine trāſeuntiū q̄ nō videt niſi illos q̄ añ ipm ſunt. et ali/
ter ille q̄ extra ordinē trāſeuntiū eſſet qui oēs tranſeun
tes ſimul inſpiceret. ſicut ꝗ̄ viſus noſter nō fallit̄ cōtingē/
tia videns inq̄ntū ſunt p̄ſentia. ⁊ tamē ex hoc nō remoue
tur qn̄ illa cōtingenter eueniant. ita deus infallibiliter vi
det oīa cōtingentia vt pñtia. ſiue que nobis ſunt pñtia. ſi/
ue q̄ p̄terita. ſiue que futura q̄ non ſunt futura ſibi. ſed ea
reſpicit eſſe tūc quādo ſunt. vñ ex hoc nō remouet̄ qn̄ con
tingēter eueniant. Difficultas auteꝫ in hoc accidit. eo ꝙ
diuinā cognitōem ſignare nō poſſumus niſi ꝑ moduꝫ no
ſtre cognitōis ſignādo differētias tp̄is. ſi em̄ ſignaret̄ vt
eſt dei ſciētia magis deberet dici ꝙ deus ſcit hoc eſſe ꝗ̄ ꝙ
ſciat futurū eſſe. quia ſibi nunꝗ̄ ſunt futura. ſed ſemꝑ p̄e
ſentia. Unde etiam vt Boetius dr̄ in libro de conſolati
ōne q̇nto. eius cognitio de futuro magis proprie dr̄ pro/
uidentia ꝗ̄ p̄euidentia. quia ea porro quaſi longe poſi/
tus in eternitatis ſpeculo intuetur ꝗ̄uis ⁊ p̄euidētia di
ci poſſit propter ordinem eius quod ab eo ſcitur ad alia
Ad .j. quibus futurum eſt. ¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ li/
cet cōtingens nō ſit determinatū ꝗ̄diu futurū eſt. tamen
ex quo productū eſt in rerum natura veritatē determina
tam habet. ⁊ hoc modo ſuꝑ illud fertur intuitus diuine
cognitionis. ¶ Ad ſcdm̄ dicendū ꝙ ſicut dictū eſt cōtin/ Ad 2
gens refertur ad diuinam cognitionē ſm̄ ꝙ ponitur eſſe
in rerum natura. ex quo autem eſt non poteſt tunc nō eſſe
quando eſt. quia quod eſt neceſſe eſt eſſe quādo eſt. vt in
primo peri hermenias dicitur. non tamē ſeq̇tur ꝙ ſimplici
ter dicatur neceſſariū nec ꝙ ſcientia dei fallatur. ſicut ⁊ vi
ſus meus non fallitur dum video petrū ſedere ꝗ̄uis hoc
ſit cōtingens. ¶ Ad terciū dicendū ꝙ contingens ꝓ tan
to dicitur neceſſariū eſſe ſm̄ ꝙ ē ſcituꝫ a deo. quia ſcitur a Ad 3
deo ſm̄ ꝙ eſt iam p̄ſens. non tamen ſm̄ ꝙ eſt futurum ex
hoc aliquā neceſſitatem ſortitur. vt poſſit dici ꝙ neceſſa/
rio eueniet. euentus em̄ nō eſt niſi eius quod futurum eſt
quia illud qd̄ iam eſt nō poteſt vlterius euenire. ſed veꝝ Ad 4
eſt id eueniſſe. ⁊ hoc eſt neceſſariū ¶ Ad quartū dicendū
ꝙ cum dr̄ omne ſcitum a deo eſt neceſſarium. hec eſt du/
plex. quia vel poteſt eſſe vel de dicto vel de re. ſi de dicto
tunc eſt cōpoſita ⁊ vera. ⁊ eſt ſenſus. oē ſcitum a deo eſt
neceſſariū. quia non poteſt eſſe ꝙ deus ſciat aliquid eſſe
et illud nō ſit. Si ſit de re ſic eſt diuiſa ⁊ falſa. ⁊ eſt ſenſus
id quod eſt ſcitum a deo eſt neceſſariū eſſe. res em̄ que a
deo ſunt ſcite non propter hoc neceſſario eueniunt. vt ex Obiectio
dictis patet. ¶ Et ſi obijciatur ꝙ illa diſtinctio non hꝫ lo
cum niſi in formis que ſibijnuicē ſuccedere poſſunt in ſub
iecto. vt albedo ⁊ nigredo. non autē poteſt eſſe vt aliquid
ſit ſcitum a deo ⁊ poſtea neſcitum. ⁊ ſic predicta diſtinctio Solutio
hic non habet locum. Dicendū ꝙ ꝗ̄uis ſcientia dei inua/
riabilis ſit ⁊ ſemꝑ ſit ⁊ ſemꝑ eodem modo. tamen diſpoſi
tio ſm̄ quā res refertur ad dei cognitioneꝫ variabilis eſt
et non ſemꝑ eodem modo ſe habet ad ipſam. refertur em̄
res ad dei cognitionē ſm̄ ꝙ eſt in ſua p̄ſentialitate. p̄ſen/
tialitas em̄ rei non ſemꝑ ei conuenit. vnde res poteſt acci
pi cum tali diſpoſitione vel ſine ea. et ſic per cōſequens p̄t
accipi eo modo quo refertur ad dei cognitionem vel alio
modo. ⁊ ſic predicta diſtinctio procedit. ¶ Ad quintum Ad 5
dicendum ꝙ ſi ſit de re p̄ſenti predicta ꝓpō verum eſt ꝙ
neceſſitas ponitur circa ipſum quod eſt ſcitum a deo. ſed
ſi ſit de dicto neceſſitas non ponitur circa ipſam rem. ſed
circa ordinem ſcientie ad ſcitum. ¶ Ad ſextum dicendū Ad 6
ꝙ ſicut ſcientia noſtra non poteſt eſſe de futuris cōtingen
tibus ita nec ſciētia dei. ⁊ adhuc multo minus ſi ea vt fu
tura cognoſceret. cognoſcit autem ea vt p̄ſentia ſibi. alijs
autem futura. ⁊ ita obiectio nō ꝓcedit ¶ Ad ſeptimū di Ad 7
cendum ꝙ circa hoc eſt diuerſa opinio. Quidaꝫ enim dixe
runt ꝙ hoc antecedens eſt contingēs hoc eſt ſcituꝫ a deo Opinio
eo ꝙ ꝗ̄uis ſit preteritum. tamen importat ordineꝫ ad fu/ prima
turum. ⁊ ideo non eſt neceſſariuꝫ. ſicut cum dicit̄. hoc fuit
futurū illud preteritū fuiſſe futurū non eſt neceſſariū. q̇a
quod fuit futurū poteſt nō eſſe futurum. vt in ſecūdo de
generatōne ⁊ corruptōe dicit̄. futurus quis incidere non Reprobatō
incidet. Sed hoc nihil eſt. quia cum dicit̄. hoc eſt futurū
vel fuit futurū deſignatur ordo qui eſt in cauſis ipius rei
ad productionē illius. ꝗ̄uis em̄ cauſe que ſunt ordinate
ad aliquē effectum poſſint impediri. vt non cōſequatur
ex eis effectus. non tamē poteſt impediri quin fuerīt ali
quando ad hoc ordinate. vnde licet hoc quod eſt futurū
poſſit non eſſe futurum. nunꝗ̄ tamen poteſt non fuiſſe fu
turū ¶ Et ideo alij dicunt ꝙ hoc antecedens eſt contin/
gens. quia eſt compoſitum ex neceſſario ⁊ contingenti. Opinio
ſcientia em̄ dei eſt neceſſaria. ſed ſcitū ab eo eſt cōtingens ſecunda

quoꝝ vtrūq; in p̄dicto añte ꝯcludit̄. ſicut ⁊ hoc eſt cōtin-
gens petrus eſt homo albꝰ. vel petrus eſt aīal ⁊ currit.
Reprobatio ¶ Sꝫ hoc iterū nihil eſt. qꝛ veritas ꝓpōnis non variat̄ ꝑ ne-
ceſſitatē ⁊ ꝯtingentiā ex eo ꝙ materialiter in loquutione
ponit̄. ſed ſolū ex p̄ncipali ꝯpōne in qua fundat̄ veritas
ꝓpōnis. vñ eadē rō neceſſitatis ⁊ ꝯtingētie eſt in vtraq;
iſtaꝝ. ego cognoſco hoiem eē aīal ⁊ ego cognoſco petrum
currere. ⁊ iō cū actus p̄ncipalis q̄ ſignificat̄ in hoc añcedē-
te. deus ſcit petrū legere ſit neceſſarium q̄ntūcunq; illud
qđ materialiter ponit̄ ſit ꝯtingens ex hoc nō impedit̄ q̄n
Tercia opinio añs p̄dictū ſit neceſſariū. ¶ Et ideo alij ꝯcedunt ſimpl'r
ꝙ ſit neceſſarium. ſed dicūt ꝙ ex añte neceſſario abſolute
nō optet ꝙ ſeq̄tur ꝯſequēs abſolute neceſſariū niſi quan-
do añs p̄dictū eſt cauſa ꝓxima ꝯñtis. ſi aūt ſit cā remota
p̄t neceſſitas effectus impediri ꝑ ꝯtingentiā cauſe proxi-
me. ſicut q̄uis ſol ſit cauſa neceſſaria. tū floritio arboris q̄
eſt eius effectus eſt ꝯtingens. qꝛ eius cā ꝓxima eſt varia-
Reprobatō bilis. ſcꝫ vis generatiua plāte. ¶ Sꝫ etiā hoc nō videt̄ ſuf-
ficiēs. qꝛ hoc nō eſt ꝑ naturā cāe ⁊ cauſati ꝙ ex añte neceſ-
ſario ſeq̄tur ꝯñs neceſſariū. ſed magis ꝓpter ordinē ꝯñtis
ad añs. qꝛ ꝯtrariū añtis nullo mō ſtare p̄t cū ꝯñte. qđ cō-
tingeret ſi ex añte neceſſario ſeq̄retur ꝯñs cōtingēs. vñ h̄
accidere neceſſe eſt in q̄libet cōditionali ſi vera ſit ſiue añs
ſit effectus ſiue cā ꝓxima ſiue remota. ⁊ ſi hoc nō inuenia-
tur in cōditionali nullo mō eſt vera. vñ ⁊ hec ꝯditionalis
Quarta opinio et vera eſt falſa. ſi ſol mouet̄. arbor floret. ¶ Et iō aliter dōm ꝙ
hoc añs ſimpl'r eſt neceſſariū ⁊ ꝯñs eſt neceſſariū abſolu-
te. eo mō quo ad añs ſeq̄tur. aliter eñ ē de his q̄ attribu-
untur rei ſm ſe. aliter de his q̄ attribuunt̄ ei ſm ꝙ ē cogni-
ta. Jlla eñ q̄ attribuunt̄ rei ſm ſe cōueniūt ei ſm ſuū mo-
dū. ſed illa q̄ attribuunt̄ ei vel cōſequunt̄ ad ipam inq̄ntū
eſt cognita ſꝫ ſm modū cognoſcētis. vñ ſi in añte ſignifi-
cet̄ aliq̄d qđ p̄tineat ad cognitionē optet ꝙ cōſequēs acci-
piat̄ ſm modū cognoſcētis. ⁊ nō ſm modū rei cognite. vt
ſi dicā. ſi ego intelligo aliq̄d illud eſt īmateriale. nō eñ oꝫ
vt qđ intelligit̄ ſit īmateriale niſi ſm ꝙ eſt in intellectu. Et
ſil'r cū dico. ſi deus ſcit aliq̄d illud erit. ꝯñs eſt ſumēdū nō
ſm diſpōem rei in ipa. ſꝫ ſm modū cognoſcētis. q̄uis au-
tē res in ſeipa ſit futura tū ſm modū cognoſcētis eſt pre-
ſens. ⁊ iō magis eſſet dōm ſi deus ſcit aliquid illud eſt q̄z
hoc erit. vñ idem eſt iudiciū de iſta. ſi deus ſcit aliq̄d hoc
erit. ⁊ de hac. ſi ego video ſortē currere ſortes currit. quo-
rū vtrunq; eſt neceſſariū dū eſt. Et ſic pꝫ ſolutio ad octa-
Ad 8 uū ¶ Ad nonū dōm ꝙ q̄uis cōtingens dū eſt futurū nō
Ad 9 habeat eſſe. tū ex quo eſt p̄ñs eſſe hꝫ et veritatē. ⁊ ſic diui-
ne viſioni ſubſtat. q̄uis etiā deus cognoſcat ordinē vnꝰ
ad alterū ⁊ ſic cognoſcat aliq̄d eſſe futurum reſpectu alte-
rius. ſed ſic nō eſt incōueniēs ꝙ ponat̄ ꝙ deus ſcit aliq̄d
futurū eſſe qđ non erit inq̄ntū ſcꝫ ſcit aliq̄s cauſas ad ali-
quem effectū eſſe inclinatas q̄ nō producet̄. ſic eñ nō loq̄-
mur nunc de cognitōe futuri ꝓut a deo in ſuis cauſis vi-
det̄. ſed inquantū cognoſcit̄ in ſeipo. ſic eñ cognoſcitur vt
Ad 10 p̄ñs ¶ Ad. x. dōm ꝙ futurū ſm ꝙ eſt ſciti a deo eſt p̄ñs.
et ita eſt determinatū ad vnā p̄tē q̄ntūcunq; licet dū eſt
Ad 11 futurū ſit ad vtrūlibet ¶ Ad. xi. dōm ꝙ deꝰ nihil cogno-
ſcit extra ſe. ſi ly extra referat̄ ad id q̄ cognoſcit. cognoſcit
autē aliq̄d extra ſe ſi referat̄ ad id qđ cognoſcit. ⁊ de hoc
ſupra dictū eſt. ¶ Ad. xij. dōm ꝙ duplex eſt cognitionis
Ad 12 mediū. vnū qđ eſt mediū demōſtrationis. ⁊ hoc oportet
eſſe mediū ꝓportionatū ꝯcluſioni vt eo poſito cōcluſio po-
nat̄. ⁊ tale mediū cognoſcēdi nō eſt deus reſpectu ꝯtingē-
tium. Aliud eſt mediū cognitōis qđ eſt ſimilitudo rei co-
gnite. ⁊ tale mediū cognitionis eſt diuina eſſentia. non ta-
men adequatū nec proportionatū alicui. etſi ſit proprium
ſingulorum. vt ſupra dictum eſt

Terciodecimo querit̄

Utrū ſcia dei ſit variabilis. Et videt̄ ꝙ ſic. q̄a 1
ſcia eſt aſſimilatio ſciētis ad rē ſcitam. ſed ſcia dei eſt ꝑfe-
cta. ḡ ꝑfecte aſſimilabit̄ rebus ſcitis. ſed ſcita a deo ſꝫ va-
riabilia. ⁊ ḡ ſcia dei eſt variabilis ¶ Pre. Omīs ſcia que 2
p̄t falli eſt variabilis. ſꝫ ſcia dei p̄t falli. eſt eñ de cōtingē-
ti qđ p̄t non eſſe. ⁊ ſi nō ſit ſcia dei fallitur. ḡ ⁊ variabilis.
¶ Pre. Scia noſtra q̄ eſt ꝑ receptiōem a rebꝰ eſt per mo-
dū ſciētis. ḡ ſcia dei q̄ eſt ꝑ hoc ꝙ ꝯfert aliq̄d rebus eſt ꝑ 3
moduꝫ rei ſcite. ſed ſcita a deo ſunt variabilia. ḡ ſcia eius
variabilis ¶ Pre. Ablato vno relatiuoꝝ aufert̄ aliud. er- 4
go variato vno variat̄ aliud. ſed ſcita a deo ſunt variabi-
lia. ḡ ſcia eius variabilis ¶ Pre. Omīs ſcia que p̄t auge- 5
ri vel minui p̄t variari. ſed ſcia dei eſt hmōi. ḡ ⁊c. ꝓbatio
medie. omnis ſciens q̄ q̄ñq; plura ſcit q̄ñq; pauciora. eius
ſcia variat̄. ḡ ſciens qui p̄t plura ſcire q̄z ſciat vel paucio-
ra habet ſciam variabilē. ſed deus poteſt plura ſcire q̄z ſci-
at. ſcit eñ aliqua eſſe vel futura eſſe vel fuiſſe que eſt fa-
cturus. poſſet aūt plura facere q̄ nunq̄ eſt facturus. ⁊ ita
poſſit plura ſcire q̄z ſciat. eadēꝫ rōne poſſet pauciora ſcire
q̄z ſciat. qꝛ p̄t dimittere aliquid eoꝝ q̄ facturus eſt. ḡ eius
ſcia p̄t augeri vel minui. ¶ Sꝫ diceres ꝙ q̄uis plura vł
pauciora eſſent ſubiecta diuine ſcie. non tamē eius ſcien-
tia variet̄ ¶ Sed cōtra. Sicut poſſibilia ſunt ſubiecta di- 6
uine potentie. ita ſcibilia ſunt ſubiecta diuine ſciētie. ſed ſi
deus poſſet plura facere q̄z potuit eius potentia augeret̄
minueret̄ aūt ſi poſſit in pauciora. ergo eadē rōne ſi plura 7
ſciret q̄z prius ſciuiſſet eius ſcia augeret̄. ¶ Pre. Quan-
doq; ſciuit xp̄m naſciturū. nunc aūt neſcit eū naſciturū
ſed iam natum. ergo deus aliquid ſcit quod prius neſci-
uit. ⁊ aliq̄d ſciuit qđ nunc neſcit. ⁊ ſic eius ſcia variatur.
¶ Pre. Sicut ad ſciam req̄ritur ſcibile ita req̄ritur mo- 8
dus ſciendi. ſed ſi modus ſciēdi variaretur quo deus ſcit
ſcia eſſet variabilis. ergo eadē ratōne cum ſcibilia ab ipſo
variarent̄ eius ſcientia variabilis erit. ¶ Preterea. Jn 9
deo dr̄ eſſe q̄dam ſcia approbationis ſm quam bonos ſo-
los cognoſcit. ſed poteſt approbare quos non approbauit
ergo poteſt ſcire quod prius neſciuit. ⁊ ſic videt̄ eius ſcie-
tia variabilis ¶ Pre. Sicut ſcia dei eſt ipē deus. ita potē- 10
tia dei eſt ipē deus. ſed a potētia dei dicunt̄ res mutabili-
ter in eſſe producere. ergo eadē rōne a ſcientia dei res mu-
tabiliter cognoſcent̄ ſine aliquo detrimento diuine ꝑfecti-
onis ¶ Pre. Omnis ſcia que tranſit ab vno in alterū eſt 11
variabilis. ſed ſcientia dei eſt hmōi. qꝛ ꝑ eſſentiā ſuam co-
gnoſcit res. ḡ eſt variabilis. ¶ Sed ꝯtra eſt qđ dr̄ Jaco. Contra
bi p̄o. apud quē nō eſt trāſmutatio. ¶ Pre. Omīa mota
reducunt̄ ad vnū principiū imobile. ſed cauſa p̄ma omniū
variabilium eſt diuina ſcientia. ſicut cauſa artificiatoꝝ eſt
ars. ergo ſcientia dei eſt inuariabilis. ¶ Pre. Motus eſt
actus imperfecti. vt dr̄ in tercio de aīa. ſed in diuina ſcien- Rꝫo.
tia nulla eſt imperfectio. ergo eſt inuariabilis ¶ Rꝫo. di-
cendū ꝙ cū ſcientia ſit mediū inter cognoſcentē ⁊ cogni-
tum. duplex poteſt accidere variatio in ipa. vno mō ex ꝑ-
te cognoſcentis. alio modo ex parte rei cognite. Ex par-
te aūt cognoſcentis tria in ſcientia conſiderare poſſumus
ſcꝫ ipſam ſcientiam. actum eius. ⁊ modū ipſius. et ſm hec
tria poteſt variatio accidere in ſcientia ex parte ſcientis.

accidit aūt variatio in eo ex pᵗe ipſius ſcie qñ de nouo ac-
quirit̃ ſcia alicuius qd̃ p̄us neſciebat̃ vel amittit̃ ſcia eius
qd̃ p̄us ſciebat̃. ⁊ ſm̃ hoc attendit̃ generatio vel corrupᵒ
aut augmentū ⁊ diminutio ipſius ſcie. talis autē variatio
in ſcia dei accidere nō p̄t. q2 ſcia diuina vt ſupra dictuꝫ eſt
eſt nō ſolū entiū ſed etiā nō entiū. nō eñ p̄t eſſe aliq̄d pre
ter ens vel nō ens. q2 inter affirmationē ⁊ negatōeꝫ nihil
eſt mediū. q̄uis aūt ſm̃ modū quendā ſcia dei ſit tantū
exiſtentiū in p̄nti p̄terito vel futuro ſm̃ ꝙ ſcia ordinat̃ ad
opus qd̃ facit bonitas. ſi tñ ꝑ hūc modū ſciēdi ſciret aliq̄d
qd̃ p̄us neſciuit nulla variatio ex hoc accideret in eiꝰ ſcia
cū ipa ſit eq̄liter entiū ⁊ non entiū q̄ntū ex pᵗe eius ē. ſꝫ ſi
eſſꝫ ex hoc aliq̄ variatio in deo. h̄ eſſet ex pᵗe volūtatis q̄
determiat ſciam ad aliq̄d ad qd̃ p̄us nō determiabat. ſi-
cut nec in volūtate ipſius aliq̄ variatio ex hoc accidere p̄t
cū eñ hoc ſit de rōne volūtatis vt liberū actum ſuū ꝑdu
cat libere. q̄ntū ē ex ipa rōe volūtatis eq̄liter p̄t in vtrūqꝫ
oppoſitoꝝ exire. vt ſcꝫ velit vel nō velit. facere vel nō face
re. ſed tñ nō p̄t eſſe vt ſimul deū vult nō velit. ſꝫ neqꝫ in vo
luntate dei q̄ imutabilis eſt p̄t accidere vt prius volue-
rit aliq̄d ⁊ poſtea nolit illud idē ſm̃ idē tp̄s. q2 ſic volun-
tas eius eſſet tpalis ⁊ non tota ſimul. vnde ſi loq̄mur de
neceſſitate abſoluta nō eſt neceſſe eū velle hoc qd̃ vult. ꝰ
abſolute loquēdo poſſibile eſt euꝫ nō velle. ſꝫ ſi loquamur
de neceſſitate q̄ eſt ex ſuppōne. ſic necāriū eſt eum velle ſi
vult vel ſi voluit. ⁊ ſic ex ſuppōne p̄dicta loquēdo non eſt
poſſibile eū nō velle ſi vult vel ſi voluit. mutatio aūt cuꝫ
req̄rat duos terminos ſemꝑ reſpicit vltimū in ordine ad
pmū. vñ hoc ſolūmodo ſequeret̃ ꝙ eius volūtas eēt mu
tabilis ſi eſſet poſſibile nō velle qd̃ vult vel qd̃ prius vo-
luit. Et ſic pꝫ ꝙ ꝑ hoc ꝙ poſſunt plura eſſe ſcita a deo ꝑ
hūc modū ſcie vel pauciora nulla variatio ponit̃ in ſcietia
eius vel volūtate. hoc eñ eſt eū poſſe plura ſcire q̄ꝫ poſſe
ſciam ſuā ꝑ voluntatē ſuā determiare ad plura faciēda.
Sed ex pᵗe actus accidit variatio in ſcia tripl̄r. vno mō
ex eo ꝙ actu cōſiderat qd̃ p̄us nō conſiderabat̃. ſicut dixi
mus illū variari qui exit ab habitu in actū. Iſte aūt va-
riationis modus in ſcia dei eſſe nō p̄t. q2 ipe nō eſt ſciens
ſm̃ habitū. ſed ſolū ſm̃ actum. q2 nō eſt in eo aliq̄ potētia-
litas ſicut eſt in habitu. Alio mō accidit variatio in actu
ſciēdi ex hoc ꝙ mō cōſiderat vnū. mō aliud. ſed iſtd̃ etiaꝫ
eſſe nō p̄t in diuina cognitōne. q2 ipe ꝑ vnā ſpēm ſue eſſen
tie oīa videt ⁊ ſimul oīa intuet̃. Tercio mō ex hoc ꝙ
aliq̄s in cōſiderando diſcurrit de vno in aliud qd̃ etiaꝫ in
deo accidere non p̄t. q2 cū diſcurſus req̄rat duo inter que
ſit non p̄t dici diſcurſus in ſcia ex hoc ꝙ duo videat ſi illa
duo videt vno intuitu. qd̃ accidit in diuina cognitōe vel
ſcia ꝑ hoc ꝙ oīa ꝑ vnam ſpēm vel vno intuitu videt.
Sed ex pᵗe modi cognoſcēdi accidit variatio in ſcientia
ex hoc ꝙ aliquid limpidius vel ꝑfectius cognoſcit̃ nūc q̄ꝫ
prius. Qd̃ q̄dem p̄t ꝯtingere ex duob⁹. vno mō ex diuer
ſitate medij ꝑ qd̃ fit cognitio. ſicut accidit in eo qui p̄us
ſciuit aliq̄d ꝑ mediū ꝓbabile. ⁊ poſtea ſcit illud ꝑ mediuꝫ
neceſſariū. qd̃ etiā in deo accidere nō p̄t. q2 eēntia ſua que
eſt ei mediū cognoſcēdi eſt inuariabilis. Alio mō virtute
intellectiua ſm̃ ꝙ vnus homo melioris ingenij acutius
aliq̄d cognoſcit. etiā ꝑ idem mediū. quod etiā in deo acci
dere nō p̄t. q2 eſſentia ſua que eſt in eo virtus qua cogno-
ſcit eſt inuariabilis. ergo relinq̄tur ſcientiā dei oīno iua
riabilem eſſe. Ex pᵗe aūt rei cognite ſcia variatur ſm̃ ve-
ritatem ⁊ falſitatē. q2 eadem exiſtimatione remanente ſi
res mutetur erit exiſtimatio falſa que prius fuit vera. qd̃
etiam in deo non poteſt eſſe. quia intuitus diuine cogni-
tionis fertur ad rem ſm̃ ꝙ eſt in ſua p̄ſentialitate ꝑut eſt
iam determinata ad vnū. ⁊ vlterius quantū ad hoc non
poteſt variari. ſi eñ res ipa aliquā aliam diſpōnem acci-
piat illa iteꝝ erit diuine viſioni ſubiecta. et ſic ſcientia dei
nullo mō variabilis eſt. ¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ
aſſimilatio ſcientis ad ſcitū non eſt ſm̃ cōformitatē natu Ad .j.
re. ſed ſm̃ repreſentatōem. vñ nō oportet ꝙ rerū variabi
lium ſit ſcientia variabilis ¶ Ad ſcd̃m dd̃m ꝙ q̄uis ſcitū Ad 2
a deo ſm̃ ſe conſideratū ſit poſſibile alit̃ eſſe. tñ hoc mō di
uine cognitioni ſubſtat. ſm̃ ꝙ non p̄t aliter ſe habere. vt
ex dictis patet ¶ Ad terciū dd̃m ꝙ oīs ſcia ſiue ſit per Ad 3
receptionē a rebus ſiue ꝑ impreſſionē in res eſt ꝑ modum
ſcientis. q2 vtraqꝫ eſt ſm̃ ꝙ ſimilitudo rei cognite ē in co-
gnoſcente. quod aūt eſt in aliquo eſt in eo ꝑ moduꝫ eius
in quo eſt ¶ Ad quartū dd̃m ꝙ illud ad quod refert̃ di- Ad 4
uina ſcia ſm̃ ꝙ ſubſtat diuine ſcie eſt inuariabile. vñ ⁊ ſci
entia inuariabilis eſt quantū ad veritatē que variari poſ-
ſet ꝑ mutatōem relationis p̄dicte. ¶ Ad quintū dd̃m ꝙ Ad 5
cū d2. deus p̄t ſcire qd̃ neſcit loquēdo etiā de ſcia viſiōis
p̄t dupl̄r intelligi. vno mō in ſenſu cōpoſito. ſcꝫ ex ſuppoſi-
tione ꝙ deus nō ſciuit illud qd̃ deus d2 poſſe ſcire. et ſic ē
falſum. nō eñ p̄t vtrūqꝫ hoꝝ eſſe ſimul. vt ſcꝫ deus neſci-
uerit aliquid ⁊ poſtea ſciet illud. Alio mō in ſenſu diuiſo.
et ſic nō includit̃ aliq̄ ſuppoſitio vel cōditio ſub poteſtate
vñ in hoc ſenſu eſt verū. vt ex dictis pꝫ. q̄uis aūt in aliq̄
ſenſu concedat̃ ꝙ deus p̄t ſcire quod p̄us neſciuit. Nec
tñ p̄t concedi in aliq̄ ſenſu ꝙ deus poſſit plura ſcire q̄ꝫ ſci-
at. q2 cū ꝑ hoc ꝙ d2 plura importet̃ cōparatio ad p̄exiſtē-
tia ſemꝑ intelligit̃ in ſenſu cōpoſito. ⁊ eadē rōne nullo mō
eſt cōcedēdū ꝙ ſcia dei poſſit augeri vel minui. ¶ Sextū Ad 6
cōcedimus. ¶ Ad ſeptimū dd̃m ꝙ deus ſcit enūciabilia Ad 7
ſed nō cōponendo ⁊ diuidēdo. vt p̄us dictū eſt. et iō ſicut
cogſcit diuerſas res eodē mō qñ ſꝫ ⁊ qñ nō ſꝫ. ita ꝯgno
ſcit diuerſa enunciabilia qñ ſunt vera ⁊ qñ ſunt falſa. quia
vnūqd̃qꝫ ꝯgnoſcit eſſe verū illo tp̄e q̄ verū eſt. ſcit eñ hoc
enūciabile eſſe verū. ſcꝫ petrū currere illo tp̄e q̄ verum eſt
ſcit eñ hoc enūciabile eē verū qñ verū ē. ⁊ ſil̄r hoc enūcia
bile petrū eſſe curſuꝝ. ⁊ ſic de alijs. ⁊ iō q̄uis non ſit mō
verū petrū currere ſed cucurriſſe. nihilominꝰ tamē deus
vtrunqꝫ ſcit. q2 deus ſimul vtrūqꝫ intuet̃ tp̄s q̄ vtrunqꝫ
enūciabile eſt verū. ſi aūt ſciret enūciabile formādo enū-
ciabile in ſeipſo tūc neſciret aliquod enunciabile niſi qñ eſt
verū. ſicut etiam in nobis accidit. ⁊ ſic eius ſcia variaret̃
¶ Ad octauū dd̃m ꝙ modus ſciendi eſt in ipo ſciente. nō Ad 8
aūt ipa res ſcita ſm̃ naturā eſt in ipo ſciente. et ideo mo-
di ſciendi varietas facit ſcientiā variabilem. nō aūt varia
tio rerum ſcitaꝝ. ¶ Ad nonum patꝫ rñſio ex dictis. Ad 9
¶ Ad decimū dd̃m ꝙ actus potētie terminat̃ extra agen Ad 10
tem ad rem in propria natura in qua habet eſſe variabile
et ideo cōceditur ex parte rei ꝑducte ꝙ res producūtur
in eſſe mutabiliter. ſed ſcientia eſt de rebus ſm̃ ꝙ res ali-
quoᵒ ſunt in cognoſcēte. vnde cum cognoſcens ſit inua-
riabilis inuariabiliter res ab eo cognoſcuntur. ¶ Ad vn- Ad 11
decimū dd̃m ꝙ q̄uis deus ꝑ eſſentiam ſuam alia cogno
ſcat. nō tñ eſt ibi aliquis trāſitus. quia eodē intuitu eſſen
tiam ſuam ⁊ alia videt. Et ſic patet rñſio ad oīa.

Quartodecimo q̄rit̃.

Utrū ſcia dei ſit cā reꝝ. Et videt̃ ꝙ nō Origeñ. .j.
eñ ſuꝑ ep̄lam ad roma. ait nō ꝓpterea aliq̄d erit. quia id

ſcit deus futurū.ſed q2 futurū eſt ideo ſcitur a deo anteq̄ȝ
fiat.ḡ magis videt̄ ꝙ res ſint cauſa ſcie dei q̄ȝ econuerſo
2 ¶ Pre. Poſita cauſa ponitur effectus ſed ſcia dei fuit ab
eterno.ſi ḡ ipa eſt cauſa reꝝ videtur ꝙ ab eterno res fue
3 runt.qḋ eſt hereticū ¶ Pre. Ad cauſam neceſſariā ſeq̇tur
effectus neccārius.vñ etiā demonſtrationes q̄ ſunt ꝑ cau/
ſam neceſſariā habēt ꝯcluſiones neccārias. ſed ſcia dei ē ne
ceſſaria cuȝ ſit eterna.ergo ꝛ res q̄ ſunt ſcite a deo omnes
4 eēnt neccārie. quod eſt abſurdū ¶ Pre. Si ſcia dei eſt cau
ſa reꝝ tunc hoc mō ſcia dei ſe habet ad res.ſicut res ſe ha
bent ad ſciam noſtrā.ſed res ponit modum ſuū in ſcietia
noſtra.q2 de reb9 neccārijs habemus ſciam neceſſariā.ſi ḡ
ſcia dei eſſ3 cauſa rerū modū neceſſitatis imponeret omi/
5 bus reb9 ſcitis quod falſum eſt. ¶ Pre. Cauſa ꝑma ve/
hemētius influit in cauſatuȝ q̄ȝ ſcḋa.ſed ſcia dei ſi ſit cauſa
rerum erit cauſa ꝑma.cū ḡ ex cauſis ſcḋis neccārijs ſequa
tur neceſſitas in effectib9.multo magis a ſcia dei ſequitur
6 neceſſitas in rebus.ꝛ ſic idē quod ꝑus ¶ Pre. Eſſentia/
liorē ꝯparationē habet ſcia ad res ad quas ꝯparatur vt cauſa
q̄ȝ ad eas ad quas ꝯparatur vt effectus. q2 cā imprimit in
effectū ſed nō ecōuerſo.ſed ſcia noſtra q̄ comparatur ad res
vt effectus eaꝝ req̇rit neceſſitatē in reb9 ſcitis ad hoc vt
ſit ipſa neccāria. ḡ ſi ſcia dei eēt cā reꝝ multoamplius ne/
Contra ceſſitatē req̇reret in ſcitis.ꝛ ita nō cognoſceret cōtingētia
qḋ ē cōtra ꝑdicta. ¶ Contra Aug9 dī in xv.de trinita.
vniuerſas creaturas ꝛ ſpūales ꝛ corꝑales non q2 ſunt. iō
nouit deus.ſed iō ſunt q2 nouit.ḡ ſcia dei eſt cauſa rerum
¶ Pre. Scia dei eſt q̇dam ars reꝝ creandaꝝ.vt dī Au/
guſtinus in vi.de trini.ꝙ verbū eſt ars plena oīm rationū
viuētium.ſed ars eſt cauſa oīm artificiatoꝝ. ḡ ſcia eſt cau
ſa reꝝ creataꝝ. ¶ Pre. Ad hoc facere videt̄ opinio Ana/
xagore quē cōmēdat ph9s qui ponebat primū principiū
rerum eē intellectū.q2 oīa mouet ꝛ diſtinguit.
Rº. ¶ Rº.dōm ꝙ effectus non p̄t eē ſimplicior q̄ȝ cauſa.vñ
oportȝ ꝙ in q̇buſcūq3 inuenitur vna natura ꝙ ſit reduce/
re in vnū primū illius nature.ſicut oīa calida reducūtur
ad vnū primum calidū.ſcȝ ad ignē qui eſt cauſa caloris in
alijs.vt dī in ſcḋo metaph.ꝛ iō cū oīs ſilitudo attēda
tur ſm aliquā ꝯueniētiam alicuius forme oportȝ ꝙ q̄cū
q̄ȝ ſunt ſimilia ita ſe habeāt ꝙ vl' vnū ſit cauſa alterius vl'
ambo ex vna cā cauſent̄. in oīm eīn ſcia eſt aſſimilatio ſcie
tis ad ſcitū.vñ oportȝ ꝙ vel ſcia ſit cā ſciti vel ſcituȝ ſit cā
ſcie vel vtrunq3 ab vna cauſa cauſet̄.nō p̄t aūt dici ꝙ res
ſcite a deo ſint cauſe ſcie in eo q2 cū res ſint tꝑales ꝛ ſcietia
dei ſit eterna.tꝑale aūt nō p̄t eſſe cauſa eterni. ſilr non p̄t
dici ꝙ vtrūq3 ab vna cauſa cauſet̄. quia in deo nihil p̄t eē
cauſatū cum ipē ſit quicq̇d habet Vñ relinq̇tur ꝙ ſcia ei9
ſit cauſa reꝝ.ſed ecōuerſo ſcia noſtra cauſata eſt a reb9 in/
Nota quantū ſcȝ eā a rebus accipimus.ſȝ ſcietia angeloꝝ nō eſt
cauſata a rebus neq3 cā reꝝ.ſȝ vtrūq3 eſt ab vna cā. ſicut
eīn deus formas naturales influit reb9 vt ſubſiſtant ita ſi
militudines eaꝝ influit mētibus angeloꝝ ad cognoſcēdū
res ¶ Sciēdū tñ ꝙ ſcia inquātū ſcia nō dī cauſam actiuā
ſicut nec forma inquantū eſt forma. actio eīn ē vt in exeū/
do aliq̇d ab agēte.ſed forma inquantuȝ hmōi habet eē in
ꝑficiendo illud in quo ē. ꝛ q̇eſcendo in ipo. ꝛ iō forma nō
eſt principiū agēdi niſi mediāte virtute.ꝛ in q̇buſdā qui
dē ipſa forma eſt virtus.ſȝ nō ſm rationē forme. In q̇buſ/
dam aūt virtus eſt aliud a forma ſubſtātiali rei. ſicut vi/
demus in oībus corporib9 a q̇bus nō ꝓgrediūt̄ actiōes
niſi mediantib9 aliq̇bus ſuis qualitatib9 Silr ꝛ ſcia ſigna
tur ꝑ hoc ꝙ eſt aliquid in ſciēte.nō ex hoc ꝙ aliq̇d ſit a ſciē
te.ꝛ ideo a ſcia nunq̄ȝ ꝓcedit effectus niſi mediāte volun
tate q̄ de ſui rōe importat influxū quēdam in volita.ſicut
a ſubſtātia nunq̄ȝ exit actio niſi mediāte virtute q̄uis in
quibuſdā ſit idē voluntas ꝛ ſcia vt in deo.in q̇buſdā aūt
non.vt in alijs. ſimilr etiam a deo cum ſit cauſa oīm ꝑma
procedūt effectus mediātib9 cauſis ſcḋis. Vñ inter ſciaȝ
dei q̄ eſt cauſa rei ꝛ ipſam rē creatā inuenit̄ duplex medi
um.vnū eſt ex ꝑte dei ſcȝ diuina volūtas.aliud ex ꝑte ip/
ſarum reꝝ quantū ad quoſdā effectus ſcȝ cauſe ſcḋe.qui
bus mediantib9 ꝓueniunt res a ſcia dei. oīs āt effect9
nō ſolum ſeq̇tur conditionē cauſe ꝑme ſed etiā medie. et
ita res ſcite a deo ꝓcedunt ab eius ſcia ꝑ modū volunta
tis.ꝛ ꝑ modū cauſaꝝ ſecūdaꝝ neq3 oportet ꝙ in oībus mo
dum ſcie ſequant̄ ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ intētio Orige Ad.j.
nis eſt dicere ꝙ ſcia dei nō eſt cauſa q̄ inducat neceſſitatē
in ſcito.vt ex hoc cogatur aliq̇d euenire.q2 deus illud ſcit
ꝙ aūt dī quod futurū eſt iō ſcitur a deo.nō importat̄ cau Ad 2
ſa eēndi.ſed cā inferēdi tm̄. ¶ Ad ſcḋm dōm ꝙ q2 res ꝓ
cedunt a ſcia mediante volūtate nō oportet ꝙ in eē ꝓdcāt
q̄cunq3 eſt ſcia.ſed q̄cunq3 voluntas determiat ¶ Ad Ad 3
terciū dōm ꝙ effectus ſeq̇tur neceſſitatē cauſe proxime q̄
etiam p̄t eſſe mediū ad demonſtrandū effectū.nō tñ opor
tet ꝙ ſequat̄ neceſſitatē cauſe prime.quia p̄t impediri ex
cauſa ſcḋa ſicut pȝ in effectib9 q̄ ꝓducūtur in generabilib9
et corruptibilib9 ꝑ motū corpoꝝ celeſtiū mediantib9 vir
tutibus inferiorib9.ſunt eīn effectus cōtingētes propter
defectibilitatē virtutū naturaliuȝ q̄uis motus celi ſit ſꝑ
eodē mō ſe habēs. ¶ Ad quartū dōm ꝙ res ꝓxima cau/ Ad 4
ſa eſt ſcie noſtre.ꝛ ideo modū ſuuȝ ponit in ea.ſed deus ē
cauſa ꝑma.vñ nō eſt ſile. Vel aliter dōm ꝙ nō ꝓpterea ſci
entia noſtra eſt neccāria de rebus neccārijs.q2 res ſcite cau
ſant ſciam.ſed magis ꝓpter adequationē veritatis ad res Ad 5
ſcitas q̄ requiritur in ſcia. ¶ Ad quintū dōm ꝙ q̄uis cā
prima vehemētius influat q̄ȝ ſcḋa.tamē effectus nō com
pletur niſi adueniēte cooꝑatione ſcḋa.ꝛ ideo ſi ſit poſſibi
litas ad deficiendū in cauſa ſcḋa eſt etiam eadē poſſibili
tas deficiēdi in effectu.q̄uis cauſa ꝑma deficere nō poſſit
ſed multoamplius ſi cauſa ꝑma poſſet deficere ꝛ effect9
deficere poſſent.q2 ergo ad eē effect9 reqˀritur vtraq3 cau
ſa vtriuſq3 defectus inducit defectū in effectu.ꝛ ideo que
cunq3 cauſaꝝ ponatur cōtingens ſeq̇tur effectū eſſe con/
tingentē. nō aūt ſi altera tantū ponatur neccāria effectus
erit neceſſarius ꝓpter hoc ꝙ ad eſſe effectus vtraq3 cauſa
reqˀritur.ſed q2 cauſa ſcḋa nō p̄t eē neccāria ſi ꝑma ſit con
tingens inde ē ꝙ ad neceſſitatē cauſe ſeq̇tur neceſſitas in
effectū q̄trū ad necitatē cāe ſcḋe ¶ Ad.vi.dōȝ ſicut ad.iiij Ad 6

Quintodecimo queri
tur.vtrū deus ſciat mala. Et videt̄ ꝙ nō.oīs eīn ſcia vel j
eſt cā ſciti vel cauſata ab eo vel ſaltē ab vna cā ꝓcedunt.
ſed ſcia dei nō eſt cā maloꝝ nec mala ſunt cā ei9 nec aliq̇d 2
aliud eſt cā vtriuſq3.ḡ ſcia dei nō eſt de malis ¶ Pre. Si
cut dī in ſcḋo metaph. vnūqḋq3 ſicut ſe hȝ ad eē.ita ſe hȝ
ad verū.ſed malū non eſt aliqḋ ens vt Dyoni.ꝛ Aug9.
dicūt.ḡ malū nō eſt veꝝ.ſed nihil ſcit̄ niſi verū. ḡ malum
nō p̄t ſciri a deo. ¶ Pre. Cōmen.dī in tercio de aīa ꝙ in 3
tellectus qui ſꝑ eſt in actu nō cognoſcit ꝑuationē oīno. ſȝ
intellectus dei maxime ſemꝑ eſt in actu. ḡ nullā priuati
onē cognoſcit.ſed malū eſt ꝑuatio boni. vt Aug9.dī.er/
go deus nō cognoſcit malū. ¶ Pre. Id qḋ nō eſt addiſci 4
bile nō eſt ſcibile.ſed ſicut dī Aug9.in li.de libero ar.ma

lum nõ eſt addiſcibile per diſciplinã. nõ eñi niſi bona ad/
diſcũtur. ḡ malũ nõ eſt ſcibile. ergo non eſt ↄgnitũ a deo
5 ¶ Preterea. Quicquid ↄgnoſcit̃ vel cognoſcit̃ ꝑ ſile vel ꝑ
ↄtrariũ. ſed eſſentie dei per quã deus om̃ia ↄgnoſcit ma
lum nõ eſt ſimile. necqz etiam eſt ei ↄtrariũ quia ei noce/
re nõ põt. malũ aũt dicit̃. q: nocet. ḡ deus non ↄgnoſcit
6 malum ¶ Preterea Qui ſcit grãmaticã grammaticus eſt.
ergo q̃ ſcit malũ malus eſt. ſʒ deꝰ nõ eſt malus. ergo nõ
Cõtra ſcit mala ¶ Sed ↄtra. Nullus pt̃ vleiſci qd ignorat
deus eſt vltor maloꝝ. ḡ ↄgnoſcit mala ¶ Preterea. Nul/
lum bonũ deeſt deo. ſʒ ſcientia maloꝝ bona eſt. q: per eã
mala vitantur. ergo deus habet ſcientiam de malis.
R̃ſo. ¶ Rñſio dõm ſm phm in. iiij. metaph. Quicũqz nõ in
telligit aliqd vnũ nihil intelligit. ꝑ h aũt ẽ aliqd vnũ. q: ẽ
in ſe indiuiſuʒ et ab alijs diſtinctũ. vñ oportet ꝙ quicũqz
cognoſcit aliqd ꝙ ſciat diſtinctionẽ eius ab alijs. prima
aũt ratio diſtinctionis eſt in affirmatiõe et negatione. ⁊
ideo oportet ꝙ quicũqz ſcit affirmationẽ ↄgnoſcat nega
tionẽ. et q: priuatio nihil aliud eſt q̃ʒ negatio ſubiectuʒ
habens. vt dicit̃ in. iiij. metaph. et alterũ ↄtrarioꝝ ſemꝑ
eſt ꝓuatio vt in eodeʒ dr̃. ⁊ primo phicoꝝ. inde eſt ꝙ ex
hoc ipſo ꝙ cognoſcit̃ aliqd ↄgnoſcit̃ eius priuatio ⁊ eiꝰ
ↄtrariũ Unde cũ deus habeat ꝓpriã ↄgnitionẽ de omni
bus ſuis effectibꝰ. vnũqdqz ſicut eſt in ſua natura diſtin
ctum ↄgnoſcens. oportet ꝙ om̃es negatõnes ⁊ priuati
nes oppoſitas ⁊ oẽs ↄtrarietates in eis reptas ↄgnoſcat
Unde cũ malũ ſit priuatio boni oportet ꝙ ex hoc ipſo
ꝙ ſcit qdlibet bonum et menſuram cuiuſlibet ꝙ ↄgno/
ſcat quodlibet malum.
Ad 1. ¶ Ad primũ ergo dõm. ꝙ propoſitio illa veritatem ha
bet de ſcia que habet̃ de re per ſuã ſilitudinẽ. malũ aũt nõ
ↄgnoſcitur a deo ꝑ ſuam ſilitudinẽ. ſʒ ꝑ ſilitudinẽ ſui op
poſiti. vñ nõ ſequit̃. ꝙ deꝰ ſit cauſa maloꝝ. q: ↄgnoſcat
mala. ſʒ ſequit̃ ꝙ ſit cauſa boni. cui malũ opponit̃. ¶ Ad
Ad 2 ij. dõm. ꝙ nõens ex hoc ipſo ꝙ opponitur enti dr̃ quodã
modo ens. vt patet in. iiij. metaph. vnde ⁊ maluʒ ex hoc
ipſo ꝙ bono opponit̃ habet rõnem ↄgnoſcibilis ⁊ boni.
Ad 3. ¶ Ad. iij. dõm. ꝙ opinio Cõmẽ. fuit ꝙ deꝰ cognoſcens
eſſentiã ſuam nõ determinate ↄgnoſceret ſingulos effe/
ctus ꝓut ſunt in propria natura diſtincti. ſed ſolũ ↄgno/
ſceret naturã eſſendi q̃ in om̃ibꝰ inuenitur. malũ autem
nõ opponit̃ enti vniuerſali. ſʒ enti ꝑticulari. vnde ex hoc
ſequeret̃. ꝙ malũ nõ ↄgnoſceret. Sed hec poſitio falſa ẽ
vt patet ex predictis. vñ ꝙ ex ea ſequit̃ falſum eſt. ſcʒ ꝙ
priuationẽ ⁊ mala non ↄgnoſcat. ſm eũ intentionẽ. Cõ
menta. priuatio nõ cognoſcitur ab intellectu niſi ꝑ abſen
tiam forme ab intellectu. que non põt eſſe in intellectu q̃
ſemper eſt in actu. ſed hoc nõ eſt neceſſariũ. q: ex hoc ipſo
ꝙ ↄgnoſcit̃ res ↄgnoſcit̃ priuatio rei. vnde vtrũqz ↄgno
ſcitur ꝑ pñtiaʒ forme in intellectu ¶ Ad. iiij. dõm. ꝙ op
Ad 4 poſitio vnius ad aliud põt accipi dupl'r. vno modo in ge
nerali ſicut malum dicimus opponi bono. ⁊ hoc modo
malum opponit̃ deo. Alio modo in ſpeciali. ꝓut dicimꝰ
hoc albũ opponitur huic nigro. ⁊ ſic nõ eſt oppoſitio ma
li niſi ad illud bonũ qd pt̃ ꝑ malũ priuari. ⁊ cui põt eẽ no
ciuum. et ſic malum non opponitur deo. vnde Auguſti.
dicit in. xv. de ciuitate. ꝙ vicium opponit̃ deo tanqz ma/
lum bono. ſed nature quã viciat non ſolum opponitur vt
Ad 5 malum bono ſed vt nociuum. ¶ Ad. v. dõm. ꝙ maluʒ
inqʒtum eſt ſcitum eſt bonũ. quia ſcire malũ bonum eſt.
et ſic verũ eſt. ꝙ om̃e addiſcibile eſt bonũ. non aũt ꝙ ſit
Ad 6 ſm ſe bonum. ſed ſolum ſm ꝙ eſt ſcituʒ. ¶ Ad. vi. dõm

ꝙ grãmatica ſcitur in habendo grammaticã. non autem
malum. et ideo non eſt ſimile.

Queſtio. iij. de ydeis

Prima. vtrũ ſit ponere ydeas Secõa. vtrum ſit
ponere plures ydeas. Tercia vtrũ ydee ptineant ad co
gnitõem ſpeculatiuã vel practicã. Quarta. vtrũ malum
habeat ydeaʒ Quinta. vtrũ materia pma habeat ydeas
in deo. Sexta vtrũ in deo ſit ydea eoꝝ que ſunt nec fue
runt nec erũt. Septima. vtrũ accidentia habeãt ydeã in
deo. Octaua. vtrũ ſingularia habeãt ydeam in deo

¶ Materia tercia de ydeis.

Queſtio ẽ de ydeis

Et pmo querit̃. Utrũ ſit ponere ydeas
Et videtur ꝙ nõ. q: ſcientia dei eſt ꝑ/ .1.
fectiſſima. ſed ꝑfectior eſt cognitio que
habetur de re per eſſentiaʒ eius. q̃ʒ que
habetur ꝑ eius ſilitudinem. ḡ deus non ↄgnoſcit res per
ſuas ſilitudines. ſed magis ꝑ eſſentias earum. ⁊ ita ſimi
litudines rerũ q̃ dicunt̃ ydee nõ ſunt in deo ¶ Sʒ dice/
res. ꝙ deus ſcit res ꝑfectius cognoſcẽs eas ꝑ eſſentiaʒ
ſuã q̃ eſt ſilitudo rerũ q̃ʒ ↄgnoſceret eas ꝑ eaꝝ eſſentias
¶ Sed ↄtra. Scientia eſt aſſimilatio ſcientis ad ſcitum 2
ergo quãto medium ↄgnoſcẽdi eſt ſimilius rei cognite ⁊
magꝭ vnitũ tãto ꝑfectius res ꝑ id ↄgnoſcit̃. ſed eſſentia
rerũ creatarũ magꝭ eſt vnita eis q̃ʒ eſſentia diuina. ergo
ꝑfectius ↄgnoſceret res ſi ſciret res per eſſentias earum
q̃ʒ ex hoc ꝙ ſcit res per eſſentiã ſuam ¶ Sed diceres ꝙ
ꝑfectio ſcientie non conſiſtit in vnione medij cognoſcen
di ad rem cognitam ſed magis ad cognoſcentem.
¶ Sed ↄtra. ſpẽs rei q̃ eſt in intellectu ſm ꝙ habet eẽ in 3
eo eſt participata. ſecũdũ aũt ꝙ ↄparat̃ ad ſcitum habʒ
vniuerſalis rõnem. q: eſt ſimilitudo rei ſm naturã com/
munẽ ⁊ non ſm cõditiones particulares. ⁊ tñ cognitio
q̃ eſt per illã ſpẽm nõ eſt ſingularis ſed vniuerſalis. ergo
ↄgnitio magis ſequitur relationes ſpeciei ad rem ſcitaʒ 4
q̃ʒ ad ſcientem. ¶ Preterea. Propter hoc improbat̃ a pho
opinio Platonis quã habuit de ydeis. q: poſuit formas
rerũ materialiũ exiſtere ſine materia. ſed multo magꝭ ſtꝭ
ſine materia. ſi ſunt in intellectu diuino. q̃ʒ ſi eſſent extra
ipm. q: intellectus diuinus eſt in ſummo imaterialitatꝭ
ergo etiã multo magis incõueniens eſt ponere ydeas in
intellectu diuino ¶ Preterea. Phus improbat opinionem 5
platonis de ydeis ꝑ hoc ꝙ ydee poſite a platone nõ pñt
nec generare nec generari. et ita ſunt inutiles. ſed ydee ſi
ponãtur in mente diuina nõ generantur q: om̃e genera
tum eſt ↄpoſitum Similiter nec generant. q̃a cũ genera
ta ſint ↄpoſita et generantia ſint ſimilia generatis etiam
oportet generantia eſſe ↄpoſita. ergo inconueniẽs eſt po
nere ydeas in mente diuina. ¶ Preterea. Dyoniſiꝰ dr̃. vij.
capi. de diui. noibꝰ. ꝙ deus noſcit exiſtentia ex nõ exiſten 6
tibꝰ ⁊ nõ ↄgnoſcit res ſm ydeam. ſed ydee nõ ponuntur
ad aliud in deo niſi vt per eas ↄgnoſcant̃ res. ḡ ydee nõ
ſunt in mẽte diuina ¶ Preterea. Om̃e exẽplatum eſt pro/ 7
portionatum ſuo exemplari. ſed nulla eſt ꝓportio creatu
re ad deũ. ſicut nec finiti ad infinituʒ. ḡ in deo nõ pt̃ eſſe
exẽplar creaturarũ. ḡ cũ ydee ſint forme exemplares vi/
detur ꝙ ydee rerũ nõ ſunt in deo ¶ Pre. Idea eſt rõ co/ 8
gnoſcẽdi ⁊ opandi. ſʒ illud qd nõ pt̃ deficere in ↄgnoſcẽ

do vel operādo ad neutrū regula indiget. deus eſt hmōi
ergo ⁊c. ¶ Preterea. Sicut vnū in ꝙtitate facit equalita
9 tem. ita vnū in qualitate facit ſimilitudinem. vt dr̄ in .v.
metaph. ſed propter diuerſitatē que eſt inter deū ⁊ crea
turam. creatura nullo modo pōt deo equalis eſſe vel ecō
uerſo. ergo in deo nō eſt aliqua ſimilitudo ad creaturaꝫ.
cū ergo ydea noiet ſimilitudinē rei. videt̄ ꝙ rerū ydee nō ſint
in deo ¶ Pre. Si ydee ſint in deo hoc non erit niſi ad ꝓ
fo ducendū creaturas. ſed Anſel. dr̄ in monol. ſatis manife
ſtum eſt in verbo ꝑ qḋ facta ſunt oīa ſimilitudines re
rum non eſſe. ſed verā et ſimplicē eſſentiā. ergo ⁊c. ¶ Prete.
.ii. Deus eodē mō cognoſcit ſe ⁊ alia. alias ſua eſſentia mul
tiplex et diuiſibilis eſſet. ſed deus ſeipm nō ꝯgnoſcit ꝑ
Cōtra ydeam. ergo nec alia ¶ Sed ꝯtra Auguſti. dr̄ in libro de
ciuita. dei. qui negat ydeas eſſe. infidelis eſt. qꝛ negat fi
liū eſſe. ergo ⁊c. ¶ Prete. Omē agens ꝑ intellectū habet ra
tionē ſui operis apud ſe niſi ignoraret quid agat. ſꝫ deꝰ
eſt agens ꝑ intellectum et nō ignorans quid agit. ergo apḋ
ipſum ſunt rōnes rerū. q̄ ydee dicūtur. ¶ Prete. Sicut
dr̄ in ſcḋo phico. tres cauſe incidūt in vnā ſcꝫ efficiēs for
malis et finalis. ſed deus eſt cā efficiens ⁊ finalis rerum
ergo et eſt cā formalis exemplaris. nō eīn pōt eſſe forma
q̄ ſit pars rei. ergo ⁊c. ¶ Prete. Effectus ꝑticularꝭ nō ꝓdu
citur a cauſa vniuerſali niſi cā vniuerſalis ſit ꝓpria vl' ap
propriata. ſꝫ oēs ꝑticulares effectus ſunt a deo q̄ eſt cau
ſa vniuerſalis oīm. ergo oportet ꝙ ſint ab eo ſcḋm ꝙ eſt ꝓpa
cauſa vniuſcuiuſqꝫ vel appropriata. ſꝫ hoc nō pt̄ eſſe niſi
ꝑ rōnes rerū ꝓprias in eo exiſtentes. ergo oportet in eo
rōnes rerū id ē ydeas exiſtere ¶ Pre. Augu. in libro de
origine. piget me dixiſſe duos eſſe mūdos. ſcꝫ ſenſibilem
et intelligibilē. nō quin hoc verū ſit ſed qꝛ hoc dixi tanqꝫ
ex me cū tñ a phis dictū ſit. et qꝛ modus ille loquēdi nō
eſt ꝯſuetus in ſacra ſcriptura. ſꝫ mūdus intelligibilis ni
hil aliud eſt qꝫ ydea mūdi. ergo verū eſt ponere ydeas.
¶ Prete. Boetius dicit in tercio de cōſola. loquens ad
deū. tu cūcta ſuꝑno ducis ab exemplo. mūdū mente ge
rens pulcrū pulcerrimus ipſe. ergo mūdi ⁊ oīm q̄ in mundo
ſunt. exemplū eſt in deo. et ſic idem qḋ prius ¶ Prete.
Joānis pmo dr̄. qḋ factū eſt in ipō vita erat. hoc eſt qꝛ
vt Auguſtinus dicit. omnes creature ſunt in mēte di
uina ſicut archa in mente artificis. ſed archa in mente ar
tificis eſt per ſuam ſimilitudinē ⁊ ydeam. ergo omnium
rerū ydee ſunt in deo ¶ Prete. Speculū nō ducit in co
gnitionē aliquoꝝ niſi eoꝝ ſilitudines in eo reſplendeāt.
ſed verbū increatū eſt ſpeculum ducens in cognitionem
oīm creaturarū. qꝛ eo pater ſe ⁊ omnia alia dicit. ergo in eo
ſunt ſimilitudines rerū oīm ¶ Prete. Auguſti. dr̄ in .vi.
de trini. ꝙ filiꝰ eſt ars patris plena oīm rationū viuētiū
ſꝫ rōes ille nihil aliud ſunt qꝫ ydee. ergo ⁊c. ¶ Pre. Scḋm
Auguſti. duplex eſt modus ꝯgnoſcendi res. ſcꝫ ꝑ earuꝫ
eſſentiā ⁊ ꝑ ſilitudinē. ſꝫ deus nō ꝯgnoſcit res ꝑ eſſentiā
earū. qꝛ ſic ꝯgnoſcūtur ſolū illa q̄ ſunt in cognoſcente ꝑ
ſui pñtiā. ergo cū ſcientiā de reb' habeat. vt ex p̄dictis ptꝫ
relinquit̄ ꝙ ſciat res ꝑ earū ſilitudines. ⁊ ſic idē qḋ pus
Rº. ¶ Reſpōſio dīcēdū. ꝙ ſicut Augꝰ. dr̄ in li. lxxxiij. q. ydeas
latine poſſumus dicere ſpēs vl' formas. vt verbū ex verbo
transferre videamur. Forma eīn alicuiꝰ rei pt̄ dici tripli
citer. vnoº a q̄ format̄ res. ſicut a forma agētis ꝓcedit ef
fectus formatio. ſꝫ qꝛ nō eſt de nccītate actōis vt effectꝰ
ꝑtingant ad ꝯpletam rōnem forme agētis. cū frequēter
deficiant maxime in cauſis equiuocis. iō forma a q̄ format̄
aliqḋ. nō dr̄ eſſe ydea vel forma Alioº dr̄ forma alicuius
ſcḋm quā aliqḋ formatur. ſicut aīa eſt forma hoīs. ⁊ figura
ſtatue eſt forma cupri. Et qꝫuis forma q̄ eſt ps cōpoſiti
vere dicat̄ eſſe illius forma. nō tamē ꝯſueuit dici eiꝰ ydea
Quia videt̄ hoc nomē ydea ſignare formā ſeparatā ab eo
cuius eſt forma Tercio modo dr̄ forma alicuius ad quā
aliquid format̄. ⁊ hec eſt forma exēplaris. ad cuius ſilitu
dinem aliquid ꝯſtituit̄. ⁊ in hac ſignificatōe ꝯſueuit eſt
nomē ydee accipi vt idem ſit ydea qḋ forma quā aliqḋ
imitat̄ ¶ Sed notandū. ꝙ aliqḋ pōt imitari aliquā Nota
formā dupliciter. vno mō ex intentōne agentis. ſicut pi
ctura ad hoc fit a pictore. vt imitet̄ aliquem cuius figura
depingitur. Aliqñ etiā eſt talis imitatio ꝑ accidēs p̄ter
intētionē ⁊ a caſu. ſicut frequēter pictores faciunt imagi
nem alicuius. de quo nō intendūt. qḋ aūt imitat̄ aliquā
formā a caſu nō dicit̄ ad illā formari. quia ly ad videtur
importare ordinem ad finē. vñ cū forma exemplaris vel
ydea ſit ad quā format̄ aliqḋ. oportet ꝙ formā exempla
rem vel ydeam imitet̄ per ſe. nō ꝑ accidēs Videmꝰ eīn
ꝙ aliquid ꝓpter finē dupl'r operatur. vno modo ꝙ ipſū
agens determiat ſibi finē. ſicut ē in oīb' agētib' ꝑ intelle
ctum. aliqñ aūt agenti determinat̄ finis ab aliquo p̄nci
pali agente. ſicut patet in motu ſagitte q̄ mouet̄ ad fineꝫ
determinatū. ſꝫ huiuſmodi finis determinat̄ ei a ꝓiicien
te. et ſimiliter operatio nature q̄ eſt ad determinatū finē
p̄ſupponit intellectum p̄ſcientē finē nature ⁊ ordinabili
tatem ad finē illuꝫ. rōne cuius omē opus nature dr̄ eſſe
opus intelligētie. ſi ergo aliqḋ ad imitationē alteriꝰ fiat
per agēs qḋ nō determinat ſibi finē. nō ex hoc forma imi
tanda habebit rōnem exemplaris vel ydee Nō eīn dici
mus ꝙ forma hoīs generantis ſit ydea vel exēplar ho
minis generati. ſꝫ ſolū hoc dicimus quādo agēs ꝓpter fi
nem determinat ſibi finem ſiue illa forma ſit in agente ſi
ue extra agēteꝫ. dicimus eīn formā artis in artifice eſſe ex
emplar vel ydeam artificiati. ⁊ ſil'r etiā formā q̄ eſt extra
artificē. ad cuius imitatōem artifex aliqḋ facit Ergo hec
videtur eſſe ratio ydee. ꝙ ydea ſit forma quā aliqḋ imita
tur ex intētione agētis qui determinat ſibi finē ¶ Scḋm Opinio
hoc ergo ptꝫ. ꝙ illi qui ponebāt oīa caſu accidere non quorūdā
poterant ydeam ponere Sed hec opinio a phis repro Reprobat̄
bat̄. qꝛ q̄ ſunt a caſu nō ſe habēt eodē modo niſi vt in pau
ciorib'. nature aūt curſus videmus ſp̄ eodē modo ꝓgre
di aut vt in pluribꝰ ¶ Sil'r etiā ſcḋm eos q̄ poſuerūt ꝙ oīa
a deo ꝓcedunt ꝑ neceſſitatē nature non ꝑ arbitriū volū Alia opi.
tatis nō poſſunt ponere ydeas. qꝛ ea q̄ neceſſitate natu
re agunt nō p̄determināt ſibi finē Sed hoc eſſe nō pōt
qꝛ omē qḋ agit. agit ꝓpter finem ſi nō determinat ſibi fi Reprobat̄
nem determinat̄ ei finis ab alio ſuperiore. ⁊ ſic aliq̄ cauſa
erit ⁊ ſuperior. qḋ nō pōt eſſe. qꝛ omēs loquētes de deo
intelligūt eū eē primā cām entiū ¶ Et ideo Plato refu
giens epycuroꝝ opinionē qui ponebant oīa a caſu ac
cidere. et Empedoclis q̄ ponebat oīa accidere ex ne
ceſſitate nature. poſuit ydeas eſſe Et hanc etiam rōem
ponēdi ydeas ſcꝫ ꝑ definitionē operū agēdoꝝ. inuit Dyo
niſiꝰ. v. cap. de di. no. dicēs. Exēplaria dicimꝰ in deo ex
iſtētiū rōnes ſubſtātificatas ⁊ ſimpl'r p̄exiſtentes. quas
theologia p̄diffinitōnes vocat ⁊ diuinas ⁊ bonas volū
tates exiſtentiū p̄determinatiuas ⁊ effectiuas ſcḋm quas
ſuꝑſubſtātialis eſſentia oīa p̄diffiniuit ⁊ ꝓduxit. ſꝫ qꝛ
forma exemplaris vel ydea habet quodāmō rationē fi
nis. ⁊ ab ea accipit artifex formā q̄ agit ſi ſit extra ipſuꝫ.
nō eſt āt ꝯueniēs ponere deū agere ꝓpter finē aliū a ſe. et
accipere aliunde vnde ſit ſufficiens ad agendū. adeo non

poſſum⁹ ponere ydeas eē extra deū ſ; in mēte diuina tā
Ad 1. tum ¶ Ad primū ergo dōm. ꝙ ꝑfectio ꝯgnitōnis pōt
attēdi vel ex p̄te cognoſcentis vel ex p̄te ꝯgniti. ꝙ ergo
dicit ꝙ ꝯgnitio ꝑfectior eſt que eſt tantū ꝑ eſſentiā q̄ȝ q̄
ꝑ ſilitudinē. intelligendū eſt ex p̄te ꝯgniti Illud eñi qd̄
ꝑ ſeipm̄ eſt cognoſcibile eſt ꝑ ſe magis notuȝ q̄ȝ id qd̄ nō
eſt ꝯgnoſcibile ex ſeipo ſed ſolū ſm̄ ꝙ eſt in cognoſcēte
ꝑ ſui ſilitudinē. ⁊ hoc non eſt incōueniens ponere ꝙ res
create ſunt minus cognoſcibiles q̄ȝ eſſentia diuina q̄ per
Ad 2 ſeipam eſt ꝯgnoſcibilis ¶ Ad. ij. dōm ꝙ ad ſpēm que ē
mediū ꝯgnoſcendi duo reqr̄ūtur. ſcȝ repñſentatio rei co-
gnite que ꝯpetit ei ſcd̄m ꝓpinquitateȝ ad cognoſcibile. et
eſſe ſpirituale vł immateriale qd̄ ei ꝯpetit ſcd̄m ꝙ habȝ
eſſe in ꝯgnoſcēte. Unde per ſpēm q̄ eſt in intellectu me-
lius ꝯgnoſcitur aliqd̄ q̄ȝ per ſpēm q̄ eſt in ſenſu. qꝛ eſt im
materialior. et ſic melius ꝯgnoſcit aliquid per ſpeciē rei
que eſt in mente diuina q̄ȝ per ipſam eius eſſentiam co-
gnoſci poſſit. etiā dato ꝙ eſſentia rei poſſet eſſe medium
Ad 3. cognoſcendi nō obſtante materialitate ipſius ¶ Ad. iij.
dōm. ꝙ in cognitōne eſt duo ꝯſiderare. ſcȝ ipſaȝ naturā
cognitōis. ⁊ hec ſequit ſpēm ſm̄ ꝯparationē quā habet
ad intellectum in quo eſt. et determinationē cognitiōis
ad cognitum. et hec ſequitur relationē ſpēi ad reȝ ipſam.
vñ quāto eſt ſimilior ſpēs rei cognite ꝑ modū repñſenta-
tionis tanto eſt cognitio determinatior. ⁊ quāto magis
accedit ad imaterialitatē q̄ eſt natura cognoſcentis inq̄ȝ-
Ad 4 tum hmōi tanto efficacius cognoſcere facit. ¶ Ad. iiij.
dōm. ꝙ hoc eſt contra rōnem formarū naturaliū ꝙ ex ſe
ipis imateriales ſint. nō aūt eſt incōueniēs ꝙ ex alio im
materialitatē acquirāt in quo ſunt Unde in itellectu no
ſtro forme rerū naturaliū imateriales ſunt. vnde incon-
ueniens eſt ponere ydeas rerū naturaliū eſſe ꝑ ſe ſubſi-
ſtentes. nō eſt aūt incōueniens ponere eas eſſe in mente
Ad 5 diuina ¶ Ad. v. dōm. ꝙ ydee exñtes in mēte diuina nō
ſunt generate nec ſunt generātes ſi fiat vis in ꝟbo. ſȝ ſtꝫ
cauſatiue ⁊ ꝓductiue rerū. vñ dr̄ Auguſti. in li. lxxxiij. q
cū ipe neq̄ȝ oriātur neq̄ȝ intereant. ſm̄ eas tamē formari
dr̄ omne qd̄ oriri ⁊ interire pōt. neq̄ȝ oportet agēs p̄mū
in ꝯpoſitōne eſſe ſimile generato. oportet aūt hoc eſſe de
agente proximo. et ſic ponebat Plato ydeas eſſe genera
tionis principiū ꝓximū. et ideo ꝯtra ipm̄ ꝓcedit ratio p̄
Ad 6 dicta ¶ Ad. vi. dōm. ꝙ intentio Dyoniſij ē dicere ꝙ ipe
non cognoſcit ꝑ ydeam acceptam a reb⁹. Uel hoc modo
ꝙ diuerſimode res per ydeam cognoſcat. vnde alia trāſ
latio loco huius dicit. neq̄ȝ ꝑ viſionē ſingulis ſe immit-
Ad 7 tit. vnde ꝑ hoc non excludit ydeas oīno eſſe. ¶ Ad. vij.
dōm. ꝙ q̄ȝuis non poſſit eſſe aliq̄ proportio creature ad
deum. tñ pōt eſſe ꝓportionabilitas. qd̄ in p̄cedenti q̄ſtio
Ad 8 ne frequēter expoſitū eſt ¶ Ad. viij. dōm ꝙ ſicut deus
quia nō poteſt non eſſe nō indiget eſſentia que ſit aliud
q̄ȝ ſuū eſſe. ita quia non poteſt deficere in ꝯgnoſcēdo vel
operando non indiget alia regula a ſeipo. ſed ꝓpter hoc
nō poteſt deficere quia ipe eſt ſuipꝑius regula. ſicut pro-
pter hoc nō poteſt non eſſe quia ſua eſſentia eſt eſſe ſuuȝ
Ad 9 ¶ Ad. ix. dōm. ꝙ in deo non eſt q̄ȝtitas dimēſiua vt ſm̄
eam equalitas tangi poſſit. ſed eſt ibi q̄ȝtitas ꝑ modum
intenſiue qualitatis. ſicut albedo dicitur magna. qa ꝑfe-
cte attingit ad naturam ſuam. Intēſio eñi alicuius for
me reſpicit modum habendi formam illam. q̄ȝuis autem
aliquo modo id quod eſt dei ad creaturas deriuetur. ta
men nullo modo poteſt concedi. ꝙ creatura habeat ali-
quid ꝑ modū illum quo habet illud deus. ⁊ ideo q̄ȝuis

aliquo modo concedamus eſſe ſimilitudinē inter creatu Ad 10
rā et deū. nullo tñ mō ꝯcedim⁹ ibi eſſe equalitatē ¶ Ad
x. dicēdum. ꝙ intentio Anſel. eſt dicere vt patȝ inſpicien
ti verba eius. ꝙ in verbo non ſit ſimilitudo ſumpta a re
bus ipis. ſȝ oēs rerū forme ſunt ſumpte a ꝟbo. ⁊ ideo
dicit ꝙ verbum non eſt ſimilitudo rerū. ſed res ſunt imi
tatione verbi. vnde per hoc non remouetur ydea cum
ydea ſit forma quam aliquid imitatur. ¶ Ad. xi. dicen- Ad. 11.
dum. ꝙ eodē modo deus ꝯgnoſcit ſe ⁊ alia ſi accipiatur
modus cognitionis ex parte cognoſcentis. nō autē ſi ac
cipiatur ex p̄te rei cognite. qa creatura que a deo cogno-
ſcit nō eſt idē ſm̄ rem cū medio q̄ deus cognoſcit. ſȝ ipſe
eſt idē re cū eo. vnde nulla multiplicitas in ei⁹ ſcia ſequit

Secūdo queritᷣ: vtruȝ

ſit ponere plures ydeas. Et videtur ꝙ nō. qa 1.
ea que eſſentialiter dicuntur de deo non minus ſunt vere
in eo q̄ȝ illa que dicuntur in ipo ꝑſonaliter. ſed ꝑſonaliū
proprietatum pluralitas inducit pluralitatē ꝑſonarum
ſm̄ quas deus dicitur trinus Cum ergo ydee ſint eſſen
ciales quia ſunt cōmunes trib⁹ perſonis ſi ſint plures in
deo ſm̄ pluralitatē rerum. ſequitur ꝙ nō ſolum ſint tres
perſone in ipſo ſed infinite ¶ Sed diceres ꝙ ydee non
ſunt eſſentiales. ſȝ ſunt ipſa eſſentia. ¶ Sed contra. bo- 2
nitas ⁊ ſapiētia ⁊ potētia dei ſunt eius eēntia. ⁊ tamē di-
cūtur eſſentialia attributa. ergo et ydee q̄ȝuis ſint ipſa
eſſentia poſſunt dici eēntiales. ¶ Prete. Quicquid deo 3
attribuitur debet ei nobiliſſimo modo attribui. ſȝ deus
eſt principiū rerū. ḡ debet poni oīe illud qd̄ ad nobilita
tem principij ꝑtinet in ſummo. ſed vnitas eſt hmōi. quia
omnis virtus vnita plus eſt infinita q̄ȝ multiplicata. vt
dicit in libro de cauſis. ḡ in deo eſt ſumma vnitas. ḡ nō
ſolum eſt vnum re. ſed ratione. quia magis eſt vnū qd̄
eſt vnū vtroq̄ȝ modo q̄ȝ quod altero iſtoruȝ tantū. ⁊ ſic
non ſunt in deo plures rōnes ſiue ydee ¶ Prete. Phus 4
dicit in q̄nto metaphyſice. quod omnino eſt vnum. non
poteſt ſeparari nec intellectu nec tēpore nec loco neq̄ȝ ra-
tione ⁊ maxime in ſubſtantia. ſi ergo deus eſt maxime
vnū. quia eſt maxime ens nō poteſt ſeparari ratione. et
ita idē quod prius. ¶ Preterea. Si plures ſunt ydee ſe- 5
quitur eas eſſe inequales. quia vna ydea continebit eſſe
tantū. Alia vero eſſe ⁊ viuere. alia vero inſuper intellige
re ſm̄ ꝙ res cuius eſt ydea in pluribus aſſimilatur deo
cum ergo inconueniens ſit in deo aliquā inequalitatem
ponere. videtur ꝙ non poſſunt eſſe in eo plures ydee
¶ Preterea. In cauſis materialibus eſt ſtatus ad vnaȝ 6
primā materiam. ⁊ in efficiētibus ⁊ finalibus. ergo ⁊ in
formalibus eſt ſtatus ad vnam primā formaȝ. ſed eſt ſta
tus ad ydeas. quia vt dicit Auguſtinus in libro. lxxxiij.
q. ydee ſunt principales forme vel ratōnes rerum. ergo
in deo non eſt niſi vna tantum ydea. ¶ Sed diceres. ꝙ Solo
q̄ȝuis ſit vna p̄ma forma tñ ydee dicūtur plures ſm̄ di-
uerſos reſpectus. ¶ Sed ꝯtra. Non poteſt dici ꝙ
ydee multiplicent ſm̄ reſpectū ad deū in q̄ ſtꝫ. q̄ eſt vn⁹ 7
neq̄ȝ ſm̄ reſpectū ad ydeata ſm̄ ꝙ ſunt in p̄ma cā. qꝛ in
ea ſtꝫ vnū. vt Dyoniſius dr̄. nec ꝑ reſpectū ad ydeata ſm̄
ꝙ in propria natura exiſtunt. qꝛ ſic res ydeate ſunt tem-
porales. ydee vero eterne ſunt. ergo nullo modo ꝑ reſpe
ctum prime forme poſſunt ydee dici plures ¶ Preterea
Nulla relatio que eſt inter deum ⁊ creaturam eſt in deo 8
ſed in creatura tantum. ſed ydea vel exemplar importat

relatõnē dei ad creaturā. ergo iſta relatio nō eſt in deo. ſꝫ
in creatura. cū ergo ydea ſit in deo ꝑ hmõi reſpect⁹ ydee
9 multiplicari nō poſſunt ¶ Preterea. Intellectus ꝗ pluri-
bus intelligit eſt ꝯpoſitus ⁊ tranſiens de vno in aliud.
ſed hec a diuino intellectu ſunt ꝓcul. cū ergo ydee ſint
Cõtra rões rerū quib⁹ deus itelligit. videtur ꝙ non ſint plu-
res ydee in deo ¶ Sed contra eſt. idem ſm idē nō eſt na-
tum facere niſi idem. ſed deus facit multa ⁊ diuerſa. er-
go non ſm eandē ratõnem. ſed ſm plures cauſat res. ſꝫ
rões quib⁹ res ꝓducūtur a deo ſunt ydee. ergo ⁊c̃.
¶ Prete. Auguſti. dicit in libro. lxxxiij. q. reſtat vt oīa
ratione ſint cõdita nec eadē rõne homo qua equus. hoc
eñ abſurdū eſt exiſtimari. ſingula igit̃ ꝓprijs ſunt creata
rationibus. ergo ſunt plures ydee. ¶ Prete. Auguſti.
dicit in epiſtola ad Hebridiū ꝙ ſicut incõueniens ē di-
cere ꝙ eadē ſit ratio anguli ⁊ quadrati. ita incõueniēs eſt
dicere ꝙ eadē ſit ratio in deo hominis et bouis. ḡ plu-
res rões ydeales ſunt in deo ¶ Prete. Hebre. xi. Fide
intelligim⁹ aptata eſſe ſecula ꝟbo dei. vt ex inuiſibilibus
viſibilia fierent. inuiſibilia aūt appellat pluraliter ſpēs yde-
ales. ergo ſunt plures. ¶ Preterea. Idea a ſanctis ſigna-
tur nomine artis ⁊ mūdi. vt patꝫ ex autoritatib⁹ indu-
ctis. ſed ars pluralitatem quādam importat. eſt eñ col-
lectio p̄ceptorum ad vnum finem tendentium. Et ſimi-
liter etiam cum mūdus importat collectionē oīm creatu-
rarum. ergo oportet ponere plures ydeas.
Rꝫº. ¶ Reſponſio dõm. ꝙ quidam ponētes deū ꝑ intellectū
Pria opi. agere. ⁊ non ex neceſſitate nature. poſuerūt eū habere in-
tentionē vnā tātum. ſcꝫ creature in vniuerſali. ſꝫ creatu-
rarū diſtinctio facta eſt ꝑ ſcḋas cauſas. Dicūt eñ ꝙ de⁹
p̄mo ꝯdidit vnā intelligentiā ꝗ tria ꝓduxit. ſcꝫ animaꝫ
orbem ⁊ intelligētiam. ⁊ ſic ꝓgrediendo ꝓceſſit plurali-
tas rerū ab vno primo p̄ncipio. ⁊ ſm hanc opinionē eſſet
quidem in deo ydea. ſed vna tantū totius creature toti
vniuerſitati creaturarū cõis. ſed ꝓprie ydee ſingulorum
eſſent in cauſis ſecūdis. ſicut Dyoniſius narrat in q̄nto
de di. no. quod quidem Clemens ph̄us poſuit principa-
liora p̄ncipia. etiam exemplaria inferiorū eſſe. Sed hoc
Reprobatõ ſtare non poteſt. qꝛ ſi intentio alicuius agentis ferat̃ ad
aliquid vnū. preter eius intentionem erit. ⁊ quaſi caſua-
le q̄cquid ſequatur. quia accidit ei qḋ eſt p̄ncipaliter in-
tentum ab eo. ſicut ſi q̄s intenderet facere aliquod triā-
gulatum p̄ter intentionem eius eſſet ꝙ eſſet magnū vel
ꝑuum. cuilibet aūt cõmuni accidit ſpeciale ꝯtentum ſub
eo. vnde ſi intentio agentis eſt ad aliquod cõmune tātū.
p̄ter eius intentionē eſſet qualitercūqꝫ determinet̃ per
aliquod ſpeciale. ſicut ſi natura intenderet generare ſolū
animal. preter intentõnē nature eſſet ꝙ generatus ſit ho-
mo vel equus. Unde ſi intentio dei operantis reſpiciat
tantum ad creaturas in cõmuni. tota diſtinctio creatu-
re caſualiter accidet. Inconueniens eſt aūt dicere ꝙ ſit ꝑ
accidens per comparatõnem ad cauſam primam. ⁊ ſit
per ſe per comparationem ad cauſas ſecundas. qꝛ quic-
quid eſt per ſe prius eſt eo quod eſt per accidens. prius
autem eſt comparatio alicuius ad cauſam primaꝫ q̄ꝫ ad
cauſam ſecūdam. vt patet in libro de cauſis. vnde ipoſſi-
bile eſt ꝙ ſit per accidens reſpectu cauſe prime. ⁊ per ſe
reſpectu cauſe ſecūde. poteſt autē accidere econuerſo. ſi-
cut videmus ꝙ ea que ſunt caſualiter quo ad nos ſunt
Scḋa opi. deo precognita et ordinata ab ipſo. ¶ Unde neceſſe eſt
et vera. dicere. ꝙ tota diſtinctio rerū ſit prediffinita ab eo. ⁊ ideo
neceſſe eſt ponere in deo ſingulorum ꝓprias rationes. et
ideo plures ydeas neceſſe eſt ponere. Modus aūt plu-
ralitatis ſic accipi poteſt. forma enim in intellectu poteſt
eſſe duplex. vno modo ita ꝙ ſit principium actus intelli-
gendi. ſicut forma que eſt intelligentis inq̄ꝫtum eſt intel-
ligens. ⁊ hec eſt ſimilitudo in ipſo intellectu. Alio mo-
do ita ꝙ ſit terminus actus intelligendi. ſicut artifex in-
telligendo excogitat formam domus. et cum illa forma
ſit excogitata per actum intelligendi ⁊ quaſi per actum
effecta. non poteſt eſſe principium actus intelligendi. vt
ſit principium quo intelligatur. ſed magis ſe habet vt in-
tellectum quo intelligens aliquid operatur. nihilomin⁹
tamē forma predicta eſt ſcḋm quo intelligitur. quia per
formam excogitatam artifex intelligit quid operandum
ſit. ſicut in intellectu ſpeculatiuo videm⁹ ꝙ ſpecies qua
intellectus informatur. vt intelligat actu eſſe principi-
um quo intelligitur. Ex hoc autem ꝙ eſt effectus in
actu per talem formā operari iam poteſt formādo q̄d-
ditatem rerum ⁊ componendo et diuidendo. vnde ipſa
quidditas formata in intellectu vel etiam cõpoſitio ⁊ di-
uiſio eſt quoddam operatum ipſius intellectus per qḋ
tamen intellectus venit in cognitionem exterioris rei. ⁊
ſic eſt ſcḋm quo intelligitur. ¶ Si autēꝫ intellectus artifi-
cis aliquod artificiatum produceret ad ſimilitudinem
ſuipſius. tunc quidē ipſe intellectus artificis eſſet ydea
non quidem vt eſt intellectus. ſed inq̄ꝫtum intellectum.
In his autem que ad imitationem alterius producun-
tur. quandoqꝫ id quod alterum imitatur perfecte imi-
tatur ipſum. ⁊ tunc intellectus operatiuus preconcipi-
ens formam operati habet. vt ydeam ipſam formam rei
imitate. prout eſt illius rei imitate. oportet enim ꝙ pri-
mo intueatur illud ad cuius ſimilitudinem vult aliquid
producere. Quandoqꝫ vero quod eſt ad imitationem al-
terius non perfecte imitatur illud. et tunc intellectus
operatiuus non accipit formam rei imitate abſolute. vt
ydeam vel exemplar rei operande. ſed cum proportio-
ne determinata ſcḋm quā exemplatum a principali exem-
plari deficeret vel imitaretur. Dico ergo ꝙ per intelle-
ctum deus omnia operans omnia ad ſimilitudinem eſ-
ſentie ſue producit. vnde eſſentia ſua eſt ydea rerum nõ
quidem vt eſſentia. ſed vt intellecta. res autēꝫ create nõ
perfecte imitantur diuinam eſſentiam. vnde eſſentia nõ
accipitur abſolute ab intellectu diuino. vt ſit ydea reruꝫ
ſed cum proportione creature fiende ad ipſam diuinam
eſſentiaꝫ. ſm ꝙ deficit ab ea. vel imitat̃ eam. diuerſe aūt
res diuerſimode ipſam imitant̃. et vnaqueqꝫ ſm ꝓpriū
modū ſuū. cū vnicuiqꝫ ſit eſſe diſtinctū ab altera. et ideo
ipſa diuina eſſentia cointellectis diuerſis ꝓportõnibus
rerum ad eam eſt ydea vniuſcuiuſqꝫ rei. vnde cū ſint di-
uerſe rerum proportiones neceſſe eſt plures eſſe ydeas.
et eſt quidem vna omnium ex parte eſſentie. ſed plurali-
tas inuenitur ex parte diuerſarum proportionū creatu-
rarum ad ipſam.
¶ Ad primum ergo dicendum. ꝙ proprietates per- Ad. 1.
ſonales ideo inducunt diſtinctionem perſonarum in
diuinis. quia ad inuicem opponuntur oppoſitione rela-
tionis ¶ Unde proprietates non oppoſite non diſtin-
guūt perſonas. vt cõmunis ſpiratio et paternitas. ydee
autem nec alia eſſentialia attributa non habent ad inui-
cem aliquam oppoſitionem. et ideo non eſt ſimile.
¶ Ad. ij. dõm. ꝙ non eſt ſimile de ydeis et eſſentialib⁹ Ad 2.

attributis.attributa em̄ eſſentialia nō habent de princi-
pali intellectu ſuo aliquid preter eſſentiam creatoris. vñ
etiam non plurificant᷑. q̄uis ſm eas deus ad creaturas
comparetur, put ſm bonitatē dicimus bonos ſm ſapiē-
tiam ſapientes. Sed ydea de ſuo pⁱcipali intellectu ha
bet aliquid aliud p̄ter eſſentiam. ſcꝫ ipam ꝓportionē cre
ature ad eſſentiam in quo etiam ꝯpletur formaliter ra-
tio ydee ratōne cuius dicūtur plures ydee. nihilominus
tamē ſm ꝙ ad eſſentiā ꝑtinent nihil ꝓhibet ydeas eſſen
Ad 3. tiales dici. ¶ Ad. iij. dicēdū. ꝙ pluralitas rōnis q̄nq̄ꝫ
reducitur ad aliquā diuerſitatē rei ſicut ſor. ⁊ ſor. ſedēs
differūt ratione. et hec differentia reducitur ad aliquam
diuerſitatē ſubſtantie ⁊ accidētꝫ. et ſilr̄ homo ⁊ aīal ra
tione differūt. ⁊ hec differentia reducit᷑ ad diuerſitatē for
me ⁊ materie. qꝛ genus ſumitur a materia differētia ve
ro ſpecifica a forma. vñ talis differentia ſm rationē repu
gnat maxime vnitati et ſimplicitati. Nūq̄ꝫ vero dīna
ſm rationē nō reducitur ad aliquā rei diuerſitatē ſꝫ ad
veritatem rei que eſt diuerſimode intelligibilis ⁊ ſic po
nimus pluralitatem rationū in deo. vnde hoc non repu-
Ad 4 gnat maxime vnitati vel ſimplicitati ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ
phūs appellat ibi rationem definitōnem. in deo autē nō
eſt accipere plures rationes quaſi definitōnes. qꝛ nulla
Ad 5 rationum illarū eſſentiam diuinā ꝯprehendit. ⁊ ideo nō
eſt ad ꝓpoſitum ¶ Ad. v. dōm. ꝙ forma que eſt in intel
lectu habet reſpectum duplicem. vnū ad rem cuius eſt.
alium ad id in quo eſt. ex primo aūt reſpectu non dicitur
aliqualis ſed alicuius tantum. nō em̄ materialiū eſt for-
ma materialis nec ſenſibiliū ſenſibilis. ſed ſm alium re-
ſpectū aliqualis dicitur. quia ſequit᷑ modū eius in quo ē
vnde ex hoc ꝙ rerꝫ ydeatarū quedā alijs ꝑfectius eſſen
tiam diuinā imitant᷑ nō ſequit᷑ ꝙ ydee ſint inequales ſed
Ad 6 inequalium. ¶ Ad. vi. dōm. ꝙ vna prima forma ad quā
oīa reducunt᷑ eſt ipa diuina eſſentia ſm ſe ꝯſiderata. ex
cuius conſideratione diuinus intellectus adinuenit. vt
ita dicam. diuerſos modos imitationis ipſius in quibꝫ
Ad 7 pluralitas ydearū cōſiſtit ¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ ydee
plurificant᷑ ſm diuerſos reſpectus ad res in propria na-
tura exiſtentes. nec tamē oportet ꝙ ſi res ſint tempora-
les. ꝙ illi reſpectꝰ ſint tēporales. qꝛ actio intellectus hu
mani ſe extendit ad aliquid etiam quādo id nō eſt. ſicut
cū intelligimus p̄terita. actionē aūt relatio conſequitur
vt in q̄nto metaphy. dicit᷑. vnde ⁊ reſpectus ad tempora
les res in intellectu diuino ſunt eterni. ¶ Ad. viij. dicen
Ad 8 dū. ꝙ relatio q̄ eſt inter creaturā ⁊ deū nō eſt in deo ſm
rem. eſt tamē in deo ſm intellectū noſtrū. ⁊ ſimiliter pōt
eſſe in eo ſm intellectū ſuum, put ſcꝫ intelligit reſpectꝰ
rerū ad ſuam eſſentiam. ⁊ ſic reſpectus illi ſunt in deo vt
Ad 9 intellecti ab eo ¶ Ad nonū dicendum. ꝙ ydea nō habet
rationē eius quo p̄mo aliquid intelligit᷑ ſed habet rōem
intellecti in intellectu exiſtētis. Uniformitas aūt intelle
ctus ſequitur vnitatem eius quo p̄mo aliquid intelligi
tur. ſicut vnitas actionis ſequitur vnitatem forme agen
tis. que eſt p̄ncipium ipſius. Unde q̄uis reſpectus in
tellecti a deo ſint multi in quo pluralitas ydearū conſi-
ſtit. quia tamen oīes illas ꝑ vnā ſuā eſſentiā intelligit
intellectus eius nō eſt multiplex ſed vnus.

Tercio queritur. vtꝝ

ydee ꝑtineant ad cognitionē ſpeculatiuam vel
1. practicā tm̄. Et videt᷑ ꝙ ad practicā tantū. quia vt dicit
Auguſtinus in libro. lxxxiij. q. ꝙ ydee ſunt forme rerꝫ
principales ſm quas formatur oīe qḋ oritur aut inte
rit. ſed ſm ſpeculatiuā ꝯgnitionē nihil format᷑. ergo ſpe-
culatiua cognitio nō habet ydeā ¶ Sed diceres ꝙ ydee Solō
nō ſolū habēt reſpectū ad id qḋ oritur aut interit. ſꝫ etiā
ad id qḋ oriri ⁊ interire poteſt vt ibidem Augſti. dicit. ⁊
ſic ydea habet ſe ad ea q̄ nec ſunt nec erūt nec fuerunt. et
tñ eſſe poſſunt. de quibus deus ſpeculatiuā cognitionē
habet. ¶ Sed ꝯtra. Practica ſcīa dicitur ſm quā aliq̄s
ſcit modū operis etiam ſi nunq̄ꝫ operari intendat. et ſic 2
dicitur practica eſſe pars medicine. ſed deus ſcit modū
operādi ea q̄ p̄t facere q̄uis facere non ꝓponat. ḡ etiā de
eis deus habet practicā ꝯgnitionē. ⁊ ſic vtroq̄ꝫ mō ydea 3
ad practicam cognitionem pertinet. ¶ Preterea. Idea
nihil eſt aliud q̄ꝫ exēplaris forma. ſed forma exēplarꝫ nō
poteſt dici niſi in practica cognitione. quia exemplar eſt
ad cuius imitationem fit aliud. ergo ydee ſolā practicā
cognitionem reſpiciūt. ¶ Preterea ſcdm phm intelle- 4
ctus practicus eſt eorū quoꝝ principia ſunt in nobis. ſꝫ
ydee in intellectu diuino exiſtentes ſunt ydeatorū p̄nci-
pia. ergo ad intellectū practicū ꝑtinent ¶ Prete. Omes 5
forme intellectꝰ vl' ſunt a rebꝫ. vel ad res. q̄ aūt ſunt ad res
ſunt practici intellectꝰ. q̄ vero a rebꝫ itellectꝰ ſpeculatiui
ſꝫ nulle forme itellectꝰ diuini ſunt a rebꝫ cū nihil a rebꝫ ac
cipiat. ḡ ſunt ad res ⁊ ſic ſtꝫ practici itellectꝰ ¶ Pre. Si 6
eſt alia ydea intellectꝰ practici et alia ſpeculatiui in deo.
diuerſitas iſta nō p̄t eſſe ꝑ aliqḋ abſolutū. qꝛ oīe huiuſ
modi eſt vnū tantū in deo. nec per reſpectū idētitatis. vt
cū dicimus. idem eidē idē. qꝛ talis reſpectus nullā plura
litatē inducit. nec per reſpectū diuerſitatis. qꝛ cauſa non
plurificatur q̄uis effectus ſint plures. ergo nullo modo
poteſt diſtingui ydea ſpeculatiue cognitōis ab ydea pra
ctice cognitōis ¶ Sꝫ diceres. ꝙ in hꝫ vtraq̄ꝫ ydea diſtin Solō
guit᷑ ꝙ ydea practica eſt p̄ncipiū eſſendi. ſed ſpeculatiua
ꝯgnoſcendi ¶ Sed ꝯtra. Eadem ſunt p̄ncipia eſſendi 7
et cognoſcēdi. ergo ex hoc ydea ſpeculatiua a practica nō
diſtinguit᷑ ¶ Preterea Cognitio ſpeculatiua nihil aliud
videtur eſſe in deo q̄ꝫ ſimplex illius noticia. ſed ſimplex 8
noticia nihil preter noticiam aliud habere poteſt. cum er
go ydea addit reſpectum ad res. videtur ꝙ non ꝑtineat
ad ſpeculatiuā cognitionem. ſed ad practicam tantum
¶ Prete. Finis practici eſt bonū. ſꝫ reſpectꝰ ydee nō p̄t 9
determinari niſi ad bonū. qꝛ mala accidunt p̄ter intentio
nem. ergo ydea ſolū practicum intellectum reſpicit. Inſtātie.
¶ Sed contra. Cognitio practica nō extendit ſe niſi .1.
ad faciēda. ſed deus ꝑ ydeas nō ſolū ſcit faciēda ſed pre-
ſentia et facta. ḡ ydee nō ſolū ſe extēdunt ad practicā co-
gnitionē ¶ Preterea Perfectius deus cognoſcit creatu .2.
ras q̄ꝫ artifex artificiata. ſed artifex creatus ꝑ formas q̄
bus operatur habet ſpeculatiuam cognitionē de opera
tis. ergo multo fortius deus ¶ Preterea. Cognitio ſpe
culatiua eſt. q̄ conſiderat p̄ncipia ⁊ cauſas rerū ⁊ paſſio- 3
nes earūdē. ſed deus ꝑ ydeas ꝯgnoſcit oīa q̄ in rebus
cognoſci poſſunt. ergo ydee in deo ꝑtinent nō ſolum ad
practicam cognitionem. ſed etiam ad ſpeculatiuam. Rꝫo.
¶ Reſponſio Dꝫ ſicut dꝛ in tercio de aīa. intellectꝰ pra-
cticus differt a ſpeculatiuo fine. finis em̄ ſpeculatiui eſt
veritas abſolute ſicut practici operatio. vt dicit᷑ in ſcdo
metaph. aliqua vero cognitio practica dicitur ex ordine
ad opus Qḋ ꝯtingit dupliciter. q̄nq̄ꝫ in actu dū ſcꝫ ad
opus actu ordinat᷑. ſicut artifex preconcepta forma ꝓpo-
nit illam in materiā inducere ⁊ tunc eſt actu practica co-

gnitio ⁊ cognitōis forma. Quūcꝫ q̄dē eſt ordinabilis co-
gnitio ad actū non tamē actu ordinatur. ſicut cuꝫ artifex
excogitat formā artificij ⁊ ſcit ꝑ modū operandi. nō ta-
men operari intendit ⁊ tunc eſt q̄dem practica habitu
vel virtute nō actu. Quādo vero nullo mō eſt ad actū or-
dinabilis ꝯgnitio tūc eſt pure ſpeculatiua. Quod dupli-
citer ꝯtingit. vno mō quādo eſt ꝯgnitō de rebꝫ illis que
non ſunt nate ꝓduci ꝑ ſcientiam ꝯgnoſcentis. ſicut cum
nos ꝯgnoſcimus naturalia. quādoqꝫ quidē res cognita
eſt operabilis ꝑ ſcientiam nō tamē conſideratᷣ vt eſt ope-
rabilis. res eīm ꝑ operationē in eſſe ꝓducitur. Sunt aūt
quedam que poſſunt ſeparari ꝑ intellectum que nō ſunt
ſeparabilia ſm̄ eſſe. quando autē conſideratᷣ res per intel-
lectum operabilis diſtinguendo ab inuicem ea que ſm̄
eſſe diſtingui non poſſunt non eſt practica ꝯgnitio. nec
actu nec habitu ſed ſpeculatiua tantum. ſicut ſi artifex
conſideret domū inueſtigando paſſiones eius. ⁊ genus
et differētias ⁊ alia huiuſmodi q̄ ſm̄ eſſe indiſtincta in-
ueniuntᷣ in re ipſa. Sed tunc cōſideratur res vt eſt ope-
rabilis. quādo conſiderantᷣ in ipa oīa q̄ ad eius eſſe re-
quirūtur ſimul. Et ſm̄ hos quattuor modos diuina co-
gnitio ſe habet ad res. ſcientia eīm eius eſt cauſatiua rer̄
quedā cognoſcit ordinando ea ꝓpoſito ſue volūtatis ad
hoc ꝙ ſint ſm̄ q̄ócunqꝫ tempus. ⁊ horū practicā cogniti-
onez habet in actu. q̄dā vero ꝯgnoſcit q̄ nullo tēpore fa-
cere intendit. ſicut ea q̄ nec fuerūt nec erūt nec ſunt. vt in
p̄cedēti q̄ſtione dictū ē. ⁊ de his hꝫ q̄dē ſcientiā practicā
nō actu ſed ꝟtute tm̄. Et q̄ res quas facit vel facere pōt
nō ſolum cōſiderat ſm̄ ꝙ ſunt in ꝓprio eſſe. ſed ſm̄ oēs
intētiones q̄s intellectus humanus reſoluēdo in eis ap-
p̄hendere pt̄. iō habet ꝯgnitōem de rebꝫ opabilibꝫ a ſe ⁊
eo mō quo nō ſunt opabiles. ſcit etiā ⁊ q̄dā q̄ꝛ ſua ſcien-
tia cauſa eē nō pōt ſicut mala. Vñ veriſſime in deo pra-
cticam ⁊ ſpeculatiuā ꝯgnitōnem ponimus. ¶ Nūc er-
go vidēdū eſt ſm̄ quē modū p̄dictorū idea in diuina co-
gnitione poſſit poni. idea ergo vt ait Auguſti. ſm̄ ꝓprie-
tatem vocabuli forma dr̄. ſꝫ ſi rem attēdamus idea ē rei
ratio vel ſimilitudo. In quibuſdam formis īuenim⁹ du-
plicem reſpectum. vnū ad id qꝺ ſm̄ eas formatᷣ. ſicut ſci-
entia reſpicit ſcientē. Aliuꝫ. ad illud qꝺ eſt extra. ſicut ſci-
entia reſpicit ſcibile. hic tamen reſpectus nō eſt oīn for-
me cōmunis ſicut p̄mus. hoc igitᷣ nomē forma importat
ſolū primū reſpectū. ⁊ inde eſt ꝙ ſemper forma nomīat
habitudinē cauſe. eſt eīm forma quodāmō cā eius quod
ſm̄ ipm̄ formatur. ſiue talis formatio fiat per modū in-
herentie ſicut in formis intrinſecis. ſiue per modū imita-
tionis. vt in formis exemplaribꝫ. ſed ſimilitudo et ratio
reſpectum etiam ſcdm̄ habēt ex quo non ꝯpetit eis habi-
tudo cauſe. Si ergo loquamur de idea ſm̄ ꝓpriam nois
rationem. ſic non ſe extendit niſi ad illam ſcientiam ſm̄
quam aliq̄d formari poteſt. ⁊ hec eſt ꝯgnitio actu practi-
ca vel virtute tantū que eſt quodāmō ſpeculatiua. Sed
tamen ſi ideam cōmuniter appellamus ſimilitudinez vel
rationem. ſic idea etiā ad ſpeculatiuā ꝯgnitionē pure ꝑti-
nere pt̄. Vel magis ꝓprie dicamus ꝙ idea reſpicit cogni-
tionem practicam actu vel virtute. Similitudo autē et
Ad. 1. ratio tam ſpeculatiuā q̄ꝫ practicā. ¶ Ad p̄mū ergo dicē-
dum. ꝙ Auguſti. formatiōem idee refert. nō tantū ad ea
q̄ ſunt ſed etiam ad ea q̄ fieri pn̄t. de q̄bus etiam ſi nunq̄ꝫ
fiant eſt cognitio aliquo modo ſpeculatiua. vt ex dictis
Ad 2 patet ¶ Ad ſcdm̄ dic̄m. ꝙ ratio illa ꝓcedit de cognitōe
illa q̄ eſt practica virtute nō actu. quā nihil prohibet ali-
quo mō ſpeculatiuam dici ſm̄ ꝙ recedit ab operatōe ſm̄
actum. ¶ Ad terciū dōm. ꝙ exemplar q̄uis importat Ad 3
reſpectū ad id qꝺ eſt extra. tamē ad illud extrinſecū im-
portat habitudinē cauſe. et ideo ꝓprie loquēdo ad ꝯgni-
tionem ꝑtinet q̄ eſt practica habitu vel virtute nō autē
ſolū ad illā que eſt actu practica. q̄ꝛ aliq̄d poteſt dici exē-
plar ex hoc ꝙ ad ei⁹ imitationē pōt aliq̄d fieri etſi nunq̄ꝫ
fiat. et ſimiliter eſt de ideis ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ practicus Ad 4
intellectus eſt de his quorū principia ſunt in nobis nō
quocūqꝫ mō. ſed inq̄ꝫtum ſunt per nos operabilia. vnde
et de eis quorū cauſe ſunt in nobis poſſum⁹ habere ſpe-
culatiuā ꝯgnitōem. vt ex dictis patꝫ. ¶ Ad. v. dōm ꝙ Ad 5
intellectus ſpeculatiuus et practicus nō diſtinguuntur
ſm̄ hoc qꝺ eſt habere formas a rebꝫ aut ad res. q̄ꝛ etiam
in nobis intellectus practicus quādoqꝫ habet formas a
rebus ſumptas. vt cum artifex aliquis ex artificio aliquo
viſo ꝯcipit formā ſm̄ quā operari intēdit. vñ nō oportꝫ
etiam. ꝙ omnes forme que ſunt intellectus ſpeculatiui
ſint accepte a rebꝫ ¶ Ad. vi. dōm. ꝙ idea practica ⁊ ſpe-
culatiua in deo nō ꝯſiderantᷣ quaſi due idee. ſꝫ q̄ꝛ diſtin- Ad 6
guuntur ſm̄ rationem intelligendi. practica addit ſuper
ſpeculatiuā ordinē ad actum. ſicut homo addit ſuꝑ aīal
ratiōale. nec hō tn̄ ⁊ aīal ſunt due res ¶ Ad. vij. dōm. ꝙ Ad 7
ꝓ tāto dicitᷣ eadē eēndi ⁊ ꝯgnoſcēdi p̄ncipia eē. q̄ꝛ q̄cūqꝫ
ſtꝫ p̄ncipia eēndi ſunt etiā ꝯgnoſcēdi principia. non aūt
ecōuerſo. cū effect⁹ interdū ſunt p̄ncipia cognoſcēdi cāꝫ
vñ nihil ꝓhibet formas intellectus ſpeculatiui eē tantū
principia ꝯgnoſcēdi. formas aūt intellectus practici eſſe
principia eſſendi ⁊ ꝯgnoſcēdi ſimul. ¶ Ad. viij. dōm. ꝙ Ad 8
ſimplex noticia dr̄ nō ad excludēdū reſpectū ſcie ad ſcitū
qui inſeꝑabiliter oēm ſcientiā ꝯcomitatᷣ. ſꝫ ad excludēdū
admixtionē eius qꝺ eſt extra genus noticie. ſicut eſt ex-
iſtencia rerū quā addit ſcia viſionis. vel ordo voluntatis
ad res ſcitas ꝓducendas quā addit ſciētia approbatio-
nis. ſicut etiā ignis dicitur corpus ſimplex non ad exclu-
dendum partes eēntiales eius. ſꝫ commixtionē extranei
¶ Ad. ix. dōm. ꝙ veruꝫ et bonū ad inuicem coincidunt Ad 9
q̄ꝛ verū eſt qꝺdā bonū ⁊ bonū eſt qꝺdā verū. vñ ⁊ bonū
pōt ꝯſiderari cognitiōe ſpeculatiua. ꝓut ꝯſideratur veri-
tas eius tantū. ſicut cū diffinimus bonū ⁊ naturā eius
oſtēdimus. poteſt etiā cōſiderari practice ſi cōſideretur
vt bonū. hoc autē eſt ſi ꝯſideretᷣ inq̄ntū eſt finis motus
vel operationis. ⁊ ſic patet ꝙ nō ſequitᷣ ideas vl' rōnes
vel ſimilitudines diuini intellectus ad practicam tantuꝫ Solōnes
noticiam ꝑtinere ex hoc ꝙ reſpectus terminatur ad bo- inſtātiaꝝ
nuꝫ. ¶ Ad primū vero qꝺ ꝯtra obijcitur dōm. ꝙ apud Ad 1.
deū nō cōcurrūt tēpora nec decurrūt. q̄ꝛ ipe ſua eternita-
te q̄ eſt bonū. ſimul totum tēpus includit. ⁊ ſic eodem
modo ꝯgnoſcit p̄ſentia p̄terita ⁊ futura. Et hoc eſt qꝺ
dicitᷣ eccleſiaſtici. xxiij Dño deo noſtro nota ſunt oia an- Eccia. 23.
q̄ꝫ crearentᷣ. ſic ⁊ poſt ꝑfectū ꝯgnoſcit oīa. ⁊ ſic nō opor-
tet ꝙ idea ꝓprie accepta limites practice cognitionis ex-
cedat ex hoc ꝙ per eam etiam p̄terita cognoſcuntur.
¶ Ad. ij dōm. ꝙ illa cognitio quā artifex creatus habꝫ Ad 2
ꝑ formas operatiuas de ſuo artificiato ſi cognoſcit ipm̄
vt eſt ꝓducibile in eſſe q̄uis operari non intendit nō eſt
vſqꝫquaqꝫ ſpeculatiua ꝯgnitio. ſꝫ habitualiter practica.
cognitio aūt artificꝫ q̄ ꝯgnoſcit artificiata nō vt ſtꝫ ꝓduci-
bilia ab ipo q̄ eſt pure ſpeculatiua nō hꝫ ideas reſpondē- Ad 3
tes ſibi. ſꝫ forte rōes vel ſimilitudines ¶ Ad. iij. dōm. ꝙ
eſt cōmune practice ⁊ ſpeculatiue ſcientie ꝙ ſit per princi-
pia et cauſas. vñ ex hac ratōne non probari pt̄ de aliqua

ſcientia neq̃ q̄ ſit ſpeculatiua neq̃ q̄ ſit practica.

Quarto querit̃: vtrū

1. malum habeat ideā in deo. Et videt̃ q̄ ſic. de⁹
eīn habet ſciētiam noticie ſimplicis de malis. ſʒ idea ali-
quo modo rn̄det ſcientie ſimplicis noticie ſm̄ q̄ largeſu
mitur ꝓ ſimilitudine vel ratione. ḡ malum habet ideam
in deo ¶ Prete. Malū nihil ꝓhibet eē in bono qd̄ nō eſt
2 ei oppoſitū. ſʒ ſilitudo mali nō opponit̃ bono. ſicut nec ſili
tudo albi nigro. quia ſpēs ꝯtrarioꝝ in aīa non ſunt con
trarie. ḡ nihil ꝓhibet in deo. q̄ꝫuis ſit bonus ponere ideā
3. vel ſimilitudinē mali ¶ Pte. Vbicūq̃ ē aliqua cōmuni
tas ibi eſt aliqua ſimilitudo. ſed ex hoc ipſo q̄ aliquid eſt
p̄uatio entis ſuſcipit entis p̄dicatōem. vt d̾r. v. metaph.
q̄ꝛ negationes ꝛ p̄uatiōes dicūtur entia. ergo ex hoc ipo
q̄ malū ē p̄uatio boni habet aliquā ſimilitudinē in deo
qui eſt ſummū bonū ¶ Preterea. Om̄e illud qd̄ ꝑ ſe co
4 gnoſcit̃ habet ydeam in deo. ſed falſuʒ ꝑ ſeip̄m cognoſcit̃
ſicut ꝛ verū. ſicut eīn p̄ma principia ſunt ꝑ ſe nota in ſua
v̾itate. ita eoꝝ oppoſita ꝑ ſe nota in ſua falſitate. ḡ falſuʒ
hʒ ideā ī deo. falſuʒ aūt eſt qd̄dā malū ſicut ꝛ verū ē intel
lect⁹ bonū. vt d̾r in vi. ethicoꝝ. ḡ malū habet ydeā in deo
¶ Prete. Quicq̄d habʒ naturā aliquā habʒ ydeā in deo
5 ſed viciū cū ſit v̾tuti ꝯtrarū ponit aliquā naturā in ge-
nere q̄litatis. ḡ habet ydeā in deo ſʒ ex hoc ipo qd̄ eſt vi
6 cium eſt malū. ḡ malū habet ydeam in deo. ¶ Prete. Si
malū nō habet ideā nō eſt hoc niſi quia malū eſt nōens.
ſed forme cognitiue p̄nt eſſe de nōentib⁹. nihil eīn ꝓhibʒ
imaginari mōtes aureos aut chimerā. ḡ nihil etiā ꝓhibʒ
7 ideā mali eē ī deo ¶ Pte. Inter res ſignatas nō hʒ ē ſignū
eſt eſſe ſignatū. vt pꝫ in oīb⁹ q̄ ſignant̃. ſʒ ydea eſt qd̄dā
ſignū ydeati. ḡ ex hoc ipo q̄ a reb⁹ bonis habētib⁹ ydeaʒ
in deo q̄ malū nō hʒ debet dici ip̄m eē ydeatū vel forma
8 tuʒ ¶ Prete. Quicq̄d ē a deo hʒ ideā a deo. ſʒ malū ē a
Cōtra deo pene ſcʒ. ḡ hʒ ydeā in ipo ¶ Sʒ ꝯtra. Om̄e ydeatū
habet eē determinatū ꝑ ydeā. ſʒ malū nō hʒ eſſe determi
natū. cū nō habeat eſſe. ſʒ priuatio ſit entis. ḡ malū nō hʒ
ydeā in deo. ¶ Prete. ſcd̄m Dyoniſiū exēplar vel idea ē
2. p̄diffinitio diuine volūtatis. ſʒ volūtas dei nō hʒ ſe niſi
3 ad bona. ḡ malū nō habet ideā in deo. ¶ Prete. Maluʒ
eſt priuatio modi ſpēi ꝛ ordinis ſm̄ Augu. ſed ydeas
Plato ſpēs appellauit. ḡ malū nō poteſt habere ydeam
¶ Reſponſio dd̄m. q̄ ydea ſm̄ ꝓpriā ſui rōnem. vt pꝫ
R̄ſo. ex dictis. iportat formā. q̄ eſt p̄ncipiū formatōis alicui⁹
rei. vnde cū nihil qd̄ eſt in deo poſſit eſſe mali p̄ncipium
nō pōt malū habere ideaʒ in deo ſi ꝓprie accipiat̃ ydea. ſʒ
nec etiā ſi accipiat̃ cōiter ꝓ rōe vel ſilitudine. q̄ꝛ ſm̄ Au-
guſti. malū d̾r ex hoc ipo q̄ nō habet formā. vn̄ cū ſilitu
do attēdat̃ ſm̄ formā aliquo mō ꝑticipatā nō pōt eē q̄
malū ſimilitudinē aliquā in deo habeat. cū aliquid dicat̃
malū ex hoc ipo q̄ a ꝑticipatōne diuinitatis recedit.
Ad 1. ¶ Ad p̄mū ḡ dd̄m. q̄ ſcientia ſimplicis noticie nō ſo
lum ē de malis. ſʒ etiā de q̄buſdā bonis q̄ nec ſunt nec
fuerūt nec erunt. et reſpectu hoꝝ ponit̃ ydea in ſcientia
Ad 2 ſimplicis noticie. nō aūt reſpectu alioꝝ ¶ Ad. ij. dicēdū
q̄ nō negat̃ malū ydeam habere in deo rōne oppōnis tm̄
ſed q̄a nō hʒ aliquaʒ naturā ꝑ quā aliq̄ mō ꝑticiper ali-
Ad 3. q̄d qd̄ ſit in deo vt ſic ſilitudo ei⁹ accipi poſſit ¶ Ad. iij.
dd̄m. q̄ illa cōitas qua aliq̄d p̄dicat̃ cōiter de ente ꝛ nō-
ente eſt rōnis tantū. quia negationes ꝛ priuationes nō
ſunt niſi entia rationis. talis aūt cōitas nō ſufficit ad ſi-
militudinē de q̄ mō loq̄mur. ¶ Ad. iiij. dd̄m. q̄ h̄ p̄nci Ad 4
pium. nullū totum eſt maius ſua parte eſſe falſuʒ. qd̄dā
verū eſt. vnde cognoſcere. h̄ eē falſuʒ ē ꝯgnoſcere qd̄dā
verū. falſitas aūt p̄ncipij nō cognoſcit̃ niſi ꝑ p̄uatōem ve-
ritatis. ſicut cecitas ꝑ p̄uationē viſus ¶ Ad. v. dd̄m. q̄ Ad 5
ſicut actōnes male q̄ꝫtum ad id qd̄ habet de entitate ſʒ
bone ꝛ a deo ſunt. ita etiam eſt de habitib⁹ q̄ ſunt earum
p̄ncipia vl̾ effectus. vn̄ ꝑ hoc q̄ ſunt mala nō ponūt ali
quā naturam ſed ſolū p̄uationē. ¶ Ad. vi. dd̄m. q̄ aliq̄d Ad 6
dicit̃ nō eſſe dupl̄r. vno° quia nōeſſe cadit in definitione
eius. ſicut cecitas dicitur nōens. ꝛ talis nonentis nō po
teſt concipi aliqua forma neq̃ in intellectu neq̃ in ima-
ginatione. ꝛ huiuſmodi nonentis eſt malum Alio modo
q̄ꝛ nō inuenit̃ in rerū natura q̄ꝫuis ipſa p̄uatio entitatis
nō claudatur in eius definitione. ꝛ ſic nihil prohibet ima Ad 7
ginari nōentia ꝛ eoꝝ formas concipere. ¶ Ad ſepti-
mū. dd̄m. q̄ ex hoc ipſo q̄ malum non habet ydeam in
deo a deo cognoſcitur per ydeam boni oppoſiti. ꝛ ꝑ hūc
modum ſe habet ad cognitionem ac ſi haberet ydeam.
non aūt ita q̄ priuatio ydee reſpondeat ei ꝓ ydea. quia
in deo priuatio eſſe non poteſt. ¶ Ad. viij. dicendum. q̄ Ad 8
malum pene exit a deo ſub rōne ordinis iuſticie. ꝛ ſic bo
num eſt. ꝛ ydeam habet in deo.

Quinto querit̃. vtruʒ

materia p̄ma habeat ydeam in deo. Et videt̃ 1.
q̄ non. Idea eīn ſm̄ Auguſtinū. forma eſt. ſed materia
nullam habet formā. ergo nulla ydea in deo eſt ei corre-
ſpondens ¶ Prete. Materia non eſt ens niſi in potētia 2
ſi ḡ idea debet ideato rn̄dere ſi hʒ ideā oportʒ q̄ ei⁹ idea
ſit in potētia tātū. ſed in deo potētialitas nō cadit. ḡ ma 3
teria p̄ma nō habet ideā in ipo ¶ Prete. Idee ſunt ī deo
eoꝝ q̄ ſunt vel eſſe p̄nt ſʒ materia p̄ma nō eſt ꝑ ſe ſepara
ta exn̄s neq̃ eſſe poteſt. ḡ nō habet ideā in deo ¶ Prete.
Idea ē vt ſm̄ ipam aliq̄d format̃. ſʒ materia p̄ma nunq̄ʒ 4
p̄t formari. ita vt forma ſit de eēntia ei⁹. ḡ ſi haberet ideā
fruſtra eēt idea illa in deo. qd̄ ē abſurdū ¶ Sed ꝯtra Inſtātie.
Om̄e quod procedit in eē a deo habet ideam in ipſo. ma 1.
teria eſt hm̄oī. ergo ꝛc. ¶ Prete. Omis eſſentia deri- 2
uatur ab eſſentia diuina. ḡ q̄cquid habet aliquam eēntiā
habet ideam in deo. ſʒ materia p̄ma eſt hm̄oī. ḡ ꝛc.
¶ Reſponſio dd̄m. q̄ Plato q̄ inuenit̃ p̄mo loquut⁹ R̄ſo.
fuiſſe de ideis nō poſuit materie p̄me aliquā ideā. q̄ꝛ ipe Opi. pla.
ponebat ideas vt cauſas ideatoꝝ. materia aūt p̄ma nō
erat cauſatū idee. ſed erat ꝯcauſa. poſuit eīn duo p̄ncipia
ex p̄te materie. ſcʒ magnū ꝛ p̄uū. ſʒ vnū ex p̄te forme. ſcʒ
ideā. Nos aūt ponim⁹ materiā eē cauſatam a deo. Vn̄
nc̄ce eſt ponere. q̄ aliquo modo ſit eius idea in deo. cum
q̄cq̄d ab ipo cauſat̃ ſilitudinē ipius aliquo mō retineat Opinio
Sed tamē ſi ꝓprie de idea loq̄mur nō p̄t poni q̄ materia Areſtote.
p̄ma ꝑ ſe habeat ideā in deo diſtinctā ab idea forme vl̾ cō
poſiti. q̄ꝛ idea ꝓprie dicta reſpicit rē ſcd̄m q̄ ē ꝓducibilis
in eſſe. materia aūt nō pōt exire in eſſe ſine forma factiua
nec ecōuerſo. Vnde ꝓprie idea nō reſpondet materie tā
tum nec forme tantū ſʒ toti ꝯpoſito reſpondet vna idea
que eſt factiua totius ꝛ q̄ꝫtum ad formā ꝛ q̄ꝫtuʒ ad ma
teriam. Si autē large accipiamus ideam ꝓ ſimilitudi-
ne vel ratione. tunc illa poſſunt per ſe diſtinctam habere
ideam que poſſunt diſtincte conſiderari q̄ꝫuis ſepara-
tim eſſe non poſſunt. et ſic nihil prohibet materie prime
etiam ſcd̄m ſe ydeam eſſe.

Ad primū ergo dicēdum. ꝙ q̄uis materia prima
Ad 1. ſit informis. tamen ineſt ei imitatio forme prime q̄tum⸗
cūq3 eſſe debile habeat. id tamē eſt imitatio primi entis
Ad 2 et ſm hoc poteſt habere ſimilitudinem in eo. Ad .ij.
dicendū. ꝙ ydea et ydeatum non oportet eſſe ſimilia ſm
conformitatē nature. ſed ſm repreſentatiōem tantum.
vnde et rerū cōpoſitarū eſt ſimplex ydea vel ſimilitudo
Ad 3 etiam actu Ad terciū dicēdū. ꝙ q̄uis materia ſm
ſe eſſe non poſſit. tamē poteſt ſm ſe ꝯſiderari. ⁊ ſic poteſt
habere ſimilitudinem. Ad quartū dicendū. ꝙ ratio il
Ad 4 la procedit de ydea practica actu vel virtute que eſt rei
Solōnes ꝓut eſt in eſſe ꝓducibilis. ſed talis ydea materie prime
inſtātiaꝝ nō conuenit. Ad primū quod in cōtrariū obijcitur di
cendū ꝙ materia non procedit in eſſe a deo niſi in cōpoſi⸗
Ad 1. to. ⁊ ſic ei ydea ꝓprie loquendo in deo non reſpondet.
Et ſimiliter dicēdum ad ſecūdū. Q3 materia ꝓprie
Ad 2 loquendo nō habet eſſentiam ſꝫ eſt ps totius eſſentie

Sexto querit̃. utrum

.1. in deo ſit ydea eorum que nec ſunt nec fuerunt
nec erunt. Et videtur ꝙ non. quia nihil habet ydeā niſi
qđ habet eſſe determinatum. ſed illud qđ nec fuit nec eſt
nec erit nullo modo habet eſſe determinatum. ergo nec
Solō ydeā. Sed diceres. ꝙ quāuis nō habeat eſſe termi
2 natum in ſe. habet tamē eſſe terminatum in deo. Sed
cōtra. Ex hoc eſt aliquid terminatū ꝙ vnū ab eo diſtin
guitur ſed omīa ꝓut ſunt in deo ſunt vnum ⁊ ab inuicē3
indiſtincta. ergo nec in deo habet eſſe terminatum.
3 Preterea Dionyſius dicit. ꝙ exemplaria ſunt diuine
et bone voluntatis que ſunt predeterminatiue ⁊ effecti⸗
ue rerū. ſꝫ illud quod nec eſt nec fuit nec erit nunq̄3 fuit ꝑ
determinatum a diuina voluntate. ergo nō habet ydea3
4 vel exemplar in deo. Preterea. ydea ordinatur ad re⸗
rum productionem. ſi ergo ſit ydea eius quod nunq̄3 in
eſſe producitur. Videtur ꝙ ſit fruſtra. quod eſt abſur⸗
Cōtra dum. ergo ⁊c. Sed cōtra. deus habet cognitionem
de reb9 per ydeas. ſed ipe cognoſcit ea que nec ſunt nec
fuerunt nec erūt. vt dictum eſt ſupra in queſtione de ſciē
tia dei. ergo eſt in eo ydea etiam eorū que nec ſunt nec fu
erunt nec erunt. Preterea. Cauſa nō dependet ab eſſe
ctu. ſed ydea eſt cauſa eſſendi rerū. ergo nō dependet ab
eſſe rei aliquo modo. poteſt ergo eſſe etiā de his que nec
fuerūt nec erunt nec ſunt. Reſponſio dicendū. Q3
R°. ydea ꝓprie dicta reſpicit practicā cognitionē non ſolum
in actu. ſꝫ in habitu. vnde cū deus de his que facere pōt
quāuis nunq̄3 ſint facta nec futura. habeat ꝯgnitionem
virtualiter practicam. relinquitur ꝙ ydea poſſit eſſe eius
quod nō eſt nec fuit nec erit. nō tamē eodem modo ſicut
eſt eorū3 que ſunt fuerunt vel erunt. q2 ad ea q̄ ſunt vel
erunt vel fuerūt ꝓducenda determinatur ex ꝓpoſito di
uine volūtatis. nō aūt ad ea q̄ nec ſunt nec erūt nec fue⸗
runt. ⁊ ſic huiuſmodi habēt quodāmodo indetermina⸗
tas ydeas. Ad primū ġ dōm. Q3 q̄3uis illud q̊d
Ad 1. nec eſt nec fuit nec erit nō habeat eē determinatū in ſe. eſt
Ad 2 tū determinate in dei ꝯgnitiōe. Ad .ij. dōm. ꝙ aliud
ē eſſe in deo ⁊ aliud in cognitōe dei. malū āt nō eſt in deo
ſꝫ in ſciētia dei. ſm hoc aūt aliqđ eſſe dicitur in dei ſcien
tia ꝙ a deo ꝯgnoſcitur. ⁊ quia deus cognoſcit omīa di⸗
ſtincte. vt in ꝓcedēti q̄ſtione dictum eſt. ideo in eius ſciē⸗
tia res diſtincte ſunt. q̄3uis in ipſo ſint vnū Ad .iij. di
Ad 3 cēdum. ꝙ q̄3uis deus nunq̄3 voluerit producere huiuſ⸗
modi res in eē quarū ydeas habet. tū vult ſe poſſe eas ꝓ
ducere ⁊ ſe habere ſciētiā eas ꝓducēdi. vñ ⁊ dyo. nō dicit
ꝙ ad rationē exēplaris exigit̃ volūtas ꝓdiffiniēs ⁊ effi
ciēs ſꝫ diffinitiua ⁊ effectiua Ad .iiij. dōm. ꝙ ydee ille Ad 4
non ſunt ordinate a diuina cognitōne ad hoc vt ſm eas
aliqđ fiat. ſed ad hoc ꝙ ſm eas aliquid fieri poſſit

Septimo querit̃. vtrum

accidētia habeāt ydeam in deo. Et videtur ꝙ 1.
nō. q2 ydea nō eſt niſi ad ꝯgnoſcendū ⁊ cauſandū res. ſꝫ
accidēs ꝯgnoſcitur ꝑ ſubiectū ⁊ ex eius principijs cauſa
tur. ergo nō oportet ꝙ in deo ydeam habeat. Sꝫ dice Solō
res. ꝙ accidēs cognoſcitur per ſuū ſubiectum cognitōne
quia eſt. nō aūt cognitione quid eſt Sed ꝯtra. Quod 2
quid ē ſcat diffinitio rei ⁊ maxime rōne generis. ſꝫ in dif
finitōe accñtiū ponit̃ ſubſtātia. vt dicit̃. vij. metaph. ita
ꝙ ſubiectū ponit̃ loco generis vt Cōmē. ibidē dr̄. vt cū
dicit̃. ſymū eſt naſus curuus. ergo etiā q̄ntū ad cognitio
nem qđ ē accidēs ꝑ ſubiectum cognoſcitur Preterea
Omē qđ habet ydeā eſt participatū ipius. ſꝫ accidētia 3.
nihil participant cū participare ſit tm̄ ſubſtantiarū q̄ ali
quid recipere poſſunt. ideo nō habēt ydeā. Pre. In il
lis q̄ dicunt̃ ꝑ prius ⁊ poſterius nō eſt accipe ydeā com⸗ 4
munē. ſicut in nūeris et figuris ſm opinionē platonis.
ſicut p3 in. vij. metaph. ⁊ hoc iō. q̄a primū eſt q̄ſi ydea
ſcđi. ſꝫ ens dicitur de ſubſtantia ⁊ accidente ſm ꝓus ⁊
poſterius. ġ accidēs nō habet ydeam. ſꝫ ſubſtātia eſt ei
loco ydee. Sꝫ ꝯtra. Omē qđ eſt cauſatū a deo habet
ydeam in ipo. ſꝫ deus eſt cauſa nō ſolū ſubſtantiarū ſed Cōtra
etiā accidentiū. ergo ⁊ accidētia habēt ydeam in deo.
Pre. Omē qđ eſt in aliquo genere oportet reduci in
primū iſtius generis. ſicut omē calidū ad calidū ignis. ſꝫ 2
ydee ſunt ꝓncipales forme. vt Auguſti. dr̄ in li. lxxxiij. q.
ergo cū accñtia ſint forme q̄dā3. videt̃ ꝙ habeāt ydeas
in deo. Reſponſio dōm. ꝙ Plato q̄ primo introdu⸗
xit ydeas nō poſuit ydeas accidētiū. ſꝫ ſolū ſubſtantiarū R°.
vt p3 ꝑ phm ꝓmo metaph. Cuius ratio fuit. q2 plato Opi. pla.
poſuit ydeas eſſe proximas cauſas rerū. vñ illud cui in⸗
ueniebat habere cauſam ꝓximā preter ydeam. nō poſuit
habere ydeā. ⁊ inde ē. ꝙ ponebat in his q̄ dicūtur ꝑ prius
et poſterius nō eē cōem ydeam. ſꝫ primū eē ydeā ſcđi. Et
hāc etiā opinionē tāgit Dyo. v. capi. de di. no. imponēs
ea3 cuidā Clemēti pho q̄ dicebat ſuperiora in entib9 eē in
feriorū exēplaria. Et hac rōne cū accidēs niſi mediante
ſubſtantia cauſetur accidētium ydeas Plato non poſuit
Sꝫ q2 nos ponim9 deū imediatā cauſa3 vniuſcuiuſq3 Scđa opi
rei ſm ꝙ in omnibus cauſis ſcđis opatur. ⁊ ꝙ oēs effect9 nio ⁊ vera
ſcđi ex eius ꝓdiffinitōne ꝓueniāt. ideo nō ſolū priorū en⸗
tium. ſꝫ etiam ſcđoꝝ in eo ideas ponimus. ⁊ ſic ſubſtātia
rum ⁊ accidētium. ſꝫ diuerſoꝝ accidētiu3 diuerſimode.
Quedā eñ ſunt accidētia ꝓpria ex ꝓncipijs ſubiecti cau
ſata. q̄ ſm eſſe nunq̄3 a ſuis ſubſtantijs ſeparant̃. ⁊ hu⸗
iuſmodi vna ꝓductione in eſſe ꝓducūtur cū ſuo ſubiecto
Vñ cū idea ꝓprie loquēdo ſit forma rei operabilis inq̄3
tum hmōi. ideo talium accidētium nō erit idea diſtincta
ſꝫ ſubiecti cum omībus accidētib9 ei9 erit vna idea. ſicut
edificator vnam habet formā de domo ⁊ oībus q̄ domui
accidunt inq̄3tum huiuſmodi ꝑ quā domū cum omib9
talibus accidētib9 ſimul ineſſe ꝓducit. eius accñs eſt q̄⸗
dratura ipius ⁊ alia hmōi. Quedā vero accñtia ſunt q̄
non ſequunt̃ inſeparabiliter ſuum ſubiectum nec ex prin

cipijs eius depēdent et talia ꝓducunt in eſſe alia opera-
tione p̄ter operatōnem qua producitur ſubiectum. ſicut
nō ex hoc ipſo ꝙ hō ſit homo. ſeq̄tur ꝙ ſit grammaticus
ſed ꝑ aliquā opatione aliam. Et taliū accidētium eſt in
deo ydea diſtincta ab ydea ſubiecti. ſicut ⁊ artifex conci-
pit formam picture domus p̄ter formam domus. Sed
ſi accipiamus large ydeaꝫ pro ſimilitudine ſic vtraq; ac
cidētia habēt ydeam diſtinctam in deo. q꞉ ꝑ ſe diſtincte
ꝯſiderari poſſunt. vn̄ ⁊ pħus dicit in principio metaph
ꝙ q̄ꝫtum ad ratione ſciēdi accidētia debent habere ydeaꝫ
ſicut ⁊ ſubſtantie. ſed q̄ꝫtum ad alia ꝓpter que Plato
ponebat ydeas vt ſcꝫ eſſent cauſe generationis et eſſen-
di. ydee vidētur eſſe ſubſtantiarum tantum

Ad j. ¶ Ad p̄mū ḡ dōm ꝙ ſicut dictū ē ydea nō ē in deo ſolū
p̄morum effectuuꝫ ſꝫ etiā ſecūdorū. vnde q̄ꝫuis accidētia
primorū effectuū habeant eſſe ꝑ ſubſtantiā non excludit
Ad 2 quin habeāt ydeas. ¶ Ad. ij. dōm. ꝙ accidēs dupliciter
poteſt accipi. vno modo in abſtracto. ⁊ ſic cōſiderat̄ ſm
ꝓpriam ratione. ſic enim aſſignam⁹ in accidētibꝫ genus
et ſpecie. ⁊ hoc modo ſubiectum nō ponitur in diffinitio
ne accidētis. vt genus. ſꝫ vt differentia. vt cū dicit̄. ſymi-
tas eſt curuitas naſi. Alio modo pōt accipi. vt in ꝯcre-
to. ⁊ ſic accipiūtur ſm ꝙ ſunt vnū ꝑ accidēs cum ſubie-
cto. vnde ſic nō aſſignatur eis. nec genus nec ſpēs. et ita
Ad 3. verū eſt ꝙ ſubiectū ponitur in definitōne accidentis vt
genus ¶ Ad iij. dōm. ꝙ q̄ꝫuis accidēs nō ſit participās
Ad 4 tamē eſt ipſa participatio. ⁊ ſic patꝫ ꝙ etiam ei reſpondet
ydea in deo vel ſimilitudo ¶ Ad. iiij. pꝫ reſpōſio ex dcis

Octauo querit̄. vtruꝫ

j. ſingularia habeant ydeam in deo Et videt̄ ꝙ
nō. q꞉ ſingularia ſunt infinita in potētia ſꝫ in deo eſt non
ſolum ydea eius qđ eſt. ſꝫ etiā ei⁹ qđ eſſe p̄t. ſi ergo eſſet
ſingulariū ydea in deo eēnt ydee infinite. qđ videt̄ abſur
2 dum. cū nō poſſint eſſe actu infinita ¶ Pre. Si ſingula-
ria habēt ydeam in deo. aut eſt eadē ydea ſingularium et
ſpēi. aut alia ⁊ alia. nō alia ⁊ alia. tūc em̄ vnius rei multe
ydee eſſent in deo. q꞉ ydea ſpēi eſt ⁊ etiā ydea ſingularis
ſi aūt eſt vna et eadē cū in ydea ſpēi om̄ia ſingularia que
ſunt eadē ſpē ꝯueniāt. tūc oīm ſingulariū nō erit niſi vna
ydea tm̄. ⁊ ſic ſingularia nō habebūt ydeā diſtinctam in
3 deo ¶ Prete. Multa ſingulariū caſu accidūt. ſed talia
nō ſunt p̄diffinita. ergo cū ydea req̄rat p̄diffinitionē. vt
ex dictis patꝫ videt̄ ꝙ nō om̄ia ſingularia habeant ydeā
4 in deo ¶ Prete. Quedā ſingularia ſunt ex duabꝫ ſpecie
bus cōmixta. ſicut mulus ex aſina ⁊ equo. ſi ergo talia
habeant ydeam videt̄ ꝙ vnicuiq; eoꝝ reſpōdeat duplex
ydea. ⁊ hoc videtur abſurdū cū incōueniens ſit ponere
multitudinē in cauſa ⁊ vnitatē in effectu.
Cōtra ¶ Sꝫ ꝯtra ydee ſt̄ in deo ad ꝯgnoſcēdū ⁊ ad operādū
ſꝫ de⁹ eſt ꝯgnitor ⁊ operator oīm ſingularium. ḡ in ipſo
ſunt ydee eorum ¶ Prete. Idee ordinant̄ ad eſſe rerum
ſed ſingularia verius habent eē q̄ꝫ vniuerſalia cū vniuer
ſalia nō ſubſiſtant niſi in ſingularibꝫ. ergo ſingularia ma
gis debent habere ydeam q̄ꝫ vniuerſalia.
Rſo. ¶ Rn̄o dōꝫ. ꝙ plato nō poſuit ydeas ſingulariū ſꝫ ſpēꝝ
Opi. pla. tm̄ Cui⁹ duplex fuit ratio. vna q꞉ ſm ipm̄ ydee nō erāt
factiue materie ſꝫ forme tm̄ in his inferioribꝫ. ſingularis
aūt principiū eſt materia. ſm formā vero vnūqđq; ſingu
lariū collocat̄ in ſpē. ⁊ iō ydea nō reſpōdet ſingulari inq̄n
tum ſingulare. ſꝫ rōne ſpēi tm̄ Alia rō potuit eē q꞉ ydea
non eſt niſi eorū q̄ per ſe ſunt intenta. vt ex dictis patet.
Intentio aūt nature eſt p̄ncipaliter ad ſpēm ꝯſeruādaꝫ
vn̄ q̄ꝫuis generatio terminetur ad hūc hoiem. tn̄ intētio
nature eſt ꝙ generet hoiem. ⁊ ꝓpter hoc vt dꝛ pħs in. x.
de aīalibꝫ ꝙ in accidētibꝫ ſpēꝝ ſunt aſſignande cauſe fina
les. nō aūt in accn̄tibꝫ ſingulariū. ſꝫ efficiētes et materia-
les tantū. et ideo ydea non rn̄det ſingulari ſꝫ ſpēi Et ea-
dem ratōne Plato nō ponebat ydeas generum. q꞉ intē-
tio nature nō terminat̄ ad ꝓductionē forme generis ſed
ſolum forme ſpēi. Nos aūt ponim⁹ deū eē cauſam ſingu Opi. vera
laris. ⁊ q̄ꝫtum ad formā ⁊ q̄ꝫtum ad materiam. Poni-
mus etiam ꝙ ꝑ diuinā ꝓuidētiam p̄diffiniunt̄ om̄ia ſin-
gularia. et ideo oportet nos ſingulariū ponere ydeas
¶ Ad. primū. dōm ꝙ ydee non plurificant̄ niſi ſm di- Ad. j.
uerſos reſpectus ad res. nō eſt aūt incōueniēs relatōnes
ratōnis in infinitum in intellectu multiplicari. vt Auic.
dicit. ¶ Ad ſcđm dōm. ꝙ ſi loquamur de ydea ꝓprie ſm Ad 2
ꝙ eſt rei eo mō quo eſt in eſſe ꝓducibilis. ſic vna ydea re
ſpondet vni ſingulari ſpēi ⁊ generi indiuiduat̄ in ipſo ſin
gulari. eo ꝙ ſortes hō ⁊ aīal nō diſtinguunt̄ ſm eſſe. ſi āt
accipiamus ydeam cōiter ꝓ ſimilitudine vl' rōne. ſic cuꝫ
diuerſa ſit cōſideratio ſortis vt ſortes eſt ⁊ vt hō eſt ⁊ vt
animal eſt. reſpondebūt ei plures ydee vel ſimilitudines
¶ Ad. iij. dōm ꝙ q̄ꝫuis aliquid ſit a caſu reſpectu ꝓxi-
mi agentis. nihil tn̄ eſt a caſu reſpectu agētis q̄ om̄ia pre Ad 3
cognoſcit ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ mulus habet ſpēm mediaꝫ Ad 4
inter equū ⁊ aſinā. vnde nō ē in duabꝫ ſpēbꝫ. ſꝫ in vna tā-
tum q̄ eſt effecta ꝑ ꝯmixtionē ſeminū inq̄ꝫtū virtus acti
ua maris non potuit ꝓducere materiam femine ad ter-
minos ꝓprie ſpēi ꝑfecte. ꝓpter materie extraneitatem. ſed
produxit ad aliquid propinquū ſue ſpēi. ⁊ ideo eadē ra-
tione aſſignatur ydea mulo ⁊ equo

Queſtio. iiij. de verbo

Primo. vtrū v̄bū dicat̄ ꝓprie in diuinis. Scđo
vtrū v̄bū in diuinis dicat̄ eēntialr̄ vl' ꝑſonalr̄ Tercio vtꝝ
v̄bū ſpūiſctō ꝯueniat. Quarto vtrū pat̄ dicat creaturā
v̄bo. Quinto vtrū hoc nomē verbū importet reſpectū
ad creaturā Sexto. vtrū res ſint veri⁹ in v̄bo q̄ꝫ in ſeipīs
Septimo. vtrū v̄bū ſit eoꝝ q̄ nec ſt̄ nec fuerūt nec erunt
Octauo. vtrum om̄e qđ factū eſt ſit vita in verbo

¶ Materia quarta de verbo.

Queſtio ē de verbo

Et p̄mo q̄rit̄. vtrū v̄bū ꝓprie dicat̄ in
diuinis. Et videt̄ ꝙ nō. eſt em̄ duplex j.
v̄bū. ſcꝫ interius ⁊ exterius. Exteri⁹ āt
de deo ꝓp̄e nō p̄t dici. cū ſit corꝑale ⁊ trā
ſiens Silr̄ nec v̄bū interi⁹ qđ diffiniēs
Dam. dꝛ in v. li. ſermo interius diſpoſitus eſt mot⁹ aīe
in excogitando ſine aliq̄ enūciatōne. In deo aūt nō pōt
poni nec motus nec cogitatio q̄ diſcurſu q̄dāmō ꝑficit̄. ḡ
videt̄ ꝙ v̄bū nullo modo ꝓprie dicat̄ in diuinis. ¶ Pre.
Aug⁹. in. iij. de trini. ꝓbat ꝙ verbū qđ ē ipſius mētis eſt 2
ex eo ꝙ etiā eius os aliqđ eſſe dꝛ. vt patꝫ Mathei. xv. q̄
ꝓcedūt de ore hois coīnq̄nant hoies. qđ de ore cordis
intelligēdū eſſe oſtenditur ex his que ſequūtur. q̄ aūt ꝓ
cedūt de ore exeunt de corde. ſed os nō dicitur niſi me-
taphorice in ſpiritualibus rebus. ergo nec verbum.
¶ Prete. Verbū oſtenditur eſſe mediū inter deū ⁊ crea 3

turas ex hoc ꝙ Joan. primo dicit̃. omnia ꝑ ipſum facta
ſunt. ⁊ ex hoc ipo ꝓbat Augu. ꝙ verbū nō eſt creatura.
ergo eadē ratione poteſt probari ꝙ ꝟbuꝫ nō ſit creator.
ergo ꝟbum nihil ponit qđ ſit in deo ¶ Prete. medium
4 equaliter diſtat ab extremis. ſi ergo ꝟbū medium eſt in
ter patrem dicentē ⁊ creaturam que dicit̃. oportet ꝙ ver
bum per eſſentiam diſtinguatur a patre. cū ꝑ eſſentiam
a creaturis diſtinguatur. ſed in diuinis nō eſt aliqđ di/
ſtinctum ꝑ eſſentiam. ergo ꝟbū nō ꝓprie ponitur in deo.
5 ¶ Prete. Quicqđ non ꝯuenit filio niſi ſcḿ ꝙ eſt incar/
natus hoc nō ꝓprie dicit̃ in diuinis. ſicut eſſe hoiem ⁊ am
bulare vel aliquid hmōi. ſꝫ ratio verbi nō ꝯuenit filio ni/
ſi ſcḿ ꝙ eſt incarnatus. qꝛ ratio verbi eſt ex hoc ꝙ mani/
feſtat dicentē. filius aūt nō manifeſtat patrē niſi ſcḿ ꝙ eſt
incarnatus. ſicut nec verbū noſtrū manifeſtat intellectū
noſtrū niſi ſcḿ ꝙ eſt voci vnitū. ergo verbū nō ꝓprie dici/
tur in diuinis ¶ Prete. Si verbū ꝓprie diceretur in diui
6 nis idem eſſet verbū qđ fuit ab eterno apud patrē ⁊ qđ
eſt ex tēpore incarnatū. ſicut dicimus ꝙ eſt idē filius. ſed
hoc vt videt̃ dici nō poteſt. qꝛ verbū incarnatuꝫ ꝯparat̃
verbo vocis. verbū apud patrē exiſtēs verbo mentis. vt
patet ꝑ Auguſtinū in libro de trinita. nō eſt aūt idē ver
bum cū voce ꝓlatum ⁊ verbū in corde exiſtēs. ḡ non vi/
detur ꝙ verbū qđ ab eterno dicit̃ apud patrē fuiſſe ꝓprie
7 ad eſſentiam diuinā ꝑtineat ¶ Prete. Quāto effect⁹ eſt
poſterior tanto magis habet rōem ſigni. ſicut vinū eſt cā
finalis dolij ⁊ vlterius circuli q̄ appendit̃ ad doliū deſi/
gnādum. vñ circulus habet maxime rōnem ſigni. ſꝫ ꝟbū
qđ eſt in voce eſt effectus poſtremus ab intellectu ꝓgre
diens. ḡ ei magis ꝯuenit rō ſigni q̄ꝫ ꝯceptui mētis. ⁊ ſi/
militer etiā rō ꝟbi qđ a manifeſtatōe imponitur. omne
aūt qđ ꝑus eſt in corporalibꝫ q̄ꝫ in ſpūalibꝫ nō ꝓprie dici
tur de deo. ergo verbū nō proprie dr̄ de ipo ¶ Preterea.
8 Vnūqđq; nomē illud p̄cipue ſignificat a quo imponit̃.
ſed hoc nomē verbū vel imponit̃ a verberatiōe aeris vel
a boatu ſcḿ ꝙ ꝟbū nihil aliud eſt q̄ꝫ verꝫ boans. ḡ hoc ē
qđ p̄cipue ſcatur hoc nomine verbi. ſed hoc nullo mō
ꝯuenit deo niſi metaphorice. ergo verbū improprie dici
9 tur in diuinis ¶ Prete. Verbū alicui⁹ dicētis videt̃ eſſe
ſimilitudo rei dicte in dicēte. ſꝫ pater intelligēs ſe nō intel
ligit ꝑ ſimilitudinē ſꝫ ꝑ eēntiā. ergo videt̃ ꝙ hoc ꝙ intue
tur ſe nō generet aliquod verbū ſui. ſꝫ nō eſt aliud dice
re ſummo ſpiritui q̄ꝫ excogitando intueri, vt Anſel. dicit
ergo verbum nō ꝓprie eſſe dicitur in diuinis ¶ Prete.
10 Om̄e qđ dr̄ de deo ad ſimilitudinē creature nō dicit̃ de
deo ꝓprie ſꝫ metaphorice. ſꝫ verbū in diuinis dr̄ ad ſimi
litudinē ꝟbi qđ eſt in nobis. vt Auguſti. dicit. ergo vi/
11 det̃ ꝙ metaphorice. ⁊ nō ꝓprie in diuinis dicat̃ ¶ Prete.
Baſilius dr̄. ꝙ deus dicit̃ verbū ſcḿ ꝙ ab eo oīa ꝓferū
tur. ſapiētia qua om̄ia ꝯgnoſcuntur. lux qua om̄ia mani
feſtant̃. ſed ꝓferre non ꝓprie dicitur in deo. q̄a ꝓlatio ad
12 vocē ꝑtinet. ḡ non ꝓprie dicit̃ in diuinis ¶ Prete. Sicut
ſe habet ꝟbū vocis ad ꝟbū incarnatū. ita ꝟbū mētis ad
ꝟbum eternū. vt ꝑ Auguſti. patꝫ. ſꝫ verbū vocis nō di/
cit̃ de ꝟbo incarnato niſi metaphorice. ḡ nec ꝟbū mētis
Cōtra dicitur de verbo eterno niſi metaphorice ¶ Sꝫ ꝯtra.
Auguſti. dicit in ix. de trinita. verbū qđ inſinuare inten
dimus cum amore noticia eſt. ſed noticia ⁊ amor proprie
dicuntur in diuinis. ergo ⁊ verbū. ¶ Prete. Auguſtin⁹
in xv. de trini. dicit. ꝙ ꝟbum qđ foris ſonat ſignū eſt ver
bi quod intus latet. cui magis ꝟbi ꝯpetit nomē. nam il
lud qđ ꝓ fertur carnis ore vox verbi eſt. ꝟbū quia ⁊ ipm

dicitur ꝓpter illud a quo vt foris appareat aſſumptuꝫ eſt
Ex quo patꝫ ꝙ nomē verbi magis ꝓprie dicit̃ de verbo
ſpirituali q̄ꝫ corporali. ſꝫ om̄e illud qđ magis ꝓprie inue/
nitur in ſpiritualibus q̄ꝫ in corporalibꝫ propriiſſime com
petit deo. ergo verbum propriiſſime in deo dicitur.
¶ Preterea. Richardus de ſancto victo. dicit. ꝙ verbuꝫ
eſt manifeſtatiuū ſenſus alicuius ſapiētis. ſꝫ filius mani
feſtat veriſſime ſenſum patris. ḡ nomē verbi ꝓprie in deo
dicitur. ¶ Prete. Verbum ſcḿ Auguſti. xv. de trinita.
Nihil eſt aliud q̄ꝫ cogitatio formata. ſꝫ diuina conſidera
tio nunq̄ꝫ eſt formās ſed ſemꝑ eſt formata. quia ſemper
eſt in ſuo actu. ḡ propriiſſime verbum in diuinis dicitur
¶ Prete. Inter modos vnius id qđ eſt ſimpliciſſimū
p̄mo ⁊ maxime ꝓprie dicitur vnū. ergo ⁊ ſimiliter in ver
bo qđ eſt maxime ſimplex ꝓpriiſſime dicit̃ verbū. ſed ver
bum quod eſt in deo eſt ſimpliciſſimū. ergo proprie dici
tur verbū ¶ Prete. Scḋm grāmaticos hec pars oratio
nis q̄ verbum dicitur. ideo ſibi commune nomen appro
priat quia eſt perfectio totius orationis quaſi precipua
pars oratiōis. ⁊ quia per verbū manifeſtantur alie par/
tes orationis ſcḿ ꝙ in verbo intelligitur nomen. ſꝫ ver/
bum diuinum eſt perfectiſſimū inter omnes res ⁊ etiam
eſt manifeſtatiuum rei. ergo ꝓpriiſſime verbum dicitur
¶ Reſponſio dōm. ꝙ noīa imponūtur ſcḿ ꝙ cognitio/ R°.
nem de rebꝫ accipimus. et quia ea que ſunt poſteriora in
natura ſunt vt plurimū prius nota nobis. inde eſt ꝙ fre
quēter ſcḿ nominis impoſitionem aliquādo nomē ꝑus
in aliquo duorum inuenitur in quorum altero res ſigni/
ficata ꝑ nomen prius exiſtit. ſicut patꝫ de nominibꝫ que
dicuntur de deo ⁊ creaturis. vt ens et bonum ⁊ huiuſ/
modi. que prius fuerunt creaturis impoſita. et ex his
ad diuinam predicationem tranſlata. q̄ꝫuis ens ⁊ bonuꝫ
et huiuſmodi per prius inueniantur in deo. Et ideo q̄a
verbum exterius cum ſit ſenſibile eſt magis notum no/
bis q̄ꝫ interius ſcḋm nominis impoſitionem. per prius
vocale verbū dicitur verbum q̄ꝫ verbū interius. q̄ꝫuis
verbum interius naturaliter ſit prius vtpote exterioris
cā et efficiēs ⁊ finalis. finalis q̄dē. quia verbū vocale ad
hꝫ a nobis exprimit̃ vt interi⁹ nobis manifeſtet. vñ opor
tet ꝙ ꝟbū interius ſit illud qđ ſignificat̃ ꝑ ꝟbū exterius
verbum autē quod exterius profertur ſignificat id quod
intellectum eſt. non ipm intelligere. necꝫ hoc intellectum
quod eſt habitus vel potentia niſi quatenus ⁊ hec in/
tellecta ſunt. vnde verbū interius eſt ipm interius intel
lectum. Efficiēs aūt quia verbū prolatum exterius cū
ſit ſignificatiuum ad placitum eius principium ē volun
tas ſicut ⁊ ceterorū artificiatorū. ⁊ ideo ſicut aliorū artifi
ciatorū preexiſtit in mente artificis ymago quedam exte
rioris artificij. ita in mente ꝓferētis verbū interius pre/
exiſtit. ſicut qđdam exēplar exterioris verbi. ⁊ ideo ſicut
in artifice tria ꝯſideramus. ſcꝫ finem artificij. ⁊ exēplar
ipſius. ⁊ artificiatum ipſum iam productum. ⁊ ita etiam
in loquēte triplex verbū inuenitur. ſcꝫ illud qđ ꝑ intel/
lectum cōcipitur ad quod ſignificandū verbuꝫ exterius
ꝓfertur. ⁊ hoc eſt verbū cordis ſine voce ꝓlatū Item ex
emplar exterioꝝ verbi ⁊ hoc dicitur. ꝟbum interius qđ
habet imaginationē vocis. ⁊ verbum exterius expreſſuꝫ
quod dicitur verbum vocis. ⁊ ſicut in artifice precedit
intētio finis. ⁊ deinde ſequit̃ excogitatio forme artifici/
ati et vltimo artificiatum in eſſe producitur. ita et ver/
bum cordis in loquente eſt prius verbo quod habet
imaginationem vocis et poſtremum eſt verbum vocis

Verbũ igiť vocis qꝛ corporalr̃ explet̃ de deo dici nõ poteſt niſi metaphorice. put ſcʒ ipe creature a deo ꝓducte. ꝟbũ eius dicuntur. aut motus ipſaꝝ inq̃tum deſignãt intellectuʒ diuinũ ſicut effectus cãm. Vñ eadẽ ratõne nec verbũ qꝺ habet imaginationẽ vocis poterit dici de deo ꝓprie ſed metaphorice tñ. vt ſi dicať. ꝟbuʒ dei ydee rerũ faciendaꝝ. ſʒ ꝟbum cordis qꝺ nihil eſt aliud q̃ʒ illud qꝺ actu ꝯſiderať ꝑ intellectũ ꝓprie de deo dꝛ. qꝺ eſt oĩno remotũ a corporeitate ⁊ materialitate ⁊ omĩ defectu. ⁊ hmõi ꝓprie dicunť de deo. ſicut ſcia ⁊ ſcitũ. intelligere ⁊ intellectũ ¶ Ad pmũ ḡ dõm. ꝙ cũ ꝟbũ interius

Ad 1. ſit illud quod intellectum eſt nec hoc ſit in nobis. niſi ſm ꝙ actu intelligim⁹ ꝟbum interius ſp requirit intellectũ in actu ſuo qui eſt intelligere. ipa aũt actio intellect⁹ motus diciť. nõ quidẽ actus ipfecti. vt deſcribiť in. iij. phic. ſʒ motus pfecti q̃ eſt opatio. vt dꝛ in tercio de aĩa. Et iõ Damaſ. dicit ꝟbũ interius eſſe motum mẽtis. vt tamẽ accipiať motus ꝓ eo ad qꝺ motus terminať. id eſt operatio ꝓ operato. ſicut intelligere ꝓ intellecto. nec hoc req̃ritur ad rõnem verbi ꝙ actus intellectus q̃ terminať ad ꝟbũ interius fiat cũ aliquo diſcurſu quẽ videť cogitatio importare. ſʒ ſufficit q̃litercũq̃ʒ aliq̃d actu intelligať. qꝛ tamẽ apud nos vt frequẽtius ꝑ diſcurſum interi⁹ aliquid dicimus. ꝓpter hoc Damaſ. ⁊ Anſel. diffinientes

Ad 2 ꝟbũ vtũtur cogitatõne loco conſideratõnis ¶ Ad ſcdm dõm. ꝙ argumẽtũ Auguſ. nõ ꝓcedit a ſimili ſed a minori. minus eñ videť ꝙ in corde os dici debeat q̃ʒ verbuʒ et ideo ratio nõ ꝓcedit ¶ Ad. iij. dõm. ꝙ mediũ pt acci

Ad 3. pi dupľr. vno mõ vt mediũ iter duo extrema mot⁹. ſicut pallidũ eſt mediũ inter albũ ⁊ nigrũ in motu denigrationis vel albefactõnis. Alio modo inter agens ⁊ patiẽs ſicut inſtrumentũ artificis eſt mediũ inter ipm ⁊ artificiatuʒ. ⁊ ſiľr omẽ illud quo agit. ⁊ hoc modo filius eſt medius inter patrem creantẽ ⁊ creaturã factã ꝑ verbũ. non autẽ inter deũ creantẽ ⁊ creaturã. qꝛ ipm ꝟbũ eſt etiam deus creans. vnde ſicut ꝟbũ nõ eſt creatura. ita nõ ẽ pater et tñ etiã pter hoc rõ nõ ſequereť. dicim⁹ eñ ꝙ pater creat ꝑ ſapientiam ſuam eſſentialiter dictã. vt ſic ſapientia ſua dici poſſit mediũ inter deũ ⁊ creaturã. et tñ ipa ſapientia eſt deus Auguſti. etiã ꝑ hoc nõ probat ꝟbum eſſe creaturã. qꝛ eſt mediũ. ſed qꝛ eſt vľis creature cã In quolibet eñ motu fit reductio ad aliqꝺ pmũ qꝺ nõ mouetur ſm motũ illũ. ſicut alterabilia oĩa reducũtur in primum alterãs nõ alteratũ. ⁊ ita etiã illud in qꝺ reducunť

Ad 4 creata oĩa oportet eẽ in creatũ ¶ Ad. iiij. dõm. ꝙ mediũ qꝺ accipiť inter terminos mot⁹ aliqñ accipiť ſm eq̃lem diſtãtiã termioꝝ. aliqñ aũt nõ. ſʒ mediũ qꝺ eſt inter agens ⁊ patiens ſi ſit quidẽ mediũ vt inſtrumẽtũ. qñq̃ʒ eſt ꝓpinquius pmo agenti qñq̃ʒ vltimo patienti ⁊ qñq̃ʒ ſe habet ſm eque diſtãtiã ad vtrũq̃ʒ ſicut patet in agente cuius actio ad patiens ꝑuenit pluribꝫ inſtrumẽtis. ſed mediũ qꝺ eſt forma q̃ agẽs agit ſemp eſt ꝓpinqui⁹ agẽti. qꝛ eſt in ipſo ſm veritatẽ rei. nõ aũt in patiente niſi ſm ſuã ſiľitudinẽ. ⁊ hoc modo ꝟbũ dꝛ eẽ mediũ inter patrẽ et creaturã. vnde nõ oportet ꝙ equaliter diſtent a patre

Ad 5 et creatura ¶ Ad. v. dõm ꝙ q̃uis apud nos manifeſtatio que eſt ad alterũ nõ fiat niſi per verbũ vocale. tñ manifeſtatio ad ſeipm. fit etiam ꝑ ꝟbum cordis. ⁊ hec manifeſtatio aliã pcedit. ⁊ ideo etiam ꝟbũ interius ꝑ pus diciť. Siľiter etiã ꝑ ꝟbũ incarnatũ pater omnibꝫ manifeſtatus eſt ſʒ ꝑ verbũ ab eterno genitũ eum manifeſtauit ſibipſi. ⁊ ideo non ꝯuenit ſibi nomẽ verbi ſm hoc tãtum ꝙ incarnatus eſt. ¶ Ad. vi. dõm ꝙ verbum incar Ad 6
natum habet aliq̃d ſimile cũ ꝟbo vocis ⁊ aliquid diſſimile. hoc quidẽ ſimile eſt in vtroq̃ʒ ratõne cuius vnũ alteri ꝯparať. qꝛ ſicut vox manifeſtat ꝟbũ interius. ita per carnem manifeſtatũ eſt verbũ eternũ. Sed q̃tũ ad hͻ diſſimile. q̃a ipa caro aſſumpta a ꝟbo ab eterno nõ dꝛ verbũ ſʒ ipa vox q̃ ſumitur ad manifeſtationem ꝟbi interioris ꝟbum dꝛ. ⁊ ideo ꝟbũ vocis eſt aliud a verbo cordis ſed verbũ incarnatũ eſt illud idẽ quod verbũ eternũ. ſicut et verbũ ſcatum ꝑ vocẽ eſt idẽ ꝙ verbũ cordis ¶ Ad. vij. Ad 7
dicendũ. ꝙ rõ ſigni ꝑ prius ꝯuenit effectui q̃ʒ cauſe quãdo cauſa eſt effectui cauſa eẽndi. nõ aũt ſignificãdi. ſicut in exẽplo ꝓpoſito accidit. ſed quãdo effectus habet a cã non ſolũ ꝙ ſit. ſed etiam ꝙ ſignificet. tunc ſicut cauſa eſt prior q̃ʒ effectus in eſſendo. ita in ſcando. ⁊ ideo verbuʒ interius ꝑ prius habet rõnes ſignificationis ⁊ manifeſtatõnis q̃ʒ ꝟbũ exterius. qꝛ verbũ exterius non inſtituitur ad ſcãdũ niſi ꝑ interius ꝟbũ. ¶ Ad. viij. dõm. ꝙ no Ad 8
men diciť ab aliquo imponi dupliciter aut ex pte imponẽtis nomẽ aut ex pte rei cui nomẽ imponitur. ex pte auteʒ rei nomẽ diciť ab illo imponi ꝑ qꝺ ꝯpletur ratio rei quã nomẽ ſcat. ⁊ hec eſt drña ſpecifica illius rei. ⁊ hoc eſt qꝺ pncipaliter ſcať ꝑ nomẽ. ſʒ qꝛ drñe eſſentiales ſunt nobis ignote. qñq̃ʒ vtimur accñtibꝫ vel effectibꝫ loco eaꝝ vt in. viij. metap h. dꝛ. et ſm hoc noĩamus rem. ⁊ ſic illud qꝺ loco drñe eẽntialis ſumiť ẽ a quo imponiť nomẽ. Et ex pte iponẽtis. ſicut lapis imponiť ab effectu q̃ ẽ ledere pedẽ. ⁊ hoc nõ oportʒ pncipaľr eſſe ſcatũ ꝑ nomẽ ſʒ illud loco cui⁹ hoc ponitur. Siľr dico ꝙ nomẽ ꝟbi imponiť a ꝯſideratõe vľa boatu ex pte iponẽtis nõ ex pte rei ¶ Ad Ad 9
ix. dõm. ꝙ q̃tum ad rõnem ꝟbi ptinet nõ differt vtruʒ aliquid intelligať ꝑ ſiľitudinẽ vel eẽntiam. ꝯſtat eñ ꝙ exterius ꝟbũ ſcat omẽ illud qꝺ intelligi pt ſiue ꝑ eſſentiã ſiue ꝑ ſiľitudinẽ intelligatur. ⁊ ideo omẽ intellectũ ſiue ꝑ ſiľitudinẽ ſiue ꝑ eẽntiã intelligatur pt ꝟbũ interius dici. ¶ Ad. x. dõm. ꝙ de his q̃ dicuntur de deo ⁊ creaturis. q̃ Ad 10
dam ſunt quorũ res ſignificate ꝑ pus inueniũtur in deo q̃ʒ in creaturis q̃uis noĩa pus fuerũt creaturis impoſita. ⁊ talia dicũtur ꝓprie de deo vt bonitas ⁊ ſapientia. ⁊ hmõi. Quedã vero ſunt quorũ res ſignificate deo non ꝯueniũt ſʒ aliquid ſimile illis rebꝫ. ⁊ hmõi dicunť metaphorice de deo. ſicut dicimus deũ leonẽ vel ambulenteʒ. Dico ergo ꝙ ꝟbũ in diuinis diciť ad ſimilitudinẽ noſtri verbi rõne nominis impoſitionis. nõ ꝓpter ordinem rei. vñ nõ oportet ꝙ metaphorice dicatur ¶ Ad. xi. dõm. ꝙ ꝯ Ad 11.
platio ptinet ad rõnem q̃ntũ ad id a quo iponiť nomen ex pte imponẽtis. non aũt ex pte rei. ⁊ ideo q̃uis prolatio metaphorice dicať in diuinis. nõ ſequiť ꝙ ꝟbũ metaphorice dicatur. ſicut eñ Dam. dicit ꝙ hoc nomẽ deus dꝛ ab ethin qꝺ eſt ardere. ⁊ tamẽ q̃uis ardere dicať metaphorice de deo. nõ tñ hoc nomẽ deus ¶ Ad xij. dõm. Ad 12.
ꝙ verbum incarnatum comparatur verbo vocis propter q̃ndam ſimilitudinẽ tantũ. vt patet ex dictis. ⁊ ideo verbum incarnatum non poteſt dici verbum vocis niſi metaphorice. ſed verbum eternũ comparatur ꝟbo cordis ſm verã rõneʒ ꝟbi interioris. et iõ ꝟbũ dꝛ vtrobiq̃ʒ

Secũdo queriť. vtruʒ verbũ in diuinis dicať eẽntialr̃ vel ꝑſonaliter.

Et videtur ꝙ eẽntialiter poſſet dici. qꝛ nomẽ ꝟbi a manifeſtatõne iponiť. vt dcm ẽ. ſʒ eẽntia diuina ꝑ ſeipſam 1.

poteſt manifeſtari.ergo ei ꝟbū ꝯpetit ꝑ ſe.et ita verbuꝫ
eſſentialiter dicitur ¶ Pꝛete.ſignificatū per nomē eſt ipa
2 definitio.vt in.iiij.metaph.dꝛ.ſꝫ ꝟbū ſm Auguſti.in.ix
de trinita.eſt noticia cū amoꝛe.⁊ ſm Anſel.in monol.di
cere ſummo ſpiritui nihil aliud eſt ꝙ̄ cogitando intueri.
In vtraqꝫ aūt definitōne nihil ponit̃ niſi eſſentialiter di/
3 ctum.ḡ verbū eſſentialiter dꝛ ¶ Preterea Quicq̄d dꝛ eſt
verbū.ſed pater dicit nō ſolū ſeipm̄.ſed etiam filiū et ſpi
ritū ſanctū.vt Anſelmus dꝛ in libro p̄dicto.ergo verbū
4 cōe tribus perſonis eſt.ergo eſſentialiter dicit̃. ¶ Pꝛete.
Quilibet dicēs eſt hoc verbuꝫ qđ dicit.vt Auguſti.dꝛ
vij.de trinita.ſꝫ ſicut dicit Anſel.in monol. Sicut pater
eſt intelligens ⁊ filius intelligens et ſpūſſanctus intelli
gens.nō tamē tres intelligentes ſꝫ vnus intelligens.ita
pater eſt dicēs ⁊ filius eſt dicens ⁊ ſpūſſanctus eſt dicēs
et tamen non ſunt tres dicentes ſed vnus dicens.et cui/
libet eoꝝ reſpondet ꝟbū.ſed nihil eſt cōe tribꝫ.niſi eſſen
5 tia.ḡ verbum eſſentialiter dꝛ in diuinis ¶ Preterea In
intellectu non differūt dicere ⁊ intelligere.ſed ꝟbū in di
uinis ſumit̃ ad ſilitudinē ꝟbi qđ eſt in intellectu.ḡ nihil
aliud eſt in deo dicere ꝙ̄ intelligere.ḡ verbū nihil eſt ali/
ud ꝙ̄ intellectū.ſꝫ intellectū in diuinis eſſentialiter dꝛ.ḡ
et verbū ¶ Preterea Verbū diuinū vt Auguſti.dꝛ eſt
6 potentia operatiua patris.ſꝫ potētia operatiua eſſentia
liter dꝛ in diuinis.ergo ⁊ verbū eſſentialiter dicitur.
7 ¶ Pꝛete.Sicut amoꝛ īpoꝛtat emanationē affectus.ita
ꝟbū emanationē intellectus.ſed amoꝛ in diuinis eſſen/
8 tialiter dicit̃ ergo.et verbum ¶ Pꝛete Id qđ p̄t intelli/
gi in diuinis nō intellecta diſtinctōne ꝑſonaꝝ nō dꝛ ꝑſo/
naliter.ſꝫ ꝟbū eſt hmōi.qꝛ etiam illi q̄ negant diſtinctio
nem perſonarū ponūt ꝙ deus dicit ſeipm̄.ḡ verbū non
Cõtra dicit̃ ꝑſonaliter in deo ¶ In cōtrariū eſt qđ dꝛ Augu.
in.vi.de trini.ꝙ ſolus filius dꝛ verbū.nō aūt ſil' pater ⁊ fi
lius ꝟbū dicūt̃.ſꝫ oīe qđ eēntialr̃ dꝛ cōiter vtriqꝫ ꝯue
nit.ḡ verbū nō dꝛ eſſentialiter. ¶ Pꝛete.Joh̄.p̄mo dꝛ
ꝟbū erat apud deū.ſed ly apud cū ſit ꝓpoſitio trāſitiua
īpoꝛtat diſtinctōnē.ḡ ꝟbū a deo diſtinguit̃ ſꝫ nihil diſtin
guit̃ in diuinis.qđ dicit̃ eſſentialr̃.ḡ verbū nō dicit̃ eēn/
tialiter ¶ Pꝛete.Omne illud qđ in diuinis impoꝛtat re
lationem perſone ad perſonam dicit̃ ꝑſonaliter nō eſſen/
tialiter.ſꝫ ꝟbū eſt hmōi.ḡ ⁊c. ¶ Pꝛete.Ad hoc eſt etiā
autoꝛitas Richar.de ſctō victoꝛe qui dicit in libꝛo ſuo
de trinita.ſolum filium verbum dici.
R̃ꝫo. ¶ Reſpōſio dōm.ꝙ ꝟbū ſm ꝙ in diuinis metaphoꝛice
dꝛ.put ipa creatura dꝛ ꝟbū manifeſtās deū.ꝓcul dubio
ad totā ꝑtinet trinitatem Nūc aūt q̄rimus de verbo ſm
ꝙ ꝓpꝛie dꝛ in diuinis.queſtio aūt iſta in ſuperficie videt̃
eē planiſſima.ꝓpter hoc ꝙ ꝟbū oꝛiginē quādā impoꝛtat
ſm quā in diuinis ꝑſone diſtinguūtur.ſꝫ ſi interius cō/
ſiderata difficilioꝛ inuenitur.eo ꝙ q̄dam inuenimus que
oꝛiginē īpoꝛtant nō ſm rem.ſꝫ ſm rōnem tātū.ſicut hoc
nomē operatio q̄ ꝓcul dubio impoꝛtat aliq̄d ꝓcedens
ab operante.et tn̄ ille ꝓceſſus nō eſt niſi ſm rōnem tātū
Unde operatio in diuinis nō ꝑſonaliter.ſꝫ eſſentialiter
dicitur.qꝛ in deo non differt eſſentia ꝟtus ⁊ operatio.vn̄
nō ſtatim fit euidens.vtrū hoc nomē verbū ꝓceſſuꝫ rea
lem impoꝛtat.ſicut hoc nomē filius.vel rōnis tantū.ſicut
hoc nomē operatio.et ita vtrū eſſentialiter vel perſonali
Nota ter dicat̃ ¶ Unde ad huius noticiā ſciēdū eſt.ꝙ ꝟbuꝫ
intellectus noſtri ſm cuius ſimilitudinē loqui poſſumꝰ
de verbo dei.eſt illud ad quod operatio intellectus no/
ſtri terminatur.qđ eſt ipſum intellectum.qđ dicit̃ conce
ptio intellectus.ſiue ſit ꝯceptio ſignificabilis ꝑ vocē in/
cōplexam vt accidit qn̄ intellectꝰ foꝛmat q̄dditates re/
rum.ſiue ꝑ vocem ꝯplexam.qđ accidit qn̄ intellectꝰ cō
ponit ⁊ diuidit.oīe aūt intellectum in nobis eſt aliquid
realiter ꝓgrediens ab altero.vel ſicut ꝓgrediūtur a p̄n
cipijs ꝯceptiones ꝯcluſionū.vel ſicut ꝯceptiōes q̄ddita
tum rerū poſterioꝝ a q̄dditatibꝫ rerū prioꝝ.vel ſaltem
ſicut ꝯceptio actualis ꝓgredit̃ ab habituali ꝯgnitiōe.et
hoc vniuerſaliter verū eſt de oīnī qđ a nobis intelligitur
ſiue ꝑ eſſentiam intelligat̃.ſiue ꝑ ſimilitudinē.ipa eīn cō
ceptio eſt effectus actus intelligēdi.vnde etiam quādo
mens intelligit ſeipſam.eius conceptio nō eſt ipa mens
ſed aliquid expꝛeſſum a noticia mentis.ideo intelligit ſe
ſicut alia.vt dicit̃.iij.de anima. Ita ergo ꝟbū intellectuꝫ
in nobis duo habet de ſua rōne.ſcꝫ ꝙ ſit intellectū.⁊ ꝙ ē
ab alio expꝛeſſum. Si ergo ſcđm vtriuſqꝫ ſimilitudinem
ꝟbū dicatur in diuinis.tūc nō ſolū impoꝛtabit̃ ꝑ nomen
ꝟbi ꝓceſſus rōnis.ſed etiā rei. Si aūt ſm ſimilitudineꝫ
alterius tantū.ſcꝫ ꝙ eſt intellectum.ſic hoc nomē ꝟbuꝫ
in diuinis nō impoꝛtabit ꝓceſſum realem.ſed rōnis tan
tum.ſicut ⁊ hoc nomē intellectum. Sed hoc nō erit ſm
ꝓpꝛiā verbi acceptōnem.qꝛ ſi aliq̄d eoꝝ q̄ ſunt de rōne
alicuius auferat̃ iam nō erit ꝓpꝛia acceptio Unde ſi ꝟbū
ꝓpꝛie accipiat̃ in diuinis nō dꝛ niſi ꝑſonaliter.ſi aūt accipi
atur cōiter poterit etiā dici eēntialr̃.ſed tn̄ qꝛ noībꝫ vten
dum eſt vt plures ſm ph̄m.vſus maxime eſt emulādus
in ſignificationibꝫ nominum.et quia omnes ſancti vtunt̃
cōiter noīe verbi.put ꝑſonaliter dꝛ.ideo hoc magis dicē
dum ꝙ ꝑſonaliter dicatur
¶ Ad p̄mū ergo dōm.ꝙ ꝟbū de rōne ſui nō ſolū habet Ad.1.
manifeſtationē.ſꝫ realē ꝓceſſum vnius ab alio.et qꝛ eſſen
tia non ꝓgredit̃ realiter a ſeipa.ꝗuis manifeſtet ſeipam
nō poteſt eſſentia verbū dici.niſi rōne idētitatis eſſentie
ad ꝑſonaꝫ.ſicut ⁊ dꝛ pater et filius ¶ Ad ſcđm dōm.ꝙ Ad 2
noticia q̄ ponit̃ in definitōne verbi eſt intelligēda noticia
expꝛ̄ſſa ab alio.q̄ eſt in nobis noticia actualis.ꝗuis autē
noticia vel ſapientia eſſentialiter dicat̃ in diuinis.tn̄ ſapi
entia genita nō dicit̃ niſi ꝑſonaliter Silr̃ etiā qđ Anſel
mus dicit ꝙ dicere eſt cogitando intueri.eſt intelligendū
ſi ꝓpꝛie dicere accipiat̃ pꝛo intuitu ꝯgnitionis ſm ꝙ per
ipm̄ aliq̄d ꝓgreditur ſcꝫ cogitatū ipm̄ ¶ Ad.iij.dōm.ꝙ Ad 3
ꝯceptio intellectus eſt media inter intellectū ⁊ rem intel
lectam.qꝛ ea mediāte operatio intellectus ꝑtingit ad rē
et ideo ꝯceptio intellectus nō ſolū eſt id qđ intellectū eſt
ſed etiam eſt id in quo res intelligit̃.et ſic id qđ intelligit̃
poſſit dici ⁊ cōceptio intellectꝰ ⁊ ipa res.et ſilr̃ id qđ
dꝛ pōt dici res ipa.q̄ dicit̃ ꝑ ꝟbuꝫ ⁊ ipm̄ ꝟbū.vt etiam
in verbo exteriori ptꝫ.qꝛ ⁊ ipm̄ nomē dꝛ ⁊ res ſignifica/
ta ꝑ nomē dicit̃ ipo noīe Dico ergo ꝙ pater dicit̃ nō ſicut
ꝟbū ſꝫ ſicut res dicta ꝑ ꝟbū. Et ſilr̃ ſpūſſanctus.qꝛ filiꝰ
manifeſtat totā trinitatem.vn̄ pater dicit vno verbo ſuo
oēs tres ꝑſonas ¶ Ad iiij.dōm.ꝙ in hoc videt̃ ꝯtraria Ad 4
ri Anſelmꝰ ſibiipi.dicit eīn ꝙ ꝟbū nō dicit̃ niſi ꝑſonali
ter ⁊ ꝯuenit ſoli filio.ſed dicere ꝯuenit tribꝫ ꝑſonis.dice
re autē nihil eſt aliud ꝙ̄ ex ſe emittere verbū. Similiter
etiam verbo Anſel.cōtrariatur verbum Auguſti.in vij.
de trinita.vbi dicit.ꝙ nō ſingulis in trinitate eſt dicens
ſed pater verbo ſuo.vnde ſicut verbum pꝛopꝛie dictum
non dicitur niſi perſonaliter in diuinis ⁊ conuenit ſoli fi/
lio.ita et dicere ſoli patri ꝯuenit.ſed Anſelmus accipit
dicere communiter pꝛo intelligere.et verbum pꝛopꝛie ⁊
potuiſſet facere econuerſo ſi ei placuiſſet.

Ad 5 ¶ Ad quintū dōm ꝙ in nobis dicere nō ſolum ſignifi-
cat intelligere. ſed intelligere cum hoc ꝙ eſt ex ſe exprime
re aliquam ꝯceptionem. nec aliter poſſumus intelligere
niſi hmōi ꝯceptōem exprimendo. et ideo oīe intelligere
in nobis ꝓprie loquendo eſt dicere. Sed deus poteſt in-
telligere ſine hoc ꝙ aliquid ſm rem ex ipſo ꝓcedat. ſed
ſm rōnem. qꝛ in eo idem eſt intelligens ⁊ intellectum ⁊
intelligere. qḋ in nobis non accidit. ⁊ ideo nō oīe intelli
Ad 6 gere in deo ꝓprie loquendo dꝛ dicere ¶ Ad ſextū dōm
ꝙ ſicut verbū nō dicit notitia patris niſi notitia genita
ex patre, ita ⁊ dꝛ virtus operatiua patris. qꝛ eſt virtꝰ ꝓ
cedens a patre virtute, virtus aūt ꝓcedens a patre vir
Ad 7 tute pſonaliter dꝛ. ⁊ ſilr potentia operatiua ꝓcedens
a patre ¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ duplr aliquid pt ꝓcede-
re ab altero. Uno mō ſicut actio ab agente. vel operatio
ab operante. Alio mō ſicut operatū ab opante. ꝓceſſus
eīm opationis ab opante nō diſtinguit rem ꝑ ſe exiſtentē
ab alia ꝑ ſe exiſtente. ſed diſtinguit pfectiōem a pfecto. qꝛ
opatio eſt pfectio operantis. ſed ꝓceſſus operati diſtin-
guit vnam rem ab alia. In diuinis aūt nō pt eſſe ſm rē
diſtinctio pfectiōis a pfectibili. inueniūtur tn̄ in deo res
ab inuicem diſtincte. ſcꝫ tres pſone. et ideo ꝓceſſus q̄ ſi-
gnificatur in diuinis. vt opatōnis ab opante. non eſt niſi
rōnis tm̄. Sed ꝓceſſus qui ſcatur vt rei a pncipio pt re
aliter in deo inueniri. Hec aūt eſt drīa inter intellectū
et volūtatem. qꝛ opatio volūtatis terminat ad res in qui-
bus eſt bonū ⁊ malū. ſed operatio intellectus terminat
in mente in qua eſt verū ⁊ falſum. vt dꝛ ſexto metaph. et
ideo volūtas non hꝫ aliquid ꝓgrediens a ſeipſa qḋ in ea
ſit niſi ꝑ modū operatōis. ſed intellectus habet in ſeipſo
aliqd ꝓgrediēs ab eo nō ſolū ꝑ modū opationis. ſed etiā
ꝑ modum rei opate. ⁊ ideo ſignificat vbum vt res ꝓce-
Ad 8 dens. ſed amor vt opatio ꝓcedens. vn̄ amor nō ita ſe ha
bet ad hoc vt dicat pſonaliter ſicut verbū ¶ Ad octauū
dōm. ꝙ nō intellecta diſtinctōe pſonarum nō ꝓprie deus
dicit ſeipſum. nec ꝓprie hoc a quibuſdā intelligitur q̄ di-
Tho. in ſtāciaꝝ ſtinctōem pſonarū in deo nō ponūt.
¶ Ad ea vero que in ꝯtrariū obijciūtur poſſet de fa
Ad .j. cili reſpōderi ſi quis vellet ꝯtrariū ſuſtinere. ¶ Ad hoc
vero qḋ obijcit de verbis Auguſti. poſſꝫ dici ꝙ auguſti.
Ad 2 accipit vbum ſm ꝙ importat realem originē ¶ Ad ſecū
dū poſſet dici. ꝙ ſi hec ꝑpoſitio. apud. importat diſtincti-
onem. hec tamen diſtinctio nō importat in nomie verbi.
Un̄ ex hoc ꝙ vbum dꝛ eſſe apud patrem non pt ꝯcludi
ꝙ verbū pſonaliter dicatur. qꝛ etiam dicit deus de deo. ⁊
Ad 3 deus apud deum ¶ Ad tercium poſſet dici ꝙ relatio il-
Ad 4 la nominis eſt tm̄ ¶ Ad q̄rtū dōm ſicut ad pmū.

Tertio queritur. vtrū
.j. verbū ſpūiſancto ꝯueniat. Et videt ꝙ ſic. ſicut
eīm dꝛ Baſilius in tercio ſermone de ſpūſancto. ſicut ſe hꝫ
filius ad patrem. eodē modo ſe habet ſpūſſanctus ad fi
lium. et ꝓpter hoc dꝛ q̄dem verbū filius. verbum aūt filij
2 ſpūſſanctꝰ. ꝗ ſpūſſctūs dꝛ verbū ¶ Pre. Hebre. pº. dꝛ
de filio cū ſit ſplendor glorie ⁊ figura ſubſtantie eius por-
tans omnia verbo virtutis ſue. ergo filius habet verbum
a ſe ꝓcedens quo oīa portantur. ſed in diuinis nō ꝓce-
dit a filio niſi ſpūſſanctus. ergo ſpūſſanctus dꝛ verbum.
3 ¶ Pre. Verbū vt dꝛ Auguſti. ix. de trini. eſt notitia cū
amore. ſed ſicut notitia appropriat filio. ita amor ſpūſan
4 cto. ergo ſicut vbū ꝯuenit filio. ita ⁊ ſpūſancto ¶ Pre.
Hebre. pmo ſuꝑ illud portans oīa verbo virtutis ſue
dicit gloſa ꝙ vbū accipit ibi pro imperio. ſed imperiū ac
cipit inter ſigna volūtatis. cū ꝗ ſpūſſctūs ꝑ modū volū-
tatis ꝓcedat videt ꝙ vbū poſſit dici ¶ Pre. verbū de ſui 5
rōne manifeſtatiōeꝫ importat. ſed ſicut filius manifeſtat
patrem. ita ſpūſſanctus patrem ⁊ filiū. vt dꝛ Joh. xvi. ꝙ
ſpūſſanctus docet omnē veritatē. ergo ſpūſſanctus debet Cōtra
dici verbū ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ Augꝰ. dꝛ. xvi. de trini.
ꝙ filius eo dꝛ vbum quo filius. ſed filius dꝛ filius eo ꝙ ge
nitus. ergo ⁊ verbū dꝛ eo ꝙ genitus. ſed ſpūſſanctus non
eſt genitus. ergo nō eſt verbū.
¶ Rñſio dōm. ꝙ vſus horum nominū ſcꝫ vbum et Rño
imago aliter ē apud nos ⁊ ſanctos noſtros. ⁊ aliter apud
antiquos doctores grecoꝝ. illi eīm vſi ſunt noīe vbi ⁊ ima
ginis pro omni eo qḋ in diuinis ꝓcedit. vn̄ indifferenter
ſpiritūſanctū verbū ⁊ imaginē appellant. Sed nos ⁊ ſan
cti noſtri in vſu nominū horum emulamur ꝯſuetudinē
ſacre canonice ſcripture. que aut vix aut nūq̄ vbum aut
imaginē ponit niſi pro filio. ⁊ de imagine quidē ad pſentē
queſtionē nō ptinet. ſed de verbo ſatis rōnabilis vſus no
ſter apparet. Verbū eīm quādā manifeſtatōem importat
manifeſtatio aūt ꝑ ſe nō inuenit niſi in intellectu. ſi eīm ali
quid qḋ eſt extra intellectū manifeſtare dicat. hoc non eſt
niſi ſm ꝙ ex ipſo aliqd in intellectu relinquit. proximū er-
go manifeſtās eſt in intellectu. ſed remotū etiā poteſt eē
extra eū. ⁊ ideo nomen vbi ꝓprie dꝛ de eo qḋ ꝓcedit ab in
tellectu. qḋ vero ab intellectu nō ꝓcedit nō pt verbū di-
ci niſi metaphorice. inq̄tū ſcꝫ ē in aliquo manifeſtans Di
co ergo ꝙ in diuinis ſolus filius ꝓcedit ꝑ viam intellectꝰ
qꝛ ꝓcedit ab vno. ſpūs aūt ſanctus. qꝛ ꝓcedit a duobꝰ ꝓ
cedit ꝑ viam volūtatis. ⁊ ideo ſpūſſanctus nō pt dici ver
bum niſi metaphorice. ſm ꝙ oīe manifeſtans dꝛ vbū. et
hoc mō exponēda eſt autoritas Baſilij ¶ Et ſic pꝫ rñſio Ad .j.
ad pmū. ¶ Ad ſecūdū dōm. ꝙ verbū ſm Baſiliū acci- Ad 2
pitur ibi ꝓ ſpūſancto. ⁊ ſic dōm eſt ſicut ad pmum. Vel
pt dici ſm glo. ꝙ verbū accipit pro imperio filij. qḋ meta
phorice dꝛ vbū. qꝛ vbo ꝯſueuimus imperare ¶ Ad ter Ad 3
ciū dōm. ꝙ notitia eſt de rōne verbi quaſi importās eſſen
tiam verbi. ſed amor eſt de rōne vbi. nō quaſi ptinēs ad
eius eſſentiam. ſed quaſi ꝯcomitans ipm. vt ipſa autori
tas inducta oſtendit. ⁊ ideo nō pt ꝯcludi ꝙ ſpūſſanctus
ſit verbū. ſed qḋ ꝓcedit ex vbo ¶ Ad .iiij. dōm. ꝙ vbū Ad 4
manifeſtat nō ſolum qḋ eſt in intellectu. ſed etiā qḋ eſt in
volūtate ſm ꝙ ipa volūtas eſt etiā intellecta. ⁊ ideo im
perium q̄uis ſit ſignū volūtatis. tn̄ poteſt dici vbum et Ad 5
ad intellectum pertinet ¶ Ad quintū dōm. ꝙ iam patꝫ
ſolutio ex dictis

Quarto querit. vtrū
pater dicat creaturam vbo. Et videt ꝙ nō. qꝛ .j.
cum dicit pater dꝛ ſe. nihil ſignificat ibi niſi dicens ⁊ dictū
et ex vtraq̄ parte ſcatur pater tm̄. cū ergo pater nō ꝓ-
ducat ex ſe vbum niſi ſm ꝙ dꝛ ſe. videtur ꝙ ꝑ verbū qḋ 2
a patre ꝓcedit nō dicatur creatura. ¶ Pre. Verbum
quo vnūqḋq̄ dꝛ eſt ſimilitudo illius. ſed verbū nō poteſt
dici ſimilitudo creature. vt Anſel. ꝓbat in monolo. quia
vel vbum pfecte ꝯueniret cū creaturis. ⁊ ſic eſſꝫ mutabi-
le ſicut ⁊ creature ⁊ periret in eo ſumma immutabilitas
Vel nō ſumme ꝯueniret. ⁊ ſic nō eēt in eo ſumma vitas
qꝛ ſilitudo tanto verior eſt quāto magis ꝯuenit cum eo
cuius eſt ſilitudo. ergo filius nō eſt verbū quo creatura

3 dicit᷑ ¶ Preterea. Verbū creaturarū in deo dicit᷑ hoc mō ſi/
cut verbū artificiatorum in artifice. ſed ꝟbum artificiato
rum in artifice nō eſt niſi diſpoſitio de artificiatis. ergo ⁊
verbū creaturarū in deo nō eſt niſi diſpoſitio de creaturis
ſed diſpoſitio de creaturis in deo eſſentialiter dꝛ ⁊ nō ꝑſo
naliter. ergo ꝟbū quo creature dicūtur nō eſt ꝟbum qđ
4 ꝑſonaliter dꝛ ¶ Pre. Verbū oīe ad id qđ ꝑ ꝟbum dici
tur habet ſilitudinem vel exemplaris vel imaginis. Exē
plaris quidem qñ ꝟbum eſt cauſa rei. ſicut accidit in intel
lectu practico. Imaginis qñ cauſat᷑ a re. ſicut accidit in no
ſtro intellectu ſpeculatiuo. Sed in deo nō pt eſſe verbū
creature qđ ſit creature imago. ergo oportꝫ ꝙ ꝟbum cre
ature in deo ſit creature exemplar. ſed exemplar creature
in deo eſt ydea. ergo ꝟbum creature in deo nō eſt aliud ꝙ̄
ydea. Idea aūt nō dꝛ in diuinis ꝑſonaliter ſed eſſentiali
ter. ergo verbū ꝑſonaliter dictū in diuinis quo pater di
cit ſeipſum nō eſt ꝟbum quo dicūtur creature ¶ Prete.
5 Magis differūt creature a deo ꝙ̄ ab aliqua alia creatu/
ra. ſed diuerſaꝝ creaturaꝝ ſunt plures ydee in deo. ergo
6 non eſt idem verbū quo pater ſe ⁊ creaturā dꝛ ¶ Pre.
Sēdm Auguſti. eo dꝛ imago quo ꝟbum. ſed filius non
eſt imago creature ſed ſolius patris. ergo fili⁹ nō eſt ver
7 bum creature ¶ Pre. Oīe ꝟbū ꝓcedit ab eo cuius eſt
ꝟbū. ſed filius nō ꝓcedit a creatura. ḡ nō eſt verbū quo
creatura dicatur.

Cōtra ¶ Sed ꝯtra. Anſel. dꝛ ꝙ pater dicendo ſe dꝛ omnes
creaturam. ſed ꝟbū quo ſe dicit eſt filius. ḡ ꝟbum qđ eſt
filius dꝛ omnē creaturā ¶ Pre. Aug⁹. ſic exponit dictū
dixit ⁊ factū eſt. i. verbū genuit in quo erat vt fieret. ergo
ꝟbo qđ eſt filius dixit omnē creaturā ¶ Pre. Eadē eſt
ꝯuerſio artificis ad artem ⁊ ad artificiatū. ſed ipſe deus
eſt ars eterna a qua creature producūtur. ſicut artificiata
q̄dam. ergo pater eadē ꝯuerſione ꝯuertit᷑ ad ſe ⁊ ad oēs
creaturas. ⁊ ita dicendo ſe dꝛ oīes creaturas ¶ Prete.
Oīe qđ eſt poſterius reducit᷑ ad id qđ eſt p̄us in aliquo
genere ſicut ad cām. ſed creature dicūtur de deo. ergo re/
ducūtur ad p̄mū qđ a deo dꝛ. ſed ipſe p̄mo ſeipſum dicit.
ergo per hoc ꝙ dicit ſe. dicit oīes creaturas. ⁊ ſic idem
quod prius

Rō ¶ Rñſio dōm. ꝙ filius ꝓcedit a patre ⁊ ꝑ modū na/
ture inq̄tum ꝓcedit vt filius. ⁊ ꝑ modū intellectus inq̄
tum ꝓcedit vt ꝟbum. vterqꝫ aūt ꝓceſſionis modus inue
nitur apud nos. q̄uis nō q̄tū ad idem. nihil eīn eſt apud
nos qđ ꝑ modū intellectus ⁊ nature ꝓcedat ab alio. qꝛ in
telligere ⁊ eſſe nō ſunt idem apud nos ſicut apud deum.
vterqꝫ aūt modus ꝓceſſionis hꝫ diſſilitudinē ſm ꝙ in no
bis ⁊ in deo inuenit᷑. filius eīn hoīs qui a patre hoīe ꝑ vi/
am nature ꝓcedit. nō habet in ſe totam ſubām patris. ſꝫ
partem ſubſtātie eius recipit. filius autem dei inq̄tum ꝑ
naturā ꝓcedit a patre totam in ſe naturā patris recipit
vt ſint nature vnius numero pater ⁊ filius Et ſiliter dif/
ferentia inuenit᷑ in ꝓceſſu qui eſt per viam intellectus. ver
bū eīn qđ in nobis exprimit᷑ ꝑ actualem ꝯſideratōem q̄ſi
exortum ex aliqua principioꝝ ꝯſideratōne vel ſaltem co
gnitione habituali nō totū in ſe recipit qđ eſt in eo a quo
oritur. Nō eīn quicq̄d tenemus habituali cognitōne hoc
exp̄mit intellectus in vnius ꝟbi ꝯceptiōe. ſed aliquid ei⁹
ſiliter in ꝯſideratōe vnius ꝯcluſionis nō exp̄mitur oīe
illud qđ erat virtutis in p̄ncipijs. ſed in deo ad hoc ꝙ ver
bum eius ꝑfectum ſit. oportꝫ ꝙ ꝟbū eius exp̄mat quic/
quid ꝯtinetur in eo ex quo oritur. ⁊ p̄cipue cū deus vno
intuitu oīa videat indiuiſum. Sic igit᷑ oportꝫ ꝙ quicq̄d in
ſcientia patris ꝯtinet᷑ totū hoc ꝑ vnū ipſius exp̄mat᷑ ver/
bum. et hoc mō quo in ſcīa ꝯtinetur. vt ſit verbū ſuo p̄n/
cipio correſpondens ꝑ ꝟbum ⁊ ſcientiam ipſius exprimit
ipm patrē p̄ncipaliter ⁊ ꝯſequenter oīa alia que cogno/
ſcit pater cognoſcendo ſeipm. Et ſic filius ex hoc ipſo qđ
eſt verbū ꝑfecte exprimens patrē exp̄mit omnes creatu/
ram. Et hic ordo oſtendit᷑ in verbis Anſelmi. qui dixit Ad 1.
ꝙ dicendo ſe dixit omnē c̄aturā

¶ Ad p̄mū ergo dōm. ꝙ cū dicit᷑ pater dicit ſe. in hac
dictōe etiam includit᷑ omnis creatura. inq̄tum ſcꝫ pater
ſua ſcientia ꝯtinet oēm creaturā velut exēplar totius cre
ature ¶ Ad ſecūdū dōm. ꝙ Anſel. accipit ſtricte nomen Ad 2
ſilitudinis. ſicut ⁊ dyoniſius in. ij. caplo de di. no. vbi dꝛ
ꝙ in eque ordinatis ad inuicē recipimus ſilitudinis reci
procatōem. vt ſcꝫ vnū dicat᷑ alteri ſimile ⁊ econuerſo. ⁊ in
his que ſe habēt ꝑ moduꝫ cauſe ⁊ cauſati nō inuenit᷑ ꝓprie
loquendo reciprocatio ſilitudinis. Dicimus eīn ꝙ imai/
go Herculis ſimilat᷑ Herculi ſed nō ecōuerſo. vñ qꝛ ver
bum diuinū nō eſt factū ad imitatōem creature vt ꝟbuꝫ
noſtrū. ſed potius ecōuerſo. ideo Anſel. vult ꝙ ꝟbū nō ſit
ſilitudo creature ſed econuerſo. Si ergo largo mō ſilitu/
dinem accipiamus. ſic poſſumus dicere ꝙ ꝟbum eſt ſilitu
do creature. nō quaſi imago ei⁹. ſed quaſi exemplar. ſicut
etiā Aug⁹. dꝛ ydeas eſſe rerū ſilitudines. nec tñ ſeq̄tur ꝙ
in ꝟbo non ſit ſumma veritas. qꝛ eſt imutabile creaturis
exiſtentibꝫ mutabilibꝫ. qꝛ nō exigit᷑ ad veritatē ꝟbi ſilitu/
do ad rem que ꝑ ꝟbū dꝛ ſm ꝯformitatem nature. ſed ſm
repſentatōem. vt in q̄ſtione de ſcientia dei dictum eſt
¶ Ad terciū dōm. ꝙ diſpoſitio creaturaꝝ nō dꝛ ꝟbum Ad 3
ꝓprie loquendo niſi ſm ꝙ eſt ab altero ꝓgrediens. ſed diſ
poſitio genita dicitur ꝑſonaliter ſicut ⁊ ſapientia genita.
q̄uis diſpoſitio ſimplr̄ ſumpta eſſentialis dicat᷑ ¶ Ad Ad 4
quartū dōm. ꝙ ꝟbum differt ab ydea. ydea nominat for
mā exemplarē abſolute. ſed verbū creature in deo nomi
nat formam exemplarē ab alio deductam. ⁊ ideo ydea in Ad 5
deo ad eſſentiam ꝑtinet. ſed verbum ad ꝑſonam ¶ Ad
quintū dōm. ꝙ q̄uis deus maxime diſtet a creatura con/
ſiderata ꝓprietate nature. tñ deus eſt creature exemplar
nō aūt vna creatura eſt exemplar alterius. ⁊ ideo verbo
quo exprimitur deus. exp̄mitur oīs creatura. nō autē
ydea qua exp̄mitur creatura vna exp̄mitur alia. Ex quo
etiam apparet alia differētia inter ydeam ⁊ ꝟbū. qꝛ ydea
directe reſpicit creaturā. ⁊ ideo pluriū creaturaruꝫ ſunt
plures ydee. ſed verbū reſpicit deū qui p̄mo ꝑ verbū exp̄
mitur. ⁊ ex ꝯſequenti creaturam. et qꝛ creature ſm ꝙ in Ad 6
deo ſunt vnum ſunt. ideo creaturarum omniū eſt vnum
verbū ¶ Ad ſextū dōm. ꝙ cū dꝛ Aug⁹. ꝙ filius eo dicit᷑
verbū quo imago intelligit q̄tum ad ꝓprietatē ꝑſonalē
filij q̄ eſt eadem ſm rem. ſiue ſm eam dicat᷑ filius ſiue ver
bum ſiue imago. ſed q̄tum ad modū ſcandi nō eſt eadē
rō triū nominū p̄dictoꝝ. verbū eīn nō ſolum importat rō
nem originis ⁊ imitatōis. ſed etiam manifeſtatōis. ⁊ hoc
mō verbū eſt aliquo mō creature. inq̄tum ſcꝫ ꝑ verbuꝫ Ad 7
creatura manifeſtat᷑ ¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ verbū eſt ali
cui⁹ multiplr̄. Vno mō vt dicētis. ⁊ ſic ꝓcedit ab eo cu
ius eſt ꝟbū. Alio mō vt manifeſtati ꝑ ꝟbū. ⁊ ſic nō oportet
ꝙ ꝓcedat ab eo cui⁹ eſt. niſi qñ ſcīa ex qua ꝓcedit eſt cau
ſata a rebꝫ. qđ in deo nō accidit. ⁊ ideo rō nō ſeq̄tur

Quinto querit᷑. Utrū
hoc nomen verbū importet reſpectū ad creatu

.1. ram. Et videt̃ q̄ nõ. om̄e em̄ nomen qḋ importat reſpe
ctuꝫ ad creaturã dr̃ de deo ex tp̄e vt creator ⁊ dñs. ſꝫ ver
bũ de deo ab eterno dr̃. ḡ nõ ĩportat reſpectũ ad creatu/
2 ram ¶ Pre. Om̄e relatiuũ vel eſt relatiuuꝫ ſm̄ eſſe vel
ſm̄ dici. ſed v̄bũ nõ refert̃ ad creaturã ſm̄ eſſe. q2 ſic depẽ
deret a creatura. Nec iterũ ſm̄ dici. q2 oporteret q̄ in ali
quo caſu ad creaturã referreret̃. qḋ non inuenit̃. maxime
em̄ inuenit̃ referri ꝑ genitiuũ caſum. vt cũ dr̃ v̄bũ eſt crea
ture. qḋ Anſel̃ in monolo. negat. ergo v̄bũ non importat
3 reſpectũ ad creaturã ¶ Pre. Om̄e nomen importãs re/
ſpectũ ad creaturã nõ p̄t intelligi niſi intelligendo q̄ crea
tura ſit actu vel in potentia. q2 qui intelligit vnũ relatiuo/
rum oportꝫ q̄ intelligat reliquuꝫ. ſed nõ intelligendo ali/
quam creaturam eſſe vel futurã eſſe. adhuc v̄bum intelli
git̃ in deo ſm̄ q̄ pater dr̃ ſeipſum. ergo v̄bum nõ impor/
4 tat reſpectũ ad creaturas ¶ Pre. Reſpectus dei ad cre
aturã non p̄t eſſe niſi ſicut cauſe ad effectũ. ſed ſicut habet̃
ex dictis Dyo. v. ca. de di. no. om̄e nomen ꝯnotans effe/
ctum in creatura ꝯmune eſt toti trinitati. verbũ aũt nõ
eſt hm̄õi. ergo nõ importat reſpectũ quẽdam ad creatu/
5 ram ¶ Pre. Deus nõ intelligit̃ referri ad creaturaꝫ niſi
ꝑ ſapientiã bonitatẽ ⁊ potentiã. ſed om̄ia illa nõ dicũtur
de v̄bo niſi ꝑ appropriatõem. cũ ergo verbũ nõ ſit appro/
priatum ſed ꝓprium. videt̃ q̄ verbũ non importet reſpe/
6 ctum ad creaturã ¶ Pre. Hõ ꝯſiliis ſit diſpoſitor reruꝫ.
nõ tñ in hoĩs noĩe importat̃ reſpectus ad res diſpoſitas
ergo ꝯſiliis ꝑ verbũ omnia diſponant̃. nõ tñ nomen verbi
7 reſpectũ ad creaturas diſpoſitas importat. ¶ Preterea.
Verbũ relatiue dr̃ ſicut ⁊ filius. ſed tota relatio filij ter/
minat̃ ad patrẽ. nec eſt em̄ filius niſi patris. ḡ ſimiliter to
ta relatio v̄bi. ergo verbũ nõ importat reſpectũ ad crea/
8 turam ¶ Pre. Sꝫm̃ phm̃ in. v. metaph. om̄e relatiuũ dr̃
ad vnũ tñ. al̃s relatiuũ haberet duo eſſe. cũ eſſe relatiui
ſit ad aliud ſe habere. ſed v̄bũ relatiue dr̃ ad patrem. non
9 ergo relatiue ad creaturã ¶ Pre. Si vnũ nomen impo
nat̃ diuerſis ſm̄ ſpẽm equoce eis conueniet. ſicut canis la
trabili ⁊ marino. ⁊ ſuperpoſitio ⁊ ſuppoſitio ſunt diuerſe
ſpẽs relatõis. ſi ergo vnũ nomen importet vtrãq̄ꝫ relatio
nem. oportebit nomẽ illud eſſe equocũ. ſed relatio verbi
ad creaturã nõ eſt niſi ſuperpoſitõnis. relatio autẽ v̄bi ad
patrẽ eſt quaſi ſuppõnis. nõ ꝓpter inequalitatẽ dignitatꝫ
ſed ꝓpter p̄ncipij autoritateꝫ. ergo v̄buꝫ qḋ importat re/
lationem ad patrẽ nõ importet relatõem ad creaturã ni/
ſi equoce dicatur

¶ Sed ꝯtra ẽ qḋ Aug⁹. dr̃ in libro. lxxxiij. q. ſic dicẽs
Inſtãtie In p̄ncipio erat v̄bũ. qḋ grece logos dr̃ latine verbum.
.1. Et rõnem ſcat. ſi hic loco melius verbũ interpretamur
vt melius ſcetur nõ ſolum ad patrẽ reſpectus. ſed ad illa
etiam q̄ ꝑ v̄bum facta ſunt operatiua potentia. Ex hoc
2 pꝫ ꝓpoſitum ¶ Pre. Sup̄ illud p̄s. ſemel loquutus eſt
deus. dicit gloſa. ſemel. i. v̄bum eternaliter genuit in quo
om̄ia diſpoſuit. ſed diſpoſitio dr̃ reſpectũ ad diſpoſita. er
go v̄bũ relatiue dr̃ ad creaturas ¶ Pre. Om̄e v̄bũ im/
3 portat reſpectũ ad id qḋ ꝑ verbuꝫ dr̃. ſed ſicut dr̃ Anſel̃.
deus dicendo ſe dixit omnẽ creaturã. ḡ v̄bũ importat re
ſpectũ nõ ſolũ ad patrẽ ſed ad creaturã ¶ Pre. Filius ex
4 hoc q̄ eſt filius ꝑfecte repꝛſentat patreꝫ ſm̄ illud qḋ eſt ei
intrinſecũ. ſed v̄bum ex ſuo noĩe addit manifeſtatõnem
nõ p̄t aũt alia eſſe manifeſtatio niſi ſicut manifeſtat̃ pater
ꝑ creaturas. que eſt quaſi manifeſtatio ad exterius. ergo
5 v̄bũ importat reſpectũ ad creaturam. ¶ Pre. Sicut dr̃
Dyoni. vij. ca. de di. no. deus laudat̃ vt rõ vel verbuꝫ. q2
eſt ſapientie ⁊ rõnis largitor. Et ſic pꝫ q̄ v̄bum de deo di
ctũ importat rõnem cauſe. ſed cã dr̃ ad effectũ. ḡ v̄bũ im/
portat reſpectũ ad creaturas ¶ Pre. Intellect⁹ practi/ 6
cus refert̃ ad ea que operata ſunt ꝑ ipſum. ſed v̄bũ diui/
nũ eſt v̄bũ intellectus practici. q2 eſt opatiuũ verbuꝫ vt
Dama. dr̃. ḡ verbũ dr̃ reſpectũ ad creaturam.
¶ Rñſio. q̄ quãcũq̄ꝫ aliqua duo ſic ſe hñt ad inuiceꝫ q̄ R̃ſo
vnũ dependet ad alterũ. ſed nõ econuerſo. in eo q̄ depen/
det ab altero eſt realis relatio. ſed in eo ad qḋ dependet
nõ eſt realis ſꝫ rõnis tñ. put ſcꝫ nõ p̄t intelligi aliq̄d re/
ferri ad alterũ. quin in eo intelligat̃ etiã reſpectus oppoſi
tus ex p̄te alterius. vt pꝫ de ſcia q̄ dependet ad ſcibile ⁊
nõ ecõuerſo. Vñ cũ creature oẽs a deo dependeãt. ſꝫ nõ
ecõuerſo. in creaturis ſunt relatiões reales q̄b9 referũtur
ad deũ. ſed in deo ſunt relatiões oppoſite ſm̄ rõnem tñ.
et q2 noĩa ſigna ſunt intellectuũ. inde ẽ q̄ aliq̄ noĩa de deo
dicũtur q̄ importãt reſpectũ ad creaturã. cũ tñ ille reſpe/
ctus ſit rõnis tñ. vt dictũ eſt Relatões aũt reales in deo
ſunt ille tantũmodo q̄b9 ꝑſone ad inuicẽ diſtinguũtur. in
relatiuis aũt noĩb9 inuenimus q̄ q̄dã nom̄ia imponũtur
ad ſcandũ reſpectus ipos. ſicut hoc nomẽ ſilitudo. que/
dam v̄bo ad ſcandũ aliq̄d ad qḋ ſeq̄tur reſpectus. ſicut h̄
nomen ſcia imponit̃ ad ſcandũ q̄litatẽ quãdã. quã ſequi
tur q̄dam reſpectus. ⁊ hãc diuerſitatẽ inuenimus in noĩ/
bus relatiuis de deo dictis. ⁊ q̄ ab eterno et q̄ ex tp̄e de
deo dicũtur. hoc em̄ nomẽ pater qḋ ab eterno de deo dr̃
et ſiliter hoc nomẽ dñs qḋ dr̃ de deo ex tp̄e. imponit̃ ad ſi
gnificãdũ ipſos reſpectus Sed hoc nomẽ creator. qḋ de
deo dr̃ ex tp̄e. imponit̃ ad ſcandũ actõem diuinã quã cõ
ſeq̄tur reſpectus quidã. Siliter etiã hoc nomẽ verbum
imponit̃ ad ſcandũ aliq̄d abſolute cũ aliquo reſpectu ad
iuncto. nõ em̄ v̄bũ idem eſt q̄ ſapientia genita. vt dr̃ Au
guſtin⁹. nec ob hoc impedit̃ quin v̄bũ ꝑſonaliter dicat̃. q2
ſicut pater ꝑſonaliter dr̃. ita ⁊ deus generãs vel deus ge
nit⁹. Cõtingit aũt vt aliqua res abſoluta ad plura poſ/
ſit habere reſpectũ. Et inde eſt q̄ nomen illud qḋ impo/
nit̃ ad ſcandũ aliq̄d abſolutũ ad qḋ ſeq̄tur aliq̄s reſpect⁹
p̄t relatiue ad plura dici ſm̄ q̄ ſcia dr̃ inq̄ꝫtum eſt ſcia re/
latiue ad ſcibile. ſed inq̄ꝫtum eſt accñs qḋdã vel forma re
fert̃ ad ſcientẽ. ita etiã hoc nomen v̄buꝫ hꝫ reſpectũ ⁊ ad
dicentẽ ⁊ ad id qḋ ꝑ v̄bum dr̃. Ad qḋ p̄t dici dupl̃r. vno
mõ ſm̄ ꝯuertentiã noĩs. ⁊ ſic v̄bũ dr̃ ad dictuꝫ. Alio mõ
ad rem cui ꝯuenit rõ dicti. et q2 pater principaliter dr̃ ſe
generãdo verbũ ſuũ. ⁊ ex ꝯſequẽti dr̃ creaturas. ideo p̄n
cipaliter ⁊ q̄ſi ꝑ ſe v̄bum refert̃ ad patrẽ. ſed ex ꝯſequenti
et q̄ſi ꝑ accñs v̄bũ refertur ad creaturã. accidit em̄ verbo
q̄ ꝑ ipm̄ creatura dicat̃

¶ Ad p̄mũ ergo dḋm. q̄ rõ illa tenet in illis q̄ impor Ad .1.
tant actualem reſpectũ ad creaturã. nõ aũt in illis q̄ im/
portãt reſpectuꝫ habitualẽ. Et dr̃ reſpectus habitualis
qui nõ req̄rit creaturã ſimul eſſe in actu. ⁊ tales ſunt om
nes reſpectus qui ꝯſequũtur actus aĩe. q2 volũtas ⁊ in/
tellectus eſſe p̄t etiã de eo qḋ nõ eſt actu exiſtens. verbũ
aũt importat ꝓceſſionẽ intellectus. ⁊ ideo rõ non ſeq̄tur
¶ Ad ſcḋm dḋm. q̄ v̄bũ nõ dr̃ relatiue ad creaturã ſm̄ Ad 2
eſſe. quaſi relatio ad creaturã ſit in deo realis. ſed ſm̄ di/
dici dr̃. Nec etiã eſt remotũ quin dicat̃ in aliquo caſu. poſ/
ſumus em̄ dicere q̄ eſt v̄bũ creature .i. de creatura non a
creatura. in quo ſenſu Anſel̃. negat. Et p̄terea ſi nõ refer
ret̃ ſm̄ aliquẽ caſum ſufficeret quocũq̄ꝫ mõ referret̃. vtpu
ta vt referret̃ ꝑ prepõnem adiũctã caſuali. q̄ dicat̃ q̄ ver
bum eſt ad creaturã ſcꝫ ꝯſtituendam ¶ Ad terciũ dḋm Ad 3

ꝙ rõ illa ꝓcedit de illis noĩbꝫ q̃ ꝑ ſe importãt reſpectũ ad
creaturã. verbũ aũt nõ eſt hmõi. vt ex dictis pꝫ. ⁊ ideo rõ
Ad 4 illa nõ ſeq̃tur. ¶ Ad .iiij. dõm ꝙ ex illa parte qua hoc no
men ꝟbũ dr̃ aliq̃d abſolutũ hꝫ habitudinem cauſalitatis
ad creaturã. ſed ex reſpectu realis originis quem impor
tat efficit̃ ꝑſonale. ex quo ad creaturaꝫ habitudinẽ nõ hꝫ
Ad 5 Et ꝑ hoc pꝫ r̃nſio ad quintũ. ¶ Ad ſextũ dõm. ꝙ ꝟbuꝫ
Ad 6 nõ ſoluꝫ eſt illud ꝑ qd̃ fit diſpoſitio. ſed eſt ipſa diſpoſitio
patris de rebꝫ creandis. ⁊ ideo aliquo mõ ad creaturã re
fertur ¶ Ad ſeptimũ dõm. ꝙ filius importat tm̃ relatio
Ad 7 nẽ alicuius ad ꝓncipiũ a quo orit̃. ſed ꝟbũ importat rela
tionem ad ꝓncipiũ a quo dr̃. ⁊ ad id qd̃ eſt q̃ſi terminus
ſcꝫ id qd̃ ſm ꝟbum manifeſtat̃. qd̃ q̃dem ꝓncipaliter eſt
pater. ſed ex ꝯſequenti eſt creatura q̃ nullo mõ p̃t eſſe di
uine ꝑſone ꝓncipium. ⁊ ideo filius nullo mõ importat re/
ſpectũ ad creaturam ſicut ꝟbũ ¶ Ad octauũ dõm. ꝙ rõ
Ad 8 illa ꝓcedit de illis noĩbꝫ que imponũtur ad ſ̃candũ ipos
reſpectus. non eñ p̃t eſſe ꝙ vnus reſpectus terminet̃ ad
multa niſi ſm ꝙ illa multa aliquo mõ vnĩtur. Et ſilr̃
Ad 9 dõm eſt ad nonũ ¶ R̃nſiones aũt que ſunt ad oppo/
So. in ſitum ꝯcludũt ꝙ aliquo mõ ad creaturã referat̃ verbum
ſtãciaꝝ nõ aũt ꝙ hanc relatõem ꝑ ſe importat ⁊ quaſi ꝓncipalr̃.
et in hoc ſenſu ꝯcedende ſunt

Sexto querit̃. vtrum

.j. res verꝰ ſint in ꝟbo q̃ꝫ in ſeipſis ¶ Et videt̃ ꝙ nõ
ſint verꝰ in ꝟbo. verꝰ eſt eñ aliq̃d vbi ẽ ꝑ ſuã eẽntiaꝫ q̃ꝫ
vbi ẽ ꝑ ſuã ſilitudinẽ. ſꝫ in ꝟbo res nõ ſtꝫ niſi ꝑ ſuã ſilitudi
nẽ. in ſe aũt ſunt ꝑ ſuã eſſentiã. ꝰ verius ſunt in ſeipſis q̃ꝫ in
verbo ¶ Sed diceres. ꝙ ꝓ tanto ſunt verius vel nobili
us in ꝟbo. q̄ꝛ ibi nobilius hñt eſſe ¶ Contra. res mate/
2 riales nobilius hñt eſſe in aĩa noſtra q̃ꝫ in ſeipſa. vt etiam
Augꝰ. dr̃ in libro de trini. ⁊ tñ verius eſt in ſeipa q̃ꝫ in aĩa
noſtra. ꝰ eadẽ rõne verius eſt in ſe q̃ꝫ in ꝟbo ſit ¶ P̃re.
Verius eſt id qd̃ eſt in actu q̃ꝫ id qd̃ eſt in potẽtia. ſꝫ res
3 in ſeipſa eſt in actu. in ꝟbo aũt tm̃ in potentia. ſicut artifi/
4 ciatum in artifice. ꝰ verius eſt res in ſe q̃ꝫ in ꝟbo ¶ P̃re
Vltima rei ꝑfectio eſt ſua oꝑatio. ſed res in ſeipſis exiſtẽ
tes hñt ꝓprias oꝑationes quas nõ hñt vt ſunt in verbo
5 ergo verius ſunt in ſeipſis q̃ꝫ in ꝟbo ¶ P̃re. Illa ſunt cõ
parabilia ſolũ q̃ ſunt vnius rõnis. ſed eſſe rei in ſeipſa nõ
eſt vnius rõnis cũ eſſe qd̃ hꝫ in ꝟbo. ꝰ ad minus nõ p̃t di
ci ꝙ verius ſit in ꝟbo q̃ꝫ in ſeipſa
¶ Sed ꝯtra. creatura in creatore eſt creatrix eſſentia.
Inſtãtie vt Anſel. dr̃. ſed eſſe increatũ eſt verius q̃ꝫ creatuꝫ. ꝰ res
.j. verius hñt eſſe in ꝟbo q̃ꝫ in ſeipſis. ¶ P̃re. Sicut Plato
2 poſuit ydeas rerũ eſſe extra mentẽ diuinam. ita ⁊ nos in
mente diuina ponimus eas. ſed ſm Platonẽ verius erat
hõ ſeparatus q̃ꝫ hõ materialis. vnde hominẽ ſeparatum ꝑ
ſe hoiem noiabat. ꝰ ſm poſitõnem fidei verius ſunt res
in ꝟbo q̃ꝫ ſunt in ſeipſis ¶ P̃re. Illud qd̃ eſt veriſſimũ
3 in vnoquoq̃ꝫ genere eſt meſura totius generis. ſed ſilitu
dines rerũ in ꝟbo exiſtentes ſunt menſure ꝟitatis in rebꝫ
oĩbꝫ. q̄ꝛ ſm hoc res aliqua dr̃ vera ſm ꝙ imitat̃ exẽplar
ſuũ qd̃ eſt in ꝟbo. ꝰ res verius ſunt in ꝟbo q̃ꝫ in ſeipſis
¶ R̃nſio dõm. ꝙ ſicut dr̃ Dyo. in .ij. ca. de di. no. cau/
R̃o ſata deficiũt ab imitatõe ſuaꝝ cauſaꝝ q̃ eis ſupcollocant̃.
et ꝓpter illam diſtantiã cauſe a cauſato aliq̃d vere p̃dicat̃
de cauſato qd̃ nõ p̃dicat̃ de cauſa. ſicut pꝫ ꝙ delectatiões
nõ dicimus delectari. q̃ꝫuis ſint nobis cã delectandi. qd̃
q̃dem nõ contingit niſi q̄ꝛ modus cauſaꝝ eſt ſublimior q̃ꝫ
ea q̃ de effectibꝫ predicant̃. et hoc inuenimus in oĩbꝫ cau/
ſis equoce agentibꝫ. ſicut ſol non p̃t dici calidus q̃ꝫuis ab
eo alia calefiant. qd̃ eſt ꝓpter ipſius ſolis eminentiã ad ea
que calida dicũtur ¶ Cum ꝰ querit̃. vtꝝ res verius ſint
in ſeipſis q̃ꝫ in ꝟbo. Diſtinguẽdũ eſt. q̄ꝛ ly verius p̃t deſi/
gnare vel veritatẽ rei. vel veritatem p̃dicatõnis. Si deſi
gnet veritatẽ rei. ſic ꝓculdubio maior eſt veritas rerũ in
ꝟbo q̃ꝫ in ſeipſis. Si aũt deſignet̃ veritas p̃dicatiõis. ſic
eſt ecõuerſo. verius eñ p̃dicat̃ hõ de re q̃ eſt in ꝓpria natu
ra. q̃ꝫ de ea ſm ꝙ eſt in ꝟbo. nec hoc eſt ꝓpter defectũ ꝟbi
ſed ꝓpter ſupeminentiã ipſius. vt dictũ eſt Ad .j.
¶ Ad p̃mũ ꝰ dõm. ꝙ ſi intelligat̃ de ꝟitate p̃dicatio
nis ſimplr̃ verũ eſt ꝙ verius eſt aliquid vbi eſt ꝑ eſſentiã
q̃ꝫ vbi eſt ꝑ ſilitudinẽ. ſed ſi intelligat̃ de veritate rei. tunc
verius eſt ꝑ ſilitudinẽ que eſt cã rei. minus aũt vere vbi
ꝑ ſilitudinẽ cauſatam a re ¶ Ad ſecũdum dõm. ꝙ ſilitu Ad 2
do rei que eſt in aĩa noſtra nõ eſt cã rei ſicut ſilitudo rerum
in ꝟbo. ⁊ ideo nõ eſt ſile ¶ Ad tercium dõm. ꝙ potentia Ad 3
actiua perfectior eſt q̃ꝫ ſit actus qui eſt eius effectus. ⁊ hꝫ
mõ creature dicunt̃ eſſe in potentia in ꝟbo ¶ Ad q̃rtuꝫ Ad 4
dõm. ꝙ q̃ꝫuis creature in ꝟbo nõ habeãt ꝓprias oꝑatões
hñt tñ oꝑatões nobiliores. inq̃ꝫtum ſunt effectiue rerum
et oꝑationũ ipaꝝ ¶ Ad q̃ntũ dõm ꝙ q̃ꝫuis nõ ſint vniꝰ
rõnis eſſe creaturaꝝ in ꝟbo ⁊ in ſeipſis ſm vniuocatiõem Ad 5
ſunt tñ aliquo mõ vnius rõnis ſm analogiam.
¶ Ad illud ꝟo qd̃ in ꝯtrariuꝫ obijcit̃ dõm. ꝙ rõ illa So° in/
ꝓcedit de rõne rei. nõ aũt de veritate p̃dicatõis. ¶ Ad ſtantiaꝝ
ſcðm dõm ꝙ Plato in hoc rephendit̃ ꝙ poſuit formas Ad .j.
naturales ſm ꝓpriam rõnem eſſe p̃ter materiã. ac ſi mate Ad 2
ria accñtaliter ſe haberet ad ſpecies naturales. ⁊ ſm hoc
res ⁊ ſpẽs naturales vere p̃dicari poſſent de his q̃ ſunt ſi
ne materia. nos aũt hoc nõ ponimus. ⁊ ideo non eſt ſile.
¶ Ad terciũ dõm ſicut ad p̃mum Ad 3

Septimo querit̃. vtꝝ

verbũ ſit coꝝ que nec ſunt nec fuerũt nec erunt.
Videt̃ ꝙ ſic. ꝟbũ eñ importat aliq̃d ꝓgrediens ab in/ .j.
tellectu. ſed intellectus diuinus eſt etiã de his q̃ nec ſunt
nec fuerũt nec erũt. vt in q̃ſtiõe de ſcia dei dictũ ẽ. ꝰ ꝟbũ
de his eſſe poteſt ¶ P̃re. Sꝫm Augum. vi. libro de trini. 2
filius eſt ars patris plena rõnum viuentiuꝫ. ſed ſicut dicit
Augꝰ. in libro .lxxxiij. q. rõ etſi ꝑ illã nihil fiat recte rõ dr̃.
ergo ꝟbum etiã eſt coꝝ que nec fuerũt nec erũt nec facta 3
ſunt ¶ P̃re. Verbũ nõ eſſꝫ ꝑfectũ niſi cõtineret in ſe oĩa
que ſunt in ſciencia dicentis. ſed in ſcia patris dicentis ſtꝫ
ea q̃ nunq̃ꝫ erũt nec facta ſunt. ꝰ ⁊ iſta erũt in verbo
¶ Sed ꝯtra eſt qd̃ Anſel. dr̃ in monolo. eiꝰ qd̃ nec eſt Inſtãtie
nec fuit nec erit nullũ ꝟbum eſſe poteſt ¶ P̃re. Hoc ad .j.
virutẽ dicentis ꝑtinet ꝙ quicq̃d dr̃ fiat. ſed deus eſt po/ 2
tentiſſimus. ꝰ ꝟbũ eius nõ eſt de aliquo qd̃ nõ aliq̃n fiat
¶ R̃nſio dõm. ꝙ aliq̃d p̃t eſſe duplr̃ in ꝟbo. vno mõ ſi/ R̃o
cut id qd̃ ꝟbũ cognoſcit vel qd̃ in verbo cognoſci p̃t. ⁊ ſic
in ꝟbo eſt etiã illud qd̃ nec eſt nec fuit nec futurũ eſt. q̄ꝛ hꝫ
cognoſcit ꝟbũ ſicut ⁊ pater. ⁊ in ꝟbo etiam cognoſci p̃t ſi
cut ⁊ in patre. Alio mõ dr̃ eſſe aliq̃d in ꝟbo ſicut id qd̃ ꝑ
ipſum ꝟbũ dr̃. oĩne aũt qd̃ aliquo ꝟbo dr̃ ordinat̃ quodã
mõ ad executõem. q̄ꝛ ꝟbo inſtigamus alios ad agendum
et ordinamus alios ad exequendũ id qd̃ in mente ꝯcipi
mus. Vñ etiã dicere dei diſpoſitio eius eſt. vt pꝫ ꝑ gloſaꝫ
ſup illud p̃s. ſemel loquutꝰ eſt deꝰ. Vñ ſic deꝰ nõ diſpo/
nit niſi ea q̃ ſunt vel fuerũt vel erũt. ita nec dr̃ vnde ver/

bum eſt hoꝛū tm̄ ſicut ⁊ ipſo ꝝ dictoꝝ. ſcīa aūt ⁊ res ⁊ rō
So. in et ydea nō impoꝛtāt oꝛdinē ad executiōem. ⁊ ideo nō eſt
ſtātiaꝝ ſilr̄ de eis ⁊ de verbo. Et ꝑ hoc pʒ rñſio ad oīa obiecta

Octauo querit̃. vtrū

.j. oīne qḋ factum eſt ſit vita in ꝟbo. Et videt̃ ꝙ
nō. qꝛ ſm̄ hoc verbū eſt cā reꝛuʒ. qꝛ res ſꝫ in ipo. ſi ḡ res
in ꝟbo ſunt vita. ꝟbum cauſat res ꝑ modū vite. ſed ex h̄
ꝙ cauſat res ꝑ moduʒ bonitatis. ſequitur ꝙ oīa ſint in
deo bona. ergo ex hoc ꝙ cauſat res ꝑ modū vite. ſeq̄retur
2 ꝙ oīa ſint viua. qḋ falſum eſt. ḡ ⁊ pmum ¶ Pre. Res
ſꝫ in ꝟbo ſicut artificiata apud artificē. ſed artificiata in
artifice nō ſunt vita. nō eīm ipſius artificis vita ſunt q̄ vi
uebat etiā anteq̄ʒ artificiata in ipſo eſſent. neq̄ʒ artificia-
toꝝ que vita carent. ḡ nec creature in ꝟbo ſunt vita.
3 ¶ Pre. Efficientia vite magis approp̄riat̃ in ſacra ſcri-
ptura ſpūiſancto q̄ʒ ꝟbo. vt pʒ Jo. vi. ſpūs eſt q̄ viuificat
et in pluribꝫ alijs locis. ſed ꝟbū nō dr̄ de ſpūſancto ſʒ de
filio tm̄. vt ex dictis pʒ. ḡ nec ꝯueniēter dr̄ ꝙ res in verbo
4 ſint vita. ¶ Pre. Lux intellectualis eſt ꝑncipiū vite. ſʒ
Cōtra res in ꝟbo ſunt lux. ḡ videt̃ ꝙ in eo nō ſint vita
¶ Sed ꝯtra eſt qḋ dr̄ Joh. pº. qḋ factū eſt in ipſo ⁊c̄.
¶ Pre. Sʒm ꝑhm in. viij. phy. motus celi dicit̃ vita que
dā omībꝫ natura exiſtētibꝫ. ſed magis influit ꝟbū in crea
turas q̄ʒ motus celi in naturā. ḡ res ſm̄ ꝙ ſunt in verbo
debent dici vita.
Rᷓo ¶ Rñſio dōm ꝙ res ſm̄ ꝙ ſunt in ꝟbo ꝯſiderari pñt
dupl̄r. Uno mō ꝑ ꝯpatōem ad ꝟbū. Alio mō ꝑ ꝯpara-
tionē ad res in ꝓpria natura exiſtentes. et vtroq̄ʒ mō ſili
tudo creature in ꝟbo eſt vita. Jllud eīm viuere ꝓprie dici-
mus qḋ in ſeipō hʒ ꝑncipiū motus vel opationis cuiuſcū
q̄ʒ. Ex hoc eīm ſunt dicta pmo aliqua viuere. qꝛ viſa ſunt
in ſeipis habere aliq̄d ea mouens ſm̄ quecūq̄ʒ motū. Et
hinc ꝓceſſit nomen vite ad oīa q̄ in ſeipſis habēt opati
onis ꝓprie ꝑncipiū. Uñ ⁊ ex hoc ꝙ aliq̄ intelligūt vel ſen-
tiūt vel volūt viuere dicūtur. nō ſolū ex hoc ꝙ ſm̄ locum
mouent̃ vel ſm̄ augmentuʒ. Jllud ḡ eſſe qḋ hʒ res ꝓut
eſt mouens ſeipſam ad aliquā opatōnem dr̄ ꝓprie vita rei
qꝛ viuere viuentis eſt eſſe. vt in. ij. de aīa dr̄. Jn nobis au
tē nulla opatio ad quā nos mouemur eſt eſſe noſtrū Uñ
intelligere noſtrū nō eſt vita noſtra ꝓprie loquēdo. niſi ſm̄
ꝙ viuere accipit̃ ꝓ ope qḋ eſt ſignū vite. Et ſilr̄ nec ſi-
militudo intellecta in nobis eſt vita noſtra. ſed intellige-
re ꝟbi eſt ſuū eſſe. ⁊ ſilr̄ ſilitudo ipſius. vñ ſilitudo cre
ature in ꝟbo eſt vita eius. ⁊ ſilr̄ ſilitudo creature eſt q̄
dāmodo ipſa creatura ꝑ modū illū quo dr̄ ꝙ aīa eſt quo-
dāmodo oīa. Uñ ex hoc ꝙ ſilitudo in ꝟbo eſt ꝓductiua
et motiua creature in ꝓpria natura exiſtentis quodāmō
cōtingit vt creatura ſeipam moueat ⁊ ad eſſe ꝓducat. in
q̄ʒtum ſcʒ ꝓducit̃ in eſſe ⁊ mouet̃ a ſua ſilitudine in ꝟbo
exiſtente. ⁊ ita ſilitudo creature in ꝟbo eſt quodāmō cre-
ature vita
Ad .j. ¶ Ad pmū ḡ dōm. ꝙ hoc ꝙ creatura in ꝟbo exiſtēs
dr̄ vita nō ꝑtinet ad rōnem ꝓpriam creature. ſed ad mo-
dū quo eſt in ꝟbo. Uñ cū nō ſit eodē mō in ſeipa. nō ſeq̄-
tur ꝙ in ſeipa viuat. q̄ʒuis in ꝟbo ſit vita. ſicut non eſt in
ſeipſa imaterialis. q̄ʒuis ſit in ꝟbo immaterialis. ſed enti
tas ⁊ bonitas ⁊ hmōi ꝑtinēt ad ꝓpriam rōnem creature.
et ideo ſicut ſm̄ ꝙ ſunt in verbo ſunt bona. ita etiā ſm̄ ꝙ
Ad 2 ſunt in ꝓpria natura. ¶ Ad ſecundū dōm. ꝙ ſilitudines
rerū in artifice nō poſſunt proprie dici vita. quia non ſunt
ipſum eſſe artificis viuentis. nec etiā ipſa eius opatio. ſi-
cut in deo accidit. ⁊ tm̄ Aug⁹. dr̄ ꝙ archa in mente arti-
ficis eſt vita viuentis. ſed hoc eſt ſm̄ ꝙ in mente artificis
hʒ eſſe intelligibile. qḋ ad gen⁹ vite ꝑtinet. ¶ Ad terciū Ad 3
dōm. ꝙ vita ſpūiſancto attribuit̃ ſm̄ ꝙ deus dr̄ vita reꝝ
ꝓut ipſe eſt in omībꝫ rebꝫ mouens eas. vt ſic mō quodaʒ
oēs res a ꝑncipio intrinſeco mote videant̃. ſʒ vita appro-
priat̃ verbo ſm̄ ꝙ res ſunt in deo. vt ex dictis pʒ ¶ Ad Ad 4
quartū dōm ꝙ ſilitudines reruʒ in verbo ſicut ſunt rebꝫ
cauſa exiſtendi. ita ſunt rebꝫ cā cognoſcendi inq̄ʒtū ſcʒ im
primūtur intellectualibꝫ mentibus. vt res ſic cognite eſſe
poſſunt. ⁊ ideo ſicut res dicuntur vita ꝓut ſunt ꝑncipia
exiſtēdi. ita dicunt̃ lux ꝓut etiā ſꝫ ꝑncipia cognoſcēdi

¶ Materia. v. de Prouidentia.

Queſtio quita de ꝓ-

uidentia Primo querit̃ ad qḋ attributorū
ꝓuidentia reducat̃. Secūdo vtrū mūdus
ꝓuidentia regat̃ Tercio vtrū diuina ꝓui-
dentia ad corruptibilia ſe extendat. Quarto vtrū oēs
motus ⁊ actiōes hoꝝ inferioꝝ coꝛpoꝝ ſubdant̃ ꝓuiden-
tie diuine. Quinto vtrū humani actus diuina ꝓuidētia
regātur. Sexto vtrū aīalia bruta ⁊ eoꝝ actus diuine ꝓ-
uidentie ſubdant̃. Septimo vtrū peccatores diuina pro
uidentia regant̃. Octauo vtꝝ tota coꝛpalis creatura gu
bernet̃ diuina ꝓuidētia mediāte angelica creatura Nono
vtrū diuina ꝓuidentia diſponat coꝛpoꝛa inferioꝛa ꝑ coꝛ-
poꝛa celeſtia. Decimo vtruʒ humani actus gubernentur
a diuina ꝓuidentia mediātibꝫ coꝛpoꝛibꝫ celeſtibꝫ

Queſtio eſt de ꝓ-

uidentia. Et pmo q̄rit̃ ad qḋ attri-
butoꝝ ꝓuidentia reducat̃. Et videt̃ .j.
ꝙ tm̄ ad ſciam. qꝛ ſicut dr̄ Boetius
in. iiij. de ꝯſol. illud certe manifeſtū eſt
immobilē ſimplicēq̄ʒ formā agendaꝝ
rerū eſſe ꝓuidentiā. ſed foꝛma rerum agendaꝝ in deo eſt
ydea q̄ ad ſciam ꝑtinet. ḡ ꝓuidentia ad cognitiōem ꝑti-
net ¶ Sed diceres ꝙ ꝓuidentia ad volūtatē rerum ꝑti
net inq̄ʒtum eſt cā rerū ¶ Sed ꝯtra. in nobis ſcīa pra
ctica eſt cā rerū ſcitaꝝ. ſed ſcīa practica in ſola cognitione 2
eſt. ḡ ⁊ ꝓuidentia ¶ Pre. Boetius dr̄ in libro predicto 3
motus rerū agendaꝝ cū in ipſa diuine intelligentie puri-
tate ꝯſpicit̃ ꝓuidentia noīat̃. ſed puritas intelligētie ad
ſpeculatiuā cognitōem ꝑtinere videt̃. ḡ ꝓuidentia ad co
gnitōem ꝑtinet ¶ Pre. Boeti⁹ dr̄ in. v. de ꝯſolatiōe ꝙ
ꝓuidentia dr̄ eo ꝙ poꝛro a rebꝫ infimis cōſtituta q̄ſi ab 4
excelſo rerū cacumine cūcta ꝓſpiciat. ſed ꝓſpicere cogni-
tionis eſt. ⁊ ꝑcipue ſpeculatiue. ergo ꝓuidentia ad cogni
tionem ſpeculatiuam ꝑtinere maxime videtur. ¶ Pre.
Sicut dicit Boetius in q̄rto de ꝯſolatōne. vt eſt ad in- 5
tellectū rōcinatio. ita eſt fatum ad ꝓuidentiā. ſed tam in
tellectus q̄ʒ rōcinatio ad cognitōem ꝑtinet cōiter ſpecu-
latiuam ⁊ practicam. ergo ⁊ ꝓuidentia ¶ Pre. Aug⁹.
in libro. lxxxiij. q. dicit. lex icōmutabilis oīa mutabilia 6
pulcerrime moderat̃ gubernatōe. ⁊ moderari ꝑtinet ad ꝓ
uidentiā. ergo lex incōmutabilis eſt ipſa ꝓuidentia. ſed

7 lex ad cognitōem ptinet. ergo ⁊ ipſa ꝓuidentia ¶ Pre.
Lex naturalis in nobis ex diuina ꝓuidentia cauſaṫ. ſed
cauſa agit ad effectū ꝓducendū ꝑ viaȝ ſimilitudinis. vñ
et dicimus ꝙ bonitas dei eſt cauſa bonitatis in rebus. ⁊
eēntia eēndi. ⁊ vita viuēdi. ꝗ diuina ꝓuidētia eſt lex. ⁊ ſic
idem qḋ ꝑus ¶ Pre. Boetius dt in. iiij. de cōſola. ꝓui⸗
8 dentia ipſa eſt illa diuina rō in ſummo omniū pncipe con
ſtituta. ſed rō rei eſt ydea. vt dt Aug⁹. in libro. lxxxiij. q.
ergo ꝓuidentia eſt ydea. ſed ydea ptinet ad cognitōnem
9 ergo ⁊ ꝓuidentia. ¶ Pre. Scia practica ordinaṫ vel ad
ꝓducendū res in eſſe. vel ad ordinādū iam ꝓductas res
ſed ꝓducere res nō eſt ꝓuidentie. qꝛ ꝓuidentia preſuppo⸗
nit res ꝓductas. ſimiliter etiā nec ordinare res ꝓductas
qꝛ hoc ad diſpoſitōem ptinet. ergo ꝓuidentia non ptinet
ad cognitōem practicā. ſed ſpeculatiuā tm̄

Inſtātie ¶ Sed ꝯtra. videṫ ꝙ ptineat ad volūtatē. quia dicit
.j. Dama. libro ſecūdo. ꝓuidentia eſt volūtas dei, ꝓpter quā
2 oīa que ſunt ꝯuenientē deductōem ſuſcipiunt ¶ Pre.
Illos qui ſciūt qḋ agendum eſt. ⁊ tñ facere nolūt nō dici
mus ꝓuidos. ꝗ prouidentia magis reſpicit ad volūtatē
q̄ȝ cognitōem ¶ Pre. Sicut dt Boetius in. iiij. de ꝯſol.
3 deus ſua bonitate gubernat mūdū. ſed bonitas ad volun
tatem ptinet. ꝗ ⁊ ꝓuidentia cuius eſt gubernare ¶ Pre.
4 Diſponere nō eſt ſcie ſed volūtatis. ſed ſm Boe⁹. in. iiij.
de ꝯſola. ꝓuidentia eſt rō ꝑ quā deus cūcta diſponit. er⸗
5 go ꝓuidentia ad volūtatē ptinet. nō ad notitiā ¶ Pre.
Prouiſum ingꝫtum ꝓuiſum nō eſt ſapiēs vel ſcitū. ſed eſt
bonuȝ. ꝗ nec ꝓuidens ingꝫtum ꝓuidens eſt ſapiens. ſed
bonus. ⁊ ita ꝓuidentia nō ptinet ad ſapientiā. ſed ad bo
nitatem vel volūtatem ¶ Sed iterū videṫ ꝙ ptineat
6 ad potentiā. qꝛ Boetius dt in libro de ꝯſola. ꝓuidentia
dedit reb⁹ a ſe creatis hanc vel maximā manēdi cauſam
vt quo poſſint naturaliter manere deſiderent. ꝗ ꝓuiden⸗
tia eſt creatōis pncipiū. ſed creatio appropriatur potentie
ergo ꝓuidentia ad potentiā ptinet ¶ Pre. Gubernatio
eſt ꝓuidentie effectus. vt dꝛ Sapie. xiiij. tu aūt pater gu⸗
7 bernans oīa ꝓuidētia. Sed ſicut dt Hugo in libro de
ſacra. volūtas eſt vt imperās. ſapiētia vt dirigens. poten
tia vt exequens. ⁊ ſic potentia ꝓpinquior eſt gubernationi
q̄ȝ ſciētia ⁊ volūtas. ꝗ ꝓuidentia magis ptinet ad poten
tiā q̄ȝ ad ſciam vel ad volūtatem

R̄ſio ¶ Rñſio dōm. ꝙ ea q̄ de deo dicūtur ꝓpter noſtri intel
lectus imbecillitatē vel infirmitateȝ cognoſcere nō poſſu⸗
mus niſi ex his que apud nos ſunt. Et ideo vt ſciamus
qūo ꝓuidentia dicaṫ eſſe in deo. videndū eſt qūo ꝓuiden⸗
tia ſit in nobis ¶ Sciendū eſt igiṫ. ꝙ Tullius ꝓuidentiā
Nota. ponit ꝓ prudentie parte in libro veteris rethorice. ⁊ eſt
pars prudentie quaſi ꝯpletiua. Alie eñ due ptes ſcȝ me⸗
moria ⁊ intelligentia nō ſunt niſi q̄dam preparatōnes ad
prudentie actū. Prudentia aūt ſm phm in. vi. ethicoꝝ.
eſt recta rō agibiliū. Et differunt agibilia a factibilib⁹. qꝛ
factibilia dicūtur illa que ꝓcedūt ab agēte in extraneam
materiā. ſicut ſcamnū domū ⁊ ſilia. horuȝ aūt recta rō eſt
ars. Sed agibilia dicūtur actōes q̄ nō ꝓgrediūtur extra
agentē ſed ſunt actus ꝑficiētes ipm. ſicut caſte viuere pa
tienter ſe habere ⁊ hmōi. et hoꝝ recta rō eſt prudētia. Sȝ
in iſtis agibilib⁹ duo q̄deȝ ꝯſideranda occurrūt. ſcȝ finis
et id qḋ eſt ad finē. Prudētia ꝟo pncipaliter dirigit in his
q̄ ſunt ad finē. Ex hoc eñ aliq̄s dꝛ prudēs qꝛ bene eſt ꝯſi
liatiuus. vt dꝛ in. vi. ethico. cōſiliū aūt nō eſt de fine. ſȝ de
his q̄ ſt̄ ad finē. vt dꝛ in. iij. ethi. Sed finis agibiliū ꝑexi⸗
ſtit in nobis dupl'r. ſ. ꝑ cognitionē naturaleȝ de fine hois

que quideȝ naturalis cognitio ad intellectum ptinet ſm
phm. vi. ethi. q̄ eſt pncipioꝝ opabiliū ſicut ⁊ ſpeculabiliū
pncipia aūt opabiliū ſunt fines. vt in eodē libro dꝛ. Alio
mō q̄ntū ad affectionē. ⁊ ſic finis agibiliū ſunt in nobis ꝑ
ꝟtutes morales ꝑ quas hō afficiṫ ad iuſte viuendū vl' for
titer vel tpate. qḋ eſt q̄ſi finis ꝓximus agibiliū. ⁊ ſilr etiā
ad ea q̄ ſunt ad finē ꝑficimur. ⁊ q̄ntū ad cognitionē ꝑ cō
ſiliū ⁊ q̄ntū ad appetitū ꝑ electōem. ⁊ his ꝑ prudētiā diri
gimur. Pȝ ꝗ ꝙ prudētie eſt alia ordinare ad finē et diſ⸗
ponere. ⁊ qꝛ illa diſpō eoꝝ q̄ ſunt ad finē in finē. ꝑ pruden
tiā eſt ꝑ modū rōcinatōis cuius pn⁹ ſt̄ finis. ex eiſem
trahiṫ tota rō ordinis p̄dicti in oīb⁹ opationib⁹. ſicut ma
nifeſte apparet in artificiatꝭ. iō ad hoc ꝙ aliq̄s ſit prudēs
req̄riṫ ꝙ bñ ſe habeat circa ipos fines. nō eñ pt eſſe recta
rō niſi pncipia rōnis ſaluenṫ. ⁊ iō ad prudentiā req̄runṫ. ⁊
ītellect⁹ finiū ⁊ ꝟtutes morales q̄b⁹ affect⁹ recte collocaṫ
in fine. ⁊ ꝓpter hoc optet oēm prudentē eſſe virtuoſuȝ. vt
in. vi. ethi. dꝛ. In oībus aūt virtub⁹ ⁊ actib⁹ aīe ordinatis
hoc eſt cōe ꝙ virtus pmi ſaluaṫ in oībus ſequentib⁹, ⁊ iō
in prudētia q̄dammō includiṫ ⁊ voluntas q̄ eſt de fine et
cognitio finis. Ex dictis igiṫ pȝ quomodo prudētia ſe ha
beat ad alia q̄ de deo dicunṫ. ſcia eñ hȝ ſe cōiter ad cogni⸗
tionē finis ⁊ eoꝝ q̄ ſunt ad finē. ꝑ ſciam eñ deus ſcit ſe et
creaturas. ſed ꝓuidentia tm̄ ptinet ad cognitionē eoꝝ q̄
ſunt ad finē ſm ꝙ ordinanṫ in finē. ⁊ ideo ꝓuidētia in deo
includit ⁊ ſciam ⁊ voluntatē. ſed tñ in cognitōe eſſentiali
ter manet nō q̄dem ſpeculatiua ſed practica. potētia aūt
exequutiua eſt ꝓuidentie. vñ actus potētie preſupponit
actus ꝓuidentie ſicut dirigentis. vñ in prouidentia nō
includitur potentia ſicut voluntas
¶ Ad pmū dōm. ꝙ in re creata duo pñt ꝯſiderari. ſcȝ Ad .1.
ipa ſpēs eius abſolute. ⁊ ordo eius ad finē. ⁊ vtriuſq; for⸗
ma pceſſit in deo. forma ꝗ exēplaris rei ſm ſuā ſpēm ab⸗
ſolute eſt ydea. ſed forma rei ſm ꝙ eſt ordinata in finē eſt
ꝓuidētia. Ipe auteȝ ordo a diuina ꝓuidētia reb⁹ inditus
fatū vocaṫ ſm Boetium. vñ ſicut ſe hȝ ydea ad ſpēm rei
ita ſe hȝ ꝓuidentia ad fatū. ⁊ tñ q̄ȝuis ydea poſſit ptine
re ad ſpeculatiuā cognitionē aliq̄ mō. ꝓuidētia tm̄ ad pra
cticā ptinet eo ꝙ importat ordinē ad fineȝ. ⁊ ita ad opus
quo mediāte ꝑueniṫ ad finē ¶ Ad ſcdm dōm. ꝙ ꝓuiden Ad 2
tia plus hȝ de rōne voluntatis q̄ȝ ſcia practica abſolute
ſcia eñ practica abſolute cōiter ſe hȝ ad cognitōem finis
et eoꝝ q̄ ſunt ad finē. vñ nō p̄ſupponit voluntatē finis. vt
ſic aliq̄ mō volūtas in ſcia includaṫ. ſicut de ꝓuidētia di⸗
ctū eſt. ¶ Ad terciū dōm ꝙ qꝛ puritas intelligētie non dꝛ Ad 3
ad excluſionem volūtatis. ſed ad excludendū mutabili
tatē ⁊ variabilitatē a ꝓuidentia ¶ Ad. iiij. dōm ꝙ Boe Ad 4
tius in ꝟbis illis nō ponit ꝯpletā ꝓuidentie rōem. ſed rō
nem nois aſſignat. vñ q̄ȝuis videre ad cognitōem ſpecu⸗
latiuā ptinere poſſit. nō tñ ſeq̄tur ꝓuidētia. ⁊ ſm h̄ Boe
tius exponit ꝓuidentiā q̄ſi ꝓcul videntiā. qꝛ deus ab ex⸗
celſo reꝝ cardine cūcta ꝓſpicit. ſm hoc autē eſt in excelſo
rerū cacumine ꝙ oīa cauſat ⁊ ordinat. et ſic etiā in ꝟbis
Boetij pt aliq̄d ad practicā cognitiōem ptinens notari
¶ Ad quintū dōm. ꝙ ꝯparatio illa Boetij accipiṫ ꝑ ſilitu Ad 5
dinē ꝓportōis ſimplicis ad ꝯpōnem ⁊ q̄etis ad mobile. ſi
cut eñ intellectus eſt ſimplex ⁊ ſine diſcurſu. ratō aūt diſ
currēdo circa diuerſa vagaṫ. ita etiā ꝓuidentia ſimplex et
immobilis eſt. fatū aūt multiplex ⁊ variabile eſt. vnde nō
ſeq̄tur rō ¶ Ad ſextū dōm. ꝙ ꝓuidentia in deo ꝓprie nō Ad 6
nominat legē eternā. ſed aliq̄d ad legē eternā conſequens
lex eñ eterna eſt cōſideranda in deo ſicut accipiunṫ in no

bis principia opabiliū naturaliter nota ex q̄bꝫ ꝓcedimus
in cōſiliando ⁊ eligendo qḋ eſt prudētie ſiue prouidentie.
vñ hoc mō ſe hꝫ lex intellectus noſtri ad prudentiā. ſicut
principiū indemōſtrabile ad demōſtratōem. ⁊ ſilr etiam
in deo lex eterna nō eſt ipa ꝓuidētia. ſed ꝓuidentie princi
piū. vñ cōuenienter legi eterne attribuit̄ actus ꝓuidentie
ſicut ⁊ oīs effectus demōſtratōis ꝑncipijs indemonſtra
Ad 7 bilibꝫ attribuit̄. ¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ in diuinis attribu
tis inuenimus duplicē rōem cauſalitatis. vnā ꝑ viā exem
plaritatis. ſicut dicimus ꝙ a ꝑmo viuo ꝓcedunt oia viua
et hec rō cauſandi cōis eſt oibus attributis. Alia rō eſt
ſm ꝙ ordinē ad obiectū attribuit. put dicim⁹ ꝙ potētia
eſt cauſa poſſibiliū ⁊ ſciā ſcitoꝝ. ⁊ ſm hūc modū nō opor
tet ꝙ cauſatū habeat ſilitudinē cauſe. nō eñ q̄ per ſcientiā
facta ſunt optet eſſe ſciam. ſed ſcita. et ꝓpter hūc modū ꝓ
uidentia dei cauſa oīm ponit̄. vñ q̄uis a ꝓuidentia ſit lex
naturalis intellectus noſtri nō ſeqtur ꝙ diuina ꝓuidētia
Ad 8 ſit lex eterna ¶ Ad. viij. dōm. ꝙ rō illa in ſummo principe
cōſtituta nō dr̄ ꝓuidentia niſi adiuncto ordine ad finem
ad quē p̄ſupponitur volūtas finis. vnde licet eſſentialiter
ad cognitōem ꝑtineat. tñ voluntatē aliquo mō includit.
Ad 9 ¶ Ad nonū dōm. ꝙ in rebꝰ p̄t conſiderari duplex ordo
vnus ſm ꝙ egrediunt̄ a ꝑncipio. Alius ſm ꝙ ordinant̄
ad finē. diſpoſitio ḡ ꝑtinet ad illū ordinē quo res ꝓgredi
untur a principio. dicuntur eñ aliqua diſponi ſm ꝙ in di
uerſis gradibus collocant̄ a deo. ſicut artifex diuerſimode
collocat ꝑtes ſui artificij. vñ diſpoſitio ad artē ꝑtinere vi
detur. ſed ꝓuidentia importat illū ordinē qui eſt ad finē
et ſic ꝓuidentia differt ab arte diuina ⁊ diſpōne. quia ars
diuina dr̄ reſpectu productōnis reꝝ. ſed diſpoſitio reſpe-
ctu ordinis productoꝝ. prouidētia etiā dr̄ ordinē in finē
ſꝫ quia ex fine artificij colligitur q̄cquid eſt in artificiato
ordo aūt ad finem eſt fini ꝓpinquior q̄ꝫ ordo partiū ad in-
uicem. ⁊ q̄dammō cauſa ei. et ideo prouidentia q̄dammō
eſt diſpōnis cauſa. ⁊ ꝓpter hoc actus diſpōnis frequenter
prouidētie attribuit̄. q̄uis ergo prouidētia nec ſit ars que
reſpicit productōem reꝝ. nec diſpoſitio que reſpicit ordi-
Ad. j. nem rerū ad inuicē. non tamē ſeqtur ꝙ nō ꝑtineat ad pra-
De volū cticam cognitionem
tate ¶ Ad primū ergo dōm. qḋ de volūtate obijcit̄ ꝙ ꝑ tā
to Damaſce. dr̄ prouidentiā eſſe voluntatē. q ⁊ volūtatē
Ad 2 includit ⁊ p̄ſupponit. vt dcm̄ ē ¶ Ad. ij. dōm. ꝙ ſm phi
loſophū in ſexto ethi. nullus p̄t eſſe prouidēs niſi ꝟtutes
morales hēat ꝑ q̄s recte ſit diſpoſitꝰ circa fines. ſic nullꝰ
p̄t bñ demōſtrare niſi recte ſe habeat circa demōſtratōis
Ad 3 principia. ⁊ ꝓpter hoc etiā nullus dr̄ prouidus niſi habeat
voluntatē rectā non ꝙ prouidētia ſit in volūtate ¶ Ad
terciū dōm. ꝙ deus dr̄ gubernare ꝑ bonitatē non ꝙ boni
tas ſit ipa prouidētia. ſed quia eſt prouidētie principiū cū
Ad 4 habeat rōnem finis. ⁊ etiā q̄ ita ſe habet diuina bonitas
ad ipm̄. ſicut moralis virtus ad nos. ¶ Ad quartū dicē
dum ꝙ diſponere q̄uis voluntatē p̄ſupponat. nō tamen
eſt actus volūtatis. quia ordinare quod eſt in diſpoſitiōe
intellectꝰ ſapientis eſt. vt dr̄ ꝑ phūs. ⁊ ideo diſpoſitio ⁊ pro
uidentia realiter ad cognitōem ꝑtinēt ¶ Ad quintū dicē
Ad 5 dum. ꝙ prouidentia compatur ad prouiſum. ſicut ſciētia
Ad 6 ad ſcitum. ⁊ non ſicut ſcientia ad ſcientem. vnde nō opor
Ad 7 tet ꝙ prouiſum inquantū prouiſum ſit ſapiens ſed ꝙ ſci-
tum. ¶ Alia duo concedimus.

Secūdo querit̄. vtrū

mūdus ꝓuidētia regat̄. Et videt̄ ꝙ nō. nullū .j.
eñ agēs ex neceſſitate nature agit ꝑ ꝓuidentiā. ſed deus
agit in res creatas neceſſitate nature. q̄ vt dr̄ Dyo. iiij.
ca. de di. no. diuina bonitas ſe creaturꝭ cōicat. ſicut noſter
ſol nō p̄eligens neq̄ p̄cognoſcēs. ſed noſter ſol neceſſitate
nature radios ſuos in corpa diffundit. ḡ mundus a deo
nō regit̄ ꝓuidentia. ¶ Pre. Principiū multiforme redu- 2
cit̄ ad ꝑncipiū vniforme. ſꝫ volūtas eſt ꝑncipiū multifor-
me. quia ſe habꝫ ad oppoſita. ⁊ ꝑ ꝯñs etiā ꝓuidentia que
volūtatē p̄ſupponit. natura aūt eſt ꝑncipiū vniforme. q̄a
determiat̄ ad vnū genus. ḡ natura p̄cedit ꝓuidentiā. nō Solutio
igit̄ res naturales ꝓuidentia regunt̄ ¶ Sꝫ diceres ꝙ ꝑn-
cipiū vniforme p̄cedit multiforme in eodē ⁊ nō in diuerſis
¶ Sed ꝯtra quāto aliqḋ ꝑncipiū maiorē hꝫ virtutē 3
cauſandi tāto eſt ꝑus. ſed quāto magis eſt vniforme ma
iorē hꝫ virtutē in cauſando. q̄ vt dr̄ in liᵒ de cauſis. oīs
virtus vnita plus ē infinita q̄ꝫ multiplicata. ḡ ſiue in eo-
dē ſiue in diuerſis accipiat̄ vniforme ꝑncipiū p̄cedit mul-
tiforme. ¶ Pre. Sꝫ m Boetiū in ſua aritmetica. oīs ineq̄ 4
litas ad eq̄litatē reducit̄ ⁊ multitudo ad vnitatē. ḡ ⁊ oīs
actio volūtatis q̄ multiplicitatē hꝫ ad actōnem nature q̄
ſimplex eſt ⁊ eq̄lis reduci hꝫ. ⁊ iō optet ꝙ primū agēs ꝑ
eēntiā ſuā ⁊ naturā agat ⁊ nō ꝑ ꝓuidētiā. ⁊ ſic idē qḋ pꝰ
¶ Pre. Illud qḋ eſt de ſe terminatū ad vnum nō indiget 5
aliq̄ regēte. q̄ ad hoc regimē alicui adhibet̄ ne in ꝯtrariū
dilabat̄. res aūt naturales ꝑ ꝓpriā naturā ſunt determina
te ad vnū. ḡ nō indigēt ꝓuidentia gubernāte. ¶ Sed di- Solutio
ceres ꝙ ad hoc ꝓuidentie gubernatōe indigent vt cōſer
uent̄ in eſſe. ¶ Sed cōtra. illud in q̄ nō eſt potētia ad cor- 6
ruptionē nō indiget exteriori cōſeruante. ſed q̄dam res ſūt
in q̄bus nō eſt potētia ad corruptionē neq̄ ad generatio
nē. ſicut pꝫ in corporibꝫ celeſtibꝫ ⁊ ſubſtātijs ſpiritualibꝫ
que ſūt ꝑncipales ꝑtes mūdi. ḡ hmōi nō idigēt ꝓuidētia
ꝯſeruāte in eē. ¶ Pre. Principia q̄dā ſūt in reꝝ natura q̄ 7
neq̄ etiā deꝰ p̄t mutare. ſicut ꝑ pnᵐ ꝙ nō ē de eodē affir-
mare ⁊ negare. ⁊ qḋ fuit nō p̄t nō fuiſſe. vt Augꝰ. dr̄ con
tra fauſtū. ḡ ad minꝰ hmōi ꝓuidētia gubnante ⁊ ꝯſeruā
te nō indiget ¶ Pre. Ut Dam. dr̄ in. ij. li. nō ꝯueniēs eſt 8
eē aliū reꝝ factorē ⁊ aliū ꝓuiſorē. ſed corpa non ſunt facta
a deo cū deus ſit ſpūs. nō eñ videt̄ ꝙ ſpūs poſſit ꝓduce
re aliqḋ corpus. ſicut nec corpus p̄t aliquē ſpūm ꝓducere
ḡ hmōi corpa ꝓuidētia diuina nō regunt̄ ¶ Pre. Guber
natio reꝝ ipam reꝝ diſtinctionē ꝯcernit. ſed rerū diſtictio 9
nō videt̄ eē a deo. q̄ ipe ſe hꝫ vniformiter ad oia. vt dr̄ in
libro de cauſis. ḡ res nō gubernant̄ ꝑ diuinā prouidentiā
¶ Pre. Que ſunt in ſeipis ordinata nō optet ab alio or 10
dinari. ſed res naturales ſunt hmōi. q̄a vt dr̄ in. ij. de aīa.
oīm natura ꝯſtantiū terminus eſt ⁊ rō magnitudinis et
augmēti. ḡ res naturales nō ordinant̄ ꝑ diuinā ꝓuidētiā
¶ Pre. Si res naturales ordinant̄ ꝑ diuinā ꝓuidentiā 11
ex ordine reꝝ poterimꝰ diuinā ꝓuidentiā ꝑſcrutari. ſed ſi
cut dr̄ Damaſ. in. ij. liᵒ optet oia admirari omīa laudare
oia impſcrutate acceptare q̄ ꝓuidentie ſunt. ḡ mūdus ꝓ
uidentia nō regit̄ ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ Boetius dr̄. o q̄ Cōtra
ꝑpetua mundū rōe gubnas ¶ Pre. Quicū q̄ hñt certū 2
ordinē optet ꝙ aliq̄ ꝓuidentia regant̄. ſed res naturales
tenent certū ordinē in ſuis motibꝫ. ḡ ꝓuidentia regūtur.
¶ Pre. Ea q̄ ſunt diuerſa nō ꝯſeruātur in aliq̄ ꝯiūctōe 3
niſi ꝑ aliquā ꝓuidentiā gubernātem. Vñ etiā q̄dam phi

coacti ſunt ponere aĩam eſſe armoniã ꝓpter ꝯſeruatiõem
ꝯtrarioꝝ in corpe aĩalis. ſed in mũdo videmus ꝯtraria
et diuerſa ad inuicem colligata ꝑmanere. ḡ mũdus ꝓui/
4 dentia regiẜ ¶ Pre. Sicut dr̃ Boe.iiij.de ꝯſola. fatũ ſin
gula in motu dirigit certis formis ac tꝑibꝫ diſtributa.et
ipa tꝑalis ordinis explicatio in diuine virtutis adunata
ꝓſpectu ꝓuidẽtia eſt.cũ ḡ videamus res eſſe diſtinctas
ſm formas tꝑa ⁊ loca.neceſſe eſt ponere fatũ.⁊ ſic ꝓuidẽ/
tiam ¶ Pre. Omne illud qđ ꝑ ſe nõ pt̃ ꝯſeruari in eſſe in
5 diget aliquo gubernãte quo ꝯſeruetẜ.ſed res create ꝑ ſe in
eſſe ꝯſeruari non pñt.q2 q̃ ex nihilo facta ſunt ꝑ ſe in nihil
tendũt. vt Dama. dr̃. ḡ optꝫ eẽ ꝓuidẽtiã gubernãtẽ res
R2°. ¶ Rñſio dcõm. ꝙ ꝓuidẽtia reſpicit ordinẽ ad finẽ. Et
ideo quicũq3 cãm finalẽ negãt. optꝫ ꝙ negãt ꝑ ꝯñs ꝓuidẽ/
Opio falſa tiam. vt comen. dr̃ in.ij phy. Negantiũ aũt cãm finalem
antiq̃r⁹ duplex poſitio fuit Quidã em̃ antiq̃ſſimi ꝑhi tm̃
poſuerũt cãm materialẽ. vñ cũ nõ ponerent cãm agentẽ
nec potuerũt ponere finem que nõ eſt cã niſi inq̃ꝫtum mo
uet agentem. Alij aũt poſteriores ponebãt cãm agentez
nihil dicentes de cã finali.⁊ ſic ſm vtroſq3 om̃ia procede
bant de ncc̃itate cauſaꝝ ꝑcedentiũ vel materie vel agen/
Reprobatõ tis ¶ Sꝫ hec poſitio hoc mõ a ꝑhis improbatẜ.cauſa em̃
materialis ⁊ agens inq̃ꝫtum hmõi ſunt effectui cã eſſen/
di.nõ aũt ſufficiũt ad cauſandũ bonitatem in effectu ſm
quã ſit effectus ⁊ ꝯueniens in ſeipo vt ꝑmanere poſſit et
alijs vt eis opituletẜ. Verbi grã.calor de ſui rõne inq̃ꝫtuꝫ
de ſe eſt hꝫ diſſoluere.diſſolutio aũt nõ eſt ꝯueniens ⁊ bo
na niſi ſm aliquem certũ terminũ ⁊ modũ. Vñ ſi nõ po/
neremus aliã cãm ꝑter calorem ⁊ hmõi agentia in natu/
ra.nõ poſſemus aſſignare cãm quare res ꝯueniẽter fiant
et bene.eſſe aũt qđ nõ hꝫ cãm determinatam caſu accidit
Vñ oporteret ſm poſitõem ꝑdictã vt omnes ꝯuenien/
tie ⁊ vtilitates que inueniũtur in rebꝫ eẽnt caſuales Qđ
etiã Empe. poſuit dicẽs caſu eueniſſe. vt ꝑ amiciciã hoc
mõ ꝯgregentẜ ptes aĩaliũ vt aĩal ſaluari poſſet ⁊ multoti/
ens accidit. Hoc aũt nõ pt̃ eẽ.ea em̃ que caſu accidũt ꝓ/
ueniũt in minori pte. videmus aũt hmõi conueniẽtias ⁊
vtilitates in opibꝫ nature accidere.aut in maiori pte aut
ſemꝑ. vñ nõ pt̃ eſſe ꝙ caſu accidãt.⁊ ita optet ꝙ ꝓcedant
ex intentõe finis.ſed id qđ intellectu vel cognitõne caret
nõ pt̃ directe in finẽ tendere niſi ꝑ aliquã cognitiõem ꝑſti
tuatẜ ei finis ⁊ dirigatẜ in ipſum. Vñ optꝫ ꝙ cũ res natura
les cognitõe careãt.ꝙ ꝑexiſtat aliquis intellect⁹ qui res
naturales in finẽ ordinet.ad modũ quo ſagittator dat ſa
gitte certũ motũ vt tendat ad determinatũ finẽ. Vñ ſi/
cut ꝑcuſſio que fit ꝑ ſagittã nõ tm̃ dicitẜ opus ſagitte .ſed
proijcientis.ita etiã om̃e opus nature dr̃ a ꝑhis opus in
telligentie.et ſic oportꝫ ꝙ ꝑ ꝓuidentiam illius intellect⁹
qui predictũ ordinẽ nature indidit mũdus gubernetur.
Et ſimilatẜ ꝓuidentia illa qua deus mũdum gubernat ꝓ
uidentie yconomice.qua quis gubernat familiam ſuam.
vel politice qua quis gubernat ciuitatẽ aut regnũ. ꝑ quã
quidẽ aliquis actus alioꝝ ordinat in finem.nõ em̃ pt̃ eſſe
in deo ꝓuidentia reſpectu ſuijpſius.cũ quicquid eſt in eo.
eſt finis.nõ ad finem
¶ Ad ꝑmũ ḡ dcõm. ꝙ ſilitudo Dyo. q̃ꝫtũ ad h̃ attẽ/
A.i.ſ. ditẜ. ꝙ ſicut ſol nullũ corp⁹ excludit inq̃ꝫtũ in ſe ẽ a ſui lumi
nis cõicatõe.ita etiã nec diña bonitas aliquã creaturã a
ſui ꝑticipatõe.nõ q̃ꝫtũ ad h̃ ꝙ ſine ꝯgnitõe ⁊ electõe opetẜ
A.i 2 ¶ Ad ſcdm. ꝙ ꝑncipiũ aliqđ pt̃ dici multiforme duplr̃.
vno° q̃ntũ ad ipam eẽntiã ꝑncipij inq̃ntũ ſolet eſſe ꝯpoſi/
tũ.⁊ ſic multiforme ꝑncipiũ optet eẽ poſterius vniformi

Alio° ſm reſpectũ ad effectus vt dicatẜ illud ꝑncipiũ mul/
tiforme quod ad multa ſe extendit. et ſic multiforme
eſt ꝑus q3 vniforme. quia quanto aliqđ ꝑncipium eſt ſim/
plici⁹ tãto ſe extẽdit ad plura.⁊ ſm hunc modũ volũtas
dr̃ multiforme ꝑncipiũ. natura aũt vniforme ¶ Ad ter⁹ Ad 3
dcõm. ꝙ rõ illa ꝓcedit de vnitate ꝑncipij ſm ſuã eſſentiaꝫ
¶ Ad. iiij. dcõm ꝙ deus ꝑ eẽntiã ſuã eſt cã rerum. ⁊ ita ad Ad 4
aliqđ ſimplex ꝑncipiũ reducitẜ oĩs rerũ pluralitas. ſed ſciã
ei⁹ nõ eſt cã reꝝ niſi ſm ꝙ eſt ſcita. ⁊ ꝑ ꝯñs ſm ꝙ eſt volita
cõicari eẽntiã creature ꝑ viã aſſimulatõis. vñ res ab eſſen
tia diuina ꝑ ordinẽ ſcie ⁊ volũtatis ꝓcedunt. ⁊ ita ꝑ ꝓui
dentiã. ¶ Ad. v. dcõm. ꝙ illa determiatio q̃ res naturalis Ad 5
terminatẜ ad vnũ ei eſt non ex ſeipa ſed ex alio. ⁊ iõ ipa de/
termiatio ad effectũ ꝯuenientẽ ꝓuidẽtiã demonſtrat. vt
dictũ eſt. ¶ Ad. vi. dcõm ꝙ gñatio ⁊ corruptio pñt accipi
duplr̃. vno° ſm ꝙ gñatio ⁊ corruptio ſtꝫ ex ente ꝯtrario Ad 6
et in ens ꝯtrariũ. ⁊ h̃ mõ potẽtia ad generatõeꝫ ⁊ corru/
ptionẽ ineſt alicui ſm ꝙ ẽ ei⁹ materia in potẽtia ad ꝯrias
formas. ⁊ h̃ mõ corꝑa celeſtia ⁊ ſube ſpũales neq3 ad gña
tionẽ neq3 ad corruptõeꝫ potẽtiã hñt Alio° hec cõiter di
cuntẜ ꝓ q̃libet exitu reꝝ in eẽ ⁊ ꝓ q̃libet trãſitu i nõeẽ. ⁊ ſic
etiã creatio ꝑ quã aliq̃d ex nihilo ad eẽ deducitẜ generatõ
dr̃. ⁊ ipſa rei annihilatio dr̃ corruptio. Dr̃ ãt aliq̃d habe/
re potentiã ad generationẽ ꝑ hũc modũ. ꝑ hoc ꝙ eſt potẽ
tia in agẽte ad ipam ꝓductõem. ⁊ ſilr̃ aliq̃d dr̃ habere po
tentiã ad corruptõem. q2 in agẽte eſt potẽtia vt deducat
illud in nõeſſe. ⁊ ſm hoc oĩs creatura hꝫ potentiã ad cor
ruptionẽ. cũcta em̃ q̃ deus in eẽ ꝓduxit pt̃ etiã reducere
in nõeſſe. vñ ad hoc ꝙ creature ſubſiſtãt optet ꝙ de⁹ ſꝑ
in eis eſſe opetẜ. vt Aug⁹. dr̃ ſuꝑ Geñ. ad lrãm. nõ ꝑ mo
dũ q̃ domus fit ab artifice. cũ actõe ceſſante adhuc dom⁹
manet. ſꝫ ꝑ modũ q̃ illumiatio aeris eſt a ſole. vñ ex h̃. ipo
ꝙ nõ ꝑberet creature eẽ qđ in eius volũtate eſt ꝯſtitutuꝫ
in nihilũ creatura redigeretẜ ¶ Ad. vij dcõm ꝙ neceſſitas
dictoꝝ ꝑncipioꝝ ꝯſeq̃tur ꝓuidentiã diuinã ⁊ diſpõnem. Ad 7
ex hoc em̃ ꝙ res ꝓducte ſtꝫ in tali natura in q̃ hñt eſſe ter
minatũ ſunt diſtincte a ſuis negationibꝫ. ex q̃ diſtinctione
ſeq̃tur ꝙ affirmatio ⁊ negatio non ſunt ſil' natura. ⁊ ex h̃
eſt neceſſitas in oĩbꝫ alijs ꝑncipijs. vt dr̃ in. iiij. metaph.
¶ Ad. viij. dcõm. ꝙ effectus nõ pt̃ eſſe ꝑſtantior cã. pt̃ ãt
inueniri deficiẽtior q3 cã. ⁊ q2 corpus naturaliter eſt infe/ Ad 8
rius ſpũ. iõ corp⁹ nõ pt̃ ꝓducere ſpũm ſꝫ ecõuerſo. ¶ Ad Ad 9
ix. dcõm. ꝙ deus ſm h̃ dr̃ ſe habere ſimplr̃ ad res ꝙ in deo
nulla eſt diuerſitas. ⁊ tñ ipe eſt cã diuerſitatis reꝝ ſm ꝙ ꝑ
ſciam rões diuerſaꝝ reꝝ penes ſe ꝯtinet ¶ Ad. x. dcõꝫ. ꝙ
ordo ille q̃ eſt in natura nõ eſt ei a ſe ſed ab alio. ⁊ iõ natu/ Ad 10
ra indiget ꝓuidẽtia a q̃ talis ordo inſtituatẜ ¶ Ad. xi. dcõꝫ
ꝙ creature deficiũt a repñtatõe creatoꝛis. ⁊ iõ ꝑ creaturas Ad 11
nullo mõ ꝑfecte poſſumus deuenire in cognitionẽ creato/
ris. ⁊ etiã ꝓpter imbecillitatẽ intellect⁹ nr̃i q̃ neq3 totuꝫ h̃
de deo pt̃ ex creaturis accipe qđ creature manifeſtãt de
deo. ⁊ iõ ꝓhibemur ꝑſcrutari ea q̃ in deo ſtꝫ. ne ſcꝫ velim⁹
ad finẽ inq̃ſitõis ꝑuenire qđ nomẽ ꝑſcrutatõis oſtẽdit. ſic
em̃ nõ diceremꝰ de deo niſi ꝙ intellect⁹ noſter cape poſſꝫ Nota
nõ aũt ꝓhibemur ſcrutari illa cũ modeſtia vt recognoſca
m⁹ nos inſufficiẽtes ad ꝑfectã ꝯphenſionẽ. ⁊ ſic dr̃ Hil
la. ꝙ qui pie infinita ꝑſcrutatur. etſi nunq3 ꝑueniat ſemꝑ
tamen proficiet ꝓdeundo

Tercio queritur. vtꝝ
diuia ꝓuidẽtia ad corruptibilia ſe extẽdat. Et 1

videt̃ ꝙ nõ. cauſa eñ ⁊ effectus ſunt eiuſdẽ coordinatõis
ſed creature corruptibiles ſunt cã culpe. vt p3. q2 ſpecies
mulieris eſt fomentũ ⁊ cã luxurie. ⁊ Sapi. xiiij. dr̃ ꝙ crea
ture dei facte ſunt in muſcipulã pedib⁹ inſipientiũ. cu3 ḡ
culpa ſit extra ordinẽ ꝓuidentie videt̃ ꝙ ordini ꝓuidẽtie
corruptibilia nõ ſubdant̃ ¶ Pre. Nihil ꝓuiſum a ſapiẽ/
2 te eſt corruptiuu3 effectus eius. q2 ſic cõtrariaret̃ ſapiẽs
ſibiipſi eadẽ deſtruens ⁊ edificans. ſed in reb⁹ corruptibi
lib⁹ vna inuenit̃ ꝯtraria alteri ⁊ corruptiua ipius. ergo nõ
3 ſunt ꝓuiſa a deo. ¶ Pre. Sicut dr̃ Damaſ. in ſcd̃o libro
neceſſe eſt omĩa que ꝓuidentia fiũt ſm rõem rectã ⁊ opti
mã ⁊ deo decentiſſimã fieri. ⁊ ſic meli⁹ pt̃ fieri. ſ3 corrupti
bilia pñt fieri meliora q2 incorruptibilia. ḡ ꝓuidẽtia dei
4 ad corruptibilia ſe nõ extẽdit ¶ Pre. Oĩa corruptibilia
de ſui natura corruptõe3 hñt. alr̃ nõ eſſet neceſſe oĩa cor/
ruptibilia corrumpi. ſed corruptio cũ ſit defectus non eſt
prouiſa a deo. q2 nõ pt̃ eſſe cauſa alicui⁹ defectus. ḡ crea
ture corruptibiles nõ ſunt ꝓuiſe a deo ¶ Pre. Sicut dr̃
5 Dyo. in. iiij. ca. de di. no. ꝓuidentie non eſt naturã ꝑdere
ſed ſaluare. ergo ꝓuidentie omĩpotentis dei eſt res ꝑpe/
tue ſaluare. ſed corruptibilia nõ ꝑpetue ſaluant̃. ergo nõ
ſubiacent diuine prouidentie

Cõtra ¶ Sed cõtra eſt qd̃ dr̃ Sapi. xiiij. tunc aũt pater gu/
bernãs omĩa ꝓuidentia ¶ Pre. Sapieñ. xiij. dr̃ ꝙ ipſe eſt
deus cui eſt cura de oĩbus. ergo tã corruptibilia ꝗ3 incor
ruptibilia eius ꝓuidẽtie ſunt. ¶ Pre. Sicut dr̃ Damaſ
cenus in ſcd̃o libro. eſt incõueniens aliũ eſſe factorẽ. alium
prouiſorẽ. ſed deus eſt cauſa efficiens omniũ corruptibi/
lium. ergo ⁊ eorum prouiſor

Rñ° ¶ Rñſio dd̃m. ꝙ ꝓuidentia diuina qua res gubernat
eſt ſilis. vt dictũ eſt. ꝓuidentie qua paterfamilias guber
nat domũ aut rex ciuitatẽ aut regnũ in ꝗbus gubernatõ
nib⁹ hoc eſt cõe ꝙ bonũ cõe eſt eminẽtius ꝗ3 bonũ ſingu/
lare. ſicut bonũ gentis eſt eminẽtius ꝗ3 bonũ ciuitatis vl̃
familie vel ꝑſone. vt dr̃ in pmo ethico. vñ ꝗlibet prouiſor
plus attendit ꝗd cõitati cõueniat ſi ſapiẽter gubernat ꝗ3
ꝗd cõueniat vni tantũ. hoc aũt ꝗdam nõ attendẽtes cõ/
ſiderãtes ꝙ in reb⁹ corruptibilibus aliqua ꝗ poſſunt me
liora eſſe ſm ſeipa cõſiderata. nõ attẽdentes ordinem vni
uerſi ſm ꝙ optime collocatur vnũqdq3 in ordine ſuo. dixe
rũt iſta corruptibilia nõ gubernari a deo. ſed ſolũ incorru/
ptibilia. ex quo2 ꝑſona dr̃ Job. xxxi. nubes latibulu3 eius
ſc3 dei. neq3 noſtra conſiderat. ſed circa cardines celi pam
bulat. hec autẽ corruptibilia poſuerũt vel oĩno abſq3 omĩ
gubernatõe agi vel a cõtrario pñcipio gubnari. Quã opi
nionẽ phs in. xij. metaph. reprobat ꝑ ſilitudinẽ exercitus
in ꝗ inuenimus duplicẽ ordinẽ. vnũ ꝗ exercitus ptes or/
dinant̃ ad inuicẽ. aliũ ꝗ ordinant̃ ad bonũ exterius. ſc3 ad
bonũ ducis. ⁊ ordo ille ꝗ ordinant̃ ptes exercitus ad inui
cẽ eſt ꝓpter illũ ordinẽ ꝗ totus exercitus ordinat̃ ad ducẽ
vñ ſi nõ eſſet ordo priũ ad ducẽ nõ eſſet ordo priũ exerci/
tus ad inuicẽ Quãcũq3 igit̃ inuenim⁹ multitudinẽ ordi
natã ad inuicẽ optet eã ordinari ad exterius pñcipiũ. par/
tes aũt vniuerſi corruptibiles ⁊ incorruptibiles ſñt ad in
uicẽ ordinate nõ ꝑ acciñs ſ3 ꝑ ſe. videm⁹ eñ ex corpib⁹ ce
leſtib⁹ vtilitates ꝓuenire in corpib⁹ corruptibilib⁹. vt ſp
vel in maiori pte ſm eundẽ modũ. vñ optet eẽ oĩa corru
ptibilia ⁊ incorruptibilia in vno ordine ꝓuidẽtie pñcipij
exterius qd̃ eſt extra vniuerſum. vñ phus ꝯcludit ꝙ ne/
ceſſe eſt ponere in vniuerſo vnũ dominatũ eſſe ⁊ nõ pleſ.

Nota ¶ Sciendũ tñ ꝙ aliqd ꝓuideri dr̃ dupl̃r. vno° ꝓpter ſe.
alio° ꝓpter alia. ſicut in domo ꝓpter ſe ꝓuident̃ ea in ꝗb⁹
cẽntialiter cõſiſtit bonu3 domus. ſicut filij poſſeſſiones et
hmõi. Alia ꝓuident̃ ad eo2 vtilitatẽ. vt vaſa aĩalia et
hmõi. Et ſilr̃ in vniuerſo illa ꝓpter ſe ꝓuident̃ in ꝗb⁹ eẽn/
tialiter cõſiſtit ꝑfectio vniuerſi. ⁊ hec ꝑpetuitatẽ habent
ſicut ⁊ vniuerſum ꝑpetuũ eſt. ꝗ vero ꝑpetua nõ ſñt nõ ꝓ/
uident̃ niſi ꝓpter aliud. ⁊ iõ ſube ſpũales et corpa celeſtia
que ſñt ꝑpetua ⁊ ſm ſpẽm ⁊ ſm indiuiduũ ſunt ꝓuiſa ꝓ/
pter ſe in ſpẽ ⁊ in indiuiduo. ſed corruptibilia nõ poſſunt
habere ꝑpetuitatẽ niſi in ſpẽ. vñ ſpẽs ipe ſunt ꝓuiſe ꝓpter
ſe. ſ3 indiuidua ea2 nõ ſñt ꝓuiſa niſi ꝓpter ꝑpetuũ eẽ ſpẽi
cõſeruãdu3. ſm hoc ſaluat̃ opinio eo2 ꝗ dicũt ꝙ ad hmõi
corruptibilia nõ ſe extẽdit diuina ꝓuidẽtia niſi ſm ꝙ pti
cipãt naturã ſpẽi. hoc eñ verũ eſt ſi intelligat̃ de ꝓuiden
tia qua aliqua ꝓpter ſe prouidentur. Ad. 1.
¶ Ad p^m dd̃m. ꝙ creature corruptibiles nõ ſunt ꝑ ſe
cã culpe ſ3 occaſio tm̃ ⁊ ꝑ acciñs cã. cã autẽ ꝑ acciñs ⁊ effe/
ctus nõ ſñt vnius ⁊ eiuſdẽ coordinatõis vel nõ optet eſſe
¶ Ad. ij. dd̃m. ꝙ ſapiẽs ꝓuiſor non ſolũ attẽdit ꝗd expe Ad 2
diat vni eo2 ꝗ ſue ꝓuidẽtie ſubdunt̃. ſ3 magis ꝗd ꝯperat
oĩbus. ꝗ3uis aũt corruptio alicui⁹ rei in vniuerſo nõ ſit ei
cõueniẽs. ꝯpetit tñ ꝑfectioni vniuerſi. q2 ꝑ cõtinuã gene/
ratione ⁊ corruptõem indiuiduo2 ꝯſeruat̃ eẽ ꝑpetuũ in Ad 3
ſpeciebus. in ꝗbus ꝑ ſe ꝯſiſtit ꝑfectio vniuerſi ¶ Ad terciũ
dd̃m. ꝙ ꝗ3uis res corruptibil' melior eſſet ſi incorruptibi
litatẽ haberet. melius tñ eſt vniuerſum qd̃ ex corruptibili
bus ⁊ incorruptibilib⁹ ꝯſtat ꝗ3 qd̃ ex incorruptibilib⁹ tã
tũ cõſtaret. q2 vtraq3 natura bona eſt. ſ. corruptibil' et in/
corruptibilis. melius aũt eſt eẽ duo bona ꝗ3 vnũ tm̃. neq3
multitudo indiuiduorũ in vna natura poſſet diuerſitati
equalere naturaliter. cũ bonũ nature qd̃ eſt cõicabile pree Ad 4
mineat bono indiuidui qd̃ eſt ſingulare. ¶ Ad. iiij. dd̃m
ꝙ ſicut tenebre ſñt a ſole nõ ex hoc ꝙ aliqd agat. ſed ex hoc
ꝙ lumẽ nõ emittit. ita corruptio eſt a deo nõ ꝗſi aliqd agẽ
te ſed nõ tribuente ꝑmanentiã ¶ Ad. v. dd̃m. ꝙ illa ꝗ ꝓ/ Ad 5
ter ſe ꝓuident̃ a deo ꝑpetuo manẽt. nõ autẽ hoc optet de
illis que ꝓpter ſe nõ ꝓuident̃. ſed optet ea tantu3 manere
quantũ neceſſariũ eſt his ꝓpter que ꝓuident̃. et ideo pti/
cularia quedã que nõ propter ſe ꝓuidentur vel non ſunt
prouiſa corrumpunt̃. vt ex dictis patet

Quarto querit̃. vtru3

omẽs motus ⁊ actões ho2 inferio2 corpo2 ſub/
dant̃ diuine ꝓuidẽtie. Et videt̃ ꝙ nõ. deus eñ nõ eſt ꝓui 1.
ſor eius cui⁹ nõ eſt actor. q2 nõ eſt ꝯueniẽs ponere aliũ ꝓ
uiſorẽ ⁊ aliũ ꝯditorẽ. vt Damaſ. dr̃ in. ij. li. ſed deus nõ ẽ
actor mali. cũ oĩa inqntũ ab eo ſñt bona ſñt. cũ ḡ in actib⁹
et motib⁹ ho2 inferio2 multa mala accidãt. videt̃ ꝙ nõ
oẽs mot⁹ ho2 inferio2 diuine ꝓuidẽtie ſubſint ¶ Pre.
2 Cõtrarij mot⁹ nõ vident̃ eẽ ordinis vnius. ſ3 in iſtis infe
riorib⁹ inueniunt̃ ꝯtrarij motus ⁊ ꝯrie actões. ḡ impoſſi
bile eſt ꝙ oẽs cadãt ſub ordine ꝓuidẽtie ¶ Prete. Nihil
cadit ſub ꝓuidẽtia niſi qd̃ ordinat̃ in finẽ. ſ3 malũ nõ ordi 3
nat̃ in finẽ. qu inimo malũ eſt ꝑuatio ordinis. ḡ malũ non
cadit ſub ꝓuidẽtia. In his aũt inferiorib⁹ multa mala ac
cidũt ⁊c̃. ¶ Pre. Nõ eſt prudens qui ſuſtinet aliqd ma/ 4
lũ euenire in illis quo2 act⁹ ꝓuidẽtie eius ſubſunt ſi pñt
ꝑeaueri vel impediri. ſed deus prudentiſſimus ⁊ potẽtiſ/
ſimus eſt. cum ergo multa mala eueniant in iſtis inferio/
ribus videt̃ ꝙ pticulares actus horũ inferio2 diuine pro
uidentie non ſubdant̃. ¶ Sed diceres. ꝙ deus ideo per Solutio
mittit mala fieri. quia poteſt ex eis elicere bona

5 ¶ Sed cōtra.bonū eſt potentius ꝙ̄ maluꝫ. ergo bo/
nū magis pt̄ elici ex bono ꝙ̄ ex malo. ergo nō eſt neceſſe
6 ꝙ ꝑmittat mala fieri vt ex eo eliciat bonū ¶ Pre. Sicut
deus cōdidit oīa ꝑ ſuaꝫ bonitatē. ita etiā oīa ſua boni
tate gubernat.vt Boetius dr̄ in q̄rto de cōſo.ſed diuina
bonitas nō ꝑmittit vt ab eo aliqd malū ꝓducat̄. ḡ diui/
na bonitas nō ꝑmittit vel dimittit aliqd malū ſue ꝓui/
7 dentie ſubeē ¶ Pre. Nullū ꝓuiſuꝫ ē caſuale.ſi igit̄ oēs mo
tus horum inferioꝝ eſſent ꝓuiſi nihil caſu accideret. ⁊ ita
oīa ex neceſſitate cōtingerent qd eſt impoſſibile ¶ Pre.
8 Si oīa ex neceſſitate materie cōtingeret in iſtis inferio
ribus hec inferiora nō regerent̄ prouidētia.vt Cōmē.dr̄
ſcđo phiſi.ſed multa in iſtis inferioribꝫ accidūt ex neceſſi/
tate materie.ergo ad minus illa diuine prouidētie nō ſub
dunt̄. ¶ Pre. Nullus prudens ꝑmittit bonū vt veniat
9 malū.ergo eadē rōne nullus prudens ꝑmittit maluꝫ vt
veniat bonū.ſed deus eſt prudens.ergo nō ꝑmittit mala
fieri vt bona eueniant.⁊ ita videt̄ ꝙ mala que fiūt in his
inferioribꝫ etiam nō cadunt ſub ꝓuidentia conceſſionis.
10 ¶ Pre. Qđ eſt rep̄henſibile in hoīe nullo mō eſt deo at/
tribuenduꝫ.ſed hoc rep̄hendit̄ in homine vt faciat mala
ad bonū cōſequendū. Vñ pꝫ roma.tercio.ſicut blaſphe
mamur.⁊ ſicut aiūt q̄daꝫ nos dicere faciamꝰ mala vt ve
niant bona.ergo deo nō ꝯpetit vt ſub eius ꝓuidentia ca
dant mala vt bona ex eis eliciant̄ Pre. Si actus inferioꝝ
corpoꝝ diuine ꝓuidentie ſubderent̄.hoc mō agerent ſm
ꝙ diuine iuſticie cōueniret.⁊ hoc mō non inueniunt̄ infe/
riora agere elementa.q2 ignis equaliter ꝯburit domū iu/
ſti homis ⁊ iniuſti.ergo actus inferioꝝ corpoꝝ non ſub/
dunt̄ prouidētie diuine.

¶ Sed cōtra eſt qđ dr̄ Math.x.ca.nōne duo paſſe/
Contra res aſſe veneūt ⁊ vnus ex eis nō cadet ſup terrā ſine pa/
tre veſtro.vbi dr̄ gloſa.magna ē dei prouidētia quā neqꝫ
parua latent.ergo ⁊ minimi motus hoꝝ inferioꝝ ſubdū
2 tur diuine ꝓuidentie ¶ Prete. Augꝰ.dr̄ tercio ſup gen̄.
ad lrām.ſm diuinā prouidentiā videmus celeſtia ſuperius
ordinari inferius terreſtria lumiaria ſideraqꝫ fulgere diei
noctiſqꝫ vices agitari aquis terrā fundataꝫ interlui atqꝫ
circūlui aereꝫ altius ſupfundi arbuſta ⁊ aīalia cōcipi na/
ſci creſcere ⁊ decreſcere occidere. et quicq̄d aliud in rebꝫ
inferiori naturaliqꝫ motu geritur.ḡ oēs motus inferio
rum corporum ſubdunt̄ diuine ꝓuidentie.

Rº. ¶ Rº.dōm ꝙ cū idē ſit p̄mū p̄nᵐ reꝝ ⁊ vltimꝰ finis.eo
dē mō aliq̄ ꝓgrediūt̄ a p̄º p̄nº ⁊ ordināt̄ in finē vltᵐ In
ꝓgreſſu aūt rerū a p̄ncipio inuenimꝰ ꝙ ea q̄ ſunt ꝓpinqua
principio eſſe indeficiēs habēt. que vero diſtāt habēt eſſe
corruptibile.vt dr̄ in ſcđo de generatōe. vñ in ordine reꝝ
ad finem illa que ſunt ꝓpinquiſſima fini vltimo indeclina
biliter tenēt ordinem ad finē. que vero remota quādo/
qꝫ ab illo ordine declināt. Eadem aūt ſunt ꝓpinqua ⁊ re
mota diuerſimode.ſcꝫ reſpectu principij ⁊ finis.vñ incor/
ruptibilia.ſicut habēt eſſe indeficiens ita nunqꝫ declinant
in ſuis actibꝫ ab ordine ad finem.ſicut ſunt corpa celeſtia
quoꝝ motus nunqꝫ a curſu naturali exorbitāt. In corru
ptibilibꝫ aūt corporibꝫ multi motus fiunt p̄ter rectū ordi
nē ex defectu nature.vt phs in.xi.metaph.dr̄ ꝙ in ordine
vniuerſi ſubē incorpales ſimilant̄ liberis in domo q̄ ſemp
operant̄ ad bonū domus.ſed corruptibilia corpa ſeruis
et aīalibus in domo quorū actiones frequēter exeunt ab
ordine gubernātis domū.⁊ ꝓpter hoc etiam Auicēna dr̄
ꝙ vltra orbē lune non eſt malū.ſed ſolū in his inferioribꝫ
neqꝫ tamē illi actus deficiētes a recto ordine in rebus in/
ferioribus oīno ſunt extra ordinem ꝓuidentie. Simi/
liter eīm aliq̄d ſubeſt ꝓuidentie dupliciter. vno mō ſicut
ad quod aliq̄d ordinat̄. Alioº ſicut aliq̄d quod ad alterū
ordinatur. In ordine aūt coꝝ que ſunt ad finem oīa in/
termedia ſunt finis ⁊ ad finem.vt dr̄ in ſecūdo phiſi. et in
q̄nto metaph. ⁊ iđ q̄cq̄d ē in recto ordine ꝓuidētie cadit
ſub ꝓuidētia.nō ſolū ſicut ordiatū ad aliđ. ſꝫ ſic ad qđ ali
q̄d ordinat̄. Sꝫ illđ qđ exit a recto ordīe cadit ſub ꝓuidē
tia ſolū ſm ꝙ ad aliđ ordinat̄.nō ſꝫ ꝙ aliq̄d ordinat̄ ad ipꝫ
ſicut actꝰ ꝟtutis gñatiue q̄ hō generat hoīeꝫ ꝑfectū in na
tura ē ordinatꝰ a deo ad aliq̄d aliud.ſcꝫ ad formā hūanā.
et ad ipm ordinat̄ aliq̄d ſcꝫ vis generātis.ſꝫ actꝰ deficiēs
quo interdū monſtra generant̄ in natura . ordinat̄ quidē
a deo ad aliquā vtilitatem. ſed ad hoc nihil aliud ordina
tur.incidit eīm ex defectu alicuius cauſe. ⁊ reſpectu p̄mi
eſt ꝓuidentia approbatōis.reſpectu aūt ſecūdi eſt proui
dentia cōceſſionis.quos duos modos ꝓuidētie Damaſ
cenus ponit in ſecūdo libro. ¶ Sciēnduꝫ tamē ꝙ q̄dam Nota
predictū modū ꝓuidentie retulerūt tm̄ ad ſpecies natura
lium rerū.nō aūt ad ſingularia niſi inquantū ꝑticipāt in na/
tura cōmuni.q2 non ponebant deū cognoſcere ſingularia
dicebāt eīm ꝙ deus taliter naturā alicuius ſpeciei ordina
uit vt ex virtute que ſequitur ſpēm.talis actio ſequi debe
ret.⁊ ſi aliquādo deficeret ꝙ hoc ad talem vtilitateꝫ or/
dinaret̄ ſicut corruptio vnius ordinat̄ ad generatōem al/
terius.non tamē hanc virtutē particularē ad hunc actuꝫ
particularē ordinauit.neqꝫ hunc particularē defectuꝫ ad
hanc particulareꝫ vtilitatem. Nos aūt deum ꝑfecte co/
gnoſcere oīa ꝑticularia dicimus.⁊ ideo predictū proui
dentie ordinem in ſingularibus etiam inquantū ſingula
ria ſunt ponimus.

¶ Ad primū ergo dicendū.ꝙ ratio illa procedit de ꝓ/ Ad.j.
uidentia approbationis.ſic eīm nihil ꝓuidetur a deo niſi
quod ab eo aliquo mō fit.vnde malū quod non eſt a deo
non cadit ſub prouidētia approbatōis. ſꝫ cōceſſionis tm̄
¶ Ad.ij.dōꝫ ꝙ ꝙ̄uis ꝯrij motꝰ nō ſint vniꝰ ordis ſpeal̄. Ad 2
ſꝫ tn̄ vniꝰ ordis gñalis.ſicut etiaꝫ diuerſi ordines diuer
ſoꝝ artificiatoꝝ ordinantur in vno ordine ciuitatis vniꝰ
¶ Ad terciū dōm ꝙ ꝙ̄uis malū ſm ꝙ exit ab agēte pro Ad 3
prio ſit inordinatū ex hoc ꝙ ꝑ ꝑuatōem ordinis definiat̄.
tn̄ nihil ꝓhibet q̄n a ſuperiori agēte ordinet̄.⁊ ſic ſub ꝓuidē
tia cadit ¶ Ad.iiij.dōm.ꝙ quilibet prudēs ſuſtinet aliqđ
ꝑuū malū ne impediat̄ magnū bonū. qđlibet aūt ꝑticula/ Ad 4
re bonū eſt ꝑuū reſpectu boni alicuꝰ nature vl̄is.nō poſ
ſet aūt impediri malū qđ ex aliq̄bꝫ rebꝫ ꝓuenit niſi natura
coꝝ tolleret̄ q̄ tal̄ eſt vt poſſit deficere vl̄ nō deficere et q̄
alicui ꝑticulari nocumentū infert. ⁊ tn̄ in vniuerſo q̄ndā
pulcritudinē addit.⁊ iđ deus cū ſit prudētiſſimus ſua ꝓ
uidētia nō ꝓudet mala.ſꝫ ꝑmittit vnūqđqꝫ agere ſm ꝙ
natura eius req̄rit.vt eīm dr̄ Dyo.iiij.ca.de di.no. proui
dētie nō eſt naturā ꝑdere ſed ſaluare ¶ Ad.v.dōm ꝙ ali
qđ bonū ē ꝙ̄uis ñ poſſit elici niſi ex aliq̄ malo.ſicut bonū Ad 5
patientie nō niſi ex malo ꝑſequutōis elicit̄.⁊ bonū penitē
tie ex malo culpe.nec hoc impedit infirmitas mali reſpe/
ctu boni.q2 hmōi non eliciunt̄ ex malo quaſi ex cauſa ꝑ ſe
ſed ꝑ accidens et materialiter. ¶ Ad ſextū dōm ꝙ illud Ad 6
quod producitur oportet ꝙ ſm eſſe ſuū habeat formā ꝓ/
ducentis.q2 ꝓductio rei terminat̄ ad eſſe rei. vñ nō pt̄ eē
malū quod a bono actore productū eſt. ſed ꝓuidentia or
dinat in finem.ordo aūt in finem cōſeq̄tur ad eſſe rei. et iđ
nō eſt impoſſibile aliqđ malū ordinari a bono in bonū.ſꝫ
impoſſibile eſt aliqđ bonū a bono ordinari in malū.ſicut

eſt̃ bonitas ꝓducentis inducit formā bonitatis in ꝓdu
ctis. ita bonitas ꝓuidentis inducit ordinē ad bonū in ꝓ-
Ad 7 uiſis ¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ effectus accidētes in iſtis in
ferioribꝫ poſſunt cōſiderari dupl'r. vno mō in ordine ad
cauſas ꝓximas. ꝛ ſic multa a caſu eueniūt. Alio mō in or
dine ad primā cauſam. ꝛ ſic nihil a caſu accidit in mundo
nec tn̄ ſeqtur ꝙ oīa neceſſario eueniāt. qꝛ effectus non
ſequunť in neceſſitate ꝛ cōtingentia cauſas ꝑimas ſꝫ ꝓxi-
Ad 8 mas ¶ Ad octauū dōm. ꝙ illa q̄ ex neceſſitate materie ꝓ
ueniunt cōſequunť naturas ordinatas in finē. ꝛ ſm hoc
ipſa ſub ꝓuidētia etiā cadere poſſunt qđ nō eſſet ſi oīa
Ad 9 ex neceſſitate materie cōtingerēt. ¶ Ad nonum dōm. ꝙ
malū eſt contrariū bono. nullū aūt cōtrariū ꝑ ſe inducit
in ſuū contrariū. ſed oē cōtrariū inducit ꝯtrariū ſibi ad
ſibi ſimile. ſicut calidū nō inducit rē aliquā in frigiditatē
niſi ꝑ accn̄s. ſed magis frigidū ꝑ calidū ad caliditatē redu
citur. ſimiliť ꝛ nullus bonus ordinat aliqđ in malū ſꝫ po
Ad 10 tius ordinat in bonū ¶ Ad .x. dōm. ꝙ facere malū vt ex
dictis patet nullo mō bonis ꝯpetit. vn̄ facere malū ꝓpter
bonū in hoīe reprehenſibile eſt. nec deo pt̄ attribui. ſꝫ or
dinare malū in bonū hoc nō cōtrariať bonitati. ꝛ iō ꝑmit
tere malū ꝓpter aliqđ bonū inde eliciendū deo attribuiť

Quinto queriť. vtrū

1\. humani actus ꝓuidentia regant̃. Et videť ꝙ
nō. quia vt dī Damaſ. in ſcđo libro. que in nobis ſunt
non ꝓuidentie ſunt. ſed noſtri libe. arbi. ſed actus huma-
ni dicunť qui ſunt in nobis. ergo ipſi nō cadunt ſub diui
na ꝓuidentia. ¶ Preterea. Eoꝝ que ſub ꝓuidentia cadunt
2 qnāto aliqua ſunt nobiliora. tāto digniori mō ꝓuidentur
ſed homo eſt nobilior inſenſibilibꝫ creaturꝭ que ſemꝑ cur-
ſum ſuū tenent nec excidunt a recto ordine. niſi raro. ho-
minū aūt actus frequēter a recto ordine deueniant. ergo hu
3 mani actus diuina ꝓuidentia non regūtur ¶ Pre. Ma
lum culpe eſt maxime odibile deo. ſed nullus prudens il-
lud qđ maxime ei diſplicet ꝑmittit propter aliquid aliud
quia ſic abſentia illius alterius ei diſpliceret. ergo cum deus
ꝑmittit in humanis actibus mala culpe accidere. videť
ꝙ humani actus ꝓuidentia eius nō regantur. ¶ Prete.
4 Illud qđ dimittitur ſibi nō gubernatur. ſed deus dimit-
tit hominē in manu cōſilij ſui. vt dr̄ eccleſiaſtici ſcđo. ergo hu
5 mani actꝰ ꝓuidentia nō regūtur ¶ Pre. Eccleſiaſtes ix.
dicit. vidi nec velociū eſſe curſum nec fortiū bellum. ſed
tempus caſumq; in oībus. ꝛ loquitur de actibus huma
nis. ergo videť ꝙ humani actus caſu agitentur ꝛ nō gu-
6 bernētur ꝓuidentia ¶ Pre. In his que ꝓuidentia regū
tur. diuerſa diuerſis attribuunť. ſed in rebꝰ humanis ea-
dem bonis ꝛ malis eueniunt Eccleſiaſtes nono. vniuer-
ſa eque veniunt iuſto ꝛ impio. bono ꝛ malo. ergo res hu-
mane prouidētia non reguntur
¶ Sed cōtra Math. x. dr̄. veſtri aūt capilli oēs nu
Cōtra merati ſunt. ergo ꝛ minima in humanis actibꝫ diuina proui
dentia ordinanť ¶ Pre. Punire ꝛ ꝑmiare ꝛ p̄cepta dare
ſunt ꝓuidentie actus. qꝛ ꝑ hmōi qlibet ꝓuiſor ſuos ſub-
ditos gubernat. ſed deus hec oīa circa humanos actus
agit. ergo humani actus diuine ꝓuidētie ſubdūtur.
Rꝫº ¶ Rꝫº. dōm. ꝙ ſicut dictū eſt ꝙ quāto aliqđ eſt ꝓpin-
quius ꝑmo ꝑncipio tanto nobilius ſub ordine ꝓuidentie
collocať. inter oīa vero alia ſpūales ſubē magis primo
ꝑncipio appropinquāt. vn̄ ꝛ eius imagine inſignite dicun
tur. ꝛ iō a diuina ꝓuidētia nō ſolū cōſequunť ꝙ ſint ꝓuiſa
ſed etiā ꝙ ꝓuideant. ꝛ hec eſt cā quare ꝑdicte ſubē habēt
ſuoꝝ actuū electionē. nō aūt cetere creature q̄ ſunt ꝓuiſe
tm̄. ꝛ nō ſunt ꝓuidētes. ꝓuidētia aūt cū reſpiciat ordinē
in finē oportet ꝙ fiat ſm reſpectus finis. ꝛ qꝛ ꝑmus proui-
dens ipſemet eſt ſue ꝓuidētie finis hꝫ regulā ꝓuidentie
ſibi cōiunctā. vn̄ impoſſibile eſt vt ex pte ipſius aliqs de-
fectus incidere poſſit in prouiſis ab ipō. et ſic nō eſt defe-
ctus in ipis niſi ex pte ꝓuiſoꝝ. Sed creature qbus pro-
uidētia eſt cōicata nō ſunt fines ſue ꝓuidentie. ſed in aliū
finē ordinanť. ſ. deū. vn̄ ordinanť ſm ꝙ rectitudinē ſue pro
uidētie ex regula diuina ſortiunť. ꝛ inde ē ꝙ in eoꝝ ꝓuidē
tia accidere pt̄ defectus nō tantū ex pte prouiſoꝝ. ſꝫ etiā
ex pte ꝓuidētie. ſm tamē ꝙ aliq creatura magis inheret
ꝑmo ꝑ ſe ꝓuidēti ſm hoc firmiorē rectitudinē hꝫ ordo ꝓ
uidentie ipius. qꝛ igiť hmōi creature deficere pn̄t in ſuis
actibꝫ ꝛ ipe ſunt cauſe ſuoꝝ actuū Inde eſt ꝙ eoꝝ defectꝰ
rōem culpe habēt qđ nō erit de defectibꝫ aliaꝝ creatura-
rū. qꝛ vero hmōi ſpūales creature incorruptibiles ſunt
etiā ſm indiuidua etiā eoꝝ indiuidua ſunt ꝓpter ſe prouī
ſa. ꝛ ideo defectus qui in eis cōtingunt ordinanť in penā
vel premiū ſm ꝙ eis cōpetit. nō aūt ſolum ſm ꝙ ad alia
ordinanť. ꝛ inter has creaturas eſt homo. qꝛ eius forma
ſcꝫ anima eſt ſpūalis creatura. a qua eſt radix humanoꝝ
actuū ꝛ a qua corpus hoīs ordinē ad immortalitatem
habet. ꝛ iō humani actus ſub diuina prouidētia cadunt
hoc mō. ꝙ etiā ipſi ꝓuiſores ſtꝫ ſuoꝝ actuū. ꝛ eoꝝ defectꝰ
ordinať ſm ꝙ cōpetit eiſdē. nō ſolū ſꝫ ꝙ ꝯpetit alijs. ſicut
pctm̄ hoīs ordinať a deo in bonū eius vt cū poſt pctm̄
reſurgēs humilior reddatur. vl' ſaltem in bonū qđ in ipo
fit qa per diuinā iuſticiā pro peccato punitur. ſed defectꝰ
in creaturis inſenſibilibꝫ cōtingentes ſolū ordinanť in id
quod competit alijs. ſicut corruptio huius ignis in gene
ratione illius aeris. ꝛ ideo ad deſignandū hunc ſpecialē
prouidentie modū quo deus actus humanos gubernat.
dicit Sapiētie. xij. cū reuerentia diſponis nos.
¶ Ad primū ergo dōm ꝙ verbū Damaſce. non eſt in Ad .i.
telligendū hoc modo ꝙ oīa ea que ſunt in nobis. id eſt
in electione noſtra a diuina prouidētia excludanť. ſed qa
non ſunt per diuinā prouidentiā ita determinata ad vnū
ſicut ea que libertatem arbitrij nō habent ¶ Ad ſecūdū
dōm. ꝙ res naturales inſenſibiles prouidētur ſolū a deo Ad 2
et ideo ibi non poteſt accidere defectus ex parte prouidē-
tis. ſed ſolummō ex parte prouiſoꝝ. Humani aūt actus
poſſunt habere defectū ex parte prouidētie humane. ꝛ iō
plures defectus et inordinationes inueniūtur in huma-
nis actibus q̄ꝫ in naturalibꝫ actibus. ꝛ tamen hoc ꝙ ho-
mo habet prouidentiā ſuorum actuū ad nobilitatem eiꝰ
pertinet. vnde multiplicitas defectuū nō impedit quin
homo meliorē gradū ſub diuina prouidentia teneat.
¶ Ad terciū dicendū ꝙ deus plus amat quod eſt magꝭ Ad 3
bonū. ꝛ ideo magis vult ꝑſentiam magis boni q̄ꝫ abſen-
tiā minus mali. quia abſentia mali quoddā bonum eſt.
Et ideo ad hoc ꝙ aliqua bona maiora eliciant̃ permittit
alios in mala culpe cadere que maxime ſm genus ſunt
ei odibilia. q̄uis vnum eorum ſit ei magis odibile alio.
vnde ad medicinā vnius ꝑmittit quādoq; cadere in ali-
ud. ¶ Ad quartū dicendū. ꝙ deus dimiſit hominē in ma
nu conſilij ſui inquantū conſtituit eum proprioꝝ actuum Ad 4
prouiſorem. ſed tamen prouidentia hominis de ſuis acti
bus non excludit diuinam prouidentiam de eiſdem. ſi-
cut nec virtutes actiue creaturarum excludunt virtutē
diuinā actiuā. ¶ Ad quintū dicendū. ꝙ q̄uis multa in Ad 5

humanis actibus caſu eueniant. ſi cōſiderent̃ inferiores
cauſe. nihil tñ̄ euenit caſu ſi cōſideret̃ diuina prouidentia
que oibus p̄eminet. hoc aũt ꝙ tam multa in humanis ac
cidunt quoꝝ cōtraria deberēt accidere vt videt̃ cōſidera
tis inferioribꝫ cauſis oñdit. ꝙ hũani actus diuina proui/
dentia gubernant̃ ex qua cōtingit ꝙ frequēter potentio/
res ſuccũbant. oſtendit̃ em̄ per hoc ꝙ victor magis eſt ex
diuina ꝓuidentia ꝗ̄ ex humana virtute. ⁊ ſilr̃ eſt de alijs
Ad 6 ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ q̃uis videatur nobis ꝙ om̄ia eq̃liter
bonis ⁊ malis accidãt ex hoc ꝙ neſcimus qua de cã diui/
na ꝓuidentia ſingula diſpēſet. nõ eſt tñ̄ dubiũ qn̄ in omni
bus bonis et malis q̄ eueniunt ſiue bonis ſiue malis ſit
recta rõ ſ̄m quã diuina ꝓuidentia om̄ia ordinat. et quia
eam ignoramus videt̃ nobis ꝙ inordinate ⁊ irratõnabili
ter eueniant. ſicut ſi aliq̄s intraret officinã fabri videret̃ ei
ꝙ inſtrumēta fabrilia eſſent inutiliter multiplicata ſi ne/
ſciret rõnem vtendi vnoquoqꝫ. quoꝝ tamē multitudo ex
cauſa rõnabili apparet ei qui virtutē artis intuetur

Sexto querit̃. vtrum

aialia bruta ⁊ eoꝝ actus diuine ꝓuidētie ſub/
1 dant̃. Et videt̃ ꝙ nõ. q2. i. Corin. ix. nõ eſt deo cura de bo
2 bus. ḡ neqꝫ de alijs brutis eadem rõne. ¶ Prete. Aba/
chuc p̄mo dr̄. nunq̄d facies hoīs quaſi piſces maris. ⁊ ſtꝫ
verba ꝓphete cōquerentis de ꝑturbatione ordinis q̄ vi/
detur in humanis actibꝫ accidere. ḡ videt̃ ꝙ actus irratō
nalium creaturaꝝ dei ꝓuidentia nõ gubernent̃. ¶ Pre.
5 Si homo ſine culpa puniret̃ ⁊ pena in eius bonũ non ce/
deret nõ videret̃ ꝙ res humane ꝓuidentia gubernantur
ſed in brutis aialibus non eſt culpa neqꝫ hoc ꝙ q̄nqꝫ occi
dunt̃ in eoꝝ bonũ ordinat̃. quia nullũ eſt eis premiuꝫ poſt
4 mortē. ḡ eoꝝ vita ꝓuidentia nõ regitur ¶ Pre. Nihil re
gitur diuina prouidētia niſi quod ordinat̃ ad finē quē ip
ſe intēdit qui nõ eſt aliud ꝗ̄ ipſe deus. ſed bruta non poſ
ſunt venire ad ꝑticipationē dei cũ nõ ſint capacia beatitu
dinis. ḡ videt̃ ꝙ diuina ꝓuidentia nõ gubernent̃
Contra ¶ Sed cōtra eſt qd̕ dr̄ Math. x. ꝙ vnus ex paſſeribꝫ
nõ cadit in terra ſine patre celeſti. ¶ Pre. Bruta anima/
lia ſunt digniora ſenſibilibꝫ creaturis. ſed alie creature ca
dunt ſub diuina prouidētia ⁊ etiam om̄es actus ipſaruꝫ.
ergo ⁊ multo magis bruta
Rſo. ¶ Rſo. dõm ꝙ circa hoc duplex fuit error Quidã em̄
Primus error dixerunt ꝙ aialia bruta nõ gubernant̃ prouidētia niſi in/
quantũ ꝑticipant naturã ſpēi que eſt a deo ꝓuiſa ⁊ ordi/
nata. ⁊ ad hunc ꝓuidentie modũ referunt̃ om̄ia que in ſa
cra ſcriptura inueniunt̃ que vident̃ importare ꝓuidentiã
dei circa bruta ſ̄m illud. q̄ dat iumētis eſcaꝫ ipſoꝝ ⁊c̃. Et
Reprobatio iterũ catuli leonũ rugiētes ⁊c̃. ⁊ multa hm̄oi ¶ Sed cō/
tra hic error maximã imꝑfectionē deo attribuit non em̄
p̄t eſſe vt ſciat ſingulares actus brutoꝝ aialiũ. ⁊ eos nõ
ordinet cum ſit ſumme bonus. et bonitatē ſuam ꝑ hoc in
om̄ia diffundēs. vnde p̄dictus error derogat diuine ſcie
ſubtrahēs ei cognitionē vel diuine bonitati ſubtrahēs ei
Secundus error ordinationē particulariũ inquantũ ſunt ꝑticularia. Vn̄
alij dixerũt ꝙ brutoꝝ actus ſub ꝓuidentia cadũt eodem
mõ ſicut actus rõnaliũ. vt ſcꝫ nulluꝫ malũ in eis accidere
Reprobatō patiat̃ quin ordinet in bonũ ipſoꝝ. Sed hoc etiã longe ē
a rõne. nõ em̄ debet̃ pena vel premiũ niſi ei q̄ habet liberuꝫ
Tercia opi. et vera arbitriũ ¶ Et ideo dõm ꝙ bruta ⁊ omēs eoꝝ actus ca/
dũt etiã in ſingulari ſub diuina ꝓuidentia. non tamen eo
mõ quo hoīes ⁊ eoꝝ actus. quia de hominibꝫ etiã in ſin
gulari eſt ꝓuidentia ꝓpter ſe. ſed ſingularia brutoꝝ non
prouidētur niſi ꝓpter aliud. ſicut ⁊ de alijs creaturis cor
poralibꝫ dictũ eſt. ⁊ iõ malũ qd̕ in bruto accidit non ordi
natur in bonũ eius. ſed in bonũ alterius. ſicut mors aſini
ordinat̃ in bonũ leonis vel lupi. ſed occiſio homis q̄ a leo/
ne occidit̃ nõ ſolũ ad hoc ordinat̃. ſed p̄ncipalius ad pe/
nã eius vel augmentũ meriti qd̕ ꝑ patientiã creſcit
¶ Ad primũ ḡ dõm. ꝙ nõ intēdit aplus vltra a cura Ad .j.
diuina bruta ammouere. ſed q2 deus non hoc mõ curat
de brutis ꝙ ꝓpter ipſa bruta det hoī legē. vt ſcꝫ eis benefa
ciat vel ab occiſione eoꝝ abſtineat. q2 bruta in vſuꝫ homi
nũ facta ſunt vñ nõ ſunt ꝓpter ſe ꝓuiſa. ſed ꝓpter hominē
¶ Ad ſcd̕m dõm. ꝙ in piſcibꝫ ⁊ in brutis aialibus deus
hoc ordinauit vt poteriori infirmiora ſubijciant̃ abſqꝫ ali Ad 2
cuius demeriti vel meriti cōſideratione. ſed ſolũmodo ad
cōſeruationē boni nature. ⁊ iõ admirat̃ ꝓpheta ſi hoc mõ
etiã res humane gubernētur qd̕ eſt inconueniens. ¶ Ad Ad 3
terciũ dõm. ꝙ in rebꝫ humanis alius ordo ꝓuidentie re/
quirit̃ ꝗ̄ in brutis. vñ ſi ille ordo ſolũ quo bruta ordinã/
tur in rebus humanis eſſet. res humane improuiſe vide
rent̃. ſed tñ̄ ordo ille ſufficit ad ꝓuidentiaꝫ brutoꝝ. ¶ Ad Ad 4
quartũ dõm. ꝙ oim̄ creaturaꝝ ipſe deus eſt finis. ſꝫ diuer
ſimode. quarundã em̄ creaturarum dr̄ eſſe finis inquantũ
creature ꝑticipant aliq̄d de dei ſimilitudine. ⁊ hoc eſt cō
mune oibus creaturis. quarundã em̄ eſt finis hoc mõ ꝙ
ipſe creature ꝑtingunt ad ip̄m deũ ꝑ ſuaꝫ opationē. ⁊ hoc
eſt ſolũ creaturaꝝ rõnabiliũ q̄ poſſunt ip̄m deũ cognoſce
re ⁊ amare. in quo eoꝝ beatitudo cōſiſtit

Septimo querit̃. vtꝝ

peccatores diuina ꝓuidentia regant̃. Et videt̃ .j.
ꝙ non. q2 illud qd̕ ſibi relinq̄tur non gubernat̃ ab alio. ſed
mali ſibi relinquunt̃ Pſalmiſta. dimiſit eos ſ̄m deſideria
cordis eoꝝ ⁊c̃. ḡ mali ꝑ ꝓuidentiã nõ gubernãtur ¶ Pre 2
terea. Ad ꝓuidentiã qua deus homīes gubernat ꝑtinet
ꝙ eis cuſtodiã angeloꝝ adhibeat. ſed angeli cuſtodiētes
homīes q̄nqꝫ relinquũt. ex quoꝝ voce dr̄ Hiere. vi. cura
uimus babilonē. ⁊ nõ eſt curata. derelinquamus ḡ eam.
ergo ⁊ mali diuina ꝓuidentia nõ gubernãtur. ¶ Prete.
Quod dat̃ bonis in premiũ nõ cōuenit malis. ſed hoc bo 3
nis in premiũ repromittit̃ ꝙ a deo gubernētur. Pſalmiſta
oculi dñi ſuꝑ iuſtos. ¶ Sed cōtra. nullus punit iuſte eos Contra
qui nõ ſunt de ſuo regimīe. ſed deus iuſte punit malos ꝓ
his in quibꝫ peccãt. ḡ ipſi eius regimini ſubduntur
¶ Rſo. dõm ꝙ diuina ꝓuidētia ſe extēdit ad hoies du Rſo
plr̃. vno° inq̄ꝫtũ ipſi ꝓuident̃. alio° inq̄ꝫtuꝫ ipſi ꝓuidētes
ſũt. ex h̄ aũt ꝙ ꝓuidendo deficiũt vel rectitudinē ſeruãt
boni vl̕ mali dicũt̃. ex h̄ aũt ꝙ ꝓuident̃ a deo eis bona vel
mala p̄ſtant̃. ⁊ ſ̄m ꝙ ipſi diuerſimode habēt ſe in ꝓuidē/
do diuerſimode ꝓuidetur eis a deo. ſi em̄ rectũ ordinem
ſeruant in ꝓuidendo. ⁊ in eis diuina ꝓuidentia ordinem
ſeruat congruũ humane dignitati. vt ſcꝫ eis nihil eueniat
qd̕ in eoꝝ bonũ nõ cedat. ⁊ ꝙ om̄ia que eis ꝓueniunt eos
in bonũ ꝓmoueant. ſ̄m illud qd̕ dr̄ Roma. viij. diligenti
bus deũ om̄ia coopant̃ in bonũ. Si aũt ꝓuidendo ordi
nem nõ ſeruēt q̄ cōgruit ratõnali creature. ſed ꝓuideant
ſ̄m modũ brutoꝝ animaliũ ⁊ diuina ꝓuidentia de eis or
dinabit ſ̄m ordinē qui brutis cōpetit. vt ſcꝫ ea q̄ in eis vl̕
bona vel mala ſunt nõ ordinent̃ in eorum bonũ ꝓprium
ſed in bonũ alioꝝ. ſ̄m ꝙ in pſal° dr̄. hõ cũ honore eſſet nõ
intel. ⁊c̃. Ex hoc pꝫ ꝙ altiori mõ diuina ꝓuidentia guber/

nat bonos q̄ꝫ malos. mali eni̅ ... n ab vno ordine proui-
dentie exeūt. vt ſcꝫ dei volūtatem nō faciant. in alium or-
dinem dilabūtur. vt ſcꝫ de eis diuina volūtas fiat. ſed bo-
Ad .j. ni q̄ꝫtum ad vtrūqꝫ ſunt in recto ordine ꝓuidentie
¶ Ad ꝑmū ergo dōm. ꝙ ſm̄ hoc dicit deus derelin-
quere malos. nō ꝙ oīno ab eius prouidentia ſint alieni. ſꝫ
Ad 2 qꝛ eorum actus nō ordinat in eoꝝ promotōem. ꝛ ꝑcipue
q̄ꝫtum ad reprobos. ¶ Ad ſecūdū dōm. ꝙ angeli qui ſtꝫ
deputati hominibꝫ ad cuſtodiam nunq̄ꝫ totaliter homi-
nem dimittūt. ſed dicūtur dimittere inq̄ꝫtuꝫ ex iuſto dei
Ad 3 iudicio ꝑmittūt eum cadere in culpam ꝛ penam ¶ Ad
terciū dōm. ꝙ ſpēalis modus ꝓuidentie repromittit bo-
nis in premiū. ꝛ hoc nō ꝯpetit malis. vt dictū eſt.

Octauo queritur. vtruꝫ

tota corporalis creatura gubernetur diuina ꝓ-
.j. uidentia mediāte angelica creatura. Et videtur ꝙ non
qꝛ Job. xxxiiij. da. quē ꝯſtituit alium ſup terraꝫ. aut quē
poſuit ſup orbem quem fabricatus eſt. Super quo dicit
Gregorius. mūdū quippe ꝑ ſemetipſum regit qui per ſe-
ipſum fabricatus eſt vel ꝯdidit. ergo deus nō gubernat
corporalem creaturā mediāte ſpūali ¶ Pre. Dama. dī
2 in. ij. libro. ꝙ nō eſt cōueniens alium eſſe factoreꝫ ꝛ guber-
natorem. ſed ſolus deus eſt factor corporaliū creaturarū
immediate. ergo ꝛ ipſe corporales creaturas ſine medio
3 gubernat ¶ Pre. Hugo de ſctō vic. dī in libro de ſacra.
ꝙ diuina ꝓuidentia eſt eius predeſtinatio que eſt ſumma
ſapientia ꝛ ſumma bonitas. ſed ſummū bonum ſiue ſum-
ma ſapientia nulli creature ꝯmunicatur. ergo nec proui-
dentia. non ergo mediantibꝫ creaturis ſpūalibꝫ ꝓuidet
4 corporalibꝫ ¶ Pre. Scdm̄ hoc corporales creature re-
gūtur ꝓuidentia ꝙ ordinantur in finem. ſed corpora ordi-
nantur in finem ꝑ ſuas naturales operationes que cōſe-
quūtur naturas determinatas ipſorū. cuꝫ igit a ſpūalibꝫ
creaturis nō ſint nature determinate naturaliū corporuꝫ
ſed a deo immediate. videt ꝙ nō regant mediātibꝫ ſubſtā-
5 tijs ſpūalibꝫ. ¶ Pre. Aug⁹. ſup gene. ad litterā. viij. di-
ſtinguit duplicē oꝑationem ꝓuidentie. quarū vna eſt na-
turalis. altera volūtaria. Et dī ꝙ naturalis eſt q̄ lignis
et herbis dat incrementū Volūtaria vero eſt que eſt per
angeloꝝ ꝛ hominū opera. Et ſic patꝫ ꝙ oīa corpora na-
turalis ꝓuidentie operatōe regātur. nō aūt gubernātur
mediātibꝫ angelis. quia ſic eſſet ꝓuidentia volūtaria.
6 ¶ Pre. Illud qd̄ attribuit alicui rōne ſue dignitatis nō
ꝯuenit ei ꝙ ſimilem dignitatē nō habet. ſicut dī Hieroni-
mus. Magna eſt dignitas animaꝝ vt vnaqueqꝫ habeat
angelū ad ſui cuſtodiam deputatū. Hec aūt dignitas in
corporalibꝫ creaturis nō inuenit. ergo nō ſunt ꝯmiſſe pro-
7 uidentie ꝛ ordinatiōi angeloꝝ. ¶ Pre. Horum corpo-
ralium effectus ꝛ debiti curſus frequenter impediuntur
ſed hoc nō eſſet ſi mediātibꝫ angelis gubernarent. qꝛ aut
defectus illi acciderent eis volentibꝫ. qd̄ eſſe non poteſt
cum eſſent ad ꝯtrarium cōſtituti. ſcꝫ ad gubernandū na-
turas in ſuo debito ordine. Aut accidit eis nolentibꝫ. qd̄
iterum eſſe nō poteſt. qꝛ ſic beati nō eſſent ſi aliquid eis no-
8 lentibꝫ accideret ¶ Pre. Quāto aliqua creatura eſt no-
bilior tanto habet ꝑfectiorem effectum. cauſe aūt inferio-
res tales effectus ꝓducūt ꝙ poſſunt ꝯſeruari in eſſe. etiā
remota operatōe cauſe producētis. ſicut cultellus remo-
ta operatōe fabri. ergo multo fortius effectus diuini ꝑ ſe
ipſos ſubſiſtere poſſunt abſqꝫ alterius cauſe ꝓducentis
gubernatione. ꝛ ideo nō indigent ꝑ angelos gubernari
¶ Pre. Diuina bonitas ad ſuam manifeſtatiōem totū 9
ꝯdidit vniuerſum. ſm̄ illud ꝓuerb. xvi. vniuerſa ꝓpter ſe
ipſum operatus eſt dn̄s. Magis aūt manifeſtat diuina
bonitas vt Aug⁹. dī. in diuerſitate naturarum q̄ꝫ in nu-
meroſitate earū que eandem naturā habent propter hoc
etiā nō fecit oīes creaturas rōnales ꝛ ꝑ ſe exiſtētes. ſed
quaſdā rōnales ꝛ quaſdaꝫ ꝑ ſe. et alias exiſtentes in alio
ſicut accīntia. ergo videt ꝙ ad maiorē ſui manifeſtatiōem
nō ſolū ꝯdiderit creaturas que indigent alio regimine. ſꝫ
etiā aliquas que nullo regimine indigent. ꝛ ſic idem qd̄ ꝑ-
us ¶ Pre. Duplex eſt creature actus. ſcꝫ ꝑmus ꝛ ſecū- 10
dus. Primus aūt eſt forma ꝛ eſſe. qd̄ ꝑmo forma dat. q̄ꝫ
forma dr̄ ꝑmo ꝑmus. ꝛ eſſe ſecūdo ꝑmus. Secūdus aūt
eſt oꝑatio. ſed res corporales ſm̄ actū ꝑmū ſunt imedia-
te a deo. ergo ꝛ actus ſecūdi immediate cauſant a deo. ſꝫ
nullus gubernat aliquem niſi inq̄ꝫtum eſt cā operationis
eius aliquo modo. ergo hmōi corporalia nō gubernātur
mediantibꝫ ſpiritibꝫ ¶ Pre. Duplex eſt modus guber-
nationis Vnus ꝑ influentiā luminis ſiue cognitōis. ſicut 11
magiſter regit ſcholas ꝛ rector ciuitatem. Alius ꝑ influ-
entiam motus. ſicut gubernator nauem. ſed ſpūales crea-
ture nō gubernāt corporales creaturas ꝑ influentiā lumi-
nis ſiue cognitōis. qꝛ hec corpa nō luminis ſtꝫ receptiua
ſiue cognitōis. Siliter nec ꝑ influentiā motus. qꝛ mouēs
oporꝫ eſſe ꝯiūctum mobili. vt probat in. vij. phy. ſubſtā-
tie aūt ſpūales his corporibꝫ nō ſunt ꝯiūcte. ergo nec eis
mediantibꝫ gubernātur ¶ Pre. Scꝫ iij Augu iij. de⁹ mū-
dum ſimul creauit ſm̄ omnes partes ſuas ꝑfectuꝫ. vt in 12
hoc oſtendat magis eius potentia. ſed ſimiliter etiā ma-
gis ꝯmendabilis eſſe oſtenderet eius ꝓuidentia ſi omnia
immediate gubernaret. ergo nō gubernat corporalia me-
diantibꝫ ſpūalibꝫ ¶ Pre. Boe. in. iij. libro de ꝯſola. de⁹
ꝑ ſe ſolum cūcta diſponit. nō ergo corporalia diſponūtur 13
ꝑ ſpiritualia ¶ Sed ꝯtra eſt qd̄ Gregorius dī in. iiij.
dyal. in hoc mūdo viſibili nihil niſi ꝑ creaturam inuiſibi- Cōtra
lem diſponi poteſt ¶ Pre. Aug⁹. dī in tercio de tri. oīa
corporalia quodā ordine ꝑ ſpūm vite regūtur ¶ Prete.
Aug⁹. in libro. lxxxiij. q. dī ꝙ deus q̄dam facit ꝑ ſeipm.
ſicut illuminare aīas. ꝛ beatificare eas. alia ꝑ ſeruienteꝫ ſi-
bi creaturā integerrimis legibꝫ ꝓ meritis ordinatā vſqꝫ
ad paſſerum adminiſtratōem ꝛ vſqꝫ ad feni odorē. ꝛ vſqꝫ
ad numerū capilloꝝ noſtroꝝ diuina ꝓuidentia ꝓcedere.
Sed creatura deo adminiſtrans integerrimis legibꝫ or-
dinata eſt creatura angelica. ergo deus per eaꝫ gubernat
corporalia ¶ Pre. Numeri. xxij. ſup illud. balaā ſurrexit
mane ꝛc. dī Origen. in glo. Opus eſt mūdo angelis qui
ſup beſtias ſunt ꝛ ꝑſunt aīaliū natiuitati virgultoꝝ plā-
tariqꝫ ꝛ ceteroꝝ incrementis ꝛ nutrimentis ¶ Prete.
Hugo de ſctō vic. dī ꝙ miniſterio angeloꝝ nō ſolū vita
humana regit. ſed etiā ea que ad vitam hominū ordinan-
tur. ſed oīa corꝑalia ſunt ad hoiem ordinata. ergo oīa gu-
bernātur mediātibꝫ angelis ¶ Pre. In oibꝫ coordinatꝫ
ad inuicem ꝑma agūt in poſteriora. ſed non ecōuerſo. ſed
ſubſtātie ſpūales ſunt ꝑores corporalibꝫ. vtpote ꝑmo ꝑn-
cipio ꝓpinquiores. q̄ꝫ ꝑ actōes ſpūaliū gubernātur corpo-
rales ꝛ nō ecōuerſo. ¶ Pre. Hō dr̄ minor mūdus. qꝛ aīa
hoc mō regit corpus humanū quo deus vniuerſum. in q̄
etiā aīa pre angelis eſt ad imaginē dei. ſed aīa noſtra cor-
pus gubernat mediātibꝫ quibuſdā ſpiritibꝫ qui ſtꝫ q̄dem
ſpūales reſpectu corporis. ſed ſunt corꝑales reſpectu aīe.
ergo ꝛ deus regit creaturas corporales mediātibꝫ ſpūa-

libꝫ ¶ Pre. Aīa noſtra quaſdā opatōnes imediate exer/
cet. ſicut intelligere ꝛ velle. quaſdā vͦo mediātibꝫ corpo/
reis inſtrumētis. ſicut opatōes aīe ſenſibilis ꝛ vegetabi/
lis. et deus quaſdā opatōes exercet imediate. ſicut beati
ficare aīas. ꝛ illa q̄ agit in ſubſtātijs ſupremis. g̃ aliq̄ opa
tiones eius erūt infimis ſubſtātijs mediantibꝫ ſupmis.
¶ Pre. Prima cā nō aufert opationem ſuā a ſcd̄a. ſꝫ for
tificat eam. vt pꝫ ex hoc qđ in libro de cauſis dr̄. ſed ſi de/
us omnia imediate gubernaret tūc ſecūde cauſe nullā ope
rationem habere pñt. ergo deus gubernat inferiora p ſu/
periora. ¶ Pre. In vniuerſo eſt aliq̄d rectū non regens
ſcꝫ vltima corpoꝝ. aliq̄d etiam nō rectū ſꝫ regens. ſcꝫ deꝰ
ergo aliq̄d eſt regens ꝛ rectū qđ eſt mediuꝫ inter vtraqꝫ.
ergo deus mediātibꝫ creaturis ſupioribꝫ regit inferiores
R° ¶ Rn̄ſio dōm. ꝙ cā ꝓductiōis rerū in eſſe eſt diuina
bonitas. vt Dyo. ꝛ Augꝰ. dicūt. Voluit eñ deus pfe/
ctionē ſue bonitatis ſm ꝙ poſſibile erat creature cōica/
re Diuina aūt bonitas duplicem hꝫ pfectōem. vnā ſm ſe
ꝓut ſcꝫ oēm pfectōem ſupeminenter in ſe ꝯtinet. Aliam
ꝓut influit vires ſm ſcꝫ ꝙ eſt cā reruꝫ. Deus igit̃ voluit
vt vtraqꝫ creature cōicaret̃. vt ſcꝫ res creata nō ſolū a di/
uina bonitate haberet ꝙ eſſet ꝛ bona eſſꝫ. ſed etiā ꝙ alijs
eſſe ꝛ bonitatē largiret̃. Sicut etiā ſol p diffuſionē radio
rū ſuoꝝ nō ſoluꝫ facit corpa illuminata ſed etiā illuminā/
tia. hoc tñ ordine ſeruato. vt illa que magis ſunt ſoli cō/
formia plus de lumine recipiant. ac p hoc nō ſolū ſuffice/
rent ſibi. ſed ad influenduꝫ alijs. Vñ ꝛ in ordine vniuerſo
creature ſupiores ex influentia diuine bonitatis hñt non
ſolum ꝙ in ſeipſis bone ſint. ſed etiam ꝙ ſint cā bonitatis
alioꝝ. q̄ extremū modū participationis diuine bonitatis
habēt. quam ſcꝫ participāt ad hoc ſolū vt ſint. non vt alia
cauſent. Et inde eſt ꝙ ſemp agens eſt nobilius patiente
vt Augꝰ. dr̄ ꝛ phs. Inter ſupiores aūt creaturas maxi/
me ꝓpinque ſt̄ deo creature rōnales. que ad dei ſilitudi/
nē ſunt. viuūt. ꝛ intelligūt Vñ eis nō ſolū a diuina boni
tate ꝯfertur vt ſup alia influant. ſed etiā vt eūdē moduꝫ
influendi recipiant quo influit deus. ſcꝫ p volūtatem. et
nō p neceſſitatē nature. vñ oēs inferiores creaturas gu/
bernat ꝛ p creaturas ſpūales ꝛ p corpales creaturas di/
gniores. Sed per creaturas corpales hoc mō ꝓuidet ꝙ
eas nō facit ꝓuidentes ſed agentes tm̄. Per ſpūales aūt
hoc mō ꝓuidet. ꝙ eas ꝓuidētes facit Sꝫ in creaturis ra
tionalibus ordo inuenitur. vltimum eñ gradum in eis
rōnales anime tenent ꝛ earum lumen eſt obumbratū re/
ſpectu luminis qđ eſt in angelis. vnde ꝛ particularem co
gnitionem habent. vt dicit Dyoni. Et inde eſt ꝙ earū ꝓ/
uidentia coartat̃ ad pauca ſcꝫ ad res humanas. ꝛ ad ea q̄
in vſum humane vite venire poſſunt. Sed prouidentia
angeloꝝ vniuerſalis eſt. ꝛ extenditur ſuper oēs creatu
ras corporales. ꝛ ideo taꝫ a ſanctis q̄ꝫ a phis dicit̃ ꝙ om/
nia corpora mediantibꝫ angelis a diuina prouidentia re/
gūtur vel gubernant̃. In hoc tamē oportꝫ nos a phis dif
ferre. ꝙ q̄dam eoꝝ ponūt ꝓuidentia angeloꝝ nō ſolum
adminiſtrari corpora ſed etiaꝫ creata eſſe. qđ eſt a fide ali
enū. Vnde oportꝫ ponere ſm ſententias ſanctoꝝ. ꝙ ad/
miniſtrent̃ mediantibꝫ angelis hmōi corpora per viā mo
tus tm̄. ſcꝫ in q̄ꝫtum mouent ſuperiora corpora. ex quorū
motibꝫ cauſantur motus inferioꝝ corporū
¶ Ad pmū ergo dōm. ꝙ dictio excluſiua nō excludit
Ad .1. ab operatōe inſtrumentū. ſed aliqđ pncipale agens. vt ſi
dicatur. ſolus faber facit cultellū. nō excluditur operatio
martelli. ſed alterius fabri. Ita etiaꝫ cū dr̄ ꝙ deus per ſe
mūdum gubernat non excludit opationem inferioꝝ cau
ſaꝝ quibꝫ quaſi medijs inſtrumētis agit deus. ſed exclu/
dit regimē alterius operātis ¶ Ad ſcđm dōm. ꝙ guber/
natio rei ptinet ad ordinem eius in fineꝫ. ordo aūt rei ad Ad 2
finem pſupponit eſſe eius. ſed eſſe nihil aliud pſupponit. et
ideo creatio ſm quam res ad eſſe deducte ſunt. eſt illius
ſolius cauſe que nullam aliā pſupponit. ſed gubernatio pt
eſſe illarum cauſarū que alias pſupponūt. ꝛ ideo nō opor/
tet ꝙ deus mediantibꝫ aliquibꝫ creauit quibꝫ mediātibꝫ Ad 3
gubernat ¶ Ad tercīū dōm ꝙ illa que in creaturis reci/
piūtur a deo. nō poſſunt eſſe in creaturis eodem mō quo
in deo ſunt. Et ideo inter noīa q̄ de deo dicūtur talis ap/
paret differentia. ꝙ illa que abſolute aliquā pfectōem ex/
pmūt creaturis ſunt ꝯmunicabilia. illa vero q̄ exprimūt
cum pfectōe modū quo inueniūtur in deo. creature cōica
ri nō poſſunt. vt oīpotentia. ſumma ſapiētia. ſumma bo
nitas ꝛ hmōi. Et ideo pꝫ ꝙ q̄uis ſummū bonū creature
nō cōicet̃. tamen ꝓuidentia ꝯmunicari pt ¶ Ad quartū Ad 4
dōm. ꝙ q̄uis inſtitutio nature p quā res corporales incli
nant̃ in finem ſit immediate a deo. tñ earū motus ꝛ actio
pt eſſe mediātibꝫ angelis. ſicut ꝛ rōnes ſeminales ſunt in
natura inferiori a deo. tñ per prudentiā agricole adiuuā
tur vt in actū exeant. Vñ ſicut agricola gubernat pullu/
lationem agri. ita p angelos oīs operatio creature cor/
poralis adminiſtrat̃. ¶ Ad q̄ntum dōm. ꝙ naturalis ꝓ/
uidentie operatio diuidit̃ ꝯtra volūtariaꝫ ab Augu°. ſm
ꝯſideratōem ꝓximoꝝ pncipioꝝ opationis. qꝛ alicuiꝰ ope Ad 5
rationis diuine ꝓuidentie ſubiacentis ꝓximū pncipium
eſt natura. alicuius vero volūtas. Sed remotū pncipiū
oīm ē volūtas ad minꝰ diuina. vñ rō nō ꝓcedit ¶ Ad ſe Ad 6
xtū dōm. ꝙ ſicut oīa corpa diuine ꝓuidentie ſubiacent ꝛ
tamen cura prouidentis dicit̃ ei eſſe de hominibꝫ tm̄ ꝓ/
pter ſpecialem prouidētie modū. ita etiā q̄uis oīa cor
pora angeloꝝ gubernationi ſint ſubdita. qꝛ tamē ſpūa/
lius ad hominū cuſtodiā deputant̃. hoc attribuit̃ aīaruꝫ
dignitati ¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ ſicut volūtas dei guber Ad 7
nātis nō eſt ꝯtra defectus qui in rebꝫ ſunt. ſed cōcedit ſi/
ue permittit eos. ita etiam oīno eſt de volūtatibꝫ angelo
rum qui diuine volūtati ꝯformant̃ perfecte. ¶ Ad. viij. Ad 8
dōm. ꝙ ſicut dr̄ Auiceñ. in ſua metaphy. nullus effectus
poteſt remanere ſi auferatur illud qđ erat cauſa eius in
q̄ꝫtum hmōi. Sed in cauſis inferioribꝫ q̄dam ſunt cā fien
di. q̄dam eſſendi. Et dicit̃ cā fiendi que educit formam
de potentia materie p motū. ſicut faber eſt cā efficiēs cul/
telli. Cauſa vero eſſendi eſt illud a quo eſſe rei dependet
p ſe. ſicut eſſe luminis in aere dependet a ſole. ablato g̃ fa
bro ceſſat ipm fieri cultelli. nō aūt eſſe eius. ablato vͦo ſo/
le ceſſat eſſe luminis in aere. Et ſimiliter actione diuina
ceſſante eſſe crature oīno deficeret. cū deus non ſit ſolum
cauſa fiendi rebꝫ. ſed etiam eſſendi ¶ Ad nonū dōm. ꝙ
illa ꝯditio nō eſt in creatura poſſibilis vt habeat eſſe ſine Ad 9
aliquo ꝯſeruante. hoc eñ rōni creature repugnat. que in
q̄ꝫtum huiuſmodi eſſe cauſatuꝫ habꝫ ac per hoc ab alio
dependens ¶ Ad decimū dōm. ꝙ plura requirūtur ad Ad 10
actū ſecūdū q̄ꝫ ad actū pmū. ꝛ ideo nō eſt inconueniens vt
aliquid ſit cauſa alicuiꝰ q̄ꝫtum ad motū ꝛ ad operationeꝫ
qđ nō ſit cauſa eius q̄ꝫtum ad eſſe ¶ Ad. xi. dōm. ꝙ diui Ad .11
ne ꝓuidentie ꝛ bonitatis magnitudo magis manifeſtat̃
in hoc ꝙ inferiora per ſuperiora gubernat q̄ꝫ ſi oīa guber
naret imediate. qꝛ ſm hoc q̄ꝫtum ad plura diuine bonita
tis pfectio creaturis cōicat̃. vt ex dictis pꝫ ¶ Ad. xij. di/ Ad 12
cendū ꝙ ſpūalis creatura gubernat corporalem p influen

tiam motus.necꝫ opꝫtet ꝓpter hoc ꝙ oībus corporib⁹ cō
iungant̄.ſed eis ſolū q̄ immediate mouēt.ſ. corporib⁹ pri⸗
mis.nec eis cōiungunt̄ vt forme.ſicut quidā poſuerūt.ſꝫ
Ad 13 ſicut motores tantū. ¶ Ad.xiij.dōꝫ.ꝙ cū ꝑ alterū aliq̄d
fieri dr̄ hec prepoſitio per importat cauſam oꝑatōis.ſed
cū oꝑatio ſit media inter oꝑantē ⁊ oꝑatū.ꝑt importare
cauſam oꝑationis ſm ꝙ terminat̄ ad oꝑatum. ⁊ ſic ꝑ in⸗
ſtrumētū dicimus aliq̄d fieri.vel ſm ꝙ exit ab oꝑante.et
ſic dicit̄ aliq̄d fieri ꝑ formā agētis. nō eñ inſtrumentū eſt
cauſa agēti vt agat.ſꝫ forma agētis ſolū vel aliq̄s ſuꝑior
agens.inſtrumentū vero cā eſt oꝑato ꝙ actionē agentis
ſuſcipiat.cū g̃ dr̄ ꝙ de⁹ ꝑ ſe ſolū cūcta diſponit. ly ꝑ deno
tat cāꝫ diſpōis diuīe ſꝫ ꝙ exit a deo diſponēte. ⁊ ſic ꝑ ſe ſo
lū dr̄ diſponere.qꝛ nec ab aliq̄ ſuꝑiori diſpoſite mouet̄ nec
ꝑ formā extraneā q̄ nō ſit ipe diſpoīt.ſꝫ ꝑ ꝓpriā bonitatē.

Nono querit̄. vtrum diuina ꝓuidentia diſponat corpa inferiora per
.1. corpa celeſtia. Et videt̄ ꝙ nō.qꝛ vt dr̄ Damaſce.in ſcdo
li.nos aūt dicimus q̄m ipa ſcꝫ ſuꝑiora corpa nō ſunt cau
ſe alicuius eoꝝ que fiūt necꝫ corruptōis eoꝝ que corrum
punt̄. g̃ cū hec inferiora ſint generabilia ⁊ corruptibilia
nō diſponunt̄ ꝑ ſuꝑiora corpa ¶ Sed diceres.ꝙ nō dicū
tur eſſe cā hoꝝ.qꝛ nō inducant in his inferiorib⁹ necitatē
2 ¶ Sed cōtra.effectus corpis celeſtis impedit̄ in his in
ferioꝛib⁹.hoc nō ꝑt eſſe niſi ꝑ aliam diſpōem in his inuen⸗
tam.ſed ſi hec inferiora ꝑ illa ſuꝑiora gubernent̄. oportet
etiam illam diſpōnem impedientē in aliquā virtutē cor⸗
poris celeſtis reducere.g̃ impedimentū nō ꝑt eſſe in his
inferiorib⁹ niſi ſm exigentiā ſuperioꝝ.⁊ ita ſi ſuperiora ha
bent neceſſitatē in ſuis motib⁹ etiā in inferiora neceſſitatē
3 inducent ſi a ſuperiorib⁹ gubernent̄. ¶ Pre. Ad ꝯpleti⸗
onem alicuius actōis ſufficit agens ⁊ patiēs. ſed in iſtis
inferiorib⁹ inueniūtur virtutes actiue naturales ⁊ etiaꝫ
paſſiue.g̃ ad eoꝝ actōes nō exigitur virtus corporis ce⸗
leſtis.ergo nō diſponūtur mediātib⁹ corporib⁹ celeſtibus
4 ¶ Pre. Aug⁹.dr̄.ꝙ in reb⁹ inuenit̄ aliquid actum ⁊ non
agens.ſicut ſunt corpora.aliquid agens vero ⁊ nō actuꝫ
ſicut deus. aliquid vero agens ⁊ actum. ſicut ſunt ſpūa
les ſubſtantie.ſed celeſtia corpora ſunt corpora pura .er⸗
go nō habent virtutem agendi in hec inferiora. ⁊ ſic hec
5 inferiora eis mediantib⁹ nō diſponūtur. ¶ Pre. Si cor
pus celeſte aliquid agit in hec inferiora .aut agit inq̄ꝫtuꝫ
eſt corpus ꝑ formā ſcꝫ corporalem.aut per aliquid aliud.
Nō inq̄ꝫtum eſt corpus .qꝛ ſic agere cuilibet corpori con⸗
ueniret.qd̄ non videt̄ ſm Auguſti.ergo ſi agūt ꝑ aliquid
aliud .⁊ ſic illi virtuti in corpore debet attribui actio ⁊ nō
ipſis celeſtib⁹ corporib⁹.⁊ ſic idem quod prius. ¶ Pre.
6 Qd̄ nō ꝯuenit ꝑori nō ꝯuenit etiam poſteriori.ſicut dicit
cōmen.in libro de ſubſtātia orbis.forme corpales preſup
ponūt dimenſiones interminatas in materia .dimenſio⸗
nes aūt nō agūt.qꝛ quātitas nulli⁹ actōis principiuꝫ eſt
ergo nec corporales forme ſunt principia actionum.⁊ ſic
nullum corpus aliquid agit niſi per virtutem incorporalē
7 in eo exiſtentem.⁊ ſic idem qd̄ prius ¶ Pre. In libro de
cauſis ſuper illam ꝓpoſitionem.oīs anima nobilis tres
habet operationes.dicit cōmen. ꝙ anima agit in natura
cum diuina virtute que eſt in ea.ſed aīa eſt multo nobili⸗
or q̄ꝫ corpus.ergo nec corpus poteſt aliquid agere in ani
mam niſi per aliquam diuinā virtutem in eo exiſtentem.
8 et ſic idem qd̄ prius ¶ Pre. Illud qd̄ eſt ſimplicius non
mouetur ab eo qd̄ eſt minus ſimplex.ſed rōnes ſemina⸗
les que ſunt in materia inferiorū corporum ſunt ſimplici
ores q̄ꝫ virtus corporalis ipſius celi.qꝛ virtus illa eſt ex⸗
tenſa in materia .quod de rōnib⁹ ſeminalib⁹ dici non po⸗
teſt.ergo rōnes ſeminales inferiorum corpoꝝ nō poſſunt
moueri per virtutem corporis celeſtis.et ita non guber⸗
nantur hec inferiora in ſuis motib⁹ per corpora celeſtia.
¶ Pre. Aug⁹.in libro .xij.de ciui.dei.nihil tam ad cor⸗
pus pertinet q̄ꝫ ipſe corporis ſexus.⁊ tamen ſub poſitiōe 9
ſiderū diuerſi ſexus in geminis ꝯcipi poſſunt.ergo ꝑma
ſuperiora corpora etiam in corpora inferiora influxum nō
habent.⁊ ſic idem qd̄ prius ¶ Pre. Cauſa ꝑma plus in
fluit in cauſatum cauſe ſecūde q̄ꝫ etiam cauſa ſecunda. vt 10
dicit̄ in libro de cauſis .ſed ſi inferiora corpora per ſuperio
ra diſponūtur.tūc virtutes ſuperiorū corporū erūt ſicut
cauſe ꝑme reſpectu inferioꝝ virtutum.que erāt ſicut cau
ſe ſecūde.ergo effectus in his inferiorib⁹ ꝯtingentes ma⸗
gis diſpoſitōem corpoꝝ celeſtium ſequūtur q̄ꝫ virtutem
corpoꝝ inferioruꝫ.ſꝫ in illis inuenit̄ necitas.qꝛ ſemꝑ eodē
mō ſe hñt.g̃ ⁊ effectus inferiores necārij erūt.hoc aūt fal
ſum eſt.g̃ ⁊ ꝑmū.ſcꝫ ꝙ inferiora corpa ꝑ ſuꝑiora diſponāt̄
¶ Pre. Motus celi eſt naturalis. vt in ꝑmo de celo et 11
mūdo dr̄.⁊ ita nō videt̄ eſſe volūtarius vel electiu⁹.⁊ ita
que ꝑ ipm cauſant̄ nō cauſant̄ electōe.⁊ ita nō ſubdūt̄ ꝓ⸗
uidentie.ſed incōueniēs eſt inferiora corpa nō gubernari
ꝓuidentia.ergo incōueniens eſt ꝙ corpoꝝ ſuperioꝝ mo⸗
tus ſint cā inferioꝝ ¶ Pre. Poſita cā ponit̄ effectus.g̃
eſſe cauſe eſt ſicut añs ad eſſe effectus.ſed ſi necāriū eſt an 12
tecedēs.⁊ ꝯñs eſt necāriū.g̃ ſi cā eſt necāria.⁊ effectus fit
necārius.ſed effectus qui in inferiorib⁹ accidūt nō ſunt ne
ceſſarij.ſed ꝯtingentes.g̃ nō cāntur a motu celi qui eſt ne
ceſſarius.cū ſit naturalis.⁊ ſic idē qd̄ ꝑus ¶ Pre. Id ꝓ⸗ 13
pter qd̄ fit aliud eo eſt nobilius.ſed oīa facta ſunt ꝓpter
hominē.etiaꝫ corpa celeſtia. vt dr̄ Deutro.iiij. Ne forte
oculis ad celū eleuatis videas ⁊c̃.q̄ creauit dñs deus tu⸗
us in miniſteriū ⁊c̃.g̃ hō eſt dignior corporib⁹ celeſtib⁹.
ſed vilius nō influit in nobilius.g̃ corpa celeſtia nō influ⸗
unt in corpus humanū. et eadem rōne nec in aliqua cor⸗
pora que ſunt ꝑora humano corpe.ſicut ſunt elementa.
Sed diceres ꝙ homo eſt nobilior corporib⁹ celeſtib⁹ q̄ꝫ⸗
tum ad aīam.nō q̄ꝫtuꝫ ad corp⁹. ¶ Sed ꝯtra.nobilioris
ꝑfectibilis nobilior eſt ꝑfectio.ſed corpus hōis hꝫ nobili⸗ 14
orem ꝑfectionē q̄ꝫ corpus celi.forma eñ celi eſt pure cor⸗
poralis qua rōnalis aīa eſt multo nobilior.g̃ ⁊ corpus hu
manū eſt nobilius corpe celeſti ¶ Pre. ꝯtrariū nō eſt cau 15
ſa ſui ꝯtrarij.ſed virtus corporis celeſtis q̄ñqꝫ ꝯtrariatur
effectib⁹ ſuis in iſtis inferiorib⁹ inducendis. ſicut corpus
celeſte q̄ñ ad humiditatē mouet. tunc medicus intendit
dirigere naturā deſiccando ad ſanitatē inducendā. quaꝫ
etiā q̄ñqꝫ producit exiſtente corpore celeſti in ꝯtraria diſ⸗
poſitione.g̃ corpora celeſtia nō ſunt cā effectuū corporali
um i his inferiorib⁹ ¶ Pre. Cū oīs actio ſit ꝑ ꝯtactū. qꝛ
qd̄ nō tāgit nō agit.ſꝫ corpa celeſtia nō tāgūt iſta īferiora 16
g̃ nō agūt in ea.⁊ ſic ideꝫ qd̄ ꝑus ¶ Sed diceres ꝙ corpa
celeſtia tangūt ſed ꝑ mediū. ¶ Sed ꝯtra eſt. q̄ñcūqꝫ eſt
ꝯtactus ⁊ actio ꝑ mediū oportꝫ ꝙ mediū ꝑus recipiat ef 17
fectū agentis q̄ꝫ vltimū.ſicut ignis ꝑus calefacit aerē q̄ꝫ
nos.ſed effectus ſolis ⁊ ſtellarū nō poſſunt recipi in orbi⸗
bus inferioꝝ.qꝛ ſunt de natura quinte eſſentie .⁊ ita non
ſunt ſuſceptiui caloris aut frigiditatis aut aliarū diſpoſi⸗
tionū que in his inferiorib⁹ inueniūtur.ergo nō ꝑt eis me
diantib⁹ a ſupremis corporib⁹ in hec inferiora actio ꝓue⸗

nire ¶ Pre. Ei qđ eſt mediū providentie providentia
B ꝯmunicaꝛ. ſed providentia non poteſt ꝯmunicari corpo-
ribꝫ celeſtibꝫ. cum rōne careāt. ergo non poſſunt eſſe me-
dium in proviſione rerum

Cōtra ¶ Sed ꝯtra eſt qđ Aug⁹. dicit in tercio de trini. cor-
pora inferiora ⁊ craſſiora per ſubtiliora ⁊ potentiora quo
dam ordine regūtur. ſed corpora celeſtia ſubtiliora ſunt ⁊
potentiora ꝙ̃ hec inferiora. ergo hec reguntur per illa.
¶ Pre. Dyon. dicit. viij. ca. de divi. no. ꝙ radius ſolaris
generationem viſibilium corporum confert ⁊ ad vitam
ipſam movet ⁊ nutrit ⁊ auget. hi autem ſunt nobiliores
effectus in iſtis inferioribꝫ. ergo ⁊ oēs alij effectus edu
cūtur a divina providentia mediantibꝫ corporibꝫ celeſti-
bus ¶ Pre. Scđm phm in. ij. metaph. id quod eſt pri-
mū in aliquo genere eſt cauſa illoꝝ que ſunt poſt in illo ge
nere. ſed corpora celeſtia ſunt ꝑma in genere corporum. ⁊
motus coꝝ ſunt ꝑmi inter oēs motus alios corporales
et cauſa corporalium que hic agūtur. ⁊ ſic idem qđ ꝑus.
¶ Pre. Phus in ſecūdo de generatōe dicit ꝙ allatio ſo-
lis in circulo declivi eſt cauſa generationis ⁊ corruptio-
nis in his inferioribꝫ. vnde ⁊ generatōes ⁊ corruptōnes
menſuranꝛ per modum predictū. in libro etiā de animali.
dicit. ꝙ omnes diverſitates que ſunt in ꝯceptionibꝫ ſunt
ex corporibꝫ celeſtibꝫ. ergo eis mediātibꝫ hec inferiora diſ-
ponūtur ¶ Pre. Rabi moyſes dicit ꝙ celum eſt in mun
do ſicut cor in animali. ſed omnia alia menbra gubernanꝛ
ab animali mediante corde. ergo omnia alia corpora gu
bernātur a deo mediante celo.

R⁹ ¶ Reſponſio dicendū. ꝙ ꝯmunis intentio omnium
Opinio multoꝝ fuit reducere multitudinem in vnitatem ⁊ varietatē in
vniformitatem ſm ꝙ poſſibile eſſet. Et ideo antiqui cō
ſiderantes diverſitatem actionū in iſtis inferioribus repu
tauerūt ea reducere in aliqua principia pauciora ⁊ ſimpli
cia. id eſt in elementa aut multa aut vnū. ⁊ in qualitates
Reꝓbaº. elementares ¶ Sed illa poſitio nō eſt rōnabilis. qualita
tes eīm elementares inueniūtur ſe habere in actionibꝫ re-
rum naturalium. ſicut inſtrumentalia principia. Cuius
ſignū eſt. ꝙ nō eūdem modum actionis habent in omnibꝫ
nec ad eūdem terminū perueniūt actiones ipſarum Ali
um eīm effectum habent in auro. alium in ligno vel carne
animalis. qđ non eſſet niſi agerent inꝙ̃tum eſſent ab alio
recta. actio autem principalis agentis nō reducitur ſicut
principium in actionem inſtrumenti. ſed potius ecōuerſo
ſicut effectus artis nō debet attribui ſerre. ſed artifici. vñ
effectus naturales non poſſunt reduci in qualitates ele-
Scđa opiº mentares. ſicut in prima principia. Unde ⁊ alij ſcꝫ plato-
nici reduxerūt in formas ſimplices ⁊ ſeparatas. ſicut in
prima principia ex quibꝫ vt dicebant erat eſſe. ⁊ genera-
Reꝓbaº tio in iſtis inferioribꝫ ⁊ omnis ꝓprietas naturalis. ¶ Sꝫ
hoc nō poteſt ſtare. a cauſa eīm eodē mō ſe habente eſt ef
fectus eodem modo ſe habens. forme eīm ille ponebantur
eſſe immobiles. vnde oporteret vt ſemper generatio ab
eis eſſet vniformiter in iſtis inferioribꝫ. Contrariū tamē
videmus ad ſenſum. vnde oportet ponere ꝑncipia gene
rationis ⁊ corruptionis ⁊ aliorum motuū ꝯtingentium
in his inferioribꝫ eſſe aliqua que nō ſemper eodem modo
ſe habeant. oportet tamē ea ſemꝑ manere tanꝙ̃ ꝑncipia
ꝑma generationis ⁊ corruptionis. vt generatio cōtinua
eſſe poſſit. ⁊ ideo oportet ea inuariabilia eſſe ſm ſubſtan-
tiam. moueri aūt ſm locum ſolum. vt per acceſſum ⁊ re-
ceſſum. ⁊ motus eorum varios ⁊ ꝯtrarios contrarij effe
ctus ⁊ diverſi fiant in his inferioribꝫ. ⁊ hmōi ſunt corpo-
ra celeſtia. et ideo oēs effectus oportꝫ reducere in ea ſi-
cut in cauſas. ¶ Sed in hac reductōe duplex error fuit.
quidam eīm hec inferiora reduxerūt ſicut in cauſas ſim- Duplex erroꝛ. ꝑm⁹
pliciter primas. eo ꝙ nullas ſubſtātias incorporeas arbi
trabanꝛ. vnde ꝑora in corꝑalibꝫ dicebāt eſſe ꝑora in enti
bus ¶ Sed hoc manifeſte apparet eſſe falſum. omne eīm
qđ moueꝛ oportet in imobile ꝑncipium reduci. cū nihil a Reꝓbaº
ſeipſo moueatur. ⁊ nō eſt abire in infinitū. corpus aūt ce
leſte ꝙ̃uis nō varietur ſm generatōem ⁊ corruptōeꝫ aut
ſm aliquem motū qui variet aliquid qđ inſit ſubſtantie
eius, moueꝛ tamen ſm locum. vnde oportꝫ in aliquod ꝑ-
mū ꝑncipium reductōem fieri. vt ſic ea que alteranꝛ quo
dam ordine reducanꝛ in alterans nō alteratū. motum tm̄
ſm locum. ⁊ vlterius in illud qđ nullo modo mouetur.
Quidā vero poſuerūt corpora celeſtia eſſe cauſas iſtorū Scđs er.
inferioꝝ nō ſolum ꝙ̃tum ad motum. ſed etiam ꝙ̃tū ad
ꝑmam eoꝝ inſtitutōem. ſicut Auicen. dꝛ in ſua metaphy.
ꝙ ex eo ꝙ eſt ꝯmune oībꝫ corporibꝫ celeſtibꝫ. ſcꝫ natura
mot⁹ circularis cauſaꝛ in his inferioribꝫ id qđ ē eis ꝯmu
ne ſcꝫ materia ꝑma. ⁊ ex his in quibꝫ corpora celeſtia diſ-
ferūt ab inuicem cauſaꝛ diuerſitas formarum in his infe-
rioribꝫ. vt ſic celeſtia corpora ſint media inter deum ⁊ iſta
corpora inferiora. etiā via creatōis quodāmodo. Sed Reꝓbaº.
hoc alienū eſt a fide. que ponit omnē naturā immediate
a deo eſſe ꝯditam ſm ꝑmā inſtitutōem. vnam aūt natu-
ram moueri ab altera ꝑſuppoſitis virtutibꝫ naturalibus
vtriuſꝙ̃ creature ex divino opere attributis. vnde eſt con-
tra fidem. ¶ Et ideo ponimus corpora celeſtia eſſe cau Alia opiº et vera
ſam inferiorū per viam motus tm̄. ⁊ ſic eſſe media in ope
gubernatōis. nō aūt in opere creationis
¶ Ad ꝑmū ergo dōm. ꝙ Damaſ. intendit a corpori- Ad .j.
bus celeſtibꝫ excludere reſpectu hoꝝ inferioꝝ cauſalitatē
ꝑmā vel etiam inducentem neceſſitatē. corpora aūt cele-
ſtia ⁊ ſi ſemꝑ eodem mō agant. coꝝ tamen effectus recipi
tur in inferioribꝫ ſm modū inferioꝝ corpoꝝ. que in ꝯtra-
rijs diſpoſitionibꝫ inueniūtur. Uñ virtutes celeſtes non
ſemꝑ inducūt effectus ſuos in iſtis inferioribꝫ ꝓpter con-
trarias diſpoſitiones impedientes. hoc eſt qđ phus dꝛ in
libro de ſomno ⁊ vigi. ꝙ frequenter fiunt ſigna ymbriū
et ventoꝝ. que tamen nō eueniūt ꝓpter ꝯtrarias diſpoſi
tiones fortiores ¶ Ad ſecūdum dōm ꝙ diſpoſitiōes iſte Ad 2
que ꝯtrarianꝛ celeſti virtuti non ſunt ex ꝑma inſtitutiōe
creature a corpore celeſti. ſed ex divina operatione. ꝑ quā
ignis eſt calidus effectus. ⁊ aqua frigida. ⁊ ſic de alijs. et Ad 3
ſic nō oportet oīa impedimēta hmōi in cauſas celeſtes
reducere ¶ Ad terciū dōm. ꝙ virtutes actiue in his in-
ferioribꝫ ſunt inſtrumentales tm̄. vñ ſicut inſtrumentum
nō mouet niſi motum a ꝑncipali motore ⁊ agente. ita nec
virtutes inferiores actiue agere poſſunt niſi mote a cor-
poribꝫ celeſtibꝫ ¶ Ad ꝙrtum dōm. ꝙ illa obiectio tan Ad 4
git quādam opinionem que habeꝛ in libro fontis vite. ꝙ̃ Opinio
ponit ꝙ nullum corpus ex virtute corporali agit. ſꝫ quā-
titas que eſt in materia impedit formā ab actōe. ⁊ ꝙ om
nis actio que attribuiꝛ corpi eſt alicuius virtutis ſpūalis
operantis in ipſo corpore. Et hanc opinionē Rabi moy-
ſes dꝛ eſſe loquentium in lege mauroꝝ. dicit eīm ꝙ ignis Reꝓbaº
nō calefacit. ſed deus in igne ¶ Sed hec opinio ſtulta eſt
cum auferat rebꝫ oībus naturales operatōes. ⁊ ꝯtrari
etur dictis ſanctoꝝ et phoꝝ. Unde dicimus ꝙ corpora
ꝑ virtutē corporalem agūt. nihilominus tm̄ deus operaꝛ
in oībus rebus ſicut cauſa ꝑma operaꝛ in cauſa ſecūda
Nō igitur inducitur ꝙ corpora tm̄ agūtur ⁊ nō agūt de

bet intelligi ſm ꝙ id dr agere.qđ habet dominiũ ſup acti
onem ſuam.ſm quē modũ loquendi dicit Dama.ꝙ ani/
malia bruta non agũt ſed agũtur. per hoc tñ nõ excludit
Ad 5 quin agant ſm ꝙ agere eſt aliquam actionem exercere.
¶ Ad quĩtũ dõm.ꝙ agens ſemꝑ eſt ↄtrarium patienti ⁊
diuerſum.vt dr in pmo de generatõe.et ideo corpori nõ
ↄpetit agere in aliud corpus ſm hoc qđ hȝ ↄmune cũ eo
ſed ſm id in quo ab eo diſtinguit.et ideo corpus nõ agit
inq̃ʒtum eſt corpus.ſed inq̃ʒtũ tale corpus.ſicut ⁊ animal
non rõcinatur inq̃ʒtum eſt aial.ſed inq̃ʒtum eſt homo .et
ſimiliter ignis non calefacit inq̃ʒtum eſt ignis.ſed inq̃ʒtuȝ
Ad 6 eſt calidus.et ſimiliter etiã de corpore celeſti eſt. ¶ Ad
ſextuȝ dõm.ꝙ dimenſiones pintelligũtur in materia nõ
in actu ↄpleto ante formas naturales.ſed in actu incom/
pleto.et ideo ſunt pus in via generationis.ſed forma eſt
pot in via ↄplementi.ſm hoc aũt aliquid agit ꝙ ↄpletũ ē
ens in actu .nõ ſm ꝙ eſt in potentia.ſm hoc eñ patitur.
et ideo nõ ſequit ꝙ ſi materiales dimẽſiones in materia
pexiſtentes non agãt ꝙ forma nõ agat.ſed ecõuerſo ſeq/
tur ꝙ ſi non patiant ꝙ forma nõ patiatur.⁊ tamen forma
Ad 7 corporis celeſtis nõ ineſt ei mediantibꝫ hmõi dimenſio/
nibꝫ.vt cõmen dt ibidem ¶ Ad ſeptimũ dõm.ꝙ ordo ef
fectuũ debet reſpondere ordini cauſaꝝ. In cauſis aũt ſm
auctoritatẽ illius libri talis ordo inuenit ꝙ pmuȝ eſt cauſa
pma ſcȝ deus.ſecũdum intelligentia.terciũ vero anima.
Unde ⁊ pmus effectus qui eſt eſſe ꝓprie attribuit cauſe
pme.et ſecũdus qui eſt cognoſcere attribuit intelligentie
et tercius qui eſt mouere attribuit anime.ſed tñ cauſa ſe
cũda ſemꝑ agit in virtute cauſe pme.et ſic habet aliquid
de opatione eius.ſicut ⁊ inferiores orbes habent aliquid
de motu pmi orbis. Uñ etiam intelligentia ſm ipm non
ſolum intelligit .ſed etiã dat eē.et anima que eſt facta ab
intelligentia ſm eum nõ ſoluȝ mouet qđ eſt actio anima
lis.ſed etiam intelligit qđ eſt actio intellectualis.etiã dat
eſſe qđ eſt actio diuina.et hoc dico de anima nobili quaȝ
intelligit ille eſſe animã corporis celeſtis vel quãlibet ani
mam rõnalem. Sic ergo nõ oportȝ ꝙ ſola virtus diuina
immediate moueat.ſed etiam cauſe inferiores per virtu
Ad 8 tes ꝓprias ſm ꝙ participant virtutes ſuperiorũ cauſarũ
¶ Ad octauũ dõm ſm Augu.ꝙ rõnes ſeminales di/
cũtur vires actiue ⁊ paſſiue creaturis a deo collate.quibꝫ
mediantibꝫ naturales effectus in eſſe ꝓducũtur.vñ ipe
dicit ſcȝ.iij.de trini.ꝙ ſicut matres grauide ſunt fetibus
ſic ipſe mũdus grauid⁹ eſt cauſis naſcentiũ.exponẽs qđ
ſupra de rõnibus ſeminalibꝫ dixerat.quas etiam vires ⁊
facultates rebꝫ diſtributas nominauerat Unde inter has
rõnes ſeminales etiã cõtinent virtutes actiue corpoꝝ ce
leſtium.que ſunt nobiliores virtutibꝫ actiuis inferiorum
corpoꝝ.⁊ ita poſſunt eas mouere. Et dicũtur rõnes ſe/
minales inq̃ʒtum in cauſis actiuis ſunt oẽs effectus ori
ginaliter.ſicut in q̃buſdã ſeminibꝫ. Si tamẽ intelligãtur
rõnes ſeminales inchoatões formarũ. que ſcȝ in materia
pma ſm ꝙ eſt in potentia ad oẽs formas. vt quidã vo
lunt.q̃uis nõ multũ cõueniat dictis Auguſti.tñ poteſt
dici ꝙ earum ſimplicitas eſt ꝓpter earũ imꝑfectõeȝ. ſicut
et materia pma eſt ſimplex. et ideo ex hoc nõ habẽt ꝙ nõ
Ad 9 moueant.ſicut nec materia pma ¶ Ad.ix.dõm.ꝙ oportet
ſexuũ diuerſitatẽ ad aliquas celeſtes virtutes reducere.
oẽ eñ agens intendit ſibi aſſimilare patiens ſm ꝙ pt.
vñ vis actiua que eſt in ſemine maris intendit ↄceptuȝ
ſemꝑ ducere ad ſexũ maſculinũ.qui ꝑfectior eſt.vñ ſexus
femineus accidit pter intentõem nature ꝑticularis agen
tis.niſi ergo eſſet aliqua virtus que intenderet femineuȝ
ſexũ generatio femine eſſet oĩno a caſu.ſicut ⁊ alioꝝ mon
ſtroꝝ.⁊ ideo q̃uis ſit pter intentõnem nature particula
ris.rõne cuius dr femina mas occaſionatus.tñ eſt de intẽ
tione nature vniuerſalis que eſt vis corporis celeſtis .vt
Auic.dicit.ſed poteſt eſſe impedimẽtũ ex parte materie
quo neq̃ʒ virtus celeſtis neq̃ʒ particularis ↄſequit effectũ
ſuũ.ꝓductõem ſcȝ maſculini ſexus Uñ quãdoq̃ʒ femina
generat etiã exiſtente diſpoſitõe in corpore celeſti ad con
trariũ ꝓpter materie indiſpoſitionem vel econtrario ge/
neratur ſexus maſculinus ↄtra diſpoſitõem celeſtis cor/
poris.ꝓpter particularis virtutis victoriam ſupra mate/
riam.contingit ergo ꝙ in ↄceptione geminoꝝ ex opera/
tione nature materia ſeparat.cuius vna pars magis obe
dit virtuti agenti q̃ʒ altera pars.ꝓpter alterius impoten
tiam.⁊ in vna parte generat ſexus maſculinus .in altera
femineus.ſiue corpus celeſte diſponit ad vnũ ſiue ad alte
rum.magis hoc poteſt accidere qñ corp⁹ celeſte diſponit
ad ſexum femineũ. ¶ Ad decimũ dõm.ꝙ cauſa pmaria Ad 10
plus dicit influere q̃ʒ ſecũda.inq̃ʒtum eius effectus eſt in
timior ⁊ ꝑmanentior in cauſato q̃ʒ effectus cauſe ſecunde
effectus tamen magis ſimilat cauſe ſecũde.qr ꝑ eam de/
terminat quodãmodo actus pme cauſe ad hũc effectum
¶ Ad vndecimũ dõm.ꝙ q̃uis motus celeſtis ſm ꝙ eſt Ad .ij
actus corporis mobilis non ſit actus volũtarius.ſm ta/
men ꝙ eſt actus mouẽtis eſt volũtarius. id eſt ab aliqua
volũtate cauſatus .⁊ ſm hoc ea que ex motu illo cauſan/
tur ſub prouidentia cadere poſſunt ¶ Ad.xij.dõm.ꝙ ef Ad 12
fectus nõ ſequit ex cauſa pma.niſi compoſita cũ ſecũda
vnde neceſſitas cauſe prime non inducit neceſſitatem in
effectu niſi poſita neceſſitate in cauſa ſecunda ¶ Ad de/ Ad 13
cimũterciũ dõm.ꝙ corpus celeſte non eſt factũ ꝓpter ho
minem ſicut ꝓpter pncipalem finẽ.ſed finis pncipalis eſt
bonitas diuina. Et iterũ ꝙ homo ſit nobilior celeſti cor/
pore nõ eſt ex natura corporis.ſed ex natura anime rõna
lis Et preterea dato etiaȝ ꝙ corpus hominis eſſet ſimpli
citer nobilius q̃ʒ corpus celi.nihil ꝓhibet corpus celi ſm
aliquid nobilius eſſe humano corpore.inq̃ʒtum illud ſcilȝ
habet virtutem actiuaȝ.hoc aũt paſſiuã.et ſic poterit age
re in ipſum .et ſic etiã ignis inq̃ʒtuȝ eſt actu calidus agit
in corpus humanũ inq̃ʒtum eſt in potentia calidũ ¶ Ad Ad 14
xiiij.dõm.ꝙ anima rõnalis ⁊ eſt ſubſtantia q̃dã ⁊ eſt cor
poris actus.inq̃ʒtum ergo eſt ſubſtantia eſt nobilior for/
ma celeſti.non aũt inq̃ʒtum eſt corporis actus ¶ Uel põt
dici.ꝙ anima eſt perfectio corporis humani ⁊ vt forma et
vt motor.corpus aũt celeſte qr perfectum eſt non req̃rit
aliam ſubſtantiã ſpũalẽ que ꝑficiat ipſum vt forma. ſed q̃
ꝑficit ipſum vt motor tñ.⁊ hec ꝑfectio ſm naturam nobi
lior eſt q̃ʒ anima humana.q̃uis etiam quidã poſuerunt
motores ↄiũctos orbium eſſe formas eorum.qđ ſub du/
bio ab Auguſtino relinquitur in.ij.ſup geñ.ad litteram.
Hyeronimus aũt aſſerere videtur eccleſiaſtes pmo ſup
illud luſtrans vniuerſa ⁊c.glo.ſpũm ſolem nominauit.qr
ſicut animal ſpiret ⁊ vigeat. Damaſ. tamen in ſecũdo li/
bro ↄtrariũ dicit.nullus inquit animatos celos vel lumi
naria exiſtimet.inaĩati eñ ſunt ⁊ inſenſibiles ¶ Ad.xv. Ad 15
dõm.ꝙ actio etiã contrarij que repugnat virtuti actiue
alicuius corporis celeſtis habet cauſam in celo.per motũ
eñ pmũ ponitur a phis ꝙ ↄſeruãtur res inferiores in ſu
is actionibꝫ.⁊ ita illud contrariuȝ quod agit impediendo
effectum alicuius corporis celeſtis. vtpote calidũ qđ im/
pedit humectatõnem lune.habet etiam cauſam aliquam

celeſtem.⁊ ſic etiā ſanitas que conſequitur non oīnino cō trariatur actioni corporis celeſtis.ſed habet ibi aliquaȝ
Ad 16 radicem ¶ Ad.xvi.dōm.ꝙ corpora celeſtia tangunt inferiora.ſed non tangūtur ab eis.vt dicitur in pͥmo de generatione.nec quodlibet illorum tangit quodlibet iſtorū immediate.ſed per medium.vt dicebatur ¶ Ad.xvij.
Ad 17 dōm.ꝙ actio agentis recipitur in medio per moduȝ medij.⁊ ideo quandoqȝ alio modo recipitur in medio q̄ȝ in vltimo.ſicut virtus magnetis attrahentis ferrum defertur ad ferrum ꝑ mediū aerem.qui non attrahitur.⁊ virtus piſcis ſtupefacientis manū defertur ad manū mediante rethi quod non ſtupefacit.vt dicit Commētator in octauo phyſicoꝝ.Corpora aūt celeſtia habent q̄deȝ omnes qualitates exiſtentes in his inferioribꝫ ſuo modo.ſcȝ originaliter.et non ꝓut ſunt in his.vnde ⁊ actiones ſupremorum corporum non recipiūtur in medijs orbibus vt alterentur ſicut inferiora. ¶ Ad.xviij.dicēdū.ꝙ hec
Ad 18 inferiora gubernantur a diuina prouidentia per ſuperiora corpora.non ita ꝙ diuina prouidentia illis corporibꝫ ꝯmunicetur.ſed quia efficiūtur diuine prouidētie inſtrumenta.ſicut ars non ꝯmunicatur martello.qui eſt inſtrumentum artis.

Decimo querit̄.vtrū

humani actus gubernentur mediantibꝫ corporibꝫ celeſtibꝫ. Et videtur ꝙ ſic.dicit eñ Dama.ꝙ corpo
1 ra celeſtia conſtituūt in nobis habitus ⁊ cōplexiones et diſpoſitōes.ſed habitus ⁊ diſpoſitiones pertinent ad intellectum ⁊ volūtatem que ſunt principia humanorum actuū.ergo humani actus mediantibꝫ corporibꝫ celeſtibꝫ
2 diſponūtur a deo. ¶ Pre. Dicit̄ in ſex pͥncipijs.ꝙ anima ꝯiūcta corpori complexionem corporis imitatur.ſed corpora celeſtia imprimūt in complexionem humanaȝ.ergo et in ipſam animaȝ.⁊ ita poſſunt eſſe cauſa humanorum actuū ¶ Pre. Omne illud qd̓ agit in pͥus agit in poſteri
3 us.ſed eſſentia anime prior eſt q̄ȝ eius potentie.ſcȝ voluntas ⁊ intellectus.cum ex eſſentia anime oriantur.cū ergo corpora celeſtia imprimant in ipſam eſſentiam anime rōnalis.imprimūt eñ in eam ſm̄ ꝙ eſt corporis actus.qd̓ ei per eſſentiam ſuam ꝯuenit.videtur ꝙ corpora celeſtia imprimant in intellectū ⁊ volūtatem.et ſint pͥncipia horuȝ actuū ¶ Pre. Inſtrumentum non ſolum agit in virtute
4 ꝓpria.ſed etiam in virtute pͥncipalis agentis.ſed corpus celi cum ſit mouens ⁊ motuȝ eſt inſtrumentū ſubſtantie ſpiritualis mouentis ⁊ motus eius non ſolum eſt actus moti.ſed actus ſpūs mouentis.ergo motus eius non ſolū agit in virtute corporis moti.ſed etiaȝ in virtute ſpiritus mouentis.ſed ſicut corpus illud celeſte preeminet corpori humano.ita ſpūs ille preeminet ſpiritui humano.ergo ſicut motus ille imprimit in corpus humanuȝ.ita imprimit in animā humanā.⁊ ita videt̄ ꝙ corpora celeſtia ſint pͥncipia hoꝝ actuū ¶ Pre. Experimento inuenitur ali
5 quos homines eſſe a ſua natiuitate diſpoſitos ad addiſcenda vel exercenda aliqua artificia.quidā ad hoc ꝙ ſint fabri.q̄daȝ ad hoc ꝙ ſint medici.⁊ ſic de alijs.nec hoc poteſt reduci ſicut in cauſam in pͥncipia proxima generationis.quia quādoqȝ nati inueniūtur diſpoſiti ad quedā alia ad que parentes nō inclinabantur.ergo oportȝ ꝙ hec diuerſitas diſpoſitōis reducatur ſicut in cauſam in corpora celeſtia. Sed nō poteſt dici ꝙ huiuſmodi diſpoſitōes ſint in animabꝫ mediantibꝫ ꝓprijs corporibꝫ.q2 ad hmōi inclinatiōes nihil operant̄ corporee qualitates.ſicut operantur ad iram ⁊ gaudiuȝ ⁊ hmōi anime paſſiones.ergo corpora celeſtia immediate ⁊ directe in aīas humanas imprimūt.⁊ ita humani actus mediātibꝫ corporibꝫ celeſti
bus diſponūtur ¶ Pre. In humanis actibꝫ illi vident̄ ceteris preeminere.ſcilȝ regnare regem bellare.⁊ hmōi.ſed ſicut yſaac dr̄ in libro pͥmo de definitōibꝫ.deus fecit regnare orbem ſup regna ⁊ bella.ergo multo fortius alij humani actus mediantibus celeſtibꝫ corporibꝫ diſponuntur. 6
¶ Pre. Facilius eſt tranſmouere partes q̄ȝ totū.ſed ex virtute corporū celeſtiū q̄nqȝ mouet̄ tota multitudo vnius ꝓuincie ad bellandū.vt dicūt phi.ergo multo fortius virtute corpoꝝ celeſtiuȝ mouet̄ aliquis hō ꝑticularis 7
¶ Sed ꝯtra eſt qd̓ dr̄ Dama.in ſecūdo libro.noſtrorūȝ actuū nequaqȝ ſunt cauſa ſcȝ corpora celeſtia.nos eñ liberi arbitrij a ꝯditore facti dñi exiſtimus noſtroꝝ actuum ¶ Pre. Ad hoc etiā eſt qd̓ Aug⁹.determinat in.v. de ci.dei.⁊ in fine ſecūdi ſup geñ.ad litterā.⁊ qd̓ Grego. determinat in omelia epiphanie. Cōtra
¶ Rñſio dōm ꝙ ad huius queſtionis veritatē oportet ſcire qui dicūtur actus humani.dicuntur eñ ꝓprie illi actus humani quorū ipſe homo eſt dominus.eſt eñ homo dominus ſuoꝝ actuū per volūtatem ſeu per liberum arbitriū.vnde circa actus volūtatis ⁊ liberi arbitrij verſatur iſta queſtio.actus eñ alij qui ſunt in homine nō ſubiacentes imperio volūtatis.ſicut actus nutritiue ⁊ generatiue potentie eodem modo ſubiacent virtutibꝫ celeſtibus.ſicut ⁊ alij corporales actus. De actibꝫ vero humanis predictis fuit multiplex error. Quidā eñ poſuerunt actus humanos ad diuinā prouidentiam non pertinere nec reduci in aliquam cauſam niſi in prouidentiā noſtraȝ Et hmōi poſitiōis videtur eſſe Tullius.vt dicit Aug⁹. in quinto de ciui.dei ¶ Sed hoc nō poteſt eſſe.volūtas eñ eſt mouens motū.vt in tercio de anima probat̄.vnde oportet eius actum reducere in aliquod pͥmū principiū. quod eſt mouens nō motū. ¶ Et ideo quidam omnes actus reduxerūt in corpora celeſtia.ponentes ſenſum et intellectum idem eſſe in nobis.et per conſequens omnes virtutes anime corporales eſſe.et ita virtutibꝫ ⁊ actionibus corpoꝝ celeſtium ſubdi. ¶ Sed hanc poſitionē philoſoph⁹ deſtruit in tercio de anima.oſtendēs ꝙ intellect⁹ eſt vis immaterialis.⁊ ꝙ actio eius nō eſt corporalis.ſed ſicut dr̄ in.xvi.de animalibꝫ.quoꝝ principiorum actiones ſunt ſine corpore.ipſa pͥncipia ſunt ſine corpore.vnde non poteſt eſſe ꝙ actiones intellectus ⁊ volūtatis per ſe loquēdo in aliqua pͥncipia materialia reducant̄ ¶ Et ideo Auicenna poſuit in ſua metaph.ꝙ ſicut homo ꝯpoſitus eſt ex anima ⁊ corpore.ita ⁊ corpus celeſte.⁊ ſicut actōes corporis humani ⁊ motus reducūtur in corpora celeſtia ita actōnes anime omnes reducūtur in animas celeſtes ſicut in principia.ita oīnis volūtas que eſt in nobis cauſatur a volūtate q̄ eſt in anima celeſti. Et illud poteſt eſſe ꝯueniens ſm̄ opinionem ſuā quam habet de fine homis. quem ponit eſſe in coniūctione anime humane ad animā celeſtem vel ad intelligentiam.cum eñ perfectio volūtatis ſit finis ⁊ bonum quod eſt obiectum eius.ſicut viſibile eſt obiectum viſus.oportet ꝙ illud quod agit in voluntatem habeat etiam rationē finis.q2 efficiens nō agit niſi ſm̄ ꝙ imprimit in ſuſceptibili formā eius. Sȝm autē ſentētiā fidei ipſe de⁹ imediate eſt finis humane vite.eius aūt viſione ꝑfruentes beatificant̄.⁊ ideo ipſe ſolus impri

Margin notes (right column): R° — Triplex error.p⁹ — Repba°. — Scds er. — Repba° — Terci⁹ er — Sñia fidei

imere p̄t in voluntatē noſtrā. oportet aūt ordinem mobi⸗
lium reſpōdere ordini mouentiū. In ordine autē ad finē
quē prouidentia reſpicit primū in nobis inuenitur volū⸗
tas ad quā primo pertinet ⁊ rō boni ⁊ finis. etiam omni⸗
bus que ſunt in nobis vtitur ſicut inſtrumētis ad conſe⸗
quutionē finis. Quis in aliquo alio reſpectu intellectus
voluntatē precedit, ꝓpinquius aūt volūtati eſt intellect⁹
remotiora ſunt corꝑales vires. ⁊ ideo ipſe deus qui ē ſim
pliciter ꝑmus ꝓuidens imprimit ſolū in voluntatē no⸗
ſtram. angelus autē qui eum ſeq̄tur in ordine cauſaꝝ im⸗
primit in intellectū noſtrū ſm ꝙ ꝑ angelos illuminamur
purgamur ⁊ ꝑficimur. vt dī Dyo. ſed celeſtia corꝑa que
ſunt inferiora agentia imꝑmere poſſunt in vires ſenſibi⸗
les ⁊ alias organis affixas. ſm vero ꝙ motus vnius po⸗
tentie anime redūdat in aliam conuenit ꝙ impreſſio cor⸗
poris celeſtis redūdat in intellectum quaſi ꝑ accidens et
vlterius in voluntatē. ⁊ ſimiliter impreſſio angeli in intel
lectum redūdat in voluntatē ꝑ accidens Sed tamē quā
tum ad hoc diuerſa eſt diſpoſitio intellectus et volunta⸗
tis ad vires ſenſitiuas. Intellectus ꝙ naturaliter moue
tur a ſenſitiua apprehenſiua motiua ꝑ modum quo obie
ctum mouet potentiā. quia phantaſia ſe habet ad intelle⸗
ctum ſicut color ad viſum. vt dicit̄ tercio de aīa. ⁊ ideo ꝑ⸗
turbata vi ſenſitiua interiori de neceſſitate perturbat̄ in⸗
tellectus. ſicut videmus leſo organo phātaſie de neceſſi⸗
tate impedit̄ intellectus actio. ⁊ ſm hunc modū redun
dare p̄t in intellectum actio vel impreſſio corporis cele⸗
ſtis quaſi ꝑ viam neceſſitatis. ꝑ accidēs tamē ſicut in cor
pora ꝑ ſe. ⁊ dico neceſſario niſi ſit ꝯtraria diſpoſitio ex par
te mobilis. ſed appetit⁹ ſenſitiuus nō eſt naturaliter mo⸗
tiuus voluntatis. ſed ecōuerſo. quia appetitus ſuꝑior mo
uet inferiorē appetitum. ſicut ſphera ſpheram. vt dicitur
in tercio de anima. ⁊ quātumcūqꝫ appetitus inferior ꝑtur
betur ꝑ aliquā paſſionem ire vel cōcupiſcentie nō opor
tet ꝙ voluntas ꝑturbetur. imo habet potentiā repellen⸗
di huiuſmodi ꝑturbationem. vt dicit̄ Gen̄. tercio. ſubter
te erit appetitus tuus ⁊ tu dominaberis illius. et ideo ex
corꝑibus celeſtibus non inducitur aliqua neceſſitas nec
ex parte recipientiū nec ex ꝑte agentiū in actibus huma⸗
nis ſed inclinatio ſola. quā etiam volūtas repellere p̄t ꝑ
virtutem acquiſitā vel infuſam

Ad. j. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ Damaſ. intelligit de diſpo
ſitionib⁹ ⁊ habitib⁹ corporalib⁹. ¶ Ad ſcdm dōm. ꝙ ſicut
Ad 2 ex dictis patet anima quantū ad actus volūtatis non de
neceſſitate ſeq̄tur corporis diſpoſitionē. ſed ex corꝑis cō⸗
plexione eſt inclinatio tantū ad ea que voluntatis ſunt
Ad 3 ¶ Ad terciū dicendū. ꝙ rō illa recte ꝓcederet ſi corpus
celeſte ꝑ ſe poſſet imprimere in anima. Impſſio autē cor⸗
poris celeſtis nō ꝑuenit ad anime eſſentiā niſi ꝑ accidēs
ſcꝫ niſi ꝑ corporis immutatōem cuius ipa eſt actus. volū
tas aūt nō oritur ex eſſentia anime. ſm ꝙ eſt corpori con⸗
iuncta. ⁊ ideo rō nō ſeq̄tur. ¶ Ad quartū dōm. ꝙ inſtru
Ad 4 mentū ſpūalis agentis nō agit per virtutem ſpūalem ni⸗
ſi ꝑ hoc ꝙ agit ꝑ virtutem corporalē. ſm aūt virtutē cor⸗
poralē corpus celeſte nō poteſt agere niſi in corpus. et iō
actus qui eſt ſm virtutem ſpūalem non poteſt pertinge⸗
re ad animā niſi per accidens. ſcꝫ corpore mediāte. ſed in
corꝑe actio vtroqꝫ mō eius ꝑuenit. ex virtute eīm corpora
li mouet qualitates elemētares. ſcꝫ calidū humidū et hu
iuſmodi. ſed ex virtute ſpūali mouet ad ſpeciem ⁊ ad effe⸗
ctus cōſequentes totam ſpeciem qui non poſſunt in qua⸗
Ad 5 litates elementares reduci ¶ Ad quintum dicendū. ꝙ
aliquis effectus eſt a corporibus celeſtibus in iſtis inferio
ribus qui non cauſatur ex calido et frigido. ſicut ꝙ ma⸗
gnes attrahit ferrum. ⁊ per hunc modū aliqua diſpoſitio
in corpore humano relinquitur ex corpore celeſti. ex quo
cōtingit ꝙ cauſa ei ꝯiuncta inclinetur ad hoc vel illud ar
tificium. ¶ Ad ſextum dicendū. ꝙ verbū yſaac ſi oportꝫ Ad 6
ſaluari eſt intelligendū ſm inclinationē tantū modo pre
dicto ¶ Ad ſeptimū dicendū. ꝙ multitudo in pluribus
ſequitur inclinationes naturales inquantū homīes mul Ad 7
titudinis acquieſcunt paſſionibus. ſed ſapientes ratione
ſuperant paſſiones ⁊ inclinatōes predictas. Et ideo ma
gis eſt probabile de aliqua multitudine ꝙ operetur illud
ad quod inclinat corpus celeſte q̄ȝ de vno homine ſingu
lari qui forte ꝑ rationem ſuperat inclinationē predictam
et ſimile eſſet ſi vna multitudo hominū colericorum po⸗
neretur nō de facili contingeret quin ad iracundiā moue
rentur Quis de vno poſſet magis accidere

¶ Materia ſexta de predeſtinatione.

Queſtio ſexta de pre

deſtinatione. Primo vtrum predeſtinatio
pertineat ad ſcientiam vel voluntatem Se
cūdo vtrum preſcientia meritoꝝ ſit cauſa vel ratio p̄de⸗
ſtinatiōis. Tercio vtrū p̄deſtinatio habeat certitudinē
vel non. Quarto vtrum numerus predeſtinatoꝝ ſit cer
tus. Quinto vtrū predeſtinantis ſit certa ſua predeſtina
tio. Sexto vtrum p̄deſtinatio poſſit iuuari precib⁹ ſctōꝝ

Queſtio eſt de pre

deſtinatione. Et ꝑmo queritur vtrū
pertineat ad ſcientiā vel voluntatē
Et videt̄ ꝙ ad voluntatē ſicut ad
genus. quia ſicut dicit Auguſtin⁹ in .j.
libro de p̄deſtinatione ſanctoꝝ. p̄deſtinatio eſt propoſitū
miſerendi. ſed ꝓpoſitum eſt volūtatis. ergo ⁊ predeſtina⸗
tio. ¶ Preterea. Predeſtinatio videtur idem eſſe cū ele⸗ 2
ctione eterna. de qua dicitur Eph. ꝑmo. elegit nos in ipo
⁊c. quia iidem dicunt̄ electi ⁊ predeſtinati. ſed electio ſm
phm in ſexto ethicoꝝ. magis eſt appetitus q̄ȝ intellectus.
ergo ⁊ p̄deſtinatio magis ad voluntatem q̄ȝ ad ſcientiā
pertinet. ¶ Sed diceres ꝙ electio p̄deſtinationē prece⸗ Solutio
dit nec eſt idem ei. ¶ Sed contra. voluntas ſeq̄tur ſcien⸗
tiam ⁊ non precedit. ſed electio ad voluntatem pertinet. 3
ſi ergo dei electio p̄deſtinationē precedit. p̄deſtinatio non
poteſt ad ſcientiā ꝑtinere. ¶ Preterea. Si predeſtinatio
ad ſcientiam ꝑtineret idem videret̄ eſſe predeſtinatio ⁊ pre 4
ſcia. et ſic quicūqꝫ p̄ſciret ſalutē p̄deſtinaret illū. ſed h̄ eſt
falſum. propheta eīm p̄ſciuit ſalutem gentium quā non p̄
deſtinauit. ergo ⁊c. ¶ Preterea. Predeſtinatio cauſalita⸗ 5
tem importat. ſed cauſalitas non eſt de ratione ſcientie.
ſed magis de ratione volūtatis. ergo predeſtinatio ma⸗
gis pertinet ad voluntatem q̄ȝ ad ſcientiam ¶ Preterea 6
Voluntas in hoc a potentia differt ꝙ potentia reſpicit
effectus tantū in futuro. non eſt eīm potentia reſpectu eo⸗
rum que ſunt vel fuerunt. voluntas vero reſpicit equali⸗
ter effectum preſentem ⁊ futurum. ſed predeſtinatio di⸗

cit effectū in pſenti ⁊ in futuro. vnde ab Auguſtino dr̄ ꝙ
predeſtinatio eſt p̄paratio gratie in pn̄ti et glie in futuro.
ergo p̄deſtinatio ꝑtinet ad voluntatē ¶ Pre. Scia non
7 reſpicit res vt factas vel faciēdas ſed magis vt ſcitas vl̄
ſciēdas. p̄deſtinatio vero reſpicit aliqđ qđ eſt fiendum. ğ
8 p̄deſtinatio ad ſciam nō ꝑtinet. ¶ Pre. Effectus magis
denoiatur a cauſa ꝓxima q̃ȝ a remota. ſicut hō generatus
ab hoie magis q̃ȝ a generāte ſole. ſed p̄paratio eſt a ſcien/
tia ⁊ volūtate. ſcientia aūt eſt cauſa p̄or ⁊ remotior q̃ȝ vo
luntas. ergo p̄paratio magis ꝑtinet ad voluntateȝ q̃ȝ ad
ſcientiam. ſed p̄deſtinatio eſt p̄paratio ad grām ⁊ gloriā.
9 vt dr̄ Aug⁹. ergo ⁊c. ¶ Pre. Quādo multi motus ordi
nantur ad vnū terminū tota motuū coordinatio recipit no
men vltimi motus. ſicut ad deducendū formā ſubſtantia
lem de potentia materie ordinatur primo alteratio. ſecundo
generatio. ⁊ totum nominatur generatio. ſed ad aliquid p̄
parandū ordinatur p̄mo motus ſcie. ſecūdo motus volū
tatis. ergo totū debet volūtati attribui. ⁊ ita p̄deſtinatio
10 in volūtate eſſe videtur. ¶ Pre. Si vnū oppoſitoꝝ maxi/
me appropriatur alicui reliquū maxime remouetur ab eodē
ſed mala maxime appropriantur diuine preſcientie. malos
eñ dicimus p̄ſcitos. ergo preſciētia non reſpicit bona. p̄/
deſtinatio aūt eſt de bonis ſalutaribꝫ tantū. ergo predeſti
11 natio ꝑtinet ad preſcientiā ¶ Pre. Illud quod ꝓprie dici
tur gloſa nō indiget. ſed in hac ſcriptura quādo cognitio
reſpectu boni dicitur gloſatur pro approbatione. vt pꝫ pri
ma Corin. viij. ſi quis aūt diligit deū hic cognitus eſt ab
eo. i. approbatus Et ſcđa Thimo. ſcđo. cognouit dn̄s q̄
12 ſunt eius. i. approbat. ergo noticia nō eſt ꝓprie de bonis. ſȝ
predeſtinatio eſt bonoꝝ ⁊ de bonis. ğ ⁊c. ¶ Pre. Prepa/
rare eſt motiue virtutis. quia ad opus ꝑtinet. ſed p̄deſti/
natio eſt p̄paratio. vt dictum eſt. ergo p̄deſtinatio ad vir
tutem motiuā ꝑtinet. ergo ad voluntatē ⁊ nō ad ſcientiā
¶ Pre. Ratio exemplata ſeq̄tur rōnem exemplarē. ſed in
13 rōne humana que eſt exēplata a diuina videmus ꝙ prepa
ratio eſt volūtatis ⁊ nō ſcie. ergo in preparatione diuina
erit ſilr̄. ⁊ ſic idem qđ prius. ¶ Pre. Attributa diuina
14 ſunt idem ſm̄ rem. ſed differentia eoꝝ oſtenditur ex diuerſi
tate effectuū. ad illud ergo attributū debet reduci aliq̄d
de deo dictum cui eius effectus appropriatur. ſed gratia et
gloria p̄deſtinationis ſunt effectus ⁊ appropriantur volun/
tati ſiue bonitati. ergo ⁊ p̄deſtinatio ad voluntatē ꝑtinet
et nō ad ſcientiam.

Inſtantie ¶ Sed cōtra eſt quod dicit gloſa ſup illud Romano
rū octauo. quos preſciuit ⁊ predeſtinauit ⁊c. predeſtina/
tio inquit eſt preſcientia ⁊ preparatio beneficioꝝ dei. ergo
2 ⁊c. ¶ Pre. Omne predeſtinatū eſt ſcitum. ſed nō ecōuer/
ſo. ergo predeſtinatum eſt in genere ſciti. ergo ⁊ predeſti/
3 natio erit in genere ſcie ¶ Pre. Magis eſt ponendū vnū
quodq̄ȝ in genere eius quod cōuenit ei ſemꝑ. q̃ȝ in genere
eius quod nō cōuenit ei ſemꝑ. ſed predeſtinationi conue/
nit ſemꝑ id quod eſt ex parte ſcientie. ſemꝑ eñ predeſti/
natione preſcientia cōcomitatur. non autē ſemꝑ cōcomi/
tatur eam appoſitio gratie que eſt ei per voluntateȝ. quia
predeſtinatio eſt eterna. appoſitio auteȝ gratie tēporalis.
ergo predeſtinatio magis debet poni in genere ſcientie
4 q̃ȝ voluntatis ¶ Preterea. Habitus cognitiui ⁊ opera
tiui inter intellectuales virtutes a pħo computantur que
ad rōnem magis ꝑtinent q̃ȝ ad appetitum. vt pꝫ de pru
dentia ⁊ arte in ſexto ethicoꝝ. ſed predeſtinatio importat
principiū operatiuū ⁊ cognitiuū. quia etiam eſt p̄paratio
et p̄ſcientia. vt ex deffinitione inducta patet. ergo prede/
ſtinatio magis ꝑtinet ad cognitionē q̃ȝ ad voluntatem.
¶ Prete. Contraria ſunt in eodem genere. ſed predeſti/ 5
nationi eſt contraria reprobatio. cum ergo reprobatio ſit
in genere ſcientie. quia deus preſcit maliciam reproboꝝ
et non facit eam. videtur ꝙ predeſtinatio ſit in genere ſciētie

¶ Reſponſio dicendū. ꝙ deſtinatio vnde nomē prede
ſtinationis aſſumitur importat directionē alicuius in finem R°
vnde aliquis dicitur nunciū deſtinare qui euȝ dirigit ad ali
quid faciendū. ⁊ quia illud quod ꝓponimus ad exequuti
onē dirigimus ſicut ad finem. ideo id quod ꝓponimus di
cimur deſtinare. ſm̄ illud Machabe. ſexto de eleazaro ꝙ
deſtinauit in corde ſuo nō admittere illicita propter vite
amorem. ſed hec prepoſitio que adiungitur adiungit ordi
nem ad futurū. vnde cum deſtinare non ſit niſi eius quod
eſt. predeſtinare poteſt eius eſſe quod non eſt. ⁊ quantuȝ
ad hec duo p̄deſtinatio ſub prouidentia collocatur vt pars
eius. dictum eſt eñ in p̄cedenti queſtione de prouidentia.
ꝙ ad prouidentiā pertinet directio in finem. prouidētia
etiam a Tullio ponitur reſpectu futuri. vt a quibuſdam
deffinitur. ꝙ ꝓuidentia eſt p̄ſens noticia futuri ꝓtractās
euentū. Sed tamē predeſtinatio quantū ad duo a prouī
dentia differt. prouidētia eñ dicit vniuerſaliter ordinatio
nem in finem. vnde ſe extendit ad omnia que a deo in fi/
nem aliquem ordinantur ſiue rationalia ſiue irrationalia
ſiue bona ſiue mala. Predeſtinatio autem reſpicit illū tm̄
finem qui eſt principalis rationalis creature. vtpote glo/
riam. ⁊ ideo predeſtinatio non eſt niſi hominuȝ ⁊ eorum
que ſpectant ad ſalutem. Differt autem etiam alio mo/
do. In qualibet enim ordinatione ad finem eſt duo conſi/
derare. ſcȝ ipſum ordinem. ⁊ exitum et euentum ordinis.
non eñ oīa que ad finem ordinātur finem cōſequuntur
prouidentia ergo ordinem in fineȝ reſpicit tantū. vnde ꝑ
dei prouidentiā omnes homines ad beatitudinem ordi/
nantur. ſed predeſtinatio etiam reſpicit exitum ⁊ euentū
ordinis. vnde non eſt niſi eorum qui gloriam conſequūtur
Sicut igitur ſe habet ꝓuidentia ad impoſitioneȝ ordinis
ita ſe habet predeſtinatio ad ordinis exitum vel euentuȝ.
ꝙ eñ aliqui finem glorie conſequuntur nō eſt principaliter
ex proprijs viribus. ſed ex auxilio gratie diuinitus date.
vnde ſicut de prouidentia dictum eſt ꝙ cōſiſtit in actu ra/
tionis ſicut ⁊ prudentia cuius eſt pars. eo ꝙ ſolius ratio/
nis eſt dirigere vel ordinare. ita etiaȝ ⁊ predeſtinatio in ac
tu rationis conſiſtit dirigentis vel ordināntis in fineȝ. ſed
ad directōem in finem preexigitur voluntas finis. nullus
eñ in finem aliquid ordinat qđ nō vult. vnde etiam ⁊ ꝑ/
fecta prudentie electio nō poteſt eſſe niſi in eo qui habet
virtutē moralem ſm̄ pħm in ſexto ethicorū. ꝑ virtutem
eñ moralē appetitus alicuius in fine ſtabilitur ad quem
prudētia ordinat. finis aūt in quē p̄deſtinatio dirigit vel
ordinat non eſt vniuerſaliter cōſideratus. ſed ſm̄ compa
tionē eius ad illum qui finē illum cōſequitur. quare opor
tet eum eſſe diſtinctū apud dirigentem ab his qui finem
illū nō cōſequuntur. Et ideo p̄deſtinatio p̄ſuppōnit dile
ctionē per quā deus vult ſalutē alicuius. vnde ſicut pru
dens nō ordinat in finem niſi inquantū temperatus vel
iuſtus. ita etiam deus nō eſt predeſtinans niſi inquantuȝ
eſt diligens. p̄exigitur etiam ⁊ electio ꝑ quā ille qui in fi/
nem infallibiliter dirigitur ab alijs ſeparatur qui nullo mo/
do in finem diriguntur ⁊ ordinātur. hec aūt ſepatio non eſt
ꝓpter diuerſitatē aliquā inuentā in his q̄ ſeparantur q̄ poſſȝ
ad amoreȝ incitare. quia antequā nati eſſent aut aliquid
boni egiſſent aut mali dictum eſt Iacob dilexi. Eſau

añt odio habui. vt dicif Romanoꝝ nono. ⁊ ideo p̄deſti/
natio p̄ſupponit electionē ⁊ dilectionem. electio vero dile
ctionē. ad predeſtinatōem vero duo ſequũtur. ſcilꝫ conſe/
quutio finis qui eſt glorificatio ⁊ collatio auxilij ad con/
ſequendũ finem quod eſt appoſitio gratie quod ad volũ
tatē ptinet. vnde ⁊ predeſtinationi duo effectus aſſignā
tur. ſcꝫ gratia ⁊ gloria
Ad.j. ¶ Ad primũ ergo dōm. q̄ in actib⁹ anime ita eſt q̄ p̄/
cedens actus includif q̄dãmō virtute in ſequēti. et ita
quia p̄deſtinatio p̄ſupponit electionē que eſt actus volũ
tatis. ideo in rōne p̄deſtinationis aliquid includitur ad
voluntatē ptinens. ⁊ ꝓpter hoc ꝓpoſitũ ⁊ alia ad volũtatē
ptinentia in definitione p̄deſtinatiōis quãdoqꝫ ponũtur
Ad 2 ¶ Ad. ij. dōm. q̄ p̄deſtinatio nō ē idē electioni. ſed p̄ſup
ponit eam vt dictũ eſt. inde eſt q̄ ijdem ſunt p̄deſtinati ⁊
Ad 3 electi. ¶ Ad terciũ dōm. q̄ cum electio ſit rōnis ⁊ dile/
ctio voluntatis. ſemp electio dilectionē p̄cedit ſi referanf
ad idem. ſed ſi ad diuerſa tũc non eſt incōueniens q̄ ele/
ctio p̄cedat p̄deſtinationē que directionē rōis importat
electio em̄ prout hic accipitur ptinet ad ipm qui in finem
dirigitur. p̄us aũt eſt accipere illũ qui in finē dirigitur q̄ꝫ
ipm dirigere in finē. ⁊ ita electio in ꝓpoſito p̄deſtinationē
Ad 4 precedit. ¶ Ad quartũ dōm. q̄ p̄deſtinatio q̄uis ponaf
in genere ſcientie. tamen aliquid ſupra ſciam ⁊ ſupra pre
ſcientiã addit. ſcilꝫ directionē ⁊ ordinationē in finem. ſi/
cut etiam prudētia ſupra cognitionē. vnde ſicut nō om̄is
cognoſcens quid agendũ ſit eſt prudens. ita nec om̄is p̄
ſciens eſt p̄deſtinans. ¶ Ad quintũ dōm. q̄ q̄uis cauſa
Ad 5 litas nō ſit de ratione ſciētie inquantũ huiuſmodi. eſt ta
men de rōne ſcientie inquantũ eſt dirigens ⁊ ordinans in
finem. quod non eſt voluntatis. ſed rationis tantũ. ſicut
etiam intelligere eſt de rōe aialis rōnal' nō inquantũ eſt
Ad 6 animal. ſed inquantũ eſt rōnale. ¶ Ad ſextũ dōm. q̄ ſicut
voluntas reſpicit effectum p̄ſentē ⁊ futurũ ita ⁊ ſcientia
vnde quantũ ad hoc non magis poteſt ꝓbari q̄ predeſti
natio ad vnũ eorum pertineat q̄ꝫ ad alterũ. ſed tamē pre/
deſtinatio ꝓprie loquendo nō reſpicit niſi futurũ quod ex
prepōne deſignaf que importat ordinē ad futurũ. nec eſt
idē dicere habere effectũ in p̄nti ⁊ hr̄e effectuꝫ p̄ntē. qꝛ in
p̄nti eſſe dꝛ quicq̄d ptinet ad ſtatũ p̄ntis vite. ſiue ſit p̄/
Ad 7 ſens ſiue preteritũ ſiue futurũ ¶ Ad ſeptimũ dōm. q̄ q̄/
uis ſcientia non reſpiciat faciēda tamen ſcientia practica
reſpicit facienda. ⁊ ad talem ſcientiã p̄deſtinatio reduci/
Ad 8 tur. ¶ Ad octauũ dicendum. q̄ p̄paratio importat ꝓprie
diſpoſitionē potentie ad actum. Eſt em̄ duplex potētia
ſcꝫ actiua ⁊ paſſiua. ⁊ ideo duplex p̄paratio. vna patiētis
ſm̄ quē modũ dicitur materia p̄parari ad formaꝫ. Alia
agentis ſm̄ quã dicitur q̄ aliquis ſe p̄parat ad agenduꝫ
aliquid. ⁊ talem preparationē p̄deſtinatio importat. que
nihil aliud in deo ponere poteſt. q̄ꝫ ipſam ordinationem
alicuius in finem. ordinationis principiũ proximũ eſt rō.
ſed remotũ eſt voluntas. vt ex dictis patet. ⁊ ideo ſm̄ ra
tionem inductã predeſtinatio principalius rōni q̄ꝫ volũ/
tati attribuitur. Et per hoc patet ſolutio ad nonum.
Ad 9 ¶ Ad. x. dōm. q̄ mala approprianf preſciētie nō q̄ pre/
Ad 10 ſcientia ſit magis de malis q̄ꝫ de bonis. ſed quia bona in
deo habent aliquid aliud reſpondens q̄ꝫ preſcientiam. ma
la autem nō. ſicut etiam cōuertibile non idincans ſubſtã
tiam appropriat ſibi nomen proprij qd̄ etiã eque ꝓprie cō
uenit diffinitioni propter hoc q̄ definitio aliquid dignita/
Ad 11 tis addit ¶ Ad vndecimũ dicēdũ. q̄ gloſatio nō ſemp ſi/
gnificat improprietatē. ſed eſt etiam quãdoqꝫ neceſſaria
ad ſpecificandum quod generaliter dicitur. ⁊ hoc modo
gloſatur noticia p approbationē. ¶ Ad duodecimũ dicē/ Ad 12
dum. q̄ p̄parare vel ordinare eſt motiue potentie tm̄. ſed
motiua non ſolum eſt volũtas. ſed etiam ratio practica.
vt pꝫ in tercio de aīa ¶ Ad decimũterciũ dōm. q̄ in rō/
ne humana ita eſt q̄ preparatio ſm̄ q̄ importat ordina/ Ad 13
tionē vel directionē in finem eſt proprius actus ratōnis
et nō volũtatis. ¶ Ad decimũq̄rtuꝫ dicendũ. q̄ in attri/ Ad 14
buto diuino nō ſolũ eſt cōſiderandus effectus. ſed reſpe/
ctus eius ad effectum. quia idem eſt effectus potētie ſciē
tie ⁊ voluntatis. ⁊ nō idem reſpectus ad illum effectum
p illa tria nom̄ia importaf. reſpectus autē quē predeſti/
natio importat ad effectum ſuum cum reſpectu ſcientie
q̄uis ſit dirigens magis cōgruit q̄ꝫ cum reſpectu poten/
tie ⁊ voluntatis. ideo p̄deſtinatio ad ſcientiã reducitur.
¶ Alia cōcedimus q̄uis ad primũ ⁊ ſcd̄m poteſt dici q̄ Solutiones
non om̄e quod eſt in plus ſit genus. quia poteſt acciden/ inſtantiaꝫ.
taliter p̄dicari. ¶ Ad terciũ dicendũ. q̄uis dare gratiaꝫ Ad. j.
in actu nō ſemp comitef predeſtinationē tamē velle dare Ad 2
ſemp cōcomitatur. ¶ Ad quartũ etiam poſſet dici. q̄ re Ad 3
probatio recte non opponitur p̄deſtinationi ſed electioni Ad 4
quia qui eligit alterũ recipit ⁊ alteꝝ reijcit quod dꝛ repro
bare. vnde etiam reprobatio ex rōne ſui nominis magis p
tinet ad voluntatem. eſt em̄ reprobare quaſi refutare ni/
ſi forte dicatur reprobare. id eſt iudicare indignũ qd̄ non
admittitur. ſed ꝓ tanto ad preſciam reprobatio dicif in
deo pertinere. quia nihil poſitiue ex parte volũtatis eſt in
deo reſpectu mali culpe. non em̄ vult culpam ſed gratiaꝫ
et tm̄ reprobatio dꝛ etiam p̄paratio quantũ ad penã quã
etiam deus vult volũtate ↄſequēte ſed nō añtecedente

SEcũdo querif. vtruꝫ

p̄ſcia meritoꝝ ſit cã vel rō p̄deſtinatiōis. Et
videf q̄ ſic. qꝛ Roma. ix. ſup illud. miſerebor ⁊c. dꝛ gloſa. ·j·
Ambro. miſericordiã illi dabo quē ſcio poſt erroreꝫ toto
corde reuerſurũ ad me. hoc eſt dare illi cui eſt dandum. ⁊
nō dare illi cui nō eſt dandũ vt eũ vocet quē ſciat obedire
illũ vero nō quē ſciat non obedire. ſed obedire ⁊ toto cor
de ↄuerti ad deũ ad meritũ ptinet. ↄtraria vero ad deme
ritũ. ḡ p̄ſcia meriti vel demeriti eſt cã vel rō q̄re deus ꝓ/
ponit illi miſericordiã facere ⁊ alios a miſericordia exclu
dere. qd̄ eſt p̄deſtinare vel reprobare ¶ Pre. Predeſtina 2
tio includit in ſe volũtatē diuinaꝫ hũane ſalutis cãm. nec
p̄t dici q̄ includit ſolã volũtatē añtecedentē. qꝛ hac volũta/
te de⁹ vult oēs hoīes ſaluos fieri. vt dꝛ p̄ma ad Thimo.
caº. ij. ſequeref q̄ oēs eēnt p̄deſtinati. relinq̄tur ḡ q̄ inclu
dat volũtatē ↄſequentē. ſed volũtas ↄñs. vt dr̄ Dam̄. eſt
ex nr̄a cã inq̄ntũ ſcꝫ nos habem⁹ diuerſimode ad meren
dũ ſalutē vel dãnationē. ḡ merita nr̄a p̄ſcita a deo ſtꝫ cã p̄
deſtinatōis ¶ Pre. Predeſtinaº dꝛ p̄ncipalr̄ ꝓpoſitũ diui 3
nũ de ſalute hũana. ſꝫ ſalutis hũane cã eſt hũanũ meritũ
ſcia etiã eſt cã ⁊ rō volũtatis. qꝛ appetibile ſcitũ volũtatē
mouet. ḡ p̄ſcia meritoꝝ cã eſt p̄deſtinatōis cũ duo eorũ q̄
p̄ſcia ↄtinet ſint cã illoꝝ duoꝝ q̄ in p̄deſtinatōe ↄtinētur
¶ Pre. Reprobatio ⁊ p̄deſtinatio ſcant diuinã eēntiã ⁊
cōnotant effectũ. in eſſentia aũt diuina nō eſt aliqua diuer 4
ſitas. ḡ tota diuerſitas p̄deſtinationis ⁊ reprobatōnis ex
effectib⁹ ꝓcedit. effectus aũt ſunt cōſiderati ex pte noſtra
ergo ex parte noſtra cã eſt q̄ p̄deſtinati ⁊ reprobi ab inui
cem ſegregenf. quod p p̄deſtinationē fit. ḡ idem qd̄ p̄us.

5 ¶ Pre. Sicut ſol quantū ē de ſe vniformiter ſe habet ad
omīa corꝑa illuminabilia. q̄uis non omīa poſſint lumen
eius equaliter ꝑticipare. Ita deus equaliter ſe habet ad
omīa q̄uis non omnia ſe habeant equaliter ad ꝑticipan
dum bonitatē ipſius. vt a ſanctis ⁊ ꝓphetis cōiter dicitur
Sed ꝓpter ſimilē habitudinē ſolis ad omīa corꝑa ſol non
eſt cauſa huius diuerſitatis q̄re aliq̄d ſit tenebroſuꝫ ⁊ ali
quid luminoſum. ſed diuerſa diſpoſitio corpoꝝ ad recipiē
dum lumē ipſius. ergo ⁊ ſilr cā huius diuerſitatis ꝙ aliqui
ſaluant̄. q̄dam aūt damnant̄. aut ꝙ q̄dam p̄deſtinant̄. et
quidā reprobant̄ nō eſt ex ꝑte dei. ſed noſtra. ⁊ ſic ideꝫ qꝺ
6 prius ¶ Pre. Bonū eſt cōicatiuū ſuip ſius. ergo ſummi bo
ni eſt ſumme cōicare ſm ꝙ vnumquodq̄ꝫ eſt capax. ſi ergo alicui
nō ſe cōicat hoc eſt. q2 nō eſt capax eius. ſed ꝙ aliq̄s eſt ca
pax vel nō capax ſalutis ad quā predeſtinatio ordinat ē
ꝓpter qualitatē meritoꝝ. ergo merita p̄ſcita cauſa ſunt qua
7 re aliqui predeſtinant̄ ⁊ aliqui nō ¶ Pre. Numeri. iij. ego
tuli leuitas ⁊c. dr̄ glo. orige. Jacob natu poſterior p̄moge
nitus iudicat⁹ eſt. ex ꝓpoſito eīn cordis qꝺ deo patuit an
teq̄ꝫ in hoc mūdo naſcerent̄ aut quidquā agerēt boni vel
mali dictū eſt Jacob dilexi Eſau odio habui. ſed hoc ꝑ
tinet ad p̄deſtinatōem Jacob. vt ſancti cōiter exponunt
ergo precognitō ꝓpoſiti qꝺ habiturus erat iacob in corde
8 fuit rō p̄deſtinatōis ipſius. ⁊ ſic idē qꝺ p̄us ¶ Pre. Pre
deſtinatio nō poteſt eſſe iniuſta cū vniuerſe vie dn̄i ſint mi
ſericordia ⁊ veritas. nec p̄t ibi aliqua iuſticia attendi inter
deū ⁊ hoiem q̄ꝫ diſtributiua. nō eīn cadit ibi cōmutatiua
iuſticia cū deus q̄ bonoꝝ noſtroꝝ nō eget nihil a nobis re
cipiet. Juſticia aūt diſtributiua ineq̄lia nō niſi inequalib9
dat. ineq̄litas aūt nō p̄t attendi inter hoiem niſi ſm diuer
ſitatem meritoꝝ. ergo ꝙ deus aliquē p̄deſtinat ⁊ aliquē non
9 ex preſcia diuerſoꝝ meritoꝝ ꝓcedit. ¶ Pre. Predeſtina
tio p̄ſupponit electionē. vt ſupra dictum eſt. ſed electio nō
poteſt eſſe rōnalis niſi ſit aliqua rō ꝓpter quā vnus ab al
tero diſcernat̄. nec in electiōe de qua loq̄mur p̄t aliqua rō
diſcretōis aſſignari niſi ex meritis. ergo cum electio dei irrō
nalis eſſe nō poſſit ex ꝓuiſione meritoꝝ ꝓcedit. ⁊ ꝑ cōſe
10 quēs p̄deſtinatio ¶ Pre. Aug⁹. exponēs illꝺ Malach.
p̄mo. Jacob dilexi Eſau aūt odio habui. dr̄. ꝙ volūtas il
la dei q̄ eligit vnū ⁊ reprobat alium nō poteſt eſſe iniuſta.
venit eīn ex occultiſſimis meritis. ſed hec occultiſſima me
rita nō poſſunt accipi in ꝓpoſito niſi ſm ꝙ ſunt in p̄ſciētia
11 ergo p̄deſtinatio de p̄ſcientia meritoꝝ venit ¶ Pre. Si
cut ſe habet abuſus gratie ad effectū reprobatōis. ita bo
nus vſus gratie ad vltimū effectū p̄deſtinationis. ſꝫ abu
ſus gratie in Juda fuit rō reprobatiōis eius. ſm hoc eīn
reprobus effectus eſt. q2 ſine gratia deceſſit. ꝙ auteꝫ tunc
gratiā nō habuit non fuit cauſa ꝙ deus ei dare noluerit.
ſed ꝙ accipe noluit. vt dr̄ Anſel. ⁊ Dyo. ergo ⁊ bonus gra
tie vſus in Petro ⁊ in quolibꝫ alio cauſa eſt quare ipſe ele
12 ctus vel p̄deſtinatus eſt ¶ Pre. Unus poteſt alteri me
reri p̄mā grām. ⁊ eadē rōne videt̄ ꝙ poſſit ei mereri gra
tie cōtinuatōnem vſq̄ꝫ ad finē. ſed ad grām finalē ſeq̄tur
eſſe predeſtinatū. ergo p̄t predeſtinatio ex meritis ꝓuenire.
13 ¶ Pre. Prius eſt ſm phm a quo nō cōuertitur cōſequē
tia. ſed hoc mō ſe habet preſcia ad p̄deſtinatiōem ꝙ omīa
deus preſciuit que p̄deſtinauit. mala aūt preſciuit q̄ nō p̄
deſtinat. ergo preſcia eſt p̄us q̄ꝫ predeſtinatio. ſed p̄us in
quolibet ordine eſt cauſa poſterioris. ergo preſcia eſt cauſa
14 predeſtinatōis ¶ Pre. Nomē predeſtinatōis a deſtinatō
ne vel miſſione imponit̄. ſed miſſionē vel deſtinationē co
gnitio precedit. nullus eīn mittit niſi quē cognoſcit. ergo
cognitio eſt prior predeſtinatione. ⁊ ita videtur eſſe cau
ſa ipſius. ⁊ ſic idem quod prius

¶ Sed cōtra eſt quod dicit̄ ad Roma. nono in gloſa Cōtra
ſuꝑ illud. non ex operib9. ſed ex voluntate ⁊c. que ſic dicit
ſicut non pro meritis precedentibus illud dictum fuiſſe
oſtendit ſcꝫ Jacob dilexi ⁊c. ita nec pro meritis futuris.
et infra ſuꝑ illud. nunq̄ꝫ iniquitas apud deum. dicit gloſa
nemo dicat quia futura opera prouidebat alterꝫ elegiſſe
alterum reprobaſſe. ⁊ ſic idem quod prius. ¶ Pre. Gra 2
tia eſt effectus predeſtinationis ⁊ principiuꝫ meriti. ergo
non poteſt eſſe ꝙ preſcientia meritorū ſit cauſa predeſti
nationis ¶ Pre. ad Titꝫ. iij. dr̄ apl's. non ex operib9 iuſti 3
cie que fecimus nos ⁊c. ergo predeſtinatio ſalutis huma
ne non prouenit ex p̄ſcientia meritoꝝ. ¶ Prete. Si pre 4
ſcientia meritoꝝ eſſet cauſa predeſtinationis nullus eſſet
predeſtinatus qui non eſſet merita habiturus. ſed aliqui
ſunt hmōi. ſicut patet de pueris. ergo preſcientia merito
rum nō eſt predeſtinationis cauſa

¶ Reſponſio dicendū. ꝙ hoc diſtat inter cauſam ⁊ effe R°
ctum ꝙ quicquid eſt cauſa cauſe oportet eſſe cauſam effe
ctus. nō aūt quicq̄d eſt cauſa effectus oportet ꝙ ſit cauſa
cauſe de neceſſitate. ſicut patꝫ. nam cauſa prima ꝑ cauſam
ſcđam ꝓducit effectum ſuum. ⁊ ſic cauſa ſecūda cauſat ali
quo mō effectum cauſe prime. cuius tamē cauſe cauſa nō
eſt. In p̄deſtinatione aūt eſt duo cōſiderare. ſcꝫ ipſam pre
deſtinationē eternā. ⁊ effectum eius temporalē duplicem
ſcꝫ gratiam ⁊ gloriam. quoꝝ alter habet cauſam merito
riam actū humanū. ſcꝫ gloria. ſed gratie cauſa non poteſt
eſſe actus humanus ꝑ modū meriti. ſed diſpoſitio mate
rialis q̄daꝫ inquantū per actus p̄paramur ad gratie ſu
ſceptionē. ſed ex hoc nō ſeq̄tur ꝙ actus noſtri ſiue grām
precedant ſiue ſequant̄ ſint ipſius predeſtinationis cauſa

¶ Ad inueniendum autem predeſtinationis cauſam
oportet accipere quod prius dictum eſt. ſcꝫ ꝙ predeſtina
tio eſt q̄dam directio in finem quam facit ratio a volun
tate mota. vnde ſm hoc poſſet aliquid eſſe predeſtinatio
nis cauſa prout eſſet volūtatis motiuū ¶ Circa quod Nota
ſciendum ꝙ aliquid mouet dupliciter voluntatē. vno mō
per modū debiti. alio modo ſine debiti ratione. per modū
autem debiti mouet aliquid dupliciter. vno modo abſo
lute. alio modo ex ſuppoſitione alterius. Abſolute quidē
ipſe finis vltimus qui eſt volūtatis obiectum hoc mō vo
luntatē mouet vt ab ipſo diuertere non poſſit. vnde nul
lus homo poteſt nō velle eſſe beatus. vt dicit Auguſtin9
in libro de libero arbitrio. Sed ex ſuppoſitōe alterius mo
uet ſm debitum illud ſine quo finis haberi non poteſt. il
lud autem ſine quo finis haberi poteſt. ſed tamen facit ad
bene eſſe finis ipſius non mouet ſm debitam voluntateꝫ
ſed eſt libera inclinatio voluntatis in ipſuꝫ. ſed tn̄ ex quo
voluntas eſt libere inclinata in ipſum inclinatur in omnia
ſine quibus hoc haberi non poteſt ꝑ modū debiti. ex pre
ſuppoſitione tamē illius quod primo volituꝫ ponebatur
ſicut rex ex ſua libertate facit aliquē militem. ſed quia nō
poteſt eſſe miles niſi habeat equū. efficitur debitum ⁊ ne
ceſſariū ex ſuppoſitione libertatis predicte ꝙ ei det equū.
finis autem diuine voluntatis eſt ipſa eius bonitas q̄ nō
dependet ab aliquo alio. vnde ad hoc ꝙ habeatur a deo
nullo alio indiget. ⁊ ideo voluntas eius nō inclinatur pri
mo ad aliquid faciendum per modū debiti. ſed liberali
ter tantum inquantum voluntas eius ex opere manife
ſtatur. ſed ex quo ſupponitur ꝙ deus aliquid facere ve
lit ex ſuppoſitione liberalitatis ipſius per modum de

biti cuiuſdā ſeq̄tur ꝙ faciat ea ſine quibus res ipa volita
eſſe nō pt.ſicut ſi facere vult hominē ꝙ det ei rōem. vbi/
cūq3 aūt occurrerit aliq̄d ſine quo aliud a deo volitū eſſe
poſſit.hoc nō ꝓcedit ab eo ſm rōem alicuius debiti.ſed
ſm libertatē merā. Perfectio aūt gratie ⁊ glie ſunt hmōi
bona.q2 ſine eis natura eſſe pt.excedit aūt virtutis natu
ralis limites.vñ ꝙ deus velit alicui dare gratiā ⁊ gloriā
hoc ex mera libertate ꝓcedit. In his aūt que ex libertate
ꝓcedunt tm̄ cā volendi eſt ipa ſupabūdans affectio volū
tatis ad finē in quo attendit̄ ꝑfectio bonitatis ipius. vñ
cā p̄deſtinationis nihil eſt aliud q̄3 ipa bonitas dei ¶ Et
Contro/ modo etiā predicto pt ſolui quedā ꝯtrouerſia que inter
uerſia in/ quoſdā verſabat̄.quibuſdā dicentib9 oīa a deo ſm ſim/
ter q̄ſdā. plicem voluntatem ꝓcedere. quibuſdā aſſerentib9 oīa
ꝓcedere ſm debitū a deo. Quaꝝ opinionū vtraq3 falſa ē
Prima eīm tollit neceſſariū ordinē q̄ eſt inter effectus diui
nos ad inuicē. Scd̄a aūt ponit aliqua ꝓcedere ſm neceſ
Opinio ſitatē nature Media aūt via eſt eliciēda. vt ponant̄ ea q̄
vera ſunt a deo p̄mo volita ꝓcedere ſm ſimplicē voluntatē et
ea que ad hoc req̄runt̄ ꝓcedere ſm debitū ex ſuppōne.qd̄
tamē debitū nō oſtendit deū eſſe debitorē rebus.ſed ſue
volūtati.ad cuius expletionem debetur id quod dr̄ proce
dere ſm debitum ab ipſo

Ad.j. ¶ Ad primū ḡ dd̄m ꝙ debitus gratie vſus eſt quod/
dā ad qd̄ diuina ꝓuidentia gratiā collatā ordinat. vnde
nō pt eſſe ꝙ ipſe rectus gratie vſus p̄ſcitus ſit cā mouēs
ad dandā gratiā. Q3 ḡ Ambroſius dr̄. dabo illi gratiā
quē ſcio ⁊c. nō eſt intelligēdū ꝙ ꝑfecta cordis ꝯuerſio ſit
inclinans voluntatē ad dandā gratiā. ſed ꝙ grām datā
ad hoc ordinat vt aliq̄s accepta grā ꝑfecte ꝯuertatur in
Ad 2 deū ¶ Ad ſcd̄m dd̄m ꝙ p̄deſtinatio includit voluntatē
ꝯſequentē q̄ reſpicit aliq̄ mō id qd̄ eſt ex pte noſtra.nō q̄
dem ſicut inclināſ diuinā voluntatē ad volendum.ſed ſi
cut id ad cuius ꝓductōem diuina volūtas gratiā ordi/
nat.vel etiā ſicut id qd̄ ad grām q̄dammō diſponit ⁊ glo
riam meret̄ ¶ Ad terciū dd̄m.ꝙ ſcia eſt mouens volūta/
Ad 3 tem ſed nō q̄libet ſcia.ſed ſcia finis que eſt obiectum mo
uens voluntatē.⁊ ideo ex cognitōe ſue bonitatis proce/
dit ꝙ deus ſuā bonitatē amet. ⁊ ex hoc ꝓcedit ꝙ eam in
aliquos diffundere velit.nō aūt ꝓpter hoc ſeq̄tur ꝙ meri
toꝝ ſcia ſit cā volūtatis ſm ꝙ in p̄deſtinatōe includitur.
Ad 4 ¶ Ad quartū dd̄m.ꝙ q̄uis ſm diuerſitatē effectuū ſu/
matur diuerſa rō attributoꝝ diuinoꝝ. nō tñ ꝓpter hoc ſe
quit̄ ꝙ effect9 ſint cauſe attributoꝝ diuinoꝝ. nō eīm hoc
mō accipiunt̄ rōnes attributoꝝ ſm ea que in nobis ſunt
ſicut ſm cauſas.ſed magis ſicut ſm ſigna quedā cauſarū
et iō nō ſeq̄tur ꝙ ea que ex pte noſtra ſunt cauſa q̄re vn9
Ad 5 reprobet̄ ⁊ alius p̄deſtinetur ¶ Ad quintū dd̄m.ꝙ habi
tudines dei ad res poſſunt duplr̄ ꝯſiderari. vno modo
quantū ad primā rerū diſpōnem ſm diuinā ſapientiā di
uerſos gradus in rebus conſtituentē.et ſic nō eodem mō
ſe h3 deus ad omnia. Alio mō ſm ꝙ iam reb9 diſpoſitis
ꝓuidet.⁊ ſilr̄ ſe h3 ad oīa inquantū oīb9 equaliter dat
ſm ꝓportōem. Ad primā aūt reꝝ diſpōem totū hoc perti
net qd̄ dictū eſt a deo ꝓcedere ſm ſimplicē voluntatē in/
Ad 6 ter q̄ etiā p̄paratio gratie ꝯputat̄. ¶ Ad ſextum dd̄m.ꝙ
ad bonitatē diuinā ꝑtinet inquantū eſt infinita vt de ꝑfe
ctionib9 quas vnaquaq3 res ſm ſuā naturā req̄rit vnicui
q3 largiat̄ ſm ꝙ eſt eius capax.nō aūt req̄ritur de ꝑfectio
nib9 ſupadditis inter quas ſunt gratia ⁊ glia. ⁊ iō rō non
Ad 7 ſequit̄ ¶ Ad ſeptimū dd̄m.ꝙ ꝓpoſitum cordis Jacob p̄
ſcitum a deo nō fuit cauſa quare ei gratiā dare voluit.ſ3
fuit quoddā bonū ad qd̄ deus gratiā dandā ordinauit.
et ideo dr̄ ꝙ ex ꝓpoſito cordis qd̄ ei patuit eum dilexit.q2
ſc3 ad hoc eū dilexit vt tale ꝓpoſitum cordis haberet. vel
q2 p̄uidit ꝙ ꝓpoſitū cordis eius fuit ad gratie ſuſceptio/
nem diſpoſitio ¶ Ad octauū dd̄m. ꝙ in illis que ſunt ſm Ad 8
rōem debiti inter aliquos diſtribuenda eſſet ꝯtra rōnem
iuſticie diſtributiue.ſi eq̄libus inequalia darent̄. ſ3 in his
que ex libertate donant̄ in nullo iuſticie ꝯtradicit.poſſum
eīm vni dare ⁊ aliis nō dare ꝓ meo libito volūtatis.hmōi
aūt eſt gratia.⁊ ideo nō eſt ꝯtra rōem iuſticie diſtributi
ue ſi deus ſe ꝓponat daturū gratiā alicui ⁊ alicui nō.nulla
inequalitate meritoꝝ ꝯſiderata ¶ Ad nonū dd̄m.ꝙ ele Ad 9
ctio dei qua vnū eligit ⁊ alterū reprobat rōnalis eſt.nec
tamē opꝫ ꝙ rō electōis ſit meritū.ſed ipſa electōis ratio
eſt diuina bonitas.rō aūt reprobatiōis in hominibus eſt
peccatū originale.vt dr̄ Aug9. vel in futuro hoc ipm̄ qd̄
eſt non habere debitū ad hoc ꝙ eis gratia ꝯferatur. ratio
nabiliter aūt poſſum velle denegare aliquid alicui quod
ſibi nō debetur. ¶ Ad decimū dd̄m.ꝙ in q̄rta di. p̄mi li. Ad 10
dr̄ magiſter illam auctoritatē eſſe retractatā ab Auguſti
no in ſuo ſimili. Vel ſi debeat ſuſtineri referendū ē ad effe/
ctum reprobatōis ⁊ predeſtinatōis ꝙ habēt aliquā cau/
ſam meritoriā vel diſpoſitiuā ¶ Ad vndecimū dd̄m. ꝙ p̄/ Ad 11
ſcientia abuſus gratie nō fuit cā reprobatiōis in iuda ni
ſi forte ex parte effectus.q̄uis deus nulli volenti accipere
gratiam eam deneget.ſed hoc ipm̄ qd̄ eſt velle accipe gra
tiam eſt nobis ex p̄deſtinatione diuina. vñ nō poteſt eſſe
cauſa predeſtinatōnis. ¶ Ad duodecimū dd̄m.ꝙ q̄uis
meritū poſſit eſſe cauſa effectus p̄deſtinationis. non po/ Ad 12
teſt tamē eſſe p̄deſtinationis cauſa. ¶ Ad decimūterciū Ad 13
dd̄m. ꝙ licet illud a quo nō ꝯuertitur ꝯſequentia ſit ali
quo mō prius.non tamen ſeq̄tur ꝙ ſit eodē modo prius
quo cauſa prius dr̄.ſicut nec coloratū eſſet cauſa hominis
et ꝓpter hoc non ſeq̄tur ꝙ preſciētia ſit cauſa predeſtinatō
nis. Et per hoc patet ſolutio ad vltimū Ad 14.

Tercio queritur. vtrū

predeſtinatio habeat certitudinē vel non. Et
videt̄ ꝙ nō.nulla eīm cā cuius effectus pt variari h3 certi .1.
tudinē reſpectu effectus ſui.ſed effectus p̄deſtinatōis pt
variari.q2 ille q̄ eſt p̄deſtinatus pt nō ꝯſequi effectū pre
deſtinationis.qd̄ patet ex hoc qd̄ Aug9.dr̄ exponēs illud
quod habet̄ Apocal.iij.tene qd̄ habes vt nemo accipiat co
ronā tuam. Si inq̄t nō eſt alius accepturus niſi ille ꝑdi/
derit certus erit electoꝝ numerus.ex quo videt̄ ꝙ vnus
poteſt amittere ⁊ alius accipere coronā que eſt predeſti/
nationis effectus. ¶ Pre. Sicut res naturales ſubdūtur 2
diuine ꝓuidentie ita ⁊ res humane.ſed illi ſoli effect9 na/
turales ex ſuis cauſis certitudinaliter ꝓcedunt q̄ ex ſuis
cauſis neceſſario ꝓducuntur.cum ergo effectus predeſti
nationis qui eſt ſalus humana nō neceſſario ſed ꝯtingen
ter ex cauſis ꝓximis eueniat. videt̄ ꝙ ordo p̄deſtinatiōis
nō ſit cert9. ¶ Pre. Si aliq̄ cā h3 certū ordinē ad aliquē 3
effectū.effectus ille ex necitate ꝓueniet niſi aliq̄d poſſit re
ſiſtere v̄tuti cauſe agētis.ſicut diſpōnes in corpib9 inferio
rib9 inuēte reſiſtūt interdū actioni corpoꝝ celeſtiū ne pro
ducāt ꝓprios effect9 q̄s necārio ꝓduceret niſi eſſet aliqd̄
reſiſtēs.ſ3 p̄deſtinatōi diuie nihil pt reſiſtere. Voluntati
eīm ei9 q̄s reſiſtit.vt dr̄ Rom.ix. igit̄ ſi h3 certū ordinem
ad ſuū effectū.effect9 ei9 necārio ꝓducet̄ ¶ S3 diceres ꝙ Solutio
p̄deſtinatōis certitudo ad effectū ē cū ꝑſuppōne cāe ſcd̄e

4 ¶ Sed cõtra. oĩs certitudo q̃ eſt cũ ſuppõne alicuius
nõ eſt certitudo abſoluta ſ ꝯditionalis. ſicut nõ eſt cer/
tũ ꝙ ſol cauſet fructũ in plantã niſi cũ hac ꝯditõe ſi ꝟtus
generatiua in plãta fuerit bñ diſpoſita, ꝓpter hoc ꝙ diſpo
ſitio ſolis ad effectũ predictũ pſupponit virtutẽ plante q̃
ſi cauſam ſcdam. ſi ergo certitudo diuine pdeſtinatõis ſit
cũ pſuppõne ſcde cauſe nõ eſt certitudo abſoluta ſed cõdi
tionalis tm̃. ſicut in me ẽ certitudo ꝙ ſortes mouet ſi cur
rit. ⁊ ꝙ ille ſaluabit ſi ꝑpabit ſe. ⁊ ita nõ ẽ in diuina pdeſti
natione alia certitudo de ſaluãdis q̃ apud me. qd eſt ab/
ſurdũ. ¶ Pre. Job. xxxiiij. dr cõteret multos ⁊ inumera
5 biles ⁊ ſtare faciet alios p eis. qd exponẽs Grego. dr. locũ
vite alijs cadentibꝫ alij ſortiunt. ſed locus vite eſt ad quẽ
pdeſtinatio ordinat. ḡ a predeſtinatõis effectu pdeſtina/
tus deficere poteſt. ⁊ ſic nõ eſt certa pdeſtinatio. ¶ Pre.
Sm Anſel. eadẽ eſt veritas pdeſtinatiõis ⁊ ꝓpõnis de
6 futuro. ſed ꝓpoſitio de futuro nõ h certã ⁊ determinatã
veritatẽ. ſed variari pt. vt p p phm in peri herme. et in
ſcdo de generatõe vbi dr ꝙ futurus q̃s incedere nõ ince/
det. nõ ergo veritas pdeſtinatõis certitudinẽ h ¶ Pre.
7 Aliq̃s pdeſtinatus q̃nq eſt in pctõ mortali, ſicut p de
paulo qñ eccliam pſequebat. potuit autẽ in pctõ mortali
pſeuerare vſq ad mortẽ aut tũc ſtatim interfici. q̃ vtro
liber poſito. pdeſtinatio effectũ nõ ꝯſequeret, ḡ poſſibile
Solutio eſt pdeſtinationẽ nõ cõſequi effectũ ſuum ¶ Sed dice/
res. ꝙ cum dr pdeſtinatus in peccato mortali pt moriſi
accipiat ſubiectũ ꝓut ſtat ſub forma pdeſtinationis, ſic ẽ
compoſita et falſa. Si autem accipiatur prout conſide/
ratur ſine tali forma. ſic eſt diuiſa ⁊ vera.
8 ¶ Sed cõtra. in formis illis q̃ non poſſunt remoueri
a ſubiecto non differt vtrũ aliquid attribuatur ſubiecto
ſub forma conſiderato vel ſine forma. vtroq eñ mõ hec
eſt falſa. coruus niger pt eſſe albus. ſed pdeſtinatio eſt ta
lis forma que nõ poteſt a pdeſtinato remoueri. ḡ pdicta
9 diſtinctio in ꝓpoſito locum nõ habet. ¶ Pre. Si eternu
coniungat tpali cõtingenti totũ erit tẽporale ⁊ cõtingẽs,
ſicut. pa de creatione que eſt tpalis q̃uis claudat in ſua
rõne eſſentiã dei eternã ⁊ effectum tẽporalẽ. et ſilr miſſio
que importat ꝓceſſionẽ eternã ⁊ effectum temporalẽ. ſed
predeſtinatio q̃uis importat aliq̃d eternũ tamẽ cu hoc
etiã importat effectũ tpalẽ. ergo totum hoc qd eſt pdeſti
natio erit tpale ⁊ cõtingens, ⁊ ita nõ habebit certitudinẽ
¶ Pre. Quod pt eſſe ⁊ nõ eſſe non habet aliquã certitu
10 dine. ſed pdeſtinatio dei de ſalute alicuius pt eſſe et non
eſſe. ſicut eñ potuit ab eterno pdeſtinare ⁊ non pdeſtina
re. ⁊ ita nunc poteſt pdeſtinare vel nõ pdeſtinare. cum in
eternitate non differant pſens pteritum ⁊ futurum. ergo
predeſtinatio non habet certitudinẽ
Contra ¶ Sed cõtra eſt quod dr Roma. viij. quos pſciuit et
predeſtinauit ⁊c. dicit gloſa. pdeſtinatio eſt preſcientia et
preparatio beneficioꝝ dei qua certiſſime liberantur qui/
cunq liberant. ¶ Pre. Illud cuius veritas eſt immobi/
2 lis oportet eſſe certum. ſed veritas pdeſtinationis ẽ im/
mobilis. vt dr Aug. in libro de pdeſti. ſanctoꝝ. ergo pde
3 ſtinatio habet certitudinẽ. ¶ Prete. Cuicunq conuenit
predeſtinatio ab eterno ei ꝯuenit. ſed qd eſt ab eterno in
uariabile eſt. ergo pdeſtinatio inuariabilis eſt ⁊ ita certa
¶ Preterea. Predeſtinatio includit pſcientiã. vt patet in
gloſa inducta. ſed pſcientia habet certitudinẽ. vt probat
Boetius in q̃nto de ꝯſo. ergo ⁊ predeſtinatio
Rᵒ ¶ Rñſio dđm. ꝙ duplex eſt certitudo. ſc cognitõnis
et ordinis. Cognitõis q̃dem certitudo eſt. quãdo cogni
tio nõ declinat in aliquo ab eo qd in re inuenitur. ſed hoc
modo exiſtimat de re ſicut eſt. et q certa exiſtimatio ha
betur de re. pcipue p cauſam rei. ⁊ ideo tractũ eſt nomen
certitudinis ab ordine cauſe ad effectum. vt dicat ordo
cauſe eſſe ad effectum certus. quando cauſa infallibiliter
effectum producit. ergo preſcientia dei. q non importat
vniuerſaliter habitudinem cauſe reſpectu horum quoꝝ
eſt non conſideratur in eo niſi certitudo cognitionis tm̃.
Sed q predeſtinatio preſcientiam includit ⁊ habitudi/
nem cauſe ad ea quorum eſt. ſup addit. inq̃ntum eſt dire/
ctio ſiue preparatio quedam. ſic poteſt in ea cõſiderari ſu
pra certitudinem cognitionis certitudo ordinis. de qua
ſolum certitudine predeſtinatõnis hic querimus. De cer
titudine eñ cognitõis in ipſa inuẽta patere poteſt ex his
que dicta ſunt. cũ de ſcientia dei quereret ¶ Sciendũ Nota
eſt aũt ꝙ cum predeſtinatio ſit quedã prouidentie pars.
ſicut ſm ſuam rõnem ſuper prouidentiam addit. ſic ⁊ cer
titudo eius ſupra certitudinem prouidẽtie. Ordo eñ ꝓ/
uidentie dupliciter certus inuenitur. Uno mõ in parti/
culari. quando ſc res que a diuina prouidentia in finem
aliquem ordinantur abſq defectu ad finem illum parti/
cularem deueniũt. ſicut pa in motibꝫ celeſtibꝫ ⁊ in om/
nibus que neceſſario agũtur in natura. Alio mõ. in vni/
uerſali ⁊ non in particulari. ſicut videmus in generabilibꝫ
et corruptibilibꝫ. quoꝝ virtutes quandoq deficiunt a ꝓ
prijs effectibus ad quos ſunt ordinate ſicut ad ꝓprios fi
nes. ſicut virtus formatiua deficit quãdoq in perfecta cõ
ſummatione menbroꝝ. ſed tamen ipſe defectus diuinitus
ordinatur ad aliquem finem. vt pa ex dictis cum de ꝓ
uidentia ageretur. et ſic nihil poteſt deficere a generali fi/
ne prouidentie. q̃uis q̃nq deficiat ab aliquo particula/
ri fine. Sed ordo predeſtinationis eſt certus nõ ſolum re
ſpectu vniuerſalis finis. ſed etiam reſpectu particularis
et determinati. q ille qui eſt determinatus p predeſtinati
onem ad ſalutem nunq deficit a ꝯſequutõe ſalutis. nõ ta/
men hoc mõ certus eſt ordo predeſtinatõis reſpectu par
ticularis finis. ſicut erat ordo prouidentie. q prouidẽtia
nõ erat ordo certus reſpectu particularis finis. niſi quan
do cauſa proxima neceſſario ꝓducebat effectũ ſuũ. In p/
deſtinatõe aũt inuenitur certitudo reſpectu ſingularis fi
nis. et tamẽ cauſa proxima. ſc liberũ arbitrium non ꝓdu
cit effectum ſuũ niſi ꝯtingenter. Uñ difficile videtur con
cordare infallibilitatem predeſtinatõnis cũ libertate arbi
trij Nõ eñ poteſt dici ꝙ predeſtinatio ſupra certitudinem
ꝓuidentie nihil aliud addat niſi certitudinem preſcientie
vt ſi dicatur ꝙ deus pordinet predeſtinatum ad ſalutem
ſicut et quemlibet aliũ. ſed cum hoc de predeſtinato ſcit ꝙ
nõ deficiet a ſalute. ſic eñ dicẽdo nõ diceret pdeſtinatus
a nõ predeſtinato differre ex parte ordinis. ſed tm̃ ex pte
preſcientie euentus. ⁊ ſic pſcientia eſſet cauſa pdeſtinati/
onis. nec predeſtinatio eſſet p electõem pdeſtinantis. qd
eſſet contra autoritatem ſcripture ⁊ dicta ſanctorũ. Uñ
etiam preter certitudinem preſcientie ipſe ordo predeſti/
nationis habet infallibilem certitudinem. nõ tamen cau/
ſa proxima ſalutis ordinatur ad eam neceſſario ſed ꝯtin
genter. ſc liberũ arbitrium. qd hoc mõ poteſt conſiderari
Inuenimus eñ ordinem infallibilem eſſe reſpectu alicu/ Diſtinctio
ius duplr. Uno mõ inq̃ntum vna cauſa ſingularis neceſ/ bona
ſario inducit effectum ſuum ex ordine diuine prouidentie
Alio mõ ex concurſu multarum cauſarũ ꝯtingentium et
deficere poſſibiliũ peruenitur ad vnũ effectum. quaꝝ vnã
quãq deus ordinat ad ꝯſequutiõem effectus loco eius

que deficit. vel ne altera deficiat. ſicut videmus ꝙ om̄ia ſingularia vnius ſpeciei ſunt corruptibilia. tm̄ ꝑ ſucceſſionem vnius ad alterū p̄t in eis ſm̄ naturā ſaluari ꝑpetuitas ſpēi diuina ꝓuidentia taliter gubernāte ꝙ nō oīa deficiant vno deficiente. Et hoc modo eſt in p̄deſtinatiōe liberū em̄ arbitriū deficere pōt a ſalute. tamen in eo quē deus p̄deſtinat tot alia adminicula p̄parat ꝙ ſꝫ vel non cadat. vel ſi cadat ꝙ reſurgat. ſicut exhortationes ⁊ ſuffragia orationū. donū gratie et hm̄oi qb⁹ deus adminiculatur homini ad ſalutē. ſi ergo ꝯſideremus ſalutē reſpectu cauſe ꝓxime. ſꝫ liberi arbitrij nō habet certitudinem ſed ꝯtingentiam. reſpectu aūt cauſe p̄me q̄ eſt p̄deſtinatio certitudinem habet.

Ad 1. ¶ Ad p̄mū. dōm. ꝙ verbū illud apocal. pōt intelligi vel de corona iuſticie p̄ſentis vel de corona glorie. Si autē vtrolibet intelligatur ſm̄ hoc dicit̄ accipere vn⁹ coronā alterius altero cadēte inq̄ꝫtum bona vnius alteri ꝓſunt vel in auxiliū meriti vel etiam in auxiliū glorie ꝓpter connexionem charitatis q̄ facit om̄ia bona mēbrorū eccleſie eſſe cōmunia. et ita ꝯtingit ꝙ vnus coronā alterius accipit. dū aliquo ꝑ pctm̄ cadente. ⁊ ita p̄miū meritoꝝ ſuorū nō ꝯſ̄te alius fructus ꝑcipit de meritis q̄ ille habuit. ſicut etiā ꝑcepiſſet alio ꝑſiſtēte. nec ex hoc ſequit̄ ꝙ p̄deſtinatio caſſetur. Vel poteſt dici ꝙ vnus coronam alteri⁹ accipere dicitur non ꝙ aliquis coronaꝫ que eſt ei p̄deſtinata amittat. ſꝫ qꝛ qn̄ꝙ aliquis amittit coronā ſibi debitam ſm̄ p̄ſentem iuſt̄ciam. ⁊ alius etiam in locū ſubſtituitur ad ſupplendū numerū electorū. ſicut in locū angelorum cadentium ſunt hoies ſubſtituti.

Ad 2. ¶ Ad. ij. dōm ꝙ effectus naturalis qui ex diuina ꝓuidentia infallibiliter euenit conſequitur ex cauſa proxima neceſſario in effectum ordinata. Ordo aūt predeſtinationis non eſt certus ꝑ hunc modū. ſꝫ alium vt dictum eſt

Ad 3. ¶ Ad. iij. dōꝫ ꝙ corpus celeſte agit in hec inferiora neceſſario. q̄ſi neceſſitatem inducens q̄ꝫtum eſt de ſe. et ideo effectus neceſſario euenit. niſi ſit aliquid reſiſtens. ſꝫ deus agit in volūtatem nō per modū neceſſitatis. qꝛ voluntatem nō cogit ſed mouet eā. non auferēdo ei modū ſuū q̄ in libertate ad vtrūlibet ꝯſiſtit. et ideo q̄ꝫuis diuine volūtati nihil reſiſtat. tm̄ voluntas ⁊ q̄libet alia res exequitur diuinā volūtatē ſm̄ modū ſuum. qꝛ ipſum modū diuina voluntas rebus dedit. vt ſic eius volūtas impleretur. et ideo q̄dam explent diuinam volūtatem neceſſario quidē ꝯtingēter q̄ꝫuis id qđ deus vult ſemper fiat.

Ad 4 ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ cā ſecūda quā oportet ſupponere ad inducēdū p̄deſtinationis effectū etiam ordini p̄deſtinatōnis ſubiacet. nō autē ita eſt in virtutib⁹ inferiorib⁹ reſpectu alicu⁹ ſuperioris ꝟtutis agentis. ⁊ iō ordo diuine p̄deſtinatōnis q̄ꝫuis ſit cū ſuppōne volūtatis humane. nihilomin⁹ tamē habꝫ abſolutam certitudinem. ⁊ ſic ꝯtrariū in exemplo inducto appareat

Ad 5 ¶ Ad. v. dōm. ꝙ verba illa Job ⁊ Grego. referenda ſunt ad ſtatum preſentis iuſticie a quo aliq̄ aliquando decidunt alijs ſubrogatis. vn̄ per hoc non pōt aliquid concludi cōtra certitudinem p̄deſtinationis. q̄a illi qui finaliter a gratia deficiunt nunq̄ꝫ predeſtinati fuerunt

Ad 6 ¶ Ad. vi. dōm ꝙ ſimilitudo Anſel. q̄ꝫtum ad hoc tenet. ꝙ ſicut veritas propoſitionis de futuro nō aufert futuro ꝯtingētiam. ita nec veritas p̄deſtinatōnis. ſꝫ differunt q̄ꝫtum ad hoc ꝙ ꝓpō de futuro reſpicit futurum vt futurū eſt. et hoc mō non poteſt habere certitudinem ſed veritas p̄deſtinationis ⁊ p̄ſcie reſpicit futurū vt preſens. vt in q̄ſtione de ſcia dei dictum eſt. ⁊ iō certitudinē habet

¶ Ad. vij. dōm. ꝙ aliquid pōt dici poſſe dupliciter. vno mō ꝯſiderando potētiam que in ipſo eſt. ſicut dicimus ꝙ lapis poteſt moueri deorſum. Alio mō conſiderando illud quod eſt ex parte alterius. ſicut ſi dicerē. lapis p̄t moueri ſurſum non propter potētiam q̄ in ipō ſit. ſꝫ per potētiam ꝓijcientis. cū ergo dr̄ p̄deſtinatus ipē p̄t in pctō mori. ſi cōſideretur ipſius potētia verū eſt. ſi autē loquamur de p̄deſtinato ſm̄ ordinem quē habet ad aliđ ſꝫ ad deum p̄deſtinantem. ſic ordo ille non cōpatitur ſecum iſtum euentum. q̄ꝫuis compatiatur ſecum illam potētiam. et ideo poteſt diſtingui ſm̄ diſtinctionem prius inductaꝫ. ſꝫ ꝯſideratio ſubiecti cū forma vel ſine forma Ad 7

¶ Ad. viij. dōm. ꝙ nigredo ⁊ albedo ſunt quedā forme exiſtentes in ſubiecto. qđ dr̄ albū ⁊ nigrū. ⁊ ideo nō pōt aliq̄đ attribui ſubiecto. nec ſm̄ potētiā nec ſm̄ actuꝫ qđ repugnat forme p̄dicte q̄ꝫdiu in ſubiecto manet. ſꝫ p̄deſtinatio nō eſt forma exiſtens in predeſtinato ſed in p̄deſtināte. ⁊ denominatur predeſtinatum a predeſtinatione que eſt in p̄deſtinante. ſicut et ſcitum denominatur a ſciētia q̄ eſt in ſciēte. Et ideo q̄ꝫtūcunq̄ꝫ imobile ſit ab ordine ſciētie. tamen pōt aliquid attribui ei conſiderādo ſuā naturam. ⁊ ſi etiam repugnet ordini p̄deſtinatōnis. hoc em̄ mō p̄deſtinatio eſt aliquid p̄ter ipm̄ hoiem qui dicitur p̄deſtinatus. ſicut nigredo eſt aliquid p̄ter eſſentiam corui. q̄ꝫuis non ſit aliquid extra coruum. conſiderando aūt tantūmodo eſſentiā corui. p̄t aliquid ei attribui qđ repugnat nigredini eius. ſm̄ quē modū dr̄ Porphyri⁹. ꝙ poteſt intelligi coruus alb⁹. ⁊ ita eſt in ꝓpoſito. pōt ipſi homini predeſtinato aliq̄đ attribui ſm̄ ſe cōſiderato. qđ non attribuit̄ ei ſm̄ ꝙ intelligitur ſtare ſub p̄deſtinatiōe Ad 8

¶ Ad. ix. dōm ꝙ creatio ⁊ miſſio ⁊ huiuſmodi importāt ꝓductionē alicuius tēporalis effectus. et ideo ponunt tēporalem effectum eſſe. ⁊ ꝓpter hoc oportet ea eē tēporalia q̄ꝫuis in ſe aliquid eternū claudant. Sed p̄deſtinatio nō importat ꝓductōnem alicuius temporalis effectus ſm̄ ſuum nomē. ſꝫ tantūmodo ordinem ad aliquod tēporale. ſicut voluntas potētia ⁊ alia hm̄oi. ⁊ ideo quia nō ponitur effectus tēporalis eē in actu q̄ eſt etiam cōtingens nō oportet ꝙ p̄deſtinatio ſit tēporalis vel contingēs. qꝛ ad aliq̄đ tēporale ⁊ ꝯtingēs pōt aliquid ordinari ab eterno ⁊ icōmutabiliter. Vn̄ quādo dicit̄. ꝙ cōditiōalis cui⁹ altera pars eſt cōtingēs tota ē contingēs. verū eſt qn̄ copula ponit vtrūq̄ꝫ in actu. Ad 9

¶ Ad. x. dōm. ꝙ abſolute loquēdo deus pōt vnūq̄ꝫq̄ꝫ p̄deſtinare vel non p̄deſtinare aut p̄deſtinaſſe aut non p̄deſtinaſſe. q̄a cum actus p̄deſtinationis cōmēſuretur eternitate nunq̄ꝫ cadit in preteritum. ſicut nunq̄ꝫ eſt futurū. vn̄ ſemꝑ ꝯſiderat̄ vt egrediens a voluntate ꝑ modū libertatis. tamē ex ſuppōe hoc efficitur impoſſibile. non em̄ pōt nō p̄deſtinare ſuppoſito ꝙ p̄deſtinauerit vel ecōuerſo. qꝛ mutabilis eſſe non pōt et ita nō ſequit̄ ꝙ p̄deſtinatio poſſit variari Ad 10

Quarto querit̄: vtruꝫ

numerus p̄deſtinatoruꝫ ſit certus. Et videtur ꝙ non. q̄a nullus numerus cui pōt fieri additio eſt cert⁹. 1. ſed numero p̄deſtinatorū p̄t fieri additio. hoc mō petijt Moyſes Deutro. p̄mo dicēs. deus patrū veſtrorū addat ad hunc numerū ⁊c. gloſa. diffinitum apud deū qui nouit q̄ ſunt eius. fruſtra em̄ peteret niſi fieri poſſet. ergo numerus p̄deſtinatorū nō eſt certus ¶ Prete. Sicut diſ 2. poſitio naturaliū bonorū eſt p̄paratio ad gratiā. ita per

gratiam p̄paramur ad gloriā. ſed in quocūq; eſt p̄paratio ſufficiens ex naturalib⁹ bonis eſt inuenire gratiā. ergo ⁊ in quocūq; eſt inuenire gratiā eſt inuenire gloriā. ſ; aliq̄s nō p̄deſtinat⁹ quāq; h; grām. ergo habebit gloriā. ergo erit p̄deſtinat⁹. ergo aliq̄s nō p̄deſtinat⁹ pōt fieri p̄deſtinatus. ⁊ ſic
3. augef numer⁹ p̄deſtinatoꝝ. ⁊ ita nō ē cert⁹ ¶ Prete. Si aliq̄s habens grām nō ſit habiturus gloriā. aut hoc erit ꝓpter defectum gratie. aut ꝓpter defectum dantis glām. Non aūt eſt ex defectu gratie. q̄a inq̄ꝝtum eſt de ſe ſufficienter diſponit ad gloriā. Nec ex defectu dantis gloriā. q̄a quātum eſt in ſe paratus eſt oib⁹ dare. ergo q̄cūq; habebit gratiā de nccītate habebit glām. ⁊ ſic aliquis p̄ſcitus habebit gloriam ⁊ erit p̄deſtinatus. ⁊ ſic idē qd̄ prius
4. ¶ Prete. Quicūq; p̄parat ſe ſufficienter ad grām habet grām. ſ; aliq̄s p̄ſcitus poteſt ſe ad grām p̄parare. ergo pōt habere grām. ſ; q̄cūq; habet grām pt̄ pſeuerare in illa. ergo p̄ſcitus pōt uſq; ad mortem in gratia pſeuerare. ⁊ ſic fieri p̄deſtinatus. vt videf. ⁊ ſic idem quod prius

Solō ¶ Sed diceres ꝙ p̄ſcitum mori ſine gracia eſt neceſſarium neceſſitate conditionata q̄uis non abſoluta

¶ Sed ꝯtra. omīs neceſſitas carēs principio ⁊ fine ⁊ in
5 medio ꝯtinuata eſt ſimplex ⁊ abſoluta ⁊ nō ꝯditionata. ſ; talis nccītas eſt neceſſitas p̄ſcie cū ſit eterna. ergo eſt ſim
6 plex ⁊ nō ꝯditionata ¶ Pre. Quolibet nūero finito pōt eſſe aliquis maior. ſed nūerus predeſtinatoꝝ eſt finit⁹. ergo eo pōt eſſe aliquis maior. ergo nō eſt certus ¶ Prete. Cu;
7. bonū ſit cōicatiuū ſui. infinita bonitas non debet ponere terminū ſue cōicatiōi. ſ; p̄deſtinat; diuina bonitas ſe maxime cōicat. ergo non eſt eius ſtatuere certū predeſtinatorū
8 numerū ¶ Prete. Sicut factio rerū eſt ex volūtate diuina. ita ⁊ p̄deſtinatio hoīm. ſ; deus pt̄ facere plura q̄ fecit. ſubeſt eīn ei cum voluerit poſſe. vt dr̄ Sapieñ. xij. ergo ſimplr̄ nō tot p̄deſtinat quin plures poſſit p̄deſtinare. ⁊ ſic idē qd̄ prius ¶ Prete. Quicquid deus potuit adhuc
9 pōt. ſ; deus potuit ab eterno illū p̄deſtinare quē nō p̄deſtinauit. ergo ⁊ modo pōt p̄deſtinare eū. ⁊ ſic pōt fieri additio numero p̄deſtinatorū ¶ Pre. In omib⁹ potētijs que
10 nō ſunt determinate ad vnū qd̄ pt̄ eſſe pōt nō eſſe. ſ; potentia p̄deſtinātis ad p̄deſtinatum. ⁊ potētia p̄deſtinati ad ꝯſequēdum p̄deſtinatōnis effectum ſunt hm̄ōi q̄a et p̄deſtinans voluntate p̄deſtinat. ⁊ p̄deſtinatus volūtate effectum p̄deſtinatōnis cōſequif. ergo p̄deſtinatus pōt eſſe nō p̄deſtinat⁹. ⁊ non p̄deſtinatus pōt eſſe p̄deſtina
11 tus. ⁊ ſic idē qd̄ p̄us ¶ Prete. Luc. v. ſup illud rūpebaf aūt rethe coꝝ. dicit Gloſa. in ecc̄ia circūciſionis rūpif rethe. q; nō intrāt tot de iudeis quot apud deū erāt ad vitam preordinati. ergo numerus p̄deſtinatorū poteſt diminui. ⁊ ita non eſt certus.

¶ Sed ꝯtra eſt qd̄ dr̄ Auguſti. in libro de correctione ⁊
Cōtra gratia. Certus eſt p̄deſtinatoꝝ numer⁹ q̄ nec augeri pt̄ nec minui ¶ Prete. Augu. in encheri. dr̄. ſuperna ihr̄lm mater noſtra ciuitas dei nec ciuium ſuoꝝ numeroſitate fraudabitur. aut vberiori etiam copia fortaſſe regnabit. ſed ciues illius ciuitatis ſunt p̄deſtinati. ergo nūerus p̄deſtinatorum non pōt augeri vel minui. ⁊ ita eſt certus

¶ Preterea. Quicūq; eſt p̄deſtinatus ab eterno ē p̄deſtinatus. ſ; qd̄ eſt ab eterno ē imutabile. ⁊ quod nō fuit ab eterno nunq̄ pōt eſſe eternū. ergo ille qui non eſt p̄deſtinatus nunq̄ pōt eē predeſtinat⁹ nec econuerſo ¶ Pret. Omēs p̄deſtinati erūt cū corpib⁹ ſuis poſt reſurrectionem in celo empirreo. ſ; locus ille finitus eſt. cu; omne corpus ſit finitum. duo eīn corpora glorificata vt cōmuniter dicitur non poſſunt ſimul eſſe. ergo oportet eſſe p̄deſtinatorū numerum determinatum

¶ Reſponſio dōm. ꝙ q̄dam circa hanc q̄ſtionē diſtinxerunt dicētes. ꝙ numerus p̄deſtinatorum certus eſt ſi loquamur de numero numerante ſiue de numero formaliter. non aūt eſt certus ſi loquamur de numero numerato ſiue materialiter accepto. puta ſi diceretur ꝙ certum ē eē cētum p̄deſtinatos. non aūt certum ē qui ſint illi cētū et illud dictum occaſionē videtur ſumere ex ꝟbo Aug⁹. ſupius inducto in quo inuere videf. ꝙ vn⁹ amittere poſſit ⁊ ali⁹ aſſumere p̄deſtinatorū coronā nūero tot p̄deſtinatorū nullatenus variato. Sed ſi hec opinio loquaf de certitudine p̄ comparatōnē ad cauſam p̄mā. ſc; deū p̄deſtinantē omnino apparet abſurda. ipe eīn deus habet certam cognitionē de numero p̄deſtinatorum formali. ⁊ materiali. ſcit eīn quot ⁊ qui ſunt ſaluandi ⁊ vtrūq; infallibiliter ordinat.. vt ſic quātum ex p̄te dei eſt. reſpectu vtriuſq; numeri inueniatur certitudo nō ſolum cognitionis ſ; etiam ordinis Sed ſi loquamur de certitudine numeri p̄deſtinatorum p̄ comparationē ad cauſam proxima; ſalutis humane ad quam p̄deſtinatio ordinatur. nō erit idē iudicium de numero formali ⁊ materiali. numerus eīn materialis aliquo modo ſubiacet voluntati humane q̄ eſt variabilis. inq̄ꝝtum ſalus vniuſcuiuſq; eſt ſub libertate arbitrij ꝯſtituta ſicut ſub cauſa ꝓxima. ⁊ ſic numerus materialis aliquo modo certitudine caret. ſ; numerus formalis nullo modo cadit ſub voluntate humana. eo ꝙ nulla voluntas humana ſe extendit p̄ modum cauſalitatis alicuius ad totam integritatē numeri p̄deſtinatorum. ⁊ ideo numerus formalis manet omnimodo certus. ⁊ ſic pōt p̄dicta diſtinctio ſuſtineri. ita tamē ꝙ ſimpliciter concedatur ꝙ vterq; numerus ex p̄te dei certitudinē habet. ¶ Sciēdum autē eſt. ꝙ numerus p̄deſtinatorum ſm̄ hoc dicitur eē certus ꝙ additionē vel diminutionē non patitur. ſm̄ hoc aūt paterel additionē ſi aliquis p̄ſcitus poſſ; fieri p̄deſtinatus. quod eſt cōtra certitudinē ſciētie vel reprobatōnis. ſm̄ hoc autē poſſet diminui ſi aliquis predeſtinatus poſſ; fieri non predeſtinatus. quod eſt contra certitudinē predeſtinatōnis. Et ſic patet ꝙ certitudo numeri predeſtinatorū colligitur ex duplici certitudine. ſc; ex certitudine predeſtinatiōis et ex certitudine preſcientie vel reprobatōnis. Sed hee due certitudines differunt. quia certitudo predeſtinatōnis eſt certitudo precognitionis ⁊ ordinis. vt dictum eſt. Certitudo aūt preſciētie ē certitudo cognitionis tm̄. nō eīn deus preordinat ad peccandum homines reprobos ſicut predeſtinatos ordinat ad merēdum.

¶ Ad p̄mū ergo dōm. ꝙ autoritas illa ē intelligēda de numero p̄deſtinatoꝝ. ſ; nō de nūero coꝝ q̄ ſt; i ſtatu p̄ntis iuſticie. qd̄ p; ex gloſa interliniari. q̄ ibi dr̄ nūero etiā numerato. nūerus q̄t ille ⁊ augef ⁊ minuif. q̄uis etiā p̄finitio dei que etiam illum numerū prediffiniuit vl̄ predeſtinauit nunq̄ fallatur. diffinit eīn ꝙ vno tēpore ſint plures ⁊ alio pauciores. vel etiam diffinit p̄ modum ſentētie aliquē certum numerū ſm̄ rōnes inferiores ꝯuenientem q̄ diffinitio mutari pt̄. ſed diffinit aliū p̄ modū cōſilij ſm̄ rōnes ſuperiores. hec diffinitio inuariabilis eſt quia dicit Grego. mutat ſentētiam ſ; non ꝯſiliū ¶ Ad ij. dōm. ꝙ nulla p̄paratio diſponit ad habendū aliquā p̄fectionē niſi ſuo tēpore. ſicut naturalis ꝯplexio diſponit puerum ad hoc vt ſit fortis vel ſapiens. non q̄dē tēpore puericie. ſed tempore ꝑfecte etatis. tempus eīn habendi

Rñ°.
Opinio quedā
Reprobat
Sciēdū
Ad .1.
Ad 2.

gratiam eſt ſimul cū tēpore p̄parationis nature. vñ non
pōt inter vtrūq; aliquod impedimentū intercidere. ⁊ ſic
in quocūq; inuenit̄ p̄paratio nature tēpore grē iuenit̄ et
grā. ſȝ tēpus habēdi gloriā nō eſt ſil̄ cū tpe grē. Vñ inter
vtrūq; pōt mediū impedimētuȝ intercidere. ⁊ ꝓpter hoc
non eſt nccariū ꝙ p̄ſcitus qui habet gratiam ſit habitu/
Ad 3. rus gloriaȝ ¶ Ad.iij. dōȝ ꝙ non eſt neq; ex defectu gra
tie neq; ex defectu dantis gloriam ꝙ habēs grām gloria
ꝑuetur. ſed ex defectu recipientis in quo impedimētum
Ad 4 interuenit. ¶ Ad.iiij. dōm. ꝙ ex hoc ipō ꝙ ponitur ali/
quis eſſe p̄ſcitus ponitur nō habiturus finalē gratiā. cū
ꝯgnitio dei ferat̄ ſup̄ res futuras ſicut ſup̄ p̄ſcitas vt ali
bi dictum eſt. ⁊ ideo ſicut hoc qᵭ eſt nō eē habiturū fina
lem gratiam. eſt incōpoſſibile ei quod eſt eūdeȝ habiturū
finalē grām. q̄uis in ſe ſit poſſibile. ita eſt incōpoſſibile ei
Ad 5 qᵭ eſt eſſe preſcitum q̄uis in ſe ſit poſſibile ¶ Ad.v. di/
cendū ꝙ non eſt defectus ex diuina ſcia quin ſcitū a deo
ſit nccariū ſimplr̄. ſȝ eſt defectus ex cauſa ꝓxima. eterni/
tatem aūt vt ſic ſine principio ⁊ ſine fine durantē in me/
dio habet p̄dicta neceſſitas ex diuina ſcia que eterna eſt.
non ex cauſa proxima que eſt temporalis ⁊ mutabilis
Ad 6 ¶ Ad.vi. dōm. ꝙ q̄uis de rōne finiti numeri nō ſit q̄n
poſſit eſſe aliquis eo maior. tamen hoc poteſt eſſe ex aliq̄
alio. ſcȝ ex imobilitate diuine p̄ſcie. vt in ꝓpoſito apparet
ſicut ꝙ aliqua quātitate in reb⁹ naturalib⁹ accepta non
poſſit aliqua maior inueniri. nō eſt ex rōne quātitat̄. ſed
ex rōne rei naturalis ¶ Ad.vij. dōm. ꝙ bonitas diuina
Ad 7 nō cōicat ſeipam niſi ſm ordinē ſapiētie. hic eſt optimus
cōicandi modus. ordo aūt diuine ſapientie reqrit. vt oīa
ſint facta in numero pondere ⁊ mēſura. vt dr̄ Sap̄. xi. ⁊
ideo ꝯuenit bonitati vt ſit certus predeſtinatoꝝ nume/
Ad 8 rus ¶ Ad viij. dōm. ꝙ ſicut ex dictis patet. q̄uis de q̄li
bet abſolute ꝯcedi poſſet ꝙ deus p̄t eū p̄deſtinare ⁊ non
p̄deſtinare. tñ p̄ſuppoſito ꝙ p̄deſtinauerit nō p̄t nō p̄de
ſtinare vel ecōuerſo. q̄ nō pōt eſſe mutabilis Et iō dicit̄
cōiter ꝙ hec. deus p̄t nō p̄deſtinatū p̄deſtinare. ⁊ p̄deſti
natū non p̄deſtinare in ſenſu ꝯpoſito eſt falſa. ⁊ in diuiſo
vera. ⁊ ideo oñes loqutiōnes ille q̄ ſenſum ꝯpoſitū im
plicant ſunt falſe ſimpliciter. Vñ nō eſt concedēdum. ꝙ
numero p̄deſtinatorū poſſet fieri additio vel ſubtractio
q̄ additio p̄ſupponit hoc cui fit additio. ⁊ ſubtractio id
a quo ſubtrahit̄. Et eadē rōne nō pōt ꝯcedi ꝙ deus poſ
ſet plures p̄deſtinare q̄ȝ p̄deſtinet. vel pauciores. Nec ē
ſimile quod inducitur de factione. quia factio eſt actus
quidam qui terminatur ad effectum exteriorem. ⁊ ideo
ꝙ deus primo facit et poſt non facit aliquid. non oſten/
dit aliquam mutatiōnem in ipſo. ſed in effectu ſolum. ſed
p̄deſtinatio ⁊ preſcientia ⁊ huiuſmodi ſunt actus intrin/
ſeci in quibus non poſſȝ eſſe variatio ſine mutatione dei
et ideo nihil quod ad variatiōnem horum actuum perti
Ad 9 net concedi debet. ¶ Ad.ix. autē ⁊ ad.x. patet reſponſio
Ad 10. per hoc ꝙ procedit de potentia abſoluta. non facta ali/
qua ſuppoſitione de predeſtinatione facta vel nō facta.
Ad 11. ¶ Ad xi. dicendum ꝙ gloſa illa intelligenda eſt ꝙ non
intrant tot de iudeis quot ſunt homines quia preordi/
nati ſunt ad vitam. quia non ſoli iudei ſunt predeſtina/
ti. ¶ Vel poteſt dici ꝙ non intrauerunt in primitiua ec/
cleſia tot. quia cum plenitudo gentium intrauerit tunc
oñis iſrahel fieret in eccleſia finali ſaluus.

Quinto querit̄: vtruȝ

p̄deſtinatis ſit certa ſua p̄deſtinatio Et videt̄ 1
ꝙ ſic. q̄ vt dr̄ p̄ma Joan. ſcdō capi. vnctio docet vos de
oīb⁹. ⁊ intelligit̄ de oīb⁹ ꝑtinētib⁹ ad ſalutē. ſȝ p̄deſti
natio maxime ꝑtinet ad ſalutē. q̄a eſt cauſa ſalutis. g̃ ⁊c̄.
¶ Pre. Diuine bonitati cui⁹ eſt oīa optimo mō face/ 2
re ꝯuenit. vt hoīes optimo modo ducat ad p̄miū. ſȝ op/
timus modus videtur vt vnuſquiſq; ſit certus de ſuo p̄
mio. g̃ vnuſq̄ſq; certus redditur ꝙ ad p̄miū ꝑueniet q̄ il
lic eſt ꝑuenturus. ⁊ ſic idē quod p̄us ¶ Pret. Dux ex/ 3
ercit⁹ oēs quos aſſcribit ad meritū pugne aſſcribit etiā
ad p̄miū. vt ſicut ſunt certi de merito ſic ſunt certi de pre
mio. ſȝ hoīes certi ſunt ꝙ ſunt in ſtatu merendi. g̃ ⁊ certi
ſunt ꝙ ad premium ꝑuenient Cōtra
Sȝ ꝯ Ecclaſtes. ix. neſcit hō vtrū amore an odio dign⁹ ſit Rño.
¶ Reſponſio dōm. ꝙ non eſt incōueniēs alicui ſuā p̄de
ſtinatiōem reuelari Sȝ ſm legē cōem nō eſt ꝯueniens vt
omibus reuelet̄ duplici rōne. quarū p̄ma poteſt ſumi ex
parte ipoꝝ qui nō ſunt p̄deſtinati. ſi eīm oīb⁹ predeſti/
natis ſua p̄deſtinatio nota eſſet. tūc oīb⁹ nō p̄deſtina/
tis certum eēt ſe p̄deſtinatos nō eſſe. ex hoc ipō ꝙ ſe p̄de
ſtinatos neſcirēt. ⁊ hoc quodāmodo eos in deſperationē
induceret. Scḋa rō p̄t ſumi ex ꝑte predeſtinatoꝝ. ſecu/
ritas eīm negligētiā parit. ſi eīm certi eēnt de ſua p̄deſtina
tione. ſecuri eſſent de ſua ſalute. ⁊ ideo nō tantaȝ ſollicitu
dinē apponerent ad vitanda peccata. ⁊ ꝓpter hoc a diuina
ꝓuidētia ſalubriter ordinatū eſt vt hoīes ſuā p̄deſtina/
tionē vel reprobationē ignorent.
¶ Ad p̄mū g̃ dōm. ꝙ cū dr̄ ꝙ vnctio ⁊c̄. intelligēdum Ad.1.
eſt de illis quoꝝ cognitio ad ſalutē ꝑtinet. nō aūt de oīb⁹
q̄ ſm ſe ad ſalutē ꝑtinēt. cognitio aūt p̄deſtinatiōnis non
eſt nccaria ad ſalutem etſi p̄deſtinatio ſit neceſſaria.
¶ Ad.ij. dōm. ꝙ nō eſſȝ couenieēs modus dādi premiū Ad.2.
certificare de p̄mio habēdo certitudine abſoluta. ſed ꝯue
niens modus eſt vt illi cui premium p̄paratur detur cer
titudo ꝯditionata. hoc eſt ꝙ ꝑueniat niſi ex ipō deficiat. ⁊
talis certitudo vnicuiq; ꝑ virtutem ſpei infundit̄ ¶ Ad
terciū dōm. ꝙ hoc nō pōt alicui ꝑ certitudinē eſſe notū Ad 3
vtrū ſit in ſtatu merendi. q̄uis ex aliquib⁹ ꝯiectur̄ poſ
ſit hoc ꝓbabiliter eſtimare. Cuius ratio eſt. q̄ habitus
nunq̄ȝ ꝯgnoſcit̄ niſi ꝑ actus. actus eīm v̄tutū gratuitarū
maximā ſimilitudinē habent cū actib⁹ virtutū acq̄ſitarū
vt nō poſſit de facili ꝑ hmōi act⁹ de gratia certitudo ha/
beri. niſi forte ex reuelatiōne certificet̄ aliq̄s ex ſpeciali p̄/
uilegio Et preterea in pugna ſeculari ille q̄ eſt a duce ex
ercitus ad pugnam aſſcriptus nō certificat̄ de p̄mio ni/
ſi ꝯditiōaliter. ꝙ nō coronabit̄ niſi q̄ certauerit legitime.

Sexto querit̄. vtrum

p̄deſtinatio poſſit iuuari p̄cib⁹ ſanctoꝝ. Et vi .1.
detur ꝙ nō. q̄ eiuſdē eſt adiuuari ⁊ impediri. ſȝ p̄deſti/
natio nō pōt impediri aliquo modo. ergo nec adiuuari.
¶ Prete. Illud quo poſito vel remoto nihilominus alte 2.
rum habet ſuū effectū nō mutat ipm. ſȝ p̄deſtinatio opor
tet ꝙ effectū ſuū habeat cū falli nō poſſit. ſiue oratio fiat
ſiue nō. ergo p̄deſtinatio oratiōnib⁹ non iuuat̄ ¶ Prete. 3.
Nullū eternū p̄cedit̄ ab aliquo tēporali. ſȝ oratio eſt tem
poralis. p̄deſtinatio aūt eſt eterna. ergo p̄deſtinatiōnem
p̄cedere oratio nō pōt. ⁊ ita nec adiuuare ¶ Prete. Mē
bra corporis myſtici gerūt in ſe ſimilitudinē corporis na 4

turalis membroꝝ. vt patʒ p̄ma. Cor. xij. ſed vnū mē-
brum in corpore naturali nō acq̄rit pfectionē ſibi deter-
minatam p alterū. ḡ nec in corpore myſtico. ſʒ mēbra cor
poris myſtici maxime pficiūtur p predeſtinationis effe-
ctum. ergo vnus homo nō iuuat ad effectus predeſtina
tionis conſequēdos precib⁹ alterius

Inſtantie ¶ Sed ↄtra eſt q̄d dr̄ Geñ. xv. ꝙ Iſaac rogauit dn̄m p
.1. rebecca vxore ſua. ⁊ dedit ↄceptū rebecce. ⁊ ex illo conce-
ptu natus eſt Iacob. qui ab eterno fuerat p̄deſtinatus
nec vnꝙ̄ fuerit p̄deſtinatio impleta niſi natus fuiſſet. q̄d
orōne Iſaac ē impetratū. ergo p̄deſtinatio oratōib⁹ iuua
tur ¶ Pret. In quodā ſermone de ↄuerſione beati pau
2. li legiť quaſi ex pſona dn̄i dicentis ad paulū Niſi ſtepha
nus ſeruus meus oraſſet p te. diſpoſui in mēte mea pde
re te. ergo oratio ſtephani paulum a reprobatōne libera-
uit. ergo ⁊ p eam eſt p̄deſtinatus. et ſic idem quod p̄us
3. ¶ Pret. Aliquis p̄t alicui mereri p̄mā gratiā. ergo ⁊ ea
dem rōne ⁊ finalē. ſed q̄cūꝙ̄ gratiā finalē habet eſt prede
ſtinatus. aliquis ḡ pōt iuuari precib⁹ alterius ad hoc ꝙ
4. ſit p̄deſtinatus. ¶ Prete. Grego. orauit p Traiano et
eū ab inferno liberauit. vt Dam. narrat in quodā ſermo
ne de mortuis. ⁊ ita videtur ꝙ liberatus ſit a ſocietate
reproboꝝ orōnib⁹ Gregorij. ⁊ ſic idē q̄d prius ¶ Pret.
5 mēbra corporis myſtici ſunt ſilia mēbris corporis natu-
ralis. ſed mēbrū vnū iuuať p alterū in corpe naturali. er-
go etiam in corpore myſtico. ⁊ ſic idem q̄d prius.

Rꝫo. ¶ Reſponſio dōm. ꝙ p̄deſtinationem iuuari p̄cib⁹ ſan
ctorū. dupl'r p̄t intelligi. vno mō ꝙ orōes ſanctorū iuuēt
Diſtinctio ad hoc ꝙ aliq̄s p̄deſtinetur. et hoc nō pōt eſſe verū. neꝙ̄
.1. de orōnib⁹ ſm ꝙ in ꝓpria natura exiſtūt. quia tpales ſtꝫ
p̄deſtinatio aūt eterna. Neꝙ̄ etiā ſm ꝙ exiſtūt in dei p̄-
ſcientia. q2 p̄ſcientia meritorū vel ꝓprioꝝ vel alioꝝ nō ē
cauſa p̄deſtinatōnis. vt ſupra dictū eſt. Alio° p̄t intelli
2. gi p̄deſtinationē p̄cibus ſanctorū poſſe iuuari ꝙ oratio
iuuet ad ↄſequēdum p̄deſtinationis effectū. ſicut aliq̄s
iuuať inſtrumēto quo ſuū opus pficit Et ſic eſt inquiſi
tio de hac q̄ſtione ab oīb⁹ qui dei ꝓuidētiam circa res
humanas poſuerūt. Sed diuerſimode eſt ab eis deter-
minatū. Quidā eñ attēdentes imobilitatē diuine ordi
Opi. q̄rūdā natōnis poſuerūt. ꝙ orō vel ſacrificiū vel hmōi in nullo
ꝓdeſſe poteſt. ⁊ hec dr̄ fuiſſe epycurorū opinio. q̄ oīa imo
biliter venire dicebāt ex diſpoſitiōe corpoꝝ ſupiorū. que
deos vocabāt ¶ Alij aūt dicebāt ꝙ ex hoc ſacrificia et
Scd̄a opi. orationes valent. q2 p hmōi mutať p̄ordinatio eorū ad
quos ptinet diſponere de actib⁹ humanis. Et hec diciť
opinio ſtoycorū. q̄ ponebāt res oēs regi q̄buſdā ſpiri-
tib⁹ quos deos vocabant. ⁊ tamē ab eis eſſet aliquod p̄
diffinitū q̄d oratōnib⁹ ⁊ ſacrificijs poterat obtineri. vt
talis definitio mutareť placatis deoꝝ animis vt dicebāt
Et in illā ſentētiā quaſi videť incidiſſe. Auic. qui in fine
ſue metaph. ponit. ꝙ oīa q̄ agūť in reb⁹ humanis q̄rū
principiū eſt volūtas humana reducunť in aīarū celeſtiū
volūtates. ponit etiā corpa celeſtia eſſe aīata. ⁊ ſicut cor
pus celeſte hʒ influentiā ſup corpus humanū. ita aīe cele
ſtes ſm eum habēt influentiā ſup aīas humanas. ⁊ ꝙ ad
earū imaginatōnem ſequūtur oīa q̄ in his inferiorib⁹ eue
niunt Et ideo ſacrificia ⁊ oratōnes valent ſm eū ad hoc
Reprobā° vt hmōi anime ↄcipiāt ea q̄ nobis volum⁹ euenire Sʒ
he poſitōnes ſunt aliene a fide. eo ꝙ p̄ma poſitio tollit li-
bertatē arbitrij. Scd̄a aūt tollit p̄deſtinatōis certitudi
Ter. opi. nem. Et ideo aliter dōm eſt. ſcʒ ꝙ diuina p̄deſtinatio
nunꝙ̄ mutatur. ſed tñ oratōnes ⁊ alia opera bona valēt
ad ↄſequēdū predeſtinatōnis effectū. In quolibet enim
ordine cauſarū attēdēdus eſt nō ſolū ordo p̄me cauſe ad
effectū. ſed etiam ordo ſcd̄e cauſe ad effectū. ⁊ ordo etiāʒ
cauſe p̄me ad ſecūdam. q2 cauſa ſecūda nō ordinať ad ef
fectū niſi ex ordine cauſe p̄me. cauſa aūt p̄ma dat ſecūde
ꝙ influat ſup cauſatū ſuū. vt patet in li. de cauſis Dico
ergo ꝙ p̄deſtinatōnis effectus eſt ſalus humana que ab
ea ꝓcedit. ſicut a cauſa prima. ſʒ eius poſſunt eſſe multe
cauſe alie ꝓxime quaſi inſtrumētales q̄ ſunt ordinate a
diuina predeſtinatōne ad ſalutem humanā. ſicut inſtru-
menta applicanť ab artifice ad effectū artis explendum.
Unde ſicut p̄deſtinatōnis diuine eſt effectus. ꝙ ille ſal
uetur. ita predeſtinatōnis effectus eſt ꝙ p orationes ta-
les vel merita talia ſaluetur. hoc etiā Grego. dicit in pri
mo libro Dial. ꝙ ea q̄ ſancti viri orando efficiūt. illa p̄de
ſtinata ſunt vt precib⁹ ſanctoꝝ obtineanť. ꝓpter q̄d vt dr̄
Boetius in libro de ↄſol. v. preces cū recte ſunt inefficā
ces eſſe non poſſunt

¶ Ad p̄mū ḡ dicendū ꝙ nihil eſt ꝙ ordinē p̄deſtinatio Ad. 1.
nis poſſit infringere. ⁊ ideo impediri nō pōt. ſʒ multa ſtꝫ
que ordini predeſtinationis ſubiacent. vt cauſe medie. et
ille ſunt q̄ dicūtur iuuare p̄deſtinatōem modo predicto
¶ Ad. ij. dōm. ꝙ ex quo predeſtinatum eſt ꝙ talis tali- Ad 2.
bus orationibus ſaluetur. non poſſunt oratōnes remoue
ri niſi predeſtinatione remota. ſicut nec ſalus humana q̄
eſt predeſtinationis effectus. ¶ Ad iij. dōm. ꝙ ratio il- Ad 3.
la procedit ꝙ oratio non iuuat predeſtinationem quaſi
ex cauſa. et hoc concedendum eſt. ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ ef- Ad 4
fectus predeſtinatiōis qui ſunt gratia ⁊ gloria non ha-
bent ſe per modum perfectionis prime. ſed per modum
perfectionis ſecūde. mēbra autem corporis naturalis. q̄ꝫ
uis non iuuenť ad inuicem in perfectiōibus primis ↄſe
quendis. iuuantur tamen ad inuicem quātum ad per-
fectiones ſecūdas. Eſt etiā aliquod menbrū in corpore
quod primo formatū iuuat ad formationem alioꝝ mē- Solo͛es
brorū. ſcʒ cor. vnde ratio procedit ex falſo. inſtātiaꝝ
¶ Primū argumētum aūt in contrarium concedimus Ad. 1.
¶ Ad. ij. dicēdū. ꝙ Paulus nunꝙ̄ fuit reprobatus ſm Ad 2
diſpoſitionem diuini conſilij. quod eſt imutabile. ſed ſo-
lum ſm diſpoſitionem diuine ſententie q̄ accipitur ſm in
feriores cauſas que quādoꝙ̄ mutanť. vnde nō ſequitur
ꝙ oratio ſit cauſa predeſtinationis. ſed ꝙ iuuet ſolū ad
predeſtinationis effectum. ¶ Ad. iij. dōm. ꝙ q̄ꝫuis p̄-
deſtinatio et finalis gratia ↄuertātur. nō tamē oportet Ad 3
ꝙ quicquid ē cauſa gratie finalis quocūꝙ̄ modo. ſit etiā
cauſa predeſtinationis. ſicut patet ex ſupra dictis ¶ Ad Ad 4
iiij. dōm. ꝙ q̄ꝫuis Traianus eſſet in loco reproboꝝ non
tamē erat ſimpliciter reprobat⁹. predeſtinat⁹ eñ erat ꝙ
precib⁹ Grego. ſaluareť ¶ Ad. v. dōm. ꝙ ꝓcedit illa ra Ad 5
tio ſm ſcd̄m modū in corpe articuli tactum

Queſtio ſeptima de libro vite.

Primo vtrū liber vite ſit aliq̄d creatū
Scd̄o vtrꝫ liber vite dicať eēntial'r vl' pſonal'r in diuinis
Tercio vtrꝫ liber vite appropriēť filio Quarto vtrꝫ liber
vite ſit idē q̄d p̄deſtinatio. Quinto vtrū liber vite dicať
reſpectu vite increate Sexto vtrū liber vite dicať reſpe-
ctu vite nature in creaturꝫ Septimo vtrꝫ liber vite dicať
ſimpl'r reſpectu vite gratie Octauo vtrū poſſet dici liber
mortis. ſicut liber vite.

¶ Materia ſeptima de libro vite

Queſtio ē de libro

vite. Et primo querit̄. vtrū liber vite ſit
1. aliquid creatum. ¶ Et videtur ꝙ ſic.
q2 apocalipſis.xx.ſup illud. alius liber
apertꝰ eſt q̄ eſt liber vite.glo.i. chꝛiſtus
qui tūc apparebit potēs ⁊ ſuis dabit vi
tam.ſ3 chꝛiſtꝰ in iudicio in forma humana apparebit qđ
2 nō eſt aliqđ increatū.ğ liber vite nihil increatū đr ¶ Pꝛe.
Gregoꝛius in moꝛalibꝫ dicit.ꝙ liber vite đr ipē iudex vē
turus.quē qs cū viderit mox cūcta q̄ fecerit ad memo/
riā reuocabit.ſed chꝛiſto datū eſt iudiciū ſm humanam
naturā. vt patet Joā.v.poteſtatē dedit ei iudiciū facere
q2 filius hois eſt.ğ chꝛiſtus ſm humanā naturam eſt li
3 ber vite.et ſic idem qđ pꝛius. ¶ Pꝛeterea. Liber đr ex
hoc ꝙ eſt receptiuus ſcripture.ſed receptiuum đr aliqđ
ex potētia materiali q̄ in deo eſſe nō pōt.ğ liber vite non
đr aliquid increatū ¶ Pꝛete. Liber cū impoꝛtet quādā
4 collectionē deſignat diſtinctionē et differentiā. ſed in na/
tura increata q̄ eſt natura ſimpliciſſima nulla diuerſitas
inuenit̄.ğ liber ibi dici nō poteſt ¶ Pꝛet. In q̄libet libꝛo
5 differt ſcriptura libꝛi ab ipſo libꝛo.ſcripture aūt libꝛi di/
cūtur figure qbꝫ cognoſcimꝰ q̄ ſcripta in libꝛo ſunt et le/
gunt̄.ydee aūt qbꝫ deus res cognoſcit non ſunt aliud q̄3
Solo diuina eſſentia.ergo ipſa natura increata liber dici nō pt
¶ Sed diceres ꝙ q̄uis in natura diuina nō ſit aliq̄ rea
lis differentia eſt tamen ibi aliqua dr̄ia ſm rationem.
¶ Sed ꝯtra. Quod eſt ſm rōnem ſolū eſt in intellectu
6 noſtro tm̄.ſi igit̄ differentia quā liber req̄rit eſt ſolu3 ſm
rōnem.opoꝛtet ꝙ ſit tm̄ in intellectu noſtro liber vite.et
ita nō erit qđ increatum. ¶ Pꝛete. Liber vite videt̄ eſſe
7 ꝯgnitio diuina de ſaluandis.cognitio aūt ſaluādoꝝ ſub
ſcientia viſionis ꝯtinet̄.cū em̄ aīa chꝛiſti oīa etiā in ver
bo videat q̄ deus cognoſcat ſcīa viſionis.videt̄ ꝙ etiam
nūeru3 electoꝝ cognoſcat ⁊ oēs electos. ergo aīa chꝛiſti
liber vite dici pt.⁊ ſic erit aliqđ creatū ¶ Pꝛe. Eccīaſtici
8 xxiiij.đr.hec oīa liber vite ⁊c̄.gloſa.i.nouū et vetus teſta
mentū.ſ3 nouū ⁊ vetus teſtamētū ſt̄ qđ creatū.ğ liber
9 vite đr qđ creatū ¶ Pꝛete. Liber videt̄ dici ex eo ꝙ eſt
in eo aliqđ ſcriptū.ſcriptura aūt aliquā diffoꝛmitatē req̄
rit.vnde ⁊ intellectus noſter in ſui pꝛincipio ꝓpter ſui pu
ritatē ꝯparat̄ tabule in q̄ nihil eſt ſcriptū.ſ3 diuina natu
ra multo eſt puriō ⁊ ſimpliciō q̄3 intellectꝰ noſter.ergo
nō pōt dici liber ¶ Pꝛete. Liber eſt ad hoc vt in eo lega
10 tur.ſed nō pōt dici ꝙ diuina natura ſit liber. q2 ipē in ſe/
ipo legat.vt3 ꝑ Augꝰ.q̄ đt.ꝙ nō ideo đr liber vite.q2 ali
quid in ſeipo legat ad hoc ꝙ cognoſcat in ſe q̄ pꝛius neſcit
Silr̄ nec pōt dici liber.q2 aliquis alius in eo legat.nullꝰ
em̄ pōt legere aliqđ niſi vbi inuenit̄ aliq̄ diffoꝛmitas.ſi/
cut in nō ſcripta carta nō legit̄ ꝓpter ſui vniformitatē.ğ
11. diuina natura icreata liber dici nō pt ¶ Pꝛe In libꝛo nō
accipit̄ ꝯgnitio de rebꝫ tanq̄3 a cauſa rerū ſed tanq̄3 a ſi/
gno.ſed in deo accipit̄ ſcīa de rebꝫ nō q̄ſi a ſigno.ſed q̄ſi a
12. cauſa ğ liber vite diuina cognitio dici nō pt ¶ Pꝛet. Ni
hil eſt ſignū ſuipſius.liber aūt eſt ſignū ipſius veritatis.
13. cū ğ deus ſit ipa veritas nō pt ipſemet liber dici ¶ Pꝛe.
Alio mō eſt ſcīe pꝛincipiū liber q̄3 magiſter. ſ3 oīs ſapiē
14 tia đr eſſe a deo tanq̄3 a magiſtro.nō ğ q̄ſi a libꝛo ¶ Pꝛe.
Alio mō repn̄tat̄ res in ſpeculo q̄3 in libꝛo. ſ3 deꝰ đr ſpe
culū Sap.vij.ꝓpter hoc ꝙ res oēs repn̄tant̄ in ipo.ğ
nō debet dici liber ¶ Pꝛet. Ab vno libꝛo oꝛiginali etiā 15
q̄ trāſſcribūtur dicūtur libꝛi.ſed mētes humane ⁊ ange/
lice quodāmō tranſſcribūtur a mēte diuina. dū ab ea co/
gnitionē de rebꝫ accipiunt.ſi ergo mens diuina liber vite
đr.⁊ mētes create libꝛi debēt dici.et ſic liber vite nō ſp eſt 16
qđ increatū ¶ Pꝛete. Liber vite videt̄ ipoꝛtare repſen/
tationē vite.et quādā cauſalitatē ad vitā. ſ3 hoc totū cō
uenit chꝛiſto ſm ꝙ eſt hō.qa etiam in ipo ſicut in exēpla
ri repſentat̄ oīs vita gratie et gloꝛie.vnde dictū ē moy
ſi Exo.xxv Uade ⁊ fac oīa ſm exemplar qđ tibi in mōte
monſtratū eſt. Similiter ipē nobis vitā ꝓmeruit.ğ ipſe
ſm ꝙ homo poteſt dici liber vite
¶ Sed ꝯtra eſt qđ đt Augꝰ.in xx.de ciui.dei. q̄dā igit̄ Cōtra
vis eſt intelligēda diuina.qua fiet vt cuiq3 opa ſua vl' bo
na vel mala cūcta in memoꝛiā reuocētur.q̄ nimirū vis di
uina libꝛi nomē accepit.ſ3 vis diuina eſt qđ increatū.ğ li
ber vite đt qđ increatū ¶ Pꝛe. Augꝰ.i eodē đt.ꝙ liber
vite ē pſcia diuina q̄ falli nō pt.ſ3 pſcia ē qđ increatū ğ ⁊c̄.
¶ Reſpōſio đđ3.ꝙ liber in diuinis nō pt dici niſi meta R̄s°.
phoꝛice.vt ipa repſentatio vite liber vite dicat̄.nec ē in/
cōueniens ꝙ diuerſis ꝯueniat.q2 pōt ſilitudo a diuerſis
accipi.liber em̄ dicit̄.eo ꝙ eſt repſentatiuꝰ vite. Et ſm
hoc ſciendū.ꝙ vita dupliciter pt repn̄tari.vnō ipa vita
ſm ſe Alio° ſm ꝙ ab aliqbꝫ ꝑticipabilis ē Uita aūt ſm
ſeipam repreſentari pōt dupliciter. vno modo ꝑ modu3
doctrine.q̄ quidē repſentatio maxime ꝑtinet ad auditū
q̄ eſt maxime ſenſus diſcipline.vt đr in pꝛincipio de ſenſu
et ſenſato.et hoc mō liber vite dicit̄ in quo ꝯtinet̄ doctri
na de vita ꝯſequēda.⁊ ſic nouū ⁊ vetꝰ teſtamētū. vite li
ber dicūtur Alio modo ꝑ modū exēplaris. ⁊ hec q̄dem
repſentatio ꝑtinet ad viſum.⁊ ſic liber vite đr ipſe xp̄us
q2 in eo ſicut in exemplari poſſumꝰ aſpicere qualiter ſit
viuēdū vt ꝑueniamus ad vitā eternā. ſic aūt nūc nō agi/
mus de libꝛo vite.ſed ſm ꝙ liber vite đr repn̄tatio eoꝝ q̄
ad vitā ꝑtinēt.q̄ dicūtur in libꝛo vite ꝯſcripti ſm quādā
ſilitudinē ad res humanas In q̄libet em̄ multitudine q̄
ꝓuidentia regit̄ alicuiꝰ gubernātis. ad multitudinē il/
lam nullus admittit̄ niſi ſm gubernātis oꝛdinatōnem.⁊
ideo illi q̄ debēt admitti ad collegiū multitudinis cōſcri
bunt̄ q̄ſi illius multitudinis ꝯſoꝛtes. ⁊ ex illa ꝯſcriptio/
ne dirigit̄ pꝛinceps multitudinis in admittēdis vel exclu
dendis ad ꝯſoꝛtiū illius multitudinis ſibi ſubiecte.mul
titudo aūt illa q̄ ꝯuenientiſſimo mō diuina ꝓuidentia gu
bernat̄.eſt collegiū eccīe triūphantis.q̄ ciuitas dei voca
tur in ſcripturis.⁊ ideo ꝯſcriptio illoꝝ q̄ ad illam ſoci
etate3 ſunt admittēdi ſiue repſentandi liber vite dicitur
qđ patet ex modo loquendi in ſcripturiſ. đr em̄ Luce.x.
gaudete aūt ꝙ noīa vr̄a ſcripta ſunt in celꝭ.i.in libꝛo vite
Iſa.iiij.ſanctus vocabitur oīs q̄ ſcriptus eſt in vita in
ihr̄lm Hebꝛe xij.acceſſiſtis ad ciuitatē dei ⁊ in iheruſalē
celeſtem et multoꝝ miliū angeloꝝ ⁊c̄.opoꝛtet igit̄ vt ſi
militudinē cōſequamur vt ex hac cōſcriptione dirigatur
ad vitam ꝯferenda3 ille qui tali multitudini pꝛeeſt. quod
ſoli deo cōuenit.ipſe aūt nō dirigitur ab aliquo creato.cū
ſit regula a nullo extrinſeco directa. Unde liber vite ſm
ꝙ nūc de eo loquimur aliqđ increatum dicit
¶ Ad pꝛimū ⁊ ſcđm pat3 rn̄ſio ex dictis.loquitur em̄ glo Ad.1.et.2
ſa ⁊ autoꝛitas Grego. de libꝛo vite ſm illam acceptio/
nem ſm quam dicitur exemplar viuendi.quo inſpecto
quilibet ſcire poterit in quo exemplari concoꝛdauerit et
in quo diſcoꝛdauerit ¶ Ad.iij.đđ3.ꝙ in illis que tranſ/ Ad 3
latiue dicūtur de deo. hoc eſt generaliter obſeruandum.

ꝙ ſm nihil imperfectionis in diuinam predicationem
aſſumuntur. et ideo auferendū eſt q̄cq̄d ad materialita-
tem vel priuationem vel tēporalitatem ptinet. Q3 autē
liber ſit receptiuus alicuius extranee impreſſionis cōue
nit libro inq̄ntum eſt tēporalis ⁊ de nouo cōſcriptus. et
Ad 4 ſm hoc in diuinā pdicatōnem nō venit ¶ Ad. iiij. dōm
ꝙ de ratione libri eſt vt importet dn̄iam eorū q̄ cogno-
ſcunt̄ per librū. q2 p vnū librū multorū cognitio tradit̄
ſed ꝙ oporteat ad multorū ꝯgnitionē tradēdam in ipo
libro diuerſitatē eſſe ex defectu libri hoc eſt. multo enim
eſſet liber pfectior ſi p vnūq̄dq3 poſſit oīa edocere que
per multa ediſcit. vnde cū in deo ſit ſumma perfectio. ipe
talis liber eſt q̄ multa demonſtrat p illud qđ eſt maxime
Ad 5 vnū. ¶ Ad v. dōm ꝙ h̄ eſt ex defectu libri materialis. ꝙ
lr̄e in eo ſcripte differāt a carta in q̄ ſcribūtur. h̄ ei ad ei⁹
ꝯpoſitōem ptinet. ex qua ꝯtingit vt habens nō ſit id qđ
habet̄. ⁊ ideo in deo huiuſmodi rōnes rerū nō differunt
Ad 6 ab eſſentia eius ſm rem. ſ3 ſm rōnē tantū ¶ Ad. vi. dōm
ꝙ q̄uis diuerſitas inter ſcripturā ⁊ id in quo ſcribit̄ ſit
in rōne tantū. tn̄ repn̄tatio q̄ ꝯplet rōnem libri nō eſt tā
Ad 7 tum in rōne noſtra ſed in deo. ⁊ ideo liber vite ſm rem eſt
in deo ¶ Ad. vij. dōm. ꝙ liber vite vt dcm̄ eſt habet diri-
gere deū q̄ dat vitam in hoc ꝙ vitam det. q̄uis aūt ani-
ma chriſti habeat in ſe cognitionem ſaluandorū. tamen
ex hac ꝯgnitōne nō dirigit̄ deus. ſ3 ex cognitōne increa-
ta q̄ eſt ipſe. vnde ſcia aie chriſti nō pōt dici liber vite ſm
Ad 8. ꝙ de eo hic loquimur ¶ Ad. viij. dicēdū. ꝙ patet reſpon
Ad 9 ſio ex dict̄ ¶ Ad. ix. dōm. ꝙ q̄uis in deo nulla ſit diuer
ſitas ſed ſumma puritas. tn̄ ꝯpatur libro ſcripto. ⁊ non
tabule nō ſcripte ſicut intellectus noſter. Intellect⁹ aūt
noſter ſm hoc ꝯpat̄ tabule raſe ꝙ eſt in potentia ad oēs
formas intelligibiles ⁊ nulla eaꝝ ſit in actu. ſ3 in intelle
ctu diuino ſunt oēs forme rerū ⁊ oēs in eo ſunt vnū. ⁊ iō
Ad 10 cū vniformitate ſtat ibi rō ſcripture ¶ Ad x. dōm. ꝙ in
libro vite ⁊ ipſe deus legit ⁊ alij legere poſſunt ſm ꝙ eis
datur. Nec Aug⁹. vult per hoc remouere quin deus in
libro vite legat. ſ3 q̄a hoc modo nō legit ꝙ cognoſcat q̄
prius neſcit. alij autē legere poſſunt. q̄uis ſit vniformis
p totū inq̄ntum ſm vnū ⁊ idem eſt ratio diuerſoꝝ ¶ Ad
Ad 11. xi. dōm ꝙ ſimilitudo rei eſt duplex. vna q̄ eſt exemplaris.
et hec eſt cauſa rei Alia q̄ eſt exemplata. ⁊ hec eſt effect⁹
et ſignū rei. liber aūt ꝯformatur apud nos ſcie noſtre q̄ ē
cauſata a reb9. ⁊ ideo ab eo accipitur cognitio de reb9 nō
ſicut a cauſa ſed ſicut a ſigno. ſed ſcia dei eſt cauſa rerum
continens ſimilitudines exemplares. et ideo a libro vite
Ad 12 accipitur ſcientia ſicut a cauſa ſed nō ſicut a ſigno ¶ Ad
xij. dōm. ꝙ liber vite eſt ipſa veritas increata. ⁊ eſt ſimili
tudo veritatis create ſicut liber creatus eſt ſignū verita
Ad 13. tis ¶ Ad xiij. dōm ꝙ in deo exemplaris cauſa ⁊ efficiēs
incidunt in idem. et ideo ex hoc ꝙ eſt cauſa exemplaris
poteſt dici liber. ex hoc autē ꝙ efficiens cauſa ſapientie
Ad 14 eſt poteſt dici magiſter ¶ Ad. xiiij. dōm. ꝙ repreſenta-
tio ſpeculi in hoc differt a repreſentatione libri. ꝙ repre
ſentatio ſpeculi imediate refertur ad res. ſed libri mediā
te cognitōne. continentur eīn in libro figure q̄ ſunt ſigna
vocum. ⁊ hec ſunt ſigna intellectuū. que ſunt ſimilitudi
nes rerum. in ſpeculo autē ipſe forme rerum reſultāt. in
deo autē reſultāt vtroq3 modo rerum ſpecies. inq̄ntum
ipſe cognoſcit res ⁊ cognoſcit ſe cognoſcere eas. et ideo
ratio libri ⁊ ratio ſpeculi ibi inuenitur ¶ Ad xv. dicēdū
Ad 15 ꝙ etiam mentes ſanctorum libri dici poſſunt. vt patet
apoc. xij. libri aperti ſunt. quod Auguſti. exponit de mē-
tibus iuſtorū. non tamē poſſunt dici libri vite per modū
prius dictum. vt ex dictis patet. ¶ Ad xvi. dicendum Ad 16
ꝙ licet chriſtus ſm ꝙ homo ſit exēplar ⁊ cauſa vite ali-
quo modo. non tamen ſm ꝙ homo eſt cauſa vite glorie.
per autoritatem. nec eſt exemplar deum dirigens ad dā
dam vitam. vnde ſm ꝙ homo nō p̄t dici liber vite

Secūdo querit̄. vtrū

liber dicatur eſſentialiter vel perſonaliter in di-
uinis Et videtur ꝙ pſonaliter. in p̄s eīn dicitur In ca 1.
pite libri ⁊c. Glo. apud patrem q̄ eſt caput mei. ſed ni-
hil eſt caput in diuinis niſi qđ habet principium. qđ autē
habet principium pſonaliter dicit̄ in diuinis. ḡ liber vi-
te dicitur perſonaliter ¶ Prete. Sicut ꝟbum dicit noti 2.
ciam ex aliquo procedentem. ita et liber. q2 ſcriptura libri
a ſcriptore procedit. ſed ꝟbum ratiōe p̄dicta dicitur per
ſonaliter in diuinis. ḡ ⁊ liber vite ¶ Sed diceres. ꝙ ver 3.
bum importat proceſſum realem. liber autē vite pceſſum
ratōnis tantum ¶ Sed contra. non poſſumus nomina
re deum niſi ex his q̄ apud nos ſunt. ſed ſicut apud nos
verbū a prolatore procedit realiter ⁊ diſtinctum ab eo.
ita ⁊ liber a ſcriptore. ergo eadem ratione vtrūq3 impor-
tabit in diuinis diſtinctōnem realem ¶ Prete. Verbum 4
vocis magis diſtat a dicente q̄3 verbū cordis. et adhuc
magis verbū ſcripture quod ſignat verbū vocis. ſi er-
go verbū diuinum quod ſumitur ad ſimilitudinē verbi
cordis. vt Auguſti. dicit. realiter diſtinguitur a dicente 5
multo magis liber qui ſcripturam importat ¶ Preter.
Illud quod attribuitur alicui oportet ꝙ ei cōueniat ſm
oīa q̄ ſunt de ratōne ipſius. ſed de ratōne libri non ſolū
eſt ꝙ aliquid repreſentet. ſed etiam ꝙ ab alio ſcribatur.
ergo in diuinis accipitur nomen libri ſm qđ eſt ab alio.
et ſic pſonaliter dicitur ¶ Preter. Sicut de ratōne libri 6
eſt ꝙ legatur. ita ꝙ ſcribatur. ⁊ ſm ꝙ ſcribitur eſt ab alio
ſm ꝙ legitur eſt ad alium. ergo de rōne libri eſt ꝙ ſit ad
aliū et ab alio. ergo liber vite dicitur pſonaliter ¶ Pre.
Liber vite dicit noticiam expreſſam ab aliquo. ſed qđ 7
exprimitur ab aliquo oritur ab eo. ḡ liber vite importat
relationem originis ⁊ ſic dicitur perſonaliter
¶ Sed cōtra eſt ꝙ liber vite eſt ipſa diuina predeſtina Cōtra
tio. vt Auguſti. dicit in libro de ciuitate dei. et vt habet̄
in gloſa apoca. xij. ſed predeſtinatio dicitur eſſentialiter
et nunq̄3 perſonaliter. ergo et liber vite Rſ°.
¶ Reſponſio dicendum. ꝙ quidā dixerunt ꝙ liber vi-
te quādoq3 dicitur perſonaliter. quādoq3 dicitur eēntia
liter. ſm eīn ꝙ transfertur in diuina ex ratione ſcripture
dicitur perſonaliter. ſm hoc enim importat originem ab
alio. liber eīn nō niſi ab alio ſcribit̄. ſm aūt ꝙ importat re
pſentationē eorū q̄ in libro ſcribūtur dicitur eſſentialiter
¶ Sed illa diſtinctio nō videt̄ rōnabilis. q2 nomen ali
quod dictum de deo nō dicitur perſonaliter niſi de ſui ra
tione originis relationem importat ſm hoc ꝙ in diuinā
predicationē venit In his autem que tranſlatiue dicun
tur non accipitur metaphora ſm quācūq3 ſimilitudinē
ſed ſm cōuenientiam in illo qđ eſt de propria ratione rei
cuius nomē transfert̄. ſicut leonis nomē in deo nō trāſ-
fertur ꝓpter ꝯueniētiam q̄ eſt in ſenſibilitate. ſ3 ꝓpter cō
ueniētiam in aliqua ꝓprietate leonis. vn̄ ⁊ liber vite non
transfert̄ ad diuina ſm id qđ eſt cōmune omī artificiato
ſ3 ſm id qđ eſt ꝓpriū libri inq̄ntum liber. procedere eīn a
ſcriptore ꝯuenit libro nō inq̄ntum eſt liber ſed inq̄ntū eſt

artificiatum.ſicut eñ domus eſt ab artifice ⁊ cultellus a
fabro.ſed repſentatio eorũ q̃ ſcribũtur in libro eſt de pro/
pria ratione libri inq̃ʒtum hmõi. Unde tali repreſentati
one manẽte etiam ſi ab aliquo ſcriptus nõ eſſet. eſſet q̃/
dem liber ſed nõ eſſet artificialis. Uñ patet ꝙ liber non
transfertur ad diuina ex hoc ꝙ ab alio ſcribit̃. ſʒ ex hoc ꝙ
Opi. ſcda repſentat ea q̃ ſcribunt̃ in libro ¶ Et ideo cũ repſentatio
et vera. ſit cõmunis toti trinitati liber nõ dicit̃ in diuinis ꝑſonali
ter ſed tãtum eſſentialiter.
Ad .1. ¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ ea que in diuinis eſſentialiter
dicũtur aliquãdo ꝓ ꝑſonis ſupponũt. vnde hoc nomen
de⁹ qñq̃ʒ ſupponit ꝓ ꝑſona patris.qñq̃ʒ ꝓ ꝑſona filij. vt
cũ dicit̃ deus generans vel deus genitus.ita etiam liber
q̃uis eſſentialiter dicat̃.tamẽ põt ſupponere ꝓ ꝑſona fi/
lij.⁊ ſm hoc dr̃ habere caput vel principium in diuinis
Ad 2 ¶ Ad .ij. dõʒ. ꝙ verbũ ſm ſuam rationem qua in diui/
nis dicitur importat ex alio originẽ. vt in q̃ſtione de ver/
bo dictum eſt.liber aũt nõ importat originẽ ex ſua ratõe
ſm quã ad diuina transfertur.⁊ ideo non eſt ſimile
Ad 3 ¶ Ad iij. dõʒ. ꝙ q̃uis liber apud nos realiter ꝓcedat a
ſcriptore.ſicut v̱bũ a ꝓlatore.tñ illa ꝓceſſio nõ iportat̃ in
noĩe libri ſic iportat̃ in noĩe v̱bi.non eñ plus iportat̃ in
noĩe libri ꝓceſſus a ſcriptore q̃ʒ in noĩe dom⁹ ꝓceſſus ab
Ad 4. edificatore ¶ Ad iiij. dõm. ꝙ rõ illa ꝓcederet ſi in rõne li
bri eſſet ratio verbi ſcripti.hoc aũt non eſt verũ. vñ ratio
Ad 5 nõ ſequit̃ ¶ Ad v. dõm ꝙ ratio illa tenet in his q̃ ꝓprie
dicũtur. In his aũt que metaphorice dicũtur ſicut liber
nõ oportet ꝙ ↄueniant ei.de quo p̄dicant̃ oĩa q̃ ei con
ueniũt ꝓprie.alias oporteret ꝙ deus qui dicit̃ leo meta/
Ad 6 phorice vngulos haberet et pilos ¶ Ad vi. patet reſpõ
Ad 7 ſio ex dictis. ¶ Et ſimiliter ad ſeptimũ.

Tertio querit̃. vtrũ li-

1. ber vite appropriet̃ filio. Et videtur ꝙ nõ. liber
eñ vite ad vitaʒ pertinet que attribuit̃ ſpiritui ſancto in
ſcripturis Joan. vi. ſpũs eſt qui viuificat.ergo et liber vi
te ſpũiſancto approprietur ⁊ non filio ¶ Prete. Primũ
2 in vnoquoq̃ʒ potiſſimũ eſt. ſʒ pater dicitur caput ſiue p̄n
cipium libri. vt patʒ in pſal. In capite libri ſcriptũ eſt de
me. g̃ patri appropriari debet nomen libri ¶ Pre. Illud
in quo aliq̃d ſcribit̃ habet ꝓprie rationem libri. ſʒ in me/
3 moria dicit̃ aliq̃d ſcribi. g̃ memoria habet rõem libri. ſʒ
memoria appropriatur patri. ſicut intelligẽtia filio. ⁊ vo/
lũtas ſpũiſancto. g̃ ⁊ liber vite debʒ patri appropriari
4 ¶ Pre. Caput libri pater eſt. ſed in capite libri. vt in p̄s
habetur. ſcribit̃ de filio. g̃ pater eſt liber filij ⁊ ſic patri de
bet appropriari.
Cõtra ¶ Sed ↄtra eſt qd̃ Aug⁹. dicit ꝙ liber vite eſt preſcien
.1. tia dei. ſʒ ſciã filio appropriat̃. i. Corin. pmo. xp̄m dei vir
tutem ⁊ dei ſapiẽtiam. g̃ et liber vite appropriatur filio
2. ¶ Prete. Liber repreſentatõnem importat. ſicut ſpecu
lum ⁊ ymago ⁊ caracter ⁊ figura. ſed oĩa illa filio appro
priant̃ vel attribuũt̃. g̃ ⁊ liber vite filio appropriari debet
Rſo ¶ Reſpõſio dõm. ꝙ appropriari nihil ẽ aliud q̃ʒ cõe tra
here ad ꝓpriũ. illud aũt qd̃ eſt cõe toti trinitati nõ p̄t tra
hi ad ꝓpriũ alicui⁹ ꝑſone ex hoc ꝙ mag̃ vni ꝑſone ↄue
niat q̃ʒ alijs. hoc aũt eq̃litati ꝑſonaꝝ repugnaret. ſʒ ex h̄
ꝙ id qd̃ eſt cõe maiorẽ habet ſilitudineʒ ad id qd̃ eſt ꝓ/
priũ ꝑſone vni⁹ q̃ʒ cuʒ ꝓprio alteri⁹. ſic bonitas hʒ quã
dã ↄueniẽtiã cũ ꝓprio ſpũſancti. q̃ ꝓcedit vt amor. ẽ eñ
bonitas obiectũ amorꝭ vñ ſpũiſctõ appropriat̃. ſiliter po
tẽtia p̄ri q̃ potẽtia inq̃ʒtũ hmõi ẽ q̃ddã p̄ncipiũ. p̄ri at̃ ꝓ
priũ ẽ eẽ p̄ncipiũ toti⁹ diuitatꝭ. ⁊ eadẽ rõe ſapiẽtia appro
priat̃ filio q̃ hʒ ↄueniẽtiã cũ ꝓprio eius. ꝓcedit eñ fili⁹
a patre vt verbũ qd̃ noĩat ꝓceſſionẽ intellectus. Uñ cũ
liber vite ad noticiã ꝑtineat filio appropriari debet.
¶ Ad p̄mũ g̃ dõm. ꝙ q̃uis vita appropriet̃ ſpũiſctõ. ta Ad .1.
men vite cognitio appropriat̃ filio. hãc liber vite iportat Ad .2.
¶ Ad ij. dõm ꝙ pater dr̃ caput libri non q̃ ſibi rõ libri
magis ↄueniat q̃ʒ filio. ſʒ q̃ filius cui appropriat̃ liber vi Ad 3
te a patre oritur ¶ Ad iij. dõm ꝙ nõ eſt incõueniẽs ali/
q̃d appropriari diuerſis ꝑſonis rõne diuerſa ſicut donũ
ſapientie appropriatur ſpũiſancto inq̃ʒtum eſt donũ. oĩs
eñ doni p̄ncipiũ eſt amor. ſed appropriat̃ filio inq̃ʒtũ eſt
ſapientia. Et ſiliter memoria appropriat̃ patri inq̃ʒtum
eſt principium intelligentie. ſm aũt ꝙ eſt q̃dam potẽtia
ↄgnitiua appropriat̃ filio. ⁊ hoc modo dicitur in memo/
ria aliquid ſcribi. ⁊ ſic memoria poteſt habere rõnem li/
bri. vñ et liber magis appropriat̃ filio q̃ʒ patri ¶ Ad iiij. Ad 4
dõm ꝙ q̃uis liber approprietur filio. tamẽ etiaʒ ↄuenit pa
tri cũ ſit cõe nõ ꝓpriũ. ⁊ ideo nõ eſt incõueniens ſi in pa/
tre aliquid ſcribi dicatur

Quarto querit̃. vtrũ

liber vite ſit idem qd̃ p̄deſtinatio. Et videt̃ ꝙ 1.
ſic Aug⁹. eñ dr̃ ꝙ liber vite eſt p̄deſtinatio eoꝝ q̃b⁹ de/ 2
betur vita eterna ¶ Prete. Attributa diuina ꝑ effectus
eorũ ↄgnoſcimus. ſʒ idẽ eſt effectus p̄deſtinatõnis ⁊ li/
bri vite. ſcʒ finalis gratia et gloria. g̃ idẽ eſt p̄deſtinatio ⁊
liber vite. ¶ Preter. Quicq̃d dr̃ metaphorice in diuinis 3.
op̄tet reduci ad aliqd̃ ꝓpriũ. ſʒ liber vite dr̃ metaphorice
g̃ oʒ ad aliq̃d ꝓp̄e dcm̃ reduci. ſʒ nõ p̄t ad aliq̃d ꝓp̄e di
ctuʒ reduci q̃ʒ ad p̄deſtinatõem. g̃ idem quod prius Inſtãcie
¶ Sʒ ↄ̄ Liber dr̃ ex eo ꝙ i eo aliq̃d ſcribit̃. ſʒ rõ ſcriptu .1.
re ad p̄deſtinatõem nõ ꝑtinet. g̃ p̄deſtinatio nõ ẽ idẽ qd̃ 2
liber vite ¶ Pret. Liber de ſui rõne nullã cauſalitatẽ im
portat reſpcũ eoꝝ ad q̃ dr̃. p̄deſtinatio aũt iportat. ergo
p̄deſtinatio nõ eſt idem qd̃ liber vite Rſo.
¶ Rñſio dõm ꝙ ſicut ex dictis ptʒ. liber vite dr̃ in diui
nis ad ſilitudinẽ ſcripture. ꝑ quã p̄nceps ciuitatꝭ dirigit̃
in admittẽdis vl̃ excludẽdis a ciuitatꝭ ſue ↄſortio Hec
aũt ſcriptura inter duas oꝑatiões media inuenit̃. ſequit̃
eñ determinatõem ipi⁹ p̄ncipis q̃ elegit eos q̃s vult ad
mittere ab his q̃s excludit. ⁊ p̄cipit ipam admiſſionẽ vl̃
excluſionẽ. ſcriptura at̃ p̄dcã nõ ẽ niſi q̃dã repñtatio ſue
p̄deſtinatõis Ita etiã ⁊ liber vite nihil aliud eẽ videt̃. q̃ʒ
q̃dã ↄſcriptio diuine p̄deſtinatõis in mẽte diuina. p̄deſti
nãdo at̃ p̄deſtinat de⁹ q̃ ſtꝭ ad vitã glie admittẽdi. hmõi
p̄deſtinatõis noticia ſꝑ apud deũ manet. ⁊ h̄ eſt ↄgnoſce
re ſe p̄deſtinare alios. ⁊ ſuã p̄deſtinatõeʒ in eo eẽ ſcriptã
q̃ſi in libro vite Liber at̃ vite ⁊ p̄deſtinatio formalr̃ lo/
quẽdo nõ ſunt idẽ. ſʒ materialr̃ eſt liber vite ipa p̄deſtina
tio. ſicut dicim⁹ ꝙ liber ille materialr̃ loq̃ndo ẽ doctrina
apli. q̃ doctrina apl̃i in eo ↄſcripta cõtinet̃. ⁊ h̄ mõ loq̃t̃
Aug⁹. cũ dr̃ ꝙ liber vite ẽ p̄deſtinatio ¶ Uñ pʒ reſpõſio Ad .1.
ad p̄mũ ¶ Ad .ij. dõm. ꝙ q̃uis eundẽ effectũ reſpiciat Ad .2.
liber vite ⁊ p̄deſtinatio. nõ tñ eodẽ mõ. ſʒ p̄deſtinatio re
ſpicit illũ effectũ imediate. liber aũt vite mediate p̄deſti
natione. ſicut eñ in anima ſunt rerũ ſimilitudines ime/
diate. ſed in libro conſcribunt̃ ſigna vocis. que ſunt paſ/
ſionum note in anima. ita liber mediate eſt ſignum rei
¶ Ad .iij. dõm. ꝙ liber vite ad aliq̃d ꝓprie dictũ in diui/ Ad 3

nis reducitur.hoc aūt non eſt ꝑdeſtinatio. ſed ꝑdeſtina
tiōis ꝯgnitio.qua deus aliquos ſe ꝑdeſtinaſſe ꝯgnoſcit
¶ Ad ea q̄ ꝯtra obijciūtur nō eſſet difficile reſpondere.

Quinto querit̄: utruʒ

liber vite dicat̄ reſpectu vite increate Et videt̄
.1. ꝙ ſic.quia vt dicit Auguſtinus.liber vite eſt noticia dei
ſed deus ſicut cognoſcit vitam alienam.ita cognoſcit
ſuam.ergo liber vite reſpicit etiam vitam increatam.
¶ Pret. Liber vite eſt rep̄ſentatio vite.ſʒ nō vite create
2. Primū em̄ nō rep̄ſentat ſcðm ſʒ ecōuerſo.ḡ liber vite eſt
rep̄ñtatiuus vite increate ¶ Prete. Quod de pluribꝫ dꝛ
3. de vno per prius de alio ꝑ poſterius.dictū ſimpliciter in
telligit̄ de eo qð ꝑ ꝑus dꝛ.ſed vita ꝑ prius de deo dꝛ q̄ʒ
de creaturis.quia eius vita om̄is vite eſt origo. vt dicit
Dyoni.vij.ca.de diui.no.ergo cū in libro vite vita ſim-
pliciter noiatur debet intelligi de vita increata ¶ Prete.
4. Sicut liber rep̄ñtationē importat ita et figura.maxime
cum liber figuris quibuſdā rep̄ñtet.ſed filius dꝛ figura
patris Hebreoꝝ.i.ergo filius pōt dici liber. reſpectu vi
5 te patr̄ʒ ¶ Prete. Liber dꝛ reſpectu eiꝰ qð in libro ſcri
bitur.ſed in libro ſcribit̄ de filio.iuxta illud p̄s. In capite
libri ⁊c.vita aūt filij eſt increata.ḡ liber pōt reſpicere vi-
tam increatam ¶ Pret. Nō pōt eſſe idem liber ⁊ cuius
6 eſt liber reſpectu eiuſdeʒ.ſʒ creatura eſt liber reſpectu dei
ergo deꝰ nō p̄t dici liber reſpectu vite create.ergo reſtat
quod dicitur liber vite increate ¶ Prete. Sicut liber ad
7 ꝯgnitionē ꝑtinet ita ⁊ ꝟbū.ſʒ ꝟbū ꝑ ꝑus eſt diuine ſcīē
tie ipſius q̄ʒ creature.pater em̄ dicēdo ſe dicit oēm creatu
rā.ḡ liber vite per prius reſpicit vitā increatam q̄ʒ creatā
Cōtra ¶ Sed ꝯtra. ſm Auguſti. liber vite eſt ꝑdeſtinatio.
ꝑdeſtinatio aūt nō reſpicit niſi creaturas.ḡ nec liber vite
¶ Pre. Liber nō rep̄ñtat aliq̄d niſi ꝑ aliq̄s figuras ⁊ ſilī
tudines.ſed deus non ꝯgnoſcit ſeipm̄ per aliq̄s ſilītudi
nes.ſed ꝑ eſſentiā ſuaʒ.ḡ ipe nō eſt liber reſpectu ſuiipſiꝰ
Rꝫo ¶ Reſponſio dōm ꝙ ſicut ex dict̄ʒ patʒ.liber vite eſt q̄
dam ꝯſcriptio ꝑ quā dirigit̄ ꝯferēs vitam in vite collati
onem.ſm ꝙ de aliquo ꝑordinatū erat Et iō vita reſpcū
cuiꝰ liber vite dꝛ duo habet. vnū eſt ꝙ eſt acq̄ſita ꝑ col-
latōnem alicuius Aliud eſt ꝙ ꝯſeq̄tur ꝑſcriptionē ꝑdi-
ctam dirigentē in ipam. vtrūq̃ʒ aūt deeſt vite increate.vi
ta aūt glorie nō ineſt deo ꝑ acq̄ſitionē ſʒ ꝑ naturā.nec ali
qua noticia vitam eius ꝑcedit. ſed ipa dei vita precedit
ſm modū intelligendi etiam ipſius noticiam. vnde liber
vite non poteſt dici reſpectu vite increate.
Ad.1. ¶ Ad ꝑmū ḡ dōm. ꝙ nō q̄libet noticia dꝛ liber vite. ſʒ
illa q̄ eſt de vita quā habituri ſunt ꝑdeſtinati.vt ex ſeq̄n
tibꝫ ꝟbis in autoritate haberi pōt ¶ Ad.ij.dōm.ꝙ re-
Ad.2. p̄ſentare aliq̄d eſt ſimilitudinē eius cōtinere. Duplex aūt
eſt rei ſilītudo. vna q̄ eſt factiua rei.ſicut q̄ eſt in intelle-
ctu practico et ꝑ modū huius ſimilitudinis primū p̄t re
p̄ſentare ſcðm Alia aūt eſt ſilītudo accepta a re cuius
eſt.⁊ per hunc modum poſterius rep̄ſentat primū ⁊ nō
ecōuerſo.liber aūt vite nō hoc modo ſed ꝑmo modo vi-
Ad 3 taʒ rep̄ñtat ¶ Ad.iij.dōm.ꝙ aliq̄d ſimplr̄ dictuʒ intelli
gitur de eo q̄nq̄ʒ qð per poſterius dꝛ.rōe alicuiꝰ adiūcti
ſicut ens in alio intelligit̄ accñs. ⁊ ſilr̄ vita rōne eius qð
adiūgitur.ſcʒ liber intelligit̄ de vita creata q̄ ꝑ poſteriꝰ
Ad 4 vita dꝛ ¶ Ad iiij.dōm ꝙ figura rep̄ñtat illud cuius eſt
figura quodāmō vt ꝑncipiū.eo ꝙ figura ⁊ ymago dedu
citur ab exemplari ſicut a ꝑncipio. ſed liber vite rep̄ñtat
vitam et ꝑncipiatum ab ipo.deo aūt ꝯpetit eſſe principi
um filij q̄ eſt figura patris.ſed non ꝯpetit vite eiꝰ ꝙ ali-
q̄d ſit ꝑncipiū ipius.⁊ ideo nō eſt ſile de vita ⁊ figura
¶ Ad.v.dōm.ꝙ illud intelligit̄ de filio.ſm humanā na Ad 5
turam ¶ Ad vi.dōm ꝙ ⁊ cauſa repreſentat effectum et
ecōuerſo vt ex dict̄ʒ pʒ.⁊ ſm hoc deus pōt dici liber crea
ture.⁊ ecōuerſo ¶ Ad vij.dōm ꝙ verbū nō ſcat̄ vt ꝑn-
cipiū eius qð per ꝟbū dꝛ.ſicut liber vite ꝑut hic accipit̄
et ideo non eſt ſimile

Sexto querit̄. utrum

liber vite dicat̄ reſpectu vite nature in creatur̄ʒ
Et videt̄ ꝙ ſic.qꝛ ſicut vita glīe rep̄ñtat̄ in dei noticia ita .1.
et vita nature.ſed noticia dꝛ liber vite.ḡ et debet dici re-
ſpectu vite nature ¶ Prete. Diuina noticia ꝯtinet oīa
ꝑ modū vite.qꝛ vt dꝛ Ioā.ꝑmo.ꝙ factū eſt in ipſo vita 2.
erat.ḡ debet dici liber vite reſpectu oīm ⁊ maxime viuē
tium ¶ Pre. Sicut ex diuina ꝓuidētia aliq̄s preordina 3.
tur ad vitam glorie.ita ad vitā nature.ſed noticia ꝑor-
dinatōnis ad vitam glorie dꝛ liber vite.vt ꝑus dictum
eſt.ergo noticia preordinatōnis ad vitam nature p̄t dici
liber vite ¶ Prete.apo.iij.ſup illud.nō delebo noīa eo- 4
ruʒ de libro vite.dꝛ glo.liber vite eſt diuina noticia in q̄
ꝯſtāt oīa ḡ liber dꝛ vite reſpectu oīm ⁊ ita etiā reſpectu
vite nature ¶ Pret. Liber vite eſt noticia q̄dā de vita 6
glorie.ſʒ nō pōt cognoſci vita glorie niſi ꝯgnoſcat̄ vita
nature.ḡ liber vite reſpicit vitam nature ¶ Pret.nomen
vite tranſlatū eſt a vita nature ad vitā glorie. ſʒ veriꝰ dꝛ
aliq̄d de eo qð ꝓprie dꝛ.q̄ʒ de eo qð ad hoc tranſſumitur
ergo liber vite magis reſpicit vitam nature q̄ʒ vitā glo-
rie ¶ Prete. Illud qð eſt ꝑmanētius ⁊ cōmuniꝰ eſt no- 7
bilius.ſed vita nature eſt ꝑmanētior vita glorie ⁊ gratie
ergo ⁊ ſiliter cōior.qꝛ vita nature ſeq̄tur ad vitā gracie
⁊ glorie ſed nō ꝯuertit̄.ḡ vita nature eſt nobilior q̄ʒ vi-
ta gratie.⁊ glorie.ḡ liber vite magis reſpicit vitaʒ natu
re q̄ʒ vitam glorie vel gratie
¶ Sed ꝯtra.liber vite eſt quodāmō ꝑdeſtinatio. vt pʒ Cōtra
ꝑ Augꝰ.ſed predeſtinatio nō eſt de vita nature.ḡ nec li
ber vite ¶ Prete. Liber vite eſt de illa vita q̄ īmediate a
deo datur.ſʒ vita nature datur de deo mediātibꝫ cauſis
naturalibꝫ.ḡ liber vite non eſt de vita nature
¶ Reſponſio dōm. ꝙ liber vite eſt quedam noticia di- Rꝫo.
rigens datorem vite in vite collatōnem. vt dcm̄ eſt ſupra
In collatōne aūt aliqua non indigemꝰ directōne.niſi ꝓ-
pter hoc ꝙ oportet diſcernere eos quibꝫ dandū eſt ab eis
q̄bꝫ nō dandū eſt Vn̄ liber vite nō eſt niſi reſpectu illiꝰ
vite q̄ cū electōne datur. vita aūt naturalꝭ.ſicut ⁊ alia bo
na naturalia.cōiter oībꝫ datur ſm ꝙ vnuſquiſq̃ʒ eſt ca-
pax Et ideo reſpectu vite nature nō eſt liber vite.ſed ſo
lum reſpectu illius vite q̄ ſm ꝓpoſitū dei eligēt̄ʒ dat̄ q̄-
buſdam.⁊ q̄buſdam nō datur
¶ Ad ꝑmum ergo dicēdū.ꝙ q̄uis vita nature rep̄ſen- Ad.1.
tetur in dei noticia.ſicut ⁊ vita glorie.nō tamē noticia vi
te nature hʒ rōeʒ libri vite ſic̄ noticia vite glīe rōe ꝑdicta
¶ Ad ij.dōm ꝙ liber vite nō dꝛ liber q̄ viuit.ſʒ dꝛ liber Ad 2
q̄ eſt de vita ad quā aliq̄ ſm electōnem ꝑordinātur q̄ ſt̄
ꝯſcripti in libro ¶ Ad iij.dōm.ꝙ ꝓuidentia dei vitā aliq̄ Ad 3
bus prouidet vt debitum nature ipſoꝝ. ſed vitam glorie
non prouidet niſi ex beneplacito ſue volūtatis.⁊ iō vitaʒ
nature dat oībus qui capere poſſunt.non autem vitam
glorie.⁊ propter hoc non eſt aliq̄s liber nature. ſicut eſt

Ad 4 vite ⁊ glorie ¶ Ad .iiij. dõm. ꝙ gloſa illa nõ eſt intelligẽ
da hoc modo. ꝙ om̃ia ꝯſtent id eſt ꝯtineant̃ in libro vi-
te. ſed q2 om̃ia que in ipſo ſcribũtur cõſtant. id eſt firma
Ad 5 ſunt ¶ Ad .v. dõm. ꝙ liber vite non ſolũ importat noti-
ciam reſpectu vite glorie. ſ3 etiã quãdã electionẽ. nõ autẽ
Ad 6 reſpectu vite nature. vt dictũ eſt ¶ Ad vi. dõm ꝙ vita
glorie eſt minus nota nobis ꝙ̃ vita nature. ⁊ ideo ex vi-
ta nature deueniemꝰ in cognitionẽ vite glorie. ⁊ ſiliter
ex vita nature gloriã vite noiamꝰ. ꝙ̃uis vita glorie plus
habeat de rõne vite. ſicut ex his q̃ ſunt apud nos noia-
mus deũ. vñ oportet ꝙ nomen vite intelligat̃ de vita na
Ad 7 ture qñ ſimplr̃ ꝓfert̃ ¶ Ad .vij. dõ3. ꝙ vita glorie ꝙ̃tum
eſt in ſe eſt ꝑmanẽtioꝛ ꝙ̃ vita nature. q2 ꝑ vitã glorie vi
ta nature ſtabilitur. ſ3 ꝑ accñs vita nature eſt ꝑmanẽti-
oꝛ ꝙ̃ vita glorie. ſc3 inq̃3tũ eſt ꝓpinquioꝛ viuẽti. cui ſm
exiſtẽtiã ſuã debet̃ vita nature. nõ aũt vita glorie. cõmu-
nioꝛ aũt eſt quodãmõ vita nature. ⁊ quodãmodo non.
Diſtinº de cõi Dicit̃ eñ dupliciter aliq̃d cõmune. vno mõ ꝑ ꝯſecutio
nem vel p̃dicationẽ. quãdo ſc3 aliq̃d vnũ inuenit̃ in mul
tis ſm vnã rõem. ⁊ ſic id qđ eſt cõmunius nõ eſt nobiliꝰ
ſed imꝑfectius. ſicut aĩal hoĩe. et hoc modo vita nature
eſt communioꝛ ꝙ̃ glorie Alio modo per modum cauſe
ſicut cauſa q̃ eſt vna numero manẽs ad plures effectus
extẽdit ſe. ⁊ ſic illud qđ eſt cõis eſt nobilius vt ꝯſerua-
tio ciuitatis ꝙ̃ ꝯſeruatio familie eſt nobilius. hoc autem
modo vita nature nõ eſt cõioꝛ ꝙ̃ vita glorie..

Septimo querit̃. vtꝝ

liber vite dicat̃ ſimpliciter reſpectu vite gratie
Et videt̃ ꝙ ſic. q2 qđ eſt in effectu nobilius inuenitur
1. in cauſa. vt patet ꝑ Dyoni. in li. de di. no. ſed gloria ẽ effe
ctus gratie. g̃ vita gracie eſt nobilioꝛ ꝙ̃ vita glorie. ergo
liber vite principalius reſpicit vitam gracie ꝙ̃ vitã glorie
2 ¶ Pꝛete. Verbũ vite eſt q̃dã p̃deſtinationis conſcriptio
vt dcm̃ eſt ſupra. ſ3 p̃deſtinatio eſt cõiter ꝑparatio gra-
3 tie ⁊ glẽ. g̃ liber vite vtrãq3 vitã cõiter reſpicit ¶ Pꝛete.
ꝑ librũ vite aliqui deſignãt̃ vt ciues illiꝰ ciuitat̃ in qua
eſt vita. ſed ſicut ꝑ vitam glorie aliqui efficiuntur ciues
ihrl̃m ciuitatis celeſtis. ita ꝑ vitam grẽ aliquis efficitur
ciuis eccleſie militãtis. g̃ liber vite reſpicit vitã gratie ſi-
4 cut ⁊ glorie. ¶ Pꝛete. Qđ de pluribꝫ dicitur dictũ ſim
pliciter intelligit̃ de eo de quo ꝑ ꝓus dr̃. ſed vita gratie ẽ
prioꝛ vita glẽ. cũ g̃ dr̃ liber vite intelligit̃ de vita gratie
Cõtra ¶ Sed ꝯtra. ille qui habet p̃ſentem iuſticiam. ſimpliciter
habet vitam gratie. nõ aũt dr̃ ſimpliciter ſcriptus in libro
vite. ſed ſolũ ſm quid. i. ſm p̃ntem iuſticiam. ergo liber vi
te nõ reſpicit ſimpliciter vitã gratie ¶ Pꝛete. Finis ẽ no
bilioꝛ his q̃ ſunt ad finem. ſed vita glorie eſt finis gratie.
ergo eſt nobilioꝛ. ergo ſimpliciter dicta vita intelligitur
de vita glorie.
¶ Reſponſio dõm. ꝙ licet vite liber ꝑtet quãdã cõſcri-
Rñº ptionẽ alicuius ad vitã obtinendã. quaſi q̃dã premiũ
et quãdã poſſeſſionẽ. ad hm̃oĩ em̃ hoĩes ꝯſueuerũt ſcri-
bi. Illud aũt ꝓp̃e dr̃ haberi vt poſſeſſio. qđ habet̃ ad nu-
tum. hoc eſt illud in quo nullũ defectũ patit̃ vt phus dr̃
in p̃ncipio metaph. ꝙ ſcia q̃ eſt de deo non eſt humana
poſſeſſio ſed diuina. q2 ſolus deus ꝑfecte ſeipm̃ cogno-
ſcit. hõ aũt ad ꝯgnoſcẽdũ ipm̃ deficiens inuenitur Et iõ
tũc vita habetur vt poſſeſſio qñ ꝑ vitam om̃is defectus
vite oppoſitus excludit̃. hoc aũt facit vita glorie in qua
ꝯm̃is mors et corꝑalis ⁊ ſpũalis penitꝰ abſorbet̃. vt nec
etiã remaneat potentia moriendi. non aũt vita gratie Et
ideo liber vite nõ reſpicit ſimplr̃ vitã gratie ſed glẽ tantũ.
¶ Ad p̃mũ g̃ dõm. ꝙ q̃dã ſunt cauſe nobiliores his q̃ꝝ Ad .1.
ſt̃ cauſe ſc3 efficiẽs formalis ⁊ final̃. ⁊ iõ qđ eſt in talibꝫ
cauſis nobilius ẽ in eis ꝙ̃ in his quoꝝ ſunt cauſe. ſ3 ma
teria eſt imꝑfectioꝛ eo cuius ẽ cauſa. ⁊ ideo eſt aliq̃d in ma
teria minus nobiliter ꝙ̃3 ſit in materiato. in materia eñ
eſt incõplete ⁊ in potẽtia. ſed in materiato eſt actu. om̃is
aũt diſpoſitio q̃ ꝑparat ſubiectum ad aliquã formã vl̃ ꝑ
fectionẽ recipiendũ reducit̃ ad cãm materialẽ. ⁊ hoc mo-
do gratia ẽ cauſa glorie. ⁊ ita vita nõ eſt nobilius in grã
ꝙ̃3 in gloria ¶ Ad .ij. dõm ꝙ p̃deſtinatio nõ reſpicit gra- Ad .2.
tiam. niſi ſm ꝙ ordinatur ad gloriã. vnde p̃deſtinatum
nõ ꝯuenit niſi his qui habent finalem gratiã quã ſequit̃
gloria. ¶ Ad .iij. dõm. ꝙ ꝙ̃3uis illi q̃ habent vitã gratie
ſint ciues eccleſie militantis. tamẽ ſtatus eccleſie militã- Ad 3
tis nõ eſt ſtatus in quo vita plene habeat̃. cũ adhuc re-
maneat potẽtia ad mortẽ. et ideo reſpectu huiuſmodi nõ
dicit̃ liber vite ¶ Ad .iiij. dõm. ꝙ ꝙ̃3uis vita grẽ ſit ꝓoꝛ Ad 4
in via generationis ꝙ̃3 vita glorie. tñ vita glorie eſt prioꝛ
ſm viam ꝑfectionis. vt finis his que ſunt ad finem

Octauo querit̃: vtrũ

poſſet dici liber mortis. ſicut dicit̃ liber vite Et
videt̃ ꝙ ſic Luce x. Gaudete qm̃ noĩa veſtra. glo. ſi quis .1.
celeſtia ſiue terreſtria opera geſſerit ꝑ hoc quaſi litteris
aduocatus apud dei memoriã eternaliter eſt affixus. ſ3
ſicut ꝑ opera celeſtia q̃ ſunt opera iuſticie aliq̃s ordinat̃
ad vitã. ita ꝑ opa terreſtria q̃ ſunt opera peccati ordinat̃
ad mortem. ergo ſicut in deo eſt cõſcriptio ordinata ad
vitam. ita eſt ibi ꝯſcriptio ordinata ad mortem. ergo ſi-
cut in deo dicitur liber vite ita etiã mortis ¶ Pꝛete. Li 2.
ber vite in deo nõ ponit̃. niſi inq̃3tum apud ſe cõſcriptos
habet quos ad eterna p̃mia preparauit ad ſilitudinẽ eiꝰ
ꝙ princeps terrenus cõſcriptos h3 illos q̃s ad aliq̃s di
gnitates determiauit. ſ3 ſicut p̃nceps ciuitat̃ h3 deſcri
ptas dignitates ⁊ p̃mia. ita etiã penas ⁊ ſupplicia. g̃ ſilr̃
apud deũ debet poni liber mort̃ ¶ Pꝛete. Sicut deꝰ co
gnoſcit p̃deſtinatiõem ſuã q̃ aliq̃s ꝑparauit ad vitã. ita 3.
ꝯgnoſcit reprobatõnem ſuam qua aliquos preparat ad
mortẽ. ſed ipſa noticia quã deus habet de ſua p̃deſtina-
tione dr̃ liber vite. vt dictũ eſt. ergo ⁊ noticia reprobatõis
debet dici liber mortis.
¶ Sz ꝯtra. ſm dyo. de di. no. in p̃ncipio. de diuinis nõ Cõtra
eſt audẽdũ aliq̃d dicere niſi qđ eſt ꝑ autoritatẽ ſacre ſcri-
pture introductũ. ſ3 liber mort̃ nõ iuenit̃ in ſcriptura di
ci de deo. ſicut liber vite. g̃ nõ debemꝰ ponere librũ mort̃
¶ Rñſio dõm. ꝙ de eo qđ in libro ſcriptũ habet̃ habet Rñº.
aliquis aliquã noticiã pre alijs p̃uilegiatam. vñ et reſpe
ctu illoꝝ ſcitoꝝ a deo liber dici debet. de q̃bꝫ aliquã ſpe
cialem noticiã pre alijs habet. Eſt aũt in deo duplex co-
gnitio. ſc3 ſimplicis noticie ſcia. ⁊ ſcientia approbationis
ſcientia ſimplicis noticie cõmunis eſt om̃ibꝫ ⁊ bonis et
malis. ſcientia aũt approbatõnis eſt bonoꝝ tantũ Et
ideo bona habent aliquã priuilegiatam cognitionem in
deo pre alijs. rõne cuius in libro ꝯſcribi dicũtur. nõ autẽ
mala. et ideo non dicitur liber mortis. ſicut dr̃ liber vite
¶ Ad primum ergo dicendum. ꝙ quidam opera cele- Ad .1.
ſtia exponunt de operibus cõtẽplatiue vite. opera au-
tem terreſtria de operibus actiue. per vtraq3 autem ali
quis cõſcribitur ad vitam et non ad mortem. Et ita

vtraq3 ꝯſcriptio ad librū vite ꝑtinet. et neutra ad libru3 mortis. Quida3 vero ꝑ opera terreſtria intelligunt opera peccati. ꝑ que q̄uis aliquis ꝑ ſe loquēdo ordinet ad mortem. tamē ꝑ accidens aliquis ordinatur ad vitā in q̄tū poſt peccatū reſurgit cautior ⁊ humilior ¶ Vel dici pōt ⁊ melius q cū dr̄ aliq̄d ꝑ alterū cognoſci. hoc pōt intelligi dupliciter. vno mō vt ꝓpoſitio deſignet cauſam ꝯgnitōis ex ꝑte ꝯgnoſcēti. ⁊ ſic nō pt̄ intelligi i ꝓpoſito q2 opera q̄ q̄s facit bona vel mala nō ſunt cā. neq3 diuine p̄ſciētie neq3 p̄deſtinatōnis eterne. Alio mō vt deſignet cām ex ꝑte cogniti. ⁊ ſic intelligit̄ in ꝓpoſito. Dicit̄ enī aliq̄s eē aduocatus apud dei memoriā ꝑ opa q̄ geſſit. nō q2 hmōi opa ſint cauſa quare deus ꝯgnoſcit. ſ3 q̄a deus ꝯgnoſcit q ꝓpter hmōi opa aliquis habitur9 eſt mortem vel vitam. Vnde pat3 q gloſa illa nō loquit̄ de ꝯſcriptione q̄ ꝑtinet ad librū vite q̄ eſt ex p̄ſcientia dei ¶ Ad
Ad 2 ſcdm dōm q aliqua ꝯſcribūtur in libro vt ꝑpetuo in noticia maneant. illi aūt q̄ puniunt̄ ꝑ penas ipſas exterminant̄ a noticia hominū. et ideo non ſcribūtur niſi forte ad tempus quouſq3 eis pena infligat̄. ſ3 illi qui deputantur ad dignitates et p̄mia conſcribunt̄ ſimplr̄. vt q̄ſi ꝑpetua
Ad 3. memoria habeant̄. ¶ Ad. iij. dōm. q deus de reprobis non habet noticiam aliquā p̄uilegiatā. ſicut de p̄deſtinatis. et ideo non eſt ſimile.

Queſtio octaua de cognitōe angelorū

Primo vtrū angeli videāt deū ꝑ eſſentiā. Scdo vtrū intellect9 angeli vel hōis beati eſſentiam diuinā ꝯp̄hēdat. Tercio vtrū angelus ex proprijs naturalib9 potuerit ꝑtingere ad vidēdum deu3 per eſſentiam. Quarto vtrū angelus videns deū ꝑ eſſentiā oīa ꝯgnoſcat. Quinto vtrū viſio rerū in ꝟbo ſit ꝑ aliq̄s ſimilitudines rerū in intellctu angelico exiſtētes. Sexto vtrū angelus ꝯgnoſcat ſeipſum. Septimo vtrū angelus vnus intelligat aliū. Octauo vtrū angelus res materiales ꝯgnoſcat ꝑ formas aliquas. an ꝑ eſſentiā ſui ꝯgnoſcentis. Nono vtrū forme ꝑ quas angeli cognoſcūt res materiales ſint innate vel a reb9 accepte. Decimo vtru3 angeli ſupiores habeāt ꝯgnitōem ꝑ formas magis vniuerſales q3 inferiores. Vndecimo vtrū angelus ꝯgnoſcat ſingularia. Duodecimo vtrū angeli cognoſcāt futura. Decimotercio. vtrum angeli poſſint ſcire occulta cordium. Decimoquarto. vtrū angeli ſimul multa cognoſcant. Decimoquinto. vtrū angeli cognoſcant res diſcurrendo de vno in aliud. Decimoſexto. vtrū in angelis diſtingui debeat matutina cognitio vel veſpertina. Decimoſeptimo. vtrū cognitio angelica ſufficienter diuidat̄ per matutinā et veſpertinam.

¶ Materia octaua de cognitōne angelorū.

Queſtio ē de cognitione angelorū.

Et p̄mo q̄rit̄. vtrū angeli vi-
1. deāt deū ꝑ eſſentiā. Et videt̄ q nō. Joā. p̄mo. deū nemo vidit vnq̄3. ſup q̄ dr̄ Criſo. ſ3 nec ipſe celeſtes eēntie. ip̄a dico cherubin ⁊ ſeraphin ip̄3 vt eſt nūq̄3 videre potuerunt. ſ3 q̄cūq3 videt deū ꝑ eēntiā videt ipſu3 vt eſt. g̊ angelus nunq̄3 videt deū ꝑ eſſentiā
2. ¶ Pret. Exodi. xxxiij. ſup illud. loq̄bat̄ dn̄s ad moyſen fa. ⁊c. dicit Gloſa. ſubſtantiam dei nec hominū nec angelorū q̄ſq3 ſicut eſt nunq̄3 videre potuit. ⁊ ſic idē qd̄ p̄us
¶ Prete. Scdm Auguſtinū. deſideriū eſt rei nō habite 3.
ſ3 angeli deſiderant in deū reſpicere. vt dr̄. i. petri p̄mo. g̊
deū ꝑ eſſentiam nō videt. ¶ Prete. Criſo. ſup illud Jo. 4.
p̄mo dicit. ipſum qd̄ eſt deus nō ſolū ꝓphete. ſed nec angeli aut archangeli videre potuerūt. ⁊ ſic idem qd̄ p̄us.
q̄a ipſum qd̄ eſt deus eſt eſſentia dei ¶ Prete. Om̄e qd̄ 5
videtur ab aliquo intellectu ꝑ aliquā formā videt̄. ſi ergo intellectus videt eſſentiā dei. oportet q ipſa3 per aliquam formā videat. ſed non pōt ipſam videre per ipſa3 diuinā eēntia3. q2 forma qua intellectus intelligit facit eum intellectum in actu. et ſic eſt actus eius. ⁊ ſic oport3 q ex ea ⁊ intellectu efficiatur vnum. quod non pōt dici de diuina eſſentia. q̄ non poteſt venire vt pars in conſtitutionem alicuius. ergo oportet q angelus intelligens deum videat cū mediante aliqua alia forma. ⁊ ſic nō videt eum ꝑ eſſentiam ¶ Prete. Intellectus debet eē proportionatus intelligibili. cum intelligibile ſit perfectio in 6
telligentis. ſed nulla pōt eſſe ꝓportio inter eſſentiam diuinam ⁊ intellectū angelicum. q̄a in infinitum diſtant. ⁊ talium non eſt proportio. ergo non poteſt deum angelus
per eſſentia3 videre ¶ Prete. Nullus aſſimilatur alicui 7
niſi per ſimilitudinē eius receptam in ipſo. ſed intellect9 angeli cognoſcēs deū aſſimilatur ei. cum omnis cognitio fit ꝑ aſſimilationē. ergo oportet q cognoſcat eum ꝑ 8
ſimilitudinem ⁊ nō per eſſentiā. ¶ Prete. Quicūq3 aliquid per eſſentiam cognoſcit. cognoſcit de eo quid ſit. ſ3 vt pat3 ꝑ Dyoniſiū ⁊ Damaſ. de deo non poteſt ſciri q̄d
eſt. ſed quid non eſt. ergo nullus intellectus pōt videre 9
deum per eſſentiam ¶ Prete. Sicut dicit Dyoniſius in epiſtola ad Gayū. in deo tenebre deſcribuntur propter ſuperhabūdantem eius claritatē. ⁊ propter hoc q abſconditur om̄i lumini ⁊ occultatur om̄i cognitōni. ſ3 claritas diuina non ſolum excedit intellectum noſtrum. ſed etiam angelorum ergo eoru3 cognitioni claritas diuine
eſſentie abſcōdit̄. ¶ Prete. Dyoni. ſic arguit in primo 10
capi. de di. no. Omnis cognitio eſt exiſtētiū. ſ3 de9 nō eſt exiſtens ſ3 ſupexiſtēs. ergo nō poteſt cognoſci niſi ſup
eſſentiali cognitione. que eſt ꝯgnitio diuina ¶ Preterea 11.
dicit Dyoniſius in ep̄la ad Gaiū. ſi quis videns deū intellexit qd̄ vidit non ipſum vidit. ſed aliquid eoru3 que ſu̾t eius. ergo deus ꝑ eſſentiā a nullo intellectu creato vide
ri poteſt ¶ Prete. Quāto viſus eſt fortior tanto aliquid 12.
magis remotum videri pōt. ergo infinite diſtans videri non pōt niſi a viſu infinite virtutis. ſ3 eſſentia diuina in infinitū diſtat ab om̄i intellectu creato. cum ergo omnis intellectus creatus ſit finite virtutis nullus intellectus
creatus poterit videre deum per eſſentiam ¶ Preterea 13.
Ad qualibet ꝯgnitionem requiritur iudiciū. ſed iudiciū nō eſt niſi ſupioris de inferiori. cū ergo nullus intellect9 ſit ſupior diuina eſſentia. nullus intellectus creatus deū
per eſſentiam videre poteſt. ¶ Prete. vt Boetius dicit 14
iudicium eſt actus iudicantis. ergo iudicatum ſe habet ad iudiciū vt paſſum. ſed diuina eſſentia nō pōt ſe habere vt paſſum reſpectu alicuius intellectus creati. ergo intellectus creatus deum per eſſentiam videre non poteſt.
¶ Preter. Omne illud quod per eſſentiā videtur intel 15
lectu attingitur. ſed nullus poteſt attingere ad illud qd̄ in infinitu3 diſtat ab ipſo. ergo intellectus angelicus nō pōt videre eſſentiam dei q̄ in infinitum diſtat ab eo.
¶ Sed ꝯtra eſt quod dicitur Mathei. xviij. angeli eorum ſemper vident faciē patris. facie3 enī patris videre Contra

eſt videre eſſentiā patris. ergo angeli vident deū p eſſen
2 tiaʒ ¶ Prete. Angeli ꝯgnoſcūt eū a quo facti ſunt. ſʒ ipſa
diuina eēntia eſt cauſa angelorū. ḡ eſſentiā diuinā vidēt.
3 ¶ Prete. Omne qḋ videť. videť p eſſentiā ſuā vel p ſuā
ſilitudinē. ſʒ in deo nō eſt alia ſilitudo ab eſſentia. ḡ qcq̄d
eſt in deo eſt deus. ḡ cū angeli deū videant vidēt eū per
eſſentiā ſuam. ¶ Prete. Angeli beati hoc modo vident
4 deū. ſicut nobis ꝓmittiť in ſtatu beatitudinis. ſʒ nos vi
debimus deū p eſſentiā. vt p ʒ p illud ṗma Joan. iij. vi
debimus eū ſicuti eſt. ḡ ⁊ angeli vidēt deū p eſſentiam
5 ¶ Prete. Intellectus eſt fortior in ꝯgnoſcēdo q̄ʒ affe-
ctus in diligendo. vñ dť Aug⁹. precedit intellectus ſeq̄
tur tardus aut nullus affectus. ſʒ angeli diligūt diuinā
Rſ°. eſſentiam. ḡ multomagis vidēt eam. ¶ Reſpōſio dōm.
Error ꝙ circa hanc q̄ſtionē. q̄dam errauerūt dicētes deū p eēn
q̄rūdā tiam a nullo vnq̄ʒ intellectu creato videri poſſe. attēden-
tes diſtātiā q̄ eſt inter intellectū creatū ⁊ diuinā eſſentiā
Reprobať Sʒ hec poſitio ſuſtineri nō pt. cū ſit heretica Cōſtat em̄
ꝙ cuiuſlibet intellectualis creature beatitudo ꝯſiſtit i ſua
pfectiſſima operatiōe. illud aūt qḋ eſt ſupmū in qualibʒ
creatura rōali eſt intellect⁹. vñ optet ꝙ beatitudo cuiuſ-
libet creature rōnalis in nobiliſſima viſione intellect⁹ cō
ſiſtat. nobilitas aūt intellectiue viſionis eſt ex nobilitate
intellecti. ſicut etiā dť phs. x. ethicoꝝ. ꝙ pfectiſſima ope
ratio viſus. eſt viſus bñ diſpoſit⁹ ad pulcerrimū eoruʒ q̄
cadūt ſub viſu. Si igiť creatura rōnalis in ſua pfectiſſi
ma viſione nō pueniet ad vidēdū diuinā eſſentiā. beatitu
do eius nō eſſet ipſe deus. ſʒ aliq̄d ſub deo. qḋ eſſe nō pt
q: vltima pfectio cuiuſlibet rei eſt qñ ptingit ad ſuuʒ ṗn
cipiū. ipſe aūt deus oīes creaturas rōales imediate cō-
didit. vt fides noſtra tenet Unde oportet ſm fidē dice-
re ꝙ rōnalis creatura q̄ ad beatitudinē puenit deuʒ per
eſſentiam videat. ſed oportet intelligere q̄s ſit mod⁹ vi
dendi deū p eſſentiā. In oīni ſiquidem viſione oportet
ponere aliq̄d quo vidēs viſuʒ videat. et hoc eſt vel eſſen
tia ipſius viſi. ſicut cū deus ꝯgnoſcit ſeipſuʒ. vel ſilitudo
eius. ſicut homo videt lapidē. ⁊ hoc ideo. q: ex intelligē-
te ⁊ intelligibili oportet aliquo modo fieri vnū in intelli
gendo Nō aūt pōt dici. ꝙ eēntia dei videatur ab aliquo
intellectu creato p aliquā ſimilitudinē. in oīni em̄ ꝯgniti
one q̄ eſt p ſilitudinē modus ꝯgnitōnis eſt ſm ꝯuenien
tiaʒ ſilitudinis. ad illud cui⁹ eſt ſilitudo Et dico ꝯueniē-
tiam ſm repreſentatōnem. ſicut ſpēs in aīa cōuenit cū re
q̄ eſt extra aīam. nō ſm eſſe naturale. ⁊ ideo ſi ſilitudo de
ficiat a repñtatōne ſpēi. nō aūt a repñtatōne generis co-
gnoſcetur res illa. ſm rōnem generis. nō ſm rōem ſpēi.
Si aūt etiam deficeret a repreſentatōne generis, repre-
ſentaret aūt ſm ꝯuenientiā analogie tm̄. tūc etiā nec ſm
rōnem generꝫ ꝯgnoſcereť. ſicut ſi cognoſcerē ſubſtātiā p
ſilitudinē accñtis. oīnis aūt ſilitudo diuine eſſentie in in-
tellectu recepta nō pōt habere aliquā ꝯuenientiā cū eſſen
tia diuina. niſi analogice tm̄. ⁊ ideo ꝯgnitio q̄ eſſet p talē
ſilitudinē nō eſſet ipſius dei p eſſentiā. ſʒ multo ipfectior
q̄ʒ ſi ꝯgnoſcereť ſubſtātia p ſimilitudinē accñtꝫ Et ideo
illi q̄ dicebant ꝙ deus p eēntiam nō videť. dicebāt ꝙ vi
debiť q̄dam fulgor diuine eēntie. intelligētes p fulgoreʒ
illam ſimilitudinē lucis increate. p quā deū videri pone
bant. deficiente tamē a repñtatōe diuine eēntie. ſicut de-
ficit lux recepta in pupilla a claritate q̄ eſt in ſole. vñ non
pōt defigi acies vidētis in ipſaʒ ſolis claritatē. ſed videt
inſpiciēs q̄ſdā fulgores Reſtat ergo vt illud quo intelle
ctus creatus deum p eſſentiam videt. ſit diuina eſſentia

Non aūt oportet ꝙ ipſa diuina eēntia fiat forma ipſius
intellect⁹. ſʒ ꝙ ſe habeat ad ipm vt forma. vt ſicut ex for-
ma q̄ eſt pars rei ⁊ materia efficitur vnū ens actu. ita li
cet diſſimili mō ex eſſentia diuina et intellectu creato fit
vnū in intelligendo. dū intellectus intelligit ⁊ eēntia di-
uina p ſeipaʒ intelligiť. Qualiter aūt eēntia ſeparata poſ
ſet ꝯiungi intellectui vt forma. ſic oſtēdit Cōmē. in iij. de
aīa. q̄ñcūq̄ʒ in aliquo receptibili recipiūtur duo. quoruʒ
vnū eſt altero pfectius. ꝓportio pfectioris ad min⁹ pfe-
ctum eſt ſicut ꝓportio forme ad ſuum pfectibile. ſicut lux
eſt pfectio coloris cū ambo recipiuntur in dyaphano. et
ideo cū intellectus creatus q̄ ineſt ſubſtātie create ſit im
pfectior diuina eēntia in eo exiſtēte ꝯpabiť diuina eēntia
ad illum intellectum. quodāmodo vt forma Et hui⁹ exē
plum aliquale in reb⁹ naturalib⁹ inueniri poteſt. res em̄ p
ſe ſubſiſtēs non poteſt eē alicuius materie forma. ſi in ea
aliq̄d de materia inueniatur. ſicut lapis non pōt eſſe ali-
cuius materie forma. ſʒ res per ſe ſubſiſtēs q̄ materia ca-
ret. pōt eē forma materie. ſicut de aīa patet. et ſimiliter q̄
dāmodo eſſentia diuina q̄ eſt actus purus. q̄uis habeat
eſſe diſtinctū omnino ab intellectu. efficiť tamē ei vt for
ma intelligēdo. et ideo dicit magiſter in ſcd̄a diſtinctōne
ſcd̄i libri. ꝙ vnio corporis ad aīam rōnalē eſt qḋdā exē-
plum beate vnionis ad deum ſpūs rōnalis
¶ Ad primum ergo cum diciť. hoc videť vt eſt. pōt in
telligi dupl'r. vno modo vt modus quo res viſa ē cadat Ad 1.
ſub viſione. hoc eſt dictu vt videať in re ipſa viſa ipe mo
dus vt res eſt. et hoc modo deus vt eſt ab angelis vide
tur. et videbitur a beatis. quia videbūt eēntiam ei⁹ ha-
bere illū modū quē hʒ. ⁊ ſic itelligiť qḋ habeť ṗma Joā.
iij. Uidebimus eum ſicuti eſt. Alio modo poteſt intel
ligi vt modus predictus informet viſionē vidētis. vt ſcʒ
talis ſit modus ipſius q̄lis eſt modus eēntie rei viſe. et
ſic a nullo intellectu creato poteſt deus videri. q̄a impoſ
ſibile ē vt modus viſionis intellectus creati ita ſublimis
ſit. ſicut modus quo deus eſt. ⁊ hoc modo intelligēdum
eſt ꝟbum Criſoſto. ¶ Et ſiliter dōm eſt ad ſcd̄m ⁊ ad Ad.2.et.3.
terciū ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ forma qua intellectus vidētis Ad 4
deum p eſſentiam videt deū eſt ipſa eēntia diuina. nec tñ
ſequiť ꝙ ſit forma q̄ ē p s rei in eēndo. ſʒ ꝙ habeat h̄ mō
in intelligendo ſicut forma que eſt pars rei in eſſendo
¶ Ad. v. dōm. ꝙ ad ꝯgnitōnem non req̄ritur aſſimila- Ad 5
tio. niſi propter hoc vt ꝯgnoſcēs aliquo modo cognito
vniatur. pfectior aūt eſt vnio qua vnitur ipſa res p eſſen
tiam ſuam intellectui. q̄ʒ ſi vniret p ſimilitudinē ſuā. ⁊ iō
q̄a eēntia diuina vniť intellectui angeli vt forma. nō req̄-
ritur ꝙ ad eam ꝯgnoſcēdam aliq̄ eius ſilitudine infor-
metur qua mediāte ꝯgnoſcat ¶ Ad vi. dōm ꝙ ꝓportio Ad 6
ꝓprie loquēdo nihil ē aliud q̄ʒ habitudo q̄ʒtitatꝫ ad q̄ʒti
tatē. ſicut ꝙ eq̄lis ſit vna alteri vel tripla. ⁊ exinde trāſ-
latum eſt nomē ꝓportōnis. vt habitudo cuiuſlibet rei ad
rem alterā ꝓportio noīeť. ſicut dr̄ materia eſſe ꝓportōna-
ta forme inq̄ʒtum ſe habet ad formā. vt materia eius. nō
ꝯſiderata aliq̄ habitudine q̄ʒtitatꝫ. ⁊ ſiliter intellect⁹ cre
atus eſt ꝓportionatus ad diuinā eſſentiā vidēdā. inq̄ʒtū
ſe hʒ ad ipam quodāmō vt ad formā intelligibilē q̄ʒuis
ſm q̄ʒtitatē ꝟtutꝫ nulla poſſit eē ꝓportio ꝓpter diſtan-
tiā īfinitā ¶ Ad. vij. dō3. ꝙ illa autoritas Dyo. ⁊ Damī Ad.7.
intelligēda eſt de viſione vie q̄ intellect⁹ viatoris videt
deū p aliā formā. q: illa forma deficit a repñtatōe diuine
eſſentie. ⁊ ideo p eam nō pōt videri. ſʒ tantū ꝯgnoſciť ꝙ
deus eſt ſup illud qḋ de ipo intellectui repſentať. Unde

illud quod eſt remanet occultum. ⁊ hic eſt modus nobi
liſſimus cognitōnis ad quē p̱uenire poſſumus in via et
ideo non ꝯgnoſcimus q̄d eſt ſed q̄d non eſt. ſ; ip̄a diui-
na eſſentia ſufficienter rep̄ſentat ſeipam. ⁊ iō q̄ñ ſic intel-
lectui fit vt forma. de ip̄o deo videt̄ nō ſolū q̄d nō eſt. ſed
etiam q̄d eſt ¶ Ad viij. dōm ꝙ claritas diuina intellectū
Ad 8. viatoris excedit q̄ꝫtum ad duo. excedit eñ ip̄am ꝟtutē
intellectiuā. ⁊ ex hoc ſequit̄ ꝙ nō ſit tanta p̱fectio viſio-
nis noſtre quāta eſt p̱fectio eſſentie ſue. q2 efficacia actio
nis menſurat̄ ſm ꝟtutem agentis. excedit etiam formā
qua intellectus noſter nūc intelligit. ⁊ ideo deus nunc p̱
eſſentiā nō videtur. vt ex dictis patet Sz in viſione bea
ta deus excedit quidē virtutē intellectus noſtri creati.
vnde nō ita perfecte videbitur ſicut perfecte eſt. non aūt
excedit formā qua videbitur. ſcz eſſentiam ſuam. ⁊ ideo
ip̄m q̄d eſt deus videbitur ¶ Ad. ix. dōm ꝙ rō Dyoni
Ad 9 ſij p̱cedit de ꝯgnitione vie. q̄ eſt ſm formā exiſtētiū crea
torū. ⁊ ideo nō poteſt p̱tingere ad illud q̄d eſt ſup̱exiſtēs
hoc aūt non erit in viſione patrie. et iō ratio eius nō ē ad
p̱poſitum ¶ Ad. x. dōm. ꝙ illa autoritas Dyoni. eſt in-
Ad io. telligenda de viſione vie qua cognoſcitur deus p̱ aliquā
formā creatā. ⁊ hoc ratōne iam dicta ¶ Ad xi. dōm. ꝙ iō
Ad. ii. oportet eſſe maiorem efficaciam viſus ad hoc ꝙ a remo
tiori videatur. q2a potentia paſſiua eſt viſus Potētia aūt
paſſiua q̄ꝫto eſt p̱fectior tanto magis pōt moueri a mino
ri. ſicut ecōuerſo potētia actiua q̄nto eſt p̱fectior tāto ma
gis pōt mouere Quāto eñ eſt magis calefactibile. tāto
a minori calefit. quāto eñ aliq̄d a remotiori videt̄. tāto
ſub minori angulo videt̄. ⁊ ideo minus eſt q̄d ad viſum
de viſibili p̱uenit. ſed ſi equalis forma veniret a p̱pinq̄
et remoto nō mag̱ videret̄ p̱pinquū q̄ꝫ remotū. ip̄e aūt
deus. q̄ꝫuis in infinitum diſtet ab intellectu angelico. ta-
men tota ſua eſſentia intellectui ꝯiungit̄. ⁊ ideo non eſt
Ad ii. ſimile ¶ Ad. xij. dōm. ꝙ duplex eſt iudiciū. vnū quo iu
dicamus qualiter eſſe res debeat. et hoc non eſt niſi ſupe
rioris de inferiori. Aliud eſt quo iudicatur q̄liter res ſit.
et hoc iudicium poteſt eſſe ⁊ de ſup̱iori ⁊ de equali. non
eñ minus poſſum iudicare de rege an ſtat an ſedeat q̄ꝫ
Ad i3. de ruſtico. ⁊ tale iudicium eſt in ꝯgnitiōe ¶ Ad xiij. dōz
ꝙ iudiciū nō eſt actio. q̄ egrediat̄ ab agente in rē exterio-
rem q̄ p̱ eam trāſmutet̄. ſ; eſt operatio quedā in ip̄o ope
rante exiſtēs. vt p̱fectio ipſius. Et ideo nō oportet ꝙ id
de quo iudicat intellectus vel ſenſus ſit vt paſſuz. q̄ꝫuis
p̱ modū paſſi ſignificet̄. imo magis ſenſibile ⁊ intelligi-
bile. de quo eſt iudicium ſe habet ad intellectū ⁊ ſenſum.
vt agēs in q̄ꝫtū ſentire ⁊ intelligere pati q̄dā eſt ¶ Ad
Ad i4. xiiij. dōm. ꝙ intellectus creatus nō p̱tingit ad eſſentiam
diuinā. vt ſit eiuſdē nature cū ea. p̱tingit tamē ad ip̄ſam
vt ad formam intelligibilem

SEcūdo querit̄. vtruz

intellectus angeli vel hominis beati eſſentiam
.i. diuinam ꝯp̄rehēdat Et videt̄ ꝙ ſic. ſimplex eñ ſi videt̄
totum videtur. ſed eſſentia diuina eſt ſimplex. ergo cum
angelus beatus eā videat totam videt. ⁊ ſic ꝯp̄hendit.
Solō ¶ Sed diceres ꝙ licet videat̄ tota. nō tamē totaliter.
¶ Sz ꝯtra. totaliter dt̄ quēdam modum. ſ; oīnis mo-
2 dus diuine eſſentie eſt ip̄amet diuina eſſentia. ḡ ſi videbi
tur ipſa eſſentia tota. videbit̄ totaliter. ¶ Pr̄ete. Effica-
3 cia actionis mēſuratur ſm formam q̄ eſt p̄ncipiū agēdi
ex p̄te ipſius agētis. ſicut de calore ⁊ calefactione patet.

ſed forma qua intellectus intelligit eſt p̄ncipiuz intelle-
ctualis viſionis. ḡ tanta erit efficacia intellectus vidēt̄
deum q̄nta eſt p̱fectio eſſentie diuine. ergo comprehēdet
ipſam ¶ Pr̄ete. Sicut per demonſtrationē ſcire ē p̱fectiſ 4
ſimus modus ꝯgnoſcēdi ꝯplexa. ita ſcire q̄d quid ē. eſt
p̱fectiſſimus modus cognoſcēdi incōplexa. ſ; oīne com
plexum quod ſcitur p̱ demonſtrationē ꝯp̄hendit̄. ḡ oīne
id de quo ſcitur q̄d eſt ꝯp̄hēditur. ſ; illi q̄ vident deuz p̱
eēntiam ſciunt de deo q̄d eſt. cum nihil aliud ſit ſcire q̄d
eſt q̄ꝫ ſcire eſſentiam rei. ḡ ꝯp̄rehendunt angeli diuinam
eēntiā ¶ Pr̄ete. Philippen. iij. dr̄ ſequor aūt ſi q̄uo ꝯp̄re 5
hēdam ſicut ⁊ ꝯp̄henſus ſum. ſed deus perfecte ꝯp̄hen
dit apoſtolū. ergo ap̄lus ad hoc tendebat ꝙ perfecte cō-
p̄rehenderet deum ¶ Pr̄ete. Gloſa ibidē dt̄. vt ꝯp̄hen- 9
dam. id eſt vt ꝯgnoſcam q̄ ſit imenſitas dei que omnem
intellectum excedit. ſ; non eſt incōp̄rehēſibilis niſi rōne
imēſitatis. ḡ beati p̱fecte ꝯp̄hēdunt diuinam eſſentiam.
¶ Sz ꝯtra eſt q̄d Ambro. dt̄ ſup̱ Luc. eam q̄ in deo ha Cōtra
bitat plenitudinē bonitatis nemo conſpexit nemo men
te aut oculis ꝯp̄hēdit. ¶ Pr̄ete. Scdm Aug°. in eo. li.
Illud ꝯp̄henditur cuius fines circūſpici p̄nt. ſ; de deo
hoc eſt impoſſibile. cū ſit infinitus. ḡ non pōt ꝯp̄hendi.
¶ Pr̄ete. Auguſti. dt̄ in libro de iudicio dñi. dei plenitu
dinē. nō ſolū oculis corporis. ſ; nec mēte aliq̄s ꝯp̄rehēdit
¶ Reſponſio dōm. ꝙ illud dicitur p̱prie ꝯp̄hēdi ab ali Rſº.
quo. quod ab eo includitur. dicit̄ eñ ꝯp̄hēdere q̄ñ ſimul
ex omib; p̄tibus ꝯp̄rehēdere poteſt. quod eſt vndiq; in
cluſum habere. q̄d aūt includitur ab aliquo non excedit
includēs. ſ; minus eſt includēte vel ſaltē equale. hec aūt
ad q̄ntitatē pertinet. Unde ſm duplicē q̄ꝫtitatē eſt du-
plex modus comp̄henſionis. ſcz ſm q̄ꝫtitatē dimēſiuaz
et virtualem. ſm dimēſiuam quidē. vt dolium ꝯp̄hēdit
vinū. Scdm ꝟtutē aūt. vt materia dicitur cōp̄rehēdere
formam q̄ñ nihil materie remanet ip̱fectū a forma. ⁊ per
hunc modum dicitur aliqua vis cognitiua app̄rehēdere
ſuum cognitum in q̄ꝫtum ſcz cognitum p̱fecte ſubſtat co
gnitioni eius. tunc autē a comp̄rehēſione deficit quando
ꝯgnitū cognitionē excedit. Hic aūt exceſſus diuerſimo-
de in diuerſis potētijs conſiderādus eſt. In potētijs eñ
ſenſitiuis obiectum comparatur ad potētiam. non ſoluz
ſm q̄ꝫtitatem virtualem. ſ; etiam ſm q̄ꝫtitatē dimēſiuā
eo ꝙ ſenſibilia mouēt ſenſuz. vtpote in magnitudine ex-
iſtentem. nō ſolum ex vi q̄ꝫtitatis p̱prioꝝ ſenſibilium. ſ;
etiam ſm q̄ꝫtitatē dimēſiuam. vt patz de ſenſib; cōmuni
bus. Un ꝯp̄hēſio ſenſus pōt impediri dupliciter. vno°
ex exceſſu ſenſibilis ſm virtualem q̄ꝫtitatē. ſicut impedit̄
oculus a ꝯp̄rehēſione ſolis. quia virtus claritatis ſolis
que eſt viſibilis excedit proportionē virtutis viſiue que
eſt in oculo Alio modo propter exceſſum q̄ꝫtitatis di-
mēſiue. ſicut impeditur oculus ne ꝯp̄rehēdat totā molē
terre. ſed p̄tē eius videt ⁊ p̄tē non. quod in p̄mo impedi
mēto non accidebat. ſimul eñ oēs ſolis p̄tes videtur a
nobis. ſ; nulla earum p̱fecte ſicut viſibilis eſt. ad intelle-
ctum autē comparatur intelligibile. p̱ accidēs quidē etiā
ſm q̄ꝫtitatē dimēſiuam vel naturalē. in q̄ꝫtum intellect⁹
a ſenſu accipit. vnde etiam intellectus noſter impeditur
a comp̄rehenſiōe infiniti ſm q̄ꝫtitatē dimenſiuam. ita vt
aliquid eius eſt in intellectu ⁊ aliquid extra intellectum
per ſe autem nō comparatur ad intellectum aliquid ex-
tra intellectum intelligentem ſm quātitatē dimēſiuam
cum intellectus ſit ꝟtus non vtens organo corporali. ſ;
per ſe cōparatur ad ipſum ſolum ſm ꝟtualē quātitatē

et ideo in his q̄ p ſe intelligūt ſine ꝯiunctione ad ſenſum
nō impeditur comprehenſio intellectus niſi per exceſſum
quantitatis virtualis. quando ſcꝫ id qđ intelligitur habꝫ
modū intelligendi perfectiorem q̄ꝫ ſit modus quo intel-
lectus intelligit. Sicut ſi aliquis cognoſcat hanc ꝯcluſio
nem. triangulus habet tres angulos equales duobꝫ re-
ctis. per ꝓbabilem rōnem. vtpote per autoritatem. vel
q: ita ꝯmuniter dr. non cōprehendit ipſam. non q vnam
partē eius ignoret alia ſcita. ſed q: illa ꝯcluſio eſt ſcibilis
p demonſtrationem. ad quam cognoſcens nondum ꝑue
nit. ⁊ ideo nō ꝯprehendit ipſam. q: nō ſtat ꝑfecte ſub co-
gnitione eius. Coſtat aūt q in intellectu angeli precipue
q̄ꝫtum ad viſionem diuinam nō habꝫ locum quātitas di
menſiua. et ideo ꝯſideranda eſt ibi equalitas vel exceſſus
ſm quātitatem virtualem tm̄. virtus eñ diuine eſſentie
que eſt intelligibilis excedit intellectum angelicū ⁊ om
nem intellectū creatū ſm hoc qđ eſt cognoſcitiuus. veri-
tas eñ diuine eſſentie qua cognoſcibilis eſt excedit lumē
cuiuſlibet intellectus creati quo cognoſcitiuus eſt. ⁊ ideo
impoſſibile eſt q aliquis intellectus creatus diuinā eſſen
tiam ꝯprehendat. nō q: partem aliquam eius ignoret. ſꝫ
q: ad ꝑfectum modū cognitionis ꝑtingere nō poteſt
Ad .j. ¶ Ad pmū ergo dōm. q diuina eſſentia ab angelo tota
videtur. q: nihil eius eſt nō viſum ab eo. vt ſic ly totū ex-
ponatur ꝑuatiue. nō p poſitōem partiū. nō tamen ꝑfecte
Ad 2 videt. ⁊ ideo nō ſeqtur q eam ꝯprehendat ¶ Ad ſecū-
Triplex mod⁹ viſionis. p⁹ duꝫ dōm. q in viſione qualibet triplex modus viſionis cō
ſiderari poteſt. Primus modus ipſius videntis abſolu-
te qui eſt menſura capacitatis eius. ⁊ ſic intellectus ange
li totaliter videt deum. hoc eſt dictu. totam vim intelle-
Scđs ctus ſui adhibet ad videndū deum. Alius modus eſt ipi
us rei viſe. et hic modus nihil eſt aliud q̄ꝫ qualitas rei. cū
aūt in deo nō aliud ſit qualitas q̄ꝫ ſubſtantia. mod⁹ eius
eſt eſſentia. ⁊ ſic totaliter vident deum. q: vident totū
Tercius modū dei eodem mō quo totam eſſentiam. Terci⁹ mo-
dus eſt ipſius viſionis que eſt mediū inter videntē ⁊ rem
viſam. ⁊ ideo dr modū videntis p ꝯparatōnem ad rem
viſam. Et tūc dicit̄ aliquis alterum videre totaliter qñ
ſcꝫ viſio habet modū totalē. et hoc eſt quādo ꝑfectus eſt
modus viſionis. ſicut eſt modus viſibilitatis ipſius rei.
et hoc modo non totaliter videtur diuina eſſentia. vt ex
dictis patꝫ. ſicut qui ſcit ꝓpoſitōem eſſe demonſtrabilem
cuius demonſtratōem ignorat. ſcit q̄dem totū modū co
gnitionis eius. ſed neſcit eam ſm totū modū quo cogno-
Ad 3 ſcibilis eſt ¶ Ad terciū dōm. q rō illa ꝓcedit quādo for
ma que eſt ꝑncipiū actionis agenti ꝯiūgitur ſm totū mo
dum ſuū. qđ neceſſe eſt in oībꝫ formis non ſubſiſtentibꝫ.
quarū eſſe eſt inelle. ſed diuina eſſentia q̄ꝫuis quodāmo
do ſit vt forma intellectus. nō tamē capitur ab intellectu
niſi ſm modū intellectus recipientis. ⁊ q: actio nō eſt tm̄
forme ſed etiam agentis. ideo nō poteſt eſſe ita ꝑfecte ac-
tio ſicut eſt ꝑfecta forma. que eſt ꝑncipium actionis. cū
Ad 4 ſit defectus ex parte agētis ¶ Ad .iiij. dōm. q res ꝯpre-
henditur cuius definitio cognoſcit̄. ſi tñ ipſa definitio cō-
prehendat̄. ſed ſicut poſſibile eſt cognoſcere rem ſine com
prehenſione. ita ⁊ definitōnem ipſius. ⁊ ſic res ipſa rema-
net incōprehenſa. Angelus aūt q̄ꝫuis videat aliquo mo-
Ad 5 do quid eſt deus. nō tñ hoc comprehendit ¶ Ad q̄ntū
dōm. q viſio dei p eſſentiā pt dici cōprehenſio in ꝯpara-
tione ad viſionem vie que ad eſſentiā nō pertingit. nō tñ
eſt ꝯprehenſio ſimpliciter. rōne iam dicta. et ideo cū dicit̄
ꝯprehendam ſicut ⁊ c̄. ly ſicut noīat cōparationem ſilitu-
dinis. nō equalitatis ¶ Ad ſextū dōm. q ipſa immēſitas
dei videbitur. ſed nō videbit̄ immenſe. videbit̄ eñ totus Ad 6
modus. ſed nō totaliter. vt dictū eſt.

Tercio queritur. vtꝝ

angelus ex ꝓprijs naturalibꝫ potuerit ꝑtingere
ad videndum deū p eſſentiam. Et videtur q ſic. q: ſm .j.
Augu^ni. ſup geñ. ad litterā. angeli in ꝑncipio ſue ꝯditio-
nis in quo ſtatu fuerūt in naturalibꝫ tm̄. vt multi dicunt
viderūt creaturas fiendas in verbo. ſed hoc eſſe nō po-
tuiſſet niſi vidiſſent verbuꝫ. ergo p naturalia pura intel
lectus angeli vidit deū p eſſentiam. ¶ Pre. Qđ pt mi- 2
nus intelligere pt ⁊ maius intelligere. ſed eſſentia diuina
eſt maxime intelligibilis. cū ſit maxime a materia immu
nis. ex quo ꝯtingit aliquid eſſe intelligibile actu. cū tñ in-
tellect⁹ angeli naturali cognitiōe poſſit alia intelligibilia
cognoſcere. multo forti⁹ pt itelligere ex naturalibꝫ puris
diuinā eēntiā ¶ Sꝫ diceres q licet diuina eēntia ſit in ſe
maxie itelligibil. ñ tñ ē maxie itelligibil̄ itellectui āgelico
¶ Sed ꝯtra. eius qđ eſt magis viſibile in ſe non eſt ma- 3
gis viſibile nobis. cauſa eſt defectus noſtri viſus. ſꝫ in in-
tellectu angeli nō eſt aliquis defectus. cū angelus ſit ſpe-
culū purū incōtaminatū. vt dr Dyo. in ca. iiij de diui. no.
ergo illud qđ eſt magis intelligibile in ſe. magis eſt intel-
ligibile angelo. ¶ Pre. Cōmen. dicit in tercio de aīa. q 4
intellectus qui eſt penitus ſeparatus a materia ſequitur
hoc argumentū qđ Themiſtius faciebat. hoc eſt magis
intelligibile. ergo magis intelligitur. ſed intellectus ange
li eſt hmōi. ergo in eo predictum argumentū ſequitur
¶ Pre. Excellens viſibile ꝓpter hoc eſt viſibile minus 5
viſui noſtro. q: corrumpit viſum noſtruꝫ. ſed excellens in
telligibile nō corrūpit intellectū. ſed cōfortat. ergo illud
qđ eſt magis in ſe intelligibile magis ab intellectu intelli
gitur ¶ Pre. Sꝫ^m Augu^ni. fides q: ꝑſens eſt p eſſenti- 6
am in anima videt̄ in anima p ſui eſſentiā. ſed deus p ſuā
eſſentiam ꝑſentialiter eſt in aīa. ⁊ ſimiliter in angelo. ⁊ ita
in qualibet creatura. ergo angelus deū p eſſentiam ſuam
in puris naturalibꝫ videre poterit ¶ Pre. Videre deū 7
per eſſentiā eſt actus intellectus. ſed gratia eſt in affectu.
ergo gratia nō requirit̄ ad videndū deum p eſſentiam. et
ita ſm naturalia tm̄ ad hanc viſionem ꝑuenire potuerūt
¶ Pre. Sꝫ^m Aug^ni. x. ꝯfeſ. tripliciter eſt aliquid pre- 8
ſens in anima. p vniōnē. p notionem. p ꝑſentiam eſſentie
ſue. ſi ergo illa diuiſio ꝯueniens eſſet. oporteret hec oppo
ſita eſſe. ⁊ ita cum deus ſit ꝑſens intellectui angelico. per
eſſentiam. nō erit ei ꝑſens p ſimilitudinem. ⁊ ita non po-
teſt deus p ſimilitudinem ab angelo videri. ſi ergo ex na
turalibꝫ puris poſſet euꝫ cognoſcere. aliquo mō videtur
q cognoſcit eum p eſſentiā naturaliter. ¶ Pre. Si vi- 9
detur aliquid in ſpeculo materiali. oportꝫ q ipſuꝫ ſpecu
lum videat̄. ſed angeli in ſtatu ſue cognitōis viderūt res
in verbo quaſi in quodā ſpeculo. ergo viderunt verbum
¶ Sꝫ diceres. q angeli non fuerūt creati in puris natu-
ralibꝫ. ſed cū gratia gratū faciente. vel cum gratia gratis
data ¶ Sed ꝯtra. ſicut lumē nature deficit a lumine glo 10
rie. ita etiam lumen gratie gratis date vel gratū faciētis
ſi ergo exiſtētes in gratia gratis data vel gratum faciēte
potuerūt videre deū p eſſentiam. pari rōne ⁊ in ſtatu na-
turalium exiſtentes ¶ Pre. Res nō vident̄ niſi vbi ſunt 11
ſed ante ꝯditōem rerū res non erant niſi in verbo. ergo
cū angeli res fiendas cognouerūt. in verbo eas cognoue

runt.⁊ ita viderũt ꝟbum ¶ P̄re. Natura nõ deficit in
12 necc̃arijs.ſed attingere finẽ maxime eſt de necc̃arijs nature
ergo vnicuiqꝫ nature ꝓuiſum eſt vt poſſit ꝑtingere ad fi
nem ſuũ.ſed finis ꝑ quem eſt rõnalis creatura eſt videre
deum ꝑ eſſentiã.ergo rõnalis creatura ex naturalibꝫ pu-
13 ris p̄t ad hanc viſionem ꝑuenire ¶ P̄re. Superiores po
tentie ſunt ꝑfectiores inferioribꝫ . ſed inferiores potentie
ꝑ ſuam naturã poſſunt in ſua obiecta.ſicut ſenſus in ſenſi
bilia.⁊ imaginatio in ſua imaginabilia.cũ ergo obiectuꝫ
intelligẽtie ſit deus.vt d̃r in libro de ſpũ ⁊ aĩa. videtur ꝙ
ꝑ naturalia poſſit deus videri ab intelligentia angelica.
¶ Sed diceres.ꝙ nõ eſt ſiꝉe.q2 obiecta aliaꝝ potentiaꝝ
nõ excedũt ſuas potentias.ſed deus excedit omnẽ intel
14 ligentiã creatam. ¶ Sed ↄtra.q̃ꝫtũcũqꝫ ꝑficiatur intel-
ligentia creata lumine glorie ſemꝑ deus in infinitũ ipſaꝫ
excedit.ſi ergo ille exceſſus impedit viſionem dei ꝑ eſſen
tiam.nũqꝫ intellectus creatus poterit peruenire in ſtatu
glorie ad videndũ deũ ꝑ eſſentiã.qḋ eſt abſurdũ ¶ P̄re.
15 in libro de ſpũ ⁊ aĩa d̃r ꝙ aĩa eſt ſimilitudo totius ſapien
tie.⁊ eadem rõne angelus.ſed res naturaliter cognoſcũ-
tur ꝑ ſuam ſiſitudinem.ergo naturaliter angelus cogno
ſcit ea de quibꝫ eſt ſapientia.ſed ſapientia eſt de diuinis.vt
Aug9.d̃r.ergo angelus naturaliter ꝑuenit ad videnduꝫ
16 deũ ꝑ eĩntiã ¶ P̄re. Ad hoc ꝙ intellectus creatus vide
at deũ ꝑ eſſentiã nõ req̇rit̃ niſi ꝙ intellectus deo ↄforme
tur.ſed intellectus angeli ꝑ naturam ſuam eſt deiformis
ergo ex naturalibꝫ ꝓprijs p̄t videre deum ꝑ eſſentiam
17 ¶ P̄re. Omnis cognitio dei vel eſt ſicut in ſpeculo vel ẽ
per eſſentiã.vt patꝫ ꝑ hoc qḋ habet̃.i. Cor.xiij. videm9
nũc ⁊c.ſed angeli in naturalibꝫ ſuis exiſtentes nõ cogno-
uerũt deum ſicut in ſpeculo.q2 vt d̃t Aug9. ex quo creati
ſunt.eterna verbi dei viſione ꝑfruũtur.nõ inuiſibilia dei
ꝑ ea que facta ſunt ↄſpicientes.qḋ eſt in ſpeculo videre.
ergo angeli naturaliter vident deũ ꝑ eſſentiam ¶ P̄re.
18 Illud imediate videt̃ de quo cogitamus non cogitando
de aliquo altero.ſed angelus naturali cognitõe p̄t cogita
re de deo ſine hoc ꝙ cogitet de aliqua creatura .ergo po-
19 teſt videre imediate deũ.qḋ eſt ꝑ eſſentiã videre ¶ P̄re
Aug9.d̃t. ꝙ ea que ſunt eſſentialiter in anima cognoſcũ-
tur ab ea ꝑ eſſentiaꝫ.ſed diuina eſſentia ſic eſt in aĩa.g̃ ⁊c̃
¶ P̄re. Illud qḋ nõ videt̃ ꝑ eſſentiã videt̃ ꝑ ſpẽm ſi vide
20 tur.ſed diuina eſſentia nõ p̄t videri ꝑ ſpeciem. q2 ſpẽs eſt
ſimplicior eo cuius eſt .cũ ergo naturaliter deus cogno-
ſcatur ab angelo ꝑ eſſentiã cognoſcit̃ ab eo.
Cõtra ¶ Sed ↄtra. Videre deũ ꝑ eſſentiam eſt vita eterna
vt pꝫ Ioh.xvij.hec eſt vita eterna ⁊c.ſed ad vitam eter-
nam non p̄t perueniri ꝑ pura naturalia. Roma.vi.gratia
aũt dei vita eterna.ergo nec ad viſionem dei per eſſentiã.
¶ P̄re.Aug9 .dicit.ꝙ anima q̃ꝫuis ſit nata cognoſcere
deum.nõ tamen ad actum cognitionis perducitur niſi ꝑ-
fundatur diuino lumine.⁊ ſic ex naturalibus non poteſt
aliquis videre deum ꝑ eſſentiam ¶ P̄re. Natura non
tranſcendit limites ſuos.ſed eſſentia diuina excedit oẽm
naturam creatam.ergo naturali cognitione diuina eſſen-
tia videri nõ poteſt
R̄o ¶ Rñſio dõm.ꝙ ad hoc ꝙ deus per eſſentiam vide
atur.opoꝛꝫ ꝙ eſſentia diuina vniatur intellectui quodã
mõ vt forma intelligibilis.ꝑfectibile aũt non vnitur for-
me niſi poſtq̃ꝫ eſt in ipſo diſpoſitio que facit ꝑfectibile re-
ceptiuũ talis forme.q2 ꝓprius actus fit in ꝓpria potentia.
ſicut corpus nõ vnit̃ aĩe vt forme.niſi poſtq̃ꝫ fuerit organi
zatum ⁊ diſpoſituꝫ.vñ etiã opoꝛꝫ in intellectu eſſe aliquã
diſpõnem ꝑ quã efficitur ꝑfectibile tali forma.que eſt eĩn
tia diuina qḋ eſt aliquod intelligibile lumen.qḋ quidem
lumen ſi fuerit naturale ex naturalibus puris intellectus
videre deũ ꝑ eſſentiã poterit. Sed ꝙ ſit naturale eſt im-
poſſibile.ſemꝑ enĩ diſpoſitio vltima ad formam ⁊ forma
ſunt vnius ordinis.in hoc ꝙ ſi vnũ eſt naturale ⁊ reliquũ
Eſſentia aũt diuina nõ eſt naturalis forma intelligibilis
intellectus creati. Qḋ ſic patꝫ.actus enĩ ⁊ potentia ſunt
ſemꝑ vnius generis. vñ potẽtia in genere q̃ãtitatis nõ
recipit actũ in genere qualitatis. vñ forma naturalis in-
tellectus creati nõ p̄t eſſe niſi ſit illius generis in quo eſt
potentia creati intellectus.vnde forma ſenſibilis que eſt
alterius generis nõ p̄t eſſe forma ipſius .ſed forma imma
terialis tñ.q eſt generis ſui.ſicut aũt forma ſenſibilis eſt
infra genus intellectiue potentie create.ita eĩntia diuina
eſt ſupra ipam. vnde eĩntia diuina nõ eſt forma ad quaꝫ
ſe extendit naturalis facultas intellect9 creati Et ideo lu
men illud intelligibile ꝑ qḋ intellectus creatus fit in vlti
ma diſpõne vt ↄiũgatur eĩntie diuine vt forme intelligi-
bili nõ eſt naturale ſed ſupra naturã. ⁊ hoc eſt lumẽ glo-
rie.de quo in p̄s. In lumine tuo videbimus lumen. Na-
turalis igit̃ facultas cuiuſlibet intellectus determinat̃ ad
aliquã formaꝫ creatam intelligibilẽ.aliter tñ in hoĩe ⁊ in
angelo.in hoĩe ad formã intelligibilẽ a ſenſu abſtractã cũ
oĩnis eius cognitio a ſenſu oriatur. In angelo aũt ad for-
mam intelligibilẽ nõ a ſenſu abſtractam vel acceptã. ſed
p̄cipue ad formã que eſt eſſentia ſua. ⁊ ideo cognitio dei
ad quaꝫ angelus naturaliter ꝑuenire p̄t eſt vt cognoſcat
ipſum ꝑ ſubſtantiã angeli videntis. ⁊ ideo d̃r in libro de
cauſis.ꝙ intelligẽtia intelligit qḋ ẽ ſupra ꝑ modũ ſubſtã
tie ſue.q2 inq̃ꝫtum cauſata eſt a deo ſua ſubſtantia eſt ⁊ ſi
militudo q̃dam ſubſtantie diuine vel eĩntie. ſed cognitio
dei ad quã naturalr̃ hõ ꝑuenire p̄t .eſt vt cognoſcat ipm
ꝑ formam ſenſibilẽ q̄ lumine intellectus agẽtis eſt a ſenſi
bilibꝫ abſtracta. ⁊ ideo Roma.p̄o. ſuꝑ illud inuiſibilia ⁊c̃
d̃t glo.ꝙ hõ iuuabat̃ ad cognoſcẽdũ deũ ꝑ creaturas ſen-
ſibiles ꝑ lumen naturalis rõnis.cognitio aũt dei que eſt
ꝑ formã creatam nõ eſt viſio eius ꝑ eĩntiã. Et ideo neqꝫ
hõ neqꝫ angelus p̄t ꝑuenire ad deum videndũ ꝑ eĩntiã
ex naturalibꝫ puris
¶ Ad p̄mũ ergo dõm.ꝙ hoc qḋ d̃t Aug9.ꝙ angeli Ad .1.
viderũt res in ꝟbo p̄t intelligi non a p̄ncipio ↄditionis.
ſed ex tũc ex quo fuerũt beati. Uel dõm.ꝙ q̃ꝫuis ꝟbum
ꝑ eĩntiam nõ viderũt in ſtatu naturaliũ.viderunt tñ aliq̃
modo ꝑ ſimilitudinẽ in eis exiſtentẽ. ⁊ ex tali cognitione
potuerũt creaturas cognoſcere.quas tñ poſtmodum in
ꝟbo multo plenius cognouerũt q̃ñ ꝟbum ꝑ eĩntiam vi-
derũt.ſm̃ enĩ ꝙ cognoſcit̃ cauſa.cognoſcitur ꝑ ipam effe
ctus ¶ Ad.ij.dõm.ꝙ q̃ꝫuis eĩntia diuina ſit in ſe maxi- Ad 2
me cognoſcibilis.nõ tñ eſt maxime cognoſcibilis intelle-
ctui creato.q2 eſt extra genus ipſius. ¶ Ad terciũ dõm. Ad 3
ꝙ intellectus angelicus d̃r eſſe ſpeculũ purũ ⁊ incõtami-
natũ ⁊ ſine defectu.q2 nõ patit̃ defectũ intelligibilis lumi
nis ↄſiderata natura ſui generis.ſicut patitur intellect9
humanus in quo intelligibile lumen obumbrat̃ intantũ
vt neceſſe ſit a phantaſmatibꝫ accipe ⁊ cũ ↄtinuo ⁊ tẽpo-
re.⁊ diſcurrendo de vno in aliud Propter qḋ yſaac d̃t ꝙ
rõ oritur in vmbra intelligentie.⁊ ideo potentia intelle-
ctiua eius p̄t intelligere omnẽ formã intelligibilẽ createꝫ
que eſt ſui generis. Sed intellectus angelicus ↄparat9
ad eĩntiam diuinã q eſt extra genus ſuũ inuenit̃ defecti-
uus ⁊ tenebroſus.⁊ ideo deficit a viſione diuine eſſentie.

q̄uis ipſa ſit in ſe maxime intelligibilis ¶ Ad.iiij.dõm
Ad 4 q̄ verbum cõmen. intelligit̃ de cognitione intelligibiliũ cre
atoꝝ. nõ de cognitõe eſſentie increate. pro tanto eñ ſub/
ſtantia intelligibilis que in ſe maxime eſt intelligibilis ſic
fit nobis minus intelligibilis. q꞉ excedit formam a ſenſu
abſtractam quam naturaliter intelligimus. Et ſimiliter
multo amplius eẽntia diuina excedit formam intelligibi
lem creatam qua intellectus angeli intelligit. ⁊ ideo intel
lectus angeli minus intelligit eſſentiam diuinã. q̄uis ſit
magis intelligibilis. ⁊ intellectus noſter minus intelligit
eẽntiam angeli q̄uis ſit magis intelligibilis q̄ʒ res ſenſi/
Ad 5 bilis ¶ Ad.v.dõm. q̄ excellentia intelligibilis q̄uis nõ
corrũpat intellectum ſed ꝯfortet eum. tamẽ excedit quãqꝫ
repſentationeʒ forme qua intellectus intelligit. ⁊ ex hac
cauſa intelligibilis excellentia impedit intellectuʒ. ⁊ ſm
hoc verum eſt qð dr̃ in.ij.metaph. q̄ intellectus ſe hʒ ad
manifeſtiſſima nature. ſicut oculus noctue ad lumen ſo/
Ad 6 lis ¶ Ad.vi.dõm. q̄ gratia nõ requirit̃ ad videndũ deũ
ꝑ eſſentiaʒ quaſi immediata diſpoſitio ad viſionem. ſʒ q꞉
ꝑ gratiam homo meret̃ lumen glorie ſibi dari ꝑ qð deuʒ
in eſſentia videat ¶ Ad.vij.dõm. q̄ fides cognoſcit̃ per
Ad 7 eẽntiam ſuam inq̄ʒtum eẽntia ſua ꝯiungitur intellectui vt
forma intelligibilis ⁊ nõ alio modo. ſic aũt non ꝯiungitur
eſſentia diuina intellectui creato in ſtatu vie. ſed ſicut ſu/
Ad 8 ſtinens eum in eſſe ¶ Ad octauũ dõm. q̄ diuiſio illa non
eſt ꝑ oppoſitas res. ſed ꝑ oppoſitas rõnes. ⁊ ideo nihil ꝓ
hibet eſſe aliquid ꝑ eſſentiã vno mõ in anima. ⁊ alio mõ
ꝑ ſimilitudinẽ vel imaginem. in ipſa eñ aĩa eſt imago ⁊ ſi
Ad 9 militudo dei q̄uis in ipſa ſit deꝰ ꝑ eẽntiã ¶ Ad.ix.dõm
Ad 10 ſicut ad ꝑmũ. ¶ Ad.x.dõm q̄ nec gratia gratũ faciens
nec gratia gratis data ſufficit ad videndũ deũ ꝑ eẽntiaʒ
niſi ſit gratia ꝯſummata. que eſt lumen glorie ¶ Ad.xi.
Ad .ij dõm. q̄ res anteq̄ʒ in ꝓpria natura eſſent nõ ſolum fuerũt
in verbo. ſed etiam in mente angelica. ⁊ ita potuerũt vide/
Ad 12 ri q̄uis verbum ꝑ eẽntiam nõ videret̃. ¶ Ad.xij.dõm. q̄
ſicut dr̃ phs in.ij.ce. ⁊ mũ. In rebꝰ inuenit̃ multiplex gra
dus ꝑfectionis ¶ Primus eñ eſt ꝑfectiſſimus. vt aliquid
ꝯſequat̃ bonitatem ſuam ⁊ ſine motu ⁊ ſine adminiculo
alterius. ſicut eſt ꝑfectiſſima ſanitas in eo qui eſt ꝑ ſe ſanꝰ
ſine auxilio medicine. ⁊ hic gradus eſt diuine ꝑfectionis
¶ Secũdus gradus eſt eius qð poteſt ꝯſequi ꝑfectam
bonitatẽ cũ modico auxilio ⁊ paruo motu. ſicut eius qui
habet ſanitatẽ cum modico exercitio. ¶ Terciꝰ gradus
eſt eius qð acquirit ꝑfectam bonitatẽ cũ multis motibꝰ.
ſicut ille qui acquirit ꝑfectam ſanitatẽ cum multis exer/
citijs ¶ Quartus gradus eſt eius qð nunq̄ʒ pt̃ acqui/
rere ꝑfectam bonitatẽ. ſed acquirit de bonitate aliquid ⁊
multis motionibꝰ ¶ Quintꝰ gradꝰ eſt eius qð nõ pt̃ ac
quirere aliquid de bonitate. nec habet aliquẽ motum ad
hoc. ſicut eſt gradus illius in ſanitate qui ſanari non pt̃.
vnde nullaʒ medicinã accipit. Nature igit̃ irrõnales nul
lo mõ ad bonitatem ꝑfectam que eſt beatitudo ꝑtingere
poſſunt. ſed ꝑtingũt ad aliam bonitatẽ imꝑfectam. que
eſt earum finis naturalis. quẽ ex vi nature ſue ꝯſequũtur
ſed creature rõnales poſſunt ꝯſequi ꝑfectam bonitatem
id eſt beatitudinem. tñ ad conſequendũ indigent pluribꝰ
q̄ʒ nature inferiores ad ꝯſequẽdum fines ſuos. ⁊ ideo q̄/
uis ſint nobiliores. nõ tamẽ ſequitur q̄ ex ꝓprijs naturali
bus poſſint attingere ad finem ſuũ. ſicut nature inferio/
res. q̄ eñ beatitudineʒ aliquid cõtingat ꝑ ſeipſum ſolius
Ad 13 dei eſt. ¶ Et ſimiliter dõm eſt ad.xij. de ordine potenti
Ad 14 arũ ¶ Ad.xiiij.dõm. q̄ ꝑ lumen glorie q̄uis intellectus
creatus nunq̄ʒ tantũ eleuetur quin in infinitũ diſtet ab eo
eſſentia diuina. tamẽ ꝑ illud lumen fit vt intellectus vnia
tur eſſentie diuine ſicut forme intelligibili. qð aliter fieri
non poſſet ¶ Ad.xv.dõm. q̄ ad cognoſcendum deũ per Ad 15
ſimilitudine eius angelus ex ꝓprijs naturalibꝰ pt̃. ſed hec
non eſt viſio dei ꝑ eſſentiam ¶ Ad.xvi.dõm. q̄ ꝯformi/ Ad 16
tas naturalis ad deum que eſt in intellectu angeli nõ eſt
vt intellectus angeli ꝓportionet̃ ad eſſentiam diuinam ſi/
cut ad formã intelligibilẽ. ſed in hoc q̄ nõ accipit cogniti/
onem ſenſibilium a ſenſu ſicut nos accipimꝰ. ⁊ quãtum
ad alia in quibꝰ intellectus angeli ꝯuenit cum deo ⁊ dif/
fert ab intellectu humano ¶ Ad.xvij.dõm q̄ tripl'r ali/ Ad 17
quid videtur. vno mõ ꝑ eſſentiã ſuã ſicut quãdo eſſentia De triplici
viſibilis ꝯiungit̃ viſui. ſicut oculus videt lucem. Alio mõ mõ viſionis
ꝑ ſpẽm. ſcʒ quãdo ſimilitudo ipſius rei ab ipſa re impri/
mit̃ in viſum. ſicut cũ video lapidem. Tercio vero mõ ꝑ
ſpeculũ. ⁊ hoc eſt qñ ſimilitudo rei ꝑ quaʒ cognoſcit̃ non
ſit in viſu immediate ab ipſa re. ſed ab eo in quo ſimilitu
do rei repſentat̃. ſicut in ſpeculo reſultant ſpẽs ſenſibiliuʒ.
Primo igit̃ mõ videre deũ ẽ naturale ſoli deo. ſup naturaʒ
vero hominis ⁊ angeli. ſed ſcðo modo videre deũ eſt na/
turale angelo. Tercio autẽ mõ videre deum eſt naturale
ipſi homini. qui venit in cognitõem dei ex creaturis vtcũ
q̄ʒ deũ repreſentantibꝰ. Vñ qð dr̃ omnis cognitio vel eſt
ꝑ eſſentiam vel eſt in ſpeculo. intelligendũ eſt de cognitio
ne humana. cognitio aũt angeli quaʒ de deo naturaliter
hʒ eſt media inter iſtas duas ¶ Ad.xviij.dõm. q̄ ima/ Ad 18
go rei dupl'r poteſt ꝯſiderari. vno mõ inq̄ʒtum eſt res que
dam. ⁊ cũ ſit res diſtincta ab eo cuius eſt imago ꝑ modũ
iſtum. alius erit motus virtutis cognitiue in imaginem
et in id cuius eſt imago. Alio mõ cõſiderat̃ ꝓut eſt ima/
go. ⁊ ſic idem eſt motus in imagine ⁊ in id cuius eſt ima/
go. ⁊ ſic qñ aliquid cognoſcit̃ ꝑ ſilitudinem in effectu ſuo
exiſtentẽ poteſt motus cognitionis tranſire ad cauſaʒ im
mediate ſine hoc q̄ cogitet̃ de aliqua alia re. Et hoc mõ
intellectus viatoris pt̃ cogitare de deo non cogitando de
aliqua creatura ¶ Ad.xix.dõm. q̄ ea que ſunt eſſentiali/ Ad 19
ter in anima ⁊ ꝯiungũtur ei vt forme intelligibiles intelli/
gũtur ab anima ꝑ eſſentiam ſuam. ſic autem eẽntia diuina
nõ eſt in anima viatoris. ⁊ ideo rõ nõ ſequitur ¶ Ad.xx
dõm. q̄ rõ illa ꝓcedit de ſpecie abſtracta a re quã oportʒ Ad 20
eſſe ſimpliciorẽ re ipſa. talis aũt ſimilitudo nõ eſt ꝑ quam
intellectus angelicus cognoſcit naturaliter deũ. ſed eſt ſi/
militudo impſſa ab ipo. ⁊ ideo rõ nõ ſequitur

Quarto querit̃. vtrum

angelus videns deũ ꝑ eſſentiã omĩa cognoſcat
Et videt̃ q̄ ſic. q꞉ ſicut dicit Iſido. angeli in verbo dei .1.
omĩa vident anteq̄ʒ fiant ¶ Pre. vniſquiſqꝫ viſus vi/ 2
det illud cuius ſilitudo eſt apud ipm. ſed eſſentia diuina
que eſt ſilitudo omniũ intellectui angelico ꝯiungitur vt
forma intelligibilis. ergo angelus videns deum ꝑ eẽnti/
am ſuam videt omĩa ¶ Pre. Si angelus non cognoſcit
oĩa. oportʒ q̄ hʒ accidat vel ex defectu intellectus angeli 3
ci. vel ex defectu rerum cognoſcibiliũ. vel ex defectu me/
dij. ſed non ex defectu intellectus angelici. cũ angelus ſit
ſpeculum puruʒ ⁊ immaculatũ ⁊ incõtaminatũ. vt dicit
Dyo. Nec etiã ex defectu intelligibiliuʒ. q꞉ omĩa ſunt in
diuina eſſentia cognoſcibilia. Nec etiaʒ ex defectu medij
quo cognoſcũt. q꞉ diuina eſſentia ꝑfecte omnia repſentat
ergo angelus videns deũ oĩa videt ¶ Pre. Intellectꝰ 4

angeli eſt ꝑfectioꝛ ꝙ̃ intellectꝰ anime humane .ſed anima
humana habet potentiā ad oīa cognoſcenduꝫ.ipſa eñ
eſt oīa quodammodo. vt in.iij.de anima dꝛ.ſm ꝙ nata
eſt oīa cognoſcere.ergo ⁊ intellectus angelicus pt om-
nia cognoſcere.ſed nihil eſt efficacius ad deducendum in
tellectū angelicū in actum cognitōis ꝙ̃ diuina eſſentia.ḡ
angelus videns diuinā eſſentiā oīa cognoſcit ¶ Pꝛe.
5 Sicut dꝛ Grego.amoꝛ in patria cognitōi equatur.quia
tantū quiſq; ibi diliget ꝙ̃tum cognoſcet.ſed amans deū
amabit in ipſo oīa amabilia.ergo videns deū videbit
6 oīa intelligibilia ¶ Pꝛe. Si angelus videns deū non
videat oīa.hoc nō eſt niſi qꝛ oīa intelligibilia ſunt infi
nita.ſed ipſe nō impedit̃ ab intelligendo ꝓpter intelligibi
lis infinitatem.qꝛ eſſentia diuina diſtat ab eo ſicut infini
tum a finito.ergo videtur ꝙ angelus videns deuꝫ oīa
videre poſſit ¶ Pꝛe. Cognitio ꝯꝓhenſoꝛis excedit co-
7 gnitōem viatoꝛis quātūcunq; eleuetur.ſed viatoꝛi alicui
poſſunt oīa reuelari. qḋ q̇dem de pluribꝰ patꝫ. qꝛ bea-
to Benedicto totꝰ mūdus ſimul oſtenſus eſt. vt dꝛ in.v.
dyalogo. De futuris etiā patere poteſt.qꝛ deus alicui ꝓ
phete aliqua futura reuelat.⁊ eadem rōne pt ſibi omnia
reuelare Et ſimilis rō eſt de p̄teritis.ergo multo foꝛtius
angelus videns deum viſione patrie omnia cognoſcit
¶ Pꝛe. Gregoꝛius in.iiij.dyalo.dꝛ.quid eſt qḋ non vi-
8 deant qui videntē oīa vident.ſed angeli vident ꝑ eēn-
tiam deum ſcientē oīa.ergo oīa angeli cognoſcūt
¶ Pꝛe. Poteſtas angeli in cognoſcēdo nō eſt minoꝛ ꝙ̃
9 poteſtas anime.ſed dꝛ Grego.in.ij.dyalo.anime videnti
creatoꝛem anguſta eſt oīs creatura ſibi ⁊ angelo. et ſic
10 idem qḋ p̄us ¶ Pꝛe. Lux ſpūalis vehementius ſe inge
rit menti ꝙ̃ lux coꝛpoꝛalis oculo.ſed ſi lux coꝛpoꝛalis eēt
rō ſufficiens omniū coloꝝ ingerens ſe oculo omnes colo-
res manifeſtaret.ergo cum ipſe deus qui eſt lux ſpūalis.
et rerū omniū ꝑfecta rō menti angeli videntis eū ſe inge
rat angelus eo cognito oīa cognoſcet ¶ Pꝛe. Cogni
11 tio eſt quaſi ꝯtactus q̇dam cognoſcentis ⁊ cognoſcibilis
ſed ſi ſimplex tangit̃. quicq̇d eſt in ipſo tangit̃.ſed deꝰ eſt
ſimplex.ergo ſi cognoſcatur cognoſcitur omniū rerū rō-
nes que ſunt in eo ¶ Pꝛe. Nullius creature cognitio eſt
12 de ſubſtantia beatitudinis.ergo ad cognitōnem beatitu
dinis ſe habere equaliter vident̃ oēs creature.aut ergo
beatus oēs creaturas cognoſcit aut nullā.ſed nō nullā
13 ergo oēs ¶ Pꝛe. Oīs potentia nō reducta ad actuꝫ
eſt imꝑfecta.ſed intellectus angeli eſt in potentia ad oīa
cognoſcenda.alꝛ eſſꝫ inferioꝛ intellectu humano in quo
eſt oīa fieri.ſi ergo in ſtatu beatitudinis nō oīa cogno
ſceret remaneret cognitio eius imꝑfecta.qḋ videt̃ repu-
gnare beatitudinis ꝑfectioni.que omnē imꝑfectōem tol
14 lit. ¶ Pꝛe. Si angelus beatus nō cognoſcit oīa. cū ſit
in potentia ad oīa cognoſcenda.poſſit poſtmodum ali
quid cognoſcere qḋ p̄us non cognouerit. ſed hoc eſt im-
poſſibile.qꝛ ſicut dꝛ Augꝰ.in libꝛo.xv.de trini. In angelis
beatis nō ſunt cogitatōes volubiles.qḋ eſſet ſi aliq̇d ſciret
qḋ p̄us neſciuiſſent.ergo angeli beati videntes deuꝫ om
15 nia vident ¶ Pꝛe. Viſio beatitudinis eternitate menſu
ratur.vnde ⁊ vita eterna dicitur.ſed in eternitate nihil eſt
p̄us ⁊ poſterius.ergo nec in viſiōe beatitudinis. ergo nō
poteſt eſſe ꝙ aliquid ſciatur qḋ p̄us ſcitum nō fuerit.⁊ ſic
16 idez qḋ p̄us ¶ Pꝛe. Joh.x. Ingredietur ⁊ egredietur et
paſcua inueniet.qḋ in libꝛo de ſpiritu ⁊ anima ſic exponi
tur. Ingredietur ad ꝯtemplandam diuinitatē ſaluatoꝛis
et egredietur ad contemplandā vel intuendam humani
tatem ipſius ⁊ vtrobiq; glorioſam refectiōem inuenient
Sed viſus exterioꝛ ita ꝑfecte paſcet̃ in humanitate ſal-
uatoꝛis ꝙ nihil exiſtens in coꝛpoꝛe eius erit ei occultū.er-
go ⁊ oculus mentis ita paſcetur in diuinitate ipſius. ꝙ ni
hil in eo exiſtens ignoꝛabit̃ ab eo.⁊ ſic cognoſcent omnia.
¶ Pꝛe. Ut dꝛ.iij.de anima.intellectus intelligens ma- 17
ximū intelligibile nō minus intelligit minus intelligibile
ſed magis.ſed maxime intelligibilis eſt deus.ergo intelle
ctus videns deum oīa videt ¶ Pꝛe. Effectus maxi-
me cognoſcitur ꝑ cognitionem ſue cauſe.ſed deus eſt cau 18
ſa omniū.ergo intellectus videntis deum oīa cognoſcit
¶ Pꝛe. Colores in tabula depicti ad hoc ꝙ viſu cogno 19
ſcatur non indigent niſi lumine eos illuſtrante quo fiant
actu viſibiles.ſed rerū omniū rōnes ſunt in diuina eſſen-
tia actu intelligibiles diuino lumine illuſtrante. ergo in-
tellectus videns eſſentiam diuinam omnia per omnium
rationes videt.
¶ Sed ꝯtra eſt qḋ dicitur Eph.iij. vt innoteſcat ⁊c̄. Cōtra
vbi dꝛ gloſa Hiero.ꝙ angeli myſterium incarnatōnis ꝑ .1.
p̄dicatōem eccleſie ſunt edocti.ergo ante p̄dicationem il-
lud ignoꝛauerunt.attamen ꝑ eſſentiam deum viderunt
ergo videntes deum per eſſentiam non oīa cognoſcūt.
¶ Pꝛe. Dyo.dꝛ in fine eccleſiaſtice hierarchie.ꝙ multe 2
ſacramentoꝝ rōnes latent ſupernas eſſentias.⁊ ſic idem
qḋ prius ¶ Pꝛe. Nihil alteri coequatur in extenſione q̄ 3
eſt ſm quātitatem molis .niſi ſit ei equale ſm molis quā-
titatem.ergo ⁊ nihil equatur alteri in extenſione virtua-
lis quātitatis.niſi coequetur ei in virtute. ſed intellectꝰ
angeli nō coequat̃ intellectui diuino in virtute.ergo non
poteſt eſſe ꝙ intellectus angeli ſe extendat ad oīa ad q̄
ſe extendit intellectus diuinus. ¶ Pꝛe. Angeli cuꝫ ſint 4
facti ad laudandū deum ſm hoc ꝙ cognoſcūt ipſum lau-
dant eum.ſed nō omnis equaliter eum laudat.vt patꝫ ꝑ
Criſoſto.ſup Johānē.ergo q̇dam in eo plura cognoſcūt
ꝙ̃ alij.⁊ tñ angeli minus cognoſcentes vident deū ꝑ eēn
tiam.ergo vidēs deū ꝑ eſſentiam nō oīa videt ¶ Pꝛe. 5
De ſubſtantia beatitudinis angeli eſt cognitio ⁊ gaudi-
uꝫ. ſed angeli bene poſſunt gaudere de quo p̄us non gau
debant.ſicut de peccatoꝛe conuerſo gaudium eſt angelis
dei ⁊c̄. Luc.xv.ergo ⁊ poſſunt cognoſcere que p̄us nō co
gnouerunt.ergo vidētes deum ꝑ eſſentiaꝫ aliqua ignoꝛāt
¶ Pꝛe. Nulla creatura poteſt eſſe ſumme bona vel ſum 6
me potens.ergo nec oīa ſciens ¶ Pꝛe. cognitio diuina 7
in infinitum excedit cognitōem creature.ergo nō poteſt 8
eſſe vt omnia que deus ſcit creatura cognoſcat ¶ Pꝛete.
Hiere.xvij.prauū ē coꝛ hominis ⁊ inſcrutabile quis co-
gnoſcet illud.ego dominus ⁊c̄. Ex quo videtur ꝙ angeli
videntes deū ꝑ eēntiam nō cognoſcūt ſecreta coꝛdium.⁊
ita nō cognoſcūt oīa Rᵒ
¶ Reſponſio dōm.ꝙ deus videndo eſſentiā ſuam q̄ Scīa dei
dam cognoſcit ſcientia viſionis.ſcꝫ p̄terita p̄ſentia ⁊ futu duplex
ra. Quedam aūt ſcientia ſimplicis intelligentie.ſcꝫ que pt
facere ꝙ̃uis non ſunt .nec fuerunt .nec futura ſunt. Im-
poſſibile aūt videt̃ ꝙ creatura aliqua videns eſſentiā diui
nam omnia ſciat que deus ſcit ſcientia ſimplicis notitie.
Cōſtat eñ ꝙ ꝙ̃to aliquis cauſam aliquam ꝑfectius co-
gnoſcit tanto ex cognitione cauſe in pluriū effectuū cogni
tionē deuenire pt.ſicut ille qui ꝑfectius aliqḋ p̄ncipium
demonſtratōis cognoſcit plures ꝯcluſiōes ex eo deduce
re poteſt.ſi ergo aliquis intellectus ex cognitōe alicuius
cauſe oēs effectus eius cognoſcat.opꝫ ꝙ ꝑtingat cām
ad ꝑfectū modū cognitōis illius cauſe.⁊ ſic opoꝛꝫ ꝙ illā

ↄpꝛehēdat. qđ eſt impoſſibile de eſſentia diuina reſpectu
intellectus creati. vt ex dictis pꝫ. Unde impoſſibile eſt ꝙ
aliquis intellectus creatus videndo eſſentiam diuinam
oīa cognoſcat que ex ipſa cauſari poſſunt. poſſibile ta/
men eſt vt aliquis intellectus creatus eſſentiaꝫ dei vidēs
oīa cognoſcat que deus ſcit ſciētia viſionis vt de anima
Opinio duplex pª christi ab oībꝫ tenet̃ ¶ De alijs aūt videntibꝫ deū per
eſſentiam eſt duplex opinio. quidaꝫ eī dicūt ꝙ oēs an
geli ⁊ anime beatoꝝ videndo eſſentiam dei neceſſe ſit vt
oīa cognoſcāt. ſicut q̃ videt ſpeculū videt oīa que in ſpe
Re,pbaº. culo relucent. ¶ Sed hoc dictis ſanctoꝝ repugnare vi/
det. ⁊ hoc pcipue Dyoni. qui in. vi. ca. eccleſiaſtice hie/
rarchie expreſſe dī. inferiores angelos ꝑ ſupiores ab igno
rantia purgari. ⁊ ſic opoꝛꝫ ponere ſuperiores angelos co
gnoſcere que inferiores ignorant. qͣuis oēs cōiter deū
ↄtemplentur ¶ Et ideo dōm ꝙ res non ſunt in eſſentia
Scda opinio et b.Tho. diuina ſicut actu diſtincte. ſed magis in eo oīa ſunt vnū
vt dī Dyo. ꝑ modum quo multi effect⁹ vniūtur in vna
cauſa. imagines autem in ſpeculo reſultantes ſunt ibi in
actu diſtincte. Et ideo modus quo res oēs ſꝫ in eſſen/
tia diuina ſimilioꝛ eſt modo quo ſunt effectus in cauſa qͣꝫ
modo quo ſunt imagines in ſpeculo Nō eſt eī ncc̃ariuꝫ
ꝙ quicūqꝫ cognoſcit cauſam cognoſcit oēs effectus eius
qui poſſunt ex ipſa ꝓduci. niſi cōpꝛehendat ipſam. qđ nō
cōuenit alicui intellectui creato reſpectu diuine eſſentie.
Uñ in ſolo deo neceſſe eſt vt ex hoc ꝙ eēntiā ſuam videt
oīa cognoſcat que facere pt. vñ ⁊ eoꝛum effectuū qui ex
ipſa ꝓducti ſunt tanto aliquis plures cognoſcit videndo
eſſentiam dei quāto plenius eam videt. ⁊ ideo anime chri
ſti que ſuꝑ oēs creaturas ꝑfectius deuꝫ videt. attribui
tur ꝙ oīa cognoſcat pꝛeſentia p̃terita ⁊ futura. angelis
aūt nō. ſed vnuſquiſqꝫ ꝑ menſuram qua videt deū videt
plures vel pauciores effectus ex ipſo
Ad .j. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm. ꝙ ſicut magiſter in. ij. ſenten.
dicit cū dī. angeli in verbo vident oīa anteqꝫ fiant. hoc
nō intelligit̃ de omnibꝫ angelis. ſed foꝛte de ſuperioꝛibus
nec illi etiā oīa ꝑfecte vident. ſed foꝛte in ↄmuni ⁊ quaſi
implicite oīa ſciūt ¶ Uel dōm. ꝙ de vna re cognoſcibili
poſſunt intelligi plures rōnes. ſicut de triangulo plures
demonſtratōes ſūt. ⁊ poteſt eſſe ꝙ aliquis ſciat triangu
lum quid eſt. qui neſcit oīa q̃ de triangulo ſciri poſſunt
Aliud ergo eſt ſcire oēs res. ⁊ aliud ſcire oīa intelligi
bilia de rebꝫ. ſatis quidem pꝛobabile videtur ꝙ omnes
videntes deum ꝑ eſſentiam oēs creaturas cognoſcant
ſm ſpēs ſuas ad minus ¶ Et hoc eſt qđ Iſido. dicit. ꝙ ſci
unt in verbo oīa anteqꝫ fiant. fieri eī rei eſt nō intelligi/
bilis rationis. non autem opoꝛtet ꝙ angelus ſciens rem
aliquam ſciat oēs rōnes intelligibiles de ipſa. etſi foꝛ/
teſciat oēs ꝓprietates naturales que compꝛehenſione
eſſentie cognoſcūtur. non tamen ſcit eam ſm oēs ratio
nes quibꝫ ſubſtat oꝛdini diuine pꝛouidentie qua vna res
oꝛdinatur ad varios euentus. ⁊ de his rationibus inferi/
oꝛes angeli a ſuperioꝛibus vel ſupꝛemis illuminantur. et
hoc eſt quod dicit Dyoniſius. iiij. caplo de diuinis nomi
nibꝫ. ꝙ ſuperiores angeli docent inferiores rerum ſcibiles
Ad 2 rationes ¶ Ad ſecūdum dicendum. ꝙ ratio illa pꝛoce/
dit quando viſus ſimilitudini coniūgitur ſm totuꝫ poſſe
ſimilitudinis ipſius. tunc neceſſe eſt vt viſus cognoſcat
omne illud ad quod ſimilitudo viſus ſe extendit. ſic autē
intellectus creatus non coniūgitur diuine eſſentie. ⁊ ideo
Ad 3 ratio non ſequitur ¶ Ad tercium dicenduꝫ ꝙ ad hoc ꝙ
angelus videns deum non videat omnia contingit ex de

fectu intellectus ipſius qui non vnitur eſſentie diuine ſm
totum poſſe eius. hic autem defectus puritati eius nō re
pugnat. vt ſupꝛa dictum eſt. ¶ Ad quartum dicendum Ad 4
ꝙ anima ſm potentiam naturalem nō ſe extendit ad plu
ra intelligibilia qͣꝫ ad ea que poſſunt manifeſtari per lu/
men intellectus agentis que ſunt foꝛme abſtracte a ſenſi/
bilibꝫ. et ſimiliter potētia intellectus angeli naturalis eſt
ad omnia illa cognoſcenda que manifeſtantur lumine ſuo
naturali. quod non eſt ſufficiens manifeſtatiuuꝫ omnium
que in dei ſapientia latent Et preterea. illoꝛuꝫ etiam que
anima naturaliter cognoſcere poteſt cognitiōem nō acci
pit niſi per medium ꝓpoꝛtionatum ſibi. vnde vno ⁊ eodē
medio appꝛehenſo aliquis in cognitionem alicuius ↄclu/
ſionis deuenit. in quam alius tardioꝛis ingenij deuenire
non poteſt. Et ſimiliter ex eſſentia dei viſa ſuperioꝛ an/
gelus multa cognoſcit que inferioꝛ cognoſcere non poteſt
In eoꝛum tamen cognitionem reducitur per mediū ma
gis ſibi pꝛopoꝛtionatum. ſicut per lumen ſuperioꝛis ange
li. vnde neceſſe eſt ꝙ vnus angelus aliuꝫ illuminet ¶ Ad
quintum dicendum. ꝙ effectus terminatur ad res ipſas Ad 5
ſed intellectus ſolum nō ſiſtit in rebꝫ. ſed res in multas in
tentiones diuidit. vnde ille intentiōes ſunt intellecte nō
autem dilecte. ſed poſſunt eſſe dilectionis pꝛincipium ſi/
ue ratio. dilectum autem ꝓpꝛie eſt res ipſa. et quia ange/
li videntes deum ꝑ eſſentiam omnes cognoſcunt creatu
ras poſſunt omnes amare. quia vero non omnes ratōes
intelligibiles in eis appꝛehendūt. nō ex omnibꝫ rationibꝫ
quibus res poſſunt diligi eas diligunt ¶ Ad ſextum di/ Ad 6
cendum. ꝙ qͣuis deus diſtet ab intellectu angelico ſicut
infinitum a finito. nō tamen cognoſcit eum ſm modū ſue
infinitatis. quia non cognoſcit eū infinite. et ideo nō opoꝛ
tet ꝙ omnia infinita que ipſe cognoſcit cognoſcat ¶ Ad Ad 7
ſeptimū dicendum. ꝙ deus alicui viatoꝛi reuelare poſſet
tot ꝙ plura de creaturis intelligeret qͣꝫ intellectus ↄpꝛe/
henſoꝛis. ⁊ ſic deus poſſet cuilibet compꝛehenſoꝛi inferio/
ri reuelare omnia que ſuperioꝛ intelligit aut etiam plura
Sed nūc de hoc non querimus. ſed ſolū de hoc an ex hoc
ꝙ eſſentiaꝫ dei videt intellectus creatus ſequatur ꝙ om
nia cognoſcat. ¶ Ad octauū dicendum ꝙ verbum Gre/ Ad 8
goꝛij poteſt intelligi de his que pertinent ad ſubſtantiaꝫ
beatitudinis ¶ Uel poteſt dici. ꝙ Gregoꝛius loquit̃ qͣꝫ
tum ad ſufficientiam medij. quia ipſa eſſentia diuina eſt
ſufficiens medium demonſtrationis rerum omniuꝫ. Uñ
per hoc vult habere ꝙ non eſt in ipſa ſi ea viſa futura non
cognoſcantur. ſed ꝙ non omnia cognoſcantur eſt ex defe
ctu intellectus eam nō ↄpꝛehendentis ¶ Ad nonū dicē
dum. ꝙ ex illa autoꝛitate habetur ꝙ ex quo anima videt Ad 9
diuinam eſſentiam omnis creatura eſt ei anguſta. id eſt
nulla occultatur ei. pꝛopter eminētiam ipſius creature
ſed aliqua ratio occultationis eſſe poteſt. quia ſcꝫ nō con
iungitur ei medium pꝛopoꝛtionatum ſibi per quod illaꝫ
creaturam cognoſcere poſſit ¶ Ad decimū dicendum Ad 10
ꝙ ratio illa pꝛocederet ſi oculus coꝛpoꝛalis lucem coꝛpo/
ralem ſm totum eius poſſe in ſe ſuſciperet. quod patet in
ꝓpoſito non eſſe ¶ Ad vndecimum dicendum. ꝙ intelle Ad .ij
ctus cognitione ſua tangens deum cognoſcit ipſum de/
um totum. ſed non totaliter. et ideo cognoſcit oīe illud
quod actu in ipſo eſt. non tamen opoꝛtet ꝙ cognoſcat ha
bitudines eius ad omnes ſuos effectus qđ eſt cognoſce/
re ipſum ſm ꝙ eſt ratio omnium ſuoꝛum effectuū ¶ Ad Ad 12
duodecimū dicendū. ꝙ qͣuis nulla cognitio creature ſit
de ſubſtantia beatitudinis quaſi beatificans. tamē aliqua/

creature cognitio ꝑtinet ad beatitudinem quaſi neccāria
ad aliquem actum beati. ſicut ad beatitudinem angeli ꝑ/
tinet vt cognoſcat omnes qui ſuo officio ꝯmittūtur. Et
ſimiliter ad ſanctorum beatitudinem pertinet vt cogno/
ſcant oēs qui eorum beneficia implorant vel etiam cre/
aturas alias de quibus laudare debent deum ¶ Uel di/
cendum. ꝙ ſi etiam nullo mō ad beatitudinem pertineat
creature cognitio. nō tamen ſequitur ꝙ omnis creature
cognitio equaliter ſe habeat ad viſionē beatitudinis. co
gnita eñ cauſa aliqua in promptu eſt vt aliqui effect⁹ co
gnoſcant in ipſa. aliqui vero magis latent. ſicut ptȝ ꝙ ex
principijs demonſtrationis ſtatim alique cōcluſiones eli
ciantur. quedam vero non. niſi per multa media. ⁊ ad hec
cognoſcenda non poteſt quilibet per ſe. ſed opȝ ꝙ ab alio
manuducatur. ſimiliter etiam eſt cognitio rationū intelli/
gibilium de effectibꝫ reſpectu eſſentie diuine. quia q̄dam
ſunt latentiores. quedam manifeſtiores. ⁊ ideo ex viſione
diuine eſſentie q̄dam cognoſcūtur. quedam vero non
¶ Ad. xiij. dōm. ꝙ aliquid eſt in potentia ad alterū du
Ad 13 pliciter. Uno mō in potentia naturali. ⁊ ſic intellect⁹ cre
atus eſt in potentia ad omnia illa cognoſcenda que ſuo
lumine naturali manifeſtari poſſunt. ⁊ nihil horum ange
lus beatus ignorat. ex horū eñ ignorantia remaneret in
tellectus angeli imperfectus. Quedā vero potentia eſt
obedientie tm̄. ſicut aliquid dicitur eſſe in potentia ad il/
la que ſupra naturā deus in eo poteſt facere. ⁊ ſi talis po
tentia nō reducatur ad actum nō erit potentia imperfe/
cta. Et ideo intellectus angeli beati non eſt imꝑfectus ſi
nō cognoſcat oīa que deus ei poteſt reuelare Uel di
cendum. ꝙ ſi aliqua potentia ad duas ꝑfectiōes ordine/
tur. quarum prima ſit ꝓpter ſecūdam. nō erit imperfecta
potētia ſi habeat ſecūdam ſine prima. ſicut ſi habeat ſani/
tatem ſine adminiculis medicine que ſanitatem faciunt
Oīs autem cognitio creature ordinatur ad cognitio/
nem dei. ⁊ ideo ex quo intellectus creatus cognoſcit de/
um. etiam dato per impoſſibile ꝙ nullā creaturam ſciret
non eſſet imperfectus. nec etiam intellectus videns deū
qui plures creaturas cognoſcit ex cognitione creaturarū
perfectior eſt. ſed ex hoc ꝙ perfectius deum cognoſcit.
Unde dicit Auguſtī. in libro confeſſī. Infelix homo qui
ſcit omnia illa ſcȝ creata. te autem neſcit. beatus autē qui
te ſcit etiam ſi illa neſciat. ſi autem te ⁊ illa nouit nō ꝓpter
illa beatior. ſed propter te ſolum beatus ¶ Ad. xiiij. dicē/
dum. ꝙ volubilitas cogitationū que a beatis angelis re
Ad 14 mouetur dupliciter intelligi poteſt. Uno modo vt cogi
tatio dicatur volubilis propter diſcurſum de effectibus
in cauſas vel econuerſo. qui quidem diſcurſus ratōni eſt
proprius. quem claritas intellectus angelici excedit Alio
modo volūtas poteſt referri ad ſucceſſionem eorum que
cogitantur. Et ſic ſciendū ꝙ q̄ꝫtum ad cognitionem qua
angeli cognoſcunt res in verbo non poteſt eſſe ſucceſſio.
Nota quia per vnum diuerſa cognoſcunt. ſed q̄ꝫtum ad ea que
cognoſcūt per ſpecies innatas vel per illuminationes ſu/
periorum eſt ibi ſucceſſio Unde Auguſtī. dicit octauo ſu
per geneſ. ad litteram. ꝙ deus mouet ſpiritualem crea/
turam per tempus quod eſt per affectiones mutari.
¶ Ad. xv. dicendum. ꝙ viſio beatitudinis eſt illa qua vi
Ad 15 detur deus per eſſentiam ⁊ res in deo. ⁊ in illa non eſt ali/
qua ſucceſſio. nec in ea angeli proficiunt. ſicut nec in beati
tudine. ſed in viſione rerum ſm̄ ſpecies innatas vel illu
minationes ſuperiorū proficere poſſunt. ⁊ q̄ꝫtum ad hoc
viſio illa nō menſuratur eternitate ſed tempore. non quí/

dem tempore quod eſt meſura motus primi mobilis. de
quo philoſophus loquitur. ſed tempore nō ꝯtinuo. qua/
li creatio rerum menſuratur. quod nihil aliud eſt q̄ꝫ vari
atio prioris ⁊ poſterioris in creatione rerum vel in ſucceſ/
ſione angelicorum intellectuū ¶ Ad. xvi. dōm. ꝙ corpus Ad 16
chriſti eſt finitum ⁊ ꝯprehendi poteſt viſu corporali. eſſen
tia autem diuina non comprehenditur viſu ſpirituali. cū
ſit infinita. ⁊ ideo nō eſt ſimile. ¶ Ad. xvij. dōm ꝙ rō illa Ad 17
procederet ſi intellectus noſter cognoſceret maxime co/
gnoſcibile. qđ eſt deus perfecte. qđ quia nō eſt ratio nō ſe Ad 18
quitur. ¶ Et ſimiliter dōm eſt ad. xviij. de cauſa ⁊ effe/ Ad 19
ctu. vt ex dictis patȝ ¶ Ad. xix. dōm. ꝙ nō ſunt hoc mo/
do ratiōes rerum in deo ſicut colores in tabula vel parie
te. vt ex dictis ptȝ. ⁊ ideo ratio nō ſequitur ¶ Alia cō
cedūtur ꝙ verum ꝯcludūt q̄ꝫuis nō debito modo.

Quinto queriť. vtrū

viſio rerum in verbo ſit per aliquas ſimilitudi/
nes rerum in intellectu angelico exiſtentes. Et videť ꝙ .1.
ſic. omnis cognitio eſt per aliquam aſſimilatōem cogno/
ſcentis ad cognitum. ſi igiť intellectus angelicus cogno/
ſcit aliqua in verbo. opoȝ ꝙ cognoſcat ea per aliquas ſi/ 2
militudines apud ſe exiſtentes. ¶ Pre. Sicut ſe habet
corporalis res ad viſum corporalem. ita ſpūalis ad viſū
ſpūalē. ſȝ res corpalis nō cognoſcitur a viſu corporali ni/
ſi per aliquam impreſſionem rei in ipſo exiſtētem. ergo ſi/
militer eſt de viſu ſpūali ¶ Pre. Gloria nō deſtruit natu 3
ram ſed ꝑficit. ſed cognitio naturalis angeli eſt ꝑ aliquas
ſpēs. ergo ⁊ cognitio glorie que eſt viſio in verbo eſt ꝑ ſi/
militudines rerū ¶ Pre. Oīs cognitio ē ꝑ aliquā for/ 4
mā. ſed ꝟbum nō pt eſſe forma intellectus niſi forte exē/
plaris. qꝛ nullius rei eſt forma intrinſeca. ergo opoꝛtet ꝙ
ꝑ aliquas alias formas cognoſcat intellectus angeli ea q̄
in ꝟbo cognoſcit ¶ Pre. Paulus in raptu deum ꝑ eēn/ 5
tiam vidit. vt patȝ. ij. Cor. xij. in glo. ⁊ ibi vidit archana
ꝟba q̄ nō licet homini loqui. illorum aūt verborꝫ non fu/
it oblitus poſtq̄ꝫ ꝟbum ꝑ eſſentiam videre deſijt. g̃ opor
tet ꝙ ꝑ aliquas ſilitudines in intellectu remanentes illa
cognoſceret. Et eadē rōne angeli qui cognoſcūt in ꝟbo ꝑ
ſilitudines aliquas cognoſcūt. vt videť. ¶ Sed diceres
ꝙ abeūte ꝟbo remāſerūt in aīa Pauli q̄dam reliquie illi
us viſionis. ſcilȝ impreſſiones q̄dam vel ſilitudines qui/
bus reminiſci poterat q̄ in ꝟbo viderat. ſicut abeūtibus
ſenſibilibꝫ remanēt eorū impreſſiones in ſenſu ¶ Sed cō 6
tra. Res aliqua magis imprimit in aīā in ſui p̄ſentia q̄ꝫ
in ſui abſentia. ſi ergo ꝟbum in ſui abſentia relinq̄ret im/
preſſionem in intellectu Pauli. ergo ⁊ in ſui p̄ſentia
¶ Sed ꝯtra. Quicq̄d eſt in deo eſt deus. ſed angelus Cōtra
videns eēntiā diuinā nō videt eā ꝑ aliquā ſilitudinē. nec
ydeas rerum in ea exiſtētes ꝑ aliquā ſilitudinē videt.
¶ Pre. Rōnes rerū reſultant in ꝟbo ſicut ymagines in
ſpeculo. ſed ꝑ vnā ſilitudinē ſpeculi videnť oīa q̄ in ſpecu
lo relucent. g̃ ⁊ ꝑ ipſam formā ꝟbi videnť omīa q̄ in ꝟbo
cognoſcūtur ¶ Pre. Intellectus angeli eſt ſicut tabula
eo ꝙ oīs intelligentia plena eſt formis. vt dr̄ in libro de
cauſis. ſed tabule picte nō ſupaddūtur alie picture ꝓpter
hoc ꝓbatur in. iij. de aīa. ꝙ intellect⁹ poſſibilis poteſt om
nia recipere. qꝛ eſt ſicut tabula nuda ī qua nihil eſt ſcriptū
ergo non poteſt eſſe ꝙ eorū que cognoſcit angelus in ver
bo aliquas ſimilitudines habeat.

R̄ſo. ¶ Rn̄ſio dōm. ꝙ om̄is cognitio eſt ꝑ aſſimilatōem ſci-
entis ad ſcitū.quicq̄d aūt aſſimilaꝛ alicui ſm̄ hoc ꝙ ipm̄
eſt ſil̄e tercio ipm̄ etiā eſt 3° ſil̄e. vt ſi filius aſſilaꝛ patri in
hoc ꝙ ipſe pater ſimilatus eſt auo.⁊ ipſe filius auo ſimilaꝛ
Diſtictō ¶ Dupl̄r ergo aliq̄d alicui aſſimilaꝛ. vno mō ex hoc ꝙ ſi-
militudinē eius imediate accipit in ſe. Alio mō ex hoc ꝙ
Alia diſti aſſimilaꝛ alicui qđ eſt ſil̄e ei ¶ Et ſil̄r etiā dupl̄r fit cogni-
tio.cognoſcimꝰ em̄ ꝑ viſuꝫ ſortē inquantū viſus aſſimilaꝛ
ſorti.⁊ etiā inquantū aſſimilaꝛ imagini ſortis. et vtraqꝫ il-
laꝝ aſſimilationū ſufficit ad cognoſcēdū ſortē. Dico ḡ ꝙ
qn̄ aliqua res cognoſciꝛ ꝑ ſilitudinē alterius rei.illa cogni-
tio nō fit ꝑ aliquā ſilitudinē q̄ ſit imediate ipſius rei ꝯgni-
te.⁊ ſi cognoſcēs cognoſcat vnā ⁊ eandē rem ꝑ ſimilitudi-
nē ꝓpriā ⁊ ꝑ ſimilitudinē alterius rei erunt diuerſe cogni-
tiones.qđ ſic p̄t patere.eſt em̄ aliqua cognitiua potentia
q̄ cognoſcit tm̄ recipiēdo.nō aūt ex receptis aliq̄d formā-
do.ſicut ſenſus ſimpl̄r cognoſcit illud cuius ſpēm recipit
et nihil aliud. Alia vero potētia eſt que nō ſolū cognoſcit
ſm̄ ꝙ recipit.ſed etiā ex his q̄ recipit p̄t aliquā aliā ſpēm
formare.ſicut pꝫ in imaginatōe q̄ ex forma auri recepta.⁊
forma mōtis format quoddam phātaſma aurei mōtis.
Et ſil̄r eſt in intellectu.q꞉ ex forma generis ⁊ drn̄e ꝯpre-
henſa format q̄dditatē ſpēi. In hmōi ḡ potentijs qn̄ vna
res cognoſciꝛ ꝑ ſilitudinē alterius rei qn̄qꝫ cōtingit ꝙ p̄-
ter ſilitudinē illam formaꝛ alia ſpēs. q̄ eſt rei imediate.ſi-
cut ex ſtatua Herculis viſa poſſuꝫ formare q̄ndā aliā ſi-
militudinē que eſt ipſius Herculis imediate.ſꝫ hec ꝯgni-
tio iam eſt alia ab illa qua cognoſcebā Herculē in ſtatua
ſua.ſi em̄ eſſet eadē tūc opteret hoc accidere in q̄libet alia
potētia. qđ manifeſte falſum apparet.cū em̄ viſus exterior
videt Herculē in ſtatua ſua nō fit cognitio ꝑ aliquā aliaꝫ
ſimilitudinē q̄ꝫ ꝑ ſilitudinē ſtatue. Sic igiꝛ dico ꝙ ipa eēn-
tia diuina eſt ſilitudo rerū oīm.⁊ iō intellectus angeli res
cognoſcere p̄t.⁊ ꝑ ſilitudines ipſaꝝ reꝝ. ⁊ ꝑ eſſentiā diui-
nā.ſed illa cognitio q̄ cognoſcit res ꝑ ſilitudines ipſaꝝ re-
rū alia eſt a cognitōe qua cognoſcit res ꝑ verbum. q̄uis
etiā ille ſilitudines cauſenꝛ ex ꝯiunctōe intellectus angeli-
ci ad verbū per opera ſiue ꝑ operatiōem ipſius intellectꝰ
angelici.vt dictum eſt de imaginatione.ſiue quod eſt ve-
rius per influxum verbi

Ad .i. ¶ Ad primū ḡ dōm. ꝙ ex quo eſſentia diuina eſt rerū
ſilitudo q̄ cognoſcunꝛ ꝑ verbū intellectus angelicus diui-
ne eſſentie cōiunctus eſt rebꝫ illis ſufficiēter aſſimilatus
Ad 2 ad eas cognoſcēdas. ¶ Ad ſcđm dōm.ꝙ a verbo p̄t fieri
impſſio in intellectu angeli.ſed ꝯgnitio q̄ ꝑ illā impſſionē
Ad 3 fit eſt alia a cognitōe q̄ eſt ꝑ verbū. vt dcm̄ eſt. ¶ Ad ter-
tiū dōm.ꝙ q̄uis glīa nō deſtruat naturā.eleuat tn̄ illā ad
id quod ꝑ ſe nō poterat.hoc eſt ad hoc ꝙ videat res ꝑ ip-
ſam eſſentiā diuinā.ſine aliqua ſilitudine media in viſiōe
Ad 4 illa ¶ Ad q̄rtū dōm.ꝙ verbū nō eſt alicuius rei forma in-
trinſeca.ita ꝙ ſit ꝑs eēntie rei. eſt tamē intellectui forma
Ad 5 intrinſeca vt intelligibile ꝑ ipm̄ ¶ Ad q̄ntū dōm. ꝙ pau-
lus poſtq̄ꝫ deſijt eſſentiā dei videre memor fuit reꝝ ꝑ ſili-
Ad 6 tudines rerū apud ſe remanētes ¶ Ad .vi.dōm ꝙ ſilitu-
dines ille q̄ remāſerunt poſt abſentiā ſbi impmebāꝛ etiā
qn̄ verbū ꝑ eſſentiam videbat.ſed tn̄ illa viſio q̄ videbat
ꝑ verbū nō erat ꝑ illas impſſiones. vt ex dictis patet

Sexto queriꝛ. vtrum

1 angelus cognoſcat ſeipm̄. Et videꝛ ꝙ non.q꞉
vt dr̄ Dyo. vi.ca.cel.hierar.angeli ignorāt ſuas virtutes
ſed ſi cognoſceret ſe ꝑ eſſentiā cognoſceret ſuas virtutes
ergo angelus ſuam eſſentiā nō cognoſcit ¶ Pre. Si an- 2
gelus cognoſcit ſeipm̄ hoc nō eſt ꝑ aliquā ſimilitudinem.
ſed ꝑ eſſentiā ſuā.q꞉ in his que ſunt ſine materia idem eſt
intellectus.⁊ illud qđ intelligiꝛ.vt dr̄ in tercio de aīa. ſed
per eſſentiā ſuam cognoſcere nō p̄t ſe. q꞉ illud quo intelli-
gitur eſt forma intellectus.eſſentia autē angeli nō p̄t eſſe
forma intellectus eius.cuꝫ magis intellectus inſit eēntie
vt ꝓprietas q̄dam ſiue forma.ḡ angelus nullo mō ꝯgno-
ſcit ſe ¶ Pre. Idem nō p̄t eſſe agēs ⁊ patiens.mouens ⁊ 3
motū.niſi hoc mō ꝙ vna ꝑs eius ſit mouēs vel agens.et
alia mota vel paſſa.vt pꝫ in aīalibus.vt probaꝛ in octa-
uo phyſicoꝝ.ſed intellectus ⁊ intellectū ſe habēt vt agēs
et patiēs.ergo nō p̄t eſſe vt angelus totuꝫ ſe intelligat
¶ Pre. Si angelus intelligat ſe ꝑ eſſentiā ſuaꝫ. opꝫ ꝙ 4
eſſentia ſua ſit actus intellectus eius. ſed nulla eſſentia ꝑ
ſe exiſtens p̄t eſſe alicuius actus niſi ſit actus purus.res
em̄ materialis nō p̄t eſſe alicuius forma. eſſe aūt actū pu-
rum nulli eſſentie cōuenit niſi diuine.ergo angelus nō po-
teſt ꝑ ſe ſuam eſſentiā cognoſcere ¶ Pre. Nihil intelligiꝛ 5
niſi quod denudatur a materia et a cōditionibꝫ materie
vel materialibus.ſed eſſe in potentia eſt quedaꝫ materia-
lis cōditio a qua angelus denudari nō poteſt. ergo ange-
lus ſeipm̄ intelligere non poteſt ¶ Pre. Si angelus intel- 6
ligit ſe ꝑ eſſentiā ſuam.oportet ꝙ eſſentia ſua ſit in intel-
lectu ſuo. Sed hoc eē nō poteſt quinimo intellectꝰ eſt in
eſſentia.non em̄ poteſt eſſe aliq̄d in altero ⁊ ecōuerſo.er-
go angelus nō cognoſcit ſe ꝑ eſſentiā ſuam ¶ Pre. Intel- 7
lectus angeli hꝫ potentiā admixtā.nihil autē de potentia
in actum reducitur a ſeipo. cum ergo intellectus reduca-
tur in actum cognitōis ꝑ ipſum cognoſcibile.impoſſibile 8
erit ꝙ angelus ꝯgnoſcat vel intelligat ſeipm̄ ¶ Preterea
Nulla potentia hꝫ efficaciā agendi niſi ab eſſentia in qua
radicaꝛ.ḡ intellectus angeli eſt efficax ad intelligendū ex
virtute eſſentie ſue.ſed nō p̄t idem principiuꝫ eſſe agendi
et patiēdi.cū ḡ illud qđ intelligiꝛ ſit q̄dammō vt paſſum
videꝛ ꝙ angelus eſſentiā ſuam cognoſcere non poſſit. 9
¶ Pre. Demōſtratio actus intellectꝰ eſt.ſed nō p̄t ideꝫ
per idē demōſtrari.ḡ nō p̄t eſſe ꝙ angelus ꝑ eſſentiā ſuā 10
intelligaꝛ a ſe ¶ Pre. Qua rōe reflectiꝛ in ſe effectus ⁊ in-
tellectus.ſed effectus angeli nō reflectiꝛ in ſe niſi ꝑ dilecti-
onē naturalē q̄ eſt q̄dam habitus naturalis. ḡ nec angelꝰ
ſe cognoſcere p̄t niſi mediāte aliq̄ habitu.⁊ ita nō cogno-
ſcit ſe ꝑ eſſentiā ſuam ¶ Pre. Opatio cadit media inter 11
agens ⁊ patiēs.ſed intelligens ⁊ intellectū ſe hn̄t vt agēs
et patiēs.cū igiꝛ nihil cadat mediū inter rem aliquā ⁊ ſe
ipam. impoſſibile videꝛ ꝙ angelus ſeipm̄ intelligat Contra

¶ Sed cōtra.qđ inferior virtus poteſt ⁊ ſupior.vt dr̄
Dyo.ſed aīa noſtra ſeipam cognoſcit. ḡ ⁊ multo fortius
angelus. ¶ Pre. Hec eſt rō quare intellectus noſter ſeip- 2
ſum intelligit.nō aūt ſenſus. vt dr̄ Auicēna.q꞉ ſenſus vti-
tur organo corpali.nō aūt intellectus.ſed intellectus an-
geli eſt magis ſepatus ab organo corpali q̄ꝫ etiā noſter in-
tellectus.ḡ etiā angelus cognoſcit ſeipm̄ ¶ Pre. Intelle- 3
ctus angeli cū ſit deiformis magis aſſimilaꝛ intellectui di-
uino vel maxime.ſꝫ deus ſe ꝑ eēntiā ſuā cognoſcit.ḡ ⁊ an-
gelus ¶ Pre. Quāto intelligibile ē magis ꝓportionatuꝫ 4
intellectui tāto magis p̄t ipm̄ ꝯgſcere.ſꝫ nullū intelligibi-
le eſt magis ꝓportionatū intellectui angelico q̄ꝫ ſua eēntia
ḡ ſuā eēntiā maxie cognoſcit ¶ Pre. In li.de cauſis dr̄.ꝙ 5
om̄e ſciens ſcit eſſentiā ſuā.⁊ redit ad eſſentiam ſuam re-
ditione completa.ergo ⁊ angelus cum ſit ſciens.

R̄ꝰ ¶ Rn̄ſio dōm. ꝙ duplex eſt actio. vna que ꝓcedit ab
agente in rem exteriorē quā trāſmutat. ⁊ hoc eſt ſicut il
luminare q̄ etiā ꝓprie actio noiaṫ Alia vero actio eſt q̄ nō ꝓ
cedit in rem exteriorē. ſed ſtat in ipo agente vt pfectio ip/
ſius. ⁊ hec ꝓprie dr̄ opatio. ⁊ hec eſt ſicut lucere. Hee aūt
due actiones in hoc cōueniunt ꝙ vtraqꝫ non ꝓgrediṫ niſi
ab agēte exn̄te in actu. vt corpus nō lucet niſi ſm̄ ꝙ h̄z lu
cem in actu. actio aūt appetitus ⁊ ſenſus et intellectꝰ nō
eſt ſicut actio ꝓgrediens in materiā exteriorē. ſed ſicut ac
tio ꝯſiſtens in ipo agente vt pfectio eius. ⁊ ideo optet ꝙ
intellectus ſm̄ ꝙ intelligit ſit actu. nō t̄n̄ optet ꝙ intelli/
gendo intellectus ſit vt agēs intellectū vt paſſum. ſed in
tellectus ⁊ intellectū ꝓut ex eis eſt effectū vnū q̄dem qđ
eſt intellectus in actu ſunt vnū principiū huius actus q̄
eſt intelligere. ⁊ dico ex eis effici vnum inquantū intelle/
ctū cōiungiṫ intellectui ſiue p eſſentiā ſuā ſiue p ſilr̄udi/
nē ſuam. vn̄ intellectus nō ſe h̄z vt agens vel vt patiens
niſi p accn̄s. inquantū ſcꝫ ad hoc ꝙ intelligibile vniaṫ in/
tellectui req̄ritur aliqua actio vel paſſio. actio q̄dem ſm̄
ꝙ intellectus agēs facit ſpēs intelligibiles eē actu. paſſio
aūt ſm̄ ꝙ intellectus potētialis recipit ſpecies intelligibi
les. ⁊ ſenſus ſpēs ſenſibiles. ſed hoc qđ eſt intelligere cōſe
quiṫ ad hāc actōem vel paſſionē. ſicut effectus ad cauſaꝫ.
ſicut g̃ corpus lucidū lucet qn̄ eſt lux in actu in ipo. ita in
tellectus intelligit om̄e illđ qđ ē in actu intelligibile in eo
Nota ¶ Sciendū eſt em̄ ꝙ nihil ꝓhibet eſſe aliq̄d actu vnuꝫ et
in potētia alterū. ſicut corpus dyaphanū eſt actu quod/
dā corpus. ſed potētia t̄m̄ coloratū. ⁊ ſilr̄ eſt poſſibile eſſe
aliquod ens actu. qđ in genere intelligibilium eſt in potē/
tia t̄m̄. Sicut em̄ eſt gradus actus ⁊ potētie in entibꝫ ꝙ
aliquid eſt in potētia t̄m̄ vt materia p̄ma. aliq̄d actu t̄m̄
vt deus. aliq̄d actu ⁊ potētia. vt om̄ia intermedia ſunt. ſic
eſt in genere intelligibiliū aliq̄d vt actu t̄m̄. ſicut eſſentia
diuina. aliq̄d potētia t̄m̄. vt intellectus poſſibilis. q: hoc
mō ſe h̄z in genere intelligibiliū. ſicut materia p̄ma in or/
dine ſenſibiliū. ſicut dr̄ Cōmē. in. iij. de aīa. om̄es aūt ſube
angelice ſunt medie habētes aliq̄d de potētia ⁊ actu. non
ſolū in genere entiū. ſed etiā in genere intelligibiliuꝫ. ſicut
igitur materia pura nō p̄t agere aliquā actionē niſi pficia
tur p formā. ⁊ tūc actio illa eſt q̄dam emanatio forme ip/
ſius magis q̄ꝫ materie. Res aūt exn̄tes actu p̄nt agere ac
tiones ſm̄ ꝙ ſtꝫ actu. ita intellectus noſter poſſibilis nihil
p̄t intelligere anteq̄ꝫ pficiaṫ forma intelligibili in actu. tūc
em̄ intelligit illā rem cuiꝰ eſt forma. nec p̄t intelligere niſi
p formā intelligibilē actu in ſe exiſtenteꝫ. intellectus vero
angeli q: h̄z eēntiā q̄ eſt vt actus in genere intelligibiliuꝫ
ſibi pſentē. p̄t intelligere id qđ eſt intelligibile apud ipm̄
id eſt eēntiā ſuā nō p aliquā ſilitudinē ſed p ſeipſam.
Ad. j. ¶ Ad p̄mū g̃ dōm. ꝙ angeli cognoſcūt virtutē ſuā ſꝫ
ꝙ in ſe cōſideraṫ eā ꝯphendēdo. nō aūt ſm̄. ꝙ deduciṫ ab
exēplari eterno eā ꝯprehendūt. hoc em̄ eſſꝫ ipm̄ exēplar
cōprehēdere. ¶ Ad ſcđm dōm. ꝙ eēntia angeli q̄uis cō/
Ad 2 pari ad intellectū eius nō poſſit vt actus ad potentiaꝫ in
eſſendo. cōparaṫ tamen ad ipm̄ vt actus ad potentiam
in intelligēdo. ¶ Ad. iij. dōm. ꝙ intellectū et intelligens
Ad 3 nō ſe h̄nt vt agens ⁊ patiēs. ſed ambo ſe h̄nt vt vnū agēs
vt p̄ꝫ ex dictis. q̄uis q̄ntū ad modū loquēdi videanṫ vt
agēs ⁊ patiens ſcari ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ q̄uis eēntia ange
Ad. 4 li nō ſit actus purus. non t̄n̄ h̄z materiā p̄teꝫ ſui. ſed ſm̄ ħ
eſt in potētia ꝙ eſſe non h̄z a ſeipo. ⁊ iō nihil ꝓhibet ipſam
Ad 5 cōpari ad intellectū vt actū in intelligēdo. ¶ Ad. v. dōm
ꝙ illud qđ intelligiṫ nō optet denudari a q̄libet materia
cōſtat em̄ ꝙ forme naturales nunq̄ꝫ intelligunṫ ſine mate
ria. cū materia in eaꝝ diffinitione cadat. ſed optet ꝙ denu
dētur a materia indiuiduali q̄ eſt materia determiātis di
menſionibꝫ ſubſiſtēs. vn̄ ad minus optet ꝙ ſepetur a po/
tentia tali. q̄lis nō eſt in angelis ¶ Ad ſextū dōm. ꝙ nihil
ꝓhibet aliq̄d eſſe in altero. ⁊ illud in eo diuerſis modis. ſi Ad 6
cut totū in partibꝫ ⁊ ecōuerſo. Et ſilr̄ eſt in ꝓpoſito. eſſen/
tia em̄ angeli eſt in intellectu eius. ſicut intelligibile in in/
telligēte. intellectus aūt in eēntia. ſicut potētia in ſuba
¶ Ad. vij. dōm. ꝙ intellectus angeli nō eſt in potētia re/ Ad 7
ſpectu ſue eēntie. ſed reſpectu eius ſp̄ eſt in actu. Reſpectu
aūt alioꝝ intelligibiliū p̄t eſſe in potētia. nō t̄n̄ ſeq̄tur ꝙ qn̄
intellectus eſt in potētia ꝙ p aliud agēs reducaṫ in actum
ſp̄. ſed ſolū qn̄ in potētia eēntiali. ſicut aliq̄s anteq̄ꝫ addi/
ſcat. qn̄ aūt eſt in potētia accn̄tali. ſicut habēs habitū duꝫ
nō cōſiderat p̄t p ſeipm̄ exire in actū. niſi dicaṫ ꝙ reducaṫ
in actū p voluntatē q̄ moueṫ ad actū cōſiderandi. ¶ Ad Ad 8
octauū dōm. ꝙ illud qđ intelligiṫ nō eſt vt paſſum. ſed vt
p̄ncipiū actōis. vt p̄ꝫ ex dictis. Et ideo rō nō ſeq̄tur.
¶ Ad. ix. dōm. ꝙ aliq̄d p̄t eſſe cognitōis cā duplr̄. vnoᵒ
ex p̄te ipſius cognoſcibiľ. ⁊ ſic magis notū eſt cā cognoſcē Ad 9
di minus notū. ⁊ hoc mō mediū demōſtratiōis eſt cauſa
cognoſcēdi vel intelligēdi. Alio mō ex p̄te cognoſcētis. et
ſic cā cognitiōis eſt illud qđ facit cognoſcibile eſſe actu in
cognoſcēte. ⁊ ſic nihil ꝓhibet aliquid p ſeipm̄ cognoſci
¶ Ad. x. dōm. ꝙ dilectio naturalis nō eſt habitus ſꝫ actꝰ. Ad 10
¶ Ad. xi. dōꝫ. ꝙ opatio intelligibiľ nō ē media ſm̄ rē int Ad 11
intelligēs ⁊ intellectū. ſꝫ ꝓcedit ex vtroq̄ꝫ ſm̄ ꝙ ſtꝫ vnita

Septimo queriṫ. vtꝝ

angelus vnus intelligat aliū Et videṫ ꝙ non
q: vt dr̄ Dyo. vij. ca. cel. hierar. ipi angeli ſuā ordinatōeꝫ .j.
ignorabāt. ſed ſi angelus vnus cognoſceret aliū ſuā ordi
natōem ſciret. g̃ vnus aliū nō cog̃ſcit ¶ Pre. Ois intel/
ligētia ſcit qđ eſt ſup ſe in q̄ntū cā eſt ei. vt dr̄ in li. de cauſ. 2
et qđ eſt infra ſe in q̄ntū eſt cauſatū ab ea. ſꝫ ſm̄ fidē nō po
niṫ ꝙ vnꝰ angelꝰ eſt cā alteriꝰ. g̃ vnus aliū nō cognoſcit.
¶ Pre. vt dr̄ Boe. vľe ē dū intelligiṫ. ſingulare dū ſentiṫ 3
ſed angelus eſt qđdā ſingulare cū ſit pſona. cū g̃ angelus
t̄m̄ p intellectū cognoſcat. videṫ ꝙ vnꝰ aliū nō cognoſcat.
¶ Pre. Videṫ ꝙ vnus angelꝰ aliū nō cognoſcat p eēntiā 4
cogniti. illud em̄ q̄ intellectus intelligit optet eſſe intrin/
ſecū ipi intellectui. ſed eēntia vniꝰ angeli nō eſt intra intel
lectū alteriꝰ. cuꝫ nihil illabiṫ meti niſi ſolus deus. g̃ nō p̄t
cognoſcere aliū angelū p eēntiā eius ¶ Pre. Poſſibile ē 5
vnū angelū cognoſci ab oībꝫ aliјs. illud aūt q̄ aliq̄d ꝯgno
ſciṫ eſt cōiunctū ipi cognoſcēti. optet g̃ ꝙ angelꝰ cognitꝰ
ſit in pluribꝫ locis. cū āgeli ꝯgnoſcētes in pluribꝫ locꝭ ſint
¶ Pre. Angeli eēntia ſuba q̄dā eſt. intellectus aūt accn̄s 6
cū ſit potētia q̄dā. ſed ſuba nō eſt forma accn̄tis. g̃ eſſen/
tia vniꝰ angeli nō p̄t eſſe intellectui alteriꝰ forma q̄ intel/
ligit ¶ Pre. nihil cognoſciṫ ab intellectu p ſui p̄ntiā qđ ē 7
ſeparū ab eo. ſed eēntia vniꝰ angeli ē ſepata ab intellectu
alterius. g̃ vnus angelus ab alio nō cognoſciṫ p eēntie ſue
p̄ntiā ¶ Pre. Videṫ ꝙ angelus nō cognoſcat p eēntiam 8
ſui cognoſcētis aliū. ſicut em̄ ſupioribꝫ angelis ſubſunt
inferiores. ⁊ ita ſenſibiles creature. ſi g̃ ſupior angelꝰ co/
gnoſcēdo eēntiā ſuā ꝯg̃ſcit alios āgelos. eadē rōe ⁊ p eēn
tiā ſuā ꝯg̃ſcit oēs res ſenſibiles. ⁊ non p aliq̄s formas. vt
dr̄ i li. de cauſ ¶ Pre. Nihil ducit in ꝯgnitōeꝫ alteriꝰ niſi 9
qđ h̄z ſilitudinē cū eo. ſed eēntia vnius angeli nō cōuenit

cum alio niſi in genere.ſi ḡ vnus angelus aliū cognoſcat
ſolū p̄ eſſentiā ſui cognoſcētis.nō cognoſceret eū niſi in ge-
10 nere qḋ eſt imꝑfecte cognoſcere ¶ Pre. Illud p̄ qḋ aliqd
cognoſcit̄ eſt rō ipius.ſi ḡ vnus angelus p̄ eēntiā ſuā oēs
angelos ꝯgnoſcat.eēntia ſua erit rō ꝓpria oīm.qḋ ſoli eēn
tie diuine ꝯuenire videt̄ ¶ Pre. Videt̄ ꝙ angelus nō
11 cognoſcat aliū p̄ ſilitudinē ſuic.p̄ ſpēm aliquā in ſe exñtē
qꝛ vt dr̄ Dyo. angeli ſūt diuina lumīa.ſed lumē nō ꝯgno
ſcit̄ p̄ aliquā ſpēm ſed p̄ ſeipm.ḡ nec angelus ¶ Pre. Oīs
12 creatura tenebra eſt.vt pꝫ p̄ Orige. ſup illud Joh.i.ꝛ te
nebre eū ꝛc. ſꝫ ſilitudo tenebre oꝑtet ꝙ ſit tenebra. tene-
bra aūt nō eſt pncipiū manifeſtatōis ſed occultatōis.cū
ḡ angelus ſit creatura ꝛ ſit tenebra nō poterit cognoſci p̄
ſuā ſilitudinē.ſed ſi cognoſcit̄ oꝑtet ꝙ cognoſcat̄ p̄ lumen
13 diuinū in ipo exñs ¶ Pre. Angelus ē deo ꝓpinqor ꝙ̄ rōna
lis aīa.ſed ſm Aug⁹.aīa ꝯgnoſcit oīa ꝛ iudicat de oībus
ſm ꝯuenientiā ꝛ ꝯnexionē quā hꝫ ad rōes eternas.nō p̄
aliqs artes qs ſecū ad corp⁹ detulerit. ḡ multo forti⁹ an
gelus nō cognoſcit aliū p̄ ſilitudinē ei⁹. ſꝫ p̄ rōem eternā
¶ Itē videt̄ ꝙ nec p̄ ſilitudinē innatā.qꝛ eq̄liter ſilitu-
14 do innata ſe hꝫ ad pñs ꝛ diſtās.ſi ḡ vnus angelus alium
cognoſcat p̄ ſilitudinē innatā nō cognoſcit de eo qñ erit
15 pñs ꝛ qñ erit diſtās ¶ Pre. De⁹ de nouo pt̄ facere vnū an
gelū. ſed angelus q̄ eſt nō hꝫ formā eius penes ſe. ſi ḡ an
gelus naturali cognitōe nō cognoſcit aliū angelū niſi p̄
formā innatā angeli q̄ mō ſūt nō cognoſcerēt naturali co-
16 gnitōe aliū q̄ de nouo fieret ¶ Itē videt̄ ꝙ nec p̄ formas
impſſas ab intelligibilib⁹.ſicut ſenſus p̄ formas impſſas
a ſenſibilib⁹.qꝛ ſm hoc inferiores angeli nō cognoſcerent̄
17 a ſupiorib⁹ cū nō poſſint impmere in eos. ¶ Itē videt̄ ꝙ
nec p̄ formas abſtractas.ſicut intellectus agēs abſtrahit
a phātaſmatib⁹.qa ſic iferiores nō ꝯgſcerēt ſupiores Ex
qbus oībus videt̄ ꝙ vnus angelus aliū nō cognoſcit.
Cōtra ¶ Sed ꝯ̄ eſt qḋ in li.de cauſis dr̄.oīs intelligentia ſcit
res q̄ nō corrūpunt̄ nec cadūt in tpe.ſꝫ angeli ſūt incorru-
ptibiles ꝛ ſup̄ tps.ḡ vnus angelus ab alio ꝯgnoſcitur
¶ Pre. Silitudo eſt cā cognitōis.ſed cū intellectu vnius
2 angeli magis ꝯuenit alter angelus ꝙ̄ res materiales. ḡ
cū angeli res materiales cognoſcāt.multo fortius angel⁹
3 angelū ¶ Pre. Intellectui vni⁹ angeli magis ꝓportiona
ta eſt eēntia alterius angeli ꝙ̄ eſſentia diuina.ḡ cū angeli
videāt deū p̄ eēntiā.multo fortius vnus angelus eēntiā
alteri⁹ angeli cognoſceret ¶ Pre. Vt dr̄ in li.de intelli-
4 gētijs. oīs ſuba imaterial' ꝛ imixta eſt oīm cognitiua.ꝛ h̄
ꝓbat ex hoc qḋ habet̄ in.iij.de aīa. ꝙ intellect⁹ eſt imixt⁹
vt oīa cognoſcat.ſed eē immateriales et imixtos marie
5 cōuenit angelis.ḡ ipi oīa cognoſcūt.ḡ vnus aliū. ¶ Itē
videt̄ ꝙ vnus angelus aliū cognoſcat p̄ eēntiā angeli co-
gniti Aug⁹.eñ dr̄ in.xv.ſup Gen.ad lrāz.ꝙ angeli ſua vi
ſa demōſtrāt p̄ ꝯmixtionē ſpūs. ſꝫ ꝯmixtio nō pt̄ eſſe niſi
vn⁹ ſpūs alteri p̄ eēntiā ꝯiungat̄.ḡ vnus angel⁹ pt̄ p̄ eēn-
tiā alijs ꝯiūgi.ꝛ ita p̄ eēntiā ab alijs ꝯgnoſci ¶ Pre. Co-
6 gnitio ē actus q̄dā Ad actionē āt exigit̄ vl' ſufficit ꝯtact⁹
ḡ cū inter vnū angelū ꝛ aliū poſſit eē ſpūalis ꝯtact⁹.vn⁹
aliū p̄ eēntiā ſuā cognoſcere poterit ¶ Pre. Magis ꝯue
7 nit intellectus vni⁹ angeli cū eēntia alterius angeli ꝙ̄ cū
ſilitudine rei material'.ſed intellectus angeli pt̄ informari
ſilitudine rei ad ꝯgſcendū rē materialē.ḡ ꝛ eēntia alteri⁹
angeli pt̄ eē forma intellect⁹ angelici p̄ quā aliū angelum
8 cognoſcat ¶ Pre. Sꝫm Aug⁹.xv.ſup Gen.ad lrāz intel-
lectualis eſt viſio eaꝝ reꝝ. qꝝ ſilitudines non ſūt aliud ꝙ̄
eaꝝ eēntie.ſed vnus nō cognoſcit aliū niſi intellectuali vi

ſione.ḡ nō cognoſcit eū p̄ ſilitudinē q̄ ſit aliud ꝙ̄ eſſentia
eius.et ſic idem quod prius Rꝫ°.
¶ Rñſio dōm.ꝙ vnus angelus abſq̄ dubio alium co
gnoſcit cū q̄libet angelus ſit ſuba intelligibilis in actu p̄
hoc ꝙ eſt a materia imunis.intellect⁹ aūt angelicus non
accipit̄ a ſenſib⁹.ꝛ iō in ipas formas intelligibiles ꝛ ima-
teriales fert̄ eas intelligēdo ¶ Sꝫ de mō cognitōis videt̄ Diuerſitas
eſſe diuerſitas in ſentētia ꝯſideratis diuerſoꝝ dictis. Cō de mō cogni
mē.eñ.xi.metaph.dr̄ ꝙ in ſubſtātijs ſepatis a materia nō tionis.
differt forma q̄ eſt in intellectu a forma q̄ eſt extra intelle Opinio Cō
ctū.ꝙ eñ apud nos forma domus q̄ eſt in mēte artificis mētatoris
ſit aliud a forma domus q̄ eſt extra ꝓcedit ex hoc ꝙ for-
ma exterior eſt in materia.forma aūt artis ē ſine materia.
et ſm hoc cū angeli ſint ſube ꝛ forme imateriales.ſicut dr̄
Dyo.videt̄ ſeq̄ ꝙ forma q̄ vn⁹ angelus intelligit̄ ab alio
ſit idē ꝙ eēntia eius q̄ in ſe ſubſiſtit ¶ Sed illud nō vide Reprobatio
tur eſſe poſſibile vl'r.forma eñ q̄ intellectus intelligit cū
ſit intellectus pfectio.eſt nobilior intellectu.et ꝓpter hoc
phs in.xi.metaph.ꝓbat.ꝙ deus non intelligit alia extra
ſe.qꝛ illud pficeret intellectū eius.ꝛ eſſet eo nobilius.ſi ḡ
ſupiores angeli intelligerēt ſcꝫ inferiores p̄ eēntiā inferio
rū.ſeq̄ret̄ ꝙ inferioꝝ eēntie eēnt pfectiores intelligibilib⁹
ſupioꝝ ꝛ eis nobiliores.qḋ ē impoſſibile ¶ Poſſet aūt for Solutio
te dici ꝙ hic modus eſt ꝯueniēs q̄ntū ad modū intelligē
di q̄ inferiores intelligerēt ſupiores.vt ſcꝫ inferior ſupio-
rē intelligat p̄ eēntiā ſupioris. Et huic ꝯſonare videtur
verba Dyo.iiij.ca.de di.no. vbi angelos diſtinguere vi-
det̄ in intelligibiles ꝛ intellectuales ſubas. ſupiores qui-
dē intelligibiles vocās.inferiores aūt intellectuales. vbi
etiā dr̄ ꝙ inferiorib⁹ ſūt ſupiores vt cib⁹.qḋ videt̄ poſſe
intelligi hoc mō.inq̄ntū ſcꝫ ſupioꝝ eēntie ſūt forme quib⁹
inferiores intelligūt. Sed hec via poſſꝫ ſuſtineri fortaſſis
apud phos q̄ poſuerūt ſupiores intelligētias eē inferioꝝ
cauſatrices.ſic ei poterāt ponere q̄dā° ꝙ ſupior angel⁹ ife
riori eſſet intimus.q̄ſi eñ cōſeruās eū in eē Nō q̄dē apō
nos dici nō pt̄ niſi de ſolo deo q̄ mētib⁹ angelicis ꝛ huma
nis illabit̄. Forma āt q̄ intellectus intelligit oꝫ ꝙ ſit itra
intellectū intelligentē in actu.vñ non pt̄ dici de aliq̄ ſuba
ſpūali ꝙ p̄ eēntiā ſuā ab alia videat̄ niſi a ſolo deo. qḋ etiā
phoꝝ opinio nō fuit ꝙ angelus p̄ eſſentiā ſuā ab alio vi-
deat̄.hoc manifeſte pꝫ eoꝝ dicta intuenti. Dicit eñ Cō
mēta.in.xi.metaph.ꝙ id qḋ intelligit motor orbis ſatur
ni de motore pmi orbis eſt aliud ab eo qḋ intelligit de ip-
ſo motor orbis iouis.qḋ nō pt̄ eſſe veꝝ niſi q̄ntū ad id q̄
vterq̄ intelligit.ꝛ hoc nō eſſꝫ ſi vterq̄ intelligeret moto
rē orbis ſupioris p̄ eēntiā ei⁹ In cōmē.eñ libri de cauſis
dr̄.ꝙ intelligētia inferior ſcit qḋ ē ſup̄ ſe p̄ modū ſube ſue.
et nō p̄ modū ſube ſupioris. Auicē.etiā dr̄ in metaphyſi
ca ſua.ꝙ intelligētias eē in nobis nihil aliud eſt ꝙ̄ impſ-
ſiones eaꝝ in nobis eſſe nō ꝙ p̄ eēntiā ſuam in intellectu
ſint ¶ Qḋ vero ſup̄ inductū eſt ex vbis Cōmē.in.xi.me
taph.intelligendū eſt quādo aliq̄ ſuba ſepata a materia
intelligit ſeipam.tūc eñ nō oꝑtet ꝙ ſit aliud forma in in-
tellectu.ꝛ forma q̄ res in ſe ſubſiſtit et intelligibil' in actu
ꝓpter imunitatē ſuā a maťia. Dyo.eñ vba ſm hūc itel-
lectū nō accipiēda ſūt.ſꝫ eaſdē vocat itelligibiles ꝛ intelle
ctuales.vl' ſupiores vocat intelligibiles ꝛ inferioꝝ cib⁹
inq̄ntū p̄ eaꝝ lumē inferiores intelligūt Ex alioꝝ āt di
ctis videt̄ ꝙ angel⁹ p̄ eēntiā ſuā.i.vidētis aliū angelū vi
deat Et h̄ videt̄ ex vbis Aug⁹.x.de ci. vbi ſic dr̄.mēs ipa
ſic corpeaꝝ reꝝ noticiā p̄ corpis ſēſus colligit.ita ꝛ icorpe
aꝝ p̄ ſemetipaꝫ.ex q̄ etiā videt̄ ſilr de mēte āgeli ꝙ ꝯgſcēs

do ſeipam cognoſcit alios angelos. Huic etiã videt̃ atte
ſtari qđ đr in libro de cauſis ꝙ intelligẽtia intelligit. qđ ē
ſupͣ ſe ⁊ infra ſe ꝑ modũ ſubẽ ſue. Sꝫ iſtud nõ videt̃ ſuffi
cere. qꝛ cũ om̄is cognitio ſit ꝑ aſſimilatiõem. angelus per
eſſentiã ſuaꝫ nõ p̄t plus de alio angelo cognoſcere ꝗ̃ hoc
in quo eſſentie ſue eſt ſilis. vnus aũt angelus alteri nõ aſ/
ſimilat̃ niſi in natura cõi. ⁊ ſic ſequeret̃ ꝙ vnus angelꝰ nõ
cognoſceret aliũ cognitõe cõpleta. ⁊ p̄cipue quantũ ad il
los q̄ ponunt plures angelos eſſe vnꝰ ſpẽi Quantũ em̄
ad illos q̄ ponũt oẽs angelos ſpẽ ab inuiceꝫ differre. forte
poſſet aliquo mõ ſuſtineri modus iſte. Quilibet em̄ an/
gelus cognoſcẽdo eſſentiam ſuã cognoſcit ꝑfecte intelle
ctualẽ naturã. cognita aũt natura intellectuali ꝑfecte co
gnoſcunt̃ oẽs gradus nature intellectualis. diuerſe autẽ
ſpẽs in angelis nõ diſtinguunt̃ niſi ſꝫm gͣdus ꝑfectiõis in
tellectualis nature. ⁊ ſꝫm hoc vnꝰ angelus eẽntiã ſuã vi/
dens cõcipit om̄es gradus nature intellectualis. ⁊ ꝑ hu/
iuſmodi cõceptiones de oĩbus alijs angelis cognitõnem
cõpletam hꝫ. Et ſic p̄t ſaluari qđ quidã alij dicũt ꝙ vnus
cognoſcit aliũ ꝑ formã acquiſitã vt conceptio p̄dicta for/
ma acq̄ſita dicat̃. ſicut ſi albedo ſeipam intelligeret ꝑfecte
cognoſceret naturã coloris. ⁊ ꝑ ꝯñs om̄es ſpẽs colorꝝ ſꝫm
gradus colorꝝ diſtinctas. ⁊ vlteriꝰ etiã om̄es indiuiduos
colores ſi in vna ſpẽ nõ eſſet niſi vnũ indiuiduũ. Sed ad
huc ⁊ hic modus nõ videtur ſufficere. q̄uis em̄ in vna ſpẽ
nõ ſit niſi vnus angelus. tñ in angelo alicuius ſpẽi adhuc
eſt aliud qđ ei cõueniret ex rõne ſue ſpẽi. ⁊ aliud qđ ei con
ueniret inq̄ntũ ē q̄ddã indiuiduũ. ſicut opatões ꝑticula
res ipſius. ⁊ has ſꝫm modũ p̄dictũ nullo mõ de eo angelo
angelus cognoſcere poſſet. Auctoritas aũt Augꝰ. nõ ſo
nat ꝙ mens ꝑ ſeipam ſicut ꝑ mediũ cognoſcẽdi ꝯgnoſcit
alia. ſed ſicut ꝑ potentiã cognitiuã cognoſcit. ſic em̄ ꝑ ſen
ſus corpa cognoſcit ¶ Vñ alius modus eſt eligẽdus vt
Opinio bti Thome dicat̃ ꝙ vnus angelus alios cognoſcit ꝑ ſilitudines eorꝫ
in intellectu eius exñtes. non q̄dem abſtractas aut impſ/
ſas ab alio angelo vel alio mõ acq̄ſitas. ſed a creatione di
uinitus impſſas. ſicut ⁊ res naturales ꝑ hmõi ſilitudines
cognoſcit. ⁊ hoc magis ꝑ ſequẽtia patebit
¶ Ad primũ ḡ dõm. ꝙ ordinatõem ſuã in ſe cõſidera/
Ad .j. tã angeli cognoſcũt. nõ aũt ꝯp̄hendũt eam ſꝫm ꝙ diuine
ꝓuidentie ſubſtat. hoc em̄ eſſet diuinã ꝓuidentiã ꝯp̄re/
Ad 2 hendere ¶ Ad ſcđm dõm. ꝙ rõ cauſe ⁊ cauſati nõ eſt rõ
cognitionis. niſi q̄tenus cauſatũ ſimilitudinẽ hꝫ ſue cauſe
et ecõuerſo. vñ ſi in vno angelo ponamus ſimilitudinẽ al/
terius p̄ter hoc ꝙ ſit cauſa vel cauſatũ eiꝰ remanebit ſuf/
Ad 3 ficiens rõ cognitõis cũ cognitio ſit ꝑ aſſilatiõem. ¶ Ad
terciũ dõm. ꝙ auctoritas Boetij intelligit̃ de ꝑticulari/
bus materialibꝫ q̄ ſenſui ſubſtãt. Hmõi aũt ꝑticulare nõ
eſt angelus. ⁊ ideo rõ nõ ſeq̄tur ¶ Rões aũt que ꝓbãt
ꝙ angelus angeluꝫ nõ cognoſcat ꝑ eſſentiã angeli viſi vel
vidẽtis. ꝯcedimus q̄uis ad eas poſſet rñderi alio mõ
Ad rõnes ꝓbãtes vnum angelũ nõ cognoſcere aliũ ꝑ ſilitudineꝫ ¶ Ad rõnes vero illas q̄ ꝓbãt ꝙ vnꝰ angelus ꝑ ſilitudi
nẽ aliũ nõ ꝯgnoſcit dõm eſt. Ad quarꝝ p̄mã dõm ꝙ etiã
lumis poſſibile eſt eſſe ſilitudinẽ aliquã vel eo deficiẽtio/
rẽ. ſicut q̄dã ſilitudo eius eſt color. vel etiã ꝑfectiorẽ. ſicut
lux eſt in ſuba illuminãte. Silr etiam cũ angeli dicant̃ lu
Ad .i. mina inquantũ ſunt forme actu intelligibiles. nõ eſt incõ/
uenẽs ꝙ eorꝝ ſilitudines ſint ꝑ modũ ſublimiorẽ in ſupe/
riorib ⁊ ꝑ modũ inferiorẽ in inferioribꝫ. ¶ Ad ſcđam di/
Ad 2 cendũ. ꝙ cum đr ꝙ om̄is creatura eſt tenebra vel falſa vel
nihil in ſe cõſiderata. nõ ē intelligẽda ꝙ eſſentia ſua ſit te
nebra vel falſa. ſed qꝛ nõ habet nec eſſe nec lucere nec veri

tatem niſi ab alio. vñ ſi cõſideret̃ ſine hoc qđ ab alio habꝫ
eſt nihil ⁊ tenebra ⁊ falſitas ¶ Ad terciã dõm. ꝙ aĩa con/ Ad 3
iungit̃ rõnibus eternis inquantũ impſſio q̄dam rõnum
eternaꝝ eſt in mẽte noſtra. ſicut ſunt p̄ncipia naturaliter
cognita ꝑ que de oĩbus iudicat. ⁊ hmõi autẽ impſſiones
ſunt in angelis ſimilitudines rerum per quas cognoſcũt
¶ Ad quartã dõm. ꝙ angelus nõ cognoſcit aliũ ꝑ ſimili Ad 4
tudinẽ vel ꝑ abſtractã vel ꝑ impſſam. ſed ꝑ ſilitudineꝫ in
natam ꝑ quã ducit̃ in cognitõem angeli. nõ ſolum quantũ
ad eſſentiã eius. ſed etiã quãtum ad om̄ia eius acciden
tia. ⁊ ideo ꝑ eã ſcit qñ angelus eſt diſtãs vel p̄ns.
¶ Rões ꝓbãtes ꝙ vnꝰ angelꝰ aliũ ꝯgnoſcit ꝯcedimꝰ Ad rões ꝙ vnꝰ angelꝰ ab aꝰ ꝑ eſſentiã cognoſcit̃
¶ Ad rõnes vero probãtes ꝙ angelus cognoſcit̃ ꝑ eẽn/
tiam ſuã ab alio angelo. Rñdendũ eſt. Ad quarꝝ p̄mã di
cendũ eſt ꝙ illa cognitõ de qua Augꝰ loq̄tur nõ intelligit̃
quãtũ ad eſſentiã. ſed quãtũ ad opatõem ſꝫm ꝙ ſuperior Ad .i.
ſpũs illumiat inferiorẽ ¶ Ad ſcđam dõm. ꝙ cognoſcẽs ⁊ Ad 2
cognitũ nõ ſe hñt ſicut agẽs ⁊ patiẽs. vt ex dictꝭ pꝫ. ſed ſic
duo ex q̄bus fit vnũ cognitõis principiũ Et iõ nõ ſufficit
ad cognitõeꝫ cõtactꝰ inter ꝯgſcẽs ⁊ cognoſcibile. ſꝫ oꝫ ꝙ
ꝯgnoſcibile cognoſcẽti vniat̃ vt forma ꝑ eẽntiã ſuã vel ſi
militudinẽ ¶ Ad terciã dõm. ꝙ q̄uis eſſentia angeli ma Ad 3
gis cõueniat cũ intellectu alterius angeli ꝗ̃ cũ ſilitudine
rei naturalis ſꝫm ꝑticipatõem nature vnius. nõ tñ ſꝫm cõ
uenientiã habitudinis que req̄ritur inter ꝑfectionẽ ⁊ ꝑfe
ctibile. ſicut etiã vna aĩa magis conuenit cum alia aĩa ꝗ̃
cũ corpe. ⁊ tamẽ vna aĩa nõ eſt forma alterius aĩe ſicut ē
corporis ¶ Ad quartã dõm. ꝙ auctoritas Augꝰ. p̄t du Ad 4
pliciter exponi. vno mõ vt dicat̃ ꝙ Augꝰ. loq̄tur de illa vi/
ſione intellectuali qua ſpũs creatus videt deũ vel ſeipſuꝫ
vel alia que in ipo ſunt ꝑ eſſentiã ſuam. cõſtat em̄ ꝙ lapis
per eſſentiã ſuã nõ eſt in aĩa q̄uis ab aĩa intelligat̃ Alioꝰ
p̄t exponi vt referat̃ ad obiectũ cognitõis nõ ad formã q̄
cognoſcit̃. Senſus aũt ⁊ imaginatõis obiecta ſunt exte/
riora accidẽtia que ſunt ſilitudines rei ipſius. ſed nõ ipſa
res. ſed obiectuꝫ intellectus eſt quod quid eſt. id eſt ipa
eſſentia rei. vt dicitur in tercio de aĩma. Et ſic ſimilitudo
rei q̄ eſt in intellectu eſt ſilitudo directe eſſentie eius. ſimi
litudo aũt que eſt in ſenſu vel imaginatione eſt ſimilitu/
do accidentium eius

Octauo querit̃. vtruꝫ

angelus res materiales ꝯgnoſcat ꝑ formas ali
quas. aut ꝑ eẽntiã ſui cognoſcẽtis Et videt̃ ꝙ ꝑ eẽntiam .j.
ſuã. vnaq̄q̄ꝫ em̄ res ſufficiẽter cognoſcit̃ in ſuo exẽplari. ſꝫ
in. v. ca. de di. no. inducit̃ Clemẽtis p̄hi opĩo q̄ dixit. ꝙ ſu
piora in entibꝫ ſũt inferiorꝝ exẽplaria. ⁊ ſic eẽntia angeli eſt
exẽplar rerꝝ materialiũ. ḡ angeli cognoſcũt materialia per
eẽntiã ſuã. ¶ P̄re. Res materiales meliꝰ cognoſcunt̃ in
eẽntia diuina ꝗ̃ in ꝓprijs naturis. qꝛ clariꝰ ibi relucẽt. ſed 2
eẽntia angeli eſt ꝓpinq̄or eẽntie diuine ꝗ̃ res materiales
ḡ meliꝰ p̄nt cognoſci in eẽntia angeli ꝗ̃ in ꝓprijs naturis
cũ ḡ nos eas in ꝓprijs naturꝭ ꝯgnoſcimꝰ. multo fortiꝰ an
geli ſuã eẽntiã intuẽtes oĩa materialia ꝯgſcũt ¶ P̄re. Lu 3
mẽ intellectus angelici eſt ꝑfectius ꝗ̃ lumẽ intellectꝰ agẽ
tis q̄ eſt ꝑs aĩe noſtre. ſed in lumĩe intellectus agẽtis oĩa
materialia ꝯgnoſcimus. qꝛ illud lumẽ eſt actus oĩm intel
ligibiliũ. ḡ multo fortiꝰ angelus ꝯgnoſcẽdo lumẽ ſuũ om
nia materialia cognoſcat. ¶ Preterea. Cum angelus res 4
materiales cognoſcat oportet ꝙ eas vel per ſpeciem vel
per eſſentiam ſuam cognoſcat. ſed non ꝑ ſpẽm. quia neq̄

per ꝑticularē cuꝫ ſit immunis a materia. neqꝫ ꝑ vlēm. qꝛ
ſic nō haberet ꝑfectā ⁊ ꝓpꝛiā cognitōem de eis. g̃ ꝑ eſſen/
5 tiā ſuā cognoſcit res materiales ¶ Pꝛe. Si lux coꝛpalis
ſeipam cognoſceret oēs coloꝛes ex hoc cognoſceret. eo ꝙ
6 ipa eſt actus oīm coloꝝ. cū g̃ angelus ſit lux ſpūalis ſeip/
ſum cognoſcēdo cognoſcit oīa materialia ¶ Pꝛe. Intel/
lectus angeli medius eſt inter diuinū ⁊ humanuꝫ. ſed in/
tellectus diuinus oīa cognoſcit ꝑ eēntiā ſuaꝫ. intellectus
aūt humanus oīa ꝑ ſpēs. g̃ intellectus angelicus ad mi/
7 nus q̄dam cognoſcit ꝯgnoſcēdo eēntiā ſuā ¶ Pꝛe. Dyo.
dr̄. vij. ca. de di. no. angelos ſcire decet eloquia ſacra. ſ. ea
que ſtꝫ in terra nō ſm̄ ſenſus ipa cognoſcētes. ſed ſm̄ pꝛo
8 pꝛiā deifoꝛmis mētis virtutē ⁊ naturā. g̃ videt̄ ꝙ cogno/
ſcendo virtutē ⁊ naturā materialia cognoſcāt. ¶ Pꝛete.
Si ſpeculū materiale cognoſcitiuum eſſꝫ ꝯgnoſceret res
materiales ꝑ eēntiā ſuā niſi a reb⁹ ſpēs in ipm̄ reſultarēt.
ſed in intellectu angeli nō reſultāt ſpēs a reb⁹ materiali/
bus. vt pꝫ ꝑ Dyo. vij. ca. de di. no. ſi g̃ materialia cogno/
9 ſcant opꝫ ꝙ ꝑ eēntiā ſuā cognoſcāt cū ſit quoddā ſpecu
lū. vt pꝫ ꝑ Dyo. in. iij. ca. de di. no. ¶ Pꝛe. Potētia cogni
tiua in angelis eſt ꝑfectioꝛ q̄ꝫ potētia naturalis reꝝ mate/
rialiū. ſed multe potētie materialium poſſunt ꝑ ſeipas in
ſua obiecta ſine hoc ꝙ aliquid eis ſuꝑaddat̄. g̃ multo foꝛ/
tius intellectus angelicus poterit ꝯgnoſcere res materia
10 les ꝑ eſſentiā ſuā ſine alia q̄libet ſpē ¶ Pꝛe. Efficacioꝛ eſt
angelus in cognoſcendo q̄ꝫ ignis in cōburendo. ſed ignis
cōburit ſine hoc ꝙ aliqđ cōbuſtibile ſit in ipſo. g̃ ⁊ ange/
lus cognoſcit per ſeipſum ſine hoc ꝙ aliqua ſpecies co/
gnoſcibilis ſit in ipſo
Cōtra ¶ Sed contra eſt qđ dr̄ in li. de cauſis. ꝙ oīs intelli/
gentia eſt plena foꝛmis. ⁊ in eodē libro dr̄ ꝙ foꝛme ſunt in
ea ꝑ modū intelligibilē. ergo ꝑ hm̄oī intelligit res et nō ꝑ
2 eſſentiā ſuam. ¶ Pꝛe. Magis cōuenit eēntia angeli cuꝫ
angelo q̄ꝫ cū re materiali. ſed nō pt̄ angelus ex hoc ꝙ co/
gnoſcit eſſentiā ſuam alios angelos cognoſcere. g̃ nec co/
3 gnoſcēdo eſſentiā ſuam materialia cognoſcet ¶ Pꝛe. Il/
lud qđ eſt pꝛincipiū vnitatis nō eſt ꝓncipiū diſtinctionis
ſed eēntia angeli eſt pꝛincipiū vnitatis ipius. qꝛ ꝑ eā ange
lus vnus eſt. g̃ nō poteſt eſſe pꝛincipiū diſtincte cognitio
4 nis de rebus. ¶ Pꝛe. Nihil ꝑter deū eſt illud qđ habet.
ſed angelus habet potentiā intellectiuā. g̃ nō eſt potentia
intellectiua. ergo multo minus eſt illud quo intelligit. er
go nō intelligit res ꝑ eſſentiam ſuam
R̄ſo. ¶ Rñſio dōm. ꝙ oīs cognitio eſt ꝑ aſſimilatōem. Simili
tudo aūt inter aliqua duo eſt ſm̄ cōuenientiā foꝛme. cū
aūt vnitas effectus vnitatē cauſe demōſtret. ⁊ ſic in gene/
re cuiuſlibet foꝛme ad vnū pꝛimū pꝛincipiū illius foꝛme re
dire opoꝛteat. Impoſſibile eſt aūt duo eſſe ad inuicē ſimi
lia niſi altero duoꝝ modoꝝ. vel ita ꝙ vnum ſit cauſa alte/
rius. vel ita ꝙ ambo ab vna cauſa cauſent̄ que eandē foꝛ/
mā vtriqꝫ imꝑmat. ⁊ ſm̄ hoc diuerſimode ponimus an/
gelos materialia cognoſcere ab eo qđ ph̄i poſuerūt. Nō
eīm nos ponimus angelos eſſe cauſas materialiū rerū. ſed
deū creatoꝛē oīm viſibiliū ⁊ inuiſibiliū. ⁊ iđ nō pt̄ in ange/
lo eſſe ſilitudo materialiū reꝝ. niſi ab eo qui eſt materia/
liū reꝝ cauſa. oīe aūt qđ a ſeipo nō habet aliqđ ſed ab al/
tero eſt ei ꝑter eſſentiā ſuā Et ꝑ hūc modū ꝓbat Auicen
na ꝙ eſſe cuiuſlibet rei ꝑter pꝛimum ens eſt aliquid ꝑter
eſſentiā eius vel ipius. qꝛ oīa ab alio eſſe habēt. vñ opoꝛ
tet ꝙ ſimilitudines rerum materialiū in angelo exiſtētes
ſint aliud ab eſſentia ipſius impꝛeſſe in ipſum a deo. ratio
nes eīm rerum materialiū in mente diuina exiſtētes ſunt

quidē lux ⁊ vita. vita quidē ſunt inquantū pꝛocedunt ad
rerum ꝯſtitutionē in eſſe. ſicut foꝛma artis pꝛocedit in ar
tificiatum. lux vero ſunt inquantuꝫ eedē impꝛeſſiones q̄ſ/
dam efficiunt ſibi ſimiles in mentibus angeloꝝ. Philoſo
phi aūt poſuerūt rerum materialiū eſſe angelos creato/ Phoꝝ pō
res. ⁊ tamē ſm̄ eoꝛuꝫ poſitionē adhuc opoꝛtet ꝙ res ma
teriales nō ꝑ eſſentiā ſuam ſed ꝑ foꝛmas ſuꝑadditas co/
gnoſcāt. ſimilitudines eīm effectuū nō ſunt in cauſa niſi ꝑ
modū quo eſt in ea virtus ad pꝛoducendū effectū. vt ha
betur in libꝛo de cauſis. Intelligētia aūt nō dat eſſe reb⁹
inferioꝛib⁹ niſi ꝑ virtutē diuinam que eſt in ipa. vnde hanc
eius opationē dicit diuinā. ⁊ ſic hec virtus eſt ei. nō auteꝫ
ex pꝛincipijs eſſentie ſue pꝛodiens. ſed ab alio accepta. et
ſic hm̄oī virtus eſt ei ꝑter eēntiam ſuam. vnde ⁊ ſimilitu/
dines materialiū rerū ſi ponātur eius effectus. erunt pꝛe
ter eēntiā ipſius angeli. Et ſic pꝫ quocūqꝫ mō ponitur ꝙ
angelus nō cognoſcit res materiales ꝑ eēntiam ſuam. ſed
per earum foꝛmas apud ſe exiſtentes
¶ Ad pꝛimū ergo dōm ꝙ exemplar ſi ꝓpꝛie accipiat̄ im Ad. j.
poꝛtat cauſalitatē reſpectu exemplatoꝝ. q̄a exemplar eſt Exēplar ca/
ad cuius imitationē fit aliqđ. vñ ⁊ Dyo. ibidem ſenten/ pit̄ dupl̄r.
tiam clemētis impꝛobat volens exēplaria rerum dici rō/
nes in deo exiſtentes. Si tamē exemplar large dicat̄ om/
ne illud qđ ab alio aliquo mō repꝛeſentatur. ſic etiam ange/
loꝛum eſſentie poſſunt dici exēplaria materialiū rerū. ſed
ſicut eſſentia diuina eſt pꝛopꝛiū exemplar vniuſcuiuſqꝫ rei
ꝑ rōem ydealē eius quā habet apud ſe. ita eſſentia angeli
eſt pꝛopꝛia ſimilitudo rei materialis ſm̄ foꝛmā quā habꝫ
apud ſe. q̄uis foꝛma illa nō ſit idem ꝙ eſſentia ſicut erat
ydea in deo. ¶ Ad ſcōm dōm. ꝙ eſſentia diuina eſt infini Ad 2
ta. vnde non determinatur ad aliquod genus. ſed colligit
in ſe ꝑfectiones omniū generū. vt dr̄ Dyo. caplō vltimo
de diui. no. ⁊ ph̄us ⁊ cōmenta. eius in q̄nto metaph. ⁊ ita
poteſt eſſe ꝑ ſeipam ꝓpꝛia rerum omniū ſimilitudo. et ſic ꝑ
ipſam poſſunt oīa ꝑfecte cognoſci. eſſentia autem ange
li ꝑfecte determinata eſt ad aliquod genus. vnde non ha
bet in ſe vñ ſit ſimilitudo materialiū omniū niſi aliquid ei
ſuꝑaddatur quo res in ꝓpꝛia natura ꝯgnoſcat ¶ Ad ter Ad 3
cium dicenduꝫ. ꝙ in intellectu agente non cognoſcuntur
oīa quaſi ſimilitudine ſufficiente ad omnia cognoſcen/
dum. eo ꝙ non eſt actus omniū foꝛmaꝝ intelligibiliuꝫ in
quantū eſt hec vel illa foꝛma. ſed inquantū ſolum ſunt in
telligibilia. ſed ꝑ intellectum agentem dicuntur cognoſci
oīa. ſicut per pꝛincipium cognitionis actiuū. ¶ Ad q̄r/ Ad 4
tum dicendū. ꝙ angelus cognoſcit res non ꝑ ſpēs ꝑticu/
lares neqꝫ vniuerſales. eo modo quo foꝛme vniuerſales
ſunt que a ſenſibilib⁹ abſtrahunt̄. ſed ſunt vniuerſaliuꝫ et
particulariū ſimilitudines. vt infra melius apparebit.
¶ Ad quintū dōm ꝙ lux coꝛpalis ſi ſeipſam cognoſceret Ad 5
nō ꝓpter hoc oēs coloꝛes determinate cognoſceret. ſed
cognoſceret eos ſolum inquantū ſunt viſibiles. al̄s ocu/
lus etiam videndo lucem omnes coloꝛes videret. quod
eſt manifeſte falſum. ¶ Ad ſextū dōm. ꝙ intellectus an/
geli quantū ad hoc eſt medius inter intellectū diuinū et Ad 6
humanū ꝙ res alias cognoſcit ꝑ foꝛmas eēntie ſuꝑaddi
tas in quo deficit ab intellectu diuino. ſe aūt cognoſcit ꝑ
eſſentiā ſuam in quo excedit intellectuꝫ humanū. ¶ Ad Ad 7
ſeptimū dōm. ꝙ auctoꝛitas Dyo. nō eſt intelligenda ita
ꝙ virtus ⁊ natura angeli ſit mediū quo angelus alia co/
gnoſcit. ſed qꝛ modus ꝯgnitōis angelice ſeq̄tur ꝓpꝛietatē
nature ⁊ ꝟtutis ipius. nō aūt ꝓpꝛietatē nature reꝝ cogni
taꝝ. qđ pꝫ ex h̄ ꝙ imaterialia ꝯgſcit ⁊ ſenſibilia ſine ſenſu

Ad 8 ¶ Ad octauũ dõm ꝙ ſpeculũ materiale ſi ſeipm̃ cogno/
ſceret nullo mõ eſſentiã ſuã cognoſcẽdo cognoſceret res
alias niſi ĩquãtũ cognoſceret formas reſultantes in ipſo
nec differt vtrũ forme ille eſſent accepte a rebꝫ vel natu/
Ad 9 raliter indite ¶ Ad nonũ dõm. ꝙ potẽtia cognitiua ange
li ordinat̃ ad nobiliorẽ actũ ꝗ̃ potẽtia natural' rei material'
vñ ꝗ̃uis pluribꝫ adminiculis indigeat nihilominus pfe/
Ad 10 ctior ⁊ dignior remanet. ¶ Ad decimũ dõm ꝙ cogno/
ſcens nõ ſe h̃z ad cognoſcibile. ſicut cõburens ad cõbuſti
bile. quoꝝ vnũ eſt agens ⁊ alterũ patiens. ſed cognoſcẽs
et cognoſcibile ſe habẽt vt vnũ principiũ cognitõis inqñ/
tum ex cognoſcibili ⁊ cognoſcente fit aliquo mõ cognitio
vt ex dictis patet. Et ideo rõ nõ ſequitur

Nono queritur. vtrum

forme p quas angeli cognoſcũt res materiales
1 ſint innate vel a rebꝫ accepte. Et videt̃ ꝙ nõ ſint innate
In hoc enĩ differt ſcia ſpeculatiua a practica ꝙ practica ẽ
ad res. ſpeculatiua eſt a rebꝫ. ſed angeli nõ habent de rebꝫ
materialibꝫ ſciam practicã cum non ſint eaꝝ factores. vt
Dam. dr̃. ſ; ſpeculatiuã tantũ. ğ ſcia eoꝝ eſt a rebus acce
2 pta ⁊ nõ p ſpẽs innatas ¶ Pre. Ad Ephe. iij. dr̃. vt inno/
teſcat principatibꝫ ⁊ poteſtatibꝫ p eccliam ⁊c. vñ accipit
Ieronim⁹ ꝙ angeli myſteriũ incarnatõis didicerũt ab
aplis. ſed ſcia que eſt p ſpẽs innatas nõ eſt ab alijs acqui/
3 ſita. ğ nõ eſt p ſpẽs innatas ſcia angeloꝝ ¶ Prete. Spẽs
innate angelis eq̃liter ſe habẽt ad pñtia ⁊ futura. ſcia aũt
angeloꝝ nõ ſe habet eq̃liter ad vtrũq; cum ſciant pñtia.
ignorẽt aũt futura. ergo angeloꝝ ſcia nõ eſt p ſpẽs inna/
4 tas. ¶ Pre. Angeli materialiũ reꝝ cognitõem diſtinctã
habẽt. ſed cognitio diſtincta de rebꝫ haberi nõ p̃t per hoc
qđ eſt diſtinctõis principiũ. cum ſit idẽ p̃ncipiũ eſſendi ⁊
cognoſcẽdi. principiũ aũt diſtinctõis reꝝ materialiũ ſunt
forme que ſunt in eis. ğ oportet ꝙ ſcia angeloꝝ de rebꝫ ma
5 terialibꝫ ſit p formas a rebꝫ acceptas. ¶ Pre. Ea q̃ ſunt
innata vel naturaliter inſunt. ſemp eodẽ mõ ſe habẽt. ſ; ſci
entia angeloꝝ nõ ſemp eodẽ mõ ſe h̃z. quia nũc q̃dam ſci
unt que prius neſciuerũt. vñ ſcḋm Dyo. a neſciẽtia aliq̃ eo/
6 rum purgant̃. ğ ſcia eoꝝ nõ eſt p formas inatas ¶ Pre.
Forme que ſunt in angelis ſunt vlẽs. ſed vlẽ nihil eſt aut
poſterius eſt. vt dr̃ in p̃mo de aĩa. ergo forme ille nihil
ſunt vl' ſunt rebꝫ poſteriores velut a rebꝫ accepte ¶ Pre.
7 Nihil cognoſcit̃ niſi ſcḋm ꝙ eſt in cognoſcente. ſi ğ angelus
cognoſcit res materiales oportet ꝙ ipſe res materiales in
intellectu fiant p formas ab eis in intellectu angeli imp̃ſ/
8 ſas ¶ Prete. Lumẽ intelligibile in angelis eſt efficacius
ꝗ̃ lumẽ aĩe humane. ſed p lumẽ intellectus agẽtis in no/
bis abſtrahunt̃ ſpẽs a phantaſmatibꝫ. ğ et multo magis
intellectus angeli p̃t formas alias a rebꝫ ſenſibilibus ab/
9 ſtrahere. ¶ Pre. Quod p̃t virtus inferior p̃t ⁊ ſupior. ſ;
aĩa noſtra que eſt angelis inferior p̃t ſeipam ↄformare re
bus formando in ſe alias formas que neq; ei innate ſunt
neq; a rebꝫ accepte. ſicut cum imaginatio format phãtaſ/
ma montis aurei quẽ nunq; vidit. ğ multo fortius ange
lus p̃t ad pñſentiã rerum ſeipſum rebus cõformare. ⁊ hoc
mõ res cognoſcere. ⁊ ſic nõ oportet ꝙ p ſpẽs innatas res
materiales cognoſcat. ſed p eas quas facit apud ſe
Contra ¶ In cõtrariũ eſt qđ dr̃ Dyo. vij. ca. de di. no. ꝙ ange
li nõ colligũt cognitionẽ ex ſenſibilibꝫ aut ex rebꝫ diuiſibili
bus. ğ nõ cognoſcũt p formas a rebꝫ acceptas ¶ Prete.
Angeli magis excedũt oĩa ꝗ̃ corpa ſupiora excedũt in
feriora. ſed ſupiora ꝓpter ſui nobilitatẽ non recipiunt ali/
quã impreſſionẽ a corporibꝫ inferioribꝫ. ergo multo mi/
nus intellectus angelici aliquas formas a corporalibus
rebus recipiunt.
¶ Reſpõſio dõm ꝙ ſupponẽdo ꝙ angeli nõ ↄgnoſcãt Rõ
res materiales p ſuã eſſentiã. ſed p aliquas formas. De
formis illis eſt triplex opinio. Quidã enĩ dicũt ꝙ forme il Opinio
le p quas angeli cognoſcunt ſunt a rebꝫ materialibꝫ acce/ prima
pte ¶ Sed hoc eſſe nõ p̃t. Intellectus enĩ qui recipit for Repbaᵒ
mã aliquã a rebꝫ dupl'r ſe habet ad res. vt agẽs ⁊ vt pa/
tiens. largo mõ actione ⁊ paſſione acceptis. forme enĩ que
ſunt in rebꝫ materialibꝫ vel in ſenſibꝫ vel in phãtaſia cũ nõ
ſint oĩno a materia depurate non ſunt intelligibiles ac
tu ſed potẽtia tm̃. ⁊ ideo req̃ritur ꝙ p actõem intellectus
efficiant̃ actu intelligibiles. ⁊ hec eſt neceſſitas ponẽdi in
tellectũ agentẽ in nobis. Formis aũt intelligibilibꝫ factis
nondũ p eas res intelligeremus niſi forte ille noſtro in/
tellectui vnirent̃. vt ſic intelligens ⁊ intellectũ ſint vnum
et ita oportet ꝙ intellectus hmõi formas recipiat. ⁊ ſic a re
bus q̃dammõ patit̃. put ſc; oĩe recipe pati quoddã eſt. ſi
cut aũt forma comparat̃ ad materiã vt actus ad potẽtiã
ita agens ad patiẽs cũ vnũquodq; agat inquantũ eſt ac/
tu. patiat̃ vero inquantũ eſt potẽtia. ⁊ q: actus ꝓprius ꝓ
priam potentiã reſpicit. ideo ⁊ ꝓprio agẽti rñdet determi
natũ patiens ⁊ econuerſo. ſicut ſe h̃z de forma ⁊ materia.
vñ oportet ꝙ agens ⁊ patiẽs ſint eiuſdẽ generis cũ potẽtia
et actus vnũquodq; genus entis diuidãt. nõ enĩ album
patit̃ a dulci niſi p accñs. ſed a nigro tm̃. res aũt materia/
les ⁊ intelligibiles ſunt oĩno diuerſorũ geneꝝ. ea enĩ q̃
nõ cõicant in materia nõ cõicant in genere. vt p; p phm̃
q̃nto metaph. ⁊ in. x. vñ nõ p̃t eſſe ꝙ res materialis imme
diate patiat̃ ab intellectu aut agat in ipm̃. ⁊ iõ in nobis ꝓ
uidit nature cõditor potentias ſenſitiuas in q̃bus forme
ſunt medio mõ inter modũ intellectualẽ ⁊ modũ mate/
rialẽ. cõueniũt ſiq̇dem cũ formis intelligibilibꝫ inquantũ
ſunt forme ſine materia. cum materialibꝫ vero formis in
quantũ nõ ſunt a cõditionibꝫ materie denudate. ⁊ iõ po/
teſt eſſe actio ⁊ paſſio inter res materiales ⁊ potẽtias ſen
ſitiuas. ⁊ ſil'r inter has ⁊ intellectũ. vñ ſi angeli intellect⁹
a reb⁹ materialibꝫ formas aliquas acciperet oporteret ha/
bere angelũ potẽtias ſenſitiuas. ⁊ ita haberet naturaliter
corpus ſibi vnitũ. vñ eiuſdẽ ſentẽtie videt̃ angelos eſſe aĩ
malia. vt q̇dam platonici poſuerunt ⁊ a rebꝫ materialibꝫ
formas accipe qđ auctoritati ſcrõꝝ ⁊ recte rõni repugnat
¶ Et iõ dicunt alij ꝙ angelus nõ acq̇rit formas quibus
cognoſcat accipiendo a rebus. nec tñ intelligit p formas Secũda
innatas. ſed q: in potẽtia eius eſt cõformare eſſentiã ſuã opinio
cuilibet rei apud eius pñtiã. ⁊ ex tali cõformitate dicũt ſe/
q̇ rei cognitõem ¶ S; hoc iterũ nihil eſſe videt̃. nõ enĩ p̃t
aliq̇d alteri cõformari niſi ſcḋm ꝙ forma eius apud ipſum Repbat̃
ſit. Nec p̃t dici ꝙ ipa eẽntia ãgeli ea faciẽte fiat forma rei
materialis. q: eẽntia eius eſt ſemp vnius rõnis. Vñ opor
tet ꝙ illa forma qua ſe rei cõformat ſit addita eſſentie ⁊ q̃
fuerit p̃mo potẽtia in ipo angelo. nõ enĩ cõformaret ſe ni
ſi prius cõformabilis eſſet. nihil aũt reducit̃ de potẽtia in
actum niſi p illud qđ eſt actu. vñ oportet apud angelũ pre/
exiſtere formas aliq̃s ſcḋm quas eſſet potẽs reducere de po
tentia cõformabilitatis in actum cõformatõnis. ſicut vi/
demus ꝙ imaginatio noſtra format nouã ſpẽm. vt mon
tis aurei ex ſpẽbus quas apud ſe p̃us habebat. ſc; mõtis
et auri. Et ſil'r intellectus ex formis gener̃ ⁊ dr̃ñe format
definitõem ſpẽi. Vñ oportet redire in hoc ꝙ alique forme

preexiſtant in angelo. ꝛ has opoꝛtȝ eſſe vel acceptas a re/
Tercia opi et vera bus vel innatas ¶ Et ideo dicēdum videf ſm ꝙ tercia
opinio dicit que certioꝛ eſt ꝛ verioꝛ. ꝙ angeli res materi
ales per foꝛmas innatas cognoſcunt. ſicut eñ ex rationi/
bus eternis in mente diuina exiſtentibꝫ procedũt foꝛme
materiales ad rerum ſubſiſtētiam. ita ꝓcedũt a deo foꝛ/
me omniũ rerum in mentes angelicas ad rerum cogniti
onem. vt ſic intellectus angeli noſtruȝ intellectũ excedat
ſicut res foꝛmata excedit materiam infoꝛmem. Vñ intel
lectus noſter ꝯparatur tabule in qua nihil eſt ſcriptũ. in
tellectus autem angeli tabule depicte vel ſpeculo in quo
rerum rõnes reſplendent

Ad .j. ¶ Ad primũ ergo dõm. ꝙ differentia illa ſpeculatiue
et practice ſcientie non eſt ꝑ ſe ſed ꝑ accidens. inqꝫtũ ſcȝ
ſunt humane. homo eñ de rebꝫ quas ipſe nõ facit nõ ha/
bet cognitionem niſi ꝑ foꝛmas a rebꝫ acceptas. ſecus aũt
eſt de angelo qui habet a ſui creatione foꝛmas rerum ſibi
Ad 2 inditas ¶ Ad ſecũdũ dõm. ꝙ myſteriũ incarnationis ꝑ
mo eſt ſcitum ab angelis qꝫ ab hominibꝫ. vnde ꝛ homies
de ipſo ꝑ angelos ſunt docti. vt dꝛ Dyo. iiij. ca. celeſt. hie/
rarchie. ipſi eñ incarnationis myſteriũ mũdo abſconditũ
a ſeculis cognouerũt. ꝛ ꝑ angeloꝝ eccleſiam, que eſt in ce/
leſtibꝫ. ꝑncipibꝫ ꝛ poteſtatibꝫ huius mũdi ꝑdictum my/
ſterium innotuit. vt exponit Aug⁹. ca. v. ſuꝑ geneſ. ad
litterã. ꝛ qꝺ ibi dꝛ de eccleſia referendũ eſt ad angeloꝛum
eccleſiam. vt Aug⁹. exponit. v. ca. ſuꝑ geneſ. ad litteram
qꝫuis Hieronimus ꝯtrariuȝ dicere videatur. ſed tamē
verba eius nõ ſunt hoc modo intelligēda. ꝙ angeli ab ho
minibꝫ ſcientiam acceperint. ſed qꝛ apoſtolis ꝑdicantibꝫ
res iam completas que fuerant ꝑus ꝑ ꝓphetas predi
cte angeli eas plenius cognouerũt. ſicut plenius ſciũt ꝑ/
Ad 3 ſentia qꝫ futura. vt infra patebit ¶ Ad terciũ dõm. ꝙ an
geli qꝫuis futura nõ cognoſcant. aliqua tamen dũ ſunt ꝑ
ſentia ſciũt. non tamē ſequitur hoc ꝙ ſpēs aliquas a rebꝫ
accipiãt quas cognoſcant. cum eñ cognitio fit ꝑ aſſimi/
lationem cognoſcentis ad cognitũ. hoc mõ ꝯuenit nouaȝ
cognitõem accipere. de aliquo quo mõ cõtingit de nouo
aliquid alicui aſſimilari. Quod quidem cõtingit duplici
ter. vno mõ ꝑ motum ſuũ. alio mõ ꝑ motuȝ alterius ad
foꝛmam quam ipſe iam habet Et ſimiliter aliquis incipit
de nouo aliquid cognoſcere. vno mõ ꝑ hoc ꝙ cognoſcēs
de nouo accipit foꝛmã cogniti. ſicut in nobis accidit. Alio
mõ ꝑ hoc ꝙ cognitum de nouo ꝑuenit ad foꝛmã que eſt
in cognoſcente. et hoc mõ angeli de nouo cognoſcunt ꝑ/
ſentia que ꝑus fuerãt futura. vtputa ſi aliquid nondum
erat. homini eñ aſſimilaf intellectus angelicus ꝑ foꝛmã
hominis quam habet apud ſe. ſed cum incipit eſſe homo
ſm eandem foꝛmaȝ intellectus angelicus incipit ſibi aſ/
ſimilari ſine aliqua mutatõe facta circa ipſum ¶ Ad. iiij.
Ad 4 dõm. ꝙ ſicut in intellectu nõ eſt ipſa foꝛma qua res exiſtit
ſed ſimilitudo eius. ita diſtincta cognitio aliquarũ reruȝ
nõ requirit vt apud cognoſcentem ſint ipſa diſtinctionis
ꝑncipia. ſed ſufficit ꝙ apud ipſum ſint eoꝝ ſimilitudines
neqꝫ differt vndecũqꝫ ille ſimilitudines accipianf qꝫtum
Ad 5 ad cognitõem diſtinctam. ¶ Ad. v. dõm. ꝙ intellect⁹ an
geli ſine hoc ꝙ acquirit nouas foꝛmas intelligibiles po/
teſt aliquid de nouo intelligere dupliciter. Vno mõ per
h̄ ꝙ aliq̄d de nouo aſſilaf ill' foꝛmis. vt iaȝ dictũ eſt. Alio
mõ ꝑ h̄ ꝙ intellect⁹ cõfoꝛtatur aliquo foꝛtioꝛi lumine ad
plures cognitões ex eiſdem foꝛmis eliciendas. ſicut ex eiſ
dem foꝛmis in phantaſia exiſtentibꝫ ſuꝑueniente lumine
ꝓphetie aliqua cognitio accipif que accipi nõ poterit per
lumen naturale intellectus agentis ¶ Ad ſextum dõm
ꝙ verbũ ꝑhi eſt intelligendũ de vniuerſali ſm ꝙ eſt in cõ Ad 6
prehenſione noſtra qua cõpꝛehendimus res naturales.
hoc eñ eſt a rebꝫ naturalibꝫ acceptũ. ſed etiam vniuerſa/
le qꝺ eſt in noſtra compꝛehenſione exiſtens reſpectu arti/
ficialiũ non eſt poſterius ſed ꝑus. qꝛ ꝑ foꝛmas artis vni/
uerſales apud nos exiſtentes artificiata ꝓducimus. ꝛ ſi/
militer ꝑ rõnes eternas deus ꝓducit creaturas a quibꝫ
effluũt foꝛme in intellectu angelico. vnde nõ ſequif ꝙ foꝛ
me intellect⁹ angelici ſint poſterioꝛes rebꝫ. ſed ꝙ ſint po/
ſterioꝛes rõnibꝫ eternis ¶ Ad ſeptimũ dõm. ꝙ cognitũ Ad 7
eſt in cognoſcente ſimiliter. ſiue cogniti foꝛma in cognoſcē
te exiſtens ſit a cognito accepta ſiue nõ. ꝛ ideo rõ non eſt
ad ꝓpoſitum ¶ Ad octauuȝ dõm. ꝙ nõ eſt ꝓpoꝛtio inter Ad 8
lumen intellectus agentis ꝛ res ſenſibiles. vt per lumen
ꝑdictum efficiantur actu intelligibiles. vt ex dictis patȝ
et ideo rõ non ſequif ¶ Ad nonũ dõm. ꝙ anima non foꝛ
mat in ſeipa aliquas foꝛmas. niſi aliquibꝫ foꝛmis ꝑſuppoſi Ad 9
tis in ipſa. ꝛ ideo vt ex dictis pȝ nõ cogit rõ.

Decimo querif. vtrũ

angeli ſuperioꝛes habeant cognitõem ꝑ foꝛmas
magis vniuerſales qꝫ inferioꝛes ¶ Et videf ꝙ non. ſupe .j.
rioꝛum eñ angeloꝝ perfectioꝛ cognitio eſt qꝫ inferioꝛum.
ſed qꝺ cognoſcitur in vniuerſali impfectius cognoſcitur
qꝫ qꝺ in particulari. ergo ſuperioꝛes angeli nõ cognoſcũt
ꝑ foꝛmas magis vniuerſales ¶ Pꝛe. Si cognitio ſupe 2
rioꝝ eſſet vniuerſalioꝛ qꝫ inferioꝛum. aut hoc eſſet qꝫtum
ad cognitionem. aut qꝫtum ad operationem. non qꝫtum
ad operatõem. qꝛ nõ ſunt operatoꝛes rerum. vt Dama.
dicit. nec qꝫtum ad cognitõem. quia oẽs cognoſcũt res
materiales tam ſuperioꝛes qꝫ inferioꝛes. ergo ſuperioꝛuȝ
angeloꝛũ cognitio nõ eſt magis vniuerſalis ¶ Pꝛe. Si 3
oẽa que cognoſcũt inferioꝛes angeli etiaȝ ſuperioꝛes co
gnoſcãt. ꝛ tamē per foꝛmas magis vniuerſales. opteret ꝙ
foꝛma que eſt in intellectu ſuperioꝛis ad plura ſe extēdat
ſed idem nõ poteſt eſſe ꝓpꝛia rõ plurium. ergo angeli ſupe
rioꝛes nõ cognoſcunt res in ꝓpꝛia natura. ꝛ ſic impfectius
cognoſcent qꝫ inferioꝛes. qꝺ eſt abſurdũ ¶ Pꝛe. Cogni 4
tio angeloꝝ eſt ſm virtutem ꝛ naturam cognoſcentis. vt
Dyoni. dꝛ. vij. ca. de diui. no. ſed natura ſuperioꝛis ange/
li eſt magis actualis qꝫ natura inferioꝛis. ergo ſimiliter co/
gnitio. ſed cognitio vniuerſalis eſt in potentia. cognitio
vero in particulari eſt actu. ergo ſuperioꝛes angeli cogno
ſcũt res ꝑ foꝛmas minus vniuerſales

¶ In ꝯtrarium eſt qꝺ dꝛ Dyoniſ. xv. caplõ celeſtis Cõtra
hierar. vbi dicit ꝙ ſuperioꝛes angeli. vt cherubim habent
ſcientiã altioꝛem ꝛ vniuerſalioꝛē. inferioꝛes aũt habēt par
ticularem ꝛ ſubiectam ſcientiam ¶ Pꝛe. In libꝛo de cau
ſis dicitur. ꝙ intelligentie ſuperioꝛes ꝯtinēt foꝛmas ma
gis vniuerſales ¶ Pꝛe. Superioꝛes angeli ſunt ſimplici
oꝛes qꝫ inferioꝛes. ergo ꝛ foꝛme ſunt in eis ſimplicioꝛes. er/
go ꝛ magis vniuerſalioꝛes. qꝛ quod eſt vniuerſalius eſt
ſimplicius.

¶ Reſpõſio dõm. ꝙ potentia que ad multa ſe habet Rᵒ
determinatur ad vnũ per actum. vnde foꝛma ꝛ actus in
uenitur eſſe principium vnionis. ſed potentia inuenif eſſe
ꝑncipium multitudinis ꝛ diuiſionis. ꝛ qꝛ efficacia rei in
operando eſt ex hoc ꝙ eſt in actu. inde eſt ꝙ oẽs virtus
quãto eſt magis vnita tanto eſt efficacioꝛ ad operanduȝ
et ideo quãto aliqua virtus eſt altioꝛ. tanto inuenitur ex

paucioꝛib operari.que tamen ad plura ſe extendit.⁊ hoc
videmus ꝯmuniter in operatiuis ⁊ cognitiuis virtutib
ars em̄ architectonica.vtpote edificialis.ꝑ vnam formā
dirigitur in omnib que ad artem ſuam ſpectant.in quib
tamen inferioꝛes artifices.vtpote cementarij ⁊ inſciſoꝛes
lignoꝝ.⁊ alia hmōi per diuerſa artificia dirigūt. Simili/
ter etiam in cognitiuis aliquis qui eſt eleuatioꝛis intelle/
ctus ex paucis ṗncipijs penes ſe retentis habet in prom
ptu ꝓcedere ad varias ꝯcluſiones.ad quas ꝑuenire non
poſſunt qui ſunt hebetioꝛis ingenij.niſi per varias indu/
ctiones ⁊ per ṗncipia particulariter coaptata ꝯcluſioni/
bus. Vñ cum in deo ſit ꝑfectiſſima virt⁹ ⁊ puritas. act⁹
ipſe ꝑ vnum qd̄ eſt eſſentia ſua oīa operatur ⁊ oīa co/
gnoſcit efficaciſſime.ab ipſa aūt effluūt rōnes rerum intel
ligibilium in angelis. vt ex dictis patz.non quidē ad cau
ſandū res.ſed ad cognoſcendū. vnde quāto in angelo fue/
rit plus de actu ⁊ minus de potentia.tāto emanatio hu
iuſmodi rationum minus in ipſo multiplicatur ⁊ virtus
ipſius cognitiua erit efficacioꝛ. et ſcd̄m hoc ſuperioꝛes
angeli cognoſcunt res per foꝛmas magis vniuerſales ꝙ̄
inferioꝛes

¶ Ad ṗmum ergo dd̄m.ꝙ cognoſcere aliquid in vni
Ad 1. uerſali poteſt intelligi dupliciter. Vno mō vt referaꝛ ad
cognitionem ex parte cogniti.⁊ ſic cognoſcere aliquid in
vniuerſali eſt cognoſcere naturā vniuerſalez cogniti. ⁊ ſic
ꝓpoſitio veritatem habet.q2 quando cognoſcitur de aliq̄
natura vniuerſalis tm̄.imperfectius cognoſcitur ꝙ̄ ſi co/
gnoſcātur cum hoc ꝓpria ipſius. Alio modo vt referatur
ad cognitionez ex parte eius quo cognoſcat.⁊ ſic cogno
ſcere aliquid in vniuerſali.id eſt per mediū vniuerſale eſt
perfectius.dūmodo cognitio vſqz ad ꝓpria deducatur
¶ Ad ſecūdū dd̄m.ꝙ dicitur eſſe foꝛme magis vniuer/
ſales.ꝙ̄tum ad cognitionem.non q2 plurium rerum co/
Ad 2 gnitionem cauſent.ſed quia per paucioꝛes foꝛmas ad ea
dem cognoſcenda ſuperioꝛ angelus perficitur etiā ad ꝑ/
fectius cognoſcendum. vtpote ſi ſuperioꝛ angelus ꝑ foꝛ/
mam vnam animalis omnes ſpecies animalium cogno/
ſcat.inferioꝛ autem non.niſi per multas ſpēs.⁊ preter hoc
ſuperioꝛ angelus plures ratōes intelligibiles ex eiſdez re
bus cognoſcat ¶ Ad tercium dd̄m.ꝙ illud quod vnum
eſt non poteſt eſſe ꝓpria ratio plurium ſi ſit eis adequatū
Ad 3 ſed ſi ſit ſuperexcedens poteſt eſſe ꝓpria ratio plurium.q2 cō
tinet in ſe vniformiter propꝛia vtriuſqz que in eis diuiſim
inueniūtur.et hoc modo eſſentia diuina eſt ratio propꝛia
rerum omnium.quia in ipſa vniformiter preexiſtit quic/
quid diuiſim in omnib creaturis inuenitur. vt dī Dyo
niſius. Et ſimiliter cum foꝛme intellectus angelici ſint ex
cellentioꝛes reb ipīs.vtpote diuine eſſentie ꝓpinquioꝛes
non eſt incōueniens ſi vna foꝛma intellectus angelici ſit
ꝓpria rō plurium ſꝫ diuerſas eius habitudines ad diuer
ſas res ex quib habitudinib exurgit pluralitas ydeaꝝ
Sed foꝛme intellectus nr̄i accipiūtur ex reb .vñ nō ſunt
ſuperexcellētes reb ipſis.ſed ꝙ̄ſi adequate ꝙ̄tum ad repꝛe
ſentationem.licet ſint excedentes ꝙ̄tum ad modū eſſen
di inꝙ̄tum habēt imateriale eſſe. vnde foꝛma intellectus
noſtri non poteſt eſſe ꝓpria rō plurium ¶ Ad quartū di
Ad 4 cendū ſicut ad pꝛimum

Vndecimo queritur.

Vtrum angelus cognoſcat ſingularia. ¶ Et
1 videtur ꝙ nō.q2 vt dicit Boetius. vniuerſale eſt qd̄ in/
telligitur. ſingulare qd̄ ſentitur.ſed angelus non cogno/
ſcit niſi per intellectum.ergo nō cognoſcit ſingularia.
Sed diceres.ꝙ autoꝛitas debz itelligi de intellectu nr̄o
nō aūt de angelico ¶ Sed ꝯtra intellectui noſtro nō con
uenit intelligere materialia vel ſingularia rōne ſue mate/ 2
rialitatis. vnde cognitiue potentie materiales in nobis
exiſtentes ſingularia cognoſcūt. vt ſenſus ⁊ imaginatio.
ſed intellectus angeli eſt immaterialioꝛ ꝙ̄ human⁹. ergo
nō cognoſcit ſingularia ¶ Pꝛe. Oīs cognitio eſt ꝑ aſ/
ſimilationem cognoſcentis ad cognitum. ſed intellectus 3
angeli nō poteſt aſſimilari ſingulari inꝙ̄tum eſt ſingula/
re.q2 ſingulare eſt ſingulare ꝑ materiam. Intellectus an
geli eſt omnino ſeparatus a materia ⁊ ꝯditōib materie
ergo intellectus angeli nō cognoſcit ſingularia in ſingula
ritate ¶ Pꝛe. Idem eſt principiū eſſendi ⁊ cognoſcendi
ſm phm̄.ſed foꝛma indiuiduata eſt pꝛincipiū eſſendi ſin/ 4
gulari. ergo ipſa eſt pꝛincipium cognoſcendi ſingulare.ſz
intellectus angelicus accipit ſine materia ⁊ cōditionib
materie.ex quib foꝛme indiuiduantur .ergo accipit vni/
uerſale tm̄ ⁊ nō ſingulare ¶ Pꝛe. Oē qd̄ eſt in altero
eſt in eo ꝑ modum recipientis.ſed intellectus angeli eſt 5
ſimplex ⁊ immaterialis.ergo ſimilitudines particulariū
in eius intellectu exiſtentes ſunt in eo īmaterialiter ⁊ ſim
pliciter.⁊ ſic vniuerſaliter.⁊ ita ꝑ eas ſingularia nō cogno
ſcit ¶ Pꝛe. Diuerſa nō per idem medium ꝓpꝛie cogno/ 6
ſcūtur ſed per aliud ⁊ aliud.q2 aliquoꝝ cognitio per me
dium ꝯmune eſt eoꝛum inꝙ̄tum ſunt vnum.ſed quelibet
foꝛma a materia abſtracta ꝯmunis eſt multis particula
rib.ergo nō poteſt eſſe ꝙ ꝑ eam diuerſa particularia in ꝓ
pꝛia natura ꝓpꝛie cognoſcātur.ſed in intellectu angeli nō
eſt aliqua foꝛma niſi immaterialis. ergo nullo mō p̄t co/
gnoſcere ſingularia. ¶ Pꝛe. Vniuerſale ꝯtra ſingulare 7
diuidiꝛ ꝑ hoc ꝙ vniuerſale eſt in intellectu. ſingulare ex/
tra intellectū.ſed vniuerſale nunꝙ̄ eſt extra intellectū. er
go nec ſingulare vnꝙ̄ eſt in intellectu.⁊ ſic nō poteſt ꝑ in 8
tellectum cognoſci ¶ Pꝛe. Nulla potentia extendiꝛ vl/
tra ſuū obiectum.ſed q̄ditas depurata a materia eſt ob
iectum intellectus. vt dꝛ in.iij.de anima.ergo cū eſſentia
ſingularis ſit ꝯcreta cum materia ſenſibili .nō poteſt ꝑ in/
tellectum cognoſci ¶ Pꝛe. Qd̄ ꝑ certitudinem cogno/ 9
ſcitur nō poteſt aliter ſe habere.q2 intellectus eſt ſimplici
ter p̄ſentium ⁊ abſentiuz.de his aūt que poſſunt aliter ſe
habere nō eſt certitudo .cū fiant abſentia. vt dꝛ in.vij.me
taph.ergo ſingularia poſſunt aliter ſe habere.cū ſint mo/
tui ⁊ variationi ſubiecta.ergo nō poſſunt ꝑ intellectū co 10
gnoſci.⁊ ſic idem qd̄ ṗus ¶ Pꝛe. Foꝛma intellectus eſt
ſimplicioꝛ intellectu ſicut ꝑfectio ꝑfectibili.ſed intellect⁹
angeli eſt īmaterialis.ergo ⁊ foꝛme ipſius ſunt īmateria/
les.ſed foꝛme nō ſunt indiuidue niſi ſint materiales.er/
go foꝛme ille ſunt vniuerſales.⁊ ita nō ſunt ṗncipium co/
gnoſcendi particulare ¶ Pꝛe. Menſura que eſt ṗncipi/ 11
um cognoſcendi menſuratū debet eſſe omogenia menſura
to. vt dꝛ in.x.metaph.ergo et ſpēs que eſt ṗncipiū cogno
ſcendi debet eſſe omogenia rei que ꝑ ipam cognoſciꝛ.ſz foꝛ
ma intellectus angelici nō eſt omogenia ſingulari.cuz ſit
immaterialis.ergo ꝑ eam angelus non p̄t ſingularia co/
gnoſcere ¶ Pꝛe. Poteſtas gloꝛie excedit poteſtatē natu 12
re.ḡ cognitio intellectus humani gloꝛificati excedit co/
gnitōem angeli naturalem.ſed intellectus hois gloꝛifi/
cati non cognoſcit ſingularia que hic ſunt.q2 vt dī Aug⁹
in libꝛo de cura pro moꝛtuis agenda.neſciūt moꝛtui eti/
am ſancti q̄d agant viui etiā coꝝ filij.ḡ nec angeli ſingu/

laria cognoſcũt cognitõe naturali. ¶ Pre. Si angelus
is ſingularia cognoſcit. aut hoc eſt ꝑ ſpẽs ſingulares aut vni
uerſales. ſed nõ ꝑ ſingulares. q2 oporteret ꝙ tot apud ipm
eſſent ſpẽs quot ſingularia. ſingularia aũt ſunt in potẽtia
infinita. qd̃ ꝑcipue apparet ſi ponat ꝙ mũdus in poſterũ
non deficiat ab hoc ſtatu. qd̃ ꝯſtat deo eſſe poſſibile. ⁊ ſic
eſſent infinite forme intellectus ĩ intellectu angeli. qd̃ eſt
impoſſibile ſimpliciter. Nec ꝑ vniuerſales. q2 ſic nõ habe
ret diſtinctam cognitõnem de ſingularibꝫ. ⁊ hoc eſſet co-
gnoſcere ſingularia impfecte. qd̃ nõ eſt angelis attribuen
dum. g̃ nullo mõ angeli ſingularia cognoſcũt.

Cõtra ¶ Sed ꝯtra. Nullus cuſtodit illud qd̃ ignorat. ſ3 an
geli cuſtodiũt ſingulares hoĩes. vt pat3 in pſ. angelis ſu
is mãdauit ⁊c. ergo ipſi cognoſcũt ſingularia ¶ Preterea.
Amor nõ eſt niſi cogniti. vt pt3 in libro de trini. per Au
guſtinũ. ſed angeli cũ habeant charitatẽ amant ſingula-
res hoĩes etiã q̃tum ad ſenſibilia corpora. q̃ ſunt ex cha
ritate diligenda. ergo ⁊ eos cognoſcunt ¶ Preterea. Dicit
phus in libro poſteriorꝫ. ꝙ ſciens vniuerſale ſcit particu-
lare. ſed nõ ꝯuertit. ſed angeli cognoſcũt vles cauſas. g̃ ⁊
ſingularia cognoſcũt ¶ Pre. Quicquid pt ꝟtus inferi-
or. ⁊ ſuperior. vt Boetius dt in libro de ꝯſol. ſed vis ſen
ſitiua ⁊ imaginatiua hoĩs ſingularia cognoſcit. g̃ multo
fortius vis intellectiua ipſius angeli.

Rꝫ ¶ Reſpõſio dicendũ. ꝙ quidam circa hoc errauerunt
dicentes angelos ſingularia nõ cognoſcere. Sed hec po
ſitio a fide eſt aliena. q2 remouet miniſteria angelorꝫ circa
hoĩes. et etiã recte ratõi repugnat. q2 ſi angeli ignorãt ea
que nos cognoſcimus ad minus q̃tum ad hoc impfecti
or eſt eorꝫ cognitio. ſicut ⁊ phus dt in ꝑmo de aĩa. ꝙ acci
Quattu- deret deũ inſipientiſſimũ eſſe ſi diſcordiã neſciret quam
or modi q̃ alij ſciũt. ¶ Unde hoc errore excluſo quattuor modi in
bus ãgeli ueniũtur aſſignati a diuerſis quibꝫ angeli ſingularia co-
ſingl'aria gnoſcant Quidã em̃ dicũt ꝙ angeli ſingularia cognoſcũt
cognoſcũt ſingulariũ ſpẽs abſtrahendo. ſicut ⁊ nos per ſenſus ea co-
Repbaꝰ. gnoſcimus ¶ Sed illa poſitio eſt oĩno irrõnabilis. ꝑ-
mo q2 angeli nõ habent cognitõem a rebꝫ acceptã. vt pa-
tet ꝑ Dyo. ⁊ Augu. in. ij. ſup gene. ad litterã. ⁊ ex his
que ſupra dicta ſunt. Secũdo. q2 dato ꝙ a rebꝫ accipent
forme tñ recepte in intellectu angelico eſſent per modum
intellectus recipientis. ⁊ ſic eadem difficultas remaneret
qualiter per eas ſingularia poſſunt cognoſci que ex mate-
Scd̃s ria indiuiduãtur ¶ Alius aũt modus eſt quẽ Auicẽna
ponit in metaph. ſua dicẽs. ꝙ deus ⁊ angeli ſingularia co
gnoſcũt vniuerſaliter ⁊ non ſingulariter. vt intelligat ali-
quid ſimpliciter cognoſci qñ cognoſcit ſicut ꝓut eſt hic ⁊
nũc ſm̃ omnes ꝯditiones indiuiduantes. vniuerſaliter
autẽ qñ cognoſcit ſm̃ ꝑncipia et cãs vniuerſales. Sicut
ſingulariter cognoſcit aliquis hanc eclypſim. cũ eam ſen-
ſu ꝑcipit. vniuerſaliter vero cũ ex motibꝫ celeſtibꝫ eam ꝓ-
nũciat. ⁊ ſic ab angelis ſingularia cognoſcũtur vniuerſa
liter inq̃tum cognitis cauſis oĩbꝫ vniuerſalibꝫ nihil re
Repbaꝰ manet ignotũ in ſingularibꝫ effectibꝫ ¶ Sed hic modus
cognitionis nõ videt ſufficere. ponimus em̃ angelos ſin-
gularia cognoſcere etiam ſm̃ ea que ad eorꝫ ſingularitatẽ
ptinent. ſicut ꝙ cognoſcũt ſingulares hominum actus. ⁊
Tercius hmõi que ſpectant ad effectũ cuſtodie ¶ Unde tercius
modus aſſignat a quibuſdã. ſ3 qui dicũt ꝙ angeli habent
penes ſe formas vles totius ordinis vniuerſi a creatiõe
ſibi inditas quas applicant ad hoc vel ſingulare illud. et
Repbaꝰ ſic ex formis vlibꝫ ſingularia cognoſcũt ¶ Sed hic modꝰ
etiã nõ videt nobis cõueniens. q2 nõ pt aliquid ad alte-
rum applicari. niſi illud alterũ ſit aliquo mõ precognitũ
ſicut nos vniuerſalem cognitõem ſingularibꝫ applicamꝰ
que in cognitõe ſenſitiua ꝑexiſtunt. In angelis aũt non
eſt aliqua alia cognitio q̃ intellectiua. in qua ſingulariũ
cognitio ꝑexiſtat. vt ſic vniuerſales forme intellectus eo
rum poſſunt ſingularibꝫ applicari. Uñ pt3 ꝙ vniuerſalis
applicatio vlis ad ꝑticulare ꝑexigit cognitõem intelligi
bilem ſingulariũ in angelis ⁊ nõ eſt cauſa ipſius. ¶ Et Quartꝰ ⁊ ꝓ
ideo alij dicũt ⁊ ꝓbabiliꝰ. ꝙ forme que ſunt in intellectu babilior
angeli ſunt efficaces ad cauſandũ cognitõem nõ ſolũ vni
uerſaliũ. ſed etiam particulariũ. nulla applicatiõe ꝓſuppo
ſita. q̃uis non ſit ita de formis noſtri intellectus Que ſe
habent ad res dupl'r. vno mõ vt cauſe rerum. ſicut forme
practici intellectus. Alio modo ſicut cauſate a rebꝫ. ſicut
forme intellectus ſpeculatiui quibꝫ naturalia ſpeculamur
per formas aũt practici intellectus artifex nõ operat ni-
ſi formã. vnde forma illa eſt ſilitudo illius forme. ⁊ quia
oĩs forma inq̃tum hmõi vniuerſalis eſt. ideo ꝑ formã
artis nõ habet cognitõem artifex de artificiato niſi vni-
uerſalem. ſed cognitõem illius in ſingulari acquirit ꝑ ſen
ſu3. ſicut ⁊ q̃libꝫ aliꝰ. ſi aũt ꝑ formã artis faceret materiã ⁊
formã. tũc forma illa exemplar eſſ3 forme ⁊ materie. ⁊ ſic
ꝑ illam formã cognoſceretur res artificiata nõ ſolũ in vni
uerſali ſed etiã in ſingulari. q2 etiam principiũ ſingularis
eſt materia. forme aũt que ſt̃ in intellectu ſpeculatiuo fi
unt in nobis quodãmodo ex actõe ipſarum rerũ. omnis
aũt actio eſt a forma. ⁊ ideo q̃tum ex virtute eſt agentis
nõ fit aliqua forma a rebꝫ in nobis niſi que ſit ſimilitudo
forme. ſed ꝑ accidens cõtingit vt ſit ſimilitudo etiã ma-
terialiũ diſpoſitionũ inq̃tum recipit in organo materiali
qd̃ materialiter recipit. ⁊ ſic retinentur alique ꝯditiones
materie. ex quibꝫ ꝯtingit ꝙ ſenſus ⁊ imaginatio ſingula
ria cognoſcãt. ſed quia intellectus omnino ĩmaterialiter
recipit. ideo forme q̃ ſunt in intellectu ſpeculatiuo ſunt ſi
militudines rerũ ſm̃ formas tñ. ratões vero ydeales in
deo exiſtentes ſunt effectiue rerum. non ſolum q̃tum ad
formam ſed etiã q̃tum ad materiã. ⁊ ideo ſunt ſimilitu
dines rerum q̃tum ad vtrũq3. et ꝓpter hoc ꝑ eas cogno-
ſcitur res a deo. nõ ſolũ in vniuerſali natura ex parte for
me. ſed in ſua ſingularitate ex pte materie. Sicut aũt ab
intellectu diuino effluũt res naturales ſm̃ formã ⁊ ma-
teriam ad eſſendũ ex vtraq3. ita effluũt forme intellectꝰ
angelici ad cognoſcẽdũ vtrũq3. Et ideo angeli ꝑ formas
innatas cognoſcũt res in ſua ſingularitate ⁊ in vniuerſali
tate inq̃tũ ſunt ſimiles formis factiuis. ſ3 ydeis in men
te diuina exiſtentibꝫ. q̃uis ipe nõ ſint rerũ factiue

¶ Ad ꝑmũ ergo dicendũ. ꝙ verbũ Boetij intelligit de
intellectu noſtro qui accipit formas a rebꝫ. nõ aũt de in- Ad .1.
tellectu angelico. qui accipit formas imediate a deo. et h
rõne iam dicta ¶ Ad ſecũdũ dicendũ. ꝙ in intellectu ange-
li forme ĩmaterialius recipiũtur q̃ in intellectu noſtro. et Ad 2
ideo ſunt efficaciores. ⁊ ſic ſe extendũt ad repñtandum
rem. nõ ſolum q̃tum ad ꝑncipia formalia. ſed etiã mate-
rialia ¶ Ad terciũ dicendũ. ꝙ inter cognoſcens ⁊ cognitũ
nõ exigit ſilitudo q̃ eſt ſm̃ ꝯuenientiã in natura. ſed ſm̃ Ad 3
repñtatõnem tñ. Cõſtat em̃ ꝙ forma lapidis eſt in aĩa
longe alterius nature q̃ forma lapidis in materia. ſed in
q̃tum repñtat eam. ſic eſt ꝑncipium ducens in cogniti
onẽ eius. Uñ q̃uis forme que ſunt in intellectu ãgeli ſint
ĩmateriales ſm̃ naturã ſui. nihil tñ prohibet quin ꝑ eas
aſſimilet rebꝫ nõ ſolũ ſm̃ formã. ſed etiã ſm̃ materiam
¶ Ad. iiij. dicendũ. ꝙ nõ oportꝫ formã que eſt ꝑncipiũ eſſen-

 Ad 4

dĩ rem eſſe ꝓncipiũ cognoſcendi rem ꝑ eſſentiã ſuam. ſed
ſolum ſm ſuã ſilitudinẽ. forma eñ qua lapis eſt nõ eſt in
anima. ſed ſilitudo eius. Vñ nõ oportet ꝙ forma intelle/
ctus angelici qua ſingulare cognoſcit ſit indiuiduata. ſed
ſoluʒ ꝙ ſit forme indiuiduate ſimilitudo. ¶ Ad. v. dõm
Ad 5 ꝙ forme in intellectu angelico ſunt ĩmaterialiter. ꝛ tñ ſꝫ
ſpẽs rerum materialiũ. ſicut ꝛ ydee in deo exiſtentes que
ſunt multo ĩmaterialiores. ꝛ ſic ꝑ eas poſſunt cognoſci ſin
Ad 6 gularia ¶ Ad. vi. dõm. ꝙ vna ſpẽs pt̃ eſſe rõ ꝓpria diuer
ſoꝝ inq̃tum eſt ſupexcedens. vt ex dictis pꝫ ſupra. ꝑ vnũ
aũt mediũ adequatũ nõ poſſunt diuerſa diſtincte cogno
ſci ¶ Ad. vij. dõm. ꝙ q̃uis vniuerſale habeat eſſe in intel
Ad 7 lectu. tñ eſſe in intellectu eſt plus q̃ꝫ vniuerſale. ꝛ ideo in
Ad 8 ꝓceſſu eſt fallacia ꝯſequentis. ¶ Ad. viij. dõm. ꝙ ꝑ illaꝫ
ſpẽm a materia depuratã quã intellectus angeli penes ſe
habet intelligit ꝛ materiales ꝯditões rei. vt ex dictis pꝫ.
¶ Ad. ix. dõm. ꝙ intellectus angeli ꝑ ſpẽm quam apud
Ad 9 ſe habet cognoſcit ſingulare nõ ſolum in ſua ſubſtãtia. ſed
etiã ſm omnia accñtia eius. ꝛ ideo cognoſcit cuicũqꝫ acci/
denti ſingulare variatum ſubſit. ꝛ ſic variatio ſingularis
Ad 10 certitudinẽ cognitõis angelice nõ tollit. ¶ Ad. x. ptꝫ re/
Ad 11 ſponſio ex dictis ¶ Ad. xi. dõm. ꝙ menſura inq̃tum eſt
ꝓncipiũ cognoſcendi menſuratũ. eſt vnius generis cũ mẽ
ſurato. ꝛ nõ ſimpl̃r. ſicut patꝫ ꝙ vlna eſt menſura panni ꝛ
nõ ꝯuenit cũ eo niſi in quãtitate. ſic eñ eſt menſura eius
ſicut etiã forma intellectus angelici nõ oportꝫ ꝙ ꝯueni/
at cũ ſingulari extra aĩam exiſtenti ſm modũ eſſendi. cũ
ſingulare ſit materiale. ꝛ forma p̃dicta ſit ĩmaterialis.
Ad 12 ¶ Ad. xij. dõm. ꝙ ſancti qui ſunt in gloria cognoſcunt in
verbo ea q̃ hic agũtur manifeſte. vt Grego. dt̃ in moral'.
verbũ aũt Auguſti. intelligendũ eſt q̃ꝫtum ad naturaleꝫ
ꝯditiõem Nec eſt ſile de angelo ꝛ aĩa. qꝛ angelus natura
liter hꝫ formas a creatõe ſibi inditas. quibꝫ ſingularia co
gnoſcit ¶ Ad. xiij. dõm. ꝙ forme intellectus angelici ne
Ad 13 qꝫ ſunt ſingulares. ſicut forme imaginatõnis vel ſenſus.
cũ ſint penitus ĩmateriales. neqꝫ ſunt hoc mõ vl'es. ſicut
forme intellectus noſtri quibꝫ nõ niſi natura vl'is repſen/
tat̃. ſed in ſe immateriales exiſtentes exprimũt ꝛ demon/
ſtrant vl'em naturã ꝛ particulares ꝯditiões

Duodecimo queritur

.1. Vtrũ angeli cognoſcant futura ¶ Et videt̃ ꝙ
ſic. angeli eñ cognoſcunt res ꝑ formas innatas. ſed forme
equaliter ſe habẽt ad p̃ſentia ꝛ futura. ergo cũ angeli per
eas p̃ſentia cognoſcant. cognoſcent ſimiliter ꝛ futura.
2 ¶ Pre. Boetius in. v. de ꝯſola. hãc cãm aſſignat. ꝙ de
us futura ꝛ ꝯtingentia infallibiliter p̃ſcire poteſt. qꝛ eius
viſio eſt tota ſimul. cũ eternitate menſuret̃. ſed eius ſcꝫ an
geli viſio beata eſt tota ſimul. cum eternitate participata
menſuret̃. ergo angeli beati futura ꝯtingentia cognoſcũt
3 ¶ Pre. Grego. in. iiij. dyal'. dt̃ ꝙ aĩa cum recedit a nexi/
bus corporalibꝫ vi ſubtilitatis nature cognoſcit futura.
ſed angelus eſt maxime a nexibꝫ corporis abſolutus ꝛ eſt
ſubtiliſſime nature. g̃ cognoſcit futura ¶ Preterea. Intelle/
4 ctus poſſibilis aĩe noſtre eſt in potentia ad oĩa cogno/
ſcenda. ꝛ ita in potentia ad cognoſcenda futura. ſed potẽ
tia intellectus angelici eſt tota terminata ꝑ formas inna
tas. vt ſupra dictum eſt. ergo ipi habent notitiã de futu
5 ris ¶ Pre. Quicũqꝫ habet ꝓuidentiã ſup aliqua. debet
habere ꝛ p̃ſciam eoꝝ que ſpectant ad ipm. ſed angeli hñt
ꝓuidẽtiã ꝛ curam de nobis ꝑ officiũ cuſtodie. g̃ ipſi co/
gnoſcũt ea q̃ nobis ſunt futura ¶ Pre. Intellect⁹ ange
licus excedit humanum intellectum. ſed intellectus hu/
manus p̃ſcit futura que habent cauſas determinatas in 6
natura. g̃ angelus cognoſcit futura ꝯtingentia ad vtrũ/
libet. que nõ hñt aliquas cauſas determinatas ¶ Pre.
Propter hoc nos aliter habemus ad cognoſcendũ p̃ſen/ 7
tia ꝛ futura. qꝛ cognitõem a rebꝫ accipimus. vnde oportet
res cognitas p̃exiſtere ſcie noſtre. ſed angeli nõ accipiunt
cognitõem a rebꝫ. g̃ equaliter ſe hñt ad cognoſcendũ pre
ſentia ꝛ futura. ꝛ ſic ideꝫ qd̃ prius ¶ Pre. Intellectiua 8
cognitio nõ ꝯcernit aliquod tẽpus. qꝛ abſtrahit ab hic ꝛ
nũc. ꝛ ſil̃r equaliter ſe hꝫ ad oĩe temp⁹. ſed angelus nõ
habet cognitõem niſi intellectiuã. g̃ equaliter ſe habet ad
cognoſcendũ p̃ſentia ꝛ futura. ꝛ ſic idem qd̃ p̃us. ¶ Pre. 9
Plura cognoſcit angelus q̃ꝫ poſſꝫ hõ cognoſcere. ſed hõ
in ſtatu innocentie cognoſcebat futura Vñ geñ. xi. Adã
dixit. ꝓpter hoc relinquet ꝛc̃. g̃ angeli cognoſcũt futura
¶ Sed ꝯtra eſt qd̃ dr̃ Iſa. xli. que ventura ſunt annũ Inſtãtia
ciate. ꝛ dicemus qm̃ dij eſtis vos. ꝛ ſic ſcire futura eſt di/ .1.
uinitatis indiciũ. ſed angeli nõ ſunt dij. ergo futura igno/
rant ¶ Pre. Cognitio certitudinis haberi nõ pt̃ niſi eo/
rum q̃ habẽt veritatẽ determinatã. ſed futura ꝯtingẽtia 2
nõ ſunt hmõi. vt pꝫ in p̃mo peryar. ergo angeli futura cõ
tingentia nõ cognoſcũt ¶ Pre. Futura cognoſci nõ pñt
niſi ꝑ ſpẽm artis. ſicut artifex cognoſcit ea que factur⁹ eſt 3
vel in cauſis ſuis. ſicut cognoſcit̃ frigus futurũ in ſignis ꝛ
diſpoſitõibꝫ ſtellarũ. ſed angeli nõ cognoſcũt futura ꝑ ar
tem. qꝛ ipſi nõ ſunt rerũ operatores. Nec iteruꝫ in cauſis
ſuis. qꝛ futura ꝯtingentia nõ ſunt determiata in ſuis cau
ſis. al's eſſent neceſſarij. g̃ nullo mõ angeli futura ꝯtingẽ/
tia cognoſcũt. ¶ Pre. Hugo de ſancto victo. dt̃ in libro 4
de ſacramentis. ꝙ monſtratũ eſt angelis q̃d facturi eẽnt.
nõ aũt q̃d eis eſſet futurũ. ergo multo minus alia futura
cognoſcunt
¶ Rñſio dõm. ꝙ vnũqdqꝫ hoc mõ cognoſcit̃ in alio R⁹
quo eſt in eo. quedã g̃ futura ſunt in cauſis proximis de
terminata hoc mõ vt ex eis nec̃ario ꝯtingant. ſicut ſoleꝫ
oriri cras. ꝛ tales effect⁹ futuri in ſuis cauſis cognoſci pñt
Quidã vero effectus futuri in ſuis cauſis nõ ſunt deter
minate vt aliter euenire nõ poſſint. ſed tñ eorũ cauſe ma/
gis ſe habẽt ad vnũ q̃ꝫ ad alterũ. Et iſta ſunt ꝯtingentia
que in pluribꝫ vel paucioribꝫ accidũt. et hmõi effectus in
cauſis ſuis nõ pñt cognoſci infallibiliter. ſed cũ quadam
certitudine ꝯiecture. Quidã aũt effectus futuri ſunt q̃/
rum cauſe indifferenter ſe habẽt ad vtrũqꝫ. hec aũt vocan
tur ꝯtingentia ad vtrũlibet. vt ſunt illa p̃cipue que pen/
dent ex libero arbitrio. Sed qꝛ ex cã ad vtrũlibet cuꝫ ſit
quaſi in potentia nõ ꝓducit̃ aliquis effectus niſi ꝑ aliquã
aliã cãm determinet̃ magis ad vnũ q̃ꝫ ad aliud. vt cõmẽ
tator dt̃ in. ij. phy. ideo hmõi effectus in cauſis quidem
ad vtrũlibet nullo mõ cognoſci poſſunt ꝑ ſe acceptis. ſed
ſi ꝯiũgãtur cauſe ille que cauſas ad vtrumlibet inclinãt.
magis ad vnũ q̃ꝫ ad aliud poteſt aliqua certitudo ꝯiectu
ralis de effectibꝫ p̃dictis haberi. Sicut de his que ex libe
ro arbitrio dependent aliq̃ futura ꝯijcimus ex ꝯſuetudi/
nibꝫ ꝛ ꝯplexionibꝫ hominũ quibꝫ inclinantur ad vnum.
Oĩes aũt hmõi effectus qualeſcũqꝫ ſint eoꝝ cauſe pro/
xime. tñ in cã p̃ma oĩes ſunt determinati. qꝛ ſua princi
pia oĩa intuet̃. ꝛ ſua ꝓuidentia omnibꝫ modũ apponit.
Angeli aũt ꝛ diuinã eſſentiã intuent̃. ꝛ ꝑ formas innatas
cognitõem omniũ rerũ ꝛ cãꝝ naturaliũ habent. g̃ cogni/
tione naturali illa tñ per formas innatas futura preſcire

poſſunt que in cauſis naturalib9 ſunt determinata. vel in vna cā vel in collectōe pluriū. q2 aliq̄d eſt ꝯtingens reſpectu vnius cauſe. qđ reſpectu ꝯcurſus pluriū cauſaꝝ eſt neceſſariū. Angeli aūt om̄es cās naturales cognoſcunt. vñ q̄dam que ꝯtingentia videnť aliquib9 cauſis eoꝝ penſatis. angeli vt neceſſaria cognoſcūt. dū ipſoꝝ om̄es cauſas cognoſcūt. Si aūt diuinā ꝓuidentiā ꝯpꝛehenderent omnes futuros euentus certitudinaliter ſcirent. ſed q2 quidam ꝑfectius alijs diuinā ꝓuidentiā intuenť. q̄uis nullus eoꝝ ꝑfecte ꝯpꝛehendat. ideo quidā in verbo plura fu-
Ad .j. tura etiā de ꝯtingentib9 ad vtrūlibet ſciunt

¶ Ad p̄mū ergo dđm. q2 ſpēs q̄ ſunt in mente angeli nō ſe habent equaliter ad p̄ſentia ⁊ futura. q2 illa q̄ ſunt p̄ſentia ſunt ſimilia in actu. formis in angelis exiſtentibus et ſic p ea poſſunt cognoſci. Illa vero q̄ ſunt futura nō dū ſunt ſilia. et ideo p formas p̄dictas nō cognoſcūtur. vt ſu-
Ad 2 pꝛa determinatū eſt. ¶ Ad .ij. dđm. q2 q̄tum ad viſiones qua vident res in verbo indifferenter ſe habēt ad cognoſcenda p̄ſentia ⁊ futura. nō tñ ſequiť q2 in v̄bo om̄ia futu-
Ad 3 ra cognoſcant. q2 v̄bum nō ꝯphendūt ¶ Ad .iij. dđm. q2
Opinio ſicut Aug9. narrat in .xv. ſup gene. ad litte. Quidā poſu-
Repba° erūt q2 aīa in ſeipſa quādam vim diuinatōis habet. Sed hoc Aug9. ibidem repꝛobat. q2 ſi ſm ſeipam poſſet futura p̄dicere ſemp eſſet p̄ſcia futuroꝝ. nūc aūt videmus q2 nō ſit in poteſtate ſua cognitōem futuroꝝ habere q̄ncūq3 voluerit. q̄uis aliq̄n p̄ſciat. vnde opoꝛ3 q2 adiutoꝛio alicuius eueniat q2 futura cognoſcat. adiuuatur eñ aliquo ſuperioꝛi ſpū increato vel creato bono vel malo. et q2 mole coꝛpoꝛis aggrauať ⁊ dum intendit ſenſibilib9 minus eſt intelligibiliū capax. et ideo q̄n a ſenſibilib9 abſtrahiť vel p ſomnū vel p egritudinē vel quocunq3 alio mō. fit ex hoc magis idonea ad impſſionem ſupioꝛis ſpūs recipienda3 et ideo du3 p̄dicto mō a nexib9 coꝛpoꝛis abſoluiť futura p̄noſcit aliquo ſpū reuelante qui ei futura reuelare poteſt
Ad 4 que ipſe p̄ſcit vel naturali cognitōe vel in v̄bo. vt dictu3 eſt ¶ Ad .iiij. dđm. q2 duplex eſt potentia. vna eſt naturalis que p̄t p agens naturale in actū deduci. et talis potētia eſt in angelis totaliter ꝯpleta p formas innatas. ſ3 ſm talem potentiā intellectus noſter poſſibilis nō eſt in potētia ad futura q̄libet cognoſcenda. nec etiā angelicus. Eſt aūt alia potentia obedientie ſm quam in creatura fieri p̄t quid in ea fieri voluerit creatoꝛ. et ſic intellectus poſſibilis eſt in potentia ad futura quelibet ꝯgnoſcenda. inq̄tū ſc3 ei poſſunt diuinitus reuelari. talis aūt potentia intel-
Ad 5 lectus angelici nō eſt totaliter ꝯpleta p formas innatas ¶ Ad .v. dđm. q2 ille qui habet aliquoꝝ ꝓuidentiā non opoꝛ3 q2 p̄ſciat futuros euentus. ſed vt ꝓuideat q̄ euen-
Ad 6 tus ꝯtingere poſſunt. vt ſm h̄ remedia adhibeat ¶ Ad ſextū dđm. q2 intellectus angeli excedit humanū in hoc q2 ꝯtingentiū determinatoꝝ. in ſuis cauſis plura ⁊ certius
Ad 7 nouit. nō aūt opoꝛ3 q2 excedat q̄tū ad hoc qđ obiectio
Ad 8 tangit ¶ Ad .vij. dđm ſicut ad p̄mum ¶ Ad .viij. dđm q2 angelus p intellectuā cognitōem cognoſcit ea q̄ ſt3 hic et nūc. q̄uis ipe intellectus cognoſcens ſit abſtractus ab hic ⁊ nūc. vt ex dictis p3. Et ideo nō eſt mirū ſi alio mō cognoſcit p̄ſentia q̄3 futura. nō ex hoc q2 ipe aliter ſe ad ea habeat. ſed ex hoc q2 ea aliter ſe habent ad eu3. vt pat3 ex
Ad 9 dictis ¶ Ad .ix. dđm. q2 hō in ſtatu innocentie futura cōtingentia p̄ſcire non poterat. niſi vel in cauſis ſuis vel in
Ho° in-ſtantiaꝝ v̄bo vt angeli cognoſcūt. vt ex dictis p3 ¶ Ad ea v̄o que in ꝯtrariū obijciūtur. inq̄tum ꝯtra veritatem procedunt p3 reſponſio ex dictis.

Decimotertio queriť

Vtrū angeli poſſint ſcire occulta coꝛdiū ¶ Et videť q2 ſic. angeloꝝ eñ officiū eſt purgare. ſ3 impuritas 1
a qua purgamur eſt ꝯſcientie. ergo angeli ꝯſciās noſtras cognoſcūt ¶ Pꝛe. Sicut coꝛpus figurať figura. ita intel- 2
lectus figurať ſpecie eius qđ actu cogitat. ſed angelus videns coꝛpus videt ſimul figuram coꝛpoꝛis. g̃ ⁊ angelus videns intellectū alterius angeli videt eius cognitōnem
¶ Pꝛe. Spēs que ſunt in intellectu cū ſint intelligibiles in actu ſunt magis intelligibiles q̄3 forme in reb9 ma- 3
terialib9 exiſtentes que ſunt intelligibiles in potētia tñ ſed angeli p formas quas apud ſe habent intelligūt rerū materialiū formas. g̃ multo foꝛtius intelligūt formas exiſtentes in intellectu noſtro. ⁊ ſic cognoſcent cogitatōes
noſtras ¶ Pꝛe. Cognitio hōis nunq̄3 eſt ſine phantaſ- 4
mate. ſed angeli cognoſcūt phātaſmata q̄ ſunt in nr̄a imaginatōe. Vñ Aug9. dt. xv. ſup gene. ad litteram. q2 ſpūales coꝛpoꝛaliū ſilitudines in animo noſtro innoteſcūt ſpiritib9 etiā imūdis. ergo angeli cogitatōes noſtras cogno-
ſcūt ¶ Pꝛe. Angelus p formas quas apud ſe habet co-
gnoſcit q̄cquid poteſt p eas facere. ſed ipſe poteſt imp̄me- 5
re in intellectū noſtrū illuminādo ⁊ purgando nos. ergo multo foꝛtius poteſt cogitatōnes noſtras cognoſcere
¶ Pꝛe. Aug9. dt in libꝛo de diuinatōib9 demonū. q2 de- 6
mones aliq̄n hominū diſputatōes nō ſolum voce pꝛolatas. verū etiam cogitatōe ꝯceptas dum ex animo imprimūtur in coꝛpoꝛe tota facilitate p̄diſcūt. ſed nō eſt aliqua cogitatio que motū aliquem nō relinquat in coꝛpoꝛe. ergo om̄es cogitatōes noſtras demones ⁊ multo amplius
angeli ſancti cognoſcūt ¶ Pꝛete. Origeñ. ſup illud ad 7
Roma. xi. et inter ſe cogitationū accuſantiū ⁊ defendentium dt. q2 intelligendum eſt de cogitatōib9 que p̄us fuerūt quaſi quedā ſignacula in cogitantib9 remanſerūt. g̃ ex qualibet cogitatōe ſignū aliquod in aīa relinquitur. ſed hoc ſignū nō poteſt eſſe angelo ignotū. qui totā anima3
videt. ergo angeli cogitatōes nr̄as cognoſcūt. ¶ Pꝛe. 8
Angeli in cauſis cognoſcūt. ſed notitia ꝓcedit a mente. vt Aug9. ix. de trini. dt. ⁊ ex habituali notitia ꝓcedit intelligentia actualis. g̃ cum angeli mentem noſtrā cognoſcant. cognoſcent notitiam noſtrā ⁊ cogitatōem actuale3
¶ Sed ꝯtra. Hiere. xvij. prauū eſt coꝛ hōis quis co- Cōtra
gnoſcet illud ego dñs. g̃ ſolius dei eſt ſecreta coꝛdiū ſcire ¶ Pꝛe. In p̄s. dt ſcrutās coꝛda ⁊ renes deus.
¶ Rñſio dđm. q2 angeli cogitatōes coꝛdiū p ſe ⁊ di- R°
recte intueri nō p̄nt. ad hoc eñ q2 mens aliq̄d cogitet actu requiriť intentio volentis qua mens ꝯuertať in actu3 ad ſpem quam h3. vt p3 p Aug9. in libꝛo de trini. mot9 aūt volūtatis alterius nō p̄t angelo notus eſſe naturali cognitōe. q2 angelus naturaliter cognoſcit p formas ſibi inditas. que ſunt ſilitudines rerū in natura exiſtentiū motus aūt volūtatis nō h3 dependentiā nec3 ꝯmixtionē ad aliquam cām naturalem. ſed ſolū ad cām diuinā. q̄ in volūtatē ſolā imp̄mere poteſt. vnde motus volūtatis ⁊ coꝛdis cogitatio nō p̄t cognoſci in aliquib9 ſilib9 rerū naturaliū. ſed ſolum in eſſentia diuina que in volūtatē imp̄mit. et ſic angeli nō poſſunt cognoſcere cogitatōes coꝛdi-
um directe. niſi in verbo eis reueleť Sed p accñs p̄t co- Nota
gnoſcere cogitatōes coꝛdis quādoq3 Et hoc dupl'r. vno mō inq̄tum ex cogitatōe actuali reſultat aliquis motus in coꝛpe. dum aliquis gaudio vel triſticia afficiť ex his que cogitat. ⁊ ſic quodāmodo coꝛ moueť. p hūc eñ mo-

tuꝫ etiā medici quãqꝫ pñt paſſionē cordis cognoſcere. Alio
mō inquãtum ex actuali cogitatōe aliquis meretur vel de
meref. ⁊ ſic mutaf quodāmō ſtatus agentis vl' cogitãtis
in bonū vel in malū. Et hanc diſtinctōnem mutationum
angeli cognoſcũt. ſed tñ ex hoc nō cognoſcitur cogitatio
niſi in generali. ex diuerſis eñ ⁊ multis cogitatiōib' eodē
mō aliquis meref vel demeref. gaudet vel triſtaf
Ad .i. ¶ Ad pmū ergo dōm. ꝙ purgatio illa de qua loqͣtur
Dyoni. nō eſt intelligenda ab impuritate peccati. ſed ab
Ad 2 ignorantia ¶ Ad .ij. dōm. ꝙ ex vna ſpecie quā intellectus
penes ſe hꝫ in diuerſas cogitatōes pcedit. ſicut p ſpeciẽ
hoīs varia de hoīe poſſumus cogitare. vnde et ſi angeli
videant intellectū noſtrū figurari p ſpēm hoīs. nō ſeqͣtur
Ad 3 ꝙ cogitatōem cordis determinare cognoſcant ¶ Ad .iij.
dōm. ꝙ nō actu oīa cogitam' quoꝝ ſpēs apud nos ha-
bemus. cum quãqꝫ ſpēs ſint in nobis in habitu tm̄. Vñ ex
hoc ꝙ ſpēs intellectus noſtri videnf ab angelo. nō ſequif
Ad 4 ꝙ cogitatio cognoſcaf ¶ Ad .iiij. dōm. ꝙ ex eiſdem phan
taſmatib' noſtra ratio in diuerſa tendit cogitādo. ⁊ ideo
phantaſmatib' cognitis quib' aīa intendit non ſequif ꝙ
cogitatio cognoſcaf. Vñ Aug'. ibidē ſubdit. ꝙ ſi demo-
nes internā vrtutū ſpēm pñt in hoīb' cernere nō tentarēt
¶ Ad .v. dōm. ꝙ ex actione angeli efficimur potētes ad
Ad 5 aliquid cogitandū. ſed ad hoc ꝙ in actū cognitiōis pde
amus requirif intentio volūtatis q̄ nullo mō ab angelo
dependet. Vñ quãuis angeli poſſunt cognoſcere virtutẽ
intellectus noſtri. ſm quā poſſumus intelligibilia ſpecu-
lari. nō tñ ſeqͣtur ꝙ actuales cogitatōnes cognoſcant
¶ Ad .vi. dōm. ꝙ motus corporis qui eſt in paſſionibus
Ad 6 aīe nō ſequif quālibet cogitatōem. ſed tm̄ practicā. cum
eñ aliqͣd ſpeculatiue ꝯſideramus hoc mō nos habemus
ad ꝯſiderata acſi eſſemus in picturis ꝯſiderantes. vt dr̄
in .iij. de aīa. ⁊ tñ qñ etiam motus corporales ſequūtur il-
li motus nō iudicant cogitatōem niſi in generali. vt dictū
Ad 7 eſt ¶ Ad .vij. dōm. ꝙ ſigna illa nihil ſunt aliud qꝫ merita
vel demerita p q̄ cogitatio non niſi generaliter cognoſcif.
Ad 8 ¶ Ad .viij. dōm. ꝙ quãuis mens ⁊ notitia habitualis co-
gnoſcaf ab angelo. nō tñ ſequif ꝙ cogitatio actualis. quia
ex vna habituali notitia multe conſideratōnes actuales
progrediūtur.

Quartodecimo q̄rif.

.i. Utrū angeli ſimul multa cognoſcãt. Et videf
ꝙ ſic. qꝛ vt dr̄. Aug'. xv. de trini. In patria omnē ſciam
noſtrā omniū ſubſtantiā verā ſimul vno ꝯſpectu videbi-
mus. ſed hoc mō vident nūc angeli ſicut tūc nos videbi-
m' in patria. g̃ ⁊ nūc angeli ſimul multa actu cognoſcunt
2 ¶ Pre. Angelus intelligit hominē nō eſſe lapidem. ſed
quãcūqꝫ hoc intelligit ſimul intelligit hominē ⁊ lapidem. g̃
ſimul angelus multa intelligit ¶ Pre. Intellectus ange
3 li eſt fortior qꝫ ſenſus ꝯmunis. ſed ſenſus ꝯmunis ſimul
multa ꝯphendit. qꝛ numerus eſt eius obiectū cuius ptes
ſunt multe vnitates. g̃ multo forti' angelus p̄t ſimul co
4 gnoſcere multa ¶ Pre. Illud qđ ꝯuenit angelo ex virtu
te nature ſue. ꝯuenit ei ſm qđcūqꝫ mediū intelligat. ſꝫ an
gelis ex virtute nature ſue conuenit multa intelligere. vt
dr̄ Aug'. iiij. ſup geñ. ad lit. potētia ſpūalis mētis angeli
ce cūcta q̄ voluerit ſimul notitia faciliima ꝯphendit. g̃ ſi-
ue cognoſcat res in vbo ſiue p ſpēs pprias p̄t ſimul multa
5 cognoſcere. ¶ Pre. Intellect' ⁊ intelligibile relatiue ad
inuicē referūtur. ſed vnū intelligibile p̄t ſimul ꝯſpici a di-
uerſis intellectib'. ergo vnus intellectus p̄t ſimul intelli-
gere diuerſa intelligibilia ¶ Pre. Aug'. dr̄. x. de trini. ꝙ 6
mens noſtra ſemp meminit ſui. intelligit ſe. ⁊ vult ſe. ⁊ ea-
dem rō eſt de mete angeli. ſed angelus quãqꝫ intelligit ali
as res. g̃ ſimul tūc plura intelligit ¶ Pre. Sicut intelle- 7
ctus dr̄ ad intelligibile. ita ſcia ad ſcibile. ſed ſciens p̄t ſi-
mul multa ſcire. g̃ intellectus p̄t ſimul multa intelligere.
¶ Pre. Mens angeli eſt multo ſimplicior qꝫ ſit aer. ſꝫ 8
in aere ppter ſui ſpūalitatem poſſunt eſſe diuerſe forme. vt
albi ⁊ nigri. ſic ſi a diuerſ videtib' albū ⁊ nigrū videaf ta
li diſpōne exiſtente ꝙ linee vel radij directi directe ab ocu
lis ad res viſas interſecent ſe in vno pūcto. per qđ oporte
bit ſimul ⁊ ſemel ſpēm albi ⁊ nigri differri. g̃ multo forti'
intellect' angeli p̄t ſimul īformari diuerſis formis. ⁊ ita
p̄t ſimul multa intelligere ¶ Pre. Intellectus reducif 9
in actū intelligendi p ſpēs quas apud ſe hꝫ. ſed in intelle-
ctu angeli ſunt ſil' multe ſpēs. cū intelligentia ſit plena for
mis. vt dr̄ in libro de cauſis. g̃ angelus ſimul multa intel-
ligit ¶ Pre. Multa inqͣntum ſunt vnū poſſunt intelligi 10
ſed oīa intelligibilia ſunt vnū inqͣntū ſunt intelligibilia.
ergo oīa intelligibilia poſſunt ſimul ab angelo intelligi
¶ Prete. Plus diſtat eſſentia diuina a formis creatis qꝫ 11
vna forma creata ab alia. ſed angelus ſimul intelligit per
eſſentiā diuinā ⁊ p formā creatā. cum eñ ſemp res in ver
bo videat. niſi ſimul poſſꝫ p ſpēs innatas res cognoſcere
nunqꝫ res p ſpēs innatas intelligeret. g̃ multo fortius p̄t
ſimul p formas concreatas intelligere. ⁊ ſic p̄t intelligere
multa ſimul ¶ Prete. Si nō intelligit multa ſimul. g̃ in 12
actione eius qua intelligit hoc ⁊ illud cadit prius ⁊ poſte-
rius. ſed hmōi oīs actio cadit ſub tpe. g̃ ppria operatio
angeli cadit ſub tpe. qđ eſt ꝯtra illud qđ habetur in libro
de cauſis. ꝙ intelligentia eſt res cuius ſuba ⁊ operatio eſt
ſupra tēpus ¶ Pre. Propter hoc intellectus noſter. vt 13
videf nō p̄t ſimul multa intelligere. qꝛ intelligit cum ꝯti
nuo ⁊ tpe. ſed hoc intellectui angelico nō ꝯuenit. cū nō ac
cipiat a ſenſib'. g̃ p̄t ſimul multa intelligere ¶ Pre. For 14
me intellectus cū ſint pfectōes ſcđe ſunt forme accidenta-
les. ſed plures forme accñtales que non ſunt ꝯtrarie pñt
eſſe in eodem ſubiecto. vt albedo dulcedo. g̃ intellect' an
geli p̄t ſimul informari diuerſis formis. cū nō ſint ꝯtrarie
et ita multa ſimul intelligere ¶ Pre. Muſica ⁊ grāma- 15
tica ſunt forme in vno genere et ſimul p eas informaf aīa
eius qui vtrūqꝫ habitū hꝫ. g̃ etiā intellectus poteſt ſimul
informari diuerſ formis. ⁊ ſic idē qđ prius ¶ Pre. Intelle
ct' āgeli ītelligit ſe intelligere. ⁊ ſic p ꝯñs ſe ītelligere ali- 16
qͣd qđ ſit extra ſeipm. ſimul g̃ intelligit ſe ⁊ illud aliud. et
ita ſimul multa intelligit ¶ Pre. Intellect' āgeli qꝫtū eſt 17
de ſe eq̄liter ſe hꝫ ad oēs formas in ipo exiſtētes g̃ vel ſi-
mul p oēs intelligit vel p nullā. ſꝫ nō p nullam. g̃ ſimul p
oēs. ergo ſimul intelligit multa.
¶ Sed ꝯtra eſt qđ phs dr̄ ꝙ intelligere eſt vnū. ſcire vo Inſtātie
eſt plura ¶ Pre. Ad hoc ꝙ aliqͣd actu ꝯſidereſ requirif .i.
intentio. vt Aug'. dr̄. ſed intentio cū ſit mot' q̄dā nō p̄t 2
ſimul ferri in diuerſa. qꝛ vni' mot' nō eſt niſi vn' termin'
ad quē. g̃ angelus nō p̄t ſimul multa intelligere ¶ Pre.
Sicut corpus figuraf figura. ita intellect' figuraf ſpecie 3
eius qđ actu intelligit. vt dr̄ Algazel vel anſel'. ſed vnum
corp' nō p̄t ſimul figurari diuerſis figuris. g̃ nec vnus in
tellectus p̄t ſimul formari diuerſis ſpēb'. ⁊ ita nec ſimul
multa intelligere ¶ Pre. Sicut intelligendo res in ppria 4
natura intelligit eas p formas diſtinctas. ita intelligēdo
res in vbo intelligit eas p diſtinctas rōnes. g̃ nec in pro-

pria natura nec in verbo poteſt ſimul multa intelligere
5 ¶ Pre. Virtus rei nõ excedit ſubſtantiã eius. ſed ſuba
angeli nõ hʒ ſil' eſſe in pluribꝫ locis. ḡ nec ſm virtutem in
6 tellectiuã pt ſil' multa intelligere ¶ Pre. Illud qð ſe extẽ
dit ad multa ɔpõnem quandã hʒ. ſed intellectus angeli ẽ
ſimplex. ḡ nõ pt ſe extẽdere ad multa ſil' intelligenda
R° ¶ Rñſio dðm ꝙ intellectus oĩe qð intelligit. intelli
git p aliquã formã. ꝛ iõ ex formis qbus intellectus intel
ligit oportet ɔſiderari an ſil' angel⁹ poſſit multa itelligere.
Nota ¶ Sciendũ eſt igit. ꝙ formaꝝ qdã ſunt vnius generis q
dam ſunt diuerſoꝝ. Forme qdem q ſunt diuerſoꝝ generꝝ
diuerſas potẽtias reſpiciũt. cũ vnitas generis ex vnitate
potẽtie vl' materie pcedat ſm phm. vñ poſſibile eſt vnũ
ſubiectũ ſimul pfici diuerſis formis diuerſoꝝ generꝝ. quia
tũc vna potẽtia nõ terminabit ad diuerſos actus. ſed di
uerſe. ſicut ſi aliqð corpus eſt ſil' albũ ꝛ dulce. albedo ineſt
ei ſm ꝙ pticipat de natura dyaphani. dulcedo ãt ſm na
turã humidi. forme vero q ſunt vnius generis vnã potẽ
tiã reſpiciũt ſiue ſint cõtrarie. vt albedo ꝛ nigredo. ſiue nõ
Diui° tri vt triãgul⁹ ꝛ qdratũ ¶ He igit forme in ſubiecto triplici
mẽbris ter eſſe dicunt. vno mõ in potẽtia tñ. et ſic ſunt ſil'. qꝛ vna
·j· potẽtia eſt ɔtrarioꝝ ꝛ diuerſarũ formaꝝ vnius generis.
2 Alio mõ ſm ꝙ ſunt in actu impfecto. vt cũ ſint in fieri. et
ſic etiã ſimul eſſe pñt. vt pʒ cũ aliquis dealbat. tunc eñ to
to dealbatõis tpe. albedo ineſt vt in fieri. nigredo vero vt
3 in corrũpi. Tercio mõ vt in actu pfecto. vt cũ iaʒ albedo
eſt in termio dealbatõis. Et ſic impoſſibile eſt duas for
mas eiuſdẽ generis eſſe ſil' in eodẽ ſubiecto. oporteret enim
eandẽ potentiã ad diuerſos actus termiari. qð eſt impoſ
ſibile. ſicut ꝛ vnã lineã ex vna pte. termiari ad diuerſa pũ
Nota cta. ¶ Sciendũ eſt igit. ꝙ oẽs forme intelligibiles ſunt
vni⁹ generis. qntũcunqꝫ res quaꝝ ſunt. ſint generꝝ diuer
ſoꝝ. omes eñ eandẽ potentiã intellectiuã reſpiciũt. et iõ
omes in potẽtia ſil' eſſe pñt in intellectu. ꝛ ſilr in actu incõ
pleto q eſt medius inter potentiã ꝛ actũ pfectũ. ꝛ hoc eſt
ſpẽs eſſe in habitu q eſt medius inter potẽtiã ꝛ opatõem
ſed in actu pfecto pluriũ ſpẽꝝ intellectus ſil' eſſe nõ pt. ad
hoc aũt ꝙ actu intelligat oportet ꝙ ſint in actu pfecto illi⁹
ſpẽi ſm quaʒ intelligit. Et iõ impoſſibile eſt ꝙ ſil' ꝛ ſemel
ſm diuerſas formas actu intelligat. omnia ḡ diuerſa q di
uerſis formis intelligit nõ pt ſil' intelligere. illa vero q in
telligit p eandẽ formã ſil' intelligit. Vñ oĩa q intelligit p
vnã verbi eẽntiã ſil' intelligit. ea vero que intelligit p for
mas innatas q ſunt multe. nõ ſil' intelligit ſi diuerſis for
mis intelligat. qlibet eñ angelus eadẽ forma multa intel
ligit ad minus oĩa ſingularia vnius ſpẽi. p vnã formã ſpe
ciei. ſupiores vero angeli plura pñt vna ſpẽ intelligere qꝫ
inferiores. vñ magis pñt ſil' multa intelligere ¶ Sciẽduʒ
Nota tñ ꝙ aliqd eſt vnũ qdammõ. ꝛ multa alio mõ. ſicut cõti
nuũ eſt vnũ in actu ꝛ multa in potẽtia. ꝛ in hmõi ſi intel
lectus vel ſenſus ferat vt eſt vnũ. ſil' videt. ſi aũt vt ẽ mul
ta qð eſt ɔſiderare vnãqꝫqꝫ pte ſm ſe. nõ pt ſil' totũ vide
re. ꝛ ſic etiã intellectus qñ ɔſiderat ppõem. ɔſiderat mul
ta vt vnũ. Et iõ inqntũ ſunt vnũ ſil' intelligunt dũ intel
ligũt vna ppõne q ex eis cõſtat. ſed inquantũ ſunt multa
nõ pñt ſil' intelligi. vt ſcʒ intellectus ſil' cõuertat ſe ad rõ
nes ſinguloꝝ ſm ſe intuẽdas Vñ phs dr in. vi. metaph.
dico aũt ſil' ꝛ ſeparatim intelligere affirmatõem ꝛ negatõeʒ
qſi nõ deinde. ſed vnũ qd ſit. nõ eñ ſil' intelligunt inquã
tum ordinẽ diſtinctõis ad inuicẽ habẽt. ſʒ inquantũ vni
untur in vna propoſitione
Ad. i. ¶ Ad primũ ḡ dðm ꝙ Aug⁹. loqtur de cognitõe bea

ta q cognoſcimus oĩa in verbo ¶ Ad ſcðm dðm. ꝙ ange Ad 2
lus cognoſcẽdo hoĩem nõ eſſe lapidẽ cognoſcit multa vt
vnũ. vt ex dictis pʒ ¶ Et ſilr ad terciũ dðm ¶ Ad. iiij. dðʒ Ad 3
ꝙ ex natura mẽtis angelice eſt ꝙ p vnã formã pñt mul Ad 4
ta intelligere. ꝛ ſic cũ voluerit cõuertendo ſe ad illaʒ ſpẽm
oĩa q p illã ſpẽm ɔgnoſcit ſimul intelligere pt ¶ Ad. v. Ad 5
dðm ꝙ nihil intellectus eſt in intelligibili. ſʒ aliqd eius qð
intelligit eſt in intellectu. ꝛ ſic nõ eſt eadẽ rõ intelligẽdi ſil'
multa ab vno intellectu. ꝛ intelligẽdi vnũ ſil' a multis in Ad 6
tellectibꝫ ¶ Ad. vi. dðm ꝙ ſicut Aug⁹. exponit ſeipm. xv
de trini. hoc qð dixerat in libro. x. ꝙ mens noſtra ſemp ſui
meminit. ſp ſe intelligit. ſp ſe vult. ad interiorẽ memoriaʒ
eſt referendũ. vñ aĩa noſtra nõ ſp actualiter ſe intelligit. ſʒ
mens angeli ſp actualiter itelligit. qð iõ ɔtingit. qꝛ mens
angeli intelligit ſe p eſſentiã ſuã qua ſp informat. mens ãt
noſtra forte intelligit qdammõ p intentõem. nec tñ cum
mens angeli qdammõ ſe intelligit ꝛ aliqd aliud nõ intelli
git ſil' multa niſi vt vnũ. qð ſic pʒ. ſi eñ aliq duo ſic ſe habe
ant ꝙ vnũ ſit rõ intelligẽdi aliud. vnũ eoꝝ erit qſi materia
le. ꝛ aliud qſi formale. ꝛ ſic illa duo ſt vnũ intelligibile. cũ
ex forma ꝛ materia vnũ ɔſtituat. Vñ intellect⁹ qñ intel
ligit aliqd p alterũ. intelligit vnũ intelligibile. ſicut pʒ in
viſu. lumẽ eñ eſt q videt color. vñ ſe hʒ ad colorẽ qſi for
male. ꝛ ſic color ꝛ lumẽ ſunt vnũ tm̃ viſibile ꝛ ſimul a vi
ſu vidẽtur. eẽntia aũt angeli eſt ei rõ cognoſcẽdi oĩe qð
cognoſcit qꝫuis nõ perfecta ppter qð formis ſupadditis
indiget. cognoſcit eñ oĩa p modũ ſubſtãtie ſue. vt dicit
in libro de cauſis. ꝛ etiam ſm ppriam virtutem ꝛ naturã
vt dicit Dyoniſius. vij. caplõ de diui. no. vñ cum intelli
git ſe ꝛ illa. nõ intelligit ſimul multa niſi vt vnum. ¶ Ad Ad 7
ſeptimũ dðm ꝙ ſciẽtia nomiat habitũ. intelligere vero ac
tum. forme aũt poſſunt eſſe plures in intellectu ſimul vt
in habitu. non aũt vt in actu perfecto. vt ex dictis patet
Et ideo cõtingit ſimul multa ſcire non ſimul multa intel
ligere ¶ Ad octauũ dicendum ꝙ forme non ſunt in aere Ad 8
niſi vt in fieri. ſunt eñ in eo vt in medio deferente. ¶ Ad Ad 9
nonũ dicendum ꝙ ſpecies multe ſunt ſimul in intellectu
angeli. ſʒ nõ vt in actu pfecto ¶ Ad decimũ dðm ꝙ ſicut Ad 10
oĩa vnũ ſunt inquantũ ſunt intelligibilia. ita ſimul intel
ligũtur inquantũ ſunt intelligibilia. ꝛ hoc eſt dum ipa in
telligibilitas intelligitur. ¶ Ad vndecimũ dðm ꝙ eſſen Ad 11
tia diuina eſt ratio oĩm formaꝝ cõcreataꝝ angelo. cuʒ ex
ea velut exemplari deriuẽtur. nõ autẽ vna forma eſt ratõ Ad 12
alterius. ꝛ ideo nõ eſt ſimile ¶ Ad duodecimũ dicẽdum
ꝙ illa opatio per ſe cadit ſub tẽpore que expectat aliquid
in futurũ ad hoc ꝙ eius ſpecies cõpleat. ſicut patet in mo
tu qui nõ habet ſpeciem donec ad terminũ perducat. non
eñ eſt idem ſpecie motus ad mediũ ꝛ ad terminũ. Ope
rationes vero que ſtatim habẽt ſpeciem ſuam completaʒ
nõ menſurãtur tempore niſi per accidẽs. ſicut intelligere
ſentire ꝛ huiuſmodi. Vñ phus dicit in. x. ethicoꝝ. ꝙ de
lectari nõ eſt in tempore. p accidẽs aũt in tẽpore poſſunt
eſſe tales opationes inquantũ motui cõiungũtur in na
tura tempori ſubiecta exiſtentes que eſt natura corporea
generabilis ꝛ corruptibilis qua vt organo potentie ſenſi
tiue vtuntur. a qbus noſter intellectus accipit. vñ patet
ꝙ ipſum intelligere angeli neqꝫ per ſe neqꝫ p accñs cadit
ſub tpe. vñ in eius vna opatione qua intelligit vnũ intel
ligibile nõ eſt prius neqꝫ poſterius. ſed nõ phibet qn plu
res opatões pñt eẽ ordiate ſm prius ꝛ poſteri⁹ ¶ Ad. xiij. Ad 13
dðm ꝙ hec nõ eſt tota rõ qre intellect⁹ noſter poſſibil' nõ
poſſit ſil' plã intelligere quã obiectio tãgit. ſm ꝙ ḡ dcm̃ ẽ

Ad 14 ¶ Ad .xiiij. dōm ꝙ forme accñtales non cōtrarie poſſunt
ſil' eſſe in eodē ſubiecto ſi potētias reſpiciāt diuerſas. non
aūt ſi ſint vnius generis eandē potentiaꝫ reſpiciētes. ſicut
Ad 15 pꝫ de triāguloꝫ ⁊ q̄drato ¶ Ad .xv. dōꝫ ꝙ muſica ⁊ grāma
tica cū ſint habitus nō ſunt oīno actus ꝯpleti. ſed forme
Ad 16 quedā medie inter potentiā ⁊ actū ¶ Ad .xvi. dōm ꝙ in/
tellectus ⁊ intellectū in actu ſꝫ vnū q̄dammō. vñ qñ q̄s
intelligit ſe itelligere aliq̄d intelligit multa vt vnū ¶ Ad
Ad 17 xvij. dōm ꝙ intellectus nō ſit' ſe hꝫ ad oēs formas q̄s pe/
nes ſe hꝫ. q꞉ qñq꞉ ē in actu ꝑfecto vnius forme ⁊ nō aliaꝝ.
Et hoc eſt ꝑ voluntatē q̄ reducit intellectū de tali poten
tia in actū. vñ etiā Aug⁹. dt ꝙ cum voluerit intelligit. vt
So. inſtā patet in auctoritate prius inducta
Ad .j. ¶ Ad primū ḡ qd in ꝯtrariū obijcit dōm ꝙ vnuꝫ tm̄
ſimul cōtingit intelligere vt vnū ꝑ vnā formā. nihil tñ ꝓ
Ad 2 hibet multa vt vnū ſimul intelligi ꝑ vnā formā. ¶ Ad .ij.
dōm ꝙ quātitas virtualis attendit ſm ꝯpationē virtu
tis ad obiecta. vñ ſicut corpus quātitate ſua dimēſiua pt
ex diuerſis ſuis ꝑtibꝫ diuerſa tangere. ita ⁊ virtus pt ap
plicari diuerſis ſm diuerſas opationes ad diuerſa dūmo
do ſit ꝑfecta virtus in actu. ſicut ignis ſimul vndiq꞉ cale/
facit diuerſa corꝑa. ⁊ ita etiam intellectus ꝑfectus ꝑ for/
mā ſimul pt ferri in diuerſa ad que extendit ſe repñtatio
illius forme. ⁊ erūt multe intentē ꝯ ex pte eius in quo fer
tur intellectus. ſed vna ex vnitate intellectus ⁊ forme
Ad 3 ¶ Ad terciuꝫ dōm ꝙ intellectus intelligit ſimul multa
ad q̄ intelligēda reqritur ꝙ diuerſis formis figuretur
Ad 4 ¶ Ad .iiij. dōm ꝙ rōnes ydeales nō differūt niſi ſm habi
tudines diuerſas. vñ oēs ſunt vnū ꝑ eſſentiā qd nō eſt de
Ad 5 formis cōcreatis angelo ¶ Ad .v. dōm. ꝙ cum dꝛ ꝙ vir/
tus nō excedit ſubſtantiā nō eſt intelligendū ꝙ nihil con/
ueniat virtuti qd nō cōuenit ſube. ſed ꝙ efficacia virtu/
Ad 6 tis eſt ſm modū ſube. vt ſi ſuba eſt materialis ⁊ virt⁹ ma
terialiter agit ¶ Ad .vi. dōm ꝙ quāto aliq̄d eſt ſimplici⁹
tāto ad plura virtute ſe extēdit. ſꝫ q̄ntitate dimēſiua ad
pauciora. ⁊ ſic extēſio dimēſiue quātitatis ad multa indi/
cat ꝯpōnem. extēſio vero virtutis indicat ſimplicitatem

Decimoquinto queri

tur Vtrū angeli cognoſcāt res diſcurrendo de
1 vno in aliud. Et videt ꝙ ſic. q̄cunq꞉ cognoſcit vnū ꝑ al/
teꝝ cognoſcit diſcurrēdo. ſed angeli cognoſcūt vnū ꝑ ali/
ud dū creaturas in verbo intuent. ḡ cognoſcūt res diſcur
2 rendo ¶ Pre. Sicut nos ſcimus q̄dā. ⁊ q̄dā ignoramus
ita etiā angeli. vt ex dictis pꝫ. ſed nos ex notis poſſumus
in ignota deuenire. cū igit ſint altioris intellectus q꞉ nos.
videt ꝙ ipi poſſint ex his q̄ ſciūt in cognitōem ignotoruꝫ
deuenire. hoc aūt eſt diſcurrere. ḡ ipi de vno in aliud diſ/
currūt ¶ Pre. In opatōe intellectus nō pt attēdi alius
3 motus niſi ſm ꝙ diſcurrit de vno in aliud. ſed angeli in/
telligēdo mouent. vt dt Dyo. iiij. ca. de diui. no. ꝙ angeli
mouent circa bonū ⁊ pulcrū circulariter oblīq̄ ⁊ recte. ſi/
cut ⁊ aīe. ḡ ſicut ⁊ aīe diſcurrūt intelligēdo. ita etiā ange/
4 li ¶ Pre. Sicut dt Aug⁹. in li. de diuinatōe demonū. de/
mones cognoſcūt cordiū cogitatōes ex motibꝫ q̄ in corpe
apparēt. hoc aūt eſt cognoſcere cām ꝑ effectū. hoc āt etiā
eſt de vno ſolo in alterū diſcurrere. ḡ demones cognoſcūt
res diſcurrēdo de vno in aliud. ⁊ eadē rōe angeli. cū eadeꝫ
5 ſit cognitio in vtriſq꞉ naturalis. ¶ Pre. Maxim⁹ dt in
expōne. vij. ca. de di. no. ꝙ aīe nře more angeloꝝ multa in
vnū cōuoluūt. ſed cōuoluere multa in vnū eſt ꝑ collatōeꝫ
ergo angeli cōferēdo cognoſcūt ¶ Prete. Angeli cogno/ 6
ſcūt cauſas ⁊ effectus naturales ita ꝑfecte ſicut ⁊ nos. ſed
nos in cauſis videm⁹ effectus. ⁊ in effectibꝫ videm⁹ cau/
ſas. ḡ ⁊ angeli. ſicut nos conferimus. cōferūt ⁊ ipi ¶ Pre.
Omis cognitio ꝑ expimentū accepta eſt cognitio colla/ 7
tiua. q꞉ in expimento ex ſingularibꝫ memorijs multis vna
cōis acceptio ſumit. vt dꝛ in ꝑmo metaph. ſed demones
ꝑ expientiā longi tpis multa cognoſcūt de naturalibꝫ ef
fectibꝫ. vt dt Aug⁹. in li. de diuinatōibꝫ demonū. ⁊ in. xij.
ſup Geñ. ad lrām. ergo in eis eſt cognitio collatiua.
¶ Sed ꝯtra. oīs diſcurſus vel eſt ex vlibꝫ ad ꝑticula/ Contra
ria. vel ex ꝑticularibꝫ ad vlia. q꞉ oīs rō reducit ad ſyllogiſ
mū ⁊ inductōem. ſed ſicut dt Dyo. vij. ca. de di. no. ange/
li. neq꞉ a diuiſibilibꝫ aut ſenſibilibꝫ ꝯgregāt diuinā cogni/
tioneꝫ. neq꞉ ab aliq̄ cōi ad illa ꝑticularia ſit' agunt. ḡ in eis
nō eſt aliq̄s diſcurſus. ¶ Prete. Sꝫm̄ hoc hō ratōnalis
dꝛ ſm ꝙ inq̄rendo diſcurrit. ſꝫ angelus nō dꝛ rōnalis ſꝫ in 2
tellectualis. vt pꝫ ꝑ Dyo. iiij. ca. cel. hierar. ḡ angeli nō co
gnoſcūt diſcurrēdo ¶ Pre. Vt dꝛ in li. de ſpū ⁊ aīa. rōci/ 3
natio eſt rōnis inq̄ſitio. ſꝫ in angel' nō eſt rō. q꞉ rō ponit in
definitōe aīe. ſicut ꝓpriū eius. vt pꝫ in eodē li. ḡ angel⁹ nō
rōcinat. ⁊ ſic nō diſcurrit ¶ Pre. In eodē dꝛ ꝙ eiuſdē ē vi
ſibiliū rōnes cognoſcere ⁊ inuiſibilia inueſtigare. ꝑm̄ aūt ē 4
hoīs ingnēū hꝫ ſenſum. ḡ ⁊ ſcdm. ⁊ ſic nō videt angelo cō
uenire q̄ nō hꝫ ſenſus ¶ Pre. Cōme. Maxim⁹ dt in vij.
ca. de di. no. ꝙ angeli nō circueūt circa exñtiū varietatē. ſi/ 5
cut ⁊ noſtre aīme. ſed ſm hoc aīe circuire dicitur rerum
exiſtentiū varietatē ꝙ de vno in aliud diſcurrunt. ḡ ange
li non diſcurrunt intelligendo. ergo ⁊c.
¶ Rñſio dōm ꝙ diſcurrere ꝓprie eſt ex vno in ꝯgnitio Rº
nē alteri⁹ deuenire. Differt aūt cognoſcere aliq̄d in aliq̄.
et aliq̄d ex aliq̄. qñ autē aliq̄d in aliq̄ cognoſcit vno motu
fert in vtrūq꞉ cognoſcēs. ſicut pꝫ qñ aliq̄d cognoſcit in ali
q̄ vt in forma ꝯgſcibili. ⁊ tal' cognitio nō eſt diſcurſiua nec
differt q̄ntū ad h̄ vtrū aliq̄d videat in ꝓpria ſpē vl' in ſpē
aliena. viſus eñ nō dꝛ cōferre neq꞉ vidēdo lapidē ꝑ ſpēm
a lapide acceptā neq꞉ vidēdo lapidē ꝑ eius ſpēm in ſpecu
lo reſultantē. Sꝫ tūc dꝛ aliq̄d ex aliq̄ cognoſci qñ nō ē idē
motus in vtrūq꞉. ſed ꝑmo mouet intellect⁹ in vnū. ⁊ ex h̄
mouet in aliud. vñ hoc eſt q̄dam diſcurſus. ſicut pꝫ in de/
monſtrationibꝫ. ꝑmo eñ intellectus fert in ꝑncipia tm̄. ⁊
ſcdo ꝑ ꝑncipia in cōcluſiones Intellect⁹ autē angeli a ſua
creatione ꝑ formas innatas eſt ꝑfectus reſpectu totius
cognitōis naturalis ad quā ſe extēdit virtus intellectua
ſicut ⁊ materia corpoꝝ celeſtium totaliter eſt ꝑfecta ⁊ ter
minata ꝑ formā. ita ꝙ nō remanet in potētia ad aliquam
aliā formā. Et ꝓpter h̄ dꝛ in li. de cauſis. ꝙ intelligētia eſt
plena formis. nō eñ eſſet plena niſi ſua tota potētia ꝑ for
mas illas terminaret. vñ nihil coꝝ q̄ naturaliter pt cogno
ſcere eſt ei ignotū. ſed intellectus noſter ꝑticipās defecti/
ue lumē intellectuale nō eſt cōpletus reſpectu oīm cogno
ſcibiliū que naturaliter cognoſcere pt. ſed eſt ꝑfectibilis.
nec poſſꝫ ſe de potētia in actū reducere niſi quantū ad aliq̄
eſſet eius cognitio cōpleta ꝑ naturam. vñ optet ꝙ in in/
tellectu noſtro ſint q̄dam q̄ intellectus noſter naturaliter
cognoſcat. ſcꝫ principia prima. q̄uis etiam illa cognitio in
nobis non terminet niſi per acceptioneꝫ a ſenſibus. Vñ
ſicut intellectus noſter ſe habet ad iſta principia. ſic ſe ha/
bet angelus ad omnia que cognoſcit naturaliter. et cum
cognitio principioꝝ in nob ſit altiſſimū noſtre ſcie. pꝫ ꝙ in
ſupmo noſtre cognitōnis attingimus q̄dammō infimū
nature angelice. vt dt Dyo. vij. c. de di. no. diuina ſapiē/

tia fines pͥmoꝝ cõiungit pͥncipijs ſcdoꝝ. vnde ſicut nos ſi
ne diſcurſu pͥncipia cognoſcim⁹ ſimplici intuitu. ita et an
geli oĩa q̄ cognoſcũt. vñ ⁊ intellectuales dicunt̾. habitus
eñ principioꝝ in nobis dr̄ intellectus
Ad. i. ¶ Ad pͥmũ ḡ dõm ꝙ angeli cognoſcunt creaturas in
ꝟbo. ſicut cognoſcit̾ res in ſua ſilitudine abſq̧ oĩ diſcur
Ad 2 ſu ¶ Ad ſcdm dõm ꝙ angelis nõ eſt ignotũ aliq̄d eoꝝ ad
que pñt ꝑ naturalẽ ꝯgnitõem ꝑuenire. ſed aliq̄ ignorãt q̄
naturalẽ cognitõem excedũt. ⁊ in hoꝝ cognitõem ex ſeip
ſis venire nõ pñt cõferendo. ſed ſolũ ex reuelatõe diuina.
ſed intellectus noſter nõ nouit oĩa q̄ naturaliter cogno-
ſcere pt̄. ⁊ iõ ex his q̄ nouit pt̄ in ignota deuenire. nõ autẽ
in ignota q̄ naturalẽ cognitõem excedũt. ſicut ea q̄ ſunt fi
Ad 3 dei ¶ Ad terciũ dõm ꝙ motus de q̄ Dyo. loq̄tur nõ ac-
cipit̾ ꝓ tranſitu de vno in aliud. ſed illo mõ q̄ oĩs opatio
Triplex motus dr̄. ſicut intelligere eſt q̄dam motus ⁊ ſentire Et
motus in ſic triplicẽ motum in angelis ⁊ in aĩab; diſtinguit Dyo.
angelis ⁊ quantũ ad cognitõem diuinã. ſ. circularẽ obliquũ ⁊ rectũ
aĩab; quã ſm hãc ſilitudinẽ. circularis eñ motus eſt totaliter vni-
tũ ad ꝯg. formis. Tum propter equediſtantiã oĩm ptiũ circuli a
1 centro. Tum propter hoc ꝙ in motu circulari non eſt aſ-
2 ſignare magis ex vna pte q̄ ex altera pͥncipium ⁊ finem
3 Motus aũt rect⁹ ẽ difformis. Tũ ex ꝓprietate linee cũ ꝑ
4 tes nõ eq̄liter diſtãt ab vno pũcto ſignato. Tum ex parte
motus q̄ hꝫ principiũ ⁊ finem ſignatum. Obliquus aũt
motus habꝫ aliq̄d vniformitatis ſm ꝙ ꝯuenit cũ motu
circulari. ⁊ aliq̄d difformitatꝭ ſm ꝙ ꝯuenit cũ motu recto
nõ eſt aũt ideꝫ motus vniformitatis ⁊ difformitatis in
angelo ⁊ aĩa. vñ diuerſimode hos motus in vtroq̧ diſti-
guit. angelus eñ in ipõ actu cognitõis diuine nõ ſe exten
dit ad diuerſa. ſed in ipõ deo vno figit̾. ⁊ ꝓpter hoc dr̄ cir-
ca deũ moueri q̄ſi motu circulari nõ deueniẽs in ipſum ſi-
cut in finẽ cognitõis ex aliquo pͥncipio. ſicut circulus non
habꝫ principiuꝫ neq̧ finem. Et ideo dr̄ ꝙ angeli mouen-
tur circulariter ſine pͥncipijs ⁊ interminabilib; illumina-
tionib; pulchri ⁊ boni. vt intelligam⁹ ipas illumiationes
diuinas in mẽtes angelicas ꝑueniẽtes. ſicut lineas perue
niẽtes de centro ad circũferentiã q̄bus q̄dammõ ſubſtã-
tia circũferentie cõſtituit̾. vt ſic ꝯgnitio dei quã de ſeipſo
hꝫ ꝯpetur centro. Cognitio aũt quã angelus hꝫ de ipſo
compat̾ circulo q̄ imitat̾ vnitateꝫ centri. ſed deficit ab ea
ſed difformitas in angelo reſpectu diuine cognitõis non
inuenit̾ quantũ ad ipam cognitõem. ſed ſolũ q̄ntũ ad co
gnitõis cõicatõem. ſm ꝙ diuerſis diuinã cognitõem tra-
dit. ⁊ hoc ponit q̄ntũ ad rectũ motuꝫ in angelis. vñ dr̄ ꝙ
in directũ mouent̾ q̄ñ ꝓcedunt ad ſubiectoꝝ ꝓuidentiaꝫ
rectã oĩa trãſeuntes. Obliquũ vero motũ ponit q̄ſi cõpo
ſitũ ex vtroq̧. inq̄ntũ ſcꝫ ipi in vnitate diuine cognitõis
ꝑmanẽtes exeunt ꝑ actões in alios reducẽdos in deum.
vñ dr̄ ꝙ oblique mouent̾ q̄ñ ꝓuidẽtes minus habentib;
inegreſſibiliter manẽt in idẽtitate circa idẽtitatis cauſam
Aĩa mo- Sed in aĩa etiã q̄ntũ ad ipam diuinã cognitõem inuenit̾
uet̾ in deũ vniformitas et difformitas. Trib; eñ modis aĩa mouet̾
tripliciter in deũ. vno mõ inuiſibilia dei ꝑ ea q̄ facta viſibilia ſtꝭ con
.i. ſpiciens. ⁊ ille eſt motus directus. vñ dr̄ ꝙ in directũ aĩa
2 mouet̾ q̄ñ ad ea q̄ circa ipſum ꝓgredit̾ ⁊ ab exteriorib;. ſi
cut a q̄buſdã ſignis variatis ⁊ multiplicatꝭ ad ſimplices
et vnitas ſurſuꝫ agit̾ ꝯtẽplatões. Alio mõ mouet̾ in deũ
ex illuminationib; ex deo receptis. q̄s tñ recipit ſm modũ
ſuũ ex ſenſibilib; figuris velatas. ſicut yſayas vidit dñm
ſedentẽ ſup ſoliũ excelſum ⁊ eleuatũ. Et hic motus ẽ ob-
liquus habẽs aliq̄d vniformitatis ex pte diuine illumina
tionis. ⁊ aliq̄d de difformitate ex pte ſenſibiliũ figurarum
vñ dr̄ ꝙ oblique mouet̾ aĩa inquantũ ſm ꝓprietatẽ ſuam
diuinis illuminat̾ cognitionib; nõ intellectualiter et ſim-
pliciter. ſed totaliter ⁊ diffuſe. Tercio modo quando aĩa
a ſeipa omia ſenſibilia abijcit ſup omia deũ cogitãs ⁊ ſup 3
ſeipam. ⁊ ſic ab omi difformitate ſepatur. vñ ẽ motus cir-
cularꝭ. vñ dr̄ ꝙ aĩe circularis motus eſt introitus ad ſeip
ſam ⁊ ab exteriorib; ⁊ intelligibiliũ virtutũ ipius cõuo-
lutio. ⁊ ꝙ demũ vniformis iam facta vnit̾ virtutib;. et ſic
manuducit̾ ad illud qđ eſt ſup omia. ¶ Ad q̄rtũ dõm ꝙ Ad 4
cordis abſcõdita in motib; corpis intuent̾ ãgeli. ſicut cau
ſe vident̾ in ſilitudinib; ſuis ſuoꝝ effectuũ abſq̧ omi diſ-
curſu. nec ꝓpter hoc ꝙ illos motus de nouo ꝑcipiunt aliq̄
collatõe indigent. ſtatim eñ vt res ſenſibiles fiũt ſiles ſtꝭ
angeloꝝ formis. ⁊ ſic ab angelis cognoſcũtur. ⁊ ſic ſine diſ
curſu ſenſibilia de nouo facta cognoſcunt ¶ Ad q̄ntũ di- Ad 5
cendũ ꝙ ꝯuolutio illa nõ ſcat collatiõem. ſed magis cir-
cularẽ mutatõem aĩe ⁊ ipius angeli ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ Ad 6
vident cauſas in effectib; ⁊ effectus in cauſis reꝝ. nõ q̄ſi
diſcurrẽdo ex vno in aliud. ſed ſicut res videt̾ in ſua ima
gine ſine diſcurſu ¶ Ad. vij. dõm ꝙ expimẽtalis cognitõ Ad 7
in demonib; nõ fit ꝑ collatiõem. ſed ſm ꝙ vidẽt effectus
in cauſis vel cauſas in effectib; mõ p̄dicto. ⁊ quãto ſtꝭ tẽ-
pore diuturniores tãto vero plures effectus alicui⁹ cau
ſe cognouerũt. ⁊ ſic de ipa maiorẽ cognitõem habẽt quo
dammõ. nõ q̄dem inteſiue ſed extenſiue ſm ꝙ in plurib;
effectibus eius virtutem vident.

Decimoſexto querit̾.

Utrum in angelis diſtingui debeat cognitio
matutina ⁊ veſpertina. Et videtur ꝙ nõ. veſpere enim ⁊ .i.
mane diei ſunt tenebris admixta. ſed in intellectu angeli
nulle ſunt tenebre. cũ ſint ſpecula clariſſima. vt dr̄ Dyo.
ergo in angelis nõ debet diſtingui cognitio matutina et
veſpertina ¶ Pre. Aug⁹. dr̄. iiij. ſup Geñ. ad lrãm. ꝯgni 2
tio matutina dicitur qua angeli cognoſcũt res fiendas
in verbo. veſptina dr̄ qua angeli cognoſcunt res in ꝓpria
natura. ſed non aliter cognoſcunt res anteq̧ ſint et aliter
poſtq̧ ſunt cum intellectum habeãt deiformẽ. ⁊ a reb; co
gnitõem non accipiant. ergo in eis cognitio matutina et
veſptina diſtingui nõ debẽt. ¶ Pre. Cognitio veſptina 3
eſt qua res cognoſcũtur in ꝓpria natura. ſed res in verbo
in ꝓpria natura cognoſcũtur. verbũ eñ expreſſius ꝓpriã
naturã repñſentat q̄ etiam ipſe forme. cum ergo cognitio
matutina ſit cognitio in verbo. videtur ꝙ veſptina ꝯgni
tio a matutina in angelis nõ diſtinguatur. ¶ Preterea 4
Geñ. pͥmo dr̄ ꝙ factum eſt veſpe ⁊ mane dies vnus. ſed
dies accipitur ibi pro ipa angeli cognitione. vt Auguſti
nus dr̄ q̄rto ſup Geñ. ḡ vna ⁊ eadẽ eſt in angelis cogni- 5
tio matutina ⁊ veſptina. ¶ Pre. Lux matutina creſcit
in meridianã. ſed cognitio q̄ eſt in verbo nõ pt̄ creſcere in
aliã ampliorẽ cognitõem. ḡ cognitio reꝝ in verbo nõ pro
prie dr̄ matutina. ⁊ ſic non diſtinguit̾ in angelis cognitio
matutina ⁊ veſptina ꝑ hoc quod eſt ꝯgnoſcere res in ver
bo ⁊ in ꝓpria natura ¶ Pre. Prior eſt cognitio rei fiende 6
q̄ facte. ſed cognitio veſptina p̄cedit matutinã. vt patet
Geñ. i. factũ eſt veſpe ⁊ mane dies vnus. ḡ nõ ꝯueniẽter
diſtinguit̾ ꝯgnitio veſptina a matutĩa. vt ꝯgni° veſptina
ſit ꝯgni° rei iã facte. matutina ꝟo rei fiẽde ¶ Pre. Aug⁹ 7
ꝯpat ꝯgnitõeꝫ reꝝ in ꝟbo ⁊ in ꝓpria natura ꝯgnitõi artꝭ
et operis. ⁊ ꝯgnitioni linee que intelligit̾. ⁊ que in puluere

ſcribit̄.ſed illud nō patit̄ diuerſa cognitōis genera.ḡ nec
cognitio reꝝ in v̄bo ⁊ in ꝓpria natura ſtꝫ due cognitiōes
ſic aūt matutina ⁊ veſꝑtina cognitio nō diſtinguuntur
8 ¶ Pre. Angelus in ꝑncipio ſue creatōis cognouit ꝯgni
tione matutina.nō aūt cognouit verbū. q̄a nō fuit beat⁹
creatus.videre aūt verbū eſt actus beatitudinis. ḡ ꝯgni
tio rerū in verbo nō eſt matutina.⁊ ſic idē quod ꝑus.
Solutio ¶ Sꝫ diceres ꝙ q̄uis nō cognouit verbū ꝑ eſſentiā. co
gnouit tū̄ ꝑ aliquā ſilitudinē creatā.⁊ ſic cognouit res in
verbo. ¶ Sed cōtra.oīs cognitio q̄ eſt ꝑ formas crea/
9 tas eſt obūbrata.q꞉ oīs creatura in ſe cōſiderata eſt te
nebra.ſed cognitio obūbrata eſt cognitio veſꝑtina.ḡ co/
gnoſcere res in v̄bo vel verbū mō ꝑdicto eſſꝫ cognitio nō
10 matutina ſꝫ veſꝑtina ¶ Pre. Aug⁹.ꝯtra manicheos dt
ꝙ mens fortis ⁊ vegetabilis cū illā ꝑmā veritatē ꝯſpexe
rit cetera obliuiſcit̄.ḡ vidēdo verbū nihil aliud videt̄ in
verbo.⁊ ſic matutina ꝯgnitio in angel' nō p̄t dici ꝯgnitio
11 reꝝ in v̄bo ¶ Pre. Cognitio matutina eſt clarior q̄ꝫ veſꝑ
tina.ſed cognitio reꝝ in v̄bo eſt minus clara q̄ꝫ cognitio
reꝝ in ꝓpria natura.q꞉ res in v̄bo ſunt ſꝫm q̄d.in ꝓpria aūt
natura ſunt ſimplr̄.melius aūt cognoſcit̄ aliq̄d vbi ē ſim/
pliciter q̄ꝫ vbi eſt ſꝫm q̄d.ḡ hoc mō diſtingui nō p̄t vt co/
gnitio reꝝ in v̄bo dicat̄ matutina.In ꝓprio aūt genere di
12 cat̄ veſꝑtina ¶ Pre. Cognitio q̄ eſt ex ꝓprijs ⁊ īmediatis
eſt ꝑfectior q̄ꝫ q̄ eſt ex cā cōi.ſ ꝫ deus eſt cā cōis oīm.ḡ illa
cognitio q̄ res cognoſcunt̄ in v̄bo eſt imꝑfectior q̄ꝫ illa q̄
13 cognoſcunt̄ in ꝓpria natura ¶ Pre. Res cognoſcitur in
verbo.ſicut in q̄daꝫ ſpeculo. ſed ꝑfectius cognoſcunt̄ res
in ſeipis q̄ꝫ in ſpeculo.ḡ ꝑfectius in ꝓpria natura q̄ꝫ in ver
Cōtra bo.⁊ ſic idē q̄d ꝑus ¶ In ꝯriū em̄ eſt q̄d Aug⁹.dt.iiij.et
q̄nto ſuꝑ Geñ.ad lit.has cognitōes diſtingues hoc mō
R° ¶ Rñſio dōm ꝙ hoc q̄d d꞉ de matutina ⁊ veſꝑtina co
gnitōe angeloꝝ introductū eſt ab Aug⁹. hac neceſſitate
vt poſſet ponere ea q̄ in ſex ꝑmis diebꝫ facta legūtur ſine
ſucceſſione tēpoꝝ eſſe cōpleta.vñ ꝑ dies illos nō tēpoꝝ
diſtinctōnes vult intelligi. ſed angeloꝝ cognitōem. ſicut
em̄ p̄ntatio lucis corꝑalis ſuꝑ hec inferiora diē facit t̄ꝑalē
ſic p̄ntatio vel opatio luminis intellectus angelici ſuꝑ res
creatas diē ſpūalem facit. ⁊ ſꝫm hoc multi dies diſtinguū/
tur ſꝫm ꝙ intellectus angeli diuerſis reꝝ generibꝫ cogno
ſcēdis ꝯpatur.vt ſic ordo dieꝝ nō ſit ordo tēpoꝝ. ſꝫ ordo
nature q̄ in cognitōe attendit̄ angeli ſꝫm ordinē cognitoꝝ
ad inuicē,put alteꝝ ē altero ꝑus natura. ſicut aūt in die
t̄ꝑali mane eſt diei ꝑncipiū.veſꝑe vero finis. ita in cogni
tione angeli reſpectu euiſdē rei eſt cōſiderare ꝑncipium
et finem ſꝫm ordinē rei cognite.ꝑncipiū cuiuſlibet rei eſt in
ſua cā a qua fluit.terminus aūt ipius eſt in ipa re ad quā
actio ꝓducētis terminat̄. vñ prima eſt alicuius rei cogni
tio ſꝫm ꝙ cōſiderat̄ in cā ſua q̄ eſt v̄bū eternū. Vñ cogni/
tio reꝝ in verbo d꞉ matutina.vltima aūt rei cognitio. eſt
cognitio ſꝫm ꝙ ꝯgnoſcit̄ in ſeipa.⁊ talis cognitio d꞉ veſꝑ
Nota tina ¶ Sciendum tū̄ ꝙ iſta diſtinctio p̄t duplr̄ intelligi.
vno mō ex p̄te rei cognite.alio mō ex p̄te medij cognoſcē
di. Ex p̄te āt rei cognite vt dicat̄ in v̄bo res cognoſci q̄n
cognoſcit̄ eſſe ei⁹ q̄d hꝫ in verbo In ꝓpria vero natura ſꝫm
ꝙ cognoſcitur ipm̄ rei eſſe q̄d habet in ſeipa. ⁊ hic non eſt
cōueniens intellectus. q꞉ eſſe in verbo nō eſt aliud ab eſſe
verbi.q꞉ vt Anſelm⁹ dt.creatura in creatore eſt creatrix
eſſentia.vñ hoc mō cognoſcere creaturā in verbo nō eſſet
cognitio creature.ſed magis creatoris. et ideo oportebit
hanc diſtinctōem intelligi ex parte medij cognoſcendi. vt
dicatur res ꝯgnoſci in verbo quādo per verbū ipa res in
propria natura cognoſcitur. In ꝓpria vero natura quan
do ꝯgnoſcitur ꝑ formas aliquas creatas rebus creatis
ꝓportionatas. ſicut cum cognoſcit ꝑ formas ſibi inditas
vel etiam per formas acquiſitas cognoſceret.quantū ad
hoc nihil differret
¶ Ad primū ergo dōm. ꝙ nō accipitur ſimilitudo in Ad 1.
cognitōe angeli veſpere ⁊ mane. ſꝫm hoc ꝙ veſꝑe et ma/
ne diei tēporalis ſunt cum tenebraꝝ admixtione. ſed ma
gis ſꝫm rōem principij et termini. vt dictum eſt. Vel po/
teſt dici ꝙ oīs intellectus creatus inquantū eſt ex nihi/
lo tenebroſus eſt comparatus claritati intellect⁹ diuini. ha
bet tū̄ lucis admixtōem inquantū diuinū intellectū imi/
tatur ¶ Ad ſcōm dōm.ꝙ q̄uis ꝑ verbū eodē mō cogno/ Ad 2
ſcant angeli res fiēdas ⁊ factas. tamē alio mō cognoſcūt
res fiendas ꝑ verbū.⁊ alio mō res factas ꝑ ꝓpriam natu
ram ſꝫm ſimilitudinē eius quā penes ſe habēt. et ſꝫm hoc
matutina cognitio a veſꝑtina diſtinguit̄. ¶ Ad tercium Ad 3
dōm ꝙ q̄uis res exꝑſſius repſentetur in verbo q̄ꝫ in for/
mis intellectus angelici. tamē forme intellectus angelici
ſunt magis rebus ꝓportionate et quaſi eis adequate. et
illa cognitio d꞉ eſſe rerum in propria natura nō prima
¶ Ad quartū dōm.ꝙ ſicut vna tota ſciētia cōprehendit Ad 4
ſub ſe diuerſas ſciētias ꝑticulares. quibus ꝯcluſiones di
uerſe cognoſcūtur.ita etiam ipſa vna cognitio angeli que
eſt quaſi quoddā totū cōprehendit ſub ſe cognitōem ma
tutinā ⁊ veſꝑtinā quaſi p̄tes.ſicut mane ⁊ veſꝑe ſunt par
tes diei ¶ Ad quintū dōm.ꝙ nō oꝑtet quantū ad oīa Ad 5
ſpūalia corporibus ſimilia eſſe.nō ergo ꝯgnitio rerum in
verbo d꞉ matutina.q꞉ in aliquaꝫ maiorē cognitōem cre/
ſcat.ſed quia ad aliquā inferioreꝫ ꝯgnitionē terminat̄. vt Ad 6
dictum eſt ¶ Ad ſextū dōm ꝙ cognitio matutina ꝑcedit
veſpertinā ordine nature reſpectu vnius ⁊ eiuſdē rei. ſed
reſpectu diuerſaꝝ rerum veſꝑtina cognitio ꝑoris intelli/
gitur eſſe ꝑor cognitiōe matutina poſterioris. ꝓut in co/
gnitōe attendit̄ ordo reſpectu reꝝ cognitaꝝ. ⁊ iō Geñ.i.
veſꝑe añ mane ponitur hac neceſſitate. q꞉ opus ꝑme diei
eſt lux quā Aug⁹. intellexit ſpūalē q̄ illuminat̄ ꝑ ꝯgnitio/
nē ad verbū.angelus autē ſeipm ꝑmo in ſeipo cognouit
naturali ꝯgnitōe ⁊ ſe ꝯgnito nō in ſeipo ꝑmāſit q̄ſi ſeipſo
fruēs ⁊ in ſeipo finē ponēs.ſic em̄ nox facta eſſet vt angeli
q̄ peccauerūt.ſed ꝯgnitōem ſuā in dei laudē retulit. et ſic
ex ſui ꝯtēplatōe ꝯuerſus eſt in v̄bi ꝯtēplationē in quo eſt
mane ſequētis diei.ſꝫm ꝙ in v̄bo accepit cognitōem ſequē
tis creature.ſ.firmamēti.ſicut aūt videm⁹ in t̄pe cōtinuo
q̄d idē nūc eſt duoꝝ t̄poꝝ ꝓut eſt finis p̄teriti. ⁊ ꝑncipiū
futuri.ita matutina ꝯgnitio ſcd̄e diei eſt ꝑme diei termi/
nus.⁊ ſcd̄e diei initiū. ⁊ ſic deinceps vſq꞉ ad ſeptimā dieꝫ
¶ Ad. vij.dōm ꝙ nō ē eadē ꝯgnitio artificiati ſꝫm ꝙ co/ Ad 7
gnoſcit̄ ex forma artis.⁊ ſꝫm ꝙ ꝯgſcit̄ ex ipa re iā facta.ꝑ/
ma em̄ ꝯgnitio eſt vl'is tm̄. ſcd̄a aūt p̄t eē ꝑticularꝫ ſꝫm ꝙ
intueor aliquā domū factā. ⁊ p̄terea non eſt ſilē oīno. ars
em̄ creata magis eſt ꝓportionata ⁊ adeq̄ta rebꝫ artificia/
tis q̄ꝫ ars increata rebꝫ creatis ¶ Ad.viij.dōm ꝙ angel⁹ Ad 8
in ꝑncipio ſue creatōis nō fuit beat⁹.nec ꝑ eēntiā deum vi
dit. vñ nec ꝯgnitōem matutinā habuit. ſed ꝑmo habuit
veſꝑtinā.⁊ ex veſꝑtina ꝓfecit in matutinā. vñ ſignanter
ꝑmus dies mane nō d꞉ habuiſſe.ſed ꝑmo veſꝑe q̄d veſꝑe
tranſit in mane.q꞉ lux illa ſpūalis que ꝑmo die facta dicit̄
ſcꝫ ſubſtātia angelica ſtatim facta ſeipaꝫ ꝯgnouit q̄d fuit
cognitionis veſpertine. et hanc cognitionem retulit ad
laudem verbi in quo facta eſt ei cognitio matutina. ⁊ pro
pter hoc dicit̄ Geñ.primo.factum eſt veſpere ⁊ mane ⁊c.

¶ Ad nonū dōm. ꝙ cū cognitio veſptina a matutina di-
Ad 9 ſtinguat̃ ex pte medij cognitionis. ⁊ nō ex pte rei cognite
cognitio creatoris ꝑ creaturā eſt veſptina. ſicut ecōtrario
creature ꝑ creatorē cognitio eſt matutina. vñ quantū ad
Ad jo hoc rō nō recte ꝓcedit ¶ Ad. x. dōm. ꝙ mens fortis reb⁹
diuinis intēta dr̄ alioꝝ obliuiſci. nō q̄dem quantū ad ſci
entiā. ſed quantū ad reꝝ eſtimatōnem. q2 illa q̄ nobis in
creaturis maxima videbant̃ diuina celſitudine ꝯſiderata
minima iudicam⁹ ¶ Ad. xi. dōm ꝙ cognitio reꝝ in v̄bo eſt
Ad jj ꝑfectior q̄3 cognitio eaꝝ in ꝓpria natura inq̄ntū verbum
clarius repn̄tat vnāq̄3q3 rem q̄3 creata ſpēs Res aūt eſſe
Diſtictō verius in ſeipis q̄3 in verbo pt intelligi dupl̄r. vno modo
vt habeāt nobilius eſſe in ſe q̄3 eſſe qḋ habēt in verbo. qḋ
falſum eſt. q2 in ſeipis habēt eē creatū. in verbo aūt increa
tum. ⁊ ita eſſe qḋ habēt in ſeipis eſt ſm q̄d reſpectu illius
qḋ habēt in verbo Alio mō vt res ſit ꝑfectius hēc in ſe-
ipſa q̄3 in v̄bo. ⁊ hoc q̄dammō veꝝ ē. res em̄ in ſeipa ma-
terialis eſt qḋ eſt de rōne q̄rundā rerū. in verbo aūt non
eſt materialis. ſed eſt ibi ſilitudinē habēs quantū ad for-
mā ⁊ materiā. ⁊ tñ q̄uis ſm hoc ꝙ eſt talis res in v̄bo ſit
ſm q̄d. tñ ꝑfectius cognoſcit̃ ꝑ verbū q̄3 ꝑ ſeipam etiā in-
quantū eſt talis. q2 ꝑfectius repn̄tat̃. etiam ꝓpria rei rō in
verbo q̄3 in ſeipa. q̄uis ſm ꝓpriā rōem exiſtēdi verius ſit
in ſeipa. cognitio aūt ſeq̄tur forme repn̄tationem. vñ res
cū nō ſit in aīa niſi ſm q̄d ꝑ ſilitudinē ſuam ſimpl̄r tamen
Ad i2 cognoſcit̃ ¶ Ad. xij. dōm ꝙ ipe deus eſt ꝓprie ⁊ imedia-
te cā cuiuſlibet rei. ⁊ q̄dāmō magis intima cuiq3 rei q̄3 ip-
Ad i3 ſa ſit intima ſibi ¶ Ad. xiij. dōm ꝙ forme nō trāſfundun
tur a ſpeculo in res. ſed ecōuerſo. a v̄bo aūt trāſfundunt̃
in res. vñ nō eſt ſile de ꝯgnitōe reꝝ in ſpeculo ⁊ in v̄bo

Decimoſeptimo que

rit̃ Utrū cognitio angelica ſufficiēter ꝑ matu-
1 tinā ⁊ veſptinā diſtinguat̃ vel diuidat̃. Et videt̃ ꝙ non
vt em̄ dr̄ Aug⁹. iiij. ſup Geñ. ad lrām. cognitio veſptina ē
in qua res cognoſcit̃ in ſeipa. matutina vero cū refertur
in laudē creatoris. ⁊ ſic cognitio veſptina videt̃ a matuti
na diſtingui ꝑ relatū ⁊ nō relatū. ſed p̄ter cognitionē crea
ture in ſeipa relatā ad verbū ⁊ nō relatā eſt accipe aliam
creaturaꝝ cognitōem magis differentē ab eis q̄3 differat
vna iſtaꝝ ab alia. ſc3 cognitiōes creaturaꝝ in verbo. ergo
matutina ⁊ veſptina cognitio nō ſufficiēter diuidūt ꝯgni
tionē angelicā. ¶ Pre. Aug⁹. ij. ſup Geñ. ad lrām ponit
2 triplex eſſe creature. vnū qḋ h3 in v̄bo. aliud qḋ h3 in pro
pria natura tm̄. terciū qḋ h3 in mēte angelica. ſed penes
ꝑmū eē ⁊ ſcdm̄ accipit̃ ꝯgnitio matutina ⁊ veſptina. ḡ pe
nes terciū d3 accipi tercia eius cognitio ¶ Pre. Matu-
3 tina cognitio ⁊ veſptina diſtinguunt̃ ꝑ hoc qḋ eſt cogno-
ſcere in v̄bo. ⁊ res in ꝓpria natura. ⁊ hoc eſt qḋ eſt cogno-
ſcere res factas ⁊ fiēdas. Sz hec pn̄t q̄drupl̄r diuerſifica
ri. vno mō vt dicat̃ res fiendas cognoſcere in verbo. Alio
mō factas in verbo Tercio factas in ꝓpria natura. Quar
to fiēdas in ꝓpria natura. q̄ q̄dem videt̃ eſſe vtilis ꝯiuga
tio. q2 in ꝓpria natura nō cognoſcit̃ aliq̄d anq̄3 fit. ḡ opter
ſaltē tres eſſe cognitiones angelicas. ⁊ ſic inſufficienter ꝑ
duas diſtinguunt̃ ¶ Pre. Mane ⁊ veſpe dicunt̃ in ꝯgni-
4 tione angelica ad ſilitudinē diei tpalis. ſed in die tpali in
ter mane ⁊ veſpe eſt meridies. ḡ ⁊ in angelis inter cogni
tionē matutinā ⁊ veſptinā d3 poni meridiana. ¶ Prete.
5 Angeli nō ſolū cognoſcūt creaturas. ſ3 etiā ipm creatorē
ſed cognitio matutina ⁊ veſptina in angelis diſtinguitur
quantū ad cognitōem creature. ḡ p̄ter cognitionē matu
tinā ⁊ veſptinā in angelis eſt aſſignare terciā. ¶ Prete. 6
Cognitio matutina ⁊ veſptina nō ꝑtinet niſi ad cognitō
nē grē. alr̄ angeli mali haberēt cognitōem matutinam et
veſptinā. qḋ nō videt̃ eſſe veꝝ. cū in demonib⁹ nō ſit dies
Ueſpe aūt ⁊ mane ſunt diei ptes. ḡ cū cognitio natural̄
ſit in angelis p̄ter gratuitā. videt̃ ꝙ ſit in eis ponere ter-
ciā cognitōem ¶ Sed cōtra. cognitio matutina ⁊ veſpti Contra
na diſtinguunt̃ ꝑ creatū ⁊ increatū. ſed inter hec nihil eſt
mediū. ḡ nec inter cognitionē matutinā ⁊ veſpertinā

¶ Rñſio dōm ꝙ de cognitōe matutina ⁊ veſptina du Rſo.
pl̄r loq̄ poſſumus. vno aūt mō q̄ntū ad id qḋ cognitiōis
eſt. ⁊ ſic nihil cadit mediū int̃ vtrāq3. Cognitio āt matu Diſtinctio.
tina a veſptina diſtinguit̃ vt ſup̄ dictū eſt ꝑ mediū ꝯgno
ſcēdi. qḋ q̄dem ſi creatū eſt facit cognitōem veſptinā q̄-
cunq3 mō. ſi aūt eſt increatū facit cognitōem matutinam
nō pt aūt aliq̄d eſſe mediū inter creatū ⁊ increatū Si aūt
cōſideret̃ quantū ad rōnem matutini ⁊ veſptini ſic cadit
inter ea aliqḋ mediū. duplici rōne. ꝑma q2 mane ⁊ veſpe-
re ſunt ptes diei. dies aūt ē in angelis ꝑ illuſtratiōem grē
ſm Aug⁹. vñ nō ſe extendūt vltra ꝯgnitionē gratuitā bo
noꝝ angeloꝝ. ⁊ ſic natural̄ ꝯgnitio eſt p̄ter has duas Se
cūda. q2 veſpe inq̄ātū hm̄ōi terminat̃ ad mane. ⁊ mane
ad veſpe. vñ cognitio reꝝ in ꝓpria natura nō q̄libet pt di-
ci veſptina. ſed illa tm̄ que refert̃ in laudē creatoris. ſic em̄
veſpe redit ad mane. ⁊ ſic cognitio demonū quā habēt de
rebus non eſt matutina aut veſptina. ſed ſolum cognitio
gratuita que eſt in angelis beatis

¶ Ad ꝑmū ḡ dōm ꝙ cognitio reꝝ in ꝓpria natura ſpē Ad. i.
veſptina. nec relatio eius ad cognitōem in verbo facit eā
matutinā. ſed facit eā terminari ad matutinā. nō ḡ dr̄ ꝙ
ex hoc angelus cognitōem matutinā h3. q2 ꝯgnitōem re
rū in ꝓpria natura ad verbū referat q̄ſi ipa cognitio rela-
ta ſit cognitio matutina. ſed q2 ex hoc ꝙ refert meret̃ co-
gnitōem matutinā accipere ¶ Ad ſcdm̄ dōm ꝙ ratō illa Ad 2
ꝓcederet ſi ꝯgnitio matutina ⁊ veſpertina diſtinguerent̃
ex pte rei cognite. ſic em̄ eſſet triplex cognitio ſm triplex
eſſe cognoſcibile de reb⁹. cū aūt cognitio matutina diſtin
guat̃ a veſptina penes mediū cognoſcēdi qḋ eſt creatū vl̄
increatū ꝑ vtrūlibet iſtoꝝ medioꝝ quodlibet illoꝝ eſſe co
gnoſcit̃. ⁊ ſic nō optet terciam cognitōem ponere. ¶ Ad Ad 3
terciū dōm ꝙ oīs cognitio q̄ eſt in verbo vocat̃ cognitio
matutina in q̄ ſiue res ſit facta ſiue ſit nō facta. q2 talis co
gnitio eſt ꝯformis diuine cognitōi q̄ ꝯgnoſcit oīa ſimpl̄r
anteq̄3 fiant ſicut poſtq̄3 facta ſ3. et tñ oīs cognitio rei in
verbo eſt rei vt fiende ſiue ſit res ia3 facta nūc. vt ly fien-
dum nō dicat tp̄s ſed exitu3 creature a creatorē. ſicut et
cognitio artificiati in arte eſt eius ſm ſuū fieri. q̄uis ⁊ ip-
ſum artificiatū iā ſit factū ¶ Ad quartū dōm ꝙ Aug⁹. Ad 4
noīat matutinā cognitionē que eſt in plena luce. vñ cōti-
net ſub ſe meridianā. vñ q̄nq3 nomīat eam diurnā. q̄nq3
matutinā. Uel pt poteſt dici ꝙ omīs cognitio intellect⁹
angelici habet tenebras admixtas ex pte cognoſcētis. vñ
nulla cognitio alicuius intellectus creati poteſt dici me-
ridiana. ſed ſola cognitio qua deus om̄ia cognoſcit in ſeip
ſo ¶ Ad quintū dōm ꝙ eadē cognitione verbu3 cogno- Ad 5
ſcit angelus ⁊ res in verbo. vnde etia3 cognitio verbi di
citur matutina. ⁊ hoc patet. quia ſeptimus dies q̄ ſignifi
cat quietem dei in ſeipſo habet mane. vnde matutina co- Ad 6
gnitio eſt ſm ꝙ angelus deum cognoſcit. ¶ Ad ſextum
patet reſponſio ex dictis.

Q Ueſtio nona de cō
municatione ſciē angelice ꝑ illuminationē et
loquutionez Prima. vtrum vnus angelus
aliū illuminet Scđa. vtrū angelus inferioꝛ ſemꝑ illumi/
netˀ a ſupioꝛi vel q̄n̄qꝫ a deo immediate. Tercia. vtrum
vnus angelus aliū illuminādo purget eū. Quarta. vtrū
vnus angelus alijs loquatur. Quinta. vtrum inferiores
angeli ſuperioꝛib⁹ loquanˀ. Sexta. vtruz reqratur deter/
minata diſtātia localis ad hoc ꝙ vnus angelus alijs loq̄
tur. Septima. vtrū vnus angelus poſſit alijs loqui. ita
ꝙ alij loquutiones eius non ꝑcipiant.

¶ Materia nona de cōmunicatione ſcie/
tie angelice ꝑ illuminatōes ꝛ loquutiōes.

Q Ueſtio eſt de cō/
municatōe ſcie angelice ꝑ illuminatio
nes ꝛ loquutōes. ¶ Et p̄mo querˀ.
vtrū vnus angelus aliū illumiet. Et
.1. videˀ ꝙ nō. qꝛ dr Aug⁹. ꝙ ſolus deus
poteſt mentē formare. ſed illuminatio angeli eſt q̇daz for
matio mētis illuminati. ḡ ſolus deus p̄t angelū illumia
2 re ¶ Pre. In angelis nō eſt aliud lumē niſi gratie ꝛ natu
re. ſed lumie nature vnus angelus alium non illuminat.
qꝛ vnuſquiſqꝫ habet naturalia ſua imediate a deo. Simi
liter nec lumie gratie. qꝛ imediate a ſolo deo eſt. ḡ vn⁹ an
gelus aliū nō p̄t illuminare ¶ Pre. Sicut ſe habet corp⁹
3 ad lumē corporale, ita ſp̄us ad lumē ſp̄uale. ſed corpus il/
luminatū a lumie ſupexcellenti non illuminaˀ ſimul a mi
noꝛi lumine. ſicut aer illuminatus a lumie ſolis nō ſimul
illuminaˀ a lumie lune. ergo cū plus excedat ſp̄uale lumē
diuinū quodlibet lumē creatū q̄z lumē ſolis lumē candele
vel ſtelle. videˀ ꝙ cum oēs angeli illuminentur a deo. ꝙ
vnus ab alio nō illumineˀ ¶ Pre. Si vnus angelus aliū
4 illumiat aut hoc eſt ꝑ mediū aut ſine medio. ſed non ſine
medio. qꝛ ſic oꝑteret vnū angelū alteri angelo illumina/
to ꝑ ip̄m eſſe cōiunctū. quod eē nō p̄t cū ſolus deus mēti
b⁹ illabaˀ Silr nec ꝑ mediū. qꝛ nec ꝑ corꝑale mediū. cuz
nō ſit niſi ſp̄ualis lum̄is receptīm. nec ꝑ ſp̄uale. qꝛ h̄ ſp̄ua'e
mediū nō poteſt poni aliud q̄z angelus. ꝛ ſic eſſet vel abi
re in infinitū in medijs. quod ſi eſſet nō poſſet aliqua illu
minatio ſequi. cū ſit impoſſibile infinita ꝑtranſire. vel erit
deuenire ad hoc ꝙ vnus angelus alium immediate illu/
miner. quod oſtenſum eſt eſſe impoſſibile. ḡ impoſſibile
5 eſt ꝙ vnus angelus aliū illuminet ¶ Pre. Si vnus ange
lus aliū illumiet. aut hoc eſt ꝑ hoc ꝙ tradit ei lumē ꝓpriuz.
aut ꝑ hoc ꝙ dat ei aliud lumē. ſed nō p̄mo mō. qꝛ ſic vnū
et idem lumē eſſet in diuerſis illuminatis. nec iterū ſecun
do mō. qꝛ ſic oꝑteret ꝙ illud lumē eſſet factū a ſupioꝛi an/
gelo. ex quo ſequereˀ ꝙ angelus eſſet creatoꝛ illius lumis
cum illud lumē nō fiat ex materia. ḡ videˀ ꝙ vnus ange/
6 lus aliū nō illumiet. ¶ Pre. Si vnus angelus ab alio il/
luminaˀ oꝑtet ꝙ angelus illumiatus reducaˀ de potētia
in actum. qꝛ illuminari eſt quoddā fieri. ſed quādocunqꝫ
aliq̇d reducitˀ de potētia ad actū oꝑtet in eo aliq̇d corrū/
pi. cū ḡ in angelis nihil corrūpatur videˀ ꝙ vnus angel⁹
7 ab alio nō illumineˀ. ¶ Prete. Si vnus ab alio illumineˀ
lumē qđ alijs tradit aut eſt ſubſtātia aut accn̄s. ſed non
poteſt eſſe ſubſtātia. qꝛ forma ſubſtātialis ſupaddita va/
riat ſp̄ēm. ſicut vnitas ſpeciem numeri. ſicut dꝛ in octauo
metaph. ꝛ ſic ſequereˀ ꝙ angelus ꝑ hoc ꝙ illuminareˀ ſm
ſp̄ēm variareˀ. ſilr nō poteſt eſſe accn̄s. qꝛ accidēs non ſe
extendit vltra ſubiectū. ḡ vnus angelus aliū nō illumiat.
¶ Pre. Ad hoc viſus noſter corꝑalis ꝛ intellectualis lu/ 8
mine indiget. qꝛ eius obiectū eſt intelligibile et viſibile in
potētia. vt ꝑ lumē fiat viſibile ꝛ intelligibile in actu. ſꝫ ob
iectū cognitionis angelice eſt intelligibile in actu. quod ē
ipſa diuina eſſentia. vl' eēntia angelica. ḡ ad cognoſcendū
intellectuali lumie nō indiget ¶ Pre. Si vnus aliū illu/ 9
miner. aut hoc eſt reſpectu ꝯgnitōis naturalis. aut reſpe
ctu cognitōis gratie ſed nō reſpectu cognitōis naturalis
qꝛ tam in ſupioꝛib⁹ q̄z inferioꝛib⁹ naturalis cognitio per/
fecta eſt ꝑ formas innatas. ſilr nec quantū ad cognitōem
gratie qua res in verbo cognoſcūˀ. qꝛ omnes angeli ver
bum immediate vidēt. ḡ vnus aliū nō illuminat ¶ Pre.
Ad cognitōem intellectus nō reqritur niſi forma intelli/ 10
gibil' ꝛ lumē intelligibile. ſed vnus angelus nō tradit al/
teri neqꝫ formas intelligibiles q̄ ſunt cōcreate. neqꝫ lumē
intelligibile. cū vnuſquiſqꝫ a deo illumineˀ. ſm illud Job
xxv. nunq̇d eſt numerus militū eius. ꝛ ſuꝑ quē nō fulget
lumen illius. ḡ vnus angelus aliū nō illuminat ¶ Prete. 11
Illuminatio oꝛdinaˀ ad tenebras pellendas. ſed in ꝯgni
tione angeloꝛuz nulla eſt tenebra vel obſcuritas. vnde. ij.
Corin. xij. dr gloſa. ꝙ in regione intelligibiliū quaz cōſtat
eſſe regionē angeloꝝ ſine oīm imagine corporis mens vi/
det ꝑſpicuā veritatē nullis opinionū falſaꝝ nebulis fuſca
tam. ḡ angelus ab angelo nō illuminaˀ ¶ Prete. Intelle 12
ctus angelicus eſt nobilioꝛ q̄z intellectus agens aīe noſtre
ſed intellectus agens aīe noſtre nunq̄z illuminaˀ. ſed ſolū
illuminat ḡ angeli nunq̄z illuminanˀ ¶ Pre. Apocal' xxi. 13
dꝛ ꝙ ciuitas beatoꝝ nō eget ſole neqꝫ luna. nam claritas
dei illumiabit eā. ꝛ exponit gloſa ſolē ꝛ lunā doctores ma
ioꝛes et minoꝛes. ḡ cum iam angelus ſit q̇dam ciuis ill⁹
ciuitatis nō illuminaˀ niſi a ſolo deo ¶ Pre. Si angelus 14
angelū illuminat. aut hoc eſt ꝑ habūdantiā naturalˀ lumi
nis. aut ꝑ habūdantiā gratuiti. ſed nō p̄mo mō. ꝙ cū an
gelus qui cecidit fuerit de ſup̄mis angelis habuit natu/
ralia excellētiſſima que etiā in eo manent integra. vt dicit
Dyo. q̄rto ca. de di. no. Et ſic demon angelū illumiaret.
quod eſt abſurdū. Siliter nec ꝑ habūdantiā luminis grē
qꝛ aliq̇s homo in ſtatu vie eſt maioꝛis gratie q̄z inferioꝛes
angeli. cum ex virtute gratie aliqui homīes trāſferantur
ad oꝛdinē ſuperioꝝ angeloꝝ. et ſic homo in ſtatu vie exi/
ſtens angelū illuminaret. quod eſt abſurdū. ḡ vnus aliuz
nō illuminat ¶ Pre. Dicit Dyo. q̄rto ca. cel' hierarch. ꝙ
illumiatio eſt diuine ſcie aſſumptio. ſed diuina ſcia nō po 15
teſt dici niſi q̄ eſt de deo vl' que eſt de reb⁹ diuinis. ꝛ vtro
libet mō diuinā ſcientiā nō aſſumit angelus niſi a deo. er
go vnus aliū nō illumiat ¶ Pre. Cū potētia intellectus 16
angelici ſit tota terminata ꝑ formas innatas forme inna
te ſufficiūt ad oīa cognoſcēda q̄ angelus cognoſcere po
teſt. ḡ nō oꝑtet ꝙ a ſupioꝛi illumineˀ ad aliquid cognoſcē
dum ¶ Pre. Angeli oēs ad inuicē ſp̄ē differūt vl' ſaltē 17
illi q̄ ſunt diuerſoꝝ oꝛdinū. ſed nihil illuminaˀ a lumie al/
terius ſp̄ēi. ſicut res corꝑalis nō illuminaˀ lumine ſp̄uali.
ḡ vnus angel⁹ ab alio nō illuminaˀ ¶ Pre. Lumē intelle 18
ctus angelici eſt ꝑfectius q̄z lumē intellectus noſtri agē/
tis. ſed lumē noſtri intellectus agētis ſufficit ad oēs ſp̄ēs
quas a ſenſu accipimus. ergo et lumen intellectus ange/
li ſufficit ad omnes ſpecies innatas. Et ſic non opoꝛtet ꝙ
aliud lumen ſuperaddatur.

Cōtra ¶ Sed ɔtra eſt qḋ Dyo.dr.iiij.ca.cel.hierar.ꝙ ordo
hierarchie eſt hos q̇dem illumiare.illos illuminari.ğ ꝛc.
2. ¶ Pre. Sicut eſt ordo in hominib⁊ ita eſt ordo in ange/
lis.vt pʒ ꝑ Dyo.ſed in hominib⁊ ſupiores illuminātinfe
riores.vt dr Ephes.iij.mihi āt ſanctoꝝ oim minimo da
ta eſt gratia hec illuminare oēs ꝛc.ğ et ſupiores inferio/
3. res illuminār ¶ Pre. Lumē ſpūale eſt efficacius q̄ʒ corpo
rale.ſed ſupiora corpa illuminār inferiora.ğ ꝛ ſupiores an
geli illuminant inferiores

Rñſio ¶ Rñſio dōm.ꝙ de lumine intellectuali opꝫ nos lo
qui ad ſimilitudinē lumis corpalis.lumē aūt corporale ē
mediuʒ quo videmus.ꝛ ſeruit noſtro viſui in duob⁊. vno
Diſtinc° mō in hoc ꝙ ꝑ ipm fit viſibile in actu qḋ erat potētia viſi
bile. Alio mō in hoc ꝙ viſus ipe cōfortatur ad videndū
ex lumis natura.vñ ꝛ opꝫ eſſe lumē in cōpoſitione orga
ni.vñ ꝛ lumen intellectuale pt dici ipe vigor intellectus
ad intelligendū.vel etiaʒ id quo aliq̇d fit nobis notū Vñ
ſm duo pt aliquis illuminari ab alio.ſcʒ ſm ꝙ intellectus
confortaṫ ad cognoſcendū.ꝛ ſm hoc ꝙ intellectus ab ali/
quo manuducitur in aliq̇d cognoſcendū. Et hec duo cō/
iungūtur in intellectu.ſicut pʒ cū aliq̇s ꝑ aliquod mediuʒ
quod mēte cōcipit intellectus eius cōfortatur ad alia vi/
denda que ṗus videre nō poterat. ſm hoc ğ vnus intel/
lectus ab alio illumiari dr inquantū tradit ei aliquod me
diū cognoſcendi quo intellectus cōfortatus poteſt in alia
cognoſcibilia in que ṗus nō poterat. Quod q̇dem dupli/
citer apud nos cōtingit. vno mō ꝑ ſermonē. vt cū verbo
ſuo docens loquendo tradit aliqḋ mediū diſcipulo ꝑ qḋ
intellectus eius cōfortatur ad alia intelligēda que prius
intelligere non poterat.ꝛ ſic magiſter dr illuminare diſci
pulū Alio mō inquātū alicui ꝓponiṫ aliqḋ ſenſibile ſignū
ex quo q̇s poteſt manuduci in alicuius intelligibiľ ɔgni/
tionē.ꝛ ſic dr ſacerdos illumiare populū.ſm Dyo.inquā
tum populo ſacramēta miniſtrat ꝛ oſtēdit q̄ ſunt manu/
ductōes in diuina intelligibilia.ſed angeli neqꝫ ꝑ ſenſibi/
lia ſigna in cognitionē diuinoꝝ deueniūt neqꝫ itelligibilia
media recipiūt cū varietate ꝛ diſcurſu ſicut nos recipim⁹.ſʒ
imaterialiter.ꝛ hoc eſt quod Dyo. dr. vij.ca.cel.hierar.
oſtendens qūo ſupiores angeli illumineṫ.cōtemplatiue
ſunt inquit ṗme angeloꝝ eēntie ſenſibiliū ſymboloꝝ aut
intelligibiliū ſpeculatiue nō vt varietate ſcripture in deū
reducte.ſʒ ſicut ſunt imateriales ſcie altiori lumie replete
Nihil ergo aliud eſt angelū ab angelo illuminari q̄ʒ con/
fortari intellectū inferioꝝ angeli ꝑ aliq̇d inſpectū in ſupe/
riori ad alia cognoſcēda. Et hoc q̇dē hoc mō fieri poteſt
ſicut eīn in corporib⁊ ſupiora ſunt quaſi actus reſpectu in
ferioꝝ.vt ignis reſpectu aeris.ita ꝛ ſupiores ſpūs ſunt q̄/
ſi actus reſpectu inferioꝝ.oīs aūt potētia ɔfortaṫ ꝛ ꝑfi
citur ex cōiunctōe ad actū ſuū.vñ ꝛ corpa inferiora ɔſer/
uanṫ in ſuperiorib⁊ que ſunt locus eoꝝ. ꝛ ideo etiam infe/
riores angeli cōfortanṫ ex eoꝝ continuatione ad ſupiores
que q̇dem cōtinuatio eſt ꝑ intuitū intellectus.ꝛ ꝓ tanto
dicūtur ab eis illuminari

Ad.1. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ Aug⁹. loq̇tur de formatō
ne vltima qua mens informaṫ ꝑ grām que eſt immediate
a deo ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ ab angelo illumināte nō fit lu
Ad.2. men nouū gratie vel nature niſi ꝓut eſt ꝑticipatū. cū eīn
oē quod intelligiṫ ex vi intellectualis luminis cognoſci
tur ipm cognitū inquantū hmōi includit in ſe intellectua
le lumē vt ꝑticipatū ex cuius virtute hʒ intellectū confor
tare.ſicut pʒ qñ magiſter tradit diſcipulo aliqḋ mediū de
mōſtratōis in quo ꝑticipatur lumē intellectus agētis.vt

in inſtrumēto.ṗma eīn ṗncipia ſunt inſtrumenta intelle
ctus agentis.vt dr cōmenta.in tercio de aīa. Et ſiľr etiaʒ
oīa principia ſecūda que cōtinent ꝓpria media demon/
ſtrationū. Vñ ꝑ hoc ꝙ ſupior angelus ſuū cognitū alteri
angelo demōſtrat eius intellectus cōfortatur ad alia co
gnoſcenda q̄ ṗus nō cognoſcebat. ꝛ ſic nō fit in angelo il
lumiato nouū lumē nature vel gratie.ſed lumē qḋ prius
inerat cōfortatur ꝑ lumē cōtentū in cognito ꝑcepto a ſu/
periori angelo. ¶ Ad terciū dōm ꝙ nō eſt ſimile de lumie Ad 3
corporali ꝛ ſpūali.quodlibet eīn corpus indifferenter illu/
minari poteſt a quolibet lumine corpali.quod ideo eſt.q̇a
oē lumē corpale ad formas viſibiles equaliter ſe habet
ſed nō q̇libet ſpūs pt eq̄liter illumiari a quolibet lumie. qꝛ
quodlibet lumē nō eq̄liter cōtinet formas intelligibiles
lumē eīn ſupremū cōtinet formas intelligibiles magꝭ vni
uerſales.ꝛ iō cū inferior intellectus ſit ꝓportionat⁹ ad ac
cipiendū cognitōem ꝑ formas magꝭ ꝑticulares nō ſufficit
ei ꝙ illumineṫ a ſupiori lumine.ſed opꝫ ꝙ illumineṫ lu/
mine inferiori ad hoc ꝙ in cognitiōem reꝝ adducaṫ.ſicut
patet apud nos.phs eīn ṗmus habet cognitōem omniuʒ
rerū in ṗncipiis vniuerſalib⁊. medicus aūt cōſiderat res
maxime in ꝑticulari. vñ nō accipit immediate ṗncipia a
ṗmo pho.ſed accipit immediate a naturali q̄ hʒ ṗncipia
magis ɔtracta q̄ʒ ṗmus phs Naturalis aūt ɔſideratio
eſt vniuerſalior q̄ʒ medici.quare pt accipere imediate ṗn
cipia ſue ɔſideratōis a ṗmo pho. Vñ cū in lumine intel/
lectus diuini rerum rōnes vniātur.quaſi in vno ṗncipio
vñ inferiores angeli nō ſunt ꝓportiōati ad hoc ꝙ ꝑ illud
lumen ſolum cognitōem accipiant.niſi adiūgaṫ lumen an
geloꝝ ſuperioꝝ.in quib⁊ forme intelligibiles ɔtrahūtur.
¶ Ad.iiij.dōm.ꝙ angelus qñqꝫ aliū angelū illuminat ꝑ Ad 4
mediū.qñqꝫ ſine medio. Per mediū aūt ſpūale.ſicut an/
gelus ſuperior mediū.ꝛ medius illuminat infimū virtu/
te luminis ſuperioris angeli. Sine medio aūt.ſicut cum
angelus ſuperior angelū imediate ſub ſe exiſtenteʒ illumi
nat.nec oporꝫ ꝙ hoc mō ɔiūgatur illuminans illumina
to qḋ in eius mente illabaṫ.ſed q̄ſi ɔtinuari ad inuiceʒ ꝑ
hoc ꝙ vnus aliū intueṫ ¶ Ad.v.dōm. ꝙ vnū ꝛ idē nu Ad 5
mero mediū qḋ cognoſciṫ a ſuperiori angelo cognoſcitur
ab inferiori. ſʒ cognitio ſuperioris angeli de illo eſt alia a
cognitōe inferioris.ꝛ ſic quodāmodo eſt idem lumen ꝛ
quodāmō aliud.non tñ ſeq̇tur ꝙ ſm hoc qḋ eſt aliud ſit
creatū a ſuperiori angelo.qꝛ res nō ꝑ ſe ſubſiſtentes non
fiunt per ſe loquendo.ſicut nec ꝑ ſe ſunt. vñ non fit color
ſed fit coloratum.vt dr vij.metaph.vñ nō fit lumen ange
li.ſʒ fit ipm illuminatū de illumiato potētia actu illumi/
natum ¶ Ad.vi.dōm.ꝙ ſicut in illuminatōe corpali nō
remoueṫ aliqua forma ſed ſola priuatio luminis q̄ eſt te/ Ad 6
nebra.ita etiā eſt in illuminatōne ſpirituali. vñ nō oporꝫ
ꝙ ſit aliq̄ corruptio ſʒ ſolū negatōis remotio ¶ Ad vij.
dōm ꝙ illud lumē angeli q̄ illuminari dr nō eſt ꝑfectio Ad 7
eſſentialis ipius angeli.ſed ꝑfectio ſcḋa q̄ reduciṫ ad ge
nus accidentis.nec ſequiṫ ꝙ accidens ſe extendat vltra
ſubiectū.q̇a illa cognitio qua illuminaṫ ſuperior angelus
nō eſt in angelo inferiori eadē nūero.ſʒ ſpē et ratione in/
q̄ʒtum eſt eiuſdē ſpēi.ſicut et eadē ſpecie nō numero lux
eſt in aere illuminato ꝛ ſole illuminaāte. ¶ Ad viij.dōm
ꝙ ꝑ lumē fit aliqḋ intelligibile actu qḋ ṗus erat intelli/ Ad 8.
gibile in potētia Sed hoc pt eē dupliciter.vno° ita ꝙ il/
lud qḋ eſt in ſe intelligibile in potentia fiat intelligibile
actu.vt in nobis accidit.ꝛ ſic lumine non indiget intelle
ctus angelicus cū nō abſtrahat ſpeciem a phantaſmati

bus. Alio modo ita ꝙ illud qḋ eſt intelligibile in potē/
tia alicui intelligenti fiat ei intelligibile actu. ſicut nobis
fiunt ſubſtantie ſuperiores intelligibiles actu ꝑ media q̄
bus in eorū cognitionē deuenimus. ⁊ hoc modo intelle/
ctus angeli lumine indiget ad hoc vt ducatur in actualē
cognitionē eorum ad que cognoſcenda eſt in potentia.
Ad .9 ¶ Ad .ix. dōm. ꝙ illuminatio qua vnus angelus alium
illuminat nō eſt de his q̄ ad naturalē cognitionē angelo
rum ptinēt. qꝛ ſic oīmes ex pncipio ſue cognitionis pfe/
ctam haberent naturalē cognitionē. niſi forte ponerēꝰ
ꝙ ſuperiores angeli eſſent cauſa inferioꝝ. quod eſt cōtra
fidem. Sed cognitio illa. eſt de his q̄ reuelant̄ angelis
eorū cognitionē naturalem excedentibꝫ. ſicut de diuinis
myſterijs ptinētibꝫ ad ecc̄iam ſuperiorē vel inferiorē. vñ
et ponitur actio hierarchica a Dyoni. nec ſeq̄tur. q̄uis
oēs verbū videant ꝙ q̄cq̄d vident in verbo ſuperiores
angeli videant ⁊ inferiores ¶ Ad .x. dōm ꝙ cū vnus an/
Ad 10 gelus ab alio illuminatur nō infunditur ei noua ſpecies
ſed ex eiſdem ſpeciebꝫ quas pus habebat intellectꝰ eiꝰ
ꝯfortatus ꝑ lumen ſuperius. modo pdicto efficitur plu/
rium cognoſcens. ſicut ⁊ noſter intellectus confortatus
ꝑ lumen diuinū et angelicū ex eiſdem phantaſmatibꝫ in
cognitionē pluriū ꝑuenire poteſt q̄ꝫ ꝑ ſe poſſet ¶ Ad .xi
Ad 11. dōm. ꝙ q̄uis in angelis nō ſit aliqua obſcuritas erroris
eſt tñ in eis aliquoꝝ neſcientia. que naturalem cognitio/
nem eoꝝ excedūt. et ꝓpter hoc illuminatōne indigent
Ad 12 ¶ Ad .xij. dōm. ꝙ nulla res quātūcunq̄ȝ materialis re/
cipit aliq̄d ſm id qḋ eſt formale in ipſa. ſꝫ ſolū ſm id qḋ
eſt materiale in ipſa. ſicut aīa noſtra nō recipit illumina/
tionem rōne intellectus agentis. ſed rōne poſſibilis. ve/
lut etiā res corporales nō recipiūt aliquā impreſſionē ex
pte forme ſꝫ ex pte materie. ⁊ tñ intellectus poſſibilis no
ſter eſt ſimplicior q̄ꝫ aliqua forma materialis. ita etiā in/
tellectus angeli illuminat̄ ſm id qḋ habet de potentiali
tate. q̄uis ipſe ſit nobilior intellectu agente noſtro q̄ nō
Ad 13 illuminatur. ¶ Ad .xiij. dicēdū. ꝙ autoritas illa intelli/
genda eſt de his q̄ ptinēt ad cognitionē beatitudinis in
Ad 14 q̄bꝫ oīmes angeli illuminātur a deo ¶ Ad .xiiij. dōm ꝙ il
la illuminatio de qua loquimur fit ꝑ lumē gratie pficiēs
lumen nature. neq̄ȝ tñ ſequit̄ ꝙ homo in ſtatu vie poſſit
angelum illuminare. nō eñ habet maiorē gratiā in actu
ſꝫ ſolū in virtute. qꝛ habet gratiam ꝑ quā vel ex qua pt
mereri pfectiorē ſtatum. ſicut etiā pullus equi ſtatim na
tus eſt maior virtute q̄ꝫ aſinus. minor aūt actuali q̄ntita
Ad 15 te ¶ Ad .xv. dōm ꝙ cū dꝛ illuminatio eſt diuine ſcientie
aſſumptio. ſciā dꝛ diuina qꝛ ex diuina illuminatiōe origi
Ad 16 nem habet ¶ Ad .xvi. dōm. ꝙ forme innate ſufficiūt ad
oīa cognoſcēda q̄ naturali ꝯgnitōne ab angelo cogno
ſcūt̄. ſꝫ ad ea q̄ ſtꝫ ſup naturalē ꝯgnitiōem indigēt lumīe
Ad 17 altiori ¶ Ad .xvij. dōm ꝙ in angelis ſpē differentibꝫ nō
oportet ꝙ ſit lumē intelligentie ſpē differēs. ſicut ⁊ in cor
poribꝫ ſpē differētibꝫ eſt idem ſpē color. ⁊ hoc eſt pcipue
verū de lumine gratie. q̄ eſt in hoībꝫ ⁊ angelis eadē ſpē
Ad 18 ¶ Ad .xviij. dōm. ꝙ lumē intellectus agentis in nobis
ſufficit ad ea q̄ ſunt ꝯgnitōnis naturalis. ſed ad alia req̄/
ritur altius lumen vt fidei vel ꝓphetie

Secūdo querit̄. vtrū

inferior angelꝰ ſꝑ illuminet̄ a ſuperiori vel q̄ñq̄ȝ
imediate a deo. Et videt̄ ꝙ q̄ñq̄ȝ imediate a deo Angelꝰ
1. eñ īferior ē in potētia ad gratiā affectꝰ ⁊ illūinatōem ītel
lectus. ſꝫ tātū ſuſcipit de grā a deo q̄ntū eſt capax. ḡ tm̄
ſuſcipit de illuminatōne a deo quātū eſt capax. ⁊ ita ime 2.
diate a deo illuminat̄. nō ꝑ angelū intermediū ¶ Prete.
Sicut inter deū ⁊ inferiores āgelos ſtꝫ medij ſupiores
ita inter ſuperiores ⁊ nos ſtꝫ medij inferiores. ſꝫ ſuperio
res angeli q̄ñq̄ȝ illuminant nos imediate. ſicut ſeraphin
Iſayam. vt pꝫ Iſaie vi. ḡ angeli q̄ñq̄ȝ illuminātur ime 3.
diate a deo. ¶ Prete. Sicuti eſt ordo q̄dā determinatꝰ
in ſubſtātijs ſpiritualibꝫ. ita ⁊ in corpalibꝫ. ſꝫ q̄ñq̄ȝ in re
bus corpalibus diuina virtus operat̄ pretermiſſis cau/
ſis medijs. ſicut cū ſuſcitat mortuū nō cooperante corpo
re celeſti. ergo etiam ⁊ q̄ñq̄ȝ illuminat inferiores angelos
ſine miniſterio angelorū ſuperiorū ¶ Prete. Quicq̄d pt 4.
virtus inferior pōt ſuperior. ſi ergo pt angelus ſuperior
illuminare inferiorem angelum. multo fortius deus pōt
eum imediate illuminare. et ita nō oportet ꝙ illuminati
ones diuine ſꝑ deriuent̄ ꝑ ſuperiores ad inferiores Cōtra
¶ Sed contra eſt qḋ dꝛ Dyoni. hāc legem diuinitatis 1.
eſſe imobiliter firmatam. vt inferiora reducātur in deum
mediantibꝫ ſuperioribus. ergo nunq̄ȝ illuminātur inferio
res imediate a deo. ¶ Pre. Sicut angeli ſm naturā ſtꝫ
ſuperiores corporibꝫ. ita ſuperiores inferioribꝫ pemīnēt 2
ſed nihil fit a deo in corpibꝫ. niſi mediāte miniſterio q̄ntū
ad eorū gubernationē ptinet. vt patet ꝑ Augꝰ. iij. de tri
nita. ḡ etiā nihil fit a deo in inferioribus angelis. niſi me
diantibꝫ ſuperioribus ¶ Pret. A corpibꝫ ſuperioribꝫ nō 3
mouēt̄ inferiora corpa niſi ꝑ media. ſicut terra a celo me/
diāte aere. ſed ita eſt ordo in corpibꝫ ſicut in ſpiritibꝫ. ḡ ⁊
ſummus ſpūs nō illuminat inferiores niſi ꝑ medios.
¶ Reſpōſio dōm. ꝙ ex bonitate diuina ꝓcedit. ꝙ ipſe Rꝯ.
de pfectione ſua creaturis cōmunicet ſm eaꝝ ꝓportionē
et ideo nō ſolū in tantū cōicat eis de ſua bonitate ꝙ in ſe
ſint bona et perfecta. ſꝫ etiam vt alijs pfectionē largiant̄
deo quodāmodo cooperādo. ⁊ hic eſt nobiliſſimus mo
dus imitationis diuine. vt dicit Dyoni. iij. ca. ce. hierar.
ꝙ oīm diuinius eſt dei cooperatorē fieri. et exinde ꝓcedit
ordo qui eſt in angelis ꝙ quidam alios illuminant Diuerſi/
¶ Sed circa hūc ordinē q̄dam diuerſimode opinātur. tas opiñ.
quidā eñ eſtimant hunc ordinē ita eſſe firmiter ſtabili/ P̄ria. opi.
tum. vt nunq̄ȝ pter ipſum aliquid accidat. ſed in oībꝫ ⁊ bꝫ Tho.
ſemꝑ hic ordo obſeruetur ¶ Alij vero eſtimāt hūc ordi Scdā opi
dem ſtabilem vel ſtabilitum vt ſm hūc ordinē eueniat
vt frequēter. q̄ñq̄ȝ tñ ex cauſis necarijs pretermittatur. ſi/
cut etiam naturaliū rerū curſus mutat̄ dei diſpēſatione
aliqua cauſa noua ſuborta. vt pꝫ in miraculis ¶ Sꝫ pri
ma opinio videtur rōnabilior ꝓpter tria. Primo qꝛ cum
hoc ſit de dignitate ſuperiorū angelorū. vt ꝑ eos inferio
res illuminent̄. eorū dignitati derogaretur. ſi q̄ñq̄ȝ preter
eos illuminarent̄. Scdō qꝛ quāto aliqua ſunt deo q̄ eſt
ſumme imobilis propinquiora tanto debent eſſe imobili
ora. vnde corpora inferiora que maxime a deo diſtant de
ficiunt a curſu naturali. corpora vero celeſtia ſemper na/
turalem motum ſeruant. vnde nō videt̄ eſſe rationabile
vt ordo celeſtium ſpirituū qui ſunt deo ꝓpinquiſſimi ali/
quādo imutetur. Tercio q̄a in rebꝫ que pertinent ad ſta
tum nature non fit aliqua mutatio diuina virtute niſi ꝓ
pter aliquid melius. ſcꝫ ꝓpter aliquid quod ptineat ad
gratiam vel gloriam. ſed ſtatu glorie in quo ordines an
gelorum diſtinguūtur nullus eſt altior ſtatus. Unde nō
videtur rationabile vt ea q̄ ad ordines angelorum ſpe/
ctant aliquando imutentur.
¶ Ad pmū ḡ dōm. ꝙ de gratia ⁊ de illuminatione dat Ad 1.

deus angelis ſm eorum capacitatem. differenter tñ q̄a
gratia que ad effectum ꝑtinet imediate oībꝫ a deo dat̄
eo ꝙ in volūtatibꝫ eorū nō eſt ordo vt vnꝰ in aliū impri
mere poſſit. ſed illuminatio deſcendit a deo in vltimos ꝑ
Ad 2. primos ⁊ medios. ¶ Ad .ij. dōm. ꝙ Dyo. xiij. cap. ce.
hierar. duplr̄ ſoluit. vno modo ꝙ ille angelus q̄ ad pur-
gandū ꝓphete labia miſſus eſt cū de inferioribꝫ fuerit eq̄
uoce tñ ſeraphin dictus eſt. eo ꝙ incendendo purgauit
calculo ſcȝ ignito qđ forcipe ſumpſit de altari. dicitur em̄
ſeraphin q̄ſi ardens vel incendēs. Alio modo ſic dicit ꝙ
ille etiam angelus inferioris ordinis q̄ labia ꝓphete pur
gauit nō intendebat reducere in ſeipſum. ſed in deū ⁊ in
ſuperiorem angelum. qꝛ vtriuſcꝫ ꝩtute agebat. vñ oſten
dit ei deū ⁊ ſuperiorem angelum. ſicut etiam epūs đr ab
ſoluere aliquē qñ ſacerdos aliquē autoritate eius abſol
Ad 3 uit. et ſic nō oportet ꝙ ſeraphin equoce dicat̄. necꝫ ꝙ ſe-
raphin ꝓphetā illūinauit imediate ¶ Ad iij. dōm. ꝙ cur
ſus naturalis habet aliquē ſtatum nobiliorē ſe. ꝓpter quē
dignū eſt vt quādocꝫ imutet̄. ſed ſtatu glorie nihil nobi
Ad 4 lius eſt. et ideo nō eſt ſimile ¶ Ad .iiij. dōm ꝙ non eſt ex
impotentia dei vel ſuperiorū angeloꝝ. ꝙ inferiores me-
diantibꝫ medijs a deo et primis illuminant̄. ſȝ eſt ad hoc
vt ſeruetur dignitas ⁊ perfectio omniū. quod eſt dum
plures in eodem deo operantur

Tercio querit̄. vtrum

vnus angelus alium illuminādo eū purget
1. Et videt̄ ꝙ nō. purgatio em̄ eſt ab impuritate. ſȝ in an
gelis non eſt impuritas. ergͦ vnus alium purgare nō pōt
2 ¶ Sed diceres. ꝙ purgatio illa non intelligitur de pec-
cato. ſed ab ignorantia ſiue neſcientia ¶ Sed ꝯtra ꝙ il-
la non poſſit eſſe in beatis angelis ex peccato. qꝛ in illis
nullum fuit. et ſic non erit niſi ex natura. ſed q̄ ſunt natu
ralia non remouent̄ natura manente. ergͦ angelus ab igno
rantia purgari non poteſt. ¶ Pret. Illuminatio tene-
3 bras pellit. in angelis aūt nō poſſunt intelligi alique te-
nebre niſi ignorantie et neſcientie. ſi ergo ꝑ purgatōnem
neſcientia remouet̄. purgatio et illuminatio idem erunt
Solu nec debent diſtingui ¶ Sed diceres ꝙ illuminatio re-
ſpicit terminū ad quem. purgatio vero terminū a quo
4. ¶ Sed ꝯtra. in nullo motu eſt inuenire terminū p̄ter ter
minū a quo et terminū ad quē. ſi ergo ille due actōes hie
rarchice diſtinguunt̄ penes terminū a quo ⁊ ad quē. nō
5 erit ponere terciam actionē. qđ eſt ꝯtra Dyo. q̄ tercio lo
co ponit ꝑfectionē. ¶ Pterea. Quādiu aliq̄d eſt in ſtatu
ꝓficiendi nōdū eſt ꝑfectū. ſed cognitio angeloꝝ aliq̄ mō
creſcit vſcꝫ ad diem iudicij. vt magiſter dicit in ſcđo ſen-
6 tentiaꝝ. xi. diſ. ergo nūc vnus alium perficere nō poteſt
¶ Pterea. Sicut illuminatio eſt cauſa purgationis ita ⁊
ꝑfectionis. ſed cauſa eſt prior cauſato. ergo ſicut illumi-
natio p̄cedit ꝑfectionem. ita p̄cedit purgationem. ſȝ pur
gatio eſt a neſcientia.
Cōtra ¶ Sȝ ꝯtra eſt ꝙ Dyo. hmōi actōes hoc mō diſtinguit
et ordinat. iij. cap. cele hierarchie dicens. ꝙ ordo hierar-
chie eſt. hos q̄dē purgari. illos vero purgare. hos vero
illuminare. illos vero illuminari. hos quidē ꝑfici. illos
Rō. vero perficere
¶ Rñſio dōm ꝙ ille tres actiones hierarchice in ange
lis nō niſi ad acceptionē cognitōnis ꝑtinent. vnde dicit
Dyo. vij. ca. cele. hierar. ꝙ purgatio et ꝑfectio ⁊ illumi-
natio eſt diuine ſcientie aſſumptio Diſtinctio vero eaꝝ
eſt hoc modo accipienda. In qualibet generatione vel
mutatiōe eſt duos terminos inuenire. ſcȝ terminū a quo
et terminū ad quem. vtercꝫ aūt diuerſimode inuenitur
in diuerſis. In quibuſdaȝ em̄ terminus a quo eſt aliqđ
ꝯtrarium ꝑfectoni acquirende. ſicut nigredo eſt ꝯtraria
albedini. q̄ per dealbationē acq̄rit̄. quādocꝫ vero ꝑfectio
acquirēda nō habet ꝯtrariū directe. ſed p̄cedunt in ſubie
cto diſpōnes q̄ ſunt ꝯtrarie diſpōnibꝫ ordinabilibus vel
ordinantibꝫ ad perfectionē inducendā. ſicut eſt in corpo
ris aīatōne. qñcꝫ vero nihil p̄ſuppo nitur niſi ꝓuatio ſiue
negatio introducende forme. ſicut in aere illuminādo p̄
cedunt tenebre. q̄ per lucis p̄ſentiam remouent̄ Similiter
etiam terminus ad quē qñcꝫ eſt vnus tm̄. vt in dealba-
tione. terminus ad quē eſt albedo. Quādocꝫ vero ſunt
duo termini ad quē. quorū vnꝰ ad aliū ordinat̄. ſicut pa
tet in alteratōne elemētorū. cuius vnus terminus ē diſ-
poſitio que eſt neceſſitas. alius aūt ipſa forma ſubſtāria
lis elementaris. In acceptione ergo cognitionis q̄ꝫtum
ad terminū a quo inuenitur predicta diuerſitas. qꝛ qñ-
cꝫ in accipiente ſcientiam preexiſtit error ꝯtrarius ſciētie
acq̄rende. quādocꝫ vero diſpoſitiones ꝯtrarie. ſicut im-
puritas anime aut īmoderata occupatio circa res ſenſibi
les aut aliq̄d hmōi. quādocꝫ vero p̄exiſtit ſolūmodo co-
gnitiōis ꝓuatio. vel negatio. ſicut cū in ꝯgnitiōe de die in
diem ꝓficimus. Et ſic tantūmō eſt accipere terminū a
quo in angelis Ex parte aūt termini ad quē eſt inueni-
re in acceptione ꝯgnitionis duos terminos. p̄mus eſt id
quo intellectus ꝑficitur ad aliquid ꝯgnoſcendū. ſiue ſit
forma intelligibilis. aut lumen intelligibile. vel qđcuncꝫ
ꝯgnitionis mediū Scđs aūt terminus eſt ipa cognitio
q̄ exinde ꝓcedit. q̄ eſt vltimus in acceptione ꝯgnitionis
Sic ergͦ p̄cognitio eſt in angelis ꝑ remotiōeȝ neſciētie. vñ
dicit Dyo. vij. cap. ce hierar. ꝙ diuine ſcientie aſſumptio
eſt purgans ignorantiam. illuminatio vero eſt per p̄mū
terminū ad quē. Unde dicit ibidē. ꝙ illuminātur angeli
inq̄ꝫtum eis aliq̄d manifeſtat̄ ꝑ altiorem illuminationeȝ.
ſed ꝑfectio eſt quātum ad iſtū terminū vltimū Vñ dicit
ꝙ ꝑficiunt̄ ipſo lumine lucidarū doctrinarū. vt hoc mo-
do itelligat̄ differre illūinatio ⁊ ꝑfectio. ſicut formatio vi
ſus ꝑ ſpēm viſibil. et ꝯgnitio ipiꝰ viſibil. et ſm h̄ Dyo.
in ecc̄iaſtica hierar. ca. v. đr. ꝙ ordo dyaconoꝝ ē ad pur-
gādū inſtitutꝰ ſacerdotū ad illuminādū. epoꝝ ad ꝑficiē
duȝ. qꝛ ſcȝ dyaconi habebūt officiū ſuꝑ cathecuminos ⁊
energuminos. in q̄bꝫ ſunt diſpōnes ꝯtrarie illuminatio
ni que eorū miniſterio remouentur Sacerdotū officiuȝ
eſt populo ſacramentū cōicare. et oſtēdere. que ſunt q̄ſi
media q̄bꝫ deducimur in diuina. Epiſcoporū aūt officiū
eſt populo aperire ſpiritualia q̄ erant in ſacramētoꝝ ſi-
gnificatione velata.
¶ Ad p̄mū ergo dōm. ꝙ ſicut dicit Dyo. vij. ca. ecc̄iaſti. Ad .1.
hierarchie. purgatio in angelis non eſt intelligēda ab ali
qua ipuritate. ſed ſolum a neſciētia ¶ Ad .ij. dōm. ꝙ ali Ad .2.
qua negatio vl' defectus dicit̄ eſſe ex parte nature dupli
citer. vno mō quaſi ſit nature debitū talem negationem
habere. ſicut nō habere rōem eſt naturale azino. et hmōi
naturalis defectus nuncꝫ remouetur tali natura rema-
nente. Alio modo quia non eſt nature debitum taleȝ ꝑfe
ctionem habere dicitur eſſe negatio ex natura. et p̄cipue
quādo nature facultas nō ſufficit ad huiuſmodi ꝑfectio
nem acq̄rendam Et talis naturalis defectus tollit̄. ſicut
patet de ignorātia quā pueri habēt ⁊ de defectu glīe qui
a nobis tollit̄ ꝑ glīe collatiōem. Et ſilr̄ etiam ab angelis

Ad 3. neſcientia auferꝰ ¶ Ad.iij.dōm ꝙ illuminatio ⁊ purga/
tio ſe habent in acq̄ſitione ſcientie angelice. ſicut genera/
tio ⁊ corruptio in acquiſitione forme naturalis. q̄ q̄dez
ſunt vnū ſubiecto.differūt aūt ratiōe ¶ Ad iiij.pꝫ reſpō
Ad 4 ſio ex dictꝭ ¶ Ad.v.dōm.ꝙ ꝑfectio nō accipiť in ꝓpoſi
Ad 5 to reſpectu totius ꝯgnitionis angelice.ſed reſpectu vniꝰ
cognitōnis tantū q̄ ꝑficitur dū in cognitōnem alteriꝰ rei
ducitꝰ ¶ Ad.vi.dōm.ꝙ ſicut eſt forma quodāmō cauſa
Ad 6 materie inq̄ntum dat ei eſſe actu.quodā vero modo ma/
teria eſt cauſa forme inq̄ntum ſuſtentat ipſam.ita etiam
quodāmodo ea que ſunt ex pte forme ſunt priora his q̄
ſunt ex parte materie.quodam vero modo econuerſo et
quia ꝓuatio ſe tenet ex pte materie ideo remotio priuati
onis eſt prior introductione forme naturaliter ſm ordi/
nem q̄ materia prior eſt forma.q̄ dicitur ordo generatio/
nis.ſed introductio forme ē prior illo ordine quo forma
eſt prior materia.q̄ eſt ordo perfectionis. Et eadem ra/
tio eſt de ordine illuminationis ⁊ perfectōnis.

Quarto queritꝰ. vtruꝫ

1. vnus angelus alijs loquatꝰ. Et videtꝰ ꝙ non.
vt dr̄ Greg.in moralꝰ. ſup illud Iob xviij nō adequabitꝰ
ei aurū vel vitrū.tūc erit vnꝰ ꝯſpicabilis alteri.ſicut nūc
eſt vnuſquiſqꝫ ꝯſpicabilis ſibi.ſꝫ nunc nō oportet ꝙ ali/
quis ſibi loquatꝰ ad ſuuꝫ ꝯceptum demonſtrandū.ergo
nec in angelis qui ſunt beati neceſſaria eſt loquutio.
2 ¶ Pre. Grego.ibidē dicit.ꝙ vniuſcuiuſqꝫ vultus atten/
ditur ſimul ⁊ cōſcia penetratꝰ.ergo non req̄ritꝰ ibi locutio
ad hoc ꝙ vnus alterius conceptus ſciat ¶ Pre. Maxi/
3 mus in Cōmento ſup eccle.hierar.ij.ca.ſic dicit de ange
lis loquens.in incorporalitate ꝯſiſtentes.et in alterutꝝ
accedentes et diſcedentes omī ſermone. expreſſimus al/
terutroꝝ ſenſus ſpeculātes. quodāmodo mutuo diſpu
tant per ſilentium ꝟbi cōicantes alterutris.ſed ſilentiū
locutōi opponitꝰ.ergo angeli ꝯgnoſcunt inuicem ſenſus
ſuos ſine loquutōne ¶ Pret. Omis loquutio eſt ꝑ ali
4 quod ſignū.ſꝫ ſignū non eſt niſi in ſenſib9.qꝛ ſignū eſt qd̄
preter ſpecieꝫ quā ſenſibus ingerit ⁊c̄. vt habetꝰ pma diſ.
iij.li.ſententiaꝝ.cū ergo angeli nō accipiāt ſciam a ſenſi/
bus.nō accipiūt cognitionē per aliqua ſigna.et ita nec ꝑ
locutōnem ¶ Prete. Signū videtꝰ eſſe id qd̄ eſt notiꝰ
5 quo ad nos.minus aūt notū per naturam. ⁊ ſm hoc di/
ſtinguit Cōmen.in principio li.phicoꝝ demōſtrationeꝫ
ſigni.ꝯtra demōſtratōnem ſimplicem q̄ eſt demōſtratio
ꝓpter quid.ſꝫ angelus non accipit cognitōnem ex his q̄
ſunt poſteriora in natura.ḡ nec per ſignū.et ita nec ꝑ lo/
cutōnem ¶ Pre. In omī locutione oportet eſſe aliquid
6 qd̄ excitet audientē ad attendēdū ꝟbū loquentis.quod
apud nos eſt ipſa vox loquentis.hec aūt non pōt poni in
angelo.ḡ nec loquutō ¶ Pre. Vt Plato dr̄.ſermo ad h̄
7 datus eſt nobis vt cognoſcamus volūtatis indicia.ſed
vnus angelus ꝯgnoſcit indicia volūtatis alterius ange
li ꝑ ſeipm̄.qꝛ ſunt ſpūalia.⁊ omīa ſpūalia ab angelo eadē
ꝯgnitōne cognoſcūtur.vnde cū angelus ꝑ ſeipm ſpūa/
lem naturam alterius angeli ꝯgnoſcat.ꝑ ſeipm cogno/
ſcet volūtatem alterius.⁊ ita non indiget aliq̄ locutione
8 ¶ Prete. Forme intellectus angeli ordinātur ad cogni
tionē rerū.ſicut rōnes rerū in deo.ad eaꝝ productionem
cū ſint ſiles eis.ſꝫ ꝑ rōnes ydeales ꝓducitꝰ res ⁊ q̄cq̄d eſt
in re.vel intus vel extra. ḡ et angelus ꝑ formas intelle/
ctus ſui ꝯgnoſcit angelū ⁊ omē qd̄ eſt intrinſecū angelo
et ita cognoſcit ꝯceptū eiꝰ.⁊ ſic idem qd̄ prius ¶ Pret.
Loquutio in nobis duplex ē.ſcꝫ interior ⁊ exterior Ex/ 9.
terior aūt in angelis nō ponitur.alias oporteret ꝙ voces
formarent.duꝫ vnus alijs loquatꝰ. loquutio aūt interior
non eſt niſi cogitatio. vt patꝫ ꝑ Anſel. ⁊ Augꝰ. ergo in
angelis nō pōt poni aliqua loquutio p̄ter cognitionem
¶ Pre. Auicen.dr̄ ꝙ in nobis cā loquutōnis eſt multi 10
tudo deſiderioꝝ.quā ꝯſtat ex multis defectib9 ꝓuenire.
q̄a deſideriū eſt reinō habite vt Auguſti.dicit.cū ergo in
angelis nō ſit ponere defectuū multitudinem.nō erit in
eis ponere loquutōnem ¶ Pret. Vnus angelus nō pōt
alterius cognitōnem cognoſcere ꝑ eſſentiam ipſius co/ 11.
gnitōnis.cū nō ſit ꝑ eſſentiam intellectui eius pn̄s.ergo
oportet ꝙ ꝑ aliquā ſpēm eam cognoſcat.ſꝫ angelus ꝑ ſe
ipm ſufficit ad cognoſcendū oīa q̄ naturaliter ſunt in ipo
angelo alio per ſpēs innatas.ergo eadē rōne ꝑ eaſdē ſpe
cies cognoſcet oīa q̄ volūtarie fiunt in alio angelo. ⁊ ita
videtꝰ ꝙ in angelis nō ſit ponēda locutio.ad hoc ꝙ cōce/
ptus vnius angeli alteri innoteſcat ¶ Pret. Autꝰ ⁊ ſi/ 12.
gna nō fiūt ad auditū.ſꝫ ad viſum.loquutio aūt fit ad
auditū.angeli aūt ꝯceptus ſuos mutuo ſibi indicāt nu/
tib9 et ſignis. vt dicitur pma Cor.xiij.in glo. ſup illud
ſi linguis ⁊c̄.ergo non cōicant ꝑ loquutōem ¶ Pret. Lo
quutio eſt motus quidā cognitiue virtutis.ſed motꝰ co 13.
gnitiue terminatꝰ ad aīam. ⁊ nō ad id qd̄ eſt extra. ḡ per
loquutōnem nō ordinatꝰ angelus ad alium vt ei ſuū con
ceptū demōſtret ¶ Pre. In omi loquutiōe debet mani 14
feſtari aliq̄d ignotum ꝑ notum.ſicut manifeſtamus ꝯce
ptus noſtros ꝑ ſonos ſenſibiles.ſed hoc in angelis nō
p̄t poni.qꝛ angeli natura q̄ eſt angelo naturaliter nota eſt
infigurabilis.vt dr̄ Dyo.⁊ ſic in eo nō p̄t fieri aliq̄d quo
demōſtretꝰ id qd̄ eſt in ea ignotuꝫ.ḡ loquutio in angelis
eſſe nō pōt ¶ Pret. Angeli ſunt q̄dā ſpūalia lumina.ſed 15
lux ex hoc ipo qd̄ videtꝰ ſeipm totaliter manifeſtat.ergo
ex hoc ipo ꝙ angelus videtꝰ totalr̄. cognoſcitur omē illd̄
qd̄ in ipo eſt.⁊ ſic loquutio in eis locū nō habet
¶ Sed contra eſt qd̄ dr̄ pma Cor. xiij.ſi linguis ho/ Cōtra
minū loquar ⁊ angeloꝝ ⁊c̄.ſꝫ fruſtra eſt lingua.ſi nō eēt
loquutio.ḡ angeli loquūtꝰ ¶ Pre. Qd̄ p̄t ꝯtus inferi
or pōt ſuperior ſm Boetiū.ſꝫ homo pōt ꝯceptū ſuum
alteri hoī reuelare.ergo ſilr̄ ⁊ angelus p̄t.hoc aūt eſt euꝫ
loqui.ḡ in eis eſt loquutio ¶ Pre. Dam̄.dr̄ ꝙ ſermone
ꝓlato ſine voce tradūt ſibi inuicem volūtates ⁊ ꝯſilia ⁊
intelligentias.ſermo aūt nō eſt niſi ꝑ loquutōnem.ergo
in angelis eſt loquutio
¶ Reſpōſio dōm.ꝙ in angelis aliquē modum loquuti
onis ponere oportet.cum eīm angelus ſecreta cordis nō R̄ſ
ꝯgnoſcat ſpēalr̄ ⁊ directe.vt in q̄ſtione p̄cedenti de cogni
tione angeloꝝ habitū eſt.oportet ꝙ vnus alteri manife
ſtet ſuuꝫ ꝯceptū.et hec eſt loquutio angeloꝝ. in nobis
eīm loquutio dr̄ ipa manifeſtatio interioris verbi.qd̄ men
te ꝯcipimꝰ Quō aūt angeli ſuos ꝯceptus alijs manife/
ſtent.oportet accipere ex ſimilitudine reꝝ naturaliū.eo ꝙ
forme naturales ſunt quaſi imagines imaterialiū. vt dr̄
Boetius Inuenimus eīm aliquā formā exiſtere in mate Diſtin. trimebris
ria triplr̄.vno modo imꝑfecte.medio ſcꝫ modo inter potē
tiā et actū.ſicut forme q̄ ſunt forme in fieri Alioꝰ in actu i.
ꝑfecto.ꝑfectōne dico q̄ habens formā eſt ꝑfectū in ſeipo 2.
Tercio mō in actu ꝑfecto.ſm ꝙ habens formā p̄t alteri 3
cōicare ꝑfectionem.aliud eīm eſt in ſe lucidū qd̄ alia illu
minare nō p̄t. Et ſilr̄ intelligibilis forma in intellectu
exiſtit tripliciter. Primo mediocriter inter potentiaꝫ et

actum q̄n ſcʒ eſt in habitu. Scd̄o vt in actu ꝑfecto q̄tū
ad ipſum intelligentem. et hoc eſt q̄n intellectus actu co-
gitat ſc̄m formā quā penes ſe habet. Tercio vero in or-
dine in alterū ⁊ tranſitus quidem de vno in alteꝝ eſt quaſi
de potentia in actū per volūtatem. ipa em̄ volūtas ange-
li facit vt actualiter ſe ꝯuertat ad formas quas in habi-
tu habebat. et ſimiliter volūtas facit vt intellectus ange
li adhuc ꝑfectius fiat in actu forme penes ipſum exiſten
tis. vt ſcʒ nō ſoluʒ ſc̄m ſe ſed etiam in ordine ad aliū tali
forma ꝑficiat̄ ⁊ q̄n ſic eſt tūc alius angelus eius cognitio
nem ꝑcipit. et ſc̄m hoc dicit̄ alteri angelo loqui. et ſilr̄ eēt
apud nos ſi intellectꝰ noſter poſſet ferri in intelligibilia
immediate. ſed q2 intellectus noſter a ſenſib9 naturali-
ter accipit. oportet ꝙ ad interiores ꝯceptus exꝓmēdos
quedā ſenſibilia ſigna aptent̄. qb9 cogitationes cordium
manifeſtantur.

Ad .1. ¶ Ad ꝓmū ergo dōm ꝙ ꝟbū Grego. pōt intelligi ⁊ de
viſione corporali ⁊ de ſpūali. In patria em̄ ſctōꝝ corpo-
rib9 glorificatis vnus corporali oculo poterit videre inti
ma corporis alterius q̄ nūc nō pōt etiā inſpicere in ſeipo
q2 corpora glorioſa erūt q̄ſi peruia. vn̄ ibidē Grego. ꝯpa
rat ea vitro. Hilr̄ etiā oculo ſpūali vnuſquiſq3 videbit an
alius habeat charitatem ⁊ meſurā charitatis. qd̄ nūc non
pōt ſcire aliq̄s de ſeipſo. nō tn̄ ꝙ actuales cogitatiōes ex
Ad 2 volūtate dependētes vnus taliter cognoſcat. ¶ Ad .ij.
dōm. ꝙ ꝯſcia alterius dr̄ penetrari q̄tum ad habitus et
Ad 3 nō q̄tum ad actuales cogitatōnes ¶ Ad .iij. dōm. ꝙ ſi-
lentium ibi priuat locutionē vocaleʒ qualis eſt in nobis
Ad 4 nō ſpiritualē qualis eſt in angelis ¶ Ad iiij. dōm ꝙ ſi-
gnuʒ ꝓprie loquēdo nō pōt dici aliq̄d niſi ex quo deuenit̄
in cognitionē alterius quaſi diſcurrendo. ⁊ ſc̄m hoc ſignū
in angelis nō eſt. cū eorū ſcia nō ē diſcurſiua. vt in p̄cedē
tib9 habitū eſt. et ꝓpter hoc etiam in nobis ſigna ſunt ſen
ſibilia. q2 noſtra cognitio et diſcurſiua eſt ⁊ a ſenſib9 orit̄.
ſed cōiter poſſumus ſignū dicere qd̄cūq3 notum in quo
aliq̄d cognoſcat̄. ⁊ ſc̄m hoc forma intelligibilis p̄t dici ſi-
gnū rei q̄ per ipſum ꝯgnoſcit̄. et ſic angeli cognoſcūt res
ꝑ ſigna. ⁊ ſic vnus angelus ꝑ ſignū alijs loq̄tur. ſcʒ ꝑ ſpe
cieʒ in cuius actu intellectus eius ꝑfecte fit in ordine ad
Ad 5 aliuʒ ¶ Ad v. dōm. ꝙ q̄uis in naturalib9 q̄ꝝ effectus
ſunt nobis magis noti q̄ȝ cauſe. ſignū ſit id qd̄ eſt poſte-
rius in natura. tn̄ de ratione ſigni ꝓprie accepti nō eſt vt
ſit vel prius vel poſterius in natura. ſed ſolū ꝙ ſit nobis
p̄cognitū. vnde q̄nq3 accipimus effectꝰ vt ſigna cauſaꝝ
vt pulſuʒ ſanitatis. quādoq3 vero cauſas ſigna effectuū.
ſicut diſpōnes corporū celeſtiū ſigna imbriū et pluuiarū
Ad 6 ¶ Ad .vi. dicēdū ꝙ angeli ex hoc ipſo ꝙ ſe ad alios ver
tunt dū ſunt in actu aliq̄ꝝ formarū in ordine ad alios ꝑ
volūtatē. quodāmō excitant alios. ad eis intendenduʒ
Ad 7 ¶ Ad vij. dōm. ꝙ angelus eodē ordine ꝯgnoſcit oīa ſpi
ritualia. ſcʒ intellectualiter. ſed hoc qd̄ eſt cognoſcere per
ſe vel per alterū nō ꝑtinet ad cognitionis ſpecieʒ. ſʒ ma-
gis ad modū accipiendi ꝯgnitionem. vn̄ nō oportet ꝙ ſi
vnus angelus ꝯgnoſcat naturā alterius angeli ꝑ ſeipm̄
ꝙ etiā locutōnem alterius ꝑ ſeipm̄ cognoſcat. q2 cogita
tio angeli nō eſt ita ꝯgnoſcibilis alteri angelo. ſicut eius
Ad 8 natura ¶ Ad viij. dōm. ꝙ rō illa ꝓcederet ſi forme in-
tellectus angelici eſſent ita efficaces ad cognoſcēdū. ſicut
ſunt rōnes rerū in deo efficaces ad ꝓducendū. ſed h̄ nō
eſt verū cū nulla ſit equalitas creature ad creatorem.
Ad 9 ¶ Ad ix. dōm ꝙ q̄uis in angelis nō ſit locutio exterior
ſicut in nobis. ſcʒ ꝑ ſigna ſenſibilia. eſt tn̄ alio mō vt ipſa
ordinatio cogitatiōis ad alteꝝ. exterior loquutio ī ange
lis dicat̄ ¶ Ad .x. dōm ꝙ multitudo deſiderioꝝ ꝓ tāto Ad 10
dr̄ eſſe cauſa loquutōnis. q2 ex multitudine deſiderioꝝ
ſequit̄ multitudo ꝯceptuum. qui non poſſunt niſi ſignis
valde varijs exꝓmi. Animalia vero bruta hn̄t valde pau
cos cōceptus. quos paucis naturalib9 ſignis exprimūt.
vnde cū in angelis ſint multi ꝯceptus req̄rit̄ ibi etiā lo-
quutio. nec multitudo conceptuū alia deſideria req̄rit in
angelo q̄ȝ deſideriū cōicandi alteri qd̄ ipſe mēte cōcepit
qd̄ deſideriū in angelis imperfectionē non ponit ¶ Ad Ad .11.
xi. dōm ꝙ vnus angelus cogitatōnem alterius cogno-
ſcit ꝑ ſpēm innatam ꝑ quā aliū angelū ꝯgnoſcit. q̄a ꝑ eā
cognoſcit oīe qd̄ cognoſcit̄ in aliq̄ angelo. vnde q̄ȝcito
angelus ſe ordinat ad aliū angelū ſc̄m actū alicuius for-
me. ille angelus cognoſcit eius cogitatiōem. ⁊ hoc q̄deʒ
dependet ex volūtate angeli. ſed cognoſcibilitas nature
angelice nō depēdet ex volūtate angeli. ⁊ iō nō req̄rit̄ lo
quutio in angel̄ ad cognoſcēdū naturā. ſʒ ad ꝯgnoſcēdū Ad 12
cogitationē tm̄ ¶ Ad .xij. dōʒ. ꝙ ſc̄m Augꝰ. viſus ⁊ au
ditꝰ ſolūmō exteriꝰ differūt. interiꝰ aūt idē ſunt in mēte
q̄a in mēte nō eſt aliud audire ⁊ videre. ſʒ in ſenſu exteri
ori tantū. vn̄ apud angelū q̄ ſolū mēte vtit̄ nō differt au
dire et videre. ſed tn̄ dicit̄ in angelis loquutio ad ſimili-
tudinē eius qd̄ in nobis fit. nos em̄ ꝑ auditū ſcientiā ab
alijs acq̄rimꝰ. Nutus aūt et ſigna hoc modo poſſunt in
angelis diſtingui vt ſignū dicatur ipſa ſpēs. nutꝰ aūt or
dinatio ad alium. ſʒ poſſibilitas hoc faciendi dr̄ lingua.
¶ Ad xiij. dōm. ꝙ loquutio eſt motus cognitiue non Ad 13
qui ſit ipa cognitio. ſed eſt cognitionis manifeſtatio. ⁊ iō
oportet ꝙ ſit ad alium. ⁊ ideo etiam ph̄us dicit in .iij. de Ad 14
aīa. ꝙ lingua eſt vt ſignificet alijs ¶ Ad xiiij. dōm. ꝙ eſ-
ſentia nō eſt figurabilis figura corporali. ſed intellectꝰ eiꝰ
q̄ſi figurat̄ forma intelligibili ¶ Ad xv. dōm. ꝙ lux cor- Ad 15
poralis manifeſtat ſeipam ex neceſſitate nature. Unde
vniformiter ſe manifeſtat q̄tum ad omnia q̄ in ipa ſunt
ſed in angelis eſt volūtas. et ideo eius ꝯceptus manife-
ſti eſſe non poſſunt. niſi ꝑ imperiuʒ voluntatis. Et ideo
opus loquutionis eſt.

Quinto queritur: vtruʒ

inferiores angeli ſuꝑiorib9 loquātur. Et vide .1.
tur ꝙ nō ꝑ gloſaʒ que habet̄. ꝓma Cor. xiij. ſi linguis ⁊c̄
que ſic dr̄. lingue ſunt qb9 angeli p̄poſiti minorib9 ꝑcāt
qd̄ de dei volūtate ꝓmi ſciūt. ergo loquutio q̄ ē actꝰ lin
gue ad ſolos ſuperiores angelos ꝑtinet ¶ Pret. A q̄libʒ 2.
loquēte fit aliq̄d in audiēte. ſʒ ab angelis inferiorib9 ni-
hil pōt in ſuperiores fieri. q̄a ſuꝑiores nō ſunt in potētia
reſpectu inferioꝝ. ſed magis ecōuerſo. cū ſuperiores ha
beant magis de actu ⁊ minus de potentia. ergo inferio-
res angeli nō poſſunt loq̄ ſuꝑiorib9 ¶ Pret. Loquutio 3
ſupra cognitionem addit ſcie infuſionē. ſed inferiores an
geli nō pn̄t aliq̄d infundere ſuꝑiorib9. q̄a ſic in eos age-
rent. qd̄ eē nō p̄t. g̃ eis nō loquuntur ¶ Prete. Illumi-
natio nihil aliud eſt q̄ȝ manifeſtatio alicuius ignoti. ſʒ lo 4
quutio eſt in angelis ad manifeſtādū aliqd̄ ignotū. g̃ lo
quutio in angelis eſt manifeſtatio q̄dam. g̃ cū angeli in-
feriores nō illuminēt ſuperiores. videt̄ ꝙ inferiores ſupe
riorib9 nō loquātur. ¶ Prete. Angelus ad quem fit lo- 5
quutio eſt in potentia cognoſcens id qd̄ loquutōne ex-
primitur. per loquutionem aūt fit actu ꝯgnoſcēs. g̃ an-
gelus loquens reducit illuʒ cui loq̄tur de potētia in actū

ſed hoc non eſt poſſibile inferioꝛib⁹ angelis reſpectu ſu⸗
4 perioꝛũ.qꝛ ſic eẽnt nobilioꝛes .ḡ nõ loquunť inferioꝛes
ſupioꝛib⁹ ¶ Pꝛe. Quicũq̧ loquiť alicui de aliquo igno
to ei docet ipſum. Si ergo inferioꝛes angeli loquunť ſu
perioꝛib⁹ de ꝓpꝛijs ꝯceptib⁹ quos illi ignoꝛant docẽt eos
et ſic eos ꝑficiunt cũ perficere ſit docere ſm Dyo.et hoc
eſt ꝯtra oꝛdinẽ hierarchie.ſm quẽ inferioꝛes a ſuperioꝛi
bus perficiuntur

Cõtra ¶ Sed contra eſt quod Grego.dr in.v.moꝛal.ꝙ deus
loquitur angelis et angelus loquiť deo.ḡ et eadẽ ratio
ne ſuperioꝛes inferioꝛibus et econuerſo.

Rꝫ ¶ Reſpõſio dõm.ꝙ ad euidẽtiaꝫ huius q̃ſtionis opoꝛ
tet ſcire qualiter illuminatio et loquutio differant in an⸗
gelis. Quod quidem ſic poteſt accipi Intellectus ali⸗
quis deficit a cognitione alicuius ꝯgnoſcibilis propter
Diſtinctio duo. Uno modo ꝓpter abſentiam ꝯgnoſcibilis.ſicut nõ
.1. ꝯgnoſcimus geſta preteritoꝝ tpm. vel alioꝝ locoꝝ re⸗
2. motoꝝ que ad nos nõ ꝑuenerunt. Alio modo ꝓpter de
fectum intellectus.qui nõ eſt adeo foꝛtis vt poſſet ꝑtin
gere ad iſta cognoſcibilia q̃ penes ſe habet in pꝛimis pꝛin
cipijs naturaliter notis.que tñ nõ ꝯgnoſcit niſi roboꝛat⁹
exercitio vel doctrina Loquutio igiť ꝓpꝛie eſt qua aliq̃s
ducitur in cognitionem ignoꝛati ꝑ hoc ꝙ fit ei pñs qd
alias ſibi erat abſens.ſicut apud nos patet.dum vn⁹ al⸗
teri aliq̃d refert qd iſte non videt.et ſic facit ei quodam
modo pꝛeſentiam ꝑ loquelã. Sed illuminatio eſt qñ in⸗
tellectus cõfoꝛtať ad aliquid cognoſcendũ ſupꝛa id qd
Nota cognoſcebat.vt ex pꝛedictis patet ¶ Sed tñ ſciendũ.ꝙ
loquutio põt eſſe in angelis ꝛ in nobis ſine illuminatõne
qꝛ qñq̧ ꝯtingit aliq̃ nobis manifeſtari ꝑ loquutio
nem ex quib⁹ intellectus nullo modo ad intelligendum
magis roboꝛať. ſicut cũ recitanť mihi alique hiſtoꝛie vel
cum vnus angelus alijs conceptõnem demonſtrat.hu⸗
iuſmodi eñi indifferenter poſſunt cognoſci ꝛ ignoꝛari ab
eo qui habet debilem intellectum ꝛ foꝛtem.ſed illumina⸗
tio ſemꝑ habet loquutionẽ adiunctam ꝛ in angelis ꝛ in
nobis.nos eñi ſm hoc aliũ illuminamus ꝙ ei aliqd me⸗
dium tradim⁹ quo intellectus eius roboꝛetur ad aliq̃d
cognoſcendũ qd per loquutõnem fit.ſimiliter etiã opoꝛ
tet ꝙ in angelis fiat per loquutiõem.ſuperioꝛ eñi angel⁹
habet cognitionem de reb⁹ ꝑ foꝛmas magis vniuerſales
vnde inferioꝛ angelus nõ eſt pꝛopoꝛtõnatus ad accipien
duꝫ cognitionẽ a ſuperioꝛi angelo niſi ſuperioꝛ angelus
cognitionẽ ſuam quodãmodo diſtinguat ꝯcipiendo il⸗
lud in ſe de quo vult illuminare ꝑ modũ talẽ quo fit cõ⸗
ꝓhenſibile ab inferioꝛi angelo.et talem cõceptum ſuũ an
gelo alteri manifeſtando illũ illumĩat. vt dr Dyo.xv.ca.
ce.hierar. vnaqueq̧ intellectualis eẽntia donatã ſibi a di
uinioꝛe vniformem intelligentiam ꝓuida virtute diui⸗
dit et multiplicat ad inferioꝛum ductricẽ analogiaꝫ. Et
eſt ſimile de magiſtro.q̃ videt diſcipuluꝫ nõ poſſe capere
ea que ipſe cognoſcit ꝑ illum modũ quo ipſe cognoſcit.
et ideo ſtudet diſtinguere ꝛ multiplicare ꝑ exẽpla.vt ſic
poſſet a diſcipulo comꝓhendi Dõm eſt ergo ꝙ iſta lo⸗
quutõne que illuminatõni adiũgitur ſuperioꝛes ſolum
inferioꝛib⁹ loquũtur. ꝛ ſcdm aliam loquutõnem indiffe
renter dicũtur loq̃ et ſuperioꝛes inferioꝛib⁹ ꝛ ecõuerſo.
Ad.1. ¶ Ad pꝛimũ igitur dõm.ꝙ gloſa iſta loquitur de loquu
Ad.2. tione adiũcta illuminationi ¶ Ad.ij.dõm ꝙ angelus lo⸗
quens nihil facit in angelo cui loquiť.ſꝫ fit aliq̃d in ange
lo ipſo loquente.vt et hoc ab alio ꝯgnoſcať mõ pꝛius di⸗
cto.vnde non opoꝛtet etiam ꝙ loquẽs aliq̃d infundat ei
cui loquitur. Et per hoc patet reſponſio ad tercium. Ad 3.
¶ Ad iiij.patet reſponſio ex dictis ¶ Ad.v.dõm.ꝙ an Ad 4
gelus cui aliq̃s loquitur fit actu cognoſcẽs de potentia Ad 5
ꝯgnoſcẽte.non per hoc ꝙ ipſe reducať de potẽtia in actũ
ſed per hoc ꝙ ipſe angelus loquẽs reducit ſeipm de po⸗
tẽtia in actũ.dũ facit ſe in actu ꝑfecto alicuius foꝛme ſm
oꝛdinem ad alterũ ¶ Ad vi.dõm. ꝙ doctrina eſt ꝓpꝛie
de his q̃b⁹ perficitur intellectus.hoc aũt ꝙ vnus ange⸗ Ad 6
lus cognoſcit cognitionem alterius non pertinet ad per
fectionem intellectus eius.ſicut nec ꝑtinet ad perfectio⸗
nem intellectus mei ꝙ cognoſcam res abſentes que ad
me pertinent.

Sexto queriť .utrum

requirať determinata diſtantia localis ad hoc
ꝙ vnus angelus alijs loquať. Et videtur ꝙ ſic.qꝛ vbi⸗
cũq̧ requiriť acceſſus ꝛ receſſus neceſſaria eſt determi⸗ .1.
nata diſtãtia.ſed angeli accedẽtes in alterutrũ ꝛ diſcedẽ
tes ſibi ſuos ſenſus mutuo ꝯſpiciũt. vt Maximus dr
ſuꝑ ſexto ca.cele.hierar.ḡ ꝛc. ¶ Pꝛe. Scdm Dam.an 2
gelus vbi operatur ibi eſt.ſi ḡ alteri angelo colloquať oꝫ
ꝙ ſit vbi ille cui loquiť. ꝛ ſic requiriť determinata diſtan
tia ¶ Pꝛet. Eſa.vi.dr.ꝙ alter clamabat ad alterũ.ſꝫ lo 3
quutio clamoſa non habet locũ niſi ꝓpter diſtantiã ei⁹ cui
loquiť.videť igiť ꝙ diſtantia impediat loquutionẽ an⸗
geli ¶ Pꝛe. Loquutio opoꝛtet ꝙ deferať a loquente in 4
audientẽ.ſed hoc nõ põt eſſe ſi ſit localis diſtantia inter
loquentem angelũ ꝛ audientẽ.qꝛ loquutio ſpũalis ꝑ me
dium coꝛpoꝛale nõ defertur.ḡ diſtantia localis loquuti
onem angeli impedit ¶ Pꝛe. Anima petri ſi eſſet hic co 5
gnoſceret ea q̃ hic agũtur.cũ aũt eſt in celo nõ cognoſcit
vñ Iſa.lxvij. ſuꝑ illud. ꝛ Abꝛahã neſciuit nos dicit glo.
Aug⁹.neſciũt moꝛtui etiã ſancti quid agant viui etiam
coꝝ filij.ergo diſtantia localis impedit anime beate co⸗
gnitionẽ.eadẽ rõne etiam angeli loquutõnem
¶ Sed ꝯtra.maxima diſtantia eſt inter paradiſuꝫ ꝛ in⸗ Cõtra
fernũ.ſꝫ illi mutuo ſe inſpiciũt maxime ante diem iudicij
vt ptꝫ ꝑ hoc ꝙ habetur Luc.xvi.de Lazaro ꝛ diuite.er
go nulla diſtantia localis impedit aĩe ſeparate cognitio
nem.et ſilr nec angeli ꝛ eadẽ ratõne nec loquutõnem Rꝫo.
¶ Rñſio dõm.ꝙ actio ſequiť modũ agentis.ꝛ ideo il⸗
la q̃ coꝛpoꝛalia ꝛ ſitualia ſunt coꝛpoꝛaliter ꝛ ſitualr agũt
q̃ vero ſunt ſpũalia nõ niſi ſpũaliter agũt. Unde cũ ange
lus inq̃ntum eſt intellectus nullo mõ ſit ſitualis.actio in
tellectus eius nullo modo ꝓpoꝛtionẽ habet ad ſitum. et
ideo cũ loquutio ſit operatio intellectus ipſius nihil fa⸗
cit ad eam ꝓpinquitas vel diſtantia loci ꝛ.ſic equaliter a
ꝓpinquo vel remoto angelus loquutõnem angeli ꝑcipit
illo modo quo angelos in loco eſſe dicimus Ad.1.
¶ Ad pꝛimũ ergo dõm ꝙ acceſſus ille ꝛ receſſus nõ eſt
intelligendus ſm locũ.ſed ſm ꝯuerſionem ad alterutrũ Ad 2
¶ Ad.ij.dõm.ꝙ cũ dr angelus eſt vbi operať.intelligẽ
dum eſt de operatõne quã circa aliqd coꝛpus agit q̃ qui
dem operatio ſitualis eſt ex ꝑte eius in qd terminať.lo⸗
quutio aũt angeli nõ eſt talis opatio.et ideo nõ ſequitur Ad 3
¶ Ad.iij.dõm.ꝙ clamoꝛ ille q̃ Seraphin clamaſſe dicũ
tur deſignat magnitudinẽ coꝝ q̃ loquebãtur.ſcꝫ vnitatẽ
eſſentie ꝛ trinitatẽ ꝑſonaꝝ dicẽtes ſctũs ſctũs ꝛc. ¶ Ad Ad 4
iiij.dõm ꝙ angelus ad quem fit loquutio.vt dictũ eſt nõ
recipit aliq̃d a loquẽte ſꝫ ꝑ ſpeciẽ.quã penes ſe hꝫ et aliũ
angelũ et locutõem ei⁹ ꝯgnoſcit Unñ nõ oꝫ ponere aliqd

Ad 5 mediū p q̄d deferat aliq̄d ab vno in alterū ¶ Ad.v.dōꝫ
q̄ Aug⁹.loquit̄ de ꝯgnitiōe naturali aīaꝝ p quā etiā ſcī
nō poſſunt ꝯgnoſcere q̄ hic agitur. ſꝫ ex ꝟtute glorie ea
cognoſcūt.vt expſſe dr̄ Grego.in moralib⁹ exponēs illud
Job.ſiue fuerint nobiles filij eius ſiue ignobiles nō in-
telligit.ſed angeli habēt naturalem cognitionē mag̃ ele
uatā q̄ꝫ aīe.vnde nō eſt ſilr̄ de angelo ꝛ anima.

Septimo querit̄: vtꝝ

Angelus vnus poſſet alijs loqui.ita q̄ alij lo
1. quutionē eius non pcipiāt Et videt̄ q̄ nō.ad loquutio
nem eīn eius nihil aliud req̄rit̄ q̄ꝫ ſpēs intelligibilis et
cōuerſio ad alterū.ſed ſpēs iſta ꝛ ꝯuerſio ſicut cognoſcū
tur ab vno angelo.ita et ab alio.g̃ loquutio vnius angeli
2. equaliter ab om̄ibus pcipitur ¶ Prete. Eiſdem nutib⁹
vnus angelus ad om̄es angelos loquit̄.ſi g̃ vnus ange
lus cognoſcat loquutionē. quā alicꝫ angelus ei loquit̄.
eadē ratōne ꝯgnoſcit loquutōem qua idē angelus alijs
3 loq̄tur ¶ Prete. Quicūq̄ꝫ intuetur aliquē angelū pcipit
ſpēm eius qua intelligit ꝛ loq̄tur.ſꝫ angeli ſeinuicē ſem
4. per intuent̄.g̃ vnus angelus ſemp cognoſcit loquutio-
nem alterius.ſiue ſibi ſiue alijs loquat̄ ¶ Pret. Si ali-
quis homo loquat̄ equaliter auditur ab om̄ibus qui ei
equaliter appropinquant niſi ſit defectus audientis.vt-
pote ſi deficiat in auditu. ſꝫ q̄n̄cꝫ alius angelus eſt ppin
quior angelo loquēti q̄ꝫ ille ad quē loquit̄ ſm ordinē na
ture.vl̄ etiā ſm locū.g̃ nō ſolū audit̄ ab eo ad quē loq̄t̄.
Cōtra ¶ Sed cōtra.inconueniens videt̄ dicere q̄ nos aliquid
poſſumus q̄d angeli nō poſſunt. ſed homo pōt ꝯceptū
cordis ſui alteri intimare.ita q̄ alijs abſconditū rema-
net.ergo vnus angelus p̄t alteri loqui.ſine hoc q̄ ab ali
quo alio percipiatur

Rñ°. ¶ Reſponſio dōm.q̄ ſicut ex p̄dictis patet. ex hoc ipō
cognitio vnius angeli in cognitionē alteri⁹ venit p mo-
dum cuiuſdā ſpūalis loquutōis.ꝛ q̄ angelus ſit in actu
alicuius ſpeciei non ſolum ſm ſeipm̄.ſed etiam in ordine
ad aliū.et hoc fit per propriam volūtatem angeli loquē
tis.ea aūt q̄ ſunt volūtatis nō oportet q̄ eodem modo
ſe habeāt ad oēs.ſed ſm modū a volūtate p̄fixum Et iō
loquutio p̄dicta non equaliter ſe habebit ad om̄es ange
los.ſed ſm q̄ volūtas angeli loquētis determinabit.vñ
ſi angelus p ppriā volūtatem fiat in actu alicuius ſpeciei
ſm intuitum in ordine ad vnū tantuꝫ angelū.pcipietur
ab vno tm̄ eius loquutio. Si vero in ordine ad plures
percipietur a pluribus.

Ad.1. ¶ Ad primū ergo dōm.q̄ in loquutōne nō req̄rit̄ con
uerſio vl̄ directio q̄ſi ꝯgnita.ſed quaſi ꝯgnitōnem faci-
ens.vñ ex hoc ipō q̄ vnus angelus ad alium ꝯuertitur
illa ꝯuerſio facit eum ꝯgnoſcere alterius angeli ꝯgnitio
Ad 2 nem ¶ Ad.ij.dōꝫ.q̄ in generali eſt vnus nutus quo ad
om̄es vnus loquit̄.ſed in ſpeciali ſunt tot nutus q̄t con-
uerſiones ad diuerſos.vnde vnuſquiſq̄ꝫ cognoſcit ſm
Ad 3 nutum ad ſe factum ¶ Ad terciū.dōm.q̄ q̄ꝫuis vn⁹ an
gelus alterū intueatur.nō tamē oportet q̄ ſpēm,put ea
actu aliq̄d cogitat videat.niſi ille angelus conuertat̄ ad
Ad 4 eū ¶ Ad iiij.dōm.q̄ loquutio humana mouet audituꝫ
actōne q̄ eſt p neceſſitatē nature. qꝛ impellēdo aerē vſq̄ꝫ
ad aurē.ſed hoc mō nō eſt in loquutiōe angeli.vt dictuꝫ
eſt.ſed totū depēdet ex volūtate angeli loquētis.

Queſtio decia de men

te in qua eſt imago trinitatis Primo q̄rit̄. vtꝝ
mens,put eſt in ea imago trinitatis ſit eēntia aīe. vl̄ aliq̄
potētia ei⁹ Scdō.vtꝝ in mente ſit memoria.Tertio vtꝝ
memoria diſtinguat̄ ab intelligētia ſicut potentia a potē
tia. Quarto.vtꝝ mēs ꝯgnoſcat res materiales. Quito
vtꝝ mēs noſtra poſſit ꝯgnoſcere materialia in ſingulari
Sexto.vtꝝ mens humana accipiat ꝯgnitōnem a ſenſib⁹
Septimo.vtꝝ in mēte ſit imago trinitatis ſm q̄ mate-
rialia ꝯgnoſcit.nō ſolū ſecūdū q̄ ꝯgnoſcit eterna Octa-
uo.vtꝝ mēs ſeipam p eſſentiam cognoſcat aut p aliquā
ſpēm. Nono vtꝝ aīa ꝯgnoſcat habitus in ipa exiſtētes
p eſſentiā ſuā vel p aliquā ſilitudinē Decimo vtꝝ alicꝫ
poſſit ſcire ſe habere charitatē. Undecimo.vtꝝ mēs ali
qua in ſtatu vie poſſit videre deū p eēntiā. Duodecimo
vtrū deū eſſe p ſe ſit notū mēti humane.ſicut p̄ma p̄nci-
pia demōſtratōnis q̄ nō pn̄t cogitari nō eſſe Decimoter
cio.vtꝝ p naturalē rōem ꝯgnoſci poſſit trinitas pſonaꝝ

¶ Materia.x.de mēte in qua ē imago trinitatꝭ

Queſtio ē de mēte

in qua eſt imago trinitatis Et p̄mo .1.
querit̄.vtꝝ mens,put eſt in ea imago
trinitatis.ſit eſſentia aīe vel aliq̄ potē
tia eius. Et videt̄ q̄ ſit ipa eēntia aīe
qꝛ vt dr̄ Aug⁹.ix.de tri.q̄ mēs ꝛ ſpi-
ritus nō relatiue dicunt̄.ſꝫ eſſentiā demōſtrant. ꝛ nō niſi
eēntiā aīe.g̃ mēs eſt ipa eēntia aīe ¶ Pret. Diuerſa gn̄a 2.
poñaꝝ aīe nō inueniūt̄ niſi in eēntia.ſꝫ appetitiuū ꝛ itelle
ctiuū ſꝫ diuerſa genera potētiaꝝ aīe.ponūtur ei in fine p̄
mi de aīa q̄ncꝫ gn̄a cōiſſima poñaꝝ aīe.ſ.vegetatm̄ ſenſi
tiuū appetitiuū motiuū ſm locū ꝛ intellectiuū.cū g̃ mēs
ꝯp̄hendat in ſe appetitiuū ꝛ intellectiuū.qꝛ in mēte ponit̄
ab Aug⁹.intelligētia ꝛ volūtas.videt̄ q̄ nō ſit mēs aliq̄
potētia.ſꝫ ipa eēntia aīe. ¶ Pre. Aug⁹.xi.de ciu.dei dr̄ 3
q̄ nos ſumus ad imaginē dei inq̄ꝫtū ſum⁹.nouim⁹ nos
eſſe ꝛ amam⁹ vtrūq̄ꝫ In ix.vero de tri.aſſignat imaginē
dei in nobis ſm noticiā mētem ꝛ amorē. cuꝫ g̃ amare ſit
actus amoris.ꝛ noſſe ſit act⁹ noticie. videt̄ q̄ eē ſit act⁹
mentis.ſꝫ eſſe eſt act⁹ eēntie.g̃ mens eſt ipa eſſentia aīe
¶ Pre. Eadē rōne inuenit̄ mens in angelo ꝛ in nobis. 4
ſꝫ ipa eſſentia angeli ē mēs ei⁹.vñ Dyo.freq̄nter noīat
āgelos diuinas vl̄ intellectuales mētes.g̃ ꝛ mēs noſtra
eſt ipa eēntia aīe ¶ Pre. Aug⁹.dr̄ in x.de tri.q̄ memoria
intelligētia ꝛ volūtas ſunt vna mēs.vna eēntia.vna vi- 5
ta.g̃ ſicut vita ad eſſentiā ptinet.ita ꝛ mēs ¶ Pre. Acci 6.
dens nō p̄t eſſe p̄ncipiū ſubſtantialis diſtinctionis.ſꝫ hō
ſubſtātialiter diſtinguit̄ a brutꝭ.in h̄ q̄ hꝫ mētē.g̃ mēs
nō eſt aliq̄d accn̄s ſꝫ potētia aīe eſt ppꝛietas ei⁹ ſm Auic
et ſic eſt de genere accn̄tis.g̃ mens non eſt potētia.ſꝫ eſt
ipa eſſentia ¶ Pre. Ab vna potētia nō egrediunt̄ diuer
ſi actus ſm ſpēm. ſed a mēte egrediūtur diuerſi act⁹ ſm 7
ſpēm.ſcꝫ memorari intelligere ꝛ velle.vt patꝫ p Auguſ.
ergo mens nō eſt aliqua potētia aīe.ſed ipſa eſſentia ani-
me eius. ¶ Prete. Una potētia nō eſt ſubiectū alterius 8
potentie.ſed mens eſt imaginis ſubiectum que conſi-
ſtit in tribus potentijs.ergo mens non eſt potentia.ſed
ipſa eſſentia anime ¶ Prete. Nulla potentia compre-
hendit in ſe plures potētias.ſed mēs comprehēdit intel 9

ligētiā ꝛ volūtatē. ḡ nō eſt potētia. ſed eſſentia.
Cōtra ¶ Sed cōtra. anima nō habet alias partes niſi ſuas po
tencias. Sed mens eſt quedam pars anime ſuperioꝛ vt
Auguſti. in libꝛo de trini. dr̄ ḡ mens eſt potentia anime.
¶ Preterea. Eſſentia aīe cōis eſt oībꝫ potētijs. qꝛ oēs in
ea radicātur. ſed mēs non eſt cōis oībꝫ potentijs. q̄a
diuidit̄ ꝯtra ſenſum. ḡ mens non eſt ipa eſſentia anime
¶ Preterea. In eſſentia aīe nō eſt accipere ſupremū ꝛ infi-
mū. ſed in mente eſt ſupmū ꝛ infimū. diuidit em̄ Augꝰ.
mentē in inferioꝛem ꝛ ſupioꝛē rōem. ḡ mens eſt potētia
anime. non eſſentia ¶ Pret. Eſſentia aīe eſt p̄cipiū vi-
uendi. ſꝫ mens non eſt p̄cipiū viuēdi ſꝫ intelligendi. ḡ
mēs nō eſt ipa eſſentia aīe. ſꝫ potētia eius ¶ Pret. Sub
iectū nō p̄dicat̄ de accn̄te. ſꝫ mens p̄dicatur de memoꝛia
intelligentia ꝛ volūtate. q̄ ſunt in eſſentia aīe ſicut in ſub-
iecto. ḡ mens nō eſt eſſentia aīe ¶ Pre. Scd̄m Augꝰ.
in li. de trini. aīa nō eſt ad imaginē ſm ſe totaꝫ. ſed ſm ali
quid ſui. eſt aūt ad imaginem ſm mētem. ḡ mens nō no
minat totam aīam. ſed aliq̄d anime ¶ Pre. Nomē men
tis ex eo ꝙ meminit ſumptum eſſe videt̄. ſꝫ memoꝛia de
ſignat aliquā potētiam aīe. ḡ ꝛ mens ꝛ nō eſſentiam.
Rꝫ ¶ Reſpōſio dd̄m ꝙ nomē mētis a mēſurando eſt ſum
ptum. res aūt vniuſcuiuſqꝫ generꝭ mēſurat̄ per id quod
eſt minimum et pꝛincipium pꝛimum in genere ſuo. vt
patet in x. metaphy. Et ideo nomen mentis hoc modo
dꝛ in aīa ſicut ꝛ nomē intellectus. ſolus em̄ intellectus
accipit cognitionem de rebꝫ. menſurando eas. q̄ſi ad ſua
p̄ncipia. intellectus aūt cū dicat̄ per reſpectum ad actū
potētiā aīe deſignat. virtus em̄ ſiue potētia eſt mediū in
ter eſſentiam ꝛ operationem. vt patet per Dyo. in cele.
hierar. xi. ca. q̄a vero reꝝ eſſentie ſunt nobis ignote. ꝟtu
tes aūt eaꝝ innoteſcant nobis per actus. vtimur freq̄n
ter nominibꝫ virtutuꝫ vel potentiarū. ad eſſentias ſignā
das. ſed quia nihil notificatur niſi ꝑ hoc qđ eſt ſibi ꝓpꝛiū
opoꝛtet ꝙ cū aliqua eēntia deſignatur ꝑ ſuā potentiā. ꝙ
deſignetur ꝑ potētiam ſibi ꝓpꝛiā. In potētijs aūt cōiter
hoc inuenitur ꝙ id qđ pōt in plus. poteſt in minus. ſꝫ nō
ꝯuertitur. ſicut q̄ pōt mille ferre libꝛas p̄t ferre centum.
vt dicitur in libꝛo de celo ꝛ mundo. ꝛ ideo ſi aliq̄ res per
ſuam potētiam debeat deſignari. opoꝛtet ꝙ deſignet̄ per
vltimū potētie ſue. anima aūt q̄ eſt in plātis habet infi-
mū gradū inter potentias aīe. vn̄ ab hac denominat̄ cum
dꝛ nutritiua vel vegetabilis. aīa aūt bꝛuti ꝑtingit ad alti
oꝛem gradū. ſcꝫ q̄ eſt ſenſus. vnde ipa anima vocat̄ ſenſi-
tiua vel q̄n̄qꝫ etiam ſenſus. ſed humana aīa ꝑtingit ad al
tiſſimū gradū. q̄ eſt inter potētias aīe. ꝛ ex hoc denoīat̄.
vnde dꝛ intellectiua. et q̄n̄qꝫ etiam intellectus. ꝛ ſilr̄
mens dꝛ inq̄ꝫtū ſcꝫ ex ipa nata eſt effluere talis potentia
q̄a eſt ſibi ꝓpꝛiū p̄ alijs aīabꝫ. Patet ḡ ꝙ mens in anima
nr̄a dr̄ illud q̄d eſt altiſſimū in ꝟtute ipius. Vn̄ cū ſm il
lud ꝙ ē altiſſimū in nobis. diuina imago īueniat̄ i nobis
imago nō ꝑtinebit ad eēntiā aīe niſi ſm mentē. ꝓut noīat
altiſſimā potentiā eiꝰ. ꝛ ſic ꝓut in ea ē imago noīat potē
tiā aīe ꝛ nō eſſentiam. vel ſi noīat eſſentiā hoc nō eſt niſi
inq̄ꝫtum ab ea fluit talis potētia
¶ Ad. p̄mū ḡ dd̄m. ꝙ mens nō dicitur ſcare eſſentiam
Ad .i. ſm ꝙ eſſentia ꝯtra potētiā diuidit̄. ſꝫ ſm ꝙ eſſentia abſo
lute diuidit̄ ꝯtra illud qđ relatiue dꝛ. ꝛ ſic mens diuidit̄
ꝯtra noticiā ſui. inq̄ꝫtum ꝑ noticiā mens ad ſeipām refer
tur. ipa vero mens dꝛ abſolute. Vel pōt dici ꝙ mēs acci
pitur ab Augꝰ. ſm ꝙ ſcat eſſentiam anime ſimul cū tali
Ad .2. potentia ¶ Ad .ij. dd̄m ꝙ genera potentiarū aīe diſtin-

guunt̄ dupl'r. Vno modo ex p̄te obiecti. Alio mō ex p̄te Diſtin. potētiaꝝ anime
ſubiecti ſiue modi agendi. qđ in idem redit. ſi igitur di-
ſtinguant̄ ex parte obiecti ſic inueniūtur quinqꝫ potētia-
rum anime genera ſupꝛa enumerata. Si autē diſtinguā
tur ex p̄te ſubiecti vel modi agēdi ſic ſunt genera tria po
tētiarū aīe. ſcꝫ vegetatiuū ſenſitiū ꝛ itellectiuū. Opera-
tio em̄ anime tripliciter p̄t ſe habere ad materiam. Vno
modo ita ꝙ ꝑ modū naturalis actionis exerceat̄. ꝛ taliū
actionū pꝛincipiū eſt potentia nutritiua. cuius actus ex
ercent̄ q̄litatibꝫ actiuis ꝛ paſſiuis. ſicut ꝛ alie actōnes na
turales. Alio modo ita ꝙ operatio anime nō pertingat
ad ipſam materiam. ſed ſoluꝫ ad materie cōditiones. ſi-
cut eſt in actibus potentie ſenſitiue. in ſenſu em̄ recipitur
ſpēs ſine materia. ſed tamen cū materie conditionibus.
Tercio modo ita ꝙ operatōnes anime excedāt ꝛ mate
riam ꝛ materie conditiones. ꝛ ſic eſt pars anime intelle
ctiua. Scd̄m igit̄ diuerſas has potentiarū anime parti
cipatōnes contingit aliquas duas potentias anime ad
inuicem conparatas in idem vel diuerſum genus redu-
ci. ſi em̄ appetitus ſenſibilis ꝛ intellectualis q̄ eſt volun
tas ꝯſiderentur ſm oꝛdinem ad obiectum ſic reducunt̄
in vnū genus. qꝛ vtriuſqꝫ obiectū eſt bonū. ſi vero conſi-
derent̄ quātum ad modū agendi ſic reducūtur in diuer
ſa genera. quia appetitus inferioꝛ reducitur in genus ſen
ſitiuū. appetitus ſuperioꝛ in genus intellectuale. ſicut em̄
ſenſus appꝛehendit ſuum obiectum ſub conditionibus
materialibus. ꝓut ſcꝫ eſt hic et nunc. ſic et appetitus ſen
ſibilis in ſuum obiectum fertur. ſcꝫ in bonū particulare.
appetitus vero ſuperioꝛ in ſuum obiectum tendit ꝑ mo
dum quo intellectus appꝛehendit. ꝛ ſic q̄ꝫtum ad modū
agendi volūtas ad genus intellectuale reducit̄. modus
autē actionis pꝛouenit ex diſpoſitōne agentis. qꝛ quāto
fuerit agēs ꝑfectius tanto eſt eiꝰ actio ꝑfectioꝛ. Et ideo
ſi ꝯſiderent̄ hmōi potentie. ſm ꝙ egrediunt̄ ex eſſentia
anime. que eſt ſubiectum earum. voluntas inuenitur in
eadem cooꝛdinatione cum intellectu. non autem appeti-
tus inferioꝛ. q̄ in iraſcibilē ꝛ ꝯcupiſcibilē diuidit̄. Et iō
mens poteſt cōpꝛehendere voluntatē ꝛ intellectū abſqꝫ
hoc ꝙ ſit anime eſſentia inq̄ꝫtum ſcꝫ nominat quoddam
genus potentiarum anime. vt ſub mente intelligantur
compꝛehendi omnes ille potentie que in ſuis actibus
omnino a materia ꝛ a conditionibus materie recedunt.
¶ Ad tercium. dd̄m. ꝙ ab Auguſti. et alijs ſanctis ima- Ad 3.
go trinitatis in homine multipliciter aſſignat̄. neqꝫ opoꝛ
tet ꝙ vna illarum aſſignationum alteri coꝛreſpondeat.
ſicut patet ꝙ Auguſtinus aſſignat imaginem trinitatis
ſm mentem et noticiam et amoꝛem. et vlterius ſm me-
moꝛiam intelligentiam et volūtatem. Et q̄ꝫuis volūtas
et amoꝛ ſibi inuiceꝫ coꝛreſpondeant. et noticia ꝛ intelligē
tia. non tamen opoꝛtet ꝙ mens coꝛreſpondeat memoꝛie
cum mens omnia tria contineat que in alia aſſignatio-
ne dicuntur. Similiter etiam iſta aſſignatio Auguſtini
quā obiectio tangit eſt alia a duabus pꝛemiſſis. Vnde
non opoꝛtet ꝙ ſi amare amoꝛi reſpondeat. ꝛ noſſe noti-
cie. ꝙ eſſe reſpondeat menti. ſicut pꝛopꝛius actus eius
inq̄ꝫtum eſt mens. ¶ Ad iiij. dicendū. ꝙ angeli dicun Ad 4
tur mentes. non quia ipſa mens ſiue intellectus angeli
ſit eius eſſentia. pꝛout intellectus eius et mens poten-
tiam nominant. ſed quia nihil aliud habent de potentijs
anime. niſi hoc quod ſub mente compꝛehenditur. vndē
totaliter ſunt mens. anime vero noſtre adiunguntur
alie potentie. que ſub mente non compꝛehenduntur

ex eo q̄ eſt actus corporis ſcʒ ſenſitiue ꝛ nutritiue potē
tie. vñ ita nõ poteſt dici aĩa eſſe mens. ſicut et angelus
Ad 5 ¶ Ad .v. dõm q̄ viuere addit ſup eſſe. ꝛ intelligere ſup
viuere. ad hoc eñ q̄ imago dei in aliquo inueniat̃. opor
tet q̄ ad vltimũ genus pfectõnis pueniat q̃ creatura tē
dere pt. vñ ſi habeat eſſe tantuʒ vt lapides. vel eſſe ꝛ vi-
uere ſicut plante ꝛ bruta. nõ ſaluat̃ in hoc rõ imaginis
ſed oportet ad pfectã rõnem imaginis. vt creatura ſit vi
uat ꝛ intelligat. in hoc eñ pfectiſſime ſm genus ꝯforma
tur eẽntialib9 attributis. ꝛ ideo q̃a in aſſignatõne ima-
ginis mens locũ diuine eſſentie tenet. hec vero tria q̃ ſcʒ
memoria intelligẽtia ꝛ volũtas tenent locũ triũ pſonarũ
ideo Aug9. aſſcribit mẽti iſta que reqrunt̃ ad imagineʒ
in creatura. cũ dicit. q̄ memoria intelligẽtia ꝛ volũtas
ſunt vna vita. vna mens. vna eſſentia. nec tamen oportet
q̄ ex hoc ipo dicat̃ in aĩa etiam mens ꝛ vita quo ꝛ eſſen
tia. q̃a non eſt ideʒ in nobis eſſe viuere ꝛ intelligere. ſicut
in deo. dicũtur eñ hec tria vna eſſentia inq̄ʒtum ab vna
eſſentia mẽtis ꝓcedũt. vna vita inq̄ʒtum ad vnũ genus
vite ptinẽt. vna mens inq̄ʒtum ſub vna mẽte ꝯp̄hendũt̃
vt ptes ſub toto. ſicut viſus ꝛ auditus ꝯp̄hendũtur ſub
Ad 6 pte aĩe ſenſitiue ¶ Ad vi. dõm q̄ ſm phm in vij. meta
phyſice. q2 ſubſtãtiales rerũ dñtie ſunt nobis ignote lo
co eaꝝ interdũ diffinientes accidẽtib9 vtimur ſm q̄ ipa
accñtia deſignãt vel notificãt eſſentiã. vt ꝓpꝛij effect9 no
minãt cãm. vñ ſenſibile ſm q̄ eſt dña cõſtitutiua aĩalis
nõ ſumitur a ſenſu. put noiat potẽtiã. ſʒ put noiat ipaʒ
aĩe eſſentiã. a q̃ talis potẽtia fluit. ꝛ ſilr eſt de rõne vl̃ de
Ad 7 eo qui eſt habẽs mẽtem ¶ Ad vij. dõm. q̄ ſicut pars aĩe
ſenſitiua nõ intelligit̃ eſſe vna q̄dam potentia pter oẽs
pticulares potentias q̃ ſub ipa ꝯp̄hẽdunt̃. ſʒ eſt q̄ſi q̄d-
dam totum p ſe potentiale. ꝯp̄hendẽs oẽs iſtas poten-
tias q̄ſi ptes. ita mens etiam nõ eſt vna q̄dã potẽtia p̄-
ter memoriam intelligẽtiã ꝛ volũtatem. ſed eſt q̄dã to
tum potentiale ꝯp̄hẽdens hec tria. ſicut etiam videm9
q̄ ſub potẽtia faciendi domũ ꝯp̄hẽdit̃ potẽtia dolãdi la
pides. ꝛ erigẽdi parietes. ꝛ ſic de alijs. ¶ Ad viij. dõm
Ad 8 q̄ mens nõ ꝯparat̃ ad intelligẽtiã ꝛ volũtatẽ ſicut ſubie
ctum. ſed magis ſicut totũ ad ptes. put mens potẽtiam
ipam noiat Si vero ſumat̃ mens p eẽntia aĩe ſm q̄d ab
ea nata eſt progredi talis potẽtia ſic noiabit ſubiectum
Ad 9 potentiaꝝ ¶ Ad. ix. dõm. q̄ vna potentia pticularis nõ
ꝯp̄hendit ſub ſe plures. ſʒ nihil ꝓhibet ſub vna generali
potẽtia ꝯprehendi plures. vt ptes. ſicut ſub vna pte cor-
poris plures partes organice comprehendũtur. vt di-
giti ſub manu.

Secũdo querit̃. vtruʒ

.1. in mẽte ſit memoria Et videtur q̄ nõ. q̃a ſm
Aug9. xiij. de trini. illud q̄d eſt cõe nobis ꝛ brutis nõ p-
tinet ad mẽtem. memoria aũt nobis ꝛ brutis cõis eſt. vt
2 patet p Aug9. x. ꝯfeſſ. g̃ ꝛc. ¶ Pret. Phus de memo-
ria ꝛ reminiſcẽtia dicit q̄ memoria nõ eſt intellectiui. ſed
potius ſenſitiui. Cũ ergo mẽs ſit idẽ q̄d intellect9. vt ex
dictis patet. videt̃ q̄ memoria non ſit in mẽte ¶ Prete.
3 Intellectus ꝛ oĩa q̃ ad intellectuʒ ptinẽt abſtrahunt ab
hic ꝛ nũc. memoria vero nõ abſtrahit. ꝯcernit nãq̄ de-
terminatũ tẽpus. ſcʒ p̄teritũ. memoria nãq̄ p̄teritoꝝ eſt
4. vt dr̃ Tullius g̃ ꝛc. ¶ Prete. Cũ in memoria ꝯſeruant̃
aliq̃ q̃ nõ ꝯp̄hendũtur actu. vbicũq̄ ponat̃ memoria oʒ
q̄ ibi differant apphendere ꝛ retinere. in intellectu aũt
nõ differũt. ſʒ potius in ſenſu. ꝓpter hoc eñ in ſenſu dif-
ferre pñt. q2 ſenſus organo corpali vtit̃. nõ aũt oĩe q̄d te
netur in corpore apphẽdit̃. Intellectus aũt nõ vtit̃ orga
no corpali. vñ nihil in eo retinet̃ niſi intelligibilit̃. ꝛ ſic oʒ
q̄ actu intelligat̃. g̃ memoria nõ ẽ in intellectu ſiue in mẽ
te ¶ Pre. Aĩa nõ memorat̃. pus q̄ʒ aliq̃d apõ ſe retineat
ſʒ anteq̄ʒ aliq̃s ſpẽs recipiat a ſenſibilib9 a q̃b9 nr̃a cogni 5
tio orit̃ q̃s retinere poſſit. ẽ ad imaginẽ. cũ g̃ memoria ſit
ps imaginis nõ videt̃ q̄ poſſit eẽ in mẽte ¶ Pre. Mẽs
ſm q̄ eſt ad imaginẽ dei fert̃ in deũ. ſed memoria nõ fert̃ 6
in deũ. eſt eñ coꝝ q̃ cadũt ſub tpe. deus aũt eſt oĩno ſup
tempus ergo ꝛc. ¶ Prete. Si memoria eſſet pars mẽ- 7
tis ſpẽs intelligibiles in ipa mẽte ꝯſeruarent̃. ſicut ꝯſer
uant̃ in mẽte angeli. ſed angelus ꝯuertendo ſe ad ſpẽs
quas habet penes ſe. pt intelligere. g̃ et mens ꝯuertẽdo
ſe ad ipas ſpẽs retentas. ꝛ ita poſſet intelligere ſine hoc
q̄ ad phantaſmata ꝯuerteret̃. q̄d manifeſte apparet eſſe
falſum. quãtũlibet eñ aliq̃s ſciam in habitu habeat leſo
tñ organo imaginatiue v̄tutis vel memoratiue in actũ
exire nõ poteſt. q̄d nõ eſſet ſi mens in actu intelligere poſ
ſet. nõ ꝯuertẽdo ſe ad potẽtias q̃ organis vtunt̃. vñ me-
moria nõ eſt in mẽte. ¶ Cõtra phus dr̃ in tercio de aĩa Cõtra
q̄ aĩa eſt locus ſpecieꝝ. niſi q̄ non tota. ſʒ intellectiua. lo- .1.
ci aũt eſt ꝯſeruare ꝯtẽta in eo. cũ ergo ꝯſeruare ſpẽs ad
memoriam ptineat. videt̃ q̄ in intellectu ſit memoria.
¶ Pre. Illud q̄d equaliter ſe habet ad oẽ tẽpus nõ ꝯcer
nit aliq̄d tpus particulare. ſed memoria etiam ꝓpꝛie ac 2.
cepta equaliter ſe habet ad oĩe tẽpus. vt dr̃ Aug9. xi. de
tri. ꝛ ꝓbat p dicta Virgilij q̃ ꝓpꝛie noĩe memorie ꝛ obli-
uionis vſus eſt. memoria g̃ nõ ꝯcernit aliq̃d tẽpus par-
ticulare ſed oĩe. g̃ ad intellectum ptinet ¶ Pre. Me- 3.
moria ꝓpꝛie accipiendo eſt p̄teritoꝝ. ſʒ intellectus nõ ſo
lum eſt p̄ſentium. ſed etiã futuroꝝ. Intellectus eñ ꝯpo
ſitionẽ format ſm oĩe tẽpus intelligens hoiem fuiſſe fu
turũ eſſe ꝛ eſſe. vt patet in iij. de aĩa. g̃ memoria ꝓpꝛie lo-
quẽdo ad intellectũ ptinere pt ¶ Pre. Sicut memoria
eſt p̄teritoꝝũ. ita ꝓuidẽtia futurorum ſm Tullium. ſed 4
ꝓuidẽtia eſt in pte intellectiua ꝓpꝛie accipiendo. g̃ eadẽ
ratõne ꝛ memoria
¶ Reſpõſio dõm. q̄ memoria ſm cõem vſum loquẽtiũ Rſo.
accipit̃ p noticia preteritorũ. cognoſcere aũt p̄teritũ. vt
p̄teritum eſt eius cuius eſt cognoſcere p̄ſens vt p̄ſens
vel nunc vt nũc. hoc aũt eſt ſenſus. ſicut autẽ intellectus
nõ cognoſcit ſingulare vt eſt hoc. ſed ſm quãdam cõem
rõnem vt inq̄ʒtum eſt homo vel albus vel etiã pticulare
non inq̄ʒtum eſt hic homo vel particulare hoc Ita etiã
intellectus ꝯgnoſcit p̄ſens ꝛ p̄teritum non inq̄ʒtum eſt
hic et nunc. ꝛ hoc p̄terituʒ Unde cum memoria ſm pro-
priam ſui acceptõnem reſpiciat ad id q̃d eſt p̄teritũ reſpe
ctu huiuſmodi nunc. conſtat q̄ memoria ꝓpꝛie loquendo
non eſt in parte intellectiua ſed ſenſitiua tantũ. vt phus
probat. ſed q̃a intellectus non ſolum intelligit intelligibi
le. ſed etiam intelligit ſe intelligere tale intelligibile. ideo
nomen memorie poteſt extendi ad noticiam qua etſi nõ
cognoſcitur obiectum vt in p̄teritione modo p̄dicto co-
gnoſcitur tamẽ obiectum de quo etiam prius eſt noticia
habita inq̄ʒtum aliquis ſcit ſe eam prius habuiſſe. ꝛ ſic
omnis noticia non de nouo accepta poteſt dici memo-
ria. Sed hoc ꝯtingit dupliciter. vno modo quando cõ-
ſideratio ſm noticiam habitam non eſt intercisa. ſed cõ-
tinua Alio9 q̃ñ eſt intercisa. ꝛ ſic hʒ plus de rõne p̄teri-
ti. vñ et magis ꝓpꝛie ad ratõnem memorie ptingit vt ſi

dicamur illius rei habere memoriam quā prius habitua
liter cognoſcebamus. non aūt in actu. et ſic memoria eſt
in parte intellectiua noſtre anime. et hoc modo videtur
Auguſ. memoriā accipere ponēs eā ptē imaginis. vult
eñ oīe illd qd habitualr in mēte tenetur. vt in actū nō
Opinio Auicen. ꝓdeat ad memoriā ptinere ❡ Quō aūt h poſſit contin-
gere a diuerſis diuerſimode ponit Auic. eñ vi. de natu-
ralibus ponit. ꝙ hoc ↄtingit ꝙ aīa habitualr teneat no-
ticiam alicuius rei quā actu nō cōſiderat. ex hoc ꝙ aliq
ſpēs actu non ↄſeruentur in pte intellectiua. ſed vult ꝙ
ſpēs actu nō conſiderate nō pñt ↄſeruari. niſi in pte ſen-
ſitiua vel ꝗ̄tum ad imaginationem q̄ eſt theſaurus for
marū a ſenſu acceptarū. vel ꝗ̄tum ad memoriā ꝗ̄tū ad
intentiones pticulares nō acceptas a ſenſib. in intelle-
ctu vero non ꝑmanent ſpēs niſi qñ actu ↄſideraī. poſt cō
ſiderationem vero in eo actu eſſe deſinit. vnde qñ iteruꝫ
vult ↄſiderare aliqd oportꝫ ꝙ ſpēs de nouo fluant in in
tellectum poſſibilem ab intellectu agente. nec tamē ſeq-
tur ſm ipm ꝙ qñ aīa vel aliquis de nouo debet cōſidera
re q̄ ſciuit prius. ꝙ oporteat eū iterū addiſcere vel iueni-
re ſicut a principio. quia relicta eſt in eo q̄dam habilitas
ꝑ quā facilius ſe ↄuertit ad intellectum agentem vt ab
eo ſpēs effluētes recipiat. ⁊ hec habilitas eſt habit⁹ ſcie
tie in nobis. et ſm hanc opinionē memoria nō eſt in mē-
te ſm retentionē aliq̄ꝝ ſpecierū. ſꝫ ſm habilitatē ad acci
Reproba⁹ Aui. ꝯ ſcripſit. piēdū aliqd de nouo ❡ Sed iſta opinio nō videī rōnabi
lis. Primo qꝛ cū intellect⁹ poſſibil' ſit ſtabilioris nature
Primo ꝗ̄ ſenſus. oportet ꝙ ſpēs in eo recepta ſtabilius recipiaī
vnde magis poſſunt in eo ſeruari ſpēs ꝗ̄ in pte ſenſitiua
Scdō ❡ Scdō quia agēs intelligentia equaliter ſe habet ad in
fluendū ſpēs ↄuenientes oīb ſcientijs. vnde ſi in intelle
ctu poſſibili nō ↄſeruanī aliq̄ ſpēs. ſꝫ ſola habilitas con-
uertendi ſe ad intellectū agētem. eq̄liter remaneret ho-
mo habilis ad qdcūq intelligibile. ⁊ ita ex hoc ꝙ homo
addiſceret vnam ſciam nō magis ſciret iſtam ꝗ̄ alias
Tertio ❡ Prete. Videī eſſe hoc expreſſe ↄtrariū ſententie phi
in iij. de aīa q̄ ↄmēdat antiquos de hoc ꝙ poſuerūt ani-
Scda opi. et vera mam eſſe locū ſpeꝝ ꝗ̄tum ad intellectiuā ptem ❡ Et iō
alij dicūt ꝙ ſpēs in intellectu poſſibili remanēt poſt actu
alem ↄſiderationem. et harū ordinatio eſt habitus ſcie.
q̄a et hec vis q̄ mens noſtra retinere poteſt ſpēs intelli-
gibiles poſt actualem conſideratione memoria dicetur
Et hoc magis accedit ad propriā ſcatōnem memorie
Ad. i. ❡ Ad primū igitur dōm. ꝙ memoria q̄ cōis eſt nobis ⁊
brutis. eſt illa q̄ ↄſeruanī pticulares intētōnes. ſꝫ hec nō
eſt in mente. ſꝫ illa tm̄ in q̄ ↄſeruanī ſpēs intelligibiles.
❡ Ad. ij. dōm. ꝙ phs loq̄ī de memoria q̄ eſt pteriti. ꝓut
Ad 2 eſt relatū ad hoc nūc inq̄ꝫtuꝫ eſt hic. ⁊ ſic nō eſt in mente
Ad 3. ❡ Ad iij. ptꝫ rñſio ꝑ idem ❡ Ad iiij. dōm ꝙ in intelle-
Ad 4 ctu poſſibili actu differt ↄphendere ⁊ retinere nō ex hoc
ꝙ ſpēs ſit in eo aliquo modo corpalr. ſed intellectualiter
tm̄. nec tñ ſeq̄tur ꝙ ſemꝑ intelligitur ſm illā ſpēm. ſed ſo
lum qñ intellectus poſſibilis ꝑfecte ſit in actu reſpectu
illius ſpēi. qñq vero eſt ipfecte in actu eius quodāmō
medio inter puram potentiam ⁊ purū actum. hoc eſt ha
bitualr cognoſcere. ⁊ de h mō ↄgnitōnis reduciī in actū
ꝑfectum ꝑ volūtatem q̄ ſm Anſel. eſt motor oīm virtuꝫ
Ad 5 ❡ Ad v. dōm ꝙ mēs eſt ad imaginem. ꝓcipue ſm ꝙ fer
tur in deuꝫ ⁊ in ſeipam. ipa aūt eſt ſibi pſēns. ⁊ ſilr deus
anteq alique ſpēs a ſenſib accipiūtur. ⁊ ꝓpterea mens
nō dꝛ habere vim memoratiuam. ex hoc ꝙ aliqd actu re
Ad 6 neat. ſꝫ ex hoc ꝙ eſt potens tenere ❡ Ad vi. ptꝫ reſpon-
ſio ex dictis. ❡ Ad vij. dōm ꝙ nulla potētia pōt aliqd Ad 7
cognoſcere niſi ↄuertendo ſe ad obiectū ſuū. ſicut viſus
nihil ↄgnoſcit niſi ↄuertēdo ſe ad colorem. vnde cū phā
taſmata hoc modo ſe habeāt ad intellectum poſſibilē. ſi
cut ſenſibilia ad ſenſum. vt ptꝫ in iij. de aīa. ꝗ̄tūcūq ali-
quam ſpēm intelligibilem apud ſe habeat nunꝗ̄ tñ actu
aliqd ↄſiderat ſm iſtam ſpēm. niſi ↄuertendo ſe ad phā-
taſmata. ⁊ ideo ſicut intellectus noſter ſm ſtatum vie in
diget phantaſmatib ad actū ↄſiderandū. anteꝗ̄ accipi
at habitū. ita ⁊ poſtq̄ꝫ acceperit. ſecus aūt eſt de angelis
q̄ꝝ intellectus obiectum nō eſt phantaſma.
❡ Ad primū vero coꝝ q̄ in ↄtrariū obijciūtur. dōm ꝙ Solues in ſtāriaꝫ
ex autoritate iſta haberi non pōt. ꝙ in intellectu ſit me-
moria niſi ſm modū qui dictus eſt. nō aūt ꝙ proprie. Ad. i.
❡ Ad ij. dōm. ꝙ verbū Aug⁹. pōt eſſe intelligēdum. ꝙ Ad 2
memoria pōt eſſe de pſentibus obiectis. nunꝗ̄ tamē po
teſt dici memoria niſi conſideretur aliquod pteritum ad
minus ex pte ipſius cognitionis. et ſm hoc dꝛ aliq̄s ſui
obliuiſci vel memorari inq̄ꝫtum de ſeipo q̄ eſt pſens ſibi
non conſeruat pteritam ↄgnitionem ❡ Ad tertiū dicen Ad 3
dum. ꝙ intellectus ↄgnoſcit dr̄ias temporū ſm cōmu-
nes rōnes. ⁊ ſic formare poteſt compoſitōnes ſm quali-
bet differētiā tpis ❡ Ad iiij. dōm. ꝙ ꝓuidētia nō eſt in Ad 4
intellectu niſi ſm generales rationes futuri. ſed ad parti
cularia applicatur mediante ratōne particulari quā opor
tet mediam intercidere inter ratōnem vniuerſalem mo-
uentem ⁊ motum qui in particularib conſequitur. ſicut
patet per phm in tercio de anima.

Tertio querií. vtruꝫ

memoria diſtinguaī ab intelligētia. ſicut potē 1
tia a potētia. Et videtur ꝙ nō. diuerſarū eñ potentiaꝝ
ſunt diuerſi actus. ſed intellectus poſſibilis ⁊ memorie ꝓ
ut ſtꝫ in mēte poniī eſſe idē actus qui eſt ſpēm retinere
hoc eñ q d Aug⁹ memorie. phus intellectui poſſibili at
tribuit. ergo memoria non diſtinguitur ab intelligentia 2
ſicut potentia a potentia ❡ Pret. Accipere aliquid non
concernēdo aliquā drīam tēporis eſt ꝓpriū intellectus
qui abſtrahit ab hic ⁊ nunc. ſed memoria nō diſcernit ali
quā differentiā tpis. qꝛ ſm Aug⁹. xiiij. de tri. memoria
eſt cōiter pñtiuꝫ pteritoꝝ ⁊ futuroꝝ. ḡ memoria ab in- 3
telligētia nō diſtinguitur ❡ Pret. Intelligētia accipitur
dupl̄r ſm Aug⁹. xiiij. de trini. vno mō ꝓut dicimur intel
ligere id qd actu ↄſideramus Alio mō ꝓut dicimur in
telligere id qd actu cogitamus. ſꝫ intelligentia ſm quaꝫ
id tantū dicimur intelligere qd actu conſideramus ē in-
telligere in actu. qd non eſt potentia. ſꝫ operatio alicu⁹
potentie. et ſic non diſtinguiī a memoria. ſicut potentia
a potentia. ſm vero ꝙ intelligimus ea q̄ non actu ↄſide
ram⁹ nullo modo a memoria diſtinguitur. ſꝫ ad memo-
riā ptinet. qd pꝫ ꝑ Aug⁹. xiiij. de tri. vbi ſic dr. ſꝫ nos re
feram⁹ ad interiorē mētis memoriā q̄ ſui meminit. ⁊ inte
riorē intelligētiā q̄ ſe intelligit. ⁊ interiorē volūtatē q̄ ſe di
ligit. vbi hec tria ſil' ſꝑ ſunt ſiue cogitenī ſiue nō cogiten-
tur. videī q̄ dē imago trinitatis ad ſolā memoriā ptine-
re. ḡ intelligētia a memoria nullo mō diſtinguiī ſicut po
tētia a potētia ❡ Si dicaī. ꝙ itelligētia in aīa ē q̄dā potē Solutio
tia ſm quā aīa eſt potens actu cogitare. ⁊ alia ſm quam
actu cogitat q̄ nō dꝛ intelligere. niſi cogitatio diſtinguaī 4
a memoria. ſicut potētia a potentia ❡ Cōtra. Eiuſdem
potētie eſt habitū hīe ⁊ vti hitu. itelligere āt nō cogitā-

do eſt habere habitū.intelligere ꝟo cogitādo.ē vti habi
tu.ḡ ad eandē potētiā ꝑtinet intelligere nō cogitādo.et
intelligere cogitādo.ꝛ ſic ꝑ h̄ nō diuerſificaꝛ itelligētia a
1 memoria ſicut poña a potētia ¶ Pre. In intellectiua pte
aie nō iuenit aliq̄ potētia niſi ꝯgnitiua ꝛ motiua vel affe
ctiua.ſ; volūtas eſt motiua vel affectiua.intelligētia aūt
cognitiua.ḡ memoria nō eſt alia potētia ab intelligentia
Cōtra ¶ Sed ꝯtra eſt qd̄ Aug⁹ dicit xiiij.de trini.ꝙ ſm hoc
.1. aia eſt ad imaginem dei ꝙ vti ratōne atq; intellectu ad
intelligendū deū ꝛ ꝯſpiciendū pt.ſed pōt aia conſpicere
ſm potentias.ergo imago in aia attenditur ſm poten/
tias.ſ; in aia attendiꝛ imago ſm ꝙ hec tria in ea inueni
untur memoria intelligētia ꝛ volūtas.ḡ hec tria ſt; tres
2 potentie diſtincte ¶ Prete. Si iſta tria non ſunt tres po
tentie oportet aliq̄d eoꝝ eſſe actum ſiue operationem.ſ;
actus non ſemper eſt in aia.nō eñ ſemꝑ intelligit vl' vult
ergo iſta tria nō ſꝑ erūt in aia.ꝛ ſic nō ſꝑ eſſet aia ad ima
3 ginez dei qd̄ eſt ꝯtra Aug⁹. ¶ Itē inter hec tria inueni
tur equalitas ꝑ quā equalitas diuinaꝝ ꝑſonarum rep/
ſentaꝛ.ſed inter actū vel habitū vel potentiam nō inue/
nitur equalitas.qꝛ ad plura ſe extendit potentia ꝙ̄ ha/
bitus.et habitus ꝙ̄ actus.qꝛ vnius potentie ſunt plu/
res habitus ꝛ ab vno habitu plures actus eliciuntur.er
go nō poteſt eſſe ꝙ aliquod eoꝝ ſit habitus ꝛ aliud act⁹
Rſ°. Reſpōſio dōm.ꝙ dupl'r Aug⁹.aſſignat ſimilitudinē tri
nitatis in mente.pmo ſm hec tria.mens noticia ꝛ amor
vt pꝫ in ix.de trini. Scdo quātū ad hec tria q̄ ſunt me/
moria intelligētia ꝛ volūtas. imago trinitatis in anima
poſſit aſſignari dupl'r. vno modo ſm ꝑfectā imaginē tri/
nitatis. Alio mō ſm impfectam.aia eñ ꝑfecte trinitatē
imitaꝛ ſm ꝙ meminit intelligit ꝛ vult actu. qd̄ ideo eſt
qꝛ in illa trinitate increata media in trinitate ꝑſonarū eſt
verbū.ꝟbū aūt ſine actuali ꝯgnitōne eſſe nō pōt. Unde
ſm hūc modū ꝑfecte imitatiōis aſſignat Aug⁹.imagi/
nem in his trib; memoria intelligentia ꝛ volūtate.ꝓut
memoria importat habitualē noticiā.intelligentia vero
actualem ꝯgnitōnem ex illa noticia ꝓcedentē.voluntas
aūt actualem volūtatis motū ex cogitatōne ꝓcedentem
Et hoc patꝫ expſſe ꝑ hoc ꝙ dicit Aug⁹.in xiiij.de trini.
ca.vij.ſic dicēs.qꝛ ibi ſc; in mēte eſſe ꝟbū ſine cogitatiōe
nō pōt.cogitamus eñ om̄e qd̄ dicimus illo interiori ver
bo quod ad nullius gentis ꝑtinet linguā. In trib; pot⁹
illis imago iſta ꝯgnoſciꝛ memoria.ſc; intelligētia ꝛ vo/
lūtate.hāc aūt nūc dico intelligentiā qua intelligim⁹ co
gitantes.ꝛ eam volūtatem q̄ iſtā ꝓlem parētēq; ꝯiūgit
Imago vero ſm impfectā imitationē eſt.q̄n aſſignaꝛ
ſm habitus ꝛ potentias.ꝛ ſic aſſignat imaginem trini/
tatꝭ in aia ix.de trini. ꝙ̄tū ad hec tria.mēs noticia amor
vt mens nominet potentiam.noticia vero ꝛ amor habi
tus in ea exiſtētes. Et ſicut poſuit noticiam.ita ponere
potuiſſet intelligētiā habitualem.vtrūq; eñ habituali/
ter accipi poteſt.vt patet ex hoc qd̄ dicitur xiiij.de trini.
nūquid recte poſſumus dicere.ille muſicus nouit quidē
muſicam.licet eam non intelligat.quia eam non cogitat.
intelligit vero nunc geometriam.hanc eñ nunc cogitat
Quātū apparet iſta ſententia abſurda eſt. ꝛ ſic ſm hāc
aſſignationem hec duo que ſunt noticia ꝛ amor habitua
liter accepta ad memoriam tantū ꝑtinent.vt patꝫ ꝑ au/
ctoritatem eiuſdē in obijciendo inducam. ſed q̄a act⁹
ſunt in potētijs radicaliter.ſicut effectus in cauſis.ideo
etiam perfecta imitatio que eſt ſm memoriam ꝛ intelli/
gentiam ꝛ volūtatem actualem. poteſt originaliter in/
ueniri in potentijs ſm quas aia poteſt meminiſſe intel/
ligere actual'r ꝛ velle.vt ꝑ verba Auguſti.inducta patꝫ
Et ſic imago attendiꝛ ſm potentias.nō tamē hoc mo
do ꝙ memoria poſſit eſſe in mente alia potentia pter in/
telligētiā. Quod ſic pꝫ.potētie eñ nō diuerſificanꝛ ex di
uerſitate obiectoꝝ niſi ſit diuerſitas obiectoꝝ ex his q̄ ꝑ
ſe accidūt obiectis ſm ꝙ ſunt taliū potētiaꝝ obiecta. vñ
calidū ꝛ frigidū q̄ colorato accidunt inq̄ꝫtum hm̄oi nō
diuerſificant potentiam viſiuam.eiuſdem eñ potētie vi
ſiue eſt videre coloratū calidū et frigidū ꝛ coloratū dulce
et amarū. ꝙ̄uis aūt mens ſiue intellectus aliquo modo
poſſit ꝯgnoſcere pteritum.cū tamē indifferenter ſe habe
at ad ꝯgnoſcenda preſentia pterita et futura. differētia
pſentis ꝛ pteriti eſt accidentalis intelligibili inq̄ꝫtū hu/
iuſmodi. Uñ ꝙ̄uis in mente poſſit aliquo modo eſſe me
moria.non tamen pōt eſſe vt potētia q̄dam per ſe diſtin/
cta ab alijs ꝑ modū quo phi de diſtinctōne potentiarū
loquūtur.ſed hoc modo ſolum poteſt inueniri memoria
in parte ſenſitiua que fertur ad preſens.inq̄ꝫtum eſt pre/
ſens. vnde ſi debeat ferri in pteritū requiritur aliqua vir
tus altior ꝙ̄ ipſe ſenſus.nihilominus tamē etſi memo/
ria nō ſit potentia diſtincta ab intelligentia ꝓut intelligē
tia ſumitur pro potentia.tamē inuenitur trinitas in ani
ma etiam cōſiderando ipſas potentias.ſm ꝙ vna poten
tia que eſt intellectus habet habitudinem ad diuerſa.ſc;
ad tenendam noticiam alicuius habitualiter.et ad con/
ſiderandū illud actual'r.ſicut ꝛ Auguſti.diſtinguit ratio
nem inferiorem a ſuperiori ſm habitudinē ad diuerſa
¶ Ad primū igitur dōm.ꝙ ꝙ̄uis memoria prout eſt in
mente non ſit alia potentia ab intellectu poſſibili diſtin Ad.1.
cta.tamē inter poſſibilem intellectum ꝛ memoriam inue
nitur diſtinctio.ſm habitudinem ad diuerſa. vt ex dictꝭ
patet. ¶ Et ſic dicendum eſt ad quattuor ſequentia.
¶ Ad primū vero in contrarium dōm.ꝙ Auguſti. lo/ Soloes
quitur de imagine inuenta in anima.non ſm imitatio/ inſtātiaꝝ
nem ꝑfectam que eſt quādo actu imitatur trinitatem in
telligendo eam. ¶ Ad.ij.dōm.ꝙ ſemꝑ eſt in anima ima Ad.1.
go trinitatis aliquo modo.ſed nō ſm perfectam imita/ Ad 2.
tionem ¶ Ad iij.dōm.ꝙ inter potētiam ꝛ actū ꝛ habi/
tum poteſt eſſe equalitas ſm ꝙ cōparantur ad vnū ob/ Ad 3
iectum.ꝛ ſic imago trinitatis inuenitur in anima ſm ꝙ
refertur in deum.ꝛ tamen etiam cōmuniter loquēdo de
potentia habitu et actu inuenitur in eis equalitas. non
quidē ſm ꝓprietatem nature.q̄a alterius modi habet eē
operatio habitus ꝛ potentia. ſed ſm quādā cōparatio
nem ad actum ſm quā conſideratur horū triū ꝙ̄litas
nec oportet ꝙ accipiatur vnus tantum actus numero
aut vnus habitus.ſ; habitus ꝛ actus in genere.

Quarto querit. vtrū

mens cognoſcat res materiales. Et videtur .1.
ꝙ non.mens eñ non cognoſcit aliquid niſi intellectua/
li cognitione.ſed vt habetur in gloſa ſcd̄e Coꝝ.xij illa eſt
intellectualis viſio.que illas res continet.que non ha/
bent imagines ſui ſimiles que non ſunt quod ipſe.ḡ cū
res materiales nō poſſint eſſe in anima per ſeipſas. ſed
ſolum per imagines ſui ſimiles.que non ſunt quod ipſe
videtur ꝙ mens materialia non cognoſcat ¶ Preterea
Auguſtin⁹ xv. ſuper Geneſim ad lit. dicit.mente intel 2.
ligūtur q̄ nec corpora ſunt nec ſilitudines corpoꝝ.ſ; res
materiales ſunt corpa et ſilitudines corporum.ergo ꝛc.

3. ¶ Pret. Mens ſiue intellectus habet ꝯgnoſcere quid-
ditates rerū. q2 obiectū intellectus eſt qd quid eſt. vt di
citur in iij. de aīa. ſed qdditas rerū materialiū nō eſt ipſa
corporeitas, alias oporteret oīa q̄ quidditatem habent
4 corpora eſſe. ergo ꝙ rc. ¶ Prete. Cognitio mentis con
ſeqtur formaꝫ q̄ eſt pncipium cognoſcendi. ſed forme co
gnoſcibiles que ſunt in mente ſunt oīno immateriales. ꝙ
ꝑ eas mens non p̄t res materiales cognoſcere ¶ Pret.
5 Omis cognitio ꝑ aſſimilatōnem eſt. ſed non p̄t eſſe aſſi
milatio inter mētem ꝛ materialia, q2 ſimilitudineꝫ facit
vnitas qualitatis. qualitates āt rerū corporaliū ſunt cor
poralia accn̄a. q̄ in mēte eſſe nō poſſunt. ergo rc. ¶ Pret.
6 Mens nihil ꝯgnoſcit niſi abſtrahendo a materia ꝛ a cō
ditionibꝫ materie. ſed res materiales q̄ ſunt res natura
les nō poſſunt etiaꝫ ſm intellectum a materia ſeparari.
q2 in diffinitionibꝫ earum cadit materia ergo rc.
¶ Sed contra eſt. ea q̄ ad naturalē ſcientiam ptinēt mē
Cōtra te cognoſcūtur. ſed ſcīa naturalis de rebꝫ materialibꝫ eſt
.1. ergo materialia ꝑ mentem ꝯgnoſci poſſunt ¶ Preterea
2 vnuſquiſqꝫ bene iudicat que ꝯgnoſcit ꝛ hoꝝ eſt opti-
mus iudex. vt dr̄ in primo ethicoꝝ. ſed ſicut dr̄ Augu.
ſup Geñ. ad lit. ꝑ mentem iſta inferiora iudicant. ꝙ hec in
feriora materialia ꝑ mentem intelliguntur ¶ Pre. Per
3 ſenſum non cognoſcimus niſi materialia. ſꝫ cognitio mē
tis a ſenſu oritur. ergo mens naturales res cognoſcit
¶ Reſponſio dōm ꝙ omīs cognitio eſt ſm aliquā for
Rō. maꝫ q̄ ē in ꝯgnoſcēte pncipiū ꝯgnitōis. forma aūt huiuſ
modi pōt conſiderari dupl'r. vno mō ſm eſſe qd habet in
cognoſcente. Alio modo ſm reſpectum quē habet ad
rem cuius eſt ſimilitudo. ſm quidē pmū reſpectum facit
ꝯgnoſcentem actu cognoſcere. ſed ſm ſcōm reſpectū de-
terminat cognitionē ad aliquod ꝯgnoſcibile determina
tum Et ideo modus cognoſcendi rem aliquam eſt ſm
cōditionem ꝯgnoſcentis in qua forma recipitur ſm mo-
dum eius. nō tn̄ oportet ꝙ res ꝯgnita ſit ꝑ modū cogno
ſcentis vel ſm illū modū q̄ forma q̄ eſt pncipiū ꝯgnoſcē
di eſſe habet in cognoſcēte. Vn̄ nihil phibet ꝑ formas q̄
in mente imaterialiter exiſtunt res materiales cognoſci
Hoc aūt differenter cōtingit in mēte humana que for-
mas accipit a rebus ꝛ in diuina vel angelica q̄ a rebus
non accipiūt In mēte em̄ accipiēte ſciam a rebus forme
exiſtūt ꝑ quādā actionē rerū in aīam. omīs em̄ actio ē
ꝑ formā Vn̄ forme q̄ ſunt in mēte noſtra ꝓprie ꝛ pncipa
liter reſpiciūt res extra aīam exn̄tes q̄tū ad formas eaꝝ
Quaꝝ eſt duplex modus. qdā em̄ ſunt q̄ nullā ſibi ma
teriā determinant. vt linea ſupficies ꝛ hmōi. Quedā ve
ro determināt ſibi ſpecialē materiam. ſicut oēs forme na
turales. Ex cognitiōe aūt formarū q̄ nullā ſibi materiā
determināt nō relinqtur aliqua cognitio de materia. ſed
ex cognitione formarū q̄ determināt ſibi materiā ꝯgno-
ſcitur et ipa materia aliq̄ modo ſcꝫ ſm habitudinē quā
hꝫ ad formā Et ꝓpt' h̄ dr̄ phs pmo phiſicoꝝ. ꝙ materia
pma eſt ſcibilis ſm analogiā ad formā. ꝛ ſic ꝑ ſilitudinē
forme ipa res materialis ꝯgnoſcit'. ſicut aliq̄s ex h̄ ipo ꝙ
ꝯgnoſcit ſimitatē cognoſcit naſuꝫ ſimū Sꝫ forme reꝝ in
mēte diuina exn̄tes ſt' ex q̄bꝫ fluit eē reꝝ qd eſt ꝯueniēs
forme ꝛ materie. vn̄ ꝛ forme ille reſpiciūt ꝛ formā ꝛ ma-
teriā imediate nō vnū ꝑ alterū. Et ſilr forme intellect'
angelici q̄ ſt' ſiles formis mēt' diuine q̄uis nō ſint cā re
rum. ꝛ ſic mens noſtra de rebꝫ materialibꝫ immaterialeꝫ
cognitionem habet. mens vero diuina ꝛ angelica mate-
rialia immaterialius, ꝛ tamen ꝑfectius cognoſcit

¶ Ad pmuꝫ ergo dōm. ꝙ autoritas illa dupl'r poteſt Ad .1.
exponi. Uno mō vt referat' ad viſionē intellectualē q̄tū
ad omnia que ſub ipſa ꝯprehendūtur. ꝛ ſic dr̄ intellectua
lis viſio illarū rerum tn̄ que nō habent imagines ſui ſimi
les. que nō ſunt ꝙ ipſe omnino. nō vt h̄ intelligat' de ima
ginibꝫ quibꝫ res intellectuali viſione vident' que ſunt q̄ſi
medium cognoſcendi. ſed ꝙ cognita ipſa ꝑ intellectualeꝫ
viſionem ſunt res ipſe. ꝛ nō reruꝫ imagines. qd in viſione
corporali ſcꝫ ſenſitiua. ꝛ ſpūali ſcꝫ imaginatiua nō accidit
obiecta em̄ imaginationis ꝛ ſenſus ſunt q̄dam accidētia
ex quibꝫ quedam rei forma vel imago ꝯſtituitur. ſed ob-
iectum intellectus eſt ipſa rei eſſentia. q̄uis eſſentiam rei
cognoſcat ꝑ eius ſimilitudinem ſicut ꝑ mediū cognoſcē-
di. nō ſicut ꝑ obiectuꝫ in quo primo fertur ¶ Uel dōm. ꝙ
hoc qd in autoritate dicit' ptinet ad viſionem intellectua
lem ſm ꝙ excedit imaginariam ꝛ ſenſitiuā. ſicut em̄ Au-
guſtinus ex cuius verbis gloſa ſumitur. intendit aſſigna-
re differentiā triū viſionum attribuens ſuperiori viſioni
id in quo inferiorem excedit. ſicut dr̄ ꝙ ſpūalis viſio eſt cū
abſentia cogitamus ꝑ ſimilitudines quaſdam. ꝛ tamē ſpi
ritualis ſiue imaginaria viſio eſt de his q̄ pſentialiter vi-
dentur. ſed in hoc qd eſt abſentiū imago ſenſum tranſcen
dit. et ideo ponit' hoc quaſi ꝓpriuꝫ eius. Similiter ꝛ intel-
lectualis viſio in hoc trāſcendit imaginationem ꝛ ſenſum
que ad illa ſe extendit q̄ ꝑ eſſentiam ſuam ſunt intelligibi
lia. ꝛ ideo hoc ei attribuit Auguſtinus quaſi eius ꝓpriuꝫ
q̄uis etiam poſſit cognoſcere materialia. que ꝑ ſuas ſimi
litudines cognoſcibilia ſunt. Vn̄ dr̄ Auguſtinus. xij. ſup
gene ad litterā. ꝙ ꝑ mentem etiā iſta inferiora diiudicā-
tur. ꝛ ea ſciūtur que neqꝫ ſunt corpora neqꝫ vllas gerunt
formas ſimiles corpoꝝ ¶ Et ꝑ hoc patꝫ reſponſio ad ſe Ad 2.
cūdū ¶ Ad terciū dōm. ꝙ ſi corporeitas ſumat' a cor- Ad 3
pore, put eſt in genere q̄titatis. ſic corporeitas nō eſt rei
naturalis quidditas. ſed eius accidens ſcꝫ trina dimen
ſio. Si vero ſumatur a corpore, put eſt in genere ſubſtan
tie. ſic corporeitas nominat rei naturalis eſſentiā. non tn̄
ſequitur ꝙ omīs q̄titas ſit corporeitas niſi diceret' ꝙ q̄d
ditati inq̄tum eſt quidditas ꝯueniret eſſe corporeitateꝫ
¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ q̄uis in mente nō ſint niſi immateria Ad 4
les forme. poſſunt tamen eſſe ſimilitudines rerū materi-
aliū. nō em̄ oportꝫ ꝙ eiuſmodi eſſe habeant ſimilitudo et
id cuius eſt ſimilitudo. ſed ſoluꝫ ꝙ in rōne ꝯueniant. ſicut
forma hominis non habet tale eſſe in ſtatua aurea. quale
eſſe habet forma hominis in carnibꝫ ꝛ oſſibꝫ ¶ Ad q̄rtū Ad 5
dōm. ꝙ q̄uis qualitates corpales nō poſſint eſſe in men
te. poſſunt tn̄ eſſe ſimilitudines qualitatū corporeaꝝ. ꝛ ſm
has mens rebꝫ corporeis aſſimilatur. ¶ Ad ſextū dōm.
ꝙ intellectus cognoſcit abſtrahendo a materia particu- Ad 6
lari ꝛ ꝯditionibꝫ eius. ſicut ab hac carne ꝛ his oſſibꝫ. non
tn̄ oportꝫ. ꝙ abſtrahat a materia vniuerſali. vnde p̄t ꝯſi-
derare formā naturaleꝫ in carnibꝫ ꝛ oſſibus. ſed nō in his

Quinto querit'. Utrū

mens noſtra poſſit cognoſcere materialia in ſin-
gulari. Et videtur ꝙ ſic. q2 ſicut ſingulare habet eſſe per 1.
materiā. ita ꝛ res dicūtur naturales que in ſui definitiōe
materiaꝫ habent. ſed mens q̄uis ſit immaterialis poteſt
cognoſcere res naturales. ergo eadem ratione p̄t cogno-
ſcere res ſingulares ¶ Pre. Nullus recte iudicat de ali 2.
quibus ꝛ diſponit niſi ea cognoſcat. ſed ſapiens ꝑ mentē
iudicat recte ꝛ diſponit de ſingularibꝫ ſicut de familia ſua

et de reb⁹ ſuis. ḡ mente ſingularia cognoſcimus ¶ Pre.
3 Nullus cognoſcat ɔpoſitõem niſi cognoſcat ɔpoſitionis
extrema.ſed hanc ɔpõnem ſortes eſt hõ . format mens
nõ eñ eam poſſet formare aliqua ſenſitiua potentia que
hominẽ in vniuerſali nõ ɔprehendit.ergo mens ſingula⸗
ria cognoſcit ¶ Pre. Nullus pt̄ imperare actũ aliquem
4 niſi cognoſcat obiectũ actus illius.ſed mens ſiue rõ im⸗
perat actum ɔcupiſcibilis ꝛ iraſcibilis.vt patz in primo
ethicoꝝ.cum ergo illoꝝ obiecta ſint ſingularia .mens ſin
5 gularia cognoſcit ¶ Pre. Quicquid poteſt virtus infe⸗
rior ꝛ ſuperior poteſt.ſm Boetiuz.ſed potentie ſenſitiue
que ſunt mente inferiores ſingularia cognoſcũt. ḡ multo
amplius mens ſingularia cognoſcere pt̄ ¶ Pre. Quãto
6 aliqua mens eſt altior tanto hꝫ vniuerſaliorẽ cognitõem
vt pꝫ p Dyo.xij.ca.celeſt.hierar.ſed mens angeli eſt al⸗
tior ꝙ mens hoĩs.ꝛ tñ angel⁹ cognoſcit ſingularia. ergo
multo amplius mens humana

Cõtra ¶ Sed ɔtra eſt. vl'e eſt dum intelligit̃ .ſingulare duꝫ
ſentit̃.vt dicit Boetius.

R° ¶ Rñſio dõm.ꝙ ſicut ex dictis pꝫ.mens humana et
angelica diuerſimode materialia cognoſcũt.cognitio eñ
mentis humane fertur ad res materiales primo ſm for⸗
mam.ſecũdario ad materiã ,put habet habitudinem ad
formã. Sicut aũt oĩs forma ꝗ̃tum eſt de ſe eſt vl'is.ita
habitudo ad formã nõ facit cognoſcere materiam niſi co
gnitione vniuerſali.ſic aũt ɔſiderata materia nõ eſt indi
uiduationis ꝑncipiũ.ſed ſm ꝙ cõſiderat̃ materia in ſin⸗
gulari que eſt materia deſignata ſub determinatis dimẽ
ſionib⁹ exiſtẽs .ex hac eñ forma indiuiduat̃. Vñ dr̄ p hus
in.vij.metaph.ꝙ hominis partes ſunt materia ꝛ forma.
vt vl'iter .ſortis vero hec forma ꝛ hec materia. Vñ patz
ꝙ mens noſtra directe ſingulare cognoſcere nõ pt̄.ſed di
recte cognoſcit̃ a nobis ſingulare p virtutes ſenſitiuas q̃
recipiũt formas a reb⁹ in organo corporali.ꝛ ſic recipiunt
eas ſub determinatis dimenſionibus . ꝛ ſm ꝙ ducunt in
cognitõem materie ſingularis. ſicut eñ forma vl'is du⸗
cit in cognitõem materie vl'is.ita forma indiuidualis du
cit in cognitõem materie ſignate.que eſt indiuiduatõnis
ꝑncipium. Sed tamen mens p accñs ſingularib⁹ ſe imi⸗
ſcet inꝗ̃tum ɔtinuat̃ virib⁹ ſenſitiuis que circa particula
ria verſant̃ ¶ Que quidẽ ɔtinuatio eſt duplex.vno mõ
inꝗ̃tuꝫ motus ſenſitiue partis terminat̃ ad mentẽ. ſicut
accidit in motu qui eſt a reb⁹ ad animã. ꝛ ſic mens ſingu⸗
lare cognoſcit p quãdaꝫ reflexiõem. ,put ſcꝫ mens cogno
ſcendo obiectũ ſuũ.qđ eſt aliqua natura vl'is redit in co⸗
gnitõem ſui actus.ꝛ vlterius in ſpẽm que eſt act⁹ ſui ꝑn
cipiũ.ꝛ vlterius in phantaſmata a quib⁹ ſpẽs eſt abſtra⸗
cta.ꝛ ſic aliquã cognitõem de ſingulari accipit. Alio mõ
ſm ꝙ motus qui eſt ab aĩa ad res incipit a mente ꝛ ,pce⸗
dit in partem ſenſitiuã ,put mens regit inferiores vires.
et ſic ſingularib⁹ ſe imiſcet mediãte ratõe particulari que
eſt potentia quedã ſenſitiue partis cõponẽs ꝛ diuidens
intentõẽs indiuiduales que alio noĩe dr̄ cogitatiua.ꝛ hꝫ
determinatũ organũ in corpore.ſcꝫ mediã cellulã capitis
vl'em vero ſciam quã mens habet de operatõnib⁹ nõ eſt
poſſibile applicari ad ꝑticularem actũ niſi p aliquã poten
tiam mediã apprehendentẽ ſingulare vt ſic fiat quidam
ſyllogiſmus cuius maior ſit vl'is.que eſt ſententia mentis
minor aũt ſingularis.q̃ eſt applicatio particularis rõnis.
cõcluſio vero electio ſingularis operis.vt pꝫ p illud qđ ha
betur.iij.de aĩa. Mens vero angeli q꜡ cognoſcit res mate
riales p formas q̃ reſpiciũt imediate materiam ſicut ꝛ for
mã.nõ ſolũ cognoſcit materiã in vl'i directa inſpectõe.ſed
etiã in ſingulari. ꝛ ſĩliter etiã mens diuina

¶ Ad pmũ ḡ dõm.ꝙ cognitio qua cognoſcit̃ mate⸗ Ad .j.
ria ſm analogiã quã habet ad formã ſufficit ad cognitõeꝫ
rei naturalis.nõ aũt ad cognitõeꝫ rei ſingularis. vt ex di
ctis pꝫ ¶ Ad ſcđm dõm.ꝙ diſpoſitio ſapientis de ſingu Ad 2
laribꝰ nõ fit p mentem niſi mediãte cogitatiua. cuius eſt
intentõẽs ſingulares cognoſcere. vt ex dictis pꝫ ¶ Ad Ad 3
tercium dõm.ꝙ ſm hoc intellectus poteſt de ſingulari ꝛ
vl'i ꝓpõnem cognoſcere ꝙ ſingulare per quãdam reflexio
nem cognoſcit. vt dictũ eſt ¶ Ad.iiij.dõm.ꝙ intellectus Ad 4
ſiue rõ cognoſcit in vl'i finem ad quem ordinat actũ con⸗
cupiſcibilis ꝛ actum iraſcibilis imperando eis . Hãc co⸗
gnitõem aũt vl'em mediante vi cogitatiua ad ſingularia
applicat.vt dictũ eſt ¶ Ad q̃ntũ dõm.ꝙ illud qđ poteſt Ad 5
virtus inferior pt̄ ſuperior.nõ tñ eodem modo.ſed quã⸗
doqꜫ aliquo altiori modo. ꝛ ſic intellectus cognoſcere pt̄
ea que cognoſcit ſenſus .altiori tñ modo ꝙ ſenſus.ſenſus
eñ cognoſcit ea ꝗ̃tum ad diſpõnes materiales ꝛ accidẽ⸗
tia exteriora.ſed intellectus penetrat ad intimã naturaꝫ
ſpẽi que eſt in ipis indiuiduis ¶ Ad.vi.dõm.ꝙ cognitio Ad 6
mentis angelice eſt vniuerſalior ꝙ cognitio mentis hu⸗
mane.q꜡ ad plura ſe extendit paucioribꝰ medijs vtens. ꝛ
tñ efficacior eſt ad ſingularia cognoſcẽda. vt ex dictis pꝫ

Sexto querit̃ .vtrum

mens humana accipiat cognitõeꝫ a ſenſibilib⁹
Et videt̃ ꝙ nõ .coꝝ eñ que non ɔueniũt in materia non
poteſt eſſe actio ꝛ paſſio. vt patz per Boetiuz in libro de .j.
dua.na.et p pħm in pmo de generatiõe. ſed mens noſtra
nõ ɔmunicat in materia cũ reb⁹ ſenſibilib⁹.ergo non pñt
ſenſibilia agere in mentem noſtram. vt ex eis menti no⸗
ſtre aliqua cognitio imꝓmatur ¶ Pre. Obiectum intel 2
lectus eſt qđ quid eſt. vt dr̄ in tercio de aĩa.ſꝫ quidditas
rei nullo ſenſu ꝑcipitur.ergo mentis cognitio a ſenſu non
accipitur ¶ Pre. Aug⁹.dr̄.x.ɔfeſ.loquens de cognitõe 3
intelligibiliũ quomodo a nobis acquirat̃. ibi inquã erant
anteꝙ̃ ea didiciſſent.ſcꝫ intelligibilia in mente noſtra.ſed
in memoria non erant.ḡ videtur ꝙ intelligibiles ſpẽs nõ
ſint a ſenſib⁹ accepte ¶ Pre. Aug⁹.probat.x.de trini. 4
ꝙ anima nõ poteſt amare niſi cognita.ſed aliquis anteꝙ̃
aliquam ſciam addiſcat amat eam . qđ pꝫ ex hoc ꝙ mul
to ſtudio eam querit.ḡ anteꝙ̃ addiſcat illam ſcientiã hꝫ
illam in notitia ſua.ergo videt̃ ꝙ nõ accipiat mens ſcien⸗
tiam a reb⁹ ſenſibilib⁹ ¶ Pre. Aug⁹.xij.ſup gen̄ .ad litte 5
ram dicit.corporis imaginem nõ corpus in ſpũ ipſe ſpũs
in ſeipo facit celeritate mirabili que inefficaciter longe eſt
a corporis tarditate.ergo videtur ꝙ mens non accipiat
ſpecies intelligibiles a ſenſib⁹.ſed ipa eas in ſe format.
¶ Pre. Aug⁹.dr̄.xi.de trini.ꝙ mens noſtra de reb⁹ cor 6
poralib⁹ iudicat ſm rõnes incorporales ꝛ ſempiternas.ſꝫ
rõnes accepte a ſenſib⁹ nõ ſunt hmõi.ꝛ ſic idem qđ ꝑus.
¶ Pre. Si mens cognitõem a ſenſib⁹ accipiat. hoc non 7
poteſt eſſe niſi inꝗ̃tum ſpẽs que a ſenſibilib⁹ accipit̃ intel
lectum poſſibilem mouet.ſed talis ſpẽs non pt̄ mouere
intellectum poſſibilem.nõ eñ mouet eum in phantaſma
adhuc exiſtens.q꜡ ibi exiſtens nondum eſt intelligibilis
actu.ſed potentia tm̄. Intellectus aũt non mouetur niſi
ab intelligibili actu.ſicut nec viſus niſi a viſibili in actu.
ſimiliter nõ mouet intellectũ poſſibilem exiſtens in intel
lectu agente qui nullius ſpeciei eſt receptiuus.al's nõ dif⸗

ferret ab intellectu poſſibili.ſimiliter nec exiſtens in ipſo
poſſibili intellectu.q2 forma iam inherens ſubiecto ſubie
ctum nõ mouet.ſed in ipſo quodãmodo quieſcit Nec eti
am per ſe exiſtens.cũ ſpẽs intelligibiles non ſint ſubſtan/
tie.ſed de genere accidẽtiũ.vt dr̃ Auicẽ.in ſua metaph.
ergo nullo modo pt̃ eſſe vt mens noſtra a ſenſib9 accipi/
at ſciam ¶ Pre. Agens eſt nobilius patiente.vt patz ꝑ
8 Aug[9].xij.ſup gene.ad litteram.ꝛ per phm in.iij.de aia.
ſed recipiens ſe habet ad illud quod recipit quaſi patiẽs
ad agens.cum ergo mens ſit multo nobilioꝛ ſenſib9.non
poterit ab eis cognitõem accipere ¶ Pre. Phus dr̃ in
9 vij.phyſicoꝝ.ꝙ anima in quieſcendo fit ſciens.ſed aia nõ
poſſet accipere ſcientiã a ſenſib9 niſi moueret̃ quodãmo/
do ab eis.ergo ꝛc

¶ Contra. Sicut dr̃ phus.vt experimento probat̃
Cõtra cui deficit vnus ſenſus deficit vna ſcia.ſicut cecis deeſt ſci
entia de coloꝛib9.hoc aũt nõ eſſet ſi anima aliũde acciperet
ſcientiã ꝙ̃ ꝑ ſenſus.ergo a ſenſibilib9 ꝑ ſenſus ſciam acci/
pit ¶ Pre. Omnis noſtra cognitio oꝛiginaliter ꝯſiſtit in
notitia principioꝝ indemonſtrabiliũ.hoꝝ aũt cognitio
in reb9 a ſenſu oꝛit̃.vt patz in fine poſterioꝝ.ergo ſcientia
noſtra a ſenſu oꝛitur ¶ Preter. Natura nihil facit fruſtra
et nõ deficit in neceſſarijs.fruſtra autẽ dati eſſent ſenſus
anime niſi ꝑ eos cognitõem de reb9 acciperet.ergo ꝛc

R̃o ¶ Rñſio dd̃m.ꝙ circa hanc queſtionẽ multiplex fuit
Opinio multiplex de ſcia antiquoꝝ opinio. Quidã eñ poſuerũt oꝛtum ſcientie no
ſtre totaliter a cauſa exterioꝛi eſſe.que eſt a materia ſepa
rata. Que in duas ſectas diuiditur.quidã eñ.vt plato/
nici poſuerũt formas rerum ſenſibiliũ eſſe a materia ſepa
ratas.ꝛ ſic eſſe intelligibiles actu.ꝛ per earum participa/
tionem a materia ſenſibili effici indiuidua in natura.earũ
vero participatione humanas mentes ſcientiam habere.
et ſic ponebant predictas formas eſſe principium gene/
rationis ꝛ ſcientie.vt phus narrat in primo metaph.
Reꝓba° ¶ Et hec poſitio ſufficienter a pho reꝓbata eſt.qui
oſtendit ꝙ non eſt ponere formas ſenſibilium rerum niſi
in materia ſenſibili.cum etiã nec ſine materia ſenſibili in
vniuerſali forme vniuerſales intelligi poſſint.ſicut nec ſy
mus ſine naſo ¶ Et ideo alij nõ ponentes formas ſenſi/
Scda opi° bilium ſeparatas.ſed intelligentias tñ quas nos ange/
los dicimus.poſuerunt oꝛigines noſtre ſcientie totaliter
ab huiuſmodi ſubſtantijs ſeparatis eſſe. Unde Auicen
na voluit.ꝙ ſicut forme ſenſibiles nõ acquirũtur ex mate
ria ſenſibili niſi ex influentia intelligentie agentis.ita et
forme intelligibiles humanis mentibus nõ imprimun/
tur.niſi ex intelligentia agente que nõ eſt pars anime.ſed
ſubſtantia ſeparata.vt ipſe ponit.indiget tamen aia ſenſi
bus quaſi excitantib9 ꝛ diſponẽtib9 ad ſcientiã.ſicut iſta
inferioꝛa agentia preparant materiã ad ſuſcipiendã for
Reꝓba°. mã ab intelligentia agente ¶ Sed iſta opinio non videt̃/
rõnalis.q2 ſm̃ hoc non eſſet dependentia neceſſaria inter
cognitõem mentis humane et virtutes ſenſitiuas. Cui9
ꝯtrariũ pz manifeſte. Tum ex hoc ꝙ deficiente ſenſu defi
cit ſciẽtia de ſuis ſenſibilib9 Tum etiã ex hoc ꝙ mens nr̃a
non pt̃ actu ꝯſiderare etiam ea que habitualiter ſcit.niſi
formãdo aliqua phantaſmata.vñ etiã leſo oꝛgano phan
taſie impedit̃ ꝯſideratio. Et pterea pdicta poſitio tollit
proxima rerũ pncipia ſi oĩa inferioꝛa ex ſubſtãtia ſepara
Tercia opi duas hz ſectas.pma ta imediate formas ꝯſequũtur tam intelligibiles ꝙ̃ ſen/
ſibiles ¶ Alia opinio fuit ponẽtiũ noſtre ſcientie oꝛiginẽ
totaliter a cã interioꝛi eſſe. Que etiã in duas ſectas diui/
ditur.quidã eñ poſuerũt humanas aĩas in ſeipſis ꝯtine

nere omniũ rerũ cognitõem.ſed ꝑ ꝯiũctionem ad corpus
pdictam cognitõem obtenebrari.ꝛ ideo dicebãt nos in/
digere ſtudio ꝛ ſenſib9.vt impedimenta ſcie tollerent̃.di/
centes addiſcere nihil aliud eſſe ꝙ̃ reminiſci.et manifeſte
apparet ꝙ ſicut ex his que audiuimus ꝛ vidimus remi/
niſcimur ea que pus ſciebamus ¶ Sed hec poſitio nõ vi
detur etiã eſſe rõnabilis.ſi eñ ꝯiũctio aĩe ad corp9 ſit na/ Reꝓba°.
turalis.nõ eſſe poteſt ꝙ ꝑ eam totaliter naturalis ſciẽtia
impediat̃.ꝛ ita ſi hec opinio vera eſſet nõ pateremur oĩ/
modã ignoꝛantiã eoꝝ quoꝝ ſenſum non habemus Hec
aũt opinio eſt ꝯſona illi poſitiõi ꝙ̃ ponit animas ante coꝛ/
poꝛa fuiſſe creatas.ꝛ poſtmodũ coꝛpoꝛib9 vnitas.q2 tunc
ꝯpoſitio coꝛpoꝛis ꝛ aĩe nõ eſſet naturalis.ſed accidenta/
liter ꝓueniens ipſi aĩe.que quidẽ opinio ꝛ ſm̃ fidem ꝛ ſm̃
phoꝝ ſententias reꝓbãda iudicat̃. Alij vero dixerunt Scda ſec
ꝙ aĩa ſibiipſi eſt cauſa ſcie.nõ eñ a ſenſib9 ſcientiã accipit
quaſi actione ſenſuũ aliquo mõ ſilitudines rerũ ad aĩam
ꝑueniant.ſed ipſa aĩa ad pñtiam ſenſibiliũ in ſe ſilitudi/
nes ſenſibiliũ format. Sed hec poſitio nõ videt̃ totaliter Reꝓba°
rõnabilis.nullũ eñ agẽs niſi ſm̃ qd̃ eſt actu agit Unde ſi
aĩa format in ſe omniũ rerũ ſilitudines.opoꝛtet ꝙ ipa in ſe
actu habeat ſilitudines illas rerũ.ꝛ ſic redibit in pdictam
opinionẽ.que ponit omniũ rerũ ſciam aĩe naturaliter etiã
inſitam eſſe. ¶ Et ideo pre oĩb9 pdictis poſitiõib9 rõ/ Quarta
nabilis eſt ſententia phi.ꝙ̃ ponit ſciam mentis noſtre par opi.ꝛ aĩc.
tim ab intrinſeco partim ab extrinſeco eſſe.non ſolũ a reb9
a materia ſeparatis.ſed etiã ab ipſis ſenſibilib9. Cuz eñ
mens noſtra ꝯparat̃ ad res ſenſibiles que ſunt extra aĩ/
mam inuenitur ſe habere ad eas in duplici habitudine.
vno mõ vt actus ad potentiam inq̃ntum ſcz res que ſunt
extra aĩam ſunt intelligibiles in potentia.ipa vero mens
eſt intelligibilis in actu.ꝛ ſm̃ hoc ponit̃ in ea intellectus
agens qui facit intelligibilia in potentia intelligibilia in
actu. Alio mõ vt potentia ad actũ.ꝓut ſcz in mente no/
ſtra forme rerum determinate ſunt in potẽtia tñ.que in
reb9 extra aĩam ſunt in actu.et ſm̃ hoc ponitur in anima
noſtra intellectus poſſibilis cuius eſt recipere formas a
reb9 ſenſibilib9 abſtractas factas intelligibiles actu ꝑ lu/
men intellectus agentis.qd̃ quidẽ intellectus agentis in
anima rõnali procedit.ſicut a pma oꝛigine a ſubſtantijs ſe
paratis.ꝛ precipue a deo.ꝛ ſm̃ hoc verum eſt ꝙ ſcientiã
a ſenſib9 mens noſtra accipit.nihilominus tamen ipa aĩa
in ſe ſimilitudines rerum format.inq̃ntum per lumen in/
tellectus agentis efficiũtur forme a ſenſib9 abſtracte in/
telligibiles actu.vt in intellectu poſſibili recipi poſſint.
Sic etiã in lumine intellectus agentis nobis eſt quodã/
modo oĩs ſcientia oꝛiginaliter indita mediãtib9 vniuer
ſalib9 ꝯceptionib9.que ſtatim lumine intellectus agentis
cognoſcũtur.ꝑ quas ſicut per vlia principia iudicam9 de
alijs.ꝛ ea pus cognoſcimus in ipſis.vt ſm̃ hoc etiam illa
opinio veritatem habeat que ponit nos ea que nos addi
ſcimus ante in notitia habuiſſe.

¶ Ad pmum ergo dd̃m.ꝙ forme ſenſibiles a ſenſib9 Ad .j.
abſtracte nõ poſſunt agere in mentem noſtram.niſi qua/
tenus per lumen intellectus agentis immateriales red/ Ad 2
dũtur.ꝛ ſic efficiũtur quodãmodo omogenee intellectui
poſſibili in quem agũt ¶ Ad ſecũdum dd̃m.ꝙ circa idẽ
virtus ſuperioꝛ ꝛ inferioꝛ operantur non ſimiliter.ſed ſu/
perioꝛ ſublimius.vnde ꝛ per formã que a reb9 accipitur
ſenſus non ita efficaciter rem cognoſcit ſicut intellect9.ſz
ſenſus per eam manuducũtur in cognitõem exterioꝛum
accidentiũ. Intellectus vero ꝑuenit ad nudã quiddita/

tem rei ſecernendo eam ab omnibꝫ ꝯditōibꝫ materialibꝫ
Unde pro tanto dicitur cognitio mentis a ſenſu originē
habere. nō ꝙ omne illud quod mens cognoſcit ſenſus cō
prehendat. ſed quia ex his que ſenſus apprehendit mens
in aliqua ſuperiora manuducitur. ſicut ⁊ ſenſibilia intelle⸗
cta manuducūt in intelligibilia diuinoꝝ ¶ Ad tercium
Ad 3 dōm. ꝙ verbū Auguſti. eſt referendum ad precognitionē
qua particularia in ꝑncipijs vniuerſalibꝫ precognoſcun⸗
tur. ſic eīm verum eſt ꝙ ea que addiſcimus ꝑus in aīa no⸗
Ad 4 ſtra erant ¶ Ad quartū dōm. ꝙ aliquis anteꝗ̄ aliquam
ſcientiā acquirat amare eam poteſt inꝗ̄tum cognoſcit
quadam cognitōe vniuerſali cognoſcendo vtilitatem il⸗
Ad 5 lius ſcientie viſu vel quocūꝗ̄ alio modo ¶ Ad quintum
dōm. ꝙ ſm hoc intelligenda eſt anima ſeipſam formare ꝙ
ꝑ actionem intellectus agentis forme intelligibiles facte
intellectum poſſibilem formāt. vt dictū eſt. Et ſm hoc
etiam vis imaginatiua poteſt formare diuerſoꝝ ſenſibili⸗
um formas. qđ precipue apparet dum imaginamur ea q̄
Ad 6 nunꝗ̄ percepimus ¶ Ad ſextū dōm. ꝙ ꝑma ꝑncipia q̄⸗
rum cognitio eſt nobis innata. ſunt quedam ſimilitudo
increate veritatis. vnde ſcdm ꝙ per eas de alijs iudica⸗
mus dicimus iudicare de rebus per rationes incōmuta
biles vel ꝑ veritatem increatā. hoc tamen qđ Augꝰ. ibi
dī. referendum eſt ad rōnem ſuperiorem que eternis con
templandis inheret. que q̄dem ꝗ̄uis ſit dignitate prior.
eſt tamen operatio eius poſterior. ꝙ inuiſibilia dei ꝑ ea
Ad 7 que facta ſunt intellecta ꝯſpiciūtur. Ro. ꝑº. ¶ Ad ſepti⸗
mū dōm. ꝙ in receptione qua intellectus poſſibilis ſpēs
rerum accipit a phantaſmatibꝫ. ſe habent phātaſmata vt
agens inſtrumentale ⁊ ſecūdariū. intellectus vero agēs
vt principale ⁊ primū. Et ideo effectꝰ actōis relinquitur
in intellectu poſſibili ſm ꝯditōem vtriuſꝗ̄. ⁊ nō ſm con
ditionem alterius tm̄. ⁊ ideo intellectꝰ poſſibilis recipit
formas vt intelligibiles actu ex virtute intellectus agen
tis. ſed vt ſimilitudines determinatarū rerum ex ꝯditi⸗
one phantaſmatū. ⁊ ſic forme intelligibiles in actu nō ſūt
per ſe exiſtentes. neꝗ̄ in phantaſia. neꝗ̄ in intellectu agē⸗
Ad 8 te. ſed ſolum in intellectu poſſibili ¶ Ad octauū dōm. ꝙ
ꝗ̄uis intellectus poſſibilis ſit ſimpl'r nobilior ꝗ̄ phantaſ
mata ſm quid. nihil tamen prohibet phātaſma nobilius
eſſe inꝗ̄tum ſꝫ phantaſma eſt actu ſilitudo talis rei. qđ
intellectui poſſibili nō ꝯuenit niſi in potentia. et ſic quodā
modo poteſt agere in intellectū poſſibilem virtute lumi⸗
nis intellectus agentis. ſicut ⁊ color poteſt agere in viſū
Ad 9 virtute luminis corporalis ¶ Ad nonū dōm. ꝙ quies
in qua ꝑficitur ſcientia excludit motū materialium paſſi
onum. non autem motū ⁊ paſſionem ꝯmuniter accepta
ſm ꝙ quodlibet recipere pati dicitur ⁊ moueri. ſicut phs
dicit in. iij. de aīa. ꝙ intelligere eſt quoddā pati

Septimo queritur. vtrum

in mente ſit imago trinitatis ſm ꝙ materialia
j. cognoſcit. ⁊ nō ſm ꝙ cognoſcit eterna ſolum. Et videt̄
ꝙ nō ſolū ſm ꝙ cognoſcit eterna. quia vt dī Augꝰ. xij. de
trini. cū querimus trinitatē in aīa in tota querimus non
ſeparātes actōem rōnalem in tēporalibꝫ a ꝯtemplatione
eternoꝝ. ſꝫ mens nō eſt ad imaginē niſi ſm ꝙ i ea trinitas
inuenit̄. ergo mens eſt ad imaginem nō ſolū ſm qđ intē
2 dit eternis rōnibꝫ ꝯſpiciendis ⁊ ꝯſulendis. ſed etiam ſm
ꝙ inheret tēporalibꝫ agendis ¶ Pre. Imago trinitatis
in aīa ꝯſiderat̄ inꝗ̄tum in ea repſentat̄ equalitas ꝑſonaꝝ
et eaꝝ origo. ſed magis ꝑſonaꝝ equalitas repſentatur in
mente ſm ꝙ cognoſcit tpalia ꝗ̄ ſm ꝙ cognoſcit eterna.
cū eterna in infinitū excedant mentē. mens aūt nō in in
finitum tēporalia excedit. origo etiā ꝑſonarū manifeſta
tur in cognitōe tpalium ſicut ⁊ in cognitōe eternoꝝ. quia
vtrobiꝗ̄ ex mente ꝓcedit notitia. ⁊ ex notitia amor. ergo
imago trinitatis non ſolū ⁊c. ¶ Pre. Similitudo eſt in
potentia diligendi. ſed imago eſt in potentia cognoſcendi 3
ſicut habet̄. ij. ſententiaꝝ. xvj. diſ. ſed mens noſtra ꝑ ꝑus
cognoſcit materialia ꝗ̄ eterna. cū ex materialibꝫ in eterna
ꝑueniat. ⁊ etiā perfectius cū materialia ꝯprehendat. non
aūt eterna. ergo imago magis eſt in mente ſm ꝙ ꝯparat̄
ad tpalia ¶ Pre. Imago trinitatis inuenit̄ in aīa quodā
modo ſm potentias. vt ſupra dictum eſt. ſed potentie in 4
differenter ſe habent ad oīa obiecta ad que ꝑcipue po⸗
tentie determināntur. ergo imago dei inuenitur in mente
reſpectu quorūlibet obiectoꝝ. ¶ Pre. Perfectius videt̄ 5
qđ in ſeipo videtur ꝗ̄ qđ videtur in ſuo ſimili. ſꝫ anima
in ſe ꝑfectius videt ſeipam. deum aūt nō niſi in ſimilitudi
ne in ſtatu vie. ergo ꝑfectius cognoſcit ſeipam ꝗ̄ cogno⸗
ſcit deum. et ita magis eſt attēdenda imago in aīa ſm ꝙ
ipa cognoſcit ſeipam. ꝗ̄ ſm ꝙ cognoſcit deū. cum imago
trinitatis in nobis ſm id inueniat̄ qđ ꝑfectiſſimū in no⸗
ſtra natura inuenitur. vt dī Augꝰ. ¶ Pre. Sꝫ m̄ hoc po
tentiaꝝ equalitas in mente noſtra repſentatur. ꝙ memo 6
ria intelligentia ⁊ volūtas tota inuicem ſe capiūt. vt pꝫ ꝑ
Augm̄. in. x. de trini. ſed iſta mutua ꝯprehenſio nō oſten
deret earum equalitatem. niſi inꝗ̄tum ad oīa obiecta
ſe ꝯprehenderent. ergo rōne omniū obiectoꝝ imago tri⸗
nitatis inuenit̄ in potentijs mentis ¶ Pre. Sicut ima⸗
go eſt in potentia cognoſcendi. ita charitas in potētia di 7
ligendi. ſed caritas nō ſolum reſpicit deum ſed etiam ꝓ⸗
ximū. Unde ⁊ duplex ponitur charitatis actus. ſꝫ dile⸗
ctio dei ⁊ ꝓximi. ergo ⁊ imago nō ſolum eſt in mente ſm
ꝙ cognoſcit deum. ſed etiā ſm ꝙ cognoſcit creaturas
¶ Pre. Potentie mentis in quibꝫ ꝯſiſtit imago aliqui⸗
bus habitibꝫ ꝑficiūtur ſm quas imago deformata debꝫ 8
reformari. ⁊ ꝑfici. ſed potentie mentis nō indigent habi⸗
tibꝫ ſm ꝙ cōparantur ad eterna. ſed ſolum ſm ꝙ compa⸗
rantur ad tpalia. ꝙ habitus ad hoc ſunt vt ſm eos potē
tie regulentur. in eternis aūt error nō pt̄ accidere vt ibi
regula opus ſit. ſed ſolum in temporalibꝫ. ergo ⁊c. ¶ Pre.
Trinitas increata repſentatur in imagine mentis. preci⸗ 9
pue ꝗ̄tum ad ꝯſubſtantialitatem ⁊ equalitatem. ſed hec
duo inueniūtur etiam in potentia ſenſitiua. quia ſenſibile
et ſenſus efficiūtur in actum vnū. ⁊ ſpecies ſenſibilis nō
recipitur in ſenſu niſi ſm ſuam capacitatem. ergo etiā in
potentia ſenſitiua imago trinitatis inuenitur. multo ergo
magis in mente ſm ꝙ temporalia cognoſcit ¶ Preterea.
Metaphorice loquutōnes ſm aliquas ſimilitudines at 10
tendūtur. quia ſm phm oēs transferentes ſm aliquā
ſimilitudinē transferunt. ſed a quibuſdā creaturis ſenſibi
libꝫ magis fit tranſſumptio in diuina per metaphoricas
loquutōes. ꝗ̄ etiam ab ipſa mente. ſicut patꝫ de radio ſo
lari per Dyo. quarto caplo de di. no. ergo creature ſenſi⸗
biles alique magis poſſunt dici ad imaginem ꝗ̄ etiā ipa
mens. et ita nō videtur aliquid impedire quin mens ſm 11
ꝙ temporalia cognoſcit ad imaginem ſit ¶ Pre. Boeti⸗
us dicit in libro de trini. ꝙ forme que ſunt in materia ſunt
imagines illarum rerum que ſunt ſine materia. forme au
tem in materia exiſtentes ſunt forme ſenſibiles. ergo for
me ſenſibiles ſunt imagines ipius dei. ⁊ ita mens ſm ꝙ

ea cognoſcit videtur ad imaginem dei eſſe
Cōtra ¶ Sed ꝯtra eſt quod Aug⁹. dicit .xv. de trini. ꝙ tri-
nitas que in inferiori ſcientia inuenitur. licet ad interi-
orem hominem iam ꝑtineat. nōdum tamen imago dei ap
pellanda eſt vel putāda. Inferior aūt ſcīa eſt ſm ꝙ mens
temporalia ꝯtemplatur. ſic eñ a ſapientia eternoꝝ diſtin
guitur. ergo imago trinitatis nō attenditur in mente ſm
ꝙ temporalia cognoſcit ¶ Pre. Partes imaginis ſm or
dinem debēt trib⁹ perſonis reſpondere. ſed ordo perſona-
rum non inuenitur in mente ſm ꝙ tēporalia cognoſcit. in
cognitiōe eñ tpaliū intelligentia non procedit ex memo
ria vt verbum a patre. ſed magis memoria ab intelligētia
q: ea que ꝑus intelleximus memoramur. ergo imago nō
ꝯſiſtit in mente ſm ꝙ tēporalia cognoſcit ¶ Pre. Aug⁹
dr. xij. de tri. facta iſta diſtinctione mentis qua ſcꝫ manu
ducimur in cognitionē eternorū ⁊ actionem temporaliuꝫ
in eo ſoluꝫ qḋ ad contemplationem ꝑtinet eternorū. non
ſolum trinitas ſed etiā eſt imago dei. in hoc autē ꝙ deri-
uatum eſt in actione temporaliū etiam ſi trinitas poſſit
non tamen imago dei poteſt inueniri. ⁊ ſic idem qḋ ꝑus.
¶ Pre. Imago trinitatis ſemꝑ exiſtit in anima. nō aūt
rerum temporaliū cognitio. cū per acquiſitionē habeatur
ergo imago trinitatis non inuenitur in anima ſm ꝙ tem
poralia cognoſcit
Rᵒ ¶ Reſponſio dicendū. ꝙ rationē imaginis ſimilitu-
do perficit. nō tamen quelibet ſimilitudo ad rōnem ima-
ginis ſufficiens inuenitur. ſed expreſſiua ſilitudo per quā
aliquis repreſentatur ſm rationē ſue ſpeciei. et ideo in cor
poralib⁹ imagines rerū attendūtur magis ſm figuras q̄
ſunt ſpecierū ſigna propria q̄ȝ ſm colores ⁊ alia acciden-
tia. Inuenitur aūt in anima noſtra aliqua ſimilitudo tri-
nitatis increate ſm quālibet ſui cognitioneꝫ. non ſolum
mentis. ſed etiam ſenſus. vt patꝫ ꝑ Aug^m. xi. de trini. ſed
in illa tñ cognitione mentis imago dei reperitur ſm quā
expreſſior dei ſimilitudo in mente noſtra inuenit ¶ Vt er-
go cognitionem mentis ſm obiecta diſtinguamus. tri-
plex cognitio in mente noſtra inuenitur. ſcꝫ qua mens co
gnoſcit deum. ⁊ qua cognoſcit ſeipſaꝫ. ⁊ qua cognoſcit tē
poralia. In illa cognitiōe qua temporalia cognoſcit nō in-
uenitur expreſſa ſimilitudo trinitatis in creaturis neqꝫ
ſm ꝯformationem. quia res materiales ſunt magis diſſi-
miles deo q̄ȝ ipſa mens. Unde per hoc ꝙ mens earū ſci-
entia informat nō efficit deo magis ꝯformis. Siliter eti
am neqꝫ ſm analogiam. eo ꝙ res temporalis que ſui noti
tiam parit in anima. vel intelligentiam actualem. non eſt
eiuſdem ſubſtantie cuꝫ mente. ſed extranea a natura eius
et nō poteſt ꝑ hoc increate trinitatis ꝯſubſtātialitas re-
preſentari. Sed in cognitiōne qua mens cognoſcit ſeipaꝫ
eſt repreſentatio trinitatis in eſſe ſm analogiam. inq̄ȝtuꝫ
hoc modo mens cognoſcens ſeipſam verbū ſui gignit. et
ex vtroqꝫ procedit amor. ſicut pater ſeipſum dicens v̄buꝫ
ſuū genuit ab eterno. ⁊ ex vtroqꝫ ꝓcedit ſpūſſanctus Sꝫ
in cognitiōe illa qua mens ipſum deū cognoſcit ipſa mens
deo ꝯformatur. ſicut oīe cognoſcens inq̄ȝtum huiuſmo-
di aſſimilatur cognito. maior aūt eſt ſimilitudo que eſt ꝑ
ꝯformitatem. vt viſus ad colorem. q̄ȝ que eſt ſm analogi
am. vt viſus ad intellectū qui ſiliter ad ſua obiecta cōpa
ratur. vñ expreſſior ſimilitudo trinitatis eſt in mente ſm
ꝙ cognoſcit deum q̄ȝ ſm ꝙ cognoſcit ſeipſam. ⁊ ideo pro
prie imago trinitatis in mēte eſt ſm ꝙ cognoſcit deū ꝑmo
et principaliter. ſed quodāmodo ⁊ ſecūdario ſm ꝙ cogno
ſcit ſeipſam. ⁊ precipue ꝓut ſeipſam conſiderat. prout eſt
imago dei. vt ſic eius conſideratio non ſiſtat in ſe. ſed pro
cedat vſqꝫ ad deum. In cognitione vero rerum tempo-
ralium non inuenitur imago. ſed ſimilitudo quedam tri-
nitatis que magis poteſt ad veſtigium pertinere. ſicut et
ſilitudo quā Aug⁹. aſſignat in potentijs ſenſitiuis
¶ Ad ꝑmum ergo dicendū. ꝙ trinitas quidem inue Ad .1.
nitur in mente ſm ꝙ ſe extendit ad actionem temporaliū
ſed tamen iſta trinitas non dicitur imago increate trini-
tatis. vt patet per ea que ibidem Auguſtinus ſubiūgit.
¶ Ad ſecūdum dōm. ꝙ equalitas diuinarum perſona- Ad 2
rum magis repreſentatur in cognitione eternoruꝫ q̄ȝ tem
poralium. nō eñ attendenda eſt equalitas eius inter ob-
iectū ⁊ potentiam. ſed inter vnam potentiaꝫ ⁊ aliā. q̄ȝuis
aūt maior ſit ineq̄litas inter mētē nr̄am ⁊ deū. q̄ȝ inter mē
tē nr̄aꝫ ⁊ rem tpalem. tamē inter memoriā quaꝫ mens no
ſtra habet de deo ⁊ actualem intelligentiam eius ⁊ amo
rem maior inuenitur equalitas q̄ȝ inter memoriā quā ha
bet de reb⁹ temporalib⁹ ⁊ earum intelligentiam ⁊ amorē.
Ipſe eñ deus per ſeipm cognoſcibilis eſt ⁊ diligibilis. et
ita tñ a mente vniuſcuiuſqꝫ intelligitur ⁊ amatur q̄ȝtuꝫ
menti preſens eſt. cuius preſentia in mente ipſius memo
ria eſt in mente. ⁊ ſic memorie que de ipſo habetur etiam
intelligentia ⁊ volūtas ſiue amor adequatur. res autem
materiales non ſunt ſm ſe intelligibiles et diligibiles. et
ideo reſpectu earum talis equalitas in mente non inue-
nitur nec etiam idem ordo originis. cū ex hoc noſtre me
morie preſentes ſint ꝙ intellecte fuerint a nobis. ⁊ ſic me-
moria ex intelligentia oritur potius q̄ȝ econuerſo. cuius
contrarium in mente creata accidit reſpectu ipſius dei. ex
cuius preſentia mens intelligibile lumen participat vt in
telligere poſſit ¶ Ad tercium dōm. ꝙ q̄ȝuis cognitio quaꝫ Ad 3
de reb⁹ materialib⁹ habemus ſit prior tempore illa noti-
tia quam habemus de deo. tamen nō eſt prior dignitate.
Nec obſtat ꝙ materialia perfectius a nobis cognoſcun-
tur q̄ȝ deus. quia minima cognitio que de deo haberi po
teſt ſuperat omnē cognitionem que de creatura habetur.
nobilitas eñ ſcientie ex nobilitate ſciti dependet. vt patꝫ
in ꝑncipio ꝑmi de anima. Unde in de animalib⁹ phus ꝑ
ponit modicam ſcientiam quaꝫ habemus de celeſtibus
omni ſciētie quā habemus de rebus inferioribus. ¶ Ad
quartum dicendū. ꝙ q̄ȝuis potentie ſe extendant ad om- Ad 4
nia ſua obiecta. tamen earum virtus preſentatur ex vlti-
mo in quod poſſunt. vt ptꝫ in primo celi ⁊ mūdi. et ideo
id quod ad maximam parteꝫ pertinet potentie mentis
ſcꝫ eſſe ad imaginem dei attribuitur ei reſpectu nobiliſſi
mi obiecti. quod eſt deus. ¶ Ad quintum dōm. ꝙ q̄ȝuis Ad 5
mens perfectius ſeipſam cognoſcat q̄ȝ deuꝫ. tamen cogni
tio quaꝫ habet de deo eſt nobilior ⁊ per eaꝫ magis deo cō-
formatur. vt dictum eſt. et ideo ſm ipſam magis eſt ad
dei imaginem. et ideo propria imago trinitatis in mente
eſt ſm ꝙ cognoſcit deum ꝑmo ⁊ ꝑncipaliter. ſed quodā-
modo ſe ſecūdario ſm ꝙ cognoſcit ſeipſam ¶ Ad ſextū Ad 6
dōm. ꝙ q̄ȝuis equalitas ad imaginē pertineat que in men
te noſtra inuenitur. non tamen oporteꝫ ꝙ reſpectu omni-
um imago attendatur reſpectu quoruꝫ aliqua equalitas
inuenitur in ipſa. eo ꝙ plura alia ad imaginem requirun-
tur. vnde ratio nō ſequitur. ¶ Ad ſeptimuꝫ dicendū. ꝙ
q̄ȝuis charitas que imaginem perficit reſpiciat proximū Ad 7
non tamen ſicut principale obiectum. cum obiectum ꝑn-
cipale eius ſit ſolus deus. in proximo eñ nil diligit chari
tas niſi deum ¶ Ad octauū dicendum. ꝙ potentie ima Ad 8
ginis aliquibus habitibus perficiuntur ſm etiam ꝙ cō-

parantur in deū.ſicut ſpe fide ⁊ charitate ⁊ ſapiētia ⁊ hu
iuſmodi.q̄uis eīm in ipſis eternis error nō inueniatur ex
parte ipſorum.tamen poteſt incidere error noſtro intelle
ctui in cognitione eorum.difficultas eīm in eis cognoſcē
di accidit nō ex eis.ſed ex parte noſtra.vt dicitur ſecūdo
Ad.9 metaph. ¶ Ad nonū dōm.ꝙ inter ſenſibile ⁊ ſenſuȝ non
inuenitur ꝯſubſtantialitas.eo ꝙ ipſum ſenſibile eſt extra
neum a ſenſus eſſentia.nec etiā inuenitur equalitas.cum
quādoq̄ȝ non ſemꝑ tantū videtur viſibile q̄ȝtum viſibile
Ad.10 eſt ¶ Ad decimū dōm.ꝙ creature alique irrōnales pñt
quadaȝ ſimilitudine deo magis aſſimilari q̄ȝ etiam rōna
les q̄ȝtum ad cauſandi efficaciam. Sicut ptȝ de radio ſo
lari quo oīa in inferiorib⁹ cauſantur ⁊ renouantur.⁊ hoc
ꝯtingit ex diuina bonitate que oīa cauſat.vt dīt Dyo.
tamen ſm̄ ꝓprietates ſibi inherentes magis creatura rō
nalis deo eſt ſimilis q̄ȝ creatura irrōnalis quecūq̄ȝ.hoc ta
men ꝙ a creaturis irratōalib⁹ frequentius metaphorice
loqutiones transferūtur in deum contingit ex rōne diſ
ſilitudinis.q: vt dīt Dyoniſius.ij.ca.celeſt.hierar. ea q̄
ſunt in vilioribꝰ creaturis ideo frequentius transferūtur
in diuina.vt oīs errandi occaſio tollatur. Trāſlatio eīm
a creaturis nobilib⁹ facta eſtimatōem poſſet inducere ꝙ
ea que metaphorice dicerentur eſſent ſm̄ ꝓprietatem in
telligenda.quod opinari nullus poteſt ex ipis vilioribus
Ad.ij creaturis ¶ Ad.xi.dōm.ꝙ Boetius formas materia
les ponit eſſe imagines.non dei.ſed formarum immate
rialium.id eſt rationū ydealium in mente diuina exiſten
tium a quib⁹ ſm̄ ꝑfectā ſilitudinē oriūtur

Octauo queritꝰ. vtruȝ

.j. mens ſeipſam ꝑ eſſentiaȝ cognoſcat aut ꝑ aliaȝ
ſpēm. Et videtur ꝙ ꝑ aliaȝ ſpēm.quia vt philoſophus
dicit in tercio de aīa. Intellectus nihil intelligit ſine phā
taſmate.ſed ipſius eſſentie anime non poteſt accipi aliqđ
phantaſma.ergo oportȝ ꝙ per aliquam aliam ſpeciem a
phantaſmatib⁹ abſtractam mens noſtra ſeipſam intelli
2 gat ¶ Pre. Ea que per ſui eſſentiaȝ videntur cognoſcū
tur certiſſime ⁊ ſciūtur ſine errore.ſed de mente humana
multi errauerūt.cum quidam dicerent eam eſſe aerē.qui
dam ignem.⁊ multa alia inepta de ea ſentirent.ergo mēs
nō videt ſe per eſſentiam ſuaȝ ¶ Sed diceres ꝙ mens ꝑ
eēntiā ſuā videt ſe eſſe.errare tñ poteſt inquirendo quid
3 ſit ¶ Sed ꝯtra.ſcire aliquid ꝑ eſſentiā ſuaȝ eſt ſcire de eo
quid eſt.cum eſſentia ſit idem qđ quidditas eius.ſi ergo
anima videt ſeipſam ꝑ eſſentiam quilibet ſine errore ſci
ret de anima ſua quid eſt.qđ manifeſte patet eſſe falſum
4 ¶ Pre. Anima noſtra eſt forma coniūcta materie.ſȝ om
nis huiuſmodi forma cognoſcitur per abſtractionem for
5 me a materia ⁊ a materialib⁹ conditōnibus.ergo anima
cognoſcitur ꝑ ſpeciem abſtractam a materia ¶ Pre. In
telligere nō eſt actus anime tm̄.ſed coniūcti.vt dicitur ꝑ
mo de anima.ſed omnis talis actus eſt ꝯmunis anime ⁊
corpori.ergo oportȝ ꝙ intelligendo ſemper ſit aliquid ex
parte corporis.ſed hoc non eſſet ſi mens ſeipſam ꝑ eſſen
6 tiam videret ſine aliqua ſpecie a corporeis ſenſib⁹ abſtra
cta.ergo ⁊c. ¶ Pre. Phūs dicit in tercio de anima.ꝙ in
7 tellectus intelligit ſe ſicut ⁊ alia.ſed alia non intelligit per
eſſentiam ſuam.ſed per aliquas ſpēs.ergo ⁊c ¶ Preterea
Potentie cognoſcūtur ꝑ actus.⁊ actus ꝑ obiecta.ſȝ eēn
tia anime non poteſt cognoſci niſi potētijs eius cognitis
cum virtus rei cognoſcere facit rem ipſam.ergo oportȝ ꝙ
eſſentiam ſuam ꝑ actus ſuos ⁊ ſpēs obiectorum ſuorū co
gnoſcat ¶ Pre. Sicut ſe habet ſenſus ad ſenſibile ſic in 8
tellectꝰ ad intelligibile.ſed inter ſenſuȝ ⁊ ſenſibile req̄rit
quedam diſtantia.ex quo prouenit ꝙ oculus ſeipſum vi
dere non pt̄.ergo ⁊ in intelligibili viſione requiritur que
dam diſtantia vt nunq̄ȝ ſe ꝑ eſſentiam ſuaȝ mens poſſit
intelligere ¶ Pre. Sȝm phm in ꝑmo poſteriorū.non eſt 9
circulo demōſtrare.quia ſequeretur ꝙ aliquid per ſeipm
notuȝ fieret.⁊ ſic ſequeretur ꝙ aliquid ꝑus eſſȝ ⁊ notius
ſeipſo.qđ eſt impoſſibile.ſed ſi mens ſeipam per eſſentiaȝ
videret eſſȝ ideȝ qđ cognoſcitur ⁊ per qđ cognoſcitur.er
go ſequeretur illud inconueniens vt aliquid ſit prius ⁊ no
tius ſeipſo ¶ Pre. Dyoni.vij.caplō de diui.no. dicit ꝙ 10
anima circulo quodam cognoſcit exiſtentium veritatem
circulus autem motus eſt ab eodem in idem. ergo vide
tur ꝙ anima a ſeipſa egrediens intelligendo ꝑ res exteri
ores ad ſuipſius cognitionem redit.⁊ ſic non intelligit ſe
per eſſentiam ſuam ¶ Pre. Manente cauſa manet eius
effectus.ſi igitur mens ꝑ eſſentiam ſuaȝ videret.propter 11
hoc ꝙ eſſentia ſua ſibi eſt p̄ſens.cū ſemꝑ ſit ei p̄ſens ſꝑ eā
videret.ergo cū impoſſibile ſit ſimul plura intelligere nū
q̄ȝ aliud intelligeret ¶ Pre. Poſteriora ſunt magis cō
poſita priorib⁹.ſed intelligere eſt poſterius q̄ȝ eſſe.ergo in 12
intelligentia anime inuenitur maior compoſitio q̄ȝ in eiꝰ
eſſe.ſed in anima nō eſt idem qđ eſt ⁊ quo eſt.ergo nec in
ea eſt idem quo intelligit ⁊ quod intelligitur.ergo ⁊c.
¶ Pre. Non poteſt idem eſſe forma ⁊ formatū reſpectu
eiuſdem.ſed intellectus cuȝ ſit quedā potentia anime eſt 13
quaſi q̄dam forma eſſentie eius.ergo nō pot eſt eſſe ꝙ eēn
tia anime ſit forma intellectus.ſed id quo aliquid intelli
gitur eſt forma intellectus.ergo ⁊c ¶ Pre. Anima eſt q̄ 14
dam ſubſtantia per ſe exiſtens.forme autem intelligibiles
non ſunt forme ꝑ ſe ſubſiſtentes.alr̄ ſcientia que ex hmōi
formis intelligibilib⁹ exiſtit nō eſſȝ de genere accidentis.
ergo eſſentia anime nō poteſt eſſe vt forma intelligibilis
qua mens ſeipſam videat ¶ Pre. Cum actus ⁊ motus
penes terminos diſtinguātur.intelligibilia que ſunt eiuſ 15
dem ſpēi eodem modo ſm̄ ſpēm intelligūtur.ſed anima
petri eſt eiuſdem ſpēi cum anima pauli.ꝑ anima petri eo
dem modo intelligit ⁊ ſeipſam ⁊ animā pauli.ſed animaȝ
pauli non intelligit ꝑ eius eſſentiam.cuȝ ſit ab ea abſens.
ergo ⁊c. ¶ Pre. Forma ſimplicior eſt eo qđ ꝑ formaȝ in
formatur.ſed mens non eſt ſimplicior ſeipſa.cuȝ ergo in 16
formetur eo per quod cognoſcit.non cognoſcit ſeipſam
per ſeipſam
¶ Sed ꝯtra.dicit Auguſti.ix.de trini.mens ſeipſaȝ ꝑ Inſtātie
ſeipſam nouit.quoniā eſt incorporea.nam ſi non ſeipſam .j.
nouit nō ſeipſam amat ¶ Pre. Secda ad Corin.xij.ſup 2
illud.ſcio hominē ⁊c.gloſa dicit.hac viſione que dr̄ intelle
ctualis ea cernūtur que nō ſunt corpora nec vllas gerunt
formas ſimiles corporū.velut ipſa mens ⁊ oīs affectio
anime.ſed vt in eadem gloſa dicitꝰ.intelligibilis viſio eas
res ꝯtinet que non habent imagines ſui ſimiles.que nō
ſunt qđ ipſe.ergo mens nō cognoſcit ſeipſaȝ ꝑ aliquid qđ
nō ſit ideȝ qđ ipſa ¶ Pre. Sicut dr̄ in ſecūdo de anima 3
In his que ſunt ſeparata a materia ideȝ eſt quo intelligit
et quod intelligitur.ſed mens eſt q̄dam res imaterialis.
ergo ꝑ eſſentiam ſuam intelligit ¶ Pre. Dicimus ꝙ om
ne illud qđ eſt preſens intellectui vt intelligibile intelligitꝰ 4
ab intellectu.ſed ipſa eſſentia anime eſt p̄ſens intellectui
ꝑ modum intelligibilis.eſt eīm p̄ſens per ſui veritatem.
ergo veritas eſt ratio intelligēdi.ſicut bonitas diligendi

5 eſt rõ.ergo mens per eſſentiam ſuã ſe intelligit ¶ Pꝛe.
Spẽs per quam aliquid intelligitur eſt ſimplicioꝛ eo ꝙ̄
per eam intelligitur.ſed anima nõ habet aliquam ſpecieꝫ
ſe ſimplicioꝛẽ que ab ea abſtrahi poſſit.ergo anima nõ in-
6 telligit ſe per aliquam ſpẽm.ſed per eſſentiã ſuã ¶ Pꝛe.
Omis ſcientia eſt ꝑ aſſimilationem ſcientis ad ſcitũ.ſed
nihil eſt aliud anime ſimilius ꝙ̃ ſua eſſentia.ergo per ni-
hil aliud ſe intelligit ꝙ̃ ꝑ eſſentiam ſuam ¶ Pꝛe. Illud
7 quod eſt cauſa cognoſcibilitatis alijs.per nihil aliud co-
gnoſcitur ꝙ̃ ꝑ ſeipſum.ſed anima eſt rebꝰ alijs materiali-
bus cauſa cognoſcibilitatis.ſunt eñ intelligibilia inquantũ
nos ea intelligibilia facimus.vt cõmentatoꝛ dt in ſecun-
do metaphy.ergo anima per ſeipſam ſolum intelligit.
¶ Pꝛe. Scientia de anima eſt certiſſima ſm phm ꝓmo
8 de anima.ſed magis certum nõ cognoſcitur ꝑ minꝰ cer-
tum.ergo de anima nõ eſt ſcientia ꝑ aliquid aliud a ſeipſa
¶ Pꝛe. Omis ſpẽs ꝑ quam anima noſtra intelligit eſt a
9 ſenſibilibꝰ abſtracta.ſed nullum ſenſibile eſt a quo aĩa po-
teſt ſuam quidditatem vel ſpẽm abſtrahere.ergo non co
gnoſcit ſeipſam per aliquam ſimilitudinem. ¶ Pꝛe. Si-
10 cut lux coꝛpoꝛalis facit oĩa eſſe viſibilia in actu.ita ani-
ma ꝑ ſuam lucem facit oĩa materialia eſſe intelligibilia
actu.vt patꝫ in.iij.de anima.ſed lux coꝛpoꝛalis per ſeipſam
videtur non ꝑ aliquam ſimilitudinẽ.ergo ⁊ anima per ſe-
ipſam intelligitur.⁊ non ꝑ ſimilitudinẽ ¶ Pꝛe. Sicut di
11 cit phus in tercio de anima.intellectus agens non aliquñ
quidem intelligit aliquando nõ.ſed ſemꝑ.ſed non intelli
git ſemꝑ niſi ſeipſum.nec etiam hoc poſſet ſi ꝑ ſpẽm a ſen
ſibꝰ abſtractam ſe intelligeret.quia ſic ante abſtractioneꝫ
non ſe intelligeret.ergo mens noſtra intelligit ſe per eẽn-
tiam ſuam

R⁹ ¶ Reſponſio dõm. ꝙ cum queritur vtrũ aliquid ꝑ
eſſentiam ſuã cognoſcatur.queſtio iſta dupliciter intelli-
gi poteſt. Uno mõ vt hoc ꝙ̄ dicitur ꝑ eſſentiam ſuã re-
feratur ad ipſam rem cognitam.vt illud intelligatur per
eſſentiam cognoſci cuius eſſentia cognoſcitur.allud nõ cu
ius eſſentia nõ cognoſcitur.ſed accidentia quedam eius
Alio mõ vt referaꝛ ad id quo aliquid cognoſcitur. vt ſic
intelligatur aliquid per ſuam eſſentiã cognoſci. quia ipſa
eſſentia eſt quo cognoſcitur.⁊ hoc modo ad pñs queri
Diſtictio bimẽbꝛis. tur vtrum anima per eſſentiam ſuam ſe intelligat ¶ Ad
cuius rei euidentiaꝫ ſciendũ eſt.ꝙ de anima duplex cogni
tio haberi poteſt ab vnoquoqꝫ.vt Auguſtinꝰ dt nono de
trinitate Una quidem qua vniuſcuiuſqꝫ anima ſe tantũ
cognoſcit ꝙ̃tum ad id ꝙ̄ ei eſt ꝓꝛium. Alia qua cogno-
ſcitur anima ꝙ̃tum ad id ꝙ̄ eſt omnibus animabꝰ ꝯmu-
nealla eñ cognitio que ꝯmuniter de oĩ anima habetur
eſt qua cognoſcitur anime natura.cognitio ṽo quã quis
habet de anima ꝙ̃tum ad id ꝙ̄ eſt ſibi ꝓpꝛiũ eſt cogni-
tio de anima ſm ꝙ habet eſſe in tali indiuiduo. Unde ꝑ
hanc cognitionem cognoſcitur an eſt anima.ſicut cũ ali
quis percipit ſe habere animã.per aliam vero cognitionẽ
ſcitur quid eſt anima ⁊ que ſunt per ſe accidentia eius.
Quantũ ergo ad primã cognitionẽ ꝑtinet diſtinguendũ
eſt.qꝛ cognitio ſubſtantie alia eſt actu.⁊ alia habitu. ꝙ̃-
tum igitur ad actualem cognitionẽ qua aliquis conſide-
rat ſe in actu habere animã.ſic dico ꝙ anima cognoſcitur
per actus ſuos. In hoc eñ aliquis ſe percipit animã habe
re ⁊ viuere ⁊ eſſe.ꝙ ꝑcipit ſe ſentire ⁊ intelligere.⁊ alia hu
iuſmodi vite opera exercere. Unde dicit philoſophus in
nono ethicoꝝ.ſentimus autem quoniam ſentimus ⁊ in-
telligimus quoniam intelligimus.et quia hoc ſentimus
intelligimus quoniam ſumus.nullus autem percipit ſe in
telligere niſi ex hoc ꝙ aliquid intelligit.quia pꝛius eſt in-
telligere aliquid ꝙ̃ intelligere ſe intelligere.⁊ ideo perue
nit anima ad actualiter percipiendũ ſe eſſe per id quod
intelligit vel ſentit Sꝫ ꝙ̃tũ ad cognitõeꝫ habitualẽ ſic di
co ꝙ aĩa per eſſentiam ſuam ſe videt.id eſt ex hoc ipſo ꝙ
eſſentia ſua eſt ſibi pꝛeſens.eſt potens exire in actum co-
gnitionis ſuipſius.ſicut aliquis ex hoc ꝙ habet alicuius
ſcientie habitum ex ipſa pꝛeſentia habitus eſt potens ac
cipere illa que ſubſunt illi habitui. Ad hoc autem ꝙ perci
piat anima ſe eſſe ⁊ quid in ſeipſa agatur intendat.nõ re
quiritur aliqͥs habitus.ſed ad h̄ ſufficit ſola eſſentia ani-
me que menti eſt pꝛeſens.ex ea eñ actus pꝛogrediuntur
in quibus actualiter ipſa percipitur ¶ Sed ſi loquamur
de cognitione anime.cum mens humana ſpeciali aut ge
nerali cognitione definitur.ſic iterum diſtinguendũ eſt.
Ad cognitionem eñ duo concurrere opoꝛtet.ſcilꝫ appre
henſionem.⁊ iudicium de re appꝛehenſa. Et ideo cogni-
tio aĩe qua natura aĩe cognoſcitur poteſt conſiderari et
ꝙ̃tum ad appꝛehenſionem ⁊ ꝙ̃tum ad iudicium. Si igi-
tur conſideretur ꝙ̃tum ad appꝛehenſioneꝫ.ſic dico ꝙ na
tura anime cognoſcitur a nobis per ſpecies quas a ſenſi
bus abſtrahimus.anima eñ noſtra in genere intellectu-
lium tenet vltimum locum.ſicut materia pꝛima in gene
re ſenſibilium.vt patꝫ ꝑ cõmentatoꝛeꝫ.in.iij.de anima.ſi
cut eñ materia ꝓma eſt in potentia ad oĩes foꝛmas ſen
ſibiles.ſic etiaꝫ intellectus noſter poſſibilis eſt in poten-
tia ad oĩes foꝛmas intelligibiles. Unde in oꝛdine intel
lectuũ eſt ſicut pura potẽtia.vt materia in oꝛdine ſenſibili
um.⁊ ideo ſicut materia nõ eſt ſenſibilis niſi ꝑ foꝛmã ſup-
uenientem.ita intellectus poſſibilis non eſt intelligibilis
niſi ꝑ ſpẽm ſupinductam.vnde mens noſtra nõ poteſt ſe
ipſam intelligere ita ꝙ ſeipſam imediate appꝛehendat.ſed
ex hoc ꝙ appꝛehendit alia deuenit in ſuam cognitiõem.ſi
cut ⁊ natura materie ꝓme cognoſcitur ex hoc ipſo ꝙ̄ eſt
talium foꝛmarũ receptiua.ꝙ̄ patꝫ intuendo modũ quo
phi naturã anime inueſtigauerũt.ex hoc eñ ꝙ anima hu
mana vniuerſales rerũ naturas cognoſcit.ꝑcipiũt ꝙ ſpe
cies qua intelligimus eſt imaterialis.alˀs eſſꝫ indiuidua-
ata.ſic nõ duceret in cognitõem vniuerſalis.ex hoc eñ ꝙ
ſpẽs intelligibilis eſt immaterialis. intellexerũt ꝙ intel-
lectus eſt res quedam nõ dependẽs a materia.⁊ ex hoc
ad alias ꝓꝛietates intellectiue potẽtie cognoſcendas ꝓ-
ceſſerunt. Et hoc eſt ꝙ̄ phus dt in tercio de anima.ꝙ in
tellectus intelligitur ſicut ⁊ alia.ꝙ̄ exponens cõmenta-
toꝛ dt ꝙ intellectus intelligit ꝑ intentionẽ in eo ſicut alia
intelligibilia.que quidẽ intentio nihil aliud eſt ꝙ̃ ſpẽs in
telligibilis.ſed hec intentio eſt in intellectu vt intelligibi
lis actu.in alijs aũt rebꝰ non.ſed vt intelligibilis in poten
tia. Si ṽo ꝯſidereꝛ cognitio quã de natura aĩe habemus
ꝙ̃tũ ad iudiciũ ꝗ̃ ſentiamꝰ eẽ vt deductõe ꝓdicta appꝛhẽ
damꝰ.ſic notia aĩe habeꝛ inꝙ̃tũ intuemur iuiolabilẽ ṽita
tem.ex ꝗ̃ ꝑfecte ꝙ̃tũ poſſumꝰ definimꝰ.nõ ꝗ̄lis ſit vniuſcu
iuſqꝫ mẽs.ſꝫ ꝗ̄liter ſempiternis rõnibꝰ habeat eẽ.vt augꝰ.
dt.ix.de tri. Hãc aũt imobilẽ veritatẽ in ſui ſiĩtudine ꝗ̃
eſt nobis menti nr̃e impꝛ̃ſſa intuemur inꝙ̃tũ aliꝗ̃ natura
liter cognoſcimus vt ꝑ ſe nota.ad ꝗ̃ oĩa alia examinamꝰ
ſm ea de oĩbꝰ iudicantes. Sic igiꝛ pꝫ ꝙ mens noſtra co-
gnoſcit ſeipſam quodãmõ ꝑ eſſentiã ſuaꝫ.vt Augꝰ.dt.ꝗ̃-
dã vero mõ ꝑ intentionẽ ſiue ꝑ ſpẽm.vt cõm phs ⁊ cõ.di
cũt.quodã ṽo mõ intuẽdo imobilem veritatẽ.vt Augꝰ.
dt Uñ ⁊ ſic ad vtraſqꝫ rõnes reſpondendum eſt

Ad .j. ¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ intellectus noſter nihil actu p̄t
intelligere anq̄ a phātaſmatib⁹ abſtrahat. nec etiā p̄t ha
bere habitualē noticiā alioꝝ a ſe q̄ nō ſꝫ in ipo an̄ abſtra/
ctionē p̄dictā. eo ꝙ ſpēs alioꝝ intelligibiliū nō ſꝫ ei inna/
te. ſed eſſentia ſua ſibi innata eſt. vt nō eā neceſſe habeat
a phātaſmatib⁹ acq̄rere. ſicut nec materie eſſentia acq̄rit̄
ab agente naturali. ſed ſolū eius forma. q̄ ita ꝯpat̄ ad ma
teriā naturalē. ſicut forma intelligibilis ad intellectū poſ/
ſibilē. vt d̄r cōmē. in .iij. de aīa. ⁊ iō mens anteq̄ a phātaſ/
matib⁹ abſtrahit ſui noticiā habitualē hꝫ q̄ poſſit ꝑcipe/
re ſe eē. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ nullus vnq̄ errauit in hoc ꝙ
nō ꝑcepit ſe viuere qḋ ꝑtinet ad cognitōem q̄ aliq̄s ſingu
lariter ꝑcipit q̄d in aīa ſua agat̄. ſm̄ quā cognitōem dcm̄
eſt. ꝙ aīa ꝑ eſſentiā ſuā cognoſcit̄ in habitu. ſed error apḋ
multos accidit circa cognitōem nature ipſius aīe in ſpē.
et quātū ad hoc hec p̄s obiectionū veꝝ ꝯcludit. Et per
hoc pꝫ rn̄ſio ad terciū ¶ Ad quartū dōm ꝙ q̄uis aīa ma
terie ꝯiungat̄ vt forma eius. nō tn̄ materie ſubdit̄ vt ma/
terialis reddat̄. ac ꝑ hoc nō ſit intelligibilis in actu. ſꝫ in
potētia tm̄ ꝑ abſtractiōem a materia ¶ Ad q̄ntū dōm ꝙ
obiectio iſta ꝓcedit de noticia actuali ſm̄ ꝙ aīa nō ꝑcipit
ſe eſſe niſi ꝑcipiēdo actū ſuū ⁊ obiectuꝫ. vt dcm̄ eſt. ¶ Ad
ſextū dōm ꝙ verbū illud phi eſt intelligendū ſm̄ ꝙ intel/
lectus intelligit de ſe q̄d eſt. ⁊ nō ſm̄ ꝙ habitualiter noti
ciā hꝫ de ſe an ſit Et ſilr̄ dōm eſt ad .vij. ¶ Ad .viij. dōm
ꝙ opatio ſenſitiua ꝑficit̄ ꝑ actiōem ſenſibilis in ſenſum. q̄
eſt actio ſitualis. ⁊ iō req̄rit determīatā diſtātiā. ſed opa⁹
intellect⁹ nō determīat̄ ꝑ aliquē ſitū. ⁊ iō nō eſt ſilē ¶ Ad
nonū dōm ꝙ duplr̄ aliq̄d d̄r alio cognoſci. vno mō ſicut
ex cuius cognitōe deueniat̄ in cognitōnem illius. ⁊ ſic di/
cunt̄ ꝯcluſiones in p̄ncipijs cognoſci. ⁊ hoc mō nō p̄t ali/
quid cognoſci ſeipſo. Alio mō d̄r aliq̄d alio cognoſci ſicut
in quo cognoſcit̄. ⁊ ſic nō opꝫ ꝙ illud q̄ cognoſcit̄ alia co
gnitōe cognoſcat̄ q̄ id qḋ cognoſcit̄. vn̄ ſicut nihil ꝓhibet
quin aliq̄d cognoſcat̄ ſeipo. ſicut deus cognoſcit ſeipſo ſe.
ſic aīa q̄dammō ſeipam cognoſcit ꝑ eſſentiā ſuā ¶ Ad .x.
dōm ꝙ circulus q̄dam in cognitōe aīe attendit̄ ſm̄ ꝙ rō
cinādo inq̄rit exn̄tiū veritatē. vn̄ hoc d̄r Dyo. vt oñdat
in q̄ aīe cognitio deficiat a cognitōe angeli. hoc aūt circu/
lo attendit̄ in hoc ꝙ ratō ex p̄ncipijs ſm̄ viā inueniēdi in
cognitōes ꝓuenit ⁊ ꝯcluſiones inuentas in p̄ncipia reſol
uēdo examīat ſm̄ viā iudicādi. vn̄ hoc nō eſt ad ꝓpoſituꝫ
¶ Ad .xi. dōm ꝙ ſicut nō opꝫ ꝙ ſp intelligat̄ in actu il/
lud cuius noticia habitualit̄ habet̄ ſm̄ aliq̄s actōes in in
tellectu exn̄tes. ita etiā nō opꝫ ꝙ ſemꝑ actualiter intelli
gat̄ mens cuius noticia ineſt nobis habitualiter ex hoc ꝙ
ipſa eius eſſentia intellectui noſtro eſt pn̄s. ¶ Ad .xij. dōm
ꝙ q̄ intelligit̄ ⁊ qḋ itelligit̄ nullo mō ſe hn̄t ad inuicē. ſicut
q̄ eſt ⁊ q̄d eſt. eſſe em̄ actus eſt entis. ſꝫ intelligere nō ē ac/
tus eius qḋ intelligit̄. ſed intelligētis. vn̄ quo intelligitur
ꝯpat̄ ad intelligentē. ſicut qḋ eſt ⁊ q̄ eſt. et iō ſicut in aīa ē
aliud quo eſt ⁊ qḋ eſt. ita aliud eſt q̄ intelligit. i. potētia in
tellectiua que eſt p̄ncipiū actus intelligendi a ſua eēntia
nō aūt ex hoc oportet ꝙ ſpēs intelligibilis ſit aliud ab eo
qḋ intelligit̄ ¶ Ad .xiij. dōm ꝙ intellectiua potētia eſt for
ma ipſius aīe quantū ad actū eſſendi. eo ꝙ hꝫ eſſe in aīa
ſicut ꝓprietas in ſubiecto. ſed quantū ad actuꝫ intelligēdi
nihil ꝓhibet eſſe ecōuerſo ¶ Ad .xiiij. dōm ꝙ noticia q̄ua
aīa ſeipam nouit nō eſt in genere accidētis. quantū ad il/
lud qḋ habitualiter cognoſcit̄. ſed ſolū quantū ad actū co
gnitōis q̄ eſt accn̄s quoddā. vn̄ etiā Aug⁹. d̄r ꝙ noticia
ſubſtātialiter ineſt mēti. in nono de tri. ſm̄ ꝙ mens ſeipaꝫ

Ad 2

Ad 3
Ad 4

Ad 5

Ad 6

Ad 7
Ad 8

Ad 9
Diſtictio

Ad 10

Ad 11

Ad 12

Ad 13

Ad 14

nouit ¶ Ad .xv. dōm ꝙ iſta obiectio ꝓcedit de noticia aīe Ad 15
qua cognoſcit̄ quantū ad naturā ſpēi in qua oēs cōicant
¶ Ad .xvi. dōm ꝙ cū mens intelligit ſeipam. ipſa mens Ad 16
nō eſt forma mētis. q̄ nihil eſt forma ſuꝑpius. ſed ſe habꝫ
ꝑ modū forme inquantū ad ſe ſua actio terminat̄ qua ſe/
ipſam cognoſcit. vn̄ non opꝫ ꝙ ſit ſeipſa ſimplicior niſi
forte ſm̄ modū intelligēdi. inquantū id qḋ intelligit̄ acci
pitur vt ſimplicius ipſo intellectu intelligente. ſicut acci/
pitur vt perfectio eius Co. inſtā
¶ Ad primū in contrariū dōm ꝙ mens ſeipam ꝑ ſeip/ Ad .j.
ſam cognoſcit. q̄ ex ip̄a mente eſt ei vn̄ poſſit in actu pro
dire quo ſe actualiter cognoſcat ꝑcipiendo ſe eſſe. ſicut ex
ſpē habitualiter in mēte recepta. eſt in mēte vt poſſit actu
aliter rem illā cōſiderare. ſed q̄lis eſt natura ipſius mētis
mens nō poteſt ꝑcipere niſi ex cōſideratōe obiecti ſui. vt
dictū eſt ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ verbū gloſe qḋ d̄r ꝙ intelle/ Ad 2
ctualis viſio eas res cōtinet ⁊c. magis eſt referenduꝫ ad
obiectū cognitōis q̄ ad id quo intelligit̄. ⁊ hoc pꝫ cōſide/
rando ea que in ſuꝑiorib⁹ dicunt̄. d̄r em̄ in gloſa eadeꝫ ꝙ
ꝑ viſionē corꝑalē vident̄ corꝑa. ꝑ ſpūalē viſionē. i. imagi/
nariā ſilitudines corporuꝫ. ꝑ intellectualem vero ea que
neq̄ corꝑa ſunt neq̄ ſilitudines corpoꝝ. ſi em̄ hoc referat̄
quantū ad id quo intelligit̄. tūc quantū ad hoc nulla eſſꝫ
dr̄ia inter viſionē corporalē ⁊ ſpūalē ſiue imaginariaꝫ. q̄a
etiā corꝑalis viſio fit ꝑ ſilitudines corpoꝝ. non em̄ lapis
eſt in oculo. ſed ſilitudo lapidis Sꝫ in hoc viſionū dictaꝝ
eſt dr̄ia q̄ viſio corꝑalis terminat̄ ad ipſum corpus. ima
ginaria vero ad imaginem corporis. ſicut ad obiectum. ⁊
ſic etiam cum dicitur viſio intellectualis eas res continet
que non habent ſui ſimilitudines que non ſunt ꝙ ip̄e. non
intelligitur ꝙ viſio ſpūalis fiat ꝑ aliquas ſpecies que nō
ſunt idē quod res intellecte. ſed ꝙ viſio intellectualis nō
terminet̄ ad aliquā rei ſimilitudinē. ſed ad ip̄am eſſentiaꝫ
rei. ſicut em̄ in viſione corporali aliquis intuetur corpus
non ita ꝙ inſpiciat aliquā corporis ſimilitudinē. ita in vi/
ſione intellectuali aliq̄s inſpicit eſſentiaꝫ rei ſine hoc ꝙ ali
quis inſpiciat ipſam ſimilitudinē rei. q̄uis quandoq̄ per
aliam ſimilitudinē illam eſſentiā aſpiciat Quod etiaꝫ ex
perimento patet. cum em̄ intelligimus animā non confin
gimus nobis aliquod aīe ſimulachrū quod intueamur
ſicut in viſione imaginatiua accidebat. ſed ip̄am aīe affe/
ctionē cōſideramus. nō tamē ex hoc cōcluditur ꝙ iſta vi/
ſio nō ſit ꝑ aliquā ſpēm ¶ Ad terciū dōm ꝙ verbū philo/ Ad 3
ſophi intelligendū eſt de intellectu qui eſt omino a mate/
ria ſeꝑatus. vt cōmentator ibidē exponit. ſicut intellect⁹
angeloꝝ. nō aūt de intellectu humano al's ſequeret̄ ꝙ ſci
entia ſpeculatiua eſſet idem quod res ſcita. qḋ eſt impoſ/
ſibile. vt etiam cōmentator ibidē d̄r. ¶ Ad quartū dōm Ad 4
ꝙ anima eſt ſibiip̄i preſens vt intelligibilis. i. vt intelligi
poſſit. nō aūt vt ꝑ ſeip̄am intelligatur. ſed ex obiecto ſuo.
vt dcm̄ eſt ¶ Ad quintū dōm ꝙ aīa non cognoſcit ꝑ aliā Ad 5
ſpēm abſtractam a ſe. ſed ꝑ ſpeciem obiecti ſui. que fit for
ma eius. ſm̄ ꝙ intelligit actu vnde ratio non ſequitur. Ad 6
¶ Ad ſextū dicendū ꝙ q̄uis anima noſtra ſit ſibiipſi ſi/
milima. non tamē poteſt eſſe principiū ꝯgnoſcēdi ſeipſaꝫ
vt ſpecies intelligibilis. ſicut nec materia p̄ma. eo ꝙ ſe ha/
bet intellectus noſter in ordine intelligibiliū. ſicut mate/
ria prima in ordine ſenſibiliuꝫ. vt cōmentator d̄r in tercio
de anima ¶ Ad ſeptimū dicendū ꝙ anima eſt ratio ꝯgno Ad 7
ſcendi alijs nō ſicut mediū cognoſcendi. ſed inquantū per
actum illius intelligibiles efficiuntur res materiales.
¶ Ad .viij. d̄oꝫ ꝙ ſm̄ hoc ſcia de aīa eſt certiſſima ꝙ vnuſ Ad 8

quiſq; in ſeipo experitur ſe aiam habere ⁊ actus aie ſibi in⸗
eſſe. ſed cognoſcere qd ſit. difficilimū eſt. vñ phs ibidē ſub
Ad 9 iungit ꝙ oino difficilimoꝝ eſt ¶ Ad. ix. dōm ꝙ aia non co
gnoſcit ꝑ ſpēm a ſenſib9 abſtractā q̄ſi intelligat ſpēs illa eē
aie ſilitudo. ſed q2 naturā ſpēi conſiderando que a ſenſib9
abſtrahit inuenit natura aie in qua hmōi ſpēs recipitur.
Ad 10 ſicut ex forma cognoſcit materia ¶ Ad. x. dōm ꝙ lux cor
poralis nō videt ꝑ eſſentiā niſi q̄tenus ſit rō viſibilitatis
viſibiliū ⁊ forma q̄dā dans eſſe eis actu viſibile. ipſa vero
lux q̄ eſt in ſole non videtur a nobis niſi ꝑ eius ſimilitudi
nem a viſu noſtro exiſtentē. ſicut eñ ſpēs lapidis non eſt
in oculo. ſed ſilitudo eius. ita nō pt eſſe ꝙ forma lucis que
eſt in ſole ſit ipſa eadē in oculo. Et ſilr lumē intellectꝰ agē
tis ꝑ ſeipm a nobis intelligit inquantū eſt rō ſpēꝝ intelli
Ad 11 gibiliū faciēs eas intelligibiles actu ¶ Ad. xi. dōm ꝙ ver
Duplex expoſitio bū illud phi pt dupl'r exponi ſm duas opiniones de intel
lectu agente. Quidā eñ poſuerūt intellectū agentē ſub⸗
ſtantiā ſepatā vnā de alijs intelligētijs. et ſm hoc ſp actu
intelligit ſicut alie intelligētie. Quidā vero poſuerūt in⸗
tellectū agentē eſſe potentiā aie. ⁊ ſm hoc dr ꝙ intellectꝰ
agens nō q̄nq; intelligit et q̄nq; nō. q2 cū q̄nq; intelligēdi
et q̄nq; nō. nō eſt ex pte eius. ſed ex pte intellectus poſſi⸗
bilis. in oñi eñ actu q̄ hō intelligit ꝯcurrit opatio intelle
ctus agētis ⁊ intellectus poſſibilis. Intellectus āt agēs
nō recipit aliq̄d ab extrinſeco. ſed ſolū intellectus poſſibil'
vñ quantū ad id qđ req̄rit ad noſtrā ꝯſiderationē ex pte
nr̄i intellectus agētis nō deeſt q̄n ſp intelligamꝰ. ſed quā
tū ad id qđ req̄rit ex pte intellectus poſſibil'. qđ nunq; im
plet niſi ꝑ ſpēs intelligibiles a ſenſibus abſtractas

Nono queritur. vtrum

1 mens cognoſcat habitus in ipſa exñtes ꝑ eſſen⸗
tiā ſuā vel ꝑ aliquā ſilitudinē. Et videt ꝙ ꝑ eſſentiā ſuā.
q2 ꝑma Corin. xij. ſup illud. ſcio hoiez ⁊c. dr glo. dilectio⸗
nō aliter videt pñs in ſpē ꝑ quā eſt ⁊ aliter abſens in aliq̄
imagine ſui ſili. ſed quantū mente cerni pt. ab alio magis
ab alio minus ipa cernit. g̃ dilectio ꝑ eſſentiā ſuā nō ꝑ ali
2 quā ſui ſilitudinē a mente cernit. ⁊ eadē rōe q̄libet aliꝰ ha
bitus ¶ Pre. Dicit Augꝰ. x. de tri. q̄d eñ tā cognitioni
adeſt q̄ qđ menti adeſt. ſed habitus aie ꝑ ſui eſſentiā mē
ti aſſunt. g̃ ꝑ ſui eſſentiā cognoſcunt a mēte ¶ Pre. Pro⸗
3 pter qđ vnūq̄dq; tale ⁊ illud magis. ſed habitꝰ mētis ſūt
cauſe q̄re alia cognoſcunt q̄ habitib9 ſubſunt. g̃ ipſi habi⸗
4 tus ꝑ eſſentiā ſuā maxime cognoſcunt ¶ Pre. Omne qđ
cognoſcit a mente ꝑ ſui ſilitudinē ꝑus fuit in ſenſu q̄ fiat
in mente. ſed habitus mētis nunq; fit in ſenſu. g̃ a mente
5 nō cognoſcit ꝑ aliquā ſilitudinē. ¶ Pre. Quāto aliq̄d eſt
ꝓpinquius mēti tāto a mente magis cognoſcit. ſed habitꝰ
eſt ꝓpinq̄or potētie intellectiue mētis q̄ actus. ⁊ actus q̄
obiectū. g̃ mens magis cognoſcit habitū q̄ actū vel ob⸗
6 iectū. ⁊ ita habitū cognoſcit ꝑ eſſentiā ſuā. ⁊ non ꝑ actus
vel obiecta ¶ Pre. Augꝰ. dr. xij. ſup Gen. ad lrām. ꝙ eo
dem genere viſionis cognoſcit mens ⁊ ars. ſed mens co⸗
gnoſcit ꝑ eſſentiā ſuā a mente. g̃ ⁊ ars ꝑ eſſentiā ſuam co
7 gnoſcit. ⁊ ſilr alij habitus ¶ Pre. Sic ſe hʒ bonū ad affe⸗
ctum. ſicut verū ſe hʒ ad intellectū. ſed bonū nō eſt in affe
ctu ꝑ aliquā ſui ſilitudinē. g̃ nec verū in intellectu. g̃ q̄cq̄d
8 intellectus cognoſcit. cognoſcit ꝑ eſſentiā ⁊ nō ꝑ ſilitudi⸗
nē ¶ Pre. Augꝰ. dr. xiij. de tri. nec ſic videt fides in cor⸗
de ab eo cuius eſt. ſicut aīma alterius hois ex motib9 cor
poris videt. ſed eā tenet certiſſima ſcia clamatq; ꝯſcietia.
g̃ ſm hoc ſcia mētis tenet fidē ſm ꝙ ꝯſcia clamat. ſed con
ſcia clamat fidē. ſm ꝙ ꝑſentialiter ineſt ei. g̃ ⁊ ſm hoc ſcit
fides a mente. ꝙ ꝑ eſſentiā ſuā preſentialiter mēti ineſt.
¶ Pre. Forma eſt maxime ꝓportionabilis ei cuiꝰ eſt for
ma. ſed habitus in mēte exñtes ſunt q̄dā forme mētis. g̃ 9
ſunt mēti maxime ꝓportionabiles. g̃ noſtra mens imedia⸗
te eos cognoſcit ꝑ eēntiā. ¶ Pre. Intellectus ꝯgnoſcit 10
ſpēm intelligibilē q̄ in ipo eſt. nō aūt cognoſcit eā ꝑ aliā.
ſed ꝑ eēntiā ſuā. q2 ſic eſſet abire in infinitū. hoc aūt non ē
niſi q2 ſpēs ipē intellectum informāt. cū igit ſilr intellectꝰ
ꝑ habitus informat. videt ꝙ eos per eſſentiā cognoſcat.
¶ Pre. Habitꝰ a mēte nō cognoſcunt niſi viſione intelle 11
ctuali. ſed viſio intellectualis eſt eorum que per eſſentiam
ſuam videntur. ergo ⁊c.
¶ Sed cōtra eſt qđ Augꝰ dr. x. ꝯfeſ. ecce in memorie Inſtātie
mee cāpis ⁊ antris ⁊ cauernis innumerabilib9 atq; innu⸗ 1
merabilit plenis ⁊ innumerabiliū generib9 reꝝ ſiue ꝑ ima
gines ſicut oim corpoꝝ. ſiue ꝑ eſſentiā ſuā ſicut artiū. ſiue
per quas neſcio notiones. ſicut affectionū animi. q̄s et cū
animus nō patit memoria tenet. Ex quo videt ꝙ affectō
nes animi cognoſcant non ꝑ ſui pñtiā. ſed ꝑ aliq̄s ſilitudi
nes. ⁊ eadē rōne habitus virtutū q̄ circa hmōi affectōes
ꝯſiſtit ¶ Pre. Augꝰ. dr. ix. de ci. dei. habemꝰ aliū ſenſum 2
interioris hois ſenſu iſto. ſcʒ corpali ꝑſtantiorē. q̄ iuſta et
iniuſta ſentimꝰ. iuſta ꝑ intelligibilē ſpēm iniuſta ꝑ eius ꝑ
uationē. iuſta aūt ⁊ iniuſta appellat habitus virtutū ⁊ vi⸗
cioꝝ. g̃ habitꝰ virtutū ꝑ ſpēm ⁊ nō ꝑ eēntiā cognoſcunt.
¶ Pre. Nihil ꝯgnoſcit ab intellectu ꝑ eēntiā niſi qđ pñ⸗ 3
tialit eſt in intellectu. habitꝰ aūt ꝟtutū nō ſūt pñtialiter in
intellectu. ſʒ in affectu. g̃ ⁊c. ¶ Pre. Viſio intellectual' eſt 4
ꝑſtantior q̄ corpal'. g̃ eſt cū maiori diſcretōe. ſʒ in viſione
corpali ſpēs q̄ aliq̄d videt ſp eſt aliud a re q̄ ꝑ ipam videt
g̃ ⁊ habitꝰ q̄ ꝑ viſionē intellectualē vident. nō vident per
eēntiā a mēte. ſʒ ꝑ aliq̄s alias ſpēs ¶ Pre. Nihil appetit ni 5
ſi qđ cognoſcat. vt ꝓbat Augꝰ. in li°. de tri. ſed habitꝰ aie
appetunt ab aliq̄b9 q̄ ipos nō hñt. g̃ habitꝰ illi cognoſcūt
ab illis. nō ꝑ eēntiā ſuā. cū eos nō habeāt. g̃ ꝑ ſui ſpeciem.
¶ Prete. Hugo de ſctō vic. diſtinguit in homie tripli⸗ 6
cem oculum. ſcʒ ratōnis intelligentie et carnis. Oculus
intelligētie eſt quo deus inſpicitur. et hunc dicit erutum
poſt pctm. Oculus carnis q̄ iſta tpalia vident. ⁊ hic poſt
pctm integer māſit. Oculus rōnis eſt q̄ intelligētia cau⸗
ſata ꝯgnoſcit. hic poſt pctm factus eſt lippus. q2 in pte nō
totaliter intelligibilia cognoſcimꝰ. ſed oñe qđ videt tm̄
in pte nō ꝑ eēntiā cognoſcit. g̃ habitus mētis cū ſint intel
ligibiles. videt ꝙ mens nō videat ipos ꝑ eēntiā ſuam
¶ Pre. Multo eſt deus pñtialior ꝑ eēntiā ſuā q̄ habitꝰ 7
cū ipe ſit cuilib3 rei intimꝰ. ſʒ pñtia dei i mēte nō facit ꝙ
mens naturaliter deū ꝑ eſſentiā videat. g̃ nec habitus ꝑ
eſſentiā vident a mente. q̄uis ſint in ea pñtes ¶ Pre. Ad 8
hoc ꝙ intellectꝰ q̄ eſt intelligēs potētia actu intelligat re⸗
quirit ꝙ ꝑ aliq̄d reducat in actuʒ. ⁊ illud eſt q̄ intellectus
intelligit actu. ſed habitus eſſentie inquantū eſt pñs mē
ti nō reducit intellectū de potētia in actū. q2 ſic oporteret
ꝙ q̄diu habitus ſunt preſentes in anima actu intellige⸗
rent. ergo habituū eſſentia nō ē aliud q̄ habitus intelligit.
¶ Reſponſio dicendum. ꝙ ſicut anime ita et habitus R°
eſt duplex cognitio. vna qua aliquis cognoſcit an habitꝰ Duplex
ſibi inſit. Alia qua cognoſcitur quid ſit habitus. He ta⸗ ꝯgni. ha.
men due cognitiones circa habitus alio modo ordinan
tur q̄ circa animā. cognitio autēʒ qua aliquis nouit ſe ha
bere aliquē habitū ꝑſuppoñit noticiā qua ꝯgnoſcit quid

eſt habitus ille. nō em̄ poſſum ſcire me habere charitatē
niſi ſciā q̄d eſt charitas. ſed ex pte aīe nō ſic eſt. multi em̄
ſciūt ſe habere aīam q̄ neſciunt q̄d eſt aīa. Cuius diuerſi/
tatis hec eſt rō. q2 tam habitus q̄ȝ aīam nō pcipimus in
nobis eſſe niſi pcipiēdo actus, quoꝝ aīa ꝛ habitus ſꝫ pn̄/
cipia. habitus aūt p eſſentiā ſuā eſt principiū talis actus.
Vn̄ ſi cognoſcit̄ habitus ꝓut eſt principium talis actus
cognoſcit̄ de eo q̄d eſt. vt ſi ſciam ꝙ caſtitas eſt p quā ꝗs
cohibet ſe ab illicitis cogitatiōib9 vel delectationib9 in ve
nereis exiſtētib9. ſcio de caſtitate q̄d eſt. ſed aīa nō eſt p̄n
cipiū p ſuam eſſentiā. ſed p vires ſuas. vn̄ pceptis actib9
aīe pcipit̄ ibi eſſe p̄ncipiū talium actuū. vtpote motus et
ſenſus. nō tn̄ ex hoc natura aīe ſcit̄. loquēdo igit̄ de habiti
bus ꝓut de eis ſcimus quid ſunt. duo in eoꝝ cognitio/
ne oportet attēdere. ſcꝫ apprehenſionē ꝛ iudiciū de re appre
hēſa. quantū ad apprehenſionē q̄dem oportet ꝙ eoꝝ noti/
cia ab obiectis ꝛ actib9 capiat̄. nec ipi poſſunt p eēntiam
ſuā ɔprehēdi. Cuius rō eſt. q2 cuiuſlibet potentie aīe vir
tus eſt determinata ad obiectū ſuū. vn̄ ꝛ eius actio p̄mo
et p̄ncipaliter in obiectū tendit. in ea vero q̄bus in obie/
ctū dirigit̄ ſcdario. ſicut videmus ꝙ viſus p̄o dirigit̄ in co
lorē. ſed in actū viſionis ſue dirigi nō p̄t niſi p quandā re
ditōem dū vidēdo colorē videt ſe videre. ꝛ iſta reditio in
cōplete q̄dem eſt in ſenſu. ɔplete q̄dē eſt in intellectu qui
cōpleta reditōe redit ad cognoſcendū eſſentiā ſuā. intelle
ctus aūt noſter in ſtatu vie hoc mō ɔpat̄ ad phantaſma
ta. ſicut viſus ad colores. vt d2 in tercio de aīa. nō q̄dē vt
cognoſcat ea phātaſmata. vt viſus cognoſcat colores. ſꝫ
vt cognoſcat ea quoꝝ ſunt phātaſmata. vn̄ actio intelle/
ctus noſtri p̄mo tendit in ea q̄ p phātaſmata apprehen/
dunt̄. ꝛ deinde redit ad actū ſuū cognoſcendū. ꝛ vlterius
in ſpēs ꝛ habitus ꝛ potētias ꝛ eſſentiā ipius mētis. non
em̄ ɔpant̄ ad intellectū vt obiecta prima. ſed vt ea q̄bus
in obiectum ferat̄. Iudicium aūt de vnoquoq3 habet̄ ſm
id ꝙ menſura eſt illius. cuiuſlibet autē habitus menſura
quedā eſt id ad qđ habitus ordinat̄. Quod q̄dem ad no
Diſtictō trimēbris ſtram cognitōem ſe habet tripl'r. quādoq3 em̄ eſt a ſenſu
acceptū vel viſu vel auditu. ſicut cum videmus vtilitatē
.j. grāmatice ꝛ medicine vel audimus eā ab alijs. ꝛ ex hac
vtilitate ſcimus quid eſt grāmatica vel medicina. Quā/
2 doq3 em̄ eſt naturali cognitioni inditū quod maxime pꝫ
in habitib9 virtutū. quaꝝ fines naturalis rō dictat. Quā
3 doq3 vero eſt diuinitus infuſum. ſicut pꝫ in fide ſpe ꝛ hu
iuſmodi infuſis habitib9. ꝛ q2 etiā naturalis cognitio in
nobis ex diuina illuſtratōe orit̄ in vtroq3 veritas increa/
ta cōſulitur. vn̄ iudiciū in quo cōplet̄ cognitio de natura
habitus. vel eſt ſm id qđ ſenſu accipim9. vel ſm ꝙ increa
tam ɔſulimus veritatē. In cognitōe vero qua cognoſci
Diſtictio bimēbris mus an habitus nobis inſint duo ſꝫ ɔſideranda. ſcꝫ habi
tualis ɔgnitio ꝛ actualis. actualiter q̄dem pcipim9 nos
habitus habere ex actibus habituū quos in nobis ſenti/
mus. vn̄ etiā phs d2 in ſcđo ethi. ꝙ ſignū oportet accipere
habituū ſupueniente delectatiōem. ſed quantū ad habi/
tualē ɔgnitōem habitus mētis p ſeipos cognoſci dicunt̄
Illud em̄ habitualiter facit cognoſci aliq̄d ex quo aliq̄s
efficitur potens ꝓgredi in actū ɔgnitōis eius rei q̄ habi/
tualiter ɔgnoſci d2. ex hoc aūt ipo ꝙ habitus p eſſentiā
ſuam ſunt in mēte. mens p̄t ꝓgredi ad actualiter pcipiē/
dum habitus in ſe eſſe inquantū p habitus q̄s hꝫ p̄t pro
dire in actus. in q̄bus habitus actualiter pcipiunt̄. Sed
quantū ad hoc eſt differētia inter habitus ɔgnitiue ptis
et affectiue. habitus em̄ ɔgnitiue ptis eſt p̄ncipiū ipſius
actus q̄ pcipit̄ habitus. ꝛ etiā cognitōis qua pcipitur. q̄a
ipſa actualis cognitio ex habitu cognitiue ꝓcedit. ſed ha
bitus affectiue ptis eſt q̄dem p̄ncipiū illius actus ex quo
p̄t habitus pcipi. nō tamē cognitionis q̄ pcipitur. Et ſic
pꝫ ꝙ habitus cognitiue ex hoc ꝙ p eſſentiā ſuam in mē/
te cōſiſtit. eſt p̄ncipiū ꝓximū ſue cognitiōis. habitus autē
affectiue ptis eſt p̄ncipiū quaſi remotū. quia nō eſt cauſa
cognitōis. ſed eius vn̄ cognitio accipit̄. Vn̄ Aug9. dicit
x. ɔfeſ. ꝙ artes cognoſcunt̄ p ſui pſentiā. ſed affectōes aīe
per quaſdam notiones
¶ Ad primū igit̄ dōm ꝙ verbū illud glo. eſt referen/ Ad .j.
dū ad obiectū ɔgnitōis ꝛ nō ad mediū ɔgnoſcēdi. ſcꝫ cū
dilectōem ɔgnoſcimus. ipam dilectōnis eſſentiā cōſide/
ramus. nō aliquā eius ſilitudinē. vt in imaginaria viſione
accidit ¶ Ad .ij. dōm ꝙ ꝓ tanto d2. mens nihil meli9 no Ad 2
uit eo qđ in ipa eſt. q2 eoꝝ q̄ extra ipam ſunt nō eſt neceſ
ſe ꝙ in ſe habeat aliq̄d vn̄ in eoꝝ noticiā deuenire poſſit.
ſed in eoꝝ q̄ in ipa ſunt actualē cognitōem deuenire p̄t ex
his q̄ penes ſe hꝫ. q̄uis etiā p aliqua cognoſcantur alia
¶ Ad .iij. dōm ꝙ habitus nō eſt cā cognoſcēdi alia. ſicut Ad 3
quo cognito alia ɔgnoſcunt̄. ꝓut principia ſunt cā ɔgno
ſcēdi concluſiones. ſed ex habitu pficit̄ aīa ad aliquid co
gnoſcendū. ꝛ ſic nō eſt cā cognitoꝝ q̄ſi vniuoca. ꝓut vnū
cognitū eſt cā cognitōis alterius ɔgniti. ſed q̄ſi equoca q̄
eandē noīationē nō recipit. ſicut albedo facit albū q̄uis
ipa nō ſit alba. ſed eſt quo aliq̄d eſt albū. Similiter etiā ha/
bitus inquantū hmōi nō eſt cā cognitōis vt quod eſt co/
gnitū. et ideo nō oportet ꝙ ſit magis cognitū q̄ȝ ea q̄ per
habitus ɔgnoſcunt̄. ¶ Ad quartū dōm ꝙ habitus non Ad 4
cognoſcit̄ ab anima p aliam eius ſpēm a ſenſu abſtractā.
ſed per ſpēs eoꝝ que p habitū ɔgnoſcūtur in hoc ipſo ꝙ
alia cognoſcunt̄. ꝛ habitus cognoſcitur vt principiū co/
gnitionis. ¶ Ad quintum dicendum. ꝙ q̄uis habitus Ad 5
ſit ꝓpinquior potentie q̄ȝ actus. actus tamē eſt ꝓpinquior
obiecto qui habet rōem cogniti. potētia vero habet ratio
nem principij cognoſcēdi. ꝛ iō actus p prius ɔgnoſcit̄ q̄ȝ
habitus. ſed habitus eſt magis ɔgnitōis p̄ncipiū ¶ Ad Ad 6
ſextū dōm ꝙ ars eſt habitus intellectiue ptis ꝛ q̄ntū ad
habitualē noticiā pcipit̄ eodē mō ab habēte ſicut ꝛ mēs
ſcꝫ p ſui pſentiā ¶ Ad .vij. dōm ꝙ motus vel opatio co/ Ad 7
gnitiue ptis pficit̄ in ipſa mente. ꝛ iō oportet ad hoc ꝙ ali/
quid ɔgnoſcat̄ eſſe ſilitudinē aliquā eius in mente maxi/
me ſi p eſſentiā ſuā nō ɔiungat̄ menti vt cognitiōis obie/
ctum. ſed motus vel opatio affectiue ptis incipit ab aīa
et terminat̄ ad res. ꝛ iō nō req̄ritur in affectu aliq̄ ſilitu/
do rei q̄ informet̄. ſicut in intellectu ¶ Ad .viij. dōm ꝙ fi/ Ad 8
des ē habitus intellectiue ptis. vn̄ ex h ipſo ꝙ mēti ineſt
mentē inclinat ad actū intellect9 in q̄ fides ipa videt̄. ſec9
aūt eſt de alijs habitib9 q̄ ſꝫ in pte affectiua ¶ Ad .ix. di/
cendū ꝙ habitus mētis ſꝫ ei matie ꝓportionabiles. ſicut Ad 9
forma ꝓportionat̄ ad ſubiectū. ꝛ pfectio ad pfectibile. non
aūt ſicut obiectū ad potētiā. ¶ Ad .x. dōm ꝙ intellectus
cognoſcit ſpēm intelligibilē nō p eēntiā ſuā. nec p aliquā Ad 10
ſpēm ſpēi. ſꝫ ɔgnoſcēdo obiectū eius cui9 eſt ſpēs p q̄ndā
reflexionē. vt dictū eſt. ¶ Ad vndecimū pꝫ rnſio ex his q̄ Ad 11
in precedenti queſtione dicta ſunt
¶ Ad primū ſo in ɔtrariū dōm ꝙ in iſta auctoritate So. inſtā
Aug9. diſtinguit triplicē modū ɔgnoſcēdi. quoꝝ vn9 eſt Ad .i.
eoꝝ q̄ ſunt extra aīam. quoꝝ cognitionē habere nō poſſu Triplex mo
mus ex his que in nobis ſunt. ſed oportet ad ea cognoſcen dus ɔgſcēdi
da. vt eoꝝ imagines vel ſilitudines in nob̄ fiāt. Alius ē eo Primus
rū q̄ ſꝫ in pte itellectiua. q̄ q̄dē p ſui p̄ntiā d2 ɔgſci. q2 ex Secūdus

eis eſt vt in actuꝫ intelligēdi exeamus in quo actu q̄ ſunt
intelligēdi p̄ncipia cognoſcunt᷑.⁊ ideo dr̄ ꝙ artes ꝑ ſui p̄
ſentiā cognoſcunt᷑. Tercius modus eſt eoꝝ q̄ ꝑtinent ad
Terci⁹ mo. affectiuā partē.quoꝝ rō cognoſcēdi nō eſt in intellectu.ſꝫ
in affectu.⁊ iō nō ꝑ ſui p̄ſentiā que eſt in affectu. ſed ꝑ ei⁹
notionē vel rōnem que eſt in intellectu cognoſcunt᷑.ſicut ꝑ
immediatū principiū.q̄uis etiā habitus affectiue ꝑtis ꝑ
ſui p̄ſentiā ſint quoddā remotū principiū cognitōis inq̄n
tum eliciūt actus in q̄bus intellectus eos cognoſcit. vt
ſic etiā poſſit dici ꝙ q̄dammō ꝑ ſui p̄ſentiā cognoſcuntur
Ad 2 ¶ Ad.ij. dōm ꝙ ſpēs illa ꝑ quā iuſticia cognoſcitur nō eſt
aliud q̄ꝫ rō ip̄a iuſticie.ꝑ cuius p̄uatōem iniuſticia cogno
ſcit᷑. Hec aūt ſpēs vel rō nō eſt aliquid a iuſticia abſtractū
ſed id qđ eſt ꝯplementū ip̄ius eſſe vt ſpecifica differentia
Ad 3 ¶ Ad terciū dōm ꝙ intelligere.ꝓprie loquēdo nō eſt intel
lectus.ſed aie ꝑ intellectuꝫ.ſicut nec calefacere eſt caloris
ſed ignis ꝑ calorē.nec iſte due ꝑtes ſcꝫ intellectus ⁊ affe-
ctus ſunt cogitāde in aīa.vt ſitualiter diſtincte ſunt.ſi-
cut viſus ⁊ auditus q̄ ſunt actus organoꝝ. Et iō id qđ
eſt in affectu etiā eſt p̄ſens in intellectu. vn̄ aīa ꝑ intellectū
nō ſolū redit ad cognoſcendū actū intellectus. ſed etiam
actus affectus.ſicut etiā ꝑ affectū redit ad appetendū ⁊
diligendū nō ſolū actū affectus. ſed etiā actus intellect⁹.
Ad 4 ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ diſtinctio q̄ ꝑtinet ad cognitōis per-
fectionē nō eſt diſtinctio q̄ diſtinguit᷑ qđ intelligit᷑ et q̄ in-
telligit᷑.q2 ſic diuina cognitio q̄ ſe cognoſcit eſſet impfectiſ
ſima.ſed eſt diſcretio q̄ id qđ cognoſcit᷑ diſtinguit᷑ ab omi-
Ad 5 bus alijs ¶ Ad q̄ntū dōm ꝙ a nō habentibꝫ habitus.ha
bitus mētis cognoſcunt᷑.nō q̄dem illa cognitōe q̄ ꝑcipiūt᷑
ſibi ineſſe.ſed qua cognoſcunt᷑ quid ſunt vl̓ q̄ ꝑcipiūt᷑ alijs
Ad 6 ineſſe.qđ nō eſt ꝑ p̄ntiā ſed alio mō.vt dictū eſt ¶ Ad ſex
tum dōm ꝙ oculus rōnis ꝓ tanto dr̄ lippus eſſe reſpectu
intelligibiliū creatoꝝ.q2 actu nihil intelligit niſi accipien
do a ſenſibꝫ q̄bus intelligibilia ſunt excellētiora.⁊ iō defi-
ciens inuenit᷑ ad intelligibilia cognoſcenda. tn̄ ea q̄ ſunt in
rōne nihil ꝓhibet q̄n immediate inclinēt ad actus ꝑ eſſen
Ad 7 tiā ſuam in q̄bus intelligunt᷑.vt dēm eſt ¶ Ad ſeptimum
dōm ꝙ q̄uis deus ſit magis p̄ns mēti noſtre q̄ꝫ habitus
tn̄ ex obiectis q̄ naturaliter cognoſcim⁹ nō ita ꝑfecte di-
uinā eſſentiā videre poſſum⁹.ſicut eēntiā habituū. q2 ha
bit⁹ ſt̄ ꝓportionati ip̄is obiectis ⁊ actibꝫ.⁊ ſt̄ ꝓxima eoꝝ
Ad 8 p̄ncipia q̄ de deo dici nō p̄nt. ¶ Ad octauū dōm ꝙ q̄uis
p̄ntia habitus in mēte nō faciat eā actualiter cognoſcen-
tem ip̄m habitū.facit tamē eam actu ꝑfectam ꝑ habituꝫ
quo actus eliciatur vnde habitus cognoſcatur

DEcimo querit᷑. vtrū

1 poſſit aliq̄s ſcire ſe habere charitatē Et videt᷑
ꝙ ſic.qđ em̄ ꝑ eſſentiā videt᷑ certiſſime ꝑcipit᷑. ſꝫ charitas
2 ꝑ eſſentiā videt᷑ ab habēte eā. vt Aug⁹.dr̄.ḡ ⁊c. ¶ Pre.
Charitas in actibꝫ ſuis ꝑcipue delectatione cauſat.ſꝫ ha
bitus virtutū moraliū ꝑcipiunt᷑ ꝑ delectatōes quas in ac
tibꝫ virtutū cauſant.vt pꝫ ꝑ ph̄m in ſcđo ethico. ergo ⁊c.
3 ¶ Pre. Aug⁹. viij. de tri.dr̄.magis q̄s nouit dilectōem q̄
diligit q̄ꝫ fratrē quē diligit.ſed fratreꝫ quē q̄s diligit cer-
4 tiſſime nouit eſſe.ḡ ⁊c. ¶ Prete. Vehemētior eſt inclina
tio charitatis q̄ꝫ cuiuſlibꝫ alterius virtutis.ſed alias vir
tutes aliquis ſcit ſibi ineſſe certitudinaliter.ex hoc ꝙ incli
nat᷑ in actus ip̄ſaꝝ.habenti em̄ habitū iuſticie difficile eſt
5 agere iniuſta.facile vero iuſta. vt dr̄ in q̄nto ethico. ⁊ hāc
facilitatē q̄libet in ſe ꝑcipere p̄t.ḡ ⁊c. ¶ Pre. Phus dr̄ in
ſcđo poſte.ꝙ impoſſibile eſt nos habere nobiliſſimos ha-
bitus ⁊ nos lateāt.ſed charitas eſt nobiliſſimus habit⁹.
ḡ incōueniens eſt dicere ꝙ habēs charitatē neſciat ſe habe
re etiā eā ¶ Pre. Gratia eſt lux ſp̄ualis.ſꝫ ab his q̄ luce ꝑ
fundunt᷑ certiſſime hoc ip̄m ꝑcipit᷑. ḡ ab habentibꝫ gratiā 6
certiſſime ſcit᷑ ꝙ gratiā habēt.⁊ ſilr̄ dōm eſt de charitate
¶ Pre. Aug⁹. in p̄mo de tri. dr̄. nullus p̄t ignotū dilige- 7
re.ſed aliquis diligit in ſe charitatē.ḡ ⁊c. ¶ Pre. Phs dr̄ 8
in ſcđo ethicoꝝ.ꝙ virtus eſt certior omi arte. ſed aliquis
habēs artē ſcit ſe habere eam.ḡ ⁊ q̄n habet virtuteꝫ. et ſic
q̄n hꝫ charitatē que eſt maxima virtutū. ¶ Pre. Vnctio
docet de omibus neceſſarijs ad ſalutē.ſed habere charita 9
tem eſt neceſſariū ad ſalutem.ḡ habēs charitatē ſcit ſe ha
bere ſine qua gratia non habetur
¶ Contra Eccl̓iaſtes.ix.nemo ſcit vtruꝫ ſit dignus Cōtra
odio vel amore.ſed iſte q̄ habet charitatē eſt dign⁹ amo-
re diuino. Prouerb. viij.ego diligentes me diligo.ḡ ⁊c.
¶ Pre. Nullus p̄t ſcire certitudinaliter q̄n deus veniat
ad habitandū in eo Job.ix.ſi venerit ad me nō videbo eū
ſed ꝑ charitatē inhabitat deus hominē Joh.iiij.qui ma
net in charitate in deo manet ⁊ deus in eo.ḡ ⁊c.
¶ Rn̄ſio dōm ꝙ aliq̄s habēs charitatē p̄t aliq̄bus pro Rn̄o
babilibꝫ ſignis conijcere ſe charitatē habere.vtpote cū ſe
ad ſp̄ualia opa paratū videt ⁊ mala efficaciter deteſtari.
et ꝑ alia que charitas in homine facit. Sꝫ certitudinali
ter nō p̄t ſcire ſe charitatē habere niſi ei diuinitus reuelet᷑
Cuius rō eſt.q2 ſicut ex p̄dicta queſtiōe apparet cognitio
qua aliquis cognoſcit aliquē habitum ſe habere p̄ſuppo
nit cognitōnem qua cognoſcit de habitu illo quid eſt.q̄d
autem eſt aliquis habitus ſciri nō poteſt.niſi de eo ſuma
tur iudicium ꝑ illud ad quod habitus ordinatur quod ē
habitus illius mēſura.hoc aūt ad quod charitas ordina
tur eſt incōprehenſibile.q2 ſuū immediate obiectū et finis
eſt deus ſumma bonitas.cui charitas coiungit.vnde nō
poteſt aliquis ſcire ex actu dilectionis quē in ſeipſo perci
pit.ſi ad hoc ꝑtingat vt deo vniatur hoc modo. ſicut ad
charitatis ratione req̄ritur
¶ Ad p̄mū dicendū ꝙ charitas ꝑ eſſentiaꝫ videtur Ad.j.
inquantū ip̄ſa ꝑ eſſentiā ſuam eſt principiū actus dilectō
nis in quo vtrūq̄ꝫ cognoſcit᷑.⁊ ſic etiā per eſſentiā ſuaꝫ eſt
ſue cognitionis principiū.licet remotū.non tamē oporꝫ
ꝙ certitudinaliter percipiatur. quia actus iſte dilectōnis
quem in nobis percipimus ſm̄ illud de quo eſt percepti
bilis non eſt ſufficiens ſignū charitatis propter ſilitudinē
naturalis dilectionis ad gratuitā ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ de
lectatio q̄ in actu relinq̄tur ex charitate poteſt etiā ex ha Ad 2
bitu aliquo acquiſito cauſari.⁊ ideo non eſt ſufficiēs ſignū
ad charitatem demonſtrandā.quia ex cōmunibus ſignis
non percipit᷑ aliquid per certitudinē. ¶ Ad terciū dicen- Ad 3
dum ꝙ q̄uis mens certiſſime cognoſcat dilectioneꝫ qua
diligit fratrē inquantum eſt dilectio.non tamē certiſſime
nouit eam charitatem. ¶ Ad quartū dōm ꝙ q̄uis incli- Ad 4
natio qua charitas inclinat ad operandū ſit quoddā p̄n-
cipium apprehendēdi charitatē.nō tamē ſufficit ad perfe
ctam ꝑceptōem charitatis.nullus em̄ p̄t percipere ſe ali
quē habitum habere niſi ſciat perfecte illud ad quod ha
bitus ille ordinatur ꝑ quod de habitu iudicatur. et hoc
in charitate ſcire non poteſt ¶ Ad q̄ntū dicendū. ꝙ phs Ad 5
loq̄tur de habitibus intellectiue partis q̄ ſi ſint ꝑfecti nō
poſſunt latere habētes.eo ꝙ de ꝑfectōe eoꝝ eſt certitudo.
vn̄ q̄libet ſciens ſcit ſe ſcire.cum ſcire ſit cauſam rei ꝯgno-
ſcere. ⁊ quod illius eſt cauſa et ꝙ impoſſibile eſt aliter ſe

habere.⁊ ſiliter aliquis habẽs habitū intellectus princi⸗
pioꝝ ſcit ſe habitū illū habere.ſ3 caritatis pfectio nō ↄſi⸗
ſtit in certitudine cognitōis.ſed in vehemētia affectōis
Ad 6 et iō nō eſt ſile. ¶ Ad ſextū dōm ꝙ in his q̄ metaphorice
dicunꝰ nō eſt accipe ſilitudinē quantū ad oīa. vnde nec
gratia luci compaꝛ quantū ad hoc ꝙ ita ſpūali viſui ſe in⸗
gerat manifeſte.ſicut lux corporea viſui corꝑali.ſed quā⸗
tum ad hoc ꝙ gratia eſt ꝑncipiū ſpūalis vite. ſicut lux ce
leſtiū corpoꝝ eſt quoddā initium corꝑalis vite in his infe
riorib9.vt dt Dyo.⁊ etiā quantū ad aliquas alias ſimili⸗
Ad 7 tudines ¶ Ad ſeptiᵐ dōꝫ ꝙ habere charitatē pt intelligi
dupl'r. vno mō in vi oratōis.alio mō in vi nois. In vi eīn
nois cū de hoc dicto charitatē habere. vel ꝑ hoc dictum
ſignificare aliud dicimus. In vi q̄dem oratōis. ſicut cū
dr. verū eſt aliquē charitatē habere. cū aūt ad effectū non
ptineat ↄponere vel diuidere.ſed ſolūmodo in ipās res
ferri.cuius ↄditiones ſunt bonū ⁊ malū.cum eīn dr.ego
diligo vel volo me habere charitatē.hoc ꝙ dr me habere
charitatē ſumiꝰ in vi cuiuſdā nois.acſi diceret. volo hoc
qd eſt me habere charitatē.⁊ hoc nihil ꝓhibet mihi eē co⸗
gnitū.ſcio eīn quid eſt me habere charitatē.etiā ſi eam nō
habeo.vñ ⁊ non habēs charitatē appetit ſe charitatē habe
re.non tamē ſeqtur ꝙ ſciat ſe habere charitatē ſm ꝙ hoc
Ad 8 in vi oratōis ſumiꝰ.id eſt ꝙ charitatē habeat ¶ Ad octa⸗
uū dōm ꝙ virtus dr eſſe certior omni arte certitudine in⸗
clinationis ad vnū.nō aūt certitudine cognitōis. virtus
eīn vt dt Tullius inclinat ad vnū finē ꝑ modū cuiuſdam
nature.natura eīn certius ⁊ directius ptingit ad vnū finē
q̄ ars.⁊ ꝑ hunc modū dr ꝙ virtus eſt certior arte. nō vt
certius aliquis ſe ꝑcipiat habere virtutē q̄ artem. ¶ Ad
Ad 9 nonū dōm ꝙ q̄uis habere charitatē ſit neceſſariū ad ſalu
tem.nō tamē ſcire ſe habere charitatē.imo cōiter magis
expedit neſcire.qꝛ ꝑ hoc magis ſollicitatur. ⁊ humilitas
cōſeruaꝰ. Quod aūt dr vnctio docet de omibus neceſſa
rijs ad ſalutem.intelligitur de omībus quorum cognitio
eſt neceſſaria ad ſalutem

Undecimo queritur.

Utrū aliq̄ mens in ſtatu vie poſſit videre deū
1 ꝑ eſſentiā. Et videꝰ ꝙ ſic.qꝛ Numeri.xi.dr.ꝙ Moyſes
palam ⁊ nō ꝑ enigma vidit deū.ſed hoc eſt ꝑ eſſentiā vi
2 dere deū.ḡ ⁊c. ¶ Prete. Sup illud Exo.xxx.nō videbit
me hō ⁊ viuet dt gloſa Grego.ꝙ q̄buſdā in hac carne vi⸗
uentib9.ſed ineſtimabili virtute creſcentib9 cōtemplatio
nis acumine pt eterni dei claritas videri. claritas aūt dei
3 eſt eius eſſentia.vt in eadē gloſa dr.ḡ ⁊c. ¶ Pre. Chri⸗
ſtus habuit intellectū eiuſdē nature ſicut nos habemus.
ſ3 ſtatus vie nō impediebat intellectū eius q̄n deū ꝑ eēn⸗
tiam videret. ḡ ⁊ nos in ſtatu vie deū ꝑ eſſentiā videre
4 poſſumus ¶ Pre. Deus in ſtatu vie intelligibili viſione
cognoſciꝰ. vñ Roma.ꝑmo.inuiſibilia dei ⁊c.ſed intelligi⸗
bilis viſio eſt ꝑ quā res in ſeipis videnꝰ.vt Aug9.dt.xij
5 ſup Geñ.ad lrām.ḡ ⁊c. ¶ Pre. Phs dt in tercio de aīa.
ꝙ aīa noſtra q̄dammō eſt oīa.qꝛ ſenſus eſt q̄dammō om⸗
nia ſenſibilia. ⁊ intellectus oīa intelligibilia. ſed maxie
intelligibilis eſt diuina eſſentia. ḡ intellectus noſter ſm
ſtatum vie ſm quē phs loqtur deū ꝑ eſſentiā videre po
teſt.ſicut ⁊ ſenſus noſter oīa ſenſibilia ſentire pt ¶ Pre.
6 Sicut in deo eſt immēſa bonitas ita ⁊ immenſa veritas.
ſed diuina bonitas q̄uis ſit immēſa pt a nobis immedia
te diligi in ſtatu vie.ergo veritas eſſentie eius poteſt im⸗
mediate in ſtatu vie videri ¶ Prete. Intellectus noſter 7
ad hoc factus eſt vt deum videat.ſi ḡ in ſtatu vie videri
nō poteſt.hoc nō eſt niſi ꝓpter velamē. Quod q̄dē ē du⸗
plex.culpe ⁊ creature.culpe q̄dem velamē in ſtatu innocē
tie nō erat.⁊ nūc etiā a ſanctis remoueꝰ.i. Corin.iij.nos
aūt reuelata facie glīam dei ſpeculantes ⁊c.creature vero
velamē.vt videtur diuine eēntie viſionē impedire nō po
teſt.qꝛ deus eſt interior menti noſtre q̄ aliqua creatura. ḡ
in ſtatu vie deū ꝑ eſſentiā videt mens noſtra. ¶ Prete. 8
Omē qd eſt in altero eſt in eo ꝑ modum recipientis.ſed
deus eſt in mente noſtra ꝑ eſſentiā.cum igiꝰ modus mē⸗
tis noſtre ſit intelligibilitas ipā. videꝰ ꝙ eēntia diuina ſit 9
in mente noſtra vt intelligibilis.ergo ⁊c. ¶ Pre. Caſſio.
dt claritatē iſtā inacceſſibilē ſanitas mentis humane in⸗
telligit.ſed mens noſtra ſanatur ꝑ gratiā. ergo ab haben
te gratiam in ſtatu vie videri poteſt eſſentia diuina que
eſt inacceſſibilis claritas. ¶ Pre. Sicut ens quod de oī 10
bus ꝑdicatur eſt primū in cōmunitate.ita ens a quo om⸗
nia cauſantur eſt primū in cauſalitate ſcilꝫ deus.ſed ens
quod eſt primū in cōmunitate eſt ꝑma conceptio intelle⸗
ctus noſtri in ſtatu vie. ergo ⁊ ens qd eſt primū in cauſa⸗
litate ſtatim ꝑ eſſentiā ſuam in ſtatu vie cognoſcere poſ⸗
ſumus ¶ Pre. Ad viſionē reqritur videns ⁊ viſum ⁊ in 11
tentio.ſed hec tria in mente noſtra inueniunꝰ reſpectu eſ⸗
ſentie diuine.ipa eīn mens noſtra naturaliter eſt eſſentie
diuine viſiua.vtpote ad hoc facta.eſſentia etiā diuina ꝑ⸗
ſentialiter adeſt menti noſtre.intentio etiam non deficit
quia q̄ticunq3 mens noſtra ad creaturā cōuertitur.con
uertitur etiā ad deum.cum creatura ſit dei ſimilitudo.ḡ
⁊c. ¶ Pre. Aug9. dt.xij.confeſ.ſi ambo videmus verum 12
eſſe qd dicis.⁊ ambo videmus verū eſſe quod dico vbi
queſo id videmus.nec ego vtiq3 in te nec tu in me.ſ3 am
bo in ipſa que ſuꝑ mentes noſtras eſt incōmutabili ve⸗
ritate.ſed incōmutabilis veritas eſt diuina eſſentia.in q̄
non poteſt aliquid videri niſi ipa videatur.ergo in ſtatu
vie eſſentā diuinā videmus.⁊ in ipſa omē vez inſpicim9
¶ Pre. Ueritas inq̄ntū hmōi ē cogſcibil'.ḡ ſūma ꝟitas 13
ſūme cogſcibil'.hec aūt ē eēntia diuia.ḡ ⁊c. ¶ Pre. Gen. 14
xxxij. vidi dominū facie ad faciē.ſed facies dei eſt forma
in qua filius non rapinā arbitratus eſt ſe eſſe equalē deo
ſicut ex quadā gloſa habetur.ſed forma illa eſt eſſentia di
uina.ergo Iacob vidit.⁊c..

¶ Sed cōtra.ꝑma Thymo.vltimo.lucem inhabitat Contra
inacceſſibilē.quam nemo hominum vidit nec videre po
teſt. ¶ Pre. Exod.xxxiij.non videbit me homo ⁊ viuet
gloſa Gregorij.in hac carne viuētibus videri potuit de9
per circūſcriptas imagines.⁊ videri nō potuit ꝑ incircū⸗
ſcriptum lumē eternitatis.hoc aūt lumē eſt diuina eēn⸗
tia.ergo ⁊c. ¶ Prete. Bernardus dt.ꝙ licet in ſtatu vie
deus poſſet totus diligi.non tñ pt totus intelligi. ſed ſi
per eſſentiā totus videretur totus intelligeretur.ergo ꝑ
eſſentiā ſuam in ſtatu vie non videtur ¶ Prete. Intelle
ctus noſter intelligit cum cōtinuo ⁊ tēpore. vt p̄hus dt
in tercio de aīa.ſed eēntia dei excedit omē continuū ⁊ tē⸗
pus.ḡ ⁊c. ¶ Pre. Plus diſtat eēntia eius a dono eius q̄
actus ꝑmus ab actu ſcdo.ſed q̄ñq3 ex hoc ꝙ aliq̄s videt
deum ꝑ donū intellectus aut ſapiētie in cōtemplatione
aīa ſeparatur a corꝑe quantū ad oꝑatōes ſenſus. q̄ ſunt ac
tus ſecūdi.ergo ſi videat deū ꝑ eēntiā opꝫ ꝙ ſepareꝰ a
corpore.etiā ꝓut eſt actus corꝑis ꝑmus.ſed hoc nō eſt
q̄ diu homo in ſtatu vie exiſtit. ergo nullus deū ꝑ eſſen
tiam in ſtatu vie videre poteſt

R̃o ¶ Rñſio dōm ꝙ aliqua actio p̄t alicui conuenire du
Diſtinctio. pliciter. vno mō ſicut ꝙ illius actōnis principiū ſit in ope/
bimēbris rante. ſicut in omībus naturalib; operationib; videmus.
Alio mō ſic ꝙ principiū operatōis illius vel motus ſit a
principio extrinſeco. ſicut eſt in motibus violētis. ⁊ ſicut
etiā in operib; miraculoſis q̄ nō fiunt niſi virtute diuina.
vt illuminatio ceci. ſuſcitatio mortui ⁊ hmōi. menti eī̄ no
ſtre in ſtatu vie nō p̄t ꝯuenire viſio dei ꝑ eſſentiā ſm̄ pri/
mū modū. mens eī̄ noſtra naturali cognitōe phātaſma
ta reſpicit q̄ſi obiecta. a q̄bus ſpēs itelligibiles accipit. vt
dr̄ in tercio de aīa. Vñ oīe qḋ intelligit ſm̄ ſtatū vie. in
telligit ꝑ hmōi ſpēs a phātaſmatib; abſtractas. nulla aūt
ſpēs hmōi ſufficiens eſt ad repñtandū diuinā eſſentiā. vel
cuiuſcꝫ alterius eſſentie ſeparate. cū quidditates reꝝ ſenſi/
biliū quaꝝ ſilitudines ſunt intelligibiles ſpēs a phantaſ/
matib; abſtracte ſunt alterius rōnis ab eēntijs ſubſtan/
tiaꝝ immaterialiū ⁊ creataꝝ. ⁊ multo magis ab eſſentia
diuina. Vñ mens noſtra cognitōe naturali quā in ſtatu
vie experimur nec deū nec angelos ꝑ eſſentiā videre po/
teſt. angeli tñ ꝑ eſſentiā videri poſſunt ꝑ quaſdā ſpēs in/
telligibiles ab eoꝝ eſſentia differētes. nō aūt eſſentia di/
uina q̄ oīe genus excedit. ⁊ eſt extra omne genus. vt ſic
nulla ſpēs creata poſſet iueniri ſufficiēs ad eā repñtandā
Vñ oportet ꝙ ſi deus ꝑ eſſentiā videri debeat ꝙ ꝑ nullaꝫ
ſpēm creatā videat̃. ſed ipa eius eſſentia fiat intelligibil̃
forma intellectus eū videntis. qḋ fieri nō p̄t niſi ad hoc in
tellectus creatus ꝑ lumē glorie diſponat̃. ⁊ ſic vidēdo deū
ꝑ eſſentiā ꝑ diſpōem infuſi luminis ꝑtingit mens ad termi/
nū vie q̄ eſt gloria. ⁊ ſic nō eſt in via Sicut aūt diuine oī/
potētie ſubiecta ſunt corꝑa ita ⁊ mentes. vñ ſicut p̄t aliq̄
corꝑa ꝑducere ad effectus q̄ꝝ diſpō in p̄dictis corporib;
nō inuenit̃. ſicut Petruꝫ fecit ſuꝑ aquas ambulare ſine h̄
ꝙ ei dotem agilitatis tribueret. ita p̄t mentē ad hoc per/
ducere. vt diuine eſſentie vniatur in ſtatu vie mō illo quo
vnitur ſibi in patria ſine hoc ꝙ a lumīe glīe ꝑfundat̃. cuꝫ
aūt hoc cōtingit oportet ꝙ mens ab illo mō cognitōis deſi
ſtat quo a phātaſmatib; abſtrahit. ſicut etiā corpus cor/
ruptibile cū ei datur miraculoſe agilitatis actus nō eſt ſi
mul in actu grauitatis Et ideo q̄bus hoc mō deū ꝑ eēn
tiam videre dat̃ oīno ab actib; ſenſuum abſtrahunt̃ vt
tota aīa colligat̃ ad diuinā eſſentiā intuendā. vñ ⁊ rapi di
cunt̃ q̄ſi vi ſuꝑioris nature abſtracti ab eo qḋ eis ſm̄ natu
rā ꝯpetebat. ſicut ḡ ſm̄ cōem curſuꝫ null⁹ in ſtatu vie deū
ꝑ eſſentiaꝫ videt. ⁊ ſi aliq̄bus miraculoſe hoc cōcedat̃. vt
deū ꝑ eſſentiā videant nō a carne aīa mortali totalr̄ ſepa
ta. nō tamē ſunt totaliter in ſtatu vie ex quo actibus ſen/
ſuum carēt q̄bus in ſtatu mortalis vite vtimur

¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ ſm̄ Aug⁹. xij. ſuꝑ Geñ. ad lit.
Ad. j. et ad Paulinā de vidēdo deum. ex verbis illis Moyſes
oſtendit̃ deū ꝑ eſſentiā vidiſſe in quodā raptu. ſicut etiā
de Paulo dr̄ ij. Corin. xij. vt in hoc iudeoꝝ legifer ⁊ do/
Ad 2 ctor gentiū equarent̃ ¶ Ad ſcd̄m dōm ꝙ Gregorius lo/
quit̃ de his q̄ acumine cōtemplatōnis ad hoc creſcūt vt
diuinā eſſentiā in raptu videāt Vñ ſubiūgit. q̄ ſapientiā
que deus eſt videt huic vite funditus moritur ¶ Ad ter
Ad 3 ciū dōm ꝙ in criſto hoc fuit ſingulare. vt eſſet ſimul via/
tor ⁊ cōprehēſor. qḋ ei ꝯpetebat ex hoc ꝙ erat deus ⁊ hō
vñ in eius poteſtate erāt oīa que ad naturā humanam
ſpectabant. vt vnaq̄cꝫ vis aīme ⁊ corporis afficeretur ſm̄
ꝙ ipſe diſponebat. vñ necꝫ dolor corꝑis cōtemplationeꝫ
mētis impediebat. nec fruitio mētis dolorem corꝑis mi/
nuebat. ⁊ ſic intellectus eius luce glīe illuſtratus deum ꝑ
eſſentiā videbat. nō vt ad inferiores ꝑtes glīa deriuaret̃
et ſic ſimul erat viator ⁊ cōprehēſor. qḋ de alijs dici nō p̄t
in q̄bus ex ſuperiorib; virib; redundat de neceſſitate ali/
quid in inferiores. ⁊ a paſſionib; vehemētib; inferiorum
virū ſuꝑiores trahunt̃ ¶ Ad quartū dōm ꝙ intellectua/ Ad 4
li viſione in ſtatu vie deus cognoſcit̃. nō vt ſciatur de deo
quid eſt. ſed q̄d nō eſt. ⁊ quantū ad hoc eius eſſentiaꝫ co/
gnoſcimus. eā ſuꝑ oīa collocatā intelligentes. q̄uis ta
lis cognitio ꝑ aliq̄s ſimilitudines fiat. verbū autē Aug⁹.
referendū eſt ad id qḋ cognoſcit̃. nō ad id quo cognoſcit̃.
vt ex ſuperiorib; patet. ¶ Ad quintū dōm ꝙ intellectus Ad 5
noſter etiā in ſtatu vie diuinā eſſentiaꝫ aliquo mō cogno/
ſcere p̄t. nō vt ſciat de ea q̄d eſt. ſed ſolū q̄d non eſt ¶ Ad Ad 6
ſextū dōm ꝙ nos poſſumus diligere deū immediate. nul
lo alio p̄dilecto. q̄uis q̄ñcꝫ ex aliquoꝝ viſibiliū amore in
inuiſibilia rapiamur. nō aūt poſſumus in ſtatu vie deum
immediate cognoſcere. nullo alio p̄cognito. Cuius ratio
eſt. q: cū affectus ad intellectū ſequat̃. vbi terminat̃ ope
ratio intellect⁹ ibi incipit oꝑatio affect⁹. Intellectus aūt
ex effectib; in cauſas ꝓcedens tandē ꝑuenit in ipſius dei
cognitōem aliqualē. cognoſcēdo de eo q̄d nō eſt. ⁊ ſic affe/
ctus fertur in id qḋ ei ꝑ intellectū offert̃ ſine hoc ꝙ neceſ/
ſe habeat redire ꝑ oīa media ꝑ que intellectus trāſiuit.
¶ Ad ſeptimū dōm ꝙ q̄uis intellectus noſter ſit factus
ad hoc vt videat deū. nō tamē naturali ſua virtute deum Ad 7
videre poſſit. ſed ꝑ lumē glīe ſibi infuſum. Et ideo omni
velamine remoto nondū oportet ꝙ intellectus deū ꝑ eſſen
tiam videat ſi lumīe glīe nō illuſtret̃. ipſa eī̄ carētia glīe
erit ei diuine viſionis impedimentū ¶ Ad octauū dōm Ad 8
ꝙ mens noſtra cū intelligibilitate quā habet vt ꝓpriū qḋ
dam etiaꝫ cōiter cum alijs hꝫ eſſe. vñ q̄uis in ea ſit deus
nō oportet ꝙ ſp̄ ſit in ea vt forma intelligibilis. ſed vt dās
eſſe. ſicut eſt in alijs creaturis. q̄uis creaturis oībus cōi/
ter det eſſe. tñ dat cuilibet creature ꝓpriū modū eſſendi. ⁊
ſic quantū ad hoc qḋ eſt in oībus ꝑ eſſentiā p̄ſentiā ⁊ po
tentiā inuenit̃ eſſe diuerſimode in diuerſis ⁊ in vnoquocꝫ
ſm̄ ꝓprium modū eius ¶ Ad nonū dōm. ꝙ duplex eſt ſa Ad 9
nitas mētis. vna eſt qua ſanat̃ a culpa ꝑ gratiā fidei. ⁊ hec
ſanitas facit videre illā inacceſſibilē claritatē in ſpeculo ⁊
in enigmate. Alia eſt ab oīni culpa ⁊ pena ⁊ miſeria. q̄ eſt
ꝑ glīam. ⁊ hec ſanitas facit videre deuꝫ facie ad faciē. que
due viſiones diſtinguunt̃. i. Corin. xiij. videmus nūc per
ſpeculū ⁊c. ¶ Ad decimū dōm ꝙ ens qḋ eſt primū ꝑ cōi/ Ad 10
tatē. cū ſit idem ꝑ eſſentiā rei cuilibet nullius ꝓportionem
excedit. ⁊ ideo in cognitione cuiuſlibet rei ipm̄ cognoſcit̃.
ſed ens qḋ primū cauſalitate eſt excedit improportiona/
biliter oīes alias res. vñ ꝑ nullius alterius cognitioneꝫ
ſufficiēter cognoſci poteſt. ⁊ ideo in ſtatu vie in quo ꝑ ſpe
cies a reb; abſtractas intelligimus. cognoſcimus ens cō
mune ſufficiēter. nō aūt ens increatū ¶ Ad vndecimū di Ad 11
cenduꝫ ꝙ q̄uis diuina eſſentia ſit p̄ñs intellectui noſtro.
nō eſt tamē cōiuncta ei vt forma intelligibilis qua intelli
gere poſſit q̄ꝫ diu lumine glīe nō ꝑficitur. Ipſa eī̄ mens
nō habet facultatē videndi deū ꝑ eſſentiā antecꝫ p̄dicto
lumine illuſtret̃. ⁊ ſic deficit ⁊ vidēdi facultas et viſibilis
preſentia. Intētio eī̄ nō ſemꝑ adeſt. q̄uis eī̄ in creatu/
ra inueniat̃ aliqua creatoris ſilitudo. nō tamē q̄ñcūcꝫ ad
creaturā cōuertimur. conuertimur ad eā. vt eſt ſilitudo
creatoris. vñ non oportet ꝙ ſemꝑ intentio noſtra ferat̃ in
deū ¶ Ad duodecimū dōm ꝙ ſicut dr̄ gloſa ſuꝑ illud p̄s. Ad 12
diminute ſunt veritates ⁊c. ab vna icreata veritate mul/
te create veritates in mentib; humanis impmunt̃. ſicut

a facie vna multe reſultãt facies in ſpeculis diuerſis vel
vno fracto. ¶ Sʒm hoc ergo nos in veritate increata aliqd
videre dicimur ſm ꝙ per eius ſimilitudinẽ in mente no
ſtra reſultantẽ de aliquo iudicamus. vt cũ per ꝓncipia ꝑ
ſe nota iudicamus de ꝯcluſionibꝫ. vnde nõ oportʒ ꝙ ipſa
Ad 13 increata veritas a nobis per eſſentiam videatur ¶ Ad
decimũtercium dõm. ꝙ ſumma veritas ꝗ̃tũʒ eſt in ſe ſum
me cognoſcibilis eſt. ſed ex parte noſtra ꝯtingit ꝙ minus
eſt cognoſcibilis nobis. ſicut patʒ per pħm in ſecũdo me
Ad 14 taphy. ¶ Ad decimũquartuʒ dõm. ꝙ autoritas illa du/
pliciter exponitur in gloſa. vno mõ vt intelligatur de viſi/
one imaginaria. Unde dr̃ interli. vidi dominũ facie ad fa
ciem. nõ ꝙ deus videri poſſit. ſed formã vidit in qua de
us loquutus eſt. ¶ Alio modo exponitur in glo. Grego.
de viſione intelligibili qua ſancti diuinã veritatem in cõ
templatione intuentur. nõ quidẽ ſciẽdo de ea quid eſt. ſʒ
magis quid nõ eſt. vnde ibidẽ dicit Gregorius veritateʒ
ſentiẽdo videt. qꝛ quãta eſt ipſa veritas nõ videt cui tãto
ſe longe eſtimat quãto appropinquat. quia niſi illam vtcũ
ꝗ̃ ꝯſpiceret nõ eam cõſpicere ſe nõ poſſe ſentiret Et poſt
pauca ſubiũgit. hec ipſa per ꝯtemplatõem facta non ſoli/
da ꝑmanens viſio. ſed quaſi quedã viſionis imitatio. faci
es dei dr̃. quia enĩ per facieʒ quẽlibet cognoſcimus. cogni/
tionẽ dei faciem vocamus

Duodecimo queritur

Utrũ deũ eſſe ſit ꝑ ſe notũ mẽti humane ſicut ꝓ
ma ꝓncipia demonſtratõis. que nõ poſſunt cogitari non
1. eſſe Et videtur ꝙ ſic. illa enĩ ſunt nobis ꝑ ſe nota quo/
rum cognitio naturalis eſt nobis indita. ſed cognitio exi
ſtendi deum omĩbus naturaliter eſt indita. vt Damaſ.
2 dicit. ergo ꝛc. ¶ Pre. Deus eſt quo magis cogitari nõ
poteſt. vt dicit Anſel. ſed illud qđ poteſt cogitari nõ eſſe
eſt minus illo quod nõ poteſt cogitari nõ eſſe. ergo deus
nõ poteſt cogitari nõ eẽ. ¶ Pre. Deus eſt ipſa veritas
3 ſed nullus poteſt cogitare veritatẽ nõ eſſe. qꝛ ſi ponat̃ eaʒ
nõ eſſe ſequitur eam eſſe. qꝛ ſi veritas nõ eſt. verum eſt ve
ritatẽ nõ eſſe. ergo nullus poteſt cogitare deuʒ nõ eſſe.
4 ¶ Pre. Deus eſt ipm̃ eſſe ſuũ. ſed nõ poteſt cogitari qñ
idem de ſe predicetur. vt ꝙ homo nõ ſit hõ. ergo nõ po/
5 teſt cogitari deũ nõ eſſe ¶ Pre. Omĩa deſiderant ſum/
mũ bonũ. vt Boetius dr̃. ſummũ aũt bonũ ſolus deus
eſt. ergo omĩa deſiderant deum. ſed non poteſt deſiderari
6 qđ nõ cognoſcitur. ergo cõmunis ꝯceptio omniũ eſt deũ
eſſe. ergo nõ poteſt cogitari nõ eſſe ¶ Pre. Prima veri
tas excellit omnẽ veritatẽ creatã. ſed aliqua veritas crea
ta eſt a deo euidens. quod nõ poteſt cogitari nõ eſſe. ſicut
veritas huius ꝓpõnis ꝙ affirmatio ꝛ negatio nõ ſunt ve/
ra ſimul. ergo multo minus poteſt cogitari veritateʒ in/
7 creatã nõ eſſe. que eſt deus ¶ Pre. Uerius habet eẽ de/
us ꝗ̃ aĩa humana. ſed aĩa nõ poteſt cognoſcere ſe nõ eſſe
8 ergo multo minus nõ poteſt cogitari deũ nõ eſſe ¶ Pre
Omne qđ eſt. ꝓus fuit verũ illud eſſe futurũ. ſed veritas
eſt. ergo ꝓus fuit verũ eam eſſe futurã. nõ aũt niſi verita/
te. ergo nõ poteſt cogitari quin ſemꝑ veritas fuerit. ſʒ de
us eſt veritas. ergo nõ poteſt cogitari deũ nõ eſſe vel nõ
ſemꝑ fuiſſe ¶ Sed diceres ꝙ in ꝓceſſu huius eſt fallacia
ſm quid ad ſimpliciter. qꝛ veritatẽ futurã eẽ anteꝗ̃ eſſʒ
9 nõ dr̃ aliqđ verũ ſimplr̃. ſed tm̃ ſm quid. et ſic non poteſt
ꝯcludi ſimpliciter veritateʒ eſſe ¶ Sed ꝯtra. Omne ve/
rum ſm quid ad aliquid reducit̃ ſimplr̃ verũ. ſicut omne
imꝑfectũ ad aliqđ ꝑfectũ. ſi ergo veritatẽ futurã eſſe erat
verũ ſm quid. oportebat eſſe veruʒ ſimplr̃. ꝛ ſic ſimplici/
ter erit verũ dicere veritatẽ eẽ ¶ Pre. Dei nomẽ ꝓpriũ 10
eſt q̃ eſt. vt pʒ Exodi. iij. ſed nõ pt̃ cogitari ens nõ eſſe. ꝗ̃
nec pt̃ cogitari deum nõ eſſe

¶ Sed ꝯtra ẽ qđ dr̃ in pſ. Dixit inſipiens in corde Inſtãtie
ſuo nõ eſt deus ¶ Sed diceres deũ eſſe in habitu mẽtis 1.
eſt ꝑ ſe notũ. ſed actu poteſt cogitari nõ eſſe ¶ Sed ꝯtra 2
de his que naturali habitu cognoſcũtur nõ pt̃ ꝯtrariuʒ
eſtimari ſm interiorẽ rõnem. ſicut ſunt ꝓma ꝓncipia de/
monſtratõnis. ſi ergo ꝯtrariũ huius qđ eſt deum eſſe pt̃
eſtimari in actu deum eſſe nõ erit ꝑ ſe notum in habitu 3
¶ Pre. Illa que ſunt ꝑ ſe nota cognoſcũtur ſine aliqua
deductione a cauſis in cauſata. ſtatim enĩ cognitis termi
nis cognoſcũtur. vt dr̃ in. ij. poſterioꝝ. ſed deũ eſſe non co
gnoſcimus niſi inſpiciendo effectus eius. Ro. ꝓmo. inuiſi
bilia dei ꝑ ea que facta ſunt ꝛc. ergo deũ eſſe nõ eſt ꝑ ſe no
tum. ¶ Pre. Non poteſt de aliquo ſciri ipm̃ eſſe niſi qđ 4
ipm̃ ſit cognoſcat̃. ſed de deo in pſenti ſtatu ſcire nõ poſſu
mus quid eſt. ꝗ̃ eum eſſe nõ eſt nobis notũ ¶ Pre. Deũ
eſſe eſt articulus fidei. ſed articulus eſt qđ fides ſuggerit 5
et rõ ꝯtradicit. ea aũt quibꝫ rõ ꝯtradicit nõ ſunt ꝑ ſe no/
ta. ꝗ̃ ꝛc. ¶ Pre. Nihil eſt certi⁹ homini ſua fide. vt Au 6
guſti. dr̃. ſed de his q̃ ſunt fidei dubitatio pt̃ oriri. ꝗ̃ de q̃
buſlibet alijs. ꝛ ſic poteſt cogitari deũ nõ eẽ ¶ Pre. Co/ 7
gnitio dei ad ſapientiã ꝑtinet. ſed nõ omẽs habent ſapiẽ/
tiam. ergo nõ cuilibet notũ eſt deũ eſſe ¶ Itẽ Aug⁹. dr̃ in 8
libro de trini. ꝙ ſummũ bonũ nõ niſi purgatiſſimis men/
tibꝫ cernit̃. ſed nõ omẽs purgatiſſimas habent mentes. ꝗ̃
nõ omẽs cognoſcũt ſummũ bonũ vel deũ eſſe ¶ Prete.
Inter quecũqꝫ diſtinguit rõ vnũ eoꝝ ſine altero cogitari 9
pt̃. ſicut cognoſcere poſſumus deum ſine hoc ꝙ cognoſca
mus eũ eſſe bonũ. vt pʒ ꝑ Boetiuʒ in libro de ebdoma.
ſed in deo differũt eẽntia ꝛ eſſe rõne. ergo pt̃ cogitari ei⁹
eſſentia. ſine hoc ꝙ cogitetur eſſe. ꝛ ſic idem quod ꝓus
¶ Pre. Deo eſt idem eſſe deũ qđ eſſe iuſtũ. ſed q̃dã opi 10
natur deũ nõ eſſe iuſtũ qui dicũt deo placere malũ. ꝗ̃ aliq̃
poſſunt opinari deũ nõ eſſe. ꝛ ſic deũ eſſe nõ ẽ ꝑ ſe notũ
¶ Rñſio dõm. circa hanc ꝗ̃ſtionẽ reperitur triplex opi Rõ
nio. Quidã enĩ vt Rabbi moyſes narrat. dixerũt deum Triplex
eſſe nõ eſt ꝑ ſe notuʒ nec etiã ꝑ demonſtratiõem ſcitũ. ſed opinio
eſt tm̃ a fide ſusceptũ. Et ad hoc dõm induxit eos debi/ Prima
litas rõnum quas multi inducũt ad probandũ deũ eſſe.
¶ Alij vero dixerũt. vt Auicenna. ꝙ deũ eſſe nõ eſt ꝑ ſe Scđa opi⁹
notũ. ꝛ tamen ꝑ demõſtratõnem ſcitum ¶ Alij vero. vt Tercia opi
Anſel' opinãtur ꝙ deũ eſſe eſt ꝑ ſe notũ intantũ ꝙ nullus
poſſit cogitare interius deum nõ eſſe. ꝗ̃uis exterius hoc
poſſit ꝓferre. ꝛ verba quibꝫ profert interius cogitare Repba⁹ pᵉ.
Prima quidẽ opinio manifeſte falſa apparet. inuenit̃ enĩ
hoc. ꝙ eſt deũ eẽ. demonſtratõibꝫ irrefragabilibꝫ a pħis
ꝓbatũ. ꝗ̃uis etiã a nõnullis ad hoc oſtendenduʒ rõnes Alie due ꝗ̃/
friuole inducãtur ¶ Duaꝝ vero opinionũ ſequẽtiũ vtra dãmõ vere
ꝗ̃ ſm aliquid vera eſt. Eſt enĩ duplr̃ aliqđ ꝑ ſe notum.
ſcʒ ſm ſe. vel quo ad nos. Deũ igit̃ eſſe ſm ſe ꝑ ſe notũ eſt
nõ aũt quo ad nos. et ideo nobis neceſſariũ eſt ad hoc co
gnoſcendũ demonſtratõnes habere ex effectibꝫ ſumptas
Et hoc quidẽ ſic patʒ. ad hoc q̃dem ꝙ aliqđ ſit ꝑ ſe no/
tum ſm ſe. nihil aliud requirit̃ niſi vt p̄dicatũ ſit de rõne
ſubiecti. tũc etiã ſubiectũ cogitari nõ pt̃ ſine h̄ ꝙ p̄dicatũ
cogitari in eẽ ei appareat. Ad hoc aũt. ꝙ ſit ꝑ ſe nobis no
tum oportʒ ꝙ ſit nobis cognita rõ ſubiecti. in qua inclu/
ditur rõ p̄dicati. Et inde eſt ꝙ q̃dam ꝑ ſe nota ſunt omĩ

bus.qñ ſcꝫ ꝓpõnes habent talia ſubiecta.quoꝝ rõ omībꝰ
nota eſt.vt omē totū eſt maius ſua pte.quilibet em̄ ſcit qd
eſt totū et quid eſt pars. Quedā em̄ ꝑ ſe ſunt nota ſapiē
tibꝰ qui rõnes terminoꝝ cognoſcūt.vulgo eas ignorante
Et ſm̄ hoc Boetiꝰ in libro de ebdoma.dt.ꝙ duplex mo
dus eſt ꝯmuniū ꝯceptionū.vna eſt cõmunis omībꝰ.vt ſi
ab equalibꝰ equalia demas ⁊c̄. Alia que eſt doctoꝝ tan/
tū.vtpote incorporalia in loco nõ eſſe.que nõ vulgi ſꝫ do
cti ꝓbant.qꝛ ſcꝫ vulgi ꝯſideratio imaginatõeꝫ traſcende
re nõ poteſt.vt ad ratõnem rei incorporalis ptingat.hoc
aūt qđ eſt eē in nulliꝰ creature ratõne includit.cuiuſlibet
em̄ nature eſſe eſt aliud ab eius qdditate. Vñ nõ poteſt
dici de aliqua creatura ꝙ habeat eſſe ꝑ ſe notū etiā ſm̄ ſe.
ſed in deo eſſe ipſius cõcluditur in eius qdditatis rõne.qꝛ
in eodem idem eſt qđ eſt ⁊ eſſe.vt dt Boetius.⁊ ideꝫ an
eſt ⁊ quid eſt.vt dt Auicē.⁊ ideo ſm̄ ſe eſt ꝑ ſe notū. Sꝫ
qꝛ quidditas dei nõ eſt nobis ꝑ ſe nota.ideo quo ad nos
deū eſſe nõ eſt notum.ſed indiget demonſtratione.ſed in
patria vbi eſſentiā eius videbimꝰ multo erit nobis ampli
us ꝑ ſe notum deū eſſe qꝫ nūc ſit ꝑ ſe notū ꝙ affirmatio et
negatio nõ ſint ſimul vera. Quia igit̄ vtraqꝫ pars queſti/
onis qꝫtum ad aliquid vera eſt ad vtraſqꝫ rationes re/
ſpondere oportet

¶ Ad pmū dōm.ꝙ cognitio eſſendi deū dr omībꝰ na
Ad 1. turaliter inſita.qꝛ omībꝰ naturaliter eſt inſitum aliqđ vñ
poteſt ꝑuenire ad cognoſcendū deū eſſe ¶ Ad ſecūdum
Ad 2 dōm.ꝙ rõ illa ꝓcederet ſi eſſet ex parte ipſius qđ non eſt
ꝑ ſe notum.nūc aūt ꝙ pt cogitari nõ eſſe.eſt ex parte no/
ſtra.qui ſumus deficientes ad cognoſcenduꝫ ea que ſunt
in ſe notiſſima. Vñ hoc qđ poteſt cogitari deuꝫ non eſſe.
nõ impedit quin etiā ſit id quo magis cogitari nõ poteſt
Ad 3 ¶ Ad tercium dōm.ꝙ veritas ſupra ens fundat̄. vñ ſicut
ens eſſe in ꝯmuni ē ꝑ ſe notū.ita ⁊ veritatē eſſe.nõ ē autē
ꝑ ſe notum nobis eſſe aliquod pmum ens qđ ſit cā ꝯmu
nis entis.quouſqꝫ hoc nobis fides manifeſtet vel demõ
ſtratio ꝓbet. Vñ nec omnē veritatē eſt ꝑ ſe notum a pma
veritate eſſe. vnde nõ ſequitur ꝙ deū eſſe ſit ꝑ ſe notum.
Ad 4 ¶ Ad quartū dōm.ꝙ rõ illa ꝓcederet ſi hoc eſſet per ſe
notum ꝙ ipſa deitas ſit eſſe dei.qđ quidē nobis nūc per
ſe notū nõ eſt.cū deum ꝑ eſſentiam nõ videamus.ſed in/
Ad 5 digemus ad hoc tenendū demonſtratõe vel fide ¶ Ad
quintū dōm.ꝙ ſummū bonū deſiderat̄ duplr̄. vno modo
in ſui eſſentia.⁊ ſic nõ omīa deſiderant ſummum bonum
Alio mõ i ſui ſilitudine.⁊ ſic oīa ſummū bonū deſiderāt
qꝛ nihil eſt deſiderabile niſi inqꝫtum in eo aliqua ſimilitu/
do ſummi boni inuenitur. vnde ex hoc non poteſt haberi
ꝙ deū eſſe qui eſt ſummū bonū ꝑ eſſentiā ſit ꝑ ſe notum.
Ad 6 ¶ Ad ſextū dōm.ꝙ qꝫuis veritas increata excedat om
nem veritatem creatam.nihil tamen prohibet veritateꝫ
creatam eſſe nobis magis notam qꝫ increatam. ea enim
que ſunt minus nota in ſe.ſunt magis nota quo ad nos
ſm̄ phm̄ ¶ Ad ſeptimū dōm.ꝙ cogitari aliquid nõ eſſe
Ad 7 poteſt intelligi dupliciter. Vno mõ vt hec duo ſimul in
apprehenſione cadant.⁊ ſic nihil prohibet ꝙ aliquis cogi/
tet ſe non eſſe.ſicut cogitat quādoqꝫ ſe nõ fuiſſe. ſic auteꝫ
nõ poteſt ſimul in apprehenſione cadere aliquid eſſe totū
et minus parte.quia vnū eoꝝ excludit alterum. Alio mõ
ita ꝙ huic apprehēſioni aſſenſus adhibeatur.⁊ ſic nullus
poteſt cogitare ſe nõ eſſe cum aſſenſu.in hoc em̄ ipſe ꝙ co/
gitat aliquid ꝑcipit ſe eē. ¶ Ad octauū dōm.ꝙ illud qđ
Ad 8 nūc eſt verū fuiſſe prius eſſe futurū non oporꝫ niſi ſuppo
ſito ꝙ aliquid fuerit quando hoc dicitur fuiſſe futurū.ſi

vero ponamus per impoſſibile aliquando nihil fuiſſe.tūc
tali poſitõe facta nihil erit verū niſi materialiter tm̄.mate
ria em̄ veritatū non ſolum eſt eſſe.ſed etiam non eſſe.quia
de ente ⁊ nõente ꝯtingit verum dicere.⁊ ſic non ſequitur
ꝙ tunc veritas fuerit niſi materialiter ⁊ ſm̄ quid ¶ Ad
nonū dōm.ꝙ id qđ eſt veruꝫ ſm̄ quid reduci habet ad ve Ad 9
ritatem vel verum ſimpliciter neceſſariū. ſuppoſito veri/
tateꝫ eſſe.nõ autē aliter ¶ Ad decimū dōm.ꝙ qꝫuis no Ad 10
men dei ſit qui eſt.nõ tñ hoc eſt ꝑ ſe nobis notū

¶ Ad pmū aūt in cõtrariū dōm. ꝙ Anſel.in ꝓſolo. So. in
ita exponit ꝙ inſipiēs intelligatur dixiſſe in corde ſuo.nõ ſtātiaꝫ
eſt deus.inqꝫtum hec verba cogitauit.nõ ꝙ interiori rõ/ Ad 1.
ne cogitari potuerit. ¶ Ad ſecūdū dōm.ꝙ eodeꝫ modo Ad 2
qꝫtum ad actū ⁊ habitū deum eſſe eſt ꝑ ſe notum ⁊ nõ ꝑ
ſe notum ¶ Ad tercium dōm.ꝙ hoc eſt ex defectu cogniti Ad 3
onis noſtre.ꝙ deum eſſe cognoſcere nõ poſſumus niſi ex
effectibꝰ. vnde per hoc nõ excluditur quin ſm̄ ſe ſit per ſe Ad 4
notum ¶ Ad quartū dōm.ꝙ ad hoc ꝙ aliquid cognoſci
tur eſſe nõ oporꝫ ꝙ ſciatur de eo quid ſit per definitiõem Ad 5
ſed quid ſignificatur per nomen ¶ Ad quintuꝫ dōm.ꝙ
deum eſſe non eſt articulus fidei.ſed precedit articulū.ni
ſi cum hoc ꝙ ē deum eē aliquid aliud cognoſcatur. vtpo
te ꝙ habet vnitatem eſſentie cum trinitate perſonaruꝫ.⁊
alia huiuſmodi ¶ Ad ſextum dicendū.ꝙ illa que ſunt fi Ad 6
dei certiſſime cognoſcūtur ſm̄ ꝙ certitudo iportat firmi
tatem adheſionis.nulli em̄ credēs firmius inheret qꝫ his
que per fidem tenet.non autē cognoſcit̄ certiſſime ſm̄ ꝙ
certitudo importat quietatõem intellectus in re cogni/
ta.ꝙ em̄ credēs aſſentiat his q̄ credit nõ prouenit ex hoc
ꝙ eius intellectus ſit terminatꝰ ad credibilia virtute ali
quorum principiorum.ſed ex volūtate que inclinat ad h̄
intellectum ꝙ illis creditis aſſentiat.et inde eſt ꝙ de his
que ſunt fidei poteſt motus dubitationis ſurgere in cre/
dente ¶ Ad ſeptimū dōm.ꝙ ſapientia non conſiſtit in h̄ Ad 7
ſolum ꝙ cogitatur deuꝫ eſſe.ſed in hoc ꝙ accedamus ad
cognoſcendum de eo quid eſt.quod quidē in ſtatu vie co
gnoſcere non poſſumus.niſi qꝫtum de eo cognoſcimꝰ qd
non eſt.qui em̄ ſcit aliquid prout eſt ab omībꝰ alijs diſtin/
ctum appropinquat cognitioni qua cognoſcitur quid eſt
et de hac cognitione intelligitur autoritas Auguſti.con Ad 8
ſequenter inducta. Vnde patꝫ reſponſio ad octauum Ad 9
¶ Ad nonū dōm.ꝙ ea que ſunt rõne diſtincta nõ ſemꝑ
poſſunt cogitari ad inuicem ſeparata eſſe.qꝫuis ſeparata
cognoſci poſſunt.qꝫuis etiā cogitari poſſit deus ſine h̄ ꝙ
eius bonitas cogitetur.tñ nõ poteſt cogitari ꝙ ſit deus
et ꝙ non ſit bonus. Vñ licꝫ in deo quid eſt ⁊ eſſe ratõne
diſtinguātur.tñ non ſequitur ꝓpter hoc ꝙ poſſit cogitari Ad 10
nõ eſſe ¶ Ad decimū dōm.ꝙ deus nõ ſolum cogitatur
in effectu iuſticie.ſed in alijs etiam ſuis effectibus.vnde
dato ꝙ ab aliquo non cogitatur vt iuſtus.non ſequitur
ꝙ nullo modo cognoſcatur.nec poteſt eſſe ꝙ eius nullus
effectus cognoſcit̄.cū eius effectus ſit ens ꝯmune.qđ in
cognitū eſſe nõ poteſt.

DEcimotertio querit̄

Vtrum ꝑ naturalem ratõnem cognoſci poſſit
trinitas ꝑſonaruꝫ. Et videtur ꝙ ſic.ꝑ illud qđ dr Rom. 1.
pmo. Inuiſibilia dei ꝑ ea que facta ſunt ⁊c̄.glo.em̄ inuiſi/
bilia refert ad ꝑſonam patris ſempiternā.virtutē ad ꝑſo
nam filij.diuinitatem ad ꝑſonam ſpūſſancti.ergo ꝑ natu/
ralem rõnem ex creaturis poſſumus in cognitõem trini/

ratis deuenire ¶ Pre. naturali cognitōne cognoſcitur q̄
2 in deo eſt pfectiſſima potentia. ꝛ q̄ in eo eſt totius poten
tie origo. ergo opoꝛꝫ ei pmā potentiā attribuere. prima
aūt potentia eſt generatiua. ergo ſm ratiōem naturalem
ſcire poſſumus q̄ in deo generatiua potētia eſt. ſed gene/
ratiuam potentiam in diuinis de neceſſitate ſequitur diſtin/
ctio pſonaꝝ. g̃ naturali cognitōe diſtinctōem pſonaꝝ co/
gnoſcere poſſumus. Q; aūt generatiua potētia ſit pma
potentia ſic pbaẜ. ſm ordinē eñ operationū eſt ordo po/
tentiaꝝ. ſed inter oēs operatōes pma eſt intelligere. quia
agens p intellectū pbaẜ eſſe pmū. ꝛ in eo intelligere p mo
dum intelligendi eſt pus q̄ʒ velle ꝛ agere. g̃ potentia in/
tellectiua eſt pma potētiaꝝ. ſed potentia intellectiua eſt
potentia generatiua. q2 oīs intelligens gignit noticiā
in ſeipo. g̃ potentia generatiua eſt pma potentiarum.
3 ¶ Pre. Oñe equocū reduciẜ ad vniuocuꝫ. ſicut omnis
multitudo ad vnitatē. ſed pceſſio creaturarū a deo eſt p
ceſſio equoca. cū creature nō ↄmunicent cuꝫ deo ꝛ noīe ꝛ
rōne. ergo opoꝛꝫ ponere p naturalem rōnem pexiſtere in
deo pceſſionē vniuocā. ſm quam deus a deo pcedit. qua
poſita ſequiẜ pſonarū diſtinctio in diuinis ¶ Pre. Glo/
4 ſa q̄dam dr ſup Apocal. q̄ nulla ſecta fuit q̄ circa pſonaꝫ
patris errauerit. ſed maxime eſſꝫ error circa pſonam pa/
tris q̄ ponereẜ filium nō habere. ergo etiā ſecta phorum
qui naturali cognitōe deū cognouerūt. poſuit patrē ꝛ fili
5 um in diuinis ¶ Pre. Sicut dr Boeti9 in ſua aritmeti
ca omnē inequalitatē pcedit equalitas. ſed inter creatu/
ram ꝛ creatorē eſt inequalitas. ergo hanc inequalitatem
opoꝛꝫ aliquā equalitatē pcedere in deo. ſꝫ nō pt eſſe ibi
equalitas niſi ſit ibi diſtinctio. q2 nihil eſt ſibiipſi equale.
ſicut nec ſimile. vt Hilł. dr. g̃ oꝫ ponere diſtinctiōem pſo/
6 narū in diuinis ſm naturalē rōnem ¶ Pre. Naturalis
rō ad hoc puenit q̄ in deo ſit ſumma iocūditas. ſed nulli/
us boni ſine ſocio eſt iocūda poſſeſſio. vt Boetius dr. g̃
naturali rōne ſciri poteſt q̄ in deo perſone diſtincte ſunt
ex quoꝝ ↄſoꝛtio eſt in eis iocunda poſſeſſio bonitatis
7 ¶ Pre. Naturalis rō in creatorem puenit ex ſilitudine
creature. ſed in creatura inuenitur ſilitudo creatoris nō
ſolū q̄tum ad eſſentialia attributa. ſed etiā q̄tum ad p/
pria pſonaꝝ. g̃ naturali rōne poſſumus in pſonaruꝫ ppria
8 deuenire ¶ Pre. Phi nō habent cognitiōem trinitatis
de deo niſi p naturalē cognitōnem. ſed aliqui phi puene/
runt ad cognitōem trinitatis. Vñ dr in pmo celi ꝛ mū.
9 q̄ p hūc quidē numerū ſcꝫ ternariū adhibuim9 noſipos
magnificare creatorē. g̃ ꝛc ¶ Pre. Aug9 narrat in. x. de
ci. dei. q̄ Porphirius phus poſuit deū patrē ꝛ filiū ab eo
dem genitum. in libro etiā ↄfeſ. dr q̄ in libris Platonis
inuenit illud euāgeliū Johis. In pncipio erat vbum ꝛc.
vſq; ad. vbū caro factum eſt. excluſiue. In quib9 verbis
manifeſte oſtenditur diſtinctio pſonarum. ergo naturali
10 rōne poteſt q̄s puenire in cognitōem trinitatis ¶ Pre.
Naturali rōne phi etiā ↄceſſerūt q̄ deus pt aliquid dice
re in diuinis. ſed aliquid dicere in diuinis ſequitur verbi
emiſſio ꝛ pſonarū diſtinctio. ergo trinitas pſonaꝝ natu/
rali rōne cognoſci poteſt
Cōtra ¶ Sed ↄtra eſt qd̄ dr Hebreo. xi. fides eſt ſubſtantia
ſperandarū rerum argumentū non apparentiū. ea vero q̄
naturali rōne cognoſcitur ſunt apparentia. ergo cū trini/
tas pſonarū ad articulos fidei ptineat. videẜ q̄ naturali
cognitōe nō poſſunt cognoſci ¶ Pre. Grego. dr. fidem
nō habere meritū cui humana rō pbet experimentū. ſꝫ in
fide trinitatis pcipue meritū fidei ↄſiſtit. g̃ hec non po/
teſt cognoſci naturali cognitione
¶ Rñſio dd̄m. q̄ trinitas pſonaꝝ dupl̄r cognoſcitur R^o
Uno mō q̄tum ad ppria quib9 pſone diſtinguunẜ. ꝛ his
cognitis vere trinitas cognoſciẜ in diuinis. Alio mō per
eſſentialia q̄ pſonis appropriantẜ. ſicut potentia patri. ſapi
entia filio. bonitas ſpūiſancto. ſed p talia trinitas pfecte
cognoſci non pt. q2 etiam trinitate remota p intellectum
iſta remanent in diuinis. ſed trinitate ſuppoſita hmōi at/
tributa pper aliquā ſilitudinē ad ppria pſonarū approp/
antur pſonis. hec autē que pſonis appropriantẜ naturali
rōne cognoſci poſſunt. ppria vero pſonarū nequaq̄ʒ. Cu
ius ratio eſt iſta. q2 ab agente nō pt aliqua actio egredi.
ad quam ſe eius inſtrumenta extendere nō poſſunt. ſicut
ars fabrilis nō poteſt edificare. q2 ad hūc effectū nō ſe ex
tendūẜ fabrilia inſtrumenta. Prima aūt pncipia demon
ſtrationis. vt cōmenta. dr in tercio de aīa. ſunt in nobis q̄
ſi inſtrumenta intellectus agentis. cuius lumine in nobis
viget naturalis rō. vnde ad nullius cognitōeꝫ noſtra na
turalis rō poteſt ptingere ad qd̄ ſe pma pncipia nō exten
dunt. Primoꝝ aūt pncipioꝝ cognitio a ſenſib9 oꝛtum ſu
mit. vt paꝫ p phm. ij. poſterioꝝ. ex ſenſib9 aūt nō pt pue
nire ad cognoſcendū ppria pſonaꝝ. ſicut ex effectib9 deue/
nire in cauſas. q2 omne id qd̄ rōnem cauſalitatis in diui
nis habet ad eſſentiā ptinet. cū deus p eſſentiaꝫ ſuam ſit
cauſa rerum. Propria aūt pſonarū ſunt relationes. quib9
pſone nō ad creaturas ſed ad inuicem referūtur. Unde
ratione naturali in ppria perſonaꝝ deuenire nō poſſum9
¶ Ad pmū ergo dd̄m. q̄ expoſitio illa gloſe ſumitur
ſm appropriata pſonis. nō ſm ppria pſonarū ¶ Ad ſecū Ad .1.
dū dd̄m. q̄ potentiam intellectiuā eſſe pmā potentiarū Ad 2
ſatis rōne naturali ↄſtare pt. non aūt hanc intellectiuam
potentiam eſſe potentiā generatiuā. cum eñ in deo ideꝫ
ſit intellectus intelligere ꝛ intellectū. naturalis rō nō co/
git ponere q̄ deus intelligendo aliquid gignat a ſe diſtin
ctum ¶ Ad terciū dd̄m. q̄ oīs multitudo pmo pſup/
ponit aliquam vnitatem. ꝛ equiuocatio oīs vniuocati Ad 3
onem. non eñ oīs equiuoca generatio pſupponit gene/
rationem vniuocā. ſed magis eſt ecōuerſo ſequēdo natu/
ralem rōnem. cauſe eñ equoce ſunt p ſe cauſe ſpēi. vnde in
totam ſpēm cauſalitatem habent. cauſe vero vniuoce nō
ſunt cauſe ſpēi p ſe. ſed in hoc vel in illo. Unde nulla cauſa
vniuoca habet cauſalitatē reſpectu totius ſpēi. alſ aliqd̄
eſſet cauſa ſuipſius. qd̄ eſſe nō poteſt. ꝛ ideo rō nō ſequiẜ
¶ Ad. iiij. dd̄m. q̄ gloſa illa itelligiẜ de ſectis hereticoꝝ
qui ex eccleſia pdierūt. vnde in eis nō includūtur ſecte gē Ad 4
tilium ¶ Ad. v. dd̄m. q̄ nō ſuppoſita pſonarū diſtinctōe Ad 5
poſſumus ponere equalitatem in deo. ſm q̄ eius bonita
tem ſapientie ſue equalem eſſe dicimus Uel dd̄m. q̄ in
equalitate duo ↄſiderantur. ſcꝫ equalitatis cauſa. ꝛ equa
litatis ſuppoſita. Cauſa equalitatis eſt vnitas. aliaꝝ ve/
ro pportionū aliquis numerus. Unde hoc modo ex par
te iſta equalitas inequalitatem pcedit ſicut vnitas nu/
merū. Sed ſuppoſita equalitatis ſunt multa. ꝛ hec nō p/
ſupponūtur ad cauſam equalitatis. alſ opoꝛtet ante om
nem vnitatem dualitatem pcedere. q2 in dualitate primo
inuenitur equalitas. inter vnitatem vero ꝛ dualitatem
eſt inequalitas ¶ Ad ſextū dd̄m. q̄ verbū Boetij eſt in/ Ad 6
telligendū de his que nō habent in ſe pfectam bonitateꝫ
ſed vnū indiget alterius amminiculo. vñ iocūditas non
pficitur ſine ſocio. ſed ipſe deus in ſe habet plenitudinem
bonitatis. vnde ad eius iocūditatem plenā nō opoꝛꝫ po
nere ↄſoꝛtium ¶ Ad ſeptimū dd̄m. q̄ ſicut in creaturis Ad 7

inueniātur aliqua ſimilia ꝑſonarum ꝗ̄tum ad ꝓpria. non
tamen de illis ſimilitudinibꝰ poteſt ↄcludi ita eſſe in diui
nis. qꝛ ea que in creaturis inueniūtur diſtincta, in creato
Ad 8 re inueniūtur ſine diſtinctōne ¶ Ad octauū dōm. ꝙ are
ſtoteles nō intellexit ponere numerū ternariū in deo. ſed
vult oſtendere ꝑfectionem ternarij numeri ex hoc ꝙ anti
qui in ſacrificijs ⁊ orationibꝰ numerū ternarium obſerua
Ad 9 bant ¶ Ad.ix. dicendū. ꝙ verba illa pħoꝝ intelligunt
ꝗ̄tum ad appropriata ꝑſonarū. ⁊ non ꝗ̄tum ad ꝓpria
Ad 10 ¶ Ad.x. dōm. ꝙ pħus naturali rōne ↄcederet deū di
cere. ſm̄ ꝙ dicere nō importat diſtinctōem ꝑſonarū. ſʒ ſo
lum ſm̄ ꝙ eſſentialiter dicitur

Queſtio. xi. de ma-

giſtro. Primo vtrum homo poſſit docere
et dici magiſter vel ſolus deus. Secundo
vtrū aliquis poſſet dici magiſter ſuipſius.
Tercio vtrum hō ab angelo doceri poſſit. Quarto vtꝝ
docere ſit actus vite actiue vel ↄtemplatiue.

¶ Materia Undecima
de Magiſtro.

Queſtio eſt de ma-

giſtro. Et primo querit vtrū homo
poſſit docere ⁊ dici magiſter vel ſolꝰ
deus. Et videtur ꝙ ſolus deus do
.1. ceat ⁊ magiſter dici debeat. Math.
xxiij. vnus aūt eſt magiſter veſter. et
precepit nolite vocari Rabbi, ſup quo gloſa. ne diuinū
honorem tribuatis hominibꝰ. aut qđ dei eſt vobis vſur
petis. ergo magiſtrū eſſe vel docere. ſolius dei eſſe videt.
2 ¶ Pre. Si homo docet nō niſi ꝑ aliqua ſigna. qꝛ etiā ſi
rebꝰ ipſis aliqua docere videatur. vtputa ſi aliquo que
rente quid ſit ambulare. aliquis ambulet. tamen hoc nō
ſufficit ad docendū niſi ſignū aliquod adiūgatur. vt Au
guſtinus ꝓbat in libro de magiſtro. eo ꝙ in eadem re plu
ra coueniūt vnde neſciretur ꝗ̄tum ad quid de re illa de
monſtratio fiat. vtrū ꝗ̄tum ad ſubſtantiam vel ꝗ̄tum
ad accidens aliquod eius. ſed per ſigna nō poteſt deueni
re in cognitionem rerum. qꝛ cognitio rerum potior eſt ꝗ̄
ſignorū. cum ſignorum cognitio ad rerum cognitionem
ordinetur ſicut ad finem. effectus autē non eſt potior ſua
cauſa. ergo nullus poteſt alijs tradere cognitōem aliquā
3 rerum. ⁊ ſic nō poteſt eum docere ¶ Pre. Si aliqua re
rum ſigna alicui proponātur per hominem. aut ille cui ꝓ
ponūtur cognoſcit res illas quarum ſunt ſigna aut non. ſi
quidem res illas cognoſcit de eis nō docetur. ſi vero nō
cognoſcat ignoratis autem rebꝰ nec ſignoꝝ ſignationes
cognoſci poſſunt. qui eīm neſcit hāc rem que eſt lapis. nō
poteſt ſcire quid hoc nomen lapis ſignificet. ignorata ve
ro ſignificatione ſignorum. per ſigna non poſſumus ad
diſcere. ſi ergo homo nihil aliud faciat ad doctrinam ꝗ̄ ſi
gna proponere. videtur ꝙ hō ab homine doceri nō poſſit
4 ¶ Pre. Nihil aliud eſt docere ꝗ̄ ſcientiā in aliquo alio
cauſare. ſed ſcientie ſubiectū eſt intellectus. ſigna autem
ſenſibilia quibꝰ ſolūmodo videtur homo poſſe docere nō
ꝑueniūt vſq; ad partē intellectiuā. ſed ſiſtunt in potentia
ſenſitiua. ergo homo ab hoīe doceri nō poteſt ¶ Pre. Si 5
ſcientia in vno cauſat ab aliq̄ alio. aut ſcientia inerat. aut
non inerat. ſi non inerat ⁊ in homine vno ab aliq̄ cauſat.
ergo vnus homo in alio ſcientiā cauſat. qđ eſt impoſſibi
le. Si aūt prius inerat. aut inerat actu ꝑfecte. ⁊ ſic cauſari
nō poteſt. qꝛ qđ eſt nō fit. Aut inerat ſm̄ rōnem ſemina
lem. rōnes aūt ſeminales ꝑ nullam virtutem creatam in
actū educi poſſunt. ſed a deo ſolo nature inſeruntur. vt dr̄
Auguſtinus ſuper gene. ad litteram. ergo relinquitur ꝙ
vnus homo nullo modo alium hominem docere poſſit
¶ Pre. Scientia quoddam accidens eſt. accidens aūt 6
non tranſmutat ſubſtantiam. ergo cū doctrina nihil ali
ud eſſe videtur niſi tranſfuſio ſcientie de magiſtro in diſci
pulum. ergo vnus homo aliū docere nō poteſt ¶ Pre. 7
Romano. x. ſuper illud fides ex auditu. dicit gloſa. licet
deus docet intus. preco tamen exterius enūciat. ſcientia
autem interius in mente cauſatur nō exterius in ſenſu. er
go homo a ſolo deo docetur. nō ab alio homine ¶ Pre. 8
Auguſtinus dicit in libro de magiſtro. ſolus deus cathe
dram habet in celis qui veritatem docet in terris. ſed ali
us homo ſic ſe habet ad cathedram ſicut agricola ad ar
borem. agricola aūt nō eſt factor arboris ſed cultor. ergo
homo nō poteſt dici dator ſcientie. ſed ad ſcientiā diſpo
ſitor ¶ Pre. Si hō eſt verꝰ doctor oʒ vt ꝟitatē doceat 9
ſʒ q̄cūq; docet ꝟitatē mentē illuminat. cū ꝟitas ſit lumen
mentis. ergo hō mentem illuminabit ſi doceat. ſʒ hoc eſt
falſum. cum deus ſit qui omnē hominem venientem in
hūc mūdum illuminat. Johānis primo. ergo homo nō po
teſt alium vere docere ¶ Preterea. Si vnus homo alium 10
docet oportet ꝙ eum faciat de potentia ſciente actu ſcien
tem. ergo oportet ꝙ eius ſcientia educatur de potentia
in actum. quod autem de potentia in actum educitur ne
ceſſe eſt ꝙ mutetur. ergo vel ſcientia vel ſapientia mutabi
tur. quod eſt contra Auguſtinum in libro octuaginta tri
um queſtionū. qui dicit ꝙ ſapientia accedens hominem
non ipſa mutatur. ſed hominem mutat ¶ Pre. Scien 11
tia nihil aliud eſſe videtur ꝗ̄ deſcriptio in anima. cum ſci
entia eſſe dicatur aſſimilatio ſcientis ad ſcitū. ſed vnus
homo non poteſt in anima alterius deſcribere rerum ſimi
litudines. ſic eīm interius operaret in ipſo. quod ſolius dei
eſt. ergo vnus homo alium docere non poteſt ¶ Preterea. 12
Boetius dicit in libro de conſola. ꝙ per doctrinā mens
hominis excitatur ad ſciendum. ſed ille qui excitat intel
lectum ad ſciendum non facit eum ſcire. ſicut ille qui ex
citat aliquem ad videndum corporaliter non facit eū vi
dere. ergo vnus non facit alium ſcire. et ita non poteſt ꝓ
prie dici ꝙ eum doceat ¶ Pre. Ad ſcientiā requiritur 13
cognitionis certitudo. alis non eſſet ſcientia ſed opinio
vel credulitas. vt auguſtinus dicit in libro de magiſtro
ſed vnus homo non poteſt in altero certitudinem facere
per ſenſibilia ſigna q̄ proponit. quod eīm eſt in ſenſu ma
gis eſt obliquū eo qđ eſt in intellectu. certitudo aūt ſem
per fit per aliquod magis certum. ergo vnus alium doce 14
re non poteſt. ¶ Pre. Ad ſcientiam non requiritur niſi
lumen intelligibile ⁊ ſpecies. ſed neutrū poteſt in vno ho
mine ab alio cauſari. qꝛ oportet ꝙ homo aliquid crearet
cum huiuſmodi forme ſimplices non videantur produci
niſi per creationem. ergo homo non poteſt in alio ſcienti
am cauſare. ⁊ ſic nec docere ¶ Pre. Nihil poteſt forma 15
re mentem hominis niſi ſolus deus. vt Auguſtinus di
cit. ſcientia autem quedam forma mentis eſt, ergo ſolus

deus in anima cauſat ſcientiam ¶ Pre. Sicut culpa eſt in mente, ita ⁊ ignorantia. ſed ſolus deus purgat mentē a culpa. Iſa. xliij. ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me. ergo ſolus deus purgat ab ignorantia. ⁊ ita ſolus docet ¶ Pre. Cum ſcientia ſit certitudinalis cognitio. ab illo aliquis ſcientiam accipit per cuius loquutionem certificatur. non autem certificatur aliquis ex hoc ꝙ audit hominem loquentem. alias oporteret ꝙ quicquid alicui ab homine dicitur pro tanto certo ei conſtaret. certificatur autem ſolum ſm ꝙ interius audit veritatem loquentem. quam conſulit etiā de his que ab homine audit, vt certus fiat. ergo homo non docet ſed veritas que interius eſt loquitur que eſt deus ¶ Pre. Nullus ꝑ loquutionem alterius addiſcit illa que ante loquutionem etiam interrogatus reſpondiſſet. ſed diſcipulus antequā ei loquatur magiſter reſpondet interrogatus de his q̄ magiſter proponit. non enim doceretur ex loquutiōe magiſtri niſi ſe ita habere cognoſceret ſicut magiſter proponit. ergo vnus homo non docetur per loquutionem alterius hominis

Cõtra

¶ Sed cõtra eſt quod dicitur .ij. Thimo. p°. in quo poſitus ſum ego predicator ⁊ magiſter gentium. ergo homo poteſt eſſe ⁊ dici magiſter ¶ Pre. ij. Thimo. iij. tu vero permane in his que didiciſti ⁊ tradita ſunt tibi. gloſa. a me tanquā a doctore vero. ⁊ ſic idē qḋ prius ¶ Pre Mathei. xxiij. ſic dicitur vnus eſt magiſter veſter ⁊ vnꝰ eſt pater veſter. ſed hoc ꝙ deus eſt pater omnium nō excludit quin etiā homo poſſit dici pater. ergo etiam ꝑ hoc non excluditur quin homo dici poſſit magiſter ¶ Pre. Rom. xiij. ſup illud. quā ſpecioſi pedes ſupra montem ⁊c̄. dicit gloſa. iſti ſunt pedes qui illuminant eccleſiam. ⁊ loquitur de apoſtolis. cum ergo illuminare actio doctoris eſt. videtur ꝙ hominibꝰ docere competat ¶ Pre. Ut dicitur in .iiij. metheororum. tūc vnūquodque eſt perfectū quādo poteſt ſibi ſimile generare. ſed ſcientia eſt quedam cognitio perfecta. ergo homo qui habet ſcientiam poteſt alium docere ¶ Pre. Auguſtinus in libro contra manicheos dicit ꝙ ſicut terra que ante peccatum per fontem rigabatur. poſt peccatū vero indiguit pluuia de nubibꝰ deſcendēte. ita mens humana que per terram ſignificatur fonte veritatis ante peccatum fecūdabatur. poſt peccatū vero indiguit doctrina aliorū quaſi pluuia deſcendente de nubibus. ergo ſaltem poſt peccatum homo ab homine docetur.

R°

¶ Reſponſio dicendum. ꝙ in tribꝰ opinionibus eadem diuerſitas inuenitur. ſcilꝫ in eductione formarum in eſſe. in acquiſitione virtutum. ⁊ in acquiſitione ſcientiarū

Prima opinio

Quidam enim dixerunt formas omnes ſenſibiles eſſe ab agente extrinſeco. qḋ ē ſubſtātia vel forma ſeparata. quā appellant datorem formarum vel intelligentiam agentē et ꝙ oīa inferiora agentia naturalia nō ſunt niſi ſicut preparantia materiam ad forme ſuſceptionem. Similiter etiam Auicen. dicit in ſua metaphyſica ꝙ habitus honeſti cauſa non eſt actio noſtra. ſed actio prohibet eius contrariū et adaptat ad illū. vnde accidit hic habitus a ſubſtantia perficiente animas hominum que eſt intelligentia agens vel ſubſtātia ei conſimilis. Similiter etiam ponūt ꝙ ſcienciā in nobis non efficitur niſi ab agente ſeparato. Unde Auicen. probat in ſexto de naturalibꝰ. ꝙ forme intelligibiles effluūt in mentem noſtram ab intelligentia agente. ¶

Scd'a opi

Quidam vero econtrario opinati ſunt. ſcꝫ ꝙ omnia rebꝰ eſſent indita. nec ab exteriori cauſam habent. ſed ſolūmodo ꝙ per exteriorem actionem manifeſtantur Poſuerūt enim quidam ꝙ omnes forme naturales eſſent in actu ⁊ in materia latentes. ⁊ ꝙ agens naturale nihil aliud facit quā extrahere eas de occulto in manifeſtum ¶ Similiter etiam aliqui poſuerūt ꝙ omnes virtutum habitus nobis ſunt inditi a natura. ſed per exercitiū operum remouerentur impedimenta quibꝰ predicti habitus quaſi occultabātur. ſicut per limationē auffertur rubigo. vt claritas manifeſtetur ferri ¶ Similiter etiā aliqui dixerūt ꝙ anime hominū eſt ſcientia concreata. ⁊ per huiuſmodi doctrinā et per huiuſmodi ſcientie exteriora amminicula nihil aliud fit niſi ꝙ anima reducatur in recordationem vel conſiderationem eorum q̄ prius ſciuit. vnde dicūt ꝙ addiſcere nihil eſt aliud quā reminiſci ¶ Utraque aūt iſtarum opinionū eſt abſque ratione. ¶ Prima enim opinio excludit cauſas proximas dū effectus omnes in inferioribꝰ prouenientes ſolis cauſis p̄mis attribuit. in quibꝰ derogatur ordini vniuerſi. qui ordine ⁊ cōnexione cauſarum contexitur dum prima cauſa ex eminentia bonitatis ſue rebus aliis confert non ſolum ꝙ ſint. ſed etiam ꝙ cauſe ſint ¶ Secūda etiam opinio in idem quaſi incōueniēs redit. cū enim remouens prohibens non ſit niſi mouens per accidens. vt dicitur in .viij. phyſicorum. ſi inferiora agentia nihil aliud faciunt quā producere de occulto in manifeſtum remouēdo impedimenta quibꝰ forme ⁊ habitus virtutum ⁊ ſciētiarum occultabantur. ſequeretur ꝙ oīa inferiora agentia nō agerēt niſi ꝑ accidēs ¶ Et ideo ſm doctrinā Ariſtotelis via media inter has duas tenenda eſt in omnibꝰ predictis. forme enim naturales preexiſtūt quidē in materia non in actu. vt alii dicebant. ſed in potētia ſolum. de qua in actum reducūtur per agens extrinſecum primū ⁊ proximū. non ſolum per agens primum. vt alia opinio ponebat. Similiter ſm ipſius ſententiam in ſecūdo ethicorū virtutum habitus ante earum cōſummatiōem preexiſtūt in nobis in quibuſdam naturalibꝰ inclinatiōnibꝰ. que ſunt quedam virtutum inchoationes. ſed poſtea per exercitium operum adducūtur in debitam cōſummationem ¶ Similiter etiam dicendum eſt de ſcientie acquiſitione ꝙ preexiſtunt in nobis quedam ſcientiarum ſemina. ſcilꝫ prime conceptiones intellectus. que ſtatim lumine intellectus agentis cognoſcūtur per ſpecies a ſenſibꝰ abſtractas. ſiue ſint complexa. ſicut dignitates. ſiue incomplexa. ſicut ratio entis. ⁊ vnius ⁊ huiuſmodi. que ſtatim intellectus comprehendit. In iſtis autem principiis vniuerſalibus omnia ſequentia includuntur. ſicut in quibuſdam rationibus ſeminalibus. quando autem ex iſtis vniuerſalibus cognitionibus mens educitur vt actu cognoſcat omnia particularia que prius in vniuerſali ⁊ quaſi in potentia cognoſcebātur tūc aliquis dicitur ſcientiam acquirere ¶ Sciendum tamen ꝙ in rebꝰ naturalibꝰ aliquid preexiſtit in potentia dupliciter Uno modo in potentia actiua completa. quādo ſcꝫ principium intrinſecum ſufficienter poteſt perducere in actum perfectum. ſicut patꝫ in ſanatione ex virtute naturali que eſt in egro. eger ad ſanitatem perducitur. Alio modo in potentia paſſiua. quando ſcꝫ principium intrinſecum non ſufficit ad deducendū in actum perfectum. ſicut patet ꝙ ex aere fit ignis. hoc enim non poterat fieri ꝑ aliquam virtutem in aere exiſtentem quando igitur aliquid preexiſtit in potentia actiua completa. tūc agens extrinſecū non agit niſi adiuuando agēs intrinſecum ⁊ miniſtrando ei ea quibꝰ poſſit in actum exire. ſicut medicus in ſanatione eſt miniſter nature que prin-

Re.pba° p°.

Re.pba°. 2°.

Tercia opi et vera

Nota

cipaliter operatur confoꝛtando naturā ⁊ apponendo me
dicinas quibꝫ velut miniſtris natura vtitur ad ſanatio/
nem. quando vero aliquid pꝛeexiſtit in potentia paſſiua
tūc agens eſt qđ educit pꝛincipaliter de potentia in actū
ſicut ignis facit de aere qui eſt potentia ignis actu igneꝫ
Scientia ergo que pꝛeexiſtit in addiſcente eſt in potētia
non pure paſſiua. ſed actiua. alˀs non poſſet per ſe acquire
re ſcientiam. Sicut ergo aliquis dupliciter ſanatur. vno
Diſtictio modo per operatiōem nature tm̄. Alio modo a natura
bimēbꝛis. cum amminiculo medicine. ita etiam eſt duplex modus
acquirendi ſcientiam Unus quando naturalis ratio per
ſeipſam deuenit in cognitionem ignotoꝛū. et hic modus
dicitur inuentio. Alius quando naturali ratione aliquis
exterius amminiculatur. ⁊ hic modus dicitur diſciplina
In his ergo que ſunt a natura ⁊ arte eodem mō ars ope
ratur ⁊ per eadem media ſcꝫ quibꝫ ⁊ natura. ſicut enī na/
tura in eo qui ex frigida cauſa laboꝛat calefaciendo indu
ceret ſanitatem. ita ⁊ medicus. vnde ars dicitur imitari
naturam. Et ſimiliter etiam contingit in ſcientie acquiſi/
tione. quia eodem modo ducens aliuꝫ ad ſcientiam igno
toꝛum deducit. ſicut aliquis inueniendo deducit ſeipm̄
in cognitionem ignoti. Proceſſus autem rationis perue/
nientis ad cognitionem ignoti inueniēdo eſt. vt pꝛincipia
ꝯmunia per ſe nota applicet ad determinatas materias
et inde procedat in aliquas particulares ꝯcluſiones. ⁊ ex
his in alias. ſm̄ hoc vnus dicitur alium docere. qꝛ iſtum
decurſum rationis quem in ſe facit ratione naturali alte/
ri exponit per ſigna. et ſic ratio naturalis diſcipuli per hu
iuſmodi ſibi ꝓpoſita. ſicut per quedam inſtrumenta per/
uenit ad cognitionem incognitoꝝ. ſicut igitur medicus
dicitur cauſare ſanitatem in infirmo natura operāte. ita
etiam homo dicitur cauſare ſcientiam in alio. operatione
rationis naturalis illius. ⁊ hoc eſt docere. vnde vnus ho
mo alium docere dicitur ⁊ eius eſſe magiſter. ⁊ ſm̄ hoc di
cit ph̄us in pꝛimo poſterioꝝ. ꝙ demonſtratio eſt ſyllogiſ
mus faciens ſcire. Si aūt aliquis alicui ꝓponat ea que in
pꝛincipijs per ſe notis non includūtur vel includi nō ma/
nifeſtantur. non faciet in eo ſcientiam. ſed foꝛte opinioneꝫ
vel fidem. q̄uis hoc etiam aliquo modo ex pꝛincipijs in/
natis cauſetur. ex ipſis enī pꝛincipijs per ſe notis conſide/
rat ꝙ ea que ex eis neceſſario conſequūtur ſunt certitudi/
naliter tenenda. que vero eis ſunt contraria totaliter re/
ſpuenda. alijs autem aſſenſum pꝛebere poteſt vel nō pꝛe
bere. hoc autem rationis lumē quo pꝛincipia huiuſmodi
nobis ſunt nota eſt nobis a deo inditum quaſi quedam
ſimilitudo increate veritatis in nobis reſultans. Unū cuꝫ
omnis doctrina humana efficaciaꝫ habere non poteſt ni
ſi ex virtute illiꝰ luminis. ꝯſtat ꝙ ſolus deus eſt qui interi
us ⁊ pn̄cipaliter docet. ſicut natura interius ⁊ pn̄cipal̄r
ſanat. nihilominꝰ hō ⁊ ſanare ⁊ docere ꝓpꝛie dꝛ mō p̄dicto
Ad .j. ¶ Ad pꝛimum dicendum. ꝙ cuꝫ dominus pꝛeceperat
diſcipulis ne magiſtri vocarentur. ne poſſet intelligi ꝙ h̄
eſſet pꝛohibitum ſic abſolute. gloſa exponit qualiter hec
pꝛohibitio ſit attendenda. pꝛohibemur enī hominem vo/
care magiſtrum vt ei pꝛincipalitatem magiſterij attribua
mus que deo competit. quaſi in hominū ſapientia ſpem
ponentes. ⁊ non magis de his que ab homine audiuimꝰ
diuinam veritatem conſulentes que in nobis loquitur ꝑ
ſue ſimilitudinis impꝛeſſioneꝫ. qua de omnibꝫ poſſumus
Ad 2 iudicare ¶ Ad ſecūdum dicendum. ꝙ cognitio reruꝫ in
nobis non efficitur per cognitiōem ſignoꝛum. ſed per co/
gnitionem aliarum rerum magis certarum ⁊ cognita/
rum. ſcꝫ pꝛincipioꝛum que nobis per aliqua ſigna ꝓponū
tur ⁊ applicantur ad alia que pꝛius nobis erant ignota
ſimiliter. q̄uis nobis eſſent nota ſm̄ quid. vt dictum eſt.
cognitio enī pꝛincipioꝛum facit in nobis ſcientiam conclu
ſionum. non cognitio ſignoꝛum ¶ Ad tercium dicendū
ꝙ illa de quibꝫ per ſigna edocemur cognoſcimus quideꝫ Ad 3
q̄tum ad aliquid. ⁊ q̄tum ad aliquid ignoꝛamus. vt po
te ſi doceamur quid eſt homo. opoꝛtꝫ ꝙ de eo p̄ſciamus
aliquid ſm̄ rationem animalis vel ſubſtantie. aut ſaltem
ipſius entis que nobis ignota eſſe nō poſſunt. et ſimiliter
ſi doceamur aliquam cōcluſionē. opoꝛtet pꝛeſcire de paſſi
one ⁊ ſubiecto quid ſint. ⁊ pꝛincipijs per que cōcluſio do
cetur ex pꝛecognitis. omnis enī diſciplina fit ex pꝛeexiſten
ti cognitione. vt dicitur in pꝛimo poſterioꝛuꝫ in pꝛincipio
vnde ratio non ſequitur ¶ Ad quartum dicendum ꝙ ex Ad 4
ſenſibilibꝫ ſignis que in potentia ſenſitiua recipiūtur intel
lectus accipit intentiōes intelligibiles quibus vtitur ad
ſcientiam in ſeipſo faciendam. pꝛoximum enim ſcientie ef
fectiuum non ſunt ſigna ſed ratio diſcurrens a pꝛincipijs
in concluſiones. vt dictum eſt ¶ Ad quintum dicenduꝫ
ꝙ in eo qui docetur ſcientia pꝛeexiſtebat non quidem in Ad 5
actu completo. ſed quaſi in rationibus ſeminalibus ſm̄
ꝙ vniuerſales conceptiones. quarum cognitio nobis na
turaliter eſt indita. ſunt quaſi ſemina quedam omni/
um ſequentium cognitoꝛum. quamuis autem per virtu/
tem creatam rationes ſeminales non hoc modo educan
tur in actum. quaſi ipſe per virtutem aliquam creatam
infundantur. tamen id quod eſt in eis oꝛiginaliter ⁊ vir/
tualiter. actione create virtutis in actum educi poteſt
¶ Ad ſextum dicendum. ꝙ docens non dicitur tranſ/ Ad 6
fundere ſcientiam in diſcipulum. quaſi eadem illa nume/
ro ſcientia. que eſt in magiſtro in diſcipulo fiat. ſed quia ꝑ
doctrinam fit in diſcipulo ſcientia ſimilis ei que eſt in ma
giſtro educta de potentia in actum. vt dictum eſt ¶ Ad Ad 7
ſeptimum dicendum. ꝙ ſicut medicus q̄uis exterius ope
retur. natura ſola interius operante dicitur facere ſanita
tem. ita etiam homo dicitur docere veritatem. q̄uis ex/ Ad 8
terius enunciet. deo interius docente ¶ Ad octauum
dicendum. ꝙ Auguſtinus in libꝛo de magiſtro. de hoc ꝙ
pꝛobat ſolum deum docere. non intendit excludere quin
homo exterius doceat. ſed ꝙ ipſe ſolus deus interius do
ceat ¶ Ad nonum dicendum. ꝙ homo verus ⁊ vere do Ad 9
ctoꝛ dici poteſt. et veritatem docens. ⁊ mentem quidem
illuminans. quaſi mentem ratōis coadiuuans. non qua/
ſi lumen rōni infundēs. ſed quaſi lumē rōnis coadiuuās
ad ſcientie perfectioneꝫ per ea que exterius pꝛoponit. ſm̄
quem modum dicitur Ephe. tercio. mihi autem omniuꝫ
ſanctoꝛum minimo data eſt gratia hec illuminare oīes.
¶ Ad decimum dicendum. ꝙ duplex eſt ſapientia. ſcilicꝫ Ad 10
creata ⁊ increata. et vtraqꝫ homini infunditur. ⁊ per eius
infuſionem homo mutatur in melius pꝛoficiendo. Sapi
entia vero increata nullo modo mutabilis eſt. creata ve/
ro in nobis mutatur per accidens ⁊ non per ſe. Eſt enim
conſiderare ipſam dupliciter. Uno modo ſm̄ reſpectuꝫ
ad res eternas de q̄bꝫ eſt. et ſic omnino immutabilis eſt
Alio mō ſm̄ eſſe qđ hꝫ in ſubiecto. et ſic per accn̄s mutatᷣ
ſubiecto mutato de potētia hn̄te ſapiētiā in actu hn̄s. foꝛ
me enī intelligibiles ex q̄bus ſapientia cōſiſtit ⁊ ſunt rerū
ſilitudines. ⁊ ſunt ꝑficientes intellectū ¶ Ad vndecimuꝫ Ad .11
dōm ꝙ in diſcipulo deſcribūtᷣ foꝛme intelligibiles ex qui
bus ſcia ꝑ doctrinā accepta cōſtituitᷣ immediate q̄dem ꝑ
intellectū agentē. ſed mediate ꝑ euꝫ qui docet. ꝓponit enī

doctor rerū intelligibiliū ſigna ex ꝗbus intellectus agēs
accipit intētiones intelligibiles ⁊ diſtribuit eas in intelle
ctu poſſibili. vnde ipſa verba doctoris audita vel viſa in
ſcripto hoc mō ſe habēt ad cauſandū ſciam in intellectu. ſi
cut res que ſūt extra aiam. q2 ex vtriſq3 intellectus agens
intētiones intelligibiles accipit ꝙuis verba doctoris ꝓ
pinquius ſe habeant ad cauſandū ſciam ꝙ ſenſibilia extra
Ad 12 aiaꝫ exñtia. inq̄ntū ſūt ſigna itelligibiliū intētionū ¶ Ad
xij. dōm ꝙ nō eſt ſile de intellectu ⁊ viſu corꝑali. viſus eīm
corꝑalis nō eſt collatiuus vt ex ꝗbuſdā obiectoꝝ ſuoꝝ in
alia ꝑueniat. ſed oīa ſua obiecta ſūt ei viſibilia ꝙcito ad
ea couertit̃. vñ potentiā habēs viſiuā ſe h3 hoc mō ad oia
viſibilia intuēda ſicut habēs habitū ad ea q̄ ſūt habitua
liter ꝯſideranda. ⁊ iō vidēs nō indiget ab alio excitari ad
videndū niſi ꝗtenus ꝑ aliū eius viſus dirigat̃ in aliqđ vi
ſibile vt digito vel aliquo hmōi Sꝫ potentia intellectiua
cū ſit vis collatiua ex quodaꝫ in quoddā deuenit. vñ nō ſe
habet equaliter ad oia intelligibilia ꝯſiderāda. ſed ꝗdam
ſtatim videt q̄ ſunt ꝑ ſe nota in ꝗbus implicite continent̃
quedā alia q̄ intelligere nō pt niſi per officiū rōnis ea que
in ꝑncipijs implicite cōtinent̃ explicādo. vñ ad hmōi co
gnoſcēda anteq3 habitū habeat nō ſolū eſt in potētia acci
dentali. ſed etiaꝫ in potētia eſſentiali. Indiget eīm motore
qui reducat eū in actū ꝑ doctrinaꝫ. vt dr̄ in octauo phiſi.
quo nō indiget ille q̄ iam habitualiter aliquid nouit. Do
ctor ergo incitat intellectum ad ſciendū illa que docet. ſi
cut motor eſſentialis educens de potentia ad actum. ſed
oſtendens rem aliquā viſui corporali excitat eū. ſicut mo
tor ꝑ accidens. prout etiam habēs habitum ſciētie poteſt
Ad 13 excitari ad cōſiderandū ab aliquo. ¶ Ad decimūtercium
dicendū ꝙ certitudo ſciētie tota oritur ex certitudine ꝑn
cipiorum. tunc eīm per certitudinem cōcluſiones ſciūtur
quando reſoluunt̃ in principia. ⁊ ideo hoc ꝙ aliquid per
certitudinem ſciatur eſt ex lumine rōnis diuinitus inte
rius indito. quo in nobis loquitur deus. non autē ab ho
mine exterius docente niſi quatenus cōcluſiones in prin
cipia reſoluit nos docet. ex quo tamē nos certitudineꝫ ſci
Ad 14 entie nō acciperemꝰ niſi ineſſet nobis certitudo ꝑncipioꝝ
in quē reſoluunt̃ cōcluſiones ¶ Ad decimūquartum di
cendū ꝙ homo exterius docens non influit lumē intelli
gibile. ſed eſt quodāmodo cauſa ſpeciei intelligibilis in
quantū proponit nobis ꝗdam ſigna intelligibiliū inten
tionū. quas intellectus noſter ab illis ſignis accipit. ⁊ re
Ad 15 cōdit in ſeipo. ¶ Ad quintūdecimū dicēdum ꝙ cum di
citur. nihil poteſt informare menteꝫ niſi deus. intelligitur
de vltima eius forma. ſine qua informis reputatur quot
cunq3 alias formas habeat. hec aūt eſt forma qua ad ver
bum couertitur. ⁊ ei inheret ꝑ quaꝫ ſolam natura totalis
formata dr̄. prout p3 ꝑ Auguſtinū ſuꝑ Geñ. ad litteram
Ad 16 ¶ Ad decimūſextū dicēdum ꝙ culpa in affectu eſt in quē
ſolus deus imꝑmere poteſt. ſicut infra patebit in ſequenti
articulo. Ignorantia aūt in intellectu eſt in quem etiam
virtus creata poteſt imꝑmere. ſicut intellectus agens im
primit ſpecies intelligibiles in intellectū poſſibilem quo
Ad 17 mediante ex rebus ſenſibilibꝫ. ⁊ ex doctrina hominis. cau
ſatur ſcientia in anima noſtra. vt dictum eſt. ¶ Ad deci
mūſeptimū dōm ꝙ. certitudinem ſcientie. vt dictum eſt.
habet aliquis a ſolo deo. qui nobis lumen rōnis indidit ꝑ
quod principia cognoſcimus ex quibus oritur ſcientie cer
titudo. et tamen ſcientia ab homine etiaꝫ cauſatur in no
Ad 18 bis quodāmodo. vt dictum eſt ¶ Ad decimūoctauū di
cendum. ꝙ diſcipulus ante loquutioneꝫ magiſtri interro
gatus reſponderet quideꝫ de principijs per que docetur
nō aūt de cōcluſionibus. quas quis eum docet. vñ princi
pia non diſcit a magiſtro. ſed ſolum cōcluſiones

Secūdo querit̃. vtruꝫ

aliquis poſſit dici magiſter ſuijpſiꝰ. Et videt̃ .1.
ꝙ ſic. Actio magis d3 attribui cauſe ꝑncipali ꝙ inſtru
mentali. ſed cauſa quaſi ꝑncipalis ſcie cauſare in nobis ē
intellectus agens. homo aūt qui docet exterius eſt cauſa
quaſi inſtrumentalis. ꝓponēs intellectui agenti inſtrumē
ta quibus ad ſciam ꝑducit. ergo intellectus agens ma
gis docet ꝙ homo exterius. ſi ergo homo propter loqui
tionē exteriorem qui exterius loquitur dr̄ magiſter illius
qui audit. multo amplius propter lumē intellectus agen
tis. ⁊ ſic ille qui audit dicēdus magiſter eſt ſuijpius.
¶ Pre. Nullus aliquid addiſcit niſi ſm ꝙ ad certitudi
nem cognitionis peruenit. ſed certitudo cognitionis no 2
bis ineſt ꝑ pricipia naturaliter nota in lumie intellectus
agentis. ergo intellectui agenti ꝑcipue couenit docere. et
ſic idem quod ꝑus ¶ Pre. Docere magis ꝓprie couenit
deo ꝙ homini. vñ Math. xxiij. vnus eſt magiſter veſter 3
ſed deus nos docet inquantū lumē rōnis nobis tradidit
quo de omnibus poſſumus iudicare. ꝗ illi lumini actio
docēdi ꝑcipue attribui debet. ⁊ ſic ideꝫ qđ prius. ¶ Pre.
Scire aliquid ꝑ inuentōem eſt ꝑfectius ꝙ ab alio addi 4
ſcere. vt p3 in ꝑmo ethico. Si igitur ex illo mō acq̄rendi
quo aliquis ab alio addiſcit ſciam ſumit̃ nomen magiſtri
vt vnus alterius ſit magiſter. multo amplius ex mō acci
piendi ſcientiam ꝑ inuentōem debet accipi nomē magi
ſtri. vt ſuijpius magiſter dicatur ¶ Prete. Sicut aliquis 5
inducitur ad virtutē ab alio. ⁊ a ſeipo. ita ꝑducitur ad ſci
entiam ⁊ ꝑ ſeipm inueniendo ⁊ ab alijs addiſcēdo. ſed il
li qui ad opera virtutū perueniūt ſine exteriori inſtructo
re vel legiſlatore dicūtur eſſe ſibijpſis lex Roma. ij. cum
eīm gentes que legem non habēt naturaliter que legis ſūt
faciunt. ſibijpſis ſunt lex. ergo ⁊ ille qui ſcientiam acqui
rit ꝑ ſeipm debet dici ſuijpius magiſter ¶ Pre. Doctor ē 6
cauſa ſcientie. ſicut medicus ſanitatis. vt dictum eſt. ſed
medicus ſeipm ſanat ergo doctor debet dici ſuijpius ma
giſter. ꝗ aliquis poteſt ſeipm docere
¶ Sed cōtra eſt quod phs dr̄. viij phiſicoꝝ. ꝙ impoſ Contra
ſibile eſt ꝙ docens addiſcat. quia docentē neceſſe eſt habe
re ſcientiā. diſcentē vero non habere. ergo non poteſt eſſe
ꝙ aliquis doceat ſeipm vel dici poſſit ſuijpius magiſter
¶ Pre. Magiſteriū importat relationē ſuppoſitionis
ſuijpſius. ſicut ⁊ dñs. ſed hmōi relatōnes nō poſſunt eſſe
alicuius ad ſeipm. non eīm eſt aliquis pater ſuijpius aut
dñs. ergo nec aliquis poteſt dici ſuijpius magiſter
¶ Rñſio dōm ꝙ abſq3 dubio aliquis poteſt ꝑ lumen R̃ſo
rationis ſibi inditum abſq3 exterioris doctrine ammini
culo deuenire in cognitionem ignotorum multoruꝫ. ſicut
patet in omni eo qui ꝑ inuentionē ſcientiam acquirit. et
ſic quodāmodo aliquis eſt ſuijpius cauſa ſciendi. non ta
men propter hoc poteſt dici ſuijpius magiſter vel ſeipm
docere. Duos eīm modos principioꝝ agentium in rebus
naturalibꝫ inuenimus. vt patet ex pho ſeptimo metaph.
Quoddam eīm eſt agens quod in ſe totum habet quod Diſtictō
in effectum per ipm cauſatur. vel eodem modo. ſicut eſt
in agentibus vniuocis. vel etiam eminentiori. ſicut eſt
in agentibus equiuocis. Quedam vero agentia ſunt in

quib⁹ eoꝝ que agunt nō p̄exiſtit niſi ꝑs. ſicut motus cau/
ſat ſanitatē. aut alia medicina calida in q̄ calor inuenit vł
actualiter vel virtualiter. calor aūt non eſt tota ſanitatis
rō. ſed eſt ꝑs ſanitatis. In p̄mis ꝑ agentib⁹ eſt ꝑfecta rō
actionis. nō aūt in agentib⁹ ſcōi modi. q2 ſm hoc aliquid
agit ſm ꝙ actu eſt. vñ cū non ſit in actu effectus inducen
di niſi in ꝑte nō erit ꝑfecte agēs. doctrina aūt importat ꝑ
fecte actōem ſcīe in docente vel magiſtro. vñ opꝫ ꝙ ille
qui docet vel magiſter habeat ſciam quā cauſat in altero
explicite ⁊ ꝑfecte. ſicut in addiſcēte acq̄ritur ꝑ doctrinaʒ.
q̄nqʒ alicui acq̄ritur ſcia ꝑ p̄ncipiū intrinſecū. ſed illud qđ
eſt cā agens ſcīe nō habet ſciam acq̄rendā niſi in parte ſcʒ
quantū ad rōnes ſeminales ſcīe. que ſunt p̄ncipia cōmu/
nia. Et iō ex tali cauſalitate nō p̄t trahi nomen doctoris
vel magiſtri ꝓprie loquendo
Ad .i. ¶ Ad primū ꝑ dōm ꝙ intellectus agens q̄uis ſit p̄n
cipalior cā quantū ad aliqđ q̄ȝ hō exterius docens. tamē
in eo nō p̄exiſtit ſcia ꝯplete. ſicut in docēte vñ rō nō ſequit
¶ Ad ſcōm dōm ſicut ad p̄muʒ. ¶ Ad tercium dōm ꝙ
Ad 2 deus explicite nouit oīa q̄ ꝑ eū hō docet. vñ ſibi cōuenien
Ad 3 ter magiſtri rō attribui p̄t. ſecus aūt eſt de intellectu agē
te rōne iam dicta ¶ Ad q̄rtū dōm ꝙ q̄uis modus in ac/
Ad 4 quiſitōe ſcīe ꝑ inuentōem ſit ꝑfectior ex ꝑte recipiētis ſcīē
tiā inq̄ntū deſignat habilior ad ſciaʒ. tn̄ ex ꝑte ſciam cau/
ſantis eſt mod⁹ ꝑfectior ꝑ doctrinaʒ. q2 docēs q̄ explicite
totā ſciam nouit expedicius p̄t ad ſciam deducere q̄ȝ ali/
quis induci poſſit ex ſeipſo ꝑ hoc ꝙ cognoſcit ſcīe p̄ncipia
in quadā cōītate ⁊c. ¶ Ad q̄ntū dōm ꝙ hoc mō ſe habet
Ad 5 lex in operationib⁹ ſicut p̄ncipiū in ſpeculabilib⁹. nō autē
ſicut magiſter. vñ non ſeq̄tur ſi aliq̄s ſibi eſt lex ꝙ ſibiipſi
Ad 6 poſſit eſſe magiſter. ¶ Ad ſextuʒ dōm ꝙ medicus ſanat
inquantū ꝑ habet ſanitatē nō in actu. ſed in cognitōne ar
tis. ſed magiſter docet inq̄ntū actu ſciaʒ hʒ. vñ ille q̄ nō hʒ
ſanitatē in actu ex hoc ꝙ ſanitatē in cognitōe artis habet
poteſt in ſeipſo ſanitatē cauſare. nō aūt p̄t eſſe ꝙ aliq̄s actu
habeat ſciam ⁊ nō habeat. vt ſic poſſit a ſeipſo doceri.

Tercio queritur. vtꝝ

homo ab angelo doceri poſſit. Et videt ꝙ non
i. q2 ſi angel⁹ docet aut docet interi⁹ aut exteri⁹. nō āt inte
ri⁹. q2 h ſolius dei ē. vt Aug⁹. dt. Nec exteri⁹ vt videt. q2
docere exteri⁹ eſt ꝑ aliqua ſenſibilia ſigna docere. vt dicit
Aug⁹. in libro de magiſtro. hmōi autē ſenſibilib⁹ ſignis
angeli nō nos docent niſi apparētes ſenſibiliter. ꝑ angeli
nos nō docent niſi ſenſibiliter apparētes. qđ p̄ter cōmu/
Solutio nem curſum accidit quaſi ꝑ miraculū ¶ Sed diceres ꝙ
angeli nos docēt quodāmō exterius inquantū in noſtrā
2 imaginatōem imp̄munt. ¶ Sed cōtra. ſpēs imaginatōi
impſſa ad imaginandū in actu nō ſufficit niſi aſſit intētio
vt pꝫ ꝑ Aug⁹. in li. de tri. ſed intentōem non p̄t inducere
nobis angelus. cū intētio ſit volūtatis actus in quā ſolus
deus imp̄mere p̄t. ꝑ nec etiā imaginē imp̄mendo angel⁹
nos docere p̄t. cū mediante imagine nō p̄t docere niſi ac/
3 tu aliqđ imaginando. ¶ Pre. Si ab angelis doceamur
abſqʒ ſenſibili apparitōe hoc nō p̄t eſſe niſi inquantū intel
lectū illumināt. quē nō poſſunt illumiare vt videt. q2 nec
tradūt lumē naturale. q2 a ſolo deo ē vtpote menti ꝯcrea
tum. nec etiā lumē gr̄e quā ſolus deus infundit. ꝑ ange/
4 li abſqʒ viſibili apparitōe nos docere nō poſſūt. ¶ Pre.
Quādo vnus ab alio docetur. opꝫ ꝙ addiſcens inſpi/
ciat ꝯceptus docētis. vt hoc mō ſit proceſſus in mente di

ſcipuli ad ſcientiaʒ. ſicut eſt proceſſus a ſcientia in mente
doctoꝝ. homo aūt non p̄t ꝯceptus angeli videre. non eñ
videt eos in ſeipis. ſicut nec ꝯceptus alterius hoīs. imo
multominus vtpote magis diſtantes. nec iterū in ſignis
ſenſibilib⁹ niſi forte q̄n ſenſibiliter apparēt de quo nūc non
agit. ꝑ angeli alios docere nō poſſunt ¶ Pre. Illius ē do 5
cere q̄ illuminat oēm hominē venientē in hunc mundū.
vt patet in gloſa Mathei. xxiij. vnus eſt magiſter veſter
chriſtus. ſed hoc nō ꝯpetit angelo. ſed ſoli luci increate. vt
pꝫ Joh. i. ¶ Item q̄cunqʒ aliū docet eū ad veritatē indu 6
cit. ⁊ ſic veritatē in aīa eius cauſat. ſed ſolus deus cauſali/
tatē habet ſupra veritatē. q2 cū veritas ſit lux intelligibi/
lis ⁊ forma ſimplex nō exit in eſſe ſucceſſiue. ſed in inſtanti
et ita nō poteſt ꝓduci niſi ꝑ creatōnem q̄ ſoli deo cōpetit
cum ꝑ angeli nō ſint creatores. vt Damaſ. dt. videtur ꝙ
ipſi docere non poſſunt ¶ Pre. Indeficiens illumiatio nō 7
p̄t ꝓcedere a lumie deficiente. eo ꝙ abeunte lumie ſubie/
ctum illumiari deſinit. ſed in doctrina exigitur indeficiēs
quedā illumiatio. eo ꝙ ſcia de neceſſarijs eſt que ſemp ſt̄
ergo doctrina nō ꝓcedit niſi a lumie indeficiēti. hmōi au
tem nō eſt lumē angelicū. cū eoꝝ lumen deficeret niſi diui
nitus cōſeruaret. ꝑ angelus nō p̄t docere. ¶ Pre. Joh. i. 8
dr. ꝙ duo ex diſcipulis Johānis ſequētes ieſum. interrogā
ti q̄d quer itꝭ. Qui dixerit ei. rabbi qđ dr interp̄tatū ma
giſter. vbi habitas. vbi dt gloſa. ꝙ hoc noīe fidem ſuā in/
dicant. ⁊ alia gloſa dt. ꝙ interrogans eos nō ignorans. ſed
vt mercedē habeāt r̄ndendo. et ꝙ quereti quid quererēt
nō rem ſed perſonā r̄nderēt. Ex q̄bus oībus habetur
ꝙ cōfitent in illa r̄nſione eum eſſe perſonam quandā. ⁊ ꝙ
hac confeſſione ſuam fidem indicant ⁊ merent in hoc. ſed
meritum fidei chriſtiane in hoc cōſiſtit ꝙ chriſtū eſſe per/
ſonam diuinā ꝯfitemur. ergo eſſe magiſtrū ad ſolam diui
nam pſonam ptinet. ¶ Pre. Qui docet opꝫ ꝙ manife/ 9
ſtet veritatem. ſed veritas cū ſit q̄dam lux intelligibilis ē
magis nobis nota q̄ȝ angelus. ergo ꝑ angelum non doce
mur cum magis nota ꝑ minus nota nō manifeſtentur.
¶ Pre. Aug⁹. dt in lib° de tri. ꝙ mens noſtra nulla inter 10
poſita creatura immediāte a deo format. angelus autem
quedā creatura eſt. ergo nō interponit inter deū ⁊ mentē
humanā ad eam formandā. quaſi ſupior mente ⁊ inferior
deo. ⁊ ſic homo per angelū doceri nō poteſt. ¶ Preterea 11
Sicut affectus noſter ptingit vſqʒ ad ipſum deum. ita in
tellectus noſter vſqʒ ad eſſentiā eius cōtemplandā ptin
gere poteſt. ſed ip̄e deus immediate affectū noſtrū infor/
mat per gratie infuſionē nullo angelo mediante. ꝑ intel/
lectum noſtrū informat ꝑ doctrinā nullo mediāte ¶ Pre 12
terea. Omīs cognitio eſt ꝑ aliquā ſpeciem. ſi ergo angel⁹
hominē doceat oportet ꝙ ſpēm aliquā in eo cauſet ꝑ quā
cognoſcat. qđ eſſe non poteſt niſi vł creando ſpēm qđ nul
lo modo angelo competit. vt vult Damaſcenus. vel illu
minādo ſpecies que ſunt in phantaſmatib⁹. vt ab his ſpe
cies intelligibiles in intellectu poſſibili humano reſultēt
Et hoc videtur redire in errorem illoꝝ pħoꝝ qui ponūt
intellectum agentem. cuius officium eſt illuminare phan
taſmata. eſſe ſubſtantiam ſeparataʒ. et ſic angelus docere
non poteſt. ¶ Pre. Plus diſtat intellectus angeli ab in/ 13
tellectu hominis q̄ȝ intellectus hominis ab imaginatiōe
humana. ſed imaginatio non poteſt accipere illud quod
eſt in intellectu humano. non eñ imaginatio poteſt acci/
pere niſi formas pticulares quales intellectus non conti
net. ꝑ nec intellectus humanus eſt capax eorum q̄ ſunt
in mente angelica. ⁊ ſic homo ꝑ angelū doceri non poteſt

14 ¶ Pre. Lux qua aliq̄d illuminat̄ d̄z eſſe illuminādis pro
portionata. ſicut lux corporalis coloribꝰ. ſed lux angelica
cū ſit pure ſpūalis. nō eſt ꝓportionata phātaſmatibꝰ que
ſunt q̄dammō corpalia. vtpote organo corpali contenta.
ḡ angeli nō poſſunt nos docere illuminādo noſtra phan
taſmata. vt dicebat̄ ¶ Pre. Oīne qḋ ꝯgnoſcit̄ aut ꝯgno
15 ſcit̄ ꝑ eſſentiā ſuā aut ꝑ ſilitudinem. ſed cognitio q̄ res co
gnoſcunt̄ ꝑ eſſentiā ſuā a mente humana nō pt̄ ꝑ angelū
cauſari. q2 ſic opteret ꝙ virtutes ⁊ alia q̄ intra aīam cōti-
nent̄ ab ipis angelis imꝑmerent̄. cū talia ꝑ ſui eſſentiā co
gnoſcant̄. ſilr nec ꝑ eos cāri pt̄ cognitio rerū q̄ ꝑ ſuas ſili-
tudines cognoſcunt̄ cū ipis ſilitudinibꝰ q̄ ſunt in cogno-
ſcēte ꝓpinquiores ſint res ꝯgnite q̄z angelus. ḡ nullo mō
angelus hōi pt̄ eſſe cognitōis cā qḋ eſt docere. ¶ Prete.
16 Agricola q̄uis exterius naturā excitet ad naturales ef-
fectus. nō tñ d̄z creator. vt ꝑ Aug. pꝫ ſup Geñ. ad lrām
ḡ pari rōe nec angeli dñt dici doctores vl̄ magiſtri q̄uis
17 intellectū angeli excitēt ad ſciendū ¶ Pre. Lux angelus
ſit hoīe ſupior ſi docet oꝫ ꝙ eiꝰ doctrina doctrinā hūanā
excellat. ſꝫ hoc eē nō pt̄. hō em̄ docere pt de his q̄ hñt cās
determiatas in natura. alia ꝟo vt futura ꝯtingētia ab an
gelis doceri nō pñt. cū ipi naturali ꝯgnitōe eorū ſint igna
ri. ſolo deo talium futurarū ſciam hñte. ergo angeli doce-
re non poſſunt homines
¶ Sed ꝯtra eſt qḋ d̄r Dyo. iiij. c. cel. hierar. video ꝙ
diuinū xp̄i hūanitatis miſteriū angeli pmū docuerūt. de
inde deſcēdit ꝑ ipos ſcie gr̄a in nos. ¶ Pre. Qḋ pt infe-
rior pt̄ ſupior ⁊ multo nobilius. vt pꝫ ꝑ Dyo. iiij. ca. eccl.
hierar. ſed hoīm ordo inferior eſt q̄z ordo angelorū. cum ḡ
hō poſſit hoīem docere. multo fortius hoc angelus pt
¶ Pre. Ordo diuine ſapiētie ꝑfectius inuenit̄ in ſpūali-
bus q̄z in corpalibꝰ. ſed ad ordinē inferiorū corporū hoc ꝑ
tinet vt inferiora corpa ꝑfectōes ſuas ꝯſequant̄ ex impſ-
ſione corporū ſupiorū. ḡ etiā inferiores ſpūs. ſ. hūani ꝑfecti
onem ſcie ꝯſequunt̄ ex impſſione ſupiorū ſpirituū. ſcꝫ an-
gelorū ¶ Pre. Oīne qḋ eſt in potētia pt̄ reduci in actū ꝑ
id qḋ eſt in actu. ⁊ qḋ eſt minus in actu ꝑ id qḋ eſt magis
in actu. ſed intellectus angelicus eſt magis in actu q̄z in-
tellectus humanus. ḡ intellectus humanus pt̄ reduci in
actū ſcie ꝑ intellectū angelicū. ḡ angelus hoīes docere pt
¶ Pre. Aug. d̄r in li. de bona ꝑſeuerantia. ꝙ doctrinā
ſalutis q̄dam a deo accipiūt immediate. q̄dam ab angelo
q̄dam vero ab hoīe. ḡ nō ſolū deus ſed angelus ⁊ hō do
cere pt ¶ Pre. Illuminare domū d̄r imittens lumen. ſicut
ſol. ⁊ aperiēs feneſtrā q̄ lumini obſtat. ſed ſolus deꝰ q̄uis
lumē veritatis hōi infundat. tñ angelus vel hō pt aliq̄d
impedimentū luminis ꝑcipiēdi ammouere. ḡ nō ſolus deꝰ
ſed angelus etiam vel homo docere poteſt
Rº ¶ Rñſio dōm ꝙ angelus circa hoīem duplr̄ opat̄. vno
mō ſm modū noſtrum. qñ ſcꝫ hōi ſenſibiliter apparet vt
corpus aſſumēdo vel q̄cunq3 alio mō vt cū ꝑ loquutionē
ſenſibilē inſtruat. ⁊ ſic nūc nō q̄rimus de angeli doctrina
hoc em̄ mō nō aliter angelus q̄z hō docet Alioᵒ angelus
circa nos opat̄ ꝑ modū ſuū. ſ. inuiſibilr̄. ⁊ ſm hūc modū
q̄liter hō ab angelo doceri poſſit huiꝰ q̄ſtōis intentio eſt.
Nota ¶ Cōſiderādū ē igit̄ ꝙ cū angelus ſit medius inter deū
et hoīem ſm ordinē nature. mediꝰ modꝰ docēdi ſibi ꝯpe
tit. inferior q̄dē eſt deo. ſed ſupior hoīe. qḋ q̄liter ſit verū ꝑ
Nota cipi nō pt niſi videat̄ qualiter doceat deꝰ ⁊ q̄liter homo.
¶ Ad cuius euidentiā ſciendū eſt. ꝙ inter intellectū ⁊
corporalē viſum hec eſt drña. ꝙ viſui corpali oīa obiecta
eq̄liter ſunt ꝓpinq̄ ad ꝯgnoſcendū. ſenſus em̄ nō eſt vis
collatiua vt ex vno obiectorū ſuorū neceſſe habeat ꝓuenī-
re in aliud. ſed intellectui nō oīa intelligibilia eq̄liter ſūt
vicina ad cognoſcēda. ſed q̄dā ſtatim cognoſcere pt. q̄dā
vero nō ꝯſpicit niſi ex alijs prius inſpectis. Sic igit̄ homo Diſtinctio
ignotorū ꝯgnitōem ꝑ duo accipit. ſ. ꝑ lumē intelligibile. ⁊
ꝑ pmas ꝯceptiones ꝑ ſe notas. q̄ ꝯpant̄ ad illud lumē qḋ
eſt intellectus agētis. ſicut inſtrumēta ad artificē. Quan
tum igit̄ ad vtrunq3 deus hois ſcie cā eſt excellentiſſimo
mō. q2 etiā ipam aīam intelligibili lumie inſignitur. ⁊ no
ticiā pmorū pncipiorū ei impſſit q̄ ſunt q̄ſi ſemiaria ſciarū.
ſicut ⁊ alijs rebꝰ naturalibꝰ impſſit rōnes ſeminales oīm
effectuū ꝓducendorū. hō aūt q2 ſm opatōem nature alte
ri homini par eſt in ſpē intellectualis lumis. nullo mō po
teſt alteri hōi cā exiſtere in eo lumē cauſando vel augēdo.
ſed ex pte illa qua ſcia ignotorū ꝑ pncipia ꝑ ſe nota cauſat̄
alteri homini cā ſciēdi q̄dammō exiſtit. nō ſicut noticiā
pncipiorū tradēs. ſed ſicut id qḋ implicite ⁊ q̄dammō in
potētia in pncipijs ꝯtinebat̄ inducēdo in actū ꝑ q̄dam
ſigna ſenſibilia exteriori ſenſu oñſa. ſicut ſup oñſum ē. An
gelus vero q2 naturaliter hꝫ lumen intelligibile ꝑfectius
q̄z hō. ex vtraq3 pte pt hōi eſſe cā ſciēdi. tñ inferiori mō q̄z
deus. ⁊ ſupiori q̄z hō. ex pte em̄ lumis q̄uis nō poſſit in-
telligibile lumē infundere. vt deus facit. pt tñ lumen infu
ſum ꝯfortare ad ꝑfectius inſpiciendū. omne em̄ qḋ eſt in
aliq̄ genere impfectum qñ ꝯtinuat̄ ꝑfectiori in genere illo
magis ꝯfortat̄ virtus eius. ſicut etiā videmꝰ in corporibus
ꝙ corpus locatū ꝯfortat̄ ꝑ corpus locans. qḋ ꝯpatur ad
ipm vt actus ad potentiā. vt habet̄ in. iiij. phiſi. Ex pte
etiā pncipiorū pt angelus hoīem docere. nō q̄dem ipſorū
pncipiorū noticiā tradendo vt deus facit. neq3 deductio
nē ꝯcluſionū ex pncipijs ſub ſignis ſenſibilibꝰ ponēdo. vt
homo facit. ſed in imaginatōe aliquas formas formādo
que formari poſſunt ex cōmotōne organi corpalis. ſicut
pꝫ in dormientibꝰ ⁊ mente captis q̄ ſm diuerſitatē phan-
taſmatū ad caput aſcendentiū. diuerſa phātaſmata pati
untur. ⁊ hoc mō ꝯmixtōe alterius ſpēi fieri pt. vt ea que
angelus ipſe ſcit ꝑ imaginatōem hmōi ei cui immiſcet̄ oñ-
dat. vt Aug. d̄r. xij. ſup Geñ. ad lrām
¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ angelus inuiſibiliter docet. do Ad. 1.
cens q̄dem interius ꝑ ꝯpatōem ad doctrinā hoīs q̄ ſenſi
bus exterioribꝰ doctrinā ꝓponit. ſꝫ ꝑ ꝯpationē ad doctri-
nā dei q̄ intra mentem opatur lumē infundēdo. doctrina
angeli exterior reputat̄ ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ q̄uis intentio Ad 2
voluntatis cogi nō poſſit. tamē intentio ptis ſenſitiue cogi
poteſt. ſicut cū quis pungit̄ neceſſe eſt intēdere leſionē. ⁊
ita etiā eſt de oībus alijs virtutibꝰ ſenſitiuis que vtunt̄
organo corpali. ⁊ talis intentio ſufficit ad imaginatōem.
¶ Ad tercium dicendū ꝙ angelus nec lumē gratie infun Ad 3
dit nec lumen nature. ſed lumen nature diuinitus infu-
ſum confortat. vt dictum eſt. ¶ Ad quartū dicendū ꝙ Ad 4
ſicut in naturalibus eſt agens vniuocū quod eodem mo
do imprimit formā ſicut eam habet. et agens equiuocū
quod alio modo habet q̄z imprimat. ita etiam eſt de do-
ctrina. quia homo docet hominē quaſi vniuoce agēs. vn
de per illum modū ſcientiam alteri tradit quo ipſe eam
habet ſcilicet deducendo cauſas in cauſata. vnde oportꝫ
ꝙ ipſi cōceptus docentis pateſiant per aliqua ſigna di-
ſcenti. Sꝫ angelus docens eſt quaſi agens equiuocū. ip
ſe enim intelligibiliter cognoſcit qḋ homini etiam ꝑ viā
rationis manifeſtat. vnde homo non hoc modo ab an-
gelo docetur ꝙ angeli conceptus homini pateſiant. ſed
quia in homine ſcientia cauſat̄ ꝑ ſuū modū earū rerum

Ad 5 quas angelus longe alio mõ cognoſcit ¶ Ad quintũ di
cendũ ꝙ dñs loq̃tur de illo mõ doctrine q̄ ſoli deo cõpe-
tit. vt pꝫ ꝑ gloſam ibidẽ. ⁊ hunc modũ docẽdi angelis nõ
Ad 6 aſſcribimus ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ ille q̄ docet nõ cauſat ve
ritatẽ. ſed cognitõem veritatis in diſcẽte. ꝓpones eñ que
Ad 7 docent̃ ſunt vere etiã anteq̃ſ ſciant̃. q2 veritas nõ depen-
det a ſcia noſtra. ſed ab exiſtẽtia reꝝ ¶ Ad ſeptimũ dõm
ꝙ q̃uis ſcia que a nobis acq̃ritur ꝑ doctrinã ſit de reb9 in
deficientib9. tñ ipſa ſcia de futuro pt deficere. vñ nõ optet
ꝙ illuminatio doctrine ſit a lumĩe indeficiẽti. vel ſi eſt a lu
mine indeficiẽti ſicut a pncipio pmo. nõ tñ excludit̃ oino
Ad 8 lumẽ creatũ defectibile. qn poſſit eſſe ſicut pncipium me-
dium ¶ Ad octauũ dõm ꝙ in diſcipulis xpi notat̃ q̃dam
fidei ꝑfectio. vt pmo eũ venerarent̃ q̃ſi hoiem ſapientẽ ⁊
magiſtrũ. ⁊ poſtea ei intenderẽt q̃ſi deo docẽti. vñ quedã
gloſa paꝝ infra dt. ꝙ cognouit Natanael xpm abſentez
vidiſſe q̄ ipſe in alio loco geſſerat. qđ eſt indiciũ diuinita-
tis. fatet̃ nõ ſolũ magiſtrũ. ſed etiã dei filiũ ¶ Ad nonũ di
Ad 9 cendũ ꝙ angelus nõ manifeſtat veritatẽ ignotã ꝑ hoc ꝙ
ſubſtantiã ſuã demõſtrat. ſed aliã veritatẽ magis notam
ꝓponendo. vel etiam lumẽ intellectus confortando. vñ rõ
Ad 10 nõ ſeq̃tur ¶ Ad decimũ dõm ꝙ intentio Auguſtini non
eſt dicere quin mens angelica ſit excellentioris nature q̃ꝫ
mens humana. ſed q2 ita nõ cadit angelus medius inter
deũ ⁊ mentẽ humanã. vt mens humana ꝑ cõiunctõnem
ad angelũ vltima formatõe formet̃. vt q̃dam poſuerunt
ꝙ in hoc cõſiſtit vltima hois beatitudo. ꝙ intellectus no-
Ad 11 ſter intelligẽtie continuet̃ cuius beatitudo eſt ꝙ cõtinuet̃
ipſi deo ¶ Ad vndecimũ dõm ꝙ in nobis ſunt q̃dam vi
res q̄ cogunt̃ ex ſubiecto et obiecto. ſicut vires ſenſitiue q̄
excitant̃ ꝑ cõmotõem organi ⁊ ꝑ formaꝫ obiecti. Intelle-
ctus vero nõ cogitur ex ſubiecto. cum nõ vtatur organo
corporali. ſed cogitur ex obiecto. q2 ex efficacia demõſtra
tionis cogitur quis concluſioni cõſentire. Affectus vero
neq̃ꝫ ex ſubiecto neq̃ꝫ ex obiecto cogitur. ſed ꝓprio inſtin-
ctu mouet̃ in hoc vel in illud. vñ in affectũ nõ pt imp̃me-
re niſi deus q̄ interius op̃atur. ſed in intellectũ pt impri-
mere q̃damnõ hõ vel angelus rep̃ſentãdo obiecta q̄bus
Ad 12 intellectus cogit̃ ¶ Ad duodecimũ dõm ꝙ angelus neq̃ꝫ
cauſat ſpẽs in mente noſtrã. neq̃ꝫ in mẽte phãtaſmata illu
minat. ſed ꝑ cõtinuatõem luminis eius cũ lumĩe intellect9
noſtri intellectus pt efficacius phãtaſmata illuminare. ⁊
tamẽ ſi etiã immediate phãtaſmata illuminaret nõ pro-
pter hoc ſequeret̃ ꝙ poſitio illoꝝ phoꝝ eſſet vera. q̃uis in
tellectus agẽtis ſit illuminare phãtaſmata. pt tamẽ dici ꝙ
Ad 13 nõ eſt eius ſolius. ¶ Ad decimũtertiũ dõm ꝙ imagina-
tio pt accipe ea q̄ ſunt in intellectu hũano. ſed ꝑ aliũ mo
dũ. Et ſilr intellectus humanus pt capere que ſunt in in
tellectu angelico mõ ſuo. ſed tñ q̃uis intellectus homis
magis cõueniat cũ imaginatõne in ſubiecto inquantũ ſũt
vnius aie potẽtie. tñ cũ intellectu angelico magis in gene
Ad 14 re cõuenit. q2 vterq̃ꝫ ẽ imaterialis virtus ¶ Ad decimũ
quartũ dõm ꝙ ſpũale nihil ꝓhibet eſſe ꝓportionatum ad
hoc ꝙ in corꝑale agat. q2 nihil ꝓhibet ꝙ inferiora a ſuperi
Ad 15 oribus patiant̃ ¶ Ad decimũquintũ dõm ꝙ angelus nõ
eſt cauſa hoim quantũ ad illã cognitõem q̄ cognoſcit res
ꝑ eſſentiã. ſed quantũ ad illã q̄ cognoſcit ꝑ ſilitudines nõ
ꝙ angelus ſit ꝓpinq̄or rebus q̃ꝫ eaꝝ ſilitudines. ſed inquã
tum facit rerũ ſilitudines in mẽte reſultare. vel mouẽdo
Ad 16 imaginationẽ. vel lumen intellectus cõfortando. ¶ Ad
ſextũdecimũ dõm ꝙ creare importat cauſalitatẽ primaꝫ
que ſoli deo debet̃. facere vero importat cauſalitatẽ com-
muniter. ſilr docere quantuꝫ ad ſciam. ⁊ ideo ſolus deus
dicit̃ creator. ſed factor ⁊ doctor dici pt. ⁊ deus et angel9
et homo ¶ Ad. xvij. dõm ꝙ de his q̄ habẽt cauſas deter- Ad 17
minatas in natura. pt plura docere angelus q̃ꝫ hõ. et plu
ra cognoſcit. ⁊ ea etiam que docet nobiliori mõ docet. vñ
de ratio non ſequitur

Quarto querit̃. vtruꝫ

docere ſit actus vite actiue vel cõtemplatiue.
Et videt̃ ꝙ ſit actus cõtemplatiue. vita eñ actiua cum 1
corꝑe deficit. ſicut dt Grego. ſup Eze. ſed docere nõ defi
cit cũ corꝑe. q2 etiã angeli q̄ corꝑe carent docent. vt dictũ
eſt. ergo videt̃ ꝙ docere ad vitam cõtemplatiuaꝫ ꝑtineat
¶ Pre. Sicut Grego. dt ſup Eze. ante actiua vita agit̃ 2
vt ad cõtemplatiuã poſtea veniat̃. ſed doctrina ſequitur
cõtemplatõem ⁊ nõ p̃cedit. ergo docere nõ ꝑtinet ad vi
tam actiuã. ¶ Pre. Vt dt Grego. ibidẽ. vita actiua duꝫ 3
occupat̃ in corꝑe minus videt. ſed ille q̄ docet neceſſe ha-
bet magis videre q̃ꝫ ille q̄ ſimplr cõtemplatur. ergo doce
re magis eſt cõtemplatiue q̃ꝫ actiue. ¶ Pre. Vnũqđq̃ꝫ ꝑ
idem eſt in ſe ꝑfectũ. ⁊ alijs ſimilẽ ꝑfectõem tradens. ſicut 4
ꝑ eundẽ calorẽ ignis eſt calidus ⁊ calefaciens. ſed aliqueꝫ
eſſe ꝑfectum in conſideratione diuinoꝝ in ſeipſo ꝑtinet ad
vitam cõtemplatiuã. ergo ⁊ doctrina que eſt eius ꝑfectio
nis trãſfuſio in aliũ ad vitã cõtemplatiuã ꝑtinet ¶ Pre.
Vita actiua circa tp̃alia verſat̃. ſed doctrina p̄cipue ver- 5
ſat̃ circa eterna. illoꝝ eñ duoꝝ excellẽtior eſt doctrina. ꝑ
fectior ergo doctrina nõ ꝑtinet ad vitã actiuã ſꝫ cõtẽplatiuã.
¶ Sed cõtra eſt qđ Grego. in eadẽ omel. dt. actiua vi- Contra
ta eſt panẽ eſurienti tribuere. verbũ ſapiẽtie neſcientẽ doce
re ¶ Pre. Opa miſericordie ad vitã actiuã ꝑtinẽt. ſꝫ do-
cere iter elemoſynas ſpũales cõputat̃. ergo docere ẽ vite actie.
¶ Rñſio dõm ꝙ cõtemplatiua ⁊ actiua vita ad inuicẽ Rº
fine ⁊ materia diſtinguunt̃. Materia nãq̃ꝫ actiue vite ſũt
tp̃alia circa que humanus actus verſat̃. Materia auteꝫ
cõtemplatiue ſunt reꝝ ſcibiles rõnes. q̄bus cõtemplator
inſiſtit. Et hec materie diuerſitas ꝓuenit ex diuerſitate fi
nis. ſicut ⁊ in omnibus alijs. materia ſm finis exigentiam
determinat̃. finis eñ cõtemplatiue vite eſt inſpectio veri-
tatis. ꝓut nunc de cõtemplatõis vita agimus. veritatẽ
dico increatẽ ſm modũ poſſibilẽ cõtemplãti. q̄ q̄dẽ in hac
vita imꝑfecte inſpicit̃. in futura aũt vita videbit̃ ꝑfecte.
vñ ⁊ Grego. dt. ꝙ cõtẽplatiua vita hic incipitur vt in cele
ſti patria ꝑficiatur. ſed actiue finis eſt opatio qua proxi-
moꝝ vtilitati intendit̃. In actu aũt docẽdi inuenim9 du
plicẽ materiã. in cuius ſignũ etiã actus docẽdi duplici ac
tioni cõiungitur. Eſt ſiq̄dem vna eius materia res ipſa q̄ Diſtĩcõ
docetur. alia vero cui ſcientia traditur. rõe ergo pme ma
terie actus doctrine ad vitam cõtemplatiuaꝫ ꝑtinet. ſed
ratione ſecũde ꝑtinet ad vitam actiuam. ſed ex pte finis
quodãmodo doctrina ad vitam actiuaꝫ ꝑtinere inuenit̃.
quia vltima materia eius in qua finẽ intentũ cõſeq̃tur eſt
actiue vite materia. vñ magis ad actiuã vitam ꝑtinet q̃ꝫ
ad cõtemplatiuam. q̃uis ad cõtemplatiuaꝫ ꝑtineat mo
do aliquo. vt ex dictis patet.
¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ vita actiua ſm hoc cũ corꝑe defi- Ad 1
cit ꝙ cũ labore exercet̃. ⁊ ſubuenit infirmitatib9 ꝓximorũ
ſm ꝙ Grego. dicit. ꝙ actiua vita laborioſa eſt. quia deſu-
dat in opere que duo in futura vita non erunt. nihilomi-
nus actio hierarchica eſt in celeſtib9 ſpiritib9. vt dt Dyo.
et illa actio eſt alteriuſmodi ab actiua vita. quam nunc

agimus in hac vita. vñ illa doctrina que ibi erit longe eſt
Ad 2 alia ab iſta doctrina ¶ Ad ſcḋm dḋm ꝙ Grego. dt. ſicut
bonus ordo viuendi eſt vt ab actiua vita in cōtemplati-
uā tendaṫ. ita plurimū vtiliter animus a contemplatiua
Nota ad actiuā reflectiṫ. vt ꝑ hoc ꝙ cōtemplatiuā mente accē-
derit ꝑfectius actiua teneaṫ ¶ Sciendū tñ ꝙ cōtempla-
tiuā actiua precedit quantū ad illos actus. q̇ in materia
nullo mō cum cōtemplatiua cōueniunt. ſed quantū ad il-
los actus qui a cōtemplatiua materiā ſuſcipiunt neceſſe
Ad 3 eſt vt actiua cōtemplatiuā ſequaṫ ¶ Ad terciū dḋm ꝙ vi-
ſio docētis eſt principiū doctrine. ſed ipa doctrina magis
cōſiſtit in trāſfuſione ſcie rerum viſaꝝ. q̄ȝ in earuȝ viſione.
Ad 4 vnde viſio docētis magis ꝑtinet ad ꝯtemplatōem q̄ȝ ad
actionem ¶ Ad quartū dḋm ꝙ illa rō ꝓcedit ⁊ probat ꝙ
vita cōtemplatiua ſit principiū doctrine. ſicut calor nō eſt
ipſa calefactio. ſed calefactionis principiū. Inueniṫ auteȝ
cōtemplatiua vita eſſe actiue principiū inquantū eam di-
rigit. ſicut ecōuerſo actiua vita ad ꝯtemplatiuā diſponit
Ad 5 ¶ Ad quintū patet ſolutio ex dictis. q: reſpectu mate-
rie ꝑme doctrina cū cōtemplatiua cōuenit. vt dictū eſt

Queſtio. xij. de pro-

phetia. Prima. vtrum ꝓphetia ſit actus vel
habitus Secunda. vtrum prophetia ſit de
concluſionib9 ſcibilib9 Tercia. vtrum ꝓphetia ſit natura-
lis Quarta. vtrum ad ꝓphetiam habendā req̄ratur diſ-
poſitio naturalis Quinta. vtrū ad ꝓphetiaȝ req̄ratur bo-
nitas morū Sexta. vtrum ꝓphete in ſpeculo videāt eter-
nitatis Septima. vtrum in reuelatione ꝓphetica impri-
maṫ diuinitus in mentē ꝓphete noue rerum ſpēs. vel ſo-
lum lumē intellectuale Octaua. vtrū oīs reuelatio pro-
phetica fiat angelo mediāte Nona. vtrū propheta ſemꝑ
qñ a ſpiritu ꝓphetie tangiṫ a ſenſib9 alieneṫ Decima. vtꝝ
prophetia cōuenienter diuidaṫ in prophetiā ꝑdeſtinati-
onis ꝑſcientie ⁊ cōminationis Undecima. vtrū in pro-
phetia inueniaṫ immobilis veritas Duodecima. vtrum
ꝓphetia que eſt ſm intellectualē viſionē tm̄ ſit eminētior
ea que hȝ intellectualē viſionē ſimul cū imaginaria. Deci-
matercia. vtrum gradus ꝓphetie diſtinguatur ſm viſio-
nem imaginariam. Decimaquarta. vtrum Moyſes fue-
rit excellentior alijs prophetis

¶ Materia duodecima de prophetia.

Queſtio eſt de pro-

.1. phetia ¶ Et ꝑmo queriṫ. vtrū ſit ꝓ-
phetia actus vel habitus. Et vide-
tur ꝙ nō ſit habitus. q: vt dt cōmen.
in tercio de aīa. habitus eſt quo quis
qñ vult operatur. ſed ꝓpheta nō pt pro-
phetia vti cū voluerit. ſicut pȝ. iiij. Regū. iij. de Helyſeo
qui regi querenti reſponſum non potuit dare niſi vocato
2 pſaltē. ⁊ ſic ſuꝑ euȝ manus fieret dn̄i. ergo ꝓphetia non eſt
habitus ¶ Pre. Quicūq̄ȝ habet aliquē habituȝ cogniti-
uū pt ea que ſubſunt illi habitui cōſiderare. ſine hoc ꝙ ab
alio accipiat. qui eīm ad hoc ꝯſiderat indiget inſtrumē-
to nondū hȝ habitum. Sed ꝓpheta nō poteſt inſpicere ꝓ-
phetabilia niſi ſingulatim ei reuelenṫ. vñ. iiij. Reguȝ q̄rto
dixit Heliſeus de muliere. cui9 filius erat defunctus. ani-
ma eius in amaritudine eſt. et dominus celauit a me. et
non indicauit mihi. ergo prophetia nō eſt habitus ꝯgno-
ſcitiuus. nec alius eſſe poteſt cum ad cognitionē prophe-
tia ꝑtineat ¶ Sed diceres ꝙ ad hoc habitu aliquo ꝓphe- Solutio
ta indiget vt ea que ſibi diuinitus indicanṫ ꝯgnoſcere poſ-
ſit. ¶ Sed cōtra diuina loquutio eſt efficacior q̄ȝ huma- 3
na. ſed ad hoc ꝙ aliquis ex humana loquutione intelligat
aliquid eſſe futurū. nullo habitu indiget. ergo videtur ꝙ
multo minus ad ꝑcipiendam reuelatōem quā deus pro- 4
phete loq̄tur ¶ Pre. Habitus ſufficit ad oīa cognoſci-
bilia q̄ ſubſunt habitui. ſed ꝑ donū prophetie aliq̄s non
inſtruiṫ de oībus ꝓphetabilib9. vt eīm dt Grego. in ꝑma
omel. ſuꝑ Eze. ⁊ exemplis ꝓbat aliqñ ſpūs ꝓphetie ex ꝑ-
ſenti tangit animū ꝓphetantis. ⁊ ex futuris nequaq̄ȝ tan-
git. aliqñ ex futuro tangit. ⁊ ex ꝑſenti non tangiṫ. ergo do- Solutio
num ꝓphetie non eſt habitus. ¶ Sed diceres ꝙ dono ꝓ-
phetie nō ſubſunt oīa ꝓphetabilia. ſed illa tm̄ ad cuius
reuelationē daṫ ¶ Sed ꝯtra influētia coartari nō poteſt. 5
niſi vel ex ꝑte recipiētis vel influentis. ſed influentia pro-
phetici doni nō recipit coartationē q̄ minus ad oīa ꝓ-
phetabilia ſe extendat ex ꝑte recipiētis. q: intellectus hu-
manus eſt capax cognitōis oīm ꝓphetabiliū. nec ex parte
influentis cuius eſt largitas infinita. g̊ donum prophetie 6
ad oīa ꝓphetabilia ſe extendit ¶ Pre. Ex ꝑte affectus
ita ſe habet ꝙ ꝑ vnū gratie influxuȝ ab oīm culpa anima
liberatur. ergo ⁊ ex ꝑte intellectus ita erit ꝙ ex influētia
vnius prophetici luminis ab omni ignorātia propheta-
biliū anima purgabitur ¶ Pre. Habitus gratuitus ꝑ- 7
fectior eſt q̄ȝ acquiſitus. ſed habitus acquiſitus ſe exten-
dit ad plures actus. ergo ⁊ prophetia ſi ſit habitus gra-
tuitus non ſe extendet ad vnum tantū prophetabile. ſed
ad omnia ¶ Prete. Si de ſingulis concluſionibus ſingu- 8
li habitus habeantur illi non vniunṫ in vnius totalis ſcie-
tie habitu. niſi concluſiones ille connexionē habeant ſm
ꝙ ex eiſdem principijs deducūtur. ſed huiuſmodi futu-
ra cōtingentia ⁊ alia de q̄bus eſt prophetia. non habent
aliquā connexionē ad inuicem. ſicut habent cōcluſiones
vnius ſcientie. ergo ſequitur ꝙ ſi donū prophetie ad vnū
tantū prophetatū ſe extendit. in vno propheta tot ſunt
prophetie habitus quot prophetabilia cognoſcit. ſi pro-
phetia ſit habitus ¶ Sed diceres ꝙ habitus prophetie Solutio
ſemel infuſus ad omnia prophetabilia ſe extendit. req̄ri-
tur tamen noua reuelatio quantū ad ſpecierum aliquarū
oſtenſionem. ¶ Sed contra. habitus prophetie infuſus 9
debet eſſe ꝑfectior q̄ȝ habitus ſcientie acquiſite. ⁊ lumen
ꝓpheticum q̄ȝ lumen naturale intellectus agentis. ſed ex
virtute luminis intellectus agentis. et habitus ſcie ad-
iuncto miniſterio imaginatiue virtutis. poſſum9 forma-
re tot ſpēs quot ſunt nobis neceſſe. vt exeamus in actua-
lem conſiderationeȝ eorum ad que habitus ſe extendit.
ergo multo fortius hoc poteſt propheta ſi aliquē habitū
habet ſine hoc ꝙ ei alique ſpecies de nouo oſtendantur
¶ Preterea. Sicut habetur in gloſa in principio pſalte- 10
rij. prophetia eſt diuina inſpiratio rerum euentus immo-
bili veritate denūcians. Inſpiratio vero non nominat ha- 11
bitū ſed actū. g̊ ꝓphetia nō eſt habitus ¶ Pre. Uidere ē
quoddā pati ſm pħm. g̊ ⁊ viſio paſſio. ſȝ ꝓpheta ē viſio q̄-
dam. ꝑmo Regū. ix. q̇ nunc diciṫ propheta olim dicebaṫ
videns. ergo ꝓphetia non eſt habitus. ſed magis paſſio.
¶ Prete. Sȝ 3m ꝑ pħm. habitus eſt qualitas difficile mobi- 12
lis. prophetia facile mouetur. quia non ſemꝑ manet. ſed

ad tempus. vñ Amos. viij. ſup illud. nõ ſum ꝓpheta. dicit
gloſa. ſpũs nõ ſemꝑ adminiſtrat ꝓphetiã ꝓphetis. ſed ad
tp̃s. ⁊ tunc recte dicunꝰ ꝓphete cũ illuminanꝰ. Grego. ſup
Eze. in p̃ma omel. d̃r. ꝙ aliqñ ꝓphetie ſpũs ꝓphetis deeſt
nec ſemꝑ eoꝝ mentibꝫ p̃ſto eſt. quatinus cũ nõ habeant ſe
cognoſcant ex dono habere cum habent. ergo prophetia
non eſt habitus.
Inſtātie ¶ Sed cõtra. phs in ſcđo ethi. tria ſunt in aĩa. poten-
j tia habitus ⁊ paſſio. ſed ꝓphetia nõ eſt potẽtia. q: ſic eẽnt
omes ꝓphete cũ potentie aĩe omibus ſint cões. Siľr nec
eſt paſſio. q: paſſio tm̃ eſt in ꝑte aĩe ſenſitiua. vt d̃r in. vij.
2 phiſicoꝝ. ḡ ꝓphetia eſt habitꝰ ¶ Pre. Omẽ quod ꝯgno-
ſcitur aliquo habitu cognoſcitꝰ. ſed ꝓpheta ea que denun
ciat cognoſcit. nõ aũt habitu naturali vel acqſito. ḡ aliquo
3 habitu infuſo quẽ dicimus ꝓphetiã ¶ Prete. Si ꝓphetia
nõ eſt habitus. hoc nõ erit niſi q: ꝓpheta nõ p̃t ſine noua
acceptione om̃ia alia ꝓphetabilia inſpicere. ſed hoc nõ im
pedit qn ſit habitus. q: etiam habẽs habitũ cõem princi
pioꝝ cõſiderare nõ p̃t ꝑticulares ꝯcluſiones alicuius ſcie-
tie niſi ſuꝑaddaꝰ aliquis habitus ꝑticularis ſcie. ḡ etiam
nihil ꝓhibet ꝓphetiam habitũ quendã vl'em eſſe. et tamẽ
ad ſingula ꝓphetabilia cognoſcẽda reqri nouã reuelatio-
4 nẽ ¶ Pre. Fides habitus qđam eſt oĩm credibiliũ. nec ta
men habens habitũ fidei ſtatim nouit diſtincte oĩa cre-
dibilia. ſed indiget inſtructõe ad hoc ꝙ articulos diſtin-
cte cognoſcat. ḡ etſi ꝓphetia ſit habitus adhuc reqriꝰ di-
uina reuelatio qſi quedaꝫ alloquutio. vt ꝓpheta diſtincte
prophetanda cognoſcat.
Rſ° ¶ Rñſio dõm ꝙ ſicut d̃r gloſa in p̃ncipio pſalterij. pro
phetia viſio d̃r ⁊ ꝓpheta videns. vt pꝫ p̃mo Reguꝫ. ix. vt
ſupra dictũ eſt. nõ tamẽ qlibet viſio ꝓphetia dici p̃t. ſed vi
ſio eſt eoꝝ que ſunt ꝓcul a cõi ꝯgnitione. vt ſic dicaꝰ eſſe
ꝓpheta nõ ſolum ꝓcul f̃ans .i. annũcians. ſed etiã ꝓcul vi-
dens. a phanos quod ẽ apparitio. Cuꝫ aũt omẽ qđ mani
feſtaꝰ ſub lumie qđam manifeſteꝰ. vt etiam haberi p̃t ab
ap̃lo Epheoꝝ. v. opꝫ vt ea que manifeſtãꝰ homini ſuꝑ
cognitõem cõem qbuſdã quodã altiori lumie manifeſtẽ-
tur. quod lumẽ ꝓpheticũ d̃r. ex cuius receptione aliqs ꝓ-
Nota pheta conſtituiꝰ ¶ Sciendũ tñ ꝙ aliqđ recipiꝰ in alio du
pliciter. vno mõ vt forma in ſubiecto cõſiſtens. alio modo
ꝑ modũ paſſionis. ſicut pallor ex eo q̃ naturaliter vl' ex ali
quo forti accidẽti hunc hꝫ colorem eſt vt qđam qlitas. in
eo vero q̃ ſubito ex aliquo timore palleſcit eſt vt qđã paſ-
ſio. Siľr ⁊ corꝑale lumẽ eſt qđem in ſtellis vt ſtellaꝝ qli-
tas. vtpote qđam forma in eis ꝑmanens. in aere vero eſt
vt qđam paſſio. q: lumẽ nõ retinet. ſed recipit tm̃ ꝑ oppo
ſitionẽ corꝑis lucidi In intellectu igiꝰ humano lumen qđ
dam eſt qſi qlitas vel forma ꝑmanens. ſcꝫ lumẽ eſſentiale
intellectus agẽtis. ex quo aĩa noſtra intellectualis d̃r. ſic
aũt lumẽ ꝓpheticũ in ꝓpheta eſſe nõ p̃t. qcunqꝫ eñ aliq co
gnoſcit intellectuali lumie qđ eſt ei effectũ qſi cõnaturale
vt forma in eo cõſiſtens. opꝫ ꝙ de eis fixam cognitõem
habeat. qđ eſſe nõ p̃t. niſi ea inſpiciat in principio in q̃ poſ-
ſunt cognoſci. q̃diu eñ non fit reſolutio cognitoꝝ in ſua
p̃ncipia cognitio non firmaꝰ in vno ſed apprehẽdit ea que
cognoſcit ſm ꝓbabilitatẽ quandã. vtputa ab alijs dicta
vnde neceſſe eſt de ſingulis acceptõem ab alijs habere. ſi-
cut ſi quis neſciret geometrie cõcluſiones ex principijs de
ducere. habitum geometrie nõ haberet. ſed quecunqꝫ de
concluſionibꝫ geometrie ſciret apprehenderet quaſi cre
dens docenti. ⁊ ſic indigeret vt de ſingulis inſtrueretꝰ. non
eñ poſſet ex qbuſdã in alia ꝯuenire firmiter nõ facta reſo-
lutione in p̃ma p̃ncipia. principiũ aũt in quo poſſunt co-
gnoſci futura cõtingentia. ⁊ alia que cognitõem naturalẽ
excedũt. de qbus ꝓphetia eſt. ip̃e deus eſt. Vñ cũ ꝓphete
dei eſſentiã nõ videant nõ poſſunt que ꝓphetice vidẽt co
gnoſcere aliquo lumine. qđ ſit qſi qđam forma habitualꝰ
ei inherens. ſed opꝫ ꝙ de ſingulis ſigillatim inſtruantur
vnde opꝫ ꝙ lumen ꝓpheticũ nõ ſit habitus. ſed magis
ſit in anima ꝓphete ꝑ modũ cuiuſdã paſſionis. vt lumen
ſolis in aere. vñ ſicut lumẽ in aere nõ remanet niſi apud ir
radiatõem ſolis. ita nec lumẽ predictũ remanet in mente
ꝓphete niſi qñ actualiter diuinitus inſpiraꝰ. Et inde ẽ ꝙ
ſancti de ꝓphetia loquẽtes de ea ꝑ modũ paſſionis loquũ
tur dicẽtes eam eſſe inſpiratõem vel tactũ quendã. q̃ ſpi-
ritusſanctus d̃r tangere coꝛ ꝓphete. et in alijs hmõi v̾bis
que de ꝓphetia loquunꝰ. ⁊ ſic pꝫ ꝙ quantũ ad lumẽ pro-
pheticum ꝓphetia nõ poteſt eſſe habitus ¶ Sed ſciendũ Nota
ꝙ ſicut eſt in rebus naturalibꝫ. ꝙ aliqđ poſt paſſionẽ etiaꝫ
paſſione abeunte efficiꝰ abilius ad patiendũ. ſicut aq̃ cale
facta prius. facilius poſtmodũ poſt infrigidatõnem cale-
fiet. ⁊ homo poſt frequẽtes triſticias facilius ad triſticiã
prouocaꝰ. ita etiã aliq mens qñ diuina inſpiratõne tangiꝰ
et illa inſpiratõe abeunte remanet habilioꝛ iterato ad re-
cipiendũ. ſicut poſt deuotam oratõem remanet mens de
uotioꝛ. vñ ꝓpter hoc vt Augꝰ. d̃r in li. de orãdo deũ. mẽs
que curis ⁊ negocijs tepeſcere ceperat oino refrigeſcat et
penitus extinguaꝰ. niſi crebrius inflammeꝰ. certis horis
ad negocium orandi mentẽ reuocamus. vñ ⁊ mens pro-
phete poſtq̃ fuerit ſemel vel pluries diuinitus inſpirata
etiam actuali inſpiratione ceſſante remanet habilioꝛ. vt
iterum inſpireꝰ. ⁊ hec habilitas p̃t habitus ꝓphetie dici.
ſicut Auicẽ. d̃r in p̃mo de naturalibꝫ. ꝙ habitus ſcientia
rum in nobis nihil aliud ſunt q̃ qđam habilitates aĩe
noſtre ad hoc ꝙ recipiat illuſtratõem intellectus agẽtis
et ſp̃es intelligibiles ab ea in ſe effluẽtes. Sed tamẽ non
ꝓprie p̃t dici habitus. ſed magis habilitas vel diſpoſitio
quedã. a qua aliquis nominaꝰ ꝓpheta. etiam qñ actu nõ
inſpiratur. tamẽ ne fiat vis in vocabulo habitus. ſuſtinẽ-
tes vtranqꝫ partẽ vtriſqꝫ rõnibꝫ reſpondeamus
¶ Ad primũ ḡ dõm ꝙ definitio inducꝰ de habitu ꝓ Ad .j.
phetie ꝓprie accepto. ⁊ ſic habilitas p̃dicta ꝓphetandi ha
bitus dici nõ poteſt. ꝑ quẽ tamẽ modũ dici p̃t habitꝰ. ſm
opinionẽ Auicẽne. eſt etiam habilitas aĩe noſtre ad recipi
endũ ab intelligẽtia agente. q: iſta receptio eſt naturalis
ſm eius opinionẽ. vñ in eo q̃ habet habilitatẽ hꝫ recipere
cum vult. q: influentia naturalis nõ deeſt materie diſpo-
ſite. ſed influẽtia ꝓphetie depẽdet ex ſola diuina volunta-
te. vñ q̃tumcũqꝫ ſit habilitas in mẽte ꝓphete nõ ẽ in eiꝰ
poteſtate vt ꝓphetia vtatur. ¶ Ad ſcđm dõm ꝙ ſi lumẽ Ad 2
ꝓpheticũ ineſſet menti vt habitus qđam ſcie de rebꝫ pro-
phetatis nõ indigeret ꝓpheta ad qlibet ꝓphetanda ꝯgno-
ſcenda noua reuelatione. Indiget aũt q: illud lumẽ non
eſt habitus. ſed habilitas ip̃a ad lumẽ ꝑcipiendũ. ſimili-
tudinẽ habitus habet. ſine quo lumie ꝓphetãda cognoſci
nõ poſſunt ¶ Ad tertiũ dõm ꝙ poſt conceptionẽ diuine Ad 3
loquutõis qua ꝑ ꝓphetam alloqtur interius q̃ nihil aliud
eſt q̃ mẽtis illuſtratio nõ reqritur aliqs habitus quo in
terius audita ꝑcipianꝰ. ſed ad hanc loquutiõem ꝑcipien-
dam tanto magis videꝰ habilitas opari quãto iſta loqu
tio eſt excellẽtioꝛ. ⁊ eius ꝑceptio vires naturales excedit Ad 4
¶ Ad quartã pꝫ ſolutio ex dictis ¶ Ad qntũ dõm ꝙ lu- Ad 5
men ꝓphericum ſemel infuſum nõ facit cognitõem de oĩ-
bus ꝓphetabilibꝫ. ſed de illis ſolum ꝓpter quoꝝ cognitio

nem datur. hec autem artatio non prouenit ex impoten
Ad 6 tia largientis. ſed ex ordine ſcientie ipſius qui diuidit
ſingulis ꝓut vult. ¶ Ad .vi. dicẽdum ꝙ om̄ia peccata
mortalia habent in hoc ꝯuenientiã quãdã ꝙ ꝑ eoꝝ ꝗli/
bet homo ſeparaꝛ a deo. vnde gratia q̃ deo hoiem ꝯiun/
git ab om̄i pctõ mortali liberat. nõ autẽ ab om̄i veniali.
q̃a venialia a deo nõ ſeparant. res aũt ꝓpherabiles nõ ha
bent ad inuicem ꝯnexionem. niſi in ipſo ordine diuine ſa
pientie. vnde ab his qui diuinã ſciam nõ totaliter intuen
Ad 7 tur poteſt vnũ ſine alio videri ¶ Ad vij. dõm ꝙ habit⁹
infuſus eſt perfectior ꝗ̃ acquiſitus ſm genus ſuum. ſcꝫ
rõne originis et rõne eius ꝓpter qđ daꝛ. qđ eſt altius
eo ad qđ ordinatur habitus acquiſitus. ſed quãtuꝫ ad
modũ habendi vel perficiendi. nil prohibet habitũ acq̃ſi
tum perfectiorem eſſe. ſicut patet ꝙ per habitũ fidei infu
ſum non ita perfecte videmus credibilia. ſicut per habi/
tum ſcientie acquiſitũ cõcluſiones ſcientiarũ Et ſimili/
ter lumen ꝓpheticũ. ꝗuis ſit infuſum. nõ tamẽ ita perfe
cte in nobis exiſtit. ſicut habitus acquiſiti. qđ etiã digni
tati infuſorũ habituum atteſtaꝛ. q2 ex eoꝝ altitudine cõ
tingit vt humana infirmitas eos plene poſſidere nõ poſ
Ad8 ſit ¶ Ad viij. dõm. ꝙ ratio illa ꝓcederet ſi lumen quo ꝑ
funditur mens ꝓphete eſſet habitus. nõ aũt ſi ponam⁹
habilitatem ad ꝑcipiendũ p̃dictũ lumen habitũ eſſe. vel
ꝙ quaſi habitũ tũc ex eodẽ poſſit eſſe aliquis habilis vt
Ad 9 illuminetur de quocũqꝫ ¶ Ad ix. dõꝫ. ꝙ qualiter forma
Ad io tio ſpẽꝝ de nouo requiraꝛ ad ꝓpheticam reuelationẽ in
fra docetur ¶ Ad .x. dõm. ꝙ licet inſpiratio habitũ non
nominet. tamẽ ex hoc non põt probari ꝙ ꝓpheta non ſit
habitus. ꝯſuetum eſt em̄ ꝙ actus per habitum diffinia/
Ad.ii. tur ¶ Ad .xi. dõm. ꝙ videre ſm phm dicitur dupliciter
ſcꝫ habitu et actu. vnde etiam viſio actum et habitum
Ad iz ꝑoiare poteſt. ¶ Ad xij. dõm ꝙ lumen ꝓpheticũ nõ eſt
q̃litas difficile mobilis ſed aliquid tranſiens. ⁊ ſm hoc
loquuntur autoritates inducte. ſꝫ habilitas illa q̃ rema/
net ad illuſtrationem denuo ꝑcipiendũ non eſt facile mo
bilis. imo diu permanet niſi in ꝓpheta fiat magna tranſ/
Solues mutatio ꝑ quã talis habilitas tollatur
inſtãciaꝝ ¶ Ad ꝓmũ vero eorum que ſunt in contrariũ dõm. ꝙ
Ad .j. quia actus totaliter ab habitu oritur. ideo in illa phi di/
uiſione actus ad habitũ reducitur. vel etiam ad paſſio/
nem eo ꝙ paſſio actus quidẽ anime eſt vt iraſci et ꝯcu/
piſcere. ꝓpheta autẽ ꝗ̃tum ad ipſam viſionem ꝓphetie
eſt actus quidã mentis. ꝗ̃tũ vero ad lumen qđ raptim
et q̃ſi tranſeũter ꝑcipiꝛ eſt ſimilis paſſioni ꝓut in intelle
ctiua pte receptio paſſio dꝛ. q2 intelligere eſt qđdã pati.
vt dꝛ in iij. de aĩa. ¶ Vel põt dici ꝙ illa diuiſio phi ſi men
bra diuiſionis ꝓprie accipianꝛ nõ ſufficienter cõprehẽdit
om̄ia q̃ in aĩa ſunt. ſꝫ ea tm̄ q̃ ad materiã ꝑtinent moralẽ
de q̃ phs intendit. ſicut etiã pꝫ ꝑ exẽpla q̃b ibidẽ phs ſe
Ad2 exponit ¶ Ad ij. dõm. ꝙ non om̄e qđ ꝯgnoſciꝛ ſub aliq̃
habitu cognoſciꝛ. ſed ſolũ id de quo ꝑfecta cognitio ha/
Ad 3 betur Sunt em̄ actus imperfecti in nobis q̃ ex habitu
nõ ꝓcedunt ¶ Ad iij. dõm. ꝙ in ſcientijs demonſtrati/
uis ſunt quedam cõia in quib particulares cõcluſiones
quaſi in q̃buſdam ſeminib virtualiter ꝯtinenꝛ. vnde ille
q̃ habet habitũ illorũ ꝯmuniũ non ſe habet ad particula
res concluſiones niſi in potẽtia remota. que indiget mo
tore. vt in actũ ꝑtingat Sed in reb ꝓpherabilib non eſt
talis ordo. vt quedam ex alijs primis deducanꝛ. vt ſic q̃
habet noticiam ꝓmorũ habituum habeat ſub quadã cõ/
fuſione habitus ſecũdorum. vnde ratio non ſequitur

¶ Ad iiij. dõm. ꝙ intellect⁹ alio mõ perficiꝛ ꝓphecia ⁊ fi
de. ꝓphecia aũt perficit intellectuꝫ ſm ſe. vnde oportet ꝙ Ad 4
ea ad que propheta eſt perfectus dono ꝓphetie poſſit di
ſtincte inſpicere. ſed fides ꝑficit intellectum in ordine ad
affectum. actus em̄ fidei eſt intellectus imperati a volũta
te. vñ per fidem intellectus nihil aliud habet niſi vt ſit pa
ratus ad ꝯſentiẽdũ his q̃ deus credi mandat. ⁊ hinc eſt
ꝙ fides aſſimilatur auditui ſed ꝓpheta viſioni. ⁊ ſic nõ
oportet ꝙ habens habitum fidei diſtincte cognoſcat oĩa
credibilia. ſicut oportet de habente habitũ ꝓphetie. ꝙ oĩa
ꝓpherabilia diſtincte cognoſcat

Secũdo querꝛ. vtruꝫ

ꝓpheta ſit de ꝯcluſionib ſcibilib Et videtur .1.
ꝙ non. q2 ꝓpheta eſt inſpiratio rerũ euentus imobili ve/
ritate denũcians. euentus aũt rerũ ſunt futura ꝯtingen/
tia cuiuſmodi non ſunt ꝯcluſiones demonſtratiue. ḡ de
talib ꝓpheta non poteſt eſſe ¶ Pre. Hyeronim⁹ dꝛ ꝙ 2.
ꝓpheta eſt ſignũ diuine preſciẽtie. preſcientia aũt de fu
turis eſt. cum igitur futura p̃ſcita ꝑcipue cõtingentia de
quibus maxime videtur eſſe ꝓpheta non poſſint eſſe cõ
cluſiones alicuius ſcientie. videꝛ ꝙ non poſſit de ſcibilib
ꝯcluſionib eſſe ꝓpheta ¶ Pret. Natura nõ habũdat in
ſuꝑfluis nec deficit in neceſſarijs ⁊ multo minus deus. 3
cuius actio eſt ordinatiſſima. ſed homo ad ſciendum cõ
cluſiones ſcientiaꝝ demonſtratiuarũ habet aliam viã ꝗ̃
ꝓpheta ſcꝫ per principia ꝑ ſe nota. ergo videtur ꝙ ſuꝑ/
fluum eſſet ſi hmõi ꝑ prophetiã cognoſcerentur ¶ Pre. 4
Diuerſus modus generationis eſt indiciuꝫ diuerſitatis
ſpeciei. vnde mures generati ex ſemine nõ ſunt eiuſdem
ſpeciei cũ illis q̃ ex putrefactione generanꝛ. vt dꝛ Cõmẽ.
in. viij. phyſicoꝝ. ſed hoĩes naturaliter ꝯcluſiones ſciarũ
demonſtratiuarũ ex ꝓncipijs per ſe notis accipiunt. ſi er
go ſunt aliq̃ hoĩes q̃ alio modo ſcĩas demonſtratiuas ac
cipiunt. vtpote ꝑ prophetiam. erũt alterius ſpẽi ⁊ equo
ce hoĩes dicentur. qđ videꝛ abſurdum ¶ Prete. Scien 5
tie demonſtratiue ſunt de his q̃ ſe habent indifferenter
ad om̄e tempus. ſed ꝓpheta nõ ſilꝛ ſe habet ad oẽ tp̄us
imo q̃nqꝫ ſpũs ꝓpheraꝝ tangit cor prophete de p̄ñti et
non de futuro. q̃nqꝫ econtrario. vt Grego dꝛ ſuꝑ Eze. er
go ꝓpheta non eſt de illis de q̃b eſt ſcientia ¶ Pre. Ad
ea q̃ per ꝓphetam ſciũtur non eodem modo ſe hꝫ mens 6.
ꝓphete ⁊ cuiuſcũqꝫ alterius. ſed in om̄ib q̃ ſciũtur ꝑ de/
monſtrationẽ idẽ eſt iudiciũ ꝓphete ⁊ cuiuſcũqꝫ alteri⁹
ſcientis illud. et neuter alteri preferꝛ. vt dꝛ Rabbi moy
ſes. ḡ de illis q̃ per demõſtratõnes ſciunꝛ nõ eſt ꝓpheta
¶ Sed ꝯtra. ꝓphetis nõ credimus niſi quatenus ſpiri Cõtra
tu ꝓphetie inſpiranꝛ. ſed illis q̃ ſunt ſcripta in libris ꝓ/
phetaruꝫ. oportet nos fidem adhibere etiam ſi ꝑtineant
ad ꝯcluſiones ſcienciarũ. vtpote dicꝛ qui firmauit terrã
ſuꝑ aquas. vel ſi qua alia ſunt huiuſmodi. ergo ꝓphetie
ſpũs inſpirat ꝓphetis etiã de ꝯcluſionib ſciaꝝ. ¶ Pre.
Sicut ſe habet gratia ſignorũ ad operandũ ea q̃ ſunt ſu
per virtutẽ nature. ita ſe habet donũ ꝓphetie ad cogno/
ſcendũ ea q̃ naturalem excedunt cognitionem. ſꝫ ꝑ gra/
tiam ſignorũ nõ ſolũ fiunt ea q̃ natura facere non poteſt
vtpote illuminare cecos. reſuſcitare mortuos. ſed etiam
que natura facere poteſt. vt curare febricitantes. ergo ꝑ
donum prophetie non ſolũ cognoſcunꝛ ea ad q̃ natura/
lis cognitio non poteſt attingere. ſed etiam ad ea q̃ natu
ralis cognitio attingere põt. cuiuſmodi ſunt concluſio/

nes ſciarū. et ſic videt̃ ꝙ de eis poſſit eſſe ꝓphetia
Rꝫᵒ ¶ Reſpōſio dōm. ꝙ in oībꝫ q̄ ſunt ꝓpter finē materia
determinat̃ ſm exigentiam finis. vt pꝫ in ij. phicoꝝ. do
nū aūt ꝓphetie datur ad vtilitatē ecclie. vt pꝫ p̄ma Coꝝ.
xij. vnicuiqꝫ dat̃ manifeſtatio ſpūs ad vtilitatē. Et ſub
iūgit multa inter q̄ cōnumerat propheciā. vñ oīa illa q̄rū
cognitio p̄t eſſe vtilis ad ſalutem eſt materia prophetie.
ſiue ſint preſentia ſiue futura ſiue p̄terita. ſiue etiā eterna
ſiue neceſſaria ſiue ꝯtingentia Illa vero q̄ ad ſalutem p̄
tinere non p̄nt ſunt a materia extranea ꝓphetie. vñ Au
guſti. ſup Geñ. ad lit. dicit. ꝙ q̄uis autores noſtri ſciūt
cuius figure ſit celū. tamē ꝑ eos dicere noluit niſi qđ ꝓ
deſt ſaluti. ꝛ Joānis xvi. dꝛ Cū venerit ille ſpūs v̄itatꝭ
docebit vos oēm veritatem. gloſa ſaluti neceſſariā. dico
aūt neceſſaria ad ſalutē ſiue ſint neceſſaria ad inſtructio
nem fidei ſiue ad infoꝛmatōnem moꝝū. multa aūt q̄ ſunt
in ſcientijs demonſtrata ad hec poſſunt eſſe vtilia. vtpo
te intellectuꝫ eſſe incoꝛruptibilē. ꝛ ea q̄ ſunt in creaturis
ꝯſiderata in admiratōnem diuine ſapientie ꝛ poteſtatis
inducūt. vnde ꝛ de his in ſacra ſcriptura inuenimꝰ fieri
¶ Sciendū ꝙ cū ꝓphetia ſit ꝯgnitio coꝝ (mentionem
q̄ ſunt ꝓcul. non eodē modo ſe habet ad oīa predicta. q̄
dam eīn ſunt ꝓcul a noſtra noticia ex p̄te ipoꝝ. q̄daꝫ ex
p̄te noſtra Ex p̄te q̄dē coꝝ ſunt ꝓcul futura ꝯtingentia
q̄ ꝑ ſe incognoſcibilia ſunt. qꝛ ab eſſe deficiunt. cum nec
in ſe ſint nec in cauſis ſuis determinent̃ ¶ Sed ex p̄te no
ſtra ꝓcul ſunt illa in quoꝝū cognitiōe accidit difficultas
ꝓpter noſtrū defectū. nō ꝓpter ea. cū ſint maxime ꝯgnoſci
bilia ꝛ ꝑfectiſſima entia. ſicut res itelligibiles ꝛ maxime
eterne. qđ āt ꝯpetit alicui ſꝫ ſe. veriꝰ ꝯpetit ei q̄ꝫ qđ ꝯpe
tit ei rōe alteriꝰ. vñ ꝛ futura ꝯtingētia verius ſunt ꝓcul
a cognitōne q̄ꝫ quecūqꝫ alia. ꝛ ideo p̄cipue videnť ad
ꝓphetiam p̄tinere in tantū ꝙ quaſi p̄cipua ꝓphetie mate
ria in definitōne ponātur in hoc ꝙ dꝛ ꝓphetia eſt diuina
inſpiratio rerū euentus ꝛc̄. Ex quo aūt nomē ꝓphetie vi
detur acceptum. vt dꝛ Grego. ſup Eze. ꝙ cum iđ ꝓphe
tia dicta ſit ꝙ futura p̄dicat qñ de p̄terito vel de p̄ſenti
loquit̃ rōnem ſui nois amittit Coꝝū tñ q̄ ſunt ꝓcul ex p̄
te noſtra. conſideranda eſt ſilr̃ quedā diſtinctio. q̄daꝫ eīn
ſunt ꝓcul vtpote ꝯgnitōnem humanā excedētia. vt deū
eſſe trinum et vnuꝫ ꝛ alia huiuſmodi. et talia nō ſunt cō
cluſiones ſcientiaꝝ. q̄dā eīn ſunt ꝓcul vt excedētia cogni
tionem hoīs alicuius nō cognitionē humanā ſimpliciter
vtpote q̄ a doctis ꝑ demonſtratōnem ſciunt̃ ſꝫ indocti
naturali cognitōne ad ea nō ꝑtingūt. ſꝫ qñqꝫ eleuantur
ad ea reuelatione diuina. ꝛ hmōi nō ſunt ꝓpheticalia ſim
pliciter. ſed reſpectu huius. et ſic p̄nt ſubeſſe ꝓphetie cō
cluſiones demonſtratiue in ſcientijs

Ad.1. ¶ Ad p̄mū q̄ dōꝫ. ꝙ euentus rerū ponūtur in definitio
ne ꝓphetie. quaſi materia maxime ꝓpria ꝓphetie. nō autē
Ad.2. ita ꝙ ſit tota ꝓphetie materia ¶ Ad ij. dōm. ꝙ rōne ſue
p̄ncipalis materie ꝓphetia ſignū p̄ſcientie dꝛ. ¶ Ad iij.
dōm. ꝙ q̄uis ſciaꝝ ꝯcluſiones poſſint ſciri alio modo
q̄ꝫ ꝑ ꝓphetiam nō eſt tñ ſupfluū vt lumine ꝓphetie oſten
datur. q̄a firmius adheremus ꝓphetarū dictis ꝑ fidem
q̄ꝫ demonſtrationibus ſcientiaꝝ. ꝛ in hoc etiam dei gra
tia ꝯmendatur ꝛ ipſius perfecta ſcientia oſtenditur.
Ad 3 ¶ Ad iiij. dōm. ꝙ cauſe naturales habent determina
tos effectus cum earum virtutes ſint finite ꝛ limitate
ad vnū. et ideo q̄ a diuerſis cauſis naturalibꝫ ꝓducunt̃ in
eſſe. ſm diuerſum generatiōis modū oꝫ eē ſp̄e diuerſa. ſꝫ
virtꝰ diuina cū ſit infinita p̄t ꝓducere eoſdē effectꝰ in ſpe
cie. ſine operatione nature quos natura ꝓducit. vnde nō
ſequitur ꝙ ſi ea q̄ naturaliter cognoſci poſſunt diuinitꝰ
reuelentur. ꝙ illi q̄ diuerſimode ꝯgnitionē recipiunt ſp̄e
differant ¶ Ad. v. dōm. ꝙ licet ꝓphetia interdum ſit de Ad 5
his q̄ diuerſis tp̄ibꝫ diſtinguunt̃. interdū tamē eſt de il
lis q̄ per omne tempus ſunt vera ¶ Ad. vi. dicēdum. Ad 6
ꝙ Rabi Moyſes nō intelligit quin de his q̄ ꝑ demon
ſtrationē ſciūtur poſſit fieri reuelatio ꝓphetie. ſed qꝛ ex q̄
per demōſtrationem ſciuntur non differt an de his ha
beatur ꝓphetia an non

Tercio querit̃. vtrum

ꝓphetia ſit naturalis Et videtur ꝙ ſic. potioꝛ .1.
eīn cognitio eſt vigilantis q̄ꝫ doꝛmientis. ſed doꝛmienti
bus naturaliter ꝯuenit vt futura p̄uideant. ſicut paꝫ in
diuinationibꝫ ſomnioꝝū. ḡ multo foꝛtius in vigilādo ali
q̄ p̄nt naturaliter futura ꝓuidere. hoc āt ꝓphetie ē offici
um. ergo naturaliter aliq̄s pōt eſſe ꝓpheta ¶ Sed dice
res. ꝙ vigilantis ꝯgnitio eſt potioꝛ q̄ꝫtum ad iudicium
ſed doꝛmientis q̄ꝫtum ad receptōnem ¶ Sed cōtra. ſm 2.
hoc vis ꝯgnitiua p̄t de re aliqua iudicare ꝙ ſpeciē eius
recipit. iudiciū ergo receptionē ſeq̄tur. ergo vbi eſt poti
oꝛ receptio eſt etiā ꝑfectiꝰ iudiciū. ꝛ ſic ſi doꝛmiēs eſt po
tioꝛ in recipiēdo. eſt potioꝛ in iudicando ¶ Pre. Intelle 3
ctus non ligatur ſomno. niſi ſm accidens et inq̄ꝫtum de
pendet a ſenſu. ſꝫ iudicium intellectus non depēdet a ſen
ſu. cū intellectus operatio ſm hoc a ſenſibꝫ tantū depen
deat ꝙ a ſenſibꝫ accipit Judiciū aūt eſt poſt acceptioneꝫ
ergo intellectꝰ iudiciū nō eſt ligatū in ſomno. ꝛ ſic diſtin
ctio poſita videtur eſſe nulla ¶ Prete. Illud qđ ꝯuenit 4
alicui ex hoc ipſo ꝙ ab alijs ſeparat̃. cōuenit ei ſm ſuam
naturam. ſicut ex hoc ipſo ꝙ ferrū a rubigine ſeparatur
ꝯuenit ei claritas. vnde claritas eſt ei naturalis. ſꝫ ex h
ipo ꝙ aīa a ſenſibꝫ coꝛpoꝛeis abſtrahitur. ꝯpetit ei futu
ra p̄uidere. vt Auguſti. oſtendit xij. ſup Geñ. ad lit. mul
tis exemplis. ergo videt̃ ꝙ futura p̄uidere ſit ipi anime
humane naturale. ꝛ ſic idem qđ prius ¶ Pret. Grego. 5
in. iiij. dyalo. dicit. ꝙ ipa aliqñ animaꝝ vis ſubtilitate ſua
aliq̄d p̄uidet. aliquādo eniꝫ exiture de coꝛpoꝛe anime ꝑ
reuelationem futura cognoſcunt. ſed illa q̄ anima poteſt
inſpicere ex ſua ſubtilitate naturaliter inſpicit. ḡ anima
naturaliter futura precognoſcere poteſt. ꝛ ſic naturaliter
habere ꝓphetiam. q̄ precipue in futuroꝝ viſione cōſiſtit
¶ Sed diceres. ꝙ futura q̄ anima naturali cognitōe pre
uidet. ſunt illa q̄ habent cauſas determinatas in natura. 6
ſed ꝓphetia etiā eſt de alijs futuris ¶ Sed contra Ea
q̄ dependent ex libero arbitrio. non habent cauſas deter
minatas in natura. ſed ea q̄ aīa ex ſua ſubtilitate p̄uidet
oīno ex libero arbitrio dependent. ſicut patet per exem
plum. Gregorij. qui ibi ponit de quodā qui cū infirmare
tur et eſſet diſpoſitum de eius ſepultura in quadam ec
cleſia. moꝛti appꝛopinquans ſurrexit et induens p̄dixit ſe
velle ire ꝑ viaꝫ appiā ad eccleſiā ſancti Sixti. cuncꝫ poſt
modicū defunctus eſſet. quia longum erat iter ad eccle
ſiam vbi ſepeliri debebat repēte oꝛto cōſilio exeūtes cuꝫ
eius funere ꝑ viam appiam neſciētes q̄ ille dixerat in ec
cleſia ſancti Sixti poſuerunt eū. qđ tamē vt Grego. ſub
iūgit. p̄dicere nō potuit. niſi q̄a illud qđ futurū erat eiꝰ
coꝛpoꝛi ipſa vis anime ac ſubtilitas preuidebat. ergo
etiam illa futura que ex naturalibꝫ cauſis non dependēt
poſſunt naturaliter ab homine videri. ꝛ ſic idē qđ p̄us.

8 ¶ Pre. ex cauſis naturalibꝫ poteſt accipi ſignificatio ſu-
per ea que ſunt naturaliter ⁊ nõ fuerũt. ſed aſtrologi acci-
piũt ex motibꝫ corpoꝝ ſupceleſtiũ ſignificationes ſup ꝓ-
9 phetiam. ergo ꝓphetia eſt naturalis ¶ Pre. phi in ſcien-
tia naturali non determinant niſi de his que naturaliter
poſſunt accidere. determinauit autẽ Auicẽna in ſexto de
naturalibꝫ de ꝓphetia. ergo ꝓphetia eſt naturalis ¶ Pre.
Ad ꝓphetiam nõ requirũtur niſi tria. ſcꝫ claritas intelli-
gentie. ⁊ ꝑfectio virtutis imaginatiue. ⁊ poteſtas anime
vt ei materia exterior obediat. vt Auicẽna ponit in ſexto
de naturalibꝫ. ſed hec tria poſſunt accidere naturaliter. er-
go naturaliter poteſt aliquis ꝓpheta eſſe ¶ Sed diceres
ꝙ naturaliter pt intellectus ⁊ imaginatio ꝑfici ad cogno-
10 ſcendum futura naturalia. ſed de his non eſt ꝓphetia. er-
go ⁊c. ¶ Sed ↄtra. ea que dependent ex inferioribꝫ cau-
ſis dicũtur eſſe naturalia. ſed Iſaias ꝑuidit ⁊ ꝑdixit Eze-
chiã fore moriturũ Iſa. xxxviij. ⁊ hoc ſm rõnes inferiores
vt per gloſam ibidem habeť. ergo etiam precognitio natu-
11 ralium futuroꝝ eſt ꝓphetia ¶ Pre. Diuina prouidentia
rebꝫ in eſſe productis tribuit vt in ſe habeant ea ſine qui-
bus ↄſeruari nõ poſſunt. ſicut in humano corpore poſuit
menbra quibꝫ ſumitur ⁊ decoquitur cibus ſine quo mor-
talis vita nõ ↄſeruatur. ſed humanũ genus nõ poteſt ſi-
ne ſocietate ↄſeruari. vnus enĩ homo nõ ſufficit ſibi in ne-
ceſſarijs ad vitam. vt dr ethicoꝝ. iiij. vnde homo natura-
liter eſt animal politicũ. vt dr. viij. ethicoꝝ. Societas aũt
nõ poteſt ↄſeruari ſine iuſticia. iuſticie vero regula eſt ꝓ-
phetia. ergo nature humane eſt inditum vt ad ꝓphetiam
homo naturaliter ꝑuenire poſſit ¶ Pre. In quolibet ge-
12 nere inuenit̃ illud quod eſt ꝑfectiſſimũ in genere illo. ſed
ꝑfectiſſimũ in genere hominũ eſt ꝓphetia. qr ſm illud qđ
eſt in homine potius ſcꝫ intellectũ trãſcendit alios. ergo
13 naturaliter poteſt homo ad ꝓphetiam ꝑuenire ¶ Pre.
Plus diſtat ꝓprietas diuina a ꝓprietatibꝫ creaturarũ q̃
ꝓprietas rerũ futurarũ a rebꝫ ꝑſentibꝫ. ſed naturali cogni-
tione homo ꝑ ꝓprietates creaturaꝝ in cognitiõez dei ꝑue-
nire pt. vt pꝫ Ro. i. Inuiſibilia dei ꝑ ea que facta ſunt ⁊c.
ergo et naturaliter ex his q̃ ſunt poteſt hõ in cognitiõem
ꝑuenire futuroꝝ. ⁊ ſic naturaliter pt eſſe ꝓpheta ¶ Sꝫ di-
ceres ꝙ q̃uis deus magis diſtet in eſſendo. tamẽ futura
14 magis diſtant in cognoſcendo ¶ Sed ↄtra. eadem ſunt
principia eſſendi ⁊ cognoſcẽdi. ergo illud qđ eſt magis di-
15 ſtãs ſm eſſe etiã eſt magis diſtãs ſm cognitiõem ¶ Pre.
Auguſti. in libro de libero ar. diſtinguit tria genera bono-
roꝝ. ſcꝫ paruũ. maximũ. ⁊ mediũ. ſed ꝓphetia nõ cõputa-
tur inter parua bona. qr hmõi ſunt bona corpalia. nec ite-
rum inter bona maxima. qr hmõi ſunt quibꝫ recte viuitur
et quibꝫ nullus abuti poteſt. que ꝓphetie competere non
videtur. ergo reſtat ꝙ ꝓphetia ad media bona pertineat
que ſunt bona naturalia. ⁊ ſic videtur ꝙ ſit naturalis.
16 ¶ Pre. Boetiꝰ dicit in li. de duabꝫ naturis. ꝙ vno mõ
natura dr eſſe illud qđ poteſt agere vel pati. ſed ad hoc ꝙ
aliquis ſit ꝓpheta requiritur quedã ſpũalis paſſio. ſcꝫ lu-
minis ꝓphetici. vt ſupra dictum eſt. ergo videtur ꝙ pro-
17 phetia ſit naturalis ¶ Pre. Si agenti naturale eſt age-
re. ⁊ patienti naturale pati. oportet ꝙ paſſio ſit naturalis
ſed ipſi deo naturale eſt ꝙ perfectiõem ꝓphetie homini in-
fundat. qr ipſe ſm naturã ſuã bonus eſt. ⁊ bonũ natura-
liter eſt ſui ↄmunicatiuũ. ſiliter etiã humane menti natu-
rale eſt ꝙ a deo recipiat. cũ eius natura nõ conſiſtat niſi ex
his que a deo recipit. ergo ꝓphetie ſuſceptio eſt naturalis
18 ¶ Pre. Cuiuſlibet potentie naturali paſſiue reſpõdet aliq̃
potentia naturalis actiua. ſed in aĩa humana eſt natura-
lis potentia ad recipiendũ lumen ꝓphetie. ergo eſt aliqua na-
turalis potentia actiua per quã aliquis in actuꝫ ꝓphetie
adducitur. ⁊ ita videť ꝙ ꝓphetia ſit naturalis ¶ Prete.
Hõ eſt naturaliter ꝑfectioris cognitiõis q̃ alia aĩalia. ſed 16
q̃dã alia aĩalia naturaliter ſunt preſcia eoꝝ futuroꝝ. ma-
xime que ad ea ꝑtinent. ſicut patꝫ de formicis que ꝑſciũt
pluuias futuras. q̃dam piſces etiã denũciãt tempeſtates
futuras. ergo ⁊ hõ naturaliter debet eſſe ꝑſcius eorum q̃ ad
ipſum ꝑtinent. ⁊ ſic videtur ꝙ hõ naturaliter poteſt eſſe
propheta.
¶ Sed ↄtra eſt qđ dr ſcđa Petri ꝓmo. ꝙ nõ volũta- Cõtra
te humana allata eſt aliquãdo ꝓphetia. ſed ſpiritu ſancto
inſpirati loquuti ſunt ſancti dei omnes. ¶ Prete. Illud
qđ dependet ex cã extrinſeca non videtur eſſe naturale. ſꝫ
ꝓphetia dependet ex cã extrinſeca. qr ſcꝫ ꝓphete in ſpecu-
lo eternitatis legũt. ergo videť ꝙ ꝓphetia non ſit naturalis.
¶ Pre. Illa que inſunt nobis naturaliter ſunt in pote-
ſtate noſtra. ſed in poteſtate ꝓphetie nõ erat habere ipſuꝫ
ſpũm ꝑdicendi futura. vt pꝫ in gloſa. ij. Petri. i. ſup illud
habemus firmiorẽ ꝓpheticũ ſermonẽ ⁊c. ergo ꝓphetia nõ
eſt naturalis ¶ Pre. Ea que ſunt naturalia ſꝫ vt in plu-
ribꝫ. ſed ꝓphetia eſt in paucis. ergo nõ eſt naturalis
¶ Rñſio dñm. ꝙ aliquid dr naturale dupľr. vno mõ Rº
qr eius ꝑncipium actiuũ eſt natura. ſicut naturale eſt igni
ferri ſurſum. Alio mõ qñ natura eſt ꝑncipiũ diſpoſitõnis
ipſius. nõ q̃rũlibet. ſed eaꝝ q̃ ſꝫ neccarie ad talẽ ꝑfectõez
ſicut dr ꝙ infuſio aĩe rõnalis eſt naturalis inq̃tum ꝑ ope-
ratõem nature corpus efficit̃ diſpoſitũ diſpoſitõe que eſt
neceſſitatis ad aĩe ſuſceptõem. ¶ Fuit ergo quorũdam Opinio
opinio ꝙ ꝓphetia eſſet naturalis ꝑmo mõ. qui dicebãt ani-
mã in ſeipſam habere quãdã vim diuinatõis. vt Augꝰ.
narrat. xij. ſup geñ. ad lit. ¶ Sꝫ hoc ibidẽ ipſe improbat
qr ſi hoc eſſet tũc in poteſtate ſua haberet aĩa vt quãdo- Repbaº
cũqꝫ vellet poſſet futura ꝑcognoſcere. qđ manifeſte falſuꝫ
eſt. Et pterea hoc apparet eſſe falſum. qr natura mentis
humane nullius cognitõis naturalis poteſt eſſe ꝑncipiũ
in quã nõ poſſet ꝑuenire ꝑ ꝑncipia ꝑ ſe nota que ſunt pri-
ma inſtrumenta intellectus agentis. ex quibꝫ ꝑncipijs in
cognitõem futuroꝝ cõtingentiũ ꝑuenire nõ pt. niſi forte
ꝑ inſpectõem aliquoꝝ ſignoꝝ naturaliũ. ſicut medicus
ꝑcognoſcit ſanitatem vel mortẽ futurã. ⁊ aſtrologus tẽ-
peſtatẽ futurã vel ſerenitatẽ. talis aũt futuroꝝ ꝑcognitio
nõ dr eſſe diuinatõis vel ꝓphetie. ſed magis artis. Vñ
alij dixerũt ꝙ ꝓphetia eſt naturalis ſecũdo mõ. qr ſcꝫ na- Scđa
tura ad talem diſpõnem pt hominẽ ꝑducere ꝙ erit in ne-
ceſſitate ad recipiendũ ꝑ actõem alicuius ſuꝑioris cau-
ſe ꝑſcientiã futuroꝝ. Que quidẽ opinio eſt vera de q̃daꝫ
ꝓphetia. nõ aũt de illa que inter dona ſpũſſancti ab apo-
ſtolo cõputať. ¶ Vñ ad eaꝝ diſtinctõem habendã ſcien- Nota
dum ꝙ futura cõtingentia in duobꝫ ꝑexiſtũt anteq̃ ſint
ſcꝫ in ꝑſcientia diuina ⁊ in cauſis creatis quaꝝ virtute futu-
ra illa educũtur in eſſe. In his aũt duobꝫ futura exiſtunt
diuerſimode. q̃tum ad duo. Primo q̃tuꝫ ad hoc ꝙ om-
nia que ꝑexiſtũt in cauſis creatis ꝑexiſtũt in diuina ꝑſci-
entia. ſed nõ econuerſo. cũ quorundã futuroꝝ rõnes deus
in ſe retinuit rebꝫ creatis eas nõ infundendo. ſicut eoruꝫ
que miraculoſe fiũt ſola diuina virtute. vt Augꝰ. dr ſup
gene. ad lit. Secũdo q̃tuꝫ ad hoc ꝙ futura in cauſis cre-
atis quedã ꝑexiſtũt mobiliter. eo ꝙ virtus cauſe que ẽ or-
dinata ad talem effectũ inducendũ pt aliquo euentu im-
pediri. ſed in diuina ꝑſcientia omnia futura ſunt immo-

.biliter. qꝛ futura ſubdūtur diuine p̄ſcientie. nō ſolum ſm
ordinem cāꝝ ſuaꝝ ab ipſa. ſed etiā ſm ordinem exitus
Diſtictio vel euentus. ¶ Precognitio igiť futuroꝝ poteſt cauſari
in mente humana dupliciter. Uno mō ex hoc ꝙ futura
p̄exiſtūt in mente diuina. ⁊ hec ꝓphetia donū ſpūſſancti
ponitur. ⁊ hec nō eſt naturalis. illa enī que fiunt diuinitꝰ
ſine cauſis naturalibꝫ medijs. non dicūtur eſſe naturalia
ſed miraculoſa. hmōi aūt futuroꝝ reuelatio fit abſqꝫ me/
dijs cauſis naturalibꝫ. cū non hoc mō reuelentur prout
rōnes futuroꝝ ſunt in cauſis creatis. ſed ꝓut ſunt in mē/
te diuina a qua deriuātur in mente ꝓphete. Alio modo ex
virtute cauſaꝝ creatarū. ꝓut ſcꝫ in virtute imaginatiua
humana poſſunt aliqui motus fieri ex virtute celeſtium
corpoꝝ in quibꝫ exiſtūt quedā ſigna futuroꝝ. quorūdam
ſm ꝙ intellectus humanus ex illuminatione intellectuū
ſeparatoꝝ. vtpote inferioꝛ natus eſt inſtrui ⁊ ad alia co/
gnoſcenda eleuari. et hec ꝓphetia modo predicto p̄t dici
naturalis ¶ Differt aūt hec ꝓphetia naturalis ab ea de
qua nūc loquimur in tribꝫ. Primo in hoc ꝙ futuroꝝ pre
uiſionē habet immediate a deo illa de qua nūc loquimur
q̄uis angelus poſſet eſſe miniſter ꝓut agit in virtute di/
uini luminis. Naturalis vero eſt ex ꝓpria actione ſecūda/
rum cāꝝ. Secundo in hoc ꝙ ꝓphetia naturalis non ſe
extendit niſi ad illa futura que habent cās determinatas
in natura. ſed ꝓphetia de qua loquimur indifferēter ſe ha
bet ad omnia. Tercio in hoc ꝙ naturalis ꝓphetia nō in/
fallibiliter p̄uidet. ſed ſicut p̄dicūtur illa que ſunt vera vt
in maiori parte. ꝓphetia vero que eſt ſpūſſancti donū in/
fallibiliter preuidet. vnde dicitur eſſe diuine p̄ſcientie ſi/
gnū. qꝛ ſm illā infallibilitatem p̄uidet ſm quam futura
ſunt a deo preſcita. Et hec triplex differentia in definitōe
Caſſiodori poteſt notari. prima in hoc ꝙ dr̄ diuina. ſecū/
da in hoc ꝙ dr̄ generaliter rerū euentus. tercia in hoc ꝙ
dr̄ immobili veritate denūcians. Sed q̄tū ad hoc ꝙ ꝓ/
phetia eſt de rebꝫ neceſſarijs vt de ſcibilibus manet du/
plex differentia. ſcꝫ p̄ma ⁊ ſecūda. qꝛ ꝑ ꝓphetiā naturalē
nō accipit homo a deo immediate cognitōem illoꝝ ſcibi
lium. ſed mediātibꝫ cauſis proximis. ⁊ ꝑ operatōem cau/
ſarū ſecūdarū in virtute naturali ſua agentiū. Nec itē
talis cognitio ad oīa neceſſaria ſe extendit. ſed ſolū ad
illa que poſſunt eſſe nota ꝑ p̄ma p̄ncipia. qꝛ vltra illa vir
tus luminis intellectus agentis nō ſe extendit nec natu/
raliter in alia eleuatur. ſicut ꝓphetia diuina in quedā ele
uatur que ſunt ſupra naturalem cognitōem. vtpote deū
eſſe trinū ⁊ vnū ⁊ alia hmōi. Tercia differentia remouet
in hac materia. qꝛ vtraqꝫ ꝓphetia ita īmobiliter ⁊ certiſſi
me facit ſcire hmōi ſcibilia nec̄aria. ſicut ſi ſcirentur ꝑ p̄n
cipia demonſtratōnis. ꝑ ꝓphetiā enī vtrāqꝫ eleuať mens
hominis. vt quodāmodo ꝯformiter ſubſtātijs ſeparatis
intelligat. que ſicut p̄ncipia ita etiā ꝯcluſiōes ſimplici in/
tuitu ſine deductione vnius ex altero certiſſime videntꝫ.
Utraqꝫ aūt ꝓphetia differt a ſomnio ⁊ viſione. vt ſomni
um dicamus apparitōnem. que fit homini in dormiendo
viſionem vero que fit in vigilando cū homine a ſenſibꝫ ab
ſtracto. qꝛ tam in ſomnio q̄ꝫ in viſione ſimplici aīa detine
tur phantaſmatibꝫ viſis. vel totaliter vel in parte. vt ſcꝫ
inhereat eis tanq̄ꝫ veris rebꝫ vel totaliter vel in p̄te. ſꝫ in
vtraqꝫ ꝓphetia ſi aliqua phātaſmata videbātur in ſom/
nio vel viſione. tñ aīa ꝓphete illis phātaſmatibꝫ nō deti/
neť. ſed cognoſcit ꝑ lumen ꝓpheticū ea que videt non eſſe
res. ſed ſilitudines aliquid ſignificātes. ⁊ earū ſignifica/
tionē cognoſcit. qꝛ intelligentia opus eſt in viſione. vt dr̄

Danie. x. Et ſic pꝫ ꝙ ꝓphetia naturalis media eſt inter ꝓ
phetiā diuinā ⁊ ſomniū. Unī ⁊ ſomniū dr̄ eſſe pars vel ca
ſus ꝓphetie naturalis. ſicut ⁊ ꝓphetia naturalis eſt q̄daꝫ
deficiens ſimilitudo ꝓphetie

¶ Ad p̄mū dōm. ꝙ in cognitōe duo ſunt ꝯſiderāda
ſcꝫ receptio. ⁊ iudiciū de receptis. q̄tum igitur ad iudici Ad 1
um de receptis eſt potioꝛ vigilātis cognitio q̄ꝫ dormien/
tis. qꝛ iudiciū vigilātis eſt liberū. ſed dormientis ligatū
vt dr̄ in de ſomno ⁊ vigi. ſed q̄tum ad receptōem cogni/
tio dormientis eſt potioꝛ. qꝛ quieſcentibꝫ ſenſibꝫ ab exte/
rioribꝫ motibꝫ. interiores impreſſiones magis ꝑcipiūtur
ſiue ſint ex ſubſtātijs ſeparatis ſiue ex celeſtibꝫ corporibꝫ
vñ ſic intelligiť qđ dr̄ Numeri. xxiiij. de Balaam q̄ cadit
ſcꝫ in dormiēdo. ⁊ ſic aperiūtur oculi eius ¶ Ad. ij. dōm Ad 2
ꝙ iudiciū non dependet tm̄ a receptōne ſpēi. ſed ex hoc ꝙ
ea de quibꝫ iudicať examinātur ad aliqđ p̄ncipiū cogniti
onis. ſicut de ꝯcluſionibꝫ iudicamus eas in p̄ncipia reſol
uēdo. In ſomno igiť ligatis exterioribꝫ ſenſibꝫ interiores
vires quaſi q̄etate ab exteriorū ſenſuū tumultibꝫ magis
ſuſcipere poſſunt interiores impreſſiones factas in intel/
lectu vel imaginatione ex illuſtratione diuina vel angeli/
ca. vel ex virtute celeſtiū corpoꝝ aut quorūcūqꝫ. ſicut te/
nui fleumate decurrēte ad linguā videť dormienti ꝙ dul/
cia comedat. Sed qꝛ p̄mū p̄ncipiū noſtre cognitōnis eſt
ſenſus. oportꝫ ad ſenſū quodāmodo reſoluere oīa que
iudicamus. Unī phus in. iij. ce. ⁊ mū. dr̄ ꝙ ꝯplementum
artis ⁊ nature eſt res ſenſibilis viſibilis. ex qua docemur
de alijs iudicare. Et ſiliter dr̄ in. vi. ethicoꝝ ꝙ ſenſus eſt
extremoꝝ. ſicut intellectus p̄ncipioꝝ. extrema appellās il/
la in que fit reſolutio iudicātis. qꝛ igiť in ſomno ligati ſꝫ
ſenſus. nō p̄t eſſe verū iudiciū quin q̄tum ad aliquid ho
mo decipiatur intendens rerū ſilitudinibꝫ tanqꝫ rebus
ipſis. q̄uis q̄nqꝫ dormiēs cognoſcat de aliquibꝫ ꝙ nō ſunt
res ſed ſilitudines rerum ¶ Ad. iij. dōm. ꝙ iudicium in
tellectus nō dependet a ſenſu hoc mō ꝙ actus intellectꝰ Ad 3
ꝑ organū ſenſibile exerceať. indiget aūt ſicut extremo ⁊ vl
timo ad hoc ꝙ reſolutio fiat ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ quidā po Ad 4
ſuerūt ꝙ aīa ſolū rōnalis in ſeipa haberet vim quādā di/
uinatōis. vt Augꝰ. dr̄. ij. ſup geñ. ad litterā. Sed hoc ipſe
ibidem improbat. ſicut in reſponſione dictū eſt. qꝛ ſi hoc
eſſet. cū vellet futura precognoſceret. qđ patꝫ eſſe falſum
nō enī ꝓpter hoc a ſenſibꝫ abſtracta interdū futura p̄eui/
det. qꝛ hoc ei ſm naturalem virtutē ꝯperit. ſed qꝛ per eiꝰ
abſtractōem efficitur abilioꝛ ad percipiendū impſſiones
cauſaꝝ illarū ex quibꝫ p̄t fieri aliqua p̄cognitio futuroꝝ
¶ Ad. v. dōm. ꝙ in verbis Gregorij eſt accipiēda ſub Ad 5
tilitas aīe quā ponit cām p̄cognitōnis futuroꝝ pro ipſa
habilitate aīe ad recipiendū a ſubſtātijs ſuperioribꝫ. non
ſolū ſm ordinē grē ꝓut ſanctis ab āgelꝭ q̄dā reuelanť. ſed
etiā ꝓut inferiores intellectus ſm ordinē nature nati ſꝫ
ꝑfici a ſuperioribꝫ. ⁊ ꝓut corpora humana ſubdūtur im/
preſſionibꝫ celeſtiū corpoꝝ in quibꝫ eſt preparatio ad ali/
os futuros euentus. quos aīa ſubtilitate ſua p̄uidet per
aliquas ſilitudines ex impreſſione corporum celeſtiū in
imaginatione relictas ¶ Ad. vi. dōm. ꝙ q̄uis liberū ar Ad 6
bitriū naturalibꝫ cauſis nō ſubdatur. tñ ad ea que libero
arbitrio agūtur naturales cauſe facilitatem vel impedi/
mentū interdum preſtant. ſicut potuit in ꝓpoſito vel plu
uia vel nimius eſtus tediū facere his qui portabāt funꝰ
ne ad locū deſignatū deferrent quoꝝ p̄cognitio fieri po/
terat ꝑ corpora celeſtia. ¶ Ad. vij. dōm. ꝙ cum corpora Ad 7
humana corporibꝫ celeſtibꝫ ſubdanť ex motibꝫ celeſtium

corporū pt accipi ſignatio ſup qualibet diſpōne corporis
humani. cum igitur aliqua cōplexio vel diſpoſitio humani
corporis ſit quaſi neceſſitas ad naturalē ꝓphetiā non eſt
incōueniens ſi ex corporibꝫ celeſtibꝫ ſignatio ſup natura-
li ꝓphetia accipiatur. nō aūt ſup ꝓphetia que eſt ſpūs ſcꝫ do
Ad 8 nū ¶ Ad. viij. dōm. ꝙ illi pħi qui de ꝓphetia determina
uerūt nō potuerūt determinare de ꝓphetia de qua nunc
Ad 9 loquimur. ſed ſolū de naturali ¶ Ad. ix. dōm. ꝙ illoꝝ tri
um vnū nō pt naturaliter aīe ꝯpetere. vt ſcꝫ ſit tante vir
tutis ꝙ ei materia exterior ſubdatur. cū etiā nec ipſis an
gelis ad nutū deſeruiat materia corporalis. vt dr Aug⁹.
et ſic in hoc nō eſt ſuſtinendū dictū Auicen. vel cuiuſlibet
alterius pħi. ex alijs vero duobꝫ que tangit obiectio. ho-
mini ſm ꝙ naturaliter ꝯueniūt cauſatur ꝓphetia naturalis
Ad 10 non iſta de qua loquimur ¶ Ad. x. dōm. ꝙ ꝯtus p pro-
phetiam naturalē nō poſſunt reuelari niſi ea que natura
libꝫ cauſis ſubdūtur. tñ p ꝓphetiā diuinā poſſunt nō ſolū
Ad 11 alia ſed ⁊ iſta cognoſci ¶ Ad. xi. dōm. ꝙ ſocietas homi-
nū ſm ꝙ ordinatur ad finem vite eterne nō poteſt ꝯſerua
ri niſi p iuſticiā fidei cuius eſt pncipium ꝓphetia. Vñ dr
ꝓuerb. xviij. cū defecerit ꝓphetia diſſipabitur populus. ſꝫ cuꝫ
hic finis ſit ſupnaturalis ⁊ iuſticia ad hūc finem ordina-
ta ꝓphetia que eſt eius pncipiū erit ſupnaturalis. Iuſti-
cia vero p quā gubernatur ſocietas humana in ordine ad
bonū ciuile. ſufficienter pt haberi p pncipia naturalia ho
Ad 12 mini indita. ⁊ ſic nō oportꝫ ꝓphetiā eſſe naturaleꝫ ¶ Ad
xij. dōm. ꝙ hoc eſt ex nobilitate hoīs ꝙ in genere huma-
no poſſit inueniri tam digna pfectio que ex nulla cā ꝓdu
ci poſſꝫ niſi ſupnaturali. talis aūt pfectiōis creature irrō-
nales capaces nō ſunt. ⁊ ideo nō oportet ꝙ illud qđ eſt pfe
ctiſſimū in genere hominū virtute nature acquiratur. ſed il
lud tm̄ qđ eſt pfectiſſimū ſm ſtatū nature. non aūt qđ eſt
Ad 13 pfectiſſimū ſm ſtatū gratie ¶ Ad. xiij. dōm. ꝙ res aliq̄
duplr pt cognoſci. ſcꝫ an eſt ⁊ quid eſt. q2 vero ꝓprietates
creaturarū. ex quibꝫ cognitōnem accipimus. maxime di-
ſtant a ꝓprietatibꝫ diuinis. inde eſt ꝙ de deo cognoſcere
nō poſſumus qđ eſt. ſed ex hoc ipſo ꝙ creature dependent
a deo. a creaturis inſpectis cognoſcere poſſumus deum
eſſe. ſed q2 pſentia a futuris nō dependent. ꝓprietates au
tem hñt ſilitudines. ideo ex rebꝫ pſentibꝫ nō poſſum⁹ ſci-
Ad 14 re an aliqua futura ſint. poſſumus autē ſcire ſi futura qđ
vel qualia ſint ¶ Ad. xiiij. dōm. ꝙ magis diſtat deus a
creaturis ꝙ̄ vna creatura ab alia ꝙ̄tum ad modū eſſen
di. nō ꝙ̄tum ad habitudinē. que eſt inter pncipiū eſſendi
et id qđ hꝫ eſſe ex tali pncipio. et ideo p creaturas cogno
ſcimus deū eſſe. ſed non qđ eſt. cōtrario aūt mō eſt de co-
Ad 15 gnitione futuroꝝ ꝯtingētiū p pſentia vel pterita ¶ Ad
xv. dōm. ꝙ ꝓphetia reducitur ad maxima bona. cuꝫ ſit quo-
dam bonū gratuitū. ꝙ̄uis eīm nō ea recte viuatur vt imme
diato pncipio recte operatōis meritorie. tñ tota ꝓphetia
ad rectitudinē ordinatur. nec iterū ꝓphetia aliqs abutitur. ita
ꝙ aliquis abuſus ipe ſit ꝓphetie actus. ſicut aliqs abutitur
potentia naturali. qui eīm ꝓphetia vtitur ad querendum
lucrū vel fauorem hominū. hꝫ qđdem actū ꝓphetie bonū.
qui eſt cognoſcere occulta ⁊ enūciare. ſed abuſus hui⁹ bo
ni eſt actus cupiditatis vel alterius vicij. abutitur tñ ali
quis prophetia. etſi non vt pncipio actus. tamē vt obie
cto. ſicut etiā virtutibꝫ abutūtur q̄ de eis ſupbiunt. ꝙ̄uis
virtutes inter bona maxima ꝯputentur ¶ Ad. xvi. dōm.
Ad 16 ꝙ nō dicimus aliquid eſſe naturale a natura quolibꝫ mō
accepta. ſed ſm terciā acceptōem quā Boetius ibidē po
nit. put ſcilꝫ natura eſt pncipium motus ⁊ q̄etis in eo in

quo eſt p ſe ⁊ nō ſm accñs. al's oporteret dicere oēs actio
nes ⁊ paſſiones ⁊ ꝓprietates eſſe naturales ¶ Ad. xvij Ad 17
dōm. ꝙ cōicare bonitatem eſt deo naturale. id eſt nature
eius ꝯueniens. nō ꝙ ex neceſſitate nature ꝯmunicet. cuꝫ
talis cōicatio volūtate diuina fiat. ſm ordinē ſapientie q̄
ſua dona diſtribuit oībꝫ ordinate. Creature etiā natura
le eſt vt a deo recipiat bonitatē. nō qualibet. ſed eaꝫ q̄ ſue
nature debetur. ſicut homini debetur eſſe rōnale. nō aūt lapidi
aut aſino. Vñ ſi aliqua pfectio diuinitus. recipitur in homi
ne. nō oportꝫ ꝙ ſit homini naturalis qñ debituꝫ humane
nature excedit ¶ Ad. xviij. dōm. ꝙ in humana aīa eſt Ad 18
potentia paſſiua ad recipiendū lumen ꝓpheticū. nō natu
ralis ſed tm̄ obedientialis potentia. ſicut eſt in natura cor
porali ad ea que mirabiliter fiunt. vnde nō oportꝫ ꝙ po-
tentie paſſiue tali reſpondeat potentia actiua naturalis
¶ Ad. xix. dōm. ꝙ aīalia bruta non poſſunt eſſe pſcia fu Ad 19
turorū que ad ea ptinent. niſi illoꝝ que ex motu celi depē
dent. ex cuius impſſione mouetur eorū imaginatio ad ali-
qđ agendū. qđ ꝯpetit ſignificatōi futuroꝝ. Et magis ta
lis impſſio in brutis hꝫ locuꝫ ꝙ̄ in hominibꝫ. q2 bruta. vt
Dama. dr. magis aguntur ꝙ̄ agant. vnde impſſiones cor
poꝝ celeſtiū ſequūtur totaliter. non aūt hō qui eſt libere
volūtatꝫ. neqꝫ ex h̄ debꝫ dici brutū pſciū futuri. ꝙ̄uis ex
actu eius alicuius futuri ſignificatio accipi poſſit. q2 non
agit ad ſignificatōem futuri quaſi rōneꝫ ſui operis cogno
ſcens. ſed magis ductū ab inſtinctu nature.

Quarto queritur. vtruꝫ

ad ꝓphetiā habendā requiratur diſpoſitio natura
lis ¶ Et videtur ꝙ ſic. oīns eīm pfectio que non recipitur in ·I·
aliquo niſi ſm diſpōnem recipiētis. requirit aliquaꝫ deter
minatā diſpōnem in recipiente. ſed ꝓphetia eſt talis pfe-
ctio. vt ptꝫ p Amos p°. ſup illud. de⁹ de ſyon rugiet. vbi
dr gloſa Hiero. naturale eſt inquit vt oēs qui volunt
rem rei ꝯparare ex eis rebꝫ ſumāt ꝯparatōes quas exptī
ſunt. ex quibꝫ ſunt nutriti. Verbi grā. naute ſuos inimi-
cos ventis damnū naufragio. ſicut paſtores timorē ſuuꝫ
rugitui leonis aſſimilant inimicos dicūt leones vrſos vel lu
pos. Et ſic iſte q̄ fuit paſtor pecoꝝ timorē dei rugitui leo
nis aſſimulat. ergo ꝓphetia aliquā determinatam pexigit
diſpōnem in natura humana ¶ Preterea. Natura ordinatur 2
ad gratiā ſicut gratia ad gloriā. ſed gloria pexigit gratie
diſpōnem in eo qui debet ad gloriā ꝑuenire. ergo ⁊ ꝓphe-
tia ⁊ alia dona gratuita pexigūt naturalem diſpōnem
¶ Pre. Speculatio ꝓphetie eſt altior ꝙ̄ ſcientie acquiſi 3
te. ſed ſpeculatio ſcīe acquiſite impeditur p indiſpōnem
naturalis ꝯplexionis. cū qđdam ſint ita indiſpoſiti ex na-
turali ꝯplexione ꝙ vix aut nunq̄ ad ſcīas acquirendas p
tingere poſſunt. ergo multo fortius indiſpoſitio natura-
lis ꝯplexionis ſpeculatōeꝫ ꝓphetie impedit ¶ Pre. Ad
ꝓphetiam reqritur bonitas imaginatōis. cū etiā p viſio- 4
nem imaginatiuā ꝓphetia fiat. ſed ad bonitatē imaginati
ue virtutis requiritur bona diſpoſitio ⁊ bona ꝯplexio orga
ni. ergo ad ꝓphetiā pexigitur diſpoſitio naturalis ¶ Pre. 5
Impedimentū naturale eſt fortius ꝙ̄ illud qđ acciden-
taliter ſupuenit. ſed alique paſſiones accidēaliter ſupue-
niētes impediūt ꝓphetiaꝫ. vt dr Hiero. ſup Math. tpe
illo quo ꝯiugales actus geruntur pſentia ſpūſſancti nō da
bitur. etiā ſi ꝓpheta eſſe videatur qui officio generatōis ob
ſequitur. Nec hoc eſt ꝓpter culpā. q2 actus matrimonialis
culpa caret. ſed ꝓpter ꝯcupiſcentie paſſionē annexā. ergo

multo fortius indiſpoſitio naturalis cōplexionis impe-
dit aliquē ne poſſet fieri ꝓpheta ¶ Pre. Que a deo ſunt
ordinata ſunt. vt d̄r Ro. xiij. ſed donū ꝓphetie eſt a deo. g̃
ordinate diſtribuit̃ ab eo. ſed eſſ; non ordinata diſtribu-
tio ſi daret̃ ei qui nō eſt ad habendā eā diſpoſitus. g̃ pro-
phetia p̄exigit naturalē diſpoſitionem

¶ Sed ꝯtra. illud qd̄ dependet a ſolo arbitrio dan-
Cōtra tis non p̄exigit aliquā diſpōnem in recipiēte. ſed ꝓphetia
eſt hmōi. vt p; ꝑ hoc qd̄. i. Cor. xij. d̄r. enarrata ꝓphetia
et alijs ſpūſſancti donis ſubiūgit̃. hec om̄ia operat̃ vn⁹ ⁊c̄
et Johis. iij. d̄r. ſpūs vbi vult ſpirat. ¶ Pre. i. Cor. i. d̄t
aplūs. que infirma ſunt mūdi elegit deus. vt confundat
fortia ⁊ ꝯtemptibilia. ⁊ ea que nō ſunt. vt ea que ſunt de-
ſtrueret. g̃ dona ſpūſſancti non p̄exigūt de nc̄citate diſpo
ſitionē naturalē in ſubiecto ¶ Pre. Grego. d̄t in omelia
diei penthecoſtes. Implet ſcūs ſpūs cytharedū pueruz
et pſalmiſtā facit. implet paſtorē armentariuz ſicomoros
vellicantē ⁊ ꝓphetā facit. g̃ donū ꝓphetie nō p̄exigit ali-
quā diſpōnem in illo cui datur. ſed ex ſola diuina volūta-
te pendet eius collatio

¶ Rūſio dōm. ꝙ in ꝓphetia ē duo ꝯſiderare. ſc; ip̄m
R° ꝓphetie donū. ⁊ hmōi doni iam ꝑcepti vſum. ipſum g̃ ꝓ
Diſtictio phetie donū ſupra facultatē hoīs exiſtens a deo dat̃. non
bimēbris. virtute alicuius cauſe create. q̄uis ꝓphetia naturalis ex
virtute alicuius cauſe create efficiat̃ in nobis. vt dictum
eſt. Hoc aūt differt inter operatōem creature. ⁊ opera-
tionē diuinā. q; deus ſua opatōe nō ſolū formā ſed etiam
materiā ꝓducit. nō preexigit eius operatio. ſicut nec ma-
teriā ita nec naturalē diſpōnem ad effectū ꝑficiendū. nec
tn̄ formā ſine materia aut ſine diſpōne facit. ſed ſimul p̄t ⁊
materiā ⁊ formā condere vna opatione. vel etiā materiā
quācūq; indiſpoſitā ad debitā diſpōnem reducere. q̄ cō-
petit ꝑfectioni quā inducit. ſicut p; in ſuſcitatōne mortui
corpus eīn mortuū oīno eſt indiſpoſitū ad aīam recipien
dam. ⁊ tn̄ vno diuino ope ⁊ corpus aīam ⁊ diſpōnem ad
aīam recipit. ſed ad operatōem creature debitā preexigi
tur materia ⁊ debita materie diſpoſitio. nō eīn p̄t virt⁹
cauſata ex quolibet quodlibet facere. Patet g̃ ꝙ ꝓphetia
naturalis preexigit diſpōnem debitā naturalis cōplexio-
nis. ſed ꝓphetia que eſt ſpūſſancti donū nō preexigit eam
exigit tn̄. q; ſimul cū dono ꝓphetie datur etiaz diſpoſitio
naturalis que ſit ad ꝓphetiā ꝯueniens. Vſus aūt ꝓphe-
tie cuiuſlibet eſt in poteſtate ꝓphete. et ſm̄ hoc d̄r. i. Cor.
xiiij. ſpūs ꝓphetaꝝ ꝓphetis ſubiecti ſunt. et ideo ab vſu ꝓ
phetie aliquis p̄t ſeip̄m impedire. ⁊ ad debitum ꝓphetie
vſum de neceſſitate diſpoſitio debita requirit̃. cū ꝓphetie
vſus ex virtute ꝓphetie creata ꝓcedat. vnde ⁊ determina
tam diſpoſitionem preexigit

¶ Ad primū dōm. ꝙ q̄dam diſpōnes ſunt indifferē-
Ad. j. tes ad ꝓphetiaz. et he diuina operatōe nō mutant̃ in pro-
pheta. ſed ſm̄ eaꝝ ꝯuenientiā ꝓphetia ꝓcedit. indifferēs
eſt eīn ad ꝓphetiā quibuſcūq; ſilitudinib; res ꝓphetata fi
gurat̃. diſpōnes vero ꝯtrarie diuina virtute auferūtur a
ꝓpheta. ⁊ diſpōnes neceſſarie ꝯferunt̃ ¶ Ad. ij. dōm. ꝙ
Ad 2 ſilitudo ꝓportionata q̄tum ad hoc verificat̃. ꝙ ſicut gra
tia ſupaddit̃ nature. ita gloria gratie. non tn̄ eſt ſilitudo
q̄tum ad om̄ia. q; gratia meret̃ gloriam. non aūt natura
meret̃ grām. et ideo p̄exigit̃ meritū gratie ad gloriaz ha-
bendā. nō aūt diſpoſitio nature ad grām obtinendam
Ad 3 ¶ Ad. iij. dōm. ꝙ ſcia acquiſita cauſat̃ ex nobis quodā
mō. nō eſt aūt in noſtra poteſtate ꝯplexionē organoꝝ aīe
meliorare. ſicut eſt in poteſtate diuina. que donū ꝓphetie

infundit. ⁊ ideo nō eſt ſile ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ ad ꝓphetiaz
requirit̃ bonitas imaginatōis. nō aūt de nc̄citate p̄exigi Ad 4
tur. q; ipſe deus qui donū ꝓphetie eſt infundens. potens
eſt ꝯplexionē organi imaginatiue virtutis in melius re-
formare. ſicut ⁊ oculos lippos vt clare videre poſſint.
¶ Ad. v. dōm. ꝙ hmōi vehementes paſſiones ad ſe tra
hūt totaliter rōnis attentōem. ⁊ ꝑ ꝯñs eā auertūt a ſpiri Ad 5
tualiū inſpectōne. ⁊ ideo vehementib; paſſionib; vel ire
vel triſticie ac delectatōnis vſus ꝓphetie impedit̃. vel in
eo qui ꝓphetie donū ꝑcipit. ⁊ ſic etiā naturalis ꝯplexōis
indiſpoſitio impediret̃. niſi diuina virtute quodāmō cu-
raret̃ ¶ Ad. vi. dōm. ꝙ donū ꝓphetie a deo ordinate di- Ad 6
ſtribuit̃. ⁊ hoc etiā ad hmōi diſtributōis ordinatōem p̄ti
net. vt aliq̄n ꝯferat̃ illis qui vident̃ ad hoc maxime indiſ-
poſiti. vt ſic diuine virtuti attribuat̃. ⁊ nō gloriet̃ omnis
caro corā illo. vt d̄r. i. Cor. i.

Quinto querit̃. Vtrū

ad ꝓphetiā requirat̃ bonitas morū ¶ Et videt̃
ꝙ ſic. q; ſapi. vij. d̄r. ꝙ ꝑ natōes in aīas ſanctas ſe trāſfert 3
amicos dei ⁊ ꝓphetas ꝯſtituit. ſed amici dei nō ſunt niſi
in quib; moꝝ bonitas viget. Joh. xiiij. ſi quis diligit me
⁊c̄. g̃ ⁊ ille qui nō eſt bonoꝝ moꝝ ꝓpheta nō ꝯſtituitur
¶ Pre. Prophetia eſt donū ſancti ſpūs. ſed ſpūſſcūs nō 1
inhabitat aliquē peccatorē. vt p; ꝑ illud ſapie p°. ſpūſſan
ctus diſcipline effugiet fictū. g̃ ꝓphetie donū nō p̄t eſſe in
aliquo peccatore ¶ Pre. Illud quo q̄s male vti non p̄t
nō p̄t eſſe in aliquo peccatore. ſed ꝓphetia nullus male p̄t 9
vti. cum act⁹ ꝓphetie ſit a ſpūſctō. ſi g̃ aliq̄s ꝓphetia male
vteret̃ eſſet idē actus a peccatore ⁊ a ſpūſctō. qd̄ eē nō p̄t
g̃ ꝓphetia nō p̄t eē in aliq̄ peccatore ¶ Pre. Phs d̄t in li 4
bro de ſom. ⁊ vigi. ꝙ cū diuinatio ſomnioꝝ eſt a deo. incō
ueniēs eſt eā immittere quibuſlibet ⁊ nō optimis viris. ſ;
ꝯſtat ꝙ ꝓphetie donū eſt tm̄ a deo. g̃ incōueniēs eſt dicere
ꝙ det̃ niſi optimis viris ¶ Pre. In opatōe nature ſili- 8
tudo diuine opatōis inuenit̃. vñ Dyo. iiij. ca. de diui. no.
diuinā bonitatē radio ſolari ꝯpat ꝓpter ſilitudinē effect⁹
ſed in opatōe naturali magis diſpoſit; aliq̄ ꝑfectōes ma
gis dant̃. ſicut a ſole corꝑa magis ꝑuia magis illuſtrātur
cū g̃ ad recipiēdū donū ꝓphetie magis ſit diſpoſit⁹ bon⁹
q̄; mal⁹. videt̃ ꝙ multo ampli⁹ bonis q̄; malis dari de-
beat. ſ; non oīb; bonis dat̃. g̃ nullo mō malis dari debet
¶ Pre. Sicut Pla. d̄t. optimi eſt optima adducere. ſ; 6
ꝓphetia ꝯuenienti⁹ eſt in hoīe bono q̄; malo. g̃ cū deus ſit
optim⁹ nunq̄; malis ꝓphetie bonum dabit ¶ Pre. Gra 7
ad h̄ dat̃ vt natura eleuet̃. ſ; natura magis d; eleuari in
bonis q̄; in malis. g̃ grā ꝓphetie magis deb; dari bonis
q̄; malis. ⁊ ita idem qd̄ p̄us

¶ Sed ꝯtra. Balaā fuiſſe ꝓpheta d̄r. q̄ tn̄ mal⁹ fuit. Cōtra
¶ Pre. Math. vij. d̄r. ex ꝑſona damnatoꝝ. dñe nōne in
noīe tuo ꝓphetauim⁹ ¶ Pre. Quicūq; nō h; charitatē
mal⁹ eſt. ſ; ꝓphetia p̄t eē in non hñte charitatē. vt pat; i.
Cor. xiij. ſi habuero ꝓphetiam. ergo ⁊c̄

¶ Rūſio dōm. ꝙ bonitas hoīs in charitate ꝯſiſtit. per R°
quā hō deo vnit̃. q̄cūq; g̃ ſine charitate eſſe pñt. cōiter in-
ueniri pñt in bonis ⁊ in malis. in h̄ eīn diuina bonitas p̄
cipue ꝯmendat̃. ꝙ tā bonis q̄; malis vtit̃ ad ſuū ꝓpoſituz
iplendū. ⁊ ideo vtriſq; tā bonis q̄; malis iſta dona largit̃
q̄ ad charitatē nc̄cariā depēdētiā nō hñt. Prophetia aūt
nō h; aliquā nc̄cariā colligātiā cū charitate ꝓpter duo. p̄

ſmo q2 ꝓphetia eſt in intellectu.charitas in affectu. intel-
lect⁹ aũt ẽ prior affectu.⁊ ſic ꝓphetia ⁊ alie intellect⁹ pfe-
ctiones non dependent a charitate.et hac ratione fides
et prophetia et omnia alia huiuſmodi in bonis ⁊ in ma-
lis eſſe poſſunt. Secundo quia prophetia datur alicui
ad vtilitatẽ eccl'ie ⁊ ꝓpter ſeipm̃. Cõtingit aũt aliquẽ vtili-
ter quantũ ad aliqđ deſeruire eccl'ie.q̃ in ſe bonus nõ eſt
quaſi deo ꝑ charitatẽ coniunctus.vñ ⁊ ꝓphetia ⁊ opatio
miraculoꝝ ⁊ eccleſiaſtica miſteria ⁊ alia hmõi q̃ ad vtilita-
tem eccl'ie conferunt̃.inueniunt̃ qñqꝫ ſine charitate q̃ ſola
Nota hoĩes bonos facit. ¶ Sciendũ tñ ꝙ inter peccata q̃bus
charitas amittit̃.q̃dã ſunt q̃ vſuꝫ ꝓphetie impediũt.q̃dã
Diſtictio que nõ.q2 eñ carnalia petã mentẽ oĩno a ſpũalitate retra-
hunt.ex hoc ipſo ꝙ aliq̃s peccatis carnalib⁹ eſt ſubditus
ineptus ad ꝓphetiã reddit̃.ad cuius reuelatiõem ſumma
ſpũalitas mẽtis reqͥritur.peccata vero ſpũalia ſpũalitatẽ
mẽtis nõ ita impediũt.⁊ iõ cõtingit aliquẽ eſſe ꝓphetam
ſpũalib⁹ peccatis ſubditũ.nõ aũt carnalib⁹. vel etiã imer-
ſis ſeculi ſollicitudinib⁹ q̃bus mens a ſpũalitate retrahat̃
Et ideo dr̃ Rabi moyſes ꝙ hoc ſignũ eſt ꝙ aliq̃s ſit fal-
ſus ꝓpheta qñ voluptatib⁹ ⁊ ſollicitudinib⁹ ſeculi detinet̃
et hoc ꝯſonat ei qđ habet̃ Math.vij. Attendite a falſis
ꝓphetis.⁊ infra.a fructib⁹ eoꝝ cognoſcetis eos ⁊c̃. qđ de
manifeſtis oportet intelligi. vt dr̃ gloſa.q̃ maxime ſunt pec-
cata carnalia.ſpũalia eñ interius peccata latent

Ad.1. ¶ Ad primũ igit̃ dđm ꝙ ſapiẽtia ſe trãſfert in aĩa du-
plicater.vno mõ vt ipamet dei ſapiẽtia aĩam inhabitet.
et ſic hoĩem ſanctũ facit ⁊ dei amicũ. Alio mõ ſolũ quan-
tũ ad effectũ.⁊ ſic nõ oportet ꝙ ſanctũ faciat vel dei amicuꝫ
Ad 2 et ſic trãſfert ſe ĩ mentẽ maloꝝ q̃s ꝓphetas ꝯſtituit ¶ Ad
ſcđm dđm. ꝙ q̃uis ꝓphetia ſit ſpũſſcti donũ.nõ tñ dono
ꝓphetie ſpũſſctũs dat̃. ſꝫ ſolũmõ cũ dono charitatꝭ.vñ rõ
Ad 3 nõ ſeqͥtur ¶ Ad.iij.dđm.ꝙ ꝓphetia ꝯtingit male vti.ita
ꝙ ipſe ꝓphetie actus inquantũ a ꝓpheta egredit̃ ſit malus
cũ eñ aliq̃s ꝓphetie actũ ad aliqđ malũ ordinat.tũc q̃deꝫ
ipſe ꝓphetie actus bonus eſt ⁊ a ſpũſctõ.ſed ordinatio il-
lius actus ad finẽ indebitũ non eſt a ſpũſctõ. ſed a ꝑuerſa
Ad 4 hoĩs volũtate. ¶ Ad.iiij.dđm ꝙ intẽtio phi eſt dicere ꝙ
ea q̃ diuinitus dant̃ ex volũtate datoris depẽdent q̃ non
pt̃ eſſe irratõnalis.vñ ſi preſcia futuroꝝ q̃ eſt in ſomnis a
deo immitteret̃ appareret in iſta viſione aliq̃ diſcretio.nũc
aũt nõ apparet.cũ in q̃buſlibet talis diuinatio fiat oſtẽdit
diuinatõem ſomnioꝝ eẽ a natura. In dono autẽ ꝓphetie
inuenimus diſcretõem. q2 nõ oĩbus dat̃.etiaꝫ q̃ ſic vel ſic
diſpoſiti ſunt.ſed illis ſolũ q̃s diuina volũtas elegerit.qui
tñ ſimplr̃ nõ ſunt boni vel optimi quantũ ad ſeipos. ſunt
tñ boni vel optimi quantũ ad hoc ꝙ ꝑ eos ꝓphetie officiũ
Ad 5 exerceat̃.ſm ꝙ ꝯpetere iudicat ſapiẽtia diuina ¶ Ad.v.
dđm ꝙ nõ q̃cunqꝫ bonus eſt magis aptus ad ꝓphetiam
habendã q̃ꝫ q̃libet petõr.cũ aliq̃ charitate carẽtes habeãt
aptas mẽtes ad ſpũalia ꝑcipiẽda.vtpote a carnalib⁹ ⁊ ter-
renis vacãtes ⁊ naturali intellectus ꝓditi claritate qui-
buſdã ecõuerſo charitatẽ hñtib⁹ terrenis negocijs ĩplici-
tis ⁊ carnalib⁹.dãtib⁹ operã generatõni.nec intellectũ na-
turaliter hñtib⁹ ꝑſpicacẽ.⁊ iõ qñqꝫ ꝓpter has ſiles condi-
Ad 6 tiones dat̃ ꝓphetie donũ aliq̃bus malis.qđ denegat̃ aliq̃-
bus bonis ¶ Ad. vi.dđm ꝙ deus in hoc optimus oñdit̃
ꝙ nõ ſolũ bonis.ſed etiã malis bñ nouit vti.vñ nihil ſum-
me bonitati derogat̃ ſi ꝑ malos ꝓphetas bonũ officiũ mi-
Ad 7 niſteriũ ꝓphetie admiſtrari facit ¶ Ad.vij.dđm ꝙ ꝑ gra-
tiã ꝓphetie eleuat̃ natura hoĩs nõ ad glãm habendã dire-
cte.ſed ad vtilitatem alioꝝ.in bonis autem natura homi-
nis magis eſt eleuata per gratiam gratum facientem ad
gloriam obtinendam.vnde ratio non ſequitur

Sexto querit̃ .vtrum

ꝓphete in ſpeculo videãt eternitatis. Et videt̃
ꝙ ſic.q2 Iſay.xxxviij.ſup illđ.diſpone domui tue.dr̃ gloſa 1
ꝓphe in libro ipo pſcie dei vbi oĩa ſcripta ſtꝫ legũt.ſꝫ liber
pſcie dei nihil aliud eſſe videt̃ q̃ꝫ eternitatis ſpeculũ. in q̃
ab eterno oẽs forme reꝝ ab eterno reſplendent.g̃ ꝓphete
vident in ſpeculo eternitatis ¶ Sed diceres ꝙ ꝓphete di- Solutio
cunt̃ in libro pſcie legere.aut in ſpeculo eternitatis vide-
re.nõ naturaliter q̃ſi ipm̃ ſpeculũ aut librũ videãt ſed cau-
ſaliter.q2 ex libro illo vel ſpeculo ꝓphetie cognitio deriuat̃
¶ Sed ꝯtra.ꝑ hoc ꝙ ꝓphete dicunt̃ videre ĩ ſpeculo eter-
nitatis aut legere in libro diuine pſcie attribuit̃ q̃dã pui- 2
legiata cognitio ipſis ꝓphetis. ſed in h̃ ꝙ dr̃ aliq̃ cognitio
deriuari a ſpeculo eterno vel a libro diuine pſcie non de-
ſignat̃ aliqđ cognitõis ꝓuilegiũ,cũ oĩs cognitio humana
inde deriuet̃. vt pꝫ ꝑ Dyo.vij.ca.de di.no.g̃ nõ dicunt̃ ꝓ-
phete videre in ſpeculo eternitatis q̃ſi ex ipo videtes.ſed
in ipſo viſo intuẽtes alia. ¶ Pre. Nihil pt̃ videri niſi vbi
eſt.ſed futura ꝯtingẽtia nõ ſunt ſm imobilẽ veritatẽ ꝓ- 3
ut a ꝓphetis vident̃ niſi in ipſa preſcia dei. g̃ ꝓphete in ipa
ſolũ pſcia diuina vidẽt.⁊ ſic idẽ qđ prius ¶ Sed diceres Solutio
ꝙ futura ꝯtingẽtia ſtꝫ q̃dẽ pmordialiter in diuina pſcia.
ſed exinde deriuant̃ ꝑ q̃ſdã ſpẽs ad mentẽ humanã vbi a
ꝓphetis vident̃ ¶ Sed ꝯtra.q̃cq̃d recipit̃ in aliq̃ eſt in eo 4
ꝑ modũ recipiẽtis.⁊ nõ ꝑ modũ ſuũ.ſed mens ꝓphete mu-
tabilis ẽ.g̃ nõ põt in ea futura ꝯtingẽtia imobiliter reci-
pi ¶ Pre. Id qđ eſt ꝓpriũ diuine cognitioni nõ pt̃ niſi in 5
deo cognoſci. ſed futura cognoſcere eſt ꝓpriũ dei. vt pꝫ ꝑ
Iſa.xli.annũciate q̃ ventura ſtꝫ ⁊ dicem⁹ ꝙ dij eſtis vos.
g̃ nõ poſſunt a ꝓphetis futura ꝯtingẽtia videri niſi in ipo
deo ¶ Pre. Auicẽna dr̃.ꝙ tm̃ eleuat̃ mens hoĩs ꝙ cõiun- 6
git̃ ſpeculo pſcientiaꝝ.ſed maxime eleuatio mẽtis huma-
ne eſt in cognitõe ꝓphetie.g̃ videt̃ ꝙ ꝯiungat̃ ſpeculo pre-
ſcie.ita ꝙ futura in dei pſcia videant̃ ¶ Prete. Finis hu- 7
mane vite eſt vt phi tradũt. vt hõ ſm mentẽ iungat̃ ſpecu-
lo altiori.qđ eſt ſpeculũ intelligibiliũ ſubſtãtiaꝝ. ſed incõ-
ueniens eſſet niſi homo ad fineꝫ ſuũ ꝑueniret. ergo homo
quãdoqꝫ ꝑuenit ad hoc ꝙ coniungat̃ mẽte ſubſtantijs in-
telligibilib⁹.quaꝝ ſupma eſt eſſentia diuina in qua oĩa
relucẽt.g̃ propheta q̃ inter homines habet mentẽ maxi-
me eleuatã ad hoc ꝑuenit vt mẽte cõiungat̃ eſſentie di-
uine.que eſt ſpeculũ eternitatꝭ.⁊ ſic idẽ quod ꝓus ¶ Pre. 8
Si ſint duo ſpecula.quoꝝ vnũ ſit ſuperius ⁊ alterũ infe-
rius ⁊ a ſpeculo ſuperiori reſultant ſimilitudines in infe-
riori.ille qui in inferiori ſpeculo videt ſpẽs.nõ dr̃ in ſupio-
ri videre.q̃uis eius viſio q̃dammõ a ſpeculo ſupiori de-
riuetur.ſed a mẽte diuina reſultant rerum futuraꝝ ſpẽs
in mẽte ꝓphete.ſicut a ſpeculo ſupiori in ſpeculũ inferius
ergo ex hoc ipo ꝙ propheta intuet̃ in ſua mẽte ſpecies re-
ceptas a mente diuina.non debet dici videre in mente di-
uina.ſed in propria mente.ſed mens ꝓpria nõ eſt ſpeculuꝫ
eternitatis ſed temporale.ergo ſi prophete nõ vidẽt niſi
in mente ꝓpria.vt ꝓus dictũ eſt. nõ dicent̃ videre in ſpecu-
lo eternitatis.ſed in tẽporali q̃uis ab eterno ſpeculo deri-
uet̃ ¶ Sed diceres ꝙ aliq̃s dicit̃ videre nõ ſolũ in re illu- Solutio
minata ꝑ ſolẽ.ſed etiã in ſole ipſo inquantũ ꝑ illuminatõeꝫ
ſolis videt ¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ in ſole nõ reſultãt reꝝ viſi- 9
biliũ rõnes.quod videt̃ ad rõnem ſpeculi ptinere.ergo

videt᷑ ꝙ videre in ſole nõ ſic dicat᷑ ſicut videre in ſpeculo.
10 ¶ Pre. Viſio qua videt᷑ deus vt eſt obiectum beatitudi
nis eſt dignior ꝗ̃ iſta q̃ videt᷑ vt ſpẽs rer̃.q2 illa facit bea
tũ.iſta nõ.ſed ad videndũ deum vt eſt beatitudinis obie
ctum homo exiſtens in ſtatu vie pt̃ eleuari maiori eleua-
tione ſcz qua mens abſtrahit᷑ oĩno a ſenſib9 vt eſt in raptu
ergo minori eleuatione etiaz ſine raptu pt̃ eleuari mens
ꝓphete ad videndũ eſſentiã diuinã. vt eſt ſpẽs reruz.⁊ ſic
11 ꝓpheta pt̃ videre in ſpeculo eternitatis ¶ Pre. Plus di-
ſtat eẽntia diuina ꝓut in ſe cõſiderat᷑.⁊ ꝓut eſt ſilitudo al
terius rei ꝗ̃ ꝓut eſt ſilitudo vnius rei ⁊ ſilitudo alterius
rei.q2 plus diſtat deus a creatura ꝗ̃ vna creatura ab alia
ſed aliq̃s pt̃ videre deũ vt eſt ſpẽs vnius creature. ſine h̃
ꝙ videat eũ vt eſt ſpẽs alterius.al̃s oporteret ꝙ omnes vi
dentes deũ ꝯgnoſcerẽt oĩa.ḡ aliq̃s pt̃ videre euz vt eſt
ſpẽs quarundã rerũ.ſine hoc ꝙ videat eſſentiã eius in ſe-
ipſa.ḡ qui nõ vident deũ ꝑ eſſentiã poſſunt videre in ſpe
culo eternitatis.qd̃ maxime videt᷑ ꝓphetis competere
12 ¶ Prete. Aug⁹.vi.de trini.dr̃.ꝙ mẽtes q̃rundã ita ele-
uant᷑.vt ipſa ſupma rer̃ arce incõmutabiles rõnes inſpici
ant.ſed ꝓphetar̃ mentes maxime vident᷑ eleuate.ḡ videt᷑
ꝙ ea q̃ ꝓphetice vidẽt in ipſa rerũ arce inſpiciãt.ſcz diuina
13 eſſentia.⁊ ſic idẽ qd̃ ꝑus ¶ Pre. Judiciũ nõ pt̃ eſſe de aliq̃
niſi ꝑ illud qd̃ eſt eo ſupius.vt pz ꝑ Aug⁹.in li.de v̾a rel.
ſed ea de q̃bus ꝓphete iudicant ſunt rer̃ imobiles verita
tes.ḡ nõ pt̃ eſſe ꝙ de eis iudicent ꝑ aliqd̃ tpale ⁊ mobile
ſed ꝑ imobilẽ veritatẽ q̃ eſt ipe deus.⁊ ſic idẽ quod ꝑus.
¶ Sed ꝯtra eſt qd̃ dr̃ Luce.x.ſup illud multi reges
Inſtãtie .1. et ꝓphete.dr̃ glo.ꝓphete ⁊ iuſti alonge gl̃am dei vident ꝑ
ſpeculũ in enigmate.ſed q̃ videt in ipa ſcia eterna dei non
videt in enigmate.ḡ ꝓphete nõ viderũt in ipa ꝑſcia diui-
2 na.qd̃ ſpeculũ eternitatis appellãt.¶ Pre. Grego.dr̃ ſup
Eze.in.ij.omel.ſcd̃e ptis.ꝗ̃diu in hac mortali carne viui
tur nullus ita in cõtemplatõis virtute ꝓficit vt in ipo iã
incircũſcripto luminis radio mẽtis oculos infigat.neq3
eĩm oĩpotens deus iã in ſua claritate ꝯſpicit᷑.ſed quoddã
ſub illo ſpeculat᷑ aĩa.vñ referta ꝓficiat.⁊ poſt hoc ad viſio
nis eius gl̃am ꝑtingat.ſic naq3 Jſa.ꝓpheta cuz ſe vidiſſe
dñm fatet᷑ dicẽs.vidi dñm ſedentẽ ⁊c.ꝓtinus adiunxit ea
que ſub ipo erãt ⁊c.q2 ſicut dictũ eſt cũ mens in ꝯtempla
tione ꝓfecerit nõ iam qd̃ ipſe eſt.ſed qd̃ ſub ipo eſt ꝯtem-
plat᷑. Ex q̃ pz ꝙ Jſay.⁊ alij ꝓphete nõ viderũt in ipo ſpe-
3 culo eterno. ¶ Pre. Nullus malus pt̃ in ſpeculo eterno
videre.q2 dr̃ Jſa.xxvij.ſm aliã l̃rãm.tollat᷑ impius ne vi
deat gl̃iam dei.ſed aliq̃ mali ſunt ꝓphete.ḡ viſio ꝓphetica
nõ eſt in ſpeculo eterno ¶ Pre. Prophete de reb9 q̃s pro
4 phetice vident habẽt diſtinctã cognitõem.ſed ſpeculum
eternũ cũ ſit penitus vniforme.nõ videt᷑ eſſe tale vt in eo
poſſet plurũ rer̃ diſtincta cognitio haberi.ḡ ꝓphetica vi
5 ſio nõ eſt in ſpeculo eterno ¶ Pre. Nõ videt᷑ aliq̃d in ſpe-
culo qd̃ eſt ꝯiunctũ viſui ſed in ſpeculo diſtãte.ſed ſpecu-
lum eternitatis eſt mẽti ꝓphete ꝯiunctũ.cuz ipe deus ſit
in oĩbus ꝑ eſſentiam.ergo mens ꝓphete nõ pt̃ in ſpecu
lo eterno videre.
¶ Rñſio dd̃m ꝙ ſpeculũ ꝓprie loquẽdo nõ inuenit᷑ ni-
R3o ſi in reb9 materialib9.ſed in rebus ſpũalibus ꝑ q̃ndaz trã
ſumptõem dr̃ ꝑ ſilitudinẽ acceptã a ſpeculo materiali. vt
ſcz in reb9 ſpũalibus dicat᷑ ſpeculũ eſſe id in quo alia repre
ſentant᷑.ſicut in ſpeculo materiali apparẽt forme rerũ viſi
biliũ.ſic ḡ dicunt q̃dam ipam mentẽ diuinaz in qua oĩm
rerum rõnes relucẽt eſſe ſpeculũ quoddã.⁊ dr̃ ſpeculum
eternitatis ꝑ hoc ꝙ eſt eternũ.i.quaſi eternitatẽ habens.

Dicũt igit᷑ ꝙ iſtud ſpeculũ dupl̃r pt̃ videri vel ꝑ eſſentiã
ſuam ſm ꝙ eſt beatitudinis obiectũ.⁊ ſic non videt᷑ niſi a Diſtĩctio
beatis vel ſimpl̃r vel ſm q̃d.ſicut in raptu. Vel ſm ꝙ in
eo reſultant rerũ ſilitudines.⁊ ſic ꝓprie videtur vt ſpecu-
lum.⁊ hoc mõ dicũt ſpeculũ eternitatis viſum ab ange-
lis ante ſuã beatitudinẽ ⁊ a ꝓphetis ¶ Sed hec opinio nõ
videt᷑ rõnabil̃ ꝓpter duo.ꝑmo q2 ipe ſpẽs rerum in men- Reprobat
te diuina reſultãtes nõ ſunt aliud ſm rem ab ipa eſſentia
diuina.ſed hmõi ſpẽs vel rõnes diſtinguunt᷑ in ipa ſm di
uerſos eius reſpectus ad creaturas.cognoſcere ergo eẽn-
tiam diuinã ⁊ ſpẽs in ipſa reſultãtes nihil aliud eſt ꝗ̃ co-
gnoſcere ipam in ſe.⁊ relatã ad aliud.ꝑus aũt eſt aliquid
cognoſcere in ſe ꝗ̃ ꝓut eſt ad aliud ꝯparatũ.vñ viſio q̃ vi-
detur deus vt eſt rer̃ ſpẽs ꝓ̄ſuppoñit illã qua videt᷑. vt ẽ
in ſe eſſentia q̃dam ſm ꝙ eſt obiectũ beatitudinis.vñ im-
poſſibile eſt ꝙ aliq̃s videat deum ſm ꝙ eſt ſpẽs rer̃.⁊ nõ
videat eũ ſm ꝙ eſt beatitudinis obiectũ. Scd̃o quia ſpe-
cies alicuius rei inuenit᷑ in aliquo dupl̃r.vno mõ ſicut pre
exiſtẽs ad rem cuius eſt ſpẽs.alio mõ ſicut a re ipa reſul-
tans.id igit᷑ in quo apparẽt ſpẽs rer̃ vt p̄exiſtẽtes ad rer̃
nõ poteſt ꝓprie ſpeculũ dici.ſed magis exẽplar.illud autẽ
ſpeculũ pt̃ dici in quo rerũ ſilitudines a rebus ipis reſul-
tant.q2 igit᷑ in deo ſunt ſpẽs vel rõnes rerum nuſꝗ̃ inue-
nitur dictum a ſanctis ꝙ deus ſit rerum ſpeculũ.ſed ma-
gis ꝙ res create ſint ſpeculũ dei.ꝓut dr̃ prima Corinth.
xiij.videmus nũc ꝑ ſpeculuz ⁊c. Sic etiã filius dr̃ eſſe ſpe-
culum patris ꝓut a patre in ipſo ſpẽs diuinitatis recipit᷑
ſm ꝙ habet᷑ Sapiẽ.ſeptimo.ſpeculũ ſine macula ⁊c. Qd̃
dr̃ igitur a magiſtris.ꝓphetas in ſpeculo eternitatis vi-
dere.nõ ſic eſt intelligendũ ꝙ ipm deum eternũ videant
prout eſt ſpeculum reruz.ſed quia aliquid creatum intuẽ
tur.in quo ipa eternitas dei rep̄ſentatur.vt ſic ſpeculum
eternitatis intelligatur non qd̃ eſt eternuz.ſed qd̃ eſt eter
nitatem rep̄ſentans.ex hoc eĩm deo competit futura cer-
titudinaliter vt p̄ſentia cognoſcere.vt dr̃ Boetius.quia
eius intuitus eternitate menſuratur que eſt tota ſimul.
vñ eius aſpectui ſubiacent oĩa tẽpora ⁊ que in eis gerũ
tur.inquantuz igitur ab illo diuino aſpectu reſultant in
mente ꝓphete futuror̃ ſcientie ꝑ lumẽ propheticũ.et per
ſpẽs in q̃bus propheta videt ipſe ſpẽs ſimul cum lumine
ꝓphetico ſpeculũ eternitatis dicũtur.quia diuinũ intuitũ
rep̄ſentant ꝓut in eternitate futuror̃ euentus p̄ſentiali-
ter reſpicit. Cõcedendũ eſt ergo ꝙ ꝓphete vidẽt in ſpecu
lo eternitatis nõ ita ꝙ ſpeculũ eternũ videãt vt obiectio
nes pro ꝑma pte inducte videbant᷑ oñdere.vnde ad eas
per ordinem reſpondendũ eſt
¶ Ad primũ ergo dd̃m ꝙ ꝓphete in libro preſcientie Ad 1
dicuntur legere hac ſimilitudine.quia ex ipo libro diuine
p̄ſcientie efficitur rerum futurar̃ noticia in mẽte prophe
te.ſicut ex lectione libri ꝑficitur rerum noticia que ſcribũ-
tur in libro in mente legentis.nõ aũt quantũ ad hanc ſi-
militudinẽ ꝙ ꝓpheta ipam dei p̄ſcientiam videat.ſicut le-
gens in libro materiali videt librum materialẽ. Vel po-
teſt dici ꝙ ſicut noticia que fit in mente prophete dicit᷑ ſpe
culum eternitatis.id eſt eternitatẽ rep̄ſentans.ita poteſt
dici liber p̄ſcientie quaſi materialiter.quia in ea noticia q̃
fit in mente legentis dei p̄ſcientia quantũ ad aliquid de-
ſcribitur. ¶ Ad ſcd̃m dicẽdum.ꝙ ꝗ̃uis omnis cognitio Ad 2
a diuina p̄ſcientia deriuetur.non tamen omnis cognitio
repreſentat eam vt ratione eternitatis etiam futura pre
ſentialiter intueat᷑.vñ non pt̃ dici q̃libet ſcia ſpeculũ eter-
nitatis.ſed in hoc ꝑuilegiata oñdit᷑ cognitio ꝓphetarum

Ad 3 ¶ Ad terciũ dõm ꝙ rõnes futuroꝝ cõtingentiũ ſcḋm im-
mobilẽ veritatẽ originaliter ſunt in mẽte diuina. ſed exin
de effluũt in mente ꝓphete. ⁊ ſic ex reuelatione accepta ꝓ-
Ad 4 pheta immobiliter cognoſcere pt ¶ Ad quartũ dõm ꝙ
forma recepta ſeqtur modũ recipiẽtis quantũ ad aliqḋ
prout habet eſſe in ſubiecto. eſt eñ in eo materialiter vel
immaterialiter. multipliciter vel vniformiter ſcḋm exigen
tiam ſubiecti recipiẽtis. ſed quantũ ad aliquid forma re-
cepta trahit ſubiectũ recipiens ad modũ ſuũ ꝓut ſcꝫ no-
bilitates q̄ ſunt de rõne forme cõicant̃ ſubiecto. ſic eñ ſub
iectũ ꝑ formã ꝑficitur ⁊ nobilitat̃. ⁊ hoc mõ per glãm im
mortalitatis eius corpus corruptibile immortale efficiet̃
Ad 5 et ſilr̃ ꝑ irradiatõnem ab immobili veritate eleuat̃ mens
ꝓphete ad hoc ꝙ immobiliter mobilia videat ¶ Ad qn-
tum dõm ꝙ quia futuroꝝ noticia deo eſt ꝓpria. ideo non
poteſt accipi niſi a deo. non tamẽ optet ꝙ ipm deũ videat
Ad 6 q̄cunqꝫ a deo futura cognoſcit ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ mens
ꝓphete ſcḋm illũ phm ſpeculo intelligentiaꝝ ſiue p̄ſcientia
rũ cõiungitur. nõ ꝙ ipſas intelligentias videat. ſed qꝛ ex
Ad 7 ipſaꝝ irradiatõe p̄ſcie eaꝝ ꝑticeps fit. ¶ Ad ſeptimũ di-
cendũ ꝙ etiã ſcḋm fidẽ finis humane vite eſt vt homo ſpe
culo altiori ꝯiungat̃. ſed ad hũc finem ꝑtingitur ſolum in
Ad 8 patria nõ. in via ¶ Ad octauũ dõm ꝙ ſpeculũ in quo vi-
det ꝓpheta q̄uis ſit tp̄ale. tamẽ eſt dei eternã p̄ſentiã rep
Ad 9 ſentãs. ⁊ ſcḋm hoc in ſpeculo eternitatis videt ¶ Ad no-
nũ dõm ꝙ q̄uis ſol nõ poſſit dici ſpeculũ rerum viſibiliũ
tamen res viſibiles q̄dammõ poſſunt dici ſpeculũ ſolis
inquantũ in eis claritas ſolis refulget. ⁊ ſic etiam noticia
in mente ꝓphete effecta. dicitur eternitatis ſpeculum
Ad 10 ¶ Ad decimũ dõm ꝙ ꝑfectior eſt viſio qua videtur de⁹
vt eſt ſpecies rerum. q̄ iſta qua vt eſt beatitudinis obie-
ctum. quia hec illã preſuppoñit ⁊ eam ꝑfectiorẽ eſſe oſten
dit. ꝑfectius eñ videt cauſam qui in ea effectus inſpicere
Ad 11 poteſt q̄ q̄ ſolam eſſentiã cauſe videt ¶ Ad vndecimum
dõm ꝙ relatio qua deus refertur ad creaturã non p̄ſup
ponit relatõem qua refert̃ ad alteraꝫ. ſicut relatio qua re-
fert̃ ad creaturã vt ſpẽs vel vt ſpeculũ p̄ſupponit ipam di
uine eẽntie viſionẽ abſolute ꝯſideratã. vt pꝫ i corpe arti.
Ad 12 et ſic nõ ſeqt̃ ¶ Ad. xij. dõm ꝙ verbũ Aug⁹. nõ eſt referẽ-
dũ ad viſionem prophetarũ. ſed ad viſionẽ ſanctoꝝ in pa
tria. vel eoꝝ etiam q̄ in ſtatu vie vidẽt ſcḋm modũ patrie.
vt Paulus in raptu ¶ Ad decimũtercũ dõm ꝙ de im-
Ad 13 mobili veritate futuroꝝ ꝓphete iudicant ꝑ veritateꝫ in-
creatam. nõ qꝛ eam videant. ſed quia ab ea illuſtrantur
So. inſtã ¶ Rõnes aũt que ſunt in cõtrariũ cõcedimus. quãtũ
ad h̄ ꝙ nõ vident ipm deũ eternũ. q̄uis in ſpeculo eterni
tatis videant. vt dcm̃ eſt ¶ Due eñ vltime rõnes nõ re
cte cõcludũt. qꝛ q̄uis deus ſit omĩno vniformis. tamẽ in
eo rerũ cognitõem diſtincte accipiũt. ꝓut ipe eſt rõ vnuiſ-
cuiuſqꝫ ¶ Similiter q̄uis ſpeculũ a materialibꝫ ad ſpũalia
transferat̃. non tamẽ hec trãſlatio attendit̃ ſcḋm omẽs ꝯdi
tiones ſpeculi materialis. vt quãlibet eaꝝ in ſpeculo ſpiri
tuali oporteat obſeruare. ſed ſolum ſcḋm repſentationem

Septimo querit̃. vtꝝ

in reuelatione ꝓphetica impmant̃ diuinitus in
1 mente ꝓphete noue reꝝ ſpẽs. vel ſolum intellectuale lumẽ
Et videt̃ ꝙ ſolum lumẽ ſine ſpeciebꝫ. qꝛ vt habet̃ in gloſa
ij. Corin. xij. a ſola viſione intellectuali dr̃ aliqs ꝓpheta.
ſed viſio intellectualis nõ eſt de rebꝫ ꝑ rerũ ſilitudines. ſꝫ
ꝑ ipſas reꝝ eſſentias. vt ibidẽ dr̃. ergo in viſione ꝓphetica
nulle ſpẽs in mente ꝓphete ſunt. ¶ Prete. Intellectus 2
abſtrahit a materia ⁊ a materialibꝫ conditionibꝫ. ſi igitur
in viſione intellectuali que facit ꝓphetiam fiant alique ſi-
militudines. ille ſimilitudines non erunt admixte mate-
rie vel conditionibꝫ materialibꝫ. ergo per eas ꝓpheta nõ
poterit cognoſcere ꝑticularia. ſed vniuerſalia ſolum.
¶ Pre. Earum rerum ſpẽs de quibus fit prophete reue 3
latio habẽt ꝓphete aliquas ſpẽs in mente ſua. ſicut Hie-
remias qui ꝓphetauit cõbuſtõem hieruſalẽ. in aĩa ſua ha-
bebat ſpeciem ciuitatis illius a ſenſu acceptam. ⁊ ſimiliter
ignis cõburentis quem frequẽter viderat. Si igitur alie
ſpecies earundẽ rerum menti ꝓphete diuinitus impmãn
tur. ſeqtur ꝙ ſint due forme eiuſdẽ rõnis in eodem ſubie
cto. quod eſt incõueniens ¶ Pre. Viſio qua videtur di- 4
uina eſſentia eſt potior iſta qua videñt quecũqꝫ rerũ ſpe-
cies. ſed viſio qua videt̃ eſſentia diuina nõ ſufficit ad acci-
piendã cognitõem de rebus quibuſcunqꝫ alias videntes
eſſentiã diuinã omĩa viderent. ḡ nec ſpẽs quecũqꝫ menti
ꝓphete impmant̃ poterunt ꝓphetam inducere in rerũ co-
gnitõem ¶ Pre. Id qḋ quis pt ꝓpria virtute efficere non 5
optet ꝙ in ꝓphetia diuina oꝑatione efficiat̃. ſed quilibet
poteſt rerũ quarũlibet in mente ſua ſpẽs formare ꝑ virtu
tem imaginatiuã que cõponit ⁊ diuidit imagines a rebꝫ
acceptas. ḡ nõ optet ꝙ aliq̄ reꝝ ſpẽs in aĩa ꝓphete imp-
mant̃. ¶ Pre. Natura oꝑatur breuiori via q̄ pt ⁊ multo 6
magis deus q̄ ordinatius oꝑatur. ſꝫ breuior via eſt vt a
ſpẽbus que in aĩa ꝓphete fiãt ducat̃ in reꝝ aliqualẽ ꝯgni
tionem q̄ ex alijs ſpeciebꝫ de nouo impſſis. ḡ nõ videtur
ꝙ alique ſpẽs de nouo imprimant̃ ¶ Prete. Vt dr̃ gloſa 7
Hieronimi amos p̄mo. ꝓphete vtunt̃ ſimilitudinibꝫ rerũ
in q̄bus cõuerſati ſunt. quod nõ eſſet ſi eorum viſiones fie
rent ꝑ ſpecies de nouo impſſas. ergo nõ imprimuntur alĩ
que ſpecies de nouo in anima prophete. ſed ſolum lumen
prophericum.
¶ Sed cõtra. viſus non eſt determĩatus ad aliquod Inſtãtie
determinatũ viſibile cognoſcendũ ꝑ lumen. ſed per ſpẽm 1
viſibilem. ⁊ ſiliter intellectus poſſibilis nõ determinatur
ad intellectualia cognoſcẽda ꝑ lumen intellectus agẽtis
ſed ꝑ ſpẽs intelligibiles. cum ergo cognitio ꝓphete deter-
minet̃ ad q̄dam que prius nõ cognoſcebat. videtur ꝙ nõ
ſufficiat luminis infuſio. niſi etiam ſpẽs impmant̃ ¶ Pre.
Dyo. dr̃ tercio ca. cel. hierarch. ꝙ impoſſibile eſt nobꝫ ſu- 2
ꝑlucere diuinũ radiũ niſi varietate ſacroꝝ velaminũ cir-
cũuelatũ. velamina aũt appellat figuras. ḡ ꝓphete nõ in-
funditur lumen intelligibile niſi velatũ figuratiuis ſpecie
bus ¶ Pre. In oĩbus ꝓphetis infuſio luminis eſt vnifor 3
mis. ſed nõ omẽs ꝓphete vniformẽ cognitõem accipiunt.
cum q̄dam de pñti. q̄dam de p̄terito. q̄dam de futuro ꝓ
phetant. vt gloſa Grego. dr̃ ſuper p̄ncipiũ Eze. ergo nõ
ſolũ lumen ꝓphetis infunditur. ſed alique ſpẽs impmun
tur quibus prophetaꝝ cognitões diſtinguunt̃. ¶ Prete.
Reuelatio ꝓphetica fit ſcḋm loquutõem interiorẽ ad pro- 4
phetam ꝑ deum vel ꝑ angelũ factam. ſicut patet omniuꝫ
prophetaꝝ ſcripta intuenti. ſed loquutio omĩs fit per alĩ
qua ſigna. ergo reuelatio prophetica fit ꝑ aliquas ſimili-
tudines ¶ Prete. Imaginaria ⁊ intellectualis viſio ſunt 5
excellentiores corporali. ſed quando fit viſio corporalis ſu
pernaturaliter. tunc noua ſpecies corporalis vidẽtis ocu
lis exhibetur. ſicut patet de manu ſcribẽtis in pariete oſtẽ
ſa Baltaſar. Daniel. v. et ḡ multo ampli⁹ optet ꝙ in vi-
ſione imaginaria ⁊ intellectuali ſupernaturaliter factis no
ue ſpecies imprimantur

R͠ſo ¶ Rñſio dõm ꝙ ꝓpheтia eſt q̃dam ſupernaturalis co-
gnitio. Ad cognitionem aũt duo req̃runt᷑. ſcȝ acceptio co-
Diſtictio gnitoꝝ. ⁊ iudiciũ de acceptis. vt ſupra dcm̃ eſt. qñq̃ autẽ
cognitio eſt ſupnaturalis ſm̃ acceptõem tm̃. qñq̃ autē
ſm̃ iudiciũ. qñq̃ ſm̃ vtrũq̃. ſi aũt ſm̃ acceptõem tm̃ ſit ſu-
pernaturalis nõ dicet᷑ ex hoc aliquis ꝓpheta. ſicut Pha-
rao nõ eſt dicẽdus ꝓpheta q̃ ſupnaturalit᷑ accepit future
fertilitatis et ſterilitatis iudiciũ ſub boum ⁊ ſpicarum fi-
guris. Si võ habeat ſupnaturale iudiciũ vel ſimul iudici-
um ⁊ acceptõem ex hoc dꝛ eſſe ꝓpheta. acceptio autẽ ſup-
naturalis nõ p̃t eſſe niſi ſm̃ tria genera viſionis. ſcilȝ ſm̃
viſionẽ corporalẽ quãdo aliqua corporalibꝫ oculis diui-
nitus demõſtrantur vt manus ſcribẽtis Baltaſar. ⁊ ſm̃
imaginariã viſionẽ qua diuinitus aliq̃ rerum figure ꝓ-
phetis oñdũtur vt olla ſuccẽſa Ieremie. ⁊ eq̃ ⁊ mõtes za-
charie. ſm̃ intelligibilem qñ aliqua oſtendunt᷑ intellectui
ſupnaturalẽ facultatẽ. cũ aũt intellectus humanus ſit in
potẽtia naturali ad omẽs formas intelligibiles reꝝ ſenſi-
biliũ nõ erit ſupnaturalis acceptio q̃cunq̃ ſpẽs intelligi-
biles in intellectu fiant. ſicut erat ſupnaturalis acceptio
in viſione corꝑali. qñ inſpiciunt᷑ res que nõ ſunt ſm̃ natu-
ram formate. ſed ſolũmodo diuinitus oſtẽdunt᷑ ad aliq̃d
et ſic erit ſupernaturalis acceptio in viſione imaginaria
qñ vident᷑ aliq̃ ſimilitudines nõ a ſenſibꝫ accepte. ſed per
aliquã vim formatã aĩe. Sȝ tũc ſolum intellectus ſupna-
turaliter accipit qñ videt ipſas ſubſtãtias intelligibiles
ꝑ eſſentiã ſuam. vtpote deum ⁊ angelos. ad quod pertin-
gere nõ p̃t ſm̃ virtutẽ nature ſue. Inter has aũt tres ſup-
naturales acceptiones hec vltima excedit modum ꝓ-
phetie. vnde dꝛ Nũeri. xij. ſi quis fuerit inter vos ꝓpheta
dñi in viſiõe apparebo ei vel ꝑ ſomniũ loq̃r ad eũ. at nõ tal᷑
ſeruus meus Moyſes qui palã ⁊ nõ ꝑ figuras ⁊ enigma-
ta videt dñm. videre ergo deuȝ in eſſentia ſua. ſicut vide-
tur in raptu. vel ſicut videt᷑ a beatis aut videre alias ſub-
ſtantias intelligibiles ꝑ eſſentiã ſuam modũ ꝓphetice vi-
ſionis excedit. ſed prima ſupnaturalis acceptio que ẽ ſm̃
viſionem corporalẽ eſt infra propheticã acceptõnem. quia
per hanc acceptõem nõ ꝑfertur ꝓphetia alijs q̃buſcunq̃
cum ſpẽm diuinitus formatã ad videndũ omnes equali-
ter videre poſſint. Supnaturalis ergo acceptio que eſt
ꝓpria ꝓphete eſt acceptio imaginarie viſionis. Sic ꝗ om-
nis ꝓphetia vel habet tm̃ iudiciũ ſupnaturale de his que
ab alio vident᷑. ſicut Ioſeph de viſis a Pharaone. vel ha-
bet acceptionẽ ſimul cum iudicio ſm̃ imaginariã viſionẽ
iudiciũ em̃ ſupnaturale ꝓphete datur ſm̃ lumẽ ei infuſuȝ
ex quo intellectus roboratur ad videndũ. ⁊ quantuȝ ad
hoc nulle ſpẽs ꝑexiguntur. ſed quantũ ad acceptiõem req̃-
ritur noua formatio ſpecieꝝ. ſiue fiant in mente ſpecies q̃
prius non fuerũt. vtpote ſi alicui ceco nato imp̃merẽtur
ſpẽs coloꝝ. ſiue vt ſpẽs ꝑexiſtentes ordinẽtur ⁊ cõponant᷑
diuinitus tali modo ꝙ cõperat ſignificationi reꝝ que de-
bent ꝓphete oñdi. Et ꝑ hũc modũ ꝯcedendũ eſt ꝙ ꝓphe-
te reuelatio non ſolum ſit ſm̃ lumen. ſed ſm̃ ſpẽs. ⁊ quan-
doq̃ vero ſm̃ lumen tm̃.

Ad .j. ¶ Ad primũ ꝗ dõm ꝙ q̃uis ꝓpheta nõ dicatur niſi q̃
habet intellectualẽ viſionẽ. nõ tamẽ ſola viſio intellectua-
lis ad prophetiam ꝑtinet. ſed etiam imaginaria in q̃ ſpe-
cies formari poſſunt cõuenientes etiam ad ſingularium
Ad 2 p̃ſentationem. Vñ patet ſolutio ad ſcdm. ¶ Ad terciuȝ
Ad 3 dicẽdum ꝙ illarum ſpecies reruȝ quas propheta videt
nõ oportet vt ei denuo ſpecies infundãtur. ſed vt ex ſpe-
ciebus reſeruatis in theȝauro virtutis imaginatiue fiat
quedã aggregatio ordinata conueniens deſignationi rei
prophetande. ¶ Ad quartũ dõm ꝙ diuina eſſentia quan- Ad 4
tum in ſe eſt expreſſius repreſentat res quaſlibet q̃ queli-
bet ſpecies vel figure. ſed ex hoc ꝙ aſpectus intuẽtis vin-
citur ab eminentia illius eſſentie contingit. ꝙ eſſentiã vi-
dens nõ om̃ia videt que rep̃ſentat. ſpecies vero in imagi-
natione impreſſe ſunt nobis proportionate. vnde ex eis
in rerum cognitõem poſſumus peruenire. ¶ Ad quintũ Ad 5
dicẽdum ꝙ ſicut in eo qui ex ſignis ſcientiã accepit ſigno-
rum cognitio eſt via ducens ad res ipſas. ita econuerſo in
eo qui ſignificat aliquid cognitio rei ſignificande p̃ſuppo-
nitur ad formationẽ ſignoꝝ. non em̃ p̃t aliquis rei quam
ignorat cõgrua ſigna adhibere. q̃uis igitur homo quili-
bet poſſit quaſlibet imagines formare naturali virtute.
tamen ꝙ forment᷑ cõuenienter rei future ſignificande non
poteſt fieri niſi ab eo qui rerum illarum cognitõem habȝ
et ſm̃ hoc formatio imaginarie viſionis in propheta ſup-
naturalis exiſtit. ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ ſpecies iſte que p̃e- Ad 6
exiſtunt in vi imaginaria prophete ꝓut ibi exiſtunt non
ſufficiunt ad ſignificatõem reruȝ futuraꝝ. Et ideo opor-
tet ꝙ diuinitus ad alia aliter transforment᷑. ¶ Ad ſepti- Ad 7
mũ dõm ꝙ ſpecies ꝑexiſtentes in imaginatione prophe-
te ſunt quaſi elementa illius viſionis imaginarie que diui-
nitus oſtendũtur cum ex eis q̃dammodo cõponantur. et
exinde cõtingit ꝙ propheta vtitur ſimilitudinibus rerũ
in quibus cõuerſatur. Sed qꝛ nõ ſemꝑ per aliquas ſpe-
cies fit reuelatio prophetica. vt dictũ eſt. ideo ad ratões
in cõtrariũ adductas reſpondere oportet So. inſtã

¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ licet in propheta nõ deter- Ad .j.
minetur cognitio ad aliquid per intelligibile lumẽ quã-
do ei datur ſolũmodo ſupnaturale iudicium. determina-
tur tamẽ per ſpẽs ab alio viſas. ſicut cognitio Ioſeph per
ſpecies viſas a Pharaõe. vel ſpecies ab ipõ viſas nõ ſup-
naturaliter. ¶ Ad ſcdm̃ dõm ꝙ diuini luminis radius ſu- Ad 2
perlucet prophete ſemꝑ q̃dem velatis figuris non ita ꝙ
ſpecies ſemper infundantur. ſed quia radius predictis
ſpeciebus preexiſtentibꝫ admiſcetur. ¶ Ad tercium dicẽ- Ad 3
dum ꝙ prophetarũ reuelatio diſtinguit᷑ etiã ex p̃te lumi-
nis intellectualis. quod q̃dem plenius alij alijs percipiũt
et ex parte ſpecierum. que vel ꝑexiſtunt vel de nouo acci-
piuntur ab ipſo propheta vel ab alio. ¶ Ad quartũ dicen- Ad 4
dũ. ꝙ ſicut dicit Gregorius in ſecũdo morali. deus ad an-
gelos loquitur eo ipſo ꝙ cordibus eorum occulta ſua iu-
dicia vel inuiſibilia oſtendit. ⁊ ſingulariter ſubiungitur ꝙ
animabus ſanctis loquitur inquantũ eis certitudinem
infundit. ſic ergo loquutio qua deus prophetis loquut᷒
eſſe dicitur in ſcripturis nõ ſolum attenditur quantũ ad
rerum ſpecies impreſſas. ſed etiam quantũ ad lumen in-
ditum quo mens prophete de aliquo certificat᷑. ¶ Ad q̃n- Ad 5
tum dõm ꝙ ex hoc ipõ ꝙ viſio intellectualis ⁊ imaginaria
dignior eſt corporali ſm̃ quas cognoſcimus nõ ſolum pre-
ſentia. ſed ⁊ abſentia cum viſione corporali ſolũmodo p̃-
ſentia cernantur. ⁊ ideo in imaginatiõe ⁊ intellectu reſer-
uant᷑ ſpẽs rerum. nõ aũt in ſenſu. ad hoc em̃ ꝙ viſio corpo-
ralis ſit ſupnaturalis ſemꝑ oportet ꝙ formẽtur noue ſpe-
cies corporales. non autem requiritur ad hoc ꝙ viſio ima-
ginaria vel intellectualis ſit ſupnaturalis

Octauo querit᷑. vtrũ

omnis reuelatio ꝓphetarũ fiat angelo mediante
Et videt᷑ ꝙ non. qꝛ vt dicit Aug᷒. vi. de tri. quorũdam

mentes ita eleuant̃.vt nō per angelū ſʒ in ſumma ipa re/
rum arce incōmutabiles videant rōnes. hoc aūt maxi/
me videt̃ ꝯpetere ꝓphetis.ḡ reuelatio eorū nō fit angelo
2 mediāte. ¶ Pre. Dona ſpūſſancti imediate ſunt a deo
et habitus infuſi.ſed ꝓpheria eſt donū ſpūſſancti. vt ꝑʒ
prima Cor.xij.eſt etiā qōdā lumē infuſum. ḡ eſt a deo
ſine angelo mediante ¶ Pre. Prophetia q̄ ex ꝟtute crea
3 ta procedit eſt ꝓphetia naturalis.vt ſupra dictum eſt.ſed
angelus eſt creatura quedam.ḡ ꝓphetia q̄ non eſt natu
ralis ſed ſpūſſancti donū. non perficitur ab angelo medi
4 ante ¶ Pret. Prophetia ꝑficitur ſm̄ infuſionem lumi/
nis vel impreſſionē ſpecierū.ſed neutrū horū videt̃ poſ/
ſe fieri per angelum.q2 vel eſſet creator luminis vel ſpē
cū hoc nō poſſit fieri niſi ex nihilo.ḡ viſio ꝓphetica nō fit
5 angelo mediante ¶ Pre. In definitione ꝓphetie dr̄.ꝙ ꝓ
phetia eſt diuina reuelatio vel inſpiratio.ſi aūt fieret an/
gelo mediante diceret̃ eſſe angelica nō diuina.ḡ non fit
6 mediantibꝫ angelis ¶ Pre. Sap.vij.dr̄ ꝙ diuina ſapiē
tia ꝑ nationes in aīas ſanctas ſe transfert ⁊ amicos dei ⁊
ꝓphetas ꝯſtituit.ḡ ab ipſo deo imediate aliquis ꝓphe/
ta conſtituitur nō per angelum
Cōtra ¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ Moyſes alijs ꝓphetis excellentior
fuiſſe videt̃.vt ꝑʒ Nūeri.xij.et Deutero.vlti.ſʒ Moyſi
facta eſt diuinitus reuelatio mediantibꝫ angelis.vn̄ dicit̃
Gal.iij.ꝙ lex ordinata eſt per angelos in manu media/
toris Et actu.vij.dicit Stephanus de Moyſe.hic eſt
qui fuit in ecc̄ia in ſolitudine cū angelo.qui loquebatur
ei in monte ſynai ⁊ cū patribꝫ noſtris. et multo fortius
oēs alij ꝓphete mediante angelo reuelationem accepe/
runt ¶ Pre. Dyo.dr̄.iiij.ca.celeſt.hierar. ꝙ diuinas vi/
ſiones glorioſi patres noſtri adepti ſunt ꝑ medias cele/
ſtes virtutes ¶ Pre. Augꝰ dicit in li. de trini.ꝙ omnes
apparitōes patribꝫ facte in veteri teſtamento fuerunt
per angelos adminiſtrate
R̄ſ. ¶ Rn̄ſio dōm.ꝙ in reuelatione ꝓphetica duo ꝯcurrūt
ſcʒ mētis illuſtratio ⁊ formatio ſpērum in imaginatiua
virtute.ipſum ꝓpheticū lumen quo mens ꝓphete illuſtra
tur a deo originaliter procedit.ſʒ tn̄ ad eius ꝯgruā acce/
ptiōem mens humana angelico lumine ꝯfortat̃ et quo/
dammodo ꝑparat̃.cū em̄ lumē diuinū ſit ſimpliciſſimuʒ
et vniuerſaliſſimū in virtute.nō eſt ꝓportionatū ad hoc
ꝙ ab anima humana in ſtatu vie ꝑcipiat̃ niſi quodāmō
ꝯtrahat̃ et ſpecificet̃ ꝑ ꝯiunctionem ad lumen angelicū
quod eſt magis ꝯtractū ⁊ humane menti magis ꝓpor/
tionatum.ſed ipſa formatio ſpecieꝝ in imaginatiua vir/
tute ꝓprie angelis eſt attribuenda. eo ꝙ tota corporalis
creatura adminiſtret̃ ꝑ creaturam ſpūalem. vt Augꝰ. ꝓ
bat in iij.de trinitate. vis aūt imaginaria vtitur organo
corporali.vn̄ ſpēꝝ formatio in ipſa ad miniſteriū angeloꝝ
proprie pertinet.
Ad.1. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ ſicut ſupra dictum illud ꝟbuʒ
Augꝰ.referendū eſt ad viſionē patrie vel ad viſionē ra/
ptus.nō ad viſionē ꝓphetica. ¶ Ad.ij.dōm.ꝙ ꝓphetia
Ad 2 inter dona ſpūſſancti cōputatur ratione luminis ꝓpheti
ci.qꝺ q̄dē a deo infunditur īmediate.q̄uis ad eius con
Ad 3. gruā receptionem.cooperet̃.miniſteriū angelorū ¶ Ad
iij.dōm.ꝙ illud qꝺ fit a creatura ꝓpria ꝟtute eſt quodā
modo naturale.ſʒ qꝺ fit a creatura nō ꝓpria virtute.ſʒ in
q̄tum mota ē a deo velut qōdā diuine operatiōis inſtru
mentū eſt ſupnaturale.vn̄ ꝓphetia q̄ habet ortū ab an/
gelo ſm̄ naturalem angeli cognitionem.eſt ꝓphetia na/
turalis.ſʒ illa q̄ habet ortuʒ ab angelo ſm̄ ꝙ angelus re

uelationē a deo accipit eſt ſupnaturalis ¶ Ad.iiij.dōm. Ad 4
ꝙ angelꝰ neqꝫ lumē in intellectu humano creat neqꝫ ſpe/
cies in imaginatiua.ſʒ opatōe angeli lumē naturale in in/
tellectu humano diuinitus ꝯformatur.⁊ ſm̄ hoc ange/
lus hominē illuminare dr̄. Ex hoc etiā ꝙ angelus habet
poteſtatem ꝯmouere organū phantaſie.pōt viſionē ima
ginatiuam formare ſm̄ ꝙ ꝯpetit ꝓphete ¶ Ad.v.dōm Ad 5
ꝙ actio nō attribuit̃ inſtrumēto. ſʒ ꝑncipali agenti. ſicut
ſcānū nō dr̄ effectꝰ ſerre. ſʒ carpentarij. et ſilr̄ cū angelus
nō ſit cā reuelationis ꝓphetie.niſi ſicut inſtrumētū diui
num ꝑ reuelationē a deo ꝑceptam ꝓphetia nō debet di/
ci reuelatio angelica.ſʒ diuina ¶ Ad vi.dōm ꝙ ſapiētia Ad 6
diuina in aīam ſe transferens aliq̄s effectus facit nō me
diāte miniſterio angelorū.ſicut gratie infuſionē ꝑ quā q̄s
amicus dei ꝯſtituitur. nihil aūt prohibet quin quoſdam
alios effectus faciat predicto miniſterio mediante. et ſic
in animas ſanctas ſe transferens conſtituit prophetas
angelo mediante.

Nono querit̃. vtrum

ꝓpheta ſꝑ q̄n a ſpū ꝓphetie tāgit̃ a ſenſibꝫ alienet̃ .1.
Et videt̃ ꝙ ſic.q2 dr̄ Nūeri.xij. Si q̄s inter vos fuerit ꝓ
pheta dn̄i i ſomno ⁊ viſione loquar ad eū. ſʒ vt dr̄ glo.in
ꝑncipio pſalterij.tūc fit ꝓphetia ꝑ ſomnia ⁊ viſiones q̄n
fit ꝓphetia ꝑ ea q̄ vident̃ dici vl̄ fieri.cū aūt apparent ea q̄
vident̃ dici vel fieri ⁊ nō dicunt̃ vel fiunt hō eſt a ſenſibꝫ
abſtractus. ḡ viſio ꝓphetie ſemꝑ eſt in ꝓpheta a ſenſu
abſtracto ¶ Prete. Quādo vna virtus multū intendit̃ 2.
in ſua operatiōe aliā oportet a ſua operatōne abſtrahi.ſʒ
in viſione ꝓphete interiores vires maxime in ſuis opera
tionibꝫ intendūtur.ſcʒ intellectꝰ ⁊ imaginatio. cū hoc ſit
ꝑfectiſſimū ad qꝺ ꝑuenire poſſint ſm̄ ſtatū vie. ḡ in viſio
ne ꝓphetica ſꝑ ꝓpheta ab opatōe exterioꝝ viriū abſtra
hit̃ ¶ Prete. Intellectualis viſio eſt nobilior q̄ʒ imagi/ 3
naria. et hec q̄ʒ corporalis.ſed ꝑmixtio ignobilitatis de/
trahit aliquid de perfectione nobilioris. ḡ viſio intelle/
ctualis et imaginaria q̄n viſioni corporali nō permiſcent̃
ſunt ꝑfectiores.cū ergo in ꝓphetica viſione ad ſummaʒ
perueniunt ꝑfectionem ſm̄ ſtatum vie. videt̃ ꝙ tūc nul
lo modo viſioni corporali ꝑmiſceant̃.vt ſcʒ ꝓpheta cum
eis ſimul corporali viſione vtatur. ¶ Pret. Plus diſtat 4.
ſenſus ab intellectu ⁊ imaginatione q̄ʒ ratio inferior a ſu
periori.ſed ꝯſideratio ſuperioris rōnis qua intenditur
eternis ꝯtemplādis abſtrahit hoīem a ꝯſideratione infe
rioris rōnis ꝑ quā homo tēporalibꝫ inheret. ḡ multo/
fortius viſio intellectualis ⁊ imaginaria ꝓphete abſtra
hunt a viſione corporali ¶ Pre. Vna et eadem vis non 5
pōt pluribꝫ intēdere. ſʒ q̄n aliq̄s ſenſibꝫ corporalibꝫ vtit̃
intellectus eius ⁊ imaginatio illis rebꝫ intendit q̄ corpo/
raliter videntur.ergo ſimul cū hoc nō pōt intēdere illis
q̄ apparent abſqꝫ ſenſibus corporis in ꝓphetica viſione
¶ Sed ꝯtra eſt quod dicitur prima Cor.xiiij. Spiri/ Cōtra
tus ꝓphetarū ꝓphetis ſubiecti ſunt. hoc aūt nō eſſet ſi
ꝓpheta eſſet a ſenſibus alienatus.quia ſic nō eſſet com
pos ſui.ergo ꝓphetia non fit in homine alienato a ſenſi
bus ¶ Pret. Per viſionem ꝓphetie accipit̃ certa cogni/
tio de rebꝫ ſine errore.ſed in his que ſunt abſtracti a ſen
ſibus vel in ſomno vel quocunqꝫ alio modo eſt cognitio
permixta errori ⁊ incerta.quia ſimilitudinibus rerū in/
herēt quaſi rebus ipis. vt dicit Auguſti.xij.ſuper Gen.
ad lit.ergo ꝓphetia non fit cum alienatōne a ſenſu.

3 ¶ Pre. Si hoc ponitur videtur ſequi error Montani
q̃ dixit ꝓphetas q̃ſi abrepticios eſſe locutos q̇d dicerent
4 neſcientes ¶ Preterea. Prophecia. vt dr̃ in gloſa in princi
pio pſalterij. quãꝗ fit per facta ⁊ dicta. per facta ſicut per
archam Noe ſcaf eccleſia. per dicta ſicut ea que angeli
dixerũt Abrahe. ſed cõſtat ꝙ Noe archam ↄſtituens et
Abraham angelis colloquens ⁊ eis ſeruiens non erant
a ſenſibꝫ abſtracti ergo ꝓphetia nõ fit per abſtractõnem
Rñ° a ſenſibus ſemper.

¶ Reſponſio dõm. ꝙ ꝓphetia duos habet actus. vnũ
primũ ⁊ p̃ncipalem. ſcꝫ viſionem. Aliũ ſecũdariũ ſcꝫ de-
nũciationem. denũciatio aũt fit a ꝓpheta vel verbis vel
factis. vt pꝫ Hieremie xiij. ꝙ lumbare ſuum poſuit iu-
xta fluuiũ ad putrefiendũ. vtrolibet aũt modo denũcia
tio ꝓphetica ſemper fit ab hoīe nõ abſtracto a ſenſibus.
qꝛ hmõi denũciatio p̱ q̇dam ſigna ſenſibilia fit. vñ pro-
phetam denũciantem oportet ſenſibꝫ vti. ad hoc ꝙ eius
denũciatio ſit ꝑfecta. alias denũciaret q̃ſi arreptici⁹ Sꝫ
q̃tum ad viſionẽ ꝓphetie duo cõcurrũt. vt ex dictis pꝫ
ſcꝫ iudiciũ. ⁊ acceptio ꝓpria ꝓphetie. Quãdo igiẜ ꝓphe
te inſpiraẜ diuinitus vt ſit tantũ iudiciũ eius ſupnatu-
rale ⁊ nõ acceptio. tunc talis inſpiratio abſtractionem a
ſenſibꝫ non req̇rit. qꝛ iudiciũ intellectus naturaliter eſt ꝑ
fectius in vtente ſenſibus. q̃ꝫ in nõ vtente. acceptio autẽ
ſupnaturalis ꝓpria eſt ſm imaginariã viſionẽ ad quã vi-
ſionẽ inſpiciendã rapiẜ mens humana aliquo ſpiritu et
a ſenſibꝫ abſtrahitur vt Auguſti. dr̃ xij. ſup Gen. ad lit.
Cuius rõ eſt. qꝛ vis imaginaria dũ q̇s vtiẜ ſenſibꝫ p̃nci-
paliter eſt intenta his q̃ p̱ ſenſus accipiũtur. vñ non põt
eſſe ꝙ intentio eius principaliter trãſferaẜ ad ea q̃ aliũde
accipiũẜ niſi qñ eſt homo ſenſu abſtractus Vñ qñcũꝗ
Duplex ab- fit ꝓphetia ſm imaginariã viſionẽ. oportet a ſenſibꝫ ab-
ſtractio a ſen ſtractũ eſſe ꝓphetam. Sꝫ hec abſtractio dupliciter con
ſibus. tingit. Vno modo ex cauſa aīali. Alio modo ex cauſa
naturali. a cauſa q̇dem naturali qñ exteriores ſenſus ſtu
peſcunt vel ꝓpter egritudinẽ vel ꝓpter vapores ſomni
ad cerebrũ aſcẽdentes. ex q̇bꝫ ↄtingit organũ tact⁹ imo
bilitari. Ex cauſa vero aīali ſicut qñ homo ex nimia at-
tentõne ad intelligibilia. vel imaginabilia oīno a ſenſibꝫ
exterioribꝫ abſtrahitur. Nunꝗ̃ aũt fit in ꝓpheta abſtra
ctio a ſenſibꝫ corporalibꝫ p̱ egritudinẽ. ſicut fit in epilenti
cis vel furioſis. ſed ſolũmodo p̱ cãm naturalẽ ordinatã
ſcꝫ p̱ ſomnũ. Et ideo ꝓphetia q̃ fit cũ viſione imagina-
ria ſemper fit. vel in ſomno. qñ ſcꝫ abſtractio a ſenſibꝫ per
cauſam naturalem ordinatã. vel in viſione. qñ fit abſtra
ctio a cã aīali. In hoc tamẽ differt ꝓpheta in ſua abſtra-
ctõne a ſenſibus (ſiue abſtrahaẜ p̱ ſomnũ. ſiue p̱ viſionẽ)
ab omībꝫ alijs q̃ abſtrahũẜ a ſenſibꝫ. ꝙ mens ꝓphete illu
ſtraẜ de his q̃ in imaginaria viſione videnẜ Vnde ↄgno
ſcit ea nõ eſſe res. ſed aliqualiter rerũ ſilitudines. de q̇bꝫ
certũ iudiciũ habet. p̱ lumẽ mentis. Sic igiẜ patet ꝙ ꝓ-
phete inſpiratio. qñꝗ fit cũ abſtractione a ſenſibꝫ. qñꝗ
non. ¶ Vnde ad vtraſꝗ rationes eſt reſpõdendum
Ad.1. ¶ Ad primũ ergo dõm. ꝙ in verbis illis dominus intẽ
dit oſtendere ꝑeminentiam Moyſi ad alios ꝓphetas.
q̃tum ad acceptionem ſupnaturalem. q̇a ſcꝫ Moyſes
ſupnaturaliter ad hoc ꝓmotus eſt. vti ꝑam dei eſſentiã
in ſeipã videret. ſed oīa q̃ ꝓphete acceperũt non accepe-
runt niſi in ſilitudinibꝫ ſomnij vel viſionis. ſꝫ tñ iudiciũ
ꝓphete non fit p̱ ſilitudines ſomnij vł viſionis. vnde iu
dicium ꝓphete fit etiam ſine abſtractione a ſenſibus.
Ad.2. ¶ Ad ij. dõm. ꝙ qñ interior vis intendiẜ in viſione ſui
obiecti abſtrahitur ſi ſit ꝑfecta attentio ab exteriori viſio
ne. ſed quãtũcunꝗ ſit ꝑfectũ iudiciũ interioris virtutis
nõ abſtrahit ab operatione exteriori. q̇a ad interiorẽ vir
tutem ꝑtinet de exteriori iudicare. vnde iudiciũ ſuperio
ris in idem ordinaẜ cũ operatione exteriori. et ideo mu-
tuo ſe non impediunt ¶ Ad. iij. dõm ꝙ ratio illa ꝓcedit Ad 3.
de intellectuali viſione ⁊ imaginaria ſm acceptionem ⁊
nõ ſm iudiciũ ¶ Ad. iiij. dõꝫ. ꝙ ex hoc ipſo potentie ani Ad 4
me mutuo ſe in ſuis operationibus impediũt. qꝛ in vna
eſſentia aīe ſunt fundate. vñ quãto aliq̃ vires aīe ſtꝫ ſibi
magis ꝓpinque. tanto magis nate ſunt ſe impedire ſi ad
diuerſa ferantur. vñ ratio nõ ſeq̇tur ¶ Ad v. dõm ꝙ rõ Ad 5
illa ꝓcedit quãtum ad acceptionem ſupnaturalẽ virtu-
tis imaginatiue vł intellectualis. ⁊ nõ quãtũ ad iudiciũ
¶ Ad primũ aũt in cõtrariũ dõm. ꝙ apl's loquiẜ q̃tũ Solues
ad ꝓphete denũciatõem. qꝛ ſuo arbitrio ſubiacet denun inſtãtias
ciare de quo inſpiratur vel nõ. quãtũ aũt ad reuelationẽ Ad 1.
ipſe ꝓpheta ſpiritui ſubijcitur. nõ eñ fit reuelatio ſcdm
arbitriũ ꝓphete. ſed ſcdm arbitriũ ſpiritus reuelantis
¶ Ad. ij. dõm. ꝙ hoc eſt ex lumine ꝓphetie. ꝙ mens ꝓ- Ad 2
phete illuſtretur vt etiã in ipã abſtractõne a ſenſibꝫ verũ
iudiciũ habeat de his que videt in ſomno vel viſione
¶ Ad tertiũ. dõm. ꝙ error Montani fuit in duobꝫ. pri Ad 3
mo qꝛ ſubtrahebat a ꝓphetis lumẽ mẽtis quo de viſis
verũ iudiciũ haberent Scdo. qꝛ in ipã denũciatõe eos a
ſenſibꝫ abſtractos dicebat. ſicut in furioſis ↄtingit vel in
his q̃ loquunẜ in dormiendo. hoc autem non ſeq̇tur ex
poſitione p̄dicta ¶ Ad iiij. dõm. ꝙ hoc qđ ꝓphetia dici Ad 4
tur fieri p̱ dicta vel facta referendum eſt ad denunciati
nem ꝓphetie magis q̃ꝫ ad ꝓpheticam viſionem

DEcimo queriẜ. vtrũ

ꝓphetia ↄuenienter diuidaẜ in ꝓphetiam p̄de
ſtinationis p̄ſcie ⁊ ↄminationis Et videẜ ꝙ nõ. qꝛ glo +
ſa in p̃ncipio pſalterij diuidit ꝓphetiã dicens. ꝙ alia eſt
ſm p̄ſciam quã neceſſe eſt oībꝫ modis impleri. etiã ſm teno
rẽ verborũ. vt Iſa. v. Ecce virgo ↄcipiet Alia ſcꝫ ſm ↄmi
natõeꝫ. vt iſta. adhuc q̇dragita dies ſũt ⁊ Niniue ſubuer
tetur. qđ nõ ſm verborũ ſupficiẽ. ſed tacite intelligentie
ſcatione ↄpletur. ergo videtur ſup fluere tertiũ mẽbrũ
qđ Hiero. apponit. ſcꝫ de ꝓphetia ſm p̄deſtinationem.
¶ Pret. Illud qđ ſequitur oẽm ꝓphetiã nõ debet po- 2
ni vt mẽbrũ diuidẽs ꝓphetiã. ſed oẽm ꝓphetiã ↄſequi
tur eẽ ſm p̄ſciam diuinã. qꝛ vt gloſa dr̃ Iſay. xxxiij. ꝓ-
phete in libro p̄ſcie legunt. ergo ꝓphetia ſm p̄ſcientiã
nõ debet poni mẽbrũ diuidens ꝓphetiam ¶ Pre. Cum 3
p̄ſcia ſit ſuperius ad predeſtinatõnem quaſi in eius defi
nitione poſita. non põt p̄ſciẽtia ↄtra p̄deſtinationẽ diui-
di. niſi quãtũ ad illud in quo p̄ſciẽtia p̄deſtinationem ex
cedit. ſed preſcia excedit p̄deſtinationem in malis. qꝛ de
eis p̄ſcia eſt. et non p̄deſtinatio. de bonis vero predeſti
natio ⁊ p̄ſcia. ergo cũ dicitur ꝙ ꝓphetia alia eſt ſm p̄de
ſtinationem. alia ſm p̄ſciam. hoc eſt dicu.. alia eſt de bo
nis. alia ẽ de malis. ſꝫ bona ⁊ mala indifferẽter ex libero
arbitrio dependent. g̃ nulla eſt differẽtia quã aſſignat
Hyero. inter has duas ꝓphetias dicẽs ꝓphetiam p̄de
ſtinationis eſſe q̃ ſine noſtro impletur arbitrio. ꝓphetiã
vero ſm preſciam. cui noſtrum admiſcetur arbitrium 4
¶ Pre. Predeſtinatio vt dr̃ Aug⁹. eſt de bonis ſaluta
ribus. ſed inter bona ſalutaria etiam merita noſtra con
putantur. quia ex libero depẽdent arbitrio. g̃ prophetia

ſm predeſtinatōez noſtrū admiſcetur arbitriū.ꝛ ſic Hie
f ronymus male diſtinguit ¶ Pꝛe. In ꝓphetia nō poſſunt
ꝯſiderari niſi tria.ſcʒ a quo eſt.ꝛ in quo eſt.ꝛ de quo eſt.
ſed penes illud a quo eſt ꝓphetia nō diſtinguitur.qꝛ oĩs
ꝓphetia eſt ab vno ꝑncipio ſcʒ a ſpūſancto. Nec iterū pe-
nes illud in quo eſt.qꝛ ꝓphetie ſubiectum eſt humanꝰ ſpi
ritus.ea aūt de quibꝫ eſt ꝓphetia nō ſunt niſi bona vl' ma
la.ergo ꝓphetia nō debet diuidi niſi diuiſione bimenbꝛi
6 ¶ Pꝛe. Hiero.dꝛ.ꝙ iſta ꝓphetia. ecce virgo ꝯcipiet. eſt
ſm predeſtinatōem.ſed ad impletōem illius ꝓphetie libe
rum arbitriū ſe immiſcuit in virginis aſſenſu.ergo ꝓphe-
tia ſm ꝑdeſtinatōem habet liberum arbitriū admixtum
7 et ſic nō differt a ꝓphetia que eſt ſm ꝑſcientiā ¶ Pꝛete.
Omis enūciatio de futuro que neſcitur eſſe futura. vel ē
vera vel falſa.vel ſaltem dubia annūcianti.ſed ꝑ ꝓphetiaʒ
ꝯminatōis ꝑdicitur aliquid eſſe futurū.vtpote deſtructi
onem alicuius ciuitatis.cum igiꝰ hec denūciatio non ſit
falſa nec dubia.qꝛ in ſpūmſanctū.qui eſt ꝓphetie actoꝛ nec
falſitas nec dubitatio cadit.opoꝛtʒ hoc futurū eſſe ad mi
nus a ſpūſancto ꝑſcitum.ergo ꝓphetia ſm ꝯminationeʒ
8 nō diſtinguitur a ꝓphetia ſm ꝑſcientiam. ¶ Pꝛe. Cum
aliquid ꝑdicitur ſm ꝓphetiam ꝯminatōis .aut illa predi
ctio eſt intelligenda ſine ꝯditōe.aut ſub ꝯditōne. Si ſub
ꝯditione.hoc nō videtur ꝯpetere ꝓphetie que in quadaʒ
ſupnaturali cognitōe ꝯſiſtit.futura em̄ precognoſcere q̄-
buſdam ꝯditiōibꝫ ſtantibꝫ etiam naturalis rō poteſt.er-
go opoꝛtʒ vt ſine ꝯditione intelligatur. aut igiꝰ ꝓphetia
eſt falſa.aut eueniet qꝺ predicitur.ꝛ ſic opoꝛtʒ a deo eſſe
9 ꝑſcitū.ꝗ ꝓphetia ꝯmiatōis nō debet diſtingui ꝯ ꝓphetiā
ꝑſcientie ¶ Pꝛe. Hiere.xviij.ſimilis regula ꝓponitur
de diuinis ꝯminationibꝫ ꝛ ꝓmiſſionibus adimplendis.
qꝛ ſcʒ ꝯminatōes reuocanꝰ quādo gens ꝯtra quaʒ eſt fa-
cta ꝯminatio penitentiam agit a malis. Similiter ꝓmiſ-
ſiō deficit quādo gens cui facta eſt iuſticiaʒ derelinq̄t.er
go ſicut ponit ꝓphetiam ꝯminatōis quoddā menbꝛum
ꝓphetie.ita opoꝛtʒ ponere quartū menbꝝ ꝓphetie ꝓmiſ-
10 ſionis ¶ Pꝛe. Iſa.xxxviij Iſaias ꝓpheta dixit ad Ezechi
am.diſpone domui tue qꝛ moꝛieris.hec aūt ꝓphetia non
eſt ſm ꝑdeſtinatōem.qꝛ iſtam neceſſe eſt impleri omnibꝫ
modis etiam ſine noſtro arbitrio.iterum ſm ꝑſcientiam
B qꝛ hoc futurum deus nō preſciebat.al's preſcire ſubeſſet
falſo.nec iterum ſm ꝯminationem.qꝛ ſine ꝯditione ꝑdice
batur futurū.ergo opoꝛtʒ eſſe aliquod quartū genus pꝛo
phetie ¶ Sed diceres.ꝙ hoc ꝑdicabatur eſſe futurū ſm
ij cauſas inferioꝛes.ꝛ ſic erat ꝓphetia ꝯminationis ¶ Sed
ꝯtra. Cauſe inferioꝛes moꝛtis egrotantis hominis poſ-
ſunt homini eſſe note ſm artem medicine.ſi ergo hoc nō
predixit Iſaias niſi ſm cauſas inferioꝛes futuras.vel nō
ꝓphetice predixit.vel ꝓphetica ꝑdictio nō differt a medi-
12 ci ꝑdictione ¶ Pꝛe. Omis pꝛophetia eſt de rebꝫ.vel in-
tuendo cauſas inferioꝛes.vel intuendo ſuperioꝛes.ſi er-
go ꝑdicta ꝓphetia intelligaꝰ ꝯditionalis.qꝛ eſt ſm aliq̄s
cauſas ſcʒ inferioꝛes.pari rōne oĩs ꝓphetia ꝯditiōalis
eſt.ꝛ ſic oĩs ꝓphetia erit eiuſdem rōnis cū cōminatoꝛia.
13 ¶ Pꝛe. Pꝛophetia ꝯminatōis q̄uis nō impleatur ſm
ſupficiem verboꝝ.impletur tamen tacite intelligentie ſi
gnificatōe.vt Caſſiodoꝛus dꝛ.ſicut qꝺ dictum eſt ꝑ Io
naʒ. Niniue ſubuerteꝰ.impletum eſt ſm Augꝰ.in libꝛo
de ci.dei.qꝛ q̄uis niniue ſteterit i menibꝫ.coꝛruit tn̄ i pꝛa
uis moꝛibꝫ. Sed hoc etiā inueniꝰ in ꝓphetia ꝑdeſtinatio
nis ꝛ ꝑſcientie.ꝙ nō impletur ſm exterioꝛem verboꝛum
ſupficiem.ſed ſm ſpūalem ſenſum.ſm qꝺ dictū eſt Iſa.
liiij.fundabo hieruſalem ſaphiris.et Dan̄.ij.lapis abſci-
ſus eſt de mōte ſine manibꝫ ꝛ ꝑcuſſit ſtatuā.ꝛ multa alia
hmōi.ergo ꝓphetia ꝯminatōis nō debet diſtingui cōtra
ꝓphetiam ꝑſcientie ꝛ ꝑdeſtinatōis ¶ Pꝛe. Si alicui de-
monſtrenꝰ alique futuroꝝ ſimilitudines non dꝛ ꝓpheta. 14
niſi intelligat ea que ꝑ illas ſignificātur.ſicut Pharao nō
eſt dictus ꝓpheta qui ſpicas et boues vidit. intelligētia
em̄ opus eſt in viſione.vt dꝛ Dan̄.x.ſed illi ꝑ quos ꝯmi-
nationes diuine ſiunt intelligūt tm̄ hoc qꝺ ꝓponūt ſm
verboꝝ ſupficiem.nō aūt illuminanꝰ de his que ꝑ illa ſi-
gna ſignificātur.vt pʒ de Iona qui intellexit niniue ma
terialiter ſubuertendā.vnde ea nō ſubuerſa ſed coꝛrecta
doluit .quaſi ſua ꝓphetia non eſſet impleta. ergo ꝓphetia
ex hoc dici nō debuit.ꝛ ſic nec ꝯminatio debet poni ꝓphe-
tie ſpēs.ergo videꝰ ꝑdicta diſtinctio nulla

¶ Sed cōtrariū apparet ex gloſa.que habeꝰ ſup illud Cōtra
Mathei ꝑmo.ecce virgo.vbi predicta diuiſio ponitur
et explanatur.

¶ Rn̄ſio dōm.ꝙ ꝓphetia a diuina ꝑſcientia deriuaꝰ. R̄ſo
vt ſupꝛa dictū eſt ¶ Sciendū eſt aūt.ꝙ deus alio modo Nota
ꝑſcit futura ab omnibꝫ alijs q̄ futura ꝑcognoſcūt. Circa
futuroꝝ cognitōem duo eſt ꝯſiderare.ſcʒ ipſum oꝛdineʒ
cauſaꝝ ad futuros effectus.ꝛ exitum ſiue executōem hu
ius oꝛdinis in hoc ꝙ effectus actu ꝓcedūt ex ſuis cauſis
quecūqʒ ergo virtus cauſata aliquā cognitōem hʒ de fu
turis.ſua cognitio nō fertur niſi ad oꝛdinē caꝝ.ſicut me
dicus ſm hoc dꝛ moꝛtē futurā ꝑſcire.inq̄tum ſcit natu-
ralia ꝑncipia eē oꝛdinata ad effectū moꝛtꝭ Et eodeʒ mō
aſtrologus dꝛ ꝑcognoſcere futuras pluuias aut ventos
vn̄ ſi ſint tales cauſe quaꝝ effectus impediri poſſunt.nō
ſemꝑ euenit qꝺ ſic preſciꝰ eſſe futurū. Sed deus non ſo
lum cognoſcit futura rōne oꝛdinis eoꝝ . ſed etiaʒ q̄tū ad
ipſum exitum eoꝝ vel executōem oꝛdinis Cuius rō eſt
qꝛ eius intuitus eternitate menſuraꝰ.qꝛ oĩa tpa in vno
nūc indiuiſibili ꝯpꝛehendit.vnde vno ſimplici intuitu vi
det oĩa ꝛ ad qꝺ cauſe ſunt oꝛdinate.et qualiter oꝛdo il-
le impleaꝰ.hoc aūt eſt creature impoſſibile cuius intuitꝰ
limitatur ad aliqꝺ tēpus determinatum.vnde cognoſcit
illa que ſunt in illo tpe.futura vero in tpe q̄n adhuc ſunt
futura.nō ſunt niſi oꝛdine ſuarū cāꝝ. vn̄ ſic ſolūmodo
a nobis ꝑcognoſci poſſunt.vt recte cōſiderantibꝫ appare
at in h̄ ꝙ futura ꝑſcire dicimur.ꝛ magis preſentiuʒ q̄ fu
turoꝝ ſcientiā habere.ꝛ ſic remanet ſolius dei ꝓpꝛium ve-
re ſcire futura.quādoqʒ igiꝰ a preſcientia diuina deriuaꝰ
ꝓphetia rōne oꝛdinis cauſaꝝ.q̄nqʒ vero etiam rōne exe-
cutionis vel impletionis illius oꝛdinis. Cū ergo fit pꝛo-
phete reuelatio ſolūmodo de oꝛdine cauſarū dꝛ ꝓphetia
cōminatōis.tūc em̄ nihil aliud ꝓphete reuelaꝰ niſi ſm ꝙ
ea que nūc ſunt talis ad hoc vel illud eſt oꝛdinatus. Im
pletio vero oꝛdinis cauſaꝝ fit dupl'r.quādoqʒ quidem ex
ſola operatōe diuine virtutis.vt ſuſcitatio Lazari.cōce
ptio chꝛiſti ꝛ hmōi.ꝛ ſm hoc eſt ꝓphetia ꝑdeſtinationis.
qꝛ dꝛ Damaſ.ea que deus ꝑdeſtinat nō ſunt in nobis.vn̄
et ꝑdeſtinatio quaſi quedā dei preparatio dꝛ.hoc aūt ali
quis preparat qꝺ facturus eſt ipſe.nō qꝺ alius . Quedaʒ
vero explentur etiā operatōe cāꝝ aliaꝝ.ſiue naturaliū
ſiue volūtariarū.ꝛ hec inq̄tum ꝑ alias cauſas ꝯplentur
nō ſunt ꝑdeſtinata.ſunt tn̄ ꝑſcita.vnde hoꝝ dꝛ ꝓphetia eē
ſm preſciam.qꝛ tn̄ ꝓphetia ꝓpter hoīes fit.circa ea que ꝑ
hoīes ſiūt libero arbitrio.ꝑcipue ꝓphetia preſcie cōſiſtit
vn̄ pretermiſſis alijs cauſis creatis Hieronimus ꝓphetiā
preſcie notificans de ſolo libero arbitrio mentionem facit

Ad 1. ¶ Ad pͥmū ergo dōm. ꝙ iſta trimēbris diuiſio quaʒ
Hieronimus ponit deducit̃ ad bimēbrem. vt dictū eſt.
qꝛ q̄dam reſpicit ordineʒ cāꝝ. q̄dam aūt exitum ordinis
Et in hac diuiſiōe Caſſio. ſtetit. Hiero. vero alterū mem
brū ſubdiuiſit. ⁊ ideo Caſſio. duo mēbra diuiſionis po-
nit. Hiero. aūt tria. pſciam aūt Caſſio. accipit ſm ſui
ↄmunitatē. eſt eīm de omnibꝫ euentibꝫ ſiue virtute creata
ſiue increata fiant. ſed Hiero. accipit pſciam ſm quādaʒ
reſtrictōem. put eſt de illis tm̄ de quibꝫ nō eſt pdeſtina-
tio p ſe loquēdo. ſcʒ de his que virtute creata ꝓueniūt.
Ad 2 ¶ Ad ſecūdū dōm. ꝙ oīs ꝓphetia diuinā pſcientiā hʒ
quaſi radicem. ſed cū in diuina pſcientia ſit cognitio ordi
nis ⁊ euētus. q̄dam ꝓphetia deriuat̃ ex vna parte. q̄daʒ
ex alia. preſcientia vero dei ſm hoc ꝓprie pſcie nomen hʒ.
ꝙ ad euentū reſpicit qui futurus eſt. ordo eīm ad euentū
eſt in pſenti. vñ de eo magis eſt ſcīa ꝙ̄ pſcientia. ⁊ ſic illa
ꝓphetia q̄ ordinē reſpicit nō dꝛ ſm pſciam. ſed ſolū illa q̄
Ad 3 eſt ſm euentū ¶ Ad tercīū dōm. ꝙ pſcia hic accipit̃ con
tra pdeſtinatōem diuiſa ꝗ̄tum ad id in quo pſcia pdeſti
natōem excedit. nō aūt excedit preſcia pdeſtinatōnem in
malis ſolum ſi predeſtinatio ſtricte accipiat̃. ſed etiaʒ in
omībꝫ bonis q̄ nō fiunt ſola virtute diuina. vñ rō nō ſeq
Ad 4 tur ¶ Ad quartū dōm. ꝙ meritūʒ noſtrū ⁊ eſt ex gratia
dei ⁊ ex libero arbitrio. non aūt ſubiacet pdeſtinatiōi niſi
ſm ꝙ eſt ex gratia. que a ſolo deo eſt. vnde illud qđ eſt ex
Ad 5 noſtro arbitrio pdeſtinatōi ſubeſſe dꝛ p accñs ¶ Ad. v.
dōm. ꝙ hic ꝓphetia diſtinguit̃ ſm ea de quibꝫ eſt. nō qui-
dem ſm bona ⁊ mala. qꝛ hmōi differentie p accñs ſe hñt
ad futurū qđ p ꝓphetiā cognoſcit̃. ſed ſm ꝙ eſt de ordi-
Ad 6 ne vel de exitu ordinis. vt dictū eſt ¶ Ad ſextū dōm. ꝙ
ad chriſti ↄceptōem interuenit ↄſenſus virginis. nō qua-
ſi operans. ſed ſicut impedimentū remouēs. nō eīm inui-
Ad 7 te tantū beneficiū preſtare decebat ¶ Ad ſeptimū dōm
ꝙ aliq̄d pt dici eſſe futurū. nō ſolū ex hoc ꝙ ita erit. ſʒ qꝛ
ita eſt ordinatū vt ſic ſit futurū. ſic eīm medicus dꝛ. iſte ſa
nabitur vel iſte moriet̃. etſi aliter ↄtingat nō falſum dixit
ſic eīm tūc futurū erat ex ordine cāꝝ. qđ tm̄ poſſibile eſt im
pediri. ⁊ tūc qđ pus futurū fuerat ↄſequenter nō erit fu
turū. Vñ phus dꝛ in ſcđo de generatōne. ꝙ futurus q̄s
incedere nō incedet. ⁊ ſm hoc denūciatio ꝓphetie ↄminā-
tis nec falſa eſt nec dubia. ꝗ̄uis non eueniat qđ predixit.
Ad 8 ¶ Ad octauū dōm. ꝙ ſi ꝓphetia ↄminationis referatur
ad ordinē cāꝝum quē directe reſpicit. ſic eſt abſq; oīni cō
ditione. abſolute eīm verū eſt ita determinatū eſſe in cau
ſis vt hoc ↄtingat. Si aūt referat̃ ad euentū quē reſpicit
indirecte. ſic intelligenda eſt ſub ↄditione cauſe. ⁊ tm̄ ſup-
naturalis eſt. qꝛ naturali ↄditōe nō poteſt ſciri etiā cā ex
iſtente. vtpote iniquitate remanente ꝙ talis pena vel ta
Ad 9 lis determinate ſm diuinā iuſticiā debeat̃ ¶ Ad nonuʒ
dōm. ꝙ ſub ꝓphetia ↄminatōis intelligit̃ etiā ꝓphetia ꝓ
miſſionis. qꝛ de eis eſt eadē rō. ideo tm̄ magis exꝑimit̃ de
ꝓphetia ↄminatōis. qꝛ frequentius inuenit̃ reuocata cō
minatio ꝙ̄ ꝓmiſſio. deus aūt ſemꝑ eſt ꝓnior ad miseren-
Ad 10 dum ꝙ̄ ad puniendū ¶ Ad. x. dōm. ꝙ ꝓphetia illa fuit
ſm ↄminatōem. ⁊ ꝗ̄uis non eſſʒ a deo explicite ꝓpoſita.
eſt tm̄ illa denūciatio ſub implicita ↄditōne intelligenda
Ad 11 ſcʒ tali ordine rerū manente ¶ Ad. xi. dōm. ꝙ cauſe infe
riores nō ſolū ſunt cauſe naturales quas medici cogno-
ſcere poſſunt. ſed etiā cauſe meritorie. q̄ ex ſola diuina re-
uelatione cognoſcūtur. etiaʒ cauſe naturales ſalutis vel
mortis multo fortius diuina reuelatōe ꝙ̄ humano inge
Ad 12 nio cognoſci poſſunt ¶ Ad. xij. dōm. ꝙ cauſe ſuperiores

ſunt rerū rōnes in diuina pſcientia. que nunꝙ̄ deficiunt
ab impletōe ſuoꝝ effectuū. ſicut deficiūt cauſe inferiores
et ideo in cauſis ſupioribꝫ cognoſcūtur rerū euentus ab
ſolute. ſed in inferioribꝫ nō niſi ſub cōditione ¶ Ad. xiij. Ad 13
dōm. ꝙ in ꝓphetia pdeſtinatōis ⁊ preſcie ꝗ̄uis ꝓponat̃
veritas adimplenda ſub aliquibꝫ ſimilitudinibꝫ. tm̄ rōne il-
larum ſimilitudinū nō attendit̃ aliquis ſenſus litteralis. ſed
ſenſus litteralis attendit̃ ſm ea que p ſimilitudines ſignan
tur. ſicut in omībꝫ metaphorice ſignificatōibꝫ accidit. vñ
in talibꝫ ꝓphetijs nulla veritas inuenit̃ ꝗ̄tum ad ſimilitudi
nes. ſed ſolum ꝗ̄tum ad ea q̄ p ſimilitudinem ſignātur. ſed
in ꝓphetia ↄminatōis ſenſus litteralis verboꝝ ꝓphetie at
tendit̃ ſm illas ſimilitudines rerū que eueniūt. qꝛ ſimilitudi-
nes ille nō tm̄ ꝓponūtur vt ſimilitudines. ſed vt res q̄dam
vñ ⁊ illud qđ eueniet ſignatū p hmōi ſimilitudines non pti
net ad ſenſum litteralē. ſed ad ſenſum myſticū. ſicut cū dꝛ
Niniue ſubuertet̃. ſubuerſio materialis ptinet ad ſenſuʒ
litteralē. ſed ſubuerſio a prauis moribꝫ ad moralem perti
net. ⁊ in ipſo ſenſu litterali attendit̃ aliqua veritas rōne
ordinis cauſarū. vt dictū eſt ¶ Ad. xiiij. dōm. ꝙ in ſom- Ad 14
nio pharaonis ſpice ille ⁊ boues non demonſtrabant̃ vt
res q̄dam. ſed ſolum vt ſimilitudines. ⁊ ideo Pharao qui
ſolū illas ſimilitudines vidit nō habuit alicuius rei intel-
lectū. ⁊ ꝓpter hoc ꝓpheta nō fuit. Sed Jone cui dictū eſt
Niniue ſubuertet̃. aderat intelligentia alicuius rei. ſcʒ
ordinis meritoꝝ ad ſubuerſionē. Et ſi forte alterius rei
ſcʒ ſubuerſionis pſcius nō fuerit. vnde ꝗ̄tuʒ ad hoc qđ
nō intelligebat ꝓpheta nō fuit. ſciebant tm̄ Jonas ⁊ alij
ꝓphete ↄminātes ꝓphetiā quā predicebant nō eſſe ſm p
ſciam. ſed ſm ↄminatōeʒ. Vñ dꝛ Jone vltimo. ꝓpter hoc
preoccupaui vt fugerē in tharſis. ſcio eīm quia tu deus cle
mens ⁊ miſericors es

Undecimo queritur.

Utrū in ꝓphetia inueniat̃ immobilis veritas
Et videt̃ ꝙ nō. cū eīm veritas in definitōne ꝓphetie po
natur ſi ꝓphetie ↄueniat oportʒ vt per ſe ei ↄueniat. ſʒ fu-
tura ↄtingentia de quibꝫ eſt ꝓphetia p ſe non ſunt immo
bilia. ſed ſolū ſm ꝙ ad diuinā pſcientiā referūtur. vt dicit
Boetius. ergo veritas imobilis nō debet aſſignari pro
phetie quaſi in eius definitōe poſita ¶ Pre. Illud quod
nō implet̃ niſi aliqua variabili cōditione ex ſe nō habʒ im
mobilem veritatē. ſed aliqua ꝓphetia ſcʒ ↄminatōis non
implet̃ niſi variabili cōditione exiſtente. ſcʒ pſeueratione
vel pſeuerātia malitie vel iniquitatis. vt habetur Hiere.
xviij. ergo nō oīs ꝓphetia habet imobilem veritatem
¶ Pre. Iſa. xviij. dꝛ gloſa ꝙ deus ꝓphetis reuelat ſuam
ſententiā. ſed nō ſuū ↄſiliū. Sententia aūt eius eſt varia
bilis. vt ibidē dꝛ. ḡ ꝓphetia nō habet immobilē veritateʒ
¶ Pre. Si ꝓphetia hʒ immobilē veritateʒ. aut hoc eſt
ex parte ꝓphete videntis. aut ex parte rei que videt̃. aut
ex parte ſpeculi eterni in quo videt̃. nō aūt ex parte viden
tis. qꝛ humana cognitio variabilis eſt. nec ex pte rei etiā
que contingens eſt. nec ex parte diuine preſcie ſiue ſpecu-
li. qꝛ per hoc neceſſitas rei nō imponit̃. ergo ꝓphetia nul-
lo mō habet immobilē veritateʒ ¶ Sed diceres. ꝙ diui-
na pſcia nō imponit neceſſitatē quin aliter euenire poſſit
ſed tm̄ aliter nō eueniet qđ pſcitur. ⁊ hoc mō ꝓphetia ha-
bet immobilē veritatē. Immobile eīm dꝛ ſm phm qđ nō
pt moueri vel qđ difficile mouet̃ ¶ Sed contra. Poſito
poſſibili nihil ſequit̃ impoſſibile. ſi igit̃ poſſibile eſt illud

qđ est ꝑ̄scitū ⁊ ꝓphetatū aliter se habere. si ponatur aliter
se habere nullum sequit̄ impossibile. sequit̄ aūt ꝓphetiā ha
bere mobilem veritatē. ergo nō est necesse ꝓphetiā habere
6 immobilē veritatē ¶ Pře. Ueritas ꝓpositōis sequit̄ cō
ditionē rei. q̄z ex eo ꝙ res est vel nō est oratio dr̄ vera vel
falsa. vt dr̄ phus. sed res de quib⁹ est ꝓphetia sunt cōtin/
gentes ⁊ mutabiles. ğ ꝓphetica denūciatio habet mobilē
7 veritatē ¶ Pře. Effectus denoīatur necessarius vel cō
tingens a causa ꝓxima non aūt a ꝑ̄ma. sed cause ꝓxime
rerū de quib⁹ est ꝓphetia sunt cause mobiles. q̄uis ꝑ̄ma
cā sit imutabilis. ğ ꝓphetia nō habet immobilē sed mobi
8 lem veritatē ¶ Pře. Si ꝓphetia hʒ immobilē veritatem
impossibile est aliquid esse ꝓphetatū ⁊ illud nō fieri. sʒ qđ
est ꝓphetatum impossibile est nō esse ꝓphetatū. ergo si ꝓ
phetia hʒ immobilem veritatē necesse est illud euenire
quod prophetatum est. ⁊ sic prophetia non erit de futu/
ris ꝯtingentib⁹

Cōtra ¶ Sed ꝯtra est qđ dr̄ in glo. in ꝑ̄ncipio psal. prophe/
tia est diuina inspiratio vel reuelatio rerū euentus immo
bili veritate denūcians ¶ Pře. Prophetia est diuine ꝑ̄/
scientie signū. vt dr̄ Hiero. sed ꝑ̄scita inq̄ntum subsunt ꝑ̄
scientie sunt nec̄aria. ğ ⁊ ꝓphetata inq̄ntum est de illis ꝓ/
phetia. ğ ꝓphetia hʒ immobilem veritatē de reb⁹ mobi/
lib⁹ ¶ Pře. Scia dei ꝑ̄t esse immobilis de reb⁹ mobilib⁹
q̄z a reb⁹ ortū nō hʒ. sed silr̄ cognitio ꝓphetica nō sumit̄
ab ipsis reb⁹. ğ ꝓphetia habet immobilem veritatem de
rebus mobilib⁹.

Rⁿ¹⁰ ¶ Rn̄sio dōm. ꝙ in prophetia est duo cōsiderare. scʒ
Distinctio ipsas res ꝓphetatas. ⁊ cognitōem q̄ de illis habet̄. Et ho
rum duoꝝ inuenit̄ diuersus ordo originis. Ipse em̄ res ꝓ
phetate sunt immediate a causis mobilib⁹. sicut a causis
ꝓximis. sed a cā immobili sicut a cā remota. Cognitio
vero ꝓphetica ecōuerso est a diuina ꝑ̄scientia sicut a cā ꝓ/
xima. ⁊ a reb⁹ ꝓphetatis nō depēdet sicut a causa. sed est
solū sicut earū signū. omīs aūt effectus in nec̄itate ⁊ con/
tingentia sequit̄ cām ꝓximā. ⁊ nō cām ꝑ̄mam. Vn̄ ipse
res ꝓphetate mobiles sunt. sed ꝓphetica cognitio est im
mobilis. sicut ⁊ diuina prescientia a qua deriuat̄. vt exem
platū ab exēplari. Sicut em̄ ex hoc ꝙ veritas intellectus
est necessaria sequit̄ ꝙ enūciatio. que est signū intellectus
habeat necessariā veritatē. ita ex hoc ipso ꝙ diuina ꝑ̄scien
tia est immobilis. sequitur ꝙ ꝓphetia que est signuʒ eius
immobilem habeat veritatem. Quō aūt prescientia dei
possit esse immobiliter vera de reb⁹ mobilib⁹ dictuʒ est in
alia questione de scia dei. vnde nō oportʒ hoc repetere. cū
immobilitas ꝓphetie tota dependeat ex imobilitate pri
me prescientie.

Ad j. ¶ Ad ꝑ̄mū ergo dōm. ꝙ nihil ꝓhibet aliq̄d inesse ꝑ
accidens alicui ꝑ se sumpto. quod eidem ꝑ se inest addi/
to alio sicut homini ꝑ accidens inest moueri. ꝑ se vero in
q̄ntum est currens. Sic etiā ⁊ huic rei que ꝓphetat̄ nō ꝑ
se ꝯuenit esse immobilē. sed solū inq̄ntum est ꝓphetata. vn̄
ꝯuenienter in definitōe ꝓphetie ponit̄ ¶ Ad secūdū dicē
Ad 2 dū. ꝙ ꝓphetia ꝯminatōis oīno hʒ immobilē veritatem
nō aūt est de euentib⁹ reꝝ. sed de ordine cāꝝ ad euentus
vt dictū est. et hūc ordinē esse quē ꝓpheta ꝑ̄dicit necessa
Ad 3 riū est. q̄uis q̄nq̄ȝ euentus nō sequat̄ ¶ Ad terciū dōm
ꝙ ꝯsiliū dei dr̄ ipa eterna dei dispositio que nunq̄ȝ variat̄
ꝓpter hoc dr̄ Grego. ꝙ deus nunq̄ȝ mutat ꝯsiliū. Sentē
tia vero dr̄ hoc ad qđ alique cause sūt ordinate. ⁊ sic sen/
tentie tn̄ in iudicijs ex causarū meritis proferūtur. Qn̄
q̄ȝ aūt hoc ad qđ cause sunt ordinate est etiā a deo dispo
situm ab eterno. ⁊ tūc idem est dei consilium ⁊ sententia.
Qn̄q̄ȝ vero ad aliquid sunt cause ordinate. quod nō est a
deo ab eterno dispositū. ⁊ tūc dei ꝯsilium et sententia fe
rūtur ad diuersa. Ergo ex parte sentētie que respicit cau
sas inferiores inuenitur mutabilitas. sed ex parte cōsilij
inuenit̄ semꝑ immutabilitas. Prophete vero reuelat̄ qn̄/
q̄ȝ sententia ꝯsilio ꝯformis. ⁊ tūc ꝓphetia habet immobi
lem veritatem. etiam q̄ntum ad euentum. Qn̄q̄ȝ vero re
uelat̄ sententia nō ꝯformis ꝯsilio. ⁊ tūc habet immobileʒ
veritatem q̄ntum ad ordinē. ⁊ nō q̄ntum ad euentū. vt di
ctum est ¶ Ad quartū dōm. ꝙ immobilitas ꝓphetie est Ad 4
ex parte speculi eterni. nō ꝙ reb⁹ ꝓphetatis necessitatē im
ponat. sed q̄z ꝓphetiam facit necessariā esse de reb⁹ cōtin/
gentib⁹. sicut ⁊ ipsa est. ¶ Ad quintuʒ dōm. ꝙ posito ꝙ
aliquid sit s̄m ꝑ̄scientiā ꝓphetatum. q̄uis id nō esse in se Ad 5
sit possibile. tn̄ est incōpossibile posito huic scʒ quo dr̄ esse
ꝑ̄scitum. q̄z ex hoc ipso ꝙ ponit̄ ꝑ̄scitum. ponit̄ necessario
futurū esse. cū prescientia ipsa euentū respiciat ¶ Ad se/ Ad 6
xtum dōm. ꝙ veritas ꝓpōnis sequit̄ ꝯditioneʒ rei qn̄ sen/
tentia circa veritatē ex reb⁹ ꝓpositis oritur. sic autē nō est
in ꝓposito ¶ Ad septimū dōm. ꝙ q̄uis rei ꝓphetate cau Ad 7
sa proxima sit mobilis. tn̄ ipsius ꝓphetie causa prima est
immobilis. vt dictū est. ⁊ ideo ratio non sequitur ¶ Ad Ad 8
viij. dōm. ꝙ ꝓphetatū nō euenire habet simile iudiciuʒ si/
cut ⁊ ꝑ̄scitum nō euenire. qđ qualiter ꝯcedi debeat ⁊ qua
liter negari dictū est in q̄stione de scia dei

Duodecimo queritur

Utrū ꝓphetia que est s̄m intellectualē visioneʒ
tn̄. sit eminentior ea que habʒ intellectualē visionē simul
cū imaginaria ¶ Et videt̄ ꝙ nō. q̄z ꝓphetia que hʒ intel 1
lectualem visionē cū imaginaria. includit eā que hʒ intel
lectualem tn̄. ergo visio ꝓphetica que hʒ vtrāq̄ȝ est poti/
or illa que hʒ vnaʒ tn̄. qđ em̄ includit aliquid excedit id
qđ ab eo includitur ¶ Pře. Quāto in aliqua ꝓphetia est 2
habūdātius lumen intellectuale tanto ꝑfectior est. sʒ ex
plenitudine intellectualis luminis ꝯtingit ꝙ sit redūdā
cia in ꝓphetia ab intellectu in imaginatōne. vt ibi formet̄
imaginaria visio. ergo ꝑfectior est prophetia que hʒ ima
ginariam visionem adiūctam q̄ȝ illa que habet intellectu
alem tn̄ ¶ Pře. De Johāne baptista dr̄ Mathei. xi. ꝙ 3
ipse est ꝓpheta ⁊ plus q̄ȝ ꝓpheta. hoc aūt additur inq̄ntuʒ
nō solum intelligibiliter vel imaginarie vidit vt alij pro/
phete. sed etiam corporaliter digito monstrauit. Ergo ꝓ
phetia cui admiscetur corporalis visio est nobilissima. et
eadem rōne illa cui adiūgitur visio imaginaria est nobili/
or vel notior q̄ȝ illa que habet intellectualem tn̄. ¶ Pře. 4
Tanto aliquid magis est ꝑfectū quāto in eo plenius in/
ueniūtur differentie rōnem spēi ꝯstituentes. sed differen/
tie ꝯstituentes ꝓphetiā sunt visio ⁊ denūciatio. ergo illa
ꝓphetia que denūciatōnem habet videt̄ esse ꝑfectior ea q̄
nō habet. Sed denūciatio fieri nō ꝑ̄t sine imaginaria vi/
sione. q̄z oportʒ euʒ qui denūciat habere imaginatos ser
mones. ergo ꝓphetia illa est perfectior que fit cuʒ visione
imaginaria ⁊ intellectuali ¶ Pře. Prima Coꝝ. xiiij. sup 5
illud. spūs aūt loq̄tur mysteria. dr̄ glo. minus est ꝓpheta
qui reruʒ signatarū solo spū videt imagines. ⁊ magis est
ꝓpheta qui solo earū intellectu ꝑ̄ditus. sed maxime pro
pheta est qui in vtroq̄ȝ ꝑcellit. ⁊ sic idem qđ ꝑ̄us ¶ Pře 6
Prophetia vt dr̄ Raby moyses inchoat̄ in intellectu ⁊ ꝑ
ficitur in imaginatione. ergo ꝓphetia que habet imagina

riam viſionem pfectior eſt ꝙ̃ que habet intellectualem tm̃
7 ¶ Pre. Debilitas intellectualis luminis impfectionez
indicat prophetie. ſz ex debilitate intellectualis luminis
videtur ꝯtingere ꝙ viſio prophetica non deueniat vſqz
ad imaginatõem. ergo videt̃ ꝙ illa prophetia que hz ima
8 ginariam viſionem ſit pfectior ¶ Pre. Maioris pfectio
nis eſt cognoſcere rem aliquam in ſe ⁊ prout eſt alterius
ſignum ꝙ̃ cognoſcere eam in ſe tm̃. ergo eadem rõne p-
fectius eſt cognoſcere aliquam rem vt eſt ſignata ꝙ̃ co-
gnoſcere eam in ſe tm̃. Sed in prophetia que habet ima-
ginariam viſionem cũ intellectuali. cognoſcitur res pro-
phetata nõ ſolum in ſe. ſed etiaz put eſt imaginibus de-
ſignata. Ergo ꝓphetia que habet imaginariam viſionez
nobilior eſt ea que habet intellectualem tm̃. in qua cogno
9 ſcitur res ꝓphetate tm̃ in ſe. ⁊ nõ put ſt̃ ſignate ¶ Pre.
Sicut dt̃ Dyo. pmo cap. cele hierar. impoſſibile eſt nob
aliter ſuplucere diuinũ radiuz. niſi ſacroꝝ velaminũ va-
rietate circũuelatũ. velamina aũt appellat figuras imagi
narias quib9 puritas intellectualis luminis quaſi velat̃.
ergo in omĩ ꝓphetia oportz eſſe imaginarias figuras vel
ab homine formatas. vel diuinitus immiſſas. nobiliores
aũt vident̃ eſſe imiſſe diuinitus ꝙ̃ formate ab homine.
ergo illa videtur eſſe nobiliſſima ꝓphetia in qua ſimul di-
uinitus infunditur lumen intellectuale ⁊ figure imagina
10 rie ¶ Pre. Vt dt̃ Hiero. in ꝓlogo ſup li. Reg̃. ꝓphete
ꝯtra agiographos diſtinguũtur. ſz illi quos vocat pro-
phetas omes aut fere omes reuelatões acceperũt ſub fi-
guris imaginarijs. plures autez eoꝝ quos inter agiogra
phos nominat ſub figuris reuelatõez acceperũt. ergo ma
gis ꝓprie dicũtur ꝓphete illi quib9 fit reuelatio ſm viſio-
nem intellectualẽ ⁊ imaginariã. ꝙ̃ illi quib9 fit ſm intelle
11 ctualẽ tm̃ ¶ Pre. Sz m phm. ij. metaph. intellectus no-
ſter ſe hz ad pmas rerũ cauſas que ſunt maxime note in
natura. ſicut ſe hz oculus noctue ad lumen ſolis. ſed ocu-
lus noctue nõ pt inſpicere ſolem niſi ſub quadaz obſcuri
tate. ergo intellectus noſter diuina ſub quadã obſcurita
te intelligit. igitur videtur ꝙ ſub aliquib9 ſimilitudinib9
et ſic intellectualis viſio nõ erit certior ꝙ̃ imaginaria. cuz
vtraqz ſub ſilitudinib9 fiat. vñ videtur ꝙ illa viſio imagi-
naria intellectuali adiũcta nihil diminuat de eius nobili-
tate. ⁊ ſic illa ꝓphetia que fit ſub vtraqz viſione. vel eſt di
12 gnior vel ad minus eque digna ¶ Pre. Sicut ſe hz ima
ginabile ad imaginatõem. ita intelligibile ad intellectum
ſed imaginabile nõ apprehẽditur ab imaginatõe niſi me
diante ſimilitudine. ergo nec intelligibile ab intellectu. et
ſic idem qđ pus
Inſtãtie ¶ Sed ꝯtra eſt qđ dr̃ in gloſa in pncipio pſal. illius p
.j. phetie modus eſt ceteris dignior. quãdo ſcz ex ſola ſpũſ-
ſancti inſpiratõne remoto omĩ exteriori adminiculo facti
vel dicti vel viſionis vel ſomnij ꝓphetatur. Illa vero pro-
phetia que habet imaginariã viſionem annexaz. eſt cum
adminiculo ſomnij vel viſionis. ergo ꝓphetia que eſt cum
viſione intellectuali tm̃ eſt nobilior ¶ Pre. Omñe qđ in
2 aliquo recipitur. recipitur in eo p modũ recipientis. ſz in
tellectus in quo aliqđ recipitur in viſione intellectuali eſt
nobilior ꝙ̃ imaginatio in qua recipitur aliqđ in viſione
imaginaria. ergo ꝓphetia que fit ſm intellectualẽ viſionez
eſt nobilior. ¶ Pre. Vbi eſt intellectualis viſio ibi non
5 poteſt eſſe deceptio. qꝛ qui fallitur nõ intelligit. vt dt̃ Au
guſtinus in libro de vera relig̃. Viſio autez imaginaria
habet plurimũ falſitatis admixtum. Vñ in. iiij. metaph.
ponitur quaſi pncipiũ falſitatis. ergo ꝓphetia que habet
intellectualem viſionez eſt nobilior ¶ Pre. Quãdo vna
vis anime a ſua actõe retrahitur alia in ſua actione robo- 4
ratur. ſi ergo in ꝓphetia imaginaria aliqua vis omĩno va
cet. intellectualis viſio eſſet fortior. ergo ⁊ ꝓphetia nobi-
lior ¶ Preterea. Sicut ſe habent potentie ad inuicem ita et
actus potẽtiarũ. ſed intellectus nõ ꝯiũctus imaginatio- 5
ni. vtpote angelicus. eſt nobilior intellectu imaginationi
ꝯiũcto. ſcz humano. ergo prophetia que habet intellectu
alem viſionem ſine imaginaria. nobilior eſt illa que habet
vtrũqz ¶ Pre. Adminiculum actionis deſignat imper 6
fectionẽ agẽtis. ſz viſio imaginaria ponitur in glo. ps. vt
adminiculũ ꝓphetie. ergo ꝓphetia q̃ hz imaginariã viſionẽ ẽ
imperfectior ¶ Pre. Quanto aliquod lumen eſt magis 7
remotum ab obſcuritatib9 ſiue nebulis. tanto eſt magis
clarum. ſed imaginarie figure ſunt quaſi nebule quib9 ob-
umbratur intellectuale lumen. ratione cuius ratio huma
na. que a phãtaſmatibus abſtrahit dicitur ab Iſaac ori
ri in vmbra intelligẽtie. ergo prophetia. que habet lumẽ
intellectuale ſine imaginatione eſt perfectior. ¶ Preterea. 8
Tota nobilitas prophetice cognitionis conſiſtit in hoc
ꝙ dei preſcientiam imitatur. ſed prophetia que eſt ſine
imaginaria viſione. magis diuinam preſcientiam imita-
tur in qua non eſt aliqua imaginatio. ꝙ̃ que habet imagi-
nariã viſionẽ. ergo illa q̃ caret imaginaria viſione ẽ nobilior
¶ Reſponſio dicendum. ꝙ cum natura ſpeciei con- R°
ſiſtat ex natura generis ⁊ natura differentie. ex vtroqz di
gnitas ſpeciei poteſt penſari. ⁊ ſm has duas conſiderati
ones inueniũtur aliq̃ ſeinuicẽ in dignitate excedere quĩqz
Quãtum em̃ pertinet ad rõnem ſpẽi ſemp illud partici-
pat pfectius rõnem ſpẽi. in quo differentia formaliter ſpe
ciem ꝯſtituens nobilius inuenitur. ſed ſimplr̃ loquendo
quãdoqz eſt nobilius illud in quo natura generis eſt pfe
ctior. quãdoqz vero id in quo eſt perfectius natura differen
tie. Cum vero natura differentie addat aliquam perfe
ctionem ſuper generis naturam. tũc preeminentia que eſt
ex parte differentie facit aliquid ſimpliciter eſſe nobilius
Sicut in ſpecie hominis qui eſt aĩal rõnale. ſimplr̃ eſt di-
gnior qui eſt potior in rationalitate. ꝙ̃ ille qui eſt potior
his que ad rõnem aĩalis ſpectant. vtpote ſenſus ⁊ motus
et alia hmõi. Quãdo vero differentia aliqua impfectio-
nem importat. tũc illud in quo completius eſt natura ge
neris. eſt nobilius ſimplr̃. vt patz in fide. que eſt cognitio
enigmatica eorũ que nõ vident̃. qui em̃ abũdat in natura
generis ⁊ deficit in fidei differentia. vtpote fidelis q̃ iam
pcipit aliquẽ intellectũ credibiliũ. ⁊ quodãmõ eã iam vi-
det. hz ſimplr̃ nobiliorẽ fidem. eo q̃ minus cognoſcit. ⁊ tm̃
ꝙ̃tũ ad rõnem fidei ptinet. magis ꝓprie hz fidẽ ille q̃ om
nino nõ videt illa q̃ credit. Et ſic eſt etiã in ꝓphetia. ꝓphe
tia em̃ videt̃ eſſe q̃dam cognitio obũbrata ⁊ obſcuritate
admixta. ſm illud qđ habet̃. ij. Pe. i. habetꝫ firmiorẽ ꝓphe
ticũ ſermonẽ cui bñfacitis attendentes q̃ſi lucerne lucenti
in caliginoſo loco. Vñ etiã hoc ipm nomẽ ꝓphetie demõ-
ſtrat. qꝛ ꝓphetia dr̃ q̃ſi viſio de longinq̃. q̃ em̃ clare vident̃
q̃ſi de ꝓpe vident̃. Si igit̃ ꝯparem9 ꝓphetias ꝙ̃tũ ad dif
ferẽtiã q̃ rõnẽ ꝓphetie ꝯplet. Illa inuenit̃ pfecti9 rõnez p
phetie habere ⁊ magis ꝓprie. cui imaginaria viſio admiſce
tur. ſic em̃ vitatis ꝓphetice cognitio obũbrat̃. Si aũt cõ-
parem9 ſm id qđ ptinet ad naturã generis. ſcz cognitio
nẽ vel viſionẽ. videt̃ diſtinguendũ. cũ em̃ ois cognitio pfe
cta duo habeat. ſcz acceptõez. ⁊ de acceptis iudiciũ. Iudi
ciũ q̃dẽ de acceptis in ꝓphetia eſt ſolũ ſm intellectũ. acce
ptio vero eſt et ſm intellectũ ⁊ ſecundum imaginationez

Quãdoqꝫ vero in ꝓphetia nõ eſt aliqua ſupnaturalis ac
ceptio .ſed iudiciũ tm̃ ſupnaturale.⁊ ſic ſolus itellectus il
luſtrat̃ ſine aliq̃ imaginaria viſione. Et talis forte fuit in
ſpiratio Salomonis inq̃tum de moribꝫ hominũ ⁊ natu
ris rerũ .que naturaliter accipimus .diuino inſtinctu ce
teris certius iudicauit. Quandoqꝫ vero eſt etiam acce
ptio ſupernaturalis. Et hoc dupliciter.quia vel eſt acce
ptio ab imaginatione.vtpote quando diuinitus in ſpiri
tu prophete rerum imagines formantur. Vel eſt acce
ptio ab intellectu.vtpote quando ita clare veritatis co
gnitio intellectui infunditur.vt nõ ex ſilitudine aliquaꝝ
imaginũ accipiat veritatem.imo ex veritate iam pfecta
ipſe ſibi imagines formare poſſit quibꝫ vtatur ꝓpter na
turam noſtri intellectus.nõ aũt pt eſſe aliqua ꝓphetia q̃
habeat acceptõem ſine iudicio. vnde nec imaginariã viſio
nem ſine intellectuali. Sic igit̃ patꝫ ꝙ viſio intellectua
lis pura.que habet iudiciũ tm̃ ſine aliqua acceptõe ſuper
naturali eſt inferior ea que habet iudiciũ ⁊ acceptionem
imaginariã. Illa vero intellectualis viſio.puta que hꝫ iu
diciũ ⁊ acceptõem ſupnaturalem ea eſt nobilior que cũ
iudicio habet acceptõem imaginariã. Et q̃tum ad hoc
ꝯcedendũ eſt ꝙ ꝓphetia que habet intellectualẽ viſionẽ
tm̃.eſt dignior ea que hꝫ imaginariã admixtã

Ad 1. ¶ Ad pmũ igit̃ dõm.ꝙ q̃uis illa ꝓphetia q̃ in vtra
qꝫ viſione ꝯſiſtit habeat etiã intellectualẽ viſionẽ .nõ ta
men includit illam ꝓphetiam que ſola in intellectuali viſi
one ꝯſiſtit.eo ꝙ illa habeat intellectualẽ viſionem excellẽ
tiorem q̃ iſta.cum in illa intellectualis luminis pceptio
ſufficiat ad acceptõem ⁊ iudicium.in hac vero ad iudiciũ
Ad 2 tm̃. ¶ Ad ſcdm dõm.ꝙ in vtraqꝫ ꝓphetia fit deriuatio
luminis ab intellectu ad imaginationem.ſed diuerſimo
de.qꝛ in illa ꝓphetia que dicitur tm̃ intellectualẽ viſionẽ
habere.tota plenitudo ꝓphetice viſionis in intellectu ꝑ
cipit̃. Et exinde ſm intelligentis arbitriũ in imaginatiua
cognitõe formãtur imagines ꝓpter noſtri intellectus na
turam.que ſine phantaſmatibꝫ intelligere nõ poteſt Sꝫ
in alia ꝓphetia non tota plenitudo ꝓphetice reuelatõis re
cipitur in intellectu.ſed partim in intellectu q̃tũ ad iudi
cium .et partim in imaginatiua q̃tũ ad receptõem Vñ
in illa ꝓphetia que viſionem intellectualẽ tm̃ ꝯtinet eſt
viſio intellectualis plenior.ex defectu eñ luminis rece
pti in intellectu cõtingit ꝙ exinde quodãmodo decidit
q̃tum ad aliquid a puritate intellectuali in imaginari
Ad 3 as figuras.ſicut in ſomnijs accidit. ¶ Ad terciũ dõm.
ꝙ hoc ꝙ Iohãnes chriſtũ digito demonſtrauit.non pti
net ad viſionem ꝓphetica͂. put nũc de viſione ꝓphetie lo
quimur .ſed magis ad denũciatõem.hoc etiã ꝙ chriſtũ
corporaliter vidit nõ dedit ei ꝓphetiã pfectioris rationis
ſed fuit quodãmodo munus diuinitus ꝯceſſum amplꝰ
q̃ dr ꝓphetia.vñ dicit̃ Luce.x. multi reges ⁊ ꝓphete ⁊c.
Ad 4 ¶ Ad quartũ dõm.ꝙ denũciatio p verba vel facta cõ
munis eſt vtriqꝫ ꝓphetie.qꝛ ꝓphetia que tm̃ viſionẽ intel
lectualem habet pt demonſtrare ſm imagines quas ad
Ad 5 libitũ format ¶ Ad.v.dõm.ꝙ gloſa illa loquitur de eo
qui ſm intellectũ nõ habꝫ niſi iudiciũ de his que ab alijs
accipiũtur.ſicut Ioſeph habuit ſolũmodo iudiciũ de his
que a Pharaone ſunt viſa.nõ quia ipſe acceperit q̃d eſſꝫ
futurũ.⁊ ſic rõ concludit non de illa ꝓphetia intellectualẽ
Ad 6 viſionem tm̃ habente.de qua nũc loquimur ¶ Ad ſextũ
dõm.ꝙ in hoc Rabi moyſi opinio non tenetur.ipſe enim
ponit ꝙ prophetia Dauid fuit inferior prophetia Iſaie
vel Hieremie.cuius ꝯtrarium dicitur a ſanctis. habet ta
men veritatem q̃tum ad aliquid eius dictũ.qꝛ ſcꝫ iudici
um non pficitur niſi ꝓpoſitis his de quibꝫ eſt iudicandum
vnde illa ꝓphetia in qua pcipitur intellectuale lumen ſo
lũmodo ad iudicandũ eſt ipſum lumen nõ determinatã
cognitõnem alicuius faciens. quouſqꝫ apponãtur aliq̃ de
quibꝫ eſt iudicandum vel a ſe vel ab alio accepta. ⁊ intel
lectualis viſio pficitur p imaginariam viſionem.ſicut cõ
mune determinat̃ per ſpẽm ¶ Ad ſeptimũ dõm.ꝙ non Ad 7
ſemp ꝯtingit ex debilitate intellectualis luminis ꝙ ſit ꝓ
phetia ſm viſionem intellectualẽ tm̃.ſed quãdoqꝫ ꝓpter
acceptõem pleniſſimã intellectus.vt dictũ eſt.et ideo rõ
nõ ſeqtur ¶ Ad.viij.dõm.ꝙ ſignũ inq̃tum hmõi eſt cã Ad 8
cognitõis.ſignatũ vero eſt id qd̃ eſt notũ per aliud.ſicut
aũt nobilius cognoſcit̃ id qd̃ in ſe notum eſt.⁊ alia cogno
ſcere facit.eo qd̃ tm̃ in ſe notũ eſt. Ita etiã econtrario id
qd̃ notum eſt per ſe nõ p aliud nobilius cognoſcit̃ q̃ qd̃
p aliud notum eſt.ſicut pncipia ꝯcluſionibꝫ.⁊ ideo ecõtra
rio ſe habet de ſigno ⁊ ſignato.⁊ ideo ratio non ſequitur.
¶ Ad.ix.dõm.ꝙ q̃uis imagines diuinitus impſſe ſint Ad 9
nobiliores imaginibꝫ p hominẽ formatis.tñ acceptio co
gnitõis que eſt in intellectu diuinitus.eſt nobilior illa ac
ceptione que fit per imaginarias formas ¶ Ad.x.dõm.
ꝙ ideo illi ſpẽalius ꝓphete nũcupãtur in diſtinctiõe predi Ad 10
cta qui ſm imaginarias viſiones ꝓphetiam habuerunt.
qꝛ in eis inuenitur plenior ratio ꝓphetie etiam rõne diffe
rentie. Agyographe autẽ dicũtur que ſupernaturaliter
ſolum viſiones intellectuales habuerũt.ſiue q̃tum ad iu
dicium tm̃.ſiue q̃tum ad iudicium ⁊ acceptionem ſimul
¶ Ad vndecimũ dõm.ꝙ q̃uis intellectus noſter intel Ad 11
ligat diuina per aliquas ſimilitudines. tamen ille ſilitu
dines ſunt nobiliores.ex hoc ꝙ ſunt immateriales ma
gis q̃ ſimilitudines imaginarie.vnde ⁊ viſio intellectu
alis eſt nobilior ¶ Ad.xij.dõm.ꝙ non poteſt eſſe ꝙ aliq̃ Ad 12
res ſit imaginabilis per ſuam eſſentiam.ſicut eſt per ſuã
eſſentiam intellectualis.imaginatio eñ nõ eſt niſi de re
bus materialibꝫ.nec tamen poteſt imaginatio aliquid re
cipere niſi ſine materia.vnde ſemper neceſſe eſt ꝙ imagi
natio ſit alicuius.nõ per ſuam eſſentiam.ſed per ſuam ſi
militudinẽ.intellectus vero imaterialiter recipit.⁊ eo co
gnoſcũtur.non ſolũ materialia ſed etiã imaterialia. vnde
et quedã cognoſcũtur ab eo per eſſentiã.quedã aũt per
ſimilitudinẽ ¶ Ad rõnes vero que in ꝯtrariũ obijciũ Solutio inſtantiarum
tur de facili pꝫ viſio ſm ꝙ falſum ꝯcludũt.

Decimotertio querit̃

Vtrũ gradus ꝓphetie diſtinguat̃ ſm viſionem
imaginariã ¶ Et videt̃ ꝙ ſic.qꝛ nobilior eſt ꝓphetia vbi 1
eſt nobilior ꝓphetate rei acceptio.ſed quandoqꝫ acceptio
rei ꝓphetate eſt per imaginariã viſionẽ.ergo penes viſio
nem imaginariã poſſunt gradus prophetie diſtingui
¶ Pre. Perfectius mediũ cognoſcendi facit pfectiorẽ 2
cognitionẽ.et exinde eſt ſcientia pfectior opinione.ſed ſili
tudines imaginarie ſunt mediũ cognoſcendi in ꝓphetia
ergo vbi eſt nobilior imaginaria viſio eſt altior gradus
ꝓphetie ¶ Pre. In omni cognitione que eſt per ſimilitu 3
dinem vbi eſt expreſſior ſimilitudo ibi eſt pfectior cogni
tio.ſed figure imaginate in ꝓphetia ſunt ſimilitudines re
rum de quibꝫ eſt reuelatio ꝓphetie .ergo vbi eſt perfecti
or imaginaria viſio eſt altior ꝓphetie gradꝰ ¶ Pre. Cũ 4
lumen ꝓpheticum deſcendat ab intellectu in imaginatio

nem quāto eſt pfectius lumen in intellectu ꝓphete. tāto
eſt pfectioꝛ imaginaria viſio. ergo diuerſi gradus imagi/
narie viſionis demonſtrant diuerſos gradus intellectua
les. ſed vbi eſt pfectioꝛ intellectualis viſio. eſt pfectioꝛ ꝓ/
phetia. ergo ꝛ ſm imaginariā viſionē gradus ꝓphetie di
ſtinguūtur. ¶ Sed diceres. ꝙ diuerſitas viſionis imagi/
narie nō diſtinguit ſpēm ꝓphetie. ꝛ ideo nec ſm ipſaꝫ gra
5 dus ꝓphetie diſtinguūtur ¶ Sed ꝯtra. oīe calidū ele/
mentare eſt eiuſdeꝫ ſpēi. ſed tamen apud medicos diſtin
guitur calidum in primo. ſecūdo. tercio. ꝛ quarto gradu.
6 ergo diſtinctio graduū nō reqrit ſpēi diuerſitatē. ¶ Pꝛe.
Magis ꝛ minus nō diuerſificant ſpēm. ſed etiam intelle
ctualis viſio non diſtinguit in ꝓphetis niſi ſm lumen pro
pheticū pfectius ꝛ minus pfecte receptum. ergo differen
tia viſionis intellectualis nō diuerſificat ſpēm prophetie
ergo nec gradus ſm reſponſionē predictaꝫ. et ſic nō eēnt
in ꝓphetia aliqui gradus. ſi nec ſm viſioneꝫ intellectualē
nec ſm viſionem imaginariā diſtinguerent. relinq̄tur er/
go gradus ꝓphetie diſtingui ſm imaginariā viſionem

Inſtātie .i. ¶ Sed ꝯtra. Viſio imaginaria non facit ꝓphetiā. ſed
ſolum intellectualis. ergo nec ſm eam gradus ꝓphetie di
ſtinguūtur. ¶ Pꝛe. Illud qđ diſtinguit per ſe diſtinguit
2 per illud qđ eſt ei formale. ſed in ꝓphetia intellectualis vi
ſio eſt formalis. imaginaria vero quaſi materialis. ergo
gradus ꝓphetie diſtinguūtur ſm intellectualē ꝛ non ſm
3 imaginariam viſionem ¶ Pꝛe. Imaginarie viſiones eti
am in eodem ꝓpheta pluries variātur. q2 qn̄qꝫ hoc modo
reuelationem accipit. quādoqꝫ alio. ergo nō videtur ꝙ ſm
imaginariā viſionem poſſint gradus ꝓphetie diſtingui.
4 ¶ Pꝛe. Sicut ſe habet ſcientia ad res ſcitas. ita ſe habꝫ
ꝓphetia ad res ꝓphetatas. ſed ſciētia diſtinguitur ſm res
ſcitas. vt dꝛ tercio de aīa. ergo ꝛ ꝓphetia ſm res ꝓphetā/
5 tas. ꝛ nō ſm imaginariam viſioneꝫ. ¶ Pꝛe. Prophetia
ſm gloſam in pncipio pſal'. conſiſtit in dictis ꝛ factis ſom
nio ꝛ viſione. ergo non debēt magis ꝓphetie gradus di/
ſtingui ſm imaginariam viſionem ad quam pertinet vi/
6 ſio ꝛ ſomniū. q̄ꝫ ſm dicta ꝛ facta. ¶ Pꝛe. Etiam miracu
la ad ꝓphetiam requirūtur. vnde Moyſes cum a domi/
no mitteretur petiuit Exo. iiij. et in pſal'. dꝛ. ſigna noſtra
non vidimus ꝛc. ergo nō magis debent diſtingui prophe
tie gradus ſm imaginariā viſionē. q̄ꝫ ſm ſigna

R̄o ¶ Reſponſio dōm. ꝙ quādo ad aliq̄d ꝯſtituendum
ꝯcurrūt duo. quoꝝ vnū eſt alio pncipalius. in eo qđ ex eis
ꝯſtituitur poteſt gradus ꝯparatiōis attendi. ꝛ ſm id qđ
eſt pncipale. ꝛ ſm id qđ eſt ſecūdariū. ſed exceſſus ſm id
qđ eſt pncipale oſtendit eminentiā ſimplr. exceſſus vero
in eo qđ eſt ſecūdariū oſtendit eminentiam ſm q̄d. ꝛ nō
ſimplr. niſi ſm ꝙ exceſſus in eo qđ eſt ſecūdariuꝫ. eſt ſignū
exceſſus in eo qđ eſt pncipalius. Sicut ad meritum hu
manū ꝯcurrit charitas quaſi pncipale. ꝛ opus exterius
quaſi ſecūdarium. Meritū autē ſimplr loquendo. ſcꝫ re/
ſpectu pmij eſſentialis iudicat maius qđ ex maioꝛi chari
tate ꝓcedit. magnitudo vero opis facit maius meritum
ſm q̄d reſpectu alicuius pmij accidentalis. nō aūt ſimplr
niſi inq̄ꜩtum demonſtrat magnitudinem charitatis. ſm
ꝙ dꝛ. Grego. Amoꝛ dei operatur magna ſi eſt ꝛc. Cum
ergo ad ꝓphetiā ꝯcurrat intellectualis viſio quaſi princi/
palis. ꝛ imaginaria quaſi ſecūdaria. gradus ꝓphetie ſim
pliciter eſt iudicandus eminentioꝛ gradus ꝓphetie. ex eo
ꝙ viſio intellectualis eſt eminentioꝛ. Ex eminentia auteꝫ
imaginarie viſionis oritur eminētioꝛ gradus ꝓphetie ſm
quid ꝛ nō ſimplr. niſi inq̄ꜩtuꝫ pfectio imaginarie viſionis
demōſtrat pfectōem intellectualis. Ex pte aūt intellectu
alis viſionis nō poſſunt accipi aliqui determinati grad⁹.
q2 plenitudo intellectualis luminis nō manifeſtat niſi p
aliqua ſigna. Unde penes illa ſigna opoꝛꜩ diſtinguere — Quatuor gd' ꝓphe
gradus ꝓphetie ¶ Sic ergo poſſunt diſtingui grad⁹ ꝓ/ — Diſtīctio
phetie ſm quattuoꝛ. Primo ſm ea que requirūtur ad ꝓ/ — Primo
phetiam. Eſt aūt duplex actus ꝓphetie. ſcꝫ viſio ꝛ denū/
ciatio. Ad viſionem aūt requirūtur duo. ſcꝫ iudiciū. qđ
eſt ſm intellectū. ꝛ acceptio que qn̄qꝫ eſt ſm intellectū. et
qn̄qꝫ ſm imaginatōem. Sed ad denūciatōem reqrit aliq̄d
quid ex parte denūciātis. ſcꝫ quedā audacia. vt aliquis
nō terreat loqui veritatem ꝓpter aduerſarios veritatis
ſm illđ qđ dn̄s dixit ad ezechielē Eze. iij. Dedi faciē tuā
valentioꝛē faciebꝫ coꝝ. ꝛ frontem tuam durioꝛeꝫ frontibꝫ
coꝝ. Et ſequitur. ne timeas eos neqꝫ metuas a facie eo/
rum. Aliud aūt requirit ex parte rei denūciate. ſcꝫ ſignum
per quod veritas rei denūciate demonſtratur. Unde ꝛ
Moyſes a deo ſignū accepit vt ei crederet. Sed q2 de/
nūciatio ꝓphetica non pncipaliter. ſed cōſequenter ſe ha/
bet in ꝓphetia. Ideo infim⁹ gradus ꝓphetie eſt in eo in q̄
inuenitur quedam audacia ꝛ promptitudo ad aliquid di
cendū vel faciendum. ſine hoc ꝙ ei aliqua reuelatio fiat. ſi
cut ſi dicamus aliqueꝫ graduꝫ prophetie fuiſſe in Samp
ſone. largo modo accipiendo prophetiam. ſm ꝙ omnis ſu
pernaturalis influxus ad ꝓphetiaꝫ reducit ¶ Secūdus
vero gradus erit in eo qui nō habet intellectualem viſio/
nem tm̄. ſed etiā iudiciū. vt in ſampſone ¶ Tercius vero
in eo qui intellectualem habet viſionem cū imaginaria. vt
in Iſaia ꝛ Hieremia ¶ Quartus vero in eo qui hꝫ intelle/
ctualem viſionem pleniſſime q̄ꜩtum ad iudiciū ꝛ q̄ꜩtum
ad acceptōem. ſicut in Dauid ¶ Secūdo poſſunt diſtin — Scđo
gui gradus ꝓphetie ex diſpōne ꝓphetantis. et ſic cum ꝓ/
phetia fiat in ſomnio vel viſione vigilie. vt dꝛ Numeri. xi
perfectioꝛ eſt gradus ꝓphetie qui eſt in vigilia q̄ꝫ qui eſt
in ſomnio. Tum quia intellectus eſt melius diſpoſit⁹ ad
iudicandum. Tum q2 euocatio nō eſt facta a ſenſibꝫ na/
turaliter ex intentione pfecta interioꝝ virīū ad ea que di
uinitus demonſtrantur. ¶ Tercio ex mō accipiendi. q2 — Tercio
quanto expꝛeſſius ſignificat res ꝓphetata, ꝓphetie gra/
dus eſt ſublimioꝛ. nulla aūt ſigna aliq̄d expſſius ſignant
q̄ꝫ verba. et ideo altioꝛ gradus ꝓphetie eſt quādo pcipiū
tur verba expſſe deſignantia rem ꝓphetataꝫ. ſicut de Sa
muele legit pmi Reg'. iij. q̄ꝫ quādo demonſtrant alique
figure que ſunt aliarū rerū ſimilitudines. ſicut olla ſucce/
ſa oſtenſa eſt Hiere. i. Ex hoc eñ manifeſte oſtendit ꝙ
lumen ꝓpheticū magis in ſuo vigoꝛe percipit qn̄ ſm ex/
pꝛeſſioꝛē ſilitudinē res ꝓphetate demonſtrant ¶ Quar/ — Quarto
to ex parte eius qđ reuelatōem facit. eminentioꝛ eñ gra/
dus ꝓphetie eſt. quādo videtur ille qui loq̄tur q̄ꝫ qn̄ ꝟba
audiūtur tm̄. ſiue ſit in ſomno ſiue in viſione vigilie. quia
ex hoc oſtendit ꝙ magis accedit ꝓphetia ad cognitōnem
eius qui reuelat. Qn̄ vero videtur ille qui loquitur. altioꝛ
gradus ꝓphetie eſt qn̄ videtur in ſpecie angeli q̄ꝫ quan/
do videtur in ſpecie hominis. Et adhuc eminentioꝛ eſt
ſi videatur in figura dei. ſicut dicitur Iſa. vi. Uidi dn̄m
ſedentem. Cum eñ ꝓphetie reuelatio a deo deſcendat
in angelum ꝛ ab angelo in hominē. tanto oſtendit pleni
oꝛ ꝓphetie receptio quanto magis accedit ad pmū pnci/
piū ꝓphetie ¶ Rōnes ꝗ̄ ille q̄ oſtendūt ꝙ ꝓphetie grad⁹ — Solō ra/
diſtinguūtur ſm imaginariā viſionē cōcedende ſunt ſm — tionum
modum predictum. Nec hoc dicenduꝫ eſt ꝙ diuerſitas
gradus diſtinctionem exigat ſpeciei

Ꝙo. inſtā ¶ Ad rōnes vero que ſunt in cōtrariū dōm eſt ꝑ ordi
Ad. j. nem. Ad quaꝝ etiā primā rñſio patꝫ ex dictis. ¶ Ad ſe-
Ad 2 cundū dōm ꝙ qñ aliq̄d diſtinguit̄ ſm ſpēm. opꝫ ꝙ fiat
diſtinctio ſm id qḋ eſt formale. ſꝫ ſi fiat diſtinctio graduū
in eadē ſpē p̄t eſſe etiā ſm id qḋ eſt materiale. ſicut aīal
diſtinguit̄ ꝑ maſculinū ⁊ femininū q̄ ſunt differētie mate-
Ad 3 riales. vt. x. metaph. dr. ¶ Ad terciū dōm ꝙ cū dr. lumen
ꝓpheticū nō ſit aliq̄d immanēs ꝓphete. ſed q̄ſi q̄dā paſſio
tranſiēs. nō opꝫ ꝙ ꝓpheta ſemꝑ ſit in eodē gradu ꝓphe-
tie. ideo q̄nq̄ꝫ fit ei reuelatio ſm vnū gradū. q̄nq̄ꝫ ſm aliū
¶ Ad. iiij. dōm ꝙ cū aliq̄ nobiliora q̄nq̄ꝫ minus ꝑfectius
Ad 4 cognoſcunt̄. ſicut cū de diuinis habet̄ opinio. ⁊ de creatu-
ris ſcia. non p̄t ex rebus ꝓphetatis grad⁹ accipi ꝓphetie ⁊
p̄cipue cū ea q̄ ſunt denūcianda ꝓphete reuelant̄ ſm ꝙ exi
git eoꝝ diſpoſitio. ꝓpter quos ꝓpheta dat̄. Poteſt tñ dici
ꝙ etiā ſm res ꝓphetatas ꝓphetie ḡdus diſtinguunt̄. ſꝫ tñ
ꝓpter nimiā reꝝ reuelataꝝ diuerſitatē nō pñt ſm hoc ali-
qui gradus determinati ꝓphetie aſſignari. niſi forte in ge-
nere. vt ſi dicat̄ ꝙ cū reuelat̄ aliq̄d de deo. ē eminētior gra-
Ad 5 dus q̄ꝫ cū reuelat̄ de creaturis. ¶ Ad q̄ntū dōm ꝙ dicta
et facta q̄ ibi tangunt̄ nō ꝑtinent ad reuelatōem ꝓphetie
ſed ad denūciatōem q̄ fit ſm diſpōem eoꝝ q̄bus denun-
Ad 6 ciat̄. vñ ſm hoc nō poſſunt gradus prophetie diſtingui.
¶ Ad ſextū dōm ꝙ gratia ſignoꝝ eſt differēs a ꝓphetia
p̄t tñ reduci ad prophetiā ſm hoc ꝙ ꝑ ſigna ꝓphetie veri
tas demonſtrat̄. vñ ⁊ gratia ſignoꝝ quantū ad hoc ē po-
tior ꝓphetia. ſicut ⁊ ſcia q̄ demonſtrat ꝓpter q̄d. eſt potior
q̄ꝫ ſcia q̄ dr q̄r. Et ꝓpter hoc p̄ma Corinth. xij. p̄mittitur
ſignoꝝ gr̄a. gratie ꝓphetie. vñ ⁊ ille ꝓpheta eſt excellentiſ
ſimus. q̄ etiā ſigna facit habēs reuelatiōem ꝓpheticā. Si
aūt ſigna faciat ſine reuelatōe ꝓphetica. etſi forte ſit digni
or ſimplr. nō tñ ſic eſt dignior q̄ntū ꝑtinet ad rōem ꝓphe
tie. ⁊ ſic cōputabit̄ talis in infimo gradu ꝓphetie. ſicut il-
le q̄ habet audaciam tantū ad aliud faciendū

Quartodecimo q̄rit̄.

Utrū Moyſes fuerit excellētior alijs prophe
.j. tis. Et videt̄ ꝙ nō. vt dr Grego. ꝑ ſucceſſiones tēporꝫ
creuit diuine cognitōis augmentū. ḡ poſteriores ꝓphete
2 fuerūt excellētiores moyſe ¶ Pre. Gloſa in p̄ncipio pſal-
terij dr de Dauid. ꝙ dr ꝓpheta ꝑ excellētiā. ḡ moyſes nō
3 fuit excellētiſſimus ¶ Pre. Maiora miracula facta ſunt
ꝑ Joſue q̄ fecit ſtare ſolem ⁊ lunā. Joſue. x. q̄ꝫ ꝑ moyſen
Et ſilr ꝑ Jſaiā q̄ fecit ſolē retrocedere Jſay. xxxviij. ergo
moyſes nō fuit maximus ꝓphetaꝝ ¶ Preter. Eccli. xlviij
4 dr de Helya. Quis poterit tibi ſilr gloriari qui ſuſtuliſti
mortuū ab inferis. ⁊ ſic idē qḋ p̄us ¶ Preter. Math. xi.
5 dr de Johāne. Inter natos mulieꝝ ⁊c. ḡ nec moyſes fuit
Cōtra eo maior. ⁊ ſic idem qḋ p̄us ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ dr Deu-
terono. vltio. non ſurrexit maior ꝓpheta vltra in iſrael ſi-
cut moyſes ¶ Pre. Nūeri. xij. Si q̄s fuerit inter vos ꝓ-
pheta dñi in ſomno aut in viſione loquar ad eū. at non ta
lis ſeruus meus moyſes. q̄ in oīm domo fideliſſimus eſt.
ex quo patet ꝙ ipſe alijs ꝓphetis p̄fertur
Rº ¶ Rñſio dōm. ꝙ inter ꝓphetas ſm aliq̄d aliq̄ diuerſi-
mode pñt maiores reputari. ſimplr loquendo oim maxi
In moyſe mus moyſes fuit. In eo eñ q̄ttuor q̄ ad ꝓphetā req̄runt̄
q̄ttuor ſꝫ excellētiſſime ſꝫ inuēta. p̄mo q̄dem viſio intellectualis in
excellētiſ. eo excellētiſſima fuit. ſm quā tantū meruit eleuari vt ip-
ſam dei eſſentiā videret. ſm ꝙ dr Nūeri. xij. Palā ⁊ non
per enigmata. ⁊c. Et hec q̄dem eius viſio nō eſt facta an-
gelo mediāte. ſicut alie viſiones ꝓphetales. vñ ibidē dicit̄
ore ad os loquar ei. ⁊ hoc expſſe dr Aug⁹. ad Paulinam
de vidēdo deū. ⁊ ſcdo ſup Gen̄. ad lrām ¶ Scdo imagi-
naria viſio fuit in eo ꝑfectiſſima. q̄r eā q̄ſi ad nutum habe
bat. vñ dr Exo. xxxiij. ꝙ loquebat̄ ei dñs facie ad faciē. ſi-
cut hō ſolet loqui ad amicū ſuū. In q̄ etiā alia eius eminē
tia quantū ad imaginariā viſionē p̄t notari. ꝙ ipe ſcꝫ non
ſolū audiuit verba reuelātis. ſed vidit nō in figura homi
nis vel angeli. ſed q̄ſi ipm deū. nō in ſomnio ſed in vigilia
qḋ de nullo alioꝝ legit̄. ¶ Tercio eius denūciatio fuit ex
cellētiſſima. q̄r oēs q̄ fuerunt añ eum inſtruxerūt familias
ſuas ꝑ modū diſcipline. Moyſes aūt p̄mus fuit qui lo-
quutus eſt ex ꝑte dñi dicēs. hec dr dñs. ⁊ nō vni familie.
ſed toti ꝑplō denūciauit ex ꝑte dñi Nec denūciauit ex ꝑte
dñi. vt attenderet̄ dictis alterius ꝓphete p̄cedentis ſicut
ꝓphete denūciando inducebant vt ſeruaret̄ lex moyſi. vñ
denūciatio p̄cedentiū fuit aptio ad legē moyſi q̄ fuit fun
damentū quoddā denunciationis ſequentiū ꝓphetarum 4
¶ Quarto etiā fuit eminētior quantū ad ea q̄ ordinātur
ad denūciatōem q̄ntū ad miracula q̄daꝫ. q̄r fecit ſigna ad
cōuerſionē ⁊ inſtructōem totius generis. Alij ꝓphete fe-
cerūt ꝑticularia ſigna ad ſpēales ꝑſonas ⁊ ad ſpēalia ne-
gocia. vnde dr Deutero. vlti. nō ſurrexit vltra ꝓpheta in
iſrl̄. ſicut Moyſes quē noſſet dñs facie ad faciē Quātū
ad eminentiam reuelatōis in oibus ſignis atq̄ꝫ portētis
que fecit in terra egypti pharaoni ⁊ oibus ſeruis eius. et
ita magna ⁊ mirabilia q̄ fecit Moyſes corā vniuerſo iſrl̄
Quantū etiā ad audaciam apparet eminētiſſimus. q̄r in
ſola virga deſcēdit in egyptū. nō ſolū ad denūciandū ver
ba dñi. ſed etiā ad flagellandū egyptū ⁊ liberandū ꝑplm
¶ Ad primū igit̄ dōm ꝙ verbū Grego. eſt intelligen Ad. 1.
dū de his q̄ ꝑtinent ad miſteriū incarnatōis. de q̄bus ali-
qui poſteriores expreſſiores reuelationes acceperunt q̄ꝫ
Moyſes. nō aūt quantū ad cognitōnem diuinitatis. de
qua pleniſſime Moyſes inſtructus fuit ¶ Ad ſcdm di-
cendū. ꝙ Dauid dr excellentiſſimus ꝓphetarum. quia ex Ad 2
preſſiſſime de chriſto ꝓphetauit ſine aliqua imaginaria vi
ſione ¶ Ad terciū dōm ꝙ q̄uis illa miracula fuerūt ma Ad 3
iora miraculis Moyſi quantū ad ſubſtantiā facti. tamē
miracula Moyſi fuerunt maiora quantū ad modū faciē
di. quia facta ſunt toti populo ⁊ ad populi inſtructōem in
noua lege ⁊ liberatōem. Illa vero fuerunt ad aliqua parti
cularia negocia ¶ Ad quartū dōm ꝙ eminētia Helye in
hoc attendit̄ ꝙ a morte immunis cōſeruatus fuit. Etiaꝫ Ad 4
multis alijs ꝓphetis eminētior fuit quo ad audaciam. q̄r
nō timuit principem. ⁊ quo ad magnitudinē ſignoꝝ. vt
ex verbis Eccliaſtici ibidē habet̄ ¶ Ad quintū dōm ꝙ cū Ad 5
Moyſes alijs p̄fertur. intelligendū eſt de ꝓphetis veterꝫ
teſtamēti. q̄r tunc p̄cipue fuit ꝓphetia in ſtatu ſuo qñ chri
ſtus ad quē oīs ꝓphetia ordinabat̄ venturus expecta-
bat̄. Johes aūt ad nouū ꝑtinet teſtamētū. vñ Math. xi.
lex ⁊ ꝓphete vſq̄ꝫ ad Johēm. In nouo tñ teſtamēto facta
eſt manifeſtior reuelatio. vñ dr ſcda Corin. iij. Nos autē
reuelata facie ⁊c. vñ expreſſe apl̄s ſe ⁊ alios aplos Moy
ſi p̄refert. ⁊ tamen nō ſeq̄tur ſi Johe baptiſta nullus fuit
maior ꝙ ꝓpter hoc nullus fuerit eo excellentior in gradu
ꝓphetie. q̄r cum ꝓphetia nō ſit donū gratie gratū facien-
tis p̄t eſſe potior in ꝓphetia qui eſt minor in merito

Queſtio. xiij. de raptu.

Queſtio. xiij. de ra-
ptu. ꝛ habet quinqꝫ queſtiones. Prima. q̃d
ſit raptus Secunda. vtrum Paulus in ra-
ptu vidit deum p̱ eſſentiã Tercia. vtrum intellectus ali-
cuius viatoris poſſit eleuari ad videndũ deũ p̱ eſſentiã
ſine hoc ꝙ abſtrahatur a ſenſibus Quarta. vtrum abſtra
ctio requiratur ad hoc ꝙ intellectus poſſit videre deũ per
eſſentiã. Quinto queriꝛ quid eſt illud quod apl̄us circa
raptum ſuũ ſciuit. ꝛ quid non ſciuit

¶ Materia trede
cima de raptu

Queſtio eſt de ra-
ptu Et primo queriꝛ. quid ſit raptus
Deſcribitur aũt a magiſtris ſic Ra-
ptus eſt ab eo quod eſt ſm naturã in
id qđ eſt ſupra naturã vi ſup̱ioris na-
ture eleuatio ¶ Et videꝛ ꝙ incõue-
1 nienter. q2 vt dr̄ Aug⁹. intelligentia hoīs naturaliter co
gnoſcit deũ. ſed in raptu eleuaꝛ homis intellectus ad dei
cognitõem. Ergo non eleuaꝛ in id qđ eſt ſupra naturã. ſꝫ
2 in id quod eſt ſm naturam ¶ Pre. Magis depẽdet ſpi-
ritus creatus ab increato ꝙꝫ corpus inferius a ſuperio-
ri. ſed impreſſiones ſuperioꝝ corpoꝝ ſunt inferioꝛib9 na-
turales. vt dr̄ cõmen. in tercio celi ꝛ mũdi. ergo nec eleua
tio ſpiritus humani ꝙuis fiat vi ſup̱ioris nature non eſt
niſi naturalis ¶ Pre. Roma. xi. ſup illud. cõtra naturam
3 inſertus es in bonam oliuã. dr̄ gloſa. ꝙ deus actoꝛ nature
nihil cõtra naturã facit. q2 hoc eſt vnicuiqꝫ natura quod
accepit ab eo a quo eſt oīs motus ꝛ oꝛdo nature Sed
eleuatio raptus fit a deo qui eſt cõditoꝛ humane nature
Solutio ergo non eſt cõtra naturã. ſed ſm naturã ¶ Sed diceres
ꝙ dicitur eſſe cõtra naturã. quia fit diuinitus non p̱ mo-
dum ſpũs humani ¶ Sed ꝯtra dr̄. Dyoniſius. viij. ca.
4 de diui. no. ꝙ iuſticia dei in hoc attendiꝛ ꝙ omibus rebus
diſtribuit ſm ſuũ modũ ꝛ dignitatem. ſed deus non po-
teſt aliquid facere cõtra ſuam iuſticiam. ergo nulli rei tri-
5 buit aliquid quod nõ ſit ſm modũ eius. ¶ Pre. Si mo-
dus hominis quantum ad aliq̃d muteꝛ. non mutaꝛ hoc
modo ꝙ hominis bonũ auferaꝛ. quia deus non eſt cauſa
quare fit homo deterioꝛ. vt Aug⁹. dr̄ in libꝛo. lxxxiij. q̃ſti.
Sed bonũ homis eſt ſm ratõem viuere ꝛ volũtarie ope
rari. vt patet p̱ Dyo. q̃rto caplo de diui. no. cũ ergo vio
lentia ſit cõtraria volũtario. ꝛ bonũ rõnis euacuet. ex hoc
eñ eſt neceſſitas contriſtans ꝙ eſt contraria voluntati.
vt dr̄ q̃nto metaph. videꝛ ꝙ diuinitus in hoīe nõ fiat ali-
qua violenta eleuatio cõtra naturã. quod eſſe videꝛ in ra
ptu. vt ipſum nomẽ impoꝛtat. ꝛ deſcriptio p̄dicta deſi-
gnat in hoc ꝙ dr̄ ſuperioꝛis nature ¶ Pre. Sꝫm p̱hm in
6 tercio de aīa. Excellentie ſenſibiliũ coꝛrũpunt ſenſum. nõ
aũt excellentie intelligibiliũ intellectũ. ꝛ ideo ſenſus defi-
cit a cognitione excellentiũ ſenſibiliũ. quia ab eis coꝛrum
piꝛ. ergo intellectus noſter p̄t quãtũcunqꝫ excellentia in-
telligibilia cognoſcere. ad quecũqꝫ igiꝛ intelligibilia mẽs
homis eleueꝛ non erit cõtra naturã eleuatio ¶ Pre. Au-
7 guſtinus dr̄ in libꝛo de ſpũ ꝛ aīa. ꝙ angelus ꝛ anima na-
tura ſunt pares, officio diſpares. ſed nõ eſt cõtra naturã
angeli cognoſcere ea ad que homines eleuantur in raptu
ergo nec eleuatio raptus eſt homini contra naturam. 8
¶ Pre. Si aliq̃s motus ſit naturalis ꝛ ꝑuentio ad ter-
minũ motus eſt naturalis. cũ nullus motus ſit infinitus
ſed mens hominis moueꝛ naturaliter in deum. quod pa-
tet ex hoc ꝙ non quieſcit niſi cum ad eum ꝑuenerit. vnde
Aug⁹. in p̱mo cõfeſ. Feciſti nos domine ad te. ꝛ inquie-
tem eſt coꝛ noſtrũ donec quieſcat in te. ergo eleuatio iſta
qua mens ꝑtingit ad deum. vt eſt in raptu nõ eſt ꝯtra na
turam. ¶ Sed diceres. ꝙ ferri in deum non eſt naturale Solutio
menti humane ex ſeipſa. ſed ex p̄deſtinatione diuina. ꝛ ſic
non eſt ſimpliciter naturale ¶ Sed cõtra. Inferioꝛ natu
ra nõ operaꝛ nec tendit in aliquẽ finem niſi ex p̄deſtinatõ 9
ne diuina. rõne cuius dicꝛ oē opus nature. opus intelli-
gentie. ꝛ tamẽ rerũ naturaliũ dicimus eſſe naturales mo
tus ſimpliciter ꝛ operationes. ergo ferri in deum ſi ſit na-
turale menti ex p̄deſtinatione diuina. debet iudicari ſim-
pliciter naturale ¶ Prete. Prius eſt anima ſm ꝙ ſpiri- 10
tus dicꝛ ꝙꝫ vt eſt coꝛpoꝛi cõiuncta ſm ꝙ dicꝛ anima. ſed
anime inquantũ eſt ſpũs q̃dam actus eius eſt cognoſce-
re deum ꝛ alias ſubſtantias ſeparatas. Inquantũ vero
eſt coꝛp̱i cõiuncta. actus eius eſt ꝯgnoſcere res ſenſibiles
ḡ p̱ p̱us eſt aīe cognoſcere intelligibilia ꝙꝫ ſenſibilia Cũ
igiꝛ cognitio ſenſibiliũ ſit aīe naturalꝭ. ꝛ ꝯgnitio diuioꝝ in-
telligibiliũ ẽ ei naturalꝭ. ꝛ ſic idẽ qđ p̱us ¶ Pre Naturali⁹ 11
oꝛdinaꝛ aliq̃d ad vltimũ terminũ ꝙꝫ ad mediũ. cũ p̱ mediũ
oꝛdo ſit ad vltimũ. ſꝫ res ſenſibiles ſūt q̃dã media quib9 ꝑ-
uenitur ad ꝯgnitõem dei Romano. i. Inuiſibilia dei ꝛc̃.
ſed cognitio ſenſibiliũ eſt homini naturalis. ergo ꝛ ꝯgni-
tio intelligibiliũ. ꝛ ſic idem quod prius ¶ Pre. Nihil qđ 12
fit aliqua virtute naturali poteſt dici ſimp̱lr cõtra naturã
eſſe. ſed q̃dam res. vt herbe vel lapides. habent naturales
virtutes euocãdi mentẽ a ſenſib9. vt q̃dam mirabilia cre
duntur. quod videꝛ eſſe in raptu. ergo raptus nõ videtur
eſſe cõtra naturã eleuatio. ¶ Sed contra eſt quod ſcđa Cõtra
Coꝛinth. xij. ſup illud. ſcio hoīem. dr̄ gloſa. raptum id eſt
cõtra naturã eleuatum. ergo ꝛc̃.
¶ Rñſio dōm ꝙ ſicut cuiuſlibet alterius rei eſt quedam R°
operatio talis rei. inquãtũ eſt hec res. vt ignis aut lapidis
ita hominis eſt etiam q̃dam operatio inquantũ eſt hõ q̄
eſt ei naturalis ¶ In reb9 aũt naturalib9 dup̱lr contingit Diſtĩctõ
rem aliquã tranſmutari a ſua operatõe naturali. vno mo
do ex defectu ꝓprie virtutis. vndecũqꝫ talis defectus cõ-
tingat. ſiue ex cã extrinſeca ſiue intrinſeca. ſicut eſt ex defe
ctu virtutis foꝛmatiue in ſemine ꝙ generetur fetus mon
ſtruoſus. Alio mõ ex operatione diuine virtutis. cui oīs
natura obedit. ſicut fit in miraculis. vt cũ virgo cõcipit vꝉ
cecus illuminaꝛ ¶ Et ſiliter etiã homo a ſua naturali vel Duplex
ꝓpria operatione dup̱lr immutari poteꝛ. Eſt aũt homis opaᵒ hoīs
ꝓpria operatio intelligere. mediante imaginatione et ſenſu.
operatio eñ eius qua ſolum intellectualib9 inheret oīb-
us inferioꝛib9 p̄termiſſis. nõ eſt eius inquantũ eſt homo
ſed inquantũ in eo aliq̃d diuinũ exiſtit. vt dr̄. x. ethicoꝝ.
operatio vero q̄ ſolũ ſenſibus inheret p̄ter intellectũ ꝛ ratõ
nem. non eſt etiam eius inquantũ eſt hõ. ſed ſm naturam
quã cũ brutis habet cõem. Tunc igiꝛ a naturali mõ ſue
cognitionis tranſmutaꝛ. q̃n a ſenſib9 abſtractus aliq̃ p̄ter
ſenſum inſpicit. Hec eñ tranſmutatio q̃nqꝫ fit ex defectu
ꝓprie virtutis. ſicut accidit in freneticis ꝛ aliis mente ca-
ptis. Et hec q̃dem abſtractio a ſenſib9 nõ eſt eleuatio ho
minis. ſed potius depꝛeſſio. Aliq̃n vero talis abſtractio fit
virtute diuina. ꝛ tunc ꝓprie eleuatio q̃dam eſt. q2 cũ agẽs

aſſimilet ſibi patiens. abſtractio q̄ fit virtute diuina. que
eſt ſupra hoiem. eſt in aliquid altius q̄ʒ ſit homini natura
le. Sic ergo in deſcriptione p̄dicta raptus qua definitur
vt q̄dam motus tangit̃ eius genus. in hoc ꝙ dicit̃ eleuatõ
Cauſa efficiens in hoc ꝙ dr̃ ſuperioris nature. et duo ter-
mini motus. a quo ⁊ in queʒ. cum dicitur. ab eo quod eſt
ſm naturam.
Ad .1. ¶ Ad primũ igit̃ dõm ꝙ cognoſcere deũ ↄtingit mul
tiplr̃ ſcʒ ꝑ eſſentiã. ⁊ ꝑ res ſenſibiles. aut per effectus in-
telligibiles Similiter etiã diſtinguenduʒ eſt de eo qđ eſt ho
mini naturale. vni em̃ ⁊ eidẽ rei eſt aliquid cõtra naturam
et ſm naturã. ſm eius ſtatus diuerſos. eo ꝙ nõ eſt eadẽ
natura rei dum eſt in fieri. et dum eſt in facto eſſe. vt dicit
Rabi moyſes. ſicut quãtitas cõpleta eſt naturalis homi
ni. cũ ad perfectã ꝑuenit etatem. eſt aũt cõtra naturã pue
ri. ſi in perfecta quãtitate naſceret̃. Sic igitur intelligẽtie
humane ſm quelibet ſtatum eſt naturale aliquo modo co
gnoſcere deũ. ſed in ſuo principio ſcʒ in ſtatu vie. eſt ei natu
rale ꝙ cognoſcat deũ ꝑ creaturas ſenſibiles. Eſt auteʒ ei
naturale ꝙ ꝑueniat ad cognoſcendũ deũ ꝑ ſeipm̃ in ſui cõ
ſummatione. ſcʒ in patria. etſi in ſtatu vie eleuet̃ ad hoc ꝙ
cognoſcat deũ ſm ſtatum patrie. hoc eſt cõtra naturã. ſic
eſſet cõtra naturã ꝙ puer mox natus haberet barbam.
Ad 2 ¶ Ad ſcđm dõm. ꝙ duplex eſt natura. ſcʒ particularis q̄
eſt ꝓpria vniuſcuiuſqʒ rei. ⁊ vniuerſalis q̄ ↄplectit̃ totũ or
dinem cauſaꝝ naturaliũ. Et ex hoc duplr̃ eſt aliq̄d ſm na
turã vel cõtra naturã. vno mõ quantũ ad naturã ꝑticula
rem. alio mõ quantũ ad vlẽm. ſic oĩs defectus et corru-
ptio ⁊ ſeniũ eſt cõtra naturã ꝑticularẽ. ſed tñ naturale eſt
ſm naturã vlẽm. vt oĩe ↄpoſitũ ex ↄtrarijs corrũpatur
q̄ʒ igit̃ ordo vniuerſalis cauſarũ hoc habet vt inferiora a
ſuis ſuperioribꝫ moueant̃. oĩs motus q̄ in inferiori natu
ra fit ex impꝛeſſione ſuperioꝝ. ſiue in corporalibꝫ ſiue in ſpi-
ritualibꝫ. eſt q̄dem naturalis ſm naturã vlẽm. non autem
ſm naturã particularẽ. niſi qñ a natura ſuꝑiori ſic imp̄mit̃
in naturam inferioreʒ. vt ipa imp̄ſſio ſit eius natura. ⁊ ſic
patʒ quomõ ea q̄ a deo in creaturis fiũt poſſunt dici ſm
naturã vel ↄtra naturã ¶ Vñ pʒ rñſio ad terciũ argumẽ
Ad 3 tum. Vel dõm ꝙ iſta eleuatio dr̃ eſſe cõtra naturã. q̄ʒ eſt
cõtra ſolitũ curſum nature. ſicut gloſa exponit Roma. xi.
Ad 4 ¶ Ad quartũ dõm ꝙ q̄uis deus nunq̄ cõtra iuſticiã fa-
ciat. tñ aliq̄d p̄ter iuſticiã facit. tũc em̃ eſt aliq̄d ↄtra iuſti
ciam. cũ ſubtrahit̃ alicui quod ſibi debet̃. vt pʒ in huma-
nis cũ q̄s alteri furat̃. ſi ṽo ex liberalitate q̄dã tribuat qđ
nõ eſt debitũ hoc nõ eſt cõtra iuſticiã. ſed p̄ter. Sic igit̃ cũ
Ad 5 deus mentẽ humanã in ſtatu vie eleuat ſupra modũ ſuuʒ
nõ facit contra iuſticiã ſed p̄ter ¶ Ad quintũ dicendũ ꝙ
opus hoĩs ex hoc ꝙ bonuʒ habet meriti exigit vt ſit ſm
rõem ⁊ voluntatẽ. ſed bonũ qđ ei cõfert̃ in raptu non eſt
hmõi. vñ non oportet ꝙ ꝓcedat ex volũtate humana. ſed
ex ſola virtute diuina. nec tñ p̄t dici omino eſſe violentia
niſi ſicut dr̃ motus violẽtus qñ lapis ꝓijcit̃ deorſum velo-
cius q̄ʒ ſit diſpoſitio motus naturalis ꝓprie. cũ violentũ ẽ
Ad 6 in quo nihil cõfert vim patiens. vt dr̃ in .iij. ethicorum
¶ Ad ſextũ dicendum ꝙ hoc eſt cõe intellectui ⁊ ſenſui.
q̄ʒ vterqʒ deficit a ꝑfecta ꝑceptione excellentis obiecti. ⁊
ſic vterqʒ de eo aliq̄d accipit. ſed in hoc eſt differentia. q̄ʒ
ex hoc ꝙ ſenſus ab excellenti ſenſibili mouet̃ corrũpitur.
vt non poſſit poſtmoduʒ ſenſibilia minora cognoſcere. ſed
per hoc ꝙ intellectus accipit de intelligibili excellẽti con-
Ad 7 fortat̃. vt melius poſtmodũ poſſit minora intelligibilia co
gnoſcere. vñ auctoritas phi nõ eſt ad ꝓpoſitũ. ¶ Ad ſepti
mũ dicendũ ꝙ angelus ⁊ anima nõ dicunt̃ eſſe pares na-
tura. niſi quantũ ad ſtatũ vltime cõſummationis. in quo
hoĩes erunt ſicut angeli in celo. vt dr̃ Math. xxij. Vel di
cendũ ꝙ cõicat in natura intelligibili. q̄uis in angelis in-
ueniat̃ ꝑfectior ¶ Ad octauũ dicendũ ꝙ ꝑuentio ad ter-
minũ motus eſt naturalis. nõ q̄dem in p̄ncipio vl' medio Ad 8
ſed in fine motus. ⁊ ꝓpter hoc rõ nõ ſeq̄tur. ¶ Ad nonuʒ
dõm ꝙ operatões rerũ naturaliũ que ſunt ex ſciẽcia diuina Ad 9
dicunt̃ naturales qñ principia illaꝝ operationuʒ ſunt rebꝫ
indita ſic vt ſint eaꝝ nature. nõ aũt ſic p̄ſtituit̃ homini ele
uatio raptus. vñ nõ eſt ſile ¶ Ad decimũ dõm ꝙ illud qđ Ad 10
eſt p̄us intẽtione nature. eſt poſterius tp̄e. ſicut ſe hʒ actꝰ
ad potentiã in eodẽ ſuſceptibili. q̄ʒ ſic eſſe in actu eſt p̄us
natura. q̄uis vna ⁊ eadem res p̄us tp̄e ſit in potẽtia q̄ʒ in
actu. Et ſilr̃ opatio aĩe inquantũ eſt ſpũs eſt prior quan-
tũ ad intentõem nature ſed poſterior tp̄e. vñ ſi vna opera
tio fiat in tp̄e alterius. hoc erit cõtra naturã ¶ Ad vnde Ad 11
cimũ dõm ꝙ q̄uis ordo ad mediũ ſit ꝓpter ordinẽ ad vl
timũ. tñ ad vltimũ nõ ꝑuenitur naturaliter niſi ꝑ mediũ
etſi aliter fiat erit ꝑuentio nõ naturalis. ⁊ ſic eſt in pro-
poſito. ¶ Ad duodecimũ dõm ꝙ iſta abſtractio a ſenſibꝫ Ad 12
que fit virtute naturaliũ reꝝ aliquaꝝ reducit̃ in illam ab
ſtractionẽ. que eſt ex defectu ꝓprie virtutis. nõ em̃ iſte res
habẽt naturam a ſenſibus abſtrahendi niſi inquantũ ob-
ſtupefaciunt ſenſus. Unde patet ꝙ talis abſtractio a ſen
ſu eſt aliena a raptu.

Secũdo querit̃. vtruʒ

Paulus in raptu vidit deuʒ ꝑ eſſentiã. Et vi
detur ꝙ non. q̄ʒ eph. iiij. tenebris obſcuratũ habẽtes in 1
tellectũ. gloſa dr̃. Omis qui intelligit q̄dã luce interiori
illuſtrat̃. Si ergo intellectus eleuet̃ ad videndũ deũ opor
tet ꝙ illuſtret̃ aliqua luce ad hmõi viſionem ꝓportionata
ſed lux talis non eſt niſi lux glie. de qua dr̃ in pſ. in lumine
tuo videbimus lumẽ. ergo deus ꝑ eſſentiã videri non po
teſt niſi ab intellectu beato. ſed Paulus in raptu nõ fuit
glorificatus. ergo ⁊c. ¶ Sed diceres. ꝙ Paulus vt tũc bea
tus fuit ¶ Sed cõtra. Perpetuitas eſt de rõne beatitu- 2
dinis. vt Augꝰ dr̃ de ciui. dei. ſed ſtatus ille nõ manſit in
Paulo in perpetuũ. ergo in ſtatu illo nõ fuit beatus. ¶ Pre. 3
A glia aĩe redũdat glã in corpus. ſʒ corpꝰ Pauli nõ fuit
glorificatũ. ergo nec mens eius fuit lumĩe glorie illuſtra-
ta. ⁊ ſic nec vidit deũ ꝑ eſſentiã ¶ Sed diceres ꝙ viden-
do deum ꝑ eſſentiã in ſtatu illo nõ fuit beatus ſimplr̃. ſed
ſm quid. ¶ Sed cõtra. Ad hoc ꝙ aliq̄s ſit beatus ſimplr̃
nõ req̄ritur niſi actus glorie ⁊ dos glorie. q̄ eſt principiũ 4
illiꝰ actus. ſicut corpus Petri fuiſſet ſimplr̃ glorificatũ. ſi
cũ hoc ꝙ ferebat̃ ſupra aq̄s etiã hmõi actus in ſe habuiſ-
ſet p̄ncipiũ qđ dr̃ agilitas. ſed claritas q̄ eſt p̄ncipium di-
uine viſionis q̄ eſt actus glie. eſt dos glie. Si igitur mẽs
Pauli deũ vidit ꝑ eſſentiã ⁊ illuſtrata fuit luce que eſt p̄n
cipium hmõi viſionis fuit ſimpliciť glorificata. ¶ Prete. 5
Paulus in raptu habuit fideʒ ⁊ ſpem. ſed illa nõ poſſunt
ſimul ſtare cũ viſione dei ꝑ eſſentiã. quia fides eſt nõ ap-
parentis. vt dr̃ ad Hebreos. xi. ⁊ ꝙ videt quis quid ſpe-
rat. vt dicit̃ Romano. octauo. ergo ⁊c. ¶ Prete. Cha- 6
ritas patrie nõ eſt p̄ncipiũ merẽdi. ſed Paulus in raptu
fuit in ſtatu merẽdi. q̄ʒ eius aĩa nondũ erat a corpe corru-
ptibili ſoluta. vt dr̃ Augꝰ. vij. ſup Geñ. ad lrãm. ergo ha
buit charitatẽ patrie. ſed vbi eſt viſio patrie q̄ eſt perfecta

etiã eſt ibi charitas patrie q̃ eſt pfecta. q2 q̃ntũ quiſq3 de
deo cognoſcit.tm̃ diligit.ergo nõ vidit deum p eſſentia3
7 ¶ Pre. Diuina eſſentia ſine gaudio videri nõ poteſt.vt
dr̃ Aug⁹.pmo de trinitate. ſi ergo Paulus vidit deum
per eſſentiã in ipſa viſione delectabat.ergo nõ volebat ab
ea ſeparari. Nec iterũ deus ſepauit eum inuitũ. q2 cũ ipſe
ſit ſumme liberalis ſua bona quãtũ in ſe eſt.nõ ſubſtrahit
ergo Paulus ab illo ſtatu nunq3 ſepatus fuiſſet. qd fal/
8 ſum eſt.ergo nõ vidit deum per eſſentia3. ¶ Item nullus
habens aliquod bonũ ex merito amittit illud ſine pecca/
to.cum ergo videre deũ p eſſentiã ſit quodda3 qd habet
ex merito nullus deũ p eſſentiã vidẽs.poteſt ab hac viſio
ne remoueri niſi forte cõtingeret ipſum peccare.quod de
Paulo dici nõ poteſt. q̃ de ſe dr̃ Roma. viij. certus ſum
Queſtio q2 ꝛc̃.ꝛ ſic idem qd pus ¶ Item querit.cũ Paulus dica
tur raptus in quo differt eius raptus a ſopore Ade.ꝛ ra
ptu Johãnis euãgeliſte. ſup quẽ dr̃ ſe in ſpũ fuiſſe Apo
cal.i.ꝛ a exceſſu mentis. in q̃ fuit Petr⁹ actu.x. ¶ Sed
Contra cõtra ẽ qd Aug⁹.dr̃.xij.ſup Gen̄.ad lrã3. ꝛ etiã ad Pau
linã de vidẽdo deum.ꝛ qd habet in glo.ij. Corin.xij. Ex
omibus habet ꝙ paulus in raptu vidit deũ p eſſentiam
R⁹ ¶ Rñſio dõm ꝙ circa hoc q̃dam dixerũt ꝙ paulus in
Opinio raptu nõ vidit deum p eſſentiã.ſed quadã viſione media
inter viſionẽ vie ꝛ viſionẽ patrie.que q̃dem viſio media po
teſt intelligi talis q̃lis eſt angelo naturalis.vt ſcil3 videat
deum nõ p eſſentiã cognitione naturali. ſed p alias ſpẽs
intelligibiles.vtpote ꝯſiderando eſſentiã ſuam.que eſt q̃
dam ſimilitudo intellectualis eſſentie increate. put dicit
in libro de cauſis.ꝙ intelligentia ſcit quod eſt ſupra ſe in/
quantũ eſt creata ab eo.vt ſic etiam intelligatur Paulus
in raptu vidiſſe deum p refulgentiã vel reſultantiam ali/
cuius luminis intelligibilis in mente ipſius. Cognitio ve/
ro vie que eſt p ſpeculũ ꝛ enigma ſenſibiliũ creaturarum
eſt homini naturalis.ſed cognitio patrie.qua deus p eẽn
Reꝓbat tiam ſuam videt eſt ſoli deo naturalis. ¶ Sed hec poſi/
tio repugnat dictis Aug⁹.qui expreſſe dr̃ in ſupradictis
locis.ꝙ Paulus in raptu vidit deum p eſſentiam. Nec
etiã eſt ꝓbabile.ꝙ miniſter veteris teſtamẽti deum p eẽn
tiam viderit.vt habet ex hoc qd dr̃ Numeri.xij.palam ꝛ
nõ p enigmata vidit deũ.ꝛ miniſtro noui teſtamenti do
ctori gentiũ hoc cõceſſum nõ fuerit.pcipue cum ipẽ apls
ſic argumentet.ij. Corin.iij.ſi miniſtratio dãnationis fuit
in gloria ꝛc̃. Nec tamen beatus fuit ſimplr.ſed ſolum ſm
quid.q̃uis mens eius illuſtrata fuerit ſupnaturali lumi
ne ad videndũ ipm deum.quod q̃dem apparere pt exem
plo luminis corporalis. In quibuſdã em̄ inuenitur lumen
a ſole.vt q̃dam forma etiam manẽs quaſi cõnaturalis ef/
fecta.ſicut eſt in ſtellis ꝛ carbũculo ꝛ hmõi. In q̃buſdam
vero recipitur lumen a ſole quaſi q̃dam paſſio tranſiens
ſicut in aere.nõ em̄ efficit lumẽ forma pmanens in aere q̃/
Diſtictio ſi cõnaturalis.ſed tranſit abeunte ſole. Similiter etia3 et
lumen glorie duplr̃ menti infunditur. vno modo per mo
du3 cõnaturalis forme ꝛ pmanẽtis.ꝛ ſic facit mentẽ ſim/
pliciter beatam.ꝛ hoc modo infunditur beatis in patria.
Alio modo cõtingit lumen glorie mentẽ humana3.ſicut
quedã paſſio tranſiens.ꝛ ſic mens Pauli in raptu fuit lu/
mine glorie illuſtrata. Ipſum etiam nomẽ raptus raptim
et tranſeundo oſtendit hoc eſſe factũ.vnde nõ fuit glori/
ficatus nec habuit dotem glorie.cum illa claritas nõ fue/
rit effecta proprietas eius.ꝛ propter hoc nõ fuit deriua/
Ad.i.2.3.4. ta ab anima in corpus.nec in hoc ſtatu ꝑpetuo manſit
¶ Unde patet reſponſio ad rationes primas quattuor.

¶ Ad quintũ dicendũ ꝙ adueniente plena viſione rece/ Ad 5
dit fides.vnde ſm hoc ꝙ in Paulo fuit viſio dei p eſſen/
tiam non fuit ibi fides.fuit autem ibi viſio dei p eſſentiã
ſm actum.non ſm habitum glorie. vnde ecõtrario fides
fuit ibi ſm habitum non ſm actum.ſimiliter ſpes. ¶ Ad Ad 6
ſextũ dicendũ ꝙ q̃uis paul⁹ fuit in ſtatu merendi.non tñ
in actu tunc merebat.quia ſicut habuit actu3 viſionis pa
trie ita habuit actum charitatis patrie. Quidã tamen di Opinio
cunt ꝙ q̃uis habuit actum viſionis patrie. nõ tamẽ ha/
buit actũ charitatis patrie.quia ſi intellectus fuit raptus
non tamẽ fuit raptus eius affectus ¶ Sed hoc eſt expſ/ Reꝓbat
ſe contra illud quod habet ſcd̃a Corinth.xij.raptus eſt in
paradiſum.gloſa.id eſt in eam tranquillitatẽ qua fruunt
illi qui ſunt in celeſti hieruſalẽ.fruitio autẽ eſt p amorem. Ad 7
¶ Ad ſeptimũ dicendũ ꝙ hoc fuit ex ipſa cõditione lumi
nis mentem illuſtrantis. ꝙ viſio iſta in Paulo non per/ Ad 8
manſit.vt ex dictis patet ¶ Ad octauũ dicendũ ꝙ q̃uis
viſio dei in beatis ſit ex merito.tamẽ paulo nõ eſt tũc red/
dita quaſi premiũ meriti.vnde ratio non ſeqtur. Tamen
ſciendũ ꝙ he due vltime rõnes non magis cõcludũt con
tra hoc ꝙ Paulus deum per eſſentiam viderit.q̃3 contra
hoc ꝙ vidit quocũq3 modo ſupra modũ cõmunẽ ¶ Ad il Vo.q̃ſti.
lud quod vltimo querebatur dicendũ ꝙ exceſſus mentis
extaſis ꝛ raptus oĩa in ſcripturis pro eode3 accipiũtur
et ſignificant eleuationem quandã ab exterioribus ſenſi/
bus quibus intendimus ad aliqua que ſunt ſupra homi
nem. Sed hoc dupliciter cõtingit. quãdoq3 intelligitur
abſtractio ab exterioribus ſenſibus ꝛ rebus quantu3 ad
intentionẽ tantũ.vt cum quis exterioribus ſenſibus et re
bus non vtitur.ſed tota ſua intentio diuinis inſpiciendis
et diligẽdis vacat.ꝛ ſic in exceſſu mentis ſiue in extaſi mẽ
tis aut raptu eſt quilibet diuinorum cõtemplator et ama
tor.vnde dicit Dyoniſius q̃rto caplõ de diui.no. eſt autẽ
extaſim faciens diuinus amor. ꝛ Gregorius in moralib9
de contemplatione loquens dicit. qui ad interiora intelli
genda rapitur a rebus viſibilibus oculos claudit. Alio
modo ſm ꝙ in vſu predicta nomina magis habẽtur ſit
extaſis aut raptus aut etiam exceſſus mentis.cum aliq̃s
etiam actu ꝛ ab vſu ſenſuũ ꝛ ſenſibiliũ rerum abſtrahitur
ad aliqua ſupnaturaliter videnda.videtur aũt ſupnatu/
raliter preter ſenſum ꝛ intellectum ꝛ imaginationẽ.ſicut
in queſtione de prophetia dictum eſt. Et ideo duplicem
raptum diſtinguit Auguſtinus.xij. ſuper Gen̄.ad litte/
ram.vnũ quo mens rapitur a ſenſibus ad imaginariã vi
ſionem.ꝛ ſic accidit in Petro ꝛ Johanne euangeliſta in
Apocal.vt ibidem Auguſtinus dicit. Aliũ quo mens
rapitur a ſenſu ꝛ imaginatione ſimul ad intellectualem
viſionẽ. Et hoc q̃dem duplr̃. vno mõ ſm ꝙ intellect⁹ in
telligit deum p aliquas intelligibiles immiſſiones.quod
eſt proprie angelorum.et ſic fuit extaſis Ade. vnde dicit
Gen̄ ſecũdo. in gloſa ꝙ extaſis ad hoc intelligitur recte
immiſſa vt mens Ade pnceps angelice curie et intrãs in
ſanctuariũ dei nouiſſima intelligeret. Alio modo ſm ꝙ
intellectus videt deum per eſſentiã.ꝛ ad hoc fuit raptus
Paulus.vt dictum eſt

Tercio queritur. vtꝝ

intellectus viatoris alicuius poſſit eleuari ad
videndũ deũ p eẽntiã.ſine h ꝙ a ſenſib9 abſtrahat. Et vi
det ꝙ ſic.eadẽ em̄ ẽ natura hoĩs in ſtatu vie.ꝛ poſt reſur/

rectionem.quia non idem numero reſurgeret niſi etiam
idem ſpiritus eſſet.ſed poſt reſurrectōem ſancti videbūt
mente deum per eſſentiam. ſine hoc ꝙ a ſenſibus aliqua
abſtractio fiat.ergo ⁊ in viatoribus idem poſſibile erit
¶ Sed diceres.ꝙ corpus viatoris qđ corruptibile ē ag/
grauat intellectū ne libere in deū ferri poſſit. niſi a corꝑis
ſenſib⁹ abſtrahať.ꝗ q̄dem corruptio poſt reſurrectōez nō
2 erit ¶ Sed ꝯtra.nihil impediť.ſicut nec patiť niſi a ſuo ꝯ
rio.ſed corruptio corꝑis nō videť ꝯtrariari actui intelle/
ctus.cū intellectus non ſit corꝑis actus. ꝗ corruptio cor
poris nō impedit q̄n intellectus libere in deū poſſit ferri.
¶ Pre. Conſtat ꝙ chriſtus noſtrā mortalitatē ⁊ corru/
3 ptionē pene aſſumpſit.ſed intellectus eius ꝯtinua dei vi/
ſione fruebať.cū tñ in eo nō fieret ſꝑ abſtractio ab exterio
ribus ſenſib⁹.ꝗ corruptio corꝑis nō facit vt intellect⁹ fer
ri nō poſſit in deū ſine hoc ꝙ a ſenſib⁹ abſtrahať ¶ Prete.
4 Paulus poſtq̄ȝ deū ꝑ eſſentiā viderat memor fuit eorū q̄
in illa viſione inſpexit.al's nō diceret.ij. Corin.xij.ꝙ audi
uit archana verba q̄ nō licent hōi loq̄. ſi eoruȝ immemor
eſſet.ꝗ dum deū ꝑ eſſentiā videbat aliq̄d in memoriā ei⁹
imprimebať.ſed memoria ad partē ſenſitiuā ꝑtinet.vt pȝ
ꝑ phm in libro de memoria ⁊ reminiſcētia. Ergo cum ali
quis in ſtatu vie videt deū ꝑ eſſentiā. non oīno abſtra
5 hiť a corꝑis ſenſib⁹ ¶ Pre. Propinq̄ores ſunt potētie ſen
ſitiue ſibi inuicē q̄ȝ intellectiue ſenſitiuis.ſed imaginatio q̄
eſt de potētijs ſenſitiuis pt̄ eſſe in actu ꝯphenſionis quo
rūcunq̄ȝ imaginabiliū ſine abſtractōe ab exteriorib⁹ ſenſi
bus.ꝗ ⁊ intellectus pt̄ eſſe in actu viſionis diuine ſine ab
ſtractione a potētijs ſenſitiuis ¶ Pre. Illud qđ eſt ſm na
6 turā nō exigit ad ſui ꝑexiſtentiā aliq̄d eoꝝ que ſunt ꝯtra
naturā.ſed naturale eſt intellectui humano ꝙ deū ꝑ eēn/
tiam videat.cuȝ ad hoc creatus ſit.cum igiť abſtractio a
ſenſibus homini ſit cōtra naturā cuȝ ſenſitiua cognitio ſit
ei cōnaturalis.videť ꝙ ad videndū deū ꝑ eſſentiā abſtra/
ctione a ſenſib⁹ nō indigebat ¶ Prete. Abſtractio nō eſt
7 niſi cognitoꝝ.ſed intelligētia cuius obiectum eſt deus.vt
dr̄ in libro de ſpū ⁊ anima. nō videť corporeis ſenſib⁹ eſſe
cōiuncta ſed maxime diſtans.ꝗ ad hoc ꝙ deum ꝑ eētiā
videat homo ꝑ intelligentiā nō indiget abſtractōe a ſen
8 ſibus ¶ Pre. Ad hoc videť Paulus ad dei viſionez eſſe
eleuatus.vt teſtis eſſet illius glorie q̄ ſanctis repromittiť
vñ Aug⁹.x.ſup Geñ.ad lrām. Cur nō credamus ꝙ tā
to aplō doctori gentium rapto vſq̄ȝ ad ipſam excellentiſſi
mā viſionē voluit deus demōſtrare vitā.in qua poſt hanc
vitā viuendū eſt in eternū.ſed in illa ſanctoꝝ viſione que
poſt hanc vitā erit in videntib⁹ deū non fiet abſtractio a
ſenſibus corporeis poſt reſurrectōem.ꝗ nec in Paulo fa/
9 cta fuiſſe videť cum deū ꝑ eſſentiā vidit. ¶ Pre. Marty/
res in ipſis tormētorum ſupplicijs interius aliquid de di/
uina glīa ꝑcipiebant.vñ Vincētius. Ecce iaȝ in ſublime
agor ⁊ oēs ꝑncipes tuos ſeculo altior tyranne deſpicio
et Laurēti⁹.mea nox obſcurū nō hȝ.ſed oīa in luce cla.
⁊c.⁊ alijs ſanctoꝝ paſſionib⁹ multa legūtur que hoc ſona
re videnť.ſed cōſtat ꝙ in eis nō fiebat abſtractio a ſenſib⁹
al's ſenſuȝ doloris nō habuiſſent.ꝗ ad hoc ꝙ aliq̄s parti
10 ceps ſit glīe qua deus ꝑ eſſentiā videtur nō req̄ritur ab
ſtractio a ſenſibus. ¶ Prete. Propinquior eſt operationi
que circa ſenſibilia verſatur intellectus practicus q̄ȝ ſpe/
culatiuus.ſed non eſt neceſſariū ꝙ intellectus practicus
ſemꝑ intendat his que circa ſenſibilia operanť.vt Auicē/
na dicit in ſua metaphiſica. al's cōtingeret ꝙ optimus ci
tharedus imꝑfectiſſimus videreť.ſi ad ſingulas cordaꝝ/
rum ꝑcuſſiones oporteret eum artis cōſideratione vti
fieret eñ nimia ſonorum interruptio que impediret debi/
tam melodiam.ergo multo minus intellectus ſpeculati
uus cogitur intendere his que homo circa ſenſibilia ope
ratur.⁊ ſic liberum ei remanet in quelibet intelligibilia fer
ri.etiā in ipſam diuinā eſſentiaȝ dum ſenſitiue vires circa
operationes ſenſibiles occupanť ¶ Pre. Paulus duȝ vi/
dit deum ꝑ eſſentiaȝ adhuc fidem habebat.ſed fidei eſt vi ij
dere per ſpeculum in enigmate.ergo Paulus ſimul dum
videbat deum per eſſentiam.videbat etiam per ſpeculū
in enigmate.ſed enigmatica cognitio eſt ſpecularis. et
eſt ꝑ ſenſibilia. ergo ſimul dum videbat deum per eſſen/
tiam ſenſibus intendebat.⁊ ſic idem quod prius
¶ Sed contra eſt quod Auguſtinus dicit.xij. ſuper Cōtra
Geñ ad lrām.⁊ in gloſa.habetur ſcđa Corinth.xij.in ſpe/ .j.
cie illa que eſt deus nemo deum videns viuet iſta vita q̄
mortaliter viuitur in iſtis ſenſibus corporeis.ſed niſi ab
hac vita quiſq̄ȝ quodāmodo moriatur ſiue oīno exiens
de corpore.ſiue ita auerſus ⁊ alienatus a corporeis ſenſi/
bus vt merito neſciat vtrum in corpore an extra corpus
ſit in illā non rapitur nec ſubuehitur viſionē ¶ Pre.ſcđa 2
Corin.v.ſup illud.ſiue eñ mēte excedim⁹ deo.dr̄ glo.ex
ceſſum mentis dic quo mens eleuatur ad intelligēda ce/
leſtia.ita vt quodāmodo a mente labantur inferiora. In
hoc mentis exceſſu fuerunt omnes ſancti q̄bus archana
dei mundū iſtum excedentia reuelata ſunt. ergo quicun/
q̄ȝ viderit deum per eſſentiā oportet ꝙ auertať a cōſide/
ratione inferiorum.⁊ ita ꝑ cōſequens ab vſu ſenſuū in q̄/
bus non niſi iſta inferiora conſideranť. ¶ Prete. In pſal. 3
benyamin adoleſcētul⁹ in mētis exceſſu.glo. benyamin.i.
paulus.in mentis exceſſu. mēte ſcȝ alienata ſenſibus cor/
poreis. vt q̄ñ raptus fuit vſq̄ȝ ad terciū celū.ſed ꝑ terciū
celum intelligitur viſio dei ꝑ eſſentiā. vt Auguſtinus dr̄
xij.ſuper Geñ.ad litterā.ergo viſio dei ꝑ eſſentiam req̄/
rit alienationē a corporeis ſenſibus ¶ Prete. Efficacior 4
eſt operatio intellectus qua ad videndū deum ꝑ eſſentiā
eleuatur q̄ȝ quecūq̄ȝ imaginationis operatio.ſed aliquan
do homo ꝓpter vehementiā imaginationis abſtrahitur
a corporis ſenſibus. Ergo multo fortius oportet ꝙ ab/
ſtrahatur ab eis.quādo in diuinam prouehiť viſionez
¶ Pre. Bernardus dr̄.ꝙ delicata eſt diuina cōſolatio q̄ 5
non datur admittentibus alienaȝ. Ergo eadem ratione
diuina viſio nō compatiť ſecum alterius viſionē. ergo nō
compatiť ſecum vſum ſenſuuȝ. ¶ Prete. Ad videndum 6
deum ꝑ eſſentiam requiritur ſumma cordis mundicia.
Mathei q̄nto. Beati mūdo corde ⁊c. Sed cor dupliciť Diſtictō
mundať.ſcȝ a cōtaminatione peccati.⁊ materialib⁹ phā
taſijs.vt patet ꝑ hoc quod dr̄ Dyoniſius.vij.caplō.cel.
hierarch.puras eas eſſe.ſcȝ celeſtes eſſentias eſtimandū
eſt.non vt immūdis maculis ⁊ inq̄nationibus liberatas.
in quo tangitur immundicia culpe.que in beatis angelis
nunq̄ȝ fuit. neq̄ȝ materialium receptiuas phantaſiarū.in
quo tangitur immundicia que eſt ꝑ phantaſias. vt patȝ
per expoſitōem Hugonis de ſancto victore. ergo men/
tem videntis deum ꝑ eſſentiā non ſolum a ſenſibus exte
rioribus.ſed etiam ab interioribus phantaſmatibus ab
ſtrahi oportet. ¶ Prete. Prima Corinth.xiij.dicit.cum 7
venerit quod perfectū eſt euacuabitur quod ex parte eſt
ſed perfectū ibi nominať viſio dei per eſſentiam.imperfe/
ctum vero viſio ſpecularis ⁊ enigmatica que eſt ꝑ ſenſibi
lia. Ergo quando aliq̄s eleuať in viſionē dei ꝑ eſſentiam
oportet ꝙ abſtrahatur a viſione ſenſibilium

¶ Rn̄ſio dōm ꝙ ſicut ex auctoritate Aug⁹. ptꝫ. hō in
Rꝯ hoc mortali corꝑe cōſtitutus nō pt deū ꝑ eſſentiā vide/
re niſi a corꝑeis ſenſibꝰ alieneť. Cuius rō a duobꝰ poteſt
ſumi. ꝑmo ꝗdem ex hoc qđ cōe eſt intellectui et alijs aie
potētijs. Inuenimus em̄ ꝙ qñ vna potentia in ſuo actu
intendiť alia vel debilitať vel ex toto abſtrahiť. ſicut patꝫ
in illo in quo oꝑatio viſus fortiſſime intenditur ꝙ audi/
tus eius nō ꝑcipit ea que dicunť. niſi forte ſua vehemētia
ad ſe retrahat ſenſum auditus. Cuius rō eſt. ꝙ ad actū
cuiuſlibet cognoſcitiue potētie reqritur intētio. vt ꝓbat
Aug⁹. in libro de tri. Intentio aūt vnius nō pt ferri ad
multa ſimul. niſi forte illa multa hoc mō ſint ad inuicem
ordinata. vt accipianť quaſi vnū. ſicut nec alicuius mot⁹
vel oꝑationis poſſunt eſſe duo termini nō ad inuicē ordi
nati. Vñ cū ſit vna aīa in qua oēs cognoſcitiue potentie
fundanť. vnius ⁊ eiuſdē intētio reqritur ad oīm cogno/
ſcitiuaꝝ potentiaꝝ actus. ⁊ ideo cuꝫ totaliter aīa intēdit
ad actum vnius potētie abſtrahiť ab actu alterius potē/
tie Ad hoc aūt ꝙ intellectus eleueť ad videndū diuinaꝫ
eſſentiā. opꝫ ꝙ tota intētio in hanc viſionē colligať. cuꝫ
hoc ſit vehementiſſimū intelligibile. ad qđ intellectus per
tingere nō pt niſi toto conamine in illud intēdat Et ideo
opꝫ ꝙ qñ mens ad diuinā viſionē eleuať ꝙ omnino fiat
abſtractio a corporeis ſenſibꝰ. Scđo vero pt eiuſdē ratio
aſſignari ex eo qđ eſt intellectui ꝓprium. Cum em̄ cogni/
tio de rebus habeať ſm ꝙ ſunt in actu. ⁊ nō ſm ꝙ ſunt in
potentia. vt đr in nono metaph. intellectus ꝗ ſummam
arcē cognitionis tenet. ꝓprie immaterialiū eſt que ſtꝫ ma
xime in actu. vñ oīe intelligibile vł eſt in ſe a materia im
mune. vel actione intellectus a materia eſt abſtractuꝫ. et
ideo quāto intellectus purior eſt a materialiū contactu.
tanto ꝑfectior. Et inde eſt ꝙ intellectus humanus quia
materialia cognoſcit ad phātaſmata intuēdo a ꝗbus in/
telligibiles ſpēs abſtrahit. eſt minoris efficacie ꝙꝫ intelle/
ctus angelicus. qui ſemꝑ ad formas pure immateriales
intueť. nihilomin⁹ tñ inquantū in intellectu humano pu
ritas intellectualis cognitōis non penitus obſcurať. ſicut
accidit in ſenſibꝰ. quoꝝ ꝯgnitio vltra materialia nō pt fer
ri. ex hoc ipō ꝙ in eo de puritate remanet ineſt ei facultas
ad ea que ſunt immaterialia intuēda. Et ideo opꝫ ꝙ ſi
aliquādo ſupra cōem modū ad ſummū immaterialiū vi
dendū ſcꝫ diuinā eſſentiā eleueť. ꝙ ſaltem in iſto actu po/
ſitus. ab intuitu materialiuꝫ abſtrahať Unde cum vires
ſenſitiue nō niſi circa materialia verſenť. nō pt aliquis ad
diuinā eſſentiā videndā eleuari niſi ab vſu corporeoruꝫ
ſenſuum penitus abſtrahatur

¶ Ad primū ergo dōm ꝙ alia rōne cōiungitur aīma
Ad .j. beata corpori poſt reſurrectōem. ⁊ aliter nūc cōiungiť In
reſurrectione em̄ corpus erit oīno ſpiritui ſubdituꝫ in/
tantū ꝙ ex ipſo ſpiritu ꝓprietates glorie redundabunt in
corpus. vñ ⁊ ſpūalia corꝑa appellanť. Quādo aūt duo cō
iunguntť. quoꝝ vnū ſuꝑ alterum dominiū obtinet non eſt
ibi mixtio. cū alterum totaliter trāſeat in poteſtatē domi
nātis. ſicut cuꝫ vna gutta aque in mille amphoras vini in
fundiť. in nullo puritati vini ꝑiudicať. Et ideo in reſur/
rectione ex cōiunctōe ad corpus qualecūqꝫ nulla erit im/
puritas intellectus. nec in aliquo virtus eius debilitetur
vnde ⁊ ſine abſtractiōe a corporeis ſenſibꝰ diuine eſſentie
cōtemplande intēdet. nunc aūt corpus nō hoc mō eſt ſpi
ritui ſubditū. ⁊ iō nō eſt ſilis rō ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ ꝙꝫ
Ad 2 corpus noſtrū corruptibile eſt ꝙ ipm corpus nō eſt plene
anime ſubditū. ſi em̄ plene aīe ſubdereť ex immortalitate
anime redūdaret etiā immortalitas in corpus. ſicut poſt
reſurrectōem erit. Et inde eſt ꝙ corruptio corꝑis aggra
uat intellectū. ꝙꝫuis em̄ ſm ſe intellectui nō cōtrarieť. ta/
men eius cauſa intellectus puritati ꝑiudicat. ¶ Ad ter/
cium dōm ꝙ chriſtus ex hoc ꝙ erat deus. ⁊ homo habe/ Ad 3
bat plenariā poteſtatē ſuꝑ oīes poteſtates aie ſue et ſuꝑ
corpus. Unde ex virtute diuinitatis ſm ꝙ noſtre repa/
rationi cōpetebat ꝑmittebat vnicuiqꝫ potentiaꝝ anime
agere id quod eſt ei ꝓpriū. vt đr Dam. ⁊ ſic non erat neceſ
ſariū in ipſo neqꝫ ꝙ fieret redundantia ex vna potētia in
aliam. neqꝫ ꝙ vna potētia a ſuo actu abſtraheret ꝑ vehe
mentiā actus alterius. vñ ꝑ hoc ꝙ intellectus eius vide
bat deum nō oportebat aliquā abſtractōem a corporeis
ſenſibꝰ fieri. Secus aūt eſt in alijs hominibꝰ in ꝗbus ex ꝗ
dam colligātia potentiaꝝ aīe ad inuicē ſeqtur de neceſſita
te ꝙ fiat redūdantia ꝑ impedimentū ex vna potentia in
aliam. ¶ Ad quartū dōm. ꝙ Paulus poſtqꝫ ceſſauit vi Ad 4
dere deū ꝑ eſſentiā memor fuit eoꝝ que in illa viſione co/
gnouerat ꝑ aliquas ſpēs in intellectu ipſius remanētes. ꝗ
erant quaſi ꝗdam reliquie ꝑterite viſiōis. ꝙꝫuis em̄ ipm
dei verbū ꝑ eſſentiā viderit. ⁊ ex ipō viſo multa cognoue
rit. ⁊ ſic iſta viſio nec quantū ad verbū. nec quantuꝫ ad ea
que videbanť in verbo fuerit ꝑ ſpēs aliquas. ſed ꝑ ſolam
eſſentiā verbi. tamē ex ipſa inſpectione verbi impmeban
tur in intellectu eius ꝗdam reꝝ viſaꝝ ſimilitudines. qui/
bus poſtmodū cognoſcere poterat ea que viderat ꝑ eſſen
tiam verbi. ⁊ ex illis ſpēbus intelligibilibꝰ ꝑ quandā ap/
plicatōem ad ꝑticulares intentōes vel formas in memo
ria vel imaginatōne reſeruatas. poſtmodū poterat mēo/
rari eoꝝ que ꝑus viderat. etiam ſm actū memorie que eſt
in potētia ſenſitiua. ⁊ ſic nō oportet ponere ꝙ in ipſo actu
diuine viſionis aliꝗd fieret in eius memoria. que eſt pars Ad 5
potētie ſenſitiue. ſed ſolum in mēte ¶ Ad quintū dōm ꝙ
ꝙꝫuis nō ꝑ quēlibet actum imaginatiue virtutis fiat ab/
ſtractio a ſenſibus exterioribꝰ. fit tamē abſtractio ꝑdicta
quādo actus imaginationis eſt vehemēs. Et ſic etiam
nō opꝫ ꝙ ꝑ quēlibet actum intellectus fiat abſtractio a
ſenſibus. opꝫ tamē ꝙ fiat ꝑ actū vehementiſſimuꝫ qui ē
viſio dei ꝑ eſſentiā ¶ Ad ſextū dōm ꝙ ꝙꝫuis ſit natura Ad 6
le intellectui humano ꝙ quādoqꝫ ad viſionē diuine eſſen
tie ꝑueniat. nō tamē eſt ſibi naturale. ꝙ ad hoc perueniat
ſm ſtatum vie huius. vt dictū eſt. ⁊ ꝓpter hoc rō nō ſequiť
¶ Ad ſeptimū dōm ꝙ intelligētia noſtra qua deū ꝯpre/ Ad 7
hendimus. ꝙꝫuis nō admiſceť ſenſibꝰ ꝑ viam apprehēſio/
nis. cōmiſcetur tamē ꝑ viam iudicij. vt đr Aug⁹. xij. ſuper
Geñ. ad lrām. ꝙ ꝑ intelligibile lumē. ⁊ iſta inferiora diiu/
dicanť ⁊ ſecernunť. que neqꝫ ſunt corꝑa neqꝫ vllas gerūt
formas ſimiles corpoꝝ. ⁊ ideo intelligētia nūqꝫ a ſenſibili
bus abſtrahi đr. cū de eis nō iudicat. ſed ſolum ſuperius Ad 8
cōſpiciēdis intēdit ¶ Ad octauū dōm. ꝙ ſubſtātia beatitu
dinis ſanctoꝝ in viſione diuine eſſentie cōſiſtit. vnde dicit
Aug⁹. ꝙ viſio eſt tota merces. vñ ex hoc ꝙ Paulus diui
nam eſſentiā vidit potuit eſſe illius beatitudinis idone⁹
teſtis. Nec tamē opꝫ ꝙ oīa in ſe experireť que beatis
inerunt. ſed vt ex his que experiebať etiam alia ſcire poſſꝫ
non em̄ rapiebať vt eſſet beatus. ſed vt eſſet beatitudinis Ad 9
teſtis. ¶ Ad nonū dōm. ꝙ martyres in tormētis exiſten
tes ꝑcipiebāt aliquid de diuina glīa. non quaſi eam in ſuo
fonte bibētes. ſicut illi ꝗ deum ꝑ eſſentiā vidēt. ſed aliquā
illius glīe aſꝑſione refrigerabanť. vñ đr Aug⁹. xij. ſuper
Geñ. ad lrām. ibi ſcꝫ. vbi deus ꝑ eſſentiaꝫ videtur beata
vita in ſuo fonte bibiť. vñ aſpergiť aliquid huic humane

vite. vt in tentationibꝰ huius ſeculi tēperanter. iuſte. for
Ad 10 titer. prudenterq̧ viuatur. ¶ Ad .x. dōm. ꝙ intellectus
ſpeculatiuus nō cogitur vt attendat his que circa ſenſibi
lia aliquis operat̃. ſed poteſt circa alia intelligibilia nego
ciari. tanta tñ poteſt eſſe in actu ſpeculatiuo vehementia
Ad .ij ꝙ omnino a ſenſibili operatōe abſtrahat. ¶ Ad vndeci/
mū dōm. ꝙ q̄uis in illo actu Paulus habuit habitū fi/
dei. nō tñ habuit actū. vnde rō nō ſeqtur

Quarto querit̃. Quā

ta abſtractio requiritur ad hoc ꝙ intellectꝰ de/
.1. um per eſſentiam videre poſſit. ¶ Et videt̃ ꝙ requira/
tur abſtractio ab vnione qua anima vnitur corpori vt for
ma. Vires enim anime vegetabilis ſunt magis materi
ales q̄ꝫ vires ſenſibiles anime. ſꝫ ad hoc ꝙ intellectus vi/
deat deum ꝑ eſſentiam. oportꝫ ꝙ fiat abſtractio a ſenſibꝰ.
vt ṗus dictū eſt. ergo multo fortius ad puritatē illius vi
ſionis requiritur ꝙ fiat abſtractio ab actibꝰ vegetabilis
anime. ſed hec abſtractio nō poteſt fieri in ſtatu animalis
vite q̄ꝫ diu anima corpori vnitur vt forma. q2 vt dr̄ phs
nutriūtur animalia ſemp. Ergo ad viſionem diuine eēn
tie requiritur ꝙ fiat abſtractio ab vnione qua anima cor/
pori vnitur vt forma. ¶ Pre. Exod. xxxiij. ſup illud Nō
2 videbit me hō ⁊ viuet. dicit glo. Aug᷒. oſtendit huic vi/
te corruptibilis carnis deū ſicuti eſt apparere nō poſſe. in
illa tñ vita poteſt. vbi vt viuatur huic vite moriendu3 eſt
Et glo. Gregorij ibidem dr̄. qui ſapientiam que deꝰ eſt
videt. huic. vite funditus moritur. ſed mors eſt ꝑ ſepara
tionem anime a corpore. cui vniebat̃ vt forma. ergo opor
tet fieri ſeparatōem omnimodam anime a corpore ad hoc
ꝙ deus ꝑ eſſentiam videat̃. ¶ Pre. Viuere viuentibus
3 eſt eſſe. vt dr̄. ij. de anima. eſſe aūt hominis viuentis eſt ꝑ
hoc ꝙ anima corpori vnitur vt forma. ſed Exod. xxxiij.
dr̄. Nō videbit me hō ⁊ viuet. ergo q̄ꝫdiu anima corpori
vnitur vt forma. nō poteſt ꝑ eſſentiam deum videre.
4 ¶ Pre. Fortior eſt vnio q̄ aīa vnit̃ corpori vt forma q̄ꝫ
illa qua vnitur ei vt motor. ex qua vnione ꝓueniūt opera
tiones potentiaꝝ. ⁊ per organa corporea operant̃. ſꝫ hec
ſecūda vnio impedit viſionem diuine eſſentie. rōne cuius
oportꝫ ꝙ fiat abſtractio a ſenſibꝰ corporeis. vt dictum eſt
ergo multo fortius hec ṗma vnio impediet. ⁊ ſic oporte/
5 bit ab ea abſtractōem fieri. Prete. Potentia non eleuat̃
ſup modū eſſentie. cum potētia ab eſſentia fluat ⁊ in ipa
radicet̃. ſi ergo eſſentia anime fuerit corpori vnita vt for/
ma. nō poterit eſſe ꝙ intellectiua potētia ad ea que ſunt
6 oīno immaterialia ele[illegible]ur. ⁊ ſic idem qđ ṗus ¶ Pre.
Maior impuritas ꝯtrahit̃ in anima ex ꝯiūctione ipſius
ad corpus. q̄ꝫ ex ꝯiūctōe ſimilitudinis corporis ad ipaꝫ
ſed ad hoc ꝙ mens deum per eſſentiam videat. oportet
eam depurari a ſimilitudinibꝰ corporꝝ. que apprehendū/
tur ꝑ imaginatōeꝫ ⁊ ſenſum. vt dictū eſt. ergo multo for
tius oportꝫ eam a corpore ſeparari ad hoc ꝙ deū ꝑ eſſen/
7 tiam videat. ¶ Pre. ij. ad Corꝝ. v. q̄ꝫdiu ſumus in hoc
corpore peregrinamur a domino. ꝑ fidem eīm ambulamꝰ
et non ꝑ ſpēm. ergo q̄ꝫdiu anima eſt in corpore nō poteſt
deum in ſua ſpecie videre.
Cōtra ☞ Sed ꝯtra. Exod. xxxiij. dr̄ glo. Gregorij. non vide/
bit ⁊c. quibuſdaꝫ in hac carne viuentibꝰ. ſed ineſtimabili
virtute creſcentibꝰ poteſt eterna dei videri claritas. ſꝫ cla
ritas dei eſt eius eſſentia. vt in eadē gloſa dicit̃. ergo ad h̃
ꝙ eſſentia dei videatur nō oportꝫ ꝙ fiat oīmoda ſepa/
ratio anime a corpore ¶ Pre. Augꝰ. xij. ſup Geneſ̃ ad
litterā dr̄. ꝙ anima rapit̃ nō ſolum ad viſione imaginariā
ſed etiā ad intellectualem. qua ipſa veritas ꝑſpicue cerni
tur facta auerſione a ſenſibꝰ minus q̄ꝫ in morte. ſed plus
q̄ꝫ in ſomnio. ergo ad videndū veritateꝫ increatā. de qua
Auguſtinus ibidē loquitur. nō requiritur ꝙ fiat abſtra/
ctio ab vnione qua anima vt forma corpori vnit̃ ¶ Pre
Hoc idē patꝫ ꝑ Augꝰ in epl̃a ad Paulinā de videndo
deū. nō eſt incredibile quibuſdā ſanctis nōdum ita defun
ctis vt ad ſepelienda cadauera remanerent. nam excellē
tiam reuelatōis fuiſſe ꝯceſſam vt ſcꝫ deū ꝑ eſſentiā vide
rent. ergo anima poteſt videre deum adhuc corpori vni
ta vt forma
☞ Rñſio dōm. ꝙ ad viſionem diuine eſſentie que eſt R°
actus ꝑfectiſſimus intellectus. requirit̃ abſtractio ab illis
que vehementia intellectū nata ſunt impedire. ⁊ que per
eam impediūtur. Hoc aūt in quibuſdā ꝯtingit ꝑ ſe. in q̄
buſdā ꝑ accidens. Per ſe quidē impediūt ſe inuicē intel/
lectiue ⁊ ſenſitiue operatōnes. Tum ꝑ hoc ꝙ in vtriuſq̧
operatōibꝰ oportꝫ intentōem adeſſe. Tum etiā q2 intelle
ctus ſenſibilibꝰ operatōibꝰ admiſcet̃. cū a phantaſmatibꝰ
accipiat. Et ita ex ſenſibilibꝰ opationibꝰ quodāmodo in
tellectus puritas inquinat̃. vt ṗus dictū eſt. Sed ad h̃
ꝙ anima corpori vniat̃ vt forma nō requirit̃ aliqua inten
tio. cum hec vnio nō dependeat ex voluntate anime. ſed
magis ex natura. Similiter etiaꝫ ex tali vnione puritas
intellectus directe nō inquinat̃. anima eīm nō vnitur cor/
pori vt forma mediantibꝰ ſuis potentijs. ſed ꝑ eſſentiaꝫ
cum nihil ſit mediū inter formam ⁊ materiā. vt ꝓbat̃. vi.
metaph̃. Nec tñ eēntia anime ita corpori vnitur ꝙ tota/
liter corporis ꝯditōem ſequatur. ſicut alie forme materia
les que ſunt oīno in materia quaſi ſubmerſe intantū ꝙ
nulla virtus aut actio ex eis ꝓdire poteſt niſi naturalis.
Ab eſſentia vero anime non ſolum ꝓcedūt quedā vires
ſeu potentie que ſunt quodammodo corporales. vtpote
corporeoꝝ organoꝝ actus exiſtentes. ſcilꝫ vires ſenſitiue
et vegetatiue. ſed etiam vires intellectiue. que ſunt peni/
tus immateriales nullius corporis aut partis corporis
actus exiſtentes. vt ꝓbatur in. iij. de anima Vnde pꝫ ꝙ
vires intellectiue nō ꝓcedūt ex eſſentia anime ex illa par/
te qua eſt corpori vnita. ſed magis ſm̄ hoc ꝙ remanet a
corpore libera. vtpote ei nō totaliter ſubiugata. ⁊ ſic vnio
anime ad corpus nō ꝑtingit vſq̧ ad operatiōem intelle/
ctus vt poſſit eius puritatē impedire. Vnde ꝑ ſe loquē/
do ad operatōem intellectus q̄ꝫtumcūq̧ intendat̃ nō re/
quiritur abſtractio ab iſta vnione qua anima vnitur cor
pori vt forma. Similiter etiā nec abſtractio ab operatio/
nibꝰ anime vegetabilis. operatiōes eīm huius partis aīe
ſunt quaſi materiales. qđ patꝫ ex hoc ꝙ ꝯplentur virtu/
te qualitatū actiuaꝝ ⁊ paſſiuaꝝ. ſcꝫ calidi. frigidi. humi/
di ⁊ ſicci. vñ rōni ſiue volūtati nō obediūt. vt pꝫ in. ij. eth̃.
Et ſic patꝫ ꝙ ad hmōi actōes nō requirit̃ intentio. ⁊ ita
ꝑ earū actus nō oportꝫ intentionem auerti ab operatōe
intellectiua. Similiter nec opatio intellectiua aliquo mō
hmōi operatōibꝰ admiſcetur. cum neq̧ ab eis accipiat.
ꝓpter hoc ꝙ non ſunt cognoſcitiue. neq̧ oportꝫ ꝙ inſtru/
mento aliquo corporeo vtatur intellectus. qđ oporteat
per operatōes anime vegetabilis ſuſtentari. ſicut accidit
de organo potentiarum ſenſitiuarum. et ſic puritati intel
lectus nihil preiudicatur. Vnde patꝫ ꝙ per ſe loquendo
opatōes anime vegetabilis ⁊ intellectus nō ſe impediūt
per accidens tamen poteſt ex altera alteri impedimentū

ꝯuenire inq̃ꝫtū intellect⁹ accipit a phãtaſmatib⁹ q̄ ſꝫ in
organis corp̄alib⁹ q̄ oꝫ ꝑ actū vegetabil' nutriri ꝛ ꝯſerua
ri. et ſic ꝑ act⁹ nutritiue potẽtie eaꝝ diſpoſitio variatꝰ. ꝛ ꝑ
ꝯſequẽs operatio potentie ſenſitiue a qua intellectus acci
pit. et ita ꝑ accñs etiam operatio ipſius intellectus impe
ditur. ſicut in ſomno ꝛ poſt cibū. Etiā econuerſo ꝑ hunc
modū operatio intellectus impedit operatōem vegeta-
bilis aīe. inq̃ꝫtum ad operatōnem intellectus requiritur
operatio imaginatiue virtutis. ad cuius vehemētiā opor
tet caloris ꝛ ſpirituū ꝯcurſuꝫ fieri. ꝛ ſic impeditur actus
virtutis nutritiue ꝑ vehementiam ꝯtemplatōis. ſed hoc
non habet locum in illa ꝯtemplatione qua dei eſſentia vi
detur. cum talis ꝯtemplatio imaginatōis operatiōe non
egeat. Et ſic patꝫ ꝙ ad videndū deū ꝑ eſſentiā nullo mō
requiritur abſtractio ab actib⁹ aīe vegetabilis. nec etiaꝫ
aliqua eorum debilitatio. ſed ſolum ab actib⁹ ſenſitiuaꝝ
potentiarum.

Ad 1. ¶ Ad ꝑmum igitur dōm. ꝙ q̃uis potẽtie aīe vegetabi
lis ſint magis materiales q̄ꝫ potentie anime ſenſitiue. tñ
cum hoc ſunt etiam magis ab intellectu remote. ꝛ ſic mi
nus poſſunt impedire vehementiā intellectus vel impe-
diri ab ea ¶ Ad ſecūdū dōm ꝙ viuere dicitꝰ dupl'r. vno
Ad 2 modo ipſum eſſe viuentis. qđ relinquitꝰ ex hoc ꝙ anima
vnitur corpori vt forma. Alio mō ponitur viuere ꝑ ope-
ratione vite. et ſic ph'us. ij. de aīa diſtinguit viuere ꝑ in-
telligere ꝛ ſentire. ꝛ ꝑ alias anime operatōes. Et ſic cum
mors ſit ꝓuatio vite. oportꝫ ꝙ ſimiliter diſtinguatꝰ. ita ꝙ
aliqñ deſignet ꝓuatōem illius vnionis qua anima vnitur
corpori vt forma. Aliqñ priuationem operū vite. Unde
Aug⁹. xij. ſup geñ. ad litterā. Ab hac vita quiſqꜫ quodā
modo moritꝰ. ſiue oīno exiens de corpore. ſiue auerſus et
alienatus a carnalib⁹ ſenſibus. et ſic accipitꝰ mori in gloſis
qđ patꝫ ex hoc qđ ſubiūgitur in gloſa Grego. ꝙ q̄ ſapien
tiam inquit. que deus eſt. videt. huic vite funditus mori
Ad 3 tur. ne eius amore teneatur. Et per hoc pꝫ reſponſio ad
Ad 4 terciū. ¶ Ad quartū dōm. ꝙ ex hoc ipſo ꝙ illa vnio qua
anima corpori vnitur vt forma eſt fortior. ſequitꝰ ꝙ ab eo
minus poſſit fieri abſtractio ¶ Ad. v. dōm. ꝙ rō illa re-
Ad 5 cte ꝯcluderet ſi eſſentia aīe ita corpori vniretꝰ ꝙ eſſet omni
Ad 6 no corpori ſubiugata. qđ falſum eſſe iam diximus ¶ Ad
ſextum dōm. ꝙ ſimilitudo corporalis que requiritur ad
operationem imaginatōis ꝛ ſenſus. q̃uis ſit imateriali-
or q̄ꝫ ipſum corpus. tñ etiā eſt vicinius ſe habens ad ope-
ratiōne intellectus. et ita magis eam impedire pt. vt di-
ctū eſt ¶ Ad. vij. dōm. ꝙ ꝟbū apl'i intelligendū eſt ſcḋm
Ad 7 ꝙ dicimur eſſe in corpore. nō ſolum ex hoc ꝙ anima cor-
pori vnitur. vt forma. ſed etiam ex hoc ꝙ corporeis ſenſi-
bus vtimur.

QUinto queritꝰ. quid

ſit illud qđ apl'us circa raptuꝫ ſuū ſciuit ꝛ quid
neſciuit ¶ Et videtꝰ ꝙ ſciuit an anima eius eſſꝫ in corpo
1. re. ipſe em̄ melius ſciuit q̄ꝫ aliquis ſequentiū. ſed ꝯmuni
ter a multis determinatꝰ ꝙ anima Pauli in raptu corpo
ri eius vniebatꝰ vt formā eius. ergo multo forti⁹ Paul⁹
2 h ſciuit. ¶ Pre. Paul⁹ in illo raptu ſciuit q̄d vidit. ꝛ q̄ vi
ſione vidit. qđ pꝫ ex hoc. q2 dr. ſcio hominē ꝛc. Sciuit ꝙ̄
quid eſſet illud celum. vtrū res corporalis vel ſpūalis. et
an illud corporaliter vel ſpūaliter ſciuerit. ſed ad hoc ſeq-
tur eum ſciuiſſe vtrū in corpore an extra vidit. q2 corpora
lis viſio nō pt fieri niſi ꝑ corp⁹. intellectualis vero fit ſcḋm
per ſine corpore. ergo ipſe ſciuit an eſſet in corpe an non.
¶ Pre. Sicut ipſemet dr ſcio hominem raptū vſqꜫ ad 3
terciū celū. ſed hō nominat ꝯiūctum ex aīa ꝛ corpore. er-
go ſciuit aīam ꝯiūctam corpori ¶ Pre. Ipſe vidit deum 4
in raptu illa viſione qua ſancti in patria vident deū. vt dr
Aug⁹. xij. ſup Geñ. ad litterā. ꝛ in ep'la de videndo de
um. ſed aīe ſanctorū q̄ ſunt in patria ſciūt an ſint in corpe
an extra corpus. ergo ꝛ apl's hoc ſciuit. ¶ Pre. Angeli 5
videntes deū ꝑ eſſentiaꝫ vident ſimplici intuitu oīa que
ad ipſos ꝑtinent ꝛ oīa naturalia. ſed Paulus vidit de-
um ꝑ eſſentiā. ergo etiā cognouit ſi eſſꝫ aīa ſua vnita cor-
pori ¶ Pre. Grego. dr quid eſt qđ nō videant qui vide- 6
tem oīa vident. qđ ꝑcipue videtꝰ ꝑtinere de his q̄ ad
ipſos videntes ꝑtinent. ſed hoc maxime ꝑtinet ad aīam
vtrū ſit corpi ꝯiūcta vel nō. ergo ꝛc.

¶ Sed ꝯtra eſt qđ dr ſcḋa Cor. xij. Scio hominem Contra
ꝛc. vſqꜫ ibi. neſcio deus ſcit. ergo neſciuit vtrū eſſꝫ in cor-
pore vel extra corpus ¶ Pre. Ipſe ſciuit ſe eſſe raptū. vt
ex verbis eius pꝫ. ſed mortui nō dicūtur rapti. ergo ſciuit
ſe nō eſſe mortuū. ꝛ ita ſciuit aīam ſuā eſſe corpori ꝯiūctā

¶ Rñſio dōm. ꝙ circa hoc eſt multiplex opinio. quī- R⁹
dam em̄ intellexerūt ꝙ apl'us diceret ſe neſcire. nō quideꝫ Opinio
an aīa eſſet ꝯiūcta corpori in illo raptu an non. ſed an eſſet
raptus ſcḋm animā ꝛ corpus ſimul. vt etiam corporaliter
portaretꝰ in celum. ſicut Abacuc portatus legitꝰ Dani-
lis vltimo. an ſcḋm aīam tm̄. id eſt in viſionib⁹ dei. ſicut dr
Ezech. viij. in viſionib⁹ dei adduxit me in terrā iſrael. et
hūc intellectū cuiuſdam iudei exprimit Hierony⁹ in pro-
logo ſup Dañ. q̄ ibi dr. Demiqꜫ apoſtolū noſtrū nō ſuiſ
ſe auſum affirmare ſe raptuꝫ in corpore. ſed dixiſſe ſiue in
corpe ꝛc. ¶ Hūc aūt intellectū Aug⁹. reprobat ſup geñ. Reprobat
ad litterā. Conſtat em̄ ex ꝟbis apl'i ꝙ ipſe ſciuit ſe eē ra-
ptum vſqꜫ ad terciū celum. ꝯſtat etiā iſtud celū in quod
raptus eſt eſſe vere celum. nō aūt aliquā celi ſimilitudinem
Si hoc em̄ voluiſſet intelligere cum dicit ſe raptū in celū
idem eſt ad videndū imaginariā ſimilitudinē celi. eodē
mō poterat ſe affirmare raptum eſſe in corpore. id eſt in
ſimilitudinem corporis. et ſic nō fuit neceſſariū diſcernere
quid neſciret ꝛ q̄d ſciret. q2 vtrūqꜫ equaliter ſciret. ſcilꝫ ſe
eſſe raptū in celum ꝛ ſe raptum in corpore. id eſt in ſimili-
tudinem corporis. Hoc aūt accidit in ſomnis. ſciuit er-
go pro certo ꝙ id in quo raptus fuit vere erat celum. ergo
ſciuit an eſſet corpus an res incorporea. ſi em̄ erat corpus
in eo rapiebatꝰ corporaliter. ſi vero res erat incorporea.
in ea corporaliter rapi nō poterat Reſtat ergo ꝙ apl's nō
dubitauit an raptus iſte eſſet corporalis vel ſpūalis tm̄.
ſed ſciuit ſolo intellectu ſe in il. celum eſſe raptū. dubi-
tauit aūt in iſto raptu an aīa eius eſſet in corpore an non Opinio 2ª
¶ Et hoc q̄dā alij ꝯcedūt. ſed dicūt ꝙ q̃uis in iſto ra-
ptu apl'us hoc neſciuit. ſciuit tñ illud poſtea. ꝯiciens ex
illa viſione quā ꝑus habuerat. in illo em̄ raptu tota mēs
eius in diuina ferebatꝰ. et ꝑ hoc nō ꝑcipiebat ꝙ aīa eſſꝫ in
corpore an nō. Sed hoc etiā expreſſe ꝯtrariatꝰ ꝟbis apl'i.
ſicut em̄ diſtinguit quid ſciuit ꝛ q̄d neſciuit. ita diſtinguit Reprobat
ꝑſens a ꝑterito. quaſi ꝑteritū narrat raptū hominem ante
annos quatuordecim. ſed q̄ſi ꝑſens ſe ſcire ꝯfitetur aliq̄d
et aliquid neſcire. ergo poſt annos quatuordecim ab illo
raptu adhuc neſciebat an in corpore an extra corp⁹ fuerit
quādo raptus fuit ¶ Et ideo alij dicūt ꝙ nec in raptu ſci Tercia opi
uit nec poſt an aīa eſſet in corpore ſcḋm aliquē modū ꝛ non
ſimpl'r. dicūt em̄ ꝙ ſciuit ꝛ tūc ꝛ poſtea ꝙ anima vniebatꝰ
corpori vt forma. ſed neſciuit vtrū corpori hoc mō vniretꝰ

vt eius anima aliquid a ſenſib⁹ acciperet. Vel ſm alios
vtrū vires nutritiue eſſent in ſuis actib⁹ ſ(ic)ꝰ quas aīa cor
Repba° pus animaret ¶ Sed h̄ etiā nō videt̄ ꝯſonū verbis apl'i
qui dicebat ſe neſcire an in corpore fuit an extra corpꝰ ſim
pliciter. Et preterea hoc ad rem nō multuz ꝑtinere videt̄.
Quarta vt diceret ſe neſcire. vtrū tali vel tali mō in corpe fuerit.
opi. ⁊ ſ(ol)a. et quo aīa oīno a corpe ſeparata nō erat. Et ideo dōm
ꝙ ſimplr̄ neſciuit an aīa eſſet corpori ꝯiūcta an non. et h̄
eſt qđ Augꝰ dr̄. xij. ſup gen̄. ad litterā. poſt longā inquiſi/
tionem ꝯcludit dicens. Reſtat ergo fortaſſe vt hoc ipm
eum intelligamus ignoraſſe. vtrū qn̄ in terciū celū rapꝰ
eſt in corpore fuit. quo mō erat aīa in corpe. cū corpus vi
uere dr̄ ſiue vigilantis ſiue dormientis. ſiue in extaſi ſiue a
ſenſib⁹ corporeis alienata. an oīno de corpe exierit vt mor
tuū corpus iaceret, donec pacta illa demonſtratōe mor/
tuis mēbris aīa redderet̄. et nō quaſi dormiens euigela/
ret aut extaſi alienatus rediret in ſenſus. ſed oīno mor
tuus reuiuiſceret.

Ad 1. ☞ Ad pmū dōm. ꝙ ſicut dicit Augꝰ. xij. ſup gen̄. ad
litterā. vtruz in corpore an extra corpus dubitat apl'us.
vnde illo dubitante quis noſtruz certus eſſe audeat, vn̄
Augꝰ. hoc indeterminatū relinquit. Q; aūt poſteriores
aliqđ de hoc determinār. loquitur magis ex ꝓbabilitate
ꝙ ex certitudine. ex quo fieri poterit ꝙ aīa illa adhuc vni
ta remanens hoc mō raperet̄ ſicut ſe raptū dicit apoſto/
lus. vt ex dictis patz ꝓbabilius eſt ꝙ vnita remanſit.
Ad 2 ¶ Ad ſecūdū dōm. ꝙ rō illa ꝓcedit ꝯtra intellectū ver/
borum apoſtoli ꝑ mo poſitum. quo intelligitur ipm dubi
taſſe nō de ꝯditione raptus. id eſt vtrū aīa vnita corpo/
ri fuit. ſed de mō raptus. ſcʒ vtrū raptus fuit corporalis
Ad 3 vel ſpūaliter tm̄ ¶ Ad terciū dōm. ꝙ ꝑ ſynodochen qn̄
ꝙ pars hoīs homo noīatur. et ꝑcipue aīa que eſt eminen
tior hoīs pars. Quāuis etiā poſſit eū intelligi quez ra/
ptum dicit nō tūc fuiſſe hominē qn̄ raptus fuit. ſed poſt
annos quatuordecim quādo apoſtolꝰ ſcʒ dicebat. ſcio
Ad 4 hominē in chriſto. nō autē dicit hominez raptum vſqʒ ad
terciū celum ¶ Ad quartū dōm. ꝙ dato ꝙ fuit in illo ſta
tu anima apoſtoli a corpore ſeparata. illa tamē ſeparatio
nō fuit per aliquem naturalē modū. ſed per virtutem di/
uinam ipſam animam a corpore extrahentem. nō autem
ad hoc ꝙ ſimpliciter ſeparata remaneret. ſed ad tempus
et pro tanto raptus dici potuit. etſi nō oīs mors rapꝰ
Ad 5 dici poſſit ¶ Ad quintum dōm. ꝙ ſicut dicit Augꝰ. xij.
ſuper gen̄. ad litteram. apoſtolo abrepto a carnis ſenſib⁹
in tercium celum ad paradiſum hoc ipſuʒ certe defuit ad
plenam ꝑfectamqʒ cognitōnem rerum que in angelis eſt.
qđ ſiue in corpore ſiue extra corpus eſſet neſciebat. Hoc
itaqʒ non deerit cū receptis corporib⁹ in reſurrectiōe mor
tuoꝝ corruptibiliū hoc induet incorruptōem. Et ſic patz
Ad 6 ꝙ licet eius viſio ꝗ̄tum aliquid fuerit ſimilis viſioni bea/
torum. tn̄ ꝗ̄tum ad aliquid fuit imꝑfectior ¶ Ad ſextū
dōm. ꝙ Paulus nō fuit raptus ad videndum deum vt
eſſet beatus ſimpliciter. ſed vt teſtis eſſʒ beatitudinis ſan
ctorum et diuinorum myſteriorum que ei reuelata ſunt.
vnde illa tm̄ vidit in viſione verbi propter que cognoſcē
da rapiebatur. non aūt omni modo ſicut erit in beatis. ꝓ
cipue poſt reſurrectionem. Tunc eīn. vt Auguſtinus ꝑ/
miſſis verbis ſubiungit. omnia erunt euidentia ſine vl/
la falſitate. ſine vlla ignorantia.

Queſtio. xiiij. de fide.

Et habet duodecim queſtiones. Prima
quid ſit credere. Secūda quid ſit fides. Ter
cia vtrū fides ſit virtus. Quarta. in quo ſit
fides ſicut in ſubiecto. Quinta. vtrum forma fidei ſit
charitas. Sexta. vtrum fides informis ſit virtus. Se/
ptima. vtrum ſit idem habitus fidei informis ⁊ formate
Octaua. vtrū ꝓpriū obiectū fidei ſit veritas ꝑma. No/
na. vtrū fides poſſit eſſe de reb⁹ ſcitis. Decima. vtrū ho/
mini ſit neceſſariū habere fidem. Undecima. vtꝝ neceſſa
rium ſit explicite credere. Duodecima. vtruz ſit vna fi/
des modernoꝝ ⁊ antiquorum

¶ Materia. xiiij. ¶ De Fide

Queſtio eſt de fide.

Et primo querit̄ quid ſit credere
Dicit̄ aūt ab Aug°. in lib. de ꝑdeſti
natōne ſctōꝝ. et habet̄ in glo. i. Coꝝ.
iij. ſup illud. nō ſufficiētes ſumus ⁊c.
ꝙ credere eſt cū aſſenſione cogitare.
Videt̄ aūt ꝙ incōuenienter. ſciens eīn
a credente diſtinguit̄. vt pʒ ꝑ Augm̄. in libro de vidēdo 1.
deum. ſed ſciens inꝗ̄tum ſciens cogitat aliquid ⁊ aſſen/
tit. ergo incōuenienter deſcribit̄ credere. cū dr̄. credere eſt
cum aſſenſione cogitare ¶ Pre. Cogitatio quādā inꝗ/ 2
ſitionē importat. dicit̄ eīn cogitare quaſi coagitare. id eſt
diſcutere vel conferre vnū cū altero. ſed inquiſitio a fidei
rōne remouetur. qr̄ vt dr̄ Damaſ. fides eſt nō inquiſitus
conſenſus. ergo male dr̄ ꝙ credere ſit cū aſſenſione ⁊c.
¶ Pre. Credere eſt actus intellectus. ſed aſſenſio vide
tur ad affectū ꝑtinere. dicimur eīn affectu in aliqđ ꝯſenti 3
re. ergo aſſenſio ad credere nō ꝑtinet ¶ Pre. Nullꝰ co
gitare dr̄ niſi qn̄ actualiter aliquid conſiderat. vt patz ꝑ 4
Augm̄. xiiij. de trini. ſed qui actualiter non cogitat aliqđ
dr̄ credere. ſicut fidelis dormiens. ergo credere nō eſt co
gitare. ¶ Pre. Simplex lumen ſimplicis cognitionis 5
ꝑncipiū eſt. ſed fides eſt qđdā ſimplex lumen. vt patz per
Dyo. vij. ca. de diui. ergo credere qđ eſt ex fide eſt ſim/
plex cognitio. ⁊ ſic nō eſt cogitare. qđ dr̄ cognitōnez colla
tiuā ¶ Pre. Fides vt dr̄ ꝯmuniter ꝑme veritati ꝓpter 6
ſeipſam aſſentit. ſed qui aſſentit alicui ꝯferendo nō aſſen/
tit ei ꝓpter ſeipm. ſed ꝓpter aliquid ad qđ confert. ergo in
credendo non eſt aliqua collatio. ⁊ ita nec cogitatio.
¶ Pre. Fides eſt certior oīmi ſcīa ⁊ oīmi cognitōe. ſʒ ꝑn 7
cipia ꝓpter ſui certitudinē ſine cogitatōe vel collatiōe co/
gnoſcuntur. ergo ⁊ credere ſine cogitatōe eſt ¶ Pre. Vir 8
tus ſpūalis eſt efficacior corpali. ꝗ̄ ⁊ lux ſpūalis eſt potē/
tior ꝗ̄ lux corporalis. ſed lux corpalis exterior ꝑficit ocu
lum ad hoc ꝙ ꝯgnoſcat ſtatim viſibilia corporalia. ad qđ
nō ſufficiebat lux innata. ergo lux ſpūalis diuinitꝰ adue/
niens ꝑficiet intellectū ad cognoſcendū ea. etiā ad q̄ non
ſufficit rō naturalis ſine aliqua cogitatiōe ⁊ collatione. et
ſic credere ſine cogitatōe eſt ¶ Pre. Cogitatiua poten/ 9
tia a ph'is ponit̄ in parte ſenſitiua. ſed credere nō eſt niſi
mentis. vt Augꝰ. dr̄. ꝗ̄ credere nō eſt cogitare.
☞ Reſpō dōm. ꝙ Augꝰ. ſufficienter deſcribit credere. Rſ°
cū ꝑ hmōi definitōnem eius eſſe demonſtret̄ ⁊ diſtinctio
ab oīb⁹ alijs actib⁹ intellectꝰ. Qđ ſic pʒ. intellectꝰ eīn ſm

phm in libro de aĩa. duplex est operatio. vna qua format
ſimplices rerum quidditates. vt quid est hõ vel q̃d est
aĩal. in qua q̃dem operatõe nõ inuenit̃ verũ ꝑ ſe nec falſuz
ſicut nec in vocibꝫ incõplexis ¶ Alia operatio est intelle/
ctus ſm quã ꝯponit ⁊ diuidit affirmãdo ⁊ negando. et
in hac iam inuenit̃ verũ ⁊ falſum ſicut ⁊ in voce ꝯplexa. q̃
est ſignũ eius. nõ aũt inuenit̃ credere in p̃ma opatõe ſed
in ſecũda. credimus eñ vera. ⁊ diſcredimus falſa. vnde et
apud arabes p̃ma operatio intellectus vocat̃ imaginatio
ſecũda aũt vocat̃ fides. vt pȝ ex verbis cõmeñ. in tercio
de aĩa. Intellectus aũt potentialis cũ q̃ꝫtum est de ſe ſit
in potentia reſpectu omniũ intelligibiliũ formaꝝ. ſicut et
materia p̃ma reſpectu omniũ ſenſibiliũ formaꝝ. est etiaȝ
q̃ꝫtum est de ſe nõ magis determinatus ad hoc ꝙ adhe/
reat ꝯpoſitõi q̃ꝫ diuiſioni. vel ecõuerſo. Omne aũt qḋ est
indeterminatũ ad duo nõ determinat̃ ad vnũ eoꝝ niſi ꝑ
aliqḋ mouens. intellectus aũt potentialis nõ mouet̃ ni/
ſi a duobꝫ. ſcȝ a ꝓprio obiecto. qḋ est forma intelligibilis.
ſcȝ qḋ quid est. vt dꝛ in. iij. de aĩa. ⁊ a volũtate que mouet
oẽs alias vires. vt dꝛ Anſel. Sic igit̃ intellectus no/
ſter potentialis reſpectu partiũ ꝯtradictõis ſe hȝ diuerſi
mode. Qñqꝫ eñ nõ magis inclinat̃ ad vnũ q̃ꝫ ad aliud.
ꝓpter defectũ mouentiũ. ſicut in illis ꝓbleumatibꝫ de q̃bꝫ
rõnes nõ habemus. vel ꝓpter apparentẽ equalitatẽ eoruȝ
que mouent ad vtraqꝫ partẽ. ⁊ illa est dubitãtis diſpoſi/
tio qui fluctuat inter duas ptes ꝯtradictõis. Qñqꝫ ṽo
intellectus magis inclinat̃ ad vnũ q̃ꝫ ad alterũ. ſed tñ il/
lud inclinans nõ ſufficiẽter mouet intellectũ ad hoc ꝙ de
terminet ipſum ad vnã partiũ totaliter. vñ accipit q̃dem
vnã partem. tñ ſemper dubitat de oppoſita. et hec est di/
ſpoſitio opinãtis q̃ accipit vnã partẽ ꝯtradictõis cũ for/
midine alterius. Qñqꝫ vero intellectus potentialis de/
terminat̃ ad hoc ꝙ totaliter adhereat vni parti. ſed hoc
est quandoqꝫ ab intelligibili. qñqꝫ a voluntate. Ab intel/
ligibili q̃dem. qñqꝫ mediate. qñqꝫ immediate. Immedi/
ate q̃dem qñ ex ipſis intelligibilibꝫ ſtatim veritas ꝓpoſi/
tionũ ⁊ intelligibiliũ infallibiliter apparet. et hec est diſpo
ſitio intelligentis principia que ſtatim cognoſcunt̃ notis
terminis. vt phus dt. et ſic ex ipſo qḋ quid est intellectus
determinat̃ ad hmõi ꝓpoſitiones. Mediate ṽo qñ cogni
tis definitõibꝫ terminoꝝ intellectus determinat̃ ad alte
ram partẽ ꝯtradictõis virtute p̃moꝝ p̃ncipioꝝ. ⁊ iſta est
diſpoſitio ſcientis. Qñqꝫ vero intellect᷒ nõ p̃t determi/
nari ad alterã partem ꝯtradictõnis. neqꝫ ſtatim ꝑ ipſas
definitões terminoꝝ ſicut in p̃ncipijs. ſed etiã nec virtu/
te principioꝝ. ſicut in ꝯcluſionibꝫ demonſtratiuis est. de/
terminatur autẽ per volũtatem. que elegit aſſentire vni
parti determinate ⁊ preciſe ꝓpter aliquid qḋ est ſufficiẽs
ad mouendũ volũtatem. non aũt ad mouendũ intellectũ
vtpote qꝛ videtur bonũ vel ꝯueniens huic parti aſſenti
re. et iſta est diſpoſitio credentis. vt cũ aliq̃s credit dictis
alicuius hoĩs. qꝛ videtur decens ei ⁊ vtile. Et ſic etiã mo
uemur ad credendũ dictis inq̃ꝫtum nobis repromittitur
ſi crediderimus p̃mium vite eterne. et hoc premio moue
tur volũtas ad aſſentiendum his que dicuntur ꝑ fidem
q̃uis intellectus nõ moueat̃ ꝑ aliqḋ intellectũ. Et ideo
dicit Aug᷒. ꝙ cetera p̃t homo nolens. ſed credere nõ ni/
ſi volẽs ¶ Patȝ ergo ex dictis. ꝙ in illa operatõe intelle
ctus qua format ſimplices rerũ q̃dditates nõ inuenitur
aſſenſus. cũ nõ ſit ibi verũ vel falſum. nõ eñ dicimur ali/
cui ꝯſentire niſi qñ inheremus ei quaſi vero. Sĩliter eti
am dubitans nõ habȝ aſſenſum. cũ nõ inhereat vni parti
plus q̃ꝫ alteri. Similiter etiã nec opinans. cum nõ firme/
tur eius acceptio circa alterã partem. ¶ Sententia aũt vt Sñia q̃d
dicit Iſaac ⁊ Auicen. est ꝯceptio diſtincta ⁊ certiſſima al
terius partis contradictõis. aſſentire aũt a ſententia dꝛ
Intelligens q̃dem hȝ aſſenſum. qꝛ certiſſime alteri parti
inheret. nõ hȝ aũt cogitatõem. qꝛ ſine aliqua collatõe de/
terminat̃ ad vnũ. Sciens vero hȝ cogitatõnem ⁊ aſſen/
ſum terminãtem cogitatõem. Ex ipſa eñ collatõe p̃ncipi
orum ad ꝯcluſiones aſſentit ꝯcluſionibꝫ reſoluendo eas
in p̃ncipia. ⁊ ibi figitur motus cogitantis ⁊ quietat̃. In
ſcientia eñ motus rõnis incipit ab intellectu p̃ncipiorum
et ad eũdem terminat̃ ꝑ viam reſolutionis. et ſic non ha/
bet aſſenſuȝ ⁊ cogitatõem quaſi ex equo. ſed cogitatio in/
ducit ad aſſenſum. ⁊ aſſenſus quietat cogitatõem. ſed in
fide est aſſenſus ⁊ cogitatio quaſi ex equo. nõ eñ aſſenſus
ex cogitatõe cauſat̃. ſed ex volũtate. vt dictũ est. Sed qꝛ
intellectus nõ hoc mõ determinat̃ ad vnũ. vt ad ꝓprium
terminũ ꝑducatur qui est viſio alicui᷒ intelligibilis. inde
est ꝙ eius motus nõdum est quietatus. ſed adhuc habȝ
cogitatõem ⁊ inquiſitõem de his que credit. q̃uis enim
firmiſſime aſſentiat q̃ꝫtum est de ſeipſo. nõ tñ est ei ſatiſfa
ctũ. nec est ex ſe terminatus ad vnuȝ. ſed terminat̃ tñ ab
extrinſeco. et inde est ꝙ intellectus credentis dꝛ eſſe capti
uatus. qꝛ tenet̃ terminis alienis ⁊ nõ ꝓprijs. ij. ad Coꝛ.
x. in captiuitatẽ redigentes omnẽ intellectũ. Inde est ꝙ
etiã in credente p̃t inſurgere motus de ꝯtrario huius qḋ
firmiſſime tenet. q̃uis nõ in intelligente vel ſciente. Sic
igit̃ ꝑ aſſenſum ſeparat̃ credere ab operatõne qua intelle/
ctus formas inſpicit. id est quidditates. ⁊ dubitatione et
ab opinione. per cogitatõem vero ab intellectu. ſed per h̃
ꝙ habet cogitatõem ⁊ aſſenſum quaſi ex equo etiã a ſciẽ
tia ſeparatur ¶ Et ꝑ hoc pȝ ſolutio ad p̃mũ Ad 1
Ad. ij. dõm. ꝙ licet fides dicat̃ nõ inq̃ſitus aſſenſus Ad 2
inq̃ꝫtum aſſenſus fidei vel ꝯſenſus non cauſat̃ ex inquiſi/
tione rõnis. tñ nõ excluditur ꝑ hoc quin in intellectu cre/
dentis adhuc remaneat aliq̃ cogitatio vel collatio de his
que credit ¶ Ad terciũ dõm. ꝙ volũtas reſpicit aliquaȝ Ad 3
p̃cedentẽ potentiã ſcȝ intellectuȝ. nõ aũt intellect᷒. ⁊ ideo
aſſentire ꝓpꝛie ꝑtinet ad intellectũ. qꝛ importat abſolutã
adherentiã ei cui aſſentitur. ſed ꝯſentire est ꝓpꝛie volũta
tis. qꝛ ꝯſentire est ſimul cum alio ſentire. ⁊ ſic dꝛ in oꝛdine
vel ꝑ ꝯparatõem ad aliq̃d p̃cedens ¶ Ad quartũ dõm Ad 4
ꝙ habitus ꝑ actus cognoſcitur. ⁊ actuũ p̃ncipia ſunt ipi
habitus. Et inde est ꝙ interdũ habitus noĩbꝫ actuũ no
minãtur. et ſic nomina actuũ qñqꝫ ſumũtur ꝓpꝛie quaſi ꝓ
actibꝫ ipſis. qñqꝫ vero ꝓ habitu. Credere igit̃ ſm ꝙ actũ
fidei importat ſemꝑ hȝ actualẽ ꝯſideratiõem. nõ aũt ſm
ꝙ credere accipit̃ ꝓ habitu. ſic aũt credere dicit̃ doꝛmiẽs
inq̃ꝫtum habitũ fidei habet ¶ ¶ Ad. v. dõm. ꝙ fides ha Ad 5
bet aliquid ꝑfectiõis. ⁊ aliq̃d impfectionis. Perfectõnis
q̃dem est ipſa firmitas q̃ ꝑtinet ad aſſenſum. Sed impꝑ/
fectionis est carentia viſionis ex qua remanet adhuc mo
tus cognitõis in mente credentis. Ex lumine igit̃ ſimpli
ci qḋ est fides cauſat̃ id qḋ ꝑfectionis est. ſcȝ aſſentire. ſed
inq̃ꝫtum illud lumen nõ ꝑfecte ꝑticipat̃. nõ tollitur totali
ter impꝑfectio intellectus. ⁊ ſic motus cognitõis in ipo re
manet inquietus ¶ Ad. vi. dõm. ꝙ rõ illa ꝓcedit vel cõ/ Ad 6
cludit ꝙ cognitio nõ est cauſa aſſenſus fidei. nõ aũt quin
aſſenſus fidem ꝯcomitetur ¶ Ad. vij. dõm. ꝙ certitudo Ad 7
duo p̃t importare. ſcilȝ firmitatẽ adheſionis. ⁊ q̃ꝫtum ad
hoc fides est certioꝛ. etiã omĩ intellectu ⁊ ſcientia. qꝛ p̃ma
veritas que cauſat fidei aſſenſum est fortioꝛ q̃ꝫ lumen rõ/

nis. que cauſat aſſenſum intellectus vel ſcientie. Impor/
tat etiã euidẽtiã eius cui aſſentiẽdũ eſt. ⁊ ſic fides nõ ha
bet certitudinẽ ſed ſcia ⁊ intellectus. ⁊ exinde cognitiõeʒ
Ad 8 habet. ¶ Ad. viij. dõm. ꝙ rõ illa ꝓcederet ſi lux illa ſpiri
tualis pfecte participaret a nobis qđ erit in patria vbi ea
que nũc credimus pfecte videbimus. nũc aũt ꝙ nõ mani
feſte appareant ea ad que lux illa agnoſcenda pficit. eſt ex
defectiua participatõe illius. nõ ex inefficacia illꝰ ſpũalis
Ad 9 luminis. ¶ Ad ix. dõm. ꝙ potentia cogitatiua eſt. q̃ eſt
altiſſimũ in parte ſenſitiua. vbi attingit quodãmodo ad
partem intellectiuã. vt aliqđ participet eius qđ eſt in in/
tellectiua parte infimũ. ſcʒ rõnis diſcurſum ſm regulam
Dyo. vij. ca. de di. no. ꝙ pncipia ſecũdoꝝ coniũgũtur fi/
nibꝰ pmoꝝ. vnde etiam ipſa vis cogitatiua vocat̃ parti/
cularis rõ. vt pʒ p cõmen. iij. de aĩa. nec eſt niſi in homine
loco cuius in brutis eſt eſtimatio naturalis. ⁊ ideo ipſa q̃ñ
qʒ vniuerſalis rõ que eſt in parte intellectiua ꝓpter ſimili/
tudinem operatõis a cogitatõe noĩatur

.i. **Secũdo querit̃. quid** ſit fides. Et dr̃ aplũs hebꝛe. xi. ꝙ eſt ſubſtantia
rerũ ſperandarũ argumentũ nõ apparentiũ ¶ Et vide
tur ꝙ male dicat. ſubſtantia. qꝛ nulla qualitas eſt ſubſtã/
tia. ſed fides eſt qualitas. cũ ſit virtus. que eſt bona quali
2 tas mentis ⁊c. ergo fides nõ eſt ſubſtantia ¶ Pre. Om
ne ſpũale ſupaddit̃ ad eſſe naturale. ⁊ eſt pfectio eius. vñ
et dr̃ eſſe ei ſimile. ſed in eſſe naturali hoĩs eſt ſubſtãtia
ipſa eſſentia aĩe. que eſt actus pmus. non aũt potentia. q̃
eſt pncipiũ actus ſecũdi. ergo etiã in eſſe ſpũali non debet
dici ſubſtantia ipſa fides vel aliqua alia virtus. que eſt ꝓ
ximũ operatõis pncipiũ. vnde ⁊ potentiaꝫ pficit. ſed ma/
gis gratia a qua eſt ipſum eſſe ſpũale ſicut ab actu pmo
et que ipſam aĩe eſſentiã pficit. ¶ Sed diceres. ꝙ fides
dicitur ſubſtantia inq̃ʒtum eſt pma inter alias virtutes.
3 ¶ Sed ↄtra. virtutes conſiderãtur tripl'r. ſcʒ q̃ʒtum ad
habitus. q̃ʒtum ad obiecta. et q̃ʒtum ad potentias. ſed
q̃ʒtum ad habitus fides nõ eſt aliis pꝛ. nõ eñ hec defi/
nitio videtur dari de fide niſi ſm ꝙ eſt formata. ſic eñ ſo
lũmodo eſt fundamentũ. vt Augꝰ dr̃. habitus aũt gra/
tuiti oĩes ſimul infundũtur. Similiter etiam nec q̃ʒtum
ad obiecta fides pꝛ eſſe videt̃ aliis. non eñ fides magis
tendit in ipſum verũ. qđ habet ꝓpꝛium eſſe eius obiectuʒ
q̃ʒ charitas in ſummũ bonũ. vel ſpes in ſummũ arduum
vel in ſummã dei liberalitatẽ. Similiter nec q̃ʒtum ad potẽ
tias. qꝛ oĩs virtus gratuita videt̃ reſpicere affectuʒ. ergo
fides nullo mõ ẽ aliis pꝛ. et ſic nõ debet dici aliaꝝ funda
4 mentũ vel ſubſtantia ¶ Pre. Res ſperande magis ſub
ſiſtũt in nobis p charitatẽ q̃ʒ p fidẽ. hec g̃ definitio vide
5 tur magis ꝓprie ↄuenire charitati q̃ʒ fidei. ¶ Pre. Cũ
ſpes generet̃ ex fide. vt pʒ in glo. Math. pº. ſi quis recte
ſpem definiat. opoꝛtʒ ꝙ fides in eiꝰ definitiõe ponat̃. ſpes
aũt ponit̃ in definitõe rei ſperande. ſi ergo res ſperãda po
nit̃ in definitõe fidei erit circulatio in definitõibꝰ. qđ eſt
incõueniens. qꝛ ſic erit aliqđ pus ⁊ notius ſeipſo. ↄtingit
tñ idẽ in definitõe ſuipſius poni. in definitõibꝰ loco nomi
6 nũ acceptis. ↄtinget etiã definitões eẽ infinitas ¶ Pre.
Diuerſoꝝ habituum diuerſa ſunt obiecta. ſed virtutes
theologice idem habent ꝓ fine ⁊ obiecto. ergo virtutibꝰ
theologicis opoꝛtet ꝙ diuerſaꝝ virtutũ ſint diuerſi fines
7 ſed res ſperanda eſt ꝓprius finis ſpei. ergo nõ debet in de
finitione fidei poni nec vt obiectũ ¶ Pre. Fides magis
pficitur p charitatem q̃ʒ p ſpem. vñ ⁊ p charitatẽ forma
ri dicit̃. ergo in definitõne fidei magis debet poni obiectũ
charitatis. qđ eſt bonũ vel diligendum. q̃ʒ obiectum ſpei
qđ eſt res ſperanda ¶ Pre. Fides pciſe reſpicit omnes 8
articulos. ſed articuli nõ oĩes ptinent ad res ſperandas
ſed ſolum vnus vel duo. ſcʒ carnis reſurrectionẽ. ⁊ vitaʒ
eternã. nõ ergo res ſperanda in definitõe fidei poni de/
bet ¶ Pre. Argumentũ eſt actus rõnis. ſed fides ẽ coꝝ
que ſunt ſupra rõnem. ergo nõ debet dici argumentum. 9
¶ Pre. In anima eſt duplex motus. ſcʒ in animã. ⁊ ab
aĩa. In motu aũt ad animã eſt pncipiũ extrinſecũ. In mo 10
tu aũt ab aĩa intrinſecũ. ſed nõ pt eſſe idẽ intrinſecum ⁊
extrinſecũ principiũ. ergo non poteſt eſſe idem motus q̃
eſt ab anima ⁊ ad aĩam. ſed cognitio pficitur in motu ad
animam. affectio vero in motu ab aĩa. ergo nec fides nec
aliquid aliud poteſt eſſe pncipiũ affectionis ⁊ cognitiõis
ergo in definitõe fidei incõuenienter ponit̃ aliquid ptinẽs
ad affectionem. ſcʒ ſubſtantia rerũ ſperandarũ. ⁊ aliquid
ptinens ad cognitõem ſcʒ argumentũ ⁊c. ¶ Pre. Vnꝰ 11
habitus nõ pt eſſe diuerſarum potentiaꝝ. affectiua aũt ⁊
intellectiua ſunt diuerſe potentie. cũ ergo fides ſit vnus
habitus. nõ poteſt ad affectõem ⁊ cognitõnem ptinere.
et ſic idem qđ prius ¶ Pre. Vnius habitus vnus eſt 12
actus. cũ ergo in definitõe fidei ponãtur duo actus. ſcilʒ
facere res ſperandas ſubſtare in nobis. ſm quẽ actũ dicit̃
ſubſtantia rerum ſperandarũ. ⁊ arguere mẽtem ſm quẽ
dicitur argumentũ non apparentiũ. videt̃ ꝙ incõuenien/
ter deſcribatur. ¶ Pre. Intellectus eſt pꝛioꝛ affectu. ſed 13
ex hoc ꝙ dr̃ ſubſtantia ⁊c. pertinet ad affectum. Quod
ꝟo ſubiungit̃ argumentũ ⁊c. ptinet ad intellectũ. g̃ male 14
oꝛdinãtur partes deſcriptõis predicte. ¶ Pre. Argu/
mentũ dicit̃ quod arguit mentem ad aſſentiendũ alicui.
ſed mens arguitur ad aſſentiendũ aliquibꝰ. ex hoc ꝙ illa 15
ſunt ei apparentia. ergo videtur eſſe oppoſitio in adiecto.
cum dr̃ argumentum ⁊c. ¶ Pre. Fides cognitio q̃dam
eſt. ſed omnis cognitio eſt ſm ꝙ aliquid apparet cognoſcẽ
ti. tã eñ in ſenſitiua q̃ʒ in intellectiua cognitõe apparet ali
quid. ergo incõuenienter dr̃ ꝙ fides non ſit apparentiũ
¶ Reſponſio dõm. ꝙ ſm quoſdam aplũs p hanc de R°
finitionem nõ intendit oſtendere quid ſit fides. ſed quid
faciat fides. Videtur aũt potiꝰ eſſe dõm ꝙ hec fidei no
tificatio ſit ↄpletiſſima eius definitio. nõ ita ꝙ ſit ſm foꝛ
mã debitam definitionis tradita. ſed quia in ea ſufficien
ter tangũtur omnia que exigũtur ad fidei definitionem.
Quãdoqʒ eñ ipſis phis ſufficit tangere pꝛincipia ſyllo
giſmoꝛum ⁊ definitionũ. quibus habitis nõ eſt difficile
in foꝛmas debitas reducere ſm artis doctrinaʒ. Huius
aũt ſignũ eſt ex tribꝰ. Pꝛimo ex hoc ꝙ omnia pꝛincipia ex
quibꝰ eſſe fidei dependet in hac definitione tangũtur. cũ
eñ diſpoſitio credentis. vt ſupꝛa dictum eſt. talis ſit ꝙ in
tellectus determinetur ad aliquid p volũtatem. volun/
tas autẽ nihil facit niſi ſm ꝙ eſt mota per ſuũ obiectum.
qđ eſt bonũ appetibile ⁊ finis. ¶ Requirit̃ ad fidem du/
plex pꝛincipium. vnũ pncipium qđ eſt bonũ mouens vo
luntatem. et ſecũdo id cui intellectus aſſentit voluntate
faciente. Eſt aũt duplex bonũ hominis. Vnũ qđ pmo
volũtatem mouet quaſi vltimus finis. quoꝝ vnũ eſt ꝓ/
portionatum nature humane. qꝛ ad ipſum obtinendum
vires naturales ſufficiunt. ⁊ hoc etiaʒ felicitas eſt de qua
phi loquuti ſunt. vel contemplatiua que conſiſtit princi
paliter in actu ſapientie. vel actiua que conſiſtit pꝛimo in
actu prudentie. ↄſequenter in actibus aliarũ virtutum

moraliū. Aliud eſt bonum hominis qđ nature humane
ꝓportionē excedit. q2 ad ipſum obtinendū vires natura/
les nō ſufficiunt. nec etiā ad cogitandū vel deſiderandū
ſed ex ſola diuina liberalitate homini repromittitur. Eſaie
lxiiij. oculus non vidit deus abſq̄ te. ⁊c. et hoc eſt vita
eterna. ⁊ ex hoc humana volūtas inclinatur ad aſſentiendū
his que ꝑ fidē tenet. Joh. vi. qui videt filiū ⁊ credit in eū
vitam eternā hz. Nihil aūt pt ordinari in aliquē finez niſi
preexiſtat in ipſo q̄dam ꝓportio ad finez. ex qua ꝓueniat in
ipſo deſideriū finis. ⁊ hoc eſt ſm q̄ aliq̄ inchoatio finis ſit
in ipſo. q2 nihil appetit bonū niſi inquantū habet aliquam
eius ſimilitudinē. Et exinde eſt q̄ in ipā natura humana
eſt q̄dā inchoatio ipſius boni qđ eſt nature ꝓportionatū
Preexiſtunt eñ in ipſo naturaliter pncipia demonſtratio
nū ꝑ ſe nota. que ſunt ſemina cōtemplationis ſapiētie. Et
principia quedā iuris naturalis que ſunt ſemina q̄dā vir
tutū moraliū. Unde etiā oportet q̄ ad hoc q̄ homo ordi
netur in bonū vite eterne q̄ quedā inchoatio fiat in eo. cui
repromittitur. vita aūt eterna cōſiſtit in plena dei cognitōe
vt pz Joh. xvij. hec eſt vita eterna. vñ oportet huius co
gnitionis ſupnaturalis aliquā inchoationē in nobis fieri
et hoc eſt ꝑ fidē que eā tenet ex infuſo lumine que natu/
ralē cognitionē excedunt. Cōſueuit aūt in totis que ha/
bent ptes ordinatas prima ps in qua eſt totius inchoatio
dici totius ſubſtātia. vt fundamentū domus. ⁊ carina na
uis. Unde ⁊ phs dr in. xi. metaph. q̄ ſi ens eſſet vnū to/
tū pma pars eius eſſet ſubſtātia. Et ſic fides inquantū
eſt in nobis inchoatio q̄daz vite eterne quā ex diuina re/
promiſſione ſperamus dr ſubſtātia rerū ſperandaꝝ. et ſic
in hoc tangitur fidei cōparatio ad bonū qđ mouet volunta
tem determinantē intellectū. voluntas aūt mota a bono
predicto ꝓponit aliquid intellectui naturali nō apparens
vt dignū cui aſſentiatur. et ſic determinat ipm ad illud non
apparens vt ſcz ei aſſentiat. Sicut igitur intelligibile quod
eſt viſum ab intellectu determinat intellectū. ⁊ ex hoc dr
mentē arguere. Jta etiā ⁊ aliquid nō apparens intellectui
determinat ipm ⁊ arguit mentē neceſſario. ex hoc ipō q̄
eſt a voluntate acceptatū. vt cui aſſentiatur. Vñ ſm aliam
lrām dr cōiunctio. q2 ꝯiungit intellectū modo p̄dicto. ⁊
ita in hoc qđ dr argumentū nō apparentiū tangitur cōpara
tio fidei ad illud cui aſſentit intellectꝰ. Sic ergo habemꝰ
materiā ſiue obiectū fidei in hoc quod dr non apparentiū
Actū. in hoc q̄ dr argumentū. Ordinez ad finē. in hoc q̄
dicit ſubſtātia reꝝ ſperandaꝝ. ex actu eñ datur intelligi et
genus ſcz habitus. q̄ ꝑ actū cognoſcitur. ⁊ ſubiectū .ſ. mens
nec plura reqruntur ad alicuius virtutis definitiōem. vñ
facile eſt ſm dicta definitionē artificialiter formare. vt di/
camus q̄ fides eſt habitus mētis q̄ inchoatur vita eterna
in nobis. faciēs intellectū nō apparentibꝫ aſſentire. Secū/
dum ſignū eſt q̄ ꝑ hāc definitionē diſtinguitur fides ab omi
bus alijs. ꝑ hoc eñ qđ dr nō apparentiū diſtinguitur fides
a ſciētia ⁊ intellectu. Et per hoc qđ dr argumentū diſtin/
guitur ab opinione et dubitatione in q̄ mens non arguitur id
eſt nō determinatur ad aliqđ vnū. Et ſilr ab oibus habi
tibus q̄ non ſunt cognitiui. Per hoc aūt qđ dr ſubſtātia
rerū ſperandaꝝ diſtinguitur a fide cōiter accepta ſm quaz
dicimur credere id qđ vehemēter opinamur. teſtimonio
alicuius hoīs. Et iterū a prudentia ⁊ ab alijs habitibus
cognitiuis qui nō ordinantur ad res ſperandas. vel ſi ordi/
nantur nō fit per eos inchoatio rerum ſperandaꝝ in nobis
Terciū ſignum eſt ex hoc q̄ q̄cunq̄ fidem definire volue
runt nō poterit aliter definire niſi vel ponendo totā defini/
tionem ſub alijs verbis vel aliquā partē eius. Qđ eñ di/
cit Dam. Fides eſt eoꝝ que ſperātur ypoſtaſis. ⁊ redar
gutio eoꝝ que nō videntur. Expreſſe patz idē eſſe cum hoc
qđ Apls dr. Sz qđ Dam. addit vlterius. q̄ fides eſt in
diſtabilis et indicibilis ſpes eoꝝ que nobis a deo annun/
ciata ſunt ⁊ petitionū noſtraꝝ. viſionis eſt quedā explica/
tio eius qđ dixerat ſperandaꝝ ſubſtātia. res eñ ſperande
ſunt pmo nobis diuinitus ꝓmiſſa et ſecūdario q̄cunq̄
alia a deo petimus ad hoc neceſſaria. de q̄bus habetur ꝑ fi/
dem certa ſpes. que nō pt deficere. ⁊ ꝓpter hoc dr indiſta/
bilis. Nec poterūt reprehendi tanq̄ vana. et ꝓpter hoc
dr indicibilis. Qđ vero dr Augꝰ. q̄ fides eſt virtus qua
creduntur que non videntur. Et q̄ iteꝝ dr Dam. Fides eſt
nō inq̄ſitus ꝯſenſus. Et qđ dr Hugo de ſctō. vic. Fides
eſt certitudo q̄dam animi de abſentibꝫ. ſupra opinionē ⁊
infra ſciam. idem eſt ei qđ apls dr. argumentum nō ap/
parentiū. ⁊ tamē infra ſcientiā. quia nō habet viſionem ſi/
cut ſcientia q̄uis habeat ita firmā adheſionem. ſupra opi
nionē tamē dicitur ꝓpter firmitatē aſſenſus. et ſic infra ſciam
dr inquantū eſt nō apparentiū. ſupra opinionē inquantū
eſt argumentū. De alijs aūt pz ꝑ predicta. Qđ aūt dicit
Dyoni. vij. ca. de di. no. Fides eſt manens credentium
fundamentū collocans eos in veritate. ⁊ in eis veritatē.
Jdem eſt ei qđ dr ab Aplo. ſubſtātia rerum ſperandarū
cognitio eñ veritatis eſt ſperanda cum beatitudo nihil
aliud ſit q̄ gaudiū de veritate. vt Augꝰ. dr in li. ꝯfeſ.

¶ Ad primū igitur dōm q̄ fides dr ſubſtātia. nō q2 ſit Ad 1
in genere ſubſtātie. ſed ꝑ quandā ſimilitudinē ſubſtātie.
inquantū ſcz eſt pma inchoatio et fundamentū quoddā
totius ſpiritualis vite. ſicut ſubſtātia eſt fundamentum
omniū entiū. ¶ Ad ſcdm dōm q̄ Apls intendit ꝯparare
fidem non ad ea que ſunt intus. ſed ad ea que ſunt extra Ad 2
q̄uis aūt eſſentia aīe in eſſe naturali ſit principiū ⁊ ſubſtā
tia reſpectu potentiaꝝ ⁊ habituū ⁊ omniū ꝯſequentium
que inſunt ei pmo. non tamē in eſſentia inuenitur habitudo
ad res exteriores ſed in potentia pmo ⁊ ſilr nec in gratia.
ſed in virtute. ⁊ primo in fide. vñ non potuit dici q̄ gratia
eſſet ſubſtātia rerū ſperandaꝝ. ſed fides. ¶ Ad terciū di/ Ad 3
cendū q̄ fides p̄cedit alias virtutes. ⁊ ex parte obiecti. ⁊
ex parte potētie. ⁊ ex parte habitus. Ex pte q̄dem obie/
cti. non ꝓpter hoc q̄ ipſa magis tendat in ſuū obiectū q̄
alie virtutes in ſuū. ſed q2 ſuū obiectū naturaliter primo
mouet. q̄ obiectū charitatis ⁊ aliaꝝ virtutū. quod patz
quia bonū nunq̄ mouet niſi preintentum. vt dr in tercio
de aīa. Sed verū ad hoc q̄ moueat intellectū nō indiget
aliquo motu appetitus. Et inde eſt etiam q̄ actus fidei
naturaliter eſt prior q̄ actus charitatis. Similiter etiaz
habitus q̄uis tēpore ſit ſimul cū alijs virtutibꝫ cum eſt fi
des formata. ⁊ eadem rōne potentia cognoſcitiua eſt na
turaliter prior q̄ affectiua. fides autez eſt in cognoſcitiua
quod patet ex hoc q̄ propriū obiectū fidei eſt verum. nō
aūt bonū. ſed quodāmodo habet cōplementū in volunta
te. vt infra dicetur. ¶ Ad quartū dicendū q̄ patet iam ex Ad 4
dictis q̄ prima inchoatio rerū ſperandaꝝ nō fit in nobis
per charitatē. ſed ꝑ fidem. nec eſt etiā charitas argumen
tum. vnde nullo mō hec deſcriptio ei cōpetit. ¶ Ad q̄n/ Ad 5
tum dōm q̄ illud bonū quod inclinat ad fidem excedit
rationē. et ideo eſt innominatū. ⁊ ideo etiam per quandā
circūloquutionē loco eius poſuit rem ſperandam. qđ fre/
quenter in definitionibus accidit. ¶ Ad ſextum dōm q̄ Ad 6
quelibet potentia habet aliquē finem qui eſt bonū ipſius.
non tamē quelibet potētia reſpicit ad rōnem finis vel bo/

ni vt bonum eſt.ſed ſola voluntas. Et inde eſt ꝙ volun-
tas mouet omnes alias vires.quia ex finis intentione in
choatur omnis motus. Licet ergo verum ſit finis fidei
tamen verũ non dicit rõnem finis. vnde non debuit poni
quaſi finis fidei ſed aliquod quod pertinet ad affectum.
Ad 7 ¶ Ad ſeptimũ dõm ꝙ res diligenda poteſt eſſe preſens
et abſens.ſed res ſperanda nõ eſt niſi abſens ad Roma.
viij.qđ em̃ videt quis.quid ſperat.vnde fides cum ſit de
abſentibus.eius finis magis exprimit̃ proprie ꝑ rem ſpe
Ad 8 randam ꝙ̃ ꝑ rem diligendã ¶ Ad octauũ dõm ꝙ articu-
lus eſt quaſi materia fidei.res aũt ſperanda non ponit̃ vt
materia.ſed vt finis.vñ rõ non ſeq̃tur. ¶ Ad nonũ dicẽ-
Ad 9 dum ꝙ argumentũ multipl'r dicit̃.quãdoq3 em̃ ſignat ip-
Diſtĩctõ ſum actum rõnis diſcurrentis de principijs in concluſio-
nes.⁊ quia tota vis argumenti cõſiſtit in medio termino
Jdeo q̃nq3 medius terminus dr̃ argumentum. Et inde
eſt ꝙ librorꝝ prohemia argumenta vocant̃ in q̃bus eſt q̃-
dam ꝑlibatio breuis totius operis ſequentis.⁊ quia per
argumentũ aliquid manifeſtat̃. et principiũ manifeſtatio
nis eſt lumen. ipſum lumẽ quo aliquid cognoſcit̃ poteſt
dici argumentũ. Et his quatuor modis fides poteſt di
ci argumentũ. Primo q̃dem mõ inquantũ ratio aſſentit
alicui ex hoc ꝙ eſt a deo dictum. ⁊ ſic ex autoritate dicen-
tis efficitur aſſenſus in credente.qꝛ etiã in dialecticis ali
quod argumentũ ab autoritate ſumit̃. Secũdo mõ dici
tur fides argumentũ non apparentiũ.inquantũ fides eſt
mediũ ad ꝓbandũ non apparentia eſſe. vel inquantũ fi-
des patrũ eſt nobis mediũ inducens ad credendũ. vel in
quantũ fides vnius articuli eſt mediũ ad fidem alterius
ſicut reſurrectio chriſti.ad reſurrectionẽ generalem.vt pꝫ
ꝑma Corinth.xv. Tercio vero mõ inquantũ fides eſt
quedã ꝑlibatio breuis cognitionis quã in futuro habe-
bimus. Quarto mõ quantũ ad ipſum lumen fidei.ꝑ qđ
credibilia cognoſcunt̃. Dicit̃ aũt fides ſupra ratõem eſſe.
non quia nullius rõnis actus ſit in fide. ſed quia fidei ra-
tio non poteſt ꝑducere ad videndum ea que ſunt fidei
Ad 10 ¶ Ad decimũ dõm ꝙ actus fidei eſſentialiter conſiſtit in
cognitione.⁊ ibi eſt ꝑfectio eius quantũ ad formã vel ſpe
ciem.quod pꝫ ex obiecto vt dictum eſt.ſed quantũ ad finẽ
perficitur in affectione.quia ex charitate habet ꝙ ſit me-
ritoria fini.inchoatio fidei eſt in affectione inquantũ volũ
tas determinat intellectũ ad aſſentiendũ his que ſunt fi
dei.ſed iſta voluntas nec eſt actus charitatis nec ſpei. ſꝫ
eſt q̃dam appetitus boni repromiſſi. Et ſic patet ꝙ fides
Ad 11 non eſt in duabus potentijs ſicut in ſubiecto ¶ Unde pꝫ
Ad 12 reſponſio ad vndecimũ ¶ Ad duodecimũ dõm ꝙ in hoc
quod dr̃ ſubſtãtia rerum ſperandarꝝ non tangit̃ actus fi
dei.ſed ſolum relatio in finẽ.actus aũt eius tangit̃ per cõ
parationẽ ad obiectum. in hoc quod dr̃ argumentũ non
Ad 13 apparentiũ ¶ Ad decimũterciũ dõm ꝙ illud cui aſſentit
intellectus non mouet intellectũ ex propria virtute.ſed ex
inclinatione voluntatis. vnde bonũ quod mouet affectũ
ſe habet in affectu fidei ſicut primũ mouens. illud autem
cui aſſentit intellectus ſicut mouens motũ. Et ideo pri-
mo ponitur in definitione fidei comparatio eius ad bo-
Ad 14 num affectus ꝙ̃ ad ꝓprium obiectum. ¶ Ad decimum
quartũ dõm ꝙ fides non conuincit ſiue arguit mentẽ ex
rei euidentia.ſed ex inclinatione voluntatis. vt dictũ eſt
Ad 15 vnde ratio nõ ſequitur ¶ Ad decimũquintũ dõm ꝙ co
gnitio duo poteſt importare ſcꝫ viſionem et aſſenſum.et
quantũ ad viſionem contra fidem diſtinguitur. Unde
Gregorius dicit ꝙ viſa non habent fidem ſed agnitionẽ

Dicuntur autem videri ſm̃ Aug⁹. in libro de videndo
deum. que preſto ſunt ſenſui vel intellectui Intellectui au
tem preſto eſſe dicuntur que eius capacitatem non exce-
dunt Sed quantum ad certitudinem aſſenſus fides eſt
cognitio ratione cuius poteſt dici etiã ſcientia ⁊ viſio ſm̃
illud ꝑme Corinth.xiij. videmus nũc ꝑ ſpeculo ⁊c. Et
hoc eſt qđ dicit Aug⁹. in libro de videndo deũ. ſi ſcire nõ
inconuenienter dicimur etiam illud quod certiſſime cre-
dimus. hinc eſt vt etiã credita recte. etſi abſint ſenſibus
noſtris. videre mente dicamur

Tercio queritur. vtrum

fides ſit virtus. Et videtur ꝙ nõ Uirtus em̃
contra cognitionẽ diuidit̃. vnde ſciẽtia ⁊ virtus ponũtur 1
diuerſa genera.vt patet in q̃rto topicorꝝ.ſed fides conti-
netur ſub cognitione. ergo non eſt virtus. ¶ Sed dice-
res ſicut ignorantia que eſt viciũ cauſat̃ ex aliqua negligẽ-
tia ſciendi. Jta fides eſt virtus ex hoc ꝙ in volũtate cre-
dentis cõſiſtit. ¶ Sed cõtra.ex h̃ ſolo qđ ex culpa cauſat̃
nõ pt̃ aliq̃d rõem culpe habere. al's pena inq̃ntũ hmõi rõ 2
nẽ culpe haberet. Ergo nec ignorãtia pt̃ dici viciũ ex hoc
ꝙ ex vicio negligẽtie orit̃. g̃ eadẽ rõne nec fides ꝑ hoc ꝙ
ſeq̃tur voluntatẽ pt̃ dici virtus ¶ Pre. Uirtus dr̃ ꝑ cõ- 3
parationẽ ad bonũ.virtus em̃ eſt q̃ bonũ facit habentẽ ⁊
opus ei⁹ bonũ reddit.ſꝫ fidei obiectũ ẽ verꝝ.nõ aũt bonũ
g̃ fides nõ eſt virtus ¶ Sꝫ di.ꝙ verꝝ qđ eſt obiectũ fidei
eſt primũ verũ qđ idẽ etiã eſt ſummũ bonũ.⁊ ſic fides hꝫ
rõem virtutis ¶ Sꝫ ɔtra Diſtinctio habituũ ac actuũ 4
attendit̃ penes diſtinctrõem obiectorꝝ formalẽ.nõ aũt ma
terialẽ.al's viſus ⁊ auditus eſſent eedẽ potẽtie. qꝛ contin
git eſſe idẽ audibile ⁊ viſibile.ſed quãtũcunq3 ſit idẽ in re
id qđ eſt bonũ. ⁊ id qđ eſt verꝝ.alia tñ eſt rõ boni.⁊ alia rõ
veri formaliter.g̃ habitus q̃ tendit in verũ ſub rõne veri
diſtinguit̃ ab habitu q̃ tendit in bonũ ſm̃ rõnem boni.et
ſic fides a virtute diſtinguit̃ ¶ Pre. Jn eodẽ genere ſunt
media ⁊ extrema. vt patꝫ.x.metaph.ſed fides eſt media
inter ſciam ⁊ opinionẽ. Dicit em̃ Hug⁹. de ſan.vic.ꝙ fi- 5
des eſt certitudo q̃dã animi ſup opinionẽ ⁊ infra ſciã cõ
ſtituta.ſed neq3 ſcia neq3 opinio eſt virtus.g̃ nec fides
¶ Pre. Pñtia obiecti nõ tollit habitũ virtutis. ſed obie 6
ctũ fidei eſt veritas ꝑma.q̃ cũ p̃ſto eſt menti vt videam⁹
tunc tñ nõ erit fides ſed viſio.g̃ fides nõ ẽ virtus ¶ Pre.
Uirtus eſt vltimũ potentie humane. vt dr̃ in ꝑncipio ce 7
li ⁊ mundi.ſed fides nõ eſt vltimũ potẽtie humane.qꝛ pt̃
aliq̃d aliud amplius. ſcꝫ in aptam viſionẽ. g̃ fides nõ eſt
virtus ¶ Pre. Sꝫm Aug⁹.in li⁰.de bono ɔiugali. ꝑ vir 8
tutes expediunt potẽtie actus ſuos.ſed fides nõ expedit
intellectũ.ſed magis impedit.quia ꝑ eam captiuatur.vt
dicitur ſcđa ad Corinth.x.ergo fides non eſt virtus.
¶ Pre. Apho virtus diuidit̃ ꝑ intellectualẽ ⁊ moralẽ.⁊ 9
eſt diuiſio per immediata. quia intellectualis eſt que eſt
in rationali per eſſentiam.moralis autem que eſt in ratõ
nali per participationẽ.nec poteſt aliter rationale accipi.
nec virtus humana poteſt eſſe niſi in rationali aliq̃ mo-
do dicto.ſed fides non eſt virtus moralis.quia ſic eius
materia eſſent actiones et paſſiones. Similiter nec intel-
lectualis cum non ſit aliqua earum quas philoſophus
ponit in ſexto ethicorum. non enim ſapientia neq3 intel-
lectus neq3 ſcientia neq3 ars neq3 prudentia. ergo nul-
lo modo fides eſt virtus.

jo ¶ Pre. Qđ cōuenit alicui ex extrinſeco nō ineſt ei eſſen
tialiter ſed accidentaliter. fidei aūt nō ɔuenit eſſe virtu-
tem niſi ex alio. vt dicebat. ſcʒ ex voluntate. ergo hoc acci
dit ei ꝙ ſit virtus. et ita nō pt poni ſpēs virtutū ¶ Pre.
ij In ꝓphetia eſt perfectior cognitio ꝙ̄ in fide. ꝓphetia aūt
nō videtur eſſe virtus. ergo nec poteſt fides dici virtus
Cōtra ¶ Sed cōtra. Virtus eſt ꝑfecta diſpoſitio ad opti-
mū. ſed hoc ɔuenit fidei. diſponit eñ hominē ad beatitu
dinem. que eſt optimū. ergo fides eſt virtus. ¶ Prete.
Omnis habitus quo aliquis roborat̃ in agendo ⁊ fortifi-
catur in patiendo eſt virtus. fides aūt eſt huiõi. fides eñ
per dilectionē operatur. ad gala. v. ipſa eñ fortificatur
fidelis ad reſiſtendū dyabolo. vt dꝛ .i. Pe. v. ergo ipſa eſt
virtus ¶ Pre. Hugo de ſancto victo. dicit. ꝙ tres ſunt
virtutes ſacramentales quibꝫ iniciamur. ſcʒ fides. ſpes.
charitas
Rᵒ ¶ Rñſio dōm. ꝙ fides ab omnibus ponit̃ eſſe virtus.
Ad cuius euidentiā notandū. ꝙ virtus ex impoſitione
Actio poñā ſui nominis ſignificat ɔplementū actiue potentie. Acti-
eſt duplex ua eñ potentia eſt duplex. Quedā cuius actio terminat̃
ad aliquid extra actū. ſicut edificatiōis actio terminatur
ad edificatū. Quedam vero cuius actio non terminatur
ad extra. ſed ɔſiſtit in ipſo agēte. vt viſio in vidēte. vt ha
betur a pħo. ix. metaph. In his autē duabꝫ potentijs di-
uerſimode ſumit̃ ɔplementū. quidam eñ actus pmarum
potentiaꝝ. vt ibidem pħus dicit. nō ſunt in faciente. ſed
in facto. ideo cōplementū potentie ſumit̃ ibi penes illud
qđ fit. vnde ⁊ virtus deferentis pondera dꝛ eſſe in hoc
ꝙ maximū pondus defert. vt pꝫ in pmo li. ce. ⁊ mū. et ſi-
militer virtꝰ edificātis in hoc ꝙ facit domū optimā. Sʒ
qꝛ alterius potentie actus ɔſiſtit in agente. nō in aliquo
acto. ideo ɔplementū illius potentie accipit̃ ſm modum
agendi. vt ſcʒ bene ⁊ ɔuenienter operet̃. ex quo habet eiꝰ
actus ꝙ bonus dicat̃. et inde eſt ꝙ in huiõi potentijs vir
tus eſt que opus bonū reddit. ¶ Aliud eñ eſt bonū vl
Diſtictō bo timatū. qđ ɔſiderat pħus ⁊ theologus. pħus eñ ɔſide-
noꝝ cōſidera rat quaſi bonū vltimū qđ eſt humanis viribꝫ ꝓportiona-
toꝝ a pħo tum. et ɔſiſtit in actu ipſius hominis. vñ ⁊ felicitatē dicit
et theologo eſſe operatiōem quādam. Et ideo etiā ſm pħm actꝰ bo-
nus. cuius pncipiū virtus dꝛ. dicitur abſolute inqʒtum
eſt ɔueniens potentie vt pficiens eam. Vñ quemcunqʒ
habitū inuenit pħus talem actū elicientem dicit eū eſſe
virtutē. ſiue ſit in parte intellectiua. vt ſcientia intellectꝰ
et huiuſmodi virtutes intellectuales. quaꝝ actus eſt bo
nū ipſius potentie. ſcʒ ɔſideratio veri. ſiue ſit in parte affe
ctiua. vt temperantia fortitudo ⁊ alie virtutes aīe mo-
rales ¶ Theologus autē ɔſiderat quaſi vltimū bonū id
qđ eſt nature facultatē excedens. ſcʒ vitā eternā. vt ſup
dictū eſt. Unde bonū in actibꝫ humanis nō ɔſiderat ab-
ſolute. qꝛ ibi nō ponit finem. ſed in ordine ad illud bonuʒ
qđ ponit finem. aſſerens illum actū tm̄ eſſe bonū ɔplete
qui de proximo ad bonū finale ordinatur. qui eſt merito-
rius vite eterne. et omnē talem actū dicit actū virtutis. ⁊
quicūqʒ habitus elicit talem actū ab ipſo virtus appellat̃
Actus aūt aliquis meritorius dici nō poteſt niſi ſm ꝙ
eſt in potentia operātis ɔſtitutus. qꝛ qui meret̃ oportet
ꝙ aliqđ exhibeat. nec exhibere poteſt niſi qđ aliquo mo-
do ſuū eſt. id eſt ex ipſo. Actus aūt aliquis in noſtra po-
teſtate ɔſiſtit ſm ꝙ eſt volūtatis. ſiue ſit eiꝰ vt ab ipſa eli-
citus. vt eligere ⁊ velle. ſiue ſit vt ab ipſa imperatus. vt
ambulare ⁊ loqui. Unde reſpectu cuiuſlibet talis actus
poteſt poni aliqua virtus eliciens actus perfectos in tali
genere actuū. credere aūt vt ſupra dictum eſt. non habꝫ
aſſenſum niſi ex imperio voluntatis. vñ ſm illud qđ eſt a
voluntate dependet. Et inde eſt ꝙ ipſum credere poteſt
eſſe meritoriū. et fides que eſt habitus eliciens ipm ſm
theologum eſt virtus.
¶ Ad primū igit̃ dōm ꝙ cognitio ⁊ ſcientia non diui Ad .j.
dūtur ɔtra virtutē ſimplr̄. ſed ɔtra virtutem moralem.
que ɔtinuius ꝟtus dꝛ. ¶ Ad ſecūdū dōm. ꝙ qꝫuis non Ad 2
ſufficiat ad rōnē vicij vel ꝟtutis ꝙ aliqđ ſit ex vitio vel
virtute cauſatū. ſufficit tñ ad hoc ꝙ aliquis actus ſit vi-
cij vel virtutis. ꝙ imperatus a vicio vel virtute poſſit eē
¶ Ad .iij. dōm. ꝙ bonū illud ad qđ virtus ordinat nō Ad 3
eſt accipiendū quaſi aliqđ obiectū alicuius actus. ſed id
bonū qđ eſt ipſe actus ꝑfectus quē virtus elicit. licʒ aūt
verū rōne a bono differat. tñ hoc ipm qđ eſt ɔſiderare ve
rum eſt quoddā bonū intellectus. ⁊ hoc ipm qđ eſt aſſen
tire pme veritati ꝓpter ſeipam eſt quoddā bonū merito
riū. vñ fides q ad hūc actū ordinat̃ dꝛ eſſe virtus ¶ Et ꝑ Ad 4
hoc pꝫ reſpōſio ad quartū ¶ Ad .v. dōm. ꝙ ſm ꝙ nūc lo Ad 5
quimur de virtute. neqʒ ſcientia neqʒ opinio virtus pt dici
ſed ſola fides. que qꝫtum ad id qđ volūtatis eſt. put nō
pdicto in genus virtutis cadit. nō eſt media inter ſcientiā
et opinionē. qꝛ in ſcientia ⁊ opinione nō eſt aliqua inclina
tio ex volūtate. ſʒ ex rōne tm̄. ſi aūt loqremur de eis qꝫtū
ad id qđ eſt cognitiōis tm̄. ſic neqʒ opinio neqʒ fides eſſet
virtus. cū nō habeant ɔpletam cognitiōem. ſed tantūmo
do ſcientia ¶ Ad .vi. dōm. ꝙ veritas pma nō eſt obiectū Ad 6
ꝓpriū fidei. niſi ſub hac rōne. put eſt nō apparens. qđ pꝫ
ex deffinitiōe apli. vbi ꝓpriū obiectum fidei ponit̃ non ap-
parens. vnde qñ veritas prima preſto erit amittet rō-
nem obiecti ¶ Ad .vij. dōm. ꝙ fides ſm h dꝛ eſſe vltimū Ad 7
potentie qđ ɔplet potentiaʒ ad eliciendū actum bonū et
meritoriū. nō aūt requirit̃ ad rōnem virtutis ꝙ per eam
eliciat̃ optimus actus qui poteſt elici a potentia. qꝛ ɔtin
git in eadē potentia eſſe virtutes. quarū vna altiorē actū
elicit. ſicut magnificentia liberalitate. ¶ Ad .viij. dōm. ꝙ Ad 8
in quibuſlibet duobꝫ ordinatis ad inuicē ꝑfectio inferio-
ris eſt vt ſubdatur ſuperiori. ſicut ɔcupiſcibilis que ſub-
ditur rōni. vnde habitus virtutis non dicitur expedire
concupiſcibilem ad actum. vt faciat eum libere effluere
in ɔcupiſcentia. ſed quia facit eam perfecte ſubiectam ra
tioni. Similiter etiam bonū ipſius intellectus eſt vt ſub
datur volūtati adherenti deo. vnde fides dicitur intelle-
ctum expedire inquantum ſub tali voluntate ipſum ca-
ptat ¶ Ad nonū dicendū. ꝙ fides non eſt virtus intelle- Ad 9
ctualis neqʒ moralis. ſed eſt virtus theologica. virtutes
autem theologice qꝫuis conueniant in ſubiecto cum mo-
ralibus et intellectualibus. differunt tamen obiecto. ob-
iectum eñ virtutum theologicarum eſt ipſe finis vlti-
mus. obiectum vero aliarum ea que ſunt ad finem. ideo
a theologis quedam virtutes circa finem dicūtur non a
philoſophis. quia finis humane vite quē philoſophi con
ſiderant non excedit facultatem nature. vnde nec ex na-
turali inclinatione hō tendit in ipſum. et ſic non oportet
ꝙ habitu eleuet̃ ad aſcēdēdū in finē illū. ſicut optet ꝙ ele
uetur in illum finem. qui facultatem nature excedit. quē
theologi conſiderant. ¶ Ad decimū dicendum. ꝙ fides Ad 10
nō eſt in intellectu niſi ſm ꝙ imperatur a voluntate. vt
ex dictis patʒ. vnde qꝫuis id quod eſt ex parte volunta-
tis poteſt dici accidentale intellectui. eſt tamen eſſentiale
fidei. ſicut id quod eſt rationis eſt accidentale concupiſci
bili. eſſentiale autem temperantie

Ad ij ¶ Ad.xi.dõm ꝙ ꝓphetia nõ dependet ex volũtate ꝓphe/
tantis.vt dr.i.Petri p°.fides aũt eſt q̃dammõ ex volun
tate credẽtis.ꝛ ideo ꝓphetia nõ põt dici ꝟtus ſicut fides

Quarto queritur. in

quo ſit fides ſicut in ſubiecto Et videt ꝙ non
1. ſit in pte cognitiua ſed in affectiua.virtus eñ oĩs in par/
te affectiua eſſe videt cũ virtus ſit q̃daʒ amor ordinatus.
vt dr Aug⁹.in li°.de moribꝰ eccle.ſed fides eſt virtus.ergo
2 eſt in pte affectiua. ¶ Pre. Virtus quandã pfectionẽ im
portat.eſt eñ diſpoſitio pfecti ad optimũ.vt dr in ſeptio
phiſi.ſed cũ fides habeat aliq̃d pfectõis ꝛ aliq̃d imperfe
ctionis id qđ eſt impfectõis eſt ex pte cognitõis.qđ autẽ
eſt pfectiõis.eſt ex pte volũtatis.vt ſcʒ inuiſibilibꝰ firmi/
ter adhereat.ergo ſm ꝙ eſt virtus eſt in affectiua. ¶ Prete.
3 Aug⁹.dt ad Cõſentiũ ꝙ puulus etſi fidẽ nõ habeat q̃ ↄſi
ſtit in credentiũ volũtate.hʒ tñ fidei ſacramẽtũ.ex quo ex
4 preſſe habet ꝙ fides in volũtate ſit ¶ Pre. In li° de pde/
ſtinatione ſctõꝝ dt Aug⁹.ꝙ ad fidem que in voluntate
cõſiſtit ptinet illud apli.q̃d habes qđ nõ accepiſti.ꝛ ſic idẽ
5 qđ prius. ¶ Pre. Eiuſdẽ videt eſſe diſpoſitio ꝛ pfectio.
ſed fides diſponit ad glãm que eſt in affectiua.ergo fides in
affectiua ↄſiſtit ¶ Pre. Meritũ in volũtate cõſiſtit.qꝛ ſo
6. la volũtas eſt dña ſui actus.ſed actus fidei eſt meritorius
ergo eſt actus volũtatis.ꝛ ita videt ꝙ fides in volũtate
cõſiſtat ¶ Sed diceres.ꝙ eſt ſimul in affectiua ꝛ cogno/
7 ſcitiua ¶ Sed cõtra.vnus habitus nõ põt eſſe duarum po
tentiaꝝ.fides aũt eſt vnus habitus.ergo non poteſt eſſe
in cognitiua ꝛ affectiua.que ſunt due potentie.

Contra ¶ Sed ↄtra.habitus aliquã potentiã pficiens cuʒ eo
cõuenit in obiecto.alˀs nõ poſſet eſſe vnus actus potẽtie
et habitus.ſed fides nõ cõuenit in obiecto cũ affectiua.ſʒ
cũ ↄgnoſcitiua tm̃.qꝛ obiectũ vtriuſqꝫ eſt verũ.ergo fides
eſt in cognoſcitiua. ¶ Pre. Aug⁹.dt in epl'a ad Conſen/
tiũ ꝙ fides eſt illuminatio mentis ad primã veritatẽ.ſed il
luminatio ad cognitiuã ptinet.ergo ꝛc. ¶ Pre. Si fides di/
cat eſſe in volũtate hoc nõ erit niſi qꝛ credimus volẽtes.
Et ſilr omĩa opa virtutũ opamur cognoſcẽtes.vt pʒ.ij.
ethi.ergo eadẽ rõne omnes virtutes erunt in pte cognitiua
qđ pʒ eſſe falſum. ¶ Pre. Per grãm q̃ eſt in virtutibꝰ re/
format imago que in tribꝰ cõſiſtit potẽtijs.ſcʒ memorati
ua intellectiua ꝛ volũtate. Tres aũt virtutes q̃ pͥmo ha
bent reſpectũ ad grãm ſunt fides ſpes et charitas.ergo aliq̃
eaꝝ erit in intellectiua.cõſtat aũt ꝙ nõ ſpes nec charitas.
ergo fides. ¶ Pre. Sicut ſe hʒ vis affectiua ad ꝓbabile
et reprobabile.ſic ſe habʒ vis cognoſcitiua ad ꝓbabile ꝛ
improbabile.ſed virtus illa p quã approbat reprobabile
ſm rõnem humanã.ſcʒ charitas qua inimicus diligit qđ
videt naturaliter reprobabile eſſe.eſt in affectiua.ergo fides
qua ꝓbatur ſiue aſſerit.id qđ videt rõni eſſe improbabi/
le erit in cognitiua

Ro ¶ Rñſio dõm ꝙ circa hanc queſtõnem multiplr aliq̃
Opinio opinati ſunt ¶ Quidã eñ dixerũt fidẽ eſſe in vtraqꝫ vi.ſ.
affectiua et cognitiua ¶ Qđ nullo mõ põt eſſe ſi intelligat
Repbat ꝙ in vtraqꝫ ſit ex equo.vnius eñ habitus oprtet eẽ vnuʒ
actũ.nec põt eſſe vnus actus ex equo duaꝝ potentiarum.
Opĩo 2a ¶ Vñ dicunt quidam coꝝ ꝙ ſit pͥncipaliter in affectiua.
Repbat Sed illud non videt eſſe verũ cum ipm credere cognitio
nẽ quandã importet.vt pʒ p Aug⁹.cognitio aũt eſt act⁹
Terᵒ opi cognitiue.fides etiã ſcia q̃dammõ ꝛ viſio dr.vt ſup dcm
eſt.que oĩa ad cognoſcitiuã ptinẽt ¶ Alij aũt dicũt ꝙ fi/
des ſit in intellectu ſed practico. Quia practicum intelle
ctũ dicũt eſſe ad quẽ inclinat affectio vel quẽ affectio ſeq̃/
tur.vel qui ad opus inclinat.q̃ tria inueniunt in fide.naʒ
ex affectõe q̃s inclinat ad fidẽ.credimus eñ qꝛ volumus.
Ipſa eñ affectio fidem ſeq̃tur ſm ꝙ actus fidei generat
q̃dãmõ charitatꝭ actũ Ipa etiã ad opus dirigit.nã fides
p dilectõem operat Gala.v. ¶ Sed nõ vident intelligere Reprobatio
q̃d intellectus practicus ſit Intellectus eñ practicus idẽ
eſt qđ intellectus opatiuus.vñ ſola extenſio ad opus alí
quẽ facit intellectũ eſſe practicũ Relatio aũt ad affectõeʒ
vel antecedentẽ vel cõſequentẽ nõ trahit ipm extra gen⁹
ſpeculatiui intellectus.niſi eñ aliq̃s ad ipam ſpeculatõeʒ
veritatis afficeret nunq̃ꝫ in actu intellect⁹ ſpeculatiui eẽt
delectatio.qđ eſt cõtra phm in.x.ethi.q̃ ponit puriſſimã
delectatõem eẽ in actu ſpeculatiui. Nec q̃libet relatio ad
opus facit intellectũ eſſe practicũ.qꝛ aliqua ſimplex ſpecu
latio põt eſſe alicui remota occaſio aliquid operandi.ſicut
phus ſpeculat aĩam eſſe immortalẽ.et exinde ſicut a cau/
ſa remota ſumere põt occaſioneʒ aliq̃d opandi. Sʒ intelle
ctũ practicũ oprtet eſſe ꝓximã cauſam operis.vtpote quo
ipm cõſideret opabile ꝛ rõnes operãdi ſiue cauſe operis.
Cõſtat aũt ꝙ obiectũ fidei nõ eſt verũ opabile.ſed veruʒ
increatũ in quo nõ poteſt niſi actus intellectus ſpeculati
ui ¶ Vñ fides eſt in intellectu ſpeculatiuo.q̃uis ſit vt oc Quarta opi et vera
caſio remota aliq̃d opandi.vñ etiã ſibi non attribuit ope
ratio niſi mediante dilectõe ¶ Sciendũ tñ ꝙ nõ eſt in in Nota
tellectu ſpeculatiuo abſolute.ſed ſm ꝙ ſubditur imperio
volũtatis.ſicut etiã tẽperantia eſt in cõcupiſcibili ſm ꝙ p
ticipat aliq̃liter rõem ¶ Cũ eñ ad bonitatẽ alicui⁹ potẽ Regula
tie req̃ratur ꝙ illa potẽtia ſubdat alicui potentie ſupiori
ſequẽdo eius imperiũ.nõ ſolum exigit ꝙ potẽtia ſuperior
ſit pfecta ad hoc ꝙ recte imperet vel dirigat.ſed inferior
ad hoc ꝙ prompte obediat.vnde ille q̃ habet rõem rectã
ſed cõcupiſcibilẽ indomitã non habet tẽperantie virtuteʒ
qꝛ infeſtat paſſionibꝰ q̃uis non deducat.ꝛ ſic non facit ac
tum virtutis faciliter ꝛ delectabiliter.qđ exigit ad virtu
tem.ſed oprtet ad hoc ꝙ tẽperantia inſit ꝙ ipamet cõcu/
piſcibilis ſit p habitũ pfecta.vt ſine aliqua difficultate vo
luntati ſubdat.ꝛ ſm hoc habitus tẽperantie dr eſſe in cõ
cupiſcibili. Et ſiliter ad hoc ꝙ intellectus ꝓmpte ſequat
imperiũ volũtatis.oprtet ꝙ ſit aliq̃d in ipo intellectu ſpe/
culatiuo.ꝛ hoc eſt habitus fidei diuinitus infuſus

¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ verbũ illud Aug⁹.intelli/
git de virtutibꝰ moralibꝰ de q̃bus ibi loq̃tur. Vel põt di/ Ad.j.
ci ꝙ loq̃tur de virtutibꝰ quantũ ad formã eaꝝ que ẽ cha/
ritas ¶ Ad ſcdm dõm ꝙ in hoc q̃dam pfectio eſt ↄgno Ad 2
ſcitiue ꝙ volũtati obtẽperet deo adherẽti ¶ Ad tercium Ad 3
dõm ꝙ Aug⁹.loq̃tur de actu fidei q̃ q̃dem eſt in volũta/
te nõ ſicut in ſubiecto.ſed ſicut in cã inquantũ eſt a volun
tate imperatus ¶ Et ſimiliter dõm eſt ad quartum.
¶ Ad quintũ dõm.ꝙ in eodẽ eſſe diſpõem ꝛ habitũ non Ad 4
eſt neceſſe niſi q̃ñ ipſa diſpoſitio fit habitus.ſicut patet in Ad 5
mẽbris corpis in q̃bus de diſpõne vnius mẽbri relinquit
aliquis effectus in aliquo alio mẽbro.ꝛ ſimiliter in viribꝰ
anime.qꝛ ex bona diſpõne phantaſie ſeq̃tur pfectio ↄgni
tionis in intellectu ¶ Ad ſextum dõm ꝙ actus volunta Ad 6
tis dr eſſe non ſolũ quẽ voluntas elicit.ſed etiã quẽ volũ
tas imperat.vnde in vtroqꝫ meritum cõſiſtere poteſt.vt
ex dictis patet. ¶ Ad ſeptimũ dicendũ ꝙ duaꝝ potentia
rum nõ poteſt eſſe vnus habitus ex equo.ſed poteſt eſſe Ad 7
vnius ſm ꝙ vna potentia habet ordinem ad aliam. Et
ſic eſt de fide.

Quinto querit̃. vtrū

Q fidei forma ſit charitas. Et videt̃ ꝙ nō. eorū
eñ q̃ ex oppoſito diuidunt̃ nō pt̃ vnū eſſe forma alterius
ſed fides ⁊ charitas ex oppoſito diuidunt̃. g̃ charitas nō
.j. eſt forma fidei ¶ Sed diceres. ꝙ ſm ſe cõſiderate ex op/
poſito diuidunt̃. put aũt ordinant̃ ad vnū finē. que ſuis
actib9 merent̃ poteſt eſſe ꝙ charitas ſit forma fidei ¶ Sʒ
2 contra. inter cauſas due ſunt extrinſece. ſcʒ agens ⁊ finis
due vero intrinſece. ſcʒ forma ⁊ materia. poſſunt aũt duo
diuerſa ad inuicē ꝯuenire in vno pncipio extrinſeco. nō aũt
ꝓpter hoc cõueniūt in vno pncipio intrinſeco. g̃ ex hoc ꝙ
fides ⁊ charitas ordinant̃ in vnū finē non pt̃ eſſe ꝙ chari/
tas ſit forma fidei ¶ Sed diceres ꝙ charitas nō eſt for/
ma intrinſeca. ſed extrinſeca quaſi exẽplar ¶ Sed ꝯtra ex
emplatū recipit ſpẽm ab exẽplari. vñ Hila. dr̃ ꝙ imago ẽ
3 rei ad quã imitat̃ ſpẽs indifferẽs. ſed fides nō recipit ſpe/
ciẽ ab exẽplari charitatis. g̃ charitas nō pt̃ eſſe forma exẽ
plaris fidei. ¶ Pre. Omis forma vel eſt ſubſtãtialis vel
accñtalis vel exemplaris. ſed charitas nō eſt forma fidei
4 ſubalis. q2 ſic eſſet de integritate ei9. Nec iterū accidẽta/
lis. q2 ſic fides eſſet nobilior charitate. ſicut ſubiectū acci/
dẽte. Nec iterū ſicut exẽplaris. q2 ſic charitas poſſit eſſe
ſine fide. ſicut exẽplar ſine exẽplato. g̃ charitas non eſt for/
ma fidei ¶ Pre. Premiū rñdet merito. ſed pmiū cõſiſtit
5 pncipaliter in trib9 dotib9. in viſione q̃ ſuccedit fidei. in in
tentõe que rñdet ſpei. in fruitõe que rñdet charitati. vñ
principaliter premiū conſiſtit in viſione. vñ dr̃ Aug9. ꝙ
viſio eſt tota merces. g̃ et meritū ⁊ premiū dʒ attribui fi
dei. ⁊ ita ſm ꝙ ordinant̃ ad merendū magis videtur eẽ fi
des forma charitatis ꝙ̃ ecõuerſo. ¶ Pre. Unius pfecti/
6 bilis vna eſt pfectio. ſed fidei forma eſt gr̃a. g̃ non eſt eius
forma charitas. cū charitas nō ſit idẽ qđ gratia. ¶ Pre.
Math. pmo ſup illud Abraã genuit Iſaac ⁊c. dr̃ gloſa
7 fides ſpem ⁊ ſpes charitatẽ. qđ intelligit̃ quantū ad act9
nō quantū ad habitus. g̃ actus charitatis dependet ab
actu fidei. ſed forma nō depẽdet ab eo cuius eſt forma. ſʒ
potius ecõuerſo. g̃ charitas nō eſt forma fidei ſm ꝙ ordi
nat̃ ad actū meritoriū ¶ Prete. Habitus penes obiecta
diſtinguunt̃. ſed obiecta fidei ⁊ charitatis ſunt diuerſa. ſ.
8 bonū ⁊ verū. g̃ ⁊ habitus formaliter diſtinguunt̃. ſed oĩs
actus eſt a forma. g̃ iſtorꝝ habituū diuerſi ſunt actus. et
ita in ordine etiã ad actū nō pt̃ eſſe ꝙ charitas ſit forma
fidei ¶ Pre. Si ſm hoc charitas ſit forma fidei ꝙ fidem
informat. ſi g̃ charitas nō informat fidē niſi p ordinē ad
9 actū nō erit charitas forma fidei ſed actus fidei ¶ Pre.
10 pma Corin. xiij. dr̃ apl's. nũc aũt manent fides ſpes cha/
ritas tria hec. ibi fides ſpes ⁊ charitas ex oppoſito diui/
dunt̃. videt̃ aũt ꝙ loquat̃ de fide formata. q2 fides infor/
mis nō pt̃ eſſe virtus. vt dicet̃ infra. g̃ fides formata cõ/
tra charitatẽ diuidit̃. nō ergo pt̃ eſſe charitas fidei forma
¶ Pre. Ad actū virtutis reqrĩtur ꝙ ſit rectus ⁊ ꝙ ſit vo
11 luntarius. ſed ſicut voluntarij actus pncipiū eſt volũtas.
ita recti actus pncipiū eſt rõ. g̃ ſicut ad actū virtutis req̃
ritur id qđ eſt volũtatis. ita illud qđ eſt rõnis. ⁊ ita ſicut
charitas q̃ eſt in volũtate eſt forma virtutū ita ⁊ fides q̃
eſt in rõne. g̃ vnū nō pt̃ dici forma alteri9 ¶ Pre. Ab eo/
dẽ aliq̃d viuificat̃ ⁊ format̃. ſed vita ſpũalis attribuitur fi
12 dei. vt pʒ Abacuc. ij. iuſtus aũt ex fide viuit. g̃ ⁊ forma/
tio virtutū magis dʒ attribui fidei ꝙ̃ charitati. ¶ Pre.
13 In eo q̃ hʒ grãm actus fidei formatus eſt. ſed poſſibile
eſt actū fidei talis hoĩs nullū habere ad charitatẽ ordinẽ
ergo actus fidei pt̃ eſſe formatus nō p charitatẽ. ⁊ ita nō
videt̃ ꝙ in ordine etiã ad actū charitas ſit forma fidei
¶ Sed ꝯtra Illud ẽ forma fidei. ſine q̃ fides eſt informis Cōtra
ſed ſine charitate fides ẽ informis. g̃ charitas eſt forma fi
dei ¶ Pre. Amb. dr̃ ꝙ charitas eſt mater oĩm virtutū q̃
oẽs informat ¶ Pre. Sʒm hoc aliq̃ virtus dr̃ eſſe forma/
ta. ꝙ actū meritoriū elicere pt̃. ſed nullus actus dr̃ eẽ me/
ritorius ⁊ deo acceptus. niſi ex amore pcedat. g̃ charitas
eſt forma oĩm virtutū. ¶ Pre. Illud a q̃ res habet effica
ciã opandi eſt forma ei9. ſed fides habʒ efficaciã opandi a
charitate. q2 fides p charitatẽ operat̃ Gala. v. ⁊ g̃ chari/
tas eſt forma fidei.

¶ Rñſio dōm ꝙ circa hanc q̃ſtionẽ ſunt diuerſe opinio Rñ
nes ¶ Quidã eñ dixerūt ꝙ ipa gr̃a eſt forma fidei ⁊ alia Opinio
rū virtutū. nō aũt aliq̃ alia virtus niſi q̃tenus ponunt gr̃a
tiã eſſe idẽ p eſſentiã cū virtute ¶ Sed hoc eſſe nō pt̃. ſi/ Reꝓbatur
ue eñ gr̃a ⁊ ꝟtus p eſſentiã differat ſiue rõne tm̃. gr̃a ad
eſſentiã aĩe reſpicit. virtus aũt ad potentiã. q̃m̃s aũt eẽn
tia ſit radix oĩm potentiarꝝ. tñ nō ex equo oĩes potentie
ab eſſentia fluũt. cū q̃daʒ potẽtie ſunt naturaliter alias po
res ⁊ alias moueant. vñ etiam oportet ꝙ habitus qui ſunt
in inferiorib9 virib9 forment̃ p habitus q̃ ſunt in ſuperio/
ribus. ⁊ ſic ab aliq̃ virtute ſupiori dʒ eſſe inferiorꝝ virtutū
formatio. nō a gratia immediate ¶ Vñ cõiter dr̃ ꝙ cha Scđa opi
ritas quaſi pcipua aliarꝝ virtutū ſit aliarꝝ virtutū forma
non ſolū inquantū vel eſt idem cū gr̃a. vel habet grãm inſ/
ſeparabiliter annexã. ſed etiã ex hoc ipſo qđ eſt charitas. et
ſic etiã fidei forma dr̃ eſſe. Quō aũt fides p charitatẽ for/
metur ſic intelligendū eſt. quãdocunq̃ eñ duo ſunt prin/
cipia mouẽtia vel agentia ad inuicẽ ordinata. id quod eſt
in effectu ab agẽte ſupiori eſt ſicut formale. qđ vero eſt ab
inferiori agẽte eſt ſicut materiale. Et hoc pʒ tã in natura
libus ꝙ̃ in moralibus In actu eñ nutritiue potentie eſt
vis anime ſicut agens primū Calor vero ignis ſicut agẽs
inſtrumentale. vt dr̃ in ſcđo de aĩa. ꝙ aũt in carne q̃ agge
neratur p nutritiõem eſt ex pte caloris ignei vtpote aggre/
gatio partiū vel ſiccitas vel aliquid huiuſmodi eſt mate/
riale reſpectu ſpeciei carnis. que eſt ex vi anime. ſimiliter
etiã cum rõ inferioribus potentijs imperat. vtpote con/
cupiſcibili ⁊ iraſcibili. In habitu concupiſcibilis hoc qđ
eſt ex parte cõcupiſcibilis vtpote promitas q̃dam ad vel
dum aliqualiter cõcupiſcibilib9 eſt materiale in temperan
tia. ordo vero qui eſt rationis ⁊ rectitudo eſt quaſi forma
eius. ⁊ ſic etiã eſt in alijs virtutib9 moralibus. Unde q̃/
dam ph̃i oĩes virtutes ſcientias appellabant. vt dicitur
in ſexto ethicorꝝ. cum ergo fides ſit in intellectu ſm ꝙ eſt
motus et imparus a voluntate id quod eſt ex parte co/
gnitionis eſt quaſi materiale in ipſa. ſed ex parte volunta
tis accipienda eſt ipſius formatio. et ideo cuʒ charitas ſit
perfectio voluntatis. a charitate fides informat̃. ⁊ eadē
ratione oĩes alie virtutes. prout a theologo conſideran
tur. prout ſcʒ ſunt principia actus meritorij. non autẽ po
teſt aliquis actus eſſe meritorius niſi ſit voluntarius. vt
ſupra dictū eſt. Et ſic patet ꝙ omnes virtutes quas the/
ologus cõſiderat ſunt in viribus anime. prout ſunt a vo/
luntate mote

¶ Ad pmū igit̃ dōm. ꝙ nō dr̃ forma fidei charitas p mo Ad.j.
dū q̃ forma eſt ps eẽntie. ſic eñ ꝯtra fidẽ diuidi nō poſſet
ſed inq̃ntū aliquã pfectionẽ fides a charitate ꝯſequit̃. ſi/
cut etiã in vniuerſo elemẽta ſupiora dicunt̃ eſſe vt forma
inferiorꝝ. vt dr̃ in. iiij. phiſico. Et p hoc pʒ rñſio ad ſcđm Ad.2

Ad 3 ¶ Ad terciū dōm q modus quo charitas dr̄ forma ap/
propinquat ad modū illū q̄ exēplar formā dicimus. qꝛ id
qđ est pfectōis in fide a charitate deducit̄ ita q charitas
habeat illud eēntialiter. fides vero ꝛ cetere virtutes ptici
Ad 4 patiue ¶ Ad quartū dōm q ipe habitus charitatis cum
nō sit intrinsecus fidei nō pt̄ dici neqꝫ forma sub̄alis neqꝫ
accn̄talis eius. pt̄ aūt aliq̄ mō dici exēplaris forma. nō tn̄
oportet q charitas sine fide esse possit. nō em̄ fides exēplat̄
charitate sed illud qđ est fides. sic em̄ fides charitate p/
cedit nō ex ptē ei᷒ qđ cognitōis est in fide. sꝫ solū fm̄ q est
pfecta. ꝛ sic nihil ꝓhibet q fides quantuꝫ ad hoc sit prioꝛ
charitate vt sine ea charitas esse non possit. ꝛ quantū ad
aliud sit exēplar fidei quā semꝑ formar. vtpote semꝑ sibi
presentez. sed id qđ ex charitate in fide relinq̄tur est fidei
intrinsecū. ꝛ hoc quō sit fidei accn̄tale vel substantiale in
Ad 5 fra dicet̄. ¶ Ad quintū dōm q voluntas ꝛ intellectus di/
uersimode se pcedunt ad inuicē. Intellectus em̄ precedit
voluntatē in via receptionis. ad hoc em̄ q aliquid volun
tatē moueat oportet q primū in intellectu recipiat̄. vt patꝫ
in tercio de aīa. sed in mouēdo seu in agēdo voluntas est
prioꝛ. qꝛ omīs actio vel motus est ex intentōe boni. et in/
de est q volūtas omēs vires inferiores mouere dr̄. cuius
obiectū propriū est bonū sub rōne boni. premiū aūt dr̄ p
modū receptōis. sed meritū p modū actionis. et inde ē q
totū premiū pncipaliter attribuit̄ intellectui. ꝛ dr̄ visio to
ta merces. qꝛ inchoat̄ merces in intellectu ꝛ consummat̄
in affectu. meritū aūt attribuit̄ charitati. qꝛ primū mouēs
Ad 6 ad opandū opera meritoria est volūtas quā charitas p/
ficit ¶ Ad sextū dōm q plures esse pfectiones vnius rei
eodē ordine est impossibile. grā aūt est sicut pfectio pri/
Ad 7 ma virtutū. sed charitas sicut pfectio ꝓxima. ¶ Ad. vij.
dōm q actus fidei qui charitatē pcedit est actus impfe/
ctus a charitate pfectionē expectans. fides em̄ quantuꝫ
Ad 8 ad aliq̄d est prioꝛ charitate. ꝛ quantū ad aliq̄d posterioꝛ.
vt dcm̄ est ¶ Ad octauū dōm q obiectio illa pcedit de
actu fidei. q̄ est fm̄ se. nō prout est a charitate pfectus
Ad 9 ¶ Ad. ix. dōm q qn̄ supioꝛ vis pfecta est ex eius pfectō
ne relinq̄tur aliq̄ pfectio in inferiori. ꝛ sic cuꝫ charitas sit
in volūtate. eius pfectio aliq̄ mō redūdat in intellectū. et
sic charitas nō solū actū fidei. sed etiā ipam fidē informat
Ad 10 ¶ Ad decimū dōm q et apl̄s in illis verbis videt̄ loqui
de illis habitib᷒ nō attendēs rōem virtutis in eis. sꝫ ma/
gis q sunt q̄dam dona ꝛ pfectōnes. vn̄ in eadē cōtextione
sermonis facit mentionem de ꝓpheria ꝛ q̄busdā alijs gra
tijs gratis datis q̄ virtutes nō ponunt̄. sed tn̄ loq̄tur de
eis inquantū sꝫ virtutes q̄dam ad hoc rō nō seq̄tur. cō/
tingit em̄ aliq̄ ex oppōsito diuidi quoꝝ tn̄ vnū est alteri᷒
pfectio vel causa. sicut motus localis diuidit̄ cōtra alios
Ad 11 motus cū tn̄ sit cā coꝝ. ꝛ sic charitas ꝯtra alias virtutes
diuidit̄ q̄uis sit forma eaꝝ ¶ Ad. xi. dōm q rō pt̄ duplr̄
cōsiderari. vno mō fm̄ se. alio mō fm̄ q regit vires inferi/
ores. inquantū est igit̄ inferioꝝ viriū regitiua pfi͛t̄ p pru
dentiā. ꝛ inde est q omēs alie virtutes morales q̄bus in
feriores pficiunt̄ formant̄ p prudentiā. sicut p ꝓximā for
mā. sed fides pficit rōem in se cōsideratā put est specula
tiua veri. vnde eius non est formare virtutes inferiores
sed formari a charitate. que etiā alias informat. etiam ip
sam prudentiā inquantū ipa etiam prudētia ꝓpter finez
qui est charitatis obiectū ea que sunt ad finē rōcinatur
Ad 12 ¶ Ad duodecimū dōm q aliquod cōmune attribuit̄ ali
cui specialiter duplr̄. vel quia sibi pfectissime conuenit. si
cut si cognoscere attribuat̄ intellectui. Vel quia in eo pri
mo inuenitur. sicut viuere attribuitur anime vegetabi/
li. vt patet in pmo de anima. Vel quia in actibus ei᷒ pri
mo apparet vita. Vita ergo spūalis attribuit̄ fidei. quia
in eius actu pmo apparet. q̄uis eius complementū sit in
charitate. ꝛ ex hoc ipa est forma aliaꝝ virtutū ¶ Ad. xiij Ad 13
dōm q in habente charitatē nō potest esse aliq̄s virtutis
actus nisi a charitate formatus. aut em̄ actus ille erit in
finem debitū ordinatus. ꝛ hoc non pt̄ esse nisi p charita/
tem in habēte charitatē. aut non est ordinatus in debitū
finem. ꝛ sic nō erit actus virtutis. vnde nō pt̄ esse q act᷒
fidei sit formatus a gratia ꝛ nō a charitate. quia grā non
habet ordinē ad actum nisi charitate mediante aut enim
actus ille erit in finem debitum ordinatus. ꝛ hoc non po/
test esse nisi a charitate formatus.

Sexto querit̄. vtrum

fides informis sit virtus. Et videtur q sic. Il
lud em̄ qđ fides a charitate conseq̄tur non potest esse fi/ 1
dei essentiale. cū sine eo fides possit esse. sed p id qđ est ali/
cui accn̄tale non collocat̄ aliquid in genere. ergo fides p
id quod est formata a charitate nō collocat̄ in genere vir/
tutis. ergo sine forma charitatis est virtus ¶ Pre. Vitio 2
nihil opponit̄ nisi virtus vel viciū. sed infidelitas vicium
est que opponit̄ fidei informi. non aūt vt vitio. ergo vt vir
tuti. ꝛ sic idem quod prius ¶ Sed diceres. q infidelitas
opponitur soli fidei formate ¶ Sed cōtra. habitus opoꝛ Solutio
tet esse oppositos quorum sunt actus oppositi. sed infor/ 3
mis fidei et infidelitatis sunt actus oppositi. scꝫ assentire
et dissentire. ergo fides informis infidelitati opponitur.
¶ Pre. Virtus nihil aliud esse videtur q̄ꝫ habitus ali/ 4
cuius potentie pfectiuus. sed per fidem informem intelle
ctus pficitur. ergo est virtus. ¶ Pre. Habitus infusi sūt 5
nobiliores q̄ꝫ habitus acquisiti. sed habitus acquisiti scꝫ
politici dicuntur virtutes etiam sine charitate. sicut etiaꝫ
a philosophis ponunt̄. ergo multo fortius fides que ē ha/
bitus informis. cum sit habitus infusus v͛tus est ¶ Pre. 6
Augusti. dr̄. q cetere virtutes pter charitatem possunt
esse sine gratia. ergo etiam fides informis que est sine gra/
tia est virtus.

Contra ¶ Sed cōtra. omēs virtutes sunt cōnexe vt qui habꝫ
vnam. omēs habeat sicut dr̄ Aug᷒. sed fides informis nō
est alijs annexa. ergo nō est virtus. ¶ Pre. Nulla virtus
est in demonib᷒. sed fides informis est in demonib᷒. nam
demones credunt Jacobi. ij. ergo ꝛc.

Rō ¶ Rn̄sio dōm q loquēdo ꝓprie de virtute fides infor/
mis nō est virtus. cuius rō est. qꝛ virtus ꝓprie loquendo
est habitus potens elicere actum pfectum. quādo aūt ali
quis actus depēdet ex duabus potentijs non potest di/
ci pfectus nisi in vtraqꝫ potētia pfectio inueniatur. ꝛ hoc
patet tam in virtutibus moralib᷒ q̄ꝫ intellectualibus. p/
fecta em̄ cognitio conclusionū duo exigit. scꝫ principioruꝫ
intellectū ꝛ rationem deducentem principium in cōclusio
nes. siue ergo aliquis circa principia erret vel dubitet vl̄
in ratiocinādo deficiat aut vim ratiocinationis non com
prehendat non erit in eo perfecta conclusionuꝫ cognitio
vnde nec scientia que virtus intellectualis est. simili᷑ de/
bitus actus cōcupiscibilis ex rōne etiā ꝛ cōcupiscibili de
pendet. vn̄ si rō nō sit pfecta p prudentiā nō pt̄ esse actus
cōcupiscibilis pfectus quecunqꝫ ꝓnitas insit ꝯcupiscibili
ad bonū ꝓpter qđ nec tēperantia nec aliqua virtus mora
lis sine prudētia esse pt̄. vt dr̄. vi. ethi. cū ergo credere de/

pendeat ab intellectu ⁊ voluntate. vt ex ſupra dictis ptꝫ
nō pt eſſe talis actus ꝑfectus niſi et volūtas ſit ꝑfecta ꝑ
charitatē. ⁊ intellectus ꝑ fidem. ⁊ inde eſt ꝙ fides infor⸗
mis non poteſt eſſe virtus.
¶ Ad primū ergo dōm ꝙ aliqͩ pt eſſe accidētale ali
Ad .j. cui ꝓut eſt in genere nature qđ eſt ſibi eſſentiale prout re
fert ad genus moris. ad viciū vel virtutē. ſicut finis debi⸗
tus cōmeſtionis vel qͥlibet alia circūſtantia debita. Et ſi
militer id qđ fides ex charitate recipit eſt ſibi accidētale
ſm genꝰ nature. ſꝫ eſſentiale ꝓut refertur ad genus mo
ris. et ideo ꝑ hoc ponit in genere virtutis ¶ Ad ſcđm di
Ad 2 cendū ꝙ viciū non ſolū opponit virtuti ꝑfecte. ſed etiā ei
qđ imꝑfectū eſt in genere virtutis. ſicut intēperantia na⸗
turali habilitati que eſt in cōcupiſcibili ad bonū. ⁊ ſic infi⸗
Ad 3 delitas fidei informi opponit ¶ Terciū ꝯcedimus ¶ Ad
Ad 4 quartū dōm ꝙ ꝑ fidē informē intellectus nō oīno ꝑduci⸗
Ad 5 tur in ꝑfectionē ſufficientē virtuti. vt ex dictis ptꝫ ¶ Ad
quintū dōm ꝙ phi nō cōſiderant virtutes ſm ꝙ ꝓncipia
ſunt actus meritorij. ⁊ ideo ſm eos habitus non formati
charitate poſſunt dici virtutes. nō aūt ſm theologum.
Ad 6 ¶ Ad ſextū dōm ꝙ Augꝰ. accipit large virtutes omnes
habitus perficientes ad actus laudabiles. Vel pt dici ꝙ
non intelligit Augꝰ ꝙ habitus ſine gratia exiſtentes vir
tutes dicant. ſed qꝛ aliqͥ habitus q̄ ſunt virtutes qñ ſtꝫ cū
gratia remanent ſine gratia. nō tñ ſunt tunc virtutes.

Septimo querit. vtrꝫ

ſit idem habitus fidei informis ⁊ formate. Et
.j. videt ꝙ nō. gratia eñ adueniēs nō habet minorem effica
ciam in fideli ꝙꝫ in infideli. ſed infideli cū cōuertitur. cum
gratia fidei habitus infundit ſimul. ergo ⁊ ſiliter in fideli
et ita habitus fidei formate. eſt alius ab habitu fidei in⸗
formis ¶ Pre. Fides informis eſt principiū timoris ſer⸗
2 uilis. fides aūt formata timoris caſti vel initialis. ſed ad⸗
ueniente timore filiali vel caſto. timor ſeruilis expellitur
ergo ⁊ adueniēte fide formata fides informis expellit. et
3 ſic nō eſt idem habitus vtriuſqꝫ. ¶ Pre. Sicut dr Boe⸗
tius. accñtia corrūpi poſſunt alterari aūt minime. ſed ha
bitus fidei informis eſt quoddā accidēs. ḡ non pt alte⸗
rari vt ipſemet fieret formatus. ¶ Pre. Adueniēte vita
4 recedit mortuū. fides aūt informis ſine operibꝫ mortua ē
vt dr Jacobi .ij. ḡ adueniente charitate que eſt principiū
vite tollit fides informis. ⁊ ita nō fit formata. ¶ Prete.
5 Ex duobꝫ accidentibꝫ nō fit vnum. ſed fides informis eſt
quoddā accidēs. ergo non pt eſſe ꝙ ex ea ⁊ charitate fiat
vnū. qđ videret oportere ſi ipſamet fides informis forma
6 ret ¶ Pre. Quecūqꝫ differūt genere differūt ſpē ⁊ nume⸗
ro. ſed fides informis ⁊ formata differūt genere cuꝫ vna
ſit virtus. nō aūt alia. ergo differūt ſpecie ⁊ nūero ¶ Pre.
Habitus penes actus diſtinguunt. ſed fidei informis et
7 formate ſunt diuerſi actꝰ. ſcꝫ credere in deū. credere deuꝫ
8 vel deo. ḡ ſunt diuerſi habitus. ¶ Pre. Diuerſi habitꝰ
diuerſis vitijs tollunt. cum vnūquodqꝫ tollat ꝑ ſuū ꝯtra
rium. ⁊ vnū vni ſit contrariuꝫ. ſed fides formata tollit per
peccatū fornicationis. nō aūt fides informis ſed ſolū per
peccatū infidelitatis. ergo fides informis ⁊ formata ſunt
diuerſi habitus.
Cōtra ¶ Sed cōtra Jacobi .ij. fides ſine operibus mortua ē
gloſa. quibus reuiuiſcit. ergo ꝑ ipſa fides informis q̄ mor
tua fuit. formatur ⁊ reuiuiſcit ¶ Pre. Res nō diuerſificā
tur penes ea que ſunt extra eſſentiā rerū. ſed charitas eſt
extra eſſentiā fidei. ergo ex hoc qđ eſt ſine charitate vel
cum charitate non diuerſificantur habitus fidei
¶ Rñſio dōm ꝙ circa hoc ſunt diuerſe opiniones. Qui Rᵒ
dā eñ dicūt ꝙ habitus q̄ fuit informis nunqꝫ efficit for⸗
matus. ſed cū grā ipſa infundit quidā nouus habitus qui Opinio
eſt formata fides. eo adueniēte habitus fidei informis di
ſcedit. ¶ Sed hoc nō pt eſſe. qꝛ nihil expellit niſi ꝑ ſuum Reꝓbaᵒ
oppoſitū. ſi igit ꝑ habitū fidei formate expellit habitus fi⸗
dei informis cū nō opponat ei niſi rōne informitatis opor
tebit ipſam informitatē eſſe de eſſentia fidei informis. et
ſic erit ꝑ eſſentiā ſuā malus habitus. nec poterit eē donū
dei. Et preterea qñ qͥs peccat mortaliter tollit grā ⁊ fides
formata tñ videmus fideꝫ remanere Nec eſt ꝓbabile qđ
dicūt. ꝙ tunc iteruꝫ donū fidei informis ei infundat. qꝛ ſic
ex hoc ipo ꝙ aliqͥs peccat diſponeret ad recipiendū aliqđ
donū a deo Et ideo alij dicūt ꝙ nō tollit habitus. ſed tā Scđa opi
tum actus fidei informis adueniēte charitate ¶ Sꝫ hoc Reꝓbat
etiā nō pt ſtare. qꝛ ſic habitus remaneret ocioſus. Et pre
rea cū habitus fidei informis nō habeat eſſentialē contra
rietatē ad actū fidei formate nō pt ꝑ eū impediri Nec po
teſt iterū dici ꝙ vterqꝫ actus ⁊ habitus ſil ſit. Quia om
nē actū quē facit fides informis poteſt facere fides forma
ta. vñ idem actus eſſet a duobꝫ. qđ nō cōtingit ¶ Et iō di Terᵃ opi
cendū cū alijs. ꝙ fides informis manet adueniente chari
tate ⁊ ipſamet formaf. ⁊ ſic ſola iformitas tollit Qđ ſic pt
videri. In potētijs eñ vel habitibꝫ ex duobꝫ attendit di
uerſitas. ſcꝫ ex obiectis ⁊ ex diuerſo mō agēdi. diuerſitas
aūt obiectoꝝ diuerſificat potentias ⁊ habitus eſſentiali⸗
ter. ſicut viſus differt ab auditu. caſtitas a fornicatōne. ſꝫ
quantū ad modū agēdi nō diuerſificant potētie vel habi⸗
tus ꝑ eſſentiā ſed ſm cōplementū ⁊ incōplementū. ꝙ eñ
aliquis clarius vel minus clare videat vl' opus caſtitatis
promptius vel minus ꝓmpte exerceat nō diuerſificat po
tentiā viſiuā vel habitū caſtitatis. ſed oportet potentiā vel
habitū eſſe ꝑfectiorē vel minꝰ ꝑfectū Fides aūt formata
et informis nō differūt in obiecto. ſed ſolū in mō agēdi. fi
des eñ formata ꝑfecta volūtate aſſentit ꝓme veritati fi⸗
des āt informis imꝑfecta volūtate Vñ fides formata et
informis nō diſtinguunt ſicut duo diuerſi habitus. ſꝫ ſicut
habitus ꝑfectus ⁊ imꝑfectus. vñ cū hic idem habitus q̄
prius fuit imꝑfectus poſſit fieri ꝑfectus ipe habitꝰ fidei
informis fit formatus Ad .j.
¶ Ad primū ergo dōm ꝙ gratia non hꝫ minorē effica
ciam cū infundit fideli ꝙꝫ infideli. ſed hoc eſt per accñs. qꝛ
in eo q̄ tunc habet fidē nō aliū habituꝫ fidei cauſat qꝛ ipm
inuenit. ſicut ex doctrina alicuius docētis docent ſciens ⁊
inſcius. ſed ſciens nō acqͥrit nouū habitū. ſed ſcia ꝓus ha
bita fortificat ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ timor ſeruilis nō exclu Ad 2
ditur adueniēte charitate quantū ad ſubſtantiā doni. ſed
quantū ad ſeruilitatē. ⁊ ſic etiā fides quantū ad informi⸗
tatē tollit ſolū adueniente gratia ¶ Ad terciū dōm ꝙ q̄ꝫuis Ad 3
uis accñs nō poſſit alterari. ſubiectū tñ accñtis ſm aliqđ
accñs alterat. ⁊ ſic accñs variari dr. ſicut albedo fit maior Ad 4
vel minor ſubiecto ſm albedinē alterato ¶ Ad quartum
dicendū ꝙ adueniente vita nō oportet ꝙ tollat mortuū. ſed
mors. ⁊ ita nō tollit fides informis ſed informitas ꝑ chari
tatem. ¶ Ad quintū dōm. ꝙ q̄uis ex duobꝫ accidentibꝫ Ad 5
non fiat vnū. tamē vnuꝫ accñs pt ꝑ aliud ꝑfici. ſicut color
ꝑ lucē. ⁊ ſic fides ꝑ charitatē ꝑficit ¶ Ad ſextū dōm ꝙ fi⸗ Ad 6
des informis ⁊ formata nō dicunt eſſe diuerſa in genere q̄
ſi in diuerſis generibꝫ exiſtentia. ſed ſicut ꝑfectū qđ attin
git rōem generis. ⁊ imꝑfectū qđ nondū attingit. vñ non

opoꝛtet ꝙ differāt nūero.ſicut nec embꝛio ⁊ aīal ¶ Ad
Ad 7 ſeptimū.ꝙ credere deū.⁊ credere deo.⁊ credere in deum
nō nominant diuerſos actus.ſꝫ diuerſas circumſtantias
eiuſdē actus virtutis In fide eīn eſt aliqͩ ex pte cogni
tionis,put fides eſt argumentū.⁊ ſic ꝗtū ad hmōi argu
mentatōis pncipiū.actus fidei dꝛ credere deo.ex hoc eīn
mouet credens ad aſſentiendū alicui.qꝛ eſt diuinitꝰ di/
ctum.ſꝫ quātū ad cognitōem cui aſſentit dꝛ credere deū
veritas eīn pma eſt ꝓpꝛiū obiectū fidei.ſꝫ ꝗtū ad id qđ
ē voluntatis dꝛ actus fidei credere in deū.nō aūt ē actꝰ
virtutis pfecte.niſi has oēs circūſtātias habeat ¶ Ad
Ad 8 octauū dōm.ꝙ fides foꝛmata tollit foꝛnicatōe ⁊ alijs pec
catis pter infidelitatē.nō quātū ad ſubſtantiā habitus
ſed quantū ad foꝛmam tantum

OCtauo querit. vtruꝫ

obiectū fidei ꝓpꝛiū ſit veritas pma ¶ Et vide
.1. tur ꝙ nō In ſymbolo eīn fides explicatur.ſꝫ in ſymbolo
ponunt multa q̄ ad creaturā ptinent.ḡ nō tātum veri/
Solo. tas pma eſt obiectū fidei ¶ Sꝫ diceres ꝙ ea q̄ ad crea
turas ptinent in ſymbolo poſita ſe hn̄t ad fidē quaſi per
2. accn̄s ⁊ ſcđario ¶ Sed ꝯtra.ꝯſideratio alicuiꝰ ſcie ad
oīa illa p ſe extendit ad q̄ extendit efficacia ꝓpꝛij medij
a quo ꝓcedit.ſꝫ mediū fidei eſt hoc ꝙ credit deo aliqͩ di
centi.ex hoc eīn mouet fides ad aſſentiendū ꝙ putat ali/
qͩ a deo eſſe dictū.deo aūt credendū ē.nō tantū de veri
3 tate pma.ſꝫ de qualibet alia veritate.ḡ q̄libet veritas eſt
p ſe materia ⁊ obiectū fidei ¶ Pꝛete. Actus penes ob
iecta diſtinguunt.ſꝫ actus fidei ⁊ viſio dei p eſſentiā ſūt
actus diuerſi.cū ergo obiectū viſionis p̄dicte ſit ipa veri
4. tas pma.nō erit obiectum actus fidei ¶ Pꝛete. Veri
tas pma ſic ſe habet ad fidē ſicut lumen ad viſum.lumē
eīn p ſe nō ē obiectū viſus.ſꝫ magis coloꝛ in actu.vt phs
5 dꝛ.ergo nec veritas pma eſt obiectū p ſe fidei ¶ Pꝛete.
Fides eſt cōplexoꝝ.his eīn ſolū tācꝫ veris aliqs aſſen/
tire pt.ſꝫ veritas pma eſt incōplexa.ergo obiectum fidei
6 nō ē veritas pma ¶ Pꝛete. Si p ſe obiectū fidei eēt veri
tas pma.nihil qđ pure ptinet ad creaturā.ptinet ad fi/
dem.ſꝫ reſurrectio pure ad creaturā ptinet.⁊ tn̄ inter ar
ticulos fidei cōputat.ergo nō ē p ſe tantū obiectū fidei
7 veritas pma ¶ Pꝛete. Sicut viſibile ē obiectū viſus ita
credibile obiectū fidei.ſꝫ multa alia ſunt credibilia ꝗ̄ ve
8 ritas pma.ḡ veritas pma nō ē p ſe obiectū fidei ¶ Pꝛe/
te. Relatiuoꝝ eadē eſt cognitio ꝓpter hoc ꝙ vnū clau/
ditur in intellectu alterius.ſed creatoꝛ ⁊ creatura rela/
tiue dicunt.ḡ cuiuſcūcꝫ habitus cognoſcitiui ē obiectuꝫ
creatoꝛ eius etiā erit obiectū creatura.⁊ ita nō pt eſſe ꝙ
veritas pma ſit ſolūmodo fidei obiectū. ¶ Pꝛete. In q
9 libet cognitōe id in qđ deducimur obiectū eſt.illud aūt
p qđ in ipm deducimur mediū eſt.ſꝫ in fide deducimur
ad aſſentiendū aliqͥb; veritatib; de deo ⁊ creaturis p ve/
ritatē pmā inquantū credimus deū eſſe veritatē.ḡ veri
tas pma nō ſe hꝫ ad fidē vt cognitōis obiectū.ſꝫ magis
10 vt mediū ¶ Pꝛete. Sicut charitas ē virtus theologica
ita ⁊ fides.ſꝫ charitas nō ſolū ꝓ obiecto hꝫ deū.ſꝫ ꝓxi/
mum etiā.vn̄ ⁊ de dilectōe dei ⁊ ꝓximi duo p̄cepta cha
ritatis dantur.ḡ fides habebit ꝓ obiecto nō ſolū verita
11. tem pmā.ſꝫ etiā veritatē creatā ¶ Pꝛete. Auguſti. dꝛ
ꝙ in patria videbimꝰ res ipas.hic aūt intuemur rerum
imagines.ſꝫ viſio fidei ad ſtatū vie ptinet.ergo viſio fi/
dei eſt p imagines.ſꝫ imagines p quas intellectus noſter
videt ſunt res create.ergo fidei obiecta ſunt res create
¶ Pꝛete. Fides ē mediū inter ſciam ⁊ opinionē.vt patꝫ 12.
p definitōem Hug.de ſctō vict.ſꝫ ſcia ⁊ opinio ē de cō
plexo.ḡ ⁊ fides.⁊ ita nō pt eē eiꝰ obiectū veritas pma.q̄
ſimplex ē ¶ Pꝛete. Pꝛincipiū fidei videt eē reuelatio ꝓ
phetica p quā nobis diuina annūciata ſunt.ſed ꝓphetie 13.
obiectū nō ē pma veritas ſed magis res create.q̄ ſub cer
ta dꝛn̄a cadunt tpis.ergo ⁊ fidei obiectū nō ē tantū veri
tas pma ¶ Pꝛete. Veritas ꝯtingēs nō eſt veritas pri/ 14
ma.ſꝫ aliqua veritas fidei ē veritas ꝯtingens Chriſtuꝫ
eīn pati fuit ꝯtingens cū eēt depēdens a libero arbitrio
ſuo ⁊ etiā iudeoꝝ.⁊ tn̄ de paſſione Chriſti ē fides.ḡ ve/
ritas pma nō ē fidei obiectū ꝓpꝛiū ¶ Pꝛete. Fides ꝓpꝛie
loquēdo nō eſt niſi cōplexoꝝ.ſꝫ in q̄buſdā articulis fidei 15
pma veritas cadit vt incōplexū.vt cū dicimus deum
paſſum vel moꝛtuū.ḡ nō tangit ibi pma veritas vt fi/
dei obiectū ¶ Pꝛete. Veritas pma cōpat duplr ad fidē 16.
ſcꝫ vt teſtificans ⁊ vt id de quo eſt fides.ſꝫ nō pt poni ob
iectū fidei vt eſt teſtificans.ſic eīn eſt extra fidei eſſentiā.
nec iterꝝ vt illud de quo eſt fides.qꝛ ſic q̄cuncꝫ enūciabi
lia foꝛmant de veritate pma eſſent credibilia.qđ pꝫ eſſe
falſum.ergo veritas pma nō ē ꝓpꝛiū obiectū fidei
¶ Sꝫ ꝯtra ē qđ Dyoni.dꝛ vij.ca.de di.no.ꝙ fides ē ſp Cōtra
circa ſimplicē ⁊ ſp eodē mō ſe habentē veritatē.ſed talis
nō eſt veritas niſi veritas pma.ḡ ⁊c. ¶ Pꝛete. Virtꝰ 2.
theologica idē hꝫ ꝓ fine ⁊ obiecto.ſꝫ fidei finis eſt veri/
tas pma cuius apertam viſionē fides meret.ḡ ⁊ obiectuꝫ
eius eſt veritas ¶ Pꝛete. Iſidoꝛus dꝛ ꝙ articulus nō ē
niſi p̄ceptio diuine veritatis.ſꝫ fides in articulis ꝯtinet. 3
ergo veritas diuina ē fidei obiectū ¶ Pꝛete. Sicut ſe hꝫ
charitas ad bonū.ita fides ad verū.ſꝫ charitatis p ſe ob
iectū eſt ſummū bonū.qꝛ charitas diligit deū ⁊ ꝓximuꝫ
ꝓpter deū.ergo obiectū fidei eſt veritas pma.
¶ Reſponſio dōm ꝙ p ſe obiectū fidei veritas pma ē. Rſo.
qđ ſic accipi pt.nullus eīn habitus rōnem virtutis hꝫ ni
ſi ille cuius actus ſp eſt bonꝰ.aliter eīn nō eēt pfectio po/
tentie.cū igit actus intellectus ſit bonus ex hoc ꝙ verū
ꝯſiderat.opoꝛtet ꝙ habitus in intellectu exn̄s virtꝰ eſſe
nō poſſit niſi ſit talis quo infallibiliter verū dicat.rōne cu
ius opinio nō eſt virtus intellectualis.ſꝫ ſcia ⁊ intellectꝰ
vt dꝛ in vi.ethicoꝝ. Hoc aūt fides nō pt habere q̄ virtꝰ
ponit ex ipa rerꝝ euidentia cū ſit non apparentiū.opoꝛtet
igit ꝙ hoc habeat ex hoc ꝙ adheret alicui teſtimonio in
quo infallibiliter veritas inuenit. Sicut aūt oīe creatū
ꝗtū eſt de ſe vanū ē ⁊ defectibile.niſi ꝯtineat ab ente in/
creato.ita ⁊ oīs creature veritas defectibilis eſt niſi q̄tē/
nus p veritatē increatā rectificat.vn̄ necꝫ oīs hoīs necꝫ
angeli teſtimonio aſſentire infallibiliter in veritatē duce
ret niſi inq̄tū in eis loquētis dei teſtimonium ꝯſiderat.
Vn̄ opoꝛtet ꝙ fides q̄ virtꝰ ponit faciat intellectū hoīs
adherere illi veritati q̄ in diuina cognitōe ꝯſiſtit trāſcen
dendo ꝓpꝛij intellectus veritatē.⁊ ſic fidelis p ſimplicē ⁊
eodē mō ſe habentē veritatē liberat ab inſtabili erroꝛis
varietate.vt dꝛ Dyo.vij.ca.de di.no. Veritas aūt diuine
cognitōis hoc mō ſe hꝫ ꝙ pmo ⁊ pncipaliter eſt ipiꝰ rei
increate.creaturaꝝ vero q̄dāmō ꝯſequēter inq̄tū q̄dē co
gnoſcēdo ſeipam oīa alia cognoſcit Et ita fides q̄ hoīeꝫ
diuine cognitōi ꝯiungit p aſſenſum ipm deū hꝫ ſicut pn
cipale obiectū.alia vero q̄cuncꝫ ſicut ꝯſequenter ꝯiūcta
¶ Ad pmū dōm ꝙ oīa alia q̄ in ſymbolo ponuntur ad
creaturam ptinentia nō ſunt materia fidei.niſi ſm ꝙ eis Ad.1.
aliqͩ pme veritatis adiūgit.ipa eīn paſſio nō cadit ſub

fide niſi inquantū credimus deū paſſum. nec reſurrectõ
niſi inquantū credimus eā diuina virtute fieri. ¶ Ad
Ad 2 ſcðm dðm ꝙ ꝗuis teſtimonio diuino ſit de omib⁹ credē
dū tñ diuinū teſtimoniū ſicut ⁊ cognitio pmo ⁊ pncipa
liter eſt de ſeipo ⁊ ꝯſequēter de alijs Jo. viij. ego teſtimo
niū phibeo ⁊c. vñ ⁊ fides pncipaliter eſt de deo ꝯſequen
Ad 3 ter de alijs ¶ Ad terciū dðm ꝙ veritas pma eſt obie-
ctum viſionis patrie vt in ſua ſpecie apparens. fidei aūt
vt nõ apparens. vñ etſi idē ſit re obiectū vtriuſqꝫ actus
Ad 4 tñ nõ eſt idē rõne. et ſic formalr differens obiectū diuer-
ſam ſpēm actus facit ¶ Ad quartū dðm ꝙ lumē ē quo
dāmõ obiectū viſus quodāmõ non Inquantū eñ lux
nõ videt noſtris viſib⁹ niſi ꝑ hoc ꝙ aliqd corpus termi-
natū ꝑ reflexionē vel alio mõ ꝯiungit dꝛ nõ eſſe ꝑ ſe vi-
ſus obiectū. ſꝫ magis color q ſemꝑ eſt in corꝑe termiato.
Inquantū aūt nihil niſi ꝑ lumē videri pt. lux ipm viſibi-
le eſſe dꝛ. vt ibidē phs dt. ⁊ ſic veritas prima eſt ꝑ ſe ob
Ad 5. iectū fidei ¶ Ad qntū dðm ꝙ res cognita dꝛ eſſe co-
gnitõis obiectū ſm qd eſt extra cognoſcentē in ſeipa ſub
ſiſtens. ꝗuis de re tali nõ ſit cognitio niſi ꝑ illud qd de
ipa eſt in cognoſcente. ſicut color lapidis q eſt viſus ob-
iectū nõ cognoſcit niſi ꝑ ſpēm eius in oculo. Veritas igi
tur diuina q ſimplex eſt in ſeipa eſt fidei obiectū. ſed eā in
tellectus noſter accipit ſuo mõ ꝑ viā cõpoſitõis. ⁊ ſic ꝑ
hoc ꝙ compoſitõi facte tanꝗ vero aſſentit in veritatē
pmam tendit ſicut in obiectū. ⁊ ſic nihil ꝓhibet veritatē
pmam eſſe fidei obiectū quāuis ſit cõplexoꝝ ¶ Ad ſe-
Ad 6. xtum dðm. ꝙ reſurrectio carnis ⁊ alia hmõi ptinent ad
Ad 7 veritatē pmā inꝗtū diuina vtute fiunt ¶ Ad ſeptimū
dðm. ꝙ oīa credibilia ex hoc ꝙ a deo ſtꝫ teſtificata opꝫ
pncipalr ēē de veritate pma. ⁊ ſcðario de reb⁹ creatis vt
ex dictis pꝫ. alia vero credibilia nõ ſunt hmõi obiectū
Ad 8 fidei de qua nunc loqmur ¶ Ad octauū dðm. ꝙ creator
nõ eſt obiectū fidei ſub rõne creatoris. ſed vt eſt veritas
prima. vñ nõ oportet ꝙ fidei ꝑ ſe obiectū ſit creatura. nõ
eñ quia eadē eſt cognitio dñi ⁊ ſerui inꝗtum hmõi ꝓpter
hoc. qcunqꝫ nouit aliqd circa dñm nouit aliqd circa ſer
Ad 9. uum ¶ Ad nonū dðm. ꝙ ꝗuis ꝑ veritatē primā dedu
cimur in creaturas. pncipalr tñ ꝑ eā deducimur in ſeipā
qꝛ ipa pncipalr de ſeipa teſtificat. vñ veritas prima ſe hꝫ
in fide vt mediū ⁊ vt obiectū ¶ Ad decimū dðm. ꝙ cha
Ad 10 ritas in proximo nõ diligit niſi deū. vñ ex hoc nõ ſeqtur
Ad 11. ꝙ charitatis obiectū ſit aliqd aliud ꝗ ſummū bonum.
¶ Ad vndecimū dðm. ꝙ imagines ꝑ quas fides ali-
qd ītuet nõ ſtꝫ fidei obiectū. ſꝫ id ꝑ qd fides in ſuū obie-
ctū tendit ¶ Ad xij. dðm. ꝙ ꝗuis fides ſit de cõplexiõe
Ad 12 ꝗtū ad id qd in nobis eſt. tñ ꝗtū ad id ꝑ qd in fidē de-
ducimur ſicut in obiectū eſt de ſimplici veritate. ¶ Ad
Ad 13 xiij. dðm. ꝙ ꝗuis ꝓphetia ꝓ materia habeat res creatas
et tpales. tñ ꝓ fine hꝫ rem increatā. ad hoc eñ oēs ꝓphe-
tice reuelatõꝭ ordinant. etiā ille q de reb⁹ creatis fiūt vt
deus cognoſcat a nobis. ⁊ ideo ꝓphetia ducit ad fidē ſi-
cut ad finē Nec oportet ꝙ ſit idē ꝓphetie ⁊ fidei obiectū
vel materia. ſꝫ ⁊ etiā ſi aliqñ ſit de eodē fides ⁊ ꝓphetia
nõ tñ ſm idē. ſicut de paſſione chriſti fuit ꝓphetia antiq-
rum ⁊ fides. ſꝫ ꝓphetia ꝗtū ad id qd erat in ea tēporale.
Ad 14 fides vero ꝗtū ad id qd erat in ea eternū ¶ Ad xiiij. dðꝫ
ꝙ de paſſione nõ eſt fides niſi ſm ꝙ ꝯiungit veritati eter
ne ꝓut paſſio circa deū ꝯſiderat Ipa etiam paſſio ꝗuis
ſm ſe ꝯſiderata ſit ꝯtingens. tñ ſm ꝙ diuine preſcie ſub
ſtat. ꝓut eſt de ea fides ⁊ ꝓphetia immobilē veritatē hꝫ.
¶ Ad xv. dðm. ꝙ ꝓpoſitõis ſubiectum ſe habet ad to-
Ad 15
tam ꝓpõnem. ſicut materia. vñ ꝗuis in talib⁹ ꝓpõnib⁹ cū
dicimus deus eſt paſſus. ſolūmõ nominet ſubiectū quid
increatū. tota tñ ꝓpoſitio dꝛ ēē de re increata ſicut de ma
teria. ⁊ ſic nõ remouetur quin fides habeat veritatē pri-
mam ꝓ obiecto ¶ Ad xvi. dðm. ꝙ ꝓ tanto veritas pri- Ad 16
ma dꝛ eſſe fidei obiectū. qꝛ de ea eſt fides. nec tñ oportet
ꝙ qdlibet enunciabile de deo formatū ſit credibile. ſed id
ſolū de quo veritas prima teſtificat Sicut etiā corp⁹ mo
bile eſt ſubiectū naturalis phie. nec tñ oīa enunciabilia
q de corꝑe mobili formari pñt ſunt ſcibilia. ſꝫ ſolum q ex
pncipijs naturalis phie manifeſtant. Ipſum aūt teſti-
moniū veritatis prime ſe habet in fide vt pncipiū in ſci-
entijs demonſtratiuis

NOno querit̃ vtrum 1
fides poſſit eſſe de reb⁹ ſcitis ¶ Et videtur ꝙ
ſic. vnūqdqꝫ eñ pt eſſe ſcitū qd neceſſaria rõne pt ꝓba-
ri. ſed ſm Hug. de ſancto vic. ad oīa q credere oportꝫ nõ
deeſt ratio. nõ ſolū ꝓbabilis. ſed etiā neceſſaria. ergo de
reb⁹ creditꝫ ſcia haberi pt ¶ Prete. Lumē gratie diuini 2
tus infuſum eſt efficatius ꝗ lumen nature. ſed ea q no-
bis manifeſtant ꝑ lumē rõnis naturale ſunt a nobis ſci-
ta vel intellecta. ⁊ nõ ſolū credita. ergo ⁊ ea q innoteſcūt
nobis ꝑ lumen fidei diuinitus infuſum. ſunt a nobis ſci-
ta nõ ſolū credita ¶ Prete. Certi⁹ ⁊ efficatius eſt dei 3
teſtimoniū ꝗ hoīs ꝗtūcunqꝫ ſcientis. ſed de his q ꝓce-
dunt ex ſuppoſitõne dicti alicuius ſcientis ꝯtingit habe-
re ſciam. vt pꝫ in ſcientijs ſubalternatis que ſua pncipia
ſupponunt a ſcientijs ſubalternantib⁹. ergo multo forti-
us de his q ſūt fidei habet ſcia. cū ſupponat ex teſtimo- 4
nio diuino ¶ Prete. Quādocunqꝫ intellectus cogitur
de neceſſitate ad aſſentiendū hꝫ ſciam de his qb⁹ aſſentit
ꝓceſſus eñ ex neceſſarijs ſciam facit. ſꝫ his q ſunt fidei
aliqs credens ex neceſſitate aſſentit. Dicit eñ Jaco. ij.
ꝙ demones credunt ⁊ ꝯtremiſcūt. qd nõ pt ex eoꝝ vo-
luntate fieri. cū ipoꝝ voluntas laudabilis eſſe nõ poſſit
et ſic relinquit de neceſſitate ꝙ his q ſunt fidei aſſentiāt
ergo de his q ſunt fidei pt eſſe ſcia ¶ Prete. Ea q ſunt 5
naturalr cognita ſunt ſcita vel certius cognita ꝗ ſcita. ſꝫ
cognitio dei naturaliter eſt omib⁹ inſerta. vt Dam. dt. fi-
des aūt eſt ad cognoſcendū deū. ergo ea q ſunt fidei pñt 6
eſſe ſcita Prete. Plus diſtat opinio a ſcia ꝗ fides. ſꝫ de
eodē pt eſſe ſcia ⁊ opinio. vt ſi aliqs vnā ⁊ eandē ꝯcluſio-
nem ſciat ⁊ ꝑ ſyllogiſmū demonſtratiuū. ⁊ ꝑ ſyllogiſmum
dyalecticū. ergo pt de eodē eſſe ſcia ⁊ fides ¶ Preterea 7
Chriſtū eſſe ꝯceptū eſt articulus fidei. ſed hoc beata vir
go ꝑ experimentū ſciuit. ergo pt eſſe idē ſit ſcitū ⁊ creditū
¶ Prete. Deū eſſe vnū ponit inter credibilia. ſꝫ hoc de 8
monſtratiue ꝓbat a phis ⁊ ita pt eſſe ſcitū. ergo de eodē 9
pt eſſe fides ⁊ ſcia ¶ Prete. Deū eſſe. eſt qddā credibi
le. nõ aūt credimus hoc ꝓpter hoc ꝙ ſit deo acceptū. qa
nullus pt eſtimare aliqd deo eſſe acceptum niſi ꝑus eſti-
met eſſe deū q accipit. ⁊ ſic eſtimatio qua qs eſtimat de
um eſſe ꝑcedit eſtimatõem qua quis putat aliqd ēē deo
acceptū. nec pt ex ea cauſari. ſed ad credendū ea q neſci-
mus ducimur ꝑ hoc ꝙ credimus deo acceptū. ergo deū
eſſe. eſt creditum ⁊ ſcitum
¶ Sed ꝯtra materia vel obiectū fidei pncipale eſt veri- Contra
tas prima. ſed de prima veritate id eſt de deo nõ pt eſſe
hoi ſcia. vt dꝛ ꝑ Dyo. i. ca. de. di. no. ergo non pñt eſſe de
eodē fides ⁊ ſcia ¶ Prete. Scientia ꝑ rõnem efficit. nõ 1

aũt vim fidei euacuat. fides eñ nõ hꝫ meritũ cui rõ hu/
mana p̃bet experimentũ. ergo fides ⁊ ſcia nõ ↄcurrũt in
3 idẽ ¶ Prete. i. chorynth. xiij. cum venerit qd̃ pfectũ eſt
euacuabit qd̃ ex parte eſt. cognitio fidei ex parte eſt. id ẽ
impfecta. cognitio aũt ſcie eſt pfecta. ḡ ſcia fidẽ euacuat.
¶ Reſponſio. dõm ꝙ ſm Auguſtinũ in libro de viden
Rō. do deum. creduntur illa q̃ abſunt a ſenſibus noſtris. ſi
videtur idoneum teſtimoniũ quod eis p̄hibetur Videntur
tur aũt que preſto ſunt vel animi vel corporis ſenſibꝫ. q̃
quidem differẽtia euidens eſt in his q̃ preſto ſunt cor/
poris ſenſibus in quibꝫ manifeſtũ eſt quid preſto ſit cor
poris ſenſibus ⁊ quid nõ. Sꝫ in ſenſibus animi quid eẽ
preſto dicatur magis latet. illa tamẽ preſto eẽ dicuntur
intellectui que capacitatẽ eius nõ excedunt. vt intuitus
intellectus in eis figatur. talibus eñ aliquis aſſentit nõ
ꝓpter teſtimoniũ alienum. ſꝫ ꝓpter teſtimoniũ ꝓprij intel
lectus. illa vero q̃ facultatẽ intellectus excedunt abſen/
tia eſſe dicuntur a ſenſibꝫ animi. Vñ intellectus in eis fi
gi nõ p̃t. vñ eis nõ p̃t aſſentire ꝓpter ꝓprium teſtimo/
nium. ſꝫ ꝓpter teſtimoniũ alienum Et hec ꝓprie credita
eẽ dicuntur. Vñ fidei obiectum ꝓprie eſt illud quod eſt
abſens ab intellectu. credunt̃ eñ abſentia. ſꝫ vident̃ pre/
ſentia. vt in eodẽ libro dr̃ Auguſti. vel etiam res nõ ap/
parens. id eſt res nõ viſa. quia vt dr̃ heb. xi. fides ẽ ſub/
ſtantia ⁊c. quando aũt deficit ratio proprij obiecti. opor
tet ꝙ ⁊ actus deficiat. vñ q̃cito aliquid incipit eẽ pñs
vel apparẽs. nõ p̃t vt obiectum ſubeſſe actui fidei Que
cunq̃ aũt ſciuntur ꝓprie accepta ſcia cognoſcunt̃ p reſo/
lutõnem in prima pncipia. q̃ p ſe preſto ſunt intellectui
et ſic omnis ſcia in viſione rei preſentis perficitur. vnde
impoſſibile eſt ꝙ de eodem ſit fides ⁊ ſcientia.
Duplex eſt credibile ¶ Sciendũ aũt ꝙ aliquid eſt credibile dupl̃r. vno mõ
ſimpl̃r. q2 ſcꝫ excedit facultatẽ oĩm hoĩm in ſtatu vie ex/
iſtentium. ſicut deũ eẽ trinum ⁊ vnum ⁊ hmõi. ⁊ de his
impoſſibile ẽ ab aliquo homine ſciam haberi. ſꝫ q̃libet fi
delis aſſentit hmõi ꝓpter teſtimoniũ dei cui hec preſto
et cognita ſt̃. Aliq̃d vero ẽ credibile nõ ſimpl̃r. ſꝫ re/
ſpectu alicuius qd̃ quidẽ nõ excedit facultatẽ oĩm hoĩm
ſꝫ aliquoꝝ tantũ. ſicut illa q̃ de deo demonſtratiue ſciri
poſſunt. vt deum eẽ. vel deum eẽ vnuꝫ. aut incorporeũ
et hmõi. ⁊ de his nihil ꝓhibet ꝙ ſint ab aliq̃bus ſcita q̃
coꝝ hñt demonſtratõnes. ⁊ ab aliq̃bus credita q̃ horuꝫ
demonſtratõnes nõ pceperunt. ſꝫ impoſſibile eſt ꝙ ſint
ab eodem ſcita ⁊ credita.
¶ Ad p̃mũ ergo dõm. ꝙ de omĩ qd̃ oportet credi ſi nõ
Ad .1. eſt p ſe notum habet̃ rõ. nõ ſolum ꝓbabilis. ſꝫ etiam ne/
ceſſaria. q̃uis eam noſtram p̃ſentiam ↄtingat latere. vt
ibidẽ Rychardus ſubdit. vñ rões credibiliũ ſunt igno/
te nobis. ſꝫ note deo ⁊ beatis. q̃ de his nõ fidẽ ſꝫ viſionẽ
Ad 2 hñt. ¶ Ad ſcdm dõm. ꝙ q̃uis lumẽ diuinitus infuſuꝫ
ſit efficatius q̃ lumen naturale. nõ tñ in ſtatu iſto parti
cipatur a nobis pfecte. ſꝫ impfecte. ⁊ ideo ꝓpter impfe/
ctam participatõnem eius ↄtingit ꝙ non ducimur per
illud infuſum lumẽ in viſionẽ hoꝝ ad quoꝝ cognitõem
datur. ſꝫ hoc erit in patria qñ pfecte illud lumẽ pticipabi
Ad 3. mus vbi in lumine dei videbimus lumẽ ¶ Ad terciuꝫ
dõꝫ. ꝙ ille q̃ hꝫ ſciam ſubalternatã nõ pfecte attingit ad
rõnem ſciendi. niſi inq̃tum eius cognitio ↄtinuat̃ quo/
dãmõ cũ cognitõe eius q̃ hꝫ ſciam ſubalternantẽ. nihilo
minus tñ inferior ſciens nõ dr̃ de his. q̃ p̃ſupponunt̃ in
altiori ſcia. habere ſciam. ſꝫ de ↄcluſionibꝫ q̃ ex pncipijs
ſuppoſitis de neceſſitate ↄcludunt̃. ⁊ ſic etiã fidelis p̃t di/
ci habere ſciam de his que ↄcluduntur ex articulis fidei
¶ Ad quartũ dõm. ꝙ demones nõ voluntate aſſentiũt Ad 4
his q̃ dicunt̃ credere. ſꝫ coacti euidentia ſignoꝝ ex q̃bus
ↄuincitur verum eſſe qd̃ fideles credunt. q̃uis illa ſigna
nõ faciant apparere id qd̃ creditur vt p hoc poſſit dici vi
ſionem eoꝝ q̃ credunt̃ habere. Vñ ⁊ credere quaſi equo
ce dr̃ de hominibꝫ ⁊ demonibꝫ. nec eſt in eis fides ex aliq̃
lumine gratie infuſo. ſicut eſt in fidelibꝫ. ¶ Ad q̃ntum Ad 5
dõm. ꝙ de deo nõ eſt fides q̃tuꝫ ad id qd̃ de deo nobis
eſt naturalr̃ cognitum. ſꝫ q̃tum ad id qd̃ cognitõem na/
turalem excedit. ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ nõ videt̃ eſſe poſſi Ad 6
bile ꝙ aliquis de eodem habeat ſciam ⁊ opinionẽ. q2 opi
nio eſt cũ formidine alterius partis quaꝫ formidinẽ ſcia
excludit. ⁊ ſimilr̃ nõ ẽ poſſibile ꝙ ſit de eodẽ fides ⁊ ſcia Ad 7.
¶ Ad ſeptimũ dõm. ꝙ beata virgo poterat quidẽ ſcire
ꝙ filium nõ ex virili cõmixtione ↄceperat. qua aũt virtu
te ↄceptio illa facta fuerat nõ potuit ſcire. ſꝫ credidit an/
gelo dicenti. ſpũſſanctus ⁊c. ¶ Ad octauum dõm. ꝙ Ad 8
deum eſſe vnum. put eſt demonſtratũ non dr̃ articulus
fidei. ſꝫ p̃ſuppoſitũ ad articulos. cognitio eñ fidei p̃ſup/
ponit cognitõem naturalẽ ſicut ⁊ gratia naturã. ſꝫ vni/
tas diuine eſſentie talis qualis ponitur a fidelibꝫ. ſcꝫ cuꝫ
omnipotentia. ⁊ omĩ ꝓuidentia ⁊ alia hmõi q̃ ꝓbari nõ
poſſunt ↄſtituunt articulũ. ¶ Ad nonum dõm. ꝙ ali/ Ad 9.
quis poteſt incipere credere id qd̃ p̃us nõ credebat ſꝫ de
bilius exiſtimabat. vñ poſſibile eſt ꝙ aliquis anteq̃ cre/
dat deum eſſe exiſtimauerit eſſe ei placitũ ꝙ credat̃ eum
eſſe. ⁊ ſic poteſt aliquis credere deum eſſe eo ꝙ ſit placi/
tum deo q̃uis hoc etiam nõ ſit articulus fidei. ſed añce/
dens articulum. quia demonſtratiue ꝓbatur

Decimo querit̃. vtruꝫ

ſit neceſſariũ homini habere fidẽ ¶ Et videt̃
ꝙ nõ. vt eñ dr̃ Deu. xxxij. dei pfecta ſunt opera. ſꝫ nõ eſt .1.
aliquid pfectum niſi ꝓuideat̃ ei de his q̃ ſunt ei neceſſa/
ria ad finem ꝓprium ↄſequendũ. ergo vnicuiq̃ rei ex cõ
ditõne nature ſue ꝓuiſa ſunt illa q̃ ſufficiunt ad vltimum
finẽ ↄſequendũ. ſꝫ ea que ſunt fidei ſunt ſupra cognitõeꝫ
hoĩm ex naturali ↄditõne cõpetentẽ. ergo fides p quam
hmõi cognoſcunt̃ ſiue accipiunt̃ nõ ẽ homini neceſſaria
ad ſuum finem conſequendum. ¶ Sꝫ diceres ꝙ ho/ Solõ.
mini ex ſua naturali cognitõne ſunt ꝓuiſa iſta q̃ ſunt ne
ceſſaria ad naturalẽ finẽ ↄſequendũ. cuiuſmodi eſt felici
tas vie q̃ etiã ponit̃ a p̃his. nõ aũt ad ↄſequendũ finem
ſupnaturalẽ q̃ eſt beatitudo eterna.
¶ Sed ↄtra. hõ ex natura ↄditõnis ſue ad hoc factus
eſt vt ſit pticeps eterne beatitudinis. ad hoc eñ deus ra 2.
tionalẽ creaturã capacẽ ſui inſtituit. vt habet̃ in pncipio
ſcdi ſniaꝝ. ergo in ipa natura debuerunt ſibi eſſe indita
pncipia p q̃ ipm finẽ ↄſequi poſſit. ¶ Prete. Sicut ad 3
ↄſequendũ finẽ eſt neceſſaria cognitio. ita ⁊ operatio. ſed
ad ↄſequendũ finẽ ſupnaturalẽ nõ dant̃ nobis habitus
virtutũ ordinantes in alia opera q̃ in q̃ ordinamur p na
turalem rõnem. ſꝫ ad eadẽ opera pfectiori mõ facienda.
Caſtitas eñ infuſa ⁊ acq̃ſita eundẽ actũ habere vident̃
ſcꝫ a delectationibꝫ veneris refrenare. ergo nec ꝓpter ↄſe/
quendũ finẽ ſupnaturalẽ oportuit nobis aliquẽ habituꝫ
cognitõis infundi ordinatũ ad alia cognoſcenda q̃ na/
turaliter cognoſcere poſſumus. ſꝫ ad eadẽ pfectiori mõ
et ſic videt̃ ꝙ fidẽ habere nõ apparentiũ rõni nõ fuerit ne
ceſſaria ad ſalutẽ. ¶ Prete. Potentia nõ indiget habitu 4.

ꝓpter id ad qđ naturalr̄ eſt determinata ſicut pʒ in potē
tijs irrōnalib̄ q̄ ſine habitu medio ſua oꝑa ꝑficiunt. vt
vis nutritiua ⁊ generatiua. ſʒ humanus intellectus natu
raliter determinaꝰ ad cognoſcendū deū. ḡ nō indiget ha
bitu fidei ad hoc ꝙ in cognitōem dei ducaꝰ ¶ Preterea
5 Perfectius ē qđ ꝑ ſeipm̄ pt̄ ꝯſeq̄ finē q̄ʒ qđ nō pt̄ ꝑ ſeip⸗
ſum. ſed alia aīalia ex ꝑncipijs naturalib̄ poſſūt ꝯſeq̄ fines
ſuos. vñ cū hō ſit eis ꝑfectioꝛ videꝰ ꝙ cognitio naturalis
ſit ei ſufficiens ad ꝯſequendū finē ſuū. ⁊ ſic nō indiget fi⸗
6 de. ¶ Pret̄e. Id qđ reputaꝰ in viciū nō eſſe videꝰ neceſſa
riū ad ſalutē. ſʒ ꝙ aliq̄s ſit credulus reputaꝰ in viciū. vñ
dr̄ eccleſiaſtici. xix. q̄ cito credit ⁊c̄. ḡ credere nō ē neceſſa
7 riū ad ſalutē ¶ Pret̄e. Cum deo ſumme ſit credendū illi
magis debemus credere ꝑ quē magis ꝯſtat deū eſſe lo⸗
quutū. ſʒ magis ꝯſtat deū loq̄ ꝑ naturalē inſtinctū q̄ʒ ꝑ
aliquē apl̄m vel ꝓpheta. cū hoc certiſſimū ſit deū eē acto⸗
rem totius nature Ergo his q̄ dictat naturalis rō ma⸗
gis debemus adherere. q̄ʒ his q̄ p̄dicanꝰ ꝑ aplos ⁊ ꝓphe
tas. de q̄b̄ eſt fides Cū igiꝰ hec interdū videanꝰ diſſona
re ab his q̄ rō naturalis dictat. ſicut cū dicunt deū eē tri⸗
num ⁊ vnū. vel virginē ꝯcepiſſe ⁊ alia hmōi. videꝰ ꝙ nō
8 ſit ꝯueniens fidē habere de talib̄. ¶ Pret̄e. Id qđ eua⸗
cuatur altero adueniente nō videꝰ ꝓpter illud eē neceſſa
riū. nō em̄ euacuareꝰ niſi aliquā haberet oppōem ad ipm̄
Oppoſitū aūt nō inducit ad oppoſitū. ſʒ magis abducit.
ſʒ fides euacuaꝰ gloria adueniente. ḡ nō eſt neceſſaria ad
9 gloriā ꝯſequendā. ¶ Pret̄e. Nihil indiget ad ſuū finē
ꝯſequendū eo ꝑ qđ deſtruiꝰ. ſʒ fides deſtruit rōnem. vt
em̄ dr̄ Grego. fides nō hʒ meritū ⁊c̄. ergo rō fide nō in⸗
diget ad aliquē finē ꝯſequendū. ¶ Pret̄e. Hereticꝰ nō
10 hʒ habitū fidei. ſʒ ꝯtingit ꝙ hereticus aliqua vera cre⸗
dat q̄ ſunt ſupra facultatē rationis. ſicut credit filiū dei in
carnatū q̄uis nō credat cū paſſum. ḡ nō eſt neceſſarius
habitus fidei ad cognoſcendū ea q̄ ſunt ſupra ratōnem.
11 ¶ Pret̄e. Quādo aliq̄d ꝯfirmaꝰ ꝑ plura media ſi vnum
illoꝝ nō hʒ firmitatē tota ꝯfirmatio efficatia caret. vt pʒ
in deductionib̄ ſyllogiſmoꝝ in q̄b̄ vna de multis rōni
bus falſa vel dubia exiſtēte ꝓbatio inefficax eſt. ſʒ ea que
ſunt fidei in nos ꝑ multa media venerūt. a deo em̄ dicta
ſunt apoſtolis vel ꝓphetis a q̄b̄ in ſucceſſores eoꝝ. ⁊ de
inceps in alios. ⁊ ſic vſq̄ʒ ad nos ꝑuenerunt ꝑ media di⸗
uerſa. nō aūt in omnib̄ iſtis medijs certū eſt eē infallibi
lem veritatē. q̄ꝛ cū hoīes fuerunt ⁊ decipi ⁊ decipere po⸗
tuerunt. ḡ nullā certitudinē habere poſſumus de his q̄
ſunt fidei. ⁊ ita ſtultū videꝰ his aſſentire. ¶ Pret̄e Illđ
12 nō videꝰ neceſſariū ad vitā eternā ꝯſequēdū qđ meritū
vite eterne diminuit. ſʒ cū difficultas opereꝰ ad meritū.
habitus q̄ facultatē facit meritū diminuit Ergo habitꝰ
13. fidei nō eſt neceſſarius ad ſalutē. ¶ Pret̄e. Potentie ra
tionales ſunt nobilioꝛes q̄ʒ naturales. ſʒ naturales nō in
digent habitib̄ ad ſuos actus. ḡ nec itellectus indiget
habitu fidei ad ſuos actus. ¶ Sʒ ꝯtra eſt qđ dr̄ He⸗
Cōtra bre. xi. impoſſibile eſt ſine fide placere deo. ¶ Pret̄e. Illđ
neceſſariū eſt ad ſalutē quo nō habito hō dānaꝰ. ſʒ fides
eſt hmōi Math. vltimo. q̄ nō crediderit ꝯdemnabiꝰ. ḡ
eſt neceſſariū ad ſalutē. ¶ Pret̄e. Altioꝛ vita altiori indi
get cognitōe. ſʒ vita gratie altioꝛ eſt q̄ʒ vita nature. ḡ in⸗
diget aliqua cognitōe ſupnaturali q̄ ē cognitio fidei.
¶ Reſponſio dđm ꝙ habere fidē de his q̄ ſunt ſuꝑ rōem
R̄ʒo. neceſſariū eſt ad vitā eternā ꝯſequendā Qđ hinc accipi
pt̄. nō em̄ ꝯtingit aliq̄d de imꝑfecto ad ꝑfectū induci ni⸗
ſi ꝑ actōem alicuius ꝑfecti Nec ꝑfecti actio ab imꝑfecto

ſtatim recipiꝰ in ꝑncipio ꝑfecte. ſʒ ꝑmo q̄dem imꝑfecte
et poſtea ꝑfecte. ⁊ ſic inde quouſq̄ʒ ad ꝑfectōem ꝑueniat
Et hoc q̄dē manifeſtū ē in oīb̄ reb̄ naturalib̄ q̄ ꝑ ſuc⸗
ceſſionē tpis aliquā ꝑfectōnem ꝯſequunꝰ. ⁊ ſimilr̄ vide⸗
mus in operib̄ humanis ⁊ p̄cipue in diſciplinis. in ꝑn⸗
cipio em̄ hō imꝑfectus eſt in cognitōe. ad hoc aūt ꝙ ꝑfe⸗
ctōem ſcie ꝯſequatur indiget aliquo inſtruente q̄ eū ad
ꝑfectōnem ſcie ducat qđ facere nō poſſet niſi ipe ꝑfecte
ſciam haberet. vtpote cōprehendens ratōnes eoꝝ q̄ ſub
ſcia cadunt. nō em̄ in ꝑncipio ſue doctrine ſtatim ei q̄ in⸗
ſtruitur tradit rōnes ſcibiliū de q̄b̄ inſtruere intendit.
q̄ꝛ tunc ſtatim in ꝑncipio ſciam haberet ꝑfecte q̄ inſtruiꝰ
ſʒ tradit ei q̄dā quoꝝ rōnes tunc cum ꝑmo inſtruiꝰ diſci
pulus neſcit. ſciet aūt poſt profectū in ſcia. ⁊ ideo diciꝰ ꝙ
opoꝛʒ addiſcētē credere. ⁊ aliter ad ꝑfectā ſciam ꝑueni⸗
re nō poſſet. niſi ſcʒ ſupponeret ea q̄ ſibi in ꝑncipio tradū
tur quoꝝ rōnes tunc capere nō pt̄. Vltima aūt ꝑfectio
ad quā hō ordinaꝰ ꝯſiſtit in ꝑfecta dei cognitōe. ad quā
q̄dē ꝑuenire nō pt̄ niſi oꝑatōe ⁊ inſtructōne diuina. q̄ eſt
ſui ꝑfectus cognitoꝛ Hmōi aūt ꝑfecte cognitōis ſtatim
hō in ſui ꝑncipio capax nō ē. vñ opoꝛtet ꝙ accipiat ꝑ viā
credēdi aliqua ꝑ q̄ manuducaꝰ ad ꝑueniendū in ꝑfectā
cognitōem. q̄ꝝ q̄dā talia ſtʒ ꝙ de eis in hac vita ꝑfecta
cognitio haberi nō pt̄. eo ꝙ totaliter vim humane rōnis
excedunt. q̄ꝛ illa opoꝛtet credere q̄ʒdiu in ſtatu vie ſumꝰ
videbimus em̄ ꝑfecte ea in ſtatu patrie. Quedam vero
ſunt ad q̄ ꝑfecte cognoſcenda in hac vita ꝑuenire poſſu⸗
mus. ſicut illa q̄ de deo demonſtratiue ꝓbari poſſūt. Que
tñ a ꝑncipio neceſſe eſt credere ꝓpter quinq̄ʒ rōes. quas
Rabbi Moyſes ponit. quaꝝ prima eſt ꝓfunditas et Nota
ſubtilitas illoꝝ cognoſcibiliū. q̄ꝛ ſunt remotiſſima a ſen
ſib̄. vñ hō nō ē idoneus in ꝑncipio ea cognoſcere ꝑfecte
Scđa eſt debilitas humani intellectus in ſui principio.
Tercia vero ē multitudo eoꝝ q̄ p̄exiguntꝰ ad iſtoꝝ de⸗
monſtratōem. q̄ hō nō niſi in longiſſimo tpe addiſcere pt̄
Quarta eſt indiſpoſitio ad ſciendū. q̄ accidit in q̄buſdā
ꝓpter prauitatē cōplexionis. Quinta eſt neceſſitas occu
pationū ad ꝓuidendū neceſſaria vite Ex q̄b̄ oīb̄ appa
ret ꝙ ſi opoꝛteret ꝑ demōſtratōem ſolūmō accipe ea que
neceſſario eſt cognoſcere de deo pauciſſimi ad hoc ꝑueni
re poſſent ⁊ hi etiā nō niſi poſt longū tempus. Vñ pʒ q̄ʒ
ſalubriter eſt oīb̄ via fidei ꝓuiſa ꝑ quā patʒ oīb̄ facilis
aditus ad ſalutē ſcḋm qđcunq̄ʒ tempus
¶ Ad ꝑmum igiꝰ dđm. ꝙ hoī in ꝯditione ſue nature ꝑ Ad .1.
fecte ꝓuideꝰ q̄ʒtum ad illū finē ꝯſequendū q̄ eſt in pote⸗
ſtate nature. danꝰ em̄ ei ꝑncipia ſufficientia q̄ ſunt cau⸗
ſa illius finis. Ad finē aūt q̄ facultatē nature excedit dā
tur ꝑncipia nō q̄ ſunt cauſa illius finis. ſʒ q̄b̄ hō ē capax
eoꝝ ꝑ q̄ veniꝰ ad finē. vt em̄ dr̄ Auguſti. poſſe habere fi⸗
dem ⁊ charitatē. nature eſt hoīm. habere aūt eſt gr̄a fide⸗ Ad 2
lium. ¶ Ad ſcḋm dđm. ꝙ ab ipa ꝑma inſtitutōe natura
humana eſt ordinata ad finē beatitudinis nō quaſi ad fi⸗
nem debitū hoī ſcḋm naturā eius. ſʒ ex ſola diuina liberali
tate. ⁊ ideo nō opoꝛtet ꝙ ꝑncipia illius nature ſufficiant
ad illū finē ꝯſequendū niſi fuerint adiuta bonis ſuꝑaddi
tis ex diuina liberalitate. ¶ Ad terciū dđm. ꝙ ille q̄ di⸗ Ad 3
ſtat a fine pt̄ habere cognitōem finis ⁊ affectōem. nō aūt
operari circa finē. ſʒ ſolū circa ea q̄ ſunt ad finē. ⁊ ideo ad
ꝑueniendū in finē ſupnaturalē in ſtatu vie indigemus fi
de qua ipm̄ finē cognoſcamus ad quē cognitio natura⸗
lis nō attingit. ſʒ ad ea q̄ ſunt ad finē virtꝰ naturalis at⸗
tingit. nō tñ ꝓut ſunt ordinata ad finē illū. ⁊ ideo nō in⸗

digemus habitib' infuſis ad operandū alia q̄ȝ dictat rō
naturalis. ſȝ ad ea pfectiori mō facienda. nō ſic aūt eſt ex
Ad 4 parte cognitōis rōne ſupra dicta. ¶ Ad quartū dōm ꝙ
ea q̄ ſunt fidei nō naturalr determinaꝛ intellectus quaſi
ea naturalr cognoſcat. ſed quodāmō naturalr ordinaꝛ in
ipa cognoſcenda. ſicut natura dr ordinari ad grām ex di
uina iſtitutōe. Vn̄ hoc nō remouet q̄n habitu fidei indi
Ad 5 geamus. ¶ Ad q̄ntū dōm. ꝙ hō pfectior ē alijs aīalib'
nec tū determinata ſunt ſibi ab ipa natura ea q̄ ſunt ne-
ceſſaria ad finē ꝯſequendū ſicut alijs aīalib' ꝓpter duas
rōnes. pmo qꝛ hō ad altiorē finē ordinaꝛ. ꝛ iō ſi etiā plu-
rib' auxilijs indigeat ad ipm ꝯſequendū ꝛ ſibi naturalia
pncipia nō ſufficiant nihilominus pfectior erit. Scdā qꝛ
hoc ipm eſt in hoie pfectiōis, qꝛ multiplices vias pt ha-
bere ad ꝯſequendū finē ſuū. Vn̄ nō poterat ei vna via na
turalis determinari ſicut alijs. ſȝ loco oīm q̄ natura alijs
aīalib' ꝓuidit data eſt hoi rō p quā neceſſaria huius vi-
te ſibi parare pt. ꝛ diſponere ſe ad recipiēda auxilia diui-
Ad 6 nitus future vite. ¶ Ad ſextū dōm. ꝙ eſſe credulū in vi-
ciūm ſonat. qꝛ deſignat ſupfluitatē in credendo. ſicut eē
bibulū ſupfluitatē in bibēdo. Ille aūt q̄ credit deo nō ex
cedit modū in credendo. qꝛ ei nō pt nimis credi. vn̄ rō
nō ſeqtur. ¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ p apoſtolos ꝛ ꝓphe-
Ad 7. tas nūq̄ȝ diuinitus dr aliq̄d qd ſit his ꝯtrariū q̄ natura
lis rō dictat. dr tū aliq̄d qd cōphenſionē rōnis excedit.
et ꝓ tanto videꝛ rōni repugnare q̄uis nō repugnet. ſi-
cut ſi dicaꝛ ꝙ ruſtico dr repugnās rōni ꝙ ſol ſit maior to
ta terra. vl ꝙ dyameter ſit coſte aſimiter. q̄ tū ſapienti ra
tionabiliter apparet. ¶ Ad octauū dōm. ꝙ fides eua-
Ad 8 cuatur in gloria ꝓpter id qd eſt impfectōnis in ipa. ꝛ ſm
hoc hȝ aliquā oppōnem ad pfectōem glorie. ſȝ q̄ȝtū ad id
qd eſt cognitōis in fide eſt neceſſaria ad ſalutem. hoc eñ
nō eſt incōueniens vt aliqua impfecta q̄ ordinanꝛ ad pfe
Ad 9. ctionis fines. ceſſent ꝓueniente fine. ſicut motus venien
te q̄ete q̄ eſt finis eius. ¶ Ad nonū dōm. ꝙ fides nō de-
Ad 10 ſtruit rōnem. ſed excedit eā ꝛ pficit vt dictū eſt. ¶ Ad
decimū dōm. ꝙ hereticus nō hȝ habitū fidei ꝛ ſi diſcre-
dat vnū ſolū articulū. habit' eñ infuſi p vnū actū ꝯtra-
rium tollunꝛ. fidei etiā habitus hanc efficaciā hȝ vt per
ipm intellectus fidelis detineaꝛ ne ꝯtrarijs fidei aſſen-
tiat. ſicut ꝛ caſtitas refrenat a ꝯtrarijs caſtitati. Q̄ȝ āt he
reticus aliqua credat q̄ ſunt ſupra naturalē cognitōnem
nō eſt ex aliquo habitu infuſo. qꝛ ille habit' dirigeret eū
in oīa credibilia equaliter. ſȝ eſt ex quadā eſtimatōne hu
mana. ſicut ꝛ pagani aliqua ſup naturā de deo credunt.
Ad 11. ¶ Ad vndecimū dōm. ꝙ oīa media p q̄ fides ad nos
ꝑuenit ſuſpitione carent. ꝓphetis etiā ꝛ apoſtolis credi-
mus ex hoc ꝙ dn̄s eis teſtimoniū phibuit miracula fa-
ciendo. vt dr Marci vltimo. ſermonē ꝯfirmante ſequē
tibus ſignis. ſucceſſorib' aūt eoꝝ nō credimus. niſi inq̄ȝ-
tum annunciant ea nobis q̄ illi in ſcripturis reliquerūt.
Ad 12 ¶ Ad xij. dōm. ꝙ duplex ē difficultas. q̄dā ex ꝯditōne
Duplex eſt difficultas ipius opis. ꝛ talis difficultas opaꝛ ad meritū. Alia eſt
ex indiſpoſitōne ꝛ tarditate voluntatis. ꝛ talis potius
diminuit meritum. ꝛ hanc aufert habitus ꝛ non pri-
Ad 13 mam. ¶ Ad decimumtercium dicendum. ꝙ potentie
naturales ſunt determinate ad vnum. ꝛ ideo non indi-
gent habitu determināte. ſicut rationales que ſunt in op-
poſita.

Undecimo queritur.

Utrū ſit neceſſariū explicite credere. ¶ Et vi- .1.
detur ꝙ nō. illud eñ non eſt ponendū quo poſito ſeqtur
incōueniens. ſȝ ſi ponamus ꝙ ſit neceſſariū ad ſalutē ꝙ
aliq̄d explicite credaꝛ ſeqtur incōueniens. poſſibile eñ ē
aliquē nutriri in ſiluis. vel etiā inter lupos. ꝛ talis nō pt
explicite aliq̄d de fide cognoſcere. ꝛ ſic erit aliq̄s hō q̄ de
neceſſitate dānabiꝛ. qd ē incōueniēs. ꝛ ſic nō videꝛ ꝙ ſit
neceſſariū aliq̄d explicite credere. ¶ Preterea. Ad illud qd
nō eſt in poteſtate noſtra nō tenemur. ſȝ ad hoc ꝙ expli- 2.
cite aliq̄d credimus indigemus auditu interiori vel ex-
teriori. fides eñ ē ex auditu. vt dr Roma. x. ꝛ audire nō
eſt in poteſtate alicuius. niſi ſit q̄ loquatur. ꝛ ſic nō eſt de
neceſſitate ſalutis ꝙ aliq̄d explicite credaꝛ. ¶ Preterea.
Illa q̄ ſunt ſubtiliſſima nō ſunt tradenda rudib'. ſȝ nul 3
la ſunt ſubtiliora ꝛ altiora his q̄ rōnem excedunt. qua-
lia ſunt articuli fidei. ḡ talia nō ſunt populo tradenda. ꝛ
ſic nō oēs teneꝛ ſaltē ad explicite aliq̄d credēdū. ¶ Pre 4.
te. Homo nō teneꝛ ad ſciendū illd qd angeli neſciunt. ſȝ
angeli an̄ incarnatōem miſteriū incarnatōnis ignorauē-
runt. vt videꝛ Hiero. dicere. ḡ ſaltē nō tunc tenebanꝛ ad
ſciendū ꝛ credendū aliq̄d explicite de redēptore. ¶ Pre 5
te. Multi gentiles an̄ chriſti aduentū ſaluati ſunt. vt dr
Dyoniſi'. ix. ca. ce. ierarchie. Ipſi aūt nō poterant ali-
q̄d explicitū de redēptore cognoſcere. cū ad eos ꝓphete
nō ꝑuenerūt. Ergo credere explicite articulos de redem
ptore nō videꝛ neceſſariū ad ſalutē. ¶ Itē inter articu-
los de redēptore vnus ē de deſcenſu ad inferos. ſȝ de hoc 6
articulo Iohes dubitauit ſm Grego. cū q̄ſiuit. Tu es
q̄ venturus es. Math. xi. cū eñ ipe fuerit de maiorib'. qꝛ
null' eo maior. vt ibidē dr. videꝛ etiā ꝙ nec maiores tene
anꝛ ad cognoſcēdū explicite articulos fidei de redēptore.
¶ Sȝ ꝯtra. videꝛ ꝙ ſit de neceſſitate ſalutis explicite oīa Cōtra
credere. eodē eñ mō oīa ad fidē ptinēt. ḡ qua rōne opor-
tet vnū explicite credere. eadem ratōne oportet oīa alia.
¶ Preterea. Unuſquiſq̄ȝ teneꝛ ad vitandū oēs errores q̄ 2
ſunt ꝯtra fidē. ſȝ hoc facere nō pt niſi explicite oēs articu
los cognoſcat ꝯtra quos ſunt errores. ḡ oportet oēs ex
plicite credere. Preterea. Sicut mandata diriguūt in operā
dis. ita articuli in credēdis. Sȝ q̄libet teneꝛ ſcire oīa mā 3
data decalogi. nō eñ excuſareꝛ ſi p ignorantiā eoꝝ aliq̄d
omitteret. ḡ ꝛ q̄libet teneꝛ oēs articulos explicite crede-
re. ¶ Preterea. Sicut deus eſt obiectū fidei. ita ꝛ charita 4
tis. ſȝ nihil debet iplicite diligi in deo. ḡ nihil debet iplici-
te credi de deo. ¶ Preterea. Heretic' quantūcūq̄ȝ ſimplex. 5
examinaꝛ de oīb' articulis fidei qd nō eſſet niſi oēs expli
cite credere tenereꝛ. ꝛ ſic idē qd pus. ¶ Preterea. Habi- 6
tus fidei eſt idē ſpecie in oīb' fidelib'. ſi igiꝛ aliq̄ fideles
teneꝛ ad oīa q̄ ſunt fidei explicite credenda. ḡ ꝛ oēs te-
nenꝛ ad hoc. ¶ Preterea. Credere informiter nō ſufficit ad
ſalutē. ſȝ credere iplicite eſt credere informiter. qꝛ freque 7
ter plati in q̄ꝝ fide innitiꝛ fides ſimpliciū q̄ implicite cre
dunt. habent fidem informem. ergo credere implicite nō
ſufficit ad ſalutem
¶ Reſponſio dōm ꝙ iplicitū ꝓprie dr eſſe illud in q̄ qua Rſō.
ſi in vno multa ꝯtinenꝛ. Explicitū aūt in quo vnūq̄dq̄ȝ
ipoꝝ in ſe ꝯſideraꝛ. Et transferunꝛ hec noīa a corpalib'
ad ſpiritualia. Vn̄ q̄n aliqua multa virtute ꝯtinenꝛ in
aliq̄ vno dicunꝛ eſſe iplicite in illo ſicut ꝯcluſiones in pn
cipijs. explicite aūt in aliquo ꝯtineꝛ qd in eo actu exiſtit.

Vñ ille q̄ cognoſcit ꝑncipia vl̄ia aliqua .h3 iplicitã co/
gnitõem de oıb9 ꝯcluſionib9 ꝑticularib9. q̄ aũt ꝯcluſio/
nes actu ꝯſiderat dr̄ eas explicite cognoſcere. Vñ ⁊ ex/
plicite dicimur aliqua credere qñ eis actu cogitatis ad/
heremus Implicite vero qñ adheremus q̄buſdã in q̄b9
ſicut in ꝑncipijs vl̄ibus illa ꝯtinent̄. ſicut q̄ credit fidẽ ec
cleſie verã eſſe in hoc quaſi iplicite credit ſingula q̄ ſub fi
Diſtinctio credibilium de eccleſie ꝯtinent̄. ¶ Sciendũ eſt igit̄ ꝙ aliq̄d eſt in fi
de ad qđ oẽs ⁊ oı̄ni tp̄e explicite ad credendũ tenentur.
q̄dã vero ſunt in ea q̄ oı̄ni tp̄e ſunt explicite credenda. ſ3
nõ ab oıb9. q̄dã vero ab oıb9 ſ3 nõ oı̄ni tp̄e. q̄dã vero nec
ab omnib9 nec omni tp̄e. Qꝫ eñ oporteat aliq̄d expli/
cite credi ab oı̄ni fideli ex hoc apparet. qꝛ acceptio fidei
ſe h3 in nobis reſpectu vltime ꝑfectõnis. ſicut acceptio
diſcipuli de his q̄ ſibi ꝑmo a magiſtro tradunt̄ ꝑ q̄ in an
teriora dirigit̄. non poſſet aũt dirigi niſi actu ꝯſideraret
aliqua. vñ oportet ꝙ diſcipulus aliq̄d actualr̄ ꝯſiderãdũ
accipiat Et ſimilr̄ oportet ꝙ fidelis q̄libet aliq̄d explici/
te credat. Et hec ſunt duo q̄ apl̄s dr̄ Heb. xi. Acceden/
tem ad deũ oportet credere qꝛ eſt ⁊c. Vñ q̄libet tenetur
credere explicite ⁊ oı̄ni tp̄e deũ eſſe. ⁊ habere ꝓuidentiã
de reb9 humanis. nõ aũt eſt poſſibile vt aliq̄s in ſtatu vie
cognoſcat explicite oẽm illã ſciam quã deus h3 in qua
noſtra beatitudo ꝯſiſtit. licet poſſibile ſit aliquẽ in ſtatu
vie explicite cognoſcere oı̄a illa q̄ ꝓponunt̄ humano gene
ri in h̄ ſtatu. vt rudimẽta q̄dã q̄b9 ſe in finẽ dirigat Et ta/
lis dr̄ habere ꝑfectã fidẽ q̄tũ ad explicatõem. ſ3 hec ꝑfe/
ctio nõ eſt oı̄m. Vñ ⁊ gradus in eccleſia ꝯſtituit̄. vt q̄/
dam alijs ꝑponant̄ ad erudiendũ in fide. vñ nõ tenetur
oẽs explicite credere oı̄a q̄ ſunt fidei. ſ3 ſolũ illi q̄ erudi/
tores fidei inſtituunt̄. ſicut ſunt p̄lati ⁊ habẽtes curã aı̄a
rum. Nec tñ iſti etiã ſm̄ om̄e tp̄s tenent̄ oı̄a ſcire aut ex/
plicite credere. ſicut eñ eſt ꝑfectio vnius hoı̄s in fide ꝑ
ſucceſſiones tempoꝝ. ita etiam totius humani generis.
Vñ dr̄ Grego. ꝑ ſucceſſiones tempoꝝ creuit diuine co/
gnitõnis augmentũ. Plenitudo aũt tp̄is quaſi ꝑfectio
etatis humani generis eſt in tp̄e gratie. Vñ in hoc tp̄e
maiores oı̄a q̄ ſunt fidei explicite credere tenent̄. ſ3 tp̄ib9
p̄cedentib9 etiã maiores nõ tenebant̄ ad credendũ om̄ia
explicite. plura aũt explicite credebant̄ poſt tp̄s legũ et
ꝓphetaꝝ q̄ an̄ In ſtatu igit̄ an̄ peccatũ nõ tenebant̄ ex/
plicite credere ea q̄ ſunt de redẽptore. qꝛ adhuc neceſſi/
tas redẽptoris nõ erat. Implicite tñ hoc credebant in
diuina ꝓuidentia inq̄tũ ſc3 deũ credebant diligentib9 ſe
ꝓuiſuꝝ in oıb9 neceſſarijs ad ſalutẽ. S3 poſt peccatum
oı̄ni tp̄e neceſſariũ fuit a maiorib9 explicitã fidẽ de trini/
tate habere. nõ aũt de minorib9 poſt peccatũ vſq3 ad tp̄s
gratie. an̄ peccatum eñ forte talis diſtinctio non fuiſſet.
vt q̄dam ꝑ alios erudirent̄ de fide Et ſimilr̄ etiam poſt
pctm̄ vſq3 ad tẽpus gratie maiores tenebãt̄ hñe fidẽ de
redẽptore explicite. minores ꝟo iplicite vel in fide patriar
chaꝝ et ꝓphetaꝝ. vel in diuina ꝓuidentia. Tẽpore vero
gr̄e oẽs maiores ⁊ minores de trinitate ⁊ redẽptore tene
bantur explicitã habere fidẽ. Non tñ oı̄a credibilia circa
redemptorẽ vel trinitatẽ minores explicite credere tenẽ
tur. ſ3 ſoli maiores. minores aũt tenent̄ explicite credere
generales articulos. vt deum eſſe vnum ⁊ trinu3. ⁊ vnũ
filium dei eſſe incarnatum ⁊ mortuum. ⁊ reſurrexiſſe. et
alia hm̄õi de quibus eccleſia feſta facit
Ad .1. ¶ Ad ꝑmum igitur dõm. ꝙ nõ ſequitur inconueniens
poſito ꝙ q̄libet teneatur aliq̄d explicite credere. etiã ſi in
ſiluis vel inter bruta aı̄alia nutriatur. Hoc eñ ad diui/
nam ꝓuidentiã ꝑtinet. vt cuilibet ꝓuideat de neceſſarijs
ad ſalutẽ dummodo ex ꝑte eius nõ impediatur. ſi eñ ali
quis taliter nutriat̄ ⁊ ductum rõnis naturalis ſeq̄retur
cum appetitu boni ⁊ fuga mali. certiſſime eſt tenendũ ꝙ
deus ei ꝑ internã inſpiratõem reuelaret ea q̄ ſunt ad cre/
dendũ neceſſaria. vel aliquem fidei p̄dicatorẽ dirigeret.
ſicut miſit Petrũ ad Cornelium. actuũ. x. ¶ Ad ſcd̄m Ad 2
dõm. ꝙ q̄uis nõ ſit in poteſtate noſtra cognoſcere ea q̄
ſunt fidei ex nobis ipis. tñ ſi nos fecerimus qđ in nobis
eſt. vt ſc3 ductũ naturalis rõnis ſequamur deus nõ defi
ciet nobis ab eo qđ nobis eſt neceſſariũ. ¶ Ad tercium
dõm. ꝙ ea q̄ ſunt fidei nõ ꝓponunt̄ ſimplicib9 vt in ꝑti/ Ad 3.
culari exponenda. ſ3 in quadã generalitate. ſicut ea q̄ ex/
plicite credere tenent̄ vt dictũ eſt. ¶ Ad quartũ dõm.
ꝙ angeli ſm̄ Dyo. ⁊ Auguſti. ꝑmo ſciuerunt incarnatõ Ad 4
nis chriſti miſteriũ q̄3 hoı̄es. cũ etiã de ipo ꝑ angelos ꝓ
phete ſint inſtructi. S3 a Hiero. dicunt̄ ꝑ eccleſiã hoc
miſteriũ diſcere inquantũ p̄dicantib9 apl̄is miſteriũ ſa/
lutis gentiũ implebat̄. ⁊ ſic q̄tũ ad aliquas circũſtãtias
pleni9 ſciebãt iam p̄ñs videntes qđ futuꝝ an̄ ꝓuiderant
¶ Ad q̄ntũ dõm. ꝙ gentiles nõ ponebant̄ vt inſtructo Ad 5.
res fidei diuine. vñ quãtũcunq3 eſſent ſapientes ſcia ſe/
culari inter minores cõputãdi ſunt. ⁊ idõ ſufficiebat eis ha
bere fidẽ de redẽptore implicite vel in fide ꝓphetaꝝ. vel
etiã in ipa diuina ꝓuidentia. ꝓbabile tñ eſt etiã multꝭ gẽ
tilib9 miſteriũ redẽptõis noſtre an̄ chriſti aduentũ diui/
nitus gentilib9 fuiſſe reuelatũ. ſicut pa3 in ſibillinis va/
ticinijs. ¶ Ad ſextũ dõm. ꝙ Johs baptiſta q̄uis ſuo Ad 6
tp̄e inter maiores fuit cõputandus. qꝛ p̄co veritatis fuit
a deo inſtitutus. nõ tñ oportet ꝙ credere explicite oı̄a q̄
poſt chriſti paſſionẽ ⁊ reſurrectõnem tp̄e gratie reuelata
explicite credunt̄. nõ eñ ſuo tp̄e veritatꝭ cognitio ad ſuũ
cõplementũ ꝑuenerat. qđ p̄cipue factũ eſt in aduentu ſpi
ritus ſancti. Quidã tñ dicunt ꝙ Johes q̄ſiuit nõ ex ꝑſo/
na ſua. ſed ex ꝑſona diſcipuloꝝ q̄ dubitabant de chriſto.
Quidam etiam dicunt ꝙ non fuit queſtio dubitantis.
ſed pie admirantis humilitatem chriſti ſi dignaretur ad
inferos deſcendere.
¶ Ad ꝑmũ ergo in ꝯtrariũ dõm. ꝙ non eſt eadẽ rõ de Ad .1.
omnib9 q̄ ad fidẽ ꝑtinent. q̄dã eñ ſunt alijs obſcuriora.
et q̄dã alijs neceſſariora ad hoc ꝙ hõ dirigat̄ in finẽ. ⁊ idõ
quoſdã articulos p̄ alijs oportꝫ explicite credere. ¶ Ad Ad 2
ſcd̄m dõm. ꝙ ille etiã q̄ nõ credit explicite oẽs articulos
p̄t oẽs errores vitare. qꝛ ex habitu fidei retardat̄ ne con
ſentiat ꝯtrarijs articuloꝝ quos etiã ſolũ iplicite nouit.
vt ſc3 cũ ſibi ꝓponunt̄ q̄ſi inſolita ſuſpecta habeat ⁊ aſſen
ſum differat quouſq3 iſtruat̄ ꝑ eũ cui9 eſt dubia in fide de
terminare. ¶ Ad tercium dõm ꝙ mãdata decalogi ſtꝭ de Ad 3
his q̄ naturalis rõ dictat. ⁊ idõ q̄libet tenet̄ ea explicite co
gnoſcere. nec ẽ ſilis rõ de articulis q̄ ſunt ſup̄ rõez ¶ Ad
quartũ dõm. ꝙ diligere nõ diſtinguit̄ ꝑ explicite ⁊ impli Ad 4
cite. niſi q̄tenus dilectio fidẽ ſequit̄. eo ꝙ dilectio termi/
natur ad rem ipam q̄ eſt extra aı̄am q̄ in ꝑticulari ſubſi/
ſtit. cognitio vero terminat̄ ad id qđ eſt in apprehenſione
aı̄e q̄ p̄t apprehendere aliq̄d in vniuerſali vel in ꝑticulari
et ideo nõ eſt ſilẽ de fide ⁊ charitate. ¶ Ad quintũ dõm
ꝙ ſimplex aliquis qui accuſatur de hereſi nõ examinat̄ Ad 5
de omnibus articulis. quaſi teneatur om̄es explicite cre/
dere. ſ3 quia tenetur nõ aſſentire ꝑtinaciter ꝯtrario alicu
ius articuloꝝ. ¶ Ad ſextũ dõm. ꝙ nõ eſt ꝓpter defectũ Ad 6.
ex habitu fidei ꝙ aliqui tenent̄ explicite credere ⁊ alijs
ſufficit implicite credere. ſ3 ꝓpter officiũ diuerſum. nam

ille qui ponitur vt doctor fidei debet explicite noſcere eā
q̄ debet vel tenet̄ docere. ⁊ ſm ꝙ ē altior in officio debet ꝑ
Ad 7 fectiorē ſciētiā habere de hijs q̄ ſunt fidei ¶ Ad vij. dōm
ꝙ minores nō hn̄t fidē implicitā in fide aliquorū homi-
nū particulariū ſꝫ in fide eccleſie. q̄ nō pt̄ eē informis. Et
pterea vnus nō dr̄ habere fidē implicitā in fide alterius
ꝓpter hoc ꝙ cōueniat in mō credēdi fidei formate vel in-
formis ſed ꝓpter ꝯueniētiam in credito

QVodecimo q̄ritur.

.1. Vtrū vna ſit fides modernorū ⁊ āntiq̄rū Et vi
det̄ ꝙ nō. Sciētia em̄ vl'is differt a ſciā ꝑticulari. ſꝫ antiq̄
cognoſcebāt ea q̄ ſunt fidei q̄ſi in vniuerſali implicite cre
dētes. moderni aūt in ꝑticulari. credētes explicite. ḡ non
eſt eadē fides modernorū ⁊ antiquorū ¶ Pre. Fides eſt
2 de enūciabili. ſed nō ſunt eadē enūciabilia q̄ nos credim⁹
et illi crediderūt. vt chriſtū naſciturū ⁊ chriſtū natū. ergo
non ē eadē fides noſtra ⁊ antiquorū ¶ Prete. Determi-
3 natū tempus in hijs que ſunt fidei ē de neceſſarijs ad cre
dendum. aliquis em̄ infidelis reputatur ex hoc ꝙ credit
chriſtū nōdū fuiſſe ſed eſſe venturū. ſed in fide nr̄a et āti-
quorū fūt tp̄a variata. nos em̄ credim⁹ de p̄terito qd̄ ipſi
credebāt de futuro. ergo nō ē eadē fides noſtra ⁊ āntiq̄rū
¶ Sꝫ cōtra. Eph. iiij. vnus dn̄s ⁊ vna fides ⁊c̄.
¶ Reſpōſio dōm ꝙ hoc pro firmo ē tenēdū vnam eē fidē
R3°. antiq̄rū ⁊ modernorū. alias nō eſſet eccleſia vna ¶ Ad h̄
aūt ſuſtinēdum quidam dixerūt idem enunciabile eē de
Opinio preterito qd̄ nos credimus. ⁊ de futuro qd̄ antiqui credi
derūt ¶ Sed h̄ nō videt̄ ꝯueniens vt variat̄ eſſencialib⁹
Reprobat̄ cōpoſitōnis ꝑtib⁹ eadē ꝯpoſitō maneat. videmus em̄ cō
poſitōes ꝑ aliqua accidētia noīs ⁊ verbi variari ¶ Vnde
alij dixerūt ꝙ enunciabilia ſunt diuerſa que nos credim⁹
Opi. ſcda et illi crediderūt. ſꝫ fides nō ē de enuntiabili ſꝫ de rebus.
Res aūt ē eadē quāuis enūciabilia ſīt diuerſa. dicunt em̄
ꝙ hoc ꝑ ſe ꝯuenit fidei ꝙ credat reſurrectōnē xp̄i. ſed hoc
eſt ei quaſi accidētale ꝙ credat eam eē vel fuiſſe. ¶ Sed
Repbat̄. hoc etiā falſum apparet ꝙ credere. cū dicat aſſenſum. non
pt̄ eē niſi de ꝯpoſitōne in qua verū ⁊ falſum iuenit̄. vt cū
dico credo reſurrectionem. oportet aliquā ꝯpoſitionē in-
telligi. ⁊ hoc ſm aliquod tempus quod anima ſemꝑ ad-
iungit in diuidēdo ⁊ componēdo. vt dicit̄ in tertō de ani
ma. vt ſit ſenſus credo reſurrectionē. id eſt credo reſurre-
ctionē eē vel fuiſſe vel futurā eē Et ideo dōm ꝙ obiectū
Opi. ter. fidei poteſt dupliciter ꝯſiderari Vel ſcdm ſe. prout eſt ex
et. b. tho. tra animam. ⁊ ſic ꝓprie habet rationem obiecti ⁊ ab eo ac
cipit habitus multiplicatōnem vel vnitatem Vel ſm ꝙ
eſt ꝑticipatū in cognoſcēte. Dicēdum ē igitur ꝙ ſi accipi
atur id quod ē obiectū fidei. ſ. res credita prout ē extra
animam. ſic eſt res vna q̄ refertur ad nos ⁊ ad antiquos.
Et iō ex hac vnitate fides vnitatē recipit. Si autē cō-
ſideretur ſm ꝙ ē in acceptione noſtra ſic plurificatur per
diuerſa enunciabilia. ſꝫ ab hac diuerſitate non diuerſifica
Ad. i. tur fides Vnde patꝫ ꝙ fides omnibus modis ē vna.
¶ Ad primum ergo dōm ꝙ ſcire in vniuerſali ⁊ particu
lari non diuerſificant ſciētiam niſi quantum ad modum
ſciendi non autē quantum ad rem ſcitam a qua habitus
Ad 2. habet vnitatem ¶ Ad. ſecundū patꝫ reſponſio ex dictis
Ad 3 ¶ Ad tercium dōm ꝙ tempus non variatur ſm ꝙ ē in
re. ſꝫ ſcdm diuerſum ordinem ad nos vel ad illos Vnum
enim eſt tempus in quo chriſtus paſſus fuit ſed ſecūdū
diuerſos reſpectus ad aliquos dr̄ p̄teritū vel futurū re-
ſpectu p̄cedētium vel ſequētium.

¶ Materia decima quinta De ra-
tōne ſuperiori et inferiori

QVeſtio ē de ratōne

ſuperiori et inferiori Et habet quinq̄ queſti-
ones. Prima Vtrum intellectus ⁊ ratio ſint
diuerſe potentie. Scda. vtrū ratio ſuperior
⁊ inferior ſint diuerſe potētie Tercia. vtrū in ratōne ſupe
riori ⁊ inferiori poſſit eē peccatū Quarta. vtrū delecta-
tio moroſa per ꝯſenſum in delectationē in inferiori parte
rationis exiſtens ſine ꝯſenſu in opus ſit mortale peccatū
Quinta. vtrū in ratiōe ſuperiori poſſit eſſe pctm̄ veniale

QVeſtio eſt de ra

tōne ſupiori ⁊ iferiori. Et pmo q̄rit̄
Vtrū intellect⁹ ⁊ rō ſint diuerſe po- .1.
tētie. Et videt̄ ꝙ ſic. dicitur em̄ in li
bro de ſpiritu ⁊ anima cū ab inferiori
bus ad ſupiora aſcendere volumus
prius occurrit nobis ſenſus deinde imaginatō. ⁊ poſtea
ratō poſtea intellect⁹ poſtea intelligētia ⁊ in ſummo ē ſa-
piētia q̄ ē ipſe deus. ſed imaginatō ⁊ ſenſus ſunt diuerſe 2
potētie. ergo ratio ⁊ intellectus ¶ Pre. Homo. vt dicit
Gregorius. cū omni creatura ꝯuenit ratōe cuius dicitur
omnis creatura. ſed id cū quo ꝯuenit cū plantis ē quedā
potētia anime ſcilicet vegetatiua. ⁊ diſtincta a rōne que
eſt potētia propria hominis. inquantum homo ē. ⁊ ſimili
ter id in quo ꝯuenit cum brutis ſcꝫ ſenſus. ergo pari rati
one illud in quo conuenit cū angelis qui ſunt ſupra homi
nem ſcꝫ intellectus ē alia potentia a ratione. que eſt pro-
pria potētia humani generis. vt dicit Boetius in quin- 3
to de conſolatōne ¶ Prete. Sicut ſenſuum propriorum
acceptiones terminantur ad ſeſum cōmunem qui de eis
iudicat. ita etiam rationis diſcurſus terminatur ad in-
tellectum vt iudicium feratur de hijs de quibus ratō cō
cludit. tunc enim de hijs que ratō confert homo iudicat
cum reſoluēdo quouſq̄ ad principia deuenitur. de quib⁹
eſt intellectus. ratione cuius ars iudicādi reſolutoria no
minatur. ergo ſicut ſenſus communis ē alia potētia a ſen
ſu particulari proprio. ita intellectus a ratione ¶ Prete. 4
Comprehēdere ⁊ iudicare ſunt actus diuerſas potenti
as exigētes. vt patꝫ in ſenſu proprio ⁊ communi. quorū
ſenſus proprius comprehēdit. communis autem iudicat
ſed ſicut dicit̄ in libro de ſpiritu ⁊ anima. quidquid ſen-
ſus percipit imaginatō repreſentat. cognitō format. inge
nium inueſtigat. ratō iudicat. memoria ſeruat. intelligē-
tia comprehēdit Ergo ratō ⁊ intelligētia ſunt diuerſe po 5
tentie. ¶ Prete Sicut ſe habet quod eſt omnibus mo-
dis ſimplex ad actum compoſitum Ita ſe habet illud qd̄
eſt ſimpliciter compoſitum ad actum ſimplicem. ſed in-
tellectus diuinus qui eſt omnibus modis ſimplex non
habet aliquē actū ꝯpoſitū ſꝫ ſimplicē Ergo ⁊ rō nr̄a q̄ eſt
ꝯpoſita inquātū ē collatiua. nō hꝫ actum ſimplicē Actus
aūt intellect⁹ ē ſimplex. ē enim intelligētia indiuiſibiliū
vt dr̄ in tertio de aīa. ergo itellectus ⁊ ratō non ſunt vna 6
poñā ¶ Pre. Aīa rōnalis. ſm cōmē. i. iij. de aīa ⁊ pħm ibi
dē. ſeipſam cognoſcit per aliquā ſimilitudinē. mēs autē
in qua ē imago ſm Aug⁹. ix. de trini. ſemper ſeipſam co
gnoſcit Ergo rō ⁊ mēs ſiue itellectus nō ſunt idē ¶ Pre. 7

7 Potētie diuerſificātur per actus ⁊ actus per obiecta.ſʒ
obiecta intellectus ⁊ rationis ſunt maxime differētia. vt
eñ dicit in li.de ſpū ⁊ aīa. Anima percipit corpora ſenſu.
imaginatione corporū ſimilitudines.ratōne corpoꝝ na/
turas.intellectu ſpirituū creatū.intelligētia ſpirituū increa
tū.maxime aūt differt natura corporea a ſpiritu increa/
8 to.ergo ītellectus ⁊ rō ſunt diuerſe potētie ¶ Pre. Boe.
in.v.de cōſola.ſpm hominē aliter ſenſus.aliter imagina/
tio.aliter ratio.aliter intelligentia ꝯtuetur.ſenſus enim
figuram in ſubiecta materia ꝯſtitutā Imaginatō vero ſo
lam ſine materia iudicat figuram.ratō vero hanc quoqꝫ
tranſſcendit.ſpeciem qꝫ ipſam que ſingularibus ineſt vni
uerſali conſideratōne perpendit Intelligencie vero cel/
ſior ocul⁹ exiſtit.ſupgreſſa nanqꝫ.vniuerſitatis ambitū
ipaꝫ illā formā ſimplicē pura mentis acie ꝯtuetur Sicut
ergo imaginatō eſt diuerſa potētia a ſenſu.ex eo ꝙ imagi
natō ꝯſiderat formam nō in materia.ſenſus vero in ma/
teria ꝯſtitutam.ita intelligentia que ꝯſiderat formā ab/
ſolute.eſt alia potētia a ratōne.que conſiderat vniuerſa
lem formam in particularibus exiſtētem ¶ Prete. Boe.
9 in quarto de ꝯſo.vti eſt ad itellectum raciocinatio.ad id
quod eſt id quod gignitur.ad eternitatem tempus. ad
pūctum medium circulus Ita eſt fati ſeries mobilis ad
prouidentie diuine ſtabilem ſimplicitatem Sed conſtat
ꝙ prouidētia a fato.circulus a cētro.tempus ab eternita
te.generatio ab ipō eſſe.per eſſentiam differt.ergo ⁊ ra/
10 tio ab intellectu ¶ Pre. Ut dicit Boe.in v.de ꝯſola.ra/
tio tm̄ humani generis eſt.ſicut intelligētia ſola diuini.ſʒ
id quod eſt diuinū ⁊ humanum non poteſt communicare
.11. in vna ratione potētie.ergo non ſunt vna potētia ¶ Pre.
ẜm ordinem actuum eſt ordo potentiarum. ſed accipere
aliquid abſolute qꝺ videtur eē intellectus eſt prius qꝫ cō
ferre quod pertinet ad ratōnem.ergo intellectus eſt rati
one prior.nihil autem eſt prius ſeipſo .ergo non eſt eadē
.12 potentia ratō ⁊ intellectus ¶ Prete. Intellectus eſt con
ſiderare entitatē rei abſolute.⁊ entitatem rei in alio.qua
rum conſideratōnum neutra anime humane deeſt.ergo
oportet in humana anima duas eſſe potētias quarum co
gnoſcatur vna entitas abſolute quod eſt intellectus.alia
entitas in alio quod videtur eē rationis ¶ Pre. Ut di/
.13 citur in libro de ſpiritu ⁊ anima.ratō eſt mētis aſpectus
quo bonum maluꝫqꝫ diſcernit virtutes eligit deū diligit
quod ad affectū pertinere videtur qui ē alia potentia qꝫ
intellectus.ergo ⁊ ratio eſt alia potentia ab intellectu
14 ¶ Prete. Rationale contra ꝯcupiſcibile ⁊ iraſcibile di
ſtinguitur.ſed iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis ꝑtinet ad appe/
15 titiuam.ergo ⁊ ratio.⁊ ſic idē qꝺ prius ¶ Prete In iij.de
anima dicit phus ꝙ in rōnali eſt volūtas q̄ ꝯtra intelle/
ctū diſtinguitur ergo ⁊c̄.
Cōtra ¶ Sed cōtra ē qꝺ Aug⁹ dicere videtur v.de tri.vbi dt
ꝑuenimus ad imaginē dei q̄ ē homo in eo ꝙ ceteris aīali
bus antecellit.i.rōne vel intelligētia ⁊ quicquid aliud de
aīa rōnali vel intellectuali dici pt qꝺ ꝑtinet ad illā rem q̄
mēs vocaꝛ vel animus.ex quo videꝛ ꝙ rōnem vel intelli
gētiā accipit ꝓ eodē ¶ Pre. In tercio ſup gene.ad lit.et
habetur in gloſa.Epheſio.iiij.ſuper illud.renouamini ſpū
mētis veſtre.ītelligam⁹ hominē in eo factū ad imaginem
dei q̄ irrōnalib⁹ animātib⁹ antecellit.illud aūt ē ipa rō vel
mēs vel ītelligētia.ḡ vt prius ¶ Pre. Aug⁹ dt in.xij.de
tri.vbi pmū occurrit aliqꝺ qꝺ nō ſit nobis cōe cū pecore
hoc ad rōnem ꝑtinet hoc etiā idē ad ītellectū ꝑtinet ẜm
phm in li.de anima.ergo idē ē ratio ⁊ intellectus ¶ Pre.
omnis potētia q̄ ꝯparat aliqua ad inuicē oportet ꝙ habe
at vtriuſqꝫ abſolute cognitōem.vnde phus ꝓbat in ſcꝺo
de anima ꝙ oportet in nobis eē vnam potētiam q̄ cogno
ſcit albū ⁊ dulce ꝑ hoc ꝙ diſcernimus inter ea.ſed ſicut q̄
diſcernit inter aliqua diuerſa ꝯpat ea ad inuicem.ita etiā
qui confert vnū alteri compat. ergo illius potētie q̄ con
fert.ſ.rationis.erit abſolute aliquid accipere quod perti/
net ad intellectum ¶ Pre. Idem habitus non ē in diuer
ſis potētijs.ſed idē habit⁹ pt eē quo ꝯferimus ⁊ aliquid
abſolute ꝯcipimus.ſicut fides que aliqꝺ abſolute accipit
inquantū ipi pme veritati inheret.confert vero inquātū
ipam in ſpeculo creaturaꝝ qꝺ quaſi diſcurſu ītuetur. ḡ
eadē ē potēa q̄ ꝯfert ⁊ aliqꝺ accipit abſolute
¶ Reſpōſio dōm ꝙ ad euidētiā hui⁹ q̄ſtionis iueſtigare Rꝰ
oportet intellect⁹ ⁊ rōnis differētiā. ¶ Sciēdū ē igitur. Sciendum.
ẜm Aug⁹ in.iij. li.de tri.ꝙ ſicut ordo quidā ē inter ſubſtā
tias corporeas ex quo quedā alie alijs ſupiores dicūtur
et earū regimini ſubſunt.ita etiā ē quidā ordo īter ſubſtā
tias ſpirituales Supiorū aūt ⁊ inferiorū corpum hec vi/
detur differētia ꝙ inferiora corpa ſuū ꝑfectum eē ꝑ motū
cōſequūtur generatōis.ſ.⁊ alteratōnis et augmēti vt pꝫ
in lapidib⁹ ⁊ plantis ⁊ animalib⁹.ſuperiora vero corpa ſu
um ꝑfectiūe ē habēt quantū ad ſubſtātiā ⁊ virtutē ⁊ quā
titatē ⁊ figurā cū motu ſtatim in eorū ꝑncipio. vt patet
in ſole ⁊ luna ⁊ ſtellis. Perfectō ſpūalis nature in cogni/
tōne veritatis ꝯſiſtit. vnde ſūt q̄dā ſubſtātie ſpirituales
ſupiores q̄ ſine aliquo motu vel diſcurſu ſtatim in pma ⁊
ſubita ſiue ſimplici acceptōe cognitōem obtinēt veritatis
ſicut eſt in angelis.rōne cuius intellectū deiformē habere
dicūtur.q̄dā vero ſunt inferiores q̄ ad cognitōem veri/
tatis ꝑfectam venire nō poſſunt niſi ꝑ quedā motū quo
ab vno in aliud diſcurrunt vt ex cognitis in incognitorū
noticiā ꝑueniāt.qꝺ eſt ꝓprie humanaꝝ aīarū.⁊ inde ē ꝙ
ipi angeli intellectuales ſubſtātie dicūtur.anime vero rō
nales.intellectus eñ ſimplicem ⁊ abſolutā cognitōem de
ſignare videꝛ.ex hoc eñ aliquis ītelligere dicitur ꝙ in ip/
ſa rei eſſencia quodāmō veritatē legit.ratō vero diſcur/
ſum quēdam deſignat.quo ex vno in aliud ꝯgnoſcēdum
anima humana ꝑtingit vel ꝑuenit. vnde dicit Iſaac in li
bro de definitōnibus.ꝙ ratiocinatio eſt curſus cauſe i cā
tum.motus aūt omnis ab īmobili procedit vt dt Aug⁹
viij.ſup gene.ad litteram.motus finis eſt quies vt in v.
phiſicorū dicitur.⁊ ſicut mot⁹ ꝯparatur ad quietē vt ad
ꝑncipiū ⁊ vt ad terminū ita etiā rō q̄ ꝯparatur ad ītelle/
ctū vt mot⁹ ad quietē ē vt generatō ad eē vt pꝫ ex aucto
ritate Boe.ſupra īducta.⁊ ꝯparaꝛ ad ītellectū vt ad ꝑn/
cipiū ⁊ vt ad terminū.ad ꝑncipiū q̄dē qꝛ nō poſſit mens
humana ex vno in aliud diſcurrere niſi ei⁹ diſcurſus ab
aliq̄ ſimplici acceptōne veritatis inciperet.que q̄dē acce/
ptio ē intellect⁹ ꝑncipiorū.⁊ ſiliter etiā nec rōnis diſcur/
ſus ad aliqꝺ certū ꝑueniret niſi fieret examinatō ei⁹ qꝺ
ꝑ diſcurſum inueniꝛ ad pma ꝑncipia in q̄ rō reſoluit vt ſic
intellect⁹ īueniaꝛ rōnis ꝑncipiū quātū ad viam inueniē/
di.termin⁹ vero quātū ad viā iudicādi. Unde qꝫuis co
gnitō hūane aīe ſit ꝑ rōnis viā. ē tn̄ in ea aliq̄ ꝑticipatio
illi⁹ ſimplicis ꝯgnitiōs q̄ in ſubſtātijs ſupiorib⁹ inueniꝛ
ex q̄ etiā ītellectiuā vim habere dicunꝛ ⁊ h̄ ẜm illū modū
quē Dyo.vij.ca.de.di.no.aſſignat dicēs ꝙ diuina ſapia
ſꝑ fines ꝑncipioꝝ pmoꝝ ꝯiungit ꝑncipijs ſcꝺoꝝ.h̄ē di/
ctu ꝙ inferior natura in ſuo ſūmo attingit ad aliqꝺ infi/
mum ſuperioris nature Et hanc quidem differentiam
angelorum et animarum Dyo.vij.capitu.de.diui.no.

oñdit dicēs .ex ipa .ſ. dei ſapiētia itellectuales angelicarū
mētiū virtutes ſimplices ⁊ bonos hñt intellectus non a
diuiſibilibus aut ſenſibilib9 aut ſermonib9 diffuſis ꝯgre-
gantes diuinam cognitionē. ſed vniformiter intelligibi-
lia diuinorū intelligūt. poſtea ſubiungit de animab9 pro-
pter diuinam ſapientiam ⁊ anime rõnales habēt diffuſiue
quidē ⁊ circulo circa exiſtētium veritatem circūeūtes di-
uiſibili varietate deficiētes ab vnitiuis mētibus ⁊ ꝑ cõ-
uolutõem multorū ad vnū ſunt digne habite intellectib9
equalib9 angelicis inquantū aīab9 eſt ꝓpriū ⁊ poſſibile. qḋ
ideo dicit quia illud qḋ eſt ſupioris nature non pōt ēē in
inferiori natura ꝑfecte ſed ꝑ quandam tenuem participa
tionem ſicut in natura ſenſitiua non eſt ratio ſed aliqua
participatio rationis inquātū bruta habent quandā pru
dentiam naturalē. vt patꝫ in principio methaphi. Id āt
qḋ participatur nō habetur vt poſſeſſio .i. ſicut aliqḋ pfe-
cte ſubiacens. potētie habētis illud ſicut dicitur in pmo
meth. ꝙ cognitio dei diuina eſt ⁊ non humana poſſeſſio
Unde ad illud qḋ hoc modo habetur non deputatur ali
qua potētia. ſicut bruta non dicunt᷑ habere rõnē aliquam
quis prudentie aliquid participent. ſed hoc ineſt eis ſm
quādā eſtimationē naturalem Et ſimiliter etiam nec in
homine eſt vna potentia ſpecialis per quam ſimpliciter
et abſolute ⁊ abſq; diſcurſu cognitionē veritatis obtine-
at. ſed talis acceptio veritatis ineſt ſibi per quēdā habi-
tum naturalem qui dicitur intellectus principiorum Nō
eſt ergo in homine aliqua potētia a ratõne ſeparata que
intellectus dicatur ſed ipſa ratõ intellectus dicitur eo ꝙ
ipſa participat aliquid de itellectuali ſimplicitate ex quo
eſt pncipium ⁊ termin9 in eius propria operatiõe Unde
et in libro de ſpiritu ⁊ anima. proprius actus intellectus
ratõni attribuitur Id autē quod eſt ratõnis propriū po
nitur vt ratõnis actus. vbi dicitur ꝙ ratõ eſt animi aſpe
ctus quo per ſeipſum verū intuetur. ratõcinatõ autem ē
ratõnis inquiſitõ Dato etiam ꝙ potentia aliqua nobis
proprie ⁊ perfecte ꝯpeteret ad ſimplicem acceptõnem et
abſolutam ꝯgnitõnem veritatis que eſt in nobis non ta
men eſſet alia potentia a ratõne. quod ſic patet. quia ſm
Auicennam in ſexto de naturalibus. diuerſi actus indi-
cant potentiarū differentiam ⁊ tunc tantum qñ non pñt
in idem principium referri ſicut in corꝑalibus non redu
citur in idem principium recipere ⁊ retinere ſed hoc in hu
midum. hoc aūt in ſiccum. ⁊ ideo imaginatõ que retinet
formas corꝑales in organo corporali eſt alia potētia a ſen
ſu qui recipit predictas formas ꝑ organum corꝑale Act9
autem ratõnis qui eſt diſcurrere ⁊ intellectus qui eſt ſim
pliciter apprehendere veritatem ꝯparantur ad inuicem
vt generatõ ad ēē ⁊ motus ad quietem. In idem autem
principium reducitur quieſcere ⁊ moueri in omnibus in
qbus vtrūq; inuenitur. quia per quam naturam aliquid
quieſcit in loco per eandem mouetur ad locum. ſed ſic ſe
habēt quies ⁊ motus vt perfectum et imꝑfectum. vnde
et potentia diſcurrens ⁊ veritatem accipiens. non erunt
diuerſe ſed vna. que inquantū eſt perfecta veritatem ab-
ſolute cognoſcit. inquantum vero eſt imꝑfecta. diſcurſu
indiget. Unde ratõ ꝓprie accepta nullo mō pt ēē alia po
tētia ab itellectu in nob ſꝫ interdū ipa vis cogitatiua q. ē
poña aīe ſenſitiue rō dr q2 ꝯfert iter formas idiuiduales
ſicut rō ꝓprie dicta inter formas vl̄es vt dr cõmē. in. iij. de
aīa. ⁊ hec hꝫ organū determinatū. ſcꝫ mediā cellulā cere-
bri. ⁊ hec rō abſq; dubio alia poña ē ab itellectu. ſꝫ de hac
ad pñs nō intendimus

¶ Ad pmū dr̄m ꝙ liber de ſpiritu ⁊ aīa nō ē autētic9 nec Ad 1.
credit᷑ ēē Augu. ſuſtinēdo tñ eū pt dici ꝙ auctor ei9 nō in
tendit ꝑ iſta diſtinguere potētias aīe ſꝫ oſtendere diuer-
ſos gradus qbus aīa in cognoſcēdo ꝓficit vt per ſenſus
cognoſcat formas in materia. ꝑ imaginatões formas ac-
cidētales tñ ſine materia. ſed cū materie ꝯditõnib9. per ra
tõnem ipam formam eſſencialē rerū materialiū ſine idiui
duali materia ex qua vlterius ꝯſurgit ad habēdū ꝯgni-
tõnem aliqualem de ſpiritibus creatis ⁊ ſic dr habere in-
tellectū q2 huiuſmodi ſpirituales ſubſtātias penitus ſine
materia exiſtētes ꝑ prius cognoſcat ⁊ ex hoc vlterius ꝑ-
tingit in aliquā cognitõnē ipius dei. ⁊ ſic dr itelligētiā ha
bere q ꝓprie intellect9 actū nominat eo ꝙ deū cognoſcere
ꝓpriū dei eſt cuius intellectus eſt ſua intelligētia id ē ſuū
intelligere ¶ Ad. ij. dr̄m ꝙ ſicut dicit Boeti9 in. v. de cõ Ad 2.
ſola. ſupior vis ãplectitur inferiorē. inferior vero ad ſu-
periorē nullo° ꝯſurgit. vnde natura ſuperior plene pt i id
qḋ ē inferioris nature. nō aūt plene in id qḋ ē ſupioris et
iō natura aīe rõnalis hꝫ potētias ad ea q ſunt ſenſitiue vl
vegetatiue nature nō aūt ad ea q ſunt intelligibilis na-
ture q ſupra ipm exiſtit ¶ Ad. iij. dr̄m ꝙ ſenſus cõis cū Ad 3.
omnia ſenſibilia ꝑcipit ſm phm. oportet ꝙ in ea ferat᷑ ſm
vnā cõem rõnē alias nō haberet vnū ꝑ ſe obiectū. ⁊ hanc
cõem obiecti rõnē nullus ſenſuū ꝓpriorū ꝑtingere pt ſꝫ in
ſimplicē acceptionē rō ꝑtingit ſicut ad ſuū terminum vt
qñ diſcurſus rõnis in ſciētia ꝯcludit᷑. vñ nō oꝫ ꝙ in nobis
ſit alia poña rō ab intellectu ſicut ſenſus cõis a ꝓprio ¶ Ad Ad 4
iiij. dr̄m ꝙ nō ē ꝓprie iudicare rõnis ꝑ qḋ ab itellectu di-
ſtingui poſſit q2 etiā intellect9 iudicat h eſſe verū illḋ fal
ſum Sꝫ pro tāto iudiciū rõni attribuit᷑ ⁊ ꝯprehēſio itelli-
gētie q2 iudiciū in nobis vt cõiter fit ꝑ reſolutõem in pn
cipia. ſimplex aūt apprehēſio ꝑ itellectū ¶ Ad. v. dr̄m qḋ Ad 5.
ē oībus mōis ſimplex totaliter ꝯpoſitõe caret. ſꝫ ſimpli-
cia in ꝯpoſitis ſaluantur. et inde ē ꝙ in ſimplici non inue
nitur id qḋ eſt compoſiti inquantū ē ꝯpoſitū. ſicut corp9
ſimplex non habet ſaporem qui ſequitur mixtõnem ſꝫ cor
pora mixta habent ea. que ſunt ſimpliciū corporꝫ licet mō
imꝑfectori ſicut calidum ⁊ frigidum graue ⁊ leue inue
nitur in corꝑib9 mixtis ⁊ iō in itellectu diuino q ē ſimplex
oīno nulla ꝯpoſitõ inuenit᷑ ſꝫ rō nr̄a quis ſit ꝯpoſita ex h
ꝙ in ipa aliqd de natura ſimplicis inuenit᷑ ſicut exēplar in
ſua imagine pt in aliquē actū ſimplicē: et in aliquē actum
ꝯpoſitū. ꝓut cõponit ꝑdicatū ſubiecto. vel ꝓut ꝯponit
principia in ordine ad ꝯcluſionē. vñ eadē poña in nobis
eſt q ꝯgnoſcit ſimplices rerꝫ qdditates. ⁊ q format ꝓpoſi
tões ⁊ q rõcinat᷑. qrū vnū ꝓpriū ē rõnis inquātū ē rō. alia
duo pñt ēē itellect9. vñ ſcḋm inuenit᷑ i angelis cū ꝑ plures
ſpēs cognoſcāt. ſꝫ ideo ē ſolū pmū q cognoſcēdo eſſentiā
ſuā oīa itelligit ſimplicia ⁊ ꝯplexa ¶ Ad vi. dr̄m ꝙ aīa q
dāmō cognoſcit ſe ꝑ ſeipāꝫ ſm ꝙ noſſe ſe ē noticiā ſui apḋ Ad 6.
ſe tenere. ⁊ qdāmō ſe ꝯgnoſcit ꝑ ſpēm intelligibilē prout
cognoſcere ꝯgnitõem ⁊ diſcretõnē ſui iportat. et ſic de
eodē. p. et Aug9 loquunt᷑. vñ nō ſequit᷑ rō ¶ Ad vij. dr̄m Ad 7
ꝙ talis drña obiectorꝫ nō pt potētias diuerſificare. eo ꝙ
ē ꝑ accñtales drñas vt in obiciēdo ꝓbatū ē Iō āt rõnis
obiectū ponit᷑ natura corꝑea q2 ꝓpriū obiectū hūane co-
gnitõis ē vt a ſenſu ⁊ fantaſmate ortū habeat. vñ circa na
turā rerꝫ ſēſibiliū p° figit᷑ ituit9 nr̄i itellect9 q rō dr ꝓprie
inqꝫtū rō ē hūano generi ꝓpria ex hic aūt vlteri9 aſſurgit
ad cognoſcēdū ſpiritū creatū qḋ magis cõpetit ei ſm ꝙ
ꝑticipat aliqd de natura ſupiori qꝫ ſm id qḋ ē propriū ſi
bi. et perfecte conuenies ¶ Ad octauū. dr̄m ꝙ Boetius Ad 8

vult intelligentiam ⁊ rationem eſſe diuerſas potentias
ſeu vires cognitiuas non tamen eiuſdē ſed diuerſorum
ratōnē eñ vult eſſe hominum ⁊ ideo dicit ꝙ ꝯgnoſcit foꝛ
mas vniuerſales in particularib⁹ quia humana ꝯgnitio
pꝛopꝛie ꝯſiſtit circa foꝛmas a ſenſibus abſtractas.intelli/
gētiam autem vult eſſe ſubſtātiarū ſuperioꝝ q̄ in pꝛimo
intuitu foꝛmas penitus imateriales appꝛehendit ⁊ ideo
vult ꝙ ratio nunq̄ꝫ pertingat ad id quod eſt intelligētie
quia ad iudicandum quidditates immaterialium ſub/
ſtantiaꝝ ſm̄ infirmitatē huius cognitōnis non poſſum⁹
pertingere.hoc aūt erit in patria cum ꝑ gloꝛiam erimus
Ad 9 deifoꝛmes ¶ Ad nonū dõm ꝙ pꝛout ratio ⁊ intellectus
ſunt in diuerſis nō ſunt vna potētia.ſed nūc querit̄ de eis
Ad.10 pꝛout vtraq̄ꝫ in homine inuenitur ¶ Ad decimū dõm ꝙ
ratio illa procedit de actibus qui ſunt diuerſarū potētia
rum.ꝯtingit aūt vnius potētie eſſe diuerſos actus q̄ꝝ
vnus eſt alio pꝛioꝛ.ſicut intellectus poſſibilis actus ē in
telligere quod quidē ē pꝛi⁹ q̄ꝫ foꝛmare diuerſas pꝛopoſi
Ad 11. tiones ¶ Ad vndecimū dõm ꝙ vtrunq̄ꝫ ꝯgnoſcit anima
ſed per eandem potētiam.hoc tamē pꝛopꝛium anime hu
mane videtur inq̄ꝫtum eſt rationalis ꝙ cognoſcat entita
tem in hoc.entitatem vero abſolute cognoſcere magis
videtur ſupioꝛum ſubſtantiarū vt ex auctoꝛitate ſupꝛa
Ad 12 inducta patet ¶ Ad duodecimū.dõm ꝙ diligere deum
et eligere virtutes attribuitur rationi nō ꝙ ſint imme/
diate ipius ſed inquantū ex iudicio rationis volūtas affi
citur in deū ſicut in finem.ad virtutes ſicut ad ea queſt̄
ad finē Et per hunc etiā modum rationale diſtinguitur
contra iraſcibile ⁊ concupiſcibile . quia ad agēdum incli
natur vel iudicio rationis . vel paſſione que eſt in iraſci/
bili ⁊ concupiſcibili Dicitur aūt voluntas eſſe in ratione
inquantum eſt in parte anime rationali.ſicut dicitur me
moꝛia eē in ſenſitiuo.inquantū ē in ꝑte ſenſitiua.non ꝙ ſit
eadē potēa ¶ Et ꝑ hoc pꝫ ſolutio ad alia
Sol° ad alia

Secūdo querit̄:vtruꝫ

ratio ſuperioꝛ et inferioꝛ ſint diuerſe potentie.
.1. Et videtur ꝙ ſic.vt eñ dicit Auguſti.tredecimo de tri/
nitate.imago trinitatis eſt in ſuperioꝛi parte rationis nō
autē in inferioꝛi .ſed imago dei in anima conſiſtit in trib⁹
potentijs Ergo ⁊ inferioꝛ ratio non ꝑtinet ad eandē po
tētiam vel eaſdem.cum ſuperioꝛi.et ſic videtur eſſe diuer
2 ſe potētie ¶ Prete.cum pars ad totum dicatur eodē mo
do in aliquo genere inuenitur totū quo ⁊ pars ſed in ani
ma non dicitur eē totum niſi potentionale.ergo ⁊ diuerſe
partes anime ſunt diuerſe potētie.ſed ratio ſuperioꝛ ⁊ in
ferioꝛ nominantur ab Auguſti.diuerſe poꝛtiones ratōis
ergo ſunt diuerſe potentie ¶ Prete.omne eternum eſt ne
3 ceſſarium ⁊ omne tempoꝛale ē mutabile ⁊ contingens vt
patet ꝑ ph̄m in .xi. metaphy . ſed pars anime que dicit̄
ſciētifica a pho in ſexto ethicoꝝ circa neceſſaria verſatur
rōcinatiuū ſiue opinatiuū circa ꝯtingentia .cū ergo ratō
ſuperioꝛ inhereat eternis .inferioꝛ vero tēpoꝛalia ⁊ cadu
ca diſponat .videtur ꝙ idem ſit ratiocinatiuū quod infe
rioꝛ ratio et ſciētificū idem qđ ſuperioꝛ.ſed ſcientificum ⁊
rōcinatiuū ſunt diuerſe potētie.vt pꝫ ꝑ ph̄m ibidēꝫ.ergo
4 ſupioꝛ ⁊ inferioꝛ ſunt diuerſe potētie ¶ Pre.ſicut dꝛ phs
ibidem ad ea q̄ ſunt gn̄e altera opoꝛꝫ determinari alte/
ras potentias anime cū omnis potētia anime que ad ge
nus determinatur determinetur ad illud ꝓpter aliquam
ſimilitudinē ⁊ ſic ipſa diuerſitas obiectoꝝ ſm̄ genus at
teſtatur diuerſitati potentiarū.ſed eternū ⁊ coꝛruptibile
ſunt omnino gn̄e altera.cū coꝛruptibile ⁊ incoꝛruptibile
nec in gn̄e ꝯueniant vt dꝛ decimo meth.ergo ratio ſupe/
rioꝛ cuius obiectum ſunt ratōes eterne.eſt alia potētia a
ratōe inferioꝛi q̄ habet pꝛo materia res caducas ¶ Pre. 5
potētie diſtinguuntur ꝑ actus .⁊ actus ꝑ obiecta.ſꝫ aliud
obiectū ē verū ꝯtēplabile.⁊ aliud operabile bonū.ergo ⁊
alia potētia ē rō ſupioꝛ .q̄ verū ꝯtemplatur.⁊ alia rō infe
rioꝛ que bonū opatur ¶ Pre.id qđ in ſe nō eſt vnū.mul 6
to minus alijs ꝯparatum ē vnum.ſed ſuperioꝛ rō nō eſt
vna potētia ſed plures Cum in ea ſit imago in tribus po
tētijs conſiſtēs.ergo non poteſt dici ꝙ inferioꝛ ⁊ ſuperioꝛ
rō ſint vna potētia ¶ Pre.rō ē ſimplicioꝛ q̄ꝫ ſenſus In pte 7
aūt ſenſitiua nō inuenitur ꝙ eadē potētia habeat diuerſa
officia.ergo multo minus in ꝑte itellectiua vna potētia
diuerſa officia habere poterit,ſed rō ſupioꝛ ⁊ inferioꝛ per
officia geminātur vt dꝛ Augu.xij.de trini.ergo ſunt di/
uerſe potētie ¶ Pre.quādocūq̄ꝫ aīe attribuūtur aliqua q̄
nō ē reducere in idem ꝑncipiū opoꝛtet ſecūdū hoc diuer 8
ſas potētias in anima aſſignare.ſicut ſecūdū recipe ⁊ reti
nere diſtinguitur imaginatio a ſenſu.ſed eternū ⁊ coꝛrup
tibile in eadē ꝑncipia reduci nō poſſunt nō eñ eadē ſunt
ꝑncipia coꝛruptibiliū ⁊ incoꝛruptibiliū pꝛoxima vt ꝓbat̄
in.xi.metaḣ.ergo eidē potētie aīe attribui nō debēt .⁊ ſic
rō ſupioꝛ ⁊ inferioꝛ ſunt diuerſe potētie ¶ Pre.Auguſti. 9
in.xi.de.trini.ꝑ tria que ad hominis peccatū ꝯcurrūt.ſcꝫ
viꝝ ⁊ mulierē ⁊ ſerpētē tria ſignificari dicit que ſunt in no
bis ſcꝫ rationē ſupioꝛē ⁊ inferioꝛē ⁊ ſenſualitatē . ſed ſen/
ſualitas ē alia potētia ab inferioꝛi ratōe.ergo ⁊ rō ſuperi
oꝛ ab inferioꝛi ¶ Pre.vna potentia non ſimul poteſt pec/
care ⁊ non peccare ſed quandoq̄ꝫ peccat ratio inferioꝛ.nō 10
peccante ſupioꝛi vt patet per Auguſti.xij.de trini.ergo
non ſunt vna potentia ¶ Prete.diuerſe ꝑfectiones ſunt 11
diuerſoꝛum perfectibiliū cum pꝛopꝛius actus requirat
pꝛopꝛiam potētiam.ſed habitus anime ſunt perfectōes
potētiarum ergo diuerſi habitus ſunt diuerſarum potē/
tiarum.ſed ratio ſuperioꝛ deputatur ſapiētie ſm̄ Augu.
inferioꝛ autem ſciētie que ſunt diuerſi habitus ergo ra/
tio ſuperioꝛ ⁊ inferioꝛ ſunt diuerſe potētie. ¶ Prete.que 12
libet potētia perficitur per ſuum actum.ſꝫ diuerſitas ali
quoꝛum actuum inducit vel manifeſtat potētiarum di/
uerſitatem.ergo ⁊ vbicūq̄ꝫ inuenitur diuerſitas actuum
debet iudicari diuerſitas potentiarum.ſed ratō ſuperioꝛ
et inferioꝛ habēt diuerſos actus . quia per officia geminā
tur vt dicit Auguſti .ergo ſunt diuerſe potentie ¶ Pre. 13
ratio ſuperioꝛ ⁊ inferioꝛ magis differunt q̄ꝫ intellectus
agens ⁊ poſſibilis.cum circa idem intelligibile intendat̄
agentis actus ⁊ poſſibilis.non autē actus ſuperioꝛis et
inferioꝛis rationis ſꝫ circa diuerſa vt dictum eſt.ſed intel
lectus agens ⁊ poſſibilis ſunt diuerſe potentie.ergo ⁊ ra
tio ſupioꝛ ⁊ iferioꝛ ¶ Pre.oē qđ deducit̄ ab aliquo ē aliud 14
ab illo.q2 nulla res ē ſuipius cā.ſed rō inferioꝛ deducit̄
a ſupioꝛi vt dꝛ Augu.xij.de tri.ergo ē alia potētia a ſupe
rioꝛi ¶ Pre.nihil mouet̄ a ſeipō ſicut ꝓbat̄ in.vij.phicoꝝ 15
ſꝫ rō ſupioꝛ mouet inferioꝛē inquātū dirigit ⁊ gubernat
eam.ergo ſupioꝛ rō ⁊ inferioꝛ ſunt diuerſe potētie Contra
¶ Sed ꝯtra Diuerſe potētie aīe ſunt diuerſe res.ſꝫ rō ſu
perioꝛ ⁊ iferioꝛ nō ſūt diuerſe res vt̄ dꝛ Augu.in.xij.de
tri.cū diſſerim⁹ de natura mētis hūane de vna quadā re
diſſerim⁹ nec eā in hec duo q̄ ꝯmemorauim⁹ niſi ꝑ offi/
cia geminam⁹.ꝗ ſupioꝛ ⁊ iferioꝛ rō nō ſūt diuerſe potētie
¶ Prete. Quāto aliqua potencia eſt imaterialioꝛ tanto

ad plura ſe extendere poteſt.ſed racio eſt imaterialioꝛ ꝙ̃
ſenſus.eadem enim potēcia ſenſitiua ſcʒ viſu.et eterna ſi/
ue incoꝛruptibilia vel ꝑpetua.ſ.celeſtia coꝛpa et coꝛrupti
bilia ſicut hec inferioꝛa cernimus.ergo et eadē poña rō/
nis eſt que eterna contēplatur ⁊ tꝑalia diſponit
Rſ° ¶ Reſpōſio dōm ꝙ ad euidenciā huius qſtionis optet
duo ꝑcognoſcere ſcʒ qualiter potētie anime diſtinguant
et quomō ratio ſupioꝛ et inferioꝛ differant.ex quib9 duo/
Sciendum. bus terciū pōt eſſe notū qđ ad pñs intendimus ¶ Sciē
dum eſt ergo.ꝙ potenciarū diuerſitas penes actus ⁊ ob
Opi.ꝗꝛūdā iecta diſtinguit Quidā aut dicūt hoc nō eē ſic intelligen
dum ꝙ actuū et obiectoꝛū diuerſitas ſit cauſa diuerſita
Opi.ſcđa tis potenciarū.ſed ſignū ſolūmō ¶ Quidā vero dicūt ꝙ
diuerſitas obiectoꝛū ſit cauſa diuerſitatis potenciarū in
paſſiuis potētijs.nō aūt in actiuis. Sed ſi diligenter ꝯſi
derentur in vtriſqʒ potētijs inueniūtur actus et obiecta
Reꝓbā ſ ālt nō ſolū eſſe ſigna diuerſitatis ſed eciā cauſe aliquo modo
opini.ſimul. omne em̄ cui9 eſſe non eſt niſi ꝓpter finē aliquē habet mo/
dū ſibi determinatū ex fine ad quem oꝛdinatur.ſicut ſer/
ra ⁊ huiuſmodi ⁊ quātū ad formam ⁊ quātum ad mate
riam vt ſit ꝯueniens ad finem ſuum qui eſt ſecare.oīs aūt
potētia anime ſiue actiua ſiue paſſiua oꝛdinatur ad actū
ſicut ad finē.vt patʒ in.ix.methꝑ. Unde vnaqʒ poten
tia habet determinatū modū et ſpeciem ſm ꝙ pōt eē cō/
ueniens ad talem actum.⁊ ſm hoc diuerſificate ſunt po
tētie.quia diuerſitas actuū diuerſa pꝛincipia reqrebat ex
qbus eliceren̄t Cū autē obiectū ꝯpetur ad actū ſicut ter
minus.a terminis aūt ſpecificētur actus vt patʒ.v.phiꝝ
Diſtictō bi/ opoꝛtʒ ꝙ eciaʒ actus penes obiecta diſtinguātur.⁊ ideo
membꝛis. obiectoꝝ diuerſitas actuū diuerſitatem inducit Sed ob
iectoꝛū diuerſitas dupliciter pōt attendi.vno modo ſm
naturam rerum Alio mō ſm rōnem obiectoꝛū. Diuerſi
tas obiectoꝝ ſm naturā rerū.vt coloꝛ et ſapoꝛ.ſm diuer
ſam rōnem obiecti vt bonum verum.cum autē potēcie
que ſunt actus determinatoꝛū oꝛganoꝛum nō poſſunt ſe
extendere vltra ſuoꝛum oꝛganoꝛū diſpoſitōnem.non aūt
pōt eſſe oꝛganum coꝛꝑale vnū ⁊ idem omnibus naturis
cognoſcēdis accōmodatum.opoꝛtet de neceſſitate ꝙ po
tentie que ſunt oꝛganis affixe circa quaſdam naturas de
terminate ſint.ſcʒ circa naturas coꝛpoꝛeas Operatio enim
que ꝑ oꝛganum coꝛpoꝛeum exercetur non poteſt ſe exten
dere vltra naturam coꝛpoꝛeam ſed cū in natura coꝛpoꝛea
inueniatur aliqđ in quo omnia coꝛpoꝛea ꝯueniant. aliqđ
vero in quo diuerſa coꝛꝑa diuerſificātur.poſſibile erit ap
tare vnam potentiam coꝛpoꝛi alligatam omnibus coꝛpo
reis ſm id qđ ꝯmune habēt ſicut imaginatio ꝓut oīa
coꝛpoꝛa ꝯmunicant in ratione quantitatis et figure ⁊ cō
ſequentiū.vnde non ſolum ad naturalia ſed ad mathema
ticalia ſe extendit. Senſus vero cōis ꝓut in omnibus
coꝛpoꝛib9 naturalib9 ad que ſolum ſe extendit inueni̇t vis
actiua ⁊ imutatiua. Quedā vero potentie aptantur his
in quib9 coꝛpoꝛa diuerſificātur ſm diuerſum modū im/
mutandi.⁊ ſic eſt viſus circa coloꝛē.auditus circa ſonū et
ſic de alijs. Ex hoc igit̄ ꝙ pars ſenſitiua anime vti̇t oꝛ/
gano in operādo quaſi duo ipſam cōſequūtur ſcʒ ꝙ non
poteſt attribui aliqua potentia reſpiciens cōe obiectum
omnibus entib9 ſic em̄ iam trāſcenderet omnia coꝛpoꝛa/
lia.et iterū qđ poſſibile eſt in ea inuenire diuerſas potenti
as ſm diuerſam naturam obiectoꝛū ꝓpter conditionē oꝛ/
gani que aptari poteſt huic vel illi nature Illa vero pars
anime que non vtitur oꝛgano coꝛpoꝛeo in opere ſuo re/
manet nō determinata ſed quodammodo infinita in/
quātum eſt immaterialis ⁊ ſic eius virtus ſe extēdit ad
obiectum commune omnibus entibus.vnde obiectum
cōmune intellectus dicitur eſſe quidquid in omnib9 ge/
neribus entiū inuenitur.vnde eciam phūs dicit ꝙ intel
lectus eſt quo eſt omnia facere et quo eſt omnia fieri. vñ
impoſſibile eſt ꝙ in parte intellectiua diſtinguantur di/
uerſe potentie ad diuerſas naturas obiectoꝛum ſed ſolū
ſm diuerſas rationes obiectoꝛum.ꝓut ſcʒ ſm rationem
diuerſam in vnam et eandem rem quandoqʒ actus ani/
me fertur.et ſic quandoqʒ bonum et verum in parte ani
me diuerſificant intellectum et voluntatem In verū intel
ligibile fertur intellectus vt in foꝛmaʒ cū opoꝛteat eo qđ
intelligitur intellectum eē infoꝛmatum.in bonū autē fer
tur vt in finem vnde et a phō in.vj.metaphiſice dicitur
eſſe verū in mēte.bonum ⁊ malū in rebus.cum foꝛma ſit
intus ⁊ finis extra.non autē eadem ratione finis ⁊ foꝛma
perficit.⁊ ſic bonum ⁊ verum non habent candē rationē
obiecti.ſic etiam ⁊ circa intellectum agens ⁊ poſſibilis in
tellectus diſtinguūtur Nō autē eadē ratione eſt obiectū
aliquod inquantū ē in potētia.⁊ inquantū in actu.aut in
quantū agit ⁊ patitur . Intelligibile em̄ actu eſt obiectū
intellectus poſſibilis agens in ipſum ꝓut eo exit de potē
tia in actū Intelligibile vero in potētia eſt obiectū intelle
ctus agētis ꝓut fit ꝑ intellectū agētē intelligibile actu
Sic ergo patet qualiter in parte itellectiua potētie diſtin
gui pñt Ratō vero ſupioꝛ et inferioꝛ hoc modo diſtingui̇
tur.ſunt em̄ qdā nature in anima rationali ſupioꝛes qdā
vero inferioꝛes.cū vero omne quod intelligitur itelliga
tur ꝑ modum intelligētis.rerum q̄ ſunt ſupꝛa animā in/
tellectus ē in anima rationali inferioꝛ ipſis rebus intelle
ctis.earū vero que ſunt infra animam ineſt anime intelle
ctus ſupioꝛ ipſis rebus cū in ea res ipſe nobilius eē habe
ant ꝙ̃ in ſeipſis Et ſic ad vtraſqʒ res diuerſā habitudinē
habet.⁊ ex hoc diuerſa ſoꝛtitur officia.ſm em̄ ꝙ ſuperio/
res naturas reſpicit ſiue vt earū veritatē ⁊ naturā abſo
lute cōtemplans ſiue vt ab eis rationem ⁊ quaſi exēplar
operandi accipiens.ſuperioꝛ ratio nominatur . ſm vero
ꝙ ad inferioꝛa cōuertitur vel conſpiciēda per contempla
tionem vel per actionem diſponenda inferioꝛ ratō nomi
natur . vtraqʒ autem natura .ſcilicet ſuperioꝛ ⁊ inferioꝛ
ſm cōmunem rationem intelligibilis ab anima humana
appꝛehēditur .ſuperioꝛ quidē ꝓut ē immaterialis in ſe
ipſa.inferioꝛ autē ꝓut a materia per actum anime de/
nudatur Unde patet ꝙ ratō ſupioꝛ et inferioꝛ non nomi
nant diuerſam potētiam ſed vnam ⁊ eandem ad diuerſa
diuerſimode ꝯparatam
¶ Ad primum ergo dicendū ꝙ ſicut dictum eſt in queſti Ad.i.
one de mēte.imago trinitatis in anima attenditur quidē
in potentijs vt in radice ſed cōpletiue in actibus poten/
tiarum.⁊ ſm hoc dicitur imago ad ſuperioꝛem ⁊ non in Ad.2.
ferioꝛem rationem pertinere. ¶ Ad ſecūdum dicendum
ꝙ pars potētie non ſemper potentiam diſtinctam deſi/
gnat ſed aliquando pars potentie accipitur ſcđm par
tem obiectoꝛum ſm que virtualis quantitatis diuiſio at
tenditur vt ſi aliquis poſſit poꝛtare centum libꝛas dice/
retur potētie illius partem habere qui non poteſt poꝛta
re niſi quinquaginta cum tamen ſit eadem potentia ſpe/
cie et ſm hunc modum ſuperioꝛ ⁊ inferioꝛ ratio dicun/
tur rationis poꝛtiones ſm ꝙ vnitur in partem obiecto/
rū que ꝯmuniter accepta rō reſpicit. ¶ Ad terciū dōm ꝙ Ad 3.
ſcientificū ⁊ rōcinatiū ⁊ opina tiū nō ſʒ idē ꝙ rō iferioꝛ ⁊
ſuperioꝛ ꝙ̃ circa naturas inferioꝛes quas reſpicit ratio

inferioꝛ poſſunt accipi neceſſarie ꝯſideratões q̃ ad ſcien
tificum ꝑtinent. alias phica ꝛ metaphica nõ eſſent ſcie
Similiter etiã ſupioꝛ ad actus humanos ex libero arbi⸗
trio dependentes ꝛ ꝑ hoc ꝯtingentes quodãmõ ꝯuerti
tur. alias rõni ſupioꝛi nõ attribueret peccatũ qḋ circa h̃
ꝯtingit. ꝛ ſic rõ ſupioꝛ nõ ex toto ſeparatur a rõcinatiuo
vel opinatiuo. ſcientificũ ãt ꝛ rõcinatiuũ diuerſe q̃dẽ po
tentie ſunt. qꝛ q̃tum ad ipam rõnem intelligibilẽ diſtin⸗
guuntur. cũ em̃ actus alicuius potẽtie nõ ſe extendat vl
tra virtutem ſui obiecti. oĩs opatio q̃ nõ p̃t reduci in ean
dem rõnem obiecti. opoꝛtet ꝙ ſit alterius potentie. q̃ ha
beat aliã obiecti rõnem. obiectũ aũt intellect⁹ eſt qḋ q̃d
eſt. vt dꝛ in iij. de aĩa. ꝛ ꝓpter hoc actio intellectus exten⸗
ditur inq̃tũ p̃t extendi virtus eius qḋ q̃d eſt. ꝑ hanc ãt
pꝛimo ipa pꝛincipia cognoſcenda ſunt ex q̃b⁊ cognitꝭ vl⸗
terius rõcinando ꝑuenit in ꝯcluſionũ noticiã. ꝛ hanc po
tentiã q̃ ipas ꝯcluſiones in qḋ q̃d nata ẽ reſoluere phs
ſcientificũ appellat. ſunt aũt q̃dã in q̃b⁊ nõ eſt poſſibile
talẽ reſolutõem facere vt ꝑueniat vſq; ad qḋ q̃d ẽ ꝛ hoc
ꝓpter incertitudinẽ ſui eſſe ſicut in ꝯtingentib⁊ inq̃tum
ꝯtingentia ſunt. vñ talia nõ cognoſcunt ꝑ qḋ q̃d eſt. qḋ ẽ
ꝓpꝛiũ obiectũ intellectus ſ; ꝑ aliũ modũ. ſ. ꝑ quãdã ꝯie⸗
cturã de reb⁊ illis de q̃b⁊ plena certitudo haberi non p̃t.
vñ p; ꝙ ad hoc alia potentia req̃ritur Et qꝛ hec potẽtia
nõ p̃t reducere rõnis inq̃ſitõem vſq; ad ſuũ terminũ q̃ſi
ad q̃etem. ſ; ꝯſiſtit in ipa inq̃ſitõe quaſi in motu opinio
nem ſolũmõ inducens de his q̃ inq̃rit. iõ quaſi a termi⸗
no ſue opatõis hec potentia rõcinatiuũ vel opinatiuũ
nominat. ſed rõ ſuperioꝛ ꝛ inferioꝛ diſtinguunt penes
ipas naturas. ꝛ iõ nõ p̃nt eſſe diuerſe potentie ſicut ſcien
Ad 4 tificũ ꝛ opinatĩ ¶ Ad quartũ dõm ꝙ obiecta ſcientifi
ci ꝛ rõcinatiui ſunt altera genere q̃tũ ad ꝓpꝛiũ gen⁹ co⸗
gnoſcibilis cum ſ̃m rõnem diuerſam genere cognoſcã⸗
tur. ſ; eterne res ꝛ t̃pales ſunt diuerſe genere nature. nõ
aũt quantũ ad rõnem cognoſcibilis ſ̃m quã opoꝛtet ſi⸗
Ad 5 militudinẽ attendi inter potentiã ꝛ obiectũ ¶ Ad q̃n⸗
tum dõm ꝙ verũ ꝯtemplabile ꝛ bonũ opabile ad diuer
ſas potẽtias ꝑtinent. ſ. ad intellectũ ꝛ voluntatem. ſ; pe⸗
nes hoc nõ diſtinguit rõ ſupioꝛ ꝛ inferioꝛ cũ vtraq; poſ⸗
ſit eſſe ſpeculatiua ꝛ actiua q̃uis rõne diuerſoꝝ vt ex di
Ad 6 ctis p; ¶ Ad ſextũ dõm ꝙ id qḋ in ſe multa ꝯtinet ni⸗
hil ꝓhibet eſſe vnũ cũ alio multa ꝯtinente ſi eadẽ multa
ꝯtineant ab vtroq;. ſicut hic aceruus hec ꝯgregatio lapi
dum ſunt vnũ ꝛ idẽ. ꝛ ꝑ hunc modũ rõ ſupioꝛ ꝛ inferioꝛ
ſunt vna potentia q̃uis vtraq; quodãmõ plures poten
tias ꝯtineat eadẽ aũt vtraq; ꝯtinet. nõ aũt dicunt in rõ⸗
ne ſupioꝛi eſſe plures potẽtie q̃ſi in plures potentias ipa
rõnis potentia diuidat. ſed ſ̃m ꝙ voluntas ab intellectu
cõphendit nõ ꝙ ſint vna potentia. ſed qꝛ ex appꝛehenſio
Ad 7. ne intellectus voluntas mouet ¶ Ad ſeptimũ dõm ꝙ
etiã in ꝑte ſenſitiua ẽ aliq̃ potẽtia vna diuerſa hñs officia
ſicut imaginatio cuius officiũ eſt ꝯſeruare q̃ accepta ſtꝫ
a ſenſib⁊. ꝛ iteꝝ intellectui repſentare ꝛ tñ cũ virtus quã⸗
to eſt imaterialioꝛ tanto ad plura ſe poſſit extẽdere vnaꝫ
potentiã nihil ꝓhibet habere plura officia in ꝑte intelle⸗
Ad 8 ctiua nõ aũt in ſenſitiua ¶ Ad octauum dõm. ꝙ q̃uis
eternũ ꝛ t̃pale nõ reducant ad eadẽ pᷓncipia ꝓꝛima. tñ
cognitio eterni ꝛ t̃palis ad idẽ pᷓncipiũ reducit cum ſ̃m
Ad 9 vnã rõnem vtrũq; ab intelligente cõphendat ¶ Ad no
num dõm. ꝙ ſicut ad naturã humanam ꝑtinebat vir ꝛ
mulier inter quos erat carnale ꝯiugiũ non aũt ſerpens.
ita ad naturã ſupioꝛis rõnis ꝑtinet inferioꝛ rõ tãq; mu⸗
lier nõ aũt ſenſualitas tanq; ſerpens. vt dꝛ Aug⁹. xij. de
tri. ¶ Ad decimũ dõm. ꝙ cũ peccare ſit actus q̃dã pro⸗ Ad 10
pꝛie loquendo nõ eſt rõnis neq; ſupioꝛis neq; inferioꝛis
ſed hoĩs ſ̃m hanc vel illã. nec eſt incõueniens ſi vna potẽ⸗
tia ad diuerſa compatur quin ſ̃m habitudinẽ vnam ſit
peccatũ ſ̃m aliam nõ. ſicut cũ plures habit⁹ ſint in vna
potentia ꝯtingit peccare ſ̃m actũ vnius habitus ꝛ non
ſ̃m actũ alterius. vt ſi idẽ ſit grãmaticus ꝛ geometer. ve
ra de lineis enunciet ſoloeciſmũ faciendo ¶ Ad vndeci⸗
mum dõm. ꝙ q̃ñ ꝑfectio cõplet ꝑfectibile ſ̃m totã eius Ad 11.
capacitatẽ impoſſibile eſt vnius ꝑfectibilis eſſe plures ꝑ
fectiones in eodẽ oꝛdine. ꝛ iõ nõ p̃t eſſe ꝙ materia ꝑficia
tur ſil̃ duab⁊ foꝛmis ſubſtantialib⁊. qꝛ vna materia non
videt eſſe capax niſi vnius eſſe ſubſtantialis. ſecus aũt ẽ
de accidentalib⁊ foꝛmis q̃ nõ ꝑficiunt ſua ſubiecta ſ̃m to
tam ſuã potentiã. vñ poſſibile eſt plura accidentia eẽ vni
us ꝑfectibilis. ꝛ iõ plures habitus vnius eſſe potentie ẽ
poſſibile. cũ ſint accñtales ꝑfectões potentiaꝝ. ſupueni
unt em̃ poſt cõpletã potentie rõnem ¶ Ad duodecimũ Ad 12
dõm. ꝙ ſicut Auicẽna in vi. de naturalib⁊ dꝛ diuerſitas
actus q̃nq; indicat diuerſitatẽ potentiaꝝ quandoq; non Diſtinctio
Quinq; em̃ modis in actib⁊ anime diuerſitas inueniri q̃ntimẽbris
p̃t. vno mõ ſ̃m foꝛtitudinẽ ꝛ debilitatẽ ſicut ꝛ opinari et pᷓmo⁰
credere Alio mõ ſ̃m velocitatẽ ꝛ tarditatẽ ſicut currere 2o⁰.
et moueri. Tercio mõ ſicut ſ̃m habitũ ꝛ pᷓuatõem vt q̃⸗ 3o⁰
eſcere ꝛ moueri Quarto mõ ſ̃m cõpatõnem ad ꝯtraria 4o⁰.
eiuſdẽ generꝭ vt ſentire albũ ꝛ nigrũ Quinto mõ ẽ q̃ñ ẽ 5o⁰
actus diuerſoꝝ generꝝ vt appꝛehendere vel mouere vel
ſentire ſonũ vel coloꝛẽ. diuerſitas igit pᷓmi ꝛ ſc̄di modi
diuerſitatẽ potentie nõ indicant. qꝛ ſic opoꝛteret tot eẽ
potentias anime diſtinctas. quot gradus foꝛtitudinis
et debilitatis ꝛ velocitatis ꝛ tarditatis inueniuntur in
actib⁊ Simil̃r etiam nec diuerſitas tercij ꝛ quarti modi
cũ eiuſdẽ potentie ſit cõparari ad vtrũq; oppoſitũ Sola
aũt diuerſitas quinti modi indicat potentie diuerſitatẽ
vt dicamus actus diuerſos genere q̃ in rõne obiecti non
ꝯueniũt Et ſ̃m hoc diuerſitas actuũ rõnis ſupioꝛis ꝛ in
ferioꝛis diuerſitatẽ potentie nõ indicat. vt ex dictis p;
¶ Ad decimũtertiũ dõm. ꝙ intellectus agens ꝛ poſſi⸗ Ad 13
bilis plus differũt q̃ rõ ſupioꝛ ꝛ inferioꝛ. cũ intellectus
agens ꝛ poſſibilis diuerſa obiecta foꝛmal̃r reſpiciant et ſi
nõ materialiter. reſpiciunt em̃ diuerſam rõnem obiecti
q̃uis vtrũq; in eadẽ re intelligibili poſſit inueniri vnum
et idẽ em̃ poſſit eſſe intelligibile pᷓus in potentia ꝛ poſt
intelligibile actu. ſ; rõ ſupioꝛ ꝛ inferioꝛ reſpiciunt diuer⸗
ſa obiecta material̃r. nõ foꝛmal̃r cũ reſpiciãt naturas di
uerſas ſ̃m vnam rõnem obiecti. vt ex dictis p;. diuerſi
tas aũt foꝛmalis maioꝛ eſt q̃ materialis ꝛ iõ ratio nõ ſe
quit ¶ Ad decimũquartũ dõm. ꝙ rõ inferioꝛ dꝛ a ſupio Ad 14
ri deduci rõne eoꝝ q̃ attendit inferioꝛ rõ q̃ deducunt ab
his q̃ ſupioꝛ attendit. rõnes em̃ inferioꝛes a ſupioꝛibus
deducuntur. vñ nihil ꝓhibet rõnem ſupioꝛem ꝛ inferioꝛẽ
eẽ vnã potẽtiam Sicut videmus ꝙ eiuſdẽ ẽ ꝯſiderare
pꝛincipia ſubalternãtis ſcientie. ꝛ pꝛincipia ſubalternate
q̃uis hec ab illis deducant. ¶ Ad decimũq̃ntũ dõm. Ad 15
ꝙ ꝓ tanto dꝛ rõ ſupioꝛ inferioꝛẽ mouere. qꝛ ratões infe
rioꝛes regulande ſunt ſ̃m ſupioꝛes. ſicut etiã ſubalterna
ta ſcientia a ſubalternante regulatur

Tercio queritur. vtꝝ
in rõne ſupioꝛi ꝛ inferioꝛi poſſit eſſe peccatum.

.1. ¶ Et videtur ꝙ nō. q᷑ dicit ph̄s in tercio de anima ꝙ
intellectus ſemꝑ eſt rectus. rō aūt eſt eadem potentia cū
2 intellectu. vt ſupra habitū eſt. ergo ⁊c̄. ¶ Itē quicquid
eſt ſuſceptiuū alicuius ꝑfectiōis ſi ſit ſuſceptiuū defectus
nō poteſt eſſe in eo defectus niſi oppoſitus illi ꝑfectioni.
q᷑ ꝯtrarioꝝ idē eſt ſuſceptiuū. ſ; ſm̄ Aug᷑ in. xij. de trini.
ꝓpria ꝑfectio ratiōis ſuperioris eſt ſapientia. ⁊ inferioris
ſciētia. ergo in eis nō poterit eſſe aliqḋ peccatū niſi ſtul/
titia vel ignorantia. ¶ Item ſm̄ Aug᷑. Om̄e peccatum
3 eſt in volūtate. ſed rō eſt alia potentia a volūtate. ergo in
4 rōne peccatum nō eſt ¶ Item nihil eſt ſuſceptiuū ſui cō
trarij. q᷑ cōtraria ſimul eſſe nō poſſunt. ſed om̄e peccatū
hominis eſt ꝯtrariū rōni. malum autē hominis eſt cōtra
5 rōnem eſſe. vt dicit Dyo. iiij. ca. de di. no. ergo ⁊c̄. ¶ Pꝛe
Peccatū qḋ circa aliquam materiā ꝯmittitur nō poteſt
alicui potentie attribui que ad illam materiā nō ſe exten
dit. ſed ratio ſuperioꝛ habet pro materia ratōes eternas.
nō aūt delectabilia carnis. ergo peccatū qḋ circa delecta
bilia carnis ꝯmittitur nullo mō ratiōi ſuperiori attribui
debet. cum tn̄ dicat Auguſtinus ꝙ ꝯſenſus in actum rō/
6 ni ſuperiori attribuatur. ¶ Pꝛe. Aug᷒. dicit ꝙ ratio ſu/
perioꝛ eſt que ſuperioꝛa contēplatur ⁊ inheret eis ꝑ amo
rem ſcꝫ. ſed ex hoc nō ꝯtingit eſſe peccatū. ergo in ſuperi
7 ori rōne peccatū eſſe nō poteſt ¶ Pꝛe. Fortius nō vin/
citur ab aliquo inferiori. ſed rō eſt fortiſſimū coꝝ que in
nobis inueniūtur. ergo nō poteſt vinci ꝑ concupiſcentiā
vel aliquid hmōi. ergo ⁊c̄.
Cōtra ¶ Contra. Euiſdem eſt mereri ⁊ demereri. ſed meritū
in actu rōnis ꝯſiſtit. ergo ⁊c̄. ¶ Pꝛe. Scḋm ph̄m ꝯtingit
peccare nō ſolum ex paſſione ſed etiam ex electōe. ſed ele/
ctio in actu rōnis ꝯſiſtit. cū ſequatur ꝯſilium. vt dꝛ in. iij.
ethicoꝝ. ergo ⁊c̄. ¶ Pꝛe. Scḋm rōnem dirigimur in ſpe
culabilibꝫ ⁊ operabilibꝫ. ſed in ſpeculatiuis contingit eſſe
peccatum cōtra rōnem. vt cū aliquis rōcinādo paralogi
Rō ſat. ergo ⁊c̄.
¶ Reſponſio dōm. ꝙ ſm̄ Aug᷑. xij. de tri. peccatum
quandoqꝫ eſt in ſuperiori rōne. quādoqꝫ in inferiori. Ad
cuius intellectū opoꝛtet duo cognoſcere. ſcilꝫ quis actus
poſſit rōni attribui. et iterū quis ſuperiori ⁊ quis inferio
ri. Sciendū eſt igit᷑ ꝙ ſicut eſt duplex apprehenſiua. ſcꝫ in
ferioꝛ que eſt ſenſitiua. ⁊ ſuperioꝛ que eſt intellectiua ⁊ rō/
nalis. Ita ⁊ duplex ē appetitiua. ſcꝫ inferioꝛ. que vocat᷑ ſen
ſualitas. que diuiditur ꝑ iraſcibilem ⁊ ꝯcupiſcibilē. et ſu/
perioꝛ que nominat᷑ volūtas. huiuſmodi aūt due appeti/
tiue ad duas apprehenſiuas q̄ntum ad aliquid ſimiliter
ſe habent. ⁊ q̄ntū ad aliquid diſſimiliter. Similiter qḋē
q̄ntum ad hoc ꝙ in neutro appetitu poteſt eē aliquis mo
tus niſi p̄cedente aliqua apprehenſione. appetibile enim
nō mouet appetitum nec ſuperioꝛem nec inferioꝛē niſi ap
pꝛehenſum vel ab intellectu vel a phantaſia vel a ſenſu.
rōne cuius nō ſolum appetitus dicit᷑ motiuus eſſe. ſed in
tellectus ⁊ phantaſia ⁊ ſenſus. Diſſimiliter aūt q̄ntum
ad hoc ꝙ in appetitu inferiori eſt q̄dam naturalis inclina
tio qua quodāmodo cogitur naturaliter appetitus vt in
appetibile tendat. ſed ſuperioꝛ appetitus nō determinat᷑
ad alterū. q᷑ ſuperioꝛ appetitus liber eſt. nō aūt inferioꝛ.
et inde eſt ꝙ motus inferioꝛis appetitus nō inuenit᷑ attri/
bui potentie apprehenſiue. q᷑ cauſa illius motus nō eſt ex
apprehenſione. ſed ex inclinatione appetitus. ſed mot᷒ ap
petitus ſuperioꝛis attribuit᷑ ſiue apprehenſiue ſcꝫ rationi.
q᷑ ſuperioꝛis appetitus inclinatio in hoc vel illud ex iudi
cio rōnis cauſatur. ⁊ inde eſt ꝙ vires motiuas diſtingui/
mus per rōnalem iraſcibilem ⁊ concupiſcibilem. in parte
ſuperiori nominantes qḋ apprehenſionis eſt. in inferiori
vero qḋ appetitus. Sic igit᷑ pꝫ ꝙ aliquis actus attribuit᷑
rōni dupl'r. Uno modo ſm̄ ꝙ eſt immediate eius vtpo
te ab ipſa rōne elicitus. ſicut ꝯferre de agendis vel ſcibi/
libus. Alio modo. q᷑ eius eſt mediante volūtate. que ꝑ
eius iudiciū mouetur. ſicut aūt motus appetitus qui ſeq/
tur iudiciū rōnis rōni attribuit᷑. ita motus appetitus cō
ſequentis deliberatōnem ſuperioꝛis rōnis attribuit᷑ rōni
ſuperiori. vtpote cū aliquid deliberat de agendis. ex hoc
ꝙ aliquid eſt deo acceptū vel diuina lege p̄ceptum vel ali
quo hmōi. Inferioꝛis vero rōnis eſt qn̄ motus appetit᷒
ꝯſequitur inferioꝛis rōnis iudiciū. vt cū deliberat᷑ de agē
dis ꝑ cauſas inferioꝛes. vtpote ꝯſiderando turpitudinē
actus. dignitatem rōnis. hominū offenſa ⁊ hmōi. huiuſ/
modi aūt due conſideratōes ſunt oꝛdinate. finis em̄ ſm̄
ph̄m in. vij. ethicoꝝ. in operabilibꝫ rōnem p̄ncipij tenet
in ſpeculabilibꝫ. in ſpeculatiuis aūt ſciētijs nō ꝑficit᷑ iudi
cium rōnis niſi qn̄ reſoluūtur rōnes in p̄ma p̄ncipia. Un̄
nec in operabilibꝫ ꝑficit᷑ niſi qn̄ fiet reductio vſqꝫ ad vlti/
mū finem. tūc em̄ ſolūmodo rō vltimā ſententiā de ope/
ratione dabit. et hec ſententia eſt ꝯſenſus in opus. et inde
eſt ꝙ ꝯſenſus in actū attribuit᷑ rōni ſuperiori que finē vl/
timū reſpicit. ſed delectatio ſiue delectatiōis placentia ſi/
ue ꝯſenſus attribuit᷑ ab Auguſti᷒ rōni inferiori. quādo
igit᷑ aliquis peccat in actū malum ꝯſentiendo eſt peccatū
in rōne ſuperiori. quādo vero ꝑ ſolam delectatōem cū ali
qua deliberatōe dꝛ eſſe peccatū in inferiori parte. ꝓpter hꝰ
ꝙ hmōi inferioꝛibꝫ diſpōnibꝫ immediate inſiſtit. ſic autē
dicit᷑ eſſe peccatū in inferiori rōne ⁊ in ſupiori rōne. inq̄̄/
tum motus appetitiue rōni attribuit᷑. ſed conſiderando
actū ꝓpꝛium rōnis dꝛ eſſe peccatū in ſuperiori vel inferio/
ri rōne. quando rō ſuperioꝛ vel inferioꝛ in pꝛopꝛia colla/
tione decipitur.
¶ Ad p̄mū dicitur ſm̄ ph̄m in. iij. de aīa. ſicut ſenſus Ad 1.
in ꝓpꝛijs ſenſibilibꝫ nunq̄ꝫ decipit᷑. circa ſenſibilia aūt com/
munia ⁊ ꝑ accidens decipi pt̄. ita intellectus circa ꝓpꝛiū
obiectū ſcꝫ qḋ quid eſt nunq̄ꝫ decipit᷑. niſi foꝛte ꝑ accidēs
nec circa ꝓpꝛia p̄ncipia que ſtatim notis terminis cogno
ſcūtur. ſed decipit᷑ in ꝯferendo ⁊ applicando p̄ncipia cō/
munia ad particulares ꝯcluſiones. et ita ꝯtingit rōnē Ad 2
ſua rectitudine priuari ⁊ in ea eſſe peccatū. ¶ Ad ſecūdū
dōm. ꝙ ſapiētie ⁊ ſciētie ſm̄ ſe opponit᷑ directe ſtultitia et
ignorantia. ſed quodāmodo indirecte etiā om̄ia alia pec/
cata inq̄̄tum ſcꝫ regimen ſapiētie ⁊ ſciētie qḋ in quolibet
opere requirit᷑ ꝑ peccatū depꝛauat᷑. rōne cuius om̄is ma
lus dꝛ ignoꝛans ¶ Ad terciū dōm. ꝙ peccatū dꝛ eſſe in Ad 3
volūtate nō ſicut in ſubiecto ſed ſicut in cā. q᷑ ad peccatū
requirit᷑ ꝙ ſit volūtariū. illud aūt qḋ a volūtate cauſat᷑ rō
ni etiā attribuit᷑ rōne ſupꝛa dicta ¶ Ad. iiij. dōm ꝙ pec/ Ad 4
catū hoīs dicit᷑ eſſe cōtra rōnem inq̄̄tum eſt ꝯtra rōnem
rectā in qua peccatū eſſe nō pt̄ ¶ Ad. v. dōm ꝙ rō ſupe Ad 5
rioꝛ fertur in rōnes eternas directe ſicut in ꝓpꝛia obiecta
ſed ab eis quodāmodo reflectit᷑ ad tempoꝛalia ⁊ caduca
ꝓut ex illis rōnibꝫ eternis de hmōi tꝑalibꝫ iudicat. ⁊ ſicut
cū eius iudiciū ꝑuertit᷑ circa aliquam materiam illud rō
ni ſuperiori aſſcribit᷑. ¶ Ad. vi. dōm ꝙ q̄uis rō ſuperioꝛ
ad hoc ſit oꝛdinata vt eternis inhereat. nō tn̄ ſemꝑ eis in Ad 6
heret. ⁊ ſic in ea peccatū eſſe pt̄. ¶ Ad. vij. dōm. ꝙ ſimi Ad 7
lem rōnem Socrates faciebat oſtendere volens ꝙ nullū
ſcientē ꝯtingit peccare. q᷑ ſcientia cū ſit foꝛtioꝛ a paſſione
nō vincit᷑. Ad qḋ rn̄det ph̄us. vij. ethi. diſtinguēdo ſci/

entiam in vniuerſalē ⁊ particularē. ⁊ in ſcientiā in habi-
tu ⁊ in actu. ⁊ in habitu ſcientiā diſtinguit ꝑ hoc ꝙ habi
tus pt eſſe ſolutꝰ ⁊ ligatus. vt in ebrioſis accidit. Cõtin
git igit̃ aliquē habentē ſciam vniuerſalē in actu in parti-
culari circa quē eſt opus nõ habere ſcientiā niſi in habitu
ligato ꝑ concupiſcentiā vel paſſionē. vt ſic iudiciū rõnis
in particulari operabili rõne nõ poſſit informari ſm vni-
uerſalem ſciam. ⁊ ita ɔtingit errare rõnem in electõne. ⁊
in tali errore electõis omis malus erit ignorãs q̄tũcũq̄
habeat in vniuerſali ſciam. Et ꝑ hũc etiã modũ rõ ad pec
catũ deducit̃ inq̄tũ ꝑ ɔcupiſcentiã ligatur

Qvarto querit̃. vtruȝ

delectatio moroſa ꝑ conſenſum in delectatõem
in inferiori parte rõnis exiſtens ſine conſenſu in opus ſit
j. mortale peccatum ¶ Et videt̃ ꝙ non. dicit enĩ Augꝰ. in
enchiridion. tonſio pectoris ⁊ oratio dñica ſunt remedia
ɔtra veniale deputata. Sed ɔſenſus in delectatõem ſine
ɔſenſu in opus inter illa peccata ɔputat̃ quibꝫ remedium
adhibet̃ ꝑ pectoris tonſionē ⁊ dñicam orõnem. Dicit enĩ
Augꝰ. xij. de trini. nec ſane cũ ſola cogitatõne mens ob-
lectet̃ illicitis. nõ q̄dem diſcernens eſſe facienda. tenens
tamē ⁊ volens libenter que ſtatim vt attingunt ſpm re-
ſpui deberent tenendũ eſſe peccatuȝ. ſed longe minus q̄ȝ
ſi opere ſtatuat̃ implendũ. ⁊ ideo de talibꝫ quoq̄ȝ cogitati
onibꝫ venia eſt petenda. pectuſq̄ȝ tondendũ. ⁊ dicenduȝ
dimitte nobis ⁊c. ergo ɔſenſus in delectatõnem p̄dictus
2 nõ eſt mortale peccatũ ¶ Item ɔſenſus in veniale pecca
tum venialis eſt. ſicut conſenſus in mortale mortalis eſt.
ſed delectatio peccatũ veniale eſt. ergo ⁊ ɔſenſus in eã ve
3 nialis eſt ¶ Item in actu fornicatõis duo inuenimus ꝓ
pter que malus iudicari pt. ſcȝ vehementiã delectationis
que abſorbet rõnem. ⁊ nocumentũ ex actu ꝓueniens. ſcȝ
incertitudo ꝓlis ⁊ alia hmõi que ſequũtur. niſi ɔcubitus
lege matrimoniali ordinaret̃. Nõ pt aũt dici ꝙ fornicatio
ſit peccatũ mortale rõne delectatõis. q2 illa delectatõnis
vehementia inuenit̃ in actu matrimoniali qui nõ eſt pec-
catum mortale. ergo nõ eſt peccatũ mortale niſi ꝓpter no
cumentũ quod ex actu ꝓuenit. ergo ille qui conſentit in
delectatõem fornicatõis nõ in actũ fornicatõis nõ ap̄pro
pinquat et parte illa qua eſt peccatũ mortale. ergo ⁊c.
4 ¶ Itẽ. Non minus peccatũ eſt homicidium q̄ȝ fornica
tio. ſed qui cogitat de homicidio ⁊ delectat̃ ⁊ cõſentit in
delectatõem nõ peccat mortaliter. alĩs omes qui delectã
tur in hiſtorijs bellorꝫ audiendis. ⁊ in hanc delectatõem
ɔſentirent peccarent mortaliter. qđ non videt̃ probabile
ergo nec ɔſenſus in delectationē fornicatõis eſt peccatũ
5 mortale ¶ Item Cum mortale ⁊ veniale in infinituȝ di-
ſtent. qđ ex diſtantia pene ꝑpenditur. veniale nõ p̄t fieri
mortale. ſed delectatio que ſola ɔſiſtit in cogitatõe ante
ɔſenſum eſt venialis. ergo conſenſu adueniẽte nõ pt fieri
6 mortalis ¶ Itẽȝ Rõ peccati mortalis in auerſione a deo
ɔſiſtit. auerti aũt a deo nõ eſt inferioris rõnis ſed ſuperio
ris cuius eſt ɔuerti. oppoſita enĩ ſunt eiuſdē. ergo pecca-
tum mortale in inferiori rõne eſſe nõ pt. ſed conſenſus in
7 delectatõeȝ ab Augᵒ. ponit̃ in inferiori rõne. ergo ⁊c.
¶ Item vt dicit Augꝰ. in p̄mo lib. ɔtra Manicheum.
ſi cupiditas noſtra mouetur iam quaſi mulieri ꝑſuaſum
eſt. ſed aliquãdo viriliter rõ ɔmota cupiditateȝ refrenat.
atq̄ȝ ɔpeſcit. qđ cum fit non labimur in peccatũ. Ex quo
videtur accipi ꝙ in ſpũali coniugio nobis intimo ſi mulier
peccat ⁊ nõ vir nõ eſt peccatũ. ſed quãdo ɔſentitur in de-
lectationē ⁊ nõ in actum mulier peccat ⁊ non vir. vt dicit
Augꝰ. in. xij. de tri. ergo ⁊c. ¶ Itē Scdm phm. x. ethi. 8
delectatio in bonitate ⁊ malicia ɔſequit̃ operatõem ex qua
cauſat̃. ſed actus exterior fortitudinis que ɔſiſtit in mo-
tu corporali. alius eſt ab interiori ſcȝ cogitatõe. ergo ⁊ de
lectatio que ɔſequitur interiorē cogitatõem alia eſt ab il
la que ɔſequitur exteriorem. Actus aũt interior ex gene
re ſuo nõ eſt peccatũ mortale ſicut erat exterior. ergo nec
delectatio interior eſt de rõne peccati mortalis. ergo vi-
detur ꝙ ɔſenſus in talē delectatõem nõ ſit peccatũ mor-
tale. ¶ Item Peccatũ mortale eſt qđ lege diuina prohi- 9
betur. vt pȝ ꝑ definitõem peccati ab Auguſtino datã. ꝙ
peccatũ eſt dictuȝ vel factũ ⁊c. ſed nõ inuenitur in lege ꝓ
hibitus ɔſenſus in delectatõem. ergo ⁊c. ¶ Item. Ideȝ 10
iudiciũ videtur eſſe de ɔſenſu interp̄tatiuo ⁊ expreſſo. ſȝ
ɔſenſus interp̄tatiuus nõ videtur eſſe peccatũ mortale.
q2 peccatum nõ transfertur in aliquã potentiã niſi ꝑ actũ
illius potentie. interp̄tatiuus aũt ɔſenſus non videt̃ ali-
quis rõnis actus qui dr̃ cõſentire. ſed ſola negligentia il
licitos motus reprimendi. ergo cõſenſus interp̄tatiuus
in delectationē nõ eſt peccatũ mortale. ergo nec ſimiliter
ɔſenſus expreſſus ¶ Item. Ex hoc eſt aliquid peccatuȝ 11
mortale. vt dictũ eſt. ꝙ eſt ɔtra p̄ceptum diuinũ. alĩs nõ
ɔtemneretur deus in tranſgreſſione p̄cepti. ⁊ ſic peccãtis
animus nõ auerteretur a deo. ſed ratio inferior nõ ad-
uertit rõnem p̄cepti diuini. hoc eſt ſuperioris rõnis que
ɔſulit rõnes eternas. ergo in inferiori rõne peccatũ mor-
tale nõ poteſt eſſe ¶ Item. Cum in peccato ſint duo. cõ- 12
uerſio ⁊ auerſio. ad cõuerſionem auerſio ſequitur. hoc enĩ
ipſo ꝙ aliquis ad vnũ contrariũ conuertitur. ab alio auer
titur. ſed ille qui conſentit in delectatõem ⁊ non in actuȝ
non plene conuertitur ad bonũ cõmutabile. quia cõple-
mentum in actu conſiſtit. ergo nõ eſt ibi completa auer- 13
ſio. ⁊ ita nec peccatum mortale. ¶ Item. Vt dicit gloſa
in principio Oſee. deus pronior eſt ad miſerenduȝ q̄ȝ ad
puniendum. ſed ſi aliquis in meditatione diuinorũ prece
ptorum delectaretur ⁊ in talem delectationem conſenti-
ret dũmodo proponeret opere non implere diuina p̄ce
pta nõ mereretur premium. ergo nec mereretur penam
ſi in delectationem peccati conſentiat. dummodo nõ ſta
tuat opere implere. ⁊ ita non videtur mortaliter peccare
¶ Item Inferior poteſtas rõnis cõparatur mulieri. ſed 14
mulier non eſt ſue volũtatis. quia corporis ſui poteſtateȝ
nõ habet. vt dicit Aplus. ergo nec inferior pars ratiõis
ſue volũtatis eſt. ⁊ ita non poteſt peccare. Inſtãtie

¶ Contra. Nullus damnabitur niſi ꝓ peccato mor- j.
tali. ſed homo damnatur pro conſenſu in delectationem.
Vnde Augꝰ. xij. de trini. totus homo dãnatur niſi hec
que ſine volũtate operandi. ſed tamē cum volũtate animi
talibꝫ oblectandi ſolius cogitationis ſentiũtur eſſe pecca
tum per meditationis gratiam remittantur. ergo cõſen-
ſus in delectationem eſt peccatum mortale. ¶ Itẽ. De- 2
lectatio alicuius operationis ⁊ ipſamet operatio ad ideȝ
genus peccati reducũtur. ſicut ⁊ operatio virtutis ⁊ de-
lectatio in eodem ad eandē virtutē. iuſti enĩ eſt ⁊ operari
et delectari de iuſtis operibꝫ. vt patȝ in p̄mo ethicorum
ſed ipſe actus fornicatõis eſt in genere peccati mortalis.
ergo delectatio in cogitatione de fornicatione. ergo ⁊c. 3
¶ Item Si in ratione inferiori peccatum mortale eſſe
non poſſet gentiles qui nõ deliberant de actibꝫ niſi ſm in
feriores rationes mortaliter nõ peccaſſent fornicãdo. qđ

pꝫ eſſe falſum. ergo in rōne inferiori eſſe poteſt peccatum.
¶ Reſponſio dōm. ꝙ eadē queſtio eſt qua querit̄ de
delectatione moroſa. vtrū ſit peccatū mortale. ⁊ qua qri
tur de ꝯſenſu in delectatōem. Dubitatio aūt de delecta
tione moroſa eſſe nō poteſt an ſit peccatū mortale ſi dicat̄
eſſe moroſa a mora tpis. certum em̄ eſt ꝙ ꝓlixitas tēpo
ris nō poteſt dare actui rōnem peccati mortalis niſi ali
quid aliud interueniat. cum nō ſit circumſtantia in infini
tum aggrauans. Sed hoc videt̄ dubitabile. vtrū delec
Opinio pma — ctatio que dr̄ moroſa ex ꝯſenſu rōnis ſupueniente pecca
tum ſit mortale. ¶ Circa hoc autē aliqui diuerſimode
opinati ſunt. Quidam em̄ dixerunt ꝙ nō eſt peccatum
Re. pbaº — mortale ſed veniale. ¶ Que quidē opinio dictis Auguſti
ni aduerſari videtur. qui ex tali conſenſu dānationē homi
ni cōminatur. vt patꝫ ex verbis eius inductis. Iſti igit̄
opinioni contradicit cōmunis opinio modernorum. ⁊ vi
detur in periculum vergere animarum. cum ex conſenſu
in talem delectationem homo in peccatum promptiſſi
Opio 2º — me cadere poterit. Unde alteri opinioni magis videtur
eſſe aſſentiendum. que ponit talem conſenſum eſſe pec
catum mortale. Cuius opinionis veritas ſic accipi poteſt
Sciendum nāqꝫ ꝙ ſicut ad exteriorem fornicationis ac
tum ſequitur ſua delectatio ſenſibilis. ita etiam ad actū
cogitationis ſequitur ſua delectatio interior. Sed ad co
gitationem duplex delectatio ſequitur. Una quidem ex
parte cogitationis ipſius. Alia ex parte ipſius cogitati.
Delectamur em̄ quādoqꝫ in cogitatione ꝓpter ipſaꝫ cogi
tationem ex qua nobis acquiritur quedaꝫ delectatio in
actu aliquorꝫ. quāuis illa nobis diſpliceant. ſicut aliquis iu
ſtus cogitat de peccatis de eis diſputando ⁊ ꝯferendo.
et in veritate illius cogitatōis delectatur. ſed tunc ꝓpter
iſta cogitata ſequitur delectatio quādo ipſa res cogitata
affectum mouet ⁊ allicit. ⁊ he quidem due cogitatōes in qui
buſdam actib9 differūt manifeſte ⁊ aperte diſtinguūtur.
ſed earum diſtinctio in cogitatiōe de peccatis carnis ma
gis latet. eo ꝙ ꝓpter corruptōem ꝯcupiſcibilis ad cogita
tionem talium ꝯcupiſcibilium ſtatim ſequitur motus in
ꝯcupiſcibili ex ipſis ꝯcupiſcibilib9 cauſatis. Delectatio ergo
illa que cogitatōem ſequitur ex parte ipſius cogitatiōis
omnino ad aliud genus reducitur quā delectatio actus ex
terioris. Unde talis delectatio quorūcūqꝫ malorum co
gitationem ſequatur penitus nō eſt peccatum. ſed lau
dabilis delectatio. vt cum quis delectatur in cogitatiōe
veri. vel ſi ſit aliqua immoderantia ꝯtinebitur ſub pec
cato curioſitatis. Sed alia delectatio que conſequit̄ cogi
tationem ex parte rei cogitate in idē genus concidit cū
delectatione exterioris actus. vt em̄ dicitur. xi. metaph.
delectatio in actu ꝯſiſtit per ſe. ſed ſpes ⁊ memoria pro
pter actum delectabilia ſunt. Unde ꝯſtat ꝙ talis delecta
tio ſm̄ genus ſuū inordinata eſt eadem inordinatione qua
eſt inordinata delectatio exterior. Dato igit̄ ꝙ delectatio
exterior ſit de gn̄e peccati mortalis. tūc etiā interior dele
ctatio in ſe ⁊ abſolute ꝯſiderata de genere peccati morta
lis erit. Quādocūqꝫ aūt ratio ſe ſubijcit peccato morta
li ꝑ approbationem tūc eſt peccatum mortale. Excludit̄
em̄ a rōne rectitudo iuſticie. cum ipſa ſubijcitur iniquita
ti ꝑ approbationem. tunc aūt ſe ſubijcit delectatōni huic
peruerſe quādo in eam ꝯſentit. ⁊ hec eſt pma ſubiectio qua
ei ſe ſubijcit. ⁊ ex hac ſubiectione ꝯſequitur quādoqꝫ vt
ipſum actum inordinatum eligat ꝓpter hanc delectatio
nem perfectius ꝯſequendā. ⁊ quanto in plures inordinati
ones tendit ad hoc ꝙ delectationem. cōſequatur. tanto
magis in peccato ꝓgreditur. totius em̄ iſtius ꝓgreſſus
prima radix eſt ille ꝯſenſus quo delectationem accepta
uit. vnde ibi peccatum mortale inchoatur. vnde ſimplici
ter ꝯcedimus conſenſum in delectationem fornicatōnis
vel alterius mortalis eſſe peccatum mortale. ex quo etiā
ſequitur ꝙ quicquid homo agit ex ꝯſenſu talis delecta
tionis ad hoc vt huiuſmodi delectatōem nutriat vel te
neat. ſicut ſunt turpes tact9 vel libidinoſa oſcula vel ali
quid hmōi. totū eſt mortale peccatum.
¶ Ad pmum ergo dōm. ꝙ ſicut dicit Auguſtinus — Ad. 1.
in enchiridion. oratio dn̄ica ⁊ hmōi alia nō ſolum ad de
lendū peccata venialia valent. ſed ad remiſſionē morta
lium. quāuis non ita ſufficiant ad deletionem mortalium
ſicut venialium ¶ Ad ſecundū dōm. ꝙ delectatio illa que — Ad 2
ꝯſequitur cogitationem de fornicatione ex parte cogita
ti eſt mortale ſm̄ genus ſuū. ſed per accidens tm̄ eſt veni
ale peccatum inquantum ſcilꝫ ꝑuenit aſſenſum deliberatum
in quo perficitur ratio peccati mortalis. ſine quo etiam ſi
corpus inquinaretur per violentiam nō eſſet peccatum
mortale. quia non poteſt inquinari corpus inquinatione
peccati ſine ꝯſenſu mentis. vt dixit ſctā Lucia. ⁊ ideo qn̄
cōſenſus aduenit remouetur ꝑdictum accidens. ⁊ ſic fit
peccatū mortale. ſicut etiam accideret in ea que ꝑ violen
tiam corrumperetur. ¶ Ad terciū dōm. ꝙ tota inordi — Ad 3
natio fornicatōis vbicūqꝫ ꝯtingat redūdat in delectatio
nem que in ipſa cauſatur. vnde qui hmōi generis delecta
tionem approbat mortaliter peccat ¶ Ad quartū dōm — Ad 4
ꝙ ſi aliquis delectaret̄ in cogitatione homicidij propter
ipſam rem cogitatam. hoc em̄ nō eſſet niſi ꝓpter affectio
nem quam haberet ad homicidium. ⁊ ita peccaret. ſed ſi
aliquis delectaret̄ in cogitatione mali ꝓpter notitiā eorū
de quib9 cogitat. vel ꝓpter aliquid hmōi. nō erit peccatū
mortale ſemꝑ. ſed reducit̄ ad aliquod genus peccati. ſcꝫ
curioſitatem vel aliquid hmōi. ¶ Ad. v. dōm. ꝙ illa de — Ad 5
lectatio que fuerit venialis nunqꝫ eadē numero erit mor
talis. ſed actus ꝯſenſus ſupueniens erit mortalis ¶ Ad — Ad 6
ſextū dōm. ꝙ quāuis rō ſuperior ſola ꝑ ſe ꝯuertat̄ ad deuꝫ
tn̄ hmōi ꝯuerſionis aliqualiter fit particeps inferior ſm̄
ꝙ a ſuperiore trahit̄. ſicut ꝯcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis dicū
tur participare aliqualiter rōne inquantum rōni obediunt.
et ita etiā auerſio peccati mortalis poteſt ꝑtinere ad rō
nem inferiorem. ¶ Ad. vij. dōm. ꝙ Aug9. in libro ꝯtra — Ad 7
Maniche. nō eodē mō exponit illa tria ſicut. xij. de tri.
In libro em̄ de trini. ſerpentē attribuit ſenſualitati. muli
erem inferiori rōni. virū ſuperiori. ſed in li. ꝯtra maniche.
ſerpentē ſenſui. mulierē ꝯcupiſcentie vel ſenſualitati. viruꝫ
rōni. ⁊ ideo rō nō ſequit̄. ¶ Ad. viij. dōm. ꝙ interior ac — Ad 8
tus ſcꝫ delectatio habet alteriuſmodi delectatōem a de
lectatione actus exterioris. que ſeqtur cogitatōnem ꝑ ſe
ipſam. ſed delectatio que ſeqtur cogitatōem ex parte ac
tus cogitati reducit̄ in idē genus. qr nullus delectat̄ in ali
quo niſi afficiat̄ ad illud. ⁊ apprehendat illud vt ꝯueni
ens. Unū qui ꝯſentit in delectationē interioreꝫ approbat — Ad 9
etiam exteriorē. ⁊ vult ea frui ſaltē cogitādo de ea ¶ Ad
nonū dōm. ꝙ ꝯſenſus in delectatōem ꝓhibet̄ ꝑcepto illo.
Nō ꝯcupiſces. nō em̄ ſine cauſa de actu exteriori ⁊ interi
ori ꝯcupiſcentia diuerſa ꝑcepta dantur in lege. nihilomi
nus tn̄ ſi in nullo ꝑcepto ſpeāli prohibet̄. ex hoc ipſo ꝙ for
nicatio ꝓhibetur cuꝫ ea ꝓhibent̄ omnia ꝯſequentia que ad
idem genus ꝑtinent ¶ Ad. x. dōm. ꝙ anteqꝫ delectatio — Ad 10
nem rō perpendat vel nocumentū ipſius nō habet inter
pretatiuū ꝯſenſum. etiā ſi nō reſiſtat. ſed quādo iam per

pendit rõ de delectatione inſurgẽte.⁊ de nocumento cõ
ſequente.vtpote cũ ꝑcipit homo ſe totaliter ꝑ delectatio
nem in peccatũ inclinari ⁊ in preceps ruere.niſi expſſe re
ſiſtat videt̃ ꝯſentire.⁊ tũc peccatũ ad rõnem tranſfertur
per actũ eius.qꝛ agere ⁊ non agere cum quis agere debet
ad genus actus reducũtur ſ̃m ꝙ peccatũ omiſſionis ad
Ad .ij peccatũ actus reducit̃. ¶ Ad .xi.dõm.ꝙ vis p̃cepti dei ꝑ
uenit vſq3 ad rõnem inferiorẽ inq̃ʒtum ipſa participat re
Ad 12 gimen ſupioris. ¶ Ad .xij. dõm.ꝙ ꝯuerſio qua quis poſt
deliberatõem ad aliq̃d de genere mali ꝯuertit̃. ſufficit ad
rõnem peccati mortalis.q̃ʒuis poſt hanc ꝯpleratõem aliq̃
alia completio addi poſſit. ¶ Ad .xiij.dõm.ꝙ ſicut dicit
Ad 13 Diony.iiij.ca.de diui.no. Bonũ cauſat̃ ex vna tota ⁊ ꝑfe
cta cauſa.ſed malũ ex ſingulis defectibꝫ.⁊ ita plura requi
rũtur ad hoc ꝙ aliquid ſit bonũ meritorium q̃ʒ ad hoc ꝙ
aliquid ſit malũ demeritoriũ. q̃ʒuis deus ſit pronior ad
remunerandũ bona q̃ʒ ad puniendũ mala. Vñ ꝯſenſus
delectationis ſine ꝯſenſu operis nõ ſufficit ad merendũ
Ad 14 ſufficit aũt ad demerendũ ¶ Ad .xiiij.dõm.ꝙ mulier de
iure nõ debet velle ꝯtra debitam viri ordinatõem. ſed tñ
de facto p̃t q̃ñq3 contrarium velle ⁊ vult.⁊ ita de inferio
ri ratione.
So.inſtã. ¶ Rationes in ꝯtrariũ ꝓcedimus. q̃ʒuis vltima nõ
concludat.procedit eñ acſi gentilis ſ̃m rõnem ſuperiorem
peccare nõ poſſet.nullus eñ eſt qui non eſtimet in aliquo
eſſe finem humane vite.⁊ cum ex illo deliberatõem acci
pit ꝑtinet ad rõnem ſuperiorem.

QVinto querit̃.vtrũ

in rõne ſuperiori poſſit eſſe peccatũ veniale.
1. Et videt̃ ꝙ non.rõnis eñ ſuperioris eſt inherere rõnibꝫ
eternis.ergo ⁊ peccatũ in ea eſſe nõ p̃t.niſi ꝑ hoc ꝙ defle
ctitur a rõnibꝫ eternis.ſed deflecti ab illis eſt peccatum
2 mortale.g̃ ⁊c̃. ¶ Pre. Peccatũ veniale ꝑ cõtemptum fit
mortale.ſed nõ videt̃ eſſe ſine ꝯtemptu ꝙ aliquis delibe
ret aliq̃d eſſe malũ ⁊ a deo puniendũ.⁊ tñ illud cõmitte
re ꝯſentiat.ergo videt̃ ꝙ q̃ñcunq3 poſt deliberatõnem ſu
perioris ratiõis in actum etiã ꝯſentit peccati venialis fit
peccatũ mortale. ¶ Item. Eſt aliquid in aĩa in quo non
3 p̃t eẽ peccatũ veniale.ſcʒ ſenſualitas.⁊ aliq̃d in quo p̃t eẽ
veniale ⁊ mortale.ſcʒ inferior rõ.ergo videtur ꝙ ibi ſit ali
quid in quo nõ poteſt eſſe niſi mortale.hoc aũt nõ eſt ſyn
4 deriſis.qꝛ in ea nullũ peccatũ eſt.ergo ⁊c̃. ¶ Item In an
gelo ⁊ hoie in ſtatu innocentie nõ poterat eſſe peccatum
veniale.ꝓpter hoc ꝙ peccatũ veniale ex corruptõe carnis
oritur q̃ tũc nõ erat.ſed rõ ſupior eſt remota a carnis cor
ruptione.ergo ⁊c̃.
Cõtra ¶ Contra. Conſenſus in actũ peccati nõ eſt grauior
q̃ʒ ipſe actus peccati.ſed ꝯſenſus in actũ venialis ad ſu
periorẽ rõnem ꝑtinet.g̃ ⁊c̃. ¶ Item Subitus motus in
fidelitatis peccatum veniale eſt.⁊ non eſt niſi in ſuperiori
ratione.ergo ⁊c̃
R'o ¶ Rñſio dõm.ꝙ in ſupiori parte rõnis peccatũ ve
niale p̃t eſſe ⁊ mortale.ſʒ tñ aliqua materia eſt circa quã
nõ p̃t eſſe in ea niſi peccatũ mortale. Qđ ſic pʒ.ſupior eñ
rõ tñ habet actũ circa aliquã materiam directe.ſcʒ circa
rationes eternas.⁊ circa aliquã materiã indirecte.ſcʒ cir
ca rõnes t̃pales.de quibꝫ iudicat ſ̃m rões eternas Circa
materiã aũt ꝓpriam.ſcʒ circa rõnes eternas hʒ duplicem
actum.ſcʒ ſubitũ ⁊ deliberatũ. Cuʒ aũt peccatũ mortale
nõ ꝑficiat̃ niſi poſt actũ deliberatiõis poterit eſſe in ſupio
ri rõne peccatuʒ veniale qñ erit motus ſubitus.mortale
aũt qñ erit motus deliberatus.ſicut in peccato infidelita
tis pʒ. Sed circa materiã t̃paliũ rerũ non habet actũ niſi
deliberatũ.qꝛ nõ fertur ad ea niſi ꝯferens rõnes eternas.
Vñ q̃ʒtum ad hmõi materiã ſi ſit in genere peccati mor
talis ſemꝑ actus rõnis ſupioris eſt peccatũ mortale.ſi au
tẽ ſit i genere peccati venialis erit peccatũ veniale. vt pʒ
cũ quis ꝯſentit in verbũ ocioſum
¶ Ad p̃mũ ergo dõm.ꝙ rõ ſuperior peccat ꝑ hoc ꝙ Ad .i.
deflectit̃ a rõnibꝫ eternis.nõ ſolum faciendo ꝯtra eas. ſʒ
etiam faciendo p̃ter eas.qđ eſt peccatũ veniale ¶ Ad .ij. Ad 2
dõm ꝙ nõ quilibet ꝯtemptus facit peccatũ mortale.ſed
ꝯtemptus dei ſolus.per hunc eñ ſolũ homo auertitur a
deo.poſt quãtãcũq3 aũt deliberatõem hõ in ipſum venia
le cõſentiat nõ contẽnet deũ.niſi extimaret peccatum il
lud eſſe cõtrariũ p̃cepto diuino. ¶ Ad .iij.dõm.ꝙ hoc Ad 3
ꝙ in ſenſualitate nõ p̃t eſſe peccatũ mortale cõtingit ex
impfectione eius.rõ aũt ꝑfecta potentia eſt Et ideo in ea
p̃t eſſe peccatũ ſ̃m oẽm peccati differentiã.actus eñ ei⁹
p̃t eſſe in quolibet genere ꝯpletus. vñ ſi ſit in genere veni
alis eſt veniale.ſi in genere mortalis eſt mortale. ¶ Ad
iiij.dõm.ꝙ q̃ʒuis rõ ſupior nõ ſit imediate carni ꝯiũcta Ad 4
tñ corruptio carnis vſq3 ad ipſam ꝑtingit inq̃ʒtum ſupe
riores potentie ab inferioribꝫ accipiũt

¶ Materia.xvi. ¶ De Synderiſi

QVeſtio xvi.de ſyn

deriſi.⁊ habet tres queſtiones. Prima vtrũ
ſynderiſis ſit potentia vel habitus. Secun
da vtrũ ſynderiſis poſſit peccare. Tercio vtꝝ ſynderiſis
in aliquo extinguatur

COnſequẽter que

ritur de ſynderiſi. Et p̃mo queritur
vtrũ ſynderiſis ſit potentia vel habi
tus. ¶ Et videtur ꝙ ſit potẽtia. ea 1
eñ que ꝯueniũt in eadẽ diuiſione ſũt
eiuſdẽ generis.ſed ſynderiſis diuidit̃
ꝯtra cõcupiſcibilẽ iraſcibilẽ ⁊ rõnalẽ. vt dr̃ in glo. Hiero.
Ezech.p̃mo.ſed iraſcibil' ⁊ cõcupiſcibilis ⁊ rõnalis ſunt
potentie.g̃ ⁊ ſynderiſis ¶ Sed diceres.ꝙ nõ ſignat po
tentiã abſolute.ſʒ potẽtiã cũ habitu. ¶ Sed ꝯtra. Sub 2
iectũ cũ accñte nõ diuidit̃ cõtra ſubiectũ abſolute ſumptũ
nõ eñ dr̃ diuiſio cõueniẽs.ſcʒ aĩaliũ aliud hõ.aliud hõ al
bus.ſed habitus cõparat̃ ad potentiã ſicut accñs ad ſub
iectũ.g̃ nõ debet diuidi illud qđ dicit potentiam tñ. ſcʒ
iraſcibilis cõcupiſcibilis ⁊ rõnalis.contra illud qđ noiat
potentiã cũ habitu ¶ Item Vnius potentie cõtingit eẽ 3
diuerſos habitus.ſi igit̃ rõne habitus vna potentia con
tra aliã diſtingueretur quot ſunt habitus potentiaꝝ tot
mẽbra eſſe deberent illius diuiſionis qua p̃res aĩe ad in
uicẽ diſtinguũtur ¶ Itẽ Nihil vnũ ⁊ idẽ p̃t eſſe regulãs 4
et regulatũ.ſed potentia ꝑ habitũ regulat̃.g̃ nõ p̃t poten
tia ⁊ habitus in idem coincidere vt vnũ nomen potẽtiaꝝ
et habitũ ſimul deſignet. ¶ Item Habitui non inſcribit̃ 5
aliquid ſed potentie tñ.ſed vlia p̃ncipia iuris dicũtur in
ſcribi ſynderiſi.g̃ ipſam potentiã nominat abſolute ⁊c̃.
¶ Itẽ Ex duobꝫ nõ p̃t fieri vnũ niſi altero tranſmutato
ſed habitus naturalis quẽ ſignificare dr̃ nomẽ ſynderẽ 6

nō mutaꝛ.q: opoꝛꝫ manere naturalia.nec iterū potentie
aīe trāſmutanꝛ.ergo ex habitu naturali ⁊ potētia nō pt
7 fieri vt vtrūqꝫ vno noīe nomineꝛ ¶ Itē Synderiſi opponiꝛ
ſenſualitas.q: ſicut ſenſualitas inclinat ſemꝑ ad malum
ita ſynderiſis ad bonum.ſed ſenſualitas eſt ſemper abſo⸗
lute potentia ſine habitu.g̃ ⁊c. ¶ Itē Sicut dꝛ.iiij. me⸗
8 taphy.rō quā deſignat nomē eſt definitio.g̃ illud nomen
qđ nō eſt h̄ mō vnū q̃ diffinibile eſt. vno noīe noīari non
pt.ſed aggregatū ex ſubiecto ⁊ accn̄te.vt hoc qđ dico hō
albꝰ.definiri nō p̄t.vt pbaꝛ.vij.metaphy.g̃ nec etiā ag⸗
gregatū ex potentia ⁊ habitu.g̃ nō p̄t potentia ⁊ habi⸗
9 tus vno noīe noīari. ¶ Item. Supioꝛ rō potentiā abſo
lute noīaꝛ.ſed ſynderiſis idē eſt qđ ſuperioꝛ rō.vt videꝛ
dicit eīm Augꝰ.in li.de libero arbitrio.in naturali iudica
torio qđ nos ſynderiſim dicimus aſſunt q̃dam regule et
lumina virtutū ⁊ vera ⁊ incōmutabilia.incōmutabilibꝫ
aūt rōnibꝫ adherere ſm Augm̄.xij.de trini.eſt ſuperioris
10 rōnis.g̃ ſynderiſis eſt potentia abſolute. ¶ Itē Secūm
ph̄m.ij.ethi.oīe qđ eſt in aīa eſt potentia aut habitꝰ aut
paſſio.g̃ dictū ph̄i eſt vel inſufficiēs vel nō eſt aliquid in
aīa qđ ſit ſimul habitus ⁊ potentia. ¶ Itē. Cōtraria nō
11 pn̄t eſſe in eodē.ſed nobis eſt fomes innatus qui ſemper
inclinat ad malū g̃ in nobis nō p̄t eſſe aliq̄s habitꝰ ſemꝑ
inclinās ad bonū.⁊ ita ſynderiſis q̃ ſemꝑ inclinat ad bo
nū nō eſt habitus vel habitus cū potentia.ſꝫ potentia ab
12 ſolute. ¶ Itē Ad operandū ſufficit potentia ⁊ habitus
ſi g̃ ſynderiſis ſit potentia cū habitu innato. cū ſynderiſ
inclinat ad bonū.hō ſufficiēs erit ex puris naturalibꝫ ad
13 bonū operandū.qđ videꝛ hereſis eſſe Pelagij ¶ Itē Si
ſynderiſis ſit potentia cū habitu nō eſt paſſiua potentia.
ſꝫ actiua.cū habeat opatiōem aliquā.ſicut aūt potā paſſi
ua fundaꝛ ſupꝛa materiā.ita actiua ſupꝛa formā. In aīa
aūt humana eſt duplex forma.vna ꝑ quā cū angelis con
uenit in q̄ꝫtum ſpūs eſt.que eſt ſuperioꝛ. Alia inferioꝛ per
quā coꝛpus viuificat in q̄ꝫtū aīa eſt.que eſt inferioꝛ.opoꝛ
tet g̃ ꝙ ſynderiſis fundeꝛ ſupꝛa formā ſuperioꝛē vel infe
rioꝛē.ſi ſupꝛa ſuperioꝛē eſt ſupioꝛ rō.ſi ſupꝛa inferioꝛē.eſt
inferioꝛ rō.ſed tamē ſupioꝛ q̄ꝫ inferioꝛ rō noīaꝛ potentiaꝫ
14 abſolute.g̃ ⁊c. ¶ Itē. Si ſynderiſis ſit potentia cū habi⸗
tu hoc nō eſt niſi cū habitu innato.ſi eīm cū habitu infu⸗
ſo vel acquiſito poſſibile eſſet ſynderēſim amittere.ſꝫ ſyn
deriſis nō noīaꝛ habitū innatū.g̃ potentiā abſolute Pro
batio medie.oīs habitus q̃ p̄ſuppoñit actuꝫ tempaleꝫ
nō eſt habitus innatus.ſed ſynderiſis p̄ſuppoñit actum
tpalem.eſt eīm ſynderiſis malo remurmurare ⁊ inſtigare
ad bonū.qđ nō p̄t eſſe niſi ꝑus actualiter intelligaꝛ bonū
15 et malū.g̃ ſynderiſis p̄ſupponit actū tpalē ¶ Itē. Officiuꝫ
ſynderiſis videꝛ eſſe iudicare.vñ ⁊ naturale iudicatoriuꝫ
dꝛ.ſed liberū arbitriū a iudicādo nomen accipit.g̃ liberū
arbitriū eſt idem qđ ſynderiſis.ſed liberū arbitriū eſt po⸗
16 tentia abſolute.g̃ ⁊c. ¶ Itē. Si ſynderiſis ſit potētia cū
habitu q̄ſi ↄpoſitꝫ ex vtroq̄ꝫ.hoc eīm nō erit ↄpōne logica
qua ſpēs ex genere ⁊ dr̄ia ↄponiꝛ.q: potentia nō ſe hꝫ
ad habitū vt genus ad dr̄iā.ſic eīm quilibet habitꝰ po⸗
tentie ſuꝑinductus ſpēalem potentiā ↄſtitueret.g̃ eſt ↄpo
ſitio naturalis.ſed in ↄpōne naturali ↄpoſitū eſt aliud a
ↄponentibꝫ.vt pbaꝛ.vij metaphy.g̃ ſynderiſis nō eſt po
tentia vel habitus.ſed aliq̄d p̄ter hoc.qđ eſſe nō poteſt.
relinq̄tur g̃ ꝙ ſit potentia abſolute

Cōtra ¶ Contra Si ſyndereſis ſit potentia opoꝛꝫ ꝙ ſit po
tentia rōnalis.ſed potentie rōnales ſe hn̄t ad oppoſita. g̃
ſynderiſis ad oppoſita ſe habebit.ſed hoc eſt falſum.quia
ſemꝑ inſtigat ad bonū ⁊ nūq̄ꝫ ad malū. ¶ Itē Si ſynde
riſis ſit potentia.aut eſt eadē cū rōne aut alia.ſꝫ nō eſt ea⸗
dem.q: ↄtra rōnem diuidiꝛ in gloſa Ezech.i. Nec etiaꝫ
opoꝛꝫ dici ꝙ ſit alia potentia a rōne.ſpēalis eīm potentia
ſpēalē actū req̄rit.nullus aūt actus ſynderiſi attribuitur
quē rō facere nō poſſit.rō eīm ipa ⁊ inſtigat ad bonū ⁊ re⸗
murmurat malo.g̃ ⁊c. ¶ Itēꝫ Fomes ſemꝑ inclinat ad
malū ſynderiſis ſemꝑ ad bonū.g̃ iſta duo directe oppo⸗
nūtur.ſed fomes eſt habitus vel ꝑ modū habitꝰ ſe hn̄s
ipſa eīm cōcupiſcētia que eſt in pueris habitualis eſt.ſm
Augm̄.in adultis vero actualis fomes eſſe dꝛ.g̃ ſynde⸗
riſis eſt habitus ¶ Itē. Si ſynderiſis eſt potētia.aut co
gnitiua aut motiua.ſed ↄſtat ꝙ nō eſt cognitiua abſolu⸗
te.ex h̄ ꝙ actus eius ſit inclinare ad bonū ⁊ remurmura
re malo.g̃ ſi ſit potētia erit motiua.hoc aūt appareꝛ eē fal
ſum.q: potētie motiue ſufficiēter diuidūtur ꝑ iraſcibilem
ↄcupiſcibile ⁊ rōnalē.ↄtra q̄s diuidiꝛ ſynderiſis.vt ꝑus
dictū eſt.g̃ ⁊c. ¶ Itē. Sicut in pte aīe operatiua ſynderi
ſis nūq̄ꝫ errat.ita in pte ſpeculatiua intellectꝰ pꝛincipioꝛuꝫ
nūq̄ꝫ errat.ſed intellectꝰ pꝛincipioꝝ eſt habitꝰ q̃dā.vt pꝫ
ꝑ ph̄m in.vi.ethi.g̃ ſynderiſis habitus eſt

¶ Rn̄ſio.circa hāc q̄ſtionē diuerſe opiniones ſn̄t.q̃dā Rᵒ
eīm dicūt ꝙ ſynderiſis potētiā abſolute noīaꝛ.⁊ aliā a rō⸗ Opinio.1ª
ne ea ſuperioꝛē ¶ Alij vo dicūt potentiā abſolute eē.ſed Opio 2ª
eādē rōni ſm rem.ↄſideratōe tm̄ diuerſam. Cōſideratur
eīm rō vt rō.id eſt in q̄ꝫtū rōcinaꝛ ⁊ ↄfert.⁊ ſic rō noīatur
vis rōnalis ⁊ vt natura.id eſt in q̄ꝫtū naturaliꝛ cognoſcit
aliq̄d.⁊ ſic dꝛ ſynderiſis ¶ Alij vo dicūt ſynderiſim noīa Inq̄rit v̄ita
re ipſaꝫ potētiā rōnis cū habitu aliq̄ naturali. Quid aūt te opinionū.
verıꝰ ſit ſic videri p̄t. Sicut eīm dicit Dyo.ix ca.de di.no.di
uina ſapiētia cōniūgit fines pꝛioꝝ pꝛincipijs ſcđoꝝ.nature
eīm oꝛdinate ad inuicē ſic ſe hn̄t ſicut coꝛpa ↄtiguata.q̄ꝝ
inferius in ſuo ſupmo tangit ſupiꝰ in ſuo infimo.vñ ⁊ na⸗
tura inferioꝛ attingit in ſui ſupremo ad aliq̄d qđ eſt ꝓpꝛiū
ſupioꝛis nature imꝑfecte illud pticipās. Natura aūt aīe
humane eſt infra angelicā ſi ↄſideremꝰ naturalē modum
cognoſcēdi vtriuſq̄ꝫ.naturalis eīm modus cognoſcēdi et
ꝓpꝛius nature angelice eſt vt veritatē cognoſcat ſine inq̄ſi
tione ⁊ diſcurſu. Humane vo aīe ꝓpꝛiū eſt vt ad veritatē
cognoſcendā ꝑueniat inq̄rēdo ⁊ ab vno in aliud diſcurrē
do. Vñ aīa humana q̄ꝫtū ad illud qđ in ipſa ſupmuꝫ eſt
aliq̄d attingit de eo qđ ꝓpꝛiū eſt nature angelice.ſcꝫ vt ali
quoꝝ cognitōem ſubito ⁊ ſine inq̄ſitōe habeat.q̄ꝫuis etiā
q̄ꝫtū ad hoc inueniaꝛ angelo inferioꝛ.in q̄ꝫtū etiā in his ve
ritatē cognoſcere nō p̄t niſi a ſenſu accipiēdo ¶ Inueniꝛ
autē in natura angelica duplex cognitio.ſpeculatiua qua Duplex co⸗
ipſam rerū veritatē ſimplr̄ ⁊ abſolute intueꝛ. Et practica gnitᵒ āgelica
tā ſm̄ ph̄os q̄ poſuerūt angelos motoꝛes oꝛbiū ⁊ oēs foꝛ
mas naturales p̄exiſtere in eoꝝ cognitōe.q̄ꝫ etiā ſm the
ologos q̄ ponūt angelos deo in officijs ſpūalibꝫ miniſtra
re ſm que oꝛdines diſtinguūtur. Vñ ⁊ in humana natu⸗
ra in q̄ꝫtū attingit angelicā opꝫ eſſe cognitōem veritatis
ſine inq̄ſitōe ⁊ in ſpeculatiuis ⁊ practicis.et hanc q̃dē co⸗
gnitōem opꝫ eſſe pꝛincipiū totius cognitōnis ſequētis ſi⸗
ue ſpeculatiue ſiue practice cū pꝛincipia opteat eē certioꝛa
et ſtabilioꝛa vñ ⁊ hāc cognitōem oꝫ hoi naturaliter ineſſe
cū h̄ q̃dē cognoſcit q̄ſi ſeminariū q̃ddā totius cognitōis
ſequētis ⁊ in oibꝫ naturis ſequētiū opationū ⁊ effectuū q̄
dā naturalia ſemina p̄exiſtūt. Opꝫ etiāꝫ ꝑ habitualem
hāc cognitōeꝫ actualē eſſe vt in pꝛomptu poſſit ea vti cū
neceſſe fuerit. Sicut g̃ aīe humane q̃dā eſt habitꝰ natu⸗
ralis q̄ pꝛincipia ſpeculatiuaꝝ ſciaꝝ cognoſcit.quem.voca

ſmus intellectū pncipioꝝ. ita etiā in ipſa eſt qdā habitus
naturalis pmoꝝ pncipioꝝ opabiliū. q ſunt vlia pncipia
iuris naturalis. qui qdē habitꝰ ad ſyndereſim ptinet. Hic
aūt habitꝰ nō in alia potentia exiſtit ꝙ̄ in rōne. niſi forte
ponamꝰ intellectū eſſe potentiā a rōne diſtinctā. cuiꝰ cō
trariū ſupra dictū eſt. Reſtat igit̃ vt hoc nomē ſynderiſ
vel noiet abſolute habitū naturalē ſitem habitui pncipi
oꝝ. vel noiet ipam potētiā rōnis cū tali habitu. ⁊ qđcū
ꝙ̄ hoꝝ fuerit nō differt multū. qꝛ hoc nō facit dubitatio
nē niſi circa nois ſignificatōem. Q̄ʒ aūt potētia ipa rōnis
ꝓut naturaliter cognoſcit abſ ꝙ̄ omni habitu ſyndereſis
dicat̃ abſꝙ̄ omi dubio eſſe nō pt. qꝛ naturaliter cognitio
niꝰ ꝯuenit ſm aliquē habitū naturalem. vt de intellectu
principiorum patet.
Ad. j. ¶ Ad pmū ḡ dōm. ꝙ aliq̄ poſſunt in eandē diuiſionē
venire ſm ꝙ in aliq̄ ꝯmuni ꝯueniūt qcqd ſit illud ꝯmu
ne ſiue genus ſit ſiue accñs. In illa igit̃ diuiſione q̄ drimē
bꝛi q ſyndereſis ꝯtra has tres potentias diſtinguit̃. non
diſtinguūtur mēbꝛa diuiſionis ſm ꝙ ꝯueniūt in hoc com
muni qđ eſt potētia. ſed ſm ꝙ ꝯueniūt in h̄ ꝯmuni qđ eſt
Ad 2 pncipiū motiuū. Vñ nō ſeqtur ꝙ ſyndereſis ſit poñ a. ſʒ ꝙ
ſit pncipiū motiuū ¶ Ad. ij. dōm. ꝙ qñ ex accñte ſupue
nit ſubiecto aliqđ ſpeale. pter id qđ ꝯuenit ſibi ex ſua na
tura. tūc nihil ꝓhibet accñs diuidi ꝯtra ſubiectū. vel ſub
iectū cū accñte ꝯtra ſubiectū abſolute ſumptū. ſicut ſi di
uidere ſupficiē coloratā ꝯtra ſupficiē abſolute dictā. inꝙ̄
tum eñ ſupficies abſolute ſumit̃ eſt qdā mathematicū
p h̄ ꝯo qđ dr̄ coloratā. trahit̃ ad genꝰ nature. ita rō noiat
cognitōem ſm modū humanū. ſed p habitū naturalem
trahit̃ ad alterꝰ generis ꝯditōem. vt pʒ ex dictis. vñ ni
hil ꝓhibet ipm habitū diuidi ꝯtra potētiā in diuiſione q̄
diuidit̃ pncipiū motiuū. vel ipſam potētiā habitualē di
Ad 3 uidi ꝯtra potētiā abſolute ſumptā ¶ Ad. iij. dōm. ꝙ alij
habitꝰ q inſunt potētie rōnali eodē mō mouēt p illū mo
dū q eſt ꝓpꝛiꝰ rōni inꝙ̄tū eſt rō. ⁊ ideo illi habitus diſtin
gui nō pñt ꝯtra rōnē ſicut habitꝰ naturalis a q ſynderi
Ad 4 ſis noiat̃. ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ ſyndereſis nō dr̄ ſignare po
tentiā ⁊ habitū q̄ſi eadē res ſit potētia ⁊ habitꝰ. ſʒ qꝛ vno
noie ſignificat̃ ipſa potētia cū habitu cui ſubſternitur
Ad 5 ¶ Ad. v. dōm. ꝙ ſcribi aliqd in aliq̄ eſt duplr. vno mō
ſicut in ſubiecto. ſic in aīa nō pt aliqd ſcribi niſi ꝙ̄tū ad
potentiā. Vel ſicut in concipiente. ⁊ ſic nihil ꝓhibet habi
tui etiā aliqd inſcribi. ſm ꝙ dicimus ſingula q ad geome
Ad 6 triā ptinēt ipſi geometri inſcribi. ¶ Ad. vi. dōm. ꝙ rō
illa ꝓcedit qñ aliqd fit vnū ex duobꝫ p modū mixtionis.
ſic aūt nō fit vnū ex potentia ⁊ habitu. ſed ſicut ex poten
Ad 7 tia ⁊ ſubiecto ¶ Ad. vij. dōm. ꝙ hoc ꝙ ſenſualitas incli
nat ſemp ad malū hʒ ex coꝛruptōe fomitis. q qdē coꝛru
ptio ineſt p modū cuiuſdā habitꝰ. ⁊ ſic etiā ſyndereſis ex
Ad 8 aliq̄ habitu naturali hʒ ꝙ ſemp ad bonū incliner. ¶ Ad
viij. dōm. ꝙ hō albꝫ definiri nō pt definitōne ꝓpꝛie dicta
q̄lis eſt definitio ſubaꝝ q ſignant vnū p ſe. ſed pt definiri
definitōe quadā ſm qd inꝙ̄tum ex ſubiecto ⁊ accñte fit
vnū ſm qd. ⁊ talis vnitas ſufficit ad hoc ꝙ vnū nomen
poſſit iponi. Vñ ⁊ phs ibidē dr̄ ꝙ ſubiectū cū accñte pt
Ad 9 vno noie noiari. ¶ Ad. ix. dōm. ꝙ ſyndereſis neꝙ̄ noiat
rōnem ſupioꝛē neꝙ̄ inferioꝛē. ſed aliqd cōiter ſe hñs ad
vtrūꝙ̄ in ipſo eñ habitu vliū pncipioꝝ iuris ꝯtinent̃
qdā q ptinent ad rōnes eternas. vt hoc qđ eſt deo obedi
endū eſſe. qdā vero q ptinēt ad rōnes inferiores. vt pote
ſm rōnem eſſe viuēdū. Aliter aūt ſyndereſis dr̄ incōmu
tabilibꝫ intendere. aliter rō ſuperioꝛ. Dicit̃ eñ aliqd incō
mutabile ꝓpter incōmutabilitatē nature. ⁊ ſic diuina in

cōmutabilia ſunt. Et hoc mō rō ſuperioꝛ incōmutabili
bus intendit. Dicit̃ etiā aliqd incōmutabile ꝓpter nccita
tem veritatis. ꝙ̄uis etiā ſit circa res ſm naturā ꝯmuta
biles. ſicut illa veritas. oē totū eſt maius ſua pte. incōmu
tabilis etiā eſt incōmutabilibꝫ rebꝫ. ⁊ h̄ mō ſyndereſis in
cōmutabilibꝫ intendere dr̄. ¶ Ad. x. dōm. ꝙ ꝙ̄uis oē qđ Ad 10
ſit in aīa ſit ſolū habitus vel ſolū paſſio vel ſolū potētia. tñ
nō oē qđ in aīa noiat̃ eſt alteꝝ hoꝝ tñ. illa eñ q ſm rē di
ſtincta ſunt pt intellectꝰ ꝯiūgere ⁊ vno noie nomiare
¶ Ad. xi. dōm. ꝙ habitꝰ ille inclinās ad malū innatꝰ p Ad. ij
tinet ad inferioꝛē ptē aīe qua coꝛpꝰ ꝯiūgit̃. habitꝰ aūt na
turaliter inclinās ad bonū pertinet ad ſuperioꝛē partē. ⁊
ideo hi duo habitꝰ ꝯtrarij nō ſunt eiuſdē ſm idē ¶ Ad Ad 12
xij. dōm. ꝙ habitus cū potentia ſufficit ad actū qui eſt il
lius habitus. actus aūt hmōi habitꝰ naturalis quē ſyn
dereſis noiat eſt remurmurare malo ⁊ inclinare ad bonū.
et ideo ad hūc actū hō naturalr pt. nō aūt ſeqtur ad hoc
ꝙ in opus meritorium hō ex puris naturalibꝫ poſſit. hoc
eñ naturali facultati imputare ſolūmodo pelagiane im
pietatis eſt. ¶ Ad. xiij. dōm. ꝙ ſyndereſis ſm ꝙ potētiā Ad 13
noiat magis videt̃ noiare potentiā paſſiuā ꝙ̄ actiuā. nō
eñ diſtinguit̃ potētia actiua a paſſiua ex hoc ꝙ hʒ opati
onē. qꝛ cū cuiuſlibet potētie aīe tā actiue ꝙ̄ paſſiue ſit ope
ratio aliq̄. q̄libet poñ a aīe eſſʒ actiua. Cognoſcit̃ aūt coꝝ
diſtinctio p ꝯparatōem potētie ad obiectum. ſi eñ obie
ctū ſe habeat ad potentiā vt patiēs ⁊ trāſmutatū. ſic erit
potentia actiua. ſi aūt ecōuerſo ſe hʒ vt agēs ⁊ mouēs ſic
erit potētia paſſiua. Et inde eſt ꝙ oēs potētie vegetabi
lis aīe ſunt actiue. qꝛ alimentū trāſmutat̃ p potentiā aīe
tā nutriendo ꝙ̄ augēdo ꝙ̄ etiā in generādo. Sʒ poten
tie ſenſitiue oēs ſunt potentie paſſiue. qꝛ per ſenſibilia ob
iecta mouent̃ ⁊ fiūt in actu. Circa intellectum ꝯo aliq̄ eſt
potentia actiua. aliq̄ paſſiua. eo ꝙ p intellectū intelligibi
le potētia fit intelligibile actu. qđ eſt intellectꝰ agētis. et
ſic intellectus agens eſt potētia actiua. ipm etiā intelligi
bile in actu facit intellectū in potētia eſſe intellectū actu.
et ſic intellectus poſſibilis erit potētia paſſiua. nō aūt po
nit̃ ꝙ intellectus agēs ſit habituū ſubiectum. ſed magis
poſſibilis. Unde ipſa potētia q habitui naturali ſubijcit̃
magis videt̃ eſſe potētia paſſiua ꝙ̄ actiua. dato etiam ꝙ
ſit potentia actiua vlteriꝰ nō recte ꝓcedit̃. non eñ ſunt in
aīa due forme. ſed vna tñ. que eſt eius eſſentia. qꝛ p eſſen
tiā ſuā ſpūs eſt. ⁊ p eſſentiā ſuā forma coꝛpis eſt nō p ali
qd ſupadditū. Vñ rō ſupioꝛ ⁊ inferioꝛ nō fundāt̃ ſup du
as formas. ſed ſup vnā aīe eſſentiā. Nec etiāʒ eſt verū ꝙ
rō inferioꝛ fundet̃ ſup eēntiā aīe ſm illā habitudinē q eſt
forma coꝛpis. ſic eñ fundātur in eſſentia aīe ſolū ille vires
q ſunt organis affixe. qualis nō eſt rō inferioꝛ. dato etiāʒ
ꝙ illa potētia quā noiat ſyndereſis ſit idē qđ ſupioꝛ vel
inferioꝛ rō nihil ꝓhibet noie rōnis noiari illā potentiā ab
ſolute. noie aūt ſyndereſis noiari eandē cū habitu ſibi in
herente ¶ Ad. xiiij. dōm. ꝙ actꝰ cognitōis nō ꝑrigit̃ ad Ad 14
potētiā vel habitū ſyndereſis. ſʒ ad actū ipiꝰ. vñ ꝓpter h̄
nō excludit̃ ꝙ habitꝰ ſynderiſ ſit innatꝰ ¶ Ad. xv. dōm Ad 15
ꝙ iudiciū eſt duplex. ſcʒ in vli. ⁊ h̄ ptinet ad ſyndereſim. ⁊
in pticulari opabili. ⁊ hoc ptinet ad liberū arbitriū. vñ rō
nō ſeqtur ꝙ ſint idē ¶ Ad. xvi. dōm. ꝯpoſitio phyſica ⁊ Ad 16
naturalis eſt multiplex. Eſt eñ ꝯpoſitio mixti ex elemē
tis. ⁊ de hac ꝯpōne loquit̃ phus ꝙ opꝫ formā mixti eſſe
aliā oino ab ipſis elemētis. Eſt etiā ꝯpoſitio forme ſuba
lis ⁊ materie ex qua reſultat totū. ſcʒ forma ſpēi. q qdem
non eſt oīmino aliud a materia ⁊ forma. ſed ſe habʒ ad eas
vt totum ad ptes. Eſt etiā cōpoſitio ſubiecti ⁊ acciden

tis in qua nō reſultat aliquid totū ex vtroq3. ⁊ talis com
poſitio eſt potentie ⁊ habitus

Secūdo querit᷑. vtrū

ſynderēſ poſſit peccare. Et videt᷑ ꝙ ſic. q2 vt
dr̄ in glo. Heroni. ezech. i. de ſyndereſi. Hāc interdū p̄ci
pitari videm᷒. ſed p̄cipitatio in opabilib᷒ nihil aliud eſt
ꝙ̄ pctm̄. ergo ⁊c. ¶ Item Cum peccare nō ſit habitus pro
2 prie loquēdo neq3 potētie ſed hoīs. q2 actus ſunt ſingula
riū. dr̄ tn̄ aliqs habitus vel potētia peccare ſm ꝙ ꝑ actū
alicuius potentie vel habitus hō induci᷑ ad peccandum
Sed ꝑ actū ſynderēſ hō induci᷑ ad peccandū q̄nq3. vt
dr̄ Joh. xvi. venit hora vt oīs q̄ interficit vos ⁊c. et ſic
ad occiſionē aploꝝ aliq̄ inclinabant᷑ ex hoc ꝙ iudicabant
eſſe obſequendū deo. qđ ad ſyndereſim ꝑtinet. ergo ⁊c.
¶ Item Here. ij. filij q̄q3 mempheos ⁊ thamneos con
3 ſtuprauerūt te vſq3 ad verticē. vertex aūt eſt ſupio2 pars
aīe. vt dr̄ glo. ſup illud p̄s. in verticē ipſius iniq̄tas eius
deſcēdet. ⁊ ſic ad ſyndereſim ꝑtinet q̄ eſt ſupremū in aīa
4 ergo ſyndereſis a demonib᷒ ꝯſtupra᷑ ¶ Item Potētia rōna
lis ſe habet ad oppoſita ſm phm̄. ſed ſyndereſis eſt potē
tia rōnalis. ergo ſe h3 ad oppoſita. ergo p̄t bonū facere et pecca
5 re. ¶ Itē Cōtraria nata ſunt fieri circa idē. ſed virtus et
pctā ſunt ꝯtraria. cū igi᷑ in ſyndereſi ſit actus virtutis. q2
6 incitat ad bonū. etiā in ipſa actus pcti erit. ¶ Itē Sicut
ſe h3 habitus p̄ncipioꝝ in ſpeculatiuis. ita ſyndereſis in
opatiuis. ſed oīs opatio rōnis ſpeculatiue ex p̄mis p̄n
cipijs ori᷑. ergo et oīs opatio practice rōnis ex ſyndereſi ini
tiū ſumit. ergo ſicut ſyndereſi attribui᷑ opatio rōnis practi
ce que eſt ſm virtutē. ita attribui᷑ ei opatio rōnis que eſt
7 ſm pctm̄. ¶ Itē Pena rndet culpe. ſed tota aīa puni᷑ in
Contra ¶ Cōtra Bonū (dānatꝫ. etiā ſynderēſ. ergo ⁊ ipſa peccat
p̄t eſſe magis purū q̄3 malū. q2 aliq̄d bonum eſt cui nihil
admiſce᷑ de malo. nihil aūt adeo eſt malū qđ non habeat
aliq̄d de bono ꝑmixtū. ſed in nobis eſt aliquid qđ ſp̄ incli
nat ad maluʒ. ſcꝫ fomes. ergo et aliq̄d erit qđ ſp̄ inclinet
ad bonū Hoc aūt nō vide᷑ eſſe niſi ſyndereſis. ⁊ ſic ſynde
reſis nunq3 peccat ¶ Itē Qđ naturaliter ineſt ſp̄ ineſt. ſꝫ
naturale eſt ſyndereſi ꝙ remurmuret malo. ergo ipſa nunq3
in malum cōſentit. ergo non peccat.

Rⁿ ¶ Rñſio dōm ꝙ natura in oībus operib᷒ ſuis bonuʒ
intēdit ⁊ ꝯſeruatōem eoꝝ q̄ ꝑ operationē nature fiūt. et
ideo in operib᷒ nature oībus ſp̄ p̄ncipia ſunt ꝑmanentia
et immutabilia ⁊ rectitudinē ꝯſeruantia. p̄ncipia eīn ma
nere oportet. vt dr̄ in p̄mo phiſicoꝝ. nō eīn poſſet eſſe ali
qua firmitas vel certitudo in his que ſunt a p̄ncipijs niſi
p̄ncipia eſſent firmiter ſtabilita. Et inde eſt ꝙ oīa muta
bilia reducunt᷑ ad aliqđ primū immobile. Unde eſt etiam
ꝙ oīs ſpeculatiua cognitio deriua᷑ ab aliq̄ certiſſima co
gnitione circa quā erro2 eſſe nō p̄t. q̄ ē cognitio p̄moꝝ p̄n
cipioꝝ vniuerſaliū. ad q̄ oīa alia cognita examinā᷑. et ex q̄
oē verū approba᷑. ⁊ oē falſum reſpui᷑. in q̄bus ſi aliqs
erro2 accidere poſſet nulla rectitudo in tota ſequēti ꝯgni
tione inueniret᷑. Uñ et in opib᷒ humanis ad hoc ꝙ in eis
aliq̄ certitudo eſſe poſſit oportet aliqđ p̄ncipiū eſſe perma
nēs. qđ certitudinē immutabilē habeat ad qđ oīa opera
examinant᷑. ita ꝙ illud p̄ncipiū ꝑmanēs oīmi malo reſiſtat.
et oīni bono aſſentiat. ⁊ hoc eſt ſyndereſis. cuius officiuʒ
eſt remurmurare malo. ⁊ inclinare ad bonum Et ideo cō
cedimus ꝙ in ea non poſſit eſſe peccatum
Ad. j. ¶ Ad p̄m̄ ergo dōm ꝙ ſynderēſ nūq3 p̄cipita᷑ in vlī. ſed
in ipa applicatiōe vlis p̄ncipij ad aliqđ ꝑticulare p̄t acci
dere erro2 ꝓpter imꝑfectā vel falſam deductōem vel ali
cuius falſi aſſumptōem. Et ideo nō dixit ſimplr̄ ꝙ p̄cipi
ta᷑ ſynderēſ. ſed ꝙ ꝯſcia p̄cipita᷑ q̄ vle iudiciū ſynderēſ
ad ꝑticularia opa applicat ¶ Ad. ij. dōm ꝙ q̄n in aliq̄ ſyl Ad 2
logiſmo ꝯcluſio falſa induci᷑ ex duab᷒ p̄miſſis. quaꝝ vna
eſt falſa ⁊ reliq̄ vera. pctm̄ ꝯcluſionis non attribui᷑ vero.
ſed falſo. Et ideo in illo arbitrio q̄ occiſores aploꝝ ſe ar
bitrabā᷑ obſequiū p̄ſtare deo. pctm̄ nō ꝓueniebat ex vli
iudicio ſyndereſis qđ eſt deo obſequēdū. ſed ex falſo iudi
cio rōnis ſupio2is. q̄ arbitraba᷑ occiſionē aploꝝ eſſe bene
placitā deo. ⁊ ideo nō eſt ꝯcedendū ꝙ ꝑ actū ſynderēſ in
clinare᷑ ad pctm̄ ¶ Ad. iij. dōm ꝙ ſicut vertex corpis eſt Ad 3
ſupma ps corpis. ita vertex aīe eſt ſupma ps aīe. Uñ ſm
diuerſas diſtinctōes partiū aīme vertex aīe diuerſimode
accipi᷑. Diſtinguēdo eīm ꝑtem intellectiuā a ſenſitiua to
ta intellectiua ps vertex aīe dici p̄t. Ulterius diſtinguē
do intellectiuā ꝑtē in rōem ſupio2ē ⁊ inferio2ē. rō ſuperio2
vertex dr̄. Ulterius diſtinguēdo rōem in naturale iudi
ciū ⁊ rōnis deliberatōnem. naturale iudicato2iū dice᷑ eſſe
vertex. Cū igi᷑ aīa dr̄ ad verticē cōſtuprari intelligi᷑ ſm
ꝙ vertex noīat ſupio2ē rōem. nō aūt ꝓut noīat ſyndereſim.
¶ Ad. iiij. dōm ꝙ potētia rōnalis q̄ de ſe. ſe h3 ad oppoſi
ta. ꝑ habitū q̄nq3 determina᷑ ad vnū. ⁊ maxīe ſi ſit habi Ad 4
tus ꝯpletus. ſynderēſ aūt nō noīat potentiā rōnalē abſo
lute. ſed ꝑfectā ꝑ habitū certiſſimū. ¶ Ad. v. dōm ꝙ act᷒ Ad 5
ſynderēſ nō eſt actus v̄tutis ſimplr̄. ſed p̄ambulū ad actū
virtutis. ſicut naturalia ſunt p̄ambula virtutib᷒ gratuitꝫ
et acq̄ſitis ¶ Ad. vi. dōm ꝙ ſicut in ſpeculatiuis rō falſa. q̄3 Ad 6
uis originē ſumat a p̄ncipijs nō tn̄ a p̄ncipijs p̄mis falſi
tatē h3. ſed ex malo vſu p̄ncipioꝝ. ⁊ ita etiā in opatiuis ac
cidit ¶ Ad. vij. dōm ꝙ Aug᷒. in. xij. de tri. oñdit hoc ar Ad 7
gumentū nō valere. dr̄ eīn ꝙ ꝓ pctō ſolius inferio2is rōis
tot᷒ hō dāna᷑. ⁊ hoc iō. q2 ad vnā ꝑſonā ꝑtinet vtraq3 rō
cui᷒ eſt ꝓprie peccare. ⁊ ideo pena rndet directe et ꝓprie ꝑ
ſone nō potētie niſi inq̄ntū potētia ē ꝑſone. ꝓ pctō eīn qđ
hō vna ſui pte ꝯmiſit ipa ꝑſona penā mere᷑ q̄3 tñ ad oīa q̄
in ꝑſona ꝯtinent᷑. Unde ⁊ in iudicio ſeculari pro homici
dio quod homo manu cōmittit nō ſola puni᷑ manus

Tercio querit᷑. vtrū

ſynderēſ in aliq̄ extinguat᷑ Et videt᷑ ꝙ ſic. p̄s
corrupti ſūt ⁊ abhomiābiles facti ⁊c. glo. corrupti oī lumē 1
rōnis ꝓuari. ſꝫ lumē ſynderēſ ē lumē rōis. ergo ſyndereſis in
aliq̄ extingui᷑ ¶ Itē Infideles nō hñt aliquē remo2ſuʒ cō 2
ſcie de ſua infidelitate. q̄nq3 aūt infidelitas eſt pctm̄. cū igi᷑
officiū ſynderēſ ſit remurmurare pctō. vide᷑ ꝙ in eis ſit
extīcta ¶ Itē Scꝫm phm̄. vij. ethi. ille q̄ h3 habitū vitij ē 3
corrupt᷒ circa p̄ncipia opabiliū. ſꝫ p̄ncipia opationū ꝑti
nēt ad ſyndereſim. ergo in hñte hītū vitij alicui᷒ ſyndereſis
extincta ē ¶ Pre. puer. xviij. ipius cū in ꝓfundū venerit
pctōꝝ ꝯtēnit. qđ cū accidit ſynderēſ locū ſuū nō h3. vt dr̄ 4
Hero. i glo. Eze. i. ergo in aliq̄ extingui᷑ ¶ Itē In btis am
moue᷑ oīs inclinatio ad malū. ergo ꝑ ꝯtrariū ⁊ in dānatis oīs 5
inclinatio ad bonū. ſꝫ ſynderēſ inclinat ad bonū. ergo ⁊c.
¶ Cōtra. vermis eoꝝ nō morie᷑ Iſay. vltio. et exponi᷑
de v̄me ꝯſcie ſm Aug᷒. q̄ eſt remo2ſus ꝯſcie. ſꝫ remo2ſus Cōtra
ꝯſcie cauſa᷑ ex h̄ ꝙ ſynderēſ remurmurat malo. ergo ſynde
reſ nō extingui᷑ ¶ Itē In pctis ꝓfundiſſimū tenet locuʒ
deſpera᷒ q̄ ē pctm̄ in ſp̄m ſctm̄. ſꝫ ⁊ etiā in deſperatꝫ ſynde
reſ nō extingui᷑. vt p3 ꝑ Hero. in glo. ſup Eze. i. vbi dr̄ ꝙ
nec etiā in chaym eſt extincta. que ꝯſtat deſperatū fuiſſe
per hoc ꝙ dr̄ Geñ. iiij. maio2 eſt iniquitas ⁊c.

R° Diſtictō ¶ Rñſio dðm ꝙ ſynderesim extingui pt intelligi dupl'r.
vno mō q̄ntū ad ipm lumē habituale. ⁊ ſic impoſſibile eſt
ꝙ ſynderes extinguat̄. ſicut eſt impoſſibile ꝙ aīa hoīs pri
3 uet lumine intellectus agētis. p qð pncipia pma in opa/
tiuis ⁊ ſpeculatiuis nobis innoteſcūt. hoc em̄ lumē ē de
natura aīe. cū p hoc ſit intelligibilis. de q̄ lumine dr in pſ
ſignatū eſt ſup nos lumen ⁊c. qð ſcʒ nobis bona oſtendit
Hec em̄ eſt rñſio ad id qð dixerat. qs oñdit nobis bona
Alio mō q̄ntū ad actū. ⁊ hoc dupl'r. vno mō vt dicat̄ ac/
tus ſynderes extingui inq̄ntū eius act⁹ oīno intercipit̄. ⁊
ſic ꝯtingit actū ſynderesis extingui in nō hñtib⁹ vſuʒ libe
ri arbitrij. necꝫ aliquē vſuʒ rōnis. ⁊ hoc ꝓpter impedimē
tū ꝓueniens ex leſione organoꝝ corpaliū. a qbus rō nr̄a
accipere indiget. Alio mō ꝓpter hoc ꝙ actus ſynderesis
ad ꝯrariū deflectat̄. ⁊ ſic impoſſibile eſt in vli iudiciū ſyn/
deresis extingui. In pticulari vero opabili extinguit̄ q̄n/
cunꝗ peccat̄ in eligēdo. vis em̄ ꝯcupiſcentie vel alterius
paſſionis ita rōem abſorbet vt in eligendo ſynderesis vle
iudiciū ad pticularē actū nō applicet. ſed hoc non eſt extin
gui ſynderesim ſimpl'r. ſed ſm qd. Unde ſimpl'r loquen/
do ꝯcedimus ꝙ ſynderesis nunꝗ extinguitur

Ad .j. ¶ Ad primū dðm ꝙ dicunt̄ aliq̄ peccatores oīm lumi
ne rōnis ꝓuari q̄ntū ad actū electionis. in qua rō errat p
hoc ꝙ abſorbet̄ ab aliq̄ paſſione vel deprimit̄ ab aliq̄ ha/
Ad 2 bitu. vt lumē ſynderes nō ſeq̄tur in eligendo ¶ Ad ſcðm
dðm ꝙ in hereticis nō remurmurat ꝯſcia eoꝝ infidelita/
ti ꝓpter errorē qui eſt in rōne eoꝝ ſupiori. ex quo ꝯtingit
ꝙ iudiciū ſynderesis huic pticulari nō applicet̄. in vli aūt
iudiciū ſynderesis manet in eis. iudicāt em̄ malū eſſe non
credere que a deo dicunt̄. In hoc aūt errāt ſm ſupiorē rō
Ad 3 nem. q2 nō credūt hoc eſſe a deo dictū ¶ Ad terciū dðm
ꝙ ille q̄ habet habituʒ alicuius vitij eſt q̄dem corruptus
circa operationū pncipia. nō q̄dem in vli ſed in pticulari
opabili inquantū ſcʒ p habitū vitij depmit̄ rōne vle iudi
cium ad pticulare opabile applicet in eligēdo. ⁊ per hunc
modū ipſis in ꝓfundū peccatoꝝ veniēs contēnere dicit̄.
Ad 4 Et ſic pʒ ſolutio ad q̄rtū ¶ Ad quintū dðm ꝙ malū eſt
Ad 5 preter naturā. ⁊ ideo nihil ꝓhibet inclinatōem ad malū a
beatis remoueri. ſed bonū ⁊ inclinatio ad bonū ꝯſequit̄
ipſam naturā. vnde natura manente non poteſt inclina/
tio ad bonum tolli in damnatis.

¶ Materia decimaſeptima De ꝯſcientia.

Queſtio xvij. de con

ſcientia. ⁊ habet q̄ſtiones q̄nꝗ. Prima vtrū
conſciētia ſit potētia vel habitus vel actus.
Scða vtrū ꝯſcia poſſit errare. Tercia vtrū ꝯſcientia li
get. Quarta vtrum ꝯſcia erronea liget. Quinta vtrum
ꝯſcia in indifferētib⁹ plus liget vel min⁹ ꝙ̄ pceptū plati

Queſtio eſt de ꝯ

ſcientia ¶ Et pmo querit̄. vtrū con/
ſcientia ſit potētia vel habitus vel ac
tus ¶ Et videt̄ ꝙ ſit potētia. dr em̄
1 Heroni. in gloſa Ezech. i. poſtꝗ de
ſynderesi fecerat mentōeʒ. hāc ꝯſciaʒ
interdū pcipitari videm⁹. ex q̄ videt̄ ꝙ idē ſit ꝯſcia ⁊ ſyn/
deresis. ſed ſynderes q̄cunꝗ mō eſt potētia. q̄ ⁊ ꝯſcietia
2 ¶ Pre. Nihil erit ſubiectū vitij niſi potētia aīe. ſed ꝯſcia
eſt ſubiectū inq̄nationis peccati. vt pʒ ad Titū. i. inq̄na/
te ſūt ⁊ eoꝝ mens ⁊ ꝯſcia. q̄ ꝯſcia ē potētia ¶ Sed dice/ Solutio
res ꝙ inq̄natō nō eſt in ꝯſcia ſicut in ſubiecto ¶ Sʒ ꝯtra 3
nihil pt numero idē eſſe inquinatū ⁊ mundū niſi ſit ſub/
iectū inq̄natōis. ſed oīe qð mutat̄ de inq̄natōe in mun/
diciā idē numero manēs q̄nꝗ eſt mundū et q̄nꝗ inq̄natū
q̄ oīe qð mutat̄ de inq̄natiōe in mundiciā vel ecōuerſo ē
ſubiectū inq̄natiōis ⁊ mūdicie. ſed ꝯſcia mutat̄ de inq̄na/
tione in mundiciā Heb. ix. ſanguis chriſti emūdabit ꝯ
ſciam noſtrā ab operib⁹ mortuis. q̄ ꝯſcia eſt potentia
¶ Pre. Cōſcia dr eſſe rōnis dictamē. dictamē nihil aliḋ 4
eſt ꝙ̄ rōnis iudiciū. ſʒ iudiciū ad liberū arbitriū ptinet. a q̄
etiā noīat̄. q̄ videt̄ ꝙ liberū arbitriū ⁊ ꝯſcia ſint idē. ſed li/
berū arbitriū eſt potētia. q̄ ⁊ ꝯſcia. ¶ Pre. Baſilius dr ꝙ
ꝯſcia eſt naturale iudicatoriū. naturale aūt iudicatoriuʒ 5
eſt ſynderes. ſed ſynderes eſt potētia aliq̄ mō. q̄ et ꝯſcia.
¶ Pre. Peccatū nō eſt niſi in volūtate vel rōne. peccatū 6
aūt eſt in ꝯſcia. q̄ ꝯſcia eſt rō. ſed rō ⁊ volūtas ſunt poten
tie. q̄ et ꝯſcia ¶ Pre. Habitus necꝫ actus dr ſcire. ſed ꝯ
ſcia dr ſcire Eccs. vij. ſcit em̄ ꝯſcia tua q2 et tu crebro ma/ 7
ledixiſti alijs. q̄ ꝯſcia nō eſt actus necꝫ habitus. q̄ potētia
¶ Prete. Origeñ. dr ꝙ ꝯſcia eſt ſpūs correctoꝛ ⁊ pedago 8
gus aīe ſociatus q̄ ſeparatur a malis et adheret bonis. ſed
ſpūs noīat potentiā aīe vel etiā eſſentiā. q̄ ꝯſcia aliquam
potentiā noīat ¶ Pre. Cōſcia vel eſt habit⁹ vel actus
vel potētia. ſed nō eſt actus. q2 nō ſp manet actu. q2 non ē 9
in dormiēte qui tñ ꝯſciam habere dr. nec etiaʒ habitus. q̄
potentia eſt. Qʒ non ſit habitus ſic oſtendit̄. nullus habi
tus rationis eſt de pticularibus. ſed ꝯſcientia eſt pticula Probat
rium actuū. ergo conſcientia nō eſt habitus rōnis. nec ali ꝯſciaʒ nō
cuius alterius potentie. cum ꝯſcientia ad rōnem perti/ eē habitū
neat ¶ Prete. In ratione non ſunt niſi habitus ſpecu 10
latiui ⁊ operatiui. ſed ꝯſcientia nō eſt habitus ſpeculati/
uus. cum habeat ordinem ad opus. nec etiaʒ operatiuus
cum non ſit ars vel prudentia. hos em̄ ſolos phus in ſex
to ethicoꝝ ponit in pte operatiua. ergo ꝯſcientia nō eſt
habit⁹. Qʒ aūt nō ſit ars manifeſtū eſt. Qʒ aūt nō ſit pru
dentia ſic patet. Prudētia eſt recta rō rerum agibiliuʒ. vt
dr in ſexto ethicoꝝ. non aūt reſpicit agibilia ſingula. quia
cum ſint infinita non poteſt eſſe ratio eorum. et iterum ſe
queret̄ ꝙ prudētia augeretur p ſe loquēdo ſm ꝯſideratio
nem plurimoꝝ actuū ſingulariū. quod nō videt̄ eſſe verū.
ꝯſcientia aūt reſpicit ſingularia opera. ergo ꝯſcientia nō
eſt prudentia. ¶ Sed diceres. ꝙ ꝯſcientia eſt q̄dam ha/
bitus quo applicat̄ iudiciū vniuerſale rōnis ad particu/
lare opus ¶ Sed cōtra. ad id quod poteſt fieri per vnū 11
habitū non req̄runtur duo. ſed habens habitū vniuerſa/
lem poteſt applicare ad ſingulare. ſolūmodo potentia ſen
ſitiua ſuꝑueniēte. ſicut ex habitu quo quis ſcit omnē mu
lam eſſe ſterilem. ſciet hanc mulaʒ eſſe ſterilem. cum eam
percipit eſſe mulam p ſenſum. ergo ad applicationeʒ vni
uerſalis iudicij ad particularē actū. non requiritur aliq̄s
habitus. ⁊ ſic ꝯſcientia non eſt habitus. et ſic ideʒ quod 12
prius. ¶ Prete. Omnis habitus vel eſt naturalis vel in
fuſus vel acq̄ſitus. ſed ꝯſcientia non eſt habitus natura
lis. q2 talis habitus eſt idem apud oēs. nō aūt omnes
eandē ꝯſciam habēt. Nec iterū eſt habit⁹ infuſus. q2 ta
lis habitus ſemp eſt rectus. ꝯſcia aūt quādoꝗ non re
cta eſt. Nec eſt iterū habit⁹ acq̄ſitus. q2 ſic in pueris ꝯſcie
tia non eſſet nec in homine anteꝗ̄ p multos actus habi/
tum acquiſiſſet. ergo nō eſt habitus. ¶ Prete. Habitus
ſm phm ex multis actibus acquiritur. ſed ex vno actu 13

quis habet conſcientiã. ergo conſcientia non eſt habitus
4 ¶ Pre. Conſcientia eſt pena in dãnatis. vt habet᷑ .i. Co-
rinth. iij. in gloſa. ſed habitus nõ eſt pena ſed magis ꝑfe-
ctio habẽtis. ergo nõ eſt habitus
Inſtãtie ꝙ ſit conſcia habitus
¶ Sꝫ ꝯtra. videt᷑ ꝙ ꝯſcia ſit habitꝰ ꝯſcia eñ ſm Dam.
eſt lex noſtri intellectus. ſed lex intellectus eſt habitꝰ vni-
uerſaliũ ꝑncipioꝝ. videt᷑ ergo ꝙ ꝯſcia ſit habitus ¶ Pre.
1 Ro. ij. ſup illud. cũ eñ gentes que legẽ. dr̃ glo. etſi genti-
2 les nõ habẽt legem ſcriptã. habẽt tamẽ legem naturalem
qua quiſq₃ intelligit. ꝛ qua q̃ſq₃ ſibi cõſcius eſt q̃d ſit bo-
nũ ꝛ quid ſit malũ. Ex quo videt᷑ ꝙ lex naturalis ſit qua
aliq̃s ſibi cõſcius eſt. ſed q̃libet ſibi ꝯſcius eſt ꝑ cõſcientiã
3 ergo ꝯſcia eſt lex naturalis. ꝛ ſic idẽ qḋ ꝑus ¶ Pre. Scia
nominat habitũ cõcluſionis. ſed ꝯſcia q̃daꝫ ſcia eſt. ergo
4 eſt habitus ¶ Prete. Ex actibꝫ multiplicatis generat᷑ ali-
quis habitus. ſed aliq̃s opatur frequenter ſm ꝯſciam. ğ
ex talibꝫ actibꝫ generat᷑ aliquis habitus q̃ ꝯſcia dici poteſt
5 ¶ Pre. i. Thimo. i. finis ꝑcepti eſt charitas de corde pu-
ro cõſcia bona. ſpe ꝛ fide nõ ficta. glo. de ꝯſcia bona. id eſt
6 ſpes. ſed ſpes eſt habitus q̃dam. ğ et ꝯſcia ¶ Pre. Illud
quod ineſt nobis ꝑ immiſſionẽ a deo videt᷑ eſſe habitus
infuſus. ſed ſm Dam. in. viij. li. ſicut eſt fomes ꝑ immiſ-
ſionẽ a demone. ita ꝯſcia ꝑ immiſſionẽ a deo. ğ ꝯſcia eſt ha-
7 bitus infuſus. ¶ Pre. Sꝫm phm in. ij. ethi. omẽ qḋ eſt in
aĩa eſt habitus vel potẽtia vel paſſio. ſed ꝯſcia nõ eſt paſ-
ſio. qꝛ paſſionibꝫ non meremur neq₃ demeremur nec lau-
damur nec vituperamur. vt ibidẽ phs dr̃. Nec iteꝝ eſt
cõſcientia potentia. quia potẽtia non poteſt deponi. ꝯſcia
aũt deponitur. ergo cõſcientia eſt habitus

Contra

¶ Sed cõtra. videt᷑ ꝙ ſit actus. cõſcia eñ dr̃ excuſare
vel accuſare. ſed nõ excuſat᷑ aliq̃s vel accuſat᷑ niſi ſm ꝙ ac-
tu aliq̃d ꝯſiderat. ğ conſcientia eſt actus aliq̃s ¶ Prete.
Scire qḋ ꝯſiſtit in collatõe eſt ſcire in actu. ſed cõſcientia
nominat ſciam cũ collatione. dr̃ eñ cõſcire q̃ſi ſimul ſcire.
ergo cõſcientia eſt ſcientia actualis

R'o Opinio

¶ Rñſio dõm ꝙ q̃dam dicũt ꝯſciam triplr̃ dici. Quã-
doq₃ eñ ꝯſcia ſumit᷑ ꝓ ipſa re ꝯſcita. ſicut etiã fides acci-
pit᷑ ꝓ re credita. q̃nq₃ ꝓ potẽtia q̃ cõſcimus. q̃nq₃ etiã pro
habitu. a q̃buſdã etiã dr̃ q̃nq₃ pro actu. Et huiꝰ diſtinctõ-
nis v deẜ hec eſſe rõ. qꝛ cũ ꝯſcire ſit aliq̃s actus ꝛ circa ac-
tum ꝯſidereẜ obiectum potentia habitus ꝛ ipſe actus. in-
uenit᷑ eñ q̃nq₃ aliqḋ nomẽ qḋ ad illa q̃ttuoꝛ equocatur. ſi-
cut hoc nomẽ intellectus q̃nq₃ ſignificat rem intellectã. ſi-
cut noĩa dicunt᷑ ſignificare intellectus. q̃nq₃ vero ipſam in-
tellectiuã potentiã. q̃nq₃ vero habitũ quendã. q̃nq₃ vero
actũ. in hmõi tñ noĩationibꝫ ſequẽdus eſt vſus loquẽdi.
qꝛ noĩbus vtendũ eſt vt plures. vt dr̃. ij. topi. illud qḋ ſm
vſum loquentiũ eſſe videt᷑ vt ꝯſcia q̃nq₃ ꝓ re ꝯſcita acci-
pit᷑. vt cũ dr̃. dicã tibi ꝯſciam meã. i. qḋ ẽ in ꝯſcia mea Sꝫ
potẽtie vel habitui ꝓprie hoc nomẽ attribui nõ pt̃. ſed ſo-
lũ actui. in qua ſignificatõe ſolũ cõcordant oĩa q̃ de cõſcia
dicunt᷑ ¶ Sciendũ eſt eñ ꝙ nõ ꝯſueuit idẽ nomẽ eſſe ac-
Nota
tus potẽtie vl' habitus niſi q̃ñ actus eſt ꝓprius aliciuꝰ po-
tentie vel alicuius habitus. ſicut videre eſt ꝓpriũ potẽtie
viſiue. ꝛ ſcire in actu habitus ſcie. vñ q̃nq₃ viſus nomiat
potentiã. q̃nq₃ actũ. ꝛ ſcia ſilr̃. Si aũt ſit actus aliq̃s q̃ cõ-
ueniat pluribꝫ aut oĩbus habitibus vel potẽtijs nõ cõ-
ſueuit a tali nomine actus aut aliqua potẽtia vel aliquis
habitus denoĩari. ſicut patet de hoc noĩe vſus. ſignificat
eñ actũ cuiuſlibet potẽtie ꝛ habitus. vſus eñ eſt illiꝰ po-
Opio 2a
tẽtie cuiꝰ eſt actus ¶ Vñ hoc nomẽ vſus ita ſignificat ac-
tum ꝙ nullo mõ potentiã vel habitum. ꝛ ſilr̃ videt᷑ eſſe de

conſcia. nomẽ eñ cõſcientie ſignificat applicatõem ſciẽtie
ad aliquid. vñ ꝯſcire dr̃ quaſi ſimul ſcire. q̃libet eñ ſcientia
ad aliquid applicari pt̃. vnde cõſcientia nõ pt̃ noĩare ali-
quẽ habitũ ſpecialẽ vel aliquã potentiã. ſed noĩat ipm ac-
tum q̃ eſt applicatio cuiuſcũq₃ habitus vel cuiuſcũq₃ no-
ticie ad aliquẽ actum ꝑticularẽ. ¶ Applicat᷑ aũt aliq̃ noti- Noticia applicat᷑ duplr̃ ad actũ.
cia ad aliquẽ actũ duplr̃. vno mõ ſm ꝙ ꝯſiderat᷑ an actꝰ
ſit vel fuerit. Alio mõ ſm ꝙ conſideratur an actus ſit re-
ctus vel nõ rectus. Et ſm q̃dẽ primũ modũ applicatõis
dicimur habere ꝯſciam alicuius actus inquantũ ſcimus
illũ actũ eſſe factũ vel non factum. ſicut eſt in cõmuni vſu
loquentiũ quãdo dr̃. hoc nõ eſt de ꝯſcientia mea factum
id eſt neſcio vel neſciui an hoc factũ ſit vel fieret. ꝛ ſm hũc
modũ loquendi dr̃ Geñ. xliij. nõ eſt in ꝯſcientijs noſtris
quis pecuniã poſuerit in ſaccis Et Eccliaſtes. vij. ſcit cõ-
ſcientia tua qꝛ et tu crebro maledixiſti alijs. et ſm hoc dr̃
cõſcientia teſtificari aliq̃d Roma. ix. teſtimoniũ mihi pro-
hibente cõſcientia mea. Secundũ vero aliuꝫ modũ appli-
cationis quo noticia applicatur ad actuꝫ vt ſciatur an re-
ctus ſit actus vel non. duplex eſt via. vna ſm quã ꝑ habi-
tum iuſticie dirigimur in aliq̃d faciendũ vel nõ faciendũ Alia diſtĩc.
Alio mõ ſm ꝙ actus poſtq₃ factus eſt examinat᷑ ad habi-
tũ ſciẽtie an ſit rectus vel nõ rectus. Et hec duplex via in
operatiuis diſtinguit᷑ ſm duplicẽ viam que eſt in ſpecula-
tiuis. ſcꝫ viam inueniẽdi ꝛ iudicãdi. illa aũt via qua ꝑ cõ-
ſcientiã inſpicimus q̃d agendũ eſt. quaſi ꝯſiderantes ẽ ſi-
milis inuentioni ꝑ quã inueſtigamus ꝯcluſiones ex ꝑnci-
pijs. illa aũt via ꝑ quã ea que iam facta ſunt examinamꝰ
et diſcutimus an recta ſint. eſt ſicut via iudicij ꝑ quã con-
cluſiones in principia reſoluunt᷑. Sꝫm aũt vtrũq₃ appli-
cationis modũ nomine conſcientie vtimur. ſm autem ꝙ
cõſcientia applicatur ad actum vt dirigens in ipſum. ſm
hoc dicitur conſcientia inſtigare vel inducere vel ligare.
ſm autem ꝙ applicatur ſcientia ad actum per modũ exa-
minationis eorum que iam acta ſunt. ſic dr̃ cõſcientia ac-
cuſare vel remordere. quando illud quod factum eſt inue-
nitur diſcordare a ſcientia ad quã examinatur. defendere
aut excuſare q̃ñ inuenitur id qḋ factum eſt proceſſiſſe ſm
formã ſcientie ¶ Sed ſciendũ ꝙ in ꝑma applicatõne qua
applicatur ſcientia ad actum vt ſciatur an factũ ſit eſt ap- Nota
plicatio ad actũ ꝑticularẽ noticie ſenſitiue. vt memorie ꝑ
quã eius qḋ factum eſt recordamur. vel ſenſus ꝑ quẽ hũc
particularẽ actum quẽ nunc agimus ꝑcipimus. ſed in ſe-
cũda ꝛ tercia applicatõe qua ꝯſiliamus q̃d agendũ ſit vel
examinamus iam facta applicant᷑ ad actũ. habitus ratio-
nis opatiui. ſ. habitus ſynderesis vel habitus ſapiẽtie. q̃
perficitur ratio ſupioꝛ. ꝛ habitus ſcie quo perficitur ratõ
inferioꝛ ſiue ſimul oĩi applicentur ſiue alicui eorum tm̃.
Ad hos enim habitus examinamus que fecimus. et ſm
eos reconſiliamur de faciendis. examinatio tamen nõ ſo-
lum eſt de factis. ſed etiam de faciendis. conſilium autẽ
de faciendis tantũ.

¶ Ad primũ ergo dicendũ ꝙ cum dr̃ Iheronimus ꝑ- Ad .1.
cipitari hanc cõſcientiam videmus non demonſtrat᷑ ip-
ſa ſynderesis quã dixit eſſe conſcientie ſcintillam. ſed de-
monſtratur ipſa conſcientia de qua ſupra fecerat mentio-
nẽ ¶ Vel poteſt dici ꝙ tota vis conſcientie examinantis
vel cõſiderantis ex iudicio ſynderesis dependet. ſicut to-
ta veritas ratõnis ſpeculatiue pendet ex ꝑncipijs ꝑmis.
ideo ꝯſcia ſyndereſim nominat inquantũ ex vi eius agit
et precipue q̃ñ volebat exprimere defectũ quo ſynderesis
deficere pt̃. nõ eñ deficit in vniuerſali. ſed in applicatõne

ad ſingularia. ⁊ ſic ſynderesis non in ſe deficit. ſed q̄dam/
mō in ɔſcia. ⁊ ideo in explicādo defectū ſynderesis. ſynde
reſi ɔſciam iunxit. ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ inq̄natio nō dicit
Ad 2 eſſe in ɔſcia. ſicut in ſubiecto. ſed ſicut ſcitū in cognitōne
dicit̄ em̄ aliquis habere ɔſciam inquinatā qñ alicuiꝰ inq̄
Ad 3 nationis ſibi eſt conſcius. ¶ Ad tercium dōm ꝙ ſm hoc
cōſcia inq̄nata emundari dr̄ ſm ꝙ aliquis fuerit ſibi con/
ſcius ꝑus peccati poſtmodū ſcit ſe eſſe a peccato munda/
tum. ⁊ ita dr̄ habere ɔſciam purā. Eſt igitur eadē cōſcia
q̄ ꝑus imūda ⁊ poſtea mūda. nō q̄dē ita ꝙ cōſcia ſit ſub
iectū mūdicie ⁊ imūdicie. ſ; q2 ꝑ ɔſciaȝ examinātē vtrūq3
cognoſcit̄. nō ꝙ idē ſit actus numero q̄ ꝑus ſciebat ſe eſſe
immundū ⁊ poſtea ſcit ſe eē mundū. ſed q2 ex eiſdē princi
Ad 4 pijs vtrūq3 cognoſcit̄. ſicut dr̄ eadē cōſideratio q̄ ex eiſdeȝ
ꝑncipijs ꝓcedit ¶ Ad quartū dōȝ ꝙ iudiciū ɔſcie ⁊ libe.
arbi. q̄ntū ad aliq̄d differūt ⁊ quantū ad aliq̄d cōueniūt.
cōueniūt em̄ quantū ad hoc ꝙ vtrūq3 eſt de hoc ꝑticula/
ri actu. cōpetit aūt hoc iudiciū ɔſcie in via qua eſt exami/
nans. ⁊ in hoc differt iudiciū vtriuſq3 a iudicio ſynderes̄.
Et differt iudiciū ɔſcie ⁊ libe. arbi. q2 iudiciū ɔſcie ɔſiſtit
in pura cognitōe Iudiciū āt libe. ar. in applicatōe cognitio
nis ad affectōem. qḋ q̄dem iudiciū eſt iudiciū electionis.
et ideo cōtingit quādoq3 ꝙ iudiciū liberi arbitrij ꝑuertit̄
non aūt ɔſcie. ſicut cuȝ aliq̄s examinat aliq̄d qḋ imminet
faciendū ⁊ iudicat q̄ſi adhuc ſpeculando ꝑ ꝑncipia hoc eē
malū. vtpote fornicari cū hac muliere Sed qñ incipit ap
plicare ad agenduȝ occurrunt vndiq3 multe circūſtantie
ad ipm actum. vtpote fornicatōis delectatio. ex cuiꝰ cō/
cupiſcētia ligat̄ rō ne eius dictamē electione ꝓrumpat. ⁊
ſic aliquis errat in eligēdo ⁊ nō in cōſcia. ſed cōtra cōſcie/
tiam facit. et dicat̄ hec mala ɔſcia facere inquantū factuȝ
iudicio ɔſcie nō cōcordat. ⁊ ſic pȝ ꝙ nō oportet ɔſcientiā
Ad 5 eſſe idē ꝙ liberꝝ arbitriū ¶ Ad. v. dōm ꝙ ɔſcia dr̄ eſſe na/
turale iudicatoriū inq̄ntū tota examiatio vel cōſideratō
cōſcie ex naturali iudicatorio depēdet. vt ꝑus dictum eſt
Ad 6 ¶ Ad. vi. dōm ꝙ peccatū eſt in voluntate ⁊ rōne. ſicut in
Ad 7 ſubiecto. in ɔſcia aūt alio mō. vt dictū eſt ¶ Ad. vij. dōm
ꝙ cōſcia dr̄ ſcire aliq̄d nō ꝓprie. ſed ſm illū modū loquen
Ad 8 di q̄ dicimur ſcire id q̄ ſcimus ¶ Ad. viij. dōm ꝙ ſic dr̄ eē
ſpiritus. id eſt ſpūs noſtri inſtinctus ꝓut rō ſpiritus dr̄.
Ad 9 ¶ Ad. ix. dōm. ꝙ cōſcia nec eſt potētia nec habitus ſed
actus. ⁊ q̄uis actus ɔſcie nō ſit ſp̄ nec ſit in dormiēte. tn̄
actꝰ ipe manet in ſua radice. i. in habitib; applicabilib; ad
Rñſiones ad illas q̄ ꝓbāt ɔſciaȝ eē actū ɔcedimꝰ (actū
Sol. inſtan. ¶ Ad primū vero qḋ in contrariū obijcit̄ ꝙ ſcȝ ſit ha
Ad. j. bitus dōm. ꝙ ɔſcia dr̄ lex intellectus noſtri. q2 ē iudiciū
Ad 2 rōnis ex lege naturali deductū ¶ Ad. ij. dōm ꝙ aliq̄s ſibi
ipſi dr̄ eſſe cōſcius ꝑ legē naturalē eo mō loquēdi q̄ q̄s dr̄
cōſiderare ſm ꝑncipia. ſed ꝑ ɔſciam eo mō loquēdi q̄ ali/
quis dr̄ ɔſiderare ipo actu cōſideratōis ¶ Ad. iij. dōm ꝙ
Ad 3 q̄uis ſcia ſit habitus tn̄ applicatio ſcie ad aliq̄d nō eſt ha
Ad 4 bitus ſed actus. ⁊ ſignificat̄ hoc noīe ɔſcie ¶ Ad. iiij. dōȝ
ꝙ ex his actib; nō generat̄ habitus alteriuſmodi ab illo
habitu ex q̄ actus eliciunt̄. ſed vel aliq̄s habitꝰ eiuſdē rō
nis. ſicut ex actib; infuſe charitatis generat̄ aliq̄s habitꝰ
dilectōis acq̄ſitus. vel etiā habitus ꝑexiſtens augmētat̄.
ſicut in eo q̄ hȝ habitū tꝑantie acquiſitū ex actib; tēperā
tie ipe habitꝰ augmētat̄. Et ita ſilr̄ cū actꝰ ɔſcie ꝓcedat
ex habitu ſcie ⁊ ſapiētie nō generat̄ inde habitus aliquis
Ad 5 alius ab eis. ſed illi habitus ꝑficient̄. ¶ Ad. v. dōm ꝙ cū
conſciētia dicat̄ eſſe ſpes. eſt ꝑdicatio ꝑ cauſam inq̄ntū
cōſcia bona facit hoīem eſſe bone ſpei. vt gloſa ibideȝ ex/
ponit ¶ Ad. vi. dōm ꝙ etiā ipſi habitꝰ naturales inſunt
nobis ex imiſſione diuina. ⁊ iō cū cōſcia ſit actꝰ ꝓueniēs Ad 6
ex habitu nat̄ali ipſius ſynderesis dr̄ eē ɔſcia ex diuina im
miſſione ꝑ moduȝ q̄ oīs cognitio veritatis q̄ eſt in nobis
dr̄ eſſe a deo. a quo ꝑncipioꝝ primoꝝ cognitio nature nr̄e
eſt indita ¶ Ad. vij. dōm ꝙ in illa diuiſione phi actus in
habitu includit̄. eo ꝙ habitus ex actib; generari ꝓbaue/ Ad 7
rat ⁊ ſimiliū actuū eos eē ꝑncipiū. ⁊ ſic ɔſcia nō eſt habi
tus nec potētia. ſed actus q̄ ad habitum reducitur

Secūdo querit̄. vtruȝ

cōſcia poſſit errare ¶ Et videt̄ ꝙ nō. naturale 1
em̄ iudicatoriū nunq̄ errat. ſ; cōſcia eſt naturale iudica/
toriū ſm Baſil. ḡ nō errat ¶ Pre. Cōſcia aliq̄d addit ſu 2
per ſciam. illud aūt nihil diminuit de rōe ſcie. ſed ſcia nū/
q̄ errat. q2 eſt habitus quo ſp̄ veꝝ dr̄. vt pȝ in. vi. ethico.
ḡ nec ɔſcia errare pt̄ ¶ Pre. Synderesis ē ſcintilla ɔſcie 3
tie. vt dr̄ in glo. Ezechi. i. ḡ conſcia ɔpat̄ ad ſynderesim ſi
cut ignis ad ſcintillā. ſed eadē eſt opatio ⁊ motꝰ ignis et
ſcintille. ḡ ⁊ cōſcie ⁊ ſynderes̄. ſed ſynderes̄ nunq̄ errat. ḡ
nec cōſcia ¶ Pre. Cōſcia ſm Dam. liº. iiij. eſt lex noſtri in 4
tellectus. ſed lex eſt certior q̄ ipe intellectus. intellectus
aūt ſp̄ eſt rectus. vt dr̄ in li. de aīa. ḡ multo fortius cōſcia
ſp̄ eſt recta ¶ Pre. Rō ex ea parte q̄ ſynderesim attingit 5
nō errat. ſed rō cōiuncta ſynderesi facit cōſciam. ḡ cōſcia
nunq̄ errat ¶ Pre. In iudicio ſtat̄ dictis teſtiū. ſed in iu 6
dicio diuino teſtis eſt cōſcia. vt pȝ Ro. xij. cū igit̄ iudiciū
diuinū nunq̄ poſſit falli. videt̄ ꝙ cōſcia nūq̄ errare poſſ;
¶ Pre. In oībus regulam ad quā regulant̄ alia habere 7
optet rectitudinē indeficientē. ſed regula q̄dā humanoꝝ
opeꝝ eſt cōſcia. ḡ optet cōſciam eſſe rectā. ¶ Pre. Spes 8
innitit̄ cōſcie. ſic habet̄ ꝑ glo. i. Thimo. i. de corde puro et
cōſcia bona. ſed ſpes eſt certiſſima: vt habet̄ Heb. vi. for/
tiſſimū ſolaciū habeamꝰ q̄ cōfugimꝰ ad ꝓpoſitaȝ ſpem ḡ
cōſcia indeficientē rectitudinē habet
Contra ¶ Sed cōtra eſt qḋ dr̄ Joh. xvi. venit hora vt oīs q̄
interficit vos ⁊c. ḡ his q̄ occidebāt apl̄os dictabat ɔſcia
ꝙ ex hoc placerēt deo. ſed hoc eſt erroneū. ergo cōſcientia
errat ¶ Prete. Cōſcia collatōem quandā dr̄. ſed rō cōfe/
rendo decipi pt̄. ergo cōſcientia errare poteſt.
¶ Rñſio dōm ꝙ ſicut ex dictis pȝ. cōſcia nihil aliud ē Rº
q̄ applicatio ſcie in aliquē ſpeālē actū. In q̄ q̄dem applica Diſtictō
tione ɔtingit eſſe errorē dupl̄r. Uno mō ꝙ illud qḋ appli
cat̄ in ſe errorē hȝ. Alio mō ex eo ꝙ nō recte applicat̄. ſicut
in ſyllogiſando cōtingit peccatuȝ dupl̄r. vel ex eo ꝙ aliq̄s
falſis vtit̄. vel ex eo ꝙ nō recte ſyllogizat. ſ; ex hoc ꝙ falſis
vtat̄ ex vna ꝑte q̄dē cōtingit. aut ex alia ꝑte nō cōtingit
dictū eſt em̄ ſup̄ ꝙ ꝑ cōſciam applicat̄ noticia ſynderesis ⁊
rōnis ſupioris ⁊ inferioris ad actū ꝑticularē examinādū
cū āūt actus ſit ꝑticularis ⁊ ſynderesis iudiciū vl̄e exiſtat
nō pt̄ applicari iudiciū ſynderesis ad actū niſi fiat aſſum/
ptio alicuiꝰ ꝑticularis. quā q̄dē ꝑticularē q̄nq3 ſubminiſ
ſtrat rō ſupior. q̄nq3 inferior. ⁊ ſic cōſcia ꝑficit̄ quodā ſyl
logiſmo ꝑticulari. vt ſi ex iudicio ſynderesis ꝓferat̄. nihil
ꝓhibitū lege dei faciendū eſt. ⁊ ex noticia ſuperioris aſſu
mat̄. cōcubitū cū iſta muliere eſt ꝓhibitū lege dei. fiet ap
plicatio cōſcie cōcludēdo ab hoc cōcubitu eſſe abſtinen/
duȝ In vniuerſali q̄dem iudicio ſynderesis errorē eſſe nō
cōtingit. vt ex ſup̄ dictis pȝ. ſed in iudicio rōnis ſupioris
cōtingit eſſe pctm̄. ſicut cū q̄s exiſtimat eē ſm legē dei vl̄
cōtra qḋ nō eſt. vt heretici q̄ credūt iuramentū a deo eſſe

pꝛohibitū. ⁊ ita erroꝛ accidit in cōſcientia ꝓpter falſitatē
que erat in ſupioꝛi pte rōnis. et ſilr ꝯtingit erroꝛ in ꝯſcia
ex erroꝛe exiſtente in inferioꝛi pte rōnis. vt cū aliqs erret
circa ciuiles rōnes iuſti vel iniuſti. honeſti vel inhoneſti.
ex hoc aūt ꝙ nō recto mō applicatio fiat etiam in ꝯſcia er
roꝛ ꝯtingit. ꝙ ſicut in ſyllogizando in ſpeculatiuis contin
git formā debitā arguēdi ptermitti. ⁊ ex hoc in cōcluſio/
ne accidere falſitatē. ſic etiā contingit in ſyllogiſmo qui in
Nota operabilibꝫ reqritur. vt dictū eſt ¶ Sciendū tñ ꝙ in qui/
buſdā ꝯſcia nunꝗ errare pt qñ ſcꝫ actus ſcie ꝑticularis
ad quā ꝯſcia applicat̃ habet de ſyndereſi vniuerſale iudici
um. ſicut in ſpeculatiuis non cōtingit errare circa ꝑticula
res ꝯcluſiones que directe ſub pncipijs vniuerſalibꝫ aſſu
munt̃ in eiſdem terminis. vt in hoc qđ eſt hoc totum eſt
maius ſua pte nullus decipitur. ſicut nec in hoc. omne to
tum eſt maius ſua pte. Ita etiam nec in hoc qđ eſt deum
non eſſe a me diligendū vel aliquod malū faciendū nulla
cōſcientia errare pt. eo ꝙ in vtroqꝫ iudicio tam ſpeculabi
liū quā opabiliū. ⁊ maioꝛ eſt ꝑ ſe nota. vtpote in vniuerſa
li iudicio exiſtens. ⁊ minoꝛ in qua idē de ſeipſo pdicat̃ ꝑti
cularíter. vt cum dꝛ omē totum eſt maius ſua pte. hoc to
tum eſt totū. ergo eſt maius ſua parte

Ad 1. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm ꝙ cōſcia dꝛ eſſe naturale iudi
catoꝛiū inquantū eſt concluſio quedā ex naturali iudicio
deducta. in qua pt erroꝛ accidere. etſi non ꝓpter erroꝛē na
turalis iudicatoꝛij. tamen ꝓpter erroꝛē ꝑticularis aſſum
pte. vel ꝓpter indebitū rōcinandi modū. vt dictum eſt

Ad 2 ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ ꝯſcientia addit ſupꝛa ſciam applica/
tionem ſcientie ad actū ꝑticularem. ⁊ in ipſa applicatione
poteſt erroꝛ eſſe. ꝗuis in ſcientia erroꝛ non ſit. Vel dōm
ꝙ cum dico ꝯſcientiā non dico vel implico ſciam ſolūmo
do ſtricte acceptam. put eſt tantū veroꝝ. ſed ſcientiā lar
go modo acceptam ꝓ quacūqꝫ noticia ſm ꝙ omne quod

Ad 3 volumus cōmuni vſu loquendi ſcire dicimur ¶ Ad ter/
tium dōm ꝙ ſicut ſcintilla eſt id quod purius eſt de igne
et quod ſuperuolat toti igni. ita ſyndereſis eſt id quod ſu
pꝛemū in omni cōſcientie iudicio repitur. ⁊ ſm hanc me/
taphoꝛam ſyndereſis ſcintilla ſcientie dicitur. neqꝫ opoꝛ/
tet pꝛopter hoc vt in omnibus alijs ſe habeat ſyndereſis
ad cōſcientiam ſicut ſcintilla ad ignem. ⁊ tamē ſicut in ig
ne naturali aliquis motus accidit ſibi ꝓpter admixtionē
ad materiā alienam. quod nō accidit ſcintille rōne ſue pu
ritatis. ⁊ ita etiam aliquis erroꝛ poteſt accidere ꝯſcientie
ꝓpter admixtionē eius ad ꝑticularia que ſunt quaſi ma/
teria a rōne aliena. que non accidit ſyndereſi in ſua purita

Ad 4 te exiſtenti ¶ Ad quartū dōm ꝙ ꝯſcientia dꝛ lex intelle
ctus ſm id quod habet a ſyndereſi. ⁊ ex hoc nunꝗ errat

Ad 5 ſed aliunde. vt dictum eſt. ¶ Ad quintū dōm ꝙ licꝫ ra
tio ex hoc ꝙ contingit̃ ſyndereſi non erret. tamen cum ra
tio ſuperioꝛ ⁊ inferioꝛ errans poteſt ſyndereſi applicari ſi

Ad 6 cut minoꝛ falſa adiungit̃ maioꝛi vere ¶ Ad ſextum dōm
ꝙ in iudicio ſtatur dictis teſtium quādo dicta teſtiū non
poſſunt ꝑ aliqua manifeſta indicia argui. in eo aūt q̃ in cō
ſcientia errat. teſtimoniū cōſcientie arguitur falſitatis ex
ipſo dictamine ſyndereſis. ⁊ ſic non ſtabitur dicto ꝯſcien
tie errantis in diuino iudicio. ſed magis dictamini legis

Ad 7 naturalis ¶ Ad. vij. dōm ꝙ ꝯſcia nō eſt pma regula hu
manoꝝ opeꝝ. ſꝫ magis ſyndereſis. ꝯſcia aūt eſt qſi regula

Ad 8 regulata. vñ nihil mirū ē. ſi erroꝛ in ea pt accidere. ¶ Ad
viij. dōm ꝙ ſpes illa q̃ ſup rectā ꝯſciam fundat̃ certitudi/
nē hꝫ. ⁊ hec eſt gratuita. ſpes autē q̃ ſup erroneā ꝯſciam
fundat̃ eſt illa de qua dicitur. ſpes impioꝝ peribit

Tertio querit̃. vtrū

cōſcientia liget ¶ Et videt̃ ꝙ nō. nullus eñ li
gat̃ ad aliq̃ faciēda niſi aliqua lege. ſed hō nō facit ſibiipſi .1.
legē. ergo cū ꝯſcia ſit ex actu hoīs. ꝯſcia nō ligat ¶ Pꝛe. Ali
quis ad ꝯſilia nō ligat̃. ſed ꝯſcia ſe hꝫ ꝑ modū ꝯſiliatiōis 2
ita eñ videt̃ ꝯſcia pcedere electōem ſicut cōſiliū. ergo cōſcia
nō ligat ¶ Pꝛe. Nullus ligat̃ niſi ex aliq̃ ſupioꝛi. ſed ꝯſcia 3
hoīs nō eſt ſupioꝛ ꝗ ipſe hō. ergo hō ex ſua ꝯſcia non ligat̃.
¶ Pꝛe. Eiuſdē eſt ligare ⁊ ſoluere. ſed ꝯſcia non ſufficit 4
ad hoīem abſoluendū. ergo nec ad ligandū.

Contra ¶ Sed ꝯtra Eccliaſtes. vij. ſcit ꝯſcia tua. gloſa. q̃ iudi
ce nemo nocēs abſoluit̃. ſed pceptū in dictis obligat. ergo et
dictamē ꝯſcie ligat ¶ Pꝛe. Sup illud ad Ro. xiiij. omē
qđ nō ē ex fide ⁊c. dt Oꝛigeñ. vult apl's vt nihil dicā vl'
cogitē vel agā niſi ſm ꝯſciam. ergo ꝯſcientia ligat.

Rꝫo ¶ Rñſio dōm ꝙ ꝯſcia ꝓcul dubio ligat. Ad videndū

Nota aūt quo mō liget Sciendū eſt ꝙ ligatio metaphoꝛice a
coꝛpalibꝫ ad ſpūalia aſſumpta neceſſitatis impoſitionē
impoꝛtat. ille eñ q̃ ligatus eſt neceſſitatē hꝫ ꝯſiſtendi in
loco vbi ligatus eſt. aufert̃ eñ ei poteſtas ad alia diuertē/
di. Vñ pꝫ ꝙ ligatio nō hꝫ locū in illis q̃ ex ſe neceſſaria ſꝫ
nō eñ poſſumus dicere ignē eſſe ligatū ad hoc ꝙ ſurſū fe
rat̃. ꝗuis neceſſe ſit ipm ſurſum ferri. ſed in his tm̃ neceſ/
ſario ligatio locū hꝫ. qbus ab alio neceſſitas imponitur.

Duplex eſt neceſſitas ¶ Eſt aūt duplex neceſſitas q̃ ab alio agente imponi pt
Vna qdē coactiōis ꝑ quā aliqs neceſſe hꝫ hoc facere ad
qđ determinat̃ ex coactōe agētis. al's coactio non bñ dicē
ret̃. ſed magis inductio. Alia vero eſt neceſſitas ꝯditiona
ta. ſ. ex finis ſuppoſitōe. ſicut imponit̃ alicui neceſſitas vt ſi
nō fecerit hoc nō ꝯſeqtur ſuū pmiū. Pꝛima qdē nccitas
q̃ eſt coactiōis nō cadit in motibꝫ volūtatis. ſed ſolum in
coꝛpalibꝫ rebꝫ. eo ꝙ volūtas eſt naturaliter a coactōe libe
ra. Scđa neceſſitas volūtati imponi pt. vt ſcꝫ neceſſariū
ſit hoc eligere ſi hoc bonū debeat ꝯſequi. vel ſi hoc malum
debeat euitare. carere eñ malo in idē ꝯputat̃ cū hr̄e bonū
in talibꝫ. vt pꝫ ꝑ phm. v. ethi. Sicut aūt neceſſitas coactō
nis imponit̃ rebꝫ coꝛpalibꝫ ꝑ aliquā actōem. ita neceſſitas
cōditionata imponit̃ volūtati ꝑ aliquā actōem. actio aūt
qua volūtas mouet̃ eſt imperiū regētis ⁊ gubernātis. vñ
phs dt. v. metaph. ꝙ rex pncipiū eſt motus ꝑ ſuū impe/
riū. ita ergo ſe hꝫ imperiū alicuius gubernātis vel imperātis
ad ligandū in rebꝫ inuolūtarijs illo mō ligatōis q̃ volun/
tati accidere pt. ſicut ſe hꝫ actio coꝛpalis ad ligandū res
coꝛpales neceſſitate coactōnis. actio aūt coꝛpalis agentis
nunꝗ inducit neceſſitatē in aliquā rē niſi ꝑ cōtactū ipſiꝰ
actōis ad rē in quā agit. vñ nec ex imperio alicuius regis
vel dñi ligat̃ aliqs niſi imperiū attingat ipm cui imperat̃
attingit aūt eū ꝑ ſciam. vñ nullꝰ ligat̃ ꝑ pceptū aliqđ niſi
mediāte ſcia illiꝰ pcepti. Et ideo ille q̃ nō ē capax noticie
pcepti nō ligat̃ pcepto. nec aliqs ignoꝛās pceptū dei ligat̃
ad pceptū faciendū niſi q̃tenus tenet̃ ſcire pceptū. ſi aūt nō
teneat̃ ſcire nec ſciat nullo mō ex pcepto ligat̃ Sicut ergo coꝛ
poꝛale agēs nō agit niſi ꝑ ꝯtactū. ita etiā in ſpūalibꝫ pce/
ptū nō ligat niſi ꝑ ſciam. ⁊ ideo ſicut eſt eadē vis q̃ ꝯtactꝰ
agit. ⁊ q̃ virtus agētis agit. cū ꝯtactus nō agat niſi ex
virtute agētis. ⁊ virtus agētis nō niſi mediāte tactu. ita
etiā eadē virtus eſt q̃ pceptū ⁊ qua ꝯſcia ligat. cū ꝯſcia
non liget niſi ex virtute pcepti. ⁊ pceptū nō liget niſi per
virtutē ſcie. Vñ cū ꝯſcia nihil aliud ſit ꝗ applicatio noti
cie ad actū. cōſtat ꝙ ꝯſcientia ligat vi pcepti diuini

¶ Ad primū ergo dīm ꝙ homo nō facit ſibi legē ſed
Ad. j. per actū ſue cognitionis qua legem ab alio factā cogno-
Ad 2 ſcit. ligatur ad legē implendā ¶ Ad ſcdm dīm ꝙ conſi-
liū dupl'r dr. Vnꝰ em̄ conſiliū nihil aliud eſt ꝙ̄ actus rō-
nis inqrentis de agēdis. ⁊ hoc mō conſiliū ſe habet ad ele
ctionē. ſicut ſyllogiſmus vel q̄ſtio ad cōcluſionē. vt pꝫ per
phm. iij. ethicoꝝ. hoc aūt mō acceptū cōſiliū non diuidit
cōtra pceptū. qꝛ de his que ſunt in pcepto etiam cōſilia-
mur in hunc modū. vn̄ ex tali cōſilio cōtingit aliquē obli
gari. ſicut aūt dictū eſt cōſiliū inuenit in cōſcientia quan-
tū ad vnū modū applicatōis. cum ſcꝫ inqrit de agendo.
Alio mō dr cōſilium perſuaſio vel inductio ad aliqd agen
dū nō habens vim coactiuā. ⁊ ſic cōſilium cōtra pceptuꝫ
diuiditur. cuiuſmodi ſunt amicabiles exhortatōes. et ex
iſto cōſilio etiam aliqn̄ cōſcientia pcedit. applicat em̄ ali-
quādo ſcia hmōi ꝯſiliū ad pticularē actum. ſed cū cōſcien
tia nō liget niſi ex virtute eius quod in cōſcientia habet q̄
ex cōſilio ſeqtur nō alio mō pt obligare ꝙ̄ ipm cōſiliū ex q̄
aliquis obligatur vt non contēnat ſed non vt impleat
Ad 3 ¶ Ad terciū dīm ꝙ q̄uis homo ſeipo nō ſit ſupior. tn̄ il
le de cuius pcepto ſciam habet eo ſupior eſt. ⁊ ſic ex ſua cō
ſcientia ligat. ¶ Ad quartū dīm ꝙ tunc cōſcientia erro-
Ad 4 nea nō ſufficit ad abſoluendū qn̄ in ipſo errore peccat. vt
qn̄ errat circa ea que qs ſcire debet. ſi aūt eſſet error circa
ea que nō tenetur ſcire ex ꝯſcientia ſua abſoluit. ſicut patꝫ
in eo qui ex ignorātia facti peccat. vt cum qs accedat ad
alienam vxorem. quā credit ſuam

Quarto queritur. vtruꝫ

.j. cōſcientia erronea ligat. ¶ Et videt ꝙ non. qꝛ
dicit Aug' peccatū eſt dictū vel factū vel ꝯcupitū ꝯtra
legem dei. nihil ergo ligat ad peccatū niſi lex dei. ſed con-
2 ſciētia erronea nō eſt ſm legē dei. g̃ nō obligat ad pecca-
tum ¶ Pre. Roma. xiij. ſup illud. omis aīa ⁊c. dr gloſa
Aug'. ꝙ inferiori poteſtati nō eſt obediendū ꝯtra prece-
ptum ſupioris. ſic em̄ nō eſt obediendū pconſuli ſi impa-
tor contrariū precipiat. ſed cōſcientia erronea eſt inferior
ipſo deo. cum igit cōſcientia erronea pcipiat cōtraria pre
ceptis dei. pceptis cōſcientie obligātis. nullo mō obliga-
3 re videt ¶ Pre. Sm Amb. peccatū eſt trāſgreſſio legis
diuine ⁊ celeſtiū inobediencia mandatoꝝ. ergo qcunqꝫ de
uiat ab obediētia legis diuine peccat. ſed cōſcientia erro-
nea facit deuiare a preceptis legis diuine. qn̄ ſcꝫ aliqs hꝫ
ꝯſciam faciēdi aliqd qd diuina lege ē phibitū. g̃ ꝯſcia er-
ronea magis inducit in peccatū obſeruata ꝙ̄ liget in pec
4 catum ſi nō obſeruet ¶ Pre. Sm iura. ſi aliqs hꝫ ꝯſcien
tiam ꝙ vxor ſua attineat ſibi in aliquo gradu phibito. et
cōſcientia illa ſit pbabilis. tūc oportet eā ſequi cōtra pce-
ptum eccle. etiā ſi excōicatio addat. ſi aūt nō ſit pbabilis
cōſcientia non ligat ad hoc ꝙ illa impleat. ſed debet ma-
gis eccle obedire. ſed ꝯſcia erronea pcipue de p ſe malis
5 nullo mō eſt pbabilis. ergo ꝯſcia talis nō ligat. ¶ Prete.
Deus eſt miſericordior ad miſerendū ꝙ̄ aliqs dn̄s tpa-
lis. ſed dn̄s tpalis nō imputat homini ad peccatum illud
qd ex errore cōmittit. ergo multo minus p cōſcientiam er
rantem aliquis penes deum obligatur ad peccatum.
¶ Sed diceres. ꝙ ꝯſcia erronea ligat circa indifferentia
6 nō aūt circa ea que ſunt p ſe mala. ¶ Sed cōtra. Ideo in
illis q̄ p ſe ſunt mala. cōſcientia erronea dr nō ligari. qꝛ di-
ctamē rōnis naturale eſt in cōtrariū. ſed ſilr etiā natura-
lis rō dictat cōtrariū ꝯſcie erronee. que circa indifferētia
errat. ergo ſiliter iſta nō ligat ¶ Pre. Opus indifferens
ſe hꝫ ad vtrūlibet. ſed qd eſt indifferēs ad vtrūlibet nō eſt 7
neceſſariū fieri vel nō fieri. ergo ad opa indifferētia aliqs
nō obligat neceſſitate p ꝯſciam ¶ Pre. Si aliqs ex erro- 8
nea ꝯſcia cōtra legem faciat non excuſat a peccato. ſi ergo
ille etiā q̄ cōtra ſciam ſic errantē ageret. peccaret. ſeqtur
ꝙ ſiue ageret ꝯtra ſciam ſiue nō ageret. peccaret. ergo eſt
pplexus vt peccatū euitare nō poſſet. qd videt impoſſibi
le. qꝛ nullus peccat in eo qd vitare nō pt ſm Aug'. ergo
impoſſibile eſt ꝙ ꝯſcia taliter errans liget ¶ Pre. Omē 9
peccatū ad aliqd genus peccati reducit. ſed ſi alicui dictat
cōſcientia ꝙ fornicet. abſtinere a fornicatiōe nō pt ad ali-
quod genus peccati reduci. ergo nō peccaret ſic ꝯtra con
ſcientiam agens. ergo cōſcientia talis nō ligat
¶ Sed cōtra eſt qd dr Ro. xiiij. oīe qd nō eſt ex fide
peccatū eſt. etiā ſi bonum ſit in ſe. ſed ꝯſcia que phibet id Contra
quod bonū in ſe eſt. eſt erronea. ergo talis ligat ¶ Prete. 2
Obſeruare legalia poſt tēpus gratie reuelate non erit in
differens. ſed p ſe malū. vn̄ dr Gal. v. ſi circūcidimini chri
ſtus vobis nihil pdeſt. ſed tn̄ conſcientia de circūciſione
obſeruāda obligabat. vn̄ ibidē dr. teſtificor aūt omni ho
mini circūcidenti ſe. qm̄ debitor eſt vniuerſe legis facien
de. ergo ꝯſcia ligat etiā in ſe malis ¶ Pre. Peccatū pnci 3
paliter in volūtate cōſiſtit. qcunqꝫ vult aūt trāſgredi p-
ceptū diuinū habet malā voluntatē. ergo peccat. ſed qui
cunqꝫ credit aliqd eſſe pceptū ⁊ vult id trāſgredi habet
voluntatem de nō ſeruāda lege. ergo peccat. qui aūt ha-
bet erroneā conſcientiaꝫ ſiue in his que ſunt p ſe mala ſiue
in qbuſcunqꝫ credit illud qd eſt ſue cōſcientie cōtrarium
cōtra legem dei. ergo ſi vult facere illud qd vult facere cō
tra legem dei. ⁊ ita peccat. ⁊ ita cōſcientia quātumcunqꝫ
erronea obligat ad peccatū ¶ Pre. Sm Dam. ꝯſcientia 4
eſt lex intellectus noſtri. ſed facere cōtra legem eſt pecca-
tum. ergo facere ꝯtra ꝯſcientiā quocūqꝫ mō ¶ Pre. Ali- 5
quis ex pcepto ligat. ſed hoc qd ꝯſcia dictat eſt pceptum
ergo cōſcientia quātumcunqꝫ ſit erronea ligat.
¶ Reſpōſio dīm ꝙ circa hoc ſunt diuerſe opiniones. Rº
Quidā em̄ dicūt ꝙ conſcia poteſt errare vel in his q̄ ſunt Opinio
per ſe mala vel in indifferētibus. cōſcientia igit errans in
his que ſunt p ſe mala nō ligat. in indifferētibꝰ aūt ligat
Sꝫ qui hoc dicūt nō vident intelligere quid ſit cōſcientiā
ligare. ſm hoc em̄ cōſcientia ligare dr ꝙ aliquis niſi ꝯſcien Repbat
tiam impleat peccatū incurret. nō aūt ſm hoc ꝙ aliquis
implens recte faciat. alʼs em̄ cōſiliū ligare diceret. implēs
em̄ ꝯſilium recte agit. ſed tn̄ ad cōſilia dicimur non ligari
qꝛ qui cōſiliū pterit non peccat. ad pcepta aūt ligari dici-
mur. qꝛ ſi nō ſeruamus pcepta peccatuꝫ incurrimus. non
igitur ppter hoc cōſcientia dr ad aliquid faciendū ligare
ꝙ ſi illud fiat ex cōſcientia tali bonuꝫ ſit. ſed quia ſi nō fiat
peccatuꝫ incurritur. Nō aūt videt poſſibile ꝙ aliqs pec- Scda opi
catum euadat ſi ꝯſcia quātumcūqꝫ errans dictet aliquid
eſſe pceptum dei ſiue ſit indifferens ſiue ſit p ſe malū. Si
contrariū tali ꝯſcientia manente agere diſponat. quantū
em̄ in ſe eſt ex hoc ipo habet voluntatē legem dei non ob
ſeruandi vnde mortaliter peccat. q̄uis igit talis ꝯſciētia
que eſt erronea deponi poſſit. nihilominus tn̄ duꝫ manet
obligata eſt. quia trāſgreſſor ipſius peccati de neceſſita-
te incurrit. Diuerſimode tn̄ recta ꝯſcia et erronea ligat
qꝛ recta ſimpl'r ⁊ p ſe. erronea aūt ſm quid et p accidens
dico aūt illā ligare ſimpl'r. quia ligat abſolute et in omnē
euentū. ſi em̄ aliquis ꝯſcientiā habeat de vitando adul-
terio illam conſcientiā ſine peccato non poteſt deponere.

q2 in hoc ipſo ꝙ eam deponeret errando grauiter pecca/
ret.ea aūt manente nō poteſt pteriri in actu ſine peccato
vnde abſolute ligat ꝛ in omi euētu.ſed conſciētia erronea
nō ligat niſi ſm quid ꝛ ſub ꝯditione.ille em̄ cui dictat cō
ſciētia ꝙ teneat̃ ad fornicandū nō eſt obligatus vt forni/
cationem ſine peccato dimittere nō poſſit niſi ſub hac cō
ditione ſi talis ꝯſcia duret. Hec aūt ꝯſcia remoueri po/
teſt ꝛ abſqꝫ peccato.vnde talis cōſcientia non obligat in
omnē euentū.poteſt em̄ aliquid contingere.ſcꝫ depoſitio
cōſcie quo ꝯtingente vlterius nō ligat̃.qd aūt ſub condi
tione tm̄ eſt ſm quid eſſe dr̄. Dico etiā ꝙ conſcientia re/
cta ꝑ ſe ligat.erronea vero per accn̄s. Qd ex hoc pꝫ.qui
em̄ vult vel amat vnū ꝓpter alterum.illud quidem ꝓpter
qd amat reliquū per ſe amat.qd vero ꝓpter aliud quaſi ꝑ
accidens.ſicut qui vinū amat ꝓpter dulce.amat dulce ꝑ
ſe.vinū aūt ꝑ accidens. Ille aūt qui ꝯſciam erroneā ha/
bet credens eam eſſe rectam.al's non erraret nec inhereret
cōſcientie erronee ꝓpter certitudinē quam in ea credit eē
inhereret quidē ꝑ ſe loquendo recte conſcie. ſed erronee q̄/
ſi ꝑ accn̄s.inq̄ꝫtum hanc cōſciam quam credit eſſe rectā
cōtingit eſſe erroneam.ꝛ exinde eſt ꝙ ꝑ ſe loquendo ligat̃
a conſciētia recta.ꝑ accidens vero ab erronea. Et hec ſo/
lutio p̄t accipi ex verbis ph̄i in.vij.ethi.vbi eandē quaſi
queſtionē querit.vtrū dicendus ſit incōtinēs qui abſce/
dit a rōne recta ſolum.vel qui abſcedit a falſa. Et ſoluit
ꝙ incōtinens ꝑ ſe recedit a rōne recta.ꝑ accidens autē
a falſa.ꝛ ab vna q̄dem ſimpl'r.ab alia aūt ſm quid.quia
qd ꝑ ſe eſt ſimpl'r eſt.qd aūt ꝑ accn̄s ſm quid

Ad .j. ¶ Ad p̄mū ergo dōm.ꝙ q̄uis id qd dictat erronea
conſcientia nō ſit conſonū legi dei.tamē accipit̃ ab erran
te vt ipſa lex dei.ꝛ ideo ꝑ ſe loquēdo ſi ab hoc recedat.re
cedit a lege dei q̄uis ꝑ accidēs ſit ꝙ a lege dei non rece/
Ad 2 dat. ¶ Ad.ij.dōm.ꝙ rō illa ꝓcedit quādo ſup̄ioris vel
inferioris ſunt p̄cepta diſtincta.ꝛ vtrūqꝫ ꝑ ſe diſtinctum
ꝑuenit ad eū qui p̄cepto obligat̃.qd hic nō ꝯtingit.q2 cō
ſcientie dictamen nihil aliud eſt q̄ꝫ ꝑuentio diuini p̄cepti
ad eū qui cōſciētiā habet.vt ex dictis pꝫ. Eſſet aūt ſimile
in exemplo ꝓpoſito.ſi p̄ceptum imperatoris nunq̄ꝫ ad ali/
quem ꝑuenire poſſit niſi mediante ꝓconſule.ꝛ proconſul
qui p̄cipit nō p̄ciperet niſi recitans imperatoris p̄ceptū
tūc em̄ idem eſſet cōtemnere imperatoris p̄ceptū ꝛ ꝓcon
Ad 3 ſulis.ſiue ꝓconſul verum diceret ſiue mentiret̃. ¶ Ad.iij
dōm.ꝙ cōſcientia erronea errans in his que ſunt ꝑ ſe ma
la dictat contraria legi dei.ſed tamē illa que dictat dicit
eſſe legem dei.ꝛ ideo tranſgreſſor illius conſcientie quaſi
trangreſſor efficit̃ legis dei.q̄uis etiam conſciētiā ſequēs
et eam opere implens contra legem dei faciens mortali/
ter peccet.q2 in illo errore peccatū erat.cum contingeret
Ad 4 ex ignorātia eius qd ſcire debeat. ¶ Ad.iiij.dōm ꝙ qn̄
conſciētia nō eſt ꝓbabilis tūc debet eam deponere.ſꝫ ta/
men dum manet ſi cōtra eā faciat mortaliter peccat. vn̄
ꝑ hoc nō probat̃ ꝙ conſcia erronea nō liget dū manet.ſed
Ad 5 ſolum ꝙ nō ligat ſimpl'r ꝛ in omnē euentū ¶ Ad.v.di/
cendum.ꝙ ex illo argumento nō concluditur ꝙ cōſciētia
erronea nō liget ad peccatū ſi non impleatur.ſed ꝙ ſi im/
pleatur excuſat a peccato.vnde nō eſt ad ꝓpoſitum.con/
cludit autē verum quādo ipſe error non eſt peccatū.vt/
pote cum contingit ex ignorantia facti.ſi aūt ex ignoran/
tia iuris ſic nō concludit.eo ꝙ ipſa ignorantia ſit peccatū
Ad 6 ſicut etiā apud iudicem ſecularē nō excuſatur qui ignorā
tiam iuris quod ſcire debet allegat. ¶ Ad ſextum dōm
ꝙ licet in ratione naturali ſit vnde poſſit procedi ad con/
trariū ei⁹ qd erronea conſciētia dictat.ſiue ſit erronea cir
ca indifferentia ſiue circa per ſe mala.tamen actu rō na/
turalis non dictat.ſi em̄ dictaret contrarium non erraret
conſcientia ¶ Ad.vij.dōm.ꝙ q̄uis opus indifferens Ad 7
q̄ꝫtum in ſe eſt ad vtrūqꝫ ſe habeat.tamē homo qui exiſti
mat hoc opus cadere ſub peccato efficitur nō indiferēs
ꝓpter ſuam eſtimationem ¶ Ad octauū dōm.ꝙ ille qui Ad 8
habet conſcientiam faciendi fornicatōem non ſimpliciter
eſt perplexus.quia poteſt aliquid facere.quo facto nō in/
cidet in peccatum.ſcꝫ conſcientiam erroneam deponere.
ſed perplexus ſm quid.ſcꝫ conſcientia erronea manente.
et hoc non eſt incōueniens vt aliquo ſuppoſito homo pec
catum vitare nō poſſit.ſicut ſuppoſita intentione inanis
glorie qui tenetur elemoſynam dare vitare peccatum nō
poteſt.ſi em̄ dat ex tali intentione peccat. ſi vero non dat
tranſgreſſor eſt. ¶ Ad nonū dōm.ꝙ quando conſcien/ Ad 9
tia erronea dictat aliquid faciendum.dictat illud ſub ali
qua ratione boni vel quaſi opus iuſticie vel temperantie
et ſic de alijs.ꝛ ideo tranſgreſſor incurrit in vicium con/
trarium illi virtuti ſub cuius ſpecie conſcientia illud di/
ctat. vt ſi dictat illud ſub ſpecie diuini precepti vel alicu/
ius prelati.tunc incurrit peccatum inobedientie conſcien
tiam tranſgrediens

Quinto querit̃.vtrū

conſcientia in indifferētib⁹ plus liget q̄ꝫ p̄ceptū
prelati vel minus ¶ Et videtur ꝙ minus.ſubditus em̄ .1.
religioſus vouit obedientiam p̄lato ſuo.ſed tenet̃ votū
reddere.ps.vouete ꝛ reddite ꝛc.ergo videtur ꝙ tenet̃ p̄
lato obedire contra ꝯſcientiam.ꝛ ita magis p̄lato q̄ꝫ con/
ſcientie. ¶ Pre. Prelato ſemꝑ eſt obediendum in his q̄ 2
non ſunt contra deum.ſed indifferentia nō ſunt cōtra de/
um.ergo in his tenetur obedire p̄lato.ꝛ ſic idem qd ꝑus
¶ Pre. Poteſtati ſuperiori magis eſt obediendū q̄ꝫ in/ 3
feriori.vt habetur in gloſa Roma.xiij.ſed anima p̄lati eſt
ſuperior q̄ꝫ aīa ſubditi.ergo magis ligat̃ ſubditus ex p̄la
ti imperio q̄ꝫ ex ꝯſcientia ꝓpria. ¶ Pre. Subditus non 4
debet iudicare de p̄cepto p̄lati ſed magis p̄lat⁹ de actib⁹
ſubditi.iudicaret aūt ſubditus de p̄cepto prelati ſi ꝓpter
ſuam ꝯſcientiam ab eius p̄cepto recederet.ergo q̄ꝫtum/
cūqꝫ ꝯſcientia dictat in indifferentib⁹ magis eſt ſtandum
precepto prelati.

¶ Sed ꝯtra.vinculum ſpūale fortius eſt q̄ꝫ corpora Cōtra
le.ꝛ intrinſecū q̄ꝫ extrinſecū.ſed ꝯſcientia eſt vinculū ſpiri
tuale intrinſecum.p̄latus aūt vinculū corporale ꝛ extrin
ſecum.vt videt̃ ſm tēporalem diſpenſatōem oīs p̄latio
agitur. Vnde cum ad eternitatē ventū fuerit euacuabit̃
vt habet̃ ex glo.i. Cor.xv.ergo videt̃ ꝙ magis ſit obedi/
endū ꝯſcientie q̄ꝫ p̄lato.

¶ Rn̄ſio dōm.ꝙ huius q̄ſtionis rn̄ſio ſatis ex his q̄ Rō
dicta ſunt p̄t apparere. Dictū eſt ſupra ꝙ ꝯſcientia nō li
gat niſi vi p̄cepti diuini vel ſm legē ſcriptam vel ſm legē
naturaliter inditam.comparare ergo ligamen ꝯſcientie
ad ligamen qd eſt ex p̄cepto p̄lati nō eſt aliud q̄ꝫ ꝯparare
ligamen p̄cepti diuini ad ligamen p̄cepti p̄lati. Vn̄ cum
p̄ceptū diuinū obliget ꝯtra p̄ceptū p̄lati ꝛ magis obli/
get q̄ꝫ p̄ceptum p̄lati.etiā cōſcientie ligamen erit maius
q̄ꝫ ligamen p̄cepti p̄lati.ꝛ ꝯſcientia ligabit etiam p̄cepto
p̄lati in ꝯtrarium exiſtente. Tamē hoc diuerſimode ha/
bet ſe in ꝯſcientia recta ꝛ erronea. Conſcia em̄ recta ſim/
pliciter ꝛ ꝑfecte ꝯtra p̄ceptum p̄lati obligat. Simpl'r q̄

dem. qꝛ eius obligatio auferri nō poteſt. cū ſine peccato
deponi nō poſſit talis ꝯſcia. Perfecte aūt. qꝛ talis cōſcia
nō ſolūmodo hoc mō obligat ꝙ ille qui eam ſequit̃ pec-
catū nō incurrat. ſed etiā vt qui eā ſeq̄tur ſit immunis a
peccato ꝗ̄ntūcūq; ꝓceptū plati ſit in ꝯtrariū. Sʒ ꝯſcia er
ronea ligat ꝯtra ꝓceptū plati etiā in indifferētibꝫ ſm q̄d
et impfecte. ſm quid qꝛ nō obligat in omnē euentuʒ. ſed
ſub ꝯditōe ſue duratōis. poteſt eñ aliq̄s ⁊ debet talē con
ſcientiā deponere. Impfecte aūt qꝛ ligat ꝗ̄ntuʒ ad hoc ꝙ
ille qui eam nō ſeq̄tur peccatū incurrit. nō aūt ꝗ̄ntuʒ ad
hoc ꝙ ille qui eam ſeq̄tur peccatū euitet. cū ꝓceptū pre-
lati eſt in ꝯtrariū. ſi tñ ad illud indifferens ꝓceptuʒ plati
obliget. in tali eñ caſu peccat ſiue nō faciat. qꝛ ꝯtra cōſci-
entiā agit. ſiue faciat. qꝛ plato inobediens eſt. magis autē
peccat ſi nō faciat ꝯſcia durante q̄d cōſcia dictat. cū plus
Ad .j. liget ꝗ̄ ꝓceptū plati

¶ Ad ꝑmū ergo dōm. ꝙ ille q̄ vouit obedientiaʒ te-
net̃ obedire in his q̄ ad bonū obediētie ſe extēdūt. nec ab
illa obligatōe abſoluit̃ ꝑ errorē ꝯſcie. nec iterū a ꝯſcientie
abſoluit̃ ligamine ꝑ illā obligatōnem. et ita manet in eo-
dem contraria obligatio. quarum vna ſcilicʒ que eſt ex
ꝯſcia eſt maioꝛ. qꝛ intenſioꝛ. minoꝛ qꝛ ſolubilioꝛ. alia vero
ecōtrario, obligatio eñ illa que eſt ad platū ſolui non p̄t
Ad 2 ſicut ꝯſcia erronea deponi p̄t. ¶ Ad .ij. dōm. ꝙ ꝗ̄uis
opus illud per ſe ſit indifferēs. tñ ex dictamine ꝯſcie eſt
Ad 3 nō indifferens. ¶ Ad .iij. dōm. ꝙ ꝗ̄uis platus ſit ſupe-
rioꝛ ſubdito. tñ deus ſub cuius ꝓcepti ſpecie ꝯſcientia li-
Ad 4 gat eſt maioꝛ ꝗ̄ platus. ¶ Ad .iiij. dōm. ꝙ ſubditus nō
habet iudicare de ꝓcepto plati. ſed de impletōe ꝓcepti q̄
ad ipm̄ ſpectat. vnuſquiſq; eñ tenet̃ actus ſuos exami-
nare ad ſciam quā a deo habet ſiue ſit naturalis ſiue acq̄ſi
ta ſiue infuſa. oīs eñ hō debet ſm rōnem agere

¶ Materia .xviij. De cognitōe
primi hominis.

Queſtio .xviij. de co-

gnitōe ꝑmi hoīs in ſtatu innocentie. Et hʒ
viij. q̄ſtiones. Prima vtrū hō in ſtatu inno-
centie cognouerit deū ꝑ eſſentiā. Secūda vtrū hō in ſta-
tu innocētie ꝑ creaturas viderit deū. Tercia. vtrū Adā
in ſtatu innocētie fidē de deo habuit. Quarta. vtꝝ Adā
habuit in ſtatu innocentie omniū creaturarum notitiam.
Quinta. vtrū Adaʒ in ſtatu innocentie viderit angelos
ꝑ eſſentiā. Sexta. vtrū Adā in ꝑmo ſtatu errare ſiue de-
cipi potuit. Septima. vtrum pueri qui ex Adam naſce
rentur plenā rerū notitiā omniū habuiſſent ſicut Adam
habuit. Octaua. vtrū pueri mox nati in ſtatu innocētie
vſum plenarie rōnis habuiſſent

Queſtio eſt de co-

·j gnitōe ꝑmi hoīs in ſtatu innocentie.
Et ꝑmo querit̃ vtrū in ſtatu illo co-
gnouerit deū ꝑ eſſentiā. ¶ Et videt̃
ꝙ ſic. dicit eñ magiſter in .iiij. ſenten-
tiaꝝ diſ. i. ꝙ hō ante peccatū ſine me-
dio deū vidit. ſed videre deū ſine medio eſt videre deum
ꝑ eſſentiā. ergo in ſtatu innocentie vidit deū ꝑ eſſentiaʒ.
¶ Sed diceres. ꝙ magiſter intelligit ꝙ vidit ſine me-
dio quo ad nubilū culpe. non aūt ſine medio creature.

¶ Sed ꝯtra eſt q̄d magiſter ibidem dicit. ꝙ qꝛ nos per 2
mediū videmus opoꝛtʒ ꝙ ex viſibilibꝫ creaturis ad deuʒ
ꝑueniamus. ergo videt̃ ꝙ intelligat de medio creature.
ſed videre ſine medio creature eſt videre ꝑ eēntiā. g̃ ⁊c. 3
¶ Pre. Philippeñ. iiij. dꝛ. ꝙ pax dei exuperat omnē ſen
ſum. ⁊ hoc ſm ꝙ intelligit̃ de pace quā deus facit in pa-
tria in beatis. glo. ibidem ſic exponit. omnē ſenſum. id eſt
intellectū noſtrū. nō eoꝝ qui ſemꝑ vident faciē patris. ex
quo habet̃ ꝙ pax ſiue gaudiū beatoꝝ excedit intellectū ho
minis illius qui gaudio illo nō ꝑfruitur. ſed Adā in in-
nocentia gaudia beatoꝝ vidit. vñ Grego. dicit in Dyal.
Homo peccādo extra ſeipſum fuſus iam celeſtis patrie
gaudia q̄ prius ꝯtemplari ſolebat videre non poterat. g̃
Adam in ſtatu illo gaudio celeſtis patrie ꝑfruebatur
¶ Pre. Hugo. de ſanc. vic. dicit ꝙ hō in ſtatu illo ꝯgno 4
ſcebat ſuū creatorē ea cognitōe qua tūc ꝑ ꝑſentiā ꝯtem-
platōis manifeſtius cernebat̃. ſed videre deū ꝑ eſſentiaʒ
ꝯtemplatōis manifeſtius eſt videre deū ꝑ eſſentiā. vt vi
detur. g̃ deū ꝑ eſſentiā adam in ſtatu illo vidit. ¶ Pre. 5
Homo factus eſt ad videndū deū. ad hoc eñ fecit deus
rōnalem creaturā vt ſue beatitudinis particeps. que eſſʒ
in eius viſione ꝯſiſtit. vt habet̃. i. diſt. ij. ſenten. Si igitur
in ſtatu innocentie deū Adam ꝑ eſſentiaʒ nō videbat. h̄
non erat niſi qꝛ aliq̄d mediū impediebat. nō aūt mediuʒ
culpe ſi impediebat. qꝛ tūc ab ea immunis erat. nec etiā im
pediebat mediū creature. qꝛ deus eſt vicinioꝛ rōnali cre-
ature ꝗ̄ʒ quelibet creatura. ergo adaʒ in ſtatu innocentie 6
vidit deū ꝑ eſſentiā ¶ Pre. Sicut affectiua hoīs nō ꝑfi
cit̃ niſi ꝑ ſummū bonū. ita cognitiua nō niſi ꝑ ſummū ve-
rum. vt pʒ in li. de ſpū ⁊ aīa. ſed vnicuiq; ineſt deſideriuʒ
ſue ꝑfectōis. ergo adam in ꝑmo ſtatu deſiderabat deum
ꝑ eſſentiā videre. ſed quicūq; caret eo q̄d deſiderat affli-
git̃. ſi igit̃ Adā ꝑ eſſentiā tūc deū nō videbat affligebat̃.
hoc aūt eſt falſum. qꝛ afflictio cū ſit pena culpaʒ ꝓcedere 7
nō p̄t. ergo deū ꝑ eſſentiā vidit. ¶ Pre. Aīa hoīs ita fa-
cta ad dei imaginem eſt vt nulla interpoſita creatura ab
ipſa ꝑma veritate formet̃. vt dꝛ in li. de ſpū ⁊ aīa. ſed una
go manebat integra ⁊ pura in hoīe in ſtatu innocentie.
ergo in ipſam ſummā veritatē ferebat̃ nullo mediante. ⁊
ita deū ꝑ eſſentiā videbat ¶ Pre. Ad hoc ꝙ aliq̄d intel 8
ligamus in actu nihil aliud requirit̃ niſi vt ſpēs fiat intel
ligibilis in actu ꝑ abſtractōem a materia ⁊ a ꝯditionibꝫ
materie. q̄d ꝑtinet ad intellectū agētē. ⁊ vt in intellectu re
cipiat̃. q̄d ꝑtinet ad intellectū poſſibilē. ſʒ eēntia diua ē ꝑ
ſe intelligibilis. vtpote oīno a materia ſeparata. erat etiā
aīe ipſius hoīs intima. cum in oībꝫ ꝑ eſſentiā deus eſſe
dicat̃. cū igit̃ nullum eſſʒ impedimentū in aīa hoīs in ſta
tu innocentie videt̃ ꝙ deū ꝑ eſſentiam videbat. ¶ Pre. 9
Cum aīa ade in ſtatu innocentie eſſet debito mō ordina
ta. nō erat rō ſuperioꝛ minus ꝑfecta circa ſuuʒ obiectum
ꝗ̄ʒ inferioꝛ circa obiectū ꝓprium. ſed inferioꝛ rō cuius eſt
circa tpalia intendere. ipſa tpalia imediate videre pote-
rat. ergo ⁊ rō ſuperioꝛ cuius eſt eterna cōſpicere poterat
immediate dei eſſentiā videre. ¶ Pre. Illud a quo fit 10
aliquid ſenſibile in actu immediate a ſenſu cognoſcit̃. ſʒ
lux. g̃ illud a quo fit aliquid intelligibile actu imediate ab
intellectu cognoſcit̃. ſʒ nō fit actu intelligibile aliquid ab
aliquo niſi inq̄ntum eſt actu. ⁊ ita deus cū ſolus ſit actus
purus ipſe eſt quo oīa intelligibilia fiūt. ergo intellectus
hoīs in ꝑmo ſtatu deū immediate videbat. cū tūc nulluʒ
haberet impedimentū ¶ Pre. Damaſ. dicit ꝙ hō in ſta- 11
tu innocentie beatā vitā habuit ⁊ omnē beatitudinē. ſed

beata;vita vel beatitudo ↄſiſtit in hoc ꝙ deus ꝑ eſſentiam
12 videatᷣ.ergo tūc deū ꝑ eſſentiā videbat ¶ Pre. Damaſ.
dicit ꝙ hō tūc ꝑficiebatᷣ fruitōe ditiſſime ↄtemplatōis.ſi
cut angelus .ſed angeli vident deū ꝑ eſſentiā.ꝗ adam in
13 ſtatu illo deū ꝑ eſſentiā vidit. ¶ Pre. Natura hōis erat
ꝑfectioꝛ in ſtatu innocentie ꝗ̄ poſt ſtatū peccati.ſed aliq⸗
bus poſt ſtatū peccati ↄceſſum eſt vt deū ꝑ eſſentiaꝫ vi⸗
derent adhuc in hac vita moꝛtali exiſtētibꝰ.ſicut de Pau
lo ⁊ de Moyſe vt Aug⁹.dɫ ſup Gen̄.ad lit.⁊ i li.de vidē
do deū.ergo multo foꝛtius adā in ſtatu innocentie deuꝫ
14 ꝑ eſſentiā vidit ¶ Pre. Gene.ij.ſup illud.miſit deus ſo⸗
poꝛē in adā. dicit glo.extaſis recte ad hoc intelligitᷣ imiſ⸗
ſa vt mens ade particeps angelice curie ⁊ intrans in ſan
ctuariū dei nouiſſima intelligeret. ex quo videtᷣ ꝙ ſopoꝛ
ille raptus fuerit quidā.ſed illi qui rapiūtur deū ꝑ eſſenti
15 am vident.ergo etiā adam ¶ Pre. Scdm Damaſ.adā
nō tm̄ in coꝛꝑali paradiſo collocatꝰ fuit.ſed ſpūali.ſpūalis
aūt paradiſus nihil aliud eſt ꝗ̄ beatitudo in viſione dei ꝑ
16 eſſentiā ↄſiſtens.ꝗ ⁊c. ¶ Pre. Aug⁹.dicit.xiiij.de ciui.
dei ꝙ in ſtatu innocentie nō aberat quicꝗ̄ qđ bona volū
tas adipiſci poterat.ſed bona volūtas hoc adipiſci pote
rat vt deū ꝑ eſſentiā videret.ergo hoc a pͥmis parentibꝰ
nō aberat.ergo ⁊c

Cōtra ¶ Sed ↄtra eſt qđ dicit Aug⁹.in.i.de tri.ꝙ dei viſio
ꝑ eſſentiam eſt tota merces ſanctoꝝ.ſed adam in ſtatu in
nocentie beatus nō erat.ergo deū ꝑ eſſentiā nō vidit.
¶ Pre. Ber.dicit.ꝙ deus in ſtatu vie poteſt q̄dem to⸗
tus diligi.ſed nō totus videri.videretᷣ aūt totus ſi ꝑ eēn
tiam videretᷣ.cū eius eſſentia ſit ſimplex.ergo cū adā eēꝫ
in ſtatu vie deum ꝑ eſſentiā videre nō potuit. ¶ Pꝛete.
Aīa oppꝛeſſa mole carnis diſtinctam rerum cognitiōem
amittit. Vn̄ dicit Boe.in li.de ↄſola.ꝙ ſumma tenens
ſingula ꝑdit.ſed in ſtatu innocentie aīa hominis aliquate
nus ꝑ coꝛpus depͥmebatᷣ.licet nō tm̄ ſicut poſt peccatum
ergo retardabatᷣ a viſione diuine eſſentie ad quā requiri
tur ꝑfectiſſima diſpoſitio mentis ¶ Pre. Eſſe viatoꝛem
et ↄpꝛehenſoꝛē ſimul ſoli chꝛiſto eſt ꝓpꝛium. ſed adam in
ſtatu innocentie erat viatoꝛ.qđ patuit ex hoc ꝙ peccare
potuit.ergo non fuit compꝛehenſoꝛ. et ita deum per eſſen
tiam non vidit

R° ¶ Rn̄ſio dōm.ꝙ quidā dixerūt ꝙ deū videre ꝑ eēn
Opio.i. tiam nō ſolum ↄtingit in patria.ſed etiā in via.ꝗ̄uis nō
ita ꝑfecte in via ſicut in patria.et ſm̄ hoc hō in ſtatu in⸗
nocentie mediā viſionē habuit inter viſionē beatoꝛum ⁊
Re.ꝓba° hominū poſt peccatū.qꝛ minus ꝑfecte vidit ꝗ̄ beati.ꝑfe
ctius aūt ꝗ̄ꝫ hō poſt peccatū videre potuit ¶ Sed iſtud
dictū ↄtrariū eſt ſcripture teſtimonijs q̄ ↄcoꝛditer in diui
na viſione beatitudinē hōis vltimā poſuīt. Vnde ex hoc
ipſo ꝙ aliquis videt deū ꝑ eſſentiā beatus eſt.⁊ ſic nullus
Opio.2ª adhuc in via ad beatitudinē exiſtens deū ꝑ eſſentiā vide⸗
re potuit. Nec etiā ipſe Adā in ſtatu innocentie vt com
munis opinio tenet. Cuius etiaꝫ veritas rōne oſtendi pt
cuiuſlibet em̄ nature eſt aliquod vltimū aſſignare in quo
eius vltima ꝑfectio ↄſiſtit.hominis aūt inq̄ntum homo
ꝑfectio nō ↄſiſtit niſi in actu intellectus .ex quo habet ꝙ
homo ſit. ¶ In operatōne aūt intellectus poſſunt differē
tes gradus diſtingui dupl'r. Vno mō ex diuerſitate intel
ligibiliū.quāto em̄ quis excellentius intelligibile intelli⸗
git.tanto excellentioꝛ eſt eius intelligentia.vnde vt dicit
ph'us.x.ethi.perfectiſſima operatio intellectus eſt opera
tio intellectꝰ bene diſpoſiti ad optimū intelligibile.ſicut
pulcerrima viſio coꝛpoꝛalis ē viſus bene diſpoſiti ad pul⸗
cerrimū ſub viſu iacentium. Alio mō in operatione intel
lectus accipiūtur gradus ex modo intelligendi.poſſibi⸗
le eſt em̄ vnū ⁊ idem intelligibile a diuerſis diuerſimode
intelligi.ab vno ꝑfectius.ab alio minus ꝑfecte.nō eſt aūt
poſſibile vt vltimus terminus ꝑfectionis humane acci⸗
piatur ſm̄ aliquem modū intelligendi. quia in iſtis mo⸗
dis intelligendi poſſunt cōſiderari infiniti gradus .quo⸗
rum vnus alio ꝑfectius intelligit.nec eſt aliquis ita ꝑfe⸗
cte intelligens quo non poſſit excogitari alium ꝑfectius
intelligere niſi deus .qui infinita limpiditate oīa intelli⸗
git.vnde opoꝛꝫ ꝙ vltimus terminus humane ꝑfectiōis
ſit intelligendo aliquod perfectiſſimū intelligibile.quod
eſt eſſentia diuina. In hoc em̄ vnaqueꝗ̄ rōnalis creatura
beata eſt ꝙ eſſentiam dei videt.non ex hoc ꝙ ita limpide
vel plus vel minus eam videt. Nō igitur viſio beati a vi
ſione viatoꝛis diſtinguitur per hoc ꝙ eſt ꝑfectius ⁊ mi⸗
nus perfecte videre.ſed ꝑ hoc qđ eſt videre ⁊ nō videre.
Et ideo cuꝫ adam fuerit adhuc in via ad beatitudinem
deum ꝑ eſſentiam nō vidit.

¶ Ad pͥmū ergo dōm ꝙ in aliqua viſione triplex medi Ad.i.
um ↄſiderari poteſt.vnum eſt medium ſub quo videtur Triplex me
Aliud quo videtur.quod eſt ſpēs rei viſe. Aliud a quo diū viſionis
accipitᷣ cognitio rei viſe. Sicut in viſione coꝛpoꝛali medi
um ſub quo videtur eſt lumen quo fit aliquid actu viſibi
le ⁊ viſus ꝑficitur ad videndum. Mediū vero quo vide
tur eſt ſpēs ipſa rei ſenſibilis in oculis exiſtens. que eſt ſi⸗
cut foꝛma videntis inq̄ntum eſt videns .⁊ eſt pͥncipium
viſiue operatōnis. Mediū aūt a quo accipitur cognitio
rei viſe eſt ſicut ſpeculum a quo interdū ſpecies alicuius
viſibilis.vtputa lapidis.fit in oculo nō īmediate ab ipſo
lapide. Et hec tria in viſione intellectuali inueniūtur.vt
lumini coꝛpoꝛali reſpondeat lumen intellectus agentis
quaſi mediū ſub quo intellectus videt. Speciei vero vi
ſibili ſpēs intelligibilis qua intellectus potentialis actu
fit intelligens. Medio vero a quo accipitur ibi cognitio
ſicut ſpeculo cōparatur effectus a quo in cognitiōem cau⸗
ſe deuenimus. Ita em̄ ſimilitudo cauſe noſtro intellectui
impͥmitᷣ non immediate ex cauſa ſed ex effectu in quo ſimi
litudo cauſe reſplendet. Vnde hmōi cognitio dicitᷣ ſpe⸗
cularis ꝓpter ſimilitudinē quā habet ad viſionē que fit ꝑ
ſpeculū. Homo igitur in ſtatu poſt peccatū ad cognoſcē⸗
dum deū indiget medio quod eſt quaſi ſpeculū in quo re
ſultat ipſius dei ſimilitudo.opoꝛꝫ em̄ vt ꝑ ea que facta
ſunt ad inuiſibilia eius ꝑueniamus.vt dɫ Roma.i.H aūt
medio nō indigebat hō in ſtatu inocētie.īdigebat āt me⸗
dio qđ ē q̄ſi ſpēs rei viſe.qꝛ ꝑ ſpūale lumen menti hōis in
fluxum diuinitus quod erat quaſi ſimilitudo lucis incre
ate deum videbat. Sed hoc medio non indigebit in pa⸗
tria.quia ipſam dei eſſentiam ꝑ ſeipſam videbit.nō per ali
quam eius ſimilitudinē intelligibilem vel ſenſibilem .cuꝫ
nulla creata ſimilitudo adeo perfecta deum poſſit repꝛe⸗
ſentare vt ꝑ eam videns ipſam dei eſſentiam aliquis co⸗
gnoſcere poſſit.indigebit tn̄ lumīe gloꝛie in patria .qđ eſt
quaſi medium ſub quo videtᷣ.ſm̄ illud pſ. In lumine tuo
videbimus lumen.eo ꝙ iſta viſio nulli creature eſt natu⸗
ralis.ſed ſoli deo. Vn̄ nulla creatura in eam ex ſua natu
ra poteſt ꝑtingere.ſed ad eam cōſequendā opoꝛꝫ ꝙ illu⸗
mineᷣ lumine diuinitus immiſſo. Secūda aūt viſio que
eſt per mediū quod eſt ſpēs.naturalis eſt angelo .ſed eſt
ſupꝛa naturā hominis.vnde ad eam indiget lumine gra⸗
tie. Tercia vero eſt cōpetens nature hōis.⁊ ideo ea ſola
relinquitur ſibi poſt peccatum. Et ideo patꝫ ꝙ viſio quā

homo deū in ſtatu innocentie vidit media fuit inter viſi
Triplex medium viſionis p⁹ peccatū onem qua nūc videmus ⁊ viſionem beatoꝝ ¶ Patʒ er/
go ꝙ hō poſt peccatū triplici medio indiget ad videndū
deū.ſcʒ ipſa creatura ex qua in diuinā cognitiōem aſcen/
dit, et ſilitudine ipſius dei quā ex creatura accipit. ⁊ lumi
ne quo ꝑficit ad hoc vt in deū dirigat.ſiue ſit lumen natu
Duplex mediū an̄ peccatū re vt lumen intellectus agentis.ſiue gratie. vt fidei ⁊ ſapi
entie. In ſtatu vero ante peccatuʒ indigebat duplici me/
dio, ſcʒ medio qđ eſt ſimilitudo dei. ⁊ qđ eſt lumē eleuās
vel dirigens mentē. Beati vero vno tm̄ medio indigent
ſcʒ lumine eleuante mentem. Ipe aūt deus ſeipm̄ videt
abſqʒ omi medio.ipſemet em̄ eſt lumen quo ſeipſum vi/
Ad 2 det. ¶ Ad.ij.dōm. ꝙ Magiſter nō remouet quin ꝑ ali/
quā ſimilitudinē creature quaſi ꝑ mediū deus in ſtatu in
nocentie videret.ſed ꝙ nō indigebat ad hoc medio viſi/
Ad 3 bilis creature ¶ Ad.iij.dōm. ꝙ adā in ſtatu innocentie
non videbat gaudia celeſtis curie vt ꝯprehenderet. vel
quāta eſſent.hoc em̄ ſolum beatoꝝ eſt.licet cognoſcebat
de eis an ſint.ꝑ hoc ꝙ eoꝝ aliquam participationē habe/
Ad 4 bat ¶ Ad.iiij.dōm. ꝙ in ꝯtemplatōe deus videt ꝑ me/
dium qđ eſt lumen ſapientie mentem eleuans ad diuina
cernenda.non aūt vt ipſa diuina eſſentia immediate vi/
deatur. ⁊ ſic per gratiā videtur etiā a ꝯtemplatiuis poſt
Ad 5 ſtatum peccati.ꝗuis ꝑfectius in ſtatu innocentie ¶ Ad
v.dōm. ꝙ homo factus erat ad videndum deum non in
ꝑncipio ſed in vltimo ſue ꝑfectōnis, et ideo ꝙ in ꝑncipio
ſue ꝯditōis deū ꝑ eſſentiam nō vidit. nō fuit ex hoc ꝙ ali
quo obſtaculo impediretur.ſed ſolum ꝓprio defectu quia
nōdum inerat ei perfectio illa que requirit ad videndum
Ad 6 eſſentiam diuinā ¶ Ad.vi.dōm. ꝙ adam in ſtatu inno/
centie deſiderabat deum per eſſentiam videre. ſed ei⁹ de
ſiderium erat ordinatum.ad hoc em̄ tendebat vt vide/
ret deum quādo tempus eſſet. vnde ex hoc ꝙ deum ante
temp⁹ debitū nō videbat nulla afflictio ei inerat ¶ Ad
Ad 7 vij.dōm. ꝙ mens noſtra dꝫ immediate formari ab ipa ve
ritate ꝑma. non quin eam cognoſcat interdū mediāte ali
quo habitu vel ſpecie creata.ſed per modum quo exem/
platum format ad exemplar immediatū. Poſuerūt em̄
quidā (vt patʒ ꝑ Dyoni.vi.ca.de diui.no.) ſuperiora in
entibꝫ eſſe inferioꝝ exemplaria. ⁊ ita animā hoīs a deo ꝓ
cedere mediante angelo. ⁊ exemplar diuinū formari me/
diante exemplari angelico. Qđ quidem ex verbis inductꝭ
remouet. ipa em̄ humana mens immediate a deo creatur
et immediate ab ipſo ſicut ab exemplari format. ⁊ ꝑ hoc
etiam immediate in ipſo ſicut in fine beatificatur. ¶ Ad
Ad 8 viij.dōm. ꝙ ꝗuis deus per ſe ⁊ maxime intelligibilis ſit
et adeſſet menti hominis in ſtatu innocentie.non tamen
aderat vt intelligibilis forma. ꝙ intellectus hominis nō
Ad 9 dum habebat illam ꝑfectōnem que ad hoc requiritur.
¶ Ad.ix.dōm. ꝙ ſuperioris rōnis obiectū ſm̄ ꝯditōem
nature non eſt diuina eſſentia.ſed ratōnes ꝗdam a deo in
mentem ꝓfluentes. ⁊ etiam a creaturis accepte quibꝫ ad
Ad 10 eterna cōſpicienda ꝓficimus. ¶ Ad.x.dōm. ꝙ immedi/
atum ꝑncipiū ⁊ ꝓmū quo ea que ſunt in potentia intel
ligibilia fiunt intelligibilia actu eſt intellectus agens. ſʒ
ꝑmū ꝑncipium quo ipa intelligibilia fiunt eſt ipſa lux in
creata. ⁊ ita ipa eſſentia diuina ꝯparatur ad intelligibilia
ſicut ſubſtantia ſolis ad viſibilia corporalia. non autē eſt
neceſſe vt ille qui videt colorem aliquem videat ſubſtan/
tiam ſolis.ſed vt videat lumē ſolis prout eo color illuſtra
tur. Similiter etiam non eſt neceſſarium. vt qui cognoſ/
ſcit aliquod intelligibile videat eſſentiam diuinam.ſed ꝙ

participet lumen intelligibile qđ a deo originaliter ema/
nat prout ipſe eſt aliquid intelligibile actu. ¶ Ad.xi.di/ Ad 11
cendum. ꝙ dictum Damaſ.non eſt intelligendum ꝙ adā
ſimpliciter eſſet beatus.ſed quadam beatitudine que illi
ſtatui competebat. ſicut etiam in ſtatu miſerie aliqui di/
cūtur ſm̄ quid beati. ratione alicuius ꝑfectionis in eis ex/
iſtentis. vt patʒ Mathei.vi. Beati pauperes ſpiritu ⁊c̄
¶ Ad.xij.dicendum. ꝙ etiā angelus in ſtatu nature cō/ Ad 12
dite nō vidit deum per eſſentiam.ſed hoc ei competebat
ſolum per gratiam. Adam vero in ſtatu innocentie ꝑ gra
tiam modum habuit viſionis quem angelus habet ꝑ na/
turam. vt dictum eſt. et ideo dicitur ſicut alter angel⁹ vi
diſſe ¶ Ad.xiij.dicendū. ꝙ Moyſes ⁊ Paulus quadā
priuilegiata gratia deum per eſſentiam viderūt. ⁊ tamen Ad 13
ꝗuis ſimpliciter adhuc eſſent in ſtatu vie ſm̄ quid. tamē
prout deum per eſſentiā videbant non erant in ſtatu vie
et ideo etiam ade in ſtatu innocētie in quo adhuc viator
erat non ꝯpetebat deum per eſſentiam videre. Si tamē
per aliquem raptum ad hoc fuerit eleuatus ſupra cōmu/
nem cognitionem. que tūc ei cōpetebat vt deum ꝑ eſſen
tiam videret non eſt inconueniens. cum talis gratia ita
potuit conferri homini in ſtatu innocentie. ſicut ⁊ poſt ſta
tum peccati ¶ Ad.xiiij.dicendum. ꝙ ſi intelligamus ta Ad 14
lem extaſim ade fuiſſe. qualis fuit raptus Pauli. tunc
dicemus. ꝙ illa viſio erat ſupra cōmunem modum viſio/
nis. que ei non competebat. Sed quia non expreſſe habe/
tur ꝙ in illo ſopore deum per eſſentiaʒ viderit poſſumus
dicere ꝙ in illa extaſi eleuatus fuit non ad ipſaʒ dei eſſen
tiam videndam.ſed ad cognoſcenda quedam profundio
ra de diuinis myſterijs que ſᵐ cōmunem modum huma
ne cognitionis non tunc ſibi competebat. ¶ Ad deci/ Ad 15
mūquintum dicendum. ꝙ paradiſus ſpiritualis prout ꝑ
fectā delectatōem deſignat que beatuʒ facit in dei viſione
ꝯſiſtit. ſed ꝓut ſimplr̄ delectatōeʒ de deo habitā deſignat
in qualicunqʒ ꝯtemplatione dei paradiſus ſpūalis ꝯſiſtit Ad 16
¶ Ad decimūſextum dicēdum. ꝙ non fuiſſet bona et or
dinata voluntas ſi deſideraſſet tunc habere quod tunc ei
nō ꝯpetebat. ⁊ ꝓpter hoc rō nō ſequitur

Secūdo querit. vtrū

homo in ſtatu innocentie per creaturas viderit 1
deum ¶ Et videtur ꝙ non. Cognoſcere deum per crea
turam eſt cognoſcere cauſam ꝑ effectum. hec autē eſt col/
latiua ſiue venatiua cognitio. que cum languida ſit ⁊ im
perfecta homini in ſtatu innocentie nō competebat. ergo
adam in ſtatu innocentie non vidit deum per creaturas. 2
¶ Pre. Remota cauſa remouetur eius effectus. ſed Iſi
dorus aſſignat hanc cauſam quare homo per creaturas
videt. quia a creatore auerſus ad creaturas ſe conuertit.
qđ tunc in ſtatu innocentie nondum erat. ergo per creatu 3
ras deum tūc nō videbat. ¶ Pre. Scdm̄ Hug. de ſan
cto vic. Homo in ſtatu illo deum cognoſcebat per ꝑſen/
tiam contemplationis. ſed in contemplatione videtur ſi/
ne medio creature. ergo deū nō videbat per creaturas.
¶ Pre. Iſidorus dicit. ꝙ angelus ante omnem creatu/ 4
ram factus deum per creaturam non cognouit. ſed ho/
mo in ſtatu innocentie ſicut alter angelus deum per eſſen
tiam vidit. ſᵐ Damaſ. ergo ipſe deum ex ceraturis non 5
cognouit ¶ Pre. Tenebra non eſt ratio cognoſcendi lu
cem. ſed omnis creatura creatori comparata eſt tenebra
ergo creator per creaturam cognoſci non poteſt ¶ Pre.

Auguſtinus dicit octauo ſup Geñ.ad litte. Forte inq̄t
ſicut cum eis loquebatur.id eſt primis parentib⁹. etſi nō
tanta participatione diuine ſapientie quātam capiūt an/
geli.tamen pro humano modulo quātumlibet minus.ſʒ
ipſo genere viſionis ⁊ loquutionis. Ex quo videt̄ poſſe
accipi ꝙ homo in ſtatu innocentie illo genere cognitōnis
deum cognoſcebat quo angeli cognoſcūt deum. ſed ange
li deum non cognoſcūt per creaturas. vt per Auguſtinū
patet ſuper Geneſim. ⁊ Dyoniſium.vij.capitulo.de di.
nomi.ergo homo in ſtatu innocentie deum per creatu/
ras non videbat. ¶ Preterea. Anima hominis ſimilior eſt
7 deo ꝙ̄ aliqua alia creatura ſenſibilis.ergo quando crea/
tura hominis in ſua puritate erat non intendebat ad dei
cognitionem per viſibilem creaturam ¶ Pre. Poſita co
8 gnitione perfectiori ſuperfluit minus perfecta.ſed homo
in ſtatu innocentie per preſentiam contemplationis deuʒ
cognoſcebat.vt patet per autoritatem inductā Hugo.
de ſanc.vic.ergo deū per creaturas nō cognouit
Cōtra ¶ Sed contra eſt quod Damaſce.dicit in.ij.libro.ꝙ
adam in paradiſo corporali cōſtitutus eſt vt per creatu/
ras creatorem ſuū cognoſcat
Rō ¶ Reſponſio dicendū.ꝙ ad euidentiam huius que/
ſtionis ſciendum eſt.ꝙ ſm Boetium in libro de ꝯſolat.
natura a perfectis principium ſumit.quod etiam in ope/
ribus diuinis conſiderari poteſt.in quolibet eñ eius ope
re que prima ſunt perfectionem habent. Unde cum ho
mo in ſtatu innocentie conſtitueretur adam ab ipſo vt to
tius generis humani principium non ſoluʒ a quo huma
na natura propagaretur in poſteros ſed etiam quo in ali
os originalem iuſticiā trāſfunderet. Oportet ponere ho
Duplex p fectō hoīs in ſta.ino. minem in ſtatu innocentie duplicem perfectionem habu
iſſe.vnam quidem naturalem. Aliam gratis a deo con/
ceſſam ſupra debitum naturalium principiorū. Sʒm au
tem naturalem perfectionem ſibi competere non poterat
vt deum cognoſceret niſi ex creaturis.quod ſic patet. In
nullo eñ genere potentia paſſiua extēdit ſe niſi ad illa ad
que ſe extendit potentia actiua. Et ideo dicit Cōmenta
tor in.ix.metaphyſice. ꝙ non eſt aliqua potentia paſſiua
in natura cui non reſpondeat actiua. In natura eñ hu/
mana duplex potentia inuenitur ad intelligendum Una
quaſi paſſiua.que eſt poſſibilis intellectus. Alia quaſi ac
tiua que eſt intellectus agens.et ideo intellectus poſſi/
bilis ſm naturalem viam non eſt in potentia niſi ad illas
formas que per intellectum agentem intelligibiles fiūt
huiuſmodi autem non ſunt forme ſenſibilium rerum.que
a fantaſmatib⁹ abſtrahūtur.nam ſubſtātie immateriales
ſunt intelligibiles per ſeipſas.non quia nos ipſas intelli/
gibiles faciamus.⁊ ideo intellectus poſſibilis noſter nō
poteſt ſe extendere ad alia intelligibilia niſi per illas for/
mas quas a phantaſmatib⁹ abſtrahit. Et inde eſt ꝙ nec
deum nec alias ſubſtātias immateriales cognoſcere poſ/
ſumus naturaliter niſi p res ſenſibiles. Sed hoc ex pfe
ctione gratie habebat homo in ſtatu innocentie vt deum
cognoſceret per inſpirationem internam ex irradiatione
diuine ſapientie per quem modum cognoſcebat deū nō
ex viſibilib⁹ creaturis.ſed ex quadam ſpeciali ſimilitudi/
ne ſue menti impreſſa. Ita igitur in homine duplex dei
cognitio erat. Una qua cognoſcebat deum conformiter
angelis per inſpirationem internam. Alia qua cognoſce
bat deum conformiter nobis p ſenſibiles creaturas Dif
ferebat autem hec ſecūda cognitio a cognitione prima.ſi/
cut differt inquiſitio habentis habitum ſcientie qui ex no
tis conſiderat ea que ante nouerat.ab inquiſitione addi
ſcentis qui ex ignotis ad nota nititur peruenire. Nos au
tem aliter deum notum habere nō poſſumus niſi ex crea/
turis ad eius notitiam veniamus. Adam vero deum ali/
ter ſibi notum habuit.ſcʒ per illuſtrationem internā pre/
ter eam quam ex creaturis conſiderabat.
¶ Ad primum ergo dicendū.ꝙ illa cognitio collati/ Ad.j.
ua qua ex notis ad ignota peruenimus imperfectionem
habet.cum per eam quaſi aliquid ignotum queratur. nō
autem talis fuit illa collatiua cognitio qua homo in ſta/
tu innocētie vtebatur.nihil eñ prohibet dicere quin etiā
aliquid imperfectuʒ homini in illo ſtatu competebat. nō
quidem ꝙ̄tum ad id quod debetur ſue nature.ſed p com
parationem ad naturam digniorem.non eñ fuit tante p/
fectionis humana natura in ſui conditione quante ange
lica vel diuina ¶ Ad ſecūdum dicendum.ꝙ illud quod Ad 2
Iſidorus dicit cauſa eſt quare homo neceſſe habebat ex
creaturis cognitionem dei quaſi ignoti accipere.⁊ hoc ho
mo in ſtatu innocentie nō indigebat.vt dictū eſt. ¶ Ad Ad 3
terciū dicendū.ꝙ preter illam contemplationis cognitio
nem habebat aliam dei notitiam qua eum ex creaturis
cognoſcebat.vt dictum eſt. ¶ Ad quartū dicendum ꝙ
adam conformabatur angelo in contemplationis cogniti Ad 4
one per gratiam.ſed preter hoc habebat aliam cognitio/
nem ſue nature cōuenientem. vt dictum eſt ¶ Ad quin Ad 5
tum dicendū.ꝙ creatura eſt tenebra inquantū eſt ex ni/
hilo.inq̄ntum vero eſt a deo ſimilitudinem aliquam eius
participat.et ſic in eius ſimilitudinem ducit ¶ Ad ſextū Ad 6
dōm.ꝙ Auguſtinus ibi loquitur de cognitione que eſt p
inſpirationem diuinam.quod patʒ ex hoc quia de loqu
tione ibi mentionem facit.nec omnino taceret de alio co
gnitionis modo. Unde ſubiūgit etiam fortaſſis illo lo/
quutionis genere deus illi loquebatur qḋ fit per creatu
ram ſiue in extaſi ſpiritus.corporalib⁹ imaginationibus ſi
ne ipſis ſenſib⁹ corporis aliqua ſpecie preſentata ¶ Ad ſe/ Ad 7
ptimū dicendū.ꝙ anima ꝙ̄uis ſit deo ſimilior ꝙ̄ aliq̄ crea
tura.non tamen in cognitionem ſue nature vt eam a cete
ris diſcernat poteſt peruenire niſi ex ſenſibilib⁹ creaturis
a quib⁹ naturaliter cognitio ortum habet ¶ Ad octauū Ad 8
dicendū.ꝙ ꝙ̄uis aliquis deum viderit per lumē ꝯtempla
tionis.nō tamen ſuperfluit illa cognitio qua deum ex crea
turis ꝯſiderauit.vt ſcʒ idem pluribus modis cognoſceret
et ꝙ non ſolum gratuitam cognitionem.ſed etiam natu/
ralem haberet.

Tertio querit̄. vtruʒ

Adam in ſtatu innocētie fidem de deo habuit
Et videtur ꝙ nō.cognitio eñ fidei eſt cognitio enigma 1
tica.vt patʒ.i.Cor.xiij.videmus nūc per ſpecu.⁊c. ſed
adam in ſtatu innocentie habuit viſionem non enigmati
cam ſed apertam.ergo fidem non habuit ¶ Pre. Hug. 2
de ſancto vic.dicit ꝙ cognouit creatorem ſuū non ea co/
gnitione qua credentibus modo abſens fide querit̄. er/
go idem quod prius ¶ Pre. Grego.in.iiij. Dyalo dicit 3
fides illis competit qui ea que credenda ſunt per experi
mentum non poſſunt cognoſcere. Adam autem.vt ibidē
dicit.deuʒ per experimentum cognouit.⁊ ea que nos cre
dimus.ergo fidem non habuit. ¶ Pre. Fides non ſolū 4
eſt de creatore.ſed etiam de redemptore.ſed adam in ſta
tu innocentie nihil videtur cognouiſſe de redemptore.ꝙ

ſui caſus preſcius non fuit ſine quo redemptio non fuiſſꝫ
ergo adam fidem nõ habuit
Cõtra ¶ Sed contra eſt quod Auguſti. dicit in. xiiij. de ciui.
dei. ꝙ adam in ſtatu innocẽtie habuit charitatẽ de corde
puro. ⁊ conſciẽtia bona ⁊ fide nõ ficta. ergo fidem habuit
¶ Pre. Habuit omnes virtutes vt Magiſter dicit. in
ij. ſenten. diſtin. xxix. ergo ⁊ fidem.
R̄ſo ¶ Reſponſio dicendũ. ꝙ adam in primo ſtatu fidẽ ha-
buit. quod quidem apparet ſi obiectuꝫ fidei ꝯſideremus
ipſa eñ veritas prima prout eſt non apparens fidei obie-
ctum eſt. Dico autem non apparens neqꝫ per ſpeciem. ſi-
cut beatis apparet. neqꝫ per naturalem rationem. ſicut ali
qua de deo philoſophis ſunt nota. vt eũ eſſe intelligẽtem
et incorporalem ⁊ alia huiuſmodi. Adam autẽ non ſoluꝫ
ſciebat illa de deo que naturali ratione cognoſci poſſunt
ſed etiam amplius. nec tamen ad videndum dei eſſentiã
peruenerat. Unde conſtat ꝙ de deo cognitiõem fidei ha
bebat. Sed fides eſt duplex ſm̄ duplicem auditum ⁊ du
plicem loquutionem. Eſt eñ fides ex auditu. vt dicitur
Roma. x. eſt eñ quedam loquutio exterior qua nobis de
us per predicatores loquitur. quedam interior loquutio
qua nobis loquitur per internam inſpiratiõem. Dicitur
autem ipſa interna inſpiratio loquutio quedam ad ſimili
tudinem exterioris loquutionis. ſicut eñ in exteriori lo-
quutione proferimus ad audientem non ipſam rem quã
notificare cupimus. ſed ſignũ illius rei. ſcꝫ vocem ſignifi-
catiuam. ita deus interius inſpirando nõ exhibet eſſenti
am ſuam ad videndum. ſed aliquod eſſentie ſue ſignum
quod eſt aliqua ſpiritualis ſimilitudo ſue ſapiẽtie. Ab
vtroqꝫ autẽ auditu fides fidelium in corde oritur. ꝑ au-
ditum quidem interiorem in his qui primo fidem acce-
perunt ⁊ docuerunt. ſicut in apoſtolis ⁊ ꝓphetis. vnde in
p̄s. audiã quid loquatur ⁊c. Per ſecũdum vero auditum
fides oritur in cordib⁹ aliorum fidelium. qui per alios ho
mines cognitionem fidei accipiũt. Adam autem primo
modo fideꝫ habuit. vt primo fidẽ edoctus a deo. et ideo
per internam inſpiratõem fidem habere debuit.
Ad. j. ¶ Ad p̄mũ igitur dicendũ. ꝙ non habuit ita apertaꝫ
cognitionem que ſufficeret ad obſcuritatem fidei remo-
uendaꝫ. que non remouetur niſi per hoc ꝙ prima veritas
ſit apparens ¶ Ad ſecũdum dõm. ꝙ Hugo a primo ho
Ad 2 mine remouet cognitionem fidei talem qualis nobis cõ
petit. qui per cognitõem fidei habemus. non per reuela-
tionem nobis factã. ſed per hoc ꝙ adheremus reuelatio-
Ad 3 nibus alijs hominib⁹ factis. ¶ Ad terciũ dicendum. ꝙ
experimentũ illud quod homo habuit non fuit tale qua
le eſt eorum qui deũ per eſſentiã vident. vt prius dictum
Ad 4 eſt ¶ Ad quartũ dõm. ꝙ adam de redemptore non habe
bat fidem explicite. ſed tñ implicite. inꝗ̄tum credebat ſi-
bi deum ſufficienter prouiſurũ in omib⁹ his que ſue ſaluti
neceſſaria eſſent

Quarto querit̃. vtruꝫ

j. Adam in ſtatu innocentie habuit omniũ crea-
turarũ notitiã ¶ Et videtur ꝙ nõ. nõ eñ habuit notiti
am futuroꝝ. cum hoc ſolius dei ꝓprium ſit. ſm̄ illud Iſa.
xli. futura annũciate ⁊ dicemus ꝙ dij eſtis vos. ſed mul-
ta in creaturis futura erant. ergo nõ omniũ creaturaruꝫ
2 cognitionem habuit. ¶ Pre. Sicut dicit Auiceñ. in ſe-
xto de naturali. ad hoc ſenſus ſiꝫ exteriores humane ani
me neceſſarij. vt per eos ſcientiam perfectam rerum capi
at. ſi ergo anima ade ſcientiam rerum omniũ habuit ex
ſua conditione. fruſtra ei ſenſus collati fuiſſent. quod eſſe
non poteſt. cum in operib⁹ dei nihil ſit fruſtra. ergo ſcien-
tiam omniũ non habuit. ¶ Pre. Sicut dicit Boetius 3
in libro de conſola. philo. quinto. Nũc menbrorum con-
dite multe non in totum eſt oblita ſui ſumma. que tenet
ſingula perdens. vbi oſtenditur ꝙ anima in principio ſue
conditionis habuit confuſam cognitionem qua ſciuntur
res in vniuerſali. nõ autem diſtinctam qua ſciũtur ſingu
la in proprijs naturis. ſi ergo adam talem cognitionẽ ha
buit qualem humanam animam in ſui conditione habe-
re decet. videtur ꝙ non habuit cognitionem creaturaruꝫ
diſtinctam. ſed ſolum ſub confuſione quadam. ¶ Pre.
Aliqua cognitio de re aliqua non habetur niſi per propri 4
am eius ſpeciem in anima exiſtentem. ſed anima humana
vt habetur ex verbis philoſophi in tercio de anima. eſt in
ſui principio ſicut tabula in qua nihil eſt ſcriptum. ergo
non potuit habere adam in principio ſue conditionis pro
priam cognitionem de creaturis. ¶ Sed diceres. ꝙ ꝗ̄-
uis non ſolum haberet ex vi ſue nature. habuit tamen ex
dono diuino. ¶ Sed contra. Omnes homines in ſue cõ- 5
ditionis principio ꝗ̄tum ad meritum pares ſunt. et ꝗ̄-
tum ad naturam ſpeciei conſimiles. ſi igitur perfecta re-
rum cognitio diuinitus fuit ade collata in principio ſue
conditionis. videtur ꝙ pari ratione alijs hominibus in
ſui principio conferretur. quod videmus eſſe falſum.
¶ Prete. Nihil quod mouetur ad perfectionem cogni 6
tionis eſt in termino perfectionis. ſed adam mouebatur
ad perfectionem cognitionis. ergo non eſt in termino ꝗ̄-
ſi perfectam cognitionem creaturarum habens. Proba-
tio medie. Intellectus. ſm̄ philoſophum in tercio de
anima. nihil eſt horum que ſunt anteqꝫ intelligat. poſtqꝫ
autem intelligit eſt actu aliquid eorum que ſunt. et ita
quandoqꝫ eſt in actu aliquid eorum que ſunt. quandoqꝫ
non. Omne autem quod hoc modo ſe habet eſt in motu
ad actum perfectuꝫ. ergo intellectus humanus in ſui p̄n
cipio eſt in motu ad perfectam cognitionem. ⁊ ita intel-
lectus ade in ſui principio non erat in termino perfecte ſci
entie. ſed in motu ad perfectionem. ¶ Prete. Hoc per- 7
tinet ad nature angelice excellentiaꝫ ꝙ angeli mox in cre-
atione cognitione omnium rerum naturalium implẽtur.
ſcdm̄ illud lib. de cauſis. Omnis intelligentia eſt plena
formis. ſed humana natura nõ pertingit ad angelice na
ture excellentiam. ergo non fuit competens anime pri-
mi hominis ſtatim in ſui principio omnium rerum cogni- 8
tionem habere. ¶ Pre. Impoſſibile eſt ꝙ intellectus in-
telligat niſi quãdo intellectus fit actu ipſum intelligibile
ſed intellectus human⁹ nõ poteſt ſimul in actu fieri plu-
ra intelligibilia. ergo non poteſt ſimul plura intelligibi-
lia cognoſcere. ¶ Pre. Unius perfectibilis eſt vna per 9
fectio. q2 vna potentia ſimul nõ ꝑficitur niſi vno actu vni
us generis. ſicut in materia prima non p̄t eſſe niſi vna for-
ma ſubſtantialis. nec in corpore niſi vnus color. ſed intel-
lectus humanus eſt potẽtia perfectibilis per habitus ſci
entiarum. ergo impoſſibile eſt ꝙ ſimul in anima ſint plu-
res habitus. et ita anima ade non potuit habere omniuꝫ
rerum ſcientiam. cum diuerſe res per diuerſos habitus
cognoſcantur. ¶ Preterea. Si adam cognouit omnes 10
res aut cognouit eas in verbo. aut in propria natura.
aut in ſua intelligentia. ſed non cognouit eas in verbo.
quia illa eſt cognitio beatorum videntium verbum. nec

etiam in propria natura. quia nondum erant omnes crea
ture in ꝓpria natura. nec etiam in ꝓpria intelligẽtia. nõ eñ
eſt cõtra ꝑfectõem ꝓmi ſtatus vt ſupior potẽtia ab infe/
riori accipiat. ſicut imaginatio a ſenſu. ⁊ ſic humane natu
re ↄpetebat vt intellectus a ſenſu acciperet. ⁊ ſic cum non
oẽs creaturas ꝑcepiſſet ꝑ ſenſum nõ poterãt oẽs in intelli
gentia eius eſſe. ꝗ nullo mõ ſciam oim creaturaꝝ habuit
11 ¶ Pre. Adã creatus fuit in ſtatu illo quo ꝑficere poſſet
pari rõne ſm intellectũ. ſicut ⁊ ſm affectũ. ſed ille qui ha
bet oim rerũ cognitiõem in ea ꝑficere nõ pt. ꝗ nõ habuit
12 tunc oim rerum noticiã. ¶ Prete. Aug⁹. videtur dicere
viij. ſup Geñ. ad lrãm. ꝙ adã poſitus fuit in paradiſum ad
operandũ nõ ꝓpter neceſſitatẽ ſed ꝓpter delectatõez agri
culture. qđ cõtingit ex hoc ꝙ cũ rerũ natura humana rõ
quodãmõ loqtur cũ poſitis ſeminib⁹ plantatis ſurculis
tanꝗ interrogaret que vis radicis ⁊ germinis qđ poſſit
quid ve nõ poſſit. ſed interrogare naturã de virtute na/
ture nihil aliud eſt ꝗ vires nature ex operib⁹ nature vi/
ſis agnoſcere ꝗ adã indigebat noticiã rerũ ex rebus acci
13 pere. ⁊ ſic nõ habebat oim rerũ ſciam ¶ Pre. Adam in ſta/
tu innocentie nõ fuit ꝑfectior angelis beatis. ſ; illi nõ ſciũt
oĩa. Vñ beatus Dyoni. vi. cap. cel. hierar. dr. ꝙ infe/
riores a ſuperiorib⁹ purgant a neſciẽtia. ꝗ nec hõ in ſtatu
14 innocẽtie oĩa ſciuit ¶ Pre. Sicut dr Aug⁹. in li°. de di/
uinatõe demonũ. demões ſecreta cordiũ ſcire nõ poſſunt
niſi qtenus innoteſcãt ex motib⁹ corporis. cũ igitur intelle/
ctus angelicus ſit ꝑſpicacior intellectu humano. videt ꝙ
nec adam in ſtatu innocẽtie potuit ſecreta cordiũ cogno/
ſcere. ⁊ ſic nõ habebat omniũ creaturaꝝ noticiam

Inſtãtie ¶ Sed ↄtra. Aug⁹. dr in. iiij. de ciui. dei. ꝙ in illo ſta/
1 tu nihil aberat qđ bona volũtate adipiſceret. ſed hoc bo/
na volũtate velle poterat vt oẽm ſcientiã haberet. ꝗ om/
2 nẽ ſcientiã habuit ¶ Prete. Adam magis fuit ad imagi
nem dei ſm aiam ꝗ ſm corpus. ſed adam fuit in ipa pri/
ma cõditione ꝑfectus quantũ ad corpus ſm etatẽ ⁊ ſta/
turam quantũ ad oĩa membra. ꝗ et fuit ſm aiam perfe
3 ctus quantũ ad oẽm ſcientiã ¶ Prete. Perfectio nature
cõdite maior eſt ꝗ ꝑfectio nature lapſe. ſed ↄgnitio futu
roꝝ ꝑtinet ad cõditõem nature lapſe. vñ qdam ſanctorũ
in hanc perfectõem promoti ſunt vt futura cognoſcerent
per donũ prophetie poſt lapſum nature. ergo adam etiã
multo fortius habuit cognitõnem futuroꝝ. ⁊ multo ma/
4 gis preſentiũ ¶ Pre. Nomina rerũ ſunt cõſona eaꝝ pro
prietatib⁹. ſed adam impoſuit rebus noĩa. vt pꝫ Geñ. ij.
ergo ipſe plene rerum naturam cognouit.

R°
Du. cog.
fuit i adã
¶ Rñſio dõm ꝙ in adam fuit duplex cognitio. ſcꝫ na/
turalis. ⁊ cognitio gratie. Cognitio aũt naturalis huma
na ad illa ſe poteſt extendere quecũqꝫ ductu naturalis rõ
nis agnoſcere poſſumus. cuius qdem naturalis cognitio
nis eſt accipere principiũ ⁊ terminũ. Principiũ autẽ eius
eſt in quadã cõfuſa cognitõe omniũ ꝓut homini natura/
liter ineſt cognitio vniuerſaliũ principioꝝ. in qbus ſicut
in qbuſdam ſeminibus virtute preexiſtũt oĩa ſcibilia q
rõne naturali cognoſci poſſunt. Sed hmõi cognitõis ter
minus eſt quãdo ea que virtute in ipſis ꝓncipijs ſunt ex
plicant in actũ. ſicut cum ex ſemine aialis in quo virtute
preexiſtũt oĩa mẽbra animalis producit aial habẽs di/
ſtincte ꝑfecta oĩa mẽbra dr eſſe terminus generationis
aialis. Adam vero in ꝓncipio ſue cõditionis nõ ſolũ opor
tuit vt haberet naturalẽ cognitõem quantũ ad ſui princi/
pium. ſed etiam quantũ ad ſui terminũ. eo ꝙ ipſe cõdeba/
tur. vt pater totius generis humani. a patre aũt filij ac/
cipere debẽt. nõ ſolum eſſe per generatõem. ſed etiã diſci/
plinã ꝑ inſtructõem. et quia non cõpetit alicui eſſe princi/
pium ſm ꝙ eſt in potẽtia. ſed ſm ꝙ eſt in actu. rõne cuius
actus naturaliter eſt prior potẽtia. Et nature opatio ſp
a ꝑfectis incipit. inde eſt ꝙ oportuit primũ hominez mox
in ipſa ſui cõditione conſtitui in termino ꝑfectionis. Et
quantũ ad corpus vt eſſet cõueniens ꝓncipiũ generatio/
nis totius generis humani. Et quantũ ad cognitõnem
vt eſſet ſufficiẽs principiũ inſtructiõis. Sicut igit nihil in
corpe eius erat nõ explicitũ in actu qđ ꝑtinet ad ꝑfectio/
nem corpis ipſius. Ita quicqd ſeminaliter et virtualiter
erat in primis ꝓncipijs rõnis totum erat explicitũ ſm ꝑ
fectam cognitõem eoꝝ omniũ ad que virtus primoꝝ ꝓn
cipioꝝ ſe extẽdere poterat. Unde dicẽdum ꝙ quicquid
homo vnqꝫ aliquis de cognitione rerũ ſtudio vel natura
li ingenio aſſequi potuit. totum hoc adam naturali cogni
tione habitualiter ſciuit. Sed multa ſunt in creaturis q
naturali cognitione cognoſci nõ poſſunt. ad que ſcilꝫ vis
primoꝝ ꝓncipioꝝ ſe nõ extẽdit. ſicut futura cõtingentia. ſi
cut cogitatiões cordium ⁊ diſpoſitiones creaturarũ ſm
ꝙ ſubſunt diuine prouidentie. Nam diuinam prouiden/
tiam cõprehendere non poterat. vnde nec ordinem ipſa/
rum creaturaꝝ ſm ꝙ diuine prouidẽtie ſubſunt. que inter
dum creaturas ad multa ordinat ſupra nature facultatẽ.
Sed ad hec aliquatenus cognoſcenda adiuuabatur alia
cognitione que eſt ↄgnitio gratie. per quã deus interius
loquebatur. vt dicit Aug⁹. vi. ſup Geñ. Sed in hac co/
gnitione non inſtituebat primus homo quaſi in termino
ꝑfectionis ipſius exiſtẽs. quia terminus gratuite cogni/
tionis non eſt niſi in viſione glorie. ad quã ipſe nondum
peruenerat. et ideo huiuſmodi oĩa nõ cognoſcebat. ſed
quantũ de his ſibi diuinitus reuelabatur. et ſic oportet
veriſqꝫ rationibus reſpondere.

¶ Ad primũ ergo dõm ꝙ qdam futura ſunt q in ſuis Ad 1.
cauſis naturaliter cognoſci poſſunt. ⁊ iſtoꝝ cognitionem
adã habuit. aliquoꝝ aũt q naturaliter ↄgnoſci nõ pñt nõ
oim cognitõem habuit. ſed tñ eoꝝ que ſibi fuerãt diuini/
tus reuelata. ¶ Ad ſcđm dõm ꝙ adaꝫ debuit habere oĩa Ad 2
ꝑfecta que natura humana requirit. Sicut aũt vis au/
gmentatiua datur homini vt ad perfectã quãtitatez per
ueniat. ita et ſenſus dantur aĩe humane vt ꝑfectiõem ſcie
capiat. ſicut igit adam habuit augmentatiuã virtutẽ nõ
vt ꝑ eam creſceret. ſed vt nihil ei deeſſet eoꝝ que ad ꝑfe
ctionẽ nature reqruntur Ita etiam ſenſus habuit nõ vt
ꝑ eos ſcientiã acqreret. ſed vt ꝑfectã naturã humanã ha
beret. ⁊ vt iterũ ꝑ ſenſus ea que habitualiter ſciebat expe
riret ¶ Ad terciũ dõm ꝙ adã aliud habuit inquantũ cõ Ad 3
ſtituebat principiũ totius humane nature. ꝗ id qđ ↄmu
niter oĩbus ↄuenit. cõpetebat ei inquantũ erat totius hu
mani generis inſtructor. nõ vt haberet ↄfuſam cognitio/
nẽ. ſed diſtinctã qua inſtruere poſſit. ꝓpter hoc etiam opor
tuit ꝙ intellectus eius nõ eſſet in ſui ꝓncipio ſicut tabu/
la nõ ſcripta. ſed haberet etiã plenã rerũ ſcientiã ex diuina
opatione. nec ħ aliqbus cõpetebat hominib⁹ qui nõ inſti
tuebant ꝓncipiũ humani generis. ¶ Et ꝑ hoc patꝫ rñſio Ad 4
ad. iiij. v. ⁊. vi. ¶ Ad. vij. dõm ꝙ hoc ꝙ angelus fact⁹ eſt Ad 5
in plena cognitione reꝝ naturaliũ ↄpetit ſibi ex debito ſue Ad 6
nature. nõ aũt hõi. ſed ex opatione diuina. et ideo adhuc Ad 7
remanet natura humana infra angelicã. ſicut etiã corpus
hois naturaliter eſt imꝑfectius celeſti corpore. ꝗuis cor/
pus ade virtute diuina accepit quãtitatẽ ꝑfectã in princi
pio quod corpori celeſti competit ex debito ſue nature

Ad 8 ¶ Ad octauū dicēdū ꝙ intellectus ade non poterat actu
eſſe multa intelligibilia, qſi actu ab eis informatus. pote
Ad 9 rat tn̄ ſimul multis habitualiter informari. ¶ Ad nonū
dicēdū ꝙ rō ꝓcedit qn̄ illa potētia totaliter ꝑficit̄ ꝑ vnā ꝑ
fectōem. ſicut forma ſubālis ꝑficit materiā. ⁊ color poten
tiā ſupficiei. Sed vnus habitus ſcie nō cōplet potentiā
intellectus quantū ad oīa intelligibilia. ⁊ ideo nō eſt ſile.
Ad 10 ¶ Ad. x. dicēdū ꝙ adā habuit cognitiōem oīm creaturarū
nō in verbo ſed in ꝓpria natura ⁊ in ſua intelligētia. q̄ quidē
duplex modus cognoſcēdi nō diſtinguit̄ penes ſpēs re
rum ꝑ ꝗ̄ aliq̄d cognoſcit̄. ſed ꝑ ꝗ̄ ipſe ſunt q̄ cognoſcunt̄.
q̄r etiā qn̄ intellectus res cognoſcit in ꝓpria natura nō co
gnoſcit eas niſi ꝑ ſpēs earū quas ſpēs penes ſe hꝫ. Quan
do igitur ꝑ ſpēs quas penes ſe hꝫ ducit̄ intellectus in ip
ſas res que ſunt extra aīam. tunc dr̄ intellectus cognoſce
re res in ꝓpria natura. Quādo aūt intellectus ſiſtit in ſpe
ciebꝰ cōſiderans naturas ⁊ diſpoſitiōem ipſarū ſpecierū.
tunc dr̄ cognoſcere res in ſua intelligētia. vtpote cū intel
ligit ſe intelligere ⁊ modū quo intelligit. Cū igit̄ dicit̄ ꝙ
res oīnes nondū erant in ꝓpria natura. ⁊ ita in ꝓpria natu
Res cognoſcit̄ in ꝓpria natura dupl'r — ra cognoſci nō poterant. nō ſeq̄tur ¶ Cognoſcere eīn rē
in ꝓpria natura dupl'r dr̄. vno mō ꝑ modū enunciationis.
dum ſcꝫ cognoſcitur res in ꝓpria natura eſſe. qd̄ non po
teſt eſſe niſi quādo in ꝓpria natura eſt. Et ſic adā non co
gnouit omnes creaturas in ꝓpria natura. q̄r nondū erant
oīnes creature in ꝓpria natura. niſi diceremꝰ ꝙ nō erāt in
ꝓpria natura ꝑfecte ſed imꝑfecte. q̄r oīnia q̄ poſtmodū ꝓ
ducta ſunt in operibꝰ ſex dierū ꝓceſſerunt ſm̄ aliquē mo
dum. vt pꝫ ꝑ Aug⁹. ſup Gen̄. ad lrām. Alio mō dr̄ aliq̄s
cognoſcere res in ꝓpria natura ꝑ modū definitiōis. dum
ſcꝫ cognoſcit aliq̄s quid ſit in ꝓpria natura alicuius rei. et
ſic etiam res nō exiſtens pt̄ in ꝓpria natura cognoſci. vt ſi
omnes leones eſſent mortui poſſem ſcire q̄d ſit leo. Et ſic
etiam res tūc non exiſtētes adam cognoſcere poterat in
ꝓpria natura. Sil'r etiā nihil ꝓhibet ꝙ oīnes creature per
ſuas ſil'tudines in eius intelligētia eſſent. q̄uis nō oīnes
ſenſu ꝯprehēderet. qd̄ etſi non ſit ꝯtra dignitatē pmi ſta
tus vt ſupior potētia ab inferiori potētia accipiat. erat tn̄
cōtra ꝑfectōnem que pmo homini debebat̄ vt cōderet̄ ſi
ne plenitudine ſcie ſolūmodo ex ſenſibꝰ ſciam accepturus.
¶ Ad. xi. dicēdū ꝙ adam in cognitōe ꝓficere potuit dupl'r
Ad 11 vno mō quantū ad ea q̄ neſciuit. ad que ſcꝫ naturalis rō
ſe extendere nō pt̄. in q̄bus potuit ꝓficere ꝑtim ex reuela
tione diuina. ſicut in ꝯgnitione diuinorum myſteriorū
ꝑtim ꝑ ſenſum experiēdo. ſicut in futuroꝝ cognitōe. q̄ cū
adimplebant̄ ſibi nota fieri potuiſſent cum prius fuiſſent
ignota. Alio mō etiā quantū ad ea q̄ ſciebat. vt ſcꝫ id qd̄
ſciebat tm̄modo ꝑ ſciam mentis poſtmodū poſſit cogno
ſcere ꝑ experientiam ſenſus. ¶ Ad. xij. dicēdū ꝙ verba illa
Ad 12 Aug⁹. nō ſunt intelligēda ita vt intelligat̄ adam ex natu
re opibꝰ oportuiſſe virtutē nature ꝯgnoſcere. ſed q̄r natu
rā quā interius mēte cognoſcebat experiebat̄ ſm̄ illud ꝙ
in eius noticia p̄exiſtebat. ⁊ hoc ei erat delectabile ¶ Ad
xiij. dicēdū ꝙ angeli nō purgant̄ a neſcientia reꝝ naturaliū
Ad 13 ſed a neſciētia diuinoꝝ myſterioꝝ. q̄ etiā in adam fuit. vt
dictū eſt. ⁊ ad hoc etiam illuminatōe angelica indiguit.
¶ Ad. xiiij. dicēdū ꝙ etiā abſcondita cordium ſunt de illis
Ad 14 ad que cognoſcēda naturalis rō non ſe extendere poteſt.
vnde ſimile eſt iudiciū de his et de cognitione futurorū
contingentium.
Sol. inſtan. ¶ Ad primū vero quod in contrariū obijcitur dicen
Ad 1. dum ꝙ adam bona voluntate velle non poterat. niſi qd̄
ordinate volebat. id eſt vt hoc quod vellet tempore ſuo
appeteret habere. nec vellet illud quod ſibi non cōpetebat
¶ Ad ſcd̄m dicēdum ꝙ adam quantū ad corpus habuit Ad 2
perfectōem naturalē. non aūt ſupernaturalē que eſt perfe
ctio glorie. vnde nō ſeq̄tur ꝙ ſm̄ animā habuit perfectō
nis cognitōem niſi naturalis ¶ Ad terciū dicendū ꝙ pre Ad 3
cognitio futuroꝝ eſt q̄dā ꝑfectio humane nature. quia
ea ꝑficitur etiam poſt lapſum. nō autē ita ꝙ ſit homini na
turalis. vnde oportuit ꝙ talem ꝑfectōem adam haberet
ſoli eīn chriſto cōpetit vt omnia ſint ſibi collata. que alij
ſancti per gratiā habuerunt. eo ꝙ ipſe nobis eſt principi
um gratie. ſicut adam principiū nature. ratione cuius ꝑ
fectio naturalis cognitionis ſibi debebatur. ¶ Ad quar Ad 4
tum dicendū ꝙ de ratione ſtatus innocētie erat vt adam
omnes virtutes haberet. quia ſi quecūq; ei deeſſet iuſti
ciam originalem non haberet. non autē eſt de neceſſitate
innocentie omnē cognitōem habere. vnde non eſt ſimile.
¶ Ad quintū dicendū ꝙ adam legitur animalibꝰ nomi Ad 5
na impoſuiſſe. ⁊ eorum naturas plene nouit. ⁊ ꝑ ꝯñs oīm
aliaꝝ reꝝ naturaliū. ſed ex hoc nō ſeq̄tur ꝙ ea que ſt̄ ſup
naturalem cognitōem cognouerit.

Quinto querit̄. vtrū

Adam in ſtatu innocētie angelos per eſſentiā 1.
viderit. ¶ Et videt̄ ꝙ ſic. dicit eīn Grego. in. iiij. dyal.
in paradiſo quippe homo aſſueuerat verbis dei ꝑfrui. bo
norum angeloꝝ ſpiritibus cordis mundicia et celſitudi
nis viſione intereſſe ⁊c̄. ergo videtur ꝙ per altitudinem
viſionis ſue ad ipſos angelos attigerit videndos
¶ Pre. Gen̄. ſcd̄o ſuper illud. miſit deus ſoporem ⁊c̄. di 2
cit gloſa. extaſis ad hoc intelligitur recte immiſſa vt mēs
ade particeps angelice curie intraret in ſanctuariū dei. et
intelligeret nouiſſima. ſed non potuit particeps eſſe an
gelice curie niſi angelos cognouerit. ergo angelorum no
ticiam habuit ¶ Pre. Dicit Magiſter in. xxij. diſtinctōe
ſecūdi libri ſenten. ꝙ homo fuit p̄ditus cognitōe rerum 3
propter ſe factaꝝ. ſed inter alias creaturas etiam ange
li propter homines quodāmodo facti ſunt. vt dicit Ma
giſter in pma diſtinctōe ſecūdi libri. ergo habuit angelo
rum noticiā. ¶ Pre. Difficilius eſt facere qd̄ eſt intelligi 4
bile in potentia intelligibile in actu. ⁊ intelligere illud q̄
intelligere aliquid qd̄ eſt in actu de ſe intelligibile. ſed in
tellectus ade potuit facere ſpēs rerum naturalium eſſe in
telligibiles actu que ſunt de ſe intelligibiles in potētia. et
per hoc intelligere res materiales. ergo multo fortiꝰ po
terat intelligere ipſas eſſentias angeloꝝ que ſunt de ſe in
telligibiles actu. cum ſint a materia immunes. ¶ Prete.
Cū aliquis nō magis intelligat ea que de ſe ſunt magis 5
intelligibilia cōtingit ex defectu intellectus ſui. ſed ange
lorum eſſentie ſunt de ſe mag' intelligibiles q̄ eſſentie re
rum materialiū. nec aliquis defectꝰ in intellectu ade erat
cum igitur ipſe cognoſceret res materiales per eſſentiam
multo fortius angelos per eſſentiam cognoſcere potuit.
¶ Pre. Intellectus pt̄ intelligere res materiales abſtra 6
hendo quidditatē a ſuppoſito materiali. etſi illa quiddi
tas eſt iterū ſuppoſitū habēs quidditatē poterit pari rōe
ab illa q̄dditate abſtrahere. ⁊ cum non ſit ire in infinitum
deueniret tandem ad hoc ꝙ intelligeret quidditatē ali
quam ſimplicem non habentem quidditatem. ſed huiuſ
modi eſt quidditas ſubſtantie ſepate. ſcꝫ angeli. ergo in

tellectus ade poterat intelligere angeli eſſentiā. ¶ Pre.
7 Sʒ^m phm in.iij.de aīa Intellectus ꝓpter hoc ꝙ ē potētia
non coniuncta organo nō corrumpit ab excellenti intelligi-
bili.nō eīn minus intelligit infima poſtq̄ intellexit maxi-
mū intelligibile ſed magis.cuius ꝯtrariū accidit in ſenſu
Sed intellectus Ade in ſtatu innocētie integer erat ⁊ ꝑ
fectus.ergo nō impediebat ab excellētia alicuius intelli-
gibilis qn illud intelligere poſſit. ⁊ ideo poterat angelos
per eſſentiā cognoſcere.cum hanc cognitōem nihil aliud
impedire videatur niſi ipſius intelligibilis excellentia
8 ¶ Pre. Sicut ſupra dictū eſt Adā mox ꝯditus habuit
oēm cognitōnem ad quā naturaliter ꝑueniri pt. ſed natu
raliter pt hō ꝑuenire ad hoc ꝙ ſubſtātias ſeparas ꝑ eēn-
tiam cognoſcat.vt pȝ ex multoꝝ phoꝝ ſentētijs.quas cō
menta.in.iij.de aīa tangit.ḡ adam angelos ꝑ eſſentiā co
9 gnoſcebat ¶ Pre. Conſtat ꝙ adā aīam ſuā ꝑ eſſentiā no
uerat.ſed eſſentia aīe eſt a materia immunis.ſicut ⁊ ange
10 li.ḡ et angelū ꝑ eſſentiā cognoſcere poterat ¶ Prete. Co
gnitio ade fuit media inter cognitōem noſtrā ⁊ cognitio
nem beatoꝝ.ſed beati cognoſcunt ⁊ vident eſſentiam dei
nos aūt cognoſcimus eſſentias reꝝ materialiū. Inter de
um aūt ⁊ res materiales ſunt ſubſtātie ſpūales.ſcʒ ange
¶ Sed ꝯtra Nulla po (li.ḡ adā ꝑ eēntiā eas cognouit
Cōtra tentia in cognoſcēdo pt ſe extēdere vltra ſuū obiectū.ſed
obiecta aīe intellectiue ſunt phantaſmata. ad q̄ ſe hʒ aīa
intellectiua.ſicut ſenſus ad ſenſibilia.vt dr in tercio de aīa
ergo videt ꝙ aīa nō pt ſe extendere ad cognoſcendum ea
niſi in q̄ ex phantaſmatibꝫ deuenire pt.ſed eſſentia ange-
loꝝ excedit oīa phātaſmata.ḡ homo naturali cognitōne
qua poſuimus adā ꝑfectū.nō pt ꝑuenire ad hoc vt ꝯgno
ſcat angelos ꝑ eſſentiā ¶ Sed diceres. ꝙ q̄uis angelus
nō poſſit ꝑ phātaſma cōprehendi. tn̄ effectus eius aliq̄s
pt ſub phātaſmate dephendi. ⁊ ex tali effectu pt angelus
Replica cognoſci. ¶ Sed cōtra. Nullus effectus q̄ nō equat ſuā
cauſam.ſufficit ad hoc ꝙ ꝑ ipm ſue cauſe eſſentia cogno-
ſcatur.alr̄ cognoſcētes deū ex creaturis eſſentiā dei vide
rent.qđ falſum eſt.ſed effectus corporeus q̄ ſolū in phan
taſmate dephendi pt eſt talis effectus q̄ nō equat virtutē
angeli. ḡ ꝑ hmōi effectū nō pt cognoſci de angelo quid ē.
ſed ſolū an ſit ¶ Sed diceres. ꝙ adā ꝑ aliquē effectū intel
ligibilē angelos cognoſcere poterat. ſm id qđ dr Auicē.
ꝙ intelligentias eſſe in nobis nihil aliud eſt q̄ȝ impreſſio-
Replica nes eaꝝ eſſe in nobis. ¶ Sed ꝯtra Vnūqđq3 qđ recipit
in aliquo recipit in eo ꝑ modū eius in q̄ recipit.ſed mod⁹
aīe hūane eſt infra modū angelice nature.ḡ impſſio facta
ab angelo in aīam humanā ſiue lumē angelicū quo men-
tē humanā illuminat. eſt in aīa hūana inferiori mō ab an
gelica natura.cū igit aīa cognoſcat aliq̄d ꝑ modū quo co-
gnitū eſt in ipſa aīa nō ꝑtinget per hmōi impſſionē ad co
gnoſcendū angelū ſm ꝙ eſt in eſſentia ſua

Rño ¶ Rñſio dōm ꝙ duplex eſt cognitio qua aliq̄d ꝯgno-
Diſtictō ſci pt. Vna qua cognoſcit de re an ſit. ⁊ ſic adā in ſtatu in-
nocētie angelos cognoſcebat ⁊ naturali cognitōe. ⁊ diui-
na reuelatōne multo familiarius ⁊ plenius q̄ȝ nos ꝯgno
ſcamus. Alia eſt qua cognoſcit de re quid eſt. ⁊ hoc eſt co
gnoſcere rem ꝑ eſſentiā ſuā. ⁊ ſic adā. vt mihi videt ange
los in ſtatu innocētie non cognoſcebat.cuius rō eſt.q̄a du
plex ade attribuit cognitio.ſcʒ naturalis. ⁊ cognitio gra-
tie. De aūt cognitione naturali angelos ꝑ eſſentiā nō co
gnouit.ex hinc pt certū eſſe. In nullo eīn genere potentia
paſſiua naturalis ſe extendit vltra illud ad qđ ſe extēdit
potentia actiua eiuſdem generis.ſicut potentia paſſiua in

natura nō inuenit niſi in reſpectu eoꝝ ad que potētia aliq̄
actiua naturalis ſe poteſt extendere. vt Cōmenta. dicit Duplex po-
in.ix.metaph. ¶ In aīe aūt humane intellectu duplex in tētia itellec.
uenit potētia.vna quaſi paſſiua.ſ.intellectus poſſibilis.et
alia q̄ſi actiua.ſ.intellectus agens. vñ intellectus poſſibil'
naturaliter nō eſt in potētia vt in eo fiant.niſi ad ea q̄ intel
lectus agens natus eſt facere. q̄uis ꝑ hoc nō excludit qn
aliqua alia in eo poſſint fieri operatōne diuina.ſicut et in
natura corꝑali ꝑ operatōem miraculi. Actōne aūt intelle
ctus agentis nō fiūt intelligibilia q̄ ſunt de ſeipis intelli-
gibilia.cuiuſmodi ſunt eſſentie angeloꝝ. Sed ea que ſunt
de ſeipis in potentia intelligibilia.qualia ſunt eſſentie re-
rum naturaliū.que ꝑ ſenſum ⁊ imaginatōem capiuntur.
Vnde in intellectu poſſibili naturaliter non fiunt niſi ille
ſpēs intelligibiles.q̄ ſunt a phantaſmatibꝫ abſtracte Per
hmōi aūt ſpēs impoſſibile eſt ꝑuenire ad intuendā eēntiā
ſubſtātie ſepate cū ſint improportionate. ⁊ q̄ſi alteri⁹ ge
neris ipſis eſſentijs ſpūalibus. Et ideo naturali cognitōe
hō nō pt ꝑtingere vt cognoſcat angelos ꝑ eſſentiā. Si-
militer etiā nec adā cognitōe gratie hoc potuit.cognitio
eīn gratie eſt eleuatior q̄ȝ ꝯgnitio nature Sʒ hec eleuatō
pt itelligi q̄ȝtū ad itelligibile vel q̄ȝtū ad modū itelligēdi
Quātū ad itelligibile q̄dē ꝑ gratiā eleuat ꝯgnitio hoīs
etiā ſine mutatōe ſtat⁹.ſicut cū ꝑ gratiā dei eleuamur ad
cognoſcendū ea q̄ ſunt ſupra rōem.ſilr etiā ꝑ gratiā ꝓphe-
tie. Sed quantū ad modū cognoſcēdi nō eleuat humana
cognitio niſi ſtatus mutet. Modus aūt q̄ naturaliter in
tellectus cognoſcit eſt vt a phātaſmatibꝫ accipiat. vt di-
ctū eſt. vñ niſi hō in aliū ſtatū mutet. oportet ꝙ etiā in co
gnitione gratie.q̄ eſt ꝑ reuelatiōem diuinā.ſp intellectus
inſpiciat ad phātaſmata. Et hoc eſt qđ Dyoni.dr.i.cap.
cel.hierar.ꝙ impoſſibile eſt nobis aliter lucere diuinū ra-
dium niſi varietate ſacroꝝ velaminū circūuelatum Adā
vero in ſtatu innocētie erat in ſtatu viatoris. vñ in omni
genere cognitionis oportebat ꝙ aſpiceret ad phantaſma
ta. Iſto aūt mō cognoſcēdo nō poſſunt eſſentie angelorū
videri. vt iam dictū eſt. vñ nec naturali cognitōe nec gra
tuita Adā ꝑ eſſentiaȝ cognouit.niſi forte ponamus eum
per gratiam in altiorem ſtatum eleuatū. ſicut fuit Pau-
lus in raptu.

¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ ex illa auctoritate Grego.non Ad .1.
pt haberi niſi ꝙ Adam cognouerit angelos in quadā cel-
ſitudine viſionis.non tamē tanta q̄ ꝑtingeret ad eēntias
eoꝝ cognoſcendas ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ ſi ſopor Ade in Ad 2.
telligit talis extaſis fuiſſe qualis raptus Pauli. nihil ꝓhi
bet dici qn in illo raptu angelos ꝑ eſſentiam viderit. ſed
hoc erat ſupra cōem modū cognitōis qui ſibi tunc cōpe-
tebat.ſi aūt ſopor ille nō talis extaſis fuiſſe dicat ꝙ Adā
ſm quid in ſtatu beatoꝝ eleuaretur. ſed ſicut ſolet mens
ꝓphetaꝝ eleuari ad diuina miſteria intuenda.ſicut verba
gloſe ſonare vident.tunc dr ꝑnceps angelice curie fuiſſe ꝑ
quandā cognitōis eminentiā.que tn̄ vſq3 ad coruȝ eſſen Ad 3
tias nō ꝑtingebat ¶ Ad terciū dōm ꝙ Adā habuit co-
gnitōem angeloꝝ inquantū erant ꝓpter ipſum facti.ſciuit
eīn eos eſſe cōſortes ſue beatitudinis ⁊ miniſtros ſue ſalu
tis in via inquantū cognouit diſtinctōem ordinum. ⁊ eo
rum officia multo ꝑfectius q̄ȝ nos cognoſcamus. ¶ Ad
quartum dicēdum ꝙ difficultas in intelligendo accidit Ad 4
dupliciter. vno modo ex parte cognoſcibilis. alio modo
ex ꝑte cognoſcētis. ex ꝑte cognoſcibil' difficilius eſt facere
aliq̄d itelligibile ⁊ itelligere ipm q̄ȝ itelligere id qđ ē itel
ligibile in ſe.ſʒ ex ꝑte ꝯgſcētis pt eē difficili⁹ ad ꝯgnoſcen

dum;id qđ eſt in ſe intelligibile. ⁊ hoc cōuenit intellectui
humano.ꝓpter qđ nō eſt ꝓportionatus ad intelligendū
Ad 5 naturaliter eſſentias ſeparas rōe iaȝ dicta ¶ Ad. v. dōm
ꝙ intellectus ade nō patiebať defectū alicuius ꝑfectiōis
que tūc ſibi ineſſe deberet. habebat tñ aliqs defect⁹ natu
rales inter quos vnus erat ꝙ oportebat eū in ꝯgnoſcen
do ad phātaſmata inſpicere. qđ cuilibet intellectui hūa/
no ꝯuenit naturaliter ex hoc ipo ꝙ eſt corpi vnitus. ⁊ ex
hoc ꝙ ſm ſuā naturā eſt infimus in ordine intellectuum
Ad 6 ¶ Ad. vi. dōm ꝙ intellectus abſtrahēdo pt ad qddita/
tem ꝑuenire rei materialis abſtrahēdo nō habentem ali
quā qdditatē quā qdem intelligere pt. qꝛ eā a phātaſma
tib⁹ abſtrahit. ⁊ eſt facta intelligibilis ꝑ lumē intellect⁹
agētis. ex quo hȝ quo ea poſſit ꝑfici ſicut ꝓpria ꝑfectione
ſed ex hac qdditate nō pt ꝯſurgere ad cognoſcendū eēn/
tiā ſubſtātie ſepate eo ꝙ illa qdditas eſt oīno deficiens a
repſentatōe illius qdditatis. cū nō omnino eodē mō quid
ditas inueniať in ſubſtantijs ſepatis ⁊ reb⁹ materialib⁹. ſȝ
quaſi equoce. vt cōmen. dt in tercio de aīa. Dato etiā ꝙ
ꝑ hanc qdditatē poſſet cognoſcere talē eſſentie qdditatē
ſubſtātie ſepate in quodā cōi. non tñ adhuc videret eſſen/
tiā angeli. ita ꝙ ſciret diſtinctionē vniuſcuiuſqȝ eſſentie ſe
Ad 7 parate ab alijs eſſentijs ſepatis ¶ Ad. vij. dōm ꝙ intelle
ctus human⁹ q̄uis ab intelligibili excellēti nō corrūpať
tamē inueniť in eo defectus ꝓportionis ad hoc ꝙ natura
liter poſſit ꝑtingere ad maxima intelligibilia. vnde ex di
cto phī non pt haberi ꝙ intelligibilia maxima intelligat.
Ad 8 ſed ſolū hoc ꝙ ſi ea intelligeret nō minus intelligeret alia.
¶ Ad. viij. dōm ꝙ hanc queſtionē phs inſolutā dimiſit
in tercio de aīa. vbi queriť vtrū intellectus ꝯiunctus poſ/
ſit ſeparata intelligere. nec alibi inueniť eā ſoluiſſe in libris
eius q ad nos peruenerunt. Sequētes vero ipm in hoc
Opīo. i. diſcordauerūt. ¶ Quidā enim dixerūt ꝙ intellectus no/
ſter non pt ꝑtingere ad intelligendas eſſentias ſeparas
Quidā aūt poſuerunt ꝙ ad hoc ꝑtingere poſſit. Horuȝ
Opīo. ij. aūt qdam vſi ſunt rōnibus inſufficientib⁹ ſicut auempri/
te. cuius rō eſt deducta de qdditate ⁊ Themiſtius. cui⁹
ratio eſt inducta de facilitate intelligendi. quas etiā Cō
menta. in tercio de aīa ſoluit ¶ Quidā vero vſi ſunt po/
Opīo. iij ſitionib⁹ extraneis ⁊ contra fidem. ſicut Alexāder et ipſe
cōmentator Auerroys. Alexander eñ dt ꝙ intellectus
poſſibilis. cum ſit generabilis ⁊ corruptibilis. ſm eū nul/
lo mō poteſt ꝑtingere ad hoc ꝙ ſubſtātias ſeparas intel/
ligat. ſed in fine ſue ꝑfectionis ꝑtinget ad hoc ꝙ intelligē
tia agens. quā ponit quandā ſubſtantiā ſeparatā. ꝯiunga
tur nobis quaſi forma. ⁊ in illo ſtatu intelligemus per in/
telligentiā agentē. ſicut nūc intelligimus ꝑ intellectū poſ/
ſibilē. Et qꝛ intelligentia agens. cū ſit ſubſtātia ſepata in/
telligit ſubſtātias ſeparas. inde eſt ꝙ in illo ſtatu intelligi
mus ſubſtātias ſeparas. ⁊ in hoc cōſiſtit vltima felicitas
hoīs ſm eū. Sȝ qꝛ nō videť eſſe poſſibile ꝙ id qđ eſt incor/
ruptibile ⁊ ſeparatū. vt intellectus agens. ꝯtinueť vt for
ma intellectui poſſibili. q ſm Alexandrū eſt corruptibilis
et materialis. ¶ Ideo etiā alijs viſum eſt qđ ipſe etiā in
Opīo. iiij tellectus poſſibilis ſit ſeparatus ⁊ incorruptibilis. vñ The
miſtius dt. ꝙ intellectus poſſibilis etiam eſt ſeparatus. ⁊ ꝙ
in ſua natura eſt intelligere nō ſolū res materiales. ſȝ etiā
ſubſtātias ſeparas. ⁊ ꝙ intelligibilia eius non ſunt noua
ſed eterna. ⁊ ꝙ intellectus ſpeculatiuus quo nos intelligi/
mus eſt ꝯpoſitus ex intellectu agēte ex poſſibili. Sȝ ſi hoc
eſt cū intellect⁹ poſſibilis nobis a ꝑncipio ꝯtinueť. tūc ab
ipſo ꝑncipio ſubſtātias ſepararas cognoſcere poſſemus.

Et ideo Cōmenta. etiā ponit mediā viaȝ inter opiniōnē Opīo. v.
Alexādri ⁊ Themiſtij. dt eñ intellectū eē ſeparatū ⁊ eter/
nū. in quo ꝯuenit cū Themiſtio. ⁊ differt ab Alexādro.
dt eñ intelligibilia ſpeculatiua eſſe noua ⁊ effecta ꝑ actio
nē intellectus agētis. ⁊ in hoc ꝯuenit cū Alexā. ⁊ differt a
Themiſt. Et hec dt habere duplex eē Vnū q fundanť in
phātaſmatib⁹. ⁊ ſm hoc in nobis aliud ſunt q ſunt in in/
tellectu poſſibili. vñ mediantib⁹ illis intelligibilib⁹ intelle
ctus poſſibilis nobis cōtinuať. Ad hec aūt intelligibilia
intellectus agens ſe hȝ ſicut forma ad materiā. cū eñ in/
tellectus poſſibilis recipiat hmōi intelligibilia q in phā/
taſmatib⁹ fundanť. ⁊ iterū agentē intellectū. ⁊ intellectus
agens ſit ꝑfectior. oportet ꝙ ꝓportio intellectus agentis
ad hmōi intelligibilia q ſunt in nobis ſit ſicut ꝓportio for
me ad materiā. ſicut etiā eſt ꝓportio lucis ⁊ coloris ad in/
uicē q recipiunť in dyaphano. ⁊ ſilr eſt de oībus duob⁹ re/
ceptis in vno quoꝝ vnū eſt altero ꝑfecti⁹ Qñ igiť in nob
eſt ꝯpleta generatio hmōi intelligibiliū. tunc intellectus
agēs ꝑfecte in nobis ꝯiungiť vt forma. ⁊ ſic nos ꝑ intelle/
ctū agentē poterim⁹ ſubſtātias ſeparas cognoſcere. ſicut
nūc poſſum⁹ cognoſcere ꝑ intellectū q eſt in habitu. Pȝ
igiť ex dictis iſtoꝝ phoꝝ ꝙ nō poterāt inuenire modū q
nos intelligerem⁹ ſubſtātias ſeparas niſi intelligēdo per Re. pba°
aliquā ſubſtantiā ſeparā. ¶ Pȝ aūt intellectus poſſibil
vel agēs ſit ſubſtātia ſeparata nō eſt ꝯſonum veritati fidei.
nec etiā ſcie phī. q in tercio de aīa ponit intellectū agentē
et poſſibilē eſſe aliqd hūane aīe ¶ Et ideo hac poſitōe re/ Opī. ſ͠a
tenta nō videť eſſe poſſibile ꝙ naturali cognitōe hō per
tingat ad cognoſcēdas ſubſtātias ſeparas ¶ Ad. ix. dōm Ad 9
ꝙ hō in ſtatu innocētie ꝑ hoc ꝙ intelligibile aliqd intelli/
gebat ꝑfecte cognoſcebat etiā ꝑfecte actum intelligēdi. ⁊
qꝛ actus intelligendi eſt effectus ꝓportionat⁹ ⁊ adequās
virtutē intelligēdi a qua exijt. Inde eſt ꝙ intelligebat ꝑ/
fecte eſſentiā aīme ſue. ſed ex hoc nō ſeqtur ꝙ intelligeret
eſſentiā angeli. cū ille actus intelligēdi nō adequat virtu
tem intellectus ¶ Ad. x. dōm ꝙ ſicut natura angelica eſt
media inter naturā diuinaȝ ⁊ corpalē. ita etiā cognitio q Ad 10
cognoſciť eſſentia angelica eſt media inter cognitōnem q
cognoſciť eſſentia diuina. ⁊ qua cognoſciť eſſe rei materia
lis. ſȝ inter duo extrema poſſunt multa eē media. nec oȝ
ꝙ qcūqȝ excedit vnū extremoꝝ ꝙ pertingat ad qđlibet
medioꝝ. ſed oportet ꝙ pertingat ad aliqđ medium. hō
igiť in ſtatu innocētie ad aliqđ medium ꝑuenit ad hoc ſcȝ
vt noticiā dei acciperet. nō ſcȝ ex ſenſibilib⁹ creaturis. ſed
ex reuelatōe interna. nō aūt ad hoc medium ꝙ cognoſce
ret eſſentiam angelicam. ad quod tamē medium ange/
lus in ſui creatione nondū beatus ꝑuenit

Sexto queriť. vtrum

Adā in ſtatu innocētie errare ſeu decipi potuit
Et videť ꝙ ſic. qꝛ dt Amb. oīne pctm̄ ē ex errore. ſȝ adaȝ .j.
potuit peccare. g̃ et errare ¶ Pre. Voluntas nō eſt niſi de
bono ꝟo vel exiſtimato bono. cū aūt voluntas eſt de bono 2
nec peccatur. nūqȝ g̃ eſt pctm̄ niſi ꝑcedat eſtimatio boni
qua exiſtimať aliqđ bonū qđ nō eſt. omnis aūt talis exiſti
matio qdam deceptio eſt. g̃ adam anteqȝ peccaret in ſta/
tu innocentie deceptus fuit. ¶ Pre. Magiſter dt in ſcđo 3
ſniaꝝ. xxi. diſti. ꝙ ideo mulier nō horruit ſerpentē loquētē
cum nouerit creatum eſſe. etiam officium loquēdi a deo
accepiſſe putauit. hoc autem falſum erat. ergo mulier fal/
ſum opinata eſt anteqȝ peccaret. ergo decepta fuit.

4 ¶ Pre. Sicut magiſter in eadē diſtinctione dʒ.qđ ⁊ etiā
Augꝰ.ſup Gen̄.ad lrām. in tali ſpecie venire ꝑmiſſus ē
dyabolus in q̄ eius malicia poſſet dep̄hendi facile.ſed in
quacūq3 ſpecie veniſſet poſſet dep̄hendi ſi homo in ſtatu
innocentie decipi nō poterat.ergo decipi potuit. ¶ Pre.
5 Mulier audita ꝓmiſſione ſerpētis ſperauit illā poſſe cō
ſequi.alr̄ ſtulte appetiuiſſet.cum tn̄ ſtulticia ante pecca-
tum nō fuerit.ſed nullus ſperat qđ opinaẜ eſſe impoſſibi-
le.ergo cū eſſet impoſſibile illud qđ demon ꝓmittebat
6 videẜ ꝙ mulier ante peccatū hoc credens decepta fuerit.
¶ Prete. Intellectus hoīs in ſtatu innocētie collatiuus
erat ⁊ deliberatione indigens.nō aūt indigebat delibera
tione niſi ad videndū errorē. ergo errare potuit in ſtatu
7 innocētie ¶ Pre. Intellectus demonis cū nō ſit corpori
cōiunctus videẜ eſſe multo ꝑſpicatior intellectu homis.
etiam in ſtatu innocentie q̄ erat corpori ꝯiunctus.ſed de-
mon decipi p̄t.vnde ſancti dicūt ꝙ qn̄ videbant chriſtū
demones infirmitatē patientē exiſtimabant eū purū ho
minē.qn̄ aūt miracula facientē exiſtimabant eū deum.er
8 go multo fortius homo in ſtatu innocētie decipi potuit.
¶ Prete. Dum hō primo peccauit.in ipſo actu nondum
erat in ſtatu culpe.q꞉ cū ſtatus culpe cauſeẜ ex pctō.ante
primū peccatū fuiſſet aliqđ peccatū. ſed in actu quo pri-
mo peccauit hō deceptus fuit.ergo ante ſtatū culpe ho-
9 mo decipi potuit ¶ Pre. Dam̄.dʒ in ſcđo libro. hec ſcili-
cet cognitio fallax Ade extiterat nouiter plaſmato.ſed q̄-
10 cunq3 hʒ fallacē cognitōem decipitur. g̃ adam deceptus
fuit in p̄ma nouitate ſue plaſmatōis ¶ Pre. Cognitio ſpe
culatiua eſt cōtra affectōem diuiſa.ſed p̄t eſſe peccatū in
affectiua ſine hoc ꝙ ſit aliqua deceptio in ſpeculatiua ꝑ-
te.q꞉ multotiens habētes ſciam ꝯtra ſciam agimus.g̃ et
potuit eſſe in p̄mo hoīe deceptio in pte ſpeculatiua ante-
11 ꝙ eſſet peccatū in affectiua ¶ Pre. Sicut habeẜ in glo.i.
Thimo.ij.ſup illud.Adam nō eſt ſeductus ⁊c̄. Adā nō
fuit ſeductus eo mō quo mulier vt putaret eſſe verū qđ
dyabolus ſuggerebat. in eo tn̄ fuiſſe ſeductum credi po-
12 teſt ꝙ cōmiſſū veniale peccatū putauerit qđ ꝑemptoriū
erat. g̃ adā ante peccatū decipi potuit ¶ Pre. Nullus li-
beraẜ a deceptōe niſi ꝑ noticiā veritatis.ſʒ adā nō oīa ſcie
bat.g̃ nō in oībus poterat a deceptionibꝫ eſſe immunis.
¶ Sed di.ꝙ ſeruabaẜ ꝑ diuinā ꝓuidentiā a deceptōe
13 ¶ Sʒ ꝯ.diuina ꝓuidētia maxīe in neceſſitatibꝫ ſubuenit
ſʒ in maxima neceſſitate qn̄ fuiſſʒ ei vtiliſſimū a ſeductōe
liberare.ꝓuidentia diuina nō ſeruauit eū a ſeductōne ille-
14 ſum.g̃ multo minus in alijs fuiſſet a ſeductōe diuina ꝓui
dentia liberatus ¶ Prete. Homo in ſtatu innocētie dor
miuiſſet.vt dʒ Boetius in libro de duabꝫ naturis. et ea-
dem rōne etiam ſomniaſſet.ſed in ſomno q̄libet hō decipi
tur.cū aliqualiter ſimilitudinibꝫ rerū inhereat quaſi rebꝫ ip-
15 ſis.g̃ adā in ſtatu innocētie decipi potuit ¶ Pre. Adam
in ſtatu innocentie ſenſibꝫ corꝑalibꝫ vſus fuiſſet.ſed in co-
gnitione ſenſitiua frequēter accidit deceptio. ſicut cū vnū
duo videnẜ.⁊ cū illud qđ a remotis paruū videẜ. g̃ adam
in ſtatu innocētie nō fuiſſet om̄ino a deceptōe liber.
Inſtātie ¶ Sed ꝯtra.ſicut dʒ Augꝰ.in libro de libero arbitrio
approbare vera ꝓ falſis nō eſt natura inſtituti homis.ſed
pena damnari.ergo in ſtatu innocētie nō potuit decipi.qđ
2 eſt vera pro falſis approbare. ¶ Pre. Anima nobilior eſt
corpore.ſed in ſtatu innocētie homo nullū defectū pati
poterat in corpore ergo multo minus deceptōnem que
3 eſt anime defectus. ¶ Pre. In ſtatu innocētie nihil pote-
rat eſſe cōtra hominis voluntatē.quia ſic potuiſſet ei in-
eſſe dolor.ſed decipi eſt in hominibꝫ contrariū voluntati
ſm̄ Augꝰ.etiam in his qui decipere volunt.ergo in ſta-
tu innocentie nō poterat decipi ¶ Pre. Omis error vel eſt 4
culpa vel pena.quorū neutrū in ſtatu innocentie eſſe pote
rat.ergo nec error ¶ Pre. Quando illud quod eſt ſupe 5
rius in aīa dominaẜ inferiori nō poteſt eſſe error.q꞉ per il-
lud quod eſt ſupius in anima. ſcʒ ſyndereſim ⁊ intellectū
principiorū tota cognitio hominis rectificatur. ſed in ſta-
tu innocentie illud quod eſt inferius in hoīe erat ſuperio
ri om̄ino ſubditum.ergo nō poterat eſſe tunc deceptio
¶ Pre. Sʒm Augꝰ. poſſe credere eſt natura hominum 6
credere vero gratia fidelium.ergo eadem rōne poſſe deci
pi eſt nature.decipi vero eſt vitij. ſed in ſtatu innocentie
nō erat vitiū.ergo nec tunc poterat eſſe deceptio ¶ Pre. 7
Sicut dʒ Damaſ.in ſcđo libro.homo in ſtatu innocētie
dulciſſimo fruitu cōtemplatiōis laſciuiens hac ſcʒ cōtem
platōe vſus eſt.ſed cū homo cōuertitur ad diuina nō de-
cipitur. g̃ adam in ſtatu illo decipi non poterat ¶ Prete.
Heroni.dʒ.quicq̄d mali patimur peccata noſtra merue 8
runt.ſed deceptio eſt malū.ergo añ peccatū eē nō potuit.
¶ Rn̄ſio dōm ꝙ circa hoc duplex eſt opinio. Quidā R°
eñ dicunt ꝙ cū adam nō habuit omniū rerum ſcientiam Opio.i.
ſed q̄dā cognouerit q̄dam ignorauerit. in his quorū noti-
ciam habebat nullo modo decipi poterat.vt in his q̄ natu
raliter cognoſcuntur.nec in his que ſibi diuinitus reuela-
bantur.in alijs aūt quorū ſcientiā non habebat. ſicut ſunt
cogitationes cordium.futura cōtingentia et ſingularia a
ſenſu abſentia poterat q̄dem falſam opinionē leuiter habe
re in huiuſmodi aliquod falſum opinando. non autē ita
ꝙ aſſenſum preberet p̄ciſe. et ideo dicunt ꝙ in eum error
cadere non poterat.nec iterum falſa pro veris approbare
quia in his deſignatur p̄ciſus aſſenſus ad id quod eſt fal Opio.ij.
ſum ¶ Alij vero hoc dictum improbare nituntur ex hoc
ꝙ Augꝰ.omnē falſam exiſtimatōem errorem nominat.et
dicit etiam omnē errorem malū eſſe.in magnis q̄dē ma-
gnū.in paruis vero paruū Sed in hoc nō eſt multū inſi-
ſtendum.quia dum de rebus agitur deberet queſtio no-
minū pretermitti ¶ Unde dico ꝙ non ſolū non potuit in Opio tho.
ſtatu innocentie error eſſe. ſed nec etiam qualiſcūq3 falſa
opinio Quod ſic patet.q̄uis enim in ſtatu innocētie po
terat eſſe alicuius boni carentia.nullatenus tamē eſſe po Repro.pa
terat aliqua corruptio boni. Bonū autem ipſius intelle-
ctus eſt cognitio veritatis.⁊ ideo habitus illi quibus in
tellectus perficiẜ ad cognoſcendū verum.virtutes dicun
tur.vt dicīẜ in ſexto ethicorū.vtpote intellectus actū bo-
num reddentes.falſitas aūt non ſolum eſt carentia veri-
tatis.ſed ipſius corruptio. Non eñ ſic ſe habet ad verita
tem ille qui om̄ino caret veritatis cognitione.in quo eſt ca
rentia veritatis.q̄uis contrariū non opinetur. ⁊ ille q̄ ha
bet falſā opinionē cuius exiſtimatio corrupta eſt per fal-
ſitatem. Unde ſicut verum eſt bonū intellectus.ita falſū
eſt malum ipſius. propter quod habitus opinatiuus nō
eſt virtus intellectualis.quia eo contingit falſum dicere.
vt dicitur in ſexto ethicorū. Nullus autē actus virtutis
malus eſſe poteſt.acſi ipſa opinio falſa ſit q̄dam malus ac
tus intellectus.vnde cum in ſtatu innocentie non fuerit
aliqua corruptio vel aliquod malū non potuit eſſe in ſta-
tu innocentie aliqua falſa opinio. Dicit eñ commenta-
tor in tertio de anima ꝙ falſa opinio ita ſe habet in cogni-
tionibus ſicut monſtrum in natura corporali. Eſt enim
falſa opinio proueniens preter intentionem ipſorum
principiorum primorum. que ſunt quaſi virtutes ſemi-

nales cognitõis.ſicut ⁊ mõſtra veniunt p̄ter intentionez
virtutis naturalis agentis. ⁊ hoc ideo. q2 om̄e malū eſt p̄
ter intētõem. vt d̄r Dyo. in. x. caº. de diui. no. vn̄ ſicut in
conceptõe humani corpis in ſtatu innocentie nulla mon/
ſtruoſitas accidiſſet. ita etiam in intellectu eius nulla fal
Alia proba. ſitas eſſe poſſet. ¶ Quod iterū pz ex hoc q2 ſp̄ contingit
inordinatio qn̄ aliquod moueč a nõ ꝓprio motiuo. ſicut ſi
volūtas moueač a delectabili ſenſus cuz debeat tantūmo/
do moueri ab honeſto. ꝓprium aūt motiuū intellectus eſt
verū id quod habet infallibilē veritatē. vn̄ qn̄cunq3 intel/
lectus moueč ab aliquo fallibili ſigno eſt aliq̄ inordinatō
in ipſo ſiue pfecte ſiue impfecte moueač. vn̄ cuz nulla inor
dinatio in intellectu hoïs in ſtatu innocētie eſſe poterat
nunq3 intellectus hoïs inclinatus fuiſſet magis in vnam
partē q3 in aliā niſi ab infallibili aliquo motiuo. Ex quo
patet q2 in eo nulla falſa opinio fuiſſet. ſed penitus in eo
nulla fuiſſet opinio. et quicquid cognouiſſet per certitu/
dinem cognouiſſet

¶ Ad primū dōm q2 error ille ex quo om̄e peccatū p̄/
Ad .i. cedit eſt error electõnis. p̄ut eligit quod eligendū non eſt
ſm̄ quē d̄r om̄is malus ignorās a p̄ho in. iij. ethico. hic aūt
error p̄ſupponit inordinatõnem in pte appetitiua. ex hoc
eñ q2 appetitus ſenſibilis afficič ad ſuū delectabile ⁊ appe
titus ſupior ei nõ repugnat impedič rõ ne id quod habi/
tualiter habet in electõem deducat. ⁊ ſic patz q2 iſte error
Ad 2 non om̄ino p̄cedit peccatū ſed ſeq̄tur. ¶ Ad ſcd̄m dōm.
q2 illud qd̄ apprehēditur vt apparens bonum non p̄t eſſe
om̄ino nõ bonū. ſed ſm̄ aliq̄d bonuz eſt. ⁊ ſm̄ hoc vt bo/
num apprehēditur a p̄ncipio. vtpote cibus fetidus app
henditur vt viſui decorus ⁊ delectabilis guſtui. et tunc
appetitus ſenſibilis in hmõi bonū fertur. ſicut in ꝓprium
obiectū. ſed qn̄ ſupior appetitus inferiorē ſeq̄tur. tunc ſe
quič illud quod eſt bonum ſm̄ q̄d vt bonū ſimplr̄. ⁊ ſic ex
deordinatione appetitus ſeq̄tur poſtmodū error electio/
Ad 3 nis. vt dictū eſt ¶ Ad tertiū dōm q2 hec rõ cõtra vtrāq3
opinionē videtur eſſe. ſi intelligamus q2 mulier credide/
rit ex natura ſua ſerpentē accepiſſe vſuz loquendi. cum illi
etiam q̄ hoïem in ſtatu innocentie credunt falli potuiſſe
nullo mõ credunt eum falli potuiſſe in iudicādo naturas
rerum. cū rerum naturaliū plenaz cognitõem habuit. hoc
aūt eſt cõtra naturā ſerpentis q2 vſum loquēdi habeat p
naturam. cum hoc ſit ſolū aïalis rõnalis. et ideo oportet
dicere q2 nõ credidit mulier ſerpentē vſum loquendi acce
piſſe ſm̄ naturā ſuam. ſed ſm̄ virtutē aliquā occulte inte/
rius operantē. nec ꝯtulit an eſſet a deo vel a demone.
Ad 4 ¶ Ad quartū dōm q2 rõ illa ſic intelligēda eſt. q̄re in ſpe/
cie ſerpentis apparuit. nõ quia dephendi non poſſet in q̄
cunq3 ſpecie appareret. ſed q2 in tali ſpē apparens facilꝰ
Ad 5 poterat dep̄hendi. ¶ Ad quintū dōm q2 mulier ſpera/
uit ſe poſſe aliquo mõ cõſequi quod ſerpens p̄miſit ⁊ cre
didit hoc aliquo modo poſſibile. ⁊ in hoc ſeducta eſt ſm̄
apl̄m. i. Thimo. ij. ſed iſtā ſeductõem p̄ceſſit q̄dam men
tis elatio qua ſuam excellentiā inordinate appetijt quam
cõcepit ſtatim ad verba ſerpētis. ſicut homies frequēter
ad verba adulantiū ſupra ſeipos efferunč. ⁊ hec quidem
elatio p̄cedens fuit excellentie ꝓprie in generali que eſt pri
mū petīn qd̄ ꝯſequuta eſt ſeductio qua credidit eſſe verū
quod ſerpens dicebat. ⁊ ſic ꝯſequuta eſt elatio qua deter
minate hanc excellentiā appetijt quā ſerpēs p̄mittebat
Ad 6 ¶ Ad ſextū dōm q2 intellectus hoïs in ſtatu innocētie in/
digebat deliberatione ne incideret in errorem. ſicut indi/
gebat cõmeſtione ne eius corpus deficeret. Erat autem

ita recte deliberationis vt deliberando poſſet omnē erro/
rem vitare. ſicut comedēdo omnē defectum corporalem.
Unde ſicut ſi nõ comederet peccaret omittēdo. ita ſi nõ
deliberaret ſi tp̄s eſſet. ⁊ ſic error peccatū ſequereč ¶ Ad Ad 7
ſeptimū dōm q2 ſicut homo in ſtatu innocentie defende/
batur a paſſione corpali intrinſeca. ſicut eſt febris et hu/
iuſmodi p efficaciā nature. Ab exteriori aūt ſicut eſt per
cuſſio ⁊ vulnus nõ ex aliqua virtute interiori. cū nõ habe/
ret dotem impaſſibilitatis. ſed ex p̄uidentia diuina q̄ euz
ab om̄i nocumento ſeruabat immunē. Ita etiam ab illa
deceptõe que interius cõtingit cum aliquis ſeipm̄ paralogi
zat defendebač vigore ꝓprie rõnis. Ab exteriori aūt dece
ptione defendebač diuino auxilio. quod ſibi ad omnia ne
ceſſaria tūc aderat. demonibꝰ aūt non adeſt. ⁊ ideo decipi
poſſunt. ¶ Ad octauū dōm q2 actus momentanei ſimul Ad 8
cum eſſe incipiūt ſuū effectum habēt. ſicut in eodē inſtanti
quo aer illuminač oculus videt. Un̄ cum motus volūta
tis in quo p̄mo cõſiſtit peccatū fiat in inſtanti. in eodē in
ſtanti quo peccauit fuit ſtatu innocētie deſtitutus. et ſic
decipi potuit in illo inſtanti. ¶ Ad nonū dōm q2 Dam.
loq̄tur de fallacia p̄mi hoïs qua in ip̄o peccato deceptus Ad 9
eſt. quod q̄dem peccatū nouiter plaſmatus cõmiſit. non
eñ diu in ſtatu innocētie pſeuerauit ¶ Ad decimū dōm Ad 10
q2 ex hoc q2 aïa hoïs in ſtatu innocētie cõiuncta erat ſum
mo bono nõ poterat aliq̄s defectus in hoïe eſſe q3diu ta
lis cõiunctio cõtinuareč. hec aūt cõiunctio facta erat p̄n
cipaliter p affectū. vn̄ anteq3 affectiua corrūpereč nec de
ceptio in intellectu nec aliq̄s defectus in corpe eſſe pote/
rat. q3uis ecõuerſo eſſe potuit defectus in affectu nõ pre
exiſtente defectu in ſpeculatiuo intellectu. eo q2 cõiunctio
nõ pficitur ad deū in intellectu ſed in affectu ¶ Ad vnde Ad 11
cimū dōm q2 illam falſam opinionem quā credidit eſſe ve
niale qd̄ erat mortale in Adam p̄ceſſit mētis elatio. ſicut
etiam de muliere dictū eſt. ¶ Ad duodecimū dōm. q2 in Ad 12
his quor noticiā nõ habebat a deceptõe defendi poterat
partim ab interiori. q2 eius intellectus in alterā ptem in/
clinatus nõ eſſet niſi a ſufficiēti motiuo ptim et p̄ncipa/
lius a diuina p̄uidētia que eū a deceptõe ſeruaſſet immu
nē. ¶ Ad. xiij. dōm q2 in ſtatu quo peccauit diuinū auxi/
lium ei nõ defuiſſet ne ſeducereč ſi ad deum ſe cõuertiſſet. Ad 13
quod q2 nõ fecit in peccatū ⁊ ſeductõem cecidit. ⁊ tamen
illa ſeductio peccatū ꝯſequuta eſt. vt pz ex dictis. ¶ Ad Ad 14
xiiij. dōm q2 q̄dam dicūt q2 Adam in ſtatu innocētie nõ
ſomniaſſet. ſed iſtud nõ eſt neceſſariū dicere. ſomnij eñ vi
ſio nõ eſt in pte intellectiua. ſed ſenſitiua. vn̄ deceptio nõ
fuiſſet in intellectu qui liberū vſuz in ſomnio nõ habuiſſet
ſed magis in pte ſenſitiua. ¶ Ad. xv. dōm q2 qn̄ ſenſus re
preſentat ſm̄ q2 accipit nõ eſt falſitas in ſenſu. vt d̄r Au/ Ad 15
guſtinꝰ in li. de vera reli. ſed falſitas eſt in intellectu q̄ iudi
cat hoc mõ eſſe in rebꝰ ſicut ſenſus demonſtrat qd̄ nunq3
in Adam fuiſſet. quia vel a iudicio ceſſaſſet intellectꝰ vt
in ſomnis vel vigilando de ſenſibus iudicans verum iu/
dicium habuiſſet

Septimo querič. vtr

pueri qui ex Adam in ſtatu innocētie naſcerenč
plenam rerū oïm ſcientiā habuiſſent. ſicut Adaz habuit .i.
¶ Et videč q2 ſic. q2 ſm̄ Anſel. qualis fuit Adam tales
filios generaſſet. ſed Adam oïm naturaliū rerū plenā co
gnitõem habuit. vt dictū eſt. ergo ⁊ illā eius filij mox na
ti habuiſſent ¶ Pre. Sicut affectus pficitur virtute. ita ⁊

et intellectus ſcia. ſʒ ade filij in ſtatu innocentie mox na-
ti cū plenitudine oīm virtutū nati eſſent. transfudiſſʒ eī
in eos originalē iuſticiā. vt Anſelmus dī. ḡ ſimilr oēm
ſciam habuiſſent. ¶ Pꝛete. ſm Bedam. infirmitas cō-
3 cupiſcentia ignorantia ꝛ malicia ꝯſequunt̄ ex peccato. ſʒ
in pueris mox natis nulla fuiſſet ꝯcupiſcentia vel infir-
mitas vel malicia. ḡ nec etiā ignorātia. ꝛ ita habuiſſent
Ad 4 oēm ſciam. ¶ Pꝛete. Decuit eos naſci magis pfectos
in aīa abſqʒ omi ignorantia ꝗ̄ in corpe. ſʒ in corpe abſqʒ
omi defectu nati fuiſſent. ḡ ꝛ etiā in aīa abſqʒ omi igno-
Ad 5 rantia. ¶ Pꝛete. Homo in ſtatu innocentie ſm Dam.
fuit ſicut alius angelus. ſʒ mox angeli in ſua cognitōne
oēm naturaliū noticiam habuerunt. ḡ etiam eadē rōne
hoīes in ſtatu innocentie. ¶ Pꝛete. Eiuſdem nature
Ad 6 fuit aīa Ade ꝛ aīe filioꝝ eius. ſʒ aīa Ade in pncipio ꝯdi
ta fuit omi plena ſcia naturali. vt dictum eſt. ḡ ꝛ anime fi
lioꝝ eius in eadē ſcie plenitudine ꝯderent̄ ¶ Pꝛete. Ma
7 ioꝛ pfectio cognitōis debet̄ homini ꝗ̄ alijs animalibꝫ. ſʒ
alia aīalia mox nata hn̄t naturalē eſtimatōem ꝯuenien-
tis ꝛ nociui. ſicut agnus mox natus fugit lupū ꝛ ſeqtur
matrē. ergo multo fortius pueri in ſtatu innocentie pfe-
ctam ſcientiam habuiſſent

Cōtra ¶ Sʒ in ꝯtrariū eſt auctoritas Hugo. de ſancto victo.
qui dī ꝙ non fuiſſent nati pfecti in ſcia. ſʒ ad eam p tpis
ſpaciū peruiniſſent. ¶ Pꝛete. Cum aīa ſit corpis pfectio
oportet pficere ꝓportionabiliter aīam ꝛ corpus. ſʒ pue-
ri in ſtatu innocentie nō habuiſſent pfectam ſtaturam in
corpore. ſicut Adam habuit in pncipio ſue ꝯditōis. ḡ ꝛ
eadē rōne nec habuiſſent plenaʒ ſciam ſicut Adā habuit
¶ Pꝛete. Filioꝝ eſt accipere a patre eſſe naturā ꝛ diſci-
plinam. ſʒ ſi filij Ade mox nati plenam ſciam ab eo ha-
buiſſent diſciplinā nō potuiſſent accipere. ḡ nō ſeruaret̄
inter eos ꝛ pmum parentē cōpletus paternitatis ordo.

Rño. ¶ Reſponſio dōm ꝙ circa hoc eſt duplex opinio. ꝗdaʒ
Opi. pª em dicunt ꝙ pueri in ſtatu innocentie ꝗ̄tuʒ ad ea q̄ ſunt
anime pfecti fuiſſent. ſicut ꝛ Adam ꝛ ꝗ̄tum ad virtutes
et ꝗ̄tum ad ſciam. Qʒ aūt nō eſſent pfecti ſm corpus
hoc erat ꝓpter neceſſitatē materni vteri. quia oportebat
Opi. 2ª naſci. Alij ṽo ſequentes Hugo. dicūt. ꝙ ſicut ſm cor-
et. ſ. tho. pus nō ſtatim accepiſſent pfectā ſtaturā. ſed ad eam pue
niſſent tpis ſucceſſu. ita etiā ad pfectam ſciam temporū
ſucceſſu peruiniſſent Vt āt ſciat̄ q̄ haꝝ opinionū verioꝛ ſit

Sciendum ¶ Sciendū eſt ꝙ alia rō eſt de Adam ꝛ filijs ei⁹ mox
natis Adam em. qꝛ inſtituebat̄ vt pncipiū totius hu-
mani generis oportuit vt ſtatim ꝯditus nō ſolū haberet
id qd̄ ptinet ad pncipiū naturalis pfectōis. ſed id qd̄ p
tinet ad terminū. Filij aūt eius q̄ nō ꝯſtituebant̄ vt pnci
pium humani generꝭ. ſʒ vt ex pncipio exiſtētes. nō opoꝛ
tebat in termino pfectōis naturalr̄ inſtitui. ſufficiebat āt
ſi habebāt tantū de pfectōe mox nati ꝗ̄tū ad initiū natu
ralis pfectōis reqrebat̄ Iniciū aūt naturalis pfectōis q̄
ad cognitōem ſm̄ duas opiniones diuerſimode aſſignat̄

Opi. plato. Quidam em vt platonici poſuerunt. ꝙ aīa ad corpus
venit plena omnibꝫ ſcientijs. ſʒ nube corpis opprimitur ꝛ
impedit̄ ne ſcia habita libere poſſit vti. niſi ꝗ̄tum ad q̄-
dam vlia. ſed poſtmodū p exercitiū ſtudij ꝛ ſenſuū. hmōi
impedimēta tollunt̄ vt libere ſua ſcia poſſit vti. ꝛ ſic diſce
re dicūt eſſe idē qd̄ reminiſci Qʒ ſi hec opinio vera eſſet
tunc oporteret dicere ꝙ pueri mox nati in ſtatu innocen
tie oēm ſciam habuiſſent. qꝛ corpus illud in ſtatu innocē
tie erat omnino aīe ſubditū. vn̄ p molem corpis non po
tuiſſet aīa opprimi vt ſuam pfectōem amitteret omnino.

Sʒ qꝛ hec opi⁹ ꝓcedere videt̄ ex h̄ ꝙ eadē ponit̄ naturā
aīe ꝛ angeli. vt ſic aīa in ſue creatōnis pncipio plenā ha-
beat ſciaʒ. ſicut intelligētia dī eē plena formis creata. rōe
cuius platonici dicebāt aīas fuiſſe an̄ corpa ꝛ poſt corp⁹
redire ad cōpares ſtellas. q̄ſi quaſdā intelligētias Que
q̄dē opinio nō eſt ꝯſona catholice veritati. Et iō ſm opi
nionem Areſtotel̄ alij dicunt ꝙ intellect⁹ humanus eſt Opi. Arſ.
vltimus in ordine itelligibiliū. ſicut materia pma in or- et vera.
dine ſenſibiliū. ꝛ ſicut materia ſm ſui eſſentiā ꝯſiderata
nullā formā hʒ. ita intellect⁹ humanus in ſui pncipio eſt
ſicut tabula in qua nihil ē ſcriptū. ſʒ poſtmodū in eo ſcia
p ſenſus acqrit̄ virtute intellect⁹ agētꝭ Sic igit̄ pncipiū
naturalis humane cognitōis eſt eē q̄dē in potētia ad oīa
cognoſcibilia. nō aūt habere a pncipio noticiā. niſi eoꝝ
q̄ ſtatim p lumē intellectus agētis cognoſcunt̄. ſicut ſtʒ
pma pncipia vlia. ꝛ ſic nō oportuit filios Ade mox na-
tos oēm ſciam habuiſſe. ſʒ ad eam tpe pficientes ſupue-
niſſent. Sʒ tn̄ aliquā ſciam in eis pfectā ponere opꝛtet. ſ.
ſciam eligendoꝝ ꝛ vitandoꝝ q̄ ad prudentiā ptinet. qꝛ ſi
ne prudentia cetere virtutes eſſe nō poterāt. vt in vi. ethi
coꝝ pʒ. quas vtiqʒ oportebat pueros habere ꝓpter origi
nalem iuſticiā. Et hec opinio mihi videt̄ verioꝛ ſi ꝯſidere
tur id qd̄ nature integritas reqrebat. ſi aūt aliqd aliud Opi. Arſ.
ex diuina grā eis fuiſſet collatū vltra id qd̄ reqrebat na- approbat. ſ.
ture integritas hoc aſſeri nō pt cū nō habeat̄ ex auctori- tho.
tate expreſſum.

¶ Ad pmū igit̄ dōm. ꝙ qualis fuit Adā. tales filios Ad. i.
genuiſſet quantū ad ea q̄ ſibi debebant̄ ex natura ſpēi. ſʒ
ꝗ̄tum ad ea q̄ ſibi debebant̄ vt erat pncipiū humani ge-
neris nō oportebat ꝙ filij ei ſilēs naſcerent̄ ¶ Ad ſcdm Ad 2
dōm. ꝙ ad pfectā ꝯiunctōem cū deo quā reqrebat inno-
centie ſtatus oēs virtutes reqrunt̄. nō aūt omnes ſcie.
¶ Ad terciū dōʒ ꝙ ꝗ̄uis mox nati pueri nō habuiſſent
oēm ſciam. nō tn̄ ignorantiā habuiſſent q̄ ex peccato ꝯſe Ad 3
q̄tur q̄ eſt neſcientia eoꝝ q̄ debuerūt ſciri. habuiſſent em
neſcientiā eoꝝ q̄ ſtatus eoꝝ nō reqrebat vt ſcirēt ¶ Ad Ad 4
quartū dōm ꝙ in corpe pueroꝝ nō fuiſſet aliqs defect⁹
quo pūarent̄ bono tunc eis debito. erat tn̄ in eoꝝ corpo-
ribꝫ carētia alicu⁹ boni qd̄ eis poſtmodū acceſſiſſet ſicut
ſtature pfecte ꝛ donū glorie. ꝛ ſimilr̄ ē dōm ex parte aīe.
¶ Ad q̄rtū dōm. ꝙ angeli ſm gradū nature ſunt altio
res aīabꝫ. ꝗ̄uis ꝗ̄tum ad bn̄ficia grē aīe poſſint eis eſſe Ad 5
equales Vn̄ nō opꝛtet de natura aīe ꝯcedere qd̄ angelo
naturalr̄ debet̄ In ſtatu innocētie dictus ē hō q̄ſi ange-
lus ꝓpter plenitudinē grē. ¶ Ad ſextum dōm. ꝙ ꝗ̄uis Ad 6.
aīa Ade ꝛ aīe filioꝝ eius ſint eiuſdē nature. nō tn̄ eiuſdē
officij. qꝛ aīa Ade ꝯſtituebat̄ vt q̄dā fons. vn̄ in oēs po
ſteros diſciplina ꝑueniret. ꝛ iō oportebat eā ſtatim eē p
fectā qd̄ nō oportuit de aīabꝫ filioꝝ. ¶ Ad vij. dōm. ꝙ Ad 7.
aīalia bruta in pncipio accipiūt naturalē eſtimatōem ad
cognoſcendū nociuū ꝛ ꝯueniens. qꝛ ad hoc ex ꝓpria inq̄-
ſitōe puenire nō pn̄t. hō aūt ad hoc ꝛ multa alia pt p ra-
tionis inq̄ſitōem puenire. vn̄ nō oportuit ꝙ oīs ſcia hoī
naturalr̄ inſit. ꝛ tn̄ ſcia opabiliū ad prudentiā ptinens ē
homini naturalioꝛ ꝗ̄ ſcia ſpeculabiliū. Vn̄ q̄dam inue-
niuntur naturaliter prudentes. nō aūt ſcientes. vt dī in
vi. ethicoꝝ. ꝛ ꝓpter hoc etiam prudentiā non obliuiſcū
tur homines de facili. ſicut ſcientiam. ꝛ ideo etiam pueri
magis tunc fuiſſent perfecti in his que pertinēt ad pru
dentiam ꝗ̄ in his que pertinent ad ſcientiam ſpeculabi-
lium. vt dictum eſt.

OCtauo querit̄. vtrū

pueri mox nati in ſtatu innocentie vſum plena
1. rie rōnis habuiſſent ¶ Et videt̄ ꝙ ſic. qꝛ ſi impediti fu/
iſſent hoc nō fuiſſet niſi ꝓpter defectū corꝑis. ſꝫ corp⁹ in
ſtatu illo in nullo reſiſtebat aīe. ergo nō poterat vſus ra
2 tionis impediri. ¶ Preter. Virtus vel potētia q̄ nō vtit̄
organo nō impedit̄ in ſua opatōe ꝓpter organi defectum
ſꝫ intellectus eſt potentia nō vtens organo. vt dꝛ in iij.
de aīa. ꝑ actus intellectus nō poterat tunc ipediri ꝓpter
Solō defectū organi corꝑalis. ¶ Sꝫ ſi dicat̄ ꝙ ipedit̄ ꝓpt defe
ctum corporalem inq̄ꝫtum intellectus recipit a ſenſibus
3 ¶ Sꝫ ɔtra. intellectus eſt ſupior q̄ꝫ aliqua ſenſitiua po
tentia. ſꝫ hoc videt̄ eſſe inordinatū ꝙ ſupius ab inferiori
accipiat. Cū igit̄ nulla inordinatio fuerit in natura hoīs
in illo ſtatu videt̄ ꝙ nō oportuiſſet intellectū a ſenſibꝫ ac
4 cipere. ¶ Prete. Intellectus indiget ſenſibꝫ ad hoc vt ꝑ
eos ſciam acq̄rat. cū aūt ſciam acq̄ſierit nō indiget eis. ſi
cut nec hō equo poſtq̄ꝫ impleuit iter ſuū. vt dt̄ Auicēna.
ſꝫ ſm vnā opinionē pueri in ſtatu innocētie habuerunt
plenarie habitus oīm ſcientiaꝝ. ergo nō poterant impe/
diri quin vterent̄ ſcia habita ꝓpter impfectōem organo
5 rum ſenſibilum. ¶ Preterea Defectus organorum
corporalium magis impedit ſenſum q̄ꝫ intellectum. ſed
pueri nō tantū patiunt̄ defectū corꝑalem quin poſſent vi
dere ꝛ audire. ergo nec ꝓpter defectū corꝑalem eoꝝ intel
lectus impedit̄. ſꝫ vt videt̄ ꝓpter penā pmi peccati. hoc
aūt an̄ peccatū nō fuiſſet. ꝑ tunc pueri plenū vſum intel/
6 lectus habuiſſent mox nati. ¶ Prete. Sicut ſe hn̄t bru
ta aīalia ad naturalē eſtimatōem. ita ſe hꝫ hō ad natura/
lem cognitōem quā naturalr̄ hꝫ. ſꝫ bruta aīalia mox na/
ta vti poſſunt naturali eſtimatōne. ꝑ ꝛ pueri mox nati in
ſtatu innocentie vti poterant naturali noticia ad minus
7 pmoꝝ pncipioꝝ. Prete. Sapie ix. dꝛ. corpus qd̄ corrū
pitur aggrauat aīam. ſꝫ corpus hoīs in ſtatu innocentie
nō erat corruptibile. ergo ex eo aīa nō grauabat̄ q̄n liberū
vſum ratōnis haberet

Cōtra ¶ Sꝫ ɔtra. oīs actio q̄ eſt cōis anime ꝛ corꝑi impeditur
ꝓpter defectū corꝑis. ſꝫ intelligere eſt actio aīe ꝛ corpori
cōmunis. vt ptꝫ in pmo de aīa. ergo ex defectu ſiue impfe
ctione quā patiebant̄ pueri in corꝑe vſus rōnis poterat
impediri. ¶ Prete. Scōm phm in iij de aīa. nequaq̄ꝫ ſi
ne fantaſmate intelligit aīa. ſꝫ vſus fantaſie ipedit̄ ꝓpter
defectum organi corporalis. ergo ꝛ vſus intellectus. et
ſic idem quod prius.

Rſo ¶ Reſponſio dōm. ꝙ duplex eſt opinio circa hoc. Qui/
Opinio pª dam eī̄ dicunt ꝙ pueri in ſtatu innocentie habuiſſent
plenū vſum oīm corporaliū mēbroꝝ. ꝛ ꝙ illa ineptitudo
mēbroꝝ q̄ in pueris nunc videt̄. ſcꝫ vt nō poſſint pedibꝫ
vti ad incedendū ꝛ manibꝫ ad palpandū. ꝛ ſic de aliis. to
Opi. ſcd̄a taliter ex pmo peccato ꝓueniat. ¶ Alij vero ɔſiderātes
hmōi ineptitudinē ex pncipijs naturalibꝫ cauſari. vt po/
te ex humiditate quā neceſſe eſt in pueris abundare. di/
cunt etiā ꝙ in ſtatu innocētie pueroꝝ mēbra nō fuiſſent
oīno habilia ad ſuos actus. q̄uis nec oīno ita deficiētia
Opi. 3ª a. ſ. ſicut ꝛ mō ſunt. qꝛ nūc cū eo qd̄ eſt nature adiungit̄ id qd̄
tho. appro/ eſt corruptōis. Que q̄dē opinio ꝓbabilior videt̄. vn̄ cū
bat̄ neceſſe ſit humiditatē pcipue in cerebro abundare in pue
ris in quo vis imaginatiua eſtimatiua ꝛ memoratiua ꝛ
ſenſus cōis ſua organa hn̄t. haꝝ virtutū actus pcipue ne
ceſſe erat impediri. ꝛ ꝑ ɔn̄s intellectū q̄ īmediate ab hu
iuſmodi potentijs accipit ꝛ ad eas ſe ɔuertit quātūcūq̄
eſt in actu. ꝛ tn̄ nō tantū fuiſſet vſus intellectus ligatus
in pueris ſicut nunc eſt. ſi aūt alia opinio eſſet vera tunc
in nullo vſus intellectus in pueris ligatus eſſet

¶ Ad pmum igit̄ dōm. ꝙ aīa a corꝑe dupl'r pt impedi/ Ad .1.
ri. vno mō ꝑ modum ɔtrarietatis. qd̄ fit dū corpus aīe aīa ipedit̄ a
reſiſtit ꝛ eam obnubilat. qd̄ q̄dem in ſtatu innocentie nō corꝑe dupl'r
fuiſſet. Alio mō ꝑ modum impotentie ꝛ defectus inq̄ꝫ/
tum. ſ. corpus nō eſt ſufficiens ad oīa iſta implenda ad q̄
aīa q̄ꝫtum eſt de ſe ſufficiens eſſet. ꝛ hoc mō aīam a corꝑe
impeditam fuiſſe in ſtatu innocentie nihil ꝓhibet. ſic eī̄
ɔſtat ꝙ ꝑ corpus impediebatur ne obſtructa trāſiret ne
tanta facilitate locum mutaret q̄ꝫta cum eſt ſepara mu/
tat. ꝛ ꝑ hunc modum impediebatur ne vſum potentiaꝝ
poſſet pfecte habere. in hoc tn̄ nullus dolor fuiſſet. qꝛ aīa
ꝓpter ſui ordinatōnem nō impaſſet niſi qd̄ corpus exeq̄
poſſet ¶ Ad ſcōm dōm. ꝙ q̄uis intellectus nō vtat̄ or/ Ad 2
gano. tn̄ accipit a potentijs q̄ organo vtūtur. ꝛ iō ꝓpter
impedimentū vel defectū corporaliū organoꝝ eius act⁹
impeditur. ¶ Ad tercium dōm. ꝙ ſpēs intelligibilis id
qd̄ in ea formale eſt ꝑ qd̄ eſt intelligibilis actu habet ab Ad 3.
intellectu agente qui eſt potētia ſuperior intellectu poſſi
bili. q̄uis id qd̄ in ea materiale eſt a fantaſmatibꝫ abſtra
hatur. ꝛ ideo magis ꝓprie intellectus poſſibilis a ſupio/
ri accipit q̄ꝫ ab inferiori. cum id quod ab inferiori eſt non
poſſet accipi ab intellectu poſſibili. niſi ſm ꝙ accipit for/
mam intelligibilem ab intellectu agente. Vel dōm ꝙ in
feriores vires quātum ad aliquid etiam ſupiores ſunt.
maxime in virtute agendi ꝛ cauſandi. ex hoc ipo ꝙ ſunt
ꝓpinquiores rebus exterioribꝫ que ſunt cauſa ꝛ menſu/
ra cognitōnis noſtre. ꝛ hinc eſt ꝙ ſenſus nō ꝑ ſe. ſed ſm
hoc ꝙ formatus ſpecie rei ſenſibilis miniſtrat imagina/ Ad 4
tioni. ꝛ ſic deinceps. ¶ Ad quartū dōm. ꝙ ſm phm in
iij. de anima. intellectiua anima cōparatur ad fantaſmata
ſicut ad obiecta. vnde nō ſolum indiget intellectus con/
uerti ad fantaſmata in acq̄rendo ſciam. ſed etiam in vtē/
do ſcia acquiſita. Quod ptꝫ ex hoc. ꝙ ſi ledatur organū
imaginatiue virtutis. vt fit in freneticis etiam ſcia pus
acquiſita homo vti tunc nō poteſt dum anima eſt in cor/
pore. Dictum aūt Auicēne intelligit̄ de aīma ſeparata a
corpore que habet aliū modum intelligendi ¶ Ad q̄ntū
dōm. ꝙ quia imaginatiue virtutis organū ꝛ memorati/ Ad 5.
ue ꝛ cogitatiue eſt in ipo cerebro qd̄ eſt loc⁹ ſumme hu/
miditatis in corꝑe humano. ideo etiam ꝓpter abundan
tiam humiditatis que eſt in pueris magis impediuntur
actus harum virium q̄ꝫ etiam ſenſuum exterioꝝ. intelle/
ctus aūt accipit immediate non a ſenſibus exterioribꝫ. ſꝫ
interioribus. ¶ Ad ſextum dōm. ꝙ aliqua animalia na Ad 6
turaliter ſunt ſicce cōplexionis. ꝛ ideo in pncipio ſue na
tiuitatis non eſt in eis tanta humiditatis abundantia q̄
multum actus ſenſuum interioꝝ impediat. homo aūt na
turaliter eſt tempate cōplexionis. ꝛ oportet ꝙ in eo abū
det calidum ꝛ humidum. ꝛ ideo in pncipio ſue generatō
nis oportet ꝙ ꝓportionabiliter in eo mag' humiditas in
ueniatur. In omnibus eī̄ generatōnibus animalium ꝛ
plantarum pncipium ab humore ſumitur. ¶ Ad ſepti Ad 7
mum dōm. ꝙ corpus quod corrumpitur aggrauat ani/
mam non ſolum per impotentiam. ſed etiam per reſiſten
tiam ꝛ obnubilatōnem. ſed corpus hominis in ſtatu in/
nocentie impediebat actus anime ſolum propter impfe
ctionem virtutis vel diſpoſitōnis.

¶ Materia decimanona De co-
gnitōne anime ſeparate.

Queſtio .xix. de co-

gnitōe aīe ſepāte. ⁊ hꝫ duas q̄ſtiones Pri-
ma. vtꝝ aīa poſt mortē poſſit intelligere.
Scd'a. vtꝝ aīa ſeparata poſſit cognoſcere ſingularia

Queſtio eſt de co-

gnitōe aīe poſt mortē ¶ Et p̄mo q̄rit.
vtꝝ aīa poſt mortē poſſit intelligere
.1. Et videt̄ ꝙ nō. nulla em̄ opatio cōis
aīe ⁊ corpori p̄t remanere poſt mortē
ſꝫ intelligere eſt opatio aīe ⁊ corpi cōis. dī em̄ phs in pri
mo de aīa ꝙ dicere aīam intelligere ſilē eſt. ac ſi dicat̄ te-
Solo xere vel edificare. ḡ aīa pꝰ mortē itelligere nō p̄t ¶ Sꝫ di
ceres ꝙ phs loq̄tur de actu intelligendi qui cōpetit aīe
ſm̄ faciē inferiorē. nō aūt de illo q̄ cōpetit ei ſm̄ faciē ſupio
2 rem. ¶ Cōtra. facies ſupior aīe eſt ſm̄ quā ad diuina
ꝯuertit̄. ſꝫ hō etiā cū intelligit aliq̄d ex diuina reuelatōe
ſuū intelligere dependet a corpe. eo ꝙ oportet ꝙ intelli-
gere illud etiā fiat ꝑ ꝯuerſionē ad fantaſmata q̄ in orga-
no corpali ſunt. vt em̄ dī Dyoni. p̄mo ca. cel. ier. Im-
poſſibile eſt nobis aliter lucere diuinū radiū niſi varieta
te ſacroꝝ velaminū circūuelatū. ⁊ appellat velamina ip-
ſas formas corpales ſub q̄bꝫ ſpūalia reuelant̄. ḡ intellige
re qđ aīe cōpetit ſm̄ ſupiorē faciē a corpe dependet. ⁊ ſic
nullo mō intelligere in aīa poſt mortē manet. ¶ Prete.
3 Eccleſiaſtes. ix. dī. viuentes em̄ ſciunt ſe eē morituros.
mortui vero nihil nouerunt amplius. glo. q2 nō ꝓficiūt
amplius. ḡ videt̄ ꝙ aīa poſt mortē vel nihil agnoſcat ſi
ly amplius tpaliter ſumat̄. vel ꝙ ſaltē nihil poſſit itellige
re eoꝝ q̄ pus nō intellexit. ſic em̄ ꝓficeret qđ ē ꝯtra glo
4. ſam. ¶ Prete. Scdm̄ phm in iij. de aīa. ſicut ſe hꝫ ſen-
ſus ad ſenſibilia ei p̄ntia. ita ſe hꝫ itellectꝰ ad fantaſmata
ſꝫ ſenſus nihil p̄t ſentire niſi ſenſibilia ei p̄ntia. ḡ nec aīa
humana aliq̄d p̄t intelligere niſi p̄ſentent̄ ei fantaſmata.
ſꝫ fantaſmata nō p̄ntabunt̄ ei poſt mortē. q2 illa nō p̄ntā
tur niſi in aliq̄ organo corpali. ḡ aīa poſt mortē nō p̄t in-
Solo telligere. ¶ Sꝫ diceres ꝙ phs loq̄t̄ de aīa ſm̄ ſtatū q̄ ē
5 in corpe. ¶ Cōtra. obiectū determinat̄ potētie ſm̄ na-
turā ipius potētie. ſꝫ eadē ē natura aīe itellectiue añ mor
tem ⁊ poſt mortē. ḡ ſi aīa intellectiua añ mortē ordinat̄
ad fantaſmata ſicut ad obiecta. videt̄ ꝙ poſt mortē ſilr.
6 et ſic idē qđ pus. ¶ Prete. Aīa nō p̄t itelligere ſi ab ea
potētia intellectiua remoueat̄. ſꝫ poſt mortē potētie itel-
lectiue. ſ. agens intellectus ⁊ poſſibilis nō manent in aīa
hmōi em̄ potētie cōpetūt ei ſm̄ vnionē ad corpus. ſi em̄
nō eſſet vnita corpi nō haberet hmōi potētias ſicut nec
7 angelꝰ hꝫ. ḡ aīa poſt mortē nō p̄t intelligere ſi ab ea potē
tia intellectiua remoueat̄. ¶ Prete. Phus dī in p̄o de
aīa ꝙ itelligere corrūpit̄ q̄dā interiꝰ corrupto. illud aūt
interiꝰ de q̄ loq̄tur phs corrūpit̄ in morte. ḡ ⁊ intelligere
8 poſt mortē nō erit. ¶ Prete. Si aīa poſt mortē intelligit
oportet ꝙ itelligat ꝑ aliquā potētiā. q2 oē qđ agit. agit ꝑ
potentiā actiuā. ⁊ oē qđ patit̄ ꝑ potētiā paſſiuā. aut igit̄
ꝑ eandē potētiā quā habuit in vita aut ꝑ aliā. ſi ꝑ aliā tūc
videt̄ ꝙ q̄n a corpe ſepat̄ noue potētie ei aggenerent̄ qđ
nō videt̄ eē ꝓbabile. Si aūt ꝑ eandē hoc veꝝ nō videt̄.
q2 potētie q̄s nūc hꝫ inſunt ei rōne vnionis ad corpꝰ. q̄ q̄
dem vnio in morte ceſſat. ḡ aīa pꝰ mortē itelligere nō p̄t
¶ Prete. Si potētia itellectiua in ip̄a maneat. aut manet 9
ſm̄ id qđ fundat̄ i ſub̄a aīe. aut ſm̄ ꝙ cōpat̄ ad actū. ſꝫ nō
ſm̄ ꝙ fundat̄ in ſub̄a aīe. q2 ſi ſolū ſic remaneret. tūc non
poſſet intelligere aliud niſi ſe. Nec iteꝝ ſm̄ ꝙ cōpat̄ ad
actū. q2 ſm̄ ꝙ cōpat̄ ad actū ꝑficit̄ ꝑ habitus q̄s in corpe
acq̄ſiuit q̄ q̄dē habitꝰ a corpe dependēt. ḡ videt̄ ꝙ potē
tia intellectiua poſt mortē nō remaneat. ⁊ ſic aīa pꝰ mor
tem nō intelligit. ¶ Prete. Oē qđ intelligit̄. vel intelli 10
gitur ꝑ eſſentiā intelligentis. aut ꝑ eſſentiā rei intellecte
vel ꝑ ſilitudinē rei intellecte in itelligēte exñtem. Sꝫ non
p̄t dici ꝙ aīa intelligat res ſolū ꝑ eſſentiā ipius rei intel-
lecte. q2 ſic nō intelligeret niſi ſeipam ⁊ habitꝰ ⁊ alia q̄ꝝ
habitus p̄ntialiter ſunt in ip̄a. Similr̄ nō p̄t dici ꝙ itel-
ligat ſolū ꝑ eſſentiam intelligētis. q2 ſic ſi itelligeret alia
a ſe. oporteret ꝙ eſſentia ſua eēt exēplar oīm aliaꝝ reꝝ. ſi
cut eſſentia diuina ē exēplar oīm reꝝ. rōne cuiꝰ deus itel-
ligendo eſſentiā ſuā oīa alia itelligit. qđ de aīa dici nō p̄t
Similr̄ nec ꝑ ſilitudines reꝝ intellectaꝝ in aīa exiſtētes.
q2 maxime videt̄ ꝙ intelligeret ꝑ ſpēs ſuas q̄s in corpe
acq̄ſiuit. Nec p̄t dici ꝙ ꝑ eas ſolū itelligat. q2 ſic aīe pu-
eroꝝ q̄ nihil a ſenſibꝫ acceperūt. nihil poſt mortē intelli-
gerent. ḡ videt̄ ꝙ aīa nullo mō poſt mortē poſſit itellige
re. ¶ Si dicat̄ ꝙ cognoſceret ꝑ ſpēs ꝯcreatas. ¶ Cō Solo
tra. quicq̄d ē aīe ꝯcreatū eq̄liter cōpetit ei exiſtēti i corpe .11.
et a corpe ſepate. ſi ḡ aīe humane ꝯcreate ſunt ſpēs q̄bus
cognoſcere poſſit. cognoſcere ꝑ hmōi ſpēs nō ſolū ꝯpetit
ei poſtq̄ ē a corpe ſepata. ſꝫ etiā dū ē in corpe. ⁊ ſic videt̄
ꝙ ſupfluerent ſpēs q̄s a rebꝫ accepit. ¶ Si aūt dicat̄ ꝙ Solo
dū ꝯiūcta eſt corpi ipedit̄ a corpe ne eis vti poſſit. ¶ Cō 12.
tra. Si corpꝰ ipedit vſum ip̄aꝝ ſpēꝝ. aut hoc erit rōne
nature corporee. aut rōne corruptōis. ſed nō rōne nature
corporee. q2 nullā hꝫ ꝯrarietatē ad intellectū. nihil autē
natū ē ipediri niſi a ſuo ꝯrario. Similr̄ nec rōne corru
ptionis. q2 ſic in ſtatu innocētie q̄n hmōi corruptio non
erat hō hmōi innatis ſpeciebꝫ vti potuiſſet. ⁊ ſic ſenſibꝫ
nō eguiſſet q̄bꝫ mediantibꝫ a rebꝫ aīa ſpēs acciperet qđ
videt̄ eē falſum. ḡ videt̄ ꝙ aīa ſepata nō intelligat ꝑ ſpēs
innatas. ¶ Si aūt dicat̄ ꝙ ꝑ ſpēs infuſas itelligit. ¶ Cō
tra. hmōi ſpēs vel ſunt ei infuſe a deo vel ab angelo. nō ab Solo
angelo. q2 ſic oporteret ꝙ hmōi ſpēs ab angelo crearent̄ 13.
in aīa. Similr̄ nec a deo. q2 nō ē ꝓbabile ꝙ deꝰ infunde-
ret dona ſua exiſtentibꝫ in inferno. vñ ſeq̄ret̄ ꝙ aīe in infer
no nō intelligerēt. ⁊ ita videt̄ ꝙ nō ꝑ ſpēs infuſas aīa ſe-
parata intelligat. ¶ Prete. Augꝰ. in x. de trini. v. ca. aſſi
gnans modū q̄ aīa cognoſcit. ſic dī. ꝙ aīa ſecū nō p̄t in- 14
troſus tāq̄ in regionē incorporee nature ip̄a corpa ifer-
re. imagines eoꝝ querit ⁊ rapit factas in ſemetip̄a de ſe
metip̄a. dans em̄ eis formādis q̄ddā ſub̄e ſue. ſeruat ſīr
aliq̄d q̄ liberiꝰ de ſpē taliū imaginū iudicet. nā illas aīe ꝑ
tes q̄ corpoꝝ ſilitudinibꝫ informant̄ etiā cū beſtijs nos
cōes habere ſentimꝰ. In q̄bꝫ v̄bis exp̄mit̄ ꝙ iudiciū aīe
rōnalis ē de imaginibꝫ q̄bꝫ informant̄ potētie ſenſitiue.
ſꝫ hmōi imagines nō manēt poſt mortē cū ſint recepte in
organo corpali. ḡ nec aīe rōnalis iudiciū qđ ē intelligere
eiꝰ poſt mortē remanet in aīa.
Cōtra ¶ Sꝫ ꝯtra. ſm̄ Damaſ. nulla ſub̄a deſtituit̄ ꝓpria opa-
tione. ſꝫ ꝓpria opatio aīe rōnalis ē itelligere. ḡ pꝰ mortē
intelligit. ¶ Prete. Sicut aliq̄d ex ꝯiunctōe ad corpꝰ
materiale reddit̄ paſſiuū. ita ꝑ ſepatōem ab eodē reddit̄
actiuū. calidū em̄ ⁊ agit ⁊ patit̄ ꝓpter ꝯiunctōem caloris
ad materiā. Si em̄ eēt calor ſine materia ageret ⁊ nō pa

terent. ḡ ⁊ aīa p⁹ ſeparatōez a corpe reddit oino actiua. Sʒ
ꝙ potētie actiue nō poſſint p ſeipas cognoſcere ſine exte
riorib⁹ obiectis hoc eis cōpetit inq̄ʒtū ſunt paſſiue. ſicut
phs dt de ſenſu in .ij. de aīa. ḡ aīa p⁹ ſeparatōem a corpe pt
p ſeipam intelligere nō accipiendo ab aliquib⁹ obiectis
¶ Pterea. Auguſti. dt in ix. de tri. ꝙ mens ipa ſicut cor-
porea ꝝ rerꝝ noticias p ſenſus corpis colligit. ſic incorpo
reaꝝ rerꝝ p ſemetipam. ſʒ ipa ſp ſibi pn̄s ē. ḡ poterit ad
min⁹ intelligentiā habere de incorporeis reb⁹ ¶ Pterea.
Ut ex autoritate Auguſti. inducta apparet ſm hoc aīa
cognouit res corporeas ꝙ eaꝝ imagines ꝯuoluit ⁊ ca-
pit in ſemetipa. ſʒ hoc liberi⁹ facere poterit poſt ſeparatōez
a corpe maxime cū hoc de ſemetipa facere eā dicat Au-
guſti. in autoritate inducta. ḡ a corpe ſeparata poterit me-
lius itelligere. ¶ Pterea. In libro de ſpū ⁊ aīa dr ꝙ aīa a
corpe ſeparata trahit ſecū potētias ſuas. ſʒ rōne ſuaꝝ potē
tiaꝝ dr cognoſcitiua. ḡ poſt mortē cognoſcere poterit
Rñº. ¶ Rñſio dōm ꝙ ſicut dt phs in pmo de aīa. ſi nulla opa
tionū ipius aīe ē ei ꝓpria. vt ſcʒ poſſit eā ſine corpe habe-
re. ipoſſibile ē eā ſepari a corpe. opatio em̄ cuiuſlibet rei ē
q̄ſi finis ei⁹ cū ſit optimū in ipa. vñ ſicut firmiter ſm fidē
catholicā ſuſtinemus ꝙ aīa poſt mortē remaneat a corpe
ſeparata. ita etiā ſuſtinere neceſſe ē ꝙ ſine corpe exn̄s intel
ligere poſſit. Sʒ modū intelligēdi difficile ē ꝯſiderare eo
ꝙ necē ē ponere eā habere aliū modū itelligēdi q̄ʒ nūc ha
beat. cū nūc manifeſte appareat ꝙ intelligere nō poſſit ni
ſi ad fantaſmata ꝯuertat que poſt mortē oino nō remanēt.
Opi. q̄rūdā Quidā etiā dicūt ꝙ ſic nūc a ſenſibilib⁹ reb⁹ ſpēs accipit
mediantib⁹ ſenſib⁹. ita tūc accipe poterit nullo ſenſu iter
Reprobat ueniente. Sʒ hoc videt ipoſſibile cū ab extremo in extre-
dicta opinio mum nō ſit trāſit⁹ niſi p media. ſpēs aūt in ipa re ſenſibi
li hʒ eē maxime materiale. in intellectu aūt ſumme ſpūa-
le. vñ opʒ ꝙ in hāc ſpūalitatē trāſeat mediātib⁹ q̄buſdā
gradib⁹. vtpote ꝙ in ſenſib⁹ ſpūali⁹ eē q̄ʒ in re ſenſibili. in
imaginatōe āt adhuc ſpūalius q̄ʒ in ſenſu. ⁊ ſic deinceps
Alia opinio aſcēdēdo ¶ Uñ alij dicūt ꝙ p ſpēs rerꝝ a ſenſib⁹ receptas
dū erat in corpe ⁊ in ipa aīa ꝯſeruatas poſt mortē intelli
git Sʒ hec opinio a q̄buſdā ſeq̄ntib⁹ opinionē Auicē. im
probat. cū em̄ aīa itellectiua nō vtat corpali organo rōe
intellect⁹ nō pt aliq̄d eē in pte intellectiua aīe niſi in rōe
intelligibil. In ꝯtutib⁹ aūt vtētib⁹ organo corpali pt ali
q̄d ꝯſeruari nō in rōe cognoſcibil. ſʒ in q̄dā corpali ſubie
cto. rōne cui⁹ ꝯtingit ꝙ q̄dā potētie ſenſitiue ſunt q̄ non
ſp actu apprehendūt ſpēs vel intentōes in ſe ꝯſeruatas. ſi
cut pʒ de imaginatōe ⁊ memoria. ⁊ ſic videt ꝙ in pte in
tellectiua nihil ꝯſeruet niſi qd̄ actu apprehendit. ⁊ ſic nul
lo mō p ſpēs pus receptas a reb⁹ aīa poſt mortē itellige
Repbat re poſſit ¶ Sʒ hoc nō videt verꝝ. q2 oē qd̄ recipit in aliq̄
recipit in eo p modū recipiētis. cū āt ſuba imaterial ha-
beat eē mag̾ fixū ⁊ ſtabile q̄ʒ ſuba corporea in pte itelle-
ctiua recipit ſpēs firmi⁹ ⁊ imobili⁹ q̄ʒ in aliq̄ re materia-
li. Et q̄uis recipiant in eo ſm rōem intelligibil. nō tñ op-
tet ꝙ ſp actu intelligant. q2 nō ſp ſunt in eis in actu pfe-
cto nec in potētia pura. ſʒ in actu icōpleto. q̄ ē medi⁹ in
ter potentiā ⁊ actū qd̄ ē eē aliq̄d habitualiter in itellectu.
Uñ ⁊ phs vult ꝙ aīa intellectiua ſit locus ſpeꝝ in iij. de
aīa. vtpote eas in ſe retinens ⁊ ꝯſeruans. ſʒ tñ hmōi ſpēs
recepte pus ⁊ ꝯſeruate nō ſufficiūt ad cognitōem quaʒ
necē ē ponere in aīa ſeparata. tū ꝓpter aīas pueroꝝ. tū etiā
ꝓpter hoc ꝙ multa erūt cognita ab aīa ſeparata q̄ nūc nō co
Opi. alioꝝ gnoſcunt a nobis vt pene inferni ⁊ alia hmōi. Et iō alij
dicūt ꝙ aīa ſeparata q̄uis a reb⁹ nō accipiat hʒ tñ poteſta-
tem vt ſeipam reb⁹ cognoſcendis ꝯformet apud rerꝝ pre
ſentiā. ſicut videmus ꝙ imaginatio aliq̄s formas cōpo Reprobat
nit ex ſeipa q̄s nunq̄ʒ p ſenſus accipit ¶ Sʒ hoc etiā nō
pt ſtare. q2 ipoſſibile ē ꝙ ſit idē aliqd̄ qd̄ educat ſe de po-
tentia in actū. aīa āt noſtra ē in potētia ad ſilitudines re-
rum q̄b⁹ cognouit. vñ oportet ꝙ efficiant in actu nō per
ipam aīam. ſʒ p aliq̄d qd̄ hʒ illas ſilitudines in actu vel
p res ipas vel p deū in quo ſunt oēs forme in actu Uñ
nec etiā imaginatio aut intellect⁹ aliquā formā cōponit
de nouo. niſi de aliq̄b⁹ p̄exiſtentib⁹. ſicut cōponit formam
montis aurei ex ſilitudinib⁹ p̄exiſtentis auri ⁊ montis.
¶ Et iō alij dicūt ꝙ forme q̄b⁹ aīa ſeparata itelligit ſunt ei Opi. alioꝝ
impreſſe a deo ab ipa ſua creatōe. p quas ſm quoſdā et ſcʒ platoni.
nunc intelligim⁹ ita ꝙ p ſenſus nō acq̄runt aīe noue ſpēs
ſʒ tantūmō excitat aīa ad ſpēs q̄s in ſe hʒ intuendas. ſm
ꝙ Platonici dixerūt q̄ volebant ꝙ addiſcere nihil erat Reprobat
niſi reminiſci. Sʒ huic opinioni experientia ꝯtradicit. vi-
demus em̄ q̄ caret vno ſenſu caret vna ſcīa. vtpote carēs
viſu nō pt ſciam habere de colorib⁹. qd̄ nō eēt ſi aīa nō in
digeret a ſenſib⁹ accipe ſpēs. q̄b⁹ cognoſcat Scdʒ alios Opi. alioꝝ.
ꝟo p has ſpēs ꝯcreatas aīa corpi ꝯiuncta nihil intelligit
a corpe ipedita. intelligeret aūt p eas a corpe ſeparata Sʒ
hoc etiā dubiū videt vt ſpēs q̄ naturalr indite ſunt aīe Reprobatō
totaliter a corpe ipediant cū tñ ꝯiunctio corpis ad aīam
nō ſit accn̄talis aīe. ſʒ naturalis. nō em̄ inuenim⁹ duoꝝ q̄
ſunt naturalia vni⁹ rei vnū eē totaliter alteri⁹ ipedimen
tum. alias alterꝝ fuiſſet fruſtra Diſſonat etiā poſitō hec
ab opinione phi in iij. de aīa q̄ cōpat intellectū humane
aīe tabule in q̄ nihil ē ſcriptū. ¶ Et ideo aliter dōm eſt ꝙ Opi. b. tho.
vnūq̄dq̄ʒ recipit influentiā a ſuo ſupiori p modū ſui eſſe.
eē aūt aīe rōnali acq̄rit quodā mō medio inter formas ſe
paratas ⁊ formas materiales. forme em̄ ſepate. ſ. angeli
recipiunt a deo eē nō dependēs ab aliq̄ materia nec in
aliq̄ materia. forma ꝟo naturalis eē a deo accipit ⁊ in ma
teria exn̄s ⁊ a materia dependens. q2 ſine materia ꝯſer-
uari nō pt. aīa ꝟo rōnal a deo eē recipit in materia exn̄s.
tñ a materia nō dependens. q2 eē aīe ſine corpe ꝯſeruari
pt. ⁊ ideo etiā influentiā a deo mō medio recipit aīa rō-
nalis inter angelos ⁊ ſubſtātias materiales. recipit em̄
intelligibile lumē hoc mō vt ei⁹ intellectiua cognitio ha
beat ordinē ad corp⁹ inq̄ʒtū a corpis potentijs accipit et
ad ea reſpicere habeat in actu ꝯſiderādo in q̄ inferior an
gelo inuenit. ⁊ tñ hoc lumē nō ē corpi obligatū vt ei⁹ opa
tio p organū corporeū ꝯpleat in q̄ inuenit ſupior omi ma
teriali forma q̄ nō opat niſi opatōem cui cōicat materia.
Sʒ qñ aīa erit a corpe ſeparata ſicut eē ſuū habebit. neq̄ʒ a
corpe dependens neq̄ʒ in corpe exn̄s. ita etiā influentiaʒ
intellectual cognitōis recipiet vt nec corpi ſit obligata q̄
ſi p corpus exerceat nec oino ordinē aliquē ad corp⁹ ha-
beat Et iō qñ aīa pmo creata corpi ifundit nō dat ei ali-
q̄d de intellectuali cognitōne niſi p ordinē ad corporeas
potētias. vtpote ꝙ p intellectū agentē poſſit facere fan-
taſmata intelligibilia in actu q̄ ſunt potentia intelligibi-
lia ⁊ p intellectū poſſibilē recipe ſpēs intelligibiles ſic ab
ſtractas. ⁊ inde eſt ꝙ q̄ʒdiu hʒ eē ꝯiunctū corpi in ſtatu
huius vie nō cognoſcit etiā illa quoꝝ ſpēs in ipa reſer-
uantur niſi inſpiciēdo ad fantaſmata. ⁊ ꝓpter hoc etiam
nec reuelatōes ei aliq̄ diuinitus fiunt. niſi ſub ſpēb⁹ fan-
taſmatū. nec etiā ipas ſubſtantias ſeparatas intelligere pt
vtpote q̄ ſufficienter p ſenſibilium ſpēs cognoſci non pn̄t
Sed qñ habebit eſſe a corpore abſolutū tunc recipiet in
fluentiam intellectualis cognitōnis hoc mō quo angeli

recipiũt ſine aliquo ordine ad corpus. vt ſcʒ ſpẽs re℞ ab
ipſo deo recipiat.nec oporteat ad intelligendũ in actu p
has ſpẽs vel p eas quas pus acq̃ſiuit ad aliquã phantaſ/
mata conuerti.poteſt nihilominus ipſas ſubſtantias ſepa
ratas.ſcʒ angelos vel demones.naturali cognitõe vide/
re.q̃uis nõ deum.qđ nulli creature ſine gratia conceditur.
Aĩa poſt morte tri/ plicit intel. Ex quibꝫ colligi poteſt.ꝙ aĩa poſt mortem tribꝫ modis
intelligit.vno mõ per ſpẽs quas recepit dum erat in cor/
pore.Alio mõ p ſpecies in ipſa ſua ſeparatõne a corpe di
uinitus infuſas.Tercio mõ videndo ſubſtantias ſepara
tas ⁊ in eis ſpecies rerũ intuendo.ſed hoc iudiciũ non
ſubiacet eius arbitrio.ſed magis arbitrio ſubſtantie ſepa
rate.que ſuam intelligentiã aperit loquẽdo ⁊ claudit ta/
cendo.que q̃dem loquutio qualis ſit dictũ eſt alibi
Ad .j. ¶ Ad pmũ igif dñm.ꝙ operatio intellectus.q̃ eſt cõ
munis aĩe ⁊ corpori.eſt opatio que mõ aĩe intellectiue cõ
petit in ordine ad corporeas potẽtias.ſiue hoc accipiaf
ſm ſuperiorẽ partẽ aĩe.ſiue ſm inferiorẽ.ſed poſt mortẽ
habebit aĩa a corpore ſeparata opatõem.que nec fiet per
Ad 2 organũ corporale.nec aliquẽ ordinem habebit ad corpus
Ad 3 Et p hoc patʒ ſolutio ad ſecũdũ ¶ Ad.iij.dñm.ꝙ auto
ritas illa loquif de ꝓfectu meriti.qđ pʒ ex alia gloſa que
ibidẽ dicit.quidaʒ aſſerũt poſt mortẽ creſcere ⁊ decreſcere
merita.vt intelligaf ꝙ nihil ꝓficiũt amplius in cognoſcẽ/
do.vt ſcʒ fiant maioris premij immeriti.vel ꝙ limpidior
cognitio eis debeaf.nõ aũt ſic ꝙ nihil pmo ignotũ poſtea
Ad 4 cognoſcãt.conſtat eñ ꝙ penas inferni quas nũc nõ cogno
ſcũt tũc cognoſcẽt. ¶ Ad.iiij.dñm.ꝙ phus in .iij.de aĩa.
Ad 5 nõ loquif niſi de intellectu corpori coniũcto.alˀs eñ conſidera/
tio de intellectu ad naturalem nõ ptineret. ¶ Ad.v.di/
cendũ.ꝙ q̃uis eadem ſit natura aĩe ante mortem ⁊ poſt
q̃tum ad rõnem ſpẽi.tñ nõ eſt idem modus eſſendi.⁊ p
Ad 6 conſequens nec idem modus operandi. ¶ Ad.vi.dñm.ꝙ
in aĩa ſeparata remanebit potentia intellectiua ⁊ intelle
ctus agens ⁊ poſſibilis.hmõi eñ potentie non creantur
in aĩa ex corpore.q̃uis in aĩa corpori vnita exiſtentes ali
Ad 7 quem ordinem habeãt ad corpus quẽ nõ habebũt in ani
ma ſeparata. ¶ Ad.vij.dñm.ꝙ phus loquif de intelli/
gere qđ nũc nobis competit in ordine ad phãtaſmata.hoc
eñ impeditur impedito organo corporali.⁊ totaliter cor
Ad 8 rumpif eo corrupto. ¶ Ad.viij.dñm.ꝙ eedem potentie
intellectiue que nũc ſunt in aĩa erũt in aĩa ſeparata.que
ſunt naturales.q2 naturalia oportʒ manere q̃uis nũc ha
Ad 9 beant ordineʒ ad corpus quem tũc nõ habebũt.vt dictũ
eſt. ¶ Ad.ix.dñm.ꝙ potentie intellectiue remanent in
anima ſeparata ⁊ ex parte illa qua radicanf in eſſentia aĩe
et ex parte illa qua comparanf ad actũ. Nec oportʒ ꝙ habitꝰ
illi qui in corpore ſunt acq̃ſiti deſtruãtur.niſi forte ſm opi
nionem pretactaʒ.q̃ dicit ꝙ nulla ſpẽs remanet in intelle/
ctu niſi dum actu intelligit.dato ꝙ habitus illi nõ rema/
Ad 10 nerent.remaneret potentia intellectiua ordinata ad actꝰ
alteriuſmodi ¶ Ad.x.dñm.ꝙ aĩa poſt mortem intelligit
per aliquas ſpẽs.⁊ poteſt q̃dem intelligere per ſpẽs q̃s
Ad 11 in corpore acq̃ſiuit.q̃uis ille vſquequaq̃ꝫ non ſufficiãt.vt
Ad 12 tangit obiectio. ¶ Ad duo concedimus ¶ Ad.xij.dñm
Ad 13 ꝙ infuſio dono℞ gratuito℞ nõ ptingit ad eos qui ſunt in
inferno.ſed eo℞ que ad ſtatum nature ptinent participa
tione non priuãtur.nihil eñ eſt vniuerſaliter boni parti/
cipatione priuatum.vt dicit Dyo.ij.ca.celeſt.hierar.pre/
dicta aũt ſpẽrum infuſio que fit in ſeparatõe aĩe a corpo/
Ad 14 re ptinet ad conditõnem nature ſeparate ſubſtãtie.⁊ ideo
hmõi infuſione nec aĩe damnato℞ priuanf. ¶ Ad.xiij.di/
cendum ꝙ Augꝰ.in verbis ſuis intendit oſtendere q̃lr
aĩa ſibi circũponat corporaliũ rerũ ſimilitudines.vt q̃ſi
ſe exiſtimat eſſe corpus.vt pʒ in opinionibꝫ antiquorum
pho℞.Nõ q̃dẽ ex hoc contingere dicit ꝙ anima intẽta cor/
poralibꝫ p ſenſus exteriores ab eis pficiatur.rõne cuius ipa
corpa ad ſe introducere nititur q̃tum poſſibile eſt.cũ aũt
ipa ſit incorporea nõ pt ad ſeipſa corpora introducere.ſʒ
ſilitudines corpo℞ introducit quaſi in regioneʒ incorpo/
ree nature.dũ forme exiſtentes in imaginatõe ſunt abſq̃ꝫ
materia.nõ tñ ptingũt ad regionẽ incorporee nature ꝓ/
pter hoc ꝙ nõdum ſunt ab appendicijs materie abſolute
Has aũt ſilitudines dr rapere inq̃tum eas quaſi ſubito
a ſenſibꝫ abſtrahit. Dicif aũt conuoluere eas inq̃tum eas
ſimplificat.vel inq̃tuʒ componit vel diuidit. In ſemetipſa
aũt eas facit inq̃tum in potentia aĩe ſcʒ imaginatiua re
cipiũtur De ſemetipa eas facit.q2 ipa aĩa eſt que hmõi
imagines in ſeipſa format.vt ly.de.denotet principium
efficiens.et ideo ſubdit ꝙ anima q̃dda ſue ſubſtantie dat
formãdis hmõi ſpeciebꝫ.q2 ſcʒ aliqua pars anime in ſub/
ſtantia eius radicata.huic formationis imaginũ officio
deputatur.q2 vero omẽ qđ iudicat de aliquo debet eẽ ab
eo liberũ.ratiõe cuius intellectus factus eſt perpurus et
immixtus.vt omnia iudicet ſm phm.et ideo ad hoc ꝙ
anima iudicet de talibꝫ imaginibꝫ.que non ſunt ipſe res
ſed reruʒ ſimilitudines.oportʒ eẽ aliquid in aĩa ſuperius
qđ iſtis imaginibꝫ nõ occupaf.et hoc eſt mens que de tali
bus imaginibꝫ iudicare poteſt.nõ tñ oportet ꝙ mens de
ſolis his imaginibꝫ iudicet.ſed etiam de his que neq̃ꝫ ſũt
corpora neq̃ꝫ corpo℞ ſilitudines interdũ iudicat

Secũdo querif.vtruʒ anima ſeparata ſingularia cognoſcere poſſit.

Et videf ꝙ non.q2 ſi cognoſcat ſingularia.aut hoc eſt p 1
ſpẽs concreatas.aut p ſpẽs acquiſitas.nõ aũt p ſpecies ac/
quiſitas.q2 in pte intellectiua aĩe nõ recipiũtur ſpẽs ſin/
gulares.ſed vniuerſales.⁊ ꝓpter hoc ſolum aĩe ſeparanf
a corpe ſicut ppetuũ a corruptibili ſm phm. Similiter nec
p ſpẽs concreatas.q2 cũ ſingularia ſint infinita.opteret po
nere infinitas ſpẽs concreatas.qđ eſt impoſſibile.ergo aĩa
ſeparata ſingularia non cognoſcit. ¶ Sed diceres.ꝙ co/ 2
gnoſcit ſingularia p ſpẽm vlẽm. ¶ Sed contra. Spẽs in/
diſtincta nõ pt eſſe diſtincte cognitõnis pncipiũ.ſed ſpẽs
vlis eſt indiſtincta.cognitio aũt ſingularium eſt diſtincta
cognitio.ergo p ſpẽs vlẽs aĩa ſeparata ſingularia cogno
ſcere nõ pt. ¶ Sed diceres.ꝙ aĩa ſeparata ad p̃ſentiam
ſingularis conformat ſe ſingulari.⁊ ſic illud cognoſcat ¶ Sʒ 3
contra.Quã ſingulare eſt p̃ſens aĩe aut aliq̃d a ſingulari trã
ſit in aĩam aut nihil.ſi aliquid ergo aĩa ſeparata aliquid a
phantaſmatibꝫ recipit.qđ eſt abſonũ.ſi aũt nihil.ergo ſpe
cies in aĩa exiſtentes remanent communes.et ita p eas non
pt aliqđ ſingulare cognoſci ¶ Pre. Nihil exiſtens in po
tentia educit ſe de potentia in actuʒ.ſed aĩa cognitiua eſt 4
in potentia ad res cognoſcibiles.ergo ipſa nõ pt ſe educe
re in actũ vt ipamet eis conformef.et ita videf ꝙ anima ſe/
parata ſingularia nõ cognoſcat apud ſingulariũ p̃ſentiaʒ
¶ Sed contra eſt qđ dr Luc.xvi.ꝙ diues in inferno co Cõtra
gnouit Abraam ⁊ Lazarũ.⁊ etiã de fratribꝫ ſuis adhuc
viuentibꝫ notitiaʒ retinebat.ergo aĩa ſeparata ſingularia
cognoſcit ¶ Pre. Dolor nõ eſt ſine cognitõne.ſed aĩa ex
igne ⁊ alijs penis inferni dolorem ſuſtinebit.ergo ſingula
ria cognoſcit.

Rꝫo Duplx ꝯgo aie ſeparate. ¶ Reſponſio dōm. ꝙ ſicut dictum eſt anima ſepara
ta duob modis cognoſcit. vno modo ꝑ ſpecies ſibi infu-
ſas in ipſa ſeparatione. Alio mō ꝑ ſpecies quas in corpo
re accepit. ⁊ q̄ꝫtum ad p̄mum modū attribuenda eſt ani
me ſeparate cagnitio ſimilis angelice cognitioni. vnde ſi-
cut angeli ſingularia cognoſcūt ꝑ ſpēs ꝯcreatas. ita ⁊ ani
ma per ſpecies ſibi in ipſa ſeparatione inditas. cum enim
ydee que in mente diuina ſunt. ſint factrices reruꝫ q̄ꝫtuꝫ
ad formam ⁊ materiam. oportet ꝙ ſint earū exemplaria
et ſimilitudines ſcḋm vtrūqꝫ. vnde per eas cognoſcit̄ res
non ſolum ſcḋm naturam generis ⁊ ſpeciei. que penes pn̄ci
pia materialia ſumūtur. ſed etiam ſcḋm ſuam ſingularitatē
cuius principium eſt materia. forme autem mentib an-
gelicis ꝯcreate ⁊ quas anime in ſua ſeparatione adipiſcū
tur ſunt quedam ſimilitudines earum ydealium ratio-
num que ſunt in mente diuina. ita ꝙ ſicut ab illis ydeis
effluūt res vt ſubſiſtant in materia ⁊ forma. ita effluunt
ſpecies in mentib creatis que ſunt cognitiue rerū. ⁊ q̄ꝫ-
tum ad formam ⁊ q̄ꝫtum ad materiam ⁊ q̄ꝫtum ad natu
ram vniuerſalem. ⁊ q̄ꝫtum ad ſingularem. et ſic per huiuſ
modi ſpecies anima ſeparata ſingularia cognoſcit. ſpecies
autem que ſunt accepte a ſenſib ſunt ſimiles reb ſcḋm hoc
tm̄ qḋ agere res poſſunt. forte hoc eſt ſcḋm formaꝫ. ⁊ ideo
per eas non poſſunt ſingularia cognoſci. niſi inq̄ꝫtum re-
cipiūt̄ in aliqua potētia vtente organo corporali in quo
quodāmodo ſunt materialiter. ⁊ ſic particulariter recipi-
untur. in intellectu vero qui eſt omnino a materia immu
nis non poteſt eſſe principium niſi vniuerſalis cognitōis
niſi forte per quādam reflexionem ad phantaſmata a q̄-
bus intelligibiles abſtrahūtur ſpecies. que etiam refle-
xio poſt mortem corruptis phantaſmatib eſſe non pote
rit. poterit tamen anima huiuſmodi vniuerſales formas
ad ſingularia applicare. quorum notitiam per aliquaꝫ co
gnitionem habet.

Ad .j. ¶ Ad pmum igitur dicenduꝫ. ꝙ anima ſeparata nō
cognoſcit ſingularia per ſpecies in corpore acquiſitas. nec
per ſpecies concreatas. ſed per ſpecies inditas in ſepa
ratione. Nec tamē oportꝫ ꝙ tunc ſpecies etiam ei infini-
te infundantur ad ſingularia cognoſcenda. Tum qꝛ ſin-
gularia que ab ea ſunt cognoſcenda non ſunt actu infini-
ta. Tū qꝛ per vnā ſimilitudinem ſpeciei poſſunt a ſubſtā
tia ſeparata omnia indiuidua illius ſpeciei cognoſci. in-
q̄ꝫtum illa ſimilitudo ſpeciei efficitur vniuſcuiuſqꝫ ſingu-
larium propria ſimilitudo ſcḋm propriaꝫ rationem ad hoc
vel illud indiuiduū. ſicut de angelis dictum eſt in queſti-
one de angelis. Et ſic patꝫ de eſſentia diuina que non ſo
lum indiuiduorum vnius ſpeciei. ſed omnium entiū eſt
ſimilitudo propria ſcḋm diuerſos reſpectus ⁊ diuerſas res

Ad 2 ¶ Ad ſecūdum dicenduꝫ. ꝙ ſpecies ille quibus anima
ſeparata cognoſcit ſingularia. q̄ꝫuis in ſe ſint immateria-
les. et ideo vniuerſales. tamen ſunt ſimilitudines rei ⁊ q̄ꝫ
tum ad naturam vniuerſalem ⁊ ſingularem. et ideo nihil

Alie ſo. patēt per eas ꝓhibet ſingularia cognoſci. Alia ꝓcedimus.

¶ Materia .xx. De ſcien
tia anime chriſti

Queſtio xx. de ſcien-

tia aie chriſti. Et habet ſex q̄ſtiones. Prima
vtrum in chriſto ſit ponere ſcientiam creatam. Secūda
vtrum anima chriſti videat verbū per aliquem habituꝫ
Tercia vtrum chriſtus ſcientiā aliam habeat de reb q̄ꝫ
illam qua cognoſcit res in verbo. Quarta. vtruꝫ anima
chriſti in verbo ſciat omnia que ſcit verbo. Quinta. vtꝝ
anima chriſti ſciat oīa illa que deus poteſt ſcire. Sexta
vtrum cognitiōe illa qua anima chriſti ſcit res in propria
natura ſciat omnia.

Queſtio eſt de ſci

entia anime chriſti Et pmo queritur
vtrum in chriſto ſit ponere ſcientiam
creatam ¶ Et videtur ꝙ nō. Scien .j.
tia eīm eſt ꝑfectio ſcientis. oīs autēꝫ
perfectio eſt nobilior perfectibili. ſi er
go chriſtus eſt ſciens ſcḋm aliquam ſcientiā creataꝫ. aliqḋ
creatum eſt anima chriſti nobilius. qḋ videtur incōueni
ens ¶ Pre. Operatio nō attribuit̄ nature. ſed hypoſta 2
ſi. ſunt eīm operatōes ſuppoſitoꝝ ⁊ particulariū. ſed pſo-
ne chriſti ſufficit ad intelligendū ſciētia icreata. ergo ſu-
perfluū eſt ponere in ea ſciam creatā. ¶ Pre. Quāto ali 3
quid eſt nobilius tanto eſt deo ſimilius. ſed aīa xpi eſt no
bilior q̄ꝫ calor naturalis. cum igit̄ calor naturalis agat ſi-
ne medio ⁊ in hoc eſt deo ſimilis qui ſine medio operatur
videt̄ ꝙ multo fortius aīa chriſti intelligat non median-
te aliqua ſcientia creata ¶ Sed diceres. ꝙ operatio calo
ris ab intra ꝓcedit. opatio aūt ſcientie ab extra. cū ſit ſcḋm
motum a reb ad aīam. vnde nō eſt ſile. ¶ Sed ꝯtra. In 4
operatiōe cognitiua nō ſolum eſt receptio. ſed iudiciū de
receptis. q̄ꝫuis aūt receptio ſit ab exteriori. iudiciū tm̄ ab
interiori ꝓcedit. ergo opatio ſcie nō ſolū oīno eſt ab exte 5
riori ¶ Pre. Chriſtus filius dei nō aſſumpſit aliquā im-
ꝑfectōem niſi q̄ ad noſtrā redemptōem valebat. ſed imp
fectio ſcie nō valet ad redemptōem noſtrā. ḡ impfectio-
nē ſcie nō aſſumpſit. oīs aūt creata ſcia ex hoc ipo ꝙ crea
ta eſt. aliqḋ impfectōis habet. ḡ creatā ſciam nō aſſum-
pſit. ¶ Pre. Quilibet ſapiēs ſi habeat aliquam ꝑfectiſſi 6
mā ſciam ſcḋm illā ſemꝑ ⁊ maxime eſt in actu. ſꝫ xps hꝫ ſci
entiā increatā ꝑfectiſſimā. ergo alia ſupflueret. ¶ Pre. 7
Quicūqꝫ eſt ſemꝑ in actu ꝯſideratōis ſcḋm ꝑfectiſſimā ſcie
tiā nō indiget alia ſcia minus ꝑfecta. qꝛ nūqꝫ ſcḋm eā ꝯſi-
deraret. ⁊ ſic fruſtra eſſet in eo. ſꝫ xps eſt ſemꝑ in actu ꝯſi
deratōis ſcḋm ꝑfectiſſimā ſciam. q̄ eſt ſcia increata. ḡ in eo
nō eſt ponere aliquā ſciam creatā. ¶ Pre. Natura non
facit ꝑ duo qḋ pt̄ ꝑ vnū facere. ⁊ multo minus deus qui 8
ordinatius opat̄ q̄ꝫ natura. ſꝫ xps potuit fieri ſapiēs ſi ſo-
lam ſciam increatā haberet. ḡ nō eſt factus ſapiēs ſcia cre
ata. ḡ in eo nō eſt ponere aliquā ſciaꝫ creatā. ¶ Pre. Pri 9
ma Cor. xiij. Cū venerit qḋ ꝑfectuꝫ eſt euacuabit̄ qḋ ex
pte eſt. plus aūt eſt impfecta ſcia creata in ꝯparatōne ad
ſciam increatam q̄ꝫ ſpecularis viſio in comparatione ad
viſionem ſpeciei. ſi igitur ratione imperfectōis viſio fidei
tollitur vbi ſuperuenit viſio ſpeciei. multo fortius tolli-
tur ſcientia creata in chriſto vbi fuit increata.

10 ¶ Preterea. Verbū vnitum anime chriſti eſt ei magis inti
mū ꝙ̄ intellectus aie noſtre. vtpote cū ſit ei verbū vnitū
nō ſolū ꝑ eſſentiā ꝓſentiā ꝛ potentiā. ſicut ceteris creatu-
ris. ꝛ ꝑ gratiā ſicut iuſtis. ſed etiā in vnitate ꝑſone. ſꝫ aīa
noſtra ꝑ potentiā intellectiuā intelligit. ḡ chriſti aīa po-
terit eſſe ſapiēs ꝑ ſapientiā verbi. ꝛ ita nō indigebit ſcien
11 tia creata ¶ Pre. Sciētia creata. ſi eā xp̄s habuit. nō eſt
ſibi data niſi ad eius ꝑfectōem. ſed aīa xp̄i vnita verbo ꝛ
ſcientiā creatā habēs non eſt nobilioꝛ ꝙ̄ ſi ſoli verbo vni
retur ſine ſcia creata. qꝛ creatura adiuncta deo nihil adij-
cit bonitatis. ſicut nec pūctus additus linee eā facit ma-
ioꝛē. ḡ in chriſto nō eſt ponere ſcientiā creatam.

Cōtra ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ dr̄ Luc. ij. puer ieſus ꝓficiebat ſci
entia ꝛc̄. Cōſtat aūt ꝙ ſm̄ ſciam increatā ꝓficere nō po-
terat. qꝛ nec ꝓficit nec deficit. ergo neceſſe eſt ponere in eo
ſciam creatā ¶ Prete. Sꝫm̄ Dam. oīa que in noſtra na
tura plātauit. dei verbū aſſumpſit. plātauit aūt ſcientiā
creatā. ergo eam aſſumpſit ¶ Pre. Sicut ſcia diuina eſt
ſupꝛa ſcientiā intellectiuā creatā. Ita ſcia intellectiua cre
ata eſt ſupꝛa ſciam ſenſitiuā. ſed ſcientia ſenſitiua nō tollit
ab eo qui habet ſciam intellectiuā. vt patet in hoīe. ḡ ſcia
intellectiua creata p̄t manere ſuperueniente ſcia increata

R̄ſo ¶ R̄nſio dōm. ꝙ ſicut in xp̄o eſt ponere duas natu-
ras. ita ꝛ duas ſcientias. creatā ſcꝫ ꝛ increatā ¶ Quidā
aūt heretici poſuerunt in chriſto ſolam ſciam increatam
Pō here. Ut aūt hmōi erroꝛis videamus originem ſciendū eſt. ꝙ
quidā vnionē diuine ꝛ humane nature intellexerunt hoc
mō factā eſſe. quomō aīa coꝛpori vnitur. vt ſicut aīa eſt
foꝛma coꝛpoꝛis. ita etiam diuinitas eſſet foꝛma humani-
tatis in chriſto Et ideo q̄dam cōſiderantes. quia ſi ver-
bum vniretur chriſti coꝛpori ſicut anima coꝛpori noſtro.
ꝙ poſſet ipm̄ viuificare ſicut anima coꝛpus noſtrū viuifi-
cat. poſuerunt ꝙ in chriſto non fuerunt niſi due ſubſtantie
ſcꝫ coꝛpus ꝛ deitas que coꝛpus loco anime viuificabat.
Alioꝝ pō Et hic fuit erroꝛ Ennomij. ꝛ ſequatiū eius. ¶ Quidam
vero attendentes hoc eſſe deitati indignū vt coꝛpi vni-
retur vt ipſum viuificans. poſuerūt in chriſto animā viui
ficantē coꝛpus ꝛ ſenſificantē. ſenſibilē ſcꝫ ꝛ vegetabilē. non
aūt intelligibilē. ſed dicebāt ꝙ ipm̄ verbū erat in chriſto
loco intelligibilis aīe. Et hic fuit erroꝛ Apollinaris ꝛ ſeq̄
tiū eius. quo q̄dem erroꝛe ſuppoſito planū eſſet in chriſto
nō eſſe niſi ſciam increatā. Predictus aūt modus intelli
gendi vnionē ad hoc inducit vt credat̄ vna q̄dam natu-
ra ex diuina ꝛ humana cōfecta. ſicut ex aīa ꝛ coꝛpe. ꝛ non
ſolum fit vna ypoſtaſis ſed etiā vna natura. Et quo vl-
terius ſeq̄tur ꝙ vtriuſqꝫ nature veritas coꝛrumpat̄. cum
eīm hoc ſit de rōne diuine nature vt ſit a rebus oībus ſe-
parata quantū ad eſſe. ſi ponat̄ eſſe alicuiꝰ coꝛpis actus a
ꝓpꝛia ratōne decider. Silr̄ ſi a natura humana abſtrahat̄
vel aīa vel intellectus vel aliq̄d eoꝝ q̄ ad integritatē na-
ture ꝑtinent. nec remanebit veritas ſpēi. cū ita ſit de rōni
bus ſpecieꝝ ſicut de numeris. vt dr̄. viij. metaph. in q̄bus
Rep. er. vnitate addita vel ſubtracta ſpēs numeri variant̄ Et
ideo ſm̄ p̄dictū erroꝛē xp̄s neqꝫ verꝰ hō neqꝫ verꝰ deus
eſſet. Ad hoc aūt ꝙ xp̄s verus deus ꝛ verus hō ſit opoꝛ-
tet ponere in ipo oīa q̄ ad diuinā naturā ꝑtinent. ꝛ iterū
ſeoꝛſum ſm̄ rōem nature in eadē ꝑſona oīa q̄ ſpēm hoīs
cōſtituūt. ꝛ vt nō ſolū verus hō. ſed etiā ꝑfectus ſit opoꝛ
tet in eo ponere oīa q̄ in nobis ad ꝑfectōem ſunt neceſſa-
ria. ſicut habitus ſciaꝝ ꝛ virtutū. Sicut eīm deitas non
p̄t eſſe actus coꝛpis vt ea foꝛmaliter coꝛpus viuat vel rō-
nalis creatura fiat. ita nō poteſt eſſe actus aīe rōnalis vt
ea foꝛmaliter ſit ſciens vel virtuoſus. ſicut nos ꝑ habitū
ſcientie ꝛ virtutis ¶ Et ideo opꝫtet in chriſto ponere ſciē Pō vera
tiam creatam

¶ Ad pꝛimū igit̄ dōm ꝙ eius ſcia creata q̄dem eſt ſm̄
quid aīa xp̄i nobilioꝛ. inquantū eſt actꝰ eius. ſm̄ quē mo- Ad .1.
dū ꝛ coloꝛ eiꝰ nobilioꝛ coꝛpe eſt ꝛ q̄dlibet accidēs ſuo ſub-
iecto. ꝓut cōparat̄ ad ipm̄ ſicut actꝰ ad potentiā. ſimplr̄
aūt ſubiectū eſt nobilius accn̄te. ꝛ ſic aīa xp̄i ꝓpꝛia ſcientia
¶ Ad ſcdm̄ dicendum ꝙ ꝙ̄uis ſcia attribuatur ypoſtaſi Ad 2
vt opanti. tm̄ attribuit̄ nature vt opationis ꝓncipio. opa-
tio aūt nō recipit ſpēm ab opante. ſed a ꝓncipio opatiōis
Unde in vno operāte ſunt diuerſe opationes ſm̄ ſpēm
ſm̄ diuerſa opationū ꝓncipia. ſicut in homie videre ꝛ au
dire. ꝙ̄uis igit̄ in chriſto nō ſit niſi vna ypoſtaſis. tamen
ſunt in eo due nature. ꝛ ideo etiā due opationes. ꝛ opoꝛ
tet chriſtū eſſe ꝑfectū ad vtrāqꝫ opatōem. Et ſic non ſo
lum eſt in eo ſcia increata. que ſufficit ad operatōem natu-
re increate. ſed etiā ſcientia creata que exigitur ad ꝑfectā
opationē nature create ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ caloꝛ pro
pꝛie loquēdo nō agit. ſed eſt mediū quo ignis agit. vn̄ ſic Ad 3
ſe habet ad operatōem calefactionis. ſicut ſcientia creata
ad actū cōſiderationis ¶ Ad quartū dicendū ꝙ ꝙ̄uis in Ad 4
conſideratōe ſcientie ſit aliquid quod eſt ab intrinſeco. ta
men talis operatio non complet̄ ſine eo quod ab extrinſe
co eſt. ꝛ in hoc diuerſimode ſimilitudo attēditur. ¶ Ad Ad 5
quintū dicendū ꝙ ꝙ̄uis omne creatum ſit imperfectum
comparatum ad eminentiam diuine operationis. vnum
quodqꝫ tamen in genere ſuo perfectum eſt. et ſui generis
quandā perfectionem requirit. Unde ꝛ natura creata in
chriſto quandā perfectōem creatam habuit quando fuit
anima creata. ¶ Ad ſextum dicendū ꝙ chriſtus ſemꝑ eſt Ad 6
in actu cōſiderationis ſm̄ ſcientiā increatam. ſed quia ei
due operationes cōpetunt ſm̄ duas naturas. ideo per
hoc etiam non excludit̄ quin habeat cōſiderationem ſciē-
tie create ¶ Et per hoc etiā patet reſpōſio ad ſeptimum Ad 7
¶ Ad octauū dōm ꝙ ſi chriſtus haberet tantū ſcientiam Ad 8
increatā eſſet ſapiens deus. ſed vt ita dixerim nō ſapiens
homo. vnde ad hoc ꝙ in humanitate ſapiēs eſſꝫ opoꝛtuit
ꝙ ſcientiam creatam haberet ¶ Ad nonū dicendū ꝙ ver- Ad 9
bum apl̄i intelligit̄ de ꝑfectione que imperfectioni oppo-
nitur. tunc eīm ꝑfectōe adueniente imꝑfectū tollit̄. Perfe
ctio aūt diuine ſcie nō opponit̄ ꝑfectioni ſcie create. cū nō
ſit circa idem. vn̄ rō nō ſeq̄tur ¶ Ad decimū dōm ꝙ ꝙ̄- Ad 10
uis verbū ſit magis intraneū anime ꝙ̄ aliqua potentia
eius. ꝓut eam ſuſtinet ꝛ in eſſe cōſeruat. tamen intelle-
ctus vel aliqua potentia eſt magis vnū cum anima. quia
non ſolum in natura. ſed in ꝑſona. quia potētia eſt quedā
ꝑfectio ipſius anime. nō aūt verbū. Unde anima xp̄i nō
poteſt foꝛmaliter loquēdo intelligere per verbū ſicut per
intellectum ¶ Ad vndecimū dōm ꝙ ꝙ̄uis verbū ꝛ ſcien Ad 11
tia creata non ſint melius ꝙ̄ ſolum verbū. tm̄ aīma vnita
verbo ꝛ ꝑfecta ſcientia creata eſt perfectioꝛ ꝙ̄ ſi verbum
vniretur ſine hoc ꝙ ſcientiam creatam haberet. quia ſci-
entia creata in aliq̄ habitudine ſe habet ad animā in qua
ſe non habꝫ verbū. ꝛ ideo rō non ſequitur

SEcūdo querit̄. vtrū

aīa xp̄i videat verbū ꝑ aliquē habitū ¶ Et vi
det̄ ꝙ non. Uidere eīm per habitū eſt videre ꝑ mediū. ſed .1.
anima chriſti videt verbū ſine medio. ergo non videt per

2 habitũ ¶ Pte. Anima chriſti in hoc beata eſt ꝙ deum vi-
det. beatitudo aũt ſiue felicitas ſm phm in pͥmo ethicoꝝ
nõ eſt ſm habitũ ſed ſm actum. ergo aïa chriſti nõ videt ver
bum ſm habitũ ¶ Pte. Quanto aliqd eſt ſimplicius tan
3 to eſt deo ꝓximius. quãto aũt ẽ ꝓximius tãto eſt nobili⁹
cum igit̃ aïa chriſti maxime in hoc nobilitet̃ ꝙ deũ ꝑfecte
videt. videt̃ ꝙ in illa viſione nõ accidat aliqua cõpoſitio.
quod eſſet ſi ꝑ habitũ aliquẽ ſibi cõpoſitũ intelligeret.
4 ¶ Prete. Anima chriſti nobilioꝛ eſt ꝙ̃ angeli. ⁊ maxime
quantũ cõpetit ad viſionẽ verbi. ſed angeli nõ videt ver-
bum ꝑ aliquos habitus. qꝛ vt dt Maximus in cõmen.
ſuꝑ. vij. ca. ce. hierar. Nec ꝯuenit arbitrari magnũ Dyo
niſiũ habitudines in diuinis intellectib⁹ more accidẽtiũ
quẽadmodũ ⁊ in nobis ſunt dixiſſe. ⁊ aliud in alio ſubie
cto. ⁊ a tali quantitatẽ quandã effectũ. accidẽs eñ omne
illic depulſum eſt. ergo nec anima chriſti videt verbũ per ali
5 quẽ habitũ. ¶ Pte. Anima xpi nõ pt cõſiderari niſi vel
vnita verbo vel ſm ſuam naturã. ſed inquantũ vnita eſt
verbo nõ cõpetit ſibi videre verbũ aliquo habitu medi
ante. ſiliter etiam nec ſibi ſm ꝓpriam naturã hoc cõpetit.
Sicut eñ omne totũ eſt maius ſua pte. ita etiã qualibꝫ
parte ſua melius et ꝑfectius. ſed aliqua ps anime vt in-
tellectus agens efficit ſuam oꝑationẽ nullo habitu medi
ante. qð videt̃ ad nobilitatẽ eius ꝑtinere. Et ita multo
fortius aïa xpi tota nõ operat̃ habitu mediãte. ergo nul-
6 lo mõ anima xpi videt verbũ ꝑ aliquẽ habitũ. ¶ Prete.
Sicut dt gloſa. Heb. ij. natura mentis humane qualem
chriſtus aſſumpſit. nihil poſt deũ eſt melius. ſed aliq̃ etiaꝫ
inſenſibiles creature ſine habitu aliquo medio ſuas ope-
ratões ꝓducunt. quod ad nobilitatẽ ipſoꝝ ꝑtinere videt̃
cum in hoc ſint deo ſimiles. ergo multo fortius aïma chri
ſti habet ſuam operationem ſine aliquo habitu. et ſic idẽ
quod prius.

Contra ¶ Sed ꝯtra. Nulla potẽtia paſſiua pt oꝑari niſi ꝑfe-
cta ꝑ operatõem ſui actiui. cũ nihil operet̃ niſi ſm ꝙ eſt
in actu. ſed intellect⁹ poſſibilis quo aïa xpi intelligit erat
potẽtia paſſiua. ergo nõ poterat intelligere niſi ꝑ formaꝫ ſui
actiui hoc eſt intelligibili ꝑfecta. ſed habit⁹ in intellectu
nõ videnẽ aliud eſſe ꝙ̃ ſpẽs intelligibiliũ in ipo. ergo aïa xpi
videbat deũ ⁊ intelligebat alia aliquo medio habitu
¶ Pte. Nõ decuit ꝙ filius dei potentiã aſſumeret intel-
lectiuã niſi ꝑfectã. ꝑficitur aũt potẽtia intellectiua ꝑ ha-
bitũ ſcie. ergo habitualẽ ſciam aſſumpſit

Rñ° ¶ Rñſio dõm ꝙ ad huius q̃ſtionis euidentiã opor-
tet ſcire q̃d ſit habitus. ⁊ ad quid habitib⁹ indigeamus
Quantũ igit̃ in pͥmo aſpectu apparet. habitus ſignifica
re videt̃ aliq̃d potẽtie ſuꝑadditũ. quo ꝑficit̃ ad ſuã opera

Diſtictõ tionẽ. Indiget eñ aliq̃ potẽtia aliquo ſuꝑaddito duplici
rõne. ⁊ ꝓpter cõditõem nature. ⁊ ꝓpter rõem ipſius potẽ-
tie. Nec immerito. cũ actio que a potẽtia ꝓcedit a natura
etiã depẽdeat q̃ eſt potentie origo. Ex pte q̃dem nature
indiget aliq̃ ſuꝑaddito ad oꝑandũ. qñ oꝑatio talis eſt q̃
facultatẽ ⁊ ꝯditõem nature excedit. Sicut ꝯditõeꝫ hũa
ne nature excedit. vt ad deuꝫ q̃ſi ſociali amoꝛe afficiat̃ q̃ſi
hereditatis eius ꝯſoꝛs Vñ ad hãc oꝑatõem indiget nr̃a
affectiua potẽtia habitu charitatis. Ex pte aũt potentie
qñ potẽtia eſt ad talia obiecta oꝛdinata. quoꝝ nullaten⁹
ex ſeipã pt ꝑfectũ actũ habere. Sicut potẽtia viſiua eſt oꝛ
dinata ad cognoſcendũ oẽs coloꝛes. nõ aũt fuit poſſibile
vt eſſent in oꝛgano viſiuo omnes coloꝛes in actu. et ideo
aliter eſt oꝛdinatũ. vt ſcꝫ potentie viſiue poſſit ſuꝑaddi ſi
militudo cuiuſlibet coloꝛis. ⁊ ſic in actũ ꝓgrediatur viſio

nis. ¶ Sciendũ tñ ꝙ illud qð addit̃ potẽtie. qñqꝫ recipit̃ Nota
in ea ꝑ modũ habitus. qñqꝫ ꝑ modũ paſſionis. Per mo-
dum q̃dem paſſionis qñ receptũ non manet in recipien-
te nec efficit̃ eius q̃litas. ſed q̃ſi quodã cõtactu ab aliquo
agente patiẽs immutat̃ ⁊ ſubito trãſit. ſicut phs dt in pre
dicamentis. ruboꝛem paſſionẽ ⁊ non paſſibilẽ qualitatem
quãdo quis ꝓpter verecundiã in ruboꝛẽ ſubito mutat̃.
Tunc vero recipitur per modũ habitus quãdo illud re
ceptum efficit̃ quaſi connaturale recipienti. Et inde eſt ꝙ
habitus dr a pho qualitas difficulter mobilis Inde etiã
eſt ꝙ oꝑationes ex habitu ꝓcedentes delectabiles ſunt.
et in promptu habent̃. ⁊ faciliter exercent̃. ⁊ ſunt quaſi cõ
naturales effecte. Ea igit̃ que ſuꝑaddunt̃ in potẽtijs ſen
ſitiuis nõ ſuꝑaddunt̃ per modũ habitus. ſed ꝑ modum
paſſionis. in potentijs vero intellectiue aïe ꝑ modũ habi
tus. qꝛ ſenſitiua ps agit̃ inſtinctu nature magis ꝙ̃ agit.
intellectiua aũt ps eſt dña actus ſui. ⁊ ideo ꝯpetit ei ha-
bere ꝓmptitudinẽ ad actũ vt poſſit oꝑari cũ libet. Patet
etiã ex p̃dictis ꝙ potentia ꝑfectioꝛ eſt quando recipit ali
quid ꝑ modũ habitus ꝙ̃ ſi recipiat aliquid ꝑ modũ paſ-
ſionis ſolũ. Et ideo illud quod ſuꝑadditũ eſt aïe chriſti
opoꝛtet ibi ponere ꝑ modũ habitus. Ex vtraqꝫ aũt pre-
dictaꝝ rationũ opoꝛtet in aïa chriſti ponere aliquid ſuꝑ-
additũ. Rõne q̃dem nature qꝛ videre diuinã eſſentiam
eſt ſupra cõditiõem cuiuſlibet nature create. Unde nulla
creatura poteſt ad hoc ꝑtingere niſi aliquo lumine eleuet̃
in illã beatã viſioneꝫ. qð quidẽ lumẽ recipit̃ ꝑ modũ paſſi-
onis quaſi ꝑtranſeundo vt in raptis. In chriſto aũt fuit
vt habitus ipſam animã beatificans a pͥncipio ſue crea-
tionis Rõne vero potentie intellectus humane aïe eſt in
potẽtia ad oĩa entia Impoſſibile eſt aũt aliquod ens cre
atum eſſe qð ſit ꝑfecte actus. ⁊ ſimilitudo oĩm entiũ. qꝛ
ſic infinite poſſideret naturã entitatis. vnde ſolus deus ſi
ne aliquo addito ꝑ ſeipſum poteſt oĩa intelligere. Qui
libet aũt intellectus creatus intelligit ꝑ aliquas ſpẽs ſuꝑ
additas vel acq̃ſitas. ſicut in nobis accidit. vl̃ cõmunica
tas vel infuſas. ſicut in angelis. Et quicq̃d angelis com
petit ex cõditione nature. hoc multo excellẽtius aïe chri-
ſti fuit collatũ ex plenitudine gratie. vt omniũ rerum ſpe
cies inditas in ſe haberet a ſui creatione. ſed mediantibus
his ſpeciebꝫ nõ ꝯgnoſcebat verbũ. ſed ſolũmodo res crea
tas. Sic igit̃ dicendũ ꝙ anima chriſti in cognitõe qua ver
bum videbat. indiguit habitu qui eſt lumen. non vt per
quod fieret aliquod intelligibile actu. ſicut eſt in nobis lu
men intellectus agẽtis. ſed vt ꝑ quod eleuaret̃ intellect⁹
creatus in id quod eſt ſupra ſe. quantũ vero ad cognitio
nem aliaꝝ creaturaꝝ habuit habitũ q̃ eſt collectio ſpecie
rum oꝛdinataꝝ ad cognoſcendũ

¶ Ad pͥmũ igit̃ dõꝫ ꝙ aïa xpi videt verbũ ſine medio Ad .j.
qð ſit ſiĩtudo rei viſe. ſicut ſpẽs in oculo ẽ ſiĩtudo viſibil̃
vel ſicut ſpeculũ ẽ ſiĩtudo rei ſpeculate. non aũt videt ſine
medio qð ſit diſpoſitio videntis. ⁊ ſic nõ valet rõ p̃dicta
¶ Ad. ij. dõm ꝙ cũ dr felicitas nõ eſt in habitu. intelligẽ- Ad 2
dũ eſt de habitu a q̃ nõ ꝓcedit actus. q̃ eñ eſt in habitu
et nõ in actu ſiĩs eſt doꝛmiẽti. Opꝫ tet aũt vt actus ille in
quo felicitas ꝯſiſtit ab aliq̃ habitu ꝓgrediat̃ ſm ſentẽtiaꝫ
phi. alʀ̃ oꝑatio nõ eſſet delectabil̃ ⁊ ꝑfecta. ¶ Ad. iij. di- Ad 3
cendũ ꝙ ſm Dyo. v. ca. de di. no. aliter ẽ in ꝑticipatiõib⁹
et in ꝑticipantib⁹. Participatõnes eñ quãto ſunt ſimpli
cioꝛes tanto nobilioꝛes. ſicut eſſe ꝙ̃ viuere et viuere ꝙ̃ in
telligere. vt fiat compatio inter viuere et eſſe. ſeparando
per intellectum eſſe a viuere. In participantibus autem

quāto aliq̄d eſt magis cōpoſitū·nō dico cōpoſitione ma/
teriali ſed ꝑ receptōnē pluriū participationū·tanto eſt no
bilius q2 in tanto in pluribus deo ſimilatur ¶ Et huiuſ/
modi aſſimilatio eſſe nō poteſt niſi per aliqua a deo rece/
pta Unde ⁊ anima q̄ ſuper naturalē naturā hab3 habit⁹
Ad 4 ꝑficientes ea3 nobilioꝛ eſt ¶ Ad quartū dōm ꝙ verbu3
Maximi intelligendū eſt de accidentibus ſeparabilib⁹ ⁊
nō pertinentib⁹ ad naturā ·q2 ſi huiuſmodi accidentia ha
berent ,eſſent mutabiles et non immateriales et ꝑ ſe ſtan
tes eſſencie Unde ſubiūgit ·ſi em̄ hoc eſſet ·nō vtiq3 ma
neret in ſe ipſa horū eſſencia ,et cōcludit·habitudines ea
rū et ꝟtutes ſūt eſſenciales propter immaterialitatem.⁊
appellat eſſenciale id qđ nunquā eſſenciam derelinquit.
Ad 5 ¶ Ad quintū dōm ꝙ vnio in xp̄o nō terminatur ad oꝑa
tionē ſed ad eſſe.⁊ ideo anime inquātū eſt verbo vnita nō
cōpetit vel videre verbū vel aliqua oꝑatio ſed ſolu3 hoc
eſſe ſc3 in ypoſtaſi verbi immediate loquendo·cōueniūt
aūt ei oꝑationes ratione ſuarū potentiarū et ſue nature
q̄uis aūt tota anima perfectioꝛ ſit q̄3 intellectus agens
non tn̄ quelibet alia anime potētia nobilioꝛ eſt intellectu
agēte Unde non opoꝛtet ꝙ ſi intellectus agens non indi
get habitu ꝙ intellectus poſſibilis non indigeat. Q3 em̄
intellectus agens habitu nō indiget ad ſuā oꝑationē · ex
hoc contingit ꝙ intellect⁹ agens ab intelligibilib⁹ nihil
recipit.ſed magis foꝛmam ſuā eis tribuit faciendo ea in
telligibilia actu. Intellectus aūt poſſibilis ecōuerſo ſe h3
Ad 6. ¶ Ad vi.dōm ꝙ potēcie naturales ſunt determinate ad
vnū et ideo ꝑ ſeipſas poſſunt in ſua obiecta ·nec indigēt
aliquo ſuperaddito ad agendū. Potencie autē rationa/
les ad multa ſe habent et hoc ad eorum nobilitatem ſpe/
ctat. et ideo nō eſt ſimile.

Tercio queritur. vtꝝ

.1. Chriſtus ſcientiam aliam habuit de rebus q̄3
illam qua ꝯgnouit res in verbo ¶ Et videtur ꝙ non.q2
vt dicit̄ prima coꝛ. xiij Cum venerit qđ ꝑfectū eſt eua/
cuabitur ⁊c̄.ſciētia aūt qua nūc res in ſeipſis cognoſcim⁹
ex parte eſt.vt ibidē dicitur.ergo adueniēte ꝑfecta ſciētia
gloꝛie euacuabit̄ ſicut ⁊ ibi videtur expreſſe velle apl's.ſ3
in criſto fuit cognitō gloꝛie ab initio ſue creatiōis qua ſc3
Solō cognouit res in verbo.ergo nō habet aliam ſciētiā de re/
bus ¶ Sed diceres ꝙ ſciētia euacuabit̄ aduenīēte gloꝛia
nō quantū ad eſſentiā ſed quantū ad modū q̄ nūc intelle/
ctus inquirēdo ⁊ ꝯuertēdo ſe ad fantaſmata ſpeculatur.
2 ¶ Sed cōtra.modus ille eſt de eſſentia ſciētie.ablato em̄
eſſentiali nō pōt rei ſubſtātia manere.ergo nō pōt ſcientia
3 remanere ſcđm ſuā ſubſtātiā mō iſto ceſſante ¶ Pre. ſcđm
phm ſcđo ethi. Oēs habit⁹ ex actibus acq̄ſiti reddūt ſi
miles actus actib⁹ illis ex quib⁹ acquiſiti ſunt.ſed ſciētia
quā nūc habem⁹ acq̄ſita ē ex talib⁹ ꝯſideratōib⁹ quib⁹ ad
fantaſmata ꝯuertimur ⁊ ꝓcedimus cōferēdo.ergo nō pt
talis ſcientia niſi actus tales reddere. Fruſtra ergo ma/
4 neret ſciā tali mō ſcie ceſſante ¶ Pre. Impoſſibile ē duas
foꝛmas eiuſdē ſpeciei in vno ⁊ eodē ſubiecto eſſe.ſed ani/
ma xp̄i vidēs res in verbo habet ſimilitudines rerū q̄s
vidit cū nihil videat̄ niſi ꝑ ſuā ſimilitudinē.ergo nō ē poſ
ſibile ꝙ earūdē reꝝ habeat alias ſimilitudines.⁊ ita nō pt
5 eē alia ſciā in xp̄o niſi illa qua cognouit res in ꝟbo ¶ Pre.
Sciētia ponit̄ in anima xp̄i ꝓpter eius ꝑfectōnē.ſ3 anima
xp̄i ex quo vidit res in verbo ⁊ verbū ipm̄ . nō ē ꝑfectioꝛ
ſiue min⁹ ꝑfecta.ſiue habeat aliā ſciētiā ſiue nō.ergo nō ē
in eo ponere aliā ſciētiam Probatō maioꝛ ē ꝑ Auguſtinū
qui dicit in quarto ꝯfeſſionū . Infelix homo q̄ ſcit omnia
illa ſc3 creaturas.te aūt neſcit. beatus autē qui ſcit te. etiā
ſi illa neſciat.qui aūt te ⁊ illa nouit nō ꝓpter illa beatioꝛ ſ3
propter te ſolū beatus
¶ Sed cōtra. Criſtus fuit angelis perfectioꝛ vt pꝛobat Cōtra
apl's hebꝛe.i.ſed angeli preter cognitionē rerū quā habēt
in verbo.habent etiam rerū cognitōnē in pꝛopꝛia natura
vt patet per Auguſti.ſuper geū.ad lit.ergo multo forti⁹
anima chriſti preter ſcientiā rerū quā habet in verbo ſcit
res in ꝓpria natura. ¶ Prete. Nulla naturaliū ꝑfectionū
xp̄o debuit deeſſe.ſed naturalis ꝑfectō anime humane ē
vt cognoſcat res in ſuo genere.ergo talē ſciētiā de rebus
chriſtus habuit Rſo.
¶ Reſpōſio dōm ꝙ ſicut dictū eſt perfectō ſupernatura
liter ꝯueniēs chriſto nō excludit naturalē eius ꝑfectionē
ſicut vita increata nō excludit animam viuificantē . Co/
gnitō autē qua anima chriſti ꝯgnouit verbum ⁊ res in
verbo eſt ſupernaturalis vt dictū eſt.vnde per hoc nō ex
cluditur quin anima xp̄i habeat omnem perfectōnem na/
turalem . Cuiuſlibet autē exiſtētis in potentia perfectō
naturalis eſt vt in actum reducatur . intellectus autem
poſſibilis naturaliter eſt in potēcia ad intelligibilia.vnde
anteq̄3 in actū reducatur eſt imperfectus.ꝑficitur aūt cu3
in actum reducitur vt rerū noticiam habeat Et ideo qui
dam phi attendētes naturalē ꝑfectionem hominis dixe
rūt vltimā felicitatē hominis in hoc ꝯſiſtere ꝙ in anima
hominis deſcribatur oꝛdo totius vniuerſi . Habuit igit̄
chriſtus hanc ꝑfectōnem vt preter ſciētiam diuinitus in
fuſam res in pꝛopꝛia natura ꝯgnoſceret multo foꝛtius q̄3
homo in ſtatu innocentie vel q̄3 angeli ſcđm cognitōnem
naturalem.
¶ Ad primū igitur dōm.ꝙ circa ſciētiam duplex eſt opi Ad .1.
nio. Una ꝙ ſciētia hic acquiſita remanet quātū ad eſſen/ Opinio pª
tiam habit⁹ ſed tollatur modus quo ſciētia hic vtimur et.b.tho.
et ſcđm hanc procedit ratō illa que tacta eſt in obijciendo
tamē opoꝛtet addere ꝙ cum xp̄s eſſet ꝯpꝛehenſoꝛ ⁊ via
toꝛ habuit vtrunq3 modū ꝯſiderādi.vnum quo angelis
confoꝛmatur vt ſine diſcurſu ꝯſideraret Alium per ꝯuer
ſionem ad fantaſmata quod quidem xp̄o pꝛopꝛiū eſt.vt
ſc3 vtrūq3 modum habeat.cui ꝯpetit eſſe cōpꝛehenſoꝛem Opi. 2ª
vt viatoꝛē ſimul ¶ Alia em̄ opinio eſt ꝙ ſecundū eſſentiā
habitus ſciētia hic acquiſita euacuatur Et ſcđm hanc.q̄3/
uis nō credam eſſe eam veram.poteſt reſponderi .ꝙ ani/
ma chriſti nō habet ſciētiam a ſenſibus acquiſitam ſed in
fuſam qualem angeli habēt per ſpecies concreatas.⁊ ta/
lem ſciētiam conſtat etiam in angelis remanere cū viſio/
ne gloꝛie ¶ Ad ſecundū dicēdū ꝙ modus ille ꝯgnoſcēdi Ad 2
nō eſt ſcientie eſſentialis ex parte ſui ſed ex parte ſubiecti
cui ſcđm ſtatū vie talis modus intelligēdi ꝯpetit. Hoc
aūt ꝑ ſe ſolū eſſentiale eſt ſciētie ſcđm ſeipſam.vt ꝑ eā ſci/
bilia ꝯgnoſcant̄.⁊ iō q̄n variat̄ ſtatus ſubiecti variat̄ mo/
dus cognoſcēdi nō tn̄ habitus ſcie. ¶ Ad terciū dōm ꝙ Ad 3.
vn⁹ actus pt dici alteri ſilis dupl'r Uno° quātū ad ſpe/
ciē actus quā trahit a materia circa quā eſt.⁊ ſic habitus
acquiſitus ſꝑ reddit actū ſimilē illi actui a quo generat⁹
eſt.ſicut foꝛtia faciēdo efficitur aliquis foꝛtis ⁊ foꝛtis ef/
fect⁹ foꝛtes act⁹ facit. Alio mō quātū ad modū q̄ ſequit̄
diſpoſitōnē ſubiecti.⁊ ſic nō opoꝛtet act⁹ ꝑdictos eē ſimi
les.cōſtat em̄ ꝙ act⁹ ex q̄b⁹ foꝛtitudo politica acq̄rit̄ ſt3
actus cū triſticia ⁊ ſine delectatōe effecti Act⁹ āt q̄ ſequit̄
habitū effectū faciliores ſunt ⁊ cum delectatiōe.vel ſaltē

ſine triſticia. Jta etiā videmus in ſciētia ꝙ homo ↄſiderā
do aliqua acq̄rit ſciam illoꝝ ⁊ ſciens illa poteſt eadē ↄſi
derare. tamē alio mō ꝗ̄ ante. quia iam nō inquirit. ſꝫ ↄtē
platur quod prius inquiſierat ⁊ ſic etiā nihil ꝓhibet act⁹
Ad 4 qui procedūt ab habitibus in ſtatu glorie habere alium
modū ¶ Ad quartū dōm ꝙ aīa chriſti ⁊ quelibet alia aīa
nō habet ſimilitudines aliquas eoꝝ que cognoſcit in ver
bo ꝗ̄ ipm̄ verbum quātū ad hoc ꝙ in verbo ↄgnoſcere
dicitur. ꝗ̄uis ex hoc ꝙ in verbo videt poſſit ſibi formare
ſimilitudines eorum q̄ videret. ſicut qui videt aliquid in
ſpeculo videt rem ꝑ formā ſpeculi. Dictū aūt eſt de hoc
Ad 5 plenius in queſtione de angelis ¶ Ad quintū dōm ꝙ bea
titudo hominis ↄſiſtit in cognitōne dei nō aūt in cogniti
one creaturarū. vnde non ē aliquis beatior ꝓpter creatura
rū cognitōnē. ſed ſolū ꝓpter cognitiōem dei. nihilominus
tn̄ ipa creaturarū cognitō ad perfectōnem anime natura
lē pertinet vt dictum eſt

Quarto querit. vtrū

.1. Quia chriſti ſciat i v̄bo oīa ¶ Et videt ꝙ nō Deꝰ
eīm ſcit infinita. vt dicit aug⁹. ſed aīa chriſti nō pt̄ ſcire in
finita cū ſit finita. ergo aīa chriſti non pōt in verbo ↄgno
ſcere oīa q̄ deus ſcit ¶ Sꝫ di. ꝙ aīa xp̄i ex vnione ad v̄bū
Solo. ↄfortat vt poſſit ifinita ſcire ¶ Sꝫ cōtra. Opatio aīe xp̄i
2 eſt ab ea non mediante verbo ſed mediāte ꝓpria potētia
potētia aūt eius nō eſt infinita. cū eſſencia eius ſit finita
ergo nec opatō eius pt̄ ſe extēdere ad ifinita cognoſcēda
3 ꝗ̄uis verbū cui vnitur ſit infinitū ¶ Prete. Jn vnione di
uine ⁊ humane nature vt Damaſ. dicit qđ increatū ē in
creatū manſit. ⁊ quod creatū eſt manſit creatū. ſed cuiuſli
bet creati ⁊ capacitas ⁊ actō eſt finita. ergo ex vnione ver
bi ad animā chriſti non habuit anima chriſti vt cogno
4 ſcere poſſet infinita. ¶ Pre. Verbo. quia infinitū eſt non
ſolū conuenit cognoſcere infinita. ſed etiā comprehēdere
infinitum ſcilicet deum Si ergo ex vnione ad verbum h̄
habuit anima criſti ꝙ poſſit cognoſcere infinita. pari ra
tione ex eadē vnione habuit ꝙ poſſit ↄprehendere deum
5 quod eſt falſum. ¶. Pre. Opatio illa qua anima chriſti
infinita cognoſcit. aut erat creator aut creatura Si crea
tor ⁊ procedebat ab anima chriſti que eſt creatura. ergo
creator a creatura procedit. quod eſt impoſſibile. Si aūt
eſt creatura. omnis autē creatura eſt finita. ergo operatō
illa ē finita. ergo per eam non ↄgnoſcuntur infinita ¶ Sꝫ
Solo diceres ꝙ ꝗ̄uis illa opatio ſit finita habet tamen eſſen
tiam ad infinita ¶ Sed ↄtra. illa relatō que ad infinita re
6 fertur aut eſt creatura aut creator. ⁊ ꝓceditur poſt eodē
modo vt ſupra ¶ Pre. Si anima chriſti ſcit infinita cuꝫ
7 omne quod cognoſcitur per aliquā ſpeciem ↄgnoſcitur.
aut ↄgnoſcit illa ifinita ꝑ ſpeciē finitā aut ifinitā. ſꝫ nō ꝑ
ſpeciem infinitam quia nulla ſpecies creata eſt infinita
Si aūt per finitam. finita vero ſpecies non eſt infinitorū
Jdeo impoſſibile eſt ꝙ anima chriſti infinita cognoſcat
¶ Sed diceres ꝙ ſpecies qua cognoſcit anima chriſti ꝗ̄
Solo uis ſit creatura habet tamē ex vnione ad verbū dei ꝙ ſit
ratō infinitorum cognoſcēdi ¶ Sed contra Vnio verbi
8 non eleuat creaturam vltra terminos creature. quod eīm
creatum eſt nullo modo poteſt fieri increatum. ſed hoc ē
vltra terminos creature ꝙ ſit aliquid infinitorū ratio. ꝗ̄
ad hoc non eleuatur per vnionē aliqua ſpecies creata.
9 ¶ Prete. Jſidorus dicit ꝙ homo aſſumptus non equa
batur verbo nec ſciētia neqꝫ in aliquo alio. ergo nec in nu
mero ſcitorū ergo ⁊c. ¶ Prete. Duas quātitates equa
les ſcōm longitudinē. ꝗ̄uis nō ſcōm latitudinem poſſu 10
mus dicere aliquo modo equales. ſed ſicut dicitur quā
tum eſſe magnū pluribus dimēſionibus. ita ſciētia dicit
eſſe magna diuerſis ratōnibus. tum propter multitudi
nem ſcitorū. Tum propter claritatē cognitōnis Si igit
ſciētia chriſti anime equetur ſciētie diuine in numero ſci
torum. ꝗ̄uis nō in limpiditate vel claritate cognitionis
poterit dici ꝙ ſcientia anime chriſti ſit equalis aliquo mo
do ſciētie diuine. quod videtur abſurdum ꝙ creatura ali
quo modo equetur creatori ¶ Prete. Chriſtus cum no .11.
ſtra natura aſſumpſit naturales defectus qui nō impedi
ebant finem aſſumptionis ſcꝫ noſtram redemptōnē. ſed
neſciētia multarum rerum nunq̄ꝫ impediuiſſet noſtram
redemptōem. vt ſi chriſtus neſciuiſſet quot lapilli ſunt in
fundo alicuius fluuij. ergo nō eſt dicēdum ꝙ chriſtꝰ oīa
ſciuit ¶ Sed diceres ꝙ ꝗ̄uis taliuꝫ cognitō nō iuuet ad Solutio
finē noſtre redemptōis. tamē horum neſcientia impedi
uiſſet xp̄i perfectiōem ¶ Sed cōtra Sicut neſciētia repu
gnat perfectōni anime. ita fames ⁊ ſitis perfectōni cor 12
poris. ſed chriſtus aſſumpſit famem ⁊ ſitim preter hoc ꝙ
nō obuiabant noſtre redemptōni. ergo pari ratōne mul
torum neſciētiam aſſumere debuit ¶ Prete. Ambro. di 13
cit Omnis natura ſuis certis limitibus ↄprehēditur. ſꝫ
nullū tale extenditur ad infinita. ergo anima chriſti non
cognoſcit infinita ¶ Prete. Sicut ſciētia dei ē infinita ex 14
tēſione inquantū infinita cognoſcit. ita intēſione inquan
tum in ifinitū limpide ↄgnoſcit. ſed ſciētia chriſti nō fuit
infinita intēſione quia ſic in limpiditate adequaretur di
uine eſſentie. ergo nō fuit infinita extenſione. ergo nec ſci
uit infinita nec oīa q̄ deus ſcit
¶ Sed cōtra eſt quod dicitur apocalip. quinto ſup illō Cōtra
dignus ē agnus accipere ſciētiam glo. omnem cognitio
nem quā deus nouit. Ergo chriſti anima ſciuit omnia q̄
deus ſcit ¶ Prete. vno infinito cognito. poſſibile eſt infi
nita cognoſcere. quia ⁊ deus ſua eſſentia que eſt infinita
infinita ↄgnoſcit. ſed anima chriſti videt verbum. quod
eſt infinitum ⁊ per verbum videt alia. ergo poteſt ſcire in
finita ¶ Pre. Ad coloſſē. primo dicit ꝙ in xp̄o omnē ple
nitudinē diuinitatis placuit inhabitare. ſed hoc nō eſſet
niſi haberet omnium noticiā que deus nouit. ergo anima
xp̄i ſcit omnia que deus ſcit ¶ Prete. quicquid alicui cre
ature ↄmunicari poteſt anime xp̄i ↄmunicatum eſt. ſed
habere omnē noticiam eſt creature ↄmunicabile. quia ſm
phm intellectus poſſibilis ē in potentia ad omnia intelli
gibilia Ergo aīe xp̄i ↄmunicatū ē vt oīa videret in v̄bo
¶ Reſpōſio dōm ꝙ ad euidētiā huius q̄ſtionis oportet Rꝫo.
intelligere quid eſt dictu aliquid in verbo videre ¶ Sci
endū igitur ꝙ nihil poteſt videri in aliquo niſi illo modo
quo eſt in illo Cōtingit aūt multa eē in vno dupl'r Vnoº Dul. ſꝫ in
diuiſim ⁊ pluraliter. ſicut plures reſplēdēt in ſpeculo vna vno dupl'r.
q̄ꝫ diuiſim. ⁊ ſic plures hoīes ſunt in domo. Alioº vni
formit ⁊ ſimpl'r. ſicut plures effectꝰ ſꝫ v̄tute in cā vl' etiā
ↄcluſiones i ꝑncipio ⁊ mēbra i ſemine. q̄cūqꝫ aūt aliq̄d in
tuet ↄſequēs ē vt illa videat q̄ in illo ſꝫ multipl'r ⁊ diui
ſim eo ꝙ vnūqđqꝫ eorū ita offert ſicut ⁊ illud vnū in quo
cōtinētur. ⁊ pro tanto qui videt ſpeculū videt formas in
eo reſultātes. ſed qui videt aliquod vnū nō oportet ꝙ vi
deat omnia q̄ ſunt in eo. vniformiter ſiue vnite. niſi quā
do totam virtutem illius vnius cōprehendit. ſicut q̄ vi
det aliqđ ꝑncipiū nō oportet ꝙ videat oēs ↄcluſiōes i eo
v̄tute exiſtētes niſi forte illud cōprehēdat. Res aūt create

ſunt in deo non quidem multipliciter ſed vnite. vt dicit
Dyoniſ. vñ cū dicitur res eſſe in deo magis aſſimulatur
illi modo quo effectus ſunt in ſua cauſa et concluſiones
ſunt in ṗncipio. ꝙ̄ modo illo quo forme ſunt in ſpeculo.
Et ideo non oportet ꝙ qui videt verbū ꝙ videat om/
nia que verbū in ſeipſo videt. vt quidā dixerūt aſſeren/
tes exemplū de formis que videntur in ſpeculo viſo. Ip
ſum eñ verbū ſe cōprehendit. vnde omnia que in ipſo
virtute et vnite ſunt cognoſcit ſe videns. Intellect⁹ au
tem creatus qui verbū non cōprehendit non oportet ꝙ
intelligendo verbū omnia videat que in verbo ſunt Sȝ
tamen in hoc anima xp̄i maiori prerogatiua gaudet ꝙ̄ ali/
us intellectus creatus. videt eñ in verbo omnia preſen/
tia preterita ⁊ futura. Cuius ratio ē. quia cum deus ſit
principiū omniū rerū et finis. duplex habitudo ipſi⁹ ad
creaturas inuenitur. vna ſm̄ quā omnia a deo ꝓcedūt in
eſſe. Alia ſcd̄m quā ad eum ordinātur vt in finem. Que
dam vero tantū per viam aſſimilationis vt irrationales
creature. quedā vero tā per viam aſſimilationis ꝙ̄ per
viam cognitionis pertingēdo ad ipſam diuinā eſſentiā.
Cuilibet eñ nature procedēti a deo inditū eſt vt in bonū
tendat per ſuam oꝑationē. In cuiuſlibet eñ boni execu
tione creatura deo aſſimilat̃. ſed creature rationales ſuꝑ
hoc habent vt ſua oꝑatione ad ipſum deū cognoſcendū
et amandū pertingāt. vnde pre ceteris creaturis beatitu
dinis ſunt capaces. In vtraq̄ȝ aūt harū habitudinū in/
uenitur creaturas creator excedere. Quantū ad primū
quidē. q̄r ſuper oīa que de⁹ fecit ad hec poſſit alia diffi
cilia facere. et nouas ſpecies et noua genera ⁊ alios mū
dos. et tamē nunq̄ȝ id qd̄ factum ē facientis virtutē ade
quare poteſt. Quantū vero ad ſcd̄m. quia creatura quā
tumcunq̄ȝ fiat boni ꝑticeps. nunq̄ȝ tamē ꝑtingit ad hoc
ꝙ bonitatem dei adequat. Quantūcunq̄ȝ eñ creatura
rationalis deū cognoſcat ⁊ amet. nunq̄ȝ tamē eum ita ꝑ/
fecte cognoſcit et amat quantū ipſe cognoſcibilis et dili/
gibilis eſt. Sicut autē creature imꝑfecte eſſent. ſi a deo
procederent et in deū non reordinarētur Ita imꝑfectus
eſſet creaturaꝝ a deo exitus. niſi reditio in deum exituȝ
adequaret. Et ideo vnaqueq̄ȝ creatura quantū partici/
pat de eſſe tantum participat de bonitate. vñ et oportet
vt excellentiſſimi intellectus creati deum cognoſcant vt
eorū cognitio adequetur proceſſui creaturarū a deo Pro
cedunt tamen a deo res et per viam nature et per viam — *Diſtīctō bi/membris.*
gratie. Unde intellectus creati qui ſunt in ſummo crea
turarū conſtituti. ſm̄ conditionē nature. omniū natura
lium in deo et ex deo cognitionem accipiunt ſcȝ angeli.
Criſtus vero conſtitutus ſuꝑ omnē creaturā eſt. etiam
quantū ad dona gratie q̄r de plenitudine eius om̄es ac/
cipimus Jo. iij. ideo in deo ipſe accepit oīm eoꝝ ꝯgnitio
nem q̄ a deo ſcd̄m qd̄cunq̄ȝ tēpus ꝓcedūt. nō ſolū ſcd̄m
ordinē nature ſed ſcd̄m ordinē gratie. Scit igit̃ oīa xp̄i
oēs creaturas nō ſolū quantū ad naturales ꝓprietates
qd̄ etiā angeli habēt. ſed etiā ſm̄ ꝙ ſubſtāt diuine ꝓuidē
tie ordinare in finē ſalutis humane ⁊ donoꝝ gratie. ideo
ſcit ſingularia et oēs ſingulares act⁹ oīm et etiā cordis
abſcōdita. qd̄ de nulla alia creatura dicere oportet. ⁊ tñ
q̄r nō ꝑtingit ad ꝯprehēdendā ipſam diuinā infinitatē.
ideo remanet deo facultas adhuc multa alia faciendi ꝙ̄
ea q̄ anima xp̄i cognoſcit.

Ad. i. ¶ Ad p̄mū igitur dicendū ꝙ huic rōni ꝯmuniter reſpō
Opinio detur ꝙ de⁹ ſcit quedā ſciētia viſionis ſcȝ q̄ ſunt erūt vel
fuerūt. ⁊ hec non ſunt infinita ſuppoſito principio ⁊ fine
mūdi. q̄ quidē deus ſola dicit̃ viſione videre. q̄r viſio eſt
eorū q̄ in ſe ſubſiſtunt extra intellectū videntis. Quedaȝ
vero ſcit ſciā ſimplicis intelligētie. ſicut illa q̄ poteſt face/
re ꝙ̄uis nunq̄ȝ ſint futura. ⁊ hec ſunt infinita. ⁊ dicitur il
la intelligere ea ratione qua intellectus poteſt ſibi forma
re quidditates eorū q̄ extra eū nō exiſtūt Anima igitur
criſti videt in verbo omnia p̄ſentia p̄terita ⁊ futura non
tamē quecunq̄ȝ deus poteſt facere. ⁊ ita non ſequitur ꝙ
ſciat infinita ¶ Sed iſta reſponſio non ſoluit vim ratōis — *Reprobat*
ſuppoſito eñ ꝙ generatio in futurum in infinitū duraret
quod deus facere poſſet. conſtat ꝙ infiniti homines eēnt
futuri ⁊ omnes deus cognoſceret ſciētia viſionis. vnde
ſi anima chriſti ſciret omnia q̄ deus ſcit ſcientia viſionis
ſequeretur ꝙ ſciret infinita ꝙ̄uis nō ſciret omnia que fa
cere poſſit. quia deus preter infinita indiuidua harū ſpe
cierū finitarū poteſt facere infinitas alias ſpecies ⁊ in ſin
gulis ſpeciebus infinita indiuidua. vt patet p̄cipue in ꝓ
porcionibus numerorū Si eñ in vna ꝓportionis ſpecie
accipiantur indiuidua. in infinitū multiplicabūtur. vt pu
ta in ſpecie dupli eſt ꝓportio duorū ad vnū. quattuor ad
duo ſex ad tria. ⁊ ſic in infinitum. Et iterū ſuper ꝓpor/
tionem dupli eſt alia ſpecies triplum ⁊ dimidiū. et qua/
druplū ⁊ dimidiū. ⁊ quintuplū ⁊ ſic in infinitū. ⁊ tñ vna
queq̄ȝ illarū ꝯtinet indiuidua infinita in potentia Unde
ſi ergo generatio futura in infinitū. ſm̄ has ſpecies. que
ſunt modo finite. duraret adhuc plura deus poſſet face/
re. quia poſſet facere nouas ſpēs. ⁊ hoc in infinitū. Et ſic
patet ꝙ non eſt eiuſdem rationis dicere animam criſti co
gnoſcere infinita ⁊ cognoſcere omnia que deus p̄t facere
¶ Prete. Deus cognoſcēdo ſciētia viſionis omnes crea
turas comprehēdit eas ⁊ ſic ſcit quicquid eſt in creature
potētia In potētia creaturarū ē infinitū. ſicut patet in di
uiſione ꝯtinui. ⁊ in appoſitōe numerorū Unde cū anima
criſti etiā creaturas comp̄hendat ſcit infinita que ſunt in
creaturis in potētia. Et p̄terea ſi anime damnatorū ſunt
perpetue. ⁊ in eis cogitatōnes erunt volubiles quarum
nullam ignorat deus. ſcit ergo deus ſciā viſionis infinita
futura. vnde ſi anima criſti ſciat omnia que ſcit deus ſciā
viſionis. oportȝ etiā dicere ꝙ ſciat infinita ¶ Et iō aliter — *Opi. b. tho.*
dōm eſt ꝙ in rebus inuenimus aliqd̄ qd̄ ſimpliciter ē mo
dis omnibus īfinitum ſicut eſt deus. aliquid etiā qd̄ om
nibus modis ē finitū. ſicut res materiales. Aliquid etiā
qd̄ ē quodāmō finitū ⁊ quodāmō infinitū. ſicut q̄libet ſub
ſtātia īmaterialis. ē q̄dē finita inquātū habet eē limitatū
ad ꝓpriam naturā eo ꝙ nulla creata natura quantūcunq̄ȝ
immaterialis ē ſuū eē ſȝ eē participat. eſt tñ infinita ꝑ re/
motionē illius terminatōis ſm̄ quā forma terminatur
ex ipō qd̄ in materia recipit̃. cū omne receptū ſit in reci/
piēte ꝑ modū recipiētis Scd̄m hoc igitur ꝙ res aliqua
eſt infinita. ſm̄ hoc per ſuam actionem ꝯparatur ad infini
tum Illud enim qd̄ eſt infinitum ſm̄ eſſe. propter imma/
terialitatem. vt deus. ⁊ propter eius operatōnem cōpa/
ratur ad infinitum ⁊ ſm̄ materiam ſiue quantitatem et
ſm̄ naturā ſpēi vel gn̄is Vñ de⁹ p̄t cognoſcere īfinita idi
uidua vel infinitas ſpēs q̄r cognoſcit oīa q̄ p̄t facere ⁊ p̄t
in infinitū nouas ſpēs facere. ⁊ p̄ter hoc cū aliq̄d ſcd̄m ħ
agat ſm̄ qd̄ ē actu ſicut eē dei ē infinitū. ita ⁊ ei⁹ actō hȝ
efficatiā infinitā Res aūt naturalis neutromō hȝ ꝯpara
tionē ad infinita. neq̄ȝ ſcȝ ad īfinita ſm̄ quātitatē vl̄ mate
riā. neq̄ȝ ad īfinita ſm̄ ſpēs Sic pȝ ī viſu q̄ ē ꝟt⁹ q̄dā mate
rialis. ⁊ iō nō p̄t quālibet ſpeciē cognoſcere. ſȝ determina
tā ſcȝ colorē. nec p̄t īfinita cognoſcere niſi ꝑ ſucceſſionē eo

ꝙ cū ſit materialis.actō eius materialis eſt.⁊ attingit ad
ea q̄ ſunt infinita ſm quantitatē ꝯtinuam vel diſcretā q̄
eſt infinitas materialis eo mō quo ſunt infinita.ſcꝫ mate
ria.numerādo ptē poſt partem. Et ideo impoſſibile ē ꝙ
vnqꝫ ꝑueniat ad ꝯgnitōnem infinitorū īdiuiduorū Et q̄
intellectus noſter in ſtatu iſto a ſenſu accipit .inde ē etiaꝫ
ꝙ nec etiā infinita hoc mō ipſe cognoſcere poteſt . Sub-
ſtantie vero immateriales q̄ ſunt q̄dammō infinite ⁊ q̄-
dammō finite.q̄ eē finitū habēt.oportꝫ ꝙ earū oꝑatio ⁊
ſit efficatie finite ⁊ ꝯpetur ad naturas infinitas q̄ nullo
modo materiales ſunt.ideo earū oꝑatio ſe extēdit ad in
finita materialiter. vñ etiā intellectus.noſter vt dr̄ cōmē.
in.iij.de aīa.oſtēditur quodāmō infinitꝰ inquantū ꝯgno
ſcit vniuerſale in quo infinita ſingularia cognoſcūtur.ſed
hoc deficit ꝙ ſpecies vniuerſalis quā intellectꝰ apprehen
dit vtputa hoīs non ē ꝑfecta ratō ꝯgnoſcēdi quodlibet
ſingulare in ſua ſingularitate Si aūt eēt tunc intellectus
noſter.dato ꝙ eſſent infiniti homines.cognoſcet infinita
materialiter ꝑ vnam virtutē finitā q̄ eſt natura humana
In infinitis eīn hominibꝫ q̄uis ſit infinitum ſcdm quan
titatē vel materiam.non eſt infinitum ſcdm ſpeciem Qđ
patet ex hoc ꝙ adhuc extra infinitos homines poſſunt
eſſe alie ſpecies.proprium aūt obiectū intellectus ē natu
ra ſpeciei. nō aūt materia Similiter qui ꝯgnoſceret per
animal.animalis naturā.omnes ſpecies animalis in ſua
ſpecialitate.dato etiam ꝙ ſpecies animalis eſſent actu in
finite.adhuc ꝯgnoſceret infinitam ſpeciem.ſed finitā na-
turam.quia preter naturā animalis adhuc ē natura la-
pidis Ita etiam cū anima criſti ꝯgnoſcit verbū quod eſt
ſufficiēs ratō cognoſcēdi omnia indiuidua in ſua ſingula
ritate ⁊ omnes ſpecies in ſua ſpecialitate. nihil prohibet
q̄uis ſint infinita ſcdm eē.quin cognoſcat infinita non ta
Ad.2. men apprehēdet naturam infinitā ¶ Ad ſcdm dōm ꝙ ex
vnione ad verbū anima chriſti nō eleuatur vltra limites
creature Unde nec ſcit infinita.nec habēs virtutem infi-
nitam.nec eius oꝑatō eſt infinita per ſe.q̄uis infinita co-
gnoſcat Cognoſcit eīn illa īfinita finita efficatia.vnde nō
Ad 3. remanet infinita niſi materialiter Et per hoc patet ſolu
Ad 4 tio ad terciū ¶ Ad quartū dōm ꝙ ꝯprehēſio infiniti non
poteſt eſſe niſi per actōnem que ſit efficacie infinite Tūc
eīn deus ꝯprehēditur ab intellectu aliquo.quando intel
lectus habet tantam efficaciam in intelligendo.quantam
habet deus vt intelligatur. Unde non pōt ꝯprehēdi niſi
ab intellectu increato.ſed ꝯgnitō infinitorum non requi
rit efficaciam infinitam in oꝑatōne intellectus. vt ex di-
Ad 5 ctis patet ⁊ ideo ratō non ſequitur ¶ Ad quintum ⁊ ſex
Ad 6 tum patet ſolutō ex dictis ¶ Ad ſeptimū dicēdum ꝙ ani
Ad 7 ma chriſti cognoſcit infinita modo ꝑdicto per ſpeciē in-
creatam id eſt per eſſentiam ipſam diuinam.que quidem
cū infinita ſit nihil prohibet quin ſit infinitorum ratio
Ad 8 Ad octauum patꝫ reſponſio ex dictis ¶ Ad nonum.dicē
Ad 9. dum ꝙ homo aſſumptus non equatur verbo in numero
ſcitorum q̄uis ſciat infinita q̄ adhuc non ſeq̄tur ꝙ ſciat
oīa illa que deus poteſt facere vt ex dictis patet.dato eti
am ꝙ omnino ſciret omnia que ſcit verbum adhuc non
equaret̄ in numero ſcitorū quātū ad modū ſciendi q̄uis
Ad.10 eēt eq̄lis nūerꝰ vtrobiqꝫ ¶ Ad.x.dōm ꝙ q̄ntitati dimē-
ſiue q̄libet dimēſio ꝑ ſe ꝯpetit ⁊ iō ſm quācūqꝫ vnū corpꝰ
alteri eq̄tur.pt̄ dici ei eē eq̄le .ſꝫ quātitas ſcientie que at-
tenditur penes numerum ſcitorum eſt ei quaſi ꝑ accñs
et materialis.et precipue quādo in multis ſcitis vna eſt
ratio ſciendi. Secus eīn eſſet ſi diuerſis rationibus co
gnoſcerētur.ſed illa quātitas que ē ex efficatia cognitio
nis ſciētie ꝑ ſe cōpetit.q̄ talis quātitas attendit̄ ſm exi
tum operationis intellectualis ab intellectuali virtute.
et ideo non eſt ſimile. ¶ Ad vndecimū dicendū ꝙ filius Ad 11.
dei nō aſſumpſit omnes defectus qui ei potuerūt ineſſe
ſine impedimēto humane redemptionis. ſed hoc mani-
feſtum eſt ꝙ illos tantū aſſumpſit quorū aſſumptio ad
redemptionē humani generis cōpetens erat . Et tamē
quecūqꝫ neſcientia eſſet defectus redemptionē impedi-
ens.quia in redemptore per quē gratia et veritas in to
tum humanū genus diffundenda erat req̄rebatur ple-
nitudo gratie et veritatis cui quilibet ſcientie defectus
preiudicare poterat ¶ Ad duodecimū dicendū ꝙ criſtꝰ Ad 12.
per infirmitatē corporis venit infirmitatē anime ſanare
que conſiſtit in defectu gratie et cognitionis. Unde q̄-
uis defectus corporales corporꝪ aſſumpſit . tamen defe
ctus gratie et ſcientie aſſumere non debuit. ¶ Ad.xiij. Ad 13
patet reſponſio ex dictis. ¶ Ad.xiiij.dicendū ꝙ quanti Ad 14
tas extēſionis vt ex dictis patet etiā eſt accidētalis quā
titas.quātitas autē intenſiua eſt ſcientie eſſentialis vt
ex dictis patet. Et ideo non eſt ſimile.

Quinto querit̄. vtrum

anima criſti ſciat omnia illa q̄ deus poteſt fa- .i.
cere. ¶ Et videtur ꝙ ſic . Quicunqꝫ ſcit maius poteſt
ſcire minus.ſed deus eſt maius q̄ quicqꝫ poteſt facere.
quia quicq̄d poteſt facere creatū eſt.ergo cū aīa criſti co
gnoſcat deum multo magis poteſt cognoſcere q̄cquid
deus poteſt facere. ¶ Sed dice.ꝙ q̄uis deꝰ ſciat maiꝰ Solo.
tamē anima criſti ordinata eſt ad cognitionē dei nō aūt
ad cognitionē omniū que deus poteſt facere ¶ Sed cō 2
tra q̄uis deus in ſe ſit magis cognoſcibilis q̄ creatu-
ra.ipſa tamē creatura ē magis cognoſcibilis quo ad nos
q̄ deus.ſed quicq̄d deus poteſt facere ē creatura . ergo
anima magis nata eſt cognoſcere quicq̄d deus poteſt fa
cere q̄ ipſum deū ¶ Preterea. Anima criſti videt diuinā
virtutem ſicut diuinā eſſentiam.dicitur aūt ꝙ videt eſ- 3
ſentiam totam ſed non totaliter.ergo videt etiā virtutē
totam ſed non totaliter.ſed nō poteſt videri tota virtus
niſi videatur ad quecūqꝫ ſe poteſt extēdere.ergo anima
criſti cognoſcit omnia que deus poteſt facere. ¶ Preterea. 4
Quicq̄d deus poteſt facere poteſt manifeſtare.ſed quic
quid poteſt manifeſtari alicui creature criſto manifeſta-
tum eſt.ergo quicq̄d deus poteſt facere eſt criſto manife
ſtatum. ¶ Preterea. Illud eſt cōmunicabile alicui quod non 5
dicit defectū in cōmunicāte.nec in eo cui cōmunicat̄ .ſed
conferre aīe criſti omnē ſcientiā quā deus poteſt facere.
non dicit aliquē defectū in deo.cū hoc ad maximā libe-
ralitatem ipſius ꝑtinere videatur . Nec etiam in anima
criſti.cū ad maximā eius perfectionē ꝑtineat . ergo hoc
cōmunicabile fuit anime criſti et ita fuit ei cōmunicatū.
¶ Preterea. Si anima criſti neſcit oīa quecūqꝫ poteſt face- 6
re deus.dato ꝙ deus quicq̄d de nouo faceret.aīa xpi ne
ſciret illud.niſi de nouo addiſceret.ſed inconueniēs ē po
nere ꝙ anima xpi aliquid exiſtentiū ignoraret. vel ꝙ ali-
quid de nouo addiſcat.ergo anima xpi ſcit oīa que deꝰ
facere poteſt.
¶ Sed contra. Si anima xpi ſcit q̄cquid deꝰ poteſt face Cōtra
re.omne illud qđ deus poteſt facere ad animā xpi termi
natur . ſed aīa xpi eſt finita . cū ergo deus infinita poſſit
facere ſequeret̄ ꝙ infinitū terminaretur ad finitum.quod

eſt impoſſibile.ergo et primū ſcꝫ ꝙ anima xp̄i poſſit ſci-
2 re quicquid deus poteſt facere. ¶ Prete. Sicut eſſen-
tia diuina eſt infinita ita et diuina virtus. ſed aīa xp̄i nō
poteſt comprehēdere eſſentiā diuinam ratione ſue infi-
nitatis.ergo nec diuinam virtutem.⁊ ſic non poteſt co-
3 gnoſcere quicq̄d deus poteſt facere ¶ Pre. Quāto ali
quid perfectius cognoſcitur ab aliquo.tanto in eo plu-
ra ꝯgnoſcūtur.ſed deus perfectius cognoſcit ſeipſuꝫ q̄ꝫ
anima xp̄i.ergo plura ī eo ꝯgnoſcit q̄ꝫ anima xp̄i in ver-
bo.ſed nihil aliud cognoſcit q̄ꝫ quod eſt vel fuit vel fu-
turū eſt.vel potuit eſſe vel fuiſſe vel futurū eſſe.ergo ani
ma xp̄i non cognouit omnia illa.
¶ Rꝫº ¶ Reſpōſio dicēdū.ꝙ circa illā queſtionē aliq̄ diuer
Opio q̄ ſimode opinati ſunt. Quidam em̄ dicūt ꝙ non ſolū aīa
rūdam. xp̄i ſed etiam q̄libet aīa videt in verbo quicq̄d in eo vi-
Repbaº deri poteſt.hoc eſt.non ſolū ea que ſunt vel erunt vel fue
runt.ſed etiā q̄cūq; deus poteſt facere. Qui quidē in h̄
decepti ſunt quia exiſtimabāt modū videndi res in ver
bo ſimilem modo vidēdi res in ſpeculo materiali.in quo
imagines rerū ſcd̄m ſuā multitudinē et diuerſitatem re-
ſultant. In deo autē rerum rationes ſunt vnite⁊ ſimpli
citer vniformes.vt dicit Dyoniſ. Si aūt eſſent in eo ꝑ
viam multitudinis et diuerſitatis.tūc omne qḋ in eo co
gnoſci poteſt eo viſo cognoſceretur. ⁊ ita ab omnibꝫ vi-
dentibus deū per eſſentiam.oīa videntur que deus pōt
facere cū omnia iſta in deo cognoſci poſſunt. ¶ Sed qꝛ
expreſſe aliqui deū per eſſentiam videtium dicuntur ali
quid neſcire.ſicut patet de angelis quoꝝ vnus ab alio il
Opio.ij. luminatur ſcd̄m Dyoniſ. Inde eſt ꝙ quidam hanc co
gnitionis perfectionem non omnibꝫ deum videntibus.ſꝫ
anime xp̄i ſoli attribuūt vt ſcꝫ ipſa ſola ſciret omnia que
deus poteſt facere. ¶ Sed qꝛ nō videbatur conueniēs
ꝙ opatio infinita creature finite attribueretur. Nec hoc
poſſit eſſe ſine operatione infinita.vt oīa videātur que
Alia opi. deus facere poteſt. Ideo quidam dixerūt ꝙ aīa xp̄i nō
videt actu omnia que deus facere poteſt.videt tamē in
habitu.ita em̄ perfecte verbū cognoſcit vt quicq̄d velit
cognoſcere cōuertendo ſe ad verbū eius ꝯgnitionem in
Repbaº verbo accipiat. q̄uis nō ſemper oīa ſpeculetur ī actu
que in verbo cognoſcere poteſt. ¶ Sed illud non vide
tur eſſe verū quia anima xp̄i et quilibet beatus quantū
ad viſionem beatā qua videt verbū et res in verbo non
patitur ſucceſſionem in intelligēdo. quia ſm̄ Auguſti.
xij.de trinita. In patria non erunt volubiles cogitatio-
nes. vn̄ oporteret ponere ꝙ anima xp̄i oīa que videt
habitu in verbo.actu etiam in eo videat. ⁊ huic conſo-
nat dictum phi.qui vltimā felicitatem vult eſſe non ſm̄
habitū tantū ſed ſm̄ actum. ¶ Prete. Sicut eſt incon-
ueniens ponere vnā opationem creatam extendentē ſe
ad omnia que deus poteſt facere. Ita etiam eſt incōue
Opi.btī niens ponere reſpectu eorundē habitū creatum. ¶ Et
Thome ideo dicendū ſm̄ alios ꝙ aīa xp̄i non cognoſcit omnia q̄
deus facere poteſt Cuius ratio ē.qꝛ in cognoſcēdo duo
ſunt conſiderāda ſcꝫ id qḋ cognoſcitur.⁊ modus ꝯgno
ſcendi. In quoꝝ vno contingit q̄nq; aliquos cōuenire
qui in altero differūt.ſicut cū vnū et idem eſt quod a di
uerſis cognoſcit̄. ab vno tamen minus ⁊ ab altero ma-
gis. Illud aūt qḋ per ſe offertur ad cognoſcendū ptinet
ad illud qḋ cognoſcit̄.quod aūt in alio cognoſcitur per-
tinet ad modū cognoſcēdi eius in quo cognoſcit̄. ſicut
ſi quis cognoſcat aliqḋ principiū et in eo accipiat cogni-
tionem aliquarū cōcluſionū.illaꝝ concluſionū cognitio
dependet ex modo cognoſcēdi principiū. quanto em̄ ali
quis principiū pfectius cognoſcit tanto ꝯcluſiones plu
res in eo intuetur. Sed quantumcunq; tenuiter princi-
pium cognoſcat ſemꝑ ſubſtantia ipſius ꝑncipij remanet
cognita ei. Et ideo eius cognitio non determinat aliquē
modū cognoſcēdi ſicut determinabat ꝯgnitio concluſio
num que in eo cognoſcebātur. Et inde eſt ꝙ eorū quibꝫ
offertur principiū vnū.oēs ipſam ſubſtantiā principij
cognoſcūt non aūt equales numero vel eaſdē concluſio-
nes.ſed in hoc differt ſicut et in modo ꝯgnoſcendi prin
cipiū. Omnes aūt qui deum ꝑ eſſentiā vident dicuntur
totam eſſentiā videre dei.qꝛ nihil eſt eſſentie qḋ ab aliq̄
eoꝝ non ſit viſum cum eſſentia diuina ptem non habeat
non tamē oēs eam totaliter vidēt.ſicut ipſe ſolus ſe to
taliter videt.vt ſcꝫ modus cognitionis adequetur mo-
do rei ꝯgnite.quāta eſt em̄ ꝯgnoſcibilitas diuine eſſen-
tie.tāta ē efficatia diuini intellect9 in cognoſcendo. hoc
aūt non poteſt dici de aliquo intellectu creato.qꝛ nullus
intellectus creatus ptingit ad hoc vt ita perfecte videat
diuinā eſſentiam ſicut ipſa viſibilis eſt.ratione cuius in
tellectus nullus creatus poteſt eam ꝯprehēdere.ſed in-
ter intellectus creatos vnus alio pfectius diuinā eſſenti
am videt. Et ita patet ꝙ ex quo ꝯgnoſcere aliq̄d in ver
bo dependet ex modo cognitionis verbi.ſicut impoſſi-
bile ē ꝙ ptingat ad perfectū modū ꝯgnoſcendi verbum
vt cognoſcibile eſt.ita impoſſibile ē vt aliq̄s intellectus
creatus cognoſcat oīa q̄ in verbo cognoſci poſſunt. et
hec ſunt omnia q̄ deus poteſt facere. Vn̄ impoſſibile eſt
ꝙ aīa xp̄i ſciat oīa illa q̄ deus poteſt facere. ſicut impoſſi
bile eſt ꝙ cōprehendat virtutē diuinā. Tunc em̄ vna-
queq; res ꝯprehendit̄ qn̄ eius diffinitio ſcitur. diffini-
tio em̄ eſt virtus ꝯprehendēs rem.cuiuſlibet aūt virtu-
tis diffinitio ſumitur ex his ad q̄ virtus ſe extendit Vn̄
ſi anima xp̄i ſciret oīa ad que virtus dei ſe extendit.com
prehenderet omnino virtutē dei.qḋ eſt ōnino īpoſſibile Ad .i.
¶ Ad primū igitur dicendū ꝙ quicq̄d poteſt deus
facere minus ē q̄ꝫ ipſe deus.et facilius poſſet ab ipſa ani
ma xp̄i cognoſci ſi aīe xp̄i per ſe offerreretur q̄cquid de9
poteſt facere ſicut ꝑ ſe ei repreſentat̄ ipſe deus. nūc autē
ea q̄ deus poteſt facere vel q̄ fecit nō offerūtur anime xp̄i
in ſeipſis ſed in verbo.⁊ ideo ratio nō ſequitur. ¶ Ad.ij. Ad 2
dicendū ꝙ ſemꝑ illud per qḋ alteꝝ ꝯgnoſcitur. ſe habet
in ratione magis noti.⁊ ideo q̄uis ſm̄ aliquē modū co-
gnoſcendi creatura ſit magis nota quo ad nos q̄ꝫ deus.
tamē in illo modo ꝯgnitionis quo res vidētur in verbo
ipſum verbū eſt magis notū q̄ꝫ res in verbo viſe.vn̄ ra-
tio non ſeq̄tur. ¶ Ad.iij.dicendū. ꝙ virtus dupliciter Ad 3
in verbo ꝯſiderari poteſt. ſcꝫ quantū ad ipſam ſubſtan
tiam virtutis.⁊ ſic anima xp̄i videt totam diuinā virtu
tem ſicut et totam eſſentiā. Vel quantū ad ea ad que
extendūt virtutes ſe.ex quibꝫ etiam quātitas virtutis
conſideratur.⁊ ſic nō videt totā virtutem quia ſic eſt cō
prehendere virtutem vt dictū eſt. ¶ Ad quartū dicēdū Ad 4
ꝙ ſicut non poteſt eſſe ꝙ ſit factum q̄cquid deus poteſt
facere.qꝛ ſic deus feciſſet tot ꝙ non poſſet plura. ⁊ ſic ei9
potentia eſſet limitata ad creaturas actu exiſtentes. ita
nō poteſt poni ꝙ alicui creature ſit manifeſtatū q̄cquid Ad 5
deus poteſt manifeſtare. ¶ Ad quintū dicendū.ꝙ pone
re animā xp̄i ꝯgnoſcere omnia q̄ deus poteſt facere im-
portat defectū ex pte ipſius dei ſcꝫ ipſuꝫ deū cōprehēdi
ab ipſa anima xp̄i.qḋ derogat infinitati eius. ¶ Ad ſex Ad 6
tum dicendū.ꝙ hoc modo oportet ad hanc queſtionem

reſpondere ſicut ad argumenta de p̄deſtinatione. q̄uis
eñ poſſibile ſit eũ q̄ eſt predeſtinatus dãnari q̄ꝫ cito tñ
ponitur eſſe dãnatus. ſimul ponitur cũ hoc nõ fuiſſe pre
deſtinat⁹. qꝛ illa duo nõ poſſunt ſimul ſtare ꝙ ſit p̄deſtia
tus ⁊ dãnetur. Similiter dico ꝙ cũ anima xp̄i ſciat oĩa q̄
deus p̄uidet ſe facturꝫ. ſimul cũ hoc ꝙ ponitur aliq̄d ali
ud deũ facere. ponitur illud deũ preuidiſſe ſe facturum ⁊
animã xp̄i illud ſcire. ⁊ ſic nõ eſt neceſſariũ ꝙ ponamus
in aĩa xp̄i alicui⁹ rei ignorantiã. vel ꝙ addiſcat de nouo.

Sexto queritur. vtrũ

cognitione illa qua aĩa xp̄i ſcit res in ꝓpria natu
1. ra ſciat omĩa. Et videtur ꝙ ſic. Capacitas eñ aĩe nõ de
terminatur ad certũ numerũ ſcibiliũ. Si igiť capacitas
anime xp̄i per ſcientiã rerũ in ꝓprio genere ſufficiẽter im/
pleta ẽ. oportet ponere ꝙ ſcd̃m hanc ſcientiam omnia co
2 gnoſcat. ¶ Pre. Omĩe illud quod ẽ in potẽtia eſt imꝑfe/
ctum anteq̄ꝫ ad actũ reducať. ſed intellect⁹ poſſibilis q̄
anime xp̄i nõ defuit eſt quo eſt oĩa fieri vt diciť in .iij. de
aĩa. ergo cũ intellect⁹ xp̄i nõ fuerit imꝑfectus videtur ꝙ
3 omniũ intelligibiliũ noticiã habuit. ¶ Pre. Nunq̄ꝫ pti
net ad ꝑfectionẽ ſciẽtie nõ poſſe proficere in ſcientia niſi
ſcd̃m ſcientiã oĩa cognoſcãtur. ſed aĩa xp̄i quantũ ad ha/
bitũ ſciẽtie ꝓficere non potuit ſicut cõmuniter diciť. ḡ
ſm ſciẽtiã qua ↄgnoſcit res in ꝓprio genere oĩa ↄgnouit

Contra ¶ Sed contra. anima xp̄i res in propria natura co/
gnouit per habitũ ſciẽtie creatũ. ſed habitus ſciẽtie crea
tus non poteſt eſſe ſimilitudo omniũ. ergo aĩa xp̄i non
Rño potuit omĩa cognoſcere ſm illũ modũ ſcientie.

¶ Reſpõſio dicendũ. ꝙ illa ſciẽtia rerũ in ꝓprio gene
re ideo ponitur in aĩa xp̄i. vt ex dictis patet. vt nulla na
turaliũ ꝑfectionũ ei deeſſe inueniatur. ⁊ ideo tantũ ꝑ hãc
ſcientiam ſciuit quantũ naturalis anime cognitio ſe ex/
tendere poteſt. non ſolum in hac vita. ſed etiam poſt mor
tem. eo ꝙ xp̄s fuit ſimul ſcd̃m animã viator ⁊ compre/
henſor. Sed quedã ſunt ad que naturalis cognitio nul
lo modo extendere ſe poteſt. ſicut eſt ipſa diuina eſſentia.
futura ↄtingentia. cogitationes cordiũ. ⁊ alia huiuſmo/
di. Et hoꝝ anima xp̄i nõ habuit ſcientiã ꝑ modũ illum.
ſed quia cognouit ea in verbo. non aũt ↄgnitione ꝓphe/
tie. quia ꝓphetia eſt quedã participatio imꝑfecta illi⁹ vi
ſionis qua videtur res in verbo. q̄ cũ in xp̄o perfecta fu
it imꝑfectio ꝓphetie in xp̄o locum nõ habuit. Patet igiť
ꝙ xp̄s hanc ſcientiam habuit pleniorem q̄ꝫ adam. quia
adam per hanc ſcientiã non cognoſcebat ſubſtãtias ſepa
ratas creatas. aĩa vero xp̄i cognoſcebat. Ad hoc eñ ſe
extendit naturalis cognitio anime ſeꝑate. non aũt con/
Ad .i. iuncte corpori corruptibili.

¶ Ad primũ dicendũ. ꝙ capacitas humane anime ſe
extendit ad determinatũ genus cognoſcibiliũ. non autẽ
Ad 2 ad determinatũ numerũ in illo genere. ¶ Ad .ij. dicen/
dum. ꝙ intellectus poſſibilis eſt in potẽtia ad oĩa intelli
gibilia recipiẽda q̄ poſſunt fieri ꝑ intellectũ agentẽ. de q̄
et ph̄s dicit. ꝙ intellectus agens eſt quo anima eſt om/
nia facere. Hec autem ſunt q̄ a fantaſmatibꝫ abſtrahunť
et in quorũ cognitionem poſſumus per principia natu/
raliter cognita. et ideo tantum ad hec intellectus poſſi/
bilis eſt in potentia naturali. Horũ autem omniũ ſcd̃m
hanc ſcientiam. noticiam xp̄s habuit. vnde in eius intel
Ad 3 lectu nulla imꝑfectio fuit. ¶ Ad tertium dicendũ. ꝙ ꝓ
tanto etiam xp̄s in hac ſcientia quantũ ad habitum pro

ficere nõ potuit. quia talis ſm rationem generis ad plu
ra ſe extendere nõ poteſt q̄ꝫ xp̄s per eam ſciret. Dicitur
autem in euangelio ſapientia profeciſſe quantũ ad expe/
rientiam eorum que habitu ſciebat.

¶ Materia. xxi. de bono.

Queſtio. xxi. de bono.

⁊ habet ſex queſtiões. Prima. vtrũ bonũ
addat aliq̄d ſupra ens. Secũda. vtrũ ens ⁊
bonũ conuertatur ſm ſuppoſita. Tertia. vtrũ bonũ ſm
rationem ſit prius q̄ꝫ verũ. Quarta. vtrũ omnia ſint bo/
na bonitate prima. Quinta. vtrũ bonũ creatum ſit bo/
num per ſuam eſſentiam. Sexta. vtrũ bonũ creature ſit
in modo ſpetie et ordine vt dicit Auguſtinus.

Queſtio eſt de bono.

Et primo queritur. vtrũ bonum
addat aliquid ſupra ens. Et videtur .1.
ꝙ ſic. Vnũq̄dq̄ꝫ eñ eſt ens ꝑ ſuã eſ/
ſentiam. creatura non ẽ bona ꝑ eſſen
tiam ſed ꝑ participationẽ. ḡ bonũ ali
quid addit aliud ſm rẽ ſuꝑ ens ¶ Pre. Cũ bonũ in ſua 2
ratione includat ens. et tamen bonũ ſm ſuam rationem
diſtinguitur ab ente. oportet ꝙ ratio boni addat ſupra
rationem entis. ſed nõ poteſt dici ꝙ addit ſuper ens ali
quã negationem ſicut vnum. q̄d addat ſuꝑ ens indiui/
ſionem. quia tota ratio boni in poſitione conſiſtit. aliq̄d
ergo poſitiue addit bonũ ſuper ens. et ita videtur ꝙ ali/
quid realiter addat ¶ Sꝫ dice. ꝙ addit reſpectũ ad finẽ
¶ Sed contra. ſm hoc eñ bonum nihil aliud eſſet q̄ꝫ
ens relatum. ſed ens relatum concernit determinatum
genus entis q̄d eſt ad aliquid. ergo bonum eſt in aliquo
vno predicamento determinato. q̄d eſt contra ph̄m in
primo ethycorũ. vbi ponit bonum in omnibus generibꝫ
¶ Prete. Vt poteſt accipi ex dictis Dyoniſ. iiij. capitu. 4
de diuinis nominibus. bonum eſt diffuſiuum ſui eſſe. er
go per hoc eſt aliquod bonum q̄d eſt diffuſiuum ſui. ſed
diffundere importat actionem quãdam. actio autem ab
eſſentia procedit mediante virtute. ergo aliquid dicitur
eſſe bonum ratione virtutis addite ad eſſentiaꝫ. ⁊ ſic bo
num aliquid ponit realiter ſuper ens. ¶ Prete. Quan 5
to magis receditur ab vno primo ſimplici. tanto maior
in rebus differentia inuenitur. ſed ens ⁊ bonum in deo
ſunt vnum re et diſtinguũtur ratione. ergo in creaturis
diſtinguũtur plus q̄ꝫ ratione et ita diſtinguũtur re. cum
ſupra diſtinctionem rationis nõ ſit alia diſtinctio niſi rei
diſtinctio. ¶ Prete. Accidentalia realiter addunt ſupra 6
eſſentiam rei. ſed bonitas rei eſt creature accidẽtalis. ali/
as nõ poſſet bonitatem amittere. ergo bonum addit ali
quid ſupra ens ¶ Prete. Omne illud quod dicitur per 7
informationem alicuius addit aliquid realiter ſuper il/
lud. eo ꝙ nihil informatur ſeipſo. ſed bonum dicitur per
informationem. vt dicit Commenta. libri de cauſis. er/
go bonum addit aliquid ſupra ens. Sed diceres. ꝙ 8
bonum determinat ens ſcd̃m rationem. ¶ Sed contra
aut illi rationi reſpondet aliquid in re. aut nihil. Si ni/
hil ſequitur ꝙ ratio illa ſit caſſa et vana. Si autem ali/
quid reſpondet in re. habetur propoſitum ꝙ bonũ rea/
liter addat aliquid ſupra ens. ¶ Prete. Relatio ſpecifi 9

tatur ſcd̄m illud ad quod dicitur. ſed bonum dicitur ad determinatū genus. ſcʒ ad finem. ergo bonum dicit ſpe‐cificatiuam relationem. ſed omne ens ſpecificatum ad‐
10 dit aliquid ſupra ens cõmune. ergo ⁊c̄. ¶ Preterea. Sicut bonum et ens cõuertūtur. ita homo ⁊ riſibile. ſed riſibi‐le q̄uis cõuertatur cum homine. addit tamen ſupra hominem realiter ſcʒ ipſam hominis ꝓprietatem que ē de genere accidētium. ergo et bonum realiter addit aliq̄d ſuper ens.

Inſtātie ¶ Sed contra eſt quod Auguſti. dicit. ꝙ inquātum
1. deus eſt bonus. ſumus. inquantū ſumus. boni ſumus. ergo videtur ꝙ bonum non addit aliquid ſuper ens.
2 ¶ Preterea. Quecū̄ꝗ ita ſe habent ꝙ vnū addat ſuper al‐terum re vel ratione. vnum eoꝝ poteſt intelligi ſine altero. ſed ens non poteſt intelligi ſine bono. ergo bonū non addit ſuper ens nec re nec ratione. Probatio medie. Plus poteſt deus facere q̄ homo intelligere. ſed nō poteſt deus facere ꝙ ſit aliquod ens qđ non ſit bonū. quia hoc ipſo ꝙ eſt a bono bonū eſt. quod patet ꝑ Boe. in li‐bro de ebdo. ergo nec intellectus intelligere hoc poteſt

Rſo. ¶ Reſpōſio dicendū. ꝙ tripliciter poteſt aliquid addere ſuper alterū. Uno modo ꝙ addat aliquā rem que ſit extra eſſentiam illius rei cui dicitur addi. ſicut album addit aliquid ſupra corpus. quia eſſe albedinis ē preter eſſentiam corporis. Alio modo dicitur aliquid addere ſuper alterū per modum cõtrahendi et determinādi. ſicut homo addit aliquid ſuper animal. non q̄dem ita ꝙ ſit in homine aliqua res que ſit penitus extra eſſentiam ani‐malis. alias opoꝛteret dicere ꝙ non totū qđ eſt homo ē animal. Licet animal eſſet pars hominis ſi animal ꝑ hominem ↄtrahitur. quia illud qđ determinate et actuali‐ter cõtinetur in ratione hominis implicite et quaſi potē‐tialiter cõtinetur in ratione animalis. ſicut de ratione hominis eſt ꝙ habeat animā rationalem. De ratione ani‐malis eſt ꝙ habeat animam. non determinādo ad rationalem vel irrationalem. iſta tamen determinatio ratione cuius homo ſuper animal addere dicitur in aliqua re fundatur. ¶ Tertio modo dicitur aliquid addere ſuper al‐terum ſcd̄m rationē tantū. quādo ſcilicet aliquid ē de ratione vnius quod nō eſt de ratione alterius. quod tamē nihil eſt in rerū natura. ſed in ratione tātū. ſiue per illud cõtrahatur illud cui dicitur addi ſiue non ¶ Cecum em̄ aliquid addit ſuper hominē ſcʒ cecitatem que non eſt aliquod ens in natura. ſed rationis tantū ſcd̄m ꝙ ens ē cõ‐prehendens priuationes. et tamen per hoc homo con‐trahitur. non em̄ omnis homo cecus eſt. ſed non ſemꝑ vt cum dicimus talpam cecam nō fit per hoc additum aliqua contractio. Non aūt poteſt eſſe ꝙ ſupra ens vni‐uerſale bonū aliquid addat primo modo. q̄uis ſcđo modo poſſit fieri additio aliqua ſuper aliquod ens ꝑticulare. Nulla em̄ res nature eſt que ſit extra entis eſſentiaʒ vniuerſalis. q̄uis aliqua res ſit extra eſſentiam hui' entis. Scđo modo inueniūtur aliqua addere ſupra ens. quia ens cõtrahitur per decem genera quoꝝ vnumqđ q̄ addit aliquid ſupra ens. non quidē aliquod accidens vel differētiam que eſt extra eſſentiam entis. ſed deter‐minatum modū eſſendi qui fundatur in ipſa exiſtentia vel eſſentia rei. Sic autem bonum non addit aliquid ſupra ens. cū bonum diuidatur equaliter in decem gene‐ra ſicut ens. vt patet in primo ethycoꝝ. Et ideo opoꝛtet vel ꝙ nihil addat ſupra ens. vel addat aliquid quod ſit in ratione tantum. Si em̄ aliquid reale adderetur opoꝛteret ꝙ per rationem boni cõtraheretur ens ad aliquod ſpeciale genus. Cum aūt ens ſit illud quod cadit primo in conceptione mentis. vt dicit Auicen. opoꝛtet ꝙ omne aliud nomen vel ſit ſynonimū enti. quod de bono dici nō poteſt cum non nugatoꝛie dicatur ens bonum. Uel addit aliquid ad minus ſm̄ rationem. et ſic opoꝛtet ꝙ bo‐num ex quo non contrahit ens addat aliquid ſuper ens quod ſit rationis tātum. ¶ Id autem quod ē rationis Diſtinctio
tātū poteſt eſſe dupliciter. ſcilicet negatio vel aliqua re‐latio. Omnis em̄ poſitio abſoluta aliquid in rerum na‐tura exiſtens ſignificat. Sic ergo ſuper ens qđ eſt prima cõceptio intellect' vnū addit illud qđ eſt rōnis tm̄ ſcʒ negationeʒ tm̄. dicitur em̄ vnū quod ē ens indiuiſum. Sʒ verū et bonum poſitiue dicūtur. vnde non poſſunt addere niſi relationem que ſit rationis tantū. Illa em̄ relatio ſcd̄m ph̄m in quinto Metaphyſ. dicitur eſſe rationis tā‐tum. ſcd̄m quam dicitur referri illud quod non depen‐det ab alio ad quod refertur. ſed ecõuerſo eſt illa relatio quedam dependentia. ſicut patet in ſcientia ⁊ ſcibili. ſenſu et ſenſibili. ſciētia em̄ dependet a ſcibili. ſed non econ‐uerſo. Unde relatio qua ſcientia refertur ad ſcibile ē realis. relatio vero qua ſcibile ad ſcientiam refertur eſt rationis tātum. Dicitur em̄ ſcibile relatiuū ſm̄ ph̄m. nō q̄a ipſum referatur. ſed quia aliquid refertur ad ipſum. Et ita eſt in omnibus alijs que ſe habent vt menſura ⁊ men‐ſuratum. vel perfectiuū et perfectibile. Opoꝛtet igitur ꝙ verum et bonū ſuper intellectum entis addant reſpectū perfectiui. In quolibet em̄ ente eſt duo cõſiderare. ſcilicet ipſam rationem ſpeciei et eſſe ipſum quo aliquid ſubſi‐ſtit in ſpecie illa. Et ſic aliquod ens poteſt eſſe perfectiuū dupliciter. vno modo ſcd̄m rationem ſpeciei tantum. ⁊ ſic ab ente ꝑficitur intellectus qui percipit rationē entis non tamen eſt ens in eo ſcd̄m eſſe naturale. et ideo hunc modum perficiendi addit verum ſuper ens. verum em̄ eſt in mente. vt dicit ph̄s in ſexto metaphyſ. ꝙ vnumqđ q̄ ens in tātum dicitur verum inquantū confoꝛmatum eſt vel confoꝛmabile intellectui. et ideo omnes recte dif‐finientes verum ponunt in eius diffinitione intellectum. Alio modo ens eſt perfectiuū alterius. non ſolum ſcd̄m rationem ſpeciei. ſed etiam ſcd̄m eſſe quod habet in rerū natura. Et per hunc modum eſt perfectiuū bonum. bo‐num em̄ eſt in rebus vt dicit ph̄s ſexto metaphyſ. In‐quantum em̄ vnum ens eſt ſcd̄m eſſe ſuum perfectiuum alterius. et ↄſummatiuū habet rationem finis reſpectu illius qui ab eo perficitur. Et inde eſt ꝙ omnes recte dif‐finientes bonum. ponunt in ratione eius aliquid quod pertinet ad habitudinem finis. vnde ph̄s dicit in p̄mo ethycoꝛum. ꝙ bonum optime diffinierunt dicentes ꝙ bonum eſt qđ omnia appetunt. Sic ergo primo et prin‐cipaliter dicitur bonum ens perfectiuū alterius per modum finis. ſed ſcđario dicitur aliquid bonum quod ē ductiuum in finem prout vtile dicitur bonum. vel quod natum eſt conſequi finem. ſicut et ſanum dicitur non ſoluʒ habens ſanitatem. ſed perficiens et conſeruās et ſigni‐ficans.

¶ Ad primū igitur dicēdum. ꝙ cum ens dicatur abſolu‐ Ad 1.
te. bonum vero ſuperaddat habitudinem cauſe finalis ipſa eſſentia rei abſolute conſiderata ſufficit ad hoc ꝙ ꝑ eam aliquid dicatur ens. non autem ad hoc vt per eam aliquid dicatur bonum. Sicut em̄ in alijs generib' cauſarum habitudo ſecunde cauſe dependet ab habitudine prime cauſe. prime vero cauſe habitudo non dependet

ex aliquo alio. ita etiam ē in cauſis finalib9. quia ſecundi
fines participant habitudinē cauſe finalis ex ordine ad
vltimū finem. Ipſe autem vltimus finis habet hanc ha-
bitudinem ex ſeipſo. ⁊ inde eſt ꝙ eſſentia dei que eſt vl-
timus finis rerum ſufficit ad hoc ꝙ per eam dicatur de-
us bonus. ſed eſſentia creature poſita nō dicitur res bo-
na niſi ex habitudine ad deum ex quo habet habitudinē
cauſe finalis. Et pro tāto dicitur ꝙ creatura non eſt bo-
na per eſſentiam. ſed per participationem. vno modo ſci-
licet inquantum ipſa eſſentia ſcđm rationem intelligen-
di conſideratur vt quid aliud ꝗ̃ habitudo ad deum a
quo habet rationem cauſe finalis ⁊ ad quem ordinatur
vt ad finem. Sed ſcđm alium modum creatura poteſt
dici per eſſentiam bona inquātum eſſentia creature non
inuenitur ſine habitudine ad dei bonitatem. Et hoc in-
Ad 2 tendit Boecius in libro de ebdo. ¶ Ad ſecūdum dicē-
dum. ꝙ non ſolum negatio dicit id qđ eſt rationis tan-
Ad 3 tum. ſed etiam quedam relatio vt dictum eſt. ¶ Ad ter-
tium dicendum. ꝙ omnis relatio realis eſt in genere de-
terminato. ſed relationes nō reales poſſunt circuire om-
ne ens. ¶ Ad quartum dicendum. ꝙ diffundere licet
Ad 4 ſcđm proprietatem vocabuli videatur importare opera-
tionem cauſe efficientis. tamen largo modo poteſt im-
portare habitudinem cuiuſcunqꝫ cauſe ſicut influere ⁊ fa-
cere et alia huiuſmodi. Cum autem dicitur ꝙ bonū eſt
diffuſiuum ſcđm ſui rationem. non eſt intelligenda diffu-
ſio ſcđm ꝙ importat operationem cauſe efficientis. ſed
ſcđm ꝙ importat habitudinem cauſe finalis. et talis dif-
fuſio non eſt mediante aliqua virtute ſuperaddita. Di-
citur autem bonum diffuſiuū ſm genus cauſe finalis et
non cauſe efficientis. Tum quia efficiens inquantum
huiuſmodi non ē rei menſura ⁊ perfectio. ſed magis ini-
tium. tum quia effectus participat cauſam efficientem
ſm aſſimilationem forme tātum. ſed finem conſequitur
res ſm eſſe totum ſuum. ⁊ in hoc conſiſtit tota ratio bo-
ni. ¶ Ad quintū dicendū. ꝙ dupliciter aliqua poſſunt
Ad 5 eſſe vnum in deo ſcđm rem. vno modo ex parte eius in
quo ſunt tantum. ⁊ non ex propria ratione. ſicut ſcientia
et potentia. non eñ ſcientia ex hoc ꝙ ſcientia. eſt idē qđ
potētia ſcđm rem. ſed ex hoc ꝙ eſt diuina. et que ſic ſunt
vnum re in deo. in creaturis inueniūtur differre ſcđm rē
Alio modo ex ipſa ratione eoꝝ que dicūtur eſſe vnum
realiter in deo. et ſic bonum et ens ſunt vnum in deo rea-
liter. quia de ratione boni eſt ꝙ non differat ſcđm rē ab
ente. ⁊ ideo vbicunqꝫ inuenitur bonum et ens ſunt idē
Ad 6 ſcđm rem. ¶ Ad ſextum dicēdum. ꝙ ſicut ens quoddā
eſt eſſentiale et quoddam accidētale. ita quoddā eſt bo-
num eſſentiale ⁊ bonum quoddā accidentale. Et ideo
eodem modo amittit aliquid bonitatem ſicut eſſe ſub-
Ad 7 ſtantiale vel accidentale. ¶ Ad ſeptimū dicēdum. ꝙ ex
habitudine predicta cōtingit ꝙ bonum ſm rationem di-
Ad 8 catur ens determinatiue vel informatiue. ¶ Ad octa-
uū dicendum. ꝙ iſti rationi aliquid reſpondet in re. ſcili-
cet realis dependentia eius quod eſt ad finem ipſum. ſi-
Ad 9 cut eſt in alijs rationis relationibus. ¶ Ad nonum di-
cendum. ꝙ ꝗ̄uis bonum dicat aliquā ſpecialem habitu-
dinem ſcilicet finis. tamen illa habitudo competit cuili-
bet enti. nec ponit aliquid ſcđm rem in ente. vnde ratio
Ad 10 non ſequitur. ¶ Ad decimū dicēdum. ꝙ riſibile ꝗ̄uis
conuertatur cum homine. tamen addit aliquā naturam
extraneam ſuper hominē que eſt preter eſſentiam homi-
nis. ſic autem nihil poteſt addi ſuper ens vt dictum eſt.

¶ Primū vero quod in contrariū obijcitur concedi- Solones
mus. quia bonum ſcđm ꝙ bonum nō addit aliquid ſm instātiaꝝ
rem ſupra ens. ¶ Scđm vero probat. ꝙ nec etiam ſcđm Ad .i.
rationem. Ideo ad ſcđm dicendū. ꝙ dupliciter poteſt in- Ad 2
telligi aliquid ſine altero. vno modo per modum enun-
ciandi dum ſcilicet intelligitur vnum eſſe ſine altero. ⁊ h̄
modo quicquid intellectus poteſt intelligere ſine altero
deus poteſt facere. Sic autem ens non poteſt intelligi ſi-
ne bono vt ſcilicet intellectus intelligat aliquid eſſe ens
et non bonum. Alio modo poteſt intelligi aliquid ſine al-
tero per modum diffiniendi. vt ſcilicet intelligatur vnū
nō cointellecto altero. ſicut ſi animal intelligatur ſine ho-
mine et omnibus alijs ſpeciebus. ⁊ ſic ens poteſt intelli-
gi ſine bono. Nec tamē ſequitur ꝙ de9 poſſet facere ens
ſine bono. quia hoc ipſum quod eſt facere eſt producere
aliquid in eſſe.

Secūdo querit. vtrū

ens et bonum cōuertātur ſcđm ſuppoſita. Et .i.
videtur ꝙ non. Oppoſita eñ nata ſunt fieri circa idem.
bonum autem ⁊ malū ſunt oppoſita. cum ergo malū nō
ſit natum in omnibus eſſe. quia vt dicit Auicen. ꝙ vltra
orbem lune non eſt malum. videtur ꝙ nec bonū in omni-
bus entibus inueniatur. ⁊ ita bonum cum ente non con-
uertitur. ¶ Prete. Quecūqꝫ ita ſe habent ꝙ vnum ali- 2
quid ad plura ſe extendit ꝗ̃ aliud. non ſunt conuertibi-
lia ad inuicem. ſed ſicut in. iiij. capitu. de di. no. Commē.
dicit Maximus. aliqđ bonum ad plura ſe extendit ꝗ̃
ens. extendit eñ ſe ad non entia que per bonum vocan-
tur in eſſe. ergo bonum et eſſe non ſunt conuertibilia.
¶ Prete. Sicut dicit Algazel. bonum eſt perfectio cu9 3
apprehenſio eſt delectabilis. ſed non omne ens habet per-
fectionem. materia eñ prima non habet ꝑfectionem ali-
quā. ergo nec omne ens bonum eſt. ¶ Prete. In mathe- 4.
maticis eſt ens non autem ibi eſt bonum. vt patet per
phm in tertio metaphyſice. ergo bonū et ens non con-
uertūtur. ¶ Prete. In libro de cauſis dicitur. ꝙ prima 5
rerum creataꝝ eſt eſſe. ſed ſcđm phm in predicamen. pri-
us eſt a quo non cōuertitur conſequētia ſubſiſtendi. er-
go ab ente non cōuertitur cōſequentia ad bonum. ⁊ ita
ens et bonū non conuertūtur. ¶ Prete. Diuiſum non 6
cōuertitur cum aliquo diuidētium. ſicut animal cum ra-
tionali. ſed ens diuiditur per bonū ⁊ malum cum multa
entia mala dicantur. ergo bonum ⁊ ens non conuertun-
tur. ¶ Prete. Priuatio ſm phm in decimo metaphyſ. 7
dicitur ens quodāmodo. ſed nullo modo poteſt dici bo-
num. alias malum cuius ratio in priuatione boni ꝯſiſtit
eſſet bonum. ergo bonū ⁊ ens non conuertūtur. ¶ Pre. 8
Scđm Boe. in libro de ebdo. propter hoc omnia dicun-
tur eſſe bona. quia ſunt a bono quod eſt deus. ſed boni-
tas dei eſt ipſa ſapientia ſua et ſua iuſtitia. ergo eadem ra-
tione omnia que ſunt a deo eſſent ſapientia ⁊ iuſtitia. qđ
eſt falſum. ergo ⁊ primū ſcꝫ ꝙ omnia ſunt bona.
¶ Sed contra. Nihil tendit niſi in ſuum ſimile. ſed Contra
omne ens tendit in bonum vt Boe. dicit in libro de eb-
do. ergo omne ens eſt bonum. nec poteſt aliquod eē bo-
num niſi aliquo modo ſit. ergo bonum ⁊ ens conuertun-
tur. ¶ Prete. A bono non poteſt aliquid eſſe niſi bonū
ſed omne ens procedit a diuina bonitate. ergo om̄e ens
eſt bonum. ⁊ ſic idem qđ prius.

Rꝫº. ¶ Reſpōſio dicendū. ꝙ cū ratio boni in hoc cōſiſtit
ꝙ aliqd ſit perfectiuū alteriꝰ per modū finis oīe illud
qḋ inuenitur habere rationem finis habet etiam rationē
Diſtictiō boni. ¶ Duo autē ſunt de ratione finis. vt ſcilicet ſit ap-
petitum vel deſideratum ab his que ad finem nondum
attingunt. ⁊ vt ſit dilectum et quaſi delectabile ab his q̄
finem participant cum eiuſdem rationis ſit tendere in fi-
nem et in fine requieſcere. ſicut per eandem naturam la-
pis mouetur ad medium et quieſcit in medio. Hec au-
tem duo inueniūtur competere ipſi eſſe que eīn nondū
eſſe participant. in eſſe quodā naturali appetitu tendūt
Unde et materia appetit formā ſcōm phm primo phy-
ſicorum. Omnia autem dum iam eſſe habēt illud eſſe ſu-
um naturaliter amant et ipſum tota virtute conſeruant
Unde Boecius dicit in tertio de Conſol. Dedit diuina
prouidentia creatis a ſe hanc rebus maximam manēdi
cauſā vt quo ad poſſunt naturaliter manere deſiderēt.
quare nihil eſt quod vllo modo queas dubitare cuncta
que ſunt naturaliter appetere conſtantiam permanen-
di deuitare perniciē. Ipſum igitur eſſe habet rationē bo-
ni. vnde ſicut impoſſibile eſt ꝙ ſit aliquod ens quod nō
habeat eſſe. ita neceſſe eſt vt omne ens ſit bonum. ex hoc
ipſo ꝙ eſſe habet. q̄uis eīn et in quibuſdam entibꝰ mul-
te rationes bonitatis ſuperaddātur ſuper ſuū eſſe quo
ſubſiſtant. cum autem bonum rationem entis includat
vt ex predictis patet. impoſſibile eſt aliquod eſſe bonum
quod non ſit ens. Et ita relinquitur ꝙ bonum ⁊ ens cō-
uertuntur.
Ad .1. ¶ Ad primū igitur dicendum. ꝙ bonum et malum
opponūtur per modum habitus et priuationis. non ta-
men oportet ꝙ cuicunq̄ ineſt habitus nata ſit ineſſe pri-
uatio. ⁊ ideo non oportet vt in quibuſcunq̄ natum ē eſſe
bonum natum ſit eſſe malum. In contrarijs etiā quan
do vnum ineſt per naturam alterum nō eſt natum ineſſe
eidem ſcōm phyloſophum in predicamentis. bonū au-
tem cuilibet enti naturaliter ineſt. cum dicatur bonū ex
Ad 2 ipſo naturali ſuo eſſe. ¶ Ad ſecundum dicendum. ꝙ bo-
num non ſe extendit ad non entia per predicationem. ſed
per cauſalitatem inquātum non entia appetunt bonū. vt
dicamus non entia ea que ſunt in potentia ⁊ non in actu
ſed eſſe forte non habet cauſalitatem. niſi ſcōm rationem
cauſe exemplaris. que quidem cauſe non ſe extendunt ni
Ad 3 ſi ad ea que actu eſſe participant. ¶ Ad tertium dicen-
dum. ꝙ ſicut materia prima eſt ens in potentia et non in
actu. ita eſt perfecta in potentia ⁊ non in actu. bona in po
Ad 4 tentia ⁊ non in actu. ¶ Ad quartum dicendum. ꝙ ea
que mathematicus conſiderat ſcōm eſſe quod habent in
rebus ſunt bona. ipſum eīn eſſe linee vel numeri bonum
eſt. ſed a mathematico non conſiderātur ſcōm eſſe ſuum
ſed ſolum ſcōm rationem ſpeciei. Conſiderat eīn ea ab-
ſtracte. non autem ſunt abſtracta ſm eſſe. ſed ſolum ſm
rationem. Dictum eſt eīn ꝙ bonum nō ſequitur ſpeciei
rationem. niſi ſm eſſe quod habet in re aliqua. ⁊ ideo ra-
tio boni non competit linee vel numero ſm hoc ꝙ cadūt
in conſideratione mathematici q̄uis linea et numerus
Ad 5 bona ſint. ¶ Ad quintum dicēdum. ꝙ ens non dicitur
Ad 6 prius illo modo dicendi prius quem obiectio tangit. ſed
alio modo. ſicut abſolutum reſpectiuo. ¶ Ad ſextum di-
cēdum. ꝙ aliquid poteſt dici bonum ex ſuo eſſe ⁊ ex ſua
proprietate vel habitudine ſuperaddita. ſicut dicit̄ ho-
mo bonus et inquātum eſt iuſtus et caſtus vel ordina-
tus ad beatitudinem. Ratione igitur prime bonitatis
ens conuertitur cum bono et econuerſo. ſed ratione ſcḋe
bonum diuidit ens. ¶ Ad ſeptimū dicendum. ꝙ priua- Ad 7
tio non dicitur ens nature. ſed ſolummodo ens rationis
et ſic etiam eſt bonum rationis Nam priuatio ratione co-
gnoſcitur. ⁊ quodcunq̄ tale bonum eſt. et mali cognitio
ſcōm Boeciū bono deeſſe non poteſt. ¶ Ad octauū dicē- Ad 8
dum. ꝙ ſcōm Boecium aliquid dicitur eſſe bonū ex ipſo
ſuo eſſe. ſed iuſtum dicitur eſſe ratione alicuius ſue actio-
nis. eſſe autem in omnia que a deo procedunt diffundi-
tur. non autem omnia participant illud agere ad qḋ iu-
ſtitia ordinatur. q̄uis eīn in deo ſit idē agere quod eſſe
ac per hoc ſua iuſtitia ſit ſua bonitas. tamē in creaturis
aliud eſt agere. aliud eſſe. vnde eſſe poteſt communicari
alicui cui agere non cōmunicatur. ⁊ quibus vtrunq̄ cō-
municatur non ſunt idem in eſſe agere ⁊ eſſe. vnde ⁊ ho-
mines qui ſunt iuſti ⁊ boni ſunt quidem boni inquantū
ſunt. ſed non iuſti inquantum ſunt. ſed inquātum habēt
habitum quēdā ad agere. Et ſimiliter poteſt dici de ſa-
pientia ⁊ alijs huiuſmodi ¶ Uel aliter dicendum ſcōm
eundem. ꝙ iuſtum ⁊ ſapiens ⁊ alia huiuſmodi ſunt que-
dam ſpecialia bona. cum ſint quedā ſpeciales perfectio-
nes. bonū autem aliquod perfectum abſolute deſignat.
Ab ipſo igitur deo procedunt res perfecte non eodem
modo perfectionis quo deus perfectus eſt. quia quod
fit non eſt ſcōm modum agentis. ſed ſcōm modum finis
Nec omnia que a deo perfectionem accipiūt eodem mo-
do accipiunt. ⁊ ideo ſicut deo ⁊ creaturis omnibus com-
mune eſt eſſe perfectum abſolute. non autem eſſe pfectū
hoc vel illo modo. ita eſſe bonum deo conuenit ⁊ omni-
bus creaturis. ſed habere hanc bonitatem que eſt ſapiē-
tia vel que eſt iuſtitia. non oportet ꝙ ſit omnibus com-
mune. ſed quedam deo tātum conueniunt. vt eternitas
et omnipotētia. quedam vero quibuſdā creaturis et deo
vt ſapientia ⁊ iuſtitia ⁊ huiuſmodi.

Tertio querit̄. vtrū

bonum ſit prius ſm rationem q̄ verum. Et
videtur ꝙ ſic Illud eīn quod eſt in rebus eſt prius eo qḋ 1
eſt tantum in apprehenſione. eo ꝙ ⁊ apprehenſio noſtra
cauſatur ⁊ menſuratur a rebus. ſed ſcōm phm. vi. meta-
phyſ. bonum eſt in rebus. verum autem in mente. ergo
bonum eſt prius q̄ verū ſcōm rationem. ¶ Preterea. Pri- 2
us eſt aliquid in ſe perfectum ſcōm rationem q̄ ſit alteri-
us perfectiuū. ſed bonum dicitur aliquid inquātum eſt
in ſe pfectum. verū autem inquātum eſt pfectiuū alteri-
us. ergo bonum eſt prius q̄ verum. ¶ Preterea. Bonum
dicitur p ordinem ad cauſam finalem. verū autem per or- 3
dinem ad cauſam formalem. ſed cauſa finalis eſt prior q̄
cauſa formalis. quia finis eſt cauſa cauſarū. ergo bonum
eſt prius vero ¶ Preterea. Bonum particulare poſterius
eſt q̄ bonum vniuerſale. ſed verum eſt quoddam parti- 4.
culare bonum. eſt eīn bonum intellectus vt dicit phs in
ſexto ethycoꝝ. ergo bonum naturaliter ē prius ſcōm ra-
tionem q̄ verum. ¶ Preterea. Bonum habet rationem fi- 5
nis. ſed finis eſt prior in intentione. ergo intentio boni ē
prior intentione veri.
¶ Sed contra. Bonum eſt perfectiuū affectus. ve- Inſtātie
rum autē intellectus. intellectus vero naturaliter pre-
cedit affectum. ergo ⁊ verum bonū. ¶ Preterea. Quanto 2
aliquid eſt immaterialius tanto eſt prius. ſed verum eſt

inmaterialius ꝙ̃ bonū, quia bonū eſt in rebus materia
lib⁹. verũ aũt ſolū in mẽte. ꝗ̃ verũ naturaliter ẽ pꝰus bono
Rñº. ¶ Reſponſio dicẽdum. ꝙ tam verū ꝙ̃ bonū ſcḋz ꝙ
dictum eſt habet rationẽ ꝑfectionū ſiue ꝑfectoꝝ. Ordo
aũt inter ꝑfectiones aliquas poteſt attendi dupliciter.
vno modo ex parte ipſaruz ꝑfectionum. Alio modo ex
Diſtictõ parte ꝑfectibilium. Conſiderãdo ergo verũ ⁊ bonū ſcḋz
ſe. ſic verū eſt prius bono ſcḋm rationem. cum verum ſit
perfectiuū alicuius ſcḋm rationem ſpeciei. bonū autẽ nõ
ſolum ſcḋm rationẽ ſpeciei. ſed etiam ſm̃ eſſe quod ha/
bet in re. ⁊ ita plura includit in ſe ratio boni ꝙ̃ ratio ve/
ri. ⁊ ſic ſe habet quodãmodo ꝑ additionẽ ad illam. ⁊ ſic
bonū preſupponit verū. verū aũt preſupponit vnum. cuz
veri ratio ex apprehenſione intellectus perficiatur. vnde
vnūquodq̄ eſt intelligibile inquãtum eſt vnuz. qui em̃
non intelligit vnū nihil intelligit. vt dicit phs in quarto
metaphyſ. Vñ iſtoꝝ nominū tranſcendẽtium talis eſt
ordo. ſi ſcḋm ſe cõſiderãtur primo eſt ens. deinde vnum.
deinde verū. ⁊ poſt verū bonum. Si aũt attendatur or/
do inter verū ⁊ bonum ex parte ꝑfectibilium. ſic ecõuer
ſo bonum eſt naturaliter prius ꝙ̃ verū duplici ratione.
Primo. quia ꝑfectio boni ad plura ſe extendit ꝙ̃ ꝑfectio
veri. vero em̃ non ſunt nata perfici niſi illa q̄ poſſunt ali
quod ens recipe in ſeipſis. vel in ſeipſis habere ſm̃ ſuam
rationem ⁊ non ſm̃ illud eſſe qḋ ens habet in ſeipſo. ⁊ hu
iuſmodi ſunt ſolū ea que inmaterialiter aliq̄d recipiunt.
vt ſunt cognoſcitiua. ſpecies em̃ lapidis eſt in anima nõ
aũt ſcḋm eſſe qḋ habet in lapide. ¶ Sed a bono nata ſunt
perfici illa etiam q̄ ſcḋm materiale eſſe aliq̄d recipiũt. cū
ratio boni in hoc conſiſtat ꝙ aliquid ſit perfectiuū alteri
us tam ſcḋm ratõnem ſpeciei ꝙ̃ etiam ſcḋm eſſe vt dictū
eſt prius. ⁊ ideo omnia appetunt bonū. ſed non oīa co
gnoſcunt verū. in vtroq̄ em̃ oſtenditur habitudo perfe
ctibilis ad ꝑfectionem que eſt bonū ⁊ verū. ſcilicet in ap/
petitu boni ⁊ in cognitione veri. Scḋo. quia illa etiaz q̄
nata ſunt ꝑfici vero ⁊ bono ꝑ prius perficiũtur bono ꝙ̃
vero. ex hoc em̃ ꝙ eſſe participãt ꝑficiũtur a bono vt di/
ctum eſt. Ex hoc em̃ ꝙ cognoſcũt ꝑficiũtur vero. cogni
tio aũt eſt poſterior ꝙ̃ eſſe. vnde ⁊ in hac ꝯſideratõne ex
ꝑte perfectibiliū bonum precedit verum.
Ad 1. ¶ Ad primū ergo dicendum. ꝙ ratio illa procedit de
ordine boni ⁊ veri ex parte ꝑfectibiliū. non aũt ex ꝑte ipſi
us boni ⁊ veri. mens em̃ ſola ẽ ꝑfectibilis vero. ſed om/
Ad 2 nis res ꝑfectibilis eſt bono ¶ Ad. ij. dḋm. ꝙ bonū nõ ſo
lum habet rationẽ ꝑfectiui. ſed etiã ꝑfectiui ſicut ⁊ verū vt
Ad 3 prius dictū eſt. ⁊ ideo nõ ſequitur ratio. ¶ Ad. iij. dḋm.
ꝙ finis ẽ prior in cauſando ꝙ̃ aliqua aliarum cauſarum
cauſatum enim perficitur per ſuam cauſam. vnde ratio
illa procedit ſm̃ ordinem perfectibilis ad perfectionem
in quo eſt prius. ſed abſolute conſiderando formã ⁊ finẽ
Ad 4 cum ipſa forma ſit finis prior eſt forma in ſe conſiderata
ꝙ̃ ſm̃ ꝙ eſt alterius finis. ratio aũt veri ex ipſa ſpecie con
ſurgit. prout eſt intellecta ſicut eſt. ¶ Ad quartū dicen/
dum. ꝙ verum dicitur eſſe quoddam bonū inquantum
habet eſſe in aliquo perfectibili ſpeciali. ⁊ ſic etiaz hec ob
Ad 5 iectio ꝑtinet ad ordinem perfectibilis ad ꝑfectionem
¶ Ad quintū dicendum. ꝙ finis dicitur eſſe prior inten
tione his que ſunt ad finẽ non alijs cauſis niſi ſm̃ ꝙ ipſe
ſunt ad finem. ⁊ ſic ſoluendum eſt ſicut ad tertiū. Eſt ta/
men ſciẽdum. ꝙ cum dicitur ꝙ finis ẽ prior in intẽtione
intentio ſumitur pro actu mentis qui eſt intendere. cum
autem comparamus intentionem boni ⁊ veri. intentio
ſumitur pro ratione quã ſignificat diffinitio. vnde diffi/
nitio equiuoce accipitur vtrobiq̄.
¶ Ad primū in contrariū obiectum dicẽdum. ꝙ ali/ Solo in ſtantiaꝝ
quid eſt natum ꝑfici bono non ſolum mediante affectu. Ad 1.
ſed etiam inquãtum habet eſſe. vnde ꝙ̃uis intellectus ſit
prior affectu. non ſequitur ꝙ per prius ꝑficiatur aliquid
vero ꝙ̃ bono. ¶ Ad ſecũdum dicẽdum. ꝙ ratio illa pro Ad 2
cedit de vero ⁊ bono prout ſm̃ ſe cõſiderantur. vnde con
cedenda eſt.

Quarto querit̃. vtruz

omnia ſint bona bonitate prima. Et videt̃ ꝙ 1.
ſic. Quia ſcḋm Boe. in libro de ebdo. ſi intelligamus ꝑ
impoſſibile deum eſſe abſtracta ꝑ intellectum bonitate.
ſequitur omnia illa eſſe entia. nõ autem bona. intellecta
autem in deo bonitate. ſequitur omnia eſſe bona ſicut en
tia. ergo omnia dicũtur bona bonitate prima.
¶ Sed diceres. ꝙ hoc ideo ꝯtingit. ꝙ nõ intellecta bo/ Solutio
nitate in deo non eſt bonitas in alijs creaturis. quia bo/
nitas creature cauſatur a bonitate dei. non quia denomi
netur res bona bonitate dei formaliter. ¶ Sed contra. 2
Qñcũq̄ denominatur aliquid aliquale ex ſolo reſpectu
ad alterū. nõ denominabitur tale ꝑ aliquid ſibi formali
ter inherens. ſed ꝑ illud quod eſt extra ipſum ad quod
refertur. ſicut vrina q̄ dicitur ſana ex hoc ꝙ ſignificat ſa/
nitatem animalis. non denominatur ſana ab aliqua ſani
tate ſibi inherente. ſed a ſanitate animalis quã ſignificat.
Sed creatura dicitur eſſe bona per reſpectum ad primã
bonitatem. quia ſm̃ hoc vnūquodq̄ dicitur bonū quod
a primo bono defluxit. vt dicit Boe. in libro de ebdo. er/
go creatura non denomiatur bona ab aliqua formali bo
nitate i ipſa exiſtẽte. ſed ab ipſa bonitate diuina. ¶ Pre. 3
Aug⁹. dicit octauo de tri. Bonum ẽ hoc ⁊ bonum eſt il/
lud. tolle hoc ⁊ illud ⁊ vide ipſum bonum. ſi potes ita de
um videbis. non aũt alio bono bonum. ſed bonum oīs
boni. ſed ipſo bono quod eſt omnis boni bonum dicũtur
omnia bona. ergo diuina bonitate de qua loquitur oīa 4
dicũtur bona. ¶ Preterea. Cum omnis creatura ſit bona
aut ẽ bona bonitate ſibi inherẽte. aut ſolum bonitate pri/
ma. Si aũt bonitate ſibi inherẽte. cum etiam illa ſit que/
dam creatura ⁊ ipſa bona erit. aut ergo ſe bonitate aut
alia. ſi ſe bonitate. ergo eſt bonitas prima. hec em̃ eſt ra/
tio primi boni vt ex autoritate Aug⁹. iaz dicta patet. ꝙ
ſeipſo ſit bonum. ⁊ ſic habetur propoſitū ꝙ creatura ſit
bona bonitate prima. Si aũt illa bonitas ẽ bona bonita
te alia. eadẽ queſtio remanet de illa. aut ergo erit procede
re in infinitū quod eſt impoſſibile. aut erit deuenire ad ali
quã bonitatẽ creatam denominãtem que eſt bona ſeipſa
et hec ẽ bonitas prima. ergo oportet ꝙ omnis creatura 5
ſit bona bonitate prima. ¶ Pre. Scḋm Anſelmū. Om
ne verū eſt verū veritate prima. ſed ſicut veritas pma ſe
habet ad vera. ita bonitas prima ſe habet ad bona. ergo
omnia ſunt bona bonitate prima. ¶ Pre. Quod nõ po 6
teſt in minus non poteſt in maius. ſed minus eſt eſſe ꝙ̃
eſſe bonū. ſed creatura nõ põt ſe eẽ. cū oīe eẽ ſit a deo. ꝗ̃
nec eẽ bonū. ꝗ̃ bonitas qua aliquid dicitur eẽ bonū nõ 7
eſt bonitas creata ¶ Pre. Scḋm Hila. Eſſe eſt propri
um deo. ſed ꝓprium eſt quod vni ſoli conuenit. ergo nul
lum eſt aliud eſſe ꝙ̃ ipſe deus. ſed oīa ſunt bona inquã
tum habent eſſe. ergo omnia ſunt bona diuino eſſe quod
eſt eius bonitas. ¶ Pre. Bonitas prima nihil addit ſu 8

pꝛa bonitatem. alias bonitas pꝛima eſſet compoſita. ſed
verum eſt omnia eſſe bona bonitate. ergo verum eſt om
Solō nia eſſe bona bonitate pꝛima ¶ Sed diceres. ꝙ bonitas
pꝛima addit ſupꝛa bonitatem abſolutam ſcðm rationē
9 et non ſcðm rem. ¶ Sed contra. ratio cui non reſpōdet
aliquid in re eſt caſſa ⁊ vana. ſed non ē ratio caſſa qua in
telligimus bonitatem pꝛimā. ergo ſi addit aliq̄d ſm ra
tionē, addit etiam aliq̄d ſcðm rem. qð eſt impoſſibile. ⁊
ſic nec etiam ſcðm rationē addet. ⁊ ita dicetur eſſe bona
bonitate pꝛima. ſicut ⁊ bonitate abſoluta.
Contra ¶ Sed contra. Om̄ia ſunt bona inquātum entia. q꞉
1. ſm Aug⁹. inquantū ſumus boni ſumus. ſed non dicun
tur omnia entia foꝛmaliter ꝑ eſſentiā pꝛimā. ſed ꝑ eſſenti
am creatam. ergo nec omnia ſunt bona foꝛmaliter boni
2 tate pꝛima. ſed bonitate creata. ¶ Pꝛete. Vertibile nō in
foꝛmatur inuertibili cū ſint oppoſita. ſed omnis creatura
eſt vertibilis. bonitas autē pꝛima eſt inuertibilis. ergo
creatura non dicitur eſſe bona foꝛmaliter bonitate ꝑma.
¶ Pꝛete. Omnis foꝛma eſt pꝛopoꝛtionata ſuo perfecti
3. bili. ſed bonitas pꝛima cum ſit infinita. non poteſt eſſe ꝓ
poꝛtionata creature cum ſit finita. ergo creatura non di
citur bona foꝛmalit̄ loquēdo bonitate pꝛima. ¶ Pꝛete.
4. Scðm Aug⁹. viij. de trinita. omnia creata participatio
ne boni bona ſunt. ſed participatio boni non eſt ipſa bo
nitas pꝛima. ipſa em̄ eſt totalis ⁊ perfecta bonitas. ergo
5 non omnia ſunt bona bonitate pꝛima foꝛmaliter ¶ Pꝛe.
Creatura dicitur habere veſtigium trinitatis ſm ꝙ eſt
vna ⁊ vera ⁊ bona. ⁊ ſic bonum ꝑtinet ad veſtigiū. ſed
veſtigiū ⁊ partes eius ſunt aliquid creatum. ergo crea
6 tura eſt bona bonitate creata. ¶ Pꝛete. Bonitas ꝑma
eſt ſimpliciſſima. ergo nec in ſe compoſita nec alij compo
nibilis. ⁊ ita nō poteſt eſſe alicui⁹ foꝛma. cum foꝛma ve
niat in cōpoſitionem eius cuius eſt foꝛma. ſed bonitas
qua aliqua dicūtur eſſe bona eſt foꝛma quedā. cum om̄e
eſſe ſit a foꝛma. ergo creature non ſunt bone bonitate pꝛi
ma foꝛmaliter.
R̄ſo ¶ Reſponſio dicēdum. ꝙ circa hanc queſtionem di
Opīo uerſimode aliqui poſuerūt. Quidam em̄ friuolis ratio
nibus ducti adeo decepti fuerūt ꝙ ponerent deū eſſe de
ſubſtantia cuiuſlibet rei. quoꝝ quidam poſuerunt deum
eſſe idem quod materia pꝛima. vt dauid de dynanto.
Quidam aūt poſuerunt ipſum eſſe foꝛmā cuiuſlibet rei
Repba° ¶ Cuius quidē erroꝛis ſtatim falſitas aperitur. hoc em̄
omnes de deo loquentes intelligunt ꝙ eſt omniū pꝛin
cipium effectiuum. cum opoꝛteat ipſa entia ab vno ipſo
pꝛimo ente effluere. cauſa autem efficiens ſm doctrinā
phi in ſcðo phyſicoꝝ. cum cauſa materiali non coincidit
in idem. cū habeant cōtrarias rationes. vnūquodq꞉ em̄
eſt agens ſcðm ꝙ eſt actu. materie vero ratio eſt in potē
tia eſſe. efficiens vero ⁊ foꝛma effectus ſunt idem ſpecie.
inquantū omne agens agit ſibi ſimile. ſed nō idem nume
ro. quia nō poteſt idem eſſe faciens ⁊ factū. Ex quo pa
tet ꝙ ipſa diuina eſſentia nec꞉ eſt materia alicuius rei. ne
c꞉ foꝛma vt ea poſſit dici creatura foꝛmaliter bona. ſicut
foꝛma coniuncta. ſed queuibet eſt dei quedā ſimilitudo.
Opi. pla ¶ Et ideo platonici dixerunt. ꝙ ōnia ſunt bona foꝛmalit̄
bonitate pꝛima. non ſicut foꝛma ꝯiuncta. ſed ſicut foꝛma
ſeparata. ¶ Ad cuius intellectum ſciendū eſt. ꝙ Pla
to ea que poſſunt ſeparari ſm intellectum ponebat etiam
ſm eſſe ſeparata. ⁊ ideo ſicut homo poteſt intelligi ꝑter
ſoꝛtem ⁊ platonem. ita ponebat hominē eſſe pꝛeter ſoꝛtē
et platonem. quē dicebat per ſe hominē. ⁊ ydeā homi
nis cuius participatione ſoꝛtes ⁊ plato dicebātur homi
nes. Sicut aūt inueniebat hominē ꝯmunem ſoꝛti ⁊ pla
toni ⁊ in omnibꝫ huiuſmodi. ita inueniebat bonū eſſe cō
mune omnibꝫ bonis. ⁊ poſſe intelligi bonum non intelli
gendo hoc vel illud bonū. vnde ponebat bonū eſſe ſepa
ratum pꝛeter oīa bona ꝑticularia. ⁊ hoc ponebat bonū ꝑ
ſe ſiue ydeā cuius ꝑticipatione om̄ia bona dicerent̄. vt
patet ꝑ phm in ꝑmo ethy. Sed ſcðm eū hoc differebat
inter ydeā boni ⁊ ydeā hominis. ꝙ ydea hominis nō ſe
extēdebat ad oīa. ydea aūt boni ſe extendit ad oīa. etiam
ad ydeas. nā etiā ipſa ydea boni eſt aliquid bonū. ⁊ ita
opoꝛteret dicere ꝙ ipſū ꝑ ſe bonū eſſet vniuerſale rerū
omniū pꝛincipiū qð eſt deus. vnde ſequitur ſcðm hanc
poſitionē. ꝙ oīa denominētur bona ipſa bonitate pꝛima
que ē deus. ſicut ſoꝛtes ⁊ plato. ſm Platonē dicūtur ho
mines ꝑticipatōe hoīs ſeparati nō ꝑ humanitatē eis inhe
rentē. Et hāc poſitionē ſecuti ſūt aliquo mō poꝛritaniſte
dicebant em̄ ꝙ de creatura ꝑdicam⁹ bonū ſimplr̄. vt cū
dicim⁹ homo ē bon⁹. ⁊ bonū aliquo ſuꝑaddito. vt cum
oēs dicim⁹ ſoꝛtes ē bon⁹ hō. Dicebāt igit̄. ꝙ creatura
eſt bona ſimplr̄ nō aliq̄ bonitate inherente. ſed bonitate
ꝑma quaſi ipſa bonitas abſoluta ⁊ ꝯmunis eſſet boni
tas diuina. ſed cū dicit̄ creatura ē bonū hoc vel illud. de
nominatur abſolute creatura. q꞉ ꝑticulares bonitates
creature create ſunt ſicut ydee ꝑticulares ſm platonem
¶ Sꝫ hec opinio a pho repꝛobat̄ multiplicit̄. tū ex hoc Repba°
ꝙ quidditates ⁊ foꝛme reꝝ inſunt ipſis rebꝫ ꝑticularibꝫ
et nō ſunt ab eis ſeparate vt ꝓbatur multiplicit̄ in. vij. me
taphyſ. Tū etiā ſuppoſitis ydeis ꝙ ſpecialiter illa poſi
tio nō habeat locū de bono. q꞉ bonū nō vniuoce dicit̄ de
bonis. ⁊ in talibꝫ nō aſſignat̄ vna idea ſm platonē. ꝑ quā
viā pꝛocedit cōtra eū phs ꝑmo ethy. Specialiter tamē
quantū ad ꝓpoſitum pertinet apparet falſitas ꝑdicte po
ſitionis ex hoc ꝙ omne agens inuenit̄ ſibi ſimile agere.
vnde ſi ipſa bonitas ſit effectiua omniū bonoꝝ. opoꝛtet
ꝙ ſimilitudinē ſuā impꝛimat in rebꝫ effectis. ⁊ ſic vnum
quodq꞉ ē dicere bonū. ſicut foꝛma inherēte ꝑ ſimilitudi
nem ſummi boni ſibi inditā. ⁊ vlterius ꝑ bonitatē ꝑmā
ſicut ꝑ exēplar ⁊ effectiuū om̄is bonitatis create. ⁊ quā
tum ad hoc opinio platonis ſuſtineri pōt. ¶ Sic igitur
dicimus ſcðm communē opinionem. ꝙ omnia ſunt bo
na bonitate creata foꝛmaliter. ſicut foꝛma inherente. bo
nitate vero increata ſicut foꝛma exemplari.
¶ Ad pꝛimū igitur dicendum. ꝙ ſicut tactum eſt pꝛi Ad .1.
us. pꝛo tanto creature non eſſent bone niſi bonitas intel
ligeretur in deo. quia bonitas creature exemplatur a di
uina bonitate vnde nō ſequitur. ꝙ creatura dicatur bo Ad .2.
na bonitate increata. niſi ſicut foꝛma exemplari. ¶ Ad
ſecūdum dicendum. ꝙ dupliciter denominatur aliq̄d ꝑ
reſpectū ad alterū. vno mō quando ipſe reſpect⁹ ē ratio
denomiationis. ⁊ ſic vrina dicit̄ ſana ꝑ reſpectū ad ſani
tatē animalis. ratio em̄ ſani ſm ꝙ de vrina ꝑdicatur ē ſi
gnū ſanitatis aīalis. ⁊ i talibꝫ qð denominat̄ ꝑ reſpectū
ad alterum non denominatur ab aliqua foꝛma ſibi inhe
rente. ſed ab aliquo extrinſeco ad qð refertur. Alio mo
do denominatur aliquid per reſpectum ad alterum quā
do reſpectus non eſt ratio denominationis. ſed cauſa.
Sicut ſi aer dicatur lucens a ſole non ꝙ ipſum referri ae
rem ad ſolem ſit lucere aeris. ſed quia directe oppoſitio
aeris ad ſolem eſt cauſa ꝙ luceat. ⁊ hoc modo creatura
dicitur eſſe bona per reſpectum ad deum. vnde ratio nō
ſequitur. ¶ Ad tertium dicendum. ꝙ Aug⁹. in multis Ad 3

opinionem Platonis ſequitur quantū fieri poteſt ſm
fidei veritatē. ⁊ ideo verba ſua ſunt ſic intelligēda. ꝙ ipſa
diuina bonitas dicatur eſſe bonum omnis boni. inquan
tum eſt cauſa efficiens prima ⁊ exēplaris omnis boni ſi-
ne hoc ꝙ excludatur bonitas creata qua creature deno-
Ad 4 minātur bone ſicut forma inherēte. ¶ Ad quartū dicen
dum. ꝙ aliter ſe habet in formis generalib⁹. ⁊ aliter in for
mis ſpecialibus. In formis eñ ſpecialibus non recipit
predicatio concreti de abſtracto. vt dicatur albedo ē alba
et calor eſt calidus. vt patet ꝑ Dyoniſ. iiij. ca. de di. no.
ſed in formis generalib⁹ huiuſmodi predicatio recipitur
dicimus eñ ꝙ eſſentia eſt ens. ⁊ bonitas eſt bona. ⁊ vni
tas eſt vna. ⁊ ſic de alijs. Cuius ratio ē. quia id qđ ꝑmo
cadit in apprehenſione intellect⁹ ē ens. vnde oportet ꝙ
cuicūq; apprehenſo ꝑ intellectum intellectus attribuat
hoc qđ eſt ens. ⁊ ideo cum apprehendat eſſentiam alicu
ius entis dicit illam eſſentiam eſſe ens. ⁊ ſimiliter vnā-
quāq; formā generalem et ſpecialem vt bonitas eſt ens
albedo eſt ens. ⁊ ſic de alijs. ⁊ quedā ſunt que concomi
tantur rationem entis inſeꝑabiliter. vt vnum bonum et
huiuſmodi. oportet ꝙ hoc etiam de quolibet apprehenſo
ꝑdicetur ea ratione qua ens. vnde dicimus eſſentia eſt
vna ⁊ bona. ſilr dicimus vnitas. eſt vna et bona et ita eti
am de bonitate ⁊ albedine. ⁊ qualibet forma generali et
ſpeciali. Sed quia album eſt ſpeciale nō concomitatur in
ſeꝑabiliter rationem entis. vnde poteſt apprehendi for-
ma albedinis ſine hoc ꝙ attribuatur ei eſſe album vnde
non cogimur dicere albedo eſt alba. album eñ vno mo
do dicitur ens ⁊ bonum et vnum ⁊ alia huiuſmodi que
de quolibet apprehenſo neceſſe ē dici. Multipliciter eñ
aliquid dicitur ens quia in ſe ſubſiſtit. Aliquid quia eſt
principium ſubſiſtendi. vt forma. Aliquid quia ē diſpo
ſitio ſubſiſtentis. vt qualitas. Aliqđ quia eſt ſubſiſten-
tis priuatio. vt cecitas. ⁊ ideo cum dicimus eſſentia eſt
ens. ſi procedatur. ergo eſt aliquo ens vel a ſe vel alio.
proceſſus nō ſequitur. quia nō dicebatur hoc modo ens
ſicut aliquid ſubſiſtens in eſſe ſuo eſt ens. ſed ſicut quo
aliquid eſt. vnde non oportet querere quo aliquo ipſa
eſſencia ſit. ſed quomodo aliqđ alterū eſt ꝑ eſſentiam. Si
militer cum dicitur bonitas eſt bona nō hoc modo dici
tur bona quaſi in bonitate ſubſiſtens. ſed hoc modo quo
bonū dicimus illud quo aliquid bonū eſt. ⁊ ſic nō opor
tet querere vtrū bonitas ſit bona ſe bonitate vel alia. ſed
vtrum illa bonitate ſit aliquid bonum quod ſit alterum
ab ipſa bonitate. ſicut ē in creaturis. vel quod ſit idē cū
Ad 5 ipſa bonitate ſicut eſt in deo. ¶ Ad quintū dicēdum. ꝙ
ſimiliter ē diſtinguēdum de veritate. ſcilicet ꝙ oīa ſunt
vera veritate prima ſicut exēplari primo. cū tamen ſint
vera veritate creata ſicut forma inherēte. Sed tamē alia
ratio eſt de veritate ⁊ bonitate. ipſa enim ratio veritatis
in quadam adequatione ſiue cōmenſuratione conſiſtit.
denominatur eñ aliquid mēſuratum vel commenſura-
tum ab aliquo exteriori. ſicut pānus ab vlna. ⁊ ſcđm hūc
modum intelligit Anſelm⁹ omnia eſſe vera veritate pri
ma. inquantū ſcilicet vnumquodq; eſt ens cōmenſuratū
diuino intellectui implendo illud ad quod diuina proui
dentia ipſum ordinauit vel preſciuit. Ratio autem bo-
nitatis non conſiſtit in commenſuratione. vnde non eſt
Ad 6 ſimile. ¶ Ad ſextum dicendum. ꝙ creatura non poteſt
eſſe hoc modo. quia a ſeipſa eſſe habeat. poteſt tamē alia
ratione eſſe ꝙ ſit principium formale eſſendi. ſic eñ que
libet forma ineſſe poteſt. ⁊ per hunc modum etiam boni-
tas creata poteſt ineſſe bono tanq; formale principium
¶ Ad ſeptimū dicendum. ꝙ cum dicitur eſſe eſt propri Ad 7
um dei. non eſt intelligēdum ꝙ nullum aliud eſſe ſit niſi
increatum. ſed ꝙ ſolum illud eſſe proprie dicitur eſſe in
quantum ratione ſue immutationis non nouit fuiſſe vel
futurum eſſe. eſſe autem creature dicitur eſſe per quan-
dam ſimilitudinem ad illud primum eſſe cum habeat
ꝑmixtionem eius qđ eſt futurum eſſe vel fuiſſe ratione
mutabilitatis creature. Vel poteſt dici ꝙ eſſe eſt propri
um deo. quia ſolus deus eſt ſuum eſſe. q̄uis alia eſſe ha
beant quod eſſe non eſt eſſe diuinū. ¶ Ad. viij. dicendū. Ad 8
ꝙ bonitas prima nihil addit ſcđm rem ſupra bonitatē
abſolutam. addit aūt aliqđ ſcđm rationem. ¶ Ad. ix. di Ad 9
cendū. ꝙ ſicut dicit Cōmentator in libro de cauſis. ipſa
bonitas ꝑma ex hoc ipſo indiuiduatur. et a cūctis alijs
diuiditur ꝙ nō aliquā additionem recipit. non aūt ē de
ratione bonitatis abſolute. vt recipiat additionē vel nō
recipiat. Si eñ eſſet de ratione eius recipere additionē
tunc quelibet bonitas additionē reciperet. ⁊ nulla eſſet
bonitas pura. Similiter etiā ſi eſſet de ratione eius nō
recipere additionē. nulla bonitas reciperet. ⁊ omnis boni-
tas eſſet bonitas pura. ſicut etiam de ratione animalis
non eſt rationale nec irrationale. ideo hoc ipſum quod
non eſt poſſe recipere additionem ꝯcomitatur bonitatem
abſolutam. ⁊ diſtinguit primā bonitatem que ē bonitas
pura ab alijs bonitatib⁹. hoc aūt quod eſt nō recipere ad
ditionem cum ſit negatio eſt ens rationis ⁊ fundatur ſu
per ſimplicitatē bonitatis prime. vnde non ſequitur ꝙ
ratio ſit caſſa ⁊ vana.

QVinto queritur. vtrū
bonū creatū ſit bonū per ſuam eſſentiam. Et
videtur ꝙ ſic. Illud eñ ſine quo res non poteſt eſſe vide 1
tur ei eſſentiale. ſed creatura ſine bonitate eē nō poteſt. q2
nō poteſt eē aliqđ creatū a deo qđ nō ſit bonū. ergo crea
tura ē bona ꝑ eſſentiam. ¶ Pre. Creatura ab eodē ha- 2
bet eſſe et eē bonū. quia ex hoc ipſo ꝙ habet eſſe bona ē vt
prius oſtenſum eſt. ſed creatura habet eē ꝑ ſuam eſſentiā
ergo eſt bona ꝑ ſuam eſſentiam. ¶ Pre. Quicqđ cōue
nit alicui inquantū huiuſmodi hoc ē ei eſſentiale. ſed bo
num ꝯuenit creature inquantū eſt. quia ſicut dicit Au-
guſti. inquantū ſumus. boni ſumus. ergo creatura ē bo-
na ꝑ ſui eſſentiā. ¶ Pre. Cum bonitas ſit quedā forma 4
creata creaturis inherēs vt oſtenſum eſt. aut erit forma
ſubſtātialis aut accidentalis. ſi accidētalis aliqñ ſine ea
creatura eſſe poterit. qđ de creatura dici nō poteſt. relin-
quitur ergo ꝙ ſit forma ſubſtātialis. ſed oīs talis for-
ma vel ē eſſentia rei vel pars eſſentie. ergo creatura ē bo
na ꝑ ſuam eſſentiā. ¶ Pre. Scđm Boe. in libro de ebđ. 5
Creature ſunt bone inquantū a primo bono fluxerūt.
ſed ꝑ ſuā eſſentiam fluxerūt a primo bono. ergo ꝑ eſſen-
tiam ſuā ſunt bone. ¶ Pre. Semꝑ denominās ē ſimpli 6
cius vel eque ſimplex denominato. ſed nulla forma addita
eſſentie ē ſimplicior vel eque ſimplex ipſi eſſentie. ḡ nulla
forma ſuꝑaddita eētie denomiat ipſā eſſentiā. non eñ
poſſum⁹ dicere ꝙ eētia ſit alba. ſed ipſa eētia rei deno-
minat bonitate. qlibet eñ eētia bona ē. ḡ bonitas non ē
forma ſuꝑaddita eſſentie. ⁊ ſic quelibet creatura ē bona
per ſuam eſſentiam. ¶ Prete. Sicut vnum conuertitur 7
cū ente ita ⁊ bonū. ſed vnitas a qua dicit vnū qđ cōuer
titur cū ente nō dicit aliquā formā ſuꝑadditā eētie rei.

vt dicit Cōmē. in. iiij. metaphy. ſed vnaqueqꝫ res ē vna
per ſuā eſſentiā. ergo vnaqueqꝫ res ē bona ꝑ ſuā eſſentiam.
8 ¶ Preterea. Si creatura eſt bona per bonitatem aliquā ſu
peradditam eſſentie. cum omne qđ eſt bonuꝫ ſit. illa eti
am bonitas cum ſit res quedam. bona erit. non autem
bonitate alia. ſed per ſuam eſſentiam. quia ſic iretur in in
finitum. ergo eadem ratione poterit dici ꝙ creatura ipſa
eſſet bona per eſſentiam ſuam.
Cōtra ¶ Sed contra. Nihil qđ de aliquo dicitur per parti
cipationem conuenit ei per ſuam eſſentiam. ſed creatura
dicitur bona ꝑ participationē. vt dicit Aug°. viij. de tri
nitate. ergo creatura non eſt bona ꝑ ſuam eſſentiam
¶ Preterea. Omne illud qđ eſt bonum per eſſentiam ſuā
eſt ſubſtantiale bonum. ſed creata non ſunt ſubſtantia⸗
lia bona. vt patet per Boe. in libro de ebdo. ergo crea⸗
tura non eſt bona ꝑ eſſentiam. ¶ Preterea. De quocunqꝫ
predicatur aliquid eſſentialiter oppoſitum eius de eo ꝑ
dicari non poteſt. ſed oppoſitum boni predicatur de crea
tura aliqua. ſcꝫ malum. ergo nō eſt bona per eſſentiam.
Rŋ°. ¶ Reſponſio dicēdum. ꝙ ſm tres autores oportet
dicere creaturas non eſſe bonas per eſſentiam. ſed ꝑ par
ticipationem. ſcꝫ ſm Auguſti. Boe. et autorem libri de
cauſis. qui dicūt ſolum deum eſſe bonitatem primā. ſed
tamen diuerſis rationibus ad vnam poſitionem mouen
tur. ¶ Ad cuius euidētiam ſciendum eſt. ꝙ ſicut ex di
Boitas ctis patet. ſicut ens multiplicatur per accidentale et eſ⸗
diuina et ſentiale ſic et bonitas. Sed tamē hoc inter vtrunqꝫ dif
creature fert ꝙ aliquid dicitur ens abſolute. propter eſſe ſuū ſub⸗
differunt ſtantiale. ſed propter eſſe ſuum accidentale non dicitur
abſolute. Unde cum generatio ſit motus ad eſſe cuꝫ ali
quis accipit eſſe ſuum ſubſtantiale dicitur generari ſim⸗
pliciter. cum vero accipit eſſe accidentale dicitur genera
ri ſm quid. et ſimiliter eſt de corruptione per quam eſſe
amittitur. De bono autē eſt econuerſo. nam ſm ſubſtā
tialem bonitatem dicitur aliquid bonū ſm quid. ſm ve
ro bonitatem accidētalem dicitur aliquid bonū ſimplici
ter. vnde hominem iniuſtū non dicimus eſſe bonū ſim⸗
pliciter. ſed ſm quid inquātum eſt homo. hominem ve⸗
ro iuſtum ſimpliciter bonū dicimus. Cuius diuerſita⸗
tis illa ratio eſt. nam vnumqđqꝫ dicitur ens inquantuꝫ
abſolute conſideratur. bonū vero vt ex dictis patet per
reſpectum ad alia. In ſeipſo aūt ꝑficitur aliquid vt ſub
ſtat per eſſentialia principia. ſed vt debito modo ſe habe
at ad omnia que ſunt extra ipſum nō perficitur niſi me⸗
diātibus accidentibꝫ ſuperadditis eſſentie. quia operatio
nes quibꝫ vnū alteri coniūgitur ab eſſentia mediantibus
virtutibꝫ eſſentie ſuꝑadditis progrediūtur. vnde abſo⸗
lute nihil bonitateꝫ obtinet niſi quod ꝯpletū eſt ſm ſub
ſtātiam. et ſcđm accidentia principalia. Quicqđ creatu⸗
ra perfectionis habet ex eſſentialibꝫ principijs et acciden
tibus ſimul cōiunctis. hoc totum deus habet ꝑ vnū eſſe
ſimplex. Eius eñ eſſentia eſt eius bonitas. ſapiētia. et iu
ſtitia et fortitudo. et omnia huiuſmodi que in nobis ſunt
eſſentie ſuperaddita. et ideo ipſa abſoluta bonitas idem
eſt in deo qđ eſſentia. In nobis aūt cōſideratur ſm ea ꝗ
ſuꝑaddūtur eſſentie. et pro tanto bonitas ꝯpleta et abſo
luta et augetur et minuitur et totaliter aufertur. nō aūt
in deo. cūius ſubſtātialis bonitas in nobis ſemꝑ mane⸗
at. Et ſcđm hūc modū videtur Aug°. dicere. ꝙ deus ē
bonus per eſſentiam. nos aūt ꝑ participationē. Sed ad
huc inter dei bonitatem et noſtrā alia differentia inueni
tur. Eſſentialis eñ bonitas non attēditur ſm cōſidera⸗
tionem nature abſolutam. ſed ſcđm eſſe ipſius. Humani
tas aūt nō habet rationē boni vel bonitatis. niſi inquātū
eſſe habet. ipſa eñ naturalis diuina eſſentia eſt eius eſſe
natura aūt vel eſſentia cuiuſlibet rei create non ē ſuū eſſe.
ſed eſſe participās ab alio. et ſic in deo eſt eſſe purū. quia
ipſe deus ē ſuum eſſe ſubſiſtens. in creatura aūt ē eſſe re
ceptū vel participatū. vnde dato ꝙ bonitas abſoluta di
ceretur de re creata ſcđm eſſe ſuū ſubſtantiale. nihilomi
nus adhuc remanet habere bonitatē ꝑ participationem
ſicut et habere eſſe participatū. deus aūt eſt bonitas per
eſſentiam inquātū eius eſſentia ē ſuum eſſe. Et hec vide
tur eſſe intentio phi in libro de cauſis ꝗ dicit ſolam boni⸗
tatem diuinā eſſe bonitatē purā. ¶ Sed adhuc alia dif⸗
ferentia inuenitur inter diuinā bonitatē et creature. Bo
nitas eñ habet rationē cauſe finalis. deus autē habet ra⸗
tionem cauſe finalis. cū ſit omniū vltimus finis et ꝑmū
principiū. Ex quibꝫ oportet vt omnis alius finis nō ha
beat habitudinē vel rationē finis niſi ſm ordineꝫ ad cau
ſam primā. qꝛ cauſa ſcđa non influit in cauſatum niſi pre
ſuppoſito influxu cauſe prime. vt patet in libro de cauſis.
Unde et bonū qđ habet rationē finis non poteſt dici de
creatura niſi preſuppoſito ordine creatoris ad creaturaꝫ.
Dato igitur ꝙ creatura eſſet ipſum ſuū eſſe ſicut et deus
adhuc tamē eſſe creature non haberet rationeꝫ boni. niſi
preſuppoſito ordine ad creaturā. et pro tanto adhuc di⸗
ceretur bona ꝑ participationē. et nō abſolute in eo ꝙ ē. ſcꝫ
eſſe diuinū qđ habet rationē boni nō preſuppoſito aliquo
alio. habet rationē boni ꝑ ſeipſum. et hec videtur eſſe intē
tio Boecij in libro de ebdo.
¶ Ad ꝑmū igitur dicendū. ꝙ creatura nō poteſt eē nō Ad 1
bona ſine bonitate eſſentiali ꝗ eſt bonitas ſm quid. pōt
tamē nō eſſe bona bonitate accidētali. ꝗ eſt bonitas ab⸗
ſoluta et ſimpliciter. Et ꝑma ipſa bonitas ꝗ attenditur ſm
eſſe ſubſtātiale nō eſt ipſa eſſentia rei ſed eſſe participatū
et hoc etiā preſuppoſito ordine ad ꝑmū eē ꝑ ſe ſubſiſtēs
¶ Ad. ij. dicendū. ꝙ ab eo a quo res habet eſſe. habet eē Ad 2
bonū ſm quid. ſcꝫ eſſe ſubſtātiale. non aūt ab eodeꝫ for
maliter habet eſſe ſimpliciter. et eſſe bonū ſimpliciter vt Ad 3
ex dictis patet. et ꝓpter hoc ratio non ſequitur. Et ſimiliter Ad 4
dicendū eſt ad. iij. et ad. iiij. ¶ Ad. v. dicendū. ꝙ creatu⸗ Ad 5
ra non ſolū eſt a deo ſm eſſentiā ſuam. ſed etiā ſm eſſe ſu
um in quo ꝑcipue cōſiſtit relatio bonitatis ſubſtātialis.
et etiam ſm ꝑfectiones ſuꝑadditas in quibꝫ cōſiſtit bo
nitas abſoluta. et hec nō ſunt eſſentia rei. Et preterea ipſe
reſpectus quo eſſentia rei refertur ad deū vt ad princi⸗
pium eſt aliud ꝙ̄ eſſentia. ¶ Ad. vi. dicendū. ꝙ hoc mō Ad 6
eſſentia denominatur bona ſicut et ens. vnde ſicut habet eē
per participationē. et ita bona eſt ꝑ participationē. Eſſe
eñ eſt bonū cōmuniter acceptū et ſimplicius ꝙ̄ eſſentia
qꝛ cōmunius. cū eſſe et bonū dicātur nō ſolū de eſſentia
ſed etiam de eo qđ ꝑ eſſentiā ſubſiſtit. et iterū de ipſis ac
cidētibus ¶ Ad. vij. dicendū. ꝙ vnū quod ꝯuertitur cū Ad 7
ente dicitur ſm rationē negationis quā addit ſupra ens
bonū aūt non addit negationē ſupra ens. ſed eius ratio
in poſitione conſiſtit. et ideo non eſt ſimile. ¶ Ad octa⸗ Ad 8
uū dicendum. ꝙ hoc modo bonitas rei dicitur bona ſi⸗
cut eſſe rei dicitur ens. non quia eius ſit aliqđ aliud eſſe.
ſed quia per hoc eſſe res eſſe dicitur. et quia hac bonitate
res bona dicitur. vnde ſicut non ſequitur ꝙ ipſa ſubſtā⸗
tia rei non dicatur per eſſe aliud ꝙ ipſa non ſit. quia eius
eſſe non dicitur ens per aliquod eſſe aliud ab ipſa. Ita
etiam predicta ratio non ſequitur de bonitate. ſequi⸗

tur aūt de vnitate de qua introducit eam Commen.iiij.
metaphyſ. quia vnum indifferēter ſe habet ad hoc ꝙ re
ſpitiat eſſentiam vel eſſe Unde eſſentia rei eſt vna per ſe
ipſam non propter eſſe ſuum. et ita non eſt vna per ali/
quā ꝑticipationem ſicut accidit de ente et bono.

Sexto querit̄. vtrꝫ bo
.i. nū creature ſit in ſpē mō et ordie. ſicut Aug⁹. dī
Et videt̄ ꝙ non Qd̄ habet bonū habet rōnem finis ſm
phm. ſed tota ratio finis ꝯſiſtit in ordine. ḡ ꝛ tota rō bo
2 ni conſiſtit in ordine. et ita alia duo ſuperfluūt. ¶ Pre.
Ens bonū et vnū differūt ſm intentiones. ſed ratio en
tis conſiſtit in ſpecie. vnius vero conſiſtit in modo. ergo
3 ratio boni non conſiſtit in modo et ſpecie. ¶ Pre. Spe
cies nominat cauſam formalem. ſed in hoc diſtinguitur
verum ꝛ bonum ſcd̄m quoſdam. quia verum dicit̄ ſcd̄z
rationem cauſe formalis. bonum vero ſcd̄m ratione cau
ſe finalis. ergo ſpecies non pertinet ad rationem boni
¶ Prete. Bonum ꝛ malum cum ſint oppoſita attēdū/
4. tur circa idem. ſed ſicut dicit Auguſti. in libro. lxxxiij. q.
malum ſpeciei priuatione repertuꝫ eſt. ergo tota ratio bo
ni in poſitione ſpeciei conſiſtit. et ſuperfluere videt̄ mo/
5 dus et ordo. ¶ Prete. Modus eſt de conſequētibus
rem. ſed bonitas aliqua ē de eſſentia rei. ergo modus nō
6 eſt de ratione boni. ¶ Prete. Quod deus poteſt facere
per vnum non faciet per plura. ſed deus potuit facere
creaturam per vnum iſtorū. quia quodlibet horum ha/
bet rationem quādam bonitatis. ergo nō oportet ꝙ qd̄/
libet iſtorum trium requiratur ad rationem boni. ergo
in quolibet iſtorum ſunt illa tria. et non dicitur vnū con/
7 tra aliud diuidi. ¶ Prete. Si illa tria ſint bona. oportet
ꝙ habeant modum ſpeciem et ordinē. ergo modi ē mo
8 dus. ſpeciei ſpecies ꝛ ſic in infinitum. ¶ Prete. Mod⁹
ſpecies ꝛ ordo diminuūtur per peccatum ſcd̄m Aug⁹.
ſed bonum ſubſtantiale rei non diminuitur ꝑ peccatum
ergo ratio boni vniuerſaliter non conſiſtit in tribus pre/
dictis. ¶ Prete. Id quod eſt de ratione boni non reci/
9 pit predicationem mali. ſed hec tria recipiunt predicatio
nem mali. ſcd̄m Aug⁹. in libro de natura boni. dicitur
eñ malus modus mala ſpecies. ergo ratio boni non cō/
10 ſiſtit in tribus predictis. ¶ Prete. Ambroſ. dicit in
Exam̄. ꝙ natura lucis non eſt in numero pondere ꝛ mē
ſura vt alia creatura. ſed ex his tribus. vt dicit Auguſti.
cōſtituūtur tria predicta. cum ergo lux ſit bona. ratō bo
ni nō includit tria predicta. ¶ Prete. Scd̄m Bernar.
.xi. Modus charitatis ē non habere modū. ꝛ tamen chari
tas bona eſt bona. ergo nō requirit tria predicta.
Contra ¶ Sed cōtra eſt qd̄ dicit Aug⁹. in li. de natura boni
ꝙ vbi hec tria ſunt magna magnū bonū eſt. vbi ꝑua par
uū. vbi nulla nullū. ergo ratio boni conſiſtit in his tribꝫ.
¶ Prete. Aug⁹. dicit in eodē li. ꝙ ſcd̄m hoc aliqua di/
cūtur bona. quia ſunt ordinata moderata et ſpecificata.
¶ Prete. Creatura dei bona eſt ſm reſpectum ad deuꝫ
vt vult Boe. in libro de ebdo. ſed deus habet habitudi
nem ad creaturā triplicis cauſe. ſcꝫ efficientis finalis et
formalis id eſt exēplaris. ergo creatura dicitur eſſe bona
ſm habitudinē ad deū in ratione triplicis cauſe. Et ſm
hoc ꝙ cōparatur ad cauſam efficiētem. habet modum a
deo prefixum. Ut aūt cōparat̄ ad eū vt ad cauſam exem
plarem habet ſpeciē. Ut aūt cōparat̄ ad eū vt ad finē ha
bet ordinē. ergo bonū creature conſiſtit in modo ordine
et ſpecie. ¶ Prete. Omnes creature ordināt̄ur in deū
mediante rationali creatura q̄ eſt ſola capax beatitudinis
hoc aūt eſt inquantū a rationali creatura ꝯgnoſcit̄. ergo
cū creatura ſit bona ex hoc ꝙ ordinatur in deū ad hoc ꝙ
ſit bona tria requirūtur. ꝙ ſit exiſtens ſcꝫ ꝛ ꝙ ſit cogno
ſcibilis. et ꝙ ſit ordinata. Eſt aūt exiſtens ꝑ aliquē mo/
dum. ꝯgnoſcibilis ꝑ ſpeciem. ordinata aūt per ordinem
ergo in his tribus ꝯſiſtit bonū creature. ¶ Pre. Sapi.
xi. dicitur. ꝙ omnia in numero pōdere et menſura ꝯſtitu
iſti. ſed ſm Aug⁹. iiij. ſuꝑ Geñ. ad lit. menſura cuiuſlibet
rei modū prefigit. numerus ſpeciē prebet. pondus vero
dat ordinē. ergo in his tribus modo ſpecie et ordine bo
nitas creature conſiſtit cum creatura ſcd̄m hoc ſit bona
ꝙ a deo diſpoſita.
¶ Reſponſio dicendū. ꝙ ratio boni in tribꝫ p̄dictis Rſ°
conſiſtit ſicut Aug⁹. dicit. ¶ Ad huius aūt euidentiaꝫ
ſciendū eſt. ꝙ aliqd̄ nomē poteſt reſpectū importare du/ Nom ē i
pliciter. Uno modo ſic ꝙ nomen imponat̄ ad ſignifican portat re
dum ipſuꝫ reſpectū. ſicut hoc nomen pater vel filius aut ſpectum
paternitas ipſa. Quedā nomina vero dicūtur importare duplicit̄
reſpectum. qꝛ ſignificāt rem alicuius generis quā comi
tatur reſpectus. q̄uis nomē non ſit impoſitū ad ipſum
reſpectum ſignificandū. ſicut hoc nomen ſciencia eſt im/
poſitum ad ſignificādum qualitatem quandā. quā ſeq
tur quidam reſpectus. non aūt ad ſignificandū ipſuꝫ re
ſpectum. Et per hunc modū ratio boni reſpectum impli
cat. non quia ipſum nomen boni ſignificet ipſum reſpe/
ctum ſolum. ſed qꝛ ſignificat id ad qd̄ ſeqtur reſpect⁹ cū
reſpectu ipſo. Reſpectus aūt importatus in nomine bo
ni eſt habitudo perfectiui ſm ꝙ aliquid natū eſt ꝑficere.
non ſolū rationem ſpeciei. ſed etiā ſm eſſe qd̄ habet in re
bus. hoc eñ mō finis ꝑficit ea que ſunt ad finē. Cū aūt
creature non ſint ſuū eſſe. oportet ꝙ habeant eſſe receptū
et per hoc eaꝝ eſſe eſt finitū et terminatū per menſuram
eius in quo recipitur. Sic igitur inter illa tria q̄ Aug⁹.
ponit vltimū ſcꝫ ordo. eſt reſpectus quē nomen boni im
portat. ſed alia duo ſcꝫ ſpecies ꝛ modus cauſant illū re/
ſpectū. ſpecies eñ ꝑtinet ad ipſam rationē ſpeciei. q̄ qui
dem ſm ꝙ eſſe habet. in aliquo recipit̄ ꝑ aliquē modū de
terminatū. cū omē qd̄ eſt in aliq̄ ſit in eo ꝑ modū recipiē
tis. Ita igit̄ vnūqdqꝫ bonū eſt inquantū ē ꝑfectiuū ſm
rationē ſpeciei ꝛ eſſe ſimul. ꝛ ſic bona habēt modū ſpecieꝫ
et ordinē. ſpeciē quidē quātū ad ipſaꝫ rationem ſpēi. mo
dū quātū ad eſſe. ordinē aūt quātū ad ipſaꝫ habitudineꝫ
perfectiui.
¶ Ad ꝑmū igit̄ dd̄m. ꝙ rō illa ꝓcederet. ſi nomē bo Ad .i.
ni eēt ipoſitū ad ſignificādū ipſaꝫ habitudinē. qd̄ falſuꝫ ē
vt ex dictis patet. ꝛ ꝓpt̄ hoc rō nō ſeqtur. ¶ Ad. ij. dd̄m Ad 2
ꝙ bonū nō differt rōne ab ente ꝛ vno q̄ſi habeāt oppoſi/
tas rōnes. ſed qꝛ rō boni includit rōem entis ꝛ vnius et
aliqd̄ addit. ¶ Ad. iij. dd̄m. ſm phm. viij. meth. ꝙ ſi Ad 3
cut i numeris q̄libet vnitas addita vel remota variat ſpe
ciem numeri. ita ꝛ in diffinitionibꝫ qd̄libet additū vel
remotū diuerſaꝫ ſpeciē ꝯſtituit. Ex ipſa igit̄ ſpē in tātū
cōſtituit̄ rō veri inquātū veꝝ eſt ꝑfectiuū ſm rōem ſpē
tm̄. vt ex dictis patet. Sꝫ ex ſpecie ſimul ꝛ numero ꝯſti
tuitur rō boni qd̄ ē ꝑfectiuū nō ſolū ſcd̄m ſpeciē. ſed etiā
ſm eſſe. ¶ Ad. iiij. dd̄m. ꝙ cū dicit Aug⁹. ꝙ totū malū Ad 4
repertū eſt de ſpēi priuatione nō excludit alia duo. qꝛ vt
ipſe in eodē li. dicit. vbi ē aliq̄ ſpecies ibi neceſſario ē ali/
quis modus. ordo etiā ꝯſequitur ſpeciē et modū. ſed ta
men nomīat ſpeciē. quia alia duo ipſam ſpēm ꝯſequūtur

Ad 5 ¶ Ad quintũ dicendũ. ꝙ vbicũqȝ eſt aliquid receptuȝ
opoꝛtet ibi eſſe modũ. cum receptũ limitet̃ ſcd̃m recipi-
ens. Et ideo cũ eſſe creature tam eſſentiale ꝙ̃ accidẽta-
le ſit receptũ. modus non ſolũ inuenitur in accidẽtalibꝫ.
Ad 6 ſed etiam in ſubſtãtialibꝫ. ¶ Ad. vi. dicendũ. ꝙ cum in
iſtis tribus ratio boni ↄſtituatur non potuit a deo fieri
qd̃ eſſet aliqd̃ bonũ nõ habens ſpeciẽ modũ ⁊ oꝛdinem.
Ad 7 ſicut ab eo fieri nõ potuit ꝙ eſſet aliquis homo q̃ nõ eſſet
animal rationale. ¶ Ad ſeptimũ dicendũ. ꝙ etiam ſpeci
es modus et oꝛdo ſingulũ hoꝝ eſt bonũ. non illo modo
dicendi bonũ quo ſubſiſtens in bonitate ẽ bonum. ſed q̃
principiũ bonitatis bonũ eſt. Unde nõ opoꝛtet ꝙ ſingu
lum eoꝛũ habeat ſpeciem modũ et oꝛdinẽ. ſicut non opoꝛ
tet ꝙ foꝛma habeat foꝛmã ꝙ̃uis ſit ens et omne ens ſit
per foꝛmã. Et hoc eſt ꝙ quidã dicũt. cum dicitur oĩa
habere ſpeciem modũ et oꝛdinẽ. intelligitur de creatis et
Ad 8 non de cõcreatis. ¶ Ad octauũ dicendũ. ꝙ quidam di-
cunt ſpeciem modũ et oꝛdinẽ ſm ꝙ ↄſtituũt bonũ natu
re. ⁊ ſcd̃m ꝙ diminuũtur per peccatũ pꝛout pertinet ad
bonum moꝛis eſſe eadẽ. ſed differre ſm rationẽ. Sicut
patet in volũtate. quia ipſa eadeȝ poteſt ↄſiderari inquã
tum natura quedã. ⁊ ſic ſunt in ea ſpecies modus et oꝛ-
do conſtituẽtia bonũ nature. Uel inquantũ eſt volũtas
pꝛout habet oꝛdinẽ ad gratiam. ⁊ ſic attribuitur ei modꝰ
oꝛdo ⁊ ſpecies. que poſſunt diminui ꝑ peccatũ que con-
ſtituunt bonũ moꝛis. Uel poteſt melius dici. ꝙ cum bo
num ↄſequitur eſſe. ⁊ bonum per ſpeciẽ ⁊ modum et oꝛ
dinem conſtituatur. ſicut aliud eſt ſubſtãtiale eſſe et ali-
ud accidentale. Et ita conſtat eſſe aliam foꝛmã ſubſtan
tialem et accidentalẽ. ⁊ vtrũqȝ pꝛopꝛiũ habet modum et
Ad 9 pꝛopꝛiũ oꝛdinem. ¶ Ad nonũ dicendũ. ꝙ ſcd̃m Augꝰ.
in libꝛo de natura boni. modus ſpecies ⁊ oꝛdo. non ideo
dicũtur mala. quia in ſe mala ſint. ſed qꝛ vel minoꝛa ſunt
ꝙ̃ eſſe habeant vel quia nõ accomodãtur quibꝫ accomo-
danda ſunt. ⁊ ideo ex aliq̃ priuatione circa modũ ſpecieȝ
Ad 10 et oꝛdinẽ dicũtur mala. non aũt ex ſeipſis. ¶ Ad. x. di-
cendũ. ꝙ verbũ Ambꝛo. nõ eſt intelligendũ ꝙ lux omni
no careat modo. cũ habeat limitatam ſpeciẽ et virtuteȝ.
ſed quia nõ determinat̃ reſpectu aliquoꝝ coꝛpoꝛalium.
eo ꝙ ad oĩa coꝛpoꝛalia ſe extendit inquantũ nata ſunt
omnia vel illuminari vel alios effectus per lucem recipe
Ad .ii. re. vt pꝫ ꝑ Dyoniſ. in. iiij. ca. de di. no. ¶ Ad. xi. dm̃
ꝙ caritas ſm ſuũ eẽ qd̃ habet in ſubiecto. habet modũ ⁊
ſic creatura q̃dã eſt. ꝑut aũt cõpat̃ ad bonũ infinitũ qd̃
deꝰ ẽ nõ habet modũ vltra quẽ caritas nr̃a non pꝛocedit.

¶ Materia. xxij. de appetitu boni et voluntate.

Queſtio. xxij. ẽ de ap-

petitu boni ⁊ voluntate. ⁊ habet quindecim
queſtiones. Pꝛima. vtꝝ oĩa appetant bonũ
Secũda. vtꝝ oĩa appetãt ipſum deũ. Tertia. vtꝝ appeti
tus ſit q̃dã ſpecialis potẽtia aĩe Quarta. vtꝝ volũtas in
rationabilibꝫ ſit alia potẽtia ꝓter appetitiuã ſenſitiue ꝑ-
tis. Quĩta. vtꝝ volũtas aliq̃d de neceſſitate velit. Sex
ta. vtꝝ volũtas de neceſſitate velit q̃cq̃d vult. Septima
vtrũ aliq̃s mereatur volendo id qd̃ de neceſſitate vult.
Octaua. vtrũ deꝰ poſſit cogere volũtatẽ. Nona. vtruȝ
aliq̃ creatura poſſit ĩmutare volũtatẽ vel impꝛimere ali-
quid in ipſaȝ. Decima. vtꝝ volũtas et intellectus ſint
eadẽ potẽtia. Undecima. vtꝝ volũtas ſit altioꝛ potẽtia
ꝙ̃ intellectꝰ vel ecõuerſo. Duodecima. vtꝝ volũtas mo
ueat intellectũ ⁊ alias vires aĩe. Decimatertia. vtrũ intẽ
tio ſit actus volũtatis. Decimaquarta. vtrũ eodẽ mo-
tu volũtas velit finẽ ⁊ intẽdat ea q̃ ſunt ad finẽ. Decima
quinta. vtrũ electio ſit actus voluntatis.

Queſtio eſt de ap-

petitu boni ⁊ volũtate. Et q̃rit̃ pͥmo
vtrũ oĩa bonũ appetãt. Et videt̃ ꝙ 1.
nõ. Eodẽ eñ modo ens ſe habet ad
veꝝ et bonũ. cũ ↄuertat̃ cũ vtroqȝ. ſi
cut ergo ↄgnitio ſe habet ad verũ. ſic
appetitus ad bonũ. nõ aũt oĩe ens ↄgnoſcit veꝝ. ergo
nec oĩe ens appetit bonũ. ¶ Pꝛe. Remoto pꝛioꝛi remo 2
uetur poſteriꝰ. ſed in aĩali ↄgnitio appetitũ p̃cedit. Co-
gnitio aũt nullo mõ ſe extẽdit ad inaĩata vt dicamꝰ ea co
gnoſcere naturalit̃. ergo nec appetitꝰ ad eadẽ ſe extendit
vt dicamus ea naturalit̃ appetere bonũ. ¶ Pꝛe. Scd̃m 3
Boetiũ in li. de ebdo. Unũqđqȝ dicit̃ appetere aliud in
quantũ eſt ſibi ſimile. ſi res igitur aliq̃ appetat ſibi bonũ.
opoꝛtet ꝙ ſit ſimilis bono. cũ aũt ſimilia ſint quoꝝ eſt q̃
litas ⁊ foꝛma vna. opoꝛtet foꝛmã boni eſſe in appetẽte bo
num. ſed nõ põt eſſe ꝙ ſit ibi ſm eſſe nature. qꝛ iam vlte
rius bonũ nõ appeteret. qd̃ eñ habet q̃s iam nõ appetit.
ergo opoꝛtet ꝙ in appetente bonũ foꝛma boni pꝛeexiſtat
ꝑ modũ intẽtionis. Sed in quocũqȝ ẽ aliq̃d ꝑ hũc mo-
dũ. illud ẽ ↄgnoſcẽs. ergo appetitꝰ boni nõ põt eſſe niſi ĩ co
gnoſcentibꝫ. ⁊ ſic idẽ qd̃ pꝛius. ¶ Pꝛe. Si oĩa bonũ appe 4.
tũt. hoc opoꝛtet intelligi de bono qd̃ oĩa poſſunt habere. qꝛ
nihil appetit rõnabilit̃ ⁊ naturalit̃ qd̃ impoſſibile ẽ ipſum
habere. ſed bonũ extendẽs ſe ad oĩa entia nõ eſt niſi eſſe. ergo
idẽ eſt dicere oĩa bonũ appetere ⁊ eſſe. ſed nõ oĩa appetũt
eſſe. immo vt videt̃ nulla. qꝛ oĩa eſſe habẽt ⁊ nihil appetit
niſi qd̃ nõ habet. vt pꝫ ꝑ Augꝰ. in li. de tri. et ꝑ pħm in pͥ
mo phyſ. ergo non oĩa bonũ appetũt ¶ Pꝛe. Unũ ⁊ bonũ 5
et verũ equalit̃ ↄuertũtur. ſed nõ oĩa entia appetũt vnũ
et verũ. ergo nec bonũ ¶ Pꝛe. Scd̃m pħm q̃dã habẽtes 6
rectã rationẽ ↄtra rationẽ operãtur. nõ aũt operarent̃ ni
ſi appeterẽt vel vellẽt. qd̃ aũt ↄtra rationẽ eſt malũ eſt. ergo
quidã appetũt malũ. nõ igitur oĩa appetũt bonũ ¶ Pꝛe.
Bonũ qd̃ oĩa appetere dicũt̃ ſm Cõmẽ. in pͥmo ethy 7
coꝝ eſt eſſe. ſꝫ quidã nõ appetũt eſſe. ſed magis non eſſe.
vt dãnati q̃ ⁊ moꝛtẽ aĩe deſiderãt vt penitꝰ nõ eſſent. ergo
nõ oĩa bonũ appetũt ¶ Pꝛe. Sicut vires appꝛehẽſiue cõ 8
parãtur ad ſua obiecta. ita etiã appetitiue. ſed vis appꝛe
hẽſiua debet eſſe denudata a ſpecie ſui obiecti ad hoc vt co
gnoſcat ſicut pupilla a coloꝛe. ergo appetẽs bonũ debet eſſe
denudatũ a ſpecie boni. ſꝫ oĩa habẽt ſpeciẽ boni. ergo nihil
appetit bonũ. ¶ Pꝛe. Operari aliq̃d ꝓpt̃ finẽ ↄuenit crea-
toꝛi. ⁊ creature agẽti a ꝓpoſito. ſꝫ creatoꝛ agẽs a ꝓpoſito 9
et creatura. vt hõ artificialit̃ operãdo ꝓpt̃ finẽ aut deſide
rando vel diligẽdo bonũ habẽt ↄgnitionẽ boni vel finis.
Ergo ⁊ natura q̃ eſt media inter duo. vtpote pꝛeſuppo
nẽs opus creationis ⁊ p̃ſuppoſita in opere artis. ſi debe
at appetere bonũ ꝓpt̃ qd̃ operat̃ opoꝛtet ꝙ ipſuȝ cogno-
ſcat. ſꝫ nõ ↄgnoſcit. ergo etiã naturalia nõ appetũt bonũ
¶ Pꝛe. Omne illud qd̃ appetit̃ querit̃. ſed ſm Plato. ni
hil põt queri cuiꝰ noticia nõ habet̃. ſicut ſi aliq̃s quereret 10
ſeruũ fugitiuũ niſi eiꝰ noticiã habeat cũ iuenit iuenire ne
ſciret. ergo illa q̃ non habent ↄgnitionẽ boni non appetunt.

.xi. ¶ Pꝛete. Appetere finem ē eius quod oꝛdinatur in finē
ſed vltimus finis qui eſt deus nō oꝛdinatur in finem. er⸗
go non appetit finem vel bonū ⁊ ita non appetūt bonum
.xii. omnia. ¶ Pꝛete. Natura determīata eſt ad vnū. ſi ergo
res naturaliter appetant bonū. non deberēt aliquid ali⸗
ud naturaliter appetere. ſed naturaliter oīa appetunt
pacem. vt patet per Auguſti. in. xiiij. de ciui. dei. Et per
Dyoniſ. in. xiij. ca. de di. no. Et iterū pulcrū oīa appetūt
vt etiam patet p Dyoniſ. in. iiij. ca de di. no. ergo nō om
.xiij. nia appetunt bonū naturaliter. ¶ Pꝛete. Sicut aliquis
appetit finem quē non habet. ita delectatur in eo iā habi⸗
to. ſed non dicimus res inaīatas delectari in bono. ergo
Contra — non debet dici ꝙ bonū appetant.

¶ Sed contra eſt quod Dyoniſius dicit in quarto
capitulo de diuinis nominibus. Exiſtentia pulcrum et
bonum deſiderant ⁊ oīa quecūqꝫ faciūt. ꝓpter hoc ꝙ vi
detur eis bonū faciūt. ⁊ omniū exiſtentiū intentio prin⸗
cipium et finem bonū habet. ¶ Pre. Philoſophus dicit
in pꝛimo Ethi. ꝙ quidā bonū bene diffiniūt dicentes ꝙ
bonū eſt qđ oīa appetūt ¶ Pre. Omne qđ agit agit ꝓp⸗
ter finē. vt ptꝫ p phꝫ in. ij. Methaphyſ. ſed qđ agit ꝓpter
aliqđ appetit illud. ergo oīa appetunt finē et bonū qđ ha
bet rationē finis. ¶ Pre. Omnia appetūt ſuā pfectiōnē. ſꝫ
vnūqđqꝫ ex h ꝙ fit pfectū eſt bonū. ḡ oīa appetūt bonū
Rñ° ¶ Reſpōſio dicendū. ꝙ oīa bonū appetūt non ſolum
habentia cognitionē. ſed etiā que ſunt ꝯgnitionis exper
Opinio falſa — tia. ¶ Ad cuius euidentiā ſciendum eſt. ꝙ quidā anti
qui phi poſuerūt effectus euenictes in natura ex neceſſi
tate precedentiū cauſarū ꝓuenire. non ita ꝙ cauſe natu⸗
rales eſſent hoc modo diſpoſite ꝓpter couenientiā taliū
Reprobat — effectuū. ¶ Quod phs in. ij. Phyſ. ex hoc imp̄robat. qꝛ
ſcđm hoc huiuſmodi couenientie et vtilitates cum non
eſſent modo aliquo intente caſu ꝓuenirēt. ⁊ ſic non acci
derēt in maioꝛi pte ſed in minoꝛi. ſicut et cetera que caſu
accidere dicimus. Unde neceſſe eſt dicere ꝙ omnes res
naturales ſint oꝛdinate et diſpoſite ad ſuos effectus cō
Dupl'r aliqđ dirigit i finem — uenientes ¶ Dupliciter aūt ꝯtingit aliqđ oꝛdinari ⁊ di
rigi in aliqđ ſicut in finem Uno mō per ſeipſuꝫ. ſicut ho
mo ſeipſum dirigit ad locū quo tendit. Alio mō ab al⸗
tero ſicut ſagitta que a ſagittāte dirigitur ad determina
tum locū. Et ſe quidē in finem dirigi nō poſſunt niſi illa
que finem cognoſcūt. opoꝛtet enī dirigens habere cogni
tionem eius in qđ dirigatur. Sed ab alio poſſunt dirigi
in finem determinatū etiā que finem nō cognoſcūt. ſicut
patet de ſagitta. Sed hoc dupliciter ꝯtingit. Qñqꝫ enī
id quod dirigitur in finē ſolūmodo ipellitur et mouetur
a dirigente ſine hoc ꝙ aliquā foꝛmā a dirigēte conſequa
tur p quā ei cōpetat talis directio vel inclinatio. et talis
inclinatio eſt violenta. ſicut ſagitta inclinatur a ſagittan
te ad ſignū determinatū. Aliqñ aūt id quod dirigit vel
inclinatur in finem conſeqtur a dirigente vel a mouente
aliquā foꝛmā per quā ſibi talis inclinatio ꝯpetit. vnde ⁊
talis inclinatio erit naturalis quaſi habens pꝛincipiū na
turale. ſicut ille qui dedit lapidi grauitatē inclinauit ad
hoc ꝙ deoꝛſum naturaliter ferretur. p quē modum gene
rās ē motoꝛ in grauib⁹ ⁊ leuib⁹ ſm phm in. viij. phyſico
rū. Et p hūc modū oīa naturalia in ea q̄ eis ꝯueniūt ſūt
inclinata habētia aliqđ qđ eſt inclinationis pncipiū ra⸗
tione cuius inclinatio eoꝝ eſt naturalis. ita ꝙ quodāmō
ipſa vadāt ⁊ nō ſolū ducātur in fines debitos. violenta
enī tantum ducūtur quia nihil conferūt mouenti. ſed na
turalia etiam vadunt in finem inquātū cooperant incli⸗
nāti et dirigenti p pꝛincipiū eis inditū. Qđ aūt dirigitur
vel inclinatur ad aliqđ ab alio. in id inclinatur qđ eſt in
tentum ab eo q̄ inclinat vel dirigit. ſicut in idem ſignuꝫ
ſagitta dirigit qđ ſagittatoꝛ intendit. Unde cū oīa na
turalia naturali quadā inclinatione inclinata ſint ad fi⸗
nes ſuos a pmo motoꝛe qui eſt deus. opoꝛtet ꝙ id in qđ
vnūquodqꝫ naturaliter inclinatur ſit illud qđ volitum ē
vel intentū a deo. Deus aūt cū non habeat aliū ſue volū
tatis finē niſi ſeipſuꝫ et ipſe ſit ipſa bonitat ſ eēntia. opoꝛ
tet ꝙ oīa alia ſint inclinata in bonū naturaliter. Appete
re aūt nihil aliud ē q̄ʒ ad aliqđ petere. id eſt tēdere in ali
quid ad ipſum oꝛdinatū. Unde cū oīa ſint oꝛdinata ⁊ di
recta a deo in bonū. et hoc mō ꝙ vnicuiqꝫ inſit pncipiū
per qđ ipſuꝫ intēdit in bonū quaſi petēs ipſum bonum.
opoꝛtet dicere ꝙ naturaliter oīa bonū appetant. Si enī
eſſent oīa inclinata in bonū ſine hoc ꝙ haberēt in ſe aliqđ
inclinationis pncipiū poſſent dici ducta in bonū. ſed nō
appetētia bonū. Sed ratione inditi pncipij dicūtur om⸗
nia appetere bonū quaſi ſponte tēdētia in bonū. Propt
qđ etiā dicit Sap. vij. ꝙ diuina ſapiētia diſponit omnia
ſuauiter. qꝛ vnumqđqꝫ ex ſuo motu tendit in illud in qđ
diuinitus eſt oꝛdinatum.

¶ Ad pmū igit dicendū. ꝙ veꝝ et bonū quodāmo — Ad .i.
do ſe habent ſimiliter ad ens ⁊ quodāmodo diſſimiliter
Scđm vero pꝛedicationis ꝯuerſionē ſilr. ſicut enī vnū⸗
quodqꝫ eſt bonū ita et verū. Sed ſm oꝛdinē cauſe pfici
entis diſſimilit. nō enī veꝝ habet cauſe pficiētis oꝛdineꝫ
ad oīa entia ſicut bonum. quia ſcꝫ pfectio veri attendit
ſm rationē ſpeciei ſolū. vñ immaterialia ſola poſſunt pfi
ci vero. qꝛ ipſa tantū poſſunt recipe rationē ſpeciei ſine
eſſe materiali. bonū vero cū ſit perfectiuū ſcđm rationem
ſpeciei et eſſe ſimul. poteſt pficere tā materialia q̄ʒ imma
terialia. ⁊ ideo oīa poſſunt appetere bonū. ſed nō oīa co⸗
gnoſcere verū ¶ Ad. ij. dicendū. ꝙ quidā dicūt ꝙ ſicut — Ad 2
omnibus appetitus naturalis ineſt ita ⁊ cognitio natu⸗
ralis ¶ Sꝫ hoc nō pōt eſſe verū. qꝛ cū cognitio ſit p aſſi — Repbat
milationē. ſimilitudo in eſſe nature non facit cognitionē
ſed magis impedit. ratione cuius opoꝛtet oꝛgana ſenſu
um a ſpecieb⁹ ſenſibiliū eſſe denudata vt poſſint eas re
cipere ſcđm eſſe ſpirituale qđ cognitionē cauſat. Unde
illa q̄ nullo modo poſſunt aliqđ recipe niſi materiale eſſe
nullo modo poſſunt ꝯgnoſcere. appetere tamen poſſunt
inquantū oꝛdinātur in aliquā rem in eſſe nature exiſten⸗
tem ¶ Appetitus enim non reſpicit de neceſſitate eſſe ſpi
rituale ſicut cognitio. vñ poteſt eſſe appetitus naturalis
ſed nō cognitio naturalis Nec tñ per hoc phibetur quin
appetitus in aīalib⁹ ꝯgnitionē ſeqtur. quia etiā in rebus
naturalib⁹ ſeqtur appꝛehenſionē vel ꝯgnitionē. nō tamē
ipſoꝝ appetentiū. ſed illius q̄ ea in finē oꝛdinat. ¶ Ad — Ad 3
tertiū dicendū. ꝙ omne qđ appetit aliquid. appetit illud
inquantū habet ſimilitudinē aliquā cum ipſo. Nec illa ſi
militudo ſufficit q̄ eſt ſm eſſe ſpirituale. alias opoꝛteret
ꝙ animal appeteret q̄cquid ꝯgnoſcit. ſed opoꝛtet ꝙ ſit
ſimilitudo ſm eſſe nature. Sed hec ſimilitudo attendit
dupliciť. Uno mō ſm ꝙ foꝛma vni⁹ ſm actū pfectū eſt
in alio. ⁊ tūc ex hoc ꝙ aliqđ ſic aſſimilat fini nō tendit in
finē. ſed q̄eſcit in finē. Alio mō ſm ꝙ foꝛma vnius eſt in
alio incōplete id ē in potētia. Et ſic ſm ꝙ aliqđ habet in
ſe foꝛmā finis et boni in potētia tēdit in bonū vel finem
et appetit ipſuꝫ. Et ſcđm hūc modū materia dicit appe⸗
tere foꝛmā inquātū ē in ea foꝛma in potētia. Et ideo quā
to iſta potentia ē magis pfecta ⁊ ꝓpinquioꝛ actui. tanto

cauſat vehementiorem inclinatōem. Ex quo cōtingit ꝙ
oīs motus naturalis in fine intendit quādo id qđ ten
Ad 4 dit in finem iam eſt fini ſimilius. ¶ Ad .iiij. dōm. ꝙ cum
dicit. oīa bonū appetūt. nō oportʒ bonum determinari
ad hoc vel illud. ſed in ꝯmunitate accipi. qꝛ vnūqđqʒ ap
petit ſibi bonū naturaliter ꝯueniens. ſi tamē ad aliquod
vnū bonū determinet. hoc vnū erit eſſe. Nec hoc ꝓhibet
ꝑ hoc ꝙ oīa eſſe habent. qꝛ que habent eſſe appetūt eius
ꝯtinuatōem. et qđ habet eſſe in actu vno mō. habet eſſe
in potentia alio mō. ſicut aer eſt actu aer. ꝛ potētia ignis.
Ad 5 ſic qđ habet eſſe actu appetit eſſe actu. ¶ Ad .v. dōm. ꝙ
vnū ꝛ verum nō habent rōnem finis ſicut ꝛ bonū. ꝛ ideo
Ad 6 nec etiā rōnem appetibilis dicunt. ¶ Ad .vi. dōm. ꝙ illi
etiā qui operant ꝯtra rōnem appetunt bonū ꝑ ſe. vtputa
qui fornicat attendit ad id qđ eſt bonū ꝛ delectabile ſm
ſenſum. ſed ꝙ ſit malum ſm rōnem. hoc eſt pter eius in/
tentionem. vnde bonū eſt deſideratū ꝑ ſe. malum autē ꝑ
Ad 7 accidens ¶ Ad .vij. dōm. ꝙ ſicut aliquid ſe habet ad ħ
ꝙ ſit bonū. ita ꝙ ſit appetibile ꝛ delectabile Dictū eſt eñ
ſupra ꝙ ſm eſſe ſubſtātiale nō dr aliquid bonū ſimplr ꝛ
abſolute. niſi ſupaddātur alie pfectiōes debite. Et ideo
ipſum eſſe ſubſtātiale nō eſt abſolute appetibile niſi debi
tis pfectionib adiūctis. Unde dicit phus in pmo ethi.
Omnib delectabile eſt eſſe. nō oportʒ aūt recipere ma/
lam vitam ꝛ corruptaʒ neqʒ in triſticijs. hec eñ eſt mala
ſimplr ꝛ ſimplr fugienda. ꝗuis ſit appetibilis ſm quid.
Eiuſdē aūt rōnis eſt in appetendo ꝛ fugiendo aliqđ eſſe
bonū ꝛ corruptiuū mali. vel eſſe malū ꝛ corruptiuū boni.
vnde ipſum carere malo bonum dicimus ſm phm in .v.
ethi. Non eſſe igit accipit rōnem boni inꝗ̄tum tollit eſſe
in malicia vel in triſticia. qđ eſt malum ſimplr. licet ſit bo
nū ſm quid. et ꝑ hūc modū non eſſe pt deſiderari ſub rō
Ad 8 ne boni. ¶ Ad .viij. dōm. ꝙ in apprehenſiuis potentijs
nō ſemꝑ hoc eſt verum ꝙ potentia totaliter denudetur
a ſpecie ſui obiecti. hoc eñ fallit in illis potentijs. que ha
bent obiectū vniuerſale. ſicut eſt intellectus. cuius obie/
ctum eſt qđ quid eſt. cum tamen habeat quidditatē opor
tet tñ ꝙ ſit denudatus a formis illis quas recipit. Fallit
etiā in tactu ꝓpter ħ. qꝛ etſi hñt ſpecialia obiecta. ſtʒ tñ de
necītate aīalis. vñ organū eius non pt eſſe omino abſqʒ
calido ꝛ frigido. eſt tñ quodāmodo pter calidum ꝛ frigi/
dum inꝗ̄tum eſt medie ꝯplexionatum. medium aūt neu
trum extremorū eſt. Appetitus aūt habet obiectum ſcilʒ
bonū. vnde nō eſt denudatus totaliter a bono. ſed a bo/
no quod appetit. habet tamen illud in potentia. et ſm ħ
aſſimilatur illi. ſicut potentia apprehenſiua eſt in potētia
Ad 9 ad ſpēm ſui obiecti. ¶ Ad .ix. dōm. ꝙ ſicut ex dictis pa/
tet in omni dirigente in fineʒ requiritur cognitio finis. na
tura autem non dirigit in finem ſed dirigitur. deus autē
eſt agens a propoſito quodlibet dirigens in finem. ꝛ ideo
oportʒ ꝙ habeat finis cognitionem. non autem res natu
Ad 10 ralis. ¶ Ad decimū dicendum. ꝙ ratio illa recte proce/
dit de eo quod appetit finem. quaſi ſeipſum dirigens in fi
nem. quia in eo requiritur ꝙ ſciat cum ad finem perue/
Ad 11 tum fuerit. non autem in eo oportet qđ tñ in fineʒ dirigit
¶ Ad vndecimū dicendum. ꝙ per quam naturam ali/
quid tendit in finem quem nōdum habet. per eandē de/
lectatur in fine cum iam habet. ſicut per eandem naturā
terra mouetur deorſum et quieſcit ibi. Fini ergo vltimo
non competit tendere in finem. ſed ſeipſo fine frui. et hoc
licet proprie appetitus dici non poſſet eſt tamen quod/
dam ad genus appetitus pertinens a quo omnis appeti
tus deriuatur. ex hoc eñ ꝙ deus ſeipſo fruitur alia in ſe
dirigit. ¶ Ad duodecimū dōm. ꝙ appetitum terminari Ad 12
ad bonum et pacem ꝛ pulcrum. non eſt eum terminari in
diuerſa. Ex hoc eñ ipſo ꝙ aliquid appetit bonum. appe
tit ſimul ꝛ pulcrum ꝛ pacem. pulcrum quidem inꝗ̄tum
eſt in ſeipſo modificatum ꝛ ſpecificatum. quod in ratione
boni includitur. ſed bonum addit ordineʒ perfectiui ad
alia. Unde quicūqʒ appetit bonum. appetit hoc ipſo pul/
crum Pax autē ꝯimportat remotionem perturbantium
et impedientium adeptionem boni. ex hoc ipō ꝙ aliquid
deſideratur. deſideratur etiam remotio impedimentorū
eius. vnde in eodem appetitu appetitur bonum pulcrū
et pax. ¶ Ad decimūtercium dicendū. ꝙ delectatio in Ad 13
ſui ratōne includit rationem boni quod delectat. ꝛ ꝓpter
hoc nō pñt delectari in fine debito. niſi ea que cognoſcūt
finem. ſed appetitus non importat cognitionem in appe/
tente. vt ex dictis patet. tamen large ꝛ improprie accipi/
endo delectatōem Dyo. dicit .iiij. ca. ꝙ bonū ꝛ pulcrum
eſt omnib delectabile ꝛ amabile

Secūdo querit. vtruʒ omnia appetant ipſum deum.

¶ Et videtur 1
ꝙ non. res eñ ordinatur in deum vt eſt cognoſcibilis et
appetibilis. ſed non omnia que ordinantur in ipſuʒ vt eſt
cognoſcibilis ꝛ appetibilis cognoſcunt ipſum. non eñ
omnia cognoſcentia cognoſcūt deum. ergo nec oīa que
ordināntur in ipſum vt appetibile appetūt ipſum. ¶ Pre.
Bonum quod eſt ab omnib deſideratum ſcđm philoſo 2
phum primo ethicoꝝ. eſt eſſe. vt ibidem vult Cōmen.
ſed deus non eſt eſſe omniū. ergo deus non eſt illud bo/
num quod ab omnib eſt deſideratum. ¶ Pre. Nullus 3
appetit illud quod refugit. ſed quidam refugiunt deum
cū odiūt ipm. vt habet in pſalº. Supbia eoꝝ q te ode. ꝛc
Et Job .xxi. Dixerūt deo recede a nobis. ergo nō om/
nia appetunt deuʒ ¶ Prete. Nullus appetit illud quod 4
habet. ſed quidā. ſicut beati q deo fruūtur. hñt ipm deuʒ
ergo non omnia deum appetunt. ¶ Pre. Naturalis ap 5
petitus non eſt niſi eius quod poteſt haberi. ſed ſola rati/
onalis creatura poteſt habere deum. cum ſola ſit ad ima
ginem. ꝛ eo ipſo imago dei ſit quo capax eius eſt. vt Au
guſtinus dicit in libro de trini. ergo non omnia appetunt
deum naturaliter
¶ Sed contra eſt quod Auguſti. dicit in libro ſolilo. Cōtra
Deū diligit quicquid diligere poteſt. ſed omnia poſſūnt
diligere. quia omnia appetūt bonum. ergo omnia appetūt
deū. ¶ Pre. Unūquodqʒ appetit finē ſuū naturaliter
propter quem eſt. ſed omnia ſunt ordinata in deum ſicut
in finem. Prouerb .xvi. vniuerſa propter ipſum operatus
eſt dominus. ergo omnia naturaliter appetunt deum
¶ Reſponſio dicendum. ꝙ omnia naturaliter appe/ Rſo
tunt deum implicite. non autem explicite. ¶ Ad cuius Nota
euidentiam ſciendum eſt. ꝙ ſecūdaria cauſa non poteſt in
fluere in ſuū effectum. niſi inꝗ̄tum recipit virtutem pri/
me cauſe. ſicut aūt influere cauſe efficientis eſt agere. ita
influere cauſe finalis eſt appeti ꝛ deſiderari Et ideo ſicut
ſecūdarium agens non agit niſi virtute primi agentis ex
iſtente in ipſo. ita ſecūdarius finis non appetitur niſi per
virtutem finis principalis in eo exiſtentem. prout ſcilʒ eſt
ordinatum in illud. vel habet ſimilitudinem eius. ꝛ ideo
ſicut deus ꝓpter hoc ꝙ eſt primū efficiēs agit in omī agen

te. ita ꝓpter hoc ꝙ eſt vltimus finis appetitur in om̃i fine.
ſed hoc eſt appetere ipm̃ deum implicite. Sic em̃ ṽtus
ꝑme cauſe eſt in ſecũda vt etiam ꝑncipia in concluſionib⁹
reſoluere aũt ꝯcluſiones in principia vel ſecundas cauſas
in ꝑmas eſt virtutis rõnalis. vnde tñ ratiõalis creatura
poteſt ſecũdos fines in ipſum deum per quãdam viaȝ re-
ſolutionis reducere. vt ſic ipſum deum explicite appetat
et ſicut in demonſtratiuis ſcientijs nec recte ſumit̃ cõclu-
ſio niſi per reſolutõem in prima ꝑncipia. ita appetitus cre
ature rõnalis nõ eſt rectus niſi ꝑ appetitum explicitum
ipſius dei actu vel habitu
Ad .j. ¶ Ad ꝑmũ igitur dõm. ꝙ etiam om̃ia cognoſcentia
cognoſcũt implicite deum in omni cognito. ſicut em̃ nihil
habet rõnem appetibilis niſi per ſimilitudinẽ ꝑme boni-
tatis. ita nihil eſt cognoſcibile niſi per ſimilitudinẽ prime
Ad 2 veritatis. ¶ Ad ſecũdũ dicendũ. ꝙ ipſum eſſe creatum
eſt ſimilitudo diuine bonitatis. vnde inq̃ʒtum aliqua de
ſiderant eſſe. deſiderant dei ſimilitudineȝ ⁊ deum impli
Ad 3 cite. ¶ Ad terciũ dõm. ꝙ deus poteſt dupliciter ꝯſidera
Dupl'r de' ꝯſiderat. ri. vel in ſe. vel in effectib⁹ ſuis. In ſe quidem cum ſit ipſa
eſſentia bonitatis. non p̃t nõ diligi. vnde ab omnib⁹ vidẽ
tibus eum per eſſentiam diligit̃ et inq̃ʒtuȝ quiſq; cogno
ſcit tantũ diligit. Sed in aliq̇b⁹ effectib⁹ ſuis inq̃ʒtũ ſunt
ꝯtrarij volũtati. ſicut ſunt pene illate vel p̄cepta q̃ gra-
uia videntur ipſe deus refugit̃ ⁊ quodãmodo odio habe
tur. ⁊ tamen oportȝ ꝙ illi qui eum q̃ʒtum ad aliquos ef-
fectus odiũt. in alijs effectib⁹ diligant eũ. ſicut ipſi demo-
nes. ſm Dyo. in. iiij. ca. de di. no. appetũt eſſe viuere natu
raliter. ⁊ in hoc ipſum deuȝ appetũt ⁊ diligũt ¶ Ad q̃r-
Ad 4 tum dõm. ꝙ beati qui iam fruitur deo appetũt fruitionis
ꝯtinuitatem. Et iterũ fruitio ipſa eſt ſicut iam quidam
habitus ꝑfectus ſuo appetibili. q̃uis nomen appetitus
imꝑfectionẽ importet ¶ Ad quintũ dõm. ꝙ ſola creatu
Ad 5 ra rõnalis capax dei dicit̃. q: ipſa ſola p̃t ipm̃ cognoſcere
et amare explicite. ſed etiã alie creature participãt diui-
nã ſimilitudinẽ. ⁊ ſic ipm̃ deũ appetũt

Tercio querit̃. vtruȝ

appetitus ſit quedã ſpẽalis potẽtia aie. ¶ Et
videt̃ ꝙ non. potentie em̃ aie nõ ordinãtur niſi ad opera
.j. vite. ſed opera vite dicũtur quib⁹ aĩata ab inaĩatis diſtin
guũtur. ſʒ ſm appetere nõ diſtinguũtur aĩata ab inaĩatis
q: etiã inaĩata bonũ appetũt. ergo appetitus non eſt ſpẽa
lis potentia anime ¶ Pre. Appetitus nihil aliud videt̃
2 eſſe q̃ʒ q̃dam directio in finem. ſed appetitus naturalis
ſufficit ad hoc ꝙ aliquid ꝑ ipm̃ dirigatur in finem. ergo
non oportȝ ſuꝑaddi appetitum animalem. qui ſit ſpecia-
lis potentia aie ¶ Pre. Operatões ⁊ potentie differũt
3 penes terminos. ſed idem eſt terminus appetitus natura
lis ⁊ aĩalis. ſcȝ bonũ. ergo eadẽ eſt operatio vel potentia
ſed appetitus naturalis nõ eſt potentia aie. ergo nec aĩa-
lis. ¶ Pre. Appetitus eſt rei nõ habite ſm Aug^{n}. ſed
4 in aĩalib⁹ iam per cognitõem habet̃ bonũ. ergo cognitio-
nem boni nõ ſeq̇tur in aĩalib⁹ aliquis appetitus qui ſpeci
alem requirit potentiã. ¶ Pre. Spẽalis potentia ordi-
5 natur ad ſpẽalem actum. nõ aũt ad actũ ꝯmunẽ om̃ibus
anime potentijs. ſed appetere bonũ eſt ꝯmune om̃ib⁹ ani
me potentijs. quod patȝ ex hoc ꝙ quelibet potentia appe
tit ſuũ obiectum ⁊ delectatur in ipſo. ergo appetitus non
6 eſt ſpecialis potentia anime ¶ Pre. Si potẽtia appetiti
ua appetat bonũ. aut appetit bonũ ꝯmuniter. aut appetit
bonũ ſibi. Si aũt appetat bonũ ꝯmuniter. cum om̃is po
tentia alia appetat bonum particulare. appetitiua non eſt
ſpẽalis potentia anime. ſed vniuerſalis. Si autẽ appetat
bonũ ſibi ꝯueniens. cum etiam quelibet potentia alia ſi-
bi bonũ appetat. pari rõne quelibet alia potẽtia poteſt di
ci appetitus. ergo non eſt alia potentia anime que ſpecia
liter debet dici appetitus.
¶ Sed ꝯtra eſt q̇d ꝑhus ponit potentiã appetitiuam Cõtra
ſpẽalem potentiã aie. in. iij. de aia.
¶ Reſponſio dõm. ꝙ appetitus eſt ſpecialis potẽtia R'o
anime ¶ Ad cuius euidentiam eſt ſciendũ. ꝙ cum potẽ
tie anime ordinantur ad opera que ſunt animatoꝝ ꝓpria
ſm hoc aliqua operatio habȝ ꝙ ad eam ſpẽalis anime po
tentia deputetur ꝙ ipſa eſt ꝓpria operatio aĩati. Inueni
aũt operatio que ſm vnũ modum ꝯmunis eſt animatis
et inanimatis. ſed ſm alium modũ eſt aĩatorum ꝓpria. ſi
cut moueri ⁊ generari. Res em̃ ſpũales abſolute habent
naturam vt moueant. ſed nõ vt moueantur. corpora aũt
mouẽtur quidem. ⁊ q̃uis vnũ poſſit alterũ mouere. non
tamen aliquod ipſorũ poteſt mouere ſeipſum. q: illa que
mouent ſeipſa (vt probatur in. viij. phyſi.) diuidũtur in
duas partes. quarum vna eſt mouens. ⁊ alia mota. q̇d
quidem in reb⁹ corporalibus eſſe nõ poteſt. quia forme ea
rum non poſſunt eſſe mouentes. q̃uis poſſunt eſſe mo-
tus principiũ vt quo aliquid mouetur. ſicut patȝ in motu
terre. grauitas em̃ eſt ꝑncipiũ quo mouetur. nõ tamẽ eſt
motor. Et hoc ꝯtingit tum ꝓpter ſimplicitatem corporũ
inanimatoꝝ. que nõ habent tantã diuerſitateȝ in partib⁹
vt vna pars poſſit eſſe mouens ⁊ alia mota. Tum etiaȝ
ꝓpter ignobilitatem ⁊ materialitatẽ formarũ. que q: lon
ge diſtant a formis ſeparatis quarũ eſt mouere. non reti-
nent vt mouere poſſint. ſed ſolum vt ſint motus ꝑncipia
Res aũt animate ſunt ꝯpoſite ex natura ſpũali ⁊ corpora
li. vnde poteſt eſſe in eis vna pars mouẽs ⁊ alia mota taȝ
ſm motũ localem q̃ʒ ſm alios motus. ⁊ ideo inq̃ʒtũ mo-
ueri efficitur hoc mõ ꝓpria operatio ipſoꝝ animatoruȝ vt
ipſa ſeipa moueant ad determinatas ſpecies motus. inue
niũtur in animalib⁹ ſpeciales potentie ordinate. ſicut ad
motũ localem in animalib⁹ vis motiua. in plantis vero et
in animalib⁹ ꝯmuniter vis augmentatiua ad motuȝ au-
gmenti. nutritiua ad motum alteratiõis. generatiua ad
motum generatiõis. Similiter etiaȝ appetere q̇d quodã
modo eſt ꝯmune om̃ibus fit quodãmodo ſpeciale aĩatis
ſcȝ animalib⁹ inq̃ʒtum in eis inuenitur ⁊ appetitus ⁊ mo-
uens appetitum. ipſum em̃ bonũ appꝛehenſum eſt mouẽs
appetitũ ſm ꝑhm in. iij. de aia. Vnde ſicut animalia mo
uentur ex ſe pre alijs. ita etiam appetunt ex ſe. Et ꝓpter h̃
ſicut vis motiua eſt ſpecialis anime potentia. ita vis ap-
petitiua.
¶ Ad ꝑmũ ergo patȝ ſolutio ꝑ iam dicta. ¶ Ad. ij. Ad .j.
dõm. ꝙ q: aĩalia nata ſunt participare diuinã bonitatem Ad 2
eminentius ceteris inferiorib⁹ reb⁹. inde eſt ꝙ indigent
multis operatõib⁹ ⁊ auxilijs ad ſuã ꝑfectõem. ſicut q̃ po-
teſt ꝯſequi ꝑfectam ſanitatem multis exercitijs eſt ꝓpinq̇
or ſanitati q̃ʒ ille qui nõ poteſt ꝑcipere niſi modicam ſani
tatem. ⁊ ob h̃ nõ indiget niſi modico exercitio. ſm exem
plum ꝑhi in lib. ce. ⁊ mũ. et ideo cum appetitus naturalis
ſit determinatus ad vnũ nec poſſit eſſe multiformis vt in
tot diuerſa extendat ſe quot aĩalia indigent. neceſſariũ fuit
vt aĩalib⁹ ſuꝑadderet̃ appetitus aĩalis ꝯſequens appꝛehẽ-
ſionẽ. vt ex multitudine appꝛehenſoꝝ aĩalis appetit⁹ in di

Ad 3 uerſa ferretur ¶ Ad .iij. dōm. ꝙ ꝙuis bonū appetat tam
per appetitū naturalē ꝙ̄ ꝑ aīalem appetitū. tñ ꝑ naturalē
appetitū nō appetitur aliqḋ bonū ex ſe ſicut ꝑ animalem
Et ideo ad appetendū bonū appetitu aīali exigit poten-
tia que nō exigitur ad appetendū per appetitū naturalē.
Et preterea bonum in quod tendit appetitus naturalis
eſt determinatū ⁊ vniforme. nō aūt eſt ita de bono quod
appetitur ꝑ appetitum aīalem. Et poteſt ſimile induci
Ad 4 de virtute motiua. ¶ Ad .iiij. dōm. ꝙ appetens bonum
nō querit habere bonū ſm eſſe intentionale qualiter a co-
gnoſcente habet. ſed ſm eſſentiale. Et ideo ꝑ hoc ꝙ ani-
mal habet bonū vt cognoſcens ipm. nō excluditur quin
Ad 5 poſſit ipſum appetere. ¶ Ad .v. dōm. ꝙ vnaqueqꝫ poten
tia appetit ſuū obiectum appetitu naturali. ſed appetitus
animalis ad ſpecialem potentiā pertinet. et qꝛ appetitus
naturalis determinatus eſt ad vnū. aīal aūt ſeqtur appre
henſionem. inde eſt ꝙ ſingule potentie appetūt bonum
determinatū. ſed vis appetitiua appetit qḋcūqꝫ bonū ap
prehenſum. Nec tamē ſequit ꝙ ſit generalis potentia. qꝛ
bonum ꝯmune appetit ſpēali modo. Unde patet ſolu-
Ad 6 tio ad vltimum.

Quarto querit. vtruꝫ

voluntas in rōnalibꝰ ſit alia potentia ꝑter appe-
1 titiuā ſenſitiue partis. ¶ Et videt ꝙ non. Accidentalis
eīm differentia obiectoꝝ nō diuerſificat potentias. ſꝫ ob-
iectū volūtatis ⁊ appetitiue nō vident aliter differre niſi
ꝙ volūtas eſt boni apprehenſi per intellectuꝫ. appetitus
aūt ſenſibilis eſt boni apprehenſi ꝑ ſenſum. que apprehē-
2 ſio accidit bono inꝙ̄tum eſt bonum. ergo volūtas nō eſt
alia potentia ab appetitu. ¶ Pre. Uis appetitiua ſenſiti-
ua differt ab intellectiua ꝑ particulare ⁊ vniuerſale. quia
ſenſus apprehendit particularia. intellectus aūt vniuerſa
lia. ſed ꝑ hoc nō poteſt diſtingui appetitus ſenſitiue par-
tis ⁊ intellectiue. qꝛ omnis appetitus eſt boni in rebꝰ exi-
ſtentis. qḋ non eſt vniuerſale ſed ſingulare ergo nō debet
dici ꝙ appetitus rōnalis. qui eſt volūtas rōnalis. ſit alia
3 potentia ab appetitu ſenſitiue partis ꝑ modū quo intel-
lectus eſt alia potentia a ſenſu. ¶ Pre. Sicut apprehen
ſionem ſequit vis appetitiua. ita appetitiuam ſeqtur vis
motiua. ſed motiua nō eſt alia ⁊ alia in rōnalibꝰ ⁊ irrōna-
4 libꝰ. ꝗ nec appetitiua. ⁊ ſic idem qḋ ꝑus ¶ Pre. Phs in
ij. de aīa diſtinguit quinqꝫ genera potentiaꝝ aīe ⁊ opera
tionū. quoꝝ vnū includit generatōnem nutritōnem ⁊ au
gmētū. ſecūdū ſenſitiuū. tertiū appetitiuū. quartū motiuū
ſm locū. quintū intellectiuū vbi intellectus a ſenſu diſtin
guit. non aūt intellectiuus appetitus ab appetitu ſenſiti-
uo. ergo videt ꝙ nō diſtinguit potentia appetitiua ſupe-
rior ab inferiori. ſicut potētia apprehēſiua ab inferiori.
Cōtra ¶ Sed ꝯtra ē ꝙ phs in .iij. de aīa diſtinguit volūtatē
ab appetitu ſenſitiuo. ¶ Pre. Quecūqꝫ ſunt ordinata
ad inuicē oportꝫ eſſe diſtincta. ſed appetitus intellectiuꝰ
eſt ſupior appetitu ſenſitiuo ſm phm in .iij. de aīa. ⁊ etiaꝫ
mouet ipm vt ſphera ſpherā. vt ibidem dr. ergo volūtas
eſt alia potentia ab appetitu ſenſitiuo.
R̃ꝰ ¶ Rñſio dōm. ꝙ volūtas eſt alia potentia ab appeti
Nota tu ſenſitiuo ¶ Ad cuius euidētiā eſt ſciendū. ꝙ ſicut ap
petitus ſenſitiuus diſtinguit ab appetitu naturali ꝑpter
ꝑfectiorē modū appetendi. ita ⁊ appetitus rōnalis ab ap
petitu ſenſitiuo. quāto eīm aliqua natura eſt deo propin-
quior. tanto in ea expreſſior diuine dignitatis ſimilitudo
inuenit. Hoc aūt ad diuinā dignitateꝫ ptinet vt omnia
moueat ⁊ inclinet. ipē a nullo alio motus eſt aut inclina-
tus. aut directus. Unde quāto natura aliqua eſt deo vi-
cinior. tāto minus ab alio inclinatur ⁊ magis nata eſt ſe
ipſam inclinare. Natura eīm inſenſibilis que rōne ſue ma-
terialitatis eſt maxime a deo remota inclinat quidē in ali
quē finē. nō tñ eſt in ea aliquid inclinās. ſed ſolūmodo in
clinationis ꝑncipiū. vt patꝫ ex dictis. Natura vero ſenſi
tiua vt deo ꝓpinquior hꝫ aliqḋ inclinās ſcꝫ appetibile ap
prehenſuꝫ. ſed tñ inclinatio ipſa nō eſt in poteſtate ipſius
aīalis qḋ inclinat. ſed ei aliunde determinata. aīalem ad
aſpectū delectabilis nō pt nō ꝯcupiſcere illud. eo ꝙ ipſa
aīalia nō habent dominiū ſue inclinatōis. vnde nō agūt ſꝫ
agūtur magis ſm Damaſ. Et hoc ideo eſt. qꝛ vis appe-
titiua ſenſibilis habet organū corporale. ⁊ ideo vicinatur
diſpoſitionibꝰ materie ⁊ rerū corporaliuꝫ vt moueat ma-
gis ꝙ̄ moueat. Sed natura rōnalis ꝙ̄ eſt deo viciniſſima
non ſolum habet inclinatōem in aliud ſicut habent inaīa-
ta. nec ſolū mouēs hāc inclinatōem ꝗſi aliūde eis determi-
natā. ſicut natura ſenſibilis. ſed vltra hoc hꝫ in poteſtate
ipam inclinatōem vt nō ſit ei necāriū inclinari ad appe
tibile apprehenſum. ſed poſſit inclinari vel nō inclinari. ⁊
ſic ipſa inclinatio nō determinat ei ab alio. ſed a ſeipa Et
hoc ꝗdem ꝯpetit ei inꝙ̄tum nō vtit organo corꝑali. ⁊ ſic
recedens a natura mobilis accedit ad naturā mouentis
et agentis. Qꝫ aūt aliquid determinet ſibi inclinatōnem
in finē nō pt ꝯtingere niſi cognoſcat finem ⁊ habitudinē
finis in ea ꝙ̄ ſunt ad finem. qḋ eſt tm̄ rōnis. et ideo talis
appetitus nō determinatus ex aliquo alio de neceſſitate
ſeqtur apprehenſionem rōnis. Uñ appetitus rōnalis. ꝙ̄
volūtas dr. eſt alia potencia ab appetitu ſenſitiuo
¶ Ad ꝑmū igit dōm. ꝙ volūtas ab appetitu ſenſibili Ad 1
nō diſtinguit directe ꝑ hoc qḋ eſt ꝯſequi apprehenſionem
hanc vel illā. ſed ex hoc qḋ eſt determinare ſibi inclinatio
nem vel inclinatōem habere determinatā ab alio. ꝙ̄ duo
exigūt potentiā nō vnius modi. ſed talis diuerſitas req-
rit diuerſitatem apprehenſionū. vt ex dictis patꝫ. Unde
quaſi ex ꝯſequenti accipit diſtinctio appetitiuaꝝ virium
penes diſtinctōem apprehenſiuarum ⁊ nō ꝑncipaliter.
¶ Ad .ij. dōm. ꝙ ꝙuis appetitus ſemꝑ intendat ad ali Ad 2
quid in rerū natura exiſtens. qḋ eſt ꝑ modū particularis
et nō vniuerſalis. tñ ad appetendū qñqꝫ mouet ꝑ appre-
henſionē alicuius vniuerſalis ꝯditōnis. ſicut appetimus
hoc bonū ex hac ꝯſideratōe qua cōſideramus bonū ſim-
pliciter eſſe appetendū. qñqꝫ vero ꝑ apprehenſionē parti-
cularis ſm particularitatē ſuam. Et ideo ſicut appetitꝰ
ex ꝯſequenti diſtinguit ꝑ differentiā apprehenſionis quā
Ad 3 ſeqtur. ita etiā ex ꝯſequenti diſtinguit ꝑ vniuerſale ⁊ par
ticulare. ¶ Ad .iij. dōm. ꝙ cū motus ⁊ opatiōes ſint in
ſingularibꝰ ⁊ ab vniuerſali ꝓpoſitione non poſſit fieri de-
ſcenſus ad ꝯcluſionē particularē niſi mediāte aſſumptōe
particularis. nō pt vniuerſalis ꝯceptio intellectus appli
cari ad electōem operis. que eſt ꝗſi ꝯcluſio in operabilibꝰ.
vt dr in .iij. ethi. niſi mediante apprehenſione particulari
et ideo motus qui ſequitur apprehenſionem vniuerſalem
intellectus mediāte particulari apprehenſione ſenſus. nō
requirit aliam potentiā motiuā reſpondentē intellectui
et aliā reſpondentē ſenſui. ſicut eſt de appetitu qui imedi
ate ſeqtur apprehenſionē. Et ꝑterea vis motiua impera-
ta. de qua obiectio tangit. eſt vis affixa muſculis ⁊ neruis
vnde nō pt eſſe intellectiue partis que organo nō vtitur

Ad 4 ¶ Ad .iiij. dōm. ꝙ ſenſus ⁊ intellectus differūt ꝑ rōnes
apprehenſibilis inq̄ʒtum eſt apprehenſibile. ⁊ ꝓpter hoc
ad diuerſa genera ꝑtinent potentiarum. Senſus enim
tendit in apprehendenduʒ particulare. intellectus eīn in
apprehendendū vniuerſale. Appetitus vero ſupioꝛ ⁊ in/
ferioꝛ nō differūt ꝑ differentias appetibilis inq̄ʒtum eſt
appetibile. cū in idem bonū tendat ꝗ̄nq̄ʒ vterq̄ʒ appetit⁹.
ſed ꝗ̄nq̄ʒ differunt penes diuerſum modū appetendi. vt
pʒ ex dictis. Et ideo ſunt q̄dem diuerſe potentie. ſed non
diuerſa potentiarum genera

Quinto queritur. vtruʒ
voluntas aliq̄d de neceſſitate velit. ¶ Et videt
.1. ꝙ ſic ſm Aug⁹. in .xiij. de trini. Beatitudinē oēs vna
volūtate expetūt. ſed qd ab oīb⁹ ꝯmuniter expetit de ne/
ceſſitate expetit. ſi eīn nō de neceſſitate. ꝯtingeret ab aliꝗ̄
nō expeti. ergo volūtas de neceſſitate aliquid expetit.
2 ¶ Pre. Omne motiuū ꝑfecte ꝟtutis de neceſſitate mo
uet ſuū mobile. ſed ſm phm. iij. de aīa. bonū eſt motiuuʒ
volūtatis ſm ꝙ apprehendit. ḡ cū aliq̄d ſit ꝑfectū bonuʒ
ſicut deus ⁊ beatitudo. vt etiaʒ dꝛ p̄mo ethi. aliquid erit
qd volūtatē de neceſſitate mouebit. ⁊ ita a volūtate ali/
quid de neceſſitate appetit. ¶ Pre. Immaterialitas eſt
3 cauſa quare aliqua potentia cogi nō poſſit. potentie aūt
organis affixe cogūtur. ſicut patʒ ꝑcipue de motiua. ſed
intellectus eſt immaterialioꝛ potentia q̄ʒ volūtas. qd pʒ
ex hoc ꝙ habet immaterialius obiectū. qꝛ q̄dditatem ap
prehenſam. ſed volūtas habet materialius obiectuʒ. ſcilʒ
particulare. cū bonū in reb⁹ particularib⁹ exiſtens ſit obie
ctum volūtatis. Cū igitur intellectus cogat vt aliquid
de neceſſitate teneat. vt dꝛ in .iiij. metaph. videt ꝙ volun
4 tas etiā aliquid de neceſſitate appetat. ¶ Pre. Neceſſi
tas nō remouetur a volūtate niſi ratiōe libertatis cui vi/
detur neceſſitas oppoſita. ſed non oīs neceſſitas impe/
dit libertatē. vñ dicit Aug⁹. in .v. de ciui. dei. ſi ita diffini
tur eſſe neceſſitas. ſm ꝙ dicimus neceſſe vt ita ſit vel ita
fiat neſcio cur eam timeamus ne nobis libertateʒ auferat
5 volūtatis. ergo volūtas de neceſſitate aliq̄d vult ¶ Pre
Neceſſariū eſt quod nō p̄t nō eſſe. ſed deus nō poteſt nō
velle bonū. ſicut nō p̄t nō eſſe bonus. ergo necc̄ario vult
6 bonū. ⁊ ita aliqua volūtas necc̄ario vult aliq̄d. ¶ Pre.
Scdm Grego. peccatū qd penitentia nō delet ſuo pon/
dere mox ad aliud trahit. peccatū aūt nō dimittit niſi vo
lūtarie. ſm Aug⁹. cū ergo tractus ſit q̄dā motus violen
tus. vt pʒ .vij. phy. aliq̄s p̄t violente cogi ad aliq̄d volen/
7 dum de necc̄itate. ¶ Pre. Scdm ꝙ Mgr̄ dicit in .iij. ſen
tentiaꝝ. diſt. xv. ca. viij. et ſumit ex verbis Auguſt. In ſe/
cūdo ſtatu ad eſt in ſtatu culpe non p̄t hō nō peccare ante
reparatōem mortaliter. poſt reparatōem vero ſaltē veni/
aliter. ſed tam peccatū mortale q̄ʒ veniale eſt volūtariuʒ.
ergo aliq̄s ſtatus homis eſt in quo nō p̄t nō velle id in q̄
peccatū ꝯſiſtit. ⁊ ſic de neceſſitate volūtas aliquid vult
8 ¶ Pre. Quāto aliq̄d magis natū eſt ad mouendū. tāto
magis natū eſt neceſſitatē inferre. ſʒ bonū magis p̄t mo/
uere q̄ʒ verū. cum bonū ſit in reb⁹. verū aūt in rōne tm̄. ḡ
cū veꝝ cogat intellectū. multo forti⁹ bonū coget volūta
tem. ¶ Pre. Bonū fortius imp̄mit q̄ʒ verū. qd patʒ ex
9 hoc ꝙ amoꝛ qui eſt impreſſio boni eſt magis intimus q̄ʒ
cognitio que eſt impreſſio veri. Amoꝛ eīn ſm Aug⁹. eſt
vis quedā vniens amātem amato. ergo bonū magis p̄t
inferre volūtati neceſſitatē q̄ʒ verū intellectui. ⁊ ſic idem
qd p̄us. ¶ Pre. Quāto magis aliqua potētia p̄t in ſua 10
obiecta. tanto min⁹ p̄t ab eis cogi. ſed rō magis p̄t in ſua
obiecta q̄ʒ volūtas. rō eīn ſm Aug⁹. xiij. de trini. format
in ſe ſpēs reꝝ. nō aūt volūtas. ſed mouet ab appetibilib⁹
ergo magis p̄t volūtas cogi ab appetibilibus q̄ʒ rō a co/
gnoſcibilib⁹. ⁊ ſic idem qd p̄us ¶ Pre. Qd ꝑ ſe ineſt de 11
necc̄itate ineſt. ſed velle ꝑ ſe ineſt volūtati. ḡ voluntas de
ſe aliq̄d vult. Probatio medie. Summū bonū eſt ꝑ ſe voli
tum. ergo ꝗ̄nq̄ʒ in ipſum fertur voluntas ipm̄ vult. ſed
ſemꝑ in ipm̄ fert. qꝛ naturaliter in ipm̄ fertur. ergo volū/
tas ſemꝑ ꝑ ſe vult ſummum bonum. ¶ Preterea. In cogni 12
tione ſcie necc̄itas inuenit. ſed ſicut oēs naturaliter vo/
lunt ſcire ſm phm in p̄mo metaphy. ita etiā naturaliter
volūt bonū. ergo in volūtate boni neceſſitas inuenitur
¶ Pre. Glo. roma. vij. dicit. ꝙ volūtas naturaliter vult 13
bonū. ſed ea que inſunt ſm naturā ſunt de necc̄itate. ḡ vo/
luntas vult bonū de necc̄itate. ¶ Pre. Omē qd augetur 14
vel minuit p̄t etiā totaliter auferri. ſed libertas volūtatis
p̄t augeri ⁊ minui. liberius eīn arbitriū habuit hō añ pec
catū q̄ʒ poſt peccatū ſm Aug⁹. ergo libertas volūtatis
poteſt totaliter tolli. ⁊ ita voluntas poteſt de neceſſita/
te cogi

¶ Sed ꝯtra. ſm Aug⁹. v. de ciui. dei. ſi aliq̄d eſt vo/ Inſtātie
luntariū nō eſt necc̄arium. ſed oē qd volumus eſt volun 1
tariū. ergo volūtas nō vult de necc̄itate ¶ Preterea. Hugo 2
dicit ꝙ liberū arbitriū potiſſimū eſt ſub deo. ſed qd eſt ta/
le nō p̄t cogi ab alio. ḡ volūtas nō p̄t cogi vt aliq̄d de ne/
ceſſitate velit. ¶ Pre. Libertas opponit neceſſitati. ſed 3
volūtas eſt libera. ḡ nō de neceſſitate aliq̄d vult. ¶ Pre. 4
Bernar. dicit ꝙ liberū arbitriū ex ingenita volūtate nul
la mouet necc̄itate. ſed dignitas volūtatis auferri non p̄t
ergo nō p̄t volūtas de necc̄itate aliq̄d velle. ¶ Pre. Po/
teſtates rōnales ad oppoſita ſe habent. ſm phm. ſed vo/ 5
luntas eſt rōnalis potentia. eſt eīn in rōne. vt dicit phus
in .iij. de aīa. ergo ſe hʒ ad oppoſita. ḡ nō de necc̄itate deter
minat ad aliq̄d ¶ Pre. Omē qd de necc̄itate determina 6
tur ad aliquid naturaliter eſt determinatū ad illud. ſʒ vo
luntas ꝯtra naturalē appetitū diuidit. ergo voluntas de
necc̄itate aliq̄d nō vult. ¶ Pre. Ex eo ꝙ aliquid eſt volū 7
tariū dꝛ eſſe in nobis inq̄ʒtum nos dñi illius ſumus. ſʒ il/
lud qd eſt in nobis cuius dñi ſumus poſſumus velle ⁊ nō
velle. ⁊ ita nō de necc̄itate aliquid vult

¶ Rñſio dōm. ꝙ ſicut p̄t ex verbis Auguſti. accipi in Rō
xi. ca. de ciui. dei. duplex eſt necc̄itas. ſcʒ coactōis. ⁊ hec in Duplex
volūtate nullo mō p̄t cadere. Et necc̄itas naturalis incli/ necc̄itas
natōis. ſicut dicimus deū de necc̄itate viuere. ⁊ tali neceſſi/
tate volūtas aliq̄d de necc̄itate vult. ¶ Ad cuius euidē/ Nota
ciam ſciendū eſt. ꝙ in reb⁹ ordinatis oportʒ p̄mū includi
in ſecūdo. ⁊ in ſecūdo inuenit nō ſolum illud qd ꝯpetit ſi/
bi ſm rōneʒ ꝓpriā. ſed etiā illud qd ꝯpetit ſm rōneʒ p̄mi.
ſicut homini ꝯuenit nō ſolū rōne vti. qd ei ꝯpetit ſm ꝓ/
priam differentiā. que eſt rōnale. ſed etiā vti ſenſu vel ali/
mento. qd etiā ei ꝯpetit ſm ſuū gen⁹. qd eſt aīal vel viuū
Et ſimiliter etiā videmus in ſenſib⁹. ꝙ cū ſenſus tact⁹ ſit q̄ſi
fundamentū omniū alioꝝ ſenſuū. in organo vniuſcuiuſq̄ʒ
nō ſolū inuenit ꝓprietas illius ſenſus cuius eſt ꝓprium or
ganū. ſed etiā ꝓprietas tactus. ſicut nō ſolū oculus ſentit
albū ⁊ nigrū inq̄ʒtum eſt organū viſus. ſed etiā ſentit cali
dum ⁊ frigidū. ⁊ corrūpit ab eoꝝ excellentijs ſm ꝙ eſt or
ganū tactus. Natura aūt ⁊ volūtas hoc mō ordinantur
vt ipſa volūtas etiā q̄dam natura ſit. qꝛ in omni qd in re/

bus inuenitur natura q̄dam dr̄.et ita in volūtate oportet
inueniri nō ſolum id qđ volūtatis eſt.ſed etiā id qđ natu
re eſt. Hoc aūt eſt nature cuiuſlibet create vt a deo ſit or
dinata in bonū naturaliter appetens illud. Vn̄ ⁊ volūta-
ti ipſi ineſt q̄dam naturalis appetitus boni ſibi ꝯuenien-
tis.⁊ ꝓpter hoc habet aliud appetere ſm̄ ꝓpriā determina-
tionem.nō ex nccītate.qđ ei ꝯpetit vt voluntas eſt. ſicut
aūt eſt ordo nature ad volūtatē.ita ſe habet ordo eorum
que naturaliter vult volūtas ad ea reſpectu quoꝝ ex ſe-
ipa determinat̄.nō ex natura.et ideo ſicut natura eſt vo-
luntatis fundamentū.ita appetibile qđ naturaliter appe
titur eſt alioꝝ appetibilium ꝑncipiū ⁊ fundamentuʒ. In
appetibilibꝰ aūt finis eſt ꝑncipiū ⁊ fundamentū eoꝝ que
ſunt ad finē.cum ea que ſunt ad finē non appetant̄ niſi rō-
ne finis.et ideo qđ volūtas de nccītate vult quaſi natura
li inclinatione in ipſum determinata eſt finis vltimus.vt
beatitudo.⁊ ea que in ipſo includūtur. vt eſt cognitio ve-
ritatis ⁊ alia hmōi. Ad alia vero nō determinat̄ de neceſ
ſitate naturali inclinatōe.ſed ꝓpria diſpōne abſq; oīm ne-
ceſſitate.Q̄uis aūt quadā neceſſaria inclinatōe vltimū fi
nem velit volūtas.nullo tn̄ modo ꝯcedenduʒ eſt ꝙ ad il-
Coactio lud volendū cogatur. Coactio em̄ nihil aliud eſt q̄ʒ vio-
Violētū. lente cuiuſdam inductio. Violentū aūt ſm̄ phm̄ in.iij.
ethi.eſt cuius ꝑncipiū eſt extra nihil ꝯferente vim paſſo.
ſicut ſi lapis ſurſum ꝓijciatur.q: nullo modo q̄ʒtū eſt de
ſe ad hūc motum inclinatur. Sʒ cū ipſa volūtas ſit q̄dā
inclinatio.eo ꝙ eſt appetitus quidā.non poteſt ꝯtingere
vt volūtas aliquid velit ⁊ inclinatio eius non ſit in illud
et ideo nō pt̄ ꝯtingere vt volūtas aliquid coacte vel vio
lente velit.etiāſi aliquid naturali inclinatōe velit. Patet
igit̄ ꝙ volūtas nō nccārio aliq̄d vult neceſſitate coactio-
nis.vult tamen aliquid neceſſario neceſſitate naturalis
inclinationis.
Ad .j. ¶ Ad ꝑmū igitur dōm.ꝙ ille ꝯmunis appetitus be-
atitudinis nō procedit ex aliqua coactiōe. ſed ex naturali
Ad 2 inclinatione ¶ Ad.ij.dicendum.ꝙ q̄ʒtumcunq; aliqđ bo
num efficaciter moueat volūtatem.nō tamen ipſam po-
teſt cogere.q: ex quo ponitur ꝙ velit aliq̄d.ponit̄ inclinati
onem habere in illud qđ eſt ꝯtrarium coactioni.ſed ex ꝑ-
fectione boni alicuius ꝯtingit ꝙ volūtas determinat̄ ad
illud naturalis neceſſitatis inclinatione ¶ Ad.iij.dōm
Ad 3 ꝙ intellectus aliquid naturaliter intelligit.ſicut ⁊ volun
tas aliquid naturaliter vult.ſed coactio nō eſt ꝯtraria in
tellectui ſm̄ ſuam rōnem.ſicut ⁊ volūtati. Intellectꝰ em̄
etſi habeat inclinatōem in aliquid.nō tamen noīat ipſam
inclinatōem.ſed volūtas ipſam inclinatōnem hoīs nomi
nat. Unde quicq̄d fit ſm̄ volūtatem fit ſm̄ hoīs inclina
tionem.⁊ ꝓpter hoc nō poteſt eſſe violentuʒ.ſed operatio
intellectus pt̄ eſſe ꝯtra inclinatōem hoīs que eſt volun-
tas.vt cum alicui placet aliqua opinio.ſed ꝓpter efficaciā
rōnis deducit̄ ad aſſentiendū ꝯtrario ꝑ intellectum.
Ad 4 ¶ Ad.iiij.dōm.ꝙ Augꝰ.loquitur de nccītate naturali
quā a volūtate non excludimus reſpectu aliquoꝝ.⁊ hec
etiā neceſſitas in diuina volūtate inuenit̄ ſicut in diuino
Ad 5 eſſe.ipſe em̄ eſt nccāriū ꝑ ſeipm̄.vt dr̄ in.v.metaphy. Vn̄
Ad 6 pʒ ſolutio ad.v. ¶ Ad.vi.dōm. ꝙ peccatū ꝯmiſſum nō
trahit cogendo volūtatē.ſed inclinādo inq̄ʒtuʒ ꝑuat gra
tiam ꝑ quā homo fortificat̄ ꝯtra peccatum.⁊ inq̄ʒtum ex
actu peccati relinquit̄ diſpoſitio ⁊ habitus in aīa inclinās
Ad 7 ad ſequens peccatum ¶ Ad.vij.dōm.ꝙ circa hoc eſt du
Opio.i. plex opinio. Quidā em̄ dicūt ꝙ homo q̄ʒtumcunq; eſt in
ſtatu peccati mortalis poteſt peccatū vitare per volūta-

tis libertatem.et exponunt qđ dicitur ꝙ non poteſt non
peccare.id eſt nō habere peccatum nō poteſt. ſicut ⁊ vi-
dere dicit̄ viſum habere ⁊ vti viſu. poteſt aūt ſm̄ eos non
peccare.id eſt nō vti peccato. Et ſm̄ hoc pʒ ꝙ nulla ne
ceſſitas inducitur in volūtatem ad cōſentiendū peccato
¶ Alij aūt dicūt.ꝙ ſicut homo in ſtatu vite huius non Opio 2ª
poteſt peccatū veniale vitare.nō quin poſſit vitare hoc
vel illud.ſed q: non poteſt vitare omnia vt ſcʒ nulluʒ cō-
mittat.ita eſt etiam de mortalibꝰ in eo qui gratiā nō habʒ
Et ſm̄ hoc etiam paʒ ꝙ volūtas nō habet neceſſe velle
hoc vel illud.q̄uis ſine gratia inueniatur deficiēs ab in-
deficienti inclinatōe in bonū ¶ Ad.viij.dōm.ꝙ forma re Ad 8
cepta in aliquo nō mouet illud in quo recipit̄. ſed ipſum
habere talem formā eſt ipſum motū eſſe.ſed mouetur ab
exteriori agente.ſicut corpus qđ calefit ꝑ ignem non mo
uetur a calore recepto.ſed ab igne.ita etiā intellectus nō
mouetur a ſpecie recepta vel a vero quod ſequit̄ ipſam
ſpēm.ſed ab aliq̄ exteriori re que imprimit in intellectū.ſi
cut eſt intellectus agens vel phantaſma vel aliqđ aliud
hmōi. Et preterea ſicut verū eſt ꝓportionatū intellectui.
ita ⁊ bonū affectui. vnde verū ꝓpter hoc qđ eſt in apprehē
ſione nō eſt minus natum mouere intellectū q̄ʒ bonū affe
ctum. Et ꝑterea hoc qđ volūtas nō cogit̄ a bono nō eſt
ex inſufficiētia boni ad mouenduʒ. ſed ex volūtatis ipſa
rōne.vt ex dictis pʒ. Per h̄ etiā pʒ ſolutio ad.ix. ¶ Ad Ad 9
decimū dōm.ꝙ res que eſt extra animā nō imꝑmit ſpeci Ad 10
em ſuam in intellectū poſſibilem.niſi per operatōnem in-
tellectus agentis.et pro tanto dr̄ anima in ſeipſa formas
rerum formare.et ſimiliter etiā non eſt ſine opatōe volū-
tatis ꝙ volūtas in appetibile tendat. vn̄ rō nō ſequit̄ Et
ſic poteſt dici ſicut ad ꝑcedentia duo. ¶ Ad.xi.dōm.ꝙ Ad 11
primū bonū eſt ꝑ ſe volitum ⁊ voluntas naturaliter.⁊ ꝑ
ſe illud vult.nō tn̄ ſemꝑ illud vult in actu.nō em̄ oportʒ
ꝙ ea que ſunt naturaliter anime ꝯuenientia ſemꝑ in actu
in aīa eſſe.ſicut ꝑncipia que ſunt naturaliter cognita non
ſemꝑ actu ꝯſiderantur. ¶ Ad.xij.dōm.ꝙ non ad eandē
neceſſitatem ꝑtinet neceſſitas qua ꝑ ſciētiam aliquid ne Ad 12
ceſſario cognoſcimus.⁊ neceſſitas qua de neceſſitate ſciē
tiam appetimus. Primū em̄ poteſt eſſe ſm̄ neceſſitatem
coactionis.ſed ſecūdū non.niſi ſm̄ nccītateʒ naturalis in
clinationis. Et ſic volūtas etiam vult de neceſſitate bo
num inq̄ʒtum naturaliter vult bonū ¶ Et per hoc pʒ ſo- Ad 13
lutio ad.xiij. ¶ Ad decimūquartū dōm. ꝙ libertas que Ad 14
augetur ⁊ minuitur eſt libertas a peccato ⁊ miſeria.non
autem libertas a coactōe.vnde nō ſeq̄tur ꝙ volūtas poſ-
ſit ad hoc deduci ꝙ cogatur
¶ Ad ꝑmum autem in ꝯtrarium dicendū. ꝙ autoritas Co.inſtā.
illa eſt intelligenda de neceſſitate coactionis que ſm̄ Au Ad .i.
guſtinū.v.de ciui.dei.volūtati repugnat. ¶ Ad ſecūdū Ad 2
dicendū.ꝙ non pertinet ad impotentiam volūtatis ꝙ na
turali inclinatōne de neceſſitate in aliquid feratur.ſed ad
eius virtutem.ſicut graue tanto eſt virtuoſius quanto
maiori neceſſitate deorſum fertur.pertineret aūt ad eius
infirmitatem ſi ab alio cogeretur. ¶ Ad tertiū dicendū Ad 3
ꝙ libertas ſm̄ Auguſtinū opponitur neceſſitati coactio-
nis.non autem naturalis inclinationis. ¶ Ad quartum Ad 4
dōm.ꝙ neceſſitas naturalis non repugnat dignitati vo
luntatis.ſed ſola neceſſitas coactionis. ¶ Ad quintum Ad 5
dōm ꝙ voluntas inq̄ʒtum eſt ratiōalis ad oppoſita ſe ha
bet.hoc autem eſt conſiderare ipſam ſm̄ illud qđ ſibi eſt
ꝓpriū.ſed prout eſt natura q̄dam nihil prohibet eam de
terminari naturaliter ad vnū. ¶ Ad ſextum dicendum Ad 6

ꝙ volūtas diuiditur ꝯtra appetitum naturalem cū ꝑceſſione acceptum. id eſt qui eſt naturalis tm̄. ſicut homo contra illud qđ eſt tm̄ animal. nō autem diuiditur ꝯtra naturalem appetitum abſolute. ſed includit ipſum. ſicut hō includit animal. ¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ etiā illa rō procedit de volūtate ſm ꝙ volūtas eſt. hoc eñ eſt ꝓprium voluntati inꝙ̄tum eſt volūtas ꝙ ſit dña actuū ſuoꝝ.
Ad 7

Sexto querit̄. vtrum

1 volūtas de neceſſitate velit quicqđ vult. Et videtur ꝙ ſic. quāto eñ aliquid eſt nobilius tanto eſt immobilius ſiue immutabilius. ſed viuere eſt nobilius ꝙ̄ eſſe et intelligere ꝙ̄ viuere. ⁊ velle ꝙ̄ itelligere. ergo velle eſt immutabilius ꝙ̄ eſſe. ſed eſſe anime ⁊ voluntatis eſt immutabile. q2 incorruptibile. ergo ⁊ velle eius erit immutabile. ⁊ ita quicqđ vult immutabiliter ⁊ neceſſario vult
2 ¶ Pre. Quāto aliquid eſt deo conformius tanto eſt immutabilius. ſed magis ꝯformatur anima deo ſecūda conformitate que eſt ſimilitudinis ꝙ̄ prima ꝯformitate que eſt imaginis. in pⁱma eñ conformitate habet immutabilitatem. quia non poteſt imaginem amittere anima. ſm̄ illud ps. In imagine pertranſit homo. ergo ſm ꝯformitatem ſecūdam que eſt ſimilitudinis ꝯſiſtens in debita volūtatis ordinatione habebit immutabilitatem. vt volūtas
3 immutabiliter velit bonū nec poſſit velle malū. ¶ Pre. Sicut ſe habet actus ad ens actu. ita ſe habet potētia ad eſſe poſſibile. ſed deus cum ſit actu bonus non poteſt aliquid actu malum facere. ergo eius potētia que bona eſt. non poteſt producere aliquid quod ſit malum in potētia et ita volūtas quam diuina prouidentia producit non
4 poteſt in malum ¶ Pre. Scđm pħm in. vi. et. vij. ethi. ſicut ꝑncipia ſe habent ad ꝯcluſiones in ſcientijs demonſtratiuis. ita fines ad ea que ſunt ad fines in operationibus ⁊ appetitib⁊. ſed ex principijs que ſunt naturaliter ſcita inducitur neceſſitas in intellectū vt concluſiones de neceſſitate cognoſcat. ergo ex hoc ꝙ voluntas de neceſſitate vult finem vltimū per modum iam dictum. de neceſſitate volet oīa alia que in vltimū finem ordinantur.
5 ¶ Pre. Omē illud quod naturaliter determinatur ad aliquid de neceſſitate ſequitur illud. niſi ſit aliqđ impediens. ſed volūtas naturaliter vult bonum. ⁊ cum non ſit aliquid qđ eam impedire poſſit. eo ꝙ eſt ſub deo potiſſima ſm Bernar. vt dicit glo. roma. vij. ergo immutabi-
6 liter vult bonū. ¶ Pre. Sicut tenebra opponitur luci. ita malū bono. ſed ſicut viſus eſt qui naturaliter determinatur ad cognoſcendū lucem ⁊ lucida. ita naturaliter ea videt ꝙ illud qđ tenebroſuꝫ eſt videre nō poteſt. ergo et volūtas cuius obiectuꝫ eſt bonū ita immutabiliter bonū vult ꝙ malum nullo modo velle poterit. ⁊ ſic volūtas habet aliquam neceſſitatē. nō ſolum reſpectu finis vltimi. ſed etiā reſpectu aliorum

Cōtra ¶ Sed ꝯtra. Auguſti. dicit ꝙ volūtas eſt qua peccat̄ et recte viuitur. ergo volūtas nō ſe habet immutabiliter nec ad bonū neqꝫ ad malum. ¶ Pre. Scđm Auguſti. peccatū adeo eſt volūtarium ꝙ niſi ſit volūtarium nō eſt peccatū. ſi igitur peccatū nullo modo eſt a volūtate peccatum nullo modo erit. qđ experimēto pꝫ eſſe falſum.

Rō ¶ Reſponſio dōm. ꝙ ex hoc aliquid đr eſſe neceſſariū ꝙ eſt immutabiliter ad vnū determinatū. Unde cū voluntas ſe habeat indeterminate reſpectu multoꝝ nō habet reſpectu omniū neceſſitatem. ſed reſpectu eorum tm̄ ad que naturali inclinatione determinat̄. vt dictum eſt. Et q2 mobile reducitur ad immobile. ⁊ indeterminatū ad determinatum ſicut ad ꝑncipiū. ideo oportet ꝙ id ad qđ volūtas eſt ordinata ſit ꝑncipium appetendi ea ad q̄ non eſt determinata. ⁊ hoc eſt finis vltimus. vt dictū eſt

¶ Inuenit̄ aūt īdeterminatio volūtatis reſpectu triū. ſcꝫ reſpectu obiecti. reſpectu actus. ⁊ reſpectu ordinis in finem. Reſpectu obiecti quidem eſt indeterminata voluntas ꝙ̄tum ad ea que ſunt ad finem. nō ꝙ̄tum ad ipſum finem vltimū. vt dictum eſt. Et ideo ꝯtingit ꝙ ad finē vltimū multis modis ꝑueniri poteſt. ⁊ diuerſis diuerſe vie ꝯpetunt perueniendi in ipſum. et ideo non potuit eſſe appetitus determinatus ad ea que ſunt ad fineꝫ. ſicut eſt in reb⁊ naturalib⁊ que ad certum finem ⁊ determinatum nō habent niſi certas ⁊ determinatas vias. Et ſic pꝫ ꝙ res naturales ſicut de neceſſitate appetūt finem. ita ⁊ ea que ſunt ad finem. vt nihil ſit in eis accipere qđ poſſit appetere vel non appetere. ſed voluntas de neceſſitate appetit finem vltimū vt non poſſit eum non appetere. ſed non de neceſſitate appetit aliquid eorum que ſunt ad finē. vñ reſpectu huius eſt in poteſtate ei⁹ appetere hoc vel illud. — Indeterminatō volū reſpcū triū
¶ Secūdo eſt voluntas indeterminata reſpectu actus. ꝙ etiam circa obiectū determinatū poteſt vti actu ſuo cū voluerit vel nō vti. poteſt eñ exire in actum volendi reſpectu cuiuſlibet. ⁊ non exire. Qđ in reb⁊ naturalib⁊ nō cōtingit. graue eñ ſemꝑ deſcendit deorſum in actu niſi aliquid ꝓhibeat. quod exinde ꝯtingit ꝙ res inanimate non ſunt mote a ſeipis ſed ab alijs. vnde nō eſt in eis moueri vel nō moueri. res aūt aīate a ſeipſis mouētur. et inde eſt ꝙ volūtas pt velle vel nō velle. ¶ Tercio indetermiatio volūtatis eſt reſpectu ordinis ad fineꝫ inꝙ̄tū volūtas pt appetere illud qđ ſm veritatē ordinat̄ in fineꝫ debitū. vel ſm apparentiā tm̄. Et hec indeterminatio ex duob⁊ contingit. ſcꝫ ex indeterminatōne circa obiectū in his q̄ ſunt ad finem. et iterū ex indeterminatōe apprehenſionis que pt nō eſſe recta. Sicut eñ ex aliquo ꝑncipio vero dato nō ſequit̄ ꝯcluſio falſa niſi per aliquā falſitatē rōnis. vel aſſumentis aliquā falſam rōnem. vel falſo ordinātis ꝑncipiuꝫ in ꝯcluſionem. ita etiā ex quo ineſt appetitus rectus vltimi finis nō poſſet ſequi ꝙ aliquis aliqđ inordinate appeteret. niſi rō appeteret aliquid vt ordinabile in finem qđ nō eſt ordinabile in finem. ſicut qui appetit beatitudineꝫ appetitu recto nunꝙ̄ deduceret̄ ad appetendū fornicationem. niſi inꝙ̄tum apprehendit eam vt quoddā hōis bonū inꝙ̄tum quoddā delectabile. ⁊ ſic vt ordinabile in beatitudinē velut quādam imaginem eius. ⁊ ex hoc ſequit̄ indeterminatio volūtatis qua pt bonū vel malū appetere. ¶ Cum aūt volūtas dicat̄ libera inꝙ̄tum neceſſitatē nō habet. libertas volūtatis in trib⁊ ꝯſiderat̄. ꝙ̄tum ad actū inꝙ̄tum poteſt velle ⁊ non velle. et ꝙ̄tum ad obiectum inꝙ̄tum poteſt velle hoc vel illud. ⁊ eius oppoſitum. ⁊ ꝙ̄tum ad ordinem finis inꝙ̄tum poteſt velle bonū vel malum. Sed ꝙ̄tum ad primū horum ineſt libertas voluntati in quolibet ſtatu nature reſpectu cuiuſlibet obiecti. Secūdum vero horū eſt quorūdam obiectoꝝ ſcꝫ reſpectu eoꝝ que ſunt ad finem. nō reſpectu cuiuſlib⁊ ſtatus nature. ſed illius tm̄ in quo natura deficere pt. Nā vbi nō eſt defectus in apprehēdendo ⁊ ꝯſiderādo nō pt eſſe voluntas mali in his q̄ ſunt ad finē. ſicut pꝫ in beatis. et ꝓ tāto đr ꝙ velle malū nec eſt libertas nec pars libertatis ꝙ̄uis ſit quoddā libertatis ſignum — 2 — 3 — Libertas volū. i trib⁹ ꝯſidera

Ad .j. ¶ Ad primū igitᷣ dōm ꝙ aīe eſſe nō eſt determinatū a
ſeipſo. ſed ab alio. ſed a ſeipſo ſibi determiat ſuū velle. Et
ideo ꝗuis ſit inmutabile. tñ velle indeterminatū eſt ac
ꝑ hoc in diuerſa flexibile. ꝛ tñ nō eſt verū ꝙ viuere ꝛ intel/
ligere eſt nobilius ꝙ̄ eē niſi determinetᷣ ad eē. imo ſic eſſe
eſt ineis nobiliꝰ ſm Dyo. v. ca. de di. no. ¶ Ad .ij. dōz ꝙ
Ad 2 cōformitas imaginis attēditᷣ ſm potētias naturales que
ſunt ei determiate a natura. ꝛ ideo illa ꝯformitas ſꝑ ma/
net. ſed ſcda ꝯformitas q̄ eſt ſilitudinis eſt ꝑ grām et ha/
bitus ꝛ actus virtutū. q̄ oīa ordinantᷣ ꝑ actū volūtatis q̄
inſua voluntate ꝯſiſtit. et ideo iſta ꝯformitas non ſꝑ ma
Ad 3 net ¶ Ad .iij. dōm ꝙ in deo nō eſt potētia paſſiua vl̄ ma
terialis q̄ diſtinguitᷣ ꝯtra actū de q̄ obiectio ꝓcedit. ſꝫ po
tētia actiua q̄ eſt ipſe actus. qꝛ vnūqdꝙ eſt potens agere
ſm ꝙ eſt actu. ꝛ tñ hoc ꝙ volūtas ſit flexibilis ad malum
Ad 4 nō hꝫ ſm ꝙ eſt a deo. ſed ſm ꝙ eſt de nihilo ¶ Ad .iiij. dōz
ꝙ in ſciētijs demōſtratiuis hoc mō ꝯcluſiōes ſe habēt ad
ꝑncipia ꝙ remota ꝯcluſione remouetᷣ ꝑncipiū. ꝛ ſic ꝓpter
hanc determinatōem ꝯcluſionū reſpectu ꝑncipioꝝ ex ip/
ſis ꝑncipijs intellectus cogitᷣ ad ꝯſentiendū ꝯcluſionibꝫ.
ſed ea q̄ ſunt ad ꝯſequendū finē nō habēt hanc determi/
natōez reſpectu finis vt remoto aliq̄ eoꝝ remoueatᷣ finis
cum ꝑ diuerſas vias poſſit ꝑueniri ad finē vltimū. vel ſm
veritatez vel ſm apparentiā. ꝛ ideo ex neceſſitate q̄ ineſt
appetitui volūtario reſpectu finis nō inducitᷣ neceſſitas ei
Ad 5 reſpectu eoꝝ q̄ ſunt ad finē ¶ Ad .v. dōm ꝙ volūtas vult
naturaliter bonū. ſed nō determinate hoc bonū vel illud.
ſicut viſus naturaliter videt colorē. ſed nō hunc vel illum
Ad 6 determiate. Et ꝓpter hoc q̄cq̄d vult ſub rōne boni vult.
nō tñ oportet ꝙ ſꝑ hoc bonū vel illud velit. ¶ Ad .vi. dōm
ꝙ nihil eſt adeo maluꝫ qđ non poſſit aliquā habere ſpēm
boni. ꝛ rōne illius bonitatis hꝫ ꝙ poſſit mouere appetitū

Septimo queritᷣ. vtꝝ

aliq̄s mereatᷣ volēdo illud quod de neceſſitate
vult ¶ Et videtᷣ ꝙ nō. qꝛ illud qđ ex neceſſitate q̄s vult
.j. naturaliter vult. ſꝫ naturalibꝫ nō meremur. ḡ tali volūta
2 te nō meremur ¶ Pre. Meritū ꝛ demeritū ſūt circa idez
ſed nullus demeretᷣ in eo quod vitare nō pt ſm Augꝰ. ḡ
3 nullus meretᷣ in eo qđ de necitate vult ¶ Pre. Nullꝰ me
retᷣ niſi ex actu v̄tutis. ſꝫ oīs actꝰ v̄tutis ē ex electōe. nō āt
ex naāli iclinatōe. ḡ nullꝰ meretᷣ in eo qđ de necitate vult
¶ Sed ꝯtra. Deū naturaliter ex necitate q̄libet creatu/
Cōtra ra appetit. ſꝫ in dilectōne dei meremur. ḡ in eo qđ necārio
q̄s vult mereri pt ¶ Pre. Beatitudo in vita eterna cō/
ſiſtit. ſed ſancti merēdo vitā eternā merentᷣ beatitudinez
quā q̄libet naturaliter vult. ergo aliquis meretur volen/
do id quod naturaliter vult

Rꝰ Nota ¶ Rñſio dōm ꝙ aliq̄s volēdo qđ naturaliter vult. q̄dā/
mō meretᷣ ꝛ q̄dammō nō ¶ Ad cuiꝰ euidentiā ſciendū ē
ꝙ differēter eſt aliq̄d ꝓuiſum hōi ꝛ alijs aīalibꝫ tā ſm cor/
pus ꝙ̄ ſm aīam. alijs eñ aīalibꝫ ſm corpus ꝓuiſa ſunt
ſpēalia tegumēta ſicut coriū durū ꝛ alia hmōi. Specialia
vero munimēta ſicut cornua ꝛ vngues ꝛ hmōi. ꝛ hoc q̄a
habēt paucas vias opandi ad q̄ poſſunt determinata in/
ſtrumēta ordinari. Sed hōi illa ꝓuiſa ſūt in generali inq̄n
tū ſūt ei date manꝰ a natura q̄bus valeat ſibi varia tegu
mēta ꝛ munimēta ꝑparare. Et hoc ideo. qꝛ rō hoīs ē ita
multiplex ꝛ ad diuerſa ſe extēdens ꝙ nō poſſit natura de
terminata inſtrumēta ei ſufficiētia ꝑparare. Silr etiā eſt ex
ꝑte apprehēſionis. qꝛ alijs aīalibꝫ ſunt indite ſm natura/
lem eſtimationē quedā ſpēales ꝯceptiōes ei neceſſarie. ſi/
cut oui ꝙ lupus ei ſit inimicus. ꝛ alia hmōi. ſꝫ loco huius
ſunt hōi indita vniuerſalia ꝑncipia naturaliter intellecta
per q̄ in oīa q̄ ſunt ei necāria ꝓcedere pt. Et ſilr etiā ē ex
ꝑte appetitꝰ alicuiꝰ rei determiate. ſicut graui ꝙ ſit deor/
ſum. ꝛ vnicuiꝙ aīali illud qđ eſt ſibi ꝯueniēs ſm ſuā natu
rā. ſed hōi inditꝰ eſt appetitꝰ vltimi finis ſui in cōi vt ſcꝫ
naturaliter appetat ſe eē ꝯpletū in bonitate. ſꝫ in q̄ illa cō/
pletio ꝯſiſtit vtꝝ in virtutibꝫ vel ſciētijs vel delectatōibꝫ
vel hmōi alijs nō eſt ei determinatū a natura. Qñ ḡ ex ꝓ
pria rōe adiutus dei grā apprehēdit aliqđ ſpēale bonū vt
ſuā btitudinē in q̄ vere btitudo ſua ꝯſiſtit. tūc meretᷣ nō
ex h̄ ꝙ appetit btitudinē quā naturaliter appetit. ſed ex h̄
ꝙ appetit hoc ſpēale qđ nō naturaliter appetit. vt viſionez
dei. in q̄ tñ ſm rei veritatē ſua btitudo ꝯſiſtit. Si vō ali
quis ꝑ rōem erroneā deducatᷣ vt appetat aliqđ ſpēale vt
ſuā btitudinē. puta carnales delectatiōes. in q̄bus tñ ſm
rei veritatē ſua btitudo nō ꝯſiſtit. ſic appetēdo ſuā btitu/
dinē demeretᷣ. nō qꝛ appetit beatitudinē. ſed qꝛ indebite ap
petit hoc vt btitudinē. in q̄ beatitudo nō eſt. Patꝫ ḡ ꝙ vo
lendo id qđ q̄s naturaliter vult ſm ſe nō eſt meritoriū
vel demeritoriū. ſed qꝛ indebite appetit hoc vt beatitudi
nem. ꝛ hoc mō ſancti merentᷣ appetendo deum vel vitam
eternā ¶ Et patet ꝑ hoc ſolutio ad obiecta Sol. ad ob.

Octauo queritᷣ. vtrū

deus poſſit cogere voluntatē ¶ Et videtᷣ ꝙ ſic
quicūꝙ eñ vertit aliq̄d q̄cunꝙ vult pt cogere illud. ſed ſi j
cut dī ꝓuerb. xxi. Cor regꝭ in manu dñi eſt q̄cunꝙ volu
erit vertet illud. ḡ deus pt cogere volūtatē ¶ Pre. Ro.
pº. ꝓpter qđ tradidit illos deus ꝛc. glo. Augꝰ. dī Mani 2
feſtū eſt deū opari in cordibꝫ hoim ad inclināđas volun
tates eoꝝ q̄cunꝙ voluerit. ſiue in bonuꝫ ꝑ miſericordia
ſua. ſiue in malū ꝑ meritis eoꝝ. ḡ deus pt cogere volūta
tē ¶ Pre. Si finitū finite agat. infinitū agit infinite. ſꝫ ali/
qua creatura trahit voluntatē finite. qꝛ vt dī Tulliꝰ. ho 3
neſtū eſt qđ ſua vi nos trahit ꝛ ſua dignitate nos allicit. ḡ
deus q̄ hꝫ infinitā virtutem in agēdo pt totaliter cogere
voluntatē ¶ Pre. Ille ꝓprie dī ad aliq̄d ab alio cogi. qui
nō pt nō facere. ſiue velit ſiue nō velit. ſed volūtas nō pt 4
velle qđ deus volūtate bñplaciti vult eā velle. alr̄ volun/
tas dei eſſꝫ inefficax reſpectu volūtatis nr̄e. ḡ deꝰ pt coge
re voluntatē ¶ Pre. Cuilibet creature eſt ꝑfecta obedien
tia ad ſuū creatorē. ſed volūtas creatura q̄dā eſt. ḡ ineſt 5
ei obedientia ꝑfecta ad creatorē. ergo deus poteſt eā co/
gere ad quod vult
¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ liberꝝ eē a coactōe ē naturale voluntati Cōtra
ſꝫ naturalia nō pñt ab aliq̄ remoueri. ḡ volūtas nō pt co
gi a deo ¶ Pre. Deus nō pt facere ꝙ oppoſita ſint ſimul
vera. ſꝫ volūtariū ꝛ violētū ſūt oppoſita. qꝛ violētū ē ſpēs
inuolūtarij. vt pꝫ in .iij. ethi. ḡ deus nō pt facere vt volū
tas aliq̄d coacte velit. ꝛ ita nō pt cogere voluntatem.
¶ Rñſio dōm ꝙ deus pt mutare voluntatē de neceſ/ Rꝰ
ſitate. nō tñ pt eā cogere. Quātumcūꝙ eñ volūtas imu
tetᷣ in aliq̄d non dī cogi in illud. Cuius rō eſt qꝛ ipm velle
aliquid eſt inclinari in illud. coactio autez vel violentia eſt
cōtraria inclinationi illius rei que cogitur. Cum igitur
deus voluntatē immutat. facit vt ꝑcedenti inclinatōi ſuc
cedit alia inclinatio. ita ꝙ ꝑma aufertur ꝛ ſecūda manet
Unde illud ad quod inducit voluntatē nō eſt ꝯtrariū in
clinationi que ꝑus inerat. vñ nō eſt coactio vel violentia.

ſicut lapidi rōne ſue grauitatis ineſt inclinatio ad locum
deorſum. hac aūt inclinatōe manente ſi ſurſum ꝓijciatur
erit violēta. ſi aūt deus auferat a lapide inclinatōem gra/
uitatis. ⁊ det ei inclinatōnem leuitatis. tunc ferri ſurſum
nō erit ei violentū. ⁊ ita oppoſitus motus pt̄ eſſe ſine vio/
lentia. Et ꝑ hunc modū intelligendū eſt ꝙ deus volunta
tem immutat. ſine hoc ꝙ voluntatē cogat. Poteſt autem
voluntatē immutare ex hoc ꝙ ipſe in volūtate operatur.
ſicut in natura. Vñ ſicut oīs actio naturalis eſt a deo.
ita oīs actio volūtatis inquantū eſt actio voluntatis.
nō ſolū eſt a volūtate vt immediate agēte. ſed etiā a deo
vt ꝑmo agente qui vehemētius impꝛimit. Vñ ſicut volū
tas pt̄ mutare actū ſuū in aliud. vt ex dictis pʒ. ita etiā et
Deus du. i/ multo amplius deus. ¶ Immutat autē dupl'r. vno mō
mutat volū. mouēdo tm̄. qñ ſcʒ voluntatē mouet ad aliqd volendū ſi
ne hoc ꝙ aliquā formā impꝛimit volūtati. ſicut ſine appoſi/
tione alicuiꝰ habitus qñq; facit vt hō velit hoc ꝙ homo
pꝛius nō volebat. Alio mō impꝛimendo aliquā formā in
ipſam voluntatē. Sicut eñ ex ipſa natura quā deus vo
luntati dedit inclinaꝛ volūtas ad aliqd volendum. vt ex
dictis pʒ. Ita ex aliquo ſupaddito. ſicut eſt gratia vel vir
tus inclinaꝛ vlterius ad volendū aliqd in aīa ad qḋ ꝑus
nō erat determinata naturali inclinatōe. ſed hec quidē
inclinatio ſupaddita qñq; eſt ꝑfecta. et qñq; eſt imꝑfecta
Qñ qdem eſt ꝑfecta. ita facit neceſſariā inclinatōnem in
illud ad quod determinat. ſicut ꝑ naturā de neceſſitate
inclinaꝛ voluntas in appetendū finem. ſicut cōtingit in be
atis in qbus charitas ꝑfecta inclinat ſufficiēter in bonū
nō ſolū quantū ad finē vltimū. ſed etiā quantū ad ea que
ſunt ad finē. Aliqñ vero forma ſupaddita nō eſt vſque/
Solō ad ob quaq; ꝑfecta. ſicut in viatoꝛibꝫ. ⁊ tunc ex forma ſupaddi
ta volūtas inclinaꝛ qdē. ſed nō de neceſſitate ¶ Et ꝑ hoc
patet ſolutio ad obiecta. Nā ꝑme rōnes ꝓbabant ꝙ deꝰ
pt̄ immutare voluntatē. alie vero ꝙ nō pt̄ cogere. quoꝝ
Nota vtrūq; verū eſt. vt ex dictis pʒ ¶ Sciendū tñ ꝙ cū dr̄ in
gloſa inducta ꝙ deus opatur in coꝛdibꝫ hominū ad incli
nādas eoꝝ volūtates in malū. nō eſt intelligendū. vt glo.
ibidē dr̄. ꝙ deus maliciā impartiaꝛ. ſed quia ſicut apponit
grām vñ inclinaꝛ hoīm volūtas ad bonū. ita ſubtrahit q/
buſdā q̄ ſubtracta inclinaꝛ eoꝝ volūtas ad malum.

Nono queritur. vtrum

aliqua creatura poſſit immutare voluntatem
1 vel impꝛimere in ipſam ¶ Et videꝛ ꝙ ſic. q2 ipſa volūtas
creatura qdā eſt. ſed volūtas actū ſuū immutat q̄ vult.
ergo videꝛ ꝙ creatura immutat voluntatē ⁊ cogat ipam
2 ¶ Pre. Difficilius eſt imutare totū q̄ꝫ ptes. ſed ſm qſdā
ꝑhos coꝛpa celeſtia immutāt totam multitudinē ad ali
qd volendū. g̃ multo foꝛtius videꝛ ꝙ poſſint cogere volū
3 tatē alicuius vnius ¶ Pre. Quicūq; ab aliq̄ vinciꝛ cogiꝛ
ab illo. ſed ſm ꝑhm in. vij. ethi. incōtinentes vincunꝛ a
paſſionibꝫ. g̃ paſſiones immutāt ⁊ cogūt incōtinētis vo/
lūtatē ¶ Pre. Sʒm Augꝰ. in. iij. de tri. ſupioꝛa tā in ſpūa
4 libꝫ q̄ꝫ in coꝛpalibꝫ mouent inferioꝛa naturali quodā oꝛ/
dine. ſed angeloꝝ bonoꝝ ſicut intellectus eſt ſupioꝛ ⁊ ꝑfe
ctioꝛ noſtro intellectu. ita ⁊ voluntas noſtra volūtate. er
go ſicut per intellectū ſuū poſſunt impꝛimere in intellectū
noſtrū eum illuminando. ſm doctrinā Dyoni. ita videꝛ
ꝙ per voluntatē ſuam poſſint impꝛimere in voluntatem.
5 aliquantulū eam immutādo ¶ Pre. Sʒm Dyo. ſuperio
res angeli illumināt ⁊ purgāt inferioꝛes. ſed ſicut illumi/
natio ꝑtinet ad intellectū. ita purgatio noſtra ꝑtinet ad
affectū. g̃ ſicut angeli poſſunt impꝛimere in intellectum. ita
etiam in voluntatē ¶ Pre. Magis natū eſt aliquid im/ 6
mutari a ſuperioꝛi natura q̄ꝫ inferioꝛi. ſed in volūtate no/
ſtra. ſicut eſt inferioꝛ appetitus ſenſibilis. ita ⁊ ſupioꝛ vo/
luntas angelica. igiꝛ cū appetitus ſenſibilis immutat in/
terdū voluntatē. multo foꝛtius volūtas angelica poterit 7
voluntatē noſtrā immutare. ¶ Pre. Luce. xiiij. dr̄ pater
familias ſeruo ſuo cōpelle intrare. intraꝛ aūt ad illā cenā
per voluntatē. g̃ per angelū qui eſt dei miniſter pt̄ volū
tas noſtra ad aliquid cogi.
¶ Sed ↄtra eſt qḋ Bernhar. dr̄ ꝙ liberū arbitriū eſt Contra
potentiſſimū ſub deo. ſed nihil imutaꝛ niſi a foꝛtioꝛi. ergo
nullus niſi deus pt̄ voluntatē immutare ¶ Pre. Meri
tū ⁊ demeritū in volūtate qdammō cōſiſtit. g̃ ſi aliq̄ crea
tura poſſet immutare voluntatē poſſet aliquis iuſtificari
vel effici peccatoꝛ ꝑ aliquā creaturā. qḋ falſum eſt. q2 nul
lus fit peccatoꝛ niſi ꝑ ſeipſum. nec aliqs fit iuſtus niſi deo
opante ⁊ ipſo cooperante.
¶ Rñſio dīcendū ꝙ volūtas pt̄ intelligi immutari ab alio Rꝰ
dupl'r. vno mō ſicut ab obiecto ſuo. ſicut volūtas immu/ Du. volū
taꝛ ab appetibili. ⁊ ſic nō querimꝰ hic de immutabilitate. imutaꝛ
Hoc eñ eſt ſup oſtēſum ꝙ aliqḋ bonū de neceſſitate mo/
uet voluntatē ꝑ modū obiecti. q̄ꝫuis volūtas nō cogatur.
Alio vero mō pt̄ volūtas immutari ab aliq̄ ꝑ modū cau
ſe efficiētis. ⁊ ſic dicimꝰ ꝙ nō ſolū nulla creatura pt̄ coge/
re voluntatē agēdo in ipam. q2 hoc nec deus poterat. ſed
nec pt̄ etiā directe agere in voluntatē vt eā immutet ne/
ceſſario vel qlitercūq; inclinet qḋ deꝰ pt̄. Sʒ indirecte pō
aliqliter inclinare voluntatē aliq̄ creatura. non tñ neceſſa/
rio immutare. Cuius rō eſt. q2 cū actus volūtatis ſit q̄ſi
medius inter potentiā ⁊ obiectū immutatio actus volū
tatis pt̄ ↄſiderari vel ex pte volūtatis ipſius. vel ex parte
obiecti. Ex pte qdem volūtatis imutare actū volunta/
tis nō pt̄ niſi qḋ opatur intra voluntatē. ⁊ hec eſt ipſa vo
luntas. ⁊ illud qḋ eſt cā eſſe volūtatis qḋ ſm fidē ſolus
deus eſt. vñ ſolus deus pt̄ inclinatōem volūtatis quā ei
dedit trāſferre de vno in aliud ſm ꝙ vult. Sed ſm illos
qui ponūt aīam creatā ab intelligētijs. qḋ tñ fidei contra
riū eſt. ipſe angelus vel intelligētia hʒ effectū intrinſecū vo
lūtati inquantū cauſat eē qḋ eſt intrinſecū ipſi voluntati.
¶ Et ſm hoc Auicē. ponit ꝙ ſicut coꝛpa nr̄a immutanꝛ Opinio
a coꝛpibꝫ celeſtibꝫ. ita volūtates nr̄e immutanꝛ a volūta/ Auicene
te aīaꝝ celeſtiū. Qḋ tñ oīno eſt hereticū. Sʒ ſi cōſidereꝛ Repbaꝛ
actus volūtatis ex pte obiecti. ſic volūtatis inuenitur du
plex obiectū. Vnū ad qḋ de neceſſitate inclinatōis natu Duobie
ralis determinaꝛ. ⁊ hoc qdē obiectū eſt volūtati inditū ⁊ ctū volū.
ↄpoſitū a creatore q̄ naturalē inclinatōem dedit ei in illḋ.
vñ nullus pt̄ necc̄ario ꝑ tale obiectū imutare volūtatē niſi
ſolus deus. Aliud vero eſt obiectū volūtatis. qḋ qdē na
tū eſt imutare volūtatē inq̄ntū in eo eſt aliq̄ ſilitudo vl' oꝛ
do reſpectu vltimi finis naturaliter deſiderati. Nō tñ ex
hoc obiecto volūtas de neceſſitate imutaꝛ. vt ꝑus dictū
eſt. q2 nō in eo ſingulariter inueniꝛ oꝛdo ad vltimū finem
naturaliter deſideratū. Et mediāte hoc obiecto pt̄ aliq̄
creatura inclinare aliq̄tenus voluntatē nō tñ necc̄ario im
mutare. ſicut pʒ cū aliqs ꝑſuadet alicui aliqd faciēdū ↄpo
nēdo ei eius vtilitatē ⁊ honeſtatē. tñ in ptāte volūtatis ē
vt illud acceptet eo ꝙ nō eſt determīata naturaliter ad
illud. Sic igiꝛ nulla creatura pt̄ directe immutare volun
tatem. pt̄ autē extrinſecus aliquid ↄponendo voluntati
eam aliqualiter inducere. nō tamen immutare

¶ Ad primū igiť dōm ꝙ voluntas poteſt ſeipam im
Ad .j. mutare reſpectu aliquoꝝ etiā directe. cum ſit dn̄a ſuoꝝ ac
tuū. Et cū dr̄ ꝙ nō immutať directe a creatura. intelligi
tur a creatura alia. nō tn̄ ipſa pt̄ ſe cogere. quia in hoc im
portať cōtradictio. ſcʒ ꝙ aliq̄d ſit coactū a ſeipſo. q2 violē
tum eſt in quo nihil cōfert vim patiens. ꝯfert aūt vim in
ferens. Et ſic volūtas non pt̄ ſe cogere. q2 ſic ipſa in illa vi
aliq̄d cōferret inquantū cogeret ſe. et nihil ꝯferret inqn̄
tum cogereť. qđ impoſſibile eſt. Per quē etiā modū pro
bat ph̄s in .v. ethico. ꝙ nō patiť quis iniuſtū a ſeipſo. q2 q̄
patiť iniuſtū patitur aliq̄d cōtra voluntatē ſuā. ſi aūt fa
ciat iniuſtū eſt ẜm ſuam voluntatem ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ
Ad 2 corpa celeſtia nō poſſunt de neceſſitate immutare volun
tatē neqȝ vnius hoīs neqȝ multitudinis. ſed poſſunt im
mutare ipſa corpa. et ipſo aūt corpe volūtas aliq̄ mō incli
natur. licet nō neceſſario q2 reſiſtere pt̄. q2 colerici ex natu
rali cōplexione inclinanť ad iram. tn̄ aliqs colericus pt̄ re
ſiſtere p voluntatē inclinationi. nō autē reſiſtūt niſi ſapiē
tes corpalibus inclinationib9. qui ſunt pauci reſpectu ſtul
toꝝ. quoꝝ infinitus eſt numer9 Eccs. pmo. Et ideo di
citur ꝙ corpa celeſtia immutāt multitudinē inquantum
multitudo ſequitur inclinatōes naturales. nō aūt immutāt
hunc vel illū. qui p prudentiā reſiſtunt inclinationi predi
Ad 3 cte ¶ Ad terciū dōm ꝙ incōtinens nō dr̄ victa a paſſio
nibus. q2 ipſe paſſiones cogant vel immutant neceſſario
voluntatē. alioqn̄ incōtinens nō eſſet puniēdus. q2 pene
nō debenť inuolūtario. Incōtinens aūt nō dicitur inuolū
tarius operari ẜm ph̄m in tercio ethi. ſed dr̄ incontinens
victa paſſionibus. inquantū coꝝ impulſui cedit volun
Ad 4 tarie. ¶ Ad quartū dicendū ꝙ angeli non imprimunt in
intellectu quaſi interius aliquid in intellectu agentes. ſed
ex parte obiecti inquantū intelligibile ꝓponunt quo et in
tellectus noſter cōformatur ꝛ conuincitur. ſed obiectū vo
luntatis per angelum ꝓpoſitum nō de neceſſitate immu
tat voluntatē. vt dictuʒ eſt. ꝛ ideo nō ē ſimile. ¶ Ad quin
Ad 5 tum dicendū ꝙ purgatio illa ẜm quā angeli purganť ad
intellectū pertinet. eſt eīm purgatio a neſcientia. vt dicit
Dyo. eccli. hierarch. Si tamē ptineret ad affectum di
Ad 6 cerenť purgare quaſi ꝑſuadendo ¶ Ad ſextum dicendū
ꝙ illud quod eſt inferius voluntate vt corpus vel appeti
tus ſenſibilis nō immutat voluntatē quaſi directe in vo
luntate agendo. ſed ſolū ex parte obiecti. obiectū aūt vo
luntatis eſt bonū apprehēſum a rōne vniuerſali. ſed bonū
apprehēſum a rōne vniuerſali nō mouet niſi mediante p
ticulari apprehēſione. vt dr̄ in tercio de aīa. eo ꝙ actus
ſunt in particularib9. Ex ipſa aūt paſſione appetitus ſenſi
tiui cuiuſdā pt̄ eſſe interdū cōplexio corpis. vel quecunqȝ
paſſio vel impreſſio corpalis. ex eo ꝙ appetitus ille vtiť or
gano impediť ꝛ interdū totaliter ligať ipſa pticularis ap
prehēſio. vt illud qđ rō ſuperior dictat in vlī non appliceť
actu ad hoc pticulare. Et ſic voluntas in appetendo mo
uetur ad illud bonum quod ſibi nunciat ratio particula
ris. pretermiſſo illo bono quod ſibi nunciat ratio vniuer
ſalis. Et per hunc modū huiuſmodi paſſiones volunta
tem inclinant. nō tamen de neceſſitate immutāt. quia in
poteſtate voluntatis eſt huiuſmodi paſſiones cōprimere
vt vſus rōnis non impediať. ẜm illud Gen̄. qrto. ſubtus
Ad 7 te erit appetitus tuus ſcʒ peccati. ¶ Ad ſeptimū dōm ꝙ
cōpulſio illa de qua ibi fit mentio non eſt coactionis. ſed
efficacis ꝑſuaſionis. vt per aſpera vel ꝑ lenia

Decimo querit̄. vtruʒ

voluntas ꝛ intellectus ſint eadē potentia. Et .j.
videtur ꝙ ſic. Potētie diſtinguunť ẜm ꝓpria obiecta. ob
iectum aūt intellectus eſt verum. voluntatis vero bonū
cum ergo verū ꝛ bonū ſint idem ſuppoſito ꝛ differant rō
ne. videtur ꝙ intellectus et voluntas ſint idem in re. ſed
differant rōne ¶ Pre. Sʒm ph̄m in .iij. de aīa. voluntas 2
in rōne eſt. ergo vel eſt idē qđ rō vel pars rōnis. ſed ratio
eſt eadē potētia cū intellectu. g̃ et volūtas. ¶ Prete. Vi 3
res aīe cōiter diuiduntť in iraſcibile rōnale ꝛ cōcupiſcibile
ſed diſtinguiť volūtas ab iraſcibili ꝛ cōcupiſcibili. g̃ cōti 4
neť ſub rōnali. ¶ Pre. Vbicunqȝ inueniť vnū obiectū re
et rōne eſt vna potētia. ſed volūtatis ꝛ intellectus practi
ci eſt vnū obiectū re ꝛ rōne. vtriuſqȝ eīm obiectū dr̄ bonū
ergo intellectus practicus nō eſt alia potētia ꝙ̄ volūtas
Sed intellectus ſpeculatiuus nō eſt alia potētia ꝙ̄ pra
cticus. q2 ẜm ph̄m in ter° de aīa. Intellectus ſpeculati
uus p extenſionē fit practicus. g̃ volūtas et intellectus ſtʒ
ſimplr̄ vna potētia ¶ Pre. Sicut ad cognoſcendū diffe 5
rentiā duoꝝ ad inuicē. opꝫ ꝙ idē ſit q̄ cognoſcit vtrūqȝ
coꝝ inter que differētia cōſideratur. ita oportet ꝙ ideʒ ſit
qui cognoſcit ꝛ vult. Sed ad hoc ꝙ cognoſcať differen
tia inter aliqua duo. vt inter album ꝛ dulce. oportet ꝙ ea
dem ſit potētia q̄ cognoſcat vtrunqȝ. ex quo ꝓbat ph̄us
in ſcđo de aīa ſenſum cōem eſſe. ergo ea rōne oportet eſſe
vnā potentiā que cognoſcit ꝛ vult. ꝛ ita intellectus ꝛ vo
luntas ſunt vna potentia vt videtur
¶ Sed cōtra eſt ꝙ appetitiuū genus anīme aliud eſt Cōtra
ab intellectiuo ẜm ph̄m. ſed volūtas cōtineť ſub appetiti
uo. ergo volūtas eſt alia potētia ab intellectu ¶ Pre. In
tellectus cogi pt̄ ẜm ph̄m in .v. metaph. ſed volūtas non
poteſt cogi. vt dictum eſt. ergo intellectus et volūtas nō
ſunt vna potentia R̄o
¶ Rn̄ſio dōm ꝙ intellectus ꝛ volūtas ſunt diuerſe po
tētie ꝛ ad diuerſaꝝ potētiaꝝ genera ptinētes. Ad cuius
euidentiā ſciendū ē. ꝙ cū diſtinctio potētiaꝝ attendať pe
nes act9 ꝛ obiecta. nō q̄libet obiectoꝝ dr̄ia oñdit diuerſi
tatē potētiaꝝ. ſed drn̄tia obiectoꝝ inqn̄tū obiecta ſtʒ. nō
aūt aliq̄ accn̄talis dr̄ia q̄ accidat obiecto ẜm ꝙ eſt obie
ctū. vt ſenſibili inquantū ſenſibile accidit eſſe aīatū. ꝙ̄uis
ipſis reb9 q̄ ſentiunť he drn̄e ſint eēntiales. et ideo penes
has drn̄as nō diuerſificanť potētie ſenſitiue. ſed penes au
dibile ꝛ viſibile ꝛ tāgibile q̄ ſunt drn̄e ſenſibilis inquantū
ſenſibile. ſiue p ſe ſenſibile p mediū ſiue ſine medio Et qn̄
quidē drn̄e eēntiales obiectoꝝ inqn̄tū ſtʒ obiecta. ſumunť
vt diuidētes p ſe aliqđ ſpēale obiectū aīe. ex hoc diuerſifi
canť potētie. ſed nō genera potētiaꝝ. ſicut ſenſibile noīat
nō obiectū aīe ſimplr̄. ſed q̄dđā obiectū qđ ꝑdictis diffe
rētijs p ſe diuidiť Vn̄ viſus ꝛ audit9 ꝛ tactus ſunt diuer
ſe potētie ſpēales ad idē genus potētiaꝝ aīe ptinētes ſcʒ
ad ſenſum. Sed qn̄ drn̄e accepte diuidūt ipm obiectū cōi
ter acceptū. tūc ex tali drn̄a innoteſcūt diuerſa genera po
tentiaꝝ. Diciť aūt aliq̄d eſſe obiectū aīe ẜm ꝙ hʒ aliquaʒ
habitudinē ad ipſam aīam. vbi g̃ inuenimus diuerſas rō
nes habitudinis ad aīam. ibi inuenimus p ſe differentiā
obiecti anime demonſtrantē ẜm diuerſuʒ genus potētia
rum anime. Res autem inuenitur ad aīam duplicem ha
bitudinem habere. vnam ẜm ꝙ res eſt in anima p modū
anime non p moduʒ ſui. aliam ẜm ꝙ anima comparatur
ad rem in ſuo eſſe exiſtentē Et ſic obiectū aīe eſt duplex.

Duplex ob Uno mō inquantū natum eſt eſſe in anima. non ſm eſſe
iectum aie. ꝓprium. ſed ſm modū anime ſcʒ ſpiritualiter. ⁊ hec eſt ra/
tio cognoſcibilis inquantuʒ cognoſcibile eſt. Alio mō eſt
aliquid obiectū anime ſm ꝙ ad ipm anima inclinatur et
ordinatur ſm modum ipſius rei in ſeipſa exiſtentis. Et
hec eſt rō appetibilis inquantū appetibile. vnde ⁊ cogno
ſcitiuū in anima ⁊ appetitiuuʒ cōſtituunt diuerſa genera
potentiaꝝ. Unde cum intellectus ſub cognitiuo cōpre/
hendatur. voluntas autē ſub appetitiuo. oportet voluntatē
et intellectū eſſe potētias generice etiā diuerſas

¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ diſtinctio potentiaruʒ
Ad .i. nō oritur ex obiectis ſm rem cōſideratis. ſed ſm rōnem
quia ipſe rōnes obiectoꝝ ſpecificant ipſas operatōes po/
tentiaꝝ. Et ideo vbi eſt diuerſa ratio obiecti inuenimus
diuerſas potentias q̃uis ſit eadem res que ſubeſt vtriqʒ
ratōni. ſicut eſt de vero et bono. Et hoc etiam patet in
rebus materialibus. nam aer patitur ab igne inquantuʒ
eſt calidus ſm ꝙ eſt in potentia aer calidus. inquantū ve
ro ignis eſt lucidus patit̃ ab eo aer ſm ꝙ ipſe eſt dyapha/
nus. Nec eſt eadem potētia in aere ſm quā dicit̃ dyapha
nus ⁊ potētia calidus. q̃uis idem ignis ſit qui in vtrāqʒ
Ad 2 potentiā agat ¶ Ad ſcdm dicendū ꝙ potentia duplici/
Dupliciter ꝯſi/ ter poteſt cōſiderari. vel in ordine ad obiectū vel in ordi/
deratur potēa ne ad eſſentiā anime in qua radicatur. Si ergo voluntas
cōſideretur in ordine ad obiectū. ſic ad aliud genus ani/
me ptinet q̃ intellectus. Et ſic volūtas cōtra ratōem et
intellectum diſtinguitur. vt dictum eſt. Si vero volun/
tas cōſideretur ſm illud in quo radicatur. ſic cum volun
tas nō habeat organū corporale. ſicut nec intellect⁹. volū
tas et intellectus ad eandē partem anime reducentur. et
ſic quādoqʒ intellectus vel ratio ſumitur put includit in
ſe vtrunqʒ. Et ſic dicitur ꝙ volūtas eſt in ratione. etiam
ſm hoc rōnale includens voluntatem ⁊ intellectū diuidi
tur cōtra irraſcibile ⁊ cōcupiſcibile. Unde patet ſolutio
Ad 3 ad terciū. ¶ Ad quartū dicendū ꝙ obiectuʒ intellectus
Ad 4 practici nō eſt bonū. ſed veꝝ relatum ad opus. ¶ Ad .v.
Ad 5 dicendū ꝙ velle ⁊ cognoſcere non ſunt actus vnius ratō
nis. et ideo non poſſunt ptinere ad vnā potentiam. ſicut
cognoſcere dulce ⁊ album. vnde nō eſt ſimile

Undecimo queritur.

Utrum voluntas ſit altior potentia q̃ intelle
1. ctus vel ecōuerſo. ¶ Et videtur ꝙ intellectus ſit altior
et nobilior. nobilitas eñ anime ꝯſiſtit in hoc ꝙ eſt ad ima
ginem dei. ſed anima ad imaginē eſt ſm rōnem intellecti/
uam. vnde Aug⁹. dicit in tercio ſup Geñ. ad lrām Intel
ligamus in eo factum hominē ad imaginē dei quo irrō/
nalib⁹ animantib⁹ antecellit. illud aūt eſt ipſa rō vl' mens
vel intelligentia. ſi quo alio vocabulo cōmodius appellat̃
ergo excellētiſſima potentia eſt intellectus ¶ Sed dice/
res. ꝙ ſicut imago eſt in intellectu. ita etiam in voluntate
cum imago ſm Aug⁹. in li. de trini. attendat̃ ſm memo/
2 riam intelligentiā ⁊ voluntatem. ¶ Sed contra. ex quo
voluntas anime penes imaginem attenditur. oportet ꝙ
ſit id excellentius anime vbi magis proprie inuenit̃ ratio
imaginis. ſed ſi imago ſit in voluntate ⁊ in intellectu ma/
gis proprie eſt in intellectu q̃ in voluntate. vnde Magi
ſter in ſcdo ſenten. diſtin. xvi. dicit imaginem eſſe in cogni
tione veritatis. ſimilitudinem in dilectione boni. g̃ opor/
tet ꝙ adhuc intellectus ſit nobilior q̃ voluntas. ¶ Pre.
3 Cum de potentijs iudicemus ex actibus. oportet ipam
potentiam eſſe nobiliorem cuius actus eſt nobilior. ſed in
telligere eſt nobilius q̃ velle. ergo intellect⁹ eſt nobilior
q̃ voluntas. Probatio medie. Cum eñ actus ſpecifice/
tur ex terminis. oportet illuʒ actum eſſe nobilioreʒ cuius
terminus eſt nobilior. ſed intellectus actus eſt ſm motū
ad animā. actus autem volūtatis ſm motū ab anima ad
res. ergo cum anima ſit nobilior rebus exteriorib⁹. intelli
gere eſt nobilius q̃ velle ¶ Prete. In omībus. ordinatis
quanto aliquid magis diſtat ab infimo tanto eſt altius. 4
ſed infimū in potentijs anime eſt ſenſus. voluntas autem
magis appropinquat ſenſui q̃ intellectus. nam voluntas
cum ſenſitiuis potentijs cōmunicat in cōditione obiecti.
Sicut eñ ſenſus eſt particularium ita ⁊ voluntas. volum⁹
eñ particularē ſanitatē et nō hoc vniuerſale quod eſt ſa/
nitas. intellectus aūt eſt vniuerſaliū. ergo intellectus eſt
altior potentia q̃ volūtas. ¶ Pre. Regens eſt nobilius 5
recto. ſed intellectus regit voluntatē. g̃ ⁊c. ¶ Pre. Id a 6
quo aliud eſt habet auctoritatē ſupra ipm ⁊ maioritatem
ſi ſit diuerſum in eſſentia. ſed intelligētia eſt a memoria. ſi
cut filius a patre. voluntas aūt a memoria ⁊ intelligentia
ſicut ſpūs a patre ⁊ filio. g̃ intelligentia habet auctoritatē
reſpectu volūtatis. ⁊ eſt maior ⁊ potior ea. ¶ Pre. Quā
to aliquis actus eſt ſimplicior ⁊ immaterialior tanto eſt no 7
bilior. ſed actus intellectus eſt nobilior q̃ volūtatis ⁊ im
materialior. quia intellectus abſtrahit a materia. nō aūt
voluntas. ergo actus intellectus eſt nobilior q̃ volūtatis 8
¶ Pre. Intellectus in anima comparat̃ ſplendori in re/
bus materialibus. voluntas ſiue affectus calori. vt ex di/
ctis patet ſanctoꝝ. ſed ſplendor eſt nobilior calore cuʒ ſit
qualitas nobilioris corporis. ergo intellectus eſt nobilior
voluntate. ¶ Prete. Illud quod eſt propriū hominis in/ 9
quantum eſt homo ſm phm in ethicis. eſt nobilius eo
quod eſt ꝯmune homini ⁊ alijs animalibus. ſed intellige
re eſt ꝓprium hominis. velle autem alijs animalib⁹ conue
nit. vt dicit phus in tercio ethicoꝝ. ꝙ voluntario partici
pant pueri ⁊ bruta. ergo intellectus eſt nobilior volunta
te. ¶ Prete. Quanto aliquid eſt ꝓpinquius fini tāto eſt 10
nobilius. cū ex fine ſit ratio bonitatis in his que ſunt ad
finem. ſed intellectus noſter eſt ꝓpinquior fini q̃ volūtas.
prius eñ homo attingit finem p intellectū cognoſcendo
ipſum q̃ per voluntatē appetendo ipſum. ergo intellect⁹
eſt nobilior q̃ volūtas ¶ Pre. Sʒ Gregoriū. Grego. in. vi. mora.
vita contemplatiua eſt maioris meriti q̃ actiua. ſed vita 11
cōtemplatiua ptinet ad intellectū. actiua aūt ad volunta
tem. ergo intellectus eſt nobilior q̃ volūtas ¶ Prete. Di
cit phus in. x. ethicoꝝ. ꝙ intellectus eſt optimuʒ coꝝ que 12
ſunt in nobis. g̃ nobilior eſt voluntate
¶ Sed ꝯtra. Nobilioris potētie nobilior eſt habitus. ſʒ Inſtāc
habitus quo perficit̃ volūtas. ſcʒ charitas. eſt nobilior fi 1
de ⁊ ſciā q̃bus pficitur intellectus. vt patʒ p apl'm. i. Co/
rinth. xiij. ergo volūtas eſt nobilior intellectu ¶ Pre. Li 2
berū ꝑualet nō habēti libertatē. ſed voluntas eſt libera. nō
autē intellectus. g̃ volūtas eſt ſupior ¶ Pre. Ordo potē 3
tiarum eſt ſm ordinē obiectoꝝ. ſed bonū qḋ eſt obiectuʒ
voluntatis eſt nobilius vero. qḋ eſt obiectum intellectus
ergo volūtas eſt nobilior intellectu ¶ Pre. ſm Dyo. v. c.
de di. no. quāto aliq̃ diuinaꝝ potentiaꝝ eſt cōmunior tan 4
to eſt nobilior. ſed volūtas eſt cōmunior intellectu. quia
quedam participant voluntatem que non participant
intellectum. vt ſupra dictum eſt. ergo voluntas eſt in/ 5
tellectu nobilior. ¶ Preterea. Quanto aliquid eſt deo
propinquius. tanto eſt nobilius. ſed voluntas magis

appropinquat deo ꝙ̃ intellect⁹. q2 ſicut dı̄ Hugo de ſctō vic. ſup. vij. ca. cel. hierar. Ibi dilectio intrat vbi cognitio foris eſt. plus em̄ diligimus deū ꝙ̃ eū poſſumus cognoſcere. ergo voluntas eſt nobilior ꝙ̃ intellectus

R^o Aliquid eminēti⁹ eſſe a^o du^x. ¶ Rñſio dōm ꝙ aliqd pt altero dici eminētius ⁊ ſimplr et ſm quid. Ad hoc aūt ꝙ oſtendaẗ aliqd altero eſſe ſimplr melius oportet ꝙ attendaẗ cōparatio penes eorum eſſentialia. ⁊ nō penes eoꝝ accñtalia. q2 p hoc oſtenderet vnū alteri eminere ſm quid. Sicut ſi hō cōpararetur leoni quantū ad differentias eſſentiales inueniẗ leone ſimpliciter nobilior. inquantū hō eſt animal rōnale. leo vero aīal irrōnale. Leo vero eſt hoīe excellētior ſi cōparentur ſm fortitudinē corporalez. hoc em̄ eſt nobilius eſſe ſm quid. Vt ergo cōſidereẗ que eaꝝ potentiaꝝ ſit potior ſimpliciter volūtas an intellectus. hoc p ſe ex eoꝝ differētijs cōſiderandū eſt. Perfectio aūt ⁊ dignitas intellectus in hoc cōſiſtit ꝙ ſpēs rei intellecte in ipſo intellectu cōſiſtit. cum ſm hoc intelligat actu in quo eius dignitas tota cōſideratur. Nobilitas aūt volūtatis ⁊ actus eius cōſiſtit in hoc ꝙ anima ordinaẗ ad aliquā rem nobilez ſm eſſe qḋ res illa habet in ſeipſa. pfectius aūt eſt ſimplr p ſe ⁊ abſolute loquendo habere in ſe nobilitatē alterius rei ꝙ̃ ad rem nobilem cōparari extra ſe exiſtentē. Unde volūtas ⁊ intellectus ſi ſm ſe cōſiderent nō cōparando ad hanc vel ad illam rem. hunc ordinem inueniunẗ habere ꝙ intellect⁹ eſt eminentior ſimplr voluntate. Sed cōtingit eminētius eē quādoqꝫ cōparari ad aliquā rem nobilē per aliquez modum alium ꝙ̃ eius nobilitatē in ſeipſo habere. qñ ſcꝫ nobilitas rei habeẗ multo inferiori mō ꝙ̃ eaꝫ habeat res illa in ſeipſa. Si aūt nobilitas rei inſit alij rei vel eque nobiliter. vel nobilius ꝙ̃ in re cuius eſt. tunc abſqꝫ omi dubitatōe nobilius erit. quod in ſe nobilitatē alterius rei habet ꝙ̃ qḋ ad ipſam rem nobilē quātumcūqꝫ ordinaẗ. Rerū aūt que ſunt anima ſupiores formas pcipit intellectus inferiori mō ꝙ̃ ſint in ipſis rebus. recipitur em̄ aliquid in intellectum per modū ſui. vt dı̄ in libro de cauſis. Et eadē ratio eſt earum que ſunt anima inferiores. ſicut res corporales forme ſunt nobiliores in anima ꝙ̃ in ipſis rebus.

Intellcꝰ cōpaẗ ad volū. tri. ¶ Sic igiẗ tripl̄r poteſt comparari intellectus ad voluntatem. vno mō abſolute ⁊ in vniuerſali non reſpectu huius vel illius rei. ⁊ ſic intellectus eſt eminentior voluntate ſicut habere id quod dignitatis eſt in re aliqua pfectius eſt ꝙ̃ cōparari ad voluntatez eius. Alio mō per reſpectū ad res materiales ſenſibiles. ⁊ ſic iterum intellectus ſimpliciter ē nobilior voluntate. vtputa intelligere lapidē ꝙ̃ velle lapidem. eo ꝙ forma lapidis nobiliori mō eſt in intellectu ſm ꝙ ab intellectu intelligiẗ ꝙ̃ ſit in ſeipa ſm ꝙ a volūtate deſideraẗ. Tercio mō p reſpectū ad res diuinas que ſunt aīa ſupiores. ⁊ ſic velle eminētius eſt ꝙ̃ intelligere vt velle deum vel amare ꝙ̃ cognoſcere. q2 diuina bonitas pfectius eſt in ipō deo. put a volūtate deſideraẗ ꝙ̃ ſit pticipata in nobis. put ab intellectu cognoſcitur

Ad. j. ¶ Ad pmū ḡ dōm ꝙ Aug⁹. accipit rōem et intelligētiam p tota parte intellectiua que cōprehendit in ſe etiaz apprehenſionē intellectus ⁊ appetituz volūtatis. et ſic voluntas nō excluditur ab imagine. ¶ Ad ſcōm dicendū ꝙ

Ad 2 Magiſter appropriat imaginē ratōni. eo ꝙ prior eſt. ſimilitudinē vero amori. quia in cōparatione ad deum cognitio cōpletur per amorē. ſicut imago perficiẗ et venuſtaẗ p colorem. et alia huiuſmodi quibus fit ſimilis exemplari.

Ad 3 ¶ Ad terciū dicendū ꝙ illa ratio pcedit quantuꝫ ad res illas quibus anima eſt nobilior. ſed eadem ratōne poteſt probari eminentia volūtatis in cōparatione ad res anima nobiliores ¶ Ad quartū dicendū ꝙ volūtas non cō- Ad 4
municat obiecto cuꝫ ſenſibus niſi ſm ꝙ fertur in res ſenſibiles. que ſunt anima inferiores. ſm vero ꝙ ferẗ ad res intelligibiles ⁊ diuinas. magis etiam elongatur a ſenſibꝫ ꝙ̃ intellectus. cum intellectus minus capere poſſit de diuinis ꝙ̃ appetat ⁊ diligat affectus ¶ Ad quintum dicen- Ad 5
dum ꝙ intellectus regit voluntatem non quaſi inclinans eam in id in quod tendat. ſed ſicut oſtēdens ei quo tendere debeat. quanto ergo minus poteſt oſtēdere intellectus aliquod nobile ꝙ̃ inclinatio volūtatis feratur in id volūtas eſt potior intellectu. ¶ Ad ſextum dicendū ꝙ voluntas nō directe ab intelligētia procedit. ſed ab eſſentia ani- Ad 6
me pſuppoſita intelligentia. vnde ex hoc nō oſtendiẗ ordo dignitatis. ſed ſolummō ordo quo naturaliter intellect⁹ eſt prior voluntate ¶ Ad ſeptimū dicendū ꝙ intellectus Ad 7
nō abſtrahit a materia niſi cum intelligit res ſenſibiles ⁊ materiales. Cuꝫ vero intelligit res que ſunt ſupra ipſam nō abſtrahit imo eſt minus ſimplex ꝙ̃ ſunt res in ſeipſis. vnde remanet actus voluntatis qui fertur in ipſas res prout in ſeipſis ſunt ſimplicior ⁊ nobilior ¶ Ad octauuꝫ Ad 8
dicendū ꝙ loquutōes ille quibus intellectus ſplendori. affectus vero calori cōparantur. ſunt metaphorice. et ex talibus loquutōibus. vt dicit Magiſter in tercio ſentē. nō eſt trahēda argumētatio. Dicitur em̄ in epiſtola ad Tytum. ꝙ ſymbologica theologia nō eſt argumentatiua.
¶ Ad nonū dicendū ꝙ ſicut intelligere eſt ſolius homi- Ad 9
nis ita velle. ꝙ̃uis appetere ſit alioꝛuꝫ ꝙ̃ hominis ¶ Ad Ad 10
decimū dōm ꝙ ꝙ̃uis prius anima feraẗ in deuꝫ p intellectum ꝙ̃ ſm affectum. pfectius tamē puenit in ipſum affectus ꝙ̃ intellectus. vt dictū eſt ¶ Ad vndecimū dōm ꝙ Ad 11
a contēplatione volūtas nō excludiẗ. vnde Grego. dı̄ ſuper Ezech. ꝙ vita cōtemplatiua eſt deum ⁊ proximū diligere. vnde eminētia vite cōtemplatiue ad actiuā nō preiudicat volūtati. ¶ Ad duodecimū dōm ꝙ p hus loquiẗ Ad 12
de intellectu ſm ꝙ accipiẗ pro tota pte intellectiua. q̄ cōprehendit etiam in ſe ⁊ voluntatē. Vel poteſt dici ꝙ cōſiderat intellectū ⁊ alias potētias anime abſolute. nō ſm ꝙ cōparantur ad hoc obiectū vel illud.

¶ Ad illud vero quod primū obijciẗ in cōtrariū dicē- Sol. inſtan.
dum ꝙ charitas eſt habitus pficiens voluntatē in ordi- Ad. j.
ne ad deum. ⁊ in hoc ordine volūtas eſt nobilior intellectu ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ libertas volūtatis nō oſtēdit eaꝫ nobiliorē eſſe ſimplr. ſed nobiliorē in mouēdo. qḋ ex ſeque- Ad 2
tibꝫ magis patebit ¶ Ad terciū dōm ꝙ cū verū ſit quoddā bonū. eſt em̄ bonū intellectus. vt pꝫ p phm in. vi. ethi- Ad 3
coꝝ. nō eſt dōm ꝙ bonū ſit nobilius vero. ſicut nec aīal nobilius hoīe. cū hō includat in ſe nobilitatē aīalis ⁊ ſup addat. Loqmur aūt nūc de vero ⁊ bono ſm ꝙ ſunt obie- Ad 4
cta voluntatis ⁊ intellectus. ¶ Ad quartū dōm ꝙ velle nō inueniẗ in pluribꝫ ꝙ̃ intelligere. ꝙ̃uis appetere in pluri- Nota
bus inueniaẗ. ¶ Sciendū tñ eſt ꝙ in hac rōne nō inducitur auctoritas Dyo. ſm eius intentōem ꝓpter duo. quia Dyo. loqtur qñ vnū includiẗ in rōne alterius. ſicut eē in viuere. ⁊ viuere in intelligere. vñ dı̄ vnū eſſe ſimplicius altero. Scdō q2 ꝙ̃uis pticipatio q̄ ē ſimplicior ſit nobilior tñ ſi accipiaẗ cū illo mō q̄ inueniẗ in rebꝫ carentibꝫ ſupadditis pfectionibꝫ erit ignobilior. Sicut eſſe qḋ eſt nobili⁹ ꝙ̃ viuere. ſi accipiaẗ cū illo mō q̄ inaīata ſunt. ille modus eendi ē ignobilior ꝙ̃ eē viuentū qḋ ē viuere. ⁊ ſic nō oportꝫ ꝙ ſp id qḋ in pluribꝫ ē ſit nobilius. alīs opteret dicere ſenſum ē nobiliorē intellectu ⁊ nutritiuā potentiā ſenſitiua

Ad 5 ¶ Ad quintũ dicendũ ꝙ ratio illa procedit de nobilita/
te in ordine ad deum. Et ſic cõceditur eſſe nobilior.

Duodecimo queritur

Utrũ voluntas moueat intellectuꝫ ⁊ alias aĩe
1 vires   Et videt̃ ꝙ nõ. Mouẽs eñi naturaliter eſt pri
us moto. ſed voluntas eſt poſterior intellectu. nihil enim
amat̃ niſi cognitum. ſcḋm Aug⁹. in li. de tri. ḡ volũtas non
mouet intellectũ ¶ Preterea. Si volũtas mouet intellectũ
2 ad actũ ſuũ, tunc ſeq̇tur ꝙ intellectus intelligat. q̇ȝ volũ/
tas vult ip̃m intelligere. ſed volũtas nõ vult aliud niſi in
tellectũ. ḡ prius intelligere ip̃m intelligeret ꝙ̃ volũtas il
lud vellet. ſed anteꝙ̃ intellectus hoc intelligeret oporte/
ret ponere ꝙ volũtas vellet. q̇ȝ ponit̃ a voluntate intelle/
ctus moueri. ḡ eſt abire in infinitũ. hoc aũt eſt impoſſibi
3 le. ergo volũtas nõ mouet intellectũ. ¶ Prete. Om̃is po
tentia motiua mouet̃ a ſuo obiecto. ſed volũtas eſt potẽ/
tia paſſiua. eſt eñi appetitus mouens motũ. vt ḋr in terᵒ
de aĩa. ḡ mouet̃ a ſuo obiecto. ſed obiectũ eius eſt bonuꝫ
intellectũ vel apprehẽſum. vt ḋr in tercio de aĩa. ḡ intelle
ctus aut alia vis apprehẽſiua mouet voluntatẽ ⁊ nõ econ
4 uerſo ¶ Pre. Qꝫ vna potentia dicat̃ aliã potentiã moue/
re. h eñi nõ eſt niſi ꝓpter imperiũ qḋ vna ſup̃ aliã hꝫ. impe
5 rare aũt eſt rõnis. vt ḋr in p̃mo ethicoꝝ. ḡ eius eſt moue
re alias potẽtias ⁊ nõ volũtatis ¶ Pre. Scḋm Aug⁹. xii.
ſup Gen. ad lrãm. mouẽs ⁊ agens eſt nobilius moto ⁊ fa
cto. ſed intellectus ad minus reſpectu ſenſibiliũ eſt nobi/
lior ꝙ̃ voluntas. vt dictũ eſt. ergo ad minus reſpectu ho
rum nõ mouetur a voluntate

Contra ¶ Sed ↄ̃ ẽ qḋ Anſel. ḋr in li. de ſilitudinibꝫ. ꝙ volũtas
mouet om̃es anime vires. ¶ Prete. Scḋm Aug⁹. viii. ſu
per Gen. ad lrãm. Om̃is motus ꝓcedit ab immobili. ſꝫ
inter potentias aĩe ſola volũtas eſt que eſt immobilis in
hoc ꝙ a nullo cogi p̃t. ergo omnes aĩe vires a voluntate
mouent̃ ¶ Pre. Scḋm phm. ii. metaph. omnis motus eſt
ꝓpter finem. ſed bonũ ⁊ finis eſt obiectũ volũtatis. ḡ vo/
luntas mouet alias vires. ¶ Pre. Scḋm Aug⁹. hoc facit
in ſpiritibꝫ amor qḋ in corporibꝫ pondus. ſed põdus mo/
uet corpora. ergo amor volũtatis mouet ſpirituales ani/
me potentias.

Rñ° ¶ Reſpõſio dicendũ ꝙ intellectus mouet aliquo mõ volun
tatem. ⁊ volũtas mouet aliquo mõ intellectũ ⁊ alias vi/
res ¶ Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt. ꝙ tam finis ꝙ̃ effi

Dupl̃r ali/
qḋ mouet ciens mouere dicunt̃ ſed diuerſimode. cũ eñi in q̇libet ac/
tione duo cõſiderent̃. ſcꝫ agens ⁊ rõ agendi. Sicut in ca
lefactiõe ignis eſt agens. ⁊ rõ agendi eſt calor. Ita etiaꝫ in
mouẽdo ḋr mouere finis ſicut rõ mouẽdi. ſed efficiens ſi
cut agẽs motũ. hoc eſt educẽs mobile de potẽtia in actũ.
rõ aũt agendi eſt forma agentis p quã agit. vñ oportꝫ ꝙ
inſit agenti ad hoc ꝙ agat. nõ aũt ineſt ſcḋm eſſe nature p
fectum. q̇ȝ hoc habito q̇eſcit motus. ſed ineſt agenti per
modũ finis intẽtionis. nam finis eſt prior in intentiõe ſed
poſterior in eſſe. Et ideo finis p̄exiſtit in mouente. prop̃e
ſcḋm intellectũ cui⁹ eſt recipere aliq̇d p modũ intentõis et
nõ ſcḋm eſſe nature. Unde intellectus mouet voluntatẽ p
modũ quo finis mouere ḋr. inquantũ ſcꝫ precõcipit rõem
finis ⁊ eam volũtati ꝓponit. Sed mouere p modũ cauſe
agentis eſt volũtatis ⁊ nõ intellectus. eo ꝙ volũtas com
parat̃ ad res ſcḋm ꝙ in ſeipſis ſunt. intellectus aũt ↄpara/
tur ad res ſcḋm ꝙ ſunt p modũ ſpiritualẽ in aĩa. Agere au
tem ⁊ mouere cõuenit rebꝫ ſcḋm eſſe propriũ quo in ſeipſis
ſubſiſtunt. ⁊ nõ ſcḋm ꝙ ſunt in anima p modũ intentionis
Calor eñi nõ calefacit in aĩma ſed in igne. ⁊ ſic cõparatio
volũtatis ad res eſt ſcḋm ꝙ cõpetit eis motus. nõ aũt com
paratio intellectus. Et p̄terea actus volũtatis eſt q̇daꝫ
inclinatio in aliud non aũt intellectus. inclinatio autẽ eſt
diſpoſitio mouẽtis ſcḋm ꝙ efficiens mouet. Unde pꝫ ꝙ volũ/
tas habet mouere p modũ cauſe agẽtis et nõ intellectus
Potẽtijs autẽ aĩe ſupioribus ex hoc ꝙ immateriales ſũt
cõpetit vt reflectant̃ ſup ſeipſas. vñ tam volũtas ꝙ̃ intel
lectus reflectit̃ vtrũꝗ ſupra ſeip̃m ⁊ vnũ ſupra alterũ et
ſupra eſſentiã anime ⁊ ſup̃ om̃es eius vires. ⁊ ſiliter volũ
tas vult ſe velle ⁊ intellectũ intelligere et vult aĩam eſſe.
et ſic de alijs. Cum aũt aliqua potẽtia ſupra aliam fert̃ cõ
paratur ad eam ſcḋm ſuã ꝓprietatẽ. ſicut intellectus cum in
telligit voluntatẽ velle in ſeipſo rõem volendi accipit. vñ
et ipſa volũtas cum fertur ſupra potẽtias aĩe fert̃ in eas
vt in res quaſdã q̇bus cõuenit motus ⁊ operatio. ⁊ incli
nat vnamquãꝗ in ꝓpriaꝫ operatõem. Et ſic non ſolũ res
exteriores mouet volũtas p modũ agentis. ſed etiam ip
ſas anime vires

¶ Ad primũ ergo dicendũ ꝙ cum in reflexione ſit quedam
ſimilitudo motus circularis in quo eſt vltimũ motus qḋ Ad .1.
p̃mo erat principiũ. oportet ſic dicere in reflexiõe actuũ. vt
illud qḋ p̃mo erat prius ſcḋo fiat poſterius. et ideo ꝙ̃uis
intellectus ſit p̃or volũtate ſimpl̃r. tñ per reflexiõem effi/
citur voluntate poſterior. ⁊ ſic volũtas intellectũ mouere
poteſt ¶ Ad ſcḋm dicendũ ꝙ nõ eſt ꝓcedere in infinituꝫ. ſtat̃
eñi in appetitu naturali. q̇ inclinat̃ intellectus in ſuũ actũ Ad 2
¶ Ad terciuꝫ dicendũ ꝙ rõ illa oſtẽdit ꝙ intellectus mouet
per modũ finis. hoc eñi mõ ſe habet bonuꝫ apprehenſum Ad 3
ad voluntatẽ ¶ Ad quartũ dicendũ ꝙ imperiũ eſt ⁊ volũta/
tis et rõnis quantũ ad diuerſa. Voluntatis q̇dem ſcḋm ꝙ Ad 4
imperiũ inclinatõnem quandã importat. Rõnis vero ſcḋm
ꝙ inclinatio diſtribuit̃ ⁊ ordinat̃ ad illa vel alia exequẽdã
per hunc vel illũ ¶ Ad quintũ dicendũ ꝙ q̇dam potẽtia pre
eminet alteri in hoc qḋ eſt ꝓprium ſibi. ſicut tactus perfe Ad 5
ctius ↄparat̃ ad calorem quẽ ſentit p ſe. ꝙ̃ viſus q̇ ſentit
ipſuꝫ p accidẽs Et ſiliter intellectus cõpletius comparat̃
ad verũ ꝙ̃ voluntas. ⁊ ſic volũtas p̄fectius comparatur
ad bonũ quod eſt in rebus ꝙ̃ intellectus. Unde ꝙ̃uis intel
lectus ſit ſimpl̃r nobilior volũtate ad minus reſpectu ali
quoꝝ rerum. tñ ſcḋm rõem mouẽdi que competit volũtati
ex rõne ꝓpria obiecti voluntas nobilior inuenitur

Decimotercio queritur

Utrũ intẽtio ſit actus voluntatis. Et videt̃ 1.
ꝙ non. q̇ȝ ſup illud Luce. xi. lucerna corporis tui eſt oculus
tuus. glo. intentio. ſed oculus in anima eſt ratiõ vel intelle
ctus. ḡ intentio p̄tinet ad rõem vel intellectũ. ⁊ nõ ad vo
luntatem. ¶ Sed diceres. ꝙ erat volũtatis in ordine ad
rõem. ⁊ ꝓ tanto oculo ↄparat̃. ¶ Sed cõtra. Actus ſu/
perioris ⁊ p̃oris potentie nõ depẽdet ab actu poſterioris 2
ſed volũtas eſt p̃or intellectu in agendo. q̇ȝ mouet intelle
ctum. vt dictũ eſt. ḡ actus volũtatis nõ dependet a rõne.
ſi ergo intentio eſſet actus volũtatis. nullo mõ ad ratio/
nem p̄tineret. ¶ Sed diceres. ꝙ ſcḋm hoc actus volunta/
tis dependet a ratõne inquantũ ad volendũ p̄exigitur co
gnitio voliti. ⁊ ſic intentio ꝙ̃uis ſit actus voluntatis. eſt
tamẽ aliquo mõ rõnis ¶ Sed cõtra. Nullus actus vo/
luntatis eſt qui cognitõem nõ p̄exigat. ḡ ſcḋm hoc nullus 3
actus deberet attribui ſimpl̃r volũtati. nec velle nec amat̃

re.ſed volūtati ⁊ rōni ſimul.qđ eſt falſum. ergo ⁊ p̄mum
4 ſcȝ ꝙ intentio ſit actus volūtatis. ¶ Pꝛe. Ipſum nomē
intentionis importat relatōnem in finem .ſed referre ali/
quid in finem ꝑtinet ad rōnem. ergo intentio eſt rōnis ⁊
nō volūtatis. ¶ Sed diceres. ꝙ in intentōe nō ſolum eſt
relatio in finem.ſed actus volūtatis qui refertur in fineȝ
5 et vtrūqȝ ꝑ nomen intentōis ſignat̄. ¶ Sed ꝯtra. Act⁹
ille relationi in finem ſubſternit̄ vt materiale formali.ſed
magis denominat̄ aliquid a formali q̄ materiali.igit̄ intē
tio magis denominat̄ ab eo qđ eſt volūtatis. ⁊ ſic magis
6 debet poni actus rōnis q̄ volūtatis ¶ Pꝛe. Sicut p̄m⁹
motoꝛ dirigit totam naturā.ita ⁊ rō dirigit volūtatē.ſed
intentio in reb⁹ naturalibus magis ꝓprie attribuit̄ primo
motori q̄ ipſis reb⁹ naturalib⁹.cū res naturales nō dicā/
tur in aliquid tendere niſi ſm̄ ꝙ ſunt directe a p̄mo moto
re.ergo ⁊ in potentijs aīe magis debet attribui intentio
7 rōni q̄ volūtati. ¶ Pꝛe. Intentio ꝓprie loquendo nō eſt
niſi cognoſcentis.ſed volūtas nō eſt cognoſcēs.ergo inten
8 tio nō eſt volūtatis. ¶ Pꝛe. Eorū que nullo modo ſunt
vnū nō poteſt eſſe actus vn⁹. ſed volūtas ⁊ rō nullo mō
ſunt vnū .cū etiā ad diuerſa genera potentiarū aīe ꝑtine
ant. volūtas eñ eſt in appetitiuo.ſed rō in intellectiuo.igi
tur rō ⁊ volūtas nō poſſunt habere vnū actum.⁊ ita ſi in
tentio eſt actus rōnis aliquo mō nō eſt actus volūtatis.
9 ¶ Pꝛe. Volūtas ſm̄ ph̄m in.iij.ethi.eſt finis tm̄.ſed fi/
nis eſt vn⁹ tm̄ in vno ordine.ergo volūtas ſm̄ ſuū actuȝ
ꝯparatur ad vnū. ſed vbi eſt vnū ibi nō eſt ordo.cū ergo
intentio ordinē importet. videt̄ ꝙ nullo mō ſit volūtatis
10 ¶ Pꝛe. Intentio nihil aliud eſſe videt̄ q̄ directio volū/
tatis in vltimū finē.ſed dirigere volūtateȝ eſt rōnis.ergo
11 intentio ad rōneȝ ꝑtinet ¶ Pꝛe. Sicut in ꝑuerſitate pec
cati erroꝛ eſt rōnis.ꝯtemptus iraſcibilis.inoꝛdinatio vo
luntatis ⁊ ꝯcupiſcibilis .ita ecōtrario in refoꝛmatōne aīe
fides eſt rōnis.ſpes iraſcibilis. ⁊ charitas ꝯcupiſcibilis.ſȝ
fides ſm̄ Aug⁹ .eſt que intentionem dirigit.ergo inten/
12 tio eſt rōnis. ¶ Pꝛe. Scđm ph̄m.iij.ethi. voluntas eſt
13 poſſibiliū ⁊ impoſſibiliū.intentio vero ſoluȝ poſſibiliū . ḡ
intētio nō eſt volūtatis ¶ Pꝛe. Qđ nō eſt in aīa nō eſt
in volūtate.ſed intentio nō eſt in aīa.qꝛ nec eſt potentia.
ſic eñ eſſȝ naturalis ⁊ in ea meritum nō ꝯſiſteret. Nec eſt
habitus.ſic eñ eſſȝ in doꝛmiente Nec eſt paſſio.ſic eñ eſſȝ
partis ſenſitiue. vt pȝ ꝑ ph̄m.vij.phy. Hec tria ſunt ſolū
modo in aīa.vt dꝛ in.ij.ethi.ergo intentio nō eſt in volun
14 tate.¶ Pꝛe. Rationis oꝛdinare eſt.cum ad ſapientē ꝑti
neat. vt dꝛ in p̄mo metaphy ſed intentio oꝛdinatio q̄dā
15 eſt in finem.ergo rōnis eſt. ¶ Pꝛe. Intentio eſt diſtātis
a fine.hec eñ pꝛepoſitio.in.impoꝛtat diſtātiā. ſed magis
diſtat a fine rō q̄ volūtas.qꝛ rō ſolum demonſtrat finem.
16 voluntas aūt inheret fini ſicut ꝓprio obiecto.ergo inten/
tio eſt magis rōnis q̄ volūtatis. ¶ Pꝛe. Omnis actus
volūtatis aut eſt eius abſolute.aut ꝑ ꝯparatiōem ad ſu
perioꝛes vires aut inferioꝛes.ſed intendere nō eſt actus
volūtatis abſolute. quia ſic idem eſſȝ qđ velle vel amare
Nec eſt actus eius in oꝛdine ad ſuperioꝛem .id eſt rōneȝ
ſic eñ actus eius eſt eligere. Nec in oꝛdine ad inferioꝛes
cū ſit eius imperare.ergo nullo modo intendere eſt actus
Cōtra volūtatis.

¶ Sed ꝯtra. Intentio eſt ſolum de fine. ſed finis ⁊ bo
num eſt obiectum volūtatis .ergo intentio ad voluntatē
pertinet. ¶ Pꝛe. Intendere eſt quedam pꝛoſequutio.ſȝ
pꝛoſequutio vel fuga ad volūtatē pertinet non ad rōnem
ſed ſolum rōnis eſt dicere aliquid eſſe pꝛoſequendū vel fu
giendum.ergo intentio eſt voluntatis. ¶ Preterea. Omne
meritum eſt in volūtate.ſed intentio eſt meritoꝛia. ⁊ pe/
nes eam pꝛecipue attendit̄ meritum vel demeritum .igit̄
intentio eſt volūtatis ¶ Preterea. Ambꝛo.dicit ꝙ affectus
operi tuo nomen imponit. ſed actus iudicat̄ bonus vel
malus ex intentione.ergo intentio videtur in affectu cō/
tineri. ⁊ ſic videt̄ eſſe volūtatis ⁊ nō rōnis.

¶ Reſponſio dōm. ꝙ intentio eſt actus voluntatis Rꝫ°
qđ quidem manifeſte apparet ex eius obiecto.opoꝛtȝ eñ
potentiam ⁊ actū ꝯuenire in obiecto. cum potentia non
oꝛdinetur in obiectum niſi per actum .opoꝛtȝ eñ poten/
tie viſiue ⁊ viſionis eſſe idem obiectum.ſcȝ coloꝛem.cum
ergo obiectū huius actus .qui eſt intentio.ſit bonum. qđ
eſt finis.quod etiam eſt obiectum volūtatis.opoꝛtȝ etiāȝ
intentionem actum volūtatis eſſe.nō eſt aūt actus volū
tatis abſolute.ſed in oꝛdine ad rōnem. ¶ Ad cuius eui/ Nota.
dentiam ſciendū eſt. ꝙ quādocūqȝ ſunt duo agentia oꝛdi Diſtictio
nata .ſecūdū agens dupl̄r poteſt moueri vel agere. Vno bunēbꝛis.
mō ſm̄ ꝙ ꝯpetit nature ſue. Alio mō ſm̄ ꝙ ꝯpetit natu/
re ſuperioꝛis agentis.imp̄ſſio eñ ſuperioꝛis agentis ma/
net in inferioꝛi. ⁊ ex hoc inferius agens nō ſolum agit ac
tione ꝓpꝛia.ſed actione ſuperioꝛis agentis.ſicut ſphera ſo
lis mouet̄ ꝓpꝛio motu qui ſpacio vnius anni expletur.et
motu p̄mi mobilis qui eſt motus diurnus. Similiter autē
aqua mouet̄ motu ꝓpꝛio tendendo in centrū. ⁊ hȝ quēdaȝ
motum ex imp̄ſſione lune que mouet ipſam. vt pȝ in flu/
xu ⁊ refluxu maris. Coꝛpoꝛa aūt mixta hn̄t quaſdā opa
tiones ſibi ꝓpꝛias.que ꝯſequūtur naturā q̄ttuoꝛ elemen/
toꝝ. vt tendere deoꝛſum.calefacere. ⁊ frigefacere. et hn̄t
alias operatōes ex imp̄ſſione coꝛpoꝝ celeſtiū.vt magnes
attrahit ferrū. Et q̄uis nulla actio inferioꝛis agentis fi/
at niſi p̄ſuppoſita actōe ſuperioꝛis.tn̄ illa actio que ꝯpetit
ei ſm̄ ſuā naturā attribuit̄ ei abſolute.ſicut aque moueri
deoꝛſum.illa vero que ei ꝯpetit ex imp̄ſſione ſuperioꝛis
agentis nō attribuit̄ ei abſolute.ſed in oꝛdine ad aliud.ſi
cut fluere ⁊ refluere dꝛ eſſe ꝓpꝛius motus maris.nō inq̄ꝫ/
tum eſt aqua.ſed inq̄ꝫtum mouetur a luna. Rō autē et
volūtas ſunt quedā potentie opatiue ad inuicem oꝛdina
te. ⁊ abſolute ꝯſiderando rō pꝛioꝛ eſt. q̄uis per reflexio/
nem efficiatur p̄oꝛ volūtas ⁊ ſuperioꝛ inq̄ꝫtuȝ mouet rō
nem. ¶ Unde p̄t volūtas habere duplicem actū. vnum Volūtas hȝ
qui ꝯpetit ei ſm̄ ſuam naturā inq̄ꝫtum tendit in ꝓpꝛium duplicē actū
obiectū abſolute. ⁊ hic actus attribuitur volūtati ſimpli
citer. vt velle vel amare. q̄uis etiam ad hūc actum p̄ſup
ponatur actio rōnis. Alium v̄o actum habet qui ꝯpetit
ei ſm̄ id qđ ex impꝛeſſione rōnis relinquitur in volūtate
Cum eñ ꝓpꝛium ſit rōnis oꝛdinare ⁊ ꝯferre.q̄ñcūqȝ in
actu volūtatis apparet aliqua collatio vel oꝛdinatio. ta/
lis actus eſt volūtatis .nō abſolute.ſed in oꝛdine ad rō/
nem. Et hoc modo intendere eſt actus volūtatis.cūȝ in/
tendere nihil aliud eſſe videat̄ q̄ ex eo ꝙ quis vult in ali
ud tendere ſicut in finem. ¶ Et ita intendere in hoc dif
fert a velle ꝙ velle tendit in finem abſolute.ſed intendere Velle ⁊ itē/
dicit oꝛdinē in finem ſm̄ ꝙ finis eſt in quē oꝛdinant̄ ea q̄ dere dr̄nt
ſunt ad finem. Cum eñ volūtas moueat̄ in ſuū obiectū
ꝓpoſitum a rōne.diuerſimode mouet̄ ſm̄ ꝙ diuerſimode
ſibi ꝓponitur. Vñ cum rō ꝓponit ſibi aliquid vt abſolute
bonum volūtas mouetur in illud abſolute. ⁊ hoc eſt vel/
le.cūȝ aūt ꝓponit ſibi aliquid ſub rōne boni ad quod alia
oꝛdinentur vt ad finem.tunc tendit in illud cū quodam
oꝛdine qui inuenitur in actu volūtatis.non ſm̄ ꝓpꝛiā na/
turam.ſed ſm̄ exigentiam rationis. et ita intendere eſt

actus voluntatis in ordine ad rationem.
Ad .j. ¶ Ad ꝓmū igitur dicendum. ꝙ intentio aſſimilatur oculo
corporum ad illud quod de proprietate rationis in intentio
Ad 2 ne inuenitur. ¶ Ad ſecūdum dicendum. ꝙ rō mouet quodam
modo voluntatem ⁊ volūtas quodāmodo rationem. vt
ex dictis patet. ⁊ ſic vtraqꝫ diuerſis reſpectibꝰ eſt altera
Ad 3 prior. ⁊ vtriqꝫ poteſt attribui actus in ordine ad alterum
¶ Ad tercium dicendum. ꝙ ꝯuis quilibet actus voluntatis
preſupponat cognitionem rationis. non tamen ſemper in
actu volūtatis apparet illud quod eſt ꝓprium rōnis. vt ex
Ad 4 dictis patꝫ. vnde rō non ſequitur ¶ Ad quartū dicendū
ꝙ relatio actiua in finem eſt rōnis. eius eñ eſt referre in fi
nem. ſed relatio paſſiua poteſt eſſe cuiuſcunqꝫ directi vel
relati in finem per rōnem. ⁊ ſic poteſt eſſe etiam volunta
tis. ⁊ hoc modo relatio in finem pertinet ad intentiōem
Ad 5 Et per hoc patꝫ ſolutio ad quintū ¶ Ad ſextū dicen
Ad 6 dum. ꝙ in primo motore non ſolum inuenitur cognitio.
ſed voluntas. ⁊ ideo ꝓprie poteſt intentio ei attribui. ſꝫ ad
rōnem non pertinet niſi cognitio. vnde non eſt ſimile.
¶ Ad ſeptimū dicendum. ꝙ intendere etiam eſt non cogno
Ad 7 ſcentis. cum etiam res naturales intendant in finem. ꝙ ꝯ
nis intentio preſupponat aliquam cognitiōem. Si autē
loquamur de intentione animali. ſic non eſt niſi cognoſcē
tis. ſicut nec velle. Nec tamē oportꝫ ꝙ intendere ⁊ velle
ſint actus eiuſdem potentie cuius eſt cognoſcere. ſed eiuſ
dem ſuppoſiti. nō eñ ꝓprie dicitur aliquis cognoſcere vel
intendere aliqua potentia. ſed ſuppoſitum ſm potentiā.
Ad 8 ¶ Ad octauū dicendum ꝙ rō ⁊ volūtas ſunt vnū ſm ordinē
ſicut vniuerſum dicitur eſſe vnū ſm ordinem. ⁊ ſic nihil ꝓ
hibet vnū actum eſſe vtriuſqꝫ. vnius quidem immedia
Ad 9 te. ſed alterius mediate. ¶ Ad nonū dicendū. ꝙ ꝯuis
volūtas ſit principaliter de fine. ex eo ꝙ ea que ſunt ad fi
nem non deſideramus niſi ꝓpter finē. nihilominus tamē
eſt voluntas eorum que ſunt ad finem. Hoc eñ qd dicit
phūs in tercio ethi. ꝙ volūtas eſt finis. electio eorū que
ſunt ad finem. non ob hoc dicitur ꝙ volūtas ſemꝑ ſit fi
nis. ſed aliquando ⁊ principalius. Et ex hoc ꝙ electio nū
ꝙ ſit finis oſtenditur ꝙ non ſit idem intelligere ⁊ velle.
Ad 10 ¶ Ad decimū dicendū. ꝙ directio actiua in finem perti
net ad rationem. ſed paſſiua poteſt pertinere ad volūta
Ad .jj tem. ⁊ ſic pertinet ad intentionem. ¶ Ad vndecimū di
cendum. ꝙ fides dirigit intentionem ſicut intentio volū
tatem. vnde ſicut fides eſt rationis. ita intentio eſt volū
Ad 12 tatis. ¶ Ad duodecimū dicendum. ꝙ volūtas nō ſemꝑ
eſt impoſſibilium. ſed aliquando. ⁊ hoc ſufficit ſm inten
tionem phi ad oſtendendū differentiam inter volūtatem
et electionem. que ſemper eſt poſſibiliū. vt ſcꝫ eligere nō
ſit omnino idem qd velle. et ſimiliter nec intendere idem
Ad 13 quod velle. ſed ex hoc non concluditur quin ſit actus vo
luntatis. ¶ Ad decimūtercium dicendum. ꝙ intentio eſt
quidam actus anime. in illa autem trimembri diuiſione
phi actiones anime non ꝯtinentur. quia actiones nō ſunt
anime vt in anima. ſed magis vt ab ipſa. Uel poteſt dici
Ad 14 ꝙ actiones ꝯprehendūtur ſub habitibꝰ ſicut principiatū
ꝯtinetur ſub ſuo principio. ¶ Ad. xiiij. dicendū. ꝙ ordi
nare eſt rationis. ſed ordinari poteſt eſſe volūtatis. ⁊ ſic in
Ad 15 tentio ordinationem importat. ¶ Ad. xv. dicendum. ꝙ
ratio illa procederet ſi nihil aliud requireretur ad intenti
onem niſi ſola diſtantia. requiritur autem inclinatio cum
aliqua diſtantia. que quidem inclinatio volūtati compe
Ad 16 tit ⁊ non rationi. ¶ Ad decimūſextum dicendum. ꝙ intentio
eſt actus volūtatis in ordine ad rōnem ordinando ea que
ſunt ad finem. ſed electio eſt actus volūtatis in ordine ad
rōnem comparando ea que ſunt ad finem ad inuicem. et
ꝓpter hoc etiam intentio ⁊ electio differūt

Quartodecimo querit.

Utrū eodem motu voluntas velit finem ⁊ in
tendat ea que ſunt ad finē ¶ Et videt ꝙ non. impoſſibi .j.
le eñ eſt eūdem actū eſſe ſimul bonū ⁊ maluꝫ. ſed ꝯtingit
eſſe volūtatem malam cū intentōe bona. ſicut cum quis
vult furari vt det elemoſynā. ergo nō eſt idem actus in
tentio ⁊ volūtas. ¶ Preterea. Secūdum phm. x. ethi. motus q 2
terminātur ad mediū ⁊ ad extremū differūt ſpecie. ſed il
lud qd eſt ad finem ⁊ finis ſe habent quodāmodo vt me
dium ⁊ extrema. ergo intentio finis ⁊ voluntas eius qd
eſt ad finem differūt ſpecie. ⁊ ita nō ſunt vnus actus.
¶ Preterea. Secūdum phm in. vi. ⁊ vij. ethi. fines in practicis 3
ſunt ſicut ꝑncipia in demonſtratiuis ſcientijs. ſed non eſt
idem actus intellectus ſpeculatiui quo intelligūtur ꝑnci
pia. ⁊ quo ꝯſiderātur cōcluſiones. quod patꝫ ex hoc ꝙ ex
diuerſis habitibꝰ eliciuntur. Eſt eñ intellectus habitus
ꝑncipiorum. ſed ſcientia ꝯcluſionū. ergo in operatiuis nō eſt
idem actus volūtatis quo intendimus finem. ⁊ volumꝰ
ea que ſunt ad finem. ¶ Preterea. Actus diſtinguūtur ꝑ ob 4
iecta. ſed finis ⁊ id qd eſt ad finem ſunt diuerſa. ergo non
idem actus eſt intentio finis ⁊ voluntas eius quod eſt
ad finem
¶ Sed contra. Duo actus nō poſſunt eſſe ſimul eiuſdē Cōtra
potentie. ſed volūtas ſimul dum vult id qd eſt ad finem
intendit ad finem. ergo intentio finis ⁊ volūtas eius qd
eſt ad finem nō ſunt diuerſi actus. ¶ Preterea. Sicut lux eſt
rō viſibilitatis colori. ita finis eſt rō appetibilitatis his q
ſunt ad finem. ſed eodem actu viſus videt colorē ⁊ lucē
ergo eodē actu volūtas vult id qd eſt ad finem ⁊ tendit
in finem
¶ Reſponſio dicendum. ꝙ circa hanc queſtionē duplex eſt opi R°
nio. vt Magr dicit in. ij. ſniarum. diſt. xxxviij. Quidam eñ Opi. dup
dixerūt ꝙ alius actus ſit volūtas eius qd eſt ad finē. ⁊ in Opio. 1.
tentio finis. Quidam vero dixerūt econtrario ꝙ ſit vnus Opio 2a
actus. ſed ꝙ eorum diſtinctio ſit tantūmodo ꝓpter rerū vari
etatem. Utraqꝫ opinio ſm aliqd vera eſt ¶ Ad cuiꝰ eui Nota
dentiā ſciendū ꝙ cū vnitas actus ex vnitate obiecti pen
ſanda ſit. ſi ſint aliqua duo que ꝑ aliquē modū ſunt vnum
actus qui fertur in ea ſm ꝙ ſunt vnū erit vnus. ⁊ actꝰ q
fertur in ea ſm ꝙ ſunt duo erūt duo. ſicut partes linee ſꝫ
quodāmodo duo ⁊ quodāmodo vnū. put ſcꝫ vniūtur in
toto. Et ideo actus viſionis ſi feratur in duas partes li
nee ſm ꝙ ſunt due. id eſt in vtrāqꝫ ꝑ ſe. ſm illud qd eſt ꝓ
prium ſibi erūt due viſiones nec poterūt ſimul videri. ſi
aūt feratur in totam lineā ꝯprehendentē vtrāqꝫ partiū
erit vna viſio. ⁊ ſimul tota linea videbit. Silr oīa q
ſunt ad inuicem ordinata ſunt qdem plura inqꝫtum ſunt
res qdam ſm ſe ꝯſiderate. ſunt vero vnū in ordine quo
ad inuicem ordinātur. Et ideo actus aīe qui fertur in ea
ſm ꝙ ſunt ad inuicem ordinata eſt vnus. actus vero aīe
qui fertur in ea ſm ꝙ ſunt in ſe ꝯſiderata eſt multiplex. ſi
cut pꝫ in ꝯſideratione ſtatue Mercurij. quā ſi quis cōſi
deret vt eſt quedā res. erit alia ꝯſideratio eius. ⁊ ꝯſidera
tio Mercurij cuius ſtatua eſt imago. ſi aūt conſideretur
ſtatua vt imago Mercurij. erit idem modus ꝯſideratio
nis in ſtatua qui eſt in mercurio. Similiter etiaꝫ quādo

motus volūtatis fertur in finem ⁊ in id qđ eſt ad finem
Si fertur in eo ſm ꝙ vtrūqꝫ eſt q̄dā res ꝑ ſe exiſtens erit
diuerſus motus voluntatis. ⁊ ſic eſt vera opinio. que di-
cit ꝙ intentio finis ⁊ voluntas eius qđ eſt ad finem ſunt
diuerſi actus. Si aūt volūtas feratur in vnū eoꝝ ſm ꝙ
habet ordinem ad aliud. ſic eſt vnus actus voluntatis in
vtrūqꝫ. ⁊ ſic eſt vera alia opinio que ponit vnū actum eſſe
intentionem finis ⁊ volūtatem eius qđ eſt ad finē. Sed
ſi recte inſpiciaẜ rō intentionis inuenitur hec opinio ve-
rioꝛ ꝗ̄ alia. motus em̄ volūtatis eſt in finem abſolute. nō
tamen intentio ſed ſimpliciter velle. Sed intentio đʒ eſſe
inclinatio in finem ſm ꝙ ad finem ea terminātur q̄ ſunt
ad finem. qui em̄ ſanitatem vult dicitur eam velle ſimpli
citer. ſed eam intendere dicitur quādo aliquid ꝓpter ſani
Opio be. tatem vult. ¶ Et ideo eſt ↄcedendū ꝙ intentio non ſit
Thome. alius motus numero ꝗ̄ volūtas

Ad .j. ¶ Ad pͥmū ergo dđm. ꝙ ꝗ̄uis vnus actus nō poſſit
eſſe bonus ⁊ malus. tamē alicuius mali actus poteſt eē
aliqua circūſtantia bona. ſicut actus vicioſus eſt ſi aliqͥs
plus comederet ꝗ̄ deberet. licet comedat quando debet
et ita volūtas qua quis vult furari vt paſcat pauperē eſt
actus malus ſimpliciter. habens tamen aliquā circūſtā-
Ad 2 tiam bonā ꝓpter qđ poniẜ vna de circūſtantiis. ¶ Ad .ij
dđm. ꝙ verbū ph̄i eſt intelligendū quādo ſiſtitur in me-
dio. quādo em̄ per medium tranſitur ad terminū tūc eſt
vnus numero motus. et ita eſt quādo voluntas moueẜ
ad id qđ eſt ad finem cum ordine ad finem. eſt vnus mo-
tus. ¶ Ad .iij. dđm. ꝙ quādo ↄcluſio ⁊ pͥncipiū ↄſiderā
Ad 3 tur vtrūqꝫ ꝑ ſe. ſunt diuerſe ↄſiderationes. ſed quādo ↄſi
deratur pͥncipium in ordine ad ↄcluſionē. eſt eadem cōſi
deratio vtriuſqꝫ. ſicut fit in ſyllogiſando ¶ Ad .iiij. dđm
Ad 4 ꝙ finis ⁊ id qđ eſt ad finem ſunt vnū obiectū inꝗ̄tū ↄſi-
deraẜ vnū in ordine ad aliud

DEcimoquinto queri

tur. Utrū electio ſit actus volūtatis ¶ Et vi
detur ꝙ nō. ſed rōnis. Ignorātia em̄ nō eſt volūtatis. ſꝫ
rōnis. ſed ꝑuerſitas electionis ignorantia quedā eſt. vñ
om̄is malus dicitur eſſe ignorans ignorātia electōnis. vt
2 patʒ in .iij. ethi. ergo ⁊ electio rōnis eſt. ¶ Preterea. Sicut
ad rōnem ꝑtinet inquiſitio ⁊ argumentatio. ita etiā con
cluſio. ſed electio eſt quedā ↄcluſio ↄſilij. vt patʒ in .iij. ⁊
vij. ethi. cum ergo conſiliū ſit rōnis. ⁊ electio eſt rōnis
3 ¶ Pre. Secūdm ph̄m .viij. ethi. principalitas virtutis mo
ralis in electione ↄſiſtit. ſed ſicut dicit in .vi. ethi. id qđ eſt
prudentie in virtutib⁹ moralib⁹ eſt principale qđ formali
ter ↄplet rōnem virtutis. ergo electio ꝑtinet ad pruden-
4 tiam. ſed prudentia eſt in rōne. ergo ⁊ electio. ¶ Preterea.
Electio diſcretionē quādā importat. ſed diſcretio rōnis
Cōtra eſt. ergo ⁊ eligere.

¶ Sed ↄtra eſt ꝙ eligere eſt duob⁹ ꝓpoſitis vnū alte-
ri preoptare. vt pʒ per Damaſ. ſed optare eſt actus volū
tatis ⁊ nō rōnis. ergo ⁊ eligere. ¶ Pre. Ph̄us dicit .iij.
ethi. ꝙ electio eſt deſideriū preconſiliati. ſed deſideriū eſt
volūtatis. ergo ⁊ electio.

Rꝫo ¶ Reſponſio dđm. ꝙ electio in ſe habet aliquid volū
tatis et aliquid rōnis. Utrū aūt ſit actus ꝓprie volūtatꝭ
vel rōnis. ph̄us videtur relinquere ſub dubio in .vi. eth.
vbi dicit ꝙ electio vel eſt appetitus intellectiu⁹. id eſt ap-
petitus in ordine ad intellectū. vel intellect⁹ appetitiuus
id eſt intellectus in ordine ad appetitum. Primū autem
verum eſt. ſcꝫ ꝙ ſit actus voluntatis in ordine ad rōnem
¶ Q; em̄ ſit directe actus volūtatis patʒ ex duob⁹. Pri
mo ex ratione obiecti. qꝛ ꝓpꝛium obiectum electionis eſt
id quod eſt ad finem. qđ pertinet ad ratiōem boni. qđ eſt
obiectum volūtatis. nam bonū dicitur ⁊ finis vt hone-
ſtum vel delectabile. ⁊ qđ eſt ad finem vt vtile. Secūdo
ex rōne illius act⁹. electio em̄ eſt vltima acceptio qua ali-
quid accipitur ad ꝓſequēdum. qđ quidem non eſt ratio
nis. ſed volūtatis. Nam quātumcūqꝫ rō vnū alteri pͥfe-
rat nōdum eſt alteri vnū preacceptum ad operandum.
quouſqꝫ volūtas inclinetur in vnū magis ꝗ̄ in alterum.
non em̄ volūtas de neceſſitate ſequitur rōnem. Eſt tamē
electio actus volūtatis nō abſolute. ſed in ordine ad rō-
nem. eo ꝙ in electōne apparet id qđ eſt propꝛium rōnis
ſcꝫ ↄferre vnū alteri vel preferre. qđ quidem in actu vo-
luntatis inuenitur ex impreſſione rōnis. inꝗ̄tum ſcꝫ ipa
rō ꝓponit volūtati aliquid. nō vt vtile ſimpliciter. ſed vt
vtilius ad finem. Sic ergo pʒ ꝙ volūtatis actus eſt vel-
le. eligere. ⁊ intendere. ſed velle prout ratio volūtati ꝓpo-
nit aliquod bonū abſolute. ſiue ſit per ſe eligendum vt fi
nis. ſiue ꝓpter aliud. vt quod eſt ad finem. vtrūqꝫ em̄ vel
le dicimur. ſed eligere eſt actus volūtatis ſm ꝙ rō ꝓponit
ei bonum vt vtilius ad finem. intendere vero ſm ꝙ rō
ꝓponit ei bonū vt finem.

¶ Ad pͥmū ergo dđm. ꝙ ignorantia electioni attri Ad .i.
buitur ꝗ̄tum ad id qđ habet de rōne. ¶ Ad ſecūdum di Ad 2
cendum. ꝙ practice inquiſitionis eſt duplex cōcluſio. vna
que eſt in ratione. ſcꝫ ſentētia. que eſt iudicium de cōſilia
tis. Alia vero q̄ eſt in voluntate. ⁊ hmōi eſt electio. Et
dicitur ↄcluſio per quādam ſimilitudinem. qꝛ ſicut in ſpe
culatiuis vltimo ſtatur in ↄcluſione. ita in operatiuis vl Ad 3
timo ſtatur in operatione. ¶ Ad .iij. dđm. ꝙ electio eſt
principale in virtute morali ⁊ ex parte eius qđ habʒ de vo
lūtate. vtrūqꝫ em̄ requiritur ad rōnem virtutis moralis.
Et dicitur electio pͥncipale reſpectu exterioꝝ actuū. vñ
non opoꝛtʒ ꝙ electio ſit actus prudētie totaliter. ſed par
ticipat aliquid prudentie ſicut ⁊ rōnis. ¶ Ad .iiij. dđm. Ad 4
ꝙ diſcretio inueniẜ in electōe ſm ꝙ ꝑtinet ad rōnem. cui⁹
ꝓprietatē ſeqꝛtur volūtas in eligendo. vt dictū eſt.

¶ Materia .xxiij. De vo
luntate dei

QUeſtio xxiij. de vo

luntate dei. Et habet octo queſtiones. Pri
ma. vtrū deo ↄpetat volūtatem habere Se
cūda. vtrū volūtas diuina poſſit diſtingui per antecedēs
et ↄſequens. Tercia. vtrum volūtas diuina ↄuenienter
diuidatur per volūtatem beneplaciti ⁊ volūtatem ſigni
Quarta. vtrum deus de neceſſitate velit quicquid vult
Quinta. vtꝝ diuina volūtas reb⁹ volitis neceſſitatē ipo
nat. Sexta. vtrū iuſticia in reb⁹ creatis dependeat ex ſim
plici diuina volūtate. Septima. vtrū teneamur ↄforma
re volūtatē noſtram volūtati diuine. Octaua. vtrum te-
neamur conformare volūtatem noſtram volūtati diuine
in volito. vt ſcꝫ teneamur velle hoc qđ ſcim⁹ deū velle

Queſtio eſt de vo

luntate dei. Et pͥmo queritur vtruȝ
1 deo ↄpetat volũtatem habere ¶ Et
videt̃ ꝙ nõ. omi eñ volũtatem haben
ti ↄpetit ſm̃ electiõeȝ agere. ſed deus
nõ agit ſm̃ electõnem. vt dicit Dyo.
iiij. ca. de di. no. Sicut noſter viſibilis
ſol nõ rõcinans aut ꝑeligens ſed ꝑ ipſum eſſe illuminat
oĩa. ita ꝛ diuina bonitas. ergo nõ ↄpetit deo volũtateȝ
habere. ¶ Pꝛe. Ex cauſa ↄtingenti nõ poſſunt effectus
2 neceſſarij ꝓuenire. ſed volũtas eſt cauſa ↄtingens. cuȝ ſe
habeat ad vtrũqȝ. ergo nõ poteſt eſſe cauſa neceſſarioꝝ
deus eñ eſt cauſa omniũ tam neceſſarioꝝ ꝙ̃ ↄtingentiũ
3 ergo nõ agit ꝑ volũtatem. ꝛ ſic idem qᷦ pͥus. ¶ Pꝛe. Ei
qui nõ habet aliquã cauſaȝ nõ ↄpetit ꝙ importat reſpe
ctum ad cauſam. ſed deus cũ ſit cauſa pͥma omniũ nõ ha/
bet aliquã cauſam. ergo cuȝ volũtas importat habitudi/
nem ad cãm finalem. qꝛ volũtas eſt finis ſm̃ pħm in. iij.
4 ethi. videt̃ ꝙ volũtas deo nõ ↄpetat ¶ Pꝛe. Sȝm pħm
in. iij. ethi. volũtariũ meretur laudem vel vituperiuȝ. in/
uolũtariũ vero veniã ꝛ miſericoꝛdiã. ergo ei nõ ↄpetit rõ
volũtarij cui nõ ↄpetit rõ laudabilis. ſed deo nõ compe/
tit rõ laudabilis. qꝛ laus. vt dꝛ in pͥmo ethi. non eſt opti/
moꝝ. ſed coꝝ que oꝛdinãtur in optimũ. honoꝛ aũt eſt op
5 timoꝝ. ergo deo nõ ↄpetit habere volũtatem. ¶ Pꝛete.
Oppoſita ſunt nata fieri circa idem. ſed volũtario oppo/
nitur dupl'r inuolũtariũ. vt dꝛ in tercio eth. ſcȝ inuolũtari
um ꝑ violentiã. ꝛ inuolũtariũ ꝑ ignoꝛantiã. ſed deo nõ cõ
petit inuolũtariũ ꝑ violentiã. qꝛ coactio in deũ nõ cadit.
nec inuolũtariũ ꝑ ignoꝛantiã. qꝛ ipſe oĩa nouit. ergo nec
6 volũtariũ deo ↄpetit. ¶ Pꝛe. Ut dꝛ in libꝛo de regulis
fidei. duplex eſt volũtas. ſcȝ affectõis reſpectu interioꝛuȝ
actuũ. et effectõis reſpectu exterioꝝ. Uolũtas aũt affecti
onis vt ibidem dꝛ eſt faciens ad meritũ. volũtas effectio
nis eſt ꝑ meritũ. deo aũt nõ ↄpetit mereri. ergo nec volũ/
7 tatẽ aliq̃ mõ habere. ¶ Pꝛe. Deus eſt mouẽs nõ motũ
qꝛ ſm̃ Bo. in. iij. de ↄſo. ſtabiliſqȝ manẽs dat cũcta moue/
ri. ſed volũtas eſt mouens motũ. vt dꝛ in. iij. de aĩa. vnde
et in. iiij. metaphy. ꝓbat pħus ꝙ appetibile mouet ſicut
deſideratũ ꝛ intellectũ. ex hoc ꝙ eſt mouens nõ motũ. er
8 go nõ ↄpetit deo volũtatem habere. ¶ Pꝛe. Uoluntas
appetitꝰ quidã eſt. ſub appetitiua eñ parte aĩe cõtinetur
ſed appetitus eſt imperfecti. eſt eñ nõ habiti ſm̃ Augu
ergo cum nulla impfectio in deũ cadat. videtur ꝙ ei non
9 ↄpetat habere volũtatem ¶ Pꝛe. Nihil qᷦ ſe habet ad
oppoſita videt̃ deo ↄpetere. cum talia ſint generabilia ꝛ
coꝛruptibilia. a quib' longe deus remouet̃. ſed volũtas ſe
hȝ ad oppoſita. cũ inter rõnales poteſtates cõtineat̃. q̃ ad
oppoſita ſe habent ſm̃ pħm. ergo volũtas deo nõ ↄpetit
10 ¶ Pꝛe. Augꝰ. dicit. xiiij. de ciui. dei. ꝙ deus nõ aliter af
ficitur ad res cũ ſunt ꝛ aliter cũ nõ ſunt. ſed cũ nõ ſunt de
us nõ vult res eſſe. eſſent eñ ſi eas eſſe vellet. ergo ꝛ cum
11 ſunt deus nõ vult eas eſſe. ¶ Pꝛe. Deo non ↄpetit ꝑfi
ci ſed ꝑficere. volũtatis aũt eſt ꝑfici bono ſicut intellectus
vero. ergo volũtas deo nõ ↄpetit.

Cõtra ¶ Sed ↄtra eſt qᷦ in pͤs. dꝛ. Omĩa quecũqȝ deus vo
luit fecit. ex quo videt̃ ꝙ volũtatem habeat ꝛ ex volũtate
ſua res create ſunt. ¶ Pꝛe. Beatitudo maxime in deo
inuenitur. ſed beatitudo volũtatẽ requirit. qꝛ beatus eſt.
ſm̃ Augu qui habet quicq̃d vult ꝛ nihil mali vult. ergo
volũtas ↄpetit deo. ¶ Pꝛe. Ubicũqȝ inueniũtur ꝑfe/
ctioꝛes ↄditiones volũtatis ibi eſt perfectius volũtas.
ſed in deo ꝑfectiſſime ſunt ↄditiones volũtatis. eſt eñ in
eo indiſtantia volũtatis a ſuppoſito. qꝛ eſſentia eſt ſua vo
luntas. eſt etiã in eo indiſtantia volũtatis ab actu. qꝛ eti
am ſua actio eſt ſua eſſentia. eſt etiã in eo indiſtantia vo/
lũtatis a fine ſiue ab obiecto. qꝛ ſua volũtas eſt ſua boni/
tas. ergo in deo ꝑfectiſſime inuenit̃ volũtas ¶ Pꝛe. Uo/
luntas radix eſt libertatis. ſed libertas ꝑcipue competit
deo. liber eñ eſt qui cã ſui eſt. ſm̃ pħm in pͥmo metaphy.
qᷦ maxime de deo verificat̃. ergo in deo inuenit̃ volũtas
¶ Rñſio dõm. ꝙ volũtas ꝓpͥiſſime deo attribuitur. Rñ
¶ Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt. ꝙ volũtas ꝛ cognitio Nota
radicãtur in ſubſtãtia ſpũali ſuꝑ diuerſas habitudines
eius ad res. Eſt eñ vna habitudo ſubſtãtie ſpũalis ad
res ſm̃ ꝙ res ſunt quodãmodo apud ipſam ſubſtãtiam
ſpũalem. nõ q̃dem ſm̃ eſſe ꝓpͥũ. vt antiqui ponebant di/
centes ꝙ terrã terra cognoſcimus. aquã ꝟo aqua. ꝛ ſic de
alijs. ſed ſm̃ ꝓpͥam rõnem. nõ eñ lapis eſt in aĩa ſed ſpe/
cies lapidis ſiue rõ. ſm̃ pħm in. iij. de aĩa. Et qꝛ rõ rei ab
ſoluta ſine cognitione nõ pt̃ inueniri niſi in ſubſtãtia ima/
teriali. ideo cognitio nõ reb' oĩb' attribuit̃. ſed ſolũmo/
do imaterialib'. Et ſm̃ gradũ immaterialitatis eſt etiã
gradus cognitõis. ita vt que maxime ſunt immaterialia
ſint maxime cognoſcitiua. in quib' qꝛ eoꝝ eſſentia imma/
terialis eſt ſe habet ad ea vt mediũ cognoſcẽdi. ſicut deꝰ
ꝑ ſuaȝ eſſentiã ſeipm̃ ꝛ oĩa alia cognoſcit. Uolũtas aũt
et quilibet appetitus fundat̃ ſuꝑ habitudinẽ qua ſubſtan/
tia ſpũalis refert̃ ad res vt habens oꝛdinẽ aliquem ad eas
in ſeipſis exiſtentes. Et qꝛ cuiuſlibet rei tam materialis
ꝙ̃ imaterialis. eſt ad rem aliã oꝛdinẽ habere. inde eſt ꝙ cu
ilibet rei ↄpetit habere appetitũ vel naturalẽ vel aĩalem.
vel rõnalẽ. ſeu intellectualeȝ. Sed in diuerſis diuerſimo/
de inuenitur. cum eñ res habeat ad rem aliquam oꝛdina
ri ꝑ aliquid qᷦ in ſe habet ſm̃ ꝙ diuerſimode habet aliq̃d
in ſe. ſm̃ hoc diuerſimode ad aliquid oꝛdinat̃. Res ḡ ma
teriales in quib' eſt quicquid eis ineſt quaſi materie obli
gatum ꝛ ↄcretum nõ habens liberũ oꝛdinatiõem ad res
alias. ſed ↄſequentẽ ex neceſſitate naturalis diſpoſitõnis.
vñ huius oꝛdinatõnis res ipſe materiales non ſunt ſibi/
ipſis cauſe. quaſi ipſe ſe oꝛdinẽt in hoc ad qᷦ oꝛdinantur
ſed aliũde oꝛdinãtur vñ ſcȝ naturalem diſpoſitiõem acci/
piũt. ꝛ ideo ↄpetit eis tãtũmodo habere appetitũ natura
lem In ſubſtãtijs vero immaterialib' ꝛ cognoſcentib' eſt
aliq̃d abſolutũ nõ ↄcretum ꝛ nõ ligatũ ad materiã. ꝛ hoc
ſm̃ gradũ ſue immaterialitatis. et ideo ex hoc ipſo oꝛdi/
nãtur ad res oꝛdinatõe libera. quib' ipſe ſunt cauſe quaſi
ſe oꝛdinãtes in hoc ad quod oꝛdinãtur. et ideo ↄpetit eis
volũtarie ꝛ ſponte quid agere vel appetere. Si eñ archa
que eſt in mente artificis eſſet foꝛma materialis habens
determinatũ eſſe. nõ inclinaret niſi ſm̃ modum ſuũ deter
minatũ quẽ haberet. vñ nõ remaneret artifici liberũ face/
re domum vel non facere ſic aut aliter. ſed qꝛ foꝛma do/
mus in mente artificis eſt rõ domus abſoluta. nõ habẽs
ſe ꝙ̃tum eſt de ſe magis ad eſſe ꝙ̃ ad nõ eſſe. nec ad ſic ꝙ̃
aliter reſpectu accidentaliũ diſpoſitionũ domus remanet
artifici libera inclinatio reſpectu domus faciende vel non
faciẽde Quia ꝟo in ſubſtãtia ſpũali ſenſitiua licet recipiã
tur foꝛme rerũ ſine materia. nõ tñ oĩno immaterialiter et
abſqȝ materie ↄditionib'. ex hoc ꝙ recipiuntur in oꝛgano
coꝛpoꝛali. ideo inclinatio in eis nõ eſt oĩno libera. ꝙ̃uis ſit
in eis aliqua libertatis imitatio vel ſimilitudo Inclinãtus

em̃ p appetitum in aliud extra ipſas inq̃ntuz ex apprehen
ſione aliquid appetũt.ſed inclinari in illud quod appetũt
vel nõ inclinari nõ ſubiacet diſpoſitiõi coꝝ. Sz in natura
intellectuali vbi pfecte aliquid recipit̃ immaterialiter eſt
pfecta rõ libere inclinatõis.que q̃dem libera inclinatio rõ
nem volũtatis ↄſtituit. Et ideo reb) materialib) nõ attri
buit̃ voluntas ſed appetitus naturalis.aĩe vero ſenſitiue
attribuit̃ nõ volũtas.ſed appetitus aĩalis. Soli vero ſub
ſtantie intellectiue attribuitur volũtas.ſed q̃nto eſt im/
materialioꝛ.tanto ei plus ↄuenit rõ volũtatis. Unde cuz
deus ſit in fine immaterialitatis ſibi cõpetit ſumme ⁊ p/
ppriſſime rõ volũtatis.
Ad .j. ¶ Ad pmũ ergo dõm.q Dyo.non intendit ex ver/
bis illis excludere volũtatem ⁊ electõem a deo.ſed oſten
dere vniuerſalem eius in res influentiã.nõ em̃ ita ↄmuni
cat ſuã bonitatem reb) vt quaſdã eligat quas ſue boni/
tatis participes faciat. quaſdam vero a participatõe ſue
bonitatis oĩno excludat.ſed oĩb) dat affluẽter.vt dꝛ Ja.
pº.q̃uis ad hoc eligere dicat̃ q q̃buſdam plura q̃ alijs
Ad 2 dat ex ordine ſue ſapientie ¶ Ad.ij.dõm.q volũtas dei
non eſt cã ↄtingens.eo q id qđ vult immutabiliter vult.
et ideo ex illa ratõne ſue immobilitatis res nccarie creari
poſſunt.⁊ pcipue cuz nulla res creata ſm ſe neceſſaria ſit
ſm ſe ↄſiderata.ſed in ſe poſſibilis. ⁊ neceſſaria p aliud.
Ad 3 ¶ Ad.iij.dõm.q volũtas eſt alicuius dupl'r.vno modo
pncipaliter.et alio modo ſecũdario. Principaliter q̃dem
volũtas eſt finis qui eſt rõ volendi oĩa alia. Secũdario
vero eſt eoꝝ que ſunt ad finem.ꝓpter que finem volumus.
Volũtas aũt nõ habet habitudinẽ ad volitũ qđ eſt ſecun
dario ſicut ad cãm.ſed tãtũmodo ad volitũ pncipale.qđ
Nota. eſt finis. ¶ Sciendũ eſt aũt.q volũtas ⁊ volitum aliq̃n
diſtinguitur ſm rem.⁊ ſic volitũ ↄparat̃ ad volũtatem
ſicut realiter cã finalis.ſi aũt volitũ ⁊ volũtas diſtinguã/
tur tm̃ rõne.tũc volitũ nõ erit cã finalis volũtatis.niſi ſm
modũ ſignificãdi. Volũtas aũt diuina cõpatur ſicut ad
finem ad bonitatẽ ſuã.q̃ eſt ſm rem idem qđ ſua volũtas
diſtinguitur aũt ſm modũ ſignificãdi. Unn̄ relinquit̃ q vo
luntatis diuine nõ ſit cã realiter ſed ſolũ ſm modũ ſigni
ficandi.nec eſt incõueniens in deo ſignificari aliq̃d p mo/
dum cauſe.ſicut em̃ diuinitas ſignat̃ in deo vt habens ſe
ad deum p modũ cauſe formalis.res vero create q̃s de/
us vult nõ habent ſe ad diuinã volũtatem vt fines. ſz vt
ordinata ad finẽ.ꝓpter hoc em̃ deus vult creaturas eſſe
vt in eis ſua bonitas manifeſtet̃.⁊ vt ſua bonitas q̃ p eſſen
tiam multiplicari nõ pt.ſaltẽ ſilitudinis participatione
Ad 4 in plures diffundat̃. ¶ Ad.iiij.dõm.q laus nõ debet̃ vo
lũtati ſm quelibet actũ ſuũ ſi laus ſtricte accipiat̃. vt phs
accipit.ſed ſm q volũtas ↄparat̃ ad ea que ſunt ad finẽ
conſtat em̃ q actus volũtatis inuenit̃ non ſolũ in operib)
virtutis que ſunt laudabilia.ſed etiã in actu felicitatis.
que eſt honorabiliũ.cõſtat em̃ q felicitas delectatõem ha
bet.⁊ tñ etiã laus deo attribuit̃.cũ ad laudanduz deũ in
multis locis ſcripture inuitemur.ſed laus tũc ↄmunius
accipit̃ q̃ phs accipit. Uel pt dici q laus ꝓprie accepta
Ad 5 deo ↄpetit inq̃ntum ſua volũtate ordinat creaturas in ſe
ipſum ſicut in finem. ¶ Ad.v.dõm.q ↄtraria nata ſunt
fieri circa idem.niſi alterũ inſit a natura.de natura autez
diuina eſt eſſe ſummũ bonũ vndiq3.vñ inuolũtarium ſibi
Ad 6 ineſſe nõ poteſt ¶ Ad.vi.dõm.q in deo eſt volũtas affe/
ctionis ⁊ volũtas effectõis.vult em̃ ſe velle.⁊ vult ſe age
re qđ agit.ſed nõ oportz q vbicũq3 inueniat̃ altera volũ
tatũ inueniat̃ meritũ ſed ſolũmodo in natura imperfecta
tendente in pfectõem. ¶ Ad.vij.dõm.q q̃ñ volitũ eſt
aliud a volũtate.volitũ mouet volũtatẽ rõnabiliter. ſed Ad 7
q̃ñ volitũ eſt idem volũtati tũc nõ mouet niſi ſm modũ
ſignificãdi. Et q̃ntum ad hũc modũ loquendi ſm phm
in.viij.phy.verificat̃ dictũ Platonis qui dicebat q pmũ
mouens mouet ſeipm inq̃ntum ſcz intelligit ⁊ vult ſeipm
nõ tñ q2 vult creaturas eſſe ſeq̃tur q a creaturis moueat̃
q2 creaturas nõ vult niſi rõne ſue bonitatis.vt dictũ eſt.
¶ Ad.viij.dõm.q p eandem naturã aliquid mouet̃ ad Ad 8
terminũ quẽ nõdũ obtinet ⁊ quieſcit in termino quẽ iam
obtinuit.vñ eiuſdẽ potentie eſt tendere in bonũ cũ nõdũ
habet̃.⁊ diligere ipm ⁊ delectari in eo poſtq̃ habetur.et
vtrũq3 hoꝝ ptinet ad potentiã appetitiuã.q̃uis denomi
net̃ magis ab illo actu quo tendit in id qđ nõ hz.rõne cu
ius dꝛ q appetitus ſm ꝓpriã rõnem eſt impfecti.ſed volũ
tas indifferenter ſe hz ad vtrũq3.vñ volũtas ſm ꝓpriam
rõnem ↄpetit deo.non aũt appetitus ¶ Ad.ix.dõm.q Ad 9
deo nõ cõpetit ad oppoſita ſe habere q̃ntum ad ea q̃ ſunt
in eſſentia eius.ſed ad oppoſita ſe hz q̃ntum ad effectus in
creaturis quos pt facere ⁊ non facere. ¶ Ad.x.dõm.q Ad 10
deus etiã cũ non operat̃ res vult res eſſe. ſed tñ nõ vult
q tũc ſint.vnde obiectio ꝓcedit ex ſuppoſitõe falſi ¶ Ad Ad .ij
xi.dõm.q deus nõ pt aliquo pfici ſm rem.tñ p modũ ſi/
gnificandi aliquo pfici ſignificat̃.ſicut ſi dico q deus intel
ligit aliq̃d.ſicut em̃ volitũ eſt pfectio volũtatis.ita intel/
ligibile pfectio intellectus.in deo aũt idem eſt intelligibi
le pmũ ⁊ intellectus.⁊ volitũ pmũ ⁊ volũtas

Secũdo querit̃.vtruz
volũtas diuina poſſit diſtingui p cõſequens et
antecedens. ¶ Et videt̃ q non. Ordo em̃ diſtinctiõem .j.
pſuppoſit.ſed in diuina volũtate nõ eſt aliqua diſtinctio.
cũ vno ſimplici actu volũtatis velit oĩa que vult.ergo
in diuina volũtate nõ eſt añcedens ⁊ ↄſequens q̃ ordinẽ
important ¶ Sed diceres.q in diuina volũtate etſi non
ſit diſtinctio ex parte volũtatis.eſt tñ diſtinctio ex parte
volitoꝝ. ¶ Sed ↄtra.ex parte volitoꝝ nõ poteſt ordo in 2
volũtate poni niſi dupl'r. Aut reſpectu diuerſoꝝ volitoꝝ
aut reſpectu vnius voliti. Si reſpectu diuerſoꝝ volitorũ
ſequit̃ q volũtas antecedens dicat̃ de pmis creaturis.vo
luntas aũt ↄſequens de poſteriorib) creaturis.qđ eſt fal/
ſum. Si aũt reſpectu vnius voliti.hoc nõ pt eſſe niſi ſm
diuerſas circũſtantias in volito ↄſideratas. hoc aũt non
poteſt ponere diſcretõem vel ordinẽ in volũtate.cũ volũ/
tas referatur ad rem ſm q in natura ſua exiſtit.res autẽ
in ſua natura implicita eſt oĩb) ſuis ↄditionib).ergo nul
lo modo in diuina volũtate debet poni antecedẽs ⁊ ↄſe/
quens ¶ Pre. Sicut volũtas ↄparatur ad creaturas
ita ſcientia ⁊ potentia.ſed ꝓpter ordinem creaturarũ non 3
diſtinguimus ſcientias neq3 potentiã dei p añcedentem
et ↄſequentẽ.ergo nec volũtas debet hoc mõ diſtingui
¶ Pre. Id qđ nõ recipit mutatõem neq3 impedimentũ 4
ab alio nõ iudicat̃ ex alio ſed ex ſeipſo tm̃. volũtas autez
diuina a nullo poteſt mutari vel impediri.ergo nõ debet
iudicari ex alio ſed ex ſeipa tm̃.ſed volũtas antecedẽs in
deo dꝛ ſm Damaſ.ex ſeipſo exiſtens.cõſequẽs aũt ex cã
noſtra.ergo in deo nõ debet diſtingui volũtas ↄſequẽs cõ
tra añcedentẽ. ¶ Pre. In affectiua non videt̃ eſſe ordo 5
niſi ex cognitiua.q2 ordo ad rõnem ptinet.ſed deo nõ at/
tribuit̃ cognitio habens ordinem que eſt rõ. ſed cognitio

ſimpliciter que eſt intellectus. ergo nec in volūtate eius
6 debet poni ordo antecedentis ⁊ ꝯſequētis. ¶ Pre. Bo
etius dicit in li. de ꝯſo. ꝙ deus vno mentis intuitu oīa
cernit. ergo pari rōne ad oīa q̄ vult vno ſimplici actu vo
luntatis ſe extendit, ⁊ ita in eius volūtate nō debet poni
7 antecedēs ⁊ ꝯſequēs. ¶ Pre. Deus ⁊ cognoſcit res in
ſeipſo ⁊ in ꝓpria natura rerū. ⁊ q̄uis res poſterius ſint in
ꝓpria natura q̄ȝ in v̄bo, nō tū̄ ex hoc in cognitōe dei ponit̄
8 añs ⁊ ꝯñs. ergo nec in volūtate dei poni debet. ¶ Pre.
ſicut diuinū eſſe menſurat̄ eternitate. ita ⁊ diuina volūtas
ſed duratio diuini eſſe ꝓpter hoc ꝙ eſt eternitate menſu
rata eſt tota ſimul nō habēs prius ⁊ poſterius. ḡ in volun
tate diuina nō debet poni añcedens ⁊ ꝯſequēs.

Cōtra ¶ Sed ꝯtra eſt qđ Damaſ. dicit in. ij. lib. oportȝ ſci
re ꝙ deus añcedente volūtate vult oēs ſaluari. nō autē
ꝯſequente. vt poſt ſubdit. ḡ diſtinctio añcedētis ⁊ ꝯñtis
ꝯuenit volūtati diuine. ¶ Pre. Deo cōpetit voluntas
habitualis eterna ſm̄ ꝙ deus eſt. ⁊ volūtas actualis ſm̄
ꝙ creator eſt volens res actu eſſe. ſed hec volūtas ꝯpa
ratur ad ꝑmā ſicut ꝯñs ad añs. ergo in volūtate diuina
eſt añcedens ⁊ ꝯſequens inueniri.

R̄ſo ¶ R̄nſio ddm̄. ꝙ volūtas diuina ꝑ añcedentē ⁊ cōſe
quentē ꝯuenīēter diſtinguit̄. Cuius diſtinctiōis intelle
ctus ex v̄bis Damaſ. eſt aſſumendus. q̄ hāc diſtinctōem
introduxit. Dixit eñ in. ij. lib. ꝙ volūtas añcedens eſt ac
ceptatio dei ex ipſo exiſtēs. ſȝ volūtas ꝯſequēs eſt cōceſ
Nota ſio ex noſtra cā. ¶ Ad cuius euidentiā ſciendū. ꝙ in qua
libet actōe eſt cōſiderandū aliquid ex parte agentis. ⁊ ali
quid ex parte recipiētis. ⁊ ſicut agens eſt prius facto et ꝑn
cipalius. ita id qđ eſt ex parte facientis eſt prius naturali
ter eo qđ eſt ex parte facti. Sicut pȝ in operatōe nature
ꝙ ex parte v̄tutis formatiue. que eſt in ſemine. eſt ꝙ ani
mal ꝑfectū ꝓducat̄. ſed ex parte materie recipiētis. que
q̄nq̄ȝ eſt indiſpoſita ꝯtingit q̄nq̄ȝ ꝙ non ꝓducitur aīal ꝑ
fectum. ſicut cōtingit in partub; mōſtruoſis. et ſic dicim⁹
de ꝑma intentione nature eſſe ꝙ aīal ꝑfectum ꝓducatur
ſed ꝙ ꝓducat̄ aīal imꝑfectum eſt ex ſecūda intentiōe na
ture. que ex quo non poteſt materie propter ſuam indiſ
poſitionem tradere formam perfectōnis. tradit ei id cu
ius eſt capax. Et ſimiliter eſt conſiderandum in operati
one dei. qui opatur in creaturis. q̄uis eñ in ſua opatio
ne materiā nō req̄rat ⁊ res a ꝑncipio creauerit nulla ma
teria p̄exiſtente. nūc tū̄ in reb; quas ꝑmo creauit eas ad
miniſtrans opatur p̄ſuppoſita natura quā prius dedit eis.
Et q̄uis etiā poſſit a creaturis oīno impedimentū au
ferre quo ꝑfectius capaces exiſtūt. tū̄ ſm̄ ordinē ſapientie
ſue diſpoſuit de reb; ſm̄ earū cōditōem vt vnicuiq̄ȝ tribu
at ſm̄ ſuū modū. Illud aūt ad qđ deus creaturā ordina
uit q̄tum eſt de ſe. dicit̄ eſſe volitum ab eo quaſi ꝑma in
tentione ſiue volūtate antecedente. ſed creatura impedi
tur ꝓpter defectū ſui ab hoc fine. tū̄ nihilominus deus im
plet in ea id bonitatis cuius eſt capax. ⁊ hoc eſt q̄ſi eius
ſecūda intentōe. ⁊ dr̄ volūtas ꝯſequens. Quia igit̄ deus
oēs hoīes ꝓpter beatitudinē fecit. dr̄ volūtate antecedē
te omniū velle ſalutē. ſed q̄ quidā ſue ſaluti aduerſantur
aliq̄s ordo ſue ſapientie ad ſalutē venire nō patit̄ ꝓpter
eoꝝ defectū. implet in eis alio modo id qđ ad ſuā boni
tatē ꝑtinet. ſcȝ eos ꝑ ſuā iuſticiam dānans. ⁊ ſic dū a pri
mo ordine volūtatis deficiūt in ſecūdū labūtur. ⁊ dū dei
volūtatem nō faciūt impleat̄ in eis dei volūtas. Ipſe aūt
defectus peccati quo aliq̄s redditur dignus pena in pre
ſenti vel in futuro nō eſt volitus a deo nec a volūtate an
tecedente nec ꝯſequente. ſed eſt ab eo ꝑmiſſus. Nec tū̄ in
telligendū eſt ex premiſſis ꝙ intentio dei fruſtrari poſſit.
q̄ iſtū qui nō ſaluatur p̄ſciuit ab eterno nō ſaluandū. nec
ordinauit ipſum in ſalutē ſm̄ ordinē p̄deſtinatōis que eſt
ordo abſolute volūtatis. ſed q̄tum ex ꝑte ſua eſt. dedit ei
naturā ad beatitudinē ordinatam.

¶ Ad ꝑmū ergo dōm̄. ꝙ in voluntate diuina nec or Ad .i.
do nec diſtinctio eſt ex parte actus volūtatis. ſed ſolūmo
do ex parte volitoꝝ. ¶ Ad. ij. dōm̄. ꝙ ordo volūtatis di Ad 2
uine nō attendit̄ ſm̄ diuerſa volita. ſed reſpectu ad vnū
et idem volitū. ꝓpter diuerſa in eo reꝑta. ſicut vult aliquē
hominē ſaluari volūtate añcedente rōne humane nature
quā ad ſalutē fecit. ſed vult eum damnari volūtate conſe
quente. ꝓpter peccata que in eo inueniūtur. q̄uis eñ res
in quā fertur actus volūtatis ſit cū oīb; ſuis ꝯditōib;
nō tamē oportȝ ꝙ quelibet illaꝝ conditionū q̄ inueniūtur
in volito ſit rō mouens volūtatē. ſicut vinū nō mouet ap
petitū bibentis rōne virtutis inebriandi quā hȝ. ſed rōne
dulcedinis. q̄uis ſimul vtrūq̄ȝ in vino inueniat̄. ¶ Ad Ad 3
iij. dōm̄. ꝙ volūtas diuina eſt imediate creaturarū ꝑnci
piū ordinādo attributa diuina ꝑ moduȝ intelligendi ſm̄
ꝙ ad opus applicātur. potentia eñ nō exit in opus niſi re
gulata ꝑ ſciam ⁊ determinata ꝑ volūtatē ad aliq̄d agen
dum. et ideo magis ordo rerū refertur in volūtatē diui
nam q̄ȝ in ſciam vel in potentiā. Uel dōm̄. ꝙ rō volūta
tis ꝯſiſtit. vt dictū eſt. in cōparatōe volūtatis ad ipas res
ſed res dicūtur eſſe ſcite vel poſſibiles alicui agenti ſm̄ ꝙ
ſunt in ipſo ꝑ modū intelligibilē vel virtualiter. res autē
ſm̄ ꝙ ſunt in deo nō habēt ordinē. ſed ſm̄ ꝙ ſunt in ſeipis
et ideo rerū ordo nō attribuit̄ ſcie vel potentie ſed ſolum Ad 4
volūtati. ¶ Ad. iiij. dōm̄. ꝙ q̄uis diuina volūtas nō im
pediatur neq̄ȝ immutet̄ ex aliquo alio. tū̄ ſm̄ ordinē ſapi
entie fertur in aliquē ſm̄ ꝯditōem illius. ⁊ ſic volūtati di
uine attribuit̄ aliquid ex parte noſtra. ¶ Ad. v. dōm̄. ꝙ Ad 5
rō illa ꝓcedit de ordine volūtatꝭ ex parte ipſius actus. ſic
aūt ibi nō eſt ordo añtis ⁊ ꝯñtis. ¶ Et ſiliter dōm̄ eſt Ad 6
ad. vi. et ad. vij. ꝙ q̄uis poſterius habeat res eſſe in ſua Ad 7
natura q̄ȝ in deo. nō tū̄ poſterius cognoſcit̄ a deo in ꝓpria
natura q̄ȝ in ſeipo. q̄ ꝑ hoc ipm̄ ꝙ deus eſſentiā ſuam co
gnoſcit intuetur res. ⁊ ꝓut ſunt in ſeipo ⁊ ꝓut ſunt in ꝓ Ad 8
pria natura. ¶ Ad. viij. dōm̄. ꝙ in volūtate dei nō ponit̄
añs ⁊ ꝯñs ad importandū ordinē ſucceſſionis que repu
gnat eternitati. ſed ad denotandam diuerſam compara
tionē ad eius volita

Tercio querit̄. vtruȝ

volūtas dei cōuenīēter diuidat̄ ꝑ volūtatē bñ .i.
placiti. ⁊ ꝑ volūtatē ſigni. ¶ Et videt̄ ꝙ nō. ſicut eñ ea q̄
agūtur in creatura ſūt ſigna volūtatis diuine. ita ſcie ⁊ po
tētie. ſȝ ſcia ⁊ potētia nō diſtinguūt̄ ꝑ ſciam ⁊ potētiā i ea
q̄ ſūt eēntia dei ⁊ ſigna eius. ḡ nec volūtas hoc mō diſtin
gui debȝ ꝑ volūtatē bñplaciti. q̄ eſt diuina eēntia. ⁊ ꝑ vo
lūtatē ſigni. ¶ Pre. Per h̄ ꝙ aliq̄d vult de⁹ volūtate bñ 2
placiti. oſtēdit̄ act⁹ diuine v̄tutis referri in illud vt ſic ſit
deo placitum. aut ḡ illud in qđ fert̄ volūtas ſigni eſt pla
citū deo. aut nō. ſi eſt placitū deo. ḡ vult illud volūtate be
neplaciti. ⁊ ſic volūtas ſigni nō debet a volūtate bñplaci
ti diſtingui. ſi aūt nō ſit placitū deo. ſignat̄ aūt eē placitū
ei per voluntatem ſigni. ergo ſignum diuine voluntatis
erit falſum. Et ita in doctrina veritatis talia ſigna diui
ne voluntatis poni non debent.

3 ¶ Pre. Omīs voluntas eſt in volūtate. ſed quicq̄d eſt in
deo eſt diuina eſſentia. ſi ḡ volūtas ſigni deo attribuit̄ erit
idem q̄d diuina eēntia. et ſic nō diſtinguit̄ a volūtate bene
placiti. nā illa volūtas dr̄ eſſe bn̄placita q̄ eſt ipſa diuina
4 eēntia. vt Mgr̄ dr̄ in p° ſniaꝝ. diſt. xlv. ¶ Preterea. Quic-
q̄d deus vult. bonū eſt. ſed ſignū volūtatis dȝ diuine vo-
luntati rn̄dere. ḡ ſignū volūtatis nō dȝ eſſe de malo. cū ḡ
ꝑmiſſio ſit de malo ſilr̄ ꝓhibitio. videt̄ ꝙ nō debeāt poni
5 ſigna diuine volūtatis ¶ Pre. Sicut inuenit̄ bonū ⁊ me-
lius. ita inuenit̄ malū ⁊ peius. ſed ſm̄ bonū et melius di-
ſtinguit̄ duplr̄ volūtas ſigni. ſcȝ p̄ceptū q̄d de bono eſt. et
conſiliū q̄d de meliori bono eſt. ḡ et ſilr̄ mali et peioris de-
6 bent poni duo ſigna volūtatis ¶ Pre. Volūtas dei ma-
gis inclinat̄ ad bonū q̄ȝ ad malū. ſed ſignū q̄d reſpicit ma
lū ſcȝ ꝑmiſſio nunq̄ȝ p̄t impediri. ḡ et p̄ceptū ⁊ ꝯſiliū q̄ ſtȝ
reſpectu boni. nō debēt impedimentū ſuſcipe. q̄d tn̄ appa
7 ret eſſe falſum ¶ Pre. Eoꝝ que ſe inuicē ꝯſequunt̄ vnuȝ
nō dȝ cōtra aliud diſtingui. ſed volūtas bn̄placiti et dei
opatio ſe ꝯſequunt̄. nihil eīn opat̄ q̄d nō velit volūtate
bn̄placiti ⁊ nihil vult volūtate bn̄placiti in creaturis q̄d
nō operet̄. ſm̄ illud p̄s. omnia q̄cunq̄ȝ voluit dn̄s fecit. ḡ
opatio ſub volūtate ſigni qua ꝯtra voluntatē beneplaci
ti diſtinguitur non debet poni

R°

Du. mo-
d° loq̄ndi
in diuinis

¶ Rn̄ſio dōm. ꝙ in diuinis eſt duplex modus loquē-
di. vnus ſm̄ ꝓpriam loquutōnem q̄n ſcȝ deo attribuitur
id q̄d ſibi ꝯpetit ſm̄ ꝓpriam naturā. q̄ȝuis ſibi ſemꝑ emi
nētius cōpetat q̄ȝ a nobis mēte cōcipiat̄ vel ſermone ꝓ-
ferat̄. rōne cuius nulla noſtra loquutio p̄t eſſe de deo pro
pria ad plenuȝ. Alius modus eſt ſm̄ figuratiuā ⁊ tropi-
cam vel ſymbologicā loquutōem. q̄ȝ eīn ipſe deus ſm̄ ꝙ
in ſe eſt aciem noſtre mētis excedit. oportȝ ꝙ de eo loqua
mur ꝑ ea que apud nos inueniunt̄. et ſic ſenſibiliuȝ nomīa
deo attribuimus. vt cū eū nominam⁹ vel lucē vel leoneȝ
vel aliq̄d hmōi. Quaꝝ q̄dem loquutionū veritas in hoc
fundat̄. q̄ȝ nulla creatura. vt Dyo. dr̄. xi. ca. cel. hierarch.
eſt vlr̄ boni ꝑticipatiōe ꝑuata. ⁊ ideo in ſingulis creatur̄
eſt inuenire aliq̄s ꝓprietates repſentātes quantuȝ ad ali-
quid diuinā bonitatē. ⁊ ita nomē in deo trāſfert̄ inquan-
tū res ſignata ꝑ nomē eſt ſignū diuine bonitatis. Quan-
cūq̄ȝ ḡ ſignū loco ſignati accipit̄ in diuinis eſt mod⁹ tro-
pice loquutōis. Vterq̄ȝ aūt iſtoꝝ modoꝝ loquēdi ꝯcur-
rit in voluntate diuina. inuenit̄ eīn in deo rō ꝓprie volun-
tatis. vt ſupra dictum eſt. et volūtas ꝓprie de deo dr̄. Et
hec volūtas eſt beneplaciti que ꝑ antecedentē ⁊ ꝯſequen-
tē diſtinguit̄. vt dictū eſt. Quia vero volūtas in nobis hȝ
quandā animi paſſionē ꝯſequentē. ideo ſicut alia nomīa
paſſionū metaphorice dicunt̄ de deo. ita etiā ⁊ nomen vo
luntatis. Dicit̄ aūt nomē ire de deo. q̄ȝ in eo inuenit̄ effe-
ctus qui ſolet eē irati apud nos. vnde illa punitio qua pu-
nit ira dei nominat̄. Et ſimili mō loquēdi illa que ſolent
eſſe ſigna volūtatis apud nos dei volūtates appellant̄. et
pro tanto dr̄ eſſe volūtas ſigni. q̄ȝ ipſum ſignū quod ſolet
eſſe volūtatis. voluntas appellat̄ Cum aūt volūtas poſ-
ſit cōſiderari ⁊ ſm̄ ꝙ ꝓponit de agēdis ⁊ ſm̄ ꝙ impetū fa
cit ad opus. vtroq̄ȝ mō volūtati aliqua ſigna attribuunt̄
ſm̄ eīn ꝙ ꝓponit de agendis quantū ad fugam mali eſt ſi-
gnū eius ꝓhibitio. Quantū āt ad ꝓſequutiōem boni eſt
duplex ſignū volūtatis. nā reſpectu boni honeſti eſt ſignū
voluntatis preceptū. reſpectu autē boni vtilis q̄ faciliori
modo ⁊ cōuenientiori acquirit̄ finis eſt ſignū voluntatis
cōſilium. Sed ſm̄ ꝙ voluntas impetū facit ad opus at-
tribuitur ei duplex ſignum. vnū expreſſum quod eſt ope
ratio. quod enim quis operatur indicat ſe expreſſe velle.
Aliud vero ſignum eſt interpretatiuū. ſcȝ permiſſio. qui
enim non prohibet aliquid quod impedire poteſt inter-
pretatiue videtur cōſentire in illud. hoc autē nomen per-
miſſionis importat

¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ q̄ȝuis deus ſit omnia po- Ad 1.
tens ⁊ omnia ſciens: non tamē eſt oīa volens. ⁊ ideo ꝑ-
ter ſigna in creaturis inuenta quibus oſtendit̄ ꝙ eſt ſciēs
et potens ⁊ volens. voluntati aſſignantur quedā ſigna vt
oſtendatur quid deus velit ⁊ non ſolum ꝙ eſt volēs. Vel
dicendū ꝙ ſcientia et potentia non habēt ita adiunctum
modū paſſionis ſicut volūtas prout in nobis inuenitur.
et ideo voluntas magis appropinquat ad illa que meta-
phorice dicunt̄ de deo q̄ȝ potentia vel ſcientia. Et ideo ſi-
gna voluntatis magis dicimus voluntatem metaphori-
ce loquendo q̄ȝ ſigna ſcientie ⁊ potentie ſcientiā et potē-
tiam. ¶ Ad ſecundū dicendum ꝙ q̄ȝuis deus non velit Ad 2
omne quod precipit vel permittit. vult tamē aliquid cir-
ca hoc. vult eīn nos eſſe debitores eius quod precipit et
in poteſtate noſtra eſſe id quod ꝑmittit. ⁊ hanc poteſta-
tem diuinā preceptum ⁊ ꝑmiſſio ſignat. Vel poteſt dici
ꝙ voluntas ſigni non pro tanto dicitur ꝙ ſignat deū vel-
le illud. ſed quia illud quod ſolet eſſe ſignum voluntatis
apud nos voluntas nominatur. non autem oportet ꝙ id
quod ſolet eſſe alicuius rei ſignū ſit falſum. quādo non re
ſpondet ei id quod ſolet ſignificare niſi tunc tantū quan-
do ad ſignificandū id adhibet̄. q̄ȝuis ergo p̄cipere in no-
bis ſit ſignū volēdi id. nō tamē quādocunq̄ȝ p̄cipit aliq̄d
vel deus vel homo. oportet ꝙ ſignificet ſe illud velle. vn-
de non ſequitur ꝙ ſit ſignuȝ falſum Et inde etiā eſt ꝙ in
actionibus non ſemꝑ eſt mendaciū quātumcunq̄ȝ aliqua
actio agitur per quā ſolet aliquid ſignificari ſi illud non
ſubſit. ſed in verbo ſi illud non ſubſit quod ſignat de ne-
ceſſitate eſt falſitas: quia ſcȝ verba ad hoc ſunt inſtituta
vt ſint ſigna. vnde ſi non reſpondet eis ſignatū eſt ibi fal-
ſitas. Actiones autem nō ſunt ad hoc inſtitute vt ſigni-
ficent. ſed vt ꝑ eas aliquid fiat. accidit autem ꝙ per eas
aliquid ſignificet̄. ⁊ ideo non ſemꝑ eſt falſitas in eis ſi ſi-
gnatum non reſpondeat. ſed tunc tantū quando ad ſigni Ad 3
ficandū applicātur ab agente. ¶ Ad tercium dicendum.
ꝙ voluntas ſigni nō eſt in deo ſed a deo. eſt eīn aliquis ef-
fectus dei talis q̄lis ſolet apud nos voluntas homīs deſi
gnari ¶ Ad quartū dōm ꝙ voluntas dei q̄ȝuis non ſit re Ad 4
ſpectu mali vt fiat. eſt tamen reſpectu eius vt illud impe-
diat ꝓhibendo vel in poteſtate noſtra cōſtituat permittē
do ¶ Ad quintū dōm ꝙ cum oīe in quod voluntas tē- Ad 5
dit habeat ordinem ad finē qui eſt ratio volendi. oīa au
tem mala careant ordine ad finem. oīa mala vnū tenēt
locum. ſicut reſpectu finis. ita et reſpectu voluntatis di-
uine. ſed bona que ordinant̄ in finem ſm̄ diuerſum ordi-
nem quem habent ad finem diuerſimode ſe habet ad ea
volūtas. et propter hoc ſunt diuerſa ſigna de bono ⁊ me
liori. non aūt de malo ⁊ peiori. ¶ Ad ſextum dōm ꝙ vo- Ad 6
luntas ſigni nō diſtinguit̄ contra voluntatem beneplaciti
per hoc quod eſt impleri et non impleri. vnde q̄ȝuis volū
tas beneplaciti ſemꝑ impleatur. poteſt tamē etiaȝ ad vo
luntatem ſigni aliquid pertinere quod impletur. vnde ⁊
ea que deus p̄cipit vel cōſulit quādoq̄ȝ vult volūtate be
neplaciti. Diſtinguitur aūt volūtas ſigni a voluntate be
neplaciti. quia vnum eſt ipſe deus et aliud effectus eius.
vt iam dictū eſt ¶ Et ſciendū eſt ꝙ volūtas ſigni tribus
modis ſe habet ad voluntatē beneplaciti. quedā eſt volū

tas ſigni ꝗ nunꝗ̄ incidit in idē cum volūtate bn̄placiti. ſi-
cut ꝑmiſſio qua ꝑmittit mala fieri cū mala fieri nunꝗ̄ ve
lit. quedā vero ꝗ ſemꝑ in idez incidit. ſicut opatio. ꝗdam
vero q̄nꝗ̄ incidit ⁊ q̄nꝗ̄ non. ſicut p̄ceptum ꝓhibitio et
conſiliū. ¶ Et ꝑ hoc patet rn̄ſio ad ſeptimū.

Quarto querit̄. vtruz

deus de neceſſitate velit q̄cq̄d vult ¶ Et vi-
1 det̄ ꝙ ſic. oīe eñ eternū eſt neceſſariuz. ſed deus ab eter-
no vult quicq̄d vult. ḡ de neceſſitate vult quicq̄d vult
¶ Sed diceres ꝙ velle dei eſt neceſſariū ⁊ eternū ex ꝑte
volūtatis ꝗ eſt diuina eſſentia. ⁊ ex ꝑte eius qđ eſt rō vo
lendi quod eſt diuina bonitas. non aūt quantū ad reſpe-
2 ctum volūtatis ad volitū ¶ Sed cōtra. Hoc ip̄m quod
eſt deū velle aliquid, importat habitudinē volūtatis ad
volitū. ſed hoc ip̄m qđ eſt deum velle aliq̄d eſt eternum.
ergo ipſa habitudo volūtatis ad volitum eſt neceſſaria
et eterna ¶ Sed diceres. ꝙ habitudo ad volitū eſt eter-
na ⁊ neceſſaria ſm̄ hoc ꝙ volitū eſt in rōne exēplari. non
3 aūt ſm̄ ꝙ eſt in ſeipſo ſiue in natura ꝓpria ¶ Sed ꝯtra. ſm̄
hoc aliq̄d eſt volitū ꝙ ad ip̄m refert̄ volūtas. ſi ergo ab
eterno nō refert̄ dei volūtas ad volitū ſm̄ ꝙ eſt in ſeipſo.
ſed ſm̄ ꝙ eſt in rōe volendi exēplari tūc aliq̄d tp̄ale. vt po
te petrū ſaluari. nō eſſet ab eterno volitū a deo vt eſſet in
ꝓpria natura in rōnibus eternis. quod pꝫ eſſe falſum
4 ¶ Preterea. Quicq̄d deus voluit vel vult poſtꝗ̄ vult illud
vel voluit nō p̄t illud nō velle vel nō voluiſſe. ſed quicq̄d
deus vult nūꝗ̄ nō voluit eo ꝙ ſemꝑ ab eterno voluit q̄c
quid vult. ḡ de neceſſitate vult quicq̄d vult. ¶ Sed di.
ꝙ illa rō ꝓcedit ſm̄ ꝙ velle dei cōſiderat̄ quantū ad ipſuz
volentē vel actum vel rōem volendi. non aūt quantū ad
5 habitudinē que fert̄ ad volitū. ¶ Sed contra. Creare eſt
ſemꝑ actus importās reſpectū ad effectū. cōnotat eñ re
ſpectū tp̄alē. ſed rō illa verificaret̄ de creatiōe ſi ſupponere
tur deū ſemꝑ creaſſe. q2 q̄d creauit nō poteſt nō creaſſe. ḡ
de neceſſitate ſeq̄tur ſm̄ ꝙ habet reſpectum ad volitum.
6 ¶ Preterea. Deo idē eſt velle ⁊ eſſe. ſed deum neceſſe eſt eē
oīe illud quod eſt. q2 in ꝑpetuis nō differt eē ⁊ poſſe ſm̄
ph̄m in iij. phiſi. ḡ ⁊ deum neceſſe eſt velle oīe qđ vult
¶ Sed diceres. ꝙ q̄uis eē ⁊ velle ſint idē ſm̄ rem. diffe-
runt tn̄ ſm̄ modū ſignificādi. q2 eſſe ſignificat̄ ꝑ modū ac-
tus manētis. velle aūt ꝑ modū actus ꝗ tranſit in alteruz
7 ¶ Sed cōtra. Eſſe etiā dei q̄uis ſit idē cum eſſentia ſm̄
rem. differt tn̄ ſm̄ modū ſignificandi. q2 eſſe ſignificat̄ per
modū actus. ḡ quantū ad hoc non eſt differētia inter eſſe
8 et velle. ¶ Pre. Eternitas repugnat ſucceſſioni. ſed velle
diuinū eternitate mēſuratur. ergo non p̄t ibi eē ſucceſſio
eſſet autē ſucceſſio ſi quod ab eterno voluit nō vellet vel
quod non voluit vellet. q2 impoſſibile eſt eū velle quod
non voluit vel nō velle qđ voluit. ḡ quicq̄d deus vult. de
9 neceſſitate vult. ¶ Pre. Quicūꝗ̄ voluit aliquid. impoſſi-
bile eſt eum nō voluiſſe illud. q2 q̄d factū eſt nō p̄t nō fuiſ
ſe. ſed in deo eſt idē velle ⁊ voluiſſe. quia actus volūtatis
nō eſt nouus. ſed eternus. ḡ deus nō p̄t non velle qđ vult
ergo de neceſſitate vult qđ vult. ¶ Sed diceres. ꝙ vult
de neceſſitate quantū ad rōem volendi. nō aūt quantum
10 ad ip̄m volitū ¶ Sed cōtra. Rō volēdi eſt ipſemet. q2 ſe
ipſo vult quicq̄d vult. ſi ḡ ſeipꝫ de neceſſitate vult. ⁊ oīa
11 alia de neceſſitate volet ¶ Pre. Ratio volēdi eſt finis. fi-
nis aūt ſm̄ ph̄m ſcđo phiſi. ⁊ in. vij. ethico. ita ſe hꝫ in ap-
petitiuis ⁊ opatiuis. ſicut principium in demonſtratiuis

ſed in demonſtratiuis ſi principia ſunt neceſſaria ſeq̄tur
cōcluſio neceſſaria. ḡ in appetitiuis ſi aliq̄s vult finem de
neceſſitate volet ea que ſunt ad finem. ⁊ ita ſi velle diuinū
eſt neceſſariū quantū ad rationē volendi. erit neceſſariū ꝑ 12
comparationē ad volita ¶ Pre. Quicq̄d poteſt aliq̄s vel
le poteſt incipere velle illud. ſed deus non poteſt incipere
velle aliquid. ḡ nō poteſt velle aliquid ⁊ nō velle. ⁊ ita de
neceſſitate vult quicq̄d vult. ¶ Pre. Sicut voluntas im 13
portat reſpectum ad creaturas ita ſciētia ⁊ potentia. ſed
neceſſariū eſt deum poſſe quicq̄d poteſt. ⁊ neceſſarium eſt
ipſum ſcire quicquid ſcit. ḡ neceſſariū eſt velle q̄cq̄d vult.
¶ Pre. Id quod ſemꝑ eodē mō ſe habet eſt neceſſarium 14
ſed reſpectus volūtatis diuine ad volita ſemꝑ eſt eodem
mō ſe habēs. ḡ eſt neceſſarius. ⁊ ita velle diuinū etiā quā
tum ad habitudinē ad ſalutē voluntati eſt neceſſarium.
¶ Pre. Si deus vult antichriſtū fore de neceſſitate anti- 15
chriſtū ſeq̄tur fore. q̄uis antichriſtū fore nō ſit neceſſariū.
hoc aūt nō eſſet niſi eſſet neceſſarius reſpectus ſiue neceſ
ſaria habitudo voluntatis diuine ad volitū. ḡ ipſum vel
le diuinū ſm̄ ꝙ importat reſpectū volūtatis ad volitum
eſt neceſſariū ¶ Pre. Ordo diuine voluntatis ad ratio- 16
nem volēdi eſt cauſa ordinis diuine voluntatis ad volitū
voluntas eñ in aliquod volitū fertur ꝓpter rationē volē-
di. inter vtrunꝗ̄ aūt ordinē nō cadit aliquod mediū con-
tingēs. Poſita aūt cauſa neceſſaria ſeq̄tur effectus neceſ-
ſarius niſi intercidat media cauſa cōtingens. ḡ cum velle
diuinū ſit neceſſariū in ordine ad rationē volēdi. eſt etiam
neceſſariū ad volitum neceſſariū. ⁊ ita deus de neceſſita-
te vult quicquid vult. Inſtātie

¶ Sed cōtra Voluntas dei eſt magis libera q̄ꝫ volū- .1.
tas noſtra. ſed volūtas noſtra nō de neceſſitate vult quic
quid vult. ḡ nec volūtas dei. ¶ Pre. Neceſſitas opponit̄ 2
gratuite volūtati. ſed deus vult ſalutē hominū ex gratui
ta voluntate. ḡ nō vult de neceſſitate. ¶ Pre. Cuz nihil 3
extrinſecum a deo poſſit deo neceſſitatē imponere. vñ ſi ali
quid ex neceſſitate vellet. non vellet niſi ex neceſſitate ſue
nature. ḡ idē ſequeret̄ ex hoc ꝙ ponit̄ deum agere ex volū
tate ⁊ ex hoc ꝙ ponit̄ deum agere ex neceſſitate nature. ſꝫ
ponendo deū agere ex neceſſitate nature. ſeq̄tur oīa ab
eo ab eterno facta fuiſſe. ḡ ſeq̄tur nobis ponētibus eum
oīa ex volūtate agere

¶ Rn̄ſio dicendū ꝙ diuinū velle neceſſitatē habere ex ꝑ- R°
te ipſius volētis ⁊ actus indubitāter, verū eſt. nam actio
dei eſt eius eēntia quā ꝯſtat eē eternā. vñ hoc in q̄ſtōe nō
ponit̄. ſed vtrū ip̄m velle neceſſitatē habeat ꝑ ꝯparationez
ad volitū. ꝗ q̄dē ꝯparatio intelligit̄ cū dicim⁹ deū velle hoc
vel illud. hoc eñ eſt qđ q̄rit̄ cū q̄rimus. vtruz deus de ne-
ceſſitate aliq̄d velit ¶ Sciendū eſt igit̄ ꝙ cuiuſlibet volū Duplex
tatis eſt duplex volitū. vnū p̄ncipale. ⁊ alterꝫ q̄ſi ſcđariū volitum
Principale q̄dem volitū eſt in qđ volūtas fert̄ ſm̄ ſuam
naturā. eo ꝙ ipſa volūtas natura q̄dā eſt. ⁊ naturalē ordi
nē ad aliud hꝫ. hoc aūt eſt qđ naturaliter volūtas vult. ſi
cut humana volūtas naturaliter appetit beatitudinē. et
reſpectu hui⁹ voliti volūtas neceſſitatē hꝫ. cū in ip̄m ten
dat ꝑ modum nature. non eñ hō p̄t velle nō eſſe beatus
aut eſſe miſer. Secūdaria vero volita ſūt ꝗ ad hoc p̄ncipale
volitū ordinant̄ ſicut in finē. Et ad hec duo volita ſ̄ mō
ſe hꝫ volūtas diuerſimode. ſicut intellectus ad p̄ncipia ꝗ
naturaliter nouit. ⁊ ad ꝯcluſiōes q̄s ex eis elicit. volūtas
aūt diuina hꝫ ꝓ p̄ncipali volito id qđ naturaliter vult et
qđ eſt q̄ſi finis volūtatis ſue. ſcꝫ ipſa bonitas ſua. ꝓpter
quā vult q̄cq̄d aliud a ſe vult. facit eñ res ꝓpter ſuaz bo-

nitatē. vt Aug⁹. dꝫ vt videlicet ſua bonitas que ꝑ eſſen-
tiā multiplicari nō pt ſaltem ꝑ quandā ſilitudinis ꝑtici-
patiōeꝫ diffundaꝛ ad multa. vñ ea q̄ circa creaturas vult
ſunt q̄ſi eius volita ſc̄daria que ꝓpter eius bonitatē vult.
vt diuina bonitas ita ſit eius voliti rō volēdi oīa. ſicut
ſua eſſentia eſt ei rō cognoſcēdi oīa. reſpectu igiꝛ princi
palis voliti illi⁹ qḋ eſt ſua bonitas. volūtas diuina neceſ
ſitatē habet. nō q̄dem coactionis ſed naturalis ordinis q̄
libertati nō repugnat. ſm Aug⁹. v. de ciui. dei. non eñ po
teſt deus velle ſe nō eſſe bonuꝫ. ⁊ per cōſequens ſe nō eſſe
intelligentē vel potentē vel quodcūqꝫ coꝝ que ratio bo-
nitatis eius includit. ſed reſpectu nullius alterius voliti
neceſſitatē habet. cum eñ rō volendi his que ſunt ad fi-
nem ſit ipſe finis ſm hoc ꝙ id qḋ eſt ad finem cōparaꝛ ad
finē ſm hoc cōparaꝛ ad voluntatē. vnde ſi illud qḋ eſt ad
finem vel cōparaꝛ ad finem ſit quaſi fini ꝓportionatuꝫ hoc
mōſcꝫ ꝙ finem ꝑfecte includit. et ſine eo finis haberi non
poſſit. ſicut de neceſſitate appetiꝛ finis. ſic ⁊ id qḋ eſt ad fi
nem ⁊ ꝑcipue a voluntate que ſapiētie regulā exire nō pt
Eiuſdē vero rōnis videtur deſiderare vite cōtinuatiōeꝫ
et nutrimēti cōſumptōem quo vita cōſeruatur ⁊ ſine quo
cōſeruari non pt. ſed ſicut nullus effectus diuinus poten-
tiam cauſe adequat ita nihil quod in deū ſicut in fineꝫ or-
dinaꝛ eſt fini adequatū. nulla eñ creatura ꝑfecte deo aſſi
milaꝛ. hoc eñ ſolius verbi eſt increati. vñ cōtingit ꝙ quā-
tumcūqꝫ nobili mō aliqua pura creatura in deū ordinetur
aliquo mō aſſimilata. poſſibile ſit aliquā aliam creaturaꝫ
mō eque nobili in ipm deum ordinari et ipſam bonitateꝫ
diuinā repſentare. Vñ pꝫ ꝙ nō eſt neceſſitas diuine vo
luntati ex amore quē habet ad ſuaꝫ bonitatē ꝙ velit hoc
vel illud circa creaturā. nec etiaꝫ ineſt ei aliqua neceſſitas
reſpectu totius creature. eo ꝙ diuina bonitas in ſe perfe-
cta eſt etiāſi nulla creatura exiſteret. qꝛ bonoꝝ noſtroꝛuꝫ
nō eget. vt in pſ. diciꝛ. Non eñ diuina bonitas eſt talis
finis qui efficiaꝛ ex his que ſunt ad finē. ſed magis quo ef
ficiuntur ⁊ ꝑficiuntur ea que ad ipſum ordinanꝛ. vñ Aui
cēna dꝫ ꝙ ſolius dei actio eſt pure liberalis. quia nihil ſibi
accreſcit ex his que vult vel operaꝛ circa creaturam. Pa-
tet igitur ex dictis ꝙ deus quicquid vult eſſe in ſeipſo. de
neceſſitate vult. quicquid autē vult circa creaturas. non
de neceſſitate vult

Ad. j. ¶ Ad primū ꝗ dōm ꝙ aliq̄d dꝛ eſſe neceſſariū duplr.
Duplex vno mō abſolute. alio mō ex ſuppoſitōe. Abſolute q̄dem
neceſſitas aliq̄d dꝛ eſſe neceſſariū ꝓpter habitudinē neceſſariaꝫ ter-
minoꝝ ad inuicē q̄ in aliqua ꝓpoſitōe ponunꝛ. ſicut homi-
nē eſſe aīal. vel oīe totū eſſe maius ſua pte vel alia hmōi.
Neceſſariū vero ex ſuppōne eſt. qḋ nō eſt neceſſariuꝫ ex ſe
ſed ſolūmodo poſito alio. ſicut ſortē cucurriſſe. ſortes eñ
quantū eſt de ſe nō hꝫ ſe ad hoc magis q̄ꝫ ad eius oppoſi
tum. ſed facta ſuppoſitōe ꝙ cucurrit impoſſibile eſt eū nō
cucurriſſe. Sic igiꝛ dico ꝙ deū velle aliq̄d in creaturis vt
pote petꝝ ſaluari. nō eſt neceſſariū abſolute. eo ꝙ volūtas
diuina nō hꝫ ad hoc neceſſariū ordinē. vt ex dictis patet.
ſed facta ſuppoſitōe ꝙ deus illud velit vel voluerit impoſ-
ſibile eſt non voluiſſe vel non velle. eo ꝙ voluntas eius eſt
immutabilis. vnde hui⁹ neceſſitas apud theologos vo-
catur neceſſitas immutabilitatis. Qꝫ autēꝫ non ſit neceſ
ſariū abſolute deum velle. hoc eſt a parte voliti quod de
ficit a ꝑfecta ꝓportione in finem. vt dictum eſt. ⁊ quantuꝫ
ad hoc verificaꝛ reſponſio prius poſita. Et eodem modo
diſtinguendū eſt de eterno ſicut de neceſſario ¶ Ad ſecū
Ad 2 dum dicendū ꝙ illa habitudo importata eſt neceſſaria ex

eterna ex ſuppoſitione. non aūt abſolute et non ſm ꝙ de⁹
terminatur tm̄ ad volitum prout eſt exemplariter in rati
one volendi. ſed etiam prout eſt tēporaliter in propria na
tura. ¶ Vnde tertiū concedimus. ¶ Ad quartū dicen- Ad 3
dum ꝙ deuꝫ velle aliquid vel voluiſſe poſtq̄ꝫ vult vel vo- Ad 4
luit eſt neceſſe ex ſuppoſitione. non autem abſolute. ſicut
et ſocratē cucurriſſe poſtq̄ꝫ cucurrit. Similiter eſt de cre-
atione ⁊ de quolibet actu diuine voluntatis qui terminaꝛ
ad aliquod exterius. ¶ Vnde quintū cōcedimus. Ad 5
¶ Ad ſextum dicendū ꝙ q̄ꝫuis ipſum eſſe diuinū ſit in ſe Ad 6
neceſſariū. non tamē creature exeunt a deo per neceſſita
tem ſed per liberam voluntatem. et ideo illa que impor-
tant operationeꝫ dei ad exitum creaturaꝝ in eſſe. vt velle
creare ⁊ huiuſmodi. nō ſunt neceſſaria abſolute. ſicut illa
que de deo ſm ſeipſum dicunꝛ. vt eſſe bonū viuentē ſapiē
tem et huiuſmodi ¶ Ad ſeptimū dicendū ꝙ eſſe nō dicit
actum qui eſt operatio tranſiens in aliquod extrinſecū tē- Ad 7
poraliter ꝓducendo. ſed actum q̄ſi primū Velle autēꝫ dꝫ
actum ſcḋm q̄ eſt opatio. et ideo ex diuerſo modo ſignifi-
candi aliquid attribuiꝛ diuino eſſe qḋ non attribuiꝛ diui-
no velle. ¶ Ad octauū dicendū ꝙ ſucceſſio non importaꝛ Ad 8
cum dicimus deum velle aliquid ⁊ non velle. niſi hoc mō
intelligatur ꝙ ſuppoſito ipm velle aliquid. ponatur ipm
poſtea non velle illud. ſed hoc excluditur per hoc ꝙ poni-
mus deum velle aliquid eſſe neceſſariū ex ſuppoſitione
¶ Ad nonū dicenduꝫ ꝙ deum voluiſſe illud quod voluit Ad 9
eſt neceſſariū ex ſuppoſitione. non autēꝫ abſolute. ⁊ ſimili-
ter deum velle illud quod vult ¶ Ad decimū dicendum Ad 10
ꝙ q̄ꝫuis deus ex neceſſitate velit ſe eſſe. non tamen ſequi-
tur ꝙ alia ex neceſſitate velit. non eñ dicitur aliquid eſſe
neceſſariū ex conditione finis niſi quādo eſt tale ſine quo
finis haberi non poteſt. vt patet in q̄nto metaph. hoc au
tem in propoſito non accidit ¶ Ad vndecimū dicenduꝫ
ꝙ in ſyllogiſmis ſi principiū ſit neceſſariū non ſequitur cō Ad 11
cluſio neceſſaria. niſi ſit habitudo neceſſaria principij ad
concluſionē. Et ita quātūcunqꝫ finis ſit neceſſarius. niſi
illud quod eſt ad finem habeat neceſſariam habitudinem
ad ipſum vt ſine quo finis eſſe non poſſit. nulla eſt neceſſi
tas ex fine in eo qḋ eſt ad finem. ſicut etſi ꝓncipia poſſunt
eſſe vera. cōcluſione exiſtente falſa propter defectum ha-
bitudinis neceſſarie. nō ſeq̄tur ex neceſſitate principioꝛuꝫ
cōcluſionis neceſſitas. ¶ Ad duodecimū dicendū ꝙ qui Ad 12
cunqꝫ poteſt velle ⁊ non velle ſi poteſt velle poſtq̄ꝫ voluit
et nō velle poſtq̄ꝫ voluit. pt incipere velle. ſi enim vult pt
deſinere velle ⁊ iterū incipere velle. ſi aūt non vult poteſt
ſtatim incipere velle. Hic aūt nō poteſt deus velle ⁊ non
velle propter immutabilitateꝫ diuine voluntatis. ſed pt
velle ⁊ nō velle inquantū voluntas illa nō obligaꝛ quan-
tum eſt de ſe ad hoc ꝙ velit vel nō velit. vnde remanet ꝙ
deum velle aliquid eſt neceſſariū ex ſuppoſitione. nō autē
abſolute ¶ Ad decimūtertiū dōm ꝙ ſciētia ⁊ potētia q̄ꝫ-
uis important reſpectū ad creaturas. tamen ptinent ad Ad 13
ipſam ꝑfectionē diuine eſſentie in qua nihil poteſt eſſe ni-
ſi ꝑ ſe neceſſarium. ſm hoc eñ diciꝛ aliquid eſſe ſciens ꝙ
res ſcita eſt in ſciente. Diciꝛ aūt eſſe potens ad aliq̄d agē
dum ſm ꝙ eſt in actu completo reſpectu eius quod agen
dum eſt. Quicquid aūt eſt in deo neceſſe eſt ineſſe ei. ⁊ q̄c
quid deus eſt actu neceſſe eſt eum eſſe actu. Cuꝫ vero di
citur deum velle aliquid nō ſignificatur illud aliquid in-
eſſe deo. ſed tantūmō importaꝛ ordo ipſi⁹ dei ad illius cō
ſtitutionē in propria natura. Et ideo ex hac parte deficit
conditio abſolute neceſſitatis. vt prius dictum eſt

Ad 14 ¶ Ad decimūquartū dōm ꝙ reſpectus ille ſꝑ vno mō ſe
habet ꝓpter immutabilitatē diuine volūtatis. vñ rō non
Ad 15 cōcludit niſi de neceſſitate que eſt ex ſuppoſitione. ¶ Ad
xv. dōm ꝙ volūtas ad volitum habet duplicē reſpectum
primū qdem habet reſpectū ad ipſum inquantū eſt voli-
tum. ſecūdū vero ad idem habet inquantū ꝓducendū in
actu ꝑ voluntatē. Et hic qdem reſpectus ꝑſuppoſnit pri-
mū. primo eñ intelligimus voluntatē velle aliquid eſſe.
deinde ex hoc ꝙ vult illud intelligimus ꝙ ꝓducat ipſum
in rerum natura ſi ſit volūtas efficax. Primus ergo reſpe
ctus diuine volūtatis ad volitū non eſt neceſſarius abſo
lute ꝓpter improportōem voliti ad finem. qui eſt rō volen
di. vt dictū eſt. vnde non eſt neceſſariū ꝙ deus illud velit.
ſed ſecūdus reſpectus eſt neceſſarius ꝓpter efficaciā diui-
ne volūtatis. Et exinde eſt ꝙ de neceſſitate ſeqtur ſi deus
Ad 16 vult aliquid volūtate beneplaciti ꝙ illud fiat ¶ Ad. xvi.
dōm ꝙ q̄uis inter illos duos ordines quos obiectio tan
git nō cadat aliqua cauſa cōtingens media. tamen ꝓpter
defectū ꝓportionis neceſſitas ꝑmi ordinis nō inducit ne-
ceſſitatem in ſcđm ordinē. vt ex dictis patet
Sol' inſtan. ¶ Qđ āt in cōtrariū obijcitur de volūtate libertatis iā
ſolutū eſt ꝑ h̄ ꝙ neceſſitas naturalis ordinis libertati nō
repugnat. ſed ſola neceſſitas coactionis. Alia vero conce-
dimus.

Quinto querit. vtrum

diuina volūtas rebꝫ volitis neceſſitatem impo
1 nat ¶ Et videt ꝙ ſic. poſita eñ cauſa ſufficiēte neceſſe eſt
effectū poni. quod ſic ꝓbat Auicē. in ſua metaph. ſi enim
poſita cauſa nō neceſſario effectus ponitur. ḡ adhuc poſt
poſitōem cauſe effectus ſe habet ad vtrunqꝫ. ſcꝫ ad eſſe et
ad nō eſſe. ſed quod eſt in potētia ad duo non determinat
ad vnū eoꝝ. niſi ſit aliquid determinās. ergo poſt poſitio
nem cauſe optet adhuc ponere aliqd quod faciat effectū
eſſe. ⁊ ita cauſa illa non erat ſufficiens. ſi ergo cauſa ſit ſuf
ficiens optet ꝙ ea poſita neceſſariū ſit effectū poni. Diui
na autē voluntas ſufficiens cauſa eſt. ⁊ nō eſt cauſa cōtin-
gens ſed neceſſaria. ergo res volite a deo ſunt neceſſarie.
¶ Sed diceres ꝙ ex cauſa neceſſaria quandoqꝫ ſequitur
effectus cōtingens ꝓpter cōtingentiā medie cauſe. ſicut
ex maiori ꝓpoſitione de neceſſitate ꝓpter aſſumptiōem de
cōtingenti ſeqtur cōcluſio cōtingens ¶ Sed ꝯtra Quā
2 docunqꝫ ex cauſa neceſſaria ſeqtur effectus ꝯtingens ꝓ-
pter cōtingentiā cauſe ſecūde. hoc ꝯuenit ex defectu cau-
ſe ſecūde. ſicut floritio arboꝝ eſt cōtingens ⁊ non neceſſa
ria ꝓpter defectū virtutis pullulatiue. que pt accidere q
eſt cauſa media. q̄uis motus ſolis qui eſt cauſa prima ſit
cauſa neceſſaria. ſed oēm defectū ſcđe cauſe pt diuina vo-
luntas remouere ⁊ eius cauſe impedimentū. ergo contin
gentia ſcđe cauſe nō impedit quin effectus ſit neceſſarius
ꝓpter neceſſitatē diuine volūtatis ¶ Preterea. Quādo effe
3 ctus eſt cōtingens ꝓpter cōtingentiā ſcđe cauſe. ꝑma cau-
ſa neceſſaria exiſtēte. nō eſſe effectus pt ſimul ſtare cū eſſe
cauſe ꝑme. ſicut arborē nō florere in vere. pt ſtare cū mo
tu ſolis Sꝫ nō eſſe eius qđ eſt volitū a deo nō pt ſtare cū
diuina volūtate. hec eñ ſunt duo incōpoſſibilia ꝙ deus
velit aliqd eſſe ⁊ illud nō ſit. ḡ ꝯtingentia cauſaꝝ ſecūda-
rū nō impedit qn a deo volita ſint neceſſaria ꝓpter neceſſi
tatē diuine volūtatis ¶ Sed diceres ꝙ nō eſſe diuini ef
fectus q̄uis non poſſit ſtare cū voluntate diuina. tñ ꝙ ſe
cūda cauſa pt deficere ipſe effectus contingens eſt.

¶ Sed cōtra. Effectus nō deficit niſi ſcđa cauſa deficien
te. ſed nō poteſt eſſe ꝙ cauſa ſecūda deficiat volūtate diui 4
na exiſtente. ſic eñ ſimul eſſet ſua voluntas ⁊ non eſſet. qđ
eſt volitū a deo. quod patet eſſe falſum. ergo cōtingentia
cauſaꝝ ſecundaꝝ non impedit quin effectus diuine volū-
tatis ſit neceſſarius.

¶ Sed cōtra. Omia bona fiunt deo volente. ergo ſi
voluntas diuina neceſſitatē in rebus ponat. oĩa bona q Contra
ſunt in mundo erunt ex neceſſitate. ⁊ liberū arbitriū tolle
retur ⁊ alie cauſe cōtingentes

¶ Rñſio dicendū ꝙ volūtas diuina nō imponit neceſſi- Rº
tatē rebus omnibꝫ. Cuius qdem rō a qbuſdā accipit ex
hoc ꝙ cum volūtas diuina ſit rerū oīm cauſa ꝑma. ꝓdu-
cit quoſdā effectus mediantibꝫ cauſis ſecūdis que cōtin-
gentes ſunt ⁊ deficere poſſunt. ⁊ ideo effectus cōtingen-
tiam cauſe ꝓxime ſequunt. nō aūt neceſſitatē cauſe prime.
¶ Sed hoc videt eſſe conſonū his qui ponebant oĩa a
deo ꝓcedere ſm neceſſitatē nature. et ꝙ ab vno ſimplici
procedebat immediate vnū habēs aliquā multiplicitatē.
et illo mediante ꝓcedit multitudo Similiter ab vno im
mobili debet ꝓcedere aliquid qđ eſt immobile ſm ſubſtā-
tiam. mobile aūt ⁊ aliter ſe habēs ſm ſitum. quo median-
te generatio ⁊ corruptio in iſtis inferioribus accidit. ſm
quā viam non poſſet poni immediate a deo cauſari multi-
tudinē ⁊ res cōtingentes ⁊ corruptibiles. qđ eſt ſnīe fidei
contrariū que ponit multitudinē oīm rerū. etiā corrupti-
biliū immediate a deo cauſatā. vtputa ꝑma indiuidua
arborū ⁊ brutoꝝ animaliū. ¶ Et ideo optet aliā rōnem
principalē aſſignare cōtingentie in rebꝫ qbus cauſa prima
aſſignata ſubſeruiat. Oportet eñ patiens aſſimilari agē
ti. et ſi agens ſit fortiſſimū erit ſilitudo effectus ad cau- Du. ſitº.
ſam agentē pfecta. ſi aūt agens ſit debile eſt ſimilitudo im
pfecta. ſicut ꝓpter fortitudinē virtutis formatiue in ſemi
ne filius aſſimilat patri. nō ſolū in natura ſpeciei ſed etiā
in multis accidentibꝫ indiuidualibꝫ. Ecōtrario vero ꝓ-
pter debilitatē predicte virtutis annihilat ꝑdicta aſſimi
latio. vt dr in libro de animalibꝫ. voluntas aūt diuina eſt
agens fortiſſimū. vñ oportet eius effectū ei omnibus mo
dis aſſimilari vt nō ſolum fiat id quod deus vult fieri qđ
eſt aſſimilari ſm ſpēm. ſed vt fiat eo modo quo deꝰ vult
fieri. vt neceſſario vel cōtingenter. cito vel tarde. quod eſt
quedā aſſimilatio ſm accñtia. Et hunc qdem modū rebꝫ
diuina volūtas ꝑfigit ex ordine ſue ſapientie. ſm autē ꝙ
diſponit aliquas res ſic vl' ſic fieri. adaptat cauſas illi mō
quē diſponit. quē tñ modū poſſit rebꝫ inducere. etiā alijs
cauſis nō mediantibꝫ. ⁊ ſic nō dicimus ꝙ aliq diuinoꝝ ef
fectuū ſint cōtingentes ſolūmodo ꝓpter cōtingentiā cau
ſaꝝ ſecūdaꝝ. ſed magis ꝓpter diſpoſitōem diuine volun-
tatis que talem rebꝫ ordinem prouidit
¶ Ad primū ḡ dōm ꝙ rō illa ſeqtur in cauſis agentibus
de neceſſitate nature ⁊ quantū ad effectus immediatos. Ad. j.
ſed in cauſis volūtarijs nō ſeqtur. qꝛ ex voluntate ſeqtur
aliqd eo mō quo volūtas diſponit. ⁊ non eodem mō quo
voluntas habet eſſe. ſicut accipitur in cauſis naturalibus
in quibus attenditur aſſimilatio quantū ad eandem con
ditionem cauſe et cauſati. cum tamen in cauſis volunta-
rijs attendatur aſſimilatio ſm ꝙ in effectu impletur vo-
luntas agentis. vt dictum eſt. nec etiam in cauſis natura
libus ſequitur quantū ad effectus mediatos. ¶ Ad ſe- Ad 2
cundum dicendum. ꝙ q̄uis deus poſſit remouere om-
ne impedimentum cauſe ſecunde cum voluerit. nō tamē
ſemꝑ remouere vult. ⁊ ſic remanet ꝯtingentia in ſcđa cā.

Ad 3 et ꝑ ꝯſequēs in effectu ¶ Ad terciū dicendū ꝙ q̄uis non
eſſe effectus diuine voluntatis non poſſit ſimul ſtare cuꝫ
diuina voluntate. tamē potentia deficiēdi effectū. ſimul
ſtat cum diuina voluntate. nō eñ ſunt illa incōpoſſibilia
deus vult iſtū ſaluari. ⁊ ille pt dānari. ſed iſta ſunt incom
Ad 4 poſſibilia. deus vult iſtū damnari. ⁊ iſte nō damnaṫ Et
ſimiliter dōm eſt ad quartū de defectu cauſe medie.

Sexto queriṫ. vtrum

iuſticia in rebus creatis dependeat ex ſimplici
1. dei voluntate. ¶ Et videṫ ꝙ ſic Anſel. dt in monol. Id
ſolum iuſtū eſt quod vis. ergo iuſticia ſolū depēdet ex dei
volūtate ¶ Pre. Sc3m hoc aliqđ iuſtū eſt quod cōcordat
2 legi. ſed lex nō videṫ aliquid velle q̄ȝ expletionē volunta-
tis pncipis. quia qđ volūtati principis placuit legis ha-
bet vigoreꝫ. vt dt legiſlator Cum igiṫ princeps omnium
rerum ſit diuina volūtas. videṫ ꝙ ex ipſa ſola dependeat
3 oīs rō iuſticie ¶ Pre. Iuſticia politica que eſt in rebus
humanis exemplaṫ a iuſticia naturali. que cōſiſtit in hoc
ꝙ q̄libet res ſuam implet naturā. ſed vnaqueꝫ res par-
ticipat ordinē ſue nature ꝓpter diuinā voluntateꝫ. Dicit
eñ Hila. in libro de ſpū ⁊ aīa. ꝙ oīmbus creaturis eſſen-
tiam dei volūtas attulit. g̃ oīs iuſticia dependet ſolum
4 mō ex dei volūtate. ¶ Pre. Iuſticia cum ſit rectitudo q̄-
dam dependet ex imitatione alicuius regule. regula autē
effectus eſt debita cauſa eius. Cum igiṫ rerum oīm cau-
ſa ſit diuina voluntas. videṫ ꝙ ipſa ſit prima regula. ex q̄
5 vnūquodꝫ iuſtū iudicetur ¶ Pre. Voluntas dei nō po
teſt eſſe niſi iuſta. ſi ergo ex aliquo alio dependeat rō iuſti
cie q̄ȝ ex diuina voluntate. illud reſtringeret ⁊ quodāmo-
do ligaret diuinā voluntatem. quod eſt impoſſibile
6 ¶ Pre. Oīs voluntas que eſt iuſta aliqua alia rōne q̄ȝ
ſeipſa. ita ſe habet ꝙ eius rō queri debet. ſed volūtatis dei
cauſa querenda non eſt. vt Aug⁹ dt in li. lxxxiij. q̄ſti. g̃ ex
nullo alio dependet rō iuſticie niſi ex diuina volūtate.
Cōtra ¶ Sed cōtra Opera iuſticie ab operibꝫ miſericordie
diſtinguunṫ. ſed opera diuine miſericordie dependent ab
eius volūtate. ergo aliqđ aliud exigitur ad rōem iuſticie
q̄ȝ ſola dei volūtas. ¶ Pre. Sc3m Aug⁹. in li. de volūtate
Iuſticia eſt rectitudo volūtatis. ſed rectitudo volunta-
tis eſt aliud a volūtate in nobis ſm reꝫ. cum volūtas nr̄a
poſſit eē recta ⁊ nō recta. in deo aūt ſaltē rōe ⁊ ſm modū
intelligēdi. g̃ rō iuſticie nō dependet ſolū ex dei voluntate
Rō ¶ Rñſio dōm. ꝙ cum iuſticia rectitudo quedam ſit
ſm Aug⁹. vel adequatio ſm phm. oportet ꝙ ex hoc pri-
mo dependet ratō iuſticie vbi primo inueniṫ ratio regule
ſm quam equalitas ⁊ rectitudo iuſticie conſtituitur in re
bus. voluntas aūt non habet rōem prime regule. ſed eſt
regula recta. dirigiṫ eñ per rōnem ⁊ intellectū. non ſolum
in nobis. ſed etiā in deo. Quāuis eñ in nob ſit aliud in-
tellectus ⁊ voluntas ſm rem. ac ꝑ hoc nec idem eſt vo-
luntas ⁊ rectitudo volūtatis. in deo tñ eſt idem ſm rem
et intellectus ⁊ volūtas. ⁊ ꝓpter hoc idem rectitudo vo-
luntatis ⁊ ipſa voluntas. Et ideo primū ex quo depēdet
rō oīs iuſticie eſt ſapiētia diuini intellectus que res cō
ſtituit in debita ꝓportione ⁊ ad ſe inuicem ⁊ ad ſuaꝫ cau-
ſam. in qua ꝓportione rō iuſticie create cōſiſtit. Dicere au
tem ꝙ ex ſimplici volūtate depēdeat iuſticia. eſt dicere ꝙ
diuina voluntas nō procedit ſm ordinem ſapiētie. quod
eſt blaſphemum.
Ad. 1. ¶ Ad primū g̃ dōm ꝙ nihil pt eſſe iuſtū niſi volitū a deo
tñ illud qđ ē volitū a deo hꝫ primā cauſaꝫ iuſticie ex ordi-
ne ſapientie diuine ¶ Ad. ij. dōm ꝙ volūtas principis li Ad 2
cet habeat vim legis in cogendo ex hocipſo ꝙ voluntas
eſt. non tamē habet rōnem iuſticie. niſi ex hoc ꝙ ducitur
ratione ¶ Ad terciū dōm ꝙ deus operaṫ in rebus natu- Ad 3
ralibus dupl'r. primo inſtituens ipſas naturas. ſecūdo ꝓ Deus opaṫ
uidens vnicuiꝫ rei id quod competit ſue nature. Et ꝙ in rebꝫ dupl'r
ratio iuſticie debitū requirit. ideo cuꝫ ipſas creaturas in
ſtitui non ſit aliquo mō debitū. ſed pure voluntariū. pri-
ma operatio nō habet rōem iuſticie. ſed dependet ex ſim
plici voluntate diuina. niſi forte dicaṫ iuſticie rōnem ha-
bere propter ordinē ipſius rei facte ad voluntatē. Debi-
tum eñ eſt fieri omne illud quod deus vult ex hocipſo ꝙ
deus vult illud. ſed ad hunc ordinē implendū ſapiētia di
rigit quaſi prima regula. ſed in ſecūda opatione inueniṫ
ratio debiti nō ex parte agentis. cū deus nulli ſit debitor
ſed ex parte recipientis. debitum eñ eſt vnicuiꝫ rei natu
rali vt habeat ea que exigit ſua natura tam in eſſentiali-
bus q̄ȝ in accidentalibus. Hoc aūt debitū ex diuina ſapi
entia dependet inquantū ſcꝫ natura debꝫ eſſe talis ꝙ imi
tetur propriam ydeam que eſt in mente diuina. Et per
hunc modū inuenitur ipſa diuina ſapientia regula prima
iuſticie naturalis. In oībus autem diuinis operibꝫ q̄-
bus creature aliquid ſupra debitū nature impēdit. vtpo
te in muneribus gratiaꝝ idem modus iuſticie inuenitur
qui in prima operatione eſt aſſignatus qua naturas inſti
tuit ¶ Ad quartū dicendum ꝙ voluntas diuina ſm mo Ad 4
dum intelligendi p̄ſupponit ſapientiā que prime habꝫ re-
gule rōnem. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ cum in deo intelle-
ctus ⁊ voluntas non differant ſm rem. voluntas ꝑ hoc Ad 5
ab intellectu dirigitur et ad aliud definiṫ. nec ab aliquo
alio reſtringiṫ. ſed mouetur ſm ſuam naturam. cum natu
rale ſit illi voluntati. vt ſemper ſm ordinem ſue ſapientie
agat. ¶ Ad ſextum dicendū ꝙ voluntatis diuine ex par Ad 6
te volentis non poteſt eſſe aliqua cauſa. que ſit aliud ab
ipſa voluntate exiſtens ei ratio volendi. nam volūtas ſa-
pientia ⁊ bonitas ſm rem ſunt idem in deo. Sed ex pre
voliti diuina voluntas habet aliquā rōnem volendi. que
ſcꝫ eſt ratio voluntati ſm ꝙ ipſum volitū ordinaṫ ex de-
bito vel ex congruo ad aliud. qui quidem ordo ad diui-
nam ſapientiā ꝑtinet. Vñ ipſa eſt pma radix iuſticie.

Septimo queriṫ. vtrum

teneamur voluntatem noſtram conformare di
uine voluntati. ¶ Et videtur ꝙ non. nullus enim tene- 1
tur ad impoſſibile. ſed impoſſibile eſt nobis noſtram vo-
luntatem cōformare diuine. cum diuina voluntas ſit no
bis ignota. ergo non tenemur ad predictā cōformitateꝫ
¶ Prete. Quicunꝫ non facit hoc ad quod tenetur pec- 2
cat. ſi ergo tenemur ad cōformandum voluntatē noſtraꝫ
diuine volūtati. non conformando ipſam. peccamus. ſed
quicunꝫ peccat mortaliter in hoc in quo peccat non con
format voluntatem ſuam diuine. ergo ex hocipſo peccat.
peccat autem aliquo alio peccato ſpeciali. vtpote qui for-
nicatur vel furatur. ergo qui peccat duo peccata commit
tit. quod videtur eſſe abſurdum. ¶ Sed diceres ꝙ pre-
ceptum de conformitate voluntatis noſtre ad diuinā cū
ſit affirmatiuū q̄uis ſemper obliget. non tamen obligat
ad ſemꝑ. ⁊ ſic nō oportet ꝙ q̄cunꝫ non ꝯformat peccet
¶ Sed ꝯtra. q̄uis aliqs nō ſeruās ꝓceptū affirmatiuū 3

non peccet quolibet inſtanti quo nō ſeruat. peccat tamen
q̄ñcunq̧ contrariū agit. ſicut peccat q̄s quādocūq̧ inho/
norat parentes. licet nō ſemꝑ peccet quādo nō actu hono
rat. Sed ille q̄ peccat moꝛtaliter agit cōtrariū confoꝛmi/
tati p̄dicte. ḡ ex hocipſo peccat ¶ Pre. Quicūq̧ nō ſer/
4 uat hoc ad q̄d tenet̄ eſt trāſgreſſoꝛ. ſed ille q̄ peccat venia
liter nō cōfoꝛmat voluntatē ſuam volūtati diuine. ſi ḡ ad
cōfoꝛmandū tenet̄ erit trāſgreſſoꝛ. ⁊ ita peccabit moꝛtali
ter. ¶ Sed diceres ꝙ nō tenetur ꝓ eodē inſtanti confoꝛ/
mare quo venialiter peccat. q2 p̄cepta affirmatiua nō ob/
ligant ad ſemꝑ ¶ Sed cōtra Quicūq̧ nō ſeruat p̄ceptū
5 affirmatiuū loco ⁊ tēpoꝛe ꝓ quo obligat. trāſgreſſoꝛ iudi
catur. Sed tēpus cōfoꝛmandi voluntatē noſtram volū/
tati diuine non videtur poſſe ad aliud terminari. niſi ad
hoc q̄ñ voluntas exit in actum. ergo q̄ñcunq̧ volūtas in
actum exit niſi cōfoꝛmetur voluntati diuine videtur eſſe
peccatū. ⁊ ita q̄ñ aliq̄s venialiter peccat videt̄ eſſe pecca/
tum moꝛtale ¶ Pre. Nullus ad impoſſibile tenet̄. ſed ob
6 ſtinati nō poſſunt ſuam voluntatem cōfoꝛmare diuine. ḡ
ad cōfoꝛmitatem nō tenent̄. ⁊ ita nec alij. al's obſtinati de
ſua obſtinatione cōmodū repoꝛtarent ¶ Pre. Cū3 deus
7 quicq̄d vult. ex charitate velit. ipſe em̄ eſt charitas. ſi tene
mur noſtrā voluntatē diuine cōfoꝛmare. tenemur charita
tem habere. ſed nō habēs charitatē non poteſt eā cōſequi
niſi ad eam ſe p̄paret diligenter. ḡ non habēs charitatē te
netur ſe cōtinue ad habendā charitatem p̄parare. ⁊ ita in
quolibet inſtanti quo nō habet charitatē peccat. cū3 hoc
ex defectu p̄parationis ꝓueniat. ¶ Prete. Cum foꝛma
8 actus p̄cipue in mō agendi cōſiſtat. ſi ad cōfoꝛmitatē di/
uine volūtatis tenemur. opoꝛtet ꝙ aliq̄d velimus eode3
modo quo deus vult. Modu3 aūt diuine volūtatis po/
teſt aliq̄s aliq̄liter imitari in dilectione naturali ⁊ dilectō
ne gratuita. non aūt ſm̄ dilectōem naturalē attendit̄ con
foꝛmitas de qua loq̄mur. quia hoc mō cōfoꝛmant volun
tatem ſuam diuine etiā infideles ⁊ peccatoꝛes. du3 in eis
dilectio naturalis boni viget. Similiter nō poteſt attēdi
quantū ad dilectōem gratuitā que eſt charitas. ſic em̄ te/
neremur velle quicq̄d volumus ex charitate. quod eſt cō
tra opinionē multoꝝ. qui dicūt ꝙ modus nō cadit in pꝛe
cepto. ergo videt̄ ꝙ nō teneamur ad cōfoꝛmandū volun/
tatem noſtrā diuine ¶ Pre. Quantū diſtat deus ab ho/
9 mine. tantū volūtas dei a volūtate hoīs. vt d̄r glo. ſuper
illud p̄s. rectos decet collaudatio. Sed tm̄ diſtat de⁹ ab
hoīe ꝙ homo nō p̄t ei cōfoꝛmari. cū homo in infinitum a
deo diſtet nulla p̄t eſſe ipſius ad deū ꝓpoꝛtio. ergo nec vo
luntas hominis diuine volūtati cōfoꝛmari poteſt.
10 ¶ Prete. Illa dicunt̄ eſſe cōfoꝛmia que in aliqua vna foꝛ
ma cōueniunt. ſi ergo voluntas noſtra diuine confoꝛmari
poteſt. op̄tet ꝙ ſit aliqua foꝛma vna in qua vtraq̧ volun
tas cōueniat. ⁊ ſic eſſet aliquid ſimplicius diuina volūta
11 te. quod eſt impoſſibile. ¶ Pre. Cōfoꝛmatio eſt relatio
eq̄parantie. ſed in talibus relationib⁹ vtrunq̧ extremoꝝ
ad alterum refertur eade3 relatione. ſicut dicitur amicus
amico amicus. frater fratri frater. ſi ergo voluntas noſtra
poteſt cōfoꝛmari diuine. vt ſic ad p̄dictam cōfoꝛmitate3
teneamur ⁊ volūtas diuina poterit noſtre cōfoꝛmari q̄d
12 videtur incōueniens ¶ Pre. Illa cadunt in pꝛecepto. et
ad ea tenemur que poſſumus facere ⁊ non facere. ſed non
poſſumus facere quin noſtrā voluntatē cōfoꝛmemus di
uine. quia ſicut d̄r Anſel'. ſicut quod ē infra coꝛpus ſphe
ricum quo magis ab vna parte circūferentie elongat. eo
magis ad alteram appꝛopinquat. ita qui ex vna parte a
dei voluntate recedit. ex parte alia diuinā voluntatē im/
plet. ergo non tenemur ad cōfoꝛmitatem pꝛedictā. ſicut
tenemur ad ea que cadunt ſub pꝛecepto. Contra

¶ Sed cōtra eſt quod ſuꝑ illud p̄s. rectos decet col/
laudatio. dicit gloſa. recti ſunt qui dirigunt coꝛ ſuum ſm̄
voluntatem dei. ſed q̄libet tenetur eſſe rectus. ergo quili
bet tenetur ad cōfoꝛmitatē pꝛedictā ¶ Pre. Vnumq̄dq̧
debet ſue regule confoꝛmari. ſed voluntas diuina noſtre
voluntatis eſt regula. cum in deo pꝛimo voluntatis re/
ctitudo inueniatur. ergo volūtas noſtra debet diuine vo
luntati confoꝛmari

¶ Reſpōſio dicendū ꝙ quilibet ſuam voluntatē con/ R°
foꝛmare tenetur diuine. Cuius rō ex hoc accipi poteſt ꝙ
in quolibet genere eſt vnū pꝛimū quod eſt menſura omniū
que ſunt in illo genere in quo p̄fectiſſime inuenitur natu/
ra generis. ſicut natura coloꝛum in albedine. que pꝛo tan/
to omniū coloꝛum menſura dicit̄. quia de vnoquoq̧ co/
loꝛe cognoſcit̄ quantū participet de natura generis ex ꝓ
pinquitate ad albedinē. vel ex remotione ab ipſa. vt dicit̄
in decimo metaph̄. Et per hunc modū ipſe deus eſt mē/
ſura omniū entium. vt ex verbis Cōmenta. ibi colligi po
teſt. Cū3 em̄ vnūquodq̧ habeat tantū de eſſe quantu3 ei
per ſimilitudinē appꝛopinquat. ſm̄ vero ꝙ ei diſſimile in
uenitur ad nō eſſe accedit Et ſic de omnibus que in deo
et creaturis pariter inueniuntur dici opoꝛtet. Vnde et
intellectus eius omnis cognitionis eſt menſura. et boni/
tas omnis bonitatis. ⁊ vt ſpecialius loquar. bona volū/
tas omnis bone voluntatis. Ex hoc ergo vnaqueq̧ vo/
lūtas eſt bona ꝙ diuine voluntati bone cōfoꝛmatur Vn
cum quilibet teneat̄ ad habendū bonam voluntate3. tenet̄
pariter ad habendam voluntatem diuine voluntati ꝯfoꝛ/
mē. ¶ Sed ſciendū ꝙ illa confoꝛmitas multipliciter po/ Diſtīctio
teſt attendi. loquimur em̄ hic de voluntate que eſt actus
Cōfoꝛmitas em̄ noſtri ad deum ſm̄ potentiam volunta
tis eſt naturalis ad imaginē pertinēs. vnde ſub pꝛeceptō
non cadit. actus vero diuine voluntatis non ſolum habet
hoc ꝙ ſit volūtatis actus. ſed ſimul habet ꝙ ſit cauſa om
niū que ſunt Ergo noſtra volūtas diuine volūtati ꝯfoꝛ Du⁹ ꝯfoꝛ
mari poteſt. vel ſicut effectus cauſe. vel ſicut volūtas vo/ mat̄ volū.
luntati. Cōfoꝛmitas vero effectus ad cauſam aliter inue nr̄a diuie.
nitur in naturalibus. ⁊ etiam in volūtarijs cauſis. In na
turalibus em̄ cauſis attendit̄ cōfoꝛmitas ſm̄ ſimilitudinē
nature. ſicut ꝙ homo generat hominē. ⁊ ignis ignem. ſed
in volūtarijs dicit̄ effectus cauſe cōfoꝛmari ex hoc ꝙ in ef
fectu implet̄ ſua cauſa. ſicut artificiatum aſſimilat̄ ſue cau
ſe. non quia ſit eiuſdem nature cum arte que eſt in mente
artificis. ſed quia foꝛma artis in artificiato implet̄. Et ſi/
militer voluntati cōfoꝛmatur effectus eius. quando hoc
fit q̄d voluntas diſpoſuit. ⁊ ex hoc actus noſtre volunta
tis diuine volūtati cōfoꝛmat̄ ꝙ volumus id quod deus
vult nos velle. Voluntatis vero ad voluntatem ſm̄ ac/
tum cōfoꝛmitas poteſt accipi dupliciter. vno modo qua/
ſi ſm̄ foꝛmā ſpeciei. vt homo ſimilat̄ homini. Alio modo
ſm̄ foꝛmā ſuꝑinductam. ſicut ſapiens ſapienti ſimilat̄ Et
dico aſſimilari ſm̄ ſpēm quando eſt cōuenientia in obie/
cto a quo actus ſpēm trahit. ¶ Sed in obiecto volunta/
tis duo ſunt cōſideranda. vnu3 quod eſt quaſi materiale.
ſc3 ipſa res volita. aliud eſt quaſi foꝛmale. ſc3 ratio volen/
di que eſt finis. ſicut etiam in obiecto viſus coloꝛ eſt qua/
ſi materiale. lux vero quaſi foꝛmale. quia per eam efficitur
coloꝛ viſibilis in actu ¶ Et ſic ex parte obiecti duplex eſt Du. ꝯfoꝛ
cōfoꝛmitas. vna ex parte voliti vt quādo homo vult ali/ mitas.

quid quod deus vult. ⁊ hoc eſt quaſi ꝑ materialē cauſaȝ
obiectū aūt eſt quaſi materia actus . vnde ē minima inf
alias cauſas. Alia ex parte rationis volendi ſiue ex par/
te finis. vt cū aliquis ꝓpter hoc vult aliq̄d ꝓpter qđ vult
deus. ⁊ hec cōformitas ē ſcđm cauſam finalē. forma ve/
ro ſuꝑueniēs actui ē modus quē conſequitur ex habitu
eliciente. ⁊ ſic noſtra volūtas cōformis dicitur eē diuine
quando aliquis aliq̄d vult ex charitate ſicut et deus. et
hoc eſt ſcđm cauſam formalem.

Ad .i. ¶ Ad primū ergo dicendū. ꝙ voluntas dei plenarie
nota eſſe non poteſt. vnde nec plenarie noſtrā voluntatē
eius voluntati poſſumus conformare. ſed ſm ꝙ cogno
ſcimus conformare poſſumus ⁊ tenemur. ¶ Ad ſcđȝ di
Ad 2 cendū. ꝙ vno actu homo nō cōmittit duo peccata. cū ip/
ſa eſſentia peccati ſit actus. ſed tamē in actu vno poſſunt
eſſe due peccati deformitates. ⁊ hoc quādo actui alicuiꝰ
peccati ſpecialis ſuꝑuenit aliqua circūſtantia q̄ transfert
eum in alterius peccati deformitatē. vt cum quis aliena
rapit vt in meretrices expēdat. actus rapine accipit de/
formitatem luxurie ex circūſtantia. Propter qđ quando
aliquid ad deformitatē ꝑtinens inueniť in actu alicuius
peccati preter ſpecialem deformitatē illius peccati. qđ q̄
dem ſit omni peccato commune ꝑ hoc peccatū nō gemi/
natur neq̄ȝ peccati deformitas. eo ꝙ huiuſmodi que cō/
muniter in omnibꝫ peccatis inueniūtur ſunt quaſi princi
pia eſſentialia peccati inquātum ē peccatū ⁊ includūtur
in deformitate cuiuſlibet peccati ſicut ꝓncipia generis in
ratione ſpeciei. ⁊ ideo non ponūt in numerū cōtra ſpecia/
lem deformitatē peccati ſicut hoc quod eſt auerti a deo
aut nō obedire diuine legi. ⁊ cetera huiuſmodi inter que
computari dicitur defectus cōformitatis de qua loqui/
Ad 3 mur. Unde nō oportet ꝙ talis defectus peccatū gemi
net vel peccati deformitatem. ¶ Ad .iij. dicēdū. ꝙ q̄uis
faciens contrariū cōformitati ex hoc ipſo peccet. tamē q̄
hoc eſt generale nō ponit in numeꝝ contra ſpeciale.
Ad 4 ¶ Ad quartū dicēdū. ꝙ ille qui venialiter peccat q̄uis
non conformet in actu ſuam volūtatē diuine. conformat
tamē habitu. Nec tenetur vt ſemꝑ in actū exeat. ſed pro
loco ⁊ tempore teneť vt nunq̄ȝ contrariuȝ agat. peccans
eñ venialiter nō agit contra cōformitatem predictā. ſed
Ad 5 preter eaȝ. vnde nō ſequitur ꝙ peccet mortaliter ¶ Ad
quintū dicendū ꝙ nō ꝓ omni tēpore quo volūtas noſtra
in actū exit obligat preceptū de cōformitate voluntatis.
ſed pro illo tēpore quo quis tenetur de ſtatu ſue ſalutis
cogitare. ſicut tenetur qñ confiteri debet vel ſacramenta
Ad 6 accipere. vel aliud huiuſmodi facere. ¶ Ad ſextum dicē
dum. ꝙ aliquis dicitur obſtinatus dupliciter. vno modo
ſimpliciter qñ ſcȝ habet volūtatem irreuerſibilem malo
inherētem. ⁊ ſic ſunt obſtinati illi qui ſunt in inferno. nō
aūt aliquis in hac vita exiſtens. Illi aūt qui ſunt in infer
no adhuc tenētur ad conformitatem de qua agimus ad
quā q̄uis ꝑuenire non poſſint. ipſi tamē huiuſmodi im
potentie ſibi cauſa extiterunt. vñ non cōformādo peccāt.
q̄uis forte nō demereātur eo ꝙ non ſunt viatores. Alio
modo dicitur aliquis obſtinatus ſcđm quid quando ha
bet volūtatem adherētem malo. nō quidem omnino irre
uerſibilem. ſed ꝑ difficultatem. ꝑ quē modū aliqui dicun
tur obſtinati etiam in hac vita. ⁊ tales poſſunt volunta/
tem ſuam conformare diuine. vnde non ſolū peccāt non
Ad 7 conformādo. ſed etiam demerētur ¶ Ad ſeptimū dicen
dum. ꝙ quilibet tenetur quantū in ſe eſt ad charitatē ha/
bendam. et ſi non facit qđ in ſe eſt. peccat peccato omiſſio

nis. non tamē oportet ꝙ in quolibet inſtanti in quo non
facit peccat. ſed tunc tantū quādo facere tenebať. vt pote
cum ei neceſſitas imminebat aliquid faciendi quod ſine
charitate nō poteſt facere vt accipere ſacramēta. ¶ Ad
octauū dicendū. ꝙ dupliciter contingit nos ad aliq̄d te/ Ad 8
neri. vno modo ſic ꝙ ſi nō faciamus penā incurremꝰ qđ Dupľr ad
eſt proprie ad aliq̄d teneri. ⁊ ſic ſcđm cōmuniorē opinio/ aliquid te/
nem non tenemur ad faciendū aliquid ex charitate. ſȝ ad nemur
faciendū aliq̄d ex dilectione naturali ſine qua ad minus
quicq̄d fit male fit. Et dico dilectionē naturalē non ſolū
illam que eſt nobis naturaliter indita. ⁊ eſt omnibꝫ com
munis vt ꝙ omnes beatitudinē appetūt. ſed illam etiaȝ
ad quā aliquis ꝑ principia naturalia ꝑuenire poteſt que
inuenitur in bonis ex genere ⁊ etiam in virtutibꝫ politi/
cis. Alio modo dicimur ad aliq̄d teneri. quia ſine ħ non
poſſumus finē beatitudinis cōſequi. ⁊ ſic tenemur vt ali
quid ex charitate faciamꝰ ſine qua nihil poteſt eterne vi
te eſſe meritoriū. Et ſic patet quomodo modus charita
tis aliquo modo cadit ſub precepto ⁊ aliquo modo non
¶ Ad nonū dicendū. ꝙ homo deo ꝯformať cum ſit ad Ad 9
imaginem et ſimilitudinē dei factus. q̄uis aūt ꝓpter hoc Proportio
ꝙ a deo in infinitū diſtat non poſſit eſſe ipſius ad deū ꝓ/ capiť dupľr.
portio. ſm ꝙ proportio ꝓprie in quātitatibꝫ inueniť. com
prehendens duaꝝ quātitatū ad inuicē cōparatarū certā
menſurā. ſm tamē ꝙ nomē ꝓportionis tranſlatuȝ eſt ad
quālibet habitudinē ſignādam vnius rei ad aliam. vt pa
tet cū dicimus hoc eſſe ꝓportionum ſimilitudinem. ſicut
ſe habet princeps ad ciuitatem. ita gubernator ad nauem
Nihil prohibet dicere aliquā ꝓportionem hominis eē ad
deum cū in aliqua habitudine ad ipſum ſe habeat vt po
te ab ipſo effectus ⁊ ei ſubiectus. ¶ Uel poteſt dici. ꝙ
finiti ad infinitum q̄uis non poteſt eſſe proportio ꝓprie
accepta. poteſt tamen proportionabilitas eſſe que ē dua
rum proportionū ſimilitudo. Dicimꝰ eñ quattuor pro
portionata duobus. que ſunt eorum dupla. ſex vero eſſe
quattuor proportionabilia. quia ſicut ſe habēt ſex ad q̄t
tuor. ita quattuor ad duo. ⁊ ſimiliter finitum ⁊ infinitum
q̄uis non poſſint eſſe ꝓportionata. poſſunt tamē eſſe ꝓ
portionabilia. quia ſicut infinitum eſt equale infinito. ita
finitum finito. ⁊ per hunc moduȝ ſimilitudo ē inter crea
turam et deum. quia ſicut deus ſe habet ad ea que ſibi cō
petunt. ita creatura ad ſua propria. ¶ Ad decimū dicē Ad 10
dum. ꝙ creatura non dicitur conformari deo quaſi parti/
cipando eandem formam quā ipſe participat. ſed quia de
us eſt ſubſtantialiter ipſa forma cuius creatura per quā
dam imitationem eſt participatio. ſicut ſi ignis ſimilare/
tur calori per ſe ſeparato exiſtenti. ¶ Ad vndecimū dicē Ad .xi.
dum. ꝙ ſimilitudo ⁊ conformitas q̄uis ſint relationes
equiparantie. non tamen ſemper vtrūq̄ȝ extremorum de
nominatur in reſpectu ad alterum. ſed tunc tantum quā
do forma ſm quā attenditur ſimilitudo ⁊ conformitas
in vtroq̄ȝ extremorum conſiſtit. Sicut albedo in duobꝰ
hominibus eo ꝙ vterq̄ȝ poteſt dici conuenienter alterius
formā habere. qđ ſignificatur cuȝ aliquid ſimile alteri di
citur. Sed quando forma eſt in vno principaliter. in alte
ro quaſi ſcđario. non recipitur ſimilitudinis reciproca/
tio. ſicut dicimus ſtatuam herculis ſimilem herculi. ſed
e conuerſo non poteſt dici ꝙ hercules habeat formā ſta/
tue. ſed ſolum ꝙ ſtatua habeat formam herculis. Et per
hunc modum creature dicuntur eſſe deo ſimiles et con/
formes. nō tamen e cōuerſo. Sed conformatio cū ſit mo
tus ad conformitatem non importat equiparantie rela/

tionem.ſed preſupponit aliquid ad cuius conformitatē
alterum moueatur. vnde poſteriora prioribus cōformā
Ad 12 tur.ſed non econuerſo. ¶ Ad duodecimū dicendum. ꝙ
verbum Anſel.eſt intelligendum non pro tāto ꝙ homo
ſemper faciat voluntatem dei quantum in ipſo eſt. ſed
quia dei voluntas ſemper de eo impletur vel eo volente
vel eo nolente.

Octauo queritur. vtrū

teneamur conformare voluntatem noſtrā vo
lūtati diuine in volito. vt ſcilicet teneamur velle hoc qđ
.1. ſcimus deum velle. Et videtur ꝙ non. Paulus enī cu
piebat diſſolui ⁊ eſſe cum criſto. vt dicitur Phil.i.hoc aūt
deus nō volebat. vnde ibidem ſubditur. ſcio ꝙ manebo
propt̄ vos. ſi ergo teneamur hoc velle qđ de⁹ vult. pau
lus cupiens diſſolui ⁊ eſſe cū criſto peccabat. qđ eſt ab
ſurdum. ¶ Preterea. Quod deus ſcit poteſt alteri reuela-
2 re. ſcit autem deus aliquem eſſe reprobatum. poteſt er-
go alteri ſuam reprobationem reuelare. ſi ergo ponatur
alicui reuelare ſequitur ꝙ ille teneatur velle ſuam dam-
nationem ſi tenemur velle hoc quod ſcimus deum velle
velle autem ſuam damnationem eſt cōtrarium charita-
ti per quam quilibet ſe diligit ad vitam eternam. ergo te
neretur aliquis aliquid velle contra charitatem qđ eſt in
3 conueniens. ¶ Preterea. Prelato tenemur ſicut deo obedi
re cum ei vice dei obediamus. ſed non tenetur ſubdit⁹ fa
cere aut velle quicquid ſcit prelatum velle ꝙ ipſe faciat
niſi hoc ei expreſſe precipiat. ergo nō tenemur velle quic-
quid deus vult vel quicquid nos vult velle. ¶ Preterea.
4 Quicquid eſt laudabile et honeſtum in criſto perfectiſ
ſime ac ſine omni permixtione inuenitur. ſed criſtus aliqua
voluntate voluit cōtrarium eius quod ſciuit deum vel-
le. voluit enī aliqua voluntate non pati. vt oſtendit ora-
tio qua orauit Math.xxvi. Pater mi ſi poſſibile ē tranſe
at a me calix iſte. cū tamē deus vellet eum pati. ergo vel
le quicqđ deus vult non eſt laudabile nec ad hoc tene-
mur. ¶ Preterea. Scđm Auguſtinū in libro de ciuita. dei.
5 Triſtitia eſt de his que nobis nolentibus accidunt. ſed
beata virgo dolorem ſenſit de filij morte quē ſignificant
verba Symeonis dicentis Luce ſcđo. Tuā ipſius ani
mā pertranſibit gladius. ergo beata virgo nolebat xp̄m
pati. deus autē hoc volebat. ſi ergo tenemur velle id qđ
deus vult. beata virgo in hoc peccauit. quod eſt inconue
niens. ⁊ ita videtur ꝙ non teneamur conformare volun
tatem noſtram diuine in volito.

Inſtātie ¶ Sed contra ſuper illud Pſal. non adheſit mihi cor
.1. prauū. dicit. gloſa. cor tortum habet qui non vult qđ de
us vult. ſed quilibet tenetur cordis tortionem vitare. er
2 go quilibet tenetur velle quod de⁹ vult. ¶ Pre. Scđm
Tullium Amicitia eſt idem velle ⁊ idem nolle. ſed qui-
libet tenetur habere amiciciam ad deum. ergo quilibet te
netur velle quod deus vult. ⁊ non velle quod non vult.
3 ¶ Pre. Propter hoc debemus volūtatem noſtram di-
uine conformare. quia voluntas dei eſt regula noſtre vo
luntatis vt dicit gloſa ſuper illud pſalmi. Rectos decet
collaudatio. ſed etiam volitum diuinum eſt regula om-
nis alterius voliti cū ſit primū volitum. ⁊ primū in vno
quoq; genere eſt menſura eorū que ſunt poſt. vt dicitur
in decimo metaphyſ. ergo tenemur volita noſtra confor
4 mare diuine in volito. ¶ Preterea. Peccatum precipue in
peruerſitate electionis conſiſtit. ſed ꝑuerſitas electionis
eſt qua minus bonum magis bono prefertur. Hoc autē
facit quicūq; non vult qđ deus vult. cum cōſtet illud qđ
deus vult. optimū eſſe. ergo quicūq; non vult id qđ de-
us vult peccat. ¶ Preterea. Scđm pħm Virtuoſus ē re
gula ⁊ menſura in omnibus humanis actibus. ſed xp̄s ē 5
maxime virtuoſus. ergo maxime nos debemus ei confor
mare tanq; regule ⁊ menſure. ſed criſtus voluntatē ſuā
conformabat diuine etiam quātum ad volita quod eti
am beati faciunt. ergo ⁊ nos tenemur noſtrā voluntatē
conformare diuine etiam quantū ad volita.

¶ Reſponſio dicendū. ꝙ in volito quodāmō tenemur R°
noſtram volūtatem ꝯformare diuine. ⁊ quodāmodo nō
ſm hoc enī vt dictum eſt volūtatem noſtrā diuine cōfor
mare tenemur ꝙ bonitas diuine volūtatis regula eſt et
menſura omnis bone voluntatis. cum aūt bonum ex fi-
ne dependeat voluntas bona ſm ordinem dicitur ad ra
tionem volendi que eſt finis. Comparatio vero volunta-
tis ad volitum abſolute. non facit actum volūtatis eē bo
num. cū ipſum volitū ſe habeat quaſi materialiter ad ra
tionem volendi q̄ eſt finis rectus. Poteſt aūt vnū ⁊ idē
volitum bene vel male appeti ſm ꝙ in diuerſos fines or-
dinatur. ⁊ ecōuerſo. diuerſa ⁊ ꝯtraria volita poteſt quis
bene velle in finē rectum referēdo vtrūq;. quis ergo vo
luntas dei nō poſſit eſſe niſi bona ⁊ omnia quecūq; vult
bene velit. tamen bonitas in ipſo actu voluntatis diui-
ne cōſideratur ex ratione volendi. id eſt. ex fine ad quē or
dinat quicquid vult. qui eſt bonitas ſua. Et ideo diuine
voluntati ſimpliciter in fine conformari tenemur. in voli
to autem non. niſi ſm ꝙ illud volitum conſideratur ſub
ordine ad finem. qui quidem ordo nobis debet ſemꝑ pla
cere. quis hoc idem volitum poſſit nobis etiam merito
diſplicere ſcđm aliquā ſuam cōſiderationē. vtpote ſcđm
ꝙ eſt in contrariū finem ordinabile. Et inde eſt ꝙ volun
tas humana ſcđm hoc inuenitur conformari in volito di
uine voluntati ꝙ ſe habet ad finē diuine voluntatis. Vo
luntas enī beatorū qui ſunt in continua contemplatione
voluntatis diuine ⁊ ex ea regulant omnes ſuas affectio
nes. vtpote plene cognoſcētes vniuſcuiuſq; deſiderādo-
rum ordinē ad ipſam cōformatur diuine volūtati in quo
libet ſuo volito. omne enī qđ ſciūt deum velle volūt ab
ſolute ⁊ ſine aliquo motu in contrariū. Peccatores ve-
ro qui ſunt auerſi a volūtate diuine bonitatis diſcordāt
in pluribꝫ ab his que deus vult. ea q; improbātes ⁊ nul
la ratione aſſentiētes. Iuſti vero viatores quorū volun-
tas adheret diuine bonitati ⁊ tamē eā nō ita ꝑfecte con-
templantur vt omnē ordinē volitorū ad ipſam manifeſte
percipiāt. quis in eis ſit aliqua affectio ad contrariū. lau
dabilis tamē ꝓpter aliū ordinē in eis ꝯſideratū quantū
ad affectionē. quā tamē nō obſtinate ſequūtur. ſed diui-
ne volūtati ſupponūt dū eis placet ꝙ ordo diuine volūta
tis in omnibꝫ impleatur. Sicut ille qui patrē ſuū vult vi
uere ꝓpter affectū pietatis quē deus vult mori. ſi iuſtus
ſit hāc ſuā volūtatē ꝓpriā diuine ſupponit vt nō impatiē
ter ferat ſi dei voluntas in contrarium proprie volunta-
tis impleatur.

¶ Ad primū ergo dicendū. ꝙ Paulus cupiebat diſ Ad .1.
ſolui ⁊ eſſe cū xp̄o tanq; ꝑ ſe bonū nihilominus tū place
bat ei ꝯtrariū in ordine ad fructū quē deus ex eius vita
fieri volebat. vñ dicebat. ꝑmanere aūt in carne neceſſari
um ꝓpter vos ¶ Ad ſecūdum dicendū. ꝙ quis de potē Ad 2
tia abſoluta poſſit reuelare ſuam damnationē alicui. non
tamen hoc poteſt fieri de potentia ordinata. quia ſi talis

reuelatio fieret cogeret deſperare. etſi alicui talis reuela-
tio fieret deberet intelligi nō ſcðm modū ꝓphecie prede
ſtinationis vel preſciētie. ſed ꝑ modū ꝓphecie ꝯminatio
nis. q̄ intelligitur preſuppoſita ꝯditione meritorū. ¶ Sed
dato ꝙ eſſet intelligenda ſcðm ꝓſcientie ꝓpheciā adhuc
nō teneretur ille cui talis reuelatio fieret velle ſuā dam
nationē abſolute. ſed ſcðm ordinē iuſtitie quo deus vult
perſiſtētes in peccato dānare. Nō em̄ vult de⁹ ex pte ſua
dānare aliquē. ſꝫ ſcðm illud qð ex nobis ē. vt ex ſupra di
ctis patet. Vñ velle ſuā dānationē abſolute nō eſſet con
Ad 3 formare volūtatē ſuā diuine. ſꝫ volūtati peccati. ¶ Ad
tertiū dðm. ꝙ volūtas plati nō eſt regula noſtre volūta
tis ſicut diuina volūtas. ſed preceptū eius. ꝛ ideo non ē
Ad 4 ſimile. ¶ Ad. iiij. dðm. ꝙ paſſio xp̄i dupliciter ꝯſiderari
poterat. vno mō ꝑ ſe inquātū erat quedā afflictio innocē
tis. Alio mō ſcðm ordinē ad fructū. ad quē deus eā or-
dinauit. ꝛ ſic erat a deo volita. non aūt ꝑmo mō. Volun
tas ergo xp̄i q̄ poterat illū ordinē ꝯſiderare. volūtas ſcꝫ
rōnis hanc paſſionē volebat ſic etiā deus. ſed voluntas
ſenſualitatis cui⁹ nō eſt ꝯferre. ſed in aliq̄d abſolute fer-
ri. nō volebat hāc paſſionē. ꝛ in hoc diuine volūtati quo
dāmodo in volito ꝯformabat̄. q2 nec ipſe deus paſſionē
Ad 5 xp̄i vellet ſm ſe ſolā ꝯſideratā. ¶ Ad. v. dðm. ꝙ volun
tas beate virginis diſſentiebat a paſſione xp̄i in ſe ꝯſide
rata. volebat tamē fructū ſalutis q̄ ex paſſione xp̄i conſe
quebat̄. ꝛ ideo diuine volūtati ꝯformabat̄. ꝛ quantū ad
hoc ꝙ volebat ꝛ quantū ad hoc ꝙ nolebat.
Solũ in ſtantiaꝝ ¶ Ad primū vero qð in ꝯtrariū obijcit̄ dðm. ꝙ ver
ba glo. ſunt intelligēda de volitis diuine volūtatis ſm
Ad .1. ꝙ ſtant ſub ordine ad finem ꝛ non abſolute. ¶ Ad. ij. di
Ad 2 cendū. ꝙ amicicia ꝯſiſtit in cōcordia volūtatū magis q̄
ad finem q̄ꝫ quo ad volita. Plus em̄ eſſet amic⁹ febrici-
tantis medicus q̄ ei vinū negaret qð ꝯcupiſceret ꝓpter
cōmune deſideriū ſanitatis q̄ꝫ ſi vellet ei⁹ deſiderio ſatiſ-
Ad 3 facere de vini potatione in periculū ſanitatis. ¶ Ad. iij.
dicendū. ꝙ ſicut ſupra dictū eſt. volitū a deo qð eſt mēſu
ra ꝛ regula omniū alioꝝ eſt finis volūtatis ei⁹. ſcꝫ boni
tas ſua. oīa vero alia nō vult niſi ꝓpter hūc finē. ꝛ ideo
dum voluntas noſtra diuine voluntati conformatur in
fine. ad primū volitū. omnia volita noſtra regulantur
Ad 4 ¶ Ad quartū dicenduꝫ. ꝙ electio habet in ſe ꝛ rationis
iudicium et appetitum. ſi ergo aliquis iudicio preferat id
qð eſt minus bonum magis bono. erit peruerſitas ele-
ctionis. non autem ſi preferat in appetendo. Non em̄ ho
mo tenetur ſemper meliora proſequi in operando. niſi
ſint talia ad que ex precepto obligatur. aliter autem qui-
libet teneretur ſequi perfectionis conſilia que conſtāt eē
Ad 5 meliora. ¶ Ad quintū dicendum. ꝙ quedam ſunt in q̄-
bus criſtum admirari poſſumus. non imitari. ſicut ea q̄
pertinent ad diuinitatem eius ꝛ ad beatitudinem quam
habuit adhuc viator exiſtēs. ad quod pertinebat ꝙ xp̄s
etiam quantum ad volita rationis ſue. voluntatem ſuā
diuine voluntati conformabat.

¶ Materia viceſimaquarta
de libero arbitrio.

Queſtio. xxiiij. de libero arbitrio.

Q Veſtio. xxiiij. de li
bero arbitrio. ꝛ habet queſtiones quidecim
¶ Prima. vtꝝ hō ſit liberi arbitrij. ¶ Secū
da. vtꝝ liberꝝ arbitriū ſit in brutis. ¶ Ter-
tia. vtꝝ liberū arbitriū ſit in deo. ¶ Quarta. vtꝝ liberuꝫ
arbitriū ſit potētia vel nō. ¶ Quita. vtꝝ liberꝝ arbitriuꝫ
ſit vna potētia vel plures. ¶ Sexta. vtꝝ liberꝝ arbitriuꝫ
ſit volūtas vel potētia alia a volūtate. ¶ Septima. vtrū
poſſit eē aliq̄ creatura q̄ liberꝝ arbitriuꝫ habeat naturalit̄
cōfirmatū in bono ¶ Octaua. vtꝝ liberꝝ arbitriū creatu
re poſſit ꝯfirmari in bono ꝑ aliqð donū gratie ¶ Nona
vtꝝ liberꝝ arbitriū hōis in ſtatu vie poſſit ꝯfirmari in bo
no. ¶ Decima. vtꝝ liberū arbitriū creature poſſit eē ob-
ſtinatū in malo vl' imutabilit̄ firmatū ¶ Undecima. vtꝝ
liberꝝ arbitriū hōis in ſtatu vie poſſit eē obſtinatū in ma
lo ¶ Duodecima. vtrū liberꝝ arbitriū ſine gratia in ſtatu
peccati mortalis poſſit vitare peccatū mortale ¶ Deci-
matertia. vtrū aliq̄s in gratia exiſtēs poſſit vitare pecca
tū mortale. ¶ Decimaquarta. vtrū liberꝝ arbitriū poſſit
in bonū ſine gratia ¶ Decimaquita. vtrū homo ſine gra
tia poſſit ſe preparare ad gratiam habendam.

Q Veſtio ē de libe-
ro arbitrio. Et ꝑmo querit̄. vtꝝ hō
ſit liberi arbitrij Et videt̄ ꝙ non. vt
em̄ dr̄ Iere. x. non ē hōis via ei⁹ nec .1.
viri vt ābulet ꝛ dirigat greſſus ſuos
ſm h̄ aūt aliq̄d liberi arbitrij ē ꝙ ē do
minus ſuoꝝ actuū. ḡ nō ē liberi arbitrij. ¶ Sꝫ di. ꝙ ver Solutio
bū ꝓphete intelligit̄ de actib⁹ meritorijs q̄ nō ſūt in natu
rali hōis ptāte ¶ Sꝫ ꝯtra. Ad ea q̄ non ſunt in naturali 2
ptāte noſtra nō ſum⁹ liberi arbitrij. ſi ḡ merita nō ſūt in
ptāte noſtra nō ſum⁹ liberi arbitrij ad merēdū. ꝛ ſic act⁹
meritorius nō ꝓcedit ex libero arbitrio ¶ Pre. ſm ꝑ h̄m
ꝑmo meth. Liberꝝ ē ꝙ cauſa ſui ē. ſꝫ mēs humana habet 3
aliā cām mot⁹ ſui q̄ꝫ ſeipſuꝫ. ſcꝫ deū. q2 Roma. i. dicit̄ ſuꝑ
illud ꝓpt̄ qð tradidit illos de⁹. gloſa. manifeſtū eſt deuꝫ
opari in mētib⁹ hoīm ad ꝯuertēdas volūtates eoꝝ in qð
cūq̄ꝫ voluerit. ḡ mēs humana nō ē liberi arbitrij. Sed Solutio
dice. ꝙ mēs humana ē ſicut cauſa ꝑncipalis ſui act⁹. de⁹
aūt ſicut cauſa remota ꝛ h̄ nō impedit mētis libertateꝫ.
¶ Sꝫ ꝯtra. Quāto aliq̄ cauſa magis influit in effectuꝫ 4
tāto ē ꝑncipalior. ſꝫ cauſa ꝑma pl⁹ influit q̄ꝫ ſcða. vt dici
tur in li. de cauſis. ḡ ꝑma cauſa ē ꝑncipalior ſcða cauſa. ꝛ
ita mēs nr̄a nō ē cauſa ꝑncipalis ſui act⁹. ſꝫ de⁹. ¶ Pre. 5
Oē qð mouet motū mouet ſicut inſtrumētū. vt ptꝫ ꝑ
Cōmē. in. viij phy. Inſtrumētū aūt nō ē liberꝝ ad agen
dū. cū nō agat niſi ſcðm ꝙ q̄s eo vtit̄. cū ḡ mēs humana
nō operet̄ niſi mota a deo. videt̄ ꝙ non ſit liberi arbitrij.
¶ Pre. Liberꝝ arbitriū dicit̄ eē facultas volūtatis ꝛ ra- 6
tionis q̄ bonū eligit̄ gratia aſſiſtēte vel malū eadē defici
ente. ſꝫ multi ſunt q̄ nō habēt gratiā. ḡ nō poſſunt libere
eligere. ꝛ ita nō habēt liberꝝ arbitriū ad bona ¶ Pre. Ser 7
uitus libertati opponit̄. ſꝫ in hōie inuenit̄ ſeruitus peccati
q2 q̄ facit peccatū ſeruus ē peccati. vt dicit̄ Io. viij. ḡ in
hōie nō ē libertas arbitrij ¶ Pre. Anſel. dicit in li. de libe 8
ro arbitrio. ſi haberem⁹ potētiā peccādi ꝛ non peccandi

gratia nõ indigerem⁹.potẽtia aũt peccãdi ⁊ nõ peccãdi ẽ
liberꝝ arbitriũ.cũ g̃ indigeam⁹ gratia liberꝝ arbitriũ non
9 habem⁹. ¶ Pre. Ab optimo vnũqdqꝫ denominãdũ eſt
vt habeť a pħo in.ij.de aĩa.ſꝫ optimũ inť act⁹ humanos
ſũt act⁹ meritorij.cũ g̃ ad hos hõ nõ ſit liberi arbitrij. vt
diciť Joh.xv.ſine me nihil poteſtis facere. qđ de actib⁹
meritorijs itelligiť.videť ꝙ hõ nõ ſit dicẽdus liberi arbi
10 trij ¶ Pre. Aug.đr.ꝗa hõ noluit abſtinere a peccato cũ
potuit inflictũ ẽ ei nõ poſſe cũ velit. g̃ nõ ẽ in ptãte hoĩs
peccare ⁊ nõ peccare. ⁊ ſic nõ videť eẽ dñs ſuoꝝ actuũ nec
11 liberi arbitrij. ¶ Pre. Bernar.diſtiguit triplicẽ libertatẽ
ſcꝫ libertatẽ arbitrij. ⁊ libertatẽ ꝯſilij. ⁊ libertatẽ ꝯplaciti
Et dicit ꝙ libertas arbitrij ẽ q̃ diſcernim⁹ qđ liceat. Li
bertas ꝯſilij q̃ diſcernim⁹ qđ expediat. Libertas ꝯplaci
ti q̃ diſcernim⁹ qđ libeat. Sꝫ diſcretio humana ꝑ ignorã
tiã ẽ ſauciata. g̃ videť ꝙ libertas arbitrij.q̃ in diſcretione
12 ꝯſiſtit. in hoĩe poſt peccatũ nõ remãſit ¶ Pre. Reſpectu
eoꝝ hõ nõ habet libertatẽ reſpectu quoꝝ habet neceſſita
tẽ.ſꝫ reſpectu peccatoꝝ hõ habet neceſſitatẽ.qꝛ poſt pec
catũ ſm Aug⁹.neceſſe ẽ peccare hoĩem an̄ repationẽ q̃dẽ
dãnabiliter.poſt repationẽ vero ſaltem venialiť.g̃ hõ ad
peccata nõ ẽ liberi arbitrij. ¶ Pre. Quicq̃d de⁹ preſcit
13 neceſſe ẽ euenire.cũ preſciẽtia dei falli nõ poſſit.ſꝫ omnes
act⁹ humanos de⁹ preſcit.g̃ de neceſſitate eueniũt. ⁊ ita
hõ nõ ẽ liberi arbitrij ad agẽdũ. ¶ Pre. Quãto aliquod
14 mobile ẽ magis ꝓpinquũ pmo motori.tãto ẽ magis vni-
forme in ſuo motu.ſicut patet de corporib⁹ celeſtib⁹ quo-
rũ motus ſemp eodẽ mõ ſe habẽt.ſed cũ om̃is creatura a
deo moueať.mouet em̃ creaturã corpalẽ ꝑ tempus ⁊ lo
cũ.ſpiritualem vero ꝑ tempus. vt dicit Aug⁹.viij.ſuper
Gen̄.ad lit.rõnalis creatura ẽ mobile ꝓpinquiſſimũ deo
qui ẽ pmus omniũ motoꝝ.g̃ habet motuꝫ maxime vni-
formem. ⁊ ſic facultas eius ad plura ſe nõ extendit vt ſic
15 per hoc dici poſſit liberi arbitrij. ¶ Pre. Scđm pħm in
ſcđo ce. ⁊ mũ.de nobilitate ſupmi celi ẽ vt finẽ ſuũ vnico
motu ꝯſeq̃tur.ſꝫ aĩa rationalis ẽ nobilior illo celo.cũ ſpi-
ritus corpi pferatur.ſm Aug⁹.viij.de ci.dei.ergo aĩa hu
mana habet vnicũ motũ. ⁊ ita non videť eſſe liberi arbi-
trij. ¶ Pre. Decuit diuinã bonitatem vt creaturã ſubli
16 miſſimã optime collocaret.ſꝫ optime collocať qđ optimo
immobiliter adheret.g̃ decuit vt deus rationalẽ creatu
ram q̃ eſt ſublimiſſima inter creaturas faceret talẽ q̃ ſibi
immobiliter adhereret. qđ ſi eẽt liberꝝ arbitriũ. vt videť
nõ haberet.g̃ decuit vt natura rõnalis ſine libero arbi-
trio fieret. ¶ Pre. Phi diffiniũt liberꝝ arbitriũ eẽ liberꝝ
17 de rõne iudicij.iudiciũ vero rõis cogi põt virtute demõ
ſtrationis.qđ aũt cogiť nõ ẽ liberũ.g̃ hõ nõ eſt liberi arbi
18 trij. ¶ Pre. Propť hoc intellect⁹ ſeu rõ cogi põt.qꝛ ẽ ali
qđ verꝝ cui nulla falſitas admiſceť nec apparẽtia falſitatꝭ
vñ nõ põt intellect⁹ ſubterfugere q̃n ei aſſentiat. Sꝫ ſiť
eſt aliqđ bonũ cui nihil mali admiſceť nec ſm rei verita
tẽ nec ſm apparẽtiã.cũ g̃ bonũ ſit obiectũ volũtatis ſicut
verũ intellect⁹.videť ꝙ ſicut intellect⁹ cogiť.ita ⁊ volũ-
tas. ⁊ ſic hõ nõ habet libertatẽ neqꝫ quãtũ ad volũtatẽ
neqꝫ quãtũ ad rõem. ⁊ ſic nõ habebit liberꝝ arbitriũ qđ
19 eſt facultas volũtatis ⁊ rõnis. ¶ Pre. Scđm pħm in
iij.eth. Qualis vnuſquiſqꝫ ẽ talis finis videť ei. ſed non
eſt in potẽtia noſtra ꝙ ſim⁹ tales vel tales.cum ergo ho
mo ex natiuitate habeat. ⁊ dependeat etiam quodãmo-
do qualitas.vt videtur. ex diſpoſitione ſtellarũ.ergo nõ
eſt in poteſtate noſtra vt hunc vel illum finem approbe-
mus.ſed omne iudicium de agendis ex fine ſumitur. nõ
ergo ſumus liberi arbitrij. ¶ Prete. Liberũ arbitriũ op 20
ponitur neceſſitati.ſed reſpectu quorũdam voluntas ha
bet neceſſitatem. de neceſſitate em̃ vult beatitudinẽ. er
go non habet reſpectu omniũ libertatem. ⁊ ita non eſt li
beri arbitrij quantũ ad omnia.

¶ Sed contra eſt quod dicitur Ecci.xv. Deus ab Cõtra
inicio conſtituit hominẽ ⁊ reliquit eũ in manu cõſilij ſui.
gloſa.id eſt in poteſtate liberi arbitrij. ¶ Prete. Inueni
tur in rebus agens aliqđ qđ agit ex nihilo ⁊ non ex ne-
ceſſitate.ſcꝫ deus. aliqđ etiam agens qđ agit ex aliquo.
id eſt ex neceſſitate ſicut agentia naturalia.ſed poſitis ex
tremis in reꝝ natura.ꝯſequẽs eſt vt media ponãtur ſm
pħm in.ij.ce. ⁊ mun. Inter hec aũt duo nõ ẽ niſi duplex
medium qm̃ alterũ eſt impoſſibile eſſe.ſcꝫ agens ex nihi
lo ex neceſſitate.ex nihilo em̃ agere dei ſolius eſt qui non
ex neceſſitate agit.ſed ex voluntate.ergo relinquitur ali-
quid qđ agat ex aliquo et non ex neceſſitate. ⁊ hoc eſt ra
tionalis creatura que agit ex preſuppoſita materia et nõ
ex neceſſitate.ſꝫ ex arbitrij libertate ¶ Pre. Liberum ar
bitrium eſt facultas voluntatis ⁊ rationis. ſed in homi
ne inuenitur ratio ⁊ voluntas.ergo et liberꝝ arbitriũ
¶ Prete. Scđm pħm in tertio ethycoꝝ. Conſilium nõ
eſt niſi eoꝝ que ſunt in nobis.ſed homines de ſuis actib⁹
conſiliantur.ergo homines ſunt domini actuũ ſuorũ et
propter hoc liberi arbitrij. ¶ Prete. Precepta et prohi
bitiones non debent fieri niſi ei qui poteſt facere ⁊ non fa
cere.alias em̃ fruſtra eſſent.ſed homini etiaꝫ diuinitus
precepta fiunt ⁊ prohibitiones.ergo in hominis poteſta
te eſt facere ⁊ non facere.ergo eſt liberi arbitrij ¶ Prete.
Nullus debet puniri vel premiari pro eo quod non eſt
in poteſtate eius facere ⁊ nõ facere. ſed homo recte a deo
punitur et premiatur pro ſuis operibus.ergo poteſt ope
rari et non operari ⁊ ita eſt liberi arbitrij ¶ Prete. Om
nium que fiunt aliquã cauſam ponere oportet.ſed huma
norum actuũ non poſſumus ponere cauſam ipſum deuꝫ
immediate.quia que immediate a deo ſunt non poſſunt
eſſe niſi bona.actus humani ſunt boni qñqꝫ et qñqꝫ mali
Similiter nec poteſt dici ꝙ humanoꝝ actuũ ſit cauſa ne
ceſſitas.quia que ex neceſſitate proueniũt eodem modo
ſe habent ſemꝑ.quod in humanis actibus non videtur.
Similiter non poteſt dici ꝙ ſiderũ vel ſtellarũ diſpoſi-
tio ſit eoꝝ cauſa.quia oporteret humanos act⁹ ex neceſ-
ſitate accidere.ſicut ⁊ cauſa neceſſaria eſt. Neqꝫ natura
eorũ cauſa eſſe poteſt.qđ oſtendit humanorum actuũ va
rietas.natura em̃ determinata eſt ad vnum nec ab eo de
ficit niſi in minori parte. Neqꝫ fortuna neqꝫ caſus huma
noꝝ actuum cauſa poteſt eſſe.quia fortuna et caſus ſunt
cauſa eorum que raro ⁊ preter intentionem accidunt. vt
dicitur in ſcđo phyſicoꝝ.qđ in humanis actibus non ap
paret. Relinquitur ergo ipſum hominem facientem eẽ
principium propriorum actuum.et per hoc eſſe liberi ar
bitrij.

¶ Reſponſio dicendum.ꝙ abſqꝫ omni dubitatione Rº
hominem liberi arbitrij ponere oportet. Ad hoc enim
et fides reſtringit.cum ſine libero arbitrio nõ poſſit eſſe
meritum.iuſta pena vel premium Ad hoc etiam inducũt
manifeſta iudicia quibus apparet hominem libere vnuꝫ
eligere et aliud refutare. Et ad hoc etiam ratio euidẽs
cogit.qua quidem ad inueſtigationem liberi arbitrij ori Differentia rerum
ginem ſequẽtes hoc mõ procedimus. ¶ In rebus em̃ q̃ mobiliuꝫ
mouẽtur vel aliquid agunt hec inuenitur differẽtia. ꝙ q̃
dã habẽt principiũ ſui motus vel opatõnis in ſemetipſis

Quedaꝫ vero extra ſe. ſicut ea ꝙ per violentiã mouẽtur
in quibꝫ principiũ eſt extra nihil ꝯferente vim paſſo ſcḋꝫ
phm̃ in .iij. ethy. in ꝗbus liberũ arbitriũ ponere nõ poſſu
mus eo ꝙ nõ ſunt cauſa ſui motus. Liberũ aũt eſt quod
cauſa ſui eſt ſcḋm phm̃ in primo metaphyſ. Eorũ autẽ
quorũ principiũ motus ⁊ operationis in ipſis eſt. quedã
talia ſunt ꝙ ipſa ſeipſa mouẽt ſicut animalia. quedã autẽ
que nõ mouẽt ſeipſa ꝗuis in ſeipſis ſui motus aliqḋ ꝓn
cipium habent. ſicut grauia et leuia. nõ em̃ ipſa ſeipſa mo
uent cũ non poſſunt diſtingui in duas partes. quarũ vna
pars eſt mouens ⁊ alia mota. ſicut in animalibꝫ inuenit̃.
ꝗuis motus eorũ ꝯſequatur aliqḋ principiũ in ipſis ſcꝫ
formã quã habent. ⁊ ideo dicũtur a generãte moueri per
ſe ſcḋm phm̃ in octauo phyſicorũ. ſed a remouente prohi
bens per accidẽs. ⁊ hec mouẽtur ſeipſis. ſed nõ a ſeipſis.
vñ nec in his liberũ arbitriũ inuenitur. qꝛ nõ ſũt ſibiipſis
cauſa agendi vel mouendi. ſed aſtringũtur ad agendum
vel mouẽdum ꝑ id quod ab altero receperũt. Eorũ aũt
que a ſeipſis mouẽtur quorũdam motus ex iuditio ratõ
nis prouenũnt. quorũdam vero ex iuditio naturali. Ex
iuditio autẽ rationis homines agũt ⁊ mouẽtur. ꝯferunt
em̃ de agendis. ſed ex naturali iuditio agunt ⁊ mouẽtur
omnia bruta.. Quod quidẽ patet. tum ex hoc ꝙ omnia ꝗ
ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſimiliter operãtur. ſicut om̃es hirun-
dines ſimiliter faciũt nidũ. Tum etiã ex hoc ꝙ habẽt iu
dicium ad aliqḋ opus determinatũ ⁊ non ad om̃ia. ſicut
apes nõ habent induſtriã ad faciendũ aliqḋ aliud opus
niſi fauos mellis. ⁊ ſimiliter ẽ de alijs animalibꝫ. vñ recte
conſideranti apparet ꝙ per quẽ modũ attribuitur mot⁹
et actio corporibꝫ naturalibꝫ inanimatis. ꝑ eũdem modũ
attribuitur brutis animalibꝫ iuditiũ de agẽdis. ſicut em̃
grauia ⁊ leuia nõ mouẽt ſeipſa vt ꝑ hoc ſint cauſa ſui mo
tus. ita nec bruta iudicant de ſuo iuditio. ſed ꝯſequũtur
iuditiũ ſibi ab aliquo alio inditũ. ſcꝫ a deo. ⁊ ſic nõ ſunt
cauſa ſui arbitrij nec libertatẽ arbitrij habent. Homo ve-
ro ꝑ virtutem rationis iudicãs de agendis. poteſt etiaꝫ
de ſuo libero arbitrio iudicare. inquãtũ ꝯgnoſcit rõneꝫ
finis. ⁊ eius quod eſt ad finem habitudineꝫ. ⁊ ordinem
vnius ad alterũ. ⁊ ideo non eſt ſolum cauſa ſuiipſius in
mouendo. ſed etiam in iudicãdo. ⁊ ideo eſt liberi arbitrij
acſi diceretur liberi iudicij de agendo vel non agendo

Ad .i. ¶ Ad primũ dicẽdum. ꝙ in ope hominis ẽ duo inue
Diſtinctõ nire. ſcꝫ electionẽ operũ. ⁊ hoc ſemꝑ in hominis poteſta-
te conſiſtit ⁊ operũ geſtionẽ ſiue executionẽ. ⁊ hoc nõ ſem
per in hominis poteſtate ẽ. ſed diuina prouidẽtia guber
nante ꝓpoſitũ hominis ad finem qñꝗ perducitur. qñꝗ
non. ⁊ ideo homo nõ dicitur eſſe liber ſuarũ actionũ. ſed
liber ſue actionis que ẽ iuditiũ de agendis. ⁊ hoc ipſuꝫ no
mẽ liberi arbitrij demõſtrat ¶ Uel põt diſtingui de me
ritorio opere ſicut in obiectionibꝫ eſt tactũ. tamen ꝓma
Ad 2 reſponſio eſt Gregorij nazanzeni. ¶ Ad ſecũdum dicen
dum. ꝙ opus meritoriũ a nõ meritorio nõ diſtat in quid
agere. ſed in qualiter agere. nihil em̃ eſt qḋ vnus homo
meritorie agat ⁊ ex charitate. qḋ alius nõ poſſit abſꝗ me
rito agere vel etiam velle. ⁊ ideo hoc ꝙ homo non poteſt
ſine gratia agere opa meritoria nihil derogat arbitrij li-
bertati. qꝛ hõ dicitur eẽ liberi arbitrij ſcḋm ꝙ poteſt age
re hoc vel illud. non ſcḋm ꝙ poteſt ſic vel ſic agere. quia
ſcḋm phos ille qui nondũ habet habitũ virtutis nõ ha-
bet in ſua poteſtate agere taliter qualiter virtuoſus agit
niſi inquãtum poteſt acquirere habitũ virtutis. Grati-
am aũt que opa meritoria facit ꝗuis homo nõ poſſit ex
libero arbitrio acquirere. poteſt tamẽ ſe ad gratiã haben
dam preparare. que ei a deo nõ denegabitur ſi fecerit qḋ
in ſe eſt. ⁊ ideo nõ ẽ omnino extra poteſtatẽ liberi arbitrij
opera meritoria agere. ꝗuis ad h̄ ꝑ ſe prãs liberi arbitrij
nõ ſufficiat. eo ꝙ modus qui ad meritũ requiritur facul
tatem nature excedit. nõ aũt modus ꝗ eſt in operibꝫ ex
virtutibꝫ politicis. nullus aũt ꝓpter hoc diceret hominẽ
nõ eẽ liberi arbitrij. quia nõ poteſt taliter velle vel elige
re. qualiter deus vel angelus. ¶ Ad tertiũ dicendũ. ꝙ Ad 3
deus operatur in vnoquoꝗ agẽte ſcḋm modũ illi⁹ agẽ-
tis. ſicut prima cauſa opatur in operatione cauſe ſecũde
cum ſecũda cauſa nõ poſſit in actũ procedere niſi per vir
tutem cauſe prime. vnde ꝑ hoc ꝙ deus ẽ cauſa operans
in corporibꝫ hominum. nõ excluditur quin ipſe humane
mentes ſint cauſa ſuorũ motuũ. vnde nõ tollitur ratio li-
bertatis ¶ Ad quartũ dicendũ. ꝙ cauſa ꝓma dicitur eẽ
principalis ſimpliciter loquẽdo ꝓpter hoc ꝙ magis in- Ad 4
fluit in effectuꝫ. ſed cauſa ſcḋa ſcḋm quid principalis eſt
inquantũ effectus ei magis ꝯformãtur. ¶ Ad .v. dicen- Ad 5
dum. ꝙ inſtrumentũ dicitur dupliciter. vno mõ proprie
qñ ſcꝫ aliquid ita ab altero mouetur ꝙ nõ cõfertur ei a
mouente aliquod principiũ talis motus. ſicut ſerra mo
uetur a carpentatore. ⁊ tale inſtrumentũ omnino eſt ex-
pers libertatis. Alio mõ dicitur inſtrumentũ ꝯmuniter
quicꝗd ẽ mouens ab alio motũ. ſiue ſit in ſeipſo principiũ
ſui motus ſiue non. ⁊ ſic nõ oportet ꝙ ab inſtrumẽto om
nino excludatur ratio libertatis. quia aliquid poteſt eſſe
ab alio motũ. qḋ tamen ſeipſuꝫ mouet. ⁊ ita ẽ de mente
humana. ¶ Ad ſextũ dicendũ. ꝙ ille qui nõ habet gratiã
poteſt eligere bonũ. ſed nõ meritorie. hoc aũt nõ derogat Ad 6
libertati arbitrij vt dictum eſt. ¶ Ad ſeptimũ dicendũ. Ad 7
ꝙ ſeruitus peccati nõ dicit coactionẽ. ſed inclinationẽ in
quantũ peccatũ precedẽs aliquo modo inducit ad ſequẽ
tia. vel pro defectu virtutis naturalis. que nõ poteſt ſe a
macula peccati eripere cui ſe ſemel ſubdidit. ⁊ ideo ſemꝑ
in homine remanet libertas a coactione ꝑ quã naturalit̃
ineſt libero arbitrio. ¶ Ad octauũ dicẽdũ. ꝙ Anſel. in il Ad 8
lis verbis loquitur quaſi obijciendo. ipſe em̃ poſtmodũ
oſtendit ꝙ indigentia gratie libero arbitrio non cõtradi
cit. ¶ Ad nonũ dicendũ. ꝙ ad ipſum opus meritoriuꝫ ſe Ad 9
extendit poteſtas liberi arbitrij. ꝗuis nõ ſine deo ſine cu
ius virtute nihil eſt in mũdo quod agere poſſit. ſed mo-
dus ille quo opus fit meritoriũ naturalem facultateꝫ ex Ad 10
cedit vt dictum ẽ. ¶ Ad .x. dicendũ. ꝙ circa hoc duplex Opi. pᵃ
eſt opinio. Quidã em̃ dixerũt ꝙ homo in peccato morta
li exiſtens non poteſt vitare diu quin mortaliter peccet.
poteſt tamen vitare hoc vel illud mortale. ſicut ꝯmuni-
ter omnes dicũt de peccatis venialibꝫ. ⁊ ſic nõ videt̃ hec
neceſſitas tollere arbitrij libertatem ¶ Alia opinio ẽ. ꝙ Opio. ij.
homo in peccato mortali exiſtens poteſt om̃e peccatum
mortale vitare. nõ tamẽ poteſt vitare quin ſit ſub pecca-
to. quia nõ põt ꝑ ſeipſuꝫ a peccato reſurgere ſicut potuit
per ſeipſum cadere. ⁊ ſm̃ hoc facilius ſuſtinetur arbitrij
libertas. ¶ De hoc tñ infra ꝗretur cũ erit queſtio de po
teſtate liberi arbitrij. ¶ Ad .xi. dicendũ. ꝙ voluntas no- Ad .ii.
ſtra fert̃ in finẽ vel in id quod eſt ad finẽ In finẽ vero ho
neſtũ vtilẽ vel delectabilem. ſm̃ ꝙ etiaꝫ triplex bonum
diſtinguitur. honeſtũ. vtile ⁊ delectabile Reſpectu ergo Triplex
finis honeſti ponit Bernardus libertatẽ arbitrij. Reſpe libertas
ctu boni vtilis quod ẽ ad finẽ libertatem conſilij. Reſpe
ctu aũt boni delectabilis libertatẽ complaciti. ꝗuis aũt
diſcretio ſit per ignorãtiam diminuta. nõ tamẽ omnino

ablata. ⁊ ideo libertas arbitrij per peccatum eſt quidem
Ad 12 debilitata. ſed nō omnino amiſſa. ¶ Ad. xij. dicendum
ꝙ homo habet neceſſe peccare poſt peccatū ante repara-
tionē. id eſt habere peccatū. non aūt habet neceſſe vti pec
cato ſcd̄m vnā opinionē. ſic peccare em̄ dupliciter dicit̄ ſi
cut et videre ſcd̄m ph̄m in ij. de anima. Vel ſcd̄m aliaꝫ
opinionē habet neceſſe peccare aliquo peccato. cū tamen
Ad 13 reſpectu nullius habeat neceſſitatem. ¶ Ad. xiij. dicendū
ꝙ ex preſciētia dei non poteſt cōcludi ꝙ actus noſtri ſint
neceſſarij neceſſitate abſoluta que dicitur neceſſitas con
ſequētis. ſed neceſſitate ꝯditionata. que dicitur neceſſi-
tas cōſequentie. vt patet ꝑ Boe. in li. de Conſola. phyl.
¶ Ad. xiiij. dicendum. ꝙ moueri dicitur dupliciter. vno
Ad 14 modo proprie prout ph̄s diffinit motuꝫ in. iij. phyſ. di-
Moueri cens. ꝙ motus eſt actus exiſtentis in potentia ſm̄ ꝙ hu
dr̄ dupl'r. iuſmodi. ⁊ ſic verū eſt ꝙ quāto aliquod mobile eſt pro-
pinquius primo motori tanto in eo maior vniformitas
motus inuenitur. quia quāto eſt propinquius p̄mo mo
tori tanto eſt ꝑfectius ⁊ magis in actu exiſtens ⁊ minꝰ
in potentia. ⁊ ideo paucioribꝫ motibus eſt mobile. Alio
modo dicitur motus large operatio quelibet. ſicut intel-
ligere vel ſentire. ⁊ ſic accipiendo ph̄s in tertio de anima
oſtendit ꝙ motus eſt ꝑfecti actus. quia vnūquodqꝫ ope
ratur ſcd̄m ꝙ eſt in actu. ⁊ ſic quodāmodo ꝓpoſitio ha-
bet veritateꝫ. quodāmodo vero nō. Si em̄ vniformitas
motus attēdatur ex parte effectuū ſic falſitatem habet.
quia quāto aliquod operās eſt virtuoſius ⁊ perfectius
tanto ad plures effectus eius virtus ſe extendit. Si ve
ro attēdatur quantū ad modū agendi ſic ꝓpoſitio habet
veritatē. quia quātomagis eſt perfectius aliqd̄ operās.
tantomagis eūdem modū ſeruat in agendo ꝙ minꝰ va-
riatur in ſua natura ⁊ diſpoſitione quā ſequitur modus
agendi. Mentes aūt rationales dicūtur mobiles nō pri
mo modo motus. quia talis motus eſt ſolum corporū.
ſed ſcd̄o modo inq̄ꝫtū vult ſe vel intelligit ſe. vt Comē.
dicit in octauo phyſ. ⁊ ideo non oportet ꝙ mētes ratio-
nales ſint determinate ad aliquos effectus. ſed reſpectu
multorū efficatiam habent ratione cuius competit eis li
Ad 15 bertas ¶ Ad decimūquintū dicendū. ꝙ nō oportet ſem
per illud eſſe nobilius qd̄ paucioribꝫ motibus vel opera
tionibus ſuū finem ꝯſequi poteſt. quia qn̄qꝫ aliquid cō
ſequitur ꝑfectiorem finem aliquibꝫ pluribꝰ opationibꝰ
q̄ꝫ alterꝫ vnica opatione conſequi poſſet ſicut ibidē ph̄s
dicit. ⁊ hoc modo mētes rationales ꝑfectiores inueniun
tur ſummo celo quod vnū tantū motū habet. qꝛ ꝑfectio
rem finē ꝯſequūtur. q̄ꝫuis pluribꝫ opationibꝫ ¶ Ad. xvi
dd̄m. ꝙ q̄ꝫuis creatura eſſet melior ſi immobilit̄ deo ad
Ad 16 hereret. tn̄ illa etiā natura bona ē q̄ deo poteſt adherere.
et nō adherere. ⁊ ideo melius ē vniuerſuꝫ vbi vtraqꝫ in-
uenit̄ creatura q̄ꝫ ſi alterꝫ tantū inueniret̄. Et hec ē reſpō
ſio Augꝰ. ¶ Vel pōt dici ſcd̄ꝫ Grego. niceñ. ⁊ Dam. ꝙ
hoc ē impoſſibile aliquā creaturā eē volūtate immutabileꝫ
adherentē deo ꝑ purā naturā eo ꝙ cū ſit ex nihilo flexibi
lis ē. ſi tamen aliq̄ creatura imobiliter deo adheret. non
ꝓpter hoc ꝓuatur libero arbitrio. qꝛ pōt adherēdo mul-
ta facere vel nō facere. ¶ Ad. xvij. dd̄m. ꝙ iuditiū cui at
Ad 17 tribuit̄ libertas ē iuditiū electionis. nō aūt iuditiū q̄ ſen
tenciat hō de ꝯcluſionibꝫ in ſciētijs ſpeculatiuis. nā ele-
ctio ipſa ē q̄ſi quedā ſentētia de ꝑconſiliatis ¶ Ad. xviij
Ad 18 dd̄m. ꝙ ſicut aliqd̄ verꝫ ē qd̄ ꝓpter immixtionē falſi de
neceſſitate ab intellectu recipit̄. ſicut p̄ncipia demonſtra
tionis. ita ē aliquod bonū qd̄ ꝓpter malitie immixtionē
de neceſſitate a voluntate appetitur ſcꝫ felicitas. nō tamē
ſequitur ꝙ ab illo obiecto voluntas cogatur. qꝛ coactio
dicit aliquod contrariū volūtati que eſt ꝓpria inclinatio
voluntatis. nō aūt dicit aliquid cōtrariū intellectui qui
non dicit inclinationē intelligēdi. nec tamē de neceſſitate
illius boni inducitur neceſſitas volūtati reſpectu aliorū
volendorꝫ. ſicut ex neceſſitate primorꝫ p̄ncipiorū inducit̄
in intellectu neceſſitas ad aſſentiendū ꝯcluſionibꝫ. eo ꝙ
alia volita non habent neceſſariam habitudinē ad illud p̄
mū volitū vel ſcd̄m veritatem vel ſcd̄m apparētiam. vt
ſcꝫ abſqꝫ illis primū volitū haberi non poſſit. ſicut ꝯclu-
ſiones demonſtratiue habent neceſſariam habitudinem
ad principia ex quibꝫ demōſtrātur. ita ꝙ cōcluſionibus
non exiſtentibꝫ veris neceſſe eſt principia non eſſe vera.
¶ Ad. xix. dicendū. ꝙ homines ex natiuitate conſequū Ad 19
tur aliquā diſpoſitionē immediate in anima intellectiua
per quā de neceſſitate inclinētur ad aliquē finem eligen-
dum. neqꝫ a corpore celeſti. neqꝫ ab aliquo alio. niſi ꝙ ex
ipſa ſua natura in eis eſt neceſſarius appetitus vltimi fi-
nis ſcꝫ beatitudinis. quod non impedit arbitrij liberta-
tem. cū diuerſe remaneāt eligibiles vie ad cōſecutiones
illius finis. ⁊ hoc ideo. quia corpora celeſtia non habent
immediatā impreſſionē in animā rationalem. Ex natiui
tate aūt cōſequitur in corꝑe nati aliqua diſpoſitio tantuꝫ
ex virtute corporꝫ celeſtiū. aut ex cauſis inferioribꝫ q̄ ſunt
ſemē ⁊ materia ꝯceptus per quā aīa quodāmodo ad ali
quod eligendū ꝓna efficitur ſm̄ ꝙ electio anime rationa
lis inclinatur ex paſſionibꝫ q̄ ſunt in appetitu ſenſitiuo q̄
eſt corporalis conſequēs corporis diſpoſitiones Sed ex
hoc nulla neceſſitas inducit̄ eis ad eligendū. cū in pote-
ſtate anime rationalis ſit accipere vel etiam refutare paſ
ſiones ſubortas. poſtmodū vero homo efficitur aliqua
lis per aliquē habitū. vel acquiſitū cuius nos cauſa ſu-
mus. vel infuſuꝫ qui ſine noſtro cōſenſu datur. q̄ꝫuis cau
ſa eius non ſumus. ⁊ ex hoc habitu efficitur ꝙ homo ef-
ficaciter appetat finē conſonū illi habitui. ⁊ tamē ille ha-
bitus neceſſitatē non inducit nec libertatē electionis tol
lit. ¶ Ad. xx. dicendū. ꝙ cū electio ſit qd̄dam iuditium Ad 20
de agendis. vel iuditiū conſeq̄tur. de hoc poteſt eē electō
quod ſub iuditio noſtro cadit. Iuditiū āt in agēdis ſumi
tur ex fine. ſicut de ꝯcluſionibꝫ ex p̄ncipijs. Vn̄ ſicut de p̄
mis p̄ncipijs nō iudicamꝰ ea examinādo. ſed naturaliter
aſſentimꝰ eis ⁊ ſm̄ ea examinamꝰ. ita in appetibilibꝫ de
fine vltimo nō iudicamꝰ iuditio diſcuſſionis vel examia
tionis. ſed naturaliter approbamꝰ. ꝓpter qd̄ etiam de eo
nō eſt electio. ſed volūtas. habemꝰ ergo reſpectu eius li
berā volūtatē. cū neceſſitas naturalis inclinatōnis liber
tati nō repugnet ſm̄ Augꝰ. v. de ci. dei. nō aūt liberꝫ arbi
triū ꝓprie loquēdo. cū non cadat ſub electione.

Secūdo querit̄. vtrū 1.

liberū arbitriū ſit in brutis. Et videt̄ ꝙ ſic. ſm̄
hoc em̄ dicimur eſſe liberi arbitrij ꝙ actus noſtri ſūt vo
luntarij. ſed volūtario pueri ⁊ bruta ꝯmunicāt ſm̄ ph̄m
in tertio ethy. ergo liberꝫ arbitriū eſt in brutis ¶ Prete. 2
Scd̄m ph̄m in octauo phyſ. In omni eo qd̄ mouet ſe
ipſuꝫ eſt moueri ⁊ non moueri. ſed bruta mouent ſeipſa.
ergo in eis eſt moueri ⁊ non moueri. ſed ſcd̄m hoc dici-
mur liberi arbitrij ꝙ in nobis eſt agere aliquid. vt patet
per Grego. niceñ. ⁊ Dam. ergo in brutis ē liberꝫ arbitriū

3 ¶ Preterea. Liberū arbitriū duo importat. ſcȝ iudiciuȝ et
libertatem. quoꝝ vtrūqȝ eſt inuenire in brutis. habēt em̄
aliquod iuditiū de agendis. qđ patet ex hoc ꝙ vnū pro
ſequūtur ⁊ aliud fugiūt. habēt etiam libertatē cū poſſint
moueri ⁊ non moueri. ergo in eis eſt liberū arbitrium
¶ Preterea. Poſita cauſa ponit̃ effectus. ſed Dam̄. ponit
4 cauſaȝ libertatis arbitrij hoc ꝙ anima noſtra a verſione
incipit eē. q2 ex nihilo eſt. ⁊ ideo vertibilis ē. ⁊ iđ ſe habȝ
ad multa in potentia. ſed anima bruti a verſione incipit.
5 ergo in ea eſt liberū arbitriū. ¶ Pre. Illud dicitur eſſe li-
beri arbitrij qđ non eſt obligatū alicui. ſed anima bruti
non eſt obligata ad alterū oppoſitoꝝ. quia potentia ipſi
us nō eſt determinata ad vnū. ſicut potentie rerū natu-
ralium que ſemꝑ idem faciūt. ergo anima bruti habet li
berū arbitriū. ¶ Preterea. Pena non debetur ei niſi qđ ha
6 bet liberū arbitriū. ſȝ in veteri lege frequēter inueniūtur
pene inflicte brutis. ſicut Exodi. xix. patet de beſtia tan
gēte mōtem. Et. xxi. de boue cornupeta. Et leuiti. xviij.
de iumēto cui mulier ſuccūbit. ergo bruta vidētur habe-
7 re liberū arbitriū. ¶ Preterea. Hoc eſt ſignū ꝙ homo ſit li-
beri arbitrij. vt ſancti dicūt. quia ꝑ precepta ad bonū in
ſtigatur ⁊ a malo retrahitur. videm⁹ aūt bruta allici be
neficijs ⁊ moueri preceptis et terreri minis ad aliquid
agendū vel dimittenduȝ. ergo bruta ſunt liberi arbitrij.
8 ¶ Preterea. Diuinū preceptū non datur non habēti liberū
arbitriū. ſȝ preceptū diuinū datur bruto. vnde Jone. iiij.
dicitur ꝙ deus precepit vermi ⁊ percuſſit hederaȝ. ergo
bruta habent liberum arbitrium.

Contra ¶ Sed contra. Ex hoc homo videtur eſſe ad imagi-
nem dei ꝙ eſt liberi arbitrij. vt dicit Dam̄. ⁊ etiā Ber.
ſed bruta nō ſunt ad imaginē dei. ergo non ſunt liberi ar-
bitrij ¶ Preterea. Omne quod eſt liberi arbitrij agit ⁊ non
ſolum agitur. ſed bruta non agunt ſed agūtur. vt Dam̄.
dicit in. ij. li. ergo bruta nō ſunt liberi arbitrij.

Rō. ¶ Reſpōſio dicēdū. ꝙ bruta nullo modo ſūt liberi ar
bitrij. Ad cuius euidentiā ſciendū eſt. ꝙ cū ad operatō
nem noſtram tria concurrant. ſcȝ cognitio. appetitus. et
ipſa operatio. tota ratio libertatis ex modo cognitionis
dependet. appetitus em̄ ꝯgnitionē ſequitur. cū appetit⁹
non ſit niſi boni quod ſibi per vim ꝯgnitiuā ꝓponitur. et
ꝙ quandoqȝ appetitus videatur cognitionē non ſequi. h̄
eſt ideo quia nō circa idem accipitur appetitus ⁊ cogni-
tionis iuditiū. Eſt em̄ appetit⁹ de particulari operabili
iuditiū vero ꝯgnitionis quandoqȝ eſt de aliquo vniuer
ſali quod ē qn̄qȝ contrariū appetitui. ſed iuditiuȝ de hoc
particulari operabili vt nūc. nunqȝ poteſt eſſe appetitui
contrariū. qui em̄ vult fornicari. q̄uis ſciat in vniuerſali
fornicationē eſſe malū. tn̄ iudicat ſibi bonuȝ eſſe vt tunc
fornicationis actum. ⁊ ſub ſpecie boni ipſum eligit. nul-
lus em̄ intendēs ad malū operatur. vt dicit Dyoni. Ap
petitū aūt. ſi nō ſit aliqđ ꝓhibēs. ſeq̄tur mot⁹ vel opatō
et ideo ſi iuditiū ꝯgnitiue potētie nō ſit in ptāte alicui⁹.
ſed ſit ei aliūđe determiatū. nec appetit⁹ erit in ptāte ei⁹.
et ꝑ ꝯſequēs nec mot⁹ vel opatio abſolute. iuditiū aūt ē
in ptāte iudicātis ſm̄ ꝙ pōt de ſuo iuditio iudicare. De
eo em̄ qđ eſt in noſtra ptāte poſſumus iudicare. iudicare
aūt de ſuo iuditio ē ſolius rōnis q̄ ſuꝑ actū ſuū reflectit̃
et q̄ ꝯgnoſcit habitudines reꝝ de quib⁹ iudicat et ꝑ q̄s
iudicat. vn̄ totius libertatis radix ē in rōne ꝯſtituta. vn̄
ſcđm ꝙ aliqđ ſe habet ad rōnem ſic ſe habet ad liberū arbi
triū. ratio aūt in hoīe ſolū ꝑfecte ⁊ plene inuenitur. vn̄ in
eo ſolo liberū arbitriū plenarie inuenit̃. Bruta em̄ habēt
aliquā ſimilitudinē rōnis. inquantū ꝑticipāt aliquā pru
dentiā naturalem. ſcđm ꝙ natura inferior attingit aliq̄-
liter ad illud quod eſt nature ſuꝑioris. q̄ quidē ſimilitu
do eſt ſcđm ꝙ habent iuditiū ordinatū de aliquib⁹. ſed h̄
iuditiū conuenit eis ex naturali eſtimatione non ex aliq̄
collatione cū rationem ſui iuditij ignorent. Propter hoc
etiam huiuſmodi iuditiū non ſe extendit ad om̄ia ſicut
iuditiū rationis. ſed ad quedā determinata. Et ſimilit̃
in eis eſt quedā ſimilitudo liberi arbitrij. inquantū poſ-
ſunt agere vel nō agere ſcđm ſuū iuditiū vnū et idem vt
ſic ſit in eis quaſi quedā ꝯditionata libertas. poſſūt em̄
agere ſi iudicant eſſe agendū. vel non agere ſi nō iudicāt.
ſed quia iuditiū eoꝝ eſt determinatū ad vnū. ꝑ ꝯſequēs
et appetitus ⁊ actio ad vnum determinātur. vnde ſcđm
Aug⁹. xi. ſuper Geñ. ad lit. mouentur viſis. ⁊ ſm̄ Dam̄.
agūtur paſſionib⁹. quia ſcȝ naturaliter ⁊ de tali viſo ⁊ de
tali paſſione ſic iudicāt. vnde neceſſe habēt ab ipſa viſio
ne alicuius rei vel a paſſione inſurgente moueri ad fugiē
dum vel ꝓſequendū. ſicut ouis viſo lupo neceſſe habet ti
mere. ⁊ canis inſurgēte paſſione ire. neceſſe habet latrare
et proſequi ad nocendū. ſed homo nō neceſſario mouet̃
his que ſibi ꝯcurrūt vel a paſſionib⁹ inſurgentibus. q̄a
poteſt ea recipere vel refutare. ⁊ ideo homo eſt liberi arbi
trij. non autem bruta.

¶ Ad primū ergo dicendū. ꝙ voluntariū ponitur in Ad 1
brutis a ph̄o. non ſcđm ꝙ venit a voluntate. ſed ſcđȝ ꝙ
opponitur violento vt ſic dicatur voluntariū eſſe in bru
tis vel pueris. quia ſua ſponte aliquid faciūt. nō propter
vſum libere electionis. ¶ Ad ſecūdum dicendū. ꝙ potē Ad 2
tia motiua brutoꝝ ſm̄ ſe conſiderata non magis inclina
tur ad vnū oppoſitoꝝ q̄ȝ ad alterū. ⁊ ſic dicitur ꝙ poſſunt
moueri ⁊ non moueri. ſed iuditium quo applicatur potē
tia motiua ad alterum oppoſitorū eſt determinatum. et
ideo non ſunt liberi arbitrij. ¶ Ad tertiū dicenduȝ. ꝙ q̄uis Ad 3
in brutis ſit quedā indifferentia actionū. non tamen
poteſt ꝓprie dici ꝙ ſit in eis libertas actionū ſiue agendi
vel non agendi. Tū quia actiones cum per corpus exer
ceantur cogi poſſunt vel prohiberi. non ſolū in brutis. ſȝ
etiam in hominib⁹. vnde nec ipſe homo dicitur eſſe liber
ſue actōnis. tum quia q̄uis ſit indifferētia ad agere ⁊ nō
agere in bruto ꝯſiderata ipſa actione ſcđm ſeipſaȝ. tamē
conſiderato ordine eius ad iuditium a quo prouenit qđ
eſt determinatū ad vnū. etiam ad ipſas actiones obliga-
tio quedam deriuatur vt non poſſit in eis ratio liberta-
tis abſolute inueniri. tamen dato ꝙ in eis eſſet libertas
aliqua ⁊ iuditiū aliqđ. non tamē ſeq̄retur ꝙ in eis eſſet li
bertas iuditij cum iuditiū eoꝝ ſit naturaliter determina
tum ad vnū ¶ Ad quartū dicendū. ꝙ incipere a verſio Ad 4
ne vel eſſe ex nihilo. nō aſſignat Dam̄. cauſaȝ libertatis
arbitrij. ſed cauſaȝ flexibilitatis liberi arbitrij in malum
Cauſam liberi arbitrij aſſignat tā Dam̄. q̄ȝ Gregori⁹
niſſenus q̄ȝ etiam Aug⁹. rationē ¶ Ad quintū dicendū Ad 5
ꝙ q̄uis potētia motiua in brutis nō ſit determinata ad
vnum. tamen iuditium eorum de agendis eſt ad vnum
determinatum vt dictum eſt. ¶ Ad ſextum dicendum Ad 6
ꝙ cum bruta ſint facta in obſequium hominis ſcđm hoc
de brutis diſponitur ꝙ hominib⁹ expedit propter quos
facta ſunt. Puniuntur autem bruta lege diuina. nō pro-
pter hoc ꝙ ipſa peccent. ſed propter hoc ꝙ eorum pena
homines puniantur. ſcilicet ipſorum poſſeſſores. vel ter
reantur ex ipſa pene acerbitate. vel etiam inſtruantur ex
ipſa myſterij ſignificatione.

Ad 7 ¶ Ad ſeptimũ dicendũ. ꝙ tam homines ꝗ̃ bruta bene
ficijs inducũtur ⁊ flagellis prohibẽtur vel preceptis vel
ꝓhibitionibꝫ. ſed diuerſimode. quia in poteſtate homi/
nũ eſt vt eiſdem rebꝫ ſimiliter repreſentatis ſiue ſint pre
cepta ⁊ ꝓhibitiones. ſiue ſint flagella ⁊ beneficia. eligant
vel refugiant ſm̃ iuditiũ rationis. ſed in brutis ē iuditiũ
naturale determiatũ ad hoc qđ vno modo ꝓponitur vel
occurrit. eodē modo accipiatur vel fugiatur. Contingit
aũt ex memoria p̄teritoꝝ benefitioꝝ vel flagelloꝝ vt bru
ta aliquid ꝯprehendãt quaſi amicũ ⁊ proſequendũ vel
ſperãdum. ⁊ aliquid quaſi inimicũ fugiendũ vel timen/
dum. ⁊ ideo poſt flagella ex paſſione timoris que inde in
eis inſurgit inducũtur ad obediendũ nutui inſtructoris
Nec eſt huiuſmodi brutis neceſſariũ fieri ꝓpter libertatē
Ad 8 arbitrij. ſed ꝓpter indifferentiã actionũ. ¶ Ad octauũ di
cendũ. ꝙ Augꝰ. ix. ſup Geñ. ad lit. preceptũ diuinũ bru/
tis factum nõ ita factuꝫ eſſe credendũ eſt vt vox aliqua
viſionis de nube facta ſit eis aliquibꝫ verbis. que rationa
les anime audientes intelligere atq; obedire aſſolent. nõ
enĩ hoc acceperũt vt poſſunt beſtie vel aues. in ſuo tamē
genere obtemperãt deo nõ rationalis volũtatis arbitrio
ſed ſicut mouet ille omnia temporibꝫ oportunis nec ipſe
temporalis motus mouẽtur bruta temporaliter vt iuſ
ſa eius efficiant.

Tertio querit̃. vtruꝫ

liberũ arbitriũ ſit in deo. Et videtur ꝙ nõ. Li
1 berũ enĩ arbitriũ eſt facultas voluntatis ⁊ rationis. ſꝫ ra
tio nõ ꝯpetit deo. cum nominet ratio ꝯgnitionē diſcur/
ſiuam. deus aũt ſimplici intuitu omnia ꝯgnoſcit. ergo
2 deo liberũ arbitriũ non ꝯpetit. ¶ Prete. Liberũ arbitri
um eſt facultas qua bonũ ⁊ maluꝫ eligitur. vt ꝑ Augꝰ.
patet. ſed deo nõ eſt facultas eligendi malũ. ergo in deo
3 non ē liberũ arbitriũ. ¶ Prete. Liberũ arbitriũ eſt potē/
tia ad oppoſitos actus ſe habẽs. ſed deus non habet ſe ad
oppoſitos actus. cũ ſit immutabilis nec in malum flecti
poſſit. ergo liberũ arbitriũ non ē in deo. ¶ Prete. Actꝰ
4 liberi arbitrij eſt eligere. vt patet ꝑ diffinitionē inductam
electio aũt deo nõ competit. cũ ſequatur ꝯſilium quod ē
dubitantis ⁊ inquirentis. ergo in deo non eſt liberũ arbi
trium.
Contra ¶ Sed cõtra eſt qđ Anſel. dicit ſi poſſe peccare eēt ꝑs
liberi arbitrij deus ⁊ angelus liberũ arbitriũ non habe/
rent qđ eſt abſurdiſſimũ. ergo ꝯueniens eſt dicere ꝙ de
us habeat liberũ arbitriũ. ¶ Prete. Prima corin. duo/
decimo. Hec omĩa operat̃ vnus atq; idem ſpiritus diui
dens ſingulis prout vult. gloſa. pro libero volũtatis ar
bitrio. ergo ſpiritusſanctus habet liberũ arbitriũ. ⁊ ea/
dem ratione pater ⁊ filius.
Rñ°. ¶ Reſponſio dicendũ. ꝙ in deo eſt inuenire liberũ ar
bitriũ. alio tamē modo in eo ⁊ in angelis ⁊ in hominibꝫ
Qꝫ enĩ in deo ſit liberũ arbitriũ hinc apparet. ꝙ ipſe ha/
Drñ li. bet voluntatis ſue finē quē naturaliter vult. ſcꝫ ſuaꝫ bo
ar. eſt in nitatem. omnia vero alia vult quaſi ordinãda in hũc fi/
deo ãgel' nem. que quidē loquẽdo abſolute nõ neceſſario vult. vt
⁊ hoibꝰ. in precedenti queſtione dictũ eſt. eo ꝙ bonitas eius his
que ad ipſam ordinãtur non indiget. ⁊ eiꝰ manifeſtatio
pluribꝫ modis cõmuniter fieri poteſt. vnde remanet ei
liberum arbitrium ad volendum hoc vel illud. ſicut et
in nobis ē. ⁊ ꝓpter hoc oportet dicere ꝓprie liberũ arbi/
trium in deo inueniri. Et ſimiliter in angelis. non enim
ipſi ex neceſſitate volunt q̄cquid volũt. ⁊ hoc quod vo/
lũt ex libero iuditio volũt. ſicut ⁊ nos. Aliter tñ inuenit̃
liberũ arbitrium in angelis ⁊ in deo. variatis enĩ priori
bus neceſſe ē poſteriora variari. Facultas enĩ liberi arbi
trij duo preſupponit. ſcꝫ naturam ⁊ vim ꝯgnitiuã. Natu
ra quidem alteriuſmodi ē in deo ꝗ̃ ſit in hominibꝫ ⁊ in
angelis. natura enĩ diuina increata eſt. ⁊ eſt ſuum eſſe ⁊
ſua bonitas. vnde in eo nõ poteſt eſſe defectus aliq̄s nec
quãtũ ad eſſe nec quantũ ad bonitatē. natura enĩ huma
na ⁊ ãgelica creata ē. ex nihilo p̄ncipiũ ſumēs. vñ ꝗ̃tuꝫ ē
de ſe. poſſibilis ē ad defectũ. ⁊ ꝓpter h̄ liberũ arbitriũ dei
nullo modo flexibile eſt ad malũ. liberũ vero arbitrium
hominis ⁊ angeli in ſuis naturalibꝫ ꝯſideratũ flexibile ē
in malũ ¶ Cognitio etiã alteriuſmodi inuenitur tam in
homine ꝗ̃ in deo ⁊ angelis. homo enĩ ꝯgnitionē habet
obumbratã. ⁊ cũ diſcurſu veritatis noticiã ſumẽtem. vñ/
de accidit ei dubitatio et difficultas in diſcurrendo et iu
dicando. quia cogitationes hominũ timide ⁊ incerte ꝓ/
uidentie noſtre. vt dicit̃ Sapien. ix. Sed in deo et etiam
in angelis ſuo modo ē ſimplex noticia veritatis abſq; di/
ſcurſu ⁊ inq̄ſitione. vnde nõ cadit in eis dubitatio ⁊ diffi
cultas in diſcurrendo ⁊ iudicando. ⁊ ideo deus et ange
li promptã habent electionē liberi arbitrij. Homo vero
in eligendo difficultatē patitur. ꝓpter incertitudinē ⁊ du
bitationē. Et ſic patet ꝙ liberũ arbitriũ angeli mediũ lo/
cum tenet inter liberũ arbitriũ dei ⁊ hominis. ꝑticipans
aliqualiter cum vtroq; extremoꝝ.
¶ Ad primũ ergo dicendũ. ꝙ ratio q̄ñq; ſumitur lar Ad 1
ge ꝓ omni immateriali ꝯgnitione. ⁊ ſic ratio etiam inue
nitur in deo. vnde ⁊ Dyoniſ. inter diuina nomina ratio
nem ponit. vij. ca. de di. no. Alio modo accipitur ꝓprie ꝓ
vi ꝯgnitiua cuꝫ diſcurſu. ⁊ ſic ratio nec in deo nec in an
gelis inuenitur. ſed in hominibꝫ tantũ. Poteſt ergo dici
ꝙ ratio in diffinitione liberi arbitrij ponitur ſcđm primã
acceptionē. ſi vero ſumatur in ſcđa acceptione tũc diffini
tur liberũ arbitriũ ſcđm illum modũ quo eſt in hominibꝫ Ad 2
¶ Ad ſecũdum dicendũ. ꝙ poſſe eligere malũ non ē de
ratione liberi arbitrij. ſed ꝯſeq̄tur liberũ arbitriũ ſcđꝫ ꝙ ē
in natura creata poſſibili vel potētiali ad defectũ ¶ Ad
tertiũ dicendũ. ꝙ voluntas diuina ſe habet ad oppoſita. Ad 3
non quidē vt velit aliquid ⁊ poſtea nolit. quod eius im
mutabilitati repugnaret. nec iterũ vt poſſit velle bonuꝫ
et malũ. quia hoc defectibilitatem in deo poneret. ſed q̄ Ad 4
poteſt velle et non velle. ¶ Ad quartũ dicendũ. ꝙ hoc
ꝙ electio ſequatur ꝯſilium qđ cum inquiſitione agitur
accidit electioni ſcđm ꝙ inuenitur in natura ratõnali que
veritatis noticiam capit ꝑ diſcurſum rationis. ſed in na/
tura intellectuali que habet ſimplicē acceptionem veri/
tatis inuenitur electio abſq; inquiſitione precedente. et
ſic electio in deo eſt.

Quarto querit̃. vtruꝫ

liberũ arbitriũ ſit potentia vel non Et videtur 1
ꝙ non. Quia liberũ arbitriũ ſm̃ Augꝰ. eſt facultas ra/
tionis ⁊ voluntatis. Facultas aũt dicitur quaſi facilis po
teſtas. cũ ergo potentie facultas ex habitu ꝯueniat. q̄
ſcđm Augꝰ. Habitus eſt quo quis facile agere poteſt.
videtur ꝙ liberũ arbitriũ ſit habitus. ¶ Prete. Opera 2
tionum quedam ſunt morales. quedã naturales. ſed fa
cilitas que eſt ad operationes morales eſt habitus non

potētia.ſicut pꝫ de virtutibꝫ moralibꝫ.ḡ libeꝝ arbitriuꝫ
qḋ iportat facilitatē ad oꝑationes naturales ē habitꝰ ⁊
3. nō potētia.¶ Pre.ſm phm in.ij.phyſ.ſi natura faceret
nauē.ſicut ⁊ ars faceret eā.ḡ facultas naturalis ē eiuſdē
cōditionis cuiꝰ ē facultas q̄ fit ꝑ artē.ſꝫ facultas q̄ fit per
artē ē habitus qdā ex operibꝫ acq̄ſitus.ſicut pꝫ in virtu
tibus moralibꝫ.vt arte dicamꝰ fieri oīe illud qḋ ratione
agit.ḡ facultas ſiue facilitas naturalꝭ q̄ ē libeꝝ arbitriuꝫ
4. eſt qdā habitꝰ ¶ Pre.ſm phm in.iij.ethycoꝝ. Habitꝰ
ſunt ſcḋm quos aliq̄liter agimꝰ.potētie vero ſm q̄s ſim
pliciter agimꝰ.ſꝫ libeꝝ arbitriū nō ſolū noiat id quo agi
mus.ſed id quo aliq̄lr agimꝰ ſcꝫ libere.ḡ libeꝝ arbitriū
Solutio noiat habitū ¶ Sꝫ dice.ꝙ cū dicit habitus ē q̄ aliq̄liter
5 agimꝰ.intelligēdū eſt bene vel male. ¶ Sꝫ ꝯtra. Id qḋ
eſt de rōne habitꝰ oīm habituū ē ꝯmune.ſꝫ bene vel ma
le agere nō eſt ꝯmune oīm habituū.nā habitꝰ ſpeculatiui
nō ſe habēt ad bene vel male.ḡ bene vel male agere nō ē
6 de rōne habitꝰ ¶ Pre. Illud qḋ tollit ꝑ peccatū nō pōt
potētia eē.ſꝫ habitus.libeꝝ arbitriū aūt tollit ꝑ peccatū
qꝛ vt Augꝰ.dicit.homo vtēs male libero arbitrio ſe ꝑdi
dit ⁊ ipſuꝫ.ḡ libeꝝ arbitriū ē habitꝰ ⁊ nō potētia. Sꝫ
Solutio dice.ꝙ verbū Augꝰ.intelligit de libertate gratie q̄ eſt ꝑ
7 habitū ¶ Sꝫ cōtra. Habitu gratie ſm Augꝰ.nullꝰ ma
le vtitur.ḡ liberi arbitrij libertas.q̄ aliq̄s male vtit.non
8 poteſt intelligi libertas gratie ¶ Prete. Bernar.dicit ꝙ
libeꝝ arbitriū ē habitus animi liber ſui.⁊ ſic idē qḋ priꝰ
9 ¶ Pre. Facilius ē exire in actū ꝯgnitionis q̄ꝫ oꝑationis
ſed potētie cognitiue datus ē aliq̄s habitꝰ naturalis.ſcꝫ
intellectus ꝓncipioꝝ q̄ eſt in ſūmo ꝯgnitionis.ḡ poten
tie operatiue ſiue motiue datus ē aliq̄s habitꝰ naturalis
cū ergo ſupmū locū in motiuis libeꝝ arbitriū tenere vi
deatur.videt ꝙ ſit habitꝰ vel potētia ꝑ habitū perfecta
10 ¶ Pre. Potētia nō reſtringit niſi ꝑ habitū.ſꝫ volūtas et
ratō reſtringit in libero arbitrio.volūtas eīn ē poſſibiliū
et impoſſibilium.cum tamen liberum arbitrium non ſit
niſi poſſibilium.ſimiliter ratio eſt et eorum que ſunt in
nobis.⁊ eoꝝ que non ſunt in nobis.liberum autem arbi
triū ſolū eoꝝ q̄ ſunt in nobis.ḡ libeꝝ arbitriū habitum
11. noiat ¶ Pre. Sicut potētia noiat aliq̄d ſuꝑadditū eſſen
tie.ita facultas noiat aliq̄d ſuꝑadditū potētie.qḋ aūt ſuꝑ
addit potētie ē habitꝰ.cū ḡ libeꝝ arbitriū ſit facultas vi
12 detur ꝙ ſit habitꝰ ¶ Pre. Augꝰ.dt ꝙ libeꝝ arbitriū eſt
vitalis ⁊ rōnalis aie motꝰ.ſꝫ motꝰ actū noiat.ḡ libeꝝ ar
13 bitriū ē actꝰ ⁊ nō potētia ¶ Pre.ſm Boe.iudiciū ē actꝰ
iudicātis.arbitriū aūt ē idē qḋ iudiciū.ḡ et arbitrium eſt
actꝰ.ſꝫ hoc qḋ addit libeꝝ nō trahit extra genus.qꝛ etiā
actus liberi dicūtur.qꝛ ſunt in ptāte agētis.ḡ libeꝝ arbi
14 triū ē actus ⁊ nō potētia.¶ Pre.ſm Augꝰ.in li.de tri.
Illud qḋ excedit ſuū ſubiectū ineſt alicui eēntialit ⁊ nō
accidētalit.vñ ꝓbat ꝙ amor ⁊ volūtas inſūt menti eſſen
tialiter.qꝛ mēs nō ſolū ſeipſaꝫ ꝯgnoſcit.ſꝫ etiā alia. Libe
rū aūt arbitriū excēdit ſe vltra ſubiectū.qꝛ aīa libere agit
in ea que ſunt extra ipſaꝫ.ḡ libeꝝ arbitriū ineſt eſſentiali
ter aīe.⁊ ita nō ē potētia cū potētie eſſentie ſuꝑaddātur.
15 ¶ Pre. Nulla potētia educit ſe in actū.ſꝫ libeꝝ arbitriū
educit ſe in actū cū voluerit.ḡ libeꝝ arbitriū nō ē potētia
Cōtra ¶ Sed ꝯtra.ſm phm in.ij.eth. Tria ſunt in aīa.ſcili
cet potētia habitus paſſio. Libeꝝ aūt arbitriū nō eſt paſ
ſio cū ſit in ſuperiori parte anime.paſſio autē ⁊ paſſibilis
qualitas ſunt ſolū circa partē ſenſitiuā Similiter nō eſt
habitus cum ſit ſubiectum gratie.habet eīn ſe ad gratiā
ſm Augꝰ.vt equus ad ſeſſorem.habitus aūt nō poteſt
alterius habitus eſſe ſubiectū.ergo relinq̄tur ꝙ libeꝝ ar
bitrium ſit potētia. ¶ Pre.ſm phm.hoc videt inter po
tentiā ⁊ habitū diſtare.qꝛ potētia ad oppoſita ſe habens
nullo modo determinat ad vnū.ſꝫ libeꝝ arbitriū noiat ali
quid ad oppoſita ſe habēs nullo mō determinatū ad vnū
ergo liberū arbitriū eſt potētia ⁊ nō habitus. ¶ Prete.
Bernar.dicit. Tolle libeꝝ arbitriū ⁊ nō eſt qḋ ſaluetur.
ſed illud qḋ ſaluatur ē anima vel anime potētia.ḡ liberū
arbitriū cū non ſit aīa.quia ad ſolā partē ſuperiorē perti
net.relinquitur ergo ꝙ ſit potentia. ¶ Preterea. Ma
giſter dicit in.ſcḋo.ſententiarum.xxiiij.diſti. Illa anime
rationalis potentia qua velle malum vel bonum poteſt
vtrunq̄ʒ diſcernens liberum arbitrium nuncupatur.er
go liberum arbitrium eſt potentia. ¶ Prete. Liberum
arbitrium.vt Anſelmus dicit.eſt poteſtas conſeruandi
rectitudinem voluntatis propter ſe.et ſic idem quod
prius.

¶ Reſponſio dicendū.ꝙ libeꝝ arbitriū.ſi vis vocabu
li attēdatur.noiat actū.ſed ex vſu loquendi tractū eſt vt Rꝫo.
ſignificet id qḋ eſt principiū actus. Cū eīn dicimus eſſe
hoīem liberi arbitrij.nō intelligimꝰ ꝙ actu libere iudicet
ſed ꝙ habeat in ſe vñ poſſit libere iudicare. Vñ ſi ille actꝰ
qui ē libere iudicare habeat in ſe aliq̄d qḋ vim potētie ex
cedat.tūc libeꝝ arbitriū noiabit habitū vel potētiā ꝑ ha
bitū ꝑfectā ¶ Sicut moderate iraſci dicit aliq̄d qḋ vim
iraſcibilis excedit.nā moderari irā paſſionis nō pōt ira
ſcibilis ꝑ ſeipſaꝫ niſi fuerit aliq̄ habitu ꝑfecta ſm ꝙ in ea
rōnis moderatio imꝓmat. Si vero libere iudicare non
importat in ſe aliq̄d qḋ vim potētie excedat libeꝝ arbi
triū nō noiabit niſi potētiā abſolute.ſicut iraſci non exce
dit vim potētie iraſcibilis.vñ ꝓpriū eiꝰ ꝓncipiū potētia ē
et nō habitꝰ. Cōſtat aūt ꝙ iudicare ſi nihil addat nō ex
cedit vim potētie.eo ꝙ ē alicuiꝰ potētie actꝰ.ſcꝫ rōnis ꝑ
ꝓpriā naturā ſine h̄ ꝙ aliq̄s habitus ſuꝑadditus requirat.
hoc aūt qḋ addit libere ſiue ſimplicit.vim potētie non ex
cedit. Nā ſm h̄ libere ſimplicit aliq̄d fieri dicit qḋ eſt in
poteſtate facientis. Eſſe aūt aliquid in poteſtate noſtra
ineſt nobis ſcḋm aliquā potentiam ⁊ non ꝑ aliquē habi
tū.ſcꝫ per volūtatē. Et ideo libeꝝ arbitriū habituꝫ non
nominat.ſed potentiā voluntatis ⁊ rationis.vnā quidē
per ordinē ad alteram.ſic eīn actus electionis progredi
tur ab vna earum.ſcilicet ꝑ ordinem ad aliam ſm ꝙ phs
dicit in ſexto ethycoꝝ.ꝙ electio eſt appetitus intellectiuꝰ
vel intellectus appetitiuus. Patet etiam ex dictis vnde
quidam moti ſunt ad ponēdum liberū arbitrium eē ha
bitum. Quidam eīn hoc poſuerunt ꝓpter illud qḋ ſuꝑ Motiuū
addit libeꝝ arbitriū ſuꝑ voluntatem ⁊ rationeꝫ.ſcꝫ ordi quorūdaꝫ
nem vnius ad alteram. ¶ Sed hoc non poteſt rationeꝫ Reꝓbaᵒ
habitus habere.proprie nomine habitus accepto.nam
habitus eſt qualitas quedam ſcḋm quā potentia incli
natur ad actus. ¶ Quidam vero dixerunt liberum ar Alia opi.
bitrium eſſe habitualeꝫ potentiam.conſiderantes facul
tatem qua libere iudicamus. ¶ Sed hoc vt iam dictuꝫ Reꝓbaᵒ
eſt rationem potentie non excedit

¶ Ad primum ergo dicendum.ꝙ aliquid dicitur eſ Ad .i.
ſe facile dupliciter.vno modo propter remotionem impe Diſtinctō
dimenti. Alio modo per appoſitionem adiutorij. Faci
litas igitur pertinens ad habitum eſt per adiutorij appo
ſitionem.nam habitus inclinat potentiam ad actū. Hāc
autem facultateꝫ nō nomiat libeꝝ arbitriū eo ꝙ quantū
eſt de ſe nō inclinat in vnū magis q̄ꝫ in aliud.ſed nomiat
facilitatē que ē ꝑ remotionē impedimēti eo ꝙ libeꝝ arbi

triū nō impedit aliquo cogēte a ꝓpria opatione Et ideo
Aug⁹. ꝓprie liberū arbitriū vocauit facultatē nō facili-
Ad 2 tatē. qꝛ facultas hoc importare videt vt aliqd ſit in po-
Ad 3 teſtate facultatē hābētis. Et ſilr dōꝫ eſt ad .ij. ꝛ ad .iij. q
Ad 4 procedūt de facilitate habit⁹. ¶ Ad .iiij. dōm. ꝙ in actu
Modus duplex modus ꝯſiderari pōt. vnus q ptinet ad rationeꝫ
duplex in habitus. ſicut cū bene vel male aliqd agit. Alius q perti
actu conſi net ad rationē potētie. ſicut ꝯgnoſcere immaterialiter cōue
derari pōt nit intellectui ex ipſa natura potētie. Modus igitur q
importat in hoc ꝙ dicitur libere iudicare. nō ptinet ad ali
Ad 5 quē habitū ſupadditū. ſꝫ ad ipſaꝫ potētie rationem vt di
ctum ē. ¶ Ad .v. dicendū. ꝙ rōne habit⁹ practici ē incli
nare potētiā ad bene vel male operādū. ¶ Vel pōt dici
ꝙ ordināt ad bonū intellect⁹ qd eſt verꝫ. ¶ Ad .vi. dicē
Ad 6 dum. ꝙ homo male vtēdo libero arbitrio nō totalit ipſū
pdidit. ſed quantū ad aliqd. qꝛ ſcꝫ poſt peccatū non pōt
Ad 7 eſſe ſine peccato ſicut poterat ante peccatū ¶ Ad .vij. di
cendū. ꝙ quis gratia nullus poſſit male vti libero arbi
trio. tū habēte gratie libertatē pōt aliqs male vti, put di-
cimus aliquo male vti qd eſt principiū mali vſus vt po-
tentia vel habit⁹. Si aūt dicat aliquo male vti ſicut ob
iecto. ſic etiā virtutib⁹ ꝛ gratia male vti ꝯtingit. vt patet
de his q virtutib⁹ ſupbiūt. ¶ Ad .viij. dōm. ꝙ Ber. im
Ad 8 proprie habitū accipit p quacūqꝫ facilitate. ¶ Ad .ix. di
Ad 9 cendū. ꝙ duplici ratione aliq potētia habitu indiget. pri
mo quidē. qꝛ opatio q eſt p potētiā educēda excedit vim
potētie. quis nō excedat vim totius nature humane ¶
Alio mō. qꝛ toti⁹ nature vim excedit. ꝛ hoc ſcdo modo
habitib⁹ indiget omes potētie aīe qbus act⁹ meritorie
eliciunt. ſiue ſint affectiue ſiue intellectiue. qꝛ in huiuſmo
di actus nō poſſunt niſi habitus gratie ſupaddātur. pri
mo aūt modo etiā indiget habitu intellect⁹. eo ꝙ intelli
gere aliqd nō pōt niſi aſſimilet ei p ſpeciē intelligibilem.
Vñ oportet ſpēs intelligibiles ſupaddi qbus in actum
exeat intellectus. ſpecierū āt aliqlis ordinatio habitū fa
☞ cit. Et eadē rōne appetitiue inferiores ſcꝫ iraſcibilis ꝛ cō
cupiſcibilis habitib⁹ indiget. vñ pficiūtur virtutib⁹ mora
libus. ꝙ eñ actus eaꝝ moderati ſunt nō excedit naturā
humanā. ſꝫ excedit vim dictaꝝ potētiarū. vñ oportet ꝙ
id qd ē ſupioris potētie. ſcꝫ rōnis eis impmatur ꝛ ipſa ſi
gillatio rōnis in inferiorib⁹ virib⁹ formaliter pficit virtu
tes morales. Affectiua aūt ſupior nō indiget hoc mō ali
quo habitu. qꝛ naturalit tēdit in bonū ſibi naturale ſicut
in ꝓpriū obiectū. Vñ ad hoc ꝙ velit bonū nō reqritur ni
ſi ꝙ oſtēdatur ſibi p vim ꝯgnitiuā. Et ideo phi in volū-
tate nō poſuerūt aliquē habitū neqꝫ naturalē neqꝫ acqui
ſitū. ſed ad dirigendū in opatiuis poſuerūt prudētiam in
ratione. ꝛ tēperantiā cū fortitudine ꝛ alias virtutes mo
rales in iraſcibili ꝛ cōcupiſcibili Sꝫ ſm theologos in vo
luntate ponit habitus charitatis ꝓpter act⁹ meritorios
Ad 10 ¶ Ad .x. dōꝫ. ꝙ iſta reſtrictio volūtatis ꝛ rōnis nō fit p
aliquē habitū ſupadditū. ſꝫ p ordinē vnius potētie ad al
Ad .11. terā. ¶ Ad .xi. dōm. ꝙ facultas q eſt p inclinationē ha-
bitus addit ſupra potētiā aliqd qd eſt alteri⁹ nature ſcꝫ
habitū. ſed facultas q eſt p remotioneꝫ coactionis addit
determinatā rationē potētie. ſicut differētia q ſupaddit
Ad 12 generi ptinet ad naturā ſpeciei. ¶ Ad .xij. dōꝫ. ꝙ Aug⁹
diffinit liberꝫ arbitriū p actū ꝓpriū eo ꝙ potentie p actus
cognoſcūtur. vñ pdicatio illa nō eſt eſſentialis ſꝫ cauſalis
Ad 13 ¶ Ad .xiij. dōm. ꝙ quis ſcdm ꝓprietatē vocabuli libe-
rū arbitriū actū nominet. tamē ſm vſum loquentiū ad ſi
Ad 14 gnificandū actus pncipiū eſt tranſlatū ¶ Ad .xiiij. dōm

ꝙ noticia ꝛ amor dupliciter poſſunt ꝯparari ad mentē.
vno modo vt ad amantē et ꝯgnoſcentē. ꝛ ſic ipſa mentē Diſtictā
non excedūt. nec recedūt ab alioꝝ accidentiū ſimilitudi-
ne. Alio modo poſſunt ꝯparari ad mentē vt amatam et
cognitā ꝛ ſic excedūt mentē. qꝛ mēs nō ſolū ſe amat ꝛ co
gnoſcit. ſed alia etiā. ꝛ ſic recedūt ab accidētiū ſimilitudi
ne. Nā accidētia alia illo reſpectu quo ꝯparātur ad ſubie
ctum nō ꝯpantur ad aliqd extra. ſed agēdo ꝯparātur ad
extra. inherēdo ad ſubiectū. Amor vero ꝛ noticia aliquo
modo cōparātur ad ſubiectū ꝛ ad ea q ſunt extra. quis
aliqs modus ſit q cōparātur ad ſubiectū tm. Sic ergo
nō oportet ꝙ amor ꝛ noticia ſint eſſentialia mēti. niſi ſm
ꝙ mens p ſuā eſſentiā cognoſcit ꝛ amatur ¶ Ad .xv. di
cendū. ꝙ rō ꝓcedit de potētia paſſiua ad eē qualis ē ma- Ad 15
teria pma q nō ꝓducit ſe ad actū. nō aūt locum habet de
potētia operatiua qualis eſt liberū arbitriuꝫ que ad actū
ducitur per obiectum.

Quinto querit. vtruꝫ

liberꝫ arbitriū ſit vna potētia vel plures ¶ Et
videt ꝙ ſint plures potētie. vt eñ dicit Aug⁹. Liberuꝫ 1.
arbitriū ē facultas volūtatis ꝛ rōnis. rō aūt et volūtas
ſunt diuerſe potētie. g liberꝫ arbitriū ad diuerſas potenti
as ptinet. ¶ Prete. Potētie cognoſcūtur p act⁹. ſed libe 2
ro arbitrio attribuūtur actus diuerſaꝝ potētiaꝝ. vt eñ
dicit Dam. in .ij. li. de libero arbitrio. hec eñ in nobis con
tingūt puta moueri ꝛ nō moueri. impetū facere ꝛ non fa
cere. appetere et nō appetere. ꝛ alia hmōi q certū ē ad plu
res potētias ptinere g liberꝫ arbitriū eſt plures potētie.
¶ Prete. Boe. dicit in li. de Conſol. diuinis ſubiectis. 3.
ſcꝫ angelis. liberꝫ arbitriū ſm hoc ineſt ꝙ ē in eis pſpicax
iudiciū ꝛ volūtas incorrupta. ſꝫ pſpicacitas iudicij ad ra
tionē ptinet. g liberꝫ arbitriū includit in ſe volūtatē ꝛ ra
tionem. ꝛ ita liberum arbitrium eſt plures potentie.
¶ Sed dicē. ꝙ ē potētia vna habēs virtutē duaꝝ ¶ Sꝫ Solo
cōtra. Sicut in pte ſupiori aīe inuenit ꝯgnitiua ꝛ affecti 4.
ua. ita in pte inferiori. ſꝫ in pte inferiori nō eſt aliq poten-
tia q habeat in ſe virtutē ꝯgnitiue ꝛ affectiue. g nec in p
te ſuperiori. ¶ Prete. Boe. dicit in li. de Conſol. phi. ꝙ 5
extrema ſeruit⁹ eſt ꝙ cum mētes humane vicijs dedite
mox inſciētie nube caligāt ꝛ pniciosis turbātur affectib⁹
ſeruitus āt de q hic loqtur libertati arbitrij opponitur. g
liberꝫ arbitriū includit in ſe volūtatē ꝛ affectū. ꝛ ſic idem
¶ Sed ꝯtra Hō dicit minor mūdus inquā (qd pus Contra
tum in eo maioris mūdi ſimilitudo inuenit. ſꝫ in maiori
mūdo nō inueniūtur due extreme nature ſine medio In
uenit aūt in hōie vna potētia q ſemp tēdit in bonū. ſcꝫ ſyn
deriſis. ꝛ alia qſi huic oppoſita q inclinat in malū ſemper.
ſcꝫ ſenſualitas. g ꝛ inuenit aliq potētia vna q ſe habet ad
bonū ꝛ malū. ꝛ hec eſt liberū arbitriuꝫ. ꝛ ſic videtur ꝙ li
berum arbitrium ſit vna potentia.
¶ Reſpōſio dōm. ꝙ duplici rōne fuerūt quidaꝫ moti Rꝫo
ad ponēdū liberꝫ arbitriū eē plures potētias. vna qdeꝫ ē Opinio
hec. qꝛ videbāt p liberum arbitrium nos poſſe in actus Primū
omnium potentiarum. vnde dicebant liberum arbitriū motiuū
eſſe quaſi totum vniuerſale. reſpectu omniū potentiarū.
¶ Sed hoc eſſe nō pōt. quia ſic ſequeretur ꝙ in nobis Reprobatio
ſint multa libera arbitria ꝓpter potentiarū multitudinē.
multi eñ homines ſunt multa animalia Nec ad hoc po
nenduꝫ cogimur ratione predicta. omnes eñ actus di-
uerſarū potentiaꝝ non referuntur ad liberꝫ arbitriū. niſi

mediāte vno actu ꝗ̄ eſt eligere. ſm̄ hoc em̄ libero arbitrio
mouemur ꝙ libero arbitrio moueri eligimus. ⁊ ſic de ali
is actibꝫ. vnde ꝑ hoc non oſtenditur liberū arbitriū eſſe
plures potentias diſtinctas. ſed eſſe vnā potentiam mo
Opīo. ij. uentē ſua virtute potētias diuerſas ¶ Alia vero ↄſide
ratione mouebātur quidā ad dicendū pluralitatē poten
tiarū in libero arbitrio ex hoc ꝙ videbāt in actu liberi ar
bitrij ↄ̄currere aliqua ꝗ̄ ad diuerſas ꝑtinent potentias.
ſcꝫ iudiciū qḋ eſt rationis. ⁊ appetitum qui eſt volūtatis.
vnde dixerūt liberꝝ arbitriū colligere in ſe plures poten
tias. ꝑ modū quo totum integrale ↄtinet ſuas partes.
¶ Hoc aūt eſſe non pōt. cū em̄ actus qui libero arbitrio
Re. pbaº attribuitur ſit vnus ſpecialis actus ſcꝫ eligere. nō poteſt
a duabꝫ potentijs immediate ꝓgredi. ſed ꝓgreditur ab
vna immediate. ⁊ ab altera mediate inquantū ſcꝫ id qḋ ē
prioris potentie. in poſteriori relinq̄tur. ¶ Unde reſtat
Opīo btī ꝙ liberū arbitriū ſit vna potentia.
Thome ¶ Ad primū ergo dicendū. ꝙ Aug. dicit liberꝝ ar-
Ad .1. bitriū eē facultatē volūtatis ⁊ rationis. q2 ad actū liberi
arbitrij homo ꝑ vtrāqꝫ potentiā ordinat̄ licet nō imme-
Ad 2 diate ¶ Ad. ij. dicendū. ꝙ liberꝝ arbitriū non ordinatur
ad actus diuerſaꝝ potētiaꝝ niſi mediāte vnico actu pro
Ad 3 prio ſuo vt dictū eſt. ¶ Ad. iij. dicendū. ꝙ Boe. attribu
it libero arbitrio id qḋ eſt diuerſaꝝ potētiaꝝ inquātū ꝑ
diuerſas potētias homo ad actū liberi arbitrij ordinatur
vt dictū eſt. ¶ Ad. iiij. dicendū. ꝙ in ꝑte irrationali vel
Ad 4 inferiori anime ē ſolum ſimplex apprehenſio ex ꝑte cogni
tiue. non aūt aliqua collatio vel ordinatio. ſicut eſt in ap
petitiua rationali. ⁊ ideo in ꝑte ſenſitiua appetitꝰ etiā ab
ſolute fertur in obiectū ſine hoc ꝙ aliquis ordo ex appre-
henſiua in appetitiua relinqūtur. vn̄ in parte ſenſitiua non
eſt aliqua potētia ↄprehēdēs in ſe aliq̄liter apprehēſiuā ⁊
Ad 5 appetitiuā ſicut ē in ꝑte rōnali. ¶ Ad. v. dōꝫ ſicut ad. iiij.

Sexto queritur. vtrū

liberꝝ arbitriū ſit volūtas vel potētia alia a vo-
lūtate. Et videt̄ ꝙ ſit potētia alia Illud em̄ qḋ p̄dica
.1. tur de aliquo eſſentialit̄. nō debet poni oblique in diffini
tione eiꝰ. ſicut aīal nō ponit̄ in diffinitione hoīs oblique.
ſed rō ⁊ volūtas ponūtur obliq̄ in diffinitione liberi arbi
trij. dicit̄ em̄ facultas volūtatis vel rōnis. ergo rō vel volū
2 tas nō ē liberꝝ arbitriū. ſꝫ alia potētia ab vtraqꝫ ¶ Prete.
Differētie potētiaꝝ ↄgnoſcūtur ꝑ differētias actuū. ſed
eligere. qḋ ē actꝰ liberi arbitrij. ē aliud ꝙ̄ velle qḋ eſt actꝰ
volūtatis. vt ꝑꝫ ꝑ phm̄ in. iij. eth. ergo liberꝝ arbitriū ē alia
3. potētia a volūtate. ¶ Prete. In noīatione liberi arbitrij
arbitriū ponit̄ in abſtracto. ſꝫ libertas in ↄcreto. ſed arbi
triū ē rōnis. libertas āt volūtatis. ergo id qḋ ē rōnis eſſen-
tialit̄ ↄuenit libero arbitrio. qḋ āt volūtatis q̄ſi denomia
tiue ⁊ accidētalit̄. ⁊ ſic liberū arbitriū magis videt̄ eē rō
4. ꝙ̄ volūtas. ¶ Pre. ſm̄ Dam. ⁊ Grego. niceū. ſm̄ hoc ſu
mus liberi arbitrij ꝙ ſumꝰ rōnales. ſꝫ ſumꝰ rōnales ſm̄
ꝙ habemꝰ rōem. ergo ſm̄ ꝙ habemꝰ ratione ſumꝰ liberi ar-
5 bitrij. ⁊ ita videt̄ ꝙ liberꝝ arbitriū ſit rō. ¶ Pre. ſm̄ ordi
nē habituū ē etiā ordo potētiaꝝ. ſꝫ actꝰ fidei ꝗ̄ eſt actꝰ ra
tionis informat̄ charitate ꝗ̄ ē habitꝰ volūtatis. ergo ⁊ actꝰ
rōnis informat̄ volūtate ⁊ nō ecōuerſo. ⁊ ita ſi actꝰ liberi
arbitrij ē vnꝰ duaꝝ potētiaꝝ ſcꝫ volūtatis ⁊ rōnis. vni
us ſicut elicientis. ⁊ alterius ſicut informātis. videt̄ ꝙ ſit
rōnis ſicut elicietis. ⁊ ita liberꝝ arbitriū eſſentialiter erit
ratio. ⁊ ſic altera potentia ꝙ̄ voluntas.

¶ Sꝫ ↄtra ē qḋ Dam. dicit in. iij. li. i. ca. Liberꝝ arbi Cōtra
triū nihil aliud ē ꝙ̄ volūtas. ¶ Pre. phs dicit in. iij. eth.
ꝙ electio ē appetitꝰ precōſiliati. electio aūt ē actꝰ liberi
arbitrij. ergo liberꝝ arbitriū ē potētia appetitiua. ſꝫ nō eſt ap
petitus inferior ꝗ̄ diuidit̄ ꝑ iraſcibile ⁊ ↄcupiſcibilē. ſic
em̄ haberēt liberū arbitriū bruta. ergo eſt appetitꝰ ſuperior
et hoc ē volūtas ſm̄ phm̄ in tertio de anima.
¶ Reſpōſio dicendū. ꝙ q̄dā dicūt liberꝝ arbitriū eſſe Rēº
tertiā potētiā a volūtate ⁊ rōne. ꝓpter h̄ ꝙ viderūt actū Opīo. q̄
liberi arbitrij. ꝗ̄ eſt eligere. differentē eē ⁊ ab actu ſimpli rūdam
cis volūtatis ⁊ ab actu rōnis. Nā rōnis quidē actꝰ in ſo
la ↄgnitione cōſiſtit. volūtas āt habet actū ſuū circa bo-
nū qḋ eſt finis. liberꝝ vero arbitriū circa bonū qḋ eſt ad fi
nem. ſicut ergo bonū qḋ eſt ad finē egredit̄ a rōne finis.
appetitus vero boni a ↄgnitione. Ita dicūt quodā natu
rali ordine ex volūtate rationē ꝓcedere. ⁊ ex his duabus
tertiā potentiā ꝗ̄ eſt liberꝝ arbitriū. ¶ Sꝫ hoc cōuenient Re. pbaº
ſtare nō pōt. Nā obiectū ⁊ qḋ eſt rō obiecti ad eandē po
tentiā ꝑtinēs ē. ſicut color ⁊ lumē ad viſuꝫ. tota vero ra-
tio appetibilitatis eiꝰ qḋ eſt ad finē inquātū hm̄oi finis
eſt. vn̄ nō poteſt eē ꝙ ad aliā potentiā ꝑtinet appetere fi-
nem ⁊ id qḋ eſt in ordine ad finē. nec hec differentia qua
finis appetit̄ abſolute. illud āt qḋ eſt ad finē in ordine ad
alterꝝ pōt appetitiuaꝝ potētiaꝝ diſtinctionē inducere.
Nā ordinatio vnius ad alterū ineſt appetitui nō ꝑ ſe ſed
per aliud. ſcꝫ ꝑ rationē. cuius ē ordinare ⁊ cōferre. vnde
nō pōt eſſe differētia ſpecifica ↄſtituēs ſpeciē appetitus.
Utrū aūt eligere ſit actus rōnis vel volūtatis phs ſub
dubio videtur relinquere in. vi. ethy. ſuppōnēs tn̄ ꝙ aliq̄
liter ſit virtus vtriuſqꝫ dicēs ꝙ electio vel ē appetitꝰ in-
tellectiuus vel intellectꝰ appetitiuꝰ. Sed ꝙ ſit appetitus
dicit in. iij. ethy. diffiniēs electionē eſſe deſideriū p̄conſi-
liati. qḋ quidē verꝝ eſſe etiā ipſuꝫ obiectū demōſtrat Nā
ſicut bonū delectabile ⁊ honeſtū ꝗ̄ habēt rationē finis ſūt
obiectū appetitiue virtutis. ita ⁊ bonuꝫ et vtile qḋ ꝓpter
eligit̄. Et etiā ex noīe. nā liberꝝ arbitriū. vt dictū ē. eſt po
tentia ꝗ̄ hō pōt libere iudicare. Qꝫ aūt dicit̄ eē principiū
alicuiꝰ actus aliq̄liter fiēdi. nō oportet ꝙ ſit p̄ncipiū illiꝰ
actus ſimplr̄. ſꝫ p̄ncipaliter ſignificat̄ eē p̄ncipiū illiꝰ mo
di. Sicut grāmatica ꝑ hoc ꝙ dicit̄ eſſe ſciētia recte loquē
di. nō ſic intelligit̄ ꝙ ſit p̄ncipiū loquutionis ſimpliciter
q2 etiā ſine grāmatica pōt hō loqui. ſꝫ ꝙ ſit p̄ncipiū recti
tudinis in loquutione. Ita ⁊ potētia ꝗ̄ libere iudicamꝰ
nō intelligit̄ illa ꝗ̄ iudicamꝰ ſimplr̄ qḋ ē rōnis. ſꝫ ꝗ̄ facit li
bertatē in iudicādo qḋ ē volūtatis Un̄ liberꝝ arbitriū ē
ipſa volūtas. nominat aūt eā nō abſolute. ſꝫ in ordine ad
aliquē actum eius qui eſt eligere.
¶ Ad p̄mū dōm. ꝙ liberꝝ arbitriū nō noīat volūta- Ad .1.
tem abſolute. ſꝫ in ordine ad rōem. inde ē ꝙ ad h̄ ſignifi-
candū volūtas ⁊ rō in diffinitione liberi arbitrij obliq̄ po
nūtur. ¶ Ad. ij. dōm. ꝙ q̄uis eligere ſit aliꝰ actꝰ ꝙ̄ vel Ad 2
le. tn̄ iſta differētia nō pōt potētiaꝝ diſtinctionē inducere Ad 3
¶ Ad. iij. dōm. ꝙ q̄uis iudiciū ſit rōnis. tn̄ libertas iu
dicādi ē volūtatis īmediate. ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ rōnales Ad 4
dicimur nō ſolū a potētia rōnis. ſꝫ ab aīa rōnali cuiꝰ potē
tia ē volūtas. ⁊ ſic ſm̄ ꝙ rōnales ſumꝰ dicimur eſſe liberi
arbitrij. ſi tn̄ rōnale a rōne ſumeretur predicta autoritas
ſignificaret rōem eē primā liberi arbitrij originē. nō autē
immediatū libere electionis p̄ncipiū. ¶ Ad. v. dōm. ꝙ
volūtas mouet rōnē imperando actū eiꝰ. ⁊ rō mouet vo Ad 5
luntatē ꝓponēdo ei actū ſuū qḋ ē finis. ⁊ inde eſt ꝙ vtra-
qꝫ potentia poteſt aliqualiter per aliam informari.

Septimo queriť. vtꝝ
1 poſſit eſſe aliqua creatura que liberū arbitriū
habeat naturaliter cōfirmatū in bono. Et videtur ꝙ ſic.
Natura eīm ſpiritualis eſt nobilioꝛ ꝙ̄ corpoꝛalis. ſed ali
qua natura corpoꝛalis ē cui hoc cōuenit ꝙ in ea nulla mo
tus inoꝛdinatio eſſe poteſt. ſcꝫ natura corpoꝛis celeſtis.
ergo multo foꝛtius poteſt eē aliqua creatura ſpiritualis
que ſit capax liberi arbitrij in cuius motibꝰ naturaliter
nulla inoꝛdinatio eſſe poſſit. qđ ē eſſe impeccabile vel cō-
Solō firmatū in bono. ¶ Sed dicē. ꝙ hoc ē de nobilitate crea
ture ſpiritualis ꝙ poſſit mereri. ⁊ hoc eſſe non poſſet niſi
poſſet peccare ⁊ non peccare. ¶ Sed contra. Ex hoc cō
2 perit alicui creature ſpirituali poſſe mereri ꝙ habet do-
miniū ſui actus. ſed ſi non poſſet niſi bona agere nihilo-
minus dominiū ei ſui actus remaneret. poſſet eīm aliqđ
bonum agere ⁊ nō agere. ſine hoc ꝙ in malū caderet vel
3 ſaltem eligere inter bonum ⁊ melius. ⁊ ſic ad merendum
non requiritur poſſe peccare. ¶ Preterea. Liberū arbitriuꝫ
quo meremur gratia adiuuāte eſt potentia actiua. ſed de
ratione potentie actiue nō eſt deficere. ergo poteſt creatu
ra ſpiritualis habere potentiā ad merendū etiamſi natu
4 raliter ſit impeccabilis. ¶ Pre. Anſel. dicit ꝙ poteſtas
peccandi nec eſt libertas nec pars libertatis. ſed libertas
eſt ratio qua homo eſt capax meriti. ergo remota poten
tia peccandi adhuc remanebit huiuſmodi potentia me-
5 rendi. ¶ Preterea. Grego. niceñ. ⁊ Dam. hanc rationē aſſi-
gnant quare ſit aliquid mutabile ſm̄ liberꝫ arbitrium ꝙ
eſt ex nihilo. ſed ꝓpinquius ꝯſequitur creaturā ex hoc ꝙ
eſt ex nihil poſſe in nihilum cedere ꝙ̄ poſſe malum. ſꝫ in
uenitur aliqua creatura q̄ naturaliter ē incoꝛruptibilis.
ſicut anima ⁊ coꝛpoꝛa celeſtia. ergo multo foꝛtius poteſt
inueniri aliqua creatura ſpiritualis q̄ naturaliter ſit im-
peccabilis. ¶ Preterea. Id qđ deus facit in vno poteſt eti
6 am in alijs facere. ſed deus creature ſpirituali dat ita im-
mutabiliter ex ſua natura tendere in aliqđ bonū. ſcꝫ feli-
citatem ꝙ nullo modo in ꝯtrariū tendere poſſit. ergo ea
dem ratione poſſet alicui creature ꝯferri vt ita naturaliť
appeteret bonū ꝙ nullo modo poſſet in malum inclinari
7 ¶ Preterea. Deus cū ſit ſumme bonus. ſumme ſe ꝯmuni
cat. vñ illud creature cōmunicať cuius creatura ē capax.
ſed huiuſmodi ꝑfectionis q̄ eſt ꝯfirmatio in bono vel im
peccabilitas creatura ē capax qđ patet. q2 aliquibꝫ crea-
turis ꝑ gratiam cōceditur. ergo ⁊ aliqua creatura eſt na
turaliter impeccabilis vel confirmata in bono ¶ Preterea.
Subſtantia ē principiū virtutis. virtus vero operatōis
ſed aliqua creatura eſt naturaliter immutabilis ſm̄ ſub
ſtantiā. ergo poteſt aliqua creatura eſſe immutabilis na
turaliter ſm̄ opationē vt ſit naturaliter impeccabilis.
8 ¶ Preterea. Eſſentialius ꝯuenit creature qđ cōuenit ſibi
ratione ꝑncipij a quo ē. ꝙ̄ qđ cōuenit ſibi ratione ꝑncipij
ex quo eſt. quia effectꝰ ſoꝛtitur ſimilitudinē cauſe a qua ē
habet aūt oppoſitionē ad id ex quo ē. oppoſita aūt ex op-
poſitis fiunt. vt albū ex nigro. ſed cōfirmatio in bono cō
uenit alicui creature a deo a quo ē. ergo multo magis de
bet dici cōfirmatio in bono ſibi naturalis ꝙ̄ poſſe peccare
qđ conuenit ſibi ſcđm ꝙ eſt ex nihilo ¶ Preterea. Felicitas
9 ciuilis immutabilitatē impoꝛtat. ſed homo ex naturali-
bus poteſt ꝑuenire ad felicitatē ciuilem. ergo poteſt ha-
10 bere naturaliter immutabilitatē in bono. ¶ Pre. Quod
ineſt a natura ē immutabile. ſed homo naturaliter appe-
tit bonum. ergo ⁊ immutabiliter.

¶ Sed cōtra. dicit Dam. li. ij. ꝙ ex h̄ creatura ratio- Cōtra
nalis flexibilis eſt ad malum ſcđm electionē ꝙ ē ex nihi-
lo. ſed non poteſt eſſe aliqua creatura que nō ſit ex nihilo
ergo non poteſt eſſe aliqua creatura cuius liberꝫ arbitriū
ſit naturaliter ꝯfirmatū in bono. ¶ Preterea. Proprietas
nature ſuꝑioꝛis nō poteſt inferioꝛi nature naturaliter cō
uenire niſi in ſuꝑioꝛē naturam ꝯuertatur. ſicut nō poteſt
fieri ꝙ aqua naturaliter ſit calidā niſi cōuertať in naturā
ignis vel aeris. ſed habere indefectibilē bonitatē eſt pro
prietas diuine nature. ergo nō poteſt eſſe ꝙ alicui alij na
ture ꝯueniat naturaliter niſi in diuinā naturā conuertať
qđ eſt impoſſibile. ¶ Preterea. Liberꝫ arbitriū nō inueniť
in aliqua creatura niſi in homine ⁊ in angelo. ſed tam ho
mo ꝙ̄ angelus peccauit. ergo nullius creature liberꝫ ar-
bitriū naturaliter ē confirmatū in bono. ¶ Preterea. Nul
la creatura rationalis impeditur a beatitudine ꝯſequen-
da niſi ratione peccati. ſi ergo aliqua creatura rationalis
eſſet naturaliter impeccabilis. ex puris naturalibus ſine
gratia ad beatitudinē poſſet ꝑuenire. qđ pelagianā here-
ſim ſapere videtur.

¶ Reſponſio dicendū. ꝙ nulla creatura ē nec eſſe po Rñ
teſt cuius liberꝫ arbitriū ſit naturaliter ꝯfirmatū in bono
vt hoc ei ex puris naturalibꝫ cōueniat ꝙ peccare nō poſ
ſit. Cuius ratio ē. nā ex defectu principioꝝ actionis cau
ſatur actionis defectus. vñ ſi aliquid eſt in quo principia
actionis nec in ſe deficere poſſunt. nec ex aliquo extrinſe
co impediri impoſſibile eſt illius actionem deficere. ſicut
patet in motibꝫ celeſtiū coꝛpoꝝ. Ea vero in actionibꝰ de
ficere eſt poſſibile in quibꝫ ꝑncipia agendi poſſunt defi-
cere vel impediri. ſicut patet in generabilibꝫ et coꝛrupti-
bilibus q̄ ratione ſue tranſmutabilitatis defectuꝫ in ꝑn
cipijs actiuis patiūtur. vnde ⁊ eoꝝ actiones deficientes
ꝑueniūt. ꝓpter qđ in actionibꝫ nature peccatū accidit ſi-
cut patet in partubꝫ mōſtruoſis. nā nihil aliud eſt pecca-
tum. ſiue in rebus naturalibꝰ ſiue in artificialibꝫ ſiue vo-
luntarijs dicatur. ꝙ̄ defectus ſiue inoꝛdinatio ꝓprie actō
nis cū aliquid agitur non ſm̄ ꝙ debitū eſt agi. vt patet
ſcđo phyſicoꝝ. Differt aūt in agendo natura rationalis
pꝛedita libero arbitrio ab omni alia natura agēte. nam q̄
libet alia natura oꝛdinatur ad aliqđ particulare bonum
et actōnes eius ſunt determinate reſpectu alicuius boni
Natura vero rationalis oꝛdinatur ad bonū ſimpliciter
ſicut eīm verꝫ abſolute obiectū eſt intellectus. ita etiam ⁊
bonū abſolute volūtatis Et inde ē ꝙ ad ipſuꝫ vniuerſa
le bonoꝝ principiū volūtas ſe extendit ad qđ nullus aliꝰ
appetitus ꝑtingere poteſt. ⁊ ꝓpter hoc creatura rationa
lis non habet determinatas actiones. ſꝫ ſe habet ſub qua
dam indifferentia innumerabiliū actionū. Cū aūt omis
actio ab agente ꝑueniat ſub ratione cuiuſdam ſimilitudi
nis ſicut calidū calefacit. opoꝛtet ſi aliqđ ē agens qđ ſm̄
ſuam actionē oꝛdineť ad bonū aliqđ ꝑticulare. ad hoc ꝙ
eius actio naturaliter ſit indefectibilis ꝙ ratio illius ac-
tionis naturaliter ⁊ immobiliter ei inſit. ſicut ſi alicui coꝛ
poꝛi ineſt naturaliter caloꝛ immutabilis. immutabiliter
calefacit. Vñ ⁊ natura rationalis que oꝛdinata ē ad bo
num ꝑ actiones multifarias nō poteſt naturaliter habe-
re actiones indeficiētes a bono niſi ei naturaliter ⁊ immu
tabiliter inſit ratio vniuerſalis ⁊ perfecti boni. qđ quidē
eſſe non poteſt niſi in diuina natura. nam deus ſolus eſt
actus purus nullius potentie ꝑmixtionē recipiens. ⁊ ꝑ
hoc eſt bonitas pura ⁊ abſoluta. Creatura vero quelibet

cum in natura ſua habeat ꝑmixtionē potentie eſt bonum
particulare. que quidem ꝑmixtio potentie ei accidit ꝓpter
hoc ꝙ eſt ex nihilo. Et inde eſt ꝙ inter ratōnales naturas
ſolus deus hʒ liberū arbitriū naturaliter impeccabile et
ꝯfirmatū in bono. creature vero hoc ineſſe eſt impoſſibi-
le. ꝓpter hoc ꝙ eſt ex nihilo. vt Damaſ. ⁊ Grego. dicunt
et ex hoc eſt particulare bonū in quo fundaṫ rō mali. vt di
cit Dyo. iiij. ca. de diui. no.

Ad .j. ¶ Ad ꝑmum ergo dōm. ꝙ creature corporales. vt di
ctū eſt. ſunt ordinate ad aliqđ bonū particulare ꝑ deter-
minatas actōes. et ideo ad hoc ꝙ ab earū actōnib⁹ error
et peccatū abſit. ſufficit ꝙ ſint ꝑ ſuam naturā ſtabilite in
aliquo bono particulari. qđ nō ſufficit in naturis ſpūalib⁹
Ad 2 ordinatis ad bonū abſolute. vt dictū eſt. ¶ Ad .ij. dōm
ꝙ eſſe naturaliter impeccabile nō repugnat ei qđ eſt habe
re dominiū ſui act⁹. cū vtrūqʒ deo ꝯueniat. ſed repugnat
ei qđ eſt habere dominiū ſui actus in natura creata. q eſt
particulare bonū. Nō eñ aliqua creatura p̄t habere do-
miniū ſui actus cuius ſunt determinate actōes ordinate
ad bonū particulare ¶ Ad .iij. dōm. ꝙ q̄uis nō ſit in rō
Ad 3 ne potentie actiue ꝙ deficiat. eſt tñ in rōne potentie acti-
ue que nō hʒ in ſe ſue actōis ſufficientia ꝑncipia ⁊ immuta-
Ad 4 bilia vt deficere poſſit ¶ Ad .iiij. dōm. ꝙ q̄uis poſſe pec
care nō ſit pars libertatis arbitrij. ꝯſequiṫ tñ arbitrij liber
Ad 5 tatem in natura creata. ¶ Ad .v. dōm. ꝙ creature acq-
ritur eſſe determinatū ⁊ ꝑticulare ab alio. vnde creatura
poteſt habere eſſe ſtabile ⁊ immutabile. q̄uis in ea nō inue
niatur naturaliter rō abſoluti ⁊ ꝑfecti boni. ſed ꝑ actōes
ſuas eſt ordinabilis ad bonū abſolute. ⁊ ideo nō eſt ſimi-
le. ¶ Ad .vi. dōm. ꝙ felicitatē indeterminate ⁊ in vniuer
Ad 6 ſali omis mens rōnalis naturaliter appetit. ⁊ circa h̄ defi
cere nō p̄t. ſed in particulari nō eſt determinatus motus
volūtatis creature ad querendā felicitatē in hoc vel in il
lo. ⁊ ſic etiā in appetendo felicitatem aliquis peccare p̄t ſi
eam querat vbi querere nō debet. ſicut qui querit in volu
ptatib⁹ felicitatē. Et ita eſt etiā reſpectu omniū bonorū.
nam nihil appetiṫ niſi ſub ratōne boni. vt dicit Dyoni. qđ
ideo eſt. q2 naturaliter ineſt menti appetitus boni. ſed nō
huius vel illius boni. vnde in hoc peccatū incidere p̄t
Ad 7 ¶ Ad .vij. dōm. ꝙ creatura eſt capax impeccabilitatis.
ſed nō ita ꝙ eam naturaliter habeat. vñ rō nō ſequitur
Ad 8 ¶ Ad .viij. dōm. ꝙ ꝑncipiū operatōis recte ꝓcedentis
ex libero arbitrio nō eſt ſola ſubſtātia ⁊ virtus ſiue poten-
tia. ſed requiriṫ debita applicatio voluntatis ad aliq̄ que
ſunt extra ſicut ad finem. ⁊ alia hmōi. Et ideo nō exiſten
te aliquo defectu in ſubſtātia aīe vel in naturali arbitrio
p̄t ſequi defectus in actōne ipſius. vnde ex naturali immu-
tabilitate ſubſtātie nō p̄t ꝯcludi naturalis impeccabili-
Ad 9 tas. ¶ Ad .ix. dōm. ꝙ deus eſt cauſa creature nō ſolum
q̄ntum ad ſua naturalia. ſed etiā q̄ntum ad ſuꝑaddita. vñ
nō oportʒ ꝙ quicquid creatura habet a deo ſit ei natura-
le. ſed ſolum id qđ deus ei indidit inſtituendo naturam
Ad 10 ipſius. ⁊ hmōi nō eſt ꝯfirmatio in bono. ¶ Ad .x. dōm.
ꝙ felicitas ciuilis. cū nō ſit felicitas ſimplr. nō habet immu
tabilitatē ſimplr. ſed dr̄ immutabilis. q2 nō facile ꝑmutaṫ.
ſi tñ felicitas ciuilis nō eſſet ſimpliciter immutabilis. non
ꝓpter hoc ſequereṫ ꝙ liberū arbitrium eſſet naturaliter in
bono ꝯfirmatū. nam nō dicimus hoc naturale qđ ꝑ ꝑnci
pia nature acquiri p̄t. ꝑ quē modū virtutes politice p̄nt
dici naturales. ſed id qđ ſequiṫ ex neceſſitate ꝑncipiorum
Ad .jj. nature. ¶ Ad vndecimū dicendum. ꝙ q̄uis homo na-
turaliter appetat bonum in generali. non tamen in ſpeci
ali. vt dictum eſt. Et ex hac parte incidit peccatum et
defectus

Octauo queriṫ. vtrū

liberū arbitriū creature poſſit confirmari in bo .j.
no ꝑ aliquod donū gratie ¶ Et videṫ ꝙ nō. Gratia eñ
ſuꝑueniens nature nō deſtruit eam ſed ꝑficit. cum ergo
libero arbitrio creature hoc naturaliter inſit ꝙ ad maluʒ
flecti poſſit. videṫ ꝙ ꝑ gratiam ei auferri nō poſſit ¶ Pre 2
In poteſtate liberi arbitrij eſt vti gratia vel nō vti. nam li
berū arbitriū a gratia cogi nō poteſt. ſed ſi liberū arbitriuʒ
gratia ſuꝑinfuſa nō vtitur cedit in maluʒ. ergo nulla gra-
tia ſuꝑueniens p̄t liberuʒ arbitrium ꝯfirmare in bono
¶ Pre. Liberū arbitriū habet dominiū ſui actus. ſed vti 3
gratia eſt quedam actus liberi arbitrij. ergo hoc eſt in pote-
ſtate liberi arbitrij vti vel nō vti. ⁊ ſic ꝑ grām confirmari
nō poteſt. ¶ Pre. Scđm hoc ineſt libero arbitrio crea- 4
ture flexibilitas ad malum qđ eſt ex nihilo. vt Damaſ. di
cit. ſed nulla gratia poteſt auferre creature eſſe ex nihilo. g̃
nulla gratia p̄t liberū arbitriū ꝯfirmare in bono ¶ Pre. 5
Bernar. dicit ꝙ liberū arbitriuʒ eſt potiſſimū ſub deo. qđ
cum de gratia ⁊ iuſticia nō recepit augmentū. neqʒ de cul
pa recepit decrementū. ſed ꝯfirmatio in bono ſuꝑueniēs
libero arbitrio auget ipm. q2 ſcđm Aug[m]. in his que nō mo
le magna ſunt idem eſt magis qđ melius. ergo liberū ar-
bitriū ꝑ grām nō p̄t ꝯfirmari in bono. ¶ Pre. Vt dr̄ in 6
libro de cauſis. qđ eſt in aliquo eſt in eo ꝑ modum eius in
quo eſt. ſed liberū arbitriū ſcđm ſuā naturam eſt mutabile
in bonū ⁊ malū. ergo gratia ei ſuꝑueniens hoc mō in eo re
cipiṫ ꝙ in bonū ⁊ malū mutari poſſit. ⁊ ideo nō p̄t ipm
ꝯfirmare in bono. ¶ Pre. Quicq̄d deus ſuꝑaddit crea- 7
ture poſſet etiā. vt videṫ. a ꝑncipio ſue ꝯditōis ei ꝯferre
ſi ergo poſſet liberū arbitriū ꝯfirmare ꝑ aliquam gratiaʒ
ſuꝑadditā. poſſʒ etiam ꝯfirmari ꝑ aliqđ inditum ipſi cre
ature ſpūali q̄ntum ad nature ꝯditōem. ⁊ ſic naturale eſſʒ
eſſe ꝯfirmatū in bono. qđ eſt impoſſibile. vt dictū eſt. ergo
ꝑ gratiā ꝯfirmari nō poteſt

Cōtra ¶ Sed cōtra eſt. ꝙ ſancti qui ſunt in patria ita in bo
no ſunt confirmati vt vlterius peccare nō poſſint. alís de
ſua beatitudine ſecuri nō eſſent. ⁊ ꝑ conſequens nec beati.
nō aūt ꝯfirmatio ineſt eis ꝑ naturā. vt dictū eſt. ergo hoc
eſt ꝑ grām. ⁊ ita liberū arbitriū ꝑ donū gratie cōfirmari
poteſt. ¶ Pre. Sicut liberū arbitriū hoīs ex ſua natura
habet ꝙ ſit in malū flexibile. ita corpus humanū hʒ ex ſua
natura ꝙ ſit corruptibile. ſed corpus humanū dono gra-
tie efficitur incorruptibile. ꝑma corin. xv. oportet corru
ptibile hoc induere incorruptōem. ergo liberū arbitrium
poteſt per grām ꝯfirmari in bono

Rō ¶ Rñſio dōm. ꝙ circa hāc q̄ſtionē errauit Origenes
Error Ori. Voluit eñ ꝙ liberū arbitriū creature nullatenus cōfir-
mareṫ in bono. neqʒ etiā in beatis. niſi in chriſto. ꝓpter vni
onem ad verbū. Ex hoc aūt errore ponere cogebaṫ ꝙ be
atitudo ſanctoꝝ ⁊ angelorum nō eſſet ꝑpetua. ſed aliqñ
eſſet finienda. Ex quo ſequitur eam nō eſſe veram. cū im
mutabilitas ⁊ ſecuritas ſint de ratōne beatitudinis. Et
Opīo be. ideo ꝓpter hoc incōueniēs qđ ſequitur eius poſitio eſt pe-
Thome. nitus reprobāda ¶ Et dōm eſt ſimplr ꝙ liberuʒ arbitriū
ꝑ gratiā poteſt ꝯfirmari in bono. qđ quidē ex h̄ apparet
ꝓpter hoc eñ naturaliter liberū arbitriū creature in bo-
no ꝯfirmatum eſſe nō poteſt. q2 in ſua natura non hʒ ꝑfe-
cti ⁊ abſoluti boni rōnem. ſed cuiuſdam boni particularis

Huic aūt ꝑfecto bono ⁊ abſoluto. ſcʒ deo. liberū arbitriū
per gratiaʒ vnit᷑. vnde ſi fiat ꝑfecta vnio vt deus ipſe ſit
liberi arbitrij tota cauſa agendi. in malū flecti nō poterit.
Qd quidem in aliquibꝫ ꝯtingit ⁊ precipue in beatis. qd
ſic patꝫ. volūtas em̄ naturaliter tendit in bonū ſicut in ſu
um obiectū. ꝙ aūt aliquādo in malū tendat hoc nō con-
tingit niſi qꝛ malum ſibi ſub ſpecie boni ꝓponitur. maluꝫ
em̄ eſt inuoluntariū. vt dicit Dyo. iiij. ca. de diui. no. Vn̄
nō poteſt eſſe peccatū in motu volūtatis. ſcʒ ꝙ malū ap-
petat. niſi in apprehenſiua virtute defectus p̄exiſtat. per
Diſtinctio quem ſibi malum ꝓponitur vt bonū ¶ Hic aūt defectus
bimembꝛis. in ratōne poteſt accidere dupl͛r. vno modo ex ipſa ratōne
Alio mō ex aliquo extrinſeco. Ex ipſa q̄dem rōne. qꝛ in-
eſt ei naturaliter cognitio ⁊ immutabiliter ſine errore co
gnitio boni in vniuerſali. tam boni qd eſt finis q̄ȝ boni qd
eſt ad finem. nō aūt in particulari. ſed circa hoc errare po
teſt vt exiſtimet aliquid eſſe fineʒ qd non eſt finis. vel eſſe
vtile ad finem qd non eſt vtile. Et ꝓpter hoc voluntas ⁊
naturaliter appetit bonū quod eſt finis. ſcʒ felicitatem in
generali. ⁊ ſimiliter bonū qd eſt ad finem. vnuſquiſqꝫ em̄
appetit naturaliter vtilitatem ſuaʒ ſimpliciter. ſed in hoc
vel in illo fine appetendo. aut hoc vel illo fine vtili eligen-
do incidit peccatum volūtatis. Ex aliquo autem extrin
ſeco ratio deficit. cum ꝓpter vires inferiores. que intenſe
mouentur in aliquid. interrumpitur actus ratōis. vt lim
pide ⁊ feruenter ſuum iudicium de bono voluntati non
proponat. Sicut cum aliquis habens rectam eſtimatio-
nem de caſtitate ſeruanda. per ꝯcupiſcentiam delectabi
lis appetit contrarium caſtitati. ꝓpter hoc ꝙ iudiciū ra-
tionis aliqualiter a concupiſcentia ligatur. vt ph̄us dicit
vij. ethi. Vterqꝫ aūt iſtorum defectuuꝫ totaliter a beatis
tollitur ex coniūctione ipſorum ad deum. nam diuinam
eſſentiam videntes cognoſcent ipſum deum eſſe finē ma-
xime amandum. cognoſcent etiam oīa que ipi deo vni
unt vel que ab eo diſiūgunt in particulari cognoſcentes
deum. non ſolum in ſe. ſed ꝓut eſt rō aliorum. Et ex hac
cognitionis claritate intantū mens corroboratur ꝙ in in
ferioribꝫ viribꝫ nullus motus inſurgere poterit niſi ſm̄ re
gulam rōnis. Vnde ſicut nūc immutabiliter bonū in ge
nerali appetimus. ita immutabiliter in particulari bonuꝫ
debitū appetūt beatoꝝ mentes. ꝑ ſupnaturalē aūt incli-
nationeʒ volūtatis erit in eis charitas ꝑfecta ligans eos
cum deo. Vnde nullo modo peccatū in eis incidere pote
rit. ⁊ ſic erūt ꝑ gratiā ꝯfirmati.
Ad. j. ¶ Ad p̄mum ergo dōm. ꝙ hoc eſt ex defectu nature
create ꝙ in malum flecti poteſt. et hūc deus defectū au-
fert ꝑficiendo naturam ꝑ gratiam ꝯfirmans in bono. ſi-
cut lux ſupueniens aeri aufert obſcuritatem eius quā na
Ad 2 turaliter ſine luce habet. ¶ Ad. ij. dōm. ꝙ in poteſtate li
beri arbitrij eſt nō vti habitu. cū poteſt hoc ipſum qd eſt
nō vti habitu ſibi ꝓpoſiti ſub ſpecie boni. qd de gratia in
Ad 3 beatis accidere nō poteſt. vt dictū eſt. ¶ Et ꝑ hoc patꝫ
Ad 4 etiam ſolutio ad terciū ¶ Ad quartū dōm. ꝙ ex hoc ꝙ
liberū arbitriū eſt ex nihilo ꝯuenit ei ꝙ nō ſit naturaliter ꝑ
grām cōfirmatum. nec hoc ei ꝑ gratiam cōcedi poteſt. vt
in bono ꝑ grām naturaliter ꝯfirmetur. nō aūt libero arbi
trio ſm̄ ꝙ ex nihilo eſt ꝯuenit ꝙ nullo modo poſſit cōfir-
mari in bono. ſicut nec aeri in ſua natura ineſt ꝙ nullo mō
poſſit illuminari. ſed ꝙ non ſit naturaliter lucidus actu.
Ad 5 ¶ Ad. v. dōm. ꝙ Bern̄. loquit᷑ de libero arbitrio q̄ȝtum
ad libertatem a coactione. q̄ nec intenſionem nec remiſſi-
Ad 6 onem recipit ¶ Ad ſextum dōm. ꝙ eius qd recipitur in
aliquo poteſt ꝯſiderari et eſſe ⁊ ratio. ſm̄ quidem eſſe ſu
um eſt in eo in quo recipitur ꝑ modum recipientis. ſʒ ta
men ipſum recipiens trahitur ad ſuā ratōnem. Sicut ca
lor receptus in aqua habet eſſe in aqua ꝑ modum aque.
inq̄ȝtum ſcʒ ineſt aque vt accidens ſubiecto. tamen aquā
trahit a naturali ſua diſpoſitione ad hoc vt ſit calida et
faciat actum caloris. et ſimiliter lux aerem. licet non con-
tra naturam aeris. Ita etiam ⁊ gratia ſm̄ eſſe ſuū eſt in li
bero arbitrio ꝑ modum eius ſicut accidens in ſubiecto.
ſed tamen ad rationem ſue immutabilitatis liberū arbi-
trium pertrahit ipſum deo coniūgens. ¶ Ad ſeptimuꝫ Ad 7
dōm. ꝙ bonū ꝑfectum. quod eſt deus. poteſt eſſe vnituꝫ
menti humane ꝑ gratiam. non autem ꝑ naturam. et ideo
per grām liberū arbitriū poteſt confirmari in bono. non
aūt per naturam

Nono querit᷑. vtrum

liberū arbitrium hominis in ſtatu vie poſſit cō
firmari in bono. ¶ Et videt᷑ ꝙ nō Principiū em̄ in appe j.
tibilibꝫ eſt finis. vt ph̄us dicit in. vij. ethi. ſicut principiuꝫ
in ſpeculatiuis ſunt dignitates. ſed in ſpeculatiuis intelle
ctus non confirmatur in veritate rectitudineꝫ ſcientie ac
cipiens niſi facta reſolutione ad primas dignitates. ergo
nec liberum arbitrium poteſt confirmari in bono niſi poſt
q̄ȝ peruenit ad vltimū finem. ſed hoc non eſt in ſtatu vie.
ergo liberum arbitrium in ſtatu vie non poteſt confirma-
ri in bono ¶ Pre. Natura humana non eſt potior q̄ȝ an 2
gelica. ſed angelis non eſt collata confirmatio liberi arbi-
trij ante ſtatum glorie. ergo nec hominibꝫ conferri debet.
¶ Pre. Motus non quietatur niſi in fine. ſed liberum 3
arbitrium non ꝑuenit ad finem ſuuꝫ q̄ȝdiu eſt in ſtatu vie
ergo nec eius mutabilitas quietatur qua poteſt in bonū
et malum ferri. ¶ Pre. Quādiu eſt aliquid imperfectū 4
poteſt deficere. ſed imperfectio ab hominibꝫ non tollitur.
q̄ȝdiu ſunt in ſtatu vie. videmus em̄ nūc per ſpeculum in
enigmate. vt dicitur prima chorī. xiij. ergo q̄ȝdiu homo
eſt in ſtatu vie poteſt deficere per peccatum ¶ Preterea 5
Quādiu eſt aliquis in ſtatu merendi nō debet ſibi ſubtra
hi illud quod meritum auget. ſed poſſe peccare ad meri-
tum proficit. vnde in laudem iuſti dicitur. Eccl. xxxi. qui
potuit tranſgredi ⁊ non eſt tranſgreſſus. facere malum ⁊
non fecit. ergo q̄ȝdiu hō eſt in ſtatu vie in qua poteſt me-
reri non debet liberum arbitrium eius confirmari in bono
¶ Pre. Sicut defectus liberi arbitrij eſt peccatuꝫ. ita de 6
fectus corporis eſt corruptio. ſed corpus hominis nō fit
incorruptibile in ſtatu vie. ergo nec in ſtatu vie liberū ar-
bitrium hominis confirmari p̄t in bono
¶ Sed ꝯtra eſt. ꝙ in ſtatu vie beata virgo fuit confir- Cōtra
mata in bono. nam de ea. vt dicit Auguſti. cum de pecca-
to agitur mentio fieri non debet. ¶ Pre. Apoſtoli etiam
per aduentum ſpūſſancti confirmati ſunt in bono. vt vi-
detur per hoc qd dr̄ in p̄s. ego confirmaui colūnas eius.
quod gloſa de apoſtolis exponit.
¶ Reſponſio dōm. ꝙ aliquis poteſt cōfirmari in bo Rō.
no dupliciter. Vno modo ſimpliciter. ita videlicꝫ ꝙ in ſe
ſufficiēs ſue firmitatis principium habeat ꝙ omnino pec
care non poſſit. et ſic beati confirmati ſunt in bono ratōne
prius dicta. Alio modo dicitur aliqui confirmari ꝑ hoc
ꝙ datur eis aliquod munus gratie ꝑ quod inclinātur in
bonum ꝙ non poſſint de facili a bono deflecti. nō tamen

ꝑ hoc ita retrahuntur a malo ꝙ omnino peccare nõ poſ-
ſunt niſi diuina prouidentia cuſtodiente. ſicut etiam dici
tur de immortalitate Ade. qui ponitur immortalis non
ꝙ omnino aliquo ſibi intrinſeco protegi poſſit ab om̄i ex-
teriori mortifero. vtpote ab inciſione gladij ⁊ alijs huiuſ-
modi. a quibꝰ tamen diuina prouidentia immunis cõſer-
uabatur. Et hoc modo aliqui in ſtatu vie poſſunt confir
mari in bono ⁊ non primo modo. Quod patꝫ ſic. nõ em̄
poteſt aliquis omnino impeccabilis reddi niſi om̄is pec
cati origo auferatur. Origo autem peccati vel eſt ex rõ-
nis errore que in particulari decipitur circa finem boni. ⁊
circa vtilia que in vniuerſali naturaliter appetit. vel ex h̄
ꝙ iudicium rationis intercipitur propter aliquã paſſio-
nem inferiorꝝ viriũ. Quãuis autem alicui viatori conce
di poſſit vt ratio nullatenus erret circa finem boni ⁊ cir-
Nota. ca vtilia in ꝑticulari ꝑ dona ſapientie et conſilij. Tamen
non poſſe intercipi iudicium rationis excedit ſtatum vie
propter duo. Primo ⁊ principaliter quia rationem ſemꝑ
eſſe in actu recte contemplationis in ſtatu vie ita ꝙ omni
um operum ratio ſit deus. eſt impoſſibile. Secũdo. quia
in ſtatu vie non ꝯtingit inferiores vires ita rõni eſſe ſub-
ditas vt actus rationis nullatenus ꝓpter eas impedia-
tur. niſi in domino ieſu chriſto. qui fuit ſimul viator ⁊ cõ-
prehenſor. Sed tamen ꝑ gratiam vie ita poteſt hõ bono
aſtringi ꝙ non niſi valde difficulter peccare poſſit. ꝑ hoc
ꝙ ex virtutibꝰ infuſis inferiores vires refrenãtur. ⁊ volũ
tas in deum fortius inclinatur ⁊ ratio ꝑficitur in cõtem-
platione veritatis diuine. cuius continuatio ex feruore
amoris proueniens hominẽ retrahit a peccato. ſed totũ
quod deficit a ꝯfirmatione complet̃ ꝑ cuſtodiam diuine
prouidẽtie in illis qui dicunt̃ ꝯfirmati. vt ſcꝫ q̃tumcũqꝫ
occaſio peccati ſe ingerat. eorum mens diuinitus excitet̃
ad reſiſtendum

Ad .j. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm. ꝙ affectus prouenit ad finẽ
non ſolum quando finem poſſidet. ſed etiam quodam-
modo quando ipſum intenſe deſiderat. et per hunc mo-
Ad 2 dum aliquo modo in ſtatu vie aliquos confirmare poteſt
in bono. ¶ Ad ſecũdum dicendum. ꝙ dona gratie nõ ſe
quũtur ordinem nature de neceſſitate. et ideo q̃uis hu-
mana natura non ſit angelica dignior. tamen alicui homi
ni collata eſt maior gratia q̃ angelo. ſicut beate virgini. ⁊
etiam homini chriſto. Confirmatio autem in bono beate
virgini competebat. quia mater erat ſapientie in qua ni-
hil inquinatum incurrit. vt dicitur ſapientie. vij. Simili-
ter apoſtolos decuit. quia erãt fundamentum ⁊ baſis to
tius eccleſiaſtici edificij. vnde eos firmos eſſe oportuit.
Ad 3 ¶ Ad tercium dicendum ſicut ad primũ. ¶ Ad quar
Ad 4 tum dicendũ. ꝙ ex ratione illa poteſt haberi ꝙ non eſt ali-
quis in ſtatu vie omnino confirmatus ſicut nec omnino
Ad 5 perfectus. aliquo tamen modo poteſt dici confirmatus
ſicut ⁊ ꝑfectus. ¶ Ad quintum dicendum. ꝙ poſſe pec-
care non facit ad meritum. ſed ad meriti manifeſtatõem
inq̃tum oſtendit opus bonum eſſe volũtarium. et ideo
inter laudes iuſti viri ponit̃. q2 laus eſt virtutis manife-
Ad 6 ſtatio. ¶ Ad ſextum dicendum. ꝙ corruptio corporis
materialiter facit ad meritum. inq̃tum ea aliquis patiẽ-
ter vtitur. ⁊ ideo homini in ſtatu merendi exiſtenti per
gratiam non aufertur. ¶ Ad alia que ſunt in oppoſi
tum patet ſolutio ex dictis

Decimo querit̃. vtrũ
liberum arbitrium alicuius creature poſſit eſſe .j.
obſtinatum in malo vel immutabiliter firmatum. ¶ Et
videtur ꝙ non. Peccatũ em̄. vt Auguſti. dicit. xi. de ci.
dei. eſt contra naturam. ſed nihil quod eſt contra naturã
eſt perpetuũ. ſm phm̃ primo ce. ⁊ mun. ergo peccatũ nõ
poteſt perpetuo in libero arbitrio permanere. ¶ Preter. 2
Spũalis natura eſt potior q̃ corporalis. ſed ſi nature cor
porali ſuꝑinducatur aliquod accidens preter naturale. re
dit ad id quod eſt ſue nature conueniẽs. niſi illud accidẽs
ſuꝑinductum aliqua cauſa contingentie agente conſer-
uet. Sicut ſi aqua calefiat redit ad frigiditatẽ naturalẽ
niſi ſit aliquid perpetuo ꝯſeruans caliditatem. ergo ⁊ na
tura ſpiritualis liberi arbitrij. ſi eam contigerit incidere
in peccatum. non perpetuo remanebit ſubdita peccato
ſed quãdoqꝫ ad ſtatum iuſticie redibit. niſi aſſignetur ali
qua cauſa que perpetuo maliciam in eo ꝯſeruet. quã non
eſt aſſignare. vt videtur. ¶ Sed diceres. ꝙ cauſa pecca-
tum inducens ⁊ conſeruans eſt interior ⁊ exterior. interi
or eſt ip̄a volũtas. exterior eſt volũtatis obiectum. quod
ſcꝫ allicit ad peccandum ¶ Sed ꝯtra. Res que eſt extra 3
animam eſt bona. bonum aũt non poteſt eſſe cauſa mali
niſi per accidens. ergo res extra animã non eſt cauſa pec
cati niſi ꝑ accidens. omnis autẽ cauſa per accidens redu-
citur ad cauſam ꝑ ſe. ergo oportꝫ ponere aliquid qđ ſit ꝑ
ſe cauſa peccati. qđ non poteſt eſſe niſi volũtas. Volũtas
aũt quando ad aliquid inclinatur remanet ei facultas ꝙ
adhuc in oppoſitum tendat. cum id in quod inclinatur ſu
am naturam ei non tollit qua in oppoſita poteſt. ergo nec
volũtas nec aliquid aliud poteſt eſſe faciens liberum ar-
bitrium peccato immobiliter ⁊ quaſi neceſſario adhere-
re. ¶ Pre. Scdm̃ philoſophũ. v. metaphy. duplex eſt ne 4
ceſſarium. quoddam a ſeipſo. quoddam ab alio neceſſita
tem habens. peccatum autem eſſe in libero arbitrio non
poteſt eſſe neceſſarium. ſicut id quod eſt neceſſitatem a ſe
ipſo habens. q2 hoc ſolus dei eſt. vt Auicen. dicit. Reqꝫ
iterum eſt neceſſariũ quaſi ab alio neceſſitatem habens. q2
omne huiuſmodi neceſſarium reducitur ad id quod eſt ꝑ
ſe neceſſarium. Deus aũt cauſa peccati eſſe non poteſt. er
go nullo modo poteſt eſſe neceſſariũ liberũ arbitriũ in pec
cato poſſe permanere. ⁊ ſic nullum liberũ arbitriũ creatu-
re immobiliter peccato adhereret. ¶ Pre. Auguſti. in. v. 5
de ciui. dei. videtur duplicem neceſſitatem diſtinguere.
quarum vna adimit libertatem. faciens non eſſe aliquid
in poteſtate noſtra. que dicitur neceſſitas coactionis.
Alia eſt que libertatẽ nõ tollit que eſt naturalis inclinati
onis. hac autem neceſſitate peccatum ineſſe libero arbi-
trio non eſt neceſſe. cum non ſit naturale. ſed magis con-
tra naturam. Similiter nec prima. quia tũc libertas arbi
trij tolleretur. ergo nullo modo eſt neceſſarium. ⁊ ſic idẽ
quod prius. ¶ Pre. Anſel. dicit. ꝙ liberũ arbitriũ eſt po- 6
teſtas ſeruandi rectitudinem volũtatis propter ſeipſam
ergo ſi ſit aliquod liberũ arbitriũ quod non poſſit habere
rectitudinem volũtatis amittet proprie rationem natu 7
re. quod eſt impoſſibile. ¶ Pre. Liberũ arbitrium non
ſuſcipit magis ⁊ minus. ſed minus eſt liberũ arbitriũ qđ
non poteſt in bonum q̃ qđ poteſt. ergo non eſt aliqđ libe
rum arbitriũ quod non poſſit in bonum. ¶ Pre. Sicut 8
ſe habet motus naturalis ad quietem naturalẽ. ita ſe ha
bet motus voluntarius ad quietem volũtariam. ſed ſm

philoſophū.ſi motus naturalis eſt.⁊ quies ad quam ta/
lis motus terminatur eſt naturalis. et ſi motus eſt volū
tarius.⁊ quies volūtaria.ſed motus quo peccatuꝫ com
mittitur eſt volūtarius.ergo ⁊ quies in qua peccatum
ꝯmiſſum ꝑficitur vel ꝑſiſtitur eſt volūtaria.non ergo ne/
9 ceſſaria.¶ Pre. Sicut ſe habet intellectus ad verum et
falſum.ita affectus ad bonū ⁊ malum.ſed intellectus nū
ꝙ̄ ita inheret falſo quin poſſet reduci ad cognitionem ve
ri.ergo affectus nunꝙ̄ inheret ita malo quin poſſit redu
ci ad amorem boni.¶ Pre. Scdm Anſel.in libro de li.
10 arbi.poſſe peccare nō eſt libertas neqꝫ pars libertatis.er
go eſſentialis actus liberi arbitrij eſt poſſe in bonū.ſi ergo
liberū arbitriū alicuius creature non poſſit in bonum erit
fruſtra.cum vnaqueqꝫ res in vanū ſit ſi actu ꝓprio deſti/
tuat.quia vnaqueqꝫ res eſt ꝓpter ſuam operationem.vt
11 dicit phus in.ij.ce.et mū ¶ Pre. Liberū arbitriū nō po
teſt niſi in bonum vel in malum.ſi ergo poſſe peccare non
eſt libertas nec pars libertatis.remanet ꝙ tota libertas ſit
poſſe facere bonuꝫ.⁊ ita creatura que non poterit facere
bonū nihil habebit libertatis.⁊ ideo liberū arbitrium non
poteſt eſſe confirmatum in malo.¶ Pre. Scdm Hug.
12 de ſanc.victo. Immutatio que eſt ſm accidētalia nō mu
tat aliqd de eſſentialibꝰ rei.ſed poſſe facere bonū eſt eſſen
tiale libero arbitrio.vt probatum eſt.cum ergo peccatuꝫ
accidentaliter libero arbitrio ſuperueniat.non poterit ex
peccato taliter immutari ꝙ in bonū non poſſit. ¶ Pre.
13 Naturalia.vt probatū eſt.per peccatū vulnerant.nō au
tem totaliter tollūtur.ſed poſſe in bonum naturale eſt li
beri arbitrij.ergo nunꝙ̄ ꝑ peccatum ita firmatur in malo
quin poſſit in bonū.¶ Pre. Si peccatum cauſat in libe/
14 ro arbitrio obſtinationem in malo.aut hoc facit ſubtra/
hēdo aliqd de naturalibꝰ aut ſuꝑaddendo.nō aūt ſubtra
hendo.ꝙ etiam demonibꝰ data naturalia integra manēt
vt Dyo.dicit.iiij.ca.de diui.no.ſimiliter neqꝫ ſuꝑadden
do.quia cum illud quod ſuꝑadditur ſit accidens.opoꝛꝫ
ꝙ inſit per modū recipientis.⁊ ſic cum in vtriūqꝫ liberum
arbitriū ſit flexibile.non redderur per hoc immobiliter
inherens malo.ergo liberuꝫ arbitriū non poteſt totaliter
confirmari in malo. ¶ Pre. Bern.dicit.ꝙ impoſſibile
15 eſt volūtatem ſibiipſi non obedire.ſed peccatum ⁊ actus
bonus volendo ꝯmittitur.ergo impoſſibile eſt quīn libe/
rum arbitriū poſſit velle bonum ſi velit.qđ auteꝫ poteſt
aliqs ſi velit non eſt ei impoſſibile.ergo cuicūqꝫ habenti li
berum arbitriū volūtatis non eſt impoſſibile facere bonū
¶ Pre. Fortioꝛ eſt charitas ꝙ̄ cupiditas ad peccatum
16 protrahens.quia plus diligit charitas legem dei ꝙ̄ cupi/
ditas milia auri ⁊ argenti.vt dicit glo.ſuper illud ps.bo
num mihi lex oꝛis tui.ſed demones vel etiam homines
a charitate in peccatum deciderunt.ergo multo fortius a
peccato poſſunt redire ad appetitum boni.⁊ ſic idem qđ
17 prius. ¶ Pre. Bonitas ⁊ rectitudo appetitus obſtina
tioni eius opponitur.ſed demones ⁊ damnati habent re/
ctum appetitum.quia bonū ⁊ optimū appetūt.ſcꝫ eſſe vi
uere ⁊ intelligere.vt Dyo.dicit.ergo non habent liberū
arbitriū obſtinatū in malo. ¶ Pre. Anſel.in libro de li.
18 arbi.inueſtigat eandem rōnem liberi arbitrij in deo in an/
gelo ⁊ in homine.ſed liberum arbitriū dei non poteſt eſſe
obſtinatum in malo.ergo nec in angelo nec in hoīe eſt

Cōtra ¶ Sed ꝯtra eſt.ꝙ felicitati bonoꝛum opponitur miſe
ria damnatoꝛum.ſed ad felicitatem bonoꝛum pertinet ꝙ
habeāt liberum arbitrium ita firmatum in bono ꝙ nullo
modo poſſint in malū deflecti.ergo ⁊ ad miſeriam dam/
natoꝛū pertinet ꝙ ita ſint confirmati in malo ꝙ nullo mo
do poſſint in bonum. ¶ Pre. Hoc idem expreſſe Au/
guſtinus dicit.in li.de fide ad Petꝛ. ¶ Pre. Nō poteſt
fieri reditus de peccato in bonū niſi per penitentiam.ſed
in angelum malum non cadit penitentia.ergo eſt immu/
tabiliter ꝯfirmatus in malo. Probatio medie. In eū pe/
nitentia cadere nō videt qui ex malicia peccauit.ſed an/
gelus ex malicia peccauit.quia cum habeat intellectū dei
foꝛmem rem aliquam conſiderans ſimul omnia que ſunt
illius rei intuetur.et ita nō poteſt niſi ex certa ſcientia pec
care.ergo in eū penitētia nō cadit ¶ Pre. Scꝫ Damaſ.
quod eſt hominibꝰ moꝛs hoc eſt angelis caſus.ſed homi
nes poſt moꝛtem non ſunt capaces penitentie.ergo nec
angeli poſt caſuꝫ. Probatio medie Auguſti.dicit.xxi.de
ciui.dei.ꝙ poſt hanc vitam decedentibꝰ ſine gratia locus
ꝯuerſionis non erit.nulla pro eis fiat oꝛatio.et ſic patꝫ ꝙ
poſt moꝛtem homines non ſunt penitentie capaces

¶ Reſponſio dicendū.ꝙ circa hanc queſtionem vide Rꝰ
tur erraſſe Origenes. Poſuit eīn ꝙ poſt longa tempoꝛū Opīo orī.
curricula tam demonibꝰ ꝙ̄ hominibꝰ damnatis pateret
reditus ad iuſticiam Et ad hoc ponendum mouebatur
propter arbitrij libertateꝫ ¶ Que quidem ſententia om Repbaᵒ.
nibꝰ doctoꝛibꝰ catholicis diſplicuit.vt Augꝰ.dicit.xxi.de
ciui.dei.non quia ſalutem demonibꝰ ⁊ etiā damnatis ho
minibꝰ inuiderent.ſed quia pari ratione opoꝛteret dicere
iuſticiam ⁊ glotiam bonoꝛum angeloꝛum ⁊ hominū ali/
quando terminatam.ſimul eīn ⁊ bonoꝛum gloꝛia ⁊ dam
natoꝛū iuſticia foꝛe perpetua demonſtratur. Math.xxv
Ibūt hi in ſupplicium eternum.iuſti autem in vitā eter/
nam.quod etiā Origeñ.ſapere videbatur ¶ Unde ſim Opi. ſa
pliciter ꝯcedendum eſt ꝙ ipſoꝛum demonū liberum arbi
trium ita eſt obſtinatum in malo ꝙ ad bonum volendū
redire non poteſt. ¶ Cuius quidē rationem ex illa par/
te opoꝛtet accipere.vnde cauſat liberatio a peccato. Ad Ad perf
quam duo concurrūt.ſcꝫ gratia diuina principaliter ope/ deletiōeꝫ
rans.et humana volūtas gratie cooperans.quia ſm Au duo req.
guſtinū. Qui creauit te ſine te non iuſtificabit te ſine te.
Cauſa igitur obſtinationis in malo partim quidem acci
pienda eſt ex deo.partim ex libero arbitrio. Ex deo quidē
non ſicut faciente ⁊ conſeruante maliciaꝫ.ſed ſicut nō lar
giente gratiam.quod depoſcit quidem eius iuſticia.iuſtū
eīn eſt vt qui bene velle dum poſſent noluerūt.ad hāc mi
ſeriam deducātur.vt bene velle omnino non poſſint. Ex
parte vero liberi arbitrij cauſa reuerſitatis vel irreuerſita
tis accipienda eſt ſm ea quibꝰ homo incidit in peccatum
cum autē naturaliter inſit cuilibet creature appetitus bo
ni.nullus ad peccandum inducitur niſi ſub aliqua ſpecie
veri vel apparentis boni.ꝙ̄uis eīn foꝛnicatoꝛ ſciat in vni
uerſali foꝛnicationem eſſe malam.tamen cum in foꝛnica/
tionem conſentit exiſtimat foꝛnicationem ſibi eſſe bonum
vt nūc agendum. In qua quidem exiſtimatione tria pen
ſanda ſunt.quoꝛum pꝛimum eſt ipſe impetus paſſionis.
puta concupiſcentie vel ire.per quam intercipitur iudici/
um rationis.ne actu iudicet in particulari quod in vni/
uerſali habitu tenet.ſed ſequatur paſſionis inclinationeꝫ
vt conſentiat in illud in quod paſſio tendit quaſi ꝑ ſe bo/
num. Secūdum eſt inclinatio habitus.que quidem cum
ſit quaſi quedam natura habentis.ſicut patet in libꝛo de
memo.et reminiſcen.ꝙ conſuetudo eſt altera natura.et
Tullius in rhetoꝛica.ꝙ virtus conſentit rationi in mo/
dum nature.et pari ratione vicij habitus quaſi quedam
natura inclinat in id quod eſt ſibi conueniens.vnde fit vt

habenti habitum luxurie etiam bonuꝫ videatur id quod
luxurie conuenit quaſi ſibi connaturale. et hoc eſt qđ phi-
loſophꝰ dicit in .iij. ethico. ꝙ qualis eſt vnuſquiſqꝫ talis fi-
nis videtur ei. Tercium vero eſt falſa exiſtimatio rõnis
in pticulari eligibili. que quidē prouenit vel ex altero pre-
dictorum. ſcꝫ impetu paſſionis. aut inclinatione habitus
vel iterum ex ignorantia vniuerſali. ſicut cum quis eſt in
hoc errore ꝙ fornicatio non ſit peccatum. Contra igitur
primum horum habet liberum arbitrium remediuꝫ quo
poſſit peccatuꝫ deſerere. Ille eñ in quo eſt impetus paſ-
ſionis habet rectam exiſtimationem de fine qui eſt quaſi
principium in operabilibꝫ. vt philoſophus in .vi. ethico.
dicit. Unde ſicut homo per veram exiſtimationem quã
habet de principio poteſt a ſe repellere ſi quos errores cir-
ca concluſiones patitur. ita per hoc ꝙ recte circa finē diſ-
ponitur poteſt a ſe repellere omniũ impetum paſſionum.
Unde dicit philoſophus. vij. ethicoꝝ. ꝙ incontinens qui
propter paſſionem peccat eſt penitiuus ⁊ ſanabilis. Si-
militer etiã ⁊ habet remediũ contra inclinationē habitꝰ
nullus eñ habitꝰ oēs potētias aie corrūpit. et ita cũ vna
potentia ſit corrupta per habitum. ex hoc ꝙ remanet ali-
quid rectitudinis in alijs potentijs. homo inducitur ad me-
ditandum ⁊ agenduꝫ illa que ſunt contraria illi habitui.
Sicut ſi quis habet concupiſcibilem per habitum luxu-
rie corruptaꝫ. ex ipſa iraſcibili incitatur ad aliquod ardu-
um aggrediendum. cuius exercitatio luxurie molliciem
tollit. ſicut dicit phus in predicamentis. ꝙ prauus ad me-
liores exercitationes deductus proficiet vt melior ſit. ¶
Contra tercium etiam remediũ habet ꝙ homo illud qđ
accipit non totaliter accipit. ſed quaſi per viam inquiſiti-
onis ⁊ collationis. Unde quando ratio in aliquo errat ex
quocũqꝫ ille error cōtingat poteſt tolli per contrarias ra-
tiocinationes. et inde eſt ꝙ homo a peccato poteſt deſiſte-
re. In angelo vero peccatum ex paſſione eſſe non poteſt.
quia ſm philoſophũ in .vij. phyſicoꝝ. paſſio non eſt niſi in
In pctō angeli duo ɔcurrunt — ſenſibili parte quã angeli non habent. ¶ Unde in pecca-
to angeli ſola duo concurrũt. ſcꝫ inclinatio habitualis in
peccatum. ⁊ falſa exiſtimatio virtutis cognitiue de parti-
culari eligibili. cum autem in angelis non ſit multitudo
appetitiuarum potentiarum. ſicut eſt in hominibꝫ. quãdo
appetitus eorum tendit in aliquid totaliter inclinatur in
illud vt non ſit ei aliqua inclinatio inducens ad contrari-
um. vel quia rõnem non habent ſed intellectum quicquid
exiſtimãt p modũ intelligibilē accipiũt. qđ aũt accipitur in-
telligibilr. accipitur irreuerſibilr. vt cũ qs accipit. oīe totũ
eſt maius ſua parte. vnde angeli exiſtimationem quam
Cōfirmaͦ demo. in malo eſt ex tribꝫ. — ſemel accipiunt deponere non poſſunt. ſiue ſit vera ſiue fal-
ſa. ¶ Patet igitur ex dictis ꝙ cauſa confirmationis de-
monum in malo eſt ex tribꝫ. ad que etiam omnes ratões
a doctoribꝫ aſſignate reducuntur. Primũ eſt ⁊ principa-
le diuina iuſticia. vnde pro cauſa obſtinationis eorum
aſſignatur. ꝙ quia per alium non ceciderunt nec per ali-
um reſurgere debuerunt. vel ſi quid eſt aliud huiuſmodi
qđ ad congruitatem diuine iuſticie pertinet. Secundum
eſt indiuiſibilitas appetitiue virtutis. Unde quidam di-
cunt ꝙ quia angelus ſimplex eſt ad quod ſe conuertit to-
taliter ſe conuertit. quod intelligi oportet non de ſimpli-
citate eſſentie. ſed de ſimplicitate que diuiſioneꝫ potentia-
rum vnius generis tollit. Tercium eſt intellectiua cogni-
tio. et h̄ eſt qđ qdã dicunt. ꝙ angeli irremediabiliter pec-
Ad .j. cauerunt. quia peccauerunt ɔtra intellectũ deiformē.
¶ Ad primum ergo dicenduꝫ. ꝙ aliquid dicitur na-
turale dupliciter. Uno modo cuius principium ſuffici-
ens habetur ex quo neceſſitate illud conſequitur niſi ali-
quid impediat. ſicut terre naturale eſt moueri deorſum.
et de hoc intelligit philoſophus. ꝙ nihil quod eſt cōtra
naturam eſt perpetuum. Alio modo dicitur aliquid na-
turale alicui quod habet naturalem inclinationē in illud
quãuis in ſe non habeat principium ſufficiens illius ex quo
neceſſario conſequatur. ſicut mulieri naturale dicitur cō-
cipere filiuꝫ. quod tamen non poteſt niſi ſemine maris ſuſ-
cepto. Id autem quod eſt contra hoc naturale nihil pro-
hibet eſſe perpetuũ. ſicut ꝙ aliqua mulier perpetuo abſqꝫ
prole remaneret. Hoc auteꝫ modo libero arbitrio eſt na-
turale tendere in bonum ⁊ contra naturam peccare. vn-
de ratio non ſequitur. ¶ Uel dicendum ꝙ quãuis menti
rationali ſm ſuam inſtitutionem conſiderate peccatum
ſit contra naturam. ſm tamen ꝙ iam adheſit peccato ef-
fectum eſt ei quaſi naturale. vt Auguſtinus dicit in libro
de perfectione iuſticie. Philoſophus eñ dicit in .ix. ethi-
corum. ꝙ quando homo de virtute in vicium tranſit fit
quaſi alius. eo ꝙ quaſi in aliam naturã tranſit ¶ Ad .ij. Ad 2
dicendũ. ꝙ aliter eſt de natura corporali ⁊ ſpirituali. Na-
tura eñ corporalis eſt determinate vniꝰ generis. ⁊ ideo
non poteſt ſibi effici aliquid naturale niſi natura eius to-
taliter corrumpatur. ſicut aque non poteſt fieri calor na-
turalis niſi in ea corrũpatur ſpecies aque. et inde eſt ꝙ re-
dit ad naturam ſuaꝫ remoto prohibente. Sed natura ſpi-
ritualis eſt facta quãtum ad ſuum eſſe aliquod indetermi-
natum et omnium capax. ſicut dicitur in .iij. de anima. ꝙ
anima eſt quodammodo omnia. et per hoc ꝙ alicui inhe-
ret efficitur vnum cum eo. ⁊ fit intellectus quodammo-
do ipſum intelligibile intelligendo. ⁊ voluntas ipm ap-
petibile amando. et ſic quãuis inclinatio voluntatis na-
turaliter ſit ad vnum. tamen contrarium poteſt p amo-
rem effici naturale ei intantum ꝙ non reuertatur ad pri-
ſtinam diſpoſitionem. niſi aliqua cauſa hoc agente. et hoc
modo peccatũ efficitur quaſi naturale ei qui peccato ad-
heret. vnde nihil prohibet liberũ arbitriũ perpetuo in pec-
cato remanere. ¶ Ad tercium dicendum. ꝙ per ſe cau- Ad 3
ſa peccati eſt voluntas. et per ipſam etiam peccatum cō-
ſeruatur que quãuis a principio ad vtrunlibet ſe haberet
equaliter. tamen poſtqꝫ peccato ſe ſubiecit efficitur ei pec-
catum quaſi naturale. et ex hoc immutabiliter quãtum eſt
de ſe manet in illo. ¶ Ad quartum dicendum. ꝙ illa ne- Ad 4
ceſſitas permanendi in peccato reducitur in deum ſicut
in cauſam dupliciter. vno modo ex parte iuſticie ipſius.
vt dictum eſt. inquãtum ſcilicet non apponit gratiam ſa-
nantem. Alio modo inquãtum naturam talem cōdidit. que
et peccare poſſit ⁊ neceſſitatem in peccato remanendi ex
conditione ſue nature haberet poſtqꝫ ſe peccato ſubdidit
¶ Ad quintum dicendum. ꝙ cum peccatum ſit menti Ad 5
rationali quaſi naturale effectum. illa neceſſitas non erit
coactionis. ſed naturalis inclinationis. ¶ Ad ſextum di- Ad 6
cendum. ꝙ poteſtas ſeruandi rectitudinem voluntatis.
cum habetur ineſt omni habenti liberum arbitriuꝫ. vnde
Anſelmus dicit demones et angeli damnati eam ſeruare
non poſſunt cum non habeant. ¶ Ad ſeptimum dicen- Ad 7
dum. ꝙ liberum arbitrium ſm ꝙ dicitur liberum a coacti-
one non ſuſcipit magis aut minus. ſed conſiderata liber-
tate a peccato ⁊ miſeria dicitur in vno ſtatu eſſe magis Ad 8
liberum quã in alio. ¶ Ad octauum dicendum. ꝙ effectus
nature ſemper eſt naturalis. et inde eſt ꝙ eius motus et
actio ſemper ad quietē naturalem terminatur. ſed actio

et motus voluntatis poteſt terminari ad effectum ⁊ qui
etem naturalem. inquantum voluntas ⁊ ars adiuuant natu
ram. vnde poteſt motus eſſe voluntarius. ⁊ effectus vel
quies conſequens erit naturalis ⁊ neceſſitatem habens
ſicut ex percuſſione voluntaria ſequitur mors naturalis
Ad 9 et neceſſaria. ¶ Ad nonum dicendum. ꝙ intellectus an-
geli ſi aliquam falſam exiſtimationem acciperet eam de-
ponere non poteſt ratione ſupra dicta. vnde ratio proce
Ad 10 dit ex ſuppoſitione falſi. ¶ Ad decimum dicendum. ꝙ
quamuis aliquid deſtituatur fine proximo. non tamen ſequitur
omnino ꝙ ſit fruſtra. quia adhuc remanet ordo ad finem
vltimum Et ideo quamuis liberū arbitriū deſtituatur ope
ratione bona ad quam naturaliter ordinatur. non tamen
eſt fruſtra. quia hoc ipſum tendit ad gloriam dei. qui eſt fi
nis vltimus. inquantum per hoc eius iuſticia declaratur
Ad 11 ¶ Ad vndecimum dicendum. ꝙ peccatum per liberū
arbitrium non committitur niſi per electionem apparen
tis boni. vnde in qualibet actione boni remanet aliquid
de bono inquantum libertas conſeruatur. remota eñ ſpe-
cie boni electio ceſſaret. que eſt actꝰ liberi arbitrij. ¶ Ad
Ad 12 duodecimum dicendum. ꝙ poſſe bonum non eſt eſſentia-
le libero arbitrio quaſi ad primū eſſe pertinens. ſed qua-
ſi ad ſecundum. Hugo autem loquitur de his que ſunt
Ad 13 eſſentialia quantum ad primum eſſe rei. ¶ Ad decimum
tercium dicendū. ꝙ ratio illa procedit de naturali quod
eſt de conſtitutione nature. non autem de naturali ad qꝺ
natura ordinatur. et hoc modo eſt naturale poſſe facere
Ad 14 bonum. ¶ Ad decimumquartum dicendum. ꝙ pecca-
tum libero arbitrio adueniens non adimit aliquid eſſen-
tialium. quia ſic ſpecies liberi arbitrij non remaneret. ſed
per peccatum aliquid additur. ſcʒ limitatio quedam libe
ri arbitrij cum fine peruerſo. qui ei quodāmodo natura
Ad 15 lis efficit. et ex hac neceſſitatē habet ſicut ⁊ alia que ſunt
libero arbitrio naturalia. ¶ Ad decimūquintum dicēdū
ꝙ voluntas ſibiipſi quodāmodo ſemper obedit. vt ſcilicʒ
homo qualitercunqʒ velit illud quod vult. vult ſe velle.
quodam autem modo non ſemper ſibi obedit. inquantum
ſcʒ aliquid non perfecte ⁊ efficaciter vult quod vellet ſe ꝑ
fecte ⁊ efficaciter velle. vt Auguſtinus dicit. Nec ſequitur
ꝙ ſi voluntas demonū ſibiipſi obedit. ꝙ propter hoc ſit
confirmatus in malo. quia impoſſibile eſt eum velle qꝺ
velit efficaciter. Unde ſi etiam conditionalis eſſet vera.
non ſequeretur ꝙ conſequens eſt poſſibile. cum antece-
Ad 16 dens ſit impoſſibile. ¶ Ad decimūſextum dicendum. ꝙ
charitas fortior eſt quam peccatum quantum eſt de ſe. ſi fiat cō
paratio vnius ad alterum ſm eundem modum haben-
di. vt ſcʒ ex vtraqʒ parte accipiatur liberum arbitrium ꝑ
uenientis ad terminū. vel adhuc exiſtentis in via. ſed ta
men exiſtens in termino malicie firmius ſe habet ad ma
liciam quam exiſtens in via charitatis ad charitatem. demo
nes autem ſm quoſdam nunquam charitatem habuerunt.
vel ſi eam habuerūt. niſi ſicut in ſtatu vie habuerunt. ho
Ad 17 mines autem damnati cadere non potuerunt niſi a gra-
tia viatoris. ¶ Ad decimūſeptimum dicendum. ꝙ ratio
illa procedit de bonitate ⁊ rectitudine ipſius nature. non
liberi arbitrij. appetitus eñ quo demones appetūt ⁊ bo-
num ⁊ optimū eſt inclinatio quedam ipſius nature. non
aūt ex electione liberi arbitrij. et ideo hec rectitudo obſti
Ad 18 nationi liberi arbitrij non opponitur. ¶ Ad decimūocta
uū dicendū. ꝙ Anſel. venatur cōmunem rationem liberi
arbitrij in deo angelis atqʒ hominibus. ſm quandā com
muniſſimam analogiam. vnde non oportet ꝙ quantum ad
omnes ſpeciales conditōnes ſimilitudo inueniatur

Undecimo queritur.

Utrū liberū arbitriū hominis in ſtatu vie poſ-
ſit eſſe obſtinatū in malo. ¶ Et videtur ꝙ ſic. Illud eñ
qꝺ infligitur ex merito nature lapſe ineſt omnibꝫ ante na 1
ture lapſe reparationē. ſed meritū obſtinationis eſt pec
catum nature lapſe. vt dicit gloſa Roma. ix. ergo quilibet
homo ante reparationem in ſtatu vie poteſt eſſe obſtina-
tus. ¶ Pre. Peccatum in ſpiritū ſanctū quantum ad om- 2
nes ſuas conditiones in viatore inueniri poteſt. obſtina-
tio vero ſpecies eſt peccati in ſpiritū ſanctū. vt dicitur in
ſecūdo ſententiarum. ergo aliquis in ſtatu vie poteſt eſſe
obſtinatus. ¶ Pre. Nullus exiſtens in peccato poteſt 3
redire in bonū. niſi in eo aliqua inclinatio ad bonum ma
neat. ſed quicūqʒ manet in peccato mortali caret om̄i in-
clinatione ad bonum. peccat aūt aliquis ꝑ amorē inordi
natū. amor aūt ſm Augꝰ. in ſpūalibꝫ eſt ſicut pondus in
corporibꝫ. corpus aūt ponderoſum ita inclinat in vnam
partē. vt lapis deorſum. ꝙ nulla remanet ei inclinatio ſur
ſū. ⁊ ſic nec peccatori remanet. vt videt. inclinatio ad bo
nū. ergo quicūqʒ peccat mortaliter eſt obſtinatus in ma-
lo ¶ Pre. Nullus a malo culpe recedit niſi ꝑ penitentiā 4
ſed ille qui peccat ex malicia eſt impenitibilis ſm phm in
vij. ethi. qꝛ eſt corruptus circa ꝓncipiū eligibiliū. ſcʒ circa
finem. cū ergo ꝯtingat aliquē in ſtatu vie ex malicia pec
care. videt ꝙ ſit poſſibile in ſtatu vie aliquē eſſe obſtina-
tum in malo ¶ Sed diceres. ꝙ quamuis ſit impenitibilis ex
viribꝫ ꝓprijs. pt tñ reduci ad penitētiā ex munere diuine
gratie. ¶ Sed contra. qñ aliquid eſt impoſſibile ſm cau 5
ſas inferiores. licet operatōe diuina fieri poſſit. dicimus
ſimplr loquēdo illud eē impoſſibile. ſicut cecū videre vel
mortuū reſurgere. ſi ergo ex viribꝫ ꝓprijs aliqs non ſit ca-
pax penitentie. ſimplr debet dici ꝙ eſt obſtinatus in malo
quamuis diuina virtute poſſit reduci ad penitentiā ¶ Pre
Om̄is morbꝫ qui ꝯtraria opat ſue curatōi videt incura 6
bilis ſm medicos. ſed peccatū in ſpūmſctm ꝯtraria opat
ſue curatōi id eſt diuine gratie. ꝑ quā aliqs a pctō liberat
ergo aliqs in ſtatu vie pt habere morbū incurabilē ſpūalē
et ita pt eſſe obſtinatus in malo. ¶ Pre. Ad hoc videt 7
eſſe ꝙ peccatū in ſpūmſanctū dr eſſe irremiſſibile. Math
xij. qꝺ tñ peccatū aliqui viatores ꝯmittūt. ¶ Pre. Au- 8
guſtinus. xi. de ciui. dei et Grego. in mora. aſſignant cau
ſam ipſam quare ſancti non orabūt pro damnatis in die
iudicij. quia videlicet nō poſſunt redire ad ſtatū iuſticie
ſed aliqui ſunt in ſtatu vie. pro quibus non eſt orandum.
ꝓma Ioh. vlti. eſt peccatū ad mortē non ꝓ eo dico vt qs
oret. et Hiere. vij. Tu ergo noli orare pro populo hoc ⁊c̄
Ergo aliqui ſunt in ſtatu vie ita obſtinati ꝙ ad ſtatū iu-
ſticie redire non poſſunt. ¶ Pre. Sicut eſſe ꝯfirmatum 9
in bono pertinet ad gloriam ſanctorum. ita eſſe ꝯfirmatū
in malo pertinet ad miſeriam damnatorū. ſed aliquis in
ſtatu vie poteſt eſſe ꝯfirmatus in bono. vt ſupra dictū eſt
ergo pari ratione videtur ꝙ aliquis viator poſſit eſſe ob-
ſtinatus in malo. ¶ Pre. Sicut dicit Augꝰ. in libro de
fide ad Petrū. Maiori facultate ꝓditus eſt angelus quam 10
homo. ſed angelus redire poſt peccatū ad iuſticiam non
potuit. ergo nec homo poteſt. et ſic aliquis in ſtatu vie
eſt obſtinatus.

¶ Sed ꝯtra eſt quod Augꝰ. dicit in lib. de verbis do
mini. et habet in glo. Roma. ij. illa ipenitētia vel cor ipe-

nitens ꝗ̄diu q̄s in carne illa eſt nō poteſt iudicari. de nul
lo em̄ deſperandū eſt ꝗ̄diu patientia dei ad penitentiā
adducit. ⁊ ita videt̄ ꝙ nullus in ſtatu vie ſit obſtinatus
in malo ¶ Pre. In ps. dr̄. cōuertam in ꝓfundū maris. id
eſt ad eos q̄ erāt deſꝑatiſſimi. ita illi q̄ vident̄ deſperatiſſi
mi in vita hac quꝫ cōuertunt̄ ad deum ⁊ deus ad eos.
¶ Pre. In ps. ſup illō. mittit criſtallū ⁊c. dr̄ glo. criſtallū
dr̄ obſtinatos. de q̄bꝰ tn̄ ⁊ alios paſtores. id ē tales facit
vt aliquos paſcant ꝟbo dei. ⁊ ſic idē qđ prius. ¶ Prete.
Morbus pt̄ eſſe incurabilis. vel ꝓpter naturā morbi. vl̄
ꝓpter medici imperitiā. vel ꝓpter indiſpoſitōem ſubiecti.
ſed morbus ſpūalis hominis viatoris. ſcꝫ peccatum non
eſt incurabilis ex natura morbi. non em̄ ꝑuenit ad termi⸗
nū malicie. Nec iteꝝ ex imperitia medici. q2 deus ſcit ⁊ pt̄
curare. Nec iteꝝ ex indiſpoſitōe hōis. q2 ſicut ꝑ alium ce⸗
cidit. ita ꝑ alium pt̄ reſurgere. g̃ homo in ſtatu vie nulla⸗
tenus poteſt eſſe cōfirmatus in malo

Rꝫº ¶ Rn̄ſio dōm ꝙ obſtinatio importat quandā infirmi
Obſtinaº tatem in peccato. ꝑ quaꝫ aliq̄s a pctō reuerti non poteſt.
Qꝫ aūt aliq̄s nō poſſit a peccato reuerti poteſt intelligi
dupl̄r. vno mō ita ꝙ vires ſue nō ſufficiant ad hoc ꝙ a pec
cato totaliter liberet̄. ⁊ ſic quilibet in peccato mortali ca⸗
dens dicitur non poſſe ad iuſticiam redire. ſed ex illa fir⸗
mitate in peccato nō dr̄ aliquis ꝓprie obſtinatus. Alio mō
habet aliquis firmitatem in peccato. ita ꝙ nec cooperari
poteſt ad hoc ꝙ a peccato reſurgat. Sed dupl̄r eſt hoc.
vno modo ita ꝙ nullo mō poſſit coopari. ⁊ hec eſt perfe⸗
cta obſtinatio qua demones ſunt obſtinati. adeo enim eſt
eoꝝ mens firmata in malo ꝙ om̄is motus liberi arbitrij
eoꝝ eſt ordinatus in peccatuꝫ. vnde nullo mō ſe poſſunt
ad gratiam habendā ꝑparare ꝑ quam peccatū dimittit̄.
Alio modo ꝙ non de facili poſſit coopari ad hoc ꝙ exeat
de peccato. ⁊ hec eſt obſtinatio imꝑfecta qua aliquis po⸗
teſt eſſe obſtinatus in ſtatu vie. dum ſcꝫ ita habet aliquis
firmatā volūtatē in pctō ꝙ nō ſurgūt motus ad bonū ni
ſi debiles. quia tamē aliqui ſurgunt ex eis. dat̄ via vt pre
parentur ad gratiam. q2 aliq̄s homo in ſtatu vie non poſ
ſit eſſe ita obſtinatus in malo. quin ad ſuam liberationem
coopari poſſit. Ratio ptꝫ ex dictis. quia ⁊ paſſio ſoluitur
et reprimit̄. ⁊ habitus non totaliter animā corrumpit. et
ita nō ꝑtinaciter ratio falſo adheret quin per contrariā
rōem poſſit abduci. ſed poſt ſtatū vie anima ſeparata nō
intelliget accipiendo a ſenſibilibꝰ. nec erit in actu potentia
rum appetitiuaꝝ ſenſibiliū. ⁊ ſic anima ſepara a nullo con⸗
fortat̄. ⁊ quantū ad modū intelligendi. ⁊ quantū ad indi
uiſibilitatē appetitus. qui erant cauſa obſtinatiōis ꝑfecte
in angelo peccante. vnde ꝑ eandē rōnem in anima ſepara
ta obſtinatio erit. In reſurrectione auteꝫ corpus ſequitur
anime conditōem. ⁊ ideo non redibit anima ad ſtatuꝫ in
quo modo eſt in quo a corpore neceſſe habet accipere. ꝗ̄⸗
uis corporeis inſtrumentis vtetur. ⁊ ita eadem obſtina⸗
Ad .j. tionis ratio remanebit
¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ peccatum nature lapſe di⸗
citur eſſe meritum obſtinationis inquantū idem pecca⸗
tum eſt meritum ꝓprie damnationis. merito em̄ primi
peccati tota natura humana eſt damnationi ſubiecta. ni
ſi aliqui exinde ꝑ gratiam redemptoris emerent̄. non au⸗
Ad 2 tem ita ꝙ ſtatim a principio natiuitatis homo ſit obſtina
tus. ſicut nec damnatus vltima damnatione ¶ Ad ſecū
dum dicendū ꝙ ratio illa loquitur de imꝑfecta obſtinati
one. ꝑ quam aliquis ſimpl̄r non eſt confirmatus in malo
hoc enim eſt ſpecies peccati in ſpiritumſanctum

¶ Ad .iij. dōm ꝙ Auguſtinus compat amorē ponderi.
quia vtrunqꝫ inclinat. non tamē oportet ꝙ ſit ſimilitudo Ad 3
quantū ad om̄ia. ⁊ ideo non ſequitur ꝙ ille qui amat ali⸗
quid nullā habeat in contrariū inclinatiōem. niſi forte de
amore ꝑfectiſſimo. qualis eſt amor ſanctoꝝ in patria. Ad 4
¶ Ad quartum dōm. ꝙ ille qui peccat ex malicia dicitur
eſſe impenitibilis. non ꝙ nullo modo poſſit penitere. ſed
quia de facili non poteſt penitere. non em̄ ꝑfecte penitet
per ſolam rōnis exhortatōem. quia exhortatio eſt ex ali⸗
quo principio. ſcilꝫ fine. circa quod malus eſt corruptus
Poteſt tamen induci ad hoc ꝙ peniteat paulatim in cō⸗
trarium aſſueſcendo. ad quam conſuetudinem induci po
teſt. tum propter modū exiſtimādi. quia rōnaliter ⁊ qua⸗
ſi collatiue accipit. tum quia non tota vis appetitiua ten
dit in vnū. ꝑ aſſuefactionem vero adipiſcetur rationeꝫ re
ctam de principio. id eſt de fine appetibili. Unde dr̄ phs
in vij. ethicoꝝ. ꝙ neqꝫ in ſpeculatiuis rō eſt doctrina prin
cipiorum neqꝫ in operatiuis. ſed virtus vtriuſqꝫ vel na⸗
turalis vel aſſuefactiua eſt cauſa eius. quod eſt circa prin
cipiū recte opinari. ¶ Ad quintū dōm. ꝙ q̄n natura infe
rior poteſt ad aliquid diſponere qualitercūqꝫ aut coope⸗ Ad 5
rari non dicitur impoſſibile ſimpl̄r. ꝗ̄uis non poſſit per⸗
fici niſi opatione diuina. ſicut non dicimus ſimpliciter im
poſſibile prolem in materno vtero rationali anima ani⸗
mari. Et ſimiliter etiā ꝗ̄uis liberatio a peccato fiat ope⸗
ratione dei. quia tamen ad hoc liberum arbitrium coope
ratur non eſſe dicitur impoſſibile ſimpliciter. ¶ Ad ſex⸗
tum dōm ꝙ ille qui peccat in ſpiritumſanctum. ꝗ̄uis ex Ad 6
inclinatione peccati contra gratiam ſpirituſſancti opere
tur. quia tamen per hoc peccatum non totaliter eſt cor⸗
ruptus remanet aliquis motus. licet debilis per quē po⸗
teſt aliqualiter gratie cooperari. non enim ſemper actui
gratie reſiſtit. ¶ Ad ſeptimū dicendum ꝙ peccatum in
ſpiritumſanctum non dicitur irremiſſibile. quia in hac vi Ad 7
ta non poſſet remitti. ſed quia non facile. Cuiꝰ difficulta
tis ratio eſt. quia peccatum p̄dictum contrariatur gratie
directe. ꝑ quam peccatum dimittitur. Vel dicitur irre⸗
miſſibile. quia non habet in ſe cauſam remiſſionis. cuꝫ ſit
ex malicia commiſſum. ſicut hoc peccatum quod ex infir
mitate vel ignorantia committit̄. ¶ Ad octauum dicen Ad 8
dum ꝙ non ꝓhibetur aliquis pro quātocunqꝫ peccatore
in hac vita orare. ſed in verbis apoſtoli inductis ſignifica
tur ꝙ non ad quēcunqꝫ ꝑtinet pro obdurato in peccato
orare. ſed aliquem ꝑfectum virum. Vel aplꝯ loquitur de
peccato ad mortem. quod ſcꝫ vſqꝫ ad morteꝫ durat. In
verbis autem ꝓphete oſtendit̄ ꝙ populus ille iuſto dei iu
ditio indignus erat ꝙ miſericordiā conſequeret̄. ſed nō ꝙ
eſſent totaliter obſtinati in malo ¶ Ad nonum dicendū Ad 9
ꝙ cōfirmatio in bono fit ex dono diuino. ⁊ ideo nihil pro
hibet ex ſpeciali ꝑuilegio gratie hoc aliquibus viatoribꝰ
eſſe cōceſſum. ꝗ̄uis hoc modo non ſint cōfirmati in bo⸗
no. ſicut ⁊ beati in patria. vt ſupra dictū eſt. hoc auteꝫ de
cōfirmatione in malum dici non poteſt ¶ Ad decimum Ad 10
dicendum ꝙ ex hoc ꝙ angelus erat maiori facultate pre⸗
ditus ſeqtur ꝙ poſt primam electionem fuerit in peccato
obſtinatus. vt ex dictis patet. Augꝰ. em̄ non intendit ꝓ
bare ꝙ homo ſit obſtinatus in peccato. ſed ꝙ non ſufficiat
ad hoc ꝙ per ſeipſum a peccato reſurgat.

Duodecimo queritur

Utrū liberū arbitriū in ſtatu peccati mortalis
1 ſine gratia poſſit vitare peccatū mortale. ¶ Et videt̃ ꝙ
non. quia dr̃ Roma. vij. nō eñ qđ volo bonū hoc ago. ſed
qđ odi malū hoc facio. ⁊ loqtur ex ꝑſona damnati hominis
vt ibi qdam gloſa dr̃. ergo homo ſine gratia peccatū vita
re non poteſt. ¶ P̄re. Peccatū mortale actuale grauius
2 eſt ꝗ̃ originale. ſed aliqs in peccato originali ſicut adultꝰ
vitare nō p̄ eſt quin peccet mortaliter ſine gratia. ſic eñ
vitaret damnatōem ſenſibilis pene q̄ pctō actuali morta
li debet̃. ⁊ ita cum quantū ad adultos nō ſit mediū inter
illā damnatōem ⁊ gloriā vite eterne. ſequeret̃ ꝙ poſſʒ adi
piſci vitam eternā ſine gratia. qđ eſt heresis pelagiana.
ergo multo minus in ſtatu peccat mortalis aliqs p̄t pec
catum mortale vitare gratia nō accepta. ¶ P̄re. Roma.
3 vij. ſup illud. ſi aūt qđ nolo illud facio. dr̃ glo. Augꝰ. nūc
hō deſcribit̃ ſub lege poſitus ante grām. tunc eñ hō pec
catis vincit̃ de viribus ſuis iuſte viuere conat̃ ſine adiu
torio gratie liberātis. que liberꝫ arbitriū liberatori credat
atqꝫ ita ꝙ cōtra legem nō peccet. peccare aūt cōtra legem
eſt peccare mortaliter. g̃ videt̃ ꝙ homo ſine gratia pecca
tum mortale vitare non p̄t ¶ P̄re. Augꝰ. dr̃ in li. de ꝑfe
4 ctione iuſticie ꝙ malicia ſe habeat ad aīam. ſicut curuitas
ad tibiā. ⁊ ꝙ actus peccati claudicationi ꝯparatur. Clau
dicatio aūt nō poteſt vitari ab habēte tibiā curuā. niſi pri
us tibia ſanet̃. g̃ nec pctm̄ mortale p̄t vitari ab eo qui eſt
in peccato. niſi prius ꝑ grām a peccato liberet̃ ¶ P̄re. Gre
5 gorius dr̃. Peccatū quod ꝑ penitentiā nō delet̃ mox ſuo
pondere ad aliud trahit. ſed nō delet̃ niſi ꝑ grām. ergo ſi
ne gratia homo pctōr pctm̄ vitare non poteſt. ¶ P̄rete.
6 Sʒm Augꝰ. timor ⁊ ira qdam ſunt paſſiones ⁊ peccata
ſed paſſiones hō vitare nō p̄t ꝑ liberꝫ arbitriū. g̃ a peccatꝭ
non p̄t abſtinere. ¶ P̄rete. Illud qđ eſt neceſſariū. vitari
7 non p̄t. ſed qdam pctā ſunt neceſſaria. vt patʒ ꝑ illud p̄s.
de neceſſitatibꝰ meis eripe me. g̃ homo ꝑ liberꝫ arbitriuʒ
pctm̄ vitare non p̄t. ¶ P̄re. Augꝰ. dr̃. nonnullū pctm̄ eſt
8 cum caro aduerſus ſpm̄ cōcupiſcit. ſed hoc nō eſt in pote
ſtate liberi arbitrij qn̄ caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpm̄. g̃ po
teſtas liberi arbitrij nō ſe extendit ad hoc vt peccatū vite
tur ¶ P̄re. Potētia moriendi cōſequit̃ potentiā peccādi.
9 homo eñ in ſtatu innocentie nō poterat mori. niſi qꝛ po
terat peccare. ergo ⁊ neceſſitas moriendi conſequitur ne
ceſſitatem peccandi. ſed homo in ſtatu iſto non poteſt vi
tare quin moriatur. ergo non poteſt vitare quin peccet
10 ¶ P̄re. Ideo ſm̄ Augꝰ. homo poterat in ſtatu innocen
tie ſtare. qꝛ habebat nature ſinceritatē ab om̄i labe pecca
ti immunē. ſed illa ſinceritas non eſt in homine peccatore
gratia deſtituto. ergo non poteſt ſtare. ſed neceſſe habʒ ca
dere poſt pctm̄ ¶ P̄rete. Vincenti dabit̃ corona. vt patʒ
11 Apocal. iij. ſed ſi quis vitat pctm̄ cum de peccato tēptat̃
vincit peccatum ⁊ dyabolū Iacobi. iiij. reſiſtite dyabolo
et fugiet a vobis. ſic ergo poteſt aliquis ſine grā peccatū
vitare. ergo ſine gratia coronā mereri poteſt. quod eſt he
reticū ¶ P̄rete. Augꝰ. dr̃ in liᵒ. retractationū. Cogenti
12 cupiditati voluntas reſiſtere nō poteſt. ſed cupiditas ad
peccatum inducit. ergo voluntas humana ſine gratia nō
poteſt peccatum vitare ¶ P̄rete. Qui habet habitum ne
13 ceſſario ſm̄ habituʒ agit. ſed ille q̄ eſt in peccato habet ha
bitum peccati. ergo videtur ꝙ non poſſit vitare quin pec
14 cet ¶ P̄rete. Liberꝫ arbitriū eſt ſm̄ Augꝰ. quo bonum
eligitur gratia aſſiſtente. ⁊ malum gratia deſiſtente. ergo
videtur ꝙ ille qui caret gratia ꝑ liberum arbitrium ſemꝑ 15
eligit malum ¶ P̄rete. Quicunqꝫ poteſt non peccare. po
teſt vincere mundū. nullus enim aliter vincit mundum
niſi deſiſtēdo a peccato. ſed nullus poteſt vincere niſi per
grām. quia vt dicit̃ p̄me Ioh. p̄mo. hec eſt victoria que
vincit mundū fides noſtra. ergo aliquis ſine gratia nō po
teſt peccatum vitare ¶ P̄rete. Preceptum de diligendo 16
deum eſt affirmatiuū. et ita obligat ad hoc ꝙ obſeruetur
pro loco ⁊ tempore. ita ſi non obſeruet̃ peccat mortaliter.
ſed p̄ceptum charitatis nō poteſt aliquis ſine gratia ob
ſeruare. quia vt dicit̃ Roma. v. charitas dei diffuſa eſt in
cordibus noſtris ꝑ ſpiritumſanctū qui datus eſt nobis.
ergo ſine gratia homo non poteſt ferre quin peccet mor
taliter ¶ P̄rete. Sʒm Augꝰ. in precepto de miſericordia 17
proximi includitur preceptum de miſericordia ſui. ſed ali
quis peccaret mortaliter niſi miſereret̃ proximo in neceſ
ſitate corporalis mortis exiſtenti. ergo multo fortius pec
cat mortaliter. niſi miſereatur ſui in peccato exiſtentis de
peccato puniendo. et ſic niſi peccatum ꝑ penitentiam de
leatur non poteſt homo vitare niſi peccet ¶ P̄rete. Si 18
cut ſe habet dilectio dei ad virtutem. ita cōtemptus dei
ad peccatum. ſed omnem virtuoſum neceſſe eſt diligere
deum. ergo neceſſe eſt omnem peccatorem contēnere de
um et ita peccare. ¶ P̄rete. Sʒm phm̄ in ſcđo ethico. ex 19
ſimilibus habitibus ſimiles actus procedunt. ſi ergo ho
mo eſt in peccato videtur ꝙ neceſſe habeat ſimiles actus
producere ſcʒ actus peccati ¶ P̄rete. Cum forma ſit p̄n
cipium operationis. quod caret forma caret operatione 20
propria illius forme. ſed declinare a malo eſt operatio iu
ſticie. cū igitur ille qui eſt in peccato careat iuſticia. vide
tur ꝙ non poſſit declinare a malo. ¶ P̄re. Magiſter di 21
cit in ſcđo ſententiaꝝ. diſtin. xxv. ꝙ poſt peccatum ante re
parationem gratie premit̃ liberum arbitriū a concupiſcē
tia et vincitur ⁊ habet infirmitatem in malo. ſed non ha
bet gratiam in bono. ⁊ ideo poteſt peccare ⁊ nō poteſt nō
peccare. etiam damnabiliter. ⁊ ita ſine gratia aliquis nō
poteſt vitare peccatū mortale ¶ Sed diceres. ꝙ non po
teſt peccare. id eſt non habere peccatū. poteſt tamen non
peccare. id eſt non vti peccato. ¶ Sed contra eſt ꝙ hoc 22
etiam pelagiani cōcedebant. ⁊ tamen eorum opinionem
quantuʒ ad hoc Augꝰ. reprehendit in libro de gratia et
lib. arbi. ſic dicens. Dicunt pelagiani gratiaʒ dei que eſt
data ꝑ fidem ieſu chriſti neqꝫ lex eſt neqꝫ natura. ad hoc
tamen valere vt peccata dimittantur. non vt futura vi
tentur. vel repugnantia ſuperent̃. Sed ſi hoc eſſet veruʒ
vtiqꝫ in oratione dominica cum dixiſſemus. dimitte no
bis debita noſtra. non adderemus. et ne nos inducas in
tēptatio. ⁊c̃. illud enim dicimus vt peccata dimittant̃.
hoc autē vt caueantur ſiue vincantur. quod a patre qui
in celis eſt nulla ratione peteremus. ſi virtute voluntatis
humane hoc poſſemus efficere. ergo videtur ꝙ reſponſio
illa nulla ſit. ¶ P̄rete. Auguſtinus dicit in liᵒ. de natura 23
et gratia. Preuaricatores legis diuine lux deſerit verita
tis. qua deſertus vtiqꝫ fit cecus. et plus neceſſe eſt vt
offendat et cadendo vexetur. vexatus autem non ſur
gat. ergo peccator deſtitutus gratia neceſſe habet pec
care.

¶ Sed contra eſt quod Gregorius ad Damaſce pa Inſtantie
pam ſcribit. nos dicimus homines ſemper peccare et .j.
non peccare poſſe. vt ſemper nos liberi confiteamur eſſe
arbitrij. ergo dicere ꝙ homo in ſtatu peccati non poſſit

peccatū vitare ē negare arbitrij libertatē. qđ eſt hereticū
2. ¶ Pre. Si aliquis defectus eſt in aliquo agente in cuius
poteſtate ſit vti illo vel non vti. nō neceſſe habet in ſua ac-
tione deficere. ſicut ſi tibia curua poſſet nō vti in ambulā-
do ſua curuitate poſſet non claudicare. ſed ſi liberū arbi-
triū ſubiectum peccato pt vti peccato ꝛ nō vti pctō. eo ꝙ
nō vti peccato eſt actus liberi arbitrij. qđ hꝫ dominiū ſui
3 act⁹. ḡ quātocūqꝫ ſit in pctō pt nō peccare ¶ Pre. In pſ
dī. me expectauerūt pctōres vt pderēt me. dī glo. i. meū
cōſenſum. ergo aliqs nō inducit ad peccandū niſi conſen-
tiendo. ſed cōſenſus eſt in poteſtate liberi arbitrij. ḡ pt p
4 liberꝫ arbitriū non peccare ¶ Pre. Demon qꝛ nō pt non
peccare nō dī remediabiliter peccaſſe. ſed hō remediabi-
5 liter peccauit. vt ꝯmuniter dī. ergo pt nō peccare ¶ Pre.
De vno extremo nō tranſit ad alterꝫ niſi p medium. ſed
homo ante peccatū hꝫ potentiā nō peccādi. ḡ non imme
diate ducit poſt peccatū in aliud extremoꝝ. vt ſcꝫ non poſ
6 ſit nō peccare ¶ Pre. Liberꝫ arbitriū peccatoris peccare
poteſt. ſed nō peccat niſi eligendo. cū eligere ſit actus libe-
ri arbitrij. ſicut nec viſus opatur niſi vidēdo. ſed electio
cum ſit deſideriū pconſiliati. ſm phm in. iij. ethi. ſequitur
conſiliū. qđ nō eſt niſi eoꝝ que ſunt in nobis. vt dī ibidem
7 ergo peccatū vitare vel facere eſt in poteſtate hoīs etiaꝫ
in peccato exiſtentis ¶ Prete. aug⁹. dī. nullus peccat in
eo quod vitare nō pt. qꝛ iam hoc eſſet neceſſariuꝫ. ſi ergo
aliquis in peccato exiſtēs pctm vitare nō poſſet. peccatuꝫ
8 cōmittendo nō peccaret. qđ eſt abſurdū ¶ Pre. Liberꝫ ar
bitriū eſt equaliter a coactione liberū ante pctm ꝛ poſt. ſꝫ
neceſſitas peccandi ad coactōem ptinere videt. eo ꝙ etiā
ſi nolumus illa neceſſitas in nobis eſt. ergo hō poſt pctm
9 nō hꝫ neceſſitatē peccandi ¶ Pre. Omis neceſſitas vel ē
neceſſitas coactionis vel naturalis inclinatōis. ſed neceſſi
tas peccandi nō eſt inclinatōis naturalis. qꝛ ſic natura ma
la eſſet. quia in malū inclinaret. ſi ḡ peccatori ineſſet neceſ-
10 ſitas ad peccandū. cogeret peccare ¶ Pre. Qđ eſt neceſ-
ſariū non eſt voluntariū. ſi ergo ſit neceſſariū peccare euꝫ
qui eſt in peccato non eſt voluntariū. quod eſt falſum
11 ¶ Pre. Si peccator hꝫ neceſſe peccare hec neceſſitas ei
nō ꝯpetit niſi rōne peccati. pt aūt de pctō exire. alſ pctō-
ribus non pciperet Iſay. lij. recedite exite inde pollutum
nolite tangere. ḡ pctōr pt nō peccare

Rſo ¶ Rñſio dōm. ꝙ circa hanc queſtōem ꝯtrarie hereſes
inſurrexerunt. Quidā eñ exiſtimātes naturā mentis hu
mane ad modū corporaliū naturaꝝ. opinati ſunt omne il
lud in quod videbāt mentis humane inclinatōem eſſe cir
ca hominē ex neceſſitate ꝓuenire. ꝛ ex hoc in ꝯtrarios er-
Hereſis Iouini. rores inciderūt. Habet eñ mens humana duas inclina-
tiones. vnā qdem in bonū ex inſtinctu rōnis. quā ꝯſide-
rans Iouinianus dīt hoīem nō poſſe peccare. Alia incli-
natio ineſt humane menti ex inferioribꝫ viribꝫ. et pcipue
ex hoc ꝙ ſunt ex originali pctō corrupte. q ſcilꝫ inclinatur
mens ad eligenda q ſunt ſm carnalē ſenſum delectabilia.
Hereſis Mani. Hanc inclinatōem ꝯſiderātes Manichei dixerūt. ꝙ hō
neceſſario peccat. nec aliq mō pctm vitare pt. Et ſic vtriqꝫ
licet vijs ꝯtrarijs in idē incōueniens inciderūt. vt liberuꝫ
arbitriū denegarent. nō eñ erit hō liberi arbitrij. ſi vel ad
Repbat bonū vel ad malū impellit neceſſitate ¶ Qđ eſſe incōue-
niens. ꝛ experimēto. ꝛ phoꝝ doctrinis. ꝛ diuinis auctori-
Error pe. tatibꝫ pbat. vt aliqtenus ex pdictis pꝫ ¶ Vñ ex ꝯtrario
ſurrexit Pelagius q volēs liberū arbitriū defendere ad-
Repbaᵒ uerſatus eſt gratie dei. dicēs abſqꝫ dei gratia hoīem poſ-
ſe pctm vitare. Qui qdem error manifeſtiſſime doctri-
ne euāgelice ꝯtradicit. vnde eſt p eccleſiam ꝯdemnatus.
¶ Fides aūt catholica media via incedit. ita libertateꝫ Fides cath.
arbitrij ſaluās ꝙ neceſſitatē gratie nō excludit ¶ Ad cu
ius euidentiā ſciendū eſt. ꝙ cum liberū arbitriū ſit qdam
potentia cōſtituta infra rōem et ſupra motiuā exequentē
duplr aliquid extra poteſtatē liberi arbitrij inuenit. Vno
mō ex hoc ꝙ excedit efficacā motiue exequētis. quod ad
imperiū liberi arbitrij operat. ſicut volare nō ſubeſt libe-
ro arbitrio hoīs. quia excedit vim potentie motiue in ho
mine. Alio mō eſt extra poteſtatē liberi arbitrij. qꝛ ad ip
ſum rōnis actus non ſe extendit. cum eñ actus liberi ar-
bitrij ſit electio que ꝯſilium id eſt deliberatōem rōnis ſeq
tur. ad illud ſe liberꝫ arbitriū extēdere nō pt quod delibe
ratōem rōnis ſubterfugit. ſicut ſunt ea q ex improuiſo oc
currunt. Primo igit mō peccati vitatio vel pctm vitare
poteſtatē liberi arbitrij nō excedit. qꝛ qꝫuis expletio pec
cati p actum exteriorē exequutōe virtutis motiue pagat
tamē pctm in ipſa volūtate perficit ante operis exequuti
onē p ſolum ꝯſenſum. Vñ ꝓpter defectum virtutis moti-
ue nō impedit liberū arbitrium a pctō. vel eius vitatione
qꝫuis interdū impediat ab exequutōe. ſicut cū quis vult
occidere vel fornicari vel furari. non tamē pt. Sed ſcđo
mō pctm vel eius vitatio liberi arbitrij poteſtatē excede
re pt. eo ꝙ pctm ſubito et quaſi repente occurrit. ꝛ ſic ele-
ctionē liberi arbitrij ſubterfugit. qꝫuis liberuꝫ arbitrium
hoc poſſet facere vel vitare ſi ad hoc ſuam attentōem vel
conatum dirigeret. ¶ Duplr aūt aliquid in nobis quaſi Duplr ali-
repente accidit. vno modo ex impetu paſſionis. motus qđ ſubito ac
eñ ire ꝛ concupiſcentie interdum deliberationē ratiōis cidit.
preuenit. qui qdem motus in illicitum tendens ex corru-
ptione nature pctm veniale eſt. et ita poſt ſtatum nature
corrupte non eſt in poteſtate liberi arbitrij omnia pecca-
ta huiuſmodi vitare. quia eius actus liberum arbitrium
effugiunt. qꝫuis poſſet impedire aliquē iſtoꝝ motuū ſi cō
tra conetur. nō eſt aūt poſſibile vt homo conetur ꝯtinue
ad hmōi motus vitandos ꝓpter varias hūane mentis oc
cupationes. ꝛ quietē neceſſariā. Quod qdem contingit
ex hoc ꝙ inferiores vires non ſunt totaliter rationi ſubie-
cte. ſicut erāt in ſtatu innocētie. quādo homini hmōi pec
cata ꝛ oīa et ſingula p liberꝫ arbitriū vitare facillimū erat
eo ꝙ nullus motus in inferioribꝫ viribꝫ inſurgere poterat
niſi ſm rōnis dictamen. Ad hanc aūt rectitudineꝫ hō in
preſenti p grām nō reducit cōiter loquēdo. ſed hanc recti
tudineꝫ expectamus in ſtatu glorie. Et ideo in hoc ſtatu
miſerie etiā poſt reparatōem gratie homo nō pt oīa pec
cata venialia vitare cum tamē in hoc in nullo libertati ar
bitrij pindicet. Alio mō aliqđ ꝯtingit in nobis quaſi re-
pente ex inclinatōe habitus. vt dī phs in. iij. ethi. Fortio
ris eſt in repentinis timoribꝫ impauidū ꝛ impturbatum
eſſe qꝫ in pmanifeſtis. ab habitu eñ eſt magis opatio qn-
to minus eſt ex impꝛepatione pmanifeſta. cum pcognita
aliqs peliget ex rōe ꝛ cognitōe et ſine habitu. ſꝫ repētina
ſunt ſm habitū. Nec eſt hoc intelligendū ꝙ operatio ſm
habitū virtutis poſſit eſſe omino abſqꝫ deliberatione. cū
virtus ſit habitus electiuus. ſed quia habēti habituꝫ iam
eſt in eius electione finis determinatus. Vnde quātum-
cunqꝫ aliquid occurrit incōueniens illi fini ſtatim eligitur
niſi ex aliqua attentiori vel maiori deliberatione impedia
tur. Hō eñ qui eſt in pctō mortali exiſtens. habitualiter
pctō inheret. qꝫuis nō ſp habeat habitū vitij. qꝛ ex vno
actu luxurie habit⁹ luxurie nō generat. voluntas tñ pec-
cātis derelicto incōmutabili bono. ꝯmutabili bono ꝯſiſti-

ni adheſit. Et huius inheſionis vis ⁊ inclinatio manet in
ea quouſ iterato bono incōmutabili vt fini adhereat.
Et ideo qn̄ homini ſic diſpoſito occurrit aliqd faciendū
qd̄ ꝓcedenti electioni cōueniat repente ferꝰ in idem ꝑ ele
ctionē niſi multa deliberatōe ſeipm̄ cohibeat. nō tamen ꝑ
hoc ꝙ illud repente ſic eligit. a peccato mortali excuſatur
qd̄ alia deliberatōe indigeret. qꝛ deliberatio iſta ſufficit ad
peccatū mortale qua ꝑpendiꝰ illud qd̄ eligiꝰ eſſe peccatū
et cōtra deum. Iſta aūt deliberatio nō ſufficit ad retrahē
dum eū qui eſt in peccato mortali. nō em̄ retrahiꝰ aliquis
ab aliquo agēdo in qd̄ inclinaꝰ niſi inquantū illud propo
niꝰ ſibi vt malū. ille aūt qui iam bonū incōmutabile repu
diauit ꝓ cōmutabili bono nō iam exiſtimat vt malū a bo
no incōmutabili auerti. in quo rō peccati mortalis perfi/
ciꝰ. vñ non retrahiꝰ a peccando ꝑ hocipſum quod aduer/
tit id eſſe peccatum mortale ſed optet vlterius in conſi/
derando ꝓcedere quouſ ꝑueniatur ad aliquid qd̄ non
poſſit exiſtimari nō eſſe malū. ſicut eſt miſeria vl̄ aliquid
hmōi. vnde ante tanta deliberatio fiat quanta requiriꝰ
in homine ſic diſpoſito ad vitandū peccatū mortale pre/
cedit conſenſus in peccatū mortale. Et ideo ſuppoſita ad
heſione liberi arbitrij ad peccatū mortale ſiue ad finē in
debitū. nō eſt in poteſtate eius ꝙ vitet oīa peccata mor
talia ꝙuis vnumqdꝙ poſſit vitare ſi contra nitaꝰ. qꝛ etſi
hoc vel illud vitauerit adhibēdo tantā deliberatōem quā
ta requiriꝰ. non tamē poteſt facere qn̄ aliqn̄ ante tantā de
liberatōem ꝑueniat imperatū ad deliberandū ꝯſenſus in
peccatū mortale. cū impoſſibile ſit homini ſemꝑ ⁊ diu in
tanta vigilātia eſſē quanta ad hoc requiriꝰ ꝓpter multa
in qbus mens hoīs occupaꝰ. Ab hac aūt diſpoſitiōe non
remoueꝰ niſi ꝑ grām ꝑ quā ſolam efficiꝰ vt mens huma/
na bono incōmutabili ꝑ charitatem tanꝙ fini adhereat.
Patet igiꝰ ex dictis ꝙ ne liberū arbitriū tollimus. cum
dicamus ꝙ quodlibet peccatū ſimplr̄ liberū arbitriū po/
terit vitare vel facere. Nec iterū tollimus grē neceſſitatē
cum dicimus hominē non poſſe vitare oīa peccata ve/
nialia ꝙuis poſſit ſingula vitare. etiā habentē grām ante
ꝙ gratia ꝑficiaꝰ in ſtatu glorie. ⁊ hoc ꝓpter fomitis cor/
ruptōem. ⁊ etiam cū dicamus hoīem in peccato mortali
exiſtentē grā deſtitutum oīa peccata mortalia nō poſſe
vitare niſi gratia ſuꝑueniat. ꝙuis poſſit vitare ſingula. ⁊
hoc propter adheſionem habitualē voluntatis ad finem
inordinatū. Que duo compat Augꝰ. curuitati tibie ex
qua ſequiꝰ neceſſitas claudicandi. ¶ Sic etiā verificanꝰ
Opinio. i. doctorū ſentētie que circa hoc varie videnꝰ. Quorū quidā
dicunt hominē abſ habituali gratia gratūfaciente poſ
ſe peccatum mortale vitare. ꝙuis non ſine diuino auxilio
quo hominē ſua ꝓuidentia ad bona agenda ⁊ mala vitā/
da gubernat. hoc em̄ verū eſt cum cōtra peccatum conari
voluerit. ⁊ ex hoc cōtingit vt poſſit ſingula vitare ¶ Alij
Scd̄a opi. vero dicunt ꝙ non poteſt homo ſine gratia diu ſtare qn̄
peccet mortaliter. Quod qdē verū eſt quantū ad hoc ꝙ
non diu cōtingit hominē eſſe habitualiter diſpoſitū ad
peccandū quin occurrat ſibi repente aliquod oꝑandū in
quo ex inclinatione mali habitus labiꝰ in ꝯſenſum pecca
ti mortalis. cum non ſit poſſibile hominē diu eſſe vigilem
ad hoc ꝙ ſufficientē ſollicitudinē adhibeat ad vitandum
peccatū mortale. Quia ergo vtre rationes verū ꝯclu/
dunt aliquo mō. ⁊ aliquo modo falſum. ad vtraſ reſpō/
dendum eſt.
Ad. j. ¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ verbū illud aplī ſm̄ diuer
ſas expoſitiōes poteſt intelligi. vl̄ de peccato mortali et
malo peccati mortalis. ſm̄ ꝙ loquitur ex ꝑſona hominis
peccatoris. vel de malo peccati venialis quantum ad pri
mos motus ſm̄ ꝙ loquiꝰ in ꝑſona ſua vel aliorū iuſtorum
Et vtro mō intelligendū eſt ꝙ cum voluntas natura/
lis ſit ad vitatōem oīs mali. non poteſt homo peccator
facere ſine gratia vt vitet omnia peccata mortalia ꝙuis
poſſit vitare ſingula. ⁊ ſic nō pt̄ ſine gratia voluntatē na/
turalem implere. Et ſilr̄ eſt de iuſto reſpectu peccatorū
venialiū ¶ Ad ſecundū dicendū ꝙ nō eſt poſſibile aliquē Ad 2
adultū eſſe in ſolo peccato originali abſ grā. quia ſta/
tim cū vſum liberi arbitrij accepit ſi ſe ad grām prepara/ Opi. tho
uit. gratiam habebit. alš ipſa negligētia imputabiꝰ ei ad
peccatū mortale Rō autē predicta videꝰ ſuppponere incō
ueniens ad quod ducit. ſi em̄ poſſibile eſt aliquem adul/
tum in ſolo peccato originali eſſe ſi in ipſo inſtāti cōtingat
eum mori erit medius inter eos qui ſunt beati. ⁊ eos qui
pena ſenſibili puniunꝰ. ad qd̄ incōueniens ꝑdicta rō ducit
¶ Vt tamē nō in hoc fiat vis ſciendū ꝙ in peccato origi
nali eſt habitualis auerſio a bono incōmutabili. cum ha/ Duplex auerſio
bens peccatū originale nō habeat cor deo cōiunctum per
charitatem. Et ſic quantū ad habitualē auerſionē eadē
ratō eſt de exiſtente in originali peccato ⁊ mortali. licet in
peccato mortali ſuꝑ hoc ſit actualis cōuerſio ad indebitū
finē. Et ꝓpter hoc nō ſequiꝰ ꝙ ſi aliqs euadat dānatiōē
ex libero arbitrio. ꝙ ꝓpter h̄ ex viribꝰ liberi arbitrij poſſit
glām acqrere. hoc em̄ maius eſt. ⁊ pꝫ inſtātia de hoīe in
ſtatu innocentie. ¶ Ad. iij. dr̄ ꝙ hō ſine grā peccato vin Ad 3
citur vt cōtra legem agat. qꝛ etſi hoc vel illud peccatum
vitare poſſit in contrariū conando tamen non poteſt om
nia ratione iam dicta. ¶ Ad quartū dr̄ ꝙ exemplū Au
guſtini de curuitate quantum ad aliquid non eſt ſimile. Ad 4
quia ſcꝫ non eſt in poteſtate tibie vt vtatur curuitate vel
non vtatur. ⁊ ideo oportet omnē motū tibie curue clau/
dicationē eſſe. Liberū autem arbitriū poteſt vti vel non
vti ſua curuitate. Et ideo non oportet ꝙ in quolibet ac/
tu ſuo peccet. ſed poteſt quādo vitare peccatum. Eſt
autem ſimile quantum ad hoc ꝙ non eſt poſſibile vitare
omnia. ſicut iam dictum eſt. ¶ Ad quintū dr̄. ꝙ ꝙuis
peccatū ꝑ penitentiā non deletum trahat ad aliud incli/ Ad 5
nando. ſed tamen non eſt neceſſariū ꝙ liberū arbitriū ſem
per huic inclinationi obediat. ſed poteſt in aliquo vno ac/
tu contra eam niti ¶ Ad ſextum dr̄ ꝙ timor et ira ſm̄ Ad 6
ꝙ ſunt paſſiones non ſunt peccata mortalia ſed venialia.
ſunt tamen primi motus ¶ Ad ſeptimū dicendū ꝙ pec Ad 7
cata dicunꝰ neceſſaria inquantū non poſſunt vitari oīa.
ꝙuis poſſint ſingula. ¶ Ad octauum dicendum ꝙ cum Ad 8
caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. eſt vitium ſcilꝫ peccati
venialis ¶ Ad nonum dicendum ꝙ neceſſitatē morien/ Ad 9
di cōcomitatur neceſſitas peccandi. vel venialiter vl̄ mor
taliter. niſi in ꝑſonis priuilegiatis. ſcꝫ chriſto ⁊ beata vir
gine. non autem neceſſitas peccandi mortaliter. vt patet
in habentibus gratiam. ¶ Ad decimū dicendum ꝙ illa Ad 10
ſinceritas ad hoc hominē induxit vt non ſolum poſſit vi/
tare ſingula peccata. ſed etiam oīa. hoc autem ſine gra
tia in hoc ſtatu nō eſt poſſibile. ¶ Ad vndecimū dr̄. ꝙ Ad 11
corona daꝰ ei qui totaliter vincit dyabolū et peccatum.
qui aūt vnū peccatū vitat in alio ꝑſeuerans. cū ſit ſeruus
non eſt victor niſi ſm̄ quid. vnde non mereꝰ coronam.
¶ Ad duodecimū dr̄ ꝙ cupiditas nō pt̄ eſſe cogēs ab Ad 12
ſolute liberum arbitriū. quia ſemꝑ eſt liberū a coactione.
ſed dicitur cogens propter vehementiam inclinationis.
cui tamen poteſt reſiſti licet cum difficultate

Ad 13 ¶ Ad decimūtercīū dōm ꝙ liberū arbitriū poteſt vti ha
bitu vel nō vti. vñ nō opꝫ ꝙ ſemꝑ aliquis agat ſm ha
bitū. ſed pͭ aliqñ etiam cōtra habitū agere. ſed cum diffi
cultate. nō tñ manente habitu pͭ cōtingere ꝙ diu mane/
Ad 14 at nihil ſm habitū agens. ¶ Ad decimūquartū dicendū
ꝙ grā deſiſtente liberū arbitriū poteſt malū per ſe eligere
nō tamē neceſſe eſt ꝙ abſqꝫ gratia gratūfaciente ſemꝑ ma
lum eligat. ¶ Ad decimūquintū dōm ꝙ nō ſeq̄tur ꝙ ali/
Ad 15 quis vitando peccatū vincat mundū niſi omnino ſit immu
nis a peccato. vt ꝑus dictum eſt. ¶ Ad decimūſextū di/
Ad 16 cendū ꝙ preceptū dupl'r obſeruaꝛ. vno mō ſic ꝙ obſerua/
tum eſt meritoriū glorie. ⁊ ſic nullus poteſt ſine grā predi
ctum ꝑceptum nec alia obſeruare. Alio mō ſic ꝙ obſer/
uatio facit vitare peccatū. ⁊ ſic etiam ſine grā gratumfa/
ciente vitare poteſt. Primo mō obſeruaꝛ quādo ſubſtan
tia actus impleꝛ cum mō cōueniēti quem charitas po/
nit. ⁊ ſic etiam predictū ꝑceptum de dilectione nō eſt pre
ceptum. ſed tanqꝫ finis precepti ⁊ forma alioꝝ. Secūdo
mō obſeruaꝛ ſola ſubſtantia actus adimpleta. quod con/
tingit etiam in eo q̄ nō habet habitū charitatis. pͭ etiam
et iniuſtus iuſta facere. ſm phm̄. v. ethi. ¶ Ad decimuꝫ
ſeptimū dōm ꝙ rō illa nō eſt ad ꝓpoſitum. dato eñ ꝙ ali
Ad 17 quis nō miſerēdo ſui in hoc ꝙ nō ꝑparet ſe ad penitentiā
nouū peccatū cōmittat. tamen poteſt hoc peccatū vitare
cum poſſit ſe ꝑparare. nō tamē oportet ꝙ peccator quan
docūqꝫ ſui nō miſereꝛ penitendo ꝙ nouū peccatum com/
mittat. ſed tunc ſolū quādo ad hoc ex aliqua ſpeciali cau/
Ad 18 ſa tenetur ¶ Ad decimūoctauū dōm ꝙ virtuoſus pͭ dili
gere deum actualiter. ſed cōtrariū agere. vt patet cū pec
Ad 19 cat. ¶ Ad decimūnonū dicendū ꝙ q̄uis ſimiles habitus
reddant ſimiles actus. tamen habēs habitū poteſt exire
in actum contrariū habitui. quia nō eſt neceſſe ſemꝑ eum
vti habitu ¶ Ad viceſimū dōm ꝙ carens iuſticia pͭ face/
Ad 20 re actum iuſticie imperfectū qui eſt iuſta agere. ⁊ hoc pro
pter principia naturalis iuris rationi indita. nō autē po
teſt facere actuꝫ iuſticie ꝑfectum. qui eſt facere iuſta iuſte.
et ſic aliquis iniuſtus poteſt interdū declinare a malo.
¶ Ad viceſimūprimū dicendū ꝙ verbū Magiſtri non
Ad 21 eſt intelligendū. ſic ꝙ neceſſe eſt hominē exiſtentē in pecca
to mortali cuilibet tēptationi ſuccūbere. ſed quia niſi per
gratiā libereꝛ in aliquod peccatū mortale quādoqꝫ inci/
det ¶ Ad viceſimūſcōm dicendum ꝙ ideo neceſſe habe/
Ad 22 mus in oratione dominica petere nō ſolum ꝙ peccata ꝑ/
terita dimittanꝛ. ſed etiā vt a futuris liberemur. quia ni
ſi hō per grām libereꝛ. neceſſe hꝫ quñqꝫ incidere in pctm̄ ꝑ
moduꝫ predictū. q̄uis hoc vel illud cōtra nitendo vita/
Ad 23 re poſſit ¶ Ad viceſimūtercīū dicendū ꝙ deſertus a luce
gratie neceſſe eſt vt aliquādo cadat. non tñ neceſſe eſt vt
in qualibet tēptatione ſuccumbat
¶ Ad primū in oppoſitū dōm ꝙ libero arbitrio ꝑiu/
So. inſtā dicaret ſi peccatū vitare nō poſſet in ꝯtrariū conādo. nō
Ad 1. autē ꝑiudicat libertati arbitrij ſi hoc facere nō poteſt. vt
ſit in ꝯtinua ſollicitudine reſiſtendi peccato. homine autē
circa hoc nō ſollicitato ꝯtrahit eum habitualis inclinatō
Ad 2 in id quod eſt habitui cōueniens. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ li/
berum arbitriū ꝓpter hoc ꝙ habet dominiū ſui actus po
teſt. quando ad hoc curam imponit. nō vti ꝓprio defectu
ſed quia impoſſibile eſt eum ſemꝑ curam apponere aliq̄n
Ad 3 do ſequitur vt in actu deficiat. ¶ Ad tercium dicenduꝫ
ꝙ ſine cōſenſu liberi arbitrij peccatum mortale non agiꝛ.
ſed ꝯſenſus ſeq̄tur habitualē inclinatōem niſi multa deli/
Ad 4 beratōe ꝑhabita. vt dictum eſt ¶ Ad quartū dōm ꝙ hō
dicꝛ remediabiliter cecidiſſe. q̄a pͭ auxilio gratie reme/
diū habere q̄uis ad hoc potētia liberi arbitrij nō ſuffici/
at ¶ Ad quintū dōm ꝙ nō poſſe peccare ⁊ nō poſſe non Ad 5
peccare ſunt cōtraria. poſſe vero peccare ⁊ nō peccare eſt
mediū inter ea. vnde rō ꝑſuꝑponit falſum. ¶ Ad ſextum Ad 6
dōm ꝙ eligere ⁊ ꝯſiliari nō eſt niſi eoꝝ que ſunt in nobis.
ſed ſicut dꝛ in. iij. ethi. ea que ꝑ amicos facimus aliquali/
ter ꝑ nos facimus. ⁊ ideo liberuꝫ arbitriū pͭ habere ele/
ctionē ⁊ cōſilium nō ſolū de illis ad que ſolū ſufficit pro/
pria poteſtas. ſed etiam de illis ad que indiget diuino au
xilio ¶ Ad ſeptimū dicendū ꝙ aliquis exiſtens in peccato Ad 7
mortali pͭ vitare omnia peccata mortalia auxilio gratie
poteſt etiam ex naturali virtute ſingula vitare. q̄uis non
om̄ia. ⁊ ideo nō ſeq̄tur ꝙ cōmittendo peccatū nō peccet.
¶ Ad octauū dōm ꝙ neceſſitas peccandi coactōem libe Ad 8
ri arbitrij nō ponit. q̄uis eñ homo ꝑ ſeipm̄ ex illa coacti
one ſe non poteſt eximere. poteſt tamen aliquatenus reſi
ſtere ei cuius neceſſitas dicꝛ inquantū poteſt ſingula pec
cata vitare. licet nō om̄ia. ¶ Ad nonū dicendū ꝙ pecca/ Ad 9
tum effectum eſt quaſi naturale peccatori. habitus eñ ſi/
cut q̄dam natura operaꝛ in habēte. vnde neceſſitas que
eſt ex habitu reduciꝛ ad naturalē inclinatōem. ¶ Ad de/ Ad 10
cimū dōm ꝙ ſm Augꝰ. aliquid pͭ eſſe neceſſariū ⁊ tamē
voluntariū. neceſſario eñ voluntas miſeriā abhorret. et
hoc ꝓpter naturalem inclinatōem. cui aſſimilaꝛ inclinatō
habitus ¶ Ad vndecimū dōm ꝙ homo in peccato mor/
tali exiſtens nullo mō poteſt ſe a peccato eximere qđ iam
cōmiſit niſi auxilio gratie. q꞉ nō eximiꝛ a peccato qđ auer Ad 11
ſione ꝑficitur niſi mens eius deo adhereat ꝑ charitatē q̄
nō eſt ex libero arbitrio. ſed in cordibꝰ ſanctoꝝ ꝑ ſpiritū/
ſanctū diffunditur. vt dicꝛ Roma. v.

Decimotertio queriꝛ

Utrum aliquis exiſtens in grā poſſit mortale
peccatū vitare. ¶ Et videꝛ ꝙ non. nullus eñ neceſſario 1
habet petere a deo id qđ ꝑ ſeipm̄ pͭ. ſed ſi aliq̄s quātum
cūqꝫ habeat grām neceſſe hꝫ petere a deo vt a futuris pec
catis libereꝛ. vñ. ij. Corinth. vltio. apl's dꝛ fidelibꝰ ⁊ ſan
ctis loquēs. oramus aūt deū vt nihil mali faciatis. g̃ gra
tiā habētes nō poſſunt pctm̄ vitare. ¶ Pre. Etiā grām
habētes. neceſſe habēt oratōem dñicaꝫ dicere. ſed in ea pe 2
titur vt hō abſqꝫ pctō ꝑſeueret ſm expoſitōeꝫ Cypriani.
vt Augꝰ. dꝛ in li. de ꝑſeuerantia. g̃ habēs grām nō per ſe
pͭ pctm̄ vitare ¶ Pre. Perſeuerātia donū eſt ſpūſſancti.
donū aūt ſpūſſancti habere nō eſt in poteſtate etiā grām
habētis. cū ergo ad ꝑſeuerantiā ꝑtineat abſtinere a pecca 3
to mortali vſqꝫ in finē vite. videꝛ etiā ꝙ habēs grām non
poſſit mortale peccatū vitare ¶ Pre. Sicut ſe hꝫ nihiluꝫ
ad eſſe. ita ſe habet defectus peccati ad eſſe grē. ſed crea/ 4
tura que cōſequuta eſt eſſe nature a deo. nō pͭ ſeipam cō
ſeruare in eſſe nature q̄n in nihilū decidat niſi manu cōdi
toris ꝯſeruet. g̃ aliq̄s q̄ eſt ꝯſequutus grām nō pͭ ꝑ ſeip
ſum facere q̄n in peccatū mortale incidat
¶ Sed cōtra eſt qđ dꝛ. ij. Corin. xij. ſufficit tibi gratia
mea. nō aūt ſufficeret ſi ꝑ eā pctm̄ mortale vitare nō poſ/ Cōtra
ſit. g̃ ꝑ grām hō pͭ pctm̄ mortale vitare. ¶ Pre. Hoc vi
detꝛ ex verbis Mgri in. ij. ſniaꝝ. xxv. diſ. vbi ſic dꝛ. poſt re
paratōem hō ante ꝯfirmatōem ꝑmiꝛ a ꝯcupiſcētia. ſꝫ nō
vinciꝛ. ⁊ habet q̄dem infirmitatē in malo. ſed grām in bo
no vt poſſit peccare ꝓpter libertatē ⁊ infirmitatē. ⁊ poſſit
nō peccare ad mortē ꝓpter libertatē ⁊ grām adiuuantem

Rꝫº ¶ Reſponſio dicendum ꝙ aliud eſt dictu poſſe abſtinere a
peccato. ⁊ poſſe ꝑſeuerare vſqꝫ in finē vite in abſtinētia a
peccato. Cum em̄ dr̄ aliquis poſſe abſtinere a peccato. po
tentia fertur ſupra negatiōem tm̄. vt ſcꝫ aliquis poſſit nō
peccare. ⁊ hoc poteſt ꝗlibet in gratia exiſtens, loquēdo de
peccato mortali. qꝛ habenti grām nō ineſt aliqua habitua
lis inclinatio in peccatuꝫ. quin potius ineſt ei habitualis
inclinatio ad peccatū vitandū. Et ideo ꝯſcito occurrit ei
aliꝗd ſub rōne peccati mortalis ex habituali inclinatiōe
diſſentit ab illo niſi in contrariū nitat̃ ꝯcupiſcentias ſequē
do. quas tamē nō neceſſe habet ſequi. etſi non poſſit vita
re quin aliꝗs motus cōcupiſcentie inſurgat. ꝑueniens to
taliter liberi arbitrij actuꝫ. Sic ergo qꝛ non poteſt facere
quin aliꝗs motus cōcupiſcentie totaliter actū liberi arbi
trij ꝑueniat. nō poteſt oīa peccata venialia vitare. Quia
vero nullus motus liberi arbitrij in eo ꝓcedit plenā deli
beratōem ꝓtrahens ad peccatū quaſi ex inclinatōe habi
tus, ideo poteſt oīa peccata mortalia vitare. Sed cum
dicit̃. ille poteſt ꝑſeuerare in abſtinētia peccati vſqꝫ in finē
vite. potētia fertur ad aliquid affirmatiuū. vt ſcꝫ aliquis
ponat ſe in tali ſtatu ꝙ peccatū in eo eſſe nō poſſit. Aliter
em̄ homo ꝑ actum liberi arbitrij non poſſit faciliter ꝑſeue
rare niſi ſe impeccabilē faceret. hoc aūt nō caderet ſub po
teſtate liberi arbitrij. qꝛ virtus motiua exequens nō ſe ex
tēdit ad hoc. Et ideo homo cauſa ꝑſeuerantie ſibi eſſe nō
poteſt. ſed neceſſe hꝫ ꝑſeuerantiā a deo petere

Ad .j. ¶ Ad primum ergo dicendum ꝙ apl̄us ſcḋm hoc orabat vt
nihil mali facerent inquantū ad ꝑſeuerandū in abſtinen
tia mali ſufficere nō poterant niſi diuino auxilio aſſiſten
Ad 2 te. ¶ Et ſilr̄ dicendum eſt ad ſcḋm ¶ Ad terciū dicendum ꝙ perſe
Ad 3 uerantia dupl'r dr̄. quādoqꝫ em̄ dr̄ ſpecialis virtus. et ſic ē
quidā habitus cuius actus eſt habere ꝓpoſitū ꝑſeueran
di. ⁊ ſic ꝑſeuerantiā habet omīs grām habēs ꝗuis non ſit
vſqꝫ in finem ꝑſeueraturus. Alio mō accipitur ꝑſeueran
tia, put ē circūſtantia ꝗdaꝫ virtutis deſignās ꝑmanentiā
virtutis vſqꝫ in finem vite, ⁊ ſic ꝑſeuerantia non eſt in po
Ad 4 teſtate habētis grām ¶ Ad quartū dicendum ꝙ ſicut cum lo
quimur de natura nō excludimus ea ꝑ que natura conſer
uatur in eſſe, ita cum loꝗmur de gratia non excludim⁹ di
uinā operatiōem ꝯſeruantē grām in eſſe ſine qua nec in eē
nature nec in eſſe gratie aliꝗs ꝑſiſtere valet

Quartodecimo ꝗrit̃.

Utrū liberū arbitriū poſſit in bonū ſine gratia.
ar. Et videtur ꝙ ſic. quia ꝓceptum nō datur de impoſſibili.
vnde Hiero. dr̄. Maledictus qui dr̄ deum homini ali
quod impoſſibile ꝓcepiſſe. ſed homini ꝓcipitur vt bonuꝫ
faciat. ergo homo pt̄ ꝑ liberū arbitriū bonum facere
2 ¶ Pre. Nullus debet corripi ſi nō facit qḋ nō poteſt. ſed
homo iuſte corripit̃ ſi omittit facere bonū. ergo ꝑ liberuꝫ
3 arbitriū poteſt facere bonū ¶ Pre. Homo ꝑ liberū arbi
triū peccatū aliquo mō vitare poteſt ad minus quantuꝫ
ad vnū ſingularē actum. ſed vitare peccatū bonū eſt. ergo
homo ꝑ liberū arbitriū poteſt aliꝗd bonū facere ¶ Pre.
4 Unumꝗdqꝫ magis poteſt in id ꝙd eſt ſibi naturale ꝗꝫ in
id quod eſt ſibi cōtra naturā. ſed liberū arbitriū naturali
ter ordinatur in bonū. peccatū em̄ eſt ei cōtra naturam. ergo
magis pt̄ in bonū ꝗꝫ in malū. ſed poteſt in malū ꝑ ſeipſuꝫ.
5 ergo magis pt̄ in bonū. ¶ Pre. Creatura in ſe creatoris
ſimilitudinē retinet rōne veſtigij. et multo magis ratione
imaginis. ſed creator poteſt ꝑ ſeipſum in bonū faciendū
ergo ⁊ creatura ⁊ ꝓcipue liberū arbitriū. quod eſt ad ima
ginem. ¶ Pre. Scḋm phm̄ in ſcḋo ethi. per eadem corrū 6
pitur virtus ⁊ generat̃. ſed ꝑ liberū arbitriū poteſt ꝟtus
corrumpi. qꝛ ꝑ peccatuꝫ mortale qḋ homo ex libero arbi
trio poteſt facere. corrūpit virtutē. ergo ⁊ ꝑ liberꝫ arbitriū
poteſt homo in generatōem boni quod eſt virtus ¶ Pre. 7
ꝑme Ioh. v. Mādata eius grauia nō ſunt. ſed illud ꝙd
non eſt graue poteſt homo ex libero arbitrio facere. ergo
poteſt ex libero arbitrio implere mādata ꝙd maxime bo
num eſt. ¶ Pre. Liberū arbitriū ſcḋm Anſel. in li. de li. ar. 8
eſt poteſtas ꝯſeruādi rectitudinē volūtatis ꝓpter ſeipſam
ſed rectitudo voluntatis nō ſeruat̃ niſi benefaciēdo. ergo
per liberū arbitriū poteſt aliꝗs bonum facere. ¶ Prete. 9
Gratia eſt fortior ꝗꝫ peccatū. ſed gratia non ita ligat libe
rum arbitriū ꝗn homo poteſt facere peccatum. ergo nec
peccatū ita ligat liberuꝫ arbitriū quin homo exiſtens in
peccato abſqꝫ gratia poteſt facere bonū.

¶ Sed cōtra eſt ꝙd dr̄ Roma. vij. velle adiacet mihi Inſtātie
ꝑficere aūt bonū nō inuenio. ergo homo ꝑ liberū arbitriū .j.
nō poteſt facere bonū ¶ Pre. Homo nō poteſt facere bo 2
num niſi vel actu exteriori vel interiori. ſed ad neutrū ſuf
ficit liberū arbitriū. vt dr̄ Roma. ix. Non eſt volentis. ſcꝫ
velle qḋ pertinet ad interiorē actum. neqꝫ currentis. ſ. cur
rere quod ꝑtinet ad exteriorē. ſed miſerentis dei. ergo liberū
arbitriū ſine gratia nullo mō poteſt facere bonū. ¶ Pre.
Roma. vij. ſup illud. qḋ odi malum illud facio. glo. natu 3
raliter ꝗdem homo vult bonū. ſed voluntas hoc caret ſꝫ
effectu. niſi gratia dei ſuū velle addiderit. ergo ſine gratia
homo nō pt̄ efficere bonū ¶ Pre. Cogitatio boni opera 4
tionē ꝓcedit. vt patet ex pho ſcḋo ethi. ſed homo non po
teſt cogitare bonū ꝑ ſeipſum. qꝛ dr̄ ſcḋe Corinth. iij. ꝙ nō
ſufficientes ſumus cogitare aliquid a nobis ꝗſi ex nobis.
ergo nō pt̄ homo ꝑ ſeipm̄ aliꝗd opari.

¶ Rn̄ſio dicendum. ꝙ nulla res agit vltra ſuam ſpēm. ſed Rꝫº
ſcḋm exigentiaꝫ ſue ſpēi vnaqueqꝫ res agere pt̄. cum nulla
res ꝓpria opatione deſtituat̃. ¶ Eſt tamē duplex bonum
quoddā eſt nature humane ꝓportionatum. quoddā vero Duplex
qḋ excedit nature humane facultateꝫ. Et hec duo bona bonū
ſi de actibus loquamur non differūt ſcḋm ſubſtantiā actus
ſed ſcḋm modū agendi. vtpote iſte actus qui eſt dare elemo
ſynam eſt ꝓportionatus viribus humanis. ſcḋm ꝙ ex qua
dam naturali dilectōe vel benignitate homo ad hoc mo
uetur. Excedit aūt nature humane facultatem ſcḋm ꝙ ad
hoc homo inducit̃ ex charitate que mentē hoīs deo vnit.
Ad hoc ergo bonū quod eſt ſupra mentē humanā ꝯſtat
liberū arbitriū nō poſſe ſine gratia. Et qꝛ ꝑ hmōi bonuꝫ
homo vitam eternā meret̃. cōſtat ꝙ ſine gratia hō mere
ri nō poteſt. illud aūt bonū quod eſt nature humane ꝓ
portionatū. homo pt̄ ꝑ liberū arbitriū explere. Unde dr̄
Aug⁹. ꝙ homo ꝑ liberū arbitrium pt̄ agros colere et do
mos edificare. et alia plura facere ſine gratia cooperante.
ꝗuis aūt hmōi bona homo pt̄ facere ſine gratia gratūfa
ciente. nō tamē poteſt facere ſine deo. cuꝫ nulla res poſſit
in naturalē operatōem exire niſi virtute diuina. ꝗa cauſa
ſecūda non agit niſi ꝑ virtutem cauſe ꝑme. vt dr̄ in princi
pio de cauſis. Et hoc verū eſt tam in naturalibꝫ agentibꝫ
ꝗꝫ in volūtarijs. tamē hoc alio modo habet veritatem in
vtriſqꝫ. naturalis opationis em̄ in rebꝫ naturalibꝫ deus ē
cauſa inquantū dat ⁊ cōſeruat illud quod eſt principium
naturalis opationis in re. ex quo de neceſſitate ſeꝗtur de
terminata operatio. ſicut dum ꝯſeruat grauitatem in ter

ra que eſt principiū motus deorſum.ſed hominis volun/
tas nō eſt determinata ad aliquam vnā operatiōem.ſed
ſe habet indifferēter ad multas.et ſic quodāmodo eſt in
potentia.niſi mota p aliqđ actiuū.vel qđ ei exterius rep/
ſentatur.ſicut eſt bonū apprehenſum.vel qđ in ea interi/
us operaꝛ.ſicut eſt ipſe deus.vt Aug⁹ dicit in lib.de gra.
et li.arbi.oſtendens multipliciter deum opari in cordib⁹
hominū. Omes aūt exteriores motus etiā a diuina ꝓui/
dentia moderanꝛ ſm ꝙ ipſe iudicat aliquē eſſe excitandū
ad bonū his vel alijs occaſionib⁹. Unde ſi grām dei veli
mus dicere nō aliqđ habituale donū.ſed ipſam miſericor
diā dei p quā interius motuꝫ mentis opatur ꝛ exteriora
ordinat ad hominū ſalutē.ſic etiā nec vllum bonū hō pt
facere ſine gratia dei.ſed ꝯmuniter loquētes ꝯvtimur no/
mine gratie pro aliquo dono gratie habituali iuſtificāte.
Et ſic patꝫ ꝙ vtreqꝫ rōnes aliquo mō falſum ꝯcludūt.ꝛ
ideo ad vtraſqꝫ reſpondendū eſt.

Ad .j. ¶ Ad pmū ergo dōm.ꝙ illud qđ pcepit deus nō eſt
impoſſibile homini ad ſeruādum.qꝛ ꝛ ſubſtantiā actus
pt ex libero arbitrio ſeruare.ꝛ modū quo eleuaꝛ ſupra fa
cultatem nature humane.prout ſcilicꝫ fit ex charitate pt
ſeruare ex dono gratie.q̄uis nō ex ſolo libero arbitrio.
Ad 2 ¶ Ad.ij.dōm.ꝙ hō recte corripiꝛ qui pcepta nō implet.
qꝛ eſt ex eius negligentia ꝙ grām nō habet p quā pt ſer
uare mandata etiā q̄tum ad modū.cum poſſit nihilomi
Ad 3 nus p liberū arbitriū ea ſeruare q̄tum ad ſubſtantiam
¶ Ad.iij.dōm.ꝙ etiā faciendo actū de genere bonorꝫ
hō vitat peccatū.q̄uis nō mereaꝛ pmiū.ꝛ ideo ſi p liberꝫ
arbitriū aliqđ peccatū homo poſſit vitare.non tñ ſeqtur
Ad 4 ꝙ in bonū meritoriū poſſit p liberū arbitriū ſolū. ¶ Ad
iiij.dōm.ꝙ in bonū qđ eſt ꝯnaturale homini pt homo p
liberū arbitriū.ſed bonū meritoriū eſt quaſi ſupra naturā
Ad 5 eius.vt dictū eſt. ¶ Ad.v.dōm.ꝙ q̄uis in creatura ſit
ſimilitudo creatoris.non tñ pfecta.hoc eñi ſolius filij eſt.
et ideo nō oportet ꝙ quicquid in deo inueniꝛ in creatura
Ad 6 inueniaꝛ. ¶ Ad.vi.dōm.ꝙ phus loqtur de virtute poli
tica que ex actib⁹ acquiriꝛ.nō aūt de infuſa.que ſola eſt pn
Ad 7 cipiū actus meritorij. ¶ Ad.vij.dōm.ꝙ ſicut dicit Au/
guſtinus in lib.de natura ꝛ grā.pcepta intelligūtur eſſe
leuia amori q̄ ſunt dura timori.vnde non ſeqtur ꝙ poſſit
implere pcepta niſi charitatē habens.et ſi poſſit aliquid
vnū implere q̄tum ad ſubſtantiā ꝛ cū difficultate.nō tñ
Ad 8 poteſt implere oīa.ſicut nec oīa peccata vitare ¶ Ad
viij dōm.ꝙ etſi liberꝫ arbitriū poſſit ſuare rectitudinē ha
Ad 9 bitā.nō tñ qñ eam nō hꝫ ¶ Ad.ix.dōm.ꝙ liberū arbitri/
um nō indiget ligatōe ad hoc ꝙ in bonū meritorium nō
poſſit.qꝛ naturam eius excedit.ſicut etiam homo ſi non
So.inſtā. ligetur volare nō poteſt ¶ Ad ea vero que ſunt in cō
trariū patet ſolutio.qꝛ vel ꝓcedūt de bono meritorio.vel
oſtendunt ꝙ ſine dei operatōne homo nō poteſt aliquod
bonum facere.

Decimoquinto queri

j. tur. Utrū hō ſine gratia pt ſe pparare ad grām
habendā ¶ Et videꝛ ꝙ ſic.qꝛ fruſtra induciꝛ hō ad hoc
qđ facere nō pt.ſed induciꝛ ad hoc ꝙ ſe ad grām ppare.
Zacha.i. Conuertimini ad me ꝛ ego cōuertar ad vos.er
2 go hō ſine gratia ſe pt ad grām preparare. ¶ Pre. Hoc
videtur ex hoc qđ habeꝛ Apoc.iij. Si quis aperiet mihi
intrabo ad eum.ergo videꝛ ꝙ ad hominē ptineat aperire
3 corſuū deo.qđ eſt ad grām ſe preparare ¶ Pre. Secōm
Anſel.cā quare aliquis nō hꝫ grām non eſt qꝛ deus eam
nō det.ſed qꝛ eam nō accipit.hoc aūt nō eſſet ſi hō ad gra
tiā habendā ſine gratia preparare ſe nō poſſet.ergo hō ſe
poteſt p liberū arbitriū ad gratiā pparare. ¶ Pre. Iſa. 4
pmo dꝛ. Si volueritis ꝛ audieritis me bona terre come
detis.et ita in volūtate hominis eſt vt ad deum accedat
et gratia repleatur

¶ Sed contra eſt qđ dꝛ Ioh.vi. Nemo pt venire ad Cōtra
me niſi pater qui miſit me traxerit euꝫ ¶ Pre. In ps dꝛ.
Emitte lucem tuā ꝛ creabūtur ꝛc. ¶ Prete. Orādo a
deo petimus vt nos ad ſe ꝯuertat.vt in ps Conuerte nos
deus ſaluta.ꝛc.nō aūt eſſet neceſſe vt hō hoc peteret ſi p
liberū arbitriuꝫ preparare ſe ad grām poſſet.ergo videꝛ
ꝙ ſine gratia hoc homo non poſſet.

¶ Rñſio dōm.ꝙ qdam dicūt ꝙ hō nō poteſt ſe pre/ Rſo
parare ad grām habendā niſi p aliquā grām gratis datā Opinio
Qđ qdem nō videꝛ eſſe verū ſi p grām gratis datā in/ Repba°.
telligant aliqđ habituale gratie donum duplici rōne. Pri
mo qdem.qꝛ ꝓpter hoc poniꝛ preparatio ad grām neceſ/
ſaria.vt oſtendaꝛ aliqualis rō ex parte noſtra ex qua qui
buſdam detur gratia gratū faciens ꝛ quibuſdā non. Si
aūt nec ipſa pręparatio gratie ſine aliq grā habituali eſſe nō
pt.aut iſta daꝛ oib⁹.aut nō. Si oib⁹ daꝛ.nō videꝛ eſſe ali
quid aliud q̄ꝫ naturale aliqđ bonū.nam in nullo inueniū
tur omes hoies ꝯuenire niſi in aliquo naturali.ipſa autēꝫ
naturalia gratie dici poſſunt inq̄tū nullis meritis prece/
dentib⁹ homini a deo danꝛ.ſi aūt nō oīb⁹ datur.oporte
bit iterū ad preparatōem redire.ꝛ eadē rōne aliquā aliā
grām ponere.ꝛ ſic in infinituꝫ.ꝛ ſic melius eſt vt ſtetur in
pmo. ¶ Secūdo qꝛ pparare ad grām aliquo mō dꝛ face
re q̄tum in ſe eſt. Sicut eſt ꝯſuetuꝫ dici ꝙ ſi hō facit qđ
in ſe eſt.deus dat grām. Hoc aūt dꝛ in aliquo eſſe qđ eſt
in poteſtate eius.vnde ſi hō p liberū arbitrium nō pt ſe ad
grām pparare.facere qđ in ſe eſt.nō erit ſe ad grām pre/
parare. Si aūt p grām gratis datā intelligat diuinā pro/
uidentiā qua miſericorditer hō ad bonū dirigaꝛ.ſic verū
eſt ꝙ homo non pt ſine gratia ſe preparare ad habendum
grām gratū facientē. Qđ quidem patꝫ duplici rōne. Pri
mo.qꝛ impoſſibile eſt hominē incipe aliqđ velle de nouo
niſi ſit aliqd qđ ipſum moueat.ſicut patꝫ p phm in.viij.
phy.ꝙ motus aīaliū poſt quietem neceſſe eſt pcedere ali
os motus quib⁹ aīa excitaꝛ ad agendū. Et ſic cuꝫ hō ad
grām ſe incipit preparare.de nouo ſuā volūtatem ꝯuertē
do ad bonū.oportꝫ ꝙ ad hoc inducaꝛ aliquib⁹ exteriorib⁹
occaſionib⁹.vtpote exteriori admonitōe.aut corpali egri
tudine.aut aliquo hmōi.vel aliquo interiori inſtinctu ſm
ꝙ deus in mentib⁹ hominū opaꝛ.vel etiam vtroqꝫ modo
Hec aūt oīa ex diuina miſericordia homini ꝓuideṅ.
et ſic ex diuina miſericordia ꝯtingit ꝙ hō ſe ad grām pre/
paret. Secūdo.qꝛ nō qualiſcūqꝫ motus volūtatis eſt ſuf/
ficiens preparatio ad grām.ſicut nec qualiſcūqꝫ dolor ſuf
ficit ad remiſſionem peccati.ſed oportꝫ eſſe aliquē deter/
minatū motū.qui qdem homini notus eſſe nō poteſt.cū
etiā ipm donū gratie cognitōnem hominis excedat.non
eñi pt ſciri modus preparatōis ad formā niſi forma ipa
cognoſcaꝛ.quādocūqꝫ aūt ad aliqđ faciendū requiriꝛ ali/
qs cert⁹ mod⁹ opatōis operāti ignotus.operās indiget
gubernante ꝛ dirigente. Unde pꝫ ꝙ liberū arbitrium nō
poteſt ſe ad gratiā pparare niſi ad hoc diuinitus dirigaꝛ.
Et ꝓpter has duas rōnes duplici mō loquēdi in ſcriptu/ Diſtictio
ris deus exoratur vt hanc preparatiōem gratie in nobis
operetur. Uno mō petendo ꝙ nos cōuertat quaſi ab eo

ī quo erramus ad ſe vertat. ⁊ hoc ꝓpter ꝑmam rōnem
vt cū dr̄. Conuerte nos deus ſalutaris noſter. Secūdo
petendo vt nos dirigat. vnde dr̄. Dirige me in veritate
et hoc ꝓpter ſecūdam rōnem

Ad .j. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm. ꝙ indicitˀ nobis ꝙ ꝯuertam⁹
nos ad deum. qꝛ hoc facere poſſumus. ſed nō ſine diuino
auxilio. vnde etiā ab eo petimus. Treñ. iij. Cōuerte nos
Ad 2 ad te dn̄e ⁊ ꝯuertemur. ¶ Ad .ij. dōm. ꝙ aperire cor noſ
ſtrū deo poſſumus. ſed non ſine diuino auxilio. vñ ab eo
Ad 3 petitˀ. ij. Macha. p⁰. Adaperiat dn̄s cor veſtrū ⁊c̄. Et
Ad 4 ſic dicendū eſt ad alia. nam nec preparare nec velle hō pt
niſi hoc deus in eo operetur. vt dictū eſt

¶ Materia .xxv. De ſenſualitate

Queſtio xxv. de ſenſualitate.

¶ Et habet ſeptem queſtiones.
Prima. vtrū ſenſualitas ſit vis cognitiua
vel appetitiua tm̄. Secunda. vtrū ſenſualiſ
tas ſit ſimplex potentia. vel diuidatˀ in plures potentias.
ſcꝫ iraſcibilem ⁊ ꝯcupiſcibilē. Tercia. vtrū iraſcibilis et
concupiſcibilis ſit tm̄ in appetitu ſuperiori vel inferiori.
Quarta. vtrū ſenſualitas obediat rōni. Quinta. vtrū in
ſenſualitate poſſit eſſe peccatū. Sexta. vtrum ꝯcupiſcibi
lis ſit magis corrupta ⁊ infecta ꝙꝫ iraſcibilis. Septima.
vtrum ſenſualitas in vita illa curari poſſit a corruptione
predicta

Queſtio eſt de ſenſualitate.

Et ꝑmo queritˀ vtrū ſenſu
alitas ſit vis cognitiua vel appetitiſ
1. ua tm̄. ¶ Et videtˀ ꝙ ſit cognitiua.
qꝛ vt dicit Magr̄ in. ij. ſenten. diſtin.
xxiiij. qd̄ in aīa nr̄a reperies cōmune
cum beſtijs ad ſenſualitatē ptinet. ſꝫ vires ſenſitiue cogni
tiue ſunt nobis ⁊ beſtijs ꝯmunes. ḡ ad ſenſualitatē ptinēt
2 ¶ Pre. Aug⁹. dicit. xij. de trini. ꝙ ſenſualis aīe motus
qui in corpis ſenſus tenditur nobis peccatoribꝫ ꝯmunis
eſt ⁊ ſecluſus a rōne ſapientie. et hoc exponens ſubiūgit.
ſenſitiua quippe corpis corꝑalia ſentiūtur. eterna ⁊ incōſ
mutabilia ſpūalia rōne ſapientie intelligūtur. ſed ſentire
corporalia eſt cognitiue. ergo ſenſualitas cuius eſt actus
ſenſualis mot⁹. eſt vis cognitiua. ¶ Sed diceres. ꝙ Au
guſtin⁹ hoc ſubiūgit vt manifeſtet obiecta ſenſuū. ſic em̄
motus ſenſualitatis intenditˀ in corpis ſenſus inꝙꝫtū ver
3 ſatur circa ipa ſenſibilia. ¶ Sed ꝯtra. Aug⁹. hoc ſubiūſ
git ad oſtendendū ꝙ ſenſualitas a rōne ſecludatˀ. ſed cirſ
ca corꝑalia que Aug⁹. dicit eſſe obiecta ſenſuū. etiam rō
verſatˀ ⁊ inferior diſponendo ⁊ ſuperior iudicando. ⁊ ſic ꝑ
hoc nō ſecluditˀ ſenſualitas a rōne. ergo Aug⁹. nō intenſ
4 dit hoc qd̄ dicebatˀ. ¶ Pre. In ꝓgreſſu peccati qd̄ in noſ
bis agitˀ. vt Aug⁹. dicit. ſenſualitas tenet locū ſerpentis
ſerpens aūt in tentatione ꝑmorꝫ parentum ſe habuit vt
nūcians ⁊ ꝓponens peccatū. qd̄ eſt cognitiue. nō aūt apſ
petitiue. qꝛ eius eſt ferri in peccatum. ergo ſenſualitas eſt
vis cognitiua. ¶ Pre. Aug⁹. dicit in eodem libro ꝙ ſenſ
5 ſualitas eſt vicina rōni ſcientie. non aūt eſſet vicina ſi eſſꝫ
ſolum appetitiua. cū rō ſcientie ſit cognitiua. ſic em̄ ad aliſ
ud gen⁹ potentiarꝫ anime ptineret. ergo ſenſualitas eſt co
gnitiua ⁊ nō tm̄ appetitiua. ¶ Prete. Senſualitas ſm̄ 6
Aug^m. xij. de tri. diſtinguitˀ et a rōne ſuꝑiori ⁊ inferiori. in
quibꝫ etiā ſuperior appetitus. qui eſt volūtas. ꝯtinetur.
alˀs in eis peccatum non eſſe poſſet. ſed appetitus inferior
non diſtinguitˀ vt alia potentia ab appetitu ſuperiori vt
ꝓbabitur. ergo ſenſualitas nō eſt appetitus inferior. Eſt
aūt alia vis aīe vt ex diffinitōe apparet. ergo eſt vis cogni
tiua inferior. Probatio medie. Differentia ꝑ accidēs ob
iectorꝫ non indicat differentiā potentiarꝫ ſm̄ ſpēm. non
em̄ viſus diuiditur ꝑ hoc qd̄ eſt videre hominem ⁊ vide
re aſinū. hō em̄ ⁊ aſinus accidūt viſibili inꝙꝫtum eſt viſiſ
bile. ſed appetibile apprehenſum a ſenſu ⁊ apprehenſuꝫ ab
intellectu. per que videntˀ ſuperior ⁊ inferior appetitus di
ſtingui. accidūt appetibili inꝙꝫtum eſt appetibile. cū appe
tibile inꝙꝫtum appetibile ſit bonū cui accidit apprehendi
ſenſu vel intellectu. ergo appetitus inferior nō eſt alia po
tentia a ſuperiori. ¶ Sed diceres. ꝙ duo appetitus preſ
dicti diſtinguuntur per bonum ſimpliciter ⁊ bonum vt
nūc. ¶ Sed ꝯtra. Sicut ſe habet intellectus ad verum. 7
ita ſe habet appetitus ad bonū. ſed verꝫ ſimpliciter qd̄ eſt
neceſſariū. ⁊ veruꝫ vt nūc qd̄ eſt ꝯtingens. nō diſtinguūt
intellectum in duas potentias. ergo nec penes bonū ſimſ
pliciter ⁊ bonū vt nūc poteſt diſtingui appetitus in duas 8
potentias. ¶ Pre. Bonū vt nūc eſt bonū apparens. vt
videtur. bonū aūt ſimpliciter bonū verum. ſed appetitus
ſuperior quādoqꝫ in bonū apparens ꝯſentit. ⁊ appetitus
inferior aliqd̄ verū bonū interdum appetit. ſicut ea q̄ ſunt
neceſſaria corporis. ergo bonuꝫ vt nūc ⁊ bonū ſimpliciter
nō diſtinguūt ſuperiorem ⁊ inferiorem appetitū. ⁊ ſic idē
qd̄ ꝑus. ¶ Pre. Vis ſenſitiua ꝯtra appetitiuaꝫ diuiditˀ. 9
vt pꝫ per ꝑhm̄ in. iij. de aīa. vbi qnqꝫ genera actionū aniſ
me diſtinguit. ſcꝫ nutrire ſentire appetere. moueri ſm̄ locū
et intelligere. ſenſualitas aūt ſub ſenſitiua continetur. vt
ipm nomen demonſtrat. ergo ſenſualitas non eſt appetiſ
tiua ſed cognitiua. ¶ Pre. Cuicūqꝫ ꝯuenit definitio et 10
definitum. ſed definitio ſenſualitatis quam Magr̄ ponit
diſt. xxiiij. ſecūdi libri. ꝯuenit rōni inferiori que etiā interſ
dum intendit circa ſenſus corporis ⁊ circa ea que ad corſ
pus pertinent. ergo rō inferior ⁊ ſenſualitas ſunt idē. ſed
rō eſt ꝯgnitiua vis. ergo ⁊ ſenſualitas.

¶ Sed ꝯtra eſt qd̄ in definitōe ſenſualitatis dr̄. ꝙ eſt Cōtra
appetitus rerū ad corpus ptinentiū. ¶ Pre. Peccatū in
appetendo eſt. nō ſolum in cognoſcendo. ſed in ſenſualita
te eſt aliqd̄ peccatū leuiſſimū. vt dicit Aug⁹. xij. de trini.
ergo ſenſualitas eſt vis appetitiua.

¶ Rñſio dōm. ꝙ nihil aliud eſſe videtur ſenſualitas R⁰
ꝙꝫ appetitiua ſenſitiue partis. Et dr̄ ſenſualitas quaſi aliſ
quid a ſenſu deriuatū. motus em̄ appetitiue partis ex ap
prehenſione quodāmodo oritur. qꝛ om̄is operatio paſſiſ
ui ab actiuo originem ſumit. appetit⁹ vero potentia paſſ
ſiua eſt. qꝛ mouetur ab appetibili. qd̄ eſt mouens nō moſ
tum. vt dr̄ in. iij. de aīa. appetibile vero nō mouet appetitū
niſi apprehenſum. inꝙꝫtum vero ab appetibili apprehenſo
per ſenſum mouetˀ vis appetitiua inferior. eius motus ſen
ſibilis dr̄. ⁊ ipſa potentia ſenſualitas nominatˀ. Hic autē
appetitus ſenſibilis medius eſt inter appetitū naturaleꝫ
et appetitū ſuperiorē rōnaleꝫ. qui volūtas nominatˀ. Qd̄
quideꝫ ex hoc inſpici pt̄. qꝛ in quolibet appetibili poſſunt
ꝯſiderari duo. ſcilꝫ res que appetitur. ⁊ appetentis rō. vt
delectatio vel vtilitas vel aliquid hmōi. Appetitus ergo
naturalis tendit in ipſam rem appetibilem ſine aliqua apſ

prehēſione rōnis appetibilitatis Nihil eīm aliud eſt appe/
titus naturalis q̄ꝫ qdaꝫ inclinatio rei ⁊ ordo ad aliā rem
ſibi ꝯuenientē. ſicut lapidis ad locum deorſum. quia vero
res in ſuo eſſe naturali determinata eſt. ⁊ vna eſt eius in/
clinatio ad aliquā rem determinatā. nō exigit aliqua ap
prehenſio ꝑ quā ſm rōnem appetibilitatis diſtinguatur
res appetibilis a nō appetibili. Sed hec apprehenſio ꝑexi
gitur in inſtituente naturā qui vnicuiqꝫ nature dedit in/
clinatōem ꝓpriā ad rē ſibi ꝯuenientē. Appetitus aūt ſupe
rior. qui eſt volūtas. tendit directe in ipſam rōnem appe/
tibilitatis abſolute. ſicut volūtas ipſam bonitatē appetit
ꝑmo ⁊ ꝑncipaliter vel vtilitatē vel aliquid hmōi. Hanc
vero rem vel illam appetit ſecūdario. inq̄ꝫtum ꝑdicte rō
nis eſt particeps. et hoc ideo. q: natura rōnalis eſt tante
capacitatis ꝙ nō ſufficeret ei inclinatio ad vnā rem deter
minatā. ſꝫ indiget reb⁹ plurib⁹ ⁊ diuerſis. iō et inclinatio
eius eſt ad aliqđ ꝯmune qđ in plurib⁹ inueniat̄. ⁊ ſic ꝑ ap
prehenſionem illius ꝯmunis tendit in rem appetibilē in
qua huius rōnem appetendā eſſe cognoſcat. Appetitus
vero inferior ſenſitiue partis. que ſenſualitas đr. tendit
in ipſam rem appetibilem ꝓut inuenitur in ea id qđ eſt rō
appetentis. q: appetitus inferior nō appetit ipſam bonita/
tem vel vtilitatem vel delectatōem. ſed hoc vtile vel dele
ctabile. et in hoc appetitus ſenſibilis eſt infra appetitum
rōnalē. ſed q: nō tendit tm̄ in hanc rē aut tm̄ in illā. ſed in
oīne id qđ eſt ſibi vtile vel delectabile. ideo eſt ſupra appe
titum naturalem. ⁊ ꝓpter hoc indiget apprehenſione per
quā delectabile a nō delectabili diſtinguat̄. Et huius di/
ſtinctiōis ſignum eſt euidens ꝙ appetitus naturalis hꝫ ne
ceſſitatem reſpectu ipſius rei in quā tendit. ſicut graue ne
ceſſario appetit locū deorſuꝫ. Appetitus vero ſenſitiuus
nō habet neceſſitatē in rem aliquam anteq̄ꝫ apprehendat̄
ſub rōne delectabilis vel vtilis. ſed apprehenſo qđ eſt de
lectabile de neceſſitate fertur in illud. Nō eīm poteſt bru
tum animal inſpiciens delectabile nō appetere illud. ſed
volūtas habet neceſſitatem reſpectu ipſius bonitatis et
vtilis. de neceſſitate eīm vult hō bonū. ſed non habet ne/
ceſſitatem reſpectu huius vel illius rei q̄ꝫtumcūqꝫ appre
hendatur vt bona vel vtilis. Qđ ideo eſt. q: vnaqueqꝫ
potentia habet quādam neceſſariā habitudinem ad ſuū
obiectū ꝓpriū. Unde datur intelligi ꝙ appetitus natu
ralis obiectū eſt hec res inq̄ꝫtum talis res. appetitus ve
ro ſenſibilis hec res inq̄ꝫtuꝫ eſt ꝯueniens vel delectabilis
ſicut aqua inq̄ꝫtum eſt ꝯueniens guſtui. ⁊ nō inq̄ꝫtum eſt
aqua. Obiectū vero ꝓpriū voluntatis eſt ipm̄ bonū ab
ſolute. Et ſic etiā differt apprehenſio ſenſus ⁊ intellectus
nam ſenſus eſt apprehendere hoc coloratum. intellectus
aūt ipſam naturā coloris. Sic ergo pꝫ ꝙ appetitus alius
eſt ſm ſpēm volūtas ⁊ ſenſualitas. ſicut ⁊ alia rōne appe/
titur ipſa bonitas. ⁊ alia rōne hec res bona inq̄ꝫtuꝫ parti
cipat aliquid. Et ideo ſicut participantia ꝑficiuntur per
participatōes. vt hec res bona per bonitatem. ita appeti
tus ſuperior regit appetitum inferiorem. ⁊ intellectus eo/
dem modo iudicat de his que ſenſus apprehendit. Sic
ergo ꝓpriū obiectum ſenſualitatis eſt res bona vel con
ueniens ſentienti. Qđ quidem ꝯtingit dupliciter. vno
modo quia eſt ꝯueniens ad ipſum eſſe ſentientis. vt cib⁹
potus. ⁊ alia hmōi. Alio modo quia eſt cōueniens ſenſui
ad ſentiendū. ſicut color pulcer eſt cōueniens viſui ad vi
dendum. et ſonus moderatus auditui ad audiendum. ⁊
ſic de alijs. Et ſic Magr̄ ꝯplere ſenſualitatem notificat.
Per hoc aūt ꝙ dicit ꝙ eſt quedā vis anime inferior. de/
ſignatur eius diſtinctio ab appetitu ſuperiori. Per hoc au
tem ꝙ dicit ex qua eſt motus q̄ intenditur in corpore ſen
ſus. oſtenditur eius habitudo ad ea que ſunt ꝯuenientia
ſenſui ad ſentiendū. Per hoc autē ꝙ dicit. atqꝫ appetitus
rerū ad corpus pertinētiū. oſtenditur eius habitudo ad
ea que ſunt ꝯuenientia ad ꝯſeruandū eſſe ſentientis.
¶ Ad ꝑmū ergo dōm. ꝙ aliquid ꝑtinet ad ſenſualita Ad .j.
tem tripliciter. Uno modo ſicut qđ eſt de eſſentia ſenſua
litatis. ⁊ ſic ad ſenſualitatem pertinēt ſole potentie vel vi
res appetitiue. Alio mō ſicut illud qđ ꝑexigitur ad ſenſu
alitatem. et ſic vires apprehenſiue ſenſitiue ad ſenſualita/
tem ꝑtinent. Tercio mō ſicut illud quod ſenſualitati ob
ſequitur. ⁊ ſic motiue executiue ad ſenſualitatem pertinēt
Et ſic verum eſt ꝙ oīa que nobis ſunt ꝯmunia ⁊ beſti/
is ad ſenſualitatem pertinent aliqualiter. q̄ꝫuis non om/
nia ſint de eſſentia ſenſualitatis. ¶ Ad ſecūdum dōm. Ad 2
ꝙ Auguſti. hoc quod dictum eſt ſubiūgit ad exemplifi/
candum quales ſunt actus ſenſuū exteriorū in quos mo/
tus ſenſualitatis intenditur. non ꝙ ipſum ſentire corpo/ Ad 3
ralia ſit ſenſualitatis motus. ¶ Ad terciū dicendum. ꝙ
ratio inferior habet motus circa corporis ſenſus. ſed non
eodem mō ſicut ſenſus ſua obiecta percipiunt. nam ſenſus
ſua obiecta percipiūt particulariter. ratio vero inferior ſe
habet circa ſenſibilia ſm aliquam intentionem vniuerſa/
lem. ſenſualitas vero hoc modo tendit in obiecta ſenſuū
ſicut ⁊ ipſi ſenſus. ſcꝫ particulariter. vt dictum eſt. ⁊ ideo
ratio nō ſequitur. ¶ Ad quartū dōm. ꝙ in tentatione ꝑ Ad 4
morum parentum ſerpens non ſolum ꝓpoſuit aliquid ad
appetendū. ſed ſuggerendo decepit. non autem decipere/
tur hoc ꝓpoſito ſenſibili delectabili. niſi iudicium rationis
per paſſionem appetitiue partis ligaretur. ⁊ ideo ſenſua
litas vis appetitiua eſt. ¶ Ad quintū dōm. ꝙ ſenſuali/ Ad 5
tas dicitur eſſe vicina rōni ſcientie. non q̄ꝫtum ad genus
potentie. ſed q̄ꝫtum ad obiecta. q: vtraqꝫ circa tempora/
lia verſatur. licet alio ⁊ alio modo. ſicut dictuꝫ eſt. ¶ Ad
ſextum dōm. ꝙ diuerſitas apprehenſionū per accidens ſe Ad 6
haberet ad appetitiuas vires. niſi diuerſitati apprehenſio
num coniūgeretur diuerſitas apprehenſoruꝫ. nam ſenſus
qui nō eſt niſi particularium. nō apprehendit bonitatem
abſolutam. ſed hoc bonum. intellectus vero qui eſt vni/
uerſalium apprehendit ipſam bonitatem abſolutā. ex qua
diuerſificatur appetitus inferior a ſuperiori. vt dictuꝫ eſt.
¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ bonū vt nūc in quod fertur appe Ad 7
titus ſenſibilis. eſt bonū particulare. quia cōſideratur vt
hic ⁊ nūc. ſiue ſit neceſſariū ſiue contingens. quia etiam vi
dere ſolem eſt oculis delectabile. vt habetur Eccs. xi. ſiue
etiam ſit verū bonū ſiue apparens. ¶ Unde etiam patet Ad 8
reſponſio ad octauū. ¶ Ad nonū dōm. ꝙ ſenſitiua pars Ad 9
dupliciter accipitur. quādoqꝫ ſm ꝙ diuiditur contra ap
petitiuam. ⁊ ſic ꝯtinet vires apprehenſiuas tm̄. ⁊ hoc mō
ſenſualitas non ꝑtinet ad ſenſitiuam partem. niſi ſicut ad
id qđ eſt quaſi eius origo. vnde ⁊ ab ea poteſt denomina
ri. Quandoqꝫ vero accipitur ſm ꝙ comprehendit in ſe
et appetitiuam ⁊ motiuam. prout anima ſenſibilis diuidi
tur contra rationalem ⁊ vegetabilem. et ſic etiam in ſenſi
tiua parte anime ſenſualitas includitur. ¶ Ad decimuꝫ Ad jo
dicendum. ꝙ ratio inferior alio modo intendit in corpo/
ris ſenſus ⁊ in res ad corpus pertinentes q̄ꝫ ſenſualitas.
vt prius dictum eſt. ⁊ ideo ratio non ſequitur

SEcūdo querit̄. vtrū
ſenſualitas ſit vna ſimplex potentia vel diuida/
tur in plures potentias. ſcʒ iraſcibilem ⁊ concupiſcibilem.
1 Et videtur ꝙ ſit vna ſimplex potentia nō diuiſa in plu/
res potentias. qꝛ in definitione ſenſualitatis dꝛ ꝙ eſt que/
dam vis anime. quod non diceretur ſi in ſe plures vires
ↄtineret. ergo videtur ꝙ non diuidatur in plures poten/
2 tias. ¶ Pre. Eadem potentia anime eſt vnius contra/
rietatis. vt viſus nigri ⁊ albi. vt dicitur in. ij. de anima. ſʒ
conueniens ⁊ nociuū ſunt contraria. ergo eadem vis ani/
me ſe habet ad vtrūqʒ. ſed ↄcupiſcibilis ſe habet ad cōue
niens. iraſcibilis ad nociuū. ergo eadeʒ eſt vis iraſcibilis
3 et concupiſcibilis. ⁊ ſic ſenſualitas nō diuiditur in plures
vires. ¶ Pre. Per eandem virtutem aliquis recedit ab
vno extremorum ⁊ accedit ad aliud. ſicut ratione graui/
tatis lapis recedit a loco ſupremo ⁊ accedit ad locum in/
fimū. ſed per iraſcibilem vim anima recedit a nociuo fugi
endo ipm. per vim autem concupiſcibilem accedit ad cō
ueniens concupiſcendo ipſum. ergo eadem vis anime eſt
4 iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis. ⁊ ſic idē quod prius ¶ Pre.
Proprium obiectum gaudij eſt ↄueniens. gaudium ve/
ro eſt in ↄcupiſcibili. ergo proprium obiectum concupi/
ſcibilis eſt ↄueniens. ſed conueniens eſt obiectum toti/
us ſenſualitatis. ſicut patʒ ex definitiōe ſenſualitatis. que
eſt expoſita. nam res ad corpus pertinentes ſunt res cor/
pori ↄuenientes. ergo tota ſenſualitas nihil aliud eſt ꝙ̄
ↄcupiſcibilis. aut ergo iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis ſunt
idem. aut iraſcibilis ad ſenſualitatem non pertinet. ⁊ qd/
cūqʒ horum detur habetur propoſitum. ſcʒ ꝙ ſit vna ſim/
plex vis ¶ Sed diceres ꝙ ſenſualitatis obiectuʒ eſt etiā
nociuū vel diſcōueniens ad quod ſe iraſcibilis extendit.
5 ¶ Sed ↄtra. Sicut ↄueniens eſt obiectum gaudij. ita
nociuū ſiue diſconueniens eſt obiectum triſticie. ſed tam
gaudium ꝙ̄ triſticia ſunt in concupiſcibili. ergo tam con
ueniens ꝙ̄ nociuum ſunt obiectum concupiſcibilis. et ſic
quicquid eſt obiectum ſenſualitatis eſt obiectum concu
6 piſcibilis. ⁊ ita idem quod prius. ¶ Prete. Appetitus
ſenſibilis preſuppōit apprehenſionem. ſed eadem vi ap/
prehenſiua apprehenditur ↄueniens ⁊ nociuū ergo ⁊ ea/
dem vis apprehenſiua ⁊ appetitiua ſe habet ad vtrūqʒ. et
7 ſic idem quod pus. ¶ Pre. Scdm Auguſtinū. Odiuʒ
eſt ira inueterata. ſed odium nō eſt in iraſcibili ſed in con/
cupiſcibili. vt probatur in. ij. thopicoꝝ. qꝛ nec amor eſt in
eadem. ira aūt in iraſcibili. ergo eadem vis eſt iraſcibilis
et concupiſcibilis. aliter eñ ira non poſſet eſſe in vtraqʒ.
8 ¶ Pre. Illud anime quod cuilibet potentie ↄuenit non
requirit determinatam potentiam ab alijs diſtinctā. ſed
concupiſcere ad quālibet potentiam pertinet. qd patet ex
hoc ꝙ quelibet potentia anime in ſuo obiecto delectatur
et illud ↄcupiſcit. ergo ad ↄcupiſcendum nō debet aliqua
potentia ordinari ab alijs diſtincta. ⁊ ſic ↄcupiſcibilis nō
9 eſt alia potentia ab iraſcibili. ¶ Pre. Potentie ſm actū
diſtinguūtur. ſed in quolibet actu iraſcibilis includit̄ act⁹
ↄcupiſcibilis. nam ira habet cōcupiſcentiā vindicte. ⁊ ſic
de alijs. ergo ↄcupiſcibilis nō eſt alia potētia ab iraſcibili

Cōtra ¶ Sed ↄtra eſt. ꝙ Damaſc. ij. libro diſtinguit appe/
titum ſenſitiuū in iraſcibilem ⁊ ↄcupiſcibilem. et ſimiliter
Grego. niceuus in libro quem de aīa ⁊ eius virib⁹ ſcribit
ſed appetitus inferior eſt ſenſualitas. ergo ſenſualitas in
ſe plures vires ↄtinet. ¶ Pre. In lib. de ſpū ⁊ aīa diſtin
guūtur he vires motiue. ſcʒ rōnalis ⁊ ↄcupiſcibilis ⁊ ira
ſcibilis. ſed rōnalis eſt alia vis ab iraſcibili. ergo iraſcibi/
lis a ↄcupiſcibili. ¶ Pre. Phs. iij. de aīa ponit in appeti
tiuo deſideriū ⁊ animū. id eſt iraſcibilē ⁊ ↄcupiſcibile

R° ¶ Rñſio dōm. ꝙ appetitus ſenſualitatis has duas
vires ↄtinet. ſcʒ iraſcibilem ⁊ ↄcupiſcibilem. que ſunt ab
inuicem diuerſe potentie. Qd quidē hoc mō videri po/
teſt. appetitus eñ ſenſitiuus quādam ↄuenientiā habet
cum appetitu naturali inquātum vtrūqʒ tendit in rem con
uenientem appetenti. ¶ Inuenit̄ aūt appetitus natura/ Duplex opatio rei naturalis
lis ad duo tēdere ſm duplicē opatōeʒ rei naturalis. qua
rum vna eſt. per quam res naturalis nititur acquirere id
qd eſt ↄſeruatiuū ſue nature. ſicut graue mouetur deor/
ſum vt ibi ↄſeruetur. Alia eſt ꝑ quam res naturalis ſua
ↄtraria deſtruit per qualitatem actiuam. Et hoc qdem
neceſſariū eſt rei corruptibili. qꝛ niſi haberet virtutem ꝑ Appetit⁹ natãl ten. ad duo.
quam ſuū ↄtrariū vinceret ab eo corrūperetur. ¶ Sic er
go appetitus naturalis ad duo tendit. ſcʒ ad ↄſequēduʒ
id qd eſt ↄgruū ⁊ amicū nature. ⁊ ad habendū victoriam
ſuper illud qd eſt ei aduerſum. Et primū eſt ꝑ moduʒ re
ceptionis. ſecūdum vero ꝑ modum actionis. vnde etiam
ad diuerſa ꝑncipia reducūtur. recipere eñ ⁊ agere nō ſūt
ab eodem ꝑncipio. vt ignis qui per leuitatem fertur ſur
ſum. per calorem ↄtraria corrumpit. Ita etiā in appetitu
ſenſibili illa duo inueniūtur. nam aīal ꝑ appetitiuā poten
tiam appetit id qd eſt ↄgruū ⁊ amicuʒ ſibi. ⁊ hoc per vim
ↄcupiſcibilem. cuius ꝓprium obiectuʒ eſt delectabile ſm
ſenſum. Appetit etiā habere dominiū ⁊ victoriam ſup ea
que ſunt ſibi ↄtraria. et hoc ꝑ vim iraſcibilem. vnde dicit̄
ꝙ eius obiectum eſt aliqd arduū. Et ſic patʒ ꝙ iraſcibi/
lis eſt alia potentia a ↄcupiſcibili. Nam aliā rōnem appe
tibilitatis habet aliquid ex hoc qd eſt delectabile ⁊ ex hoc
qd eſt arduū. cum quādoqʒ id qd eſt arduū a delectatōe
ſeparet ⁊ reb⁹ ↄtriſtantib⁹ immiſceat. ſicut cum aīal reli/
cta voluptate cui vacabat aggredit̄ pugnam. nec retra/
hitur ꝓpter dolores quos ſuſtinet. Et vna eaꝝ. ſcʒ ↄcu/
piſcibilis videtur ordinata ad recipiendum. hec eñ appe
tit vt ei ſuū delectabile ↄiūgatur. Altera vero ſcʒ iraſcibi
lis eſt ordinata ad agendum. qꝛ per actōem aliquam ſu/
perat id qd eſt ↄtrarium vel nociuū ponens ſe in quadaʒ
altitudine victorie ſup ipm. Hoc aūt ↄmuniter in poten
tijs anime inuenitur ꝙ recipere ⁊ agere ad diuerſas ani/
me potentias pertinent. ſicut patʒ de intellectu agente ⁊
poſſibili. Et inde eſt ꝙ ſm Auicē. ad iraſcibilem ꝑtinet
fortitudo ⁊ debilitas cordis. quaſi virtuti ordinate ad
agendum. ad ↄcupiſcibilem autem dilatatio ⁊ conſtrictio
ipſius. quaſi virtuti ordinate ad recipiendum. Patʒ igi/
tur ex dictis ꝙ iraſcibilis quodāmodo ad concupiſcibilē
ordinatur ſicut ꝓpugnatrix ipſius. Ad hoc eñ neceſſari/
um fuit alicui animali per iraſcibilem victoriam de con/
trarijs conſequi. vt cōcupiſcibilis ſine impedimento ſuo
delectabili potiretur. Cuius ſignū eſt. ꝙ ꝓpter delectabi
lia pugna eſt inter animalia. ſcʒ ꝓpter coitum ⁊ cibum. vt
dicitur in. viij. li. de animalib⁹. Et inde eſt ꝙ oēs paſſio
nes iraſcibiles habent ⁊ ꝑncipium ⁊ finem in concupiſci/
bili. Nam ira incipit ex aliqua triſticia illata que eſt in cō
cupiſcibili. ⁊ terminatur poſt vindictaʒ adeptam ad gau
dium. quod etiam eſt in concupiſcibili. Et ſimiliter ſpes
incipit a deſiderio vel amore. ⁊ terminat̄ in delectatiōem
¶ Sciendū eſt autem. ꝙ tam ex parte apprehenſiuaruʒ
virium ꝙ̄ ex parte ſenſitiuarum appetitiue partis aliqd
eſt quod competit ſenſibili anime ſm propriam naturaʒ

aliquid vero ſm ꝙ habet aliquam participationem mo-
dicam rationis attingens ad vltimum eius in ſuo ſupre
mo. ſicut dicit Dyo. vij. caplo. de di. nomi. ꝙ diuina ſapi
entia coniūgit fines primorum principijs ſecūdorū. ſicut
vis imaginatiua competit anime ſenſibili ſm propriam
rationē. quia in ea reſeruantur forme per ſenſum recepte
Sed vis eſtimatiua per quam animal apprehendit intē-
tiones non acceptas per ſenſum. vt amiciciam vel inimi
ciciam ineſt anime ſenſitiue ſm ꝙ aliquid participat ra-
tionis. Unde ratōne huius eſtimatōnis dicitur anima-
lia quādam prudentiam habere. vt patet in ꝑncipio me-
taphy. ſicut ꝙ ouis fugit lupum. cuius inimiciciam nūꝗ̃
ſenſit. Et ſimiliter eſt ex parte appetitiue. nam ꝙ animal
appetat id quod eſt delectabile ſm ſenſum. quod ad ꝯcu
piſcibilem pertinet. hoc eſt ſm propriam ratōem ſenſibi-
lis anime. ſed ꝙ relicto delectabili appetat aliquid ad
victoriam quam conſequitur cum dolore. quod ad iraſci
bilem pertinet. competit ei ſm ꝙ aliqualiter attingit ap-
petitum ſuperiorem. vnde iraſcibilis eſt propinquior ra-
tioni ⁊ volūtati ꝗ̃ cōcupiſcibilis. propter hoc incontinēs
ire eſt minus turpis ꝗ̃ incontinens ꝯcupiſcentie. vtpote
minus ꝑuatus rōne. vt dicit phus. vij. ethicoꝝ. Patet er
go ex dictis. ꝙ iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis ſunt diuerſe po
tentie. ⁊ quid eſt obiectum vtriuſqꝫ. ⁊ quomodo iraſcibi
lis iuuat concupiſcibilem. ⁊ eſt ſuperior ⁊ dignior ea. ſicut
et eſtimatiua inter ceteras apprehenſiuas ſenſitiue ptis
Ad .j. ¶ Ad primū ergo dicendum. ꝙ ſenſualitas dicit̄ eſſe
vis ſingulariter. quia eſt vna in genere. ꝗ̃uis per aliquas
Ad 2 ſpecies vel partes diuidatur ¶ Ad ſecūdum dicendum
ꝙ tam conueniens delectabile ꝗ̃ etiam nociuū triſtabile
ad ꝯcupiſcibilem pertinet ſm ꝙ vnum eſt fugiendum et
alterum conſequendum. ſed habere quādam altitudinē
ſiue arduitatem ſuper vtrūqꝫ. vt ſcꝫ ⁊ nociuum poſſit ſu-
perari. ⁊ delectabile cum ſecuritate quadam poſſideri ad
Ad 3 iraſcibilem pertinet. ¶ Ad tercium dicendum. ꝙ rece-
dere a nociuo ⁊ accedere ad delectabile vtrūqꝫ concupi-
ſcibili competit. ſꝫ impugnare ⁊ ſuperare id quod poteſt
Ad 4 eſſe nociuum hoc pertinet ad iraſcibilem. ¶ Et per hoc
Ad 5 patꝫ reſponſio ad quartū ⁊ quintum. quia cōueniens eſt
obiectum ꝯcupiſcibilis ſm ꝙ eſt delectabile. ſed totius
ſenſualitatis ſm ꝙ eſt quocūqꝫ modo expediens anima
Ad 6 li. vel per viam ardui. vel viam delectabilis. ¶ Ad ſex-
tum dōm. ꝙ eadē appetitiua concupiſcibilis eſt cōueni-
entis proſequitiua ⁊ inconuenientis fugitiua. vnde ira-
ſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis non diſtinguūtur per ꝯueniens ⁊
Ad 7 nociuū. vt ex dictis patet. ¶ Ad ſeptimum dicendū. ꝙ
cum dicitur. odiū eſt ira inueterata. eſt predicatio ꝑ cau
ſam ⁊ non per eſſentiam. nam paſſiones iraſcibilis termi
Ad 8 nantur ad concupiſcibilem. vt dictum eſt. ¶ Ad octauū
dicendum. ꝙ concupiſcere appetitu animali ad ſolā con
cupiſcibilem pertinet. ſed concupiſcere appetitu natura-
li pertinet ad quamlibet potentiam. nam quelibet poten-
tia anime natura quedam eſt et naturaliter in aliquid in
clinatur. Et ſimiliter eſt dicendum de amore ⁊ delectati
Ad 9 one ⁊ alijs huiuſmodi. ¶ Ad nonum dicendum. ꝙ in
definitione paſſionum iraſcibilis ponitur actus appetiti-
ue cōmunis. vt appetere. non autem aliquid ad concupi
ſcibilem pertinens. niſi ſicut principium vel terminus. vt
ſi dicatur ꝙ ira eſt appetitus vindicte propter preceden-
tem contriſtationem

Tercio querit̄. vtrū

iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis ſint tm̄ in appetitu
ſuperiori vel inferiori ¶ Et videtur ꝙ etiam in ſuperio- 1
ri. nam appetitus ſuperior ad plura ſe extendit ꝗ̃ appe-
titus inferior. cum ſit et ſpiritualium ⁊ corporalium. ſi er-
go appetitus inferior diuiditur in duas partes. ſcꝫ iraſci-
bilem ⁊ concupiſcibilem. multo fortius ⁊ ſuperior diui-
di poteſt. ¶ Pre. Quecūqꝫ vires ſunt anime ſm ſeipſam 2
ad partem ſuperiorem pertinent. nam inferiores vires
ſunt cōmunes anime ⁊ corpori. ſed iraſcibilis ⁊ concupi-
ſcibilis ſunt anime ſm ſeipſam. vnde dicitur in libro de
ſpū ⁊ anima. has potentias habet anima anteꝗ̃ corpori
admiſceatur. ſed quedam ſunt ei naturales. nec aliud ſꝫ
ꝗ̃ ipſa. tota nanqꝫ anime ſubſtantia in his trib⁹ plena et
perfecta conſiſtit. id eſt in rationabilitate ⁊ ꝯcupiſcibili-
tate ⁊ iraſcibilitate. ergo iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis ad
appetitum ſuperiorem pertinent. ¶ Pre. Scdm phm 3
in tercio de anima. ⁊ in. xi. metaphyſ. Sola pars anime
rationalis eſt a corpore ſeparabilis. ſed iraſcibilis ⁊ con-
cupiſcibilis remanent in anima a corpore ſeparata. vt in
libro de ſpiritu ⁊ anima dicitur. ergo iraſcibilis ⁊ concu-
piſcibilis ad partem rationalem pertinent. ¶ Pre. Ima 4
go trinitatis querenda eſt in ſuperiori parte anime. ſed ſe-
cūdum quoſdam aſſignatur imago in rationali iraſcibili
et concupiſcibili. ergo iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis ad ſu-
periorem partem pertinent. ¶ Pre. Charitas dicitur 5
eſſe in concupiſcibili. ſpes autem in iraſcibili. ſed cha-
ritas ⁊ ſpes non ſunt in appetitu ſenſitiuo qui non poteſt
extendi ad immaterialia. ergo iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis
nō ſunt in appetitu inferiori. q̄ nō pt̄ extendi ad imateria
lia. g̊ iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis nō ſꝫ tm̄ in appetitu inferi
ori. ſꝫ etiā in ſupiori. ¶ Pre. Vires humane dicūtur ꝗ̃s 6
homo ſupra cetera animalia habet. que pertinent ad ſu-
periorem partem anime. ſed diſtinguitur a magiſtris du
plex iraſcibilis. ſcꝫ humana ⁊ nō humana. et ſimiliter cō
cupiſcibilis. ergo predicte vires non ſunt tm̄ in appetitu
inferiori. ſed etiam in ſuperiori ¶ Pre. Operationes vi 7
rium ſenſitiuarum tam apprehenſiuarum ꝗ̃ appetitiua-
rum non manent in anima ſeparata. eo ꝙ per corporis or
gana exercentur. alˀs anima ſenſibilis in brutis eſſet in-
corruptibilis. vtpote potens operationem ſuam habere
per ſeipſam. ſed in anima ſeparata remanet gaudiū ⁊ tri-
ſticia. amor ⁊ timor ⁊ alia huiuſmodi. que attribuuntur
iraſcibili ⁊ concupiſcibili. ergo iraſcibilis ⁊ concupiſcibi
lis nō ſunt tm̄ in ſenſitiua parte. ſed etiā in intellectiua
¶ Sed ꝯtra eſt qd̄ Damaſ. ⁊ Grego. nicenus ⁊ phs Cōtra
ponūt eas eſſe in ſenſibili appetitu tm̄
¶ Reſponſio dicendum. ꝙ cum actus appetitiuarū Rſo
partium preſupponat actum apprehenſiuarū. diſtinctio
appetitiuarum ad inuicem aliqualiter eſt ſimilis diſtincti
oni apprehenſiuarum. Inuenimus autem hoc in appre-
henſiuis potentijs ꝙ reſpectu illorum apprehenſiua ſupe
rior manet vna ⁊ indiuiſa. reſpectu quorum apprehenſi-
ue inferiores diſtinguūtur. vna enī intellectiua potentia
cognoſcimus omnia ſenſibilia ꝗ̃tum ad earum naturas
reſpectu quorum vires ſenſitiue diſtinguūtur. Unde ſm
Auguſtinum exterius aliud eſt quod videt. ⁊ aliud eſt
quod audit. ſed interius in intellectu eſt idem. Et ſimili
ter eſt de appetitiuis. ꝙ appetitiua ſuperior vna eſt reſpe
ctu omnium appetibiliū. ꝗ̃uis appetitiue inferiores re-

ſpectu diuerſorum appetibilium diſtinguantur. Cuius
rō ex vtraq₃ parte eſt ꝙ vis ſuperioꝛ habet obiectum vni/
uerſale. ſed inferioꝛes vires habent obiecta particularia.
multa autem per ſe ꝯueniunt particularibꝫ que per acci/
dens ſe habent ad vniuerſale. Et ideo cum accidentalis
differentia non diuerſificet ſpeciem. ſed ſolum illa que eſt
per ſe. potentie inferioꝛes inueniūtur diſtincte ſm̄ ſpecie₃
vbi potentia ſuperioꝛ remanet indiuiſa. ſicut pat₃ ꝙ obie
ctum intellectus eſt quidditas. vnde eadem potentia in/
tellectus ſe extendit ad omnia que habent quidditatem
nec diuerſificatur per aliquas differentias que rationem
quidditatis non diuerſificant. Sed cum obiectu₃ ſenſus
ſit corpus quod eſt natum mouere oꝛganum ſenſus. ſm̄
diuerſam rōnem mouendi. opoꝛtet potentias ſenſitiuas
diuerſificari. vnde alia potentia eſt viſus ⁊ auditus. quia
alia rōne mouet ſenſum coloꝛ ⁊ ſonus. Et ſimiliter eſt ex
parte appetitiuarum. nam obiectum appetitus ſuperio/
ris. vt ſupꝛa dictum eſt. eſt bonū abſolute. ſed obiectum
appetitus inferioꝛis eſt res aliquo modo proficua anima
li. arduū autem ⁊ delectabile non ſm̄ eandem rationem
ſunt ꝯuenientia animali. vt ex predictis patet Et ideo ꝑ
hoc eſſentialiter diuerſificatur obiectum inferioꝛis appe/
titus. non autem ſuperioꝛis appetitus obiectum. qui ten/
dit in bonum abſolute quocūq₃ modo ¶ Sciendū tamē
eſt. ꝙ ſicut intellectus habet aliquam operatōnem circa
eadem circa que ſenſus operantur. ſed altioꝛi modo cum
cognoſcat vniuerſaliter ⁊ imaterialiter quod ſenſus ma/
terialiter ⁊ particulariter cognoſcit. Ita etia₃ appetitus
ſuperioꝛ circa eadem habet operatōem cum appetitibꝫ in
ferioꝛibꝫ. quis altioꝛi modo. na₃ inferioꝛes appetitus ten
dunt in ſua obiecta materialiter. ⁊ cū aliqua paſſione coꝛ
poꝛali. a quibus paſſionibꝫ ⁊ nomen iraſcibilis ⁊ concupi/
ſcibilis imponitur. Appetitus vero ſuperioꝛ habet actus
ſimiles inferioꝛi appetitui. ſed abſq₃ omni paſſione. Et ſic
operationes ſuperioꝛis appetitus ſoꝛtiūtur interdu₃ no
mina paſſionum. ſicut volūtas vindicte dicitur ira. ⁊ qui
etatio voluntatis in aliquo diligibili dicitur amoꝛ. Et ea
dem ratōne ipſa voluntas que hos actus producit dꝛ in
terdum iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis. non tamen ꝓpꝛie. ſed
ſm̄ quādam ſimilitudinem. non tamen ita ꝙ in volunta
te ſint alique vires diuiſe ſicꝫ iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcibili

Ad .1. ¶ Ad pꝛimum ergo dōm. ꝙ quis ſuperioꝛ appetitus
in plura ſe extendat ꝙ̄ inferioꝛ. tamen quia habet vniuer
ſale bonum pro ꝓpꝛio obiecto non diuiditur in plures ſpe
cies. ¶ Ad ſecundum dōm. ꝙ liber ille nō eſt Auguſtini
Ad 2 nec opoꝛ₃ eum in autoꝛitate accipere. Tamen poteſt di/
ci ꝙ ibi loqͥtur de iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcibili ſimilitudinarie
dictis. Uel loqͥtur quātum ad oꝛiginem potentiarum. na₃
omnes potentie etiam ſenſitiue ex eſſentia anime fluūt
Ad 3 ¶ Ad tercium dōm. ꝙ circa ſenſitiuas potentias ani/
me eſt duplex opinio. Quida₃ em̄ dicūt ꝙ manent in aīa
ſeparata ſm̄ eſſentiā. Alij vero ꝙ manent in eſſentia aīe
ſicut in radice. et quocūq₃ modo dicaẜ nō alio mō rema/
nent iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis ꝙ̄ alie vires ſenſitiue. vñ
etiam dꝛ in libro ꝑdicto ꝙ aīa recedens a coꝛpoꝛe trahit
Ad 4 ſecū ſenſu₃ ⁊ imaginatōes ¶ Ad quartū dōm. ꝙ Aug⁹.
in lib. de tri. inueſtigat multos modos trinitatis in ani/
ma noſtra. in quibꝫ eſt aliqua ſimilitudo trinitatis increa
te. quis vera ratio imaginis ſit ſolum in mente. ⁊ rōne
predicte ſimilitudinis aliqͥ ponūt imaginem in ratōnali
et iraſcibili ⁊ concupiſcibili. quis non ſit ꝓpꝛie dictum
Ad 5 ¶ Ad .v. dōm. ꝙ charitas ⁊ ſpes non ſunt in iraſcibili ⁊
ꝯcupiſcibili ꝓpꝛie loquendo. cum dilectio charitatis ⁊ ex
pectatio ſpei ſint ſine paſſione. ſed dꝛ charitas eſſe in ꝯcu
piſcibili in quātum eſt in volūtate prout habet actus ſimi/
les ꝯcupiſcibili. ⁊ ſimili ratōne dꝛ eſſe ſpes in iraſcibili. Ad 6
¶ Ad ſextum dōm. ꝙ iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis dicitur
eſſe humane ſiue rōnales. non ꝑ eſſentiam. quaſi ad par/
tem ſuperioꝛem pertineant. ſꝫ per participatōem inquātū
obediūt ratōni ⁊ participant regimen eius. vt etiā Da/
maſcenus dicit. ¶ Ad .vij. dōm. ꝙ etiam gaudium ⁊ ti/ Ad 7
moꝛ. que ſunt paſſiones. non remanent in anima ſepara/
ta. cum coꝛpoꝛali immuatione peragantur. ſed remanēt
actus volūtatis ſimiles illis paſſionibꝫ

Quarto queriẜ. vtru₃

ſenſualitas obediat rōni. ¶ Et videtur ꝙ non 1
Roma. vij. dꝛ. Nō em̄ quod volo hoc facio. ſed quod odi
malum hoc facio. hoc autem dicitur. vt quedam gloſa
exponit. propter motum ſenſualitatis. ergo ſenſualitas
rationi ⁊ voluntati non obedit. ¶ Pꝛe. Ibidem dicitur 2
video aliam legem in membꝛis meis repugnantem legi
mentis mee. hec autem lex eſt concupiſcentia. ergo repu/
gnat legi mentis ⁊ rationi. ⁊ ita non obedit ei. ¶ Pꝛere.
Sicut oꝛdinantur potentie appꝛehenſiue ad inuicem. ita 3
et appetitiue. ſed intellectus non habet in poteſtate ſua ac
tus exterioꝛum ſenſuum. nō em̄ videmus nec audimus
quicquid intellectus decreuit. ergo nec motus ſenſualita/
tis ſunt in poteſtate ratōnalis appetitus. ¶ Pꝛe. Natu 4
ralia non ſubduntur rationi. ſed ſenſualitas naturali appe
titu tendit in ſuū appetibile. ergo motus ſenſualitatis nō
ſubditur rationi. ¶ Pꝛe. Motus ſenſualitatis ſunt ani 5
me paſſiones. ad quas determinate diſpoſitiones coꝛpo
ris requiruntur. vt Auicenna determinat. ſicut ad iram
ſanguis calidus ⁊ ſubtilis. ad gaudium ſanguis tempe/
ratus. ſed diſpoſitio coꝛpoꝛalis nō ſubdiẜ ratōni. ergo nec
motus ſenſualitatis.

¶ Sed contra eſt quod Damaſce. dicit. ꝙ iraſcibilis Cōtra
et concupiſcibilis participant aliqualiter rationem que
ſunt partes ſenſualitatis. ergo ⁊ ſenſualitatis motus eſt
in poteſtate ratōnis. Hoc idem habetur ex dictis philo/
ſophi in pꝛimo ethicoꝛum. et ex Grego. niceno.

¶ Reſponſio dicendum. ꝙ in oꝛdine mobiliu₃ ⁊ mo Rº
toꝛum eſt deuenire ad aliquod pꝛimū. quod eſt mouens
a quo mouetur illud quod non eſt ex ſe motum. quia om
ne quod eſt per aliud reducitur ad illud quod eſt per ſe.
vt habetur in octauo phyſicoꝛum. Unde cum voluntas
ſeipſam moueat ex hoc ꝙ eſt domina ſui actus. opoꝛ₃ ꝙ
vires que ſeipſas non mouent ex ea aliquo modo moue
antur. tanto em̄ vnaqueq₃ aliarum virium plus de mo/
tu eius participat. quāto ei ſit propinquioꝛ. vnde ipſe ap/
petitiue inferioꝛes voluntati obediunt quātum ad ſuos pꝛin
cipales actus. vtpote ei propinquiſſime. alie vero magis
remote vt nutritiua ⁊ generatiua mouentur a voluntate
quātum ad aliquos earum exterioꝛes actus. Subdūtur
autem appetitiue inferioꝛes iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis
ratōni tripliciter. Pꝛimo quidem ex parte ipſius ratōis
cum em̄ eadem res ſub diuerſis conditōnibus ꝯſiderata
poſſit ⁊ delectabilis ⁊ hoꝛribilis reddi. ratio opponit ſen
ſualitati mediante imaginatione rem aliquam ſub ratī/
one delectabilis vel triſtabilis. ſecūdum ꝙ ei videẜ. et ſic
ſenſualitas moueẜ ad gaudium vel triſticiam. Et ideo

dicit philoſophus in pmo ethic. Recte em̄ et ad optima
depcatur rō. Scd̄o ex pte voluntatis. in virib9 em̄ ordi-
natis ad inuicē et cōnexis. ita ſe habet q motus intenſus
in vna pte eaꝝ. ꝛ precipue in ſupiori redundat in aliā. vn
de dr̄ in tercio de aīa q appetitus mouet appetitū. ſupior
ſcꝫ inferiorem. ſicut ſphera ſpherā in corpibus celeſtibus
Tercio ex pte motiue exequētis. ſicut em̄ in exercitu pro
gredi ad belluꝫ pendet ex imperio ducis. ita in nobis vis
motiua non mouet mēbra niſi ad imperiū eius. qd̄ in no
bis principat̄ rōnis ſcꝫ qualiſcūq; motus fiat in inferiori-
bus virib9. vñ rō iraſcibilem ꝛ cōcupiſcibilē reprimit ne in
actum exteriorem pcedant. vñ dr̄ Gen̄. iiij. ſubter te erit
appetitus tuus. Et ſic pꝫ q iraſcibilis et concupiſcibilis
ſubdunt̄ rōni ꝛ ſilr̄ ſenſualitas. q̄uis nomē ſenſualita-
tis ptineat ad has vires non ſm q pticipant rōnem. ſed
ſm naturā ſenſitiue ptis. vñ nō ita ppriē dr̄ q ſenſualitas
ſubdit̄. ſicut de iraſcibili ꝛ concupiſcibili.

Ad .j. ¶ Ad primū ḡ dc̄m q verbū illud aplī intelligit̄ quā
tum ad hoc q nō eſt in poteſtate noſtra vniuerſaliter oēs
inordinatos motus ſenſualitatis impedire. q̄uis poſſu-
mus impedire ſingulos. vt pꝫ ex dictis. ¶ Ad ſcd̄m dicē
Ad 2 dum q ſenſualitas quantū eſt de ſe repugnat rōni. tñ ra-
tio pt eam reprimere. vt patet ex dictis ¶ Ad terciū dicē-
Ad 3 dum q etiam inferiores apprehēſiue obediunt ſupiori. vt
patet de imaginatione et alijs ſenſibus interiorib9. ſed q
ſenſus exteriores intellectui nō obediant. cōtingit ex hoc
q ſenſus exterior indiget re ſenſibili ad ſentiendum ſine q̄
in actū exire non poteſt ¶ Ad quartū dc̄m q appetitiua
Ad 4 inferior nō naturaliter tendit in rem aliquā. niſi poſtq̄ p-
ponitur ſibi ſub rōne pprij obiecti. vt ex dictis patet Vñ
cum in poteſtate rōnis ſit ſub diuerſis rōnibus vnā ꝛ eā
dem rem pponere. vtpote cibum aliquem vt delectabile
et vt mortiferū. poteſt in diuerſa rō ſenſualitatem moue
Ad 5 re ¶ Ad quintū dicendū q diſpoſitio corpalis que perti-
net ad cōplexionem nō ſubditur rōni. Sed hec non req-
ritur ad hoc q paſſiones pdicte in actu ſint. ſed q homo
ſit ad eas habilis Actualis vero tranſmutatio corporis
vtpote acceſſio ſanguinis circa cor. vel aliquid hmōi quod
actu hmōi paſſiones cōcomitatur ſeqtur imaginatiōem.
et propter hoc ſubditur rationi

Quinto querit̄. vtruꝫ

in ſenſualitate poſſit eſſe peccatuꝫ ¶ Et videt̄
.j. q nō. Sicut em̄ dr̄ Aug9. nunq̄ niſi voluntate peccatur
ſed ſenſualitas diſtinguit̄ a volūtate. ergo in ſenſualitate
2 non eſt pctm̄. ¶ Pre. Om̄e pctm̄ eſt in poteſtate noſtra.
ſed opa ſenſualitatis contingunt naturaliter. ergo in ea
3 nullū eſt pctm̄ ¶ Prete. In anima ſepata peccata rema-
nent. ſenſualitas aūt nō remanet in anima ſepata. cum ſit
potentia corpori cōiuncta. actus em̄ eius mediante corpo
re exercet̄. cuius aūt eſt potentia eius eſt actus. ſm pħm
in li. de ſom. ꝛ vigi. ergo in ſenſualitate non eſt peccatum
¶ Prete. Sꝫm Aug9. in. v. de ci. dei. eſt aliquid qd̄ agit
4 et nō agit̄ vt deus. ꝛ in hoc peccatū nō ē. Eſt autē aliquid
qd̄ agit ꝛ agit̄. ſcꝫ voluntas. ꝛ in hac ɔſtat eſſe pctm̄. ꝛ eſt
aliquid qd̄ agit̄ ꝛ nō agit vt ſenſualitas. ḡ nec in ea pec-
catū eſt. ¶ Sed diceres. q in ſenſualitate pt eſſe pecca-
tum ex hoc ipſo q ratio motum eius impedire poteſt
¶ Sed cōtra eſt. ex hoc q rō impedire poteſt. ꝛ non im-
5 pedit. deſignat̄ interpretatiuus ɔſenſus rōnis. qui q̄dem

non ſufficit ad peccatum. cum nō ſufficiat ad meritū ſine
cōſenſu expreſſo. deus em̄ pnior eſt ad miſerendū q̄ puni
endū. vt dr̄ quedam gloſa in pnci9 Iere. ergo nec ex hac
rōne poteſt dici q peccatum ſit in ſenſualitate. ¶ Prete. 6
Nullus peccat in eo qd̄ vitare nō pt. ſed vitare non poſ-
ſumus quin motus ſenſualitatis ſint inordinati. vñ dicit
Aug9. q hō noluit vitare malū cum potuit. inflictum eſt
em̄ nō poſſe cum velit. ergo in ſenſualitate nō eſt pctm̄.
¶ Pre. Qñ mot9 ſenſualitatis eſt in aliqd̄ licitū. tūc nō
eſt pctm̄. vt cum cōiugatus mouet̄ in vxorem ſuā. ſed ſen 7
ſualitas nō diſcernit inter licitum ꝛ illicitū. ḡ qñ in illicitū
mouet̄ non erit pctm̄ ¶ Pre. Virtus ꝛ vitium ſunt cōtra 8
ria. ſed virtus nō pt eſſe in ſenſualitate. ergo nec vitium.
¶ Pre. In eo nō eſt peccatuꝫ cui nō imputat̄. ſenſualitati 9
aūt nō imputat̄ peccatū. cuꝫ non ſit domina ſui actus ſed
voluntati. ergo in ſenſualitate nō eſt peccatū. ¶ Pre. Id
quod eſt materiale in pctō mortali pt eſſe in ſenſualitate 10
non tamē pctm̄ mortale ibi dicimus eſſe. qꝛ in ea quod ē
formale in pctō mortali non eſt. ſed qd̄ eſt formale in pec-
cato veniali puatio ſcꝫ ordinis debiti nō eſt in ſenſualita
te ſed in rōne. cuius eſt ordinare. ergo in ſenſualitate non
eſt pctm̄ veniale. ¶ Pre. Si cecus qui a vidente ducit̄ in 11
foueā cadat. nō eſt peccatum ceci ſed videntis. cum ergo
ſenſualitas ſit quaſi ceca reſpectu diuinoꝝ. ſi cadat in ali-
quod illicitum nō eſt peccatū eius. ſed rōnis que debet eā
regere. ¶ Prete. Sicut ſenſualitas aliquo mō regitur a 12
ratione. ita ꝛ exteriora membra. in q̄bus tñ non dicimus
eſſe pctm̄. ḡ nec in ſenſualitate ¶ Prete. Diſpoſitio ꝛ for-
ma ſunt in eodem. qꝛ actus actiuoꝝ ſunt in patiēte ꝛ diſ- 13
poſito. ſed veniale eſt diſpoſitio ad mortale. cuꝫ ergo mor
tale non poſſit eſſe in ſenſualitate. ḡ nec veniale. ¶ Prete. 14
Actus fornicationis ppinquior eſt ſenſualitati q̄ rationi
ſi ergo in ſenſualitate poſſit eſſe peccatū. eſſet peccatū mor
tale. ſcꝫ fornicationis. quod cuꝫ ſit falſum videtur q in ea
peccatum non poſſit eſſe

¶ Sed cōtra eſt quod Aug9. dr̄. nonnullū vitium eſt Cōtra
quando caro cōcupiſcit aduerſus ſpm̄. hec autem cōcupi
ſcentia carnis ptinet ad ſenſualitatem. ergo in ea poteſt
eſſe peccatum ¶ Pre. Mgr̄ dr̄. xxiiij. diſtin. ſcd̄i li. ſniaꝝ.
q in ſenſualitate eſt peccatum veniale

¶ Rn̄ſio dc̄m q peccatuꝫ nihil aliud eſt q̄ actus ali- Rſo
quis deficiens a recto ordine qui eſſe debebat. et hoc mō Deſcriptio
accipit̄ peccatū in his q̄ ſunt ſm naturā. ꝛ in his que ſunt peccati
ſm artem. vt dr̄ pħus in. ij. phiſi. Sed tunc eſt peccatuꝫ
mortale qñ actus deficiens eſt moralis. Eſt autē aliquis
actus moralis p hoc q aliquo mō in nobis eſt. ſic em̄ de-
betur ei laus vel vituperiū. ꝛ ideo actus ille qui perfecte
eſt in poteſtate noſtra perfecte eſt moralis. ꝛ in eo poteſt
eſſe pfecta ratio peccati mortalis. ſicut ſunt actus q̄s vo-
luntas elicit vel imperat. Actus aūt ſenſualitatis non eſt
perfecte in poteſtate noſtra. eo q preuenit iudiciū ratōis
eſt tamē aliqualiter in noſtra poteſtate inquantū ſenſuali
tas rōni ſubijcit̄. vt ex dictis patet. Et ideo actus eius at
tingit ad gen9 moraliū actuū. ſed impfecte. Unde in ſen
ſualitate non poteſt eſſe peccatū mortale quod eſt pfectū
peccatuꝫ. ſed ſolū veniale. in quo imperfecta peccati mor-
talis ratio inuenitur

¶ Ad primū ḡ dc̄m q ſubiectū alicuius eſt duplex. ſ. Ad .j.
primū et ſecundariū. ſicut ſupficies eſt primū ſubiectū co Duplex
loris. corpus aūt ſcd̄ariū inquātū ſubijcit̄ ſupficiei. Silr̄ ſubiectū
dc̄m q pmū ſubiectū peccati ē volūtas. Scd̄m vero ſub
iectū pcti ē ſenſualitas inq̄ntū aliq̄liter ptcipat volūtatē

Ad 2 ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ actus ſenſualitatis eſt in nobis ali-
qualiter. non tñ̄ ex natura ſenſualitatis. ſed inquantū vi-
Ad 3 res ſenſualitatis ſunt rōnales ꝑ ꝑticipatiōem. ¶ Ad. iij.
dōm ꝙ peccatoꝝ note remanent in ꝯſciētia quacūqꝫ vi
fuerint ꝯmiſſa. vñ dato ꝙ ſenſualitas aīe non remaneat
mō p̄dicto. peccatū tñ̄ ſenſualitatis remanere p̄t. hoc aūt
Ad 4 an ſenſualitas remaneat alibi differendū eſt. ¶ Ad. iiij. di
cendū ꝙ q̄uis ſenſualitatis ſm̄ ſe ꝯſiderate non ſit agere
Ad 5 eſt tñ̄ eiꝰ ꝓut ꝑticipat aliq̄liter rōem ¶ Ad quintū dōm.
ꝙ non d̄r eſſe peccatū in ſenſualitate ꝓpter interp̄tatiuū
cōſenſum rōnis. Qñ aūt eius motus ſenſualitatis p̄ueue
nit iudiciū rōnis nō eſt cōſenſus nec interp̄tatiuus nec ex
preſſus. ſed ex hoc ipō ꝙ ſenſualitas eſt ſubijcibilis rat̄oni
actus eius q̄uis rōem p̄ueniat. tñ̄ habet rōnem peccati.
¶ Sciendū tñ̄ ꝙ etſi aliq̄ñ cōſenſus interp̄tatiuus ſuffi-
ciat ad peccatū. nō tamen oportet ꝙ ſufficiat ad meritū.
Plura enī reqruntur ad bonū q̄ȝ ad malū. cū ex ſingulis
defectibus ꝯtingat. bonū aūt ex tota ⁊ integra cauſa. vt
Ad 6 Dyo. d̄r. iiij. ca. de di. no. ¶ Ad ſextū dōm ꝙ peccata ſen
ſualitatis poſſumus q̄dem vitare ſingula. q̄uis nō om-
nia. vt patet ex his que in alia queſtōne dicta ſunt. ¶ Ad
Ad 7 ſeptimū dōm ꝙ cum aliq̄s accedit ad vxorē ſuā ex concu
piſcētia dūmodo nō excedit limites matrimonij eſt pecca
tum veniale. Vñ patet ꝙ ipſe motus cōcupiſcētie in cō-
iugato iudiciū rōnis p̄ueniens peccatū veniale eſt. ſed qñ
per rōem determinat̄ quid eſt licitum concupiſci. tūc etſi
Ad 8 ſenſualitas in id ferat̄. nullū erit peccatū. ¶ Ad octauū di
cendū ꝙ virtus moralis eſt in viribus ſenſitiuis. id eſt in
iraſcibili ⁊ cōcupiſcibili. vt pꝫ ꝑ pħm in tercio ethico. vbi
dicit ꝙ temperātia ⁊ fortitudo ſunt irrōnabiliū partium
Sed q̄ꝛ ſenſualitas nominat has vires quantū ad incli-
natione naturalē ſenſuū que eſt rōni cōtraria. non ſm̄ ꝙ
participāt rōem. Ideo magis ꝓprie d̄r ꝙ vitium ſit in ſen
ſualitate. ⁊ virtus in iraſcibili ⁊ cōcupiſcibili. peccatū tñ̄
quod eſt in ſenſualitate virtuti nō contrariat̄. vnde rō nō
Ad 9 ſeq̄tur ¶ Ad nonū dōm ꝙ om̄e peccatū imputat̄ homini
inquantū habet voluntatē. ⁊ tamē peccatū d̄r eſſe aliquo
modo in illa potētia. cuius actum ꝯtingit eſſe deformem
Ad 10 ¶ Ad decimū dōm ꝙ materiale in peccato mortali po-
Materia teſt accipi tripl'r. vno mō ſicut obiectū eſt materia actus
le peccati et ſic materia peccati mortalis qñqꝫ eſt in ſenſualitate. vt
mortal' ſu cum aliq̄s cōſentit in delectatōem ſenſualitatis Alio mō
mit̄ tripl'r ſicut actus exterior d̄r materialis reſpectu interioris ac-
tus. q̄ eſt formale in peccato mortali. cū actus interior et
exterior ſunt vnū peccatū. Et ꝑ hunc etiaꝫ modū actus
ſenſualitatis p̄t ſe habere materialiter in peccato mortali
Tercio mō. materiale in peccato mortali eſt cōuerſio ad
bonū cōmutabile. ſicut ad finem. formale aūt auerſio a bo
no incōmutabili. Et ſic id quod eſt materiale in peccato
mortali non p̄t eſſe in ſenſualitate. Nec ſeq̄tur ſi peccatū
mortale nō p̄t illi ineſſe ꝙ nō ſit ibi veniale rōne p̄dicta.
Ad 11 ¶ Ad. xi. dōm ꝙ peccatū d̄r eſſe in ſenſualitate. nō quia
ei imputet̄. ſed quia ꝑ eius actum cōmittitur. imputatur
aūt homini inquantū actus ille in eius poteſtate conſiſtit
Ad 12 ¶ Ad duodecimū dōm ꝙ membra exteriora ſunt tñ̄ mo
ta. vires aūt appetitiue inferiores ſunt mouentes ad ſi-
militudinē volūtatis. vnde inquantū participāt aliqua-
Ad 13 liter voluntatē poſſunt eſſe ſubiectū peccati. ¶ Ad deci-
mūtertiū dōm ꝙ duplex eſt diſpoſitio. vna qua patiens
diſponit̄ ad recipiendā formaꝫ. ⁊ talis diſpoſitio eſt in eo-
dem ſubiecto cum forma ad quaꝫ. Alia diſpoſitio eſt qua
agens diſponitur ad agendū. ⁊ de hac non eſt veruꝫ ꝙ ſit
in eodem cum forma ad quā diſponit. Huiuſmodi autē
diſpoſitio eſt veniale quod in ſenſualitate eſt ad peccatuꝫ
mortale quod eſt in rōne Nam ſenſualitas eſt vt agens in
peccato mortali inquantū inclinat rōem ad peccandum Ad 14
¶ Ad decimūquartū dōm ꝙ actus fornicatiōis q̄uis ſit
ꝓpinquior cōcupiſcibili quantū ad rōem obiecti. eſt tamē
ꝓpinquior rationi quantū ad rōem imperij. nam menbra
exteriora non applicant̄ ad exterioreꝫ actum. niſi ex impe-
rio rōnis. vnde in eis p̄t eſſe peccatū mortale. nō auteꝫ in
actu ſenſualitatis qui iudicium p̄uenit rōnis

Sexto querit̄. vtrum

cōcupiſcibilis ſit magis corrupta et infecta q̄ȝ
iraſcibilis ¶ Et videt̄ ꝙ nō. Corruptio enī ⁊ infectio hu
mane nature ex peccato originali venit. peccatū aūt origi 1
nale eſt in eſſentia aīe. ſicut in ſubiecto vt a q̄buſdā d̄r. ꝓ-
pter hoc ꝙ ipm̄ cōtrahit aīa ex cōiunctōe ſui ad corpus
cui ꝑ eſſentiā ſuam cōiungit̄. Cum ergo eſſentie aīe oēs
potentie eq̄liter appropinquāt. vtpote in ea radicate. vi-
detur ꝙ infectio ⁊ corruptio nō magis ſint in cōcupiſcibi
li q̄ȝ i iraſcibili ⁊ alijs potētijs ¶ Pre. Corruptio nature
in nobis eſt q̄dam inclinatio ad peccatū. ſed peccata ira- 2
ſcibilis ſunt grauiora q̄ȝ ꝯcupiſcibilis. q̄ꝛ ſm̄ Grego. ſpiri
tualia peccata ſunt maioris culpe q̄ȝ carnalia. ergo magis
eſt corrupta iraſcibilis q̄ȝ ꝯcupiſcibilis ¶ Pre. Ex corru- 3
ptione nature in nobis ꝯtingunt ſubiti aīe motus. ſꝫ mo
tus iraſcibilis magis dicunt̄ ſubiti q̄ȝ ꝯcupiſcibilis Iraſci
bilis enī mouet̄ cum quadā virtute animi. cōcupiſcibilis
autē cuꝫ quadā animi mollicie. ergo iraſcibilis magis eſt
corrupta q̄ȝ concupiſcibilis ¶ Prete. Huiuſmodi corru
ptio ſiue infectio de qua loquimur. eſt corruptio nature ꝑ 4
generatiōem traducta. Peccata aūt iraſcibilis ſunt ma-
gis naturalia. et magis traducunt̄ a parentibus in filios
q̄ȝ peccata ꝯcupiſcibilis. vt d̄r pħs in. vij. ethico. ergo ira
ſcibilis magis eſt corrupta q̄ȝ cōcupiſcibilis. ¶ Pre. Cor 5
ruptio ꝓuenit in nobis ex peccato p̄mi parentis. ſed pri-
mū peccatū primi parentis fuit ſupbia ſiue elatio que eſt
in iraſcibili. ergo ⁊ in nobis eſt magis corrupta iraſcibilis
q̄ȝ concupiſcibilis
¶ Sed contra. Vbi eſt maior turpitudo ibi eſt ma- Cōtra
ior corruptio ⁊ infectio. ſed ſm̄ pħm in. vij. ethi. turpior ē
incōtinens ꝯcupiſcentie q̄ȝ incōtinens ire. ḡ ꝯcupiſcibilis
eſt magis corrupta ⁊ infecta q̄ȝ iraſcibilis ¶ Pre. Ibi ſu
mus magis corrupti vbi difficilius reſiſtimus. ſed diffi-
cilius eſt pugnare ꝯtra voluntatē q̄ ad ꝯcupiſcibilē perti
net. q̄ȝ ꝯtra iram. vt pꝫ ꝑ pħm in. ij. ethi. ergo ⁊ in cōcu
piſcibili ſumus magis corrupti q̄ȝ in iraſcibili
¶ Rñſio dōm. ꝙ corruptio ⁊ infectio peccati origina Rͦ
lis hoc mō differūt ꝙ infectio ꝑtinet ad culpaꝫ. corruptio
aūt ad penā. Culpa āt original' dupl'r d̄r in aliq̄ potētia Culpa ori
aīe. vno mō eſſentialiter. alio mō cauſaliter. Eſſentialiter gi. ē in poñ.
enī eſt in ipſa eſſentia aīe vel in p̄te intellectiua. vbi erat aīe dupl'r
originalis iuſticia q̄ ꝑ peccatū originale p̄uat̄. Cauſaliter
aūt eſt in illis potentijs q̄ attingūt actū generationis hu
mane. ꝑ quā originale pcc̄m traducit̄. quē q̄dem actuꝫ at-
tingit vis generatiua ſicut ipm̄ exequēs. vis aūt concupi
ſcibilis. ſicut ipſum imperās rōne delectationis. ſenſus ta
ctus ſicut delectatōem ꝑcipiens. Et ideo iſta infectio at
tribuit̄ inter ſenſus tactui. ⁊ inter appetitiuas ꝯcupiſcibi
li. ⁊ inter om̄es potentias anime generatiue. que dicit̄ eſſe
infecta ⁊ corrupta. Corruptio tñ̄ aīe de qua hic loq̄mur

conſideranda eſt ad modū corruptionis corporalis. que
quidem contingit ex hoc ꝙ remoto cōtinente ſingule par
tes cōtrarie tendunt in id quod in eis cōuenit ſm naturā
et ſic fit corporis diſſolutio. Similiter remota iuſticia ori
ginali ꝑ quā ratio cōtinebat in ſtatu innocentie omnes in
feriores vires omnino ſibi ſubiectas. ſingule tendunt in id
quod eſt eis ꝓprium. ſcʒ cōcupiſcibilis in delectationē. ira
ſcibilis in iram ⁊ alia huiuſmodi. Unde phus ꝑmo ethi.
comparat huiuſmodi partes anime. partibus corporis diſ
ſolutis. ſicut aūt corruptio corporalis non dicit̄ eſſe in ani/
ma. qua tamē recedente corpus diſſoluit̄. ſed in corpore diſ/
ſoluto. ita hmōi corruptio eſt in viribus ſenſitiuis. inquā/
tum cōtinentia rōnis priuate in diuerſa ferunt̄. non autē
in ipſa ratione. niſi quatenus ipſa ꝓpria ꝑfectione ꝑuatur
ſeparata a deo. Et ideo quanto aliqua inferiorum virium
magis elongatur a ratione tāto magis eſt corrupta. Et
ideo cum iraſcibilis ſit rōni ꝓpinqua quaſi aliquid ratio/
nis in ſuo motu ꝑticipans. ſm phm in. vij. ethicorum. mi/
nus erit corrupta iraſcibilis ꝙ̄ cōcupiſcibilis.

¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ ꝗuis omnes potentie
Ad. j. in eſſentia anime radicent̄. tamen quedam ꝑ ꝑus fluunt ab
eſſentia anime ꝙ̄ alie. ⁊ ad cauſaʒ originalis diuerſaʒ ha
bitudinē habent. ⁊ ſic non ſimiliter eſt in omnibus corru/
Ad 2 ptio ⁊ infectio originalis peccati. ¶ Ad ſecundū dōm ꝙ
ex hoc ipſo ꝙ motus rōnis magis ꝑncipat̄ in iraſcibili ꝙ̄
in cōcupiſcibili ꝯtingit ꝙ peccā iraſcibil' ſunt grauiora pecca
ta. peccata vero ꝯcupiſcibilis turpiora. rō enim diſcretiōis
culpam auget. ſicut ⁊ ignorātia culpā alleuiat. Receſſus
aūt a rōne in qua tota dignitas humana cōſiſtit. ad tur
pitudinē ptinet. vn̄ ex hoc ipſo patet ꝙ concupiſcibilis eſt
magis corrupta. vtpote longius a ratione diſcedens.
Ad 3 ¶ Ad terciū dicenduʒ ꝙ motus cōcupiſcibilis ⁊ iraſcibi
lis poſſunt dupliciter conſiderari. ſcʒ in appetendo ⁊ in ex
equendo. In appetendo quidem magis eſt ſubitus mo/
tus cōcupiſcibilis ꝙ̄ iraſcibilis. quia iraſcibilis mouetur
quaſi deliberando ⁊ cōferendo vindictam intentaʒ ad in
iuriam receptā quaſi ſyllogiſans. vt dr̄ in. vij. ethico. ſed
cōcupiſcibilis ad ſolam apprehenſionē delectabilis moue
tur ad ſui fruitionem. vt ibidem dicit̄. Sed in exequendo
motus iraſcibilis magis eſt ſubitus ꝙ̄ cōcupiſcibilis. quia
iraſcibilis cum quadā fortitudine et fiducia agit. concu/
piſcibilis vero cum quadā mollicie inſidioſe tendit ad ꝓ/
poſitum adipiſcendū. vnde dr̄ phs in. vij. ethi. ꝙ iracun/
dus nō eſt inſidiator ſed manifeſtus. cōcupiſcētia vero in
ſidiat̄. Et inducit verſuʒ Homeri q̄ dixit venereʒ eſſe do
loſam ⁊ eius corrigiā variā. ſignans deceptionem qua ve
Ad 4 nus furat̄ intellectū ſpiſſe ſapientis. ¶ Ad quartū dicen/
dū ꝙ aliquid dicit̄ eſſe naturale dupl'r. vel quantū ad na
turam ſpeciei. vel quantū ad naturā indiuidui. Quantū
ad naturā ſpeciei peccata cōcupiſcibilis ſunt magis natu
ralia ꝙ̄ peccata iraſcibilis. Unde phs dr̄ in ſcđo ethico.
ꝙ voluptas omnibꝫ nobis ex puero committit̄ quaſi cō/
temporanea vite. Sed quantū ad naturā indiuidui ſunt
magis naturalia peccata iraſcibilis. ⁊ hoc ideo. quia ſi cō
ſideret̄ motus appetitus ſenſibilis ex parte anime. concu/
piſcibilis naturaliꝰ tendit in ſuum obiectum. vtpote ma
gis naturale ⁊ ꝯueniens ſm ſeipſum eſt ei cibus ⁊ potus
et alia huiuſmodi ꝑ q̄ natura cōſeruatur. Si enī conſide/
retur huiuſmodi motus ex parte corporis. maior tranſ/
mutatio et cōmotio corporalis complexionis fit ex mo/
tu ire ꝙ̄ concupiſcentie cōmuniter ⁊ ꝓportionabiliter lo/
quendo. Et ideo corpalis cōplexio in qua plerumqꝫ et fi

lij parentibus aſſimilantur plus facit ad dominiū ire ꝙ̄
ad dominiuʒ concupiſcentie. Et propter hoc in peccatis
ire magis imitantur filij parentes ꝙ̄ in peccatis concupi
ſcentie. Quod enī eſt ex parte anime refertur ad ſpeciem
ſed quod eſt ex determinata cōplexione corporis perti/
net magis ad indiuiduuʒ. Originale autē peccatum eſt
peccatum totius humane nature. vnde pateʒ ꝙ ratio nō
ſequitur. ¶ Ad quintum dicenduʒ ꝙ in nobis contrario Ad 5
ordine corruptio accidit ⁊ in Adam. quia in Adam ani
ma corrupit corpus. ⁊ perſona naturam. in nobis autem
econuerſo. Unde ꝗuis peccatuʒ Ade ꝑ prius pertinue
rat ad iraſcibilē. tamē in nobis corruptio magis pertinet
ad concupiſcibilem.

Septimo querit̄. vtrum

ſenſualitas in vita iſta curari poſſit a corruptio
ne predicta. ¶ Et videtur ꝙ ſic. quia predicta corruptio .1.
vocatur fomes. Dicit̄ etiam de beata virgine ꝙ etiaʒ in
hac vita fuit totaliter a fomite liberata ꝑcipue poſt con/
ceptionem filij dei. ergo ſenſualitas in hac vita eſt curabi 2
lis. ¶ Preterea. Omne id quod obedit rationi eſt ſuſcepti/
uū rectitudinis rationis. ſed vires ſenſualitatis ſcilʒ ira/
ſcibilis et concupiſcibilis obediunt rationi. vt ex dictis
patet. ergo ſenſualitas eſt ſuſceptiua rectitudinis ratio/
nis. ⁊ ita poteſt a contraria corruptione curari. ¶ Preterea. 3
Uirtus opponitur peccato. ſed in ſenſualitate poteſt eſſe
virtus. vt dicit phs in tercio ethico. ꝙ temperantia ⁊ for
titudo ſunt irrationabilium partium. ergo ſenſualitas pt̄
in hac vita curari a corruptione peccati. ¶ Preterea. Ad cor 4
ruptionem ſenſualitatis ptinet ꝙ ex ea motus inordina/
ti ꝓcedant. qui ſunt cōcupiſcentie praue. ſed temperatus
non habet huiuſmodi cōcupiſcentias in quo differt a con
tinente qui eas habet. ſed non ſequitur. vt patet in ſeptiº.
ethicorum. ergo ſenſualitas in hac vita poteſt totaliter cu/
rari. ¶ Preterea. Si corruptio illa eſt incurabilis. aut eſt ex 5
parte curantis. aut ex parte medicine. aut ex parte mor/
bi. aut ex parte nature ſanande. ſed non eſt ex parte cu/
rantis. ſcʒ dei. quia omīpotens eſt. Nec ex pte medicine.
quia vt patet Roma. v. donum chriſti eſt virtuoſius ꝙ̄
peccatū ade quo corruptio hmōi eſt inducta. Nec ex par/
te morbi. quia eſt contra naturā. cum in natura ꝑmo in/
ſtituta non fuit. Nec ex parte nature curande. vtile enim
eſt hanc infirmitatē remoueri. cū ex ea hō ſit pronus ad
malum. ⁊ tardus ad bonum. ergo ſenſualitas in hac vita
eſt curabilis.
¶ Sed contra. Neceſſitas peccandi venialiter ſaltem Cōtra
conſequit̄ neceſſitatem moriendi. ſed in hac vita neceſſi/
tas moriēdi non tollitur. ergo nec neceſſitas peccandi ve/
nialiter. ⁊ ſic nec corruptio ſenſualitatis ex qua ꝑdicta ne
ceſſitas venit. ¶ Pre. Si ſenſualitas curabilis eſſeʒ in hac
vita maxime ꝑ ſacramenta eccl'ie curaretur. que ſunt me
dicine ſpirituales. ſed adhuc poſt ſacramēta ſuſcepta ma/
net. vt experimento patet. ergo ſenſualitas non eſt cura
bilis in hac vita
¶ Rnſio dōm ꝙ ſenſualitas in hac vita curari nō pt̄ niſi Rſº
ꝑ miraculū. Cuius rō eſt. quia illud qđ eſt naturale non pt̄
ꝑmutari niſi a virtute ſupnaturali. hmōi autē corruptio
quia potentie aīe dicunt̄ corrupte. ſequit̄ quādam nō incli/
natōem nature. ꝙ enī hōi in ꝑmo ſtatu collatū fuit vt rō
totaliter inferiores vires ꝯtineret. ⁊ aīa corpus nō fuit ex

virtute principiorum naturalium. ſed ex virtute originalis
iuſticie ex diuina liberalitate ſupaddite. qua quidem iuſti
cia per peccatum ſublata homo rediit ad ſtatum conue-
nientẽ ſibi ſm pͥncipia ſua naturalia. vt Dyo. dicit in eccli.
hierarch. iij. cap. ꝙ per peccatũ natura humana ad prin-
cipii conſequentẽ merito ducta eſt finem. Sicut ergo ho
mo naturaliter moritur. nec ad immortalitatem reduci
poteſt niſi miraculoſe. ita naturaliter cõcupiſcibilis tẽdit
in delectabile ⁊ iraſcibilis in arduũ. etiam pter ordinem
rõnis. vnde ꝙ illa corruptio remoueatur non poteſt eſſe niſi
miraculoſe. virtute ſupnaturali id faciente
Ad 1. ¶ Ad primũ ergo dicendum ꝙ beata virgo liberata fuit a
Ad 2 fomite miraculoſe ¶ Ad ſecundũ dicendũ ꝙ iraſcibilis ⁊
cõcupiſcibilis obediunt rõni inquantũ motus earum vel
ordinantur vel comprimuntur p rõem. non tamen ita ꝙ
Ad 3 totaliter inclinatio earum tollatur. ¶ Ad terciũ dicendum ꝙ
virtus in iraſcibili ⁊ ↄcupiſcibili exiſtens nõ ↄtrariatur corru-
ptioni predicte. vnde non totaliter eam tollit. contraria-
tur autẽ excellentie inclinationis predictarum virium in ſua
Ad 4 obiecta. ⁊ hoc p virtutem tollitur ¶ Ad quartũ dicendũ
ꝙ temperatus ſm phm non caret omnino cõcupiſcentiis
ſed cõcupiſcentiis vehementibus. quales poſſunt eſſe in cõ
Ad 5 tinente. ¶ Ad quintũ dicendũ ꝙ ex parte illorum omnium
quattuor cõtingit ꝙ ſenſualitas non curetur in hac vita.
Ipſe enim deus quamuis ſit potens curare tamẽ ſm ordinem
ſue ſapientie diſponit vt nõ curetur in hac vita. Simili-
ter donum gratie quod p chriſtum nobis cõfertur. quamuis
ſit efficacius ꝙ peccatũ primi hominis. non tamẽ ordina-
tur ad remouendũ corruptiõem predictã que eſt nature.
ſed ad remouendũ culpam pſone Similiter etiam huius
modi corruptio quamuis ſit cõtra ſtatum nature pͥmitus in
ſtitute. eſt tamẽ conſequens principia nature ſibi relicte.
Eſt etiam ⁊ homini vtile ad vitandum elationis vitium
vt ſenſualitatis infirmitas remaneat. ſcḋe Corinth. xij.
Ne magnitudo reuelationum extollat me datus eſt mihi
ſtimulus carnis mee. Et ideo poſt baptiſmum remanet
hec infirmitas in homine. ſicut ſapiẽs medicus dimittit
aliquem morbum non curatum qui non poſſit curari ſine
periculo maioris morbi.

¶ Materia viceſimaſexta
De paſſionibus anime.

QUeſtio. xxvj. de paſ
ſionibus anime. Et habet decem queſtio-
nes Prima. vtrum naturaliter anima ſepa
rata a corpore patiatur Secũda. quõ aĩa ↄiuncta corpo
ri patiatur Tercia. vtrum paſſio ſit tm̃ in appetitiua ſen
ſitiua Quarta. ſm quid attendatur contrarietas ⁊ diuerſi-
tas inter anime paſſiones Quinta. vtrũ ſpes timor gau-
dium ⁊ triſticia ſint quattuor principales paſſiones. Sex
ta. vtrum paſſionibus mereamur Septima. vtrum paſ-
ſio adiuncta merito diminuat aliquid de merito. Octa-
ua. vtrum huiuſmodi paſſiones fuerunt in chriſto Nona
vtrum paſſio doloris fuerit in anima chriſti quantum ad
ſuperiorem rationem Decima. vtrum per doloris paſſio
nes qui erat in ſuperiori ratione chriſti impediretur gau-
dium fruitionis. et econuerſo

QUeſtio ẽ de paſ-
ſionibus anime ¶ Et primo queritur.
Utrũ naturaliter aĩa ſepata a corpo
re patiatur. ¶ Et videtur ꝙ nõ patiatur ab
igne corporeo Dicit enim Aug⁹. xij. ſu 1
per Geñ. ad lrãm. agẽs eſt pſtantius
patiẽte. ſed aĩa quolibet corpe eſt pſtantior. ergo aĩa ab igne
corpeo pati nõ pt. ¶ Sed diceres. ꝙ ignis agit in aĩam vt
eſt inſtrumentũ diuine iuſticie vindicãtis. ¶ Sed contra 2
Inſtrumentũ nõ cõplet actionẽ inſtrumentalẽ niſi exercẽ
do actõem naturalẽ. ſicut aqua baptiſmi ſanctificat aĩam
lauando corpus. ⁊ ſerra facit ſcannũ ſecando lignum. ſed
ignis nullã actõem pt habere circa animã. ergo nõ pt age
re in animã vt inſtrumentũ diuine iuſticie. ¶ Sed diceres
ꝙ naturalis actio ignis eſt cremare. ⁊ ſic naturaliter agit
in animã inquantũ defert ſecum cremabilia ¶ Sed con- 3
tra. Cremabilia que dicitur anima ſecum deferre ſunt pecca-
ta. quibus non contrariatur ignis corporeus. Cũ ergo ois
actio corpalis ſit rõne cõtrarietatis. videtur ꝙ aĩa nõ poſſit
pati ab igne corporeo inquantũ defert ſecum cremabilia.
¶ Pre. Aug⁹. dicit. xij. ſup Geñ. ad lrãm. non ſunt corpo 4
ralia ſed ſimilia corpalibus quibus aĩe corporibus exute affici-
untur. ſeu bene ſeu male. ergo ignis quo aĩa ſepata punitur
non eſt corporeus. ¶ Pre. Dam. dicit in lib. iiij. Ibi tradetur 5
dyabolus ⁊ demones eius ⁊ hõ eius. ſcilicet antichriſtus et
impii peccatores in ignẽ eternũ non materialem. qualis eſt
qui apud nos eſt. ſed qualem iam nouit deus. ois autẽ ignis
corporeus materialis eſt. ergo ignis quo aĩa ſepata patitur nõ
eſt corporeus ¶ Sed diceres. ꝙ ignis corporalis affligit
animã inquantũ eſt ab ea viſus. vt dicit Grego. in iiij. dyal.
igne namque eo ipſo patitur anima quo videt. ⁊ ſic illud quod
immediate affligit animã non eſt corpus. ſed ſimilitudo 6
corpis apprehenſa. ¶ Sed cõtra. Uiſum ex hoc ꝙ eſt vi-
ſum eſt pfectio videntis. ergo ex hoc ꝙ eſt viſum non in-
ducit afflictiõem videnti. ſed delectatione magis. ſi ergo
aliquod viſum affligat. hoc erit inquantũ eſt aliquis nociuum
ſed ignis non poteſt aliquis affligere animã agendo in ipſam
vt probatum eſt. ergo nec ab igne patitur anima eo ipſo
ꝙ videt ipſum. ¶ Prete. Agentis ad patiens eſt aliqua 7
ꝓportio. ſed incorporei ad corpus nulla eſt proportio. er-
go anima non poteſt ab igne corporeo pati. cum ſit incor 8
porea. ¶ Prete. Si ignis corporeus nõ naturaliter agit
in animã. oportet ꝙ hoc fiat per aliquã virtutem ſupad-
ditam. aut ergo illa virtus eſt ſpũalis aut corpalis. Spi-
ritualis eſſe non poteſt. quia res corpalis ſpiritualis vir-
tutis eſſe ſuſceptiua non poteſt. Si autem corpalis. cum
omni virtute corporali anima preſtantior ſit. ignis in eam
agere non poterit. ergo nec ſupnaturaliter. nec naturali-
ter anima poteſt pati. ¶ Sed diceres. ꝙ anima p pecca- 9
tum redditur ignobilior creatura corporali ¶ Sed cõtra
Auguſtinus dicit in libro de vera religi. ꝙ ſubſtantia vi-
uens eſt dignior qualibet ſubſtantia non viuente. ſed ani
ma rationalis poſt peccatum adhuc remanet viuens vi-
ta naturali. ergo non efficitur indignior igne corporali. q
eſt ſubſtantia non viuens. ¶ Prete. Si ignis ille corpo- 10
reus affligit animã. hoc non eſt niſi inquantũ apprehendi
tur vel ſentitur vt eſt nociuus. ſed ex hoc aliquid nocet ꝙ
aliquid adimit bonum. vnde Auguſtinus dicit. ꝙ ma-
lum ideo nocet quia adimit bonum. ignis autem corporeus
nihil ab aĩa poteſt adimere. ergo eam affligere non poteſt

¶ Sed diceres. q̄ adimit diuine viſionis gloriam.
a ¶ Sed contra Pueri q̄ ſolo originali damnant̄ carēt di/
uina viſione. ſi ergo nihil aliud ignis corpeus a dānatis
adimit. nō erit maioꝝ pena eoꝝ q̄ pro peccatis actualibus
puniunt̄ in inferno q̄ꝫ pueroꝝ qui puniunt̄ in limbo. qḋ ē
b cōtra Aug⁹. ¶ Pre. Omne quod agit in alteꝝ imp̄mit
in ip̄m ſimilitudinē ſue forme p̄ quā agit. ſed ignis agit
per caloꝛem. cū ergo anima nō poſſit calefieri. videt̄ q̄ nō
poſſit ab igne pati ¶ Pre. Deus pronioꝛ eſt ad miſeren
13 dum q̄ꝫ ad puniendū. ſed p̄ inſtrumēta diuine miſericoꝛ/
die. ſcꝫ ſacramēta. aliquis nō volūtarius ſed reſiſtens nō
iuuat̄. p̄cipue ſi ſit adultus. ergo p̄ inſtrumentū diuine iu
ſticie qḋ eſt ignis coꝛpoꝛeus anima inuita non recipit pe
nam. Cōſtat aūt q̄ non volūtarie recipit. ergo nullo mō
per ignē coꝛpoꝛeū anima punit̄. ¶ Pre. Om̄e quod patit̄
14 ab aliquo. aliquo mō mouet̄ ab eo. ſed ſm̄ nullā ſpēm mo
tus aīa p̄t moueri ab igne coꝛpeo. vt p̄ inductōem patꝫ. ḡ
non p̄t pati ab igne coꝛpoꝛeo ¶ Prete. Om̄e qḋ patitur
15 ab aliquo. cōmunicat cū eo in materia. vt videt̄ p̄ Boe/
tiū in li. de duab⁹ na. ꝛ vna p̄ſona chꝛiſti. ſed anima et ig/
nis coꝛpoꝛeus non cōmunicant in materia. ergo nō p̄t pa
ti ab igne coꝛpoꝛeo

Inſtantie ¶ Sed contra eſt qḋ Lu. xvi. dr̄. diues in inferno ſm̄
.j. aīam poſitus tm̄ dr̄ cruciꝛ in hac flāma ¶ Pre. Grego.
2 xv. li. moꝛal. ſup illud Job. xx. deuoꝛabit eum ignis q̄ non
ſuccendit̄. dr̄ ſic. gehēne ignis cum ſit coꝛpeus in ſemetipo
reprobos coꝛpaliter exurat. nec ſtudio humano ſuccendit̄
nec lignis nutrit̄. ſed creat⁹ ſemel durat inextinguibilis
3 et ſuccenſione nō indiget. ꝛ ardoꝛe nō caret ¶ Pre. Caſ/
ſiod. dr̄ in li. de aīa. q̄ aīa a coꝛpe ſepata ſuis ſenſibus effi
cacius audit ꝛ videt q̄ꝫ cum eſt in coꝛpe. ſed dum ē in coꝛ
poꝛe affligit̄ ſentiendo ab aliquo coꝛpeo. ergo multo ma/
4 gis cum eſt a coꝛpe ſepata ¶ Pre. Sicut aīa eſt incoꝛpo/
rea ita ꝛ demones. ſed demones patiunt̄ ab igne coꝛpeo.
vt p̄ꝫ Math. xxv. Ite maledicti ꝛc̄. ergo ꝛ anima ſepa/
5 ta ¶ Pre. Magis eſt aīam iuſtificari q̄ꝫ aīam puniri. ſed
aliqua coꝛpa agunt in animā ad iuſtificatōem ipſius. in/
quantū ſunt diuine miſericoꝛdie inſtrumēta. vt patꝫ in ſa
cramentis eccl'e. ergo poſſunt aliqua coꝛpalia agere in ani
mā ad eius punitōnem. inquantū ſunt diuine iuſticie in/
ſtrumenta ¶ Prete. Ignobilius poteſt pati a nobilioꝛi.
6 ſed ignis coꝛpeus eſt nobilioꝛ q̄ꝫ anima dānati. ergo ani/
me damnatoꝝ poſſunt pati ab igne coꝛpoꝛeo. Probatio
medie. Quodlibet ens nobilius eſt nō ente. ſed nō eſſe eſt
nobilius q̄ꝫ eſſe anime damnatoꝝ. vt patet Math. xxvi
bonum erat ei q̄ natus non fuiſſet homo ille. ergo quod
libet ens eſt nobilius damnata anima. et ita ignis coꝛ/
poꝛeus.

Rño ¶ Reſponſio dicendū q̄ ad euidentiā huius queſtio
nis ꝛ ſequentiū ſcire opoꝛtet quid ſit pꝛopꝛie paſſio.

Paſſio ſumit̄ dupl'. ¶ Sciendum eſt igitur q̄ nomen paſſionis dupliciter ſu
mitur. ſcꝫ cōmuniter et pꝛopꝛie. Cōmuniter em̄ dicitur
paſſio receptio alicuius quocūq̄ꝫ modo. et hoc ſequendo
ſignificationē vocabuli. nam paſſio dicitur a patin grece
quod eſt recipere latine. Pꝛopꝛie vero dicitur paſſio ſm̄
q̄ actio et paſſio in motu conſiſtunt. pꝛout ſcꝫ aliquid re/
cipitur in patiente per viam motus. Et quia omnis mo
tus eſt inter cōtraria. opoꝛtet illud quod recipitur in pa
tiente eſſe contrariū alicui quod a patiente abijcitur. ſm̄
hoc autem q̄ recipitur in patiente. patiens agenti aſſimi
latur. Et inde eſt q̄ pꝛopꝛie accepta paſſione agens con/
trariatur patienti. ꝛ omnis paſſio abijcit a ſubſtantia. hu
iuſmodi autē paſſio non eſt niſi ſm̄ motum alterationis
Nam in motu locali non recipitur aliquid in mobili ſed
ipſum mobile recipitur in aliquo loco In motu autē au/
gmenti ꝛ decrementi recipitur vel abijcit̄ non foꝛma. ſed
aliquid ſubſtantiale. vtpote alimentū. ad cuius additio/
nem vel ſubtractōem ſeq̄tur quantitatis magnitudo vel
paruitas. In generatione autem ꝛ coꝛruptōe non eſt mo
tus nec cōtrarietas. niſi rōne alteratōis p̄cedentis Et ſic
ſm̄ ſolam alteratōem eſt pꝛopꝛie paſſio. ſm̄ quā vna foꝛ/
ma cōtraria recipitur ꝛ alia expellit̄. Quia ergo paſſio p̄/
pꝛie accepta eſt cum quadam abiectione pꝛout patiens
a cōtraria qualitate tranſmutat̄ in contrariū ampliat̄ no
men paſſionis ſm̄ vſum loquentiū. vt qualitercunq̄ꝫ ali/
quid impediat̄ ab eo quod ſibi cōpetebat. pati dicat̄. Si/
cut ſi dicamus graue pati ex hoc q̄ pꝛohibet̄ ne deoꝛſum
moueat̄. ꝛ hominē pati ſi p̄hibeatur ſuam facere volunta
tem. Paſſio igitur p̄mo modo accepta inuenit̄ in anima
et in qualibet creatura. eo q̄ om̄is creatura habet aliquid
potentialitatis admixtū. rōne cuius om̄is creatura ſub/
ſiſtens eſt alicuius receptiua. Paſſio vero ſecūdo modo
accepta nō inuenitur niſi vbi eſt motus et contrarietas.
motus autem nō inuenitur niſi in coꝛpalibus. ꝛ cōtrarie
tas foꝛmaꝝ vel qualitatū huiuſmodi. niſi in ſolis genera
bilibus ꝛ coꝛruptibilibus. vnde ſola huiuſmodi hoc mo/
do p̄pꝛie pati poſſunt Unde aīma cū ſit incoꝛpea hoc mō
pati nō poteſt. etſi aliq̄d recipiat. non tamē hoc fit p̄ trāſ
mutatōem a contrario in cōtrariū. ſed per ſimplicē agen
tis influxum. ſicut aer illuminat̄ a ſole. Tercio vero modo
quo nomen paſſionis tranſſumptiue ſumit̄. anima poteſt
pati eo modo quo eius operatio impediri poteſt Qui Opinio. 1
dam vero attendentes paſſionem pꝛopꝛie in anima eſſe
non poſſe. dixerunt omnia que dicuntur in ſcripturis de
penis coꝛpalibus damnatoꝝ. intelligenda eſſe metapho
rice. vt ſcꝫ p̄ huiuſmodi coꝛpales penas apud nos notas
ſignarent̄ afflictiones ſp̄uales in quibus ſpiritus damna/
ti puniunt̄. Sicut ecōuerſo p̄ delectationes coꝛpales re/
promiſſas in ſcripturis intelligimus ſp̄uales delectatōes
beatoꝝ. Et hmōi opinionis videt̄ eſſe Origeñ. et Alga
zel. Sed q̄ꝛ reſurrectōem credentes nō ſolum credimus
futurā eſſe penam ſpirituū. ſed etiam coꝛpoꝝ. coꝛpa vero
puniri non poſſunt. niſi pena coꝛpali. eadē pena hominib⁹
poſt reſurrectōem ꝛ ſpiritib⁹ debetur. vt p̄ꝫ Math. xxv.
Ite maledicti in ignē eternū. ¶ Et ideo op̄tet dicere vt Reprobatō
Auguſtinus p̄bat. xxi. de ciui. dei. etiam ipſos ſpiritus
penis coꝛpalibus aliqualiter affici. Nec eſt ſimile de glo/
ria beatoꝛum ꝛ pena damnatoꝝ. quia beati ſublimantur
in id quod eoꝛum naturam excedit. vnde beatificantur p̄
fruitionem diuinitatis. damnati vero dep̄imuntur in id
quod ſub eis eſt. vnde ꝛ coꝛpoꝛalibus toꝛmentis puniū/
tur. ¶ Et ideo alij dixerunt q̄ anima ſeparata afficietur Opīo. 2.
quidem aliquibus penis q̄uis non coꝛpoꝛalibus. tamen
coꝛpoꝛaliū ſimilitudinibus. quibus ſimiles ſunt ille pene
per quas affligūtur doꝛmientes. Et hoc videtur ſenſiſſe
Aug⁹. xij. ſup Geñ. ad litterā. et etiam Auicen. ¶ Sed Rep̄batio
hoc etiam eſſe non poteſt. nam huiuſmodi ſimilitudines
coꝛpoꝛum nō poſſunt eſſe intelligibiles. quia ille ſunt vni/
uerſales. ex quarū conſideratione afflictio anime non in
fertur. ſed magis iocunditas in conſideratione veritatis
Unde opoꝛtet q̄ intelligat̄ de ſimilitudinibus imagina/
rijs. que quidem eſſe non poſſunt niſi in oꝛgano coꝛpoꝛa/
li. vt a philoſophis pꝛobatur. quod quidem et anime ſe/
parate et ſpiritibus demonum deeſt

¶ Opīo .iij ¶ Unde alij dicūt ꝙ ab ipſis corporibus anima ſepara/
De q̄ū. aīe ē ta patit̄. qḋ q̄dem qualiter eſſe poſſit a diuerſis diuerſimo
cōtrauerſia de aſſignat̄. Quidā eñ dicunt ꝙ aīa ſepata ſuis ſenſibus
Opinio vtitur. vnde ignē corporeū ſentiendo ab igne punitur. et
hoc ē qḋ Grego. in .iiij. dyal'. dicere videt̄ Igne nāq3 corpo
Re,pbaᵒ patit̄ anima quo videt ¶ Sed illud nō videt̄ eſſe verum
primo q̄dem q2 actus ſenſitiuaꝝ potētiaꝝ eſſe nō poſſunt
niſi mediantibꝫ organis corporalibꝫ. alſ anime ſenſibiles
brutoꝝ eſſent incorruptibiles. vtpote ꝑ ſe ſuas potentes
habere opationes. Scḋo q2 dato ꝙ ſentirent aīme ſepate
nō tamē poſſent a ſenſibilibꝫ affligi. nā ſenſibile eſt ꝑfectio
ſentientis inquantū hmōi. ſicut intelligibile intelligentis
vnde aliquod ſenſatū vel intellectū non infert dolorez vel
triſticiā inquantū hmōi. ſed inquantū ē nociuū vel appre
hendit̄ vt nociuū. vñ oportet inuenire moduz quo ignis
aīe ſepate poſſit eſſe nociuus. Vñ non p̄t eſſe qḋ q̄daz di
Scḋa opi. cunt. Q3 q̄uis ignis iſte corpeus non poſſit eſſe ſpirituī
nociuus. poteſt tñ apprehendi vt nociuus. qḋ videt̄ eſſe
conſonū ei qḋ Grego. dr̄ in q̄rto dyal'. q2 ꝯcremari ſe aſpi
Re,pbat cit anima cremat̄ ¶ Non eñ eſt ꝓbabile ꝙ demones qui
acumine intellectus vigent multo melius ſuā naturaz et
ignis corꝑalis cognoſcant q̄3 nos vt falſo credant ignez
corporeū ſibi poſſe nocere ¶ Vñ dōm ꝙ vere ꝛ non ſolū
Opi. tho ſm̄ apparentiā ab igne corꝑeo affligunt̄. et hoc eſt qḋ dr̄
Grego. in .iiij. dyal'. colligere ex dictis euāgelicis poſſum⁹
ꝙ incendiū anima nō ſolū videndo. ſed etiā experiēdo pa
Rō q̄runda tiatur. Cuius q̄dem modū aliq̄ hoc mō aſſignant dicen
tes ignē corporeū vt eſt inſtrumentū diuine iuſticie in anī
mā agere poſſe. q̄uis hoc ſm̄ naturā nō poſſit. Multa
eñ ſunt que ad aliquid efficiendū ex ꝓpria natura nō ſuf
ficiunt. qḋ tamē efficere poſſunt vt ſunt inſtrumēta alteri/
us agentis. ſicut ignis elemētaris non ſufficit ad genera/
Re,pbat tionē carnis niſi vt inſtrumentū virtutis nutritiue ¶ Sz
hoc etiam ſufficiens nō videt̄. nā hoc inſtrumentum non
agit illam actionē que ꝓpriam naturā excedit. niſi exercen
do aliquā actōem cōnaturalē. vt in obijciendo eſt dictum
Unde oprtet inuenire aliquē modū ꝑ quem aliq̄liter na/
turaliter aīa patiat̄ ab igne corꝑeo. quod q̄dez hoc mō in
telligi p̄t. Subſtātiā eīn incorporeā corꝑi vniri poteſt in
telligi dupl'r. vno mō vt formā inquantū viuificat corp⁹.
alio mō vt motorē mobili vel locatum loco ꝑ aliquā ope
ratōem ſiue ꝑ aliquā habitudinē. quia vero forme ꝛ eius
cuius eſt forma eſt vnū eſſe. vnio ſubſtātie ſpūalis ad cor/
poralē ꝑ modū forme. eſt vnio quantū ad eſſe. nullius autē
rei eſſe eſt ſue poteſtati ſubiectū. ꝛ ideo nō eſt in poteſtate
ſubſtātie ſpūalis vniri corꝑi vel ab eo ſepari ꝑ moduz for
me. ſed hoc lege nature agit̄ vel virtute diuina. Sed quia
operatio cōſiſtit in poteſtate opantis voluntarie. ideo in
poteſtate nature ſpūalis eſt vniri corꝑi ꝑ moduz motoris
aut locati. ꝛ ſepari ab eo ſm̄ ordinem nature. ſed ꝙ ſubſtā
tia ſpūalis hoc mō corꝑali vnita ab eo detineatur et im/
pediatur. ꝛ quaſi ligetur eſt ſupra naturā. Ille ergo ignis
corporeus agens vt inſtrumentū diuine iuſticie facit ali/
quid ſupra virtutem nature. ſc3 animā ligare vel detinere
ſed ipſa vnio ꝑ modum p̄dictuz eſt naturalis. Et ſic pa
titur anima ab igne corporeo illo tercio modo ſupradicto
prout dicimus pati omne illud quod impedit̄ a ꝓpria acti
one. vel ab alio ſibi cōpetenti. Et hunc moduz paſſionis
Aug⁹. ponit in .xxi. li. de ci. dei. c. x. ſic dicens. Cur eñ nō
dicamus. q̄uis miris tamen veris modis etiam ſpiritus
incorporeos eſſe ꝛ pena corꝑalis ignis affligi. ſi ſpirit⁹ ho
minū etiam ipſi ꝑfecto incorporei. ꝛ nunc potuerint inclu
di corporalibus menbris. ꝛ tunc potuerunt corporū ſuo
rum vinculis inſolubiliter alligari. Adherebūt ergo ſi eis
nulla ſunt corpora ſpūs demonū imo ſpiritus demones
licet incorporei. corporeis ignibus cruciandi. nō vt ignes
ipſi quibus adherebunt eorum iunctura inſpirent̄. ꝛ ani
malia fiant que cōſtent ſpiritu ꝛ corꝑe. ſed miris et ineffa
bilibus modis adherendo accipientes ex ignibus penaz
non dantes ignibus vitam. Ponit hunc etiam modum
Grego. in q̄rto dyalo. ſic dicens. Qu3 ergo peccatorē di/
uitem damnatū veritas in ipſo igne ꝓhibet. quiſnam ſapi
ens reprobozū animas teneri ignibus neget.

¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ agens non oportet ſim Ad .j.
pliciter eſſe preſtantius patiēte. ſed ſm̄ ꝙ ē agens. ꝛ ſic ig/
nis inquantū agit in animā vt inſtrumentū diuine iuſti/
cie eſt anima preſtātior q̄uis non ſimpl'r ¶ Ad ſcḋm dicē Ad 2
dum ꝙ in illa paſſione eſt aliq̄d naturale. vt dictum eſt
¶ Ad terciū dicenduz ꝙ obiectio illa ꝓcedit de paſſione Ad 3
ſecūdo mō dicta. que eſt ꝑ formaꝝ cōtrarietatē. ꝛ hec ibi
eſſe non p̄t. ¶ Ad quartū dicendū ꝙ Aug⁹. circa hoc .xij.
ſup Gen̄. ad lrām. nihil expreſſe determinat. ſed loquitur Ad 4
inq̄rendo ꝑ moduz dubitationis. vnde non dr̄ abſolute
ꝙ ea q̄bus anime ſeparate afficiunt̄ non ſunt corpora ſed
ſimilitudines corporalium. ſed loquitur ſub cōditione. ꝙ
ſc3 ſi eſſent hmōi. tamē ex eis poſſunt anime affici vel leti
cia vel triſticia Et ſimiliter ꝙ dicit qḋ ad corporalia loca
non fertur niſi cum aliquo corpore. ſub diſiunctione dicit
adiungens vel non localiter ſcil3 ꝑ cōmenſurationem ad
locum. ¶ Ad quintum dicendū ꝙ in pena anime ſepara Ad 5
te eſt duo cōſiderare. ſc3 affligens primū ꝛ proximū. Pri
mū affligens eſt ipſe ignis corporalis detinens animā per
modum predictum. ſed hoc triſticiam anime non ingere
ret niſi hoc eſſet ab anima apprehenſum. Unde proximū
affligens eſt ignis ipſe detinens apprehenſus. ꝛ ille ignis
nō eſt materialis ſed ſpūalis. ꝛ ſic poteſt verificari dictuz
Damaſ. ¶ Vel poteſt dici ꝙ dicit eum nō materialē inq̄n
tum non punit animā materialiter agēdo, ſicut punit cor
pora. ¶ Ad ſextum dicenduz ꝙ ignis ille apprehenditur Ad 6
vt nociuus inquantum eſt detinens vel ligans. ꝛ ſic eius
viſio poteſt eſſe afflictiua ¶ Ad ſeptimū dicendū ꝙ rei ſpi Ad 7
ritualis ad corporalem non eſt q̄dem ꝓportio. ꝓprie ꝓpor
tione accepta ſm̄ determinatam habitudinē quātitatis
ad quantitatē vel dimenſiue ad dimenſiuā. vel virtualis
ad virtualem. ſicut duo corpora ad inuicem ſunt ꝓportio
nata ſm̄ dimenſionē et virtutē. Uirtus eñ ſpūalis ſub/
ſtantie non eſt eiuſdē generis cum virtute corporali. lar/
ge tamē accepta ꝓportione pro qualibet habitudine. ſic eſt
aliqua ꝓportio ſpūalis ad corporale. ꝑ quam ſpūale natu
raliter agere poteſt in corꝑale. q̄uis non ecōuerſo niſi vir
tute diuina ¶ Ad octauū dicendū ꝙ inſtrumentū agit in
ſtrumentalem actionem inquantū eſt motum ab agente Ad 8
principali. ꝑ quem motuz participat aliqualiter naturam
agentis principalis. non ita ꝙ virtus illa ſit in inſtrumen
to ſm̄ eſſe ꝑfectum. quia motus eſt actus imꝑfectus. ob
iectio aūt ꝓcedit. ac ſi aliqua virtus ꝑfecta in inſtrumen/
to req̄reretur ad agendū actiōem inſtrumentalē. ¶ Ad
nonū dicendū ꝙ etiam aīa peccatrix ſimpl'r nobilior eſt q̄ Ad 9
libet virtute corporali ſm̄ ſuam naturā corꝑalem. ſed ſm̄
culpaz efficit̄ indignior igne corꝑali non ſimpl'r. ſed vt ē in
ſtrumentū diuine iuſticie ¶ Ad decimū dōm ꝙ ignis ille Ad 10
nocet aīe non ita ꝙ adimat ei aliquā formā abſolute ad/
herentem. ſed inquantuz eius liberam actionem impe
dit. vt dictum eſt. ipſam detinendo

Ad .11. ¶ Ad.xi.dicendũ. ꝙ in pueris ꝓpter defectũ gratie ē ſo/
la carentia diuine viſionis ſine aliquo cõtrario impediē
te actiue.ſed dãnati in inferno non ſolũ priuãtur diuina
viſione ꝓpter defectum gratie.ſed etiã impediũtur qua/
ſi per contrariũ. ⁊ ex hoc ꝙ circa penas corporales occu
pantur. ¶ Ad.xij.dicendũ. ꝙ anima nõ patitur ab igne
Ad 12 quaſi alterata ab eo.ſed ꝑ modũ predictum. ¶ Ad.xiij.
Ad 13 dicendũ. ꝙ voluntarium eſt de ratione iuſtitie.non aũt de
ratione pene.ſed magis ↄtra pene rationē. ⁊ ideo inſtru
menta diuine miſericordie q̄ ſunt ad iuſtificandum non
agunt in animã renitẽtem.ſed inſtrumẽta diuine iuſtitie
Ad 14 ad puniẽdum in animã renitentē agunt. ¶ Ad.xiiij.di/
cendum. ꝙ obiectio illa procedit de paſſione ꝓprie dicta q̄
Ad 15 in motu conſiſtit de qua nunc non loq̄mur. ¶ Ad.xv.di
cendum. ꝙ ad hoc ꝙ ſit paſſio ꝓprie loquendo oportet ꝙ
aliquid habeat materiã ↄtrarietati ſubiectam vt dictuꝫ
eſt. Et ad hoc ꝙ ſit mutua paſſio oportet ꝙ ſit materia
cõmunis.tamē aliquid poteſt pati ab altero cũ quo non
cõmunicat in materia.ſicut corpora inferiora a ſole. ⁊ ali
quod poteſt aliquo modo pati q̄d nullo mõ habet mate
Solo in riam. ſicut ex predictis patet ¶ Quia vero obiectiones
ſtantiaꝝ que ſunt in cõtrariũ aliqualiter veꝝ ↄcludãt.tamen non
vere.ad eas ꝑ ordinem reſpõdendum eſt.

Ad 1. ¶ Ad primũ dicendũ. ꝙ illam ꝓbationem oſtendit
Aug⁹.eſſe inualidã.xxi. de ci.dei ca.x.dicerem q̄de ſic ar
ſuros ſine vllo ſuo corpore ſpiritus. ſicut ardebat apud
inferos ille diues q̄n dicebat.crucior in hac flamma.niſi
conueniẽter reſponderi cernerē talem fuiſſe illam flãmã
quales oculi quos leuauit ⁊ lazarũ vidit. qualis lingua
cui humorē exiguũ deſiderauit infundi. qualis digitus
lazari de quo id ſibi fieri poſtulauit. vbi tamen erant ſine
corporibus anime. ſic ergo incorporalis et illa flamma
qua exarſit poteſt intelligi. Et ſic patet ꝙ illa autoritas
non ē efficax ad probãdum ꝓpoſitum niſi aliquid addaꝶ
Ad 2 ¶ Ad ſecũdum dicẽdum. ꝙ ignis inferni vrit corpora/
liter ſubſtantias incorporales ex parte agentis. non autē
ex parte patientis. ⁊ hoc etiam mõ corporaliter vrit cor/
Ad 3 pora damnatoꝝ. ¶ Ad tertiũ dicendũ. ꝙ verbũ Caſſio
dori non videtur habere veritatē ſi de ſenſib⁹ exteriorib⁹
loquatur. vñ ad hoc ꝙ verificetur. oportet intelligere de
Ad 4 ſenſibus exteriorib⁹ ſpiritualib⁹. ¶ Ad quartũ dicendũ
ꝙ ad illam autoritatē euangelij poſſet euidẽter reſpõderi
ꝙ eſt ignis ſpiritualis pro tanto quia corpora dãnatorũ
eo puniri nõ poſſent. Unde illa ratio ſufficiẽter probat
Ad vlti. ꝓpoſitum. ⁊ ſimiliter ſequẽs q̄ procedit ex ſimili. ¶ Ad
vltimũ dicendũ. ꝙ anima ſeparata damnata inquãtuꝫ ē
natura quedã. eſt melior nõ ente.ſed inquãtum eſt miſe
rie et culpe ſubiecta. intelligitur verbũ dictum ꝙ eſſet ei
melius non eſſe.

Secũdo querit̃. Quo

1. modo anima cõiuncta corpori patiaꝶ. ¶ Et
videtur ꝙ nõ patiatur ꝑ accidẽs. Ut eñ dicitur in li. de
ſpiritu et anima. ꝓpter amiciciã corporis ⁊ anime. anima
corpori cõiuncta nõ poteſt eſſe libera. ⁊ que nõ poteſt in/
terire. poteſt tamē timere interitũ. timere aũt ē quoddã
pati. ergo ſꝫm ſeipſam anima patitur corpori coniũcta.
2 quia ſꝫm ſe ei competit vt interire non poſſit ¶ Prete.
Omne q̄d dat alteri ꝑfectionē. eſt eo preſtãtius. ſed cor/
pus dat anime ꝑfectionē. nã anima vnitur corpori ad h̄
ꝙ ibi ꝑficiatur. ergo corpus preſtãtius eſt anima. et ita
anima poteſt per ſe pati a corpore cui vnitur. ¶ Prete. 3
Anima moueꝶ ſꝫm locũ ꝑ accidẽs. q2 ꝑ accidẽs eſt in lo/
co in quo ē corpus ꝑ ſe. ſed forma vel qualitas que ineſt
corpori ꝑ ſe non dicitur ineſſe anime per accidẽs. cũ ergo
paſſio ſit ſꝫm formã vel qualitatē. q2 ſꝫm motũ alteratio/
nis. videtur ꝙ aĩa in corpore non poſſit pati ꝑ accidens
¶ Pre. Moueri ꝑ accidẽs diſtinguiꝶ contra moueri ſꝫm 4
partem. vt patet in. v. phyſ. ſed anima eſt pars cõpoſiti
q̄d ꝑ ſe mouetur. vt patet in ꝑmo de aĩa. ergo anima non
debet dici moueri ꝑ accidens. ſed ſicut pars ad motũ to 5
tius. ¶ Pre. Illud q̄d eſt per ſe eſt prius eo q̄d eſt per
accidẽs. ſed in paſſionib⁹ anime prius ē q̄d eſt ex ꝑte ani
me q̄ꝫ quod ē ex parte corporis. q2 ex apprehẽſione ⁊ ap
petitu anime tranſmutaꝶ corpus. vt patet in ira ⁊ timo
re ⁊ alijs huiuſmodi. ergo nõ eſt dicẽdum ꝙ iſtis paſſio
nibus anima patiatur ꝑ accidens ⁊ corpus ꝑ ſe. ¶ Pre. 6
In vnoquoq̄ꝫ ē principalius id q̄d eſt formale in ipſo q̄ꝫ
quod eſt materiale in eo. ſed in paſſionib⁹ anime q̄d ē ex
parte anime eſt formale. quod aũt eſt ex ꝑte corporis eſt
materiale. Hec eñ eſt formalis diffinitio ire. Ira ē appe/
titus in vindictã. Hec vero materialis ē. Ira eſt accen
ſio ſanguinis circa cor. ⁊ ſic in huiuſmodi paſſionib⁹ prin
cipalius eſt q̄d eſt ex parte anime q̄ꝫ quod eſt ex ꝑte cor/
poris. ⁊ ſic idem q̄d prius. ¶ Prete. Sicut gaudium et 7
triſtitia ⁊ huiuſmodi paſſiones anime nõ ſunt anime ſine
corpore ita nec ſentire. ſed nõ dicitur ꝙ anima ſentiat ꝑ
accidens. ergo hoc nõ debet etiam dici ꝙ anima per acci
dens patiatur.

¶ Sed contra. Paſſio quidã motus eſt ſꝫm alteratio Cõtra
nem vt dictum eſt ꝓprie accipiendo. ſed anima nõ altera
tur niſi per accidens. ergo nec patitur niſi ꝑ accidens.
¶ Pre. Uirtutes anime non ſunt ꝑfectiores q̄ꝫ ipſa ani
me ſubſtantia. ſed ſꝫm ph̄m in li. de anima. virtutes nõ ſe
neſcũt ꝑ ſe. ſed ſolum ꝓpter defectum corporis. ergo nec
patitur per ſe ſed ſolum ꝑ accidens. ¶ Pre. Omne q̄d
per ſe mouetur eſt diuiſibile. vt probatur in. vi. phyſ. ſed
anima indiuiſibilis eſt. ergo nec per ſe mouetur. ⁊ ita nec
patitur.

¶ Reſponſio dicendũ. ꝙ ꝓprie accipiendo paſſionē im/ Rꝫo.
poſſibile eſt aliq̄d incorporeũ pati vt ſupra oſtenſum eſt.
Illud ergo q̄d per ſe patitur paſſione ꝓprie accepta ē cor
pus. ſi ergo paſſio ꝓprie dicta aliquo modo ad animã per
tineat. hoc nõ eſt niſi ſꝫm ꝙ vnitur corpori. ⁊ ita per acci
dens. Unitur autē corpori dupliciter. vno mõ vt forma Aĩa vniꝶ
inquantũ dat eſſe corpori viuificãs ipſum. Alio mõ vt corꝑi du.
motor inquantuꝫ ꝑ corpus ſuas oꝑationes exercet. Et
vtroq̄ꝫ modo anima patitur ꝑ accidens. ſꝫ diuerſimode.
Nam illud q̄d eſt compoſitum ex materia ⁊ forma ſicut
agit ratione forme ita patitur ratione materie. ⁊ ideo paſ
ſio incipit a materia ⁊ quodãmodo ꝑ accidens ꝑtinet ad
formã. Sed paſſio paciẽtis deriuatur ab agẽte. eo ꝙ paſ
ſio eſt effectus actionis. Dupliciter ergo paſſio anime at
tribuitur ꝑ accidẽs. vno modo ita ꝙ paſſio incipiat a cor
pore ⁊ termineꝶ in anima. ſꝫm ꝙ vnitur corpori vt forma
et hec eſt quedam paſſio corporalis. ſicut cũ leditur cor/
pus debilitatur vnio corporis cũ anima. ⁊ ſic ꝑ accidens
ipſa anima patitur que ſꝫm eſſe ſuum corpori vnitur
Alio modo ita ꝙ incipiat ab anima inquãtum eſt corpo
ris motor ⁊ terminatur in corpus. ⁊ hec diciꝶ paſſio ani
malis. ſicut patet in ira ⁊ timore ⁊ alijs huiuſmodi. nam
huiuſmodi ꝑagũtur ꝑ apprehenſionē ⁊ appetituꝫ anime
ad que ſequitur corporis trãſmutatio. ſicut trãſmutatio

mobilis ſeqtur ex opatione motoris ſm omnē modum
quo mobile diſponit̄ ad obediendū motioni motoris. et
ſic corpore tranſmutato ꝑ aliquā tranſmutationē etiam
ipſa anima patitur ꝑ accidens.
Ad .i. ¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ aīa non timet interitū
vt ipſa ſm ſe intereat. ſed timet interitū coniūcti per ſepa
rationem ſui a corpore. ⁊ ſi ſui ipſius interitū timeat hoc
non eſt niſi inquantū dubitat̄ an ad corruptionē corpo-
ris anima ꝑ accidens corrūpat̄. vnde nec ipſe interitꝰ ani
me poteſt ꝯuenire per ſe. nec ipſa paſſio timoris ei ſine cō
Ad 2 munione corporis conuenit. ¶ Ad ſecūdum dicendum
ꝙ anima q̄uis ꝑficiatur in corpore. nō tamē ꝑficit̄ a cor
pore. vt Augꝰ. probat. xij. ſup Gen̄. ad lit. ſed vel a deo ꝑ
ficitur vel ipſa ſeipſaȝ ꝑficit cū adminiculo corporis ob
ſequentis. ſicut virtute intellectus agentis perficitur in
tellectꝰ poſſibilis adminiculo fantaſmatū quādo ꝑ ipſū
Ad 3 fiunt intelligibilia actu. ¶ Ad tertiū dicenduȝ. ꝙ q̄uis
qualitas corporis anime nullo modo ꝯueniat. tamē eſſe
coniuncti eſt commune anime ⁊ corpori. ⁊ ſimiliter ope-
ratio. vnde paſſio corporis per accidens redundat in ani
mā. ¶ Ad quartum dicendū. ꝙ paſſio non accidit con-
Ad 4 iuncto ex anima ⁊ corpe niſi ratione corpis. vnde anime
non accidit niſi per accidēs Ratio aūt ꝓcedit ac ſi paſſio
cōueniret toti ratione totius ⁊ nō ratione alterius par-
Ad 5 tis. ¶ Ad quintū dicendū. ꝙ ira ⁊ ſimiliter quelibet alia
paſſio anime poteſt dupliciter ꝯſiderari. vno mō ſm pro
priam rationē ire. ⁊ ſic ꝑ prius eſt in anima q̄ȝ in corpore.
Alio mō inquātum ē paſſio. ⁊ ſic ꝑ prius eſt in corpore
ibi eīm primo accipit rationē paſſionis. Et ideo non di-
cimus ꝙ aīa iraſcat̄ ꝑ accidēs. ſed ꝙ ꝑ accidēs patiatur.
Ad 6 ¶ Et ꝑ hoc pȝ ſolutio ad ſextū. ¶ Ad. vij. dōm. ꝙ aīa
Ad 7 non dicitur ſentire ꝑ accidens eadē ratione qua nec gau
dere q̄uis dicatur per accidens pati

Tertio querit̄. vtruȝ

paſſio ſit tantū in appetitiua ſenſitiua ¶ Et vi
.i. detur ꝙ nō. Criſtus eīm ſcdȝ totā animā patiebat̄. vt pȝ
ꝑ illud Pſal. repleta ē malis aīa mea. q̄d de paſſionibꝫ ex
ponit. glo. Totalitas āt aīe ad potētias ꝑtinet. ḡ in qua
libet potētia aīe pōt eſſe paſſio. ⁊ ita non tm̄ in appetitiua
2 ſenſitiua. ¶ Pre. Omīs motꝰ vel opatio q̄ cōuenit aīe
preter corpus ſcdm ſeipſaȝ. ē ꝑtis intellectiue nō ſenſiti-
ue. ſicut dr̄ Augꝰ. xiiij. de ci. dei. c. v. nō ex carne tm̄ afficit̄
aīa vt cupiat metuat letet̄ ⁊ triſtet̄. veꝝ etiā ex ſeipſa his
pōt motibꝫ agitari. ḡ hmōi paſſiones nō ſunt tm̄ in parte
3. appetitiua ſenſitiua ¶ Pre. Volūtas ē ꝑtis intellectiue.
vt pȝ. iij. de aīa. ſȝ ſicꝫ dr̄ Aug. xiiij. de ci. dei. c. vi. volūtas
eſt q̄ppe in om̄ibꝫ. timore ſcȝ ⁊ leticia ⁊ hmōi. imo oēs ni
hil aliud q̄ȝ volūtates ſūt. nā q̄d ē cupiditas ⁊ leticia. niſi
volūtas in coꝝ ꝯſenſionē q̄ volumꝰ. ⁊ quid ē metꝰ et tri
ſtitia niſi volūtas in diſſenſionē ab his q̄ nolumꝰ. ḡ hu-
4 iuſmodi paſſiones ſīt etiā in ꝑte itellectiua ¶ Pre. Eiuſ
dem potētie nō eſt agere ⁊ pati. ſȝ ſenſus videt̄ eē potē
tia actiua. nā baſiliſcus videndo dicit̄ interficere. mulier
etiā mēſtruata vidēdo inficit ſpeculū. vt pȝ in li. de ſom
no ⁊ vi. ergo in parte ſenſitiua nō eſt ponenda aīe paſſio
5 ¶ Pre. Potētia actiua ē nobilior q̄ȝ potētia paſſiua. ſed
potētie vegetatiue ſunt actiue q̄bus nobiliores ſunt ſen-
ſitiue potētie. ḡ ſenſitiue ſunt actiue. ⁊ ſic idem q̄d prius
6 ¶ Pre. Potentie rōnales ſunt ad oppoſita ſm phm̄ De
lectationi aūt opponit̄ triſtitia. cū ergo in ꝑte intellectiua
ſit ꝓprie delectatio. vt patet in. vij. ⁊. x. ethy. videt̄ ꝙ etiaȝ
ſit ibi triſtitia. ⁊ ſic paſſiones poſſunt eē in ꝑte intellecti-
ua ¶ Sȝ dicē. ꝙ verbū phi intelligit̄ de oppoſitis actibꝫ Solutio
¶ Sed cōtra. Scientia ⁊ ignorātia q̄ ſunt oppoſita ſunt 7
in parte aīe intellectiua. ⁊ tamē nō ſunt actus. ḡ verbuȝ
phi nō intelligitur tm̄ de actibus. ¶ Pre. ſm phm̄ in. ij. 8
phyſ. idem per ſui abſentiā ⁊ preſentiā ē cauſa ꝯtrario
rum. ſicut gubernator ſalutis ⁊ ſubmerſionis nauis. ſed
intelligibile preſens facit delectationē in ꝑte intellectiua.
ergo intelligibile abſens facit triſtitiam in eadē. ⁊ ſic idē
q̄d prius ¶ Prete. Dam̄. dicit in ſcdo li. ꝙ dolor non eſt
paſſio. ſed paſſionis ſenſus. ergo eſt in ſenſitiua virtute ⁊ 9
non in appetitiua. ⁊ eadē ratione delectatio ⁊ alia q̄ dicū
tur paſſiones anime. ¶ Pre. ſm Dam̄. in. ij. li. ⁊ phm̄ in 10
ſcdo ethy. paſſio eſt ad quā ꝯſeqtur gaudiū et triſtitia. ḡ
paſſiones aīe precedūt gaudiū et triſtitiā. ſed gaudiū et
triſtitia ſunt in appetitiua. ergo ⁊ paſſiones aīe ſunt in ea
dem ꝑte apprehēſiua q̄ precedit appetitiuā. ḡ paſſiones
ſunt in apprehenſiua q̄ precedit appetitiuā ¶ Pre. Si- 11
cut in opationibꝫ appetitiue ſenſitiue trāſmutat̄ corpus.
ita etiā in opationibꝫ ſenſitiue apprehenſiue. ergo ⁊ paſ-
ſio non ē tantū in appetitiua. ſed in apprehēſiua. ¶ Pre. 12
Paſſio ꝓprie loquendo ē per abiectionem alicuius et rece
ptionem cōtrarij. ſed hoc accidit in ꝑte intellectiua. nam
abijcitur culpa ⁊ recipitur gratia. abijcitur habitꝰ luxu-
rie ⁊ induitur habitus caſtitatis. ergo in parte ſuperiori
anime ꝓprie eſt paſſio. ¶ Pre. Motꝰ appetitiue ſenſiti- 13
ue ſeqtur apprehenſionē ſenſus. ſed aliq̄n hmōi paſſiones
excitātur in nobis ex aliquibꝫ obiectis. q̄ a ſenſu apprehē
di nō poſſunt. ſicut verecūdia de turpi actu. timor de fur
to. ergo hmōi non poſſunt eſſe in ꝑte appetitiua ſenſiti-
ua. ⁊ ita relinqtur ꝙ ſint in ꝑte appetitiua rationali ſcȝ in
voluntate ¶ Pre. Inter alias paſſiones aīe ponitur ſpes 14
ſed ſpes ē in parte intellectiua anime. q̄ ſancti patres in
limbo ſpem habebant. motus aūt partis ſenſitiue in ani-
ma ſeparata non remanet. ergo paſſiones etiam ſunt in ꝑ
te anime intellectiua ¶ Pre. Imago ē in ꝑte intellectiua 15
ſed ſm potētias imaginis anima patitur. q̄ potētie ani
me que nūc ꝑficiūtur gratia. in ſtatu glorie ꝑficiētur frui
tionis gloria. ergo paſſio nō ē tantū in parte anime appe
titiua ſenſitiua ¶ Pre. Paſſio ſm Dam̄. eſt motꝰ ex alio 16
in aliud. ſed intellectus mouetur de alio in aliud proce-
dendo de ꝓncipijs in ꝯcluſiones. ergo in intellectu ē paſ
ſio. ⁊ ſic idem q̄d prius ¶ Pre. Phs in tertio de aīa dr̄ 17
ꝙ intelligere ē pati quoddā. ſed intelligere ē in intellectu
ergo in intellectu eſt paſſio ¶ Pre. Dyoniſ. dicit de ge- 18
rotheo in. ij. c. de di. no. ꝙ patiēs diuina didicit diuina. ſȝ
pati diuina non poterat ſm partē ſenſitiuā que non ē di-
uinoꝝ capax. ergo paſſio non eſt tantū in parte ſenſitiua.
¶ Pre. Ad illud q̄d ineſt anime per accidēs. non debet 19
aliqua potentia determinata ordinari. coꝝ eīm que ſunt
per accidens nec ſciētia nec potētia determinata eſt. ſed
anima nō patitur niſi ꝑ accidens. ergo paſſio non ē in ali
qua potētia aīe determinata. ⁊ ita nō eſt ſolum in appe-
titu ſenſitiuo.
¶ Sed ꝯtra ē q̄d Dam̄. dicit in ſcdo li. Paſſio eſt mo Cōtra
tus appetitiue virtutis ſenſibilis in imagine boni ⁊ mali
Et item Grego. niceñ. Paſſio eſt motus irrationalis aīe
ſuſceptiue boni vel mali. ergo paſſio eſt tantū in ꝑte appe
titiua irrationali ¶ Pre. Paſſio proprie loquendo ē ſm
motū alterationis vt dictū eſt. ſed alteratio nō eſt niſi in
parte anime ſenſitiua. vt patet in ſeptimo phyſico. ergo

paſſio non eſt niſi in parte ſenſitiua.
Rꝫo. ¶ Reſpōſio dicendū. ꝙ paſſio ꝓprie loquēdo non eſt
niſi in appetitiua ſenſitiua. vt ex duabꝫ diffinitionibꝫ paſ
ſionis ꝛ Dam. ꝛ Grego. niceni poſitis apparet. qḋ ſic ap
Paſſio dr̄ paret. Dicitur eñ paſſio tripliciť vt prius dictū eſt. vno
triplicit modo ꝯmuniter ſcḋm ꝙ oē recipe eſt pati. ꝛ ſic paſſio
nō eſt in qualibet pte anime. nec tameʒ ſolū in appetitiua
ſenſitiua. hoc mō accipiendo paſſionē dicit Cōmen. in. ij.
li. de anima. ꝙ vires anime vegetabilis omnes ſunt acti
ue. vires aūt ſenſibiles omnes paſſiue. vires aūt rationa
les partim actiue ꝓpter intellectū agentem. ꝛ partim paſ
ſiue ꝓpter intellectū poſſibilem. Licet igitur hic modus
paſſionis ꝙbuis ꝯueniat apprehenſiuis ꝛ appetitiuis, ma
gis tamē ꝯpetit appetitiuis, qꝛ cū opatio apprehēſiue ſit
in rem apprehenſam ſm ꝙ eſt in apprehendente. opatio
aūt appetitiue ſit ad rē ſcḋm ꝙ eſt in ſeipſa. id qḋ recipiť
in apprehēſiua minꝰ habet de ꝓprietate rei apprehenſe ꝙꝫ
id qḋ recipitur in appetitiua de ratione rei appetibilis.
vnde veꝝ qḋ perficit apprehenſiuam eſt in mente. bonuʒ
vero qḋ pficit appetitiuā eſt in rebꝫ vt dicitur in. vi. meta.
¶ Alio mō dicitur paſſio ꝓprie q̄ conſiſtit in abiectione
vnius cōtrarij ꝛ receptione alterius ꝑ viam tranſmuta
tionis. ꝛ hic modus paſſionis aīe conuenire non pōt niſi
ex corpe. Et hoc dupliciter. vno mō ſcḋm ꝙ vnitur corꝫ
pori vt forma. ꝛ ſic ꝯpatiť corpori patiēti paſſione corpo
rali. Alio mō prout vnitur ei vt motor. ꝛ ſic ex opatio
ne anime fit tranſmutatio in corpe. que q̄dem paſſio dici
tur animalis vt ſupra dictum eſt. Paſſio igiť corpalis pꝫ
dicta pertingit ad potētias ſm ꝙ in eſſentia anime radi
cantur. eo ꝙ anima ſm eſſentiā eſt forma corporis. et ſic
ad eſſentiā anime pimo pertinet. Poteſt tamē hec paſſio
alicui potentie attribui tripliciter. vno modo ſm ꝙ in eſ
ſentia anime radicatur. ꝛ ſic cū oēs potentie in eſſentia
anime radicētur ad omnes potētias ptinet predicta paſ
ſio. Alio modo ſicut ex leſione corporis potentiaꝝ actꝰ
impediūtur. ꝛ ſic predicta paſſio ptinet ad oēs poten
tias vtentes organis corporalibꝫ. quaꝝ omniū actus im
pediūtur leſis organis. ſꝫ indirecte. hoc mō ptinet etiā
ad potētias organis corporalibꝫ nō vtētes. ſcꝫ intellecti
uas inquantū accipiūt a potētijs organis vtētibꝫ Unde
contingit ꝙ leſo organo virtutis imaginatiue etiā intelle
ctus opatio impediť ꝓpter hoc ꝙ intellectus indiget fan
taſmatibꝫ in ſua operatione. Tertio modo ptinet ad ali
quā potentiā vt appetentem ipſam. ꝛ ſic ꝓprie ptinet ad
ſenſum tactus. nā tactus eſt ſenſus eoꝝ ex quibꝫ compo
nitur aīal. ſimiliter eoꝝ ꝑ que animal corrūpitur Paſſio
vero aīalis cū ꝑ eam ex opatione aīe trāſmuteť corpus.
in illa potētia eſſe debet q̄ organo corpali adiūgitur. ꝛ cu
ius ē corpa trāſmutare. ꝛ ideo hmōi paſſio nō eſt in par
te intellectiua q̄ nō eſt alicuius organi corpalis actꝰ. nec
iteꝝ ē in apprehēſiua ſenſitiua. qꝛ ex apprehēſione ſenſus
nō ſeqtur motꝰ in corpe niſi mediāte appetitiua q̄ eſt im
mediatū mouēs. vñ ſm modū opatiōis eius ſtati diſpo
nitur organū corpale. ſcꝫ cor vñ eſt pncipiū motus tali
diſpoſitione q̄ competat ad exequēdum hoc in qḋ appeꝫ
titus ſenſibilis inclinatur. vnde in ira feruet ꝛ in timore
quodāmō frigeſcit ꝛ ꝯſtrigiť. ꝛ ſic in appetitiua ſenſitiua
ſola animalis paſſio ꝓprie inuenitur Uires aūt anime ve
getabilis ꝙbuis organo vtātur. conſtat tamen ꝙ nō ſint
paſſiue. ſed actiue. paſſio eñ magis ꝓprie appetitiue potē
tie ꝯuenit ꝙꝫ apprehēſiue vt in pncipio dictū eſt. Et hec
eſt etiā vna ratio quare magis appetitiua ſenſitiua ꝓprie

paſſionis ſubiectū eſt ꝙꝫ apprehenſiua ſenſitiua. Sic eñ
ipſa affectiua ſuperior magis accedit ad ꝓpriā rationem
paſſionis ꝙꝫ intellectiua ¶ Tertio modo paſſio dicebať
quaſi tranſſumptiue ſm ꝙ aliqḋ qualitercunqꝫ impediť
ab eo qḋ eſt ſibi conueniēs. ꝛ ſic hoc modo potentie ani
me patiūtur cum a ꝓprijs actibꝫ impediūtur. quod q̄deʒ
aliqualiter in oībꝫ potentijs anime ꝯtingit vt dictū eſt
Nunc aūt loquimur de paſſione animali ꝓprie dicta que
vt oſtēſum eſt in ſola appetitiua ſenſitiua inuenitur
¶ Ad primū ergo dicenduʒ. ꝙ aīa xp̄i tota patiebať Ad .1.
paſſione corporali ꝛ ſic ad potētias oēs paſſio illa per
tinebat ad minus ꝓut in eſſentia aīe radicātur. non ita ꝙ
paſſio animalis in qualibet potētia anime eius eſſet ſicut
in ꝓprio ſubiecto ¶ Ad ſecundū dicēdū. ꝙ Augꝰ. loquiť Ad 2
contra quoſdā platonicos q̄ dicebāt omniū illaꝝ paſſio
num principiū eſſe ex carne. Augꝰ. autē oſtendit ꝙ etiā
ſi caro in nullo eſſet corrupta poſſet eſſe haꝝ paſſionū pn
cipiū ex aīa. ꝛ ideo nō dicit ꝙ ſine carne hmōi paſſiones
ꝑficiātur. ſed ꝙ nō ex carne tantū his paſſionibꝫ aīa affi
citur ¶ Ad tertiū dicendū. ꝙ Augꝰ. vel nomē volunta Ad 3
tis large accipit ꝓ quolibet appetitu. vel etiā timorem et
gaudiū ꝛ alia hmōi accipit ꝓ actibꝫ volūtatis ſimilibus
paſſionibꝫ in appetitu ſenſitiuo exiſtentibꝫ. Eſt eñ. vt in
queſtione de ſenſualitate dictū ē. ꝛ in ipſa volūtate gau
dium quodāmodo ꝛ triſtitia ꝛ alia huiuſmodi. ſed non
ita ꝙ ſint paſſiones ꝓprie loquendo ¶ Uel poteſt dici ꝙ
Aug. has paſſiones volūtates nomiat inquātū ex actu
voluntatis homo in has paſſiones inducitur ſm ꝙ appe
titus inferior ſequitur inclinationē appetitus ſuperioris
vt in queſtione de ſenſualitate dictum ē. Uñ Augꝰ. ipſe
poſtea ſubiūgit ſicut allicitur vel offenditur volūtas ho
minis ita in hos vel illos affectus mutatur et vertitur.
¶ Ad quartū dicendū. ꝙ ſenſus nō eſt virtus actiua. ſꝫ
paſſiua. non eñ dicitur virtus actiua que habet aliquem Ad 4
actum qui ē operatio. ſic eñ omnis potentia anime acti
ua eſſet. ſed dicitur potētia aliqua actiua eſſe que compa
ratur ad ſuū obiectū ſicut agens ad patiens. Paſſiua ve
ro q̄ comparatur ad ſuū obiectū ſicut patiēs ad agēs. Sen
ſus aūt comparatur ad ſenſibile ſicut patiens ad agēs. eo
ꝙ ſenſibile trāſmutat ſenſuʒ Oꝫ aūt ſenſibile aliqñ a ſen
ſu trāſmutať hoc eſt ꝑ accidēs. inquātū ipſuʒ organū ſen
ſus habet aliquā qualitatē ꝑ quā natū eſt immutare ali
qḋ corpus. Uñ infectio illa q̄ mulier mēſtruata ſpeculū
inficit. vel qua baſiliſcus hominē vidēdo interficit. nihil
confert ad viſionē. ſed viſio pficitur ꝑ hoc ꝙ ſpecies viſi
bilis recipitur in viſuʒ qḋ eſt quoddā pati. vñ ſenſus po
tentia paſſiua ē. Dato etiā ꝙ ſenſus aliqḋ ageret actiue
non ex hoc ſequereť ꝙ in ſenſu nulla paſſio eſſe poſſit. ni
hil eñ ꝓhibet reſpectu diuerſoꝝ idem eſſe actiuū ꝛ paſſi
uū Dato iteꝝ ꝙ ſenſus qui nominat vim apprehenſiuaʒ
nullius paſſionis eſſet capax. nō ꝓpter hoc excluderetur
quin in appetitiua ſenſibili paſſio eſſe poſſet. ¶ Ad. v. di
cendū. ꝙ ꝙuis actiuū ſit ſimpliciter paſſiuo nobilius re Ad 5
ſpectu eiuſdē. nihil tñ prohibet aliqḋ paſſiuū aliquo mō
nobilius eſſe inquātū paſſiuū nobiliori paſſione patitur
ꝙꝫ ſit actio q̄ actiuū agat. ſicut paſſio a qua intellectꝰ poſ
ſibilis dicitur potentia paſſiua. ꝛ etiam ſenſus recipiēdo
aliquid immaterialiter eſt nobilior actione q̄ potētia veꝫ
getatiua agit materialiter qḋ eſt mediātibꝫ qualitatibus
elemētaribus. ¶ Ad ſextum dicendū. ꝙ illi delectationi Ad 6
que eſt in parte intellectiua per coniūctionem intelligibi
lis conuenientis non eſt aliqḋ contrariū. qꝛ oporteret ꝙ

ſibi intelligibili ꝯuenienti aliquid contrariũ foret ꝙ cauſa
contrarij eſſet. hoc aũt eſſe nõ poteſt eo ꝙ intelligibili ſpe
ciei nihil eſt contrariũ. ſpecies eñ contrarioꝝ in aĩa ꝯtra
rie non ſunt vt dicitur in. vij. metaph. Unde homo nõ ſolũ
delectatur de hoc ꝙ intelligit bona. ſed de hoc ꝙ intelli-
git mala inquantũ intelligit. Ipſum eñ intelligere mala
bonũ eſt intellectui. ⁊ ſic delectatio intelligibilis ꝯtrariũ
nõ habet. dicit̃ eñ triſticia vel dolor in pte intellectiua eẽ
cõmuniter loquẽdo inquantũ intellectus intelligit aliqđ
nociuũ cui voluñtas repugnat. qr tamẽ illud nociuũ non
eſt nociuũ intellectui inquantũ eſt intellect⁹. ideo illa tri
ſticia vel dolor non cõtrariatur delectationi intellectus
que eſt ſcđm illud quod eſt ꝯueniẽs intellectui inquãtũ
intelligit. ¶ Ad ſeptimũ dicendũ. ꝙ potẽtia rationalis
Ad 7 ſe habet ad cõtraria aliquo mõ ſibi ꝓprio. ⁊ aliquo modo
ſibi communi ⁊ omnibꝫ alijs. Nã eñ potẽtia rationalis
ſit ſubiectũ contrarioꝝ accidẽtium hoc ſibi ⁊ alijs com-
mune eſt. qr omniũ contrarioꝝ idẽ eſt ſubiectũ. ſed ꝙ ſe
habeat ad ꝯtrarias actiones. iſtud eſt ſibi ꝓpriũ. Natura
les eñ potẽtie ſunt determinate ad vnum. ⁊ ſic loquitur
Ad 8 phs ꝙ rõnales poteſtates ſunt ad oppoſita. ¶ Ad. viij.
dđm. ꝙ abſentia gubernãtis nõ ẽ cauſa ſubmerſionis na
uis niſi ꝑ accidẽs inquãtũ ſcꝫ remouet gubernãtis ꝓui-
dentiã ꝑ quã nauis ſubmerſio ꝓhibebat̃. Et ſimiliter in
telligibilis remotio vel abſentia nõ eſt cauſa triſtitie. ſed
nõ delectãdi. effectus eñ ꝓportionat̃ ſm ꝓportionẽ cau-
ſarũ. Unde intelligere ⁊ nõ intelligere q̃ ꝯtradictorie oppo
nũtur ſunt cauſa delectãdi ⁊ nõ delectandi q̃ ſimilit̃ ſunt
cõtradictoria. non aũt delectãdi ⁊ triſtandi q̃ ſunt cõtra
ria. Si aũt accipiat̃ id qđ eſt contrariũ intellectiue virtu
tis. ſcꝫ error. nõ poteſt eſſe cauſa triſtitie. qr vel error eſti
matur eẽ veritas. ⁊ ſic error delectat ſicut ⁊ veritas. vel
cognoſcit̃ eſſe error qđ non eſt niſi ꝯgnoſcendo veritatẽ
Ad 9 et ſic iterũ error delectationẽ in intelligẽdo facit. ¶ Ad
nonũ dicendũ. ꝙ triſtitia ⁊ dolor hoc modo differunt ꝙ
triſtitia eſt quedã paſſio animalis incipiẽs. ſcꝫ in appre-
henſione nocumẽti. ⁊ terminata in opatione appetitus. ⁊
vlterius eſt in trãſmutatione corpis. ſed dolor ẽ ſm paſ
ſionẽ corpalem. vñ Aug⁹. dicit. xiiij. de ciui. dei. ꝙ dolor
vſitatius in corporibꝫ dicit̃. ⁊ ideo incipit a leſione corpo
ris et terminatur in apprehenſione ſenſus tactus. ꝓpter
qđ dolor eſt in ſenſu tact⁹ vt in appetente. vt dictum eſt.
Ad 10 ¶ Ad. x. dicendũ. ꝙ gaudiũ ⁊ triſtitiã ſequi paſſionem
dicit̃ ⁊ a Dam. ⁊ pho. ſꝫ ſub alio ⁊ alio intellectu Dam.
et Greg niceñ. illud verbũ ꝓponẽtes loquũtur de paſſio
ne corpali q̃ apprehẽſa cauſat gaudiũ vel triſtitiã in ſenſu
experta cauſat dolorẽ Phs etiã in ſcđo ethy. loquit̃ pro
cul dubio de paſſionibꝫ aĩalibꝫ volens ꝙ ad oẽs paſſio
nes aĩe ſeqtur gaudiũ ⁊ triſtitia Cuius ratio eſt. qr inter
oẽs paſſiones ꝯcupiſcibilis potentie gaudiũ ⁊ triſtitia
que cauſant̃ ex ꝯſecutione ꝯuenientis vel nociui. vltimũ
locũ tenẽt. Omes aũt paſſiones iraſcibilis ad paſſiones
cõcupiſcibilis terminãtur vt in queſtione de ſenſualitate
dictũ eſt. vñ reſtat ꝙ oẽs paſſiones aĩe ad gaudiũ termi
nãtur. ſm aũt neutrũ intellectũ ſequitur ꝙ paſſiones ſint
in apprehenſiua. quia paſſio corporalis eſt in ipſa natura
corporis Paſſiones aũt animales alie ſunt in eadem pte
appetitiua in qua gaudiũ et triſtitia. ſed tamen quãtum
ad priores actus eius. Si aũt in actibꝫ appetitiue ordo nõ
eſſet. ſequeretur ex verbis phi ꝙ paſſiones animales nõ
eſſent in appetitiua vbi eſt gaudium ⁊ triſtitia. ſed in ap
Ad .11. prehenſiua. ¶ Ad vndecimũ dicendũ. ꝙ neqꝫ ſenſus ne
ꝙ alia vis apprehenſiua mouet immediate. ſed ſolum me
diante appetitiua. ⁊ ideo ad opationẽ virtutis ſenſitiue
apprehenſiue non immutatur corpus quantũ ad diſpoſi
tiones naturales niſi ſuperueniat mot⁹ appetitiue quẽ ſta
tim ſeqtur trãſmutatio corporis diſponentis ſe ad obedi
endũ. vñ ꝗuis vis ſenſitiua apprehenſiua immutetur ſi-
mul cũ organo corporali nõ tamẽ ẽ ibi paſſio ꝓprie loquẽ-
do. qr in opatione ſenſus nõ tranſmutatur organum cor
porale ꝑ ſe loquẽdo. niſi ſpirituali immutatione ſcđm ꝙ
ſpecies ſenſibiliũ recipiũtur in organis ſentiendi ſine ma
teria. vt dicit̃ in. ij. de aĩa ¶ Ad. xij. dicendũ. ꝙ ꝗuis in ꝑ Ad 12
te intellectiua aliquid abijciatur ⁊ aliqđ recipiatur. hoc
tũ nõ cõtingit ꝑ viam tranſmutationis. vt cõtinue rece-
ptio ⁊ abiectio fiat. ſed hoc eſt ꝑ ſimplicẽ influxũ quãtũ
ad habitus infuſos in inſtãti. immediate eñ infunditur
gratia ꝑ quã expellitur culpa. alteratio quidẽ q̃ fit de vi-
cio in virtutẽ vel de ignorãtia ad ſcientiã. attingit ad par
tem intellectiuã per accidẽs ꝑ ſe exiſtẽte tranſmutatione
in pte ſenſitiua. vt patet in. vij. ethy. Ex hoc eñ ꝙ fit ali-
qua tranſmutatio circa partem ſenſitiuã ſubito reſultat
aliqua perfectio in pte intellectiua vt ſic id qđ fit in par-
te intellectiua ſit ſicut termin⁹ trãſmutationis in pte ſen
ſitiua exiſtentis. ſicut illuminatio eſt terminus mot⁹ lo
calis. ⁊ generatio ſimiliter alterationis. ⁊ hoc intelligen-
dum eſt quãtũ ad habitus acquiſitos ¶ Ad. xiij. dicen Ad 13
dum. ꝙ ex aliquo apprehenſo ꝑ intellectũ poteſt ſeq̃ paſ-
ſio in appetitu inferiori dupliciter. vno mõ inquãtum id
qđ intelligitur vniuerſaliter ꝑ intellectum format̃ in ima
ginatione pticulariter. ⁊ ſic mouetur inferior appetitus
ſicut cũ intellectus credẽtis accipit intellectualiter futu-
ras penas. ⁊ eaꝝ fantaſmata format imaginãdo ignem
vrentem ⁊ vermẽ rodentẽ. ⁊ alia huiuſmodi. ex quo ſeq̃-
tur paſſio timoris in appetitu ſenſitiuo. Alio modo in-
quantũ ex apprehenſione intellectus mouetur appetit⁹
ſuperior ex quo per quandã redũdantiam vel imperiũ
etiam appetitus inferior ꝯmouetur ¶ Ad. xiiij. dicendũ Ad 14
ꝙ ſpes q̃ in anima ſeparata manet. non eſt paſſio. ſed vel
habitus vel voluñtatis actus vt ex predictis patꝫ ¶ Ad Ad 15
xv. dicendũ. ꝙ ex beatificatione vel pfectione imaginis ni
hil aliud haberi poteſt ꝗ̃ ꝙ in pte intellectiua ſit paſſio
ſm ꝙ omnis receptio paſſio dicitur. ¶ Ad. xvi. dicẽdũ Ad 16
ꝙ paſſio dicitur eſſe motus ex alio recepto in aliud rece-
ptum. nõ aũt ex alio operato in aliud operatũ. ſic aũt in
intellectu ẽ motus ex alio in aliud. ¶ Ad. xvij. dicendũ. Ad 17
ꝙ intelligere ẽ pati ꝯmuniter loquendo de paſſione pro
ut oĩs receptio paſſio eſt. ¶ Ad. xviij. dicẽdũ. ꝙ paſſio Ad 18
illa de qua loqtur Dyoniſ. nihil aliud ẽ ꝗ̃ affectio ad di-
uina q̃ habet magis rationẽ paſſionis ꝗ̃ ſimplex appre-
henſio vt ex dictis patꝫ. ex ipſa eñ diuinoꝝ affectione ꝓ
uenit manifeſtatio eorũdem. ſcđm illud Jo. xiiij. Si qs
diligit me diliget̃ a patre meo ⁊ ego diligam eũ ⁊ mani-
feſtabo ei meipſũ. ¶ Ad. xix. dđm. ꝙ paſſio nõ dicitur Ad 19
eſſe in aĩa quaſi aĩa trãſmutet̃. ſꝫ quia per eam tranſmuta
tur corpus.

Quarto querit̃. ſcđm

quid attẽdat̃ ꝯtrarietas ⁊ diuerſitas inter aĩe
paſſiones ¶ Et videt̃ ꝙ nõ ſm bonũ ⁊ malũ. Audacia .1.
eñ timori opponit̃. vtraqꝫ vero paſſio ẽ reſpectu mali. qr
hoc qđ timor fugit audacia aggredit̃. ergo contrarietas
paſſionũ nõ ẽ ſcđm bonũ ⁊ malũ ¶ Pre. Spes deſpera .2.

tioni opponit̄. vtrūqꝫ vero ē reſpectu boni. qđ eñ ſpes cō
ſequi expectat. deſperatio aūt de ꝯſecutione diffidit. ḡ con
3 trarietas paſſionū nō ē ſm̄ bonū ⁊ malū ¶ Pre. Dam.
in. ij. li. ⁊ Grego. niceñ. diſtinguūt paſſiones aīe ꝑ preſens
et futuꝝ ⁊ ꝑ bonū ⁊ malū. vt de bono futuro ſit ſpes vł
deſideriū. de pñti bono voluptas ſiue delectatio ſiue leti
cia. de malo futuro timoꝛ. de preſenti triſticia. ſꝫ preſens
et futuꝝ ꝑ accidēs ſe hñt ad bonū ⁊ malū. ergo differē
tia paſſionū anime ꝑ ſe nō attendit̄ ſm̄ bonum ⁊ malum
4 ¶ Pre. Aug⁹. xiiij. de ci. dei. diſtinguit inter triſticiam et
doloꝛē. ꝙ triſticia ē aīe. doloꝛ vero coꝛpoꝝ. qđ iteꝝ ad ra/
5 tionē boni vel mali nō ꝑtinet. ḡ idē qđ prius ¶ Pre. Ex
ultatio gaudiū leticia ⁊ triſticia iocūditas ⁊ hilaritas dif
ferentiā quandā hñt. alias duo iſtoꝝ inutilit̄ ꝯiungerē
tur vt patet Jſa. xxxv. gaudiū ⁊ leticiā obtinebūt. cū er/
go oīa iſta reſpectu boni dicātur videt̄ ꝙ bonū ⁊ maluꝫ
6 paſſiones aīe nō diuerſificēt ¶ Pre. Dam. in. ij. li. diſtin
guit q̄ttuoꝛ ſpecies triſticie q̄ ſūt accidia. achos. inuidia.
miſericoꝛdia. preter quas ē etiā penitētia. q̄ oīa reſpectu
7 mali dicūtur. ḡ idē qđ pri⁹. ¶ Pre. Dam. ibi diſtinguit
ſex ſpēs timoris. ſcꝫ ſegniciē. erubeſcētiā. verecundiā. ad
mirationē. ſtupoꝛē. ⁊ agoniā. q̄ iteꝝ ad ꝓdictā differētiā
8 nō ꝑtinēt. ergo idē qđ prius ¶ Pre. Dyoniſ. iiij. c. de di
no. zelū amori ꝯnumerat quoꝝ vtrūqꝫ ē paſſio reſpectu
boni. ⁊ ſic idem quod prius.

Contra

¶ Sed ꝯtra ē ꝙ actus diſtinguit̄ ꝑ obiecta. paſſiōes
aūt aīe ſunt actus appetitiue virtutis. cuius obiectuꝫ eſt
bonū ⁊ malū. ḡ paſſiones aīe ꝑ bonū et malū diſtinguū
tur. ¶ Pre. Scđm phm in. ij. ethy. Paſſiones aīe ſūt ad
quas ſequitur gaudiū ⁊ triſticia. ſed gaudiuꝫ et triſticia di/
ſtinguūtur ſm̄ bonū et malum. ergo bonū et malū diſtin
guūt anime paſſiones.

¶ R̃o. — Jn paſſionib⁹ anime ē triplex diſtinctio

¶ Reſponſio dicendū. ꝙ in paſſionib⁹ anime triplex di
ſtinctio inuenit̄. Prima q̄dem eſt qua differunt quaſi ge
nere. vtpote ad diuerſas aīe potentias pertinentes. ſicut
diſtinguūtur paſſiones ꝯcupiſcibilis a paſſionib⁹ iraſci/
bilis. Ratio aūt hui⁹ diſtinctionis paſſionū ſumitur ex
ipſa ratione diſtinguēdi potētias. Cū eñ ſupra dictū ſit
in queſtione de ſenſualitate ꝙ obiectū ꝯcupiſcibilis ē de
lectabile ſm̄ ſenſuꝫ. iraſcibilis vero aliq̄d arduū vel ali/
quid altū. Jlle paſſiones ad ꝯcupiſcibilē ꝑtinent in qui/
bus importat̄ oꝛdo ad delectabile ſenſus abſolute. vł ad
eius contrariū. Jlle vero ad iraſcibilē q̄ oꝛdinātur ad ali
quid arduū circa hmōi. Et ſic apparet differētia inter de
ſideriū ⁊ ſpem. nā deſideriū dicit̄ ſm̄ ꝙ appetitus mouet̄
in aliquid delectabile. ſpes aūt dicit quandā eleuationeꝫ
appetitus in aliqđ bonū qđ exiſtimat̄ arduū vel difficile
et ſimiliter de alijs. ¶ Scđa vero diſtinctio eſt q̄ diſtin
guūtur quaſi ſpecie paſſiones in eadē potētia exiſtētes.
Que q̄dē diſtinctio in paſſionib⁹ cōcupiſcibilis ſm̄ duo
attēditur. vno mō ſm̄ ꝯtrarietatē obiectoꝝ. ⁊ ſic diſtin/
guit̄ gaudiū qđ ē reſpectu boni. ⁊ triſticia que ē reſpectu
mali. Alio mō ſm̄ ꝙ ad ideꝫ obiectū vis ꝯcupiſcibilis di
uerſimode oꝛdinat̄ ſm̄ diuerſos gradus ꝯſideratos in ꝓ
ceſſu appetitiui motus. Jpſuꝫ eñ delectabile ꝑmo appe/
tenti ꝯiūgitur aīaliter. ſm̄ ꝙ apprehenditur vt ſimile vel
conueniēs. ⁊ ex hoc ſequitur paſſio amoris. q̄ nihil aliud ē
ꝗ informatio quedam appetitus ab ipſo appetibili. vnde
amoꝛ dicitur eſſe quedam vnio amātis ⁊ amati. id aūt qđ
ſic aliqualiter ꝯiunctū eſt vlterius querit̄ vt realiter con
iungatur. vt amās ſcꝫ ꝑfruatur amato. ⁊ ſic naſcitur paſ
ſio deſiderij. quod quidē dū adeptū fuerit in re. generat
gaudiū. Sic ergo primū qđ eſt in motu ꝯcupiſcibilis eſt
amoꝛ. ſcđm deſideriū ⁊ vltimū eſt gaudiū. Et ꝑ contra/
rium iſtis ſunt accipiēde paſſiones q̄ oꝛdinātur in malū
vt odiū contra amoꝛē. fuga ꝯtra deſideriū. triſticia ꝯtra
gaudiū. Paſſiones vero iraſcibilis. vt in alia queſtione
dictum eſt. oꝛiūtur ex paſſionib⁹ ꝯcupiſcibilis ⁊ terminā
tur ad eas. ⁊ ideo in eis inuenitur diſtinctio aliqua con
formis diſtinctioni cōcupiſcibilis. ⁊ vlterius eſt in eis di
ſtinctio ꝓpria ſm̄ rationē ꝓprij obiecti. Ex parte quidem
cōcupiſcibilis eſt diſtinctio qua diſtinguitur ꝑ bonuꝫ et
malum. vel ꝑ delectabile ⁊ contrariū. ⁊ iteꝝ ſm̄ habituꝫ
realiter ⁊ nō habitū realiter. Sed ꝓpria diſtinctio iraſci/
bilis eſt vt paſſiones eius diſtinguātur ſm̄ excedens fa
cultatem appetentis ⁊ nō excedens. ⁊ hoc ſm̄ eſtimatio
nem. iſta eñ videtur diſtinguere arduū ſicut differentie
per ſe ¶ Poteſt ergo paſſio in iraſcibili exiſtens vel reſpe
ctu boni eſſe vel reſpectu mali eſſe. ſi reſpectu boni vł ha
biti vel non habiti. reſpectu boni habiti nulla paſſio pōt
eſſe in iraſcibili. quia bonū ex quo iam poſſidetur nullaꝫ
difficultatem ingerit poſſidenti. vñ non ſaluatur ibi ra/
tio ardui. Reſpectu aūt boni nondū habiti in quo ratio
ardui ſaluari poteſt ꝓpter difficultatem ꝯſequendi. ſiq̄/
dem illud bonū eſtimatur vt excedēs facultatem facit de
ſperationē. ſi vero nō vt excedēs facit ſpem. Si vero con
ſideretur motus iraſcibilis in malum hoc erit dupliciter.
vel in malum nondū habitū qđ quidē eſtimatur vt ardu
um inquantū difficile eſt vitari. vel iam habitū ſiue cōiun
ctum qđ iterū rationē ardui habet inquantū eſtimat̄ dif/
ficile repelli. Si aūt reſpectu mali nondū preſentis ſiqui
dem illud malū eſtimatur vt excedēs facultatē facit paſ
ſionem timoris. ſi aūt nō vt excedens ſic facit paſſionem
audacie. Si aūt malū ſit preſens. aut eſtimatur vt nō ex/
cedens facultatē. ⁊ ſic facit paſſionē ire. aut excedēs ⁊ ſic
nullam facit paſſionē in iraſcibili. ſed in ſola concupiſcibi
li manet paſſio triſticie. Jſta ergo diſtinctio q̄ accipitur
ſcđm diuerſos gradus acceptos in motu appetitiuo nō
eſt cauſa alicui⁹ ꝯtrarietatis. quia huiuſmodi paſſiones
differunt ſicut perfectū ⁊ imꝑfectū. vt patet in deſiderio
et gaudio. ſed diſtinctio que eſt ſm̄ ꝯtrarietateꝫ obiecti
facit ꝓprie in paſſionibus contrarietatem. vnde in concu
piſcibili paſſiones ꝯtrarie accipiūtur ſm̄ bonū et malum
vt gaudium ⁊ triſticia amoꝛ ⁊ odium. Jn iraſcibili vero
poteſt accipi dupliciter ꝯtrarietas. vna ſm̄ diſtinctioneꝫ
ꝓprij obiecti. alia ſm̄ excedēs facultatem ⁊ nō excedens
et ſic ſunt cōtraria ſpes ⁊ deſperatio. audacia ⁊ timoꝛ. et
hec ꝯtrarietas eſt magis ꝓpria. Alia vero eſt ſm̄ differē
tiam obiecti ꝯcupiſcibilis id eſt ſm̄ bonuꝫ ⁊ malum per
quē modū ſpes ⁊ timoꝛ ꝯtrarietatem habere videntur.
Jra vero neutro modo poteſt habere paſſionē contrariā
neqꝫ ſm̄ cōtrarietatē boni ⁊ mali. quia reſpectu boni ꝑ/
ſentis non ē aliqua paſſio in iraſcibili. Similiter neqꝫ ſm̄
contrarietatem excedentis facultatē ⁊ non excedētis. q2
malum facultatem excedens nullam paſſionē in iraſcibi
li facit vt dictum eſt. vnde inter ceteras paſſiones ira ha
bet hoc ꝓprium. quia ei nihil eſt contrariū. ¶ Tertia ve
ro differentia paſſionū anime eſt quaſi accidentalis. que
quidem dupliciter accidit. vno modo ſm̄ intenſionem ⁊
remiſſionem. ſicut zelus importat intēſionem amoris. fu
roꝛ intēſionē ire. Alio mō ſm̄ differētias materiales bo
ni vel mali. ſicut differūt miſericoꝛdia ⁊ inuidia que ſunt
ſpecies triſticie. Nam inuidia eſt triſticia de ꝓſperitate
aliena inquantū eſtimatur vt malum propriū. Miſeri

Oꝛdo paſ/ſionū vis cō/cupiſcibilis.

Sufficiētia paſſionū iraſcibilis.

cordia vero eſt triſtitia de aduerſitate aliena inquantum
eſtimatur vt malum propriũ. ⁊ ſic eſt etiam in alijs qui‑
buſdam conſiderare.
Ad .1. ¶ Ad primũ ergo dicendũ. ꝙ iraſcibilis obiectuȝ nõ
eſt bonũ ⁊ malum abſolute. ſed addita circunſtantia ar‑
duitatis. vnde non ſolum in eoꝝ paſſionibus eſt contra
Ad 2 rietas per bonũ ⁊ malum. ſed per differentias que diſtin
Ad 3 guunt arduum. tam in bono ꝗ̃ in malo. ¶ Et per hoc
patet ſolutio ad ſecũdum. ¶ Ad tertiũ dicendum. ꝙ pre
ſens ⁊ futurũ accipiũtur vt differentie ad diſtinguẽdum
anime paſſiones. ſm̃ ꝙ futuꝝ eſt nondũ realiter coniun‑
ctum. preſens vero eſt iam coniũctum. perfectior vero ē
motus appetitus in id quod eſt realiter coniũctum ꝗ̃ in
id quod eſt realiter diſtans. vnde futurũ ⁊ preſens licet
faciant aliquã diſtinctionẽ paſſionũ. nullam tamẽ cõtra‑
rietatem faciunt. ſicut nec perfectũ ⁊ imꝑfectum. ¶ Ad
Ad 4 quartum dicẽdum. ꝙ dolor ſm̃ ꝙ ꝓprie accipitur non de
bet cõputari inter anime paſſiones. quia nihil habet ex ꝑ
te anime niſi apprehenſionẽ tantũ. Eſt eñ dolor ſenſus le
ſionis que quidem leſio eſt ex parte corporis. ⁊ ideo Au
guſtin⁹ ibidẽ dicit. ꝙ tractando de paſſionib⁹ anime ma
luit vti nomine triſtitie ꝗ̃ doloris. triſtitia eñ ꝑficitur in
Ad 5 appetitiua. vt ex dictis patet. ¶ Ad quintũ dicendũ. ꝙ
delectatio ⁊ gaudiũ eodem modo differũt ſicut triſtitia
et dolor. naȝ delectatio ſenſibilis habet ex parte corporis
coniunctionẽ ꝯuenientis. ex parte vero anime ſenſum illi⁹
conuenientie. ⁊ ſimiliter delectatio ſpiritualis habet quã
dam realem ꝯiunctionẽ conuenientis cũ conueniẽti et ꝑce
Delecta‑tio eſt ptionem illius coniũctionis. Unde Plato diffiniẽs de
lectationẽ ſenſibilem dicit. ꝙ delectatio eſt ſenſibilis ge‑
neratio in naturam. Areſto. vero diffiniens delectatio‑
nem dicit. ꝙ delectatio ē naturalis habitus operatio nõ
impedita. ipſa eñ operatio ꝯueniẽs eſt illud conueniẽs
coniunctũ qđ delectationẽ precipue ſpiritualeȝ facit. Et
ſic delectatio vtrobiqȝ incipit a coniũctione reali ⁊ perfi‑
citur in eius apprehẽſione. gaudiũ vero incipit in appre‑
henſione ⁊ terminaꝛ in affectu. vñ delectatio eſt interdũ
cauſa gaudij. ſicut dolor triſtitie. Gaudiũ vero ⁊ triſti‑
tia a ceteris differũt accidẽtaliter ſm̃ intenſionẽ ⁊ remiſ
ſionem. nam alia dicit quandã gaudij intenſionẽ. q̃ qui‑
dem intenſio attẽditur vel ſm̃ interiorem diſpoſitionem
et ſic eſt leticia q̃ importat interiorẽ cordis dilatationem
dicitur eñ leticia quaſi laticia. vel ſm̃ ꝙ intenſio gaudij
interioris ꝓrumpit in quedã exteriora ſigna. ⁊ ſic eſt ex
ultatio. Dicit eñ exultatio ex hoc ꝙ gaudiũ interius q̃‑
dammodo exterius exilit. q̃ quidem exilitio attẽditur vł
ſm̃ immutationẽ vultus q̃ primo apparent affectus in‑
dicia ꝓpter ꝓpinquitatẽ eius ad vim imaginatiuã. et ſic ē
hilaritas. vel ſcḋm ꝙ ex intẽſione interioris gaudij diſpo
Ad 6 nitur ꝑ verba ⁊ facta. ⁊ ſic ē iocũditas. ¶ Ad. vi. dḋm. ꝙ
ſpecies triſtitie q̃s Dam. ponit ſunt q̃dã modi triſtitie
addẽtes ſuꝑ triſtitiã quaſdã differẽtias accidẽtales. vel
ſm̃ intẽſionẽ mot⁹. ⁊ ſic ſm̃ ꝙ iſta intẽſio cõſiſtit in inte
riori diſpoſitiõne dicit accidia q̃ eſt triſtitia aggrauãs ſcȝ
cor ne aliq̃d libeat agere. vel ſcḋm ꝙ ꝓgrediꝛ ad exterio‑
rem diſpoſitionẽ. ⁊ ſic ē athos q̃ eſt triſtitia vocẽ auferẽs
Ex pte vero obiecti ſcḋm ꝙ illud qđ in alio ē reputatur
vt ꝓpriũ malum. et ſi quidẽ bonũ alterius reputeꝛ vt pro
prium malũ. erit inuidia. ſi aũt malũ alterius ꝓprium ma
lum reputetur. erit miſericordia. penitentia vero non ad
dit ſuꝑ triſtitiam generalem aliquã ſpecialẽ rationẽ. cum
ſit abſolute de malo proprio. ⁊ ideo a Dam. ꝑtermittitur

Poſſunt tamẽ multi modi triſtitie aſſignari ſi conſiderẽ‑
tur oĩa q̃ accidẽtaliter ſe habẽt ad malũ qđ triſtitiã facit.
¶ Ad. vij. dḋm. ꝙ cũ timor ſit quedam paſſio ex nociuo Ad 7
apprehẽſo vt excedẽte facultatẽ proueniẽs. diuerſificabũ
tur modi timoris ſm̃ differentiã taliũ nociuoꝝ. Quod
quidẽ tripliciter poteſt referri ad appetentẽ. vno modo re
ſpectu ꝓprie oꝑationis. ⁊ ſic inquantũ ꝓpria actio timeꝛ
vt laborioſa ē ſegnicies Inquantũ vero timeꝛ vt turpis
eſt verecundia q̃ eſt timor in turpi actu. ¶ Scḋo mõ re
ſpectu ꝯgnitionis prout aliqđ ꝯgnoſcibile apprehendiꝛ
vt omnino excedẽs cognitionẽ. ⁊ ſic eius cõſideratio ap
prehẽditur vt ſuꝑuacua ⁊ ſic vt nociua. Qꝫ aũt excedit
cognitionẽ cõtingit vel ꝓpter eius magnitudinẽ. ⁊ ſic eſt
ammiratio q̃ ē timor ex magna imaginatione. vel ꝓpt ei⁹
inconſuetudinem ⁊ ſic eſt ſtupor q̃ eſt timor ex inaſſueta
imaginatiõe ſꝫ Dam. ¶ Tertio reſpectu paſſiõis q̃ ē ab
alio. q̃ quidem paſſio timeri põt vel rõne turpitudinis ⁊
ſic ē erubeſcentia q̃ eſt timor in expectatione conuicij. vel
rõne leſionis. ⁊ ſic ē agonia ꝑ quã homo timet ne in aliq̃
infortunia incidat ¶ Ad octauũ dicendũ. ꝙ zelus addit Ad 8
ſupra amorẽ quandã intenſioneȝ. eſt eñ amor vehemẽs
non patiens conſortium aliquod in amato.

Quinto queriꝛ. vtruȝ

ſpes timor gaudiũ ⁊ triſtitia ſint q̃ttuor princi
pales paſſiones. ¶ Et videꝛ ꝙ non. quia Aug⁹. xiiij. de
ci. dei enumerãs q̃ttuor principales paſſiones ponit cu‑ 1
piditatẽ loco ſpei. qđ etiam ex verbis Uirgilij accipi vi‑
detur q̃ has principales paſſiones deſignãs dixit. Hinc
homines cupiũt metuũt gaudentqȝ dolentqȝ ¶ Prete. 2
Quanto aliq̃d eſt ꝑfectius. tanto ꝑncipalius eſſe videꝛ
ſed motus audacie eſt ꝑfectior ꝗ̃ motus ſpei. vtpote cũ
maiori intenſione in ſuũ obiectum tendẽs. ergo audacia
eſt magis ꝑncipalis paſſio ꝗ̃ ſpes. ¶ Pre. Unũquodqȝ
denominatur a ꝑncipaliori. ſed vis iraſcibilis ab ira de‑ 3
nominatur. ergo ira debet cõputari inter ꝑncipales paſ‑
ſiones ¶ Pre. Sicut in iraſcibili ē paſſio reſpectu futuri. 4
ita ⁊ in cõcupiſcibili. ſed paſſio que ē in concupiſcibili re
ſpectu futuri. ſcȝ deſideriuȝ. nõ ponitur paſſio ꝑncipalis
ergo nec timor ⁊ ſpes q̃ ſilr̃ ſunt in iraſcibili reſpectu fu‑
turi ¶ Pre. Principale dicitur illud qđ inter reliqua pri
us exiſtit. principari eñ ſcḋm Grego. ē inter aliq̃s priorẽ 5
eſſe. ſed inter reliquas paſſiones amor ē prior. ex amore
eñ oĩes alie paſſiones naſcũtur. ergo amor deberet po‑
ni paſſio ꝑncipalis. ¶ Pre. Ille paſſiones videntur eſſe 6
ꝑncipales a quib⁹ alie dependent. ſed a gaudio ⁊ triſtitia
alie videntur depẽdere. nam paſſio anime ē quã ſequitur
gaudiũ ⁊ triſtitia ſm̃ phm̃ in. ij. eth. ergo he due paſſio‑
nes tãtũ. ſcȝ gaudiũ ⁊ triſtitia ſunt ꝑncipales paſſiones
tantũ ¶ Sed diceres. ꝙ gaudiũ ⁊ leticia ſunt ꝑncipales Solo
in concupiſcibili. ſpes aũt ⁊ timor ſunt principales in ira
ſcibili. ¶ Sed contra eſt quod dicitur in libro de ſpiritu ⁊ 7
anima. de ꝯcupiſcibilitate gaudium ⁊ ſpes. de iraſcibili‑
tate dolor ⁊ metus oriũtur. ¶ Pre. Scḋm ꝓprietatem 8
iraſcibilis potẽtie ſpes deſperationi opponiꝛ ⁊ timor au‑
dacie. ſꝫ ex pte ꝯcupiſcibilis ponũtur due paſſiones ꝑin‑
cipales ꝯtrarie ſcḋm ꝓprietatẽ ꝯcupiſcibilis. ſcȝ gaudiuȝ
et triſtitia. ergo ⁊ ex pte iraſcibilis deberẽt poni principa
les vel ſpes ⁊ deſperatio vel timor ⁊ audacia
¶ Sed ꝯtra ē qđ diciꝛ in li. de ſpiritu ⁊ aĩa. Affect⁹ qui Cõtra

dem partitus eē dinoſcit̄. dū de eo qđ amamus iam gau
demus vel gaudendū ſperam⁹. ꝛ de eo qđ odimus iam
dolemus vel dolendū metuim⁹. ergo he ſunt q̄ttuoꝛ ṗn
cipales paſſiones gaudiū doloꝛ ſiue triſtitia ſpes ꝛ amoꝛ
¶ Pre. Boe. ṗncipales paſſiões dicit in. p⁰. de Conſol.
Gaudia pelle. pelle timoꝛē. ſpēqꝫ fugato. nec doloꝛ aſſit
et ſic idem quod prius.

R̄ſ⁰. ¶ Reſpoſio dicendū. ꝙ q̄ttuoꝛ ſunt ṗncipales anime
paſſiones. ſcꝫ triſtitia gaudiū ſpes ꝛ timoꝛ. Cuius ratio
eſt. qꝛ ṗncipales paſſiones dicūtur. qꝛ alijs prioꝛes ſunt
et oꝛigo eaꝝ. cū autē paſſiones aīe ſint in parte appetiti/
ua ſenſitiua. ille paſſiones ṗoꝛes erūt que immediate ex
obiecto appetitiue oꝛiūtur. qđ quidē obiectum eſt bonū
et malū. he aūt ſunt quaſi ſcđarie q̄ mediātibus alijs oꝛi
untur ¶ Ad hoc aūt ꝙ aliqua paſſio imediate oꝛiaẗ ex
bono vel malo requirūtur duo. Primū eſt vt ex bono ꝛ
malo ꝑ ſe oꝛiatur. qꝛ quod eſt ꝑ accidēs non poteſt eē pri
mū. Scđm aūt eſt vt illud nullo preſuppoſito oꝛiatur vt
ſit principalis paſſio. ꝓpter hec duo dicaẗ ꝙ neqꝫ per acci
dens neqꝫ ꝑ poſterius ꝓuenit ex obiecto quod tenet lo/
cum actiui. Ex bono aūt prouenit ꝑ ſe paſſio que ꝓcedit
ex bono ſcđm ꝙ bonū ē. per accidens vero ea que proue
niunt ex bono ſcđm ꝙ ē malū. ꝛ ecōtrario eſt intelligēdū
de malo. Bonū vero ſcđm ꝙ ē bonū allicit ꝛ ad ſe trahit
vñ ſi aliqua paſſio ſit appetitus tendētis in bonū. erit paſ
ſio ꝑ ſe conſequēs ex bono. ſed repellere appetitū eſt pro/
priū mali inquantū eſt maluꝫ. vnde ſi aliqua paſſio ſit re
ſpectu boni per quā refugiatur bonū. paſſio illa non erit
ex bono ꝑ ſe. ſed inquantū apprehēditur vt aliqualit̄ ma
lum. et ecōtrario intelligēdum eſt de malo ꝙ illa paſſio ꝑ
ſe ꝓuenit ex malo q̄ ꝯſiſtit in fuga mali. illa vero per acci
dens q̄ cōſiſtit in acceſſu ad malū. Patet igitur qualiter
aliq̄ paſſio ꝑ ſe ex bono et malo oꝛitur. Quia vero quāto
aliquid ē magis vltimū in ꝯſecutione finis tanto eſt pri
us in intētione ꝛ appetitu. ideo ille paſſiones nō preſup/
poſitis alijs ex bono vel malo oꝛiūtur q̄ ꝯſiſtunt in cōſe
cutione finis. ꝛ eis preſuppoſitis oꝛiūtur alie. Gaudium
vero ꝛ triſtitia ex ipſa cōſecutione boni vel mali ꝓueniūt
et per ſe. nam gaudiū ex bono ꝓuenit inquantū ē bonū.
et triſtitia ex malo inquantū eſt malū. ꝛ ſimiliter omnes
paſſiones alie ꝯcupiſcibilis ꝑ ſe ex bono vel malo ꝓueni
unt. quod ꝯtingit ex hoc ꝙ obiectū ꝯcupiſcibilis eſt bo/
nū vel malū ſm abſolutam rationē. ſed tamē alie paſſio/
nes ꝯcupiſcibilis p̄ſupponūt gaudiū ꝛ triſtitiā ꝑ moduꝫ
cauſe. Nā bonū cōcupiſcibile ideo efficiẗ amatū ꝛ deſide
ratū. qꝛ apprehēditur vt delectabile. malū vero odioſuꝫ
et fugiendū inquantū apprehēditur vt triſtabile. ꝛ ſic ſm
oꝛdinē appetendi gaudiū ꝛ triſtitia ſunt prioꝛa. q̄ꝰuis in
oꝛdine exequēdi vel ꝯſequēdi ſint poſterioꝛa. In iraſci/
bili vero nō oēs paſſiones ꝑ ſe ꝯſequūtur ex bono vł ma
lo. ſed quedā per ſe. quedā per accidēs. qđ cōtingit ex h̄
ꝙ bonū vel malū nō ſm abſolutā rationē ſunt obiectum
iraſcibilis. ſꝫ ſm ꝙ apponiẗ conditio arduitatis ſm quā
et bonū repudiaẗ vt excedēs facultatē ꝛ in malū tēditur
ꝓut eſt impoſſibile repelli vel ſubijci. nō aūt poteſt eē in
iraſcibili aliqua paſſio q̄ ex bono vel malo ꝯſequaẗ nul/
la alia preſuppoſita. Bonū aūt poſtq̄ꝫ habitū eſt. nullam
paſſionem in iraſcibili facit. vt ex predictis patet. Malū
vero preſens facit quidem paſſionē in iraſcibili. ſed nō ꝑ
ſe. ſed per accidens inquātum ſcꝫ in malū preſens q̄s ten
dit vt repellēdum vel ſubijciēdum. ſicut patet in ira. Sic
ergo patet ex dictis ꝙ quedā paſſiones ſunt q̄ primo ꝛ ꝑ
ſe ex bono et malo oꝛiūtur. vt gaudiū ꝛ triſtitia. Quedaꝫ
vero ꝑ ſe ſed non primo. ſicut alie paſſiones concupiſcibi
lis. ꝛ he due iraſcibilis timoꝛ ꝛ ſpes. quarū vna dicit fu/
gam mali. alia acceſſum ad bonū. Quedā vero nec per ſe
nec primo. ſicut alie que ſūt in iraſcibili. vt deſperatio au/
dacia ꝛ ira que dicūt acceſſum ad malū. vel receſſuꝫ a bo
no. Sic ergo ṗncipaliſſime paſſiones ſunt gaudiū ꝛ tri/
ſtitia. timoꝛ aūt ꝛ ſpes ſunt principales in ſuo genere. q̄a
non preſupponūt aliquas paſſiones in potentia in q̄ ſūt
ſcꝫ iraſcibili. Alie vero paſſiones ꝯcupiſcibilis vt amoꝛ
et deſiderium ꝛ odiū ꝛ fuga. etſi ſint ꝑ ſe ex malo vel bo/
no. non tamē ſunt prime in ſuo genere cū preſupponāt ali
as in eadem potentia exiſtentes. ꝛ ſic nō poſſunt dici ṗn
cipales neqꝫ ſimpliciter. neqꝫ in genere. Et ſic reſtat ꝙ ſo
le quattuoꝛ ſunt paſſiones principales gaudium ꝛ triſti
tia ſpes et timoꝛ.

¶ Ad primū ergo dicendū. ꝙ cupiditatē vel deſide/ Ad .1.
rium precedit alia paſſio in eadem potētia. ſcꝫ gaudium
qđ eſt ratio deſiderandi. vnde non poteſt eſſe principalis
paſſio. Spes aūt etſi preſupponat aliam paſſionem. non
tamen in eadem potentia exiſtentem. ſed in concupiſcibi
li. Omes nāqꝫ paſſiones iraſcibilis oꝛiūtur ex paſſionibꝰ
concupiſcibilis. vt in alia queſtione dictum eſt. vñ poteſt
eſſe paſſio principalis. Aug⁹. vero ponit deſiderium vel
cupiditatem loco ſpei. ꝓpter ſimilitudinē quandā que eſt
inter ea. nam vtraqꝫ paſſio eſt reſpectu boni nondū ha/
biti. ¶ Ad ſecūdum dicendū. ꝙ audacia non poteſt eſſe Ad 2
principalis paſſio. oꝛitur em̄ ex malo ꝑ accidēs. cum ſit
reſpectu mali per viam aggrediendi. audax em̄ aggre/
ditur malum inquantū eſtimat victoꝛiam vel repulſionē
mali eſſe quoddā bonū. ꝛ ex huius boni ſpe oꝛiẗ audacia.
Et ſic ſubtiliter conſiderando inuenitur ſpes eſſe auda
cia prioꝛ. nā ſpes victoꝛie vel ſaltem euaſionis audaciaꝫ
cauſat. ¶ Ad tertiū dicendū. ꝙ ira etiam oꝛitur ex malo Ad 3
per accidēs inquantū ſcꝫ iratus vindictaꝫ mali ſibi illati
eſtimat bonū. ꝛ in eam tendit. vnde ſpes vindicte conſe
quende ē cauſa ire. vñ cū aliquis leditur ab eo cui nō ſpe
rat vindictam poſſe inferre nō iraſcit̄. ſꝫ triſtaẗ ſolum vel
timet. vt Auicē. ponit. ſicut ſi ruſticꝰ ledaẗ a rege. ꝛ ideo
ira nō poteſt eſſe principalis paſſio. ſupponit em̄ non ſo/
lum triſtitiā que ē in ꝯcupiſcibili. ſꝫ etiā ſpem q̄ eſt in ira
ſcibili. Denominaẗ aūt iraſcibilis ab ira. qꝛ ē vltima paſ/
ſionū q̄ ſunt in iraſcibili. ¶ Ad. iiij. dđm. ꝙ paſſiones q̄ Ad 4
ſunt in concupiſcibili reſpectu futuri oꝛiūtur quodāmo/
do ex paſſionibus in eadem exiſtentibus reſpectu preſen
tis. ſed paſſiones que ſunt reſpectu futuri in iraſcibili nō
oꝛiūtur ex aliquibus paſſionibꝰ reſpectu preſentis in ea/
dem potentia exiſtētibus. ſed exiſtētibus in alia potētia.
ſcilicet ex gaudio ꝛ triſtitia. vnde non eſt ſimile. ¶ Ad. v Ad 5
dicendum. ꝙ in via exequēdi vel cōſequēdi amoꝛ eſt pri
ma paſſio. ſꝫ in via intentionis gaudiuꝫ eſt prius amoꝛe.
et eſt ratio amandi precipue ſm ꝙ amoꝛ eſt paſſio concu
piſcibilis. ¶ Ad ſextum dicendum. ꝙ gaudium et triſti Ad 6
tia inter alias principaliſſime cōputantur. vt dictum eſt
nihilominus tamen ſpes ꝛ timoꝛ in genere ſuo ſunt prin
cipales. vt ex dictis patet. ¶ Ad ſeptimū dicendum. ꝙ Ad 7.
liber ille cum non ſit Aug⁹. non imponit neceſſitateꝫ no/
bis vt eius autoꝛitatem recipiamus. ꝛ precipue hoc vi/
detur expreſſam falſitatem continere. ſpes non eſt in con
cupiſcibili. ſed in iraſcibili. triſtitia vero non in iraſcibili
ſed in concupiſcibili. Si tamē opoꝛteat autoꝛitatē ſuſti
nere pōt dici ꝙ loq̄tur de potētijs iſtis ſm rōnē nominū

Concupiſcētia aūt eſt boni. ⁊ ex hac ratione ↄcupiſcibili
omnes paſſiones ordinare in bonū attribui poſſunt Ira
aūt eſt ex aliquo malo illato. vnde omnes paſſiones que
reſpectu mali ſunt iraſcibili attribui poſſunt. ⁊ ſm̄ h̄ at/
tribuitur iraſcibili triſtitia ⁊ concupiſcibili ſpes. ¶ Ad
Ad 8 octauū dicendū. ꝙ contrarietas que ē ꝓpria paſſionū
iraſcibilis. ſcȝ facultatem excedens ⁊ non excedens. fa/
cit alteram paſſionem per accidens oriri ex bono vel ma
lo. Excedens eīm facultatem inducit ad receſſum. nō ex
cedens autē inducit ad acceſſum. ⁊ ideo ſi ille differētie
conſiderētur in bono illa paſſio que ſequitur ex excedēte
facultatem per accidens ex bono prouenit. ſi autē circa
malum tunc illa erit per accidens que ſeqt̄ur id quod ē
facultatem non excedens. Unde in iraſcibili nō poſſunt
eſſe due principales paſſiones q̄ ſunt directe contrarie vt
ſpes ⁊ deſperatio. vel audacia ⁊ timor ſicut erat in concu
piſcibili gaudium ⁊ triſtitia

Sexto queritur. vtrū

1 paſſionib9 mereamur. Et videtur ꝙ ſic Im
plendo eīm precepta meremur. ſed in diuinis preceptis in
ducimur ad gaudēdū timēdum ⁊ dolendum et alias hu
iuſmodi paſſiones vt Aug9. dicit. xiiij. de ciui. dei. ergo
2 paſſionibus meremur. ¶ Prete. Scd̄m Aug9. eodem
libro. huiuſmodi paſſiones anime nō ſunt ſine volunta/
te immo etiam nihil aliud ſunt q̄ꝫ voluntas. ſed in acti/
bus voluntatis mereri poſſumus nō ſolum materialiter
ſed etiam formaliter. ergo et huiuſmodi paſſionibus.
3 ¶ Pre. Paſſiones animales plus accedunt ad rationē
voluntarij q̄ꝫ corporales. quia paſſiones animales mo/
do aliquo ſunt in nobis inquātum cōcupiſcibilis ⁊ ira/
ſcibilis obediūt rationi. paſſiones autē corporales nō. ſed
paſſiones corporales ſunt meritorie. vt patet in martiri
bus qui paſſionib9 corporalib9 aureolam merētur. ergo
multo fortius paſſiones animales ſunt meritorie. ¶ Sȝ
Solutio diceres. ꝙ paſſiones corporales ſunt meritorie inquan/
4 tum ſunt volite. ¶ Sed contra. Uoluntas patiendi ꝓ
criſto poteſt eſſe ⁊ in eo qui nunq̄ꝫ patietur. qui tamē nō
habebit aureolam. ergo paſſio corporalis aureolam me
retur non ſolum ſcd̄m ꝙ eſt volita. ſed ſcd̄m ꝙ eſt actua
5 liter experta. ¶ Prete. Id ad cuius intētionem ſequi/
tur intentio premij eſt meritoriū per ſe ⁊ non ſolum ma/
terialiter. ſed ad intētionem paſſionis corporalis ſeq̄tur
intentio premij. quia quanto quis magis patitur. tanto
6 glorioſius coronabitur. vt dicitur. ergo paſſionib9 ſcd̄m
ſe meremur et non ſolum materialiter. ¶ Prete. Hugo
de ſancto victore dicit. ꝙ poſt voluntatem ſeq̄tur opus.
vt voluntas in ſuo opere augeatur. ⁊ ſic facit aliquid ad
meritum opus exterius. ſed ſimiliter in paſſione pōt vo
luntas augeri. ergo paſſio facit ad meritū. ⁊ ſic idem qꝺ
7 prius ¶ Pre. Cum meritū in volūtate conſiſtat oportet
ꝙ illud formaliter ⁊ completiue ad meritum ꝑtineat. in
quo volūtas formalit̄ ⁊ cōpletiue terminat̄. ſȝ paſſio in/
quantū eſt volita ē obiectū volūtatis ⁊ ſic volūtatē deter
minat q̄ſi formalit̄. ergo formaliter ad meritū ꝑtinet ipſa
8 paſſio. ¶ Pre. Aliq̄ cōfeſſores magis grauia ſuſtinuerūt
martirib9 aliq̄bus. vn̄ de eis dicit̄ ꝙ longū traxere marti
riū. cū paſſio quorundā martirꝫ ſit breui ſpacio t̄pis fini/
ta. ⁊ tamē ↄfeſſorib9 non debetur aureola. ⁊ ſic videtur ꝙ
illa paſſio corporalis martirꝫ ſm̄ ſe mereatur aureolam.

¶ Pre. Super illud Iacobi. ij. omne gaudiū exiſtimate 9
fratres mei. gloſa dicit. tribulatio in preſenti iuſtitiam ⁊
in futuro auget coronam. non aūt auget niſi merendo. er
go cū tribulatio ſit paſſio. paſſio meritoria eſt ¶ Prete. 10
Idem videtur ꝑ hoc qꝺ dicitur in pſal. precioſa ē in cō/
ſpectu domini mors ſanctorꝫ eius. dicitur aūt precioſa q̄
ſi precio digna. preciū aūt laboris ē premiū qꝺ laborib9
meremur. ergo paſſionib9 poſſumus mereri. ¶ Sed di Solutio
ceres. ꝙ paſſionib9 meremur inquantū volite. ¶ Sȝ cō
tra eſt qꝺ Lucia dixit. ſi me inuitam violaueris caſtitas
mihi duplicabitur ad coronā. q̄ ipſa paſſio corruptionis
quā inuita ſuſtinuiſſet. fuiſſet ei meritoria corone. ⁊ ſic ipſa
paſſio nō meret̄ ſolū q2 eſt volita. ¶ Pre. Difficultas 11
eſt de neceſſitate meriti. qꝺ patet ex hoc qꝺ dicit Magi
ſter in ſcd̄o ſententiarꝫ diſ. xxiiij. ꝙ homo in ſtatu innocē
cie nō merebatur. q2 nihil impellebat ad malum. nec ali/
quid retrahebat a bono. cum ergo paſſiones difficulta/
tem afferant videtur ꝙ per ſe ad meritū faciant. ¶ Pre. 13
Timor eſt quedam paſſio. eo aūt mereri poſſumus etiā
formaliter cum ſit in parte intellectiua. vt patet cū time/
mus ea que non niſi ꝑ intellectum cognoſcimus. ſicut pe
nas eternas. ergo paſſionib9 poſſumus mereri. ¶ Pre. 14
Premiū reſpondet merito. ſed premiū glorie non ſolum
erit in anima ſed in corpore. ergo ⁊ meritū conſiſtit nō ſo
lum in actione anime. ſed in paſſione corporis ¶ Prete. 15
Ubi eſt maior difficultas ibi eſt maior ratio meriti. ſed
maior difficultas ē circa paſſiones q̄ꝫ circa oꝑationes vo
luntatis. ergo paſſiones ſunt magis meritorie q̄ꝫ act9 vo
luntatis qui tamē formaliter ſunt meritorij ¶ Pre. Uir 16
tutibus formaliter meremur. ſed quedā paſſiones a ſan
ctis ponūtur virtutes vt miſericordia et penitētia. que
dam etiam ponūtur a philoſophis laudabiles ⁊ median
tes inter vicia extrema vt verecundia et nemeſis a pho
in ſcd̄o ethycorꝫ. ꝙ totū ad virtutem pertinet. ergo paſ
ſionibus meremur. ¶ Prete. Meritum et demeritū cū 17
ſint contraria in eodem ſunt. ſed in genere paſſionum in
uenitur demeritum. nam primi motus qui ſunt peccata
et tamen paſſiones quedam ſunt. ira etiā ⁊ inuidia ſunt
quedā paſſiones q̄ tamē vicia capitalia ponūtur. Apl̄s
etiam Roma. p̄mo. peccata contra naturam paſſiones
ignominie appellat. ergo ⁊ in paſſionibus meremur
¶ Sed contra. Nihil poteſt eſſe meritoriū niſi quod In ſtātie
eſt in nobis. q2 ſcd̄m Aug9. voluntas eſt qua peccatur ⁊ 1
recte viuitur. ſed paſſiones nō ſunt in nobis. quia vt di/
cit Aug9. xiiij. de ci. dei. paſſionib9 inuiti cedimus. ergo
paſſionib9 nō meremur. ¶ Pre. Illud qꝺ eſt preambu/ 2
lum ad voluntatē non poteſt eſſe meritoriū. cū meritori
um ex voluntate dependeat. ſed paſſiones aīe precedunt
actus volūtatis cū ſint in p̄te ſenſitiua. actus eīm volūta
tis in parte intellectiua. intellectiua vero pars a ſenſitiua
accipit. ergo paſſiones anime non poſſunt eſſe meritorie.
¶ Pre. Omē meritū ē laudabile. ſed paſſionib9 neq̄ꝫ lau 3
damur neq̄ꝫ vituperamur ſm̄ phm̄ in. ij. eth. q̄ paſſioni/
bus nō meremur. ¶ Pre. In xp̄o fuit maior efficacia ad 4
merēdū q̄ꝫ in nobis. ſȝ xp̄s ſua paſſione nō meruit. ergo
nec paſſionib9 meremur. Probatio medie. Mereri ē de
nō ſuo ſuū facere. vel de min9 ſuo facere magis ſuū. ſȝ xp̄s
non potuit facere de non ſuo ſuum. quia a primo inſtanti
ſue conceptionis ſibi perfectiſſime debebat̄ quicq̄d cadit Solu
ſub merito. ergo criſtus paſſione nō meruit ¶ Sȝ dices. 5
ꝙ meruit faciendo de ſuo vno mō pluribus modis ¶ Sȝ
cōtra. Duplex vinculum facit maiorē obligationē. ergo

ſimiliter et duplex ratio debiti facit magis debitum. ſi er
go criſtus non potuit facere aliquid ſibi magis debitū
nec etiam potuit facere aliq̄d pluribus modis debitum
6 ¶ P̄re. Difficultas volūtariū diminuit. cū ergo meritū
debeat eſſe voluntariū videtur ꝙ difficultas meritum di
minuat. ſed paſſiones difficultatē faciūt. ergo diminuūt
meritū magis q̄ aliquid ad meritū operātur.
R̄ſo. ¶ Reſponſio dicendū. ꝙ paſſionibꝫ non meremur ꝑ ſe.
ſed quaſi per accidens ſi ꝓprie accipiatur mereri. Cū em̄
mereri reſpectu mercedis dicatur. ꝓprie mereri eſt aliq̄d
ſibi acquirere ꝓ mercede, q̄d quidē non fit niſi cum aliq̄d
damus quod eſt condignū ei quod mereri dicimur. Da
re aūt nō poſſumus niſi q̄d noſtꝝ eſt cuiꝰ domini ſumꝰ
Sumus aūt domini noſtroꝝ actuū ꝑ voluntatē. non ſo
lum illoꝝ qui immediate ex volūtate eliciūtur. vt dilige
re et velle. ſed eoꝝ etiam qui a voluntate imperātur
per aliquas alias potentias eliciti. vt ambulare loqui et
huiuſmodi. Iſti aūt actus nō ſunt cōdigni quaſi preciū
reſpectu vite eterne niſi ſm̄ ꝙ ſūt gratia ⁊ charitate infor
mati. Vñ ad hoc ꝙ aliquis actus ſit per ſe meritorius
oportet ꝙ ſit actus volūtatis vel imperātis vel elicien-
tis. ⁊ iteꝝ. ꝙ ſit charitate informatus. q2 ꝑncipiū actus
eſt et habitus ⁊ potētia. ⁊ etiā ipſum obiectū. ideo quaſi
ſcd̄ario dicimur mereri ⁊ habitibꝫ ⁊ potentijs et obiectꝭ
ſed illud q̄d ꝑ ſe ⁊ ꝑmo ē meritoriū eſt volūtarius actꝰ.
paſſiones aūt non ſunt volūtatis nec vt imperantis nec
vt elicientis. Paſſionū aūt principiū inquātū huiuſmodi
nō eſt in nobis. voluntaria aūt dicūtur aliq̄ ex hoc ꝙ in
nobis ſunt. vnde ⁊ paſſiones interdū actū voluntatis ꝑ
ueniunt. ⁊ ideo ꝑ ſe paſſionibꝫ nō meremur. ſ3 tn̄ ſm̄ ꝙ
aliquo modo cōcomitātur voluntatē. aliquo modo ſe ha
bent ad meritum vt ſic poſſint dici meritorie quaſi ꝑ acci
Paſſio tri- dens. Habet aūt ſe paſſio ad voluntatē triplicıter. vno
pliciter ſe modo vt volūtatis obiectum. ⁊ ſic paſſiones dicunt̄ me
h3 ad vo- ritorie inquantū ſunt volite vel amate. illud em̄ quo per
luntatem ſe meremur ſm̄ hoc non erit ipſa paſſio. ſed paſſionis vo
luntas. Scd̄o modo prout paſſio aliqua excitat volūta
tem vel intendit eam. Quod dupliciter accidere pōt vel
per ſe vel ꝑ accidens. Per ſe quidem quando paſſio exci
tat voluntatē ad id q̄d eſt ſibi ſimile. ſicut cum ex concu
piſcentia volūtas inclinatur ad conſentiendū cōcupiſci-
bili. ex ira ad volendū vindictam. Per accidēs vero qn̄
paſſio per quandā occaſionē excitat volūtatem ad ꝯtra-
rium. ſicut in caſto homine quādo inſurgit paſſio concu
piſcentie volūtas cū maiori conatu cōcupiſcentie reſiſtit
circa difficilia em̄ magis conamur. et ſic paſſiones dicun
tur eſſe meritorie inquantū voluntas excitata a paſſione
eſt meritoria. Tertio mō eſt ecōuerſo qn̄ ex volūtate paſ
ſio excitatur. ſm̄ ꝙ motus appetitus ſuperioris redun-
dat in inferiorem. ſicut cū quis ꝑ volūtatem deteſtatur
peccati turpitudinē ex hoc inferior appetitus ad verecun
diam afficitur. ⁊ ſic verecūdia dicitur eſſe vel laudabilis
vel meritoria ratione voluntatis cauſantis eā. In ꝑmo
ergo modo paſſio ſe habet ad volūtatem vt obiectū. In
ſecūdo vt principiū. In tertio vt effectus. Vñ primꝰ mo
dus remotior eſt a merito. pari em̄ ratione poſſet dici ꝙ
auꝝ vel argentū meritoriū ē vel demeritoriū inquātum
hm̄oi meremur volēdo vel demeremur. vltimꝰ aūt mo-
dus ē ad meritū ꝓpinquior ſm̄ ꝙ effectꝰ recipit a cauſa
et nō ecōuerſo. ⁊ ſic ꝓprie accipiēdo meritū paſſionibꝫ nō
meremur niſi ꝑ accidēs. Poteſt aūt meritū large accipi
ſm̄ ꝙ quelibet diſpoſitio faciens ꝯgruitatē ad aliq̄d. dici
tur mereri illud. ſicut ſi dicamus mulierem ratione pulcri
tudinis mereri ꝯiugium regis. ⁊ ſic paſſionibꝫ etiā cor-
poralibus mereri dicimur inquantū ipſe paſſiones nos
reddunt quodāmodo aptos ad aliquā gloriam ꝑcipien
dam. Oportet igitur vtriſq3 rationibꝫ reſpondere.
¶ Ad primū ergo dicendū. ꝙ preceptis dei admone Ad. 1.
mur ad gaudendū ⁊ timēdum. ſcd̄m ꝙ gaudiū ⁊ timor
et huiuſmodi in actu volūtatis ꝯſiſtunt. ⁊ non ſcd̄m ꝙ
ſunt paſſiones vt ex predictis pa3. vel ſcd̄m ꝙ huiuſmo
di paſſiones ex voluntate conſequūtur vt dicit Augꝰ.
¶ Ad ſecundū dicendū. ꝙ Augꝰ. dicit has paſſiones Ad. 2.
eſſe volūtates inquantū ex volūtate ꝯſequūtur in nobis
vnde ſubiungit omnino ſm̄ varietatē reꝝ que apponunt̄
vel fugiūtur ſicut allicitur vel offenditur volūtas hōis.
ita in hos vel in illos affectus mutatur vel etiā vertitur.
Vel loq̄tur de eis ſcd̄m ꝙ nomināt quoſdā actus volū Ad 3
tatis vt dictum eſt. ¶ Ad tertiū dicendū. ꝙ paſſio cor-
poralis martiris ad meritū eſſentialis premij nō facit ni
ſi inquantū eſt volita. ſed ad premiū accidētale quod eſt
aureola martiꝝ ordinat̄ ꝑ modū meriti ſm̄ ꝙ facit quan
dam decētiā reſpectu aureole. decens ē em̄ vt qui xp̄o cō
format̄ in paſſione ei ꝯformet̄ in gloria. Roma. viij. ſi tn̄
cōpatimur vt et ſimul glorificemur. ¶ Sciendū tamē ꝙ
voluntas nō pōt ſe eodē modo habere ad paſſiones cor-
porales dū homo eas nō patitur. ſicut qn̄ eas patitur ꝓpt̄
eaꝝ acerbitatē. vñ ſm̄ ph̄m in. iij. eth. In talibus ſufficit
fortem nō triſtari. ⁊ ideo ipſa corꝑalis paſſio actualiter ꝑ
peſſa. ⁊ eſt ſignū voluntatis firme ⁊ conſtātis. ⁊ eſt etia3
eius excitatiua ſm̄ ꝙ homo circa difficilia conatur. ⁊ ſic
aureola non debetur ꝯfeſſori q̄uis martiri debeat̄. ¶ Vn Ad 4
de patet ſolutio ad quartū. ¶ Ad quintū dicendū. ꝙ ad Ad 5
paſſionis intenſionē ſeq̄tur intenſio premioꝝ. vel ratio-
ne cuiuſdam decentie. vel ratione voluntatis intenſe.
¶ Ad ſextū dicendū. ꝙ q̄uis volūtas augeatur ⁊ in paſ Ad 6
ſione ⁊ in actu exteriori. non tamē eſt ſimile de vtroq3. nā
actus imperatur a voluntate. non aūt paſſio. vñ non ſimi
liter ſe habent ad meritū. ¶ Ad ſeptimū dicendū. ꝙ ob Ad 7
iectum determinat volūtatem ſcd̄m ſpeciem actus. me
ritum aūt non conſiſtit in actu ꝓprie loquēdo ſcd̄m ſpeci
em actus, ſed ſcd̄m radicem que eſt charitas. ⁊ ideo non
oportet ꝙ paſſionibꝫ formaliter mereamur. q̄uis ſe ha-
beant vt obiectū. ¶ Ad octauū dicendū. ꝙ totus labor Ad 8
quē ſuſtinet aliq̄s ꝯfeſſor longinquo tp̄e. non pōt adeq̄ri
morti quā martir ſuſtinet etiam in modico ſm̄ opis ge-
nus. nā per mortē priuatur id q̄d eſt maxime diligibile.
ſc3 viuere et eſſe. vnde eſt finis terribiliū ſm̄ ph̄m in. iij.
eth. ⁊ circa eam eſt maxime virtus fortitudinis. Et hoc
patet manifeſte ex hoc. ꝙ homines diuturnis afflictioni
bus fatigati horrent mortē quaſi magis eligentes affli-
ctiones alias pati q̄ mortem. Et ideo ph̄s in tertio eth.
dicit ꝙ virtuoſus exponit ſe morti. magis eligens vnam
bonā actionem ⁊ magnā q̄ paruas multas. q̄ſi ille actꝰ
fortitudinis in ſuſtinēdo mortem prepōderet multis ali Nota.
is virtuoſis oꝑationibꝫ. Et ideo quātū ad genus opis
plus meretur minimus martir q̄ quicunq3 confeſſor. ta
men quantum ad radicem operis poteſt confeſſor plus
mereri inquantum ex maiori charitate operatur. ⁊ quia
premium eſſentiale reſpondet radici charitatis. acciden-
tale vero generi actus. Inde ē ꝙ aliquis confeſſor poteſt
aliquo martire eſſe eminentior quantum ad premium eſ
ſentiale. martir tamē quantū ad ꝑmiū accidētale. ¶ Ad Ad 9
ix. dē3. ꝙ glo. illa loq̄t̄ de tribulatione ſm̄ ꝙ ē volita vel

Ad 10 voluntatē excitās ¶ Et ſimiliter dicēdū eſt ad decimū.
Ad .11. ¶ Ad vndecimū dicendū. ꝙ virgini que ꝓpter xp̄m cor
rumperetur illa corruptio meritoria foret ſicut ⁊ alie paſ
ſiones martiꝝ. nō quia ipſa corruptio eſſet volūtaria. ſꝫ
quia eius antecedēs eſt volūtarium. ſcꝫ ꝑmanere in con
feſſione xp̄i ad qđ ſeqt̄ur eam corrūpi. vt ſic corruptio il
la ſit voluntaria. nō volūtate abſoluta. ſed voluntate q̄ſi
conditionata inquātum magis elicit pati hoc obprobri
um q̄ꝫ xp̄m negare ¶ Ad duodecimū dicēdū. ꝙ duplex
Ad 12 eſt difficultas. vna que ē ex magnitudine facti ⁊ eius bo
nitate. ⁊ hec difficultas req̄ritur ad virtuteꝫ. Alia q̄ eſt
ex parte agentis inquātū eſt deficiēs. vel impeditus cir
ca rectas oꝑationes. ⁊ hanc difficultatē vel tollit vel mi-
nuit virtus. ⁊ ſic paſſiones difficultatē faciūt. Prima er-
go difficultas q̄ eſt ex parte facti ꝑ ſe facit ad merituꝫ ſi
cut bonitas actus. Scđa vero q̄ eſt ex infirmitate ope-
rantis non facit ad meritum. niſi forte occaſionaliter in-
quantū eſt occaſio maioris conatus. Nō aūt veruꝫ eſt ꝙ
Adam in primo ſtatu mereri nō potuit ſi gratiam habu
it q̄uis nihil retraheret a bono ⁊ nihil impelleret ad ma
lum. quia ſi perſtitiſſet ad gloriam quādoq̄ꝫ perueniſſet.
et cōſtat ꝙ non ſine merito. Nec Magiſter dicit. ꝙ non
potuiſſet mereri in primo ſtatu. ſed dicit ꝙ poſſet vitare
peccatum ſine hoc ꝙ mereretur. poterat em̄ vitare pec-
catum ſine gratia ex hoc ꝙ nihil impellebat ad malum.
ſine gratia vero nihil poteſt eſſe meritoriū ¶ Ad decimū
Ad 13 tertiū dicendū. ꝙ timor ille penaꝝ eternaꝝ qui eſt per ſe
meritorius. eſt in voluntate. ⁊ nō eſt paſſio per ſe loquē
do. vt ex predictis patet. Poteſt tamē in inferiori appeti-
tu excitari paſſio timoris ex penis eternis vel per redun
dantiam ex ſuperiori appetitu in inferiorē. vel per hoc ꝙ
conceptio intellectus de penis eternis formatur in ima-
ginatione. ⁊ ſic mouetur appetitus inferior ꝑ paſſioneꝫ ti
moris. ſed hic timor non ſe habet ad meritum niſi per ac
cidens vt dictum eſt. ¶ Ad decimūquartū dicenduꝫ. ꝙ
Ad 14 ſicut premiū per accidens ⁊ quaſi ꝑ quādam redūdanti
am ab anima procedit in corpus. ita etiam meritum eſt a
voluntate ꝑncipaliter ⁊ per oꝑationes corporales quaſi
Ad 15 per accidens inquātum imperātur a volūtate ¶ Ad de
cimūquintū dicendū. ꝙ loquēdo de difficultate que ē ex
parte noſtra. ſic paſſiones difficultateꝫ habent magis q̄ꝫ
actus volūtatis. ſed ſic difficultas non facit ad meritum
niſi ꝑ accidēs vt dictū eſt. ⁊ ſimiliter nec paſſiones. ſed lo
quendo de difficultate q̄ eſt ex excellentia et bonitate rei
que ꝑ ſe facit ad meritū ſic ē maior difficultas ex ꝑte actu
um volūtatis. ¶ Ad. xvi. dicendū. ꝙ paſſiones aliq̄ di-
Ad 16 cūtur eſſe a ph̄is laudabiles inquātū ſunt effectus et in
dicia bone volūtatis. ſicut patet de verecūdia. que indi-
cat volūtatem hoīs repugnātem turpitudini peccati vel
miſericordia que ē dilectionis ſignū. ⁊ ideo qñq̄ꝫ a ſanctꝭ
nomina haꝝ paſſionū accipiūtur ꝓ habitibus a quibꝰ
Ad 17 volūtas elicitur. q̄ eſt haꝝ paſſionū ꝑncipiū. ¶ Ad de
cimūſeptimū dicendū. ꝙ ꝑmi motus nō habēt rationem
☞ perfectā peccati vel demeriti. ſed ſunt quaſi quedā diſpo
ſitiones ad demeritū. ſicut veniale eſt diſpoſitio ad mor-
tale. vnde nō oportet ꝙ ipſi motus ſenſualitatis ſint ſm̄
ſe merita. quia meritū non poteſt eſſe niſi actus volunta
rius vt dictum ē. Paſſiones aūt iſte dicūtur interduꝫ vi
tia inquātū nominibꝫ paſſionū actus volūtatis deſignā
tur. vel etiā habitus. vicia em̄ contra naturaꝫ paſſiones
nominātur. q̄uis ſint volūtarij actus inquātum per hu
iuſmodi vicia natura a ſuo ordine perturbatur.

¶ Ad illud vero qđ primo obijcitur in contrarium Solo in
dicendū. ꝙ paſſionibꝫ inuiti cedimus non quantū ad con ſtantiaꝝ
ſenſum cū eis non niſi volūtate ꝯſentiamus. ſed quantū Ad 1.
ad aliquā corporalem tranſmutationeꝫ. ſicut eſt riſus et
fletus ⁊ alia huiuſmodi. ⁊ ideo inquantū eis voluntarie
cōſentimꝰ vel diſſentimꝰ ſunt meritorie vel demeritorie
¶ Ad ſecūdum dicendū. ꝙ paſſiones inferioris appetitꝰ Ad 2
q̄uis aliq̄n preueniant actū volūtatis. nō tamē ſemper.
Non em̄ ſimiliter ordinātur appetitiue ſicut apprehenſi
ue. nā intellectus noſter accipit a ſenſu. vñ operatio in-
tellectus eſſe nō poteſt niſi preexiſtēte aliqua operatione
ſenſus. volūtas aūt non accipit ab inferiori appetitu. ſed
magis ipſuꝫ mouet. ⁊ ideo nō oportet ꝙ actum volunta
tis precedat paſſio inferioris appetitus. ¶ Ad tertiū di Ad 3
cendū. ꝙ q̄uis paſſiones nō ſint laudabiles ꝑ ſe. poſſunt
tamē eſſe laudabiles ꝑ accidēs vt dictū eſt ¶ Ad. iiij. di Ad 4
cendū. ꝙ xp̄s per paſſionem ſuā meruit. ⁊ ſibi et nobis.
Sibi quidē gloriam corꝑis. quā q̄uis per alia preceden
tia merita meruit tamē per quandā decētiam ꝓprie clari
tas reſurrectionis ē premiū paſſionis. quia exaltatio eſt
ꝓprium humilitatis premiū. Nobis aūt meruit inquan
tum in ſua paſſione ꝓ peccato totius humani generis ſa-
tiſfecit. non aūt ꝑ precedētia oꝑa. q̄uis ꝑ ea nobis meru
it. Penalitas em̄ ad ſatiſfactionē req̄ritur ꝑ modum cu-
iuſdam recompēſationis ꝯtra delectationem peccati.
¶ Ad. v. dicendū. ꝙ gloriā corporis xp̄s per paſſionem Ad 5
nec fecit de nō debita debitam. nec de minus debita ma-
gis debitā. fecit tamē aliquo modo debitā qua ꝑus non
erat. nec tamē ſeq̄tur ꝙ magis debitā. hoc em̄ ſequeretꝰ ſi
cauſa debiti vel augeretꝰ vel multiplicaretꝰ. ſicuti fit quā-
do duplici promiſſione obligatio augeretꝰ. quod in meri-
to xp̄i non accidit. quia gratia eius non eſt augmentata.
¶ Ad ſextū dicendū. ꝙ difficultas ꝑ ſe impedit volun Ad 6
tarium. ſed ꝑ accidens auget inquātū aliquis difficulta
ti contra conatꝰ. ipſa tamē difficultas ad ſatiſfactioneꝫ fa
cit ratione penalitatis.

Septimo queritur. vtꝝ

paſſio adiūcta merito diminuat aliquid deme
rito. ſcꝫ quis plus mereatꝰ verū ille qui benefacit pauperi
cum quadā paſſione miſericordie. vel qui facit abſq̄ꝫ om
ni paſſione ex ſolo iudicio rationis. ¶ Et videtꝰ ꝙ plus 1.
qui facit ex ſolo iudicio rationis. Meritū em̄ opponitur
peccato. ſed plus peccat q̄ ex ſola electione facit peccatuꝫ
q̄ꝫ qui peccat ex paſſione inſtigatus. peius em̄ dicitꝰ pec-
catum ex certa malitia q̄ꝫ ex infirmitate. ergo ⁊ plus me
retur q̄ facit aliqđ bonū ex ſolo iudicio rationis. q̄ꝫ qui fa
cit cū aliqua paſſione miſericordie. ¶ Sed dice. ꝙ ad h Solutio
ꝙ aliquid ſit meritoriū vel actus virtutis. nō ſolū requi
ritur ꝙ bonū ſit. ſed modus quo bene fiat. qđ nō poteſt
eſſe ſine affectione miſericordie. ¶ Sꝫ ꝯtra. Ad hoc ꝙ
aliq̄s actus bene fiat tria req̄rūtur ſcđm ph̄m. ij. eth. ſcꝫ 2
volūtas eligēs actū rō mediū in actu ꝯſtituēs. ⁊ relatio
actus in finē debitū. Hec aūt oīa poſſunt eē abſq̄ꝫ paſſio
ne miſericordie in eo q̄ facit elemoſinā. ergo ſine ea pōt eē
non tantū illud bonū qđ fit. ſed etiā benefieri. Probatio
medie. Omnia enim predicta tria fiunt per actum vo-
luntatis et rationis. ſed actus volūtatis ⁊ rōnis nō depē
dent a paſſione. q2 ratio et voluntas mouēt vires inferio
res in quibꝫ ſūt paſſiones. motio aūt motoris nō depēdet

a motu mobilis. ergo tria pdicta poſſunt eē ſine paſſione
3 ¶ Prete. Ad actū virtutis diſcretio rationis exigit. vñ
Grego. dicit in primo Moꝛa. ꝙ niſi cetere virtutes ea q̄
appetūt pruděter agāt virtutes eſſe nequaq̄ꝫ poſſūt Paſ
ſiones āt oēs impediūt iudiciū vel diſcretionē rōnis. vñ
dr̄ Saluſti⁹ in cathelinario. oēs hoies q̄ de reb⁹ dubijs
conſultāt ab ira amoꝛe odio miſericoꝛdia vacuos eſſe de
cet. nō em̄ anim⁹ facile verꝫ prouidet vbi illa afficiunt. ḡ
hmōi paſſiones diminuūt de laude virtutis ⁊ ita de me
4 rito ¶ Pre. Cōcupiſcibilis nō min⁹ impedit iudiciū ra⁄
tionis q̄ꝫ iraſcibilis. ſed paſſio iraſcibilis etiā actui virtu
tis adiūcta turbat iudiciū rōnis. Vñ dicit Grego. ꝙ ira
ꝑ zelū turbat oculuꝫ. ḡ ſimiliter miſericoꝛdia q̄ eſt paſſio
5 cōcupiſcibilis turbat iudiciū rōnis. ¶ Pre. Virtus eſt
diſpoſitio pfecti ad optimū. vt dicitur in. vij. phyſ. ergo il
lud magis ē virtuoſum in nobis ꝑ qd̄ magis appropin
quamus pfectis. ſed deo et angelis magis aſſimilamur
operantes ex iudicio rationis ſine paſſione. deus em̄ pu
nit ſine ira ⁊ releuat miſeriam ſine paſſione miſericoꝛdie.
ergo eſt magis virtuoſum facere bonū ſine his paſſioni⁄
6 bus. ¶ Prete. Virtutes purgati animi ſunt ceterꝭ di⁄
gnioꝛes. ſed ſicut dicit Macrobius ſuꝑ ſomniū Scipio
nis. virtutes purgati animi faciūt paſſiones penitus ob
liuiſci. ergo actus virtutis ſine paſſione factus ē laudabi
7 lioꝛ ⁊ magis meritoꝛius. ¶ Pre. Quāto amoꝛ charita
tis in nobis ē magis a carnali amoꝛe depuratus tanto ē
laudabilioꝛ. non em̄ carnalis. ſed ſpiritualis inter nos de
bet eſſe dilectio. vt Aug⁹. dicit in regula. ſed paſſio amo
ris cū quadaꝫ carnalitate eſt. ergo actus charitatis ſine
paſſione amoꝛis eſt laudabilioꝛ. ⁊ eadem ratio eſt de ali⁄
8 is paſſionibus. ¶ Pre. Tullius dicit in li. de offi. beniuo
lentiam nō ardoꝛe quodā amoꝛis. ſed ſtabilitate mētis
eſſe decet. ardoꝛ aūt ad paſſionem ꝑtinet. ergo paſſio di⁄
minuit laudem actus virtutis

Cōtra ¶ Sꝫ ꝯtra ē qd̄ Aug⁹. dicit. xiiij. de ci. dei. c. ix. dū hu
ius vite infirmitatem gerimus. ſi paſſiones omnino nul
las habeamus. tūc nō recte viuimus. vituperabat em̄ ⁊
deteſtabat̄ apl̄s q̄ſdam quos etiā dixit eē ſine affectione
culpauit illos ſatis pſal. q̄ ait. ſuſtinui q̄ ſil̄ ꝯtriſtaret̄ ⁊
nō fuit q̄ ꝯſolaretur ⁊ nō inueni. ⁊ ſic videt̄ ꝙ ſine paſſio
nibus nō poſſum⁹ recte viuere ¶ Pre. Aug⁹. dicit. xiiij.
de ci. dei. Iraſci em̄ peccāti vt coꝛrigat̄. cōtriſtari pro af⁄
flicto vt liberet̄. timere de periclitāte ne pe̅at. neſcio vtrū
quiſq̄ꝫ ſana cōſideratione reprehēdat. nā et miſericoꝛdiā
ſtoycoꝝ eſt ſolere culpare. ⁊ ita longe meli⁹ ⁊ humanius
et pioꝝ ſenſib⁹ accomodatius Cicero in ceſaris laude lo
cutus eſt. vbi ait. nulla de virtutib⁹ tuis. nec admiratioꝛ
nec gratioꝛ miſericoꝛdia ē. ⁊ ſic idem qd̄ prius.

R°. Paſſiões vie ſe hñt ad volun tatē du.

¶ Reſponſio dicendū. ꝙ paſſiones anime dupliciter in
duplici oꝛdine ſe poſſunt habere ad voluntatē. vel vt pre
cedentes ipſaꝫ vel vt cōſequentes. Vt precedētes qdē
inquantū paſſiones voluntatē impellūt ad aliqd volen⁄
dum. Vt ꝯſequētes vero ꝓut ex ipſa vehemētia volū⁄
tatis ꝑ quandā redundantiā cōmouetur inferioꝛ appeti
tus ſm has paſſiones. vel inq̄ꝫtū etiā ipſa voluntas has
paſſiones ꝓcurat ſpōte ⁊ excitat. Scd̄m igitur ꝙ ſunt p̄
cedentes volūtatem ſic diminuūt de ratione laudabilis
quia laudabilis eſt actus ſm ꝙ eſt ꝑ rationē oꝛdinatus
in bonū ſm debitam menſurā ⁊ modum. qui quidē mo
dus ⁊ menſura nō ſeruatur niſi cum actio ex diſcretione
fit. que diſcretio non ſeruatur. cum homo ex impetu paſ⁄
ſionis ad aliquid volendum etiam ſi ſit bonum prouoca⁄
tur. ſed erit circa modum actionis ſm ꝙ impetus paſſio
nis eſt magnus vel paruus. ⁊ ſic non niſi a caſu continget
ꝙ debita menſura ſeruetur Scd̄m vero ꝙ conſequūtur
ad voluntatem ſic non diminuūt laudem actus vel boni
tatem. quia erunt moderate ſm iudiciū rationis ex quo
voluntas ſeq̄tur Sed magis addit ad bonitateꝫ actus
duplici ratione Primo ſcd̄m modum ſigni. quia ipſa paſ
ſio conſequens in inferioꝛi appetitu eſt ſignum. ꝙ ſit mo⁄
tus voluntatis intentus. non enim poteſt eſſe in natura
paſſibili. ꝙ voluntas ad aliquid foꝛtiter moueatur. quin
ſequatur aliqua paſſio in parte inferioꝛi. vt dicit Aug⁹.
xiiij. de ci. dei. c. ix. dū huius vite infirmitatem gerimus
ſi paſſiones nullas habeam⁹ nō recte viuimus. Et poſt
pauca ſubiungit cauſam dicens. Nam omnino non dole
re dum ſumus in hoc loco miſerie. non ſine magna mer⁄
cede contingit immanitatis in animo ⁊ ſtupoꝛis in coꝛ⁄
poꝛe. Scd̄o per modum adiutoꝛij. quia quando volun
tas iudicio rationis aliquid eligit. promptius et facilius
illud agit. ſi tamen hec etiam paſſio in inferioꝛi parte ex⁄
citetur. eo ꝙ appetitiua inferioꝛ eſt ꝓpinqua ad coꝛpoꝛis
motū. vñ dicit Aug⁹. xiiij. de ci. dei. Seruit āt mot⁹ mi
ſericoꝛdie rōni qñ ita p̄bet̄ miſericoꝛdia vt iuſtitia cōſer⁄
uetur. Et hoc eſt quod dicit phs in tertio ethycoꝝ indu
cens verſum Homeri. virtutem immitte furoꝛi et virtu
tem ⁊ furoꝛem erige. quia videlicet cum aliquis eſt vir⁄
tuoſus virtute foꝛtitudinis. paſſio ire per electionem vir
tutis ſequens facit ad maioꝛem promptitudinē actus. ſi
autem precederet virtutis modū pertubaret

¶ Ad primum ergo dicendum. ꝙ perfecta ratio lau⁄ Ad .1.
dabilis ⁊ vituperabilis ꝯſiſtit in voluntario. vnde illud
qd̄ minuit de ratione volūtarij. diminuit rationē lauda⁄
bilis in bono ⁊ vituperabilis in malo Paſſio autem pre
cedens electionē diminuit rationē volūtarij. ⁊ ideo lau
dē boni actus ⁊ vituperiū mali diminuit Sed paſſio ſe
quens eſt ſignū magnitudinis volūtarij vt dictum ē. vn
de ſicut in bono addit ad laudem. ita in malo ad vitupe
rium. Ille autem ex paſſione peccare dicitur quē paſſio
inducit ad electionem peccati. qui autem ex electione pec
cati incidit in paſſionem peccati. non dicitur ex paſſione
peccare. ſed cum paſſione Verꝫ ē ergo ꝙ ex paſſione age
re diminuit ⁊ laudem ⁊ vituperium. ſed cū paſſione age
re poteſt vtrūq̄ꝫ augere. ¶ Ad ſecūdum dicendū. ꝙ mo Ad 2
tus virtutis qui conſiſtit in perfecta voluntate. non pōt
eſſe ſine paſſione. non quia voluntas ex paſſione depen⁄
deat. ſed quia ex volūtate perfecta in natura paſſibili ex
neceſſitate paſſio ſequitur. ¶ Ad tertium dicendum. ꝙ Ad 3
in opere virtutis eſt neceſſaria electio ⁊ executio. Ad ele
ctionem aūt requiritur diſcretio. ad executionem ei⁹ qd̄
iam determinatum eſt requiritur promptitudo. non aūt
requiritur multū vt homo actualiter in executione ope⁄
ris exiſtens multum circa opus meditetur. Hoc autem
vt dicit Auicenna in ſua ſufficientia, potius officeret q̄ꝫ p
deſſet. ſicut patet in cytharedo qui multū impediretur ſi
ad tactum ſingulaꝝ coꝛdarū cogitationē apponeret. ⁊ ſi⁄
militer ſcriptoꝛ ſi in foꝛmatione ſingularū litteraꝝ cogita
ret. Et inde ē ꝙ paſſio electionē preueniēs impedit actū
virtutis. inquātum impedit iudicium rationis qd̄ ne⁄
ceſſarium eſt in eligendo. poſtq̄ꝫ vero puro iudicio ratio
nis iam electio eſt perfecta ⁊ paſſio ſequēs pl⁹ ꝓdeſt q̄ꝫ
noceat. quia etſi in aliquo turbet rationis iudicium. facit
tamen ad promptitudinem executionis. Et per hoc pa Ad 4
tet ſolutio ad quartum.

Ad 5 ¶ Ad quintū dicendū. ꝙ deus et angeli non ſunt ſuſce-
ptiui paſſionis. ꝛ ideo ex voluntate perfecta in eis nulla
paſſio ſequitur. ſequeret̃ aūt ſi paſſionis capaces eſſent.
Et ꝓpter hoc ex quadā operꝫ cōſuetudine ſimilitudinem
locutionis humane in angelis vſurpamus. nō ꝓpter ali
Ad 6 quā affectionū infirmitatē. ¶ Ad ſextū dicendū. ꝙ illi q̄
habēt virtutes purgati animi ſunt aliquo mō immunes
a paſſionibꝫ inclinātibꝫ in contrariū eius quod eligit vir
tus. Etiā eꝫ a paſſionibꝫ inducētibꝫ volūtatem ad malū
Ad 7 non aūt a paſſionibꝫ voluntatē ꝯſequētibꝫ. ¶ Ad. vij. di-
cendū. ꝙ ad carnalitatē dilectionis ꝑtinet ſi paſſio amo-
ris dilectionē volūtatis precedat. non aūt ſi ſequat̃. hoc
eīn ad feruorem charitatis ꝑtinet. qui in hoc cōſiſtit ꝙ
dilectio q̄ eſt in ſuperiori ꝑte ſui vehemētia vſqꝫ ad per-
Ad vlti. mutationē inferioris partis redundat. Et per hoc patꝫ
ſolutio ad vltimum.

Octauo querit̃. vtrū

huiuſmodi paſſiones in xp̄o fuerunt. ¶ Et vi-
.1. detur ꝙ non. qꝛ ſm Aug⁹. xij. de tri. Omne agens ē pre
ſtantius patiente. ſed nullū creatū eſt preſtātius aīa xp̄i.
2 ergo in anima criſti nulla potuit eſſe paſſio ¶ Prete. ſm
Macrob. fortitudinis purgati animi eſt paſſiones igno
rare. nō vincere. ſed xp̄s habuit maxime virtutes animi
purgati. ergo in eo huiuſmodi paſſiones non fuerunt
3 ¶ Pre. ſm Dam. Paſſio ē motus anime appetitiue per
ſuſpitionē boni vel mali. ſed in xp̄o nō fuit ſuſpitio. h̄ eīn
ad ignorantiā ꝑtinet. ergo in xp̄o non fuit aliqua paſſio
4 anime. ¶ Pre. ſm Aug⁹. Paſſio eſt motus aīe cōtra ra-
tionē. ſed in xp̄o nullus motus fuit ꝯtra rationē. ergo in
5 xp̄o nulla fuit paſſio aīe ¶ Pre. Criſtus quantū ad ani
mā non eſt angelis minoratus. ſed ſolū quantū ad infir
mitatem carnis. ſed in angelis paſſiones nō ſunt. vt di-
cit Aug⁹. ix. de ci. dei. ergo nec in anima criſti fuerunt
6 ¶ Pre. Criſtus fuit ꝑfectior ſm animā q̄ꝫ homo in pri-
mo ſtatu. ſed homo in ꝑmo ſtatu his paſſionibꝫ ſubiect⁹
non erat. qꝛ vt dicit Aug⁹. ix. de ci. dei. ad vite preſentis
ꝑtinet infirmitatē etiā in quibuſcūqꝫ bonis officijs hmōi
affectus ꝑpeti. infirmitas aūt in ꝑmo ſtatu nō fuit. ergo
nec in xp̄o huiuſmodi paſſiones fuerūt. ¶ Pre. Scdm
7 Aug⁹. dolor ē ſenſus diuiſionis vel corruptionis. ſed in
xp̄o nō fuit ſenſus corruptōnis vel diuiſionis. qꝛ vt dicit
Hil. habuit vim pene ſine ſenſu pene. neqꝫ fuit in eo di-
uiſio vel corruptio. qꝛ a ſummo bono nulla deꝑditio fie
8 ri poteſt. ergo in xp̄o nō fuit dolor. ¶ Pre. Ubi eſt cau-
ſa eadē ꝛ idem effect⁹. ſed in corporibꝫ beatoꝝ nō eſt ali
qua paſſio ꝓpter hāc cauſam. qꝛ ſcꝫ corꝑa erunt a fomite
depurata. ꝛ animabꝫ glorioſis vnita. cum ergo hoc fue-
rit in corꝑe xp̄i. videt̃ ꝙ non poterit eſſe in ea corporalis
9 paſſionis dolor. ¶ Pre. Nullus ſapiēs dolet vel triſtat̃
niſi de ſui boni amiſſione. ꝓpter hoc eīn ꝛ malū ē ꝯtriſta-
bile. qꝛ adimit bonū. ſed bonū hoīs eſt virtus. hoc eīn ſo
lo efficitur homo bon⁹. ergo cū in xp̄o nihil boni adeꝑtū
10 fuerit. in eo triſtitia vel dolor nō fuit. ¶ Pre. ſm Aug⁹.
xiiij. de ci. dei. cū diſſentim⁹ ab eo qd̄ nobis nolentibꝫ ac
cidit. talis volūtas triſtitia ē. ſed in xp̄o nihil accidit qd̄
ipſe noluerit. ergo in xp̄o paſſio triſtitie vel doloris nō fu
it. ¶ Pre. Nullus totaliter triſtat̃ vel dolet niſi propter
.11. aliquā leſionē. ſed ſicut ꝓbat Criſ. nullus leditur niſi a ſe
ipſo. qd̄ quidem ſapientis nō eſt. cū ergo xp̄s fuerit ſapiē
tiſſimus triſtitia in eo non fuit.

¶ Sed contra ē qd̄ dicitur Marci. xiiij. Cepit ieſus Cōtra
pauere ꝛ tedere ꝛ meſtus eſſe. ¶ Pre. Aug⁹. dicit ꝙ re
cta volūtas nō ſolū inculpabiles. verꝫ etiam laudabiles
habet hos motus. ſed in criſto fuit recta volūtas. ergo in
eo iſti motus fuerūt. ¶ Pre. In xp̄o fuerūt defect⁹ hu-
ius vite q̄ perfectioni gratie nō repugnāt. ſed huiuſmo-
di paſſiones non repugnāt ꝑfectioni gratie. ſed magis ex
gratia cauſant̃. vt patet ꝑ Aug⁹. xiiij. de ci. dei. Hi affe-
ctus de amore boni ꝛ de ſancta charitate veniunt. ergo
huiuſmodi paſſiones in criſto fuerunt.

¶ Reſponſio dicenduꝫ. ꝙ paſſiones iſte aliter ſunt in R̄ꝫ
peccatoribꝫ. aliter in iuſtis. ꝛ in ꝑfectis. ꝛ in imperfectis.
aliter in xp̄o homine. aliter in ꝑmo homine. ꝛ beatis. In
angelis eīn ꝛ deo omnino non ſunt. qꝛ appetitiua ſenſibi-
lis in eo nō eſt. cuius ſunt motus huiuſmodi paſſiones.
¶ Ad dictoꝝ aūt euidentiam ſciendū eſt. ꝙ huiuſmodi Quattu
paſſiones animi quattuor differētijs diſtingui poſſunt or diffe
ſm quā diſtinctionē magis vel min⁹ ꝓprie paſſionis ra iſtaꝝ paſ
tionem habēt. Primo ex hoc ꝙ aliqs afficit̃ paſſione ani ſionum.
mi ꝑ illud qd̄ eſt contrariū ſiue nociuū. vel ꝑ illud qd̄ eſt Pri͠a diffa
conueniens vel proficuū. ꝛ magis ſaluat̃ ratio paſſionis
quādo affectio ſeq̄tur ex nociuo q̄ꝫ ſi ſeq̄tur ex proficuo.
ꝓpter hoc ꝙ paſſio importat quandā tranſmutationē pa
tientis a ſua naturali diſpoſitione in contrariā diſpoſitio
nem. Et inde eſt ꝙ dolor ꝛ triſtitia ꝛ timor ꝛ alie hmōi
paſſiones que ſunt reſpectu mali habēt rationē paſſionis
magis q̄ꝫ gaudiū ꝛ amor et alia huiuſmodi q̄ ſunt reſpe-
ctu boni. q̄uis in his etiā ratio paſſionis ſaluet̃. vel ſcdm
ꝙ cor ꝑ hmōi dilatatur vel accenditur vel qualitercunqꝫ
diſponit̃ aliter q̄ꝫ ſit eius cōmunis diſpoſitio. vn̄ etiā ex
his affectibꝫ aliquē mori ꝯtingit. Scdo ꝑ hoc ꝙ paſſio Secūda
totaliter ē ab extrinſeco vel ē ab aliquo principio intrin- differētia
ſeco. magis tamē ſaluatur ratio paſſionis qn̄ eſt ab ex-
trinſeco. q̄ꝫ quādo eſt ab intrinſeco. Ab intrinſeco q̄dem
eſt quādo paſſio ſubito concitat̃ ex occurſu alicuius con
uenientis vel nociui. Ab extrinſeco aūt qn̄ ab ipſa volun
tate paſſiones iſte cauſant̃ per modū qui dictus ē ꝛ tūc
non ſubito ſequūtur paſſiones. ſed conſequūtur ratōnis
iudiciū. Tertio ex hoc ꝙ aliquid vel totaliter tranſmu- Tertia
tatur vel nō totaliter. Qd̄ eīn aliq̄liter alterat̃ ꝛ nō tota differētia
liter tranſmutat̃. nō ita ꝓprie pati dicim⁹. ſicut qd̄ in con
trariū totaliter trāſmutatur. magis eīn ꝓprie dicim⁹ ho
minē totaliter pati infirmitatē ſi totū corpus eius infir-
metur. q̄ꝫ ſi morbus accidat in aliqua eius ꝑte. tunc eīn
totaliter homo ꝑ huiuſmodi affect⁹ tranſmutat̃ quādo
non ſolū ſiſtunt in appetitu inferiori. ſed trahūt ad ſe etiaꝫ
ſuperiorē. Quādo vero in ſolo appetitu inferiori ſunt. tūc
hō immutat̃ eis quaſi ſcdm ꝑtem. vnde ſic dicūtur pro-
paſſiones. ꝑmo aūt modo paſſiones Quarto ex hoc ꝙ Quarta
tranſmutatio eſt intēſa vel remiſſa. Remiſſe aūt trāſmu differētia
tationes min⁹ ꝓprie paſſiones vocātur. vn̄ Dam. dicit
in. ij. li. Non om̄es motus paſſiui paſſio vocātur. ſed qui
ſunt vehemētiores in ſenſuꝫ ꝓcedentes. qui eīn ꝑui ſunt
et inſenſibiles nondū paſſiones ſunt. ¶ Sciendū ē ergo
ꝙ in hominibꝫ in ſtatu vie ſi ſint peccatores. ſunt paſſio
nes. ꝛ reſpectu mali. ꝛ reſpectu boni. qn̄qꝫ non ſolum pre
uiſe. ſed ſubite. ꝛ intenſe ꝛ frequenter et perfecte. vn̄ di-
cuntur paſſionū ſectatores in ꝑmo eth. In iuſtis vero
nunqꝫ ſunt ꝑfecte. qꝛ ratio in eis nunqꝫ deducitur a paſ-
ſionibꝫ. ſunt tamē vehemētes in imperfectis. ſed in perfe
ctis ſunt debiles in inferioribꝫ viribꝫ ꝑ habituꝫ virtutū
moraliū refrenatio. Habēt eīn paſſiones nō ſolū preuiſas

ſed etiam ſubitas.⁊ nõ ſolum reſpectu boni. ſed etiã re/
ſpectu mali. In beatis vero ⁊ in homine in p̃mo ſtatu.⁊
in chriſto ſm ſtatum infirmitatis hmõi paſſiones nunꝙ̃
ſunt ſubite.eo ꝙ ꝓpter ꝑfectam obedientiã in eis inferioꝝ
virium ad ſupiores nullus motus inſurgit in appetitu in
feriori.niſi ſm dictamen rõnis.vt Damaſ.dicit in tercio
libro.non p̃cedebant in dño chriſto naturalia volũtatem
volens eſuriuit.volens timuit.⁊c. Et ſimiliter intelligen
dum eſt de beatis poſt reſurrectõnem ⁊ de hominibꝰ in p̃
mo ſtatu. Sed hoc intereſt.q: in chriſto nõ ſolum fuerũt
paſſiones reſpectu boni.ſed etiã reſpectu mali. Habebat
eñ corpus paſſibile.⁊ ideo ex imaginatione nociui natu
raliter paſſio timoris ⁊ triſticie ⁊ hmõi poterant in eo eẽ
Sed in p̃mo ſtatu ⁊ in beatis non.pt eſſe ꝯprehenſio vt
alicuius nociui.et ideo in eis nõ eſt paſſio niſi reſpectu bo
ni.ſicut amor ⁊ gaudiũ ⁊ hmõi.nõ aũt triſticia vel timor
aut ira,aut aliq̃d tale. Sic ergo ꝯcedimus veras paſſio
nes in chriſto fuiſſe Vñ Augꝰ.dicit.xiiij.de ci.dei. Chri
ſtus hos motus certiſſime diſpenſationis gratia.ita cuꝫ
voluit ſuſcepit animo humano.vt cũ voluit factꝰ eſt hõ.
Ad .j. ¶ Ad p̃mũ ergo dõm.ꝙ nõ oportꝫ agens eſſe ſimplr
p̃ſtantius ſuo patiẽte.ſed ſm quid.ſcꝫ inq̃tum eſt agẽs.
et ſic nihil ꝓhibet obiectũ aĩe chriſti eſſe ea p̃ſtantius inq̃
Ad 2 tum eſt actiuũ.⁊ aĩa chriſti aliquã habet paſſiuam poten/
tiã ¶ Ad.ij.dõm.ꝙ ſm Augᵐ.ix.de ci.dei.c.iiij. circa h̃
fuit cõtentio inter ſtoycos ⁊ peripatheticos.que tñ ma/
gis videbatur eſſe ſm vocem q̃ ſm rem.nam ſthoyci di
cebant hmõi paſſiones nullo mõ eſſe in aĩa ſapientis.ſa/
pientẽ aũt dicebant qui ꝑfectus eſt in virtutibꝰ quaſi ha
bens purgati animi virtutem. Perypathetici vero dicũt
has paſſiones animi ⁊ etiã in ſapienteꝫ cadere. ſed mode
ratas,q: rõni ſubiectas. Probat etiã Augꝰ. ex cuiuſdaꝫ
ſthoyci ꝯfeſſione.ꝙ etiã volebant ſthoyci hmõi affectus.
ſed ſubitos in aĩa ſapientis eſſe.ſine hoc tñ ꝙ approbẽtur
vel ꝙ eis ꝯſentiaꝛ.quos quidem paſſiones nõ dicebant.
ſed viſa animi vel phantaſias. Et ſic patꝫ ꝙ ſm rem ni/
hil aliud ſthoyci q̃ peripathetici dicebant. ſed erat tan/
tũmodo in verbis diſſonãtia.q: qð perypathetici paſſi/
ones nominabãt.ſthoyci vero aliter appellabant Sicut
ergo ſm ſthoycoꝝ ſententiam Macrobius ⁊ Plotinus
dicũt paſſiones cum virtute purgati animi nõ eſſe. nõ q:
non ſunt aliqui ſubiti motus paſſionũ in hmõi virtuoſis
ſed q: nec rõnem trahũt.nec adeo vehementes ſunt ꝙ pa
cem mentis multũ ꝑturbant .ſm etiã ꝙ phs in.vij .ethi.
dicit.ꝙ ꝯcupiſcentie in temperatis non ſunt fortes. ſicut
ſunt in ꝯtinentibꝰ.q̃uis in neutris rõ ad ꝯſenſum traha
tur. ¶ Vel poteſt dici ⁊ melius.ꝙ cũ hmõi paſſiones ex
bono ⁊ malo oriantur diſtinguende ſunt ſm differentiã
bonoꝝ ⁊ maloꝝ.ſtꝫ eñ q̃daꝫ bona ⁊ mala naturalia.ſicut
cibꝰ potus.ſanitas ⁊ egritudo corporis ⁊ alia hmõi. Que
dam vero nõ naturalia .ſicut diuitie honores.⁊ hmõi cir
ca que vita ciuilis verſatur. Diſtinguũt eñ Plotinus ⁊
Macrobius .virtutes purgati animi ꝯtra virtutes po
liticas Ex quibꝰ patꝫ ꝙ virtutes purgati animi ponũt in
illis qui totaliter ſunt a ciuili ꝯuerſatione remoti ſoli con
templatõi ſapientie vacantes.et ideo in eis nõ ſunt aliq̃
paſſiones cauſate ex bonis vel malis ciuilibꝰ.non tñ ſunt
immunes ab illis paſſionibꝰ que ſequũtur bona vel mala
Ad 3 naturalia. ¶ Ad.iij.dõm.ꝙ quicq̃d cauſaꝛ ex debili po/
teſt etiam ex fortiori cauſa cauſari. exiſtimatio autẽ certa
eſt fortior cauſa ad excitandas paſſiones q̃ ſuſpicio. vñ/
de Damaſ.poſuit illud minimũ ex quo paſſio cauſari pt
per hoc dans intelligere ꝙ ex fortiori cauſa fortius cauſa/
tur. ¶ Ad.iiij.dõm.ꝙ ſm Augᵐ.iiij.de ci.dei. Impaſſi Ad 4
bilitas dicitꝛ dupl'r.vno mõ ſm ꝙ p̃uat affectiones que
accidũt circa rõnem ⁊ mentem ꝑturbant. Alio mõ ſm ꝙ
excludit omnẽ affectũ.accipiꝛ ergo paſſio in p̃dicta auto
ritate ſm ꝙ p̃me impaſſibilitati opponitur.nõ aũt ſm ꝙ
opponiꝛ ſecũde.⁊ ſic ſolũmodo in chriſto fuit. ¶ Ad.v. Ad 5
dõm.ꝙ chriſtus ſm aĩam intellectiuã angelis ſuperior eſt
habuit tñ appetitum ſenſitiuũ ſm quem paſſiones eideꝫ
ineſſe potuerũt.quẽ angeli nõ hñt ¶ Ad ſextũ dõm.ꝙ in Ad 6
p̃mo homine fuerũt alique paſſiones. vt gaudiũ ⁊ amor
q̃ ſunt reſpectu boni. nõ aũt timor ⁊ dolor q̃ ſtꝫ reſpectu
mali.et hec ad p̃ſentem infirmitatem ꝑtinent.quã Adã
non habuit.xp̃s aũt volũtarie aſſumpſit ¶ Ad.vij.ꝙ in Ad 7
chriſto fuit vera leſio corporis ⁊ fuit verus ſenſus leſio/
nis.ip̃e eñ ſm diuinitatem eſt ſummũ bonũ cui nihil ſub
trahi poteſt.nõ aũt ſm corpus.verbũ aũt Hil'.vt q̃dam
dicit.poſtmodũ ẽ ab ip̃o retractatũ Vel pt dici.ꝙ ideo
dicit chriſtũ ſenſum pene nõ habuiſſe.non q: penam non
ſenſit.ſed q: ſenſus ille non ꝑuenit vſqꝫ ad rõnem imutã
dã ¶ Ad.viij.dõm.ꝙ ex hoc ip̃o ꝙ anima glorificata eſt Ad 8
ſm ꝯmunem curſum.corpus ei vnitũ glorioſum efficitur
et impaſſibile leſionis. Vñ dicit Augꝰ.in ep̃la ad Dy/
oſcoruꝫ. Tam potenti natura deus fecit aĩam vt ex eius
pleniſſima beatitudine que in fine tempoꝝ promittiꝛ ſan/
ctis redũdet in inferiorem naturã.que eſt corpus.nõ bea
titudo que fruentis ⁊ intelligentis eſt ꝓpria. ſed plenitu/
do ſanitatis.id eſt incorruptiõis vigor.ſed chriſtus in ſua
poteſtate habens aĩam ſuam ⁊ corpus ꝓpter virtutem di
uinitatis ex quadam diſpenſatione.⁊ habebat in aĩa beati
tudinem ⁊ in corpore paſſibilitatem.verbo ꝑmittẽte cor/
pori illud qð eſt ſibi ꝓprium. vt Damaſ.dicit. Unde ſin/
gulare fuit in chriſto vt ex plenitudine beatitudinis aĩe nõ
redũdaret gloria in corpus. ¶ Ad nonum dicendum Ad 9
ꝙ bonum hominis ſthoyci nõ appellabant niſi illud quo
homines boni dicuntur.ſcilicꝫ virtutes aĩe .reliqua vero
ſicut corporalia ⁊ ea que ſunt fortune exterioris nõ appel/
labant bona ſed cõmoda.que tamen peripathetici appel
labant bona ſed minima.virtutes autẽ maxima bona.q̃
differentia non erat niſi ſm noĩa. Sicut eñ ex minimis
bonis ſm peripatheticos. ita ex cõmodis ſm ſthoycos
aliqui motus in aĩa ſapientis oriũtur.licet non rõnem ꝑ/
turbantes.⁊ ſic nõ eſt verum ꝙ in aĩa ſapientis ex ſolo de
fectu v̾tutꝫ poſſit triſticia oriri ¶ Ad.x.dõꝫ.ꝙ q̃uis leſio Ad 10
corpis in xp̃o nõ fuerit nolẽte rõne.fuit tñ ꝯtra appetitũ
ſenſualitatꝫ.⁊ ſic fuit triſticia ¶ Ad.xi.dõm.ꝙ Triſo.loq̃ Ad .ij
tur de leſione qua aliquis efficitur miſer qua ſcꝫ p̃uaꝛ bo/
no virtutis,nõ aũt ex ſola tali leſione paſſio triſticie in ſa/
piente oritur.vt dictũ eſt.vñ rõ nõ ſequitur

Nono queritꝛ. vtrum .i.

paſſio fuerit in anima chriſti q̃tum ad ſuperio
rem rõnem. ¶ Et videtur ꝙ non.tũc eñ dr homo ꝯtur
bari ⁊ a paſſione deduci quãdo ꝯmotio paſſionis vſqꝫ ad
rõnem ꝑtingit.ꝑturbari aũt ⁊ a paſſione deduci nõ eſt ali a
cuius ſapientis.cum ergo chriſtus fuerit ſapientiſſimus
videtur ꝙ in ip̃o dolor vſqꝫ ad ſuperiorem rõnem nõ per
uenerit. ¶ Pre. Unaqueqꝫ potentia delectari dicitꝛ ſm
ꝯuenientiã ꝓprij obiecti.ergo ⁊ dolor alicui potentie at/
tribui non debet.niſi ꝓpter nocumentũ qð accidit ex par/

te obiecti.ſed reſpectu rerū eternarū q̄ ſūt ſupioris rōnis
obiecta. chriſtus nullum defectū vel impedimentū patie
batur.ergo in ſuperiori rōne chriſti paſſio doloris nō fuit
3 ¶ Pre. Scdm Auguſtinū.xiiij.de ci.dei. Dolor ꝑtinet
ad corporales paſſiones.ergo dolor nō ꝑtinet ad animā
niſi ſm q̄ eſt corpori ꝯiūcta. ſed ſm rōnem ſuperiorē aīa
corpori nō ꝯiūgitur.cū ſm phm in.iij.de anima.intelle/
ctus nullius corporis eſt actus.ergo in ſuperiori ratōne
dolor eſſe nō poteſt. ¶ Sed diceres.q̄ rō ſuperior nō cō
iungitur corpori ꝑ operatōem.ꝯiūgitur tn̄ ei vt forma.
¶ Sed ꝯtra. Scdm phm in libro de ſomno ⁊ vigi. eiuſ
4 dem eſt potētia ⁊ actio.ſi ergo actio intellectus eſt anime
abſq̄ ꝯmunicatōne corporis. ⁊ potentia intellectiua erit
anime nō ſm q̄ coniūgitur corpori.et ita rō ſuperior non
5 erit corpori ꝯiuncta vt forma. ¶ Pre. Paſſio ſm Da/
maſcenū.eſt motus rōnalis anime vt appetitiue.ſed do/
lor ⁊ triſticia ⁊ hmōi ſunt q̄dam paſſiones.ergo in parte
ſuperioris rōnis nō fuerūt in chriſto. ¶ Pre. Sꝫm Au/
6 guſtinū.xiiij.de ci.dei. Dolor vel triſticia eſt eoꝝ que no
bis nolentibꝫ acciderūt.ſed chriſtus ſm ſuperiorē partē
volebat ſuā paſſionem corporalem.nec aliquid ꝯtra eius
volūtatem accidit.que ꝑfectiſſime diuine voluntati erit
ꝯformis.ergo ſm ſuperiorem ratōnem in chriſto triſticia
vel dolor nō fuit ¶ Sed diceres.q̄ rō ſuperior vt rō vo/
7 lebat corporis paſſionem.nō aūt vt natura. ¶ Sed con
tra. Eadem eſt potentia vt rō ꝯſiderata ⁊ vt natura.di
uerſa em̄ ꝯſideratio ſubſtantiā rei nō variat.ſi ergo ratio
ſuperior vt rō aliquid volebat ⁊ vt natura nolebat.eadē
potētia ſimul ⁊ ſemel aliquid volebat ⁊ aliquid nolebat.
8 hoc eſt impoſſibile. ¶ Pre. Scdm phm. Delectationi
que eſt in ꝯſiderando nulla triſticia cōtraria eſt.delecta/
tio aūt ſupioris rōnis eſt in ꝯtemplando eterna. ergo in
ea nō poteſt eſſe dolor vel triſticia.hec em̄ triſticia ſiue do
lor delectatōi ꝯtemplatiue opponeret̄.ergo in aīa chriſti
ſm ſuperiorem rōnem paſſio doloris vel triſticie nō fuit.
Inſtātie ¶ Sed ꝯtra eſt q̄d in pſ.dr̄ Repleta eſt mal'aīa mea
.j. gloſa.non vicijs.ſed doloribꝫ.ergo in qualibet parte ani/
me chriſti fuit dolor.⁊ ita in ſupiori rōne ¶ Pre. Satiſ/
2 factio reſpondet culpe.ſed chriſtus ſua paſſione ſatiſfecit
pro culpa primi hominis.cum ergo culpa illa ꝑuenerit
vſq̄ ad ſuperiorem rōnem.paſſio chriſti vſq̄ ad ſuperio
3 rem rōnem debuit ꝑuenire. ¶ Pre. Glo.ſup illud pſ.
Repleta eſt ma.a.m.dicit.dolendo ꝯpatitur corpori cui
vnitur.ſed rō vt rō dicit reſpectum ad corpus.q̄d patet
ex hoc q̄ in angelis .qui nō habent corpa ſibi naturaliter
vnita .nō dicimus rōnem ſed intellectū.in animabꝫ autē
corpibꝫ vnitis dicimus rōnem.ergo in ſuperiori rōne vt
4 eſt rō fuit dolor paſſionis chriſti. ¶ Pre. Tota anima
ſm Augꝰ.eſt in toto corpore.ergo quelibꝫ pars eius eſt
corpori vnita.ſed ſupior rō etiā vt rō eſt q̄dā pars aīe.er/
go eſt corpori vnita.⁊ ꝯpatitur ꝑ dolorē corpori patiēti
¶ Reſpōſio dōm.q̄ ſicut ex ꝑdictis patꝫ. duplex eſt
Rꝫo paſſio qua anima ꝑ accidens patitur. Una corporalis
Duplex paſ. q̄ incipit a corpore ⁊ terminat̄ ad animā ſm q̄ eſt corpo/
aīe ꝑ accñs ri vnita. Alia vero eſt paſſio animalis. que cauſat̄ ex hoc
q̄ anima aliq̄d apprehendit ex quo appetitus mouet̄.cu/
ius motū ſequitur q̄dam tranſmutatio corporalis . Lo
quendo igitur de ꝑma paſſione ad quā ꝑtinet dolor ſm
Augꝰ.ſic dōm eſt.q̄ dolor paſſionis chriſti quodāmo/
do fuit in ſuperiori rōne ipſius ⁊ quodāmodo nō. Sūt
em̄ duo in dolore.ſcꝫ leſio ⁊ experimentalis ꝑceptio leſio
nis.leſio quidem ꝑncipaliter eſt in corpore. ſed ꝯſequēter
in anima.inq̄ʒtum corpori vnit̄.vnitur aūt anima ꝑ ſuam
eſſentiā corpori.in eſſentia vero aīe omnes potentie radi
cantur.⁊ ſm hoc illa leſio ad animam ⁊ ad oēs partes
eius in chriſto ꝑtinebat.etiā ad rōnem ſuperiorē ſm q̄
in eſſentia anime fundatur. Experimentalis vero perce/
ptio leſionis ad ſolum ſenſum tactus ꝑtinet. vt ſupra di/
ctum eſt.loquēdo vero de paſſione animali in illa ſola aīe
parte poteſt eſſe triſticia.que eſt ꝓpria paſſio aīalis.ex cu
ius obiecto triſticia ꝯtingit.ꝑ cuius apprehenſionē ⁊ ap/
petitum triſticia ꝯtingit.ex obiecto aūt ſuperioris rōnis
in anima chriſti nulla rō triſticie accidere poterat .ſcilꝫ ex
parte eternoꝝ.quibꝫ ꝑfectiſſime fruebatur.⁊ ideo triſti/
cia animalis in ſuperiori rōne chriſti eſſe nō potuit. Patie
batur ergo ſuperior rō in chriſto dolore corporali ſm q̄
in eſſentia aīe radicat̄.nō aūt patiebat̄ triſticia animali ſm
q̄ per actum ꝓprium ad eterna ꝯſpicienda reſpiciebat
¶ Ad ꝑmū ergo dōm.q̄ tūc hō ꝑturbatur ⁊ a paſſi/ Ad .j.
one deducitur.qn̄ rō in ꝓpria operatōne ſeq̄tur inclinatio
nem paſſionis ꝯſentiendo ⁊ eligendo.dolor aūt corpora/
lis nō ꝑuenit ad ſuperiorem ratōnem chriſti immutando
eius ꝓpriam operatōnem.ſed ſolūmodo vt radicatur in
eſſentia.vt dictū eſt.et ideo rō nō ſequit̄. ¶ Ad. ij.dōm. Ad 2
q̄ q̄uis dolor nō fuerit in ſuperiori parte aīe chriſti ꝑ ꝯpa
rationem ad ꝓpriū obiectū.fuit tn̄ in ea ſm q̄ ꝯparat̄ ad
ꝓpriam radicē que eſt aīe eſſentia. ¶ Ad.iij.dōm.q̄ po Ad 3
tentia aliqua poteſt eſſe actus corporis dupl'r. vno mo/
do inq̄ʒtum eſt potentia quedam. ⁊ ſic dicitur actus cor
poris inq̄ʒtum informat aliquod organū corporale ad ac
tum ꝓprium exequendum. ſicut potentia viſiua perficit
oculum ad exequendū actum viſionis.⁊ ſic intellectus nō
eſt actus corporis. Alio mō rōne eſſentie in qua fundat̄.
et ſic tam intellectus q̄ʒ alie potentie corpori ꝯiungūtur
vt forma inq̄ʒtum ſunt in anima.que per ſui eſſentiā cor/ Ad 4
poris eſt forma. ¶ Ad quartum dōm.q̄ illa obiectio ꝓ
cedit de potentia ſm ratōnem potentie.nō autem ſm q̄
eſt in eſſentia anime. ¶ Ad quintum dōm.q̄ Damaſ. Ad 5
loquitur de paſſione animali.que q̄dem paſſio ſicut in ꝓ
prio ſubiecto eſt in appetitiua ſenſibili.ſed eſt etiā in ap/
prehenſiua quaſi cauſaliter .inq̄ʒtum ex obiecto apprehē
ſo motus paſſionis in appetitiua ꝯſurgit.ſunt aūt in ap/
petitu ſuperiori alique operatōnes ꝯſimiles paſſionibus
inferioris appetitus.rōne cuius ſimilitudinis noīa paſſi
onū aliquādo angelis vel deo attribuimus. vt Augꝰ.di
cit.ix.de ciui.dei. Et per hūc modū q̄nq̄ʒ dicit̄ triſticia eē
in rōne ſuperiori q̄ʒtum ad apprehenſiuam ⁊ appetitiuam
ſic tn̄ nō dico dolorem fuiſſe in ſuperiori rōne anime chri/
ſti.ſed ſm q̄ in eſſentia anime radicatur . vt dictum eſt
¶ Ad ſextum dōm.q̄ obiectio ꝓbat in ſuperiori ratiōe Ad 6
nō fuiſſe dolorem ſm q̄ ꝑ ꝓpriam operatōem ad ſuū obie
ctum ꝯparatur.ſic em̄ nihil ea nolente accidit. ¶ Ad ſe/ Ad 7
ptimū dōm.q̄ diſtinctio illa qua diſtinguitur rō vt ratio
et rō vt natura.poteſt dupliciter intelligi Uno modo ita
q̄ rō vt natura dicatur rō ſm q̄ eſt natura creature rōna
lis .prout ſcꝫ fundata in eſſentia anime dat eſſe naturale
corpori. Ratio vero vt rō dicitur ſm illud q̄d eſt ꝓpriū
rōnis inq̄ʒtum eſt rō.⁊ hic eſt actus eius.q2 potentie di/
ſtinguūtur per actus.quia igitur dolor nō eſt in ſuperio
ri rōne ꝓut ſm actum ꝓpriū ꝯparatur ad obiectū. ſed ſm
q̄ in eſſentia anime radicatur Ideo dicitur q̄ ſuperior rō
patiebat̄ dolorem vt natura.nō autē vt rō. Et eſt ſimile
de viſu.qui fundatur ſuper actum inq̄ʒtum organū vi/
ſus eſt etiā organū tactus. Unde dupliciter viſus poteſt

pati leſionem. Uno modo per actum ꝓprium.ſicut cū ab
excellenti luce viſio obtunditur. ⁊ hec eſt paſſio viſus vt
viſus. Alio mō ꝓut fundatur in tactu. vt cum oculus pū
gitur vel aliquo corpore diſſoluitur. ⁊ hec paſſio non eſt
paſſio viſus vt viſus.ſed vt eſt q̄dam tactus ¶ Alio mō
poteſt intelligi p̄dicta diſtinctio vt dicamus ratōnem vt
naturā intelligi.ſm ꝙ rō ꝯparatur ad ea que naturaliter
cognoſcit vel appetit.rōnem vero vt rōnem ſm ꝙ ꝑ quā-
dam collatōem ordinatur ad cognoſcendū vel ad appe-
tendum.eo ꝙ rōnis ꝓprium eſt ꝯferre. Sūt em̄ quedam
que ſm ſe ꝯſiderata ſunt fugienda.appetūtur vero ſm or
dinem ad aliud.ſicut fames ⁊ ſitis ſm ſe cōſiderata ſunt
fugienda.prout aūt ꝯſiderantur vt vtilia ad ſalutem aīe
vel corporis ſic appetuntur. ⁊ ſic rō vt rō de eis gaudet.
rō vero vt natura de eis triſtatur. Ita etiā paſſio corpo-
ralis chriſti in ſe cōſiderata fugienda erat. vn̄ rō vt natu-
ra de ea ꝯtriſtabatur ⁊ eam nolebat. Prout vero ordina
batur ad ſalutem humani generis ſic bona erat ⁊ appetibi
lis.et ſic rō vt rō eam volebat. ⁊ inde gaudebat. ſed hoc
nō poteſt referri ad ſuperiorem rōnem.ſed ad inferiorem
tm̄.que his que ſunt corporis intendit ſicut ꝓprio obiecto
vnde in paſſione corporis poteſt ferri ⁊ abſolute ⁊ cū col
latione.ſed rō ſuperior nō intendit his que ſunt corporis
ſicut obiectis.ſic em̄ intendit ſolis eternis. ad corporalia
vero reſpicit de eis iudicando per ratōnes eternas .quibꝫ
nō ſolum ꝯſpiciendis ſed etiam ꝯſulendis intendit. Et
ita rō ſuperior non reſpiciebat ad corporis paſſionem in
chriſto niſi in ordine ad rōnes eternas ſm̄ quas de ea gau
debat.inq̄Ꝝtum erat deo placita.vnde nullo mō rōne ꝓ-
prie operatōnis triſticia vel dolor in ſuperiori rōne cade-
bat. Nō aūt eſt incōueniens vt eadem potentia idez ve-
lit in ordine ad alterum.qđ nō vult ſm̄ ſe.quia poteſt eſſe
ꝙ id quod nō eſt ſm ſe bonum ex ordine ad alterum acci
piat quādam bonitatem.q̄Ꝝuis hoc nō habeat locuz in ſu-
periori rōne in chriſto reſpectu paſſionis corporis ad quā
Ad 8 non ordinatur niſi ad volitam.vt ex dictis patz. ¶ Ad
octauū dōm. ꝙ ꝯſideratio poteſt cauſare delectatōem du
pliciter Uno mō ex parte operationis que eſt ꝯſideratio
et ſic delectationi,que eſt in ꝯſiderando.nulla triſticia cō
trariatur.q2 huic ꝯſiderationi .que eſt cauſa delectatio-
nis .nō eſt aliqua ꝯſideratio contraria que ſit cauſa triſti
cie.omnis em̄ ꝯſideratio delectabilis eſt.non ſic autez eſt
ex parte ſenſus.quia ſm operatiōem ſenſus contingit et
triſtari ⁊ dolere.et ſic ex tactu ꝯuenientis delectamur.ex
tactu aūt nociui dolemus Alio modo facit delectatōem
ex parte conſiderati .quod quidem ꝯtingit inq̄Ꝝtum ali-
quid conſideratur vt bonum vel malum.et ſic ex conſide
ratione poteſt accidere delectatio ⁊ triſticia contraria.ſi-
cut em̄ ⁊ ipſum non intelligere triſticiam cauſat inq̄Ꝝtum
conſideratur vt quoddam malum.ſm ſe vero nō cauſat
niſi delectationis negationem.non tamen hoc modo di-
cimus dolorem eſſe in ſuperiori rōne aīe chriſti. ſed vt in
eſſentia anime radicatur.
So.inſtā. ¶ Ad illud quod p̄mo in cōtrarium obijcitur dicendū
Ad .j. ꝙ gloſa non dicit ꝙ anima chriſti nō ſit repleta triſticia.ſ3
ꝙ ſit repleta doloribꝰ ſm ꝙ compatitur corpori. ⁊ ſic non
oportz ꝙ paſſio doloris pertingat ad rationem ſuperio-
rem.niſi ſm ꝙ eſt in eſſentia anime.ſic em̄ corpori vnitur
Ad 2 ¶ Ad ſecūdum dicendum.ꝙ paſſio chriſti nō eſſet ſatiſ-
factoria niſi inq̄Ꝝtum eſt volūtarie ⁊ ex charitate ſuſcepta
et ſic nō oportz ꝙ dolor ſit in ſuperiori parte rōnis chriſti
reſpectu ꝓprie operatōis.ſicut in Adam fuit culpa ꝑ ope
rationem ſuperioris ratōnis. quia ipſe motus charitatꝫ
patientis.qui eſt in ſuperiori parte rōnis.reſpondet in ſa
tiſfactione ad id quod fuit in culpa ſm rōnez ſuperiorem
¶ Ad tercium dōm.ꝙ in rōne duo intelligūtur.ſcʒ par Ad 3
ticipatio quedam intellectualis virtutis. ⁊ iterū obum-
bratio vel defectus intellectus. Defectus em̄ intellectua
lis virtutis ꝯſequitur animam ſm ꝙ eſt vnibilis corpori
ſed intellectualis virtus ineſt ei ſm ꝙ non eſt ſub corpo-
re depreſſa.ſicut alie forme materiales. et ideo cū opera-
tio rōnis inſit anime ſm ꝙ participat virtutez intellectu
alem.non exercetur talis operatio corpore mediante
¶ Ad.iiij. dōm.ꝙ rō vt rō non nominat aliquam poten Ad 4
tiam diſtinctam a rōne vt natura eſt.ſed nominat quen-
dam modum conſiderandi ipſam potentiam.q̄Ꝝuis autē
ſm aliquem modū conſiderandi paſſio non pertineat ad
aliquam potentiarum anime.nō tamen excludit quin to
ta anima patiatur

Decimo querit̄. vtruʒ
per dolorem paſſionis. qui erat in ſuperiori rati-
one chriſti. impediebat̄ gaudium fruitionis ⁊ econuerſo
¶ Et videtur ꝙ ſic. Beatitudo em̄ magis ꝓprie eſt in 1
anima q̄ꝫ in corpore.ſed corpus non dici poteſt beatum
vel glorioſum ſimul dum patitur.quia impaſſibilitas ad
gloriam corporis pertinet.ergo nec in ſuperiori rōne chri
ſti poteſt ſimul eſſe gaudiuz beate fruitionis ⁊ paſſio do-
loris. ¶ Pre. Phus dicit in. vij.ethi.ꝙ delectatio queli 2
bet expellit triſticiam cōtrariam.ſi autem vehemens ſit
expellit omnem triſticiam.ſed delectatio qua ſuperior rō
in anima chriſti fruebatur diuinitate fuit vehemētiſſima
ergo expulit a chriſto omnem dolorez ⁊ triſticiā. ¶ Pre. 3
Ratio ſuperior in chriſto limpidius contemplabatur q̄ꝫ
Paulus in raptu.ſed ex vi ꝯtemplationis anima Pauli
ſubtracta fuit a corpore.non ſolum q̄Ꝝtum ad operatōez
rōnis.ſed etiam q̄Ꝝtum ad operatōnes ſenſibiles.ergo ⁊
chriſtus nec ſm rōnem nec ſm ſenſum aliquem dolorem
ſuſtinuit. ¶ Pre. Ex forti cauſa ſequitur fortis effectus 4
operatio autem anime eſt cauſa corporalis immutatōis
ſicut patz ꝙ ex imaginatōe terribilium ⁊ delectabilium
corpus diſponitur ad frigus vel calorez.cum ergo in ani-
ma q̄Ꝝtum ad ſuperiorem rōnem fuerit vehementiſſimū
gaudium.videtur etiam ꝙ corpus fuerit ex hoc gaudio
immutatum. ⁊ ita dolor nec potuit eſſe in corpore nec in
ſuperiori ratōne ſm ꝙ eſt corpori vnita. ¶ Pre. Viſio 5
dei in ſua eſſentia eſt efficacior q̄ꝫ viſio dei in ſubiecta crea
tura.ſed viſio qua Moyſes vidit deum in ſubiecta crea
tura.fecit vt non affligeretur fame quadragenario ieiu-
nio.ergo multo fortius viſio dei in ſua eſſentia que chriſto
ꝯueniebat ſm ſuperiorem rōnem omnem corporalem af
flictionem remouit. ⁊ ſic idem quod p̄us. ¶ Pre. Id qđ 6
eſt in ſummo ⁊ a quo nō poteſt fieri receſſus nō patitur
ꝯtrarij permixtionem .ſicut calor ignis qui eſt in ſummo
nō patitur admixtionem frigoris.q̄Ꝝuis calor ille ſit trāſ-
mutabilis.ſed gaudium fruitionis fuit in ſuperiori rōne
in ſummo ⁊ immutabiliter.ergo non fuit ibi aliqua ꝑmi-
xtio doloris. ¶ Pre. Homo beatificatur ⁊ ſm animam 7
et ſm corpus.vtrāq3 aūt beatitudinem ꝑ peccatū amiſit
in xp̄o aūt fuit reſtituta humana natura ad beatitudinez
anime.que ꝯſiſtit in hoc ꝙ ſuperior ratio diuinitate frue
batur.ergo multo magis fuit reſtituta ad beatitudinem

coꝛpoꝛis ꝗ̄ minus eſt. ⁊ ita etiā nec ſm̄ coꝛpus doloꝛ in eo
fuit. ⁊ ſic nec in ratōne ſuperioꝛi ſm̄ ꝙ coꝛpoꝛi vnitur.
8 ¶ Pꝛe. Sicut anima chꝛiſti vnitur verbo. ita ⁊ caro ei⁹
ſed ſi caro eius eſſet gloꝛificata ꝑ vnionem ad verbū non
poſſet eſſe in ea aliquis doloꝛ. ergo cum ſuperioꝛ rō ſit bea-
tificata ꝑ vnionem ad verbū non poterat in eo eſſe aliq̇s
9 doloꝛ. ¶ Pꝛe. Sʒᵐ Augᵐ. xij. ſup geñ. ad litterā. gaudi-
um ⁊ doloꝛ ꝑ eſſentiam ſunt in anima. gaudiū aūt ⁊ doloꝛ
ſunt ꝯtraria. cum ergo ꝯtraria nō poſſint eſſe in eodem
ſm̄ eſſentiam. videtur ergo ꝙ in ſuperioꝛi parte rationis
nō ſimul potuerit eſſe gaudiū fruitionis ⁊ doloꝛ paſſionis
10 ¶ Pꝛe. Doloꝛ ſequitur ex appꝛehenſione nociui. gaudiū
ex appꝛehenſione ꝯuenientis. ſed nō eſt poſſibile ſimul ap-
pꝛehendere nociuū ⁊ ꝯueniens. q2 ꝯtingit vnū ſolum in-
telligere ſm̄ phm̄. ergo in ſuperioꝛi rōne nō potuit ſimul
11 eſſe gaudium ⁊ doloꝛ ¶ Pꝛete. Maius poſſe habet in
natura integra ratio ſuper ſenſualitatem. ꝗ̄ in natura
coꝛrupta ſenſualitas ſuper ratōnem. ſed in natura coꝛru-
pta ſenſualitas trahit poſt ſe ratōnem. ergo multo foꝛtius
in chꝛiſto. in quo natura humana fuit integra ⁊ rō trahe-
bat poſt ſe ſenſualitatem. ⁊ ita ſenſualitas fuit particeps
gaudij fruitōis quod erat in rōne. ex quo videtur ꝙ ani-
12 ma chꝛiſti totaliter erat expers doloꝛis. ¶ Pꝛe. Maioꝛ
eſt infirmitas ꝯtracta ꝗ̄ aſſumpta. ⁊ ſimiliter eſt potioꝛ
vnio in perſona ꝗ̄ vnio per gratiam. ſed in trib⁹ pueris q̇
habebant infirmitatem contractam. vnio dei per grati-
am eoꝛū coꝛpoꝛa a leſione ignis impaſſibilia ſeruauit. er-
go multo foꝛtius in chꝛiſto. qui nō habuit infirmitatem
ꝯtractam ſed aſſumptā. vnio in perſona verbo dei ⁊ fru-
itio ꝯſeruauit ratōnem immunem a doloꝛe paſſionis.
13 ¶ Pꝛe. Gaudium fruitionis in ſuperioꝛi ratiōe eſt per
hoc ꝙ ad deum ꝯuertitur. doloꝛ aūt paſſionis ꝑ hoc ꝙ
conuertitur ad coꝛpus. ſed non poteſt ratio. cum ſit ſim-
plex. ſimul ꝯuerti ad deū ⁊ ad coꝛpus. quia ſimplex ad
quod ꝯuertitur totum cōuertitur. ergo in ſuperioꝛi rati-
one chꝛiſti nō poteſt eſſe gaudium fruitionis ⁊ doloꝛ paſ-
ſionis ¶ Sed diceres. ꝙ in chꝛiſto fuit duplex ſtatus. ſcʒ
viatoꝛis ⁊ compꝛehenſoꝛis. ⁊ ſm̄ hos duos ſtatus poteſt
ſimul ineſſe ei ⁊ gaudium fruitionis. ⁊ doloꝛ paſſionis
14 ¶ Sʒ ꝯtra Duplex ſtatus chꝛiſti neq3 aufert ꝯtrarieta-
tem que eſt inter gaudium ⁊ doloꝛem. neq3 ſubiectū do-
loꝛis ⁊ gaudij diuerſificat. contraria autem non poſſunt
eſſe in eodem ſubiecto. ergo duplex ſtatus chꝛiſti non fa-
cit ꝙ ſimul poſſint ineſſe ei ſm̄ ſuperioꝛem rationem do-
15 loꝛ ⁊ gaudium. ¶ Pꝛe. Status viatoꝛis ⁊ compꝛehen-
ſoꝛis aut ſunt contrarij aut nō. ſi ſunt ꝯtrarij. ergo ſimul
eſſe in chꝛiſto non poſſunt. ſi aūt non ſunt contrarij. cū cō-
trarioꝛum contrarie ſint cauſe. videt̄ ꝙ duplex ſtatus nō
poſſit eſſe cauſa per quam chꝛiſto ſimul inſint gaudiū et
doloꝛ. que ſunt contraria. ¶ Pꝛe. Quādo vna potentia
16 intenditur in ſuo actu. alia ab actu retrahitur. multo er-
go foꝛtius quādo vna potentia eſt intenſa in vno actu re-
trahitur ipſa ab alio. ſed in ſuperioꝛi rōne fuit gaudiū in-
tenſum ergo per hoc omino a doloꝛe retrahebat̄ ¶ Sed
diceres. ꝙ doloꝛ erat materialis reſpectu gaudij. vnde ꝑ
17 doloꝛem gaudium non impediebatur. ¶ Sed contra.
Doloꝛ erat paſſio coꝛpoꝛis. gaudiū vero erat de viſione
dei. ergo doloꝛ paſſionis nō erat materialis reſpectu gau-
dij fruitōis. ⁊ ſic doloꝛ ⁊ gaudium in rōne ſuperioꝛi xp̄i ſi-
mul eſſe nō poterant

Cōtra ¶ Sed contra. Secūdum ꝓpoꝛtionem cauſarum eſt
ꝓpoꝛtio effectuū. ſed vnio anime chꝛiſti ad coꝛpus erat
cauſa doloꝛis. vnio autem eius ad diuinitatem erat cau-
ſa gaudij. he aūt due vniones nō ſe impediunt. ergo nec
doloꝛ ⁊ gaudium ſe impediūt. ¶ Pꝛe. Chꝛiſtus in eo-
dem inſtanti fuit verus viatoꝛ ⁊ compꝛehenſoꝛ. ergo ha-
buit ea que ſunt viatoꝛis ⁊ compꝛehenſoꝛis. ſed compꝛe-
henſoꝛis eſt de diuina fruitione intenſe gaudere. viatoꝛis
aūt coꝛpoꝛales doloꝛes ſentire. ergo in xp̄o ſimul fuit do-
loꝛ paſſionis ⁊ gaudiū fruitionis

¶ Reſpōſio dicendum ꝙ in chꝛiſto duo predicta. ſcʒ Rº
gaudium fruitionis ⁊ doloꝛ coꝛpoꝛalis paſſionis ſe nulla-
tenus impedierunt. ¶ Ad cuius euidentiam ſciendum Nota
eſt ꝙ ſm̄ nature oꝛdinem ꝓpter colligantiam viriū ani-
me in eſſentia vna. ⁊ anime ⁊ coꝛpoꝛis in vno eſſe compo-
ſiti. vires ſuperioꝛes ⁊ inferioꝛes. ⁊ etiā coꝛpus ⁊ anima
inuicem in ſe influūt ꝙ in aliquo earum ſuperabundat. et
inde eſt ꝙ ex appꝛehenſione anime tranſmutatur coꝛpus
ſm̄ caloꝛem ⁊ frigus. ⁊ quandoq3 etiam vſq3 ad ſanitatē
et egritudinem. ⁊ etiam vſq3 ad moꝛtē. contingit enim
aliquem ex gaudio vel triſticia vel amoꝛe moꝛtem incur-
rere. Et inde eſt ꝙ ex ipſa gloꝛia anime fit redundantia in
coꝛpus gloꝛificatum. vt patʒ per autoꝛitatem Auguſti-
ni ſupꝛa inductam. Et ſimiliter eſt ecōuerſo. ꝙ tranſmu-
tatio coꝛpoꝛis in animā redūdat. anima em̄ cōuncta coꝛ-
poꝛi eius complexiones imitatur ſm̄ amentiam vel do-
cilitatem ⁊ alia huiuſmodi. vt dicitur in libꝛo ſex pꝛinci.
Similiter etiam ex viribus ſuperioꝛib⁹ fit redundantia
in inferioꝛes. vt cum ad motum voluntatis intenſum ſe-
quitur paſſio in ſenſuali appetitu. et ex intenſa contempla-
tione retrahūtur vel impediuntur vires animales a ſuis
actibus. et econuerſo ex viribus inferioꝛibus fit redūdā-
tia in ſuperioꝛes. vt cum ex vehementia paſſionum in ſen-
ſuali appetitu exiſtentiū obtenebꝛatur ratio vt iudicet
quaſi ſimpliciter bonum id circa quod homo per paſſio-
nem afficitur. In chꝛiſto autem ſecus eſt. nam ꝓpter
diuinam virtutem verbi. eius voluntati ſubiectus erat oꝛ-
do nature. vnde poterat hoc contingere vt non fieret p̄-
dicta redūdantia ſiue ex anima in coꝛpus vel econuerſo.
ſiue ex ſuperioꝛibus viribus in inferioꝛes vel econuerſo
virtute verbi hoc faciente. vt compꝛobaretur veritas na-
ture humane. ꝗ̄tum ad ſingulas partes eius. vt decēter
impleretur ꝗ̄tum ad omnia noſtre reparationis myſte-
rium. Unde dicit Damaſ. in tertio lib. mouebatur ſm̄
ꝯuenientiam nature verbo volente ⁊ ꝑmittēte diſpen-
ſatiue pati ⁊ operari quecunq3 ꝓpꝛia. vt per omnia natu-
re credatur veritas. Sic ergo patet. ꝙ cum in ratōne ſu-
perioꝛi eſſet ſummum gaudium inq̄tum per eius opera-
tionem anima deo fruebatur ipſum gaudium in ſuperio-
ri ratōne ꝯſiſtebat. ⁊ nō deriuabatur ad inferioꝛes vires
anime. neq3 ad coꝛpus. al's nec doloꝛ nec paſſio in eo eſſe
potuiſſet. Et ſic etiam effectus fruitionis nō perueniit ad
eſſentiam anime inq̄tum eſt foꝛma coꝛpoꝛis. neq3 inq̄-
tum eſt radix inferioꝛum virium. ſic em̄ ⁊ ad coꝛpus ⁊ ad
inferioꝛes vires perueniſſet. vt accidit in beatis poſt re-
ſurrectōnem. Similiter ecōuerſo doloꝛ qui erat ex leſio-
ne coꝛpoꝛis in ipſo coꝛpoꝛe. et eſſentia anime ſcd̄m ꝙ eſt
foꝛma coꝛpoꝛis ⁊ in inferioꝛibus viribus nō poterat ꝑ-
uenire ad ſuperioꝛem ratōnem ſm̄ ꝙ per actum ſuū deo
fruebatur. vt ꝑ hoc ipſa cōuerſio aliquatenus impedire-
tur. Relinquitur ergo ꝙ ſuperioꝛem rationem attinge-
bat ipſe doloꝛ inq̄tum in eſſentia anime radicatur. ⁊ erat
ibi gaudium ſummum inq̄tum per actum ſuum deo fru-
ebatur. et ſic ipſum gaudium cōueniebat rationi ſuperi-

ori per ſe. quia per actū ꝓprium. dolor aūt quaſi ꝑ accñs
ꝙ rōne eſſentie anime in qua fundabaẛ.
Ad .j. ¶ Ad ṗmum ergo dicendum. ꝙ ſicut deus eſt bonuꝫ
et vita anime. ita anima eſt bonum ⁊ vita corporis. nō au
tem econuerſo ꝙ corpus ſit bonuꝫ anime. paſſibilitas au
tem eſt quoddam impedimentum vel nocumentum re/
ſpectu vnionis anime ad corpus. et ideo corpus non po/
teſt eſſe beatum ſuo modo paſſibile exiſtens. vtpote im/
pedimentum habens reſpectu participationis ſui boni.
ꝓpter quod impaſſibilitas pertinet ad gloriam corporis
anime vero beatitudo tota conſiſtit in fruitione ſui bo/
ni quod eſt deus. Unde anima que fruitur deo perfecte
eſt beata. etiam ſi cōtingat ꝙ ſit paſſibilis ex parte illa qua
Ad 2 corpori vnitur. ſicut accidit in chriſto ¶ Ad ſecūdum di
cendum. ꝙ hoc ꝙ gaudium vehemens expellat omnem
triſticiam etiam dolori non cōtrariam contingit ex redū
dantia virium ad inuicem que in chriſto nō fuit. vt dictū
Ad 3 eſt. ¶ Et hac ratōne ex vehementia ꝯtēplationis ipſius
Pauli inferiores vires a ſuis actibus ſunt abſtracte. Un
Ad 4 de patet ſolutio ad terciū ¶ Ex hac eñ ratōne ex opera
tione anime cōtingit aliqua trāſmutatio in corpore. Ex
Ad 5 quo patet ſolutio ad quartū ¶ Unde etiam eſt ꝙ Moy/
ſes ſiti ⁊ fame nullo modo vel minus affligebatur ex cō/
templatione. ꝗuis videret deum in ſubiecta creatura.
Et ſic patet ſolutio ad quintum. ¶ Ad ſextum dicen/
Ad 6 dum. ꝙ in chriſto nulla ꝑmixtio facta eſt gaudij ⁊ dolo/
ris. nam gaudium fuit in ſuperiori ratōne ex illa parte ꝗ
eſt ṗncipium ſui actus. ſic eñ deo fruebatur. dolor autem
non erat in ipſa niſi ſm ꝙ leſio attingebat eam. vt actum
corporis mediante eſſentia in qua radicatur. ita tamē ꝙ
actus ſuperioris ratiōis nullatenus impediebatur. et ſic
erat ⁊ purum gaudiuꝫ ⁊ purus dolor. ⁊ ſic vtrūqꝫ in ſum
Ad 7 mo. ¶ Ad ſeptimū dicendum. ꝙ ex quadam diſpenſati
one factum eſt in chriſto a ṗncipio ſue conceptōnis ꝙ glo
ria anime non autem corpori conferretur. vt ſcꝫ per glo/
riaꝫ anime ꝯueniret cum deo. ꝑ paſſibilitatem corporis
ſimilis eſſet nobis. ⁊ ſic eſſet cōueniens mediator dei et
hominū in gloriam dei nos adducens. ⁊ ſuam paſſionē
ex parte noſtra deo offerens. ſm illud hebreo. ij. Dece/
bat eum ꝓpter quem omnia ⁊ ꝑ quem omnia qui multos
filios in gloriam adduxerat autorem ſalutis eorum per
Ad 8 paſſionem ꝯſummari. ¶ Ad octauū dicendū. ꝙ anima
chriſti fuit ꝯiuncta verbo dupliciter. Uno modo ꝑ actū
fruitionis. ⁊ hec vnio fecit eam beatam. Alio modo ꝑ vni
onem ypoſtaticam. et ex hac non habuit rōnem beatitu/
dinis. ſed ex hac habuit ꝙ eſſet anima dei. Si autē ponaẛ
animā fuiſſe aſſumptam in vnitate ꝑſone ſine fruitiōe nō
eſſet beata ꝓprie loquēdo. quia nec ipſe deus beatus eſt ni/
ſi ꝑ hoc ꝙ ſeipſo fruitur. corpus autem chriſti non ex hoc
ipſo glorioſum ꝙ eſt a filio dei in vnitate perſone aſſum
ptum. ſed ſolum ex hoc ꝙ ex anima in ipſum gloria deſcē
Ad 9 dit. qr ante paſſionem nō fuit glorioſum. ¶ Ad nonum
An ꝯtria dicendū. ꝙ ꝯtraria eſſe in eodem ꝑ ſe eſt impoſſibile. con
ſint i eod tingit tamen eſſe ꝯtrarios motus in eodem. ita ꝙ vnus
motuū ꝯueniat ei ꝑ ſe. ⁊ alius ꝑ accidens. ſicut cum ali/
quis in naui deambulans fertur in ꝯtrarium eius ad qḋ
nauis mouetur. Ita etiam in ſuperiori rōne anime chri/
ſti erat gaudium ꝑ ſe. quia ꝑ actum ꝓprium. dolor autem
ꝑ accidens. quia per corporis paſſionem. Poteſt tamen
dici ꝙ gaudium illud ⁊ ille dolor non erant ꝯtraria. cum
Ad 10 non eſſent de eodem. ¶ Ad decimū dicendū. ꝙ intelle/
ctus non poteſt ſimul multa intelligere ꝑ diuerſas ſpeci
es. poteſt tamen per vnam ſpeciem multa intelligere. vel
qualitercūqꝫ aliter intelligendo multa vt vnū. ⁊ ſic intel/
lectus anime chriſti ⁊ cuiuſlibet beati multa ſimul intelli/
git inqꝫtum videndo eſſentiam diuinam alia cognoſcit.
Dato tamen ꝙ anima chriſti non poſſet ſimul niſi vnuꝫ
intelligere. ꝑ hoc tamen non remouetur quin ſimul poſ/
ſit intelligere vnum ⁊ ſentire aliud ſenſu corporali. Et ex
iſtis duob᷒ apprehenſis in anima chriſti ſequebatur gau
dium fruitionis ex viſione dei. ⁊ dolor paſſionis ex ſenſu
nocumenti. Dato iterum ꝙ non poſſit ſimul intelligere
vnum ⁊ ſentire vel imaginari aliud. ex illo tamen vno in
tellecto poſſet diuerſimode affici appetitus ſuperior ⁊ in/
ferior. vt ſuperior gauderet ⁊ inferior timeret vel dole/
ret. Sicut accidit in eo qui ſperat ex aliqua horribili me
dicina ſe aſſequi ſanitatē. nam ipſa medicina vt ſalubris
a ratōne ꝯſiderata generat in voluntate gaudium. ratio
ne vero ſue horribilitatis in inferiori appetitu timorem Ad .ij
inducit. ¶ Ad vndecimū dicendum. ꝙ ratio illa proce/
dit ſm ꝯmunem curſum. in chriſto autem ſpecialiter fuit Ad 12
vt nō fieret redūdātia ex vna potētia in aliā ¶ Ad duo
decimū dicendum. ꝙ corpora puerorum non fuerunt fa/
cta impaſſibilia in fornace. ſed diuina virtute factum eſt.
vt corpora paſſibilia exiſtentia ab igne non lederētur. ſic
etiam fieri potuiſſet diuina virtute vt neqꝫ anima chri/
ſti neqꝫ corpus aliquid pateretur. ſed quare factum nō fu Ad 13
erit dictum eſt. ¶ Ad decimūtercium dicendum. ꝙ cō/
uerſio potentie ad aliquid eſt per actum ipſius. et ſic gau
dium fuit in ſuperiori ratōne ꝑ cōuerſionem ad deum ad
quem totaliter conuertebatur. dolor autem fuit in ſupe/
riori rōne ſm inheſionem vel adherentiam qua adhere/
bat eſſentie anime ſicut ſue radici. ¶ Ad decimūquartū Ad 14
dicendum. ꝙ ſtatus viatoris eſt ſtatus imperfectionis.
ſtatus autem ꝯprehenſoris eſt perfectionis. ſm igiẛ hoc
chriſtus ſtatum viatoris habuit ꝙ corpus paſſibile gere/
bat. ⁊ ſimiliter animam. ſm hoc vero ſtatum comprehen
ſoris ꝙ per actum ſuperioris rationis perfecte deo frue/
batur. quod quidem eſſe poterat in chriſto propter hoc
ꝙ impediebatur diuina virtute redūdantia ex vno in ali
ud. vt dictum eſt. Et hec etiam eſt cauſa quare ſimul gau
dium ⁊ triſticia ei ineſſe poterant. Et ideo dicitur ꝙ ſm
duos ſtatus hec duo ſibi inerant. quia habere duos ſta/
tus. et ſimul pati dolorem ⁊ gaudium nō ab eadem cau/ Ad 15
ſa procedebat. ¶ Ad decimūquintum dicendum. ꝙ ꝗ/
uis ſtatus comprehenſoris ⁊ viatoris ſint quaſi contra/
rij. tamen chriſto ſimul poterant ineſſe. non ſm idem. ſed
ſm diuerſa. Nam ſtatus comprehenſoris inerat ei ſcḋm
ꝙ per fruitionem adherebat deo ſm ſuperiorem ratōem
ſtatus vero viatoris ſm ꝙ naturali quadam cōiunctione
et anima corpori paſſibili iungebatur. et ſuperior rō ipſi
anime. vt ſic ſtatus comprehenſoris pertineat ad actuꝫ
ſuperioris rationis. ſtatus vero viatoris ad corpus paſ/ Ad 16
ſibile ⁊ ad ea que ad hoc conſequūtur. ¶ Ad decimum
ſextum dicendum. ꝙ in chriſto hoc fuit ſpeciale ratione
iam dicta. ꝙ quātumcūqꝫ intenderetur potentia vna in
ſuo actu. alia nō retrahebatur a ſuo actu vt aliquatenus
impediebatur. et ſic gaudium ſuperioris ratōnis neqꝫ im
pediebatur per dolorem qui erat in ſenſu ſm actum. neqꝫ
ſenſus a dolore ſm ꝙ erat gaudium in ſuperiori ratione.
quia ille dolor in ea non erat ſm actum eius. ſed attinge
bat eam aliqualiter ſm ꝙ in eſſentia anime erat fundata

Ad 17 ¶ Ad decimumſeptimum dicendum. ꝙ ſicut cognitio
beata eſt principaliter diuine eſſentie. ⁊ ſecundario eorum
que in diuina eſſentia cognoſcūtur. ita affectio ⁊ gaudi/
um beatorum principaliter eſt de deo. ſecūdario vero eo/
rum de quibus gaudij deus eſt ratio. et ſic quodammo/
do dolor paſſionis poterat eſſe materialis reſpectu gau/
dij fruitionis. erat em̄ illud gaudiuꝫ principaliter de deo
et ſecundario de his que erant deo placita. Et ſic etiam
erat de dolore inquātū a deo acceptabat᷑. vtpote ad ſalutē
humani generis ordinatus.

Materia. xxvij.
De gratia

Queſtio. viceſimaſeptima de gratia.

Et habet ſeptem queſtiones Prima. vtrum gratia ſit quid creatuꝫ
poſitiue in anima. Secūda. vtrum gratia
gratum faciens ſit idem quod charitas. Tercia. vtrum
aliqua creatura poſſit eſſe cauſa gratie Quarta. vtrum
ſacramenta noue legis ſint gratie cauſa. Quinta. vtrum
in homine vno ſit tm̄ vna gratia gratum faciens. Sexta
vtrum gratia ſit in eſſentia anime ſicut in ſubiecto. Se/
ptima. vtrum gratia ſit in ſacramentis.

Queſtio ē de gratia.

Et primo queritur Utrum gratia ſit aliquid creatum poſitiue in ani
1 ma ¶ Et videtur ꝙ non. quia ſecū
dum Auguſtinum. ſicut anima eſt
vita corporis. ita deus eſt vita ani/
me. ſed anima eſt vita corporis nulla
alia forma mediāte. ergo et ſimiliter deus anime. ⁊ ita vi
ta que eſt per gratiam non eſt per aliquam formam crea
2 tam in anima exiſtentem. ¶ Preterea. Gratia gratuꝫ fa
ciens. de qua loquimur. nihil aliud videtur eſſe ꝗ̄ id ſm
qḋ homo eſt deo gratus. ſed homo eſt deo gratus ſm̄ ꝙ
eſt acceptatus a deo. acceptatus autem dicitur aliquis ꝑ
dei acceptationem. que quidem eſt in ipſo deo. ſic et ali/
quis dicitur eſſe homini acceptatus non per aliquid qḋ
ſit in acceptato. ſed per acceptatōem que eſt in acceptan/
te. ergo gratia nihil ponit in homine. ſed in deo tantum.
3 ¶ Pre. Per eſſe ſpirituale gratie magis deo appropin/
quamus ꝗ̄ per eſſe naturale. ſed eſſe naturale deus in no
bis fecit nulla alia cauſa mediante. quia immediate nos
creauit. ergo et eſſe ſpirituale gratuitū in nobis facit nul/
4 lo alio mediante. et ſic idem quod prius. ¶ Prete. Gra/
tia eſt quedam anime ſanitas. ſanitas autem in ſano ni/
hil aliud ponere videtur ꝗ̄ ipſos humores adequatos.
ergo ⁊ gratia nullam formam ponit in anima. ſed pre/
ſupponit potentias anime equalitate iuſticie adequatas
¶ Prete. Gratia nihil aliud videtur eſſe ꝗ̄ quedam li/ 5
beralitas. idem enim videtur eſſe gratis dare qḋ libera/
liter dare. liberalitas autem nō eſt in accipiente ſed in dan
te. ergo et gratia eſt in dante deo qui nobis ſua bona dat
non autem in nobis. ¶ Prete. Nulla creatura anima 6
chriſti eſt nobilior. gratia autem ea nobilior eſt. quia per
gratiam anima chriſti nobilitatur. ergo gratia non eſt ali
quid creatum in anima. ¶ Prete. Sicut ſe habet veri/ 7
tas ad intellectum. ita gratia ad affectum. ſed ſm Augu
ſtinum. vna eſt veritas qua omnes intelligunt intelle/
ctus. ergo vna eſt gratia per quam omnes affectus per/
ficiuntur. nullum autem creatum vnū poteſt eſſe in mul
tis. ergo gratia non eſt quid creatum ¶ Preterea. Nihil 8
eſt in genere niſi compoſitum. gratia autem non eſt com/
poſita ſed forma ſimplex. ergo non eſt in genere aliquo. er
go gratia non eſt quid creatum. ¶ Prete. Si gratia eſt 9
aliquid in anima non videtur eſſe niſi habitus. tria enim
ſunt in anima. ſm philoſophum in. ij. ethicorum. ſcꝫ po/
tentia. habitus. et paſſio. gratia autem non eſt poten
tia. quia ſic eſſet naturalis. nec etiam paſſio. quia ſic inſpi/
ceret irrationalem partem principaliter. Sed iterum nō
eſt habitus. nam habitus eſt qualitas difficulter mobi/
lis. ſm philoſophum in predicamentis. gratia autem fa/
cillime remouetur. quia per actum vnū peccati mortalis 10
ergo gratia non eſt aliquid creatum. ¶ Prete. ſm Au/
guſtinū. inter aīam noſtrā ⁊ deum non cadit mediuꝫ cre
atum. ſed gratia inter deum ⁊ animam noſtraꝫ cadit me
dium. quia per gratiam anima noſtra deo vnitur. ergo
gratia non eſt aliquid creatum. ¶ Preterea. Homo eſt 11
alijs creaturis nobilior et ꝑfectior. ſed alijs creaturis nō
apponitur aliquid ſuper naturalia ſua ad hoc vt a deo ac/
ceptentur. cum tamen a deo approbata ſint. ſm illud Ge
neſ. primo. Uidit deus cuncta ⁊c. ergo nec homini addi
tur aliquid ad ſua naturalia ſꝫ quod dicatur deo acceptus
et ſic gratia nō eſt aliquid poſitiue in anima.

¶ Sed cōtra eſt quod dicit gloſa. ſuper illud pſ. Ut Cōtra
exhilaret faciē ei9 in oleo. grā eſt quidā nitor aīe ſanctuꝫ
concilians amorem. ſed nitor eſt aliquid poſitiue in anima
quod eſt creatum. ergo ⁊c. ¶ Prete. Deus dicitur eſſe
in ſanctis per gratiam quodam ſpeciali modo pre alijs
creaturis. non autem dicitur eſſe deus nouo modo in ali
quo niſi per aliquem effectum. ergo gratia eſt aliquis effe
ctus dei in anima. ¶ Prete. Damaſ. dicit. ꝙ gratia eſt de
lectatio anime. ſed delectatio eſt aliquod creatum in ani/
ma. ergo et gratia. ¶ Prete. Omnis actio eſt ab aliqua
forma. ſed actio meritoria eſt a gratia. ergo gratia eſt ali/
qua forma in anima

¶ Reſponſio dicendum. ꝙ nomen gratie dupliciter Rō
conſueuit accipi. Uno modo pro aliquo quod gratis da Grā capit̄
tur ſicut conſueuimus dicere. facio tibi hanc gratiam. dupliciter
Alio modo ꝑ acceptatōne qua aliquis ab aliquo accepta
tur. ſicut dicimus ille habet gratiam regis. quia acceptus
eſt regi. Et ille due ſignificationes ordinem habent ad in
uicem. non enim aliquid gratis datur niſi per hoc ꝙ ali/
quo modo ille cui datur eſt acceptus ¶ Sic etiam in di In diuinis
uinis duplicem gratiam dicimus. quarum vna dicit᷑ gra dux ē grā
tia gratis data. vt donum prophetie. et ſapientie. ⁊ lin/
guarū ⁊ huiuſmodi. de qua nunc non queritur. quia con
ſtat huiuſmodi dona eſſe aliquid. creatum in anima.

Alia vero dicitur gratia gratūfaciens ſm quam homo
dicitur deo acceptus. de qua nūc loquimur. et ꝙ hec gra
tia ponat aliquid in deo manifeſtum eſt. ponit em̄ actum
diuine voluntatis acceptantis iſtū hominē ¶ Sed verū
Opio. i. cū hoc ponat aliquid in ipſo homine acceptato fuit dubiū
apud quoſdam. quibuſdam aſſerentibus gratiam huiuſ
Repbat modi nihil in anima creatū eſſe. ſed ſolum in deo. ¶ Sed
hoc ſtare non poteſt. deum em̄ acceptare aliquē vel dilige
re quod idem eſt. nihil aliud eſt ꝙ̄ velle ei aliquod bonuʒ
vult autem deus omnibus creaturis bonū nature. pro-
pter quod dicitur oīa diligere Sapien. xi. Diligis em̄
omnia que ſunt ⁊ nihil odiſti ⁊c. ⁊ oīa approbare Gen.
pmo. vidit deus cuncta que fecerat ⁊c. ſed ratione huius
acceptatōis non conſueuimus dicere aliqueʒ habere gra-
tiam dei. ſed inquantū deus vult aliquod ei bonuʒ ſupna-
turale quod eſt vita eterna. Sicut habetur Iſa. lxiij. ocu
lus non vidit deus abſqʒ te que preparaſti diligentibus
te. vnde et Roma. vi. dicitur. gratia dei vita eterna. ſed
hoc bonum deus non vult alicui indigno. ex natura au-
tem ſua homo non eſt dignus tanto bono cum ſit ſuper-
naturale. Et ideo ex hocipſo ꝙ ponitur aliquis deo gra-
tus reſpectu huius boni. ponitur ꝙ in eo ſit aliquid per
quod ſit dignus tali bono ſuper ſua naturalia. quod qui
dem non mouet diuinam voluntatem vt hominē ad bo
nū illud ordinet. ſed potius econuerſo. ex hocipſo ꝙ deꝰ
ſua voluntate aliquem ordinat in vitam eternam. preſtat
ei aliquid per quod ſit dignus vita eterna. Et hoc eſt
quod dicitur ad Coloſſenſ. primo. qui dignos nos fe-
cit in partem ſortis ſanctorum in lumine. Cuius ratio eſt
quia ſicut ſcientia dei eſt cauſa rerum nō cauſata a rebus
vt noſtra. ita ⁊ voluntas eius eſt effectrix boni. non cauſa
Opi. tho ta a bono ſicut noſtra. ¶ Sic ergo homo dicitur gratiaʒ
dei habere non ſolum ex hoc ꝙ a deo diligitur in vitā eter
nam. ſed ex hoc quod datur ei aliquod donum per quod
eſt dignus vita eterna. et hoc donum dicitur gratia gra-
tumfaciens. aliter enim et in peccato mortali exiſtens
poſſet dici in gratia dei eſſe. ſi gratia ſolam acceptatio-
nem diceret. cum contingat aliquem peccatorem eſſe p-
deſtinatum ad vitam eternam habendaʒ. Sic enim gra
tia faciens gratum poteſt etiam dici gratis data. ſed
non econuerſo. quia non omne donum gratis datū nos
dignos vita eterna facit

Ad. i. ¶ Ad primū ergo dicendum ꝙ anima cauſa eſt forma
lis vite corporalis. vnde nulla forma mediāte corpus vi
uificat. Deus autem viuificat animā non ſicut cauſa for-
malis. ſed ſicut cauſa efficiens. vñ aliqua forma cadit me-
dia. ſicut pictor album facit parietē effectiue albedine me-
diante. albedo vero nulla forma mediante. quia facit al-
Ad 2 bum formaliter ¶ Ad ſecundū dicendum ꝙ ipſa accepta
tio que eſt in voluntate diuina reſpectu boni eterni pro-
ducit in homine acceptato aliquid vnde dignus ſit con-
ſequi bonum illud. quod non ꝯtingit in acceptatione hu
mana. et ſm hoc gratia gratumfaciens eſt aliquid crea-
Ad 3 tum in anima ¶ Ad tercium dicendū ꝙ eſſe naturale per
creationem deus creat in nobis nulla cauſa agente medi
ante. ſed tamen mediante aliqua cauſa formali. Forma
enim naturalis principium eſt eſſe naturalis. et ſimiliter
eſſe ſpirituale gratuitum deus facit in nobis. nullo agen-
te mediante. ſed mediāte aliqua forma creata que eſt gra
Ad 4 tia. ¶ Ad quartum dicendū ꝙ ſanitas eſt quedam qua-
litas corporalis ex humoribus adequatis cauſata. poni-
tur enim in prima ſpecie qualitatis. ⁊ ſic ratio procedit ex
falſo ¶ Ad quintum dicendum ꝙ ex ipſa liberalitate dei Ad 5
qua nobis eternum bonum vult ſequitur ꝙ ſit aliquid in
nobis a deo datuʒ quo illo bono digni efficiamur. ¶ Ad Ad 6
ſextum dicendum ꝙ nulla creatura eſt ſimpliciter anima
chriſti nobilior. ſed ſm quid ſm ꝙ omne accidens anime
eſt ea nobilior inquantū comparatur ad ipſam vt forma
eius. ¶ Vel poteſt dici ꝙ gratia inquantū creata nō eſt
nobilior anima chriſti. ſed inquantū eſt quedam ſimilitu-
do diuine bonitatis expſſior ꝙ̄ ſimilitudo naturalis que
eſt in anima chriſti. ¶ Ad ſeptimū dicendū ꝙ vna eſt ve Ad 7
ritas increata prima a qua tamen multe veritates. qua-
ſi prime veritatis ſimilitudines. in mentibus creatis cau
ſantur. vt dicit gloſa ſuper illud ps. diminute ſunt verita
tes a filijs hominū. Similiter vna eſt bonitas increata.
cuius multe ſunt ſimilitudines in creatis mentibus per
participatōem gratie. ¶ Et tamen ſciendū eſt ꝙ nō eodē
modo ſe habet gratia ad affectum ſicut veritas ad intel-
lectum. Nam veritas ſe habet ad intellectuʒ vt obiectū
Gratia autem ad affectum vt forma informans. cōtingit
autem idem eſſe obiectū diuerſorum. non autem eandem Ad 8
formā ¶ Ad octauū dicendum ꝙ omne quod eſt in gene
re ſubſtantie eſt compoſitum reali compoſitione. eo ꝙ id
quod eſt in pdicamento ſubſtantie eſt in ſuo eſſe ſubſiſtēs
et oportet ꝙ ſuū eſſe ſit aliud ꝙ̄ ipſum. alſ non poſſet dif-
ferre ſm eſſe ab illis cum quibus conuenit in ratione ſue
quidditatis. quod requiritur in omnibus que ſunt dire-
cte in pdicamento Et ideo omne quod eſt directe in pre
dicamento ſubſtantie eſt compoſitū ſaltem ex eſſe ⁊ quod
eſt. Sunt autem quedam in pdicamento ſubſtantie per
reductionem vt principia ſubſtantie ſubſiſtentis. in qui-
bus predicta compoſitio non inuenitur. non em̄ ſubſiſtūt
et ideo proprium eſſe non habent. ſimiliter accidentia. q̄a
non ſubſiſtunt non eſt eoꝝ proprie eſſe. ſed ſubiectum eſt
aliquale ſm ea. vnde proprie magis dicuntur entis ꝙ̄
entia. Et ideo ad hoc ꝙ aliquid ſit in pdicamento aliquo
accidentis non requiritur ꝙ ſit compoſitum compoſitio-
ne reali. ſed ſolūmodo compoſitione rationis ex genere et
differentia. ⁊ talis compoſitio in gratia inuenitur. ¶ Ad
nonum dicendum ꝙ ꝙ̄uis per actum vnum peccati mor Ad 9
talis gratia amittatur. non tamen gratia facile amittitur
quia habenti gratiam non eſt facile illum actuʒ exercere
propter inclinationem contrarij. ſicut phus dicit in quin- Ad 10
to ethicoꝝ. ꝙ iuſto difficile eſt operari iniuſta. ¶ Ad deci-
mū dicendum ꝙ inter mentem noſtram ⁊ deum nihil ca-
dit medium neqʒ per modū efficientis. quia immediate a
deo creatur ⁊ iuſtificatur. Nec per modū obiecti beatifi-
cantis. quia ex ipſa dei fruitione anima fit beata. poteſt ta
men aliquid eſſe medium formale quo anima deo ſimila- Ad 11
tur ¶ Ad vndecimū dicendū ꝙ alie creature irrationa-
les acceptantur a deo ſolum reſpectu bonoꝝ naturalium
Vnde diuina acceptatio nihil in eis addit ſupra natura-
lem conditionem per quā huiuſmodi bonis ſunt propor
tionata. homo autem acceptatur a deo reſpectu ſuper-
naturalis boni. Et ideo requiritur aliquid ſuperadditū
naturalibus per quod ad illud bonū proportionetur.

Secūdo querit̄. vtrū
gratia gratūfaciens ſit idem qȝ charitas. Et
1 videt̄ ꝙ ſic. Gratia em̄ gratūfaciēs in nobis eſt illud dei
donū ꝑ quod ei accepti ſumus. Hoc aūt eſt ꝑ charitatē
prouerbioꝝ. viij. ego diligētes me diligo. ergo gratia gra
tūfaciens eſt idē quod charitas ¶ Prete. Aug⁹. dr. ꝙ il
2 lud dei bñficiū ꝗ volūtas hoīs ꝑparat̄ ꝛ ꝑuenit̄ eſt fides
non aūt informis ſed formata. qȝ ē ꝑ charitatē. Cū ergo
iſtud beneficium ſit gratia preueniens. videt̄ ꝙ charitas
3 ſit ipſa gratia. ¶ Pre. Ad hoc ſpūſſanctus inuiſibiliter
mittit̄ ad aliquē vt ipm̄ inhabitet. ergo ſm̄ idem donum
mittit̄ ꝛ inhabitat. Dicit̄ aūt mitti ſm̄ donū charitatis
ſicut ꝛ filius ſm̄ donū ſapientie. ꝓpter ſimilitudinē horū
donorum ad ꝑſonas diuinas. Dicit̄ vero inhabitare ani
mā ſpūſſanctus per gratiam. ergo gratia eſt idem quod
4 charitas. ¶ Pre. Illud donum dei eſt gratia ꝑ qȝ digni
reddimur ad vitam eternā habendā. ſed ꝑ charitatē ho
mo reddit̄ dignus vita eterna. vt pȝ Ioh. xiiij. Si qs di
ligit me. diligetur a patre meo ꝛ ego diligā eum. ꝛ mani
feſtabo ei meipm̄. in qua manifeſtatione vita eterna cōſi
ſtit. ergo charitas eſt idem qȝ gratia ¶ Pre. De ratione
5 charitatis duo pn̄t intelligi. ſcȝ ꝙ ꝑ eā homo ſit deo cha
rus. ꝛ ꝙ ꝑ eā homo habeat deū charū. per prius aūt eſt
de rōe charitatis ꝙ homo ſit deo charus ꝗ̄ ꝙ habeat deū
charum. vt pȝ. i. Ioh. iiij. nō quaſi nos dilexerimus deū
ſed quoniā ipſe prior dilexerit nos. ſed hec eſt ratō gratie
vt ꝑ eam ſit homo deo gratus. ergo cū idem ſit aliqd eſſe
deo charū ꝛ gratū. videt̄ ꝙ idem ſit gratia et charitas.
¶ Pre. Aug⁹. dr. ꝙ ſola charitas eſt ꝗ diuidit inter filios
6 regni ꝛ filios perditionis. cetera enim de natura ſua ſunt
bonis malis ꝗ̄ cōmunia. ſed gratia gratūfaciens diſtin
guit inter filios ꝑditionis ꝛ regni. nec eſt niſi in bonis. er
7 go eſt idem qȝ charitas ¶ Pre. Gratia gratūfaciens cū
ſit quoddā accidens nō poteſt eſſe niſi in genere qualita
tis. nec niſi in prima ſpecie que eſt habitus ꝛ diſpoſitio. et
cum nō ſit ſcientia nō videtur eſſe aliud ꝗ̄ virtus. nec ali
qua virtus poteſt eſſe gratia niſi charitas que eſt forma
virtutū ceterarū. ergo gratia eſt charitas

Contra ¶ Sed contra. Nihil ꝑuenit ſeipſum. ſed gratia ꝑue
nit charitatem. vt Aug⁹. dr. in ſcḋo de ꝑdeſtinatione ſan
ctoꝝ. ergo gratia non eſt idē qȝ charitas ¶ Pre. Rom.
v. dr. charitas dei diffuſa eſt in cordib⁹ noſtris ꝑ ſpiritū
ſanctum qui datus eſt nobis. ergo datio ſpūſſancti prece
dit charitatē. ſicut cauſa effectū. ſed ſpūſſanctus datur ꝑ
aliquod donū ſuum. ergo aliquod donum eſt in nobis qȝ
precedit charitatē. ꝛ hoc non videt̄ eſſe aliud ꝗ̄ gratia.
ergo gratia eſt aliud ꝗ̄ charitas ¶ Pre. Gratia eſt ſemꝑ
in ſuo actu. qꝛ ſemꝑ facit hoīem gratū. charitas vero non
ſꝑ eſt in ſuo actu. nō em̄ ſꝑ habēs charitatē actu diligit.
ergo charitas nō eſt gratia. ¶ Pre. Charitas ꝗdam dile
ctio eſt. dilectio aūt eſt ſm̄ quam diligentes ſumus. ergo
charitas ꝓprie eſt ſm̄ quā ꝓprie diligentes ſumus. ſed nō
ſm̄ hoc ſumus deo accepti ꝙ ſumus diligentes. ſed poti
us ecōuerſo. actus enim noſtri non ſunt cauſa gratie. ſed
ecōuerſo. ergo gratia per quam ſumus deo accepti eſt ali
ud ꝗ̄ charitas ¶ Pre. Quod pluribus cōmune eſt non
ineſt alicui eoꝝ reſpectu alicuius qȝ ſit ſibi ꝓpriū. ſed pro
ducere actum meritoriū eſt cōmune omni virtuti. ergo
eorum nulli cōuenit ſm̄ ꝙ eſt ei proprium. ꝛ ita nec ſm̄ ſe
charitati. cōuenit ergo ei ſm̄ aliquid cōmune ſibi ꝛ omni
bus virtutib⁹. ſed actus meritorius eſt a gratia. ergo gra
tia dat aliquid cōmune charitati et alijs virtutibus. ſed
non cōmune ꝑ predicationem. vt videtur. quia ſic eſſent
tot gratie quot ſunt virtutes. ergo cōmune per modū
cauſe. ꝛ ſic gratia eſt aliud ꝑ eſſentiā a charitate ¶ Pre.
Charitas perficit animā in ordine ad obiectum diligibi
le. ſed gratia non importat reſpectum ad aliquod obiectū
quia nec ad actum. ſed ad quoddam eſſe. ſcȝ eſſe gratū
deo. ergo gratia non eſt charitas

¶ Rñſio dicendū ꝙ ꝗdam dicunt ꝙ gratia eſt idem Rño
per eſſentiam quod virtus ſm̄ rem. differunt autem ſm̄ Opinio
rationem. vt virtus dicatur ſm̄ ꝙ perficit hominem et
eius actum. Gratia autē dicatur ſm̄ ꝙ facit hominem et
eius actum deo acceptum. ꝛ inter alias virtutes ꝑcipue Opi. tho
charitas eſt gratia ſm̄ eos ¶ Dicunt autē alij econuerſo
ꝙ charitas ꝛ gratia per eſſentiam differunt. ꝛ hec opinio Tria req
rōnabilior videt̄. ¶ Cū em̄ diuerſaꝝ naturaꝝ diuerſi ſīt runt̄ ad fi
fines. ad ꝯſequutionē alicuius finis in reb⁹ naturalib tria nis ꝯſecu.
exigunt̄. ſcȝ natura proportionata ad finē illū. ꝛ inclinatio
in finem illum que eſt naturalis appetitus finis. ꝛ motus
in finem. Sicut patet ꝙ in terra eſt natura quedā ꝑ quā
ſibi competit eſſe in medio centro. ꝛ hanc naturam ſequi
tur inclinatio in locum medium ſm̄ quam appetit natu
raliter talem locum. etiam cum extra ipſum per violenti
am detinetur. ꝛ ideo remoto prohibente deorſum moue
tur. Homo autem ſm̄ naturam ſuam proportionatus
eſt ad quendā finem. cuius habet naturalem appetitū. et
ſm̄ naturales vires operari poteſt ad conſequutōnem il
lius finis qui finis eſt aliqua contemplatio diuinoꝝ. qua
lis eſt homini poſſibilis ſm̄ facultatem nature. in ꝗ etiā
philoſophi vltimā felicitatem hominis poſuerunt. Sed
eſt aliquis finis ad quem homo preparat̄ a deo ſupra hu
mane nature proportōem. ſcȝ vita eterna que conſiſtit in
viſione dei ꝑ eſſentiā que excedit ꝓportionem cuiuſlibet
nature create ſoli deo connaturalis exiſtens. vnde opor
tet ꝙ homini detur aliquid non ſolum per quod opere
tur vel ꝑ quod inclinetur eius appetitus in finem illū. ſed
etiam ꝑ quod ipſa natura hominis eleuetur ad quandā
dignitatem ſm̄ quam talis finis ſit ei cōpetens. ꝛ ad hoc
datur gratia. Ad inclinandū autem affectum in hunc finē
datur charitas. ad exequendū autem opera quibus ꝑ
dictus finis acꝗritur dantur alie virtutes. Et ideo ſicut
in rebus naturalib⁹ eſt aliud natura ipſa ꝗ̄ inclinatio na
ture et eius motus vel operatio. ita in gratuitis eſt aliud
gratia a charitate ꝛ a ceteris virtutibus. Et ꝙ hec com
paratio ſit recte accepta. patet ꝑ Dyon̄. ij. cap. eccli. hie
rarch. vbi dr. ꝙ non poteſt aliquis habere ſpūalem opati
onem niſi ꝑus eſſe ſpūale accipiat. ſicut nec opationē ali
cuius nature niſi prius habeat eſſe in illa natura.

¶ Ad primū ergo dicendū ꝙ deus diligit ſe diligen Ad. 1.
tes. non tamen ita ꝙ dilectio ſe diligentiū ſit ratio quare
ipſe diligat. ſed potius econuerſo ¶ Ad ſecundū dicendū Ad 2
ꝙ fides dicitur gratia preueniens inquantū in motu fi
dei primo apparet gratie ꝑuenientis effectus. ¶ Ad ter Ad 3
tium dōm ꝙ tota trinitas in nobis habitat ꝑ gratiā. ſed
ſpecialiter alicui ꝑſone appropriari poteſt inhabitatio ꝑ
aliquod ſpeciale donū quod habet ſimilitudinē cum ipſa Ad 4
ꝑſona. rōne cuius etiā ꝑſona mitti dr. ¶ Ad quartū dōm
ꝙ charitas nō ſufficeret ad merendū bonū eternū niſi ꝑ
ſuppoſita idoneitate merentis ꝗ eſt ꝑ grām. aliter em̄ nrā

Ad 5 dilectio non eſſet tanto p̄mio condigna ¶ Ad quintū di/
cendū ꝙ non eſt incōueniens aliquid eſſe ꝑus ſm̄ rem qđ
tamen poſterius eſt de rōne alicuius noīs. ſicut prius eſt
cauſa ſanitatis ꝙ̄ ipſa ſanitas in ſanitatis ſubiecto. et ta/
men ſanū ꝑ prius ſignificat habentē ſanitatez ꝙ̄ ſanitatis
cauſam. Siliť etiā ꝙ̄uis prius ſit diuina dilectio q̄ deus
nos diligit. ꝙ̄ dilectio qua nos eū diligimus. tñ de ratiōe
charitatis ꝑ ꝑus eſt ꝙ deū faciat nobis charū. ꝙ̄ ꝙ nos
deo charos faciat. Primū eñ ptinet ad dilectōem inquā
Ad 6 tū eſt dilectio. nō aūt ſcđm ¶ Ad ſextū dōm ꝙ hoc ꝙ cha
ritas ſola diſtinguit inter filios ꝑditionis ⁊ regni. ꝯuenit
ei inquantū nō pt eſſe informis ſicut alie virtutes. vñ per
Ad 7 hoc nō excludiť gratia qua charitas informať ¶ Ad. vij.
dōm ꝙ gratia eſt in p̄ma ſpecie q̄litatis ꝙ̄uis nō proprie
Gratia q̄ p̄ dicamēto poſſet dici habitus. q2 nō immediate ordinať ad actū. ſed
ad quoddā eſſe ſpūale. qđ in aīa facit. et eſt ſicut quedam
diſpoſitio que eſt reſpectu glorie. que eſt gratia cōſumma/
ta. Nihil tñ ſimile gratie in accidentibus anime que ph̄i
ſciuerunt inuenitur. quia ph̄i nō cognouerūt niſi illa ani/
me accidentia que ordinanť ad actus nature humane ꝓ/
portionatos. ¶ Alia cōcedimus ꝙ̄uis q̄dam eorum nō
recte concludant.

Tertio queriť. vtruz

aliqua creatura poſſit eſſe cauſa gratie. ¶ Et
1. videť ꝙ ſic. q2 Ioh. xx. dominus dixit diſcipulis ſuis. quo
rum remiſeritis peccata remittunť eis. ex quo patz ꝙ ho
mines poſſunt peccata remittere. ſed peccata nō remittū
tur niſi ꝑ grām. ğ homines poſſunt gratiā ꝯferre ¶ Pre.
2 Dyo. đr. xvij. ca. ce. hierarch. ꝙ ſicut corpa ſoli ꝓpinquio
ra lumen ab eo recipiunt et in alia corpa transfundūt. ita
ſubſtantie deo appropinquātes. eius lumē plenius recipi
unt ⁊ alijs tradūt. ſed lumen dei nō eſt niſi ſua gratia. er/
go creature q̄dam plenius grām recipientes poſſunt eaz
alijs tradere ¶ Pre. Bonum ſm̄ Dyo. eſt diffuſiuū ſui
3 ergo quod plus habet de rōne boni ⁊ plus habet de rōne
diffuſionis. ſed forme ſpūales plus habēt de rōne boni ꝙ̄
corpales. vtpote ſummo bono ꝓpinquiores. Cum ğ cor/
porales forme in aliq̄bus creaturis exiſtētes ſint principi/
um ſue cōmunicationis in ſimilitudine ſpēi. multo magis
4 qui habet grām poterit in alio grām cauſare. ¶ Pre. Si/
cut affectus ꝑficiť diuino lumine grē. ita intellectus ꝑfici
tur lumine veritatis. ſed lumen intellectus vna creatu/
ra poteſt alij p̄bere. qđ patet ex hoc ꝙ ſm̄ Dyo. ſupiores
angeli inferiores illuminat. que q̄dem illuminatio ſm̄ ip/
ſum. eſt diuine ſcientie aſſumptio. ergo ⁊ grām poteſt rō
5 nalis creatura alij p̄bere. ¶ Pre. Chriſtus eſt caput no/
ſtrum ſm̄ humanā naturā. ſed capitis eſt ⁊ ſenſuz ⁊ mo/
tum in mēbra diffundere. ğ ⁊ chriſtus ſm̄ naturā huma
nā diffundit ſpūales ſenſus. ğ ⁊ motus ꝑ quos grē intel/
liguť ſm̄ Aug⁹. in mēbra corpis myſtici ¶ Sȝ diceres.
ꝙ xp̄s ſm̄ humanā naturā ꝑ miniſteriū grām in homīes
6 effudit ¶ Sed contra. Chriſtus pre oībus alijs ſimplr
eſt caput eccliē. ſed ꝑ modū miniſterij opari ad grē colla/
tionē cōuenit etiā alijs eccliē miniſtris. ğ ad rōnem capi
tis nō ſufficit ꝙ grām infundat ꝑ modū miniſterij ¶ Pre
7 Mors ⁊ reſurrectio xp̄i cōuenit ei ſm̄ humanā naturaz
ſed ſicut đr gloſa ſup illud p̄s. ad veſperam demorabitur
fletus ⁊ ad matutinū leticia. Reſurrectio xp̄i ē cā reſurre
ctionis anime in p̄ſenti ⁊ corpis in futuro. reſurrectio aūt
anime in p̄ſenti eſt ꝑ gratiam. ergo xp̄us ſm̄ humanā na
turam eſt cauſa gratie. ¶ Pre. Forma ſubſtantialis que 8
dat eſſe ⁊ viuere eſt nobilior forma accidentali qualibet.
ſed aliquod agens creatum poteſt in formā ſubſtantialē
que dat eſſe ⁊ viuere. ſcȝ vegetabilez ⁊ ſenſibilē. ergo mul
to fortius poteſt in formā accidentalem que eſt gratia
¶ Sed diceres. ꝙ ideo gratiam creatura creare non po/
teſt. quia cuz non deducať de potentia materie non fit ni/
ſi ꝑ creationē. creare autem eſt infinite potentie. ꝓpter in/
finitam diſtantiā inter ens ⁊ nihil. et ſic nulli creature po/
teſt competere. ¶ Sed cōtra. Infinita non eſt ptranſire 9
ſed diſtantiā que eſt de ente in nihil cōtingit pertranſire.
quia creatura ꝑ ſeipſam in nihilū decideret niſi manu con
ditoris teneretť. ſm̄ Grego. ergo inter ens ⁊ nihil nō eſt in
finita diſtantia ¶ Pre. Poſſe creare gratiā non đr poten 10
tiam infinitam ſimplr. ſed ſoluz ſm̄ q̄d. quod patet ex hoc
quia ſi diceremus deū nihil aliud poſſe facere niſi gratiaz
non diceremus eum potentie infinite ſimplr. ſed nō eſt in
cōueniens ꝙ alicui creature cōferať potentia infinita ſm̄
quid. quia et ipſa gratia habet quodāmodo virtutē infi/
nitam inquantū infinito bono cōiungit. ergo nihil prohi/
bet quin creatura habeat virtutem creandi grām ¶ Pre.
Ad gloriam regni ptinet ꝙ habeat ſub ſe potentes ⁊ vir 11
tuoſos milites. ergo ad gloriam dei pertinet ꝙ ſancti qui
ſunt ei ſubiecti ſint magne poteſtatis. Si ergo ponať ꝙ
aliquis ſanctus poſſit cōferre grām. in nullo preiudicabiť
diuine glorie ¶ Pre. Roma. iij. dicitur. iuſticia autez dei
per fidem ieſu chriſti. ſed vt diciť Roma. x. Fides ex au/ 12
ditu. auditus aūt ꝑ verbum ieſu chriſti. Cum ergo ver/
bum chriſti ſit a predicatore. videť ꝙ gratia ſiue iuſticia
ſit a fidei predicatore. ¶ Prete. Unuſquiſqȝ poteſt alteri
dare quod ſuuz eſt. ergo gratia ſiue ſpirituſſanctus eſt ali 13
cuius hominis. quia ei dať. ergo aliquis poteſt dare gra
tiam alteri vel ſpiritumſanctum. ¶ Prete. Nullus debet 14
reddere rationem de eo qđ non eſt in poteſtate ſua. ſed p̄
lati eccleſie debent reddere rationem de animabus ſub/
ditorum Heb. vltimo. Ipſi enim peruigilant tanꝙ̄ ra/
tionem reddituri pro animabus veſtris. ergo anime ſub
ditorum ſunt in poteſtate prelatorum vt eas poſſint per
gratiam iuſtificare ¶ Pre. Miniſtri dei magis ſunt acce 15
pti ipſi deo ꝙ̄ miniſtri regis temporalis ipſi regi. ſed mini
ſtri regis poſſunt alicui gratiam regis conciliare. ergo et
miniſtri dei poſſunt dei gratiā hōi ꝯciliare ¶ Pre. Quic 16
quid eſt cauſa cauſe eſt cauſa cauſati. ſed ſacerdos eſt cau/
ſa impoſitionis manuū que eſt cauſa ꝙ ſpūſſanctus deť.
Actuū octauo. imponebant manus ſuper illos ⁊ accipie/
bant ſpm̄ſanctū. ergo ſacerdos eſt cauſa gratie in qua ſpi
rituſſanctus datur ¶ Prete. Omīs poteſtas cōmunica/
bilis creature cōmunicata eſt ei. quia ſi deus potuit et nō 17
voluit cōmunicare inuidus fuit. ſicut Aug⁹. ad filij equa
litatē probandā argumentať. ſed poteſtas cōferendi gra
tiam fuit creature cōmunicabilis. vt Magiſter dicit. v.
diſtin. iiij. li. Ergo poteſtas cōferendi gratiam eſt cōmu/
nicata alicui creature. ¶ Prete. Sȝm Dyoñ. Lex diuini 18
tatis eſt per media vltima in deuz reducere. reductio au
tem rationalis creature in deum precipue eſt per gratiaz.
ergo per ſuperiores creaturas rationales. inferiores gra
tiam conſequunť. ¶ Prete. Magis eſt expellere princi/ 19
pale ꝙ̄ acceſſorium. ſed hominibus data eſt poteſtas de/
mones expellendi qui ſunt nobis cauſa malitie. vt patet
Luce. x. et Marci vltio. ergo etiam hominibus data eſt
poteſtas expellendi peccata. ⁊ ita cōferendi gratiam

20 ¶ Sed diceres ꝙ facit hoc ꝑ miniſteriū ſolū ¶ Sed cō/
tra Sacerdos euāgelicus eſt potior ſacerdote legali. ſed
ſacerdos legalis operaꝛ ꝑ modū miniſterij. ergo ſacerdos
21. euangelicus hꝫ aliq̄d plus q̄ꝫ miniſteriū. ¶ Pre. Anima
viuit vita nature ⁊ vita gratie. ſed vitam nature cōmuni
cat alteri. ſcꝫ corpori. ğ ⁊ vitā gratie p̄t alteri ↄmunicare
22 ¶ Pre. Culpa ⁊ grā ſunt ↄtraria. ſꝫ aīa ſibiipſi p̄t eē cau/
23 ſa culpe. ergo poteſt ſibiipſi eſſe cauſa gratie. ¶ Pre. Ho
mo dr̄ minor mūdus inquantū in ſe gerit maioris mūdi
ſimilitudinē. ſed in maiori mundo aliq̄s ſpūalis effectus
ſcꝫ anima ſenſibilis et vegetabilis eſt ab aliqua creatura.
ergo ⁊ in minori mūdo. id eſt in homine. effectus ſpiritua
lis gratie eſt ab aliqua creatura. ¶ Pre. Sꝫm phm in .iiij
24 methauroꝝ. Vnūquodq̄ꝫ ꝑfectum eſt quādo poteſt alte
rum ſibi ſimile facere. ⁊ loq̄tur de perfectione nature. ma
ior aūt eſt ꝑfectio gratie q̄ꝫ nature. ğ habens ꝑfectionem
25 gratie p̄t alterū in grā cōſtituere ¶ Pre. Actio forme at/
tribuiꝛ habēti formā. ſicut calefacere qđ eſt actus caloris
attribuiꝛ igni. ſed iuſtificare eſt actus iuſticie. ğ attribuē/
da eſt iuſto. iuſtificatio aūt nō eſt niſi ꝑ grām. ergo iuſtus
poteſt dare gratiam

Contra ¶ Sed ↄtra ē qđ dr̄ Aug⁹. xv. de tri. ꝙ ſancti viri nō
poſſunt dare ſpm̄ſctm̄. ſed in dono grē datur ſpūſſanctus
ergo homo ſanctus nō p̄t grām dare ¶ Pre. Si habens
grām poteſt alteri grām dare. hoc non eſt cauſando in eo
grām ex nihilo. quia creare ſolius dei eſt Nec iterū de gra
tia quā ipſe habet aliq̄d ei largiendo. q: ſic ſua gratia mi/
nuereꝛ ⁊ eſſet minus accept⁹ deo ex hoc qđ facit opus ac/
ceptum deo. quod eſt incōueniens. ergo nullo mō hō alte
ri grām dare poteſt. ¶ Preterea. Anſelꝰ. ꝓbat in libro Cur
deus homo. ꝙ reparatio humani generis nō poterit fieri
per angelū. q: ſic eſſet homo ſue ſalutis debitor angelo.
et nullo modo poſſet ad equalitatē angeli ꝑuenire. ſed ſa
lus hominis eſt ꝑ grām. ergo idem incōueniens ſequere
tur ſi angelus homini gratiā daret. multo aūt minus ho
mo homini gratiā dat. ergo nulla creatura poteſt gratiaꝫ
dare ¶ Pre. Sꝫm Aug⁹. maius eſt iuſtificare impiuꝫ q̄ꝫ
creare celum ⁊ terrā. ſed ꝑ grām iuſtificaꝛ impius. cū igi
tur celum ⁊ terrā nulla creatura poſſit creare. ergo cōfer/
re grām nō poterit ¶ Pre. Omīs actio eſt ꝑ cōiunctōem
aliquaꝫ agentis ad patiens. ſed in mentem in qua nulla
eſt gratia. nulla creatura illabiꝛ. ergo nulla creatura pote
rit gratiam conferre

R° ¶ Rn̄ſio dōm ē ſimplr̄ ꝙ grām effectiue nulla creatura
Grā a ſo/ creare poteſt. q̄ꝫuis aliqua creatura poterit aliqđ miniſte
lo deo eſt. rium adhibere ordinatū ad grē ſuſceptōem. Cuius ratio
triplex eſt. prima ſumiꝛ ex ↄditione grē. gratia em̄. vt di/
ctuꝫ ē. eſt q̄dam ꝑfectio eleuans aīam ad quoddā eſſe ſu/
ꝑnaturale. Nullus aūt effect⁹ ſupnaturalis p̄t eſſe ab ali
qua creatura duplici rōne. p̄mo q̄dem quia eius ſolius ē
rem vltra ſtatum nature ꝓmouere. cuius eſt gradus na/
ture ſtatuere ⁊ limitare. quod ſolius dei eſſe cōſtat Scđo
quia nulla virtus creata agit niſi p̄ſuppoſita potentia ma
terie vel alicuius loco materie. potentia autē naturalis
creature non ſe extendit vltra ꝑfectiones naturales. vn̄
nullam ſupnaturalē operationeꝫ aliqua creatura efficere
poteſt. Et inde eſt ꝙ miracula diuina virtute agente fiūt
q̄ꝫuis ad miraculi expletōem aliqua creatura cooperetur
vel orando. vel qualitercūq̄ꝫ aliter miniſteriū adhibendo
et ꝓpter h̄ gratiam nulla creatura effectiue creare poteſt
¶ Scđa rō ſumiꝛ ex ratione nature. nam ꝑ grām homi/
nis voluntas immutaꝛ. ipſa em̄ eſt que preparat hominis
voluntatem. vt bonū velit ſcđm Aug⁹. Voluntatē autem
immutare eſt ſoli⁹ dei. q̄ꝫuis aliquis aliquo modo poſſit
intellectū alterius immutare. Quod ideo eſt. quia cum
principiū alicuius actus ſit et potentia ⁊ obiectū. duplici
ter actus alicuius poteſt immutari. vno modo ex parte
potentie dum aliq̄s in ipſa potentia operaꝛ. quod ſolius
dei ē reſpectu potentiaꝝ que nō ſunt organis affixe. ſicut
intellectus ⁊ voluntas. In alijs vero potentijs poteſt ali
qualiter alius ꝑ accidens operari ſcđm ꝙ habet in earuꝫ or
gana actionē. Alio modo ex parte obiecti adhibendo ſcꝫ
obiectū qđ potentiā moueat. voluntatē aūt nō mouet ob
iectum de neceſſitate niſi ſcđm ꝙ eſt naturaliter volitū. vt
beatitudo vel aliq̄d hmōi. qđ voluntati a ſolo deo ꝓponiꝛ
Alia vero obiecta voluntatem nō ex neceſſitate mouent.
Sꝫ intellectū ex neceſſitate mouēt. nō ſolū prima p̄ncipia
naturaliter cognita. ſed etiā cōcluſiones q̄ non ſunt natu
raliter note ꝓpter neceſſariā habitudinē earum ad princi
pia. que ſcꝫ habitudo neceſſaria nō inueniꝛ ex ꝑte volūta/
tis alioꝝ bonoꝝ reſpectu boni naturaliter deſiderati. cuꝫ
nihil ſaltem ꝑ exiſtimatōem ad illud bonū deſideratum
poſſit naturaliter ꝑueniri. Unde intellectuꝫ ſufficienter
mouere poteſt aliq̄ creatura ex ꝑte obiecti. nō aūt volun
tatē. ex ꝑte aūt potentie neq̄ꝫ intellectum neq̄ꝫ voluntatē
Quia ergo voluntatē nulla creatura imutare p̄t. nec gra
tiam. ꝑ quā voluntas immutaꝛ. aliqua creatura conferre
poterit. Tercia rō ſumiꝛ ex fine ipſius gratie. finis em̄ ꝓ
portionaꝛ primo agenti. eo ꝙ finis ⁊ principiū totius vni/
uerſi eſt vnū. Et ideo ſicut prima actio ꝑ quaꝫ res in eſſe
exiſtunt. ſcꝫ creatio. eſt a ſolo deo qui eſt creaturaꝝ princi
pium primū ⁊ vltimus finis. ita ⁊ gratie collatio per quā
mens rationalis immediate vltimo fini coniungitur a ſo
lo deo eſt.

¶ Ad primuꝫ ğ dōm ꝙ ſolus deus remittit ptā au/ Ad .1.
toritatie. vt pꝫ ꝑ Iſa. xliij. Ego ſum ipſe q̄ deleo iniq̄tates
tuas ꝓpter me. homines aūt dicunꝛ remittere miniſterio
¶ Ad ſcđm dicēdum ꝙ loq̄tur de trāſfuſione diuini lumi Ad 2
nis ꝑ modū doctrine. ſic em̄ inferiores angeli a ſuperiori/
bus illuminanꝛ. qđ ibi intendit ¶ Ad terciū dicendum ꝙ Ad 3
nō eſt ex defectu bonitatis gratie q̄n habēs eam poſſit in
alium diffundere. ſed eſt ex eius eminētia. pariter ⁊ defe/
ctu habētis. quia ⁊ ipſa tranſcēdit ſtatum nature create
et habēs non eam ꝑticipat in tanta ꝑfectione. vt eam cō/ Ad 4
municare poſſit ¶ Ad quartum dōm ꝙ nō eſt ſimile de Ad 5
volūtate ⁊ intellectu rōne iam dicta. ¶ Ad quintū dicen
dū ꝙ chriſtus ſcđm ꝙ deus diffundit gratiam effectiue ſcđm
ꝙ homo miniſterio. vn̄ dr̄ Rom̄. xv. dico em̄ chriſtū ieſum
miniſtrū fuiſſe ⁊c̄. ¶ Ad ſextum dōm ꝙ ideo chriſtus ſcđm Ad 6
humanā naturā pre alijs miniſtris caput eccleſie dr̄. quia
pre ceteris altius miniſteriū habuit inquantū ꝑ fideꝫ ip/
ſius iuſtificamur. ⁊ ꝑ inuocatōem nōis eius ſacramentis
imbuimur. ⁊ virtute paſſionis eius tota humana natura
a pctō p̄mi parentis purgaꝛ. ⁊ multa alia ſunt hmōi que
xp̄o ſingulariter ↄueniunt ¶ Ad. vij. dōm ꝙ ſicut dr̄ Da Ad 7
maſ. in. iij. li. ipſa xp̄i humanitas fuit q̄ſi q̄dda īſtrumen/
tū diuinitatis. ⁊ ideo q̄ſi inſtrumētaliter ea q̄ ſunt hūani/
tatis vt reſurrectio ⁊ paſſio ⁊ alia hmōi ad effectū diui/
nitatis ſe hn̄t. Sic ğ reſurrectio xp̄i nō cauſat reſurrectō
nē ſpūalē in nobis q̄ſi cā p̄ncipaliter agens. ſed ſicut cā in/
ſtrumētalis ¶ Vel poteſt dici ꝙ eſt cauſa noſtre reſurrecti
onis ſpiritualis inquantū in ipſa reſurrectione chriſti per
fidem eius iuſtificamur ¶ Vel poteſt dici ꝙ eſt cauſa exē
plaris reſurrectionis ſpūalis inquantū in ipſa reſurrectōe

chriſti eſt quedam ſimilitudo noſtre ſpūalis rectitudinis
Ad 8 ¶ Ad octauū dōm ꝙ aīa vegetabilis ⁊ ſenſibilis non ex-
cedūt ſtatū nature create. ſicut nec alie forme materiales
Ideo agens naturale p̄ſuppoſita potētia q̄ eſt in natura
reſpectu hm̄oi formaꝝ p̄t aliquo mō in eaꝝ inductōnem.
Ad 9 nō aūt eſt ſile de gratia. vt pʒ ex dictis. ¶ Ad nonū dōm
ꝙ illa rō non eſt vſquequaqꝫ ſufficiens. nā creari ꝓprie eſt
rei ſubſiſtētis cuius ꝓprie eſt eſſe. forme aūt non ſubſiſten
tes ſiue ſubſtātiales ſiue accn̄tales nō ꝓprie creanꝰ. ſed cō-
creanꝰ. ſicut nec eſſe habent p ſe ſed in alio. q̄uis non ha-
beant materiā ex qua. q̄ ſit eoꝝ pars. habent tn̄ materiā in
qua. a qua dependēt. ⁊ p cuius mutatōem in eſſe educū-
tur. vt ſic eoꝝ fieri ſit ꝓprie ſubiecta eoꝝ trāſmutari. vnde
rōne materie in qua. nō eſt ꝓprie eoꝝ creatio. Secus aūt
eſt de aīa rōnali que eſt forma ſubſiſtēs. vn̄ ꝓprie ei creari
cōuenit. Suppoſita tn̄ hac ratōne ſoluendū eſt argumē-
Diſtātia tum qd̄ falſum eſt ⁊ ex falſo ꝯcludit ¶ Ad quod dōm eſt
diuerſorū ꝙ diuerſoꝝ ad inuicē diſtātia p̄t tripl'r ſe habere. vno mō
ſe hʒ tripl' ꝙ ſit ex vtraqꝫ p̄te infinita ſicut ſi vnus haberet albedinē
infinitā ⁊ alius infinitam nigredinē. ⁊ hoc mō eſt infinita
diſtantia inter eſſe diuinū ⁊ nō eſſe ſimpl'r. Alio mō ita ꝙ
ſit ex vtraqꝫ p̄te finita. vt ſi vnus haberet finitā albedineʒ
et alius nigredinē finitā. ⁊ ſic eſſe creatū a non eſſe ſm̄ q̄d
diſtat. Tercio mō ita ꝙ ſit ex vna p̄te finita ⁊ ex alia infi-
nita. vt ſi vnus haberet finitā albedinē ⁊ alius nigredineʒ
infinitā. ⁊ talis diſtātia eſt inter eſſe creatū ⁊ non eſſe ſim-
pliciter. qꝛ eſſe creatū finitū eſt. nō eſſe aūt ſimpl'r infinitū
inquantū omnē defectū q̄ cogitari p̄t excedit. Hec ergo
diſtātia tranſiri p̄t ex p̄te illa qua finita eſt inquantū ipm
Ad 10 eſſe finitū vel acqritur vel ꝑditur. nō aūt ex parte illa qua
infinita eſt. ¶ Ad decimū dōm ꝙ poſſe creare gratiā p̄ti
net ad potentiā infinitā ſimpl'r inquantū eſt potentie in-
ſtituentis naturā q̄ eſt infinita. ⁊ iſta duo nō ſunt cōpoſſi
bilia ꝙ aliq̄s poſſit dare grām ⁊ alia facere non poſſit.
Ad 11 ¶ Ad. xi. dōm ꝙ ad gloriā regis p̄tinet potentia militū
talis ⁊ tanta que eos ab eius ſubiectione non ſubtrahat.
non aūt ſi p potentiā ab eius ſubiectione auferrenꝰ. Per
potentiā aūt cōferendi gratiam creatura deo equareꝰ. vt
pote habens potentiā infinitam. vnde diuine glorie dero
garet ſi creatura aliqua talem potentiam haberet. ¶ Ad
Ad 12 duodecimū dōm ꝙ auditus non eſt cauſa ſufficiens fidei
quod patet ex hoc ꝙ multi audiunt qui non credunt. ſed
cauſa fidei eſt ille qui facit credentem aſſentire his que di
cunꝰ. non autē ad aſſentienduʒ cogitur aliqua neceſſitate
rōnis ſed volūtate. Et ideo homo exterius enūcians nō
cauſat fidem. ſed deus qui ſolam voluntatē mutare po-
teſt Cauſat aūt fidem in credente inclinādo voluntatem
et illumināndo intellectum lumine fidei. vt non repugnet
his que a p̄dicante ꝓponuntur. p̄dicatoꝛ aūt ſe habʒ ſicut
Ad 13 diſponens exterius ad fidem ¶ Ad decimūterciuʒ dōm
ꝙ illud qd̄ eſt meū ſicut poſſeſſio alij poſſum dare. nō aūt
quod meū eſt ſicut forma inherens. non em̄ alij poſſuʒ da
re colorem vel quantitatem meā. ſic autē gratia hominis
Ad 14 eſt ⁊ nō p̄mo modo. ¶ Ad decimūquartū dōm ꝙ q̄uis
p̄latus nō poſſit dare gratiā ſubdito. tamē poteſt coope
rari ad hoc ꝙ gratia alicui detur. vel data nō perdaꝰ ad-
monendo vel coꝛripiendo. ⁊ ratione huius rationeʒ red
dere tenetur de animabus ſubditoꝝ. ¶ Ad decimum-
Ad 15 quintū dicendū ꝙ miniſtri regis temporalis non cōciliāt
regis gratiam alicui niſi per modū interceſſionis. Et ſic
etiam miniſtri dei poſſunt diuinam gratiam alicui pecca-
toꝛi conciliare precibus impetrando. nō autem effectiue
cauſando. ¶ Ad decimūſextum dicendū ꝙ manus im- Ad 16
poſitio non cauſat ſpirituſſancti aduentū. ſed ſimul cum
manus impoſitione ſpūſſanctus aduenit. Unde non dici
tur in textu ꝙ ap̄li imponentes manū darent ſpm̄ſanctuʒ
ſed ꝙ illi imponebant manus. ⁊ illi a deo accipiebant ſpi-
ritūſanctum. ſi tamen manus impoſitio dicaꝰ aliquo mo-
do cauſa acceptionis ſpūſſancti p modū quo ſacramenta
ſunt cauſa gratie. vt poſt dicetur. hoc non habebit manus
impoſitio inquantū eſt ab homine. ſed ex inſtitutione di Ad 17
uina ¶ Ad decimūſeptimū dicendū ꝙ opinio Magiſtri
non tenetur hic cōmuniter. vt ſcʒ poteſtas creandi ⁊ iuſti
ficandi poſſit creature cōferri. q̄uis etiam Magiſter nō
dicat ꝙ poteſtas iuſtificādi p auctoꝛitatē poſſit creature
cōferri. ſed ſolum p miniſteriū. Nec tamē ſeq̄tur ſi cōmu
nicabilis eſt creature ꝙ ſit ꝯmunicata. cum em̄ dicitur ꝙ
om̄e quod eſt creature cōmunicabile eſt ei cōmunicatuʒ
intelligendū eſt de illis que natura requirit. non auteʒ de
illis que poſſunt eſſe naturalibus ſuꝑaddita ex ſola libe-
ralitate diuina. de his em̄ non apparet inuidentia etiam
ſi non conferanꝰ. ⁊ ideo non eſt ſimile de filio. nam de rati
one filiationis eſt vt filius habeat naturā generantis Un̄
ſi deus pater plenitudinem ſue nature filio non cōmuni-
caret videretur vel ad impotentiā vel ad inuidentiā per
tinere. ⁊ precipue ſm̄ eos qui dicebant ꝙ pater filiuʒ vo Ad 18
luntate generauit. ¶ Ad decimūoctauū dicendū ꝙ ver-
bum Dyo. non eſt intelligendū ꝙ infima fini vltimo con
iungantur virtute cauſarum mediaꝝ. ſed quia cauſe me-
die diſponunt ad hanc coniunctionē. vel per illuminatio-
nem. vel quocūqꝫ alio miniſterio. ¶ Ad decimūnonū di- Ad 19
cendum ꝙ poteſtas illa data eſt apoſtolis ad expellendū
demones a coꝛpoꝛibus. quod conſtat eſſe minus q̄ expel
lere peccatum ab anima. Nec iterū datum eſt eis vt pro
pria virtute demones expellerent. ſed per inuocationem
nominis chriſti impetrando per oꝛationē. quod patet per
hoc quod dicꝰ Marci vltimo. In nomine meo demo-
nia eijciēt ¶ Ad viceſimū dicendum ꝙ ſacerdos legalis Ad 20
nec etiam per moduʒ miniſterij ad gratie collationē ope-
rabatur niſi remote p exhoꝛtationem ⁊ doctrinā. Sacra
menta em̄ veteris legis. quoꝝ erat miniſter. gratiā non
conferebant ſicut ſacramenta noue legis. quoꝝ eſt mini-
ſter ſacerdos euangelicus. vnde ſacerdotiū nouum eſt di Ad 21
gnius veteri. vt ꝓbat Ap̄ls ad Heb. x. ¶ Ad viceſimū
primū dicendū ꝙ anima aliter ſe habet ad vitam natura
lem ⁊ ad vitam gratie. Ad vitam q̄dem gratie ſe habet
vt quia alio viuit. Ad vitaʒ vero nature vt quo aliud vi
uit. ⁊ ita vitam gratie cōmunicare non poteſt. ſed cōmu-
nicatam recipit. vitam vero nature cōmunicat. nec tamē
eam cōmunicat niſi inquantū foꝛmaliter coꝛpoꝛi vnitur.
non eſt autem poſſibile ꝙ anima alteri anime que viuere
vita gratie poteſt foꝛmaliter vniatur. vnde non eſt ſimile
¶ Ad viceſimūſecundū dicendū. ꝙ non eſt impoſſibile
aliquod agens agere ſm̄ ſuam ſpeciem vel etiaʒ infra. ſed Ad 22
ſupꝛa ſuam ſpeciem nihil agere poteſt. gratia auteʒ eſt ſu-
pꝛa naturam anime. culpa vero eſt vel iuxta naturam re
ſpectu aīalis p̄tis. vel infra naturam reſpectu rationis.
vnde non eſt ſimile de culpa et gratia. ¶ Ad viceſimum Ad 23
terciuʒ dicendū ꝙ in minoꝛi mundo. ſcʒ homine aliquod
accidens ſpirituale quod naturam non excedit virtute
creata aliqualiter cauſatur. ſcilicet ſcientia de doctoꝛe in
diſcipulo. non autem gratia. quia naturam excedit. ani-
ma vero ſenſibilis vel vegetabilis infra naturalium oꝛdi
nem continetur.

Ad 24 ¶ Ad.xxiiij dōm ꝙ ꝑfectio gratie potior eſt ꝑfectione na-
ture ex ꝑte forme ꝑficientis. nō aūt ex ꝑte forme ꝑfectibi-
lis. nam quodāmodo ꝑfectius poſſidetur quod eſt natu-
rale ꝙ̃ quod eſt ſupra naturā. inquantuꝫ eſt naturali vir-
tuti actiue ꝓportionatum. cuius ꝓportione donum ſupna-
turale excedit naturale. Et ideo ꝓpria virtute nō pt ali-
quod ſupnaturale donū trāſfundere ꝗ̄uis poſſit facere ſi-
bi ſimile in natura hoc. Nec tamen vltimū veruꝫ eſt. q꞉ ꝑ-
fectiores creature ſibi ſimile facere nō poſſunt. vt ſol non
poteſt aliū ſolem ꝓducere. nec angelus aliū angelum Sꝫ
tamē hoc verum eſt in corruptibilibꝰ creaturis ꝗbus vis
generatiua diuinitus eſt ꝓuiſa vt cōſeruent eſſe ſm ſpēm
quia ſm indiuiduū non pt cōtinuari. ¶ Ad.xxv. dōm ꝙ
Ad 25 duplex eſt actus forme. vnus ꝗ eſt opatio. vt calefacere ꝗ
eſt actus ſcd̄s. ⁊ talis actus forme etiam ſuppoſito attri-
buit. Alius vero actus forme eſt materie informatio qui
eſt actus p̄mus. ſicut viuificare corpus eſt actus anime.
et talis actus ſuppoſito forme non attribuitur. ſic autem
iuſtificare eſt actus iuſticie ſiue gratie

Quarto queritur. vtruꝫ

ſacramenta noue legis ſint cauſa gratie. ¶ Et
1 videtur ꝙ non. Sicut eñ Bern. dı̄t in ſermone de cena dñi
ſicut canonicus ꝑ librū. abbas ꝑ baculū. epiſcopus ꝑ anu-
lum inueſtitur. ſic diuiſiones gratiaꝝ diuerſis ſunt tradi-
te ſacramētis. ſed liber non eſt cauſa canonicatus. nec ba-
culus abbatie. nec anulus epiſcopatus. ergo nec ſacramen-
2 ta gratie ¶ Prete. Si ſacramentū eſt cauſa gratie. aut eſt
principalis aut inſtrumētalis. Nō eſt p̄ncipalis. quia ſic
ſolus deus gratie eſt cauſa. vt dictū eſt. Nec iterū inſtru-
mentalis. quia om̄e inſtrumentū habet aliquā naturalē ac-
tionē circa quam inſtrumentaliter operatur. ſacramentum
aūt cum ſit ꝗd corporale nō poteſt aliquā naturalē actio-
nem habere circa aiam que ē gratie ſuſceptiua. ⁊ ſic inſtru-
3 mentalis cauſa gratie non pt eſſe ¶ Prete. Om̄is cauſa
actiua vel eſt ꝑfectiua. vel diſpoſitiua. vt ex verbis Aui-
cenne haberi pt. ſed ſacramentū nō eſt cauſa gratie ꝑfecti-
ua. q꞉ ſic eſſet cauſa gratie p̄ncipalis. Nec iterū diſpoſiti-
ua. quia diſpoſitio ad gratiā eſt in eodem in quo eſt gra-
tia. ſcilꝫ in anima ad quā virtus corꝑalis vel res corꝑalis
nō attingit. videtur ergo ꝙ ſacramentū nullo modo eſt cau-
4 ſa gratie ¶ Pre. Si eſt gratie cauſa aut ꝑ virtutē ꝓpriam
aut per virtutem ſupadditā. Non per ꝓpriam virtutē. q̄a
ſic ꝗlibet aqua ſanctificaret ſicut aqua baptiſmi. Silr nō
ꝑ aliquā virtutem ſupadditā. q꞉ om̄e qđ recipitur in aliquo
recipitur in eo ꝑ modū recipientis. ⁊ ſic cum ſacramentū ſit
materiale elementū. vt Hugo de ſctō victo. dı̄t. non reci-
pie: niſi virtutem materialē. que nō ſufficit ad ꝓductionē
forme ſpūalis. ergo ſacramentū nullo modo eſt gratie cauſa.
5 ¶ Prete. Illa virtus ſuſcepta in materiali elemento aut
erit corporea aut incorporea. Si incorporea cum ſit acci-
dens quoddā. ⁊ ſubiectū eius ſit corpus. erit accidēs di-
gnius ſubiecto. nam incorporeū corꝑe nobilius eſt Si āt
ſit virtus corꝑea ⁊ cauſat grām que eſt forma ſpūalis ⁊ in-
corporea. ſeqtur ꝙ effectus nobilior ſit cauſa. qđ iterū eſt
impoſſibile. ergo impoſſibile eſt ꝙ ſacramentū gratiā cauſet.
Sed diceres ꝙ hm̄oi virtus ſupaddita non eſt cōple-
6 tum in aliqua ſpecie. ſed quoddā incōpletum. ¶ Sed cō-
tra. Incompletū nō pt eſſe cauſa cōpleti. gratia aūt quod-
dam cōpletum eſt. hm̄oi aūt virtus quoddā incompletū
eſt. ergo hm̄oi virtus incōpleta cauſa gratie eſſe nō pt

¶ Pre. Agens ꝑfectum debet habere ꝑfectum inſtrumē- 7
tum. ſacramēta aūt agunt vt inſtrumenta dei. ꝗ eſt agens
ꝑfectiſſimū. ergo debēt eſſe ꝑfecta. ⁊ ita habere virtuteꝫ ꝑ-
fectam ¶ Pre. Sꝫ[m] Dyo. in. v. cap. eccli. hierar. Lex di- 8
uinitatis eſt ꝑ prima media. ⁊ ꝑ media vltima adducere
ergo ꝯtra legem diuinitatis eſt vt ꝑ vltima reducantur
media vel prima in deum. Sed in ordine creaturaꝝ crea-
ture corꝑales ſunt vltime. ſubſtātie vero ſpūales ſunt pri-
me. ergo nō eſt cōueniens ꝙ ꝑ corporalia elemēta gratia
humane menti cōferatur qua reducitur in deū ¶ Pre. Au- 9
guſti. in li. lxxxiij. q. diſtinguit duplicē dei actionē. Vnam
quā operatur per ſubiectā creaturā. ⁊ aliam quā ꝑ ſeipſum
immediate facit. ⁊ hm̄oi eſt illuminare animā. ſed gratiā
cōferre aie eſt eā illuminare. ergo deꝰ nō vtitur ſacro q̄ſi inſtru-
mēto medio ad grām ꝯferendū ¶ Pre. Si aliq̄ virtꝰ ele- 10
mento materiali ꝯferatur ꝑ quā poſſit grām cauſare. aut
illa virtus manet pacto ſacramēto aut non. Si manet ergo
in aqua baptiſmi poſtꝙ̃ verbo vite eſt ſanctificata. ſic er-
go videtur ꝙ ſi aliꝗs baptizetur poſt baptiſmū alterius. in il-
lis verbis p̄latis erit baptizatus. quod falſum eſt. Si au-
tem nō manet cū non ſit aſſignare aliꝗd corruptiuū cōtra-
rium. ꝑ ſeipam deficiet. ⁊ hoc videtur incōueniens cū ſit ꝗd-
dam ſpūale ⁊ de maximis bonis. ex hoc ꝙ eſt cauſa gratie
vt tam ſubito euaneſcat. ¶ Pre. Agens p̄ſtantius eſt pa- 11
tiente. vñ Augꝰ. probat. xij. ſup Geñ. ad lrām. ꝙ corpus
non imp̄mit in animā ſimilitudines ꝗbus cognoſcit. ſed
magis remotū vt corpus nō cōiunctū aie in ea cauſet for-
mā gratie ſupnaturalē ꝙ̃ ꝙ corpus vnitū in ea effectū na-
turalem cauſet. ergo nullo mō videtur poſſibile ꝙ hm̄oi cor-
poralia elemēta que ſunt in ſacramētis ſint cauſa gratie.
¶ Pre. Efficacius anima diſponit ſe ad habendā gratiā
ꝙ̃ diſponitur ꝑ ſacramēta. q꞉ diſpoſitio ꝗ ſe anima diſponit 12
ducit ad grām etiā ſine ſacramēto. nō auteꝫ ecōuerſo. ſed
aia ꝗ̄uis ſe ad grām diſponat. nō tñ eſt cauſa gratie. ergo
etſi ſacramenta aliquo modo ad grām diſponāt non ſunt
cauſa gratie dicēda ¶ Pre. Nullus ſapiens artifex vtitur in- 13
ſtrumēto aliquo niſi ſm ꝯuenientiā inſtrumēti. ſicut car-
pentarius non vtitur ſerra ad dolandū. ſed deus eſt artifex
ſapiētiſſimus. ergo nō vtitur inſtrumēto corꝑali ad effectū
ſpūalem ꝗ corꝑali nature nō competit ¶ Pre. Sapiens 14
medicus fortioribus morbis fortia adhibet remedia. ſed
morbus peccati eſt vehemētiſſimus. ergo ad eius cura-
tionē fortia remedia deus apponere debuit. ⁊ nō corꝑalia
elemēta ¶ Pre. Recreatio aie creationi debet ridere per 15
ſimilitudinē. ſed deus animā creauit nulla creatura me-
diante. ergo et ſilr recreare debet ꝑ grām nō ſacramento me-
diante ¶ Pre. Habere auxilia ſignū eſt impotētie agen- 16
tis. ſed inſtrumenta coadiuuant ad effectū p̄ncipalis agē-
tis. ergo deo ꝗ eſt potentiſſimū agens nō cōpetit vt ꝑ ſa-
cramenta q̄ſi ꝑ inſtrumenta grām ꝯferat ¶ Pre. In om̄i 17
inſtrumento reqritur naturalis ſua actio que aliꝗd cōfe-
rat ad effectū intentū a principali agente. ſed materialis
elemēti naturalis actio nihil facere videtur ad effectum gra-
tie quē deus intendit in aia efficere. ablutio eñ non ma-
gis de ꝓpe reſpicit animā ꝙ̃ ipſa aqua in baptiſmo. ergo
hm̄oi ſacramēta nō operātur ad grām ꝑ modū inſtrumē- 18
ti ¶ Pre. Sacramēta ſine miniſtro nō ꝯferuntur. ſi ergo
ſacramēta ſunt aliquo mō cauſa gratie. ⁊ miniſter eſt aliꝗ
modo cauſa gratie. qđ eſt cōtra dictum Augꝰ. qui dı̄t ꝙ
miniſtro nō eſt collata poteſtas iuſtificandi ne ſpes ponatur
in hoīe ¶ Pre In gratia datur ſpūſſanctus. ſi ergo ſacramē- 19
ta ſunt cauſa gratie erūt cauſa dationis ſpūſſancti. quod

eſt ꝯtra Auguſti. qui dicit ꝙ nulla creatura poteſt dare ſpūmſanctū. ergo ſacramenta nullo mō ſunt cā gratie

[Cōtra] ¶ Sed ꝯtra eſt qđ Magr̄ dicit in. iiij. ſententiaꝝ. diſt. pª. definiens ſacramentū noue legis ſic. Sacramentum eſt inuiſibilis gratie viſibilis forma vt imaginem gerat ⁊ cauſa exiſtat. ¶ Pre. Amb. dicit. ꝙ gratia eſt fortior culpa. ⁊ hoc patet ab apoſtolo Roma. v. ſed culpa cātur in in anima per infectōem corporis. ergo ⁊ gr̄a poteſt cauſari in anima per ſanctificationem corporalis elementi.

¶ Pre. Aut per ſanctificatōnem ſacramentoꝝ aliquid ſupadditur naturalibꝫ ſacramentis aut nihil. ſi nihil. tūc non eſt aliquid collatum de nouo in in inſtitutione ſacramentorum. quod eſt inconueniens. Si vero aliquid additur. erit effectiuū alicuius quod prius efficere non poterat. ſed non niſi gratie. cum ad hoc ſacramenta ſint inſtituta. ergo ſacramenta ſunt effectiua gratie. ¶ Sed diceres ꝙ non additur niſi ordo quidā ad grām. ¶ Sed contra. Ordo relatio quedam eſt. relatio vero fundatur ſuper aliquid abſolutum. rōne cuius in ad aliquid eſt motus per accidens. ſi ergo additur ordo oportꝫ aliquid abſolutum addere. ¶ Pre. Abſolutum non cauſatur a relatiuo. qꝛ relatiuū habet eſſe debiliſſimū. ſi ergo ſacramētis nihil additur niſi relatio per inſtitutionem. non poterunt ex inſtitutione ſanctificare. quod eſt ꝯtra Hugonē de ſanc. victo. ¶ Sed diceres. ꝙ relatio illa non eſt cā ſanctificationis. ſed diuina virtus ſacramentis aſſiſtens.

¶ Sed ꝯtra. Aut aſſiſtit diuina virtus que eſt ipſe deus alio modo ſacramentis poſt inſtitutōnem ꝙ̄ ante. aut non. Si nō alio modo. nō habebūt effectum poſt inſtitutionem alium ꝙ̄ ante. Si vero alio modo. cum deus non dicatur nouo modo eſſe in creatura. niſi per hoc ꝙ nouū effectum in ea facit. oportebit ꝙ aliquid de nouo ſit ſupadditū ipſis ſacramentis. ⁊ ſic idē quod prius. ¶ Pre. In quibuſdam ſacramentis requiritur materia ſanctificata. ſicut in extrema vnctione. ⁊ in ꝯfirmatōe. ſed illa ſanctificatio non inutiliter fit. ergo per eā aliqua virtus ſpiritualis ſacramentis confertur. rōne cuius eſſe poterunt aliqualiter gratie cauſa. cū ad hoc illa gr̄a ordinetur

[Rꝫº] ¶ Reſponſio dōm. ꝙ ſacramenta noue legis eſſe aliqualiter gratie cā neceſſe eſt poni. Propter hoc em̄ lex vetus occidere dicebatur ⁊ tranſgreſſionem augere. qꝛ cognitionem peccati faciebat. grām vero adiutricem cōtra peccatum non ꝯferebat. Si. ergo noua lex grām non cōferret ſimiliter occidere diceretur ⁊ tranſgreſſionem augere. cuius ꝯtrarium apoſtolica doctrina profitetur. Nō autem ꝯfert grām per ſolam inſtructōem. qꝛ hoc etiā lex vetus habebat. ſed per ſua ſacramenta grām aliqualiter cauſando. Unde non eſt eccleſia ꝯtenta cathecíſmo quo inſtruit accedentē. ſed ei ſuperaddit ſacramenta ad gratiā habendā. quā quidem veteris legis ſacramenta nō cōferebant. ſed tm̄ ſignabāt. ſignatio vero ad inſtructōnem pertinet. Sic ergo qꝛ vetus lex tantū inſtruebat eius ſacramenta erāt gratie ſolum ſigna. qꝛ lex noua ⁊ inſtruit ⁊ iuſtificat. eius ſacramenta ſunt gratie ⁊ ſignum ⁊ cauſa.

[Opinio] ¶ Et quomodo ſint cā non eodem modo omnes tradunt. Quidā em̄ dicūt ꝙ dicūtur cā gratie. non qꝛ aliqđ ad grām habendā operentur per aliquā virtutem eis inditā. ſed qꝛ in eorum ſuſceptione grā a deo datur qui ſacramentis aſſiſtit. vt ſic dicātur cā gratie per modū cauſe ſine qua non. Et ponūt exemplum de hoc ꝙ aliquis deferens denarium plumbeū accipit centū libras. nō ideo ꝙ denariꝰ plūbeus ſit cā efficiens aliquid ad acceptiōem centū librarū. ſed qꝛ ſic eſt ſtatutum ab eo qui poteſt dare. vt quicūqꝫ defert talem denarium accipiat tantā pecuniā. Similiter ſtatutum eſt a deo. vt quicunqꝫ accipit ſacramenta non fictus accipiat grām. non quidem a ſacramentis. ſed ab ipſo deo. Et hoc dicūt ſenſiſſe Magiſtrum in. iiij. ſententiarū. diſt. pª. cum dicit ꝙ accipiens ſacramentum querit ſalutem in inferioribꝫ ſe. etſi nō ab illis ſed per illa a deo. ¶ Nec autem opinio nō videtur ſufficienter dignitatem ſacramentorum noue legis ſaluare. [Reꝓbaº.] Si em̄ recte conſideretur exemplum ab eis ꝓpoſitum et alia ſimilia. non inuenietur ꝙ id quod cām dicūt ſine qua non ſe habeat ad effectū niſi ſicut ſignū. denarius em̄ plūbeus non eſt niſi ſignum acceptionis pecunie. ⁊ baculus poteſtatis que ꝯfertur abbati. Unde ſi ſic ſe habēt ſacramenta noue legis ad grām. ſequitur ꝙ ſint ſolum ſigna gratie. et ita nihil habebūt pre ſacramentis veteris legis. Niſi forte quis dicat ꝙ ſacramenta noue legis ſint ſigna gratie ſimul cum eis date. ſacramenta vero veteris legis gratie promiſſe. ¶ Sed hoc magis pertinet ad conditionem temporis ꝙ̄ ad dignitatem ſacramentorum. qꝛ in tempore illo promittebatur gratia. nūc autē eſt tempus plenitudinis gratie. ꝓpter reparatōē humane nature iā factā. Unde ſm̄ hoc ſacramenta iſta. ſi tunc fuiſſent cū toto eo qđ nūc hñt nihil plus feciſſent ꝙ̄ illa. nec illa nūc minus facerent ꝙ̄ iſta. etiā nulla additōe eis facta. [Opio bē. Thome.] ¶ Et ideo aliter dōm eſt. ꝙ ſacramenta noue legis aliquid ad grām habendā operātur. ¶ Sed ad aliquem effectū operatur aliquid dupliciter. [Aliqđ ad effcm̄ opaꝛ du] Uno modo ſicut per ſe agens. ⁊ dicitur ꝑ ſe agere. quod agit per aliquā formā ſibi inherētem per modū nature complere. ſiue habeat illā formam a ſe. ſiue ab alio. et aut violenter aut naturaliter per quem modum dicitur illuminare ſol ⁊ luna. ⁊ calefacere ignis ⁊ ferrum ignitum vel aqua calefacta. Alio modo aliquid operatur ad effectum aliquem inſtrumentaliter. qđ quidem non operatur ad effectū per formā ſibi inherentem. ſed ſolum inꝙ̄tum eſt motū a per ſe agente. hec em̄ eſt rō inſtrumenti inꝙ̄tum eſt inſtrumentum vt moueat motū. Unde ſicut ſe habet ꝯpleta forma ad per ſe agentem. ita ſe habet motus quo mouetur a principali agēte ad inſtrumentū. ſic ſerra operatur ad ſcannū. ꝙ̄uis em̄ ſerra habeat aliquā actionem que ſibi ꝯpetit ſm̄ formā ꝓpriā. vt diuidere. tamen aliquem effectum habet qui ſibi nō ꝯpetit niſi inꝙ̄tum eſt mota ab artifice. ſcꝫ facere rectā inciſionē et ꝯuenientem forme artis. Et ſic inſtrumentū hꝫ duas operatōes. vnā que ꝯpetit ſibi ſm̄ ꝓpriam formā. Aliam que ꝯpetit ei ſm̄ ꝙ eſt motū a per ſe agente. que trāſcendit virtutē ꝓprie forme. ¶ Dicendū eſt ergo. ꝙ nec ſacramentū nec alia creatura poteſt grām cauſare per modū per ſe agentis. qꝛ hoc ſolius diuine virtutis eſt. vt ex p̄cedente articulo patet. Sed ſacramenta ad grām operantur inſtrumentaliter. qđ ſic pꝫ. [Sacra cauſant grām inſtrumētalr̄.] Damaſce. in. iij. lib. dicit ꝙ humana natura in chriſto erat velut quoddā organū diuinitatis. ⁊ ideo humana natura aliquid ꝯmunicabat in operatione virtutis diuine. ſicut ꝙ chriſtus tangens leproſum mūdauit. ſic em̄ ipe tactus chriſti cauſabat inſtrumentalr̄ ſalutē leproſi. Sicut igir̄ humana natura in xp̄o ꝯmunicabat ad effectum diuine virtutis inſtrumentaliter in corporalibꝫ effectibꝫ. ita etiā in ſpūalibꝫ. Unde ſanguis chriſti ꝓ nobis effuſus habuit virtutem ablutiuā peccatorū. Apoc. primo. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Et Roma. iij. Iuſtificati in ſanguine ipius Et ſic humanitas chriſti eſt inſtrumentalis cā iuſtificatiōis

onis.que quideꝫ cā nobis applicatur ſpūaliter per fidem
et corporaliter ꝑ ſacramenta.q꞉ humanitas chriſti ⁊ ſpi/
ritus ⁊ corpus eſt.ad hoc etiā vt effectum ſanctificatiōis
que eſt ꝑ chriſtum in nobis ꝑcipiamus. Unde illud eſt ꝑ/
fectiſſimū ſacramentum in quo corpus chriſti realiter con
tinetur.ſcꝫ euchariſtia.⁊ eſt omniū alioꝝ ꝯſeruatiuum
vt dicit Dyoni.in eccle.hierar Alia vero ſacramenta par
ticipāt aliquid de virtute illa que humanitas chriſti in/
ſtrumentaliter ad iuſtificationem operatur.rōne cuiꝰ ſan
ctificatus baptiſmus ſanguine chriſti ſanctificatus dicit̄
ab apoſtolo Hebre.x.vnde ⁊ paſſio chriſti in ſacramen/
tis noue legis dicitur operari.et ſic ſacramenta noue le/
gis ſunt cauſa gratie quaſi inſtrumentaliter operantia
ad gratiam
Ad .j. ¶ Ad p̄mū ergo dicenduꝫ.ꝙ Bern̄.non ſufficienter
rōneꝫ ſacramentoꝝ noue legis tāgit.loquitur eñ de eis
Ad 2 ſm̄ ꝙ ſunt ſigna ⁊ nō ſm̄ ꝙ ſunt cauſe. ¶ Ad ſecūdū di/
cendū.ꝙ ſacramenta noue legis non ſunt cā gratie princi
palis quaſi ꝑ ſe agentia.ſed cā inſtrumētalis. Et ſm̄ mo
dum aliorum inſtrumentorum habent duplicem actōem
vnā que excedit formā ꝓpriā.ſed eſt virtute forme princi
palis agentis.ſcꝫ dei que eſt iuſtificare. Aliā quā exercēt
ſm̄ formā ꝓpriam.ſicut abluere ⁊ vngere. Et hec actio at
tingit corporaliter quidem ipſum hominem qui iuſtifica
tur ſm̄ corpus ꝑ ſe.⁊ ſm̄ animā ꝑ accidens.que hmōi cor
poralem actōem ſentit. Spūaliter vero attingit animaꝫ
Ad 3 ipſam inq̄ꝫtum ab ea ꝑcipitur ab intellectu vt quoddā ſi
gnū ſpūalis mūdationis. ¶ Ad.iij.dōm.ꝙ vltimus fi
nis reſpondet p̄mo agenti tanq̄ꝫ p̄ncipalis p̄ncipali.ideo
inſtrumentaliter agenti non attribuit̄ vltimus finis.ſed
diſpoſitio ad finem vltimū.et ſic ſacramenta dicūtur eſſe
cauſe gratie per modum inſtrumentorum diſponentium
Ad 4 ¶ Ad quartum dicendū.ꝙ ſacramēta non operātur ad
grām per virtutem proprie formē.ſic eñ operarentur vt
per ſe agentia.ſed operantur per virtutem principalis
agentis.ſcꝫ dei in eis exiſtentem.que quidem virtus nō
habet eſſe completum in natura.ſed eſt quid incomple/
tum in genere entis. quod patꝫ ex hoc ꝙ inſtrumentum
mouet inq̄ꝫtum mouetur.motus autē eſt actus imperfe/
ctus ſm̄ phm̄ Unde ſicut illa que mouent inq̄ꝫtum ſunt
iam quaſi in termino motus aſſimilata agenti mouent ꝑ
formā perfectā.ita illa que mouent prout ſunt in ipſo mo
ueri.mouent per virtutē incompletā. Et huiuſmodi vir
tus eſt in aere ad mouendū viſum ſm̄ ꝙ immutatur a co
lore parietis vt in fieri.non autem vt in facto eſſe. vnde
ſpecies coloris eſt in aere per modum intentionis ⁊ non
per modū entis completi.ſicut ſunt in pariete. Et ſimili/
ter ſacramenta operātur ad grām prout ſunt quaſi mo/
ta a deo ad hūc effectum.qui quidem motus attenditur
ſm̄ inſtitutionem.ſanctificationē.⁊ applicationem ad eū
qui accedit ad ſacramenta.vnde non habent virtutē per
modum entis cōpleti.ſed quaſi incomplete. Et ſic nō eſt
Ad 5 incōueniens ꝙ virtus ſpūalis ſit in re materiali.ſicut ſpe
cies colorum ſunt ſpūaliter in aere. ¶ Ad quintū dōm.
ꝙ virtus illa neq̄ꝫ poteſt dici corporea neq̄ꝫ incorporea ꝓ
prie loquendo.corporeum eñ ⁊ incorporeū ſunt differen/
tie entis completi.ſed proprie dicitur virtus ad incorpo
reum.ſicut etiaꝫ motus magis dicitur ad ens q̄ꝫ ens. ob
iectio autem procedit acſi iſta virtus eſſet quedā forma
Ad 6 completa ¶ Ad ſextum dicendū.ꝙ incompletum non
poteſt eſſe cā completi ſicut per ſe agens.poteſt tamē in/
completum ordinari aliqualiter ad completum per mo/
dum cauſe.ſicut dicimus motum inſtrumenti eſſe cauſaꝫ
forme inducte a principali agente. ¶ Ad ſeptimū dicen Ad 7
dum ꝙ de perfectione inſtrumenti non eſt ꝙ agat ꝑ vir/
tutem completam.ſed ꝙ agat inq̄ꝫtum mouetur.⁊ ita ꝑ
virtutem incompletā.vnde non ſequitur ſacramenta eſſe
imperfecta inſtrumenta.q̄ꝫuis virtus eorum non ſit ens
completum. ¶ Ad octauū dōm.ꝙ inſtrumentū opera/ Ad 8
tur ad actionem magis vt quo operatur vel agitur q̄ꝫ vt
quod agit.principalis eñ agentis eſt ꝙ agat nullo inſtru
mento.et ſic q̄ꝫuis vltima non reducāt media vel ſupre/
ma in deum.poſſunt tamen vltima ſe habere vt quibꝫ fi/
at reductio ſuperiorum ⁊ mediorū in deum. Un̄ Dyo.
dicit ꝙ connaturale nobis eſt vt per ſenſibilia in deū ma/
nuducamur.et hanc etiaꝫ cām aſſignat neceſſitatis viſibi Ad 9
lium ſacramentoꝝ in p̄mo eccleſiaſtice hierar. ¶ Ad no
nū dicendū.ꝙ illuminare animā deo competit nulla crea/
tura mediāte.que ad illuminatiōeꝫ anime agat ſicut p̄n
cipale ⁊ per ſe agens.poteſt tamen eſſe aliquod medium Ad 10
agens inſtrumentaliter ⁊ diſpoſitiue. ¶ Ad decimū di/
cendū.ꝙ quedā ſacramenta ſunt in quibꝫ requiritur ma
teria ſanctificata.ſicut in extrema vnctione ⁊ ꝯfirmatōne
quedā vero ſunt in quibꝫ non requiritur de neceſſitate ſa
cramenti In omībꝫ tamen verū eſt ꝙ virtus ſacramenti
non conſiſtit in materia tm̄.ſed in materia ⁊ forma ſimul
que duo ſunt vnū ſacramentum. Unde q̄ꝫtumcūq̄ꝫ ap/
plicetur materia ſacramenti ad hominem ſine debita for
ma verborum ⁊ alijs que ad hoc requirūtur.non ſeq̄tur
ſacramenti effectus. Sed in ſacramentis que indigent
materia ſanctificata manet virtus ſacramenti in materia
poſt vſum ſacramenti partialiter.licet nō complete In ſa
cramentis vero que non indigent materia ſanctificatā ni
hil remanet poſt ſacramenti vſum. Unde aqua in qua ce
lebratur baptiſmus nihil plus habet q̄ꝫ alia aqua.niſi for
te permixtionem chriſmatis.quod tamen nō eſt de neceſ/
ſitate ſacramenti. Nec hoc eſt incōueniens vt virtus il/
la ſtatim ceſſet.quia virtus illa ſe habet vt in fieri exiſtēs
et moueri.vt dictum eſt. Et huiuſmodi ceſſant ceſſante
motione mouentis.ſtatim eñ quādo mouens ceſſat mo Ad 11
uere.⁊ mobile ceſſat moueri. ¶ Ad vndecimū dicenduꝫ
ꝙ q̄ꝫuis corporale elementum ſit ignobilius anima ⁊ nō
poſſit aliquid efficere in anima virtute ꝓprie nature. po/
teſt tamen aliquid efficere in anima prout agit vt inſtru/
mentum virtute diuina. ¶ Ad duodecimū dicendū.ꝙ Ad 12
anima agit diſponendo ad grām virtute proprie nature.
ſacramentum aūt virtute diuina vt eius inſtrumentū. et
ideo non eſt ſimile. ¶ Ad.xiij.dicendū.ꝙ ſacramentū ſm̄ Ad 13
propriā formā ſignat vel natum eſt ſignare effectū illum
ad quem eſt diuinitus ordinatum.et ſm̄ hoc eſt ꝯueniēs
inſtrumentum.q꞉ ſacra ſignādo cauſant. ¶ Ad decimū Ad 14
quartum dicendū.ꝙ ſacramenta noue legis non ſunt in
firma remedia ſed valida.inq̄ꝫtū in eis paſſio chriſti ope
ratur Sacramenta vero veteris legis.que paſſionē chri
ſti preceſſerunt.dicūtur infirma.vt patꝫ Gal.iiij.conuer
ſi eſtis ad infirma ⁊ egena elementa. ¶ Ad decimū quin Ad 15
tum dicendū.ꝙ creatio nihil preſupponit circa quod poſ/
ſit terminari inſtrumentalis agentis actio.recreatio ve/
ro aliquid preſupponit.⁊ ideo non eſt ſimile. ¶ Ad deci/ Ad 16
mūſextū dicēdū.ꝙ deus non vtitur inſtrumentis vel cau
ſis medijs in ſua actione ꝓpter ſui indigentiam.ſed ꝓpter
effectuū conuenientiā.cōueniens eñ eſt vt nobis diuina
remedia exhibeātur ſm̄ modū noſtrum.id eſt per ſenſibi/
lia.vt dicit Dyoni.primo ca.eccleſiaſtice.hierarchie.

Ad 17 ¶ Ad decimūſeptimū dicendum. ꝙ actio naturalis ma
terialis inſtrumenti adiuuat ad effectum ſacramenti in
ſtrū per eam ſacramentū ſuſcipienti applicatur ⁊ inſtrū
ſacramenti ſignificatio per actionem predictā ꝯpletur. ſi
Ad 18 cut ſignificatio baptiſmi ꝑ ablutionem. ¶ Ad decimum
octauū dicēdū. ꝙ aliqua ſacramenta ſunt in quibꝫ non re
quiritur miniſter determinatus. ſicut patꝫ in baptiſmo.
et in talibꝫ virtus ſacramenti nullo modo ꝯſiſtit in mini
ſtro. Quedā vero ſunt ſacramenta in quibꝫ requirit̃ mi
niſter determinatus. et horum virtus partialiter cōſiſtit
in miniſtro ſicut in materia ⁊ forma. non tamen iuſtifica
re dicitur miniſter niſi ꝑ modū miniſterij. inſtrum coope
Ad 19 ratur ad iuſtificationem ꝯferendo ſacramentū. ¶ Ad de
cimūnonū dicendū. ꝙ ſpirituſſanctus nō datur niſi ab eo
qui cauſat grām vt principale agens. quod ſolius dei eſt.
et ideo ſolus deus ſpiritūſanctū dat.

Quinto querit̃. vtrū in vno homine ſit tm̄ vna gratia gratū faciens.

1 Et videtur ꝙ non. Nihil em̄ ꝯtra ſeipſuꝫ diuiditur. ſed
gratia diuiditur per operantem ⁊ cooperantem. ergo di
uerſe gratie ſunt operans ⁊ cooperans. ⁊ ſic in vno homi
ne nō tm̄ eſt vna gratia gratūfaciens. ¶ Sed diceres. ꝙ
eſt vna gratia ſm habitū operans ⁊ cooperans. ſed diui
2 ſio ſumitur ſm diuerſos actus. ¶ Sed ꝯtra. Habitus di
ſtinguitur ꝑ actus. ſi igit̃ actus ſunt diuerſi. vtriuſqꝫ gra
3 tie non poterit eſſe vnus habitus. ¶ Pre. Nullus habꝫ
neceſſe petere id quod iam habet. ſed habens gratiā pre
uenientem neceſſe habet petere ſubſequentē ſm Auguſti.
ergo non eſt vna gratia ꝑueniens ⁊ ſubſequens ¶ Sed
diceres. ꝙ habens grām preuenientē nō petit ſubſequētē
grāꝫ q̄ſi aliā gratiā. ſed quaſi eiuſdē gratie ꝯſeruationem.
4 ¶ Sed cōtra. Gratia eſt potentior q̄ȝ natura. ſed homo
in ſtatu nature integre poteſt ſtare per ſe in eo qđ accepe
rat. vt ptꝫ. xxiiij. diſtin. ſecūdi libri. ergo ille qui habet gra
tiam preuenientē poteſt in ea ſtare. et ſic non habet neceſſe
5 hoc petere. ¶ Pre. Forma diuerſificatur ſm diuerſita
tem ꝑfectibilium. ſed gratia eſt forma virtutū. cum ergo
6 ſint multe virtutes non poterit eſſe vna gratia ¶ Prete.
Gratia preueniens ꝑtinet ad viā. ſed gratia ſubſequens
ꝑtinet ad gloriā. vnde Auguſti. dicit. preuenit vt pie vi
uamus. ſubſequitur vt ſemꝑ cum illo viuamus. preuenit
vt vocemur. ſubſequitur vt glorificemur. Alia autē eſt
gratia vie ⁊ gratia patrie. cum non ſit eadem ꝑfectio na
ture condite ⁊ nature glorificate. vt dicit Mgr. in. iij. di.
ſcđi lib. ergo gratia preueniens ⁊ ſubſequens nō eſt idem
7 ¶ Pre. Gratia operans ꝑtinet ad actum interiorē. gra
tia vero cooperans ꝑtinet ad actū exteriorem. vnde Au
guſtinus dicit. ꝙ preuenit vt velimus. ⁊ ſequitur ne fru
ſtra velimus. ſed non eſt idem quod eſt principiuꝫ actus
interioris ⁊ exterioris. ſicut patꝫ in virtutibꝫ ꝙ charitas
datur ad actū interiorem. fortitudo vero ⁊ iuſticia ⁊ alia
huiuſmodi ad actus exteriores. ergo non eſt gratia ope
8 rans ⁊ cooperās ſiue preueniens ⁊ ſubſequens. ¶ Pre.
Sicut culpa eſt defectus in anima ex parte affectus. ita
ignorātia ex parte intellectus. ſed nullus habitus vnus
expellit omnem ignorantiā ab intellectu. ergo nō poteſt
eſſe vnus habitus qui expellit omnē culpā ab affectu. ſed
gratia pellit omnem culpā. ergo gratia nō eſt vnus habi
9 tus. ¶ Pre. Gratia ⁊ culpa ſunt ꝯtraria. ſꝫ vna culpa nō
inficit omēs potentias aīe. ergo nec vna gr̄a poteſt omēs
ꝑficere. ¶ Pre. Exodi. xxxiij. ſuper illud. Si inueni gra 10
tiam in ꝯſpectu tuo ⁊c. dicit gloſa. Sanctis non ſufficit
vna gr̄a. eſt q̄ precedit vt deū cognoſcāt ⁊ diligāt. eſt que
ſequitur vt ſe mūdos ⁊ immaculatos cuſtodiant ⁊ ꝑfici
ant. ⁊ ſic in vno homine non eſt tm̄ vna gratia ¶ Prete. 11
Diuerſus modus habens ſpecialeꝫ difficultatem requi
rit diuerſum habitum. ſicut circa collationem magnorū
donorum. que ſua magnitudine difficultatem faciūt. re
quiritur ſpecialis virtus. ſcꝫ magnificentia preter liberali
tatem. que conſiſtit circa ꝯmunia dona. ſed ꝑſeueranter
bene velle habet ſpecialem difficultatem ſuper hoc quod
eſt bene velle ſimpliciter. velle autē ſimpliciter eſt gratie
preuenientis. velle vero bene perſeuerāter eſt gratie ſub
ſequentis. Unde dicit Aug. ꝙ gratia ꝑuenit vt homo
velit. ſequitur vt impleat ⁊ ꝑſiſtat gratia. ergo ſubſequēs
eſt alius habitus a gratia preueniente. ¶ Pre. Sacra 12
menta noue legis ſunt cauſa gratie. vt dictuꝫ eſt. ſed ad
eūdem effectum diuerſa ſacramenta non ordinantur. er
go diuerſe gratie ſunt in homine que ꝑ diuerſa ſacramen
ta conferūtur. ¶ Sed diceres. ꝙ poſteriora ſacramenta
non conferūtur ad aliam gratiam inducendā. ſed ad ha
bitam augmentandā. ¶ Sed contra. augmentum gr̄e 13
ſpēm gr̄e nō variat. ſi ergo ꝓportio cāe eſt ſm ꝓportionē ef
fectuū. ſequitur ex reſponſione predicta ꝙ ſacramēta ſm
ſpeciem nō differant ¶ Sed diceres. ꝙ ſacramenta dif
ferūt ſpecie ſm diuerſas gratias gratis datas. que in di
uerſis ſacramentis ꝯferūtur. ⁊ ſunt etiam ꝓprij ſacramen
torum effectus. ¶ Sed ꝯtra. Gratia gratis data nō op 14
ponitur culpe. cum ergo ſacramenta precipue ordinātur
ꝯtra culpam. videtur ꝙ ꝓprij effectus ſacramentorum pe
nes quos ſacramenta diſtinguūtur nō ſint gratie gratis
date. ¶ Pre. Ex diuerſis peccatis diuerſa vulnera ani 15
me infligūtur. que quidem oīa per gratiā ſaluātur. cūꝫ
igitur diuerſis vulneribꝫ diuerſe reſpondeant medicine.
quia ſm verbum Hieronymi Nō ſanat oculuꝫ quod ſa
nat calcaneū. ergo videtur ꝙ ſint diuerſe gratie ¶ Pre. 16
Idem non poteſt ſimul ab eodem haberi ⁊ nō haberi. ſed
aliqui habent gratiā operantem qui nō habent gratiā co
operantem. ſicut paruuli baptizati. ergo nō eſt eadē gra
tia operans ⁊ cooperās. ¶ Pre. Gratia proportionatur 17
nature ſicut ꝑfectio perfectibili. ſed in natura humana ſic
eſt ꝙ nō ab eodem principio immediate eſt eſſe ⁊ oꝑatio.
nam anima ſm ſuam eſſentiā eſt principium eſſendi. ⁊ ſm
ſuam potentiā eſt principiū operationis. cum ergo in gra
tuitis gratia operās vel preueniens ſit principium a quo
eſt eſſe ſpirituale. gratia vero cooperās ſit ſpūale oꝑati
onis principiū. videtur ꝙ non ſit eadem gratia operās ⁊
cooperans. ¶ Pre. habitus vnus nō poteſt ſimul et ſe 18
mel duos actus producere. ſed actꝰ gratie operātis qui
eſt iuſtificare vel ſanare animā. ⁊ actus gratie cooperan
tis vel ſubſequētis qui eſt recte operari ſunt ſimul in ani
ma. ergo gratia operās ⁊ cooperās nō ſunt eadem. ⁊ ſic
in homine nō eſt vna tm̄ gratia

¶ Sed ꝯtra. Ubi ſufficit vnum ſuꝑfluum eſt pone Cōtra
re plura. ſed gratia vna ſufficit homini ad ſalutem. vt di
citur. ij. Chor. xij. ſufficit tibi gr̄a mea. ergo in hoīe eſt
vna gratia tm̄. ¶ Pre. Relatio nō multiplicat eſſentiā
rei. ſed gratia cooperās ſupra operātem nō niſi relatōem
addit. ergo eadem gr̄a ꝑ eſſentiaꝫ eſt operās ⁊ cooperās

¶ Reſponſio dicendū. ꝙ ſicut ex dictis ptꝫ. gratia di Rñ
citur vel quia eſt gratis data. vel quia eſt gratumfaciens

Gratias gratis datas diuerſas eſſe manifeſtum eſt. ſunt
eñ diuerſa que homini diuinitus conferūtur ⁊ gratis ſu⸗
pra meritum ⁊ facultatem humane nature. vt prophetia
et opera miraculorum. ⁊ alia huiuſmodi. de quibꝫ Apo⸗
ſtolus dicit .j. Chorī. xij. diuiſiones grãꝝ ſunt ⁊c. ſed de
his ad preſens non queritur. ¶ Gratia vero gratū faciēs
Gra gratū fa ciēs ca² dūr. vt ex dictis poteſt patere. dupliciter accipitur. Uno mo⸗
do pro ipſa diuina acceptatione. que eſt gratuita dei vo⸗
luntas. Alio modo pro quodam dono creato quod for⸗
maliter ꝑficit animã ⁊ facit eam dignã vita eterna. Acci
piendo ergo gratiam ſecūdo modo impoſſibile eſt eſſe in
homine vno niſi vnã gratiã. Cuius ratio eſt. quia gratia
datur ſm ꝙ per eam homo ordinatur in vitã eternã ſuf
ficienter. Dicitur eñ gratus quaſi acceptus a deo vt ha
beat vitam eternã. Illud autē quod ſufficienter ponit vel
poteſt ordinare ad aliquid vnū oportet eſſe vnū tm̄. quia
niſi multa eſſent neutrum ſufficeret. vel alterum ſupflue⸗
ret. ſed ex hoc nõ neceſſe eſt grãm eſſe aliquod vnum ſim
plex. poſſibile eñ eſſet ꝙ nihil vnū ſufficienter dignū red⸗
deret vita eterna. ſed ad hoc homo redderetur dignus
ex multis. vtpote ex multis virtutibus. quod ſi eſſet. ni⸗
hil horum multorum poſſet dici gratia. ſed omnia ſimul
vna gratia dicerentur. quia ex omnibus illis non fieret in
homine niſi vna dignitas reſpectu vite eterne. Sic autē
gratia non eſt vna. ſed ſicut vnus habitus ſimplex. ⁊ hoc
ideo. quia habitus in anima diuerſificatur in ordine ſm
diuerſos actus. ipſi autem actus non ſunt ratio accepta
tionis diuine. ſed per prius homo acceptatur a deo. de⸗
inde actus eius. vt habetur Gene. iiij. Reſpexit deus ad
Abel ⁊ ad munera eius. vnde illud donū quod deus tri
buit his quos acceptat in ſuū regnum et gloriam preſup
ponit ad ꝑfectiões vel ad habit⁹ qbꝫ humani act⁹ ꝑficiūt
vt ſint digni acceptari a deo. Et ſic oportꝫ habitū grē indi
uiſum manere. vtpote precedente ea quibus fit diſtinctio
habituū in anima. Si autem accipiatur gratia gratumfa
ciens primo modo. ſcꝫ pro gratuita dei volūtate. ſic con⸗
ſtat ꝙ ex parte ipſius dei acceptantis eſt vna tm̄ dei gra⸗
tia. non ſolum reſpectu vnius. ſed etiam reſpectu omniuꝫ.
quia quicquid eſt in eo non poteſt eſſe diuerſum. ex parte
autem effectuū poteſt eſſe multiplex. vt dicamus omneꝫ
effectum quem deus facit in nobis ex gratuita ſua volū⸗
tate. qua nos in regnū ſuū acceptat. pertinere ad gratiaꝫ
gratum facientem. ſicut ꝙ immittit nobis bonas cogita
tiones ⁊ affectiones ſanctas. Sic igitur gratia ſm ꝙ eſt
quoddam donum habituale in nobis eſt vna tm̄. ſm au
tem ꝙ dicit effectum aliquem dei in nobis ordinatum ad
noſtrã ſalutem poſſunt dici gratie multe in nobis

Ad .j. ¶ Ad primū ergo dicendū. ꝙ gratia operans ⁊ coo⸗
perans poteſt diſtingui ⁊ ex parte ipſius gratuite dei vo
luntatis. ⁊ ex parte doni nobis collati. Operans eñ dici
tur gratia reſpectu illius effectus quem ſola voluntas dei
in nobis efficit. cooperans vero dicitur reſpectu illius ef⸗
fectus quem ſola voluntas dei nõ efficit. ſed cum libero ar
bitrio cooperante. Ex parte igitur gratuite dei volunta
tis dicetur operans gratia ipſa iuſtificatio impij. que fit
per ipſius doni gratuiti infuſionem. Hoc eñ donū ſola
gratuita dei voluntas cauſat in nobis. nec aliquo modo
eius cauſa eſt liberū arbitriū. niſi ꝑ modum diſpoſitionis
etiam inſufficientis. Ex parte vero eiuſdem gratia coope
rans dicetur ſm ꝙ in libero arbitrio operatur motū eius
cauſando ⁊ exteriorem actus executionem expediendo. ⁊
perſeuerantiã prebendo. in quibus omnibus aliquid agit
liberū arbitrium. Et ſic conſtat ꝙ alia eſt gratia operans
et cooperans. Ex parte vero doni gratuiti eadeꝫ gratia
per eſſentiam dicetur operans ⁊ cooperans. operans qui
dem ſm ꝙ informat animã. vt operans formaliter intelli
gatur per modū loquendi quo dicimus ꝙ albedo facit al
bum parietem. hoc eñ nullo modo eſt actus liberi arbi⸗
trij. cooperans vero dicetur ſm ꝙ inclinat ad actum in⸗
trinſecum vel extrinſecum. ⁊ ſm ꝙ preſtat facultatem ꝑ⸗
ſeuerandi vſqꝫ in finem. ¶ Ad ſecūdum dicendū. ꝙ di⸗ Ad 2
uerſi effectus qui attribuūtur gratie operanti ⁊ coope⸗
ranti. nõ poſſunt habitum diuerſificare. effectus aūt qui
attribuūtur gratie operanti ſunt cauſe effectuū qui attri
buūtur gratie cooperanti. Ex hoc autē ꝙ volūtas eſt in⸗
formata aliquo habitu. ſequitur ꝙ in actum volendi exe
at. ⁊ ex ipſo actu volendi cauſetur exterior actus. ex ipſa
eñ firmitate habitus cauſatur reſiſtentia qua reſiſtimus
peccato. Et ſic vnus ⁊ idem gratie habitus eſt qui in⸗
format animã ⁊ elicit actum interiorem ⁊ exteriorē. ⁊ quo
dãmodo perſeuerantiam facit inqꝫtum tentationibꝫ reſi⸗
ſtit. ¶ Ad tercium dicendū. ꝙ qꝫtumcūqꝫ homo habeat Ad 3
habitum gratie. ſemper tamen indiget diuina operatio⸗
ne qua in nobis operat̄ modis predictis. ⁊ hoc ꝓpter in⸗
firmitatem nature noſtre ⁊ multitudineꝫ impedimento⸗
rum. que quidem non erant in ſtatu nature condite. vn⸗
de magis tunc poterat homo ſtare ꝑ ſemetipſum qꝫ nūc
poſſit. etiam habens gratiã. non quidem propter defectū
gratie. ſed propter infirmitatem nature. qꝫuis etiam tūc
indiguerūt diuina prouidentia eos dirigente ⁊ adiuuan⸗
te. et ideo habens gratiam neceſſe habet petere diuinum
auxilium quod ad gratiã cooperãtem ꝑtinet. ¶ Et per Ad 4
hoc patet ſolutio ad quartum. ¶ Ad quintum dicendū Ad 5
ꝙ gratia non dicitur forma virtutum quaſi pars eſſentia
lis virtutum. ſic eñ oporteret ꝙ multiplicatis virtutibꝫ
multiplicetur gratia. Sed dicitur forma virtutuꝫ inqꝫ⸗ Act⁹ ſcu
tum actū virtutis formaliter complet ¶ Informat̄ autē tū īforma
actus virtutis tripliciter. Uno modo inqꝫtum circa ſub tur triplr
ſtantiam actus apponūtur debite conditiones. ꝑ quaruꝫ
limitationem in medio virtutis conſtituitur. et hoc ha⸗
bet actus virtutis a prudentia. nam medium virtutis ac
cipitur ſm rationem rectam. vt dicitur in ſecūdo ethico.
Et ſimiliter prudentia dicitur forma omniū virtutū mo
ralium. actus autem virtutis ſic conſtitutus in medio eſt
quaſi materialis reſpectu ordinis in finem vltimum. qui
quidem ordo apponitur actui virtutis ex imperio chari⸗
tatis. ⁊ ſic charitas dicitur eſſe forma reſpectu omniū ali
aruꝫ virtutum. Ulterius vero efficaciam merendi adhi⸗
bet gratia. nullus eñ operum noſtrorum valor reputare⸗
tur condignus eterne glorie. niſi preſuppoſita acceptatio
ne diuina. et ſic dicitur gratia eſſe forma ⁊ charitatis ⁊ ali
arum virtutum. ¶ Ad ſextum dicendū. ꝙ gratia preue Ad 6
niens ⁊ ſubſequens diſtinguūtur ſm ordinem eorum que
in eſſe gratuito inueniūtur. quorū quidem primū eſt ſub
iecti informatio ꝑ gratiaꝫ ſiue impij iuſtificatio. qđ idem
eſt. Secūdum vero eſt actus volūtatis. Tercium vero
eſt actus exterior. Quartum vero eſt ſpūalis effectus et
ꝑſeuerantia. Quintuꝫ vero premij conſecutio. Diſtin
guitur ergo vno modo gratia preueniens ⁊ ſubſequens
vt gratia preueniens dicat̄ qua iuſtificatur impius. ſubſe
quens vero ſm quam iuſtificatus operatur. Secūdo vt
preueniens dicatur ſm quã aliquis recte vult. ſubſequēs
ſm quam rectam volūtatem in exteriori operatione con⸗
ſequitur. Tercio vt gratia preueniens ad omnia hec refe

ſtatur.ſubſequens vero ad ꝑſeuerātiā in predictis. Quar
to vt preueniens gratia ad totum ſtatum meriti referat
gratia vero ſubſequens ad premium. In trib⁹ igitur pre
dictis diſtinctionib⁹ pꝫ qualiter preueniens ⁊ ſubſequēs
eſt eadem vel diuerſa ex his que ſupra de operante ⁊ co/
operante ſunt dicta. quia ſm hos modos idem videt̃ eſſe
gratia preueniens ⁊ ſubſequens q̄d operans ⁊ cooperās
ſm quartam etiā diſtinctionem ſi ipſum gratuitum do/
num in ſe accipiatur quod gratia dicitur. idem inuenitur
eſſe gratia preueniens ⁊ ſubſequens. Sicut em̄ charitas
vie non tollitur. ſed in patria remanet augmentata ꝓpter
hoc ꝙ in ſui rōne nullum defectum importat. ita etiā gra
tia cum nullum in rōne ſui importat defectum. per ſui au
gmentum fit gloria. Nec dicitur eſſe diuerſa ꝑfectio na/
ture in ſtatu vie ⁊ patrie q̄ꝫtum ad gratiam propter for/
mam diuerſam ꝑficientem. ſed propter diuerſam ꝑfectio
nis menſurā. Si autem gratiam accipiamus cum omni
bus virtutib⁹ quas informat. ſic gratia ⁊ gloria nō ſunt
idem. quia alique virtutes in patria euacuantur. vt fides
Ad 7 et ſpes. ¶ Ad ſeptimum dicendum. ꝙ actus exterior ⁊
interior q̄ꝫuis ſint diuerſa ꝑfectibilia. ſunt tamen ordina/
Ad 8 ta. quia vnus eſt cauſa alterius. vt dictum eſt. ¶ Ad
octauū dicendū. ꝙ in peccato eſt duo ꝯſiderare. ſcꝫ ꝯuer/
ſionem ⁊ auerſionem. ſm ꝯuerſionem quedā peccata ab
inuicem diſtinguūtur. ſed in auerſione ſunt ꝯnexa inq̄ꝫ/
tum homo ꝑ quodlibet peccatuꝫ mortale a bono incōmu
tabili auertitur. Peccatis ergo ex parte cōuerſionis vir/
tutes opponunt̃. ⁊ ſic diuerſa peccata diuerſis virtutibus
expellūtur. ſicut diuerſe ignorantie diuerſis ſcientijs. Ex
parte vero auerſionis omnia remittūtur ꝑ vnum q̄d eſt
gratia. ignorantie autem nō cōnectūtur in aliquo vno. ⁊
ideo non eſt ſimile. ¶ Ad nonū dicendū. ꝙ vna culpa nō
Ad 9 inuenitur formaliter ꝑficere om̄es culpas. ſed vnus ha/
bitus virtutis ⁊ gratie ꝑficit omnes virtutes. et hac ra/
tione vna culpa nō inficit om̄es potentias. ſicut vna gra
tia omnes potentias ꝑficit. non ita quidem ꝙ ſit in omni
bus ſicut in ſubiecto. ſed inq̄ꝫtum informat omniū potē/
Ad 10 tiarum actus ¶ Ad decimū dicendum. ꝙ illa gratia que
ſequitur vel intelligitur alius effectus diuine voluntatis
gratuite. vel intelligitur idem habitus gratie ad aliū ef/
Ad 11 fectum relatus. vt ex predictis paꝫ. ¶ Ad vndecimum
dicendū. ꝙ firme ⁊ immutabiliter habere habituꝫ ⁊ ope/
rari eſt conditio que requirit̃ ad omnem virtutem. vt pa
tet ꝑ phm̄. ij. ethico. et ideo iſte modus non requirit ſpe/
Ad 12 cialem habitum. ¶ Ad duodecimū dōm. ꝙ ſicut diuer/
ſe ꝟtutes ⁊ diuerſa dona ſpūſſancti ad diuerſos actus or/
dināt̃ur. ita etiam diuerſi ſacramentorū effectus ſunt vt
diuerſe medicine peccati. ⁊ participationes virtutis do
minice paſſionis. que a gratia gratum faciente dependēt
ſicut virtutes ⁊ dona. ſed virtutes ⁊ dona nomen ſpecia
le habent ꝑ hoc ꝙ actus ad quos ordinantur ſunt mani/
feſti. vnde etiam ſm nomen a gratia diſtinguūtur. Defe/
ctus autem peccati contra quos ſacramenta inſtituūtur
latentes ſunt. vnde ſacramentorū effectus nomen ꝓpriuꝫ
non habent. ſed nomine gratie nominant̃. dicunt̃ em̄ gra
tie ſacramentales. ⁊ penes has ſacramenta diſtinguūtur
ſicut penes ꝓprios effectus. Pertinent etiam illi effectus
ad gratiam gratum facientem que etiam cum iſtis effecti
bus coniūgitur. Et ſic cum iſtis proprijs effectib⁹ habēt
effectum ꝯmunem qui eſt gratia gratum faciens. qui etiā
Ad 13 ꝑ ſacramentum et non habenti datur. ⁊ habenti augetur.
Ad 14 Et per hoc paꝫ ſolutio ad decimūtercium ⁊ decimū
quartum. ¶ Ad decimūquintū dicendū. ꝙ omnia pecca Ad 15
ta ex parte auerſionis inferūt vnum vulnus. vt dictū eſt
et ſic per vnū donum gratie ſanantur. ſed ex parte ꝯuer/
ſionis inferūt diuerſa vulnera que ſanantur per diuerſas
virtutes ⁊ diuerſos ſacramentorum effectus. ¶ Ad de Ad 16
cimūſextum dicendū. ꝙ in paruulis etſi non ſit gratia co/
operans in actu. eſt tamen cooperans in virtute. illa em̄
gratia operans quā acceperunt ſufficiens erit cooperari
libero arbitrio quando ipſius vſum habere poterunt.
¶ Ad decimūſeptimū dōm. ꝙ ſicut eſſentia anime im/ Ad 17
mediate eſt eſſendi principium. operationis vero princi
pium eſt mediantibus potētijs. ita immediatus effectus
gratie eſt conferre eſſe ſpūale. quod ꝑtinet ad informatio
nem ſubiecti. ſiue ad iuſtificatiōem impij. que eſt effectus
gratie operantis. ſed effectus gratie mediantibus virtu
tibus ⁊ donis eſt elicere actus meritorios quod pertinet
ad gratiam cooperantem. ¶ Ad decimūoctauū dicendū Ad 18
ꝙ duos actus. qui ſunt operationes diſtincte ⁊ ad inui/
cem non ordinate. non poteſt vnus habitus cauſare ſimul
et ſemel. ſed duos actus quorum vnus ſit operatio. ⁊ ali/
us ſubiecti informatio. Vel etiā duas operationes. qua
rum vna ſit cauſa alteri⁹. ſicut actus interior eſt cauſa ex/
terioris. vnus habitus ſimul cauſare poteſt. ⁊ ſic ſe habēt
actus gratie operātis ⁊ cooperātis. vt ex dictis paꝫ

Sexto querit̃. vtrum

gr̄a ſit in eſſentia anime ſicut in ſubiecto ¶ Et .i.
videtur ꝙ non. Sicut ſe habet habitus qui eſt in poten/
tia anime ad effectum potentie. ita ſe debet habere habi/
tus vel ꝑfectio exiſtens in eſſentia ad eſſentie effectuꝫ. ſed
habitus qui eſt in potentia aliqua ꝑficit potentiā ad ac/
tum ſuū. ſicut charitas ꝑficit voluntatem ad volendum.
ꝓprius autēꝫ effectus eſſentie anime eſt eſſe q̄d anima cor/
pori confert. quia anima ſm ſuam eſſentiā eſt forma corpo
ris. cum ergo gratia non ꝑficiat ad eſſe naturale. q̄d ani/
ma corpori confert. non erit in eſſentia anime ſicut in ſub
iecto. ¶ Pre. Oppoſita nata ſunt fieri circa idem. gra/
tia autē ⁊ culpa opponūtur. cū ergo culpa non ſit in eſſen 2
tia anime. quod paꝫ ex hoc ꝙ nihil ab eſſentia anime pri
uatur. cum tamen peccatū ſiue culpa ſm Augu. ſit ꝓua/
tio modi ſpeciei ⁊ ordinis. videtur ꝙ gratia nō ſit in eſſen
tia anime ſicut in ſubiecto ¶ Pre. Gratuita preſupponūt 3
naturalia. ſed potētie ſunt naturales ꝓprietates anime ſm
Auicen̄. ergo gratia non eſt in eſſentia anime niſi preſup
poſita potentia. ⁊ ſic eſt immediate in potētia ſicut in ſub
iecto. ¶ Pre. Ibi eſt habitus vel quecūqꝫ forma vbi in/ 4
uenitur eius effectus. ſed effectus gratie quilibet tam ope
rantis q̄ꝫ cooperātis inuenitur in potentijs. vt paꝫ per
ſingulos inducenti. ergo gratia eſt in potentijs anime ſi/
cut in ſubiecto. ¶ Pre. Imago recreationis reſpondet 5
imagini creatiōis. que duplex imago diſtinguitur in glo.
ſup illud p̄s. Signatum eſt ſuper nos lumen ⁊c. ſed ima
go creationis attenditur ſm potentias. ſcꝫ ſm memoriā
intelligentiaꝫ ⁊ volūtatem. que tres vires anime ſunt. vt
Magiſter dicit in p° ſenten. iij. diſt. ergo ⁊ gratia aie po
tentias reſpicit. ¶ Pre. Habitus acquiſiti contra habi 6
tus infuſos diſtinguūtur. ſed om̄es habitus acquiſiti ſūt
in potentijs anime. ergo ⁊ gratia que eſt donū habituale
infuſum. ¶ Pre. Scdm Auguſtinū per gratiam bona 7
volūtas hominis preparatur. ſed non niſi inq̄ꝫtum per

gratiā volūtas pficit. ergo gratia eſt pfectio volūtatis ⁊
ſic eſt in volūtate ſicut in ſubiecto. ⁊ nō eſt in eſſentia aīe
Cōtra ¶ Sed ɔtra. Gratia eſt in anima ſm ꝙ ad deum or/
dinatur. ſed tota anima ordinatur ad deum ſe habens in
potentia accipiendi aliquid ab ipſo. ergo anima ſm ſuā
totalitatem eſt gratie ſuſceptiua. ſed totum in anima eſt
ipſa anime ſubſtantia. partes vero potentie. ergo aīa ſm
ſuam ſubſtantiā eſt ſubiectum gratie. ¶ Pre. Primum
dei donū eſt in eo quod eſt in nobis prius ⁊ deo ꝓpinqui
us. ſed gratia eſt primū donū in nobis. ipſa em̄ precedit
et fidem ⁊ charitatem. ⁊ alia huiuſmodi. vt patꝫ per Au
guſtinū in .iij. li. de predeſtinatione ſanctoꝝ. Id autē qđ
in nobis prius eſt ⁊ deo ꝓpinquius eſt anime eſſentia a q̄
fluunt potentie. ergo gratia eſt in eſſentia anime ſicut in
ſubiecto. ¶ Pre. Idem creatum non poteſt eſſe in diuer
ſis potentijs. ſed gratia eſt quid creatum. ergo nō poteſt
eſſe in diuerſis potentijs. ſed cum gratia ſe extendat ad
omniū potentiaꝝ actus inq̄tū poſſunt eſſe meritorij. vel
eſt in eēntia aīe vel in oib⁹ potētijs. ſꝫ nō ē in oib⁹ potētijs
ſicut i ſubiecto. ḡ eſt in eēntia aīe ſicut i ſubiecto ¶ Pre.
Cauſa ſecūdaria per prius recipit influentiam cauſe pri/
me q̄ȝ effectus cauſe ſecūdarie. ſed eſſentia anime eſt prin/
cipium potentiarum. ⁊ ſic eſt cauſa ſecūdaria potentiarū
quarum prima cauſa eſt deus. ergo eſſentia aīe ꝑ pus re
cipit influentiā gratie q̄ȝ potentie

Rᷝᵒ ¶ Reſponſio dōm. ꝙ ſicut dictum eſt prius. de gra/
Opio. i. tia eſt duplex opinio. Una que dicit gratiam ⁊ virtutem
idem eſſe ſm ſubſtantiam vel eſſentiam. ⁊ ſm hāc neceſſe
eſt dicere ꝙ ſit in potentia anime ſicut in ſubiecto ſm rei
veritatem eo ꝙ virtus que perficit ad operandum nō mi
ſi in potentia eſſe poteſt. que eſt operationis principium
ſed per quandam appropriationem poteſt dici ſm hanc
opinionem ꝙ gratia reſpicit eſſentiam. virtus vero po/
tentiam ſm ꝙ gratia ⁊ virtus. etſi non per eſſentiam ſal/
tem differunt ratione. quia gratificatio per prius ad ipā
animā pertinet q̄ȝ ad actus eius. cum non ꝓpter actus ac
ceptetur a deo. ſed econuerſo. vt dictum eſt. ¶ Alia ve
Opio ſc̃. Thome. ro opinio quam ſuſtinemus eſt ꝙ gratia ⁊ virtus nō ſunt
idem per eſſentiam. ⁊ ſm hoc neceſſe eſt dicere ꝙ gratia
ſit in eſſentia anime ſicut in ſubiecto ⁊ non in potentijs.
quia cum potētia inq̄tum huiuſmodi ordinetur ad ope
rationem. oportꝫ perfectionem potentie ſm ꝓpriam ratio
nem ad operationem ordinari. Iſtud autem eſt quod fa
cit rationem virtutis vt ſit proxime perfectiua ad recte
agendum. vnde oporteret ſi gratia in potentia aīe eēt ꝙ
eſſet idem cum aliqua virtutum. Si ergo hoc nō ſuſtine
tur oportet dicere ꝙ gratia ſit in eſſentia anime perficiēs
ipſam animam inq̄tum dat ei quoddam eſſe ſpirituale.
et facit eam per quādam aſſimilationem conformem di/
uine nature. vt habetur .ij. Pe. i. ſicut virtutes perficiunt
potentias ad recte agendum.

Ad .j. ¶ Ad primū ergo dicendū. ꝙ q̄uis gratia non ſit pn
cipium eſſe naturalis. perficit tamen eſſe naturale inq̄tū
Ad 2 ſuperaddit ſpirituale. ¶ Ad ſecūdum dicendum. ꝙ cul/
pa actualis non poteſt eſſe niſi in potentia anime. que eſt
principium actus. culpa autem originalis eſt in anima ſm
eſſentiam ſuam per quam coniungitur vt forma carni ex
qua infectio originalis in anima contrahitur. Et q̄uis
ab anima nihil eſſentialium auferatur. impeditur tamen
ordo ipſius eſſentie ad gratiam per modum cuiuſdam
elongationis. ſicut contrarie diſpoſitiones elongant po/
Ad 3 tentiam materie ab actu forme. ¶ Ad tercium dicendū

ꝙ gratuita preſupponunt naturalia ſi proportionabiliter
vtraq; accipiantur. ⁊ ideo virtus que eſt gratuitum ope
rationis principium preſupponit potentiam que eſt prin
cipium naturale eiuſdem. et gratia que eſt principiū eſſe
ſpūalis pſupponit eſſentiam anime que eſt pncipium eſſe
naturalis. ¶ Ad quartum dicendum. ꝙ primus ⁊ im/ Ad 4
mediatus gratie effectus inuenitur in eſſentia anime ſꝫ
informatio ſm eſſe ſpirituale. ¶ Ad quintum dicendū Ad 5
ꝙ imago creationis conſiſtit in eſſentia ⁊ in potentijs ſm
ꝙ per eſſentiam anime repreſentatur diuine eſſentie vni/
tas et per diſtinctionem potentiarum diſtinctio perſona
rum. et ſimiliter imago recreationis conſiſtit in gratia et
in virtutibus. ¶ Ad ſextum dicendum. ꝙ habitus ac/
quiſiti cauſantur ex noſtris actibus. et ideo non pertinēt Ad 6
ad animam. niſi mediantibus potentijs quarum ſunt
actus. gratia autem eſt ex influentia diuina. ⁊ ideo nō eſt
ſimile. ¶ Ad ſeptimum dicendum. ꝙ gratia preparat Ad 7
volūtatem mediāte charitate cuius eſt forma

Septimo querit̃. vtꝝ

gratia ſit in ſacramentis. ¶ Et videtur ꝙ non 1
Culpa em̄ opponitur gratie. ſed culpa non eſt in aliquo
corporali. ergo nec gratia eſt in ſacramentis. que ſunt ele
menta materialia. ſm Hugo. de ſancto victore ¶ Pre. 2
Gratia ordinatur ad gloriam. ſed ſola natura rationalis
eſt capax glorie. ergo in ea ſola poteſt eſſe gratia. ⁊ ita non
eſt in ſacramentis. ¶ Pre. Gratia inter maxima bona 3
computatur. ſed maxima bona ſunt in medijs bonis ſi/
cut in ſubiecto. cum ergo media bona ſint anima ⁊ poten
tie eius. videtur ꝙ gratia non poſſit eſſe in alio ſubiecto.
et ſic non eſt in ſacramentis. ¶ Pre. Sicut ſe habet ſub 4
iectum corporale ad accidens corporale. ita ſubiectū ſpi
rituale ad accidēs ſpirituale. ergo permutatim ſicut ſub/
iectum corporale ad accidens ſpirituale. ita ſubiectū ſpi
rituale ad accidens corporale. ſed accidens corporale in
nullo ſubiecto ſpirituali eſſe poteſt. ergo nec accidens ſpi
rituale. quod eſt gratia. poteſt eſſe in corporalibus elemē
tis ſacramentorum.

¶ Sed contra eſt qđ Hugo de ſancto victo. dicit ꝙ Inſtātie
ſacramenta ex ſanctificatione inuiſibilē gratiam ɔtinent. 1
¶ Pre. Gal. iij. dicit apoſtolus ſacramēta legalia eſſe in 2
firma ⁊ egena elementa. que gratiam non cōtinent. vt di
cit gloſa. ſi ergo in ſacramentis noue legis nō eſſet gratia
etiam eſſent ⁊ infirma ⁊ egena elementa. quod eſt abſur 3
dum. ¶ Pre. Sup illud ps. Poſuit tenebras latibulū
ſuū. dicit gloſa. ꝙ remiſſio peccatorū poſita eſt in baptiſ/
mo. remiſſio autē peccatoꝝ eſt ꝑ grām. ergo gratia eſt in
ſacramento baptiſmi. ⁊ pari rōne in alijs

¶ Reſponſio dōm. ꝙ gratia eſt in ſacramentis. nō q/ Rº
dem ſicut accidens in ſubiecto. ſed ſicut effectus in cauſa
per modum illum quo ſacramenta cauſa gratie eſſe poſ/
ſunt. ¶ Effectus autem dicitur eſſe in cauſa dupliciter. Effect⁹ ē
Uno modo ſm ꝙ cauſa habet dominiū ſupra effectum. ſi in cā dup.
cut actus noſtri dicunt̃ eſſe in nobis. ⁊ ſic nullus effect⁹ in
cā inſtrumentali eſt que nō mouet niſi mota. vñ nec grā
in ſacramentis. Alio modo ꝑ ſimilitudinē ſm ꝙ pducit
cā effectū ſibi ſimilē. Et q̄ttuor modis hoc ɔtingit. vno
mō qñ ſimilitudo effectus eſt in cauſa ſm eſſe naturale. ⁊
ſm eandem rōnem. ſicut eſt in effectib⁹ vniuocis ꝑ quem
modum poteſt dici ꝙ calor aeris eſt in igne calefaciente.
Secundo modo quando ſimilitudo effectus eſt in cauſa

ſm eſſe naturale.ſed non ſm eandē rōnem.ſicut patet in
effectibus equiuocis.p quem modū calor aeris eſt in ſo-
le. Tercio modo quando ſimilitudo effectus eſt in cauſa
non ſm eſſe naturale.ſed ſpūale.tamen quietū.ſicut ſimili
tudines artificiatoꝝ ſunt in mente artificis.vt forma do
mus in edificatore. forma eñ domus in edificatore non
eſt natura q̄dam.ſicut virtus calefactiua in ſole. vel calor
in igne.ſed eſt q̄dam intentio intellectualis in anima qui
eſcens. Quarto modo quādo ſimilitudo effectus nō ſm
eandē rōem.neq; vt natura q̄dam. neq; vt quieſcens in
anima.ſed per modū defluxus eſt in cauſa. ſicut ſimilitudi
nes effectuū ſunt in inſtrumentis q̄bus mediantibus de-
fluūt forme a cauſis p̄ncipalib⁹ in effect⁹. Et h̄ mō grā ē
in ſacramentis.ſed tanto minus quāto ſacramenta nō p
ueniunt directe ⁊ immediate ad ipſam gratiā. de q̄ nunc
loquimur.ſed ad proprios effectus.qui dicunt ſacramen
tales ad quos ſequitur infuſio grē gratumfacientis

Ad .j. ¶ Ad primū ergo dōm q etiā culpa eſt ſicut in cā in
aliquo puro corporali.ſicut in ſemine originale peccatuz.
Ad 2 ¶ Secundū et terciū concludūt.q gratia nō ſit in ſacra-
Ad 3 mentis ſicut in ſubiecto. ¶ Ad quartū dicendum q ſpiri
Ad 4 tuale non poteſt eſſe inſtrumentū rei corporali. ſicut econ
uerſo.⁊ ideo nō tenet in propoſito proportio cōmutata.
So. inſtã ¶ Alia que ſunt in oppoſitum concedimus.vt tamen in-
telligatur gratia eſſe in ſacramentis.ſicut in cauſis inſtru
mentalibus ⁊ diſpoſitionib⁹. et hoc ratione virtutis. per
quam ad gratiam operantur

¶ Materia viceſimaoctaua
De iuſtificatione impij.

Queſtio xxviij. de iu
ſtificatione impij. Et habet queſtiones no-
uem Prima. vtrum iuſtificatio impij ſit re-
miſſio peccatoꝝ Secūda. vtruz peccatoꝝ remiſſio poſſit
eſſe ſine gratia Tercia. vtrū ad iuſtificatōem impij liberū
arbitriū requirat Quarta. quis motus liberi arbitrij ad
iuſtificatōem req̄ratur, vtrū ſcil; motus in deuz Quinta
vtrum in iuſtificatione impij req̄ratur motus liberi arbi-
trij in peccatum Sexta. vtrum gratie infuſio ⁊ culpe re-
miſſio ſint idem Septima. vtrum remiſſio culpe natura
liter p̄cedat infuſionem gratie Octaua. vtrum in iuſtifi-
catione impij motus liberi arbitrij naturaliter p̄cedat in-
fuſionem gratie Nona. vtrum iuſtificatio ſit in inſtanti

Queſtio eſt de iu-
ſtificatione impij. Et p̄mo queritur.
Utrum iuſtificatio impij ſit remiſſio
peccatoꝝ ¶ Et videt q nō. iuſtifica
tio eñ a iuſticia dr que eſt vna virtus
peccatoꝝ āt remiſſio nō fit tm̄ p vnā
virtutē.nam peccatū nō vni tm̄ virtuti opponit. ſed omi-
bus.ergo iuſtificatio non eſt peccatoꝝ remiſſio. ¶ Sed
2 diceres.q peccatoꝝ remiſſio fit p iuſticiam generalem.
¶ Sed contra. Juſticia generalis ſm pħm in .v. ethicoꝝ
eſt idem quod omis virtus. remiſſio aūt peccatoꝝ nō eſt
effectus virtutis.ergo peccatoꝝ remiſſio nō debz dici iu-
ſtificatio.ſed magis gratificatio. ¶ Pre. Si p aliquā vir- 3
tutez fiat peccatoꝝ remiſſio.p illam p̄cipue fieri oportet
que cum peccato ſimul eſſe nō poteſt. hec aūt eſt charitas
que nunq̄ eſt infōrmis. ergo remiſſio peccatoꝝ nō habet
iuſticie attribui.ſed magis charitati ¶ Pre. Idez videt
ex hoc quod dr Prouerb.x. vniuerſa delicta operit chari 4
tas ¶ Pre. Peccare eſt mors ſpūalis anime.morti autez
vita opponitur.cum ergo vita ſpūalis precipue fidei attri 5
buatur in ſcriptura.vt patet Abac.ij. ⁊ Roma.i. iuſtus
aūt ex fide viuit. videt q peccatoꝝ remiſſio fidei attribui
debet.⁊ non iuſticie ¶ Prete. Idem videtur ex hoc quod 6
dicit Actuū .xv. fide purificans corda eoꝝ. ¶ Pre. Juſti
ficatio precedit gratiā ſicut motus terminū ad quem, re 7
miſſio autē peccatoꝝ ſeq̄tur gratiā.ſicut effectus cauſam.
ergo iuſtificatio eſt prior q̄z peccatoꝝ remiſſio. et ſic non
ſunt idem ¶ Pre. Juſticie actus eſt reddere debituz.ſed 8
peccatori nō debetur venia.ſed magis pena.remiſſio ergo
peccatoꝝ non debet iuſticie attribui. ¶ Pre. Juſticia re- 9
ſpicit meritum.miſericordia autē miſeriam.vt dr Bern.
ſed peccatoris nō eſt aliquod meritū.ſed magis eſt in ſta
tu miſerie.quia miſeros facit populos peccatuz.vt habet
Prouerb. xiiij.ergo remiſſio non debet iuſticie attribui.
ſed magis miſerie ¶ Sed diceres. q licet in peccatore nō
ſit meritum condigni.eſt tamen in eo meritum congrui.
¶ Sed contra. Juſticia equalitatē requirit.meritum āt 10
congrui nō eſt equale premio. ergo meritum congrui nō
ſufficit ad rōnem iuſticie. ¶ Pre. Remiſſio peccatoruz eſt 11
vnum de quattuor que requirunt ad iuſtificationē impij
ergo iuſtificatio impij non eſt peccatoꝝ remiſſio. ¶ Pre. 12
Quicūq; fit iuſtus iuſtificatur. ſed aliquis factus eſt iu-
ſtus cui peccata remiſſa non ſunt.ſicut chriſtus ⁊ primus
hō in ſtatu innocentie ſi gratiam habuit.ergo iuſtificatio
nō eſt peccatoꝝ remiſſio

¶ Sed contra eſt quod dr in gloſa Roma.viij. ſuper Contra
illud.quos vocauit.hos et iuſtificauit.gloſa.in remiſſio-
ne peccatoꝝ.ergo peccatoꝝ remiſſio eſt iuſtificatio.

¶ Rñſio dōm q differentia eſt inter motū ⁊ mutatio R°
nē. Nam motus eſt quo aliquid affirmatiue ſignatū ab- Drñt mot⁹ et mutatio
ijcitur.⁊ aliquid affirmatiue ſignatum acq̄ritur. Eſt eñ
motus de ſubiecto in ſubiectum.vt dr in q̄nto phiſicoꝝ.
Per ſubiectuz autem intelligit aliquid affirmatiue mon-
ſtratum.vt album ⁊ nigrum.vñ vnus motus alterationis
eſt quo album abijcit ⁊ nigrum acq̄ritur. Sed in mutatō
nibus que ſunt generatio ⁊ corruptio aliter eſt. nam ge-
neratio eſt mutatio de non ſubiecto in ſubiectū. vt de nō
albo in album. Et ideo in abiectiōe vnius affirmatiui et
adeptione alterius. oportet duas mutationes intelligi.
quaꝝ vna ſit generatio ⁊ alia corruptio. vel ſimplr vl ſm
quid. Sic ergo ſi in tranſitu qui eſt de albedine in nigredi
nem conſideretur ipſe motus, idem motus ſignificat per
ablationem vnius ⁊ inductōem alterius. non aūt ſignifi-
catur eadem mutatio ſed diuerſa, tamen ſe inuicem cōco-
mitantes. quia generatio vnius non eſt ſine corruptione
alterius. Juſtificatio aūt ſignificat motum ad iuſticiam
ſicut dealbatio motum ad albedinem. q̄uis etiam poſſit
iuſtificatio ſignificare formalem iuſticie effectum. nam iu-
ſticia iuſtificat.ſicut albedo facit album. Si ergo iuſtifica
tio accipiatur vt q̄dam motus.cum oporteat eundē mo
tum intelligi quo petm̄ aufert ⁊ iuſticia inducit. idez erit
iuſtificatio ⁊ peccatoꝝ remiſſio. differēs vero ſolum rōne
prout ambo eundē motū nomināt.ſed vnū ſm reſpectuz
ad terminū a q̄. aliuz vo ſm reſpectū ad terminū ad quē

Si autem iuſtificatio accipiatur per viam mutatiõis ſic
aliam mutationem ſignificat iuſtificatio. ſcʒ generationẽ
iuſticie ⁊ aliam peccatoꝝ remiſſio. ſcʒ corruptionem cul/
pe. ſic autem iuſtificatio ⁊ remiſſio peccatoꝝ non erunt
idem niſi ꝑ concomitantiã. Quocunqꝫ autem modo iu/
ſtificatio accipiaꝛ. oportet ꝙ a tali iuſticia dicaꝛ que pecca
to cuilibet oppoſita ſit. nam ⁊ motus eſt de ↄtrario in cõ
trariũ. ⁊ generatio ⁊ corruptio ſeſe cõcomitantes contra
Juſticia dici rioꝝ ſunt. ¶ Dicitꝛ aũt iuſticia tripliciter. vno modo ſm
tur triplr. ꝙ eſt ſpecialis virtus contra alias cardinales diuiſa ꝑut
oſtenditur iuſticia qua homo dirigiꝛ in his que veniunt
in cõmutationeʒ vite. ſicut ſunt contractus diuerſi. Hec
autem virtus non eſt omĩ peccato cõtraria. ſed tm̃ illis q̃
circa huiuſmodi cõmutationes fiunt. ſicut furtum rapi/
na ⁊ alia huiuſmodi. vnde ſic non poteſt hic accipi. Alio
modo dicitꝛ iuſticia legalis. que ſm phm eſt omĩs virtus
ſola rõne a virtute differens. Uirtus enĩ ſm ꝙ actũ ſuũ
in bonũ cõmune ordinat. ad quod etiam intendit legiſla
tor. iuſticia legalis dicitꝛ. quia legem ſeruat. ſicut fortis cũ
in acie fortiter confligit ꝓpter ſalutem reipublice. Sic er
go patet ꝙ q̃uis omĩs virtus ſit iuſticia legalis quodã/
modo. non tamẽ actus quilibet virtutis eſt actus legalis
iuſticie. ſed ille ſolus qui eſt ad bonum commune ordina
tus. quod non poteſt contingere de actu cuiuſlibet virtu
tis. ⁊ ſic ꝑ cõſequens nec actus omnis cuiuſlibet peccati
iuſticie legali opponiꝛ. Unde nec a iuſticia legali dici po/
teſt iuſtificatio que eſt remiſſio peccatoꝝ. Tercio modo
iuſticia nominat quendaʒ ſtatum ꝓprium. ſm quẽ homo
ſe habet in debito ordine ad deum. ad proximũ. ⁊ ad ſeip/
ſum. vt ſcʒ inferiores vires in eo ſuperiori ſubdanꝛ. quod
appellat phs in q̃nto ethicoꝝ. iuſticiam metaphorice di/
ctam. cuʒ conſidereꝛ inter diuerſas vires eiuſdem ꝑſone
iuſticia ꝓprie dicta ſemꝑ exiſtente inter diuerſas ꝑſonas.
Et huic iuſticie omne peccatũ opponiꝛ. cum ꝑ quodlibet
peccatũ aliquid de predicto ordine corrumpaꝛ. Et ideo
ab hac iuſticia iuſtificatio denominaꝛ. ſiue ſicut motus a
termino. ſiue ſicut effectus formalis a forma.
¶ Ad primũ ergo dicendũ ꝙ obiectio illa procedit de iu
Ad .j. ſticia ſpeciali. ¶ Ad ſecunduʒ dicendũ ꝙ iuſtificatio dicaꝛ
Ad 2 non a iuſticia legali que eſt omĩs virtus. ſed a iuſticia q̃
dicit generalem rectitudinẽ in anima. a qua tamẽ potius
q̃ꝫ a gratia iuſtificatio denominaꝛ. quia huic iuſticie dire/
cte ⁊ immediate omne peccatũ opponitur. cum omẽs po
tentias aĩe attingat. gratia vero eſt in eſſentia aĩe ¶ Ad
tercium dõm ꝙ charitas dꝛ cauſa remiſſionis peccatoꝝ in
Ad 3 quantũ ꝑ eam homo ↄiungiꝛ a quo auerſus in pctõ erat.
non tamẽ omẽ peccatũ directe ⁊ immediate charitati op
poniꝛ. ſed ꝑdicte iuſticie ¶ Et ꝑ hoc pʒ ſolutio ad quartũ
Ad 4 ¶ Ad .v. dõm ꝙ vita ſpũalis attribuiꝛ fidei. eo ꝙ in actu
Ad 5 fidei primũ manifeſtaꝛ ſpũalis vita. ſicut dꝛ in ſcdo de aĩa
ꝙ viuere ineſt viuentibꝫ ſm aĩam vegetabilẽ. ꝓpter hoc ꝙ
in eius actu ꝑmo manifeſtaꝛ vita. non tñ omĩs actus vite
naturalis eſt ꝑ animã vegetabileʒ. Et ſiliter nõ omĩs ac/
tus vite ſpũalis eſt fidei. ſed etiã aliaꝝ virtutũ. vnde non
omẽ peccatũ directe ⁊ immediate fidei opponiꝛ ¶ Ad .vi.
Ad 6 dõm ꝙ purificatio cordium fidei attribuiꝛ inquantũ in
purificatione ꝑdicta primo apparet motus fidei. acceden
tem enĩ ad deuʒ oportet credere. vt habeꝛ Heb. xi. ¶ Ad
Ad 7 ſeptimũ dõm. ꝙ ſicut iuſtificatio ꝑt accipi non vt motus
ad iuſticiam. ſed vt effectus formalis iuſticie. ita etiã re/
miſſio culpe. Nam ſicut iuſticia formaliter iuſtificat. ita
etiaʒ culpã formaliter abijcit. ſicut albedo formaliter ab/
ijcit nigredinẽ. ſic ergo remiſſio culpe vt eſt formalis effe/
ctus iuſticie vel gratie. ſequtur gratiã. ⁊ ſimiliter iuſtifica/
tio. prout aũt ſignificaꝛ vt motus q̃dam. ꝑintelligitur ad
gratiam. ſicut et iuſtificatio. ¶ Ad octauũ dõm ꝙ aliqua Ad 8
operatio poteſt duplr nominari. ſcilʒ a principio et a fine. Diſtictio
ſicut actio qua medicus agit in infirmũ nominaꝛ medica/
tio ex parte ꝑncipij. qꝛ medicus eſt cauſa effectus medici
ne. Sed ex ꝑte finis dꝛ ſanatio. qꝛ eſt via ad ſanitatem. ſi/
cut ergo peccatoꝝ remiſſio dꝛ iuſtificatio ex ꝑte termini
vel finis. ſic dꝛ etiam miſeratio ex ꝑte principij inquantuʒ
eſt opus diuine miſericordie. q̃uis etiaʒ in remiſſione pec
catoruʒ aliqua iuſticia ſeruetur ſm ꝙ omnes vie domini
ſunt miſericordia ⁊ veritas. ꝑcipue q̃dem ex parte dei in
quantũ remittendo peccata facit quod eum decet. ſm ꝙ
Anſel. dicit in ꝓſolo. cum parcis peccatoribꝫ iuſtum eſt.
decet enĩ te. Et hoc eſt quod in pͣs. dicitꝛ In iuſticia tua li
bera me. Aliquo etiam modo. licet non ſufficienter. appa
ret iuſticia ex parte eius cui peccatũ remittiꝛ inquantum
in eo aliqua diſpoſitio ad gratiam inueniꝛ. licet inſufficiẽs.
¶ Et ꝑ hoc patet ſolutio ad nonũ ⁊ ad decimuʒ. ¶ Ad Ad 9
vndecimũ dicendũ. ꝙ remiſſio peccatoꝝ diſtinguitur ali/ Ad 10
quo modo vel re vel rõne a iuſtificatione. ⁊ ſic condiuidiꝛ Ad 11
cõtra gratie infuſionem. et ponitur vnũ de quattuor que
ad iuſtificationẽ impij requiruntur. ¶ Ad duodecimũ dicẽ
dum ꝙ ad iuſtificatõem inquantũ huiuſmodi ꝑtinet iu/ Ad 12
ſticie collatio. ſed inquantũ eſt impij iuſtificatio. ſic ad eã
pertinet peccatoꝝ remiſſio. ⁊ hoc modo chriſto non com/
petit. nec etiam homini in ſtatu innocentie.

Secũdo queritꝛ. vtruʒ

remiſſio poſſit eſſe ſine gratia ¶ Et videꝛ ꝙ ſic .j.
Facilius enĩ eſt deſtruere q̃ꝫ cõſtruere. ſed homo ſufficit
ꝑ ſeipſum ad conſtruendũ peccata. ergo per ſeipſum ſuffi
cit ad deſtruẽdũ pctã. ⁊ ita remiſſio peccatoꝝ ꝑt fieri ſine
gratia ¶ Preterea. Cõtraria peccata non poſſunt ſimul in/ 2
eſſe eideʒ. ſed aliquis qui fuit in peccato poteſt trãſire ad
contrariũ per ſeipſum. ſicut qui fuit auarus poteſt ꝑ ſeip/
ſum fieri prodigus. ergo aliquis poteſt ꝑ ſeipſum exire a
peccato in quo fuit. ⁊ ſic ad remiſſionẽ peccatoꝝ non req̃
ritur gratia. vt videꝛ ¶ Sed diceres. ꝙ peccata ſunt con
traria ſicut contrarij actus. non aũt ſicut cõtrarie forme
¶ Sed contra. Peccatum adhuc manet quando actus 3
tranſit. vt Aug⁹. dicit in libro de nup. et concupiſcẽ. Nec
ad remiſſionẽ peccati ſufficit ꝙ actus peccati tranſiret. er
go aliquid remanet in peccato quod remiſſione indiget.
ſed contrarioruʒ contrarij ſunt effectus. illa ergo que ex
contrarijs peccatis remanent ſunt contraria. ⁊ ſic nõ poſ/
ſunt ſimul eſſe. ⁊ ita ſequitur idem quod prius. ¶ Preterea.
Contrarioꝝ mediatoruʒ vnum poteſt remoueri ſine hoc 4
ꝙ aliud inducaꝛ vt nigredo poteſt expelli abſqꝫ inductio
ne albedinis. Sed inter ſtatum culpe ⁊ ſtatum gratie eſt
aliquod mediũ. ſcʒ nature condite. in quo ſm quoſdã ho
mo neqꝫ gratiam habuit neqꝫ culpam. ergo non eſt neceſ/
ſariũ ad remiſſionem culpe ꝙ aliquis gratiam accipiat
¶ Preterea. Plus poteſt deus in reparando q̃ꝫ homo poſ/ 5
ſit in corrumpendo. ſed homo potuit a ſtatu nature in
quo grãm nõ habebat corruere in ſtatuʒ culpe. ergo deus
ꝑt hoiem a ſtatu culpe reducere in ſtatũ nature ſine grã.
¶ Pre. Peccatum poſtq̃ꝫ actu tranſit dicitur remanere 6
reatu. ſm Aug⁹. in libro de nup. ⁊ cõcu. inquantũ actus

peccati p̄teritus imputatur ad penā. ergo ecōtrario dici-
tur remitti ſm q̄ non imputatur ad penam. ſm illud p̄s.
Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. ſed
imputare vel nō imputare ponit aliquid tm̄ in deo impu
tāre vel non imputāre. ergo ad remiſſionē peccati non re
8 quiritur gratia in eo cui peccatum remittitur. ¶ Prete.
Quicūq̄ eſt totaliter cauſa alicuius. poteſt totaliter in il
lud ad deſtruendū illud et cōſtruendū. quia ceſſante ope-
ratione cauſe ceſſat effectus. ſed homo totaliter eſt cauſa
peccati. ergo totaliter poteſt in peccatum deſtruendum
vel conſtruendū. ꝛ ſic vt videtur. homo ad remiſſionem
9 peccati gratia non indiget. ¶ Prete. Cum peccatū ſit in
anima. illo ſolo poteſt fieri remiſſio peccatoꝝ quod ani
me illabitur. Solus aūt deus anime illabitur ſm Aug⁹.
ergo ſolus deus p ſeipſum abſq̄ gratia peccatū remittit
10 ¶ Prete. Si gratia remouet culpam. aut gratia que eſt
aut gratia que non eſt. Nō autem gratia que non eſt. q̄a
quod nō eſt non facit aliquid. Similiter nec gratia que ē
quia cum ſit accidens. eius eſſe eſt ineſſe. cum autē ineſt
gratia iam culpa nō ineſt. ꝛ ita expelli nō poteſt. ergo gra-
11 tia non req̄ritur ad remiſſionem culpe ¶ Pre. Gratia et
culpa nō poſſunt ſimul eſſe in anima. ſi ergo gratia infun
ditur ad remiſſionē culpe. oportet q̄ culpa p̄mo fuerit in
anima quando gratia non erat. ergo cum culpa eſſe deſi-
erit. erit dare vltimū inſtans in quo culpa fuit. Et ſimili-
ter cum gratia eſſe incipiat. oportet dare primū inſtans
in quo gratia ineſt. Hec autē oportet eſſe duo inſtantia.
quia gratia et culpa non ſimul inſunt. vt dictum eſt. In-
ter quelibet autem duo inſtantia eſt tempus mediū. vt
probatur in ſexto phiſicoꝝ. ergo erit aliquod tempus in
quo nec culpam nec gratiam habet. ꝛ ſic non eſt neceſſaria
gratia. vt videtur. ad remiſſionē culpe ¶ Prete. Auguſti
12 nus dicit. q̄ quia deus nos amat. ideo deus nobis ſua do
na dat. ꝛ non econuerſo. Donum ergo gratie preſuppo-
nit diuinū amorem. ſed amor ille diuinus quo deus pa-
ter diligit vnigenitū ſuum ꝛ mēbra eius. non eſt hominis
exiſtentis in culpa. ergo culpe remiſſio precedit gratiā or-
dine nature. ꝛ ſic gratia non ſeq̄tur ad peccatoꝝ remiſſio-
13 nem ¶ Pre. Per circūciſionem remittebatur in lege pec
catum originale. vt patet p Bedam. circūciſio autē non
conferebat gratiam. quia cum minima gratia ſufficiat ad
reſiſtendū cuilibet tēptationi. homo in ſtatu legis habuit
vnde concupiſcentiam poſſet vincere. et ſic lex vetus non
occidebat occaſionaliter. vt dicitur Roma. ſeptimo. ꝛ ſic
etiam non fuit neceſſaria mors chriſti. quia ſi ex lege eſt iu
ſticia chriſtus gratis mortuus ē. vt dꝛ Galla. ij. hoc autē
eſt incōueniens. ꝛ ſic incōueniēs videt̄ q̄ circumciſio gra-
tiā ꝯferret. ergo peccatoꝝ remiſſio poteſt fieri ſine gratia
¶ Sed contra eſt quod in p̄s dicit̄. recordatus eſt q̄
Contra caro ſunt ſpūs vadens ꝛ non rediēs. gloſa Ihero. p ſe va
dens in peccatū. ꝛ non per ſe rediens a peccato. ideo de-
us per gratiam reuocat homines. quia per ſe redire non
poſſunt. ¶ Prete. Roma. iij. dicitur. iuſtificati gratis p
gratiam ipſius ꝛc̄.
R̄o ¶ Rn̄ſio dicendū q̄ remiſſio peccatoꝝ nullo modo ſi-
Duo ſunt in pctō ne gratia gratumfaciente eſſe poteſt ¶ Ad cuius euidē-
tiam ſciendū eſt. q̄ cum in peccato ſint duo. ſcʒ auerſio et
cōuerſio. remiſſio ꝛ retentio peccati non reſpiciunt cōuer-
ſionem ſed magis auerſionē. ꝛ id quod auerſionē ſequit̄.
Et ideo cum aliquis deſinit habere voluntatē peccandi
non ex hocipſo eſt ſibi peccatum remiſſum. etiamſi in con
trariam tranſeat voluntatē. Unde Aug⁹. in li. de nup.
et cōcupiſcentia. ſi aūt a peccando deſiſtere hoc eſſet non
habere peccatum. ſufficeret vt hoc nos moneret ſcriptu-
ra. Fili peccaſti non adijcias iterum. non aūt ſufficit. ſed
addit. ꝛ de priſtinis depcare vt tibi remittant̄. ſm hoc er
go peccatum remitti dicit̄. q̄ auerſio et ea que cōſequunt̄
eam ex actu peccati p̄teriti cōſequens ſanatur. ¶ Sunt Tria ſcʒ ex p
autem tria ex p̄te auerſionis ſeſe cōcomitantia. rōne quo te auerſionis
rum ſine gratia remiſſio fieri non poteſt. ſcʒ auerſio. offen-
ſa dei. ꝛ reatus Auerſio nanq̄ intelligit̄ a bono incōmuta
bili quod quis poterat habere. reſpectu cuius impotentē
ſe fecit. al's non eſſet auerſio culpabilis. Non ergo predi-
cta auerſio poteſt remoueri niſi fiat cōiunctio ad bonum
incōmutabile. a quo homo p peccatum diſceſſit. Hec au
tem cōiunctio non eſt niſi p gratiam. p quā deus mentes
inhabitat. ꝛ mens ipſi deo p amorem charitatis inheret.
Unde ad ſanandū predictā auerſionem req̄ritur gratie
et charitatis infuſio. ſicut ad ſanationē cecitatis requiri-
tur reſtitutio potentie viſiue. Offenſa etiam que ex pecca
to ſeq̄tur ſine gratia aboleri non poteſt. ſiue accipiat̄ offen
ſa ex hominis parte. inquantū homo peccando deū offen
dit. ſiue ex parte dei ſm q̄ eſt peccatori offenſus. ſm illud
p̄s. Odiſti om̄es qui operant̄ iniquitatem. Quicūq̄ au
tem in re creata finē ſibi cōſtituit. quod facit omnis mor
taliter peccans ex hocipſo quantū ad affectum ſuū prepo
nit creaturā creatori diligens plus creaturā q̄ꝫ creatorē
finis em̄ eſt quod maxime diligit̄. Cum ergo in infinitū
deus creaturā excedat. erit peccātis mortaliter ꝯtra deū
infinita offenſa ex parte dignitatis eius. cui per peccatū
quodāmodo iniuriatur. cum ipſe deus contēnitur ꝛ eius
preceptū. Unde ad hanc offenſam abolendā nō ſufficiūt
vires humane. ſed req̄ritur munus diuine gratie. Ipſe eti
am deus dꝛ peccatori offenſus vel eum odire. nō odio q̄d
opponatur amori quo diligit om̄ia. ſic em̄ nihil odit eorū
que fecit. vt dicitur Sapieñ. xi. ſed opponitur amori quo
diligit ſanctos. bona eterna pparādo Huius aūt amoris
effectus eſt donū gratie gratumfacientis. vt in queſtione
de gratia dictum eſt. vnde offenſa qua deus homini offen
ditur non remouet̄ niſi p hoc q̄ gratiam dat. Reatus au-
tem peccati. non ſolum eſt obligatio ad penā ſenſibilē. ſed
precipue ad penam damni que eſt carentia glorie Unde
hic reatus nō tollit̄ q̄ꝫdiu non datur homini vnde poſſit
ad gloriam puenire. hec autem eſt gratia. ꝛ ideo ſine gra
tia remiſſio peccatoꝝ fieri non poteſt

¶ Ad primū ergo dōm q̄ ipſum peccatū eſt quedam Ad .1.
gratie deſtructio. eius aūt remiſſio eſt quedā conſtructio
vnde facilius eſt peccatū incurrere q̄ꝫ a peccato exire.
¶ Ad ſecundū dōm q̄ peccata habēt contrarietatem ex Ad 2
parte conuerſionis ex qua non attenditur remiſſio pecca-
torum. vt dictum eſt. Ex parte autē auerſionis ꝛ eorum
que auerſionē ſequunt̄ habent conuenientiam. vnde nihil
prohibet contrarioꝝ actuū precedentiū ſimul reatus in
anima remanere. non em̄ qui ex auaricia in prodigalitatē
mutatur reatum auaricie habere deſinit. ſed ſolum actum
vel habitum. ¶ Ad terciū dicendū q̄ peccata ꝯ̄uis ſint Ad 3
contraria ex parte cōuerſionis. non tamē oportet q̄ auer An ꝯriorum
ſiones vel reatus remanentes ſint contraria. quia ſunt ef pctōꝝ ſint ꝯ
fectus conuerſionū p accidens. cum eueniant pter inten- rie auer. ꝛ re.
tionem operantis. Ex contrarietate autem cauſarū ſeq̄-
tur ꝯtrarietas in effectibꝫ qui ſunt p ſe. ꝛ nō qui ſunt per
accidens. vnde etiā ex contrarijs actibus ſequuntur cō
trarij habitus ꝛ diſpoſitiones. Huiuſmodi aūt ſunt effe- Ad 4
ctus actuū peccatoꝝ ſm ſuā ſpēm ¶ Ad quartū dōm q̄

ſuppoſita illa opinione ꝙ Adam aliquo tēpe nec gratiam
nec culpā habuit. q̄uis hoc a q̄buſdā nō concedat. dicē
dū eſt ꝙ nihil ꝓhibet aliqua cōtraria eſſe mediata reſpe-
ctu alicuius ſubiecti ſimplr̄ accepti. q̄ ſunt immediata q̄n
tum ad tēpus determinatū. ſicut cecū ⁊ videns ſunt me-
diata in cane. nō tamē poſt nonū diem. Siliter ⁊ homini
reſpectu ſtatus nature cōdite gratia ⁊ culpa ꝯparant vt
cōtraria mediata. ſed poſt illud tp̄s quo adam gratiā ac-
cepit vel accipere potuit. ita ꝙ etiā in omēs eius poſterio
res tranſiret. nullus caret gratia niſi ꝑ culpam originalez
vel actualē. ¶ Ad quintū dōm ꝙ adhuc in ſtatu ſue cōdi
Ad 5 tionis gratiā nō habuit ſm quoſdā. tn̄ ponit ab eiſdem.
ꝙ ante caſum grām adeptus eſt. vn̄ a ſtatu gratie cecidit
et nō ſolum a ſtatu nature. ſi tamē a ſolo ſtatu nature de-
cidiſſet. nihilominus ad expiationē offenſe infinite donuz
diuine gratie req̄ritur. ¶ Ad ſextū dōm ꝙ ſicut dilectio
Ad 6 dei qua nos diligit ꝯſequit aliquē effectū quē in nobis re-
linquit. ſcꝫ grām ꝑ quaz digni reddimur vita eterna ad
quā nos diligit. ita hocipm qđ eſt deum nō imputare no
bis peccata noſtra. ex ꝯſequenti relinquit in nobis aliq̄d
per qđ a reatu ꝑdicto cōdigni ſumus abſolui. et hec ē gra
Ad 7 tia ¶ Ad ſeptimū dōm ꝙ peccator ꝑ ſe eſt cauſa peccati.
quantū ad ꝯuerſionem. ſed quantū ad auerſionē ⁊ q̄ eam
ſequunt eſt cauſa ꝑ accidens. cū ſint non intenta. Hec au
tem ꝑ ſe cauſam habere non poſſunt. cū ex his ſit rō mali
in peccato. malū eīn cauſam nō habet. ſm Dyon. iiij. cap.
de di. no. ¶ Vel dōm ⁊ melius ꝙ peccator eſt cauſa pec-
cati quantū ad fieri. non aūt cauſa ꝑmanens eoꝝ q̄ ex pec
cato relinquunt. imo hoꝝ eſt cauſa partim iuſticia diuina
per quā iuſte ordinatum eſt. vt qui noluit ſtare in gratia
dum poſſet. non poſſit etiam cuz velit. partim ex defectu
virū nature. que nō ſufficiunt ad expiatōem rōnibus iaz
dictis. ſicut homo cū ſe in foueā proijcit eſt cauſa ꝓiectio-
nis. ſed quies q̄ conſequit eſt ex natura. vnde nō poteſt a
fouea exire. ſicut potuit ſe in foueā proijcere. Et ſiliter eſt
Ad 8 in ꝓpoſito. ¶ Ad. viij. dōm ꝙ opari remiſſionē culpe in-
telligit duplr̄. ſ. effectiue ⁊ formaliter. ſicut facere albū effe
ctiue ꝯuenit pictori. formaliter albedini. gratia eīn nō eſt
mediū in remiſſione culpe ſicut effectiue operans. ſed tm̄
formaliter. Per hoc aūt qđ dꝛ ꝙ ſolus deus aīe illabitur
nō excludunt qualitates aīme vel naturales vel gratuite
his eīn aīa informat. ſed excludunt alie ſubſtātie ſubſiſtē
tes que intra animā eſſe nō poſſunt. ſicut deus. qui etiam
intimius eſt in aīa q̄ꝫ forme ꝑdicte. eo ꝙ deus eſt in ipſo
eſſe aīe vt cauſans ⁊ ꝯſeruans. ſed ꝑdicte forme qualita-
tes ad hoc nō ꝑtingunt. ſed eſſentiā aīe quaſi circūſtant.
¶ Ad. ix. dōm ꝙ gratia q̄ eſt ⁊ ineſt. culpam expellit. non
Ad 9 eā que eſt. ſed que nō eſt. prius eīn erat. nō eīn expellit cul
pam ꝑ modū cauſe efficiētis. ſic eīn oporteret ꝙ ageret in
culpā exiſtentē ad ipſius expulſionē. ſicut ignis agit in ae-
rem exiſtentē ad eius corruptiōem. ſed expellit culpā for-
maliter. Ex hoc eīn ipſo ꝙ informat ſubiectū ſequitur ꝙ
culpa in ſubiecto nō ſit. ſicut patꝫ in ſanitate ⁊ infirmitate
¶ Ad. x. dōm ꝙ ad hec ⁊ ſimilia ſolet quadruplex reſpon
Ad 10 ſio eſſe. Prima eſt ꝙ inſtans q̄uis ſit vnū re. eſt tamen rō
Rñſio. i. ne plura inquantū eſt principiuz futuri ⁊ finis p̄teriti. et
ſic nihil ꝓhibet ſimul in eodem inſtanti eſſe culpam ⁊ gra
tiam in aīa. ita tamē ꝙ culpa inſit in illo inſtanti ſm ꝙ eſt
Repbaͦ finis p̄teriti. gratia aūt ſm ꝙ eſt principiū futuri ¶ Sed
hoc ſtare non poteſt. nam eſſe principiū futuri et finē pre-
teriti dicit diuerſum reſpectuz inſtantis. ex quo eius ſub-
ſtantia non multiplicat. ſed manet vna. ⁊ ita ſm rem ſe-

quitur culpam ⁊ gratiam in eodem indiuiſibili temporis
eſſe in anima. nam inſtans nominat indiuiſibile temporis
hoc aūt eſt ſimul. ⁊ ita ſeq̄tur cōtraria ſimul ineſſe Prete.
ſm pħm in. viij. phiſi. quādo aliquid in mouendo vtitur
vno ſigno vt duobus. neceſſe eſt interuenire quietez me-
diam. ꝓpter qđ probat motus reflexos nō eſſe cōtinuos
Unde ⁊ ſimiliter ſi aliquis vtatur vno ſigno vt duobus
oportet ꝙ intelligat aliquid mediū. ⁊ ſic erit aīa aliquan-
do ſine culpa ⁊ gratia. quod eſt incōueniens. ¶ Et ideo Rñſio. ij.
alij dicunt ꝙ ſicut inter duo puncta vniꝰ linee cadit linea
media. non aūt inter duo puncta duaꝝ lineaꝝ ſe tangen-
tium Ita nō eſt neceſſariū ꝙ inter inſtans qđ eſt vltimuz
temporis. in quo culpa inerat ⁊ inſtans qđ eſt principiuz
temporis in quo gratia ineſt ſit tempus mediū. cum ſint
inſtantia diuerſoꝝ tempoꝝ. ¶ Sed hoc iteruz ſtare non Repbat
poteſt. nam linea que eſt menſura intrinſeca diuiditur ſm
rerū diſtinctōem. Tempus aūt eſt menſura extrinſeca. et
eſt vnū reſpectu omniū que ſunt in tp̄e. Non eīn alio tp̄e
menſurat eſſe culpe ⁊ eſſe gratie niſi dicamus alio tempo
re. id eſt in alia p̄te eiuſdē temporis ꝯtinui. Et ideo opor
tet ꝙ inter quelibet duo inſtantia reſpectu quarūcunq; re
rum deſignet eſſe tempus mediū Et p̄terea duo puncta
duarum lineaꝝ ſeſe tangentiū deſignatoꝝ in corporibꝫ lo
catis. vniunt in vno puncto deſignato in exteriori linea
corporis locantis. quia contigua ſunt quoꝝ vltima ſunt
ſimul. Unde dato ꝙ rerum diuerſaꝝ ſint diuerſa tempo-
ra non cōtinua. ſed quaſi contigua. oportebit nihilominꝰ
ꝙ in tempore exterius menſurante reſpondeat eoꝝ ter-
minis vnum inſtans indiuiſibile. ⁊ ſic redibit idem incō-
ueniens ¶ Et ideo alij dicunt ꝙ hmōi mutationes ſpūa-
les non menſurant tēpore. quod eſt numerus motus celi. Rñſio. iij.
eo ꝙ aīa ⁊ quelibet ſpūalis ſubſtantia eſt ſupra tēpus. ſed
habēt ꝓprium tempus. inquantū in eis inuenitur prius ⁊
poſteriꝰ. nō aūt hmōi tempus eſt ꝯtinuū. cuz cōtinuitas
tēporis ſm pħm in q̄rto phiſi. conſequat continuitatem
motus. affectiones aūt anime non ſunt continue ¶ Sed Repbat
hoc etiam in propoſito nō habet locum. nā tempore men-
ſurantur. non ſolū que ſunt ꝑ ſe in tempore quod eſt mo-
tus celi. ſed etiam ea que habēt ꝑ accidens ordinē ad mo
tum celi. inquantū cōſequunt ex aliq̄bus que ꝑ ſe habent
ordinem ad tempus ꝑdictū. Et ſic eſt etiam in iuſtificati
one impij que conſeq̄tur ex aliq̄bus cogitationibꝫ. loqui-
tionibꝫ. ⁊ alijs hmōi motibus. que ꝑ ſe menſurant tēpore
motus celi ¶ Et ideo aliter dicendū eſt ꝙ non eſt dare vl Rſͦ. iiij.
timū inſtans in quo peccator habuit culpam. ſed vltimū et b. tho.
tempus. contingit aūt dare primū inſtans in quo habuit
gratiam. quod q̄dez inſtans eſt vltimus terminus illius
temporis in quo culpam habuit. Inter tempus autez et
terminuz temporis nihil cadit mediū. vnde nec oportet
dare aliquod tempus nec aliquod inſtans in quo aliquis
nec culpam nec gratiā habeat. Hoc autem ſic patet. naz
infuſio gratie. cum ſit in inſtanti. eſt terminus cuiuſdam
motus continui. vtpote alicuius meditationis per quaz
affectus diſponitur ad gratie ſuſceptionem. ⁊ eiuſdez mo-
tus terminus eſt remiſſio culpe. quia ex hoc ipſo culpa re
mittitur quo gratia infunditur. In illo ergo eſt primo ter
minus remiſſionis culpe. ſcilicet non habere culpam. et
infuſionis gratie. ſcilicet habere gratiam. In toto ergo
tempore precedenti quod terminatur ad hoc inſtans tē-
poris quo tempore menſurabatur motus meditationis
predicte. fuit peccator habens culpam ⁊ non gratiaz niſi
tantūmodo in vltimo inſtanti. vt dictuz eſt. ſed ante vlti-

mū inſtans huius tp̄is non eſt accipere aliqd immediate
proximū. qꝛ quodcūqꝫ inſtans accipiaꝛ aliud ab vltimo.
inter ip̄m ꝛ vltimū erunt infinita inſtantia media. Et ſic
patet ꝙ nō eſt accipere vltimū inſtans in quo iuſtificatus
ſit habēs culpā ꝛ nō habens. Eſt aūt accipere primuꝫ in-
ſtans in quo hꝫ grām ꝛ nō habet culpā. Et hec ſolutio pt
Ad ij accipi ex verbis ph̄i in.viij.phiſi. ¶ Ad.xi. dōm ꝙ deus
ſuo amore ſicut cauſat in nos donū gratie ita ꝛ remiſſio-
nem culpe. vn̄ nō oportet ꝙ remiſſio culpe grām p̄cedat. ſe
quereꝛ aūt ſi remiſſio culpe dei amorem p̄cederet. ꝛ nō ex
Ad 12 eo ſequereꝛ. ¶ Ad.xij. dōm ꝙ ſacramēta ſignificādo cau-
ſant. hoc eñ cauſant qđ figurant. Et quia circūciſio habꝫ
ſignificatōnem in remouendo. ideo eius efficacia directe
ordinaꝛ ad remotōnem culpe originalis. ſed ex ꝯſequenti
ad grām. ſiue ex virtute circūciſionis gratia dareꝛ p̄ mo-
dum quo daꝛ ex virtute baptiſmi. ſicut qdam dicunt. ſi-
ue dareꝛ a deo cōcomitans circūciſionē. ꝛ ſic remiſſio cul-
pe nō fiebat ſine gratia. tñ illa gratia nō ita pfecte rep̄me
bat cōcupiſcentiā. ſicut baptiſma. vn̄ difficilius erat cōcu
piſcentie reſiſtere circumciſo qꝫ baptizato Et rōne huius
lex vetus occaſionaliter occidere dicebaꝛ. qꝛuis circumci
ſio inter legis moſayce ſacramēta nō continebaꝛ. eo ꝙ nō
eſt ex moyſe. ſed ex patribꝰ. vt dꝛ Joh. vij. Et ſic ſemp̄ in
circūciſione aliqua dabaꝛ gratia. nec hoc eſt cōtra hoc qđ
dicitur ꝙ lex vetus non iuſtificabat

Tercio querit. vtruꝫ

1. ad iuſtificatōem impij reqratur liberū arbitriū.
Et videꝛ ꝙ non. Illud eñ quod pt cōpetere nō haben-
tibus vſum liberi arbitrij non reqrit vſum liberi arbitrij.
ſed iuſtificatio cōpetit pueris nō habentibꝰ vſum liberi ar
bitrij qui p̄ baptiſmū iuſtificanꝛ. g̃ iuſtificatio impij non
reqrit vſum liberi arbitrij. ¶ Sed diceres. ꝙ ſpēale eſt in
2 pueris q̄ teneñꝛ peccato qđ aliunde cōtrahiꝛ. ꝛ ſic nō ha-
bet locū in adultis qui ꝓprijs peccatis teneñꝛ ¶ Sed con
tra eſt qđ dꝛ Aug⁹. in. iiij. cōfeſ. ꝙ cum qdam ſuus ami-
cus laboraret febribꝰ iacuit diu ſine ſenſu in ſudore leta-
li. ꝛ cum deſperareꝛ baptizatus eſt neſciens me nō curan
te ꝛ p̄ſumente id retinere poſt animā eius qđ a me recepe
rat nō ꝙ in veſtimētis corp̄e fiebat. longe aliter erat. naꝫ
recreatus eſt. recreatio aūt fit p̄ grām iuſtificantē. g̃ gra-
tia iuſtificans qñqꝫ cōfereꝛ adulto ſine motu liberi arbitrij
3 ¶ Sed diceres. ꝙ hꝫ locuꝫ ſolum vbi homo iuſtificaꝛ p̄
ſacramentū. ¶ Sed cōtra. Deus potentiā ſuā nō alliga
uit ſacramētis. cū ergo iuſtificatio ſit opus diuinū ex po-
tentia eius depēdens. videꝛ etiā ꝙ ſine ſacramētis aliqs
4 adultus iuſtificari poſſit p̄ter motū liberi arbitrij ¶ P̄re.
Homo in aliq̄ ſtatu eſſe pt in quo ſit adultus. ꝛ nō habe
at pctm̄ actuale ſed originale tm̄. In p̄mo eñ inſtāti in q̄
aliqs eſt adultus. ſi nō ſit baptizatus adhuc ſubiectus ē
originali peccato. non tñ adhuc hꝫ aliqđ actuale. quia ad
huc nihil tranſgrediēdo ꝯmiſit quo reus peccati teneaꝛ.
Nec iteꝝ eſt reus obmiſſionis. qꝛ p̄cepta affirmatiua nō
obligāt ad ſemp̄. vn̄ nō oportet ꝙ homo ſtatim in p̄mo in
ſtanti quo eſt adultus p̄cepta affirmatiua obſeruet Sic
ergo adultus poteſt habere peccatū originale abſqꝫ om-
ni actuali. vt videtur. ſi ergo hec eſt cauſa quare puer po-
5 teſt iuſtificari ſine motu liberi arbitrij. videtur ꝙ eadē ra-
tio ſit in adulto. ¶ P̄re. Quādo aliquid cōmuniter ineſt
aliquibus. oportet ꝙ eis conueniat ſm̄ aliquā cauſam cō
munē. iuſtificari autem conuenit pueris et adultis. cum
ergo ſola gratia ſit cauſa iuſtificationis in pueris. videꝛ ꝙ
eadem abſqꝫ vſu liberi arbitrij ſufficiat ad iuſtificationeꝫ
in adultis. ¶ P̄re. Sicut iuſticia eſt donum dei ita ſapiē 6
tia. ſed ſapientiam Salomon accepit dormiens. vt habe
tur. iij. Regum. iij. ergo ꝛ eadem ratione ꝛ ſm̄ gratiā iu-
ſtificantem homo poteſt dormiens ꝛ abſqꝫ vſu liberi arbi
trij accipere ¶ Sed diceres. ꝙ merito voluntatis prece 7
dentis Salomon in dormiendo ſapientiā accepit. ¶ Sꝫ
contra. Sicut in bonis requiritur voluntas. ita ꝛ in ma-
lis. quia peccatum non eſt niſi voluntariū. ſed voluntas
precedens ſomnū non facit vt illud quod in ſomno agiꝛ
ſit peccatū. ergo non facit ad hoc ꝙ aliquod diuinū donū
in ſomno p̄cipiaꝛ ¶ P̄re. Sicut in dormiēte ligaꝛ vſus li 8
beri arbitrij ita in egrotāte. ſꝫ egrotās ſine vſu liberi arbi
trij iuſtificaꝛ. vt pꝫ autoritate Aug⁹. inducta. g̃ ꝛ dormi 9
ens ¶ P̄re. Deus ē potētior oī creato agēte. ſꝫ ſol mate-
rialꝭ lumē ſuū influit aeri nulla p̄paratōe in ipſo aere p̄ce
dēte. g̃ multo fortius deus lumē grē infundit abſqꝫ omi 10
p̄paratione que fit p̄ actum liberi arbitrij ¶ P̄rete. Cuꝫ
bonum ſit ꝯmunicatiuū ſui ſm̄ Dyoñ. deus qui ſumme
bonus eſt. ſumme ſeipſum cōmunicat. hoc autem nō eſſet
niſi cōmunicaret ꝛ preparanti ſe. ꝛ non preparāti ſe. ergo
in iuſtificatione impij non requiritur vſus liberi arbitrij.
quaſi preparatio ex parte hominis. ¶ P̄rete. Aug⁹. di- 11
cit. xij. ſuper Geñ. ad litterā. ꝙ deus hoc modo operatur
iuſticiam in homine. ſicut ſol lumen in aere. quod deficit
deficiente ſolis influxu. non ſicut artifex qui operaꝛ archā
in q̄ poſtqꝫ facta eſt nihil operatur. ſed eodē modo ſol ope
ratur in aere. cum primo illuminatur aer. ꝛ cum lumen in
eo continuatur. ergo deus eodem modo operatur iuſti-
ciam in homine. cum primo iuſtificatur. ꝛ cum iuſticia in
eo conſeruaꝛ. ſed iuſticia conſeruatur in homine vſu libe-
ri arbitrij ceſſante. ſicut patet in dormiēte. ergo homo po
teſt a principio iuſtificari abſqꝫ omni motu liberi arbitrij 12
¶ P̄re. Diſpoſitio que requiritur de neceſſitate ad intro
ductionē alicuꝰ forme. ita ſe hꝫ ꝙ ſine ea forma remanere
nō p̄t. ſic pꝫ de calore ꝛ forā ignis. ſꝫ ſine vſu liberi arbitrij
p̄t remanere iuſticia vt in dormiēte. g̃ vſus liberi arbitrij
non eſt diſpoſitio que reqratur de neceſſitate ad gratie in 13
fuſionē ¶ P̄re. Illud quod eſt naturaliter prius ꝛ poteſt
eſſe ꝛ non eſſe ſine poſteriori non reqrit poſterius ad hoc
vt in eſſe educaꝛ. vt patet de grauitate ꝛ deſcenſu ſine quo
grauitas eſſe poteſt. cum ſcꝫ corpus graue impediꝛ a ſuo
motu. ſed gratia eſt aliqd prius naturaliter qꝫ vſus liberi
arbitrij. ſine quo etiam poteſt eſſe et non eſſe. eſt eñ eius
formale principium. ſicut grauitas naturalis motus. gra
tia ergo poteſt infundi ſine vſu liberi arbitrij. ¶ P̄rete. 14
Corpus infirmuꝫ culpam in animā inducit originalem
abſqꝫ oī vſu liberi arbitrij. g̃ multo fortius deus q̄ eſt po
tentiſſimus non reqrit vſum liberi arbitrij ad hoc ꝙ gra- 15
tiam infundat ¶ P̄rete. Deus prior eſt ad miſerendū qꝫ
ad puniendum. vt dꝛ gloſa in p̄n° Ihere. ſed deus punit
pueros decedentes ſine baptiſmo abſqꝫ omni vſu liberi
arbitrij. ergo multo magis miſereꝛ gratiā infundendo.
¶ P̄re. Diſpoſitio ad formā que exigitur in recipiēte for 16
mā non eſt ab ipſo recipiente formā ſed ab alio. ſicut ca-
lor qui in lignis precedit vt diſpoſitio ad formā ignis ab
ipſis lignis non eſt. ſed vſus liberi arbitrij eſt ab homine
iuſtificato. ergo non requiritur vt diſpoſitio ad gratiam 17
habendam. ¶ Preterea. Iuſtificatio eſt per infuſionem
gratie et virtutis. ſed ſm̄ Auguſtinum. virtutem ſolus
deus in nobis ſine nobis operaꝛ. ergo ad iuſtificationem

opatio noſtra que eſt ꝑ vſum liberi arbitrij non reqͥritur.
18 ¶ Prete. Sꝫ ap̄lm Roma. iiij. ei qui operatur merces
non imputatur ſm gratiam. ſed ſm debitū. vſus aūt libe/
ri arbitrij q̄dam opatio eſt. ſi ergo vſus liberi arbitrij qui
eſt ab homine ad iuſtificatiōem reqͥritur. iuſtificatio non
19 erit ex gratia. ſed ex debito, quod eſt hereticū. ¶ Prete.
Magis remotus eſt a gratia ille q̄ contraoperatur gratie
q̄ ille q̄ penitus non operatur. ſed deus aliquādo dat gra/
tiam alicui qui ꝑ liberū arbitriū cōtraoperatur. ſicut patꝫ de
Paulo Actuū. ix. cui dictū eſt. durū eſt tibi contra ſtimu
lum calcitrare. ergo multo fortius alicui abſqꝫ vſu liberi
20 arbitrij quādoqꝫ gratia infunditur ¶ Prete. Agens infini/
te virtutis non requirit aliquam diſpoſitiōem in patiente
quanto em̄ agens eſt virtuoſius tanto minori diſpoſitio
ne p̄exiſtente cōplet effectum ſuū. ſed deus eſt agens vir/
tutis infinite intantū q̄ non requirit materiā p̄exiſtentē
ſed operatur ex nihilo. ergo multo fortius non reqͥrit diſ
poſitionem, et ita in iuſtificatiōe impij que ē opus diuinū
non requirit vſum liberi arbitrij. quaſi diſpoſitionem ex
parte hominis.

Contra ¶ Sed ↄtra eſt quod ſup illud. iij. Regum. iij. Poſtu
la vt dem tibi. dicit gloſa. gratia dei liberū reqͥrit arbitrium
ſed iuſtificatio fit ꝑ dei grām. vt habetur Roma. iij. ergo ad
iuſtificatiōem reqͥritur vſus liberi arbitrij. ¶ Pre. Bern.
dicit. q̄ iuſtificatio tam abſqꝫ ↄſenſu nō poteſt eſſe recipiētis
q̄ abſqꝫ gratia dantis. ſed ↄſenſus recipiētis eſt actus li/
beri arbitrij. ergo abſqꝫ vſu liberi arbitrij homo iuſtificari nō
poteſt. ¶ Pre. Ad receptiōem forme reqͥritur aliqua diſ/
poſitio in recipiente. nō em̄ q̄libet forma in qualibet mate/
ria recipitur. ſed actus liberi arbitrij ſe hꝫ vt diſpoſitio ad
grām. ergo ad receptiōem gratie iuſtificātis vſus liberi ar
bitrij reqͥritur ¶ Pre. In iuſtificatiōe impij hominis q̄d/
dam ſpūale matrimoniū ad deum ↄtrahitur Oſee. ij. ſpon/
ſabo te mihi in iuſticia. ſed in matrimonio corporali req̄/
ritur mutuus ↄſenſus. ergo multo fortius in iuſtificatiōe
et ſic reqͥritur vſus liberi arbitrij ¶ Pre. Iuſtificatio im/
pij nō fit ſine charitate. qꝛ vt dicit Prouerb. x. vniuerſa de/
licta operit charitas. ſed charitas cuꝫ ſit q̄dam amicicia
exigit mutuū amorem. eſt em̄ amicicia cum redamatiōe
vt patet per phm octauo ethicoꝝ. mutuus autem amor
requirit in vtroqꝫ vſum liberi arbitrij. ergo iuſtificatio ſi
ne vſu liberi arbitrij eſſe non poteſt

Rͦ ¶ Reſpōſio dicendū q̄ nullus habēs vſum liberi arbitrij po
teſt iuſtificari ſine vſu liberi arbitrij. qui fit in ipſo inſtanti
ſue iuſtificationis. In his em̄ qui non ſunt cōpotes ſue vo
luntatis. ſicut pueri. hoc non reqͥritur ad iuſtificationem
Cuius rō tripliciter aſſignari poteſt. prima ſumitur ex habitu/
dine agentis ⁊ patientis ad inuicem. Patet em̄ in corpo
ralibꝫ q̄ actio nō ꝑficitur ſine aliquo contactu quo vel ſo/
lum agens tangit patiens quādo patiens nō eſt natū tā/
gere agens. ſicut cum corpora ſuperiora agunt in iſta infe
riora tangētia ea. ⁊ non tacta ab eis. vel mutuo ſe tangūt
agens ⁊ patiens. quādo vtrumqꝫ natū eſt tangere et tan/
gi. ſicut ignis agit in aquā vel ecōuerſo. Unde ⁊ in ſpiri/
tualibus quādo natus eſt eſſe mutuus cōtactus non cō
pletur actio ſine ↄtactu mutuo. alioquin ſufficit q̄ agens
tangat patiens. ipſe em̄ deus qui iuſtificat impiū tangit
animā. grām in eam creando. vnde in pſ. Tange montes
glo. de tua gratia. Mens aūt humana quodāmodo tan
git deum eum cognoſcēdo vel amando. vnde in adultis
qui poſſunt deū cognoſcere ⁊ amare reqͥritur vſus liberi
arbitrij quo deū cognoſcant ⁊ ament. Et illa eſt cōuerſio
ad deum de qua dicit Zach. i. Cōuertimini ad me ⁊ ego cō
uertar ad vos. Pueri aūt carentes vſu liberi arbitrij nō
poſſunt deum cognoſcere ⁊ amare. vn̄ in eis ſufficit ad iu/
ſtificatiōem q̄ ab eo tangantur ꝑ gratie infuſionē ¶ Secun
da rō ſumitur ex ipſa ratione iuſtificationis Iuſticia em̄ ſm
Anſel. in lib. de veritate eſt rectitudo volūtatis ꝓpter ſe
conſeruata. vnde iuſtificatio eſt q̄dam immutatio volun/
tatis. Uoluntas aūt accipitur. ⁊ pro ipſa potētia ⁊ pro ac/
tu potentie. actus aūt potentie volūtatis immutari non
poteſt. niſi ipſa cooperante. ſi enim non eſſet ab ipſa non
eſſet eius actus. Ipſa vero potentia voluntatis ſicut ſine
ſua cooperatione eſt facta. ita ſine ſua cooperatione po/
teſt immutari In adultis vero requiritur immutatio ac
tus volūtatis ad iuſtificationem. ſunt em̄ per actum vo/
luntatis ad aliquid inordinate conuerſi. que q̄dem ↄuer
ſio immutari non poteſt niſi ꝑ contrariū actum volunta/
tis. ⁊ ideo ad iuſtificatiōem adultoꝝ actus liberi arbitrij
reqͥritur. Sed pueri qui non habēt ꝑ actū ꝓprie volunta/
tis voluntatē ad aliquid cōuerſam. ſed habēt ſolam potē/
tiam volūtatis culpabiliter originali iuſticia deſtitutam.
poſſunt iuſtificari ſine motu ꝓprie volūtatis. ¶ Tercia rō
ſumitur ex ſimilitudine diuine opationis in rebꝫ corporali/
bus. Deus em̄ aliquē effectum ꝓducens quē tunc non
ꝓducere poteſt natura. ſm eandem diſpoſitiōem ꝓducit
ſicut et natura. Sicut ſi deus aliquē miraculoſe ſanet. ſa/
nitatem in eo cauſabit cum q̄dam adequatione humorū.
quā etiam natura operando interdū aliquē ſanat. ſm il/
lud phi in ſcd̄o phiſi. q̄ ſi natura faceret opus artis eodē
modo faceret ſicut ars ⁊ ecōuerſo ¶ Ex naturalibꝫ autē Diſtinctio
homo aliquā iuſticiam habere p̄t dupliciter. vno modo vt na
turalē vel innatā ſm q̄ q̄dam ex ipſa natura ſunt proni
ad opera iuſticie. Alio modo vt acq̄ſitā. Iuſticie igitur
acquiſite ex operibus ſimilis eſt iuſticia infuſa. ꝑ quā iu/
ſtificantur adulti. Un̄ ſicut in iuſticia politica acquiſita req̄
ritur actus volūtatis quo q̄s amat iuſticiā. ita etiam in
adultis iuſtificatio nō ↄplet ſine vſu liberi arbitrij. Iuſti/
cia vero infuſa ꝑ quā iuſtificantur paruuli ſimilis ē apti
tui naturali ad iuſticiam. que etiā in pueris inuenitur. et ad
neutram vſus liberi arbitrij reqͥritur

¶ Ad primū ergo dicendū q̄ quia pueri non habēt vnde Ad. j
poſſint conuerti ad cauſam iuſtificantē. ipſa cauſa iuſtifi
cans ſcꝫ paſſio chriſti applicatur eis ꝑ ſacramentū bapti/
ſmi. ⁊ ex hoc iuſtificantur. ¶ Ad ſcd̄m dicendū q̄ de adulto Ad 2
qui non eſt ſue mentis compos. diſtinguendū eſt q̄ ſi nū/
q̄ vſum habuit rationis. idem iudiciū eſt de eo quod de
paruulis. Si autem iudiciū rationis aliquando habuit
ſi in illo tempore quo vſum rationis habuit baptiſmū de
ſiderauit. ſi tempore amentie baptizetur. non ſentiens vel
etiam renitens conſequitur effectum baptiſmi propter vo/
luntatem p̄cedentem. Et tunc precipue quando poſt ba
ptiſmū recuperat vſum liberi arbitrij. ⁊ placet ei quod fa
ctum eſt. in quo caſu loqͥtur Aug⁹. Hoc em̄ quod cōtra
nititur non ſibi imputatur cum non voluntate agat. ſed
phantaſia agatur. Si autem dum erat ſue mentis compos
baptiſmum non deſiderauit. non eſt ſibi vel non ſentienti
vel renitenti baptiſmus exhibendus in quantocunqꝫ ſit
mortis periculo. iudicabitur enim ſm vltimū inſtans in
quo ſue mentis compos fuit. etſi ſibi exhibeatur non ac
cipit neqꝫ ſacramentū neqꝫ rem ſacramenti. Quis ex ipſa
inuocatione trinitatis et ſanctificatione aque miraculoſe
poſſit in eo aliqua diſpoſitio relinqui. vt cum recuperaue
rit vſum liberi arbitrij. facilius ad bonū immutetur

Ad 3 ¶ Ad tertiū dicendū. ꝙ etiā ſine ſacramēto deus aliqui
bus paruulis preuiā gratiā infundit ſicut de ſanctifica/
tis in vtero. ⁊ ſimiliter tūc poſſet alicui adulto q̄ nō eſſet
compos ſue mentis abſq; ſacramēto gratiā conferre eo
Ad 4 modo quo ſacramentū confert. ¶ Ad quartū dicendū.
ꝙ illa poſitio apud quoſdā impoſſibilis reputatur ꝙ ali
quis adultus habeat peccatū originale ſine actuali. cum
eñ adultus eſſe incipit. ſi qđ in ſe eſt facit gratia ei dabit
ꝑ quā a peccato originali immunis erit. ꝙ ſi nō faciat re
us erit peccati omiſſionis. cū eñ quilibet teneatur pecca
tum vitare. ⁊ hoc fieri nō poſſit niſi preſtito ſibi debito fi
ne. tenetur quilibet cū primo ſue mētis eſt compos ad de
um ſe cōuertere. ⁊ ideo in eo ſibi finē ꝯſtituere. ⁊ per hoc
ad gratiam diſponitur. Et preterea Aug⁹. dicit ꝙ con/
cupiſcentia originalis peccati facit paruulū habilē ad cō
cupiſcendū. adultū vero actu ꝯcupiſcere. non eñ de facili
ꝯtingere poteſt vt aliq̇s peccato originali infectus cō
cupiſcētie peccati ſe ꝑ peccati conſenſum non ſubdat.
Ad 5 ¶ Ad. v. dicendū. ꝙ iuſtificatio ſm̄ vnā cauſam commu
nē ineſt puulo ⁊ adulto. ſcʒ ſcđʒ gratiā que tamē recipit
in paruulo ⁊ adulto diuerſimode ſm̄ diuerſam vtriuſq;
conditionē. oīe eñ qđ recipitur in aliquo eſt in eo ꝑ mo
dum recipiētis. ⁊ inde ē ꝙ in adulto req̇ritur gratia cū
Ad 6 vſu liberi arbitrij. nō aūt in paruulo. ¶ Ad ſextū dicēdū
ꝙ ad hoc poteſt tripliciter reſpōderi. vno modo vt dica
tur ꝙ ſomnus ille in quo Salomoni fuit ſapiētia infuſa.
nō fuit ſomnus naturalis. ſed ſomnus ꝓphetie de q̄ habe
tur Numeri. xij. Si q̇s fuerit inter vos ꝓpheta dñi in vi
ſione apparebo ei vł ꝑ ſomnū loq̄r ad eū In hꝰ aūt ſomno
vſus liberi arbitrij nō ligatur. ¶ Alio mō poteſt dici. ꝙ
ſicut ad infuſionē iuſtitie req̇ritur ꝙ voluntas q̄ eſt eius
ſubiectū conuertat̄ ad deū. ita in infuſione ſapiētie requi
ritur ꝙ intellectus ad deū ꝯuertatur. In ſomno aūt pōt
intellectus ꝯuerti ad deum. nō aūt liberū arbitriū vel vo/
luntas. Cuius ratio eſt. q: ad intellectum duo ptinent.
ſcʒ ꝑcipere ⁊ iudicare de ꝑceptis. Intellectus aūt in dor
miendo nō impeditur quin aliq̇d ꝑcipiat. vel de his que
prius ꝯſiderauit. vt quādo homo ſillogiſat dormiendo.
vel ex illuſtratione alicuius ſuꝑioris ſubſtātie. ad cuius
ꝑceptionē intellectus dormiētis ē etiā habilior ꝓpt̄ quie/
tem ab actib⁹ ſenſuū. ⁊ precipue fantaſmatib⁹ quietatis
Vñ Job. xxxiij. ꝑ ſomnū in viſione nocturna qñ irruit ſo
por ſuꝑ homines ⁊ dormiunt in lectulo ſuo tunc aperit
aures virorū ⁊ erudiens eos inſtruit diſciplina. ⁊ illa eſt
cauſa precipua quare in ſomnis ꝓuidētur futura Sed ꝑ
fectum iudiciū intellectus nō poteſt eſſe in dormiēdo. eo
ꝙ tunc ligatus ē ſenſus q̄ eſt principiū ꝓmū noſtre ꝯgni
tionis. iudiciū eñ fit ꝑ reſolutionē in ꝓncipia. vñ de om/
nibus oportet nos iudicare ſcđm id qđ de ſenſu accipi/
mus. vt dicitur in. iij. celi ⁊ mun. vſus aūt liberi arbitrij ſe
quitur iudiciū rationis. ⁊ ideo vſus liberi arbitrij ꝑ quē
volūtas ꝯuertitur in deū in dormiēdo ſufficiens eſſe nō
poteſt. quia ſi ſit aliq̇s motus volūtatꝭ magis ſequitur
fantaſiam q̄ʒ iudiciū cōpletum rationis Et ideo homo
in dormiēdo ꝑcipere poteſt ſapientiā. non aūt iuſtitiam.
¶ Tertio modo pōt dici ꝙ intellectus cogitur ab intel
ligibili. volūtas autē non poteſt cogi ab appetibili. ⁊ ideo
abſq; vſu liberi arbitrij poteſt ſapiētia infundi q̄ eſt recti/
tudo intellectus. non aūt iuſtitia q̄ eſt rectitudo volunta
Ad 7 tis. ¶ Ad ſeptimū dicendū. ꝙ motus liberi arbitrij qui
ꝓcedit in vigilāte nō poteſt facere vt actus dormiētis ſit
meritorius vel demeritorius ſcđm ſe ꝯſideratus. poteſt
tamē facere ꝙ habeat aliquā rationē bonitatis vel mali/
cie. inquantū virtus act⁹ vigilantis relinq̇tur in operib⁹
dormientiū. ſicut virtus cauſe relinq̇tur in effectu Et in
de eſt ꝙ virtuoſis naſcūtur in dormiendo meliora theo/
remata ꝑ alijs nō virtuoſis vt dicitur in ꝓmo ethycorū.
Et inde ē ꝙ nocturna pollutio interdū culpabilis repu/
tatur. Et ſic etiā Salomon in vigilando potuit ſe diſpo
nere ad ſapientiā accipiendā in dormiēdo ¶ Ad octauū Ad 8
dicendū. ꝙ ſacramentū baptiſmi nō eſt exhibendū egro
to dum nō eſt ſue mentis compos. etiamſi prius habuit
votū baptiſmi. niſi quādo timetur periculū mortis. qđ
quidē de dormiēte nō timetur. vnde quantū ad hoc ē diſ
ſimile. quantū ad alia vero ſimile. ¶ Ad. ix. dicendū. ꝙ
aer ſcđm naturā ſue ſpeciei ē in vltima diſpoſitione ad lu Ad 9
men recipiendū ratione dyaphaneitatis. ⁊ ideo ſtati ad
preſentiā illuminātis illuminat̄. nec reqrit aliq̄ alia pre
paratio niſi forte remotio ꝓhibētis. Sʒ mēs intellectua
lis nō eſt in vltima diſpoſitione ad ſuſceptionē iuſtitie.
niſi cū eſt actu volens. q: potētia cōpletur ꝑ actū ꝑ quē
etiam determinat̄ ad alterū oppoſitoꝝ de ſe in potentia
exiſtēs ad vtrūq;. ſicꝫ materia in potētia exiſtēs ad plꝛes
formas ꝑ diſpoſitōnes aptat̄ ad vnā formā magis q̄ʒ ad
aliā. ¶ Ad. x. dicendū. ꝙ deus infinita bonitate ſeipſū
communicat creaturis ꝑ aliquā ſimilitudinē ſue bonita/ Ad 10
tis. quā eis largitur ex hoc ipſo ꝙ optimo mō ſuam boni
tatem cōmunicat. ad quē modū ꝑtinet vt ſcđm ſuā ſa/
pientiā dona largiatur. hoc eſt. vnicuiq; ſm̄ ſuam condi
tionem. ⁊ inde eſt ꝙ reqritur diſpoſitio vel ꝓparatio aliq̄
ex parte eoꝝ quib⁹ ſua dona largitur. ¶ Vel poteſt dici.
ꝙ obiectio illa ꝓcedit de ꝓparatione q̄ tpe ꝓcedit gratie
infuſionem ſine qua deus q̄nq; gratiam tribuit ſubito in
aliquo motum ꝯtritionis operās. ⁊ gratiā infundēs. q:
vt dicitur Eccl. xi. Facile ē in oculis dei ſubito honeſta/
re pauperē. Nō aūt ꝑ hoc excluditur vſus liberi arbitrij
qui eſt in ipſo inſtanti qua gratia infunditur In hoc eñ
oſtēditur ꝑfectior ꝯmunicatio diuine bonitatis ꝙ ſimul
facit in homine habitū ⁊ actum iuſtitie q̄ʒ ſi faceret habi
tum tantū. ¶ Ad. xi. dicēdum. ꝙ ſicut ſol eſt cauſa lumi
nis non ſolū quantū ad eſſe. ſed quantū ad fieri. ita ⁊ de/ Ad 11
us eſt cauſa gratie quātū ad eē ⁊ q̄ʒtum ad fieri Aliquid
aūt reqritur ad fieri rei. qđ importat quandā immutatio
nem qđ non reqritur ad eſſe ipſius. ſicut cū fit lumē in ae
re reqritur ꝙ aer ſe habeat in alio reſpectu ad ſolē q̄ʒ an
te. qđ fit ꝑ motū ſolis ſine quo poſſet eſſe ꝯſeruatio lumi
nis in aere ſole ſemꝑ preſente. Et ſimiliter ad fieri ipſius
gratie reqritur ꝙ volūtas alio modo ſe habeat ad deum
q̄ʒ prius ad quod reqritur immutatio voluntatis q̄ ſine
vſu liberi arbitrij non eſt in adultis vt dictum eſt. ¶ Ad Ad 12
xij. dicendū. ꝙ aliqua diſpoſitio reqritur ad fieri rei q̄ nō
reqritur ad eſſe. ſicut patet precipue in generatione aiali/
um ⁊ plantaꝝ. vnde nihil ꝓhibet talib⁹ diſpoſitionib⁹ ceſ
ſantib⁹ poſtq; res iam facta eſt. eam nihilomin⁹ in ſuo eē
conſeruari. ⁊ ſic ceſſante motu liberi arbitrij q̄ erat neceſ/
ſarius ad iuſtificationē poteſt iuſtitia habitualiter rema
nere. ¶ Ad. xiij. dicendū. ꝙ nihil ꝓhibet naturaliter pri Ad 13
us non poſſe fieri ſine poſteriori. quod tamē ſine poſterio
ri eſſe poteſt. ſicut anima cū ſit cauſa corpꝛis formalis effi
ciens ⁊ finalis. vt dicitur in. ij. de anima. eſt naturalit̄ pri
or corpore. poteſt eſſe ſine corpe. cum tamē ſm̄ ordinem
nature non poſſit fieri niſi in corpe. Et ſimiliter ē de gra
tia ⁊ vſu liberi arbitrij ¶ Ad. xiiij. dicendū. ꝙ corpus in Ad 14
ficit animā originali peccato. ex hoc ipſo ꝙ ei vnitur. hoc

q̄ut peccatū non reſpicit voluntatē ipſius qui inficit̄. ſed
naturam. ⁊ ideo nō eſt mirū ſi ad huiuſmodi infectionē
vſus liberi arbitrij nō requiratur. Similiter aūt aīa pue
ri gratiā ꝯſequitur ex hoc ipſo ꝙ xp̄o per ſacramentum ba
ptiſmi vnitur abſq̧ vſu liberi arbitrij In adultis vero re
Ad 15 quiritur vſus liberi arbitrij ratione iam dicta. ¶ Ad .xv.
dicendū. ꝙ ex hoc ꝙ dicitur deus pronior eſt ad miſeren
dum q̄ȝ ad puniendū. non excluditur aliq̄d bonū q̄d mi-
ſerendo in nobis deus operatur. nec aliq̄d malū q̄d de⁹
in nobis punit. q̄r bonū ſ̄m Dyo. ꝯſiſtit ex vna ⁊ integra
cā. malum aūt ex ſingulis defectibꝫ. Sed ex hoc oſtendi
tur ꝙ deus miſeret̄ ſ̄m id q̄d ex eo eſt. punit autē ſ̄m il
lud q̄d eſt ex nobis. q̄d tale eſt vt ordinatū eſſe nō poſſit
niſi per penā. vnde ex p̄ncipali intētione miſeret̄. ſȝ punit
quaſi preter intētionē voluntatis antecedētis ſ̄m volūta
tem ꝯſequentē. Et tamē ad ꝓpoſitū poteſt dici ꝙ infectō
ni peccati originalis q̄ aīa inficitur anteq̄ȝ vſum liberi ar
bitrij habeat reſpōdet ꝑ quandā ſimilitudinē iuſtificatō
Ad 16 puerorꝫ ante vſum liberi arbitrij ¶ Ad .xvi. dōm. ꝙ res
naturales ꝑ quandā violentiā poſſunt diſponi ad formā
vt ſcȝ principiū diſponēs ſit extra. nihil ꝯferēte vim paſ-
ſo. vn̄ in eis diſpoſitio ad formā nō ē ab aliquo p̄ncipio
intrinſeco. ſȝ ab extra. volūtas aūt violentiā pati nō pōt
Ad 17 et ideo nō eſt ſimilis ratio. ¶ Ad .xvij. dōm. ꝙ deus in
nobis operat̄ virtutes ſine nobis virtutes cauſantibꝫ. nō
Ad 18 tamen ſine nobis ꝯſentientibꝫ ¶ Ad .xviij. dōm. ꝙ act⁹
liberi arbitrij q̄ eſt in iuſtificatione impij alio mō ſe habet
ad habitū iuſtitie generalis. de qua dictū ē. ⁊ alio mō ſe
habet ad eius executionē ⁊ augmentū. Ad habitū q̄dē
ſe nō poteſt habere vt meritū. eo ꝙ in ipſo inſtāti iuſtitia
infundatur. q̄ eſt principiū merendi. ſed ſe habet vt diſpo
ſitio tm̄. Ad executionē vero iuſtitie ⁊ eius augmētum
ſe habet in ratione meriti. quia per primū actum gratia
informatum homo meretur diuinū auxilium in p̄dictis.
Sic ergo iuſtitia non redditur humanis operib⁹ quaſi
merces. ſed iuſtitie augmentū ⁊ ꝯtinuatio aliquo modo
habet rationē mercedis in ꝯparatione ad act⁹ meritorios
Ad 19 precedētes ¶ Ad .xix. dōm. ꝙ licet Paulus anteq̄ȝ iuſti
ficatus eſſet immediate gratiam fidei impugnaret. tū in
ipſo inſtāti iuſtificationis ſue. gratie ꝯſenſit ꝑ liberꝫ arbi
triū diuina gratia cōmotū. motus em̄ volūtatis gratui-
te in inſtāti poteſt alicui immitti ſine quo nō eſt iuſtifica
tio. ſed ſine preparatione p̄cedente poteſt eē iuſtificatio.
Ad 20 ¶ Ad .xx. dicendū. ꝙ illa diſpoſitio nō req̄ritur ꝓpter im
potentiā agentis. ſed ꝓpter recipientis diſpoſitionē. ſcȝ
volūtatis que immutari nō poteſt ꝑ violentiā. ſed pro-
prio motu immutatur. Ille aūt motus liberi arbitrij nō
ſolum ſe habet ad gratiā vt diſpoſitio. ſed vt cōplementū
operationes aūt ſunt quedā completiones habituū. vnde
ꝑfectioni agentis atteſtat̄ ꝙ habitus inducat̄ ſimul cum
ſua operatione. quia perfectio effectus demonſtrat ꝑfectio
nem cauſe.

Quarto querit̄. quis

motus liberi arbitrij ad iuſtificationē req̄ratur.
.1. vtꝝ ſcȝ motus in deū requirat̄ ¶ Et videt̄ ꝙ nō Illud
em̄ quod iuſtificationē ſeq̄tur nō req̄ritur ad iuſtificatio
nem. ſȝ moueri in deū cū ſit ex gratia iuſtificationē ſequi-
tur. Vn̄ Tre. v. Cōuerte nos dn̄e ad te ⁊ ꝯuertemur. ḡ
motus liberi arbitrij in deū nō eſt de his q̄ requirūtur ad
.2. iuſtificationē. ¶ Pre. Motus liberi arbitrij req̄ritur ad
iuſtificationē vt diſpoſitio quedā ex ꝑte liberi arbitrij. Il
lud aūt ad q̄d hoc trahi indiget nō ꝑtinet ad liberū arbi
triū. cū ergo ad hoc ꝙ homo ꝯuertat̄ in deū indigeat tra
hi. ſ̄m illud Joan. vi. Nemo pōt venire ad me niſi pater
meus qui miſit me traxerit eū. videt̄ ꝙ motus liberi ar-
bitrij in deū non ſit de his q̄ ad iuſtificationem impij req̄
runtur ¶ Pre. Ad iuſtificationē ꝑuenit homo ꝑ viam ti- 3
moris. nā qui ſine timore eſt nō poteſt iuſtificari vt dicit̄
Eccī primo. ſed ꝑ timorē homo non mouet̄ in deum. ſed
magis in penas. ergo motus liberi arbitrij qui req̄ritur
ad iuſtificationē impij nō ē motus in deū. ¶ Si dicatur Solutio
ꝙ hoc eſt verꝫ de timore ſeruili. nō aūt de filiali ¶ Cōtra 4
Omnis timor fugā in ſui ratione includit. ſed ꝑ fugā ali
quis recedit ab eo q̄d fugitur. nō aūt accedit ad ipſū. er
go ex hoc ꝙ homo timet deū nō mouetur in deū. ſȝ ma-
gis a deo ¶ Pre. Si motus liberi arbitrij in deū ad iuſti 5
ficationē req̄ritur. precipue ille deberet requiri ꝑ quē ho-
mo in deū completiſſime mouetur. cōpletius aūt mouet̄
homo in deū per charitatē q̄ȝ ꝑ fidem. ſi ergo motus libe
ri arbitrij in deum ad iuſtificationē req̄ritur non deberet
attribui iuſtificatio fidei. ſed magis charitati cuius con-
trariū apparet Roma. v. iuſtificati ex fide. ¶ Pre. Mo 6
tus liberi arbitrij q̄ in iuſtificatione req̄ritur eſt ſicut vlti
ma diſpoſitio ad gratiā cū qua infunditur. diſpoſitio aūt
ad formā cum qua inducitur talis forma eſt talis ꝙ ſine
forma eſſe nō poteſt cū ſit neceſſitas ad formā. cū igitur
motus fidei eē poſſit ſine gratia. videtur ꝙ iuſtificatio nō
debeat attribui motui fidei. ¶ Pre. Homo naturali ra- 7
tione poteſt deū cognoſcere. ſed fides non requiritur ad
iuſtificationē niſi inquantū facit deū cognoſcere. ergo vi-
detur ꝙ ſine motu fidei poſſit homo iuſtificari. ¶ Pre. 8
Sicut ꝑ motum fidei poteſt homo ꝯgnoſcere deū. ita ꝑ
actum ſapientie. non ergo magis fidei q̄ȝ ſapientie debet
iuſtificatio attribui. ¶ Pre. In fide multi articuli cōtinē 9
tur. ſi ergo motus fidei req̄ritur ad iuſtificationem. videt̄
ꝙ oporteat omnes articulos fidei cogitare. q̄d nō poteſt
ſubito fieri. ¶ Pre. Jaco. iiij. dicitur ꝙ deus humilibus 10
dat gratiā. ⁊ ſic ad iuſtificationē impij req̄ritur mot⁹ hu
militatis. qui non ē motus in deū. alias humilitas habe-
ret deum pro obiecto ⁊ fine ⁊ eſſet virtus theologica. er-
go motus q̄ requiritur ad iuſtificationē impij nō eſt mo
tus liberi arbitrij in deum. ¶ Pre. In iuſtificatione im- 11
pij volūtas hominis ad iuſtitiā immutat̄. ergo motus li
beri arbitrij deberet eſſe actus iuſtitie. q̄ non eſt motus in
deū. iuſtitia em̄ nō habet deum pro obiecto. ergo motus
qui req̄ritur ad iuſtificationē impij nō eſt motus in deū
¶ Pre. Ad impij iuſtificationē ſe habet homo vt remo- 12
uens prohibēs. ſicut ille q̄ aperit feneſtrā dicitur cauſa il-
luminationis domus. ſed impedimētum gratie ē pecca
tum. ergo ex parte iuſtificati nō req̄ritur motus liberi ar
bitrij in deū. ſed in ſolum peccatum
¶ Sed ꝯtra ē q̄d dicitur Ja. iiij. Appropinq̄te deo Cōtra
et appropinquabit vobis. appropinquat em̄ nobis de⁹ ꝑ
gratie infuſionē. ergo ad hoc ꝙ homo iuſtificetur ꝑ grati
am req̄ritur ꝙ nos appropinquemus deo per motū libe
ri arbitrij in deum ¶ Pre. Juſtificatio impij eſt quedā
hominis illuminatio. ſed in pſal. dicitur Accedite ad eū
et illuminamini. cum ergo ad deum non accedat hō paſ
ſibus corporis. ſed motibus mentis vt Aug⁹. dicit. vi-
detur ꝙ motus liberi arbitrij requiritur ad iuſtificatio-
nem impij. ¶ Pre. Roma. iiij. dicitur. Reputatur fides
ad iuſtitiam credētibꝫ in eū q̄ iuſtificat impium. ergo ad

hoc ꝙ impius iuſtificetur requiritur motus fidei in deū
Rñº ¶ Reſponſio dicendum. ꝙ ſicut ſupra dictuꝫ eſt mo
tus liberi arbitrij in iuſtificatione req̃ritur ad hoc ꝙ ho/
mo cauſam iuſtificātem attingat per actum ꝓpriū. Cau
ſa autem iuſtificationis deus eſt qui noſtraꝫ iuſtificatio
nem operatus eſt per myſteriuꝫ incarnatōnis ſue.ꝑ quā
factus eſt dei ⁊ hominū mediator.⁊ ideo motus liberi ar
bitrij in deum ad iuſtificationem impij req̃ritur.ſed cum
liberꝫ arbitriuꝫ multipliciter in deū poſſit moueri.ille mo
tus de neceſſitate ad iuſtificationē req̃ritur qui eſt prior
inter alios ⁊ in omnibꝫ alijs includitur.hic aūt eſt motꝰ
fidei . accedētem eīn ad deum oportet credere quia eſt.
vt habetur Hebre.xi.nullus eīn quocūqꝫ alio motu po
teſt in deum moueri.niſi ſimul cum hoc motu fidei mo/
ueatur.quia omnes alij motus mentis in deum iuſtificā
tem ꝑtinent ad affectum.ſolus autem motus fidei per/
tinet ad intellectum Affectus aūt non mouetur in ſuum
obiectum niſi ſm ꝙ eſt apprehenſum.bonū aūt apprehē/
ſum mouet affectum.vt dicitur in.iij.de anima. Vñ ap/
prehenſiue motus req̃ritur ad motuꝫ affectiue.ſicut mo
tio mouentis ad motum mobilis Et ꝑ hunc etiam mo
dum motus fidei includit̃ in motu charitatis.⁊ in quo/
libet alio motu quo mens mouetur in deum . Sed quia
iuſtitia cōpletiue in affectu conſiſtit.⁊ ideo ſi homo ſcd̃m
intellectum tantū in deū conuerteretur nō attingeret de
um ſm id quod iuſtitiam recipit. id eſt ſm affectum . et
ſic iuſtificari non poſſet. Requiritur ergo ꝙ nō ſolum in
tellectus ↄuertatur in deum.ſed etiā affectus . Primus
aūt motus affectꝰ in aliq̃d eſt motus amoris . vt in que
ſtionibꝫ de paſſionibꝫ aīe dictū ē.qui q̃dem motus in deſi
derio includitur.ſicut cauſa in effectu. Deſiderat̃ eīn ali
quid quaſi amatū.ipſa vero ſpes deſideriū quoddā im/
portat cū quadā animi erectōne quaſi in quoddā arduū
tendens.ſicut ergo eſt ſimul motus ↄgnitionis cū motu
amoris.ita etiā motus amoris cū motu ſpei vel deſiderij
ſicut eīn apprehēſum mouet amorē.ita amor mouet deſi
deriū ſiue ſpem. Sic ḡ liberꝫ arbitriū in iuſtificatione im
pij mouetur in deū motu charitatis fidei ⁊ ſpei. oportet
eīn iuſtificatū in deū ↄuerti amādo ipſuꝫ cū ſpe venie. et
hec tria cōputātur pro vno motu cōpleto inquātū vnū
includitur in alio Denominat̃ aūt ille motus a fide eo ꝙ
virtute ↄtinet in ſe alios motꝰ ⁊ in eis includitur.
Ad .i. ¶ Ad primū ergo dicendū. ꝙ moueri in deū ꝑ liberū
arbitriū ſeq̃tur quodāmodo ordine nature gratie infu/
ſionē.nō aūt tpe. vt infra patebit. Gratie āt infuſio ē vnū
eoꝝ q̃ req̃rūtur ad iuſtificationē. vñ nō ſeq̃tur ꝓpter hoc
Ad 2 ꝙ motꝰ liberi arbitrij in deū iuſtificationē ſeq̃tur ¶ Ad
ſecundū dcd̃m. ꝙ tractus ille non importat violentiā.ſed
opationē diuinā q̃ opatur etiā in liberꝫ arbitriū vertēdo
illud quocunqꝫ voluerit.⁊ ſic illud ad qd̃ hō trahit̃ aliq̃
Ad 3 mō ad liberꝫ arbitriū ꝑtinet ¶ Ad tertiū dicendū.ꝙ ti/
mor ſeruilis qui habet oculū ad penaꝫ tantū req̃ritur ad
iuſtificationē vt diſpoſitio precedens.nō aūt vt intrans
ſubſtātiā iuſtificationis.q2 ſimul cū charitate eſſe non po
teſt.ſed introeūte charitate timor recedit. vñ ꝑma Joā.
iiij. Timor non eſt in charitate.timor aūt filialis qui ti/
met ſeparatōnē.includitur virtute in motu amoris.eiuſ
dem aūt rationis eſt deſiderare coniūctionē amati . et ti
Ad 4 mere ſeparationē ¶ Ad quartū dicendū. ꝙ timor filialis
inducit aliquā fugam.nō tamē fugam dei.ſed fugā ſepa
rationis a deo. vel adequationis ad deū ſm ꝙ timor im
portat quandam reuerentiā ꝑ quā homo non audet di/
uine maieſtati ſe cōparare.ſed ei ſe ſubijcere ¶ Ad quin Ad 5
tū dicendū.ꝙ etiā motus charitatis in deū req̃ritur. ſed
tamē in hoc motu etiam includitur motus fidei vt dictū
eſt ¶ Ad.vi.dcd̃m. ꝙ licet credere deo vel deū poſſit eē ſi/ Ad 6
ne iuſtitia.tamē credere in deum quod eſt actus fidei for
mate ſine iuſtitia vel gratia eſſe nō poteſt . ⁊ tale credere
requiritur ad iuſtificationē. vt patet Roma.iiij. Credēti
in eum qui iuſtificat impiū fides reputatur ad iuſtitiam
¶ Ad ſeptimū dicendū.ꝙ quia poſt lapſuꝫ humane na Ad 7
ture homo nō poteſt reparari niſi ꝑ mediatorē dei et ho
minū ieſuꝫ xp̃m.qd̃ quidē ſacramentū mediationis xp̃i
ſola fide tenetur.ideo ad iuſtificationē impij non ſufficit
cognitio naturalis.ſed req̃ritur fides ieſu xp̃i vel explici
te vel implicite ſcd̃m diuerſa tp̃a ⁊ diuerſas ꝑſonas. Et
hoc eſt quod dicitur Roma.iij iuſtitia aūt dei ꝑ fidem ie
ſu chriſti. ¶ Ad octauū dicendū. ꝙ ſicut intellectus ꝑn/ Ad 8
cipioꝝ naturaliter cognitoꝝ ſe habet ad ſapientiā ⁊ ſciē
tiam ratione acquiſitā in ratione ꝑncipij.ita fides ad ſapi
entiam infuſam.vñ primus motus ↄgnitionis gratuite
in deum non eſt ſapientie vel ſcientie infuſe. ſed fidei.
¶ Ad nonū dicendū. ꝙ licet ſint multi articuli fidei.non Ad 9
tamē oportet ꝙ actu oēs cogitētur in ipſo inſtanti iu
ſtificationis.ſed ſolū ꝙ cogitet̃ deus ſm hūc articulū ꝙ
eſt iuſtificās ⁊ peccata remittens.in quo etiam includit̃
implicite articulꝰ incarnationis ⁊ paſſionis chriſti ⁊ alio
rum q̃ ad iuſtificationē requirūtur ¶ Ad decimū dicen Ad 10
dū. ꝙ motus humilitatis conſeq̃tur motum fidei ſm ꝙ
aliquis conſiderata altitudine diuine maieſtatis ſeipſuꝫ
ei ſubijcit.⁊ ita motus humilitatis non eſt primus q̃ re/
quiritur in iuſtificatione ¶ Ad vndecimū dicendū. ꝙ in Ad .11.
iuſtitia generali de qua nūc loquimur includitur ordina
tio debita hominis ad deū. vt dictum eſt. Et ſic tam fi/
des q̄ꝫ ſpes q̄ꝫ charitas ſub huiuſmodi iuſtitia continen
tur. ¶ Ad duodecimū dicendū.ꝙ peccatū ꝓhibet grati Ad 12
am.precipue ratione auerſionis.⁊ ideo ad remouenduꝫ
hoc ꝓhibēs requiritur liberi arbitrij in deū conuerſio.

Quinto querit̃. vtruꝫ

in iuſtificatione impij req̃ratur motꝰ liberi ar/
bitrij in peccatū ¶ Et videt̃ ꝙ nō. Motus eīn charita .1.
tis ad remiſſionē peccatoꝝ ſufficit Luce.vij. dimiſſa ſūt
ei peccata multa q̃m dilexit multū.ſꝫ motꝰ charitatis di
recte in deum eſt.ergo ad iuſtificationē impij ſufficit mo
tus in deū ⁊ nō req̃ritur motꝰ in peccatū ¶ Preterea. Bo 2
num incōmutabile ē efficacius q̄ꝫ bonū commutabile. ſꝫ
conuerſio ad bonū commutabile ſufficit ad hoc ꝙ homo
incurrat peccatū.ergo conuerſio ad bonū incommutabi
le ſufficit ad hoc ꝙ homo iuſtificetur. ¶ Preterea. Homo 3.
non poteſt moueri in peccatū niſi de peccato cogitet.nul
lus aūt poteſt cogitare de eo qd̃ memoria non tenet.con
tingit aūt aliquē oblituꝫ eſſe peccati commiſſi.ſi ergo ad
iuſtificationē req̃ritur motus liberi arbitrij in peccatum
videtur ꝙ talis q̃ eſt peccatoꝝ ſuorum oblitus nūqꝫ poſ
ſit iuſtificari. ¶ Preterea. Contingit aliquē multis crimini 4
bus eſſe inuolutum.ſi ergo motus liberi arbitrij in pecca/
tum in iuſtificatione req̃ritur . videt̃ pari ratione ꝙ opor
teat eum in illo inſtanti de ſingulis ſuis peccatis cogita/
re qd̃ eſt impoſſibile.non eīn eſt maior ratio de vno q̄ꝫ de
alio. ¶ Pre. Quicūqꝫ conuertitur in aliquid ſicut in finē 5
vltimū ex hoc ipſo ab alio fine vltimo auertitur.quia im
poſſibile eſt vnius eſſe multos fines vltimos . ſed homo

quando mouetur ꝑ fidem formatā in deum. mouetur in
ipſuꝫ ſicut in finē vltimū. ergo ex hoc ipſo a peccato auer
titur. ⁊ ita nō videtur eſſe neceſſarius aliquis motus li-
6 beri arbitrij in peccatū. ¶ Pre. Non ē idem motus a pec
cato ⁊ in peccatū. ſicut nec ab albo ⁊ in album. ſed iuſtifi
catio eſt motus a peccato. ergo nō eſt motus ad peccatū

Cōtra ¶ Sed contra eſt quod dicitur in pſal. Dixi confite-
boꝛ aduerſum me iniuſticiam meam domino ⁊c. ſed ho-
mo non poteſt hoc niſi de peccato cogitando dicere. er
go motus liberi arbitrij in peccatum ad iuſtificationē re
quiritur. ¶ Pre. Ad iuſtificationem impij contritio re-
quiritur que eſt pꝛima penitētie pars ꝑ quā peccata tol
luntur. ſed cōtritio eſt doloꝛ de peccato. ergo motus libe-
ri arbitrij requiritur in peccatum in iuſtificatione impij.

Rꝫo. ¶ Reſponſio dicendum. ꝙ iuſtificatio impij addit
ſuper iuſtificationem ſimpliciter. Nā iuſtificatio ſimplici
ter impoꝛtat ſolummodo iuſtitie infuſionem. ſed ſuper
hoc addit iuſtificatio impij remiſſionem culpe. que qui-
dem remiſſio non fit ſoluꝫ per hoc ꝙ homo deſiſtit a pec
cato. ſed aliquid amplius requiritur. vnde Aug⁹. dicit
in li. de nup. ⁊ concup. Si autem a peccando deſiſtere hoc
eſſet nō habere peccata. ſufficeret vt hoc nos moneret ſcri-
ptura Fili peccaſti non adijcias iteꝝ. non aūt ſufficit. ſed
addidit. ⁊ de pꝛiſtinis depꝛecare vt tibi remittātur. Hic
ergo ad iuſtificationē ſimpliciter requiritur conuerſio ho
minis per liberū arbitriū in cauſam iuſtificātem q̄ eſt mo
tus liberi arbitrij in deum. Sed ſuꝑ hoc in iuſtificatione
impij requiritur ꝙ ꝯuertatur ad deteſtationem peccati
preteriti. ſicut aūt ꝯuerſio in deū fit per hoc ꝙ cognoſcit
homo deum per fidem ⁊ eum amat. ⁊ gratiam deſiderat
ſiue ſperat. ita opoꝛtet ꝙ conuerſio liberi arbitrij in pecca
tum fit per hoc ꝙ homo ſe peccatoꝛeꝫ recognoſcit qđ eſt
humilitatis. ⁊ peccatū pꝛeteritum deteſtetur. vt pigeat
feciſſe. ⁊ iterare non velit.

Ad .i. ¶ Ad pꝛimū ergo dicendū. ꝙ dilectio dei non poteſt
eſſe ſine deteſtatione eius qđ a deo ſeparat. ⁊ ideo pꝛeter
motum dilectionis in deū requiritur in iuſtificatione im
pij peccati deteſtatio. Vñ ⁊ Magdalena. de q̄ dictum ē
Dimiſſa ſunt ei peccata multa qm̄ dilexit multuꝫ. lacri
Ad 2 mas emiſerat pꝛo peccatis. ¶ Ad ſecundum dicendum.
ꝙ conuerſio in bonum incommutabile ſufficit ad iuſtifi-
cationem ſimpliciter. ſed ad iuſtificationem impij requi-
ritur etiam motus in peccatū vt dictum eſt. quia ad hoc
vt homo iuſtificetur a peccato pꝛeterito. non ſolū ſufficit
ꝙ iuſtitiam velit ⁊ nō peccet. ſed ꝙ contra pꝛeteritā iniq̄
tatem opereť deteſtando ipſam. non autē in eo q̄ peccat
req̄ritur deteſtatio dei vel iuſtitie niſi ex ꝯſequenti. quia
id qđ eſt bonū nullus habet odio niſi inquantū ē incom
poſſibile alteri bono qđ diligit. vñ peccatoꝛ nō niſi ꝑ acci
dens odit iuſtitiam ⁊ deū. ex hoc videlicet ꝙ amat imo
Ad 3 derate bonū cōmutabile. ¶ Ad tertiū dđm. ꝙ nō eſt ne
ceſſariū ꝙ aliquis in ipſo momēto iuſtificationis de hoc
vel illo peccato determinate cogitet. ſed ſolū ꝙ doleat ſe
ꝓpꝛia culpa a deo eſſe auerſum. vel abſolute. vel ſub ꝯdi-
tione. ſi ſcꝫ auerſus ē q̄ñ ſcꝫ aliq̄s ignoꝛat an vnq̄ꝫ ꝑ pec-
catū moꝛtale a deo auerſus fuerit. ⁊ ꝑ huiuſmodi motū
Ad 4 etiā ille q̄ peccati oblitus ē de peccato conteri pōt ¶ Ad
quartū dicendū. ꝙ oīa peccata ꝯueniūt in auerſione a
deo. ratione cuius gratiam impediūt. vnde ad iuſtifica-
tionē non req̄ritur ꝙ in ipſo iuſtificationis momento ali
quis de ſingulis peccatis cogitet. ſed ſufficit ꝙ cogitet
de hoc ꝙ per ſuam culpam eſt auerſus a deo. recogitatio
autem ſinguloꝝ peccatoꝝ debet pꝛecedere vel ſaltem ſe-
qui iuſtificationē. ¶ Ad quintū dicendū. ꝙ ex hoc ꝙ ali Ad 5
quis ſibi deum finem conſtituit. ſequitur ꝙ nō cōſtituit
finem ſibi in peccato. ⁊ ita ꝙ auertatur a ꝓpoſito peccādi
hoc aūt non ſufficit ad deletionem peccati pꝛeteriti. vt di
ctum eſt. ⁊ ideo ratio non ſeq̄tur. ¶ Ad ſextum dicendū Ad 6
ꝙ motus liberi arbitrij in peccatuꝫ pꝛoſequendū vel am
plectendū iuſtificationi oppōitur. nō aūt motus liberi ar
bitrij in peccatū fugienduꝫ. hic em̄ motus cū iuſtificatio
ne conuenit que eſt motus a peccato. nam fuga alicuius
motus eſt ab illo.

Sexto queritur. vtrū

gratie infuſio ⁊ culpe remiſſio ſint idē Et vi .1.
detur ꝙ ſic. Idē em̄ eſt poſitio affirmationis ⁊ negatiōis
remotio. ſed culpa nihil videtur eē q̄ꝫ defectus gratie. er
go idem videť eſſe remotio culpe ⁊ infuſio gratie ¶ Pre. 2
Culpa ⁊ gratia oppoñūtur ſicut tenebꝛa ⁊ lux. ſed remo
tio tenebꝛe ⁊ inductio lucis ſunt idem. ergo remiſſio cul-
pe ⁊ infuſio gratie ſunt idem ¶ Pre. Remiſſio culpe pꝛ-
cipue attēditur quantū ad deletionē macule. macula aūt 3
nō videtur eſſe aliquid poſitiue in anima. quia ſic aliquo
modo eſſet a deo. ⁊ ſic videtur ꝙ ſit pꝛiuatio ſola. non eſt
aūt pꝛiuatio niſi eius cum quo ſimul eſſe non poteſt. qđ
eſt gratia. remotio ergo pꝛiuationis nihil aliud eſt q̄ꝫ in-
fuſio gratie. ¶ Sed diceres. ꝙ macula non ſolum ponit Solutio
abſentiam gratie. ſed aptitudinem ⁊ debitum reſpectu
gratie habende. ¶ Sed contra. Omnis pꝛiuatio ponit 4
aptitudinem in ſubiecto. ſed cum remotio pꝛiuationis ⁊
inductio habitus ſunt idem. ergo hoc nō impedit quin
remiſſio culpe ⁊ infuſio gratie idem ſint. ¶ Pre. Gene- 5
ratio vnius eſt coꝛruptio alterius. cum ergo remiſſio cul
pe ſit quedam ipſius coꝛruptio. infuſio auteꝫ gratie que
dam ipſius generatio. ergo idem eſt infuſio gratie et re-
miſſio culpe.

¶ Sed contra eſt qđ dicitur ꝙ inter quattuoꝛ que re Cōtra
quirūtur ad iuſtificationeꝫ impij connumerātur. duo in
fuſio gratie ⁊ remiſſio culpe. ¶ Pre. Quecūq̄ꝫ ita ſe ha
bent ꝙ vnum poteſt eſſe ſine altero non ſunt idem. ſed in
fuſio gratie poteſt eſſe ſine remiſſione culpe. ſicut in ange-
lis beatis. in pꝛimo homine ante caſum. ⁊ in xpo ergo in
fuſio gratie ⁊ remiſſio culpe non ſunt idem.

¶ Reſponſio dicendum. ꝙ infuſio gratie ⁊ remiſſio Rꝫo
culpe nō ſunt idem. Qđ ſic patet. mutationes em̄ penes
terminos diſtinguūtur. infuſionis aūt gratie termin⁹ eſt
gratiam ineſſe. remiſſionis vero culpe culpam non eſſe.
¶ Eſt aūt oppoſitoꝝ quantū ad hoc attendēda q̄dam
differentia. nam quedā oppoſita ſunt quoꝝ vtrūq̄ꝫ ponit
naturam aliquā. vt album ⁊ nigruꝫ. ⁊ in talib⁹ oppoſitis
vtriuſq̄ꝫ negatio eſt negatio realis. id eſt alicuius rei. Et
ideo cum affirmatio non ſit negatio. eſſe albū nō eſt idē
quod non eē nigrū. ſed realiter differūt. ⁊ ideo coꝛruptio
nigri cuius terminus eſt non eſſe nigrū. ⁊ generatio albi
cuius termin⁹ eſt eē albū. ſunt realiter diuerſe mutatio-
nes. q̄uis ſint vn⁹ motus. vt ſupꝛa dictū eſt. Quedā ve
ro oppoſita ſunt quoꝝ alteꝝ tm̄ ē natura quedā. reliquū
vero nō eſt niſi remotio vel negatio ipſius. ſicut patet in
oppoſitis ſꝫm affirmationē ⁊ negationē. vel ſꝫm pꝛiuatio-
nem ⁊ habitū. ⁊ in talib⁹ negatio oppoſiti q̄ ponit aliquā
naturā eſt realis. q2 ē alicuius rei. Negatio vero alterius
oppoſiti nō eſt realis. q2 nō eſt alicui⁹ rei. eſt em̄ negatio

bet intelligi ſm ꝙ id dr̄ agere. qd̄ habet dominiū ſup acti
onem ſuam. ſm quē modū loquendi dicit Dama. ꝙ ani-
malia bruta non agūt ſed agūtur. per hoc tñ nō excludit
Ad 5 quin agant ſm ꝙ agere eſt aliquam actionem exercere.
¶ Ad q̄ntū dōm. ꝙ agens ſemꝑ eſt ꝯtrarium patienti ⁊
diuerſum. vt dr̄ in pmo de generatōe. et ideo corpori nō
ꝯpetit agere in aliud corpus ſm hoc qd̄ hꝫ ꝯmune cū eo
ſed ſm id in quo ab eo diſtinguit. et ideo corpus nō agit
inq̄ꝫtum eſt corpus. ſed inq̄ꝫtū tale corpus. ſicut ⁊ animal
non rōcinatur inq̄ꝫtum eſt aīal. ſed inq̄ꝫtum eſt homo. et
ſimiliter ignis non calefacit inq̄ꝫtum eſt ignis. ſed inq̄ꝫtuꝫ
Ad 6 eſt calidus. et ſimiliter etiā de corpore celeſti eſt. ¶ Ad
ſextuꝫ dōm. ꝙ dimenſiones ꝑintelligūtur in materia nō
in actu ꝯpleto ante formas naturales. ſed in actu incom-
pleto. et ideo ſunt pus in via generationis. ſed forma eſt
por in via ꝯplementi. ſm hoc aūt aliquid agit ꝙ ꝯpletū ē
ens in actu. nō ſm ꝙ eſt in potentia. ſm hoc em̄ patitur.
et ideo nō ſequit ꝙ ſi materiales dimēſiones in materia
ꝑexiſtentes non agāt ꝙ forma nō agat. ſed ecōuerſo ſeq-
tur ꝙ ſi non patiant ꝙ forma nō patiatur. ⁊ tamen forma
corporis celeſtis nō ineſt ei mediantibꝫ hmōi dimenſio-
Ad 7 nibꝫ. vt cōmen. dr̄ ibidem ¶ Ad ſeptimū dōm. ꝙ ordo ef
fectuū debet reſpondere ordini cauſaꝝ. In cauſis aūt ſm
autoritatē illius libri talis ordo inuenit. ꝙ pmuꝫ eſt cauſa
pma ſcꝫ deus. ſecūdum intelligentia. terciū vero anima.
Unde ⁊ pmus effectus qui eſt eſſe ꝓprie attribuit cauſe
pme. et ſecūdus qui eſt cognoſcere attribuit intelligentie
et tercius qui eſt mouere attribuit anime. ſed tñ cauſa ſe
cūda ſemꝑ agit in virtute cauſe pme. et ſic habet aliquid
de opatione eius. ſicut ⁊ inferiores orbes habent aliquid
de motu pmi orbis. Un̄ etiam intelligentia ſm ipm non
ſolum intelligit. ſed etiā dat eē. et anima que eſt facta ab
intelligentia ſm eum nō ſoluꝫ mouet qd̄ eſt actio anima
lis. ſed etiam intelligit qd̄ eſt actio intellectualis. etiā dat
eſſe qd̄ eſt actio diuina. et hoc dico de anima nobili quaꝫ
intelligit ille eſſe animā corporis celeſtis vel quālibet ani
mam rōnalem. Sic ergo nō oportꝫ ꝙ ſola virtus diuina
immediate moueat. ſed etiam cauſe inferiores per virtu
Ad 8 tes ꝓprias ſm ꝙ participant virtutes ſuperiorū cauſarū
¶ Ad octauū dōm ſm Augu. ꝙ rōnes ſeminales di-
cūtur vires actiue ⁊ paſſiue creaturis a deo collate. quibꝫ
mediantibꝫ naturales effectus in eſſe ꝓducūtur. vn̄ ipe
dicit ſcꝫ. iij. de trini. ꝙ ſicut matres grauide ſunt fetibus
ſic ipſe mūdus grauidꝰ eſt cauſis naſcentiū. exponēs qd̄
ſupra de rōnibus ſeminalibꝫ dixerat. quas etiam vires ⁊
facultates rebꝫ diſtributas nomiauerat Unde inter has
rōnes ſeminales etiā cōtinent virtutes actiue corpoꝝ ce
leſtium. que ſunt nobiliores virtutibꝫ actiuis inferiorum
corpoꝝ. ⁊ ita poſſunt eas mouere. Et dicūtur rōnes ſe-
minales inq̄ꝫtum in cauſis actiuis ſunt om̄es effectus ori
ginaliter. ſicut in q̄buſdā ſeminibꝫ. Si tamē intelligātur
rōnes ſeminales inchoatōes formarū. que ſꝫ in materia
pma ſm ꝙ eſt in potentia ad om̄es formas. vt quidā vo
lunt. q̄uis nō multū cōueniat dictis Auguſti. tñ poteſt
dici ꝙ earum ſimplicitas eſt ꝓpter earū imꝑfectōeꝫ. ſicut
et materia pma eſt ſimplex. et ideo ex hoc nō habēt ꝙ nō
Ad 9 moueant. ſicut nec materia pma ¶ Ad. ix. dōm. ꝙ oportet
ſexuū diuerſitatē ad aliquas celeſtes virtutes reducere.
om̄e em̄ agens intendit ſibi aſſimilare patiens ſm ꝙ pt.
vn̄ vis actiua que eſt in ſemine maris intendit ꝯceptuꝫ
ſemꝑ ducere ad ſexū maſculinū. qui ꝑfectior eſt. vn̄ ſexus
femineus accidit ꝑter intentōem nature ꝑticularis agen
tis. niſi ergo eſſet aliqua virtus que intenderet femineuꝫ
ſexū generatio femine eſſet oīno a caſu. ſicut ⁊ alioꝝ mon
ſtroꝝ. ⁊ ideo q̄uis ſit ꝑter intentōnem nature particula
ris. rōne cuius dr̄ femina mas occaſionatus. tñ eſt de intē
tione nature vniuerſalis que eſt vis corporis celeſtis. vt
Auic. dicit. ſed poteſt eſſe impedimētū ex parte materie
quo neqꝫ virtus celeſtis neqꝫ particularis ꝯſequit effectū
ſuū. ꝓductōem ſcꝫ maſculini ſexus Un̄ quādoqꝫ femina
generat etiā exiſtente diſpoſitōe in corpore celeſti ad con
trariū ꝓpter materie indiſpoſitionem vel econtrario ge-
neratur ſexus maſculinus ꝯtra diſpoſitōem celeſtis cor-
poris. ꝓpter particularis virtutis victoriam ſupra mate-
riam. contingit ergo ꝙ in ꝯceptione geminoꝝ ex opera-
tione nature materia ſeparat. cuius vna pars magis obe
dit virtuti agenti q̄ꝫ altera pars. ꝓpter alterius impoten
tiam. ⁊ in vna parte generat ſexus maſculinus. in altera
femineus. ſiue corpus celeſte diſponit ad vnū ſiue ad alte
rum. magis hoc poteſt accidere qn̄ corpꝰ celeſte diſponit
ad ſexum femineū. ¶ Ad decimū dōm. ꝙ cauſa pmaria Ad 10
plus dicit influere q̄ꝫ ſecūda. inq̄ꝫtum eius effectus eſt in
timior ⁊ ꝑmanentior in cauſato q̄ꝫ effectus cauſe ſecunde
effectus tamen magis ſimilat cauſe ſecūde. qꝛ ꝑ eam de-
terminat quodāmodo actus pme cauſe ad hūc effectum
¶ Ad vndecimū dōm. ꝙ q̄uis motus celeſtis ſm ꝙ eſt Ad. 11
actus corporis mobilis non ſit actus volūtarius. ſm ta-
men ꝙ eſt actus mouētis eſt volūtarius. id eſt ab aliqua
volūtate cauſatus. ⁊ ſm hoc ea que ex motu illo cauſan-
tur ſub prouidentia cadere poſſunt ¶ Ad. xij. dōm. ꝙ ef Ad 12
fectus nō ſequit ex cauſa pma. niſi compoſita cū ſecūda
vnde neceſſitas cauſe prime non inducit neceſſitatem in
effectu niſi poſita neceſſitate in cauſa ſecunda ¶ Ad de- Ad 13
cimūterciū dōm. ꝙ corpus celeſte non eſt factū ꝓpter ho
minem ſicut ꝓpter pncipalem finē. ſed finis pncipalis eſt
bonitas diuina. Et iterū ꝙ homo ſit nobilior celeſti cor-
pore nō eſt ex natura corporis. ſed ex natura anime rōna
lis Et preterea dato etiaꝫ ꝙ corpus hominis eſſet ſimpli
citer nobilius q̄ꝫ corpus celi. nihil ꝓhibet corpus celi ſm
aliquid nobilius eſſe humano corpore. inq̄ꝫtum illud ſcilꝫ
habet virtutem actiuaꝫ. hoc aūt paſſiuā. et ſic poterit age
re in ipſum. et ſic etiā ignis inq̄ꝫtuꝫ eſt actu calidus agit
in corpus humanū inq̄ꝫtum eſt in potentia calidū ¶ Ad Ad 14
xiiij. dōm. ꝙ anima rōnalis ⁊ eſt ſubſtantia q̄dā ⁊ eſt cor
poris actus. inq̄ꝫtum ergo eſt ſubſtantia eſt nobilior for-
ma celeſti. non aūt inq̄ꝫtum eſt corporis actus ¶ Uel pōt
dici. ꝙ anima eſt perfectio corporis humani ⁊ vt forma et
vt motor. corpus aūt celeſte qꝛ perfectum eſt non reqrit
aliam ſubſtantiā ſpūalē que ꝑficiat ipſum vt forma. ſed q̄
ꝑficit ipſum vt motor tm̄. ⁊ hec ꝑfectio ſm naturam nobi
lior eſt q̄ꝫ anima humana. q̄uis etiam quidā poſuerunt
motores ꝯiūctos orbium eſſe formas eorum. qd̄ ſub du-
bio ab Auguſtino relinquitur in. ij. ſup gen̄. ad litteram.
Hyeronimus aūt aſſerere videtur eccleſiaſtes pmo ſup
illud luſtrans vniuerſa ⁊c. glo. ſpūm ſolem nominauit. qꝛ
ſicut animal ſpiret ⁊ vigeat. Damaſ. tamen in ſecūdo li-
bro ꝯtrariū dicit. nullus inquit animatos celos vel lumi
naria exiſtimet. inaīati em̄ ſunt ⁊ inſenſibiles ¶ Ad. xv. Ad 15
dōm. ꝙ actio etiā contrarij que repugnat virtuti actiue
alicuius corporis celeſtis habet cauſam in celo. per motū
em̄ pmū ponitur a phis ꝙ ꝯſeruātur res inferiores in ſu
is actionibꝫ. ⁊ ita illud contrariuꝫ quod agit impediendo
effectum alicuius corporis celeſtis. vtpote calidū qd̄ im-
pedit humectatōnem lune. habet etiam cauſam aliquam

celeſtem.⁊ ſic etiā ſanitas que conſequitur non omino cō
trariatur actioni corporis celeſtis.ſed habet ibi aliquaꝫ
Ad 16 radicem ¶ Ad.xvi.dōm.ꝙ corpora celeſtia tangunt in-
feriora.ſed non tangūtur ab eis.vt dicitur in pmo de ge
neratione.nec quodlibet illorum tangit quodlibet iſtorū
immediate.ſed per medium.vt dicebatur ¶ Ad.xvij.
Ad 17 dōm.ꝙ actio agentis recipitur in medio per moduꝫ me-
dij.⁊ ideo quandoqꝫ alio modo recipitur in medio ꝙꝫ in
vltimo.ſicut virtus magnetis attrahentis ferrum defer
tur ad ferrum p mediū aerem.qui non attrahitur.⁊ vir-
tus piſcis ſtupefacientis manū defertur ad manū medi-
ante rethi quod non ſtupefacit.vt dicit Commētator in
octauo phyſicoꝝ.Corpora aūt celeſtia habent qdeꝫ om-
nes qualitates exiſtentes in his inferiorib ſuo modo.ſcꝫ
originaliter.et non ꝓut ſunt in his.vnde ⁊ actiones ſu-
premorum corporum non recipiūtur in medijs orbibus
vt alterentur ſicut inferiora. ¶ Ad.xviij.dicēdū.ꝙ hec
Ad 18 inferiora gubernantur a diuina prouidentia per ſuperio-
ra corpora.non ita ꝙ diuina prouidentia illis corporib
ꝯmunicetur.ſed quia efficiūtur diuine prouidētie inſtru
menta.ſicut ars non ꝯmunicatur martello.qui eſt inſtru
mentum artis.

Decimo querit̄.vtrū

humani actus gubernentur mediantib corpo-
ribus celeſtib. Et videtur ꝙ ſic.dicit enī Dama.ꝙ corpo
.1. ra celeſtia conſtituūt in nobis habitus ⁊ cōplexiones et
diſpoſitōes.ſed habitus ⁊ diſpoſitiones pertinent ad in
tellectum ⁊ volūtatem que ſunt principia humanorum
actuū.ergo humani actus mediantib corporib celeſtib
2 diſponūtur a deo. ¶ Pre. Dicit̄ in ſex pncipijs.ꝙ anima
ꝯiūcta corpori complexionem corporis imitatur.ſed cor
pora celeſtia imprimūt in complexionem humanaꝫ.ergo
et in ipſam animaꝫ.⁊ ita poſſunt eſſe cauſa humanorum
actuū ¶ Pre. Omne illud qđ agit in pus agit in poſteri-
3 us.ſed eſſentia anime por eſt ꝙꝫ eius potentie. ſcꝫ volun
tas ⁊ intellectus.cum ex eſſentia anime oriantur.cū ergo
corpora celeſtia imprimant in ipſam eſſentiam anime rō-
nalis.imprimūt enī in eam ſm ꝙ eſt corporis actus.qđ ei
per eſſentiam ſuam ꝯuenit.videtur ꝙ corpora celeſtia im
primant in intellectū ⁊ volūtatem.et ſint pncipia horuꝫ
actuū ¶ Pre. Inſtrumentum non ſolum agit in virtute
4 ꝓpria.ſed etiam in virtute pncipalis agentis.ſed corpus
celi cum ſit mouens ⁊ motuꝫ eſt inſtrumentū ſubſtantie
ſpiritualis mouentis ⁊ motus eius non ſolum eſt actus
moti.ſed actus ſpūs mouentis.ergo motus eius non ſolū
agit in virtute corporis moti.ſed etiaꝫ in virtute ſpiritus
mouentis.ſed ſicut corpus illud celeſte preeminet corpo-
ri humano.ita ſpūs ille preeminet ſpiritui humano.ergo
ſicut motus ille imprimit in corpus humanuꝫ.ita impri-
mit in animā humanā.⁊ ita videt̄ ꝙ corpora celeſtia ſint
pncipia hoꝝ actuū ¶ Pre. Experimento inuenitur ali-
5 quos homines eſſe a ſua natiuitate diſpoſitos ad addi-
ſcenda vel exercenda aliqua artificia.quidā ad hoc ꝙ ſint
fabri.qdaꝫ ad hoc ꝙ ſint medici.⁊ ſic de alijs.nec hoc po
teſt reduci ſicut in cauſam in pncipia proxima generatio
nis.quia quādoqꝫ nati inueniūtur diſpoſiti ad quedā alia
ad que parentes nō inclinabantur.ergo oportꝫ ꝙ hec di-
uerſitas diſpoſitōis reducatur ſicut in cauſam in corpo-
ra celeſtia.Sed nō poteſt dici ꝙ huiuſmodi diſpoſitōes

ſint in animab mediantib ꝓprijs corporib.qꝛ ad hmōi
inclinatiōes nihil operant̄ corporee qualitates.ſicut ope
rantur ad iram ⁊ gaudiuꝫ ⁊ hmōi anime paſſiones.ergo
corpora celeſtia immediate ⁊ directe in aīas humanas
imprimūt.⁊ ita humani actus mediātib corporib celeſti
bus diſponūtur ¶ Pre. In humanis actib illi vident̄ ce 6
teris peminere.ſcilꝫ regnare regem bellare.⁊ hmōi.ſed ſi-
cut yſaac dr in libro pmo de definitōib.deus fecit regna
re orbem ſup regna ⁊ bella.ergo multo fortius alij huma
ni actus mediantibus celeſtib corporib diſponuntur.
¶ Pre. Facilius eſt tranſmouere partes ꝙꝫ totū.ſed ex 7
virtute corporū celeſtiū qnqꝫ mouet̄ tota multitudo vni
us ꝓuincie ad bellandū.vt dicūt phi.ergo multo fortius
virtute corpoꝝ celeſtiuꝫ mouet̄ aliquis hō pticularis
¶ Sed ꝯtra eſt qđ dr Dama.in ſecūdo libro.noſtro Cōtra
ruꝫ actuū nequaqꝫ ſunt cauſa ſcꝫ corpora celeſtia.nos enī
liberi arbitrij a ꝯditore facti dn̄i exiſtimus noſtroꝝ actu
um ¶ Pre. Ad hoc etiā eſt qđ Augꝰ.determinat in.v.
de ci.dei.⁊ in fine ſecūdi ſup geñ.ad litterā.⁊ qđ Grego.
determinat in omelia epiphanie.
¶ Rñſio dōm ꝙ ad huius queſtionis veritatē opor- Rº
tet ſcire qui dicūtur actus humani.dicuntur enī ꝓprie illi
actus humani quorū ipſe homo eſt dominus.eſt enī ho-
mo dominus ſuoꝝ actuū per volūtatem ſeu per liberum
arbitriū.vnde circa actus volūtatis ⁊ liberi arbitrij verſa
tur iſta queſtio.actus enī alij qui ſunt in homine nō ſub-
iacentes imperio volūtatis.ſicut actus nutritiue ⁊ gene
ratiue potentie eodem modo ſubiacent virtutib celeſti-
bus.ſicut ⁊ alij corporales actus. De actib vero huma Triplex
nis predictis fuit multiplex error. Quidā enī poſuerunt error.pꝰ
actus humanos ad diuinā prouidentiam non pertinere
nec reduci in aliquam cauſam niſi in prouidentiā noſtraꝫ
Et hmōi poſitiōis videtur eſſe Tullius.vt dicit Augꝰ.
in quinto de ciui.dei ¶ Sed hoc nō poteſt eſſe.volūtas Re.pbaº
enī eſt mouens motū.vt in tercio de anima probat̄.vnde
oportet eius actum reducere in aliquod pmū principiū.
quod eſt mouens nō motū. ¶ Et ideo quidam omnes Scđs er.
actus reduxerūt in corpora celeſtia.ponentes ſenſum et
intellectum idem eſſe in nobis.et per conſequens omnes
virtutes anime corporales eſſe.et ita virtutib ⁊ actioni-
bus corpoꝝ celeſtium ſubdi. ¶ Sed hanc poſitionē phi Re.pbaº
loſophꝰ deſtruit in tercio de anima.oſtendēs ꝙ intellectꝰ
eſt vis inmaterialis.⁊ ꝙ actio eius nō eſt corporalis.ſed
ſicut dr in.xvi.de animalib.quoꝝ principiorum actiones
ſunt ſine corpore.ipſa pncipia ſunt ſine corpore.vnde non
poteſt eſſe ꝙ actiones intellectus ⁊ volūtatis per ſe lo- Terciꝰ er
quēdo in aliqua pncipia materialia reducāt̄ ¶ Et ideo
Auicenna poſuit in ſua metaph.ꝙ ſicut homo ꝯpoſitus
eſt ex anima ⁊ corpore.ita ⁊ corpus celeſte.⁊ ſicut actōes
corporis humani ⁊ motus reducūtur in corpora celeſtia
ita actōnes anime omnes reducūtur in animas celeſtes
ſicut in principia.ita omīs volūtas que eſt in nobis cau-
ſatur a volūtate q̄ eſt in anima celeſti. Et illud poteſt eſſe
ꝯueniens ſm opinionem ſuā quam habet de fine homis.
quem ponit eſſe in coniūctione anime humane ad animā
celeſtem vel ad intelligentiam.cum enī perfectio volūta-
tis ſit finis ⁊ bonum quod eſt obiectum eius.ſicut viſi-
bile eſt obiectum viſus.oportet ꝙ illud quod agit in vo-
luntatem habeat etiam rationē finis.qꝛ efficiens nō agit
niſi ſm ꝙ imprimit in ſuſceptibili formā eius. Sꝫm autē
ſententiā fidei ipe deꝰ imediate eſt finis humane vite.eius Sñia fidi
aūt viſione ꝯfruentes beatificant̄.⁊ ideo ipſe ſolus impri

ınere p̄t in voluntatē noſtrā. oportet aūt ordinem mobi-
lium reſpōdere ordini mouentiū. In ordine autē ad finē
quē prouidentia reſpicit primū in nobis inuenitur volū-
tas ad quā primo pertinet ⁊ rō boni ⁊ finis. etiam omni-
bus que ſunt in nobis vtitur ſicut inſtrumētis ad conſe-
quutionē finis. q̄uis in aliquo alio reſpectu intellectus
voluntatē precedit, ꝓpinquius aūt voluntati eſt intellectꝰ
remotiora ſunt corꝑales vires. ⁊ ideo ipſe deus qui ē ſim-
pliciter p̄mus ꝓuidens imprimit ſolū in voluntatē no-
ſtram. angelus autē qui eum ſeq̄tur in ordine cauſaꝝ im-
primit in intellectū noſtrū ſm̄ ꝙ ꝑ angelos illuminamur
purgamur ⁊ ꝑficimur. vt dr̄ Dyo. ſed celeſtia corꝑa que
ſunt inferiora agentia imp̄mere poſſunt in vires ſenſibi-
les ⁊ alias organis affixas. ſm̄ vero ꝙ motus vnius po-
tentie anime redūdat in aliam conuenit ꝙ impreſſio cor-
poris celeſtis redūdat in intellectum quaſi ꝑ accidens et
vlterius in voluntatē. ⁊ ſimiliter impreſſio angeli in intel
lectum redūdat in voluntatē ꝑ accidens Sed tamē quā-
tum ad hoc diuerſa eſt diſpoſitio intellectus et volunta-
tis ad vires ſenſitiuas. Intellectus. ꝙ naturaliter moue
tur a ſenſitiua apprehenſiua motiua ꝑ modum quo obie
ctum mouet potentiā. quia phantaſia ſe habet ad intelle-
ctum ſicut color ad viſum. vt dicit̄ tercio de aīa. ⁊ ideo ꝑ-
turbata vi ſenſitiua interiori de neceſſitate perturbat̄ in-
tellectus. ſicut videmus leſo organo phātaſie de neceſſi-
tate impedit̄ intellectus actio. ⁊ ſm̄ hunc modū redun
dare p̄t in intellectum actio vel impreſſio corporis cele-
ſtis quaſi ꝑ viam neceſſitatis. ꝑ accidēs tamē ſicut in cor
pora ꝑ ſe. ⁊ dico neceſſario niſi ſit ꝯtraria diſpoſitio ex par
te mobilis. ſed appetitꝰ ſenſitiuus nō eſt naturaliter mo-
tiuus voluntatis. ſed ecōuerſo. quia appetitus ſuperior mo
uet inferiorē appetitum. ſicut ſphera ſpheram. vt dicitur
in tercio de anima. ⁊ quātumcūq̄ appetitus inferior ꝑtur
betur ꝑ aliquā paſſionem ire vel cōcupiſcentie nō opor
tet ꝙ voluntas ꝑturbetur. imo habet potentiā repellen-
di huiuſmodi ꝑturbationem. vt dicit̄ Gen̄. tercio. ſubter
te erit appetitus tuus ⁊ tu dominaberis illius. et ideo ex
corꝑibus celeſtibus non inducitur aliqua neceſſitas nec
ex parte recipientiū nec ex ꝑte agentiū in actibus huma-
nis ſed inclinatio ſola. quā etiam volūtas repellere p̄t ꝑ
virtutem acquiſitā vel infuſam
Ad. j. ¶ Ad primū ergo dōm ꝙ Damaſ. intelligit de diſpo
ſitionibꝫ ⁊ habitibꝫ corporalibꝫ. ¶ Ad ſcd̄m dōm. ꝙ ſicut
Ad 2 ex dictis patet anima quantū ad actus volūtatis non de
neceſſitate ſeq̄tur corporis diſpoſitionē. ſed ex corꝑis cō-
plexione eſt inclinatio tantū ad ea que voluntatis ſunt
Ad 3 ¶ Ad terciū dicenduꝫ. ꝙ rō illa recte ꝓcederet ſi corpus
celeſte ꝑ ſe poſſet imprimere in animā. Impſſio autē cor-
poris celeſtis nō ꝑuenit ad anime eſſentiā niſi ꝑ accidēs
ſcꝫ niſi ꝑ corporis immutatōem cuius ipa eſt actus. volū
tas aūt nō oritur ex eſſentia anime. ſm̄ ꝙ eſt corpori con-
iuncta. ⁊ ideo rō nō ſeq̄tur. ¶ Ad quartū dōm. ꝙ inſtru
Ad 4 mentū ſpūalis agentis nō agit per virtutem ſpūalem ni-
ſi ꝑ hoc ꝙ agit ꝑ virtutem corporalē. ſm̄ aūt virtutē cor-
poralē corpus celeſte nō poteſt agere niſi in corpus. et iō
actus qui eſt ſm̄ virtutem ſpūalem non poteſt pertinge-
re ad animā niſi per accidens. ſcꝫ corpore mediāte. ſed in
corpe actio vtroq̄ mō eius ꝑuenit. ex virtute eñ corpora
li mouet qualitates elemētares. ſcꝫ calidū humidū et hu
iuſmodi. ſed ex virtute ſpūali mouet ad ſpeciem ⁊ ad effe-
ctus cōſequentes totam ſpeciem qui non poſſunt in qua-
Ad 5 litates elementares reduci ¶ Ad quintum dicenduꝫ. ꝙ
aliquis effectus eſt a corporibus celeſtibus in iſtis inferio
ribus qui non cauſatur ex calido et frigido. ſicut ꝙ ma-
gnes attrahit ferrum. ⁊ per hunc modū aliqua diſpoſitio
in corpore humano relinquitur ex corpore celeſti. ex quo
cōtingit ꝙ cauſa ei ꝯiuncta inclinetur ad hoc vel illud ar
tificium. ¶ Ad ſextum dicendū. ꝙ verbū yſaac ſi oporꝫ Ad 6
ſaluari eſt intelligendū ſm̄ inclinationē tantū modo pre
dicto ¶ Ad ſeptimū dicendū. ꝙ multitudo in pluribus
ſequitur inclinationes naturales inquantū homies mul Ad 7
titudinis acquieſcunt paſſionibus. ſed ſapientes ratione
ſuperant paſſiones ⁊ inclinatōes predictas. Et ideo ma
gis eſt probabile de aliqua multitudine ꝙ operetur illud
ad quod inclinat corpus celeſte q̄ꝫ de vno homine ſingu
lari qui forte ꝑ rationem ſuperat inclinationē predictam
et ſimile eſſet ſi vna multitudo hominū colericorum po-
neretur nō de facili contingeret quin ad iracundiā moue
rentur q̄uis de vno poſſet magis accidere

¶ Materia ſexta de predeſtinatione.

Queſtio ſexta de pre

deſtinatione. Primo vtrum predeſtinatio
pertineat ad ſcientiam vel voluntatem Se
cūdo vtrum preſcientia meritoꝝ ſit cauſa vel ratio p̄de-
ſtinatiōis. Tercio vtrū p̄deſtinatio habeat certitudinē
vel non. Quarto vtrum numerus predeſtinatoꝝ ſit cer
tus. Quinto vtrū predeſtinantis ſit certa ſua predeſtina
tio. Sexto vtrum p̄deſtinatio poſſit iuuari precibꝫ ſctōꝝ

Queſtio eſt de pre

deſtinatione. Et p̄mo queritur vtrū
pertineat ad ſcientiā vel voluntatē
Et videt̄ ꝙ ad voluntatē ſicut ad
genus. quia ſicut dicit Auguſtinꝰ in .j.
libro de p̄deſtinatione ſanctoꝝ. p̄deſtinatio eſt propoſitū
miſerendi. ſed ꝓpoſitum eſt volūtatis. ergo ⁊ predeſtina-
tio. ¶ Preterea. Predeſtinatio videtur idem eſſe cū ele- 2
ctione eterna. de qua dicitur Eph. p̄mo. elegit nos in ipo
⁊c̄. quia ijdem dicunt̄ electi ⁊ predeſtinati. ſed electio ſm̄
phm̄ in ſexto ethicoꝝ. magis eſt appetitus q̄ꝫ intellectus.
ergo ⁊ p̄deſtinatio magis ad voluntatem q̄ꝫ ad ſcientiā
pertinet. ¶ Sed diceres ꝙ electio p̄deſtinationē prece- Solutio
dit nec eſt idem ei. ¶ Sed contra. voluntas ſeq̄tur ſcien-
tiam ⁊ non precedit. ſed electio ad voluntatem pertinet. 3
ſi ergo dei electio p̄deſtinationē precedit. p̄deſtinatio non
poteſt ad ſcientiā ꝑtinere. ¶ Preterea. Si predeſtinatio
ad ſcientiam ꝑtineret idem videret̄ eſſe predeſtinatio et 4
ſcia. et ſic quicūq̄ p̄ſciret ſalutē p̄deſtinaret illū. ſed h̄ eſt
falſum. propheta eñ p̄ſciuit ſalutem gentium quā non p̄
deſtinauit. ergo ⁊c̄. ¶ Preterea. Predeſtinatio cauſalita- 5
tem importat. ſed cauſalitas non eſt de ratione ſcientie.
ſed magis de ratione volūtatis. ergo predeſtinatio ma-
gis pertinet ad voluntatem q̄ꝫ ad ſcientiam ¶ Preterea 6
Voluntas in hoc a potentia differt ꝙ potentia reſpicit
effectus tantū in futuro. non eſt eñ potentia reſpectu eo-
rum que ſunt vel fuerunt. voluntas vero reſpicit equali-
ter effectum preſentem ⁊ futurum. ſed predeſtinatio di-

cit effectũ in pſenti ⁊ in futuro. vnde ab Auguſtino dr̃ ꝙ
predeſtinatio eſt ꝑparatio gratie in pñti et glie in futuro.
ergo pdeſtinatio ꝑtinet ad voluntatẽ ¶ Pre. Scia non
7 reſpicit res vt factas vel faciẽdas ſed magis vt ſcitas vl'
ſciẽdas. pdeſtinatio vero reſpicit aliqđ qđ eſt fiendum. g̃
8 pdeſtinatio ad ſciam nõ ꝑtinet. ¶ Pre. Effectus magis
denoiaṭ a cauſa ꝓxima q̃ʒ a remota. ſicut hõ generatus
ab hoie magis q̃ʒ a generãte ſole. ſed ꝑparatio eſt a ſcien/
tia ⁊ volũtate. ſcientia aũt eſt cauſa ꝑo: ⁊ remotio: q̃ʒ vo
luntas. ergo ꝑparatio magis ꝑtinet ad voluntateʒ q̃ʒ ad
ſcientiam. ſed pdeſtinatio eſt ꝑparatio ad grãm ⁊ gloꝛiã.
9 vt dt Aug⁹. ergo ⁊c̃. ¶ Pre. Quãdo multi motus oꝛdi
nanṭ ad vnũ terminũ tota motuũ coordinatio recipit no
men vltimi motus. ſicut ad deducendũ formã ſubſtantia
lem de potentia materie oꝛdinaṭ primo alteratio. ſecundo
generatio. ⁊ totum nominaṭ generatio. ſed ad aliquid ꝑ
parandũ oꝛdinatur pmo motus ſcie. ſecũdo motus volũ
tatis. ergo totũ debet volũtati attribui. ⁊ ita pdeſtinatio
10 in volũtate eſſe videtur. ¶ Pre. Si vnũ oppoſitoꝝ maxi/
me appropriaṭ alicui reliquũ maxime remouetur ab eodẽ
ſed mala maxime appropriãṭ diuine preſcientie. malos
eñ dicimus pſcitos. ergo preſciẽtia non reſpicit bona. p/
deſtinatio aũt eſt de bonis ſalutaribꝫ tantũ. ergo predeſti
natio ꝑtinet ad preſcientiã ¶ Pre. Illud quod ꝓprie dici
11 tur gloſa nõ indiget. ſed in hac ſcriptura quãdo cognitio
reſpectu boni diciṭ gloſatur pro approbatione. vt ptꝫ pri
ma Corin. viij. ſi quis aũt diligit deũ hic cognitus eſt ab
eo .i. approbatus Et ſcđa Thimo. ſcđo. cognouit dñs q̃
12 ſunt eius .i. approbat. ergo noticia nõ eſt ꝓprie de bonis. ſꝫ
predeſtinatio eſt bonoꝝ ⁊ de bonis. g̃ ⁊c̃. ¶ Pre. Prepa/
rare eſt motiue virtutis. quia ad opus ꝑtinet. ſed pdeſti/
natio eſt ꝑparatio. vt dictum eſt. ergo pdeſtinatio ad vir
tutem motiuã ꝑtinet. ergo ad voluntatẽ ⁊ nõ ad ſcientiã
¶ Pre. Ratio exemplata ſeqtur rõnem exemplarẽ. ſed in
13 rõne humana que eſt exẽplata a diuina videmus ꝙ prepa
ratio eſt volũtatis ⁊ nõ ſcie. ergo in preparatione diuina
erit ſiliter. ⁊ ſic idem qđ prius. ¶ Pre. Attributa diuina
14 ſunt idem ſm rem. ſed differentia eoꝝ oſtendiṭ ex diuerſi
tate effectuũ. ad illud ergo attributũ debet reduci aliqđ
de deo dictum cui eius effectus appropriaṭ. ſed gratia et
gloꝛia pdeſtinationis ſunt effectus ⁊ appropriãṭ volun/
tati ſiue bonitati. ergo ⁊ pdeſtinatio ad voluntatẽ ꝑtinet
et nõ ad ſcientiam.

Inſtantie ¶ Sed cõtra eſt quod dicit gloſa ſuꝑ illud Romano
rũ octauo. quos preſciuit ⁊ predeſtinauit ⁊c̃. predeſtina/
tio inquit eſt preſcientia ⁊ preparatio beneficioꝝ dei. ergo
2 ⁊c̃. ¶ Pre. Omne predeſtinatũ eſt ſcitum. ſed nõ ecõuer/
ſo. ergo predeſtinatum eſt in genere ſciti. ergo ⁊ predeſti/
3 natio erit in genere ſcie ¶ Pre. Magis eſt ponendũ vnũ
quodq̃ʒ in genere eius quod cõuenit ei ſemꝑ. q̃ʒ in genere
eius quod nõ cõuenit ei ſemꝑ. ſed predeſtinationi conue/
nit ſemꝑ id quod eſt ex parte ſcientie. ſemꝑ eñ predeſti/
nationẽ preſcientia cõcomitatur. non autẽ ſemꝑ cõcomi/
tatur eam appoſitio gratie que eſt ei per voluntateʒ. quia
predeſtinatio eſt eterna. appoſitio auteʒ gratie tẽpoꝛalis.
ergo predeſtinatio magis debet poni in genere ſcientie
4 q̃ʒ voluntatis. ¶ Preterea. Habitus cognitiui ⁊ opera
tiui inter intellectuales virtutes a pħo computanṭ que
ad rõnem magis ꝑtinent q̃ʒ ad appetitum. vt pꝫ de pru
dentia ⁊ arte in ſexto ethicoꝝ. ſed predeſtinatio impoꝛtat
principiũ operatiuũ ⁊ cognitiuũ. quia etiam eſt ꝑparatio
et pſciencia. vt ex definitione inducta patet. ergo prede/
ſtinatio magis ꝑtinet ad cognitionẽ q̃ʒ ad voluntatem.
¶ Prete. Contraria ſunt in eodem genere. ſed predeſti/ 5
nationi eſt contraria reprobatio. cum ergo reprobatio ſit
in genere ſcientie. quia deus preſcit maliciam reproboꝛuʒ
et non facit eam. videṭ ꝙ predeſtinatio ſit in genere ſciẽtie
¶ Reſponſio dicendũ. ꝙ deſtinatio vnde nomẽ prede
ſtinationis aſſumiṭ impoꝛtat directionẽ alicuius in finem R.a
vnde aliquis diciṭ nunciũ deſtinare qui euʒ dirigit ad ali
quid faciendũ. ⁊ quia illud quod ꝓponimus ad exequuti
onẽ dirigimus ſicut ad finem. ideo id quod ꝓponimus di
cimur deſtinare. ſm illud Machabe. ſexto de eleazaro ꝙ
deſtinauit in coꝛde ſuo nõ admittere illicita propter vite
amoꝛem. ſed hec prepoſitio que adiungitur adiungit oꝛdi
nem ad futurũ. vnde cum deſtinare non ſit niſi eius quod
eſt. predeſtinare poteſt eius eſſe quod non eſt. ⁊ quantuʒ
ad hec duo pdeſtinatio ſub prouidentia collocaṭ vt pars
eius. dictum eſt eñ in ꝑcedenti queſtione de prouidentia.
ꝙ ad prouidentiã pertinet directio in finem. prouidẽtia
etiam a Tullio ponitur reſpectu futuri. vt a quibuſdam
definitur. ꝙ ꝓudentia eſt pſens noticia futuri ꝑtractãs
euentũ. Sed tamẽ predeſtinatio quantũ ad duo a proui
dentia differt. prouidẽtia eñ dicit vniuerſaliter oꝛdinatio
nem in finem. vnde ſe extendit ad omnia que a deo in fi/
nem aliquem oꝛdinantur ſiue rationalia ſiue irrationalia
ſiue bona ſiue mala. Predeſtinatio autem reſpicit illũ tm̃
finem qui eſt principalis rationalis creature. vtpote glo/
riam. ⁊ ideo predeſtinatio non eſt niſi hominuʒ ⁊ eoꝛum
que ſpectant ad ſalutem. Differt autem etiam alio mo/
do. In qualibet enim oꝛdinatione ad finem eſt duo conſi/
derare. ſcʒ ipſum oꝛdinem. ⁊ exitum et euentum oꝛdinis.
non eñ oĩa que ad finem oꝛdinãtur finem cõſequuntur
prouidentia ergo oꝛdinem in fineʒ reſpicit tantũ. vnde ꝑ
dei prouidentiã omnes homines ad beatitudinem oꝛdi/
nantur. ſed predeſtinatio etiam reſpicit exitum ⁊ euentũ
oꝛdinis. vnde non eſt niſi eoꝛum qui gloꝛiam conſequũtur
Sicut igitur ſe habet ꝓudentia ad impoſitioneʒ oꝛdinis
ita ſe habet predeſtinatio ad oꝛdinis exitum vel euentuʒ.
ꝙ eñ aliqui finem gloꝛie conſequunṭ nõ eſt principaliter
ex proprijs viribus. ſed ex auxilio gratie diuinitus date.
vnde ſicut de prouidentia dictum eſt ꝙ cõſiſtit in actu ra/
tionis ſicut ⁊ prudentia cuius eſt pars. eo ꝙ ſolius ratio/
nis eſt dirigere vel oꝛdinare. ita etiaʒ ⁊ predeſtinatio in ac
tu rationis conſiſtit dirigentis vel oꝛdinãtis in fineʒ. ſed
ad directõem in finem preexigitur voluntas finis. nullus
eñ in finem aliquid oꝛdinat qđ nõ vult. vnde etiam ⁊ ꝑ/
fecta prudentie electio nõ poteſt eſſe niſi in eo qui habet
virtutẽ moꝛalem ſm pħm in ſexto ethicoꝛũ. ꝑ virtutem
eñ moꝛalẽ appetitus alicuius in fine ſtabilitur ad quem
prudẽtia oꝛdinat. finis aũt in quẽ pdeſtinatio dirigit vel
oꝛdinat non eſt vniuerſaliter cõſideratus. ſed ſm compa
tionẽ eius ad illum qui finẽ illum cõſequitur. quare opoꝛ
tet eum eſſe diſtinctũ apud dirigentem ab his qui finem
illũ nõ cõſequuntur. Et ideo pdeſtinatio pſuꝑponit dile
ctionẽ per quã deus vult ſalutẽ alicuius. vnde ſicut pru
dens nõ oꝛdinat in finem niſi inquantũ temperatus vel
iuſtus. ita etiam deus nõ eſt predeſtinans niſi inquantuʒ
eſt diligens. ꝑexigitur etiam ⁊ electio ꝑ quã ille qui in fi/
nem infallibiliter dirigitur ab alijs ſeparaṭ qui nullo mo/
do in finem diriguṇṭ ⁊ oꝛdinãtur. hec aũt ſeꝑatio non eſt
ꝓpter diuerſitatẽ aliquã inuentã in his q̃ ſeparanṭ q̃ poſſꝫ
ad amoꝛeʒ incitare. quia antequã nati eſſent aut aliquid
boni egiſſent aut mali dictum eſt Jacob dilexi. Eſau

vno termino in alium eſt in inſtāti. qđ quidē in aliquibꝰ
oppoſitis ↄtingit. in aliquibꝰ nō. Quēcunqꝫ em̄ inter mo
tus terminos ē accipere aliquod mediū oportet ꝙ tran
ſitus de vno termino in aliū ſit ſucceſſiuus. qꝛ mediū eſt
in quod p̄mo mutať qđ moueť ↄtinue ꝙ̄ in vltimū. vt
patet ꝑ p̄hm in. v. phyſ. Et intelligo mediū ꝑ qualēcun
qꝫ diſtantiā ab extremis ſiue ſit diſtantia in ſitu. ſicut in
motu locali. ſiue ſit diſtantia ſꝫm rationē quātitatis ſicut
in motu augmenti ⁊ diminutionis. ſiue ſꝫm rationē for-
me vt in alteratione. ⁊ hoc ſiue illud medium ſit alterius
ſpeciei ſicut pallidum inter nigrū ⁊ album. ſiue eiuſdem
ſpeciei ſicut minus calidū inter magis calidū ⁊ frigidū.
Quēcunqꝫ vero inter duos terminos motꝰ vel mutatio
nis non poteſt medium eſſe aliquo predictoꝝ modoꝝ
tunc tranſitus de vno termino in aliū nō eſt in tempore.
ſed in inſtanti. Hoc aūt contingit qñcunqꝫ duo termini
motus ſunt affirmatio ⁊ negatio. ſiue priuatio ⁊ forma.
nam inter affirmationē ⁊ negationē nullo modo eſt me-
dium. nec inter priuationē ⁊ formā circa ꝓprium ſuſcepti-
bile. ⁊ hoc dico non ꝑ modum quo aliquid alterius ſpe
ciei eſt mediū inter extrema. ſed per modū quo aliquid ē
medium ſꝫm intenſionem ⁊ remiſſionem. Vñ etſi nō poſ
ſit eſſe medium per ſe inter ea. poteſt eſſe medium per ac
cidens. nam negatio ſiue priuatio per ſe loquendo non in
tenditur neqꝫ remittitur. ſed per accidens ſꝫm ſuam cau
ſam poteſt conſiderari aliqua eius intenſio vel remiſſio.
vt ſi dicatur magis eſſe cecus qui habet oculum erutum
ꝙ̄ qui habet aliquā infirmitatem in oculo. ex eo ꝙ cauſa
cecitatis eſt efficacior. Sic igitur accipiendo huiuſmodi
mutationes ſꝫm ꝓprios terminos ꝑ ſe loquēdo oportet
eas eſſe inſtantaneas ⁊ non in tempore ſicut eſt illumina
tio generatio aut corruptio ⁊ alia huiuſmodi. Accipien
do vero eas quantū ad cauſas ſuoꝝ terminoꝝ poteſt in
eis conſiderari ſucceſſio. ſicut patet in illuminatione. nā
ꝙ̄uis aer ſubito tranſeat de tenebris ad lumen. tamen
cauſa tenebroſitatis ſucceſſiue tollitur. ſcꝫ abſentia ſolis
qui per motum localem ſucceſſiue fit preſens. ⁊ ſic illumi
natio eſt terminus motus localis. ⁊ ē indiuiſibilis. ſicut
et quilibet terminus continui. Dico igitur ꝙ extrema iu
ſtificationis ſunt gratia ⁊ priuatio gratie. inter que nō ca
dit medium circa propriū ſuſceptibile. Unde oportet ꝙ
tranſitus de vno in alterū ſit in inſtanti ꝙ̄uis cauſa hu-
ius priuationis ſucceſſiue tollatur vel ſꝫm ꝙ homo cogi
tando diſponit ſe ad gratiam. vel ſaltem ſꝫm ꝙ tempus
preterit poſtꝙ̄ deus gratiam ſe daturū preordinauit. et
ſic gratie infuſio fit in inſtanti. Et quia cū expulſio culpe
ſit formalis effectus gratie infuſe. inde eſt ꝙ tota iuſtifi-
catio impij eſt in inſtanti. Nā forma et diſpoſitio ad for
mā completam totum eſt in inſtanti

Ad .i. ¶ Ad primū ergo dicēdum. ꝙ qñ ſunt duo motꝰ om
nino deſperati non poſſunt ſimul eſſe in eadem potentia.
ſed ſi vnū ſit ratio alterius tunc ſimul eſſe poſſunt. quia
tunc quodāmodo ſunt vnus motus. ſicut cum aliquis
aliquid ꝓpter finem appetit. ſimul appetit finem ⁊ id qđ ē
ad finem. Et ſimiliter cum aliquis fugit illud qđ eſt fini
repugnans ſimul appetit finem ⁊ fugit contrarium. et ſi
mul voluntas mouetur in deum et odit peccatum qđ eſt
Ad 2 contra deum. ¶ Ad ſcđm dicendum. ꝙ hmōi motus li-
beri arbitrij ad volūtatē ptinēt. nō ad iraſcibilem ⁊ cōcu
piſcibilem. ⁊ hoc ideo. qꝛ obiectū eoꝝ eſt aliquid intelli-
gibile non aliqđ ſenſibile Inuenitur tamē aliqñ attribui
iraſcibili ⁊ cōcupiſcibili inquantū volūtas ipſa diciť eſſe
iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis propter ſimilitudinem actus.
et tunc ↄtritio poteſt attribui ⁊ cōcupiſcibili inquātum
homo odit peccatum. ⁊ etiam iraſcibili inquantū contra
peccatum iraſcitur vindictam de eo ſumere ꝓponens in ſe Ad 3
ipſo. ¶ Et per hoc patet ſolutio ad tertiū. ad quartum. Ad 4
et ad quintū. ¶ Ad ſextum dicendum. ꝙ voluntas non Ad 5
mouetur ſimul ad contraria proſequenda. ſed ſimul pōt Ad 6
moueri ad vnum fugiēdum ⁊ ad aliud proſequendum.
et precipue ſi proſequutio vnius ſit ratio fuge alterius.
¶ Ad ſeptimū dicendum. ꝙ gratia datur digno non ita Ad 7
ꝙ ſit aliquis ſufficienter dignus anteꝙ̄ habeat gratiam.
ſed quia ex hoc ipſo ꝙ datur facit hominē dignum. vnde
ſimul eſt dignus gratia et gratiam habens. ¶ Ad octa- Ad 8
uū dicēdum. ꝙ ad hoc ꝙ aliqua forma ſucceſſiue recipia
tur in ſubiecto nihil operatur intenſio vel remiſſio eius in
ſubiecto. ſed intenſio vel remiſſio forme contrarie. vel op
poſiti termini. priuatio autem gratie non ſuſcipit magis
et minus niſi per accidens ratione ſue cauſe vt iam dictū
eſt. ⁊ ideo non oportet ꝙ gratia ſucceſſiue recipiatur in
ſubiecto. Si autem in ſubiecto remitteretur poſſet h aliquid conferre hoc ꝙ gratia ſucceſſiue abijceretur. ſꝫ gra-
tia non remittitur in eodem ſubiecto. ⁊ ideo non ſucceſſi-
ue abijcitur propter hoc qꝛ ipſa non remittitur nec ſucceſ
ſiue inducitur ꝓpter hoc ꝙ eius priuatio non remittitur
¶ Ad nonū patet ſolutio ex dictis. nā non ideo diciť mu Ad 9
tatio eē in inſtāti. quia duo termini eius ſunt in inſtanti.
vt dictū eſt. ¶ Ad .x. dicendū. ꝙ fieri alicuius rei ꝑmanē Ad 10
tis poteſt accipi dupliciter. vno mō ꝓprie. ⁊ ſic diciť fieri
res ꝙ̄diu durat motus cuius terminus rei ē generatio
et ſic qđ fit nō eſt in ꝑmanētibꝰ. ſed fieri rei ē ꝑ ſucceſſionē
ſꝫm ꝙ dicit p̄hs in. vi. phyſ. qđ fit fiebat ⁊ fiet. Alio mō
diciť fieri improprie vt ſcꝫ aliqđ fieri dicatur in primo inſtā
ti in quo factū eſt. ⁊ hoc ideo. qꝛ illud inſtans inquantū
eſt terminus prioris tēporis in quo fiebat vſurpat ſibi h
qđ priori tempori debetur. Et ſic non eſt verum ꝙ id qđ
fit non eſt. ſed nunc primo eſt ⁊ ante hoc non erat. ⁊ ſic in
telligendum eſt ꝙ in his que ſubito fiunt ſimul eſt fieri ⁊
factū eſſe. ¶ Ad vndecimū dicendū. ꝙ motus non acci Ad .11.
pitur hic ſꝫm ꝙ eſt exitus de potentia in actum. ſic enim
motus menſuratur tempore. ſed accipitur motus liberi
arbitrij pro ipſa eius operatione q̄ eſt actus perfecti. vt di-
citur in tertio de anima. ⁊ ita poteſt eſſe in inſtanti. ſicut
eſſe perfectum eſt in inſtanti. ¶ Ad duodecimū dicēdū Ad 12
ꝙ in illo inſtanti quo homo iuſtificatur non requiritur
ꝙ ſit contritio ſpecialiter de ſingulis peccatis. ſed gene-
raliter de omnibus contritione ſpeciali de ſingulis pecca-
tis vel precedente vel ſubſequente ¶ Ad decimūtertiū Ad 13
dicendum. ꝙ poſtꝙ̄ homo in culpam incidit non poteſt
eſſe medium inter gratiam ⁊ culpam. quia culpa non au
fertur niſi per gratiam. vt ex ſupra dictis patet. nec gra
tia perditur niſi per culpā ꝙ̄uis ante culpam eſſet ſtatꝰ
medius inter gratiam ⁊ culpam ſꝫm quorūdam opinio-
nem. ¶ Ad decimūquartū dicendum. ꝙ non eſt accipe Ad 14
re vltimū inſtans in quo culpa fuit. ſed vltimū tempus.
vt ſupra dictum eſt.

¶ Materia viceſimanona
de gratia chriſti.

Queſtio .xxix. de gra

tia. et habet octo queſtiones ¶ Prima. vtrū
in xp̄o ſit gratia creata ¶ Scd̄a. vtr̄ ad h̄ ꝙ
natura humana verbo vniret̄ in ꝑſona. req̄rat̄ habitua-
lis gratia ¶ Tertia. vtr̄ gratia xp̄i ſit infinita ¶ Quarta
vtr̄ gratia capitis xp̄o ꝯueniat ſm̄ humanaꝫ naturam.
¶ Quita. vtr̄ in xp̄o req̄ratur habitualis gratia ad h̄ ꝙ
ſit caput ¶ Sexta. vtr̄ xp̄s mereri potuit. ¶ Septima.
vtrū xp̄s alijs mereri potuit ¶ Octaua. vtrū xp̄s in pri
mo inſtanti ſue conceptionis mereri potuit.

Queſtio ē de gra-

tia chriſti. Et primo q̄ritur. vtruꝫ in
.1. xp̄o ſit gratia creata. ¶ Et videt̄ ꝙ
non Homo em̄ dicit̄ ꝑ gratiā creatā
filius adoptiu⁹. ſed xp̄s ſm̄ ſanctos
nō fuit filius adoptiuus. ergo nō ha
2 buit gratiā creatā. ¶ Pre. Ubi ē coniūctio rei ꝑ eſſentiā
nō req̄ritur ꝯiūctio ꝑ ſimilitudinē. ſicut ad cognoſcēdū
requiritur ꝯgnoſcētis vnio ad rem cognitā. ⁊ tn̄ quādo
aliqua ſunt in anima ꝑ ſui eſſentiā nō eſt neceſſariū ad eo
rum ꝯgnitionē ꝙ ſint in ea per ſimilitudinē. ſed deus eſt
vnitus anime xp̄i ꝑ eſſentiā realiter in vnitate ꝑſone. er-
go nō req̄ritur ꝙ vniatur ei ꝑ gratiam que eſt vnio per
3 ſimilitudinem. ¶ Pre. Ad ea q̄ poſſumus per noſtra na
turalia non indigemus gratia. ſed xp̄s potuit peruenire
ad gloriam ꝑ id quod erat ſibi naturale. eſt em̄ filius na-
turalis. et ſi filius ⁊ heres. cum ergo gratia infundat̄ mē
tibus ad conſequendaꝫ gloriam. videtur ꝙ xp̄s gratia
4 creata non indiguerit ¶ Pre. Subiectū poteſt intelligi ſi
ne accidente. ſed gratia ſi fuit in chriſto. accidens fuit. po
teſt igitur xp̄s intelligi ſine gratia. ſic igit̄ intellecto aut
debetur ei vita eterna. aut non. ſi ſic ergo fruſtra adderet̄
ei gratia. ſi aūt non. cum filijs adoptiuis vita eterna de-
beatur ex hoc ꝙ ſunt filij. videtur ꝙ filiatio adoptionis
5 prepōderet filiationi naturali. q̄d ē inconueniēs. ¶ Pre.
Quod eſt bonū ꝑ eſſentiam non indiget bonitate partici
pata. ſed xp̄s eſt bonus ꝑ eſſentiam. quia eſt verus deus
ergo non indiget gratia que ē bonitas ꝑticipata ¶ Pre.
6 Plus ſuperat bonitas increata bonitatē gratie q̄ꝫ lumē
ſolis lumen cādele. ſed ille cui adeſt lumen ſolis non indi
get lumine candele. ergo cū xp̄o affuerit bonitas increa
7 ta ꝑ vnionem. videtur ꝙ nō indiguerit gratia. ¶ Prete.
Unio diuinitatis ad xp̄m aut ſufficit ei. aut non. ſi nō. ꝑ-
dicta vnio diuinitatis imꝑfecta erat. ſi auteꝫ ſufficit. ergo
appoſitio gratie ſuꝑflueret. nihil aūt in operib⁹ dei ſuper
fluū inuenitur. ergo chriſtus creatā gratiam nō habuit
8 ¶ Pre. Qui ſcit aliquid nobiliori noticia vtpote ꝑ me-
dium neceſſariuꝫ. non indiget vt cognoſcat idem noticia
minus nobili vtpote ꝑ medium probabile. ſed xp̄s erat
bonus bonitate nobiliſſima. ſcilicet bonitate increata. er
go non indiguit vt eſſet bonus bonitate minus nobili.
ſcilicet bonitate creata. ¶ Prete. Inſtrumentum non in
diget habitu ad ſuā operatōnē. precipue ſi agēs cui⁹ ē in 9
ſtrumētum ſit imꝑfecte virtutis. ſed humanitas xp̄i eſt
ſicut inſtrumētum diuinitatis ſibi vnite. vt dicit Dam.
in tertio li. cum ergo virtus diuina ſit perfectiſſima. vide
tur ꝙ humanitas xp̄i non indiguit gratia. ¶ Pre. Ha 10
benti plenitudinem omnis boni. nihil ſuperaddi eſt ne-
ceſſe. ſed anima xp̄i omnis boni plenitudinem habuit. ex
hoc ipſo ꝙ verbum fuerit ſibi vnitum in quo eſt theſau-
rus omnis boni. ergo non fuit neceſſarium ꝙ ſuꝑadde-
retur ei bonitas gratie ¶ Prete. Id quo aliquid fit me 11
lius eſt nobilius eo. ſed nulla creatura eſt nobilior anima
verbo vnita. ergo per nullam gratiam creataꝫ anima xp̄i
poterat fieri melior. ergo fruſtra in ea creata eſſet gratia.
¶ Prete. Duplex eſt imago dei in nobis. vt habetur ex 12
glo. ſuper illud pſal. Signatum eſt ⁊c̄. vna creationis q̄
conſiſtit in mente ſm̄ vnam eſſentiam ⁊ tres potentias.
Alia recreationis que attenditur ſcd̄m lumē gratie. aut
ergo imago gratie eſt deo ſimilior q̄ꝫ imago mētis chriſti
aut non. ſi eſt deo ſimilior. ergo gratia eſt nobilior creatu
ra q̄ꝫ anima chriſti. ſi vero non eſt ſimilior. ergo per eam
mens chriſti non propinquius accederet ad dei confor-
mitatem ad quod ſolum gratia mēti infunditur. fruſtra
igitur gratia in anima chriſti poneretur. ¶ Preterea. 13
Si effectus ſunt repugnantes. ⁊ cauſas repugnātes ha
bebunt. ſicut congregatio ⁊ diſgregatio viſus ad inuicē
repugnāt. ita albedo ⁊ nigredo. ſed filiatio naturalis cu
ius principium eſt natiuitas eterna repugnat filiationi
adoptionis. cuius principium eſt infuſio gratie. ergo gra
tia etiam infuſa repugnat natiuitati eterne. cum ergo na
tiuitas eterna chriſto conueniat. videtur ꝙ ei gratia infu
ſa non ſit.
¶ Sed contra Joan. ꝓmo. Uidimus eum plenū gra Cōtra
tie ⁊ veritatis. ſed in chriſto fuit ſcientia creata ad quā ꝑ
tinet veritas. ergo ⁊ gratia creata. ¶ Prete. Meritum
requirit gratiam. ſed chriſtus meruit ſibi ⁊ nobis vt ſan-
cti dicunt. ergo chriſtus habuit gratiam creatā. ¶ Pre
terea. Chriſtus ſimul fuit viator et cōprehenſor. ſed per
fectio viatoris ē gratia creata. ergo chriſtus gratiā crea
tam habuit. ¶ Prete. Nulla perfectio anime chriſti de
fuit que alijs inſit. cum ſit perfectiſſima. ſed alie ſanctorū
anime non ſolum habent ꝑfectionem nature. ſed etiā gra
tie. ergo vtraq̄ꝫ perfectio fuit in chriſto. ¶ Prete. Si-
cut ſe habet gloria ad comprehenſorem. ita gratia ad via
torem. ſed in chriſto qui erat viator ⁊ comprehenſor fuit
gloria creata. quia per actum creatum diuinitate frueba
tur. ergo fuit in eo gratia creata
¶ Reſponſio dicendum. ꝙ neceſſe eſt ponere in xp̄o R̄ſ.
gratiam creatam. Cuius neceſſitatis ratio hinc ſumi po Duplex
teſt. ꝙ anime ad deum poteſt eſſe duplex coniunctio. vna cōiunctio
ſcd̄m eſſe in vna perſona. que ſingularis eſt anime chriſti aie ad deū
Alia ſcd̄m operationem que communis eſt omnibus
cognoſcentibus et amantibus deum. Prima quidē con
iunctio ſine ſcd̄a ad beatitudinē non ſufficit. quia nec ipſe
deus beatus eſſet ſi ſe non cognoſceret et amaret. non em̄
in ſeipſo delectaretur quod ad beatitudinem requiritur.
Ad hoc ergo ꝙ anima chriſti ſit beata preter vnionem
ipſius ad verbū in perſona req̄ritur vnio per operationem
vt ſcilicet videat deum per eſſentiam. ⁊ videndo fruatur

Hoc autem excedit naturalem potentiã cuiuſlibet natu
re create.ſoli ãt deo ſm naturã ſuã ↄueniẽs ẽ. Igit̃ opoꝛ
tet ſupꝛa naturam anime xp̃i aliq̃d ſibi addi p̄ qȭ oꝛdine
tur ad pꝛedictam beatitudinem. ⁊ hoc dicimus gratiam
Unde neceſſe ẽ in aĩa xp̃i ponere gratiam creatam Ex
Repba° cuiuſdaꝫ opinio. quo patet vanitas cuiuſdã opinionis q̃ ponit in ſupioꝛi
pte anime xp̃i gratiam habitualẽ nõ eſſe.ſꝫ imediate vni
ri verbo.⁊ ex tali vnione influere gratiã in inferioꝛes vi
res.nam ſi loq̃tur de vnione in pſona nõ ſolũ pars ſupioꝛ
anime xp̃i vnitur verbo.ſꝫ ⁊ tota aĩa. Si aũt loq̃mur de
vnione p̄ operationẽ ad hanc requiritur habitualis gra
tia.vt dictum eſt.

Ad .i. ¶ Ad pꝛimũ ergo dicendũ.ꝙ illa q̃ nata ſunt conue
nire pſone ratione ſuppſitus non poſſunt dici de xp̃o ſi ha
bent repugnãtiam ad ꝓprietates pſone eterne. que ſola
in eo eſt.ſicut patet de hoc nomine creatura. Ea vero q̃
non ſunt nata ↄuenire pſone niſi ratione nature vel par
tis nature.poſſunt dici de xp̃o q̄uis habent repugnãtiã
ad pſonam eternam.⁊ hoc ꝓpter dualitatẽ naturaꝝ.ſicut
pati ⁊ moꝛi ⁊ alia hmõi. Filiatio aũt p̄ pꝛius reſpicit per
ſonam.gratia aũt non reſpicit pſonã niſi in ratione men
tis q̃ eſt pars nature.⁊ ideo filiatio adoptionis nullo mo
Ad 2 do ↄuenit xp̃o.cõuenit tamẽ ei gratiã habere. ¶ Ad ſe
cundũ dõm.ꝙ ratio illa pꝛocedit q̃n vnio p̄ eſſentiam et
per ſimilitudinẽ ad idem oꝛdinãtur.ſed hoc non eſt in ꝓ
poſito. Nam realis vnio diuinitatis ad animaꝫ xp̃i oꝛdi
natur ad vnitatem pſone Unio aũt per ſimilitudinẽ gra
Ad 3 tie ad fruitionem beatitudinis. ¶ Ad tertiũ dicendũ.ꝙ
beatitudo eſt naturalis xp̃o ſm naturã diuinã. non autẽ
ſm naturam humanam.⁊ ideo ad hoc indiget gratia
Ad 4 ¶ Ad quartũ dicendũ.ꝙ ſi ponat̃ anima xp̃i non habere
gratiam.tunc xp̃o cõueniet beatitudo increata inquãtũ
eſt filius naturalis.non aũt beatitudo creata q̃ debetur fi
Ad 5 lijs adoptiuis. ¶ Ad quintũ dicendũ.ꝙ xp̃s ſcdm natu
ram diuinã eſt bonus p̄ eſſentiã.non aũt ſcdm naturam
humanã.⁊ quantũ ad hanc indiget pticipatione gratie.
Ad 6 ¶ Ad.vi.dõm.ꝙ lumen ſolis ⁊ candele ad idẽ oꝛdinant̃
non aũt vnio diuinitatis ad animã xp̃i ſcdm perſonam ⁊
Ad 7 per gratiã.⁊ ideo nõ eſt ſimile. ¶ Ad ſeptimũ dicendũ.
ꝙ l3 vnio diuinitatis ad animã xp̃i ſufficit ad hoc ꝙ eſt.nõ
tamẽ ſeq̃tur ꝙ vnio gratie ſupfluat.quia ad aliud oꝛdi
Ad 8 natur. ¶ Ad octauũ dicendũ.ꝙ ſcientia nobilioꝛ ⁊ igno
bilioꝛ ad idem oꝛdinat̃.ſcꝫ ad ↄgnitionẽ rei.non aũt ẽ ita
Ad 9 in ꝓpoſito.vnde ratio nõ ſequitur. ¶ Ad nonũ dicendũ.
ꝙ duplex ẽ inſtrumentũ.quoddã inanimatũ.qȭ agitur
et non agit.vt ſecuris.⁊ tale nõ indiget habitu.quoddaꝫ
vero animatũ vt ſeruus qȭ agit ⁊ agit̃.⁊ hoc indiget ha
bitu.⁊ tale inſtrumentum eſt humanitas diuinitatis
Ad 10 ¶ Ad decimũ dicendũ.ꝙ anime xp̃i vnita erat plenitu
do omnis boni ex ipſa pſonali vnione.non tamẽ foꝛmali
ter.ſed pſonaliter.⁊ ideo indigebat infoꝛmari p̄ gratiam
Ad .xi. ¶ Ad vndecimũ dicendũ.ꝙ aĩa verbo vnita pſonaliter
nulla creatura ẽ melioꝛ ſimpliciter loquendo. ſed ſm q̃d
nihil pꝛohibet.ſicut eñ coꝛpoꝛe eiꝰ nobilioꝛ fuit coloꝛ ſm
quid pꝛout ſcꝫ erat actus eius.ita ⁊ anima xp̃i eſt gratia
Ad 12 eius melioꝛ inquantũ eſt pfectio ipſius. ¶ Ad duodeci
mũ dicendũ.ꝙ gratia xp̃i eſt deo ſimilioꝛ quantum ad ali
quid inquantũ comparatur ad animã xp̃i vt actꝰ ad po
tentiam.⁊ ſcdm hoc anima xp̃i per gratiam confoꝛmaba
tur deo.ſed quantũ ad alia ipſa mens eſt ſimilioꝛ. ſcilicet
quantum ad naturales pꝛopꝛietates in quibus deũ imi
Ad 13 tatur. ¶ Ad decimũtertiũ dicendũ ſicut ad pꝛimũ.

SEcũdo querit̃.vtruꝫ
ad hoc ꝙ natura humana verbo vniret̃ in pſo
na requiratur habitualis gratia ¶ Et videt̃ ꝙ nõ. Pꝛi
us eñ eſt intelligere ſubſtantiaꝫ in eẽ ſuppoſiti.q̄ aliq̃d .i.
accidẽs ei inherẽs.ſꝫ p̄ vnionẽ humane nature ad verbũ
cõſtituit̃ humana natura in eẽ ſuppoſiti.cum vero gratia
ſit accidẽs.videt̃ ꝙ pꝛius ſit intelligere vnioneꝫ humane
nature ad verbũ q̄ gratiã.⁊ ita gratia nõ req̃rit̃ ad vnio
nem ¶ Pꝛe. Natura humana ẽ aſſumptibilis a verbo in 2
quantũ ẽ rationalis.hoc aũt nõ dat ſibi gratia. ergo per
gratiã nõ diſponitur ad vnionẽ ¶ Pꝛe. Anima ad hoc in 3.
funditur coꝛpoꝛi vt in ea pficiat̃ ſcientijs ⁊ virtutibus.
vt patet p̄ Magiſtrũ ſcda diſ.ſcdi li.ſenten. ſed p̄ pꝛius
vnitur verbo q̄ coꝛpoꝛi aĩa xp̃i.alias ſeq̃retur ꝙ ſuppoſi
tum eſſet aſſumptũ.nã ex vnione aĩe ad coꝛpus ↄſtituit̃
ſuppoſitũ.ergo pꝛius ẽ intelligere vnionẽ aĩe xp̃i ad verbũ
q̄ ſit intelligere gratiã in ipſa.⁊ ſic gratia nõ diſponit ad
pꝛedictã vnionẽ ¶ Pꝛete. Inter naturã ⁊ ſuppoſitũ nõ 4
cadit aliq̃d accidens mediũ.ſed natura humana vnitur
verbo ſicut ſuppoſito.nõ ergo cadit ibi gratia ſicut medi 5
um diſponẽs ¶ Pꝛete. Natura humana vnit̃ verbo nõ
ſolum ſcdm animã.ſed etiã ſcdm coꝛpꝰ.coꝛpꝰ autẽ non ẽ
gratie ſuſceptiuũ.ergo ad vnionẽ humane nature ad ver
bũ nõ exigitur gratia ſicut diſpoſitio media ¶ Pꝛete. Si 6
cut dicit Augꝰ.in ep̃la ad Voluſianũ.in his q̃ mirabilit̃
fiũt tota ratio facti eſt potẽtia facientis.ſed vnio huma
ne nature ad diuinam ſup̄ omnia eſt mirabiliter facta.er
go non opoꝛtet ex pte facti aliquã diſpoſitionẽ ponere.ſꝫ
ſufficit potentia facientis.⁊ ſic non requiritur aliqua gra
tia media.

¶ Sed contra eſt qȭ Augꝰ.dicit.ꝙ quicq̃d cõuenit Cõtra
filio dei p̄ naturã ↄuenit filio hoĩs p̄ gratiã.ſꝫ eſſe deũ cõ
uenit filio dei p̄ naturã.ergo ⁊ filio hoĩs ↄuenit p̄ gratiã
conuenit autẽ ei per vnionẽ.ergo ad vnionem requiritur
gratia. ¶ Pꝛeterea. Excellentioꝛ eſt vnio in perſona q̄
per fruitioneꝫ.ſed ad hanc ſcdam requiritur gratia.ergo
et ad pꝛimam.

¶ Reſpõſio dicendũ.ꝙ habitualem gratiã ad vnio Rſ°.
nem pdictã req̃ri põt intelligi dupliciť.vno mõ p̄ modũ
pncipij vnionẽ cauſantis.⁊ ſic ponere vnionẽ in xp̃o eſſe
factã p̄ gratiã ſonat hereſim Neſtoꝛij q̃ ponebat non alit̃
eẽ humanitatẽ in xp̃o verbo vnitã niſi ſm pfectã ſilitudi
nẽ gratie. Alio mõ p̄ modũ diſpoſitiõis.⁊ hoc põt eẽ du
pliciter. Uel ſcdm moduꝫ diſpoſitionis neceſſitatis.vel
cõgruitatis Neceſſitatis q̃dẽ ſicut caloꝛ eſt diſpoſitio ad
foꝛmã ignis vel raritas.qꝛ materia non põt eſſe materia
ꝓpꝛia ignis niſi intelligat̃ cũ caloꝛe ⁊ cũ raritate. Cõgrui
tatis vero ſicut pulcritudo ẽ quedã diſpoſitio ad matri
moniũ. ¶ Dicũt ergo quidã.ꝙ gratia habitualis eſt di Opio .q̃rũdam
ſpoſitio p̄ modũ neceſſitatis quaſi faciẽs humanã natu
ram eſſe aſſumptibilẽ ¶ Sꝫ iſtud nõ videt̃.nã gratia eſt Repba°
magis finis aſſumptionis q̄ diſpoſitio ad aſſumptionẽ.
Dicit eñ Dam.ꝙ xp̃s ad hoc aſſumpſit humanam na
turam vt eaꝫ curaret.que q̃dẽ curatio eſt p̄ gratiã. vnde
gratia habitualis in xp̃o magis intelligit̃ vt effectꝰ vnio
nis.q̄ vt pꝛeparatio ad vnionem Et hoc ſignificatur Io
an.pꝛimo. Uidimus eum quaſi vnigenitum a patre ple
num gratie et veritatis.quaſi ex hoc ipſo plenitudo gra
tie ei conueniat ꝙ eſt vnigenitus patris per vnionem.
Et ſic habitualis gratia non intelligitur diſpoſitio ad

vnionem niſi ꝑ modũ ↄgruitatis. Et ꝑ hunc modũ gra
tia habitualis poteſt dici gratia vnionis. q̃uis conueni
entius ⁊ magis ſcdm̃ intentionẽ ſanctoꝝ gratia vnionis
intelligatur ipſum eſſe in ꝑſona verbi qd̃ nature huma-
ne abſq; meritis precedentibꝫ collatũ eſt ad qd̃ non req̃
ritur gratia habitualis. ſicut ad fruitionẽ q̃ in operatione
conſiſtit. nam habitus non eſt principiũ eſſendi. ſed ope
Solũ ad obiecta. randi. ¶ Et per hoc patet ſolutio ad obiecta.

Tertio queritur. vtruʒ

gratia xp̃i ſit infinita. ¶ Et videtur ꝙ ſic. Om
1 ne eñ finitũ eſt menſuratũ. ſed gratia xp̃i nõ eſt menſura
ta. quia ſpiritus datus eſt xp̃o non ad menſurã. vt dicit
2 Joã. iij. ergo gratia xp̃i ẽ infinita ¶ Pretere. Quolibet fini
to deus poteſt quodlibet maius facere. ſed deus non po
tuiſſet xp̃o maiorẽ gratiã dare. vt dicit Magiſter. iij. li.
Solũ diſ. xiij. ergo gratia xp̃i eſt infinita ¶ Sed dice. ꝙ hoc nõ
dicitur pro tanto ꝙ deus non poſſet maiorem gratiã fa-
3 cere. ſed q2 aĩa xp̃i non poterat maioreʒ accipere. erat eñ
tota capacitas eiꝰ gratia ĩpleta ¶ Sed cõtra ſm̃ Augꝰ.
in li. de natura boni. bonũ creatum cõſiſtit in modo ſpe-
cie ⁊ ordine. ⁊ vbi hec tria magna ſunt magnũ bonũ eſt.
vbi parua paruũ. ergo ꝑ hoc ꝙ creſcit creatura aliqua in
bonitate ſm̃ hoc ⁊ modus eius creſcit. ⁊ per cõſequens
eius capacitatis mẽſura ampliatur. nam modus menſu
ram ſequitur. vt Augꝰ. dicit. iiij. ſup Geñ. ad lit. ⁊ ita quã
to plus augetur gratia. tanto plus augetur capacitas in
4 anima xp̃i. ¶ Prete. Anſel. in li. Cur deus homo. ꝓbat
ꝙ oportuit deũ incarnari. quia ſatiſfactio pro natura nõ
poterat fieri niſi ꝑ meritũ infinitũ. qd̃ nõ poteſt ẽe homi-
nis puri. ex quo patet ꝙ meritũ hoĩs xp̃i fuit infinitũ. ſʒ
cauſa meriti ẽ gratia. ergo gratia xp̃i ẽ infinita. q2 a cau-
5 ſa finita nõ poteſt egredi effectus infinitus. ¶ Pre. Cha
ritas viatoris in infinitũ augeri poteſt. q2 quantũcunq;
homo in hac vita ꝓficiat ſemꝑ poteſt in amplius profice
re. ſi ergo gratia xp̃i ſit finita. gratia alterius hoĩs poſſet
6 tantũ creſcere ꝙ eſſet maior gratia xp̃i. ⁊ ſic ille eſſet meli
or xp̃o. qd̃ eſt incõueniẽs ¶ Pre. Aut capacitas anime
xp̃i ẽ finita. aut infinita. ſi finita ⁊ tota ſua capacitas ple
na eſt. ergo habet gratiam infinitã. ſi aũt finita. quolibet
aũt finito poteſt deus quodlibet maius facere. ergo põt
facere maiorem capacitatẽ q̃ habeat anima xp̃i. ⁊ ſic põt
Solutio facere meliorẽ xp̃m. quod videtur abſurdũ. ¶ Sed dice.
ꝙ deus poſſit facere maiorẽ capacitatẽ quantũ eſt in ſe. ſʒ
7 creatura non poſſet recipe. ¶ Sed ↄtra. Optima crea
tura diſtat a deo in infinitum. ergo ſunt infiniti gradꝰ me
dij inter deũ ⁊ optimã creaturaʒ. ⁊ ſic qualibet bonitate
8 vel capacitate creata poteſt deus facere meliorẽ. ¶ Pre.
Nullum finitũ poteſt ſup infinita. ſed gratia xp̃i poterat
ſup infinita. poterat eñ ſup ſalutem infinitoꝝ hominũ ⁊
ſuper abolitionẽ infinitoꝝ peccatoꝝ. gratia ergo xp̃i erat
infinita.
Cõtra ¶ Sed contra. Nullũ creatum ẽ infinitũ. alias crea-
tura creatori adequaretur. ſed gratia xp̃i erat quid crea-
tum. ergo finita. ¶ Prete. Sapien. xi. dicitur oĩa in põ
dere numero ⁊ menſura diſpoſuiſti. ſed nullum infinituʒ
habet pondus ⁊ menſurã determinatã. ergo omnia que
Rõ ſunt facta a deo ſunt finita. et ita gratia xp̃i nõ ẽ infinita.
¶ Reſponſio dicendũ. ꝙ queſtio illa introducitur occa
ſione illoꝝ verboꝝ q̃ habẽtur Joã. iij. Nõ eñ ad mẽſu-
ram dat deus ſpiritũ. ⁊ ideo hoꝝ verboꝝ accipere intel-
lectum oportet ad veritatem preſentis queſtionis conſi-
derandã ¶ Põt aũt imprimis occurrere talis intellectꝰ
verboꝝ predictoꝝ. vt dicatur. ſpiritus nõ eſt ad menſu-
ram xp̃o datus. quia ſpiritusſanctus q̃ eſt in ſe infinitus
chriſtũ repleuit ꝑ gratiã. Sed ille intellectus nõ ẽ ſm̃ in
tentionẽ littere. nã verba premiſſa adducuntur ad diſtin
guendũ inter xp̃m ⁊ ioannẽ. ⁊ omnes ſanctos. vt glo. ibi
dicit. ſm̃ aũt intellectũ predictũ chriſtus quantũ ad hoc
non differt a creaturis. nã ſpiritusſanctus q̃ eſt in trinita
te ꝑſona tertia. ⁊ eſt in ſe infinitus ⁊ quẽlibet ſanctoꝝ in-
habitat. ¶ Et ideo ponit̃ in gloſa alius intellectꝰ vt pre
dicta verba referãtur ad generationẽ eternã ſm̃ quã pat̃
dedit filio naturã infinitaʒ. vt ſic ꝑ ſpiritũſanctũ ſpecialis
natura diuina intelligatur. vnde dicit glo. ibidem vt tan
tus ſit filius quãtus ⁊ pater. equalem eñ ſibi genuit fi-
lium. Sed hic ſenſus verbis ſequẽtibꝫ non ↄcordat. q̃a
ſubiũgitur pater diligit filium. vt quaſi dilectio patriſ ad
filium ratione predicte generationis intelligat̃. Nec põt
dici ꝙ dilectio ſit ratio generationis eterne. cũ magis di-
lectio ꝑſonalis ex generato ſit. dilectio aũt eſſentialis ad
voluntatẽ ꝑtinet. non aũt ↄceditur ꝙ pater genuit filiũ
volũtate ¶ Et ideo ponitur in glo. alius intellectꝰ. vt re
feratur ad vnionem verbi ad humanã naturam. Ipſuʒ
eñ verbũ dei qd̃ eſt diuina ſapiẽtia ſingulis creaturis ſʒ
aliquã determinatã mẽſuram cõmunicatur inquãtũ de-
us ꝑ oĩa opera ſua ſue ſapiẽtie ſparſit indicia ſm̃ illud
Eccl. ꝑmo. Effudit illam. ſcʒ ſapiẽtiaʒ. ſup oĩa opa ſua
et ſup omnẽ carnẽ ſm̃ datũ ſuũ prebens illam diligẽtibꝫ
ſe. Sed humane nature in xp̃o ipſuʒ verbũ abſq; menſu
ra plenarie eſt vnitũ. vt ſic ꝑ ſpiritũ qui nõ eſt ad menſu
ram datus ipſum dei verbũ intelligatur. Vñ glo. ibideʒ
dicit. ſicut pater plenũ ⁊ perfectũ genuit verbũ. ſic plenũ
et ꝑfectũ eſt vnitum humane nature. Sed hic etiã intel
lectus ſequẽtibꝫ verbis non vſquequaq; concordat. hec
eñ datio de qua premiſſa verba loquũtur filio facta eſſe
oſtẽditur cũ ſubiũgitur. Pater diligit filium ⁊ omnia de
dit in manu eius. per vnionẽ aũt nõ eſt aliquid datũ filio.
ſed datum ẽ homini vt ſit filius. Et ideo ꝓprie predicta
verba videtur ad gratiam habitualẽ ꝑtinere in qua ani-
me xp̃i ſpiritusſanctus eſſe datus oſtẽditur preſuppoſita
vnione. ꝑ quã ille homo erat filius dei. Hec aũtẽ gratia
ſimpliciter loquendo finita erat. ſed quodãmodo infini
ta. ¶ Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt ꝙ finitum ⁊ infini-
tum circa quantitatẽ intelligũtur. vt patet ꝑ phm̃. primo
phy. ¶ Eſt aũt duplex quãtitas. ſcʒ dimẽſiua q̃ ſcdm̃ ex Quantitas ẽ du.
tenſionẽ cõſideratur. ⁊ virtualis que attẽditur ſcdm̃ intẽ
ſionem. Virtus eñ rei eſt ipſius ꝑfectio. ſcdm̃ illud phi
in ſeptimo phy. vnũquodq; perfectũ eſt quãdo attingit
ꝓprie virtuti. ⁊ ſic quãtitas. ſpiritualis vniuſcuiuſq; for-
me attẽditur ſcdm̃ modũ ſue ꝑfectionis. Utraq; autem
quãtitas ꝑ multa diuerſificatur. nã ſub quantitate dimẽ
ſiua ↄtinetur latitudo. longitudo. ⁊ profundũ. ⁊ numerꝰ
et poſitio. Quantitas aũt virtualis in tot diſtinguitur.
q̃t ſunt nature ⁊ forme. quaꝝ ꝑfectionis modus totam
menſuram quãtitatis facit. Contingit aũt id qd̃ ẽ ſcdm̃
vnã quantitatẽ finitum. ſm̃ aliã eſſe infinitum. ⁊ hoc pꝫ
ſi vtraq; quãtitas accipiatur dimẽſiua. poteſt eñ intelli
gi aliqua ſupficies finita ſcdm̃ latitudinẽ ⁊ infinita ſcdm̃
longitudinẽ. Patet etiam ſi accipiatur vna quãtitas di-
menſiua ⁊ alia virtualis. ſi eñ intelligatur corpus albuʒ
infinitum. nõ ꝓpter hoc intenſiue albedo erit infinita. ſed
ſolum extenſiue ꝑ accidens. poterit eñ aliquid album in

tienti. Patet nihilominus idem ſi vtraqꝫ quantitas ſit
virtualis. nam in vno ⁊ eodem diuerſa virtualis quanti/
tas attendi poteſt ſm diuerſas rões eoꝝ que de ſeipſo p̄
dicãtur. ſicut ex hoc qđ dicitur ens. ꝯſideratur in eo quã
titas virtualis q̃ꝝtum ad pfectionem eſſendi. ex hoc ꝙ di
citur ſenſibilis ex perfectõe ſentiẽdi. ⁊ ſic de alijs. Quã/
tum igitur ad rõnem eſſendi infinitum eſſe non poteſt ni
ſi illud in quo omnis eſſendi perfectio includitur. que in
diuerſis infinitis modis variari poteſt. ⁊ hoc modo ſo/
lus deus infinitus eſt ſm eſſentiam. quia eius eſſe non
limitatur ad aliquam determinatam pfectiõem. ſed in ſe
includit omnem modũ pfectionis ad quam rõ entitatis
ſe extendere poteſt. ⁊ ideo ipſe eſt infinitus ſm eſſentiaꝫ
Hec aũt infinitas nulli creature ꝯpetere poteſt. nam cu
iuſlibet creature eſſe eſt limitatũ ad pfectionem ꝓprie ſpẽi
Si autẽ intelligatur aliqua anima ſenſibilis que habeat
in ſe quicquid poteſt concurrere ad pfectõnem ſentiendi
qualitercũqꝫ. illa quidem erit anima finita ſm eſſentiam
quia eſſe ſuũ eſt limitatum ad aliquam pfectõem eſſendi.
ſcꝫ ſenſibilis. quam excellit perfectio intelligibilis. eſt ta
men infinita ſm rõnem ſenſibilitatis. qꝛ eius ſenſibilitas
ad nullum determinatum modum ſentiendi limitaretur
Et ſimiliter dico de gratia habituali chriſti que eſt finita
ſm eſſentiam. qꝛ eſſe ſuũ eſt limitatum ad aliquam ſpẽm
entis. eſt tamen infinita ſm rõnem gratie. qꝛ cum infini/
tis modis poſſit ꝯſiderari pfectio alicuius q̃ꝝtum ad gra
tiam. nullus eorum defuit chriſto. ſed habuit in ſe grãm
ſm omnem plenitudinem ⁊ pfectõem. ad quã ratio hu/
ius ſpeciei. que eſt gratia poteſt ſe extendere. Et hũc in/
tellectum manifeſte ponit gloſa ibidẽ ſic dicens. ad men
ſurã dat deus ſpiritũ hominibꝫ. filio non ad menſurã. ſed
ſicut totum ex ſeipſo genuit filium ſuũ. ita incarnato filio
ſuo totum ſpiritũ ſuũ dedit. nõ particulariter neqꝫ p ſub/
diuiſionem. ſed vniuerſaliter ⁊ generaliter. Auguſtinus
aũt dicit ad Dardanũ. ꝙ chriſtus eſt caput in quo ſunt
oẽs ſenſus. ſed in ſanctis quaſi ſolus tactus eſt quibꝫ
datus eſt ſpiritus ad menſuram. ¶ Sic ergo dõm eſt. ꝙ
gratia chriſti finita fuit ſm eſſentiaꝫ. ſed infinita fuit ſm
pfectõem rõnis gratie

Ad 1. ¶ Ad primũ ergo patꝫ ſolutio ex dictis. ¶ Ad ſecũ/
Ad 2 dum dicendũ. ꝙ gratia eſt finita ſm eſſentiã. ſed infinita
ſm rõnem gratie. ⁊ ſic poteſt deus facere meliorem eſſen
tiam q̃ ſit eſſentia gratie. nõ tamen aliqđ melius in gene/
re gratie. cum gratia chriſti oĩa includat ad que rõ gra/
Ad 3 tie ſe extendere poteſt ¶ Ad. iij. dõm. ꝙ capacitas crea/
ture dicitur ſm potentiã receptibilitatis que eſt in ipſa.
Eſt eñ duplex potentia creature ad recipiendũ. Vna
naturalis que poteſt tota impleri. qꝛ hec non ſe extendit
niſi ad pfectões naturales. Alia eſt potentia obedientie
ſm ꝙ poteſt recipere aliquid a deo. ⁊ talis capacitas non
poteſt impleri. qꝛ quicquid de creatura deus facit adhuc
remanet in potentia recipiendi a deo. Modus autẽ qui
Ad 4 creſcente bonitate creſcit. ſequitur magis pfectionis men
ſurã recepte q̃ capacitatis ad recipiendũ. ¶ Ad. iiij. di/
cendũ. ꝙ forma eſt pncipiũ actus. ſm autẽ ꝙ habet eſſe in
actu non eſt poſſibile ꝙ a forma cuius eſt eſſentia finita p
cedat actio infinita ſm intenſionẽ. vnde ⁊ meritũ chriſti
nõ fuit infinitum ſm intenſionẽ actus. finite eñ diligebat
et cognoſcebat. ſed habet quãdam infinitatem ex circũ/
ſtantia pſone que erat dignitatis infinite. quanto eñ ma
ior eſt qui humiliat ſe. tanto eius humilitas laudabilior
Ad 5 inuenitur. ¶ Ad. v. dõm. ꝙ q̃uis charitas vel gratia vi
atoris in infinitum augeri poteſt. nunq̃ tamẽ poteſt pue
nire ad equalitatem gratie chriſti. Qꝫ eñ finitũ aliquod
p ꝯtinuũ augmentum poſſit attingere q̃ꝝtumcũqꝫ finitũ
veritatem habet ſi accipiatur eadem ratio quãtitatis in
vtroqꝫ finito. ſicut ſi ꝯparemus lineam ad lineã vel alte/
dinem ad altedinem. nõ aũt ſi accipiatur alia ⁊ alia ratio
quãtitatis. Et hoc patꝫ in quãtitate dimenſiua. quãtum/
cũqꝫ eñ linea augeatur in longum nunq̃ pueniet ad lati/
tudinem ſupficiei. Et ſimiliter in quãtitate virtuali vel
intenſiua. quãtumcũqꝫ eñ cognitio cognoſcentis deũ p
ſimilitudinẽ perficiatur. nunq̃ poteſt adequare cognitiõeꝫ
ꝯphenſoris q̃ videt deũ p eẽntiã. ⁊ ſiliter charitas viato
ris nõ pt eq̃ri charitati ꝯphenſoris. aliter eñ afficit aliqs
ad pſentia ⁊ ad abſentia. Et ſimiliter quãtumcũqꝫ cre/
ſcat gratia alicuius hominis qui gratiã ſm aliquã parti/
cularem participatõem poſſidet. nunq̃ poteſt adequare Ad 6
gratiã chriſti que vniuerſaliter plena exiſtit. ¶ Ad ſextũ
dõm. ꝙ capacitas anime chriſti eſt finita. ⁊ poteſt deus
maiorem capacitatem facere ⁊ meliorẽ creaturã q̃ ſit ani
ma chriſti. ſi p intellectum ſepararet a verbo. non tamen
ſequitur ꝙ poſſit facere meliorem chriſtũ. qꝛ chriſtus ha
bet ex alio bonitatem. ſcꝫ ex vnione ad verbuꝫ. ex qua par Ad 7
te eius bonitas maior non poteſt intelligi ¶ Et per hoc Ad 8
patꝫ ſolutio ad ſeptimũ. ¶ Ad octauũ dõm. ꝙ ex circũ
ſtantia pſone habet anima chriſti ꝙ poſſit ſuper infinita.
ex quo etiã ⁊ meritũ eius habꝫ infinitatẽ. vt pus dictũ eſt

Quarto queritur. vtruꝫ

gratia capitis ꝯueniat chriſto ſm humanã na
turã Et videtur ꝙ nõ. Capitis eſt influere in mebra 1.
ſed chriſtus nõ influit in homines ſm humanã naturam
per ſpũalem influxum. qui pcipue ad animas ptinet. qꝛ ſi
cut gloſa Auguſti. dicit Johis. v. p verbum dei viuificã
tur anime. ſed p verbum caro factum viuificãtur corpo/
ra. ergo chriſtus ſm humanã naturã non eſt caput eccle/
ſie ¶ Sed diceres ꝙ chriſtus influit in animas effectiue 2
ſm diuinã naturã. ſed diſpoſitiue ſm humanã. ¶ Sed cõ
tra. Miniſtri eccleſie inq̃ꝝtum ſacramenta diſpenſant ad
vitam ſpũalem diſponũt. nam ſacramentũ eſt cã diſpoſi/
tiua gratie. ſed miniſtri eccleſie nõ dicũtur eſſe caput ec/
cleſie. ergo nec chriſtus ſm hoc diceretur caput eccleſie.
¶ Pre. Eccleſia fuiſſet etiã ſi homo non peccaſſet. non 3
aũt verbum dei humanã naturam aſſumpſiſſet. vt dicit
quedaꝫ glo. pma. Thimo. pmo. Chriſtus ieſus venit in
hũc mũdum peccatores ſaluos facere. eccleſia autem ſine
capite non poteſt eſſe. ergo chriſtus nõ eſt caput eccleſie
ſm humanã naturã. ¶ Sed diceres. ꝙ homine nõ pec/
cante chriſtus fuiſſet caput eccleſie inq̃ꝝtum eſt verbum
dei. poſt peccatum autem inq̃ꝝtum eſt verbum caro fa/
ctum. ¶ Sed ꝯtra. Ad plenã reparationem humani ge 4
neris requiritur ꝙ homo non ſit debitor ſue ſalutis alicui
cui pus non fuiſſet. ⁊ ꝓpter hoc vt Anſelmus dicit in li/
bro Cur deus homo. reparatio per angelum fieri nõ po
tuit. ſed ſi chriſtus ante peccatuꝫ fuiſſet caput eccleſie ſo
lum inq̃ꝝtum eſt verbum. homo ante peccatum nulli crea
ture debitor fuiſſet pro ſua ſalute. eſt aũt poſt peccatũ de
bitor xpo ſm humanã naturaꝫ ſi ſm eam eſt caput. ergo
videtur ꝙ non ſit plena reparatio humani generis facta
quod eſt incõueniens. ¶ Pre. Boni angeli ⁊ homines 5
ad vnam eccleſiã pertinent. vnius aũt eccleſie vnum eſt

caput.cum igitur chriſtus nõ ſit caput bonoꝝ angeloꝝ
qui nunq̃ peccauerunt nec ſunt ei natura ꝯformes.vide
tur ꝙ nec hominũ caput ſm naturã humanam exiſtat
6 ¶ Pꝛe. Caput eſt corporis membrũ. ſed chriſtus nõ eſt
mẽbrum eccleſie.q2 membrum partialitatem quãdã im/
portat ⁊ ꝑ ꝯſequens imꝑfectionem.ergo chriſtus non eſt
7 caput eccleſie. ¶ Pꝛe. Scd'm phm.xiij.de animalibus
cor eſt ꝑncipium ſenſituũ ⁊ motus ⁊ vite.ſi igitur rõne
ſpũalis influentie chriſto aliqđ nomen debetur.magis de
betur ei nomen cordis q̃ capitis.precipue aũt cũ caput
8 a corde recipiat.chriſtus a nullo eccleſie mẽbro. ¶ Pꝛe.
Eccleſia eſt ꝯgregatio fidelium.ſed chriſtus nõ habuit fi
dem.ergo ſi chriſtus ſit caput eccleſie.nõ erit caput ꝯfor/
9 mabile mẽbris.quod eſt ꝯtra rõnẽ capitis. ¶ Pꝛe. Nõ
eſt caput poſterius membris.ſed multa mẽbra ꝑceſſerũt
chriſtum.ergo chriſtus nõ eſt caput eccleſie. ¶ Sed di/
ceres.ꝙ q̃uis chriſtus non eſſet tũc in rerũ natura. erat
10 tamen in fide patrũ. ¶ Sed ꝯtra. Chriſtus ſm ꝙ eſt ca
put eccleſie gratiam mẽbris eccleſie infundit.ſi ergo ad rõ
nem capitis ſufficit ꝙ chriſtus ſit in fide credentiũ. vide
tur ꝙ equalis copia gratie fuerit in veteri teſtamento ſi/
11 cut in nouo.quod eſt falſum. ¶ Pꝛe. Quod non eſt non
poteſt agere.ſed chriſtus quãdo erat in fide patrũ tñ nõ
habebat eſſe in ſeipſo ſm humanã naturã.ergo non po/
12 terat influere.⁊ ita non poterat eſſe caput. ¶ Pꝛe. Om
nis ꝓpoſitio cuius ſubiectũ eſt res rõnis ⁊ ꝑdicatum res
nature.eſt falſa.ſicut ſi dicatur ꝙ gen' vel ſpẽs currit.ſed
chriſtus ſm ꝙ eſt in fide ſignificatur vt res rõnis.cũ igit
eſſe caput vel influere dicat rem nature.videtur ꝙ hec ꝓ
poſitio ſit falſa.chriſtus ſm ꝙ eſt in fide eſt caput eccleſie
13 ¶ Pꝛe. Unius corporis vnũ eſt caput. ſed chriſtus eſt
caput eccleſie ſm diuinitatem.nõ ergo ſm humanitatem
14 ¶ Pꝛe. Capitis nõ eſt caput.ſed caput chriſti eſt deus.
vt patꝫ ꝑme Chorin.xi.ergo chriſtus nõ eſt caput eccle/
15 ſie ¶ Pꝛe. De rõne capitis eſt ꝙ om̃es ſenſus qui ſunt in
corpore habeat. vt dicit Auguſti.ad Dardanum. ſed ali
quis ſenſus ſpũalis eſt in eccleſia.q̃ nõ eſt in chriſto.ſcꝫ fi/
16 des ⁊ ſpes.ergo chriſtus nõ eſt caput eccleſie. ¶ Pꝛete.
Ephe.j.ſup illud Ipſum dedit caput ⁊c.gloſa.illi ſubij/
ciũtur tanq̃ capiti a quo habent originem.nõ aũt habent
originem homines ⁊ angeli a chriſto ſm humanã naturã
17 ſed ſm diuinã. ¶ Pꝛe. Aug'.dicit in libro.lxxxiij.q. Il/
luminare animas eſt actus ſoli deo ꝯueniens.ergo nõ cõ
uenit chriſto ſm humanã naturam.ergo chriſtus ſm hu
manã naturam non eſt caput eccleſie.

Cõtra ¶ Sed ꝯtra. Ephe.j.ſup illud. Ipſum dedit caput
ſup omnẽ eccleſiam.gloſa.ſm humanitatem ¶ Pꝛe. Ca
pitis ad corpus eſt vnio ſm ꝯformitatem nature. nõ aũt
eſt ꝯformitas chriſti ad eccleſiam ſm diuinã naturã.ſed
ſm humanã.ergo chriſtus ſm humanam naturã eſt ca/
put eccleſie

Rño ¶ Reſponſio dicendum.ꝙ in ſpũalibꝰ caput dicitur ꝑ traſ/
ſumptionem a capite corporis naturalis. ⁊ ideo ꝯſideran
da eſt habitudo capitis ad membra vt appareat qualiter
Duplex habitudo capitꝭ ad membra chriſtus ſit caput eccleſie. ¶ Inuenitur aũt caput ad alia
mẽbra eſſe in duplici habitudine.ſcꝫ diſtinctionis ⁊ cõfor
mitatis. Diſtinctionis aũt q̃tum ad tria. Primo q̃tũ
ad dignitatem.quia caput plene poſſidet omnes ſenſus.
non aũt alia mẽbra. ¶ Secũdo rõne gubernationis.q2 ca/
put om̃ia alia membra in ſuis actibꝰ gubernat ⁊ regulat
tam per ſenſus exteriores q̃ interiores.qui in capite ſedẽ
habent. Tercio rõne cauſalitatis.nam caput influit omi/
bus membris ſenſum ⁊ motum. Unde ⁊ medici dicunt
virtutes motiuas a capite originem ducere.⁊ quicquid
ꝑtinet ad vires anime apprehenſiuas ⁊ motiuas ¶ In/
uenitur eñ triplex cõformitas capitis ad mẽbra. Prima Triplex cõformitas ca.ad mẽ.
quidem ſm naturam.nam caput ⁊ cetera membra par/
tes ſunt vnius nature. Secũda rõne ordinis.eſt eñ que
dam vnio ordinis inter caput ⁊ membra ſm ꝙ membra
ſubſeruiũt ſibi inuicem.ſm ꝙ dr̃ ꝑma Choꝝ.xij. Tercia
eſt rõne ꝯtinuitatis.nam caput ceteris membris in cor/
pore naturali ꝯtinuatur. Scd'm has ergo ꝯformitates
et diſtinctiões nomẽ capitis diuerſimode ſm methapho
ram diuerſis attribuitur. Quedã eñ ſunt inter que eſt cõ
formitas ſm naturã.⁊ in his alicui coꝝ nomen capitis at
tribuitur rõne ſolius eminentie dignitatis.ſicut dicit leo
eſſe caput animaliũ. vel ciuitas aliqua caput regni ratiõe
ſue dignitatis. Iſa.vij.caput ſyrie Damaſcus. Quedã
vero habent ꝯformitatem ad inuicem ſm ordinis vnio/
nem.q2 ſcꝫ ad vnũ finem ordinãtur. Et in iſtis attribuit
nomen capitis rõne gubernationis que eſt ꝑ ordinem ad
finem. Et ſic principes dicuntur capita populi. ſm illud
Amos.vi. Optimates capita populoꝝ. Sed vbi eſt ꝯti
nuitas dicitur caput rõne influentie. ſicut fons dr̃ caput
fluminis. Et iſtis tribꝰ modis chriſtus ſm humanã na/
turã dr̃ eſſe caput eccleſie. Eſt eñ eiuſdem nature ſm ſpe
ciem cum hominibꝰ alijs.⁊ ſic ꝯpetit ei eſſe caput rõne di
gnitatis ſm ꝙ gratia in eo abũdantior inuenitur. Eſt eñ
in eccleſia inuenire ordinis vnitatem ſm ꝙ membra eccle
ſie ſibi inuicem deſeruiunt ⁊ ordinãtur in deum. ⁊ ſic chri
ſtus dicitur eſſe caput eccleſie vt gubernator. Eſt etiã cõ
tinuitas quedam in eccleſia rõne ſancti ſpũs.q2 vnꝰ ⁊ idẽ
numero totam eccleſiam replet ⁊ vnit. Unde etiam chri
ſtus ſm humanã naturam dr̃ eſſe caput rõne influentie.
¶ Sed q̃tum ad ſpũales ſenſum ⁊ motũ poteſt intelligi
aliquid influere dupliciter. Uno mõ ſicut principale agẽs
et ſic ſolius dei eſt influere grãm in membra eccleſie. Alio
modo inſtrumentaliter.⁊ ſic etiam humanitas chriſti cã
eſt influentie predicte.quia vt Damaſ.dicit. ſicut ferrum
vrit ꝓpter ignem ſibi ꝯiũctum.ita actiones humanitatis
chriſti erant ꝓpter diuinitatem vnitã. cuius quaſi organũ
erat ipſa humanitas.⁊ hoc ad rõnem capitis ſufficere vi
detur.nam etiã caput naturalis corporis non influit in
membra niſi ratiõe latentis virtutis. Chriſtus tamẽ ſm
duas vltimas ꝯditiones capitis põt dici caput angeloꝝ
ſm humanã naturã.⁊ caput vtroꝝq̃ ſm diuinam. non
aũt ſm primã niſi accipiatur ꝯtinuitas q̃tum ad naturã
generis ſm ꝙ homo ⁊ angelus in natura rõnali ꝯueniũt.
et vlterius ꝯtinuitas analogie ſm ꝙ filio cum omnibus
creaturis ꝯmune eſt a patre accipere. vt Baſilius dicit.
Rõne cuius etiam dicitur primogenitus omnis creature
Coloſſen.j. Ut ergo ꝓprie loquamur. xp̃s totus ſm vtrã
q̃ naturã ſimul eſt caput totius eccleſie ſm tres ꝯditio/
nes ꝑdictas. Et ꝑ has tres ꝯditiões apl'us probat ad
Coloſſ.pº.chriſtũ eſſe caput eccleſie ſic dicẽs. Ipſe eſt ca/
put corporis eccleſie qui eſt ꝑmogenitus ex mortuis vt
ſit in omibꝰ ꝑmatum tenens.quo ad gubernatõem.q2 in
ipſo ꝯplacuit omnẽ plenitudinem inhabitare.quo ad di/
gnitatem.et per eum reconciliari oĩa quo ad influentiam
¶ Ad ꝑmũ ergo dicendum.ꝙ tam viuificare animas q̃ Ad .j.
corpora attribuit diuinitati verbi ſicut principaliter agen
ti.humanitati vero ſicut inſtrumento attribuitur. tamen
vita animarũ diuinitati verbi.⁊ vita corpoꝝ humanita/
ti per quãdam appropriationem.vt attendatur ꝯformi/

tas inter caput ⁊ membra. ſicut etiã dʒ ꝙ paſſio eſt cau-
ſa remiſſionis culpe. ⁊ reſurrectio eſt cauſa iuſtificationis
Ad 2 ¶ Ad ſecũdum dõm. ꝙ alij miniſtri eccleſie nõ diſponũt
nec operãtur ad ſpũalem vitam quaſi ex propria virtute
ſed ex virtute aliena. chriſtus aũt in virtute ꝓpria. Et in-
de eſt ꝙ chriſtus poterat ꝑ ſeipm̃ effectum ſacramentorũ
ꝓbere. qꝛ tota efficacia ſacramẽtoꝝ in eo originaliter erat.
nõ aũt hoc poſſunt alij qui ſunt eccleſie miniſtri. Vñ non
Ad 3 poſſunt dici caput niſi forte rõne gubernatõis. ſicut quili-
bet ꝓnceps dʒ eſſe caput. ¶ Ad.iij. dõm. ꝙ ſuppoſita illa
opinione ꝙ xp̃us nõ fuiſſet incarnatus ſi hõ nõ peccaſſet
chriſtus ante peccatũ fuiſſet caput eccleſie ſm̃ diuinã na-
turam tm̃. ſed poſt peccatũ oportʒ ꝙ ſit eccleſie caput ſm̃
humanã naturã. nam ꝑ peccatũ humana natura vulnera
ta eſt ⁊ ad ſenſibilia demerſa. vt ad inuiſibilem verbi gu-
bernatiõem nõ ſit ſufficienter ydonea. vnde oportuit me
dicinã vulneri adhiberi ꝑ humanitatẽ chriſti. ꝑ quã xp̃s
ſatiſfecit. oportuit etiã ꝙ viſibilẽ naturã aſſumeret vt per
viſibilem gubernatõnem hõ ad inuiſibilia reuocaretur
Ad 4 ¶ Ad.iiij. dõm. ꝙ humana natura quãdã infinitatem
dignitatis ſortit᷑. ex hoc ꝙ diuine vnita eſt in perſona. vt
nõ ſit iniurioſum homini ꝙ chriſto ſm̃ humanã naturam
debitor efficiatur ſue ſalutis. qꝛ humana natura operat᷑ ꝑ
Ad 5 virtutẽ diuine. vt dictuʒ eſt. vnde ⁊ vna veneratõe xp̃m
in vtraqꝫ natura veneramur. ſcʒ latria. ¶ Ad. v. dõm. ꝙ
chriſtus nõ ſolum ſm̃ diuinã. ſed etiã ſm̃ humanã eſt an-
geloꝝ caput. qꝛ eos illuminat etiã ſm̃ humanã naturam
vt dicit Dyoni. iiij ca de di. no. Vñ ad Coloſſen. ij. dʒ ꝙ
ipſe caput oĩs ꝓncipatꝰ ⁊ poteſtatis. Sed tñ humani-
tas chriſti aliter ſe habet ad angelos ꝙ̃ ad hoĩes q̃tũ ad
duo. Primo q̃tum ad nature conformitatem. per quam
eſt in eadẽ ſpecie cũ hoĩbꝰ. nõ aũt cum angelis. Secũdo
q̃tum ad finem incarnatiõis. que q̃dẽ ꝓncipaliter facta
eſt ꝓpter hominũ liberatõnem a peccato. ⁊ ſic humanitas
chriſti ordinat᷑ ad influentias quas facit in hoĩes ſicut
ad finem intentũ. influxus aũt in angelos non eſt vt finis
Ad 6 incarnationis. ſed eſt vt incarnatõem ↄſequẽs. ¶ Ad ſe
xtum dõm. ꝙ xp̃s ab ap̃lo expꝛſſe dʒ eſſe mẽbꝝ eccleſie. ꝓ-
ma Choꝝ. xij. Vos eſtis corpus xp̃i ⁊ membꝝ de mem
bro. Dicit᷑ aũt mẽbꝝ rõne diſtinctionis ab alijs eccleſie
mẽbris. Diſtinguit᷑ aũt ab alijs mẽbris rõne ſue ꝑfectõis
qꝛ in chriſto eſt vniuerſaliter gratia. nõ aũt in aliquo alio
rum. ſicut ⁊ caput corporis naturalis ab alijs mẽbris di
ſtinguit᷑. vñ nõ oportʒ ꝙ xp̃o attribuat᷑ aliqua impfectio
Ad 7 ¶ Ad. vij. dõm. ꝙ cor eſt ꝓncipiũ mẽbroꝝ latens. caput
aũt apparens. vñ ꝑ cor pt ſignificari diuinitas chriſti vel
ſpũſſancti. per caput aũt ipſe xp̃s ſm̃ naturam viſibilẽ cui
Ad 8 natura diuinitatis inuiſibilis influit. ¶ Ad. viij. dõm.
ꝙ xp̃s habuit cognitõẽm ꝑfectã eoꝝ de quibꝰ alij fidẽ ha
bent. ⁊ ita q̃tum ad cognitõem alijs ↄformat᷑. ſicut ꝑfe-
Ad 9 ctũ impfecto. ⁊ talis ↄformitas attenditur inter caput ⁊
mẽbra. ¶ Ad. ix. dõm. ꝙ xp̃s ſm̃ ꝙ homo mediator eſt
inter deũ ⁊ hoĩes. vt dʒ ꝓma Thimo. ij. vñ ſicut nos deꝰ
duplr̃ iuſtificare dʒ. ꝓncipaliter ſcʒ ꝑ actõem ſuã inſtrũm
eſt cã efficiens noſtre ſalutis. Et etiã ꝑ oparõem noſtraʒ
inſtrum eſt finis a nobis cognitus ⁊ amatꝰ. Ita etiã xp̃s
ſm̃ ꝙ hõ dʒ nos iuſtificare duplr̃. Vno mõ ꝑ ſuã actõem
inſtrum nobis meruit ⁊ ꝓ nobis ſatiſfecit. ⁊ q̃tum ad
hoc nõ poterat dici caput eccleſie ante incarnatõem Alio
mõ ꝑ operatõem noſtrã in ipm̃ ſm̃ ꝙ dicimur ꝑ fidẽ eius
iuſtificari. ⁊ ꝑ hũc modũ etiam poterat eſſe caput eccleſie
ante incarnatõem ſm̃ humanitatẽ. vtroqꝫ aũt modo eſt
caput eccleſie ſm̃ diuinitatẽ ante ⁊ poſt. ¶ Ad. x. dõm Ad 10
ꝙ qꝛ nõdum erat meritũ xp̃i in actu. nec ſatiſfactio ante
incarnatõeʒ. ideo nõ erat tanta gratie plenitudo ſicut eſt
poſt. ¶ Ad. xi. dõm. ꝙ xp̃o ↄuenit eſſe caput non ſolum Ad .11
ꝑ actõem ſuã. ſed etiã ꝑ actõem noſtrã in ipm̃. vñ rõ non
ſeq̃tur. ¶ Ad. xij. dõm. ꝙ eſſe caput vel influere ꝑ opati- Ad 12
onem noſtrã in ipm̃ inſtrum in eum credimus nõ eſt pre
dicatũ qḋ ſit res nature. ſed qḋ ſit res rõnis. vñ rõ nõ ſeq̃
tur. ¶ Ad. xiij. dõm. ꝙ deus ⁊ homo vnus eſt chriſtus. Ad 13
vnde ꝑ hoc ꝙ xp̃s eſt caput ſm̃ humanitatẽ ⁊ ſm̃ diuini-
tatem. nõ ſeq̃tur ꝙ eccleſia habeat duo capita ¶ Ad. xiiij Ad 14
dõm. ꝙ nõ ſm̃ eandem rõnem oĩno dʒ deus caput chriſti
et xp̃us caput eccleſie. vñ rõ ꝓcedit quaſi ex equocatõne
¶ Ad. xv dõm. ꝙ quicq̃d eſt ꝑfectõis in fide ⁊ ſpe totũ Ad 15
ↄuenit xp̃o. ſolum aũt q̃tum ad hoc ꝙ impfectõis eſt de
ipſo negat᷑. ¶ Ad. xvi. dõm. ꝙ licet xp̃s vno mõ ſit caput Ad 16
ſm̃ diuinitatẽ. nõ tñ remouet᷑ q̃n ſit caput alio mõ ſm̃ hu
manitatem. qꝛ ab ipſo ſm̃ humanitatẽ ſpũalem originẽ
ſumimus. ſm̃ illud Ioh. i. De plenitudine eius oĩes ac-
cepimus ¶ Ad. xvij. dõm. ꝙ ſolius dei eſt illuminare ani Ad 17
mas ꝓncipaliter ⁊ effectiue. ſic aũt humanitas xp̃i ſpũali
ter nõ influit in nos. ſed alio mõ vt dictũ eſt.

Quinto querit᷑. vtrũ

in xp̃o requirat᷑ grã habitualis aliqua ad hoc ꝙ
ſit caput. ¶ Et videt᷑ ꝙ nõ. qꝛ Ap̃lus ad Coloſſ. pᵒ. ex .1.
hoc ꝓmo ponit in xp̃o capitis rõnem. qꝛ in ipſo cõplacuit
omnẽ plenitudinem inhabitare. vt in autoritate ſupra di
cta pʒ. ſed omis plenitudo diuinitatis xp̃m inhabitauit
ex vnione. ergo ꝓpter vnionẽ nõ requirit᷑ aliqua gratia ad
hoc ꝙ ſit caput. ¶ Pre. Chriſtus caput eccleſie eſt ſm̃
ꝙ ad noſtrã ſalutẽ operat᷑. operatio aũt humanitatis eiꝰ 2
ſalutem nobis ↄtulit. vt Damaſ. iij. li. dicit. ſm̃ ꝙ huma
nitas quaſi inſtrumentuʒ erat diuinitatis. cum igit᷑ in in-
ſtrumento nõ req̃ratur aliquis habitus. ſed tm̃ ꝙ a ꝓnci
pali agente moueatur. videt᷑ ꝙ in xp̃o ad hoc ꝙ eſſet ca-
put nulla habitualis grã requirat᷑. ¶ Pre. Dupliciter 3
actio alicuiꝰ hominis alteri pt eſſe ſalubris. Vno mõ ſm̃
ꝙ agit vt ꝑſona ſingularis. ⁊ ſic ad hoc ꝙ eius actio ſibi
vel alteri meritoria eſſe poſſit. requirit᷑ gratia Alio modo
vt ꝑſona ↄmunis. ⁊ ſic ſunt miniſtri eccleſie qui ſacramen
ta diſpenſando. et ꝑ oratõnes quas ex ꝑſona eccleſie deo
fundũt ad ſalutẽ alioꝝ operant᷑. et ad hoc nõ requirit᷑ aliq̃
gratia. ſed ſolũmodo poteſtas vel ſtatus. funt aũt hmõi
nõ ſolum ꝑ bonos ſed etiaʒ ꝑ malos Chriſtus aũt inq̃-
tum eſt eccleſie caput ↄſiderat᷑ vt ꝑſona ↄmunis. cuiꝰ eti-
am vices obtinent oĩes eccleſie miniſtri. ergo ad hoc ꝙ
eſſet caput gratia habituali nõ indigebat. ¶ Pre. Chri 4
ſtus fuit caput eccleſie ſm̃ ꝙ eius meritum eſt infinitũ. ſic
eñ in oĩa eccleſie mẽbra influere potuit ad deletionem
omniũ peccatoꝝ. ſed meritũ eius infinitatẽ non habuit ex
gratia habituali. que finita erat. ergo chriſtus nõ fuit ca- 5
put rõne alicuius habitualis gratie. ¶ Pre. Chriſtꝰ eſt
caput eccleſie inq̃tuʒ eſt dei ⁊ hominũ mediator. ſed me-
diator dei ⁊ hominũ eſt inq̃tum medius inter deũ ⁊ ho-
mines habens cũ deo diuinitatẽ cũ hominibꝰ humanita-
tem. qḋ quidẽ eſt ꝑ vnionẽ. ergo ſola vnio abſqꝫ habitua-
li gratia ſufficit ad capitis rõnem. ¶ Pre. Vnius ſubie 6
cti vna eſt vita. gratia aũt eſt vita aĩe. ergo in vna aĩa vna
eſt gratia. et ita in chriſto ꝓpter grãm que eſt eius vt ſin-
gularis ꝑſona. non requiritur aliqua habitualis grã. per

7 quā ſit caput. ¶ Pre. Ex hoc chriſtus eſt caput ꝙ influ/
it in eccleſie mēbra. ſed chriſtus influere nō poſſit ꝙ̄tam/
cūꝗ3 grām haberet niſi eſſet deus ⁊ homo. ergo nō req̄/
ritur gratia habitualis ꝑ quā ſit caput. ſed hoc ex ſola vni
one habet

Cōtra ¶ Sed ɔtra eſt quod dꝛ Joh. i. De plenitudine eius
nos oēs accepimus grām ꝓ gratia. ⁊ ita grām aliquā3
habuit ꝑ quā in nos grām infudit ¶ Pre. Caput corpo
ris myſtici ſimilitudinē h3 cum capite corporis natura/
lis. ſed ad ꝑfectōnem capitis corporis naturalis requirit
vt ſit in eo vis ſenſitiua plene. ad hoc ꝙ ſenſum in mēbra
infundere poſſit. ergo ⁊ in chriſto ad hoc ꝙ ſit caput req̄
ritur gratie plenitudo. ¶ Pre. Dyo. iij. ca. celeſt. hierar.
dꝛ ꝙ illi q̄ ſunt alios illuminātes perficientes ⁊ purgātes
ꝓhabent lumē. puritatē. ⁊ ꝑfectōem. ſed chriſtus inq̄tū3
eſt caput eccleſie purgat illuminat ⁊ ꝑficit. oportet ergo
ad hoc ꝙ ſit caput ꝙ in eo ſit gratie plenitudo ꝑ quam ſit
purus lucidus ⁊ ꝑfectus.

Rꝫº ¶ Rñſio dōm. ꝙ ſicut dicit Damaſ. humanitas xp̄i
q̄ſi inſtrumentū diuinitatis fuit. ⁊ ideo ex eo actiōes eiꝰ
poterant eſſe ſalubres. Inq̄tum ergo ſpēale diuinitatis
inſtrumentū fuit. oportuit quādā ſpēalem ɔiūctōem ipſi
us ad diuinitatē eſſe. vnaqueꝗ3 aūt ſubſtātia tanto a deo
plenius bonitatē eius participat. quāto ad bonitatē eius
appropinquat. vt p3 ꝑ Dyo. xiij. ca. celeſ. hierar. Unde ⁊
humanitas xp̄i ex hoc ipſo ꝙ pre alijs viciniꝰ ⁊ ſpēalius
diuinitati eſt ɔiūcta. excellentius bonitatē diuinā parti/
cipauit ꝑ gratie donū. ex quo ydoneitas in eo fuit. vt nō
ſolū gratiā haberet. ſed etiā ꝑ eā3 grām gratia in alios in/
funderet. ſicut ꝑ corpora magis lucentia lumen ſolis ad
alia trāſit. Et q2 xp̄us in oēs rōnales creaturas quodā
modo effectus grāꝫ influit. inde eſt ꝙ ipſe eſt ꝑncipiū3 q̄/
dāmodo gratie oīs ſm humanitatē. ſicut deus eſt ꝑnci/
piū omīs eſſe. Unde ſicut in deo oīs eſſendi ꝑfectio adunat
ita in xp̄o oīs gratie plenitudo ⁊ veritatis inuenit. per
quā non ſolum ipſe poſſit in gratie opus. ſed etiā alios in
grām adducere. ⁊ ꝑ hoc h3 capitis rōnem. In capite eñ
naturali nō ſolum eſt vis ſenſitiua ad hoc ꝙ ſentiat ꝑ vi/
ſum auditū ⁊ tactū ⁊ hmōi ſenſus. ſed etiā eſt in eo vt in
radice a qua in alia mēbra ſpūs defluūt. Sic ergo vna ⁊
eadē gratia habitualis in chriſto dꝛ gratia vnionis inq̄/
tum ɔgruit nature diuinitati vnite. ⁊ capitis inq̄tum ꝑ
eam fuit infuſio ad alios ad ſalutem. ſingularis vero pſo/
ne inq̄tum ad opa meritoria ꝑficiebat.

Ad .i. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm. ꝙ in xp̄o intelligit duplex ple/
nitudo. Una diuinitatis ſm quā xp̄s eſt deus. Alia grē
ſm quā dꝛ plenus gratie ⁊ veritatis. et de hac plenitudi/
ne loq̄tur aplus ad Coloſſ. ꝑº. De ꝑma aūt ad Coloſſ.
ij. Hec aūt ſecūda a ꝑma deriuat. ⁊ ꝑ eam gratia capitis
Ad 2 ɔpletur. ¶ Ad. ij. dōm. ꝙ inſtrumentū inaiatum. quale
eſt ſecuris. habitu nō indiget. inſtrumentū aūt aiatū q̄le
eſt ſeruus indiget grā. ⁊ tale inſtrumentū diuinitatis eſt
Ad 3 humana natura in xp̄o ¶ Ad. iij. dōm. ꝙ miniſter eccle
nō agit in ſacramentis quaſi ex ꝓpria virtute. ſed ex virtu
te alterius. ſc3 xp̄i. et ideo in eo non requirit grā pſonalis.
ſed ſolū autoritas ordinis ꝑ quā quaſi xp̄i vicarius ɔſti
tuit. chriſtus aūt operatus eſt noſtrā ſalutē quaſi ex ꝓpria
virtute. ⁊ ideo oportuit ꝙ in eo eſſet gratie plenitudo
Ad 4 ¶ Ad. iiij. dōm. ꝙ q̄uis meritū xp̄i quādā infinitatis rō
nem habeat ex dignitate pſone. tñ rōnem meriti hab3 ex
Ad 5 gratia habituali. ſine qua meritū eſſe nō poteſt ¶ Ad. v.
dōm. ꝙ xp̄s eſt mediator dei ⁊ hominū etiā ſm humanā
naturā inq̄tum cū hominibꝫ h3 paſſibilitatem. cū3 deo
vero iuſticiā. que eſt in eo ꝑ grām. Et ideo requirit ꝑter
vnionē habitualis grā in chriſto ad hoc ꝙ ſit mediator ⁊ Ad 6
caput ¶ Ad. vi. dōm. ꝙ vna ⁊ eadem grā habitualis di
uerſa rōne eſt gratia capitis. ⁊ gratia ſingularis pſone et Ad 7
vnionis ꝑ modū ſuperius dictū. ¶ Ad. vij. dōm. ꝙ licet
in xp̄o requiratur ad hoc ꝙ ſit caput vtraꝗ3 natura. tñ ex
ipſa vnione diuine nature ad humanā3. ſequit in natura
humana quedā gratie plenitudo. ex qua in alios redun/
dantia fiat a capite chriſti

Sexto querit. vtrum

chriſtus mereri potuerit ¶ Et videt ꝙ nō. om 1
ne eñ meritū ex libertate arbitrij ꝓcedit que indetermi/
nate ſe habet ad multa. ſed liberū arbitriū in xp̄o determi/
nate ſe h3 ad bonū. ergo mereri nō potuit. ¶ Pre. Que 2
eſt ɔparatio recipientis ad receptū. eadē eſt ɔparatio me
rentis ad premium. q2 ad hoc meret aliꝗs vt recipiat qđ
meret. ſed recipiens debet eſſe denudatū a recepto. vt p3
in libro de aīa. ergo ille qui meretur debet eſſe abſꝗ3 ꝑmio
qđ de xp̄o dici nō p̄t. cum ipſe fuerit verus ɔprehenſor. er
go videt ꝙ xp̄s mereri nō potuit ¶ Pre. Id qđ debet ali 3
cui non oportꝫ ꝙ mereat. ſed ex hoc ꝙ xp̄s ɔphenſor erat
debebat ei impaſſibilitas mentis ⁊ corporis. ergo illā xp̄s
nō meruit. ¶ Pre. Meritū nō eſt reſpectu eoꝝ que ne/ 4
ceſſario ɔſequūtur quaſi naturali ordine. q2 meritū eſt re
ſpectu eius qđ ex volūtate alterius reddit quaſi merces.
ſed gloria corporis quodāmō naturali ordine eſt ex glo/
ria aīe. vt videtur ꝑ Augꝰ in epſa ad Dyoſcorum. ergo
cū eſſet beatus q̄tum ad aīam. vtpote q2 diuinitate frue
bat. videt ꝙ gloriā corporis mereri nō potuit. ¶ Prete. 5
Sicut xp̄s ante paſſionē habuit gloriā aīe ⁊ nō corporis
ita ⁊ ſancti qui nūc ſunt in gloria. ſed ſancti nō merentur
gloriā corporis. ergo nec chriſtus meruit. ¶ Pre. Non 6
p̄t idem eſſe ꝑncipiū meriti ⁊ finis. ⁊ ſic nō p̄t eſſe idē pre/
miū ⁊ ꝑncipiū meredi. ſed charitas que erat in chriſto ad
ꝑmiū eiꝰ ꝑtinebat. q2 erat de ꝑfectōe beatitudinis. cū3 ꝑ
eam frueret. ergo nō poterat eſſe ꝑncipiū merendi. omne
aūt meritū eſt ex charitate. ergo in chriſto meritū eſſe nō
potuit ¶ Pre. Remoto ꝑori remouet poſterius. ſed me/ 7
ritum ꝑ ꝑus reſpicit beatitudinē aīe quā xp̄us nō meruit
q2 ab inſtanti ɔceptōis eam habuit. ergo nec aliquid ali/
ud mereri potuit

¶ Sed ɔtra eſt qđ in p̄s. dꝛ. ſup illud. Conſerua me Cōtra
dñe. dicit gloſa. ecce premiū. qm̄ ſperaui. ecce meritū. ergo
xp̄us meruit. ¶ Pre. Cuicūꝗ3 reddit merces aliq̄ pro
ſuis operibꝫ meret. ſed xp̄o ꝓpter humilitatem paſſionis
reddita eſt merces exaltatōis. vt p3 Philip. ij. ꝓpter qđ
et deus exaltauit illū ⁊c. ergo xp̄s meruit ¶ Pre. Sicut
fruitio eſt actus ɔprehenſoris. ita meritum viatoris. ſed
xp̄s fruebat inq̄tum ɔprehenſor. ergo ⁊ merebatur in/
q̄tum viator

¶ Rñſio dōm. ꝙ xp̄s meruit ante paſſionē q̄n erat vi Rꝫº
ator ⁊ ɔprehenſor. Qđ ſic p3. ad meritū eñ duo requirū Duo ad
tur. ſc3 ſtatus merentis. ⁊ facultas merendi. Ad ſtatū q̄/ meri. req.
dē merētis reqrit ꝙ ſibi deſit id qđ mereri dꝛ. Quāuis q̄ Opinio
dā3 dicūt ꝙ aliꝗs p̄t mereri id qđ iam h3. Sicut dicūt de
angelis ꝙ beatitudinē. quā ſimul cū gratia acceperūt. me
ruerūt ꝑ opa ſequētia q̄ circa nos faciūt. ¶ Sed hoc non Repbaº.
videt eſſe verū ꝓpter duo. Primo q2 ɔtrariat ꝓbatōi Au
guſtini. ꝑ quā ɔtra Pelagianos ꝓbat grām ſub merito

cadere nō poſſe. qꝛ ante grām nulla ſunt merita niſi mala cū ante grām hō ſit impius. ꝛ meritis impij non gratia ſʒ pena debeat̃. Poſſet em̄ dici q grāʒ ꝗs meret̃ p opa q̄ poſt grām acceptā facit. Secūdo. qꝛ eſt ꝯtra ratōnem meriti. nā meritū eſt cā p̄mij. nō q̄dem p modū cauſe finalis. ſic em̄ magis p̄miū eſt cā meriti. ſed magis ſm reductōnem ad cām efficientē. inq̄ʒtum meritū facit dignū p̄mio. ꝛ p hoc ad p̄miū diſponit. Id aūt qḋ eſt cā p modū efficiētis nullo mō poſterius eſſe p̄t tpe eo cuius eſt cā. Unde nō p̄t eſſe q aliq̄s mereat̃ id qḋ iam hʒ. Qʒ aūt in humanis aliq̄s ꝓ accepto beneficio dn̄o ſuo ſeruit. magis hʒ rōnē gr̄ariactionis q̄ʒ meriti. Facultas vero merendi requirit̃ ex pte nature. ꝛ ex parte gratie. Ex pte nature q̄dē. qꝛ p actū ꝓpriū quis mereri non p̄t. niſi ſit dn̄s ſui actus. ſic em̄ ſuū actū q̄ſi p̄cium ꝓ premio dare p̄t. eſt em̄ quis dn̄s ſui actus p liberū arbitriū. vn̄ naturalis facultas liberi arbitrij requirit̃ ad merendū. Ex pte vero gratie. qꝛ cū premiū beatitudinis facultatē humane nature excedat. p naturalia pura ad illud merendū hō non p̄t ſufficere. ꝛ ideo requirit̃ gratia p quā mereri poſſit. Hec aūt oīa in xpo fuerunt. defuit tn̄ aliq̄d eoꝝ que ad beatitudinē pfectā req̄ruītur. qꝛ impaſſibilitas aīe ꝛ gloria corporis. rōne cuiꝰ viatoꝛ erat. Fuit etiā in eo facultas nature rōne volūtatis create. ꝛ facultas gratie ꝓpter plenitudinem grāꝝ. ꝛ ideo mereri potuit

Ad .j. ¶ Ad p̄mū g̃ dḋm. q licʒ aīa xpi eſſet determīata ad vnū ſm genus moris. ſcʒ ad bonū. nō tn̄ eſſʒ determinata ad vnū ſimplr̄. poterat em̄ hoc vel illud facere ꝛ nō facere. ꝛ ideo libertas in eo remanebit q̄ requirit̃ ad merendū.

Ad 2 ¶ Ad .ij. dḋm. q beatitudinē aīe. rōne cuius erat cōprehenſoꝛ. nō meruit. ſed ſolū beatitudinē corpis ꝛ impaſſibilitatem aīe q̄ ſibi deerāt.

Ad 3 ¶ Ad .iij. dḋm. q xps nō meruit aliq̄d q̄ſi ſibi nō debitū vt fieret ei debitū. ſicut hoīes in p̄mo actu meritorio merent̃. neq̄ʒ iterū vt illud qḋ erat debitū fiat magis debitū. ſicut in his quoꝝ grā auget̃. ſʒ vt id qḋ erat vno mō debitū ratōne gratie. fieret alio mō

Ad 4 debitū rōne meriti. ¶ Ad .iiij. dḋm. q gloria corporis ſeq̄tur ex gloria aīe. q̄n aīa eſt oīno glorificata ꝛ ſm ordinem ad deū. ꝛ ſm ordinē ad corpus. ſic aūt aīa xpi nō erat glorificata. ſed ſolū in ordine ad deum. ſm aūt q erat forma

Ad 5 corpis paſſibilis erat ¶ Ad .v. dḋm. q aīe ſanctoꝝ in patria ſunt totaliter extra ſtatū viatoꝝ. qꝛ iam ſunt beati p fruitōem ꝛ p impaſſibilitatē. qḋ de aīa xpi nō erat. ꝛ ideo

Ad 6 nō eſt ſile. ¶ Ad .vi. dḋm. q charitas q̄ʒtū eſt de ſe ſemp nata eſt eſſe p̄ncipiū merendi. ſʒ q̄nq̄ʒ nō eſt merendi p̄ncipiū ꝓpter habentē q̄ eſt extra ſtatū merendi. ſicut pʒ de ſanctis in patria. xps aūt nō erat extra ſtatum merendi. qꝛ xps viatoꝛ erat. ꝛ ideo eadē charitate fruebat̃ ꝛ merebat̃. ſicut ꝛ eadē volūtate. Nec tn̄ idē erit p̄ncipiū meriti et p̄mij. qꝛ nō merebat̃ gloriā aīe ad quā ptinet charitas.

Ad 7 ſʒ gloriā corpis xpi. vt dcm̄ eſt. ¶ Ad .vij. dḋm. q rō illa ſeq̄ret̃ ſi ex defectu ꝯtigeret q gloriā aīe mereri nō potuit quod pʒ ex predictis eſſe falſum

Septimo querit̃. vtꝝ

1. xps alijs mereri potuit ¶ Et videt̃ q nō. xps em̄ nō meruit niſi ſm q hō. ſʒ alij hoīes nō pn̄t alijs mere
2 ri ex ꝯdigno. g̃ nec xps ¶ Pre. Sicut meritū ꝯſiſtit in actu virtutis. ita ꝛ laus. ſed nullus laudat̃ ex opatōe alterius. ſed ſolū ex ꝓprio. g̃ nec alicui imputat̃ ad meritū opus
3 alienū. ꝛ ita opa xpi nō ſunt alijs meritoria ¶ Pre. Xps caput eſt eccleſie inq̄ʒtum in eccl̃ia p̄matum tenet. vt pʒ Ephe. j. ſed alij plati p̄matū in eccl̃ia habentes. nō pn̄t ſuis ſubiectis mereri. g̃ nec xps potuit. ¶ Pre. Meritū 4
xpi eq̄liter ſe hʒ ad oēs hoīes q̄ʒtum eſt de ſe. ſi igit̃ alicui xps meruit ſalutē. oīb9 meruit. ſed meritū xpi fruſtrari nō p̄t. g̃ oēs ſalutē ꝯſequentur. qḋ pʒ eſſe falſum ¶ Prete. 5
Sicut xps eſt caput hominū. ita eſt angeloꝝ. angelis vero nō meruit. ergo nec hoīb9. ¶ Pre. Si xps alijs me 6
reri potuit. quilibet ſuus actus nobis meritorius fuiſſʒ. ſʒ nō niſi ſalutis. g̃ eius paſſio nō erat nec̄aria ad noſtrā ſalutem. ¶ Pre. Qḋ p vnū p̄t fieri ſupfluū eſt ſi p duo fiat. 7
ſed gratia q̄ dat̃ homini ſufficiēs eſt ad hoc q hō p ſe mereat̃ vitā eternā. ergo ſupfluū eſſet ſi xps nobis eam meruiſſet ¶ Pre. Aut xps ſufficienter meruit nobis aut in 8
ſufficienter. ſi ſufficienter. meritū noſtrū non requirit̃ ad ſalutē. ſi inſufficiēter. inſufficiēs ergo fuit. quoꝝ vtrūq̄ʒ eſt incōueniens. g̃ nobis nō meruit. ¶ Pre. Sicut mēbris 9
xpi aliq̄d ad gloriā deerat ante paſſionē ipſius. ita ꝛ nūc ſed nūc nobis nō meretur. ergo nō tūc merebat̃. ¶ Pre. 10
Si chriſtus nobis meruit. eius merito nec̄ario noſtra cōditio immutata fuiſſet. ſed eadē videt̃ eſſe hoīs conditio poſt chriſtū ſicut ante erat. qꝛ ſicut ante dyabolus temptare poterat ſed nō cogere. ita ꝛ mō. ſicut etiam peccatoꝛib9 pena debebat̃ ita ꝛ modo. ſicut in iuſtis opera meritoria requirebant̃. ita ꝛ modo. ergo chriſtus nobis nō meruit. 11
¶ Pre. In p̄s. 6ꝛ. Tu reddis vnicuiq̄ʒ iuxta opera ſua hoc aūt nō eſſet ſi merita chriſti nobis imputarent̃. ergo chriſtus nobis nō meruit. ¶ Pre. Premiū menſuratur 12
ſm radicem meriti. ſi ergo nobis meruit. vnicuiq̄ʒ noſtrū p̄miū glorie reddet̃ ſm quātitatē gratie chriſti. qḋ pʒ eſſe falſum. ¶ Pre. Illud qḋ ꝓ meritis datur potius reddi 13
tur q̄ʒ gratis detur. ſi ergo chriſtus nobis iuſtificationem meruit. videt̃ q nō gratis iuſtificemur a deo. ꝛ ſic gratia nō erit gratia. ergo xps nobis nihil meruit.

¶ Sed ꝯtra. Chriſtus ꝓ nobis ſatiſfecit. p̄ma Joh. ij. Ipſe eſt ꝓpiciatio ꝓ peccatis noſtris. ſed ſatiſfactio ſine merito eſſe nō p̄t. ergo chriſtus nobis meruit. ¶ Prete. Caput in corpore naturali nō ſolū ſibi ſed etiā membris oīb9 operat̃. ſed chriſtus eſt caput corporis ſui ſcʒ eccleſie. ergo eius operatio membris meritoria fuit. ¶ Pre. Chriſtus ꝛ eccleſia ſunt quaſi vna pſona. ſed rōne vnitatis predicte ex pſona eccleſie loquitur. vt patʒ in glo. ſup illud p̄s. Deus deus meus reſpice in me. ergo ꝛ ſimiliter rōne vnitatis predicte chriſtus quaſi ex perſona aliorum mereri potuit. — Cōtra

¶ Rn̄ſio dḋm. q opus humanū gratia informatum ad vitā eternā ꝯſequendā duplr̄ valet ſm q duo ſunt q̄bus hō deficit a glorie ꝯſequutōe. Quoꝝ p̄mum eſt indignitas pſone. ſicut patʒ in eo qui nō hʒ charitatē qui non eſt ydoneus nec dignus q habeat vitam eternā. Et ſm hoc opus humanū gratuitū valet ad vitā eternā ꝯſequēdam inq̄ʒtum p ipſum q̄daʒ dignitas ꝛ ydoneitas in homine ſeq̄tur reſpectu ꝯſequutiōis glorie. Sicut em̄ actꝰ peccati tendit in quādā aīe difformitatē. ita ꝛ actus meritorius in quēdam aīe decorem ꝛ dignitatē. ꝛ ex hoc dr̄ meritū ꝯdigni. Aliud p qḋ deficit hō a ꝯſequutiōe glorie eſt aliqḋ impedimentū ſupueniens. vt hō qui alr̄s eſt dignus. gloriā nō ꝯſequat̃. et hic eſt reatus alicuius pene temporalis. ſicut pʒ in iuſtificato. qui eſt debitoꝛ alicuius pene tēporalis. Et ſic opus humanū ordinat̃ ad gloriam quaſi p modū cuiuſdā precij quo a reatu pene abſoluitur et ex hoc habet opus humanum ratōnem ſatiſfactionis. — Rn̄o. Duo īpedimēta glie ꝯſecutio.

Quãtum ergo ad vtrũq; horum opus chriſti efficacius
fuit operib⁹ aliorum hominũ. naz per opus alterius hominis
nõ reddit᷑ aliquis idoneus ad glorie pceptõnem niſi ille
qui operatur. eo q vnus hõ in alium ſpũaliter influere nõ
poteſt. ⁊ ideo vnus alij ex cõdigno mereri nõ pt gratiam
vel vitam eternã. Sed chriſtus ſcḋm humanitatẽ ſpũaliter
influere potuit in alios homines. vñ ⁊ eius opus in alijs
cauſare potuit ydoneitatẽ ad conſequutõnem glorie. Et
ideo potuit alijs ex cõdigno mereri ſcḋm q influere in alios
poterat. inq̃ʒtum erat humanitas eius diuinitatis inſtru
mentum ſcḋm Damaſ. Similiter etiã q̃ʒtum ad ſecũduz
maior efficacia cõſiderat᷑ in chriſto q̃ʒ in alijs homib⁹. nam
licet alius hõ poſſit pro alio ſatiſfacere. dummodo ille ſit in
gratia cõſtitutus. nõ tamen poteſt pro tota natura ſatiſface
re. q2 opus vnius puri hominis nõ equiualet bono toti⸗
us nature. ſed opus chriſti inq̃ʒtum erat dei ⁊ hominis
habuit quãdam dignitatẽ vt valeret bonũ totius natu⸗
re. vnde pro natura ſatiſfacere potuit.

Ad j. ¶ Ad pmũ ergo dõm. q chriſt⁹ ſcḋm q homo eſt alijs
hominib⁹ dignior. vnde nõ oportet q alijs cõueniat qḋ xp̃o
Ad 2 homini cõuenit. ¶ Ad. ij. dõm. q actus virtutis habʒ rõ
nem laudis per cõparatiõem ad agentem. ⁊ ideo nõ poteſt
vnus propter actum alterius laudari. ſed rõnem meriti ha
bet ex ordine ad finem per quẽ poteſt a liquis idoneus red
di ex influentia chriſti. ⁊ ideo chriſtus nobis mereri po⸗
Ad 3 tuit ¶ Ad. iij. dõm. q chriſtus primatuʒ tenet in eccleſia
per propriam virtutem. ſed alij prelati inq̃ʒtum gerũt perſo
nam ⁊ vicem chriſti. ⁊ ideo chriſtus pro fidelib⁹ tanq̃ʒ pro
Ad 4 ſuis mẽbris mereri potuit. nõ aũt alij prelati. ¶ Ad. iiij.
dicedum. q meritũ xp̃i q̃ʒtum ad ſufficientiam equaliter
ſe hʒ ad oẽs. nõ aũt q̃ʒtum ad efficaciã. qḋ accidit partim
ex libero arbitrio. partim ex diuina electõe. per quã q̃buſdã
miſericorditer effectus meritorum xp̃i cõfertur. quibuſdaz
vero iuſto iudicio dei ſubtrahit᷑. ¶ Ad. v. dõm. q ſicut
Ad 5 meritũ eſt viatoris. ita nõ niſi pro viatore aliq̃s mereri
pt. q2 oportʒ vt ei pro q̃ q̃s meret᷑ aliq̃d deſit eorum que ſub
merito cadũt. angeli aũt nõ ſunt viatores q̃ʒtum ad pre⸗
miũ eſſentiale. ⁊ ideo q̃ʒtum ad hoc nihil eis meruit. ſunt
aũt aliquo mõ viatores reſpectu pmij accidẽtalis. inq̃ʒtũ
nobis miniſtrant. ad qḋ etiã valet eis meritũ xp̃i Vñ dr
Ad 6 Ephe. pmo. Per eũ reſtaurãtur oĩa que in celis ⁊ in ter⸗
ra ſunt. ¶ Ad. vi. dõm. q licet quilibet actus chriſti eſſet
meritorius. tñ ad ſatiſfaciendũ pro reatu nature humane.
que erat morti ex diuina ſententia obligata. vt pʒ Gene.
Ad 7 ij. oportuit q loco hominũ mortem ſuſtineret ¶ Ad. vij
dõm. q gratia que alicui ſpẽaliter datur ſufficit ad id qḋ
ad pſonã ipſius ptinet. nõ tñ ad abſolutõem reatus toti
us nature. qḋ pʒ in antiquis patrib⁹ qui grãm habentes
propter reatũ nature ad gloriã puenire nõ poterant. et ideo
requirebat᷑ meritũ xp̃i ⁊ ſatiſfactio. vt reatus ille tolleret᷑
gratia etiã pſonalis nulli vnq̃ʒ poſt peccatũ pmi homis
data fuit. niſi per fidem mediatoris explicitã vel implicitã
Ad 8 ¶ Ad. viij. dõm. q meritũ chriſti ſufficienter operat᷑ vt
quedã cauſa vniuerſalis ſalutis humane. ſed oportʒ hãc
cãm applicari ſingulis per ſacramentũ ⁊ per fidem formataz.
que per dilectõem operat᷑. ⁊ ideo requirit᷑ aliq̃d aliud ad ſa
lutẽ noſtrã pter meritũ chriſti. cuius tñ merituʒ chriſti cã
eſt. ¶ Ad. ix. dõm. q chriſtus poſt paſſionẽ ſuã non fuit
Ad 9 in ſtatu merendi. ⁊ ideo nõ eſt ſimile. ¶ Ad. x. dõm. q
Ad 10 poſt paſſionẽ chriſti humana cõditio eſt multũ immutata
q2 iam expiato reatu humane nature hoĩes poſſunt libe⸗
re ad patriã euolare. Pene etiã eterne pro peccatis pſo⸗
nalib⁹ debite per fidem paſſionis chriſti dimittũtur. dimit
tuntur vero tẽporales virtute clauiũ in quib⁹ chriſti paſ⸗
ſio operat᷑. Demones etiã reprimũtur virtute paſſionis
chriſti. vt nõ poſſint tam violenter tentare. fidelib⁹ etiaz
auxilia multa dantur ad reſiſtenduz tentationib⁹. gratia
etiã per virtutem paſſionis chriſti datur in ſacramẽtis ad
merendũ. ¶ Ad. xi. dõm. q chriſtus ⁊ mẽbra eius ſunt Ad. 11
vna pſona myſtica. vnde opera capitis ſunt aliquo modo
mẽbrorum. et ſic cũ propter opera chriſti aliquid nobis a deo
datur nõ fit cõtra id qḋ dicit᷑ in pſ. Tu reddes vnicuiq̃ʒ
iuxta opera ſua. et ita opera chriſti nobis pſunt vt in no⸗
bis per ſacramenta grãm cauſent. per quam ad opa merito
ria incitemur. ¶ Ad. xij. dõm. q meritũ chriſti cõparatur Ad 12
ad pmiũ noſtrũ ſicut cã pma ⁊ remota. vñ illi merito nõ
cõmenſuratur. ſed illi merito qḋ eſt cauſa proxima qḋ cõ⸗
ſiſtit in actu proprio illius cui premiũ redditur. ¶ Ad. xiij. Ad 13
dõm. q hocipſum gratis alicui noſtrũ a deo cõfert᷑ qḋ effi⸗
caciam meriti chriſti cõſequatur. vnde per hoc ratio gra
tie non euacuatur

Octauo querit᷑. vtrũ
chriſtus in primo inſtanti ſue cõceptionis mere⸗
ri potuit ¶ Et videtur q nõ. Ad meritũ eñ deliberatio 1
requiritur. ſed deliberatio requirit tempus. ergo in pmo
inſtanti ſue creatiõis anima chriſti mereri nõ potuit.
¶ Pre. Sicut meritũ ita ⁊ demeritũ in actu liberi arbi⸗ 2
trij cõſiſtit. ſed angelus non potuit peccare in primo inſtã⸗
ti ſue creationis. q2 ſic in pmo inſtanti ſue creationis ma⸗
lus fuiſſet. quod eſt erroneum. ergo nec anima chriſti in p
mo inſtanti ſue creationis mereri potuit. ¶ Pre. Quã⸗ 3
docũq̃ʒ ſunt duo motus ordinati ad inuicem impoſſibile
eſt q in eodem inſtanti terminet᷑ vterq̃ʒ. ſed creatio ani⸗
me chriſti ⁊ motus liberi arbitrij ipſius ſunt q̃daʒ ordina⸗
ti motus. nam motus liberi arbitrij creatõnem preſuppo⸗
nit. ergo impoſſibile eſt q motus liberi arbitrij terminet᷑
in primo inſtanti in quo creatio terminat᷑. cum ſcʒ primo
creata eſt anima ¶ Sed diceres. q anima chriſti adiu⸗ 4
uabat᷑ ad merendũ in primo inſtanti per gratiam. ¶ Sed
cõtra Nulla gratia creature collata trahit eam extra limi
tes creature. ſed hoc cõuenit anime inq̃ʒtum eſt creata vt
in pmo inſtanti quo eſt. motũ liberi arbitrij habere nõ poſ
ſit. vt ex ratione inducta patet. ergo per gratiam nõ po⸗
teſt ad hoc adiuuari vt in primo inſtanti mereat᷑. ¶ Pre. 5
Gratia perficit animam per modum cuiuſdam habitus
habitus vero cum potentiam preſupponat. non dat ani⸗
me poſſe agere ſimpliciter. quod alſ ſine habitu non poſ⸗
ſet. ſed poſſe taliter agere qualiter ſine habitu non poſſet.
ergo ſi anima chriſti ſcḋm ſuam naturam non poterat vſuʒ
liberi arbitrij in primo inſtanti ſue creationis habere. vide
tur q ei gratia non cõtulit. qḋ in primo inſtanti merere
tur. ¶ Prete. Sicut ſe habet pũctus ad lineam. ita ſe ha 6
bet inſtans ad tempus. ſed ſcḋm philoſophum in. viij. phy
ſicorum. quando aliquod mobile vtitur vno puncto vt
duobus. ſcʒ vt principio vnius linee ⁊ fine alterius linee.
de neceſſitate intercidit quies media. vt patʒ in motu re
flexo Cum ergo inſtans illud in quo anima chriſti creata
eſt. accipiatur vt terminus creatiõis ⁊ vt principiũ mot⁹
liberi arbitrij. ⁊ ſic vno inſtanti vtamur vt duob⁹. vide⸗
tur q intercidat tempus medium. ⁊ ſic non in primo in⸗
ſtanti ſue creationis anima chriſti merebatur.

7 ¶ Pre. Sicut ſe habet natura ad actum nature. ita gra⸗
tia ad actum gratie. ergo ꝯmutatim ſicut ſe habet gratia
ad actum nature. ita natura ad actum gratie. ſed natura
nō poteſt in actum gratie. ergo nec gratia ꝑt in actū na⸗
ture. ergo non poteſt eſſe ꝙ ꝑ gratiā anima chriſti habuit
8 actum in ꝑmo inſtanti ſue cōceptionis qui ei naturaliter
competit. ſcʒ eligere ¶ Pre. Forma habet tres actus. q̄a
dat eſſe. diſtinguit. ⁊ ordinat in finem. Hi autē actus ad
inuicem ordinati ſunt. ſicut ens vnum ⁊ bonū. nam ens a
primo actu relinquitur. vnū a ſecūdo. bonū a tercio. ergo
et res aliqua prius eſt ens ꝗ ordinetur in fineʒ. anima au
tem chriſti per actum meritoriū in finem ordinabatꝛ ergo
non poteſt eſſe ꝙ in primo inſtanti ſue creationis in q̄ eſſe
habuit mereretur ¶ Preterea. Meritū conſiſtit in actu vir
9 tutis qui ꝑcipue electione perficitur. ſm phm. ſed anima
chriſti non potuit in primo inſtanti ſue creationis actum
electionis habere. nam electio ꝓſupponit conſiliū cum ſit
appetitus preconſiliati. vt dicitur in tercio ethico. conſi⸗
lium autem tempore indiget. cum ſit inquiſitio quedam
ergo anima chriſti in primo inſtanti ſue creationis mere⸗
10 ri nō potuit ¶ Pre. Imbecillitas organoꝝ vſum liberi ar
bitrij impedit. vt patʒ in pueris recenter natis. ſed hanc
imbecillitatē chriſtus aſſumpſit. ſicut ⁊ alias noſtras paſ
ſibilitates. ergo in primo inſtanti ſue creatōis anima chri
ſti non meruit.

Inſtātie ¶ Sed contra. Chriſtus in inſtanti ſue creatōis fuit
1. perfectiſſimꝰ ſm animā. ſed maior ꝑfectio eſt que ē ſm ha
bitum ⁊ actum ꝗ que eſt ſm habituʒ tm̄. ergo in chriſto
fuerunt virtutes in primo inſtanti ſue creationis. non ſo⸗
lum ſm habitū. ſed etiam ſm actū. Actus aūt virtutum
ſunt meritorij. ergo chriſtus in primo inſtanti ſue creatio
2 nis meruit ¶ Pre. Chriſtus in primo inſtanti ſue creatio
nis fruebatꝛ ſicut verus cōpḣenſor. Fruitio aūt eſt per
actum charitatis. ergo in ꝑmo inſtanti ſue creationis ac
tum charitatis habuit. actus autē charitatis in chriſto
erat meritorius. ergo idem quod prius ¶ Sed diceres.
ꝙ actus charitatis non erat meritorius niſi cum delibera
3 tione ¶ Sed contra. Deliberatio vel conſiliū non eſt de
fine vltimo. ſed de his que ſunt ad finem. vt dicitur in ter
ciō ethicoꝝ. ſed motus charitatis precipue eſt meritori⸗
us ſm ꝙ intendit in ipſum finem vltimū. ergo non reqri
tur ad hoc ꝙ ſit meritoriꝰ ꝙ ſit ibi aliqua collatio vel de⸗
liberatio ¶ Sed diceres ꝙ motus ille qui eſt in fine vlti⸗
mo. non eſt meritorius niſi ſm ꝙ aliquis illum refert in fi
nem. ⁊ ſic eſt ibi aliqua collatio que nō poteſt eſſe in inſtā
4 ti ¶ Sed cōtra. Pars anime intellectiua potentior eſt in
ſua operatione ꝗ ſenſitiua. ſed ſimul cum aliquis ſentit.
ſentit ſe ſentire. ergo ſimul dum affectus fertur in deum.
poteſt fieri operatio huius motus ad ipſum deum. et ſic
nō eſt neceſſariū ꝙ hoc fiat ſucceſſiue. ¶ Pre. Quicunqꝫ
5 intelligit aliquid. ſimul intelligit quod eſt de intellectu eiꝰ
ſicut qui intelligit hoiem ſimul intelligit animal. ſed vnū
relatiuoꝝ eſt de intellectu alterius. ergo quicunqꝫ intelli
git vnū relatiuoꝝ ſimul intelligit alterū. Poſſibile eſt er⸗
go vt in eodem inſtanti mens referat motum charitatis
6 in deum. comparādo vnuʒ ad alterum. ⁊ ſic non reqritur
ibi tempus ¶ Preterea. Anſel. dr. ꝙ quicquid intelligitꝛ eſſe
ꝑfectionis. totuʒ eſt chriſto attribuendū. ſed habere per
fectam operatōem in primo inſtanti ſue creationis ad ꝑ
7 fectionē ꝑtinet. ergo chriſto ē attribuendū ¶ Pre. Augꝰ
dicit. Chriſtus iuxta anime meritū non habuit quo poſ
ſit ꝑficere. habuiſſet autem ſi in primo inſtanti ſue crea⸗
tionis non meruiſſet. ergo ⁊c̄. ¶ Pre. Potentia rationa⸗ 8
lis in chriſto non fuit minus perfecta ꝗ potentia natura
lis alterius creature. ſed aliqua potentia alterius creatu⸗
re in primo inſtanti quo eſſe incipit poteſt habere ſuā ope⸗
rationem. ſicut patet in candela que in ꝑmo inſtanti quo
accenditꝛ aerem illuminat. ergo anima in ꝑmo inſtanti ſue
creationis habuit actum potentie ratōnalis. ⁊ ita potuit
mereri. ¶ Pre. Grego. dicit in omel. penth. nunqꝫ amor 9
dei eſt ocioſus. nam operatur magna ſi eſt. ſi vero deſinit
operari amor nō eſt. ſed chriſtus habuit ꝑfectaʒ charita⸗
tem in primo inſtanti ſue creationis. ergo in eo fuit etiam
aliquis actus dilectionis. ⁊ ita fuit in illo meritū in primo
inſtanti ¶ Pre Id quod eſt poſterius natura non poteſt 10
eſſe prius tempore. ſed forte ſimul. meritum autem eſt
eſt prius natura ꝗ premiū. chriſtus vero in primo inſtan
ti ſue conceptionis habuit premiū. qꝛ fuit cōpḣenſor. er
go ſaltem in eodem inſtanti habuit meritum.

¶ Reſponſio dicendum ꝙ circa hoc eſt duplex opinio. R̄ſo
Quidam enī dicunt ꝙ chriſtus in primo inſtanti ſue con Opio. 1.
ceptionis non meruit. ſed poſt primū inſtans ſtatim me⸗
reri potuit. ¶ Alij etiam dicunt ꝙ in primo inſtanti me⸗ Opio. ij. et
ruit. que qdem opinio videtur eſſe ꝓbabilior Nam quic verior eſt ſm
quid ꝑfectionis ſpiritualis eſt poſſibile alicui creature. to brm̄ Tho.
tum anime chriſti eſſe creditur collatuʒ in primo inſtanti
ſue creationis. Qꝫ enī in aliquo inſtanti meritum eſſe nō
poſſit hoc dupl'r poteſt contingere. vno modo ex ꝑte ope
rantis. alio modo ex parte actus. Ex parte qdem operā⸗
tis poſſit hoc contingere ꝓpter defectum duplicis facul⸗
tatis. ſcʒ gratuite. ſicut ſi dicamus ꝙ in illo inſtanti quo
aliquis mortaliter peccat non poteſt mereri. quia gratiā
non habet. Et iterum ex defectu facultatis naturalis. ſi⸗
cut puer in primo inſtanti quo concipitur mereri non po⸗
teſt. quia nō habet vſum liberi arbitrij. Neutrū autē ho⸗
rum poteſt dici in propoſito. Chriſtus enī in primo inſtā
ti habuit facultateʒ gratie. vtpote plenus gratia. et facul
tatem nature. vtpote plenarie vſum liberi arbitrij habēs
al's non potuiſſet eſſe cōpḣenſor. Sic ergo non fuit ex
parte operantis chriſti aliquod quo minus poſſet in pri⸗
mo ſue conceptōis inſtāti mereri Sil'r nec ex parte actus
meritorij. ꝙ enī actus aliquis in aliquo inſtāti eſſe nō poſ⸗
ſit poteſt contingere dupliciter. vno modo ꝑ hoc ꝙ in ac⸗
tu illo ſucceſſio inuenitur. ⁊ ſic in inſtanti compleri nō po
teſt. ſicut motus localis in inſtanti eſſe non poteſt. Secū⸗
do propter hoc ꝙ actus ꝓſupponit que non poſſunt pre⸗
cedere inſtans aliquod determinatum. ſicut non poteſt
eſſe ꝙ ignis in primo inſtanti ſue creationis ſi eſt extra lo
cum ſuum generatus ſit in proprio loco. quia motus pre⸗
exigitur qui non poteſt eſſe ante primū inſtans generatio
nis. Neutro autem iſtorum modorum impeditur quin
chriſtus in primo inſtanti meruit. Primo quidem quia
motus liberi arbitrij in quo meritum conſiſtit nō habet
ſucceſſionē. ſed eſt ſimplex ⁊ momentaneus. Secūdo ve⸗
ro qꝛ ad motū voluntatis non preexigitꝛ actus niſi actus
apprehenſiue virtutis. qui qdem motus in eodem inſtā
ti eſt cum actu voluntatis, eo ꝙ bonū apprehenſum mo⸗
uet voluntatem. ſimul aūt eſt motio mouentis et motus
mobilis. Ipſa etiā apprehēſio boni in chriſto. non preexi⸗
gebat aliquā inquiſitionem. ex hoc ꝙ de bono eſſet certuʒ
iudicium. quia ſm certitudinē chriſtus ſtatim de omni⸗
bus verū iudiciū habuit. Patet igitur ꝙ nihil prohibet
chriſtū in primo inſtanti meruiſſe. ⁊ ideo concedendū eſt
ꝙ in primo inſtanti ſue conceptionis meruit

Ad .j. ¶ Ad primũ ergo dicendũ ꝙ deliberatio duo importat
ſcȝ ꝑceptionẽ rõnis. cum certitudine iudicij de eo de quo
fit deliberatio. ⁊ ſic pt eſſe in inſtãti in eo in quo nõ eſt du-
bitatio de agendis. ⁊ ſic fuit in chriſto. Poteſt etiaȝ dice
re diſcuſſionẽ. ⁊ ſic importat diſcurſum quendã. vnde non
poteſt eſſe in inſtanti. ⁊ tali deliberatione xp̃s nõ indige-
Ad 2 bat. qꝛ nõ erat dubitatio de agendis ¶ Ad ſcdm dicendũ ꝙ
voluntas rõnalis creature naturaliter ordinaẜ in bonũ.
nõ aũt in malũ. ⁊ ideo in ꝑmo inſtanti ſue creationis niſi
aliq̇d impediat pt ferri in bonũ. nõ aũt in malũ. in qđ nõ
fertur niſi ꝑ errorẽ. q̇ incidit in conferendo vel in inquirẽ-
do. vnde ꝑexigitur tempus collationis ad malũ. nõ autẽ
ad bonum ¶ Ad tertiũ dicendũ ꝙ rõ illa ꝓcedit in motibus
Ad 3 ſucceſſiuis. non aũt in inſtantaneis. Cuius rõ eſt. qꝛ quã
do duo motus ſunt ordinati. idẽ inſtans qđ eſt finis mo-
tus primi poteſt eſſe principiũ ſcđi. ſicut in eodeȝ inſtanti
quo cõpletur generatio ignis extra ſuũ locum naturalem
incipit motus localis eiuſdem. niſi aliquod ſit impediens
Si ergo principiũ ſcđi motus ⁊ terminus eiuſdem ſint
idem. ſicut accidit in motibus inſtantaneis. tũc principiũ
motus ſcđi eſt in eodem inſtanti cum termino motus ꝑ-
mi. ſicut illuminatio ⁊ viſio in eodem inſtanti terminanẜ.
Si vero terminus ſecũdi motus non poſſit eſſe in eodeȝ
inſtanti cum principio eiuſdem. ſicut accidit in omnibus
motibus ſucceſſiuis. tunc impoſſibile eſt ꝙ terminus ſe-
cundi motus ſit in eodem inſtanti cum termino ꝑmi mo
tus. Cum igiẜ motus liberi arbitrij ſit inſtãtaneus. nihil
prohibet terminũ eiuſdem eſſe in eodem inſtanti cum ter
Ad 4 mino creationis. ¶ Et ꝑ hoc patet ſolutio ad quartum.
non eſt eñ extra facultatem creature. vt in ꝑmo inſtan-
Ad 5 ti compleaẜ eius motus inſtantaneus ¶ Ad quintũ dicendũ
ꝙ licet potentia rõnalis in primo inſtanti ſue creationis
poſſit habere ſuam operatõnem quantũ eſt de ſe. tamen ſi
accipiat a potentia alligata organo quod nondũ eſt aptũ
ad perfectam operatõnem impediẜ ex defectu organi ne
tunc operatõem habere poſſit. hoc autem impedimentũ
ab anima chriſti ꝑ gratiam eſt remotũ. ⁊ ſm hoc per gra
Ad 6 tiam habuit ꝙ in ꝑmo inſtanti agere poſſit ¶ Ad ſextuȝ
dicendũ ꝙ non eſt ſimile de inſtanti in tempore. ⁊ de pun
cto in magnitudine quantũ ad ꝓpoſitum ptinet. Naȝ eo
dem puncto in magnitudine non poteſt aliquod mobile
vti vt duobus. niſi in eadem ſpecie motus. Sed eodem
inſtanti tẽporis poteſt aliquod mobile vti vt duobus. et
quantũ ad diuerſas ſpecies motus. In eadem autẽ ſpe-
cie motus non eſt poſſibile ꝙ ſit cõtinuitas motus. ſi mo
tus vnus actu termineẜ. et alter actu incipiat. quia ſic in-
tercidit quies media. et ꝑ cõſequens tempus. Poſſibile
eſt autẽ in diuerſis motibus ſm ſpeciẽ ꝙ ſimul ſit termi-
nus vnius motus ⁊ principiũ alterius. eo ꝙ inter eos nõ
requiritur aliqua cõtinuitas. nec aliquis ordo. cuȝ ambo
ſimul eſſe poſſunt. ſicut ſimul cuȝ aliquis mouetur poteſt
dealbari. ⁊ in inſtanti in quo incipit dealbari terminatur
motus ſm locum quandoqȝ. Inter partes vero eiuſdeȝ
motus eſt ordo. vt due caruȝ non poſſint eſſe ſimul. Vñ
nec terminus vnius partis eſt ſimul cum principio alte-
rius ſi accipianẜ in actu ambo. Et ſic patet ꝙ vti vno in-
ſtanti vt duobus. non cogit vt ſit tempus medium. ſicut
cogit ad hoc vti vno puncto vt duobus in motu locali
Ad 7 ¶ Ad ſeptimũ dicenduȝ ꝙ cum gratia ſit ꝑfectio nature
non ſic ſe habet gratia ad naturam. ſicut econtra. Cõmu
tata autem proportio non eſt in omnibus. ſed in menſu-
ris continuis ⁊ diſcretis.

¶ Ad octauũ dicendũ ꝙ ratio illa de ordine nature pro- Ad 8
cedit. non de ordine temporis. quod patet ex hoc. quia in
eodem inſtãti forma dat eſſe. ordinat ⁊ diſtinguit. ¶ Ad Ad 9
nonum dicendũ. ꝙ conſilium requiritur ad electioneȝ qñ
aliquis non eſt certus in agendis. quod in chriſto locum
non habuit ¶ Ad decimũ dicendũ ꝙ chriſtus nõ aſſum Ad .10
pſit defectus qui in imperfectiõem gratie ⁊ ſcientie redũ-
dare poſſent. Huiuſmodi autem defectus eſt ineptitudo
organorum ad actum anime. vnde hunc defectum chri-
ſtus non aſſumpſit. ſed ꝑ gratiam confortabantur orga-
na vt eſſent idonea ad operationem anime. ſicut etiam in
ſtatu innocentie accidiſſet fortaſſis

¶ Alia concedimus quia verum concludunt. licet ali- So. inſtã
qua eorum non ſufficienter.

¶ Finis

Hactenꝰ vmbroſis Thomã recubaſſe locellis
Conſtat. et obſcuris delituiſſe caſis.
Nam ꝑus induci nequijt laceratus aſellis
Cederet vt laribus bibliopola tuis.
Iãqȝ magiſtroꝝ manibꝫ correctus ad vnguẽ.
Qui tibi vouerunt theologia fidem.
Audet in ethereas ferri manifeſtius auras
Sepe moraturus lumina docta virum
Ante videbantur non reſpondere titello
Scripta. ſed eſſe magis obuia queqȝ ſuo.
Iam procul error abeſt ⁊ fallax menda libello.
At ſibi de vero nomen habere licet.

¶ Diui Thome aquinatis doctoris an-
gelici illuminatiſſimi ſumma de veritate.
per theozophie profeſſorem eximiũ Ma
giſtrum Theodericũ de Suſteren. inſi-
gnis cõuentus Colonieñ. ordinis fratrũ
Predicatoꝝ regentẽ profundiſſimũ. de-
nuo peruigili ſtudio in luculentam erecta
cõſonantiã. adeo hercule vt vere vero ve
ritatis titulo gaudeat. Impreſſa Agrip-
pine. opera atqȝ impẽſis ꝓuidi viri Hen
rici Quentell. ciuis eiuſdem. Anno ſalu-
tis humane nonageſimonono ſupra mil-
leſimumquadringenteſimũ Ipſo die ce-
lebritatis autoris curſu felici ad finem
vſqȝ perducta.

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DUSSELDORF

¶ Tabula materierū utiliſſime ſumme de veritate doctoris angelici beati Thome aq̄natis. vna cum queſtionib⁹ earū dem locis numeriſq̄ʒ ſuis rectificata.

¶ Materia ꝑma de veritate. ⁊ hʒ queſtōes. xij
j Quid ſit veritas. Folio primo.
2 Utꝝ ꝟitas ꝑncipali⁹ inueniat͛ i itellcū q̄ʒ in reb⁹. eod.
3 Utrū ꝟitas ſit tm̄ in intellectu ꝯponēte ⁊ diuidēte. ij.
4 Utrū tm̄ vna ſit veritas qua oīa ſunt vera. eodem
5 Utꝝ aliq̄ alia veritas preter primā ſit eterna iij.
6 Utrū veritas creata ſit immutabilis. iiij.
7 Utꝝ veritas in diuinis dicat͛ eēntial͛r vel ꝑſonal͛r. v.
8 Utrum om̄is veritas alia ſit a veritate ꝑma eodē
9 Utrum veritas ſit in ſenſu eodem.
10 Utrum aliqua res ſit falſa. vi.
11 Utrum falſitas ſit in ſenſu. eodem
12 Utrum falſitas ſit in intellectu vij

¶ Materia. ij. de ſciā dei. ⁊ hʒ q̄ſtiones. xv.
j Utrum in deo ſit ſcientia vij.
2 Utrum deus cognoſcat ⁊ ſciat ſeipſum. viij.
3 Utrum deus cognoſcat alia a ſe ix.
4 Utrū de⁹ de reb⁹ habeat ꝓpriā ꝯgnitōeʒ ⁊ deſiatā. x.
5 Utrum deus cognoſcat ſingularia xi
6 Utꝝ intellectus humanus cognoſcat ſingularia. xij.
7 Utrū de⁹ ꝯgnoſcat ſingularē nūc eē vel nō eē ⁊c. eod.
8 Utꝝ de⁹ ꝯgnoſcat nō entia ⁊ q̄ nō ſūt nec erūt vel fue
9 Utrū deus ſciat infinita eodem (runt. xiij.
10 Utrum deus poſſit facere infinita xiiij
11 Utrū ſciā equiuoce ꝑdicet͛ de deo ⁊ de nobis eodē.
12 Utrū deus ſciat ſingularia futura cōtingentia. xv.
13 Utrum ſcientia dei ſit variabilis xvi
14 Utrum ſcientia dei ſit cauſa rerum xvij.
15 Utrum deus ſciat mala. eodem.

¶ Materia. iij. de ydeis. ⁊ habet q̄ſtiones octo
j Utrum ſit ponere ydeas. xviij.
2 Utrum ſit ponere plures ydeas. xix.
3 Utꝝ ydee ꝑtineāt ad ꝯgnitōeʒ ſpeculatiuā vel ꝑcticā
4 Utrū malū habeat ydeā in deo. xxi. (xx.
5 Utrū materia ꝑma habeat ydeā in deo eodem
6 Utrum in deo ſit ydea eoꝝ q̄ nec ſunt nec fuerūt nec
7 Utrū accn̄tia habeāt ydeā in deo eodē (erūt. eod.
8 Utrum ſingularia habeant ydeam in deo xxij

¶ Materia. iiij. de verbo. ⁊ hʒ q̄ſtiones octo
j Utrū verbū proprie dicat͛ in diuinis xxij
2 Utꝝ verbū in diuinis dicat͛ eēntial͛r vel ꝑſonal͛r. xxiij.
3 Utrū verbum ſpiritui ſancto cōueniat xxiiij
4 Utrum pater dicat creaturam verbo eodem
5 Utꝝ h̄ nomē ꝟbū importet reſpectū ad creaturā. xxv
6 Utrum res verius ſint in ꝟbo q̄ʒ in ſeipſis eodem
7 Utꝝ ꝟbū ſit eoꝝ q̄ nec ſūt nec fuerūt nec erunt. eodē.
8 Utrū om̄e quod factū eſt ſit vita in verbo xxvi.

¶ Materia. v. de ꝓuidentia. ⁊ hʒ q̄ſtōes decem
j Ad quod attributoꝝ ꝓuidentia reducatur xxvi
2 Utrum mūdus ꝓuidentia regatur xxvij
3 Utꝝ diuiā ꝓuidētia ad corruptibilia ſe extēdat. xxviij
4 Utrū oēs motus ⁊ actōes hoꝝ inferioꝝ corpoꝝ ſubdantur ꝓuidentie diuine eodem
5 Utrū humani actus ꝓuidentia regant͛. xxix.
6 Utrū aīalia bruta ⁊ eoꝝ act⁹ diuie ꝓuidētie ſubdant͛
7 Utrū peccatores diuina ꝓuidentia regant͛. eod. (eod.
8 Utruʒ tota corp̄alis creatura gubernet͛ diuina prouidentia mediante angelica creatura xxx
9 Utrū diuina prouidentia diſponat corpora inferiora per corpora celeſtia xxxi (bus. xxxij
10 Utrū hūani act⁹ gubernent͛ mediātib⁹ corpib⁹ celeſti

¶ Materia. vi. de ꝑdeſtinatōe. ⁊ hʒ q̄ſtōes ſex.
j Utrū ꝑdeſtinatio ꝑtineat ad ſciaʒ aut volūtatē. xxxiij
2 Utrū ꝑſciā meritoꝝ ſit cā vel rō ꝑdeſtinatōis. xxxiiij.
3 Utrum ꝑdeſtinatio habeat certitudinē vel nō. xxxv
4 Utrū numerus ꝑdeſtinatorum ſit certus xxxvi.
5 Utrū ꝑdeſtinatis ſit certa ſua ꝑdeſtinatio. xxxvij.
6 Utrū ꝑdeſtinatio poſſit iuuari ꝑcibus ſanctorū. eodē

¶ Ma. vij. de libro vite. ⁊ hʒ q̄ſtiones octo
j Utꝝ liber vite ſit aliquid creatum xxxviij
2 Utrū liber vite dicat͛ eēntial͛r vel ꝑſonal͛r in diuinis. eo.
3 Utrum liber vite appropriet͛ filio xxxix.
4 Utrum liber vite ſit idem qđ ꝑdeſtinatio eodem
5 Utrū liber vite dicat͛ reſpectu vite increate. eodem.
6 Utꝝ lib̄ vite dicat͛ reſpectu vite nature in creaturꝫ. eo.
7 Utꝝ liber vite dicat͛ ſimpl͛r reſpectu vite gratie. xl.
8 Utꝝ poſſet dici liber mortis, ſicut dr̄ liber vite. eodē.

¶ Ma. viij. de ꝯgni. angeloꝝ. ⁊ hʒ q̄ōes. xvij.
j Utrū angeli videant deum ꝑ eſſentiam xl
2 Utrum intellectus angeli vel hominis beati eſſentiaʒ diuinam comprehendat. eodem.
3 Utrū angelus ex proprijs naturalibus poſſit pertingere ad videndū deum ꝑ eſſentiam xlij.
4 Utrū angelus vidēs deū ꝑ eēntiā oīa cognoſcat. xliij.
5 Utrū viſio rerum in verbo ſit ꝑ aliquas ſimilitudines rerum in intellectu angelico exiſtentes xliiij
6 Utrū angelus cognoſcat ſeipſum xlv
7 Utrū angelus vnus intelligat alium. eodem.
8 Utrū angelus res materiales cognoſcat ꝑ formas aliquas an per eſſentiam ſuam xlvi
9 Utrū forme ꝑ quas angeli cognoſcūt res materiales ſint innate vel a rebus accepte xlvij.
10 Utꝝ angeli ſuperiores habeāt cognitiōem ꝑ formas magis vniuerſales q̄ʒ inferiores xlviij
11 Utꝝ angelus cognoſcat ſingularia eodem
12 Utrū angeli cognoſcant futura xlix.
13 Utrū angeli poſſint ſcire occulta cordium. .li
14 Utꝝ angeli ſimul multa cognoſcant. eodem
15 Utꝝ āgeli ꝯgnoſcāt res diſcurrēdo de vno in aliō. li.
16 Utrum in angelis diſtingui debeat cognitio matutina et veſpertina lij.
17 Utrum cognitio angelica ſufficienter per matutinā et veſpertinā diſtinguatur liij.

¶ Ma. ix. de ꝯicatōe ſcie āgelice. ⁊ hʒ q̄ōes. vij
j Utrū vnus angelus alium illuminet liij.
2 Utruʒ angelus inferior ſemꝑ illuminet͛ a ſuperiori vel quādoq̄ʒ immediate a deo liiij.
3 Utrū vnus angelus aliū illuminādo eū purget. lv.
4 Utrū vnus angelus alijs loquatur. eodem
5 Utrū inferiores angeli ſuperioribus loquant͛ lvi.
6 Utruʒ requiratur determinata diſtantia localis ad hoc q͛ vnus angelus alij loquatur eodem
7 Utrum angelus vnus poſſit alijs loqui. ita q͛ alij loquutionem eius non ꝑcipiant. lvij

Tabula Queſtionum

¶ Ma.x.de mente ſiue imagine.⁊ hꝫ qõnes.xiij.
j Utruꝫ mens put eſt in ea imago trinitatis ſit eſſencia anime vel aliqua potentia eius lvij
2 Utrum in mente ſit memoria lviij
3 Utꝝ memoria diſtinguat ab intelligētia ſicut poña a
4 Utrū mens ꝯgnoſcat res materiales.lix (poña.eod
5 Utꝝ mēs nr̄a poſſit ꝯgñſcere mat̄ialia in ſingulari. eod
6 Utrū mens humana accipiat cognitōem a ſenſib⁹. lx.
7 Utꝝ in mente ſit imago trinitatis ſcḋm ꝙ materialia cognoſcit.⁊ nō ſolū ſcḋm ꝙ ꝯgnoſcit eterna. lxi.
8 Utrum mens ſeipam ꝑ eſſentiā ꝯgnoſcat aut per aliquam ſpeciem lxij
9 Utrū mens cognoſcat habitus in ipa exñtes ꝑ eēntiā ſuam vel ꝑ aliquā ſimilitudinem lxiij
10 Utrū aliqs ſcire poſſit ſe habere charitatē lxiiij
11 Utꝝ aliq mēs i ſtatu vie poſſit videre deū ꝑ eēntiā.lxv
12 Utrū deū eſſe ꝑ ſe ſit notū menti hūane.ſicut pⁱma pⁿcipia demōſtratōis q̄ nō pñt cogitari nō eſſe lxvi
13 Utrum ꝑ naturalem rōnem cognoſci poſſit trinitas perſonarum eodem

¶ Materia.xi.de Magiſtro.⁊ hꝫ qõnes.iiij.
j Utꝝ hō poſſit docere ⁊ dici mgr̄ vel ſolus deus lxvij
2 Utrū aliqs poſſit dici magiſter ſuꝑꝑius lxix
3 Utrum homo ab angelo doceri poſſit eodem
4 Utꝝ docere ſit actus vite actiue vel ꝯtemplatie. lxx

¶ Materia.xij.de ꝓphetia.⁊ hꝫ q̄ſtiones.xiiij.
j Utrum ꝓphetia ſit actus vel habitus lxxi.
2 Utrum ꝓphetia ſit de ꝯcluſionib⁹ ſcibilibus lxxij
3 Utrum ꝓphetia ſit naturalis eodem
4 Utꝝ ad ꝓphetiā habendā reqrat diſpō natural' lxxiij
5 Utrū ad ꝓphetiam reqrat bonitas morum. eodem
6 Utrū ꝓphete videāt in ſpeculo eternitatis lxxv
7 Utꝝ in reuelatōe ꝓphetica imꝑmant diuinitus in mēte ꝓphete noue reꝝ ſpēs vel ſolū intellcūale lumē.lxxvi
8 Utꝝ oīs reuelatio ꝓphetaꝝ fiat angelo mediāte lxxvij
9 Utrum ꝓpheta ſemꝑ quando a ſpiritu ꝓphetie tangit a ſenſibus alienetur. eodem.
10 Utrum ꝓphetia ꝯuenienter diuidat in ꝓphetiā p̄deſtinationis p̄ſcientie ⁊ cōminationis. eodem.
11 Utrū in ꝓphetia inueniat immobil' veritas lxxviij.
12 Utrū ꝓphetia q̄ eſt ſcḋm intellectualē viſionē tm̄ ſit eminentior ea q hꝫ intellcūalē viſionē ſil' cū imaginaria.lxxix
13 Utrū gradus ꝓphetie diſtinguant ſcḋm viſionem imaginariam lxxx
14 Utrū Moyſes fuerit excellētior alijs ꝓphetis. lxxxi

¶ Materia.xiij.de raptu.⁊ hꝫ queſtiones.v.
j Quid ſit raptus lxxxi.
2 Utrū Paulus in raptu vidit deū ꝑ eſſentiā lxxxij
3 Utrū intellectus viatoris poſſit eleuari ad videnduꝫ deū ꝑ eēntiā ſine hoc ꝙ a ſenſibus abſtrahat. eodem
4 Quāta abſtractio requirat ad hoc ꝙ intellectus poſſit videre deum ꝑ eſſentiam lxxxiiij.
5 Quid ſit illud quod aplus circa raptum ſuum ſciuit et quod neſciuit eodem

¶ Materia.xiiij.de fide.⁊ habet q̄ſtiones.xij.
j Quid ſit credere lxxxv.
2 Quid ſit fides lxxxvi
3 Utrum fides ſit virtus lxxxvij
4 In quo ſit fides ſicut in ſubiecto lxxxviij
5 Utrum fidei forma ſit charitas. eodem
6 Utrum fides informis ſit virtus. lxxxix.
7 Utrū ſit idem habitus fidei informis ⁊ formate.codē
8 Utrū obiectū fidei ꝓprium ſit veritas pⁱma xc
9 Utrum fides poſſit eſſe de rebus ſcitis. eodem
10 Utrum ſit neceſſariū homini habere fidem xci
11 Utrū ſit neceſſariū explicite credere xcij.
12 Utrū vna fides ſit modernoꝝ ⁊ antiquoꝝ xcv

¶ Ma.xv.de rōe ſuꝑiori.⁊ infe.⁊ hꝫ q̄ſtiōes.v.
j Utrū intellectus ⁊ rō ſint diuerſe potentie xcv
2 Utrū rō ſuperior ⁊ inferior ſint diuerſe potētie. eodem
3 Utrū in rōne ſuperiori ⁊ inferiori poſſit eē pctm̄ xcvi
4 Utꝝ delectatio moroſa ꝑ ꝯſenſum in delectatiōem in inferiori pte rōnis exiſtens ſine cōſenſu in opus ſit mortale peccatum codē.
5 Utrū in rōne ſuꝑiori poſſit eſſe pctm̄ veniale xvij

¶ Materia.xvi.de ſynderesi.⁊ hꝫ q̄ſtiōes tres.
j Utrū ſynderesis ſit potētia vel habitus xcvij.
2 Utrum ſynderesis poſſit peccare xcix
3 Utrū ſynderesis in aliquo extinguat eodem

¶ Ma.xvij.de conſcia.⁊ habꝫ q̄ſtiones qnqꝫ.
j Utrū conſcia ſit potētia vel habitus vel actus xcix.
2 Utrū conſcia poſſit errare c.
3 Utrum cōſcientia liget ci.
4 Utrum cōſcientia erronea liget eodem
5 Utrum ꝯſcientia in indifferentibus plus liget vel minus ꝙ̄ preceptum prelati cij.

¶ Materia.xviij.de cognitione pⁱmi hominis et habet queſtiones octo
j Utrū hō in ſtatu innocētie cognouerit deū ꝑ eēntiā. cij
2 Utrū hō in ſtatu inocētie ꝑ creaturas viderit deū.ciij
3 Utrū adā in ſtatu innocētie fidē de deo habuit. ciiij
4 Utrum adam in ſtatu innocentie habuit omniū creaturaꝝ noticiam eodem
5 Utꝝ adā in ſtatu innocētie āgelos ꝑ eēntiā viderit.cv
6 Utꝝ adā in ſtatu inocētie errare ſeu decipi potuit.cvi
7 Utrū pueri qui ex adā in ſtatu innocentie naſcerentur plenā reꝝ oīm ſciam habuiſſent ſicut adā habuit. cvij
8 Utruꝫ pueri mox nati in ſtatu innocentie vſum plenarie rōnis habuiſſent cviij.

¶ Ma.xix.de cognitōe aīe ſeꝑate.⁊ hꝫ qõnes.ij
j Utꝝ aīma poſt mortē poſſit intelligere cix
2 Utꝝ aīa ſeꝑata ſingularia cognoſcere poſſit. cx.

¶ Materia.xx.de ſciā aīe xpī.⁊ hꝫ qõnes ſex.
j Utrum in chriſto ſit ponere ſcientiā creatā fo.cx
2 Utrū aīa chriſti videat ꝟbū ꝑ aliquē habitū fo.cxi.
3 Utrum chriſtus ſciam aliam habuit de rebus ꝙ̄ illā qua cognouit res in verbo cxij.
4 Utrum anima chriſti in verbo ſciat omnia eodem
5 Utrū aīa xpī ſciat oīa illa que deus p̄t ſcire cxiij
6 Utꝝ cognitione illa qua anima chriſti ſcit res in ꝓpria natura ſciat omnia cxiiij.

¶ Materia.xxi.de bono.⁊ hꝫ queſtiones ſex
j Utrum bonū addat aliquid ſupra ens cxiiij.
2 Utrum ens et bonū conuertant ſcḋm ſuppoſita cxv
3 Utrum bonū ſit p̄us ſcḋm rōem ꝙ̄ verum cxvi
4 Utrum oīa ſint bona bonitate pⁱma eodem

Tabula Queſtionum

5 Utrũ bonũ creatum ſit bonũ ꝑ eſſentiã ſuam cxvij
6 Utrũ bonum creature ſit in ſpecie modo ⁊ ordine. vt dicit Auguſtinus. cxviij.

¶ Materia. xxij. de appetitu boni et voluntate et habet queſtiones. xv.
j Utrum omnia bonũ appetant cxix
2 Utrum oĩa appetant ipſum deum cxx
3 Utrũ appetit⁹ ſit q̃dam ſpecialis potentia aĩe eodẽ
4 Utꝝ voluntas in rõnalib⁹ ſit alia potentia ꝑter appetitiuam ſenſitiue partis cxxi
5 Utꝝ voluntas aliquid de neceſſitate velit. eodem
6 Utrũ voluntas de neceſſitate velit quicq̃d vult cxxij
7 Utꝝ aliq̃s mereat̃ volẽdo id qđ de nccitate vult cxxiij
8 Utrum deus poſſit cogere voluntatem eodem
9 Utꝝ aliqua creatura poſſit immutare voluntatẽ vel imprimere in ipſam eodem
10 Utꝝ voluntas ⁊ intellectus ſint eadẽ potẽtia cxxiiij
11 Utꝝ volũtas ſit altior poña q̃ intellect⁹ vł ecõuerſo. eo.
12 Utꝝ volũtas moueat intellectũ ⁊ alias vires aĩe cxxv
13 Utrum intentio ſit actus voluntatis eodem
14 Utꝝ eodem motu voluntas velit finem ⁊ intẽdat ea que ſunt ad finem cxxvi.
15 Utrum electio ſit actus voluntatis cxxvij

¶ Matia. xxiij. de volũtate dei. ⁊ h3 qõeſ. viij
j. Utrum deo cõpetat voluntatem habere. cxxvij
2 Utꝝ volũtas diuina poſſit diſtigui ꝑ añs ⁊ pñs. cxxviij
3 Utrũ voluntas dei ↄuenienter diuidatur ꝑ voluntatem beneplaciti ⁊ ſigni eodem
4 Utrum deus de neceſſitate velit quicq̃d vult cxxix
5 Utꝝ diuina volũtas reb⁹ volitis nccitatẽ iponat. cxxx
6 Utrum iuſticia in rebus creatis dependeat ex ſimplici dei voluntate. cxxxi
7 Utrum teneamur voluntatẽ nr̃am ↄformare voluntati diuine eodem
8 Utrũ teneamur ↄformare volũtatẽ nr̃am volũtati diuine in volito. vt ſcilꝫ teneamur velle hoc q̃ſcimus deũ velle cxxxij

¶ Ma. xxiiij. de libero arbitrio. et h3 qõeſ. xv.
j Utrum homo ſit liberi arbitrij cxxxiij.
2 Utrum liberum arbitriũ ſit in brutis cxxxiiij
3 Utrum liberum arbitriũ ſit in deo cxxxv.
4 Utrum liberũ arbitriũ ſit potentia vel non eodem
5 Utꝝ liberũ arbitriũ ſit vna potẽtia vel plures. cxxxvi.
6 Utrũ li. ar. ſit volũtas vł poña alia a volũtate. cxxxvij
7 Utrũ poſſit eſſe aliqua creatura que liberũ arbitriũ habeat naturaliter cõfirmatũ in bono eodem
8 Utrũ liberꝫ arbitriũ creature poſſit cõfirmari in bono per aliquod donũ gratie cxxxviij
9 Utrum liberꝫ arbitriũ hominis in ſtatu vie poſſit ↄfirmari in bono eodem
10 Utrum liberũ arbitriũ alicuius creature poſſit eſſe obſtinatum in malo vel immutabiliter firmatũ cxxxix
11 Utrũ liberũ arbitriũ hoĩs in ſtatu vie poſſit eſſe obſtinatum in malo cxl.
12 Utrum liberũ arbitriũ in ſtatu peccati mortalis ſine gratia poſſit vitare peccatum mortale cxli
13 Utꝝ aliq̃s exñs i gr̃a poſſit pctm̃ mortale vitare. cxlij
14 Utrũ liberꝫ arbitriũ poſſit in bonũ ſine gratia eodẽ
15 Utrum homo ſine gratia poſſit ſe ꝑparare ad gratiã habendam cxliij

¶ Ma. xxv. de ſenſualitate. et h3 q̃ſtiones. vij.
j Utꝝ ſenſualitas ſit vis ↄgnitia vel appetitia tm̃. cxliiij
2 Utrum ſenſualitas ſit vna ſimplex potẽtia vel diuidatur in plures ſcꝫ iraſcibilẽ ⁊ concupiſcibilem cxlv.
3 Utrum iraſcibilis ⁊ cõcupiſcibilis ſint tm̃ in appetitu ſuperiori vel inferiori cxlvi
4 Utrum ſenſualitas obediat rationi eodem
5 Utrũ in ſenſualitate poſſit eſſe peccatũ. cxlvij.
6 Utrum concupiſcibilis ſit magis corrupta et infecta q̃ iraſcibilis eodem
7 Utrũ ſenſualitas in vita iſta curari poſſit a corruptione predicta cxlviij

¶ Materia. xxvi. de paſſiõib⁹ aĩe. ⁊ h3 qõeſ. x.
j Qualiter anima ſepata a corpe patiatur cxlviij
2 Qũo anima cõiuncta corpori patiatur cl
3 Utrũ paſſio ſit tm̃ in appetitiua ſenſitiua eodem
4 Sꝫm quid attendat̃ contrarietas et diuerſitas inter anime paſſiones cli
5 Utrũ ſpes timor gaudiũ ⁊ triſticia ſint quattuor principales paſſiones clij
6 Utrum paſſionibus mereamur cliij
7 Utꝝ paſſio adiũcta merito diminuat aliq̃d de merito
8 Utꝝ hmõi paſſiones fuerũt in xp̃o clv. (cliiij
9 Utꝝ paſſio fuerit in aĩa xp̃i q̃tũ ad ſupiorẽ rõeꝫ. clvi
10 Utrũ ꝑ dolorẽ paſſionis q̃ erat in ſuperiori rõne chriſti impediebat̃ gaudiũ fruitionis ⁊ econuerſo clvij.

¶ Materia. xxvij. de gratia. ⁊ h3 queſtõeſ. vij.
j Utrũ gratia ſit quid creatũ poſitiue in aĩa. clviij.
2 Utrũ gratia gratũfaciens ſit idẽ qđ charitas clix
3 Utrũ aliqua creatura poſſit eſſe cauſa gratie clx
4 Utrũ ſacramenta noue legis ſint cauſa gratie clxi
5 Utrũ in hoĩe vno ſit tm̃ vna gratia gratũfaciẽs clxij.
6 Utrũ gratia ſit in eſſentia aĩe ſicut in ſubiecto clxiij
7 Utrũ gratia ſit in ſacramentis eodem

¶ Ma. xxviij. de iuſtificatõe ĩpij. ⁊ h3 qõeſ. ix.
j Utrũ iuſtificatio impij ſit remiſſio peccatoꝝ. clxv
2 Utrũ peccatoꝝ remiſſio poſſit eſſe ſine gratia eodem
3 Utrũ ad iuſtificatõem impij req̃rat̃ liberꝫ arbi. clxvij
4 Quis motus liberi arbitrij ad iuſtificatõem req̃ratur verũ ſcꝫ motus in deũ req̃ratur clxviij
5 Utrũ in iuſtificatõe impij req̃ratur motus liberi arbitrij in peccatum clxix
6 Utrũ gratie infuſio ⁊ culpe remiſſio ſint idem eodẽ
7 Utꝝ remiſſio culpe naturalr̃ ꝑcedat infuſionẽ gr̃e. clxx
8 Utrũ in iuſtificatione impij motus liberi arbitrij naturaliter precedat gratie infuſionem clxxi
9 Utrum iuſtificatio impij ſit in inſtanti clxxij

¶ Ma. xxix. de gratia xp̃i. ⁊ h3 q̃ſtiones. viij.
j Utrũ in chriſto ſit gratia creata clxxij
2 Utrũ ad hoc q̄ natura humana verbo vniret̃ in perſona req̃ratur habitualis gratia clxxiij
3 Utrũ gratia chriſti ſit infinita. eodem
4 Utꝝ gr̃a capitis ↄueniat xp̃o ſꝫ hũanã naturã clxxiiij
5 Utrum in chriſto requiratur aliqua habitualis gratia ad hoc q̄ ſit caput clxxv
6 Utrum chriſtus mereri potuit eodem
7 Utrũ chriſtus alijs mereri potuit clxxvi
8 Utrum chriſtus in ꝑmo inſtãti ſue ↄceptionis mereri potuit. clxxvij.

Finis

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

180

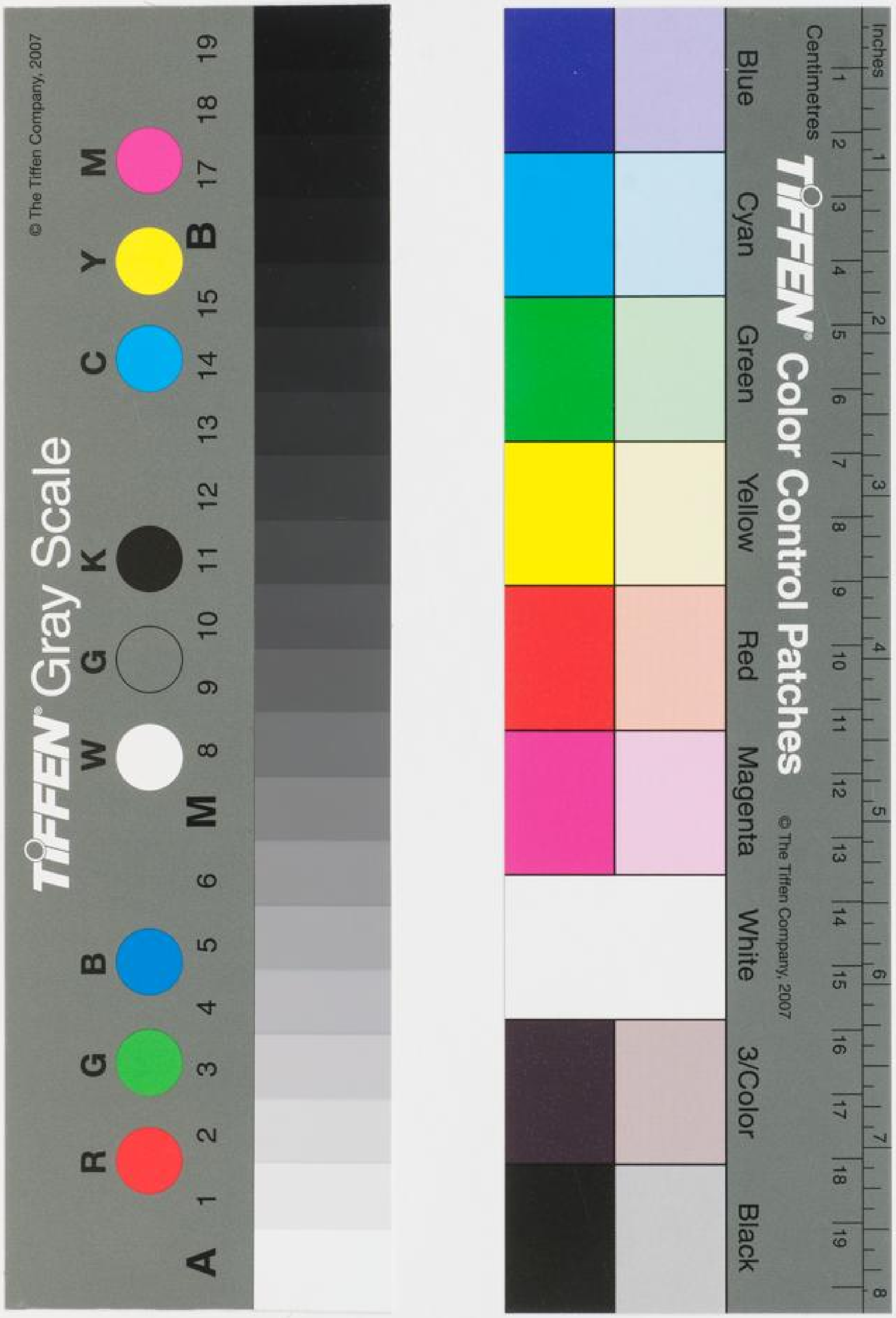
TIFFEN Gray Scale
© The Tiffen Company, 2007
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19
R G B W G K C Y M
TIFFEN Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Inches
Centimetres